HIPPOCRATIS MAGNI COACÆ PRÆNOTIONES.

Opus admirabile, in tres libros tributum.

Interprete & enarratore LUDOVICO DURETO, Segusiano.

Ad HENRICUM III. Galliæ & Poloniæ Regem Christianißimum.

Cum rerum commemorabilium Indice amplissimo.

PARISIIS,
Apud Baptistam DU-PUYS, via Iacobæa.

M. D. LXXXVIII.

Cum priuilegiis Cæsareæ Majestatis, & Regis Christianissimi.

1588

HENRICO III.

GALLORVM ET POLONORVM REGI CHRISTIANISSIMO,

Triumphum.

FFERO ac dedico tibi librum, Christianißime Rex, qui, quibus nominibus vt esset majestati tuæ gratus acceptúsque efficere potuit, sibi illa suísque paginis vniuersa præscripsit. Nam & profitetur se docere Medicinæ scientiam; & Hippocratem auctorem laudat; interpretem refert, qui fortunatus natus principe te vixit, parentem meum Ludouicum Duretum. Hominum tutori tibi legitimo atque pastori, patri patriæ, nulla est ars ex omnibus quæ poßit esse commendatior quàm ea, quæ tibi tuos, téque tuis populis præstare nouit diu incolumem. Hippocrates autem, magnus seruator dictus Thessaliæ, Macedoniæ, Thraciæ; toti olim Græciæ præluxit, quæ gentium reliquarum famam, splendore nominis obscurauerat; fœlix gloriæ suæ spectator & beatus, maiores, quàm vlli vnquam mortali, honores sibi à suis delatos vidit; Regum ipse nepos, Asiæ & Aphricæ latè dominantes Reges, quasi tam insigni & illustri nomine tyrannos indignos, ad illius se amicitiam applicantes, repudiando neglexit: nunc gratiam à te non paruam init, quòd thronum tuum venerans suspicit; augustam tuæ maïestatis, id est, iustitiæ ac pietatis, sedem; quòd terram tuam, ne hoc illi vnum ad fœlicitatem deesset, iam per annos ferme quadraginta, post habitis aliis, maximè vnam coluit, vtque inibi ipse vicißim coleretur, sapientiæ in ea suæ domicilium constituit. Iam verò parentem meum & fouebat dum vir esset, & sustentabat iam senescentem, conscientia suæ erga te integritatis & fidei: cuius ne immemor sæculorum posteritas esset; quod in suis optimum maximúmque duxit, hoc sapientiæ arca-

num, thesaurum sanitatis, Asclepiadis quondam pretiosissimum, diu cæteris opertum, sub auspiciis professionis à te demandatæ, longo vsu, assiduis vigiliis, sibi tandem, si amicis credimus, patefactum & apertum, tibi moriens testamento legauit; sceptri si quod esse posset ornamentum tui. Quem tu igitur, Henrice, viuum, opinione probitatis magna, industriæ nonnulla dilexisti; eius vita functi nomen, fauoris & beneuolentiæ significatione illustra: ipsius munus accipe, medicorum signiferi ac ducis auctoritate maximum, vtilitate amplissimum: cúmque dolorum cruciatus & morbos, in tuam tuorúmque vitam coniuratos hostes esse noueris; reliquorum iam partim factus, partim etiam designatus, precibus Ecclesiæ, victor; de his tu quoque interim ex hoc præsidio, libenter, hilarè, & magnificè triumpha.

Majestati tuæ humiliter subiectus seruus fidissimus.

Ioannes Duretus, Ludouici Fil.

Ioannes

Ioannes Duretus, Ludouici Fil. Doctissimo Medico Petro Droëto S.

EMINI, Droëte doctiss. ante annos quinque visitatum abs te, amicitiæ causa, parentem meum, Coacis prognosibus operam nauantem seriò, deprehensum fuisse. Tum autem illum, honorificè locutum multa de Hollerio, quem docentem virum audiuerat adolescens; conqueri apud te vehementer de Iacotio cœpisse. Quam enim, aiebat, gratiam, pro superata libri omnium vtiliss. difficultate, à bonis omnibus referre potui ac debui; eius ingratissimus homo ita fuit cupidus, vt eam mihi subreptam velit. Nouerint saltem qui eius commentaria, hoc eodem conscripta proposito, viderint; hæc mea dictata ocyus, chartis impressa serius & vulgata extitisse. Ad quæ tu, in me intuens, optimo seni, ab homine malè nato & educato, secus esse non potuisse, quàm Hollerio fuit; cuius in medendi praxim meditationes longè præclarissimas, correptas furto, suo olim nomini inscripsit. Non dubitare te quin ea quæ parens ipse meus, anno supra mille & quingentos septuagesimo, in hoc idem opus palam & publicè edisserebat, vt cætera quæ Lutetiæ. Monspesuli, cæteris florentibus Medicinæ laude academiis enarrabantur, conductitiis ammanuensium operis comparauerit. At enimuero cum ante annos plus minus triginta, studia vestra, Ludouico Dureto hunc librum explicanti data, socij medicinæ impertiretis, communi tecum hospitio vsum fuisse si negauerit; mortalium impudentissimum futurum. Horum igitur Droëte nisi iam oblitus es, eorum publicò testimonio, parentis causam probatam, rémque assertam esse, quæ me vt optem pietas adducit, eadem te vt velis hortatur.

Petrus Droëtus, Ioanni Dureto, Ludouici Fil. S. P. D.

MEMINI, doctiss. Durete, me fœlicis memoriæ parentem tuum, olim præceptorem meum, visitasse cum doctiss. Curtino nostro: neque etiam sum oblitus, te legisse tum commentarios in prænotiones Coacas à parente conscriptos: quoniam institueramus sermonem de ægritudine honestiss. vxoris D. de Sansi, de cuius salute spem omnem sine causa D. Magnus, medicus, amiserat. Sat scio præterea quàm honorificè sæpius parens tuus, mentionem de spectatissimo Hollerio fecerit, & quam de illo Hollerius opinionem suscepisset. Factus est aliquando Hollerius obuiam tuo parenti, cum è schola domum repeteret; & tu, mi Durete, inquit ille, salebrosas prænotiones Coacas habes in manibus: sequor vestigia tua respondit: At ille, Tu meliorem viam es ingressus, eam persequere. Magnum est laudari à laudato viro. Nunc ad Iacotium. Ille est certè acuti ingenij, & indefessi laboris: sed bonæ fide possum affirmare quod petis; me scilicet illum habuisse comitem & socium studiorum, vnáque raræ eruditionis parentem audiuisse prælegentem prænotiones Coacas: quod, meo periculo, fatebitur Iacotius: nisi velit infamiæ & ingratitudinis notam nomini suo inuri. Superest vt tibi gratias agam: quoniam ex media senecta me in eam ætatem reduxisti, in qua tam præclara artis medicæ lumina, suo splendore adolescentum animos illustrabant. Bene vale, è Bibliotheca nostra 4. idus Aprilis.

Ioannes

Ioannes Duretus, Ludouici Fil. Lectori.

VOD harum expectationem lucubrationum, quam, ante annos decem, ſponte ſua fecit ac dedit, explere viuus non potuit, vix vereor vt parenti meo illudat quiſquam: ſaltem eorum qui viderint, aut percunctãdo audiuerint, vt vix bene vnquam ex incommoda valetudine emerſerit, ex quo prædictionum Coacarum explicationem in ſe recepit: vtque morbo, quoad potuit, conflictantis, & ænigmatum, quibus plena ſunt Coacarum omnia, difficultati decertantis; plurimus labor in vſu medendi fuerit, & profitendi, quotidiano verſatus. Equidem hîc, omni vanitate, credo, & inuidia procul, affirmare poſſum; operam ab inualido iam ſene in munera tria ſimul fuiſſe collatam, quorũ vnum aliquod ipſum per ſe, vel robuſtiſſimum iuuenem, in ipſo ætatis flore, contriuiſſet; docendi, inquam, ſcribendi, & ægrotos omnibus horis ſollicitandi. Itaque concidit ſub onere tandem, vt neceſſe fuit, qui nunquam animo ſuccumbere potuit: nec tamdiu optatum, qui iam inſtare videbatur, videre ei contigit, finem meditationum commentationúmque in has prognωſes ſuarum. Quinquaginta octo in calce, aliquot etiam in progreſſu intactas ſiuit; puta 82. 83. 164. 165. 166. lib. 1. 6. cap. 5. lib. 2. 31. cap. 16. lib. 2. 55. 56. tract. 3. & 5. tract. 4. lib. 3. Credo quod longioris diſputationis aliquando pertæſus, cum nouo propoſito animum, tanquam ferculo palatum, oblectare cuperet; relictis aliis, alias ſumebat in manus: plurimum deceptus ea ſpe qua ducebatur explendi lacunas omnes, antequam finem ſcribendi facere cogeretur. Enimuero, quod eo dictum duntaxat velim, ne qui à me promanauit error, fortè in immeritum redundet; feci vt cum interprete locutæ prognoſes iſtiuſmodi omnes, ab omnibus iam, vt ſpero, intelligantur: quin & ſententias Græcas, quæ in propoſitarum obſcurarum aut dubiarum intelligentiam & fidem citatæ erant & productæ, paucis exceptis, quibus proſpectum erat, in ſtudioſorum gratiam, latinas feci; paternam hîc phraſim ita ex profeſſo imitatus; illîc dictatas olim publicè, quarum copiam habui, huius eiuſdem operis explicationes ita ſequutus; vt per me quidem minimè ſteterit, quominus hoc monumentum ſui, à ſe eodem inceptum, elaboratum, perfectum, inuida inuita morte, poſteritati reliquerit. Nunc vtinam quantum ſtuduit, tantum & placeat & iuuet: tum demum perueniſſe ad exitum ſibi in omni vita propoſitum videbitur.

IN COMMENDATIONEM OPERIS.

Exit opus tandem, multos quod pressit in annos
Duretus, Coï lux & imago senis.
Fallor. Non operis, non libri nomina quadrant:
At melius dici bibliotheca potest.
Cunctarum hîc seges est medicarum vberrima legum:
Et modica medicas mole coërcet opes.
Morborum causas, & signa, πρόγνωσιν; & horum,
Legibus & cautè, queis medeare, docet.
Vænalis medicinæ hæc ilias vnica prostet:
Frustra alios cudes bibliopola libros.

Guill. de Baillou Med. Parisiensis.

Quòd iunior patris vestigia clara sequatur
Duretus, proles digna parente suo.
Illi hæc cum multis communis gloria floret:
Nec quicquam laudis res habet ista nouæ.
Sed quòd Duretus senior, pars maxima nostræ,
Atque ornamentum præsidiumque scholæ:
Duretus princeps Medicorum, à principe Coo
Tam multis annis dissitus atque locis.
Diuinum Hippocratem tam bellè exscripserit, vt non
Hippocrates similis sit magis ipse sibi.
Laus demum hæc rara est, à nullo audita, nec vllis,
Quod meminisse queam, concelebrata libris.

Nicolaus Ellain, Parisiensis Medicus.

L. Dureti prosopopœia.

Multiplices linguas, multas scrutatus & artes,
Præcolui cunctis Hippocratem Medicum.
Vnus in ore fuit, studiis præfectus & vnus.
Ille mihi solus cura labórque fuit.
Regia, me, lustris plus quinque, docente cathedra:
Illum Parisiis audiit & didicit.
Doctrinæ & cathedræ, nostris ex ossibus, vno
Successore dato, mens adiit superos.
Hæc fuerit seris quæ & quanta nepotibus, ecce;
Æternùm Coacæ proferet artis opus.

H. Monantholius medicus & professor Regius.

Macte animi

Macte animi iuuenis, multos vigilata per annos,
Qui patris monumenta tui das luce potiri.
Et facis vt fati, Parcarum & lege solutus,
Ora hominum videat: scriptis, depellat ab ægris
Corporibus morbos; viuâ quibus ante superstes
Voce medebatur. Duo iam clarißima sæcli
Lumina præsentis, primo vestire nitore,
Et, tenebris pulsis, in apertam educere lucem
Hippocratem voluere diu: non attamen ante
Prodiit is cultu patrio, veroque colore
Agnoscendus; eum donec solertia magni
Dureti eripuit mendis, variisque lituris:
Ora repurgatum, germana & voce loquentem
Exhibuit. Quæ ne venturos scripta nepotes
Effugiant, nostris iaceantvè incognita sæclis.
Tu, solo genitore minor, puer optime, fidis
Commendas foliis, titulisque illustribus ornas:
Et facis Hippocratem, rediuiua vt voce loquentem,
Posteritas habeat, comitem Hippocratisque parentem:
Ambobus vitæ filum, seriemque retexens:
Et reduces patriis decorans natalibus ambos.

Henricus Blacuodæus Scotus, Doctor Medicus Parisiensis.

In tumulum Ludouici Dureti.

Ludouicus Duretius.
De cuius ludo virtus.

Ne tumulum magni per terras quære Dureti.
Vlla potest tantum condere terra virum?
Nominis ille satur, medio se inuoluit Olympo:
Immensi sobolem se memor esse Poli.
Sed monumenta suæ virtutis multa reliquit,
Nomini & erexit mille trophæa suo.
Mille trophæa, modum sæclis factura futuris,
Digna vel Asclepio terque quaterque Deo.
Nempe erat Asclepiæ princeps Duretius artis,
Quem coluit facili doctus Apollo manu.
Quem cultum ætheriæ gremio demisit ab arcis,
Atque suas terris iußit obire vices.
Auspiciis Phœbum fœlix æquauit ab ipsis,
Hunc vnum & potuit Phœbus habere parem.
Attamen auriloqui cœlestia labra Dureti
(Ambrosia & Coo pasta labella fauo)
Mille Deo medico medicos peperêre secundos:
Et prolem, ingenij pignora certa sui.
Nominis omen erant Duretio nomina, CVIVS
. DE LVDO VIRTVS *prodiit eximia.*

Ioannes Dacier, Medicus Parisiensis.

Creditur isse lubens pridem Duretus ad astra.
Cycladas emensum sistit amœna Coos.
Hoc, ait, Hippocratis conduntur marmore gazæ:
Impiger, haud parcas, prome viator, opes.
Exerit; Argolia, Ausoniáque regressus in vrbem:
Cernit, eheu, vitæ stamina secta suæ.
Ornare exuuiis humanos ditibus, inquit,
Quis vetat? inuita hæc edita sorte dabo.
Eruta, nate, Coo, nostro simul eruta busto;
Æternes iubeo, quæ peritura tuli.

Ioannes Cornutius, Parisiensis Doctor Medicus.

OSTHVMA *progenies, magni post fata parentis,*
Nascitur, & superas, fœlicibus exit in auras
Auspiciis, Durete, tibi: sed nescia mortis
Progenies, & quæ durando plurima vincet
Sæcula. Namque illi hoc medices inuentor, & idem,
Nascenti, pater annorum promittit Apollo.
Fortunate senex, maneis cui fama sub ipsos
Ista venit, tantorum operum iustissima merces.
Nos quoque fœlices, moriens quibus ista relinquis
Virtutis monumenta tuæ, diuináque mentis
Semina, venturos quibus & cognoscere morbos
Sit facile, & certis cunctos prædiscere signis
Ante suos ortus: docuit quæ maximus olim
Hippocrates, Coïs mandans arcana tabellis.
Iam nulli tacitæ venient in corpora pestes.
Et pater ipse Deûm, vocem qui sustulit illis,
Abstulerit frustrà sonitus, & murmura linguæ.
Ergo eris ô nobis semper Deus, & tua viuet
Æternùm soboles, nullo mutabilis æuo.

R. Callierius.

Vt lacus

Vt lacus Arcadibus, Pheneum quem patria dixit,
Ambiguas suspectus aquas effundit in agros:
Quarum, dum seram pepulere crepuscula lucem,
Exuccis minimùm si quisquam faucibus hausit;
Viscera turbari, & fluidos pendêre lacertos
Agnoscit, vitæ demolirique prioris
Robora, nec firmo consistere poplite corpus:
At contrà quicunque sitim orta luce leuarit,
Illis, & medium cum sol conscenderit orbem:
Inde valet, fit multo etiam robustior ætas.
Sic quis vbi abstrusas Græco desiderat artes
Hippocrate, attonitus, melius nil pectoris haurit
Quicquam oculis, voluens animo maiora capaci.
Ni quodcunque latet, Diis acceptißimus æui
Duretus nostri, sublimi more recludat,
Augustæ hanc in rem reserans oracula mentis.
Ille etenim vigili perspexit singula cura,
Vnde nec ingeniis inuestigata priorum,
Quæque diu latuere, docet, Phœbo, & Ioue digna.
Quo duce, Diuinam, diui, scrutabitur artem
Hippocratis, toti fiétque salutifer orbi.

A. de Guinant.

L'honneur qu'auoit acquis tá science profonde,
Qui te faisoit regner dessus tous les sçauans,
Souuerain Hippocrat, & qui, depuis tant d'ans,
Esclairoit de ses rais, tous les coins de ce monde.
Sans ton docte DVRET, qui de pres te seconde,
Ia ne voleroit plus és bouches des viuans:
Mais luy plus que ialoux de tes honneurs si grans,
Les espand de rechef par ceste terre ronde.
Or vous qui ne voulez ces illustres enfans
De ce grand HIPPOCRAT auoir pris leur naissance;
Ores recognoissez quelle est vostre ignorance,
Et de combien estoient deceus vos iugemens.
Ia ne vous craindront plus les diuines COAQVES,
Ny les malins efforts des enuieuses parques.

P. Cousseau.

Εἰς τὸν Λοδοΐκον Δούρετον, ἰατρῶν λαμπρότατον.

ΜΗΚΕΤΙ ἠελίου δίζε αἰθέρος ἄλλο ἐρήμας,
Ἄστρον θαλπνότερόν τις βλεπέμεν δυνάται·
Οὕτως Ἱπποκράτους οὐδεὶς ἔβλεψε φαεινὸν
Ἐξ ἀρχῆς ἰατρὸν λαμπρότερον μεγάλου.
Ἥλιος αἰνέφελος λάμπει, κ' ἀγλαΐζεται οὕτως
Ἐν δρόμῳ ὥστ' οὐκεῖ μὴ σκοπέειν τὸ δέμας.
Ἢν δ' ἐπὶ κυάνεον νέφος ἤγαγ' ἐς αἰθέρα εὐρὺν
Πνοιὴ, ἐθμῷ ὡς λιπὶ καλυψαμένη·
Ἐνδόξου ὡς ἔπι πολυθρύλλητα ἕκαστα,
Δόγματα Ἱπποκράτους σύντομα κ' αὐτοτελῆ.
Τὶς μὴ ὅθεν δρεπέμεν κορυφαὶ δυνάται ἀφορισμῶν,
Δουρέτου εἰ ψυχῆς μὴ τὸ σκίασμα ἔχῃ.

Α. Γηΐνανθος.

Primus liber, de febrium symptωmatis, paroxysmis, & crisibus.
Secundus, de morbis cum febre aut sine febre exortis intus, partium singularum propriis, vtriusque sexus communibus. Continet capita XXVI.

De Cephalalgia. 87
De Caro & Cωmate. 99
De Aurium affectibus. 106
De Parotidibus. 114
De Facie. 120
De oculorum affectibus. 123
De Lingua & reliquis oris partibus. 133
De Voce. 142
De Respiratione. 146
De Ceruice. 153
De Hypochondriis. 162
De Dorsi & lumborum affectibus. 187
De Hæmorrhagia. 201
De Palpitatione, tremore, conuulsione. 219
De Angina. 233
De Pleuritide & peripneumonia. 243
De Phthisi. 308
De Hepaticis. 321
De Hydrope. 327
De Dysenteria. 343
De Lienteria. 351
De morbis Vesicæ. 356
De Apoplexia. 365
De Melancholia. 374
De frigore lumborum. 387
De Phymatis. 382
Corellarium. Cautio phlebotomiæ.

Tertij libri sunt tractatus quatuor:

1 *Pronogsticum corporis, omnibus morbis, maximéque superioribus, commune.* 406
2 *De Tromatis: qui sunt morbi vtrique sexui communes, extrinsecus exorti.* { *Capitis.* / *totius reliqui corporis.* } 417
Hunc excipit appendix, quibus morbis quæ ætates affectæ.
3 *De morbis mulierum propriis.* 440
4 *De communibus excrementis,* { *Vomitu.* / *Sudore.* / *Vrinis.* / *Deiectionibus.* }

COACARVM

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩSEΩN

LIBER PRIMVS.

INTERPRETE ET ENARratore LVDOVICO DVRETO, Segusiano.

Ad HENRICVM III. Christianissimum, Galliæ & Poloniæ Regem.

OI ἐκ ῥίγεος περιψυχόμενοι, κεφαλαλγέες, τράχηλον ὀδυνώδεες, ἄφωνοι, ἐφιδροῦντες, ἐπανενέγκαντες θνήσκουσι.

1 *Qui ex rigore perfrigent, & vnà dolore tum capitis, tum ceruicis impliciti, mox voce capti, paruo sudore madent, vt se collegerint; moriuntur.*

FVIT illud consilium Hippocratis, vel potiùs discipulorum eius, qui præceptoris diuitias atque ornamenta quamplurima posuerunt in hoc amplissimo & augustissimo Medicinæ theatro; primùm symptωmata febrium, omniáque quę in iis apparent & fiunt bonis aut malis ægrotantium rebus, orta de motu & more ipsarum; ἐπιφαινόμενα & ἐπιγινόμενα vocant, omnia, inquam, febrium ἔργα, theωrematis explicare; partim definitis, quæ vel catholica, vel hypothetica sunt; partim etiam quęsitis: quia febres occupant τὴν ὁλομέλειαν, i. *vniuersitatem.* Mox aliorum quoque morborum qui tam intra & intus, quàm foris & extrinsecus, idque cum febre, vel sine febre, in partibus singulis sexus vtriusque enascuntur & stabulantur: omniúmq; adeo quæ cernuntur in habitu corporis, in actionibus, ac denique in excrementis. Magnum certè opus, vel diuinum, credo, cum excellentia præstantiáque operum quæ docta posteritas de Medicina fecit.

Inter symptωmata febrium atque signa quæ vel ex motu veniũt, vel ex more febrium; primus occurrit Rigor, omnium, penè dixerim, comes indiuiduus, vel in periodo typica, vel in crisi, vel in erratico paroxysmo typi experte. Ac nullus feracior locus est in Medicina ad ineundam διάγνωσιν febrium, quàm de Rigore. Sed ea rigoris varietas, & quæ cuiusque natura sit atque conditio; siue is periodicè, siue criticè, siue etiam symptωmaticè moueatur; tam scilicet natura duce, quàm dominatu morbi; dicetur in singulis rerum earũ decisionibus quæ in tractatu hoc primo huius diuini operis continentur. Primùm hîc rigor occurrit symptωmaticus, omnium, qui sic oriuntur, calamitosa vi pessimus, qui tantum periculo adiicit periculosi iam morbi, vt cita inde mors veniat. Ratio autem causáque cur ita sit, palam erit in examine.

QVI EX RIGORE] Id est, concussione totius compaginis, maximè autem partium posticarum quæ adiacent lumbis, metaphreno, ceruici ad caput; dum scilicet proritantur appulsu cacochymiæ illuc è vasis expressæ, & viam ad exitum affectantis: quem quia tam citò non habet, partes exacti sensus, vbi subsistit, vellicando lacessit, cum incredibili afflictione caloris viuifici qui est in corde: tum enim viuificus ille calor intro recurrit, dum cacochymia foras excurrens, ac primo appulsu passa repulsam, concussionem monet cum frigore partium calore viuifico defraudatarum. Non enim caloris afflictio concussionem infert; sed ipsa concussio afflictionem. Declarat illud, frigus, sine concussione, partium extimarum, totiúsque compaginis, dum prope abest caloris vitalis extinctio; vel est contumax interceptio. Quinetiam lipyriarum febrium ardentiúmque comes est frigus partium extimarum, in-

candescentibus æstu costis vel hypochondriis: tum enim caloris retractio est foris intro concussionis expers. Nam illa rigoris concussio febris ardentis critica, ipsam exoluit, sudore vel hæmorrhagia; sperabili antè crisi de signis pepasmi. Periodicus item rigor intermittentium febrium, discessionem affert paroxysmi diurni, quem ipse commouit. Scitum est illud, *Quibuscunque per febres, rigor quotidie incidit, ipsarum quoque diurna discessio est.* Quoniam enim bile commota per totam compaginem rigor cietur, ob eámque causam singulis paroxysmis vacuatur & expurgatur; consentaneum est vt paroxysmi diurni vacuatio sit & intermissio cum febris vacuitate.

Sed tamen rigoris hîc positi, alia ratio est atq; conditio: non enim criticus aut periodicus esse potest, qui frustra cietur, & quem frigus excipit partium extimarum, totiúsve compaginis, cùm incalescere potiùs debuissent, vt in periodo typica tertianarum, & critica continuarum ardentium. De hoc scripta sententia est: *Si crebrò rigor incidit, nec vlla febris discessio est, fractis iam viribus ægri, lethale.*

Ortum porrò hic tamen habet è vasis, nō ab vlceribus, quæ altera rigoris occasio numeratur; qualem ciêre profectò solet empyema pleuritidis aut peripneumoniæ, qui antè non erat, dum cruda manebant costarum phymata, aut pulmonum, aliarúmve partium: quæ phymata κατ' πρόληψιν, vlcera nominantur, & quorum hîc nulla suspicio esse potest: at magna est biliosæ cacochymiæ. Rigores, inquit 6.Epid. & 5. aph. Galenus, *qui sine vlla parte afflicta sunt; è lumbis & dorso causas & principia ducunt.*

PERFRIGENT] Non quidem amabili frigore alsiosi, qualis exacto paroxysmo; vel in discessione Hist.1.2.Epid. febris critica; aut etiam læti, mitigato ardore febrili, vt Philisco contigit, qui tertio die diluculo ad meridiem visus est fieri ἀπύρετος, febris expers. Quod sanè πυρετὸν περιψύχεσθαι, quàm παύεσθαι potiùs dici, Galenus obseruat in prorrhetico: vbi eiusmodi perfrigeratio, cùm ardoris reliquiæ sub hypochondriis latent, insidiosa iudicatur.

Sed *perfrigent*, inquam, frigore pene dixerim glaciali, marmore frigidiores, eò planè adducti, quò spectat illa sententia; Cùm ex rigoribus exudante paruo sudore, perfrigeratio est, graue malum. Etsi prorr.34.s.2.1. Galenus à lectione ἐκ ῥινῶν, i. *è naribus*, loco eius quæ est, ἐκ ῥιγῶν, i. *ex rigoribus*, adiungendam putauit hæmorrhagiam; vnde sudores exigui perfrigerationem denunciant: vetus nihilominus huius operis le- prorr.31.s.2.1. ctio ἐκ ῥιγῶν habet, auctoritatem quærens ab illo prorrhetico, *Αἱ ἐκ ῥίγεος περιψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν*, i. *Quoties à rigore perfrigeratur quis, nec denuo incalescit; malo est loco.* Sed ista sitne firmiter fixa perfrigeratio, an verò caloris vicissitudinem habeat; tum, sitne totius corporis extimarúmve partium; permagni refert intelligere. Enimuerò firmiter fixa perfrigeratio, vbi non denuo incalescit qui semel perfrixit; emortui est caloris vtriusque, viuifici & vitalis, ob eámque causam funesta. Sic Galenus ad prorrheticum modò adductum, *ἀπολέσθαι καὶ νεκρωθῆναι δηλοῖ.* Altera illa, quæ cum cita caloris vicissitudine est; similiter vt prior, accidit labefactata virtute caloris natiui partium solidarum, quæ non ampliùs recreantur affluxu è corde viuifici nectaris suaue-calentis: sed mox à frigore incandescunt æstu fugaci, de conflagrantium viscerum flammæ appulsu; quæ citò euanescens, partes, vt priùs, relinquit marmore Hist.1.& 2. sect.3.3.Epid. frigidiores. Talem animaduertit primùm in Pario, mox in puerpera; Περιέψυξε, inquit, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη, i. *Perfrixit, mox rursum incaluit.* In prorrhetico, *Qui cùm perfrixerint & sudarint, denuo incande-* prorr.32.s.2.1. *scunt; malo sunt loco.* Vbi Galenus; ἀναθερμαινομένους, ἀναπυρέττοντας interpretatur. Sed ista quidem vicissitudo cuiusmodi sit, vnde veniat, & quorsum appareat; planum faciet enarratio prognωseωs, ab hac, tricesimæ secundæ. Sed frigoris vel in extremis artubus oborti, vel toto corpore, calamitosior vis est eius quod per totum corpus. Nam huius quidem noxa cernitur in emortuo calore natiuo; illius non semper. Atque imprimis distinctio esse debet extremorum: si quidem cùm manus & caput propiùs absint à fonte caloris natiui, quàm pedes; credibile est minùs & seriùs refrigerari, cùm adest paupertas vel interceptio viuifici nectaris: contrà in caloris retractione, quam viscerum inflammatio facit.

ET VNA DOLORE TVM CAPITIS, TVM CERVICIS, IMPLICITI] Ponuntur incommoda concussionis irritæ & frustra obortæ à rigore; tum enim μετάστασιν, i. *translationem* habet rigorifera ipsa bilis, ad diaphragma & caput.

Et quia μετάστασις quocunque appulerit, morbifica illic est, vbi subsistit; sanè translatio bilis ad caput, vnde non habet exitum, symptωmata illic mouet partis obsessæ propria, morbificique humoris: sunt autem cephalalgia & delirium. Est enim ratum illud, quòd humor calidus, qui sursum fertur ad caput, vel hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit symptωmata, & cephalalgica.

Porrò autem cùm ea sit ratio τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν παραφυάδων, i. *principatuū & propaginum*; vt mutuò se afficiant, mutuásque tradant operas; valetudine quidem aduersa, in ægri perniciem; vel, vt præceptor lo- lib.1.acut. quitur, συντιμωρέουσιν ἐς τὸ κακόν: capitis quidem sic à bile distenti & proritati sympathia propagatur ad partem vicinam & sociam, quę est medulla ceruicis, & eius membranæ, quarum afflictio acerbissimum mouet dolorem, cum pari cephalalgia coniunctum; quando hîc nulla vis incidit in musculosum genus. prorr. 41. 2.lib. Atque in hoc ceruicis dolore similiter fit vt in illo: *Ceruicis afflictio, mala est quidem in omni febre, pessima verò ijs qui sunt in metu insaniæ.*

MOX VOCE CAPTI] Hoc fatiscentis cerebri multùm oppressi proritatíque signum est syllogisticum, ipsiúsque adeo spinalis medullæ: sicut substillum sanguinis in cωmate contumaci, effœto iam cerebro, cùm scilicet magna oppressio cerebri transit in exolutionem ipsius, & alteratio in alienationem. Quod certè funestum est, vt mox docebitur in aphωnia hîc posita. Enimuerò vt omittam cæteras aphωniæ causas; quæ multæ sunt, & alio loco aphωniæ dicato à nobis conscriptæ; certum est hîc aphωniam notari, quàm impotentia facit efflandi, materiæque vocalis inopia & paupertas. Impotentiam parit efflandi, vocalium musculorum exolutio, non autem contractio, qualis in ebriis cernitur vo- aph.5.lib.5. ce captis atque conuulsis. Exolutio accidit musculorum vocalium, non impertita ipsis facultate, ac spiritu

ritu animali, quantum sufficit ad efflandum. Materiæ autem vocalis inopia & paupertas sequitur paucitatem spiritus, hoc est aëris inspiratione parua & rara; cuius molitio sic est de cordis calore exiguo, & cuius extinctio est in propinquo: vnde spirandi vsu pene collapso, vt parua & rara est inspiratio, quæ parca manu spiritum ad cor ducit; ita vaporis fumidi, materiæque vocalis minima expiratio. Ex quibus efficitur, vt in aphonia descripta nulla sperabilis sit vitę salus, defixa firmiter infirmitatis causa, tam in cerebro, quàm corde. Et qui cum tali aphonia conualuerit, Hippocrates vidit neminem. Exemplum est in historia de Pythione, cuius quidem breuiario expressa fuit decisio hæc à Scholæ Coæ magistris, vt mox dicetur.

PARVO SVDORE MADENT] Ἐφιδρούντες, i. quibus exudat crebrò sudor exiguus, qui morbum subesse ibi testatur, vbi exudat. Hîc autem exudat in capite & ceruice, vnà dolentibus. Primum quidem expressus ab oppressione, postmodum ab effœtis partibus sponte sua exudans de succo alibili, quem exolutæ partes nequeunt retinere. Nam ἐφιδρώσιος, i. *sudatiunculæ* altera significatio, quæ in madore est totius compaginis, visa est in Pythione, cùm ille animam exhalaret.

VT SE COLLEGERINT] i. Cùm videantur morbo leuati, & rediisse ad se iterum atque iterum. Quod Pythioni legimus contigisse, quem audiuimus, cùm ei quo die primùm decubuit, ingens rigor obortus esset, cum febre acuta, & idem secundo die factus esset ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος, i. *voce pariter atque sermone captus, & vnà spiraret parcè & rarò*, cum frigore partium extimarum, maximè autem manuum atque capitis, quæ paruo sudore pòst maduerunt; eũdem tertio die quietem habuisse, tum quarto etiam, dum sub meridiem iterum factus est sermonis expers & vocis, cum frigore partium extimarum, quæ mox in peius incaluerunt: sed quinto die rursum eundem fecisse opinionem leuationis; vel, vt præceptor scripsit, ἔδοξε κουφιδλῶαι. Atque ita cùm morbus vires acquireret eundo, & vnà vicissim alternis diebus insidiosa esset leuatio; tandem ad vltima ventum esse virium collapsarum, & ipsum decimo periisse perfrigidum, ἄφωνον, ac diffluentem sudore. Est igitur ἐπαναφέρειν, iterum atque iterum velut resurgere, quod illud ἐπὶ ostendit; sicut in illo ἐπιρρῖγειν, quod est crebrò rigere. Nam ἀναφέρειν verbum reperio vsurpatum de iis qui periculo defunguntur, & restituti viuunt. Testis est illa sententia præceptoris, Τῶν ἀπαγχομένων, καὶ καταλυομένων, μήπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷς ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ στόμα, i. *Eorum qui strangulando exoluuntur, nec dum mortui sunt; illi demum ad vitam non redeunt, quibus fuerit circa os spuma*. Sed hæc leuatio non est fida, quin potiùs insidiosa, pestifera; quemadmodum illa etiam Pythionis, quam facit humoris morbifici huc illuc μετάστασις. Qualem pleuritici experiuntur, cùm in difficili & biliosa anacatharsi, lateris dolor quiescit; non quidem falsò, sed insidiosè, & loco pleuritidis, mortiferam infert peripneumoniam, aut sæuam phrenitidem, cœptis immanibus efferam. Talis anginæ ratio est, quando relictis faucibus, libertatem adferens deglutiendi, migrat in guttur, siue laryngem, facitque anginam cum orthopnœa & sæui doloris cruciatu, cita morte funestam. Insidiosæ huius leuationis multa exempla theωremate illo catholico continentur, *Non est fidendum ijs quorum leuatio est sine signis & causis*; vel, vt loqui solet præceptor, ἀσήμως καὶ ἀκρίτως. aph.26.lib.2.

MORIVNTVR] Atque id meritò, si verum est illud Hippocratis, vt certè omnino est, Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει, i. *Perniciosa, quorum sine signis leuatio est, mortem subesse ostendunt*. Perniciosa enim sine signis mitescunt, vel ob translationem, vel propter effœtam vim partium solidarum, ac sensus amissionem, pene emortuo calore natiuo. Et cùm ad vltima ventum est, natura sui diligens pugnam instaurat, Priami more cum Pyrrho; ac tum victa concidit atque iacet, collapsis iam omnibus sui præsidiis. Nec verò id nouum est, naturam tum decertare, cùm in propinquo mors est; quando iam vetus est illud Galeni, Αἱ διοικοῦσαι τὸ σῶμα δυνάμεις, ἀνάγκης ἤτοι καταλαβούσης, σφοδρότερον ἐνεργοῦσι. Loquitur autem de pulsu, qui desperatis, animam penè agentibus, non rarò fallit imperitos medendi, quia tum editur maiore appulsu venæ micantis. proth.17. lib.2. lib. de prædicendo ex pulsib.

2 Αἱ μετὰ καταψύξιος δυσφορίαι, κάκισται.

Quæ vnà cum frigore sunt dysphoriæ, pessimæ.

SYMPTOMATICVM est hoc frigus, vt omnis tollatur critici aut periodici excusatio. De causa eius aliter statuendum quàm fuit in citimo. Est enim retracti caloris viuifici, vel intercepti symptoma. Vt enim partes extimæ tantum habent caloris, quantum viuifici nectaris cuius appulsu calent: sic eo defraudatæ frigent. Defraudantur autem, cùm eius caloris retractio est, vel à systrophica viscerum phlegmone; vel à causo; vel etiam à lipyria febre. Ac tum illius frigoris comes est ἡ δυσφορία, i. molestia incredibilis, & anxitudo, quæ cernitur in iacendi habitu inquieto cum ægra difficilique admodum tolerantia symptomatum omnium quæ ab illis febribus, vel à viscerum phlegmone inferuntur. Nam tum efferuntur fastidio & contumacia in eos qui præsto sunt, intus incendio conflagrantes, cum inexplebili siti, iactatione varia sursum deorsum, dextrorsum & contrà; omnis figuræ, & loci, & situs impatientes: more illorum quos in secunda valetudine tædet subinde rerum earum quæ priùs placuerant: quod apud Hippocratem est ἀλύειν, vnde & ipsum venit nomen ἀλυσμοῦ. Atque hic ἀλυσμὸς propriè est ægrorum, qui sic in omnem partem iactantur, nec vllo consistunt loco: sicut & ἄση, quam facit Hippocrates duplicem; vnam cum nausea, ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *cum os ventriculi malè habet à morsu prauorum humorum*; alteram verò, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ σώματος βαρύνηται, ὥστε μηδὲν φέρειν aph.34. lib.7.

ῥῆμα ῥᾳδίως, i. *quando facultas à corpore sic grauatur, vt nullam facilè ferat figuram.* De hac prorrheticum illud est, Οἱ ἀσώδεες ἀνεμέτως παροξυνόμενοι, κακόν. i. *Quoties sine nausea, exacerbatio est cum fastidio, malè res eunt.* Vbi Galenus author est, huiusmodi ἄσην, i. *fastidium* mortiferè ipsos habere quos occupat. Altera autem ἄση, qua ægri sunt ναυτιώδεις, i. *nauseabundi*, legitur in vxore Dromeadi, separatim ab ea quæ dicta est modò fieri ἀνεμέτως, quam ῥιψασμὸν propriè nominauit. Erat enim Dromeadi vxor ἀσώδης ῥίψασα, i. *fastidio inquiete afflicta.* Hic non est dubium quin illa mulier fastidio esset morosa, siue ἀσώδης, de cordis morsu, quam alibi vocat præceptor ἄσην περὶ τὴν καρδίην: eandémque ῥιψασμὸν exerceret, crebra huc illuc corporis artuúmque iactatione, omnis figuræ & loci pertæsam. De virium oppressione, apud eundem

lib.7.Epidem. in Carade.

ibidem est, Πολὺς ῥιπτασμὸς, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ, i. *frequens iactatio quæ fit, subinde vertendo se in dextrum & in sinistrum.* Omnia autem nomina quibus fastidia cordis & corporis explicantur; ἄση, ῥιψασμὸς, ἀπορία, ῥιπτασμὸς, ἀδημονία, βλητρισμὸς, μεταπεσμὸς; omnia, inquam, sub nomine continẽtur τῆς δυσφορίας, non solùm in idea symptomatum prædictorum, sed in ipsorum causa; vt siti, dolore, cordis morsu, ardore, dyspnœa, oppressione viscerum, corporis grauitate, & cæteris, quæ molestiam ægris pariunt intolerabilem. Est igitur graue malum ἡ δυσφορία, quæ cernitur in acerbissima vi symptωmatum prædictorum, ex causis illis, quas posui, enatorum. Sed multò grauior est ὑποδυσφορία, quæ illos habet mortiferè, quos inuasit & occupat: vnde sunt etiam ὑποδύσφοροι: ob eam sanè causam, quòd morbo iam fracti, calamitatem illam fastidii, quo tenentur, parentem, dignè pro merito nequeunt ostentare. Ac tales casus ægrorum siue calamitates verè sunt.

PESSIMÆ, κάκισαι, i. quibus ad ægri mala vix peius aliquid potest accedere: vel etiam quæ sunt eiusmodi, vt nulla bonorum oppositione vinci se patiantur. Sunt enim quædam κακὰ, i. *mala* in ægris, quæ à bonis vincuntur. Sed illa demum κάκισα meritò nominantur, in quibus, τὰ μὲν ὑπάρχοντα κακὰ, & ἀσυμβεβηκότα καλὰ, i. omnia quæ adsunt mala & ab iis absunt bona. Eorum contraria sunt ἄριστα, cùm scilicet, καλὰ ὑπάρχοντα & ἀσυμβεβηκότα κακὰ; sicut in optimo hypochondrio annotauit Galenus. Æqui bonique consulent æquales mei Medicinæ studiosi, nomen hîc nouè vsurpatum Latinè, analogia dysenteriæ & cęterorum nominũ quæ transierunt in coloniã Latinitatis: quia sunt Latina voce inexplicabilia.

lib.1.Prog.

Nomen scilicet dysphoriæ.

3 Κατάψυξις μετὰ σκληρυσμοῦ, ὀλέθριον.

Frigus cum rigida cute artubúsque, funestum.

EST quoque frigus hoc symptωmaticum, signo extincti caloris viuacis, ab exhausto humidi primigenij partium solidarũ, quod intulit febris tabifica & μαρασμώδης. Tale est illud frigus iam positum, ex prorrh. *Frigus quod denuo non calescit, pessimè habet ægrum.* Vbi Galenus author est, eo frigore denunciari eximiam paupertatem, & νέκρωσιν caloris natiui, quæ ita manet, de non excepto, vel non percepto affluxu viuifici nectaris, quod est in corde iam perexiguum. Est igitur frigus hoc pessimum atque funestum: quando caloris firmiter fixa extinctio, nullam relinquit spem fore vt reuiuiscat. Extinctionis firmiter fixæ opinionem facit frigoris assiduitas vnà tractabilis cum rigida cute & artubus, quam σκληρυσμὸν nominauit. Sic autem videtur examen hac de re conuenienter suscipi.

prorr.31. s.2.1.

CVM RIGIDA CVTE] Cùm scilicet defraudata succo venarum alibili primùm, mox humido primigenio prorsus exhausta, siccitate collapsa obriguit; durior facta & aspera, quæ antea molliter erat solida, succi plena, & læuis. Sic enim ratio comparata est partium, totiúsque compaginis; vt cùm macrescere cœperint, laxa sit cutis, & pallida, de dissipato spiritu, & humore, quibus antea recreabãtur, & humescebant. Sed cùm ad vltima ventum est τῆς λεπτυσμοῦ, i. *habitus imminuti*, tum cutis collapsa tensáque obrigeat, mollitudine omni, læuitatéque sublata, per siccitatem partium solidarum, primigenij sui humidi, iam exhausti, fructu carentium. Atque hic λεπτυσμὸς, i. *extenuatio*, siue macies ad extremum perducta, nõ inchoata, nec pressa leuiter, sed fixa firmiter (vt nulla sit excusatio diarrhœæ fugacis, vigiliarum, inediæ; quibus exactis, redintegratio facilis esse solet) hæc, inquam, posita extenuatio, causam habet in morbis quidem acutis; febrem tabificam, cuius ardore & κακοηθείᾳ sanguis, & adeps, & vnà teneræ carnes liquuntur; in cæteris autem qui transierunt in vetustatem ἐκ μεταπτώσεως; cæcum ignem, qui facit μαρασμὸν περιφρυγῆ; vnde cùm homines plurimùm emacruerint, postridie moriuntur eius diei quo nigra deiecerint. Similis quoque ratio est phthisicorum macie confectorum, quam intulit vlcus pulmonis ferinum, siue θηρίωμα, depascendo quicquid in corde est sanguinis, & aërem inficiendo quem ducimus, cum assidua febre, μαρασμώδει, horrifera. De rigida cute in phthisi & empyemate, multa sunt ex præceptore, suo quæque loco à nobis conscripta. Est igitur cutis, vt siccitate dura, sic inæqualitate aspera; cùm scilicet cachexia transiit in extremum marcorem. Ac sanè cutis huiusmodi nominatur à præceptore, δέρμα σκληρὸν, περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον, i. *dura, intenta, & arida.*

lib.1.Prog. & lib.5.Aphor. lib.6.Epid. p.1.

ARTVBVSQVE] Artuum meminisse hîc visum est, similiter vt fecit præceptor in illo, *Αἱ συντάσιες τοῦ σώματος, καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, καὶ αἱ κατακλάσιες τῶν ἄρθρων, κακαί.* i. *Cutis intenta, corporis artuúmque durities, tum si exolutus sit æger ipse, artuúmve distorsio; graue malum.* Sed illa sententia non est solius qualitatis, in corpore frigido, atque duro, tractabilis; quemadmodum hæc prognωsis: verumetiam actionis deprauatæ, aut perditæ, in decumbendi, vel in iacendi habitu, aspectabilis. Est enim decumbendi actio deprauata, ἐν τῇ κατακλάσει τῶν ἄρθρων, i. *in artuum distorsione*: cùm scilicet decumbendo in dorsum, vt refert præceptor, artuum est indecora compositio; vel contractorum; vel implexorum; vel etiam

lib.1.Prog.

vel etiam, præ faſtidio, huc illuc proiectorum: atque id contra conſuetudinem decumbentis. In hoc iacendi habitu, nulla vis lucet animalitatis, proptereáque iacendi nulla eſt actio: quæ tamen non tollitur de grauitate τοῦ φερομένου, i. *portati corporis*, verùm de ſumma infirmitate, ac, pene dixerim, ἀδυναμίᾳ τοῦ φέροντος, i. *impotentia facultatis portantis*. Ac tantum intereſt inter naturalem habitum decumbendi, & hunc iacendi; quantum inter anem glande traiectam, quæ ruit; & eam quæ ſua ſponte deuolat è ſublimi, præpetibus pennis præceps in terram. Decumbendi habitus naturaliter conſtitutus apparet, dum quis decumbit molliter in latus alterutrum, modicéque ſunt illi artus reflexi. Iacendi autem miſerrima eius conditio eſt, qui & ſupinus iacet membris collapſis, ac ſine potentia ſe conuertendi; & qui ſubinde ad pedes delabitur. Nota ſunt verba, καθρόπης, πέρσις, ἔρρηψις.

FVNESTVM.] Quia tum nulla ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt quando collapſa ſunt animalitatis & vitæ præſidia, tum in cerebro, tum in corde: quorum effœta vis deprehenditur; illius quidem, in motus amiſſione; huius verò in extinctione vtriusque caloris, viuifici, & viuacis: cum fixa firmiter infirmitatis cauſa iam explicata.

4 Ἐκ καταψύξιος, φόβος καὶ ἀθυμίη ἀλόγως, ἐς σπασμὸν ἀποτελευτᾷ.

Ex frigore, cum adeſt metus et mœror immeritò, cōuulſione finis fit.

SYMPTOMATA frigoris hîc ponuntur in principatu animi: quemadmodum modò vidimus in deprauato corporis artuúmque motu à cerebro. Etenim metus infractio eſt animi propter expectationem mali futuri. Mœror autem, fatalis quædam & inexpugnabilis triſtitia. Vtrumque fit contractione ſpirituum, vel potiùs ψυχοπνευμάτων ad ſua principia; aut ipſorum principiorum infectione, vt lanæ albæ veneno fucatæ Aſſyrio. Sed ea contractio ſpirituum, fit à re non conuenienti, quo iure quáque iniuria, animo repræſentata. Infectio autem, ab intemperie primùm concepta, quæ malignam continenter gignit cacochymiam; vel à tranſlatione ſymptomatica humoris morbifici, exitum non habentis. Ergo ſi ex frigore, per caloris natiui collectionem, aut interceptionem; non autem per illius νέκρωσιν (nam tale frigus eſſet funeſtum) Si igitur ex illo frigore, metus & mœror abs re incidūt, quæ duo ſymptomata, melancholiæ ſunt propria; palam eſt ipſa per conuulſionem exitum habitura: niſi hæmorrhoidibus, varicibus, aut etiam menſtruali profluuio, conuulſionis cauſa tollatur. Quod accidiſſe legimus Thaſiæ, quam, naturâ, δυσήνιον, i. *moroſam*, fuiſſe narrat Hippocrates. Sed ad naturæ illius habitum, (Hiſt. 11. ſect. 3. lib. 3. Epid.) triſtitiæ adiuncta confirmatio, ipſam planè reddidit melancholicam. Et cùm iam aliquot menſes, in ea triſtitia ὀρθοστάδην, i. *ſusque deque* exegiſſet; poſt diuturnam morbificæ cauſæ generationem, ſtatim oborta febre à φόβῳ καὶ δυσθυμίᾳ, i. *metu & infractione animi*, crebrò conuulſa eſt, fuítque ſymptomatum cataphoricorū & conuulſionum crebra viciſſitudo. Sed tamen eo morbo defuncta eſt, liberali ſudore, & menſtruorum profluuio. Quòd autem conuulſio ſit melancholiæ ſoboles, declarat aphoriſmus ille, (aphor. 44. ſect. 8. lib. 6. Epidem.) *Melancholici fiunt epileptici*: tum ille qui ſcriptus legitur 56. lib. 6. *En qui ſunt melancholici metuendi abſceſſus; aut enim apoplexiam corporis (i. paraplegiam) aut conuulſionem, aut maniam, aut cæcitatem minantur*. At ſi principiorum infectio, tum à tranſlatione ſymptomatica, tum à primigenia intemperie poſt diuturnam alterationem, ipſis alienationem induxerit; conuulſio quæ inde venit, neque liberali excretione, vt in muliere Thaſia, neque ἀντιρρόπῳ, i. *rependente* abſceſſu, vt in Herophôte, vllam curationem recipit: quòd à priuatione habitus denuo comparari non poſſit. Scitum eſt illud, *Qui à melancholia è poteſtate mentis exeunt, illis ſi ſuperueniat tremor; proculdubio moriuntur*. Et, *Phrenitici, ſputatores, fanatici, etiámne tremuli?*

5 Ἐκ καταψύξιος, οὔρων ἀπολήψιες, κάκιστον.

Ex frigore peſtifera eſt vrinæ ſuppreßio.

VRINÆ ſuppreſſio, veſicæ propria eſt. Quia non antè ſerum illud eorum qui ſunt in venis humorum, vrinæ nomen habet; quàm ad veſicam venerit, in eáque ſtabulari cœperit. Sed καταχρηστικῶς tamen pertinet etiam ad partes vnde manat, per quas ſecernitur, & in veſicam illabitur. Ac talis vrinæ ſuppreſſio veſica vacua, vt ſæpenumero partes illas in vitio eſſe denunciat; ita non rarò ſpem adfert ſecundi iudicij in morbis acutis. Notiſſima eſt peritis medicis illa ſententia, *Ante rigorem ſuppreßio eſt vrinæ, ſi quidem è bonis ducatur*. (p. 10. ſ. 1. 6. Epidem.) Hîc autem commemorata vrinæ ſuppreſſio in bonis duci non poteſt, quia ex bonis nō venit. Bona autem dicuntur ſymptomata perturbationis criticæ, iam antè ſignificata ſignis quæ apparent ad tempus: vt illa ad ſpeciem criſis. Atqui perfrigeratio ſymptomatica non poteſt, bonis ægri rebus, iſchuriæ prænuncia eſſe: ſicut iſchuria, rigoris, indéque ſudoris. Non enim ſigna critica, & cauſæ criticæ retro commeant ad ſignificandum. Ac ne longum faciam, quemadmodum iſchuria, quæ loco venit, præclarè apparet ad ſalutiferum rigorem, atque ſudorem: ſic è conuerſo, quæ à rigore & ſudore incidit iſchuria, ſalutaris eſſe non poteſt. Ergo peſtifera eſt omnis, quæ à frigore incidit, vrinæ ſuppreſſio. Et verò frigoris huius noxa, potiſſimùm veſicæ, quia eſt ἄναιμος καὶ ἄσαρκος, i. ſanguinis & carnis expers, calamitoſa eſt: vnde efficitur vt labefactata vi expultrice, non poſſit vrina excerni; vel ſtu-

pefacto sensu, rei molestæ, hoc est vrinæ, sensio non excitetur. Iam verò cùm ipsa suppressio refluxu & anadrome malefica sit, ad illam maleficentiam illud accedit etiam, quòd ipsa vesica, tum interceptione officij, tum sympathia partium quarum potentia corpus administratur, homini necando satis sit. Adde quòd illa perfrigeratio veniat à febris ardore, maximéque in vesica, omnium partium frigidissima, percipiatur; proptereáque sit insanabilis, ob eam sanè causam, quòd omnis intemperies frigida, caloris vi nata, salutis desperationem adferat.

6 Μετὰ ῥίγεος ἄγνοια κακόν· κακὸν δὲ καὶ λήθη.

Quæ à rigore incidit ignoratio mala est: obliuio item mala.

IGNORATIO, phantasiæ est abolitio: vt ἄνοια, ipsius iudicij. Sed ipsum iudicium, ὡς τὸ ἡγεμονικόν, i. velut princeps & prætor quidam, audiri non potest ἐν τῇ ἀγνοίᾳ, quæ nihil aliud est, quàm agnitionis priuatio. Quemadmodum & obliuio, rerum gestarum abolita recordatio. Vtrumque symptoma fit ab intemperie frigida cerebri, quam rigor inuexit. Ex quo efficitur alienum esse malum: vtrumque verò pessimum, si leuiter pressum nō fuerit ad exigui prædicationem temporis: sed firmiter fixum ad diuturnitatem. Etenim, quò plures cerebri mansiones labefactantur, eò res ægri peiore sunt loco. Sic obliuiosus fuit Apollonius, qui ex quo decubuit, rerum omnium fuit immemor. Ac talem obliuionem funestam Hippocrates obseruauit in tempestate pestifera. Sic enim ait; *Cùm paroxysmorum initijs occupasset* λήθη, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνία, i. *obliuio, exolutio, vocis carentia.* Iam verò, in excretione iniussa, quæ antea sponte ægri fiebat, miseranda cernitur vis horum symptomatum. Etenim duplex omnis iniussa excretio est, vna quidem sine sensu, altera sine voluntate: ἡ διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίγνεται· ἡ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν· In Dealcis vxore, quæ toto morbi tempore ἀναισθήτως εἶχε πάντων: sine voluntate fuit. Qua de re legimus aphor. 28. p. 1. prioris prorrh. Τὰ οὐρήματα μὴ ὑπομιμνῃσκόντων, ὀλέθρια, *Quæ immemoribus funduntur vrinæ, pestiferæ.* Ad eam autem quæ sine sensu, pertinet prorrh. 46. p. 2. 1. prorrh. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ διιέναι μὴ αἰσθανομένῳ, καὶ ἐόντα παρ' ἑωυτῷ, κακὸν δὲ ἡπατικῷ, i. *Liquida ferri ex aluo non sentienti, quamuis apud se sit, pestiferum: vt Hepatico.*

3. Epid.

7 Τὰ καυματώδεα ῥίγεα ὑπό τι ὀλέθρια, καὶ τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ μεθ' ἱδρῶτος ἐν τούτοις κακόν· ἐπὶ τούτοις ἡ ψύξις τῶν ὄπισθεν, σπασμὸν ἐπικαλέεται.

Causorum rigores stata quadamtenus lege fiunt funesti, tum rutila cum sudore facies, in his malum: quinetiam posteriorum frigus est conuulsificum.

SEQVITVR vt patefacta iniuria rigoris symptomatici, qui translatione humoris morbifici, naturæ auxilia labefactat per intemperiem hecticam, & complexionis effœtam vim (quorsum διάνοια spectauit Coacarum primæ & sextæ, quæ spem salutis præcidebant:) Sequitur, inquam, vt de illo rigore dicendum sit, qui pro varia temporum in quæ incidit, ratione; tum etiam pro crisis ipsius quam molitur, conditione; modò secundi, modò sinistri iudicij est; vel ad interitum, vel ad salutem. Enimuerò, rigor proprium est causi κρίσιμον, i. *indicatorium*; ac sanè secundi existit iudicij, si iure & loco appareat: iure quidem, si causus venerit ἐκ τῶν κόπων, i. *à lassitudine.* Qua de re illud scripsit Hippocrates, *Febres, quæ itur ad fortes rigores, non mitescunt: sed ante vigorem, suppressio venit vrinæ, ducta ex bonis. Atque hæc ferè in eas cadunt, quas labor accendit.* Ac si diceret. Qui à lassitudine causi nascuntur, ferè illi sudore quiescunt, quem rigor denunciat: quoniam tales causi gignuntur quando venulæ exhaustæ, biliosos ad se rapiunt & acres ichωres. Est igitur consentaneum, vt in sanabili causo, bilis quæ stabulatur in venis, exitum habeat intus foras; quæ dum celeriter fertur, sensionem excitet suæ feritatis & acrimoniæ in partibus exquisito sensu præditis; eáque sensio rigorem excitet, concussionem scilicet partium stimulatarum ad exclusionem rei molestæ. Relatum iam est illud, *Qui occupatur febre ardente, superueniente rigore, exoluitur.* Sed quoniam quæ iure fiunt ex morbi ipsius idea & ἔθει, conuenienter non fiunt, nec ad salutē apparent, si loco non veniant; ad eam sanè τεκμήριον, i. *rationis conclusionem*, præsentem hanc prognωsim examinandam proponit. Tametsi, inquit, febrium ardentium, quæ à lassitudine exarserunt, rigor est indicatorius bonus, propteréaque spei ac salutis plenus: tamen nisi loco appareat, ex illo ruit spes medici, ac sublapsa retro refertur. Sunt enim rigores febrium ardentium, siue causorum, ὑπό τι, hoc est, certa quadam lege, funesti. Sed explicandum quale sit illud ὑπό τι. Est igitur tale. Primùm, si rigor ἐμπίπτει, hoc est crebrò incidat, cùm semel tantùm incidere debeat: deinde si febris finem non adferat; cuiusmodi est rigor, qui antè significatus non fuit vrinæ pepasmo, ad tempus; & vrinæ suppressione, ad speciem ipsam crisis: tum si vires effœtæ langueant, quæ sunt eiusmodi, vt neque ipsius rigoris frustra oborti concussionem

aphor. 9. sect. 1. lib. 6. Epid.

lib. 4. de acut. diæt.

aphor. 58. lib. 4. aphorism.

aph. 46. lib. 4.

sionem perferre possint, neque ad vacuationem liberalem sufficere. Nulla enim vacuatio, quantumuis critica, potest esse salutaris, vbi vires effœtæ languent. Hinc aphorismus, *Si crebrò rigor cietur, nulla sperabili discessione febris, & fractis iam viribus ægri, funestum.* Ergo rigores febrium ardentium κρίσιμα non aphor.46.4. indicabunt, si frustra cieantur. Quia præstat naturam feriari, quàm aliquid moliri frustra. Et, quicquid cietur, quod non excluditur, accessionem adiungit oppressionis. Quinetiam in omni rigore frustra citato, translatio fieri solet materiæ ad diaphragma & caput. Cuius translationis signum est, rutila cum sudore facies, quæ hîc magnopere molesta est: quoniam pars obsessa totius materiæ non est capax, metúmque adfert delirij, conuulsionis, aut ipsarum parotidum. Deinde illa ἐφίδρωσις, i. sudatiuncula terrifica est; quia vbi sudor, ibi morbus: & nihil paucum est criticum: sed & ipsam morbi malignam cacochymiam ostendit. Quinetiam posteriorum frigus est conuulsificum, per aphorismum 65. lib. 5.

8 Αἱ ἐκ νώτου φρίκαι πυκναὶ, καὶ ὀξέως μεταπίπτουσαι, δύσφοροι· οὔρου γὰρ ἀπόληψιν ἐπώδυνον σημαίνουσι· τὸ ἐφιδροῦν τούτοισι κάκιστον.

Crebri ex lumbis horrores cum cita caloris vicissitudine, calamitosi. Nam acerbissima vrinæ suppressio denunciatur. Atque his exudare pestiferum.

RIGORIFERÆ omnis causæ sensio primùm excitatur in lumbis, indéque per dorsum ad caput viam affectat. Etenim rigor omnis cum frigore manifesto cietur. Atqui posteriora sunt non solùm ad excipiendum frigus, vt frigeant, sed etiam ad sentiendum, aptiora. Est enim ratum & persuasum omnibus, quòd omnis pars intemperata similem intemperiem faciliùs excipit atque percipit; quàm temperata contrariã. Posteriora autem neruosiora sunt anterioribus, ideóque frigidiora. Quod sanè si verum de omni rigore est; de eo præsertim cuius materia intra dorsum continetur; cuiusmodi hîc proponitur: & qualem vt indicaret, ἐκ νώτου, dicere maluit, quàm, ἐν νώτῳ: primum sic indicans motionis initium, quæ aliunde non repetatur. Est igitur consentaneum, vt crebri ex lumbis horrores, ideo symptomatici esse putentur, quòd partis ipsius vitio enascantur, vbi & vnde cientur. Est enim horror symptomaticus empyematis. Ac praua quidem affectio, cuius symptomata sunt crebri isti è lumbis horrores, est inflãmatio spinalis medullæ & membranarum eius; authore Galeno, comment. ad prorrh. 45. p. 2. lib. 2. prorrh. Atque ideo cita caloris & frigoris vicissitudine, sunt calamitosi: quoniam caloris vi contra naturam exardent; natiui autem caloris paupertate refrigerantur: quemadmodum fit in repentina & cita partium extimarum in vtrumque mutatione. Quòd autem cita hæc vicissitudo pariat vrinæ suppressionem, perspicuum fit ex aphor. 5. huius libri: vbi de illius maleficentia iam diximus. prorrh.8.f.2.1.

HIS EXVDARE PESSIMVM. Nam illa ἐφίδρωσις signum est empyematis, cum summâ virium infirmitate coniuncti: ex eo quòd deductum alimentum elabatur. *Quibuscunque diaphragmate interiùs enascitur gibber, his renum & vesicæ morbi contingunt multi.* Quæ omnia per sympathiam fiunt, per quam afficiuntur omnium prima, quæ vicina sunt, & quæ generis eiusdem.

9 Ῥῖγος ἐν συνεχείῃ, τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, θανάσιμον.

Frequẽs, in febris assiduitate, rigor, fractis iã viribus ægri; pestiferus.

HVNC aphorismum ita vertendum duxi, ex perspicientia τῆς διανοίας, potius quàm ex verborum aucupio. Quod enim hoc loco scripsit ῥῖγος ἐν συνεχείῃ, idem mihi omnino complecti videtur; quod pluribus annotauit aphorismo 46. lib. 4. cum ait, Ην ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετοῦ μὴ διαλείποντι; i. *Rigor in febrem minimè intermittentem si incidit.* Nam sanè illud, ἐμπίπτει, frequentem rigoris insultum significat: quemadmodum & aphoris. 75. lib. 4. verbum, Οὐρέει πύον ἢ αἷμα, i. *sanguinem aut pus meiat,* certam quandam affectionem denunciat, qua quis aut sanguinem, aut pus meiendi finem non facit. Enimuerò multùm interest, dicásne rigorem incidere, an incidisse: quemadmodum, & pus meiere, an minxisse. Illa perpetuũ, aut frequentem rigendi & meiendi actum designant: hæc cessationem indicant. Pertinet igitur ad inimicam vim rigoris, ipsa rigendi frequentia: cuius iniuria augetur, si non quiescat febris. Itaque talis rigor in malis ducendus, quòd pessimi signi opinionem faciat: cuiusmodi esse solent τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, i. *iudicatoria non iudicãtia.* Quòd si ad symptomatis acerbitatem hãc accesserit summa virium infirmitas; pessimæ ibi causæ rationem habebit. Nam siue excretio rigorem sequatur, hæc sanè in febris assiduitate & virium infirmitate laudari non potest. Quemadmodum enim quibus intercepta aluus tantùm prorr.6.f.2.1. ægrè ducitur paruis & nigris, velut caprarum, globulis; hi neque hæmorrhagiam, neque aliam excretionem, abscessúmve criticum toleranter ferunt, quòd ab exhausto laborent, superstite illius exhausti causa, quod globuli nigri declarant: sic neque ij quibus in febris assiduitate vires effœtæ languent, suo commodo vllum excretionis genus, quamuis alioqui criticum, excipere possunt. Sin autem rigor frustra fit, nec vllam excretionem promouet; quassationem illius diu vires, iam fractæ non perferent. Erit

igitur hic rigor planè ſymptomaticus, vt ſignum & cauſa, proptereáq; lethalis. Quoties enim ad morbum infeſtantem & ſymptoma, adiungit ſe virium infirmitas; nulla ſalus vitæ videri poteſt ſperabilis.

10 Οἱ πυκνὰ ἐφιδρoῦντες, καὶ ἐπιρριγέοντες, ὀλέθριον· καὶ ἐπὶ τελευτῆσιν ἀναφαίνονται ἐμπύημα ἔχοντες, καὶ κοιλίας ταραχώδεας.

Sudatiunculæ & rigoris crebra viciſsitudo, funeſta. Sic enim tandem conceptum empyema oſtendent cum aluo turbata.

QVANDO ſudatiuncula & rigor, vel horror, crebrò ſe mutuò excipiunt; ſic malo res ægroti ſunt loco, vt in anguſto ſpes ſit. Etenim poſt ſudatiunculam perhorreſcere nemo poteſt, è vaſis; ſiquidem cita ſit illius ſudoris, atque horroris, vel rigoris viciſſitudo: quoniam vaneſcit materia rigorifera per eum ſudorem, quo vel in capite & thorace, vel toto corpore, ſubroſcidus fuit æger. Id enim ſignificat ἡ ἐφίδρωσις. Ex quo efficitur, illa duo, ſubſudare & perhorreſcere, planè videri ἀσύστατα, ſi ex vaſorum cacochymia, horroris cauſa duci putetur. Ergo talis horror, aut rigor, neutiquam periodicus, aut criticus poteſt haberi. Atque empyemata quidem cùm internarum partium omnium, tum verò maximè thoracis atque pulmonum, primùm rigore & noua febre oborta denunciantur: quoniam puris acrimonia vellicantur & eroduntur partes, quæ ſunt vicinæ atque communes obſeſſæ. Sequitur & ipſum rigorem ſudatiuncula viciſſim, & crebrò exudans, facultatis infirmitate, ob quam ſucci alibilis diſſipatio ſit. Et quoniam crebra eſt illa ſudatiuncula, vel potiùs aſſidua, ſcripſit ἱδρῶτας πολλούς, i. *ſudores multos*, in Prognoſtico: quemadmodum in Epidemiis, ὕδατα πολλά, i. pluuias minutulas, quæ continenter deſcendunt. Nam tale profluuium omnino funeſtum eſt, vt ſignum & cauſa; ſi alui adſit turbatio. Quoniam cùm à ſumma virium infirmitate naſcatur; eius quoque infirmitatis acceſſionẽ adiungit. At quò plures facultates labefactantur; eò res ægri peiore ſunt loco. Vide aphoriſmos 12 & 14, lib. 5.

prorrh. 8. ſ. 1. & 2. 1.

11 Τὰ ἐκ νώτου ῥίγεα δυσφορώτερα· ὃς δ᾽ ἂν ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ῥιγώσας, τετάρτῃ καὶ εἰκοστῇ ἐπιρριγοῖ, δύσκολον.

Rigorum ex dorſo vis, quàm aliorum grauior. Quòdſi quis decimoſeptimo, itémque viceſimoquarto ita riguerit, contumaciam morbi denunciat.

HOC ſpectat iſta prognoſis, vt intelligamus peſtiferos quidem eſſe dorſi rigores, ductos ab empyemate; ex mente octauæ quæ præceſſit: ſed eorum lethaliorem vim eſſe, ſi, cùm decimoſeptimo die ſæuierint, viceſimoquarto affligant. Etenim illis temporibus, diuturnitate & vehementia morbi, vires effœtæ languent, vt neque rigoris acerbitatem, ſi fruſtra fiat; neque excretionem, ſi conſequatur, ſuo commodo ferre poſſint. Adde quòd omnis mutatio, omníſque adeo κατάσχεσμος, qui cadit in viceſimum quartum diem, potiùs à putredinis diffuſione, quàm à conflictu naturę & morbi accidere videatur. Ceterùm illud δυσκολίν, ταπεινότερον hoc loco ſcriptum eſt. Detrimentum enim leue ſignificat, quod ſanè hîc magnum eſt.

Hiſt. de Hermocrate.

prorr. 29. ſ. 3. 1.

12 Οἱ φρικώδεες, κεφαλαλγικοὶ, ἐφιδροῦντες, κακοήθεες.

Qui vnà cum morbo horrifero, cephalalgia torquentur; his peſſimè caput exudat.

HOC loco deſignari videntur qui hemitritæa febre laborant: quemadmodum & febres ipſæ dicuntur φρικώδεες. Quoniam iis qui ſic affecti ſunt, rigores erratici, & incerti contingunt, & alteram partem periodici paroxyſmi in horroris moleſtia exigunt, αἱ φρικαὶ ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως γίγνονται. Nec deſunt aliæ rationes, quæ huius ſententiæ opinionem faciant. Primùm, quòd hæc morborum acutorum prognoſtica ſint; deinde quòd hanc ſudatiunculam acutis accommodauit. Huc accedit quòd proximo aphoriſmo, τοὺς φρικώδεας nominat eoſdẽ, quos prorrh. 23. p. 2. 1. morbo acuto correptos eſſe ſcribit.

prór. 4. ſ. 2. 1.

Oi

13 Οἱ φρικώδεες ἐφιδροῦντες πολλῷ, δύσκολοι.

In febre horrifera, qui sæpe & multùm, sudore diffluunt, miserandi.

EANDEM sententiam his verbis expressit prorrh. 23. p. 2. 1. *Sudoris frequentia & vbertas, quæ cum acutis febribus commouetur, periculi locum subesse ostendit.* Quod autem πολλῷ, vel illic πολὺς legitur; consultò verti, sæpe & multùm. Nam, vt rectè annotauit Galenus, *sæpenumero qui in morbis acutis continenter sudant, sed modicè, diu ægrotant illi quidem, sed non propterea moriuntur. At si crebrò magnam sudoris copiam illi profundant, palam est non multò pòst, eorum virtutem resolutum iri.* Quæ cùm ita sint, perspicuum est, illud φρικώδεες, ad morbos acutos potissimùm pertinere. Notanda est etiam huius loci ταπείνωσις, i. *demissio*, in illo δύσκολοι: quemadmodum & superioris Coacæ in illo, κακοήθεες.

14 Τὰ πολλὰ νωθρώδεα ῥίγεα, κακοήθεα.

Qui crebrò cientur veternosi rigores, funesti.

ΡΙΓΕΑ νωθρώδεα sunt, qui coniunctam habent τὴν νωθρότητα, quæ cernitur ἐν τῇ ἀφέσει καὶ λήθῃ, i. in torpore & plumbea affectione corporis atque mentis: vnde ægroti delabuntur ad pedes, nec vllo modo sunt alacres, sed contrà pigri in assurgendo: nec eos, quibus olim familiariter vtebantur, agnoscunt: quibus accedit inexpugnabilis καταφορά, i. *inclinatio veternosa*, vt vigilare non possint. Quales fuisse legimus eos, qui in tempestate pestifera, ardenter febricitabant; quibus, ineunte paroxysmo, aderat cõmemorata ἄφεσις, λήθη, καὶ ἀφωνίη. Ex quorũ obseruatione scripta est iam explicata perceptio Coac. 6. *Ignoratio cum rigore, mala; obliuio item mala.* Verùm istius νωθρότητος siue torporis veternosi, cùm vna sit eadémque ἕδρα seu domicilium, nempe cerebri vis effœta, vel impedita; vtriusque causæ ratio sic ineunda. Nam ineunte morbo, impeditur cerebrum ex nimia morbifici humoris abundantia, quæ vel in cerebro localem habuit generationem; vel eò cursum inflexit: vnde, madefacto neruorum principio, toti corpori lentitudo & segnicies quædam accidit. Qualem agnouit summus præceptor, quæ venit à tempestate Austrina; quando scilicet diu multúmque illius dominatu cœlum tenetur. *Austri sunt graues auditui, caliginosi, caput grauantes, cum vniuersi corporis artuúmque segnicie & exolutione.* Νότοι βαρυκόοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, διαλυτικοὶ, νωθροί, &c. Sed languor cerebri venit ab exhausto, per alienationem ipsius cerebri, quam alteratio diuturna inuexit. Atque illius causæ documentum extat notabile prorrh. 13. p. 1. *Phreniticis alba deiectio, graue malum. An verò iisdem segnicies incidit? Sed ei periculo multum, rigoris accessione, adiicitur.* Quem locum enarrans Galenus; *Commune, inquit, est segniciei cuiusque, nasci à crassis, frigidis, & glutinosis humoribus. Non autem tenuibus, calidis, & acrioribus: cuiusmodi est flaua bilis. Nisi fortè incidat cùm in propinquo mors est; vt iam emortua facultate quiescere videantur. Tum enim per emortuam facultatem, non autem vitio humoris contingit. Ac tales qui ea segnicie occupãtur, non potis est vllo modo seruari. Est autem commune symptoma eorum omnium qui ex immodica intemperie moriuntur.* Iam verò siue ab oppressione glutinosi & crudi humoris atque frigidi & contumacis, torpor veternosus existat, palam est à rigore symptomatico excuti non posse (quia in crudo humore nulla crisis sperabilis) sed contrà, rigoris crebra concussione, malis cumulari: quoniam ad oppressionem nobilissimæ partis, accedit perennis morbifici humoris translatio. Sin autem per νέκρωσιν, i. morticinium facultatis animalis, torpor adsit; mortem in propinquo esse denunciat. Sed & celeriùs opinione moriuntur, quibus cum tali torpore, crebrò rigores cientur: quoniam ea concussione vires deiectæ ad exitium præcipitantur. Quod superest ad explicationem; repetenda sunt ea, quæ scripsit Galenus ad sententiam illam penultimã, p. 1. prioris prorr. *Quæ ex rigore venit segnicies, hominem apud se non esse ostendit.*

part. 3. lib. 3. Epidem.

aph. 5. lib. 3.

15 Οἷσιν ἑκταίοισι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτον.

Qui sextum morbi diem agentibus fiunt rigores, iudicii sunt planè sinistri.

PERMAGNI interest quo die, quáve periodo, quid fiat in ægris, atque appareat. Vt enim quæ fiunt omnia, quæque apparent diebus criticis, firmiora sunt quàm quę in alia incidunt morbi tempora: sic ea quæ speciem boni præ se ferunt, debent haberi suspecta, si loco non fiant: quemadmodum & ea quæ mala esse putantur, mirificos adferunt sanitatis fructus, si antè significata, criseωs lege, veniant illis diebus quibus certamen naturæ & morbi est in procinctu. Quoniam autem rigor omnis criticus excitatur repentina & citata bilis flauæ exclusione è vasis in partes exquisito sensu præditas; consentaneum est vt virtute naturæ suscipiatur illa tam cita exclusio. Atque vt conuenienter id fiat, victricis naturæ, triumphatique morbi per ipsum πεπασμόν, i. *mitificationem*, signa vt priùs appareant necesse est: quoniam neque in cruditate vlla crisis bona sperabilis, neque salutariter fieri quicquam potest, quod antè

aph. 59. lib. 4.

significatum non fuerit signis, quæ apparent ad tempus, & ad speciem ipsam crisis. Quæ cùm ita sint, perspicuum est, neque icterum, neque rigorem, bonis ægri rebus incidere posse ante septimum diem: propterea quòd, vt ante quartum diem, nulla pepasmi significatio: sic ante septimum, nulla bilis flauæ aph.62.li.4. exclusio salutaris. Scitum est illud Galeni, *Bilem effundi, celeriùs die septimo, ad crisim non potis est.* Itaque rigor Dromeadæ vxori, icterus Hermocrati, sexto die fuit funestus. Attamen virgo Larissæa morbo defuncta est, cùm sexto die perhorruisset. Sed illud beneficio apponi debet quòd menstrualis tum fuerit: sicut Hermogeni, qui sexto die ictericus, liberali profluuio alui, ab interitu vindicatus fuit.

16 Ὁκόσοισι φρίκαι πυκναὶ ὑγιαίνουσι, οὗτοι δὲ αἵματος ῥύσιος ἐκπυήσκονται.

Quibuscumque morbo defunctis horrores crebrò cientur, iis pro hæmorrhagia fit empyema.

ΥΓΙΑΙΝΟΝΤΑΣ hoc loco significari arbitror eos qui morbo defuncti sunt, quorum antea spes in angusto erat; vt esse solet in abscessibus earum partium quarum potentia corpus administratur. aph.35.lib.2. Solenne est illud, Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται, i. *Quibus salubre est corpus, morbo defunctis, si purgentur, facilè exoluũtur.* Vbi τοὺς ὑγιεινῶς ἔχοντας intelligit, eos qui nuper à morbo conualuerunt, & qui restituta vtuntur valetudine, non primitiua. Primitiua verò vtuntur, de quibus aph.36.lib.2. proximè ita scripsit; Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες. i. *Qui bene valent corpore, laboriosa est illis purgatio.* Cuius aphorismi veritas, cùm sensu communi facillimè percipiatur, pertinet ad superioris demonstrationem: argumento ducto à maiori, vt vocant, ad minus.

Hoc spectat igitur hæc prognosis, vt animo complectamur eos qui abscessus periculo sine sanguinis profusione defuncti sunt, pro ea empyema experiri. Etenim, verbi gratia, si cui sit hypochondrium tumore dolorifico ac duro obsessum, pessimè habebit; tum propter ipsius doloris acerbitatem, quæ maximè facit corpus infirmum; tum propter obsidionem partis cuius officio vita carere nequit: vt interim vicinarum partium contagionem prætercam, quæ vt communes & propinquæ, primùm, & maximè affici solent. Ergo non est dubiũ quin deterrimè affectus sit talis æger; ac magis metu nos terreat, quàm spe salutis consoletur. Quòd si quæ salus vitæ expectanda esse videatur; hæc sanè in primæ periodi hæmorrhagia debet esse, maximè verò in iuuenibus. Sin autem nulla medici votis hæmorrhagia responderit, nec tamen doloris acerbitas, actionúmque ad vitam tuendam necessariarum interceptio, ægrum iuuenem morti dederit; reliquum erit, vt si, exactis viginti diebus, tumor non cessarit, neque quieuerit, in empyema mutetur & conuertatur. Ac empyematis quidem certissima sunt, horrores, πυκινέα; quorum scilicet partes vbi fiunt, causæ existunt: quemadmodum Coaca 11. demonstratum est.

17 Τὸ φρικῶδες καὶ τὸ δύσπνουν ἐν τοῖσι πόνοισι, σημεῖα φθινώδεα.

Dolores horriferi, cum suspirioso anhelitu, signa sunt tabis.

ΣΗΜΕΙΑ φθινώδεα hoc loco dicuntur, quæ sunt φθίσιος propria. Est autem φθίσις, vlcus pulmonum, quo emacrescunt homines, tum à consumptione sanguinis; tum ab aëris, quem spirando ducimus, tabifica qualitate, quam in pulmonibus exulceratis acquirit, dum illac ducitur ad cor, temperandi causa calorem natiuum qui in sinistro cordis ventriculo continetur. Hæc cùm duplex sit apud Hippocratem, vna quidem primitiua, altera superueniens (atque primitiua quidem per διάβρωσιν καὶ ῥῆξιν, i. *erosionem & ruptionem*, vt accidat; tractatu ei rei dicato explicabitur) superuenientem hîc designat: de qua scriptum aph.15.lib.5. illud est, *Qui ex pleuritide facti sunt purulenti; siquidem à vomica rupta, pus liberaliter expurgarint ad quadragesimum diem, periculo defunguntur; sin minùs, tandem euadunt phthisici.* Hæc igitur πόνους parit ab empyemate, quod ταχέως & εὐπετέως non expurgatur. Sunt autem πόνοι, febris assiduitas cum paroxysmis nocturnis, tussiendi & extussiendi irrita cupiditas, sudores multi, oculi concaui, ruboris per genas suffusio, vngues adunci, extremorũ digitorũ calor, cibi fastidia, pedũ tumores, pustularũ per vniuersum corpus eruptio.

18 Ἐξ ἐμπυήσιος πλεύμονος, καὶ κατὰ κοιλίην ἐνίοτε ἀλγήματα, καὶ ἐς κληῖδα· καὶ τὸ ὑπορέγχειν ἀσώδεα· σημαίνει πτυέλου πλῆθος ἐν τῷ πλεύμονι.

Vbi est empyema pulmonis, si ad ventrem nonnunquam, sæpe ad iugulum, dolor irrepserit, & cum anxitudine stertor adsit; expectorabilis materiæ vis magna ostenditur.

Em-

Empyema pulmonis fit, cùm eius phlegmone puris mutationem susceperit: neque sputo, neque sanguinis detractione, neque diæta, neque aliis remediis conuenienter præscriptis; curationem recepit. Solenne est illud. *Quicunque harum partium dolores non quiescunt; nec sputi expurgatione, nec deiectione alui, nec sanguinis detractione, diæta, aut pharmacia; scire licet in empyema transituros.* Atque illud. *Empyema est planè funestum, si cum sputo bilioso appareat: maximè verò si die septimo primùm prodire cœperit.* Nam cæterorum empyematum signa edũtur vigesimo, trigesimo, quadragesimo die: nõnunquam etiam sexagesimũ expectant. Atque empyematis quidem à phlegmone signa sunt qui in thorace crebrò cientur horrores, & pondus obsessæ partis quæ antè dolebat. Huius maximè expetenda crisis, est ἀνακάθαρσις, quæ si liberalis fuerit cum febris vacuitate, ciborum appetentia, sine siti; aluus autem fæcibus figuratis feratur, & modicis; ipsũmque adeo sputum purulentum, suo candore, læuitate, & æqualitate, partis vnde manat integritatem, caloris innati vim, & materiæ bonitatem ostendat, bene est ægro, & confestim seruatur. Sin autem ἀνακάθαρσις nulla est; reliquum erit vt æger ab interitu vindicetur vrinæ purulentæ, stranguriosæ, & abradentis profluuio: nisi fortassis eadem materiâ aluus feratur. Quòd si ne hæc quidem medici votis respondeant, aut frustra expectentur; postremum illud erit, vnde aliquid speretur; vt vel parotidas; vel in cruribus natura liberalem moliatur abscessum. Ac siquidem ad parotidas materia viam affectet; difficultas spirandi maior aliquantisper nascetur; mox autem cessabit, sine alia manifesta illius vacuitatis causa: hypochondrium verò, cum mollitudine, omni dolore carebit. Sin autem ad inferiora cursum instituat, hypochondrium æstu incandescet, & intumescet: spiritus verò ducetur ex facili. Quòd si cum hypochondrij tumore, & æstu, summa difficultas spirandi coniuncta sit; tanta profectò expectorabilis materiæ copia denunciatur, vt pariter æqualitérque superiora & inferiora obsideat.

19 Οἱ φρικώδεες, ἀσώδεες, κοπιώδεες, ὀσφυαλγέες· κοιλίας καθυγραίνονται.

Horriduli, anxij, membris perfracti, lumbos dolentes; profusiore tandem sunt aluo.

Qvæ sunt hoc loco καθολικῶς, i. *in vniuersum* enunciata, dubitanter quæsita videntur prorrh. 53. s. 2. prioris, his verbis, Ἆρα γε τοῖσιν ἀσώδεσιν ἀεμέτως, ὀσφυαλγέσι, λῦ θρασέως παρακρούσωσιν· ἐλπὶς μέλανα διελθεῖν; i. *An in fastidio sine nausea, lumborum dolore; si feritas adsit delirij; spes est nigra duci ex aluo?*

Hoc spectat igitur, vt animo complectamur, vacuationum inclinationes fieri, vt natura, & humores cursum inflectunt. Estque perceptio planè huiusmodi, *Quibus cum horrore, fastidio, lassitudine, lumbi dolent; iis fere liquidis excrementis alui feruntur.* Vtrum verò hæc πρόγνωσις καθολικὴ sit vera, & verè καθ᾽ ὅλου enunciata; illud profectò est de quo quærendum. Enimuero qui sunt horriduli, opinionem faciunt citati humoris exitum non habentis: proptereáque oppressionis multum adiicientis. Atque illius oppressionis symptomata sunt, anxietas, κόπος, atque lumborum dolor. Sed illam anxietatem fieri scripsit ἀνεμέτως, i. *sine nausea*; vt accusari stomachus iure non possit: sed virium à corpore oppressarum iniuria, qua illæ sunt omnis figuræ, & loci impatientes. Inde etiam nascitur ipse κόπος; indéque sic affecti, nominantur κοπώδεις. Est autem κόπος, illa corporis affectio, qua si vel minimùm quis moueatur, lassitudinis vlcerosæ, vel tensiuę sensio excitatur. Ac ne plura quæ περὶ κόπου dici possunt consecter, comprehendam breui: sic enim statuo; κόπον hîc videri τονώδη, i. *tensiuum*, qui nunquam metum adfert delirij per anadromen ad caput: quemadmodum adferre solet κόπος ἑλκώδης, καὶ φλεγμονώδης, i. *vlcerosus & inflammatorius.* Nisi quis fortè obiiciat, quod initio scripsi ex prorrh. 53. s. 2. prioris prorrh. *Qui lumbos dolent, atque etiam fastidiosos, tandem fieri profusiore aluo, cùm è potestate mentis exierint: ac nigra deiicere.* Quod sanè verum est, si validæ vires ἀπὸ ῥοπῆς moliantur excretionem, vel abscessum, versus eam partem vnde manauit morbifica vis ad superiores. Est enim ratũ illud, & persuasum omnibus Asclepiadis; quòd semper humoris morbifici παλινδρομή, i. *recursus*, eò fit, vnde primùm ἀναδρομὴν, i. *excursum* habuit, aphor. 2. sect. 1. lib. 6. Epid. At verò hîc nos profusioris alui causas ὁμογενεῖς, i. *congeneres* omnes agnoscimus, in motu humoris, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione. Nam cùm ab irrito motu horroris ex venis ducti nulla sit excursio, quę opinionem faciat hæmorrhagiæ; nulla exclusio quę sudorem promoueat; reliquum est, vt sperabile sit alui profluuium. Vt enim ἀναρροπὴ, i. *ascensus* significatur cardiogmo, fastidio cibi, oris amaritudine, & tenebricosa vertigine: sic & καταρροπὴ, i. *descensus*, torminibus alui, lumborum dolore, & genuum grauitate. Dolent autem interiores lumbi, per mesocola, quæ veniunt à neruis qui ex spina oriuntur.

Hist. 5. p. 2. lib. 3. Epid.

20 Τὰ ἐπιρριγέοντα καὶ ἐς νύκτα μᾶλλον ἢ παροξυνόμενα, ἄγρυπνα, φλεδονώδεα ὄντα, ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν ἔστιν ὅτε οὖρα ὑφ᾽ ἑαυτοῖς χαλῶντα· ἐς σπασμὸν ἀποτελευτᾷ.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio somni vacuitatem adfert, cum fatuitate coniunctam; si nonnunquam in somnis vrina excidit; conuulsione finis fit.

SYMPTOMATA rigoris frustra oborti, per anadromen ad cerebrum, explicantur: mox ea, quæ per successionem, & propagationem causæ morbificæ, à cerebro, & in cerebro excitantur. Ac primùm symptomata quæ per anadromen à rigore frustra citato nasci solent, sunt, cephalalgia, somni vacuitas, delirium quoque ipsum. Sed cùm cephalalgiæ nomen, hoc loco, non scripserit; reliqua duo, vigiliæ, & noctes insomnes, tum ipsa fatuitas; ab eodem fonte principia, causasque ducunt. Etenim vigiliæ & noctes insomnes, effectricem sui causam agnoscunt cerebri intemperiem calidissimam, & vaporis somniferi prauitatem. Fatuitas verò, siue nugarum garrulitas, phrenitidem planè denunciat, authore Galeno comment. ad hist. 15. s. 3. 3. Epid. Verba Galeni sunt hæc: loquitur autem de vxore Dealcis, quæ modò garriebat, modò silebat. Τὸ μὲν γὰρ, λόγοι πολλοὶ, φρενιτικόν· τὸ δὲ, σιγῶσα, μελαγχολικόν· τὸ δὲ, ἀφελκύσσετο, κοινὸν ἀμφοῖν· εἰ μή που ἄρα, καὶ διὰ τὴν κατάψυξιν ἀφελκύσσετο, i. *Nam garrulitas ipsa erat phrenitica: silentium autem melancholicum: contractio ipsa, vtriusque est communis. Nisi fortè à perfrigeratione fuisse putandum est.* Ergo vigiliæ, somni vacuitas, nugarum garrulitas, siue fatuitas; primitiua sunt mala cerebri, quæ primo statim bilis appulsu nascuntur. Sed hæc tolerabilia, & sanabilia videri possent, nisi per translationem & propagationem, grauiorum malorum consecutio adferretur. Cernitur autem successio mala; vigiliarum, in somno; delirij ἐπίγνωσις in vrina quæ redditur ἀπροαιρέτως, i. *sine voluntate, iniussa*; vtriusque verò infesta potestas, in conuulsione funesta. Quæ quomodo fiant omnia, paucis aperiam. Sed illa somni hoc loco necessaria distinctio est, vt pro sopore, seu pro comate vsurpetur: quemadmodum in Hermocrate annotauit; de quo illud scripsit, κατεκοιμᾶτο κωματώδης, i. *quiescebat veternosus*. Non enim ille somnum iniuit naturaliter conciliatum; vt conciliari solet, quando ad dormiendi necessitatem accedunt tres illæ somni naturales causæ; vaporis somniferi suauitas; cerebri temperies; & mentis tranquillitas. Ergo ne longiùs abeam, non iniuit somnum Hermocrates naturaliter conciliatum: sed fuit soporatus, conniuendo scilicet palpebris, quas aperire nõ poterat, propter facultatis ipsius infirmitatem ab exhausto cerebri, & frigida intemperie per consumptionem retorridam. Sed satis iam multa de hoc sopore, commentario ad illam perceptionem: Τὰ πολλὰ νωθρώδεα ῥίγεα, κακοήθεα, i. *Frequens cum segnitie rigor, malus.*

Sequitur fatuitas, siue nugarum garrulitas, quam diximus esse phreniticam, quę in principalium cerebri actionum deprauatione consistit: éstque delirium intermissionis expers, cum vigiliis, & febre cõiunctum. De cuius delirij natura, déque omnium quæ in eo fiunt, atque apparent causis; plura suo loco dicentur. Pertinet autem ad rẽ illud, νωθρώδες quod in phrenitidem sæpe cadit, à cerebri alienatione, cuius consecutionem attulit diuturna & vehemens cerebri alteratio. Atque inter cætera; tum ipsius phrenitidis, dum viget; tum eius, quæ ipsi succedit, νωθρότητος, symptomata; potissimùm obseruatur illa voluntatis amissio, quæ cernitur in deiectionibus & vrinis iniussis; quas sponte nostra excernimus, & cohibemus, quando valemus. Nam si in somnis, comatosis, iniussa laxatur vrina; non solùm resolutione partium, i. vesicę & sphyncteris musculi; sed etiam vitio rectricis potentię; palam est, illud malum conuulsionis successionem habiturum. Sicut ex perfrigeratione, metus & mœror, quæ sunt melancholiæ propria. Visum est illud, *Quæ immemoribus & sine voluntate funduntur vrinæ, pestiferæ.* Quæ omnia iam pluribus sunt explicata, comment. ad Coacam 14. huius diuini operis.

21 Τὰ ξυνεχέα ῥίγεα ἐν ὀξέσι, πονηρά.

Qui crebrò cientur in acutis rigores, pestiferi.

EXPLICATIO repetenda ex commentario ad nonam. Tantùm illud commemorabile, quòd ξυνεχέα ῥίγεα dicuntur, ἀντὶ τοῦ συχνὰ καὶ διὰ τέλεος, i. *qui crebrò exactum ad morbum cientur.* Nam propriè, τὸ συνεχὲς, assiduitatem significat omnis intermissionis expertem, quæ in rigore locum non habet; cuiusmodi tandem is fuerit; criticus, symptomaticus, aut etiam periodicus. Nam periodicus est, exempli causa, tertianæ, quæ accessionem habet tertio quoque die rigoriferam, intermissione distinctam. Symptomatici assiduitas esse non potest: quoniam omnis rigor symptomaticus, vel translationem facit materiæ rigoriferæ; vel illius momentaneam exclusionem. At critici comes est absoluta morbi depulsio, atque sanatio. Ex quo efficitur, legendum συχνὰ, ἀντὶ τοῦ ξυνεχέα: vel explicandum τὸ ξυνεχέα, per συχνὰ καὶ διὰ τέλεος, i. vt dixi, *qui crebrò cientur rigores exactum ad morbum.* Vide historiam vniuersalem lib. 3. Epidem. & particulares multas eiusdem libri; maximè verò 13. & 15.

22 Αἱ ἐκ ῥίγεος, μετὰ κεφαλαλγίης, ἐκλύσιες· ὀλέθριον.

Si à rigore, cum cephalalgia, vires prosternuntur; funestum.

Si morborum magnitudine, symptomatúmque vehementia, non rarò ægroti cum integritate virium ad exitiū præcipitātur, quid fiet illis, quibus effœtę vires summam morbi violentiam experiuntur? Etenim cùm neq; pepasmo ipsæ per se sufficiāt; tum verò nullam excretionē quantumuis criticam, suo cōmodo, perferre possint: proptereáq; nec vllam euacuationē quæ artificio fit medici ad imitationē naturę comparato. Quæ cùm ita sint, perspicuū est; cephalalgiā à rigore natam, & educatā, perenni morbificæ causæ affluxu; cum summa viriū infirmitate coniunctā, esse funestā. Est enim cephalalgia primùm ipsa per se terrifica. Sed tum habetur pestifera, si & prægrandis; & contumax febris acutæ prauíque alicuius signi coniunctionem habuerit. Qualem hoc loco descripsit. Primùm ex rigore nascitur hæc cephalalgia. Ergo per translationem humoris morbifici, qui corruptione propriæ substantiæ in vitio est. Omnes autem morbi, qui aliorum successione veniunt; per ἐπιγένεσιν, i. *propagationem*; aut per μετάστασιν, i. *translationem*; sunt prioribus molestiores. Deinde verò; hæc cephalalgia coniunctam habet febrem acutam. Non enim aliter fit symptomaticus rigor. Ergo materiæ cephalalgicæ perennis generatio est, & perennis affluxus, vnde vires acquirit eundo. Iam verò quòd ad vires languidas attinet, quas vocat ἐκλύσιας; ne nodum in scirpo quæram, dictionis ipsius aucupio; sit illud firmissimum, ἐκλύσιας hoc loco dici, quas alibi προεξαδυνατήσας nominauit, Αἱ προεξαδυνατησάντων παραφροσύναι, κάκισται. i. *Fractis viribus superueniens delirium, pessimum*. Vbi Galenus vim huius dictionis προεξαδυνατησάντων, animaduertit; nempe ex ea summam imbecillitatem significari. Adiecta enim præpositio ἐξ, verbi vim auget: vt infirmitatis summa sint omnia, quæ nō alioquin exigua essent, neque obscura; si detracta particula ἐξ, προαδυνατησάντων legeretur. Quòd autem ἐκλύσιας hîc commemorat, idem planè sint, quod illud προεξαδυνατησάντων grauissimus author Galenus testatur commentario ad illum aphorismum, Αἱ μετὰ ἐκλύσιος κατόχως, ἀφωνίαι, ὀλέθριαι, i. *Quæ cum exolutione firmiter fixæ, veniunt aphoniæ, funestæ*. prorr.4.s.3.a.

23 Τὰ αἱματώδεα οὖρα ἐν τουτέοισι, πονηρόν.

Cruenta in his vrina, praua.

Vrinæ cruentæ; sic enim vertimus, οὖρα αἱματώδη, sunt illæ quas Hippocrates οὖρα ἐξέρυθρα, i. *vrinas prærubras* nominauit, prorrh.3.s.1.1. Tales nephritici multi excernunt. Ac, mea quidē sentētia, scriptum hoc de vrinis cruentis, seu impensè rubris, conuenienter cōgruentérque illi respondet, quod idem scripsit prorrh.2.sect.1.1. Κοιλίης πλύσις ἐξέρυθρος κακὸν ἐν πᾶσι νουσήμασι, &c. i. *Alui proluuies rubra, mala in omnibus morbis est*. Vt enim ex impensè rubra ventris proluuie, quæ scilicet carnium recens mactatarum loturam refert; malè affecti per infirmitatem iecoris significatio fit: ita ex prærubra vrina, renum malè officio suo fungentium certissima signa petūtur. In iis igitur quorum à rigore, in cephalalgia, vires languescunt, hoc perniciosior erit prærubra vrina; quò plures potentiæ labefactatæ sunt: quemadmodum in tabe alui profluuium, lib.5.aphor. in comate prærubra ventris proluuies, prorrh.2.s.1.1.

24 Ῥῖγος ὀπισθοτονῶδες κτείνει.

Cum opisthotono rigor necat.

Opisthotonos Græcis dicitur, ceruicis posticæ conuulsio, cùm scilicet caput ad scapulas inuitò contrahitur, comment. in aphor. 51. lib.4. Est autem ὀπισθοτονώδης rigor, cùm difflationem impediēs in neruosis corporibus, fit causa, vt ipsa repleantur, comment. in aph.13. lib.6. quemadmodum & frigus, de quo dictum est Coac.7. ψῦξις τῶν ὄπισθεν, σπασμώδης, i. *Posticarum partium frigus conuulsificum*. Hac autem ratione interficit; quòd cùm respirationis vsum augeat, respirandi commoditatem adimit, instrumentis motu prohibitis.

25 Τὰ φρικώσαντα, καὶ ἱδρώσαντα κρισίμως, ἐς δὲ τὴν αὔριον φρίξαντα παραλόγως, ἀγρυπνέοντα, μετὰ πεπασμὸν, αἱμορραγήσειν οἴομαι. *πνεῦ διὰ φρονημάτων κρίσιν φαινεῖν, πνεῦ διὰ τὸ παλίνδρομον ... κριτικῶς.*

Si cui cùm perhorruerit atque sudarit criticè, rursus postridie horror sine causa ingruerit, ac tum à pepasmo somni sit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.

Τὰ φρικώσαντα καὶ ἱδρώσαντα consultò exposui in ea significatione, in qua legi solent, Οἱ φρικώσαντες καὶ ἱδρώσαντες, i. *qui perhorruerunt atque sudarunt*. Sæpe enim affectionum nomina transeunt in

ægrotos. Sed illud [illegible] putaui [illegible]: quoniã ex non esse nihil criticum significari aut fieri posse arbitror. Itaque legendum [illegible], ex prorr. 57. s. 1. t. 1. vbi scriptã hæc legitur sententia, his verbis, [illegible], &c. Iam verò quòd repetitionem horroris ait fieri παρὰ λόγον, idem planè significat, nec non eòdem spectat, quò illud solenne in aphorismis: Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι μὴ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον, i. *Leuationi quæ accidit sine signis, non est fidendum: quemadmodum nec verendum de malis quæ merito morbi non veniunt.* Vt enim suspecta est morbi cuiusque, sine signis & causis, leuatio: sic exterreri non ita debemus si quæ παρὰ λόγον apparent & fiunt, quamuis praua sint ipsa specie atque terrifica. In quo difficilis est τοῦ παρὰ λόγον, ἢ παραλόγως explicatio. Galenus interpretatur ἀλόγως: sed ne id quidem satis, nisi exemplis illustretur; quemadmodum idem fecit commẽtario ad illum aph. 26. lib. 2. Quod superest, nos etiã cõsultò legimus ἀγρυπνίοισι, vel ἀγρυπνοῦσι: illamque particulam, μὴ, deleuimus; tum ex prorr. 57. s. 1. t. 1. tum ex aph. 10. p. 8. lib. 6. Epid. Nam ἀγρυπνία, ferè esse solet symptoma perturbationis criticæ ad sudorem, vel hæmorrhagiã. Quinetiã illud, μηδὲ πεπειρασμένοι, emẽdauimus μετὰ πεπειρασμένων: quoniã in cruditate, quandiu ipsa manet, nulla crisis bona fieri potest.

Hoc spectat igitur hæc difficillima prognosis, vt intelligamus; non rarò varias esse morborum crises, quæ ad salutem variè suscipiuntur, pro vario humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione. Docemur etiam varietatem illarum criseων sæpenumero denunciari vna eadémque concussione, cuiusmodi in rigore cernitur. Est enim rigor idem criticus, & sudoris, & hæmorrhagiæ prænuncius, aluúmque ciet deorsum & sursum. Quòd autem varietate criseων ægroti morbis acutis fœliciter defungantur, vt cætera omittam theoremata & exempla, quę multa sunt apud Hippocratem; hæc duo instar omnium fidem nobis facient propositæ perceptionis. Ac primùm obseruationem ascribam quæ legitur in historia vniuersali: deinde historiam particularem subiiciam. Est autem hæc obseruatio. *Per id tempus seruabantur illi potißimùm, quibus horum quatuor signum aliquod apparebat. Qui scilicet vel sanguinem è naribus abundè profudissent, vel vrinas multas, multa & laudabili hypostasi præditas, vel deiectionum copiam biliosarum tempestiuè commotarum, vel dysentericarum etiam. Ac nonnullis quidem cùm istorum vnum satis non esset, simul omnia fiebant. Ab illisque omnes superfuere.* Fuit Larissæa virgo matura viro, quæ ardenter febricitauit ex repletione menstrualis materiæ, quæ nondum habuerat exitum. Hæc repletio fuit omnis malignæ cacochymiæ & inflammationis expers. Itaque omnis spes medici & cœptæ curationis fiducia in sola vacuatione semper stetit. Sed quoniam vteri, venarum, & capitis repletio, grauissimorum symptomatum consecutionem attulit; sic natura triumphauit de morbo, vt primùm sexto die, liberali hæmorrhagia, capitis plethorã sustulerit: quæ quidem plethora non erat fixa, nec contumax; sed pressa leuiter ad exigui prædicationem temporis. Inde virgo illa cùm perhorruisset, sudore diffluxit calido, idque toto corpore. Quod nisi fuisset, & menstrualis tum primùm esse cœpisset exactum ad morbum, & multò pòst etiam; liberalem hæmorrhagiam, sexto die, non habuisset sine relapsu. Est enim consentaneum vt sua cuiusque foci sit propria euacuatio; capitis, per hæmorrhagiam; venarum, per liberalem sudorem; vteri, per menstruale profluuium.

constit. 3. 1. lib. Epid.

hist. 12. p. 3. lib. 3. Epid.

26 Τὰ μετὰ ῥίγεος ἐπισχόμενα οὖρα, πονηρὰ, καὶ σπασμώδεα· ἄλλως τε καὶ προκαρωθεῖσι. ἐλπὶς δὲ καὶ ἐπὶ τουτοισι, τὰ παρὰ τὰ ὦτα.

Quæ cum rigore sistuntur vrinæ, sunt praua, & conuulsifica: idque cùm aliàs, tum si cui iam soporato sistantur. Ac tum præterea parωtidas fore, sperabile.

VRINÆ suppressæ calamitatem iam explicauimus progn. 5. & 9. tum etiam suppressionis illius causas aperuimus: vt ex earum perspicientia, prædicendi ratio comparetur. Vt enim diuersitate causarum distincta est illa suppressio: ita spẽ adfert secũdi iudicij, aut metũ sinistri. Enimuero salutare est vrinam sisti ante rigorem criticum: siquidem illud ex bonis profectum fuerit, & antè pepasmo significatum; sitque illa suppressio παρὰ λόγον vesicæ, aquæductuum, atque renum. Sed quemadmodum salutare est id fieri παρὰ λόγον instrumentorum, & κατὰ λόγον victricis naturæ: ita pestiferum esse arbitror, si idem fiat παρὰ λόγον naturæ, & κατὰ λόγον febris acutæ, vel partium afflictarum. Omnis autem quæ cum rigore inhibetur vrina, eam intermissæ excretionis causam habere non potest, quæ cernitur ante rigorẽ: quando materia intus fòras cursum inflectit. Ergò ex ascensu symptomatico, partiúmve obsessarum vitio, sistitur. Et quoniam hîc nunquam fieri potest salutaris vacuatio, cùm aliò quàm ad cutim vrinæ materia vesica non excepta fertur; reliquum erit vt repletione maligna partes obsessæ corrumpantur. Atque id locum habet vbi rigor cietur symptomaticè, i. à cacochymia vasorum. Sin ab inflammatione purulenta, veniat; partes ipsas rigoriferas afficiet: vt qui in lumbis malè habitis, per phlegmonem spinalis medullæ, & membranarum eius crebrò cientur, cum cita caloris vicissitudine, acerbissimam vrinæ suppressionem adferunt, ob sympathiam partium nephriticarum, quæ sunt propinquæ atque communes, proptereáque primùm, & maximè vitiantur, lib. 3. περὶ ἄρθρων. Sunt etiam conuulsificæ tales vrinæ, quoniam ad præparationem suscipientis causæ, accedit vis efficientis. Etenim rigor frustra citatus est ἐπισχεθέντος, motu materiæ ad neruos, exitum non habentis: tum frigus ipsum rigoris comes, difflationem prohibendo neruorum, est conuulsificum.

24. Coac.

7. Coac.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI CVI IAM SOPORATO SISTANTVR] Acsi diceret; quando repletionis æquè atque vacuationis malum est ipsa conuulsio; planè efficitur vt si oppresso cerebro causis plethoricis, rigor incidat; ex ea concussione conuulsio superueniat, quæ in totius corporis iniusso motu consistit, non partium aliquarum: id enim significat τὸ σπασμῶδες, quod à sopore aut caroche venit, prorrh. 68. s. 3. 1. Nec verò impedimenta principij neruorum nisi explicentur solenni abscessu, aliter quàm vniuersali conuulsione tolluntur. Quòd si ad illud vitium oppressi neruorum principij, venenata vis vrinæ eò translatæ accesserit, necesse est, vt magnarum causarum complexio magnum symptoma toti corpori pariat: qualem ipsi vidimus non raro epilepsiam ex vrinarum anadrome natam: nisi ἀντίρροπον, ac liberalem natura moliatur abscessum, quo tantis periculis defungatur. Quæ salutaris abscessus conditio in parωtidibus sperari non potest: quòd illæ non fiant ἀξίως τῆς ἀποβολῆς τῆς νόσου, i. *comprehendendo morbo pares*: sed contrà, σμικροτέρη τοῦ πάθους εἰσι, καὶ οὐ κάτω, i. *sed minoris morbi sunt, nec deorsum fiunt*, comment. ad prorrh. 68. s. 3. 1. Sperabiles autem sunt ideo parωtides, repleto cerebro humore crasso & frigido. Qua de re extant multæ prognoses ad finem 3. prorrh. De parotidum autem natura, causis, periodis, paroxysmis, & crisibus, plura suo loco dicentur.

27 Τριταιοφυέα ῥίγεα ἢν ἐν μέσῳ παροξυνόμενα, πυρετῷ ἀτάκτῳ· πάνυ κακοήθεα. τἀναντία δὲ παροξυνόμενα τῶν σπασμῶν, τῶν μετὰ ῥίγους, καὶ πυρετοῦ· ὀλέθριον.

Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris cursu exacerbantur; valde maligni. Contrà verò, quæ conuulsis cum rigore & febre exacerbantur; funesta.

TRITAIOPHYÆ, febres sunt intermissionis expertes, quæ tertio quoque die ingrauescunt sine rigore periodico, vel horrore potiùs: qualis esse solet earum quæ semitertianæ dicuntur. Habent enim hæ febres, exacerbationes horriferas atque statas: tritæophyæ verò nullas, aut certè incertas. Propterea rectè Hippocrates scripsit eas fieri ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως; i. *inordinatè & erraticè*, i. *quarum rigores non vnà semper cum paroxysmis inuadunt*, vt ait Galenus. Et ibidem idem Galenus, *Rigores autem erraticos fieri*, ait, *qui singulis paroxysmis non adsunt, sed raro: atque illi quidem admodum parui & breues.* Sed præstat ipsius Hippocratis verba audire de natura tritæophyæ febris. *His erant febres continuæ omnes, quæ nullo modo remitti videbantur: sed omnibus exacerbari potiùs tertiano quodam more & modo, cùm altera die leuiores, grauiores altera sentirentur. Atque erant eiusmodi quidem febres omnium pessimæ quæ tum oriebantur, mansuetiores quidem per initia; sed continenter in peius versæ & auctæ: quæ si quando remissiores essent, at paulò pòst vehementiùs excandescebãt; criticis præsertim diebus. Harum rigores inordinati erant atque erratici, quanquam istis omnia minimè.* Nascuntur hæ febres ex diuersorum humorum maligna cacochymia, quorũ calidior quidẽ acutam febrem accendit; frigidiore interim putrescente: vnde fit vt remissa priore, altera rursum accendatur; quia perseuerãte, quæ prior inuasit, iterum exardescit: vt per huius febris importunitatem quieta esse natura non possit. Hîc autem incerti rigores sunt valde maligni, propter molestos humorũ motus, qui oppressionem adferunt, vnde crises funestæ: symptomata maligna stomachi, modò cum lethargo, modò cum vigiliis & delirio coniuncta: vt prætermittam infirmitatis accessionem.

28 Αἱ ἐκ ῥίγεος ἀφωνίαι, τρόμῳ λύονται· καὶ τοὺς ἐπιρριγέοντας, τρομώδεα γινόμενα κρίνει.

Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur: sed & superuenientes crebrò rigores, tremore oborto quiescunt.

QVÆ ex rigore veniunt aphoniæ sunt insanabiles, si cum exolutione huiusmodi sint: quoniam ex iis significatio fit collapsæ potentiæ animalis, cum extinctione caloris natiui, qui in sinistro cordis ventriculo stabulatur: ex quibus efficitur vt propter summam potentiæ infirmitatem & materiæ vocalis inopiam, voce capiantur qui sic laborant. Notum illud. *Quæ cum exolutione & veterno sunt aphoniæ, pessimæ.* (prorr. 4. s. 3. a.) Sed & reuocanda in memoriam harum prognωsis prima. At si per oppressionem cerebri, vis efflandi denegetur musculis intercostalibus, quorum socia collectione, fit ἐκφώνησις ipsa ad vocem edendam; non video quid opis à tremore possit adferri: nisi quis verbum, τὸ λύει, accipiat qua in significatione scriptum legitur aphoris. 26. 6. Οἷσιν ἂν ἐν πυρετοῖς καύσοισι ῥίγεα γίνονται, παρακοπὴ λύει, i. *Quibus in causo rigores adsunt, delirio finiunt.* Sed neque rigores crebrò citatos, superueniente tremore finiri verisimile est, nisi fortasse ineunte morbo: ad cuius tremoris curationem venæ sectio necessaria est, vt in Pythione annotauit Galenus, cùm is primo die manibus contremuisset.

Quemadmodum & ipsa conuulsio febri nonnunquam finem imponit, quæ aut eodem febris die; aut postridie; aut ad summum perendie, incidit. Sed tamen qui ab oppressione fit tremor per translationem à genere venoso ad neruos, semper delirii consecutionem adfert, per aph. 26. lib. 6. Nam qui ab exhausto fit, in propinquo mortem esse denunciat. Huc accedit, quòd à rigore in tremorem mutatio, fit in peius. Etenim in rigoris concussione, dominatu naturæ morbificus humor tenetur. Contrà in conuulsione, humor naturæ potens est: non autem natura, humoris.

29 Οἱ ἐκ ῥίγεος μετὰ κεφαλαλγίης ἐκλυόμενοι, σφαλερόν. Τὸ αἱματῶδες οὖρον ἐν τούτοισι, κακόν.

Qui à rigore cum cephalalgia exoluuntur, pleni sunt periculi. Cruenta his vrina, praua.

Hvivs prognoseως explicatio repetenda est ex 22. huius. Sed illud tantùm notabile, quòd illic ὀλέθριον; hîc σφαλερὸν esse dixerit: non rectè tamen, sed ἐπιπόπερον. Nam illud, σφαλερὸν, ancipitis iudicij est, cuiusmodi solet oriri ex causis. At verò, τὸ ὀλέθριον, firmissimum est ad prædictionem mortis; cuiusmodi iudicium stabile comparatur ex signis funestis, qualia hîc describuntur. Vide comment. ad progn. 22. huius libri. Vrina cruenta; siue sit eiusmodi substantia; siue colore, pessima est. Illic enim vitia nephritica planè apparent: hîc verò incendium seri mixtione bilis saturati. Illinc ex plurium partium offensione, maior calamitas significatur: hinc verò perpetua morbificæ causæ accessio, quæ adiungitur ad nobilissimæ partis oppressionem, & instrumenti ad vitam tuendam necessarij, interceptionem.

30. Οἷσι ῥίγος, οὔρου ἐπίστασις.

Quibus rigor, vrina subsistit.

Vrina subsistit à rigore, & antè rigorem. Quæ à rigore subsistit, praua est, conuulsifica, quo iure quáque iniuria partium vrinæ dicatarum: denique citam mortem adducit. Ante rigorem criticum, fœliciter & commodo ægri subsistit, vt dictum est. Sed satis iam multa de diorismis vrinæ suppressæ. (5.9. & 26. Coac.) Quamobrem ἀδιορίστως pronunciari non debet prognosis.

31 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ, χειρῶν καὶ ποδῶν πόνοι, κακοηθές· κακοηθὲς δὲ καὶ ἐκ μηροῦ ὁρμὴ ἀλγήματος· ἀλλὰ οὐδὲ γουνάτων πόνος κρήγυον· ἀτὰρ καὶ γαστροκνημίων πόνοι κακοηθέες, καὶ γνώμης παράφοροι· ἄλλως τε καὶ οὖρον ἢν ἐναιωρηθῇ.

Conuulsio in febre, manuum ac pedum labores terrifici; terrifica est etiam doloris à femore sursum irruptio. Nec verò à genuum dolore leuatio vlla sperabilis. Quinetiam surarum dolores mentem præcipitant: idque cùm aliàs; tum si in vrina pendulum sit enæorema.

Το κακοηθες consultò verti terrificum, ex propria dictionis illius significatione, quam exposuit Galenus comment. ad prorrhesim 14. l. 1. 1. his verbis, *Κακοήθη νοσήματα καλοῦμεν, ὅσα κίνδυνον ἀπειλοῦντας τοῖς κάμνουσιν, οὐκ ἀποκόπτει τὴν τῆς σωτηρίας ἐλπίδα*, i. *Morbos appellamus malignos, quicumque periculum ægrotantibus ita inferunt, vt non omnem tamen adimant salutis spem.* Atque id locum habet in cõuulsione, cum febre, cõiuncta; si indefinitè enuncietur. Omnis enim cõuulsio in febre terrifica est: quoniã metũ semper adfert sinistri iudicij: sed tamen non semper desperata. Nã & puerorũ conuulsio formidabilis est: quamuis non rarò pueri conuulsionis periculo defungãtur; quòd ea sequatur potiùs naturã suscipientis causæ, i. puerilẽ neruorũ infirmitatẽ; quàm efficientis, i. febris ipsius & malignæ cacochymiæ. *In morbis minùs periclitantur*, &c. Huius conuulsionis diorismi leguntur in progn. *Pueri conuulsionibus corripiũtur si febris acuta est; si aluus nihil reddidit: si vigilant; si expauescunt; eiulãt; si color pallidus, liuidus, aut ruber euadit. His quidẽ facillimè obnoxii sunt puerulí, ad annos septẽ. Grãdiores autẽ pueros atq; viros non itẽ cõuulsiones in febribus prehen-*

prehendunt; nisi signum aliquod valentissimum deterrimúmque accesserit: qualia pleraque in phrenitide exoriuntur. Quinetiam metuenda est illa conuulsio quæ principio febris superuenit. De qua scriptum illud reliquit summus præceptor, *Febris, conuulsio finem adfert, quæ aut eodem die, aut postridie, aut ad summum perendie inciderit. Sed si eam, qua iniuit, horam excesserit, neque cessarit; praua est.* Mulier vultuosa & melancholica crebris conuulsionibus ineunte acuta febre correpta est, cum vicissitudine garrulitatis, obscœnorum verborum, & comatis. Ac tum desperationi propinqua erant omnia, cùm liberali menstruorum profluuio per αἱμόῤῥοιαν & liberalem abscessum, illud periculum euasit quod imminebat. Excipio mulierum hystericarum conuulsiones, quòd sint fugaces & febris expertes. Iam verò tam infesta est conuulsio, vt etiam in febre remedium non inueniat: nisi superuenerit febris quæ antè non fuit, aut si antè fuerit, magis exardescat; quò fit ἀνάλωσις materiæ cõuulsificæ, partibúsq; ipsis cõuulsis: tametsi *Conuulsioni febrem superuenire melius est, quàm cõuulsionem febri.* Ergo nulla conuulsio, cuiusmodi ea fuerit, bonis fit ægri rebus. Ac nulla vis maior naturæ quàm conuulsione potest inferri. Iam verò cùm illud, κακοηθὲς, accommodatè sit conuulsioni tributum, quam peperit repletio, fecítque vt ἀπροαιρέτως, i. *iniussu nostro* moueantur partes illæ, quæ olim προαιρετικῶς, i. *nostro iussu* mouebantur: vt nihil aliud sit conuulsio, quàm iniussus earum partium motus, quæ naturaliter sponte nostra mouentur. Cùm igitur nomen illud, κακοηθὲς, conuenienter dicatur de illa conuulsione quam peperit repletio: tamen si quid sentio, κακοηθέστερον periculum illius explicat, quæ ab exhausto nascitur, quæque nunquam incidit nisi signum aliquod valentissimum deterrimúmque accesserit: qualia in phrenitide exoriuntur. Est enim talis planè funesta, ac desperatæ salutis; qualem agnoscimus in stridore dentium à delirio; in oculorum fixo intuitu, vago motu, quando huc illuc voluuntur illisi; peruersione oris; singultu: manuum quoque subsultu. Quid verò commemorem conuulsiones τραυμάτων, & hypercatharseos? hæc nota sunt omnibus. Denique cùm exaruerint nerui à febre tanquam ab igne; quæ inde conuulsiones veniunt per iniussam collectionem earum partium quæ naturaliter sponte nostra mouentur: omnes, inquam, illæ mortem venturam denunciant; & ipsam celeriùs opinione adferunt. Omnis enim conuulsio ab exhausto nata semper idem facit atque significat, quòd ea sit violentæ febris & malignæ propria, καὶ πάθος ὀδυνηρὸν, i. *& dolorifica affectio.* Nam cætera quæ ad crisim apparent, aut quæ sunt ipsa causæ criticæ; non semper idem facere aut indicare apta sunt: sed vt sunt morbi tempora; sic illa commodo aut incommodo ægri apparent & fiunt. Ac de conuulsione hactenus.

In Coac. hist. 21. p. 3. lib. 3. Epid.

aph. 49. lib. 5.

Gal. cap. 4. 3. de crisib.

MANVVM AC PEDVM DOLORES TERRIFICI] Enimuero manuum ac pedum labores, si progressu veniunt febris malignæ, κόποι sunt ἑλκώδεις ἢ φλεγμονώδεις, i. *lassitudines vlcerosæ vel inflammatoriæ*, quæ metum adferre solent delirij. Sin autem transitu oriantur; perspicuum est abscessum fieri qui morbo non sufficiat comprehendendo. Nam quod obiicitur, Abderitam virginem superstite pedum dolore, febrem acutissimam depulisse; id verum profectò, sed ea liberalem habuit hęmorrhagiam 17. & liberali sudore tota defluxit 27. vnde conualuit. prorrh. 3. f. 2. 1.

TERRIFICA EST ETIAM DOLORIS A FEMORE SVRSVM IRRVPTIO] Huius theorematis ratio & explicatio petenda, primùm ex historia Calui cuiusdam Larissæi, quem dolor huiusmodi per refluxum sustulit: cùm nullis remediis conuenienter præscriptis, quiescere potuisset. Deinde verò examināda prorrhesis 1. f. 2. 1. Ἢν ἀναφορηθῇ τι τοῖς οὔροισι, τῶν κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγημάτων ἀφανισθέντων, παρακρουστικόν, i. *Si quid per vrinā deferatur, posteaquā femoris dolor euanuerit: delirij est argumento.* Ergo terribilis est omniū tumorum, omniúmque abscessuum refluxus; vlcerum tumidorum; parotidum; partiúmque capacium & incapacium: vt ex pleuritide, tumorum poplitis: à femore, dolor Calui: à pollice dextri pedis, dolor Critonis: à minimo digito, Temeni neptis tumor. Sed in Herophonte & Heropyto salutaris fuit femoris & ischij dolor, qui cùm per iustum transitum obortus fuisset, refluxum nullum habuit.

hist. 5. p. 3. lib. 3. Epid.

NEC VERO A GENVVM DOLORE LEVATIO VLLA SPERABILIS] Quòd ita comparata sit partium illarum natura; vt neque sint crisis capaces; neque materiam illapsam mitificare, propter intemperiem frigidam, & substantiæ glutinosam complexionem, possint: vt interim omittam doloris acerbitatem, materiæque illapsæ denegatam exclusionem, quam vel natura, vel artificium chirurgi, ferro & pyrotico moliri possit. Sed tamen Galenus commoda genuum dolentium & tibiarum, haud prætermisit ad illud Hippocratis, quod legitur in eo qui in Dealcis horto iacebat, Γόνατα & κνήμας ἐπωδύνως εἶχε, i. *Genua & tibias indoluit. Genuum,* inquit Galenus, *dolores atque tibiarum, cùm humoris morbifici deorsum inclinantis, τῆς κάτω ῥοπῆς, signa sint; in bonis censere oportet.* Atqui in eo sic notabilis est genuum vnà & tibiarum dolor, vt nihil inæquale continendo morbo accidisse videatur in liberali abscessu partium inferiorum: deinde cùm illi balano medicatum fuisset, nigris excrementis ducta est aluus.

QVINETIAM SVRARVM DOLORES MENTEM PRÆCIPITANT] Iisdem verbis hanc prognosin expressit ad finem sect. 1. 1. prorrh.

Eò spectat igitur vt intelligamus, tantam esse surarum præstantiam; communicatione officii cum partibus nobilissimis; vt quemadmodum in calcis fractura per ἐκχύμωσιν, i. *expressionem succi* accidunt πυρετοὶ ὑπεροξέες, ξυνεχέες, τρομώδεες, λυγγώδεες, γνώμης ἁπτόμενοι, καὶ ὀλιγήμεροι, κτείνοντές τε; i. *febres peracutæ, continuæ, tremulæ, singultuosæ, paucorum dierum, mortiferæ denique:* ita quoque in surarum doloribus, à cacochymia maligna per excursum secundum arterias, febris exardescat in corde; secundum neruos, delirium in cerebro excitetur: ipsa verò pars obsessa, conuulsione dolorifica prehendatur.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI IN VRINA PRAVVM SIT ENÆOREMA] Ac si diceret, cùm in surarum doloribus à maligna cacochymia magnę sint causæ delirij, per cõmunicationem materiæ secundum neruos cum cerebro; tum verò maior erit certiórque delirij expectatio, si transla-

tionis vniuersalis à genere venoso ad cerebrum, signa appareant. Ac talis translatio potissimùm ostenditur per enæorema prauum, quod in vrina est pendulum. Quæ obseruatio literis iam ex Hippocrate notata est. Cuius in explicatione Galenus negat ex vrinarum signis quippiam certò ad delirium apparere; quòd ea vrina duntaxat iecinoris, renum, vesicæ, ac venarum ipsarum; quæ sanguinis conceptacula sunt; tum facultatis ipsius humorum opificis robur, vel infirmitatem, ostendat. Sed idem Galenus in Larissæa virgine ita scripsit, Ἐπειδὴ καὶ κατ' ἄλλοις ἀῤῥώστοις εἰπών, ἐναιώρημα μετέωρον, ἐπήνεγκε αὐτῷ παρέκρουσεν, ἐμφαίνων τοῖς τοιούτοις ἐναιωρήμασιν ἕπεσθαι παραφροσύνην, i. *Sanè aliis in ægrotis, notato enæoremati pendulo subiunxit, delirasse: vt inde constet, ad eiusmodi enæoremata phrenitidem sequi.*

prorr.1.s.2.1.

32 Οἱ δ' ἐξ ὑποχονδρίων ἀλγήματος πυρετοὶ κακοήθεες· καὶ τὸ καρῶδες ἐπὶ τουτοισι, κάκιστον.

Ex hypochondriorum dolore febres malignæ: quòd si & sopor accesserit, pestiferum.

OPERÆPRETIVM est complecti animo quæ scripsit Galenus in suo proœmio ad sectionem secundam tertij τῶν ἐπιδημιῶν. Id enim propositi habet vt doceat, nunquam adduci potuisse vt cogitationes & disputationes suas mandaret literis, nisi amicorum rogatu peregrè proficiscentium. Quibus vt morem gereret; primùm quæ illi attentissimis animis se docente audiuerant, de re anatomica, déque valetudinis cura, & morborum curatione, scripta reliquisse. Deinde verò cùm omnia quæ scripserat, lumen verborum & sententiarum ab vno Hippocrate accepissent; eorundem amicorum precibus victum, commentarios exarasse ἐς τὰ συγγράμματα ipsius Hippocratis: quorum catalogum recensuit in eodem proœmio. Cæterùm ne quid intentatum relinqueret, animum etiam ad scribendum appulisse, in eos libros qui nomine Hippocratis circumferuntur, meritò an immeritò: vt scilicet in iis definiendo ac disceptando ad veri & falsi distinctionem, ostenderet lumen ingenij sui, quo maioribus suis præluxit. Inter eos libros qui falsò Hippocratis esse dicuntur, τὰ προῤῥητικὰ numerantur: in quorum explicatione Galeni se extulit eruditio singularis. Sed beatissimum illud iudicium, quo admirabile est quantum excelluit, fixùm hæreret ad memoriam sempiternam, si ille diutiùs animo vigilasset, lingua & calamo dormiuisset in censura prorrheticorum. Ac ne plura consecter quæ sunt in prorrheticis plurima, censore Galeno, explosa; quorsum tam multa eo loco scripsit in hanc prognωsin, vt eius authoritatem conuelleret planéque labefactaret. Hanc vnam præ cæteris omnibus elegit ad confutandum, iisdem ferè verbis quibus eandem exagitauit comment. ad 29. prorrh. s.2.1. Verba Galeni non adscribam, sed viri mentem explicabo, quæ est huiusmodi.

Neq; ex partiū, quę sunt propriæ hypochondrij, dolore; febres nascuntur malignæ; sed ne acutę quidem: neque ex partium nobilium quæ iacent in hypochondriis, vt hepatis, alui, & diaphragmatis, inflammatione febres exardescunt terrificæ, nisi inflammatio magna sit. Nam febrium magnitudo inflammationis vi proportione respondet. Nec verò sunt audiendi, inquit, qui huic sententiæ indefinitè pronunciatæ fidem & authoritatem comparare student, eorum exemplis qui à febre hypochondriaca interierunt, cùm illi prætereant silentio eos qui inde conualuerunt. Est enim sophistica hæc persuasio: vt verè illud videatur esse dicturus, *Febres ex hypochondriorum dolore natas, æquè mites esse, atque malignas.* Hæc disputatio est Galeni, ex qua efficitur, nihil indefinitè pronunciari posse, quod faciat ad τέκμαρσιν bene medendi, in cognóscendo, præuidendo atque curando. Deinde quando exemplis certatur, firmissimum nihil adferri ad faciendam fidem auditoribus, & medicinam ægrotis. Est enim legibus non exemplis docendum atque medendum. Quæ vt concedam omnia, quia sunt vera: tamen non efficitur; hanc prognωsin eiusmodi esse, vt nota censoria castigetur. Quin germana erit eius hæc explicatio.

Ac primùm ἀλγήματος nomen, dolorificum morbum significat, non ipsum dolorem, prog. proximè explicāda, & multis aliis quæ sunt in Coac. quemadmodū & ipsa ὀδύνη pro affectione, causa doloris. Sic enim vocat ὀδύνην πλευρέων, i. *dolorem laterum*, ipsam pleuritidem. 2. acut. ὀδύνην ὀφθαλμῶν, i. *dolorem oculorum*, ipsum tumorem qui ophthalmia dicitur. Sic aphor. 8. sect, 1. lib. 6. Epidem. Ἐν Κρανῶνι, αἱ μὲν ὀδύναι νεαραὶ, θερμαὶ, i. *Cranone dolores recentes calidi, &c.* quem locum Galenus exponit comment. ad aph. 6. lib. 2. non ipsos quidem dolores calidos aut frigidos vocat, sed eos affectus quos sequuntur ipsi. Nam in hypochondrio, quod naturaliter esse debet λαπαρὸν, εὔογκον, καὶ ἀνώδυνον, i. *molle, solidum, ac doloris expers*; nihil est quod magis inflammatorum viscerum opinionem faciat, quàm si ἐπώδυνον fiat καὶ σκληρὸν, i. *dolorificum atque durum*. Est enim dolor præcipuum symptωma inflammationis, quo nomine ipsa sæpe notatur, vt in pleuritide annotauimus. Hîc si distinctio hypochondrij necessaria est; vt eo nomine non eius quod ambit, sed partium circundatarum, earúmque nobilium vitia intelligantur; omni tamen culpa vacat Hippocrates; aut ipse castigator eodem crimine condemnandus, qui illud similiter vt hoc non castigauit, Αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων ἐξ οἵων εἰς οἷα, i. *Successiones hypochondriorum, ex qualibus in qualia, &c.* Quo loco, hypochondriorum nomine, per metonymiam, viscera intelligit, quæ in hypochondriis continentur. Ergo in hac distinctione hypochondrij atque doloris, quæ facillima est; Galenus debuit enarratorem præstare se potiùs, quàm ita seuerum censorem & castigatorem. Nam quòd in dolore acerbitatem requirit, planè curiosum apparet, quòd febrem doloris symptomaticam esse, illud, ἐξ ὑποχονδρίων

χρηστόν, apertiſſimè planiſſiméque oſtendat. Non enim febris naſcitur ſymptomatica, niſi pars ipſa, vbi focum habet, inflammatione ſit obſeſſa. Quòd autem requirit etiam vt febris inde nata celeriter, continenter, & acriter moueatur; quò inflammationi magnæ febris ipſa pariter æqualitérque reſpondeat; facilis depulſio erit, ſi aphoriſticã breuitatem excuſemus. Nam quæ dicuntur ἁπλῶς, intenſionum & remiſſionum dioriſmos intra ſe cõplectuntur. Sit igitur enarrator, non cenſor, qui febres hoc loco explicabit acutas: quemadmodum & is qui febrem conuulſioni ſuperuenientem in aphoriſmis ἁπλῶς ſcriptam, ex Coacis perceptionibus, legit acutam, ſi ſuperuenerit; aut, ſi antè fuerit, exardeſcentem. Sed leuiora ſunt hæc quàm vt diuinum Galeni ingenium exerceret. Ergo vt modificationem huius prognoſeως paucis complectar, *Febres acutæ ex doloris acerbitate viſcerum hypochondriacorum natæ; ſunt terrificæ atque malignæ.* Eſt enim ratum & perſuaſum omnibus, quòd huiuſmodi febres non minùs acerbæ ſunt, quàm ſpei plenæ, de quibus ita ſcripſit aphor. 40. 6. *Quibuſcumque dolorifica ſine inflammatione hypochondria ſunt; his ſuperueniens febris dolorem exoluit.* Sed tempus eſt vt febris acutæ hypochondriaci doloris ſymptomaticæ, miſeriam exponamus.

Enimuero febris & inflammatio viſcerum hypochondriacorum, mutuas tradunt operas in perniciem ægri. Ac febris quidem ipſa per ſe funeſta eſt; incendio, & diſſipatione nectaris viuifici cordis; exhauſto & maraſmo τῆς ἀρχῆς ζωτικῆς, i. *vitalis principii*, & humoris primigenij partium ſolidarum; tum etiam cacochymia maligna, & eius tranſlatione ſymptomatica ad partes quarum potentia corpus adminiſtratur. Ipſa autem viſcerum inflammatio; doloris acerbitate; partiúmque vicinarum atque communium ſympathia; tum etiam muneris & officij ad vitam tuendam neceſſarij interceptione; poſtremò difficultate curandi atque peiorum malorum ſucceſſione; funeſta vt plurimum eſſe ſolet. Qua de re theoremata ſunt accuratè ſcripta, paténtque oculis ad legendum & intelligendum, ſub finem primi libri prognoſt. & in hoc libro. Exempla verò leguntur in hiſtoriis Philiſci, Sileni, Adoleſcentis, Hermocratis, Philiſtæ, & Apollonij. Philiſco σπλὴν ἐπήρθη κυρτώματι περιφερεῖ, i. *extuberauit lien tumore rotundo*; obiit ſexto die. Silenus exactum ad morbum habuit παλμὸν ξυνεχῆ τοῦ ὑποχονδρίου, i. *palpitationem hypochondrii indeſinentem*; interiit vndecimo, quia iuuenis erat annos natus viginti. Hermocrati fuit tractabilis hypochondrij dextri tenſio; inde ſexto die ictericus, vitæ prorogationem habuit ad 27. morbi diem. Philiſtæ hypochondrij dextri percepta eſt tenſio; quintum morbi diem agens interiit. Adoleſcens qui in mendacium foro iacebat, vtriusque hypochondrij tractabilem habuit tenſionem ὑπόλαπαρον: ex qua tenſione Galenus ait, nullum ſignificari vitium abdominis & muſculorum; ſed inflammationem vel hepatis, vel lienis, vel diaphragmatis periculoſam.

33 Οἱ μὴ διαλείποντες, ἐφιδροῦντες πυκνὰ, μετ' ὑποχονδρίου συντάσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κακοήθεες· καὶ τὰ ἐς ἀκρώμιον, καὶ κληῖδα στηρίζοντα ἀλγήματα ἐν τούτοισι πονηρά.

Si cui ſine febris diſceſſione, ſudatiuncula crebra cum hypochondrij tenſione coniuncta ſit; res eius malo ſunt loco: ſed multò peiore, ſi ei dolores ad iugulum & acromium ſe obfirment.

QVONIAM familiaris eſt apud Hippocratem affectionis & rei affectæ mutua vſurpatio, vt quæ alterutrius propria ſunt, de altero impropriè non rarò dicantur; nos conſideratè, clarioris doctrinæ cauſa, iſtam verborum confuſionem ſuſtulimus, totámque ſententiam ad res ægri conuertimus: quamuis de morbo enuncietur. Ergo ſi cui, in febris aſſiduitate, crebra ſudatiuncula cum hypochondrij tenſione coniuncta ſit; idem planè exprimit, quod febres intermiſſionis expertes, ſubſudantes, &c. Nam illud ἐφιδροῦντες propriè cadit in ægros, non autem in febres: quemadmodum & illud, μὴ διαλείποντες, ad febres refertur, non autem ad ægros. Verumenimuero febres μὴ διαλείποντες hoc loco dicuntur, non quæ huiuſmodi ſunt tota hiſtoria, & intermiſſione carent: ſed quæ incidente aliqua quietis cauſa, non tamen quieſcunt: cuiuſmodi eſſe legitur in aphoriſmis, *Febrienti ſuperueniente ſudore, ſi febris non quieſcat; malum.* &c. Itaque multò meliùs explicaſſe videmur, τὸ μὴ διαλείποντες, *ſine febris diſceſſione*, quàm ſi *continuas* vertiſſemus.

SI CVI IGITVR SINE FEBRIS DISCESSIONE CREBRA SIT SVDATIVNCVLA] Ex ſudatiuncula, nulla criſis bona ſperabilis: quia nihil paucum eſt criticum. Eſt autem ſudatiuncula, capitis & ceruicis; aut ſudor exiguus quo fit ſubroſcidum totum corpus: vnde vel oppreſſio partium, vel ſumma infirmitas ſignificatur, per quam exudat ſuccus alibilis, & aſſimilatione priuatur.

CVM HYPOCHONDRII TENSIONE CONIVNCTA] Sanè hypochõdrii tẽſio horrenda eſt, quæ nullam ſpem adfert hæmorrhagiæ, aut futuri abſceſſus in crure, ad leuationẽ purulẽtæ peripneumoniæ. Hîc ergo tenſionem non agnoſco muſculorum abdominis ex eorum tumore tractabilem & aſpectabilem: ſed eam quæ viſcerum inflammatorum comes eſt. Atque illa quidem intrò & ſurſum; aut foras conuerſa percipitur. Ac tenſionis intrò & ſurſum conuerſæ cauſa eſt inflammatio diaphragmatis; aut nimia ſiccitas: quando ſcilicet à febrili ardore exaruit. Qua de re extat illa prognoſis, Φωνὴ ὀξεῖα· τούτοισιν ὑποχόνδρια εἴσω εἰρύαται, i. *Acuta vox: his hypochondria retrahuntur intrò.* Vbi Galenus τὸ prorr. 10. f. 2. 1.

ἰσχνοῦται, interpretatur ἔλκεται: quoniam hypochondria in vitio non ſunt affectione propria: ſed eius à quo trahuntur, nempe diaphragmatis. Nam illud, ἰσχνοῦται, collapſum habitum ſemper ſignificat: vt part.3.6.Epid. in illo, Καταφρέσιος σημεῖον τὴν αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρας φυλάσσειν· ἐξαπίνης γὰρ ἰσχνοῦται, i. *Extenuationis ſignum inde eſt, ſi eandem inuadendi horam ſeruat febris: nam repentè illi concidunt.* Quam hypochondrij tenſionem obſeruauit in Sileno. Ὑποχονδρίου ξυνέντασις ἐξ ἀμφοτέρων παρατεταμένη πρὸς ὀμφαλόν, ὑπολάπαρος, i. *Hypochondrij tenſio vtrinque extenſa ad vmbilicum, & ſubmollis.* Vbi Galenus, *Diſtenſio hypochondrij absque tumore, id enim ſignificat ὑπολάπαρος, hypochondriacarum partium inflammationem denunciat; quæ ſi diaphragma obſideat æqualiter, vtrumque hypochondrium ſurſum verſus reuulſum, ſine tumore diſtenditur.* Tenſionis autem foras conuerſæ duplex ratio eſt; vna quidem cum mollitudine hypochondrij, vt in Hermocrate & Adoleſcente; altera verò cum duritate, quando conuexa pars hepatis, tumore inſigni obſeſſa eſt: de qua in prognoſt. Atque tenſionem huiuſmodi, duram ſcilicet & dolorificam, declarat illud quod ſequitur.

SI DOLOR AD IVGVLVM ET ACROMIVM SE OBFIRMET] Nam iuguli fixus dolor ſymptoma eſt inflammatæ partis conuexæ: eáque inflammatio citam mortem adfert; niſi hæmorrhagia liberali periculum depellatur.

34 Οἱ τριταιοφυέες, ἀσώδεες, πυρετοὶ κακοήθεες.

Tritæophyæ febres, faſtidioſæ, terrificæ.

QVÆ ſint & cuiuſmodi febres tritæophyæ, iam diximus ad 27. Sunt autem natura malignæ, tum ſpecie & idea; tum magnitudine, more & motu; periodico, vniuerſali, & particulari. Eſt enim febrium tritæophyarum cacochymia maligna & multiplex; vires acquirunt eundo, diebus criticis exardeſcũt, grauiſſimiſque ſymptomatis ægros cumulant. Denique nihil fit, nihil apparet in eiuſmodi febribus, quod metu non terreat magis ægrotos & medicos, quàm ſpe boni conſoletur. Tam inimicarum febrium deſcriptio & hiſtoria legitur ſectione 2.1. τῶν ἐπιδημιῶν; ad quam referre & examinare oportet aph. 43. lib. 4. Iam verò ſi ad impetum tritæophyarum acceſſerit ἄση, vt ſint ἀσώδεις; peſſimè eſt ægro: non ob eam ſanè cauſam quòd adferant cibi faſtidium & ἀποςτροφὴν πάντων χυμάτων, i. *auerſionẽ omnis edulij*, (id enim ſymptoma talium febrium eſſe ſolet ἀχώρητον) ſed quòd iactatione illa ſint importunæ, quæ omnis figuræ & loci impatientiſſimos reddit ægros.

35 Αἱ ἐν πυρετῷ ἀναυδίαι, κακόν.

Si quis in febre fandi ſit impotens, malo eſt loco.

comment. in hist.3. p.3. lib. 3. Epidem. ANAYΔIA, i. fandi ſeu loquendi impotentia, nomen eſt nondum Galeno vſitatum, nec tritum. Illud enim præfatione quadam emollit, cùm ait τὴν ἀφωνίαν grauiorem eſſe τῆς, ὡς ἄν εἴποι τις, ἀναυδίας. Quid autem interſit inter ἀναυδίαν καὶ ἀφωνίαν, declarat illud Hippocratis in hiſtoria de Pythione, quem ſcripſit fuiſſe ἄναυδον καὶ ἄφωνον, i. *non ſermone ſolùm, ſed etiam voce captum.* Sic enim Galenus, ἄναυδον, inquit, Gal. ibidem. Hippocrates Pythionẽ dixit, ex eo quòd loqui non poterat: ἄφωνον verò, quòd faucibus vox hæreret, nec audiretur. Iam verò cùm alia ſint vocalia inſtrumenta, alia dialectica; atque inter dialectica principem locum teneat lingua; erit ſanè ἀναυδία paralyticæ linguæ ſymptoma: aphonia verò ἐσχάτης νεκρώσεως τοῦ θερμοῦ σημεῖον τῶν οὕτως ἐχόντων, i. *Caloris penè emortui indicium eſt in iis qui ſic afficiuntur.* Hinc enim ſignificatio fit collapſæ potentiæ animalis, penéque extincti caloris vitalis, vnde vocalia inſtrumenta motu priuantur, materiaque vocalis non ſufficit ad vocem edendam. Vt enim vegeto calore vitali magna vox editur, quòd multus aër ſpirando ducatur, accedente etiam thoracis virtute; quoniam ex duobus magnis vt magnum quippiam fiat neceſſe eſt: ſic in paupertate caloris, & thoracis infirmitate; exiles & obſcuræ voces magis minúſve audiuntur. Ex quo fit, τὴν ἀφωνίαν ἐν ἀκμῇ thoracis & materiæ vocalis inopiam, denunciare; illinc, facultatis animalis vires effœtas: hinc verò, natiui & viuifici caloris extinctionem. hist. 15. p.3.3. Epidem. Ergo niſi quis τὴν ἀναυδίαν contenderit eſſe τὴν σιγὴν, i. *ſilentium* (quod in ægris melãcholicum eſt, quemadmodum garrulitas phrenitica) perſpicuum eſt τὴν ἀναυδίαν, paralyticæ linguæ ſymptoma, non tam ſuopte vitio abhorrendam videri, quàm metu grauioris mali, i. paralyſeos aut paraplegiæ: oppreſſo, nempe cerebro nimia crudi humoris abundantia, qui vel in eo localem habuit generationem, vel tranſlationem illuc. Quemadmodum autem, nerui ſeptimæ coniugationis oppilatione; rigúiſque muſculis linguæ per ingreſſum currentem, incidit ἀναυδία: ſic paraplegia aut etiam paralyſis, ab eadem cauſa prope adeſt, quòd ipſa medulla dorſalis propiùs abſit à neruo ſeptimæ coniũgationis, quàm ab aliis omnibus qui cerebrales dicuntur.

36 Οἱ κοπιώδεες, ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδροῦντες, δυσθερμαινόμενοι, κακόν.

Qui cum laßitudine, caligine, vigilijs, cœmate, ſudatiuncula, æſtu incandeſcunt; peßimè ægrotant.

IN HAC prognœſi complexio eſt grauiſſimorum ſymptomatum, quorum vnumquodque metum adferre debet infœlicis exitus, quando cum febre coniunctum eſt: vt nihil neceſſe ſit ea ſimul exiſtere ad exterrendum. Ac primùm ſcire licet τοὺς ἀναθερμαινομένους, hoc loco, dici eos qui febris ardore incandeſcunt. Nam in prorrhetico πυρετοὶ καυσώδεες vſurpantur pro eo quod hîc legitur, ἀναθερμαινόμενοι κακόν. Sed & ἀναθερμαινόμενοι planè idem ſignificare leguntur, quod ἀναπυρέξαντες, comment. ad prognœſin illam, Οἱ ἐκ καταψύξεως ἱδρώδεες ἀναθερμαινόμενοι, κακόν, i. *Qui ex perfrigeratione ſudantes incandeſcunt æſtu, periclitantur:* prorr.3.2. quamuis ἀναθερμαίνεσθαι verbum ſexcêties apud Hippocratem legatur, & intelligatur pro calore partium quæ perfrixerunt. Ratum illud, Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν, i. *Qui ex rigore perfrigerati denuo non incaleſcunt; malè ſunt.* prorr.35.2. His ita conſtitutis, ſupereſt demonſtrandum, febres continuas ſine vlla expectatione diſceſſionis & criſis, quæ coniunctum habent κόπον, aut caliginem, aut vigilias, aut cœma, aut ſudatiunculam, omnino videri & eſſe deteſtandas.

Enimuero febres κοπώδεις, nomen habent ἀπὸ τοῦ κόπου: & qui laſſitudine fracti ſunt, κοπώδεις etiam, vt ipſæ febres, nominantur. Eſt autem κόπος totius corporis omniúmque artuum quaſſatorum moleſtia, per quam neque ipſi quieſcere, neque moueri poſſunt vel minimùm, ſine laſſitudinis ſenſione. Sed vt illius τοῦ κόπου duæ ſunt cauſæ, labor & ocium: ita febrium, quæ inde κοπώδεις dicuntur, duo genera quoque exiſtunt. Sunt enim quædam à labore ardentes, ab acribus & bilioſis ichoribus intro in venas, vt dictum eſt, attractis. Sunt etiam ſic nominatæ, quas parit ſuppreſſio excrementorum, quæ in peculiari cuiusque natura redundare conſueuerunt: ac ferè in vetuſtatem incidunt febres huiuſmodi κοπώδεις, per aphor. 44. lib. 4. & 1. ſ. 4. lib. 6. Epid. Præterea vt erit diſtinctio ſpecierum laboris, vlceroſi, phlegmonoſi, tenſiui; & temporum quibus prænuncius, coniunctus & ſucceſſiuus exiſtit; ita quoque varia morborum idea ſtatuetur. Sunt igitur febres κοπώδεις his de cauſis horrendæ. Namque ardentes ſpecie ipſa nos terrent; quæ ſi coniunctam habent vlceroſi aut phlegmonoſi laboris ſenſionem, delirij & inſaniæ metum adferre ſolent, prorrh. 3. ſ. 2. 1. Sin autem prænuncius labor fuerit ἑλκώδης ἢ φλεγμονώδης, deterior multò videbitur morbificæ cauſæ conditio, quæ rapta in venas corruptione, in vitio eſt. Quòd ſi idem labor ſucceſſerit, damnum adferet ei parti, neque abſceſſus quantumuis critici certa criſis perficietur: vt in parœtide, in huiuſmodi febribus ſæpe oborta, ex inchoata hæmorrhagia. Reſtat febris κοπώδης, cuius eſſe ſolet prænuncius, comes, & ſucceſſiuus κόπος: non is quidem qui ἁπλῶς dicitur, qui venit ἐκ πόνων, & muſculoſo generi πόνον inducit: ſed is quem αὐτόματον, i. *ſponte ſua obortum* veteres nominarunt. Eius quidem febris difficillima curatio eſt. Quoniam quò diuturnior eſt cauſarum morbificarum impreſſio, eò morborum periculoſior generatio. Difficultas pepaſmi propter materiæ contumaciam, diuturnitatis cauſam adfert. Naturæ diu multúmque oppreſſæ ſopita virtus, meatuum anguſtia, deſperatam faciunt excretionem. Solo abſceſſu criſis futura ſperatur; niſi abſceſſus materiam & occaſionem præripiat vrina craſſa multa & alba; qualis Archigenis ſeruo profluxit.

Sequitur explicatio febrium ἀχλυωδέων, quæ ob eam cauſam ſunt formidabiles, & ἀχλυώδεις febres, quæ vaporibus caput replent & ſenſuum inſtrumenta: vnde efficitur vt mixtione infectus humor oculorum aqueus, qui naturaliter lucet ſplendétque; θόλωσιν, i. *perturbationem*, exhibeat cryſtallino humori ſenſuíque communi; tum etiam ſpectantibus ægri pupillam. Quæ cauſa eſt cur viſa occurrant fallacia & turbulenta, qualia deſcripſit Hippocrates in Dealcis vxore, ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐπειρολόγα, i. *palpabat, auellebat, ſculpebat, feſtucas carpebat.* Ac talia ſanè ſymptomata funeſta eſſe dixit in prognoſtico, ſi non ſint κρίσιμα. Sic in prorrh. ſcripſit, ὄμμα ἀχλυῶδες κακόν. De cœmate, vigiliis, & ſudatiuncula, non eſt quòd magnopere laborem. Iam enim multa dicta ſunt: & plura ſuis quæque locis dicentur.

37 Οἱ κοπιώδεες μετὰ φρίκης ἐφιδρώσαντες κρισίμως, ἀναθερμανθέντες ἐν ὀξεῖ, κακόν· ἄλλως τε κἢν αἷμα ἐπιστάζωσι περὶ ταῦτα.

Si quis in febre laborioſa cùm perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque febris acuta exarſerit, funeſtum: idque cùm aliàs; tum ſi in hoc negocio ſanguis ſtillarit.

HVIVS difficillimæ prognœſeωs mens potiſſimùm eò ſpectat, vt intelligamus; calamitatem & exitium ægrotis denunciari, quando fruſtra criſi tentata quæ morbi erat propria; morbus ipſe vires acquirit, déque natura triumphat: cuius triumphatæ ſignum eſt, cùm ipſa per translationem multùm oppreſſa, rurſus aliam ſtudet inire criſin, ex qua leuatio nulla expectabilis: vt nulla eſſe ſolet ex ſanguinis ſtillicidio, niſi hæmorrhagiæ liberalioris opinionem faciat: vt ſæpe facit quando cum vrinæ pepaſmo in quartum diem incidit, apparétque ad hæmorrhagiam ſeptimo die futuram. Nec verò huius mei theorematis fidem derogare videtur 25. Coac. *Si cui cùm perhorruerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie horror ſine cauſa ingruerit; tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam hæmorrhagiam arbitror.* Illic

enim docemur varias esse morborum eorumdem criseis, illámque varietatem crisεωn sæpenumero denunciari vna eadémque concussione, quæ à rigore suscipitur. Sed id locum habet in diuersorum focorum plethora, quæ neque ipsa per se maligna est, neque coniunctam habet viscerum inflammationem: deinde in liberali excretione, vt in sudore & hæmorrhagia. Hîc autem febris laboriosa est, ergo malignæ & multiplicis cacochymiæ particeps. Deinde hîc pro rigore horror cietur criticus, proptereáque irritus & inefficax: quoniam talis horror denunciat naturam morbificis causis opprimi, summámque esse humorum cruditatem; vt nihil tum salutariter possit excerni. Quòd si quis obiiciat, rigorem etiam moderatum, ciere liberalem hæmorrhagiam: sanè quidem, sed in plethora corporis. Præterea illic sudor legitur; hîc sudatiuncula, quæ simpliciter adducta, fatiscentis naturæ est argumentum. Quinetiam hîc febris exardescit à sudatiuncula; illic à sudore mitescit. Atqui multùm interest inter prauam & inchoatam crisin; sudor est *κρίσιμος κρίνων*, i. *indicatorius indicans*: *ἐφίδρωσις* verò *ἀκρισία δύσκριτος*, i. *priuatio crisis sinistra*. Quòd enim à sudatiuncula hîc febris exarsit, & *ἐπίδοσι* arguit cacochymiæ efferæ, tum symptomaticæ translationis ad diaphragma & caput. Accedit huc, quòd vndecunque humor cietur, si exitum non habet, oppressionis damna adiungit. Postremò hîc sanguinis stillicidium video; illic hæmorrhagiam expecto. Atqui nullum stillicidium in bono ducendum. Contrà *δύσκριτον ἢ θανατῶδες*, i. *aut praui iudicij, aut omnino mortiferum* existit. Ac *δύσκριτον* quidem in qualitate bona sanguinis: *θανατῶδες* verò in mala; qualis esse solet sanguinis meracioris & nigri.

aphor. 32. lib. 4. Galen. comment. ad prorrh. 58. l. 3. 1. — » » — lib. 1. Epid.

38 Ἰκτεριώδεες, κατακορέες, θνήσκουσι. λευκὸν διαχώρημα τουτέοισι προσδιέρχεται.

Icterici multùm fœdati pereunt. Alba deiectio iis vnà secedit.

ICTERICI qui sint, & vnde nomen habeant, nihil necesse est scribere: quòd neminem scripta mea lecturum existimem, quem ista nescire persuasum habeam. Sed ex ictericis qui moriantur, qui contrà eo morbo defungantur, operæprecium est propalam explicare. Sanè moriuntur icterici, nec vnquam fœdum colorem eluere possunt, qui vel à motu morbi; vel ab hepatis inflammatione; aut scirrho; vel à veneno, potione aut morsu immisso, ita colorantur. Sic Hermocrates sexto morbi die factus ictericus, tandem obiit. Quod Heraclidæ etiam contigisset ab ictero sexti diei, nisi triplicis vacuationis beneficio, diarrhœæ, perirrheæ, & hæmorrhagiæ, morbum depulisset. Nam Phanagareoni talis icterus fuit lethalis; cui neque ducta est aluus, neque vrina profluxit, neque sanguis erupit. Ex quibus aphorismi illius veritas elucescit, *Quibuscumque in febribus icteri ante septimum superueniunt; malo sunt loco*. Moriuntur etiam quorum icterus symptoma est *κακοπραγμοσύνης τοῦ ἥπατος διὰ σκίῤῥον, ἢ φλεγμονὴν, ἢ ἔμφραξιν*, i. *Malè officium facientis hepatis à scirrho, inflammatione, vel obstructione*. Quæ vitia illo aphorismo continentur. *Hepar ictericis indurescere, malum*. Nam quòd euitari non possit icterus venenatus à morsu aut potione; id verò meridiana luce clarius esse arbitror. Atque hi omnes symptomaticè facti icterici, saturato colore flauent: cuiusmodi colorem ita depinxit Hipp. *Ἴκτερος τοιόσδε ἐστὶν ὁ ὀξὺς, καὶ διὰ τάχεος ἀποκτείνων· ἡ χροιὴ ὅλη σιδιοειδὴς, σφόδρα ἐστὶ χλωροτέρη, ὡς οἱ σαῦροι οἱ χλωροὶ, παρόμοιος δὲ καὶ ὁ χρὼς· καὶ τῷ οὔρῳ ὑφίσταται ὡς ὀρόβιον πυῤῥόν*, i. *Icterus acutus & qui celeriter necat, est eiusmodi. Color vniuersus similis cortici mali granati, lacertis virore similis; sanè & cutis tota eiusmodi. Vrinæ hypostasis est orobea ruffa.*

1. Epid. — aph. 42. lib. 6. — 3. de morbis.

ALBA DEIECTIO IIS VNA SECEDIT] Alba dicuntur biliosæ tincturæ expertia, quæque huiusmodi non sunt à colore cibi quo vescimur (etenim à pulticula siliginea, nihil mirum si aluus excrementis albis feratur; vt neque à pulticula leporina, si nigris.) Huiusmodi autem fiunt, teste Galeno, cùm bilis non ampliùs in ventrem confluit: sed vnà cum sanguine per habitum corporis diffunditur; idque aut propter obstructionem canaliculi fellis; aut propter ardorem conuexarum hepatis partium. Sed tamen Apollonij icterici talia leguntur fuisse excrementa. *Deiectiones erant variæ. Aut enim nigræ fuerunt, paucæ, æruginosæ; aut pingues, crudæ, mordaces. Nonnunquam & lactea visus est emisisse.*

Superest vt de ictero vnde conualescunt icterici, hoc loco dicamus. Eiusmodi criticus esse solet, pepasmo indicatus, qui & febris finem adfert die critico; sine hypochondrij duritate; & cum vrinis atque deiectionibus naturaliter coloratis existit. Vide aphor. 64. lib. 4.

39 Οἱ τριταιοφυέες, πλανώδεες, ἐς ἀρτίας μεταπεσόντες δύσκολοι.

Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ; sunt contumaces.

QVÆ sint & cuiusmodi febres tritæophyæ, iam explicauimus 27. & 34. Tum etiam quid inter ipsas & hemitritæas intersit, 12. Sequitur, vt quomodo tritæophyæ sint erraticæ, & quemadmodum ex eo motu incerto, certos habeant dierum parium paroxysmos; tum autem quid causæ sit quamobrem ille *ἀρτιασμὸς* contumaciam morbi & ancipitem crisin ac sæpe funestam adferat; hoc loco dicendum esse videatur. Enimuerò tritæophyæ febres naturâ sunt *περισσαὶ*, i. *quæ impari dierum numero exardescunt*; vel quæ symptomatum accessione diebus imparibus, sunt eximiæ & excellentes. Id enim facit bilis, quæ tertio quo-

tertio quoque die cumulata & putris monetur. Sed quoniam non vnius tantum bilis dominatu hæ febres tenentur: sed cacochymiæ multiplicis corruptione & vitio accenduntur; ferè fit vt corruptionis incremento & irritamento, lacessitarum partium complexio alteretur & immutetur; ipsáque, vt ita dicam, περισσότης vertatur in ἀρτιασμὸν, i. *dierum imparitas in paritatem*. Ita enim comparata est natura vniuersitatis & partium singularum, totiúsque adeo naturalis œconomiæ; vt æqualia & similia quæ ab eadem facultate alterantur, prorsus æqualia faciant excrementa. Quinetiam tempus collectionis eorum excrementorum vt sit æquale necesse est. Nam partes quæ aluntur, quoad naturaliter constitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento, æqualia quantitate, similia qualitate, eodémque temporis tractu colligent excrementa, eadémque periodo expellent. Atque ex illa similium & æqualium, pariter æqualitérque collectorum & exclusorum, inoffensa perennitate, morbi existunt benéque constituti, ac ferè secundi iudicij: quos εὐσταθεῖς καὶ εὐκρίνεας, vocant. Quales regnare dicuntur quando anni tempora sua quæque exhibent ὥρια ὡραίως, i. *tempestiua tempori* aph. 8 lib. 3. At si tempestiuæ non sint tempestates annorum; ipsáque defectio temporum in tempestatum alienatione consistat; vel etiam diæta in vitio sit; ex illa multiplici & maligna cacochymia inde nata, labefactatur valde naturalis œconomia, & æqualitas partium gignentium, mittentium, trahentium, aut suscipientium excrementa. Hinc morbi nascuntur & exacerbantur ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι, i. *inconstantes ac difficiles iudicatu*. Quales fuisse legimus tritæophyas febres, quarum explicatæ iam causæ præter cætera negocia quæ facessebant ægrotis, eam quoque molestiam adferebant, quòd χρόνια, δυσχερέα, καὶ πάνυ ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως, καὶ ἀκρίτως τὰ πλεῖστα τούτων διετέλει γινόμενα, i. *morbi longi, difficiles, inordinati, erratici, iudicij difficilioris*. Sed nondum hîc video tritæophyas videri erraticas incerto ordine particularium paroxysmorum, vt reuera dicuntur erraticæ: sed insperata vel inexpectata symptomatum accessione, exempli causa, rigoris quem scripsit Hippocrates, illic cieri consueuisse ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως. Itaque sic erunt tritæophyæ febres erraticæ. Sed quomodo accessiones illarum febrium quæ olim fiebant ἐν ταῖς περισσαῖς, nunc fiunt ἐν ταῖς ἀρτίαις; vel quomodo ipsa περισσότης mutatur in ἀρτιασμόν?

lib. 2. de feb. 16.

aph. 17. p. 3. lib. 1. Epid.

Enimuero quantum complector animo, huius mutationis causam reperio, incertos rigores, qui medio febris cursu exacerbantur, i. cùm prior biliosa febris mitescere incipit, exardescente altera, pari die rigor cietur; cuius irrita concussione & maiore incendio conflagrant ægroti, & per translationem miseriùs tractantur. Qua de re illud extat iam demonstratum. *Tritæophyarum febrium incerti rigores, qui medio febris cursu exacerbantur, valde maligni*. Medium autem cursum vocat, medium iter periodi particularis, quæ horis 48. absoluitur. Ergo cùm exacto priore paroxysmo biliosæ febris, & inchoata alterius exacerbatione, rigor incipit; palam est multò maiorem fore afflictionem diei paris, i. secundi; quàm fuerit imparis, i. primi. Est autem ille ἀρτιασμὸς qui paria exhibet, difficilis ac sinistri exitus; primùm quòd rigor ille τοῦ ἀρτιασμοῦ causa, sit, τὸ κρίσιμον μὴ κρῖνον, quia non cietur κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ, nec παρὰ λόγον, i. *immerito* cacochymiæ malignæ. Itaque loco non cietur, proptereáque malè. *Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus & iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus*. Atqui tritæophyæ febres periodorum particularium, paroxysmos habẽt diebus imparibus. Ergo fœliciter paribus iudicari non possunt: quoniam bona crisis ferè fit in ordinario paroxysmo. Hîc autem dierum parium paroxysmi sunt extraordinarij; qui nullum certamen naturæ & morbi in procinctu esse denunciant: sed contrà irritatæ frustra naturæ oppressionem cum infirmitate coniunctam; ex priore paroxysmo, tum verò ex horum importuna vi, quæ cernitur in ardore, maligna cacochymia, & obsidione nobilium partium quarum officio vita carere non potest. Consideratè autem ipsas nominauit δυσκόλους; quamuis [illegible]: quoniam difficultatum illarum myriadem sic obseruauit. *Similiter illa contingebant iis qui seruabantur, & qui non*. Sunt autem δύσκολοι contumaces quidem morbi: sed tamen ἀκίνδυνοι, quod hîc locum non habet. Plurimos enim tritæophyæ febres interimunt. Nec solùm hæ febres tritæophyæ, quæ ex euentu paribus exacerbantur: sed illæ etiam quæ sunt eiusmodi proprio motu periodico, sunt δυσκριτώτεραι: vt quæ per initia imparibus paroxysmos habent, aut diuturnitatem morbi indicent, aut pessimam crisin sexto die venturam. Nam cùm vehementer primo die ægrotant, & quarto prauum experiuntur paroxysmum; sexto moriuntur.

40 Οἱ ἐν κρισίμοισιν ἀλυσμοὶ ἀνιδρωτὶ, περιψυχόμενοι, κακόν· καὶ ἅπαντες δὲ οἱ ἄνευ ἱδρῶτος περιψυχόμενοι ἀκρίτως, κακόν.

Quæ diebus criticis vnà cum frigore iactatio incidit, expers sudoris, mala. Atque in vniuersum, omnes qui sine sudore iniudicatò perfrixerint, malè vexantur.

SATIS iam de alysmo aut etiam nimium multa 2. 19. 34. sed illic quatenus in vitio est semper, eius causam quæsiuimus. Hîc autem boni & mali alysmi distinctio continetur. Enimuero symptomatici omnes qui nullam spem adferunt crisis, cuiusmodi cernuntur in iis quos scripsit ἀσώδεας ἀνεμέτως ἐπιπαροξυνομένους, i. *iactabundos sine vomitu, insuper vexatos*; omnes, inquam, toto genere pestiferi sunt. Mali sunt etiam atque terrifici, qui malè gestæ rei ob intentatam crisin meritò accusantur: idque diebus criticis,

progn. 27. f. 2. 1.

quibus quæ fiunt omnia quæque apparent, firmiora sunt, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. At sanè huiusmodi sunt, de quibus sermonem instituit.

Ergo, QVÆ DIEBVS CRITICIS] i. Periodis quaternariis, ante vigesimum diem; septenariis, ante quadragesimum; vicenariis, ante centesimum.

VNA CVM FRIGORE] Non quidem periodico paroxysmi particularis; sed critico: vt sit *ἐπισημασία*, i. *significatio* certaminis naturæ & morbi quod in procinctu est, eóque frigoris nomine significetur rigor.

IACTATIO ENODIT] Non illa quidem *ναυτιώδης* nauseans, quæ morsu bilis excitatur in stomacho: sed altera longè peior, quæ fit oppressione virium cum viscerum æstu coniuncta; per quam omnis loci & omnis figuræ impatientissimi sunt ægri.

EXPERS SVDORIS] Ex quo efficitur eam iactationem, anxitudinem, siue alysmum, incidisse *κατὰ λόγον* mali, cuius symptoma est: non autem ipsius naturæ decertantis pro sua salute. Omnia enim quæ fiunt quæque apparent in morbis, eiusmodi sunt vt spem adferant prosperi exitus, aut metum infœlicis, quatenus eueniũt illic *κατὰ λόγον* naturę & *παρὰ λόγον* morbi; hîc verò *κατὰ λόγον* morbi & *παρὰ λόγον* naturę.

MALA] Quoniam iudicatoria non iudicantia aut sunt lethalia, aut difficilis iudicij. Sed illud leuius quàm si grauiorum symptomatum accessione, diebus criticis, deuicta natura, accidere videatur.

ATQVE IN VNIVERSVM OMNES QVI SINE SVDORE INIVDICATO PERFRIXERINT, MALE VEXANTVR] Damna rigoris, frigoris, & horroris cùm frustra fiunt motu malignæ cacochymiæ, aut vitio purulenti abscessus; omnia sunt *αἰδομικῶς* explicata. Superest illud dicendum, quòd non solùm desiderato sudore; sed etiam vomitu & deiectione, malum est frigus; ac multò peius irritum frigus, quàm *ἀλυσμὸς μὴ κρίσιμος*.

41 Καὶ οἱ ἐπιρριγώσαντες, ἐκ τούτων, ἐμέσαντες ἄκρητα, ἀσώδεες τρομώδεες ἐν πυρετῷ, κακόν· καὶ ἀφωνίη δὲ ἐκ ῥίγεος.

Quinetiam qui riguerunt, indéque syncera vomuerunt, fastidiosi, tremuli in febre, miseri: quemadmodum à rigore aphonia grauis.

CAPVT est ad horum explicationem, illico adferre quod probatum esse debet omnibus; omnem perturbationem criticam, non solùm in vitio esse cùm frustra suscipitur, vt esse solet signo & causa: sed multò magis si excretionem cieat materię ex qua plus incommodi denunciatur atque percipitur, quàm adiumenti. Sed quid adiumenti posse adferri putem ex eo quod toto genere contra naturam gignitur atque cietur? Vetus illud, *Si talia purgentur qualia purgari oportet, confert; & leuiter ferunt.* Ergo rigores qui superueniunt, cuiusmodi sint, critici aut symptomatici, non autem periodici; haud solùm eo nomine molestiam exhibent atque negotium naturæ facessunt, quòd frustra cientur: sed quòd eorum concussione materia excutiatur vomendo atque deiiciendo, vnde spes salutis proiecta.

A perturbatione critica omnis incommoda excretio mala est. Sic prorrh. 29. s. 1. *Vomitus cum iactatione synceri; mali.* Nec solùm vomitiones: sed etiam deiectiones, hæmorrhagiæ, sputa syncera sunt praua, ex ea synceritate, vt ita dicam, incommoda; & quæ cùm exprimuntur, præsentem mortem intentant: vt Philisco quintum morbi diem agenti, stillicidio sanguinis nigri & pauci, mortem citam attulit sexto die: Philista interiit quinto die à vomitu bilis, primùm flauæ, mox æruginosæ. Sed hæc morborum acutorum propria sunt & cum lethalibus signis coniuncta. Sunt autem *ἄκρητα* idem quod *ἄμικτα*, in sua quæque complexione & consistentia, i. sui quæque seri naturalis expertia: cuiusmodi cernitur sanguis niger, bilis æruginosa & nigra. Nam quæ vnà pariter æqualitérque aut vomuntur aut deiiciuntur, aut etiam extussiuntur æruginosa & nigra; æquè sunt illa sua quæque specie *ἄκρητα*, quamuis mixta,

2. progn. atque si per se singula exprimerentur. Sic præceptor, *Deiectiones variæ & variegatæ ad diuturnitatem sunt morbi. Ac mortiferæ sunt nihilominus. Ac si colores omnes idem vomat, valde est mortiferum.*

21. lib. 4. Quid verò, nónne huc spectat in aphorismis; *Et quò varij colores illi deteriores fuerint; maius ostenditur malum.* Sed in vomitionibus, deiectionibus & sputis, laudantur excrementa bilis & pituitæ *ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένα*, i. *accuratè permixta.* Quæ accurata permixtio existere nequit, nisi & mitia sint excrementa, & virtute caloris natiui in vnum coacta. Ergo vt vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta est quàm exactissimè: ita syncerior siue meracior, pessima. Verumenimuero synceritatis illius malignitas medicum terret, ex perspiciẽtia efficientis causæ. Quoniam pituita syncerior, ab intemperie frigida eam concretionem accepit. Sanguis autem niger, bilis item æruginosa & fusca, huiusmodi cernitur cùm exudarit tenuis humor ab incendio, quo sanguis aut bilis primigenia conflagrauit. Atque de crassiorum &

2. progn. meraciorum excrementorum causis ita conclusit Galenus; *Crassescunt omnia duabus ex causis contrariis, calore & frigore; euaporante quidem calore, cogente autem frigore.*

QVEMADMODVM A RIGORE APHONIA] Sic legendum putauimus, emendando Græ-

29. Coac. cum exemplar, vbi legitur *ὥσπερ*; ex illo, *Quæ rigore incidunt aphoniæ*, &c. Nam *partium posticarum frigus est conuulsificum*, 7. Coac. Et, *Cum opisthotono rigor necat.* 23. Coac.

42 Τὰ δὲ ἐκ ῥιγῶν, μικροῖσιν ἱδρῶσι, περιψύχοντα, κακόν.

Si quis autem à crebris rigoribus cum paruis ſudoribus perfrigeretur; grauiſsimum habet malum.

Ad verbum ſic verti, Græcum exemplar ſecutus. Sed in prorrhetico αὐτὶ τῶ, ἐκ ῥιγέων, legitur ἐκ ῥιγέων. 34. f. 3. 2. Quæ lectio huic ſententiæ accommodata, illic à Galeno recipitur & explicatur: ſed hîc mea quidem ſententia, probari non poteſt, quia de rigore ſymptomatico triplicem prognoſin inſtituit; quarum prima fuit de rigore fruſtra citato, 40; altera de rigore qui prauam ciet excretionem, 41; tertia de frigorifero cum ephidroſi. Ergo ſi à rigoribus ſymptomaticis (nam critici aut periodici eſſe non poſſunt, quos calor & ſudor, vel alia quæuis bona & ſalutaris vacuatio non excepit) ſi igitur quis à rigore, exiguo ſudore madeat & perfrigeſcat: vel ſi cui à rigore exiguus & frigidus ſudor artus occupet; palam eſt paruum ſudorem non poſſe videri criticum. Ergo non facultatis expultricis virtute, ſed retentricis potiùs infirmitate manat is ſudor; qui quia gelidus eſt; caloris natiui extinctionem denunciat. Sed huius prognoſeως analytica explicatio requirenda ex commentario ad primam.

43 Οἱ ἐφιδρῶντες, ἄγρυπνοι, ἀναθερμαινόμενοι κακόν.

Qui cum ſudatiuncula & ſomni vacuitate crebro exardeſcunt; malo ſunt loco.

In prorrhetico leguntur ἱδρώδεες ἀναθερμαινόμενοι, i. authore Galeno, ἀναπυρέσσοντες; grauiſſimum habere malum. 32. 2. Quod ſanè cernitur in iis, qui cùm repentè à ſudore perfrixerint, rurſum calore febrili incandeſcunt: quod non fit ἀκινδύνως, vt ex cauſarum perſpicientia doctiſſimè Galenus annotauit. Sed huius prognoſeως demonſtratio in commentario ad illam prognoſin continetur. Οἱ κοπιώδεες, 36. Coac. & ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδρῶντες ἀναθερμαινόμενοι κακόν. i. *Qui cum dolorifica artuum laßitudine, caligine oculorum, vigiliis, cωmate, à ſudatiuncula exardeſcunt; habent periculosè.* prorrh. 42. f. 2. 1. Eſt enim hæc prognoſis reuera pars catalogi prauorum ſymptomatum; quæ nihil neceſſe eſt ſimul exiſtere, cùm ſingula per ſe ipſa ſufficiant ad exterrendum.

44 Οἱ ἐφιδρῶντες ἐν πυρετῷ, κακοήθεες.

Qui exiguo ſudore madent cum febre, in metu ſunt mortis.

Hactenvs de malis ſudatiunculæ, quæ cernitur cùm è thorace & capite miliaris ſudor exudat: aut cum eo exiguo ſubroſcidum eſt totum corpus. Hæc enim metum adfert ſiniſtri iudicij; aut conclamationem vitæ, prout exudat ille ſudor per oppreſſionem partium; aut per infirmitatem potentiæ retentricis, qua deffluit ſuccus alibilis, cuius optanda erat aſſimilatio. Huc ſpectat inter alias, 42. huius.

45 Οἷσι χολώδεος διαχωρήσιος ἐούσης, περὶ στῆθος δῆξις καὶ πικρότης κακόν.

Quibus cum bilioſa deiectione premitur morſu pectus, amareſcitq; os; malum.

Biliosarvm deiectionum duplex omnino, in qualitate & excretione, ratio eſt; vna quidem τῶν καλῶν καὶ χρησίμων, i. *bene fœlicitérque ductarum*, cuiuſmodi ſunt bilis ſubruffæ craſſeſcêtis, qua multùm & raò ſine ſtridore fertur aluus, ſolida, mollis, & ſucci plena: altera verò eſt τῶν κατακορεστέρων μᾶλλον τοῦ χρεῶν, καὶ ἀφρωδεστέρων, i. *ſaturatæ nimium bilis atque ſpumantis, quæ non minùs excernendo infeſta eſt, quàm ſtabulando.* Neque enim dum excernitur, hypochondriorum ardor extinguitur: ſed exardeſcit magis; neque iactatio ipſa quieſcit, ſed maior indè moleſtia excitatur: quinetiam inteſtinorum & ſedis ſua feritate vlcerifica eſſe ſolet. Denique non minùs calamitatem arguit viſceris vnde venit; quàm partibus ipſis quà fertur moleſta eſt. Gignitur autem potiſſimùm hæc tam effera támque indomita bilis, τοῖσι χολώδεσί τε καὶ μεγαλοσπλάγχνοισι, i. *iis qui naturâ atquè diætâ ſunt bilioſi & viſceroſi.* Huiuſmodi autem bilis deiectionem, hoc loco agnoſcimus, in qua, quemadmodum morſu prematur pectus, & amareſcat os: tum verò quorſum hæc fiant, clariſſimè explicandum. Vt igitur τὸ στῆθος propriè anteriorem thoracis partem ſignificat, iuxta illud, Πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων, i. *Dolores pectoris laterúmque*: ita nonnunquam etiam medium aph. 24. lib. 3.

lib. 1. περὶ ἄρθρων. illud os quicum dearticulantur costæ, quod à recentioribus στέρνον dicitur: vt in illo, Μικρὸς γὰρ κιγκλισμὸς τῶ ἄρθρου τοῦ ἐν τῷ στήθει, i. *Nam ginglismus exiguus est dearticulationis quæ in pectore.* Quod si ita est vt τὸ στῆθος pro sterno vsurpetur; non erit absurdum eo nomine per synecdochen intelligere eam sterni partem, quæ τὸ ξιφοειδὲς nominatur, & per metonymian, id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt, à cuius afflictione & morsu καρδιωγμὸς etiam nomen habet: vt nihil planè aliud esse videatur commemorata δῆξις περὶ στῆθος, quam καρδιωγμὸς, aphor. 65. lib. 4. Εν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακὸν, i. *In febribus ardor ventris ingens, cum cardiogmo, malus.* Ergo si bilis efferæ sursum deorsúmque fluentis feritate, pariter vnà stomachus morsu prematur, vnáque pariter aluus feratur; perspicuum est perenni generatione bilis, partium afflictarum præstantia; vicinarum atque communium sympathia, vt cordis viuifici; doloris acerbitate; & partium excipientium molestia; conditionem ægri esse miserrimam. Hîc autem quoniam bilis acerrimæ abundantia per ἀνάρροπον, i. *ascensum*, natat aluus & incandescit æstu; efficitur vt continuitate interioris tunicæ quæ stomacho & ori communis est, os ipsum amarescat, per aph. 11. lib. 4. & alibi passim. Porro autem cùm symptomata omnia sint partium obsessarum & humoris morbifici propria; hîc sanè καρδιωγμὸς, erit symptoma stomachi: oris amaritudo, bilis ipsius. Nam amaritudo percipitur tan-
» tùm ex bile, vt καρδιωγμὸς symptoma est proprium τῆς καρδίας, lib. 3. progn. Atqui perrarò accidit vt pa-
» riter æqualitérque sursum deorsúmque natura sponte sua cursum inflectat, nisi dominatu morbifici
» humoris & efferi teneatur, vt in cholera morbo. Quinetiam perrarò accidit vt duæ partes tam sibi sint
» impares, vt æqualiter afficiantur, part. 2. lib. 6. Epid. Est igitur, cum biliosa deiectione cardiogmus planè malignus.

46 Εν πυρετοῖσι, κοιλίης ἐμφυσωμένης, πνεῦμα μὴ διεκπῖπτον κακόν.

In febribus, aluo inflata, si flatus liberum exitum non habeat; malum.

» VT NIHIL est in vniuersi corporis qualitate & habitu, quod magis medici votis respondeat,
» quàm triplex hypochondriorum æqualitas, quæ cernitur quando illa sunt mollia, solida, & succi plena,
2. progn. εὔογκα καὶ λαπαρά: ita nihil apparet quod ad minuendam medici alacritatem procacius faciat,
aph. 4. lib. 4. aph. quàm sponte natus hypochondriorum meteorismus. Est autem meteorismus hoc loco dictus, hypochondriorum tumor tractabilis & aspectabilis. Sed cùm illius meteorismi multæ sint causæ; inflammatio; scirrhus; inflatio: atque inflatio quidem vel pressa leuiter ad breuitatem, vel fixa firmiter ad diuturnitatem; hæc vna est quæ in quæstionem vocatur, ad intelligendum quæ tanta sit inflationis contumacia. Principio ventris inflatio cum febre coniuncta, inde sanè adest vnde abesse debuit. Nam talis inflatio quam vel oppilatio; vel spiritus flatulentus; vel ipsa denique intemperies peperit, superueniente febre discutitur, incidendo, tenuando, & ad temperamenti æqualitatem reducendo. *Quicun-*
39. lib. 6. aph. *que ex hypochondrio laborant sine febre, iis superueniens febris laborem exoluit.* Quòd si quis dictionum auceps, ventris inflationem, malè ad hypochondriorum meteorismum transferri existimet; sciat is velim, nomen τῆς κοιλίας hoc loco complecti, non solùm cibi & potionis promptuarium, sed amplitudinem illam abdominis quæ subiacet ipsi thoraci: in qua significatione homines prominulo abdomine, dicuntur προγάστορες; & ipsæ mulieres grauidæ gestare fœtum aluo. Quæ cùm ita sint, superest vt causam inueniamus, & explicemus tam contumacis inflationis. Enimuero ventris μετεωρισμὸς cùm plurimas habeat causas, tum certè πνεῦμα φυσῶδες, i. *spiritum flatulentum, qui facit inflationem.* Sed cùm illius inflationis duplex omnino causa sit; vna quidem in contumaci quadam affectione partium quæ sub abdomine iacent; altera verò in fugaci occasione rerum extrinsecus petitarum & incidentium; vtriusque ta-
aph. 14. lib. 4. lem attulit diorismum. Nam ea quæ nascitur à contumaci partium affectione, borborygmon non habet: sed distenta semper & inflata exhibet hypochondria. Altera cum borborygmo coniuncta, paulò pòst tandem residit. Nam borborygmus ille, signum est naturæ materiam ad lumbos & ilia depellentis, supernè deorsum; vnde vel deiectio liberalis; vel spiritus flatulenti cumulata & repentina eruptio.

Ergo ventris inflatio contumax flatulenti spiritus exitum non habentis, signo quidem pessima est,
aph. 11. lib. 4. ab intemperie hectica tenuium intestinorum; corúmque peristaltico motu naturali cõtrario. Sed causa ipsa peior est: quoniam ex ea inflatione constante & contumaci, sexcenta symptomata naturæ præsidia labefactant, corpus infirmum faciunt, virésque morbo adiungunt. Quæ omnia sunt in promptu paténtque omnibus ad cognoscendum, suis quæque locis distincta & explicata.

Symptomata κατοχὴ non solùm dicuntur, τὰ τὴν καλυμβίην κατοχὴν ἐπιφέροντα· ἀλλὰ καὶ τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, καὶ οἷον κατοχὴν ποιούμενα: vt Galeno visum est, ad 50. 2. prorrh.

47 Κοπώδεες, λυγγώδεες, κάτοχοι κακοί.

Si quis in laboriosa febre singultiat, vel obstupescat; morbo laborat pessimo.

ET LABO-

ET LABORIOSÆ febres,& ſingultuoſæ,& quæ cōiunctam habent catochen; omnes ad vnum videri debent malignæ. Quoniam autem quæ ſint,& cuiuſmodi laborioſæ febres; analyticè iam explicauimus, 36. ſupereſt vt de ſingultuoſis primùm, deinde verò de iis quæ κατόχως exiſtunt, hoc loco dicamus. Sunt igitur ſingultuoſæ febres, ſingultibus crebræ moleſtis. Atque ſingultuum illorum natura in deprauato ventriculi motu conſiſtit, quando concutitur ad excutiendum id quod ſibi moleſtum eſt. Rerum autem vētriculo moleſtarum, non quidem in capacitate & aluo, ſed in membranis ipſis, tria omnino genera veteres ſtatuerunt; flatulenti ſpiritus inſinuationem; bilis acrimoniam & feritatem; tum glutinoſi humoris pituitoſi, aut melancholici contumaciam qua ad ventriculi tunicas contumaciter adhæreſcit. Nam qui ab exhauſto fiunt ſingultus, cùm exaruerint ventriculi tunicæ; conuulſionis potiùs naturam retinent, quàm concuſſionis. At multùm intereſt inter cōuulſionem & concuſſionem: quamuis vtraque in deprauati motus genere collocetur. Etenim in cōuulſione natura morbificis cauſis deuicta quieſcit. In concuſſione autem erigit ſe ad vincendum id quod ſe lædit. Sed tamen religio fuit Hippocrati & Galeno, ſingultum ab exhauſto, nominare conuulſionem; quòd ea muſculorum propria ſit, non membranarum. *Naſcitur conuulſio à repletione vel inanitione: ita & ſingultus.* Sit ita ſanè, ſingultum ab exhauſto conuulſionem eſſe quandam ventriculi, non propriè dictam; cùm propriè dicta cernatur tantùm in partibus quæ naturaliter ſponte noſtra mouentur: vt in muſculis, quando ſua ſponte, non noſtra colliguntur. Sed in confeſſo eſt, parem vtriuſque, & conuulſionis & ſingultus noxam videri, quando ab æquali ſiccitate naſcuntur. Ac ne plura conſecter, quæ plurima leguntur apud Hippocratem; ſit illud inſtar omnium, *A perpurgatione conuulſio vel ſingultus, malum.* Certum eſt igitur ab huiuſmodi febribus, quæ ſingultibus crebræ ſunt, exitium certum manere. Etenim illas huiuſmodi eſſe diximus; vel à flatulento ſpiritu; vel à bilis feritate; vel à glutinoſi humoris contumacia. Quæ cauſa eſt cur diuinus Plato ex earum cauſarum perſpicientia quam ab Hippocrate hauſerat; ſpirationem [In Sympos.] cohiberi iuſſerit primùm, ad flatuum diſſipationem; mox aquam bibere, ad infringendam bilis efferæ acrimoniam; poſtremò ſternutamentum ciere, ad euellendum glutinoſum humorem qui contumaciter ad ventriculi tunicas adhæreſcit. Fecimus idem ex hiera picra permultis, qui cùm continenter ſingultiendo frangerentur, ducta aluo per quinque dies, glutinoſis & nigris humoribus; tandem ſingultiendi finem fecerunt. Sed ex illis, inquam, omnibus, quantum iſtæ mali febres foueant; vt ea quæ oculis ipſis videntur, planè apparet in omni concuſſionis cauſa. Nam πνῦμα illud φυσῶδες, vel oppreſſionem caloris natiui à diæta intemperanter inſtituta; vel νέκρωσιν à febrili ardore; vel ἀνειλήσεις χαλεπὰς, i. *reuolutiones ſurſum moleſtas* accuſat. Bilis efferæ feritate, qui cientur, hepatis vitio accepti feruntur: per ſympathiam quam facit vicinitas, vel communicatio duorum neruulorum ſextæ coniugationis. Quod quoties incidit, grauiſſimum eſſe malum denunciat. Etenim præceptoris ſcopus eſt in his febrium & [58.aph.5.lib.] aliorum morborum deciſionibus, quemadmodum in aphoriſmis libri ſeptimi; docere ſymptomata ἐπιφυόμενα, i. *propagata* morborum qui vires acquirunt eundo: ſed eorum maximè qui cæteros eiuſdem [17.aph.7.] generis, prauitate præcedunt. Ergo ſingultus hepaticæ inflammationis ſymptoma erit, non leuis cuiuſdam, ſed inſignis & peſſimæ, in cuius feruentis ſympathiam ſtomachus trahi ſolet: partim communicatione neruorum, quos Hippocrates breuiſſimos eſſe dixit; ac tum ſanè ſtomachus, illius maximæ & [lib.2.Epid.] peſſimæ inflammationis ſit particeps: partim etiam bilis multùm æſtu incandeſcentis copia, quam inflammatum viſcus, continenter gignendo & cumulando, eructat in caput & originem inteſtinorum: cuius inde affluxu & feritate, contigit vellicari ſtomacho & ſingultire. Nec deſunt etiam qui putant ſingultum ab hepate inflammato ſic naſci, quòd aluo compreſſa atque conſtricta, ſpiritus exitum habere non poſſit. Erat ex illis quæ propoſita ſunt de ſingultu quem facit concuſſio, illud extremum, vt diceremus de glutinoſo & acri humore qui contumaciter adhæreſcendo & irritando moleſtiam exhibet ſtomacho, ciétque ſine intermiſſione ſingultus. Enimuero ſi ea materia tantùm ſtabulatur in tunicis alui, ſine affluxus perennitate, ſternutamento excutitur, vel hiera picra excluditur radicitus extirpata. Atque ſternutamenti auxiliares vires in Ariſtophane legimus, qui cùm ſingultiendo rumperetur, neque ſpiritum cohibendo, neque bibendo leuaretur; tandem ex præſcripto Eriſymachi Medici, citata ſternutatione, ſingultiendi finem fecit. Sed illud artificium medēdi, primus aperuit ſummus præceptor. *Laborioſè & indeſinenter ſingultienti, ſuperueniens ſternutatio; morbum exoluit.* Quòd ſi affluxus perennitate [aph.13.lib.6.] id fiat cum febre, proculdubio eadem prognoſeos ineundæ ratio erit, quæ fuit illius, non ita multis antè literis, explicati.

De catoche autem cum febre coniuncta, idem profectò theorema ad examinandum demonſtrandúmque in promptu erit, quod antè poſuimus, nempe; ſymptomata hæc grauiſſimorum eſſe morborum ἐπιφυόμενα; quæ ſcilicet ſuperueniunt inualeſcente morbo, vnde propagatio ſit perennis affluxus, [comment. ad aph.11.lib.7.] tanquam ex fontis cuiuſdam vberrimi perennitate. Vt igitur comatoſę febres malæ: ita quæ κατόχως ingraueſcunt. Sed inter coma & catochen hoc intereſt, quòd in illo conniuent palpebræ; in hac ſupercilioſæ ſunt: quòd illius cauſa ſit nimia humoris abundantia, neruorum vim exoluentis; huius verò ſiccitas quæ tenſionem parit: qua affectione qui laborant, eodem ſtatu manent. Vide comment. Galeni ad 56. prorrh. ſ. 2. 1. Peſſimo autem loco ſunt catochi: quoniam huiuſmodi ferè ſunt in febre, à tranſlatione materiæ ſiccæ, quæ ipſos & αἱμωποὺς, i. *rubicundos* reddit, & cephalalgicos: deinde à ſuppreſſione alui quæ cephalalgiam auget, peiorémque facit. Huc accedit quòd talis catoche, non ita multò pòſt, conuulſionis ſucceſſionem habet.

48 49 Ἐκ νώτου πυκνῇσι καὶ λεπτῇσι φρίκῃσιν ταχέως ἀναθερμαίνοντες· δύσφοροι. Οὔρου ἀπόληψιν ἐπωδύνου σημαίνουσι· τὸ ἐφιδροῦν τουτέοισι κακόν.

Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris vicißitudine, permolesti. Nam & grauißimam vrinæ suppreßionem denunciant.

Explicatio & emendatio quærenda comment. ad 8.

50 Τὸ παρὰ τὸ ἔθος ποιέειν τι, οἷον προθυμέεσθαί τι προτέρου μὴ εἰθισμένου, ἢ τοὐναντίου· πονηρόν, καὶ πλησίον παρακοπῆς.

Si quis ea faciat quorum sit insolens, vt si appellat animum ad insueta, aut contrà; certè grauißimum habet malum: ac tum delirium adest.

Magna vis est ad habitum mentis in iis quæ gignuntur in corpore, non quòd essentiam mentis mutari alterarive posse existimem, (est enim ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθαρτος, i. *alterationis & corruptionis expers*) sed quòd in vitio sint meatus per quos ipsa permeat, quibus allabitur, tum ea quibus miscetur. Sic enim diuinus vir, diuinè. Δι ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἡ ψυχὴ ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς ὁκοῖα τινὰ προσπίπτει, καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται, τοιαῦτα φρονέουσι. διὰ τοῦτο γοῦν δυνατὸν τὰ τοιαῦτα ἐκ διαίτης μεθίστασθαι· φύσιν γὰρ μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε, i. *Vt enim sunt affecti meatus per quos decurrit, & ad quos allabitur, quibúsque miscetur anima; sapiunt ita vel desipiunt. Itaque hæc diæta possunt emendari. At natura commutari inaspectabilis non potest.* Cuius admirandi theωrematis demonstratio in aliarum prognωseωn enarratione continetur. Ad præsentis prognωseωs explicationem veniamus. Quantum ex omni doctrina Hippocratis, animo complecti possum, quatuor omnino signa reperio superuenientium deliriorum; quibus fœtæ sunt febres quæ incrementis auctæ sunt pessimis. Ac primum quidem cernitur in nugarum garrulitate & verborum obscœnitate, silentio quoque ipso. Alterum in dissimilitudine morum institutorum. Tertium in sensionis vacuitate, sensuum irritatorum, actionúmque quiescentium in summa necessitate. Quartum in collocatione corporis indecora. Ergo nugarum garrulitas phrenitidis propria est: silentium melancholiæ: dictorum factorúmque proteruitas & insolentia in Socrate, etiam fugax, insaniæ: moderatio & temperantia in Thrasone; ἀναισθησία in Dealcis vxore, lethargi: supini aut proni corporis, brachiorum & crurum indecora collocatio, delirij cuiuscunque opinionem facit. Quæ omnia cur ita sint, & ad quem morbi finem appareant; suis quæque locis αἰτιολογικῶς, per Dei gratiam, explicabuntur. Nunc autem dixisse sufficiat; omnium deliriorum superuenientium argumenta, quæ in actionum insolentium nouo splendore, aut solitarum omissione constituit Hippocrates; omnium, inquam, notas & argumenta ex illis quatuor locis, tanquam ex fontibus, duci posse.

lib. 1. περὶ διαίτης

Ergo. Si qvis ea faciat qvorvm sit insolens] Vt si sapientissimus Hippocrates nugas garriat, obscœna loquatur: Socrates verò sileat, vel irarum fluctuet æstu, cœptísve immanibus efferum se ostendat: iuuenis Melibœæ, sitis videatur expers in febre sitifera, idémque spiritum rarò ducat in summa spirandi necessitate: Dealcis vxor modò garriat, modò sileat: postremò qui iacet, manibus cruribúsque huc illuc non negligenter solùm, sed fastidiosè & indecorè, sit proiectis.

16. hist. 3. Epid.

Si qvis, inquam, hæc faciat qvorvm sit insolens] Natura & educatione, diæta & vitæ instituto: vt nulla consuetudinis & mollis effœminatíque animi excusatio possit adferri.

Vt si appellat animvm ad insveta] i. Si appetat animo quæ antè non concupiuit: vt si suam sortem non fortè sed ratione datam, qua olim contentus vixit, non probet, sed laudet diuersa sequentes; vel si quis efferatur fastidio in suos æquales, contumacia in maiores, qui antea comitatem & obseruantiam coluit, in eóque cultu bonam ætatis partem consumpsit; aut contrà, si sui negligens à vitæ cursu fœliciter sapientérque instituto reuocetur, pulcherrimísque inceptis desistat: quod in melancholicos ferè cadit.

Certe gravissimvm habet malvm] Quoniam significatio fit ægri multùm febrificis causis oppressi, quarum propagatione labefactantur animi instrumenta, quæ illustrat vel permeando, vel appellando, vel etiam permiscendo. De paracope autem cuiusmodi sit in delirio, quæque illius differentiæ; quoniam scriptæ sunt prognoses; in illas commentarium differam.

51 Τὰ ἐν πονηροῖσι σημείοισι κουφίζοντα, καὶ τὰ ἐν χρηστοῖσι μὴ ἐνδιδόντα· δύσκολα.

Quæ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt; contumacia sunt.

ADOLESCENTES fuere duo, quorum alter febre defunctus videbatur, cum vrinis tenuibus atque nigris: alter cum prærubra ventris proluuie & vrinis aqueis, curationem febris lentæ fœliciter recepisse: vterque tamen interiit, quoniam vtrique in vitio insanabili partes erant, quarum potentia corpus administratur: quod vitium antè non proditur, quàm effœtæ langueant, ex diuturna morbificarum causarum impressione; qualis esse solet in hydrophobia ex morsu canis rabiosi; qualis in leuce & venenata lue venerea; qualis etiam in diabete, in quo renum sitis inexplebilis non antè percipitur, quàm insanabile malum sensionem sitiferæ causæ in stomacho excitarit. Quemadmodum igitur non minus sua debet habere bona suspecta qui repentè factus est coloratior & speciosior; quàm mala vereri qui contra consuetudinem multùm emacruit & colorem decorémque amisit: ita nemo est omnium qui de seipso possit videri securus, si antè vigil, nunc soporetur: si antè sitibundus, nunc παραλόγως superstite causa sitifera, sitis sit expers. De eius quoque bonis vereri decet, si dolore careat sine causa; si garrulus sileat, cum prauis vrinis; si ab effreni delirio & insania tremulus conquiescat; si mutationem accipiat magnæ & crebræ spirationis in raram: & quæ sunt eiusmodi. Sic Philiscus tertio morbi die visus est ἀπύρετος cum nigris vrinis; sexto interiit. Sic Pythion visus est leuari quinto die; decimo tamen obiit. Ne longum faciam, sed legibus, non exemplis complectar omnia quæ ex historiis adferri possunt ad fidem faciendam; hæc prima lex sanciatur. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι, οὐ δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίαν τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως, i. *Iis quæ immeritò leuant, non est fidendum; nec vereri valde oportet, quæ sine causa mala inuadunt.* Altera. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει, i. *Mortifera, quorum sine signis leuatio est, mortem subesse ostendunt.* Tertia. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι, κακόν, i. *Sitis sedata immeritò in acutis, malo est.* Quò pertinet etiam scriptum ad finem primæ, ἐπανενέγκαντες θνήσκουσι. Nam febrium ipsarum insidiosa leuatio est ἄνευ λυτηρίων σημείων, i. *sine signis leuationis.* Sed causæ illius criticæ, atque signi, veritas conspicitur in angina faucium, quæ sine rubore ceruicis & sterni, aut sine purulenta screatione residit: proptereáque illic ἀσήμως, hîc verò ἀκρίτως euanuisse dicitur, ad generationem anginæ gutturalis funestæ. Pars altera mihi restat, de signis vtilibus quæ frustra apparent. | 17. prorrh. 2. c. 1.

AVT CVM SALVTARIBVS NIHIL CONCEDVNT] Quid enim? An cum pepasmo nihil concedit febris? Immo sanè frangitur. Nonne etiam phlegmone cum pepasmo puris mitescit, sine palindrome ac sine relapsu? An non pepasmus cuiusque morbifici humoris & citam crisin, & securam salutem denunciat? Dicam audaciùs, qui cum pepasmo interierit, Hippocrates vidit neminem. Quid verò somni benignitas, cibi suauitas, œconomiæ naturalis integritas, spirandi libertas, ad hæc, sudorum, vrinarum, sputorum bene habita, beneque constituta excretio; nonne hæc omnia, pro cuiusque morbi natura, conuenienter apparentia, spem certam adferunt secundæ crisis? Quid igitur obstat quo minus verè fiant, ægróque proficiant? Dicam paucis quod sentio: pluris esse debet vnum prauum signum morbi alicuius, aut partis obsessæ proprium, quàm decem bona cõmunia. Vt si pleuritico prosperæ res fluant naturalis œconomiæ, vitalis, & animalis: tamen nisi satisfaciat expurgatio materiæ bonæ, non putris, nec fœdi odoris; opinionem faciet futuri interitus. Idem, si cætera medicorum votis respondeant, sola expectorabilis materia in vitio sit, periculo defungi vix poterit: quoniam tale sputum corruptionẽ partis denunciat, cuius officio vita carere nequit. Quòd si expurgatio quantitate omni expetenda, doloris vacuitatẽ non adferat; hîc etiã spes in augusto erit: quoniã ad nobilissimæ partis oppressionem, accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perẽnis affluxus: quod ipsum vrinæ seu inflãmatione multùm rubentes, aut nimia bile saturatæ, ostendunt. Quinetiam in parotidibus cum pepasmo vrinæ coniunctis; exigua curationis fiducia, si maneant suppurati expertes: propter sympathiam cerebri per progressum, aut transitum ad pulmones. Quòd si participes suppurati fiant, nec dum etiam periculo carent, si adsit cruditas: vt in pictoris ancilla; quoniam frustra materiæ in parte aliqua suscipitur concoctio, si vniuersitatis excrementa sint cruda. Ergo, cum parotidum concoctione, signo vtili, nulla fit ἔνδοσις, i. *remissio*, in cruditate vniuersitatis: nec in pepasmo huius vniuersitatis, vlla remissio, in parotidum cruditate & feritate.

Ergo. QVÆ PRAVIS CVM SIGNIS MITESCVNT, AVT CVM SALVTARIBVS NIHIL CONCEDVNT, CONTVMACIA SVNT] Contumacia autem vocat, ex ancipiti alea vtriusque iudicij: quamuis τὰ δύσκολα, τὰ χαλεπώτερα vsurpentur.

52 Οἱ ἐφιδροῦντες, καὶ μάλιστα κεφαλὴν ἐν ὀξέσιν ὑποδύσφοροι, κακὸν ἄλλως τε, καὶ ἐπ' οὔροισι μέλασι. καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τούτοισι πνεῦμα, κακόν.

In acuta febre, quibus cum anxitudine, miliari ſudore potiſsimùm caput exudat; grauiſsimum habent malum: ídque cum aliàs, tum ab vrinis nigris. Quòd ſi acceſſerit caliginoſa expiratio; damnis augentur.

FVIT ſemper illud Hippocratis inſtitutum, vt Medicinæ theωremata καθ' ὅλυ percepta; legibus & exemplis τῶν καθ' ἕκαςα, quaſi ea quæ oculis cernuntur, viſenda & examinanda propalam exhiberet, ad omnem τέκμαρσιν comparandam; cognitionis, iudicij & curationis. Quod idem in libris τῶν ἐπιδημιῶν potiſſimùm factitauit. Illud inſtitutum in hoc diuino opere potiſſimùm cernitur, fidémque faciet propoſita prognωſis, cuius explicatio ineunda ad normam illius, quæ in commentario Galeni continetur ad locum illum primi lib. τῶν ἐπιδημιῶν, vbi febrium ardentium funeſta ſymptomata recenſentur.

Ergo IN FEBRE ACVTA] Ex ardore febrili concepto in bile, quæ ſubſtantia eſt tenuis, temperamento calida, qualitate acris: eáque febris inualeſcendo ſymptomatum propagatorum adiunctionem habet, & malignæ cacochymiæ.

QVIBVS CVM ANXITVDINE] Quæ ineunte morbo accidit à virium oppreſſione, per quam nec ægri vllo conſiſtunt libenter loco, nec alacriter: ſed admodum difficulter, locum mutant, omniſque figuræ impatientiſſimi, coguntur inuiti quieſcere; ob virium oppreſſarum infirmitatem: propterea ἀποδύσφοροι nominantur.

SVDORE MILIARI POTISSIMVM CAPVT EXVDAT] i. Exiguo ſudore caput madet. Sic enim capitis ſudatiunculam nominauit, ἱδρῶτα κεγχρώδη 2. prognoſt. Idémque eos qui tam exiguò & miliari ſudore ſubroſcidum caput habent. Σμικρὰ ἐφιδρῶντας περὶ μέτωπον καὶ κλεῖδας, i. *Paululum circa frontem & clauiculas exudant*, &c. dixit 1. Epid.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Quoniam acuta febris ſpecie ipſa prægrandis, tria hîc ſecum habet coniuncta, quæ putantur eſſe grauiſſima; inflammationem, propagationem ac tranſlationem, & malignam cacochymiam. Quæ tria eiuſmodi ſunt; vt ſingula per ſe ipſa videri poſſint funeſta, inflammatio ſcilicet vel potiùs ardor febrilis, per μαρασμὸν περίφρυγη, i. *conſumptionem retorridam*; maligna cacochymia, per diſſipationem ſpiritus, & caloris viuifici: tranſlatio denique, per interceptionem officij ad vitam tuendam neceſſarij. Quòd ſi omnium ſyndrome ſit in febre acuta; quidnam ſpei reliquum eſſe poteſt? Iam verò quemadmodum exiſtere indicentur cum febre acuta, paucis aperiam. Ac primùm febris acuta prægrandis, quæ vires acquirit eundo; celeritate, vehementia & aſſiduitate, citam criſin adfert interitus aut ſalutis: prout cacochymia eſt malignitatis expers, aut particeps: ipſáque nobilium partium complexio, propiùs aut longiùs abeſt à naturali ſtatu. Sed difficillimum eſt in ea celeritate, vehementia, & aſſiduitate, viſcera ipſa mutationem non accipere temperamenti, & complexionis, τῆς κράσεως καὶ συςάσεως. Hinc peruerſio viſcerum œconomiæ, & æquabilitatis gignentium, mittentium, trahentium aut ſuſcipientium excrementa. Hinc etiam retorrida conſumptio, vel exolutio viſcerum, vnde cacochymiæ malignæ ſymptomatúmque inde naſcentium, fœtura & ilias.

lib. 1. Epid.

Declarant illud incendium, nigræ vrinæ, paucæ, ac tenues quæ ſunt huiuſmodi: nigræ quidem, perusto iam bilioſo humore: paucæ, tum ab exhauſta omni ſanguinis rorulenta humiditate, à febris æſtu quo multùm incanduit; tum vrinæ-ductibus iam emortuis. Sed cacochymiæ malignæ feritas eluceſcit in anxitudine, qualem deſcripſimus, quæ non niſi cum oppreſſione virium eſſe poteſt. Eadem ſpectatur etiam in ſudatiuncula, potiſſimùm capitis, & clauicularum: ex qua ſignificatio fit exolutarum partium ſolidarum, diſſipatíque nectaris viuifici, i. ſpiritus & caloris vitalis. Sequitur tranſlatio, vel potiùs tranſitus & propagatio morbificæ cauſæ, ſuperſtite priore foco. Ea cernitur primùm in afflictione capitis; deinde in ſpiratione caliginoſa.

Galenus negat vſquam legi πνεῦμα θολερὸν apud Hippocratem: ſed errat longiſſimè; quod pace tanti viri dixerim. Legitur enim lib. περὶ χυμῶν. Idem quoque negat aërem dici θολερὸν: ſed illius animo excidit quod ſcripſit commentario ad prognωſin 48. 2. prognoſt. vbi de ſpumæ generatione philoſophatur.

53 Ἄκρεα ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα, καὶ δίψα δὴ τοιαύτη πονηρόν.

Extimarum partium cita in vtrunque mutatio, ac ſitis huiuſmodi; praua eſt.

ERAT ex illis etiam quæ inter febrium acutarum mala ſymptωmata numerantur, partium extimarum frigus; quod ipſe non prætermiſit, vbi ex cauſarum trium lethalium perſpicientia, ſingularum ſigna recenſet. Hoc autem ſignum mortiferæ inflammationis eſt proprium, quod his verbis expreſſit, *Extimi artus perfrigidi; magíſque manus quàm pedes*. Nec verò pedum vlla mentio fit in Pythione, *Artuum extimorum frigus: ſed manuum maximè atque capitis*. Enimuero manus & caput propiùs abſunt à fonte nectaris viuifici, quàm pedes: vt credibile ſit eas partes, & ſeriùs & minùs perfrigerari quàm pedes. Sed id locum habet in paupertate & interceptione ſpiritus & caloris natiui, quam vocat ἀπόληψιν τῶν πνευμάτων

hiſt. 3. vniuerſali 1. Epid.

ἄνα τὰς φλέβας, i. *spiritus in venis interceptionem*. Sed in caloris reuocatione seu retractione, quam faciũt viscera incendio conflagrantia; celeriùs & magis perfrigerantur manus & caput, quàm pedes. Quòd si & pedum æqualis refrigeratio sit; inde paupertas & interceptio denunciatur. Quæ causa est etiam cur hydropicorum pedes omnium primi tumescant: quòd illi absint longissimè à fonte caloris vitalis, i. à corde. Sed patefacta τῆς ἀκρέων significatione; sequitur vt quid & cuiusmodi sit illud, *ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα*, ostendamus. Enimuero τὸ μεταπίπτειν propriè dicitur, *Cùm cessante & quiescente eo quod prius exutit, alterum in illius locum succedit*: vt vacuitate vnius, occupatio fiat alterius. Talem μετάπτωσιν in successione morborũ agnoscimus, pleuritidis, peripneumonię, phreniridis. Sed in illa successione, diuersorum focorum affectio est: hîc autem vnius, i. vniuscuiusque & vniuersarum partium extimarum, capitis, manuum atque pedum: vt non aliunde aliò, sicut à pleuritide in peripneumoniam; sed ibidem, i. iisdem in partibus, diuersarum affectionum fiat μετάπτωσις. Illud verò, ἐπ' ἀμφότερα, denunciat caloris & frigoris vicissitudinem; ídque per antonomasiam cæterarum qualitatum: quoniam calor & frigus, præter cætera, in partibus sentiuntur. Sed calor & frigus, non in earum qualitatum mutua moderatione consistit: sed in eo excessu, in quo summa sunt omnia, frigoris & caloris: qualia esse solent pedum & manuum cùm frigore obriguerint; aut cùm ardore Solis vel ignis incanduerint. Nam, τὸ περιψύχεσθαι ἢ τὴν περίψυξιν, vsurpari aliquando in iis qui cùm febrili incendio conflagrassent, facti sunt modicè alsiosi; vt febris expertes viderentur; disputatum pluribus est comment. 1. Restat illud, ταχὺ, quod citam ostendit vicissitudinem, qualis non fit hyeme nec æstate: quoniam illis temporibus nec ita citò, nec ita multùm partes calore & frigore à seipsis mutantur. Tam citæ autem vicissitudinis qualitatum cõtrariarum valde insignium causa continetur comment. 56.

aph. 11. lib. 7.

Quod superest de siti quæ citam habet vicissitudinem sensionis causæ sitiferæ, & falsò creditæ vacuitatis illius; illud pro certo tenẽdum, eiusmodi sitim fuisse in multis, quorum historiæ leguntur in lib. τῶν ἐπιδημιῶν. Atque de illa vicissitudine sensionis, καὶ ἀναισθησίας rerum naturæ molestarum, existimo scriptum fuisse, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, i. *Sæpe dolorem non sentiunt*; vt illud, τὰ πολλὰ, citam vicissitudinem ostendere videatur.

Ergo, SITIS HVIVSMODI] i. Quæ modò accensa, modò sedata παραλόγως videtur: cùm scilicet æger modò est diligens, modò negligens potionis.

PRAVA] Quoniam, quemadmodum cita mutatio partium extimarum, imbecillitatem denunciat natiui caloris & vim ardoris febrilis: ita quæ fit in siti μετάπτωσις, tum hebetudinem sensificæ facultatis; tum robur sitiferæ affectionis ostendit. Accidit etiam in hac falsò credita sitis vacuitate, vt sitiferæ affectionis non antè sensio excitetur; quàm acrior fiat sensus communis in sentiendo; & summa sit causæ & affectionis sitiferæ amplificatio. Sic & phrenitici multi sunt ἄδιψοι, i. *minimè sitibundi*; multi etiam βραχυπόται, i. *rarò venientes ad pocula. In acutis, quæ sedatur immeritò sitis, malo est.* Παραλόγως autem sedari dixit, cùm sine sudore, vomitu, deiectione, abscessu critico, ac sine medici epithemate, & purgatione vanescit.

pror. 22. lib. 2.
lib. 3. & 6. Epidem.
pror. 22. lib. 2.

54 Ἐκ κοσμίου θρασεῖα ἀπόκρισις· κακόν.

Moderati hominis proterua responsa, mali sunt ominis.

SI QVIS ea faciat quorũ sit insolens, grauissimũ habet malũ. Quod cùm in aliis omnibus hominum dictis factísq; locũ habet, tum verò in morũ institutorũ dissimilitudine, quæ cernitur maximè in hominis moderati proteruo responso. Etenim morũ insitorum leuis mutatio est: qui à corporis tẽperamento resultãt, vt facilè ex tẽperamenti alteratione mutentur. Quo fit vt pituitosi homines irarum fluctuent æstu; cõtrà biliosi, feritate domita, mãsuescant in morbis. Belli sint homines melancholici, cùm incaluerint vino. At verò instituti mores dicuntur, boni quidẽ, qui præceptis institutísq; sacrarum literarum & philosophiæ comparati, versantur in ea parte animi quæ mentis & consilij est: eorúmque decus spectatur in pietate, iustitia, fortitudine, & temperantia. Quemadmodum igitur inueteratio ægriùs depellitur, quàm perturbatio: citiúsque repentinus oculorum tumor sanatur, quàm diuturna lippitudo depellitur: sic institutorum morum difficilior mutatio est, quàm insitorum. Quæ cùm inciderit, diuturnæ impressionis vestigia fixa relinquit ad summam curationis difficultatem, aut etiam desperationem. Sanabiles fuerunt mores & vitia Socratis, quæ mala corporis valetudine insita videbantur: in quem cùm multa collegisset Zopyrus, qui se naturam cuiusque ex forma perspicere profitebatur, essetque derisus à cæteris qui illa in Socrate vitia non agnoscerent; ab ipso Socrate subleuatus est, cùm illa sibi signa, sed ratione à se deiecta, diceret. 4. Tuscul.

Ergo vt difficillima est morum institutorum comparatio: sic etiam difficillima & insanabilis eorum depulsio. Sed moderati hominis proterua responsa eiusmodi sunt, quamuis exigui temporis; vt illa morum institutorum dissimilitudo in nullum aliud delirij genus cadat, quàm in phrenitidem. *Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παραχρήσεις, θηριώδεις εἰσι*, &c. i. *Proterua responsio vel ad exiguum vsurpata tempus, ferocientis est indicium animi.* Quem locum enarrans Galenus, *Si quempiam*, inquit, *audias respondentem proteruè, quanquam paulò pòst resipiat, ad seque redeat; animaduerte non cum febris tædio talia edere; sed in phreniticos affectus conuerti, qui deinceps accrescentes sensim, apparent ferini. Ferinas porrò phrenitidas vocat, in quibus vociferantur, calcitrant, mordent obuios quosque, ac si inimici forent.* pror. 25. lib. 1.

55 Φωνὴ ὀξεῖα, ὑποχόνδρια τουτέοισιν εἴσω εἰρύαται.

Quibus acuta vox, hypochondria intrò sursum ijs reuulsa sunt.

QVEMADMODVM moderati hominis dicta proterua sunt planè phrenitica: sic etiam vox acuta quæ fuerat antè grauis, aliam phrenitidis causam aperit, quæ non in cerebro, vt illa prior iam explicata; sed in diaphragmate focum habet. Ac talem phrenitidem describens, *Ex alijs quoque morbis*, inquit, *nascuntur phrenitides. Atque hæc quidem sunt quæ pati illis contigit. De dolore queruntur diaphragmatis; ita vt se contingi non sinant.* (lib.3. περὶ νόσων.) Ergo ne longiùs excurram in vocis acutæ, grauis, raucæ, canoræ distinctiones & causas; quæ in vocaliũ instrumentorum, mouentium, deducentium, modulantium, & excipientium; i. thoracis, arteriæ, laryngis, atque palati & gargareonis, pulmonúmque, varia affectione: tum etiam in materiæ vocalis substantia, qualitate, copia, & exsufflatione considerari solent: pertinet illud propriè ad huius prognώsεως explicationem, scire & intelligere, diaphragmatis inflammati vitio phrenitidem quoque fieri, proptereáque partem illam passim τὰς φρένας nominari. Sed diaphragmatis inflammati aut resiccati à febrili ardore, quo multùm incanduit; aut etiam contracti atque quodammodo reuulsi à tunica succingente costas, ipsum etiam per siccitatem & incendium distendente; certissima signa sunt; hypochondriorum intrò sursum reuulsio, & vox acuta quæ fuerat antè grauis. Nam omne σύμπτωμα propagatum nouum est quod cernitur in mutatione qualitatum corporearum, charactere, colore, & mole; tum vero actionum ipsarum naturalium, vitalium, & animalium. Ergo vox acuta quæ fuerat antè grauis; expressionem violentam arguit materiæ vocalis, ab instrumentorum oppressione: qualis in sibilo auditur, quando spiritus per angusta viarum, qua data porta, sponte irrumpit; vel à luculento foco attrahitur ad vacuitatem replendam. Hypochondriorum autem reuulsio fit sursum intrò, non proprio vitio, sed alieno: diaphragmate scilicet obliquo situ collocato, per societatem peritonæi tunicæ quæ adiacet hypochondriis, ipsa in suæ contractionis sympathiam attrahente, paribus lineis, velut manibus quibusdam obliquis. Quid autem sit illud, εἰρύαται, Galenus explicat comment. ad 10. prorrh. lib. 2. & ad sententiam 3. part. 3. lib. 3. τῶν ἐπιδημ. Atque hæc satis sint.

56 Τὰ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεος ταχὺ ἀναθερμαινόμενα, κακόν.

Vel meliùs sic,

Οἱ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεες, καὶ ταχὺ ἀναθερμαινόμενοι, κακόν.

Si quis à frigore cùm sudarit, citò rursum ardeat; grauissimum habet malum.

32. prorr. lib. 2. EXTAT in hanc decisionem talis Galeni enarratio. *Si quis à sudore frigidior statim reddatur, quàm è natura; ac rursum febrili æstu incandescat; periculosè laborat.* Atqui legitur in textu, *frigus sudorificum*, non *horrifer sudor*. (31. pror. lib. 2.) Sed loci ἀσάφεια in prorrhetico, difficultatẽ hoc modo expediet. Etenim cùm superiore aphorismo scripsisset refrigerationem partium extimarum, vel vniuersi corporis, quæ à rigore fixa manet firmiter, sine vlla caloris successione; infirmitatem vel νέκρωσιν, i. *extinctionem* caloris natiui palam ostendere; (32. pror. lib. 2.) subiecit, eam quoque refrigerationem videri mortiferam, quæ à sudore citam adfert siue adducit febrilis ardoris vicissitudinem. Est enim monstro simile flammá sudore accendi, quæ potiùs extingui debebat: quemadmodum paroxysmi febrium intermittentium sudore mitescunt; & vis febrium ardentium. Sed id locum habet in sudore qui per excretionem fit, expultricis facultatis virtute. At commemoratus hîc, causam habet retentricis infirmitatem, cum paupertate caloris natiui, quam declarat κατάψυξις. Iam verò cita illa febrilis ardoris vicissitudo, inde adeo fieri, mea quidem sententia, videtur, vnde & cita partium extimarum in vtrumque mutatio. (52. Coac.) Quemadmodum igitur frigus 31. prorrh. est fixum & stabile: sic 32. & huius 56. est fugax; non quidem reapse, sed appulsu frequenti flammæ in visceribus, primùm quidem, vti iam dixi, accensæ; mox toto corporis habitu ἔκλαμψιν facientis, seu clarescentis.

57 Οἱ ἐν ὀξέσιν ἐφιδροῦντες, ὑποδύσφοροι, κακόν.

In acuta febre, quibus cum anxitudine miliaris sudor exudat; ægrotant cum periculo.

EXPLICATIO continetur comment. ad 52.

Οἱ παρα-

58 Οἱ παραλόγως κενεαγγείης οὐκ ἐούσης ἀδύνατοι, κακόν.

Qui abs re, nec vlla exhausti ratione, languent infirmi; mortiferè laborant.

IN PRORRHETICO decisio hæc ita legitur; *Αἱ παρὰ λόγον κενεαγγικαὶ ἀδυναμίαι, κενεαγγείης οὐκ ἐούσης, κακόν. i. Quæ nullam vacuationis causam habent vires inualidæ, in omnis exhausti vacuitate; malum denunciant.* Cuius prognoseus magnum est certè nomen, magna authoritas, magna quoque species ad ineundam τεκμήρσιν bene conuenientérque medendi: quam primus Hippocrates ita constituit; Quorsum natura magis opem requirit, illorsum etiam ferre oportet. Ergo si vires sint validæ cum securitate, priùs in curam morbi est incumbendum, quàm refectioni studendum. Contrà, si vires infirmæ sint ineũte morbo, ita se comparabit medicus; vt locum & opportunitatem habeat deducẽdi alimentum, potiùs quàm necessitatem exhibendi, cùm minimè est opus, miniméque decet: quando scilicet instat crisis. At vires multis de causis fiunt infirmæ, vt non tam infirmitate commoueri debeamus, quàm infirmitatis causa. Ac non minùs in vitio est, nec minùs peccat in cõmoda ægri, qui falsò credita infirmitate, cibum præscribit; quàm qui deducit vbi reuera est. Tenenda est igitur infirmitatis causa, vt ex perspicientia illius, remedia præscibamus, aut morbum oppugnando; aut vires reficiendo: prout natura est opis alterutrius indigens. Etenim qui morborum initiis contremiscunt, sanguinis detractione non rarò curantur: tametsi omnis tremoris natura in virium imbecillitate consistit: sed imbecillitatis causa tum iudicatur oppressio à suppressione nata, cuius proprium est remedium vacuatio: sicut annotauit Galenus in Pythione, qui febris initio manibus contremiscebat. hist.1.f.1. lib.3.Epid. Idem qui faciet aduersus tremorem affecto iam morbo coortum, fractisque iam viribus; ægrum profectò exitio dabit. Ergo tenenda est imbecillitatis causa, priusquam de alterutra ope naturæ ferenda statuatur: nec temerè vsurpandum vetus illud, quod in peruagato medicorum sermone versatur; Quæ à viribus indicatio sumitur, cæteris omnibus anteponenda. Etenim vires imbecillæ cernuntur in actionibus quæ tum sponte nostra προαιρετικῶς suscipiuntur; tum sua sponte ἀπροαιρέτως fiunt. Ac sponte nostra προαιρετικῶς suscipiuntur principes, sensificæ atque motrices in musculis: ἀπροαιρέτως autem, i. sua sponte non nostra, motus cordis, & historia naturalis œconomiæ in coquendo, distribuendo, & excernendo; tum etiam quæ in singulis partibus absoluitur attrahendo, retinendo, &c. Ergo si corpus est plumbeum, ac νωθρόν; cuiusmodi esse solet eorum qui decumbendo deuoluuntur ad pedes; si respiratio minutula; si pulsus exilis; nares acutæ; oculi concaui; collapsa tempora; deiectiones item lientericæ, hepaticæ; vrinæ tennes, crudæ: denique si crebra sit virium ἔκλυσις, quæ vulgo syncope nominatur; nec vlla vigiliarum, ieiunij, hæmorrhagiæ, purgationis excusatio possit adferri; palam est, talem ἀδυναμίαν quæ cernitur in officio, causam habere exolutionem τῆς ἰσχύος, quæ in temperamento partium & complexione consistit. Est enim ἰσχὺς in substantia, δύναμις in officio. Sic tempestas pestifera vel pestilentia ipsa, crebra syncopis esse solet; primùm quidem per imbecillitatem cordis; deinde verò per impotentiam micandi. Nam dissipato nectare cordis viuifico, i. vitali spiritu & calore; neque diastole sufficit ad hauriendum sanguinem è vena caua, & spiritum è pulmonibus; neque systole votis respondet in exprimenda fuligine à syrrhoë nectaris illius viuifici per arterias, tanquam per aquæductus, in vniuersum corpus. Eôdem pertinet aphorismus ille: *Qui crebrò & multùm, sine manifesta causa, exoluuntur; inopinatò moriuntur.* Meliùs autem hîc παραλόγως, i. aph.40.lib.4. *præter rationem* legitur, quàm in prorrhetico, Παρὰ λόγον κενεαγγικὸν, κενεαγγείης οὐκ ἐούσης, i. *præter vacuationis modum: immo vbi vacuatio nulla est.* Vbi vitium est τῆς ταυτολογίας, quæ fuit insolens præceptori φιλοσυντόμῳ, i. *dicendi compendia amanti.* Nisi quis fortè distinctionem adferat τῆς κενεαγγείης, vsurpatæ & pro vacuatione aspectabili, vt hæmorrhagia, purgatione; tum pro inaspectabili, vt ieiunio, vigiliis, contentione animi. Ac de aspectabili solennis extat aphorismus. *In alui ductionibus & vomitionibus iniussu*, &c. Sic & quæ artificio fit medici, purgationi operam dando, si talis fiat, &c. De inaspectabili & occulta scriptum illud in curatione costarum fractarum. Enimuero inquit, *Ην μὴ πυρετὸς ἐπιλαμβάνῃ αὐτοὺς ξυνεχής, κενεαγγεῖν κάκιον τοῖς τοιούτοισιν, ἢ μὴ κενεαγγεῖν*, i. *Nisi fortè ipsos acuta corripuerit febris, peius est inanes esse, quàm cibi plenos.* Itaque non temerè quis illud, παρὰ λόγον κενεαγγικὸν, refert ad τὴν κενεαγγείην 2. aphorismi lib.1. hoc autem κενεαγγείης δὲ οὐκ ἐούσης, ad illud κενεαγγεῖν lib. 3. περὶ ἄρθρων. Iam ἀδυναμίας hoc loco scribi & legi, ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως, i. *pro exolutione*, demonstrandum. Sanè Galenus nihil inter ἀδυναμίας & ἔκλυσιν interesse putat, cõm. ad prorrh. 4. f.3.1. *Αἱ μετὰ ἐκλύσιος κατόχως ἀφωνίαι, ὀλέθριαι, i. quæ cum exolutione firmiter fixæ sunt fandi impotentiæ, mortiferæ.* Vt idem doceri velit quod illo, *Αἱ προεξαδυνατήσαντες παραφρονοῦσαι, κάκισται.* Quod etiam prorrh.8.f.1. commentariis nostris mandauimus ad 22. huius. *Quæ à rigore cum cephalalgia sunt exolutiones, mortiferæ.* Postremò commemorabile illud est quòd pluraliter scripserit, ἀδυναμίας, qui pluralis numerus idem significat quod, *Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς*, &, *Αἱ μετὰ ἐκλύσιος κατόχως*: quemadmodum & λυγγώδεες aph.40.lib.4. *κατόχως, i. incessanter singultuosi*, 47. huius ex comment. ad 60. prorrh. f.2.1.

59 Ἐν πυρετῷ ἕλξις οἷσιν ἀπὸ ἐμέτου ἐς ἀνάχρεμψιν τελευτῶσα, κακόν.

Diuturna in febre nauseabunda proritatio, screatu finiens; malum denunciat atque facit.

Ita vertendvm duxi, magis ex mente doctoris, quàm ex verborum aucupio. Sic enim ille prorr.25.§.3.1. clariùs in hanc sententiam. Τὰ ἐν ὀξέσι ἐμετωδῶς ἑλκόμενα, φλαῦρα, i. *Quæ vomitorio modo in acutis morbis nequicquam trahuntur, sunt funesta.* Hoc igitur spectat vt intelligamus; ægros malè affici, quando ventriculi irrita proritatio coniuncta est cum febre acuta: quemadmodum & καῦμα, & cardiogmus à feritate bilis æstu in ventriculo incandescentis, & orificium eius morsu lædentis. Qua de re solennis est aphorismus 65.4. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν, i. *In febribus malum quod circa ventrem est: incendium cardiogmus item malus.* Et 45. huius, *Quibus cum biliosa deiectione premitur morsu pectus, amarescitque os; grauißimum habent malum.* Sed illud ἑλκόμενα ἐμετωδῶς, pertinet ad proritationem alui, quæ propria sponte fit alui in nausea: sicut & nostra etiam, cùm scilicet vomiturientes & nauseabūdi, penna vel digito in fauces immisso, vomitionem ciere studemus, sed frustra atque nequicquam. Cæterùm ea proritatio quæ frustra fit, non minùs incommoda est, quàm irrita concussio quæ facit singul-47.Coac. tum, aut quæ est ipsa singultus: de qua iam disseruimus comment. ad illam, *Qui cum laboriosa febre crebrò singultiunt, malè sunt.* Vt enim febris crebra singultibus, adiungit mala: ita quoque proritatio frequens, inflammationis metum adfert in stomacho: aut si fortè sit inflammatio iam inchoata; ipsam perducit ad summum suæ naturæ gradū. Sed eius proritationis causa est nausea contumacissima, quam parit humor efferus, qui contumaciter ad stomachi tunicas adherescit; aut qui à visceribus continenter influit, facitque vt vomituriendo nonnihil quis difficulter vomat, nec tamen nauseæ vacationem habeat, sed potiùs incrementum percipiat. Ac sanè inter concussionem λυγμώδη, & nauseam quæ facit ἕλξιν ἐμετώδη, hoc interest; quòd illa sit ventriculi tunicarum propria: hæc verò stomachi ipsius, qui vulgo cor dicitur: quamuis vtrunque symptoma sæpenumero simul existat.

Iam verò quòd ait, Screatv finiens, nihil aliud planè innuit quàm proritationem irritam, quæ tantùm screatus, non vomitus consecutionem adfert: tum propter humoris contumaciam; tum propter partis obsessæ infirmitatem. Quo sanè in vitio legimus fuisse mulierem cardialgicam: cui part.2.lib.2. Epidem. medicinam fecit Hippocrates, prissana & succo mali punici: cuius remedij rationem docet Galenus lib. 2. de alimentis.

60 Νάρκη ἐς ἀμφότερα μεταπίπτουσα, κακόν.

Stuporis vtrobique cita mutatio, mala est.

Stvporis natura in δυσαισθησίᾳ, i. *sensione obscura* rei molestæ, consistit. De ea scriptum reperio. aph.25.lib.5. Νάρκη ἡ μετρίη, ὀδύνης λυτική, i. *Modicus stupor dolorem lenit.* Quod cernitur in iis qui perfusione frigidæ articulorum doloribus & inflammationibus vlcere carentibus, exoluuntur. Etenim perfusio frigidæ, causæ antecedentis perennem affluxum inhibet, coniunctæ feritatem infringit: quinetiam stupefaciendo partem affectam, impedit sensionem & perceptionem rei molestæ: in qua sensione & perceptione dolor existit: vel ipsa perceptio est atque sensio. Sed hebetudo sensus causam præterea habet, spiritus animalis paupertatem, vt in amblyopia, & vrinæ quadam suppressione; vel interceptionem, eámque duplicem, nempe; compressionem nerui, vt in nephritide, *stupor femoris quod e directo*; aut in-5.part.1. 6.Epidem. choatam oppilationem paralyseos vel paraplegiæ prænunciam: quia spiritus animalis libertatem non habet permeandi ad eam partem à qua suscipitur actio.

Quæ cùm ita sint de natura stuporis, quæ causa videri potest citæ vtroque mutationis; vt quiescente sensu, veniat ἀναισθησία, & contrà; aut si fiat ille transitus, quorsum & quamobrem mala est?

Quid enim? nónne terrifica magis est ἀναισθησία firmiter fixa, quàm quæ pressa est leuiter, quæque 55.Coac. etiam habet vicissitudinem sensus? Non enim hîc locum habet iam explicata prognosis de extimarum partium cita vtroque mutatione: quoniam illa mutatio est rei pessimæ in peiorem: hîc rei minùs bonæ, vel etiam prauæ, in bonam. Est enim reapse semper in bonis sensus: ἀναισθησία verò semper omnino mala quæ sponte fit, vti iam dixi. Iamiam erumpet ex me vera vox, & dicam quod sentio; τὴν νάρκην μεταπίπτουσαν, significare τὴν τῆς γνώμης citam vtroque νάρκωσιν: qua voce vtitur summus præceptor aphorismo 10. 5. Ac cita quidem fit vtroque mutatio sensionis, & falsò creditæ vacationis causæ molestæ, διὰ τὴν ἀμαύρωσιν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως, καὶ ἰσχὺν τῆς διαθέσεως, i. *obscuritatem sentiendi facultatis, & vim affectionis ipsius.* Vnde efficitur, vt non priùs excitetur sensio in sensu communi, quàm acrior fuerit in sentiendo: ipsaque affectio summa omnia contineat suæ naturæ.

61. Σταξίες αἱ ἐλάχισται, κακαί.

Perexigua stillicidia, mala.

Perexigva sanguinis stillicidia sunt, copia & excernendi modo: cùm scilicet paucus stillatim è naribus manat sanguis. Omnia verò sunt difficilia, periculosa, atque terrifica: nisi hæmorrhagiæ liberalioris opinionem faciant: vt sæpe faciunt, quando cum vrinæ pepasmo in quartum diem incidunt, apparéntque ad hæmorrhagiam septimo die futuram. Secus enim malignos vel multos humores, naturæ dominatu regi non posse, aut infirmitatem summã ipsius naturæ, denunciant. Sed ea sunt eatenus difficilia, quatenus sinistrè indicantia, aut mortifera. Ac sinistri quidem indicij, in qualitate bona sanguinis: mortifera verò in mala: cuiusmodi cernitur in sanguine meraciore & nigro; qualis in Philisco stillatim manauit. Cuius distinctionis theoremata sunt 2. τῶν ἐπιδημ. Commemorabile est autem quod scripsit Galenus ad 56. prorrh. s. 3. 1. *Stillicidia vndecimo die difficilia. Cum est,* inquit, *malum omne stillicidium è naribus; tum verò mortiferum quod crassi est ac nigri sanguinis: quod quidem si in indicem vel iudicatorium diem cadat; de eo prædicendum est certiùs.* Cæterùm de stillicidij prauitate, permulta literis mandata leguntur apud Hippocratem: sed illa duo solennia sunt. *Si quis cùm in febre laboriosa perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque ardenter febricitarit, malum: idque cùm aliàs, tum si in hoc negotio sanguis stillarit.* Cuius difficillimæ prognoseως explicatio petenda ex comment. ad 37. huius. Item. *Qui morbo ineunte sunt comatosi, vigiles, &c.* μύκτηρ. ἐν τούτοισιν ἀποστάζων, ὀλέθριον· ἄλλως τε καὶ τοῖσι τεταρταίοισιν ἀρχομένοισι, &c. i. *His stillantes nares sunt mortis signo, primis præsertim quaternariis.* Exempla sunt in Philisco & Pario, quorum vterque interiit; & historia vniuersali tempestatis pestiferæ in causo. hist. 2. 1. Epid. hist. 1. part. 3. 3. Epidem.

62 Κακὸν δὲ πάντως ἐν ὀξεῖ, δίψα παραλόγως λυθεῖσα.

Omnino autem malum denunciat, quæ in acuta febre immeritò sitis extincta est.

Pertinet ad perceptionem & explicationem illius, in qua docetur; stuporis citam vel repentinam vtroque mutationem, malis omnino fieri rebus ægri. Quoniam non minùs periclitatur is qui stupet hebetudine facultatis sensificæ; quàm cui sensio repentè excitatur per amplificationem dolorificæ causæ. Illud enim, δὲ, aperit mentem authoris: vt hæc sententia illi iam explicatæ citima esse debeat. Iam verò nihil necesse est iterum cogitationes meas mandare literis, quas paulò antè propalam explicaui ad 51. & 53. Superest tantùm vt quid & cuiusmodi sit illud, παραλόγως, ostendam.

Enimuero παραλόγως & παρὰ λόγον idem significant: contraria autem sunt, τῷ κατὰ λόγον, aphor. 26. 2. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι, μὴ πιστεύειν, &c. i. *Leuationi quæ immeritò datur, non est fidendum.* Significat igitur, τὸ παραλόγως, abs re, immeritò, sine causa: quemadmodum τὸ κατὰ λόγον, iure, conuenienter, & meritò. Sed illud παραλόγως, i. *immeritò*, eiusmodi esse cernitur quando in sitifera causa nulla est potionis cupiditas, vt in linguæ scabricie & rubris vrinis: aut quando in vacuitate omnium quæ sitim sedant, pepasmi, sudoris, somni, diarrhœæ, purgationis, vomitus, epithematum; falsò creditur sitis extinctio: aut quia laborat mens; aut quia concidit emortua facultas potum concupiscendi.

63 Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες, κακόν.

Qui ad manum exiliunt, malo sunt loco.

Fvit mulier quædam Thasia morosa, quæ à mẽstruorum suppressione febrem habuit conuulsionibus crebram: quibus quiescentibus, nugarum garrulitate & verborum obscœnitate insigniter delirauit: ad postremum vacatione conuulsionum; κῶμα ipsam subiit, & καταφορὰ καὶ πάλιν ἔγερσις, ἀνήϊσσε, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, &c. i. *sopor, & veternum, rursumque vigilia, exiliit, neque contineri potuit.* Quæ historia, quid sit & cuiusmodi, τὸ ἀναΐσσειν, apertissimè planissiméque ostendit. Ac sanè hæc prognωsis eò spectat, quemadmodum & huic citima, vt intelligamus quid illud sit, Ναρκὴ ἐς ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτουσα, κακόν, i. *Stuporis cita vtroque mutatio mala.*

64 Οἷσιν ἅμα πυρετῷ καυσώδει, οἰδήματα ὑπνώδεα, νενωθρευμένα· ἐς πλευρὸν ὀδύνη ἐπελθοῦσα, παραπληκτικῶς κτείνει.

Quibus vnà cum febre ardente soporiferi tumores ac veternosi accidunt; dolor si latus occupet, paraplectico modo necat.

Existvnt febres ardentes, quæ principiis, crebræ sunt comate, obliuione, tum etiam vniuersi corporis exolutione, quam ἄφεσιν vocat. καὶ ἡ ἔκλυσις καὶ ἄφεσις, &c. i. *Neglectum ac veluti exolutionem, & segnitiem omnium corporis partium, cùm proiiciuntur paralyticorum instar.* Atq; huiusmodi febres in hominum 3. Epid. in pestilentia.

vitam inuadunt à diuturna tempestate pestifera: qualis esse solet austrina flatu sonoro, placida, pluuiosa, & mollis exactum ad annum. Enimuero talis tempestas capita replet hominum nimia humoris abundantia: proptereáque symptωmata facit κωματώδεα: quamuis ea perrarò incidant in febres ardentes, quæ potiùs repleri solent symptomatis phreniticis, quàm cωmatosis.

Ergo. QVIBVS VNA CVM FEBRE ARDENTE] i. Simulatque ex tempestatis austrinæ, pluuiosæ, & mollis dominatu in hominum biliosorum naturam inuasit febris ardẽs, per suppressionem & attractionem seri biliosi in venas, quod in peculiari natura gigni & redundare consueuit in tali tempestate austrina, quæ ad præparationem suscipientis causæ adiungit vim efficientis.

prorr.85.l.3.1. SOMNICVLOSI TVMORES] Parotides, quarum opinionem facit, vel potiùs fidem, τὸ κῶμα, quemadmodum philosophatur Galenus ad illud, *In cephalalgia, cωma & surditas, ad aurem quippiam euomit.* Reapse, inquit Galenus, *signa sunt hæc parωtidum, si antè sperauerimus talem fore abscessum.* Etenim qui ad caput humores cursum inflectunt, siquidem calidi sint atque tenues, deliria & hæmorrhagias adferunt: sin autem crassi & frigidi, cωmata & parωtidas. Ac sanè cephalalgia signum est vtriusque commune; sicut & surditas: sed calidiorum magis humorum consectanea est cephalalgia; frigidiorum surditas; ipsum verò cωma proprium, quod pro lethargo sæpenumero vsurpatur. Sunt igitur somniculosi tumores qui prænuncium habent somnum; aut qui cum eo coniuncti sunt. Hîc autem somnus pro cωmate locum habebit, vt annotauimus ad 20.

lib.3.Epid. AC VETERNOSI] i. Cum exolutione vniuersarum partium, in qua, velut in paralysi, membra cernuntur collapsa: vt in iis qui deuoluuntur ad pedes: quæ affectio dicitur ἄφεσις, νωθρότης, καὶ πάρεσις.

DOLOR SI LATVS OCCVPET] i. Si parωtis pepasmo & suppurato curationem recipiat: sed intrò ad thoracem transitum habeat, vnde per ptyelismum non expurgetur; eóque ptyelismo parotis

pror.74.l.3.1. κατὰ λόγον & meritò non residat; quemadmodum annotauit Hippocrates. Βῆχες μετὰ πτυελισμοῦ ὄντα, τὰ παρ' οὖς ἀπαλλάσσει, vel λαπάσσει, i. *Tusses cum ptyelismo parotidas adæquant.*

PARAPLECTICO MODO NECAT] Non quòd paraplegia ipsa per se funesta sit; sed frigida nimium cerebri intemperies: vnde parωtis & paraplegia veniunt. Sic enim philosophatur Galenus ad

cõst.3.1. Epid. locum illum, *Per illam constitutionem hyeme cœperunt paraplegiæ, quæ inuaserunt plurimos quorum citò interiere nonnulli; vt morbo admodum populari.* Consueta enim paraplegia in alicuius membri exolutione & paralysi quadam apparet: vt eadem sit paraplegia in quibusdam partibus, quæ apoplexia in corporis vniuersitate. Mea quidem sententia, idem expressisse videtur hoc loco, quod in prorrhetico, vbi ait:

pror.63.l.3.1. *Parotides prauæ sunt paraplecticis.* Cæterùm vt dicam quod sentio; cùm paraplegia propriè vsurpata, sit eiusmodi qualem descripsi, proptereáque non possit haberi funesta, nisi partis vitio vnde manat; credibile est paraplegiam hîc dici pro apoplexia: quemadmodum & σκέλος ἀπόπληκτον, i. *crus apoplecticum*, pro

lib.3.Epidem. in constit. pestifera. paraplegia. Nam & Hippocrates narrat eos qui cum symptomatis iam commemoratis ardenter febricitabant, omnes fere ἀφώνους interiisse.

65 Πνιγμὸς ἐν ὀξέσιν ἐλθοῦσιν ἰσχνοῖσιν, ὀλέθριον.

Quæ dominatu febris accidit strangulatio, in faucium æqualitate, funesta.

aphor.34.4. GRAVITER *febricitanti, quanquam faucibus non tumentibus, si strangulatio derepentè superueniat; mortiferum.* Itaque nos consideratè fecisse videmur, explicando τὴν ἰσχνότητα faucium, æqualitatem: qualis apparet in vacatione omnis tumoris atque ruboris. Nam in prorrhetico idem legimus iisdem pene literis

prorr.12.l.3.1. exaratum, Τὰ ἐν φάρυγξι ἰσχνῇ ἀλγήματα πνιγώδεα, ἔχει τι σπασμῶδες, i. *Dolores strangulatorii, in faucium æqualitate, conuulsionem afferunt.*

Hoc autem spectat, vt intelligamus; interceptionem respirationis ex insanabili causa, esse funestam, in summa spirandi necessitate. Summa autem spirandi necessitas cernitur in febre acuta: respirationis autem interceptio, in angina primæ speciei, quæ insanabilem habet causam, i. tumorem musculorum propriorum laryngis. Sed de angina loco dicetur pluribus: hîc autem sufficiat scopũ authoris aperuisse.

66 Ἐν τοῖσιν ἤδη ὀλεθρίοισι τὰ σμικρὰ τρομώδεα, καὶ ἰώδης ἔμετος θανάσιμα.

Quibus iam desperatis, leuis tremor incidit, & vomitio æruginosa; mors prope est.

QVIBVS IAM DESPERATIS] Quibus tota morbi historia cum symptomatum vehementia, signorum prauitas semper coniuncta fuit: vt si cum fastidio, vigiliis, cephalalgia, difficultate spirandi, delirio, siti inexplebili, apparuerint vrinæ prærubræ perturbatæ. Denique si & incendio; & maligna cacochymia; & nobilium partium oppressione; terrificus iam inde ab initio fuerit morbus.

LEVIS TREMOR INCIDIT] Qui cernitur in subsultu & gesticulatione manuum, lingua tremula, dentium etiam collisione à delirio. Præstat enim delirium superuenisse tremori, quàm tremorem delirio. Et, phrenitici sputatores, indéque fanatici, tandem tremuli moriuntur.

MORS PROPE EST] Collapsis omnibus naturæ præsidiis, cùm antè in angusto spes esset, hîc desperata omnia.

Est autem leuis hic tremor, symptoma cerebri post alterationem magnam, vt in phrenitide & insania, alienati: propereáque insanabile. Talem tremorem annotauit in Theodori vxore. *Tremulæ factæ sunt manus, quæ moritura, conuulsæ sunt.* Sic & Dealcis vxor contrectabat, auellebat, radebat, legebat festucas. 7.Epid. hist.15.part.3. lib.3.Epid.

67 Οἱ ἐν τοῖσι ποτοῖσιν ὑποψοφέοντες, καὶ ὑποβορβορύζοντες ξηροῖσι, καὶ οἱ χαλεπῶς καταβροχθίζοντες πνεύματι βηχώδει· ὀλέθριοι ἐν ὀξέσι καταψυχομένοισι.

Quinetiam qui cum strepitu & murmure quodam bibunt in siccis, difficulter item deglutiunt cum spiratione tussiculosa; sunt desperati: præsertim si acutæ febris accesserit perfrigeratio.

SVNT etiam symptomata hæc planè funesta, quæ cernuntur in studiis ægri, quando illis actio non respondet: vt certè fit in summa difficultate bibendi, ac cibi capiendi. Ac talis difficultas visa est in Theodori vxore. Οἱ ψόφοι δὲ πινούσῃ μεγάλοι ἐγίνοντο, ἀπέπτυζε, καὶ ἄνω ἐς ῥῖνας ἀφῄρει, i. *Sonitus bibenti magni, sputando potum reiiciebat naribusque.* Quales etiam dicuntur esse phrenitici. Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καταπτόμενοι, τρομώδεες, i. *Phrenitici bibentes rarò sonitum edentes.* Quo loco, pace Galeni dixerim, illud, ψόφου καταπτόμενοι, spectat ad ipsum bibendi modum. De permolesta autem pérque difficili deglutitione, solennis est aphorismus. Ην ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστράφηται, καὶ μόγις καταπίνειν δύναται, οἰδήματος μὴ ἐόντος θανάσιμον, i. *Si febre correpto collũ derepètè peruertatur, ac vix deglutire poßit, cùm nullus adsit tumor; lethale.* prorr.16.l.1.2.

68 Τὰ ἐν χερσὶ καὶ ποσὶν ἐρυθήματα, ὀλέθρια.

Manuum ac pedum in febre acuta rubores, funesti.

ΕΡΥΘΗΜΑ dicitur hoc loco rudi & crassa Minerua, signum inflammationis aspectabile, non autem symptoma κατ' ἐξοχὴν, quod principatum obtinet, nempe dolorem. Sed vt rubor locum habet in aspectabili phlegmone: sic etiam dolor in occulta. Est igitur ἐρύθημα, phlegmone, erysipelas, carbunculus quoque & herpes: vt eo nomine inflammationis omnia genera contineantur. Ergo si rubent manus & pedes in febre acuta, certum est, illum ruborem venisse per ἐπιῤῥύσιν aut per μετάστασιν. Si per ἐπιῤῥύσιν accidit, semper in vitio esse solet: quemadmodum προσώπου εὔχροια καὶ τὸ λίαν σκύθρωπον, i. *Facies aut coloratior, aut pallidior*: & angina faucium, quæ, per ἐπιῤῥύσιν, coniunctum habet ruborem ceruicis & sterni, cum amplificatione tumoris ipsarum faucium. Sin autem per μετάστασιν rubore suffundantur, palam est fluxione inchoata, nec morbo pari, id fieri.

69 Οἱ ἐκφυσῶντες, καὶ ἀνακεκλασμένοι, καὶ ὑποβλέποντες ἐν τοῖσιν ὕπνοισι, κακόν.

Qui dormiendo efflant, atque proiectos artus aut etiam retractos ostendunt, conniuéntque oculis; malo sunt loco.

MAGNA sunt argumenta prognoseos, quæ ex decubitu, somníque capiendi ratione & modo petuntur. Vt enim naturaliter quis decumbit firmis naturæ præsidiis, & mitiore morbo, in alterutrum latus; ex eóque decubitu maior libertas spirandi comparatur: ita si pronus iaceat, aut etiam supinus, cum extraordinaria artuum collocatione, opinionem facit grauioris morbi, effœtarum virium, ac delirij quoque ipsius. Idem qui suauiter somnum init, cum libertate spirandi, commissis molliter vtrinque palpebris, ac modicè reflexis cruribus & manibus, ex animi sententia naturæ dormiendo satisfacit.

QVI DORMIENDO EFFLANT] i. Qui dormiendo edunt ἐκφύσησιν, non ἀναπνοὴν naturaliter constitutam; properata musculorum intercostalium contentione ad excretionem fuliginosi excremẽti, quod suffocationis metum adfert nimia abundantia quam impuritas cordis æstu incandescentis pa-

17.1. progn. 52.Coac.

rit: vnde non ita multò pòst minutula respiratio, cùm in propinquo mors est. In ea autem efflatione dormiunt hianti ore, cum strepitu, & stertore efflantes πνεῦμα θολερόν, i. *spiritum crassum & perturbatum.*

ATQVE PROIECTOS ARTVS, AVT ETIAM CONTRACTOS OSTENDVNT] *Distentio corporis artuúmque rigor, omninóque exolutio, infractióque membrorum; malum.* Et in prognostico. *Quòd si pedes ostentans nudos à medico deprehendatur, manus & crura collúmque sine more & modo iactans; malum.*

70 Ἰκτεριώδεες, κατακορέες, θνήσκουσι· λευκὸν διαχώρημα τούτοισι προσδιέρχεται.

Icterici multùm fœdati, vel saturata bile perfusi, pereunt: alba deiectio iis vnà secedit.

EXPLICATIO commentario ad 38.

71 Αἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐκστάσιες σιγῶσαι, μὴ ἀφώνως, ὀλέθριαι.

Qui cum silentio è potestate mentis exeunt; nec voce sunt capti, mortiferum habent malum.

QVEMADMODVM aphonia cum exolutione coniuncta, mortem denunciat: sic etiam insania taciturna, superstite vocis libertate. Est enim ἡ ἔκστασις, delirium in quo summa sunt omnia mentis perculsæ aut alienatæ, vnde fanatici homines nominantur. Sed eius insaniæ progressus huiusmodi esse solent, vt lacessito primùm cerebro à bile perusta, exoriatur insania melancholica, quæ cernitur in cœptis immanibus fanaticorum, qui paulò antè phrenitici fuerant: quoniam bilis atræ sunt acriores morsus quàm flauæ. Quo fit vt illa ἔκστασις μελαγχολική, i. *excessus melancholicus* appareat θηριώδης, i. *ferinus*. At verò quemadmodum feritate bilis atræ, fit ἔκστασις illa μελαγχολική: sic alienatione cerebri à diuturna & vehementi alteratione, cùm scilicet exaruerit, aut inebriatum fuerit, vt lanæ inficiuntur veneno fucatæ Assyrio; tum pro clamore, silentium; pro iactatione, quies; pro artuum euibratione, leuis tremor; pro vigiliis, cωma & cataphora veternosa. Quales fuisse narrat phreniticos in pestilentia. Quò spectat illud, Αἱ θυμώδεες ἀσαφώδεες, φλεγμώδεες προσεκρούσιες· πάνυ φρενιτικαί, &c. Quæ omnia symptomata conspexit & annotauit in Dealcis vxore, quam scripsit, exactùm ad morbum fuisse ἀεὶ σιγῶσαν; nec tamen voce captam, quòd vicissim fleret atque rideret, tum etiam, quòd nugas garriret. Ex quo efficitur, cómemoratam hîc insaniam cum silentio, symptoma esse deprauati animi, potiùs quàm cerebri sicci.

72 Τὰ πελιδνὰ γινόμενα ἐν πυρετῷ, σύντομον θάνατον σημαίνει.

Quæ liuent in febre, mortem significant breui venturam.

Gal.ad 5.2. prognost.

BENE ac fœliciter ad salutem ægri res eunt, quando æqualiter & molliter calet corpus. Et verò talis constitutio principatum obtinet inter eas quæ in bonis ducuntur: propterea que ἀρίστη διάθεσις, i. *optima dispositio* nominatur: sed ea lege vt par sit æqualitati caloris, partium ipsarum mollitudo. Nam febrium ἀκαυσώτων, i. *ardentissimarum*, æquabiliter calor diffusus percipitur: sed in vitio est acrimonia & qualitate mordaci, tum etiam partium calentium siccitate. Quòd si ad eam caloris æqualitatem, & partium mollitudinem, accesserit ægri alacritas in assurgendo & conuertẽdo; nihil optari potest à medico quod ipse malit: quoniam ex ea constitutione quæ omnium est optima, significatio fit trium facultatum in suo cuiusque officio vegetarum; & principiorum cuiusque facultatis propriorum, benè & firmiter constitutorum, cerebri, cordis, & hepatis. Contrà si plumbeus homo sit qui ægrotat; neque in assurgendo & conuertendo alacer; opinionem facit pigræ nimium facultatis motricis, exolutíque neruorum principij. Ad hæc si eidem liueant digiti atque vngues, ex illo tum decidit omnis spes medici; immò προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα, i. *citò mors venit expectanda*, vt ait 2. prog. Quoniam liuor ille partium extimarum, nihil superesse arguit reliquiarum nectaris viuifici in corde ipso. Ac sanè liuor tam malè audit, vt semper extinctionem vel interceptionem spiritus & caloris vitalis denunciet: idem verò de nigrore semper suspicari non liceat: quia sæpenumero talis apparet in extimis partibus, prolapsu materiæ morbificæ per abscessum, qui leuationem si adferat; superstites manent ægri, sola pars excidit quæ nigrorem conceperat. Itaque verissimum illud est. *Nigri omnino digiti minùs sunt mortiferi liuidis*: vt verè illud videar esse dicturus; partes extimas non rarò nigrescere per transitum: semper autem liuescere per progressum, nec vnquam abscessus opinionem adferri.

Οἷσιν ἐν

73 Οἷσιν ἐν πυρετῷ, ἀλγήματος πλευροῦ γενομένου, κοιλίη ὑδατόχολα πολλὰ διαδιδοῦσα, ῥηΐζει· ἀσιτίαι δὲ παρακολουθοῦσαι, καὶ ἱδρῶτες μετὰ προσώπου εὐχροίης, καὶ κοιλίης ὑγρῆς, καὶ τῆς καρδιαλγίης· οὗτοι μακροτέρως νοσήσαντες, περιπλευμονικῶς τελευτῶσι.

Quibus in febre, lateris dolor incidit, si quidem perliquidis & biliosis profusè aluus feratur, mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei rubore prorumpant, fluente aluo, & superstite cardialgia; hi cùm diutiùs ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.

OMNIS plenitudo vacuatione sola exoluitur, siquidem ipsa cacochymiæ malignæ sit expers, nec vlla sit inflammatio in parte obsessa. Nec verò inflammationis fixæ remedia possunt aliunde sperari, quàm ex pepasmo, & liberali ac libera humoris morbifici excretione; quatenus huc illuc cursum inflectit impulsu naturæ & propria obsessarum partium cõditione. Notæ sunt crises peripneumoniæ, pleuritidis, hypochondriorum inflammatorum, &c.

IN FEBRE] Magna tum specie, vt acuta; tum indiuiduo, vt quæ vires eundo acquirit: quia nihil concedit, sed contrà propagationem habet causæ morbificæ, quo ipsa viam affectat.

QVIBVS LATERIS DOLOR] Non quidem pleuriticus, qui sensione inflammationis tunicæ costarum ac musculorum intercostalium, excitatur; quoniam is liberali profluuio alui non exoluitur, sicut nec vlla partium nobilium inflammatio; nec vlla repletio, quæ coniunctam habet malignam cacochymiam. Sed lateris dolor, qualem expressit infrà; *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico, nonnulláque perturbatione, hi euadunt phrenitici.* Et in aphorismis iam nominata pleuritide; πόνοι, inquit, πλευρέων, i. *labores laterum*. Quæ symptomata sunt febris progressum facientis, nec dum tamen phlegmonicam inueterationem habentis.

SI QVIDEM LIQVIDIS ET BILIOSIS CVMVLATE ALVVS FERATVR] Si quidem morbificis excrementis ducatur aluus, naturæ imperio, nec dominatu morbi symptomatica sit illa excretio. Atqui naturæ imperio vacuationẽ suscipi, declarat effectionis ipse modus, qui cernitur in qualitate, copia, & excretione humoris prorupti; deinde in consecutione, quia dolor mitescit. Mitescit, inquam; vt in Larissæa virgine: *Tertio die proruperunt biliosa liquida, indéque sequentibus; quod totum alacriter tulit.* Sed non mitesceret in cacochymia maligna, cuius perennis generatio est in partium vitio & colliquatione: quæ causa est, cur alui profluuium in pestilentia sit funestum. Gal. cõmmét. ad hist. Lariss.

SIN AVTEM COLLAPSA MANEAT APPETENTIA] i. Si alui ductio atque profluuium, consecutionẽ adferat τῆς ἀποσιτίας, quale symptoma obseruauit in iis qui, sæuiente pestilentia, profusiore aluo fuerunt, *A cibis omnes alieni.* Est autem ἀποσιτία species τῆς ἀνορεξίας: quemadmodum & ἀσιτία. Sed inter ἀσίτους καὶ ἀποσίτους hoc interest, quod ἀνόρεκτοι sint, qui cibos non capiunt; ἀπόσιτοι verò, qui cibos auersantur, & quasi quodam fastidio contra eos efferuntur: quod genus ægrorum notauit. *Quæ deiiciebantur dolores minimè sedabant; ad ea quæ offerebantur, non nisi cum difficultate veniebant. Purgationes profectò læsere permultos.* Et in puerpera. Πρὸς δὲ τὰ χύματα ἀποτετραμμένως εἶχε, i. *In cibos omnes auerso erat animo.* Tantæ autem molestiæ causam ad morticinium naturalis facultatis referendam putauit Galenus, atque illius signum posuit τὴν ἀνορεξίαν. hist. 2. vniuersali 1. Epid. sect. 3. lib. 3. Epidem. hist. 2.

COLLAPSA APPETENTIA] Vt in Pario, cui profusior fuit aluus crudis humoribus; vel quod ad propriam huius loci explicationem pertinet: *Patet hoc cibi non appetit symptoma phthisicis aduenire, illabente in stomachum eius catarrhi parte, qui in pulmones & laryngem decidebat.* lib. 1. Epid.

74 Πυρέσσοντι, ἐν ἀρχῇ μέλαινα χολὴ ἄνω ἢ κάτω διεξιοῦσα, θανάσιμον.

Si cui febris initio, bilis atra sursum deorsúmve exeat, mortiferè ægrotat.

EXCRETIONVM quæ in vitio sunt, quæque dominatu morbi suscipiuntur & fiunt, nulla est omnino tam mortifera, quàm bilis atræ. Est enim bilis atra pessimum excrementum, quod feritate indomabili cæteris omnibus antecellit, triáque illa secum habet coniuncta quæ vim naturæ adferunt, quæque illius præsidia maximè labefactant, τὸ δριμὺ, καὶ τὸ διαβρωτικὸν, καὶ τὸ ὀξῶδες, i. *acre, erodens, acidum.* Quæ causa est, cur dysenteria inde nata sit insanabilis: quemadmodum & cancer exulceratus. Atque aph. 23. 4. aph. 24. 4.

inter bilem atram & melancholicum humorem tantum interest, quantum inter ferrum candēs, & igne intactum. Nam lienosi qui sunt eiusmodi lienis duritate quam peperit diuturna humoris melancholici infarctura; dysenteria superueniēte sanescunt: *Secessu, trāslatione, & vacuatione infarcti ōrū lieni humorū melācholicorum, crassorumque.* Et verò maniam ab humore melancholico gigni posse negat Galenus, nisi is perustione aut corruptione singulari, acrimoniam compararit malignam. Nam quod idem author alibi scriptum reliquit, hæmorrhoidas & varices insaniæ vacationem adferre; Galenus commentario disertè scripsit, maniam illo loco vocari, melancholiam propriè dictam, quæ tamen à bile non venit. Sic autem philosophatur. *Varix est hiatus apertæ in coxendicibus & tibiis venæ à sanguine melancholico, quem natura in partes repellit ignobiliores, qui humor furorem committebat: tum verò maximè cùm crassus fuerit & melancholicus, horum est consecutio symptomatum, & illius solutio.*

aphor. 45.& 48.6. comment. ad aphor. 55.6. aphor. 22.6.

Quæ cùm ita sint, ne longiùs excurram, planè efficitur; atram bilem quæ febrium initiis diu paulatim exit, & maligna cacochymia, & tempore morbi, & excernēdi modo; denunciare & facere mortiferum malum. Ac primùm qualitate ipsa, quæ omnium pessima est, maliciam arguit partium vnde manat, necnon humoris vtriusque vnde gignitur, biliosi & melancholici, perustionem, aut corruptionem. Temporis verò distinctione noxia est. Etenim *per morborum initia excretio nulla suscipitur imperio naturæ: sed huiusmodi omnia symptomata sunt contra naturam affectionum.* Quo tempore natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas, vt ineunte morbo; tum certè nō potis est salutariter quicquam excerni. Quod autem attinet ad ipsum excretionis modum; palam est fieri per ἀνεσιν, i. *laxitatem*, qualis esse solet dysenteria diuturna cruenta, non autem quæ citò prorumpit & liberaliter: quæ quia non est multorū dierū; propterea nec mortifera, nec auersionē cibi parit. Sed huius humoris effera vis non minùs incōmodat partibus per quas rēpit, quàm earum vnde manat, labem & noxā arguit. aph. 22. 4.

aphor. 22.4. lib. 4. περὶ ἀφόρων.

75 Οἱ μετὰ καταψυξίων οὐκ ἀπύρων ἐφιδροῦντες ἄνω, δύσφοροι, φρενιτικοί τε καὶ ὀλέθριοι ἐν ὀξεῖ.

Quibus cum crebra perfrigeratione febri adiuncta, sudor miliaris sursum exudat, vnáque iactantur, phrenitici ac desperati, in acuta febre, redduntur.

EXISTIT symptomatum omnium complexio atque concursus, quæ in acutis febribus funesta esse dicuntur: qualia ipse recensuit primo τῶν ἐπιδημ. *Statim namque ab initio acuta febris cum rigore exiguo, vigiliis, anxietate, siti, iactatione, sudatiuncula circa frontem & clauiculas, delirio multo, timore, metu, frigidis extimis, pedibus manibúsque; sed manibus præsertim.* Symptomatum porro illa, principia causásque ducūt ab inflammatione, venenata cacochymia, & translatione symptomatica: quæ sunt omnino tres causæ funestæ in omnibus morbis acutis.

Ergo. QVIBVS CVM CREBRA PERFRIGERATIONE] Quæ mortiferum maximè est febrium acutarum symptoma, & signum: quia cùm illud præter cætera sit proprium καὶ οἰκεῖον, vt in acutis febribus extimæ partes incandescant æstu; si fortè perfrixerint, opinionem faciunt, visceribus incendio conflagrantibus, sanguinem in præcordiis & interioribus hypochondriis coactum subsistere: proptereáque partes extimas suo nectare viuifico defraudatas perfrigerari, & emori, tanquàm à natura desertas. Ac ne plura adferam quæ sunt hac de re plurima apud Hippocratem; commemorabo illud quod huius symptomatis causam disertè exprimit: *Caput & manus ac pedes perfrigerari, malum, ventre costísque incalescentibus.*

aphor. 4. lib. 2. prognost.

FEBRI ADIVNCTA] Vt nulla sit excusatio frigoris periodici, aut refrigerationis criticæ, febre exacta: sed culpa viscerum incendio conflagrantium, quod sine febre non fit: qualis perfrigeratio symptomatica docetur illa prognosi. *Æstus, extincta febre, in hypochondrio superstes, malus.*

prorr. 7. sic. 1.

SVDOR MILIARIS SVRSVM EXVDAT] Vnde vel oppressio, vel exoluta vis partium significatur: quod sæpenumero iam demonstrauimus.

VNAQVE IACTANTVR] Ἀλυσμῷ symptomatico, qui sperabilem crisin non facit, qualem descripsit 40. huius. *Quæ diebus criticis iactatio incidit, cum frigore, ac sine sudore; mala.* Et 52. *In acuta febre, quibus cum anxitudine, miliari sudore subroscidum caput est; grauissimum habent malum.*

PHRENITICI AC DESPERATI IN ACVTA FEBRE REDDVNTVR] Enimuero phrenitici fiunt propter febris calorem quo caput conflagrat. Desperati verò, quoniam ad nobilissimæ partis oppressionem, accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perennis translatio.

2. Epidem. in signis causi funestis.

76 Τὰ ἐπ' ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα, ἐς κληῖδα, καὶ τὰ ἄνω πίπτοντα ὀλέθρια.

Doloris

Doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad superiora vertatur, mortiferum adfert malum.

QVEMADMODVM qui circa coxas, i. lumbos & inferiores partes oborti dolores, si ad viscera transierint coxis relictis, mortem denunciant: sic etiam acerbi claviculárum dolores, quorum falsò credita leuatio est. Notum est illud. Καχοηθὲς δὲ καὶ ἐκ μηροῦ ὁρμὴ ἀΐγμματος, i. *Terrifica est etiam, doloris à femore sursum irruptio.* Cuius prognωseωs ratio & explicatio petenda primùm ex historia Calui cuiusdam Larissæi, quem dolor huiusmodi per excursum ad exitium præcipitauit. Hippocratis verba sunt hæc, *Tertia die coxendicus quieuit dolor, mentis autem inuasit perculsio atque iactatio, plurimum murmur: quarto sub meridiem crudelissimè interiit.* Repetenda est etiam ex commentario Galeni ad prorrh. 1. f. 2. 1. Quinetiam lumborum anadrome quid faciat, docetur 35. & 51. prorrh. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς ὀφθαλμοῦ εἴλωσις, χακόν, i. *Ex lumborum ascensu, oculi peruersio mala.* Quem locum enarrans Galenus ait, ex hac sententia nihil aliud complecti animo quempiam posse, quàm, quòd lumbarium dolorum ad superiora translatorum fere fit particeps neruorum origo; cuius quidem symptoma proprium est, inter cætera, oculorum peruersio. Quid verbis opus est? hoc vnum spectat hæc prognωsis, omnem translationem, omnémque excursum, qui διαχωρὴν non habet, i. *exitum*; terrificum iure videri, atque non rarò funestum, siue mortiferum esse. Quod cuiusmodi sit, videamus. Sanè iuguli dolor commune symptoma est pleuritidis, & hepatis inflammati: sed illic per ἕδραν καὶ γένεσιν, i. *foco & generatione*; hîc verò per ἐπιγένεσιν: illic νυγματώδης, i. *punctorius*; hîc verò τονώδης, i. *tensiuus*. Nam de symptomatico iuguli dolore ab hepatis phlegmone, antea iam scripsit ad hunc modum. *Si cui sine febris vacuitate, sudatiuncula crebra, cum hypochondrij tensione coniuncta sit, malè illi est: sed multò peiùs, si ei dolores ad iugulum & acromium se obfirment.* De pleuritico autem iuguli dolore scriptum illud habemus. *Quando ad claviculam sese extendit cum grauitate dolor, indéque ad brachium; secare iuuat venam interiorem cubiti.* Quo loco Galenus annotauit, τὸ βάρος, propriam significare sedem affectam: qui autem per sympathiam veniunt dolores, facere tensionem, non grauitatem.

Quæ cùm ita sint, perspicuum est, hanc doloris acerbitatem in iugulo; potiùs ad pleuritidem referendam esse, quàm ad symptoma hepatis inflammati. Quoniam hepatis inflammatio tensionem facit: pleuritis verò dolorem punctorium & grauantem: quæ duo planè sunt acerbiora quàm tensio.

PAVLISPER IN IVGVLO FIXA] i. Pressa leuiter ad exigui prædicationem temporis, non fixa firmiter ad diuturnitatem: quia ὄργασμον habet, quod significat ἐπ' ὀλίγον: vt in eo. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι ἀποκρίσιες, θηριώδεες εἰσίν, i. *Proterua paulisper responsa, effera.* Et alibi, τὰ ἐπ' ὀλίγον θρασέως ἀποκρίνοντα, μελαγχολικά, i. *Proterue paulisper dicta, melancholica.*

SI AD SVPERIORA VERTATVR] i. Si transitum habeat ad caput (id enim significat πίπτοντα, pro μεταπίπτοντα.) Est autem μεταπίπτειν, quando quiescente eo quod priùs extitit, alterum symptωma succedit. Quòd autem metaptωsis fiat ad caput, declarat illud vel maximè. Καὶ τὰ ἄνω πίπτοντα, vbi legendum videtur, Καὶ ἐς τὰ ἀνωτέρω πίπτοντα: vt idem hoc loco significetur, quod in prorrh. 5. f. 3. 1. *Lateris dolor qui cum sputo bilioso sine causa euanuit, excessum affert mentis.*

MORTIFERVM ADFERT MALVM] Propter translationem pessimam infernè sursum ad nobilissimam partem, materiam indomabilem, symptomatum vehementiam, & officij ad vitam tuendam necessarij, vacationem.

77 Ἐν μακροῖσιν (ἤδη) ὀλεθρίοισιν, ἕδρης ἄλγημα· θανάσιμον.

In diuturnis morbis (iam) exitialibus, dolor ani; mortiferus.

MORBI diuturni exitiales sunt phthisis, tritæophiæ febres, hydrops: qui sunt eiusmodi partium obsessarum vitio, generationis perennitatem habentium: vt phthisis, ab vlcere maligno pulmonum; hydrops à μαρασμῷ περιφρυγεῖ, i. *consumptione retorrida* hepatis, vnde alienatio facultatis sanguificæ. Nam tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotauit Hippocrates, in diuturnitate, laboribus multis, & colliquatione: Γενομένων δὲ χρόνων μακρῶν, καὶ πόνων, καὶ κακῆς συντήξεως, i. *Post longum tempus, multósque labores, & colliquationem assiduam. Quæ autem illis contigêre hæc sunt; dysenteriæ ac tenesmi, hydrωpes.*

IN DIVTVRNIS MORBIS] Quorum diuturnitas in pepasmi difficultate ob materiæ contumaciam; in maligna cacochymia; vel in vitio partis consistit: vt tritæophya febris epidemica, & phthisis etiam sporadica.

IAM EXITIALIBVS] Diuturnitate; symptomatis grauissimis, quibus sunt crebri, & colliquatione maligna: vnde naturæ infirmitas dominatu morbi tenetur.

DOLOR ANI CITISSIMAM MORTEM ADDVCIT] i. Superueniente dysenteria, siue tenesmo, celeriùs moriuntur, quàm quis putasset. Quoniam tales abscessus naturæ iam effœtæ sunt intolerabiles; tum vacuatione symptomatica; tum ipsa doloris acerbitate, qua nihil est quod magis faciat corpus infirmum. Ac vacuatio quidem symptomatica est per diarrhœam in phthisi, & in affecta pleuritide. Namque vt silêtio prætereaṁ quæ Galenus annotauit ad aph. 14. lib. 5. vbi docet, diarrhœam non tam citò in phthisi funestam esse ipsam per se, quàm si cum pilorum defluuio coniuncta esset; proferam illud quod idem scripsit ad illum aphorismum. *A pleuritide aut peripneumonia malè habito; diarrhœa superueniens, mala.* Partium, inquit Galenus, *affectiones aliarum aliæ non continuò suscipiunt, nisi cùm adest vehemens affectio.* Deinde propositis exemplis quæ à pulmonibus petuntur, & hepate, subiicit. *Sic igitur*

Marginal notes: Celsus cap. 6. lib. 2. ex 31. huius operis, sed maximè ex prognost. vbi de lumbarium dolorum μεταστάσει agitur. quos vocat coxas. hist. 5. part. 3. lib. 3. Epid. — 33. Coac. — 2. de acut. diæta. — 25. prorrh. 1. — aph. 17. lib. 6.

partibus respirationi dicatis multùm grauitérque affectis, malè officium suum facientibus; hepar contagione afficitur: quod ipsum apertissimè declarat, dum ait, *Si cui in dominatu pleuritidis diarrhœa superueniat*. Etenim qui pleuritidis aut peripneumoniæ dominatu tenentur, iis diarrhœa tandem accidit; *quòd alimentum hepar, nec ad sese trahere; nec in sanguinem possit conuertere. Ipsum verò alimentum sæpe corrumpit venter*. Sed authoritatem maximè illud facit. *Quibuscunque acuto vel diuturno morbo, aut vlcere, aut alio quouis modo extenuatis, bilis atra sanguini persimilis deiicitur; postridie moriuntur*. Iam verò quod attinet ad dolorem ani, palam est eo significari, humorum κατακορεστέρων καὶ ἀκρήτων, i. *syncerorum & viridium deiectionem*. Sunt autem illa excrementa vlcerificá sedis & intestinorum. Cuiusmodi autem sunt τὰ ἄκρητα; & quare huiusmodi, cùm alibi passim docetur; tum verò disertè comment. ad illum aphor. Ἐν νούσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν, i. *Syncera in diuturno morbo deiectiones, mala*. Et illum, Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, i. *Synceræ deiectioni dysenteria superuenit*.

(aph.6.lib.7. — aph.23.lib.7.)

78 Τοῖσιν ἀσθενέως ἤδη διακειμένοισι, μὴ βλέπειν, ἢ μὴ ἀκούειν, ἢ διαστρέφεσθαι χεῖλος, ἢ ὀφθαλμὸν, ἢ ῥῖνα· θανάσιμον.

Quibus iam morbo fractis, videndi vis audiendíve perit; aut etiam labiorum, palpebrarum, vel narium peruersio cernitur; mors instat.

IN HAC prognosi continentur signa iamiam futuræ mortis, cùm antea spes in angusto esset. Ea verò cernuntur in qualitate & actionibus corporis multùm à se mutati: quemadmodum superioris aphorismi, in excrementis.

QVIBVS IAM MORBO FRACTIS] Diuturnitate, symptomatum vehementia, & colliquatione maligna: siue illa debilitas & virium exolutio sit κατὰ λόγον κενεαγγικὸν, ἢ παρὰ λόγον, i. *per inanitionem aut citra*: ac si diceret. Si cui collapsa facultate vitali, & naturali, ac sine vlla spe crisis (quod significatur illo, ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ:) vbi sententia hæc legitur, & à Galeno explicatur.

(58.Coac. — aph.49.lib.4.)

VIDENDI VIS AVDIENDIVE PERIT] Labefactata parte alterutra, vel vtraque cerebri, vnde videndi vis, audiendíve manat. Sunt enim multæ mansiones in cerebro, quarum integritas variaque vitia, propriis cuiusque neruis in sensuum instrumentis apparent. Quò plures autem labefactatur, eò deterius est ægro. Nam sola surditas morbi acuti & turbulenti consequens, ipsa per se terrifica est: quòd ea partis illius cerebri exolutionem denunciet, in qua facultas audiendi locum habet. Nam de mortiferis oculorum signis, permulta sunt accuratè scripta in hoc diuino opere: tum in prognostico & prorrhetico.

AVT ETIAM LABIORVM, PALPEBRARVM, VEL NARIVM PERVERSIO CERNITVR] Conuulsis à siccitate musculis qui mouentur à neruis tertiæ coniugationis: quæ partes conuulsæ, quia sunt propinquæ atque communes, primùm & maximè afficiunt.

MORS INSTAT] Sublato respirationis vsu & motu: quia mors ipsa in extinctione caloris natiui consistit.

79 Ἐν πυρετοῖσι βουβῶνος ἄλγημα, νοῦσον χρονίην σημαίνει.

In febribus dolor bubonis, ad diuturnitatem morbi apparet.

EODEM spectat hæc prognosis, quò aphorismus ille. *In febre abscessus qui diebus primis non exoluuntur, diuturnitatem ostendunt morbi*. Ac mea quidem sentẽtia, quod illic scribitur de abscessibus irritis, quibus scilicet morbi non exoluuntur, idem quoque hoc loco de bubonis dolore subaudiendum videtur: nisi fortè quis dicat, neque iniuria, nullum bubonis abscessum iure videri criticum: vt proposito familiari exẽplo huius prognoseωs, de bubonis frustra oborto abscessu, vt fere frustra oboritur; doceat nos theorema catholicum semper verum, & consequens abscessuum irritorum, qui per decubitum apparẽt & fiunt. Etenim de bubonibus accommodatè etiam dici potest, quod de parωtidibus verè scripsit Galenus. Ipsos videlicet esse minores morbo. Nam Herophonti doluit quidem bubo, sed illius doloris fugacis materia deriuationem perfacilem habuit ad crura, totius morbificæ cacochymiæ capacia. Doluit autem bubo κατ' ἴξιν lienis tumore obsessi, qui cùm deponeret tumoris materiam, eáque per bubonem ad crura cursum inflecteret; ipsum bubonem dolere contigit: quoad fluxus materiæ quieuisset: vnde σκέλεα ἐπώδυνα, i. *crura dolere*; cætera omnis molestiæ leuationem habuerunt. Neque immeritò; quoniam par morbo & infra abscessus contigit. Secus est de bubonis dolore firmiter fixo, qui neque ἐξίως neque κάτω, nec sine recursu aut sympathia partium nasci solet. Iam verò quod ad bubonis philologiam attinet, scire licet, Bubonem sæpenumero vsurpari pro inflammatione glandularum quæ sunt pone aures, in axillis, & inguinibus. Qua de re in promptu sunt illa. Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων, i. *Febres quæ superueniunt bubonibus omnes, præter ephemeras, sunt prauæ*. Vbi Galenus sic ait. *Qui sine causa manifesta nascuntur bubones, cum viscerum inflammationibus vnà inuadunt; ob eámque causam febres cum iis*

(comment. ad prorrh. 68. s3.1. hist.3.1.Epid. — aph.55.lib.4.)

cum iis coniuncta, pessimæ esse solent. Huc etiam pertinet illud. *Mali sunt bubones, qui statim initio febrium acutarum efflorescunt.* Præstat in peste ac lue venerea, febrem superuenire buboni, quàm febri bubonem. Lib. 2. Epid. part. 3.

Nec verò prætereundum illud quod maximè ad rem facit, *Αἱ ἀποστάσιες αἱ βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἅπερ καὶ δῆλον· μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα· κακοήθεες δὲ εἰσι.* Commemorarem etiam dictiones tumorum qui in glandulis oriuntur: ex Galeno lib. 2. ad Glauconem: sed nihil necesse est. Cæterùm hîc, & in Herophontis historia, nomen bubonis significat ipsum inguen: quemadmodum commet. Gal. ad 31. aphor. lib. 4. & lib. 10. therapeut. vbi docet febris ardentis focum esse in maioribus venis, quæ sunt inter axillas & bubones. Lib. 6. Epid. part. 2.

80 Ἐν πυρετοῖσιν ἀκρισίαι, χρόνους μὲν ἐμποιέουσιν, ἀτὰρ οὐχὶ ὀλέθριαι.

In febribus acrisiæ, diuturnitatis quidem sunt causæ, non tamen funestæ.

FEBRES quæ carent pepasmo & ἐρεθισμῷ, i. *proritatione*, crises non habent.

IN FEBRIBVS ACRISIÆ] i. Si cruda febris materia, nec in abscessus malos conuersa, ipsam faciat crisis expertem. Id enim significat ἀκρισία 1. Epid. s. 2. aph. 44. 4.

DIVTVRNITATIS QVIDEM SVNT CAVSA, NON TAMEN FVNESTÆ] Cuiusmodi fere sunt acrisiæ sinistri iudicij ab irrito erethismo, cum pessimis signis: tum enim præstat naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri. Ac tales acrisiæ per oppressionem & malam translationem, acerbissimi doloris; & sæpe interitus consecutionem adferunt. *Cruda nec cocta, atque in malos abscessus conuersa; carentiam crisis, dolores, mortémque inferunt: aut reditum morbi eiusdem.*

81 Οἱ ἐξ ἀλγημάτων ἰσχυρῶν πυρετοὶ, πολυχρόνιοι.

Ex acerbis doloribus natæ febres, diuturnæ.

AD PARTIVM omnium dolores extendit, quod 33. proprium fecit hypochondriacorum. Nec aliud hîc est πολυχρόνιον, quàm κακοήθες illic. Plurimos breui necant febres istæ: non pauciores, quod miserius, post iactationem longissimam. Euadit nemo, nisi diu multúmque exercitus. Hoc de iis intelligito quæ symptomaticæ essentiales se produnt vrinis & motu: causas in memoriam reuocans ex illo, quem designaui, superiore commentario.

82 Αἱ τρομώδεες, ψηλαφώδεες παρακρούσιες, φρενιτικαί.

Contremiscere simul ac stulte palpare manibus; phreniticum.

SIC est profectò, quàm leuiter vtrumque fiat; etiam quiescere credito: vt ad eos maior medici attentio fit, ne se celari ab obscurioribus patiatur: quod Galeno accidisse nescirem, nisi ipse fateretur commentario ad prorrh. 33. s. 1. 1. cætera huic persimile, si hoc exceperis, de quo insuper admonet, adiecto ἀσαφέως verbo. Vnde fit vt eò breuior esse interpretando debeam, quò Galenus longior extitit atque doctior.

Phrenitidi arguendæ, quæ delirium est insigne, mentis excessum habens; deliram actionem, palpationem scilicet, lintea & operimenta indecorè, nec necessariò colligentis; coniungendam putauit cum tremore, qui magni, secus, delirij non esset. *Delirium superuenire tremori satius, quàm tremorem delirio.* Alteratio cerebri simplex, per translationem symptomaticam tremoris frustra oborti, contracta; delirium inferet leue. Tremor delirio superuenire nequit, nisi magno; quod cerebri robur exoluerit à se prorsus alienati. Atqui, inquam, delirio hic superuenit, actionis, vt dixi, iam deliræ comes. Pete à Galeno reliqua.

83 Ὅσοι ἐν ξυνεχεῖ, ἄφωνοι κείμενοι, σπαρδαμύσσουσι· ἢν, αἵματος ῥυέντος ἐκ ῥινῶν, ἐμέσαντες φθέγξωνται, καὶ παρ' αὐτοῖσι γίνωνται· σώζονται. μὴ γινομένων δὲ τούτων, δύσπνοοι γινόμενοι, θνήσκουσι ἐπιλόγως.

In febre continua, qui voce capti iacent atque nictantur; siquidem prorupto è naribus sanguine, cum euomuerint, vocem receperint, & apud se fuerint, periculo defunguntur. Sin autem secus acciderit; cum difficultate spirandi cita mors venit.

PRIMVM hîc symptomata proponuntur cerebri repletione, per humoris excursum, laborantis. Sunt autem, nictatio, & aphωnia: quamuis illa semper affectionis huius propria non sint: sed hîc eiusmodi esse declarat euentus. Quoniam superueniente liberali hæmorrhagia, quiescunt. Deinde comparatæ libertatis, inoffensique cerebri in temperamento & complexione signa produntur; ratiocinatio, vox hominem sonans, & sermo: quæ omnia naturæ commoda, profusæ vacuationi accepta feruntur: quemadmodum exiguæ vel denegatæ; grauissima debentur mala, quæ cernuntur in suspirio & repentina morte.

IN FEBRIS ASSIDVITATE] i. Vbi nulla est crisis expectatio, quæ adferat febris vacuationem atque quietem. Id enim significat, ἐν ξυνεχεῖ; quod idem valet, eodémque spectat, quò illud. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, ῥῖγος θανάσιμον, i. *Rigor corpori iam à febre continua fracto superueniens, lethalis.* Vbi τὸ ἐν συνεχείᾳ, non aliorsum spectare videtur, quàm illud. Ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι: quo loco hæc prognosis legitur. Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἀσθενεῖ ἤδη ἐόντι· θανάσιμον, i. *Si non desinenti febri rigor superueniat, mortiferus.* Hinc igitur febris assiduitas significetur, nec vlla per crisin significatam, remissio futura ostendatur εὔσημος: quamuis sperari possit.

3. Coac. — aph. 46. lib. 4.

VOCE CAPTI IACENT] Quemadmodum qui ab ebrietate sunt ἄφωνοι: quamuis hîc ἀφωνία non, vt illic, vniuersi corporis exolutionem denunciet: sed vocis amissionem, per oppressionem cerebri, denegata musculis facultate mouendi, à spiritus animalis interceptione; non autem neruorum laryngis paralysi; aut vocalis materiæ paupertate.

aph. 5. lib. 5.

IACENT] Sicut iidem ebrij voce capti: non autem sicut veternosi κατωδρευμένοι, qui subinde ad pedes dilabuntur ab exhausto.

SIQVIDEM PRORVPTO SANGVINE] i. Larga profusione sanguinis, qualitate, copia, tempore, & excernendi modo laudandi.

VOMITVQVE INIVSSO] i. Sponte citato, propter ventriculi & cerebri sympathiam; quæ tollitur natura duce: non autem fit vt symptoma earum quæ sunt in visceribus affectionum: vt ea vomitio sit bilis pituitæ multùm permixtæ; eaque rara & multa.

VOCEM RECEPERINT] i. Τὴν ἀναυδίαν καὶ τὴν ἀφωνίαν exuerint: restituta libertate instrumentorum sermonis & vocis, per intercipientis & opprimentis materiæ vacuationem.

ET APVD SE FVERINT] Bene habita cerebri complexione & temperamento, quæ inoffensa manserunt in repletione humoris cacochymiæ malignæ expertis. Alioqui vacuatio non profuisset, superstite offensione firmiter fixa.

PERICVLO DEFVNGVNTVR] Nulla superstite materia, nec empyreumate: vnde relapsus & interitus consecutio adferri solet.

SIN AVTEM SECVS ACCIDERIT] Vt scilicet iusta non sit vacuatio; aut ea indignè coorta, libertatem non habeant interceptæ ratiocinationis atque sermonis.

CVM SVSPIRIO CITA MORS VENIT] Quoniam prolapsu materiæ ad pulmones, atque sublato respirationis vsu & motu; vita produci nequit in longum tempus.

84 Οἱ λαβόντες, ἐς τὴν αὔριον παροξυνθέντες, κακόν. τρίτην ἐπιχόντες, τετάρτην παροξυνθέντες, κακόν. ἆρά γε καὶ φρενιτικοὶ οἱ τοιοῦτοι παροξυσμοί;

Quibus postridie quàm inuasit, exacerbatio febris est; malè res eunt. Ac si perendie mitiùs, quarto iniquiùs exerceantur; grauissimum habent malum. An verò tales paroxysmi sunt etiam phrenitici?

MORBI cuiusque historiam, κατάστασιν Græci dicunt, si parium dierum exacerbationem habeat, scripsit Hippocrates esse difficilioris iudicij. Exempla sunt in promptu, paténtque omnibus ad visendum, in particularibus historiis & vniuersalibus τῶν ἐπιδημιῶν. In tempestate pestifera & febrium ardentium pestilentia, scriptum illud reperio. *Plerisque parium dierum fuere paroxysmi.* Vbi Galenus. *Raro contingunt hæc. Nam obseruatione constat, causos, omnésque similes his, morbos acutos, imparibus diebus paroxysmos habere.* In Philisco ad finem historiæ adiecit. *Paribus paroxysmi*: obiit autem sexo. Idem quoque in Pythione, qui interiit decimo. Ac ne plura, quæ sunt penè innumerabilia recenseam, complectar breui. Omnium febrium acutarum paroxysmos, qui paribus diebus cientur, huiusmodi planè videri, κατὰ τὴν διανοίας

1. Epid. comment. 2. — comment. 3. 3. Epid. — hist. 1. 1. Epid. hist. 3. part. 3. 3. Epidem.

[illegible], i. *alteratione violenta, non naturali*: nec fieri [illegible] naturæ decertantis pro sua salute, nec proprio & insito humoris motu, & ipsius naturæ impulsu: sed tanquam symptomata earum quæ contra naturam sunt affectionum. Huc spectat illa prognosis iam explicata, *Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ, sunt contumaces.* Cuius explicatio mirificè confert ad intelligentiam huius fœliciter capiendam. Hoc vnum interest, quòd tritæophyarum febrium naturalis, vt ita dicam, *[illegible]*, i. *imparitas*, vertatur in *[illegible]*, i. *paritatem*, propter incertos rigores, vnde & illæ dicuntur erraticæ. At verò dierum parium exacerbatio, quæ hîc proponitur examinanda, primigenium habet eiusmodi typum, vt prima & secunda periodo, diebus paribus febres exacerbari videantur; imparibus autem mitescere, sed non exolui, neque in totum quiescere. (Arist. 5. Physic.; 39. Coac.)

Quod illud ipsum declarat, QVIBVS POSTRIDIE QVAM INVASIT, EXACERBATIO FEBRIS EST] Ac si diceret; quos febris exercet grauiùs secundo die, quàm primo, quo primùm inuasit. Exercet autem grauiùs, symptomatum grauiorum adiunctione, quæ cernuntur in febrili ardore, doloris acerbitate, iactatione, vigiliis, siti. &c.

MALÆ RES SVNT] Quia quæcunque apparent & fiunt, contra naturam morbi & ægri, pessima sunt. Vt enim biliosis, tum ægris, tum morbis, familiaris esse solet excrementorum biliosorum vacuatio, proptereàque minus stupenda; contrà *[illegible]*, i. *non biliosorum alborúmque*, praua; quoniam & morbi & ægri naturæ dissentanea est: sic paroxysmorum artiasmi, omnino cientur contra naturam febris acutæ, cuius materia, videlicet bilis, tertio quoque die cumulatur & putris mouetur. Quæ causa est, cur in ardentium febrium pestilentia, Galenus annotarit, perrarò cieri diebus paribus paroxysmos, quos illic fuisse narrat Hippocrates. Quoniam omnes causi, omnésque adeo morbi, similiter vt illi, valde acuti; diebus imparibus exacerbari solent. Sed illa exacerbatio contra naturam morbi, causam habere videtur, efficientem quidem, humoris morbifici malignam cacochymiam; suscipientem verò, partium gignentium, mittentium, trahentium, & excipientium excrementa, viriatam œconomiam, ab inueteratione causarum morbificarum, priusquam generatio morbi patefacta fuerit: ex quo vitio labefactari atque peruerti contigit constantem illam similium & æqualium, similiter & æqualiter collectorum, eadémque periodo excludi solitorum, perennitatem. Cæterùm, quemadmodum in vicissitudine sitis, iam demonstratum est, eius falsò sedatæ sensionem de integro non excitari priusquam anima sui memor facta sit, incremento causæ sitiferæ: sic etiam mirum videri non debet, si fatiscente natura, imparibus diebus mitescant; ac rursum crescente causa, grauissimorum laborum perceptio fiat. &c. (comment. ad prorrh. 18. 2.; comment. ad prorrh. 8. 2.)

AC SI PERINDE MITIVS] Fatiscente natura, laborum quos pertulit, grauitate: cùm ante repentinam generationem morbi, ex inueteratione causarum, iam propemodum labasceret.

QVARTO INIQVIVS EXERCEANTVR] Collectione, putredine, & motu cacochymiæ malignæ; excitata sensus acrimonia, ad grauissimorum laborum perceptionem.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Præsertim ij quorum paroxysmi artiasmum habent initio statim febris. Sunt autem huiusmodi paroxysmorum artiasmi morborum initiis; vt si quarto die symptomatum summa sint omnia; sexto die, cum sudore frigido moriantur: alioqui in longius producuntur. (comment. 3. lib. 1. Epid.)

85 Ὁκόσοισιν ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ, μὴ κατὰ κρισίμους ὑποστροφώδεες.

Quibuscunque non critico die febres quiescunt; iis reuertuntur.

QVÆ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt, maliciosa sunt, inquit Hippocrates. Sed inter praua signa continetur *ἡ ἀκρισία*, quæ & crisis propriæ cuiusque morbi vacationem habet, éstque dierum & periodorum criticarum anormis. Nam & ipsæ crises, dierum anormes, faciunt dyscrisiam. Sic quartanæ hæmorrhagiæ sinistri sunt iudicij, pérque difficilis. Icterus quoque ante septimum diem, lethalis. Omnino igitur, nihil fit ad salutem, neque apparet; nihil denique medico satisfacit, quod diebus & periodis criticis non appareat, atque fiat. Quemadmodum autem superiore prognosi, paroxysmorum parium in acutis febribus, dyscrisia iam patefacta est: sic in hac, criseωn pericula anormium; quæ scilicet critica lege non suscipiuntur & fiunt. Atque vt mala signa & symptomata dierum criticorum, firmiora sunt quàm aliorum: sic ea quæ specie bona sunt in crisi anormi, spem certam salutis adferre non possunt. Itaque bona loco in bonis ducenda: sæpe etiam quæ specie mala videntur, si *[illegible]* ac loco appareant, non exterrent medicum medendi singularem magistrum: sed potiùs consolantur & recreant. Denique omnis morborum defunctio quæ accidit per crisin anormem; causam habet, quam ex Aristotele suprà retulimus. Erit enim morborum diebus non criticis exolutio, *κατὰ τὴν βίαιον [illegible]*. Altera verò *ἐν κρισίμοις*; *κατὰ τὴν [illegible] φυσικήν*. (51. Coac.; lib. 6. Epid. aph. 62. lib. 4.; 5. Physic.)

QVIBVSCVNQVE NON CRITICO DIE] i. Constanti & inoffenso cursu dierum criticorum, indicantium, iudicatium, & intercalarium: cuiusmodi sunt quaternarij sex, ante vigesimum febris diem; septenarij tres, à vigesimo ad quadragesimum; vicenarij tres, à quadragesimo ad centesimum: vt indicantium significatio certa sit; iudicantium perfecta *[illegible] κατ᾽ [illegible] ἢ κατ᾽ [illegible]*, i. *abscessus effluuio vel decubitu*.

REVERTVNTVR] Superstite morbi materia, & empyreumate. Ac si diceret. Qui morbi ægros dimittunt diebus non criticis, ideò reuertuntur, quòd non videantur *κρινόμενοι καὶ κεκριμμένοι ὀρθῶς*, i. iudi- (aph. 10. 2.)

aph.61.4. *cati aut iudicati esse integrè*. Sunt autem huiusmodi ἀπυρεξίας, ὑποστροφαί, vel, vt idem loquitur, ὑποσημαίνειν εἰωθε(ν), vel, ὑποστροφὰς ποιέουσι. Quoniam quæ supersunt reliquiæ, cùm illæ non sint naturæ consociales, vt assimilari possint; reliquum est vt putrescant, maximéque ab empyreumate relicto. Quinetiam ab iisdem reliquiis alimentum corrumpitur: quia impurum corpus, quò magis nutritur, eò cumulatius fit malis. Atque propterea dicuntur ἀκατάστατοι, quòd incertæ sint eorum constitutiones. Ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται, i. *Si qui ante tempus aut erumpant, aut excernantur, aut quid residuum fiat*. Quemadmodum autem mulierum partus omnino puerperam iuuant, qui pari contentione vteri atque fœtus suscipiuntur: sic illæ febres quæ ex certamine naturæ, tandem victricis, quiescunt; relapsus non habent. Atqui certamen illud, non nisi diebus criticis, in procinctu esse solet.

86 Οἱ ἐν ἀρχῇ λεπτοὶ μετὰ κεφαλῆς σφυγμοῦ, καὶ οὔρου λεπτοῦ· πρὸς κρίσιν παροξύνονται. θαῦμα δὲ οὐδὲν εἰ καὶ παρακοπὴ, καὶ ἐπ᾽ ἀγρυπνίῃ γένοιτο.

Melius sic 4. περὶ διαίτης ὀξέων.

Ὁκόσοισι δὲ τῶν πυρετῶν δεινοί τε ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσὶ, καὶ οὖρον λεπτὸν· τουτέοισι δεῖ προσδέχεσθαι πρὸς τὰς κρίσιας παροξυνόμενον τὸν πυρετόν· οὐ θαυμάσαι μηδ᾽ ἂν οὐδ᾽ εἰ παραφρονήσειαν.

Quibuscunque autem initiis febrium vertigo est, vnáque capitis venæ micant, cum tenui & cruda vrina; his proculdubio febris exacerbationem in crisibus expectare oportet: nec mirum videri si non sint apud se.

SEQVITVR vt patefacta & explicata paritatis paroxysmorum particularium & criseων irregularium dyscrisia & acrisia; deinceps de eorum quæ non criticè apparent & fiunt, quæque ob eam causam apparentia foris, critica non indicantia nominantur, dicendum sit, ac demonstrandum, cur ita sint, & quamobrem aut mortifera, aut sinistri iudicij. Enimuero micantium in capite arteriarum pulsus, vertigo; vrinæ quoque tenues, & aquosæ; ad hæmorrhagiam apparent, si loco appareant: quod sanè in hac prognωsi locum habere non potest, vt scilicet loco fiant. Quia ineuntium febrium sunt ἐπιφαινόμενα. Atqui vetus illud admodum vulgare est. Τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, i. *Critica ne citò se dent in conspectum*. Quę sententia visa est Galeno digna ad demonstrationem symptomatici rigoris, qui ineunte causo cietur. Sic enim ait. *Est etiam illud malignæ qualitatis proprium, rigere initio febris ardentis. Tametsi enim febris ardens, rigore superueniente exoluitur: critica tamen non decet statim apparere.* Vt enim cruditas humoris morbifici, quæ caret ἐρεθισμῷ; acrisiam quidem facit, non tamen funestam: ita si accessionem habeat ἐρεθισμῷ, consecutionem adfert sinistri iudicij atque mortis. Ex quo efficitur, temerè purgationibus operam dari in febre quartana; & acutorum quoque initiis, sine orgasmω: quoniam erethismus frustra inducitur, qui antè non erat: vnde labores & grauissima symptomata. Atque si nulla crisis bona sperabilis; dum cruditas manet: propterea nec vlla significatio, tum esse potest secundi iudicij. Erunt igitur symptomatica toto genere: non autem signa perturbationis criticæ, quæ scripta sunt in hac prognωsi.

lib.2.Epid.

lib.1.Epid. tempestate 3.

80. Coac.

QVIBVSCVNQVE AVTEM INITIIS FEBRIVM] Ac si diceret. Quemadmodum paroxysmi parium dierum in morbis acutis, ipsæque adeo crises anormes, dyscrisiam adferre solent (id enim denunciat illud, AVTEM) sic etiam quæ initiis morborum videntur ἐπιφαινόμενα; non possunt esse iudicatoria iudicantia. Quoniam initiis morborum, natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas, vnde non potis est salutariter quicquam excerni, neque cieri.

aph.22.4. part.1.2.Epid.

VERTIGO EST] Cùm scilicet falsò creditur caput circumagi, vel circumrotari. Sic δῖνος dicitur: quemadmodum σκοτόδινος, quando cum vertigine coniuncta est tenebricosa visio; quæ duo symptomata, sunt turbulenti motus à flatulento spiritu, qui aut localem in cerebro generationem sui habet, aut sursum infernè transfertur.

4. de acut. diæta.

VNAQVE CAPITIS VENÆ MICANT] i. Micantium arteriarum pulsus aspectabiles medico, vel ægro tractabiles; etiam non admota manu. Quod symptoma est magni ardoris, vnde non rarò deliria excitantur: eóque magis atque faciliùs, quòd quæ cernuntur micantes arteriæ proximè absint à cerebro: quando & illæ quæ procul aspectabili pulsu cientur, insaniam quoque denuncient. Sic accepimus. *Cui vena in cubito micat, iracundus & phreniticus*. Existunt tamen huiusmodi pulsus, qui opinionem faciunt abscessus materiæ in articulos dilapsuræ. Qua de re testimonium illud extat. *Temporum venæ non stabiles, sine faciei rubore, cum anhelitu & tussi non admodum ferina; decubitum expectare faciunt in articulos è directo*, &c. Verùm hæc dicta sunto περὶ τῶν ἐν νόσῳ φαινομένων: vt rectè annotauit Galenus.

part.5.lib.2. Epid. 16.part.2. 6. Epid. comment. ad hist.10. 1.Epid. de Clazomenio.

CVM VRI-

Cum urina tenui] Non quidem rite colorata, quæ ipso quidem colore ſpem boni faciat; tenuitate verò, criſeos ſalutaris tarditatem, & morbi ipſius diuturnitatem: ſed quæ omnino cruda ſit & aquoſa; cruditate ſcilicet morbi, necnon ipſius bilis ſurſum tranſlatione ad caput. Quemadmodum enim vrina tenuis cruditatem morbi; ſic vertigo cum aſpectabili temporum pulſu coniuncta, capitis repletionem oſtendit. Sed ea repletio capitis, temporum diſtinctione, critica aut ſymptomatica eſſe ſolet: quemadmodum vrina tenuis, vt ſunt illius cauſæ diuerſæ, quibuſdam ad phrenitidem & inſaniam; 1.Epid. aliis ad hæmorrhagiam; ſenibus ad dyſenteriam apparet: ſæpe etiam prænuncia eſſe ſolet ἀποστάσιος, per aph.71.4. 3.progn. decubitum in diuturnis morbis.

His procvldvbio febris exacerbationem in crisibvs expectare oportet] Ac ſi diceret. Quamuis ineunte febre, lenia eſſe videantur quæ propria ſunt eius ſymptomata: tamen ſi cum vrina tenui, cruditatis nuncia, vertigo & micantium in temporibus arteriarum pulſus aſpectabilis, negotium ægro faceſſat; diebus criticis non concedet: ſed contrà vires acquiret: ob eam ſanè cauſam, quòd illa ſymptomata quæ in capite excitantur, per anathymiaſin aut peruſtionem accidant eorum qui in alui corpore continentur, humorum: proptereáque diebus criticis, feritate domita, non manſueſcant; ſed magis ægreſcant: vnde & ipſa febris exacerbatio ex euentu, quotieſcunque certamen in procinctu eſſe debet.

Nec vero mirari si non sint apvd se] Quoniam ad præparationem ſuſcipientis cauſæ, i. cerebri, à ſpiritu flatulento multùm vexati; accedit vis efficientis, per anathymiaſin & peruſtionem bilis in aluo ſtabulantis: tum etiam per ipſam illius tranſlationem, quæ cum cruditate ingens delirium adferre ſolet; cum pepaſmo hæmorrhagiam. Itaque ſymptomata illa repleti capitis, ſi perturbationis criticæ excuſationem non habeant, neque ad criſin appareant; erunt profectò ſigna 2.de diæta phrenitidis. Sed febrium initiis, vti iam dixi, nulla criſis, proptereáque nec vlla perturbatio ſperabilem acut. eam facit.

87 Ἐν ὀξέσι, κίνησις, ῥιπτασμὸς, ὕπνος ταραχώδης· σπασμὸν ἐνίοισι σημαίνει.

Commotio in acutis, iactatio, tumultuoſi ſomni, nonnullis conuulſionem denunciant.

Pertinet etiam hæc prognoſis ad comparandam præſenſionem rerum in morbis euenturarum; ex perſpicientia eorum quæ apparent & fiunt, tum etiam ex diſtinctione temporum quibus illa regnare videntur. Vt enim commotio, iactatio, tumultuoſi ſomni; ſi loco fiant editis pepaſmi ſignis; perturbationis criticæ ſunt argumenta, iamiam futuram criſim denunciantia: ſic etiam conuulſionis metum adferunt, ſi comitem habeant cruditatem: vt ſemper morborum initiis habere ſolent. Iam verò cuiuſmodi ſint commemorata illa ſymptomata; tum autem quare ſint conuulſionis prænuncia; ſequentis demonſtratio edocebit.

88 Αἱ ταραχώδεες θρασύτητι ἐγέρσιες, παράφοροι· πονηρόν, καὶ σπασμώδεες· ἄλλως τε καὶ μεθ᾽ ἱδρώτων. σπασμώδεες δὲ καὶ τραχήλου, καὶ μεταφρένου δοκέουσι ψύξιες· ἀτὰρ καὶ ὅλου τοῦ σώματος· ἐν τουτέοισι ἀφρώδεες οὐρήσιες.

Qui cum feroci perturbatione, ſomno excuſſi, è poteſtate ſui exeunt; grauiſſimum habent malum, & conuulſificum: idque cùm aliàs, tum ſi prorumpant ſudores. Conuulſifica ſunt etiam ceruicis & dorſi perfrixiones: cuiuſmodi planè videntur corporis vniuerſi: ac tum vrinæ ſpumantes.

Vt rerum omnium quæ naturæ ad perfruendum tributæ ſunt, nihil eſt melius, nihil amicius, nihil denique magis conſociale, quàm illa quies quæ dono diuûm gratiſſima ſerpit: ita nihil æquè peſtiferum, quàm moleſta. Quemadmodum enim ſomnus ægrotum reficit atque recreat ſpirituum inſtauratione; ciborum coctione; & morbificorum humorum pepaſmo, vnde phrenitis manſueſcit: ſic admirabile eſt quantam principiis trium facultatum labem adferat, quantum naturæ præſidia labefacter, quantiſque damnis ipſos ægrotos oneret; ſi quid vel in cauſis ſomniferis, vel in ſomni ipſius neceſ-

sitate peccetur. De hoc theoremate, sunt quidem permultæ apud Hippocratem eximiæ sententiæ atque illustres, quas nihil necesse est hoc loco scribere & explicare.

QVI CVM FEROCI PERTVRBATIONE SOMNO EXCVSSI] i. Qui perturbatione mentis agitantur cùm exciti somno fuerint, eáque perturbatio coniunctam habet ferocitatem in viris, morum institutorum cultu, antea mansuetis. Nam ταραχώδεις, propriè nominantur, *qui mente sine causa percelluntur, quod phrenitidis est breui futuræ*. At verò non nisi cum adiectione dicuntur ταραχώδεες κοιλίαι, καὶ ταραχώδεα οὖρα, i. *perturbatæ alui, perturbatæ vrinæ*. Sed illa ταραχὴ, quæ cadit in mentem; non eodem, in omnibus, modo apparet: quemadmodùm nec eadem sunt, pluribus eodem vino inebriatis, ebrietatis symptomata. Alia enim perturbatio cernitur cum mœrore & metu; alia cum exultatione & risu; alia cum silentio; alia cum garrulitate; alia cum ferocitate. Est autem ferocitas, temeraria propensio ad excessum.

comment. ad prorrh. 4. lib. 1. in Epid. passim.

SOMNO EXCVSSI] Ac si diceret. Si turbulenti somni symptoma sit ferocitas in homine moderato, cuius moderationem fouere debuerat somni suauitas, si vlla fuisset; omnémque ferocitatis causam depellere ac propulsare, si quæ ventura videretur: proptereáque symptoma illud terrificum magis: quia inde venit, vnde arceri debuit.

E POTESTATE SVI EXEVNT] Quoniam ita comparata est ratio omnis perturbationis, vt cùm ex leui mentis offensione, immeritò homines dicantur ταραχώδεις; si ea leuis offensio incrementum quoque accipiat, tum illi non sint ampliùs ταραχώδεις ἁπλῶς: sed iam παραφρονέοντες meritò nominentur, quales ipsi reuera existunt. Sed inter omnia perturbationum genera; illa quæ ferocitatis est, consecutionem citam adfert, non cuiusuis delirij, sed efferæ cuiusdam phrenitidis & insaniæ: vt ipsa θρασύτης, i. *audacia* breui reddatur & appareat θηριώδης, i. *ferina*: id quod præceptor annotauit in proteruo paulisper responso.

prorrh. 25. lib. 1.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Sic enim vertimus τὸ πονηρὸν: quia idem significat quod χαλεπὸν, i. *periculosum*: quod idem vocat θανάσιμον, aph. 1. 2. *Quo in morbo somnus lædit, lethale*. Grauissimum igitur habent malum, ne dicam funestum: quia ferocitas principatum obtinet inter omnia perturbationum genera; ob eam sanè causam, quòd febrium acutarum deliria propagata non habeant ferocitatem coniunctam: vt sanè in nullum aliud delirij genus cadere videatur, quàm in phrenitidem.

ET CONVVLSIFICVM] Quasi velit. Quando sit tanta ferocis delirij atrocitas, vt si etiam paulisper appareat; indéque statim quiescat; tamen immanitatis & insaniæ summa omnia tandem ostendat (quòd ea ferocitas non fit sola offensione mentis à febre, sed à phrenitica affectione iam diu in cerebro concepta nascatur) si eius phreniticæ affectionis inueteratio, accessionem causæ à turbulento somno accipiat; verissimum illud erit quod summus præceptor his literis exarauit. τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς, τρομώδεα τελευτᾷ, i. *vehementes phrenitides, in tremorem desinunt*.

prorrh. 9. 1. lib.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI PRORVMPANT SVDORES] E capite scilicet per sudatiunculam, à cerebri oppressione: qualem agnouit in illo. *Tum rutila cum sudore facies in his, mala*: & alio loco, vbi sic ait. *Turbulentis in febribus, vrinæ decolores, nigræ, enæoremate præditæ, cum sudoribus, phreniticæ*. Est verò mens viri vt doceat; actionem læsam partis obsessæ firmissimum esse signum: læsionis verò speciem, denunciare cuiusmodi sit ipsa affectio. Itaque cùm ipsa perturbatio, mentis affectæ sit argumentum; ipsius perturbationis idea, nempe ferocitas, phreniticam affectionem denunciat. Est autem morbificæ causæ tanta vis, vt oppressionem cerebri, quæ cernitur in ephidrosi; cæterarum quoque actionum cerebri deprauatio consequatur; tum per se, tum ex euentu.

7. Coac. prorrh. 4. lib. 1.

CONVVLSIFICÆ ETIAM VIDENTVR CERVICIS ET DORSI PERFRIXIONES] Hæc pertinent ad rigores causorum, qui non cientur loco: propterea frustra citati, translationem faciunt cum refrigeratione posteriorum coniunctam: quæ refrigeratio conuulsifica est, iuxta illud, *Quinetiam posteriorum frigus, est conuulsificum*. Sed hæc nihil ad conuulsionem phreniticam in hac prognosi propositam; vt meliùs diuisa in prorrhetico, quàm hîc coniuncta legatur prognosis.

prorrh. 19. & 20. part. 3.

AC TVM VRINÆ SPVMANTES] Sic in prorrh. meliùs quàm hîc, Οὐρήσιες ὑμενώδεες, i. *vrinæ membranosæ*. Sunt autem spumantes hypostasi, vel ipso liquore; eáque spuma quò propiùs ab æqualitate abest, eò peiorem vim flatulenti spiritus, aut colliquationis denunciat: quæ duæ conuulsionis iustæ sunt causæ.

aph. 34. 7. & 2. prorrh.

comment. ad prorrh. 20. f. 3. 1.

89 Αἱ ἐν κώμασι παρακρούσιες, σπασμώδεες.

Deliria cum sopore, conuulsifica sunt.

PHRENITICI etiam sunt comatosi, non quidem inueteratione phrenitidis, quæ adferat τὴν καταφορὰν ὑπνώδη, i. *inclinationem soporosam*, per exolutionem cerebri; vt sæpe adfert: sed soporiferæ causæ cum phrenitica, pari, vt ita dicam, adiunctione. Sic enim Hippocrates. *Soporiferi erant phrenitici, maximè dum febris erant in æstu*. Ad quem locum ita scripsit Galenus. *Materiæ craßitudo faciebat coma, potißimùm iis quibus in vitio erat caput*. Atque phreniticis quidem primariò caput afficitur: iis verò qui ardenter febricitant, ex euentu. Nam ardor febrilis prauos humores sursum ad caput effert, qui sanè tum erant frigidi atque crudi. Est enim coma phrenitidi & causo ἀσύστατον: sed illis temporibus ideo fuit illis consociale, quòd hominum capita erant repleta crudo humore, ex annua tempestate austrina, flatu sonoro

comment. 3. ad 3. Epid.

placida,

placida, pluuiosa, & molli. Existunt alia comata phrenitidis consectanea: quemadmodum & comatis, ipsa phrenitis. lib. 1. prorrh.

DELIRIA CVM SOPORE] Vel potiùs cum lethargo. Nusquam enim lethargi nomen legitur in prorrhetico: sed in Coacis passim. De comatis autem & lethargi natura, loco dicetur & pluribus.

CONVVLSIFICA SVNT] Siue coma phrenitidis consectaneum sit ab exhausto; siue primigenia affectione cum phrenitide ipsa coniunctum: ex tumultuosa crudi humoris commotione, quam ciet in capite & cerebro phreniticus ardor. Nam & febris ardens non rarò in cerebro focum habet. Sic enim Galenus commentario ad illam prorrh. *Acutæ febri superueniens echo, cum visu tenebricoso, & grauitate quæ descendit ad nares, ad excessum mentis apparet melancholicum. Gignitur, inquit, ardens febris tum ex causis aliis multis, tum ex cerebro inflammato: hinc namque est delirium continuum, testatum signis phrenitidis veræ. Porrò autem ex eo qui in capite redundat humido spiritus flatulentus gignitur: vnde echo & obscuratio visus ex crasso humore, aut spiritu, qui in oculos decumbit.* prorrh. 8. lib. 1.

90 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες, θηριώδεες· καὶ σπασμοὺς δὲ προσημαίνουσι.

Deliria paulisper ferocia, mox erunt immanissima; atque futuras conuulsiones prænunciant.

HVIVS diuinæ prognoseωs explicatio repetenda ex commentario Galeni ad prorrh. 25. lib. 1. & ex nostra disputatione ad illam prognωsin, *Moderati hominis proterua responsa, mali sunt ominis.* Vt nihil necesse sit plura scribere, quæ ad demonstrationem pertineant. 54. Coac.

Ergo. DELIRIA PAVLISPER FEROCIA] i. Moderati hominis proterua quæsita atque responsa, præsertim à somno & immeritò. Est autem ferocitas, habitus animi, quo ex professo aduersamur consiliis, & officiis ciuilibus; vel, temeraria propensio ad excessum ferinum, quo truculenti sunt homines & efferati.

PAVLISPER] Sic enim vertendum duximus illud, ἐπ' ὀλίγον, quod etiam Galeno placere video, cuius ad hunc locum hæc enarratio est. *Qui exiguum ad tempus existunt feroces; mox quiescunt; suspectos haberi iubet.* &c. Et verò Hippocrates, ad perspicuitatem maiorem adiecit in prorrh. Καὶ ἐὰν ἐπ' ὀλίγον χρόνον γίγνονται, i. *Quanquam exigui sint temporis.* Quinetiam non ita pridem, τὸ ἐπ' ὀλίγον, *paulisper* esse diximus, in illo. Τὰ ἐπ' ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα ἐς κληῖδα καὶ ἀνωτέρω πίπτοντα, ὀλέθρια, i. *Acuti tantisper dolores, qui ad claniculam aut supra pertingunt, lethales sunt.*

MOX ERVNT IMMANISSIMA] Quoniam, vti iam dixi, ferocitas illa moderati hominis, quæ ἀλόγως repentè se prodidit; ex inueteratione affectionis phreniticæ in cerebro conceptæ; temeraria propensio est ad excessum θηριώδη: per facilem ὁδοιπορίαν, i. *transitum* bilis flauæ in atram, cuius acriores sunt morsus quàm flauæ: proptereàque phrenitici fiunt fanatici, & efferati. Cernitur autem illa summa immanitas in iis, mordendo, percutiendo, sæuiendo in eos qui præsto sunt: vt etiam sibi ipsis manus adferant. Quod accidisse vidimus nobilissimo, fortissimo & optimo cuidam viro, cuius ego pietatem & singularem vitæ ac morum integritatem & mansuetudinem, per quindecim annos expertus fueram. Is autem cùm in febrem acutam incidisset, tertium agens diem, homo omnium modestissimus, cœpit esse ferox in quæsitis atque responsis; postridie, hoc est die quarto, cœptis immanibus sic efferus fuit, vt è secundo cœnaculo sese per fenestram præcipitarit. anno 1574. mense Iulio.

ATQVE FVTVRAS CONVVLSIONES PRÆNVNCIANT] Quoniam, vt ait ille. Τὰ φρενιτικὰ πανικῶς, i. γενναίως, ἢ σφοδρῶς, ἢ ἰσχυρῶς, τρομώδεα τελευτᾷ, i. *Vehementes phrenitides in tremorem desinunt.* Quod paulò antè iam demonstrauimus ad 88. Quòd autem ferocitas veniat à forti affectione phrenitica in cerebro iam diu concepta; docet Galenus, qui constanter sustinet, nullum delirium ferocitate editum fieri causa febris: sed esse symptoma phrenitidis natæ & procreatæ in cerebro.

91 Ἐν τοῖσι μακροῖσι, κοιλίης ἄλογοι ἐπάρσιες σπασμώδεες.

In diuturnis, sine causa assurgens moles alui, conuulsifica est.

HANC prognωsin Galenus negat esse Hippocratis, comment. ad prorrh. 7. l. 3. i. cui assentior facilè: quoniam moles alui conuulsifica esse nequit: tametsi in Aspasij filio, tale symptωma author prorrhetici annotauit, his verbis. Κοιλίης περίτασις πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, ταχὺ ὀγκουμένη ἔχει τι σπασμῶδες, οἷον καὶ τῷ Ἀσπασίου υἱῷ, i. *Ventris circumtensio, non nisi coactè deiicientis humida, repentè intumescens; habet quid conuulsificum.* &c. Doctissima autem est Galeni enarratio in eam prognωsin.

92 Τὰ εὐθὺ ταραχώδεα, ἄγρυπνα, ἐπιστάζοντα ἐκ ῥινῶν, ἑκταῖα κουφισθέντα, νύκτα πονήσαντα, ἐς δὲ τὴν αὔριον ἐφιδρώσαντα, κατενεχθέντα, παρακρούσαντα· αἱμορροεῖ λαύρως, καὶ λύει τὰ πάθεα. τὸ ὑδατῶδες οὖρον τοιαῦτα σημαίνει.

Qui febrium initiis perturbantur somni expertes; siquidem stillarit sanguis, indéque sextum diem agentes sunt alacriores; sed noctem exigant molestiorem; postridie autem cum sudatiuncula soporati, non suæ mentis, sanguinem liberaliter fundant; malis omnibus defunguntur. Ac talia denunciat aquosa vrina.

lib.2.Epid. — 61. Coac. — prorrh.56. f.3.1. — 61. Coac.

NVLLA animi perturbatio, febrium initiis bonam crisin promittit: proptereáque meritò formidabilis existit: quoniam bene præceptum illud est. *Vt critica ne statim appareant.* Quinetiam, *Exigua sanguinis stillicidia, sinistræ sunt crisis, ne dicam funestæ*: vt cæteræ omnes iudicatoriæ causæ exiguæ, quæ sunt reuera iudicatoria non iudicantia, proptereáque mortifera aut crisis funestæ. Sed quatenus ea sint malæ crisis, quatenus item mortifera, iam explicauimus. Ergo illa duo theoremata eiusmodi sunt, vt contra nihil adferri posse videatur: non tamen ita catholica, vt non recipiant diorismum, nec indefinitè pronuncianda. Diorismi sunt in hac prognosi propositi ad explicandum.

88. Coac. & prorrh.4.1. — prorrh.40. f.3.1.

QVI FEBRIVM INITIIS PERTVRBANTVR] Mente scilicet atque animo. Febrium autem initiis vertendum putaui, τὰ εὐθὺ, quod meliùs exprimit mentem nostri authoris, meliúsque cohæret cum omnibus membris huius prognoseos; quàm illud, τὰ εὔηθα: quod in hanc sententiam scriptum legitur in prorrhetico.

SOMNI EXPERTES] Quòd eum impediat excursus sanguinis biliosi eductionē copiosam non habentis.

158. Coac. — aph.71.lib.4. — lib. 2. Epid.

SIQVIDEM SANGVIS STILLARIT] Exempli causa, quarto die: ac tum reddatur vrina laudabili prædita hypostasi, iuxta illam prognosin. *Quibus ineunte febre, sternutamento excusso, è naribus stillat sanguis; siquidem vrina quarto die hypostasin habeat albam, febrem exolutam iri per hæmorrhagiam septimo die, ostendit.* Vt enim laudabilis vrina tempus crisis prænunciat: sic etiam stillicidium sanguinis ad speciem ipsam crisis, i. ad hæmorrhagiam liberalem apparet: qualis prorupit Metoni, qui etiam cum signis prauis à stillicidio, per hæmorrhagiam liberalem iussam & iniussam, morbo lethali defunctus est: quod miraculo apponendum duxit Galenus, adferens illud. *Perceptum vniuersale confirmat hic æger. Quòd larga hæmorrhagia à magnis morbis vindicat.* Reuera autem quò natura & humor cursum inflectunt, eò criseon inclinationes fiunt.

progn.25. 1. prognost. — hist.10. part.3. lib.3. Epid.

INDEQVE SEXTO DIE ALACRIORES FACTI] Optima est quidem omnis euacuatio, qua morbus in totum exoluitur. Bona est etiam, quę facit vt ægri alacriùs ferant morbum: quemadmodum de sudoribus præcepit. Hîc autem commemorabile est, quòd sexti diei leuationem prędicarit: tum quia dies ille tyrannus est: tum quia dierum imparium meliores sunt paroxysmi, quàm parium. Est igitur consentaneum, vt quæ diebus imparibus exacerbantur, paribus illa mitescant, & contrà: quemadmodum in Abderita Nicodemo annotauit, qui in eius historia bis térve scripsit, ῥαστώνη, i. *leuatio*, diebus imparibus, cùm ille paroxysmorum artiasmis vexaretur.

sent.10. part. 1. 6. Epid. & aph.13.2. & 25. Coac.

SED NOCTEM EXEGERINT MOLESTIOREM] Quia noctis molestia esse solet, paroxysmum criticum præcedentis; atque symptoma est perturbationis criticæ; quod quidem accidit præter vim morbi, & naturæ meritó. Commemorabilis est autem noctis molestia. Quoniam in ea perturbatione critica, quæ vi naturæ suscipitur, secernendo, & ad excretionem præparando; ægrorum δυσφορία, i. *iactatio* de nocte magis, quàm interdiu esse solet: quoniam ipsa sola somni vacuitas, instar grauissimi morbi, molesta est.

POSTRIDIE AVTEM] Quādo certamen naturæ & morbi est in procinctu; septimo scilicet die.

81. Coac.

CVM SVDATIVNCVLA] Ab oppressione fugaci, sine vlla cerebri offensione, quæ fixa sit firmiter, quæque ab hæmorrhagia superstes maneat.

SOPORATI] Ab eadem causa, per translationem humoris mitificati.

NON SVÆ MENTIS] Per sympathiam febris fugacem, non autem per idiopathiam, protopathiámque, vt in feroci delirio.

SANGVINEM LIBERALITER FVNDANT] Virtute naturæ; meatuum libertate; & materiæ comparato meabili exitu.

MALIS OMNIBVS DEFVNGVNTVR] Perturbatione, sopore, delirio, febre quoque ipsa: quoniam omnis repletionis vacuatio propria affectionem inde natam tollit, quæ & inflammationis & malignæ expers est cacochymiæ: maximè verò si illa vacuatio significata fuerit pepasmo ad tempus; & critica perturbatione, ad speciem ipsam crisis, quæ fit diebus criticis, non alienis.

66. Coac.

AC TALIA DENVNCIAT AQVOSA VRINA] i. Tincturæ biliosæ expers, cuius antea fuit parti-

fuit particeps, atque pepasmi: de quibus ita philosophatur. *Recordabor quibus à crisi, post multarum hypostaseωn vrinas, aquosæ contigerunt multæ synceræ, tenues. Bioni qui apud Silenum decumbebat; Kratiæ qui apud Xenophanem; Aretonis seruo; vxori Mnesistrati.*

93 Τῶν ἐξισταμένων μελαγχολικῶς, οἱ τρομώδεες γενόμενοι, κακοήθεες.

Qui cum immanitate fanatici contremiscunt; proximè absunt à morte.

ΕΚΣΤΑΣΙΣ μελαγχολικὴ, insania est vehemens & plena immanitatis, quæ Græcis dicitur θηριώδης. Μελαγχολικὴ autem dicitur, ab atra bile, cuius ex flaua multùm facilis generatio est. Tum ab acerrimo bilis atræ morsu omnia summa sunt immanitatis exempla. Non enim hoc loco melancholia describitur primigenia; quæ nihil aliud est, quàm delirium febris expers, cum metu & mœrore coniunctum: sed insania, vt ita dicam, atrabilaria, phrenitidis consectanea.

QVI CVM IMMANITATE FANATICI CONTREMISCVNT, PROXIME ABSVNT A MORTE] Exhausto cerebro atque neruis: vnde accidit, vt labefactata virtute in substantia, facultas ipsa laboret, ac tandem fatiscat in officio: vt hic tremor symptoma sit alienati cerebri; sicut insania, fortiter alterati. Gal. comm. prorrh. 14. f. 1. & Coac. 82.

94 Παραφροσύνη ἐν πνεύματι μινυθώδει, καὶ ἐφιδρώσει, θανατώδης· θανατώδης δὲ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ λυγμῷ.

Delirium in spiratione minutula, & sudatiuncula, citam mortem denunciat. Mortiferum est etiam, in difficultate spirandi, cum singultu coniuncta.

HORVM verborum difficilior explicatio est, quàm perceptio. Vt enim facilè complector animo quid velint; ita difficilè sententiam interpretor, propter ancipitem verborum significationem & vsum, quò illa conuerti debent, ad ineundam prognωseωs rationem, quæ ducitur è signis & causis eorum quæ apparent & fiunt. Iam primùm omnium, constat in spiratione cerni delirium, quando in necessario spirandi vsu, & libertate instrumentorum mouentium, deducentium, & excipientium; sola voluntas morem non gerit. Sed tamen illa difficultas spirãdi, magna & rara; mortifera non est: qualem esse dicit hoc loco. Ea enim tantùm delirij opinionem facit; quia voluntatis deprauationem ostendit. Atque illud delirij signum, versatur in sensu doloris amisso: quemadmodum & sitis immeritò sedata. Et quamuis pestifera sint illa symptomata, vt signa & causæ: tamen illa citam mortem non adferunt. Itaque non inconsideratè, nec temerè, breui mortiferum esse putaui sine vlla exceptione τὸ πνεῦμα μινυθῶδες, i. respirationem minutulam, breui finem habituram: id enim significat τὸ μινυθῶδες. Nam quod attinet ad ipsum πνεῦμα, nemini dubium est, quin pro respiratione vsurpetur. aph. 6. lib. 2.

DELIRIVM IN SPIRATIONE MINVTVLA] Non quidem ab ea spiratione indicatum, sicut à magna & rara denunciari solet in morbis acutis: sed cum ea spiratione coniunctum, ab inueteratione causæ phreniticæ in cerebro conceptæ. Est autem spiratio minutula, parua & rara; certissimum exiguíque, penéque extincti caloris argumentum: eámque spirationem ex euentu frigidam expirationem nominauit, de qua talem prognωsin instituit. *Frigidus qui ex ore & naribus spiritus expirat; iam lethalis est valde.* 1. prognost. — 1. prognost. & comment. ad hist. 3. 32 Epid.

ET SVDATIVNCVLA] In qua miliaris sudor è capite tantùm exudat, qui partis ipsius, vnde manat, exolutionem ostendit. De ephidrosi vide 52. Coac.

CITAM MORTEM DENVNCIAT] Quòd in propinquo est caloris natiui extinctio, & respirationis priuatio, quam tollit vsus amissio, & languor effœtæ facultatis motricis.

MORTIFERVM EST ETIAM IN DIFFICVLTATE SPIRANDI] Duplex omnino est difficultas spirandi quæ cum delirio desperationem adfert salutis, aut in angusto spem esse denunciat; magna, rara tardáque; parua & rara. Quoniam voluntas in vitio est, néc antè se erigit ad functionem, quàm acrior sensio excitata fuerit, per incrementum necessitatis: quod cernere est in rusticis qui stupent attoniti visu tabulæ politissima arte depictæ, quam dum hiante ore magna contentione animi intuentur; non antè respirant, quàm nimia oppressione pene suffocati, ad se redierint. Quòd si ad raritatem accesserit quoque tarditas, palam est cum deprauatione voluntatis, cerebrum laborare, vitio complexionis suæ: proptereáque facultatem in officio pigram esse. Nam de rara & parua spiratione, cuiusmodi sit, iam aperuimus.

CVM SINGVLTV CONIVNCTA] In quo vel alui tunicæ exarserint, vel ipsum iecur magna

47. Coac. inflammatione sit obsessum: eóque peius, quò plures partes laborant. Nam de singultus periculo alio loco iam diximus.

95 Ενύπνια τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆ, ἀγαθόν.

Quæ in phrenitide memorantur insomnia, bonum denunciant.

NIHIL optari potest à medico quod ipse malit, quàm vt phreniticus somnum ineat, suauitérque dormiat. Ac suauitatis quidem argumēta ponit, insomnia, quæ cùm exacta fuerint iucundè & alacriter, memorantur ab eo cui visa occurrerunt tranquilla. Sunt autem insomnia rerum quæ intelliguntur, & sensu percipiuntur, in somnis quasi visa quædam, & spectra. In effingendi virtutem à sensu communi, rerum sensibus extimis perceptarum repræsentatio incidit: qui sensus communis nunquam vt extimi quiescit, & feriatur: sicut nec animus bonarum cogitationum epulis saturatus. Hinc philosophicæ disputationes grauissimæ, & poëticæ exercitationes diuinæ.

QVÆ IN PHRENITIDE MEMORANTVR INSOMNIA] Non turbulenta quidem, & tumultuosa: sed placida atque tranquilla; siue illa sint ὄναρ; siue diuinum ὕπαρ: quoniam omnia fiunt insomnia per eas species quæ in animam receptæ sunt, aut per principia diuinitatis, eiúsque cœlestes cognationes: qualia fuisse credimus Iacobi Patriarchæ, Iosephi, & Danielis, qui & ipsi coniectores veri fuerunt.

MEMORANTVR] Sic illud ἐναργῆ, non propriè quidem κατὰ τὴν φιλολογίαν; sed appositè κατὰ τὴν διάνοιαν nostri authoris: vt ea ἐνάργεια vel euidentia, referatur ad eum qui somniat, quíque insomnia mente percepta commemorat: non autem ad eos qui somniantem, loquentem audiuerint; aut etiam tumultuantem & progredientem viderint.

BONVM DENVNCIANT] Primùm quidem, quia comatis metum adimunt. Nam comatosis, helluonibus, temulentis, & iis qui satagunt rerum multarum, aut nulla somnia, aut confusa referuntur: propterea quòd rerum imagines perplexæ inter se, non aliter corrumpuntur, quàm radij rotæ citissimis versationibus circumactæ. Ad hæc tranquilla & memorata phreniticorum somnia, præclarè ad salutem faciunt & apparent: quia phrenitidis crudæ & efferæ syncramatica non sunt: iuxta illud, *Vbi somnus delirium sedat, bonus est*, i. salutaris & signo & causa.

96 Ἐν φρενίτιδι λευκαὶ διαχωρήσιες, καὶ νωθρότης, κακόν· ῥῖγος ἐπὶ τούτοισι κάκιστον.

In phrenitide albæ deiectiones & corporis exolutio, graue malum: sed longè grauißimum, si rigor accesserit.

QVOTIESCVNQVE ad nobilissimæ partis oppressionem & erethismum, accedit perennis morbificæ materiæ generatio; & excursus symptomaticus; ægro pessimè est; & propensione morbi, infœliciter eunt ad desperationem salutis. Ergo cùm phrenitis, ipsa per se terrifica sit, vehementia symptomatum, & dignitate partis obsessæ; cui commoda omnia quibus vtimur, lucem qua fruimur, spiritum quem ducimus, rationis exercitationem, disputationem; accepta referre debemus: tum si ad eam miseriam accesserit causæ morbificæ maligna vis, per concussionem eò excussa, vnde pars ipsa tandem fatiscat; iam est desperandum de vita.

Quamobrem. IN PHRENITIDE] i. In delirio perpetuo, cum vigiliis & ferocitate coniuncto, quod in cerebro sedem habet, bile persuso.

ALBÆ DEIECTIONES] Tincturæ biliosæ expertes, quæ non sunt eiusmodi colore ciborum qui capiuntur, vt lactis; quales in Apollonio visæ sunt, qui lacte victitabat in febre; sed quæ ex euentu tales apparent, vacuitate scilicet bilis, translatæ in cerebrum: cuius translationis causa est, incendium superioris hepatis. Atque ea translatio cita, præripit attrahendi occasionem vesiculæ fellis: sicut in ictero vis attrahendi impeditur, propter canaliculi obstructionem. Sed hoc interest inter albas deiectiones ictericorum, & phreniticorum; quòd cùm in vtrisque albæ ferantur; ex euentu tamen, illorum sint eiusmodi à suppressione bilis; horum verò à cita & symptomatica translatione.

ET CORPORIS EXOLVTIO] Ἄφεσις, νωθρότης, ἔκλυσις: non à cerebri oppressione, madefacto
3. Epid. neruorum principio, vt in diuturna tempestate austrina; vnde phrenitici comatosi: sed emortua facultate. Nam à bilioso humore fieri nequit.

GRAVE MALVM DENVNCIANT] Vel mortiferum potiùs. Quoniam tales νωθροὺς seruari non potis est: collapso principio vnde omnia naturæ, sensus & motus commoda suppetebant: itaque ergo ipsa perit & corruit animalitas, vt ita dicam.

SED LONGE GRAVISSIMVM, SI RIGOR ACCESSERIT] Ac si diceret. In ea desperatione salutis quam phrenitica νωθρότης ostendit; si rigor superueniat frustra citatus è venis; & accessione cau-

ſione cauſarum, quia tranſlationem facit ad caput; & adiuncta corporis infirmitate, quia mortiferum eſt, fractis iam viribus rigorem incidere; non dubium eſt quin citam mortem adferat, & ægrum ad exitium præcipitet.

97 Ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν, ἐν ἀρχῇσι τὰ ἐπιεικῶς τε ἔχοντα, πυκνά τε μεταπίπτοντα· κακόν.

In phreniticis, quæ ab initio deprehenduntur ſymptomata, & crebrò huc illuc cientur; mala.

ΤΟ ΕΠΙΕΙΚΩΣ, authore Galeno, dicitur id quod medium obtinet locum, inter ſymptomata ſpei plena, & illa quæ in ſpe exigua, metu nos terrent. Itaque phreniticorum ſymptomata, ſic ſanè hoc loco ſint conſtituta, vt neque τὴν ἔκστασιν μελαγχολικήν, i. *exceſſum melancholicum*, neque τὴν λήρησιν, i. *delirium* præ ſe ferant: ſed παραφροσύνην luculentam & commemorabilem oſtendant in omnibus, aut certè quibuſdam deliriorum notis: quæ cernuntur in negligentia ſui, diſſimilitudine morum, & verborum obſcœnitate, aut etiam nugarum garrulitate. Ne longum faciam, erit ſanè τὸ ἐπιεικῶς inter τὸ σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, κακῶς, & τὸ ἐπιπολαίως. ad prorrh. 67.f.1. prorrh. 9.1. aph. 27.2. prorrh. 50. f.2.1.

IN PHRENITICIS] Qui cum vigiliis & ferocitate, per ſympathiam febris, continenter delirant.

QVÆ AB INITIO SYMPTOMATA DEPREHENDVNTVR] Ac ſi diceret. Si phreniticorum ſymptomata, phrenitidis initio ſeſe prodant; quo tempore, vt in omnibus morbis acutis bene conſtitutis, omnia debent eſſe ἀσθενέστερα. Nam febrium acutarum initiis remiſſiores ſunt paroxyſmi, vigiliæ, dolores, faſtidia, ſitis. Si igitur ſymptomata fiant abundè, & ſufficienter appareant; vnde ſignificatio fit repentinæ generationis ex inueteratione cauſæ phreniticæ: quemadmodum in phrenitico Thaſio annotauit Galenus. aph. 29.2. hiſt. 3. ſect. 3. 3. Epid.

ET CREBRO HVC ILLVC CIENTVR] i. Si feritas cauſæ phreniticæ peragret omnes cerebri manſiones, vt in cæteris morbis acutis orgaſmus materiæ efferæ mutationibus creber eſt, crebrúmque facit tranſcurſum ab vna parte in aliam. Atque talis orgaſmus materiæ, ſubſtantia tenuis, qualitate acris, temperamento calidæ; tantùm fit morborum initiis: non autem cùm iam proceſſerint. Si igitur phrenitidis initio, ſymptomata iam terrifica, crebrò huc illuc moueantur; & variarum cerebri manſionum, & humoris phrenitici propria erumpant; vnde varietas deliriorum in videndo, audiendo, ratiocinando, imaginando, & memorando: tum etiam phrenitidis incrementum, quod cernitur in actionibus ad ſummum deprauatis, τοῦ ἡγεμονικοῦ, καὶ τοῦ θυμοειδοῦς, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, i. *principis, iraſcibilis, concupiſcentis*; quæque ἐκ τῶν ἐπιεικέων, iam factæ ſunt θηριώδεις. prorrh. 27.1.

MALA] Quoniam ſymptomata hæc, ſunt repentinæ phrenitidis ex inueteratione cauſæ phreniticæ; ob eámque cauſam peiora: ſicut fera rabies à morſu rabioſi canis immiſſæ. Tum enim victa iacet facultas, quæ dominatu morbi tenetur. Huc accedit, quòd plurium partium labefactatio, peiorem morbum oſtendit. Hæc autem prognωſis iiſdem pene literis expreſſa legitur in prorrhetico. prorrh. 17. f.2.1. & in phrenitico 3. Epid. prorrh. 12. & 27. lib. 1.

98 Τῶν ἐξισταμένων μελαγχολικῶς, οἷσι τρόμοι ἐπιγίνονται, κακόν.

Inter eos qui è poteſtate mentis per melancholiam exeunt; quibus tremores incidunt, proximè abſunt à morte. 93. Coac. & prorrh. 14. f.1.1.

99 Οἱ ἐξιστάμενοι μελαγχολικῶς, τρομώδεες γινόμενοι, καὶ πτυαλίζοντες. ἦρά γε φρενιτικοί;

HVIVS prognoſeωs τὸ ὕστερον πρότερον in verbis, ſententiæ abſurditatem parit, & ab omni philoſophica ratiocinatione excludit. Etenim nemo eſt omnium rei medicæ philoſophorum qui dixerit; tremulos fieri ſputatores; inde fanaticos; ad extremum phreniticos: ſed contrà, phreniticos primùm; inde ſputatores; mox autem fanaticos; nouiſſimè tremulos: qui ſunt progreſſus ad interitum per conſectaneam cerebri alterationem, & alienationem. Ergo ſic meliùs,

Οἱ φρενιτικοὶ πτυαλίζοντες, ἐξιστάμενοι μελαγχολικῶς, ἦρά γε τρομώδεες γίνονται;

93.96.97.98. Coac.

Phrenitici, sputatores, fanatici, etiámne tremuli?

QVI sint phrenitici, inde fanatici, nouissimè autem tremuli; quæque sint eorum symptomatum causæ,& quorsum illa fiant atque appareant; satis súperque iam demonstrauimus, & κατὰ τὴν διάνοιαν nostri authoris examinauimus. Superest, vt de sputatoribus, qui sint,& cuiusmodi: tum autem quæ sint illius ptyalismi causæ,& notæ,dicendum sit.

Enimuerò sputatores dicuntur,qui aut familiares suos conspuunt;aut qui sine conspuendo,sputandi finem non faciunt.Id autem faciunt vel necessariò,vel indecorè. Ac necessariò quidem,propter stomachum alui, nimia humoris abundantia laborantem; per seri phrenitici in eas partes prolapsum: aut quoniam idem serum à cerebro in palatum & fauces exudat:quemadmodum sauciato capite, cum trauma exaruerit,pustulæ biliosæ pullulant in palato & lingua.Sic exudante sero ab inflãmatione,ophthalmia fit lacrymosa; pleuritis tussiculosa; hepatis magna inflammatio,singultuosa. Quamobrem mirum videri non debet,si phrenitidis eximiæ ptyelismo succedit insania θηριώδης; vnde postremò & nouissimè tremor, cùm est moriendum. Hi sunt gradus quibus à phrenitide itur in requiem sempiternam. Iam quòd idem faciant indecorè,vt cætera omnia,demonstratione opus esse non arbitror. Satis enim constat,phreniticos nihil facere conuenienter,neque intelligere quid opus sit facto.

100 Οἱ ἐκστάντες ὀξέως, ἐπιπυρέξαντες φρενιτικοὶ γίνονται.

Quibus excussa insania, febris acuta superuenit; phrenitici rursus fiunt.

PHRENITICORVM relapsus accepti feruntur insaniæ reliquiis, quæ ea exacta supersunt in cerebro: quia insaniæ tanta est feritas,tantáque cerebri alteratio;vt,superstite empyreumate,vix videatur posse depelli.Quòd si ad eam suscipientis causæ affectionem,atque,vt ita dicam,præparationem;vis efficientis aliquunde ingruerit; in proximo erit relapsus. Est enim natura sic comparatum, vt si pars aliqua in vitio sit;in ea se morbi acuti,primario & secundario foco obfirment.Quinetiam ab omni transitu & progressu,facilis fit ad eas partes recursus atque reuersio, vnde morbifica vis primùm manauit:siquidem in illis partibus impressa manent veteris mali vestigia.

hist.3. & 9. 1. Epid. aph.9.6. aph.21.6.

QVIBVS EXCVSSA INSANIA] Per transitum humoris fanatici,i.bilis atræ,abscessum liberalem habentis & αἱμόρροον: vt in Herophonte. Vt enim melancholicis & nephriticis bonæ sunt hæmorrhoides: sic insanientibus,alterutro vel vtroque abscessu hæmorrhoidum & varicum,insania solet excuti.

FEBRIS ACVTA SVPERVENIT] Minimè per progressum & sympathiam alterius morbi, quod propriè significat illud ἐπὶ: sed quæ sit ipsa per se morbus παλίγκοτος καὶ ὑποστροφικός, i. *recidens ac reuertens*; aut propter reliquias prioris exactæ; aut propter nouam generationem ab internis vitiis, externísve.

PHRENITICI RVRSVS FIVNT]Quoniam insaniæ depulsio nequit esse tam exquisita,quàm repletionis,per propriam vacuationem. Nam insaniæ cacochymia, malignitate cæteris omnibus antecellit.Phrenitici autem fiunt, quoniam febris translatio ad cerebrum symptoma facit humoris morbifici proprium,& quod naturam magis sequitur efficientis causæ,quàm suscipientis.Est autem morbificus humor & causa efficiens,bilis:cuius proprium symptoma in cerebro,est ipsa phrenitis:quemadmodum bilis atræ,excessus melancholicus.Quoties igitur ad præparationem suscipientis causæ,accedit vis efficientis,repentina inde est malorum generatio.

101 Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καθαπτόμενοι, τρομώδεες ἢ σπασμώδεες.

Phrenitici parum & raròbibentes, ídque cum strepitu, tandem contremiscunt, aut conuelluntur.

hist.3.5. Epid.part.3. in Pythione.

ΒΡΑΧΥΠΟΤΑΙ dicuntur, authore Galeno, ὅσοι καὶ βραχὺ, καὶ διὰ πολλοῦ πίνουσι, i. *qui parum & raro bibunt*. Nam qui parum & continenter bibunt,non illi quidem βραχυπόται, sed κατὰ βραχὺ πίνοντες nominantur: quemadmodum Pythion, secundo die fuit βραχυποτοὺς, cui postea octauo die apparuit spiratio minutula,breui finem habitura. Sunt enim βραχύπνοοι qui parua vtuntur & rara spiratione: non autem parua & crebra, doloris & impediti thoracis symptomatica: quamuis aliter illud βραχυποτοὺς vsurpatum

aph.6.part.2. 6.Epid.

videatur in illo. Ιχτίεσον ξυνεχέων χασμέων μακροπνοῖς ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσι, βραχυποτοὺς, i. *Oscitationis cura continentis, spiritus ex longo interuallo ductus; eorum qui non bibunt aut raro, crebrò repetitus*. Sed de his aliàs.

Ergo. PHRENITICI PARVM ET RARO BIBENTES] Quia sunt ἄδιψοι πάνυ, i. *minimè sitibundi:*

sitibundi: non quidem humore in fauces exudante, vt in sputatoribus fieri diximus; aut tussi leuiter irritante quæ sitim causi sedat: sed deprauato sensu communi: vnde rei molestæ sensio non excitatur ἐν τῷ φανταστικῷ, nisi rarò, cùm per accessionem causæ sitiferæ, phantasia redditur αἰσθητικωτέρα; aut etiam propter νέκρωσιν aluinæ facultatis ὀρεκτικῆς τῶν πομάτων. Propereáque non leuiter peccant in sua commoda, defraudando suum genium pernecessario potionis vsu. Id autem cernere est in fera hominum rabie à morsu canis rabiosi immissa, qui ob eam causam ὑδροφόβοι nominantur. 99.Coac. sent 12.part.2. 6.Epidem. prorrh.8.c.2.1. part.3.3. Epid.

IDQVE CVM STREPITV] Arefacta scilicet tunica œsophagi, musculisque faucium in degluttiendi officio laborantibus: quæ affectio iam expressa fuit in illo. *Quibus bibendo strepitus exauditur.* Et in vxore Theodori, de qua illud scriptum reliquit. *Sonitus bibendo magni.* 67.Coac. 7.Epid.

CONTREMISCVNT AVT CONVELLVNTVR] Contremiscunt quidem, quando id quod mouet, & quod mouetur, mutuis certant imperiis: conuelluntur autem, motu iniusso musculorum ad sua principia, per nimiam siccitatem & marasmum viuacitatis. Vtrumque symptoma, est alienationis à vehementi alteratione, propereáque mortis iamiam futuræ certissimum argumentum. 93.Coac.

102 Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι νεανικῶς, τρομώδεα, θανάσιμα.

Egregiè phreniticorum tremores, citam mortem denunciant.

ET TREMVLI fiunt, omnes egregiè phrenitici, iuxta illud. *Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς*, i. *γενναίως, σφοδρῶς, καὶ ἰσχυρῶς, τρομώδεα τελευτᾷ*, i. *Insigniter phrenitici, tremore finem faciunt.* Et tremuli facti paulò pòst moriuntur: quoniam tremor, cerebri iam alienati symptoma, desperationem salutis ostendit. Quòd à priuatione habitus denuo comparari non possit. prorr. 9.c.1.2. 93.& 97. Coac.

103 Αἱ περὶ ἀναγκαῖα παραφροσύναι, κάκισται· αἱ ἐκ τούτων παροξυνόμεναι, ὀλέθριαι.

Quæ circa res necessarias versantur deliria; pessima: indéque si ingrauescant, mortifera.

NECESSARIA sunt illa, quibus vita hominum sustentatur: vnde scilicet viuifica vis manat, atque deducitur ad viuacitatem tuendam. Est autem viuifica vis ἡ σύῤῥοη εὐπρόσφορος τῇ ἀρχῇ ζωικῇ, i. nectar illud sanguinis & spiritus, consociale vitali principio, siue humido primigenio, spiritu & calore perfuso. Ad comparandum nectar illud viuificum, necessaria sunt hæc; cibus, potio, & aër quem ducimus: quorum vsus liber esse debet, in secunda valetudine, & in aduersa: qui æquè studeat naturæ, ac pugnet cum morbo.

QVÆ CIRCA RES NECESSARIAS CERNVNTVR DELIRIA] Qui τοῖσι προσφερομένοισι δυσκόλως ὑπακούουσι; vel qui πρὸς τὰ γεύματα ἔχουσιν ἀπονενοημένως. i. fastidio & contumacia efferuntur contra cibos & medicos; qui parum & rarò bibunt, in causa prægrãdi sitifera; qui magna & rara spiratione vtuntur, in febre ardente. hist.vniuersali de pestilentia. hist.2.part.3. 3.Epid.

PESSIMA] Quia cùm ineptè id faciunt, sui admodum negligentes atque immemores, quæ sunt apertissima signa mentis in officio laborantis; ad hoc malum illud accedit etiam, quòd defraudando se illis rebus, quæ præter cæteras sanitatis fructus mirificos adferunt, etiam grauiora mala incurrunt.

INDEQVE SI INGRAVESCANT] Accessione causarum morbificarum, vnde symptomatum perniciosa vis: vt si è phreniticis fiant fanatici.

MORTIFERA] Quoniam inde aduentat alienatio atque καθαρότης, quam alteratio prægrandis induxit.

104 Αἱ παρακρούσιες φωνῇ κλαγγώδεες, γλώσσῃ σπασμώδεες, καὶ αὐτοὶ τρομώδεες γινόμενοι, ἐξίστανται· σκληρυσμὸς τούτοισιν ὀλέθριον.

Qui in delirio vocem canoram edunt, lingua conuelluntur, iidémque toto corpore contremiscunt; cœptis immanibus efferi sunt: his rigida cutis morticina.

QVI IN DELIRIO] Quando phreniditi siccæ & calidæ superuenit prægrãdis à febre delirantio.

VOCEM CANORAM EDVNT] Communicata siccitate, & impertita arteriæ quæ dicitur aspera: quemadmodum ab humore fit rauca.

LINGVA CONVELLVNTVR] Quòd in ficcioris cerebri contagionem trahantur musculi nouem linguæ, neruúsque septimæ coniugationis, qui ipsos musculos mouendi facultate donat; ac linguæ tunica prorsus exaruit, quæ ipsi arteriæ communis est.

aph. 26. 6. IIDEMQVE TOTO CORPORE CONTREMISCVNT] Per transitum bilis ad genus neruosum, indéque per progressum ad cerebrum: vnde additio causæ phreniticæ.

COEPTIS IMMANIBVS EFFERI SVNT] Mutatione bilis flauæ in atram: vnde ex phreniticis fiunt fanatici & θειώδεις.

HIS RIGIDA CVTIS MORTIFERA] Exhausto partium solidarum humido primigenio: id enim significat ὁ σκληρυσμὸς: de quo iam suprà diximus, ex lib. 6. Epidem. Vide comment. Galeni ad prorrh. 19. sect. 1. 1.

3. Coac. sent. 30. part. 1. 6. Epidem.

105 Αἱ περεξαδυνατησάντων παραφροσύναι, κάκισται.

Deliria cum fixa virium exolutione, funesta.

DELIRIA] Quæ nascuntur ex affectione morbida eius partis quæ mentem in officio laborare facit.

comment. 2. 1. Epid. & 58. Coac. CVM FIXA VIRIVM EXOLVTIONE] Quam peperit dolorum acerbitas, morbi assiduitas, aut colliquatio ipsa: accedente etiam vasorum inanitione; tum aspectabili; tum inaspectabili.

FVNESTA] Symptomatum vehementia partis obsessæ, vnde commoda omnia, quibus ad vitam tuendam vtimur, & ad bene viuendum; efficientis causæ contumacia; suscipientis infirmitate; curationis ἀδυναμίᾳ: quoniam nulla vacuatio quantumuis critica, potest esse salutaris, vbi vires effœtæ languent: vt in perpetuum veritatis authoritatem retineat illud. Quando ad funestum morbum accedit summa virium infirmitas, retinendæ vitæ est desperatio.

prorr. 6. s. 2. 1. prorrh. 8. lib. 1. & prorrh. 4. s. 3. 1.

106 Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι πυκνὰ μεταπίπτοντα, σπασμώδεα, πονηρά.

Quæ in phreniticis, crebrò huc illuc cientur conuulsifica, periculosa.

97. Coac. prorrh. 27. lib. 1. QVÆ SIT & cuiusmodi crebra illa symptomatum phreniticorum μετάπτωσις, i. *transitio*, iam explicauimus. Sed & prognoseως huius enarratio legitur in prorrhetico. Cernitur autem hic transitus, tum in crebra successione rei & priuationis, vt sitis; tum in symptomatum intensione & remissione, ex dominatu variorum & diuersorum humorum; tum in variarum cerebri mansionum irritatione, & alteratione prægrandi: vnde successiua opera φανταστικοῦ, ἡγεμονικοῦ, & μνημονευτικοῦ, i. *facultatum apprehendendi, iudicandi, & memorandi*. Eius autem triplicis transitus exempla leguntur in Epidemiis passim. Ac prioris quidem in illo, Διψώδεες, καὶ πάλιν ἄδιψοι, i. *sitibundi, rursumque sitis expertes*. Alterius in muliere Thasia morosa, quam vocat δυσάνιον. Sic enim scripsit. Τῇ πρώτῃ, ἀρχομένης τῆς νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη, i. *Primæ diei ineunte nocte, timor, garrulitas, infractio animi*. Tertiæ in Dealcis vxore, quæ deprauatione τοῦ φανταστικοῦ, floccos carpebat, festucas legebat è pariete, sculpebat. Eadem iudicij alteratione, modò flebat, modò ridebat.

Coac. 53. & prorr. 8. s. 2. 1.

107 Οἱ ἐν φρενιτικοῖσι, μετὰ καταψύξιος, πτυαλίζοντες· μέλανα ἐμετὸν δηλοῦσι.

Qui è phreniticis, cum perfrigeratione, sputatores fiunt; vomitum illi nigrum denunciant.

29. Coac. QVÆ SIT in phreniticis causa sputandi, & quorsum illi sputatores reddantur, alio loco est demonstratum. Sequitur vt quemadmodum ptyalismus phreniticorum, cum perfrigeratione cõiunctus, vomitionem nigram denunciet; apertissimè, planissiméque ostendamus. Enimuerò ἡ πυκνὴ ἀνάχρεμψις, i. *screatus frequens*, nisi frustra & indecorè fiat, non est proprium phrenitidis argumentum pathognomonicum: sed ferè fit illa phrenitidis egregiæ symptoma propagatũ, quando à phrenitide itur ad insaniam. Talis igitur ptyalismus, qui & indecorè & necessariò editur in phrenitide; si coniũctam habeat κατάψυξιν, non immeritò ad vomitionem nigram apparet, hac ratione.

QVI E PHRENITICIS] i. Egregiè, assiduè, vel crebrò.

part. 24. 2. de diæt. acut. CVM PERFRIGERATIONE] Extimarum partium, non vniuersi corporis: sic enim docuit, τὰ ἄκρα διαψύχεσθαι, i. *extima perfrigerari*, quando nimia bilis abundantia, natat aluus, in iis qui contra consuetudinem prandio abstinuerunt: vnde ipsa cum stomacho grauiter molestéque affecta & stimulata, robur exoluit: proptereáque refrigerat extimas partes corporis. Est igitur perfrigeratio, symptoma

commune

commune ventriculi bile perfusi: quemadmodum cardiogmus, & oris amaritudo, partis obsessæ & humoris morbifici proprium. aph.17.4.& 3. prognost.

Spvtatores fivnt] Non quidem indecorè, sed necessariò: quia dum natat bile aluus, vt qualitate ipsius os amarescit; ita liquore perfunditur atque repletur per continuitatem interioris tunicæ, quæ stomacho & ori communis est: vnde palpitatio labiorum iamiam futuri vomitus prænuncia.

Vomitvm illi nigrvm denvnciant] Vomitum quidem ptyalismo; nigrum verò perfrigeratione. Ac nigrum fit excrementum quod priùs erat flauum; tum febris ardore; tum ventriculi sympathia cum cerebro, per similitudinem generis, operis societatem, & vasorum communionem. Sic enim & sauciati capite, statim bilem vomunt: vt cerebrum & ventriculus per συμπαθείας quandam, mutuò se afficere videantur. Porrò autem nigra illa vomitio phreniticos efficit θηριώδεις, per accessionem peioris causæ phreniticæ. prorrh.30.2. hist.1.3.Epid. 2.prognost. 1.comment. prorr.10.l.1.1.

108 Τοῖσι ποικίλως διανοσέουσι, καὶ παρακρέουσι, πυκνὰ κωματώδεσι· προσδέχεσθαι λέγε μέλανα ἔμετον.

Quos variè peragrant morbi, crebróque soporati delirant; hos vomitum nigrum manere dicito.

Illi demvm ποικίλως διανοσέουσι, quos varia exercent symptomata; tum per triplicem commemoratam μετάπτωσιν, i. *transitionem*; tum per ἐπιγένεσιν, i. *propagationem* causarum morbificarum; tum denique per variarum partium πρωτοπάθειαν καὶ ἰδιοπάθειαν, i. *affectum primum & proprium*. Sic in phrenitide triplicem animaduertimus successionem priuationis & rei: intensionis & remissionis: tum etiam peragrationis omnium cerebri mansionum. Sic in fractura calcis, varietas symptomatum accidit, progressu cõuulsionis per chordam musculorum suræ; febris acutissimæ singultuosæ, per arterias; delirij autem, per neruos. Sic etiam χεῖρες τρομώδεες, κεφαλαλγέες, τράχηλος ὀδυνώδεες, ὑπόκωφοι, i. *Manus tremulæ, capitis dolor & colli, surditas*; per variarum partium πρωτοπάθειαν, eiusmodi simul existunt. Nam cephalalgia symptoma est capitis; surditas, cerebri; manuum tremor atque ceruicis dolor, neruorum principij. Coac.108. prorrh.3.l.3.1.

Qvos varie peragrant morbi crebroqve soporati delirant] Phrenitide iam affecta, perfuso bile atra cerebro, vt lanæ veneno fucatæ Assyrio: cuiusmodi sunt illa iam explicata. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, valde phrenitica.* Non enim cœma hîc nasci credibile est ab oppressione pituitæ in cerebro stabulantis, à diuturna tempestate austrina, vel ab edacitate & bibacitate: sed potiùs ab exolutione. 80.Coac. 90.Coac.

Hos vomitvm nigrvm manere dicito] Per sympathiam cerebri & ventriculi, vicinarúmque partium nutritioni seruiẽtium: præsertim si accesserit ptyelismus, & partium extimarum perfrigeratio: alioqui nihil ad eam vomitionem prædicendam efficient crebra cum sopore deliria; neque symptomatum triplex illa commemorata ex distinctione causarum, varietas.

109 Τὰ παροξυνόμενα σπασμώδεα τρόπον, κάτοχα.

Quæ conuellendo exacerbantur, sunt catocha.

Hinc palam est, delirium & catochen non ita secum pugnare, vt sint ἀσύστατα symptomata. Nam & κατόχως παρακρέοντες, i. *cum sopore delirantes*, leguntur: & παραφροσύναι, vel παρακρούσιες ψηλαφώδεες, i. *deliria palpantium*: & φρενιτικοὶ κωματώδεες, ἄγρυπνοι, i. *phrenitici cœmatosi, vigiles*. Nisi fortasse quis illud, κάτοχα, interpretari velit, authore Galeno, τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, i. *firmiter fixa*. Sed certè constat παράκρουσιν & κατοχὴν nasci ab iisdem causis, & in eadem cerebri mansione; sicut τὰ σπασμώδεα, in neruorũ principio. prorr.56.l.3.1. prorr.30.1. prorrh.1.1.

Itaque. Qvæ convellendo exacerbantvr] Cùm iam exaruit neruorum principium: vt in phreniticis qui parum & raro bibẽtes, ídque cum strepitu, cõuelluntur, aut contremiscunt. 101.Coac.

Svnt catocha] Firmiter fixa, non pressa leuiter: quæque, exhausto cerebri humore primigenio, faciunt vt attoniti stupeant, eodémque statu maneant quo deprehensi fuerint: vt videre videantur, nec videant tamen. Ac si diceret. Qui à neruorum principio conuelluntur, iidem ab eodem & æquali vitio cerebri, attoniti stupent. Est enim catoche symptoma cerebri; vt & delirium: conuulsio autem, neruorum principij.

110 Τὰ παρ' οἷς ἐπάρματα, ἐν μακροῖσι, μικρά· αἱμορρώδεα καὶ σκοπώδεα ἐπιφαινόμενα, ὀλέθρια.

Parotides in diuturnis, paruæ. At verò prærubræ, vertiginosæ, & alienæ spontis; pestiferæ.

HACTENVS de phrenitide, cuius historiam sic explicauit Hippocrates, in essentia, magnitudine, more, paroxysmis, periodis, partibus, causis, symptomatis, & crisibus; vt nihil omnino desideretur, quod quisque summis ingeniis, acerrimis studiis, optima doctrina, cognosci ac percipi posse arbitretur. De parotidibus prognosin vnam instituit, quatenus illæ sunt febrium symptomata ἐπιγινόμενα: plura ad miraculum vsque dicturus capite proprio de parotidibus, in examine morborum omnium particularium: quod alteram partem constituit huius diuini operis Coacarum decisionum.

Ergo. PAROTIDES] Tumores contra naturam, qui nomen adoptant aurium quas infestant; ipsaque dignitate partium obsessarum & vicinarum sympathia; principatum obtinent inter omnes tumores extimarum partium, qui sunt eiusdem generis.

IN DIVTVRNIS] Scilicet morbis, quorum diuturnitas, non in praua colliquatione & maligna cacochymia; sed in pepasmi difficultate consistit, ob materiæ contumaciam, meatuum angustiam, & facultatis excretricis infirmitatem.

1. Epidem. constit. 1. PARVÆ] Non quidem tumoris amplitudine, quæ sæpe talis cernitur, qualem descripsit; proptereàque ipsas nominauit μεγάλας: sed quòd sint bene habitæ, molles, diffusæ, doloris & inflammationis expertes, neque palindromen facientes, sed paroxysmo mites; periodo æquales; iudicio faciles, per diaphoresin aut suppuratum.

aph. 31. 4. & 6. Epid. part. 2. AT VERO SANGVINEÆ] Quæ à sanguinis affluxu nascuntur, ex hæmorrhagia morbo impari; vel etiam ab excursu symptomatico sanguinis ἀποχρεῶν, i. *expurgationem* non habentis.

pror. 76. s. 3. 1. ET VERTIGINOSÆ] Quæ per συμπάθειαν, i. *consensum*, cerebrum rursus afficiunt, quod ante parotidum eruptionem, signa iam ediderat suæ affectionis & vitij, cephalalgia, comate, & surditate: vnde parotidas iam nominauit οἰδήματα ὑπνώδεα, i. *tumores soporatos*.

65. Coac. PESTIFERÆ] Atque funestæ doloris acerbitate; recursu ad cerebrum; translatione ad pulmones. Huc accedit, quòd illæ siue sint expertes, siue participes suppurati; mortem intentant. Expertes

lib. 1. Epid. quidem, nisi homines liberali diarrhœa, & vrinæ profluuiis, periculo defungantur; vt Clazomenius:

prorr. 68. s. 3. 1. participes verò, si vniuersitatis excrementa sint cruda & praua; vt in pastoris ancilla. In vniuersum, parotis sperabilem vitæ salutem non facit, quòd sit abscessus ἡμίρροπος neque ἀντίρροπος, i. *affluxus dimidiati, nec morbo paris*.

III Οἱ πυρετοὶ ἰλιγγώδεες, καὶ ἄνευ εἰλεῶν, καὶ μετ' εἰλεῶν, ὀλέθριοι.

Febres cum vertigine tenebricosa coniunctæ, fuerintve ilei, necne; mortiferæ.

aph. 17. 3. ΙΛΙΓΓΟΣ proximè abest, inquit Galenus, ab epilepsia & apoplexia. Est enim, vt idem ait, ἡ σκοτοδινία, i. *tenebricosa vertigo*: quam facit turbulenta spiritus in capite commotio, à flatu & crasso humore: proptereàque prænuncia esse solet apoplexiæ vel epilepsiæ: si quidem in cerebro localem habeat generationem.

4. de acut. diæt. & 87. Coac.

Quæ cùm ita sint. FEBRES CVM VERTIGINE TENEBRICOSA CONIVNCTÆ] In quibus falsò creditur circumagi caput, vnáque caligant oculi: maximè verò cum vrinis tenuibus, & febrium initiis: vt nulla sit excusatio perturbationis criticæ, qualis à pepasmo sæpe fit ad vomitionem &

86. Coac. hæmorrhagiam; micantibus venis in capite.

hist. 6. part. 2. lib. 3. Epid. FVERINTVE ILEI] i. Intestinorum tormina cum cardiogmo, sine vlla deiectione, per ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem ad superiora*, vel chyli, vel ipsius fæcis aluinæ; ab inflammatione, aut contumaci oppi-

aph. 11. lib. 7. latione pituitosi crassi & glutinosi humoris. Est enim ilei symptoma proprium & inseparabile, οὐδὲν κάτω διέρχεσθαι, i. *nihil infra transire*: vomitus autem symptoma productum, cùm in propinquo mors est: vt in muliere quæ apud Tisamenum decumbebat. Ac si diceret: siue ὁ ἴλιγγος veniat per contagionem &

lib. 3. progn. sympathiam stomachi malè affecti, vt sæpe accidit: καὶ τὸ ὀρφνῶδες, i. *caligo*.

NECNE] i. Si non à bile aluina perusta quæ fuliginem ad caput transmittat, vnde vertigo; indéque spiritum visoriũ inficiat, vnde caligo: qualis in aëre purissimo cernitur, quando fumida aura nigráque suffunditur: sed à pulmonum impuritate & æstu, cuius dolorifica sensio non excitatur, vt in stomachi cardialgia, & alui torminibus ab eadem causa: aut etiam si causæ illius vertiginosæ & caliginosæ perennis in cerebro generatio sit, quæ metum adferat epilepsiæ vel apoplexiæ.

MORTIFERÆ] Quoniam vertiginosæ causæ, quæ vel in aluo; vel in pulmonibus; vel in cerebro stabulantur; febrium paroxysmis & crisibus exacerbantur, & efferæ magis fiunt: vt mirum videri non

86. Coac. & 4. de diæt. acut. debeat si non sint apud se, qui vertiginosa & tenebricosa febre laborant. *Quibuscumque febrium initijs vertigo est; vnáque capitis venæ micant, cum tenui & cruda vrina; his proculdubio febris exacerbationem in crisibus expectare oportet: nec verò mirari si non sint apud se.*

Τοῖσι

112 113 Τοῖσι πνευματίοισιν ἐοῦσι, πυρετὸς ὕστερον ὀξὺς μετ' ὑποχονδρίου ξυντόνου, καταψυχθεῖσι παρ' οὖς μέγα ἔπαρμα.

Si cui suspirioso febris acuta pòst incidit; vnáque hypochondrij tensio sit, perfrigerato; magna parωtis denunciatur.

IN HAC prognosi verissimum illud esse reperio, quod vulgo dici solet. Breuis esse laboro, obscurus fio. Sed omissionis potiùs vitium est, quàm breuitatis. Omissio cernitur in diuidendo. Quæ cuiusmodi sit τὸ διὸτι & quæ τὸ ὅτι paucis aperiam & explicabo. Enimuero suspiriosi hoc loco dicuntur, vt cæteras suspirij causas omittam quæ sunt notissimæ, quibus conceptum in pulmonibus suppuratum, nec liberalem habet, nec liberam τὴν ἀνακάθαρσιν: proptereáque ipsos in obsequendo contumaciores reddit, adiuncta etiam necessitate spirãdi. Nam suspiriorum causæ omnes ad ipsam pulmonum contumaciam referuntur. Huiusmodi enim sunt asthmatici: huiusmodi etiam οἱ πνευματίαι, quos fieri scripsit Hippocrates in pleuritide, ex inconsiderato & præcipiti vsu ptissanæ; priusquam dolor quieuerit, & os humescere cœperit. De quibus ita præceptor. Ἑβδομαῖοι ἢ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν, ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται, i. *intra dies septem aut pauciores, moriuntur à difficultate spirandi, & stertore suffocati. Citò namque fiunt suspiriosi.* Deinde subiungit formam & ideam suspirij. *Sputum namque ipsum subsistens in via, spiritum ingressu impedit. Cogit autem ad celerem egressum*: vt nihil aliud sint οἱ πνευματίαι, quàm qui difficulter inspirant, & citò expirare coguntur. Et quia inter cæteras maximè conspicua est illa difficultas spirandi, ideo nomen habet κατ' ἐξοχὴν τοῦ πνεύματος; vt ab eo difficili spiritu, οἱ πνευματίαι nominentur, in quibus difficultas spirandi potissimùm apparet magna.

SI CVI SVSPIRIOSO] Qui difficulter inspirat magna contentione musculorum, contumaciæ thoracis imparium; propter pulmonis oppressionem: idémque citò expirat, coactus nimia fuliginis abundantia, suffocationis metu; idque paulisper, dum ipsa materia, maioris suspirij causa effectrix, ad aures cursum inflectit, ibique parωtidas facit.

FEBRIS ACVTA POST INCIDIT] Quæ à pepasmo mitiuerat, nunc recrudescit: denegato exitu materiæ per anacatharsin, neque aluo liberaliter ducta; nec prorumpente vrina crassa cum hypostasi plurima.

VNAQVE HYPOCHONDRII TENSIO SIT PERFRIGERATO] Hîc maximum vitium est, in diuidendo: sed longè maius in enunciatione. Námque vt concedam suspirio, & febris incremẽto, post suppuratum, parωtidas denũciari; ac suspirio quidem, quod sine prophasi apparet paulisper, & sine aspectabili causa quiescit: tamen non efficitur ad ineundam prognωsin parωtidum, necessariò concurrere hypochondrij tensionem: sed contrà ipsum videri debere & percipi molle, succi plenum, & expers doloris. Enunciationis autem vitium cernitur in eo quod legitur, καταψυχθεῖσι; cùm in prognostico scriptum sit, Οἷσιν δὲ περὶ τὰ ὑποχόνδρια τοῦ φλέγματός τι ἐγγένηται: vbi Galenus τὸ φλέγμα interpretatur, θερμασίαν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπιφανῆ, i. *ardorem manifestum.* Quæ cùm ita sint, hæc partitio & enunciatio locum habebit. 2.prog.

SI CVI SVSPIRIOSO [Qui & parumper sine præuidentia suspirat, & sine aspectabili causa, suspirij finem habet] FEBRIS ACVTA POST INCIDIT, MAGNA PARΩTIS DENVNCIATVR. Deinde sic. AT VERO SI CVM HYPOCHONDRII PARVMPER ÆSTVANTIS TENSIONE, QVIESCAT SVSPIRIVM, SALVTE SPERABILI; ABSCESSVM FORE INFRA EXPECTATO. Hæc igitur partitio & enunciatio legitima instituetur ex perspicientia causarum & abscessuum criticorum: nisi fortè quis velit harùm duarum prognoseωn complexionem eò spectare, quò illud iam explicatum. *In suppurato pulmonis, si dolor ad ventrem & ad iugulum, parumper huc illuc prorepit; & cùm anxitudine stertor adsit; expectorabilis materiæ vis magna ostenditur.* Sanè quidem: sed hypochondrij tensio in suspirio per prωtopathiam, parωtidas nunquam denunciat; nisi ex euentu in causo; quando itur ad hæmorrhagiã, quæ morbo fit impar, & in abscessum pone aures conuertitur. Cæterùm huius prognoseωs mens potissimùm eò spectat, vt intelligamus; parωtidas, quamuis dimidiato, nec rependente abscessu reuera nõ sint criticæ & salutares in morbis acutis: tamen in suppurato pulmonis, ancipitem salutem omnino facere certam; si & suppurent, & fistulentur. aph.31.4.& 6.Epid.part.2.

114 Οἷσιν δὲ ἐν πυρετῷ ὀδύναι γινόμεναι περὶ ὀσφῦν, καὶ τὰ κάτω χωρία, φρενῶν ἅπτωνται ἐκλείπουσαι τὰ κάτω, ὀλέθριαι· ἄλλως τε, καὶ ἢν ἄλλο τι σημεῖον προσγίνηται πονηρόν. Ἢν δὲ τὰ ἄλλα σημεῖα μὴ γίνηται πονηρὰ, ἔμπυον γενήσεσθαι ἐλπίς.

Quibus in febre dolores circa lumbos & inferiores partes oborti, iis relictis ad diaphragma transeunt, valde pestiferi: idque cùm aliàs;

tum si quod aliud prauum accesserit signum. Sin autem cætera signa non sint praua; suppuratum expectandum.

ENIMVERO omnis symptomaticæ translationis, omnis metuendus exitus; vndecumque illa cursum ad superiores partes inflectit: sed ea demum salutis desperationem ostendit quæ firmiter fixa in parte nobili, ad vitam tuendam pernecessaria; prauorum quoque signorum accessionem habet. Sic Larissæo Caluo femoris dolor primo die obortus, secundo concessit; inde maior febris, somni vacuitas, partium extimarum frigus: tertio die omnino femoris dolor quieuit; sed è potestate mentis exiuit cum iactatione multa & tædio: tandem quartum agens, sub meridiem acerbissima morte interiit. Critonem recursus tumoris in pede oborti, secundo die interemit. Ne longum faciam; omnes morbi symptomatici, excursus & recursus consectanei, sunt primigeniis peiores: quoniam materia quæ corruptione propriæ substantiæ, in vitio est, partium, in quas transfertur, complexionem omnino labefactat. Sed iuuat legere & intelligere diorismos quibus vtitur ad ineundam prædictionem futuri exitus, i. translationis symptomaticæ, quæ prorepit à lumbis ad diaphragma. Sunt autem huiusmodi.

hist. 5. part. 3. 3. Epidem.

lib. περὶ χυμῶν.

QVIBVS IN FEBRE] Cuius vacationem expectare non licet ex vllo præsenti materiæ decessu, qui nondum significatus fuit, neque ad tempus, neque ad speciem ipsam crisis.

DOLORES CIRCA LVMBOS ET INFERIORES PARTES OBORTI] Nulla incidente vi extrinsecus, nec vllo prolapsu catarrhi in musculosum genus lumborum; partiúmque inferiorum, vt ossis sacri, aut femoris: sed incandescente arteria quæ superiacet lumbis; vel inflammata rhachitide; vel etiam mesocolo quod à lumbis originem ducit. Atque is dolor sit eiusmodi vt cõiunctam habeat cum acerbitate grauitatem, quæ signum est affectionis propriæ, nõ autem sympathiæ; nec vllam opem percipiat ab iis quæ offeruntur: qualis Larissæi Calui. Sunt autem lumbi, pars illa spinæ quæ absoluitur quinque vertebris, à nothis costis ad os sacrum: qui numerus vertebrarum lumbarium nusquam alibi quàm in homine reperitur, ne in simia quidem. Ac lumborum nomine intelliguntur vertebræ ipsæ, rhachitis, musculi ψόαι, arteria & vena lumbaris, renes quoque & mesocolum. Celsus vocat coxas, τὴν ὀσφὺν, vbi Latinè exposuit hanc prognosin.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

cap. 6. 2.

SI IIS RELICTIS AD DIAPHRAGMA TRANSIERINT] i. Si dolorifica in lumbis causa, ad diaphragma, i. metaphrenon & partes quæ illic continentur, migrauerit; per ascensum symptomaticum materiæ temperamento calidæ, substantia tenuis, & qualitate acris; propter eáque efferæ & crebræ orgasmo: quemadmodum in illo. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακόν, i. *Ex ascensu à lumbis ducto, peruersio oculorum mala.* Vbi Galenus scripsit. *Lumborum ascensum ad caput, symptomata excitare partis obsessæ propria, & vicinarum atque communium consectanea*: sicut est palpebrarum peruersio: non secus atq; in pulmonibus, quando illuc translatio fit, symptomata eduntur quæ in hac prognosi continentur.

pror. 34. lib. 2.

VALDE PESTIFERI] Quoniã translatio materiæ fit infernè sursum, à partibus ignobilioribus ad nobiliores: quæ quia corruptione in vitio est; nec facilè vincitur; nec ea, partes labefactatæ facilè expediuntur: quarum officio vita carere nequit.

6. Epid. part. 2.

IDQVE CVM ALIAS] Proprio scilicet translationis vitio in orgasmo siue impetu, & parte obsessa, causisque orgasmi; vnde, quò, qua, & quamobrem.

75. Coac.

TVM SI QVOD ALIVD PRAVVM ACCESSERIT SIGNVM] Vt si dolor iuguli paulisper fixus, ad cerebrum transeat; si malum sit intolerabile; si magna & frequens admodum respiratio; nulla doloris remissio; nulla aut perexigua expectoratio; sitis inexplebilis; inæqualitas febrilis ardoris; alui & costarum conflagratio; partium extimarum frigus: denique vrinarum, deiectionum, somni, sudorum mala conditio.

2. progn.

SIN AVTEM CÆTERA NON SINT PRAVA] Vt si cætera naturaliter sint constituta, aut proximè absint à naturali statu, quę cernuntur in triplici corporis qualitate, actionibus, & excrementis.

SVPPVRATVM EXPECTANDVM] i. Vomica pulmonis ab inflammatione, quæ nec expurgatione, nec aluo prorupta, nec sanguinis detractione, nec etiam diæta quieuit. Atque ea vomica spei adhuc reliquum quidpiam facit; si vel expurgatione, vel alui ductione, vel vrinis proruptis vacuetur: aut etiam secessum habeat vel ad aures, vel ad partes inferiores tumoribus illic obortis, qui suppurent & fistulentur. Hîc enim, τοὺς ἐμπύους agnoscimus, qui puris à phlegmone mutationem acceperunt: non eos quibus ipsum pus in spatium thoracis erupit: quamuis τὸ ἐμπύημα in vtraque significatione legatur.

113. Coac. 2. prognost. aph. 8. 5. & 18. Coac.

115 Παιδίοισιν ὀξὺς πυρετὸς, καὶ κοιλίης ὑπόστασις μετ' ἀγρυπνίης, καὶ τὸ ἐκλακτίζειν, καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλειν, καὶ ἴσχειν ἔρευθος· σπασμῶδες.

Puerulis acuta febris, aluus nihil reddens, vnáque somni vacuitas; tum calcitrandi vis crebra, coloris item mutatio, & ruboris suffusio; conuulsifica hæc sunt.

PVERVLIS]

PVERVLIS] Præsertim lactentibus, crassiore lacte victitantibus, tum etiam dentientibus, natura crassis & succi plenis, ad septimum vsque annum ætatis. aph.23.3.

ACVTA FEBRIS] Quæ superuacaneum humorem ciendo, nec excludendo, oppressionem facit; neruorúmque imbellium & musculorum collectionem iniussam. Est autem monstri simile, febrem acutam conuulsificam esse, quæ ipsam conuulsionem sanat à repletione natam: cur idem non faciat in puerulis; nisi in promptu adferamus excusationem infirmitatis mollissimorum neruorum.

ET ALVVS NIHIL REDDENS] Vnde sunt repleti multùm & excrementitij pueruli: ob eámque causam conuulsionibus obnoxij. Notanda διάληψις Ionica, quæ astrictionem alui designat, per ὑπόστασιν τῆς κοιλίης, quam alibi nominauit σκληρότητα, ἀπόληψιν: sed tamen constat ὑπόστασιν τῆς κοιλίης, idem significare quod illud prognost. Ἢν γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ, i. nisi aluus secedat. ibidem.

VNAQVE SOMNI VACVITAS] A tetra lactis, & febris, & alui suppressæ anathymiasi quæ facit etiam vt pueruli expauescant & eiulent; quod est infirmi cerebri argumentum, & imbecillæ adeo effingendi virtutis.

CALCITRANDI VIS CREBRA] Ob doloris acerbitatem, & membranarum stimulos & impotentiam.

COLORIS ITEM MVTATIO] Si color pallidus, liuidus, aut ruber euadit: vnde significatio fit prauorum qualitate humorum; sicut ex rubore, sanguinis abundantis.

CONVVLSIFICA SVNT HÆC] Conuulsionem denunciant atque faciunt vniuersi corporis; sed eam fugacem: proptereáque minùs terrificam.

116 Τὰ δ' ἐν τῷ ταραχώδεα, ἄγρυπνα, μέλανα δὲ σύνθετα, αἱμορροεῖ ἔνια.

Qui febrium initijs perturbantur in turbulenta somni vacuitate, vnáque nigra & figurata excernunt; ex ijs nonnulli sanguinem reddunt è naribus.

IAM NOS ad Momi lucernam examinauimus, & ad medendi vsum accommodauimus diuinam illam prognosin quæ sic habet. *Qui febrium initiis perturbantur somni expertes, siquidem stillarit sanguis, indéque sextum morbi diem agentes sint alacriores, sed noctem exigant molestiorem; postridie autem cum sudatiuncula soporati, nec suæ mentis, sanguinem liberaliter fundant; malis omnibus liberatur. Ac talia denunciat aquosa vrina.* 92.Coac. At verò quæ nobis explicanda proponitur, tametsi in limine formam & speciem illius commemoratæ spectãdam exhibeat; longissimè tamen abest à sensu & scopo. Illic enim diorismi sunt eorũ quæ contra legem criticam, febrium initiis apparent & fiunt: cuiusmodi sunt perturbatio mentis & stillicidium sanguinis: quæ tamen beneficio pepasmi ad ægri salutem conuertuntur; & criticã legem ægroti seruãt in signis & causis, à quarto ad septimum diem, quo per liberalem hæmorrhagiam mala omnia recedũt. Hîc autem quæ febrium initiis verenda est perturbatio; vt neque tum sperabilem crisin facit: ita prauorum signorum copula, spem adimit conualescendi: sunt autem praua signa, deiectiones nigri stercoris & figurati, vel potiùs in globulos tanquam in spyrathos caprarum coacti, quod Græci vocant διαχώρημα σπυραθῶδες: quod est eiusmodi; spyrathosum quidem, propter longam in intestinis moram, vbi à febrili calore exaruit; nigrum verò, propter incendium quo interiora ægroti conflagrant. Galenus vocat διάθεσιν καυσώδη, i. dispositionem inflammatoriam: Hippocrates τὰ καυστικά, quorum, vt ait Galenus, vis est, morbum indicare acutum & celeriter iudicandum, ταχυκρίσιμον; ac periculosum profectò, si valde aduruntur. Atque in illo incendio & siccitate interiorum, vnde καυστικὰ sunt etiam excrementa; non potis est salutariter quicquam excerni, vbi vires desunt. Et qui ab exhausto laborant nimium resiccati, neque aluinam excretionem, neque rigorem, neque sudores, neque parotidas, nec alium quemuis abscessum, naturæ commodo, perferre possunt. Itaque præclarè illud, vt cætera omnia, summus præceptor. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα, σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι· μυκτὴρ ἐπὶ τούτοισι ῥηγνύμενος, κακόν, i. Alui interceptæ, quæ pauca nigra in globulos coacta, non, nisi necessitate adactæ laxant; his reseratæ nares, malum. prorrh.6.2. pror.60.f.2.t. prorrh.6.x.

117 Τὰ ἀγρυπνήσαντα ἐξαίφνης ἀλυσμῷ, αἱμορροεῖ· ἄλλως τε κἢν τι προερρυήκῃ· ἦρά γε καὶ μεταφρίξαντες οἱ ἐπ' ὀλίγον περιψύχοντες;

Si quis repentè fuerit somni expers, idémque iactatus; sanguinem profundit è naribus: ídque cùm aliàs; tum si quid antè reddiderit. An verò perhorrescat, qui antè paulisper refrixerit?

ENIMVERO symptomata perturbationis criticæ quæ ad speciem aliquam crisis apparent, ex incertis certa redduntur, quando natura & humor eò sponte cursum inflectunt, quò ipsius crisis incli-

nationem fieri ἀμφίδοξα symptomata non planè testantur. Sunt enim, fateor, obscura & varia hæmorrhagiæ signa; repentina somni vacuitas, & crebra loci atque figuræ mutatio in perturbatione critica: sed ea tamen ex obscuris clara; ex incertis certa efficiet naturę ad hæmorrhagiam propensio, quæ cernitur in sanguinis iam inchoata exclusione. Atque huius theorematis fundamentum præclarè in illo iactum est.
92.Coac. *Talia denunciat aquosa vrina*, quæ ex incerto hæmorrhagiæ signo fit certum: quando à sanguinis stillicidio quarti diei cum vrinæ pepasmo, cæteri dies morbi ad septimum vsque, legem criticam seruauerunt, in signis & causis; tum in perturbatione critica; vel sola vrina colore & consistentia prorsus aquosa, hæmorrhagiæ iamiam futuræ certissimum est argumentum: ad quam stillicidium quarti diei, tanquam ad fontes digitum intendit. Huiusmodi illud est. *Quibus ineunte febre sternutamento excusso, è*
155.Coac. *naribus it sanguis stillatim, siquidem quarto die vrina hypostasin albam exhibeat; febrem per hæmorrhagiam septimo die sanatum iri ostendit.*

Ergo. SI QVIS REPENTE FVERIT SOMNI EXPERS] Quem antè iniuit ex facili: vt ea somni vacuitas tantùm symptωma sit perturbationis criticæ, à naturæ contentione: non autem coacti morbi.

IDEMQVE IACTATVS] Alysmo fugaci.

SANGVINEM PROFVNDIT E NARIBVS] Per excursum criticum, qui citam eductionem habet.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI QVID SANGVINIS ANTE REDDIDERIT] Quia stillicidium illud denunciat naturæ & humoris propensionem; facitque vt illa duo signa ἀμφίδοξα efficiantur τεκμήρια, i. *syllogistica.*

AN VERO PERHORRESCAT, QVI ANTE PAVLISPER PERFRIXERIT] Sanè quidem à frigore prodest horror: cuius concussione fit excussio rei molestæ, per aphor. 59.4.

118 Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς βήσσοντες, καὶ ἐφιδροῦντες μικρὸν κακοήθεες.

Qui circa paroxysmos tussiunt, ac leui sudore subroscidi sunt; grauissimum habent malum.

QVICQVID eiusmodi est, vt inde naturæ infirmitas, causæ morbificæ feritas, partiúmque nobilium offensio denuncietur; ægroto pessimè esse idem quoque significat. Regnabant in Thasiis tusses, cum rauca voce coniunctæ & siccæ, quæ tandem miseros iacere φθινωδῶς coëgerunt. Ac tum horriduli, continenter & vehemẽter hemitritæo laborarunt. Sudabãt illi assiduè: sed non vniuersè, nec liberaliter. E quibus qui dominatu morbi omnino tenebantur; neque tantisper quidem pepasmum in sputo ediderunt: sed in cruditate expectorabilis materiæ morbum exegerunt. Atque fauces eorum dolorificam vim catarrhi expertæ sunt, cum rubore & inflammatione exactum ad morbum. Erant autem tenues, efferæ, acres fluxiones, quæ citò miseros labefactabant.

Ergo. QVI CIRCA PAROXYSMOS TVSSIVNT] Catarrhi citati in pulmones procumbentis feritate; nec tussiendo quicquam extussiunt in paroxysmi horrore: qualis esse solet hemitritæi & phthisis: ex quo duplicem concussionem experiuntur, quæ mutuò se fouet in perniciem ægri.

AC SVDATIVNCVLA] Capitis, ceruicis, atque thoracis; primùm quidem ab oppressione; deinde ab exolutione partium solidarum, & succi alibilis exudantis perenni delapsu.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Duplici concussione: febris & catarrhi ferini conspiratione, causæ morbificæ vi effera, naturæ infirmitate, & partium nobilium offensione, faucium, laryngis, atque pulmonum. Consensus febris & catarrhi cernitur in eadem vtriusque periodo, ab exolutione facultatis retentricis, repletione cerebri, & commotione catarrhi à febrilis ardoris intrò recurrentis anathymiasi tetra & praua.

119 Ες πλευρὸν ὀδύνης καὶ πνιγμοῦ προσγενομένου, οὗτοι ἐμπυοῦνται.

Si cui ad lateris dolorem accesserit suffocatio, purulentus efficitur.

OFFICIVM est medici, tanquam è specula, præuidere futuras morborum successiones & transitus, quando eorum notitiam animo & mente complexus est, per actionum vitia, & vitiorum species
» aut differentias. Vt enim actio læsa partis affectæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, af-
» fectionem ipsam cuiusmodi sit, apertissimè planissiméque ostendit. Præuidendi autem ratio continetur, proposito pleuritidis exemplo, quod perspicuitate & excellentia vincit res cæteras quæ sunt eiusdem generis.

SI CVI] Omnis ętatis, tẽperamenti, cõplexionis, & sexus: maximè verò homini naturâ, vitę instituto, & victus ratione bilioso: vnde plures opportunitates & causæ ὀργασμῶν, i. *humorũ impetus*, sæuiq; doloris.

AD LATERIS DOLOREM] Acerbissimum, sanguinis biliosi affluxu, per inflãmationem membranæ

branæ ſenſus acerrimi excitatum; continenter ſtimulis laceſſentem: à quo ſymptomate omnium moleſtiſſimo, pleuritides nominantur, ὀδύναι τῦ πλευρῦ. 2.de acut.

ACCESSERIT SVFFOCATIO] i. Difficilis reſpiratio, cita in expirando, perquàm moleſta in inſpirando; & quæ paulò antè fuerat parua & frequens, nunc cernitur aſthmaticorum ſimilis, i. ſuſpirioſa quæ difficillimam habet inſpirationem & citam neceſſariò expirationem, ſuffocationis metu, à nimia fuliginis abundantia.

EFFICITVR PVRVLENTVS] i. Mutatio fit inflammationis in vomicam: quia dolor inflãmatorius remedio nullo conuenienter adhibito conceſſit. Ac ſuppuratum illud, cùm ex aliis ſignis perſpicitur; tum verò maximè ſi eius initio difficiliùs ſpirabat æger cum rigore, cuius antea fuit expers; & cum dolore graui, qui antè fuit acutus. Funeſtum eſt autem ſuppuratũ: ſi quidem ſputum eſt bilioſum & purulentum; maximéque ſi die ſeptimo, critico potentiſſimo, vnde opinio fit futuri interitus decimoquarto: niſi affulgeat ſpes bona ſalutis ex optima conſpiratione bonorum ſignorum quæ in ægroto luceant ſplendeántque ab Hippocrate explicata. 2.prognoſt.

120 Οἷσιν ἐν συνεχέσι φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει· θανάσιμον, μὴ γινομένης πυώδους ἀποςήματος· μάλιστα δὲ τούτοισιν εἴθισθαι γίνεσθαι παρ' οὖς.

Quibus in febris aſsiduitate puſtulæ toto corpore ſuboriuntur; mortiferum illud eſt: niſi purulento abſceſſu, qui hîc potiſsimùm ad aures erumpit, periculo defungantur.

ILLÆ DEMVM puſtulæ ſunt peſtiferæ quæ nutu morbi, non autem naturę dominatu erumpũt: quamuis toto corpore eſfloreſcant, nec vllam partem expertem ſui relinquant: vt ea ratione ſpem faciant bonæ valetudinis: quòd talis abſceſſus inferior non ſit morbo: ſed pro materiæ morbificæ abundantia dignè oriatur atque appareat. Sed longè aliter atque ſecus res habet, quando à gargaliſmo hæc fiunt, nec febris finem adferunt, quin faciunt potiùs vt ea vires acquirat eundo; ipſa verò φλυζάκια non iudicant cùm iudicare debent, proptereáque ſunt lethalia.

QVIBVS IN FEBRIS ASSIDVITATE PVSTVLÆ] In morem bullarum exurgentes. Id enim ſignificant τὰ φλυζάκια. Galenus φλυκταίνας interpretatur, earúmque φλυκταίνων hanc eſſe cauſam docet; collectionem ichorum corporis ſuperficiem erodentium. Quarum generationem ex ichoribus venenatis diuinè Hippocrates explicauit. *Æſtiui Cranone carbunculi: denſis pluebat nimbis, idque tempeſtate auſtrina. Ichores ſubnaſcebantur in cute, qui pruritum excitabant, inde puſtulas ambuſtis ſimiles,* φλυκταίνιδας ὥσπερ πυρικαύστοις. Scrire autem licet nomen ichoris vſurpari pro virulento ſero atque maligno. 4. acut. qui locus à Galeno citatur comment. 2. Epid. 4.acut. 2.prognoſt. 2.Epid.

TOTO CORPORE SVBORIVNTVR] Sic Hippocrates; *Cùm intumeſcebant vlcera omnia, tum in pudendis frequentiſsimè.* Et paulò pòſt, ἐκθύματά τε μεγάλα: vbi Galenus, *Perſpicuum eſt, inquit,* τὰ ἐκθύματα *nomen habere* ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν, *quod eſt,* ἐξορμᾶν, *quando humores ſponte ſua in cutim prorumpunt & effloreſcunt:* vt ἐκθύματα 3. Epid. nihil aliud ſint quàm ἐξανθήματα 1. Epid. ſed illa à motu & incitatione; hæc verò à forma & impreſſione. Commemorabile eſt quòd toto ſparſa corpore nihil opis adferant: ſed contrà magis ægros affligant: qua de re illud extat. *Si cui ſalſuginoſa ſputa vnáque tuſsis quieſcunt; ijs totum corpus, velut exanthematis obſitum, rubet: ac tandem aſperitate fit rigidum, iamiam futura morte.* Vt non ineptè hæc prognoſis ad propoſitæ explicationem pertinere videatur.

MORTIFERVM ILLVD EST] Propter humoris efferi ſymptomaticum motum atque refluxum; aut propter ſputi ſalſuginoſi & tuſſis expectorantis ſuppreſſionem: vnde ſuppuratum, cuius argumenta ſunt puſtulæ.

NISI PVRVLENTO ABSCESSV, QVI POTISSIMVM AD AVRES ERVMPIT, PERICVLO DEFVNGANTVR] Vel abſceſſu crurali, qui, vt parotides, ſuppuratum habeat & fiſtuletur. Atque id locum habet in ſuppurato, non autem in febre acuta, niſi cum vrinæ pepaſmo: vt iam demonſtrauimus. 112.& 113. Coac. 110.Coac.

121 Ἐν ὀξεῖ τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχεσθαι, τὰ δὲ εἴσωθεν καίεσθαι, καὶ διψῆν· κακόν.

In acuta febre, exteriora perfrigerari, interiora verò ſic vri, vt etiam ſitim faciant; exitium portendit.

QVANDO febrilis calor molliter & æquabiliter, intus foras perpetuat ſuum curſum, & cum illius appulſu percipitur partium extimarum totiúsque corporis mollitudo; ægro bene eſt: ac talis conſtitutio cenſenda eſt omnium optima, quæ in qualitate habitus conſiderari ſolent. At verò ſi vt excrementa, cuiuſmodi ſunt vrinæ albæ, ſic ea qualitas vniuerſi tractabilis, ſit contra naturam morbi, periodi, ægri, temporis, & tempeſtatis; opinionem facit res ægri peſſum abire. Quod quomodo & cur fiat, ſic explicandum.

IN ACVTA FEBRE] Quæ celeriter, vehementer, & continenter mouetur; éſtque natura omnis intermiſſionis expers, nec vllam quietem promittit: proptereáque ſola hæc frigoris ſymptomatici conſcia eſt.

comment. ad 48. aph. 4.

EXTERIORA] Extimæ partes corporis; quæ ſunt, frons, nares, auriculæ, manus, & pedes: vel etiam vniuerſitatis ſuperficies, excepto ventre & coſtis. Nam τὸ περιψύχεσθαι καὶ ἡ περίψυξις pariter ſimilitérque de vtroque dicuntur.

proπh. 34. 2.

PERFRIGERARI] Non quidem modicè, vt Pythion & Parius; qui modicè facti ſunt alſioſi, vt febris expertes viderentur, cùm paulò antè febris ardore conflagraſſent: ſed paulò pòſt rurſum incanduerunt. At quorum exteriora velut gelu obriguerunt: ſiue ea perfrigeratio ſit firmiter fixa & ſtabilis; ſiue citam habeat caloris fugacis mutationem, de qua iam diximus. Ac citæ illius mutationis in alterutram qualitatem eximiam caloris & frigoris, cauſas propalam explicauimus.

53. Coac.

INTERIORA VERO SIC VRI] Quorum tanti inflammatio eſt; vt faciat ἐπανάκλησιν καὶ ἀπόληψιν, i. *reuocationem & interceptionem* ipſius ſanguinis atque nectaris viuifici, ad reficiendam partium viuacitatem confluentis.

VT ETIAM SITIM FACIANT] Inde ducto humiditatis in partibus illis exhauſto, in quibus ſiccitatis ſenſio, eſt ipſa ſitis: linguam dico, palatum, ſtomachum: quo ſeſe intemperies cordis, pulmonum, iecoris, æſtu conflagrantium, extendit. Galenus in arte.

EXITIVM PORTENDIT] A conſumptione viuifici nectaris in corde atque viſceribus; quam faciet (niſi quàm citiſſimè extinguitur, ſed vix, ac ſæpe, ne vix quidem extinguitur) amplificatio febrilis caloris cum natiuo retracti, quem ipſe pariter accendit: vt ſua ſibi ſint naturæ præſidia iam aduerſa.

122 123 Οἱ συνεχέες διὰ τρίτης ἐπιτείνοντες, ἐπικίνδυνοι. Οἷσι δ' ἂν πυρετὸς διαλίπῃ, ἀκίνδυνον.

Febres continuæ tertio quoque die ingraueſcentes; ſupra modum periculoſæ. Quòd ſi quando febris diſceſſerit; periculi vacatio eſt.

VERSATVR illud in hominum peruagato ſermone, febrem intermiſſionis expertem omnino mortiferam eſſe: participem verò, ſpei plenam; atque iccirco in paroxyſmis ipſis medicum conſolari & ægrum, expectatione releuandi. Etenim febres continuæ ſunt eiuſmodi, quales deſcripſit Hippocrates. *Eſt autem acutiſsimus, maximus, difficillimus, ac denique lethalis, febris continua, morbus.* At quę intermiſſionis participes ſunt; quartana quidem ſecuriſſima eſt, atque libertatis vindex in epilepſia: tertiana verò exacta, citæ eſt criſis, nullíuſque periculi. Sed continuarum febrium vt ſunt periodicæ differentiæ: ita grauiorum aut leuiorum malorum ſigna & cauſæ exiſtunt. Enimuero, *quibus poſtridie quàm inuaſit, exacerbatio febris eſt, malè res eunt.* Et, *tritæophyæ febres, erraticæ, in pares mutatæ; ſunt contumaces.* Etenim quæcunque apparent & fiunt contra naturam morbi, pro peſſimis haberi debent: quoniam febris acutæ materia bilis eſt, quæ naturaliter imparibus diebus cumulata mouetur. Quid igitur facit continuas tertio quoque die ingraueſcentes, videri periculoſas; cùm illæ naturaliter, proprio ſcilicet bilis motu, exacerbentur? In promptu cauſa eſt, quam ſic ordine explicabo.

84. Coac.
39. Coac.

FEBRES CONTINVÆ] Omnis intermiſſionis expertes, proptereáque omnium acutiſſimorum, grauiſſimorum, & mortiferorum malorum capaces: ob eam ſanè cauſam, quòd vel in viſceribus, vel in maioribus venis atque arteriis, tanquam in ergaſtulo, maligna cacochymia præditæ ſtabulentur.

TERTIO QVOQVE DIE INGRAVESCENTES] Non quidem ſimplici & periodico motu, qui fit ſecundum naturam acutæ & tertianæ: ſed grauiorum malorum incremento, quæ cernuntur in febris ardore, doloris acerbitate, iactatione, cardiωgmo, delirio, vigiliis, inexplebili ſiti. Denique in omnibus ſymptomatis tranſlationis malignæ qualitatis, & inflammationis; cuiuſmodi ſunt tritæophyæ. *Toto tempore reliquo remittentes, criticis diebus exacerbatæ trahentéſque in peius. Parum certè, inquam, remittentes: ſed paulò pòſt rurſum vehementiùs exacerbatæ, criticíſque verſæ in deterius.* Cuiuſmodi ſunt etiam hemitritæi, *continenter in acutius ductæ.* Nam febres omnes continuæ, quæ διὰ τρίτης, i. *tertio quoque die* exacerbantur, cum acceſſione grauiorum malorum; aut ſunt tritæophyæ, aut hemitritæi: de quarum febrium natura ſatis iam multa ſcripſimus.

comment. 2. 1. Epid.
27. & 39. Coac.

PERICVLOSÆ] Tritæophyæ quidem; quòd à longinquitate temporum & laborum amplificatione, & praua colliquatione; abſceſſus prauos faciant: hemitritæi verò, quòd aliorum quoque malorum

lorum accessionem habeant, & grauiorum propagationem faciant; vt lethargi: quia sunt φρικώδεες, i. *horriferæ*; propterea{q}; ipsas dixit esse τῶν λοιπῶν θανατωδεστάτας, i. *inter omnes maximè mortiferas.* 1.Epid.cōm.3.

Qvod si qvando] i. Quonis modo; siue sit longa accessio, breuis intermissio; aut contrà.

Febris discesserit] Videlicet tertiana quæ διὰ τρίτης mouetur, sed intermissionem habet, quia. *Quibus in febribus rigor cietur, eodem ipso die febres exoluuntur.* Cuius intermissionis causam Galenus comment. in illum aphorismum doctissimè explicauit. aph.43.4. aph.65.4.

Pericvli vacatio est] Quoniam febres intermissionis participes, malignæ & venenatæ qualitatis, & inflammationis sunt expertes: quæ duæ sunt causæ funestæ in febribus, quas putris humor accendit.

124 Ἐν μακροῖς πυρετοῖσιν, ἢ φύματα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται· καὶ ἢν γένωνται, οὐκ ἀχρεῖοι.

In febribus diuturnis, aut phymata solent, aut in articulis dolores oriri: qui ita coorti, non sunt inutiles.

Hippocratis illud est. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, ἢ εἴσω ῥέπουσιν· ἢ διαδοχὴ ὅπη δεῖ, i. Omnino à pepasmo natura triplicem viam inuenit qua deducitur ad conseruationem sui, morbúmque depellit; aut enim foras excludit sudore laudabili, ictero critico, exanthematis quoque ipsis; aut introrsum excernit, deiectionibus, vrinis, hæmorrhagia; postremò transitum facit materiæ morbificæ, per διαδοχὴν, i. *traditionem* supernè deorsum, è directo & procul, in partem capacem, vbi tumor nascitur, nec morbo impar, nec ipsius potens naturæ. Atque si in natura vegeta, validæ sint vires contra humorem biliosum & tenuem, cum libertate meatuum; sanè in eo meabili corpore, quod vocant εὔροουν, sperabilis excretio est à pepasmo, introrsum, aut foras: quatenus natura & humor, huc, illúcve cursum inflectunt. At verò si naturæ, humoris, meatuum quoque ipsorum sit impar conspiratio ad excretionem; vnius tantùm vitio, aut naturæ infirmioris, aut materiæ contumacioris, aut etiam quia meatuum libertas desideratur; morbi diuturnitas à pepasmo per abscessum excutitur: quem facit materiæ ἀπόθεσις, i. *depositio* intus foras, aut supernè deorsum; quò natura viam affectat, & vbi iam excipiendi præparatio est. Nam in affecta ætate, collapsis iam viribus, materiæ contumacia, meatuúmque angustia; vt neque excretio, sic neque abscessus fit vllus, sed corruptionis successio est: vnde mira morborum subinde nascentium multitudo.

Ergo. In febribvs diutvrnis] Quæ ægri vtilitati productæ sunt à vigesimo ad quadragesimum diem, & vltrà; neque doloris ab inflammatione nati; neque incidentis causæ extrinsecus, vel ab ægroti contumacia, vel à medici imperitia; diuturnitatis excusationem adferunt: sed vnius tantùm pepasmi difficilis, cuius difficultas, vel in materiæ contumacia, vel in virium infirmitate consistit.

Avt phymata] Acsi diceret. Si naturæ expellenti, morbifici humoris crassitudo, vel ipsa meatuum angustia morem non gerat; atque in excretionis ipsius conspiratione sit impar naturæ: phymata oriri solent, i. tubercula, furunculi, tophi, exanthemata, ecthymata, phlysacia, phlyctænæ, & quæ sunt eiusmodi. Nam phymata suo velut ambitu continent omnia mala cutis & carnis, quæ veniunt ab iis quæ sunt in habitu corporis inutilia: ne sim ambitiosus in diorismis τῶν φυμάτων, quæ ἀπὸ τοῦ φύειν, nomen habent, i. *à fundendo*; vnde dicitur fundus: *Fundit humo facilem victum iustissima tellus.* 2.Epid.

Avt in articvlis dolores oriri] Quasi ita velit. Si non tam ipsius naturæ vitio, quàm materiæ contumacia; excretionis ratio intus, aut introrsum foràs, subsistit; dolores in articulis cooriuntur, prolapsu materiæ in eas partes infirmas, laxas, atque capaces. Atque ita comparata est febrium continuarum historia, sicut intermittentium diuturnarum, vel erraticarum; vt febris quartanæ successionem habeant.

Hoc spectat igitur vt intelligamus; diuturnam febrem continuam secundi iudicij, siquidem ipsa diuturnitas in materiæ contumacia, nō in naturæ infirmitate consistit; abscessum habere intus foras ad cutim: sin autem humoris dominatu tenetur naturæ imbecillior vis expultrix; abscessum fieri introrsum, supernè deorsum.

Qvi ita coorti, non svnt invtiles] Vide 25.26.27.28.29.30.31.3.prognost. Requirenda etiam explicatio ex 44. aphor.4.

125 Κεφαλαλγίη ἐν ὀξεῖ, ὑποχόνδριον ἀνεσπασμένον, μὴ ῥυέντος αἵματος ἐκ ῥινέων· ἐς φρενιτικὸν τελευτᾷ.

Cephalalgia in febre acuta, hypochondrium sursum intrò reuulsum, sanguine non prorupto è naribus; phrenitidis habent euentum.

IN MORBIS acutis ad prædicendum τεκμήριον certa est, quæ ex hypochondriorum tractabili habitu & situ initur. Bona hypochondria vel potiùs optima, quæ vocat εὔογκα καὶ λαπαρὰ i. *solida, succi plena & mollia*; vel in distentionis, & contractionis mediocritate posita, opinionem faciunt bene constitutæ naturalis œconomiæ, ex bona complexione & temperamento viscerum quæ in hypochondriis continentur: proptereáque bonæ valetudinis in morbis acutis futuræ, maximè verò in febribus. Contrà de hypochondriorum triplici inæqualitate, cuiusmodi ea fuerit, semper verendum: siue ea percipiatur in ardore; siue in contractione aut tumore, quem vel inflammatio dolorifica, vel inflatio, vel scirrhus expresserit; siue in duritate recens oborta, aut quæ iam in vetustatem inciderit. Sed inter ea genera inæqualitatis hypochondriacæ, cōtractio principatum obtinet, quæ fit intrò sursum diaphragmate inflammato: de qua hoc loco sermonem instituit.

CEPHALALGIA IN FEBRE ACVTA] Capitis dolor prægrandis & contumax, febris acutæ consectarius per propagationem causæ morbificæ, non autem per transitum, vnde expectetur hæmorrhagia critica: qualem cephalalgiam vtrinque superuenientem & vtroque inclinatam; scilicet ad fœlicem exitum morbi, vel ad ægroti exitium; descriptam & expressam legimus in Epid. & in prognost.

HYPOCHONDRIVM SVRSVM INTRO REVVLSVM] i. Si ad cephalalgiæ acerbitatem symptomaticam, prauum accesserit signum; quod cernere est in hypochondrij sursum intrò reuulsione, quæ nunquam accidit proprio hypochondriorum vitio, sed alieno; diaphragmate scilicet inflammatione obsesso, in cuius contagionem & sympathiam trahitur peritonæum, quod adiacet hypochondriis, ac veluti obliqui septi transuersi manibus, foris intrò & sursum versus, ipsum abripitur: ac tum hypochondria, suspensi tactus appulsum ferre vix possunt.

[Margin: prorr. 10. f. 2. 1. 55. Coac. hist. 2. 1. Epid. & 5. part. 2. 3. Epid.]

SANGVINE NON PRORVPTO E NARIBVS] Quia liberalis hæmorrhagia sæpenumero cephalalgiæ finem adfert, dolorésque sanat inflammatorios hypochondriorum; siue illa sint vacua, siue distenta. Ac sanè illa crisis hęmorrhagię, iuuenum propria est, intra septimum morbi diem: alioquin cita mors venit, nisi virtute naturæ, ad vigesimum producantur; ac tum suppurato sanescunt: perrarò autem profluuio sanguinis.

[Margin: 5. prognost.]

PHRENITIDIS HABENT EVENTVM] i. Ad phrenitidem conuersio fit, denegata crisi propria cephalalgiæ febrilis, & hypohcondriaci doloris inflammatorij. Phrenitis autem venit; tum à diaphragmate inflammato; tum à cephalalgia febris acutæ consectaria. 3. περὶ νόσων, & 1. Epid.

126. Τὰ λειπυρικὰ, μὴ χολέρας ἐπιγινομένης, οὐ λύεται.

Lipyriæ febres, non nisi superueniente cholera, exoluuntur.

QVEMADMODVM cephalalgia, febris acutæ consectaria; tum hypochondriacus dolor inflammatorius, vnde vtrinque de phrenitide vereri oportet, sanguinis liberali profluuio exoluuntur: sic lipyria febris, quæ malignâ cacochymiâ proximè ad pestilentem accedit, symptomatum est plena grauissimorũ; propria humoris morbifici, & sola excretione sanescit: neque aliter curationem recipit. Est enim
» consentaneum, vt quò natura & humor viá affectant, eò conuenienter per loca lege naturæ cōmoda,
» neq; ex euentu incōmoda moueantur. Estq; omnino triplex inclinatio vnde purgandi via tũ iussa, tum iniussa initur; vna quidem naturæ; altera humoris morbifici; tertia partis obsessæ. Nam iuuenes per hæmorrhagiam, febribus ardentibus vt plurimùm defunguntur; senes verò per dysenteriam. Sic æstate bili morem gerimus, sursum mouendo: pituitæ verò hyeme, deorsum ducendo. Et quorum morborum curatio in sola purgatione consistit, si quidem illi diaphragmate superiorem locum teneant, vomitione: contrà si inferiorem, deiectione curandi sunt. Ac ne omnia consecter quæ sunt innumerabilia, comprehendam breui. Sic enim statuo; purgationis modum, vt spōte sua ex impulsu naturæ, motu humoris, & meatuum conditione suscipitur: ita ex tribus illis quę modò recēsui, à medico artificiosè captādum esse, artificio scilicet ad imitationem naturæ comparato.

[Margin: περὶ τῶν ἐν τῆς παθῶν.] [Margin: 2. de diæt. acut.]

Ergo. LIPYRIÆ FEBRES] Quæ sunt eiusmodi, vel à calore, quo extimas partes defraudāt; vel à mœrore & anxitudine inseparabili; qualis est τῦφος primi generis; qualis etiam quarti. Ac sanè partiũ extimarum frigus, lipyriæ consectarium esse solet; non quidem natiui caloris retractione, vel interceptione, vt ferè fit in ardentissimis febribus: sed facultatis vitalis exolutione, quam facit bilis morsu & stimulis sæuissima stomacho qui sensus acerrimi est. Nã lipyriæ materia biliosa focũ habet in aluo, vnde prohibetur exitu à contumaci obstructione, partiúmq; obsessarum lãguore, facitque homines πικροὺς καὶ περιλύπους, i. *amarulentos & mœstos*, fastidio & contumacia insolentissimos, anxitudine miserabiles, omnis figuræ & loci impatiẽtissimos, somni expertes: cum spiratione in faucibus elisa, quam πνεῦμα προσπταῖον vocāt ἐν τῇ ἄνω φορῇ πυκνὸν, ἢ μέγα λίην, i. *respirationem offensantẽ, ascensu crebram, & valde magnam*. Nonnunquam etiam labrum inferius cietur, vnáque manibus contremiscunt. Denique ita comparata est lipyriæ febris ratio, vt eam iure optimo κακοηθεστάτην Galenus nominarit.

[Margin: comment. ad 48. aph. 4.]

NON NISI CHOLERA SVPERVENIENTE] Prægrandi & cita perturbatione alui, sursum deorsumq; pariter æqualitérq; citatę. Sic enim χολέραν Paulus descripsit; quantùm fideliter conuertere potui. Pauli verba sunt. Ἡ χολέρα, τῆς γαστρός ἐστιν ἄμετρος ἐκταραξις, κάτωθέν τε καὶ δι᾽ ἐμέτων γινομένη. Quã descriptionem ille Galeni simia transtulit in suum librum, ex cōment. ad 4. περὶ διαίτης ὀξέων. Atq; talis cholera verè simplicitérq; dicitur, vt nihil necesse sit alteram ad huius loci explicationem adferre, quam vocat Hippocrates χολέραν ξηρὰν.

[Margin: cap. 39. 3.] [Margin: 4. de acut. diæt.]

ξηρᾶς: ad cuius curationem vomitu interdicendum; aluus ducenda clystere pingui & calido; balneo dulcis aquæ, & oleo corpus fouendum; somno indulgendum; vinóque tenui meraco & veteri; cibis abstinendum; & lacte asinino vtendum. Quæ omnia siccæ choleræ alexiteria, febris lipyriæ sunt deleteria. Est igitur hoc loco subaudienda χολέρα absolutè dicta; quam paulò antè descripsimus: quę quidem cum sicca communem habet excretionis modum; hoc vno excepto, quòd siccæ choleræ flatulenti spiritus acerrimi irritatio est; huius verò efferi indomitíque humoris sursum deorsúmque excretio.

EXOLVVNTVR] Vacuatione propria humoris morbifici, i. bilis: & partium obsessarum neoterismo, i. temperamenti & complexionis inde comparata integritate.

Existit hoc loco difficilis quæstio, vtrum lipyria, quæ in erysipelate alui consistit, quæque maligna cacochymia superat omnes febres, si pestilentem exceperis; vacuatione quiescat, cùm illud sit in confesso omnibus; nullam eiusmodi febrem ita sanescere, quæ coniunctam habeat cum inflammatione cacochymiam malignam. Sanè quidem si tantam natura potentiam habeat, vt per se ipsa moliri possit exclusionem, vnde nihil reliquiarum supersit. Atque id miraculó apponendum: quoniam difficillimus est morbus, quem effugiunt pauci: maximè verò quãdo lipyria venit æstate, cùm violento Sirius æstu, terras exurit: non autem autumno, à vini mustei bibacitate, & baccarum edacitate; quam diárrhœa funditus ex aluo tollit. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

Sed illud maiorem iudicandi difficultatem parit, quod ait; lipyriam febrem non nisi superueniente cholera posse sanari; cùm ipsa cholera sit peracuta, vnde cita mors venit per σπασμὸν, i. *contractionem* maximè furatum. Eam difficultatem omnino tollit, quòd cholera hîc superuenit; non exolutione virium, sed alui concussione. Deinde quòd aluo molestiis omnibus lipyriæ febris defuncta, cessat ipsa cholera: vt verè illud videar esse dicturus; eam demum choleram in bonis ducendam, quæ contentione alui suscipitur contra vim febris lipyriæ, in aluo stabulantis.

127 *Ἴκτερος, πρὸ μὲν τῆς ἑβδόμης ἡμέρης ἐπιγινόμενος, κακόν. ἑβδόμῃ δὲ, καὶ ἐνάτῃ, καὶ ἑνδεκάτῃ, καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κρίσιμον, μὴ σκληρυνόντων ὑποχόνδρια· ἢν δὲ μὴ, ἐνδοιαστόν.*

Icterus ante septimum diem, insidiosus. At septimo, nono, vndecimo, decimoquarto proruptus; salutaris, qui hypochondria non obdurat: sin autem, anceps.

PERMAGNI naturæ interest quando quid fiat; quídve appareat in morbis acutis. Vt enim τὰ κρίσιμα non sunt eiusmodi, quæ apparent morborum initiis: ita nihil salutariter potest excerni, quando natura morbificis causis opprimitur, éstque humoris cruditas & contumacia: idque cùm aliàs, tum verò in phymate vniuersali, cótinuo, quod in cutim effunditur intus foras: cuiusmodi est morbus regius, quem ἴκτερον Græci vocant. Est enim phyma icterus: quemadmodum & phlyzacia, siue ecthymata, aut exanthemata: & funditur intus foras ad cutim loco sudoris in crisi acutorum morborum: quemadmodum icterus symptomaticus, introrsum per cutim, quando iecur in vitio est, oppilatione, inflammatione, aut scirrho: quæ triplex est omnis ἡ κακοπραγία, quam expressit Galenus. Sed icterus criticus acutorum morborum, eiusmodi esse nequit ante septimum diem: quoniam phyma est vniuersale atque continuum; quod, vti iam dixi, funditur intus foras ad cutim; non autem introrsum per cutim, quo multùm fœdati icterici esse solent. Atqui phymatum & abscessuum criticorum non tam facilis, nec tam cita explicatio est, quàm excretionis quæ intus & introrsum foras suscipitur liberali sudore & hęmorrhagia. Hîc enim meabile corpus est, quod Græci vocant εὔρουν; naturæ virtute, meatuum libertate, & humoris morbifici præparatione. At verò in phymate, aut vis expultrix imbecillior est; aut materia contumacior; aut ipsi denique meatus angustiores.

Quæ cùm ita sint, planè efficitur quòd ICTERVS] i. Defœdatio cutis à bile flaua, intus foras ad cutim effusa.

ANTE SEPTIMVM DIEM] Quo alter quaternarius absoluitur, & cuius crisis à primo quaternario denunciari solet, prospicique tanquam è specula; & ante quem septenarium τὰ κρίσιμα non sunt verè κρίνοντα: proptereaque funesta, aut certè sinistri iudicij.

INSIDIOSVS] Quoniam die quarto significatus non fuit, editis pepasmi signis, vnde certamen naturæ & morbi septimo est in procinctu. At nihil optabilis iudicij esse potest, neque in perturbatione critica, neque in ipsa crisi, quod antè, sui certaminis significationem loco non habeat; non solùm ad excretionem, sed etiam ad phymatum effusionem. Talem Hermocrates morbum regium expertus fuit, qui tandem post crebros relapsus, 27. die interiit. Fuit item Phanagareoni, sexto die proruptus. Quod idem contigisset Heraclidæ ab ictero sexti diei, nisi triplicis vacuationis beneficio, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, & perirrheæ; calamitosam vim morbi depulisset.

AT SEPTIMO, NONO, VNDECIMO, DECIMOQVARTO PRORVPTVS] Diebus nempe criticis: ob eam sanè causam, quòd imperio & nutu naturæ res eant, & κατὰ λόγον suscipiantur,

in paroxyſmis dierum imparium. Ex quo apparet, icterum ſolius febris continuæ indicatum eſſe; quòd hîc dierum meminerit, non periodorum; & inter cæteros, decimiquarti.

SALVTARIS] Id enim ſignificat τὸ κρίσιμον, abſolutè ſimpliciterque expreſſum: quemadmodum & ipſum nomen τῆς κρίσεως.

QVI HYPOCHONDRIA NON OBDVRAT] i. Modò hypochondria non ſint dura; ſiue illa duritas primigenia fuerit; ſiue ipſius febris conſectaria: vt ſæpe fit irrito naturæ motu. Quod accidiſſe legimus ei cui decimoquarto morbi die iecur intumuit. (lib. 2. Epid.) Eſt autem illius duritatis cauſa, inflatio, ſcirrhus, & inflammatio: ex quibus cauſis icterici multùm fœdati pereunt; albáque deiectio iis vnà ſecedit cum vrinis eruoſis, ac ſaturato colore flauis. (38. Coac.)

SIN AVTEM, ANCEPS] i. Ancipitis iudicij ab inflatione; ſiniſtri verò ab inflammatione & ſcirrho. Ac ſi diceret; talis icterus ante & poſt ſeptimum diem calamitoſus: quia ſymptomaticus à viſcerum cacopragia, quæ diebus criticis tolli non poteſt. *Ictericis durum iecur fieri, malum.* (aph. 42. 6. part. 2. & 3. lib. 3. Epid.) Fuit in Hermocrate ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρώς, i. *diſtenſio mollis.* Fuit Apollonius μεγαλόσπλαγχνος, i. *viſceroſus*; idem habuit περὶ τὸ ἧπαρ ὀδύνην ξυνήθη, i. *conſuetum circa iecur dolorem.* Vterque ictericus factus interiit.

(malè erat ἀσυνήθεις.) 128 Αἱ πυκναὶ διὰ τὴν αὐτὴν ὑποστροφαὶ, περὶ κρίσιν ἐμετώδεες, μελαίνων ἐμέτων ποιέουσι· γίνονται δὲ καὶ τρομώδεες.

Crebri eodem modo relapſus qui ſub criſin ſunt vomitores, tabi atri vomitionem faciunt: exiſtunt etiam tremoriferi.

VERISSIMVM illud eſt quod vulgo dici ſolet. Frangit arcum intenſio. Sic laſſitudine artus franguntur, cùm diu multúmque in ſuo quique officio laborarint: quamuis nulla alia rei moleſtæ, quàm exercitationis nimiæ ſenſio excitetur. Sed longè aliter ventriculi ſe res habet quando is vomiturit, vomit, atque ſingultit. Tum enim non ſolùm affligitur concuſſione; ſed etiam rei ipſius moleſtia quæ concuſſionem ipſam facit. Ex quo efficitur vt ſi in vomitu perſeueret, pro excrementis pituitoſis, æruginoſa & atrabilaria tandem excludat: maximè verò ſi bilis perennitatem adferant crebri relapſus: (ſent. 5. part. 1. 6. Epid.) de quorum natura & cauſis hoc loco dicendum eſt; tum autem quare ſint vomitores; tabíque atri vomitionem faciant; atque tremorem adferant.

CREBRI RELAPSVS] i. Si febris à diſceſſione, cùm vale dixerit, velut poſtliminio reuertatur: quod Græcis ὑποστρέφειν, vnde ὑποστροφαὶ nomen habent, morbíque ipſi nominantur ὑποστροφώδεες; & quæ ὑποστροφὴν ipſam faciunt, τὰ ὑποστροφώδεα, καὶ τὰ ὑποστροφικά.

EODEM MODO] i. Iiſdem periodis quaternariorum, ſeptenariorum, & vicenariorum: quod illud eſt, κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων: (aph. 1. part. 4. lib. 6. Epid.) vt in duobus fratribus & cæteris quorum iudicia & relapſus narrantur 1. Epidem. Vel. EODEM MODO] i. Typo ſimili, & æquali periodo: quod ferè accidit, vel importuna morbi exacerbatione quæ loco non fit; vel præpropera excretione; vel à reliquiis quæ ſuperſunt. Vt enim quæ ſuperſunt reliquiæ, relapſus adferunt: (2. aphor. & 84. Coac.) ſic etiam quibuſcunque non critica lege febres quieſcunt, poſtliminio reuertuntur.

VOMITORES] Non quidem liberali & libera vomitione: ſed nauſeabunda potiùs alui proritatione, quam vocat ἕλξιν δὲ ἀπὸ ἐμέτου, vel τὰ ἐμετώδεως ἑλκόμενα, vel σμικρὰ ἐμέσματα ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα. (59. Coac. prorrh. 2c. ſ. 3. 1. & 26. ſ. 2. 1.)

TABI ATRI VOMITIONEM FACIVNT] Quia nigrum fit excrementum, quod priùs erat flauum: tum febris ipſius ardore & crebro relapſu; tum crebrò irrita ventriculi proritatione: quemadmodum phreniticis accidere legimus, de quibus extat. (107. Coac.) *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores redduntur, vomitum illi nigrum denunciant.* (prorrh. 30. ſ. 1. 1.) Vbi Galenus ſic ait. *Vomitum quidem illi denunciant, ptyeliſmo; nigrum verò, perfrigeratione.*

EXISTVNT ETIAM TREMORIFERI] Relapſus illi ἐμετώδεες, i. potiſſimùm manibus contremiſcunt; ſtabulante in aluo bile: & increſcente malo. Exiſtunt etiam conuulſifici, faciúntque σπασμοὺς τῶν γαστροκνημιῶν, i. *muſculorum conſtituentium ſuras.* 5. aphor.

129 Τὰ ἐν τεταρταίοισι πυρετοῖσι ἀλγήματα παροξυνόμενα, τεταρταιοφυῆ ποιέεται, καὶ θρομβώδεα αἵματα διαχωρέει.

Quæ tertianarum febrium paroxyſmis ingraueſcunt mala; eorum gentilitia ſunt.

EXPLICATIO petenda ex 123. *Febres continuæ tertio quoque die ingraueſcentes, valde ſunt periculoſæ.* Nam alterum prognoſεως membrum non bene cohæret, nec reuera eſt συνακόλουθον. Illud verò τεταρταιοφυῆ conſultò verti *paroxyſmorum tertianorum gentilitia*; non quidem ſimplici & periodico motu, qui fit ſecundum na-

cundum naturam acutæ & tertianæ: sed grauiorum malorum accessione, quæ in commentariis nostris ad illam prognosin recensentur.

130 131 Ἐν πυρετοῖσι κατὰ φλέβα τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ σφυγμὸς καὶ πόνος, ἐς δυσεντερίην ἀποτελευτᾷ. Τὸ μεταβάλλον πολλάκις χρῶμα κατὰ θερμασίην, χρήσιμον.

In febribus quæ cum dolore micant in collo venæ, dysenteriæ habent euentum. Huc spectat etiam crebra coloris in calore mutatio.

ENIMVERO arteriarum in collo micantium pulsus aspectabilis, non est proprium dysenteriæ signum, nec etiam hæmorrhagiæ: quemadmodum nec crebra coloris in calore mutatio: nisi in febribus à natura iam deuictis. Nam febrium initiis pulsus & coloratio subinde noua, certissima sunt argumenta τῆς δυσκρισίας parotidum, conuulsionis, atque phrenitidis. 87. Coac.

Ergo. IN FEBRIBVS] Quarum pepasmi sperabilem faciunt crisin.

QVÆ CVM DOLORE MICANT IN COLLO VENÆ] Pulsu aspectabili medico, & ægro perceptibili non admota manu, cum sensione rei molestæ à repletione particulari sanguinis cum ardore coniuncta.

DYSENTERIÆ HABENT EVENTVM] In senibus: sicut hæmorrhagiæ in iuuenibus. Qua de re commemorabile illud est quod scripsit Hippocrates. *Proruptæ sunt plurimis hæmorrhagiæ: potissimùm verò adolescentibus & ætate florentibus. Peribant autem ferè omnes hæmorrhagiæ expertes. Seniores verò ad ícteros, perturbationes aluinas, aut etiam dysenterias deducebantur: vt Bion. Popul ita sunt etiam dysenteriæ.* Itaque non inconsideratè micantium arteriarum pulsus dysenteriam, ex euentu, denunciare putabitur, vt hæmorrhagiæ succedaneam, ad quam propriè apparet pulsus ille in superata febre. Quatenus autem pulsus ille sit dolorificus, & ad hæmorrhagiam appareat, vide comment. Galeni ad aph. illum. *Vehementi in vlceribus pulsu hæmorrhagia superuenit.* 21. lib. 7. Conuenienter autem videor cum hac prognosi illud quod sequitur coniunxisse. HVC SPECTAT ETIAM CREBRA COLORIS IN CALORE MVTATIO: alioqui nihil præ se fert boni, iuxta illud. *Si noua coloratio subinde inducatur, diuturnitatem morbi ostendit.* aph. 40. lib. 4. Ex quo efficitur, coloris mutationem in perturbatione critica, sperabilis esse boni. Contrà in propagatione morbi, ancipitis esse iudicij: quoniam affectiones variæ, vnde coloris varietas, non tam facilè à natura vincuntur, quàm simplices & vniusmodi.

132 Τοῖσι χολώδεσι πνεῦμα μέγα καὶ πυρετὸς ὀξὺς, μετὰ ὑποχονδρίου ἐντάσιος· παρ᾽ οὖς ἀφίστησι.

Biliosis hominibus respiratio magna, & febris acuta, cum hypochondrij tensione coniuncta; ad aurem se recipit.

QVÆ IN hac prognosi commemorantur signa, sunt quidem syllogistica ascensus ad superiora, vnde τεκμάρσις iniri debet hæmorrhagiæ potiùs, quàm parotidum: nisi fortè quis ipsas dixerit hæmorrhagiæ consectarias ex euentu; quòd excretionis imperfectæ, facilis in abscessum conuersio fiat. Notum est illud. *Si quid ex fluentibus relinquatur, promptus ad abscessum morbus.* aph 18. partis 6. Epid.

Ergo. BILIOSIS HOMINIBVS] Natura atque diæta, i. victus ratione & vitæ instituto: vnde sanguinis bile perfusi facilis gargalismus ad caput, facilisque orgasmus.

RESPIRATIO MAGNA] Et frequens: quæ signum est ἀξιόλογον cordis prægrandi æstu incandescentis: vnde micantium arteriarum pulsus magni, veloces, & crebri.

FEBRIS ACVTA] Concepto in bile febrili ardore, quæ in maioribus venis & arteriis stabulatur: quam hæmorrhagiæ singularem esse causam in causo scripsit Galenus.

CVM HYPOCHONDRII TENSIONE CONIVNCTA] Enimuero hypochondrij tensio doloris expers & inflammationis, τὴν κάτω ῥοπὴν denunciat: quemadmodum & tensio dura ac dolorifica inflammationis propria, hæmorrhagiam salutarem vnicam habet. lib. 1. & 3. prognost. Sed ea tensio sic habetur parotidum prænuncia, si hæmorrhagiæ quantitas desideretur ad perfectam & criticam exolutionem febris acutæ. Sic enim Galenus comment. ad illam sententiam. *Hypochondrij tensio cum comate & cephalalgia, parotidas eructat.*

AD AVREM SE RECIPIT] i. Parotidem facit: non quidem sponte sua, quæ ad hæmorrhagiam viam affectat: sed deriuatione reliquiarum excretionis, atque vt ita dicam, παροχετεύσις: quò spectat illud. *Laboriosa febre laborantibus, ad articulos & maxillas sunt abscessus expectandi.* aph. 31. 4.

133 Οἱ ἐκ μακρῶν ἀναλαμβάνοντες, εὖ σιτοῦ, μηδὲν ἐπιδιδόντες ἐπιστρέφουσι κακοήθως.

vel κακοήθως.

Qui diuturno defuncti morbo, ex animi sententia cibum capiunt, neque proficiunt, grauißimè relabuntur.

Explicatio continetur comment. Galeni ad aphorismos 8. & 31. lib. 2.

134 Οἷσιν ἐν πυρετοῖσι φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισι σφυγματώδεες, καὶ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρὸν χρόνιον. Καὶ οὐ παύονται χωρὶς αἵματος. ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλῆς, ἢ λυγμὸς, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδυνῆς ἰσχίων.

Quibus in febribus temporum venæ micant, vnáque facies succi plena atque decora; nec hypochondrium molle est; diuturnum. Nec verò illæ quiescunt, nisi prorupto liberaliter è naribus sanguine, aut conuulsione, aut etiam coxarum dolore.

Divturnorvm morborum, nec simplices, nec vniusmodi ferè sunt crises: maximè verò quando cum pepasmi difficultate, quæ diuturnitatis causa est, viscera in vitio sunt: vnde accessio diuturnitatis.

Ergo. Qvibvs in febribvs] i. Si cui in febris assiduitate, nec dum sperabili eius vacatione ex iis quæ apparent & fiunt: vti spes crisis affulget in perturbatione critica; iam antè signis pepasmi denunciata.

Temporvm venæ micant] Pulsu aspectabili medico, explicatis multùm arteriis, quarum maiores motus & citatiores natura ciet ad expulsionem rei molestæ: proptereáque eam micandi insuetam rationem aliter expressit. (sent.16.part.2. 6.Epid.) φλέβες κροτάφων οὐχ ἱδρυμέναι, i. *temporum venæ instabiles*.

Vnaqve facies svcci plena atqve decora] Sic mihi rectè videor explicasse illud πρόσωπον ἐῤῥωμένον, i. ad verbum, *facies beneualentium similis*, & potissimùm sui: cui opponitur προσώπου διαφθορὴ, i. *faciei vitium*. Est facies succi plena, quæ cernitur in colore & mole: sicut decora in charactere. Apparet enim sæpe facies saturato colore rubro suffusa: sed vultuosa, δυσωπίος, & aspectu terribilis, quæ (prorrh. 14. s. 2. 1.) πρόσωπον ἐῤῥωμένον dici non potest. De qua legitur. Προσώπου εὔχροια, καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, πονηρόν, i. *Facies aut læta & viuida, aut demissa nimis & mœsta, mala.* Et. Μετώπου ξυναγωγὴ ἐπὶ πυρέοισι, φρενιτικόν, i. *Frontis his contractio, phrenitica.* Itaque facies bella, succi plena, atque decora, quæ in febre non leni nullam ostendit remissionem, sed potiùs intensionem habet; aut certè manet eadem, ad diuturnitatem (aph. 27. lib. 2.) morbi apparet. Verumenimuero, si ille faciei saturatus rubor sit extraordinarius ἐκ τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου, i. *albiore modo*; parotidum erit prænuncius; per deriuationem denegatæ, aut imperfectæ hæmorrhagiæ. Sin autem (sent.16.part.2. 6.Epid.) τὸ χλώασμα λαμπρὸν, i. *illustris rubor* mutationem habeat εἰς τὸν λευκοχρωτερον τρόπον, i. *in modum albidiorem*, abscessum in articulis fore denunciat.

Nec hypochondrivm molle] i. Non in mediocritate contractionis & distensionis positum: sed prominulum ab inflatione quam facit contumax oppilatio, non autem ab inflammatione, neque à scirrho. Etenim hypochondrij distensio fugax & critica, quæ in acutis febribus hæmorrhagiam; in transitu purulentorum pulmonum, cruralem abscessum denunciat: illa, inquam, distensio hîc locum non habet.

Sequitur enim. Divtvrnvm] Ex materiæ contumacia, & generatione perenni. Est enim generationis perennitas in vitio hypochondrij.

Nec vero illæ qviescvnt nisi prorvpto liberaliter e naribvs sangvine] A citatiore & maiore pulsu, quem eò natura ciet, fortiúsque potentiam excretricem mouet, vt se exoluat molestiis causarum morbificarum: atque ita sanguinis profluuia infert. (aph. 21. 7.)

Avt convvlsione] Per transitum materiæ à venis ad musculosum genus: iuxta illud. *Febri conuulsio finem imponit*, &c. (163. Coac.)

Avt etiam dolore coxarvm] Abscessu ad eas partes ampliores, laxiores, & imbecilliores transeunte, per 151. Coac. Vide historiam Herophontis. Dum autem materia trāsit ad ischium, tumet hypochondrium tumore fugaci, vt in Herophonte. Est autem hæc prognosis ἀδιόρισος in hypothesi, & euentu.

Εν καύσῳ

135 Ἐν καύσῳ κοιλίη καταῤῥαγεῖσα, θανάσιμον.

In febre ardente si aluus profusè feratur, mortiferum.

ENIMVERO propria crisis causi, hæmorrhagia, in bonis ducenda non venit si criticam legem non seruet: qualem multis antè prognosibus iam expressit. Itaque profluuium alui, specie ipsa terrificum videri debet; quia non est proprium causi; quemadmodum hæmorrhagia & sudor. Extitisse tamen leguntur qui aluo prorupta, febris ardentis curationem receperunt. Et verò Hippocrates quatuor omnino statuit febrium ardentium indicatorias causas; è quibus tertio loco commemorat perturbationes aluinas biliosas, aut etiam dysentericas ἐπικαίρως, i. *opportunè*.

IN FEBRE ARDENTE] Quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; illáque symptomata secum habet coniuncta, sitim inexplebilem, linguæ scabriciem, partium extimarum frigus, alterutrum ἀλυσμὸν, nempe ἀνέμετον ἢ ναυτιώδη: prout focorum varietate distincta est; cauarum scilicet partium hepatis, magnarum venarum, cerebríque ipsius. prorrh. 28. s. 2. 1.

SI ALVVS PROFVSE FERATVR] i. Sæpe, multùm, & rapidè liquidis excrementis feratur, siue ducatur: vt sit proluuies alui proruptæ.

MORTIFERVM] Sanè quidem, si & ineunte morbo, & excrementis feratur hepaticis, ex cacopragia in attrahendo, aut sanguificando; vel etiam aluinis, à vitio stomachi omnia quæ offeruntur corrumpentis. Ac sanè huiusmodi profluuium quia non suscipitur ratione critica naturæ humores noxios prorrh. 63. infrà expellentis, sed imbecillitate facultatis hepaticæ, aut alui morticinio; vt in Pario: huiusmodi, in- lib. 3. hist. 1. sect. 3. quam, profluuium, mortiferi signi rationem obtinet: sed multò magis causa mortifera est; quia libera- 3. Epid. li & crebra ductione corpus facit infirmum, ipsúmque ad exitium præcipitat.

136 Ἐκ κοιλίης ἀλγήματος ἐπιπόνου, πυρετὸς καυσώδης, ὀλέθριον.

Ex dolore ventris crudeli, causus lethalis.

VIDE comment. ad Coac. 33. & 81.

137 Ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ἤχων προσγινομένων μετὰ ἀμβλυωγμοῦ, καὶ κατὰ ῥῖνας βάρους ἐξίστανται μελαγχολικῶς, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντες.

In calidis febribus, si flatu sonoro personent aures cum visus hebetudine, & narium grauitate, nec sanguis prorumpit; excessum patiuntur melancholicum.

QVEMADMODVM excursus ad superiora sanguinis bile perfusi qui educitur per hæmorrhagiam critica legé susceptam & factam, crisin facit propriam febris ardétis: ita si exitum inde non habeat, quò symptomaticωs, non autem vllo modo criticωs translatus est; phrenitidis & insaniæ consecutionem adfert. Sed earum affectionum ratio & generatio planissimè iam patefacta & explicata, nouam disputationem non exigit in philologia & philosophia. Superest vt commemorata hoc loco signa quatenus ad insaniam vel ad hæmorrhagiam apparent, doceamus.

Ergo. IN CALIDIS FEBRIBVS] Quæ sunt eximiæ inter acutas, celeritate, vehementia, & assiduitate; eximiáque illa secum habent coniuncta, linguæ scabriciem, sitim inexplebilem, partium extimarum frigus; interiorum ardorem cum alterutro alysmo.

SI PERSONENT AVRES] Nulla re scilicet extrinsecus incidente: sed flatu sonoro exitum non habente, quem facit crassi humoris resolutio à febrili ardore in cerebri arce concepto, vbi focus & domicilium est febris ardentis: quemadmodum in aliis quoque visceribus. Existit autem sonitus ille acutus aut grauis: pro meatuum libertate, vel angustia; materiæ tenuitate, aut crassitudine; tum expellentis naturæ valida vi, aut infirma.

CVM VISVS HEBETVDINE] A tetro vapore, & venenato humore, oculorum visoria instrumenta fœdante.

ET NARIVM GRAVITATE] Quam facit humoris copia quæ in nares incidit, indéque non habet exitum: quem sanè haberet, si mitificatus humor, naturæ imperio regeretur.

NEC SANGVIS PRORVMPIT] Ac si diceret. Si echo aurium, visus hebetudo, narium grauitas, symptomata sunt febris calidæ in cerebro natæ, vel eò translatæ: non autem signa perturbationis criticæ ad hæmorrhagiam critica lege susceptam & prorupturam.

EXCESSVM PATIVNTVR MELANCHOLICVM] Est enim consentaneum, vt si παραλόγως, i. *naturæ immerito*, sed merito morbi, venerint illa symptωmata echus, hebetudinis, & narium pon-

derosarum, quæ fiunt in sensoriis, labefactatis partibus cerebri vnde vis audiendi, videndi, & olfaciendi manat; si bilis flaua in cerebro peruratur, vel toto corpore atrabilaria facta, eò transferatur; summa delirij omnia consequantur, fiatque ἔκστασις μελαγχολική, i. *insania melancholica.*

138 Τοὺς ἐν καύσοισι τρόμους, παρακοπὴ λύει.

Febrium ardentium tremores, delirio soluuntur.

Tremores, ardentium febrium symptomata propagata, potissimùm eò spectant, vt intelligamus; humorum morbificorum, vel potiùs cacochymiæ malignæ translationem sæpe fieri à venis ad neruos, & contrà: quæ cùm sint partium nobilissimarum, cerebri & iecoris πεφυκότα; venæ quidem huius; nerui autem illius atque spinalis medullæ; necessariò efficietur vt cacochymiæ malignæ vtroque facta translatio symptomata faciat partium obsessarum propria: cuiusmodi est tremor neruorum; indéque progressu principia & fontes afficiantur, signáque in iis luceant quæ propriarum affectionum pathognωmonica esse dicuntur: cuiusmodi delirium est cerebri effera bile perfusi.

His ita constitutis. Febrivm ardentivm] Quæ focum habent in maioribus venis atque arteriis, in quibus acerrima bilis & effera putris cumulatè mouetur, nec dum habet exitum intus, aut introrsum foras; per hæmorrhagiam scilicet, aut sudorem.

Tremores] Deprauati artuum, pariter iussi & iniussi, motus: in quibus id quod mouet, & id quod mouetur, ex æquo certant virtute, & contumacia quam facit oppressio. Quæ affectio perrarò cadit in febres ardentes, éstque symptωma eximiarum quas peperit bilis acerrima plena orgasmi: proptereáque hæc prognωsis meliùs in aphorismis sic expressa legitur. *Quibus in febre ardente, tremores fiunt, &c.*

Delirio solvvntvr] Non quidem ægrotis morbo defunctis, quod propriè τὸ λύειν significat: sed grauioris mali successione, tremoris molestiis liberatis. Est enim delirium grauius malum quàm tremor: quando tremoris consectarium est per transitum ἀπὸ τῶν πεφυκότων εἰς τὴν ἀρχήν, i. *à propaginibus ad principia.* At verò sicuti metu debilitat delirium tremoris consectarium: sic tremor delirio superueniens planè funestus. Illic enim alteratio est vix emendabilis: hîc autem alienatio insanabilis, quæ priuationem dicit habitus.

Coac. 33. & 78.

139 Ἐν καύσῳ ῥύσις ἐκ μυκτήρων, τεταρταίῳ, κακόν· ἢν μή τι ἄλλο ἀγαθὸν συμπέσῃ. πεμπταίῳ δὲ, ἧσσον κινδυνῶδες.

Si cui ardenter febricitanti, & quartum morbi diem agenti, sanguis fluat è naribus; grauißimum habet malum: nisi quid aliud bonum accesserit. Idem si fiat quinto, minùs periculosum.

Tametsi hæmorrhagia febris ardentis, vna, inter cæteras; crisin facit ad ægri salutem; quòd ea verè sit critica: tamen nisi loco & conuenienter fiat, desperationem adfert salutis. Loco non fit quartana hæmorrhagia: conuenienter non fit, stillatim & parca manu. Quæ quia sunt pluribus iam explicata; ad illud me conuertam.

Nisi qvid alivd bonvm accesserit] Vt liberalis hæmorrhagia, crebrò repetita: qualem fuisse legimus Metoni, post quartanam modicam, & cum prauis tum signis coniunctam. Vel: nisi quartanum stillicidium, pepasmi etiam quartam accessionem habeat. Tunc enim liberalis hæmorrhagia septimo die futura ostenditur: vnde sperabilis vitæ salus.

156. Coac.

140 Οἷσιν ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ὑποπαραψύχουσι, διαχωρήμασιν, ὑδατοχόλοισι, συχνοῖσιν, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακόν· ἄλλως τε καὶ ἢν κάτοχοι γίνωνται.

malè fuit ἰλλωμῶν.

Quibus ardenter febricitantibus, modicè alsiosis, ex aluo crebræ deiectiones, liquidæ, & biliosæ prorumpunt; vnáque oculorum peruersio est; calamitosum: ídque cum aliàs, tum si reddantur obstupidi.

COMPLEXIO est & consecutio symptomatum propagatorum, quorum aduentus & generatio, magnarum affectionum consectaria esse solet: nec earum quidem omnium; sed inter eas eximiarum. Eximiæ quidem sunt febres ardentes in quibus apparent, extimarum partium frigus; deiectiones liquidæ, & biliosæ ex aluo proruptæ; oculorum peruersio, & catoche ipsa. Quæ omnia quemadmodum fiant, & quorsum appareant; sic mea ratio est.

QVIBVS ARDENTER FEBRICITANTIBVS] Quibus cum celeritate, vehementia, & assiduitate, summa sunt omnia febrilis ardoris, qui cernitur in linguę scabricie, siti inexplebili, costarum aut ventris incendio.

MODICE ALSIOSIS] Per interceptionem & retractionem caloris natiui. Alsiosos autem modicè dixit; qua oratione symptoma expressit inseparabile febris ardentis.

EX ALVO CREBRÆ DEIECTIONES, LIQVIDÆ, ET AQVOSÆ PRORVMPVNT] i. Multùm & sæpe liquidis excrementis fertur aluus: propter ventriculi νέκρωσιν, aut iecoris κακοπραγίαν.

VNAQVE OCVLORVM PERVERSIO EST] Nempe musculorum vtriusque canthi conuulsio, quam facit consumptio viuacitatis, & dissipatio nectaris viuifici cordis; illa quidem, à febre ardente; hæc verò, à profluuio alui.

CALAMITOSVM] Quia trium facultatum in officio vim debilitatam, triúmque principiorum, hepatis, cordis, & cerebri exolutionem denunciant.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI REDDANTVR OBSTVPIDI] Ac si diceret. Si trium facultatum principia exaruerint, maximéque cerebrum, cuius symptoma sit ἴλλωσις; non pressa leuiter, sed fixa firmiter à siccitate insanabili. Id enim significat τὸ κατόχως. 47. Coac. & prorrh. 6. lib. 2.

141 Καῦσος, ῥίγεος ἐπιγινομένου, λύεται.

Causus, rigore superueniente, soluitur.

QVI ET cuiusmodi sit rigor, frigus, & horror; prima distinctio harum decisionum suo veluti sinu complectitur. Scire autem licet, hoc loco rigorem subitum, febris ardentis finem adferre; si lege critica suscipiatur, & fiat. Hæc verò lex in rigore critico sanciatur, vt febris ardentis materia primùm in venis mitificata, exitum inde habeat, natura duce, ad panniculum carnosum, & cutim; quæ rei molestæ appulsu concutiatur ad excussionem & exclusionem. In concussione rigor existit. In excussione sudor, hæmorrhagia, vomitus, & alui profluuium. Sed illa concussio quæ facit rigorem, sic habetur optima, si & pepasmo denunciata fuerit ad ipsum tempus; & suppressione vrinæ, ad speciem ipsam perturbationis criticæ, i. rigoris, qui varia ciet excretionum genera, prout natura & humor huc illuc cursum inflectunt.

Ergo. CAVSVS] i. Febris ardens, quam genuit biliosus & acer humor quem arefactæ venulæ rapuerunt: quam causæ morbificæ hypothesin Galenus, tanquam demonstrationis fundamentum, posuit. aph. 58. 4. & 4. de acut.

RIGORE SVPERVENIENTE] i. Repentè, egregiè & semel coorto: per excretionem bilis morbificæ intus foras ἐκ τῶν ἀγγείων, non autem ἐκ τῶν ἑλκέων. Sunt enim hi duo in vniuersum fontes, ex quibus manant rigores symptomatici, critici, & periodici.

SOLVVNTVR] Quiescunt, liberali & libera vacuatione bilis febriferæ, quam vacuationem ciet rigoris concussio per hæmorrhagiam, sudorem, alui profluuium: vt nihil reliquiarum supersit ab ea concussione, pepasmo significata, conuenientérque suscepta atque facta. In aphorismis legitur. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγινομένου, λύσις, i. *Causo detentus, rigore soluitur superueniente.* Pertinet etiam ad explicandum sent. 9. & 10. part. 1. lib. 5. Epid.

142 Καῦσοι ὑποστροφάζειν εἰώθασι, καὶ ἡμέρας τέσσαρας ἐπισημήναντες· ἔπειτα ἐφιδρῶσιν. εἰ δὲ μὴ, τῇ ἑβδόμῃ ἢ δεκάτῃ.

Febris ardens, vt quaternarium ad crisin designarit, si sudatiunculam habet, redibit pro certo. Sin minùs, septimo vel decimo.

EXISTIT quidem crisis perfecta morborum acutorum propria, tum propter ἐρεθισμὸν, i. *proritationem*; tum quia ferè est meabile corpus naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ præparatione: quæ tres omnino sunt opportunitates liberalium & liberarum excretionum, per quas ægroti se morbis liberant. Et quamuis inter acutas eximiæ sint febres ardentes τῷ ἐρεθισμῷ: tamen quia non semper in promptu est triplex illa opportunitas τῆς εὐροίας in febre ardente; ideo neque semper votis medicorum crisis respondet. Itaque pro hæmorrhagia fit stillicidium; pro liberali sudore, ἐφίδρωσις: vnde materia morbi superstite, & empyreumate, recidiuus accidit morbus. Non enim sudatiuncula, non etiam

stillicidio, febris ardens perfectè quiescit. Ex quo efficitur, vt morbi reliquiæ, quæ ab imperfecta crisi supersunt, relapsum adferant morbi exacti.

Quæ cùm ita sint. FEBRIS ARDENS] Quæ inter acutas principatum obtinet, quarum propria est crisis per plenam & liberam excretionem.

VT QVATERNARIVM AD CRISIN DESIGNARIT] Quamuis ediderit signa secundæ crisis, atque in futurum perfectæ, in pepasmo vrinæ, qui cernitur hypostasi, materia & loco laudabilis. Ac si diceret; tametsi febris ardens primum quaternarium exegerit sine terrificis illis symptomatis quæ ineunte morbo apparent & fiunt ad exitium ægri, qualia leguntur 1. lib. Epid. sed contrà, naturæ virtute processerit, ac sperabilem vitam fore ostenderit, ex vrinæ pepasmo qui septimo die venturam crisin promittit.

SI INDE SVDATIVNCVLA EXVDARIT] Vnde nemo vnquam febre defunctus est absolutè: quia criticam legem non seruat in excernendo; cùm nihil paucum sit criticum. Est autem huiusmodi, non quidem oppressione, vt esse solet febrium initiis; non exolutione, vt fatiscente natura diuturno & prægrandi morbo: sed inchoata excretione, cuius copiam & libertatem perficere non potuit triplex illa conditio & opportunitas τῆς εὐροίας: de qua iam scripsit.

REDIRE SOLET] Ob causas iam explicatas: ac redire quidem eodem ipso die quo discessisse videbitur, i. quarto. Sin minùs, septimo vel decimo.

Eodem pertinet Coac. 7. *Causorum rigores certa quadam lege sunt funesti: tum rutila cum sudore facies, in his mala.*

143 Τοὺς καυσώδεας διακρίνουσιν αἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι, κουφίζουσαι ἢ ἀναιροῦσαι.

Eorum qui ardenter febricitant decisionem faciunt quatuordecim dies; vel ad interitum; vel ad salutem.

ENIMVERO febres acutæ intra quatuordecim dies crisin subeunt interitus, aut salutis. Quamobrem mirum videri non debet de ardentibus quæ inter acutas eximiæ sunt. Etenim quibus cita mors venit, inquit Hippocrates, cita etiam crisis: quòd morbi eorum celeriter, continenter, & vehementer procedant.

Ergo, EORVM QVI ARDENTER FEBRICITANT DECISIONEM FACIVNT] Velut arbitri & iudices disceptationum naturæ & morbi, vltrò citróque habitarum, quod ratum cuique esse debet, decernunt & statuunt.

QVATVORDECIM DIES] Qui duas morbi hebdomadas, & quatuor absoluunt quaternarios; siue illi referantur ad τὴν πρώτην εἰσβολὴν, i. *primum insultum morbi*; siue ad πρόσθεσιν, i. *adiectionem incrementi*: prout initio est ardor febrilis, aut postea incessit. Existunt autem quatuordecim dies arbitri quàm longissimo interuallo. Nam & quinto & septimo alterutrius exitus decisiones fiunt: quoniam mutationis repentinæ, quæ crisin facit, celeritatem adfert perpetua & vehemens irritatio: qua certè nulla peruicacior excogitari potest quàm in febre ardente.

AD INTERITVM; VEL AD SALVTEM] Superato morbo per naturæ virtutem ex pepasmo & excretione plena & libera humoris morbifici: quæ duo sunt instrumenta crisis perfectæ, quam perfectè & exactè subeunt morbi acuti. Nam crisis semiflua non cadit propriè in morbos qui absolutè sic nominantur: sed in eos qui ἐκ τῆς μεταπτώσεως, i. *transitu* ad quadragesimum diem: quamuis existant febres ardentes cum ἡμιρρόπῳ crisi, vt superiore prognosi demonstratum est.

144 Ἐκ καύσου ἀποστήματος παρ' οὖς μὴ γινομένου πυώδεος οὐ πάνυ σώζονται.

Si cui ex febre ardente venit parotis quæ purulenta non fiat; haud facilè superstes euadit.

IAM PRIMVM omnium constat, propriam febris ardentis crisin libera & liberali excretione suscipi atque perfici humoris qui in vitio est, per hæmorrhagiam aut sudorem. Quòd si pro sudore, sudatiuncula; pro hæmorrhagia, exiguum sanguinis stillicidium; excretionis loco, abscessus nascetur ad aures; denegata hæmorrhagiæ profusione & copia: quemadmodum paulò antè iam demonstrauimus. Vt autem parotides veniant ex febre ardente; tum verò quem habeant exitum cùm superuenerint; iam suprà diximus, & infrà dicetur pluribus.

132. Coac.

120. & 132. Coac.

145 Οἱ ληθαργικοὶ τρομώδεες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνώδεες, δύσχρωτες, οἰδηματώδεες, σφυγμοῖσι νωθροῖσι, καὶ μετάρσια τὰ ὑποφθάλμια, καὶ ἱδρῶτες ἐπιγίνονται, καὶ κοιλίας ὑποιδέουσι χολώδεας καὶ ἀκρητέας· ἢν δὲ καταξήρους ἴσχωσιν, οὖρα καὶ διαχωρήματα περιιόντα λαθραίως. Τὸ οὖρον ὑποζυγίου· πιεῖν τε οὐκ αἰτέουσιν, οὐδὲ θάτερον οὐδέν. Ἔμφρονες δὲ γινόμενοι τράχηλον ἐπώδυνον φασὶν ἔχειν, καὶ διὰ τῶν ὠτῶν ἤχους διαΐσσειν. Ὁκόσοι δὲ σώζονται τῶν ληθαργικῶν, ἔμπυοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται.

Lethargici manibus contremiscunt, soporati, decolores, vnáque turgiduli, cum pulsu sepulto. Apparent etiam genæ sublimes, biliosáque aluus profusior intumescit; quam si astrictiorem fortè habuerint: attamen vrinæ & fæces iniussæ clam ægro secedunt. Vrinæ iumentorum similes. Porro autem nec bibere, nec aliud quippiam sibi dari postulant. Sed cùm resipuerint, ceruicis dolore angi queruntur, flatúsque sonoros per aures erumpere. Ex lethargicis, quicunque seruantur, ferè purulenti redduntur.

REPLETI capitis symptomata sunt cataphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica. Inter cataphorica numeratur lethargus. Est autem delirium intermissionis expers, cum febre, sopore, & cita obliuione coniunctum. Ac delirium quidem cernitur in dissimilitudine morum, indecora corporis compositione, & ἀναισθησίᾳ laborum: sopor, in veterno & exolutione: febris, in calore, vrinis, & pulsu: cita obliuio, in necessariis rebus; vt oscitatione, respiratione, deiectionibus, & vrinis. Nám oscitando diductam inferiorem maxillam claudere non meminerunt: nec micturientes matellam se poposcisse: magnum & rarò spirant: iniussa excernit aluus, & iniussa vesica.

Ergo. LETHARGICI] Numeris omnibus absoluti, qui cerebro pituita putri, velut inebriato, continenter delirant: cum febre, sopore, & cita obliuione. Est enim delirium illud intermissionis expers, cerebri malè affecti per idiopathiam, symptoma: sicut phrenitis. comment. 2. li. 1. prorrh.

MANIBVS CONTREMISCVNT] Quando lethargi inueteratione fit cerebri alienatio: vel propagatione causæ lethargicæ à parte postica cerebri in ceruicem.

SOPORATI] Cum vicissitudine fugacium vigiliarum, & arctioris somni: ex contraria vi putredinis, & materiæ putrescentis.

DECOLORES] Faciei sympathia cum cerebro pituita inebriato. Est autem consentaneum vt color humori similis efflorescat.

TVRGIDVLI] Cuiusmodi sunt qui somno indulgent meridiano; aut qui ad multam lucem dormiunt, exhalandi vini, & concoquendæ crapulæ causa. Nam diuturnior somnus facit τὴν ἐφθότητα, i. *elixationem*: quæ causa est cur lethargici videantur leucophlegmatici. 2. de acut.

CVM PVLSV EFFOETO] Pigro, tardo, vndoso, cum ἀσφυξίᾳ intercalari: per exolutionem facultatis pulsificæ, in vsu pulsandi pernecessariæ. Ex quo perspicuum fit Hippocratem pulsuum notitiam habuisse, eorúmque scientiam excoluisse: quod etiam testatur apertè locus ille 1, lib. περὶ γυναικείων; loquitur autem de puerperis quæ non sunt puerperiales, i. quibus puerperia non bene respondent. Σφυγμοὶ βληχροί, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὀξέες· ἄλλοτε ἀειρόμενοι, ἄλλοτε ἐλλείποντες, i. *Pulsus molles; qui attolluntur nonnunquam, & nonnunquam deficiunt.*

APPARENT ETIAM GENÆ SVBLIMES] Cuiusmodi cernere est ebriosis diuturno somno excoctis: à peruersione quam facit musculorum vtriusque canthi æqualis contentio.

TVM SVDOR EXVDAT] Exiguo sudore madent; initio quidem, per expressionem ab oppressione; postea verò, ab exolutione partium solidarum.

BILIOSAQVE ALVVS PROFVSIOR INTVMESCIT] Biliosa quidem, bilis dominatu, à febris corruptione; profusior verò, sua sponte iniussa: tum quia lethargici non suæ sunt mentis; tum quia sensu carent partes excretioni dicatæ. Tumida autem conspicitur aluus, vt in hydropicis, cum alui profluuio.

QVAM SI ASTRICTIOREM FORTE HABVERINT] Quòd exaruerint fæces.

ATTAMEN VRINÆ ET FÆCES EXEVNT INIVSSÆ CLAM ÆGRO] i. Non ægri sponte fertur aluus, neque vrinæ funduntur: sed sine voluntate & sensu commeiunt & concacant

prorrh. 28. f. 1. 1. & prorrh. 46. f. 2. 1.

lectum. Qua de re scripta sunt illa. *Vrinæ quæ effluunt immemoribus, lethales.* Et, *Ex aluo tenuia effluere.* &c.

VRINÆ IVMENTORVM SIMILES] Perturbatione seri in venis, à flatulento spiritu cum ardore febrili. Quæritur in prorrhetico vbi de vrinis agitur quæ immemoribus ægris, sua sponte, funduntur. Ἆρά γε πυτίοισιν ὑρέεται δὲ εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξειας; i. *An quod illis lotium excidit, est eiusmodi ac si hypostasin conturbaueris?* Quæ perturbatio si ad iniussam vrinæ ductionem accesserit; tantò peius, quò plures facultates in vitio sunt. Tales vrinæ nominantur etiam θολερὰ οὖρα.

PORRO AVTEM NEC BIBERE, NEC ALIVD QVIPPIAM SIBI DARI CONTENDVNT] Quoniam nulla sitiferæ causæ sensio excitatur in iis qui non sunt apud se, nec suæ sunt mentis: vnde sui negligentes existunt, ac tam immemores vt si quid fortè poposcerint, cùm in manus sumpserint, id se manibus tenere ampliùs non meminerint, nec recordentur.

SED CVM RESIPVERINT] Explicato cerebro per materiæ decubitum, & restituto in pristinam complexionem ac temperamentum: quòd perraròaccidit in tam maligna cacochymia, tantáque naturæ oppressione.

CERVICIS DOLORE ANGI QVERVNTVR] Propter transitum materiæ à cerebro in sobolem eius medullam: vnde vigente lethargo, manibus contremiscebant per propagationem materiæ tum in cerebro stabulantis.

137. Coac.

FLATVSQVE PER AVRES VI EXPRIMI] Cum sibilo & tinnitu, qui echus naturam distinguit à flatu sonoro & murmure, éstque huiusmodi propter conditionem validæ expressionis: quod ipsum significat, τὸ βιάζεσθαι. Est autem illa echo, spiritus flatulenti soboles, quæ modò grauis, modò acuta percipitur: prout valida aut remissa expressio est; flatus crassior aut tenuior; meatus amplitudo vel angustia.

EX IIS QVICVNQVE SERVANTVR, FERE PVRVLENTI REDDVNTVR] Ex pulmonum vomica: nisi antè ad exitium præcipitentur à peripneumonia nata ex prolapsu materiæ corruptæ, & fractis iam viribus à lethargo.

146 Ὁκόσοισι ἐν πυρετοῖσιν ἀκρίτως τὰ τρομώδεα παύεται, τουτέοισι χρόνῳ ἐς ἕδρην ἀπόστασις ὀδυνώδης ἐκπύουσα, καὶ κύστις ἐπώδυνος.

malè fuit ἄρθρα.

Quibuscunque in febribus tremores immeritò conquiescunt, iis lapsu temporis sedis dolorifici & purulenti abscessus nascuntur; vnáque in vesica doloris acerbitas.

HÆC PROGNOSIS decisionem facit historiæ commemorabilis de Pythione, quæ prima legitur sectione 1. 3. τῶν ἐπιδημ. Etenim cùm Pythion febris initio manibus contremiscere cœpisset, nec eius tremoris finem inuenire potuisset in quo permultos dies cum febre exegit; denegata liberali excretione, foco febrili & sputi materia obsessis pulmonibus; tandem natura expediuit se illo symptomate per abscessum purulentum in sede, & stranguriosam vrinam. Id autem accidit quadragesimo die morbi.

Ergo. QVIBVSCVNQVE] Præsertim iuuenibus: quorum validæ sunt vires ad pepasmum & excretionem.

IN FEBRIBVS] i. Febrium initiis, quibus natura morbificis causis opprimitur; eáque oppressio facit tremorem, vt Pythioni.

TREMORES] i. Iussorum in artubus motuum deprauatio: ex pari & mutua contentione rei quæ mouet, tum eius quæ mouetur; quæ deprauatio cernitur in virtute illius, & contumacia huius: vnde homines toto corpore, omnibúsque artubus contremiscunt: quod idem est atque illud. ὅλου τις ἀκρασίη τρομώδης, i. *totius corporis impotentia quædam tremula.*

IMMERITO CONQVIESCVNT] Sic ego de industria illud, ἀκρίτως, vertendum putaui: quia idem videtur esse quod, παραλόγως. Immeritò autem conquiescunt, sine propria crisi oppressionis illius quæ facit tremorem. Propria autem crisis est hæmorrhagia. Quæ causa etiam cur ipse Galenus ita scripserit. *Si febrium initiis tremor inciderit, nec vlla sit virium exolutio ex anteacta diæta; sanguinis detractio necessaria est.*

IIS LAPSV TEMPORIS] Intra quadragesimum diem, si vires validæ pro ægro pugnarint contra vim morbi, anteáque pepasmi signa ediderint: vt in Pythione per sputa ὑποπέπονα, i. *subcocta.*

DOLORIFICI ET PVRVLENTI SEDIS ABSCESSVS NASCVNTVR; VNAQVE IN VESICA DOLORIS ACERBITAS] Sic in Pythione. Ἐμπύημα, inquit, περὶ ἕδρην, & στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις. Vnde, τὸ ἄρθρα, in, τὸ ἕδρην, commutandum duximus.

147 Τῶν πυρεσσόντων οἷσιν ἐρυθήματα ἐπὶ πρόσωπον, καὶ πόνος κεφαλῆς ἰσχυρὸς, & σφυγμὸς φλεβῶν· αἵματος ῥύσις τὰ πολλὰ γίνεται.

Si cui

Si cui febricitanti rubor in facie luceat, vnáque capitis dolor prægrandis, & vnà venarum emicet pulsus; ferè profluuium sanguinis è naribus inde venit.

MAGNA expectatio est hæmorrhagiæ criticæ in morbis acutis, quam si neque medicus præuidere, neque præuisam, cùm in propinquo est, velut digito indicare potest; vix videtur summam vituperationem posse vitare. Quemadmodum autem præuideri debeat, sæpe iam diximus. Hîc quænam sit indicandi ratio cùm propè abest, planissimè explicatur.

SI CVI FEBRICITANTI] Quando spes est releuandi, ex mansuetudine morbi, viribus ægri, vnde signa pepasmi certa innotescunt.

RVBOR IN FACIE SPLENDEAT] Suffusa sit rubore facies per excursum sanguinis mitificata bile perfusi: vnde certa opinio eductionis è cerebro per nares.

VNAQVE CAPITIS DOLOR PRÆGRANDIS] Aucto capite repletionis causis: ex translatione critica humoris morbifici.

ET VNA VENARVM EMICET PVLSVS] Aspectabilis medico in temporibus ægri, & ægro perceptibilis atque molestus: ex dilatatione extraordinaria venarum, quæ hîc pro arteriis vsurpantur. Atque illa dilatatio extraordinaria, non est consectaria cordis micantis: sed repletionis particularis arteriarum, vel etiam partium in quibus illæ micant. Cui quidem repletioni cùm adiunctum sit partium repletarum robur, & meatuum amplitudo; propius nihil est, quàm vt vacuationem habeat loci & materiæ propriam: ac profluuium, inquam, sanguinis è naribus, inde veniat: quæ sunt authoris verba.

148 Οἷσι δὲ ἆσαι, καὶ καρδιωγμοὶ, καὶ πτυαλισμοὶ, ἔμετος· οἷσι δὲ ἐρυγμοὶ, φῦσαι, ψόφοι κοιλίης καὶ ἐπάρσιες· ἐκτάραξις κοιλίης.

Quibus autem fastidia, cordis morsus, & crebræ saliuæ; in procinctu vomitio est: quemadmodum si ructus, flatus silentes, crepitus ventris, atque inflatio; rapidè fertur aluus.

QVEMADMODVM à sanguine multa bile perfuso veniunt hæmorrhagiæ iis qui ardenter febricitant, quas in propinquo esse denunciant signa superiori prognosi explicata: sic etiam vomitiones febrium finem faciunt; quando ita comparata est ratio morbi & ægri, vt naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione, humor qui in vitio est, ad ventriculum & stomachum cursum inflectat. Vt enim cephalalgia in febre acuta, hypochondrium sursum intrò reuulsum, sanguine non prorupto è naribus, phrenitidis euentum habent: sic lipyriæ febres, non nisi cholera superueniente, sanantur. Ac de inclinatione critica ex impulsu naturæ, humoris motu, & domicilio ipsius morbi; multa nos quidem ad illarum prognoseωn explicationem attulimus ex lib. περὶ χυμῶν. Est igitur vomitio inter excretiones criticas numeranda, si iure & loco, sponte sua suscipiatur & fiat. 125. & 126. Coac.

QVIBVS AVTEM FASTIDIA] Ac si diceret. Si loco tensionis hypochondriacæ, dolore & inflammatione carentis, fastidiosa sit aluus, quæ est acerrimi sensus, facítque homines anxios, vt ita dicam, virium exolutarum, omnísque loci & figuræ impatientes; non quidem ἀνεμέτως, vt in iis quorum virtus à corporis oppressione obruitur; sed ναυτιωδῶς, à stomacho prauorum humorum morsibus valde afflicto.

CORDIS MORSVS] Quasi ita velit. Si nulla sit alia illius anxietatis causa, quàm biliosus humor quo tunicæ ventriculi sunt imbutæ, vnáque stomachus morsu vellicatur; vnde consecutio adfertur τοῦ καρδιωγμοῦ, quod symptoma est, non quidem cordis micantis per se, sed oris ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt: vt nulla suspicio sit anxietatis à virium oppressione; sed tantùm à ventriculi & stomachi afflictione, cuius proprium symptoma est cardiωgmus & cardialgia. Ac cætera omnia vomitionis signa quæ aliarum quoque partium & affectionum communia sunt, huius vomitionis efficiuntur propria. 61. aphor. 4. & 3. prognost.

149 Τοῖσι χρονίζουσιν ἀσφαλέως ἐν πυρετῷ ξυνεχεῖ, χωρὶς πόνου καὶ φλεγμονῆς, ἢ ἄλλης προφάσιος· ἀπόστασιν προσδέχεσθαι πόνου, καὶ οἰδήματος, καὶ μᾶλλον ἐς τὰ κάτω χωρία. προσδέχεσθαι δὲ δεῖ τὰς ἀποστάσιας τοῖσιν ὑπὲρ τριήκοντα ἔτεα μᾶλλον. ὑποσκέπτεσθαι δὲ τουτέοισι τὰς ἀποστάσιας, ἢν τὰς εἴκοσιν ἡμέρας πυρετὸς ὑπερβάλλῃ. τοῖσι δὲ πρεσβυ-

τέροισι ἧσσον γίνονται, καὶ πολλῷ χρόνῳ γινομένων τῶν πυρετῶν. οἱ δὲ διαλείποντες καὶ λαμβάνοντες πεπλανημένως, φθινοπώρου μάλιστα, ἐς τεταρταῖον ἐπιεικέως μεθίστανται· καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὑπὲρ τὰ τριήκοντα ἔτεα γεγονόσιν. Αἱ δὲ ἀποστάσιες, τοῦ χειμῶνος γίνονταί τε μᾶλλον καὶ παύονται βραδύτερον, καὶ ἧσσον παλινδρομέουσι.

Quibus inueteratio est cum securitate febris continuæ, nec tamen doloris, inflammationis, aut illabentis causæ vis vlla inciderit; abscessum dolorificum, tumidúmque imis in partibus expectare oportet: potissimùm verò iis qui annos triginta compleuerint. Ac sanè abscessus tum expectare licet, cùm febris viginti dies exegerit. Maioribus autem raro abscessus fiunt: quantumuis longiùs febres eorum processerint. At verò febres intermissionis participes, quarum anormes sunt accessiones, ídque autumno; degenerant abundè in quartanas: iis potissimùm qui annis triginta sunt grandiores. Cæterùm supradicti abscessus & hyeme magis veniunt, & seriùs finiunt, & minùs reuertuntur eò vnde venerunt.

SEQVITVR vt patefacta excretionum criticarum τεκμήρια; deinceps de critico abscessu dicamus. Existunt enim morbi quorum curatio decubitu materiæ suscipitur atque perficitur, in quibus excretio nulla sperabilis nisi ex euentu, vt ita dicam: sicut dysenteria in febre acuta, senum vrinæ crassæ, albæ, & copiosæ. Nam quibus in febribus rigores valida concussione cientur, raro abscessus cooriuntur. Est autem abscessus κατ' ἐξοχὴν hoc loco dictus, qui fit κατὰ τὴν ἀπόθεσιν, i. *per decubitum* materiæ morbificæ in artubus siue articulis. De cuius lege critica in qualitate, copia, tempore, decumbendi modo, & partium excipientium conditione; alio loco iam diximus. Ergo morborum critici abscessus huiusmodi fere sunt.

aph.45.4. 1.Epid.de Bione. 6.Epid. & 4.aph. part.1.6.Epid.

QVIBVS INVETERATIO EST CVM SECVRITATE FEBRIS CONTINVÆ] Ac si diceret. In diuturnis morbis qui saluis ægri rebus producti sunt à vigesimo ad quadragesimum diem, & vltrà, cum signis quæ spem vitæ faciunt in doloris acerbi vacuitate, somni & cibi suauitate, & libertate spirandi.

NEC TAMEN DOLORIS, PHLEGMONES, AVT ILLABENTIS CAVSÆ VIS VLLA INGRVERIT] Si nulla sit alia diuturnitatis causa quàm difficultas pepasmi, quæ posita est in materiæ copia aut contumacia; nec vlla excusatio possit adferri phlegmones atque doloris, siue viscerum in suo cuiusque officio laborãtium, vnde materiæ morbificæ perennis generatio: nulla etiam causarum extrinsecus illabentium, vt pertinaciæ clinicarum quæ nihil rectum putant nisi quod ipsæ præscribunt; negligentiæ aut inscitiæ medicorum, vnde non mediocriter peccatur in commoda ægri, maximè verò quando per ignorãtiam inter se dissentiunt, eáque dissensio non est opinionum, sed voluntatum; postremò ægroti contumaciæ, ac tempestatum cœli repentè coortarum.

ABSCESSVM LABORIFERVM, TVMIDVMQVE IMIS IN PARTIBVS EXPECTARE OPORTET] Quia in promptu non sunt tres illæ opportunitates ad excretionem ciendam necessariæ, libertas meatuum, validæ vires, & materiæ præparatio quæ sit meabilis. Nam diuturnarum febrium crassior materia est: tum ab oppressione fractæ vires liberalem & citam excretionem ciere non possunt; nec intus foras; nec foris introrsum. Ex quo efficitur, vt denegata excretione, quod reliquum est ipsa per se natura laboriosè perficiat atque suscipiat, materiam exprimendo supernè deorsum κατ' ἴξιν in partes amplitudine capaces, & laxitate ad excipiendum idoneas. Sunt autem abscessus, dolorifici quidem, sed laboriferi magis, quia laboriosos faciunt articulos in suo quemque munere & officio faciundo: prætumidi verò apparent, materiæ collectione quam exceperunt.

POTISSIMVM VERO IIS QVI ANNIS TRIGINTA SVNT GRANDIORES] Quoniam viris ætate illa minoribus ferè in promptu est triplex illa iam commemorata opportunitas qua excretio omnis suscipitur atque perficitur, naturæ, meatuum, materiæque meabilis. Attamen in prognostico minores natu annorum triginta, abscessuum feraciores, qui sunt breuioris temporis, esse scripsit. *Frequentiùs verò, inquit, citiusque gignuntur abscessus huiusmodi, minoribus annis triginta.* Sed huius prognoseωs lectio, illi prognosticæ anteponenda videtur: quoniam iuuenum excretiones propriæ sunt in morbis acutis; ob eam sanè causam, quòd ipsa natura, & iuuenum humor, ad excretionem cursum inflectit.

Ac sane abscessvs tvm prævidere licet, cvm febris viginti dies exegerit] Quando acutorum morborum decisionem faciunt quatuordecim dies ad interitum vel ad salutem; neque exactus quispiam est morbus acutus qui non eo temporis interuallo historiam suam exegerit; prærepta crisis occasione & causa, per excretionem, inclinatio fit ad abscessum: modò validis viribus natura pro ægri salute pugnet cum morbo, vt in cephalalgia prægrandi, & iecoris inflammatione; pro hæmorrhagia fit suppuratum.

Senioribvs avtem raro abscessvs fivnt; qvantvmvis longivs febres eorvm processerint] Vt in iuuentute excretio sperabilis est: sic in ætate constanti abscessus. At supra illam ætatem, quando scilicet ventum est ad senectutem, neutrum sperabile: quoniam in senectute vires diuturnitate morbi languent; materiæ contumacia est; meatuum item angustia. Ex quo efficitur, vt in oppositione triplici τῆς εὐροίας; nihil à natura suscipi, nedum perfici posse videatur. Quod reliquum est igitur, aut concoctione lenta absoluetur, aut successionem adfert corruptionis & cachexiæ.

At vero febres intermissionis participes, qvarvm anormes svnt accessiones] Fuit illud Hippocratis iudicium de abscessibus criticis, vt eos non agnouerit nisi in febris assiduitate; nunquam verò in discessione, quam ἀπυρεξίαν vocant. Sic enim ait in prognostico. *Abscessum porro expectare oportet, si continua est febris.* Ergo febres intermissionis participes quæ paroxysmi discessionem perfectam habent, cuiusmodi sunt tertianæ; sed quarum, inquam, anormes sunt accessiones, i. typo regulari carentes: sic enim errorem febrium in paroxysmorum particularium ἀταξίᾳ dixit versari. Sunt autem eiusmodi primigenia ἀταξία, vel secundaria. Ac primigenia quidem, propter humorum qui in vitio sunt, ἑτεροφυΐαν, i. *naturæ varietatem*, putredinis inæqualitatem, variamque partium obsessarum naturam. Secundaria autem, à causis extrinsecus illabentibus, aut irrito naturæ motu, vt à rigore frustra citato qui febrem tritæophyam, ex imparibus paroxysmis, in pares degenerare facit. comment. 3. 1. Epid.

Idqve avtvmno] Inæquali, qui mutuo caloris & frigoris imperio regitur; & qui cùm ab intemperie calida ac sicca æstatis exactæ exudarit tenuior bilis portio, superstite crassiore, melancholici humoris dominatu tenetur, cum paupertate caloris natiui, & cruditate quam pariunt αἱ ὀπῶραι, i. *baccæ arborum*: quia, vt inquit Hippocrates, sunt ἐργάσιμοι ἡλιώσιες, πυκνὰ πόματα, σιτία ἀκατάστατα, ἀκρόδρυα, οἶνοι, i. *opera insolata, frequentes potus, cibi inconstantes, arborum baccæ, vina fortia.*

Abvnde degenerant in qvartanam] Sic enim illud, ἐπιεικέως, vertendum duximus, quod significat sufficienter: vt in illo, ἐν φρενιτικοῖσιν ἐν ἀρχῇσι, τὰ ἐπιεικῶς ἔχοντα, &c. Ac si diceret; autumnus abundat quartanis, non solùm ἐν τάξει quartanarum incipientibus; sed ex abscessu aliorum morborum per transitum in quartanam: quia melancholici humoris generatio est per autumnum, proptereáque feracior est quartanarum cæteris anni partibus. prorrh. 67. sect. 3. 1. 97. Coac.

Iis potissimvm qvi annis triginta svnt grandiores] Quoniam ætate illa par est efficienti causæ, suscipientis commoditas, ad generationem febris quartanæ.

Cætervm svpradicti abcsessvs et hyeme magis veniv nt] Quoniã frigidiores sunt, crassiores hyberni humores procreandis abscessibus accommodati: quemadmodum tenues ad excretionem nati.

Serivs exolvvntvr] Propter humoris contumaciam, ac temporis frigidam tempestatem.

Et minvs revertvntvr eo vnde venervnt] Quoniam piger est in mouendo humor temperamento frigidus, qualitate mitis, substantia crassus. Atqui recursus omnis fit per impulsum humoris temperamento calidi, substantia tenuis, & qualitate acris.

150 Τοῖσι δὲ πολλάκις ὑποστραφεῖσιν, ἢν ἑξάμηνον ὑπερβάλλωσιν, ἰσχιαδικὴ φθίσις ἐπιεικέως γίνεται.

Quibus autem crebri sunt eódem & inde relapsus, exacto semestri labore; coxaria tabes incessit.

Enimvero febres continuæ diuturnæ, relapsibus & abscessibus crebræ sunt; illinc, reliquiis quæ supersunt, vt superesse solent; hinc, noua partis iam afflictæ afflictione. Ergo si abscessus primùm coorti non ea fuerit in omni lege critica perfectio, perfectáque transitio quæ ægrotum febre exoluat; ex crebro relapsu, crebra fit etiam cacochymiæ superstitis & succrescentis in eam partem apostasis, quæ iam lassitudine fracta est atque perdoluit. Sed inter articulos principatum obtinet coxa, tum amplitudine loci, tum laxitate, & motus ad progrediendum maiore vi præter cæteros. Quoniam igitur ita comparata est coxæ ratio vt facilè in eam fiat humoris prolapsus; siquidem cruda morbi sint omnia, eóque perseuerante, finis decumbendi non inueniatur; ex eo eueniet vt & doloris acerbitate, & difficultate pepasmi (vnde abscessuum serior exolutio) tum etiam decumbendi assiduitate pars labefactata, suóque, vt ita dicam, defraudata genio; in labore officij incremento prohibeatur: quæ affectio, particularis ta-

bes dicitur, vt in pupilla; non autem sicut in phthoe, & tabe dorsali. Vide 3. de articulis, & 67. 2. progn. Huc pertinet etiam quod idem scripsit. Τὰ προκρινόμενα, ἢν ὠμῶς κρίθῃ, ὑποστροφαί· ἢν δὲ μὴ, ἀκρισίαι. θῆμαι δ' αὖ καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά. i. *Quæ ante tempus indicantur; siquidem cruda adhuc materia, recidiuam faciunt; sin autem, crisis defectum. Hæc nisi exigua sunt, mortifera existunt.*

2. Epid.

151 Ὁκόσα ἐν πυρετῷ ἀποστηματώδεα σημεῖα μὴ ἀντιδίδοται· κακοήθεα.

Quæcunque dantur in febre abscessuum signa, si ex animo medici non fluunt; praua sunt.

Qvemadmodvm superiore prognosi indicatoriarum causarum non indicantium tristes exitus demonstrantur: sic de signis hæc statuit; quando eiusmodi non sunt qualia debent videri & apparere, quorsum prænuncia esse putantur. Quæ signa videntur critica, si eiusmodi non sint, metum adferunt sinistri iudicij. Sic & hoc loco.

Qvæcvnqve dantvr abscessvvm signa] i. Quæcunque speciem præ se ferunt, & opinionem faciunt excretionis futuræ, aut transitus salutaris; vt facici rubor, micantium arteriarum aspectabiles pulsus, cephalalgia, hypochondrij fugax tensio, hæmorrhagia, pallida & turgidula facies quæ fuerat antè viuida, difficultas spirandi, articulorum labor, hyberna tempestas.

Si ex animo medici non flvvnt] Qui nihil mauult quàm vt natura liberetur causis morbificis, ἔξω, εἴσω, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ, i. *intrò, vel foras, aut aliò quò decet.* Ac si diceret. Si illa quæ fiunt, quæq; apparent, non sint eiusmodi naturæ vi & commodo, sed potiùs nutu & dominatu morbi; vt nihil boni rependant ipsi naturæ. Id enim significat τὸ ἀντιδίδονται: quemadmodum & συντιμωρέειν.

Prava svnt] Per regulam indicatoriorum non indicantium.

152 Τῶν πυρετῶν οἱ μὴ ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι, μήτε μετὰ σημείων λυτηρίων ἀφιέντες· ὑποτροπιάζουσι.

Quæ febres neque diebus criticis, neque cum salutaribus signis valedicunt; postliminio reuertuntur.

Prior pars versione & enarratione patefacta fuit 85. Coac. Signa autem λυτήρια vertimus, *salutaria*; quæ sunt eiusmodi in perpetuo pepasmo, excretione cuiusq; morbi propria, & critico abscessu omni ratione laudabili, denique in iis quæ iure & loco apparent & fiunt. Ac de salutaribus signis, & prauis nihil intactum reliquimus comment. ad eam prognosin. *Quæ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt; contumacia sunt.* Extat etiam Galeni cōmentarius in hanc prognosin, 3. progn.

51. Coac.

153 Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ἐν ἡμέρῃσι κρίνεται τεσσαρεσκαίδεκα.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur.

143. Coac. aph. 23. 2.

Et hæc explicata fuit in illo. *Eorum qui ardenter febricitant, decisionem faciunt quatuordecim dies; vel ad interitum, vel ad salutem.* Iisdem etiam literis expressa legitur in aphorismis; vbi Galenus doctissimum edidit commentarium.

154 Τριταῖος ἀκριβὴς ἐν πέντε, ἢ ἐν ἑπτὰ περιόδοισιν· ἢ τὸ μακρότατον, ἐν ἐννέα κρίνεται.

Tertiana exacta, quinque aut septem periodis, aut nouem ad summum, iudicatur.

Hvivs prognoseωs enarratio continetur in commentario Galeni ad 59. aphorismum 4.

Οἷσιν

155 Οἷσιν ἀρχομένοισι πυρέσσειν, αἵματος στάξιες ἐκ ῥινῶν, πταρμοῦ γινομένου, λευκὴν ὑπόστασιν τὸ οὖρον ἴσχει ἐν τῇ τετάρτῃ· λύσιν ἐν ἑβδόμῃ σημαίνει.

Quibuscunque febrium initiis, oborta sternutatione, sanguinis stillicidia sunt è naribus; siquidem vrina quarto die hypostasin habeat albam; vacationem morbi, septimo fore ostendit.

Omne quidem sanguinis stillicidium, vt cæteræ omnes causæ perexiguæ, in malis ducendum, éstque omnino χαλεπὸν, i. *periculosum*: propterea quòd ductu naturæ neque suscipitur, neque perficitur. Qua de re plura sunt à nobis alio loco disputata; maximè verò in illa. *Perexigua stillicidia, sinistræ sunt crisis.* Et in illa etiam. *Si quis in febre laboriosa cùm perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque febris acuta exarserit; calamitosum: idque cùm aliàs, tum si in hoc negotio sanguis stillarit.* Sed tamen ita comparata est ratio exiguarum causarum, vt si qualitate ipsa materiæ in vitio non sint, accessionem verò habeant pepasmi non solùm inchoati, sed iam perfecti; non minus opinione & bona spe secundi iudicij nos consolentur, quàm metu sinistri exterreant. Est enim semper fidendum pepasmo. 61.Coac. 37.Coac.

Ergo. Qvibvscvnqve] Maximè verò iuuenibus, natura & vitæ instituto biliosis, à 18. ad 35. ætatis annum.

Febrivm initiis] Acutarum scilicet, quarum celerrimi sunt motus, propteréaque celerrimas habent mutationes, indéque celerrimas crises. Initiis autem dixit, quia tum natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas, vnde nulla excretio salutaris. Ac si diceret. Quamuis illud verè sit positum, causas & signa affectatæ crisis statim non debere conspici: tamen in proprio febris pepasmo, qui semper optatus venit omni febris tempore, fœlicitérque apparet; vt quæ iniqui esse iudicij putantur, ob intempestiuos motus, pepasmi beneficio fiant εὔκριτα, appareántque ad speciem certam futuræ crisis perfectæ.

Oborta sternvtatione] Per concussionem cerebri ad exclusionem rei molestæ: vt nulla cerebri multùm oppressi, neque fatiscentis suspicio sit: vt in iis qui febrium initiis sunt comatosi. prorr.1.&.1.1.

Sangvinis stillicidia svnt e naribvs] Quæ solent esse formidabilia tempore, paucitate & excernendi modo.

Si qvidem vrina qvarto die hypostasin habeat albam] Quæ celeritatem & securitatem crisis denunciat: quoniam omnino bona est illa hypostasis, tempore, materia, loco.

Vacationem morbi, septimo fore ostendit] Per liberam & plenam hæmorrhagiam, quam denunciauit stillicidium: sicut hypostasis occasionem illius. Vide comment. ad 92. huius diuini operis. aph.71.4.

156 Τὰ δὲ ὀξέα κρίνεται αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος ἐν κρισίμῳ· καὶ ἱδρῶτος πολλοῦ γινομένου· καὶ οὔρου πυώδεος, καὶ ὑαλώδεος γινομένου, ὑπόστασιν χρηστὴν ἔχοντος, καὶ ἀθρόου γινομένου· καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου· καὶ κοιλίης μυξώδεος, καὶ αἱματώδεος, καὶ ἐξαπίνης καταρραγείσης· καὶ ἐμέτων οὐ μοχθηρῶν κατὰ κρίσιν.

At verò morbi acuti iudicantur sanguine prorupto è naribus in tempestiua crisi; sudore item multo; atque purulenta vrina, & vitrea, laudabili prædita hypostasi; quæ cumulatè funditur; tum abscessu etiam commemorabili; necnon mucosa & cruenta aluo repentè citata; postremò vomitionibus minimè malis in crisi.

Vt acvtorvm morborum non vna est mansio, nec vna suscipientis & efficientis causæ conditio: ita nec vna crisis idea in qualitate humoris, tempore, loco, & excernēdi modo. Ac sanè distinctiones omnium criticarum causarum hæmorrhagiæ, sudoris, vomitionum, deiectionum, abscessuum; iam patefecimus. Quod superest de vrinis, & menstruali profluuio; repetenda illarum causarum explicatio ex I. τῶν ἐπιδημ. *Signorum quæ visa sunt optimum maximúmque fuit, plurimósque liberauit à magnis periculis, con-*

uersio vrinæ in stranguriosam. Deinde subiungit. *Vrinæ illis erant multæ, rubræ, puri permixtæ, dolorificæ.* Quē locum enarrans Galenus sic ait. *Hæc omnia sunt deponentis corporis redundantiam succorum vitiosorum. Propterea seruati sunt omnes. Illa porro redundantia cùm varia esset, meritò fuit vrinarum varietas: vt omnes omnibus non essent eædem; sed his tales, & tales illis.*

157 Ὕπνοι βαθέες, μὴ ταραχώδεες, βεβαίαν κρίσιν σημαίνουσιν· οἱ δὲ ταραχώδεες μετ᾽ ἀλγήματος σώματος, ἀβέβαιαν.

Somni arctiores nec tumultuosi firmißimam crisin denunciant: contrà tumultuosi cum labore coniuncti, incertam nec stabilem.

OMNIVM rerum à medico expetendarum nihil est optabilius bona crisi, quam ipse præuiderit, exceperit, & in medendo ad legem criticam examinarit, ex perspicientia signorum prænunciorum, adiunctorum, & consequentium. Sanè in optimam partem cognoscitur medicus, & existimatur iure optimo adeptus bene sapientérque medendi facultatem. Quid plura? Omne tulit punctum quem penes ista vis est, atque norma curandi. Sed explicata sunt alibi signa crisis prænuncia, ad tempestiuam occasionem, & speciem ipsam crisis. Adiuncta sunt etiam patefacta in criticarum excretionum tempore, copia, loco, & excernendi modo. Sequitur vt consequentia propalam explicentur.

Exactæ crisεως ad criticæ legis τὴν τεκμήριον, omnia quæ in ægrotis naturaliter sunt constituta fidem faciunt bene fœliciterque non solùm à natura susceptæ, verumetiam perfectæ & absolutæ. Etenim iudicātia & iudicata suis quæq; locis ὀρθῶς, & certam opinionem faciūt restitutæ valetudinis, & metum auferunt futuri relapsus. Sed vti iam dixi; exactæ crisεως iuxta legem criticam signa ostendunt, cùm alia permulta quæ cernuntur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis; tum verò maximè somnus ipse. De quo ita philosophatur Hippocrates.

SOMNI ARCTIORES] Qui sunt eiusmodi per aliquot dies à crisi, quando necessitati par est dormiendi somníque ineūdi commoditas in temperie cerebri, materia somnifera, & tranquillitate animi bonarum cogitationum epulis saturati. Sic enim eos qui aliquot dies in vigiliis exegerūt, mitescente morbo, arctior somnus ita complectitur vt penè carotici esse videantur. Quæ causa impulit virum

prot.29. f.1.1. vt illam quæstionem posuerit ad disputandum. Τὸ καρῶδες ἆρά γε πανταχοῦ κακόν; i. *Estne sopor vbique malus?*

NEC TVMVLTVOSI] Quando scilicet homines morbo defuncti lege critica, placidè somnum ineunt qui dono diuûm gratissimus serpit; eóque alacriter & soluuntur & excutiuntur, suauitate & copia materiæ somniferæ quæ dormiendi necessitatem velut nectare quodam cœlesti saturat, ob cerebri bene habiti temperiem, & mentis ipsius tranquillitatem. Ex quibus efficitur, vt phreniticorum memo-

35.Coac. rata insomnia boni sint ominis. Nam phrenitici memorando somnia in somnis tranquilla; certam opinionem adferunt victricis naturæ, deuictíque morbi.

FIRMISSIMAM CRISIN OSTENDVNT] i. Fœliciter à natura susceptam atque perfectam, inoffenso cursu signorum & criticarum causarum: vnde nec vllæ supersunt morborum reliquiæ, nec ipse relapsus in metu est.

protr.4.f.1.1. CONTRA TVMVLTVOSI] i. Turbulenti, perculsa mente, delirioque proxima. Est enim ταραχὴ absolutè dicta, cerebri alteratio, quæ in propinquo delirium esse denunciat: ob eam sanè causam quòd malè affecto cerebro anathymiasis tetra vim adferat.

aph.1.2. CVM LABORE CONIVNCTI] Qui loco alacritatis, lassitudinem & grauitatem adferunt; tum propter paucitatem & impuritatem spiritus animalis, nectarisque in corde viuifici, & morbifici humoris cruditatem.

INCERTAM NEC STABILEM] Sic enim bona quæ fiunt immerito naturæ; & mala merito

aph.26.2. ipsius, vocat ἀβέβαια, i. *incerta*, vel ad salutem, vel ad exitium.

158 Ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισιν, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι· ῥύσιες ἐκ ῥινῶν λύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς πυρετούς. Ὁμοίως δὲ καὶ κοιλίης ῥύσις χολώδης καὶ δυσεντεριώδης, καὶ πόνος γουνάτων, ἢ ἰσχίων, ἢ οὖρον πεπανθὲν πρὸς τὴν κρίσιν. Ἐν γυναικὶ δὲ καὶ ἐπιμηνίων ῥύσις.

Septimum diem morbi agentibus, aut nonum, aut decimumquartum, sanguinis profluuia è naribus vt plurimùm tollunt febres. Similiter etiam aluus biliosa liberaliter ducta, aut dysenterica.

Quinetiam

Quinetiam genuum, coxarúmve labores; aut bene cocta sub crisim, & crassa largáque vrina. Idem quoque facit in fœmina profluuium menstruale.

HÆC PROGNΩSIS antithesin continet illius iam explicatæ. *Quæ febres neque diebus criticis, neque cum signis salutaribus vale dicunt; postliminio reuertuntur.* Explicatio autem petenda ex 1. & 3. τῶν ἐπιδ. tum ex prognωsibus suprascriptis. 152. Coac.

159 Οἱ ἐν πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγήσαντες ἱκανῶς ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quicunque in febribus vndecunque sanguinem profuderunt, cùm refectioni studere incœperint; ijs alui profusiores redduntur.

NVLLA EST omnium vacuationum quæ tam faciat corpus infirmum, quàm profusa hæmorrhagia; vndecunque illa ducatur & fiat. Est enim sanguis nectar viuificum quo partium omnium viuacitas recreatur atque reficitur, ad vitæ & animalitatis perpetuitatem: si modò ea sperabilis esse posset.

Ex quo efficitur vt QVICVNQVE] Omnis ætatis & sexus.

IN FEBRIBVS] Et aliis morbis acutis, vt in pleuritide, qua exacta cùm os humescere cœperit, siquidē sua sponte quieuerit, refectioni operā dari præcepit per integrum ptissanarium; sin autē artificio medici post liberalem sanguinis detractionem mitiverit, simplici cremore contentum vult esse pleuriticum. Febrium autem meminit, & subaudiendam cæterorum morborum historiam intelligit, ob eam sanè causam; quòd sæuientibus illis, natura mage opem requirit contra eorum calamitosam vim, quàm contra dissipationem sui: proptereáque pugnandum potiùs remediis generosis, quàm refectioni studendum.

VNDECVNQVE SANGVINEM PROFVDERVNT] Vel narium hæmorrhagia, vel menstruali profluuio, vel repetita sæpius detractione sanguinis incisa vena brachij aut malleoli.

CVM REFECTIONI STVDERE COEPERINT] Defraudato antea genio cibi abstinentia, si vires essent validæ cum securitate ac sine vllo infirmitatis metu, ob necessitatem pugnandi cum morbo vt in pleuritide, donec os ipsum humescere cœperit copiosa & libera ἀνακαθάρσει, i. *expurgatione.* Refectioni autem studendum à declinatione & discessione morbi, ad pristinum vsque naturæ statum, cibis qui æquè sunt naturæ consociales, atque morbo aduersi.

IIS ALVI PROFVSIORES REDDVNTVR] Quoniam illæ sunt effœtæ & languent paupertate caloris natiui, ex magna hæmorrhagia, vnde multùm laborant vel etiam fatiscunt in officio mitificandi cibos, sanguinem procreandi, & distribuendi. Huc accedit quòd illæ diuturna officij vacatione factæ sunt ignauiores, nec desiderio ipsius naturæ ciborum auidissimæ respondere possunt: quia omnis mutatio quæ ab ocio ad negocium suscipitur, nunquam bene perficitur: eáque omnino grauissima esse solet. Illud autem, καθυγραίνεσθαι, profusiores aluos significat, quæ crudis excrementis feruntur: non sicut ὑγραίνεσθαι, aphor. 20.2. quod simplicem alui libertatem ostendit. Sed vt 4. aphor. & in prorrhetico, πονηρεύονται. aph.27.4. pror.30.l.3.1.

160 Οἱ ἐν πυρετοῖσι ἐφιδρώοντες, κεφαλαλγέες, κοιλίην ἀπολελαμμένοι σπασμώδεες.

Quibus in febribus, cum sudatiuncula caput dolet; iis suppressa aluus conuulsionem denunciat.

IN HANC prognωsin sic effertur Galenus, comment. ad 30. prorrh. l. 3. 1. *Leui expectationis causa, conuulsionibus tentatum iri pronunciat. Fortè enim cùm aliquem ita affectum conuelli vidisset, non profectò plures; omnem penè librum prædictionibus repleuit conuulsionis & delirii. Si quis igitur ei confisus, caput in febre dolentes, cum sudatiuncula, & aluo suppressa, conuulsum iri affirmare audeat; cùm aberrauerit sæpius; euentus veritatem semel fortassis assequetur.* Veruntamen sicut in prouerbio est, bis térve quod pulchrum est; hæc decisio tanquam aureis notanda literis, iterum iisdem verbis expressa legitur in secunda parte huius diuini operis. Quæ causa me mouet, vt eam sic interpretandam existimem.

QVIBVSCVNQVE] Πληθωρικοῖς αἰτίοις, i. *repletionis causis* à spiritu & diæta multùm afflictis, multúmque oppressis.

In febribvs] i. Febrium initiis, quo tempore oppressionis summa sunt omnia.

aph.38.4. Cvm svdativncvla] Capitis indigena, per expressionem ab oppressione: quia, vbi sudor, ibi morbus.

Capvt dolet] Intemperie scilicet atque solutione continui, à repletæ illius partis cacochymia maligna, vel illic collecta, vel eò translata, nec inde facilem exitum habente.

Iis svppressa alvvs] Ex cuius suppressione repletum iam caput maioris atque perennis repletionis incrementum habet.

Convvlsionem denvnciat] Non quidem necessariò, nec semper: sed ex euentu atque nonnunquam. De conuulsionis autem natura & causis infrà dicetur.

161 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες, θηριώδεες· καὶ σπασμὸν δὴ προσημαίνουσι.

Deliria paulisper ferocia, mox erunt immania: sedenim conuulsionem prænunciant.

Explicatio ex commentariis nostris ad 89. & ex Galeno ad 25. prorrh. s.1.1.

162 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γενόμενος, καὶ παυόμενος αὐθήμερον, ἀγαθόν.

Quæ in febrem cadit conuulsio, si eodem die quiescat; bene est.

Antithesin habes in illo. *Conuulsio in febre lethalis.*

163 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γινόμενος παύει τὸν πυρετὸν, αὐθήμερον, ἢ τῇ ὑστεραίῃ, ἢ τῇ τρίτῃ· ὑπερβάλλων δὲ τὴν ὥρην ἐν ᾗ ἤρξατο, καὶ μὴ παυόμενος· κακόν.

Febris conuulsio vacationem adfert, quæ aut eodem febris die, aut postridie, aut ad summum perendie incidit. Sin eam qua cœpit horam excesserit, neque quieuerit; malè est.

Nemo est omnium cui mirum videri non debeat, conuulsioni locum esse sanationis, cùm ea deiectæ naturæ symptoma existat, quando morbificæ causæ imperio regitur, eáque sæuiente quiescit, vndecunque ipsa conuulsio venisse putetur. Quæ causa est cur etiam in puerulis periculi plena sit: quamuis in iis naturam sequatur suscipientis causæ. Diximus conuulsionem, iniussum esse earum partium motum, quæ naturaliter iussu nostro mouentur, eúmque motum ἀπροαίρετον, i. *iniussum* fieri sua sponte, nobis inuitis. Sed id locum habet in primigenia conuulsione, in qua scilicet partes quæ conuelluntur, conuulsionis causam intra se continent; repletionem scilicet, aut nimiam siccitatem, cùm exaruerint, ac si incendio conflagrassent. Existit enim conuulsio altera, quæ fit ex euentu, cùm in opposito situ earundem partium, musculi sunt congeneres magnitudine, robore, & numero æquales. Ibi sanè vnius loci resolutio, conuulsionem facit alterius: quemadmodum cernitur in oris tortura. Ne longum faciam, hîc primigenia κατὰ τὴν ἰδιοπάθειαν partium conuulsarum proponitur; vtrum eò fiat, quò fieri posse narrat Hippocrates. Sanè huius duplex omnino causa est, quarum vnam tantùm agnoscimus. Nam ex conuulsione siccitatis nihil boni sperabile, sed contrà desperatio salutis ostenditur: quemadmodum in aphorismis & epidemiis testatum reliquit, & in chirurgicis libris.

Ergo. Febris convvlsio vacationem adfert] Conuulsio, inquam, à repletione nata conuulsarum partium, vacationem febris adfert per absolutum transitum intus foras, à venis ad musculosum genus; non ad panniculum carnosum, & cutim; vnde rigor: non etiam ad neruos ceruicales, dorsales, aut lumbares; vnde tremor, & inde delirium.

Qvæ avt eodem febris die, avt postridie, avt ad svmmvm, perendie incidit] Ac si diceret. Si nulla sit opinio siccitatis, vt nulla tum esse potest; etsi orgasmus fiat intus foras, vt fieri solet ineunte morbo, non autem cùm iam processerit.

Sin eam qva coepit, horam exegerit, neqve qvieverit] Quasi velit. Quamuis naturæ virtute suscepta fuerit atque perfecta, conuulsificæ causæ intus foras effluxu in musculosum genus, nec subito exitu; si eam, qua cœpit, horam exegerit, in summa contentione partium, & impedimento

& impedimento actionum ad vitam tuendam necessariarum, vt respirationis; neque quieuerit, restituta partium conuulsarum libertate, per sudorem, hæmorrhagiam, aut copiosam sanguinis detractionem: vt in illo. *Hæmorrhagia vt suppressa conuulsionem facit, phlebotomia exoluit.*

— MALE EST] Causæ conuulsificæ maligna cacochymia; doloris acerbitate; & officij ad vitam tuendam necessarij longa nimis interceptione.

164 Οἱ διαλίποντες, ἀνωμάλως δὲ χλιαινόμενοι, κοιλίης ἐμφυσωμένης, μικρὰ διαδιδούσης, ὀσφυαλγήσασι· μετὰ κρίσιν· τουτέοισι κοιλίαι καταρρήγνυνται.

Quibus cum febris remißione inæqualiter incalescentibus, aluo inflata, modicè ducta, lumbi doluerint; ídque post crisin; ijs alui profusè feruntur.

RELIQVIARVM materiæ febrilis commotio variè quiescens, & variè instaurata, nec tamen delata in habitum corporis, vbi rigorem fecisset; suo veluti expiratu, ardoris in febris remissione nonnulli, χλιαρῦ sensum modò suscitat, quem mox restingui sinet. Fieri potest vt abscedat tandem in intestina, diarrhœámque committat; ab exiguo secessu tenuis humoris qui eò primùm illabitur; copiosioris eius vacuationis exordio priùs ducto; tantisper dum aluus copia, qua oppletur, exonerata subsidit. Antè namque cùm cruditas esset, tumida cum borborygmo distendebatur, dolorémque distensione creabat lumbis, quorum neruis, originem mesocωli ascripsit sectio tertia sexti Epidemiωn.

165 Οἱ δὲ περικαέες, πρὸς χεῖρα νωθροὶ, διψώδεες, ἀσώδεες, κοιλίης ἀπειλημμένης βαρυνόμενοι· ἐκλύονται. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἐν ποσὶ κατακαύματα, τὰ αὐτὰ σημαίνει.

Contrà qui incendio conflagrant, ad medici manum torpidi, sitibundi, fastidiosi, aluo suppressa oppreßi; exoluuntur. Fieri potest vt pedum cum rubore ardor, idem denunciet.

ADVERSAM hæc superiori habet alui suppressionem absolutam: vbi non sicut antè, febrilis humor humescit: sed biliosus retorridus, multus, stomachum vapore feriens resoluit; cum stomacho vires: quòd inde cor & cerebrum, validissima duo viscera, affici sit necesse. Itaque in viscerum æstu, & oppressione ab humorum copia suppressorum; vt iactentur; vix tamen animum, aut satis animi habent exhibendi manum poscenti medico: donec animo sæpe deficiunt, quod signum est inter funesta insigne. Hæc eadem sæpe facit sanguinis tenuissimi feruor, è vena dorsali ad stomachum refluentis. Feruorem autem testantur erysipelata, non tantùm in pedibus, quod ait; sed quacunque parte corporis, cum febre exorta.

166 Οἱ χειμερινοὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ, ἐπιεικέως μεθίστανται ἐς τὰς ὀξείας νόσους.

Hybernæ febres quartanæ, nonnunquam in acutas transeunt.

QVI TRANSITVS si non lethalis, est periculi plenissimus; intermittentis febris in continuam; eius quæ foras mouetur, in eam quæ intrò. Quid verbis opus est? morbi ῥᾴστου, πρᾳοτάτου, εὐφορωτάτου, ἀσφαλεστάτου, *i. facillimi, mansuetißimi, mitißimi, tutißimi*; in difficillimum, maleficentissimum, asperrimum, periculosissimum: cuius sunt symptomata singula, totidem morbi. Mutationem hanc asciscit, non tam æstas, morborum intermittentium procreatrix eadem & vincendo expultrix, humorum foras citato motu, dissipata materia; proptereáque cùm reliquas, tum quartanas breuiores faciens: quàm hyems, quæ continentes magis morbos solet excitare, dum frigus suum opponit humorum excursui; quos, quantum potest, condit in viscera & intima penetralia corporis. Eò autem sese continuarum febrium materia recipit, lineam mouendi tenens à circumferentia ad centrum, contrariam intermittentium prædictæ.

6. Epid. lib. περὶ παθῶν. lib. περὶ παθῶν. iterum lib. περὶ παθῶν.

2. ad Glauconem

Id certè non ita procline est vt fiat. Neque enim natura in contrarias motiones, sine violentia, agitur. Contingit tamen, quod ipsi post Galenum vidimus; qui medicamentorum prætereà purgantium acriori & intempestino vsu, ex simplicibus quartanis duplices, triplicésque; ex triplicibus continuas oriri dixit. Atque icc irco prædictionis acerbitatem sapientiæ verbo mitificauit philosophorum sapientissimus, ἐπιεικῶς.

PRIMI LIBRI

FINIS.

COACARVM

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩSEΩN LIBER SECVNDVS.

INTERPRETE ET ENARratore LVDOVICO DVRETO.

DE CEPHALALGIA.

ΚΕΦΑΛΗΣ πόνος σύντονος μετ' ὀξέος πυρετοῦ, καὶ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων· θανάσιμον. ἄνευ δὲ σημείου φαύλου ὑπερβάλλων τὰς εἴκοσιν ἡμέρας· αἵματος ῥύσιν, ἢ πύον ἐκ ῥινός, ἢ ἀποστάσιας ἐς τὰ κάτω σημαίνει· μάλιστα μὲν νεωτέροισι τῶν τριήκοντα πέντε, τὰς ῥύσιας. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, τὰς ἀποστάσιας προσδέχεσθαι· περὶ μέτωπον, καὶ κροτάφοις ὄντος τοῦ πόνου καὶ σύντομου, ῥύσιας. CAP. I. meliùs συντόνου

1 Capitis dolor prægrandis cum acuta febre, alióve quopiam difficili signo coniunctus; mortiferus. Sin autem omni alio malo signo procul, dies viginti excesserit; sanguinis profluuium, aut suppuratum è naribus, aut partium imarum abscessus denunciat. Maximè verò triginta quinque annis minoribus, profluuia sanguinis: prouectioribus autem, abscessus expectare oportet. Ac certè profluuia omnino sperabilia sunt in frontis & temporum dolore prægrandi.

SEQVITVR vt patefactis & veluti in conspectum quendam adductis magnarum affectionum, earúmque quæ inter ipsas excellunt symptomatis (quæ ἐπιγινόμενα Græci vocant) deinceps in hoc secundo libro singularum partium laborantium decisiones exequamur; orsi à capite: sub quo nomine partem illam significamus quæ capillo tegitur, & cuius caluariæ adiacet; superiori quidem, pericranium; inferiori verò dura meninx. Quæ fabricatio descripta legitur apud Hippocratem lib. de pertusionibus capitis, διπλόον δέ ἐστι τὸ ὀστέον κατὰ μέσον τὴν κεφαλήν, i. *duplex autem est oßis caput*, &c.

Earum capitis humani partium, vel intemperies, vel continuitatis laceratio, vndecunque venerit, sensionem facit rei molestæ, i. dolorem qui partis afflictæ nomen sibi adoptat, & κεφαλαλγία dicitur: quæ, vti iam diximus, capitis propria est; sicut delirium cerebri. Erit igitur cutis capillatæ, & pilo carentis, cephalalgia. Erit etiam pericranij, caluariæ, diploes siue diploidis; intensa, remissa, grauis, acuta; omniúmque sæuissima duræ meningis.

CAPITIS DOLOR INGENS ET FIXVS] Sic enim πόνον σύντονον rectè videor interpretari, quem in prognostico ad eundem scopum his verbis expressit. Κεφαλῆς ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες: vt πόνος idem sit quod ὀδύνη: σύντονος verò idem quod ἰσχυρὴ καὶ συνεχής, i. *prægrandis & intermißionis expers*. Sit igitur capitis dolor intensus, hoc est, intemperiei & solutæ continuitatis fortiter impressę permolesta & acerba perceptio, fixáque firmiter, quæ nullā admittit sympathiæ excusationem, neque perturbationis criticæ quæ fugax esse solet; sed indigenam generationem agnoscit, vel symptomaticum transitum, vel per-

ennem progressum sanguinis bile persusi, qui exitum inde non habens, pondere, laceratione, & stimulis caput multùm affligit. Quæ causa est quamobrem consideratè, non simpliciter, πόνον scripserit, sed philosophicè σύνθετον, ex perspicientia causæ morbificæ & partis obsessæ: vt sanè, hoc loco, cephalalgiæ fixæ, tanquam morbi fixi, διάγνωσις, indéque πρόγνωσις ad explicandum proponatur. Simplex autem πόνος sæpenumero venit per sympathiam, quæ tensionem facit in partibus quæ laborant: nunquam verò grauitas, quæ vbi est, ibi etiam eius causa existit, per collectionem sanguinis, vel affluxum. Sic enim præclarè Galenus ad eum locum Hippocratis de pleuritide, vbi mammarum & brachij grauitatem examinat ad liberalem sanguinis detractionem. Ergo, capitis dolor ingens & contumax, quem facit indigena causa multa & acris, vel aliunde apportata, translatione vel progressu temperamentum & complexionem multùm & celeriter alterando, continuitatem lacerando; idque cùm aliarum partium, tum maximè duræ meningis.

Cvm acvta febre] Tum primigenia, quæ statim initio comitem habet cephalalgiam, cuius est, potissimùm sequi efficientis causæ naturam, i. symptomaticam translationem & orgasmum sanprorr.18.f.2.1. guinis bile perfusi: tum etiam cephalalgiæ consectaria: vt sæpenumero esse solet inflammati cerebri febris ardens.

Aliove qvopiam sinistro signo] Sinistrum, hoc loco, signum, quod vocat δύσκοprorrh.49.3. λον, symptomatis terrificam vim πεπινώτερον exprimit. Est enim τὸ δύσκολον leue malum. Hîc autem grauissimum obiicitur, cuiusmodi est περιωδυνίη totius capitis, æruginosæ bilis crebra & pauca vomitio, ceruicis dolor, amblyωpia, echo, delirium quoque ipsum: vnde cita mors venit. Quæ omnia luculenter sunt explicata distinct. 3. 2. de morbis, & comment. 2. 1. Epidem. Quamobrem illud, δύσκολον, eòdem spectare videtur quò scriptum prognωstici, Ἢν μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγένηται, i. *Si lethalium quodpiam signorum adfuerit.*

Mortiferus] Nec solùm mortiferus; sed etiam nonnullis cita morte funestus. Sic enim 1. τῶν ἐπιδημ. Ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ἔνιοι ταχυθάνατοι τουτέων, i. *Sed & æruginosa vomunt, quorum nonnulli celerrimè moriuntur.* Quem locum enarrans Galenus ita scripsit. *Æruginosa vomitio, perustæ bilis flauæ irritamento fit, indéque propterea nonnulli citò moriuntur, quòd exaruerint partes in quibus ipsa bilis phrenitifera latitat: vnde contingit ægros conuelli, vnáque bilem æruginosam vomere, indéque celeriùs medicorum opinione mori.* Sed tamen in hac symptomatum miseria existunt nonnulli qui validarum virium beneficio in biduum, triduum, aut etiam quintiduum vitam producunt. Tametsi idem refert, cùm æruginosa vo2.περὶ νούσ. muerint, septimum morbi diem agentes mori. Tam citæ mortis causa est doloris acerbitas quæ facit corpus infirmum, quæque ad infirmitatem adiungit humorum corruptionem; crebra malorum successio, & symptomatum vehementia; tum cerebri alienatio, per quam interceptio fit actionum ad vitam tuendam necessariarum.

Sin avtem omni alio pravo signo procvl] i. Omnis alieni mali expers, quod vel consectarium sit in labore partium officialium, vel superuenerit malorum accessione sed tantùm in alteratione consistat indigena, sine affluxus perennitate quæ cernitur in rubris vrinis, iumentorum similibus, perturbatis in genere venoso humoribus à flatulento spiritu cum ardore febrili, vnde cõuulsi7.Epidem. fica vis incidit, vt in Polyphanto Abderita, cui cùm in prægrandi cephalalgia & febre acuta decimum diem agenti, sternutamentis medicatum fuisset, oborto ceruicis dolore acerrimo, fecit vrinas iumentorum similes, nec inde fuit apud se, crebérque sæuis conuulsionibus interiit. Huc accedit etiam vt nihil, malè instituta curatione, in commoda eorum peccetur: vti sternutamentis, nec iure, nec loco præscriptis, peccatum est in Polyphantum.

Dies viginti excesserit] Neque plena manu hæmorrhagia proruperit quæ dolorem sedauerit, morbúmque depulerit; neque doloris acerbitas hominem ad exitium præcipitarit, neque industria medici consecutionem attulerit sanitatis ante vigesimum diem; sanguinem detrahendo incisa vena basilica, ad febrem, cephalica & recta frontis ad amotionem causæ coniunctæ, tum etiam nonando, purgando, cum abstinentia vini. Ipse autem cephalalgicus acerbissimam vim cephalalgiæ ad vigesimum diem pertulerit, quo tempore minora fieri incipiunt omnia, celeritatis, vehemẽtiæ, & assiduitatis.

Sangvinis proflvvivm] Quod tamen illis diebus non est sperabile, cùm exacta fuerit 2.prognost. historia morbi acuti, quæ diebus absoluitur quatuordecim; sed potiùs in prima periodo intra septimum diem debeat expectari, vt in hepatica phlegmone: quemadmodum hîc quoque legendum & obseruandum præcepit Galenus, comment. in hanc prognωsin quæ scripta legitur, quanquam nõ iisdem omnino verbis, 3. prognost. Quanquam hic quoque dies in acuto morbo locum sanguinis profluuio dare possit, per eductionem materiæ mitificatæ, quam, dum esset immitis, natura obtinere non potuit.

Avt svppvratvm e naribvs] Quoniam humor qui fecit intensam cephalalgiam, nisi per hæmorrhagiam indè vbi stabulatur exitum habeat, aut per διαφόρησιν exudarit; quod reliquum est, in suppuratum aut corruptionem conuertitur. Nam scirrhi nulla suspicio esse potest. Itaque dominatu caloris natiui victa cephalalgiæ materia; primùm quidem fit suppuratum in suppurabilis materiæ foco conceptum, mox expuratum: quale cernitur in expurgatione purulenti pulmonis: quale in pleuritico empyemate: quale etiam rupta vomica hypochondrij, introrsum, vel foras. Ex quo efficitur verum illud esse quod in prognostico de hypochondriaca phlegmone Hippocrates καθολικῶς enunciauit.

Avt partivm imarvm abscessvs denvnciat] Enimuero partium imarum abscessus lib. 2. περὶ νούσων & in aphorismis, super hac re nusquam leguntur. Hîc enim cœptæ curationis fiduciam in hæmorrhagia, vel expurato stare scripsit. Dolenti caput & circumdolenti, περιοδυνέοντι, pus vel aqua vel sanguis fluens è naribus, aure vel ore, leuationem adfert. aphor. 10. 6. Atque idem 2. περὶ

νούσων,

γέσιν, perniciosam cephalalgiam sedari posse tradidit hæmorrhagia, vel expurato. *Septimum diem agens interit cephalalgicus; quem si euaserit, eadem pœna manet aut nonum aut vndecimum. At sanguine prorupto è naribus;* ὑπεκφυλάξῃ· ῥεῖ δὲ καὶ ὑπόχολον ὕδωρ, ἔπειτα τῷ χρόνῳ πύον γίνεται ἐκ πάντων, *i. effugit: fluit autem subbiliosa aqua, inde labentibus diebus, concoctum pus,* &c. In prognostico autem eam defungendi morbo, quæ per abscessum fit, rationem non prætermisit: qualem in Herophonte obseruauit: qualem etiam in virgine Abderitana, cui à surditate superstes remansit pedum dolor, cætera perfectè conualuit, morbóque defuncta est qui antè lethalis videbatur. Ac de ratione abscessuum, multa primo libro iam scripsimus ad decisionem morborum diuturnorum qui ita iudicantur.

Ac profluvia quidem potissimum minoribus triginta quinque annis] Quoniam hæmorrhagiæ, omniúmque adeo excretionum laus est per iuuentutem & pubertatem, in quibus ætatibus tria illa sunt in promptu quæ ad ciendam excretionem sunt necessaria, naturæ virtus, meatuum libertas, & materiæ præparatio. Ac de profluuio quidem sanguinis illud iam ratum est; quò natura & humor cursum inflectunt, eò potissimùm criseωn inclinationes fieri. Scitum est illud etiam, tabem illis ætatibus maximè familiarem esse, quæ describuntur à 18. ad 35. aph.9.s.5.

Maioribus autem abscessus] Ita comparata est ratio abscessuum criticorum, vt primùm opinionem faciant sui in morbis qui saluis ægri rebus producti sunt ad vigesimum vsque diem, & vltrà. *Si vigesimum diem morbus excesserit; tum expectandus abscessus* 17.3. progn. quamquam 33. eiusdem docet iis qui triginta annos prætergressi fuerint, rarò in abscessus febres desinere. Quæ causa est cur idem præceptor considératè sic prognωsin instituerit, 16.3. *Expectandum magis est iunioribus annis 35. sanguinis profluuium; suppuratum senioribus.*

Ac sane profluvia omnino sperabilia sunt in frontis et temporum dolore prægrandi] Dolor intolerabilis circa tempora, suspicionem auget hæmorrhagiæ futuræ, quæ si sua sponte non venit, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Intolerabilis est autem frontis & temporum dolor in cephalalgiæ causa iam explicata, quòd earum partium crassissimę sint venę, ac cerebrum illic iaceat vberius quàm parte postica. Quò fit vt cephalalgiæ omnis acutæ fugacis & fixæ sensio primùm sit in temporibus & fronte: quoniam cephalalgicæ causæ impetus non antè quiescit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit: necdum feritas eius domatur, donec oscula venarum recluserit, exitúmque habuerit. Ex quibus efficitur verum illud esse quod antè posuimus; omnem vacuationis necessitatem vacuandi modum habere ex humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione & situ.

3. progno*st*. Gal. cōment. Cels. cap. 2. 4.
2. περὶ νούσων & περὶ κεφαλῆς τρωμάτων. aph. 1. sect. 2. 6. Epidem.

2 Οἷσι κεφαλαλγίαι καὶ ἦχοι ἀπυρέτοισι, καὶ σκοτοδινίη, καὶ φωνῆς βραδύτης, καὶ νάρκη χειρῶν· ἢ ἀποπληκτικοὺς, ἢ ἐπιληπτικοὺς προσδέχου τούτους ἔσεσθαι, ἢ καὶ ἐπιλήσμονας.

Quibus cephalalgia & echus varietas sine febre, vnáque vertigo tenebricosa incidit, & tarditas vocis, & manuum stupor; hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel etiam lethargicos, fore expecta.

Cephalalgia symptomatica explicatur indigenæ cerebri causæ.

Quibus cephalalgiæ et echus varietas] Si crebra cephalalgiæ mutatio sit, modò antica parte capitis, modò postica, dextra item atque sinistra; eáque mutatio crebra cephalalgiæ, variis distincta sedibus percipiatur in varia sensione molestæ rei impressæ: sicut & echus varietas in tinnitu, murmure, sibilo, & bombo: vt flatuum est crassitudo aut tenuitas, meatuum amplitudo vel angustia, facultatis expultricis robur vel imbecillitas. Quibus igitur ea est cephalalgiæ & echus varietas, per sympathiam cerebri flatibus à cruditate crebri, necnon ab indigena causa multùm afflicti, multúmque oppressi.

Sine febre] Vt nulla sit excusatio sympathiæ febrilis, vnde febrium initiis, conuulsionibus crebrò tentantur; vt Thasiana mulier vultuosa: nec verò vlla suspicio sit neque opinio febrilis ardoris in cerebro ipso, tanquam in foco, concepti, qui faciat echus & amblyopiæ assiduitatem cum narium grauitate coniunctam. Hic enim ecstasis melancholica denũciatur. Ergo sine febre sint hæc symptomata repleti cerebri & in officio laborantis consectaria, nec aliunde propagata: vt propagantur sæpe ab aluo biliosa, & purgatione sursum instituta curantur. Ac cerebrum in vitio sit, repletione, crudore, maligna cacochymia; ex tempestate austrina, pluuiosa, flatu sonoro placida; vel ex crapula, otio, & edacitate nata.

3. Epidem. prorr. 18. s. 2. 1. aph. 17. 4.

Vnaque vertigo tenebricosa incidit] In qua falsò creditur circumagi caput, vnáque caligant oculi; quod facit turbulenta spiritus in capite commotio à flatulento spiritu & crasso humore: proptereáque prænuncia esse solet apoplexiæ, vel epilepsiæ, proximéque ab illis abest: quemadmodum de ἰλίγγῳ scripsit Galenus, qui reuera nihil aliud est quàm ἡ σκοτοδινία. aph. 17. 8.

Et vox pvsilla] Per propagationem à cerebro & neruorum principio in ceruicalem medullam, vnde imbecillitas τῆς ἐκφωνήσεως, i. *efflationis*: propter infirmitatem musculorum intercostalium in quibus facultas animalis non lucet, spiritus interceptione.

Manvvm stvpor] Oppilatione neruorum ceruicalium inchoata, ob quam efficitur vt spiritus animalis non perueniat liberè tota substantia ad eam partem à qua suscipitur actio.

Hos vel apoplecticos] Omni, vt ita dicam, animalitate captos; quod cernitur, motus & sensus repentina priuatione, cùm spiritus animalis exitu prohibetur. Inde enim est vniuersalis exolutio, quæ apoplexia dicitur. Huc pertinet autem quod idem scripsit. *Quibuscunque bene habentibus capitis dolores repentè insurgunt, mox capiuntur voce, & stertunt; intra septimum diem moriuntur; nisi fortè febris superueniat.*

Vel epilepticos] Oppresso cerebro in concussione ad excussionem; vnde conuulsio vniuersi corporis per contractionem τῶν πεφυκότων, i. *propaginum*.

Vel lethargicos fore expecta] Ac si diceret, aut κινητικαὶ καὶ αἰσθητικαὶ δυνάμεις, i. *motrices, sentientésque facultates* labefactantur; aut etiam ἡγεμονικαὶ, i. *principes*, vt in lethargo. Nam læsionis species affectionem ipsam cuiusmodi sit, denunciat: hoc est crudorem & sphacelismum cerebri cum pituitæ corruptione coniunctum, vnde lethargus: de quo iam diximus priore libro.

3 *Οἱ κεφαλαλγέες κατόχως παρακρούοντες, κοιλίης ἀποληφθείσης, ὄμμα θρασυνθέντες, ἀνθηροὶ· ὀπισθοτονώδεες γίνονται.*

Si cui in cephalalgia firmiter fixa, paríque delirio, substiterit aluus, vnáque voluantur ferociter oculi cum faciei saturato rubore; opisthotonicus tandem fit.

Eorvm qvi sursum ad caput feruntur humorum, calidi quidem acres ac tenues, deliria & hæmorrhagiam cient: frigidi verò & crassi, comata & parotidas, aliáque symptomata faciunt cataphorica; amborum autem communis est cephalalgia, vti & surditas: sed illa potiùs calidorum, hæc frigidorum. De catoche autem quæ propria est cerebri, illud sit certum quod Philippus & Archigenes memoriæ prodiderunt, eam in tensione quam siccitas fecit, consistere: quemadmodum omne symptoma cataphoricum, in exolutione virtutis nerualis à nimio humore nata. Nam oculi catochorum aperti cernuntur atque immobiles: cuiusmodi esse solent eorum qui magna contentione aliquid intuentur. At comatosorum oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Quæ cùm ita sint, planè efficitur, commemoratam in hac prognosi catochen, non posse complecti suo nomine quæ passim de illa verè narrantur, si & cephalalgiam putetur habere coniunctam, & vim eximiam delirandi, & oculorum citam atque ferocem huc illuc volubilitatem: vt interim taceam faciem rutilam, & opisthotoni consecutionem. Enimuero catochi omnes stupent attoniti, eodémque statu manent quo deprehensi fuerint ac si obriguissent. Itaque non video quî fieri possit vt in iis prædicta symptomata videantur. Sed in hac summa difficultate, & multùm ancipiti consilij capiundi deliberatione, caliginem depulit ex oculis meis quod scripsit Galenus his verbis, aliorum opinione adducta, non sua. τὰ κάτοχα φασὶ τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, καὶ οἷον κατεχόμενα νοσήματα, i. *Catocha vocant morbos firmiter fixos.* Qua authoritate fretus, ita vertendum & enarrandum putaui.

Si cvi in cephalalgia firmiter fixa] Quæ non aliunde quàm ægro referente, innotescit. Nam cætera morborum symptomata quæ vitio actionum versantur, ipsi medico aspectabilia sunt. Cephalalgiam autem firmiter fixam expressi, quòd illud *κατόχως* æquè sit aduerbium τοῦ κεφαλαλγέες, atque τοῦ παρακρούοντες.

prorrh. 56. 2. Parique delirio] Defendit Galenus delirium & catochen non esse ἀσύστατα: id

prorrh. 3. 2. & 82. Coac. autem probat ex illo prorrhetici. *Αἱ τρομώδεες, ψηλαφώδεες, ἀσωφώδεες παρακρούσιες· πάνυ φρενιτικαί*, i. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, phrenitica.* Quam ego prorrhesin veram admitto: sed in ea catochen non agnosco. Pari autem delirio exerceri τοὺς παρακρούοντας consideratè scripsi, respiciendo ad illud *κατόχως* quod adiacet ipsi delirio: quemadmodum & cephalalgiæ.

Svbstiterit alvvs] Vnde caput augetur cephalalgiæ causis, ipsáque cephalalgia peior fit atque acerbior: quoniam ad præparationem suscipientis causæ accedit vis efficientis: non tamen alui suppressio, quam in prorrhetico nominat κοιλίαν ἀπολελαμμένην; hîc verò ἀποληφθεῖσαν, cephalalgiæ signum est: sed velut auctarium.

Vnaqve volvantvr ferociter ocvli] Quoniam primus omnium trahitur in sympathiam cerebri malè affecti, ipsámque affectionem cuiusmodi sit, primus aperit; siue ea sit cataphorica; siue phrenitica. Itaque in suspicione delirij ab hypochondriorum pulsu, considerandos attentè oculos præcepit noster præceptor. Nam vt idem ait, *Ἢν αἱ ὄψιες πυκνὰ κινέωνται· τούτοις μανῆναι ἔλπις*, i. *Si oculi crebrò moueantur, spes est furoris.*

Cvm facie rvtila] Saturato rubore perfusa, & vultuosa: quæ signum est plethoræ cephalicæ æstuantis.

OPISTHOTONICVS TANDEM EVADIT] i. Ceruicis conuulsione, scapulas versus tenetur: sicut deliria omnia cum sopore coniuncta sunt conuulsifica, ob tumultuosam in cerebro humoris crudi commotionem, quam ciet phreniticus ardor. Opisthotonici autem fiunt, nisi hæmorrhagia liberali, parotidibus, aut alui profluuio ab opisthotono vindicentur: proptereáque dubitanter legendum, hoc modo. *Ἀρά γε ὀπισθοτονώδεες γίνονται; An verò opisthotonici fiunt?* 89.Coac. prorrh. 18;

4 Τὰ ὑποσείοντα κεφαλὴν, ὄμματα ἐξέρυθρα, παρακρούοντα σαφῶς· ὀλέθρια. οὐ συναποθνήσκει τοῦτο (ἢν αἱμορροεῖ) ἢ παρ' οὖς οἴδημα ποιέει. malè etiā περιδ. hæc deerāt; & malè ἐσσὰ legebantur

Perculsum caput, prærubri oculi, deliria clara; mortifera. Citò autem commoriuntur omnia, nisi vel hæmorrhagiam, vel abscessum faciant pone aures.

ENIMVERO partes officiales, vt singulæ sunt à natura constitutæ, variísque dicatæ officiis atque quodammodo consecratæ, suos quæque habent *σεισμοὺς*, i. *concutiendi motus* quando appulsu rei molestæ offenduntur. Sic enim sternutamenta, tusses, singultus cientur concussione cerebri, thoracis, & alui. Sed illa concussio quæ dominatu fit illarum partium officialium, saluis ægri rebus omnino suscipitur atque perficitur, ac nutu naturæ de causa morbifica triumphantis res eunt. At secus habet in symptomatica concussione qua partes franguntur, neque quicquam proficiunt: sed damnis augentur, & grauiorum symptomatum accessionem & successionem experiuntur. Ne longum faciam, longiúsve exempla petantur, ad propositæ huius progn*ώσεως* explicationem accedamus, in qua perculsi capitis symptomata grauissima continentur.

PERCVLSVM CAPVT] i. Perculsio ipsa capitis. Est enim frequens apud Hippocratem vsurpatio causarum morbificarum pro morbis, vt morborum etiam pro ipsis ægrotis, & contrà. Itaque perculsio capitis quam facit efferæ bilis excursus sursum ad caput, à rigore frustra citato, exempli causa: quemadmodum ex lumborum excursu sæpe accidit peruersio palpebrarum, quam *ἴλλωσιν* Greci vocant, quæ fit offensione capitis primùm perculsi ex ea tam cita irruptione à vasis in partes acerrimi sensus vnde acriter stimulatæ magna vi concutiuntur ad exclusionem materiæ dissocialis multùm & acris. Sed illa concussio, vt ita dicam, fit impetu potiùs materię, quàm naturę potentis. Itaque serpit vis causæ morbificæ & progressum facit in partes quæ iure societatis & vicinitatis, facilè trahuntur in sympathiam & contagionem capitis ita perculsi. 26.Coac. lib.1.

PRÆRVBRI OCVLI] Materiæ decubitu & gargalismo ex dura meninge & pericranio in proprias oculorum membranas quæ illinc productæ veniunt.

DELIRIA CLARA] Quæ notis omnibus aspectabilia sunt; verborum obscœnorum & nugarum garrulitate; morum institutorum dissimilitudine, quam ferocitas ipsa denunciat; tum indecora compositione.

MORTIFERA] Quemadmodum in cephalalgia intensa, prægrandi, & fixa, cum exitialibus signis coniuncta, qualia sunt hæc; prærubri oculi, & clara deliria. Nam oculi multùm rubent ab inflammatione partium cerebro adiacentium, tum rubor ille liuescit à frigore, frigus à *νεκρώσει*, i. *extinctione*: ob eámque causam funesti sunt illi colores. Deliria verò clara lucent in phreniticis qui mutatione bilis flauæ in atram è potestate mentis exeunt, postea contremiscunt cùm in propinquo mors est. Denique mortifera sunt illa, alteratione versa in alienationem quæ insanabilis est. prorrh.9. s.1.1.

AC CITO COMMORIVNTVR OMNIA] Ac si diceret; in iis nulla salus vitæ sperabilis: sed omnino ruit; propter summam doloris acerbitatem, hominísque phrenitici cœptis immanibus efferi; & partium obsessarum corruptionem, quarum officio vita carere non potest.

NISI VEL HÆMORRHAGIAM] Quoniam omnis repletio propria vacuatione exoluitur, quæ coniunctam non habeat qualitatem malignam, aut visceris alicuius inflammationem. Itaque si prædicta symptomata sint *ἰσχυρὰ* tantùm repletioni capitis profuerit hæmorrhagiam cieri prima periodo, vnde ad se redeat æger, & suæ sit mentis. 83.Coac. lib.1.

VEL ABSCESSVM FACIANT PONE AVRES] Deriuatione sanguinis liberalem hæmorrhagiam non habentis. Atque tum parotides illæ videri poterunt salutares, si & suppurati fiant participes, & beneficio pepasmi vniuersali fruantur, qui cernitur in vrinis hypostasi bona loco, & bona materiâ præditis; neque recursu & sympathia doloris crudelissimi, sint exitiales.

5 Κεφαλαλγίαι μετ' ἕδρης, καὶ αἰδοίων ἀλγήματος, καὶ νωθρότητα, καὶ ἀκρισίην παρέχει, καὶ φωνὴν παραλύει· ταῦτα οὐ χαλεπά. σπασμώδεες δὲ καὶ λυσσώδεες γίνονται ἐνάτῳ μηνί· ἐκ τούτων φωνῆς λυθείσης ἐς τὸ αὐτὸ καθίστανται.

Cephalalgiæ cum dolore ſedis & pudendorum, ſegniciem criſi nulla exhibent, & vocem debilitant. Hæc quidem non ſunt admodum difficilia, ſed ſoporata exiſtunt ſingultuoſa ad nonum menſem. Hinc ſoluta voce eôdem recidunt.

HÆC PROGNΩSIS confuſaneam habet ſyluam ſignorum atque ſymptomatum, quæ neque pathognomonica ſunt, neque epigenomena per neceſſariam acceſſionem aut ſucceſſionem, neque epiphænomena. Quamobrem ex iis nulla διάγνωσις, nulla etiam certa præſenſio comparari poteſt eorum quò illa ſpectare dicuntur. Omnis autem inſtitutio diagnoſtica, omnis item prognoſtica, quæ ab Hippocrate, hoc eſt, cum ratione ipſa ſuſcipitur; tanquam ex ſignis ducitur quæ veteres τὰ ὁμόφυλα καὶ ὁμοειδῆ nominarunt.

6 Ἀσκαριδώδεες γινόμενοι ἐν κεφαλαλγίῃ κώφωσις, καὶ κῶμα παρακολουθοῦντα· τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει.

HVIVS prognωſeωs idem iudicium eſt, atque in ſuperiore fuit. Non enim aſcarides vllam opinionem faciunt futuræ parωtidis. Itaque tolerabilior erit ſic, vt legitur in prorrhetico.

Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὖς τι ἐρεύγεται: vel, παρακολουθοῦντα τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει.

Cephalalgiæ conſectarium cum ſurditate cωma, facit vt aſſurgant parωtides.

CΩMA ET ſurditas in cephalalgia faciunt vt aſſurgant parωtides: quoniam illæ naſcuntur ab humore craſſo & frigido, quando per tranſitum indigenæ cauſæ naſcuntur. Atqui prima ſoboles cephalalgici crudoris eſt cωma, ſecunda autem ſurditas; quæ duo niſi pepaſmo & ſuppurato, aut etiam profluuio alui ſaneſcunt; ſi quidem ſaluis ægri rebus exiſtunt, tranſeunt in eum abſceſſum qui ab auribus, quas infeſtat, nomen ſibi adoptat, cuius prænuncia eſſe ſolet cum cωmate ſurditas: proptereáque οἴδημα παρωτῶδες nominatum eſt ſuperiore libro.

7 Οἱ κεφαλαλγέες καρτερῶς ὀδυνώδεες· ὄμμα ἐξέρυθρον αἱμορροεῖ.

Quibus cephalalgicis firmiter & acriter caput dolet, vnáque oculus multùm rubet; ſanguis profundetur.

CEPHALALGIÆ prægrandis & firmiter fixæ tum criticæ, tum ſymptomaticæ propria eſt hæmorrhagia: ſed ea tum præclarè facit ad ægri ſalutem quando primis incidit cephalalgiæ periodis: ſic enim periculo defungitur æger quod propè aberat; ſi ea ſit profuſa, faciátque vt cephalalgicus ſuæ ſit mentis. Plurimùm autem valet ad opinionem hæmorrhagiæ faciendam ſaturatus oculi rubor modò is non liueſcat; quod ſignum eſt τῆς νεκρώσεως, iamiam mortiferæ. Quæ omnia paulò antè ſunt αὐθεντικῶς diſputata.

8 Τὰ σειόντα κεφαλὴν, τὰ ἠχώδεα αἱμορροεῖ, καὶ γυναικὶ τὰ γυναικεῖα καταβιβάζει· ἄλλως τε καὶ ἣν κατὰ ῥάχιν καῦμα παρακολουθέει· ἴσως δὲ καὶ δυσεντερικά.

Perculſum caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient; aut mulieribus muliebria deorſum effunduntur: ídque cùm aliàs, tum ſi inde rhachis incandeſcat æſtu: fortaßis etiam dyſenterica ſunt hæc.

NON RARO accidit vt ab eadem concuſſione excretiones variæ cieantur. Cuius theωrematis fidem & per-

dem & persuasionem adfert prognosis illa superiore libro explicata. *Si cui cùm riguerit atque sudarit criticè, rursus postridie rigor sine causa ingruerit, ac tum à pepasmo somni sit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.* Est enim idem rigor criticus, & sudoris & hæmorrhagiæ prænuncius; aluúmque idem ciet deorsum & sursum. De capitis autem perculsione & aurium echo; num illa sperabilem faciant hæmorrhagiam, aut mulieribus muliebria deorsum effundant; an verò etiam dysenterica videri possint, hæc mihi super his videtur ratio deliberandi. 25. Coac. 2. lib. aph. 59. 4.

Etenim PERCVLSVM CAPVT] i. Perculsio capitis quam fecit excursus humoris, substantia, qualitate, ac temperamento efferi eductionem non habentis, & cuius plethora micant in temporibus & ceruicibus aspectabili pulsu venæ, diastole extraordinaria, cuius appulsu feriuntur partes vicinæ, non sine molestia & offensione. 130. Coac. 1. lib.

AVRIVM ECHO] Cuiusmodi ea fuerit meatuum amplitudine, vel angustia; humoris crassitudine vel tenuitate; virtutis expultricis robore vel infirmitate.

HÆMORRHAGIAM CIENT] Quoniam perculsio capitis causam habet humoris efferi ἀναδρομὴν, quæ antè non quiescit quàm ad extremas venarum oras peruenerit, vbi facit ἀναστόμωσιν quà exitum habet. Aurium autem echo fit à flatu sonoro in aurium anfractibus, tanquam in ergastulis, concluso; quem facit crassi humoris resolutio à febrili ardore in cerebri arce concepto, vbi tum focus est ac domicilium febris ardentis. prorrh. 18. s. 1. 1. & 137. Coac. 1. lib.

AVT MVLIERIBVS MVLIEBRIA DEORSVM EFFVNDVNTVR] i. Faciunt vt menstrua liberaliter profundantur: quod singulare & vnicum est naturæ perfugium atque præsidium ad salutem in omni repletione tam vniuersali, quàm particulari, & in omni sanguinis gargalismo siue orgasmo: quoniam ita comparata est mulierum natura, vt earum sanguis ad locos & naturalia cursum inflectat, proptereáque si bene valent natura & valetudinis cura, non nisi menstruales & puerperiales esse solent; nec vnquam hæmorrhagia, nec hæmorrhoidibus, nec etiam varicibus exercentur. Itaque tanta vis est profluuiorum hystericorum, vt puerperia puerperis, mẽstrua verò mulieribus vacuis atque adeo virginibus vix adhuc menstrualibus, morborum acutorum calamitosam vim abigant, faciántque vt morbis mortiferis defungantur. Nam grauidarum mulierum grauior & periculosior esse solet ipsa grauiditas in morbis acutis. cap. 19. lib. 5. de hist. animal.

IDQVE CVM ALIAS] Ac si diceret. Cùm in omni repletione particulari & vniuersali sperabile sit optandúmque in primis profluuium menstruale, quòd menstrua mulieribus ita sint consocialia, vt iuuenibus hæmorrhagiæ.

TVM SI INDE RHACHIS ÆSTV INCANDESCAT] Quoniam repletionis vacuatio, omnísque adeo cacochymiæ purgatio significationem sui exhibet quò feratur, in partibus, vnde, & quà, huc vel illuc viam affectat. Sic ad futuram hæmorrhagiam tensio est hypochondrij; in temporibus autem pulsu conspicuo venæ micant, & cum cephalalgia multùm rubent. Sic in suppurato pulmonum, difficilior spiratio noua apparet, iamiam futura parotide, hypochondrium verò æquale. Contrà futuro crurum abscessu, libertas spirandi maior; hypochondrij verò inæqualitas in tensione. Ergo proruptis menstruis non immeritò rhachis laborat æstu, si vel ad punctum temporis materia menstrualis cunctetur in lumbis vbi iacet vena insignis & arteria, vnde vasa feruntur ad vterum. Nam in trimestri menstruorum suppressione, rhachis lumborum intolerabili dolore cruciatur.

FORTASSIS ETIAM DYSENTERICA SVNT HÆC] Maximè verò in senibus. Huc pertinet prognosis illa. *In febribus quæ cum dolore micant in collo venæ, dysenteriæ habent euentum.* Qua de re scriptum illud commemorabile est præceptoris. *Proruptæ sunt plurimis hæmorrhagiæ, potissimùm verò iuuenibus. Peribant autem omnes hæmorrhagiæ expertes. Nonnulli etiam ab hæmorrhagia deducti sunt ad dysenteriam, vt Eratonis seruus, & Mylus. Nam seniorum propriæ sunt dysenteriæ, vt iuuenum hæmorrhagiæ.* 156. Coac. 1. lib. lib. 1. Epid.

9 Οἱ καρηβαρικοὶ κατὰ βρέγμα ὀδυνώδεες, ἄγρυπνοι, αἱμορραγέουσιν ἄλλως τε καὶ ἢν τι ἐς τράχηλον συντείνῃ.

Qui grauescente capite dolenter ad syncipüt affliguntur somni expertes; sanguinem profundunt è naribus: ídque cùm aliàs, tum si quid protendatur ad collum.

QVÆ CEPHALALGIA nomine τῆς καρηβαρίας exprimitur, vnde οἱ καρηβαρικοὶ nominantur; cephalalgicæ causæ firmiter fixæ focum & domicilium caput esse ostendit. Nunquam enim τὸ βάρος nisi pro causa, vt ita dicam, coniuncta vsurpatur: indéque vacuationem moliendam denunciat, vbi grauitatis sensio excitatur. Secus atque aliter περὶ πόνε καὶ ἄλγεος indicandum. Hæc enim sympathiæ non rarò consectaria sunt.

Ergo. QVI GRAVESCENTE CAPITE] Ex repletione particulari capitis, quam vel indigena causa, vel aduena tandem inuexit.

DOLENTER AD SYNCIPVT AFFLIGVNTVR] Quòd illa pars omnium cephalicarum sit acerrimi sensus, venásque habeat crassiores sanguine multo distentas, & quæ vbertate cerebri reli-

quis omnibus antecellit: ex quibus efficitur vt & indigenæ, & aduenæ cephalalgiæ omnium sit capacissima & feracissima, omnibus telis atque traumatis sauciata præter cæteras, cita etiam morte funestissima sit.

SOMNI EXPERTES] Vt omnis tollatur excusatio frigidi & crassi humoris soporiferi; materia verò acris & tenuis agnoscatur.

SANGVINEM PROFVNDVNT E NARIBVS] Facultatis expultricis virtute, & meatuum anastomosi, quam facilè adfert sanguis bile perfusus: alioqui cerebro vis infertur, vnde phrenitis & melancholica ecstasis.

prorrh. 18. s. 1. 1.

IDQVE CVM ALIAS] Ac si diceret. Cùm sperabilis omnino sit hæmorrhagia in temporum & frontis dolore prægrandi & fixo, atque in materia tenui & calida, quam demonstrauimus delirij aut hæmorrhagiæ consecutionem adferre, prout eductionem habet, aut non habet.

TVM SI QVÆ CERVICIS TENSIO SIT] Quæ cernitur in conspicuo micantium arteriarum pulsu, vnde significatio fit repletionis particularis; quam fecit commemoratus iam ad caput excursus. Scitum est illud. Τραχήλου ὀδυνώδεα, ὄμματα ἐξέρυθρα, αἱμορραγικά. i. *Ceruicis dolor cum oculorum rubore, hæmorrhagiam ciet.*

10 Τὰ σὺν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος, ἀγρύπνοισι ταχὺ σημαίνει.

In cephalalgia æruginosi vomitus cum surditate & somni vacuitate; insaniam breui denunciant.

IN PRORRHETICO legitur hæc prognosis, quam doctissimo commentario illustrauit Galenus. Itaque nullas hîc meas arbitror esse partes, nisi vt transferam in hunc locum quæ illic sunt accuratissimè scripta, numerísque omnibus philologiæ & philosophiæ absoluta.

Ergo. IN CEPHALALGIA] Quæ doloris acerbitate eximia est, ac cita morte funesta, nisi hæmorrhagiam habeat liberalem.

VOMITVS ÆRVGINOSI] i. Æruginosæ bilis crebra sursum & parca exclusio, quæ & qualitate ipsius humoris, & copia, & ipso excernendi modo, calamitosa est. Ac qualitate quidem humoris; quoniam æruginosa bilis proximè abest à nigra, & quocunque illa cursum ad excretionem inflexerit, & materiæ quæ ipsam genuit, & partis vnde manauit ardorem & inflammationem ostēdit. Copia autem, quoniam nihil paucum est criticum: quò spectat & illud. *Pauci vomitus biliosi, mali.* In excernendi modo vitium illud cernitur quod Hippocrates annotauit his verbis. *Vomitus cum varietate, mali; idque cùm aliàs, tum si frequentes fiant.* Talis autem vomitio symptomatica, venit per sympathiam alui quam dura meninx & cerebrum inflāmatum inuexit: cuius affectionis præter cephalalgiam symptomata hæc sunt.

prorrh. 47. s. 1. 1.
prorrh. 26. s. 1. 1.

CVM SVRDITATE] Consectaria morbi acuti & turbulenti, in homine non suæ mentis; labefactata scilicet parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

prorrh. 32. s. 1. 1.

ET SOMNI MOLESTA VACVITATE] Propter calidam & siccam cerebri intemperiem quam bilis perustæ nimia peperit abundantia.

INSANIAM] i. Melancholicam ecstasin in qua insaniæ summa sunt omnia: quoniam bilis æruginosæ in atram facilis mutatio est, cuius malignæ & efferæ cacochymiæ morsus acerrimi esse solent.

BREVI DENVNCIANT] Quoniam humorum qualitate acrium, substantia tenuium, temperamento calidorum, cita ad vigorem malorum, quæ ipsi faciunt, expeditio esse solet: vt in Philista, qui cùm primo die flaua, mox æruginosa vomuisset; secundo, sub meridiem, è potestate mentis exiuit: cuius historia fundamentum esse videtur huius prognoseos.

11 Οἷσι κεφαλῆς καὶ τραχήλου πόνος, καὶ ὅλου δέ τις ἀκρασίη τρομώδης· αἱμορραγίη λύει. ἀτὰρ καὶ οὗτοι χρόνῳ λύονται, καὶ κύστις ἐπώδυνος.

al. αἱ δὲ κύστεις ἐν τούτῳ ἀπολαμβάνονται.

Si cui capitis & ceruicis dolor, atque adeo vniuersi quadam infirmitas incidit cum tremore coniuncta, hæmorrhagia exoluit. Quinetiam lapsu temporis hæc mala effugiunt; ac tum vesica dolet.

INFIRMITATE corporis nemo exterreri debet, nisi terrifica sit infirmitatis causa. Terrifica est quam facit consumptio vitalis principij, nectarísque viuifici perennis dissipatio. Terrifica est etiam quæ fit immeritò sine vlla vacuatione, tum aspectabili, tum inaspectabili. Nam facultatum effœtæ vires veniunt ab exolutione trium principiorum, hepatis, cordis, & cerebri. Quemadmodum igitur facultates in officio versantur: sic robur ipsum in trium principiorum temperamento & complexione cuique accommodata consistit. Si bene constituta sunt viscera, facultates in suo quæque officio vegetæ esse debent. Sed

bent. Sed ista non retro commeant, neque vicissim verè semper enunciantur. Vt enim *δύναμις* in officio, *τὴν ἰσχὺν* arguit in substantia principiorum; sic *ἰσχὺς* non semper *τὴν δύναμιν* edit vegetam, cuiúsque vis in officio, virtuti substantiæ principiorum pariter æqualitérque respondeat. Id cernere est in baiulis, qui graniora portant onera, proptereáque toto corpore contremiscunt. Hîc certum est tremorem nasci ab infirmitate. Sed tamen de eo tremore vereri non decet, nec verò de infirmitate ipsa; quòd nulla sit eius terrifica causa. Secus est de fanaticorũ tremore qui ab exhausto & cerebri alienatione incidit, mortémque præsentem intentat. Quæ cùm ita sint, mirum videri non debet, si hæmorrhagia nonnunquam infirmitatis causas exoluat, virésque reddat vegetas, quæ ab oppressione olim fatiscere videbantur: quod quemadmodum fiat, hæc progn*ω*sis apertissimè planissiméque explicabit, hoc modo.

SI CVI CAPITIS ET CERVICIS DOLOR] *Πόνον* dixit; melius fortasse *βάρος* quod per sympathiam nunquam existit, sæpenumero autem *πόνος καὶ τάσις*. Ergo. Si cui capitis & ceruicis dolor symptoma plethoricum sit vtriusque partis; ac ceruicis quidem, aut per excursum infernè sursum, aut per propagationem causæ morbificæ in ceruicalem medullam, nec vlla vis extrinsecus incidisse putetur in musculosum genus, sed ille ceruicis dolor cuiusmodi sit in causa & symptomate ipso, qualem expressit progn*ω*si prima 1. lib. qualem etiam in illo. *Ceruicis dolor malus quidem in omni febre; pessimus autem iis* prorrh. 42. lib. 2. *qui sunt in periculo insaniæ.* Et, *Ceruicis dolor, oculi prærubri, sanguinem fundunt è naribus.* prorrh. 46. s. 3. 1.

ATQVE ADEO VNIVERSI INFIRMITAS QVÆDAM INCIDIT] Ab oppressione quam facit ipsa repletionis suppressio, vel tantùm oppresso neruorum principio per sympathiam, quæ iure vicinitatis & societatis, propagationem mouet causæ morbificæ à principio in producta: qualis infirmitas cernitur, vti iam dixi, in baiulis, quando imparia gestant humeris onera, quibus depositis redduntur solito alacriores.

CVM TREMORE CONIVNCTA] i. Cum deprauato quodam artuum motu, quando iussu nostro, non naturaliter, promentur: ob eam sanè causam, quia id quod mouet & quod mouetur, pari magisterio certant inter se. Ex tribus autem tremoriferis causis; oppressione scilicet, spirituum collectione, & virium exolutione, nos eam recipimus quæ contumaciora facit instrumenta ad parendum virtuti animali. Est autem oppressio, siue ea venerit per translationem humoris morbifici à venis ad neruos, quam finit delirium; siue per progressum à cerebro in producta.

HÆMORRHAGIA EXOLVIT] Quoniam repletionis tum vniuersalis, tum particularis perfugium est in hæmorrhagia, quæ propria est plethoræ vacuatio. Quæ causa est etiam cur in Pythione primis diebus tremulo, hanc legem Galenus sanciuerit. Quotiescunque febrium initiis tremor incidit, comment. ad hist. 1. s. 1. 3. Epid. si nihil antea vires effœtas reddiderit; tum venæ sectio necessaria est.

QVINETIAM LAPSV TEMPORVM HIS MALIS DEFVNGVNTVR] Eôdem spectat progn*ω*sis illa priore lib. explicata. *Quibuscunque in febribus tremores immeritò conquiescunt; iis, lapsu* 146. Coac. 1. lib. *temporis, articulorum dolorifici & purulenti abscessus nascuntur; vnáque in vesica doloris acerbitas.* Ergo, lapsu temporum, hoc est, intra quadragesimum diem, si vires validæ pro ægro pugnarint contra vim morbi, antequàm pepasmi signa ediderint: vt in Pythione, per sputa *ὑπόωμα*, *i. subcocta.*

ACTVM VESICA DOLET] Ob stranguriam purulentam, & abradentem vrinæ proluuiem: qualis Pythioni profluxit, qui, sine critica hæmorrhagia, tremoris à repletione vacationem habuit. In prorrhetico legitur hæc progn*ω*sis *ἁπλῶς*, nec vlla vesicæ mentio fit. prorrh. 60. s. 3. 1.

12 (Κύστις ἀποληφθεῖσα) ἐν τῇσιν ὀξείῃσι κεφαλαλγίῃσι, καὶ τῇσι ναρκώδεσι μετὰ βάρεος ἐθέλει σπασμώδεα γενέσθαι. Decerunt hæc.

Vesicæ interceptio in cephalalgia prægrandi, aut stuporifera cum grauitate; conuulsione studet finiri.

VESICÆ interceptio, siue vrinæ suppressio, tum primigenia; tum etiam morbi acuti consectaria; conuulsionis habet euentum. Est enim tanta vrinæ suppressæ feritas vt omnia naturæ præsidia labefactet: maximè verò recursum habeat ad caput, vnde symptomatum grauissimorum prouentus. Hoc spectat igitur vt intelligamus, omne genus cephalalgiæ, tum calidæ & acutæ, tum etiam frigidæ, atque torpidæ, & soporatæ, conuulsionem adferre: quando ad præparationem suscipientis causæ miseria vrinæ suppressæ accedit: maximè verò si vel exolutionem vesicæ, vel eius *ἀναισθησίαν* vrinæ suppressio consequatur. Tum enim non solùm refluxum caput excipit: sed etiam cerebrum in vesicæ afflictæ contagionem trahitur, generis similitudine, & vasorum communione. *Ex perfrigeratione, vrinarum interceptio, mala.* prorrh. 38. s. 1. 1. Vide progn*ω*sin 17. s. 3. 1. prorrh. Plurimùm autem facit ad huius enarrationis veritatem quod scripsit Galenus ad illam prognosin. *Intercepta vesica, præsertim cum cephalalgia, habet aliquid conuulsificum.* prorrh. 28. s. 3. 1.

13 Κεφαλαλγίην λύει πῦον διὰ ῥινῶν, ἢ πτύελα παχέα, καὶ ἄνοσμα· λύει δὲ καὶ ἑλκέων ἔκθυσις· ποτὲ δὲ καὶ ὕπνος, καὶ κοιλίης ῥύσις.

Cephalalgiam tollit expuratum per nares, aut sputa crassa odore carentia. Quinetiam exoluit vlcusculorum vbertas: nonnunquam & somnus, & alui profluuium.

SANE CVIQVE morbo sua debetur crisis per exolutionem propriam causæ cuiusque morbificæ, & neoterismum partis obsessæ. Exolutio fit causæ morbificę excretione, pepasmo, abscessu; pro qualitate humoris, impulsu naturæ, & meatuum conditione. Sed incidunt tamen successiones morborum, quibus auocatur natura ab instituto cursu, vt qui opinionem fecerant excretionis per hæmorrhagiam, mutata velificatione, cùm inueterauerint, pepasmo vel abscessu exitum finémque inueniant. Ac ne longum faciam; huius theorematis authoritatem fundabit proposita ad explicandum prognωsis.

156. Coac. 1. lib.

CEPHALALGIAM] Cuius inueteratio est, quæque saluis ægri rebus ad vigesimum vsque diem producta, sperabilem ampliùs non facit hæmorrhagiam quæ primis periodis in procinctu esse videbatur; cephalalgiam, inquam, firmiter fixam, humoris crassi & frigidi sobolem.

TOLLIT] Amotione causæ coniunctæ, & partis obsessæ neoterismo. Id enim significat τὸ λύειν, quod Galenus interpretatur ἐκθεραπεύειν τελέως τὸν ἄνθρωπον, i. *perfectè hominem sanare*, vt nihil reliquiarum supersit. Excipio tamen illud, τὸ λύειν, quod ab Hippocrate per sarcasmum vsurpatur aph. 26. 6. Οἷσιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει. i. *Quibus, in causo tremores fiunt, eos delirium soluit.*

EXPVRATVM PER NARES] Quoniam humor qui fecit intensam & prægrandem cephalalgiam, nisi per hæmorrhagiam, inde vbi stabulatur, exitum habeat, aut per διαφόρησιν exudarit; quod superest, in suppuratum aut corruptionem conuertitur. aph. 10. 6.

progn. 1. 2.

AVT SPVTA CRASSA ODORE CARENTIA] Quando per fauces pituita purulenta screatur, quæ illuc è foco cephalalgiæ descendit. Crassa autem, pepasmum; odoris expers, ipsius partis integritatem significat. At, vt parωtidas discutit & ad æqualitatem cutis adducit tussicula cum ptyelismo coniuncta: idem quoque faciunt aduersus dolorem capitis sputa crassa odore carentia.

prorrh. 73. s. 3. 1.

EXOLVIT ETIAM VLCERVM PROFVSA VBERTAS] Prorupta in cutim materia multùm acri, cuius profusio cephalalgię pariter æqualitérque respondet. Id enim significat ἔκθυσις. Nam τὸ ἐκθύειν, idem quod ἐξορμᾶν. Vlcera autem facit ichorum collectio corporis superficiem erodentium.

Vide 120. Coac. 1. lib.

NONNVNQVAM ET SOMNVS] Quemadmodum enim somno mitescit delirium: sic & cephalalgia suauitate anathymiaseωs, & cerebri temperata complexione.

ET ALVI PROFLVVIVM] Vti cωma surditatem & ophthalmiam. Hinc veniunt in vsum ad curationem cephalalgiæ, catapotia cephalica.

14 Κεφαλῆς ἄλγημα μέτριον μετὰ δίψης νηδυώσης, ἢ μεθ' ἱδρῶτος μὴ λύοντος τὸν πυρετὸν· ἀποστάσιας ἐν οὔλοισιν, ἢ παρ' οὖς σημαίνει, μὴ κοιλίης ἐκταραχθείσης.

Capitis dolor modicus cum siti aluina coniunctus, aut cum sudore non exoluente febrem; vel gingiuarum abscessus, vel parωtidas fore ostendit, nisi profusè aluus feratur.

CEPHALALGIA modica distinguitur ab intensa, cuius antè, naturam, symptomata, causas, & cessationes ostendimus.

Ergo. CAPITIS DOLOR MODICVS] Quem vel modica intemperies leuiter pressa facit, vel inferiorum partium sympathia.

CVM SITI ALVINA] Cuius ab impuritate alui, sensio excitatur; quando ea natat vel pituita salsa, vel bilioso humore. Sic enim apud Hippocratem ἡ νηδὺς pro aluo legitur vsurpata. Porro autem sitim distinguit alui ab ea quæ est vniuersi corporis, vt in causo; & à pulmonum siti, cuius causam & focum his verbis expressit. *Sitim sedant & arcent, frigidam auram ducere, & frigidam bibere.*

Eb. νηδὺς ἄλγημα. 6. Epid.

AVT CVM SVDORE NON EXOLVENTE FEBREM] Vel potiùs τὸν πόνον capitis, non πυρετὸν: quia moderatus est dolor à causa, vti iam dixi, leuiter pressa. Ac si diceret; si modica cephalalgia indigena sudore capitis non sedatur, vnde expressio potiùs quàm excretio cephalalgicæ materiæ significatur.

VEL GINGIVARVM ABSCESSVS] A causa sitis aluinæ, per continuitatem interioris tunicæ alui, quæ palato & ori communis est; vel etiam prolapsu catarrhi in gingiuas, quarum vniusmodi est caro & simplex.

VEL PAROTIDAS FORE OSTENDIT] Præsertim si capitis dolor coniunctum habeat cωma, & surditatem.

penult. prorrh. s. 3. 4.

NISI PROFVSE ALVVS FERATVR] Qua profusione parωtides non solùm arcentur, sed etiam cùm obortæ fuerint, dissipantur; vt in Clazomenio. Sed tamen in aluo perliquida, si è gingiuis exudet san-

exudet sanguis, pestiferum: quòd, labefactata naturali œconomia, sanguis in vitio sit, & sua corruptione partium substantiam labefactet; quod in gingiuis potissimùm cernitur, quarum simplex & vniusmodi caro est.

15 Κεφαλαλγίη καρώδης μετὰ βάρεος, ποιεῖ τι σπασμῶδες.

Cephalalgia veternosa cum grauitate, ferè conuulsifica est.

Explicatio repetenda ex commentario ad prognosin 12. huius libri.

16 Οἱ κεφαλαλγικοὶ, διψώδεες, ὑπάγρυπνοι, ἀσαφέες, ἀδυνάτοι, ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ κοπιώδεες· ἦ ἄρά γε ἐξανίστανται;

Cephalalgici, sitibundi, pene somni expertes, obscuri, morbo fracti, ex aluo liquida laboriosi; etiámne fanatici?

Symptomata hæc insaniæ metum adferunt ex euentu; quatenus scilicet ipsa insania in cerebri ardore febrili existit, cuius illa soboles esse possunt per progressum & sympathiam simplicem, vt cephalalgia, sitis, vigilię. Existunt etiam quæ per translationem insaniam faciunt consectariam, vt κόπος ἑλκώδης, ἀδυναμία, i. *lassitudo vlcerosa, imbecillitas*, aluus prorupta bile. Nam ἡ ἀσάφεια, proprium esse dicitur phrenitidis eximiæ. Vt igitur symptomata hæc, signa ὁμογενῆ videri possunt insaniæ, quòd ea calidæ intemperiei, biliosíque humoris sint ἔκγονα; sicut ipsa phrenitis: tamen ὁμοειδῆ ipsius phrenitidis ipsa nemo philosophus dixerit; cuiusmodi sunt illa quæ antè commemorauimus, verborum absurditas, morum dissimilitudo quā ferocitas denunciat, & indecora compositio. Erunt igitur ex euentu, nisi quis fortasse obiecerit ea cum τῇ ἀσαφείᾳ coniuncta, in ἐκεῖνα conspirare, cuius præparatio cernitur in ea obscuritate. Quoties enim ad suscipientis præparationem accedit vis efficientis, repentina inde morbi generatio consequitur: quemadmodum quoties ad partis afflictæ calamitatem, perennis causæ morbificę accessio fit; efficitur etiam prioris morbi in grauiorem mutatio. Sic igitur symptomata hæc phrenitidis eximiæ, aut etiam insaniæ iamiam futuræ coniurata, vt ita dicam, videri poterunt: quamuis ea omnia simul existere nihil necesse sit.

Cephalalgici] i. Cephalalgiæ acerbitate vexati, quam facit bilis effera cum sanguine mixta.

Sitibundi] Siti aluina, per stomachi cum cerebro sympathiam, quæ cernitur etiam in vomitu æruginoso.

Somni expertes] Propter calidam & siccam cerebri intemperiem, quam feritas bilis inuexit, & anathymiaseos minimè somnifera qualitas: ex quo efficitur vt vacuitate somni cum doloris acerbitate coniuncta, facilis mutatio fit bilis flauæ in æruginosam & atram; vnde insania.

Obscuri] Phrenitidis inueteratione ac cerebro iam bile perfuso & infecto, vt lana alba veneno Assyrio fucata; vnde vires languent effœtę, nec potis est membra iactari, vocem canoram edi; vel etiam, silentio melancholico taciturni, qualem fuisse legimus Dealcis vxorem. Denique obscura deliria claris iam commemoratis contraria. prorrh. 33. f.1. hist.15.f.3. 3.Epid.

Morbo fracti] Exoluti, multùm infirmi, tremuli, ψηλαφώδεες, νωθροί, quorum νωθρότης cernitur ἐν τῇ ἐρρίψει. Coac. 4. lib. 2.

Ex alvo liqvida] Biliosis excrementis, meracis atque spumantibus sæpe & parum ducta.

Laboriosi] Κόπῳ ἑλκώδει, qui sæpenumero delirij prænuncius esse solet, quando biliosæ materiæ laborificæ translatio fit ad caput; quod nunquam accidit in κόπῳ τονώδει, i. *labore tensiuo*.

Etiamne fanatici?] Ac si diceret. Etiámne adhuc è potestate mentis exeunt, insaniæque summa omnia præ se ferunt; quamuis & silentio & exolutione fuerint iam pene sopiti? Sanè quidem, non solùm eo nomine quòd deliria cum silentio, tremore & palpo sint valde phrenitica: sed quòd appulsu bilis atræ, morsus acerrimi, vt ita dicam, ψυχὴ αἰσθητικωτέρα γίνεται, i. *anima ad sentiendum excitatur*, non aliter atque sitis falsò sedatur, quæ excitatur rursum sitiferæ causæ incremento. Omnis autem affectio fere sequitur naturam efficientis causæ, vt in illo. *Quibus excussa insania, febris acuta superuenit; phrenitici rursus fiunt.* prorrh. 8. f.2.1. 100. Coac. 1. lib.

17 (Κεφαλαλγέες) ὑπόκωφοι, χεῖρας τρομώδεες, τράχηλον ὀδυνώδεες, οὐρέοντες μέλανα δεδασυμένα, ἐμέοντες μέλανα· ὀλέθριοι. Defuit.

Cephalalgici surdastri, qui manibus contremiscunt, ceruice dolent, nigra & aspera meiunt, ac nigra quoque vomunt; planè sunt desperati.

SYMPTOMATVM pestiferorum concursus cum signis funestis continetur, vnde certa vitæ desperatio est. Quoties enim ad symptomatum cacoethiam ipsa signorum accedit, nihil est de vita sibi promittendum: quoniam pestiferi morbi ingrauescentis magisterio, ægroti natura omnino tenetur. Enimuero de symptomatis illud præceptum est, ea inter spem metúmque posita esse, quatenus huiusmodi sunt vel illiusmodi, pro varia temporum ratione in quibus apparent & fiunt. At signa quæ ipsa per se existunt, nec vllam vim efficiendi habent, nunquam à se mutantur, vt bona mala sint, aut mala bona. Vt enim pepasmus celeritatem & securitatem crisis denunciat: sic cruditas tarditatem & recidiuam. Sic vrinæ hypostasis materia & loco bona; deiectio qualitate, copia, tempore, & excernendi modo laudabilis & naturaliter constituta; sic etiam anacatharsis libera & liberalis sputi incorrupti, nec fœdi coloris atque odoris; arteria item fortiter & æqualiter micans; libertas spirandi; omnia hæc semper in bonis ducenda, quoniam semper apparent & fiunt κατὰ λόγον naturæ; contraria verò παρὰ λόγον naturæ, & magisterio morbi; proptereáque omnino mala atque terrifica. Secus est de symptomatis quæ non minùs bona spe nos consolantur, quàm metu exterrent; prout à natura stant, aut impetu morbi eduntur. Ergo vt cephalalgia, surditas, manuum tremor, ceruicis dolor, symptomata sunt ipsa per se terribilia: ita si adiunctionem habeant vrinæ nigræ & asperæ, vomitus item nigri, desperatam salutem ostendunt. Quæ omnia cuiusmodi sint, & quemadmodum fiant; tum autem quorsum appareant, huius est prognoseως videre.

CEPHALALGICI] Signum diagnωsticon capitis malè affecti, symptoma verò prægrandis intemperiei, vel continuitatis solutæ.

prorrh.3. f.3.1. & prorrh.32. f.1.1.

SVRDASTRI] Offensione τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως, i. *audiendi facultatis*, per dissolutionem integritatis in parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

QVI MANIBVS CONTREMISCVNT] Quod illis vsuuenit propagata cephalalgiæ causa in ceruicalem medullam, vnde veniunt nerui ad manus.

CERVICE DOLENT] Adducto in cerebri sympathiam neruorum principio, diuturna afflictione læso, nec vlla doloris causa extrinsecus incidere in musculosum genus. Etenim principiorum & propaginum facilis est mutua inter se contagio, facilísque mutua συμπάθεια. Atque hæc quatuor symptomata ab eodem fonte principia causásque ducentia, sunt quidem per se ipsa plena periculi, non tamen adimunt expectationẽ vitę, nisi se illis praua quoque signa adiunxerint: cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

NIGRA ET ASPERA MEIVNT] Quæ sunt eiusmodi: nigra quidem, à sanguinis & quatuor humorum sero, prægrandi æstu & incendio conflagrante; non autem humore melancholico velut fuligine saturato: quod sæpenumero salutiferum est, præsertim mulieribus quæ à menstruorum vel puerperiorum suppressione laborant: aspera verò, propter hypostaseων qualitatem orobearum, furfuracearum, spumantium, & laminearum; quæ sunt omnino quatuor prauarum tota substantia hypostaseων genera. Nam plura sunt alia colore & loco malarum. Δεδασυμένα autem ἢ δασέα nominauit præter consuetum scribendi modum in aphorismis, prognostico, & epidemiis, vbi nusquam legitur τὸ οὖρον δασὺ ἢ δεδασυμένον: vt studio obscuritatis ita scripsisse videatur in hac prognωsi, quemadmodum rectè annotauit Galenus nominans eam obscuritatis affectationem, τὸ ἐπιτήδευμα τῆς ἀσαφείας.

Vide 7. Epid. vbi meminit bis τῶν οὔρων δασέων. pag. 366. linea 35. & 40. comment. ad prorrh.3. f.3.1.

NIGRA VOMVNT] In prorrhetico aliter scriptum reperio. Non enim vomitum nigrum cieri, sed venturum prædixit, κἢν ταῦτα ᾖ, μέλανα ἔμετον προσδέχεσθαι ἥξειν: quod etiam Galenus transfert ad nigras deiectiones, quæ post æruginosas sequi solent, sicut & vomitio ipsa: sed eæ tamen frustra expectantur, cùm ipsæ per se sufficiant vrinæ nigræ & asperæ ad prædictionem interitus mox futuri. De vomitione autem nigra, déque vrinis nigris erit alius dicendi locus.

SVNT DESPERATI] Sic enim ὀλέθριοι, per metonymiam, sunt ἀνέλπιστοι. Desperatæ salutis ratio in theoremate catholico exposita est.

18 Οἱ κεφαλαλγέες ἐφιδρῶντες, κοιλίην ἀπολελαμμένοι σπασμώδεες.

Quibus cum sudatiuncula caput dolet, aluo suppressa; conuulsione tentantur.

prorrh. 23. f.3.1. 160. Coac. lib.1.

ET IN PRORRHETICO, & in priore libro huius diuini operis, hæc prognωsis expressa, & explicata legitur. Excipitur tamen hîc febris, quam cum reliquis symptomatis voluit illic esse coniunctam. Et quoniam fastidiosè nimis videtur se Galenus gerere in eius prognoseως decisionem, nec eam dignatur philologiæ & philosophiæ luminibus illustrare, ne quid intentatum relinquerem, tentaui & ipse aliquid quod nonnihil lucis adferret, quod in hunc locum transferri poterit ex comment. ad prognωsin 160. prioris lib. Quod superest, hoc spectat hæc prognωsis vt intelligamus, conuulsionem in metu esse quoties in cephalalgica oppressione, vnde sudor exprimitur qui cephalalgiam non exoluit, alui suppressio veterem auget oppressionem: quamuis non accidat necessariò, neque semper; sed ex euentu, atque nonnunquam. Nam parωtides non rarò inde assurgunt. Hactenus de Cephalalgia.

DE CARO

DE CARO ET COMATE.

CAP. II.

Ὁ ΚΑΡΩΔΕΣ (ἦρά γε) πανταχοῦ κακόν; Desule.

1 An soporari vbiuis malum?

Dictvrvs de cataphoticis malis, à distinctione causarum disputationem instituit, vt ex earum perspicientia quid cuique euenturum sit, & quorsum illa fiant, certò statuatur. Id fecit primùm in Caro, qui inter illa est eximius. Symptomata sunt cataphorica, in quibus cernitur καταφορά τις ὑπνώδης, i. *inclinatio quædam somnolenta & veternosa*, vt neque oculis, neque cerebro lucem accipiant; sed contrà semper oculis noctem commissis palpebris, ac semper videantur solui in somnos, vigiléntve aut dormiant. Sed inter ea symptomata principatum obtinet κάρος, quem veteres ἀπὸ τῆς κάρης, i. *à capite* nominauerunt, ex animaduersione cerebri occupati, quoties τὴν τοῦ φανταστικοῦ ἀπώλειαν ἢ ἔκλυσιν, i. *amißionem aut exolutionem phantasiæ* exprimere voluerunt. Est enim caros symptωma & signum phantasiæ exolutæ. Exolutionis autem causa est prægrandis frigida intemperies quam acida pituita inuexit. Prægrandis intemperiei frigidæ causam esse dixi pituitam acidam: quoniam cari natura & ὕπαρξις versatur ἐν τῇ λύσει, i. *in resolutione*; quemadmodum τῆς κατοχῆς ἐν τῇ τάσει, i. *in tensione*. Atqui non existit ἡ λύσις, quin nerui madescant, vnde exoluitur τόνος & robur eorum. Atque in caro cernitur animalitatis interceptio in sensu & motu; quemadmodum in apoplexia; si tantùm libertatem spirandi exceperis, quæ in apoplexia nunquam est, manet autem in caro. His ita constitutis, super quæstione proposita hæc mihi videtur ratio deliberandi, vt τὸ καρῶδες primùm hoc loco significet tum symptomatici cari speciem & ideam, tum arctioris somni & excussu difficilis necessariam satietatem; vel ex necessitate dormiendi quam peperit diuturna somni vacuitas cum pari opportunitate somniferarum causarum coniuncta; vel ex affluentia soporiferæ materiæ quam genuit liberalior vini vsus. Itaque certum est τὸ καρῶδες quod venit à prægrandi intemperie τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, i. *sensorij primi*, siue primigenia, siue consectaria sit vt in Hermocrate, siue à mutua contagione musculorum temporalium & cerebri; certum est, inquam, tale καρῶδες semper in vitio esse, fieríque pessimis ægri rebus. At verò τὸ καρῶδες quod sine vlla cerebri offensione fit quæ firmiter fixa sit, sed tantùm cum leuiter pressa, vt in ebrietate; vel certè nulla, vt in somno critico non turbulento; tale profectò καρῶδες cum spe salutis prædiuite initur. Tale καρῶδες fugat delirium; tale καρῶδες non rarò cephalalgiam exoluit, & in pueris, febrem: denique tale καρῶδες μὴ ταραχῶδες, βεβαίαν κρίσιν σημαίνει, i. *non turbulentum, firmam crisin ostendit*.

2 Οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, τραχήλου, ὑποχονδρίου ὀδύνης ἀγρυπνέοντες ἦρά γε φρενιτικοί; μυκτὴρ ἐν τουτέοισιν ἀποστάζων, ὀλέθριον ἄλλως τε καὶ τεταρταίοισιν ἐοῦσιν, ἢ ἀρχομένοισι. κακὸν δὲ καὶ κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρη.

Qui ab initio & continenter sunt cωmatosi, vnà cum capitis, lumborum, ceruicis, hypochondrij dolore, somni expertes; etiámne phrenitici? Substillum narium in his mortiferum; ídque cùm aliàs, tum verò quartum diem agentibus, aut ineuntibus morbum. Pestifera est etiam proluuies alui prærubra.

Hic genvs alterum symptomatis cataphorici proponitur explicandum, quod veteres κῶμα dixerunt. Est autem symproma cataphoricum in quo non potis est lucem accipere oculis, cùm illi semper noctem accipiant, quamuis nonnunquam difficile non sit è cerebro somnum excutere, nonnunquam etiam difficillimum quando sopore sepultum est. Duplex enim κῶμα statuitur, vnum ὑπνῶδες, alterum ἄγρυπνον. Sed vtriusque communis est iniussa oculorum conniuentia. In omnibus cωmatosis apparent oculi somno conniuentes: quemadmodum in lethargicis genæ sublimes. Est igitur cωma, inclinatio veternosa quæ cernitur in conniuentia oculorum, quam facit exolutio virtutis nerualis in phantasia debili & infirma. Sic enim dicitur cωma phantasiæ infirmæ symptωma; quemadmodum caros abolitæ. Atque in omni cωmate humoris ingressu neruorum τόνος exoluitur. Sed omne cωma diuisum est in mixtum & simplex. Ac mixtum quidem nascitur ex pari dominatu diuersorum humorum, bilis & pituitæ, pariter inter se concertantium. Simplex verò, vel à pituitæ simplicis & incorruptæ abundantia, vel à cerebri exolutione; vel ab eiusdem perfrigeratione febrilis ardoris consectaria. Atque mixtum cωma semper est ἄγρυπνον, simplex ὑπνῶδες: illud tantùm oculis noctem accipit: hoc cerebro & oculis lucem fugit, nec

poteſt eam capere. Vtriuſque autem commune eſt, oculis, veluti ſomno arctiſſimo, conniuere. Comatis mixti natura & cauſæ, tum autem malorum acceſſio atque ſucceſſio, in hac prognoſi fœliciter exarata leguntur. Simplicis autem cauſæ & deciſiones continentur in proximis.

QVI SVNT INITIO COMATOSI] i. Qui continenter conniuent oculis, oppreſſione cerebri quam mixta facit cacochymia bilis & pituitæ pariter inter ſe concertantium; illa quidem, ad ſomni excuſſionem; hæc verò, ad ſoporiferam impreſſionem: & quarum mixtione monſtrum naſcitur biceps phrenitidis & lethargi, quod τυφομανίαν veteres nominarunt. Continenter autem ideo ponendum exiſtimaui, vt indigena cerebri cauſa putetur: quoniam nullum coma, nullum delirium poteſt videri διηνεκὲς, i. *continuatum*, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offenſiones cerebrum in contagionem & ſympathiam adducere poſſunt. Initio autem ſcripſit præceptor, vt omnis tollatur ſtatim opinio cerebri vel exoluti, vel refrigerati à febrili ardore: quod ineunte morbo nunquam accidit, quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur.

CVM DOLORE CAPITIS] Excitata ſenſione rei moleſtæ, i. bilis irritantis, in parte ſenſus acerrimi, qualis eſt dura meninx; ex qua ſenſione opinio fit comatis neutiquam ſoporati & ſomno ſepulti: quoniam in tali comate ſunt corda oblita laborum, propter interceptionem vel impedimentum animalitatis in ſoporatione ſenſus & motus.

CERVICIS ET LVMBORVM] Per propagationem cauſæ morbificæ à cerebro in ſpinalem medullam, vel etiam perennem excurſum ex lumbis ad caput: quoniam, vti iam dixi, facilis eſt contagio principiorum & productorum.

HYPOCHONDRII] Vnde generationis & affluxus perennitas materiæ ſurſum ad caput; & ad ſuſcipientis cauſæ præparationem acceſſio & vis efficientis.

SOMNI EXPERTES] Quoniam in ſumma dormiendi neceſſitate non ſuppetit opportunitas cauſarum ſomniferarum: quamuis in ſomnum ſolui reapſe videantur, propter conniuentiam oculorum; nihilominus tamen ſomnum inire non poſſint. Ac tale coma iure optimo dicitur ὑχ ὑπνῶδες, καὶ ἄγρυπνον. (3. Epid. part. 3.)

ETIAMNE PHRENITICI?] Ac ſi diceret. Etiamne tandem phrenitidis conſecutio adferatur, hoc eſt, delirij perpetui cum vigiliis & febre coniuncti, quod facit bilis effera morſus acerrimi in ea parte cerebri in qua mens principatum exercet. Sanè quidem, cùm alteratio cerebri vires acquiſiuit eundo, pituitáque exhauſta, cerebrum dominatu bilis tenetur, vnde coma excutitur. Ex quo efficitur, triumphata comatis cauſa, delirium pateſcere, quod pariter cum comate regnabat, ſed obſcurè tamen quaſi ſepultum atque ſopitum: quemadmodum ſi bilis, pituitæ abundantia pituiteſceret, vtique proderetur lethargus. Quamobrem comatoſi vigiles, & vnà poſſunt eſſe phrenitici, & phrenitidis ſucceſſionem habere.

SVBSTILLVM NARIVM IN HIS MORTIFERVM] Omnia enim ſanguinis ſtillicidia ſunt χαλεπὰ, i. *periculoſa*, vt cæteræ omnes iudicatoriæ cauſæ exiguæ. Aut enim malignos vel multos humores naturæ imperio regi non poſſe, aut infirmitatem ſummam ipſius naturæ teſtantur: ſed ea ſtillicidia ſic habentur mortifera, ſi qualitate ſanguis in vitio ſit, qualis eſſe ſolet meracis, vt in Philiſco. (Vide 62. Coac. 1. lib. hiſt. 1. 1. Epid.)

IDQVE CVM ALIAS, TVM VERO QVARTVM DIEM AGENTIBVS] Quoniam ſubſtilla & hæmorrhagiæ quarto die, contra naturam morbi cientur qui paroxyſmos habet dierum imparium. Omnis autem ἀσελότης quæ vertitur in σπασμὸν, calamitoſa eſt, facitque τὸ δυσκελὲν θανατῶδες: quemadmodum rectè annotauit Galenus ad illam prognoſin. *Stillicidia vndecimo mala.* (prorrh. 56. f. 3. 1.)

AVT INEVNTIBVS MORBVM] Non quidem periodo aut καιρῷ (nam tertio die bona eſt hæmorrhagia) ſed primo ſtatim morbi appulſu, quam πρώτην εἰσβολὴν nominare ſolent: ob eam ſanè cauſam quæ in ſubſtillo dicta eſt.

PESTIFERA EST ETIAM PROLVVIES ALVI PRÆRVBRA] Nihil erat neceſſe ad faciendam fidem periculi ſuperiorum ſymptomatum quæ ſunt ὁμοειδῆ conſpirantia in idem; nihil, inquam, erat neceſſe aduocare τὰ ἐπιγεννῶν quæ ſunt in ſuo genere lethalia, cùm illa per ſe ipſa ſufficiant. Enimuero coma mixtum quod phrenitidem habet coniunctam aut conſectariam cum progreſſu cauſæ indigenæ, & tranſlatione aduenæ, quódque ſubſtillo ſanguinis tempore & qualitate peſſimo, deiectæ naturæ ſignum oſtendit, nihil ampliùs requirit ad perſuaſionem futuri exitij. Atque illa cernuntur in actionibus & excrementis quæ ſunt ipſius cerebri & membranarum eius, proptereáque ſunt ὁμοειδῆ, & ad inſtituendam prognoſin accommodata. Quod igitur adiecit, peſtiferam eſſe prærubram alui proluuiem, verè quidem dixit, ſed non appoſitè. Eſt enim proluuies illa peſtifera, ſed labefactatæ naturalis œconomiæ ſoboles, & hepatis multùm effœti certiſſimum argumentum: ſicut ſymptomata iam explicata, cerebri; ob eámque cauſam funeſta, quòd partium illarum officio vita carere non poſſit. Atque vt de illa proluuie, cuiuſmodi ſit, & quorſum fiat, paucis exponam; certum eſt omnem cruentam deiectionem iecori acceptam referri: ſed periodicam atque fugacem virtute illius fieri; perpetuam verò, torminoſam, carnium loturæ ſimilem, ſummæ infirmitatis, planéque virtutis retentricis exolutæ ſyllogiſticum ſignum eſſe. Quoties autem iecur ab inueteratione intemperiei iam exolutum ſui tædet officij ad vitam tuendam neceſſarij, tum in anguſto ſpes eſt. Atque ita proluuies alui prærubra homini necando ipſa per ſe eſt ſatis; neque appoſitè, meo quidem iudicio, ad conſtituendam ſymptomatum ὁμοειδῶν cerebri perniciem aduocata videtur, cùm ſit ἐπιγεννῶς, nec ab eodem fonte principia cauſáſque ducat: niſi fortaſſe quis dicat; quò plures facultates, pluráque principia in vitio ſunt, eò res ægri peius ire. Vide lib. 4. περὶ ἄρθρων, & comment. Galeni ad prorrh. 2. f. 1. 1.

Οἰκωματώ

3 Οἱ κωματώδεες ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώσαντες, οὔροισιν ἐπιπόνοις, καυσικοὶ, ἀκρίτως δὲ περιψύχοντες διὰ ταχέων, περικαέες, νωθροὶ, κωματώδεες σπασμώδεες· ὀλέθριοι. al. πέποσι

Comatosi quibus ab initio sudatiuncula exudauit, cum permolesta vrina, & ardore febrili immeritò alsiosi, mox æstu incandescentes, comatosi, subinde ad pedes delapsi; mortiferum habent malum.

ALTERVM genus comatis ab exolutione nati in hac prognosi continetur, quod suæ decisionis enarrationem à nobis requirit. Est enim decisio hæc multis obstructa difficultatibus, quas expedire difficillimum est, nec verò nisi à sciente animaduerti possunt. Ac primùm tollatur comatosi nomen quod in principio decisionis scriptum est, retineatur autem quod est in fine. Non enim ab initio sunt comatosi qui ab exolutione somno sepulti iacēt: quemadmodum in comate mixto quod esse diximus monstrum biceps phrenitidis & lethargi, ex mixtione bilis & pituitæ pari robore inter se dimicantium. Tale coma initio statim apparet, nec morbi alterius consectarium esse solet.

Ergo. QVIBVS AB INITIO SVDATIVNCVLA EXVDAVIT] Per expressionem quam fecit capitis oppressio. Vt enim sudatiuncula dicitur vel capitis, vel vniuersi corporis: ita huic loco apposita in scopum authoris, propriè ad caput pertinet; eáque, ineunte morbo, causam habet expressionem; quemadmodum iam producto déque viribus triumphāte, partium solidarum exolutionē.

CVM PERMOLESTA VRINA] Sic enim legendum duximus, non autem, οὔροις πέποσι. Quorsum enim concoctio in concursu symptomatum funestorum, quæ nunquam bonitatis naturam exuit, vt ex bona fiat mala? nisi quis fortasse obiiciat fugacem esse concoctionem cum vicissitudine cruditatis, indéque fieri vt quæ sunt vrinæ modò pepasmi participes, modò expertes, non sint in bonis ducendæ: fortassis etiam videantur prauæ, vt quodam loco scripsit Hippocrates. Sed illud superstitione vel ostentatione non caret, sophisticum est, proptereáque ab omni philologia & philosophia explodendum. prorrh. 61. f. 3. 1.

Est autem permolesta vrina, quæ cum labore excernitur, non quidem vesicæ vitio, sed alieno. comment. ad prorrh. 24. f. 1. 1.

ET ARDORE FEBRILI] Sic enim οἱ καυσικοὶ sunt exponendi. Nam τὰ καυσικὰ dicuntur morbi in quibus ardor lucet; tum etiam excrementa præcalida, quorum vis est faciendi morbum acutum citissimæ crisis, valdéque periculosum, si ardore conflagrent. comment. ad prorrh. 6. f. 2. 1.

IMMERITO ALSIOSI] Non inconsideratè illud, ἀκρίτως, verti *immeritò*, quod est sine signis & salutaribus causis, vt in Philisco qui visus est febris expers in summo ardore. Tametsi enim cutis videtur alsior quàm solebat, non tamen sic febris vacationem denunciat, vt rectè annotauit Galenus comment. ad illam prognosin, Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ περιψυχθέντος, κακόν. i. *Reliquiæ in hypochondrio superstites febris extinctæ, malæ.* prorrh. 7. f. 1. 1.

MOX ÆSTV INCANDESCENTES] Conceptæ in visceribus flammæ appulsu; quæ cùm euanuerit, partes, vti erant, marmore frigidiores relinquit. Qua de re illud iam exposuimus. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, ac sitis huiusmodi, praua est.* Quo loco adducta sunt multa quæ ad propositæ decisionis explicationem pertinere videbantur, illinc huc transferenda. 53. Coac. 1. lib. & prorrh. 8. f. 2. 1.

SVBINDE AD PEDES DELAPSI] Tales enim sunt νωθροὶ, in quibus ab exolutione insanabili neruorum principij cernitur ἡ ἔρριψις, quæ est veluti quædam πάρεσις. Νωθρότης autem, ἔρριψις, καὶ πάρεσις, καὶ ἄφεσις idem significant 3. Epid. sect. 3.

COMATOSI] Ab exolutione cerebri diuturna oppressione fatiscentis, quam initio denunciauit sudatiuncula capitis per expressionem: quia vbi sudor, ibi morbus.

MORTIFERVM HABENT MALVM] Quoniam omne symptoma natum à principij exolutione, quam fecit morbificæ causæ inueteratio; mortiferum est atque funestum. Tale est substillum sanguinis nigri quartum diem agenti in comate mixto. Talis etiam prærubra alui proluuies ab effœto hepate, quod iam sui tædet officij.

4 Οἱ κωματώδεες ὕπνοι καὶ αἱ καταψύξιες ὀλέθριον.

Somni veternosi, vnáque alsiosi; mortiferi.

EXISTIT etiam mortiferum coma simplex quod cerebri inuexit refrigeratio quàm ardor febrilis reliquit exhausta cerebri, vt ita dicam, viuacitate: quale in Hermocrate animaduertit, quem somni vacuitas comatosum reddidit vndecimo die morbi. Fuit Hermocrati mortiferum illud coma, quoniam intemperies frigida, febrilis ardoris consectaria est insanabilis. Ea lege funestus est hydrops à μαρασμῷ περιφρυγεῖ, i. *consumptione retorrida* quam febris acuta induxit. Eâdem lethargus à phrenitide.

Ergo. SOMNI VETERNOSI] Βαθὺς ὕπνος κωματώδης, vel κῶμα ὑπνῶδες, coma soporatum sopore

ex cussu difficili, qui proximè accedit ad carum, & in quo vix potis est oculis aut cerebro lucem accipi.

VNAQVE ALSIOSI] i. Cum refrigeratione coniuncti, quam vocat σφοδρὰν ψύξιν τῶ ἐμφάξις, quæ omnium maximè soporifera est, vnde soporatus est multùm Hermocrates vndecimo die morbi cùm decem iam dies exegisset in febris ardore, lingua perusta, vigiliis, hypochondrij tensione, ictero symptomaticè diffuso, non effuso; quibus adde excrementa perusta vniuersi corporis affectionem igneam denunciantia.

MORTIFERI] Vide commentarium ad historiam 2. part. 2.3. Epid.

Malè fuit κωματώδεις, κωφώδεις.

5 Κωματώδεας, κοπώδεας, κεκωφωμένους, κοιλίης καταῤῥωγείσης ἐρυθρὰ διελθόντα περὶ κρίσιν ὠφελέει.

Comatosos laboriosos, tum eos qui obsurduerunt, aluus prorupta subrubris excrementis adiuuat in ipsa crisi.

HIC TERTIVM genus comatis veternosi proponitur quod in oppressione cerebri causam habet, non quidem ex pari dominatu pituitæ & bilis indigenarum cerebri, qualem in comate mixto agnouimus: sed quod ex vtriusque humoris affectione nascitur in aliis partibus quæ cerebrum ipsum in contagionem & sympathiam adducere possunt. Eiusmodi sunt aluus & venæ, in quibus perturbatio commouetur à flatulento spiritu cum calore contra naturam, cuius perturbationis apparent signa in vrinis iumentorum similibus. Quale etiam coma illud nascitur, de quo ita scripsit. *Comatosi maximè erant phrenitici, & qui laborabant causo, & qui alio quopiam morbo magno.* Quem locum enarrans Galenus sic ait. *Craßitudo materiæ faciebat quidem coma, iis præsertim quibus afflictum caput fuerat. Affligitur autem phrenuticis, prima ratione afflictionis, hoc est, ab indigena causa per idiopathiam.* Καυσώδεσιν *verò, ex quodam euentu. Etenim febrilis calor humores prauos effert ad caput. Tunc autem in ea tempestate pestifera redundabant crudi & frigidi.* (c.3.3.Epid.) Quemadmodum autem quæ in hac prognosi continentur symptomata comatis & τῶ κόπου, alibi sunt exposita in catalogo eorum quæ cum febre terrifica esse solent: ita remedium quo illa quiescunt, hic nobis excipiendum proponitur. (35.Coac.1.lib.) Vt igitur, comatosi, laboriosi, caliginosi, vigiles, subsudantes malè sunt: ita, comatosos, laboriosos, obsurdescentes aluus aperta subrubra laxans, circa crisin iuuat.

6 Κωματώδεες ἀσώδεες, ὑποχόνδριον ὀδυνώδεες, σμικρὰ ἐμετώδεες τὰ παρ' οὖς ἴσχουσι. πρόσθεν δὲ περὶ τὸ πρόσωπον ἐπάρματα μετὰ κώματος.

Comatosi fastidiosi, vnáque dolenter hypochondriaci, sæpe & parum vomentes; aurium abscessus habent. Antea verò faciei tumores cum sopore ipso coniunctos.

HIC ETIAM comatis decisio continetur, quod faciunt affectiones viscerum quæ cerebrum in sympathiam & contagionem adducere possunt, indéque materia illuc transfertur; aut etiam in cerebro ipso cietur, vnde parotides consectariæ esse solent. Enimuero crudi humoris ad caput translatio euêtum habet comatis atque parotidum; ídque cùm aliàs, tum si adiuncta sit præparatio causę suscipientis, quæ cernitur in facie turgidula hominis iam soporati.

Ergo. CΩMATOSI FASTIDIOSI] Qui & figuræ omnis & omnium ciborum fastidio efferuntur, acerrimæ bilis appulsu ventriculum & stomachum lacessentis atque quodammodo exoluentis: atque talis ἄση reuera est ναυτιώδης, non autem αἰέμετης.

VNAQVE DOLENTER HYPOCHONDRIACI] Hypochondrio scilicet inflammatione obsesso, vnde bilis exudat in aluum, neruulíque duo iecori & ventriculo sociati affliguntur. Hæc iecoris inflammatio cerebrum quidem per aluum in sympathiam & contagionem adducere potest propagatione causæ morbificæ: quemadmodum ipsa tensio hypochondrij doloris expers transitum absolutum significat; quando scilicet humor, relicto priore foco, transit ad caput. Sed neutrum satis appositè, nisi apponatur commemorata suscipientis causæ præparatio. Nec verò hypochondrij tensio doloris expers aliò spectat in perturbatione critica, quàm ad hæmorrhagiam; in suppurato autem pulmonis, restituta spirandi libertate, quàm ad cruralem abscessum. Nam hypochondriacus dolor inflammatorius hæmorrhagiam habet salutarem primis periodis. Quid igitur superest? vt intelligamus trãsitum & progressum partium caput in suæ affectionis contagionem adducentium, non minùs præparatione suscipientis causæ, quàm vi efficientis, euentum habere vel hæmorrhagiæ, vel comatis, vel parotidum. Nam coma ab oppressione natum, quale descripsi, vel parotidibus excutitur, vel aluo prorupta subrubris excrementis in crisi.

PARVM VOMENTES] Quæ vomitio symptomatica est bilis continenter à iecore in ventriculum prorepentis, nec vllam leuationem adfert: sed contrà caput grauioribus damnis auget.

AVRIVM ABSCESSVS HABENT] Necessariò, vel ex euentu. Ac necessariò quidem, in primigenia cerebri affectione, quam hominis facies turgidula iam soporati ostendit, nisi aluus prorupta, parotidum materiam & occasionem tollat. Ex euentu autem, si hæmorrhagiæ inchoatæ deriuatio fiat pone aures, quod ipse innuisse videtur in prorrhetico, vbi non scripsit, vt hîc, σμικρὰ ἐμετώδεες, sed αἱματώδεα μικρά; quemadmodum & 6. τῶν ἐπιδημ. Καὶ ἢν μὲν ῥύεντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν, i. *si quid ex fluentibus relinquatur, promptus ad abscessum morbus*. De parotidibus autem quæ & cuiusmodi sint, alio loco iam diximus priore libro; pluribus item dicemus in hoc secundo, si Dominus voluerit.

ANTEA VERO FACIEI CVM VETERNO TVMORES] Ac si diceret; suscipientis causæ præparatio maximum habet momentum ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Itaque turgidula facies velut ἐρεθώδης οἰδηματώδης, indigenæ causæ soboles, vt in lethargo diximus, tum necessariò, tum ex euentu; symptomatis cataphorici consectariam denunciat parotidem, quando ad caput translatio fit crudi & crassi humoris. Notum est illud. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὖς τι ἐξερύγεται, i. *In cephalalgia coma & surditas ad aurem aliquid eructat.* Et, Ὑποχονδρίου σύντασις μετὰ κώματος ἀσώδεος, καὶ κεφαλαλγίης, τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει, i. *Tensio hypochondrij cum comate fastidioso & cephalalgia, ad aurem affluit.* prorrh. penul. & vlt. c. 3. 2.

7 Τὰ ἐξαίφνης παρακρούσματα ἀλυσμῷ· αἱμορραγικά.

Quæ continuò deliria exoriuntur cum iactatione coniuncta; hæmorrhagiam cient.

PERTINET decisio hæc ad distinctionem suscipientis causæ, cuius διάγνωσις comparatur ex signis propriis morbi & partis obsessæ, quæ dicuntur ὁμοειδῆ. Ergo si verum est, vt certè omnino est, quod posui superiore prægnosi, non inferiores esse partes excipientis cerebri, quàm efficientis causæ, vel ad generationem morbi, vel ad exclusionem materiæ morbificæ, tum per excretionem, tum per abscessum; planè efficitur vt quemadmodũ facies turgidula & œdematosa hominis iam soporati cum hypochondrij alterutra tensione coniuncta, quamcunque μετάπτωσιν & ἐπίρρυσιν ad parotidas conuertit, nisi aluus prorupta subrubris excrementis ipsas assurgere prohibet: ita facies prærubra cum aspectabili pulsu venarum atque delirio, hæmorrhagiam fore denunciat.

QVÆ CONTINVO DELIRIA EXORIVNTVR] Affectione partium & sanguinis bile perfusi, quæ citò cerebrum in sympathiam & contagionem possunt adducere, facereque symptoma humoris morbifici proprium, quod est delirium non perpetuum. Nullum enim perpetuum est præter phrenitidem & consectariam eius insaniam, quæ causam habent in cerebro firmiter fixam.

CVM IACTATIONE CONIVNCTA] i. Fastidio omnis figuræ & loci, propter cuiusque in decumbendo molestiam; quod sani faciunt laboriosi quando satagunt modò huius, modò illius negotij, omnis moræ in quoque perficiendo impatientes; éstque illud propriè τὸ ἀλύειν. Porro autem cùm duplex omnino sit causa quæ facit alysmum, vna, proprietas quædam humoris molesti, non tamen multi, neque vsquequaque aluum replentis, sed in eius tunica stabulantis; altera verò facultatis à corporis grauitate oppressio quæ summam in decumbendo δυσφορίαν efficit, vnde alysmus: hæc sanè in huius alysmi ætiologiam vsurpanda venit. aph. 14. 7. prot. 44. c. 4. 2.

HÆMORRHAGIAM CIENT] Bene aut malè, prout alysmi tempus distinctionem adfert symptomaticæ iactationis, aut criticæ. Vide prognosin illam. *Quicunque diebus criticis sine sudore perfrigerati iactantur, pessimè habent.* prot. 27. c. 1. 2.

8 Τὰ κωματώδεα ἀσώδεα, ὀδυνώδεα ὑποχόνδρια, πτύαλα σμικρὰ πτύοντα· τὰ παρ' οὖς ἐπαίρματα.

Comatosa fastidiosa, dolentia hypochondria, sputa item crebra & pauca; tumorum pone aures prænuncia.

HVIVS decisionis ratio & explicatio in hunc locum apportanda ex comment. ad 6. huius cap. Sed hoc interest, quòd hîc pathologica mutatio est morbi & ægri; deinde quòd ptyelismus pro crebra & pauca vomitione vsurpetur, quæ duo tolerabilia sunt apud Hippocratem; postremò, quòd suscipientis causæ conditio prætermissa sit, quam illic non prætermisit. Itaque complexio est confusanea partim signorum ὁμοειδῶν, partim ἑτερογενῶν, ex qua nihil statui potest neque necessariò, neque ex euentu quid successurum sit.

9 Κωματώδεες ἦ ἔχει τι σπασμῶδες; melius ἔχουσι

Comatosi etiámne quid habent conuulsificum?

EXTREMVM illud erat vt diceret de mutatione prioris mali in peius, quæ scilicet ferè accidit per causæ morbificæ & partis obsessæ alterationem maiorem, vel incrementum, quando ad oppressionem partis nobilissimæ accedit perennis materiæ morbificæ affluxus. Ergo si cωma non excutitur lege critica, vtrum habet conuulsionis euentum, nisi antea mortiferum sit? Enimuero cωma mixtum quod in phrenitidem transit, conuulsione potest finiri, per alienationis successionem ex alteratione prægrandi. At verò in simplici cωmate vndecunque nascatur, id locum non habet: quoniam eius natura & ὕπαρξις consistit in resolutione; conuulsionis autem in tensione. Nisi fortasse quis adferat conuulsionis causam quæ ex euentu cernitur, quando vnius partis resolutio conuulsionem facit alterius. Sed istud esset deceptitium. Est enim par & æqualis in cωmate λύσις, vt nulla θέσις ex euentu fieri posse videatur.

10 Κωματώδεα μεμωρωμένα κάτοχα, ὑποχόνδρια καὶ κοιλίην ἐπηρμένοι, ἀπόσιτοι, ἀπολελαμμένοι, ἐφιδροῦντες· ἆρα τούτοισι τὸ θολερὸν πνεῦμα, καὶ τὸ γονοειδὲς διελθὸν, λύγγα σημαίνῃ; κοιλίη δὲ ἆρα χολώδης περισδιέρχεται; τὸ λαμπῶδες ἐν τούτοισιν οὐρηθὲν ὠφελέει, καὶ κοιλίαι δὲ τουτέοισιν ἐκταράσσονται.

Cωmatosi fatui catochi, hypochondrijs & aluo prominuli, ciborum fastidiosi, aluus nihil reddens, sudatiuncula exudans; etiámne spiratio caliginosa, & genitalis vrina singultum denunciat? an verò etiam biliosa aluus vnà secedit? vrina pellucida his adiumentum adfert: quinetiam ijs alui perturbatæ feruntur.

CONFVSANEA hæc symptomatum atque signorum sylua, ἔνδειξιν nullam ostendit quò fiant atque appareant, nec verò vllam ἀπόδειξιν recipit quorsum & quamobrem ita fiant atque appareant. Sunt enim permulta reapse ἀσύστατα; plurima verò ἐπιρροζῶν: vt nulla inde constitui possit doctrina nec disciplina medendi, quæ ἐκ τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν comparari solet. Sed tamen expetenda verborum & rerum explicatio, atque in hunc locum transponenda ex Galeni comment. ad prorrh. 6. s. 2. 1.

11 Ἐγκεφάλου σφακελίσαντος οἱ μὲν ἐν τῇσι τρίτῃσιν ἡμέρῃσιν, οἱ δὲ ἐν τῇσιν ἑβδόμῃσι τελευτῶσι· ταύτας δὲ διαφυγόντες σώζονται. Οἷσι δὲ ἀναλημφθεῖσι τῶν τοιουτέων εὑρεθῇ διεστηκὸς τὸ ὀστέον· ἀπόλλυνται.

Cerebro syderato, alij quidem tertio syderationis die, alij autem septimo vitam finiunt. Quibus elapsis, periculo defunguntur. Sin autem anatome facta, os dissociatum cernitur; sine dubio moriuntur.

QVÆ EX ancipiti certamine, incertóq; marte naturæ & morbi ratio præsagiendi comparata initur, ancipitem quoque habet euentum interitus aut salutis. Nec verò quæ à magisterio morbi instituitur, firmissimum illud adferre potest ad certam, stabilem, omninóque veram ac minimè fallacem prognωsin. Excipio tantùm apoplexiam, anginam primæ speciei, syncopen quoque cardiacam. At quæ prognωsis ducitur ἐκ τῶν ἐπιφαινομένων, vix vnquam, vel nunquam potius aberrat à scopo. Multi sunt quidem terrifici morbi specie & magnitudine ipsa; sed nulli adimunt spem salutis, nulli certò mortiferi atque funesti, in quibus non appareant signa superatæ naturæ, quæ veteres τὰ ἐπιφαινόμενα θανατώδεα nominarunt. Cernuntur hæc in qualitate corporis, actionibus, & excremẽtis. Vt in prægrandi pleuritide spes in angusto est, nõ tamen certa desperatio: ita nihil spei reliquum, quando in stertore, aut nulla est, aut certè exigua pérque difficilis, & praua expurgatio, cum vrina prærubra & pulsu effœto.

Sed quorsum, dicet aliquis, quorsum tam multa de morbis incerti iudicij atque mortiferis, quorum præsensio cum distinctione iam commemorata ad fidem faciendam comparatur atque initur? Quia profectò videmus hoc loco descriptam syderationem cerebri, quamuis ipsa per se terrifica sit, non antè videri funestam, quàm os caluariæ dissociatum appareat; vel omnino semper esse mortiferam, etiam si dies funestos exegerit, si tale sit ἐπιφαινόμενον dissociati ossis.

Ergo. CEREBRO SYDERATO] Per prolepsin vsurpato syderationis nomine, i. dum syderatur cerebrum, vt inchoata videatur syderatio, non autem numeris omnibus absoluta, quæ insanabilis est; tanquam

est; tanquam priuatione inducta. Proptereáque melius legeretur, σφακελίζοντος ἐγκεφάλου, quàm σφακελίσαντος; melius etiam quàm in aphorismis vbi scripsit. Ὁκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος: quod verbum καταχρηστικῶς vsurpatum defendit Galenus. Nam propriè sphacelus, perfectam cuiusque partis corruptionem significat. Sed quemadmodum carnis corruptio gangræna dici solet: ita syderatio ossis, nomen sibi vendicat τὸ σφακέλου, quod Hippocrates docuit, cùm ait. Καὶ ὅτω κίνδυνος σφακελίσαι τὸ ὀστέον τῆς πτέρνης, i. *Periculum ne syderetur os pernæ*. Alibi verò carnem corruptam nominauit σαπρὸν, μυδῶσαν, καὶ σηπομένην, quam corruptionem carnis recentiores gangrænam dixerunt. Vt igitur multùm interest inter gangrænam & γαγγραινοῦσθαι, quòd illa perfectam absolutámque νέκρωσιν carnis significet; hoc verò, μελασμὸν, i. *nigredinem* & inchoatam corruptionem. Sic inter sphacelon & σφακελίζειν; ille enim, carbunculationem ossis; hoc verò, alterationem qua itur ad alienationem, denunciat. Atque vt sæpenumero rerum absolutarum verba & nomina pro inchoatis vsurpantur: ita quoque hîc talis vsurpatio consideranda videtur, vt σφακελίζειν dicatur cerebrum, quod in corruptionis metu est. Sed qui sit, & cuiusmodi cerebri sphacelismus, quæso attentè videamus; tum autem, quibusnam signis ad illius sphacelismi cognitionem deducamur.

Enimuero, Aristoteli sphacelismus crudor est cerebri, quem facit ὑγρασία πολλὴ καὶ ψυχρά, i. *mador multus frigidus*, quem fortasse quis rectè nominauerit carum. Sed eum sphacelismum ita descripsit Hippocrates. *Syderato cerebro, dolor ab occipitio in spinalem medullam inuadit, ac tum frigus ad cor peruadit, vndique sudor citò cietur, effluítque sanguis è naribus; nonnulli etiam vomunt; hic tribus diebus vitam finit*. Et infrà. *Si quem sphacelus corripit, dolor anticam potißimùm capitis partem occupat, intumescit, liuescit, cum febre & crebro rigore. Hunc secare oportet, neque abradendo quiescere, donec ventum sit ad diploidem.* problem. part. 1.

ALII QVIDEM, TRIBVS; ALII VERO, SEPTEM DIEBVS VITAM FINIVNT] Pro varia syderatæ partis conditione & situ. Nam syderato bregmate, & in puero, citior mors venit, quàm in occipite & adultiore.

QVIBVS ELAPSIS, PERICVLO DEFVNGVNTVR] Ac si diceret; si causam melasmi fortis natura expulerit, aut medicus multùm celer atque fidelis terebrando exhauserit, partíque afflictæ neoterismum induxerit; restituentur.

SIN AVTEM ANATOME FACTA] Per decussatam carnis sectionem, & pericranij à caluaria metuentem inflammari, auulsionem.

OS DISSOCIATVM APPAREAT] Tactu & aspectu, & modiolo religiosè & prudenter circumacto, vt colore, charactere, & mole sit omnino à se mutatum, & à naturali connexione & situ amotum.

MORIVNTVR] Quoniam signum est perfectæ νεκρώσεως, & quòd omne viuens consortis mortui impatiens esse solet.

12 Τοῖσι κεφαλαλγικοῖσιν, ὀστέα ῥαγεῖσιν ἐκ τῶν ὄπισθεν, ῥύσις ἐκ μυκτῆρος λαῦρος, παχεῖα, κακόν· ὀφθαλμὸν προαλγήσαντες οὗτοι, ῥιγέουσι. ἦ ἄρα αἱ κατὰ κρόταφον διαῤῥαγαὶ, σπασμώδεες;

Cephalalgicis ex caluariæ posticæ fractura, si craßior è nare sanguis riuulosè prorumpat; graue malum denunciat. Atque cùm prius oculo perdoluerint, rigent. An verò etiam quæ cadunt in tempora oßium effracturæ sunt conuulsifica?

HACTENVS de syderatione cerebri quæ κατὰ τὴν κεφαλὴν vsurpatur, quæque intra tertium diem in quibusdam, in aliis verò decisionem habet intra septimum, interitus aut salutis: ac salutis quidem, si naturæ virtus exoluat se causa syderante per erysipelas faciei; aut si medicus ægri diligens & studiosus modiolo eximat tantum ossis caluariæ, quantum modiolus ipse suo circumactu complectitur, indéque saniem virulentam exhauriens parti σφακελίζειν incipienti, sed quæ σφακελισμὸν nondum contraxit, neoterismum inducat. Sequitur vt de fracturis caluariæ hoc loco dicendum sit, vt disputationi institutæ colophonem pulcherrimum imponamus. Disputatio quidem instituta fuit de symptomatis omnibus quæ capitis repleti & cerebri consectaria esse solent. Ea sunt, vti iam diximus, vel cephalalgica, vel cataphorica, vel catarrhoica. Ac singulorum decisiones sunt explicatæ, eorum scilicet quæ veniunt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. *ab insitis quæ intra sunt*. Superest igitur vt idem faciamus in iis quæ incidunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *ab externis*, cuiusmodi sunt ea quæ capitis τρώματα nominantur. De quibus Hippocrates librum conscripsit, quo nihil diuinius inter medicorum & philosophorum scripta reperiri posse arbitror.

Ergo. CEPHALALGICIS EX CALVARIÆ POSTICÆ FRACTVRA] i. Quibus lapsu, vel casu, vel ictu teli obtusi, grauis, & duri, validis contorti viribus, fissa est capitis proiectura postica, quam verticem vocat Hippocrates; aut si nulla sit proiectura postica, quibus occipitis fissura grauiter dolet caput. Fissuram autem dixi, non ἕδρην: quoniam hæc dicitur ῥωγμὴ, in qua longiùs excurrit linea quàm vbi telum insederit, quæque semper coniunctam habet τὴν φλάσιν, i. *collisionem*. Nam quicquid finditur, idem

vt collidatur necesse est; nec tamen hæc retro commeant. Potest etiã hoc loco intelligi effractura quam veteres nominarũt τὴν εἴσω ἔσφλασιν, quæ suo ambitu continet omnes differentias fracturarum, quæ sunt ἡ ἕδρη, ἡ φλάσις, ἡ ῥῆγμα, καὶ εἴσω ἔσφλασις, i. teli sedes siue incisio, collisio, fissura, & effractura, in qua percussum os labat vel intrò effringitur. Earum differentiarum descriptio in specie & idea cuiusque, accuratè scripta legitur in prædicto lib. περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων. Hîc autem vis magna posticæ proiecturæ illata ostenditur, quòd & percussa findatur, & collisione summa sanguis exprimatur ad nares: sed hæc dicentur paulò pòst.

Si crassior e nare sangvis rivvlose prorvmpat] Ac si diceret; si non solùm os percussum findatur, quod ægrè fit, quia crassissimum est, multáque carne contectum, proptereáque omnium facillimè ictibus ac telis quibusque resistit; sed si tanta, inquam, ictus ac teli vis fuerit, vt summa collisione sanguis exprimatur ad nares è venis & arteriis quæ coeunt in vas insigne quod vsque ad nares excurrit. Quæ causa est cur ipsa frons inter caluariæ partes sola, & situ, & vasorum productione contineri dicatur; proptereáque sola omnium, si percutiatur, inflammationi exposita: quoniam omnis percussæ caluariæ inflammatio superuenit, quando pars quæ continet exonerat se in eam quæ continetur.

Grave malvm denvnciat atqve facit] Denunciat quidem, quoniam vis teli & ictus illata, non minùs ossi crassissimo calamitosa est, quàm mitior ictus temporibus atque fronti. Huc accedit quòd sanguis niger proruptus, & sphacelismi metum adfert, & cerebro crudorem & viuacitatis extinctionem inducit. Quod Halicarnasseo cuidam homini quinquagenario contigisse legimus, cui cùm ad cephalalgiam & otalgiam liberaliter sanguis detractus fuisset, vacuitate sanguinis læsum est caput refrigeratum; indéque, cum delirio, mortis consecutionem habuit.

Atqve cvm privs ocvli perdolverint] Propagatione inflammationis duræ meningis ad oculos, quibus in oris ipsa finitur.

Rigent] Concepta rigoris causa, vel in parte quæ riget, vel in quam est recursus; in occipite scilicet vnde primùm manauit, indéque in spinali medulla: quod signum est πολυχρονίου morbi, & sphacelismi: qui denunciatur ἀπὸ τῆς κοιλίδος εἰς τὰ πεφυκότα.

lib.2.de morb.

An vero etiam qvæ cadvnt in tempora ossivm qvassationes, svnt convvlsificæ?] Exoritur hîc alia quæstio de fractura caluariæ, vtrum quassata temporum ossa conuulsionem adferant; sicut ingens fissura & effractura occipitis, hæmorrhagiam. De qua quid statuam, sustineto donec habeas capite ei rei consecrato, sub finem istius libri.

DE AVRIVM AFFECTIBVS.

Cap. III.

ΤΟΣ πόνος σύντονος μετὰ πυρετοῦ ὀξέος, καὶ ἄλλου τοῦ σημείου τῶν ὑποδυσκόλων, τοὺς μὲν νέους ἑβδομαίους κτείνει, καὶ συντομώτερον, παραφρονήσαντας, μὴ ῥυέντος πολλοῦ πύου ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἢ ἐκ ῥινῶν αἵματος, μηδὲ ἄλλου τοῦ σημείου χρηστοῦ γινομένου. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους βραδύτερον, καὶ ἧσσον ἀναιρεῖ· πάτε γὰρ ὦτα φθάνει ἐκπυέειν, καὶ παραφρονέουσιν ἧσσον. ὑποστρέφουσι δὲ οἱ πολλοὶ τουτέων, καὶ ἀπόλλυνται οὕτως.

Aurium dolor intensus cum febre acuta, cúmque sinistro quopiam signo; iuuenes quidem, septimo die aut etiam celeriùs, nec suæ mentis, interimit, si quidem nec liberale sit expuratum ex aure, neque ex naribus hæmorrhagia; nec verò salutare aliud adfuerit signum: seniores autem & seriùs & rariùs tollit. Nam suppuratum præuertit, nec ita delirant. Sed tamen plerisque horum morbus reuertit, atque sic moriuntur.

A capite & cerebro transitus est per progressum vel transitum ad aures, quæ grauibus admodum morbis obnoxiæ sunt: neque profectò alius vel importunior, vel acutior morbus est, quàm is qui symptomata exhibet, tum epigenomena, tum epiphænomena aurium inflammatione obsessarum. Sanè aurium inflammationes atque dolores eiusmodi sæpe sunt, vt ad dementiam mortémque præcipitent.

pirent. Atque in auribus quàm in oculis aliquanto maius periculum est, quòd oculorũ vitia intra ipsos noceant; aurium verò inflammationes facilem habent cum cerebro sympathiam facilémque recursum. Quò magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit.

Ergo. AVRIVM] Scilicet interiorum, non exteriorum quæ nominantur auriculæ, quia iure nullo societatis cum cerebro sympathiam habere possunt, quemadmodum audiendi meatus in cauitate ossium temporalium anfractuosa quæ ad cerebri amplitudinem excurrit, membranámque accipit acerrimi sensus, & neruum ad audiendi vim accipit quintæ coniugationis. Atque in eo sinu vernaculus quidam aer ambienti consocialis, triáq; item ossicula, malleoli & incudis, stapedísque similia continentur.

DOLOR INTENSVS] In quo acerbitatis & molestiæ summa sunt omnia, cuiusmodi esse solet inflammatorius in parte sensus exactissimi; vnde materia effera, tanquam in ergastulo conclusa, nequiuit exire nec exudare, propter eáque perennis syntimoria est morbi & causæ morbificæ. Atque cum dolorem meliùs idem præceptor nominat ὀδυνὴν ὀξεῖαν in prognostico.

CVM FEBRE ACVTA] Doloris ipsius & inflammationis consectaria. Est enim aurium inflammatarum tanta vis dolorifica, vt febrem habeat symptomaticam; more magnorum morborum, maximè verò eorum qui inter ipsos eximij sunt. In prognostico eam febrem acutam propriis notis expressit, cùm ait, σὺν πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, i. *cum febre & continua & vehemente.* Est enim febris acuta quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; vt febris hæc primigenia videri possit, quæ per propagationem causæ morbificæ, aures afficiat. Sed nihil est σύντονον, i. *intensum*, quod adiunctum non habeat τὸ διηνεκὲς, i. *continuum.* Atqui partium & humorum affectiones quæ cæteras in contagionem adducere possunt, τὸ διηνεκὲς nunquam faciunt, i. contagiosi vitij assiduitatem. ad commenti prorrh. 1.1.

CVMQVE SINISTRO QVOPIAM SIGNO] Quoniam hic locus est fallax ad præsensionem certò instituendam, attendendum præcipit ad alia quoque signa quæ statim initio morbi apparent: sed πεπιθανώτερον nominauit ἰσχυρὰ δύσκολα quæ veriùs dicuntur κάκιστα ἢ θανατώδεα. Sunt autem in primis cephalalgia, dementia, & vrina praua tum alba, tum prærubra.

IVVENES QVIDEM, SEPTIMO DIE] Iuuenes quidem, quòd temperamento & complexione sint biliosi. Est enim iuuenibus τὸ χολῶδες καὶ θερμὸν τῆς κράσεως, i. *biliosum & calidum temperamentum*, propter eáque inflammationibus mirum in modum exercentur. Septimo autem die, quemadmodum cephalalgici ex dolore intenso. Nam peracuti morbi intra septimum diem decisionem faciunt interitus aut salutis.

AVT ETIAM CELERIVS] Idem quoque scripsit in prognostico, & lib. 6. τῶν ἐπιδημ. Διὰ ὠτῶν καὶ ἐξ ὠτῶν, τὰ πολλὰ θνήσκει τεταρταῖα, i. *Per aures & ab auribus plerique tertio die moriuntur.* Quem locum enarrans Galenus sic ait. *Sæpenumero grauis morbus aures corripuit, qui serpendo, serie quadam, propter continuitatem, prorepit ad cerebrum, mortisque causa fuit. Sæpe etiam contigit vt cùm magna materiæ copia cerebrum obsideret, eam natura amandarit ad aures, ægrotantíque perniciem attulerit.*

NEC SVÆ MENTIS INTERIMIT] Doloris acerbitate, cerebri ardore conflagrantis exolutione. Tales autem è potestate mentis exeunt, concepta in cerebro phrenitidis causa, quæ facilem habet mutationem in atram bilem, facilémque adfert cerebro alienationem ex alteratione prægrandi.

SIQVIDEM NEC LIBERALE SIT EXPVRATVM] Hæc salutaris & propria crisis est omnium phlegmonarum, non expectanda tamen, vt experenda, in capite aut visceribus. Nam suppurabilis materia & inflammatio, priusquam suppuratum concipiat, multos ad exitium præcipitat. Ac suppurato quidem & expurato aurium dolor exoluitur, si febris quieuerit fortè primigenia, cum salutari signo vrinæ.

NEQVE EX NARIBVS HÆMORRHAGIA] Quæ phlegmonarum initiis facit vt non solùm periculo, sed etiam morbo defungantur ægroti, prærepta inflammationis & febris materia & occasione. Sic hypochondriaca inflammatio, sic etiam cephalica, non solùm inchoata, sed etiam perfecta quiescit.

NEC VERO SALVTARE ALIVD PRÆSTO FVERIT SIGNVM] Cuiusmodi esse solet διαφόρησις materiæ inflammatoriæ, doloris remissio, somnus delirium sedans, febris vacuitas, aluus prorupta biliosis humoribus.

SENIORES AVTEM] i. Homines constantis ætatis, & senes crudos.

SERIVS ET RARIVS TOLLIT] Nam suppuratum præuertit, nec ita delirant, cùm æquè calido non sint temperamento gradum coctionis superante.

SED TAMEN PLERISQVE HORVM MORBVS REVERTIT] Non sic defunguntur priore morbo, vt non iteratò recrudescat, ob pepasmi & excretionis inchoatum, non autem perfectum motum.

ATQVE SIC MORIVNTVR] Ferendo posteriori morbo impares viribus, quas prior infregit.

2 Κώφωσις ἐν ὀξέσι καὶ ταραχώδεσι παρακολουθοῦσα, κακόν· κακὸν δὲ καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι. ἀτὰρ δὲ τυπέοισι καὶ ἐς ἰσχία πόνους.

Surditas morbi acuti turbulentique succedanea, graue est malum: graue est item surditas diuturni. Quinetiã his dolores profert ad coxas.

SEQVITVR vt patefacto doloris inflammatorij periculo & crisi, prout cuiusque laborātis comparata est natura vniuersalis & particularis; sequitur, inquam, vt de ipsis aurium morbis, quatenus in vitio sunt functione propria, hoc loco dicendum sit. Præcipuum autem symptoma cernitur in surditate: sicut oculorum in cæcitate. Est autem surditas, perfecta offensio auditus: quemadmodum cæcitas ipsa visus. Ac secundùm cæcitatem misera est conditio surditatis, auriúmque quæ obsurduerunt: quoniam earum vsum proximum à luminibus nobis natura dedit. Sed tamen surditate non vsque adeo exterreri debemus, nec symptωmate, nec signo, donec perspecta fuerit eius causa, firmitérne fixa, & vbi; an verò leuiter pressa ad exigui prædicationem temporis atque fugax. Enimuero firmiter fixa in facultate audiendi cum febre acuta, metu nos terret, tanquam fatalis ad interitum. Stabilis autem in vitio instrumenti, & febris expers, nihil terrificum præ se fert: miserationem tantùm mouet amicis. At verò surditas leuiter pressa & fugax in morbis acutis, cum sanè habet euentum sinistri aut secundi iudicij, quem ipsa translatio vel propagatio, quo iure quáque iniuria, quóve item loco denunciat; & succedanea illius symptomata, vt sunt parωtides, hæmorrhagia, alui profluuium, & coxæ abscessus. Est enim talis surditas in quibusdam critica; in aliis symptomatica.

His ita constitutis. SVRDITAS] i. Auditus interceptio, quæ fit impedito prohibitóque appulsu τῶν ἀκουστῶν, i. *audiendorum*; vel τοῦ ἀκουστικοῦ, i. *auditorij* effœta virtute.

SVCCEDANEA MORBI ACVTI TVRBVLENTIQVE] i. Delirij, cuius prænuncia esse solet perturbatio. Ταραχώδεα autem morbum dixit turbulentum, in quo delirium dementiáque splendet. Est igitur hæc surditas morbi acuti turbulentíque succedanea; hoc est, delirij atque dementiæ.

GRAVE MALVM] Non quidem symptωmate læsæ actionis vnde malorum accessio fit ac damnis afficiatur ægrotus: sed signo labefactatæ partis illius cerebri vnde vis audiendi manat. Vt enim roboris exolutio est, ita vacatio facultatis. Huiusmodi sunt illa iā explicata. *Quibus morbo iam fractis, videndi vis audiendi've perit, mors in propinquo est.* Existunt enim multæ in cerebro mansiones, quarum integritas, variáque vitia, propriis cuiusque neruis, in sensuum instrumentis apparent. Nam surditatis leuiter pressæ atque fugacis in febre, vnde illa veniat, & quorsum appareat, causas aperiet quę huic citima est prognωsis mox enarranda.

77. Coac. lib. 1.

GRAVE EST ITEM SVRDITAS DIVTVRNI] Pars hæc prognoseωs non legitur in prorrhetico, vbi superior sententia Galeni commentario probatur verissima, & illustratur. Est autem veluti aphorismus quidam & breuiarium excerptum de historia Heropyti Abderitæ quæ narratur 3. τῶν ἐπιδ. part. 3. Fuit Heropytus Abderita cephalalgicus ὀρθοστάδην, i. *ita vt cephalalgiam haberet susque deque*, per aliquot dies. Inde acuta febre correptus decubuit, decimoquarto febris die obsurduit, durauit hæc surditas cum perturbatione atque delirio ad quadragesimum diem, quo sanguis prorupit è naribus, vnde resipuit, factúsque è surdo surdaster. Deinceps à quadragesimo ad sexagesimum, crebra fuit hæmorrhagia, sed modica, cuius eo dię vacationem habuit. Ac tum acerbissimus dolor coxam dextram exercuit, febris incanduit, nec ita multò pòst inferiorum omnium partium dolores venerunt. Denique ita res erant, vt vicissitudo quædam cerneretur febris cum surditate, & doloris ipsius coxarij. Nam in leuatione febris, incrementum erat doloris coxarij; & contrà, in huius remissione, febris exacerbatio. Atque in illa successione mutua laborum, tandem ad octogesimum ventum est diem, quo quidem omnia concesserunt, nihil tamen ex toto dimisit. Ad postremum, centesimo die omnia quieuerunt, febris & surditas exolutæ fuerunt, prorupta biliosis excrementis liberaliter aluo, editisque pepasmi signis octogesimo. Itaque periculosam putauit surditatem in diuturno morbo, qualem exegit Heropytus ad centesimum diem, qui validarum virium beneficio morbi mortiferi curationem habuit: eáque curatio propemodum miraculo apponi debet.

3 Ἐν πυρετοῖσι, κώφωσις κοιλίην ἐφίστησιν.

In febre, surditas aluum sistit.

EXISTIT altera surditatis causa quæ in meatus auditorij oppilatione consistit: quemadmodum superior in exolutione partis illius cerebri vnde vis audiendi manat; proptereáque vt illa per se insanabilis est, ita morbi acuti turbulentíque consectaria desperationem salutis ostēdit. Sed oppilationis qua impeditur appulsus τῶν ἀκουστῶν ad partem illam cerebri in cuius virtute vis audiendi posita est; oppilationis, inquam, non vnica consideratio est. Etenim quæ in vetustatem incidit, eius inueteratio curationem vix recipit. Repentina autem, febris quidem expers, locum habet remediis conuenienter præscriptis, si diuturna non fuerit morbificæ causæ generatio, quam multiplex & varia echo multò antè denunciauit; febris verò particeps, bene aut malè, commodo aut incommodo ægri finitur, quatenus critica aut symptomatica est.

Quæ cùm ita sint. IN FEBRE] Quæ scilicet in contagionem cerebrum ipsum adducit, eóque transitum facit vel progressum febrilis materiæ, vt in Heropyto.

SVRDITAS] i. Auditus interceptio per impedimentum appulsus τῶν ἀκουστῶν, propter oppilationem meatus, vel auditorij nerui offensionem. Qualis enim est conditio crystallini humoris ad visionem faciendam, talis & intimæ auditorij meatus oræ vbi dilatatum neruum attingit. Ergo surditas vitio instrumenti, non facultatis, qualis descripta est superiore prognωsi.

Alvvm sistit] Quoniam perrarò accidit vt simul existat sursum deorsúmque humoris concitatio atque commotio, si choleram tantùm exceperis, quæ toto genere symptomatica est, nisi in lipyria febre quam sola exoluit. Talis autem surditas aluum sistit, non ratione sui, sed causæ suppressæ aluum ducentis. Est autem hæc, bilis excursus sursum ad caput: quamuis inducendæ surditati aptior sit frigidus humor per oppilationem meatus, & intimæ oræ stuporem. Sed tamen in febre surditatis causa est nimia biliosi humoris ad aures translati abundantia. Quæ causa est, cur & biliosæ deiectiones abducta surditate subsistant: & contrà, surditas exoluitur aluo prorupta biliosis excrementis. Sic enim Heropyro surditas aluum stetit, quem alui profluuium, & dysenteria, surditate & coxario dolore celeriter explicauit. Ac de successione mutua surditatis & alui suppressæ, permulta sunt alibi literis Hippocratis exarata, & à Galeno commentariis illustrata. aph.28.4. aph.28. & 60.4.

4 Ὦτα ψυχρὰ, καὶ διαφανέα, καὶ συνεσταλμένα· ὀλέθριον.

Frigidæ aures, pellucidæ, inuersæ; ad vltima iam ventũ esse testatur.

Consentanevm est etiam complecti animo quantùm auriculæ sint à se mutatæ in qualitate, & habitu corporis quæque sui. Sunt enim τεκμήρια quibus deducimur ad præsensionem futuri interitus, quando ita constitutæ apparent, vt iam vltimis propinqua esse omnia testentur: non secus atque nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, cutis circa frontem intenta & dura. Quemadmodum igitur vesicę ἀναισθησία in morbis acutis, vnde vrina supprimitur; quemadmodum etiam κατάψυξις μετὰ σκληρυσμοῦ, i. *partium extimarum liuor & refrigeratio*: sic etiam auriculæ frigidæ, inuersæ, pellucidæ, mortem in propinquo esse denunciant. Quamobrem verò ita sit, paucis aperiam.

Avricvlæ] Sic enim τὰ ὦτα distinxit Galenus in aurem interiorem, & exteriorem quam prisci Latini auriculam nominarunt, quæ systasin habet cartilagineam.

Frigidæ] Quia frigoris capacissimæ, vt corpus cartilagineum pauco sanguine irrigatum, & nulla carne vestitum; facilèque ab exhausto laborant vitalis principij vnde frigent; nec incalescunt nectaris viuifici affluxu, quo præter cætera defraudantur.

Pellvcidæ] i. Sic albescentes emortuæ, vt marmore albo frigidiores & politiores videantur. Non enim sic pellucidæ sunt vt lumen & lucem transmittant, quemadmodum æther, aër, vitrum.

Inversæ] Per quandam conuulsionis speciem, neruum illum versus, vnde sentiendi facultatem accipiunt. Non enim mouentur nisi in iis quibus supra auricularum radices latus prorepit musculus.

Mortiferæ] Quoniam ad vltima ventum esse testantur. Vltima autem dico, consumptionem humidi primigenij in quo est vita, & caloris vitalis, nectarisque viuifici extremam paupertatem, vnde vita reficitur, eiúsque dissipatio instauratur.

5 Βόμβος ἐν ὀξέσι, καὶ ἦχος ἐν ὠσί· θανάσιμον.

Bombus in acutis, & echo in aure; mortiferum.

Acvtorvm morborum omnia tum pathognomonica, tum epigenomena, tum epiphænomena, certis definita distinctáque legibus, quorsum & quemadmodum illa fiant atque appareant, operæprecium est complecti animo ad bene & conuenienter cuique medendum. Sed inter eas leges quæ de morborum natura, déque illorum causis atque symptomatis sanciuntur, nullæ sunt magis medico necessariæ, quàm illæ quæ ex insolentium rerum obseruatione nascuntur. Huiusmodi sunt coma in acutis, partium extimarum cita in vtrumque mutatio, & sitis huiusmodi; bombus, echo, vrinæ albæ, cæteráque omnia quæ fiunt quæque apparent contra naturam morbi aut ægri. Quid enim minus est morbi acuti quàm coma, bombus, & echo? Sunt quidem hæc omnia crudi humoris & spiritus flatulenti ἔκγονα, non autem sanguinis bile perfusi; qui regnare dicitur in febre acuta, proptereáque non sine causa videtur terrifica, sæpe etiam mortifera atque funesta, quatenus longissimè absunt à natura febris acutæ.

Quæ cùm ita sint. Bombvs] i. Flatus crassior qui bombilat, more apum, in ora interiore meatus auditorij, & ab ampliore loco repulsam passus, vt ita dicam, in angustiore agitatur, vnde exitum habere non potuit. Quæ causa est cur spiritus ille flatulentus, magno cum murmure interioris oræ meatus auditorij fremat, vbi scilicet dilatatum neruum attingit qui excipit sonorum appulsus, facítque τὴν ἀκοήν. Hinc aëris vernaculi integritas labefactatur, nec tum est ampliùs ambienti consocialis. Enimuero vernaculus ille aër silenti motu præditus, nunquam fremit nec tinnit ipse per se, nisi cùm digitus in aurem impingitur, aliúdve quippiam meatum oppilat. Ac tum illo fremitu auribus bene esse testatur, & naturâ & valetudinis curâ.

Ergo. Bombvs in acvtis] Qui non solùm celeriter, continenter, & vehementer mouentur; sed etiam sunt ταραχώδεις, indigena vel aduena causa. Nec verò bombus ille excusationem vllam habet perturbationis criticæ ad futuram hæmorrhagiam, vt fere nunquam habet; quemadmodum echo.

Et echo in avre] i. In meatu auditorio elisi flatus sonori sonorum varietate distincti, pro

flatulenti spiritus crassitudine aut tenuitate, meatus angustia aut libertate, facultatis expultricis contentione aut remissione. Atque inter bombum & echo hoc interest, quòd in bombo solum murmur bombilat in ora interiore meatus auditorij, neque eliditur; in echo autem, spiritus elisio est quæ sonum edit grauem, acutum, mixtum; prout conspiratio est facultatis, flatuum, atque meatuum. Est autem varietas nulla in bombo, nisi καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον, i. *secundum magis & minus*. Sed tamen echus nomen non rarò καταχρηστικῶς vsurpatur, ac fortè sæpius quàm κυρίως. Hîc autem propriè vsurpatum, suspicionem non adfert criticæ perturbationis ad hæmorrhagiam, cuius echo non rarò prænuncia esse solet: vt in illo. *Perculsum caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient*. Sed ipsam echo dixit in aure: quoniam flatu sonoro personat auris, qui vel sonum edit sibili, vel crepitus, vel etiam stridoris cuiusdam: quod in bombo fieri nequit ob causas prædictas.

Coac. 8. cap. 1. 2. lib.

MORTIFERVM] Quoniam neque indicatorium, neque iudicans, proptereáque non solùm difficilis iudicij, sed etiam mortiferum. Vt enim indicatoria non iudicantia in excretionibus sunt lethalia, quando excrementa sunt toto genere praua: sic in qualitate corporis & actionibus dyscritis; vel inacrisia susceptis quæ absolutam nobilissimæ partis exolutionem ostendunt, cum ipsius causæ exoluentis perennitate; non solùm in angusto spem esse, verumetiam mortem propè abesse declarant. Talis explicata ratio est surditatis morbi acuti, turbulentíque consectariæ.

6 Ἦχοι μετ' ἀμβλυωσμοῦ, καὶ κατ' ῥῖνας βάρεος· παρακρουστικὸν, καὶ αἱμοῤῥαγέει.

HVIVS regulæ veritas anquiri non potest, nec propalam explicari.

Meliùs sic.

Ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ἤχων προσγινομένων μετ' ἀμβλυωσμοῦ, καὶ κατ' ῥῖνας βάρους· ἐξίστανται μελαγχολικῶς, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντες.

In calidis febribus, sonori aurium flatus cum visus hebetudine & narium grauitate, sanguine non prorumpente; è potestate mentis abducunt.

CVIVS rei explicatio in hunc locum transponenda ex commentario ad 137. lib. 1.

7 Οἷσι κώφωσις μετὰ καρηβαρίης, καὶ ὑποχονδρίου ἐντάσιος, καὶ πρὸς αὐγὰς ἐνοχλεῖν· αἱμοῤῥοεῖ.

Quibus aures obsurduerunt cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione; sanguis è nare prorumpit.

EX HAC surditate afflatur veluti quædam aura salutis, quatenus hæmorrhagiam denunciat salutarem. Nam surditas morbi acuti turbulentíque consectaria planè θανατώδης habetur, nec inde longè abest symptomatica echo, & bombus in morbis acutis. At surditas quæ aluum sistit per febrem, siquidem comitata fuerit signis pepasmi, vel hæmorrhagiã ciet; vel facit vt postliminio aluus feratur subrubris excrementis, & dysentericis, atque ita fœliciter subleuetur saluis & integris ægri rebus. Hîc autem signa ὁμοειδῆ continentur hæmorrhagiæ iamiam futuræ, cum surditate coniuncta; nempe splendoris offensio, & tẽsio hypochondrij; quorum illud, causæ coniunctæ; hoc verò, antecedentis certissimum est argumentum: quando scilicet constat transitum fieri sanguinis bile perfusi ad caput, vnde vel hæmorrhagia cietur, vel delirium excitatur. Hoc autem loco sperabilis hæmorrhagiæ, non formidabilis delirij, firmissimum illud est quod initio posui, nempe vrinæ pepasmus, qui vt celeritatem, ita securitatem crisis denunciat.

Itaque. QVIBVS AVRES OBSVRDVERVNT] Cita surditate quæ aluum sistit, non ratione sui, sed reuocatione bilis aluum ducentis: quoniam perrarò accidit vt concitatio bilis sursum vnà, deorsúmque feratur. Itaque sursum trãslata surditatem inducit per oppilationem meatus auditorij, & impedimentum appulsus τῶν ἀκουστῶν ad domicilium τῆς ἀκοῆς.

CVM GRAVITATE CAPITIS] Vt cephalalgiæ causa in cerebro mansionem habere putetur, quod ipsa grauitate ostenditur, non autem solo dolore & πόνῳ qui non rarò accidit per sympathiam; grauitas verò nunquam: ex quo efficitur vacuationem inde suscipiendam, vbi grauitatis sensio est atque perceptio: proptereáque hîc meliùs τὴν καρηβαρίαν, & appositè magis ad hæmorrhagiæ præsensionem apposuit, quàm

fuit, quàm in prognost. τὸ κεφαλὴν ἀλγέειν, i. caput dolere: quæ affectio nō minus sympathica est, quàm idiopathica. Declarat illud ipsum quod idem τὸ κεφαλὴν ἀλγέειν, prænuncium esse dixerit vomitionis, vt paulò pòst, hæmorrhagiæ. Atqui nemo dubitat quin cephalalgiæ prænuncia sympathica sit: quemadmodum hæmorrhagiæ idiopathica. Tum enim per hæmorrhagiam indigena cephalalgiæ causa excluditur, vel etiam aduena quæ iam in cerebro stabulatur.

Hypochondrii tensione] Dextri præsertim, quæ vacationem habeat inflammationis atque doloris. Hæc enim febrium acutarum crisim per hæmorrhagiam ostendit: quemadmodum ipsa tensio dura & dolorifica hæmorrhagiam ciet, indéque quiescit, alioqui mortifera, nisi suppurato & expurato conuenienti funesta vis præueniatur. Nam in particularibus morbis, exempli causa, in suppurato pulmonis non expurato, hypochondrij tensio superueniens, opinionem facit abscessus cruralis.

Et splendoris offensione] Sic enim τὸ ἐνοχλεῖν πρὸς αὐγὰς vertendum putaui, quòd illud eôdem spectare videatur, quò scriptus in prognostico ἀμβλυωγμὸς, ἢ μαρμαρυγὰς προφαίνεσθαι, ἀντὶ τῶ ὀρφνώδεος. Sunt enim molestæ illæ quasi quædam ignis scintillæ, aut fulgetræ quædā fugaces quæ ob oculos obuersantur. Quinetiam splendoris appulsum oculi molestè ferunt prærubri, in lacrymis vltro manantibus, quæ sunt etiam hæmorrhagiæ indices, nisi fortè sint ad interitum fatales. Sed illæ scintillæ signa sunt conspurcati spiritus à sanguine bilioso, qui non antè quiescit quàm ad extimas venarum oras peruenerit, quarum anastomωsi, qua data porta, factáque vi via, profunditur.

Sangvis e nare prorvmpit] Maximè verò iuuenibus, temperamento, habitu, & vitæ instituto, ac victus ratione biliosis. &c. Vide octauam cap. 1. decisionem, & alias multas.

8 Ἐν ὀξεῖ πυρετῷ ὦτα κωφοῦσθαι, μανικόν.

In acuta febre aures obsurdescere, furiosum.

Svperstitio esset vel ostentatio distinctiones adferre delirij symptomatici, phrenitidis, atque insaniæ. Sunt enim hæc legibus definita atque distincta, quæ si repetenda essent transferendáque in hunc locum, necessariò illud vsurparemus quod alibi scripsit Galenus, ἐπὶ τῶν ὁμοίων ὅμοια λέγειν ἀναγκαζόμεθα, i. *in similibus similia cogimur dicere.* Constat igitur quòd insania phrenitidis hoc loco succedanea est per ὁδοιπορίας, i. *concessum iter* bilis flauæ in atram, quod facillimum esse solet quando bilis flaua exitum non habuit post longum certamen, longámque in cerebro moram; vnde surditas succedanea, quę antè fuerat hæmorrhagiæ prænuncia. Huius autem prognoseωs ratio & explicatio continetur comment. ad prognωsin 137. prioris libri.

9 Οἱ δύσκωφοι ἐν τῷ λαμβάνειν τρομώδεες, γλῶσσαν παραλελυμένοι, νωθροὶ· κακόν.

Egregiè surdi, capiendo contremiscentes, lingua etiam capti, exoluti; grauißimum habent malum.

Qvemadmodvm surditatis commoda sunt explicata, quando cum signis hæmorrhagiæ coniuncta est, si ipsa hæmorrhagia accesserit; quemadmodum etiam eiusdem surditatis incommoda sunt patefacta, si ea sit irritæ hæmorrhagiæ succedanea: sic in hac prognosi catalogus recensetur omnium symptomatum cerebri, quæque proferuntur à cerebro, ab eadem surditatis causa, hoc est à multarum cerebri mansionum exolutione. Est enim surditas cum vrinę pepasmo, hypochondrij tensione indolente, & splendoris offensione; hæmorrhagica. Est item surditas irritæ hæmorrhagiæ, turbulentique somni succedanea, furiosa. At verò prægrandis surditas quæ totum cerebrum ab exolutione in vitio esse testatur, cuiusmodi illa sit & quorsum appareat; declarabit huius prognoseωs decisio his verbis concepta. progn.7. 3.cap.2. Coac.8. 3.cap.2.

Egregie svrdi] i. In quibus eximia sunt omnia surditatis, vt ea vix vnquam aut nunquam sanescat: quemadmodum lentiginosi & albescentes dicuntur δυσαλθεῖς, quòd eorum vlcera difficulter & ægrè sanescant; contrà qui corporis habent εὐχυλίαν καὶ εὐσαρκίαν, i. *succi bonitatem & carnis*, reuera sunt εὐήθεις; non quòd illi faciliùs quàm cæteri saucientur, sed quòd faciliùs curationem recipiant.

Capiendo contremiscentes] Scilicet manibus ipsis, quarum munus & officium est ἀντιληπτικόν, i. *apprehendendi*. Contremiscunt autem, quòd in vitio sint nerui ex propagatione causæ tremoriferæ à cerebro in ceruicalem medullam. Est autem effœta vis principij ab exhausto laborantis. Nam solennis est mutua sympathia & syntimωria principiorum & quæ ab ipsis propagantur. Agnosco autem manuum tremorem alienati cerebri succedaneum, non alterationis phreniticæ consequentis prænuncium, qualem per sarcasmum alibi dixit delirio ipso exolui.

Lingva etiam capti] Labefactata parte illa cerebri vnde vis loquendi manat, nouémque musculis linguæ defertur & datur per neruos septimæ coniugationis, eaque paralysis homines facit ἀναύδους.

EXOLVTI] Qui subinde delabuntur ad pedes, nec potis est ipsos decumbere; exoluta, non oppressa facultate animali cuius imperio regitur ipsum corpus, etiam in decumbendo & dormiẽdo. Ac talis certè νωθρότης est veluti quædam πάρεσις vniuersi corporis, vnde venit commemorata ἔῤῥιψις quæ cernitur in iacendo, non autem in decumbendo. Est enim decubitus quædã actio, cuius priuatio ἔῤῥιψις nominatur.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Quale dicuntur habere ij quibus in febre, nec sperabili vlla crisi, morbo iam fractis, videndi vis audiendíve periit. Talibus enim mors instat, collapsa parte illa quę olim, dum esset integra, libertatem spirandi, facultatémque instrumentis mouentibus impertiebat, quæ nunc adimitur non secus atque in apoplexia. Collapsæ autem partis signa in cerebro & à cerebro, ad vltima ventum esse testantur.

10 Προσηκούσης ἐῤῥώσιος, κώφωσις, καὶ οὖρον ἐξέρυθρον, ἀκατάστατον, ἀναιωρεύμενον· φρενιτικόν.

Ingrauescente morbo surditas, vrináque prærubra, nunquam residẽs, cum enæoremate; phrenitica sunt hæc.

VERISSIMVM illud est, quod sępe iam posui, theorema catholicum. Si ad præparationem suscipiẽtis causæ, vis aliunde similis magna & ingẽs ingruerit, prioris mali in peius necessaria mutatio est. Tũ illud. Quoties in vitio est pars aliqua nobilis officialis, vel idiota, accessione perenni causę morbificę damnis augetur, sępe etiam labefactatur. Sic æruginosę vomitiones cum surditate & vigiliis cõiunctę, insaniam breui futuram ostendunt. Sic etiam deliria cum exolutione virium firmiter fixa, vel, vt ipse author expressit, προσκαθιστάμενα; mortifera. Ne plura consecter quæ sunt innumerabilia.

INGRAVESCENTE MORBO] i. Qui vires acquirit eundo, neque mitescit pepasmo, neque vlla excretione quæ faciat vt æger alacriùs morbum ferat, si quidem morbum ex toto nõ tollit, quod noster præceptor de bono & optimo sudore pronunciauit. Ergo ingrauescente morbo, symptomatum calamitosorum & signorum prauorum accessione & successione, per quæ deducimur ad cognitionem & scientiam inflammationis, venenatæ qualitatis, & symptomaticæ translationis ad partes illas quarum officio vita carere non potest.

SVRDITAS] Quæ nascitur obruta bilioso humore parte illa cerebri in qua domicilium est atque mansio τῆς ἀκοῆς.

VRINAQVE PRÆRVBRA] Non quidem multa bile saturata, sed inflãmatione seri multùm rubens. Sunt enim signa; vt Græci vocant, ἀσύστατα, surditas per translationem biliosi humoris, & tincta bile vrina quæ potiùs expers esse debet biliosæ tincturæ. Est igitur multùm rubens, inflammatione seri quod in venis & arteriis incendio conflagrauit. Vrina enim humorum qui in iis vasis continentur, quemadmodum complexione & temperamento sint constituti, certissimum est argumentum. Nos autem prærubram vrinam potiùs quàm subrubram, hoc loco, legere & explicare maluimus: quoniam subrubra vrina, nec signo, nec causa, in malis ducenda. Quinetiam tales vrinæ secũdùm naturam coloratæ, ipsa coloratione sunt salutares: quamuis & tenues & cum diuulsis enęorematis excludantur, vt in Clazomenio annotauit. Quamobrem considératè οὖρον ἐξέρυθρον, ἀντὶ τοῦ ὑπέρυθρου legendum duximus & explicandum.

prorrh. 4. 1.

hist. 10. 1. Epidem.

NVNQVAM RESIDENS] Sic visum est, τὸ ἀκατάστατον, interpretari. Sunt enim huiusmodi vrinæ iumentorum similes, quæ Græcis οὖρα θολερὰ nominantur. Nunquam enim talium vrinarum fæces, vt ita dicam, residunt; quales in vxoribus Philini & Dromeadæ ita describit. *Vrinæ ita crassæ & turbidæ ac si perturbatæ essent, diu depositæ non residunt.* Colore & *craßitie sunt iumentorum vrinis similes*. Pertinet igitur τὸ ἀκατάστατον ad substantiam vrinæ, quæ nihil aliud est quàm serum quatuor qui in venis & arteriis continentur humorum. Denunciat autem, τὸ ἀκατάστατον, summam in iis vasis perturbationem à flatulento spiritu, & insigni ardore febrili.

prorrh. 31. 1. & aph. 70. 4.

CVM ENÆOREMATE] Impropriè quidem dixit οὖρα ἀναιωρεύμενα, cùm illud ipsum enæorematis nomen, vrinæ liquorem non exprimat, sed aliunde veniat è partibus quarum coctionem, perustionem, vel colliquamentum denunciat. Sic in Philisco legimus enæorema rotundum, torosum; in aliis biliosum, nubeculosum, conglomeratum, nigrum; in aliis album, æquale, & læue. Nam enæorema pro hypostasi non rarò vsurpatur. Erunt igitur οὖρα ὑφιστάμενα, ἀναιωρεύμενα, ἀκατάστατα; & contrà, οὖρα καθιστάμενα, αὐτόστατα.

PHRENITICA SVNT HÆC] Ὁμογενῆ quidem ab incendio nata, sed non ὁμοειδῆ. Fuit enim Galeni constans illud de vrina iudicium, quòd ea nunquam phrenitidem denunciat, sed ex ea tantùm significatio fiat vt se habent iecur, renes, vesica; quemadmodum etiam valeant vasa ipsa sanguinem continentia, tum autem quàm vegeta sit facultas & potentia per quam humores procreantur & mitificantur. Sed tamen Hippocrates scripsit, vrinas aqueas atque pellucidas, potissimùm ad phrenitidem apparere. Idem præceptor ait perturbatas vrinas iumentorum similes, presentem cephalalgiam, aut mox futuram denũciare. Quinetiam in Larissæa virgine signum posuit παραφρονητικὸν, i. *delirij*; ἐναιώρημα μετέωρον οὐχ ἱδρυμένον, i. *enæorema suspensum, non fixum*. Erit igitur inter Coacas decisiones referẽdum illud quod legitur in prorr. Ἢν ἐναιώρημά τι ἐν τῷ οὔρῳ, τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγήματος ἀφανισθέντος· παραφρονητικόν· καὶ οἷα περὶ ἠχοῦς ταῦτα, i. *Si quid in vrina pendulum cernitur, vanescente cruris dolore; phreniticum: tum si quid eiusmodi in echo appareat.* Delirandi autem causa

aphor. 72. 4.

rem causa & ratio eadem planè hoc loco statuenda, quæ fuit præscripta in illo. *In cephalalgia æruginosi vomitus cum surditate & vigiliis, insaniam breui denunciant.* 10. Coac. cap. 1. 2 prorr. 10. l. 1.

11 Τὸ ἰκτερῶδαι ἐν τούτοισι κακόν. κακὸν δὲ καὶ ἡ ἀπὸ ἰκτέρου μωρώσις. Τούτοις ἀφώνοις αἰσθανομένοις ξυμβαίνει πνίγεσθαι. Τάχα δὲ καὶ κοιλίη πονηρεύεται τουτέοισι.

Icterescere in his malum. Malum est etiam ab ictero infatuari. Tales enim voce captos contingit cum integritate sensuum strangulari. Fortasse etiam tædet aluum afflictam sui officij.

Enimvero nemini dubium est quin icteri symptomatici calamitas magna sit, & ad mortem sæpe fatalis. *Icterici enim multùm fœdati intereunt*, inquit magnus præceptor. Nec verò ita fœdarentur in critico ictero, cuius materia mitescere solet pepasmo, atque, vt ita dicam, pituitescere. Quinetiam icteri symptomatici diffusio causa est, critici verò, effusio siue exclusio intus foras, vt illius introrsum. Ergo nemini dubium est quin icterescere magnum sit malum in iis quorum symptomata & in cerebro, & à cerebro, actum esse de vita testantur. Sed quid accessione opus est icteri symptomatici, cùm illa prædicta per se ipsa sufficiant ad interitum? Iam verò quorsum illud etiam ab ictero infatuari, cùm fatuitati locus non sit in summa oppressione & ardore cerebri, quem & prægrandis surditas, & phrenitis ipsa denunciat? Hîc sanè Galeni opinio est μώρωσιν, ἀντὶ τῆς νωθρότητος vsurpari: sed neutrum tamen apposité. Non enim alterutrum simul cum phrenitide potest existere, nisi cùm in propinquo mors est. De aphonia autem, siue in vitio sint tantùm respirationis instrumenta, siue vniuersi motus exolutio, cum strangulatio ipsa cum sensuum integritate, postremò alui offensione malè habentis, quæ omnia sunt ἐπιγεννήματα; profectò nullam institutæ prognoseωs decisionem adferunt, nisi quatenus illa plurimarum partium atque facultatum læsionem ostendunt, vnde peius est ægro.

12 Ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθρίῃ, ἐκ ῥινῶν ἀποστάζειν, ἔχει τι δύσκολον· ἐμέτος τουτέοισιν ξυμφέρει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Si ad surditatem atque torporem substillum accesserit narium; aliquid sinistri præ se fert. Profuerit autem hos vomere, aluóque turbari.

Hvivs prognoseωs prior pars veritatis luce omnino clarissima est, nec vllam continet ancipitem iudicandi rationem, si tantùm illam τὶ δυσκόλον demissionem emendaris, ac pro ea substitueris θανάσιμον ἢ ὀλεθρώδες, quod dignè & apposité fiet pro eo ac meretur ipsa hypothesis; quæ habet symptomata pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena ὀλεθρώδη, planè fatalia ad interitum. Cernuntur autem in surditate, torpore, & crebro delapsu ad pedes, substillóque sanguinis. Pars altera huius prognoseωs omnem respuit philosophicam demonstrationem, quia non potis est benignè iis fieri quibus hæc mala contingunt. Nam per tantam infirmitatem saluti esse non potest vlla excretio.

13 Ἐκ κωφώσιος, ἐπιεικέως τὰ παρὰ ὦτα, ἄλλως τε κἢν ἀσῶδές τι γίνηται· ἄταρ καὶ τοῖσι κωματώδεσιν, [καὶ μᾶλλον τελέοισι] τὰ παρὰ ὦτα. hæc desiderantur, próque iis malè fuit ἐς τελέως καὶ κοιλίη

Quæ à surditate nascuntur parωtides, haud contemnendæ; idque cùm aliàs, tum si fastidij sit quippiam. Quinetiam cωmatosis maximè super his oriuntur.

Svrditas quæ aluum sistit, & cωma simplex ab oppressione soporatum, certa sunt τεκμήρια parωtidum, non quidem dolore & inflammationis sympathia eximiarum, cuiusmodi esse solent febrium ardentium succedaneæ, sed mediocrium tamen & spectabilium, in quibus cernere est vetus illud. Ne quid nimis. Id enim significat τὸ ἐπιεικῶς. Quod autem attinet ad fastidium, causa illius in hunc locum reponenda ex 6. Coac. cap. 2. huius 2. lib.

14 Κώφωσιν ἐκ πυρετῶν, ῥύσις ἢ ῥινῶν λύει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Surditatem ex febribus natam soluit profluuium sanguinis è naribus, aluique commotio.

QVEMADMODVM in febre surditas aluum sistit: ita surditatem natam à febre exsoluit profluuium alui. Sic & hæmorrhagia lib. 4. aphor. Sed satis iam de hac quæstione aut etiam nimium multa prognosibus suprà explicatis.

DE PAROTIDIBVS.

Cap. IIII.

Τὰ δὲ ὀδυνηρῶς παρ' οὖς ἀνιστάμενα· ὀλέθρια.

1 *Quæ verò dolenter ad aurem assurgunt; pestifera.*

HACTENVS de surditate, ex cuius perspicientia, causarúmque eius, decisiones pulcherrimæ sunt institutæ & explicatæ, quæ mirificos adferunt peritiæ fructus ad bene & conuenienter cuique surdo & surdastro medendum. De parotidibus, loco, disputationem instituit, quòd illæ sint auribus ipsis proximæ, atque vt ita dicam citimæ, vnde nomen habent atque quodammodo sibi, iure vicinitatis & societatis, idipsum adoptant. Quinetiam in parotide dolorifica periculo locus est: quemadmodum in auris interioris dolore intenso, quem facit inflammatio cum febre acuta.

QVÆ VERO] Ac si diceret. Patefacta aurium molestia in signis atque symptomatis, sequitur vt eorum qui sub auribus nascuntur & oriuntur tumorum historiam prosequamur. Id enim aperit particula, δὲ, quæ semper instituti sermonis cum superiore connexionem ostendit.

DOLENTER] Ex qualitate & copia humoris morbifici, & distensione, ac duritate, & renixu partis obsessæ acerrimi sensus, vicináque cogentis in contagionem & sympathiam afflictionis suæ. Sic enim Galenus parotidum dolorificarum causas esse dixit τάσιν τῶν σωμάτων καὶ δυσκρασίαν ἰσχυρὰν, ἢ σφοδρὰν, i. *partium tensionem & vehementem intemperiem.* Ex quo efficitur vt symptomatis vnius mentio, cæterorum omnium phlegmones magnæ propriorum complexionem ostendat. Sunt autem rubor, calor, pulsus, renixus, dolor; quorum priora duo, sunt alteratæ partis propria; totidèm posteriora, immutati habitus; postremum verò, ambarum commune.

1. lib. Epid.

AD AVREM ASSVRGVNT] Opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, & riuulorum sanguinis numerosa propagine, vnde partes illæ affluxus & refluxus incommoda facilè experiuntur, per orgasmum, exclusionem siue decubitum, & attractionem; quod omnium etiam glandulosarum commune est, præsertim verò bubonum. Assurgunt autem tumore contra naturam prærubro, & dolorifico, à tensione magna glutinosi humoris firmiter & contumaciter impacti, tum à prægrandi intemperie calida quam secum portauit sanguis bile perfusus, tum per excursum, tum per recursum ex irrita hæmorrhagia.

PESTIFERÆ] Primùm quidem parte obsessa, cuius vel vnica consideratio sufficit ad calamitosam vim ipsarum parotidum dolorificarum. Assurgunt enim sursum comprehendendo morbo impares; proptereáque ita sunt pestiferæ, tum etiam doloris acerbitate, humorísque morbifici reflux ad cerebrum, & deriuatione ad pulmones: vnde catholici illius theorematis veritas. Τὰ ἐπώδυνα ἀκρίτως ἐξαίφνης καταμαλυνθέντα· φλαῦρα, i. *Quæ ex mala crisi dolorifica sunt, si repentè flaccescant, mala.* Huc accedit, quòd parotides rubræ & dolorificæ, siue sint expertes siue participes suppurati, semper periculi locū habent; expertes quidem, nisi liberaliter biliosis excrementis aluus feratur, profluátve vrina, vt in Clazomenio; participes verò, si vniuersitatis excrementa maneant cruda & praua. In vniuersum, tales parotides dici non possunt διόσκοροι, vt Cassius voluit, à fausto salutis omine. Sunt enim abscessus ἡμίρροποι neque ἀντίρροποι, i. *semiflui, non rependentes.*

comment. ad pror. 68. s. 3. 1.

prorrh. vlt. sect. 3. 1.

2 Τὰ παρ' οὖς, ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν ἀλγήματος, ἐρυθήματα ἐν πυρετοῖσι γινόμενα· σημεῖον μὲν ἐρυσιπέλατος ἐπὶ προσώπου ἐσομένου. ἀτὰρ καὶ σπασμοὶ ἐκ τῶν τοιουτέων γίνονται μετ' ἀφωνίης, καὶ ἐκλύσιος.

Parotides rubræ, exacti iam morbi superstites, in febribus ortæ; signa sunt erysipelatis in facie nascituri. Quinetiam ex talibus conuulsiones veniunt cum aphonia & exolutione.

Morborvm naturam & causas tenere, est hoc sanè aliquid, vel potiùs multum. At successiones morborum, quò se illi vertant, velut è specula, præuidere; profectò est artificis fulgore suo vrentis, artésque infra se positas prægrauantis. Sed admirabile est quantam in medicis admirabilitatem faciat parωtidum vera certáque prognωsis, qualem hoc loco nobis explicandam proposuit.

Parωtides rvbræ] Sic enim vertendum duxi τὰ παρ' οὖς ἐρυθήματα, i. ad verbum, *sub auribus, vel, pone aures suffusi rubores*. Nam τὰ ἐρυθήματα videntur hîc dici οἰδήματα φλεγμονώδεα, i. *tumores inflammatorij*. quemadmodum idem vocat faucium inflammationes, τὰ ἐρυθήματα, & 6. τῶν ἐπιδ. κυνάγχην ἐρύθημα. lib. 3. progn.
Est enim phlegmones pathognomonicum signum, rubor. Atqui phlegmone sub auribus orta, est vera parωtis. Ergo parωtides rubræ: quæ sunt eiusmodi ab excursu vel recursu, atque, vt ita dicam, eructatione sanguinis quo pars illa obsessa tenetur. Est enim consentaneum vt qualis humor, non refluus, in parte aliqua stabulatur, talis & color eluceat.

Exacti iam morbi svperstites] Palam est nomen τοῦ ἀλγήματος pro morbo vsurpari qui causa est doloris atque molestiæ. Itaque parωtides quæ oriuntur ἐκ τοῦ ἱμασθέντος ἀλγήματος, reuera sunt morbi iam exacti succedaneæ, vel illius morbi superstites, quæ aliunde venerunt; cuiusmodi fuerunt Hermippi Clazomenij, de quibus ita scriptum reliquit. *Assurgentes in febribus cum dolore parωtides, vel etiam desinente febre; neque subsidunt, neque suppurant.*

In febribvs ortæ] Quales, inquam, fuerunt Clazomenij, cuius historia docemur, parωtidas febrium acutarum succedaneas, quamuis & specie ipsa, quòd sint rubræ & dolorificæ; & suppurati expuratíque vacuitate, videantur funestæ: tamen cum signis coniunctas salutaribus, diarrhœa, dysenteria, aut etiam profluuio vrinæ, salutem ægro parere.

Signa svnt erysipelatis in faciem exitvri] Per expressionem biliosæ materiæ vel biliosi seri è iugularibus arteriis & ceruicalibus venis amplioribus, in angustiores faciei, illinc productas. Sic enim prorepit materia parωtidum ad maxillas, malas, & genas; vt facies ipsa nihil aliud sit quàm dolorificum tuber. Secus in parωtide diffusa & laxa 1. lib. τῶν ἐπιδ. Est autem erysipelas tumor citrinus & fugax dum premitur digitis, cuius molestia maior est in calore, quàm in renixu & pulsu. Causam habet erysipelas, humoris biliosi orgasmum vel expressionem.

Qvinetiam ex talibvs convvlsiones venivnt] Ac si diceret. Terrifica est omnis dolorifica & rubra parωtis, quæ nisi humoris morbifici suffusione in faciem erysipelatosam, leuationem habeat; quia sunt acerbiores dolores tumoris crudi atque coacti, quàm latè diffusi; aut etiam nisi profluuio alui, proruptáque vrina tollatur, facilè in spasmum transierint translatione symptomatica in cerebrum, & neruos spinales.

Cvm aphonia] Per interceptionem vocalium instrumentorum.

Et exolvtione] Sanè quidem aphonia cum exolutione cohæret, iuxta illud. *Firmiter hærens cum exolutione vocis carentia, lethalis*. Sed tamen hîc nulla sunt exolutionis argumenta, nisi cùm in propinquo mors est. Etenim conuulsionis & exolutionis nulla simul in nobis mansio esse potest. Ac sanè præstat exolutionem conuulsione tolli, quàm exolutione conuulsionem. prorrh. 4. f. 3. 2.

3 Τὰ παρ' οὖς ἐπὶ εἰλέοισι δυσώδεσι, πυρετῷ ὀξεῖ, ὑποχονδρίῳ συντόνῳ, χρονιώτερα ἀρθέντα κτείνει. malè συντόνω.

Parωtides graueolentis voluuli consectariæ, cum febre acuta, hypochondrij meteorismo diutiùs tumescentes; interimunt.

Altervm genus parωtidum pestiferarum describitur, quæ non sunt pestiferæ: quemadmodum superiores, conditione partis obsessæ, quæ capax non est humoris morbifici; aut doloris acerbitate, & cerebri sympathia: sed tamen quæ sunt funestæ, quamuis paulatim assurgant, ac diutiùs maneant, ob eam sanè causam quòd cum symptomatis coniunctæ sint pessimis, vnde significatio fit partium corruptarum, ex éaque corruptione efficitur, vt ipsas partes tædeat sui quamque officij.

Ergo. Parωtides] Alio nomine τὰ φύρματα à Satyris, qui priscorum lingua nominabantur φῆρες, erántque sub auribus tuberosi, vt visum erat pictoribus atque poëtis.

Graveolentis volvvli consectariæ] i. Ilei cum stercoris aut chyli vomitione coniuncti, cum ructu, spiratione, crepitu, & perspiratione totius fœtida. Hęc enim symptomata sunt ilei consectaria, quando ad vltima ventum est. Nam proprium & inseparabile est ilei, nihil deorsum ferri, cum alui torminibus & cardiωgmo; quod accidit per ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem sursum*. vel chyli, vel fæcis aluinæ, ab inflammatione tenuis intestini, aut contumaci oppilatione crassi & glutinosi humoris. Coac. 3. 1. lib.
Itaque cerebri non leuis offensio esse solet, quando adducitur in sympathiam stomachi grauiter in illa vomitione & singultu vexati, adeo vt non solùm dementię, sed etiã conuulsionis consecutio adferatur.

Cvm febre acvta, hypochondrii meteorismo] i. Cum prominente hypochondrio, nec ille meteorismus hypochondriacus ab inflatione prominet, vel à scirrho: sed ab inflammatione, sympathica quidem iecoris, idiopathica verò tenuis intestini: ex quo efficitur meteorismum illum borborygmi expertem esse, participem verò torminum acerbissimorum.

Divtivs tvmescentes] Quod in aduerbio legitur hîc, in prorrh. comparatiuum no-

men est hypochondrio meteoro adiunctum; vt meteorismi, non autem parωtidum, diuturnitas repræsentetur. Sed neutrum rectè ad mentem præceptoris. Namque in meteorismo hypochondrij quem facit inflammatio, tum in volnulo fœdi odoris, periculo & citæ morti locus est potius, quàm diuturnitati. Nec verò diutiùs tument parωtides cùm cita mors venit, vti venire solet in dolorifico hypochondrij meteorismo, & volnulo fœdi odoris. Non enim fœdi odoris, nec vomitus accessionem habet, nisi cùm in propinquo mors est. Itaque diuturnum illud, silentio prætereundum.

INTERIMVNT] Non ipsæ quidem solæ, sed vitio partium vnde venerunt, quæ periculum vitare non possunt, nec supparato, nec aluo prorupta biliosis excrementis: quod ipsum neque volnulo euenire potest, cuius illud proprium est, & inseparabile, nihil deorsum ferri.

4 Τὰ παρ᾽ οὖς, φαῦλα τοῖσι παραπληκτικοῖσι.

Parωtides praua sunt paraplecticis.

PARTIVM QVÆ sponte nostra mouentur exolutio, parendíque ádempta potentia, quamuis symptomate ipso sit grauis & permolesta, quòd nulla pars ne minima quidem officio vacare possit sine vniuersitatis dispendio, ad cuius conseruationem omnes optima conspiratione atque consensu pro se quæque incumbunt: tamen signo ipso causarum efficientium philosophica distinctio est, maioris mali, atque minoris; terrifici, aut securi. » Sunt enim læsorum principiorum facultatúmque grauiores casus » quàm propaginum & instrumentorum. Hippocratis seculo extitisse legitur mulier quædam quæ cùm diu multúmque tussiculosa fuisset, nec commemorabile quippiam extussiuisset, exolutionem passa est paraplegicam sinistri cruris, & brachij dextri; cætera bene habuit, omníque alteratione caruit faciei & mentis. Nec verò illa paraplectica exolutio vltra vigesimum diem producta est. Huic sanè cerebrum credibile est in vitio non fuisse. Itaque melius illi fuit, quòd illæso principio in eam paraplegiam inciderit, quam suspicor esse natam ex transitu pulmonarij morbi; partim in brachium, intercepta expurgatione; partim in crus sinistrum, non bene suscepto nec bene peracto abscessu crurali, quò ipsa materia cursum inflexerat. Existunt etiam paraplectici, quibus luxatæ sunt κατὰ τὴν σκολίωσιν, i. *in latus*, vertebræ ceruicales. Nam vertebrarum illarum duo semicirculi constituunt vnum foramen rotundum, quà exitum habent nerui ceruicalis medullæ. Quò fit vt vertebræ vnius in alterutram partem luxatio, neruum exeuntem comprimat, vbi loco excidit, eáque compressio viam spiritui intercludit, vnde paraplegia partis illius cui mouendi vis denegatur, vt ampliùs iussu nostro vel sponte nostra, quod est κατὰ τὴν προαίρεσιν vel προαιρετικῶς, moueri non possit. Malæ sunt quidem illæ paraplegiæ, fateor; sed tamen symptomate ipso potiùs molestæ sunt: at quæ vitio principij veniunt, quibusdam sunt funestæ, quales commemorat Hippocrates historia 3. vniuersali 1. τῶν ἐπιδ. *Hic ineunte hyeme paraplegiæ ortæ sunt multis, quorum nonnulli citò moriebantur, quòd esset morbus admodum epidemius*: καὶ γὰρ ὄψις νόσημα ἐπιδήμιον ἦν. Ad quem locum hæc scripsit Galenus. *Consueta tamen paraplegia in resolutionem membri desinit, hominem non interimit. At quæ per id tempus grassabatur, lethalis erat, cerebro tam admodum perfrigerato.* Quæ cùm ita sint, facilis erit demonstratio cur paraplecticis prauæ sint parωtides, ex paraplegicarum causarum distinctione. Non enim parωtides in paraplegia oriuntur, quin periculo sit locus ex causa ipsius paraplegiæ, & parωtidum loco & situ.

Ergo. PARAPLECTICIS] i. Alterutro brachio, aut crure alterutro captis, exempli causa: quemadmodum apoplectici toto corpore capiuntur. Qualis enim totius corporis exolutio in apoplexia cernitur; talis & brachij, aut partis alterius, in paraplegia. Sed huius prognoseωs paraplegia ab eodem fonte principia causásque ducit vnde apoplexia ipsa, nempe à cerebro multùm refrigerato, vel potiùs à mansione eius aliqua multùm refrigerata, penéque extincta.

PARΩTIDES] Quæ inde veniunt vnde paraplegia ipsa cerebri symptomatica, quarum etiam prænunciæ sunt causarum efficientium notæ, cωma & surditas; vnde scilicet eructantur.

PRAVÆ SVNT] Ne dicam funestæ, vt iudicatoriæ omnes causæ exiguæ, quæ & qualitate mala, & loco, infausti sunt ominis. Ac qualitate quidem, quoniam sunt insupputabiles; loco autem, quoniam periculo semper locus est in omni abscessu semifluo nec rependente: vt interim taceam afflictionem vicinarum partium nobilissimarum, in sympathiam & contagionem coactarum.

malè fuit in ἐκπυεῦσι.

5 Τὰ παρ᾽ οὖς (ἐν ὀξέσι) μὴ ἐκπυεῦντα θανάσιμον. κοιλίαι δὲ καὶ τουτέοισι τάχα φέρονται. ἆρά γε τοῖσι τὰ παρ᾽ ὦτα κεφαλαλγικοῖσι; ἆρά τε ἐφιδροῦσι τὰ ἄνω; ἦρά τε καὶ ἐπιρριγέουσι; ἦρά γε αἱ κοιλίαι καταρρήγνυνται; καί τοι καὶ κωματώδεες; ἆρα δὲ τὸ ὑδατῶδες οὖρον ἐναιωρεύμενον λευκοῖσι, καὶ τὰ ὑποποίκιλα ἔκλευκα, δυσώδεα;

Parωtides in acutis supparati expertes, funestæ. Sed forsan his alui feruntur.

feruntur. An cephalalgicis assurgunt parωtides? An verò quibus sudatiuncula sursum exudat? Etiámne iis qui perhorrescunt subinde? Quid verò? etiámne cωmatosis aluo prorupta? Estne tum aquosa vrina cum enæoremate albo, cætera autem variegata, peralba, & fœdi odoris?

Fvit illvd studium præceptoris in hac prognωsi, vt crisin parωtidum dolorificarum, omniáque prænuncia ipsarum signa complecteretur; eáque cuiusmodi sint, & quorsum appareant, nobis examinanda proponeret. Sequar igitur illud consilium; paríque studio ad examinandum aggrediar, orsus à crisi parωtidum rubrarum & dolorificarum quæ cum acutis morbis coniunctæ sunt. Ac primùm scire licet ex consuetudine scriptorum Hippocratis lectum esse ἐν ὀξέσιν, αὐτὶ τῶ, ἐν μακροῖσι. Nam in diuturnis paruæ sunt ipsæ parωtides, quæ vel in iuuenibus non raró, ἀσήμως, καὶ ἀσινέως, i. *sine signo, & tamen sine noxa* vanescunt, derogántque fidem ei catholico theωremati. *Qui iniudicatò flaccescunt dolorifici tumores, mali.* Nisi quis iure optimo veritatem eius defendat, quòd scripserit, τὰ ἐπώδυνα, quod 1. τῶν ἐπιδ. in parωtidibus illis non agnouit, quas nominauit ἐπάρματα ἀνώδυνα. Sed vt redeam ad institutum, idem præceptor nos docuit eos qui parωtidas habent ex morbo acuto, non nisi per suppuratum & expuratum, periculo posse defungi.

Ergo. Parωtides in acvtis] i. Quæ consectariam febrem habent; vel, quæ sunt exacti iam morbi acuti superstites, rubræ & dolorificæ.

Svppvrati expertes] Quod vnicum naturæ perfugium est in omni phlegmone cum summa doloris acerbitate, atque renixu, ex calido humore multùm impacto, multúmque coacto. Atque victricis naturæ omnémque recursum & gangrænam prohibentis, omnémque à cerebro iniuriam propulsantis, certissimum signum est illud suppuratum laudabile, quod suo candore, partis integritatem; læuitate, caloris innati vim; æqualitate verò, materiæ ipsius bonitatem denunciat.

Fvnestæ] Ob eas sanè causas quæ suprà sunt expositæ, quas nihil necesse est hîc denuo memorare.

Sed forsan his alvi fervntvr] Ac si diceret; cùm in procinctu periculum est, ipsi periculo locum tollit aluus prorupta biliosis excrementis, quemadmodum accidit Clazomenio.

An cephalalgicis assvrgvnt parωtides?] Sanè quidem, vt suprà iam docuit. *In cephalalgia cωma & surditas faciunt vt assurgant parωtides.* 4. & 6. cap. 1.

An vero qvibvs svdativncvla svrsvm exvdat?] Etiam si ab oppressione cerebri veniat illa ephidrωsis, quæ nunquam naturæ desiderio respondet in excernendo; vnde efficitur vt pro excretione fiat abscessus pone aures: quemadmodum in hæmorrhagia irrita, nec liberali, progn. 4. Coac.

Etiamne iis qvi perhorrescvnt svbinde?] Reuera omnis rigor qui frustra fit, translationem facit ad caput.

An flvente alvo cωmatosis?] Maximè, cùm sit argumentum oppressionis summæ, de qua per diarrhœam nihil deducitur: nisi fortè cωma exolutionis soboles existit; tum enim parωtis nulla assurget.

Estne tvm aqvosa vrina cvm enæoremate albo, cætera avtem variegata, peralba, et foedi odoris?] Profectò. Quia vrina alba tincturæ biliosæ expers, si nulla sit excusatio diuturni morbi, perturbationis criticæ, aut etiam bilis suppressæ vel ad intestina deriuatæ; translationem ad cerebrum factam esse, fierìve denunciat; præsertim si pēdulum sit enæorema, cuius significatio superioribus declarata, cacoethiam fœtori adiunctā ostendit.

6 Τὰ παρ' οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυαλισμῶν ἰόντα.

Parωtidas æquant tussiculæ cum ptyelismo orsæ.

Qvemadmodvm tumores iniudicatò flaccescētes mortiferi: sic salutares illi qui idem faciunt cum signis & causis. Sed illius καταμολιώσεως in parωtide εὐσήμου, non vna eadémque ratio est. Nam præter cæteras iam explicatas, ptyelismus proponitur, vnde qui periculo locus erat, tollitur: quemadmodum in faucium inflammatione εὔκριτα sunt καὶ εὔσημα, sputum purulentum, sternìve rubor atque ceruicis; alioqui transitus fit mortiferus atque funestus è faucibus in laryngem, vanescente faucium tumore ἀσήμως καὶ ἀκρίτως.

Ergo. Parωtidas æqvant] Sic enim τὸ λαπάσσειν vertendum, quod propriè significat molem æquari solo, non quidem per inaspectabilem æquabilitatis causam, quę nulla esse potest ad salutem in parωtide dolorifica, multúmque coacta: sed per aspectabilem morbificæ causæ vacuationem, tum propriam, tum succedaneam; cuiusmodi suscipitur suppurato & alui profluuio. Excipio tantùm parωtidas doloris expertes 1. lib. τῶν ἐπιδ.

Tvssicvlæ cvm ptyelismo evntes] Quas edit concussio pectoris materiam

studentis excutere quæ per naturalem meatum deerrat in amplitudinem oris, eáque per ptyelismum tabi & inflammationi locum tollit; quarum profectò causa esset, nisi ea liberam expurgationem haberet. Hîc autem studiosi obseruabunt quantum intersit inter τὸ λαπάσσειν, καὶ ἀφανίζειν ex aphor. 14. part. 4. 6. τῶν ἐπιδ. & ex 1. eiusdem operis.

7 Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ, καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ τὸ καταψύχεσθαι ὧδε· πονηρόν.

In parωtidibus vrinæ citò & paulisper mitificatæ, pestiferæ. Et quæ huiusmodi est refrigeratio, pessima.

Admirabile est quantum lucis adferat diuina hæc prognωsis ad præsensionem futuri euentus morborũ omnium particularium & vniuersalium quorum vis est in vniuersitate. Huiusmodi sunt, febris acuta, cynanche, pleuritis, parωtis, &c. Ac ne in cæteris excurrat lõgiùs mea oratio; de parωtidibus mea sic ratio est; nullas dolorificas parωtidas videri posse secundi iudicij quæ careant vrinę pepasmo stabili, omnibúsque parωtidum diebus inde labentibus ex quo apparere cœperit, conspicuo, firmiter fixo, & bonitatis accessione in dies magis ac magis laudabili. Etenim cùm parωtis homini necando satis sit tum per se ipsa, tum ex euentu; si eius malum iam conceptum malæ causæ accessionem habeat: insanabilis profectò erit: ob eam sanè causam quòd prioris morbi, vel mali, semper in peius mutatio fit quando perennitas est tum generationis, tum affluxus materiæ morbificæ ad partem obsessam, quæ omni conditione iam exposita, periculi atque interitus locum habet. Quemadmodum autem in parωtidibus vrinæ citò & paulisper mitificatæ sint pestiferæ, agedum videamus.

In parΩtidibvs] Cum febre coniunctis. Nam cætera capitis mala febris expertia, iísque déque habent vrinas.

Vrinæ cito et pavlisper mitificatæ] i. Modò pepasmi participes, modò expertes, neque hypostasin laudabilem ostentantes exactum ad morbum: cuiusmodi sunt quæ cernuntur aliquando puræ, nonnunquam verò præditæ hypostasi alba & læui.

Pestiferæ] Quia vicissitudo est magisterij inter naturam & morbum, qui vt vires acquirit eundo: sic naturæ fatiscentis præsidia labefactat, iísque collapsis nulla ampliùs pepasmi signa eduntur, sed cruditatis & prauitatis: ac tum de morbo multùm vereri oportet superata natura. Itaque tales vrinæ pestiferæ sunt in parωtidibus etiam purulentis; quod accidisse legimus pictoris ancillæ: quia particularis coctio frustra suscipitur in cruditate vniuersalium excrementorum.

Et qvæ hvivsmodi est refrigeratio, pessima] *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, & sitis huiusmodi, mala est.*

malè fuit χωρίοισι.

8 Τὰ παρ' οὖς ἐν τοῖσιν (ὀξέσιν) ἐκπυούμενα, μὴ λευκῷ σφόδρα, καὶ ἀόδμῳ· κτείνει· καὶ μάλιστα γυναῖκας.

Parωtides in acutis purulentæ, nec albo exactè ac nihil olente, interimunt; potissimùm verò mulieres.

Erit profecto cathòlicum hoc theorema; quòd vnde salus vitæ sperabilis, inde salutis desperatio esse debet, si id merito naturæ non fiat. Quod cùm in omni alio molimine locum habet, tum verò maximè in suppurato & expurato, quod quidem si in contrarium vergat naturæ, caloris natiui, materiæque habilis ad mitificandum; vt pro albissimo pure, fuscum aut nigrum; pro æquali, diuulsum; pro læui, asperum, rupta vomica fundatur; mali sit ominis, atque, vt ita dicam, fatale ad interitum. Quoniam autem parωtidum rubrarum & dolorificarum omnis quæ lege critica suscipitur exolutio, suppurato perficitur, nisi profluuium ventris habeat succenturiatum, vel ptyelismum; vt erit suppuratum, colore, substantia, situ, odore; sic bonis aut malis ægroti rebus è vomica effundetur.

Ergo. ParΩtides] Quæ cum doloris acerbitate sub auribus ortæ sunt.

210. Coac. 1. lib.

In acvtis] Nam in diuturnis paruæ sunt nec suppurabiles; vt appositè magis & consideratè legendum videatur, *in acutis*, quàm, *in diuturnis*. Sunt autem parωtides in acutis, quarum decisionem continet citima huic prognωsis.

Pvrvlentæ] Mutatione facta phlegmones in vomicam quæ pus effundit.

Nec albo exacte] Scilicet pure, quod exacto cándore, partis obsessæ integritatem significet cum pari virtute caloris natiui, & benignitate humoris pepasmum recipientis: sed contrà, quæ pus reddunt ἀμοργώδες, i. *amurcosum*, biliosum, & inæquale.

Ac nihil olente] Quod in prognostico requirit, ὡς ἥκιστα δυσῶδες, i. *quàm minimùm fœdi odoris*. Nam δυσωδία nimia, signum est putredinis, non pepasmi. Hîc autem vocat summo iure ἄοδμον, non quòd

non quòd omnino nihil oleat, sed quòd non sit graueolens: sicut mulieres bene olent, quæ nihil olent.

INTERIMVNT] Quoniam δυσωδία, corruptionis atque putredinis signum, ipsáque putredo non minùs pestifera est cerebro, quàm inflammatorius dolor dum phlegmone ipsa maneret atque vigeret suis comitata symptωmatis longè grauissimis. Talis prauitas cernitur in thoracis empyemate, vnde per vstionem pus exit fœtidum atque cœnosum. Talis etiam in iecoris suppurato & expurato quod refert amurcam. Pertinet etiam ad huius loci explicationem, quod idem scripsit de pestiferis erysipelatis. Ἦν δὲ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύῳ ἴκελον, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. i. *Erat autem consistens fluxio, non puri similis, sed alia quædam putredo.* Nam ex communi putredinis causa, quæ putrescunt, singula suam quæque propriam obtinent corruptionis & putredinis differentiam. Ergo illud demum pus erit laudabile & gratiosum, quod visu & olfactu percipitur album, æquale, & læue, minimúmque fœdi odoris. Sic enim examinandum præcepit Hippocrates ad finem 1. lib. prognost. Subiungit autem hæc verba. Τὸ δὲ ἐναντιώτατον τουτέου κάκιστον: cuius demonstratio facilis erit ex perspicientia causarum optimi puris. Contraria enim contrariorum consequentia esse solent. aph. 44. & 45. lib. 7.

9 Τὰ παρ' ὦς, μάλιστα ἐκ τῶν ὀξέων ἐν τοῖσι καυσώδεσι γίνεται· κ' ἢν (μὴ) κρίσιν ποιήσῃ, καὶ ἐκπεπαίνηται, ἢ ἐκ ῥινῶν αἷμα ῥυῇ, ἢ οὖρα ὑπόστασιν παχεῖαν λάβῃ· ἀπόλλυνται. καὶ πολλὰ δὲ τῶν τοιουτέων οἰδημάτων παραποκαθίστανται. malè fuit μὴ.

Inter acutos, parωtides potissimùm in causis assurgunt; ac tum si febrem lege critica non expellant, nec ipsæ coquantur, nec sanguis fundatur è naribus, nec verò vrinæ excipiant crassam hypostasin; moriuntur. Sed & abscessus eiusmodi, non rarò antè residunt.

OMNIS parωtidum dolorificarum decisio hîc continetur.

INTER ACVTOS MORBOS] Essentiales scilicet febres, quæ celeriter, continenter, & vehementer mouentur.

PARΩTIDES] Rubræ & dolorificæ.

POTISSIMVM IN CAVSIS ASSVRGVNT] Per excursum ad caput, & recursum ad aures, quem facit irrita hæmorrhagia, quę propria est causi crisis. Hoc autem interest inter febrem acutam & causum; quòd febris hæc, celeritate, vehementia, & assiduitate eximia sit; ac præter acutam, ardorem habeat inæqualem viscerum, & partium extimarũ. Inde adeo veritas elucescit illius aphorismi. *Qui sunt in febribus laboriosi, iis potissimùm vel in articulis, vel in maxillis abscessus assurgunt.* Laboriosos autem vocat, vel à labore intenso & pertinaci, vnde veniunt febres ardentes; vel à quiete ocio, cum nimia humoris abundantia, & contumacia, vnde nascuntur febres diuturnæ. 4. de diæt. acut. aph. 45. 4.

AC TVM SI CRISIN NON ADFERANT] Vt certè adferre non possunt: quia sunt abscessus ἠμίρροποι neque ἀντίρροποι. Solùm enim critica lege assurgunt per transitum pulmonicorum morborum, si quidem purulentæ reddantur. 2. progn.

NEC IPSÆ EXACTE COQVANTVR] Ac si diceret; quamuis parωtides cum signis pepasmi ortæ sint à febre ardente quæ inter acutas eximia est: tamen nisi propria & exacta cõcoctione exoluantur, & in se ipsæ residant.

NEC SANGVIS FVNDATVR E NARIBVS] i. Nisi hæmorrhagia liberalis periculi causam & occasionem tollat, vbi periculo locus est, ob causas iam explicatas.

NEC VERO VRINÆ EXCIPIANT CRASSAM HYPOSTASIN] Quæ in desiderio suppurati & hæmorrhagiæ, duorum naturæ perfugiorum, in parωtidibus dolorificis succenturiantur, vt aluus prorupta criticè, & ptyelismus.

MORIVNTVR] Acerbitate doloris, & cerebri in sympathiam & contagionem adducti grauissima offensione.

SED EIVSMODI ABSCESSVVM PLVRIMI ANTE RESIDVNT] Ἀσήμως scilicet καὶ ἀκρίτως, vnde pestifera vis maxima esse solet, per theorema sæpius iteratum. Hoc autẽ spectat authoris orationem, cùm parωtides febrium ardentium consectariæ & succedaneæ, sint ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex iis quæ absunt*, pestiferæ; tum verò funestæ, si omnem salutis conditionem effugiant foris intrò refluxu.

10 Προσεπιθεωρέειν δὲ καὶ τοὺς πυρετοὺς, ἢν τε ἐπιτείνωσιν, ἢν τε ἀνιῶσι· καὶ οὕτως ἀποφαίνεσθαι.

Ibi tum febres contemplari oportet, num ingrauescant, an verò mitescant; atque ita pronunciare.

Est hoc theωrema experientiæ, quod cum superiori decisione coniunctum, futuri euentus parωtidum dolorificarum certam prognωsin constituit. Est autem huiusmodi. Si merito naturæ residunt parωtides, febris ipsa mitescet atque quiescet; sin minùs, ingrauescet: id quod significat, τὸ ἐπιπίπτειν.

Atqve ita pronvnciare] i. Certò statuere quid euenturum sit, quod medici officium est nunquam aberrantis à scopo.

DE FACIE.

Cap. V.

ΠΡΟΣΩΠΟΝ ἐκ μετεώρου ταπεινούμενον, καὶ φωνὴ λειοτέρη, καὶ ἀσθενεστέρη γινομένη, καὶ πνεῦμα μανώτερον, καὶ λειότερον· ἄνεσιν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν σημαίνει.

1 Facies è tumescente residens, vox item blandior atque mollior, tum spiritus rarior atque facilior; remißionem postridianam fore denunciant.

Deinceps operæprecium est cognoscere & intelligere num facies à se mutetur, & vnde mutatio illa veniat in colore, charactere, & mole; tum autem quorsum appareat.

Enimuero ægroti facies, quæ prima omnium venit sub aspectum medici, bene valentium similis esse debet, potissimúmque sui. Etenim quò propiùs absunt à peculiari cuiusque natura, qualitas corporis, actiones, & excrementa; eò meliùs ægroti res eunt: quò verò longiùs, eò peiùs. Quænam autem qualitas corporis vel naturaliter constituta, vel à se mutata ex vitio complexionis & temperamenti; potissimùm cernitur in faciei colore, charactere, & mole; primùm de mole prognωsin duxit instituendam, cùm ea scilicet tumescit, vel residit in morbo. Ac primùm de ea quæ ex tumescente citò residit, sic orsus est in hac prognωsi.

Phrasis gallica nō latina

Facies ex tvmescente residens] Quæ nonnihil concessit de statu priore in quo erat cùm ægrotare cœpit, in eóque mansit vsque adhuc, quod morbi est diuturni; vel si eius molis accretio fuit, facies in se ipsa residit, pristinúmque recipit characterem, humoris ipsius vnde tumescebat exclusione; vnáque etiam venæ in superciliis oculorum, angulis, manibúsque, aspectabili pulsu micantes quiescunt, idque fœcundo die, hoc est, critico. Sic enim alio loco. Ἢν πυρετοῦ ἔχοντος, τὸ πρόσωπον ἰσχνὸν ᾖ ἐν ἡμέρῃ κρισίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύει. i. *Si detinente febre, facies extenuetur die critico; sanationem promittit cõsequente.*

part. 5. lib. 2. Epid.

Vox item blandior atqve mollior] Quæ fuerat antè rauca & aspera, vel, vt idem loquitur, φωνὴ κακουμένη καὶ κατειλημένη, i. *vitiata vox & in faucibus elisa*; ob nimiam fuliginis abundantiam, pulmonum & musculorum intercostalium in exsufflatione laborantium oppressionem; tum etiam catarrhi perennem affluxum. Vox igitur antè vitiata, in gutture & faucibus elisa, quæque raucis, vt ita dicam, bombis stridebat; nunc blandior atque mollior, extincto cordis ardore, explicatis pulmonum alis, vocalium instrumentorum libertate restituta.

Spiritvs rarior atqve facilior] i. Spiratio libera, facilis, & in mediocritate posita omnium circunstantiarum quæ cernuntur in motu, quiete, explicatione thoracis, & materiæ spirabilis qualitate; eáque mediocritas accepta refertur moderationi vsus in corde, libertati instrumentorum mouentium, deducentium, & excipientium; maximè autem voluntati regulariter se ad illam functionem gerenti. Cæterùm πνεῦμα μανώτερον scripsit de respiratione rariore quæ fuit antè citatior atque velocior à phlegmone cordis, cuius remissio & moderatio in die fœcundo ipsam fecit liberiorem & liberaliorem in vsu, voluntate, & instrumentis. Nam rara spiratio præter vsum necessarium, cum instrumentorum libertate, signum est delirationis. Propterea hîc rariorem & faciliorem annotauit: quoniam talis respiratio vacationem denunciat phlegmones cordis cum libertate omnium instrumentorum; laryngis, pulmonis, atque thoracis.

m 20

2 Προσώπου διαφθορὴ θανάσιμον· ἧσσον δὲ, εἰ δι' ἀγρυπνίην, ἢ κοιλίης ἐκτάραξιν γένηται· καθίσταται δὲ ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρέν.

Facies cadauerosa mortifera. Sed ea minùs tamen quæ ob vigilias, aut ventris solutionem eiusmodi est. Atque talis corruptio his de causis orta, vno die finitur.

Faciei qualitas aspectabilis & tractabilis naturaliter constituta in colore, charactere & mole, non immeritò secundæ valetudinis opinionem facit. Quæ verò multùm à se mutata cernitur, terrifica esse solet; idque cùm aliàs, tum maximè in morbis acutis quorum acerrima commotio, & citam, & stabilem faciei mutationem adfert, ex causæ ipsius mutantis, & corrumpentis, perennitate. Quæ causa est cur philosophicè ex perspicientia causæ mutantis & corrumpentis, faciei corruptionem nominarit, quam ipsi cadauerosam expressimus.

Ergo. Facies cadaverosa] Qualis in cadauere cernitur, pallida atque collapsa, & omninò à se mutata in colore, charactere, & mole, vt ampliùs agnosci non possit, ne ab iis quidem qui ægroto familiariter vtebantur: cuius contrariam alio loco iam exposuimus, quam idem præceptor nominauit πρόσωπον ἐῤῥωμένον, i. *faciem succi plenam atque decoram*. 134. Coac. 1. lib.

Mortifera] Quoniam sic emacruit, vt ad vltima ventum esse testetur. Emacruit autem exhaustò humidi primigenij, vnàque etiam defraudata nectare viuifico cordis, i. spiritu, sanguine, & calore vitali. Exhaustum humidi primigenij, partiúmque solidarum, vt ita dixerim, colliquamentum attulit febris tabifica, cuius ardore partes ipsæ liquuntur. Nectaris autem viuifici defraudatio venit à paupertate sanguinis, & cordis multùm in suo officio laborantis infirmitate; ex qua efficitur vt neque sanguinem liberaliter haurire possit, neque spiritum quem ducimus excipere, eadémque duo naturæ nostræ sola σύμφορα, i. *consocialia*, partibus omnibus, vti solebat, liberè & liberaliter impartire. Quoties autem perennis consumptio est partium solidarum, vnàque perennis dissipatio nectaris viuifici paulò antè descripti, morticina est eius natura qui ægrotat. Sed eius morticinæ naturæ significatio potissimùm lucet in facie.

Sed ea minus tamen] Scilicet facies morticini hominis prænunciа est, nec inde tam cita & certa mors venit. Ac si diceret; quamuis omnino fatalis sit ad interitum, miniméque sanabilis morbus in quo talis facies cadauerosa cernitur prima periodo: tamen

Si ob vigilias] i. Vacuitatem somni, non quidem cerebri intemperie, & anathymiaseos prauitate inductam; sed potiùs agendi aliquid causa, aut mœrore susceptam.

Avt inediam] Vnde genius defraudatur, syrrhoe cordis non instauratur, necnon cerebri; vnde pallida collapsáque apparet facies, qualem notauit in iis qui incœnati dormitum iuere, quibus cauantur oculi cum palpitatione temporum, & partium extimarum refrigeratione. *Nam qualis terra arboribus, talis & venter hominibus.* Lib. 2. acut. lib. περὶ χυμῶν.

Avt ventris solvtionem] Non quidem per κακοχυμίαν firmiter fixam ab exolutione, vnde ipsum tædet sui officij, vt in pleuritide inueterata: sed aluo aliquantisper prorupta per fugacem diarrhœam, aut hypercatharsin.

Eivsmodi est] Scilicet facies cadauerosa, per inchoatam extenuationem à spiritus & humoris dissipatione, non autem à partium solidarum perenni exhausto, nec verò eiusmodi sit ab vlla extrinsecus incidente vacuatione quam liquefaciens febris attulerit: sed ipsa per se extiterit.

Atqve talis corrvptio] Non quidem vera, sed quæ primo aspectu talis apparet, nempe collapsa & pallida; sed laxa, non intenta, quod inchoatæ extenuationis signum est, nõ perfectæ.

His de cavsis orta] Vigiliis, inedia, profluuio alui, hæmorrhagia, sudore, quarum vacuationum non firmiter fixæ sunt causæ, neque perennes à febre maligna, vnde solidæ partes liquuntur, sed fugaces.

Vno die finitvr] Siue consistit, nec vltrà procedit: sed contrà initium habet ἐπανορθώσεως intra vigintiquatuor horas, si quidem ab illis causis fugacibus orta sit.

3 Γένοιτο δ' ἂν τοιοῦτον· ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, ῥὶς ὀξεῖα, κρόταφοι συμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα, δέρμα σκληρὸν, χρῶμα ὠχρὸν ἢ μέλαν. πελιαινομένου δὲ τουτέοισι βλεφάρου, ἢ χείλεος, ἢ ῥινὸς, συντόμως θανάσιμον.

Fuerit autem sanè huiusmodi facies cadauerosa; oculi concaui, nares acutæ, collapsa tempora, frigidæ aures atque reuulsæ, cutis dura, color pallidus aut niger. Quòd si etiam liuida his fuerit palpebra, aut nasus, aut labrum; cita inde mors venit.

Qvemadmodvm signorũ omnium syllogisticorũ ex quibus exquiritur veritas omnis certáque τεκμήρσεως cognoscendi & prædicendi, nulla sunt magis τεκμήρια, quàm quæ spectatur in faciei colore, charactere, & mole; si quidem rerũ earum spectabilium causæ perspectæ sint: ita causarũ ignoratione nusquam magis erramus, labimur atque decipimur, quàm in dissimilitudine faciei. Sed ea distinctio iam superiore prognosi exposita est. Nunc cadauerosæ faciei characterem, & quamobrem ita sit, exponamus.

Fverit sane hvivsmodi] In qua nec inediæ, nec vigiliarũ, nec profusioris alui, nec aliarũ rerũ tabificæ febris minimè cõsectariarũ, sed aliunde ortarum atque fugacium, excusatio possit adferri,

L

OCVLI CONCAVI] Hebescentes, immobiles, & sua orbita abditi; spiritus animalis paupertate, septem musculorum æquali contractione, humorum trium & quinque tunicarum consumptione.

NARES ACVTÆ] Exhausto musculorum qui narium pinnas intrò adducunt.

COLLAPSA TEMPORA] Consumptione musculorum qui temporibus à capite cutim impertiunt, quæ alibi nusquam in capite cernitur.

FRIGIDÆ AVRES] Quæ frigoris capacissimæ sunt, vt corpus cartilagineum, pauco sanguine irrigatum, nulla carne vestitum.

REVVLSÆ] Per quandam conuulsionis speciem neruum illum versus vnde sentiẽdi facultatem accipiunt. Non enim mouentur nostra sponte. Vt vera conuulsio esse non possit, nisi iis quibus latus musculus supra aurium radices prorepit.

CVTIS DVRA] Quando ad vltima est ventum maciei. Vide Coac. 3. lib. 1.

COLOR PALLIDVS AVT NIGER] Certissimum corruptionis argumentum, & defraudatæ partis nectare viuifico.

PALPEBRARVM AVTEM, NARIVM, LABIORVM LIVOR, BREVI LETHALIS] Quoniam signa sunt extinctionis caloris viuifici, quæ quidem in corde est ipsa mors. Atqui extinctio in parte vna, ad extinctionem apparet futuram in toto: multò magis si pars illa liuori opportuna non sit: vt hæ profectò nõ sunt natura sua cutaneæ. Atqui omnium difficillimè liuorem palpebræ contrahunt largo spiritu irriguæ: vt sit omnium propterea in illis signum certissimum.

4 Προσώπε εὐχροια ϗ σκυθρωπότης ἐν ὀξέι· κακόν. μετώπε ξυναγωγὴ ἐπὶ τουτέοισι· φρενιτικόν.

Egregiè colorata facies & vultuosa; pestifera. Quòd si præterea frons contrahatur; phreniticum.

HIC CERTE non minùs sua debet habere bona suspecta qui repentè speciosior & coloratior factus est; quàm mala vereri qui contra consuetudinem multùm emacruit, & colorem decorémque amisit. Quemadmodum autem iam patefacta & explicata est τεκμήρσις quæ ducitur ἐκ τῶν τεκμηρίων spectabilium in colore, charactere, & mole faciei, per corruptionem omnino à se mutatis, quæque ad vltima ventum esse testantur, aut sperabilem adhuc vitæ salutem ostendunt; idque ex perspicientia causarum eam mutationem efficientium, prout scilicet causæ illæ sunt leuiter pressæ atque fugaces, aut firmiter fixæ & stabiles: ita propositum illùd est præceptoris in hac prognωsi, decisionem facere eorum quæ prima fronte in facie bona esse videntur; soláne, vt ita dicam, fronte; an verò reapse ipsi naturæ & ægro studere videantur.

His ita constitutis. EGREGIE COLORATA FACIES] i. Saturato rubore suffusa, neceo quidem refluo, vt in iis qui verecundia erubescunt; sed fixo & stabili. Sic enim εὔχροιαν τοῦ προσώπου idem
14. f. 2. 1. significare quod πρόσωπον ἐξέρυθρον Galenus author est in prorrhetico: quamuis gratiosum sit nomen εὐχροίας, & spei plenum, cùm alibi passim, tum verò in historia Clazomenij, in quo solum illud signum salutare notauit, ἦσαν εὔχροα. Itaque facies egregiè colorata contra naturam & consuetudinem eius in quo talis lucet splendétque, nec tamen hæmorrhagiæ criticæ opinionem facit, sed incendium cerebri apertè testatur, vnde facilis transitus ad melancholicam ecstasin esse solet, cuius in promptu est signum hoc.

ET VVLTVOSA] Aspectu terribilis, qualem Hippocrates vidit in ea muliere quam vocat δυσάνιον ex atræ bilis dominatu quæ facilem habuit generationem ex sanguinis æstu quo multùm incanduit; vnde primùm facies visa est egregiè colorata. Melancholiæ autem certissimum signum est facies vultuosa, quod in illa muliere tanti fecit Hippocrates, ad melancholiæ, omnísque dementiæ contemplationem, vt cùm diuturni mœroris inueteratio purgationum menstrualium suppressionem excepisset; sola faciei caperatio tantæ calamitatis signum ediderit, accedente paulò pòst vicissitudine garrulitatis & silentij, quam sustulit menstrualis materiæ profluuium, cuius suppressio vrinas faciebat nigras cum securitate coniunctas, de quibus ita philosophatur Galenus. *Vrinarum color, etsi nigrarum, nihil mali portendebat, quod menstruorum suppressio esset valde melancholicorum: vnde meritò factum est vt vultuosa & horribilis esset, nonnihil delirans ac nonnihil etiam comatosa.*

PESTIFERA] Calamitosa, vel etiam mortifera. Ac calamitosa quidem mulieri Thasiæ, crebra vicissitudine conuulsionis & dementiæ; quam calamitatem sustulit profluuium menstruale. Mortifera verò, mulieri quæ Cyzici gemellas difficulter pepererat, indéque lochiorum excursu sursum ad caput nugas garriuit, siluit, tandémque è potestate mentis exiuit; cùm paulò antè fuisset vultuosa, contumax, atque fastidio & contumacia insolens. Itaque ergo conuulsionibus crebra, cum frigore extimarum partium, phrenitica interiit 14. die.

5 Περὶ πρόσωπον εὔχροια, ϗ ἱδρῶτες ἀπυρέτοισι· κόπρανα παλαιὰ ὑπεόντα ἢ σημαίνει, ἢ διαίτης ἀταξίην.

Eximia faciei coloratio, & sudores febris expertium, fæces vetustas subsistere, aut irregularem diætam testantur.

HACTENVS de signis faciei quæ apparent in morbis acutis. Nunc de coloratione extraordinaria, aut mala consuetudine parta, & quibus artibus deleri possit, prognosin instituit.

EXIMIA FACIEI COLORATIO] Non insita, nec gentilitia, non item refiua; sed fixa & stabilis, quæque perennem habet in naturalis œconomiæ vitio causam.

ET SVDORES] Multi à somno, per expressionem ab oppressione quam fecit nimia supervacanei humoris abundantia, quæ vel inueterationem habet, vel recens nata est diætæ vitio; proptereáque illa, purgationem; hæc verò, solam mutationem diætæ requirit. Sic enim Galenus. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος τοῦ ὑδρώδους δυοῖν θάτερον σημαίνει, ἤτοι διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν. ἢ διὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑπάρχει. Καὶ εἰ μὲν διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν· κωλυτέον πολλὰ λαμβάνειν. εἰ δὲ διὰ τὴν ἔμπροσθεν κενωτέον.

6 Τὰ κατὰ ῥῖνας ἐρυθήματα· κοιλίης ὑγραινομένης σημεῖα· τοῖσι κατὰ τὰ ὑποχόνδρια, ἢ τὸν πλεύμονα πόνοισιν ἐμπυομένοισι· κακόν.

Rubores narium, signa sunt profusioris alui: malum pulmonis aut iecoris empyemati.

ΕΡΥΘΗΜΑΤΑ hoc loco dicuntur, non eodem modo quo in illa prognosi, τὰ παρ' οὖς ἐρυθήματα, vbi tumorem significant rubrum, & phlegmonem ipsam sub auribus ortam quæ parotis nominatur. Hîc enim simpliciter pro suffusione rubra vsurpantur, quæ non assurgit in molem tuberculi phlegmonosi; sed potiùs refert ἐγχύμωσιν, i. *suffusionem* quandam erysipelatosam, alibi dictam ἄνθος. Nec verò hic narium rubor τὴν εὔχροιαν, i. *eximiam illam faciei colorationem* exprimit, quam superiore prognosi explicauimus. Illa enim vetustas fæces manere in aluo, aut irregularem diætam ostendit; hanc verò dicit profusioris alui signum esse. Itaque nullo modo ad commemoratam illam τὴν εὔχροιαν potest referri. Erit igitur hic rubor, mea quidem sententia, suffusio quædam erysipelatosa, per seri cuiusdam substillum quod in narium densitate subsistit. Et quoniam nimia illius seri abundantia natat caput, idem his vsuuenit quod balbis quos maximè longa exercent alui profluuia. Scitum est illud. Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς. Nã quoties è capite seri prolapsus excipitur à vẽtriculo, inde profluuium alui cietur. Coac.1.cap.4.lib.1. aph.31.6.

MALVM IECORIS AVT PVLMONIS EMPYEMATI] Malum, inquam, rubores illos in facie efflorescere, quibus significatio fit vaporis teterrimi expirantis ex empyemate putido, quod ipsum per se est mortiferum. Vel etiam, malum est ad empyema sese alui profluuium adiungens, aph.16.6. Venit autem profluuium alui, vel prolapsu in intestina catarrhi quem expiratio illa commouit; vel rupta intus vomica, viámque inde habente ad aluum: quorum est posterius peius priore. Vide part.40. l.2.6.Epid. ac sustine donec audias explicari Coacam illam. *Peripneumonicis lethale est pus secedere.*

DE OCVLORVM AFFECTIBVS.

ὈΦΘΑΛΜΩΝ καθαρότης, καὶ τὰ αὐτέων λευκὰ ἐκ μελάνων, καὶ πελίων, καθαρὰ γίνεσθαι· κρίσιμον. Ταχέως μὲν οὖν καθαιρομένων, ταχεῖαν σημαίνει κρίσιν. βραδέως δὲ, βραδυτέραν. CAP. VI.

1 Oculorum nitor, eorúmque alba ex nigris & liuidis nitentia; salutare. Ergo si pura breui redduntur, ea puritas citam crisin ostendit: sin autem serius, tardiorem.

QVEMADMODVM oculi summa cura tuendi sunt, quòd illi ad vitæ simul & vsum & dulcedinem conferunt; ac præter ea quæ cuique animantium generi tributa sunt, præstantior alius in homine sit oculorum finis; naturæ cognitio, Dei comprehensio, ipsáque, penè dixerim, beatitudo: sic eos magna contentione animi, intentáque visionis acie intueri oportet, ad comparandam futurarum criseωn præsensionem, eorúmque quæ adsunt, quæque præsentia sunt perceptionem: ídque cùm in omnibus morbis, tum maximè in acutis. Solenne est illud Hippocratis. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον. i. Vt va- 6.Epid.

lent oculi, sic ipsa persona. Est enim rationi consentaneum vt si ex colore, charactere, & mole, temperamenti & habitus, humorúmque quorum dominatu pars vnaquæque tenetur, notitia comparatur; firmissimum illud ex oculis adferri possit, qui vt natiua puritate cæteris partibus antecellunt, ac suo nitore facultatum ipsarum virtutem faciunt aspectabilem: ita si à se mutentur, & facultatum quarum potentia totum corpus administratur infirmitatem, & naturalis œconomiæ impuritatem ostendant. Sunt enim gemmarum & margaritorum apertiores maculæ, quàm silicum obscurorum. Et quoniam oculi iure societatis & vicinitatis cerebri arcem contingunt, inde adeo fit vt principiorum τὴν ἰσχὺν in substantia, facultatum verò τὴν δύναμιν in officio, validásque vires declarent, quæ in natiua coloratione, habitu succi pleno, splendore, & facili motu cernuntur. Sin autem cōcaui, squallentes, malè colorati, & in mouendo pigri appareant, facultatum principia in vitio esse testentur, cerebrum scilicet, cor ipsum, & iecur. Quæ omnia quoniam decisiones proprias sunt habitura, quibus cuiusmodi sint, & quamobrem fiant atque appareant ratio explicabitur; sufficiet hoc loco propositæ prognoseωs causas adferre, quòd ea cæterarum huius argumenti de affectionibus oculorum sit veluti canωn & regula.

Quæ cùm ita sint. OCVLORVM NITOR] i. Oculi velut gemmei, puritate humoris crystallini, & aquei siue albuginei; tum etiam tunicarum araneosæ, corneæ, qua pupillam attingit, vueæ, & adnatæ politura: ex quibus efficitur vt rerum aspectabilium sint εὐπαράληπτοι καὶ εὐφύλακτοι, i. *prompti susceptores & custodes* oculi. Verumenimuero, vt visionis instrumentum est ὕδωρ διαφανές, i. *aqua pellucida*, quod facilè excipiendis, & fideliter continendis rerum aspectabilium speciebus sit maximè accommodatum: sic proprium & vernaculum oculi lumen τὸ ἔξωθεν sibi συμπεφυκότα, i. *consocialia*, velut portitor quidam, traiicit ab extimo lumine ad intimum animæ per quod visio ipsa perficitur. Quantum igitur ἡ αὐγὴ, i. *radius* puritate superat aërem, vaporem, aquam, & terram: sic visionis instrumentum αὐγοειδὲς, i. *radiosum* cætera vincit αἰσθητήρια; auditus quidem, quod est ἀεροειδὲς, i. *aërium*; olfactus, ἀτμώδης, i. *vaporosum*; gustatus, ὑδατώδης, i. *aquosum*; tactus, γεώδης, i. *terrestre*. Ergo. OCVLORVM NITOR] Qui est huiusmodi puritate humoris & tunicarum pellucidarum, cum politura adnatæ; tum etiam vernaculi luminis, vt ita dicam, fulgore. Atque is nitor cernitur ab iis qui oculos intuentur in pupilla, iride, & tunica alba; eiúsque nitoris ipse sibi æger est conscius, qui neque lucis appulsu offenditur, nec muscas venatur, floccos auellit, nec denique visis mendacibus exterretur.

EORVMQVE ALBA] i. Membrana ἐπιπεφυκὸς, i. *suprema*, ab vltimis pericranij oris cum venulis eius ad iridem vsque producta, vbi efficitur communis tunica ocularium musculorum.

EX NIGRIS ET LIVIDIS NITENTIA] i. Si oculi decorem amissum recipiant, & si oculorum candida, liuore non ita pridem decolorata, tandem albescant, ac denuo naturaliter colorentur; non quidem instauratione complexionis emortuæ, quam νέκρωσιν Græci vocant, liuoris parentem: quia non potis est à priuatione habitum denuo comparari: sed amotione sugillationis quam veteres ἐκχύμωσιν nominarunt; cuiusmodi esse solent quæ sub oculis videntur percussionum vestigia, ὑπώπια Græcis dicta, si tantùm procatarcticam sugillati oculi causam exceperis. Cuiusmodi est etiam calcanei fracti mollis adhuc μελασμὸς, i. *nigredo*, inflammationis expers, quem facit venularum ναύσιωσις per sanguinis, ex alto lapsu, expressionem, qui tamen æquali duræ cutis succisione, fotu aquæ, & olei, tum elleborismo gangrænescere prohibetur.

SALVTARE] Id enim significat κρίσιμον absolutè vsurpatum. Est autem salutaris natiua oculis restituta coloratio, quatenus illa spem adfert secundi iudicij atque salutis: ob eā sanè causam, quòd triumphantis naturę lumen, non minùs in oculis declaratur, quàm afflictę calamitas. Itaque quemadmodum oculi saturato rubore nigrescunt, vel etiam liuorem cōtrahunt ab inflammatione quadam cerebri, aut venularum repletione, aut sanguinis ipsius κακοηθεία; quemadmodum item amblyogmω obscuratur per spiritum & splendoris vernaculi impuritatem: sic illis calamitatibus defunguntur per ἀφλεγμασίαν, i. *carentiam ardoris*, quam facit materię mitificatio victrice natura, & per synceritatem spirituum humorúmque, quæ intacta superest, caligine omni dispulsa. Commemorata autem vitia oculorum, κρίσιμα esse non possunt quando existunt; vt esse solent cùm in propinquo est critica hæmorrhagia & vomitio ipsa. Declarat illud quòd impuritatis & obscuritatis amotio, salutarem fore crisin ostendit.

1.progn. & 2. de fract. vbi de calce.

Ergo. SI PVRA BREVI REDDVNTVR] Cuius puritatis argumentum est nitor, non ita pridem fœdatus, qui nunc restitutus apparet, fracto iam morbo: vnde facultates lucent in officio, ex principiorum virtute, & meatuum libertate. Desperabilis est autē nitor in parte emortua, vel quæ gangrænam concepit. Pertinet autem ad huius prognoseωs explicationem, quod idem scripsit de cerebro syderationem ingresso. *Cerebro syderato; alij quidem tertio syderationis die; alij autem septimo vitam finiunt: quibus elapsis periculo defunguntur. Sin anatome facta, os dissociatum cernitur, sine dubio moriuntur.*

Coac. 11. cap. 2. 2.

EA PVRITAS CITAM CRISIN OSTENDIT] Vt enim pepasmi excrementorum morbificorum, celeritatem & securitatem crisis denunciant: ita personæ ipsius qualitates naturaliter constitutæ, vel in toto corpore, vel in quibusdam partibus morbo obsessis, aut per sympathiam malè affectis; cùm restitutæ fuerint, & ad se redierint ex longo aduersæ valetudinis interuallo: quemadmodum in lin-
» gua docebitur. Non enim minora sunt argumenta futurarum criseωn in qualitate corporis, quàm in pe-
» pasmo excremētorum; vt ratio ipsa docet in morbis siccis cùm iam humescere cœperint. Cæterùm nos illud, ταχέως, potiùs ad temporis breuitatem, quàm ad celeritatem actionis referendum putauimus: sicut in illo fecit Galenus. Πάντων δὲ χρὴ ταχέως τι ἀπαλύνεσθαι, καὶ εὐπετῶς. Idem enim significat τὸ ταχέως, quod τὸ αὐτίκα, aph. 12. 1.

SIN AVTEM SERIVS, TARDIOREM] Propter contumaciam morbi, & imbecilliorem naturæ virtutem. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Huiusmodi autem sunt illa. *Si sputum cùm*

tam citò appareat, morbum facit breuiorem, βραχυίει; *sin seriùs, producit*, μηκυύει. Hæc prognosis legitur in libello Hippocratis περὶ κρισίμων. aph.12.1.

2 Τὸ ἀχλυῶδες τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ λευκὸν ἐρυθραινόμενον, ἢ πελιαινόμενον, ἢ φλεβῶν μελαινῶν πληρεύμενον· οὐκ ἀστεῖον.

Oculorum caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut venis obsitum nigris; indecorum.

ENIMVERO bene res eunt, quando nitent oculi puritate humorum, & proprij atque vernaculi luminis, vt ita dicam, fulgore; aut si antea decolorati obscuratíve fuerint, pristinum decorem recipiunt. Qua de re extat superior decisio explicata. Sed vt natiuus ille, aut restitutus nitor, spem adfert secundi iudicij in morbis acutis: ita visionis obscuritas & caligatio; tum etiam oculorum fœda liuore aut saturato rubore decoloratio firmiter fixa, de vita actum esse testatur, cum aliis signis quæ foris cernuntur, & intus versantur, mox explicandis.

OCVLORVM CALIGATIO] Aspectabilis scilicet medico intuenti, & conscia ipsi ægroto qui suæ est mentis. Ac medico quidem aspectabilis est in hypochymate, floccorum auulsione, & glaucomate vel amaurosi. Conscia autem ęgroto in scotodinia, amblyopia, & cæcitate. Sic enim Galenus τὸ ἀμαυρούμενον ὄμμα, καὶ τὸ ἀχλυῶδες, αὐτῷ τε κάμνοντι, καὶ τοῖς ὁρῶσι γίνεται δῆλον. Sed tamen hoc interest, quòd omnes caligantes hebescunt; non autem omnes hebescentes caligant. Nam caliginosis præter hebetudinem, visa occurrunt caligine inuoluta, veluti spectra quędam. Atque ea caligo nebulam & nubem contingit, nebula quidem crassior, nube verò tenuior. Est autem spiritus & humoris, velut aëris, perturbatio quędam, quam θόλωσιν Græci vocant. Sed hebetudinis nomen generalius est, quàm visionis caliginosæ. Vt enim caligatio & hebetudo sint visionis obscuræ: tamen caligatio accessionē habet caliginis intus conceptæ & genitæ. Ἀμαύρωσις verò vel hebetudo concretionem nullam in hebescentibus ostendit humoris contra naturam, iis qui oculos intuentur: sed tantùm profligati splendoris notas aperit in oculis velut emortuis, cuiusmodi esse solent decrepitorum & iamiam moribundorum senum. Nos autem caligationem hîc posuimus, qua hebetudinis & allucinationis ratio continetur. Sic in sacris literis caligarunt oculi Isaac, non allucinatione, sed hebetudine, vel amaurosi. Ergo. OCVLORVM CALIGATIO] i. Allucinatio qua muscas venantur, floccos carpunt, festucas auellunt, visis mendacibus exterrentur, vt Dealcis vxor; quod accidit humorum & spirituum impuritate, non quidem ex aluo, aut pulmonibus, neque ex ambiente aduena: sed oculi obscurati indigena firmiter fixa: vt nulla perturbationis criticæ excusatio possit adferri. Huius autem allucinationis; quam alibi vocat ἀμβλυωγμὸν, causa est, vaporis atri, prorrh. 18. f.1.1. aut crassi cuiusdam humoris è cerebro in oculos illabentis permixtio. Similiter hebetudo, quam facit splendoris propriíque luminis extinctio, vnde nominantur αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι, καὶ οὐ λαμπραί, & ὄμμα ἀμαυρούμενον & τὸ ἀμαυρόν, lib.6. Epid.1. *squallentes oculi, nec splendentes, oculus & hebetatus & hebes*: quod infirmitatem summam denunciat, & νέκρωσιν visificæ facultatis. Quamuis autem caligationis nomine complexus fuerim visionem αὐχμῶσαν καὶ ἀχλυώδη, i. *squallidam & caliginosam*; distinctionem tamen non prætermisi quam scripsit Galenus ad illud. Ὄμμα ἀμαυρούμενον φλαῦρον, καὶ τὸ πεπηγὸς, καὶ ἀχλυῶδες, κακόν. i. *Oculus hebescens signum malum: sic & concretus & caliginosus.* lib.1.progn. & 11.prorrh. f.2.1.

ALBVMVE RVBENS] Ab inflammatione duræ meningis, & pericranij; vel à venularum repletione, & sanguinis κακοηθίᾳ; vel etiam ab efferæ bilis suffusione. Atque illud album ita sit rubens, non quidem rubore fugaci qui maximam vim habere dicitur ad præsensionem hęmorrhagiæ; sed fixo & stabili planéque symptomatico, per propagationem inflammationis è dura meninge in tunicam albam.

AVT LIVENS] Liuet enim perfrigeratum, perfrigeratur emortuum, emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem nectaris viuifici à corde exhausto.

AVT VENIS OBSITVM NIGRIS] Per ταυσίωσιν vel ἐκχύμωσιν venarum pericranij, in venulas tunicæ albæ, vbi refrigeratus sanguis nigrescit. Qualis enim venarum color, talis & ipse sanguis existit.

INDECORVM] Ἄτοπον, absonum: quod nec iure, nec loco apparet, nec minùs exterret medicos metu sinistri iudicij, quàm idiotas. Nam si commemorata signa iure & loco fieri viderentur, proptereáque essent, vel hæmorrhagiæ, vel criticæ vomitionis prænuncia; vt concedam idiotis videri terrifica; at certè medicos spe quadam salutis consolarentur. Itaque apud medicos locum decori haberent. At sunt eiusmodi vt neque ab his, neque ab idiotis recipiantur. Sunt igitur omnino indecora, nec vllo modo gratiosa. Eorum autem signorum vim multis in locis expressit. *Hæc omnia censere oportet praua.* 1. progn. & prorrh.11.f.2.1.

3 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ τὴν αὐγὴν φεύγειν, ἢ δακρύειν, καὶ διαστρέφεσθαι· καὶ τὸν ἕτερον τὸν ἑτέρου ἐλάσσω γίνεσθαι, πονηρόν· καὶ τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαρριπτέειν· ἢ λήμια μικρὰ περὶ αὐτὰς ἢ ἀχλύδα λεπτὴν ἴσχειν· ἢ τὸ λευκὸν μείζω γίνε-

σθαι, τὸ δὲ μέλαν ἐλάσσω· ἢ κρύπτεσθαι τὸ μέλαν ὑπὸ τὸ ἄνω βλέφαρον.

Sed praua quoque sunt hæc, lumen refugere, aut illacrymari, aut distorqueri, & alterutrum altero minorem fieri. Prauum est etiam, oculorum aciem crebrò huc illuc voluere; aut eandem lemis, tenuique pellicula obstrui, album increscere, nigrum diminui, aut nigrum etiam sub palpebra superiore occultari.

SED PRAVA QVOQVE SVNT HÆC] i. A regula & præscriptione naturæ multùm aberrária.

LVMEN REFVGERE] i. Splendorem auersari Solis, & lumen à luce impressum, quod facit aspectabilem cuiusque corporis superficiem per colorationem quæ aërem pingit. Atque ea splendoris auersio, instrumenti vitio accepta referri non debet; vt in iis qui natura sunt myopes, propter pupillæ mydriasin, & spiritus subtilissimi facilem dissipationem; qualis etiam cum ophthalmia semper coniuncta est: sed infirmitati potiùs facultatis visificæ, quæ in partis illius cerebri exolutione consistit vnde videndi vis manat, & profligationi vernaculi & proprij oculorum luminis quod ampliùs non habet externus lumen consociale, vti habere solebat, eiúsque appulsu recreabatur.

ILLACRYMARI] Vt lacrymarum exceptio nulla sit, vel à procatarctica causa, vt à fumo, & cæparum odore; vel à perturbatione critica hæmorrhagiæ prænuncia; vel à catarrhi propagatione in oculos, quam facit orgasmus, attractio, vel exclusio: sed ab exolutione caruncularum quas oculorum canthis natura obduxit, vnde potentiæ retentricis effœta vis denunciatur; tum etiam à melancholia, vt in Dealcis vxore quæ modò lacrymas profundebat, modò risu os resoluebat. De lacrymis autem quod ad earum distinctionem attinet, sufficient illa præceptoris catholica. *Quibuscunque per febres acutas, maximè verò ardentes, iniussæ ac sponte sua funduntur lacrymæ; iis hæmorrhagiam è naribus expectare oportet; si quidem cætera non sint exitialia: quandoquidem iis quorum malè res eunt, non hæmorrhagiam, sed mortem denunciant.* Et, *In febribus aliísve morbis sua sponte lacrymari, nihil absurdum: absurdum autem sine voluntate id facere.* aph. 52. 4. Vbi Galenus παμίτωσιν reprehendit, ac pro illo, ἀτοπώτερον, legendum censet, ἀπολελυμένως ἄτοπον, i. *mortiferè absurdum.* Sed mea quidem sententia, idem significat hoc loco ἄτοπον, quod in superiore prognosi, οὐκ ἀστεῖον.

[1. Epid.]

AVT DISTORQVERI] Distorquentur autem conuulsione musculorum ipsos mouētium. Sed ea conuulsio quæ fit iniusso musculorum motu, qui naturaliter sponte nostra mouentur, eiusmodi est, vt vel collectione extraordinaria fiat musculorum conuulsionis causam habentium, nempe exhaustum & siccitatem; vel paralysi & resolutione antagonistarum, vnde contrahunt se musculi, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum. Siue autem conuellantur à siccitate, siue resoluātur ab exolutione principij vnde vis mouendi in oculos propagatur; pariter æqualitérque in vitio sunt, non quidem proprio, sed alieno; labefactatæ scilicet facultatis motricis. Illud autem vitium cernitur potissimùm in musculis ocularibus, quemadmodum in temporalibus: quoniam τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγὺς πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται, i. *communia & vicina prima omnium, & maximè læduntur.* Eam peruersionem attigit aph. 49. 4.

[lib. περὶ χυμῶν. & 1. progn. & 3. περὶ ἄρθρων.]

ET ALTERVTRVM ALTERO MINOREM FIERI] Quod accidit defraudato alterutrius oculi succo, propter inopiam vel interceptionem alimenti; vel etiam propter extinctionem facultatis vernaculæ & vniuersalis.

PRAVVM EST ETIAM OCVLORVM ACIEM CREBRO HVC ILLVC VOLVERE] Huiusmodi sunt ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι, καὶ ἀσήελκτοι, contremiscentibus à siccitate musculis, qui tremor insanabilis est; vel inflammata parte illa cerebri vnde nerui oculorum motores nascuntur. Quæ causa est cur delirij notæ potissimùm luceant in deprauato & feroci oculorum motu: vt est facilis mutuáque τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων sympathia. Ac tremor ille commemoratus, delirij succedaneus esse potest, ac prænuncius: quia indecora est oculorum actio crebrò huc illuc volutorum. Delirio igitur superueniens, accersit mortem. *Præstat enim delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio.*

[6. Epid.]

AVT EANDEM LEMIS, TENVIQVE PELLICVLA OBSTRVI] Non quidem expressione humoris è cerebro, cuius tenuior pars facit ophthalmias ῥοώδεις, i. *fluentes*; crassior verò, lemas: pituita scilicet in angulis inhærescente, aut quæ inducit palpebris epiphyses, quas interpretatur Galenus ἐπιπαγείσας ὀχθώδεις. Hæc enim sequuntur naturam efficientium causarum, hoc est, tempestatum; & suscipientium oculorum. Sed lemas intelligo, oculorum sordes, quæ cùm exaruerint, vel arenulas in angulis exprimunt, vel ἀχλὺν in ipsa pupilla: propter infirmitatem potentiæ naturalis oculorum vernaculæ quæ succum alibilem mitificare non potest, vnde pro alimento restant vestigia pituitæ, quæ nihil aliud est quàm ἡμίπεπτον αἷμα, i. *sanguis semicoctus.* Notabilis autem signorum obseruatio quibus facultatum vitia in oculis repræsentantur; animalis quidem, in hebetudine, allucinatione, tremore, exolutione, & conuulsione ocularium musculorum; vitalis, in liuore; naturalis, in cruditate.

[part. 2. 1. Epid.]
[part. 3. 3. Epid.]

ALBVM INCRESCERE, NIGRVM DIMINVI] Pertinet hoc ad ῥυτίδωσιν, vel ῥίκνωσιν, quæ propria est pupillæ corrugatio. De qua in oculorum vitiis illud expressit. *Καὶ οἱ ῥυτιδούμενοι ἔσωθεν.* Quem locum enarrans Galenus sic ait. *Tum oculos contingit corrugari intùs, cùm adnata musculis oculum mouentibus membrana ad coronam producta, soluitur & laxatur.* Ergo, maius fit album, laxitate; minus nigrum, corrugatione.

[6. Epid.]

Avt nigrvm etiam svb palpebra svperiore occvltari] Quod cernere est in iis qui animi deliquio exoluuntur, quibus obuertuntur oculi superiorem palpebram versus, vt occultata pupilla, quam nigrum vocat, nihil appareat præter adnatam tunicam. Tum est moriendum ægro, quando hæc fiunt.

4 Πονηρὸν δὲ καὶ ὀμμάτων κοιλότης, καὶ ἔκθλιψις ἔξω σφοδρὰ, καὶ λαμπηδόνος ἔκθλιψις, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν κόρην ἐκτείνεσθαι, καὶ βλεφαρίδων καμπυλότης, καὶ πῆξις ὀμμάτων, συνεχέως τε μύειν, καὶ χρώματα μεταβάλλειν, καὶ βλέφαρα μὴ συμβάλλειν ἐν τῷ καθεύδειν, ὀλέθριον. κακὸν δὲ καὶ ἰλλαίνων ὀφθαλμός.

Quinetiam praua sunt hæc, oculi concaui, & foras multùm exerti; tum sic perstricta oculorũ acies, vt potis non sit amplificari pupillã; præterea extimarum palpebrarum curuatura, oculorum concretio, aut ipsos continenter nictare, colorem mutare, nec posse palpebras dormiendo committi; pestiferum. Mala est etiam oculorum peruersio.

Ocvlorvm cauitas cuiusmodi sit, & quamobrem ita sit, nuper in facie cadauerosa iam diximus. Certum est oculos fieri concauos, multúmque subsidere, quãdo liquũtur à febre tabifica, adéstque vnà paupertas viuifici nectaris quod à fonte vberrimo cordis in extimas partes diffluebat dum bene res ibant, nunc autem parca manu in visceribus stabulatur. Sed ea calamitas colliquamenti & defraudationis quotidiani pabuli, potissimùm lucet in oculis, qui, vt molliores, faciliùs liquuntur quàm cæteræ faciei partes; tum autem spiritus animalis multi participes in secunda valetudine, simul atque eo carere cœperint, collabuntur: vt mirum videri non debeat si tam vehementer subsidant.

Et foras mvltvm exerti] Paralyticis musculis & in cerebri exoluti contagionem adductis, quam affectionem cum superiore, Celsus Hippocratem secutus, ita cõiunxit. *Hique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt.* Hippocratis verba hæc sunt. Ὀφθαλμοὶ ἀναχωρεύμενοι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. Non minora autem sunt mala & incommoda exoluti principij, quàm exhausti in morbis acutis. Declarat illud repetita cõmemoratio cõcauorum oculorum in mentione exertorum, & veluti foras proiectorũ, quamuis paulò antè concauorum meminerit in descriptione faciei cadauerosę. cap.6.lib.2. liba.progn.

Tvm sic perstricta ocvlorvm acies, vt potis non sit amplificari pvpillam] Corrugatione scilicet vueæ tunicæ quæ facit pupillam, absumpto liquore albugineo, & spiritus animalis profligatione, & interceptione; collapso meatu visorio, hoc est, optico neruo, vnde spiritus animalis visioni dicatus ad pupillam oculi peruenire non potest, vt peruenire solet tota substantia. 7.de placit.

Præterea extimarvm palpebrarvm cvrvatvra] Quam cernere est in dormientium ὑποφάσει, quibus album quippiam dormiendo apparet, conuulsis pariter ocularium angulorum musculis, qui ad dimidium vsque tharsi ambo feruntur, eorúmque vnus aperiendæ, alter claudendæ palpebræ dicatus est: vnde efficitur vt æquali vtriusque conuulsione pars altera tharsi claudatur, altera verò aperiatur. Talem curuaturam quam in prognost. κάμπυλον βλέφαρον nominauit, idem etiam per ὄμματος κατάκλασιν expressit, quam ipse Galenus palpebrarum διαστροφὴν interpretatur: sicut idem præceptor explicauit his verbis. Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ τὸ βλέφαρον, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, i. *Febre non desinente, si labra, aut palpebræ, aut oculus, aut nasus peruertatur.* part.1.6.Epid. aph.49.4.& Coac.78. 1.lib.

Ocvlorvm concretio] In qua agnoscitur vel ocularium musculorum paralysis, vel æqualis contentio atque distensio, vel summa infirmitas & νέκρωσις quædam, vel profligatio mouentis ipsos facultatis. Constat enim oculorum πῆξιν in ἀκινησίᾳ consistere, cuius ἀκινησίας omnino sunt causæ prædictæ. comment. ad 11 prorr.s.a.1. & ad 17.part. s.1.6.Epid.

Avt ipsos continenter nictare] Per auersionem splendoris, aut tremorem musculorum palpebras mouentium. Distinctio autem nictationis, repetenda ex 83. Coac. lib. 1. *In febre cõtinua, qui voce capti iacent, atque nictantur; siquidem prorupto è naribus sanguine, vocem receperint, & apud se fuerint; periculo defunguntur. Sin autem secus acciderit, cum difficultate spirandi, cita mors venit.* Itaque nonnunquam ægri nictantur marmarigarum molestia & offensione. vide cõment. ad 130.1.lib.

Colorem mvtare] In descriptione faciei cadauerosæ sic ait. *Quòd si etiam liuida his fuerit palpebra, aut nasus, aut labrum, cita mors venit.* Causæ sunt explicatæ.

Nec posse palpebras dormiendo committi] Cute circa frontem intenta & rigida, vel resoluto & paralytico musculo lato, cuius officium est præter cætera palpebras demittere.

Pestiferum] Collapsis naturæ præsidiis, & viuacitatis extinctione à febre tabifica & colliquante.

MALA EST ETIAM OCVLORVM PERVERSIO] *Ex lumborum anadrome oculorum illæsis, malum denunciat.* Commemorata autem signa omnia sunt exitialia, nisi sint à perturbatione critica; aut peculiari natura & consuetudine; aut à fugaci causa, vt vigiliarum, inediæ, profusioris alui. Sed ea quæ his de causis orta sunt, vno die finiuntur.

5. Ὀφθαλμῶν ἔρευθος ἀπυρέτῳ γινόμενον, κοιλίης πονηρίην χρονίην σημαίνει.

Oculorum rubra suffusio, febris experti, diuturnam ventris afflictionem denunciat.

HACTENVS de oculorum affectionibus quæ cum febre sunt, neque ex perturbatione critica, aut peculiari cuiusque natura, aut etiam fugaci causa ortæ putantur: sed à calamitosa vi febris cum virium infirmitate coniuncta. Nunc de iis quæ in vacatione febris solæ existunt, cuiusmodi est oculorum rubor ita descriptus.

OCVLORVM RVBRA SVFFVSIO] Ex capite fusa per seri cuiusdam substillum quod in oculorum densitate subsistit: non autem eximia illa coloratio & prærubra inflammatio sicca, quæ fæces vetustas subsistere, & irregularem diætam testantur; siue sit perturbatio tunicæ adnatæ, siue τράχωμα, i. *asperitas* palpebrarum, siue epiphysis, σκλήρωσις [?], aut sycosis; qualia sunt repleti capitis catarrhoica symptomata, ex diuturna tempestate austrina quam excepit aquilonia, vnde ὀφθαλμίαι ῥοώδεες, λημίαι σμικραί. (Coac.5. cap.5.2.; 2.Epid.)

FEBRIS EXPERTI] Vt illa suffusio non sit tabificæ febris symptoma, non etiam signum perturbationis criticæ, quod, præter cætera, maximam vim habere dicitur ad hæmorrhagiam. (prorr.56.s.3.1.)

DIVTVRNAM VENTRIS AFFLICTIONEM DENVNCIANT] Vt enim rubor narium signum est liquidioris alui: sic & rubra oculorum suffusio febris experti. Nam quotiescunque nimia seri abundantia natat caput, idem his vsuuenit quod balbis quos maximè longa exercent alui profluuia. In promptu causa est, quia cùm seri prolapsu ventriculus affligitur, profluuium alui cietur. Extitisse multi leguntur historia 2. 1. Epid. quibus post inueterationem ophthalmiæ fluentis, *sub æstatem facta est lienteria, vel etiam tenesmus, diarrhœa biliosorum tenuium, multorum, crudorum, mordacium, nonnullis aquosorum.* Porro Græcum illud πονηρίην χρονίην, diuturnam ventris afflictionem Latinè expressimus, in qua liquidis excrementis cum molestia & offensione fertur aluus. Quod enim de liquidiore aluo scripsit in aph. & Coac. idem in eam sententiam per afflictionem explicauit. Hippocratis verba hæc sunt. *Quicunque in febribus vndecunque sanguinem liberaliter profuderint, iis, cùm refectioni studere cœperint,* κοιλίαι καθυγραίνονται. In prorrh. scripsit in eandem sententiam, πονηρεύονται. Vide Galeni comment. (Coac.6. cap.5.lib.2.; aph.32.6.; aph.27.4.; Coac.159. lib.1.; pror.30.s.3.1.)

6. Αἱ περὶ ὀφθαλμὸν ἐπαναστάσιες, ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι κοιλίην καταῤῥηγνύουσιν.

Quæ circum oculos assurgunt pustulæ, dum refectioni opera datur; aluum prorupturam ostendunt.

QVONIAM ita comparata est naturæ ratio in omnibus qui nuper morbo defuncti sunt, vt aluus eorum pigrior sit in concoquendo, siue illius segniciei causam dederit sanguinis liberalior euacuatio; siue diuturna officij vacatio, quòd febre vigente, potiùs in curationem illius incumbendum erat, quàm refectioni studendum: vnde adeo fit, vt propter imparem necessitati commoditatem, aluus collapsa siccior & immemor sui officij, cum paupertate caloris natiui, nec medici, nec ægri votis respōdeat, dum refectioni opera datur, exacto iam morbo, aut certè affecto. Quæ causa est cur in ventriculo cruditati sit locus, symptomatúmque huius prognoseωs consecutio. (part.3.6.Epid.)

QVÆ CIRCVM OCVLOS ASSVRGVNT PVSTVLÆ] Quæ sunt epiphyses palpebrarum foris & intus pullulantes, visioni maximè officientes, quas prisci medici σῦκα vocabant, Galenus autem ἐπαναστάσεις ὀχθώδεις. (sect.3.3.Epid.)

DVM REFECTIONI OPERA DATVR] In permolesta ventriculi conuersione ab ocio ad negocium, necnon in caloris natiui paupertate, quam vel euacuatio liberalior, vel ardor febrilis inuexit; tum etiam collapso habitu ex officij quotidiani vacatione. Quæ consideratio vniuersalis & particularis naturæ, eò præceptorem adduxit, vt si pleuritis sua sponte quieuerit, ptissanam solidam pleniore manu exhibendam putarit; sin autem artificio medici curationem receperit, cremorem ptissanæ, & parciore manu. (2.acut.)

ALVVM PRORVPTVRAM OSTENDVNT] Seri prolapsu, & fatiscente aluo. Nam quibuscunque liberalior sanguis vndecunque profluxit, iis, cùm refici cœperint, aluus liquidior cumulatè ducitur. Et, *Oculorum rubra suffusio, febris experti, diuturnam ventris afflictionem ostendit.*

Ἐπὶ ὀμμάτων

7 Ἐπὶ ὀμμάτων διαστροφῇ κοπώδει, πυρετώδει, ῥῖγος ὀλέθριον· καὶ οἱ κωματώδεες ἐν τουτέοισι· κακόν.

Si ad peruersionem oculorum, laborioso febricitanti rigor accesserit; perniciosum. Tum comatosi in his grauißimum habent malum.

HÆC PROGNOSIS in prorrhetico iisdem exarata literis continetur, in cuius explicatione, tam perspicua est Galeni oratio vt facilè omnem dubitandi occasionem tollat de structura & connexione vocum illarum, πυρετώδει & κοπώδει. Hoc spectat igitur Galeni oratio, vt intelligamus eò peius res ire, quò plura symptomata lumen suum ostendunt, ac plures partes labefactatæ sunt. Etenim peruersio oculorum, febris, lassitudo vlcerosa, rigor & coma, eiusmodi sunt vt nihil necesse sit ea simul existere, cùm ipsa per se singula sufficiant ad exterrendum. Sed tamen pestiferæ sunt perenni generatione & propagatione in corporibus nostris causæ, vnde symptomata illa veniunt quæ causæ illius morbificę & partis obsessę propria, & simul consectaria esse solent. prot.37.l.2.1.

Ergo. SI AD PERVERSIONEM OCVLORVM] Fixam & stabilem, quam vel vnius partis oculorum facit conuulsio, vel antagonistæ exolutio, ἴλλωσιν Græci vocant. De qua illud perceptum extat Galeni. *in vniuersum, oculorum distorsio (per distorsionem autem explicat illud, dextro illosus fuit) bono signo non est, siue ab excursu lumborum, siue quomodocunque fiat.* hist.8.f.2. 3.Epidem.

LABORIOSO] Lassitudine scilicet vlcerosa, quæ, vt phlegmonosa, etiam dementiæ opinionem facit; nunquam verò tensiua. prot.4.l.2.

FEBRICITANTI] Vt illa peruersio accidat propagatione causæ morbificæ à lumbis ad caput, vnde symptomatum amplificatio; non autem per transitum criticum, qualem expertus est homo ille qui in Dealcis horto iacebat. hist.1.f.3. 3.Epidem.

RIGOR ACCESSERIT] Frustra citatus è venis, non ab vlla parte vomicam habente; vt symptomaticus ille rigor frustra citatus trãslationem faciat ad diaphragma & caput. *Est enim rigorum ex dorso vis, quàm aliorum acerbior.* 11.Coac. 1.lib.

PERNICIOSVM] Quoniam ad partis nobilissimæ, i. cerebri oppressionem, accessio fit perpetuæ translationis ab orgasmo. sect.3.6. Epid.

TVM COMATOSI IN HIS GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Nec solùm comatosi, verùm etiam phrenitici, atque fanatici, pro varia morbifici humoris conditione. Nam eorum qui sursum ad caput feruntur humorum; tenues quidem & efferi, vel hæmorrhagiam cient, vel dementiam adferunt; crassi autem cum biliosis mixti, κῶμα ἄγρυπνον; frigidi verò ipsi per se, κῶμα ὑπνῶδες & surditatem. Omnia autem symptomata per symptomaticam translationem orta, sunt indigenis longè peiora: quoniam ad præparationem suscipientis causæ accedit vis efficientis, vnde magnorum malorum, & inter illa eximiorum consecutio adferri solet.

8 Ὀφθαλμιῶντι ἀνδρὶ, πυρετῷ ἐπιγενομένῳ λύσις· εἰ δὲ μή· κίνδυνος τυφλωθῆναι, ἢ ἀπολέσθαι, ἢ ἀμφότερα.

Lippienti viro superueniente febre, lippitudinis exolutio: sin minus, cæcitatis aut mortis, aut vtriusque periculum est.

ENIMVERO pleraque mala superueniente febre sanescunt, quæ ipsius primigeniæ consectaria esse solent: quemadmodum multa existunt quæ febris finem adferunt, quibus ipsa remedio est, aut ægris damnosa, prout κατὰ λόγον ἢ παράλογος se habet. Quartana sanat epilepsiam: tertiana exhaurit & sistit catarrhum. Eadem adolescentes facit incrementis augescere. Si quis ebrius repentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi superueniente febre vocem recipiat. Melius est febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri. Sanè quidem febris conuulsionem exoluit, si acuta sit, nec priùs extiterit; aut certè si fuerit, exacerbationem habeat: alioqui febris conuulsioni impar, ipsam calamitosiorem & contumaciorem efficit ad exoluendum. Nam τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρέξαντα χρονίως ὀλέθρια, i. *Apoplexia repentè orta, lenta superueniente febre, mortifera.* Contrà conuulsio febre excluditur, quæ aut eodem febris die, aut postridie, aut etiam perendie incidit. prot.50.lib.2. 263.Coac. 1.lib.

Ergo. LIPPIENTI VIRO] Cuius oculi sunt inflammatione obsessi, vel sanguinis in tunicam adnatam, vel acerrimi seri affluxu, per orgasmum, exclusionem, & attractionem. Ὀφθαλμιῶντι autem nomen simpliciter vsurpatum, æquè pertinet ad mulieres atque ad viros; quemadmodum & illa in genere masculino expressa. Ὀφθαλμιῶντι ὑπὸ τῆς διαρροίης ληφθῆναι ἀγαθόν, & ὁ τμέω ὑδερικὸν τοῖς λιθιῶντας. &c. Nam & mulieres ophthalmia laborant. Eædem sunt etiam calculosæ. Cur autem *lippienti* adiunxerit illud, *viro*, non hercule inuenio, nisi quis fortè dicat acriora esse omnia febris & ophthalmię in viris, quàm in mulieribus: sed hoc non satis est. Dicam quod sentio, hanc prognosin breuiarium esse cuiusdam historiæ aph.18.6. & in iureiurando.

cuius Hippocrates fuit testis oculatus, quam nondum inuenire potui.

SVPERVENIENTE FEBRE] Non quidem per propagationem causæ ophthalmicæ, sed propriæ generationem; vnde superuenit febris quæ antè non fuit, sicut in conuulsione diximus.

LIPPITVDINIS LEVATIO] Exudante sero acerrimo quod in pericranio stabulatur, & substillum perenne habet in oculos; aut etiam dissipato humore crasso qui oculorum venas replebat: non secus atque meri potione discutitur; vnde solennis ille aphorismus. *Dolores oculorum potio meri exoluit.* aph.31.6.

SIN-MINVS] i. Si nihil opis attulerit ipsa febris, nec intus foras morbificum humorem moueat per sudorem; nec foras introrsum, vt per liberalem hæmorrhagiam: sed orgasmum faciat in partem afflictam.

CÆCITATIS, AVT MORTIS, AVT VTRIVSQVE PERICVLVM EST] Cæcitatis quidem, per luminis oculorum proprij profligationem, humoris crystallini ἀμαύρωσιν, & pupillæ ipsius præstrictionem; ab inflammatione prægrandi, propter assiduam materiæ ad oculos μετάστασιν, vnde fit χύμωσις. Non minùs enim terrifica est catarrhi per febres conditio, quàm sperabilis exolutio.

AVT MORTIS] Calamitosa vi febris quæ cernitur in venenata qualitate, ardore, & translatione symptomatica. Quemadmodum enim dolores hypochondriorum inflammationis expertes, superueniente febre, sedantur: sic quæ ex hypochondriorum doloribus febres nascuntur, pestiferæ. aph.40.6.& in prorrh.

9 Οἷσιν ὀφθαλμιῶσι κεφαλαλγίη περιγίνεται, ἢ παρακολουθεῖ χρόνον πουλιὺ· κίνδυνος τυφλωθῆναι.

Quæ lippitudinem anteiuit cephalalgia, aut insecuta firmiter fixa hæret; periculum cæcitatis adfert.

QVEMADMODVM coryza, i. catarrhus, isque ferinus, & sternutatio; siue ante pulmonis mala regnarit; siue iis iam ortis superuenerit, ipsos pulmonarios in discrimen vitæ adducit, facitque vt spes in angusto sit restituendæ salutis: ita cephalalgia firmiter fixa quæ lippitudinem vel anteiuit, vel consecuta est, periculum cæcitatis adfert. Sed calamitates coryzæ, & sternutationis crebræ in peripneumonicis, loco explicabuntur. Nunc de cephalalgia ophthalmiæ socia, quæ illam societatē iniuit per transitum aut progressum, ad huius prognoseως demonstrationem dicamus cuiusmodi sit, & quamobrem ab ea cæcitas in metu esse possit.

Ergo. CEPHALALGIA] Prægrandis scilicet atque intensa, quam facit indigena causa multa & acris, vel aliunde translata, temperamentum & complexionem capitis multùm diúque alterando, & continuitatem lacerando; idque cùm aliarum capitis partium, tum maximè vtriusque meningis, cum desperabili hemorrhagia, suppurato, abscessu, quibus exolui solet, nisi fortè cephalalgicum ante vigesimum diem ad exitium præcipitarit.

aph.10.6.& 13.Coac.cap. 2.2.lib. QVÆ LIPPITVDINEM ANTEIVIT] Humoris prolapsu in oculos, quem neque vacuauit hæmorrhagia; neque expuratum per nares; nec sputa crassa, odore carentia: nec vlcusculorum vbertas; nec alui profluuium.

AVT INSECVTA FIRMITER FIXA DIV MANET] Quia post vigesimum diem sperabilis non est hæmorrhagia, per quam cephalalgiæ molestia ægri defunguntur, quando ea incidit primis periodis: nec verò cephalalgici eo naturæ beneficio gaudent, quod expectandum præcipitur in ea prognωsi. *Quibus cephalalgicis firmiter & acriter caput dolet, vnáque oculus multùm rubet, sanguis profunditur.* 7.Coac. cap.1.2.

PERICVLVM CÆCITATIS ADFERT] Qualis oculorum πήρωσις etiam melancholicis in metu esse solet; de qua illud præceptum legimus, aph.55.6. Deniq; omnis ophthalmia quę perennem habet humoris generationem & affluxum, vt in cephalalgia cōtumaci, metum adfert cæcitatis: quod in puella quadam nuper vidimus, quæ cùm menstrualis esset ac succi plena, nec ei menstrua responderent, post inueterationem cephalalgiæ, occæcata est.

10 Ὀφθαλμιῶντι διάρροια ἀπὸ ταὐτομάτου· χρήσιμον.

Quæ lippienti sponte diarrhœa cietur; salubris.

EA DEMVM lege naturæ suscipitur vacuatio, qua morbificus humor excluditur conuenienter & dignè per liberalem & liberam excretionem, vel per abscessum αἰτίρροπον in ea parte obortū, quæ omnino sit capax humoris morbifici. Melior est autem excretio quàm abscessus per decubitum. Sed ea excretio salubritati corporis accommodatissima est, quæ morbi cuiusque propria esse dicitur, in specie, materia, & subiecto: cuiusmodi est diarrhœa lippientibus, sponte naturæ ducta.

Ergo. LIPPIENTI] Ophthalmia laboranti, quam genuit acerrimi seri affluxus è cerebro vel dura meninge; siue illa sit primigenia, vel à spiritu, vel à diæta, vel ἀπὸ τῶν ἐόντων; siue præuiam habuerit cephalalgiam firmiter fixam quæ adfert periculum cæcitatis, ὅτι τὰ ὄμματα πηροῦνται ὑπὸ φλέγματος καθαπείξαντος, 1. περὶ νούσων.

ἐξαρνε, i. oculi mutilantur decubitu pituitæ.

DIARRHOEA] Alui profluuium, in quo liquidis & subrubris excrementis fertur aluus, rarò & multùm, cum abdomine molliter constituto, solido, & succi pleno; tum crassescente paulatim humore prorupto.

SPONTE] Non ope, nec artificio medici, nec etiam vlla incidente extrinsecus causa; vt vitio diætæ, aëris inclementia, ventris afflictione, quam paulò antè nominauit ταραχὴν τῆς κοιλίης. Quamuis autem illud, ἀπὸ ταυτομάτου, per illud, *sponte*, philosophorum stomacho arrideat; tamen quoniam tum hîc, tum alibi commodo ægri suscipitur atque perficitur; ideo naturæ magisterio fieri idipsum diximus, quod non fit μάτην, vnde ταυτόματον deductum esse nonnulli voluerunt. Quicquid enim sponte sua, frustra non fit, nec temerè; naturæ imperio tribuendum putamus, quæ nihil facit μάτην. Atque ταυτόματον illud, vel αὐτομάτως, vel ἀπὸ ταυτομάτου, opponitur τῇ προαιρέσει: ita tamen vt προαιρέσεως nomen latiùs vsurpatum complectatur ea quæ foris incidunt, quo iure, quáque iniuria; vt in illo. Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι· τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβὸς ῥῆξιν σημαίνει. i. *Qui sanguinem sponte meiunt, illis rupta est in renibus vena.* Vide Galeni cōment. Ne longū faciā, extat locus apud Hippocratem, qui apertissimè planissiméq; explicat quid & cuiusmodi sit τὸ ἀπὸ ταυτομάτου. Τάδε δὲ τάδε ἀπὸ ταυτομάτου γίνονται, τά τε κακὰ, καὶ τὰ ἀγαθά· ἡ κοιλίη ταραχθεῖσα ὑπὸ πλευρίτιδος ἐχομένῳ, ἢ περιπνευμονίης, ἢ ἐμπύῳ ἐόντι· κακόν. i. *Sponte hæc bona maláque contingunt; alui perturbatio pleuriticis, aut peripneumonicis, empyicis ve; malum.* Contrà ὑφύδρῳ, καὶ σπληνώδει, ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ, ταραχθεῖσα ἡ κοιλίη ἰσχυρῶς· ἀγαθόν. i. *Aquoso, lienoso, leucophegmatiæ; aluus perturbata, bono est.* Deinde subiungit. Τὰ γὰρ τοιαῦτα δι' οὐδεμίαν οὔτε ἀμαθίην, οὔτε σοφίην τῶν ἰητρῶν γίνεται, καὶ οὐ γίνεται· ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου, καὶ ἐπιτυχίης γινόμενα, ὠφελέει, καὶ βλάπτει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, i. *Hæc enim à nulla pendent medicorum sapientia aut insipientia: sed casu & fortuitò contingentia, lædunt eadem & non lædunt.*

SALVBRIS] Non quidem signo, sed causa: quòd ea diarrhœa nimiam praui humoris vacuet abundantiam atque reuellat. Idem quoque fit artificio medici ad imitationem naturæ comparato, per clysteres, & purgantia medicamenta.

II Ὀμμάτων ἀμαύρωσις, καὶ τὸ πεπηγὸς, καὶ τὸ ἀχλυῶδες· κακόν. malè etiā ἀχλύω.

Oculorum hebetudo, cōcretio, et caligatio; denunciat graue malum.

EXPLICATA est comment. nostris ad I. huius cap. in qua recensetur catalogus ocularium affectionum quæ cum febre sunt.

12 Ὀμμάτων ἀμαύρωσις ἅμα ἀψυχίῃ· σπασμῶδες συντόμως.

Obscuratio oculorum cum exolutione, citam conuulsionem ostendit.

HVIVS prognoseωs demonstratio debet mandari literis ex comment. Galeni ad illam prorrhetici, quæ sic habet. *Quinetiam ceruicis & dorsi oborta refrigeratio, conuulsifica est: quòd si præterea vrinæ fundantur spumantes, vnáque fuerit animi exolutio, & oculorum obscuritas; conuulsionem testantur.* His ita constitutis. pror. 10. f. 3. 1.

OBSCVRITAS OCVLORVM] Non quidem à caligatione, sed ab exhausto humoris crystallini, & spiritus visifici, atque splendoris oculorum proprij extinctione, quam siccitas ipsa fecit à febrili ardore: siquidem illa obscuratio præuias habuerit conuulsificas causas, nempe ceruicis & dorsi refrigerationem cum vrinis spumantibus; quæ sunt profectò iustissimæ conuulsionis causæ. Nam *frigus posteriorum est conuulsificum*: maximè verò in causonibus, quando & sæpe & frustra venit, ac viribus ægri iam fractis. Vrinæ verò spumantes siue liquantur, siue à perturbatione flatulenti spiritus eiusmodi sint; vtrouis modo semper conuulsionis futuræ opinionem faciunt. 7. Coac. 1. lib.

CVM ANIMI DELIQVIO] Non quidem syncope quæ cordis propria est; quæque in præcipiti virium omnium lapsu consistit: sed in lipopsychia, aut καταχρηστικῶς dicta lipothymia, per quam significatio fit infirmæ facultatis animalis: sicut etiam per oculorum ἀμαύρωσιν. pror. 20. f. 3. 1. aph. 23. 1.

CITAM CONVVLSIONEM OSTENDIT] Vel conuulsionem in propinquo esse testatur: quia præuiarum conuulsionis causarum vis primùm lucet in spiritus animalis dissipatione, vnde lipopsychia; & instrumentorum cerebro vicinorum atque cōmunium consumptione, vnde non solùm ipsa conuulsio, sed etiam cita mors venit.

13 Ὀφθαλμῶν ὀρφνότης ἐν ὀξεῖ, καὶ κίνησις ὀξείη, καὶ ὕπνος ταραχώδης, ἀγρυπνίη, ποτὲ δὲ καὶ αἱ στάξιες ἐκ ῥινῶν [σπασμώδεα.] malè ἐρθότης. deerat.

Oculorum caligo in morbis acutis, citáque huc illuc conuersio, turbulentus etiam somnus, vigiliáque ipsa, nonnunquam verò & sanguinis substilla è naribus; conuulsionis prænuncia.

QVEMADMODVM partium posticarum frigus sæpe & frustra obortum, fractis iam ęgri viribus; vrinæ item spumantes, maximam vim habere dicuntur ad conuulsionem ciendam: sic irrita vis eorum nihil efficeret, nisi eam suscipientis causæ præparatio ad efficiendum adduceret. Sed ea suscipientis causæ præparatio potissimùm cernitur in signis earum partium quæ sunt propinquæ atque communes foco & domicilio ipsius conuulsionis. Est autem cerebrum, in quo etiam signa sunt epigenomena & epiphænomena futuræ conuulsionis. Oculi verò, societatis & vicinitatis iure, omnium facillimè certissiméque cerebri afflictionem testantur. Quæ omnia in hac decisione his literis continentur.

OCVLORVM CALIGATIO] Quam facit impuritas & obtenebratio, vel spiritus visifici & proprij oculorum luminis, vel humorum τὰ ὁρατὰ, i. *aspectabilia* excipientium; vt in iis veluti caliginis cuiusdam suffusio esse videatur, tum ipsis ægrotis, tum medicis atque propinquis oculos intuentibus. Conuenienter autem reposita esse mihi videtur ὀρφνότης, & expuncta ὀρθότης: quoniam si ὀρθότης oculorum sponte nostra constituta sit, οὐδὲν ἄτοπον, i. *nihil absurdum*. Sin autem ἀπροαιρέτως, nec naturaliter, erit quidem indecora atque terrifica. Verùm si eiusmodi sit resolutione omnium ocularium musculorum: nihil ostendet conuulsificum. Quòd si eadem sit oculorum ὀρθότης quæ πῆξις, i. *concretio*; certum est ipsam in pari conuulsione positam esse ocularium musculorum. Sed de fixis oculis paulò antè scripsit in illo.

11.Coac. huius cap. Ὀμμάτων ἀμαύρωσις, καὶ τὸ πηκτόν. Præterea quomodo simul existere possunt immobiles fixíque oculi, & ij qui crebrò huc illuc voluuntur? Quòd si quis obiiciat τὴν ὀρθότητα idem hoc loco significare quod oculorum θράσος, quod est phreniticum & conuulsificum; sciat is velim me istam ferocitatem agnoscere potiùs in torua conuersione, vel potiùs coniectione oculorum, quàm in rectitudine ipsa. Nam & Agamemnona sic intuitum legimus vatem Calchanta. Et cùm ille responso Calchātis irarum fluctuasset æstu, καὶ ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην: paulò pòst ad Calchanta conuersum, & oculos in eum coniicientem ita describit Homerus. Κάλχαντα πρώτιστα κάκ' ὀσσόμενος προσέειπε. Vbi Eustathius illud, κάκ' ὀσσόμενος, δεινὸν καὶ ὀργίλον ὑποβλεπόμενος interpretatur. Sed furibundæ Didonis, & cœptis immanibus efferæ contra Æneam, clarissima est illa ferocitatis in oculorum aspectu descriptio apud Virgilium.

Talia dicentem iamdudum auersa tuetur,
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis, & sic accensa profatur.

Huc accedit, quòd omnis dissimilitudo morum quam ferocitas ipsa denunciat, in nullum aliud delirij genus cadit quàm in phrenitidem. Fuisset igitur philosophicum magis, rectitudinem oculorum, quam, si diis placet, ferocitas facit; potiùs videri phreniticam, quàm conuulsionis prænunciam, aut conuulsificam: iuxta illud, ὄμματος θράσος παραφρενιτικόν, i. *oculi ferocitas phrenitica*. part. 3. sect. 1. 6. Epidem.

IN MORBIS ACVTIS] Et inter eos qui sunt eximij celeritate & vehementia, vt febres ardentes, quarum ardore natiuus calor, & spiritus profligantur; cerebrum exarescit; & symptomatica humoris efferi translatione affligitur.

CITVSQVE HVC ILLVC CONIECTVS] Quæ affectio, tremoris propria est; vt concretio conuulsionis, si caui sint oculi; sin autem exerti, paralyseωs. Atqui tremor ille in morbis acutis, suapte natura, quæ in siccitate consistit, & successione delirij, citam mox adfert conuulsionem.

TVRBVLENTVS ETIAM SOMNVS] Perculsa mente, delirióque proxima: ob eam sanè causam, quòd cerebro malè morato, maléque constituto, anathymiasis fumida vim adferat, potiùs quàm consolationem.

VIGILIAQVE IPSA] Quòd in summa dormiendi necessitate, non est par conciliandi somni commoditas, quam suppeditat vaporis somniferi suauitas, bona cerebri temperies, cum animi tranquillitate coniuncta.

NONNVNQVAM VERO, ET SANGVINIS SVBSTILLA E NARIBVS] Quæ sunt omnino praua, vt cæteræ omnes causæ indicatoriæ paucæ: præsertim si sanguis substillans, qualitate & substantia in vitio sit, idque die critico. Scitum est illud. *Exigua sanguinis stillicidia, sinistræ sunt crisis, aut planè mortifera.* 61. Coac. 2. lib.

CONVVLSIFICA SVNT HÆC] In morbis scilicet qui inter acutos eximij sunt vehementia & celeritate, vt febres ardentes, in quibus si luceant commemorata symptomata quæ in cerebro & à cerebro nata spectantur, conuulsionem affuturam testantur.

14 Πρὸς ἁφὴν μὴ περικαέες· φρενιτικοὶ γίνονται· καὶ μᾶλλον ἢν αἷμα μὴ ῥύῃ.

Qui ad contactum minimè sunt æstuosi; euadunt phrenitici, magísque si sanguinem non profundant.

FVIT HIPPOCRATIS consuetudo & institutum explorandi manu qualitates corporum cuiusmodi essent, in calore, consistentia, mole; vnáque micantium arteriarum pulsus. Eam explorandi rationem sæpe nominauit πρὸς χεῖρα, i. *ad manum*, vt in illo. Οἱ πυρετοὶ πρὸς χεῖρα οἱ μὲν δακνώδεες, οἱ δὲ πρηέες, i. *Febres ad manum mordaces nonnullæ, nonnullæ mitiores.* Et alibi. Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναβλύοντες, κακόν, i. *Qui ad manum exiliunt, malo sunt loco.* Hîc autem vocat πρὸς ἁφὴν, quòd tangendi vis per vniuersum diffusa corpus, maximè

4. Epid. 63. Coac. 2. lib.

maximè lucet, splendètque in manu.

Ergo. QVI AD CONTACTVM MINIME SVNT ÆSTVOSI] Tales in prorrhetico nominat καυστικοὺς, ἀκρίτως περιψύχοντας, i. *æstuantes, iniudicatò perfrigeratos*: vt qui causone, aut lipyria laborant. Περικαέσι autem opponuntur τοῖς περιψύχοισι, vt patet in illo. Οἱ καυστικοὶ, ἀκρίτως περιψύχοντες, διὰ τάχεος περικαέες, i. *Ardentes, iniudicatò perfrigerati, mox rursum incalescentes.* Cætera perspicua sunt.

DE LINGVA, ET RELIQVIS ORIS PARTIBVS.

ΓΛΩΣΣΑ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν πεφρικυῖα, τῷ δὲ χρώματι διαμένουσα, περιιόντος δὲ τοῦ χρόνου τραχυνομένη, καὶ πελιαινομένη, καὶ ῥηγνυμένη, θανάσιμον. σφόδρα δὲ μελαινομένη, ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κρίσιν γίνεσθαι δηλοῖ. Χαλεπωτάτη δ᾽ ἐστὶν ἡ μέλαινα, καὶ χλωρή. Cap. VII.

1 Lingua autem quæ initijs morborum rigidiuscula est, sed in calore manet, labentibus inde diebus exasperatur, liuescit, & fit hiulca; mortifera. At verò quæ multùm nigrescit, intra decimumquartum diem crisin fore ostendit. Ac certè calamitosissima est nigra & virulenta.

MAGNA SVNT argumenta quæ ex qualitatibus & actionibus linguæ petuntur, cum perspicientia causarum res illas efficientium; ad cognoscendum & prædicendum quid cuique euenturum sit in morbis acutis. Est enim lingua sermonis organum, & gustatus. Eadem duabus explera partibus quas linea mediana coniungit: vtraque autem spógiosa triplici contexta fibrarum seu villorum genere, tenui membrana contegitur; quam accipit partim à gula, partim à gutture; vnde cum illis societatem iniuit: sed propriam habet à neruo quartæ ac tertiæ coniugationis ad gustus rerum omnium saporatarum; quemadmodum & musculos nouem habet motuum variorum ministros ad sermocinandum, quorum alij à stylloide, alij ab hyoide & cornibus eius, alij à maxilla inferiore & mento exorti, optima conspiratione atque consensu linguæ inseruiunt. Erit igitur lingua naturaliter constituta, quæ in sermone atque gustatu similis est bene valentium, & potissimùm sui, nec vllo modo à se mutata est in colore, charactere, & mole. Sin autem in vitio sit, ea profectò mala ostendet quæ in his decisionibus recensentur, quorum singula cuiusmodi sint, & quorsum appareant; ex causarum cuiusque perspicientia explicabuntur.

LINGVA AVTEM] Ac si diceret; loco de lingua dicendum: Sed illud, *autem*, in omni philologia, institutæ rei præsentis cum superiore connexionem ostendit.

QVÆ INITIIS MORBORVM RIGIDIVSCVLA EST] Prima periodo, quæ primo absoluitur morbi quaternario, est φρικώδης, vel φρίκην habet, ab inchoata inæqualitate quæ pristinam sustulit læuitatem; quam φρίκην communis tunica linguæ siccior facta, obduxit. Solenne est illud Hippocratis. Τὰς φωνὰς οἱ τρηχέας φύσει ἔχοντες, καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες, καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νούσων φαίνονται, i. *Qui vocem asperam edunt, & quibus est subaspera lingua, & quæcunque similes his à morbo asperitates.* Itaque lingua φρικώδης vel ὑποπεφρικυῖα, i. *rigidiuscula*, nihil aliud est quàm aspera, cuius asperitas in minutissima inæqualitate consistit: quemadmodum Galenus explicat comment. ad part. 18. sect. 3. 6. Epidem. Atque eam minutissimam inæqualitatem comparat ponto, cùm primùm flante Zephyro, pristinam sui æquoris in tranquillitate positam læuitatem amittit, ac velut perhorrescere incipit. Multùm igitur differt lingua φρικώδης ab ea quæ dicitur πεφρυγμένη; multùm etiam τὸ φρικῶδες à μαρασμῷ περιφρυγής, i. *consumptione retorrida.* Quòd autem morborum initiis eam φρίκην notabilem esse dixerit, eò certè fecit, quia quibuscunque ardenter febricitantibus nulla vitæ salus sperabilis esse solet, eius desperatæ salutis signa potissimùm cernuntur ineunte morbo, qualia descripsit Hippocrates historia 3. vniuersali 1. Epidem. Quòd si quis obiiciat, Nicodemum Abderitam præclarè & fœliciter morbo defunctum esse, cui febris statim initio, lingua perusta visa est; sciat is velim, pepasmo & excretione febrem minuisse, & læuitatem linguæ restitutam fuisse. Hîc autē prauitatis accessio docetur in signis quæ sunt ardentium febrium συνεδρεύοντα & in lingua vires acquirunt eundo. 4. acut.

SED IN COLORE MANET] Gemino scilicet, qualis est subrubens in lingua naturaliter constituta. Ac si diceret; quamuis lingua rigidiuscula sit, retinet tamen decorem coloris natiui, quoniam fucata non est fuligine, nec etiam perfusa humoribus qui stabulantur ἐν τοῖς κοινωνοῦσι, i. in partibus quæ commercium habent cum lingua: cuiusmodi sunt pulmo, ventriculus, venæ hypoglottides, cere-

brum quoque ipsum. Quinetiam à matrice lingua ipsa fucatur. Præter hæc, aliunde nusquam. Est enim catholicum illud Hippocratis. Γλῶσσα ὁμόχροος τοῖσι προσιοῦσι· διότι ταύτῃ γινώσκομεν τοὺς χυμούς, i. *Lingua profusibus est concolor: proptereáque ab ea humores innotescunt.* Vbi Galenus τοὺς προσιόντας interpretatur, ea quæ veniunt à ventriculo, vel à venis nutritioni dicatis; quibus & cerebrum adiungendum putauimus, pulmones, & ipsam matricem. Nam quod idem scripsit, colorationem linguæ denunciare humores quorum magisterio corpus tenetur; pertinet ad explicationem illius theorematis quod paulò antè posuit, γλῶσσα οὖρον σημαίνει, i. *lingua vrinam indicat.* Ad cuius theorematis demonstrationem Galenus hanc distinctionem apposuit. Τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλώματα· τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης σημεῖα. *Signorum*, inquit, *prædictorum, res ipsæ omnino consectariæ sunt: non autem rerum necessariò signa ipsa.*

LABENTIBVS INDE DIEBVS] Exacta scilicet prima periodo quæ quatuor diebus absoluitur. Sic enim Hippocrates προϊόντας χρόνους vocare solet, inoffensam quatuor morbi temporum successionem; sicut & quatuor anni temporum, veris, æstatis, autumni, & hyemis anniuersariam vicissitudinem: vt si quis totam exegerit hyemem in sicca tussi cum raucitate coniuncta, nisi ἐν τῷ προϊόντι χρόνῳ, i. *secuto vere* quiescat; alteram experitur tabis differentiam.

EXASPERATVR] i. Quæ ineunte morbo fuerat περιεχύθη ex minutissima inæqualitate, & inchoata asperitate à siccitate membranarum quas partim accipit à gula, partim à gutture; nunc tactu & visu percipitur πεφρυγμένη, i. perusta & quàm asperrima; glandularum saliuam affundentium, & venarum hypoglottidum nimia siccitate.

LIVESCIT] Tum per ἐκχύμωσιν ἢ ναυσίωσιν, i. *effusionem vel nauseam*, venarum virulentarum; tum per caloris viuifici paupertatem, penéque dixerim, extinctionem. Ac si diceret; lingua quæ prima periodo asperior facta, suauerubens apparuit, & pristinum decorem coloris retinuit; si progressu temporis, inualescente morbo, plumbea videatur, ac si eiusmodi sit viridi bile suffusa atque fucata, per continuitatem interioris tunicæ pulmonum & alui, à perenni generatione bilis, & perenni ad illas partes affluxu. Omnino enim tam variis coloribus lingua fucatur, ex varia coloratione humorũ atque vaporum ipsam fucantium. Est enim τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐοικός, i. *color humoribus similis.* Eius autem colorationis opportunitatem adfert linguæ ipsius mollitudo, & raritas, ac vasorum circumiacentium amplitudo.

lib. de humoribus.

ET FIT HIVLCA] Non secus atque hiulcatur pinguis terra quæ diuturna pluuiarum vacuitate, & solibus perusta exaruit, atque diuulsa est.

MORTIFERA EST] Propter μαρασμὸν περιφρυγῆ, quem ardor febrilis inuexit. Est autem μαρασμὸς περιφρυγὴς à febre ardente, irreparabilis; proptereáque funestus.

AT VERO QVÆ MVLTVM NIGRESCIT] i. Quæ saturato nigrore fucata est, vnáque multùm aspera vel hiulca; vt par sit ratio causæ nigroris & asperitatis; & ambo sint καυστικὰ symptomata conflagrantis incendio corporis, humorúmque æstu incandescentium.

INTRA DECIMVMQVARTVM DIEM CRISIN OSTENDIT] Quia febris διακαής, i. *perurens*, tam celeriter, támque vehementer mouetur, vt citam mortem adferat. Obseruabit medicus philologiam planè philosophicam in nomine crisis. Non ita pridem in theωria ocularium affectionum, crisis nomen, secundi iudicij significationem obtinuit; hîc autem sinistri: sed illic apposita fuit τῇ κρισίμῃ, hîc autem τῇ θανασίμῃ.

AC CERTE CALAMITOSISSIMA EST NIGRA ET ΧΛΩΡΗ] Hippocratis catholica hæc sunt de linguæ coloribus. *Lingua, inquit, serum denunciat.* Nam linguæ χλωραὶ sunt χολώδεες, i. *biliosæ*, rubræ à sanguine; nigræ ab atra bile; αὗαι, i. *albo fucatæ*, à perusta fuligine, tum à materna parte; albæ à pituita. Quæ cùm ita sint, facere certè non possum quin à Galeno dissentiam in philologia & philosophia colorationis illius quam χλωρὴν vocat Hippocrates. Fuit illud Galeni iudicium, linguam tum esse χλωρὴν quando fucatur bile, quam ipse nominat ὠχρὰν, eámque bilem omnium mitissimam esse, quòd aqueæ cuiusdam substantiæ sit particeps, proptereáque ἁπλῶς, i. *simpliciter & absolutè* bilem nuncupari; cætera autem bilis genera παρωνύμως sic appellari ξανθὴν, ἐρυθρὰν, λεκιθώδη, πρασοειδῆ, ἰώδη, μέλαιναν, καὶ ἄκρατον. Quod si verum est, non video cur eximia sit periculo lingua χλωρὴ, quam bilis mitissima, aut certè omnium minimè acris infecit. Sed audiamus Hippocratem qui nunquam aberrauit à scopo, ac stemus in eo quod ille sapienter iudicauit. Hippocratis verba hæc sunt. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, τὸ δὲ χολῶδες ἀπὸ πίονος, i. *Linguæ virides, biliosæ: biliosum autem à pingui.* At cuiusmodi sit bilis quæ gignitur ἀπὸ πίονος, idem clarissimè aperuit his verbis. Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθή· τὸ δὲ αἷμα, μέλαινα. i. *Ac quibus pingue, bilis flaua; quibus sanguis, nigra.* Constat igitur bilem flauam sobolem esse τοῦ πίονος. Sed eius bilis multi sunt gradus qui feruore illius assurgunt, & seri naturalis vacuitate. Huiusmodi sunt, æruginosa & vitellina. Nam si in secunda valetudine ἀπὸ τοῦ πίονος nascitur bilis flaua; ab illa exorta febris perurens, æruginosam procreabit. Verè igitur videor esse dicturus γλῶσσαν χλωρὴν, significare herbaceam. Est autem χαλεπωτάτη, i. *periculosissima.* Id enim significat τὸ χαλεπόν. Atque huius periculi citò incidentis causam explicat Galenus comment. ad prorrh. 10. f. 1. 1.

part.14.f.5. 6.Epidem.

part.3.f.6. 6.Epidem.

2 Γλῶσσαν παρὰ τὸ δίκρουν ὥσπερ σιάλῳ λευκῷ καταλείφεσθαι σημεῖον ἀνέσεως τοῦ πυρετοῦ, πάχος μηνύοντος τοῦ ἐπιγεννήματος, αὐθήμερον λεπτότερον

λεπτοτέρου δὲ, ἐς τὴν ὑστεραίην· ἔτι, λεπτοτέρου, τεταρταίην. Τὰ αὐτὰ σημαίνει ἐπ᾽ ἄκρην τὴν γλῶσσαν γινόμενα, ἧσσον δέ.

Lingua ad medianam lineam velut alba saliua peruncta; febris dimissionem denunciat, ídque eodem die, si quod superinducitur, crassum est; sin autem tenuius, postridie; quòd si etiam tenue magis, perendie. Eadẽ planè ostẽdũt quæ sunt eiusmodi in extima lingua, sed nõ ita certò.

VT FACIES cadauerosa ex fugacibus causis orta, vno die finitur, & intra vigintiquatuor horas initium habet ἐπανορθώσεως, i. *redintegrationis*, vt facies è tumescente residens; vox item blandior atque mollior, quæ fuerat antè rauca & aspera; spiritus rarior atque facilior, in quo summa erant omnia difficultatis & angustiæ; vt tandem oculorum nitor, quos impuritas magna fœdauerat, spem adferunt citæ & securæ crisis atque saluris. Sic lingua inæqualitate ob siccitatem aspera, & tetri vaporis, corruptíq; humoris infectione multùm fœdata; si ex hiulca fiat aspera, ex aspera rigidiuscula, ac tandem pristinam læuitatem & mollitudinem amissam recipiat; eadémque si progressus, vel potiùs, vt ita dicam, retrogressus faciat ex nigra in flauam, indéque in pallidam, mox in suauerubentem; sanè ex ea mutatione ac veluti retrogressu in suum decorem coloris natiui; pro metu sinistri iudicij, consolabitur medicum spe summa secundi. Quod Nicodemo Abderitæ contigisse legimus, cui ἀρχομένῳ, i. *febricitare incipienti*, lingua perusta visa est; conualuit vigesimoquarto. Quod etiã Larissææ virgini, quæ, ineunte febre καυσώδει, linguam habuit λιγνυώδη καὶ ξηρὴν, i. *fuliginosam & siccam*; restituta est die sexto. Erit igitur hoc ratum persuasúmque omnibus; symptomata febrium συνεδρεύοντα, partim medicos exterrere, partim etiam consolari, prout progressum habent in peius, aut retrogressum in melius; illic, παρὰ λόγον naturæ; hîc κατὰ λόγον ipsius, pepasmo & excretione in morbi exclusionem incumbẽtis. Planum id faciet huius prognoseως explicatio quæ est huiusmodi. lib. 1. progn. & 1. Coac. cap. 5. 2

LINGVA] Quæ visa est non ita pridem aspera & fœdo colore fucata.

AD MEDIANAM LINEAM] Quæ per mediam linguam excurrit, ligamentum acerrimi sensus ostentans, quamuis à larynge natum, quo bifida lingua connectitur, vestitur, munitur. Talem agnouit lineam Aristoteles in vtero, quam vocat δίκροαν ὑστέραν. in lib. περὶ κυημάτων legitur τὸ παρὰ δίκροαν. 1 de ortu animal.

VELVT ALBA SALIVA PERVNCTA] i. Delibuta humore albo, læui & æquali, ac velut spermatico; qualis est laudata vrinæ hypostasis. Eius autem saliuæ albæ significatio comparatur ex perspicientia extincti ardoris quo viscera conflagrabant, mitificati humoris morbifici, & succi alibilis inchoata assimilatione, vnde supersunt reliquiæ albæ: sicut in vrina hypostasis alba, læuis, & æqualis, perfecto pepasmo.

DIMISSIONEM FEBRIS DENVNCIAT] Non secus atque hypostasis alba; non minùs etiam quàm oculorum nitor qui ex antiquato liuore lucet splendétque; nec verò aliter quàm os humescens in sicca pleuritide. Non enim minora sunt argumenta futurarum criseων in qualitatibus corporum, quàm in pepasmo humorum morbificorum.

IDQVE EODEM DIE, SI QVOD SVPERINDVCITVR CRASSVM EST] Vt enim pepasmi perfectio celeritatem crisis ostendit: sic eius perfectionis nota certissima est crassitudo humoris quæ in mediocritate consistit, eáque crassitudo virtute naturæ perficitur quæ diffusa est per solidas partes vniuersi corporis.

SIN AVTEM TENVIVS, POSTRIDIE] Vt enim sunt gradus concoctionis: ita citò aut serò crisis ventura dicitur.

QVOD SI ETIAM TENVE ADHVC MAGIS] Vt inde maior cruditas significetur, ex contumacia materiæ, & caloris natiui infirmiore vi.

PERENDIE] Quia ex imperfecto signo tam cita crisis, atque perfecta, non est sperabilis.

EADEM SIGNIFICANT QVÆ SVNT EIVSMODI IN EXTIMA LINGVA, SED NON ITA CERTO] Quãuis enim extima lingua quæ adiacet primoribus dentibus, exuuium scabrũ, & fœdo colore fucatum prima deponat omnium linguæ partium: tamen quia longiùs abest à foco ardoris, ac ferè glandularum saliua madescit, non ab humore venarum mitificato, vt mediana linea: ideo non ita certò futuram crisin denunciat. Animaduertet autem medicus non eum describi humorem quo delibuta lingua in pulmonis inflãmatione apparet. Hæc autem decisio legitur in libro περὶ κρισίμων.

3 Γλῶσσα ξηρμώδης μετ᾽ ἐρυθήματος κατὰ ῥῖνας, καὶ κοιλίης ὑγρῆς, τῶν δὲ ἄλλων ἀσήμως ἐχόντων κατὰ πνεύμονα· πονηρὸν, καὶ ὀξείας καθάρσιας ὀλεθρίας σημαίνει.

Lingua tremula cum suffusione narium rubra, & liquida aluo, si nulla de pulmonibus significatio sit, graue malum denunciat, citásque purgationes perniciosas indicat.

VT LINGVA omnis cõtra naturam tremula, est multùm terrifica: sic eadem facit vt medicus toto corpore perhorrescat, quãdo ipsa cõtremiscit, cum illis cõditionibus quæ in hac prognosi cõtinentur.

LINGVA TREMVLA] Quæ contremiscit dum exeritur, aut vocem efformat sermocinando. Contremiscit autem deprauato motu qui κατὰ προαίρεσιν, ἢ καθ' ὁρμὴν, i. *voluntate aut instinctu*, suscipitur: sed non κατὰ φύσιν.

CVM RVBORE NARIVM] i. Ruboris suffusione à seri cuiusdam substillo, quod in narium densitate subsistit. De quo iam illud præceptum est. *Rubores narium signa sunt liquidioris alui.* Vide commentarium nostrum in eam prognosin.

Coac. 6. cap. 5. lib. 2.

ET LIQVIDA ALVO] Quæ liquidis excrementis sæpe & multùm fertur, eodem modo quo in balbis quos longa exercent alui profluuia: vnde efficitur, ruborem hunc narium non posse referri ad eximiam illam faciei colorationem quæ fæces vetustas subsistere in aluo testatur.

Coac. 5. cap. 5. lib. 2.

SI NVLLA DE PVLMONIBVS SIGNIFICATIO SIT] Ac si diceret; si aluus liquida nullum adfert pulmonibus laborantibus adiumentum, nec fiat λόγῳ τῆς φύσεως. Qua de re illud scriptum manet iam explicatum. *Quibus in febre lateris dolor incidit, siquidem perliquidis & biliosis aluus prorupta feratur, mitescit; sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei colore fundantur, & superstite cardialgia; hi cùm diutius ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.* Ergo si nec aluo liquida, nec vrina cum hypostasi crassa prorupta, nec anacatharsi, nec parotidibus, nec abscessu crurali; pulmones vllam leuationis suæ significationem adferant, pestifera complexione malorum quorum vnumquodque ipsum per se fatale est ad interitum.

CITASQVE PVRGATIONES PERNICIOSAS DENVNCIAT] Nam quibus hypochondriorum aut pulmonum mala suppurãt, malè res eunt. Suppurãt autem pulmonum mala quæ nec anacatharsi, nec phlebotomia, nec liberali vrinæ crassæ profluuio, nec abscessu crurali exoluuntur. Ac suppuratum illud, rupta vomica, suffocat ægrum; aut etiam tabificum est. Itaque cùm de pulmonibus nulla ad leuationem significatio est, tum ægri dicuntur ἔχεσθαι ὑπὸ περιπνευμονίης, i. *haberi à peripneumonia*, in cuius inueteratione superueniens alui profluuium, citam mortem adfert, propter κακοπραγίαν ventriculi & hepatis.

aph. 17. 6.

4 Γλῶσσα παραλόγως ἀπαλυνομένη, καὶ ἀσώδης, μετὰ ἱδρῶτος ψυχροῦ, ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ· μελαινῶν ἐμετῶν ἐστὶ σημεῖον. τὸ κοπιῶδες ἐν τουτέοισι κακόν.

Lingua immeritò molliuscula facta cum fastidio, sudore frigido, insuper aluo liquida; signum est vomitionum nigrarum. Hîc laboriosum esse, grauißimum malum ostendit.

NON MINVS suspecta esse debent quæ, specie, bona esse videntur, nec sunt tamen: quàm quæ immeritò mala apparent. Nihil in bonis reapse ducendum, quod κατὰ λόγον naturæ non fiat. Nullum formidabile malum, quod παράλογον morbi apparet. Enimuero sitim sedari quæ non ita pridem fuerat inexplebilis; optimum esse videtur iis qui ægris præsto sunt: secus autem medicis qui exterrentur metu, si ea sitis conuenienter naturæ sedata non fuerit. Eodem modo de linguæ mollitudine sentiendũ, quando ex rigidiore & asperiore, immeritò fit læuis & molliuscula.

LINGVA IMMERITO MOLLIVSCVLA] Sine pepasmo & crisi, ac sine catharsi, & sanguinis detractione liberaliore, potu, & epithematis; superstite adhuc febrili ardore, & morbifici humoris cruditate.

FASTIDIOSA] Sero imbuta quod facit vt carnes natura dulces, gustanti sint ingrati saporis; vnde ἀποσιτία πάντων χρημάτων, i. *auersio ab edulliis*; siue ea deprauatio venerit ab impuritate ventriculi, cuius interior tunica communis est linguæ, palato, & ori. Sic lingua & ventriculus mutuò se afficiunt. Est autem ventriculus domicilium τῆς ἄσης, i. *fastidij nauseabundi.*

part. 17. sect. 5. 6. Epidem.

CVM SVDORE FRIGIDO] Per exolutionem stomachi, & caloris vitalis retractionem: vnde refrigeratio partium extimarum, stabulante in aluo nimia bilis abundantia, vt in biliosis hominibus qui contra consuetudinem incœnati cubuerunt.

24. 2. de acut.

EX ALVO LIQVIDA] Liquidis & serosis excrementis prorupta, ex nimio seri prolapsu à cerebro; vnde lingua molliuscula & ptyelismus.

SIGNVM EST VOMITIONVM NIGRARVM] Maximè verò in phrenitide, si rigor inciderit. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione sputatores fiunt, vomitum illi nigrum denunciant:* vomitum quidem, vt annotauit Galenus, ptyelismo; nigrum verò, perfrigeratione. Ac nigrum fit excrementum quod priùs erat flauum, ardore febrili, & ipsa ventriculi cum cerebro sympathia. Talis autem vomitio, phreniticos reddit fanaticos.

pror. 30. s. 1. 1.

5 Αἱ τρομώδεες γλῶσσαι, ἔστι καὶ κοιλίην ὑγρὴν ποτὲ ποιέουσι· μελανθεῖσαι δὲ ἐν τουτέοισι, ταχὺν θάνατον σημαίνουσιν. ἢ ἄρα γε τρομώδης γλῶσσα σημαίνει οὐχ ἱδρυμένην γνώμην;

Quinetiam lingua tremula, nonnullis faciunt liquidiorem aluum. Ibi tum denigratæ, mortem acceleratum iri significant. An verò etiam lingua tremula non solidam mentem denunciat?

LINGVÆ TREMVLÆ] Non quidem inconstantes & fluxæ, quæque suo loco stare non possunt, à febrili ardore huc illuc citatæ; sicut ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι qui edunt citos coniectus & varios: sed nostro iussu ad mouendum excitatæ, siue exerantur, siue etiam voces efforment; quòd pari magisterio certent inter se facultas & instrumentum.

QVIBVSDAM ALIQVANDO LIQVIDAM REDDVNT ALVVM] Etenim cùm lingua omnis tremula infirmitate fiat potentiæ animalis, si eius infirmitatis causa sit oppressio ex nimia humoris in cerebro abundãtia, indéque lingua ipsa, vicinitate & societate madescat; eius madoris participem faciet aluum, per continuitatem interioris tunicæ quæ ipsi cum aluo communis est; eadémque prorsus ratione in hoc tremore linguæ, aluus profusè feretur, qua balbis.

IBI TVM DENIGRATÆ CITAM MORTEM MOX ADFVTVRAM TESTANTVR] Ac si diceret; si lingua tremula cum alui profluuio multùm nigrescat, nec illa coloratio fugax breui habeat redintegrationem ad meliorem statum; mortem in propinquo esse denunciat: quòd ad calamitosam vim morbi, vnde perennis generatio atræ bilis ex flaua, eiusdémque excursus qui colore nigro linguam inficit; accedit summa virium infirmitas quam diarrhœa peperit symptomatica.

AN VERO ETIAM LINGVA TREMVLA NON SOLIDAM MENTEM OSTENDIT?] Sanè quidem, si per epigenesin phrenitidis contremiscant: sicut & oculi ἐνδεδινημένοι qui varios mouent coniectus, etiamsi nostra sponte in nullum aspectabile coniiciantur. Etenim cerebro conflagrante, » non potis est oculos, nec linguam quiescere. Vt enim frigoris proprium est partes ipsas, in quibus stabulatur, pigras in mouendo, planéque immobiles reddere: sic è contrario, vis illa caloris esse solet, vt » continenter moueat, nec vllam quietis partem impertiat. Itaque non solidam mentem nominauit, in- » constantem & vagam; certissimum incandescentis æstu cerebri argumentum, vnde phrenitis, & consectaria eius tremula lingua. In hanc particulam extat Galeni comment. ad 20. prorrh. l. 1. Sed tamen hîc meliùs per quæstionem, quàm illic per enunciationem, explicanda proponitur.

Gal. in ante.

6 Αἱ τρηχεῖαι κάρτα ξηραὶ γλῶσσαι· φρενιτικαί.

Lingua aspera multúmque sicca; phrenitica.

QVEMADMODVM lingua tremula, qualem descripsimus, signum est non solidæ mentis: sic lingua aspera multúmque sicca, phrenitidem ipsam denunciat. Sed tamen vtriusque signi sic comparata ratio est, vt neutrum habeat τέκμαρον ad indicandum, nisi quatenus affectionis consectarium est quæ in quæstionem adducitur. Exempla sunt multa in Epidemiis.

Ergo. LINGVÆ ASPERÆ] Sic enim legendum duximus, authore Galeno. Nam Græcum illud, δασεῖαι, nomen est inchoatæ inæqualitatis, quam facit inchoata siccitas. Lingua madescit & molliuscula est, à consociali humore quem accipit ex vasis & glandulis saliuæ vberibus. Sed ea saliuæ vbertas cùm primùm exarescere incipit, tum lingua fit δασεῖα, i. *rigidiuscula* (quam paulò antè τρηχεῖαν nominauit.) Sin autem siccitate processerit, asperitas maior percipitur. Quòd si etiam siccitatis summa sint omnia, tum vlceratur lingua; non secus atque squalor diuturnus terram hiulcat. Ergo linguæ asperæ multúmque siccæ, exhaustis saliuæ fontibus atque riuulis vnde humescebant, per febrilem ardorem & cerebri incendium.

comment. ad prorr. 3. libr.

PHRENITICÆ] Per sympathiam cerebri æstu incandescentis; quemadmodum linguæ tremulę quæ sponte sua, non autem nostra mouentur; signa sunt haud solidæ mentis.

7 Ὀδόντας συνερίζειν ἢ πρίειν ᾧ μὴ συνήθες ἐκ παιδίου· μανικὸν, καὶ θανάσιμον. ἤδη δὲ παραφρονέων ἢν ποιέῃ τοῦτο· παντελῶς ὀλέθριον. ὀλέθριον δὲ καὶ ξηραίνεσθαι τοὺς ὀδόντας.

Collidere dentes aut stridere, si cui à puero familiare non sit: fanaticum, atque mortiferum. Quòd si quis iam demens id faciat; omnino funestum. Pestiferum est etiam dentes exarescere.

Magna svnt etiam argumenta ad bene scientérque præsagiendum, quæ ducuntur ex partium illarum actionibus quarum vitio dentes, iniussu nostro commissi, colliduntur, crepitant, atque strident; partim ipso crepitu, crepundiorum more sonori; partim stridentis plaustri, aut serræ secantis modo, fragosi.

Ergo. Dentes] Octo primores, canini quatuor, & viginti molares in vtraque maxilla, vtrinque per gomphωsin coarticulati: quibus in ore constructis manditur, extenuatur, & molitur omnis cibus.

Collidere] Vt, quasi quodam mordendi studio, firmiter ad se inuicem adhærescentes, mutuo attritu stridorem edant velut fragosum; qualis in molarum collisione auditur, vnde significatio fit cōuulsorum maximè temporalium musculorum.

Avt stridere] Erat mihi animus verbum illud πρίειν, & Latinum, *stridere*, per eam paraphrasin explicare quam apposuimus τῷ συντρίζειν. Sed non fuit satis animi, quòd animaduerterim Galenum eam dentium πρίσιν comparare vagis oculorum coniectibus, qui vulgo ἴλλωπες dicuntur. Ergo stridere dentibus planè significat dentium strepitus, qui vt in crepitaculis crebro allisu cientur (*claqueter* Galli vocant) quod est tremoris argumentum: vt illud collidere, conuulsionis.

Si cvi a pvero familiare non sit] Natura scilicet, aut instituto parta collidēdi aut stridēdi cōsuetudo; nec vlla sit puerilis ætatis excusatio in quibus hæc fiunt. Nā pueri cōuulsionibus facilè exercētur, si febris acuta est, si aluus nihil reddit, si vigilant, si expauescunt. Denique si ita comparata tremoris & cōuulsionis ratio, vt neq; facultas, neq; ipsius facultatis principium in vitio sit firmiter fixo.

Fanaticvm] Nam grandiores pueri atque viri non tam facilè in febribus conuelluntur, nisi signum aliquod valentissimum deterrimúmque accesserit: qualia pleraq; in phrenitide exoriuntur. *Phrenitici, sputatores, fanatici, etiámne tremuli?* Obseruabit studiosus temporales musculos, & masseteras, quorum afflictione per sympathiam cerebri exhausti, dentium stridor & collisio contra naturam & institutum ægri cietur, incidente trωmate, conuulsionem & collisionem adferre maxillæ inferiori. Sed ea conuulsio coniunctam non habet insaniam: sed τὴν κάρωσιν τεθηριωμένην. Tanta enim præstantia temporalium musculorum, vt etiam solùm ἀλλοιούμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν, i. *alterati & intenti contra naturam*, adferant τὸ καρῶδες, vel, vt scripsit Hippocrates, sint ipsi καρώδεες.

2.lib. περὶ ἄρθρων. prol.14. f.1.1.

Mortifervm] *E potestate mentis à melancholia exeunt; quibus tremores oboriuntur, malè sunt.* Vbi κακοηθὲς nomen, vt demissè dictum, Galenus emendat, ac pro eo substituit θανάσιμον. Tales enim progressus facit phrenitis ad interitum, vt suprà ostendi.

Qvod si qvis iam demens id faciat, ad vltima ventvm esse testatvr] Ac si diceret; si à phrenitide valentissima deterrimáque, afflictionem descriptam ostendat musculorum cerebro communium & propinquorum, per sympathiam exhausti principij & facultatis effœtæ; nullam salutem vitæ ampliùs posse videri sperabilem planè testatur. Itaque melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio.

Pestifervm est etiam dentes exarescere] Causæ sunt explicatæ in lingua.

8 Ὀδόντος σφακελισμὸς· ἀπόστημα παρὰ οὖλον γινόμενον λύει.

Dentis sphacelismus; abscessum in gingiua exoluit.

Dentivm stridor, itémque fragor quemadmodum fiant in morbis acutis, & quæ signa syllogistica inde ducantur, demonstratum est superiore prognωsi. Nunc de affectionibus dentium quæ proprio ipsorum vitio inesse dicuntur, non alieno; sicut fragor & stridor à tremore aut conuulsione temporalium musculorum & masseterum. Illic enim dentium veluti rixæ & prælia cernuntur & audiuntur: sed tamen non sunt in vitio dentes ipsi. Hîc autem secus est illis. In promptu est sphacelismus, in quo malorum eximia vis est inter omnia quæ dentibus possunt accidere.

Ergo. Dentis] i. Ossis acerrimi sensus, quod tantum atteritur, quantum molendo mandit; ac tandiu crescit, quoad quiescit; omnium affectionum capax, omnibúsque morbificarum causarum telis expositum, quibus & caro ipsa, nec cum minori perceptione rei molestæ; vnde sæuissimis doloribus cruciatur, in eóque symptomata conspiciuntur omnia intemperiei, phlegmones, continuitatis, & contiguitatis emotæ.

Sphacelismvs] i. Absoluta dentis corruptio, in desperatione viuacitatis. Tametsi enim sphacelus vniuscuiusque substantiæ corruptionem in omni parte complectitur: propriè tamen significatio eius ad ossa transfertur; vt nomen gangrænæ, ad carnes. Itaque καταχρηστικῶς cerebrum sphacelatum iam dixit, cui gangrænæ potiùs competit appellatio. Dentium autem sphacelismum facit, vel concepta in ipsis causa, vel gingiuarum corruptio: quemadmodum in trωmate capitis, diffluens caro sanie; vermiculatum os facit caluariæ quæ politissima erat.

ABSCESSVM IN GINGIVA EXOLVIT] Ac si diceret; dentis sphacelismus contiguitatis emotæ vitio incidit, propter affluxum ichωris, aut magnæ phlegmones feritatem: quoniam locati locus est conseruatio; quod in puerulis cernere est qui fiunt galiancωnes, luxata brachij arthrωdia; & quæcunque ossa vitium attingunt, incremento prohibentur. Si igitur vel sponte sua excidat, vel chirurgia radicitus auellatur, vt necessariò auelli debet (quoniam omne viuens cõsortis mortui impatiens esse solet) ex euentu abscessum exoluet qui corruptionis causam dedit. Quod etiam faciundum præcepit Hippocrates, vbi demonstratio huius prognoseωs continetur. *Quotiescunque dolore tentantur dentes; si cariosi sunt, si commouentur, veniunt auellendi; integri & immobiles vrendo exsiccandi. Iuuat etiam masticatio*, τὰ διαμασήματα. lib. περὶ παθῶν. Idem lib. 5. τῶν ἐπιδ. narrat Aspasij filiam leuationem habuisse odontalgiæ, infuso castorio cum pipere.

9 Ἐπὶ ὀδόντος σφακελισμῷ πυρετὸς ἐπιγινόμενος σφοδρὸς, καὶ παραφροσύνη θανάσιμον. ἢν δὲ σώζωνται, ἕλκεα ἐκπυήσει, καὶ ὀστέα ἀφίσταται.

Si dente syderato ingens cum delirio febris accesserit; mortiferum. Sin autẽ periculo defungantur; vlcera suppurabunt, ossáque abscedent.

SI DENTE SYDERATO] Non quidem ab ichore & phlegmate putri, cuius quidem tabe excauantur dentes quos non domat ignis, flammáve cremat; nec verò à cibis in aluo bilescentibus, aut mala & vitiata eorum gomphωsi in alterutra maxilla: sed ab inflammatione cum pulsu & summa doloris acerbitate coniuncta, quam peperit sanguinis bile perfusi affluxus. Hîc autem sphacelismum vocat, inchoatam syderationem: quemadmodum suprà in cerebri sphacelismo ostendimus, vbi ἐγκεφάλου σφακελίζοντος, non autem, σφακελίσαντος, legendum censuimus.

INGENS FEBRIS] Per propagationem causæ morbificæ ad cor, quod etiam crebrò accidere scripsit Hippocrates, calce perfracto.

CVM DELIRIO] Hîc operæpretium fuerit Galenum philosophantem audire super eo symptomatum concursu qui consecutione fit calcis perfracti. *Consentit cor, per arterias; per neruos, cerebrum. Atqui cùm sit cor caloris natiui fons & officina, cerebrum ratiocinationis; consequens illud erit, febrem esse à corde; delirium, à cerebro. Atque in his casibus, sympathiæ vis magna lucet quæ in officij communicatione, & vicinitate principiorum & insitorum consistit.*

MORTIFERVM] Est enim spes in angusto, cùm febris ingens accessionẽ habet prægrãdis delirij.

SIN AVTEM PERICVLO DEFVNGANTVR] Pepasmo & excretione libera, vt hæmorrhagia est.

VLCERA SVPPVRABVNT] Victrice natura, & feritate morbi exclusa, & inchoati sphacelismi ad integritatem reditu.

OSSAQVE ABSCEDENT] Luxata gomphosi dentium per suppuratum; aut eorum iam corruptorum exclusione: quoniam πᾶν τὸ ἔξαιμον καὶ ἀλλότριον, ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ ἐναίμου καὶ ζῶντος. i. *Exangue omne & alienum, à sanguineo & viuente separatur.* lib. de capit. vulnerib.

10 Οἷσι περὶ τὴν ὑπερώην ὑγροῦ συστροφὴ γίνεται, ὡς τὰ πολλὰ πυοῦται. Malè σύστασις.

Quibus ad palatum humoris collectio est; fere fit purulenta.

TVMORVM omnium crises fere sequuntur naturam humoris morbifici & partis obsessæ. Atque vt cõparata vtriusque ratio est κατὰ φύσιν: sic diaphoresi aut suppurato tumores exoluuntur. Vt autem alterutrius vel vtriusque conditio est παρὰ φύσιν, ἢ παρὰ λόγον τῆς φύσεως: ita gangrænæ, aut scirrhi consecutio adferri solet. Omnino enim, quicunque in partibus assurgunt tumores mutationem suscipiunt, aut digestionis, aut suppurati, aut gãgrænæ, aut scirrhi. Atque ex illis quatuor mutationum generibus, priora duo sunt κατὰ λόγον τῆς φύσεως: posteriora verò παρὰ λόγον. Quæ cùm ita sint, considerandum, sítne omnino supputabilis quæ ad palatum assurgit humoris collectio.

QVIBVS AD PALATVM] i. Ad partem oris superiorem, fornicis modo, conuexam modicè, nec admodum cauam, vt in iis qui κεφαλὴν habent φοξὴν, fulcro cuneiformis ossis subnixam, foraminulis obsitam expurgandæ pituitæ dicatis, sed crassa membrana obductis, quam à ventriculo accipit. Est autem cerebri basis quædam.

HVMORIS COLLECTIO EST] Sic enim συστροφὴν legendum & interpretandum duximus, quòd ea sola suppurati sit capax: quamuis & σύστασις huiusmodi esse videatur. Nã & Hippocrates omne rheuma, i. fluxum, distinxit εἰς τὸ ὁρμώμενον καὶ τὸ ξυνιστάμενον, i. *in concitatum & consistentem.* Sed tamen conuenientiùs multò ad propositæ quæstionis decisionem, ἡ συστροφὴ legenda & explicanda videtur, quàm σύστασις. Multa enim συνίσταται, quæ non συστρέφονται, i. *consistunt quæ non colliguntur.* Nam qui humores 1. Epid.

praui & efferi confluunt in partem aliquam, ibique cumulantur firmiter fixi, propriè dicuntur *συστρέφεσθαι*. Atque ex eo verbo *συστροφαὶ* nominantur, quæ suo ambitu continent tumores contra naturam à fluxione ortos, quorum *ἡγεμονικὸν* ad sanationem solum, occurrit phlebotomia. Omnium enim morborum systrophæ, alioqui sanabiles, fiunt insanabiles; nisi earum curatio initium ducat à sanguinis detractione; maximéque si pro phlebotomia purgatio præscribatur. Eam *τῆς συστροφῆς* conditionem atque naturam prudenter Hippocrates animaduertit in illo. *Quibuscunque mulieribus sanguis intra mammas conculcatur, συστρέφεται, maniam prænunciat.* Quod non facit ipsius sanguinis *σύστασις*, procreando lacti ad mammas cursum inflectentis. Sed quoniam ea collectio ferè purulenta euadit, quærendum videtur vtrum suppurati laudabilis ea mutatio suscipiatur & fiat. Extitisse dicuntur in tempestate pestifera quorum abscessus mutationem purulentam habuerunt, cum ligamẽtorum ossium, & musculorum prolapsu. Nam à communi putredinis causa quæ putrescunt singula, propriam quæque obtinent corruptionis differentiam. Ergo non omne suppuratum in bonis ducendum. Nec verò omne rheuma *σηπόμενον* fit simile bono puri, sed alia corruptio peior priore nascitur, vt est in eodem 3. Epidem. Quæro igitur an suppuratum laudabile semper sperandum in ea humoris collectione circa palatum. Enimuero suppuratum laudabile potiùs miraculo apponendum, quàm in validæ partis natura, humorísque mitificabilis mansuetudine sperandum. Nam ea collectio in palato non facilè fit, foraminum pleno, & si acciderit, præclusis foraminibus, membranam densiorem corrumpit ex facili, ossáque tenuia; quæ cùm exciderint verissimũ illud esse testantur quod scripsit Hippocrates. *Ὁκόσοισιν ὀστέον ἀπὸ ὑπερῴης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἵζει ἡ ῥίς· ὅσοισι δὲ, ὅθεν οἱ ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται.* i. *Quibus os à palato abscedit; iis media naris resimatur. At quibus illud cui adhærent dentes; resimatur extima.* Pertinet hæc prognosis ad curationem virulentiæ, quæ nihil aliud est quàm propagatio phymatum virulentorum, quam facit humorum & viscerum conspurcatio ex contagione impura. Vide lib. 2. *περὶ νούσων*, vnde prognosis hæc desumpta est.

Marginal references: lib. 4. acut. 21. — aph. 40. 5. — 3. Epid.

11 Τὰ περὶ γνάθους ἀλγήματα σφοδρὰ κίνδυνον εἰς ὀστέου ἀνάπλωσιν ἐλθεῖν.

Sæui maxillarum dolores, excessuri ossis periculum adferunt.

EADEM ratio huius prognoseos quę adducta est in suppurato collecti humoris ad ipsum palatum.

12 Χεῖλος συσπώμενον σημαίνει κοιλίης χολώδεος καταῤῥῆξιν.

Labri concussio; biliosam aluum proruptu ram ostendit.

A DENTIBVS & maxillis, ad labia transeundum, quorum affectiones eadem methodo quærendæ & examinandæ, qua in aliis faciei partibus vsi sumus. Sed eam quærendi & examinandi methodum in propositionis ipsius & singularum vocum explicatione indicabimus, hoc modo.

LABRI] i. Oræ ipsius oris, quæ tum ad efformandas voces, tum ad mulgendas nutricum papillas facta est, atque quodammodo sculpta ex confusanea cute & musculo, vt verè dici possit *μῦς δερματώδης, ἢ δέρμα μυῶδες*, i. *musculus cutaneus, aut cutis musculosa.* Ipsum verò labrum tali substantia præditum, quaternis vtrinque musculis iussu nostro mouetur; sursum, deorsum; dextrorsum, sinistrorsum; antrorsum, retrorsum.

CONCVSSIO] Sic enim *χεῖλος συσπώμενον* idem significare hoc loco putamus, quod *χεῖλος τὸ κάτω σειόμενον*, i. *labrum inferiùs concussum.* Non enim diastrophe hîc fingi potest ab exolutione partis oppositæ, aut conuulsione laborantis; nec verò *κυνικὸς σπασμὸς* quem facit vtriusque partis conuulsio. Hæc enim firmiter fixa, non aliunde continuationem accipiunt, quàm à cerebri afflictione. Atque ea concussio per sympathiam accidit vẽtriculi cõcutientis se ad excussionem rei molestæ: quemadmodũ ptyelismus. (2. acut.)

BILIOSAM ALVVM PRORVPTVRAM OSTENDIT] Quoniam illa concussio labij, consectaria est acerbissimi morsus in stomacho; proptereáque signum est vomitionis acerrimorum humorum.

13 Τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ ὀλέθρια.

Qui è gingiuis insuper aluo liquida, sanguis exudat; pestiferum.

HÆC DECISIO his expressa literis legitur ad finem huius diuini operis, prognosi penultima. *Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπιῤῥέοντα θανατώδεα.* i. *Aluo humida sanguinem è gingiuis effluere; mortiferum.* Non enim ea *ἐπίῤῥυσις* manat à systrophe morbi cui leuationem adferre solet, vt in pleuritide, ophthalmia, phrenitide, cancro. De quo scriptum illud reperio in Epid. lib. 5. & 7. *Apud Abderitas mulieri cuipiam in pectore obortus est cancer; effluebat autem è papilla sanies, quæ suppressa mortem attulit.* Sed exoluta retentrice potentia,

ce potentia, & sanguinis ichorωsi prauitate, cum destillatione ferina quæ totum os primùm, deinde verò ipsum ventriculum facit aphthosum, vnde labefactatio naturalis œconomiæ, quæ potissimùm cernitur in lienteria, & viriata hæmatωsi, cuius vitium maximè patet in gingiuis quarum simplicissima caro est. Qualis igitur est σύμπλυσις ἐξερυθρὴ in iecoris exolutione; qualis etiam sudor cruentus quem facit ichorosus sanguis exudans per cutim: talis & cruor qui è gingiuis elabitur. Cęterùm vt pestifera est dysenteria hepatica; vt etiam calamitosa lienteria quæ superuenit ori aphthoso, maximè verò grauidis quibus omnem gerendi & nutriendi opportunitatem adimit, proptereáque aborsionem facit: sic etiam mortiferum denunciat malum qui è gingiuis ichorosus sanguis exudat: quoniam labefactata iamdudum naturali œconomia, cum desperatione τῆς ἐπανορθώσεως, vires effœtæ breui ad interitum sunt collapsuræ, per consumptionem vitalis principij, & paupertatem nectaris viuifici. Aristot. cap. 19. lib. 3. hist.

14 Πτυάλου ἀναχρέμψιες ἐν πυρετῷ πελιδναὶ, μέλαιναι, χολώδεες· πᾶσαι μὲν κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ κατὰ λόγον χρήσιμοι. Malè fuit ἐπιςᾶσι.

Sputi in febre expurgationes liuidæ, nigræ, biliosæ; omnes omnino malæ. Quæ autem conuenienter procedunt, salubres.

ANAXPEMΨIEΣ hîc idem quod ἀνακαθάρσεις; faciles & expeditæ; vel impeditæ & difficiles.

IN FEBRE] Quæ nec intermissionem habet, nec dum vllam pollicetur: sed contrà quæ perpetuum ciet excursum ad thoracem, cùm eductio nulla leuationem adfert. *Praua sunt omnia sputa quæ nullam doloris leuationem adferunt.* 2. progn.

LIVIDÆ] Argumento putredinis fœdæ quæ à morticinio partis vnde venit, separata esse nequit.

NIGRÆ] Quæ sunt meracarum omnium pessimæ. 2. prognost. *Si ita meracum sit sputum, vt nigrum appareat; deterrimum.* Est autem facta eiusmodi, vel perusta bile æruginosa; vel causa ipsius νεκρώσεως, i. *mortificationis.*

BILIOSÆ] Æruginosæ, quæ sputa vocauit χλωρά. Huius generatio fertur accepta perustæ bili flauæ, quæ, participatione seri, antè quidem erat ὠχρά, i. *pallida*; nunc eo exhausta, redditur flaua & vitellina.

OMNES SVNT PRAVÆ] Quoniam vacuationes malæ, malarum quoque affectionum signa existunt. Atqui meracorum excrementorum vacuationes sunt malæ. Appello meraca, expertia sui naturalis seri, à consumptione ardoris febrilis, vel in obsessa parte, vel in vniuerso corpore. «

QVÆ AVTEM CONVENIENTER PROCEDVNT] Si sunt flaui sputi accuratè pituitæ permixti, aut sanguine perfusi; non tenuis proindéque fugacis, vt in ferina destillatione; non etiam viscidi & glutinosi, quod exhibet contumaciam: si, inquam, sputorum istiusmodi liberæ sint & copiosæ vacuationes, morborum initiis, quæ mali leuationem adducant, spirandi libertatem restituendo.

SALVBRES] Quoniam καλῶς καὶ κρισίμως, i. *bellè & criticè* suscipiuntur, proptereáque conferunt, & alacriter feruntur ab ægris.

Ex his apparet τὸ ἐπισᾶσι, quod erat in libro, rectè fuisse à nobis mutatum in τὸ πᾶσαι. Cùm ex illo sequutum fuisset id absurdi, quòd sputum quodcunque, modò ne suppressum, in bonis haberi deceret; etiam æruginosum; immo liuidum & nigrum.

15 Οἷσιν ἁλμυρώδεα πτύελα καὶ βὴξ ὑφίσταται· τουτέοισι χρὼς ἐρυθραίνεται, οἷ ἐξανθήματα· πρὸ δὲ τῆς τελευτῆς τραχύνεται.

Si cui sputa salsa, vnáque tußis quiescunt, illi rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperatur.

SI CVI SPVTA SALSA] Quæ sunt eiusmodi vel à putredine pituitæ, vel à seri biliosi cum pituita permixtione; eáque salsilago tabifica est, facítque siccam tussim cum raucitate coniunctam; quę nisi lapsu consequentis temporis quiescat, alteram tabis efficit differentiam à primitiua pulmonum exulceratione.

QVIESCANT CVM TVSSI] Infirmitate partis quæ ampliùs concuti nequit ad promouendam expurgationem humoris tabifici qui in pulmonibus residet.

IIS RVBET CORPVS VELVT EXANTHEMATIS OBSITVM] Pustulæ toto corpore pullulant; ab erodente sanie per ipsum diffusa.

SED ANTE INTERITVM EXASPERANTVR] Quoniam partes solidæ suo defraudatæ alibili succo, & spiritus tabifici appulsu, & febre lenta; non solùm rigidiusculæ sunt, verùm siccitatis intensione, maiorem inæqualitatem concipiunt. Hoc est documentum phthiseωs quam facit in corporibus nostris, φθοή.

16 Ἀνάχρεμψις πυκνὴ, ἤν δή τι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῇ· φρενιτικόν.

Screatio frequẽs, si quod aliud signũ accesserit; phrenitidis nuncia est.

HVIVS prognoseωs demonstratio legitur in 6.12.& 30.sectionis primæ prioris prorrhetici; ex quibus nos etiam commentarium scripsimus ad 99.1.lib. Quamobrem ne abuti videar otio & literis, mihi religio est denuo scribere περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτά.

DE VOCE.

CAP.VIII.

Αἱ μετ' ἐκλύσιος ἀφωνίαι κάκισται.

1 *Quæ cum exolutione veniunt vocis carẽtiæ, pessimæ.*

VERSATVR illud in peruagato medicorum sermone, nullam vitæ salutem posse videri sperabilem, quando vis morbi cuiusque asperrima cum virium exolutione coniuncta est. Atque illud theorema catholicum legibus & exemplis medicinæ clarissimum fecimus comment. ad 22.1.lib. Quemadmodum igitur *ex rigore cum cephalalgia exolutiones, mortiferæ*; quemadmodum etiam *deliria fractis iam viribus, pessima*: sic etiam *quæ cum exolutione, vocis carentiæ sunt; pessimæ.* Quoniam autem de aphωnia & exolutione multa iam scripsimus; sufficiet hoc loco dicere, τὴν ἀφωνίαν καὶ ἔκλυσιν ab iisdem fontibus principia causásque ducere, eorúmque symptωmatum τὴν ὕπαρξιν consistere in extinctione caloris natiui, vnde paupertas materiæ vocalis; & facultatis motricis infirmitate, vnde vocalium instrumentorum ad ἐκφύσησιν, i. *efflationem*, & modulationem impotentia. Vide comment. ad 22.& 35. prioris lib.

2 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασέες παρακρούσιες, πονηρὸν, καὶ θηριώδεες.

Deliria paulisper ferocia, mox erunt immania.

VIDE 54.& 90. prioris lib.& Galenum comment. ad prorrh.25.s.1.1.

3 Οἷσι φωνὴ ἅμα πυρετῷ ἐκλείπει μετ' ἀκρισίας, τρομώδεες θνήσκουσι.

Quibus cum febre vox hæret post acrisiam; tremuli moriuntur.

VETVS ILLVD scitum est; melius multò esse naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri. Nam & acrisiæ in febribus, in causa sunt diuturnitatis; non tamen funestæ, si vacationem habeant erethismi, i. proritationis. Quæ verò acrisiæ manant ab irrito erethismo; illæ sinistri iudicij esse solent. Ac tales acrisiæ per oppressionem & malam translationem, crudelissimi doloris atque interitus, non rarò, consecutionem adferre solent. Quæ causa est cur ita scripserit summus preceptor. Ὠμὰ καὶ ἄπεπτα, καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα· ἢ ἀκρισίας, ἢ πόνους, ἢ θανάτους, ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. i. *Cruda nec cocta, & in prauos abscessus conuersa; acrisias, labores, mortes faciunt, vel eorundem recursus.* Sed cùm irrita omnis contentio terrifica est; tum illa maximè quæ frustra rigorem ciet, cuius inanem concussionem hîc subaudire oportet, quæ in illo prætermissa non est. *Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur.*

80. Coac. 2.lib.

28. Coac. 2.lib.

Ergo. QVIBVS] In cruditate humoris morbifici, cum prauitate signorum omnium constitutis.

CVM FEBRE] Quæ nec intermissionem habet, nec vllam ostendit sperabilem.

VOX HÆRET] Faucibus, nec de pectore depromi potest, propter infirmitatem summam intercostalium musculorum; siue illa causam habeat oppressionem; siue exolutionem potentiæ animalis, vnde suscipi nequit, nec perfici valida exsufflatio ad vocem edendam.

POST ACRISIAM] Vel meliùs acrisias, frustra sæpenumero tentata crisi; quæ contentio quò frequentior est, eò peius res eunt: vt si crebrò cientur rigores fractis iam viribus ægri. Atque illud nomen τῆς ἀκρισίας, non quidem pro crisis vacuitate vsurpãdum videtur, quam diximus causam haberi diuturnitatis, non interitus, quæque in pepasmi difficultate consistit, propter humoris morbifici contumaciam: sed potiùs atque veriùs, pro ea secundi generis acrisia, quam crudi humores, & in malos abscessus conuersi attulere; per quam morbus vires acquirit eundo. Est igitur acrisia duplex; vna quidem, quæ vacuitatem crisis habet; altera verò, quæ crisin obtinere non potuit. Atque illa quidem mutationis expers est;

pers est; hæc verò prauæ particeps, prauíque abscessus. Quòd autem acrisia sit irritæ mutationis consectaria, perspicuum fit ex eo quod scripsit in prorrhetico in eandem sententiam. *Οἷσι φωναὶ μετὰ κρίσιν ἐκλείπουσι, ἅμα πυρετοῖσι τρομώδεες.* Vbi sanè illud, *μετὰ κρίσιν*, nihil aliud significat quàm *δυσκρισίαν*. prorrh.39. f.2.1.

Tremvli moriuntur] Pertinet hoc ad explicationem prognωseωs illius. *Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur*: quod, mea quidem sententia, per sarcasmum scriptum est; quemadmodum & illud. *Οἷσιν ἐν καύσοισι τρόμοι γίγνονται, παραφροσύνη λύει.* i. *Quibus, in causis tremores fiunt; eos delirium exoluit.* Certissimum enim est, omnem aphoniam quæ à rigore venit cum virium exolutione, sanari non posse: quoniam inde significatio fit exolutæ potentiæ animalis cum extinctione caloris natiui. Nec sanè video quæ causa possit esse tremoris in exolutionem virium incidentis. 18. Coac. 2.lib. aph.26. 6.

4 Αἱ ἐν πυρετῷ ἀφωνίαι σπασμώδεα τρόπον, ἐκστάσει σιγῇ ὀλέθριον.

Quæ in febre conuulsiuæ sunt aphoniæ, si cum silentio fanaticæ fiant; mortiferæ.

Extat Galeni paraphrasis in hanc prognωsin quæ sic habet. *Αἱ ἐν πυρετῷ ἀφωνίαι, κατὰ σπασμώδη τρόπον γιγνόμεναι· τελευτῶσιν εἰς τὴν μετὰ σιγῆς ἔκστασιν· ὀλέθριον.* i. *Quæ in febre conuulsifico modo sunt aphoniæ, si cum silentio insaniæ successionem adferant; mortiferum habent malum.* Nos igitur, ne aberremus, Galenum ducem sequemur hoc modo. prorrh.19. f.2.1.

Qvæ in febre] Aucta symptomatis atque grauissimis ægri damnis, propter acrisiam ex irrito erethismo; & cruditate ac feritate humoris morbifici in prauos abscessus conuersa.

Convvlsivæ svnt aphoniæ] Quæ conuulsifico modo existunt, iniussa collectione partium materiam vocalem exprimentium, deducentium, excipientium, & modulantium: qualis aphoniæ causa consideratur in catalepticis & in ebriis qui voce capiuntur conuulsi. Atque multùm interest inter causas propositæ aphoniæ, & eius quam cum exolutione fieri iam demonstrauimus per extinctionem caloris natiui, & summam infirmitatem potentiæ animalis, proptereaque fatalem ad interitum iamiam futurum.

Si cvm silentio fanaticæ fiant] Metonymia est afflictionis pro afflicto. Ac si diceret; si homines voce capti è potestate mentis exeant cum silentio, quod fortè cuipiam ridiculum videri possit, qui existimarit omnem aphonum necessariò reddi *ἄναυδον*, proptereaque mirum non esse, eum silere qui voce sit captus. Sed intermissione temporum hæc distinguuntur, vt in Pythione, qui altero die morbi fuit *ἄναυδος, ἄφωνος, καὶ βραχύπνοος.* i. *silens, voce captus, breue spirans.* Itaque si dissipata, vel aliò conuersa conuulsionis causa, vocem recipiat; nec tamen loquatur, ac lingua in vitio non sit; perspicuum est illud silentium excessus melancholici, vel melancholicæ insaniæ symptoma esse. Et quibus ita mens in officio laborare videtur, similiter sunt affecti vt illa Dealcis vxor, quam vel nugarum garrulitate, vel silētio, eximiè phreniticam & fanaticam fuisse narrat Hippocrates. Qua de re illud extat iam explicatum. *Qui cum silentiò è potestate mentis exeunt, nec voce sunt capti; mortiferum habent malum.* Etenim, quemadmodum feritate bilis atræ fit *ἔκστασις* illa *μελαγχολική*: sic alienatione cerebri à diuturna & vehementi alteratione, cùm scilicet exaruerit; tum pro clamore, silentium; pro iactatione, segnicies; pro artuum contentione, lenis tremor; pro vigiliis, coma & cataphora veternosa. 71. Coac. 1.lib.

Mortiferæ] Quoniam omnis partium nobilium alienatio desperationem salutis ostendit. Sic vxor Dealcis interiit. hist.15. sect.3. 3.Epid.

5 Αἱ ἐκ πόνου ἀφωνίαι δυσθάνατοι.

Qui ex dolore voce sunt capti; crudeliter moriuntur.

Qvoniam aphonia vndecunque venerit in morbis acutis, celeritatem moriendi ostendit; nunc ex distinctione causarum ipsius aphoniæ, cuiusmodi sit; moribundorum ab illo casu, interitus docere instituit.

Ergo. Qvi ex dolore] i. Acerbissima conuulsione intercostalium musculorum, quæ initiis morborum illapsa, firmiter fixa manet, nec intra eam qua incidit, horam, discutitur: alioqui febris medicatoria. 163. Coac. 2.lib.

Voce svnt capti] Denegata expressione & appulsu vocalis materiæ ad instrumenta φωνητικά; & impedita eorum modulatione ad vocem edendam.

Crvdeliter moriuntur] Crudelissima morte intereunt, hoc est, vt Græci loquuntur, *ὀξέως ἀποθνήσκουσι*: vt contrà, qui cum exolutione voce sunt capti, *λαθραίως*, *clam.* Crudeliter autem moriuntur, symptomatum vehementia in doloris acerbitate, meteorismo difficilis respirationis, iactatione, cephalalgia, delirio quoque ipso.

6 Αἱ μετ' ἐκλύσιος κατόχως ἀφωνίαι· ὀλέθριαι.

Quæ cum exolutione firmiter fixa, sunt aphoniæ; funesta.

ENIMVERO duplex est omnino causa τῆς ἀφωνίας; vna quidem quæ διὰ τὴν τάσιν σφοδρὰν, i. *tensione forti*; altera verò διὰ τὴν ἔκλυσιν τε καὶ χάλασιν τῶν τὴν φωνὴν ἐργαζομένων μυῶν τε, καὶ νεύρων, i. *exolutione & laxitate musculorum neruorúmque vocem edentium*. Atque illa quidem quæ in tensione consistit, fatalis est ad crudelissimam mortem; hæc verò, ad sensionis expertem. Nam aphonia cum exolutione musculorum atque neruorum firmiter fixa, moriendi sensum adimit. Quod superest, hîc nullæ sunt aliæ meæ partes, nisi vt quid sit τὸ κατόχως explicem, huic loco accommodatum. Ne longum faciam, catoche & exolutio existere simul nequeunt; vt neque τάσις καὶ λύσις. Nam catoche ἐν τῇ τάσει consistit. Erit igitur ἡ κατόχως ἔκλυσις, exolutio firmiter fixa. Quòd autem τὸ κατόχως in ea significatione vsurpetur, perspicuum fit ex illo Galeni. *Symptomata catocha non solùm dicuntur quæ vocatam inferunt catochen; sed & illa etiam quæ sunt firma & fixa.* Similiter idem ostendit, quod αὐδηνικῶς iam explicauimus, κωπώδεες, λυγγώδεες, κάτοχοι κακοί. Huc etiam pertinet prognωsis illa iisdem expressa literis quæ legitur prorrh. 4. s.3.1.

prorrh.1. s.3.1.

comment. ad prorrh. 60. s.2.1. 47. Coac. 1. lib.

7 Αἱ κατακλώμεναι φωναὶ μετὰ φαρμακείην, ἦ ἄρα πονηρόν; τουτέων οἱ πλεῖστοι ἐφιδροῦσι, καὶ κοιλίας καθυγραίνονται.

Interruptæ voces à medicatione, vtrum praua? Ac sanè plurimis sudatiuncula exudat, & liquidis excrementis fertur aluus.

VOCES κατακλώμεναι idem significant quod κατακλάσιες φωνῶν. Atqui κατακλάσιος nomen in artubus frequens est apud Hippocratem, quando iacente supino ægroto videntur συγκεκαμμένα crura, ἢ διαπεπλεγμένα, i. *contracta aut implexa*. Sic etiam in oculorum & palpebrarum peruersione, κατάκλασιν vsurpauit, cùm ait. Ὀμμάτων θράσος περιεχρηστικὸν, καὶ ῥίψις αὐτέων, καὶ κατακλάσιες κακόν. i. *Oculorum contuitus audax; phreniticus; sic & coniectus frequens & contortio.* Vbi Galenus sic ait. Κατάκλασιν λέγει τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν διαστρέφηται τὰ βλέφαρα. i. *Κατάκλασιν appellat oculorum, cùm eorum palpebræ peruertuntur.* Est igitur κατακλᾶσθαι, τὸ διαστρέφεσθαι; & κατάκλασις, ἡ διαστροφὴ, ἡ καμπυλότης. Quæ cùm ita sint, quænam peruersio in voce fingi potest, quam in cruribus multùm contractis & implicatis, tum in extimarum palpebrarum curuatura Hippocrates annotauit. An verò sunt hîc voces expressæ, quas in tempestate pestifera tabidos depromere solitos narrat, eásque vocat insueto nomine κατειλούσας, pro κατειλημένας, hoc est, *distortas*: quamuis illud vitium aptiùs & significantiùs participium illud, ἰλλαινομένα, explicaret, vt in illo, δεξιῷ ἴλλαινεν, *dextro illosus fuit*. Vbi Galenus τὴν ἴλλωσιν interpretatur διαστροφήν; quemadmodum etiam commentario ad illam prognωsin, Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακόν. i. *A lumborum ascensu, oculorum illosis, mala.* Sanè operæpretium est legere & intelligere Galeni philologiam super eo loco vbi φωνὰς κατειλούσας vocat Hippocrates: sed ea relicta, mihi abundè sufficit philosophiam doctoris amplecti quæ proferetur paulò pòst in huius prognoseωs explicatione. Ac certè constat ex perspicientia rei ipsius, causarúmque ipsam efficientium; voces hîc dici κατακλώμενας, quas illic κατειλούσας nominauit: nisi quis fortè dictionum auceps reclamet, malè actiuum participium pro passiuo vsurpari. Iam verò cuiusmodi & quamobrem illa κατάκλασις φωνῶν, ἢ φωναὶ κατακλώμεναι, iam ad docendum aggredior.

comment. ad part. 30. sect. 1. 6. Epid.

part. 31. sect. 1. 6. Epid.

3. Epid.

hist. 3. part. 1. & 8. part. 2. 3. Epid.

VOCES INTERRVPTÆ] i. Quæ faucibus hærent, in quibus materia vocalis quasi conglomerata subsistit; vnde φωναὶ κατειλοῦσαι, quales annotauit Hippocrates in tabidis, ex prolapsu catarrhi ferini materię vocali occurrentis, maximéque in tempestate pestifera, austrina, ventis placida, & pluuiosa, quę caput replet ichωre, hoc est, sero maligno, & pituita salsa. Huiusmodi autem sunt interruptę, ex pari contentione instrumentorum vocalium, & materiæ vocalis obrutæ catarrho ferino. Idem quoque non rarò accidere narrat phreniticis alia ratione, ob infirmitatem & contractionem intercostalium musculorum, vnde materia vocalis in via subsistit. Etenim quibus interrupta vox est, similiter affecti videntur vt ij quibus spiratio in faucibus eliditur, & vnica inspiratione spiritum bis terve recipiunt. Ac talis difficultas spirandi nominatur πνεῦμα προσκόπτον, i. *expiratio offensans*, aph. 68. 4. πνεῦμα διπλασιαζόμενον, i. *respiratio duplicata*, part. 2. 2. Epid. πνεῦμα ὥσπερ ἀνακλώμενον, i. *respiratio velut perrupta*, hist. 3. 1. Epid. πνεῦμα ἀνεσπασμένον, i. *respiratio retracta*, in Philisco; διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, i. *duplex intrò reuocatio*, 6. Epid. πνεῦμα μετέωρον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, i. *respiratio ascendendo intercidens*, 4. acut. Conuulsionis autem nuncia est hæc respiratio elisa in faucibus. Sed inter eam respirationem, & intercisam vocem, vel, vt ita dicam, intercalarem aphoniam, hoc interest; quòd illa sit afflictorum duodecim musculorum spirationi dicatorum, neruorúmque ipsos mouentium symptomatica; hæc verò, tremulorum intercostalium & neruorum; vel ipsorum vitio, vel materiæ vocalis obrutæ catarrho ferino & ad perpendiculum illabente. Denique vocis interruptio in deprauatione consistit τῆς ἐκφυσήσιος, i. *exsufflationis*, cuius cópia & libertate voces ex animi sententia depromi solent.

A MEDICATIONE] i. Si quis inconsideratè purgationi operam dederit, quæ vel ὑπερκάθαρσιν & choleram, vel oppressionem attulerit, citata materia quæ citam exclusionem non habuit. Omnis enim materiæ concitatio quæ citam expurgationem non habet, oppressionem facit, ægrúmque damnis afficit; non secus atque acrisia ab irrito erethismo humoris morbifici, in malos abscessus conuersa.

VTRVM

VTRVM CALAMITOSA?] Sanè quidem. Nemo enim eſt omnium quem id neſcire perſuaſum habeam.

AC PLVRIMIS QVIDEM EXVDAT SVDATIVNCVLA] i. Vel toto corpore exudat roſcidus humor, vel in capite & ceruice; idque per expreſſionem ab oppreſſione, vel exolutionem à cholera & hypercatharſi.

ET LIQVIDIS EXCREMENTIS FERTVR ALVVS] Aut quia ventriculum tædet ſui officij, aut quia prolapſu catarrhi ferini inconſideratè citati ſcatet aphthis quæ ipſi ſunt ægrotandi cauſa, & in officio laborandi; vnde funeſta lienteria.

8 Ἐν ἀφωνίῃ πνεῦμα οἷον τοῖσι πνιγομένοισι μετέωρον· πονηρόν. ἦρά γε καὶ παρακρουστικόν;

In aphonia reſpiratio vt in iis qui ſtrangulantur ſublimis; peſtifera. Etiámne phrenitica?

IN IIS QVI non niſi recta ceruice, vt anginoſi; aut niſi reſidendo reſpirant, vt peripneumonici, & aſthmatici; reſpiratio multùm ſublimis cernitur, μετέωρος: qualis in anginoſa muliere. Hanc vocat μετέωρον, quòd eius violenta ductio prima omnium ſub aſpectum veniat medici intuentis, ac velut prima in promptu ſit ad intuendum. Talem etiam difficultatem ſpirandi expreſſit cùm ait. Οἷσι πνεῦμα ἀνέλκεται, φωνὴ δὲ πνιγώδης, ὁ σπόνδυλος ἐγκάθηται. &c. Coac.6. cap. 10.lib.2.

ETIAMNE PHRENITICA?] Sanè quidem, ſi neruorum vitio ſit hæc difficultas ſpirandi, non inſtrumentorum deducentium & excipientium.

9 Αἱ ἐκ κεφαλαλγίης ἀφωνίαι ἅμα ἱδρῶτι πυρετώδεες, χαλῶντα ἐφ᾽ ἑαυτοῖς· ἀνιστῶνται χρονιώτερα. ἐπιρριγοῦντα τουτέοισιν, οὐ πονηρόν.

Quibus ex cephalalgia voce captis, vnáque cum ſudore febriculoſis, aluus laxatur iniuſſa; vt ſe collegerint, diu tamen laborant. Atque his ſuperrigere non eſt damnoſum.

IN HAC prognoſi varia metonymia eſt afflicti pro afflictione, & afflictionis pro afflicto. Sed eam metonymiam facilè nos & conuenienter ad noſtri authoris διάνοιαν conuertemus, Galenum ducem ſecuti, cuius extat dilucida paraphraſis comment. ad 2. prorrh. ſ.3.1.

Ergo. QVIBVS EX CEPHALALGIA] Aucto capite morbificis cauſis, indéque meningibus alteratione & diſtenſione afflictis, quòd in cephalalgia laboret neruorum origo, non autem in capite ſit localis affectio aphoniæ.

VOCE CAPTIS] Per violentam contractionem muſculorum atque neruorum, quam fecit materiæ cephalalgicæ tranſlatio ad partes depromédæ voci dicatas: quæ aphoniæ cauſa & ratio in illa prognoſi iam explicata eſt. *Quæ in febre conuulſiuæ ſunt aphoniæ, ſi cum ſilentio fanaticæ fiant; mortiferæ.* Coac.4. huius 8.cap.

VNAQVE CVM SVDORE FEBRICVLOSI] Qui ſudor exprimitur ex humore tenui, cuius nimia abundantia natat caput, vnde etiam facultas retentrix multùm oppreſſa fatiſcit. Eſt autem venera ſudatiuncula, quæ per expreſſionem ſymptomatica eſt, nec vllam febris remiſſionem adfert, nec facit vt æger tolerantiùs ferat morbum.

TVM ALVVS LAXATVR INIVSSA] Non quidem liquidis excrementis ducta, ſed fæcibus; quod eſt ancipitis euentus. Vacuatio iniuſſa ferè ſymptomatica eſſe ſolet mentis in officio laborantis, aut exoluti ſphincteris muſculi.

VT SE COLLEGERINT] Vt morbo leuari nonnihil videantur.

DIV TAMEN LABORANT] Materiæ contumacia, & naturæ infirmitate. Niſi fortè ad exitium rapiantur oppreſſa & labefactata parte cuius officium eſt vitæ tuendæ neceſſarium. Patet illa labes vocis interceptione, & alui citra voluntatem ductione.

HIS SVPERRIGERE] i. His ſi ſuper illa quæ dixi oboriatur rigor: vt illud, ἐπί, frequentiam hoc loco non deſignet.

NON EST DAMNOSVM] Modò ſudorem promoueat. Sic enim vis ſepulta & languens excitabitur ad excluſionem materiæ morbificæ. Idem quoque faciet ſternutamentum.

10 Αἱ μετ᾽ ἀφωνίης ἐκστάσιες ὀλέθριαι.

Si quis voce captus è poteſtate mentis exeat; morti eſt proximus.

QVIA quò plures facultates vitium admittunt; eò est peius ægroto. Offensionem cerebri delirium arguit; vocis interceptio, neruorum principij.

11 Αἱ τοῖσιν ἐπιῤῥιγέουσιν ἀφωνίαι, θανάσιμον. εἰσὶ δὲ κεφαλαλγέες καὶ οὗτοι ἐπιεικέως.

Quæ à rigore incidunt aphoniæ, funestæ. Sunt hi nonnihil cephalalgici.

QVÆ A RIGORE] Vnde scilicet nulla excretio promouetur: sed translationem habet materiæ morbificæ ad diaphragma & caput.

INCIDVNT APHONIÆ, FVNESTÆ] Quòd ad præparationem suscipientis causæ accedat perennitas & vis efficientis. Nam præparationem suscipientis, cephalalgia antecedens declarat.

SEQVEBANTVR *prognoses quatuor, quas, quia in demonstrationem non cadunt; Duretus reiiciendas putauit: iniuria temporum accidisse dolens, quòd ex optimis pessimæ sint factæ.*

DE RESPIRATIONE.

Cap. IX.

ΝΕΥΜΑ, πυκνὸν μὲν καὶ σμικρὸν ἐὸν, φλεγμονὴν, καὶ πόνον ἐν τοῖσι καιρίοισι τόποισι σημαίνει. μέγα δὲ καὶ διὰ πολλοῦ, παραφροσύνην ἢ σπασμόν.

1 *Respiratio frequens & parua; inflammationem, & laborem denunciat partium spirabilium. At verò magna & rara; dementiam, aut conuulsionem.*

IN MEDICINA nullus feracior locus est quàm de spirando. Hic nusquam quidem non est, nec vllam instituendæ prognoseωs rationem patitur esse expertem sui in morbis acutis. Quoniam enim respiratio sic ad vitæ conseruationem necessaria est, vt eius fructu, vel ad punctum temporis, vix videatur posse carere; quemadmodum spirandi libertas præclarè ad salutem apparet & facit in omnibus morbis qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur: ita difficultas spirandi omnis terrifica esse debet, quando excusationem non habet, aut perturbationis criticæ, aut crisis ipsius. Bene res eunt viri illius qui in aduersa valetudine, maximéque autem cùm incanduerit æstu febrili, spiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa spirandi vnà cum doloris acerbissimi nobilium partium vacatione, & somni benignitate; qui, inquam, interierit Hippocrates vidit neminem. Nam facilis illa & liberalis respiratio, mirificos adfert sanitatis fructus, non solùm temperatione & expurgatione febrilis ardoris qui focum habet in corde: sed etiam instauratione nectaris ipsius viuifici, perennitatem à corde habentis, quo partium solidarum viuacitas recreatur atque reficitur contra calamitosam vim febris, vnde absumitur, atque quodammodo liquitur.

Principio enim omni animantium generi à summo rerum opifice Deo tributum est, vt viuacitati cuiusque fugaci tuendæ & instaurandæ, viuifica quædam res atque facultas suppeteret, ac veluti præstò esset, ne ipsa viuacitas ante diem deficeret. Hæc autem viuacitas mansionem habet in vitali principio partium solidarum, quarum virtus est ipsa natura fundata in humido primigenio spiritu & calore perfuso, quod à semine vtriusque parentis in matricem illapsum, fatalem intra se fouet & continet vitæ & interitus necessitatem, quæ μοῖρα πεπρωμένη dicitur fabricationis humanæ. Hinc vita hominum natura & necessitate fatalis. Ac natura quidem, τῷ διακρίνεσθαι, i. *per secretionem*; necessitate autem, τῷ ξυμμίγνυσθαι, i. *per concretionem*. Cùm enim vitale illud principium, quod τὴν ἀρχὴν ζωτικὴν veteres nominarunt, perpetuam patiatur διάκρισιν complexionis suæ, ac temperamenti quoque sui ἀλλοίωσιν; nec aliunde cōseruationem & instaurationem sui obtineat, quàm ex appulsu τῆς συῤῥοῆς, quam propriè & consideratè, nectar viuificum appellamus; quoniam illud nectar votis naturæ & vitæ omnino respondere non potest, quantumuis naturaliter sit cōstitutum; hinc venit altera fatalis moriendi necessitas, quam ἐν τῷ ξυμμίγνυσθαι positam esse diximus: quemadmodum idem si, vel alteratione eximia, vt in acutis febribus; vel corruptione & alienatione, vt in peste & phthoe, in vitio sit; citam mortem properare facit: ac tum iam ægri, non quidem fato, sed ante diem perire & mori dicuntur.

Verumenimuero quemadmodum ex complexione, & temperamento, ac spiritu prolifico vitalis illius principij, iacta sunt tria illa fabricationis humanæ fundamenta, quæ tandem in vitæ & animalitatis assurgunt principia, cerebrum, cor, & iecur; ex quibus totidem facultates in corporibus nostris lucent: ita

lucent: ita virtute & conspiratione optima principum illarum partium, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ βίου, i. *vitæ & animalitatis* ratio omnis perficitur atque absoluitur. Atque illa vitæ & animalitatis ratio atque conseruatio cernitur in œconomia trium facultatum, naturalis, vitalis, & animalis; earúmque tam constans & certa est συμπνοία, vt mutuas tradant operas in perpetuitatem animalis. Vt enim per eam quam modò dixi τὴν σύῤῥοιαν, partium solidarum viuacitas fluxa recreatur atque reficitur: sic ad ipsius perennitatem quam habet à corde viuificam, præsentaneum accipit subsidium, partim à iecore per iecorariam venam; partim à cerebro, per eam mouendi vim qua spiritum ducimus. Ergo in sanguine & spiritu viuifica syrrhoe continetur; nec aliunde accipit generationem & conseruationem sui. Nec verò vllum aliud requiri debet in rerum natura ὑγιεινὸν, nisi id vnum quod spiritui & sanguini putatur esse σύμφυτον, i. *consociale*: cuiusmodi sunt ea quæ commendantur τῇ εὐχυλίᾳ, quæque suauitate participant gratiosi humoris atque odoris. Itaque superstitio est, vel ostentatio, celebrare aurum, si diis placet, potabile; cæteráque chymica ebriosi illius, fanaticique athei Paracelsi: quorum iampridem explosa commendatio est è schola Hippocratis, exulátque apud hypocritas medicos, & veteratores, quos nulla res præter versutam quandam hypocrisin commendare potest, & quorum vanitas ambagibus tantùm solertissima esse solet. Sed vt redeamus ad id quod demonstrandum suscepimus de respiratione.

Est igitur id ratum persuasúmque omnibus, τὴν σύῤῥοιαν vitæ conseruatricem, nutricatu & respiratione perennem obtinere sui generationem atque affluxum. De nutricatu aliàs, nunc de respiratione dicendum.

Respiratio igitur, ἀναπνοὴ Græcis dicta, est actio partim iussa, partim iniussa, qua ducitur aër, vapórque fumidus expurgatur. Hæc volucrum, pecudum, atque hominum communis est, omnium denique vocalium animantium. Nam insectorum spiratio, ἔντομα Græci vocant, eodem modo non suscipitur, neque perficitur: quamuis in eundem scopum & finem ducta sit. Etenim sola transpiratio, διαπνοὴν dicunt, sufficit illis, quòd modicus eorum calor satis habet, per eam diapnoen, refrigerationis ab aëre circumfuso: quemadmodum & mulieres hystericæ, quarum ad tempus nulla respiratio est, sublato ipsius vsu per dissipationem spiritus & caloris vitalis à venenata seminis corrupti aura; sed sola diapnoe tantisper contentæ sunt, donec suffocationis hystericæ causam excluserint, & ad se redierint. Ac piscium & insectorum materia non est vniusmodi quæ transpirando ducitur: quorundam enim tenuior est, vt apum, vesparum; quorundam crassior, vt fucorum, scarabeorum; crassissima est etiam lumbricorum, atque serpentum qui in latibulis exigunt acrem hyemem donec soluta fuerit. Sic aquatilium eadem conditio est; quædam enim tenui vtuntur aqua fluuiali, vt lucij, leucisci; quædam crassiore, vt cyprij; quemadmodum & omnia genera gentis squamigeræ, quæ in mari veliferas circum nant puppes. Est enim consentaneum vt suum cuique sit consociale simile. Scitum est illud Theophrasti, & ante eum, Platonis. Ὅμοιον ὁμοίῳ εὐπρόσφυτόν ἐστι, i. *Omnia similibus gaudent.* Ergo quibus aërij spiritus, iis aër materia est ad respirationem; quibus aquei, aqua. Sed in aëria spiratione, quæ tum respirando, tum transpirando fit, certi etiam sunt gradus. Vt enim volucria tenuissimo vtuntur aëre: sic terrestria paulò crassiore: crassissimo autem planéque terreo, quæ hypogæa. Quamuis autem homini consentanea sit planéque necessaria, purissimi, temperatissimi aëris respiratio ad spirituum ætheriorum instaurationem: nihilominus tamen crebra in eo cernitur spirituum alteratio, & alienatio, ex tempestatum ac temporum defectione, & locorum spurcorum aura impura; eóque fit aut qualis inspiratur aër ac circunfusus transpiratur, tales omnino sint mortalium spiritus atque humores, ex aëre quidem caliginoso, caliginosi; ex nebuloso, nebulosi; ex sereno cœlo, puri ac tenues, propereáque salubres. Atque vt multis de causis à Deo instituta respiratio est: ita si earum causarum ratio aliqua desideretur; vitióve id fiat spirabilis materiæ, aut respirationis ipsius; non potis est hominem salubriter viuere, quòd impar sit necessitati commoditas.

Quæ cùm ita sint, planè efficitur, respirationis à Deo institutæ causas finales esse has; temperationem, refectionem, & purgationem caloris qui in sinistro cordis ventriculo stabulatur; & vtriusque spiritus instaurationem, vitalis & animalis. Atque in vniuersum tres causæ existunt cur ita ineatur & fiat, earúmque causarum ratio omnis consideratur in vsu triplici iam commemorato, in instrumentis, & voluntate. Est enim respiratio, vt initio posui, actio partim iussa κατὰ προαίρεσιν, partim iniussa καθ' ὁρμὴν. Cernitur autem προαίρεσις in certa quadam ducendi, cohibendi spiritum deuotione: quemadmodum ἡ ὁρμὴ quando nulla sponte nostra, sed tantùm sua, respiratio suscipitur atque absoluitur: sicut in arctissimo somno, sopore, & apoplexia; vbi necessitas ipsa spirandi, neruorum & musculorum vim excitat ad functionem. Sed in apoplecticis breui finem habitura est ipsa respiratio: quia cum stertore coniuncta est per spirabilium organorum infirmitatē, propereáque interitu finitura. In ea spiratione nulla lucet electio; sed tantùm instinctus, quo duce, & tanquam authore, καθ' ὁρμὴν, spiritus intrò ducitur. Nam voluntatem ab electione, i. κατὰ προαίρεσιν, in respiratione quotidiana docet experientia, tum illud Hippocratis. Ἴημα χασμῶν συνεχέων, μακρόπνοια, i. *remedium oscitationis continentis; ex longis interuallis spiritum ducere.* Quem locum eleganter admodum, vt cætera multa, ex Hippocrate Plato in suum vsum transtulit, cùm de singultu disputatio incidisset, his verbis. Ἄπνευστι ἔχοντι πολὺν χρόνον, παύεται ἡ λύγξ, i. *spiritum diu cohibendo singultus cessat.*

De instrumentis autem respirationi dicatis, primùm quidem eorum distinctio sic à veteribus tradita est, vt alia sint respirationis liberæ; alia verò, coactæ, atque, vt ita dicam, πρὸς ἀνάγκην editæ. Atque ita duæ omnino statuuntur respirationis species, vna quidem libera; altera autem coacta, & vim experta. Ac libera quidem est, quæ placido spirandi vsu planè est ἄδηλος, penéque dixerim, ἄπνους: quemadmodum Hippocrates nominare solet tempestatem aquiloniam flatus sonori expertem, seu νήνεμον, vt in illo. Ἔτος νότιον ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος, i. *tempestas austrina, ventis placida.* Violenta autem, quæ aspe-

ctabili thoracis explicatione & collectione cernitur in iis qui aliquantisper citò progrediuntur, & currunt; eiúsque multi sunt gradus ad suspiriosa ἄσθματα, μετεωρισμοὺς, & ὀρθόπνοιας vsque. De quibus loco dicetur. Ac liberæ quidem, ad inspirandum suam dicauit operam diaphragma; ad expirandum verò, abdominis musculi. Violentæ autem, seni dextra atque sinistra musculi, quorum quaterni, inspirando; bini; expirando inseruiunt. Nam deducendo, & excipiendo spiritui, & expurgando vapori fumido; nulla instrumentorum distinctio est in omni respiratione, tum libera, tum violenta. Etenim commune est omnium vocalium animantum ducere aërem per arteriam; excipere, per ipsum pulmonem. Commune est etiam per easdem partes vaporem fumidum exhalare. Vt autem vaporis fumidi expiratio, si pariter inspirationi respondet, non minùs meretur de vita, expurgando natiuum cordis calorem; quàm inspiratio, salubrem spiritum fóris ducendo: ita vocis commoda secum refert è corde, quando intercostalium musculorum contentione expressa, vertitur in efflationem: ac tum à iussa larynge, tanquam ab aucupis canoro vtriculo, modulatè ad palatum reflectitur. Huc spectat vetus illud quod omnem de vocis natura, & causis doctrinam paucis complectitur. Est autem huiusmodi. Οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν μεγαλοφωνότατοι. καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος· δυοῖν δὲ μεγάλοιν, μεγάλα καὶ ἔκγονα γίνεται. *Quibus*, inquit, *caloris abundantia est, ii plenæ sunt voces. Etenim frigidus aër plurimus. Positis autem magnis duobus, orinda quoque sunt magna.* Ac si diceret; si ad instrumentorum vocalium amplitudinem accesserit vocalis materiæ copia, vox inde oriunda necessariò magna erit. Est autem credibile, amplificationi caloris natiui, amplitudinem cordis, pulmonum, laryngis, atque thoracis conuenienter sufficere; nisi caput in vitio sit. Ex quo efficitur, vt si caloris natiui abundantia parem obtineat suæ amplificationis opportunitatem in respiratione & efflatione; vox plena, sonora, & magna edatur: quoniam copiosa vocalis materia, validis expressa viribus musculorum thoracis intercostalium, liberum habet exitum per venam arteriosam, fistulásque pulmonis, indéque modulationem accipit in larynge, per musculos duodecim ei voci modulandæ dicatos. Fructuosa est etiam vaporis fumidi exhalatio siue efflatio; non solùm ad prolabentis catarrhi propulsionem: sed ad illius quoque iam prolapsi expurgationem. Ac tum tussiculosus aut suspiriosus malè habet, quando vaporis fumidi efflatio, neque prolabentis catarrhi appulsum & impetum inhibere, neque prolapsi contumaciam potest radicitus extirpare. Hinc veniunt asthmaticæ orthopnœæ: illinc depascentia vlcera, quæ θηριώματα Græci vocant; vnde catarrhi efferi, θηριώδεις nominantur. Sed patefacta respirationis vtriusque natura, perspectis etiam partibus, earúmque omnium causis; superest vt eius differentias, & cur ita sint, ἀποδεικτικῶς explicemus.

Enimuero respiratio omnis naturaliter constituta, quæque vsui necessario conuenienter congruentérque respondet; in moderatione & æquabilitate consistit inspirationis & expirationis. Ea moderatio cernitur in mediocritate cuique naturæ & habitui consentanea, rerum earum quibus respiratio patratur. Sed rerum earum quæ in respirando considerari solent, quatuor omnino genera esse reperio; motum, quietem, id quod mouetur, & id quod mouendo ducitur atque educitur. Ergo illa demum respiratio moderata erit, quæ in singulis hominum naturis, prout intensior est aut remissior vsus, mediocritatem ostendit motus, quietis, explicationis, & materiæ ipsius spirabilis; & in qua sani homines nullo modo à se mutati videntur. Hæc sanè est respirationis symmetria, in qua, scilicet, nihil nimis, quæque omni caret excessu atque defectu. Hæc, in libertate inspirandi & expirandi, spiritum ducit ex facili; vaporem excludit: vnde efficitur vt voto naturali cordis bene respondeat. Huic respirationi prima debetur laus vitæ hominum conseruandæ. Hæc cæterarum omnium quæ à symmetria deficiunt, veluti canon est & regula quædam, qua non solùm defectionis illius cognitio comparatur; sed etiam restituendæ moderationis amissæ ratio continetur. Vt autem simplex & vnica est symmetria: sic multa defectionum genera esse solent, tum in excessu, tum in defectu. Ac sanè tot esse necesse est, quot sunt ex quibus ipsa respirationis constituitur œconomia. Sunt autem, inspiratio, expiratio contrariis editæ motibus; proptereáque quiete gemina terminatis. Itaque rerum earum respirationis œconomiam constituentium, singularum gemina erit à symmetria defectio; vna quidem, plus æquo; altera verò, minus. Velocitas enim aut tarditas motus, à symmetro defectionem ostendit; raritas & frequentia, quietis; magnitudo & paruitas, inspirationis & expirationis; copia & paucitas, materiæ inspirabilis & expirabilis, cum frigore aut calore. Quæ omnia summus medicinæ dictator, paucis expressa literis, fœliciter ita complexus est. Πνεύματα σμικρὰ, μεγάλα, πυκνὰ, ἀραιά· εἴσω σμικρὰ, ἔξω μεγάλα· εἴσω μεγάλα, ἔξω σμικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις οἷον ἐπιπνέουσι· θερμὸν, ψυχρόν. i. *Spirationes paruæ, magnæ; magnæ frequentes, raræ; intrò paruæ, foras magnæ; intrò magnæ, foras paruæ; producta, offensans; bis intrò reuocata; calida, frigida.* Ergo dyspnœa omnis versatur in magnitudine, aut paruitate; frequentia, aut raritate; velocitate, aut tarditate; calore, aut frigore. Atque ita respiratio omnis in vitio esse dicitur, quando maior, aut minor est; tardior, aut velocior; frequentior, aut tardior; calidior, aut frigidior. Tum illæ defectiones tam in excessu, quàm in defectu, considerari debent; vel in vtraque respirationis parte; vel in alterutra: ídque tam simplices, quàm compositæ. Existunt enim quædam foris paruæ, intus magnæ, & contrà: quædam item magnæ, veloces, atque frequentes; aliæ contrà, paruæ, raræ, & tardæ. Sunt etiam magnæ & raræ: plurimæ etiam geminatæ, tum inspirando, tum expirando. Sed tempus est vt earum dyspnœarum causas, & quorsum ita fiant appareántve, ex nostri authoris præscripto fideliter exponamus.

RESPIRATIO] i. Aëris inspiratio, vaporísque fumidi expiratio: sic enim spiritum, pro actu spirandi, interpretandum duximus, quòd ei ducendo comparata sit respiratio, proptereáque ipsa causæ finalis nomen sibi adoptet. Quæ nominis ratio frequenter vsurpata legitur in Epidemiis, aphorismis, atque prognosticis. Quinetiã à Galeno sic explicatur, cùm in prædictis libris, tum in iis quos de dyspnœa scripsit; vt

scripsit; vt nihil necesse sit plura de spiritus nomine, quot modis vsurpetur, in hunc locum adferre.

FREQVENS] i. Cuius inspiratio & expiratio, contrariis editæ motibus, breui quietis geminæ interuallo, & quasi puncto temporis terminatæ, crebrò inuicem subeunt atque succedunt: similiter vt arbores breui dissitæ interuallo, densóque satu consitæ. Atque eam loci intercapedinem, eleganti metaphora, ad temporis interuallum accommodauit; tum hîc, tum in aliis decisionibus iam explicatis, vbi μανότερον πνεῦμα legitur pro spiratione rariore quæ fuerat antè frequentior atque citatior, cùm inflammatio cordis præsens esset; cuius vacationem ostendit nunc rarior facta cum libertate instrumentorum, laryngis, pulmonum; atque thoracis. Hippocratis verba sunt hæc. Πρόσωπον ἐκ μετεώρου πεπτεώμενον, καὶ φωνὴ λειοτέρη, καὶ ἀσθενεστέρη γινομένη, καὶ πνεῦμα μανότερον, καὶ λειότερον ἄνεσιν ἐς τὴν ὑστεραίην σημαίνει. i. *Facies è tumescente residens, vox item blandior atque mollior, tum spiritus rarior atque facilior; remissionem postridianam fore denunciat.* Eam proprietatem vocum, in arborum satu densiore aut rariore Theophrastus eleganter secutus est, lusítque illius aucupio festiuè. Ἐν ταῖς φυτείαις ταῖς πυκναῖς, μανὰ τὰ δένδρα· ἐν δὲ ταῖς μαναῖς, πυκνά. i. *Plantando, arbores densæ, raræ; raræ, densæ.* Quoniam autem hoc loco quæritur de respiratione frequenti, cur ita sit, breui sic habendum; ipsam per se nihil aliud denunciare quàm imparem necessitati commoditatem; vt quemadmodum Ascanius sequebatur patrem non passibus æquis: ita cùm amplificationi caloris, amplitudo spirationis respondere non potest, eius desiderium frequentia compensetur.

Coac. 1. cap. 5. lib. 2.
Coac. 1. cap. 5. 2.
cap. 8. lib. 1. de causis plant.

ET PARVA] Quæ fit inchoata, non autem perfecta explicatione & collectione thoracis ad liberè inspirandum & expirandum; nec dignè pro eo ac respirandi vsus exposcit. Est autem paruitas, defectio respirationis à symmetria in quantitatis defectu: quemadmodum frequentia in breuitate quietis, aut etiam penè nulla.

INFLAMMATIONEM ET LABOREM DENVNCIAT] i. Incandescentis æstu cordis ardorem, & spirabilium instrumentorum contumaciam, per quam cordi morem non gerunt, neque parem adferunt vsui necessario promptitudinem. Neutra enim difficultas spirandi, alterutrius vitij signum est syllogisticum. Nam neque paruitas, semper dolorem; neque frequentia, semper ardorem ostendit. Ambæ simul vtriusque vitij consectariæ sunt; nempe doloris atque ardoris.

PARTIVM SPIRABILIVM] i. Ad verbum, opportunitatem spirandi habentium; cuiusmodi sunt cor in triplici vsu; thorax in mouendo; pulmones in excipiendo; arteria in deducendo. Ac si diceret; frequens & parua respiratio denunciat in cordis æstu eius desiderio non responderi, quòd instrumenta spirabilia in vitio sint; thorax à pleuritide; pulmo à peripneumonia; larynx ab angina. Denique; vt paucis absoluam, quicquid eiusmodi est vt spiritum aditu prohibeat, vaporémque fumidum ad exitum citò sollicitet; suspiriosos homines facit. Quod in ptissana inconsideratè, i. nec iure, nec loco præscripta, sic noster præceptor animaduertit. *Syderatarum,* inquit, *ac velut de cœlo tactarum costarum causâ est; quòd priusquam dolor quieuerit, pleuritici homines moriuntur: mox enim* πνευματίαι, *i. suspiriosi redduntur. A spiritu autem multo & frequenti, i. crebra respiratione, glutinosissimi sputi eruditas, libertatem meandi intercipit. Etenim illud ipsum quod inhibetur sputum, & quod ad pulmonum bronchia contumaciter adhæréscit; & spiritum intrò duci prohibet, & citò foras excludi cogit. Atque ita vicißim mutuas tradunt operas in perniciem ægri. Etenim sputum inhibitum, & quod subsistit, nec exitum habet; spiritum crebrum facit: crebrior autem factus, glutinosum & contumax reddit sputum, nec sinit ipsum meabile fieri.*

AT VERO MAGNA ET RARA] Quæ scilicet opponitur frequenti & paruæ, in qua, inquam, explicatur thorax quantum potis est, ac sine vlla difficultate in omnem dimensionem amplificatur, atque colligitur ad inspirandum & expirandum: propter libertatem instrumentorum omnium spirabilium quæ omni culpa vacant, cum facultatis virtute, & summa spirandi necessitate, ob febrem acutam.

ET RARA] Interuentu longæ quietis inter expirationem modò expressam, & inspirationem mox repetendam: vt par sit expurgationi temperatio pernecessaria in ardore febrili; quod quia hîc locum non habet, cur ita sit, paulò pòst aperit atque docet.

DEMENTIAM] i. Actionum principum deprauationem, idque vel à cerebri inflammatione; vel à sanguinis multa bile perfusi eò translati suppressione: vnde dementia firmiter fixa & stabilis, cuiusmodi esse solet phrenitis atque insania. Est autem delirij proprium signum quod tantùm in illud cadit, non tamen inseparabile; magna & rara spiratio: ob eam sanè hypothesin, quoniam in summa spirandi necessitate quam febris acuta inuexit, & pari spirabilium instrumentorum libertate, quam magnitudo ostendit; sola voluntas in causa est quamobrem talis respiratio rara sit, quæ debuit esse freques. Est enim tum æger sui negligens neque memor, & cuius voluntas non antè erigit se ad functionem, quàm acrior sensio excitata fuerit in phantasia per incrementum necessitatis: quod cernere est in rusticis hominibus qui stupent attoniti visu tabulæ politissima arte depictæ, quam dum hiante ore magnáque animi contentione intuentur, non antè respirāt, quàm nimia oppressione propemodum suffocati ad se redierint. Eadem ratione phrenitici βραχυπόται dicuntur, i. *parum & rarò bibentes*, ob deprauatum communem sensum; ex quo efficitur vt rei molestæ sensio non excitetur ἐν τῷ φανταστικῷ nisi rarò admodum, cùm scilicet per accessionem causæ sitiferæ, phantasia redditur αἰσθητικωτέρα. Huiusmodi autem deliria quæ posita sunt ἐν τῇ ἀναισθησίᾳ, circa res necessarias versari dicuntur, de quibus eam prognωsin iam explicauimus. *Quæ circa res necessarias versantur deliria, peßima; indéque si ingrauescant, funesta.* Talis fuit exitus Philisci, qui sexto die interiit, de quo summus artifex posteris artificibus illud meditandum reliquit. Τούτῳ διὰ τέλεος τὸ πνεῦμα, ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ, ἀραιὸν, μέγα. i. *Huic non defuit spiritus rarus, magnus, velut reuocato, duci.* Idem legitur de Sileno. Idem de Dromeadæ vxore. Nam in Dealcis vxore, magna & rara spiratio successionem habuit paruæ & raræ, quam βραχύπνουν vocat. Omnia autem quæ circa res necessarias versan-

101. Coac. 1. lib.
prorrh. 2. 1. 1.
103. Coac. 1. lib.
hist. 1. 2. & 11. 1. Epid.

6.2.lib. tur deliria, enunciationem causæ catholicam habent in hoc aphorismo. *Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.* i. *Qui aliqua laborantes parte corporis, sæpe laborem non sentiunt; his mens laborat.*

AVT CONVVLSIONEM] Non quidem ipsa per se, nisi per hypothesin iam propositam, cùm
101. Coac. 1.lib. deliria circa res necessarias ingrauescunt, cuiusmodi est illa. *Phrenitici parum & rarò bibentes, idque cum strepitu; contremiscunt, aut conuelluntur.* Etenim tum phrenitici contremiscunt, quando id quod mouet & quod mouetur, mutuis certant imperiis, vicissitudine motuum iussorum & iniussorum. Conuelluntur autem motu iniusso musculorum ad sua principia: quod symptoma est alienationis à vehementi alteratione, per nimiam siccitatem; proptereàque signum mortis iamiam futuræ. Huc spectat & illud. *Phre-*
59. Coac. 1.lib. *nitici sputatores fanatici; etiámne tremuli?* Tum illud. *Deliria paulisper ferocia; mox erunt immanissima: atque futuras conuulsiones prænunciant.*

2 Ψυχρὸν μὲν θανάσιμον· θανάσιμον δὲ καὶ πυρετῶδες, καὶ λιγνυῶδες πνεῦμα· ἧσσον δὲ τοῦ ψυχροῦ.

Ac frigidus quidem spiritus est lethalis: lethalis est etiam æstuosus & fumidus; minùs tamen quàm frigidus.

VT MAGNA & rara spiratio certissimum est delirij argumentum: sic parua & rara interitus iamiam futuri. Ac ferè omnes qui aliquantisper magnum & rarò spirarunt, eò deueniunt; vt non nisi parua & rara spiratione vti possint: quoniam ex rei pernecessariæ omissione, naturæque, vt ita dicam, defraudatione, cum accessione & incremento causarum morbificarum, vires collabuntur & languent effœtæ. Quod vxori Dealcis contigisse legimus, quæ cùm dies aliquot morbi exegisset in magna & rara spiratione, cum nugarum garrulitate, vicissim reddita fuit *βραχύπνοος*, remissa phrenitide ac vicissitudinem habuit magnæ & paruæ spirationis; tum garrulitatis atque silentij: ac tandem *βραχύπνοος, καὶ ἄφωνος* vigesimoprimo die interiit. Nam Pythion secundo die fuit *βραχύπνοος, ἄναυδος, καὶ ἄφωνος*; paulò pòst edidit *πνεῦμα μινυθῶδες, respirationem minutulam*, quæ breui interitus finem habuit. Ne longum faciam.

SPIRITVS QVIDEM FRIGIDVS] i. Cuius appulsu per expirationem, frigoris sensio excitatur medico qui proximè abest ab ægro. Talis spiritus consectariam habet respirationem paruam & raram, vt rectè in prognostico annotauit Galenus; ac paruam quidem, nullo penè spirandi vsu necessario, neruorum & musculorum vim ad functionem excitante; raram verò, propter fuliginis paucitatem quæ cum potentiæ animalis infirmitate coniuncta, paulò pòst consecutionem adfert *τῆς ἀφωνίας μετὰ ἐκλύσεως*.

LETHALIS] Dilucidiùs sic in prognost. *Frigidus autem per os & nares expiratus; lethalis admodum*, *ἤδη*, hoc est, iam inde à causis prægressis. Ac si diceret; à febrili ardore quo ipsum cor conflagrauit, extincta penè viuacitas perennitatem ampliùs non habet caloris viuifici, in cuius extinctione mortis natura consistit. Qua de re illud à nobis iam explicatum est. *Deliria in spiratione minutula & sudatiuncula, citam mortem denunciant.* Non enim à minutula respiratione, delirij significatio fit; sicut à magna & rara: sed cum ea spiratione coniunctum sæpe apparet ex inueteratione phrenitidis in cerebro stabulantis. Denique quod initio posui, parua & rara spiratio, siue minutula atque frigida, magnæ & raræ consecta-
71. Coac. 1.lib. ria est; per alienationem quam alteratio magna inuexit: quemadmodum inde venit pro clamore, silentium; pro iactatione, quies & *ἔρριψις*; pro artuum euibratione, leuis tremor; pro vigiliis, coma & cataphora veternosa. Est autem lethalis hæc respiratio, tum propter irreparabilem caloris natiui extinctionem; tum quia omnis intemperies ab ardore frigida est insanabilis. Ac sanè tam certa est mortis præsensio ex frigido spiritu, vt nulla spes ampliùs affulgere posse videatur: quamuis denuo incalescant ægro-
part. 4. 6. Epid. ti. Testis est illa sententia. *In lethalibus signis est ardens qui è cute spiritus expirat, frigido priùs nare excluso.*

LETHALIS EST ETIAM FVMIDA ET ÆSTVANS VAPORATIO] Talis expi-
aph. 2. sect. 2. 6. Epid. prorrh. 60. s. 2. 1. ratio fundit excrementum *καυσῶδες*, vel *καυστικὸν*, quod etiam *πνεῦμα δολερὸν* nominauit lib. de humoribus: quamuis Galenus neget hoc esse Hippocratis. Ac tale excrementum *καυσῶδες*, ostendit efflationem potiùs, quàm expirationem: properata scilicet musculorum contentione ad expurgationem fuliginosi excrementi, quod suffocationis metum adfert nimia abundantia, quam parit impuritas cordis, atque
69. 1. lib. pulmonum æstu prægrandi incandescentium. Qua de re illud extat. *Qui dormiendo efflant, malo sunt loco.*

Quod sequitur, MINVS TAMEN QVAM FRIGIDVS] Ostendit alterationem quantumuis maximam, longiùs abesse ab interitu, quàm alienationem quæ iam adest, quæque præsens est in parua, rara, minutula, seu frigida respiratione.

3 Καὶ τὸ μέγα ἔξω πνεόμενον, σμικρὸν δὲ εἴσω· καὶ τὸ μικρὸν ἔξω, μέγα δὲ εἴσω· κάκιστον δὴ, καὶ πλησίον θανάτου.

Tum magnus

Tum magnus foras efflatus, intrò paruus; & contrà, foras paruus, intrò magnus; pessimus est sanè, & morti propinquus.

Explicatæ sunt quatuor differētiæ spirationis difficulter susceptæ. Sunt autem; parua frequēs; magna rara; parua rara; frequens & magna. Earum omnium patefacta ratio est. Nunc de inæqualitate in vnica respiratione dicendum. Huiusmodi prima occurrit.

Foras magna, intro parva] Causa in promptu est: quoniam ex nimia fuliginis abundantia, expirationis maior necessitas incidit, quàm inspirationis; eique morem gerunt musculi qui expirando præsunt, contumacioribus fortasse iis quos inspirandi gratia quaternos, vtraque thoracis parte, natura collocauit. Est autem periculosa hæc respiratio: quoniam non minùs verendum de suffocatione, quàm de incendio natiuum calorem & humidum primigenium exhauriente, si conuenienter non temperetur.

Foras parva] Vaporis fumidi paucitate, & expirabilium instrumentorum vitio.

Intro magna] Ob summam inspirandi necessitatem, ab ardore febrili, & inspirabilium musculorum omni culpa vacantium libertatem. Contraria enim contrariorum consequentia esse solent.

Talis autem respiratio qua spiritus ducitur intrò magnus, foras paruus, Pessima est sane, et morti propinqva] Propter incredibilem spirandi necessitatem ex ardore quo cor ipsum conflagrat, vnde frequens repetita inspiratio, quantumuis magna, voto ipsius cordis respondere non potest, ob eámque causam, inchoatam expirationem intercipit anticipando, ídque fortassis etiam propter musculorum expirabilium contumaciam, vnde syntimoria causarum mutuas operas in perniciem ægri tradentium; videlicet, ardoris vitalem spiritum & nectar viuificum exhaurientis; tum suffocationis ex nimia fuliginis abundantia quæ expirationem non habet. Quamuis autem causæ illæ sint planè mortiferæ: tamen non tam citò interitum properare faciunt, quàm parua & rara spiratio, in qua spiritus frigidi appulsus percipitur, exitum per os & nares habentis. Est enim iam verè illud positum, non esse tam citam mortem alterationis quàm alienationis præsentis: nisi quis fortasse excusationem adferat suffocationis quæ hîc in metu est, vnde cita mors venit.

4 Καὶ τὸ ἐκλεῖνον, καὶ κατεπεῖγον, καὶ ἀμαυρὸν, καὶ διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, οἷ ἐπιαωνέουσι.

Quinetiam tarda, velox, obscura, duplex intrò reuocatio; qualis cernitur in ijs qui super inspirant.

Spiratio tarda et properata] Quæ cernitur in lenta inspiratione, & cita expiratione; ob eam sanè causam, summa periculi habet omnia, quòd in officio multùm laborant musculi inspirabiles, nec pares necessitati præstò se adhibent, vbi vel ipsa celeritas in desiderio mora est propter potentiæ animalis infirmitatem à cerebri exolutione natam. Nam citæ expirationis causa est expirabilium musculorum contentio, suffocationis metu, quibus auxiliares manus adferunt intercostales; vt veluti concussio quædam fit thoracis studentis excutere id quod sibi molestum est. Omnes autem partes officiales, maiore contentione excitantur ad exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ.

Obscvra] Τὸ ἀμαυρὸν, ἢ ἀμαυρότης, ἢ καὶ ἀμαύρωσις, symptoma proprium est visionis effœtæ, vbi nulla caligo est, nulla allucinatio, sed hebetudo simplex quæ nullam in hebescentibus concretionem ostendit humoris alieni, iis qui oculos intuentur: sed tantùm profligati splendoris notas aperit in oculis velut emortuis, cuiusmodi esse solent decrepitorum & iamiam moribundorum senum. Hoc igitur eò spectat vt doceat, obscuritatis huius causam non aliò referendam esse quàm ad exolutionem vitalis spiritus; & extinctionem caloris natiui: quemadmodum oculorum ἀμαύρωσις venit ab exhausto humoris crystallini & spiritus visifici, atque splendoris oculorum proprij extinctione, quam siccitas fecit à febrili ardore. Ac tantum interest inter hanc respirationem & πνεῦμα θολερὸν, quantum inter hebetudinem & allucinationem. Huius respirationis exempla eduntur ad tempus in verè hystericis, quæ huiusmodi sunt dissipato respirationis vsu, non autem impeditis respirandi instrumentis.

Dvplex intro revocatio] Hæc difficultas spirandi cernitur in iis quibus ipsa in faucibus eliditur, & vnica inspiratione spiritum bis térve recipiunt, vt pueris qui vapularunt. Conuulsionem autem significat. Contrario verò modo eduntur voces quæ faucibus hærent interruptæ, in quibus materia vocalis quasi conglomerata subsistit, ex prolapsu catarrhi ferini ipsi materiæ occurrentis. Cæterùm hæc difficultas spirandi nominatur πνεῦμα προσκόπτον, aphor. 68. lib. 4. πνεῦμα ὥσπερ ἀνακαλεόμενον, hist. 1. 1. Epidem. πνεῦμα ἀνασπασμένον, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις. 6. Epidem. πνεῦμα προσκλαῖον ἐν τῇ ἀναφορῇ, 4. acut.

5 Εὔπνοια δὲ ἐν πᾶσιν ὁκόσα ἐν πυρετῷ ὀξεῖ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται· μεγάλην ἔχει ῥοπὴν ἐς σωτηρίην.

Spiratio autem libera in omnibus quæ cum febre acuta ſunt, & in ijs etiam quæ quadraginta diebus iudicantur; præclarè ad ſalutem apparet & facit.

BONVS philoſophus demonſtrãdi peritus, optimus idem medicus, quem penes eſt *ἡ ἐπανόρθωσις τῶν παρὰ φύσιν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν*, i. *redintegratio eorum quæ à natura excidere* (ad quem veluti ſcopum omnia referuntur quæ pertinent ad bene & conuenienter cuique medendum) poſteaquam difficilis reſpirationis omnes differentias explicauit, quas accuratè pertractauit in defectione à ſymmetria rerum omnium reſpirationis œconomiam conſtituentium; tum autem, cur ita, & quorſum fiant appareántve, cauſas aperuit: nunc ſpirationis liberæ commoda quibus vtimur ad conquirendam valetudinem in morbis acutis, breuiter fœliciterque commemorat.

SPIRATIO AVTEM LIBERA] Quæ voto cordis reſpondet, prout intenſior aut remiſſior eſt ſpirandi vſus in febre acuta, idq; ſine offenſione cæterarum cauſarũ; ſpirabilium inſtrumentorũ dico, & voluntatis. Non enim potis eſt cõplecti animo *τὴν εὔπνοιαν* quæ cernitur in moderatione inſpirationis & expirationis cum mediocritate quietis & motus, quæ nuſquam locum habet in febre acuta.

IN OMNIBVS QVÆ CVM ACVTA FEBRE SVNT] i. In febribus tam eſſentialibus, quàm ſymptomaticis.

ET IN IIS ETIAM QVÆ INTRA DIEM QVADRAGESIMVM IVDICANTVR] Cuiuſmodi ſunt febres quæ, *ἐκ μεταπτώσεως*, retinent acutarum nomen, cuius naturam amiſerant ex inchoata criſi, vel irrito erethiſmo: proptereáque periodorum quaternariarum in ſeptenarias mutationem habuerunt à vigeſimo die ad quadrageſimum vſque.

Coac. 1. cap. 5. 2. PRÆCLARE AD SALVTEM APPARET ET FACIT] Apparet quidem, ſigno libertatis cauſarum ſpirabilium, & ſalutiferæ cauſæ, quæ mox futuram ſalutem oſtendit: qualis eſt illa. *Facies è tumeſcente reſidens; vox item blandior atque mollior, tum ſpiritus rarior atque facilior qui fuerat antè frequentior atque minor; remiſsionem poſtridianam fore denunciant.* Præclarè autem facit, nõ ſolùm tẽperatione & expurgatione febrilis ardoris qui focum habet in corde; ſed etiam inſtauratione nectaris viuifici perennitatem à corde habentis, cuius appulſu partium ſolidarum viuacitas recreatur atque reficitur contra calamitoſam vim febris, vnde abſumitur atque quodammodo liquitur.

DE CERVICE.

CAP. X.

ΤΡΑΧΗΛΟΣ σκληρὸς καὶ ἐπώδυνος, καὶ γνάθων συνδέσις, καὶ φλεβῶν σφαγιτίδων παλμὸς ἰσχυρὸς, καὶ τενόντων ξυντάσις· ὀλέθριον.

1 Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulſus fortis, vnáque chordarum contenſio; mortifera ſunt hæc.

NVNC DE ceruice dicendum, cuius mala in omni febre grauiſſima eſſe ſolent, ſi nulla vis in muſculoſum genus inciderit: maximè autem quando phrenitis in metu eſt. Omnium verò terrificorum ceruicis malorum in cauſa eſt, vel cerebri propagatio, vel excurſus qui ducitur è lumbis. Nam quæ intra ceruicem mala accidunt, laryngis aut pharyngis, i. faucium aut ipſius gutturis propria ſunt; cuiuſmodi eſt angina. Et quæ vertebrarum luxatarum ſymptomatica ſunt, & *λόρδωσιν* faciunt, aut *κύφωσιν*, aut etiam *σκολίωσιν*. Hîc autem ceruicis totius aſpectabile & tractabile malum ingens proponitur, quod & doloris acerbitate, & officij neceſſarij impedimento, & partium nobiliſſimarum ſympathia, ſymptomatúmque numero, mortiferam calamitatem oſtendit. Eſt autem huiuſmodi.

CERVICIS DVRITAS] In qua ceruix obriguit ex fluxione nata humoris coacti, qui vel orgaſmo, vel decubitu eò confluxit, omnémque ceruici efficiendi vim adimit, tum in proprio motu, tum in communicatione officij.

ET DOLOR PRÆGRANDIS] Qui veræ inflammationis ſymptomaticus eſt cum duritate cõiunctus: quemadmodum in duritate hypochondrij dolorifica loco dicetur. Eſt enim vera inflammatio, iuxta recentiorum placitum, tumor contra naturam ex ſanguinis affluxu coortus, cum rubore, calore,

calore, pulsu, renixu, & dolore coniunctus.

MAXILLARVM ITEM COARCTATIO] i. Iniussa firmaque inferioris maxillæ cum superiore adhæsio, per conuulsionem temporalium musculorum, quam facit expressio sanguinis multa bile perfusi, è iugularibus arteriis, & ceruicalibus venis in angustiores illuc productas. Sic enim prorepit materia parotidum ad maxillas, malas, & genas; vt facies ipsa nihil aliud sit quàm dolorificum tuber. Qua de re illud extat iam demonstratum. *Parotides rubræ, exacti iam morbi superstites; signa sunt erysipelatis in facie nasci turi.* Coac. 2. cap. 4. 2.

VENARVMQVE IVGVLARIVM PVLSVS FORTIS] i. Aspectabilis medico, & ægro permolestus, ex dilatatione extraordinaria venarum, quæ pro arteriis vsurpantur. Atque illa dilatatio non est consectaria cordis micantis, sed plethoræ particularis, vel inflammatarum partium in quibus illæ micant.

VNAQVE CHORDARVM CONTENSIO] Non quidem musculorum tenuium, chorda, in medio progressu, distinctorum, qui à styloide apophysi feruntur in maxillam inferiorem, aperiẽdi causa: sed fortissimorum tẽdinum crotaphitarum, qui subter zygomate inseruntur in apophysin coronoidem maxillæ inferioris.

MORTIFERA SVNT HÆC] Doloris acerbitate, nobilium partium sympathia, officij necessarij impedimento: tum quia cum opisthotono rigor necat; tum quia musculi crotaphitæ ἀλγούμενοι καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν, i. *alterati & intenti contra naturam*, à traumate quidem sunt καρώδεες, ab inflammatione verò phrenitici; ac tantorum malorum accessione homini necando intra decimum diem satis sunt, lib. 2. περὶ ἄρθρων. Vide lib. 11. de vsu partium.

2 Τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ ἀλγήματα πνιγώδεα ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνος ὁρμώμενα· ὀλέθρια. malè ἰσχυῇ. al. ὁρμώμενα.

Qui cum æqualitate faucium dolorifici strangulatus à dolore capitis concitantur; mortiferi.

VT RERVM omnium quas ad vitæ conseruationem Deus parauit, nihil est melius, nihil viuificum magis, nec magis expetendum, quàm liberalis & libera respiratio: ita nihil æquè mortiferum atque strangulatio ipsa, quæ omnium, penè dixerim, funestorum symptomatum proximè abest à morte. Huic mortiferam vim non minorem tribuit summus præceptor, quàm forti apoplexiæ. Strangulantium autem causarum, quas Græci κυνάγχας vocant, vt omittam πνίγα ὑστερικὴν quæ fugax est, quæq; opinionem tantùm facit strangulatus vnde nomen habet; strangulantium, inquam, causarum tria reperio genera, vnum est illaqueatio; alterum, inflammatio; tertium, dentis luxatio. De illaqueatione notum est illud. *Illaqueati exoluti, nec dum mortui, ad vitam non redeunt si os spumat.* Dentis luxati ratio (est autem ille dens, apophysis vertebræ secundæ ceruicis, quæ cum prima vertebra valido ligamento cõnectitur) dentis igitur luxati ratio & consectaria eius symptomata explicantur lib. 2. περὶ ἄρθρων. Hæc autem decisio inflammationis momenta continet, atque cynanchicæ huius causæ magnitudinem in perenni generatione, loco, symptomatúmque vehementia nobis examinandam proponit. Omnia autem prædicta strangulantium causarum genera, nominantur cynanchica, quòd cynanchen illa faciant, i. caninam strangulationem, in qua, more canum, lingua exeritur, similiter vt illis cùm difficulter spirant. His ita constitutis. aph. 41. & 42. 2.

QVÆ CVM ÆQVALITATE FAVCIVM] Sic enim expressi τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ. Huiusmodi autem sunt fauces quæ carent omni rubore, calore, pulsu, renixu; quæ symptomata sunt inflammationis propria. Ac si diceret; si fauces omnis tumoris atque ruboris expertes appareant, quod in prognostico de angina scripsit, quæ nihil aspectabile, nihil tractabile ostendit neque in ceruice, neque in faucibus; ipsa verò abdita & occulta, summam doloris acerbitatem, summámque difficultatem spirandi parit, ὀρθόπνοιαν Græci vocant, in qua non nisi recta ceruice spiritus duci potest. Significat autem φάρυγξ amplitudinem oris quæ cernitur inter gulam & guttur, cui adiectiuum in genere fœminino ἰσχνῇ pro ἰσχνῷ congruenter adiunximus, ex veterum emendatione Galeníque ipsius. prorrh. 54. 1. & 12. f. 3. 1.

3 Αἱ τραχήλου, καὶ μεταφρένου ψύξιες δοκέουσαι, καὶ ὅλου δὴ τοῦ σώματος· σπασμώδεες· ἐν τουτέοισι κριμνώδεες οὐρήσιες.

Ceruicis & dorsi perfrixiones falsò creditæ, totiúsque adeo corporis; sunt conuulsificæ: in his farinaceæ mictiones.

HVIVS prognoseωs explicatio repetenda ex comment. ad 88. 1. lib. Legitur autem sic. *Qui cum feroci perturbatione somno excußi, è potestate sui exeunt; grauißimum habent malum, & conuulsificum; ídque cùm aliàs, tum si prorumpant sudores.* Conuulsificæ sunt etiam ceruicis *& dorsi falsò creditæ perfrixiones, totiúsque adeo*

corporis; ac tum vrinæ spumantes. Hîc meliùs tamen diuisa est, vt in prorrhetico, quàm illic coniuncta.

Ergo. CERVICIS ET DORSI FALSO CREDITÆ PERFRIXIONES] Quoniam eiusmodi sunt, non quidem à paupertate caloris natiui, vel eius retractione, ob viscera incēdio conflagrantia, nec verò materiæ frigidioris appulsu partes illæ perfrigescunt: sed expressione symptomatica bilis efferæ, è venis scilicet in musculosum genus acerrimi sensus, vbi sensionem excitat suæ feritatis & acrimoniæ, eáque sensio rigorem ciet concussione partium stimulatarum ad expurgationem materiæ; quæ tametsi calida est generatione & corruptione: tamen opinionem facit perfrixionis in parte neruosa; ob eámque causam sensio illa sequitur magis naturam suscipientis causæ quàm efficientis: accedente etiam caloris natiui afflictione ex rei contrariæ occursu laborantis.

PERFRIXIONES] Quæ & numero malæ sunt: quia crebrò incidunt, iuxta illud. *Si rigor crebrò incidat.* Deinde quia significatæ non sunt, vrinæ pepasmo ad tempus; & suppressione illius, ad speciem crisis. Tum quia vires effœtæ languent, vt neque tam crebras concussiones perferre possint, neque ad vacuationem liberalem sufficere. Ergo perfrixiones illæ falsò creditæ & frustra citatæ, translationem faciunt morbificæ materiæ ad diaphragma & caput.

TOTIVSQVE ADEO CORPORIS] Hîc falsam opinionem frigoris pertinere ad vniuersum
pror.20.l.3.1. corpus Galenus ex veterum sententia author est: quia non est verisimile, inquit, vniuersum corpus perfrigerari; immo non potis esse ait: proptereáque illud, δοκέουσι, rectè appositum fuisse. Sed velim vt
pror.34.l.3.1. scrupulum mihi eximat quem ipsemet, scripto suo, iniecit, cuius verba sunt hæc. *Cùm duplex sit perfrigeratio, vniuersi corporis vna, altera extimorum; peior est illa vniuersi.* Maneat igitur, quomodo à nobis distincta est, propositio.

CONVVLSIFICÆ] Quoniam huiusmodi perfrixiones falsò creditæ, frustra obortæ, cùm priùs oriundæ sint è vasis, tandem symptomaticæ fiunt inflammatæ spinalis medullæ, ac membranarum eius.

pror.43.l.2.1. IN HIS FARINACEÆ MICTIONES] Meliùs in prorrh. ἀφρώδεες, quam lectionem probat Galenus: quoniam siue sint huiusmodi à colliquatione; siue à flatulenti spiritus perturbatione; vtrouis modo, magnas præ se ferunt necessitates conuulsificas.

4 Οἷσι κατὰ φάρυγγα ἐρεθισμοὶ ἐπιεικέως, τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα (ἐρεύγεται, ἢ ἀπολαπάσσεται.)

Irritamenta faucium satis molesta; parotidas eructant, aut æquant parti obsessæ.

OI ΕΡΕΘΙΣΜΟΙ dicuntur proritationes quas inferunt τὰ ἐρεθιστικά. Sunt autem τὰ ἐρεθιστικὰ quæ veniunt in offensionem & molestiam, vel vniuersi corporis, vel partium eius quarundam; ídque ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. *intus vel extrinsecus.* Τὰ ἔξωθεν sunt diæta, spiritus, pharmaca. Ac spiritus quidem, vt tempestas aquilonia, horrifera, tussifica, & rhagadibus fœta. Diæta autem, victus ratione, & vitæ instituto; vinum acidum, pyra acerba: denique fortes cibi & fortia vina, quæ perturbationem adferunt iis qui calidiore sunt aluo. De pharmacis autem notum est illud, Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μητὲ κινεῖν, μητὲ νεωτεροποιέειν, μητὲ φαρμακείῃσι, μητὲ ἄλλοισι ἐρεθισμοῖσι χρῆσθαι· ἀλλ' ἐᾶν, i. *Quæ iudicantur, & iudicata sunt nuper; illa mouere non decet, nec innouare, aut pharmacia, aut proritatione alia; sed relinquenda.* Huiusmodi sunt omnia quæcunque foris & intus, abradendo, mordendo & exasperando molesta sunt. Sed ἐρεθισμοὶ qui veniũt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, sunt, tusses ferinæ, itémque siccæ leuiter irritantes, lumbrici, tormina, pruritus, & quæ sunt eiusmodi.

Ergo. IRRITAMENTA FAVCIVM] Quæ molestiam patiuntur ῥεύματος ἢ στηριζομένου ἢ ὁρμωμένου, i. *fluxionis consistentis aut concitatæ*; ac consistentis quidem, vt phlegmones, aut erysipelatis; concitatæ autem, vt fluxionis tussiferæ.

pror.67.l.3.1. SATIS MOLESTA] Id enim significat, ἐπιεικέως, quod, authore Galeno, medium locum obtinet inter symptomata spei plena, & illa quæ, in spe exigua, metu nos terrent: sicut homo ἐπιεικὴς nominatur in cuius vita & moribus cernitur vetus illud quod admodum scitum est. *Ne quid nimis.* Ad eam veluti
97.Coac. 1.lib. normam examinauimus illud iam explicatum. Ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι, ἐν ἀρχῇσι τὰ ἐπιεικέως, &c. Ergo, si faucium proritatio ex rheumate consistente, nec ita sit magna, vt doloris acerbitate veræ anginæ non cedat, ac
3.Epidem. talem adferat in deglutiendo angustiam, qualem in muliere anginosa legimus; nec ita parua, vt leuem pariat deglutiendi molestiam, cum leui dolore qui somnos non adimit. Aut si proritationis causa sit fluxio concitata; tussis inde nata, nec tam sit mitis, quæ nihil aut parum extussiat; nec tam ferina, vt pectus ipsum tussiendo rumpatur.

PARΩTIDAS] Sic enim τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, in ea significatione passim leguntur.

ERVCTANT] In Græco hoc non legitur, neque alterum verbum, ADÆQVANT: sed tamen alterutrius necessariam constructionem ostendemus, ex distinctione causarum fauces non leuiter irritantium. Ergo, in proritatione satis molesta faucium à rheumate consistente, parotides nasci possunt, opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, faucibúsque adiacet; tum riuulorum sanguinis numerosa propagine, vnde partes illæ affluxus & refluxus incommoda vicissim facilè experiuntur. Assurgunt, tumore contra naturam, qui sequitur naturam efficientis causæ. Pertinet ad eam parotidum notationem aphorismus

aphorismus ille. *Οκου φάρυγξ πονέῃ, καὶ τὰ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται,* i. *Vbi guttur dolet, papulæ per corpus erumpunt.* Nos autem consultò parotidum antecedentem causam per illud verbum, *eructant*, expressimus: quoniam omnis parotidum generatio fit per *καυσίωσιν ἢ ἔρευξιν*: cuius opinionis sequestrem habeo præceptorem cùm alibi passim, tum verò in illa prognosi. *Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις, παρ' οὓς τι ἐξερεύγεται*, i. *In cephalalgia, coma & surditas ad aurem eructantur.* Prot.75.f.3.1.

VEL ADÆQVANT PARTI OBSESSÆ] Hoc pertinet ad eam proritationē seu erethismum qui fit appulsu *ῥεύματος ὁρμωμένου* ex parotidibus ad fauces ipsas. Est enim affluxus & refluxus, diadoches & palindromes, eadem planè conditio, per eosdem, veluti aquæductus, per quos affluit & refluit materia. Sic enim parotidas posse sanari, & ad æqualitatem reduci circumiacētium partium testatur prognosis illa. *Τὰ παρ' οὓς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυελισμοῦ ἰόντα*, i. *Parotidas adæquat tussicula cum ptyelismo.* Nam quæ materia parotidum per naturalem meatum deerrat in amplitudinem oris, ptyelismum facit; concussione coorta pectoris ipsam conantis excutere; atque hic ptyelismus tabi & inflammationi locum tollit: quarum profectò causa esset parotidum materia, nisi ea liberam anacatharsin haberet. Coac.c.cap. 42. & 74. prorrh.f.3.1.

5 Φάρυγξ ἐπώδυνος, ἰσχνή, μετὰ δυσφορίης· ὀλέθριον ὀξέως.

Fauces dolorificæ multùm, æquales, cum iactatione; crudeliter & citò mortiferæ.

HIC DVO sunt quæ non cohærent cum veritate rei propositæ: quia reapse non possunt existere, vt planè videantur *συναδύνατα καὶ ἀσύστατα*. Est enim *ἀδύνατον*, doloris acerbitatem esse in faucibus quæ sunt æquales. Est quoque illud *ἄτοπον*, faucium significationem conuertere in laryngem. Etenim neque hæc læuis est in dolorifico strangulatu; & eius inæqualitas non est aspectabilis medico: vt ridiculum sit æqualitatem referre ad guttur, quæ in angina non est, quam scripsit Hippocrates *μηδὲν ἔκδηλον ποιέειν*. i. nihil aspectabile, nihil tractabile secum habere, nec aliud ad cognitionem sui adferre & exhibere, præter intolerabilem vim doloris & orthopnœam. Quæ cùm ita sint, non est cur otio abutamur & literis in explicatione huius prognoseos, quæ ita legi debet. Prot.3.f.2.1.

Τὰ ἀλγήματα πνιγώδεα ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ ὀλέθρια ὀξέως.

Cuius ratio repetenda ex comment. ad 2. huius cap. Pertinet autem ad primam speciem anginæ, descriptam lib. 3. prognost.

6 Οἷσι πνεῦμα ἀνέλκεται, καὶ φωνὴ πνιγώδης, σπόνδυλος ἐγκάθηται· τουτέοισιν ἐπὶ τῇσι τελευτῇσιν, οἷον σπασμώδεος τινός, τὸ πνεῦμα γίνεται.

Si cui cum spiratione sublimi strangulabunda vox editur; vertebra intrò luxata est: huic vitā mox finituro, veluti conuulsiua fit respiratio.

ET HVIVS quoque emendari sic debet *ὕστερον πρότερον*, ac velut hypallage quædam quæ iudicium medici omne peruertit. Non enim quia sublimis est respiratio, & strangulabunda vox; ideo luxata est intus vertebra: sed quia luxata vertebra est, ideo sublimis respiratio.

Sic igitur meliùs.

Si cui vertebra intrò luxata est, inde cum spiratione sublimi, strangulabunda vox editur: atque huic vitam mox finituro, veluti conuulsiua fit respiratio.

7 Φάρυγξ τρηχυνθεῖσα ἐπ' ὀλίγον, καὶ κοιλίη (διαβορβορύζουσα) κεναῖς ἐξαναστάσεσι, καὶ μετώπου ἀλγήματα, ψηλαφώδεες (κοπιώδεες ἐν στρώμασι καὶ ἱματίοις) ὀδυνώδεες τὰ ἐκ τούτων αὐξανόμενα, δύσκολα. deficit. defuere.

Fauces paulisper exasperatæ, aluúsque obmurmurans inanibus desidendi conatibus, ac frontis dolores, palpatores laboriosi, tum stragulas & vestes ægrè ferentes; quæcunque augescunt, difficilia sunt.

Tametsi hæc prognωsis complexionem & syndromen habere videtur symptomatũ & signorum quæ ab eodem fonte non manant, nec sunt eiusdem generis: tamen si quis attentè consideret, eiusmodi sanè sunt, vt ab iisdem nata principiis, prognoseωs ineundæ rationem contineant.

Ergo. Fauces exasperatæ] Quarum asperitas inflammationis consectaria est, quæ mutationem attulit coloris, characteris & molis, ac læuitatis denique & æqualitatis pristinæ, in tumore, rubore, pulsu, renixu, dolore, cuius acerbitate non cedunt gutturali anginæ, si inflammatio magna sit.

Paulisper] Vt inflammatio sit fugax, nec stabilis; quòd eius materia temperamento calida, substantia tenuis, qualitate acris, feritate sua & orgasmo ἀσήμως & ἀκρίτως excursum fecerit ad cerebrum: sicut trãslationem sæpe habet è faucibus in laryngẽ, eodémq; die anginosum iugulat quo in laryngem cursum inflexit. Notanda autem significatio τοῦ ἐπ' ὀλίγον, quod per aduerbium temporis verti debet, non quantitatis; vt fauces dicantur paulisper exasperatæ, non parum. Atque in hac significatione scri-
prorr.25.s.1.1. & 90.Coac. 1.lib. ptum legitur in illa prognωsi. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες· θηριώδεες εἰσίν. Eodem spectat & illa. Τὰ ἐπ' ὀλίγον θρασέως παρακρούοντα· μελαγχολικά.

prorr.31.s.3.1. Alvvsqve obmvrmvrans] In hac prognosi nulla mẽtio τοῦ βορβορυγμοῦ: sed in prorrhetico
prorr.16.s.3.1. facta est, eámque scripturam hîc retinendam duximus: quoniam borborygmus arguit meteorismum hypochondrij, quem recens oborta, non hectica causa inuexit, sine vlla suspicione inflammationis hypochondriacæ. Est autem murmur illud intestinorum doloris expers, quod facit *spiritus strepitu non magno, neque multo, cum humore nonnullo infrà detrusus*.

Inanibvs desidendi conatibvs] Peristaltico intestinorum motu, naturali contrario, per sympathiam phrenitidis; tum propter translationem bilis ad cerebrum, cuius vacuitate, intestina sunt in excernendo pigra, ducũtúrque ægrè fæcibus & excrementis biliosæ tincturæ expertibus; te-
prorr.13.s.1.1. ste illa prognωsi. Ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις, κακόν, i. *Phreniticis alba deiectio, mala*. Sed irriti conatus alui in borborygmo; signa sunt & causæ phreniticæ, & affectionis ipsius.

Ac frontis dolores] Quos facit translatio & excursus sanguinis multa bile perfusi, quæ non antè quiescit, quàm ad extimas venarum oras quæ sunt in fronte peruenerit, vnde si liberum exi-
prorr.75.s.3.1. tum per hæmorrhagiam non habet, phrenitidis consecutionem adfert. Atque ita trãslatione & excursu sanguinis qui paulò antè faucium asperitatem induxit, quia nõ vacuatur, phrenitis excitatur. Talem
76.Coac. 1.lib. phrenitidis generationem & causam expressit in illa prognωsi. *Doloris acerbitas paulisper ad iugulum fixa, si ad superiora vertatur, mortiferum adfert malum*. Pari iure, hoc loco, sic enunciabimus de proposita faucium asperitate. *Faucium asperitas & inflammatio paulisper fixa, si ad superiora vertatur, phrenitidẽ parit mortiferam.* Phrenitidis autem mortiferæ signa sunt hæc.

hist 15.part.3. 3.Epidem. Palpatores] Qualem accepimus fuisse Dealcis vxorem, quæ ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφε, ἐκαρφολόγει, i. *palpabat, floccos carpebat, sculpebat, festucas auellebat*, obiit 21. quorum symptomatum causas explicauit
prorr.33.s.1.1. Galenus ad illam prognωsin. *Deliria cum palpo coniuncta, sunt valde phrenitica*.

Laboriosi] Lassitudine vlcerosa, quæ & phrenitidis prænuncia, & consectaria esse potest. At-
prorr.3.s.2.1. que hæc sufficiant. Tantùm illud animaduersione dignum, quòd scripserit ἐπιπονώτερον, δύσκολα, quæ sunt planè ὀλέθρια.

8 Τὰ κατὰ φάρυγγα ἰσχυρὰ ἀλγήματα· τὸ παρ' οὖς ἔπαρμα, καὶ σπασμοὺς ἐργάζεται, καὶ τραχήλου, καὶ νώτου ἀλγήματα.

Faucium dolor prægrandis; parotidas & conuulsiones facit: atque ceruicis & dorsi acerbos dolores.

Hvivs prognoseωs pars illa quæ pertinet ad parωtidas, nuper analyticam habuit explicationem. Hoc tantùm interest, quòd suprà, faucium proritationem satis molestam id facere asseuerauit, quod ad doloris acerbitatem hîc referendum scripsit acceptum. Accedit & illud, quòd illic faucium proritationem non minùs exoluere, quàm facere ipsas parotidas demonstrauimus: quod fortasse in faucium prægrandi dolore locum non habet. Exoluuntur enim parotides tussicula cum ptyelismo coniuncta, non autem faucium inflammatione prægrandi, quæ summam doloris acerbitatem vnà secum adducit. Itaq; hîc nostræ sunt partes de parotidum generatione inflammatarum faucium succedanea scribere quod ad huius loci enarrationem pertinere maximè videatur.

Ergo. Favcivm dolor prægrandis] Ab inflammatione magna quam facit fluxio consistens & concitata sanguinis multa bile perfusi & efferi.

Parotidas facit] Quomodo suprà audiuimus, 4. huius cap.

Et convvlsiones] Translatione materiæ ad ceruicis medullam, membranas & neruos; tum ad musculos ipsos per progressum, vnde ceruicis duritas, maxillarum coarctatio, carωtidum arteriarum pulsus fortis, chordarum temporalium distensio: vnde etiam ceruicis & dorsi dolores hîc cõmemorati.

9 Μετὰ πυρετοῦ ὀξέος, σπασμοὶ· ὀλέθριον.

Et verò conuulsiones cum febre acuta, funestæ.

Hoc pertinet ad exprimendam τὴν δεινότητα, i. *grauitatem* symptomatum superioris decisionis. Distinctio autem talis est. Conuulsio febris acutæ consectaria ab exhausto, funesta, tum vniuersalis, tum particularis. *Conuulsio autem febris finem adfert, quæ aut eodem febris die, aut postridie, aut etiam perendie incidit: modò eam, qua iniit, horam non excesserit.* At verò *febris conuulsionem exoluit, quæ antè non fuit; aut si fuerit; exacerbationem habuit.*

10 Τραχήλου καὶ πήχεος ἀλγήματα· σπασμώδεα. ἀπὸ προσώπου δὲ ταῦτα.

Ceruicis & cubiti dolor, est conuulsificus: id autẽ à capite nasci solet.

Hic etiam noster author id habet propositi, vt quæ ceruicis & faucium mala, successione & accessione pariant incommoda, nobis aperiat. Est autem huiusmodi præsens decisio. Si dolor ceruicis ingens propagationem habeat, aut translationem dolorificæ materię per quintam coniugationem neruorum ceruicalium ad cubiti musculos qui inde mouendi facultatem percipiunt; sanè iniussus tum erit motus eorum qui antea non nisi nostra sponte & imperio mouebantur; quæ ratio deprauati motus qui contra naturam suscipitur, conuulsio nominatur. Ergo non est dubium quin fluxio concitata, simulátque in cubito systrophen habuerit, conuulsionẽ faciat; nisi detractione sanguinis è vena illius cubiti occurratur: quoniam vbi grauitas est, quæ nunquam accidit per sympathiam, inde sanguinis detractio molienda: quemadmodum in pleuritide faciundum præcepit. Et verò Galenus ipse detrahendi sanguinis locum indicat ex eo præceptoris theoremate. Ἀκτέα ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *Ducendum quà repit, per loca commoda*: vbi remedium huius propositi mali docetur his verbis. *Quæ mala ex dorso ad cubitum veniunt; phlebotomia exoluit.* lib. περὶ χυμῶν. aph. 22. 6.

Quod sequitur. Id autem e capite nasci solet] Nos quidem, authore Galeno, faciem pro capite vsurpatam, ad ipsum caput & cerebrum referendam duximus. Idem enim significare ait Galenus, τὸ ἀπὸ προσώπου, quod illud nuper iam explicatum, ἀπὸ κεφαλῆς ὁρμώμενον: vt fluxionis concitatæ fons & origo sit caput & cerebrum, indéque translatio fiat per ceruicem ad cubitum, cum suo communicantem principio, tum generis similitudine, tum vicinitate, & operis societate. Fluxionis autem è capite concitatæ decisio eôdem spectat, quò explicatum iam illud. Ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνες. &c. prorr. 21. & 3. 2. Coac. 2. huius cap.

11 Κατὰ φάρυγγα ὄχλοι, ἰσχνοὶ, πτυαλίζοντες ἐν τουτέοισιν, ἐν ὕπνοισιν ἱδρῶτες ἀγαθοί. περί γε καὶ τῷ ἱδρῶτι κουφίζεσθαι τοῖσι πλείστοισιν οὐ πονηρόν; καὶ ἐς τὰ κάτω πόνοι τουτέοισιν εὔφοροι.

Quinetiam faucium proritationes cum æqualitate et ptyelismo, faustos in somnis habent sudores. Nam & leuari sudore, plurimis non est infaustum. Tum qui deorsum descendunt labores, toleranter feruntur.

Hunc ὄχλον superiùs ἐρεθισμὸν nominauit. Sudores his bonos esse ait, quòd per eos inutilis humor exudet, si toto manent corpore stillatim & calidi. Ex quo interrogationem inutilem putaui, cùm nemo sit qui ea de re dubitet. Cæterùm tribus modis quiescunt hæc mala, sudore; tumore in illis partibus; & venæ sectione, vt libro de ea Galenus tradidit.

12 Ἐν ἀλγήματι νώτου, καὶ στήθεος, αἱματώδης οὔρησις ἐπιστᾶσα· ὀλέθριος ἐπιπόνως.

In dolore dorsi & pectoris, cruenta mictio vbi sistitur; crudeliter mortiferum est.

Dorsi et pectoris laborantium dolore inflammatorio, miræ symptomatum copiæ esse solent, tum accessione per propagationem, tum successione per transitum; siue is diadochen faciat; siue translationem: quemadmodum in ceruice iam demonstratum est. Quæ omnia loco scribentur. Hîc autem sufficiet causas aperire mictionis cruentæ & quare suppressio eius crudeliter mortifera sit, quod significat ὀλέθριον ἐπιπόνως. Multi enim suppressa vrina moriuntur λαθραίως, sine vlla doloris acerbitate, somno veternoso sepulti.

Ergo. In dolore] Affectione firmiter fixa & stabili à rheumate consistente & concitato: vnde summa doloris acerbitas nasci solet in partibus acerrimi sensus.

Dorsi et pectoris] i. Thoracis antica & postica parte obsessi à rheumate consistente & concitato, quod illis in partibus dolorificam habet τὴν συστροφὴν periculosæ pleuritidis; in dorso quidem, per venas thoracicas; in pectore autem, per eam quæ mammaria nominatur. Inde pleuritis nascitur, lib.3. περὶ νούσων. quam Hippocrates vocat dorsalem, in qua vrinam ferri commemorat, primùm quidem ὕφαιμον, quarto, aut tertio morbi die; nonnullis etiam αἱματώδη. Eiusmodi esse solet τὸ ἰχωρῶδες quod è carnibus assis exudat. 2. περὶ νούσων. Idem quoque author est, eiusmodi pleuritidem coniunctum habere rigorem cum doloris acerbitate secundùm spinam ad pectus; ac tum vrinas reddi cruentas.

Crventa mictio vbi sistitvr] i. Si vrina referens τὸ ἰχωρῶδες quod è carnibus assis exudat, quæ pari & eodem vitio renum fertur, quo prærubra ventris proluuies loturæ carnium recèns mactatarum similis, quam fundit iecur effœtum & exolutum. Non enim cruēta hîc potest videri multa bile saturata, aut inflammatione seri prærubra: sed tantùm sanguinolenta, qualem descripsit Hippocrates. aph.79.4. Nec verò talis vrina vesicæ vlceratæ consectaria est: quia funditur ἀπὸ ταὐτομάτου, i. repentè, & nulla incidente extrinsecus causa. Vnde adducor vt credam renes in causa esse cur talis fundatur, ídque vel rupta venula prorupto illuc sanguine vbi venæ non sunt affixæ, quemadmodum in vesica; vel oppressione quæ facit expressionem; vel exolutione ipsorum renum & colatorij per quod vrinæ materia secernitur à sanguine renum alibili. Nō enim hîc libet agnoscere calculi asperitatem quæ faciat vrinam cruentam renum attritu, vnde sanguinis mictione vrina inficitur: quod in nephriticis Hippocrates annotauit, 6.Epidem. αἱματώδεις οὐρέουσι. Cæterùm dorsalis hæc commemorata pleuritis, propagationem etiam facit ad lumbos, vnde symptomata nephritica nasci solent; non quidem per translationem humoris dolorifici, sed per sympathiam societatis & vicinitatis. Solenne est illud Hippocratis. *Quibuscunque diaphragmate inferius gibber enascitur; horum nonnullis renum & vesicæ morbi enascuntur.* Nulli autem sympathici morbi, priores exoluunt vnde ipsi venerunt. Secus est de crurum varicibus, & dysenteria, quas facit humoris gibberosi translatio, gibbúmque ipsum sanat. Iam verò quòd vrinæ cruentæ suppressionem crudeliter mortiferam esse dixit, antequam illius crudelitatis causas exponam, quærendum videtur quamobrem supprimatur; num etiam peioribus ægri rebus suppressio illa fiat, quàm liberalis mictio.

Hîc ego ischuriam propriè dictam quæ tantùm vesicæ propria est, solam agnoscere nullo modo possum. Pertinet enim hæc, non minùs ad partes vnde secernitur, & per quas in vesicam illabitur. Huiusmodi autem sunt renes & vrinæ ductus, quorum offensione, quemadmodum vrinæ cruentæ funduntur: sic etiam sisti possunt, vt in nephriticis; tum inflammato rene; tum etiam calculo in vrinæ ductus impacto. Quid verò? nónne huc spectat etiam renum diu multúmque afflictorum νέκρωσις? Itaque si dorsalis hæc iam explicata pleuritis prorepat in rhachitin, eiúsque membranas, tandémque sit crebra horroribus cum cita caloris vicissitudine; tum demum eueniet vt acerbissima vrinæ suppressio consequatur. *Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris successione, pestiferi; grauissimam vrinæ suppressionem ostendūt.* Atque illa frigoris & caloris vicissitudo venit ἐκ τόπου, non autem aliunde cietur ἐν τόπῳ: sicut horrores critici & periodici, qui fiunt à cacochymia è vasis illuc diffusa. Est enim cōstans & rata Hippocratis sententia, manétque apud medicos firma consensio; omnem rigorem, omnémque horrorem qui intus, non extrinsecus ducitur, inde cieri, quòd cacochymia è vasis in lumbos & dorsum expressa, vellicet partes illas acerrimi sensus. Quæ causa Hippocratem adduxit vt scriberet. *Rigores mulieribus quidem primùm, mox viris, excitantur à lumbus secundùm dorsum ad caput. Quòd si quis aliunde rigeat; palam est ipsum rigere à purulento abscessu, non autem à vasis.* Ac si diceret. Rigores quidem omnes periodici, critici, & symptomatici à motu febris principia causasque ducunt, cacochymia è vasis diffusa: vt ibi domicilium febris esse putemus vnde rigor venit, non vbi cietur. Sin autem partium ipsarum vitio nascantur; abscessus purulenti signa existunt, vbi, & vnde cientur. Ergo cita illa caloris & frigoris vicissitudo, inflammationem denunciat ipsius rhachitis, & membranarum eius. Etenim descripta iam inflammatio maiores habet sistendi opportunitates, quàm promouendi vrinam. Valet autem ad ἰχωρῶδες & αἱματῶδες; non autem ad οὖρησιν ipsam. Quod sequitur, ab ea suppressione citam & crudelissimam mortem venire; non eò spectat vt doceat, perennitatem mictionis cruentæ, dum manet pleuritis, ab interitu vindicare. Nam & Hippocrates author est, pleuriticum sic affectum cum tali vrina vitam finire quinto, aut ad summum septimo die morbi. Huc accedit quòd in hac dorsali pleuritide symptomata nephritica sunt planè sympathica: nulla autem pleuriticæ materiæ aliò translatæ κατὰ τὴν μετάστασιν succedanea: 3. περὶ ἄρθρων. cuiusmodi esse dicuntur varices crurales, dysenteria quoque ipsa. Atqui verissimum illud est quod scripsit Galenus. Ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδὲν ἐστι λυτικὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Eorum quæ per sympathiam nascuntur, nullum est quod priorem morbum posit exoluere.*

Superest, vt quare crudeliter mortifera sit vrinæ cruētæ suppressio, exponamus. Enimuero, simplex vrina dum sistitur, si excursum ad cerebrum habeat, cataphoricum parit symptoma, lethargum; sanguinolenta autem, quoniam feritatem contraxit, & febris æstu incanduit; quoquò se verterit, malignæ cacochymiæ & qualitatis efferæ vim acerbissimam secum portat: vnde efficitur, vt & doloris acerbitate, & interceptione officij nobilissimarum partium; postremò sympathia vicinarū & sociarum, cita morte atque crudeli funesta sit. 8.Coac.1.lib. Quod autem hîc sit ἐπίπονον, suprà iam legimus ἐπώδυνον,

Τραχήλου

13 Τραχήλου πόνος, κακὸν μὲν ἐν πυρετῷ παντί· κάκιστον δὲ οἷσι καὶ ἐκμανῆναι ἔλπις.

Ceruicis dolor cùm in febre omni terrificus; tum verò pestiferus ijs qui sunt in metu insaniæ.

INTER symptomata epigenomena quæ veniunt κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, i. *propagationem* causæ morbificæ, ac locum habere dicuntur; non quidem simpliciter in magnis morbis, sed in iis tantùm qui inter ipsos eximij sunt; dolor ceruicis, qualem describit Hippocrates, non vltimarum est partium, sed certè primarum. Etenim verè illud est positum; omnem ἐπιγένεσιν pessimam quidem esse reapse, sed multò peiorem haberi, quando fit via vi ad nobilissimas partes quæ habent imperium in corporis vniuersitatem. Et verò cùm morbi omnes qui aliorum propagatione veniunt, sunt primigeniis acerbiores: tum maximè id cernere est in nobilissima parte, cuius officio carere non potis est saluis ægri rebus; cùm scilicet illa pars offensionem concipit ab humore tum effero, tum indomabili: qualis esse solet qui ex priore morbo vitium fecit. Sanè ceruicis dolor frequens est in querelis ægrorum qui ardenter febricitant, qualem fuisse legimus, præter alios multos, Silenum. De quo ita scripsit Hippocrates. *Silenum febris ardens corripuit. Cœpit autem lumbis dolere, capitisque habuit grauitatem, ac tum ceruicis erat distensio.* Hunc idem narrat diem suum vndecimo morbi obiisse, qui tamen celeriùs interiisset, nisi ætatis virtute interitus celeritatem repressisset. Erat enim natus annos viginti.

Ergo. CERVICIS DOLOR] Qui nulla vi in ceruicis musculos incidente, sed à distensione venarum & arteriarum ceruicalium excitatur; eáque distensio hæmorrhagiæ criticæ non est prænuncia, neque fugax: vt esse non potest quæ ineunte morbo molesta est, nec antè significata fuit. Oboritur autem dolor ab inflammatione dorsalis medullæ & membranarum eius.

CVM IN FEBRE OMNI TERRIFICVS] Qualis fuit ille Sileni, quem symptomaticus sanguinis excursus per distensionem effecit.

TVM VERO PESTIFERVS IIS QVI SVNT IN METV INSANIÆ] Cuiusmodi sunt ταραχώδεις qui animo perturbantur, quorum perturbatio ad phrenitidem viam munit sternítque; tùm ij qui ex mansuetis repentè fiunt proterui in quæsitis atque responsis; & qui vrinas reddunt pellucidas, aqueas, nigróve præditas enæoremate. In talibus enim pestiferus est dolor ceruicis: quoniam ad præparationem suscipientis causæ, inde vis adfertur magna efficientis.

14 Ἐπὶ στήθεος ἀλγήματι πυρετώδει, κοιλίη ταραχώδης, δακνώδης σημεῖα μελάνων ὑποχωρησίων.

In dolore stomachi febriculoso, aluus cum morsu prorupta; deiectiones nigras denunciat.

EODEM spectare videtur quò illa. *Quibus cum biliosa deiectione premitur morsu pectus; amarescitque os; malum.* Coac.45. 1.lib. Hoc igitur proponit intelligendum, illas demum excretiones duce natura non fieri, nec saluis & integris ægri rebus; quarum excrementa sunt effera atque perennia, quæque vnà pariter sursum deorsumque feruntur.

IN DOLORE STOMACHI] i. In cardiogmo & æstu ardenti, à bile flaua in tunicis ipsis ventriculi feruentissima, vnde stomachus ipse mordetur ex facili κατὰ λόγον & meritò; vt nihil aliud planè sit aph.65.4. 45.Coac. 1.lib. καρδιωγμός; quàm δῆξις τοῦ στήθεος iam explicata. Quæ causa est etiam cur hîc, τὸ στῆθος, orificium ventriculi esse putem, vsurpata per synecdochen cartilagine ensiformi pro sterno, quod στῆθος non rarò dicitur, cuius ipsa pars est: & per metonymiam, id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt: ne aliud esse videatur commemoratum hoc loco τοῦ στήθεος ἄλγημα, quàm καρδιωγμός.

FEBRICVLOSO] i. Si febris accessionem habeat ingentis æstus à bile in aluo feruentissima; vnde syntimoria sit eius in continenter gignendo, & lacessendo. Est enim perennitas proritationis & generationis in dolore stomachi febriculoso, quem alibi sic expressit. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν καρδίην, aph.65.4. i. *In febribus, circum ventrem æstus ingens.* &c.

ALVVS CVM MORSV PRORVPTA] i. Quæ biliosis excrementis profusè fertur: ac profusè ideo scripsi, quòd nomen τῆς ταραχῆς non est deiectionum modicarum, sed nimiarum & profluentium. 3.de acut. diæt. Biliosas autem adscripsi; quia & cum morsu feruntur, & in nigras tandem mutantur. Nec verò biliosarum deiectionum ratio intelligenda τῶν καλῶν καὶ χρησίμων, i. *bene fœlicitérque ductarum*; vt bilis subrufæ crassescentis, qua multùm & rarò sine stridore fertur aluus, solida, mollis, & succi plena. Sed potiùs animo complecti velim alteram biliosarum deiectionum conditionem, quę est τῶν κατακορεστέρων μᾶλλον ἢ χαρ-

ρῦ ϛ ἀφρωδεστέρου, i. *saturatæ nimium bilis, atque spumantis*, quæ non minus excernendo calamitosa est, quàm stabulando. Non enim dum excernitur, hypochondriorum ardor extinguitur; sed exardescit magis, neque iactatio ipsa quiescit: adde quòd sedis & intestinorum vlcerifica esse solet.

SIGNA DEIECTIONVM NIGRARVM] Quoniam bilis flauæ in atram facilis mutatio est: tum etiam quia iecoris afflictio diuturna, ipsum sic reddit effœtum, vt nō solùm officij tædio, sed etiam exolutione sui, in vitio esse videatur, indéque descendant ὑποχωρήματα μέλανα οἷον αἷμα; præsertim si extimæ partes perfrigerari cœperint. Vt enim. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione sputatores redduntur, vomitum illi nigrum prænunciant.* Sic perturbata aluus diúq; crocea bile ducta, incidēte perfrigeratione, nigra excernit.

205. Coac. 2. lib.

15 Τὰ ἐν ὀξέσιν κατὰ φάρυγγα ἰσχνὴν ὀδυνώδεα, πνιγώδεα· ὅτε χάνοι μὴ ῥηιδίως συνάγοντι ἰσχνῷ, παρακρουστικά· ἐκ τουτέων φρενιτικοὶ, ὀλέθριον.

Qui cum æqualitate faucium, in acutis, dolores & strangulatus adsunt, nec oscitanti os facilè cogitur, quamuis æquali; deliratio est, indéque phrenitici desperati.

OMNIA quidem vera sunt quæ in hac prognosi legūtur: sed parum appositè scripta, quia nō sunt ὁμοειδῆ, vt ex eorum signorum complexione non posse id effici videatur, quod ipse euenturum prædicit. Principio anginam describit quæ nihil aspectabile, nihil tractabile ad sui cognitionem adfert, præter intolerabilem doloris acerbitatem & ὀρθόπνοιαν. Id enim declarat æqualitas faucium & strangulatus. Ac talis angina ab inflammatione laryngis nata, non minus, penè dixerim, cita morte funesta est, quàm ea quam facit carnificis illaqueatio. Nihil igitur erat necesse ad prædictionem phrenitidis mortiferæ, aduocare cynanchen, quæ homini necando ipsa per se satis est, si quod aliud morbi genus; nec vnquam, si quid iudico, phrenitidis prænuncia est. Sufficiet igitur demonstrare quî fiat vt oscitanti, quāuis æquali, os cogi non possit. Sed tamen ne quid perfunctoriè scripsisse videamur, enarrationem huius prognoseως à principio ad finem, Deo duce & auspice, sic perducemus.

QVI CVM ÆQVALITATE FAVCIVM] i. Inflammationis expertium, vt esse solent in vera cynanche quæ nihil edit conspicuum, neque in faucibus, neque in sterno: vt suprà iam demonstratum est, & explicatum quid vocet φάρυγγα ἰσχνήν.

Coac. 5. cap. 10. lib. 2.

DOLORES ET STRANGVLATVS] Quæ duo symptomata nobis aperiunt veram cynāchen, ab inflammatione natam musculorum propriorum laryngis.

IN ACVTIS] Quò tendit & illud. *Si cui dominatu febris detento, repentè incidat strangulatio, faucibus nullo tumore obsessis; inde cita mors venit.*

aph. 34. 4.

NEC OSCITANTI OS FACILE COGITVR] Vacatione officij musculorū crotaphitarum, in homine sui securo & negligenti: quemadmodum mox intelligemus ex eo quod sequitur.

QVAMVIS ÆQVALI] Sic enim vertimus ἰσχνῷ, cui subaudiendum est ὄντι; vt illa æqualitas referatur ad faciem, quæ naturaliter sit constituta, naturalémque suam obtineat τὴν ὁμόχροιαν, nullóque modo sit à se mutata. Ac si diceret; si oscitando æger teneat semper os hians, non à conuulsione musculorum aperientium, non à luxata maxilla inferiore, nec à paralysi musculorum claudentium, crotaphitarum & masseterum. Secus fit in iis de quibus exarata & explicata fuit hæc prognosis. *Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulsus fortis, vnáque chordarum contensio; mortifera sunt hæc.*

Coac. 1. cap. 10. lib. 2.

DELIRIO EST] Hominis sui immemoris, nec sensionem rei molestæ percipientis, nisi admodum rarò; cùm scilicet accessione causarum morbificarum symptomatúmque vehementia, ἡ φαντασία γίγνεται ἀναισθητοτέρα.

INDEQVE PHRENITICI DESPERATI] Etenim, si luxata inferiore maxilla, nisi quàm citissimè reponatur, crotaphitarum musculorum & masseterū distēsio & alteratio per phlegmonen & erysipelas, in similem affectionem cerebrum ipsum adducit, quo pariter similitérque simul affecto, febres acutæ incidunt cum offensione & vitio omnium animæ actionum; quidni oscitatio magna & ad extremū perducta, sine vicissitudine clausionis, parem vim adferet, primùm quidem musculis, mox cerebro ipsi, vnde tum febris acutę, tū phrenitidis consecutio adferetur: maximè verò iis quibus in propinquo est ipsa phrenitis, cuiusmodi sunt οἱ παρακρούοντες, ex cerebri sympathia quam primigenia febris induxit? Animaduertet autem medicus, τὸ παρακρουστικὸν fieri per sympathiam cerebri; τὸ δὲ φρενιτικὸν, per idiopathiam: atque sympathiæ facilem esse transitum ad idiopathiam. Libet autem adscribere verba de maxilla inferiore luxata. Τούτοισιν, inquit, ξυμφέρει ἐμβάλλειν ὡς τάχιστα, ἐμβολῆς δὲ τρόπος πρόσθεν εἴρηται. ἢν δὲ μὴ ἐμπέσῃ κίνδυνος περὶ τῆς ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέων, καὶ νωθρῆς καρώσιος. καρώδεες μὲν γὰρ οἱ μύες οὗτοι, καὶ διαστρεφόμενοι, καὶ ὀδυνώμενοι παρὰ φύσιν. i. *Hanc reponere citò oportet; quomodo antè dictum est. Nam nisi reposita breui fuerit, periculum animæ imminet à febre continua, & segnicie veternosa. Sunt namque soporati hi musculi, & distenti, & alterati contra naturam.*

Φάρυγξ

16 Φάρυγξ ἑλκωμένη ἐν πυρετῷ μετ' ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων κινδυνῶδες.

Fauces exulceratæ in febre, cum alio signo difficili; periculosum.

VIDEOR bellè pensum meum absoluturus, si ad enarrationem huius prognoseωs, historiam recensuero vnde catholicum hoc theorema desumptum est. Historia legitur prima tempestate 1. lib. τῶν ἐπιδημ. quam nos Latinè sic expressimus. *Vnicum, idémque maximum inter eos qui tunc regnabant morbos, τὸ φθινῶδες, multos interimebat. Eorum autem qui vitam finiebant, plurimos exercebant pathemata huiusmodi; febres horriferæ, acutæ, continuæ, quarum modus erat hemitritæus, vnius quidem diei remißionem habentes, alterius verò exacerbationem. Omnino autem vires acquirebant eundo, ac celeritatis, vehementiæ, & assiduitatis acceßione ingrauescentes*; quod significat ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. *Tum sudores quidem continenter, sed non toto corpore exudabant; extimæ partes frigidæ vix recalescentes. Alui cum torminibus ferebantur biliosis, paucis, meracis, tenuibus, mordacibus quoque; & crebrò ad egerendum surgebant. Vrinæ tenues, crudæ, decolores, paucæ; aut si craßiores essent, exigua hypostasi, nec bene constituta; sed cruda quadam & intempestiua erant prædita. Extußiebant pauca frequenter, parum cocta vix educentes. Quibus autem grauißima erant pathemata, ijs ne paulisper quidem apparebat pepasmus: sed totum exigebant morbum cruda spuentes. Cæterùm mala hæc omnia inde principia causasque ducebant, quòd ineunte morbo ad finem vsque, fauces dolenter habebant. Erant autem rubore suffusæ cum inflammatione: rheumata exigua, tenuia, acria, vnde citò liquebantur & vitiabantur. Accedebat & illud grauißimum; quòd omnia vescendo accommodata & bona fastidiebant toto morbi decursu. Sitis expertes, delirique cùm in propinquo mors esset.*

Ergo. FAVCES EXVLCERATÆ] i. Dolenter affectæ, rubræ, inflammatæ; à rheumate tenui, acri, ferino.

IN FEBRE] Acuta, continua, horrifera, qualis est hemitritæus.

CVM ALIO SIGNO DIFFICILI] i. Sudatiuncula, turbatione alui symptomatica, prauis vrinis, praua quoque & difficili anacatharsi; quæ omnia non δύσκολα solùm, sed etiam reuera sunt πονηρά.

PERICVLOSVM] Vel etiam funestum: propter morbificæ causæ perennitatem, & affectionum syntimoriam; tum etiam partium obsessarum præstantiam, doloris acerbitatem, & officij ad vitam tuendam necessarij interceptionem; cum infirmitate virium à colliquatione partium, viuacitatis exhausto, & viuifici nectaris paupertate.

17 Ἐν πυρετοῖσιν ἐξαπίνης πνίγεσθαι, καὶ καταπίνειν μὴ δύνασθαι, χωρὶς οἰδήματος· κακόν.

In febribus, strangulari repentè, nec deglutire posse, sine tumore; malum.

IN OMNI morbo malè res eunt quando symptomatum accessione, & vnà damnis æger augetur, & vnà peccatur in commoda eius; vnde curationis fiducia ac spes salutis ruit. Enimuero nihil tam facit sperabilem ægri salutem, quàm ipsa respirandi, & deglutiendi libertas. Commoda liberæ spirationis nō ita pridem sunt explicata. Deglutiendi autem libertas quantum opis ad curationem adferat, vel illud declarat maximè; quòd omnis neoterismus, omnisque epicrasis, tum ipsa nutritio, deglutiendo suscipitur. Difficultatis autem calamitas signo ipso terrifica esse debet: quoniam in causa est eius conuulsio, vel exolutio pharyngis atque laryngis. Quæ cùm ita sint, hæc mihi videtur ratio explicandi prognωsin.

IN FEBRIBVS] Quarum discessio nulla est, neque futuram crisin ostendunt; celeriter autem, continenter, & vehementer mouentur.

REPENTE STRANGVLARI] i. Nulla præeunte προφάσει, i. *prauidentia*, quæ posita sit vel in asthmate, vel in peripneumonia, vel in vomica, vel in ceruicis λορδώσει, i. *luxatione supina*, vel in tuberculo & inflammatione laryngis (nam quæ ab illis causis incidit strangulatio, non fit repentè, nec sine prognωsi, nec sine summa doloris acerbitate, cum meteorismo & orthopnœa.) Nos enim τὸ ἐξαπίνης idē significare putamus, quod ἀπὸ ταὐτομάτου, quod est, sine prophasi, vel insita & prænūcia, vel extrinsecus incidente. Hic igitur qui repentè incidit strangulatus sine tumore, fit sua sponte, non autē in vera angina quam facit inflammatio propriorum musculorum laryngis, de qua iam diximus. Huiusmodi sunt, *Quibus cum febre vox faucibus hæret*, ab infirmitate musculorum intercostalium, & exolutione laryngis. Huiusmodi etiam, *Interruptæ voces*, quas vocat κατακλώμεναι φωναὶ καὶ καπυλώσαι. Inde etiam veniunt ἄφωνοι, βραχύφωνοι, & qui spirationem edunt minutulam, quam idem vocat πνεῦμα μικρῶδες. Coac.5. cap.8.lib.2. Coac.7. cap 8.lib.2. 3.Epidem.

NEC DEGLVTIRE POSSE, SINE TVMORE] Vt ea difficultas spirandi & deglutiendi, aliò sit referenda quàm ad tumorem, i. inflammationem faucium & laryngis; ad paralysin videlicet ipsam instrumentorum, & facultatis infirmitatem. Nam qui à tumore faucium difficulter deglutiunt, aut etiam deglutire nullo modo possunt, similiter afficiuntur vt anginosa Bitωnis, de qua sic legitur. *Potus per nares effluebat, deglutire non poterat*: sed id non fiebat ἐξαπίνης, nec αὐτομάτως. Nec verò ad normam huius prognωseωs adducendi sunt illi cynanchici, qui faucibus inflammatis, potulenta refundebant per nares, hist.4.part.2. 3.Epidem. lib.6.Epid. part.7.

nec deuorare poterat. Huc etiam vocandus aphorismus ille. *A febre habito si, faucibus non tumescentibus, strangulatus repentè incessat, mortiferum.* Multùm enim interest inter hoc; nullo existente tumore ἐν τῇ φάρυγγι,&c; nihil conspicuum exhibere in faucibus.

MALVM] Vel potiùs mortiferum: quoniam in summa necessitate spirandi, facultas id efficiendi adimitur.

18 Τράχηλον ἐπιστραφῆναι μὴ δύνασθαι, μηδὲ καταπίνειν· θανάσιμον ὡς τὰ πολλά.

Meliùs sic.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῆται, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος· θανάσιμον.

Si cui in dominatu febris repentè ceruix peruertitur, nec deuorare potest, nullo apparente tumore; mortiferum.

HVIVS prognoseως idem scopus qui fuit superioris, proptereáque idem syllogismi argumentum, quod medium vulgò dicunt. Est autem huiusmodi. Vndecunque in febris dominatu damna augentur, & vnà curandi opportunitas amittitur; inde salutis desperatio esse solet. Atqui in febris dominatu, ceruix repentè peruersa, deuorandi facultatem adimens, damnis auget, vnáque curandi opportunitatem tollit. Ergo inde salutis desperatio est. His ita constitutis.

SI CVI IN DOMINATV FEBRIS] i. Illi demum qui magisterio febris tenetur, vnde summa spirandi, summáque deglutiendi necessitas ad epicrasin, & neoterismum.

REPENTE CERVIX PERVERTITVR] Non quidem luxata in anticam, posticam, aut in alterutram partem vertebra; ab ictu, iactu, & casu; nec verò ab vllo tumore qui vertebrarum ligamenta neruósque, vi, ad se rapuerit, indéque ceruicis peruersionem quoquouersum attulerit. Talem enim causam quæ sæpe incidit, ac sæpe signa edit in vertebra intrò luxata; illud explodit. *Nullo apparente tumore.* Sed quæ peruertitur ab intemperie admodum sicca, quæque ad vltima siccitatis peruenit, quæ facit ὁλκὴν, καὶ τάσιν, καὶ διαστροφὴν τῶν μορίων, i. *tractionem, tensionem, peruersionem partium.*

2. Epidem. Coac. 6. huius cap.

NEC DEVORARE POTEST] Tum vitio faucium, tum rapta ad λόρδωσιν vertebra dente, vnde gula comprimitur, iam inde nimium resiccata.

NVLLO APPARENTE TVMORE] Neque in faucibus, nec in ceruice: quia quæ inde venit difficultas deglutiendi, nondum salutis spem adimit.

comment. ad aph. 35. 4.

MORTIFERVM] Ratione signi & causæ. Vt enim signo insanabilis est hæc difficultas: sic ipsa causa damnorum cumulum adiungit in febre acuta.

DE HYPOCHONDRIIS.

Cap. XI.

ΠΟΧΟΝΔΡΙΟΝ δὲ χρὴ μαλθακὸν εἶναι, καὶ ἄπονον, καὶ ὁμαλόν· φλεγμαῖνον δέ, ἢ ἀνωμάλως ἔχον, ἢ ἀλγούμενον· σημεῖον ἀρρωστίης ἐστὶν οὐκ εὐήθεος.

1 Iam verò hypochondrium esse decet molle, doloris expers, æquale. Contrà exæstuans, aut inæqualiter constitutum, aut etiam dolore affectum; morbi est non mansueti.

IN MEDICINA nullum frequentiùs nomen auditur quàm hypochondriorum, partiúmque quæ in hypochondriis continentur. Nulla hypothesis in medendo, nulla tecmarsis initur quæ hypochondriorum διάθεσιν non proponat. Denique fundamentum curationis est hypochondriorum posita, vt assolet, ad deliberandum affectio. Nulla est morbi species, nulla idea, quæ ad sui cognitionem atque scientiam hypochondriorum distinctionem non habeat, quo iure, quáque iniuria. Et quoniam omnia quæ sunt in medendo, scopũ habent id quod est naturaliter constitutũ, vt ex comparatione similium ac dissimiliũ intelligamus quantũ & quemadmodũ vnumquodq; à symmetria discesserit, tam in excessu, quàm in defectu; primùm quidẽ noster author de more institutóq; maiorũ, proponit hypochondrium bene constitutum in complexione & temperamento, quod ἄριστον idem vocat. Est autem huiusmodi.

lib. 1. progn.

IAM VERO HYPOCHONDRIVM ESSE DECET] Ac si diceret. Patefacta omni prognosi de respirando, perspectis etiam malis partium quæ respirationi deducendo inseruiunt, vt faucium, atq; laryngis, partiúmque circumiacentium, quæ sunt, ceruix & vertebræ eius; sequitur vt de hypochõdriorum affectio-

rum affectionibus hoc loco dicendum sit, quòd eorum œconomia, secundùm respirationem, necessaria sit ad vitam tuēdam, nec sine summo salutis & vitæ discrimine in vitio esse possint. Huius paraphraseos ducem habeo particulam, δὲ, quæ semper, authore Galeno, disputationis propositæ cum superiore connexionem ostendit. Ergo. HYPOCHONDRIVM] Pars illa epigastrij quæ subiacet, vel adiacet cartilaginibus notharum costarum, vnde nomen habet, multiplici tamen significatione distinctū; modò per synecdochen, modò per metonymiam, modò etiam per antonomasiam. De hypochondriis propriè dictis solenne est illud. *Abscessum minùs faciunt ventris, quàm hypochondriorum tumores.* Sed metonymia verè est in illo. Αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων, i. *Successiones hypochondriorum.* Quinetiam locus ille metonymicè dictum hypochondrium planè testatur, vbi oxymelitis commoda explicantur. Sic enim legimus. Ὑποχονδρίῳ καὶ σπλάγχνοισι τοῖσι ταύτῃ, εὐμενές. i. *Hypochondrio, visceribúsque quæ ibi sunt, gratiosum*: quamuis & ibidem synecdoche notari possit, quemadmodum & in hac prognosi quæ hypochondrium singulare continet, pro vtroque. Non enim hîc per antonomasiam vsurpatur, sicut in illo de Hermocrate, ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρός, i. *hypochondrij distensio mollis*: vbi Galenus docet hypochondrij nomen absolutè vsurpatum, significare hypochōdrium dextrum κατ' ἐξοχὴν, quod fieri diximus per antonomasiam. Est autem hypochondrium dextræ pariter atque sinistræ partis, propereáque duplex esse decet, quod in prognostico scripsit, ἄριστον; quod scilicet præclarè ad salutem apparet & facit. Nam hypochondriorum naturaliter constitutorum multa sunt commoda quibus vtimur ad naturalem œconomiam coctionis, digestionis, & excretionis; vt respirationis libertatem omittam: ac proinde consentaneum est vt omnes epigastrij partes, quibus illæ res perficiuntur, vacent omni culpa & vitio, quam quidem expetendam vacationem, hypochondriorum arguit descripta his verbis conditio.

lib. 1. περὶ κρίσεων.
1. progn.
part. 16. sect. 2. 6. Epid.
hist. 2. part. 2. 3. Epid.
Gal. ad aph. 35. 2.

MOLLE] Non quidem substantia, cuiusmodi est œdema (nam debet esse solidum, quod εὔογκον καὶ πάχος ἔχει dixit) sed loco & situ, quod λαπαρὸν vocat cùm ait. Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι, λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὔογκον. i. *Oportet in omni morbo aluum esse mollem & solidam.* Est igitur molle hypochondrium, quod neque distentum est, neque repletum nimis, omníque caret renixu: sed facilè pressum subsidit in contractionis & distensionis mediocritate positum.

aph. 35. 2. & 2. progn.

DOLORIS EXPERS] Vt hypochondrij mollitudo & æqualitas, signa sunt naturaliter existentia: sic ipsa doloris vacuitas, argumentum est petitum ex iis quæ ἀσυμβεβηκότα Grȩcis dicuntur. Vt si quis cùm fabricationem capitis commendarit à temperamento, complexione, & cōformatione; idem si addiderit, non facilè offendi frigoris & caloris appulsu; quemadmodum prima illa γνωρίσματα, i. *notitiæ* petuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, i. *ex iis quæ adsunt*: sic hæc postrema ducuntur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex iis quæ absunt.* Est autem hypochondrium doloris expers, certissimum argumētum vacationis rerum earum quæ facere solent dolorem, distensionis scilicet & intemperiei validæ. Ac distēsionis causa sunt crassi & glutinosi humores, contumaciter partibus, quæ laborāt, infarcti. Sed intemperies nascitur ex iisdem calidis aut frigidis egregiè fortitérque. In hac igitur doloris vacuitate, nulla inflāmationis suspicio esse debet.

1. Epid.

ÆQVALE] Scilicet vtraque parte, tam sinistra, quàm dextra; idque in omni symmetria qualitatis, quantitatis, & consistentiæ: vt neutra parte sit calidius aut frigidius, magis item minúsve contractum, neque distentum; nec verò durius: vt tale hypochondrium tam bene habitum, omnes epigastrij partes omni vitio carere ostendat; id quod est maximè expetendum in omnibus morbis acutis, non solùm ad crises, verumetiam ad curationem, medici artificio institutam.

CONTRA EXÆSTVANS] Æstu incandescens, tum ab inflammatione sicca iecinoris, tum à bile maligna saturatáque, cuius expurgatio non extinguit τὸ καῦμα, i. *ardorem* qui perennitatem habet in visceris διαθέσεως φλογώδει, i. *dispositione inflammatoria*; propereáque sanguinis detractione priùs quàm purgatione curatur. Qui contrà facit, malum insanabile reddit. Non enim hîc phlegmone accipienda pro ea quæ κατ' ἐξοχὴν à recentioribus sic nominatur, de qua dicetur paulò pòst. Nec verò incandescentium hypochondriorum causam agnosco flatuum interceptionem: quoniam, vt ait Galenus, οὐδέποτ' ἡ τοῦ πνεύματος ἀπόληψις, ἐπιφέρει τὴν φλογώδη διάθεσιν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ. i. *Interceptio flatuum, inflammatoriam dispositionem hypochondrio nunquam infert.*

Hipp. & Gal. 4. de acut.
4. acut.

AVT INÆQVALITER CONSTITVTVM] Parte alterutra, vel vtraque, totóque abdomine certis quibusdam locis, hîc calidius, illic frigidius; hîc durius, illic mollius; hîc læuius, illic asperius; alibi doloris expers, hîc dolens. Denique magis minúsve distentum: quamuis distēsio, siue cum meteorismo, siue cum retractione, non semper hypochondriacorum viscerum inflammationem denunciat. Nam *Quibus acuta vox, hypochondria sursum intrò reuulsa sunt*, vt Sileno, de quo ita scriptum legimus. Ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης, πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολαπαρός. i. *Hypochondrij distensio vtrinque in longum ducta, ad vmbilicum velut remollita.* Hoc enim diaphragmatis inflāmati signum est, quod tunicam intercostalem, vnáque transuersos hypochondriorum musculos ad se rapit, illásque partes sursum intrò reuellit. Nam illa quæ facit meteorismum distensio, symptomatica esse solet tum phlegmones, tum scirrhi, tum obstructionis, flatulentíque spiritus. Sed earum causarum decisio atque prognosis, propriorum cuiusque signorum tecmarsi breui explicabitur, duce Christo.

in prorrh.

AVT ETIAM DOLORE AFFLICTVM] A causis dolorificis iam explicatis. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Tum is qui intelligit cur hypochondria sint doloris expertia, facilè complectetur animo quæ sint iis dolentibus causæ ipsius doloris.

HAVD MANSVETI EST MORBI] Sed contrà maligni, qui scilicet eiusmodi esse dicitur, aut quia cōtumax est atque in prauos abscessus mutatur, vnde diuturnitas doloris, crebri relapsus, mors quoque ipsa; aut quia metum adfert sinistri iudicij, spem verò salutis omnino non adimit; vt verè illud videar esse dicturus, quicquid Galenus reclamet. *Quæ ex hypochondriorū doloribus febres nascūtur, terrificæ.*

32. Coac. 1. lib.

2 Οἴδημα δὲ ἐν ὑποχονδρίοισι σκληρόν τε ἐὸν, καὶ ἐπώδυνον· κάκιστον μὲν εἰ παρὰ πάντων εἴη τῶν μορίων· τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρεος, ἀκινδυνώτερον τὸ ἐκ τῶν ἀριστερῶν.

At verò tumor in hypochondriis durus quidem ac dolorificus, pessimus est, si sit ab omnibus partibus. Eorum verò qui sunt vnius partis, periculi minus habet qui è sinistris assurgit.

HYPOCHONDRIORVM naturaliter constitutorũ, aut contrà, signa syllogistica superiore prognosi omnia sunt adducta; quorũ alia petuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, alia ἐκ τῶν συμβεβηκότων. Hîc noster author ex officio sibi incumbere putauit, explicare hypochondriorũ morbos vnde illa τεκμήρια causas ducunt; eorúmque morborum naturam, symptomata, periodos, paroxysmos, & crises aperire. Sanè hic locus mirificos adfert scientiæ fructus ad comparandam τεκμήρσιν διαγνώσεως, προγνώσεως, καὶ θεραπείας: quæ tria sunt medici officia in omni exercitatione medendi. Sic igitur ait summus dictator.

AT VERO] Quod est huiusmodi. Est hoc sanè aliquid, vel etiam multum, habere notitiam hypochondriorum malè constitutorum ex ardore, dolore, & inæqualitate: sed causas intelligere vnde illa gignuntur, & quorsum appareant; est sanè artificis peritissimi & experientissimi.

IN HYPOCHONDRIIS] Metonymicè dictis pro visceribus hypochõdriacis. Nam hypochondriorum mala quantumuis dura & dolorifica, nec citam mortem adferunt, nec illis exoluuntur criticis legibus quæ in hac prognosi continentur, malísque hypochondriacis in ea descriptis tribuuntur. Enimuero hypochondriorum quæ adiacent cartilaginibus notharum costarum, vt cæterarũ abdominis partium quæ superiacent peritonæo tunicæ; omnium, inquam, mala eiusmodi planè sunt qualia scribit in aph.7.6. aphorismis. Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα κουφότερα. τὰ δὲ μὴ μετέωρα ἰσχυρότερα. i. *Dolores qui ventrem tenent, cum tumore; leuissimi sunt: sine eo, grauissimi.* Ergo non omnis meteorismus dolorificus hypochondriorum, denunciat viscerum inflammationem: quoniam abdominis musculi dolere possunt atque tumere, concepta in ipsis causa doloris atque tumoris, per distẽsionem propriam, & eximiam intemperiem. Nam quæ à visceribus inflammatione aut scirrho obsessis, tensio duritásque incidit in hypochondrium, per oppressionem accidit: nisi fortasse excusatio sit apostematis è visceribus in hypochondria abscedentis. Sed hypochondriorum externorum vitia, suis quæque notis certissimísque argumentis, à visceribus hypochondriacis distinguuntur.

TVMOR] i. Moles contra naturam, quæ vel humoris affluxu, vel congestione assurgit.

DVRVS] Tensione visceris, quam facit humoris crassi & glutinosi contumaciter infarcti affluentia, vel nimia abundantia. Cæterùm eius duritatis contagionem ostendit hypochondrium externum, haud quidem concepta intra se duritatis causa quæ tensionem faciat: sed à viscerum oppressorum afflictione distentum. Nec verò viscerum tumor omnis, hypochondriorum duritate & meteorismo percipitur. Declarat id commemorabile illud de Hermocrate. *Hypochondrij mollis distensio.* Sunt enim distensio & mollitudo ἀσύστατα. Sed ea distensio, iecoris propria est; mollitudo autem, hypochondrij. Quinetiam iecoris caui inflammatio, vix hypochondrij distẽsionem habet tractabilem; conuexi autem inflammatio magna, facilem exhibet in hypochõdrio contagionem. Cæterùm œdematis nomen omnia phymatum complectitur genera quæ consistunt in systrophe, non autem in suffusione. Hîc autem coniuncta tumori duritatis & doloris accessio, systrophicam inflammationem ostendit, quæ cum rubore, calore, pulsu, renixu, & dolore cõiuncta est: quam recẽtiores medici phlegmonen κατ' ἐξοχὴν nominarũt.

DOLORIFICVS] Tum proprio vitio, tum alieno; ac proprio quidem, conuexarum hepatis partium distensione summa, & intemperie maxima: quæ duo glutinosi humoris præcalidi infarctu induci solent; cum accessione tussis, dyspnœæ, lateralis doloris, & iugularis. Alieno etiam vitio dolet hypochondrium ab oppressione nimis distentum.

PESSIMVS EST] Atque in angusto spem esse declarat, officij ad vitam tuendam necessarij interceptione, doloris acerbitate, vicinarum & sociarum nobilium partium sympathia & syntimoria; tum etiam celeritate, vehementia & assiduitate, vnde cita mors venit.

SI SIT AB OMNIBVS EPIGASTRII PARTIBVS] Quia quò plures partes in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt; pluribus inde labefactatis facultatibus, pluribus etiam partibus in contagionem adductis.

EORVM VERO QVI SVNT VNIVS PARTIS, PERICVLI MINVS HABET QVI E SINISTRIS ASSVRGIT] Quoniam lien officij præstantia & dignitate, vt iecori inferior est, atque minor: ita celeritate, vehementia, & assiduitate morborum ingruentium; nec adeo citam crisin habet, nec tam celeriter ac facilè periculo locum cedit.

3 Σημαίνει δὲ, ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα θάνατον σύντομον. ὑπερβάλλοντα δὲ τὰς εἴκοσι, τοῦ πυρετοῦ μένοντος ἐμπύησιν.

Verùm tumores eiusmodi, per initia quidem nati, mortem in propinquo esse denunciant: sin autem vigesimum superent, manente febre; in suppurationem vertuntur.

Nunc hypochondriacorum viscerum per systrophen inflammatorum pericula, & crises quibus defunguntur iis periculis, explicatur. Ac sanè pericula sunt in morte citissima. Defungendi ratio in abscessu & hæmorrhagia: quamuis in abscessu adhuc periculo sit locus, neque abscessus critici hîc certa sit crisis, vt mox docebitur.

Ergo. Tumores eiusmodi.] Scilicet hypochondriacorum viscerum, non abdominis, qui neque citam mortem adferunt, nec crises recipiunt quas in hac prognosi expetendas proponit: nec verò omnes omnium viscerum tumores, sed tantùm iecoris, aut vtriusque hypochondrij inflammationes per systrophen assurgentes. Nam hypochondriorum tumores sinistra tantùm parte tractabiles, periculi minus habent propter lienem, vt ait Galenus.

Per initia quidem nati] Non autem per diadochen oborti, neque fugaces: qualem accepimus fuisse tumorem splenicum Herophontis. De quo sic legitur apud Hippocratem, πέμπτῃ σπλὴν ἐπήρθη, ὑποχονδρίῳ ξυνέτασις, i. *quinto die lien intumuit, hypochondrium distentum est*. Deinde subiungit. *Octauo lien imminui cœpit, mens restitui; dolente priùs hypochondrio subiecto lieni*. Hîc autem principij nomen refertur ad primum insultum morbi, quem πρώτην εἰσβολὴν Græci vocant. hist. 3. 1. Epid.

Mortem in propinquo esse denunciant] Mortem quidem denunciant: quoniam nulla salus vitæ sperabilis in amissione officij tam necessarij, doloris acerbitate, partium nobilium sympathia & syntimoria; tum generatione perenni prauorum humorum. Citam autem: quoniam celerrimæ sunt crises morborum illorum qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur. Tam citæ mortis exemplum legitur in Coi sorore. Τῇ Κῴου ἀδελφαῖῃ ἧπαρ ἐπήρθη σπληνικὸν τρόπον ἀπέθανε δευτραίη. i. *Sorori Coi hepar intumuit consueto lieni modo: secundo die interiit*. Sed quàm conuenienter & appositè notandum præcepit eum tumorem durum ac dolorificum ἐν ἀρχῇ, i. *ineunte morbo*; vt scilicet hepatis aut vtriusque visceris inflammatio systrophica, sit primigenia, ex affluxu nata, non autem ex collectione quam fecit obstructio. Declarat historia nepotis cuiusdam Apollonij Abderitæ, qui cùm longo tempore in praua diæta vix progrederetur, essétque μεγαλόσπλαγχνος, i. *viscerosus*, cum hepatis dolore quotidiano, & ictero, facieique colore subalbo; tandem oborta febre decubuit, ac trigesimo quarto morbi die interiit.

Sin autem vigesimum superent.] Saluis & integris ægri rebus, qui bonitate fortassis materiæ, viribúsque validis, restitit ad vigesimum diem, periculóque defunctus est; nulla tamen prorupta hæmorrhagia.

In suppurationem vertuntur] Quam licet expetendam, sine tamen salutis discrimine expectari non potis est. Nisi enim pus album sit, minimúmque fœdi odoris, ac foras effundatur; semper periculo locus erit. Nam pus amurcosum, cœnosum, foras effusum; lethale est. Tum pus æquale & album, si intrò perductum, cutim contra se afficiat, aut cum integritate cutis aduersæ naturalem œconomiam labefactet; periculi metum & causam adducit. Cæterùm vigesimi lex quaternarios complectentis periodus considerari solet in omnibus morbis acutis, qui à denegata excretione, salutis aliquam spem adferunt per abscessum. Talis fuit obseruatio in prægrandi cephalalgia. Talis in pleuritide. Talis etiam in catarrho procumbente in ventrem superiorem.

Prætermisi quod est in hac prognosi commemorabile, nempe illud, μένοντος πυρετοῦ, i. *manente febre*, vt hypochondriacæ inflammationis maneat constans systrophe quæ nullam adhuc mutationem accepit suæ molis atque coloris; nec exolutione, per διαφόρησιν; nec suppurato, per concoctionem; nec scirrho, per concretionem; nec corruptione, per gangrænam. Tot enim modis, nec pluribus, inflammatio omnis per systrophen, mutationem accipit suæ molis, characteris, atque coloris.

4 Γίνεται δὲ καὶ τούτοις ἐν τῇ προτέρῃ περιόδῳ, ῥῆξις αἵματος διὰ ῥινῶν, καὶ κάρτα ὠφελέει. τὰ δὲ πολλὰ κεφαλὴν οὗτοι πονέουσι, καὶ ὄψιες ἀμβλυώττουσιν, καὶ μᾶλλον εἰς ταῦτα προσδέχου τὴν ῥῆξιν. ἡλικίῃσι δὲ μᾶλλον τριάκοντα πέντε ἐτέων· πρεσβυτέροισι δὲ ἧσσον.

Quinetiam accidit his, vt in prima periodo sanguis prorumpat è naribus, & plurimum opis adferat. Ac ferè tum caput his dolet, visus hebescit. Ad quæ intentus, profluuium magis expecta; idque inter ætates eæ potissimùm quæ trigintaquinque annis finitur: prouectioribus autem, minus.

ALTERA hîc ratio est defungendi periculo cui locus esse solet in hypochondriacorum viscerum inflammatione quæ per initia morbi, pérque systrophen nata, editur. Est autem hæmorrhagia, siue profluuium sanguinis è nare κατ' ἴξιν alterutrius visceris inflammati, quod non rarò morbos exoluit qui antè lethales videbantur. Scitum est illud. *Profluuia oboriuntur sanguinis sæpe multa:* quod vetus dictum vsurpauit Galenus in Metone, cuius sanatio, quam per hæmorrhagiam consecutus est, etiam cum prauis signis, miraculo debet apponi. Sic igitur ait.

lib.2.Epid. part.2. hist.7. 1.Epid.

QVINETIAM ACCIDIT HIS] Ac si diceret; in tam calamitosa viscerum inflammatione, quæ magis terret medicum, quàm vlla spe consoletur secundi iudicij, ac penè dixerim, desperationem salutis ostendit. Accidit his quibus hypochondriaca viscera inflammatione sunt obsessa, vel, vt ipse ait, tumore duro ac dolorifico; accidit, inquam,

VT IN PRIMA PERIODO] i. Primo septenario duobus absoluto quaternariis, quorum prioris vt officium est indicandi, sic posterioris iudicandi. Non enim lege critica bene sancita, excretio vlla suscipitur quæ antè significata non fuerit; nisi fortasse quis phlegmones excusationem adferat, in qua vel ipsa celeritas mora est, idémque faciundum artificio, vel expetendum à natura, quod in ædibus incendio conflagrantibus fieri solet. Hîc enim quò citiùs trabes & tigna extrahuntur, eò meliora ædificio restaurando seruantur. At si cremari cœperint, inutilia sunt. Ita quò citiùs inchoata phlegmone sanguinem reuellendo, vacuando, aut etiam coëffundendo curatur; eò faciliùs curationem recipit, superstite partis ipsius, quæ inflammari cœperat, integritate.

SANGVIS PRORVMPAT E NARIBVS] Translatione ad caput sanguinis multa bile perfusi: proptereáque substantia tenuissimi, temperamēto calidissimi, & qualitate acerrimi; vnde facilem habet orgasmum, excursúmque facilem ad caput, vbi, si ex natura agitur, non priùs quiescit, quàm ad extimas venarum oras peruenerit, vnde per anastomosin erumpit.

ET PLVRIMVM OPIS ADFERAT] Quia systrophen inchoatam reprimit, factam exoluit, valétque ad inhibendam fluxionem concitatam, & ad vacuandam consistentem. Sed ea hæmorrhagia liberalis & libera, sic habetur optima, plurimúmque opis & adiumenti adfert ad consequendam valetudinem, si fiat κατ' ἴξιν, i. è directo, vel *ad amußim*, non autem ἀνάπαλιν, i. è regione, vel *ex opposito*. Qua de re illud extat quod ad sentētiæ huius persuasionem sufficiet. *Τὰ ἀνάπαλιν αἱμορραγέοντα κακὸν, οἷον ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ, ἐκ δεξιῶν ῥέειν· καὶ τὰ καθ' ὑποχόνδριον ὡσαύτως.* i. *Quæ ex aduerso fiunt hæmorrhagiæ malæ: velut in liene magno sanguinem fundere è nare dextra.* Hoc theorema catholicū agnouit Galenus esse Hippocratis, quod in prorrhetico scriptum legit. Sed eius interpretatio super nomine hypochondrij, in prognostico quidem, tātùm pertinet ad vtrumque viscus; in prorrhetico autem, præter vtrumque viscus, ad hypochondria externa. Sed, quod pace illius dixerim, huius hæmorrhagiæ criticæ non sunt capacia. Huc accedit, quòd in singulari numero hypochondrium nominauit, quod, κατ' ἐξοχὴν, dextrum significat; & per metonymiam, iecur ipsum.

31.progn.f.1. 1.prognost. prorrh.33. f.3.1.

AC FERE TVM CAPVT HIS DOLET] Quoniam ex translatione caput repletur. Repleti autem capitis symptomata sunt cephalalgica: vt etiam paraphorica, cataphorica, & catarrhoica esse solent; pro varia humoris caput replentis natura, & varia partis excipientis conditione. Cephalalgiæ huius criticæ prognoses leguntur in Epid. prognost. prorrhet. & in Coacis decisionibus, quæ ἀδήριτως sunt explicatæ.

VISVS HEBESCIT] Non quidem extinctione luminis oculorum proprij, profligatíque splendoris per cōsumptionem humoris crystallini; qualis cernitur in oculis velut emortuis moribundorum hominum: nec verò caligatione & tenebricosa vertigine, quam σκοτοδινίαν & τὸ ὀρφνῶδες vocant (hoc enim vomitionis prænuncium est cum cardiogmo:) sed amblyopia aut marmarygibus tantùm ægroto conscijs, non autē medico aspectabilibus. Sic enim prognosticum hæmorrhagię scriptum est, *αὐτὶ μὲν τὸ ὀρφνῶδες φαίνεσθαί τι περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀμβλυωγμὸς γίγνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται.* Hæc autem symptomata perturbationis criticæ, & signa futuræ hæmorrhagiæ; quando appareant considerandum. Solenne est illud. *Iudicatoria ne statim appareant.*

AD QVÆ INTENTVS, PROFLVVIVM MAGIS EXPECTA] Si iure & loco appareant: per transitum, non autē per progressum. Nam *indicatoria quæ non iudicant, aut difficilis sunt iudicij, aut mali.*

IDQVE INTER ÆTATES] Quoniam, quò natura & humor viam affectant, eò criseωn inclinationes fiunt. Iuuenes in secunda valetudine sanguinem profundunt è naribus à 18. ad 35. annum: in aduersa autem, si morbis acutis corripiantur, tres habent opportunitates excretionis, naturæ vim, meatuum libertatem, & humoris tenuitatem.

5 Τὰ μαλθακὰ δὲ καὶ ἀνώδυνα τῶν οἰδημάτων χρονιωτέρας μὲν τὰς κρίσιας ποιέεται, ἧσσον δὲ ἐστὶν ἐπικίνδυνα. ὑπερβάλλοντα δὲ τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας, τοῦ πυρετοῦ μένοντος ἐκπυοῦται.

Tumores autem molles ac doloris expertes; seriores illi quidem adferunt crises: at minus alijs periculosi. Sed hi quoque tamen sexagesimum diem superantes, manente febre, in suppuratum vertuntur.

Tvmoribvs iam explicatis qui consistunt in phlegmone per systrophen sanguinis nata, contrarij opponuntur hoc loco, qui, vt illi duritate ac doloris acerbitate molesti sunt, metúque nos terrēt: ita mollitudine & doloris vacuitate mites, spem nobis adferunt secundi iudicij. Commune est quidem amborum febris: sed illorum prægrandis & ingens, quæque symptomatum vehementia, celeritate, & assiduitate, citam sæpenumero mortem venire facit: horum verò εὐήθης, quæque expetendam non præripit exolutionem ipsorum: sed potiùs cunctando ad pepasmum viam munit, materiam suppurabilem faciendo. Illorum quidem celeriores sunt crises, quibus nonnunquam ægroti periculo defunguntur; sed in angusto spes est, ac semper de morbo verendum donec conualuerit æger: horum verò seriores; sed cum spe diuite secundi iudicij. Quæ cùm ita sint, hæc mihi videtur ratio explicandi.

Tvmores avtem molles] Quorum mollitudo contraria est duritati phlegmonarum per systrophen sanguinis obortarum. Molles autem considerantur in substantia viscerum obsessorum, non in situ aspectabilis hypochondrij, quod neutiquam in vitio est proprio, sed alieno, vt infrà docebitur. Atque hæc mollitudo venit ab humore diffuso, non autem nimis coacto: cuiusmodi erant parotides tempestatis primæ I. ἐπιδ. Ἦν δὲ ὁ τρόπος αὐτῶν χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς, ἀνώδυνα. i. *Tumorum hic erat modus; molles erant, diffusi, magni, sine inflammatione, indolentes.* Superuacaneum est autem id quod præter mollitudinem attributum legitur, in prognostico, tumoribus hoc loco descriptis; quòd scilicet dum premuntur, digito cedant. Atque id opinionem facit tumorum in hypochondriis externis tractabilium & aspectabilium: sed falsò.

Ac doloris expertes] Vacatione scilicet tensionis & intemperiei prægrandis, quas facere solet humor contumaciter obsessæ parti impactus, cum accessione caloris, aut frigoris permolesti.

Seriores illi qvidem adfervnt crises] Etenim quando crisis mutatione perficitur, mutatio autem motu; quorum morborum labores continenter, celeriter, & vehemēter mouentur; citas etiam crises adferre solēt. Atqui tumorum mollium dolorísque expertium tardi sunt motus, nec assidui, nec vehementes. Itaque mirum videri non debet si eorum tardæ sint crises, quibus exoluuntur.

At minvs aliis pericvlosi] Quia nec tanta est muneris auocatio, nec tanta doloris acerbitas, nec tanta nobilium partium sympathia, nec denique tam calamitosa vis.

Sed hi qvoqve tamen sexagesimvm diem svperantes] Ac si diceret; quamuis in mouendo sint pigri, proptereáque mutationem criticam serò suscipiant, vt febris quartana quæ illam ob causam longissima est, præsertim hyberna: tamen, quoniam ita comparata est tumorum, maximè internorum, conditio, qui in calidioribus locis & partibus stabulantur, vt nisi exoluantur digestione, vacuatione, aut suppurato; quod reliquum est, corrumpantur cum parte obsessa; inde adeo fit vt hìc commemorati tumores, virtute naturæ exactis quadraginta diebus, qui propter materiæ contumaciam finem adferre non potuerunt, nec vacuando, nec digerendo; tandem insequente prima periodo, i. primo post quadragesimum vicenario, coctionem recipiant, & in suppurationem vertantur.

Manente febre] Quam peperit materiæ tumorificæ inchoata putredo; necdum considente tumore per διαφόρησιν fluxionis consistentis, aut vacuationem per loca lege naturę commoda. Sed tamen ipsa febris materiam reddiderit suppurabilem ad suppuratum, caloris natiui potētia & partium solidarum integritate confectum. Atque illud suppuratum crisis est tumorum contra naturam, secundùm διαφόρησιν expetenda. Solenne est illud. Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον· ἐν τῷ γὰρ πεπασμὸς, καὶ κρίσις ἅμα, καὶ ἀπόστασις. i. *Nihil quod suppurat, reuertit. Hic enim pepasmus est, & crisis simul, & abscessus.*

In svppvratvm vertvntvr] Materia suppurabili mitificata, per integritatem partis solidæ, in substantia; eiúsque facultatem, in officio; vtrinque autem per calorem natiuum, vnde conficitur pus album, æquale, & læue, quod significationem edit rerum illarum virtute & officio suppurabilem materiam mitificantium, atque exclusionem, bonis ægri rebus, perficientium.

6 Παραπλήσια δὲ σημαίνει τοῖσιν ἐν ὑποχονδρίοισι, καὶ τὰ περὶ κοιλίην, πλὴν ἧσσον ἐκπυεῦνται ταῦτα ἐκείνων· ἥκιστα δ' ὑπ' ὀμφαλόν.

Similiter autem significant, vt qui in hypochondriis stabulantur, ipsi etiam qui sunt in ventre tumores; nisi quòd hi minùs quàm illi in suppurationem vertuntur, minimúmque omnium, qui sub vmbilico sunt.

Vt omnivm systropharum omniúmque tumorum inde natorum sua cuiusque est propria crisis qua exoluuntur saluis & integris ægri rebus: ita cōsequendæ illius criseos opportunitas, potissimùm in partis obsessæ natura atque conditione consistit. Atque vt qui sunt duri ac dolorifici, per systrophen sanguinis oborti, faciliùs in suppurationem vertuntur quàm molles ac doloris expertes: ita beneficio illius criseos fruuntur celeriùs in visceribus, quàm in epigastrio; quod in hac prognosi docetur, quæ distinctionem continet obseruatione dignam, tumorū meteororum abdominis, & hypochondriacorum viscerum, de quibus hucusque iam institutæ sunt decisiones.

Ergo. Similiter significant] Qualitate scilicet partis affectæ calidioris, frigidioris,

mollioris, durioris, dolorificæ, aut contrà dolore carentis, similiter oborti tumores significant exolutionem sui sperabilem digestione aut suppurato, celeriorem aut tardiorem.

VT II QVI IN HYPOCHONDRIIS STABVLANTVR] i. In iecore aut liene, duri & dolorifici, aut molles ac doloris expertes.

IPSI ETIAM QVI SVNT IN VENTRE TVMORES] Hîc ventrem intelligit; non quidem promptuarium illud potionis & cibi de quo legitur aphorismus ille. *Αἱ κοιλίαι τοῦ χειμῶνος θερμόταται.* i. *Ventres hyeme calidißimi*: nec verò illum ventrem qui superior appellatur, déque pulmonibus ac thorace dicitur aphorismo illo. aph.38.7. *Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐν εἴκοσιν ἡμέρῃσιν ἐκπυοῦνται.* i. *Catarrhi prolabentes in superiorem aluum, viginti diebus suppurant.* Sed ventrem intelligit, totum illud abdomen cum mesenterio & epiploo coniunctum, quod aphorismus ille considerandum proponit. *Ὁκόσοισιν ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιπλαται.* i. *Quibuscunque aqua repletum hepar eam in omentum effundit, illis venter aqua turget.* aph.7.6. Atque tumores ventris hoc loco commemorati, sunt illi quos alibi nominauit *οἰδήματα μετέωρα*. His ita constitutis, quærendum videtur an ventris explicati tumores, similiter significent vt ij qui in hypochondriacis visceribus stabulātur. Quid enim? an meteωri vētris tumores similia edunt symptomata, tum partis obsessæ & humoris morbifici propria, tum verò partium vicinarum & sociarum sympathica, vt hypochondriacorum viscerum haud ita pridem descripti & explicati? An cita mors venit ab epigastricis, vti venire solet ab hypochondriacis ambarum partium duris ac dolorificis, præsertim verò dextræ partis, per hepatis inflammationem systrophicam? Quid verò? an epigastricos tumores hæmorrhagia exoluit, vt viscerales? Audiamus Galenum super hac re proposita differentem. Enimuero, inquit, *tumores hypochondriorum duri ac dolorifici mortem haudquaquam breui futuram denunciabunt, nisi partium quoque interiorum aliqua simul affecta fuerit. Interiores verò esse nouimus, iecur, ventriculum, diaphragma, lienem. Musculi namque hypochondriorum phlegmone obseßi, tollere hominem è vita non possunt, nisi, quod rarò accidit, vel magnitudo phlegmones eximia fuerit, vel imbecillæ admodum vires, vel perperam æger curetur à medicis, vel ipse in commoda sua peccarit. Nam hæmorrhagiæ similis ratio esse non potest in epigastricis, vt in visceribus hypochondriacis.* Ergo non similiter epigastrici tumores significant, vt viscerales. Quamobrem similitudo illa non ad omnium partium obsessarum conditionem debet referri, tam interiorum, quàm exteriorum; nisi tumorum etiam distinctio adiungatur, vt in prognostico fecit his verbis: loquitur autem de mollibus. *Εἰ δὲ ὑπερβάλλῃ ἑξήκοντα ἡμέρας, ὅτι πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον· ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ἐν ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ τὸ αὐτό.* i. *Quòd si sexaginta dies febris excesserit cum tumore non subsidente, pus factum hinc iri significat; tum si in reliquo ventre fuerit.* Ergo similitudo illa tumorum pertinet ad œdemata mollia & indolentia, tam abdita, quàm meteωra, & in abdomine consistentia. Similiter enim hæc vt illa nascuntur, ac similiter exoluuntur, si tantùm exceperis suppurandi opportunitatem quæ maior est in visceralibus, quàm in epigastricis: quod sequentia verba declarant.

NISI QVOD MINVS HI, QVAM ILLI IN SVPPVRATVM VERTVNTVR] Quod sanè falsum esset de phlegmone epigastrica per systrophen nata. Hæc enim suppurato sanescit, nec suppuratum morte anteuertit; vt hypochondriaca interior, quæ ipsa per se funesta est, nisi hæmorrhagia primis periodis, aut post vigesimum diem, suppurato, periculi locus tollatur, si conuenienter fiat & exeat. Tumores autem molles dolorísque expertes, meteori quidem, rariùs in suppurationem vertuntur, quàm interiores, tum hypochondriaci, tum reliquarum partium ventris; quòd materia frigidior in abdomine diffusa, non facilè fit suppurabilis à calore febrili, nec tam facilè suppuratum concipiat virtute caloris natiui, quàm quæ in visceribus, reliquóque ventre interiore stabulatur.

MINIMVMQVE OMNIVM, QVI SVB VMBILICO CONSISTVNT] i. In hypogastrio vel aqualiculo, quæ pars adiposa longissimè omnium abdominis partium distat à fonte viuifici nectaris, nec tam plena manu syrrhoen recipit, quàm superiores. 6.Epid.part.2. Huc pertinet illud. *Τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος.* i. *Empyematis vmbilicus terminus.*

Malè fuit. Καὶ γίνεται δὲ ταῦτα μὲν ἐν χιτῶνι· τὰ δὲ ἄνω κεχυμένα.

7 *Τῶν δὲ ἄνω ἐμπυημάτων, τὰ μὲν ἐν χιτῶνι ἐστὶ συλλεγόμενα, τὰ δὲ ἐν σπλάγχνοις κεχυμένα.*

Suppuratorum autem quæ sursum sunt, alia quidem in tunica stabulantur collecta, alia verò sunt in visceribus ipsis diffusa.

HACTENVS de natura, symptomatis, periodis, & paroxysmis tumorum hypochondriacorum & reliqui vētris. Quinetiam patefactę sunt crises quibus periculi locus tollitur, ac spes salutis affulget quæ in angusto erat, si iure & loco illæ crises suscipiantur & fiant. Enimuero tumorum hypochondriacorū, hoc est, iecinoris, aut lienis, aut vtriusque, qui duri sunt ac dolorifici, vt esse solet omnis systrophica phlegmone; defungendi periculo ratio primùm posita est in libera & liberali hęmorrhagia quæ primis periodis prorumpit *κατ' ἴξιν* alterutrius visceris, aut vtriusque obsessi: non autem *ἀνάπαλιν*. Hæc si desit, nec breui ad exitium præcipitetur æger, sed validarum virium beneficio, symptomatum calamitosam vim sustinere possit ad vigesimum vsque diem; suppuratum erit in promptu quod ægrum ab interitu vindicabit si eiusmodi sit, vt qualitate puris, copia, tempore, & excernēdi modo, medici optatis respondeat. Nam hypochondriacorum viscerum tumores qui & vnà sunt molles, & vnà doloris expertes, periculi minus

riculi minus habent, quamuis eorum sit tardior crisis. Hi etiam suppurato finiuntur, nisi ante sexagesimum diem exoluantur. Reliqui autem ventris tumores qui phlegmonem systrophicam præ se ferunt, atque doloris acerbitate ac duritate se produnt; vt non sunt ita perniciosi quàm hypochondriaci, nec similiter vt illi per hæmorrhagiam exoluuntur: ita suæ molis mutationem suppurato & exputato recipiunt, tum epigastrici, tum hypogastrici. Molles verò similiter vt hypochondriaci terminãtur, nisi quòd perraró in suppurationem vertuntur; præsertim ij qui sub vmbilico nascuntur, parte illa scilicet quæ adiacet pubi, quam veteres ἦτρον καὶ ὑπογάστριον nominarunt. Hæc fuit nostri authoris διάνοια in ea disputatione quam hactenus instituit de tumoribus viscerum hypochõdriacorum, ac cæterarum partium quæ in abdomine continentur. Nunc sequitur vt suppurati, quod ipsis tumoribus mutationem attulit, conditiones, vnde & quorsum appareant, explicentur. Ac primùm de hypochondriacorum tumorum suppurato dicendum. Dicendi autem methodus & ratio sic ab authore præscripta.

SVPPVRATORVM AVTEM QVÆ SVRSVM SVNT] i. Abscessuum purulentorum qui phlegmonarum per systrophen obortarum mutationem ex pepasmo aut putredine attulerunt, vel ad interitum, vel ad salutem. Ergo. SVPPVRATORVM] Quæ fecit pepasmus, si bona sunt; vel corruptio ad gangrænam, si mala atque mortifera.

QVÆ SVRSVM SVNT] i. Quæ stabulantur in suprema regione abdominis vbi sunt hypochondria, ventriculum, diaphragma, iecur, & lienem circumplectentia: sic enim τὰ ἄνω vertenda duxi, ex mente authoris quæ spectat corporis dimensionem in longum, non in profundum. *Αἵματος δὲ ῥῆξιν μάλιστα τῶν ἀνωτέρω τόπων προσδέχεσθαι χρή. i. Sanguinis eruptionem è supernis præsertim partibus oportet expectare.* Ac, *sursum*, Latinè dixi cum M. Tullio, qui nares & oculos sursum esse tradidit lib. 2. de nat. deor. Iam verò consilium illud fuit authoris primùm de suppurato agere viscerum hypochondriacorum phlegmone systrophica obsessorum, quòd & illa omnium suppurati capacissima sunt, nec minùs à suppurato metu nos terrent, quàm spe salutis consolantur, si tale id non sit, quale mox optimum describetur.

ALIA QVIDEM IN TVNICA STABVLANTVR COLLECTA] i. Alia quidem simpliciter à pepasmo nata sunt & edita, suóque consistunt loco, virtute naturæ cõglomerata. Eiusmodi autem sunt quæ, mitificata phlegmone, in tunica obsessi antè visceris continentur, non in substãtia ipsa. Atque ea sunt colore alba, ex integritate partium solidarum; læuia, ex virtute caloris insiti sese in omnes materiæ partes æqualiter insinuantis; æqualia, bonitate ipsius materiæ pepasmi capacis. Hunc autem locum miserè corruptum, ac velut carcinoma insanabile execandum, sic restituendum putaui ex alio loco, cuius verba hæc sunt. *Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον* ἀφ. ζ. *τούτοισιν ἐστίν. ἢν δὲ ἀμοργὴ ῥυῇ, ἀπόλλυνται. i. Quibuscunque purulentum hepar vritur, si quidem purum pus inde fluit albúmque; seruantur (nam his vomica conclusum tenetur:) sin amurcosum, moriuntur.* Quod autem ait benè collecta videri, non diffusa; quorsum hæc fiant, ne bis idem mihi dicendum sit, mox explicabitur in ea prognosi quæ huic citima est.

ALIA VERO SVNT IN VISCERIBVS IPSIS DIFFVSA] Quæ loco & situ mala sunt, ne dicam funesta; ac loco quidem, quia sunt ἀμοργώδη, βορβορώδη, i. *amurcosa & cœnosa*, partis corruptæ certissima argumenta: situ autem, quia diffusa, cuius diffusionis vitia sequẽs prognosis indicabit.

8 Θανάσιμα δ' ἐστὶν αὐτῶν ὅσα ἂν εἴσω ῥαγῇ. τῶν δὲ λοιπῶν ἐμπυημάτων, τὰ μὲν ἔξω ῥηγνύμενα, βέλτιστον μὲν ὡς ἐλάχιστον καὶ ὀξύτατον συλλέγεσθαι.

Abscessuum prædictorum lethales sunt illi qui pus effundunt intrò. Reliquorum autem suppuratorum quæ foras abscedunt, principem locum obtinet quod vt breuissimè, sic acutissimè est collectum.

EST ILLVD verè positum, manétque ad vnum firma consensio medicorum. Omnia quæ magisterio naturæ fiunt in pepasmo & excretione, cocta secerni, secreta excludi quò ipsa natura viam affectat per loca ex sese commoda, nec ex euentu incommoda. Sunt quidem οἱ πεπασμοὶ τῶν ἀπιόντων παντὸς ἐπίκαιροι. Sed illi pepasmi ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ. Atqui omnium supernacaneorum humorum expetenda concoctio est, quòd ea celeritatem & securitatem crisis denunciet: ita potissimùm oranda venit ea quæ conuenienter naturæ fieri solet exclusio, quò scilicet natura ipsa cursum inflectit. Ergo quemadmodum suppurata viscerum hypochondriacorum quæ in ipsorum tunica sunt collecta, certam opinionem faciunt victricis naturæ in coquendo: ita spem adferunt secundæ criseos in excernendo, quòd illa inoffenso cursu excludantur foras per cutim sine vlla viscerum offensione. At verò prædictarum partium suppurata diffusa, non autem collecta, vt omnia ferè sunt impura, ac magis à corruptione nata quàm à pepasmo, proptereáque pessima, ne dicam, lethalia: sic etiam maiore motu terrifica esse solent, effusione non tam purulentæ, quàm virulentæ materiæ, quæ introrsum delata, non minùs ruinosa est partibus per quas fertur, quàm illis vnde manat noxam contractam ostendit. Atque hic scopus est nostri authoris, quò dirigit institutam prognosin.

1. Epid. lib. de humoribus.

ABSCESSVVM PRÆDICTORVM] Qui attributi sunt visceribus hypochondriacis, quorum

alij in tunica stabulátur collecti, alij verò sunt in visceribus ipsis diffusi; ac post vigesimum diem nati et phlegmone dura, systrophica, & dolorifica; aut post sexagesimum, ex tumore partium illarum molli, ac doloris experte.

LETHALES SVNT QVI PVS EFFVNDVNT INTRO] Sanè quidem, tum superstite vitio partis obsessæ cuius officio vita carere nequit; tum succrescente noua offensione partium virulentam potiùs, quàm purulentam materiam excipientium, vnde labefactatur coquendi vis in ventriculo, distribuendi in ieiuno, excernendi in crassioribus intestinis, quibus virulentum pus illud vlcerificum esse solet. Hinc dysenteria crudelis quæ fractis iam viribus immisericorditer ægrum exercet.

CÆTERORVM AVTEM SVPPVRATORVM] Quænam hîc nominat cætera suppurata? ea videlicet quæ aliò quàm hæc, modò explicata, cursum inflectunt, virtute naturæ foras exclusa, nó autem sua sponte introrsum dilapsa: cuiusmodi sunt ea quæ in viscerum tunica stabulantur collecta, non in visceribus ipsis diffusa. Empyema verò nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus

aph.44.7. alteratũ est: quãuis empyici per antonomasiam dicãtur, quibus collectũ pus est in capacitate thoracis.

QVÆ FORAS ABSCEDVNT] Virtute naturæ, meatuum libertate, & accurato pepasmo.

PRINCIPEM LOCVM OBTINET] i. Præclarè ad salutem apparet & facit, omnéque tulit punctum inter phymata suppurata.

QVOD VT ANGVSTISSIME] i. Breuissimo circumscriptum loco, partium vndique circumiacentium optima conspiratione, pus ipsum vndiquaque propellentium.

SIC ACVTISSIME EST COLLECTVM] Hoc enim maiores denunciat opportunitates validarum naturę virium, liberorum meatuum, & puris exquisitè mitificati. Sed tamen crudorum phymatum lõgè alia ratio est. Quò enim latiùs diffusa sunt, eò meliora sunt; nec ita sunt dolorifica, nec ita corruptioni & gangrænæ obnoxia. Libet adscribere quæ super suppuratorum phymatum conditione scripta sunt in prognostico. *Τάδε. διαπυήματα ὧδε χρὴ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. Ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστιν μικρά τε ἐόντα καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα. τὰ δὲ μεγάλα τε ἐόντα καὶ πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα, κάκιστα.* i. *Empyemata considerare sic oportet. Quæcunque foras conuertuntur, optima sunt, si parua emineant acuminata: magna verò, & plana, minimúmque turbinata; peßima.*

9 Τῶν δὲ εἴσω ῥηγνυμένων βέλτιστον ὅ,τι ἂν μήτε πόνῳ, μήτε ὄγκῳ, μήτε χρώματι διάδηλον ἔξω ποιέῃ· τὸ δὲ ἐναντίον κάκιστον.

Sed tamen eorum quæ introrsum feruntur, optimum quidem illud quod neque dolore, neque tumore, neque colore conspicuum quicquam foris exhibet. Contrarium verò peßimum.

ENIMVERO phymata purulenta viscerum hypochondriacorum, terrifica esse debent quæ introrsum funduntur. Quòd si ad illam symptomatum calamitosam vim, cum virium infirmitate cóiunctam, accesserit signorum, quæ *συνεδρεύοντα* Græci vocant, concursus cum summa difficultate curandi, vel impotentia potiùs; inde salutis desperatio esse debet.

Coac. superiore. Ergo. SED TAMEN] Correctio est illius prognωseωs in qua scriptum erat. *Suppuratorum quæ sursum sunt, illa demum lethalia esse quæ intrò funduntur.* Est autem hic scopus authoris; omnia quidem eiusmodi periculosa esse phymata purulenta, ob eas sanè causas quæ iam sunt explicatæ: sed tamen inter ea, minimum periculi secum adferre.

OPTIMVM QVIDEM ILLVD EST] Non specie quidem bonum, tantùm abest vt optimum, quod absolutè scriptum significat id in quo bonitatis summa sunt omnia, vt hypochõdrium optimum, sudor optimus qui ex toto morbum tollit, bonus autem qui facit vt æger alacriùs ferat morbum: sed optimum, comparatione aliorum quæ omni ex parte pessima sunt. Sic latronum optimus dici solet, qui inter suos æquales est minimùm malus. Ac talis loquendi modus frequens est apud Hippocratem. Erit igitur hîc, *βέλτιστον*, idem quod *ἥκιστα ὀλέθριον.*

QVOD NEQVE DOLORE] Quem facit distensio & dyscrasia prægrandis ab humore contumaciter parti impacto, cum accessione frigoris aut caloris eximij.

NEQVE TVMORE] Tractabili, & aspectabili mole cõtra naturã, cum inæqualitate partis obsessę.

NEQVE COLORE] Ab humore tumoris quo ipsa pars fucatur simulatque tumor assurgit. *Nam qualis humor non refluus, talis & color lucet in cute.*

CONSPICVVM QVICQVAM FORIS EXHIBET] i. Cutim contra se non afficit, nec vllam eius mutationem adfert in colore, charactere, & mole. Atque hanc phymatum purulentorum expetendam conditionem si intrò rumpantur, his verbis descripsit Hippocrates. *Ἄριστά ἐστιν ἃ μηδὲν ἔξω χροιῇ ἐπικοινωνέει· ἀλλ' ἐστὶ προσεσταλμένα, καὶ ἀνώδυνα, καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται.* i. *Tumores sunt illi optimi qui externas partes non attingunt, sed sunt suspensi, non dolentes, cum æquabilitate externæ partis.*

CONTRARIVM VERO PESSIMVM] Sic enim geminatur malum quod ipsum per se in alterutra parte grauissimum est. Nec verò in hoc cuniculoso vlcere locus relinquitur *σαρκώσει*, qua vna, curatio vlcerum duce natura suscipitur atque absoluitur. Nihil enim crescit quod suæ accretionis fundamentum & basin non habeat. Ac talia vlcera oppositarum partium erosione nata, verè sunt *ἔμμοτα*:

qualia legun-

qualia leguntur nephritica, in quibus & vnà pus foras erumpit, & vnà purulentæ redduntur vrinæ. Vide Hipp. lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

10 Τινὰ δὲ τουτέων διὰ πάχος πύου, οὐ διασημαίνει.

Existunt tamen horum nonnulla, quæ ob craßitudinem puris, nihil tale ostendunt.

Bene res eunt quando naturæ potentia phymata purulenta reguntur ad vacuationem puris intrò aut foras. Malo sunt loco res ægri, quando humoris dominatu sursum deorsum, foras introrsum, vacuationis inclinatio fit. Sæpe autem accidit, vt irrita sit quæ pariter æqualitérque intrò & foras cursum inflectit vacuatio. Nec vetat quo minùs periculosa sit vltrò citróque fluctuatio, quamuis non appareat ex mutatione coloris, characteris & molis in cute opposita. Est enim calamitosa omnis materiæ morbificæ intentata propagatio: quia fit παρὰ λόγον naturæ & κατὰ λόγον morbi. Μετάπτωσις autem, i. *transitus*, in bonis ducenda, quamuis non eò perueniat quò natura cursum inflexit. Iuuanda est igitur arte natura, vt exitum habeat pus quod propter crassitudinem, partiúmque quà repit densitatem, in conspectum venire non potest. Enimuero aspectabile & tractabile suppuratum, non magnam requirit à medico industriam; diligentia & fide tantùm est opus. Quod autem in occulto latet, non nisi à sciente animaduerti potest, nec nisi ab eo in quo summa sunt omnia industriæ & exercitationis. Ratio cognoscendi abditum phyma purulentum, posita est primùm in distinctione criticarum periodorum, deinde in obseruatione signorum antecedentium, consequentium & adiunctorum. Etenim pleuritis ἄλυτος quæ sanguinis detractione, diæta, & fotu nihil concessit; decimoquarto die fit purulenta. Phlegmone systrophica viscerum hypochondriacorum, mutationem accipit suppurati intra vigesimum diem. Doloris acerbitas versa in grauitatem, lipothymia & syncope, febris de nocte recrudescens, interdiu mitior; postremò rigor qui antè non erat, nouissimè crebrò citatus, ídque ἀτάκτως; certissima sunt argumenta phymatis purulenti in abdito stabulantis. Hanc διαγνώσεως rationem traditam legimus à dictatore nostro, tum in prognostico, tum in Coacis decisionibus iam explicatis. Solenne est illud. Ῥῖγος ἀπὸ τῶν ἀγγείων, ἢ ἀφ' ἑλκέων: vbi per prolepsin τὰ ἕλκεα vsurpantur pro ipsa vomica nondum pus euomente. Quod autem ad huius prognoseως enarrationem attinet, repetenda est Galeni interpretatio ad aph. 41. 6. Nos purulenta in abdomine phymata, nihil conspicui in cute habentia, sæpenumero fœliciter, ducente Deo, curauimus aperta vomica per μετάπτωσιν eò delata atque collecta, secuti eam διαγνώσεως rationem quam ab Hippocrate hauseramus; vt in clarissima fœmina D. Dantragues 1555.

11 Τὰ πρόσφατα τῶν ἐν τοῖσιν ὑποχονδρίοισιν ἐπαρμάτων, ἢν μὴ σὺν φλεγμονῇ ᾖ, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν πόνους, λύει βορβορυγμὸς γινόμενος ἐν ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεκπεσὼν δι' οὔρων καὶ διαχωρημάτων. εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραιωθείς. ὠφελεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

Tumores hypochondriorum recèns obortos, inflammationis expertes, & inde dolores natos soluit borborygmus fremens sub hypochondrio: maximè si aut ipse per se secedat, aut cum vrinis & deiectionibus: quin iuuat is ipse, si modò descendit.

Facilis ex sese propositio, sententiæ conceptu, & vsu verborum, facilitatis amplius accepit à Galeni commentario vno ex iis quos edidit in secundum prognostici, cuius ipsa vicesimaquinta est; & altero ex iis quos scripsit in quartum aphorismorum, vbi septuagesima quarta legitur. Alleuiabo ipse lectorem pœna adeundi librum, si monuero; ἐπάρματα hîc esse, prognostici κυρτώματα, à quo affectu ὑποχόνδρια μετέωρα quartus aphorismorum appellauit; πρόσφατα etiam hîc, quæ illic νεαρά. Quod ad rem facit, vt & illud; Abesse inflammationem; quo intelligamus tumoris materiam esse, non humorem crassum & viscidum qui inueteratorum est, non biliosum ardentem qui inflammationem facit; sed bilem pituitámve, alterutram aut vtramque, vel etiam flatum permixtum his aut ab eis secretum; siue hunc, siue illarum vnam, aut alteram, siue ex omnibus simul; mitem, facilem, sola peccantem cruditate, neque ipsa vix emendabili, qualis intemperiei intestinorum hecticæ soboles existit, non nuper exortæ, ac sese dantis in conspectum, quæ proponitur. Propterea offert sese aliud agenti ratio cur borborygmo (quod est effictum nomen à murmure infrà detrusi flatus) siue secedente, διαπεραιωθέντος, siue saltem descendente, ὑποκαταβάντος; cum fæcibus aut vrinis, vel ipso per se, vt erit conditio materiæ conclusæ hypochondrio, subsidet & æquatur. Nimirum quia de ea vnde tumor assurgit materia, tan-

tum eò deducitur. Vt borborygmo protinus non exoluatur tumor; at breui exolutum iri arguit, victoriæ testis natiuo calori aduersus humorem partæ: contrà quàm in στρόφῳ, cùm intestina contorquentur à flatu sursum reuoluto; quod eius natura fert, cùm potiore nostra non vincitur.

Progrediendum vlteriùs. Nam in febre hæc si notantur & fiunt, decubitum habent materiæ febrilis in iecoris sedem, vnde borborygmo exclusa, mutationẽ adfert criticam salutarem ἀπόθεσις εἰς ἐκροήν, i. *decubitus in effluxum*: ibi ex aduerso cunctata & putrescens, morbum morbo, periculosiorem periculoso fuerat additura.

12 Σφυγμὸς ἐν ὑποχονδρίῳ μετὰ θορύβου παρακρουστικόν. καὶ μᾶλλον ἢν ὄψιες πυκνὰ κινέωνται.

Pulsus in hypochondrio cum perturbatione; dementiæ est: magísque si oculi crebrò mouentur.

SEQVITVR post historiam phymatum hypochondriacorum, nunc de ipsorum sympathia dicendum quam habent cum propinquis sociísque partibus, tum iure ipso vicinitatis & societatis, tum etiam translatione aut propagatione humoris morbifici. Magna est sympathia cerebri & diaphragmatis, magna item ventriculi, maximéque oris ipsius; tum generis similitudine, tum operis societate, tum etiam vasorum communione; ex eáque sympathia nascitur earundem partium syntimoria, qualis esse solet principiorum & propaginum. Primùm igitur de sympathia cerebri progn-sin instituit.

PVLSVS] i. Arteriæ micantis ictus ægroto molestus, tum propter arteriæ ipsius plenitudinem particularem, tum propter angustiam loci in quo liberè micare solebat, & libertatem ademptam à phlegmone per systrophen nata. Atque in hac significatione, pulsus nomen non rarò scriptum legitur, vt in pulsu hæmorrhagiæ, abscessus, delirij, qui aspectabilis est medico, & dolorificus ægro: vt omnium medicorum opinio fuerit id vnum significari pulsus nomine, quod modò expressi. Sed aliam quoque opinionem mihi faciunt alia scripta Hippocratis quæ pulsus nomen significare ostendunt liberam micantis arteriç diastolen atque systolen, sine ictu & percussione partium circumiacentium. Ac talem pulsum tractabilem esse medico in extimis partibus, non aspectabilem, nec verò percipi posse ab ægro nisi admota manu.

IN HYPOCHONDRIO] Alterutro vel vtroque: quamuis κατ᾽ ἐξοχὴν singularis numeri hypochondrium de dextro dicatur. Ergo qui in hypochondrio pulsus inest, quod in prognostico scripsit ἐνεῖν, vt omnis tollatur opinio pulsus extraordinarij musculorum abdominis.

CVM PERTVRBATIONE] Mentis & animi; non autem, vt Galenus voluit, metu periculi quo non minùs exterrentur medici, quàm is qui ægrotat. Etenim talis perturbatio ducta ex metu illo, nullam delirij opinionem facit. Sed ea perturbatio mentis quam ταραχὴν absolutè vocant, qua stupent attoniti, visísque mendacibus, falsísque opinionibus percelluntur; certissimum est iamiam futuræ dementiæ argumentum. Ergo pulsus, vel palpitatio (sic enim loquitur in Sileno) quæ inest in hypochondrio per metonymiam dicto pro partibus quæ intrà sitæ sunt, cùm perturbatione animi qualem descripsi; vt inde suscipientis causæ præparatio demonstretur habilis ad excipiendam vim efficientis.

prorrh. 4. f.1.1.

DEMENTIÆ EST] Id enim significat τὸ παρακρουστικὸν, eôdem spectans in hac progn-si, quò in prognostico illud μανῆναι τούτους ἐλπίς: qua voce nihil maius in vllo delirij genere dici potest. Tametsi τὸ παρακρουστικὸν, transitus est ad τὸ φρενιτικόν: vt etiam transitus esse solet à sympathia in idiopathiam. Testis est illa progn-sis non ita pridem explicata. *Qui cum æqualitate faucium in acutis dolores & strangulatus adsunt, nec oscitanti os facilè cogitur, quamuis æquali; deliratio est, indéque phrenitici desperati.* Hîc autem dementiæ causam efficientem in phlegmone systrophica diaphragmatis positam esse docet. Nam diaphragmatis inflammati sua etiam phrenitis esse solet, vt cerebri: ex eóque euentu veteres diaphragma, τὰς φρένας nominarunt. Eius phrenitidis decisionem nobis attulit illa progn-sis. *Quibus acuta vox, iis hypochondria intrò sursum reuulsa sunt.* Tum illud quod ea de re scriptum legitur lib. 3. περὶ νούσων. *Ex aliis quoque morbis dementes euadunt. Sed illis dolet diaphragma, vt tangi vereantur & formident.*

Coac.55.1.lib.

MAGISQVE SI OCVLI CREBRO HVC ILLVC VOLVANTVR] Hinc scire licet τὸ παρακρουστικὸν, καταχρηστικῶς vsurpatum ἀντὶ τοῦ φρενιτικοῦ. Etenim cùm dissimilitudo morum quam ferocitas denunciat, in nullum aliud delirij genus cadat quàm in phrenitidem; palam est, oculorum crebros & indecoros huc illuc coniectus, etiam nullo proposito aspectabili; ferocitatis cuiusdam signa esse: quæ deprauatio, quoniam τοῦ παρακρουστικοῦ nuncia hîc esse dicitur, non dubium est quin τὸ παρακρουστικὸν idem sit quod τὸ φρενιτικὸν, ἢ τὸ μανικόν: sicut author scripsit in prognostico, τούτους μανῆναι ἐλπίς. Etenim vt linguæ tremulæ signa sunt haud solidæ mentis: sic etiam oculi crebrò huc illuc indecorè coniecti, qui scilicet nostra sponte in nullum aspectabile coniiciuntur. Atque hi linguæ & oculorum deprauati motus, non
» nisi per epigenesin phrenitidis accidunt. Nam cerebro inflammato, non potis est oculos linguámve
» quiescere: quia partes illæ proximè absunt à cerebro. Porro autem vt frigoris proprium est partes ipsas
» in mouendo pigras & segnes reddere: ita caloris illa vis esse solet vt continenter moueat, nec vllam
» quietis partem impertiat.

13 Καρδίης πόνος, καὶ σφυγμὸς ὑποχονδρίων, πυρετοῦ περιψυχθέντος κακόν. ἄλλως τε καὶ ἢν ἐφιδρῶσιν.

Stomachi dolor, & pulsus hypochondriorum, febre extincta, malum denunciant: ídque cùm aliàs, tum in sudatiuncula.

Hic vicinarvm partium sympathia per progressum consectaria, cum magnitudine affectionis vnde ipsa venit, proponitur. Sympathia cernitur in dolore stomachi; magnitudo affectionis in pulsu hypochondriorum & febre extincta, cuius extinctio falsò creditur ex partium extimarum perfrigeratione. Exolutionis autem vel oppressionis signum est *ἐφίδρωσις*, i. *sudatiuncula*.

Ergo. Stomachi dolor] i. Cardiogmus, quem facit bilis acerrimæ morsus & vellicatio in ore ventriculi, quod stomachum Latinè expressimus. Eius autem bilis generatio perennis atque perennis affluxus venit à iecore inflammato: qua de re aliàs satis iam multa.

Et pvlsvs hypochondriorvm] Qui est magnæ inflammationis signum inseparabile, cuius inflammationis eximiæ consectarius est ille stomachi dolor, ac singultus; non autem cuiusuis. Distinctiones autem causarum cardiogmi & singultus alibi sunt explicatæ. Est enim singultus, symptoma tunicarum ventriculi concussarum ad excutiendum id quod ipsis tunicis contumaciter adhærescit: cardiogmus autem & cardialgia, oris ipsius acerrimi sensus, quod inde *καρδίαν* veteres nominarunt, aph. 17. & 65. lib. 4.

Febre extincta] Ad verbum, *perfrigerata*, ex vacatione caloris partium extimarum, quæ quia sunt alsiosæ, opinionem faciunt exolutæ febris: sed falsò. Nam Pythioni Thasio visa est crebrò talis dimissio febris: sed idem paulò pòst *αἰεὶ ἐπῆρμαῖνη ἐπὶ τὸ χεῖρον*, i. *in peius*, ac decimo die interiit. Sic etiam Philiscus tertio die morbi visus est febris expers, obiit sexto. Itaque diorismus hic veterum fuit super dimissione febris vniuersali & critica, vt ea verè exoluta dicatur quieuisse, non refrigerata esse: quoniam non in febrili calore superficiei, febris natura & focus habetur; sed in ardore potiùs partium interiorum. Sic enim mortiferus causus interiora perurit, exteriora verò ne modicè quidem calefacit. Idem quoque faciunt lipyriæ febres. Quæ causa est cur in prorrhetico ad huius prognoseως veritatem cōsideratè & appositè proposuit *τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ, πυρετοῦ περιψυχθέντος*. i. *residuos in hypochondriis ardores, febre refrigerata*. Sed parem vim habet ad demonstrationem, commemoratus hoc loco hypochondriorū pulsus ægroto molestus ac dolorificus, ex ictu micātis arteriæ quæ ampliùs liberè, vt solebat, micare nō potest; ob intercapedinis suę angustiā & libertatē ademptā à phlegmone visceris per systrophen nata. Est pręterea inflāmationis eximiæ signum inseparabile, pulsus ægroto permolestus ac dolorificus. hist. 5. f. 3. 3. Epid. hist. 2. 1. Epid.

Malvm] Inflammatione partis quæ homini necādo ipsa per se satis est, ac mortem in propinquo sæpe denūciat; tum accessione & successione symptomatum grauiorum, vt cardiogmi & singultus, quæ tantùm inflammationis eximiæ consectaria esse solent. Inflammationis autem magnitudo cernitur in pulsu & frigore partium extimarum.

Idqve cvm alias] i. Semper suapte natura, & iure viciniratis ac societatis partium vicinarum atque communium.

Tvm vero in svdativncvla] Quæ, vt omnes exiguæ causæ criticæ, pessima est; tum verò funesta, quando exudat vitio & resolutione partium solidarum sic effœtarum vt sibi alibilem succum assimilare non possint, sed elabi diffluerέque sinant. Est autem ephidrosis, illa sudatiuncula qua roscidum est tantùm caput, ceruix, & thorax; aut etiam quæ perexigua toto exudat corpore. Cæterùm prognωsis hæc iecoris propria est; vt superior, diaphragmatis. prorrh. 7. f. 1. 2.

14 Ἐς ὑποχόνδριον ἐμπίπτοντα ἀλγήματα, ἄλλως τε πονηρὸν, καὶ ἢν κοιλίας καθυγραίνει. Κάκιω δὲ ἐν ὀλίγῳ γινόμενα, καὶ τὰ παρ' ὦς τε ἀνιστάμενα ἐν τουτέων κακοήθεα, καὶ τὰ ἄλλα ἐκπυήματα.

Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua sunt, tum verò si faciunt profusiores aluos. Peiora autem quæ breui nascuntur. Tum quæ assurgunt ex his parωtides, multùm terrificæ, vt cætera expurata.

Hic genvs aliud symptomatum explicatur, quæ phlegmonatum systrophicarum in hypochondriis obortarum per progressum consectaria non rarò esse solent. Sunt autem parωtides, & alui profluuia, quæ inde nata, omnino terrifica esse debent: quia veræ criseos excusationem nullam habent. Quod vt perspicuum fiat, hæc mihi videtur ratio enarrandi.

Qvæ cadvnt.] Ad verbum, *quæ incidunt*, vel sua sponte, vel cum præuidentia. Ac sua sponte, orgasmo efferæ materię, qui vel inueterationem habet generationis, vel repentè coortus est. Cum præ-

uidentia autem, primigenia, ex diætæ vitio in victus ratione, & vitæ instituto; succedanea verò, per transitum alicuius morbi qui primigenio periculosior esse solet.

In hypochondrium] Scilicet dextrum, κατ' ἐξοχὴν ita dictum, & per metonymiam, in hepar: ídque conuexa eius parte, aut caua.

Dolorifica mala] Tumores duri & dolorifici, vel inflammationes per systrophen natæ, quarum symptoma eximium dolor est: vt eo nomine dolorifica causa significetur, i. phlegmone ipsa, vt in illa prognosi iam explicata. *Ex hypochondriorum doloribus natæ febres, malæ.*

Coac.35.1.lib. prorrh. 21. s.1.1.

Cum alias prava] Ne quid acerbius dicam; doloris vehementia & sympathia vicinarum ac sociarum partium; febre acuta, vnde grauissimorum symptomatum vis, sæpe etiam cita mors venit.

Tum vero si faciunt profusiores alvos] Quæ paulò antè reddebãt διαχωρήματα συνεστώδη, καὶ χολώδεα ἄκρητα, i. *deiectiones pilulatas & biliosas meras*: nunc autẽ feruntur chylosis fæcibus ab inflammatione ieiuni, aut saniosa proluuie; cùm ab inueteratione causæ morbificæ iam tædet hepar sui officij.

Peiora autem] Vnde spes abiicitur, præter symptomatum calamitosam vim in actione læsa, & læsionis specie, cum pari molestia doloris coniuncta.

Quæ brevi nascuntur] Repẽtina generatione, non autẽ ipsius generationis causa. Nam generatio causæ morbificæ paulatim fit: impressio autẽ morbi, in pũcto indiuisibili. Et quò inueteratio causæ morbificæ maior est, eò repẽtina magis impressio periculosior esse solet. Iá verò multùm interest inter hũc recentẽ hypochõdrij tumorẽ, inflãmationis participem, & eum qui expers est. Hic enim borborygmo exoluitur, quẽ sæpenumero excitat febris, & qui cum vrinis aut deiectionibus excidit, aut qui ipse per se cum flatu silẽti aut sonoro traiectus excluditur, aut etiam qui ad inferiora vẽtris deuoluitur.

Tum quæ assurgunt ex his parotides] Tum per excursum primigenium, tum per recursum ex irrita hæmorrhagia.

Multum terrificæ] Quoniam illæ sunt ἀνάῤῥοποι καὶ ἡμίῤῥοποι; tum quia ne suppurato quidem in his periculi locus tollitur, superstite partis vitio vnde illæ venerunt.

Vt cætera expurata] Quoniam nulla salus vitæ sperabilis in vitio nobiliũ partium insanabili.

15 Τὰ καρδιαλγικὰ μετὰ στρόφου κοιλίης θηρία καταῤῥήγνυται.

A cardialgia cum torminibus; ventris feræ prorumpunt.

Existunt multa symptomata quorum remissio sperari debet exclusione causarum molestiam facientium; vt alysmi nauseabundi, vomitione si febris adsit, neque adsit perennis generatio eius; vt vomitionis in nephritide, prolapsu calculi in vesicã; quemadmodũ nuper vidimus in tumore hypochõdrij recèns oborto & inflãmationis experte, qui borborygmo à febre citato curationẽ recepit. Hic autẽ cardialgiæ molestia, torminúmque ferocitas, quomodo exoluãtur inopinato remedio, docetur his verbis.

Cardialgiæ] Dolores stomachi, & fastidia nauseabunda, quorum causa firmiter fixa non est, neque contumaciter adhærescit, vt in muliere illa quæ cùm diu multúmque laborasset è corde, tandem prissana & succo mali punici, eius doloris vacationem habuit: sed leuiter pressa ab erethismo fugaci.

Cum torminibus] i. Tenuium intestinorum cruciatibus sine borborygmo, non quidem contumacibus atque exolui metuentibus; cuiusmodi sunt ab hectica intemperie hydropis sicci prænuncia; vel à perenni, ex iecore inflammato, bilis affluxu; sed qui per intestina vagantur cum vicissitudine cardialgię, vnde illi mitescunt ac rursum efferantur, pro varia superiorum & inferiorum partium offensione: nunquam tamen alibi quàm in tenuibus intestinis & stomacho stabulantur, nisi quando vel sua sponte, vel arte fugati vermes excedunt. Est enim cõsentaneum vt ibi maneant, vbi gignuntur, aut moriantur alieno in loco; vt σκώληκες mali armenæ non viuunt in pruno: quamuis illæ arbores sint consociales. Gignuntur autem ἐνδελεχείᾳ chylosæ materiæ, quæ nusquam est nisi in ventriculo & tenuibus intestinis. Quæ causa est cur sapientes medici potiones amaras exhibeant, præsertim è scordio: lac autem subiiciant, vt illinc fugati, hinc verò allecti, relicto ieiuno, descendant in colon, vbi, vel ad punctum temporis durare non possunt vita superstite. Omnia enim quæ viuunt, quæque mouentur, in suo quæque loco seruantur; atque ex iis aluntur ex quibus constant.

Arist. 4. Meteor.

Arist. 2. de cœlo, & 2. de ortu.

Ventris feræ prorumpunt] Quænam sunt ventris feræ? lumbrici, tæniæ: nam ascarides gignuntur in ano. Quænam igitur feræ prorumpunt ex torminibus & cardialgia? lumbrici. Nam tæniæ nullam habere possunt exeundi opportunitatem: quoniam fasciæ similes, vnde nomen habent, tantum patent in longum, quãtum intestina sunt longa. Deinde bulimo potiùs, quàm torminibus & cardialgia indicantur: vt cætera illorũ signa prætereeam. Huc accedit, quòd in fœtu gignitur dum grauida gestatur in aluo, aliàs nunquam: quia non potis est ipsum in lucem editum salubriter viuere, nisi pridianæ fæces, vnde illi gignuntur, descẽderint. Quod autem attinet ad nomen τῶν θηρίων, palam est pro vermibus vsurpari: quia sunt feræ ventris. Ac ne longum faciam, cæteráque omittam quæ huc aduocari solent περὶ τῶν θηρίων, θηριωδέων, καὶ θηριωμάτων; sufficiet locus ille libelli περὶ χυμῶν. Κατάκλυσις, διάνιψις οἷσι ἀποστήσεται πρὸς ἕδρην ἔτι ἀλθηταὶ, ἢ φάρμακον, ἢ ἕλκος, ἢ χυμός τις συνεστηκώς, ἢ βλάστημα, ἢ φῦσα, ἢ σῖτος, ἢ θηρίον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος. i. *Iniectio & ablutio iis quos abscessus manet in sedem, aut medicamentum, aut vlcus, aut humor aliquis concretus, aut germen, aut flatus, aut stercus, aut fera, aut æstus, aut alia quæpiam passio.* Distinctio autem significationum τῶν θηρίων legitur in comment. Galeni ad illam prognosin. Τὸ θηριῶδες τῷ φθινοπώρῳ, τὰ καρδιαλγίαι, καὶ τὸ φρικῶδες, καὶ τὸ μελαγχολικόν. i. *Ferinum autumno, eius cardialgia index, horror, tristitia.*

Καρδίης δῆγμα

16 Καρδίης ἄλγημα πρεσβυτέρῳ, πυκνῶς ἐπιφοιτέον· θάνατον ἐξαπίναιον σημαίνει.

Dolorificum cordis malum ætate iam grandi, crebrò reuertens; repentinam mortem ostendit.

Quæ in vetustatem incidunt mala, haud facilè curationem recipiunt. Et quæ ab inueteratione causarum morbificarum & affectionum ipsarum, crebrò, repentè, & vehementer symptomata incidũt; terrifica esse debent, tanquam mortifera: idque cùm aliàs, tum si quis pariter aduersæ valetudinis, & ætatis senio confectus fuerit. Est enim irreparabilis temperamenti & complexionis mutatio, quam senectus inuexit. Est quoque desperata, exhaustæ viuacitatis, nectarísque viuifici reparatio. Ergo pessima res, quando malorum inueteratio, crebráque symptomatum repetitio incidit in vetustatem ætatis, quæ ipsa per se morbus est. Quæ cum ita sint.

Dolorificvm cordis malvm] i. Cardialgia vel cardiogmus, cum syncope cordis micantis in sympathiam & contagionem adducti; non solùm vicinitate, sed etiam societate quam stomachus habet cum corde per neruum sextæ coniugationis.

Ætate iam grandi] Vnde natura infirmior, meatus angustiores, materia contumacior in oppilando. Hinc facilis oppressio, facilísq; interceptio τῆς συῤῥοῆς, cũ paupertate spiritus & caloris vitalis.

Crebro reuertens] Ab inueteratione affectionis veneficæ, vnde perennitas cacochymiæ malignæ, & qualitatis venenatæ quæ cardialgiam facit syncopicam.

Repentinam mortem ostendit] Dissipatione pestifera viuifici nectaris quæ ab exhausto venit; propter eáque non est reparabilis, quemadmodum ea quæ venit à suffocatione hysterica. Scitum est illud. *Qui vehementer & crebrò sine causa apparente exoluuntur; tandem repentè moriuntur.* aph. 40. ii.

17 Οἷσιν ὑποχόνδρια μετεωρίζεται, κοιλίης ὑποστάσης· κακόν. μάλιστα δὲ ἐν φθινώδεσι τῶν μακρῶν, οἷς κοιλίαι ὑγραίνονται.

Quibus hypochondria tumore assurgunt, aluo suppressa, malum: malum est etiam maximè, quibus ex inueteratione morbi tabescentibus, alui profusè feruntur.

Hypochondria tumore assurgunt ab inflatione, inflammatione, & scirrho. Malum est sisti aluum in meteorismo ab inflammatione: quoniam inflammationis eximiæ signum est, qua vehiculum fæcis absumitur, & peristalticus intestinorum motus sursum retrahitur. Hinc geminatur malum oppressione partis obsessæ, tum accessione & incremento causæ morbificæ. Nec verò hæc prognosis pugnat cum illa nuper explicata. *Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua sunt; tum verò si faciunt profusiores aluos.* Ergo meteorismus hypochondrij ab inflammatione aluo suppressa, & signo, & causa terrificus. Sed malus est etiam qui ab inflatione meteorismus assurgit, vbi sistitur aluus. Est autem meteorismus duplex ab inflatione obortus. Nam borborygmo exoluitur is qui repentè assurgit. Coac. 11. huius cap. Qui verò in vetustatem incidit, causámque habet flatus perennis, intemperiem hecticam, suppressione alui damnosus est ægroto. Atque hîc peristaltico motu, naturali contrario, intestina sursum mouentur.

Malvm est etiam, etc.] Quoniam ab inueteratione morbi tabifici, & paupertate caloris natiui, succedit ἡ κακοπραγία ventriculi & hepatis, eásque partes multùm effœtas iam tædet sui officij: ac tum in propinquo mors est, cùm nigris excrementis fertur aluus.

18 Ἐν ὑποχονδρίῳ φλεγμονὴ ἀποπυητική ἐστιν, οἷς πρὸ τοῦ θανάτου μέλανα διαχωρέει.

In hypochondrio phlegmone expuratoria est, quibus ante mortem nigra deyciuntur.

Omnis vacuatio qualitate praua, quæque excretionis modo & tempore nullam iudicandi vim habet; mortifera est: idque cùm aliàs, tum verò in viscerum inflammationibus per systrophen natis. Ergo.

In hypochondrio] Dextro, κατ' ἐξοχὴν ita dicto, & per metonymiam in hepate.

Phlegmone] i. Inflammatio per systrophen nata: non enim à phlegmone sicca, quam φλόγωσιν vocant, fit suppuratum: sed cùm inualuerit, ac vires eundo acquisiuerit, insanabilis mali successionem

habet, quod μάρασμὸν σπελφρυγῆ, i. *consumptionem retorridam* veteres nominarunt, vnde lenta mors venit, & hydrops, per alienationem sanguificæ facultatis.

EXPVRATORIA EST] Puris in viscere ipso diffusi, non in membrana collecti: atque pus illud, post vigesimum diem, inflammationis finem attulit, quãdo liberali hæmorrhagia primis periodis phlegmone exoluta non fuit; ipse verò æger, validarum virium beneficio, succíque vitalis affluentia, ad illum vsque diem superstes permansit, nec antè ad exitium præcipitatus est.

QVIBVS ANTE MORTEM NIGRA DEIICIVNTVR] Est enim mortifera, morticinique hominis illa expurgatio praua; tum quia iecoris corruptionem & exolutionem arguit, vt omnis deiectio nigra fæculenti sanguinis quæ sua sponte continenter diffluit pigro lapsu; vt etiam pus ἀμορφῶδες & βορβορῶδες, quod hypochondrio antè perusto foras effunditur; tum etiam quia introrsum ducta, naturæ præsidia labefactat, symptomatisque grauissimis ægrum afficit, cùm vires effœtæ languent. Ac talibus pari ratione mors denunciatur & venit, qua iis quibus à morbo acuto, aut lento, aut trωmate, aut aliter quouis modo extenuatis, vel atra bilis, vel sanguis niger deiicitur, indéque postridie moriuntur.

aph.21.4. aph.45.7. aph.23.4.

19 Ὑποχονδρίων σύντασις, μετὰ κώματος ἀσώδεος, κεφαλαλγικῷ· τὰ παρ' οὖς ἐπιρρεῖ.

al. ἐπαιρεῖ.

Hypochondriorum tensio cum fastidioso cωmate, in cephalalgia; parωtidas fundit.

OMNIA quæ apparent signa certam prognωsin constituunt, quæ diorismum habent ex causis vnde nascuntur & fiunt. Non enim omnis hypochondriorum tensio idem significat: sed vt sunt illius causæ, ita denunciat id quod adest quódque præsens est, futurósque euentus certò prænunciat. Sic ex vrinis albis diuersa prognostica iniri solent, ex causarum perspicientia vnde illæ sunt albę. Nec verò causarum idem indicium. Distinguendi ratio necessaria, potissimùm cernitur in hac prognωsi.

HYPOCHONDRIORVM TENSIO] Non quidem hypochondriis intrò sursum retractis, quæ tensio diaphragmatis inflammati propria est, facítque vocem acutã quæ fuerat antè grauis, & ad phrenitidem apparet; nec verò ea tensio firmiter fixa & stabilis, quam facit perennitas flatuum ab hectica intemperie tenuium intestinorum; minus etiam illa quæ assurgit à phlegmone per systrophen nata, nisi fortassis ex euentu, quando irrita sanguinis translatio ad hæmorrhagiam, palindromen facit ad aures. Sed tensio fugax & leuiter pressa ad exigui prædicationem temporis, ab excursu hæmorrhagico, qui irritus cursum reflectit ad aures. Ac talis tensio numeratur inter signa τῆς ἄνω ῥοπῆς τῶν χυμῶν, éstque doloris & inflammationis expers.

lib.3.progn.

CVM ANXIOSO COMATE] i. Oculorum conniuentia veternosa, quam facit infirmitas τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ ab oppressione, non autem à refrigeratione. Sed illud cωma nihil necesse est anxiosum videri; non enim anxietas esse potest neque ναυτιώδης, neque ἐμέτικος, vbi per simplicem transitum humor sursum cursum inflectit, non autem per progressum: quoniam nulla manet relicta in visceribus oppressio, nec in aluo nauseabunda causa. Nec solùm hac ratione adductus delendum putaui τὸ ἀσῶδες: sed etiam Galeni authoritate fretus, qui id faciundum præcepit.

prot.vlt.f.3.1.

ET CEPHALALGIA] Sic enim legitur in prorrhetico, vt hîc cephalalgico. Est enim cephalalgia cωmatosa parωtidum prænuncia. Hæc autem cephalalgia symptoma est repleti capitis humore crasso & pigro.

PARΩTIDAS FVNDIT] Magis enim mihi probatur prorrhetici lectio quæ habet ἐπιρρεῖ, quàm huius prognoseωs in qua legitur ἐπαιρεῖ. Parωtidas autem fundit caput repletum, cuius repletio est cataphorica & cephalalgica. Huius autem repletionis causa est ἡ ἄνω ῥοπή, i. *ascensus*, quam hypochondrij fugax tensio, inflammationis & doloris expers denunciat. Atque ex rerum earum perspiciẽtia Galenus probauit illud prorrheticum. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις· παρ' οὖς τι ἐρεύγεται. i. *In cephalalgia coma & surditas aliquid ad aurem eructat.*

prorr.penult. f.3.1.

20 Μετὰ ὑποχονδρίων ἐπάρσιν τοῖσι χολώδεσι, πνεῦμα μέγα, καὶ πυρετὸς ὀξύς· τὰ παρ' οὖς ἐπαιρεῖ.

Tumore hypochondriorum vanescente, spiratio magna, biliosis quidem, & febris acuta; parotidas vomit.

NIHIL ERAT necesse huc aduocare concursum & complexionem signorum ad constituendam prognωsin parωtidum. Sunt enim quædam ἐπιγενόμενα miniméque propria huius prognoseωs. Singulorum veritas elucescet in enarratione quam sic aggredior.

TVMORE HYPOCHONDRIORVM VANESCENTE] i. Meteorismo, qui paulò antè visus est assurgere

est assurgere cum vacatione doloris & inflammationis, nec tamen exolutus est borborygmo qui ad inferiora ventris descẽderit, exitúmve habuerit cũ flatu aut deiectionibus, sed per anadromen euanuerit.

Biliosis] Natura, & vitæ instituto, quorum familiaris esse solet magísque propria sursum inclinatio, quàm deorsum.

Et febris acuta] Quæ hypochondriaci meteorismi consectaria non est, nec symptomatica (sic enim febris nomen non obtinent) sed essentialis, quæ homini bilioso accessionem adiungit τῆς ἄνω ῥοπῆς, ipsáque per se parotidi faciundæ sufficit. Quod illa prognosis iam explicata docuit. *Inter acutos, parotides potissimùm in causis assurgunt.* aph.74.4. Coac.9.cap. 4.lib.2.

Spiratio magna] In prorrhetico legitur. Οἷσι πνευματούμενοισι. Galenus autem πνευματουμένους interpretatur, τοὺς μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντας, *i. magnum & crebrò spirantes*: sed talis respiratio locum habere non potest vbi spirandi libertas impeditur ab occupatione partium spirabilium, quam facit humoris sursum translatio. Erit igitur spiratio parua & crebra, quæ semper earum partium laborem vel inflammationem denunciat. Spiratio autem magna & frequens, solius cordis incendio conflagrantis propria est & inseparabilis; si nulla sit excusatio dementiæ, aut impedimenti partium spirabilium. Ergo meliùs in prognostico dyspnœam scripsit, vbi de abscessibus agit peripneumonicarum affectionum. *Abscessus nascuntur inferiorum partium, quibus ad hypochondria, ardoris quid descendit: Superiorum autem, quibus hypochondriũ molle sine dolore est: & tamen difficultas spirandi sine causa manifesta intermittit.* Erit igitur huius prognoseωs decisio talis. Quotiescunq; denunciata sursum inclinatio, repletionẽ adfert capitis comatosam, & cephalalgicam; tum expectari debent parotides. Atque tensio hypochondriorum recèns oborta, inflammationis expers, quæ sine borborygmo exoluitur, maximéque in biliosis, & acuta febre cum difficultate spirandi, τῆς ἄνω ῥοπῆς opinionem facit. Ergo, si illa sursum ad caput inclinatio repletionem faciat cephalalgicam & comatosam; parotidas fundet.

21 Ἐν ὑποχονδρίων ἀλγήματι ὑποβορβορύζοντι, ὀσφύος ἄλγημα ἐπιγινόμενον ἐν πυρετοῖς· κοιλίας ἐπιπολὺ καθυγραίνει, ἢν μὴ φῦσα καταρραγῇ, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ.

In dolore hypochondriorum cum borborygmo, lumborum superueniens dolor in febribus, aluos profusiores facit; nisi flatus prorumpat, aut copia vrinæ feratur.

Hvivs prognoseωs explicatio repetenda ex illa iam explicata. *Tumores hypochondriorum sine inflammatione recèns obortos exoluit borborygmus qui cum deiectionibus & vrinis, vel cum strepitu foras exitum habet, aut qui ad inferiora ventris deuoluitur.* Tum ex comment. Galeni ad aph.74.4. Coac.11. huius cap.

22 Ἐπὶ ὑποχονδρίῳ χρονίῳ, καὶ κοιλίῃ δυσώδει, παρ' οὖς ἀπόστημα κτείνει.

In diuturno hypochondrij meteorismo & aluó graueolente, abscessus qui ad aurem assurgit, necat.

In hvivs prognoseωs enarratione cogor id facere quod faciundum præcepit Galenus, vt scilicet dicam & scribam περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ, καὶ ὅμοια περὶ τῶν ὁμοίων. Atque hîc nullæ sunt aliæ partes meæ, nisi vt quæ consideratè & conuenienter alibi super hoc theoremate scripta sunt, ea inde repetita, huc transferam, appositéque singulis verbis accommodem. prorr.25.f.3.1. Coac.3.cap. 4.lib.2.

Ergo. In diutvrno hypochondrii meteorismo] Qui assurgit à tumore molli & œdematoso viscerum hypochondriacorum, vel ab inflatione diuturna & stabili quam facit perennitas flatuum ab intemperie hectica tenuium intestinorum, vnde peristaltico motu, naturali contrario, intestina sursum infernè mouetur; aut glutinosi humoris copia vnde vicissitudo voluuli & stranguriæ.

Et alvo graveolente] i. Ileo, cum stercoris aut chyli vomitione, & cum accessione ructus, spirationis, & perspirationis fœdi odoris. Hæc autem symptomata sunt ilei consectaria, quando ad vltima ventum est. Nam proprium & inseparabile signum est ilei, nihil deorsum ferri, cum alui torminibus & cardiogmo, quod accidit per ἄνω εἴλησιν fæcis aluinæ & chyli, ab inflatione fixa & stabili; aut inflammatione tenuis intestini sinuosi; vel ab oppilatione crassi & glutinosi humoris. Quicquid enim remeare facit, aut permeare prohibet chylum & stercus, voluuli consecutionem adfert. Iam verò quod aluũ graueolentem hîc vocat, de voluulo dixit in prorrhetico, & suprà in Coacis. Quod ad diuturnitatem attinet hypochondriaci meteorismi; certum est, oborto voluulo, non posse existere, sed multò antè voluulum præcessisse, per inueterationem causæ morbificæ, si inflammationem tantùm exceperis. Nam in meteorismo hypochondrij qui ab inflammatione assurgit, & nato iam voluulo fœdi odoris; periculo & citæ morti locus est potiùs quàm diuturnitati. Non enim voluulus accessionem habet vo- prorr.63.f.3.1. Coac.3.cap. 4.lib.2. comment.ad aph.11.7.

mitus & fœdi odoris, niſi cùm in propinquo mors eſt.

ABSCESSVS QVI AD AVREM ASSVRGIT] i. Parotis, modò ſpatium aſſurgendi ſit oborto iam voluulo. Quicquid enim humorem ciet ad caput, vnde ſuccedit ipſius tenſio cephalalgica & comatoſa, parotidas fundit.

NECAT] Non ille quidem ſuopte tantùm vitio (quamuis homini necando per ſe ſufficiat) ſed alieno. Ac ſemper in tali parotide periculi locus eſt, quo quis defungi non poteſt, nec ſuppurato, nec aluo prorupta bilioſis excrementis, vt in Clazomenio; quod in voluulo ſperari nequit. Huius autem prognoſeωs deciſio ſic exarata legitur ſuprà. *Parotides graueolentis voluuli conſectariæ, cum febre acuta, & hypochondrij meteoriſmo diuturno; interimunt.*

23 Τοῖς ἀπὸ ὑποχονδρίων ἀλγήμασι κοιλίη κατὰ μικρὸν ὑπογλίσχρα διαδιδοῦσα, καὶ βραχέα κοπρώδεα ἐκχέοι· ἆρα καὶ αἱμορραγεῖ; al. ἐκχέει.

Meliùs ſic in prorrhetico, 54. ſ. 3. 1.

Αἱ πυκναὶ κατὰ μικρὰ διαστάσιες ὑποξανθαὶ, γλισχραὶ, ἔχουσαι μικρὰ κοπρώδεα μετ' ὑποχονδρίου ἀλγήματος, καὶ πλευροῦ, ἰκτεριώδεες· ἆρά γε ἐπιστάντων αὐτῶν, οὗτοι ἐκλύονται; ἅμα δὲ καὶ αἱμορραγέουσι; τούτοις τάσις ὀσφύος, ἀλγήματα ἐν τούτοισιν αἱμορραγικά.

Deiectiones crebrò & paulatim egeſtæ, ſubflauæ, & glutinoſæ, partim minutulæ ſtercoroſæ, cum hypochondrij dolore, & lateris, ictero aſſidente; an ſubſiſtentibus illis, hi exoluuntur? vnáque etiam ſanguinem profundunt? His lumborum tenſio dolorifica ſanguinem fundit.

IN HYPOTHESI huius prognoſeωs, theωrema continetur alterationis verſæ in alienationem, quæ mutatio ſimulatque apparet, deſperationem ſalutis oſtendit. Atque id locum habet tum in facultatum principiis, tum in artubus qui ab illis reguntur.

Ergo. DEIECTIONES] Alui excrementa ſubducta, & omnium ſuperuacaneorum ſiue τῶν ἀπιόντων egeſtiones; ſiue illa ſint colliquamenta, ſiue humores.

CREBRO ET PAVLATIM EGESTÆ] Quæ ratio egerendi ſymptomatica eſt, tum oppreſſæ naturæ, tum cacochymiæ malignæ inteſtinis multùm abradendo & exaſperando moleſtæ; vnde nulla ægri leuatio, ſed grauiorum malorum incrementum cum vacuitate ſomni coniunctum. Hinc bilioſorum humorum perennitas, & ſumma infirmitas ægri.

FLAVÆ ET GLVTINOSÆ] Quæ duæ ſunt qualitates ſaturatæ bilis, qua dum fertur aluus, nec tollit anxietatem ægri, ſed auget; nec hypochondriorum ardorem extinguit, ſed multò magis accendit. Eſt autem vlcerifica inteſtinorum & ſedis.

NONNVNQVAM ETIAM MINVTVLÆ STERCOROSÆ] Ac ſi diceret; ſi aluus feratur minutulis fæcibus rotundis, duris & nigris: cuiuſmodi ſunt διαχωρήματα σπυραθώδη, i. *caprarum ſtercoroſas pillulas referentia*, quorum duritas ſiccitatis nuncia eſt; nigredo ardoris quo viſcera conflagrant.

CVM HYPOCHONDRII DOLORE ET LATERIS] Ab inflammatione ſyſtrophica conuexarum hepatis partium, quæ vicinitate & ſocietate in contagionem latus adducit, vt hepate inflammato pleuritis falsò credatur ex tuſſi & difficultate ſpirandi: ſed tamen diuerſa doloris proprietate, in hepate quidem inflammato, tenſiui; in pleuritide verò, punctorij.

ICTERÓ ASSIDENTE] Quod proprium eſt ſymptoma συνεδρεῦον, i. *aſſidens* hepatis vel obſtructi, vel inflammatione obſeſſi; non autem pleuritidis, habetúrque ab Auicenna pro vero dioriſmo hepatis inflammati non latens. De ictero ſatis iam aliàs.

AN SVBSISTENTIBVS ILLIS] Caprarum globulis & excrementis bilioſis, abundè ſaturatis; ſiue illa omnino ſuppreſſa ſint; ſiue ſubſiſtant mutatione in alia excrementorum genera, vt pro duris & ſphæricis, ducatur aluus chyloſis; pro flauis & glutinoſis, feratur proluuie rubra; quod ſignum eſt alterationis verſæ in alienationem & exolutionem qua iecur tædet ſui officij.

HI EXOLVVNTVR] Infrà legitur ἐκχλοιοῦνται. Exolutionis ſigna & cauſæ modò ſunt explicata.

VNAQVE ETIAM SANGVINEM FVNDVNT] Non quidem liberali hæmorrhagia, vt in

prorr. 6. ſ. 2. 1. ſubſtillo, aut etiam profluuio exoluti hepatis ſymptomatico: ſicut in prorrhetico ſcripſit, μυκτὴρ ῥηγνύμενος, i. *naris prorupta*. Atque ex illo profluuio nihil aliud expectari poteſt quàm maior infirmitas, & virium exolutio: quoniam nulla excretio quantumuis critica, poteſt videri ſalutaris, cùm vires effœtæ languent.

24 Οἷσιν ἐξαίφνης ἀπυρέτοισι ἐοῦσιν, ὑποχονδρίου καὶ καρδίης πόνος, καὶ περὶ σκέλεα, καὶ τὰ κάτω μέρεα, καὶ κοιλίη ἐπῆρται· φλεβοτομίη λύει, καὶ κοιλίης ῥύσις. πυρέξαι βλαβερὸν τουτέοισι· μακροὶ γὰρ οἱ πυρετοὶ, καὶ ἰσχυροὶ γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ πνεῦμα, καὶ λυγμοὶ γίνονται. λύεσθαι δὲ μελλόντων τουτέων, πόνος ἰσχυρὸς ἰσχίων καὶ σκελέων, ἢ πύου πτύσις, ἢ ὀφθαλμῶν στέρησις ἐπιγίνεται.

Quibus continuò in febris vacatione, hypochondrij & cordis dolor, crurúmque ac partium inferiorum, & vnà venter in molem assurgit; phlebotomia exoluit, & alui profluuium. Ibi tum febricitare calamitosum: quia diuturnæ sunt febres, & validæ. Quinetiam inde veniunt tusses, difficultas spirandi, atque singultus. Quæ omnia quando exolui debent; coxarum prægrandis dolor & crurum, aut puris expectoratio superuenit, aut oculis capiuntur.

SYMPTOMATVM catalogus recensetur in hac prognosi & citima, quæ sanguinis detractionem requirunt ante catharticum, & quorũ ipsa detractio sanguinis est ἡγεμονικὸν ad curationem recipiendam. Ergo. QVIBVS CONTINVO] Ad verbum, *repentè*, i. nulla extrinsecus incidente præuidentia, ac nulla extrinsecus nata, quæ opinionem faceret sui (id enim significat, τὸ ἐξαίφνης, valétque idem quod illud ἀπὸ ταὐτομάτου.) Ac si diceret. Quibus repentè oborta est hypochondrij & cordis afflictio.

IN FEBRIS VACVITATE] Sic in aphorismis, ἀπυρέτῳ ἐόντι καρδιωγμὸς, &c. i. Si nulla fuerit essen- 17.lib.4. tialis febris generatio, neque discessio: sed manserit febris expers, donec ingruerint symptomata explicanda. Tum autem vt neque sit hypochondrij dolentis consectaria febris, nec hypochondrij dolor symptomaticus. Denique, vt antè fuerit, ita nunc sit febris vacuitas.

HYPOCHONDRII ET CORDIS DOLOR] Ab interceptione bilis, eiúsque perenni ad cor affluxu, vnde cardiωgmus, cibi fastidium & oris amaritudo: quæ omnia sine febris accessione possunt aph.17.4. existere. Non enim cuiuscunque inflammationis iecorariæ symptomatica est febris, sed tãtùm eximiæ. Perennitas autem bilis à iecore æstuante; suppressio, ab oppilatione; cordis morsus, à reflexu eius ad stomachum.

CRVRVMQVE AC PARTIVM INFERIORVM] Per ταυσίωσιν biliosi sanguinis è vasis cruralibus eo sanguine distentis in venulas, indéque in carnes & musculos quibus affixæ sunt; indéque venit spontanea lassitudo phlegmonosa & vlcerosa.

ET VNA VENTER IN MOLEM ASSVRGIT] Non quidem meteorismo ab inflammatione systrophica, quia febrem habet semper coniunctam; nec verò ab inflatione, quam facit collectio flatuũ: nunquam enim flatuum interceptio secum adfert dispositionem inflãmatoriam in hypochondrio.

PHLEBOTOMIA EXOLVIT] Quæ vnicum est curationis ἡγεμονικὸν in malis quæ vel à systro- 4.acut. phe, vel ab incendio, vel ab oppressione nascuntur. Nam systrophæ quidem debetur rheumatis concitati reuulsio, consistentis amotio & detractio; phlogωsi refrigeratio, & temperamenti atque complexionis symmetria; oppressioni à suppressione vacuatio. Quæ omnia planè in sanguinis detractione diuina sunt. Huc accedit quòd vbicunque purgationis & phlebotomiæ necessarius incidit vsus, à phlebo- Gal. ad part. 5. tomia auspicandum. Qui contrà facit, tam est in vitio, quàm si ipse manus adferret ægroto; quòd mor- sect. 1. 6. Epid. Hipp. 4. acut. bum alioqui sanabilem, ex euentu faciat insanabilem.

ET ALVI PROFLVVIVM] Vt scilicet biliosis excrementis feratur aluus, quæ stabulando in hypochondriis, & febrem accendunt, & œconomiam naturalem labefactant, visceráque vnde gignuntur per syntimoriam magis afficiunt. Illud autem profluuium sponte citatum bene fit, si multùm & rarò cietur, si bilis quodammodo pituitescit, nec ita videtur effera; tum si hypochondrium sit æquale, doloris & inflammationis expers. Talis expurgatio sponte naturæ conuenienter suscepta procedit καλῶς καὶ κουφίμως, ac meliùs ægroto est. Sin autem artificio medici ad imitationem naturæ comparato instituenda purgatio sit, eiusmodi esse debet vt detracto sanguine, moderationis & securitatis seruantissima nihil omnino periculi secum portet. Sic enim faciundum præcepit cauítque his verbis. Δέεται δὲ ἀσφαλέως, 4.acut. καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίην ἢ φαρμακεύειν. Ac tam religiosus fuit in purgando, vt, non nisi summa necessitate coactus, catharticum exhibendum putarit, ac solo clystere contentus medicinam facere instituerit. Vt autem purgatio medici votis respondeat, plurimùm ad hoc valet præmissa detractio sanguinis, quæ corpus expurgandum mirificè facit εὔροον, i. *fluxile*, excitata naturæ vi ab oppressione laborantis, & comparata meatuum libertate. Scitum est illud. *Quando purgare consilium est, corpora debẽt effici meabilia.* aph.9.2.

IBI TVM FEBRICITARE, CALAMITOSVM] Quoniam nisi tutò & citò bilis exitum ha-

beat detractione sanguinis, inde cathartico aut clystere; rapitur à venulis arefactis, ac tum excitantur febres malignæ. Est enim iam illud ratum persuasumque omnibus. *Quæ ex hypochondriorum dolore veniunt febres, terrificæ.* Et, *Quæ ex aluinis doloribus febres nascuntur, terrificæ.* Hæc autem suprà sunt explicata.

32. Coac. 2. lib.

QVIA DIVTVRNÆ SVNT FEBRES ET VALIDÆ] Sunt igitur hæ febres diuturnæ, materiæ contumacia, vnde difficultas pepasmi; & vitio visceris hypochondriaci, vnde perennitas causæ morbificæ, & perennis attractio à venulis arefactis: validæ autem, symptomatum vehementia, quæ cernitur in doloris acerbitate, cibi fastidio, siti, iactatione, & somni vacuitate. Ac ne longum faciam; omnia in peius ruunt. Atque vt scripsit Hippocrates, χρόνια sunt hæc καὶ δυσχερέα.

39. Coac. 3. lib.

QVINETIAM INDE VENIVNT TVSSES] Ob nimiam humoris abundantiam quæ ad thoracem & pulmones cursum inflectit, & partes illas ad expurgandum irritat. Sic enim Galenus ad illum locum. *Secutæ sunt tusses. Dum expurgatur, inquit, humorum redundantia, consueuere tusses oboriri.*

DIFFICVLTAS SPIRANDI] Parua & frequens, à labore partium spirabilium obsessarum.

ATQVE SINGVLTVS] Concussio frequens ventriculi studentis excutere glutinosam bilem quæ ad eius tunicas contumaciter adhærescit, quam inflammatum iecur eò transmisit, ac sensionem excitat suæ molestiæ per duos neruulos, ventriculi & iecoris societatem coniungentes. Atque ex eo singultus significatio fit adauctæ phlegmones, & feruentis à febre. Omnia enim symptomata quæ ἐπιγινόμενα Græci vocant, magnarum affectionum & auctarum consectaria esse solent; vt singultus hepaticæ phlegmones; non quidem cuiusuis, sed eius tantùm quæ est eximia.

Memorantur hi neruuli à Gal. ad aph. 17. 7. & 2. Epidem.

QVÆ OMNIA QVANDO EXOLVI DEBENT] Ἀσήμως καὶ ἀκρίτως cùm febris in vetustatem inciderit, variisque symptomatis exercuerit ægrum à bilis perennitate, & propagatione; tum à colliquatione praua, vnde abscessus fiunt aut magnitudine intolerabiles, aut paruitate inutiles, vt prodesse non possint.

ISCHIORVM SVPERVENIT DOLOR PRÆGRANDIS ET CRVRVM] Quoniam diuturnæ febres continuæ, abscessus faciunt per materiæ decubitum; vt intermittentes diuturnæ, quartanas. Sin autem pars aliqua lassitudine fatigata fuerit, aut perdoluerit antequam ægrotare quis cœperit; in ea se morbus obfirmat. Atqui multò ante natam febrem, quæ arceri debuit sanguinis detractione & purgatione; coxę, vel ischia potiùs (nam coxæ pro lumbis nominantur à Celso) tum etiam crura doluerant. Abscessuum autem ischiadicorum successio esse solet in febribus quæ dicuntur tritæophyæ.

2. Epidem.

AVT PVRIS EXPVRGATIO] Ex materia in pulmones translata, vnde difficultas spirandi & tussis, quæ neque liberali expurgatione intra decimumquartum diem cœpit expurgari, nec sanguinis detractione vacuata fuit, sed in suppuratum versa est.

AVT OCVLIS CAPIVNTVR] Cessante singultu, ob excursum bilis ad cerebrum, maximéque ad illam partem cerebri vnde videndi vis manat, ex cuius inflammatione labefactatur καὶ ἡ αἴσθησις καὶ τὸ αἰσθητήριον. Nam læso principio, afficitur facultas, quæ in officio cernitur. Ipsum verò sensorium, vicinitate & societate affligitur. Qua de re illud extat. Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ· κακόν. i. *Singultui & vomitui superueniens oculorum rubor, malus.*

aph. 3. 7.

25 Οἷσι πόνοι ὑποχονδρίων, καρδίης, ἥπατος, τῶν περὶ ὀμφαλὸν μερέων· αἵματος διαχωρήσαντος, σώζονται· μὴ διαχωρήσαντος, θνήσκουσι.

Hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque vmbilico circumpositarum dolores; excluso sanguine, periculo defunguntur; non excluso, intereunt.

HIC ETIAM hypothesis altera ponitur hæmorrhagiæ, aut phlebotomiæ tam necessariæ, vt ea prætermissa, necesse sit vita defungi: quemadmodum adhibita, vel sponte naturæ, vel artificio medici; bona spes affulget periculo defungendi. Est autem hypotheseos huius theorema catholicum. In omni dolore hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque sub vmbilico circumiacentium; sanguinis exclusio sperabilem vitæ salutem ostendit: contrà suppressio, desperationem salutis. Atque id quomodo fiat, hypothesis explicatio declarabit, cuius verba hæc sunt.

HYPOCHONDRIORVM] i. Earum partium epigastrij quæ adiacent nothis costis, quæque viscera iecoris, lienis, diaphragma quoque ipsum & stomachum circumplectuntur. Dolore autem vexantur ab oppressione partium subiectarum.

HEPATIS] A tumore duro & dolorifico; vel à nimia sanguinis abundantia intumescentis, vt in iis qui vltra præscriptum tempus, perfractum crus elatum in lecto continuerunt, aut altero crure sunt mutili, nihil autem cibi quotidiani & potionis deduxerunt.

4. περὶ ἄρθρων.

CORDIS] A bilis refluxu, quæ perennitatem habet in iecoris æstu; communicatur autem cum stomacho per tenue intestinum, ac suę molestię & feritatis sensionem excitat in stomacho acerrimi sensus per duos neruulos iecori & cordi communes; vnde singultus, cardiogmus, & cibi fastidium.

PARTIVMQVE VMBILICO SVBIACENTIVM DOLORES] Ieiuni intestini, & sinuosi, quod εἰλεὸν Græci vocant: quæ duo intestina sæuis torminibus cruciantur, exudante bile à iecore inflammato: quem-

mato: quemadmodum ab omni inflammatione ſerum exudare ſolet; vt in pleuritide quod ſiccam tuſſim excitat; in phrenitide, quod ptyeliſmum facit. Atque hæc ſymptomata ſunt cauarum partium inflammatione obſeſſarum.

Exclvso sangvine] Sic viſum eſt interpretari illud, διαχωρήσαντος αἵματος, ne quis aluum ſanguine proruptam intelligat, quo iure, quáque iniuria. Nam διαχωρήσεως nomen, tametſi frequenter vſurpatur pro alui deiectione: tamen non raro ſignificat eam, quæ omni ex parte cietur, vacuationem, vt in illo. Τῶν τρεφόντων ἀθρόως, καὶ ταχέως· ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. i. *Celeriter nutrientium, celeres quoque ſunt conſumptiones.* Vbi διαχωρήσιες idem ſunt, quod αὐδιώσιες; vt idem planè illic docere velit, quod alibi ſcripſit. Τὰ εὐαλλοίωτα πάντα, ἐστὶν εὐαναλωτά. i. *Quæ facilè alterantur, facilè item abſumuntur.* At ὑποχώρησις nunquam aliter quàm pro egeſtione per aluum legitur apud Hippocratem, vt in illo, ὑποχωρήματα μέλανα. Sed vt concedam hîc ſanguinis διαχώρησιν vſurpari, quæ fit prorupto per aluum ſanguine; conuenienter naturæ ſuſcipietur ea quam δυσεντερίαν αἱματώδη, i. *dyſenteriam ſanguineam* veteres nominarunt, quæ cietur liberaliter & vehementer, non tamen eſt diuturna, nec cibi faſtidium adducit: talis virtute fit hepatis, vt hæmorrhoides quoque fugaces, quas habent homines, non autem ab iis habentur. Cęteræ omnes cruentæ deiectiones veniunt ab hepatis ἀῤῥωστίᾳ, vel meſenterij aut inteſtinorum vitio.

aph.18.2. lib. περὶ τροφῆς. aph.21.4. 41 περὶ ἄρθρων.

Periculo defunguntur] Vt per liberalem hæmorrhagiam quæ primis prorumpit hepatis inflammati periodis, aut liberali ſanguinis detractione quæ fit ineunte morbo. Eſt enim ſanguinis profuſio, curationis ἡγεμονικὸν ad retractionem rheumatis concitati, & ad detractionem conſiſtentis.

Non exclvso intereunt] Quoniam inflammatio fixa tantorum cauſa malorum iecoris, cordis, & tenuium inteſtinorum; tum interceptione officij neceſſarij; tum ipſa doloris acerbitate, partiúmque omnium nobilium ſympathia & ſyntimoria; breui futuram mortem oſtendit, niſi ægrotus, liberali hæmorrhagia, periculo defungatur aut validarum virium beneficio, expetendam ſuppurationem expectet; quæ cùm venerit; non omnino, nec ſemper periculi locum tollit: quemadmodum ſuprà demonſtratum eſt.

26 Οἷσιν ὑποχόνδρια λαπαρὰ, προσώπου ἐῤῥωμένου, οὐ λύονται χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλοῦ, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδύνης ἰσχίων.

Meliùs ſic, ex progn*ω*ſi 134. lib. 1.

Οἷσιν ἐν πυρέτοισιν αἱ ἐν κροτάφοισι φλέβες σφυγματώδεες, καὶ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρὸν· χρόνιον. καὶ οὐ παύονται χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλῆς, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδύνης ἰσχίων.

Quibus in febribus temporum venæ aſpectabili pulſu micant, unáque facies ſucci plena atque decora, nec hypochondrium molle; diuturnum: neque quieſcunt, niſi prorupto liberaliter è naribus ſanguine, aut conuulſione, aut iſchiorum dolore.

Est qvoqve hypochondrij tenſio diuturnorum cauſa malorum, ídque cùm aliàs, tum ſi acceſſionem habeat corporis nihil à ſe mutati in priſtina mole atque colore. Eſt etiam ſignum hæmorrhagiæ, quando denunciat anadromen ſanguinis caput replentis, cum pulſu aſpectabili venarum in temporibus micantium, & facie ſuffuſa rubore. Quinetiam cruralem abſceſſum fore oſtendit, cùm reſtituta libertate ſpirandi per tranſitum materiæ pulmonariæ deorſum factæ, diſtenditur. Quæ omnia cum his dioriſmis pronunciata, veritatis lucem habebunt.

Ergo. Qvibvs in febribvs] Eſſentialibus, quarum labores continenter infeſtant, necdum ſperabilem faciunt diſceſſionem, ex iis quæ apparent & fiunt ad tempus & ſpeciem criſis.

Temporvm venæ aspectabili pvlsv micant] A particulari ipſarum repletione, vnde micando percutiunt circumiacentes partes, in quarum interuallo liberè olim pulſabant ſine appulſu moleſto. Eſt enim talis pulſus vel à particulari venæ repletione, vel ab eiuſdem oppreſſione per inflammationem ſyſtrophicam partium circumiacentium.

Vnaqve facies svcci plena atqve decora] i. Facies bene valentium ſimilis, & potiſſimùm ſui, quæ contrariam habet προσώπου διαφθορὴν. Eſt autem facies ſucci plena quæ cernitur in colore & mole: ſicut decora in charactere. Non enim hoc loco agnoſcimus faciem faturato rubore ſuffuſam, vultuoſam, & aſpectu terribilem, quæ propria eſt phreniticorum: ſed faciem naturaliter conſtitutam, quæ nihil de ſuo ſtatu conceſſit: eſt autem genuino rubore ſuffuſa. Iraque talis facies quæ in febre non leui nullam habet remiſſionem, ſed potiùs incrementum, qualis alibi nominatur πρόσωπον μετέωρον; ad diuturnitatem morbi apparet.

Coac. 4. cap. 5. lib. 2. Coac. 1. eiuſd. cap.

aph.27.2. Nec hypochondrivm molle] Sic enim meliùs, quàm simpliciter molle, quod nihil aliud denunciat præter expetendam hypochondriorum constitutionem; nisi fortè repentinam tensionis mutationem habuerit per humoris excursum vnde repletur caput ad hæmorrhagiam; quod hîc verisimile non est: quia subiungitur diuturnitas morbi. Non erit igitur molle, sed distentum ab inflatione phlegmonosa, quam facit oppilatio contumax.

Divtvrnvm] Quia diuturnitatis prænuncia sunt hæc, ex quibus significatur humoris morbifici contumacia, & perennitas eius. Sunt autem, hypochondrij tensio, pulsus venarum micantium aspectabilis medico, & ægro molestus; tum facies nihil concedens de suo.

Neqve qviescvnt] i. Exitum habent secundi iudicij ad ægri salutem. Nihil enim salutariter exoluitur ἀκρίτως καὶ ἀσήμως. Sed theorematis illius veritas lucet in verbis illis, παύονται ἢ λύονται, quæ semper sunt veræ crisis.

Nisi prorvpto liberaliter e naribvs sangvine] Si eiusmodi sit tensio hypochondrij, doloris & inflammationis expers, vt significata sanguinis ad caput anadrome, repletio eius sequatur cephalalgica, cum amblyopia marmarygarum micantium, & pulsu aspectabili temporalium arteriarum. Citatior enim maiórque temporum pulsus, fortiùs potentiam mouet excretricem vt se exoluat molestiis causarum morbificarum; atque ita ciet hæmorrhagiam.

Avt convvlsione] Quæ primo incidit morbi die, aut postridie, aut ad summum perendie, 163.Coac. 1.lib. per transitum humoris morbifici è venis ad musculosum genus: iuxta illud. *Febris conuulsio finem adfert.*

Avt ischiorvm dolore] Si tensio hypochondrij repentè oborta sit, cum libertate spirandi post longam dyspnœam, materia illac trãseunte dum cursum inflectit ad articulos imbecilliores, & ampliores, & laxiores: vt in Herophonte, cui paulisper sinistrum intumuit hypochondrium, paulò vide Hipp. περὶ χυμῶν, & 2.Epid. ante abscessum cruris κατ' ἴξιν. Est autem hæc prognωsis ἀδιόριστος in hypothesi & euentu.

27 Αἱ περὶ τὰ ὑποχόνδρια ἐν πυρετῷ ὀδύναι ἄτερ αἱμορραγίης, ἀναύδῳ, ἀνιδρῶτι λυόμεναι· κακόν. τούτοισιν ἐς ἰσχίον ἀλγήματα.

Hypochondriorum dolores in febre, si muto & sudore carenti & hæmorrhagia exoluantur; malè res eunt: nisi dolores ad ischia transeat.

Omnis ἀκρισία quæ irrito fit erethismo, funesta est grauiorum malorum accessione, paríque suc-80.Coac. 1.lib. cessione, nonnunquam etiam cita morte. Secus est de acrisia cruditatis alumna, nec tamen ab irrito erethismo in malos abscessus conuersa. Hæc enim sola crisis vacuitate contenta est, propereáque diuturnitatis comes, non autem interitus. Sed ἀκρισία tẽtatæ frustra criseos consectaria, morborum acutorum primigeniam tollit naturam, facítque vt illi acutorum nomen retineant ἐκ μεταπτώσεως; & ex irrita crisi κατ' ἀκρολὴν, deducantur ad eam quæ fit κατὰ τὴν ἀπόθεσιν; quod gratiæ, vt ita dicam, potiùs quàm naturæ ipsius meritò apponi debet.

Ergo. Hypochondriorvm dolores] Vel tensio potiùs repentina & fugax, inflammationis & doloris expers, ac sine borborygmo; vnde significatio fit τῆς ἄνω ῥοπῆς. Quòd autem sic explicanda videatur præsens hypochondriorum affectio, facit vt adducar, illud.

In febre] Essentiali, continua, & acuta, quæ sanguinis dominatu multa bile perfusi focum habet in maioribus venis atque arteriis, nec dum mitificata pepasmo, translationem facit ad caput, ipsúmque replet humore qui propter feritatem, cerebri virtute non regitur ad excretionem per hæmorrhagiam: sed capitis repleti symptomata edit paraphorica & cephalalgica.

Mvto] Qui fandi est impotens, denegata mouendi facultate musculis nouem linguæ, per obstructionem nerui septimæ coniugationis, impedita parte illa cerebri vnde vis manat linguæ motrix. Sed tamen adducor potiùs vt credam id fieri eximio calore febrili concepto in cerebro, qui partes vicinas atque socias continenter ciet mouétque, nec vnquam sinit quiescere; vnde lingua tremula signum est non solidæ mentis, ex eóque tremore organi dialectici atque sermonis dædali, homines videntur ἄναυδοι. De ἀναυδία & ἀφωνία satis iam alibi. Sed instat Galenus qui aduerbialiter legit ἀναύδως, & interpretationem citat quorundam qui censent illud, ἀναύδως, significare idem quod ἀλόγως: quoniam λόγος in genere τῆς φωνῆς continetur. Ipsa verò φωνὴ à veteribus dicitur αὐδή. Sed curiosa hæc nimis est enarratio. Est autem iucundum legere disceptationem Galeni fundatam in eo quod ipse malè legit, ἱδρῶτι λυόμεναι; censet autem legendum, ἱδρῶτι μὴ λυόμεναι. Sed multò meliùs hîc ἀνιδρῶτι λυόμεναι, vt mox cuique facillimum erit iudicare.

Svdore carenti et hæmorrhagia] Quæ duo sunt excretionum genera, per quę omnis affectio plethorica solet exolui, modò illa repletio sit malignæ cacochymiæ expers, nec vlla sit inflammatio systrophica & fixa in parte obsessa. Sic Larissæam virginem symptomatis repletionis defunctam fuisse legimus; capitis quidem, per hæmorrhagiam; venarum, per sudorem; vteri & locorum, per menstruale profluuium. Tot autem necessaria sunt vacuationum repletionis propriarum genera; quot affectionum ex ipsa sedes & foci existunt. Huc pertinet illa prognωsis iam explicata. *In febre continua, qui voce capti iacent atque nictantur, siquidem prorupto è naribus sanguine vocem receperint, & apud se fuerint; periculo defunguntur. Sin autem secus acciderit; cum difficultate spirandi cita mors venit.*

Male res evnt] Quia cùm bilis efferæ sursum ad caput excursus hæmorrhagiæ successionem nõn habuerit, paraphorica sympromata facit terrifica, ne dicam mortifera. Huc accedit, quòd *omnia quæ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt; calamitosa sunt.*

Atque dolores ad ischia transevnt] Vt enim febris ex acrisia ob irritam proritationem, acutæ naturam amittit, quæ in laborum vehementia, celeritate & assiduitate consistit: ita ex crisi κατ' ἐκρολὼ, deducitur ad eam quæ fit κατ' ἀπόθεσιν. Atque ita, si naturæ virtus ἀνῤῥόπως ac liberalem moliatur abscessum, quo, feritate ipsa deuicta, morbus fiat pepasmi particeps, cuius antea fuit expers; periculi locus tolletur quod in propinquo erat. Dolores autem ad ischia trãseunt & ad bubones, indéque ad femur; vt duce natura abscessus procul exoriatur κατ' ἴξιν ἀνῤῥόπως neque ἠμιῤῥόπως, sed ἀξίως τῆς περιβολῆς, in parte scilicet morbificæ totius materiæ capacissima. Quod accidisse legimus Herophonti, qui, cùm in angusto spes esset, diadoche facta in lienem, vnde ipsius tumor & hypochondrij tensio, primùm resipuit; auditus libertatem recepit, indéque ad bubonem dolore oborto, mox in vtramque tibiam, cùm residisset tumor lienis; præter spem defunctus est morbo qui antè lethalis videbatur.

28 Οἱ κατὰ κοιλίην ἐν πυρετῷ παλμοὶ· ἐκστάσιας ποιέουσιν. αἱμοῤῥοΐη δὲ φρικώδης.

Palpitatio ventris in febre, insaniam facit; indéque cietur hæmorrhagia horrifera.

Palpitatio ventris vsurpata pro pulsu, quemadmodum legitur in Sileno & in Phrenitico, translationem facit humoris calidi tenuisque sursum ad caput. Ergo paraphotica aut hæmorrhagica. hist. 1. 1. Epid. hist. 4. part. 3. 3. Epid.

Palpitatio ventris] i. Pulsus quem facit repletio venæ particularis, vel vniuersalis, vnde percipitur appulsus ægroto molestus, ac dolorificus, propter angustiam intercapedinis vbi liberè olim micare solebat. Ac repletio illa particularis est, vt in crebris ictibus venarum temporalium aspectabili pulsu micantium; vel vniuersalis. vt in illo. Οἱ παλμώδεες δι' ὅλου· ἆρά γε ἀφώνως τελευτῶσι; i. *Continenter tremuli, an voce capti moriuntur?* Ac particularis quidem legitur in pulsu temporalium arteriarum, qui aspectabilis est medico, & dolorificus ægro, ad futuram hæmorrhagiam, delirium, & ad ipsum quoque abscessum. Talis est ille prorrhetici, qui eôdem spectat quò præsens hæc prognωsis. Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον. Vniuersalis autem palpitatio, præter illud prorrheticum iam adductum quod non sapit Galeno, pace tanti viri, locum illum perperam & contra Hippocratis mẽtem interpretantis; aliunde nata quàm ipse putat, in prorrhetico memoriæ prodita est ex Phrenitico, his verbis. Παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, i. *Palpitatio per totum corpus.* Atqui phreniticum idem scribit, secundo die quo percepta est palpitatio toto corpore, ἄφωνον, i. *voce captum* fuisse. Ergo non est verisimile talem ἀφωνίαν, aut palpitationem venisse à spiritu flatulento cumulato διὰ ψῦξιν, vt Galenus voluit commentario ad prorrh. nuper adductum, cùm idem Galenus tam citæ mortis causam (interiit enim quarto) retulerit ad virulentam qualitatẽ æruginosæ bilis, cuius dominatu phreniticus tenebatur. Quòd autem palpitatio ipsa pro pulsu, & Græcum nomen ὁ παλμὸς ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ non rarò vsurpetur, declarat illud Sileni; ὑποχονδρίου παλμὸς ξυνεχὴς, i. *hypochondrij continens palpitatio*: quem paulò antè narrauit vtriusque hypochondrij tensionem habuisse oblongam, diaphragmate inflammato. prorr. 29. 1. lib. prorr. vlt. 1. 1.

In febre] Quæ focum habet in lumbari arteria, vnde plethora ipsius & eius quæ nominatur cœliaca, éstque ὁ διαπνοὴ τῆς κάτω κοιλίης, i. *spiraculum inferioris ventris.* lib. περὶ χυμῶν.

Insaniam facit] Per alterationem cerebri ab atra bile, cuius acriores sunt morsus quàm flauæ: proptereáque ἔκστασις μελαγχολικὴ nominatur, ipsíque fanatici per periphrasin sic describuntur, οἱ μελαγχολικῶς ἐξιστάμενοι, i. *qui melancholicè excedunt*, in quibus insaniæ summa sunt omnia. Sed tamen demissè symptomatis crudelissimi vim expressit in illo. Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον: vbi Galenus palpitationem refert acceptam spiritui flatulento; paraphoricam autem videri, offensione diaphragmatis, quod generis similitudine & societate principium, i. cerebrum in contagionem adducit. Galeni verba hæc sunt. Τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ ἀρχὴ συμπάσχειν εἴωθεν. i. *Neruosis partibus principium consentit.* Atqui nulla diaphragmatis offensio videtur paraphorica, præter inflammationem systrophicam. Nulla autem spiritus interceptio affectionem inducit inflammatoriam. Quò se igitur vertet Galenus? Sed in palpitatione ventris verendum erit de mox futura insania, si eà fiant appareántve quæ scripta sunt in hac prognosi. *Pulsus quoque in hypochondrio cum perturbatione; dementiæ est: magísque si oculi huc illuc voluuntur*: quod in prognostico dixit, τούτους μανῆναι ἐλπὶς, i. *hos excessuros spes est.* Causæ sunt explicatæ. 4. acut. Coac. 12. huius cap.

Atque inde cietvr hæmorrhagia horrifera] Quæ scilicet denunciatur horrore qui frustra fit, proptereáque translati[onem] facit ad diaphragma & caput; aut quæ consectarium habet horrorem.

29 Αἱ ἐς ὑποχόνδρια ἐν πυρετῷ ὀδύναι ἀναΐσσουσαι, ἄνευ ἱδρῶτι λυόμεναι· κακοηθέες. τούτοισιν ἐς ἰσχία ἀλγήματα. ἅμα πυρετῷ καυσώδει, κοιλίη καταρραγεῖσα· ὀλέθριον.

Hypochondriorum dolores in febre subsultim vigente, qui sine sudore exoluuntur; terrifici. Horum ad ischia transitus est. Ac si cum ardente febre aluus profusè feratur; mortiferum.

HÆC PROGNOSIS est omnis diuisa in partes duas, quarum prior enarrationem habuit analyticam. Est enim iisdem penè conscripta verbis, si tantùm exceperis vocem illam ἀναΐσσουσαι. Est etiam in eundem scopum conscripta. Superest igitur vt quid sit τὸ ἀναΐσσειν, paucis aperiam. Aperiendi autem ratio repetenda ex comment. ad prognωsin illam. Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες, κακόν. i. *Qui ad manum exiliunt, malo sunt loco.* Non enim dolores propriè ἀναΐσσουσι, nisi fortassis παλμώδεες ἢ σφυγματώδεες: de quibus non ita pridem satis iam multa scripsimus ad citimam huic prognωsin: nisi etiam qui transferuntur sursum, cuiusmodi sunt illi qui relictis lumbis, transeunt ad diaphragma. Sed ἀναΐσσειν dicuntur qui velut à tonitru somno excutiuntur, omnibúsque artubus contremiscunt, subsultim mouentur, nec vllo stant loco metu perculsi. Qualem accepimus fuisse mulierem Thasiam δυσήνιον, quæ à menstruorum suppressione febrem habuit conuulsionibus crebram, quibus quiescentibus, nugarum garrulitate, verborúmque obscœnitate insigniter delirauit. Ad postremum, vacatione conuulsionum, cωma ipsam subiit, καὶ πάλιν ἐγερθεῖσ ἀνήϊσσε, i. *mox excitata exilijt.* De transitu autem doloris ad ischia, superior prognωsis causam cur ita fiat apertissimè declarauit.

Iam verò posterior pars huius prognoseωs mihi non videtur ὁμογενὴς, neque ὁμοειδὴς instituto prognostico. Sed neque appositè scripta, quamuis vera; nisi fortasse quis dicat quod paulò antè docuimus; nullã vacuationẽ, nullam excretionem, nullum deniq; abscessum, quantumuis magnũ & ἀπόῤῥοιαν, videri posse exoluendæ affectioni plethoricæ accommodatum & proprium, si ipsa plethora sit malignę cacochymiæ particeps, aut cum inflammatione coniuncta. Ex quo efficitur dolores coxarios acerbitate ipsa, proruptam aluum per cacopragiam ventriculi & hepatis, aut per exolutionem potentiæ retentricis, febrem ardentem symptomatum vehementia & assiduitate; omnia hæc simul necessariò esse mortifera, cùm singula, per se, homini necando sufficiant. Veritas autem posterioris partis si appositè scripta non sit, splendet tamen in illa prognωsi. *In febre ardenti, si aluus profusè feratur; mortiferum.* 235. Coac. 2. lib.

30 Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον. Περὶ δὲ κρίσιν τούτοισι φλέγμα ἅλις συχνὸν σὺν πόνῳ διέρχεται. al. ἀσημεῖον.

Vmbilici dolores cum pulsu coniuncti, nonnihil præ se ferunt mentis perculsæ. His autem adueniente crisi, pituita satis multa cum labore excernitur.

OMNIA quæ in hac prognωsi continentur, sunt ὁμοειδῆ prognostico instituto, super delirio, & crisi naturæ conuenienter susceptæ per dolorificam pituitæ excretionẽ qua ducitur aluus. Ac sanè prior pars, veritatis luce illustrata est comment. ad illam prognωsin. *Palpitatio ventris in febre insaniam facit.* Coac. 28. huius cap. Ex quo efficitur, febris nomen hîc desiderari, proptereàque ipsam prognωsin mancam videri. Sed enunciatio ipsa facit vt aliquid de meo iure concedam, quo nuper vsus sum in hoc theoremate. Nullam diaphragmatis offensionem posse videri paraphoricam, ad insaniam vsq; in qua dementię summa sunt omnia, præter inflammationem systrophicam. Hîc enim tantùm abest vt ex hac palpitatione insaniam nasci dicat, aut ex ea posse insaniæ opinionem fieri, vt leuem suspicionem inde moueri mentis emotæ seu perculsæ, disertis verbis affirmet, cùm ait, ἔχει τι καὶ γνώμης παράφορον, i. *habet aliquid mentis perculsæ.* Itaque rationem admitto qua dicit Galenus paraphoricam esse diaphragmatis offensionem, sympathia quam habet cum cerebro, generis similitudine & societate. Sed offensionis causam nullo modo probare possum, quam scribit oriri ex flatulento spiritu, frigoris vi cumulatè suppresso. Est enim verum illud quod alibi ratum esse voluit ipse Galenus, *quòd flatuum interceptio dispositionem inflammatoriam nunquam infert.* 4. acut. Ipsa verò crisis quæ finem adfert symptomatis ex palpitatione nati, offensionis causam planè ostendit his verbis.

ADVENIENTE CRISI] Quæ κατὰ λόγον naturæ suscipitur atque absoluitur, vnde morbus ipse, omniáque symptomata inde nata solent exolui. Nihil enim sine crisi quiescit bonis ægroti rebus. Nec

vlla leuatio salutaris, nec stabilis, quæ non fit κατὰ λόγον, i. *conuenienter & merito.*

PITVITA SATIS MVLTA EXCERNITVR] Ergo pituita in vitio est, vnáque palpitationis, indéque delirationis causa. Est enim persuasum omnibus, eam demum cuiusque morbi causam videri, quæ dum adest, dúmque præsens est, morbus ipse viget; dum verò abest virtute naturæ explosa, quiescit atque exoluitur. Quod vt concedam: tamen non efficitur pituitam sine inflammatione diaphragmatis, mẽtem appetere. Inflammationis autem causa est febris quam genuit pituitæ corruptio stabulantis inter diaphragma & ventrem. Ipsa verò palpitatio, cuius naturam nuper expressimus, & signi & causæ rationem obtinet ascensus ad superiora. Quanquam & sine hac, dementiæ genus omne focum habere potest in diaphragmate, sicut in cerebro. Vt igitur bilis flaua in cerebro facit phrenitidem, bilis atra insaniam, pituita putris lethargum: sic in diaphragmate, pituita putris cum febre quæ palpitationem inducit, delirationem quoque facit quæ proportione respondet lethargo. Adueniente autem crisi, per pepasmum, proritationem, & meatuum libertatem, natura duce, pituita per aluum excernitur; quod ei facile est, cùm & ipsa ex eodem foco, vbi nunc stabulatur, per meatus vrinarios exitum habeat, quod penè miraculo apponeretur, vti Marinus censuit, nisi admirabilem exeundi rationem patefecisset Galenus comment. ad illum aph. *Quibus ventrem inter & diaphragma pituita concluditur & dolorem facit, quæ in alueorum neutrum exitum habet; his per venas conuersa in vesicam aqua, solutio datur morbi.* 52.7. Quod sequitur de alui contentione in excernendo, vt prætercam varias super hac re lectiones quas in prorrhetico annotauit Galenus, eôdem pertinet sententia hæc quò illud scriptum in aphorismis. *Quicunque lienosi dysenteria fugaci corripiuntur, curationem morbi recipiunt.* pror. vlt. c. 1. aph. 43. & 48. 6.

31 Μετὰ κοιλίης ὑπόστασιν, ὑποχόνδρια μετέωρα· κακόν. μάλιστα δὲ τοῖσι φθινώδεσι τῶν μακρῶν, καὶ οἷσι κοιλίαι ὑγραίνονται.

A suppreßione alui, meteorismus hypochondriorum, grauis: maximè verò ijs qui ab inueteratione tabescunt, tum ijs etiam quibus alui profusè feruntur.

VIDE comment. ad 16. huius capitis.

32 Τοῖσιν ἀλυσμώδεσιν ἐν ὑποχονδρίῳ, τὰ παρ' οὖς ἐπαρθέντα· κτείνει.

Quibus in hypochondrio anxijs parωtides assurgũt; ipsos interimunt.

EST QVOQVE huius prognoseωs ratio explicata cõment. ad illam suprà his verbis conscriptam. *Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua sunt, tum verò si faciunt profusiores aluos. Peiora autem quæ breui nascuntur; tum quæ assurgunt ex his parotides, multùm terrificæ, vt cætera expurata.* 14. huius cap.

33 Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσι φρικώδεσιν ἀποσίτοισι σμικρὰ ἐφυγραινομένης, κάθαρσιν οὐ διδόντα· ἐς ἐμπύησιν ἥξει.

Duritas alui cum dolore coniuncta, & febre horrifera, & cibi fastidio, si aluo parcè ducta non expurgetur; in suppuratum vertetur.

PVLCHERRIMVS hic erit colophωn disputationis institutæ de hypochõdriacis & aluinis tumoribus, qui vel ab inflammatione accidũt systrophica, vel à scirrho, vel ab œdemate, vel ab inflatione, vel etiam ab humorum segregatorum suppreßione. Omnium autem symptomata pathognomonica & consectaria per sympathiam vicinitatis & societatis, & per morbificæ causæ propagationem, sunt explicata. Quinetiam patefactæ sunt crises, periodi, & paroxysmi; vt nihil omnino prætermissum esse videatur. Pertinet autem præscripta hæc prognωsis ad illum locum de aluinis tumoribus iam exaratum. *Similiter autem significant vt hypochondriaci, ipsi etiam qui sunt in ventre tumores: nisi quòd hi minùs quàm illi in suppurationem vertuntur; minimúmque omnium, qui sub vmbilico assurgunt.* Vt enim tumores hypochondriaci, duri quidem ac dolorifici, per systrophen in visceribus oborti, maximéque in iecore, citam mortem adferunt, nisi hæmorrhagia liberali periculum propulsetur primis periodis, aut validarum virium beneficio ægrotum suppuratio maneat intra vigesimum diem cum incerto euentu; molles autem non ita periculosi, & qui ad sexagesimum vsque diem dare solent inducias donec suppurato crisin suscipiant: ita quicunq; tumores in reliquo ventre assurgunt, duri quidẽ, cũ dolore coniuncti, atque profundi, si fortè non habeant exitum per alui profluuium, vt hypochondriaci per liberalem hæmorrhagiam; similiter

vt illi, in suppuratum vertuntur. Nam musculorum systrophæ dolorificæ, non rarò etiam suppurato sanescunt, nec ante suppurationis diem ad exitium ægros præcipitant; quod facere solent hypochondriacæ, nisi fortè grauiter in commoda & salutem eorum peccetur.

Ergo. DVRITAS ALVI] Non quidem à siccitate, qualem agnoscimus in iis qui multùm à febris marasmo emacruerunt: nec verò duritas alui existimanda quam facit hypochondrij vtriusque tensio, (lib.5.aph.& lib.6.Epid.) per contractionem ab inflammatione septi transuersi; multò minùs etiam intelligenda est duritas alui, quæ venit ex ea causa quam docet illa sententia. (6.Epid.part.5.) Μίξις τὰ κάτω τὴν γαστέρα σκληρυνεῖ. i. *Mixtio ventrem indurat.* Sed alui duritas quam σκλήρυσμα nominat, idem planè significat quod in matricis orificio summus præceptor hoc nomine distinxit à scirrho & grauiditate. (lib.2. περὶ γυναικείων.) Erit igitur duritas alui à tensione, non quidem flatulenta, nec item scirrhosa: sed phlegmonosa, quam facit phlegmone systrophica, multò minùs tactui contumax, minúsque renitens quàm scirrhus, éstque ipsa doloris particeps, cuius expers esse dicitur scirrhus. Ergo. DVRITAS ALVI] Quam facit aluina phlegmone systrophica, loco tantùm, partisque obsessæ demissione differens ab hypochondriaca, ac celeritate periculi, symptomatúmque magnitudine, illa minor: quoniam in aluo tantùm assurgit; quo nomine intelligimus, non quidem cibi promptuarium, nec superiorem ventrem, i. thoracem: sed amplitudinem illam quæ continet intestina, mesenterium, pancreas, & epiploon, quæque vestitur peritonæo tunica & epigastrio; si tantùm epigastrij partem illam exceperis quæ hypochondrium nominatur.

CVM DOLORE CONIVNCTA] Hoc signũ est syllogisticum τοῦ σκληρύσματος, quo vnico, præter renixus contumaciã, distingui debet à scirrho doloris experte. Est autẽ doloris accessio per distẽsionem eximiam partis obsessæ, cum intemperie maxima, & oppressionem contiguæ acerrimi sensus. Huc pertinet etiam partium vicinarum & sociarum sympathia, sicut in duritate vteri dolor imi ventris atque coxarum, cum rigore, & febre.

ET FEBRE HORRIFERA] Vel potiùs horrore febrifico; vt quemadmodum horror symptomaticus esse solet purulenti abscessus: ita febris consectaria sit horroris frustra citati per afflictionem caloris natiui. (Coac.8.& 10. 1.lib.) Est enim ratum illud iam sæpe vsurpatum; quòd *omnis rigor, omnísque horror cietur à vasis aut vlceribus*. (lib.2.progn.) Exempla rigoris ab vlcere passim leguntur in pleuritide purulenta, in phthisi, in renum abscessu, &c. Nos autem symptomatici horroris ab vlcere, i. vomica pulmonis signa perspeximus in Christianissimo Rege CAROLO IX. 1574. Erit igitur febrificus horror potiùs quàm febris horrifera; ne quis mali causam referat ad hemitritæum febrem, quæ vna propriè nominatur (1.Epid.) φρικώδης, i. *horrifera*. Atque hîc τὸ φρικῶδες similiter nasci videtur vt in phthisi, de cuius diagnosi extat illud iam explicatum. (Coac.17. 1.lib.) *Labores horriferi cum suspirioso anhelitu, signa sunt tabis*. Sed huius rei memoria nõn dubito quin animis hæreat studiosorum qui commentarios nostros attentè legerunt.

ET CIBI FASTIDIO] Sic enim veteres inter ἄσιτους & ἀπόσιτους hoc interesse dixerunt, quòd ἄσιτοι sint ἀνόρεκτοι qui cibos non capiunt; ἀπόσιτοι autem qui cibos respuunt, auersantur, atque quodammodo abominantur, quos alibi scripsit ἀποτετονημένως ἔχειν πρὸς τὰ προσφερόμενα, i. *fastidio efferri in cibos & remedia conuenienter præscripta*. Est igitur ἀποσιτία cibi fastidium, & ἀπόσιτος homo cibi fastidiosus. Est autem hoc symptoma terrificum signo & causa. Ac signo quidem, quoniam ventriculi facultatem ὀρεκτικὴν in vitio esse denunciat, vel ob ferini catarrhi prolapsum, nimiámque malignæ cacochymiæ abundantiam, vt in tabidis; (2.Epid.part.1.) vel ob ipsius ventriculi νέκρωσιν, vt in Pario. Quæ res adduxit virum vt cibi fastidium terrificis (3.Epid.part.3.) omnibus signorum generibus anteponendum duxerit in tritæophya febre. (1.Epid.part.2.) Πολλῆς δὲ ἐούσης γινομένης ἀκρισίης καὶ ποικίλης ἐπὶ τῶν νοσημάτων, καὶ μέγιστον μὲν σημεῖον παρεπομένου τοῖσι πλείστοισιν, ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων. i. *Cùm multa & varia iniudicatò fierent, peius nihil fuit quàm à cibis abhorrere*. Hæc sola post multas acrisias ab irrito erethismo, Darium quendam Thasium 120. die vita defungi fecit. At verò contrariarum causarum perspicientia, eidem summo dictatori theorema illud catholicum iure extorsit. (aph.32.2. 1.Epid.part.2.) Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἀγαθόν. i. *In omni morbo mente esse solida, ad ea quæ offeruntur bene habere, bonum*. Vbi Galenus adiecit, μέγιστον. Atque ad huius theorematis expressionem plurimùm certè valuit, quod idem in beneficio appetentiæ restitutæ obseruauit, literísque ita mandauit. *Vnicum*, inquit, *perutile maximúmque eorum, quæ tunc apparuere, signorum, plurimósque ab interitu vindicauit, illud certè fuit, quibus in stranguriam conuersio facta est*. Deinde paulò pòst. Κοιλίαι τε γὰρ εἰ τύχοιεν ἐφυγραινόμεναι κακοήθεα ἔμενον, ἐπεξωνίσταντο· γεύμασί τε πᾶσιν ἡδέως εἶχον. i. *Quin alui pessimè turbatæ, subsistebant, & cibos suauiter degustabant*. Iam verò dubitari nõ potest quin cibi fastidium, siue ἀποσιτία, grauissimorum malorum accessionem adiungat, ex eo quòd genium defraudando, & solidarum partium vitale principium labefactet; vnáque nectar viuificum cordis, συῤῥοὴν Græci vocant, exhauriat.

SI ALVO PARCE DVCTA NON EXPVRGETVR] i. Si alui τῷ σκληρύσματι purgationem sui non habeant per vacuationem rheumatis consistentis, liberali deiectione, non quidem symptomatica purulenti abscessus, vt esse solet suppurati quod intra vmbilicum finitur; (sent.32.part.2. 6.Epid.) τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος ἐστίν· τοῖσι μέλλουσιν ἐκπυΐσκειν, κοιλίαι ταράσσονται. i. *Empyematum est terminus vmbilicus; ea qui concepturi sunt aluo turbātur*: sed λόγῳ naturæ suscepta, & critica. Sic enim tumores qui sunt infra hypochondrium, ad vmbilicum vsque, maximéque hypogastrici; exoluuntur. (6.Epid.part.2.) Testis est illa sententia. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, χείμωνι, καὶ τῶν ἥπατων τὰ τοιαῦτα. i. *Perinthi vacuatio genituræ similis, non rarò fit lege critica. Nam hypogastriorum ferè huiusmodi esse solet*. Quæ causa est etiam quamobrem tumores aluini minùs in suppuratum abeant, quàm hypochondriaci, maximéque ij qui sub vmbilico assurgunt.

IN SVPPVRATVM VERTETVR] Non tam partis merito, quàm rheumatis consistentis, seu materiæ stabulantis vnde tumor assurgit; quem finiri necesse est; vel diaphoresi, quæ hîc locum non habet; vel concoctione, vnde suppuratum; vel concretione, hinc scirrhus; vel corruptione, inde gangræna. Atque

græna. Atque omnium phlegmonarum systrophicarum, omniúmque œdematum talis conditio lege naturæ sancita est; nisi tum primis periodis materiæ consistentis vacuatio, & concitatæ reuulsio, aut deriuatio consequatur.

34 Ὑπὲρ ὀμφαλὸν πόνος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα φαρμακείῃ μὴ λυόμενα· ἐς ὑδρωπιῶδες ξηρὸν ἀποτελευτᾷ.

Meliùs sic in aphorismis, 11. lib. 4.

Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτε ἄλλως· ἐς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibuscunque tormina, partiúmque circumcirca vmbilicum labores, vnáque lumborum dolor, qui neque à pharmacia, neque aliter exoluitur; in hydropem siccum finitur.

HÆC SENTENTIA in aphorismis eò scripta legitur, vt intelligamus pharmaciæ irritam purgationem in falsò credita purgandi necessitate. Vt enim pharmaciæ locus esse videtur in alui torminibus quæ sursum mouentur, habéntque τὴν ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem sursum*, vt borborygmi κάτω: ita catharticum frustra exhibetur ad ea tormina quorum perennis generatio est ab hecticâ intemperie tenuium intestinorum, quam nulla purgatio ad symmetriam potest reducere. aph. 74. 4.

Ergo. QVIBVSCVNQVE TORMINA] i. Sæui dolores qui abradendo & exasperádo in tenuibus intestinis excitantur, faciúntque τὴν ἄνω εἴλησιν, vnde nominantur οἱ στρόφοι, proximéque absunt à volulo cuius prænuncij esse solent, atque in eum degenerant, si tanta fiat morbificæ causæ accessio vt chylum & stercus remeare faciat, aut certè permeare prohibeat. Nascuntur autem tormina tum à forti morsu intestinorum, tum à flatulento spiritu exitum non habente: sicut in colo, colica ipsa. Hîc autem nos torminum causam agnoscimus spiritum flatulentum, vt inde hydropis sicci, de quo hîc agitur, generatio consequatur.

PARTIVMQVE VMBILICO CIRCVMIACENTIVM LABORES] Qui necessariò & interclusi flatus, & acrioris morsus consectarij esse solent; atque ij cernuntur in doloris acerbitate, & impedimento proprij cuiusque muneris in distribuendo, & secernendo chylum à fæce. Partes autem circumiacentes sunt intestina tenuia, ieiunum & sinuosum.

VNAQVE LVMBORVM DOLOR] Per sympathiam vicinitatis & societatis, pérque ipsam propagationem causæ dolorificæ: quoniam totum mesenterium, quod est omne diuisum in mesaræon & mesocolon, originem ducit à neruis & ligamentis lumborum. Hinc vetus illud de triplici fonte hydropum. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων, καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος. i. *Nascuntur plurimi à lumbis & ilibus; nonnulli à iecore.* 6. Epid. part. 4. lib. 2. progn.

QVI NEQVE A PHARMACIA, NEQVE ALITER EXOLVVNTVR] Ob flatulenti spiritus perennitatem ab intemperie hectica tenuium intestinorum quibus mederi non potis est; nec pharmacia, flatibus excludendis; nec etiam neoterismo, intemperiei hecticæ ad temperationem adducendæ, vt fotu, bapso, litu, &c. Quod enim strophorum irritam curationem esse dixit pharmacia & aliter; planè ostendit morborum omnium curationem suscipi pharmacia ad expurgationem; & neoterismo, ad complexionis & temperamenti moderationem, atque symmetriam partium afflictarum. Quę duo curandi τεχνήματα siue remedia si frustra, bene an malè, adhibeantur; desperatam curationem ostendunt, malíque in peius conuersionem.

IN HYDROPEM SICCVM FINITVR] Καταχρηστικῶς hydrope dicto, ex tumore abdominis ab inflatione quam fecit perennis generatio flatulenti spiritus interclusi. Nam verè is demum abdominis tumor hydropis naturam ostendit, quem facit humoris aquosi suppressio.

DE DORSI ET LVMBORVM AFFECTIBVS.

Α δὲ ἐξ ὀσφύος ἀλγήματα χρονιώτερα, πυρετῷ παροξυνόμενα τριταιοφυῶς· ποιέει τὰ θρομβώδεα αἵματα διαχωρέειν. CAP. XII.

1 *Diuturni ex lumbis dolores, qui tertio quoque die*

vi febris exacerbantur; grumosi sanguinis deiectionem faciunt.

HACTENVS de hypochondriacorum viscerum, partiúmque aluinarum tumoribus: nunc de lumbaribus malis dicendum. Cernuntur autem mala in lumbis quæ continent, vt in musculis; quæ foris adiacent, vertebris quinque lumborum, qui numerus vertebrarum in homine tantùm est, non autem in cæteris animantibus, ne in simia quidem. Cernuntur quoque in vertebris ipsis luxatis, vnde fit λόρδωσις antè, pòst κύφωσις, dextra & sinistra σκολίωσις. At verò continentur in lumbis medulla, adiacēt intus musculi ψόαι dicti cum insigni vena & pari arteria, stabulantur autem bini renes, vrinæ ductus, vasa spermatica, vterus quoque mulierum. Veniunt autem à lumbis vt oriunda quædam, mesaræon & mesocolon: quæ duo omnino sunt partes totius septi intestinalis quod μεσέντερον Græci vocant. Omnium verò lumbarium partium quæ continent, quæ continentur, quæ adiacent lumbis, quæ stabulātur, quęque à lumborum ligamentis & neruis originem ducunt; omnium, inquam, sua est cuiusque affectio; sua etiam sympathia cum sociis atque propinquis, earúmque propriæ sunt ideæ signis syllogisticis explicandæ in decisione prognoseωn de lumbaribus morbis institutarum. Ac primùm in hac prognωsi agit de malis dolorificis quæ consectaria sunt lumborum.

DIVTVRNI EX LVMBIS DOLORES] Quorum causa est firmiter fixa in mesenterij tensione & intemperie. Nam tuberculorum lumbarium materia, vnde luxatio, quamuis opportunitatem magnam habeat translationis, in amplitudine venæ lumbaris, vnde τὸ κύφωμα, i. gibber sæpe exoluitur: tamen non antè ad intestina transfertur, facítque dysenteriam, quàm mitificari cœperit & suppurari. Secus est de crurum varicibus quæ humoris adhuc crudi exclusione in truncum venæ lumbaris, apparēt, idémque faciunt ad curationem τοῦ κυφώματος, quod ipsa dysenteria. Sed hoc loco agitur de sanguinis grumosi deiectione, quæ aliunde nequit venire quàm à visceribus hypochondriacis, vel à mesentericis venis.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

QVI TERTIO QVOQVE DIE VI FEBRIS, EXACERBANTVR] Τεταρτογενέας, scripsit hoc loco, quo alibi τεταρτοφυέα ἔπτον. Nam γίγνεσθαι, καὶ φύειν, ἢ φύεσθαι idem significant vsurpata pro generationis perennitate. *Fundit humo facilem victum iustissima tellus.* Vnde fundus dicitur ἀπὸ τοῦ φύειν, i. *à fundendo*, quo verbo perennis significatur propagatio. Huc pertinet illa prognωsis. *Quæ tertianarum febrium paroxysmis ingrauescunt mala; eorum paroxysmorum propria sunt, ac sanguinis grumosi deiectionem adferunt.* Hîc autem consultò non exacerbari, sed ingrauescere, ipsáque mala tertianorum paroxysmorum propria esse dixi: quia non simplici & periodico motu exacerbantur, vt tertianæ, & biliosæ acutæ: sed grauiorum malorum accessione ingrauescunt; eáque mala cernuntur in febris ardore, doloris acerbitate, cardiogmo, iactatione, delirio, vigiliis, & inexhausta siti, denique in omnibus symptomatis translationis, malignæ qualitatis & inflammationis; cuiusmodi sunt tritæophyæ τὸ ὅλον ἐπιδιδόντες καὶ ἀνάγοντες ἐπὶ τὸ χεῖλον, i. *perpetuò in peius accrescentes*; cuiusmodi sunt etiam hemitritæi τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες, i. *perpetuò facescentes in vehementiam.* Nam febres omnes continuæ quæ tertio quoque die ingrauescunt veriùs quàm exacerbantur; aut sunt tritæophyæ, aut hemitritæi, de quarum natura satis iam multa scripsimus.

Coac. 129. 1. lib.

1. Epid.

27. & 39. Coac. 1. lib.

GRVMOSI SANGVINIS DEIECTIONEM FACIVNT] Sanè quidem si potis est, ídque ad ægri salutem; sin minùs, desperata salus est ægri. Est enim iam verè positum illud perceptum. *In omni dolore hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque sub vmbilico circumiacentium, sanguinis exclusio sperabilem vitæ salutem ostendit; contrà suppressio, desperationem salutis.* Atque illud perceptum facit ad explicationem illius prognoseωs. *Quibus hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque circum vmbilicum labores, excluso per deiectionem sanguine, liberantur; non excluso, intereunt.* Quod autem grumosi sanguinis deiectionem fieri annotauit, planè ostendit dysenteriam αἱματώδη per liberalem & liberam excretionem, non autem per cacopragiam iecoris exoluti. Talis enim cacopragia proluuiem facit sanguinis non grumescentis. Nec verò serosus ille sanguis grumescit: sed ruber & crassus in amplitudine intestinorum, quod hæmorrhoidum suspicionem tollit: quia illæ sanguinem grumosum fundere non videntur, quamuis salutariter valde ferantur (si habeantur, non habeant) ad mala dolorifica lumborum & mesenterij atque renum. Omnis autem sanguis è venis expressus corrumpitur atque grumescit; vt sunt partes in quas effunditur: quoniam φυλακὴν extra venas non habet.

2 Τὰ ἐν ὀσφύϊ ἀλγήματα· αἱμορροϊκά.

Dolorifica in lumbis mala; sanguiflua.

QVEMADMODVM dolorifica ex lumbis mala, si quidem naturæ imperio tandem regantur, dysenteriam faciunt grumosi sanguinis salutarem: sic etiam illi qui sunt in lumbis oborti dolores, profluuio sanguinis sedantur atque quiescunt. Atque vt viscerum hypochondriacorum, stomachi, partiúmque vmbilico vicinarum dolores, excluso sanguine exoluuntur; non excluso, interimunt: ita lumborum dolorifica mala, quæ scilicet intra lumbos ex partium adiacentium repletione & cacochymia nascuntur, non minùs in febre terrifici à suppressione causarū, quàm dolor ceruicis qui nulla vi in ceruicis musculos incidente excitatur. De quo extat prognosis iam explicata. *Ceruicis dolor eùm in febre omni terrificus, tum verò*

Coac. 13. cap. 10. 2. lib.

tum verò pestiferus in metu insaniæ: Quod in Sileno annotauit, & in Hermocrate, tum alibi passim. Sed hîc nulla mentio febris. Quamobrem aliò cõuertere nos oportet dolorifica in lumbis mala sanguiflua. Enimuero. DOLORIFICA IN LVMBIS MALA] Quæ veniunt ex appulsu molesto micantis arteriæ, & oppressione musculorum intus adiacentium lumbis, ex nimia sanguinis abundantia in vena magna lumbari, & repletione quadam particulari, quam fecit hæmorrhoidum in viris quidem suppressio; in fœminis verò menstrua interclusa, tum affluendo, tum refluendo. Ex quo efficitur, notitiam comparari doloris lumbaris quorsum ille fiat, & quorsum appareat, ex perspicientia rerum præteritarũ, & signorum præsentium. Nam in melancholicis à temperamento & diæta, hæmorrhoidum futurarum signa sunt, aut symptomata suppressarum. Sic in mulieribus menstrualibus ὀργῇσι ἢ δυνάμει, prænuncij prorrh. 37. s. 3. 1. sunt menstruorum viam ad κάθαρσιν affectantium; interclusorum consectarij aut refluentium. Quinetiam hæmorrhoici, & menstruales fœminæ, lumbiqueruli siue ὀσφυαλγέες, ambo fiunt ἀσώδεες & cardialgici: quoniam ex illa nimia sanguinis abundantia & repletione particulari vasorum insignium quæ adiacent lumbis, tenue quoddam serum quod in ventrem prorepit, indéque in orificium eius, cardialgiam facit; ipsa verò copia cumulatè viam deorsum affectans quò cursum inflectere consueuit, quando in lumborum regione subsistit, aut eò refluit prohibito exitu; dolorifici mali in lumbis cõsecutionem adfert, tum per micantis arteriæ molestos appulsus, tum per lumbarium musculorum neruorúmque oppressionem.

SANGVIFLVA] Vt soboles sanguinis affluentis & refluentis sine prouidentia quæ intrinsecus extrinsecúsve inciderit, sed sua sponte: vel etiam ex eo sunt αἱμορροϊκὰ, quòd sanguinis deorsum proruptione, quam ipsa cient, quiescant; non secus atque in vlceribus à forti pulsu hæmorrhagia cietur: quoniam natura sui diligens non rarò *validiùs agens, magnum & violentum edit arteriarum motum; expellendi studiosa quæ sibi molesta sunt; atque ita hæmorrhagias infert.* aph. 21. 7.

3 Αἱ ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος αἱμόρροιαι λαῦραι.

Quæ ex lumborum dolore cientur hæmorrhagiæ; largæ.

EODEM spectat hæc prognosis quò citima huic modò explicata, cuius demonstratio repetenda ex comment. Galeni ad illum aph. *A forti in vlceribus pulsu, hæmorrhagiæ.* Vt enim fortiter micat arteria ex 21. 7. contentione forti naturæ studentis excludere quæ sibi molestiam adferunt, indéque cientur hæmorrhagiæ: ita quò maior est amplitudo venarum siue arteriarum micantium, & amplificatio maior ex illa naturæ contentione forti; eò quæ inde cientur hæmorrhagiæ sunt largiores. Atqui lumbarium arteriarum maior est amplitudo, quàm cæterarum. Nos enim eandem statuimus hoc loco causam doloris coxarij, i. lumborum, quam in superiore prognosi.

4 Οἷσιν ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος ἀναδρομὴ ἐς κεφαλὴν, καὶ χεῖρες ναρκώδεες, καὶ καρδιαλγικὰ, καὶ ἠχώδεα· αἱμόρροϊκα λάβρως, καὶ κοιλίαι καταῤῥήγνυνται τούτοισι, καὶ γνῶμαι ταραχώδεες ἐπιπολύ.

Quibus ex dolore lumborum anadrome fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, auriúmque flatus sonori; hæmorrhagiæ largæ; tum alui profusè feruntur, ac mentes perturbatæ vt plurimùm.

IN HAC prognosi complexio est signorum quibus denunciantur hæmorrhagiæ largæ quæ cientur ex lumborum dolore. Quinetiam symptomata continentur quę veniunt ab excursu dolorificorum in lumbis malorum, ex quibus vel hæmorrhagia cietur, vel paraphorica ipsa redduntur & fiunt. Sanè lumborum excursus caput replet, ex eáque repletione, symptomatum capitis omnium paraphoricorũ, cataphoricorum, cephalalgicorum, & catarrhoicorum principia causæque ducuntur. Atque vt ceruicis dolor, ita coxarius in febre omni pestiferus iis qui sunt in metu insaniæ quando excurrit ad caput, nec antè quiescit hæmorrhoidibus, aut menstruorum profluuio; pòst autem hæmorrhagia è naribus exitum habeat. Quæ cùm ita sint.

QVIBVS EX DOLORE LVMBORVM EXCVRSVS FIT AD CAPVT] Vel etiam ad diaphragma: Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ γινόμεναι ὀδύναι περὶ τὴν ὀσφῦν τε καὶ τὰ κάτω χωρία, ἢν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι ὀλέθριαι κάρτα. i. vt Celsus interpretatur. *Dolores circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitóque desierunt; mortem subesse testantur.* Sic hypochondrij tensio inflammationis expers, & repentina, quæ sine borborygmo cum difficultate spirandi exoluitur; sursum ad caput cursum inflectit, ipsúmque replet: vnde nascuntur symptomata, humoris morbifici & partis obsessæ propria, nisi hæmorrhagia, eorum generatio prohibeatur.

TORPIDÆ MANVS] Quod signum minimè esset ὁμοειδὴς futurarum cerebri affectionum ex hac

prognosi præuisarum, si torpor ille veniret per progressum causæ in cerebro firmiter fixæ, quæ libertatem meandi adimeret spiritui animali, per oppilationem neruorum ceruicalium qui propagātur in manus. Esset enim torpor inde natus, signum potiùs cataphoricum, quàm paraphoricum, aut hæmorrhagiæ futuræ; quæ duo pathemata repleti capitis consectaria proponuntur in hac prognosi: sed reuera torporis illius causa est ceruicis oppressio, quam facit venarum & arteriarum distensio ex ipso humoris excursu, dum viam ad caput affectat. Hinc ceruicis dolor qui febre ineunte, nec vlla sperabili crisi, vt esse tum nequit, pestiferus esse solet iis qui sunt in metu insaniæ. Hinc Pythioni manuum tremor ab eadem oppressione, quem sanandum iubet Galenus copiosa sanguinis detractione, his verbis: *Vbi tremor incidit per initia febris, nec vlla fuit causa exolutarum virium; detractio sanguinis necessaria est.* Atque ita manuum torpor signum erit ὁμοειδὲς prænuncium delirij aut hæmorrhagiæ.

Coac. 13. cap. 10. lib. 2. & prorrh. 41. s. 2. 1. hist. 1. part. 1. 3. Epid.

CARDIALGIÆ] Hoc signum est συνεδρεῦον & συνακόλουθον doloris coxarij ex nimia sanguinis abundantia dum stabulatur in coxis, multò etiam magis eius quæ sursum fit translationis, relicta lumborum sede. Tum enim tenue quoddam serum prorepit ad ventrem, indéque ad orificium eius quod est acerrimi sensus. Hinc veniunt commemoratæ hoc loco cardialgiæ.

prorrh. 37. s. 3. 1.

AVRIVMQVE FLATVS SONORI] Non quidem bombi, quorum flatus crassior bombilat more apum in ora interiore meatus auditorij, nec vnquam eliditur; atque nascuntur ferè ab exolutione partis illius cerebri vnde vis audiendi manat: sed echus varietas, hoc est, sonori flatus varietate distincti pro flatulēti spiritus crassitudine aut tenuitate, meatus angustia aut libertate, facultatis expultricis contentione aut remissione. Atque talis echo varietate sonorū elisa, non rarò hæmorrhagiæ prænuncia est, non rarò etiam fortis delirij. De hæmorrhagia scriptum est illud. *Perculsum caput, aurium echo hæmorrhagiam cient.* De forti delirio solennis est illa prognosis. *In febre ardente edita echo cum hebetudine visus, tum grauitate narium, excessum minatur melancholicum.*

Coac. 8. cap. 1. lib. 2. prorrh. 18. s. 1. 1.

HÆMORRHAGIÆ LARGÆ] Prorupto sanguine qui prorepit ad vltimas venarum oras quæ sunt ad imam frontem, vnde per anastomosin facilem, qua data porta, ruit. Sunt autem hæmorrhagiæ largæ ex copia sanguinis, meatuum amplitudine, & cōtentione forti naturæ studētis molestia expediri.

TVM ALVI PROFVSÈ FERVNTVR, AC MENTES PERTVRBATÆ VT PLVRIMVM] Meliùs sic. AVT MENTES PERTVRBATÆ, &c. Ab eiusdem humoris excursu, denegata hæmorrhagia, fortis delirij consecutio adferatur. Omnis enim repletio capitis ab excursu, paraphorica est; si cum vigiliis & perturbatione mentis coniuncta est, nec liberali hæmorrhagia, delirij locus tollatur. Ταπεινότερον autem dixit παρακρούσιες; αἳ τινες ἐκστάσιες μελαγχολικαί.

QVAMVIS TVM ALVI PROFVSÈ FERANTVR VT PLVRIMVM] Ac si diceret; alui profluuio delirij occasio non præripietur, vt sæpe fit, per concitati rheumatis retractionem, & consistentis detractionem: quoniam hoc loco venter in vitio est ob seri acrioris eò translati cacochymiam. Itaque tametsi liquidis excrementis fertur aluus: tamen repleti cerebri affectio, ipsius propria vacuatione per hæmorrhagiam, aut sanguinis detractionem non tollitur. Eadem ferè prognosis legitur in prorrh. 47. s. 3. 1.

5 Αἱ ἐκ νώτου ἀλγήματος, ἀῤῥωστίης ἀρχαὶ δύσκολον.

Quæ ex dolore dorsi principia morborum ducuntur; difficilia sunt.

SYMPTOMATVM ex dorso & lumbis nascentium productionem docere instituit, quorum vis grauissima esse solet, ob eam sanè causam quòd ex lumborum & dorsi dolorificis malis principia ducant, nec minùs calamitosa sunt quàm quæ in partibus illis firmiter fixa hęrent. Nam permagni interest scire, veniátne malum ex dorso, an sit in dorso. Quoties enim τὸ ἐκ vel ἐξ legitur apud Hippocratem, motum significat à materia quæ noui symptomatis casum inducit. Huiusmodi sunt illa. *Serapis ex aluo profusiore intumuit. Ex elleboro lethalis conuulsio. Ex hæmorrhagia hydropes nascuntur*; & quæ sunt eiusmodi propemodum infinita. Ergo multùm interest dicat ne quis; Rigor in dorso, an rigor ex dorso. Nam rigor in dorso, febris denunciat focum, non vbi fit, sed vnde cietur. Cietur quidem in dorso, sed ex appulsu cacochymiæ ἀπὸ τῶν ἀγγείων. At verò rigor ex dorso initium ducit ex proprio dorsi vitio, ipsámque partem vnde venit, laborare ex causa dolorifica illic concepta ostendit. His ita constitutis.

QVÆ EX DOLORE DORSI PRINCIPIA MORBORVM DVCVNTVR] Idque per transitum aut progressum. Ac per transitum quidem, vt dolorifica lumborum mala, quæ iis relictis, trāseunt ad diaphragma & caput; pleuritis versa in peripneumoniam; peripneumonia in phrenitidem. Rigor item qui frustra cietur, translationem facit ad septum transuersum & caput. Per progressum verò, vt cruenta mictio ex dorsali pleuritide; pestifera vrinæ suppressio ex crebris lumborum & dorsi horroribus cum cita caloris vicissitudine, vnde significatio affectæ per inflāmationem rhachitidis & membranarum eius. Prætereo luxationes dorsi à tuberculo, quæ faciunt antè λόρδωσιν, pòst κύφωσιν, dextra & sinistra σκολίωσιν: vt taceam gibberum qui ante pubertatem venit ab asthmate. Sed huius prognoseωs veritas elucescet in exemplis infrà scriptis.

ἐξ ὀσφύος ὠδύνημα, ἰσχιαδικῶν ὀδύνησις. Coac. 12. cap. 10. lib. 2. prorrh. 43. s. 2. 1.

DIFFICILIA SVNT] Ταπεινότερον dixit quæ ferè mortifera esse solent. Nam illud δύσκολον, noxam leuem significat, quæ sanè hìc magna est. Etenim quæ per transitum commemorata sunt mala excursu ex lumbis & dorso ad caput, mortifera, aut certè calamitosa multùm. Ex rigore autem qui frustrà fit, atque transla-

prorrh. 49. s. 3. 1. aph. 11. & 12. 7.

que trãslationem facit ad diaphragma & caput, primùm ab oppressione venit capitis & ceruicis dolor; quæ duo simul coniuncta, sunt malè affecti cerebri atque medullæ propria; mox à fatiscentis cerebri alienatione veniunt sudatiunculæ & aphoniæ, inde mors. Denique omnes morbi excursus symptomatici & recursus consectarij, sunt primigeniis longè peiores. Nam cætera ex dorso mala, progressu calamitatis & pestiferæ translationis causam ostendunt in locis adductis. In dorso autem mala difficulter sanantur, in lumbis faciliùs per opportunitatem venæ insignis. (lib. eiusd. *sect.*)

6 Ἐν ἀλγήματι ὀσφύος συντόνῳ καὶ ὑποφορῇ πλείονι, ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἀφρώδεα συχνὰ ὠφελεῖ.

In dolore lumborum prægrandi, & larga deiectione; ab elleboro vomere spumantia multa prodest.

DOLORIFICA in lumbis tubercula facilem transitum habent in venam insignem quæ adiacet lumbis, vnde varices assurgunt in cruribus. Et cùm dolorificus humor mitificari cœperit & suppurari, nec antè, transitus quoque fit ad intestina. Hinc veniunt dysenteriæ quæ sanant tubercula, sicut varices, vnáque lumborũ κυφώματα inde nata per veram ἐπανόρθωσιν, i. *redintegrationem*, ad æqualitatẽ spinæ reponunt. Sed illa curatio suscipitur atque absoluitur, natura duce, per transitũ materiæ tuberculũ facientis, vnde luxatio. Est enim transitus naturæ magisterio susceptus & ad optatum finem perductus, primigeniorum morborum tutissimus medicus. Ac talem transitum factum κατὰ λόγον, veteres διαδοχὴν nominarunt; contrarium verò, i. παρὰ λόγον, nec præeunte natura, μετάστασιν. Secus est de sympathia, siue illa ius habeat viciniratis & societatis, siue etiam veniat per propagationem causæ morbificæ, manente adhuc primigenio morbo & foco. Quæ cùm ita sint.

IN DOLORE LVMBORVM PRÆGRANDI ET CONTVMACI] Id enim significat ἄλγημα σύντονον, vti iam in cephalalgia scripsimus ad locum illum, Κεφαλῆς πόνος σύντονος, i. *Capitis dolor intensus*; (Coac. 1. cap. 11 lib. 2.) vbi demonstratum est, πόνον σύντονον, planè idem significare quod illud prognostici eôdem conscriptum, κεφαλῆς ὀδύναι ἰσχυραὶ καὶ συνεχέες, i. *dolores capitis fortes & continui*. Est igitur hîc dolor σύντονος, *prægrandis, contumax, & firmiter fixus*: quemadmodum idem scripsit in aure, ὠτὸς πόνος σύντονος, i. *auris dolor intensus*. (Coac. 1. cap. 3. lib. 2.) In prognostico autem, ὠτὸς ὀδύνη ὀξεῖη, i. *auris acutus dolor*. (lib. 3. progn.) Est autem acerbitatis huius causa, tensio summa partis obsessæ, ab humore systrophico cum intemperie forti.

ET LARGA DEIECTIONE] Quæ non exoluit doloris acerbitatem, nec minuit; vt neque facit cruenta mictio in dorsali & pectorali dolore: quoniam omnia quæ inde nascuntur symptomata nephritica, sunt per sympathiam, non autem per transitum: nulla autem sympathica mala, priora exoluunt. Ergo profluuium alui cum dolore lumborum, non eodem modo accidit quo dysenteria & varices, vnde tubercula, quæ faciunt gibberos, exoluuntur: sed per sympathiam mesenterij, societatis iure, (lib. 2. progn.) vnde nascuntur hydropes, in quibus quò aluus profusior est, eò maiorem in molem assurgunt, magisque intumescunt; aut per propagationem seri cuiusdam in ventrem, vnde naturalis œconomia labefactatur, indéque non maior leuatio sperari potest, quàm paraphoricorum symptomatum propulsatio ab aluo prorupta, ex lumborum dolore ad caput excurrente. Qua de re hanc prognωsin explicauimus, & ex Græco emendatè sic conuertendam duximus. *Quibus ex dolore lumborum excursus fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, auriúmque flatus sonori, hæmorrhagiæ largæ, aut perturbatæ mentes; quamuis tum alui profusè ferantur.* (Coac. 4. huius cap.)

AB ELLEBORO VOMERE SPVMANTIA MVLTA PRODEST] Ὠφελεῖ ait, non ὠφέλησεν; vt in illo. *Dolenti caput parte postica, vena frontis recta incisa profuit.* (6. Epid.) Ergo illud ipsum ὠφελεῖ, i. *prodest*, aut *iuuat*; certum remedij adiumentum, nec ampliùs anceps denunciat, omnémque tollit dubitationem adhibendi. Sed quæro illud, primùm cur prodest vomere, deinde cur spumantia multa, tum ab elleborismo, nec aliunde. Enimuero in diarrhœæ dominatu (id enim significat ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ) iniussa vomitio diarrhœam exoluit, neque immeritò: (aph. 26. 6.) quia retractio fit humoris morbifici. Quod autem natura duce & sponte conuenienter suscipitur, artificium præbet medico ad imitationem naturæ comparatum. Ex quo efficitur vt nunquam aberret à scopo. Idem præstat humoris morbifici deriuatio ad vrinę ductus, vrinam stranguriosam cientis, quando liquidis excrementis fertur aluus, κακοηθέα τρόπον, i. *peiorem in modum*. Tum enim citò subsistit, facitque vt æger gaudeat cibis conuenienter appositis, quos (1. Epist. hist. ad vniuers.) paulò antè fastidiosè respuebat. Sed illud adiumentum quod ex vomitione adfertur, non solùm considerari debet in retractione humoris diarrhœici, sed in detractione dolorifici in lumbis impacti & consistentis, vti mox in elleborismo dicemus. Sequitur vt ostendamus cur liberalis esse debet vomitio, & quare multa vomere tum oportet. In promptu causa est, quia nihil paucum est criticum. (comment. ad 47. 2. prorrh.) Deinde, quòd omnis vacuatio, lege naturæ, sursum deorsúmve commota, multùm & rarò debet cieri. Atque in vomitione damnantur καὶ τὰ σμικρὰ ἐμέσματα, καὶ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα, i. *vomituritiones paruæ & frequentes*. (26. 2. prorrh.) Spumantia multa ideo sunt posita, vt qualitas humoris dolorifici ostendatur, quæ coniuncta cum excretionis modo & copia, legitimam κατεπαγγελίην ostendit ad naturalis καθάρσιος imitationem, medici artificio susceptam, vnde percepti catholici veritas. *Si qualia decet, purgentur; confert, & leuiter ferunt.* (aph. 2. 2.) *Sic & vasorum depletio.* (20. lib. 2. progn.) Sed cur spumantia in bonis duxit, quæ inter deiectionum vitia praua numerauit? Sanè o-

2.de acut. diæt. — aph.1.5. — lib.2. περὶ ἀγμῶν.

mnis deiectio, omnísque vomitio ſpumans iniuſſa in vitio eſt: quia ſpumæ cauſa eſt flatus humori glutinoſo & contumaci permixtus, aut calor inſignis, vnde cruditatis ſignificatio eſt, quæ nunquam fit καλῶς neque κρισίμως. Cernitur hîc retractio, atque detractio ante pepaſmum humoris glutinoſi contumaciter ad lumbos adhæreſcentis, vnde hydrωpis & iſchiadis metus adfertur. Extremum illud ſupereſt, cur elleboriſmo ſit medicandum: quoniam inter cætera cathartica ἄγει κάλλιον καὶ κρισιμώτερον, i. *præſtantius trahit atque validius*, vt de nigro elleboro ſcripſit Hippocrates ad pleuritidem inferiorem. Hîc autem ſignificatur albus abſolutè vſurpatus, in quo tanta vis ineſt purgandi, vt priuſquam ad tenuium inteſtinorum anfractus perueniat, humorem qui in vitio eſt, radicitus ab ima parte extirpet, ipsúmque vomitione excludat. Valet igitur ad retrahendum & detrahendum. Sed plura de elleboro aliâs. Notabile eſt autem, quòd elleboriſmum præſcribit, non inopia, ſed delectu catharticorum, vt idem ſcripſit de nigro ad pleuritidem inferiorem.

7 Ῥάχιος διαστροφὴν, καὶ δύσπνοιαν αἵματος ῥύσις λύει.

Diſtorſionem rhachis cum difficultate ſpirandi; ſanguis proruptus exoluit.

VT LVMBORVM gibbera à tuberculo nata, varicibus & dyſenteria per tranſitum humoris morbifici fœliciter exoluuntur, non autem profluuio alui per ſympathiam concitato: ita reliquarum partium rhachis, quæ ſurſum ſunt inflammationes ſyſtrophicæ, & diſtorſiones inde natæ, liberali hæmorrhagia ſanantur atque quieſcunt.

Ergo. DISTORSIONEM] i. Peruerſionem amuſſi naturali & κατορθώματι contrariam, per inflexionem plurium vertebrarum, aut aliquarum luxationem. Ac ſanè plurium vertebrarum inflexio cernitur in contentione & diſtenſione ſyſtrophica muſculorum ceruicis & dorſi, aut antagoniſtarum paralyſi & exolutione, iuxta perceptum anatomicum. Sed ea peruerſionis cauſa hîc locum nõ habet. Non enim per hæmorrhagiam tolleretur. Luxatio autem nequit exiſtere, quin coniunctam habeat peruerſionem, ſiue τοῦ κατορθώματος defectionem. Ergo. DISTORSIONEM] i. Figuræ naturaliter conſtitutæ mutationem, quæ tollit naturale ἰθυκόλιον rhacheos in longum exporrectæ. Atque in oſſe quidem ſacro ad magnam lumborum vertebram, τὸ ἰθυκυφοειδὲς; in lumbis ad diaphragma τὸ ἰθυλορδὲς; inde ad magnam ceruicis vertebram, τὸ ἰθυκυφόν; in ceruicis autem connexione, articulum λορδόν.

RHACHIS] i. Dorſi cuiuſdam oblongi carinam referentis, ex vigintiquatuor vertebris conſtituti, quarum ſeptem ceruici, duodecim totidem coſtis attributæ, lumbis autem quinque in hominibus tantùm repertæ, præterea ne in ſimia quidem. Earúmque connexio, parte antica per ſymphyſin, vbi vertebræ ſunt ἄρτιαι; lateribus autem per ginglymum ſecuritatis ſeruantiſſimum, vbi ſunt apophyſibus ac ſpinis horridæ, in omnium animantium ſceleto ad fidem conſpicitur.

CVM DIFFICVLTATE SPIRANDI] Parua & crebra, quæ ſemper denunciat laborem & inflammationem partium ſpirabilium. Ex quo efficitur ceruicis & dorſi peruerſionem oſtendi, non autem coxarum ſiue lumborum. Ac de peruerſione τοῦ κατορθώματος fidem illud faciet quod idem ſcripſit. *Φυμάτια ὡς ἐπιτοπολὺ κατὰ τὸν πνεύμονα εἰσί*. i. *Iuxta pulmonem gibberes vt plurimùm enaſcuntur.* Deinde paulò pòſt. *Καὶ ἡ ξυντάσις τοῖσι πλείστοισι διὰ τοιαύτας συστροφὰς γίνεται, ἧσιν ἂν κοινωνήσωσιν οἱ τόνοι οἱ συνέγγυς*: vbi nomen τῶν τόνων, quod neruos medullares ſignificat, vſurpatur pro ligamentis quæ veniunt ab oſſibus. De ceruicis

Coac.17. cap. 10.lib.2.

autem peruerſione ſatis iam multa diximus ad illam prognωſin. *Si cui in dominatu febris repentè ceruix peruertitur, nec deuorare poteſt, nullo apparente tumore; mortiferum.*

SANGVIS PRORVPTVS EXOLVIT] Quoniàm copioſa hæmorrhagia, vel eius loco, phlebotomia, vnicum eſt curationis ἡγεμονικὸν ad omnia mala quæ vel à ſyſtrophe inflammatoria, vel à phlogωſi, vel ab oppreſſione naſcuntur. Qua de re permulta leguntur commentario noſtro ad prognωſin 24. cap. 11. huius ſecundi libri.

8 Ἐν ὀσφύϊ ἐπωδύνῳ καρδιαλγικὰ προσελθόντα σημεῖα αἱμορροώδη, ἢ καὶ προγεγενημένα.

In lumborum dolore prægrandi, quæ inde veniunt cardialgiæ; ſigna ſunt hæmorrhoica, aut etiam antegreſſa.

Coac. 2. & 3. huius cap. — prorrh.37. l.3.1.

HVIVS prognoſeωs demonſtratio eſt ab illa. *Dolorifica in lumbis mala ſanguiflua*: & ab illa. *Quæ ex lumborum dolore cientur hæmorrhagiæ, largæ.* Et quia nomen cardialgiæ non eſt in illis, nos ex prorrhetico apponendum duximus, & ex Galeni commentario eius ipſius cauſam attulimus. Quamobrem in tam recenti memoria rerum haud ita pridem explicatarum; eſſet abuti otio & literis, denuo hîc ſcribere cogitationes noſtras.

9 Τὰ ἐξ ὀσφύος ἐς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα, παραλύσαντα, παραπληκτικὸν τρόπον σπασμώδεα παρακρουστικά. ἆρά γε καὶ λύεται τὰ τοιαῦτα σπασμῷ; ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσέουσι διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντες.

Ex lumborum doloribus, qui propagantur sursum ad ceruicem & caput; in paraplegiæ & conuulsionis vicißitudine totum morbi tempus exigunt; nec suæ mentis ægro. An resolutio illa paraplegiæ propinqua, conuulsione quiescit? Inde symptomatum multitudine sibi inuicem subeuntium, variè laborant ægroti.

SEQVITVR vt patefactis crisibus coxariorum malorum, dorsalium & ceruicalium conuenienter naturæ peractis; deinceps de successione & accessione dicamus eorum quæ ex dolore lumborum principia causásque ducunt, habéntque in cerebro & à cerebro syntimoriam, crebrámque, vt tempestatum, ita symptomatum in ægris miserrimis varietatem. Fuit Hippocratis sæculo, dum ipse floreret, mulier quædam grauida, quæ trimestrem vtero fœtum gerebat. Hanc febris quidem celeritate, vehementia, & assiduitate prægrandis, quam veteres πῦρ nominarunt, exercuit. Ineunte morbo acerbissimus dolor coxarum, acerbitatis suæ vim primùm ostendit. Inde acerbitatis illius propagatio ad ceruicem propter iugulum, manum dextram, & ad caput. Id accidit tertio die morbi. Mox lingua verborũ nescia. Inde manus dextra resoluta, atque conuulsa, eáque resolutio fuit paraplegiæ propinqua. Nullo modo fuit apud se. Hæc varios casus experta est, variáque discrimina. Sed tamen liberali sudore & vomitu, naturæ miraculo, defuncta est morbo qui antè lethalis videbatur. Ac salutarem illa crisin habuit 14. die. Sanè illius historiæ decisio in hac prognosi continetur, ad cuius enarrationem historia suffecisset, nisi Galenus, fortasse multùm iam fractus contentione & diuturnitate scribendi, dormitum iuisset. hist. 13. 1. Epid.

Ergo. EX LVMBORVM DOLORIBVS] Qui ex repletione particulari orta cùm effera cacochymia, si nec varicibus, nec deiectione cruenta exoluantur. Nam in muliere grauida sperabilis non est, nec tuta menstruorum purgatio.

QVI SVRSVM PROPAGANTVR] Sic enim rectè videmur conuertisse τὰ ἀναδιδόντα, vt inde significetur propagatio, quæ nunquam primigenium malum exoluit, quod facit trãsitus; vt intelligamus perenitatem symptomatũ subnascentiũ & subeuntiũ, vel, vt clariùs dicã, vicissim abeuntiũ & redeuntiũ.

AD CERVICEM ET CAPVT] Per excursum symptomaticum qui non habet exitum per liberalem hæmorrhagiam.

IN PARAPLEGIÆ] Bene quidem verti ad verbum: sed illud, παραπληκτικὸν τρόπον, non satis expressi, quod inchoatam partis resolutionem significat, non firmiter fixam, nec absolutam, quæ coniunctam habere solet τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀκινησίαν, i. *sensus motúsque priuationem*. Hanc autem agnoscit tantùm Galenus δυσαίσθητον, καὶ δυσκίνητον, i. *obscurè sentientem atque mouentem*: vt idem planè sit hoc loco, paraplecticus modus, quod suprà torpidæ manus. De paraplegia autem satis multa diximus comment. ad illam prognosin. *Parotides prauæ sunt paraplecticis.* 4. Coac. huius cap.

ET CONVVLSIONIS] Hîc sequor, in vertendo, Galeni paraphrasin quæ sic habet. *Probabilius erit, transeuntia mala ex lumbis ad caput atque ceruicem, quæ repletionem paraplecticam attulerunt, cessante ea, conuulsionem inferre.* Ergo paraplegia successionem habet conuulsionis, vt Galeno visum est, non accessionem: quamuis in illa mulieris grauidæ historia, symptomatis vtriusque coniunctionem expressisse videatur. Δεξιὴ χεὶρ παρέθη μετὰ σπασμοῦ, παραπληκτικὸν τρόπον. i. *Resoluta est paraplectico modo manus dextra.* Quamuis enim paraplegia & conuulsio simul existere non possint in eodem subiecto, quòd illius natura & ὕπαρξις ἐν τῇ λύσει, i. *in resolutione*; huius verò, ἐν τῇ τάσει, i. *in tensione* consistat, quæ duo contraria sunt: tamen quoniam paraplegiæ sedes in neruo est medullari, conuulsionis autem in musculo; sanè nihil vetat quominus diuersitate causarum, variè afficiantur partes diuersæ, neruus & musculus. Adde quòd conuulsionis vis consideratur in motu iniusso; paraplegiæ autem in impotentia mouẽdi. Sit igitur conuulsio paraplectica κίνησις ἀπροαίρετος μετὰ τῆς ἀναισθησίας, i. *iniussus motus cum sensus vacuitate*, quæ in simplici conuulsione nusquam est; sed contrà, sensio acerrima rei molestæ. Conuulsionem sensus expertem vidimus in vxore D. Darmentieres 1575. Coac. 4. cap. 4. lib. 2. prorrh. 26. f. 3. 1.

NEC SVÆ MENTIS ÆGRO] Vti nec fuit grauida illa mulier de qua scriptum est, παρέκρουσε πάντα, i. *in omnibus delirabat*. Etenim. *Quibus ex dolore lumborum excursus fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, flatus sonori, nisi hæmorrhagia veniat, è potestate mentis exeunt: quamuis etiam alui profusè ferantur.* Coac. 4. huius cap.

AN RESOLVTIO ILLA PARAPLEGIÆ PROPINQVA, CONVVLSIONE SANESCIT?] Authoris διάνοιαν ita vertendo videor consecutus: quamuis in Græco sit, τὰ τοιαῦτα, quæ significant *talia*, siue *huiusmodi*; qua voce conuulsio & paraplectica resolutio continentur. Sed absurdum esset putare conuulsionem exolui conuulsione. Pertinet igitur illud, τὰ τοιαῦτα, ad paraplegiam inchoatam de qua iam dixi. Ergo paraplectica resolutio conuulsione sanescit. Sanè quidem si ea superuenerit, non

autem cõmitata fuerit; vt ratum habemus de febre quæ sanat conuulsionem cùm superuenerit, nec antè regnarit. Sanescit autem resolutio superueniente cõuulsione, ob eam sanè causam, quia forti & concitato conuulsionis motu natura, quæ diuturna officij vacuitate facta est pigrior atque ignauior, nunc excitatur ad exclusionem materiæ paraplecticæ, non secus atque iusta indignatio dædalam fecit verbotum linguam filij Crœsi qui antè semper fuerat ἄναυδος. Præstat igitur conuulsionem resolutioni superuenire, quàm contrà. In promptu etiam causa est: quoniam transitus melior est intus foras, nempe à neruis in paralysi, ad musculos in conuulsione.

INDE SYMPTOMATVM MVLTITVDINE SIBI INVICEM SVBEVNTIVM] Ac si diceret; crebra conuulsionis & paraplegiæ vicissitudo est: sicut in Thasia muliere, cui crebra erat conuulsionis & delirij successio febris initio; ac secundo febris die res eius iuerunt διὰ τῶν αὐτῶν, i. eodem gradu. Sic in Heropyto vicissitudo fuit surditatis, & doloris coxarij vel ischiadici. Qua de re illud scriptum est. *Contigit autem aut febres cum surditate incandescere: aut hac quidem imminui ac leuari*, ad inferiora autem, pote ad ischia, vehementiores dolores exurgere. Hîc autem in crebra symptomatum vicissitudine, inoffenso cursu, eodémque modo ægroti res eunt: quoniam ad præparationem suscipientis causæ accedit perennis morbificæ causæ generatio, & perennis per progressum excursus. Cæterùm, πολλὰς διαδοχάς, propriè ad eos pertinet quos varia exercent symptomata; tum per triplicem transitum, vt in phrenitide, priuationis scilicet & rei, intensionis & remissionis, omniúmque cerebri mansionum peragrationis:
106. & 108. Coac. 1. lib. tum per progressum: tum per variarũ partium πρωτοπάθειαν & ἰδιοπάθειαν, i. *affectũ primarium & proprium*.

10 Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς πόνου, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις κακόν.

Ex dolorifici lumborum mali ascensu, oculorum peruersio; malum.

EST ILLVD verè iam positum ac demonstratum, quòd omnis aduena causa cuius dominatu naturæ præsidia collabuntur, mortiferum ægris malum adferre solet; ídque cùm aliàs, tum si ex ea cerebrũ in vitio sit insanabili per alienationem à forti & prægrandi alteratione contractam. Enimuero valde mortiferus est omnis ascensus coxariorum dolorum, iis relictis transeuntium ad diaphragma & caput. Hæc enim suo magisterio regit partes obsessas, nec vinci se patitur ab earum virtute nisi exitum habeat subitò, verbi causa, è capite per liberalem hæmorrhagiam. Porro autem cùm anadrome caput repleat, ac repleri capitis symptomata varia sint consectaria, ex eorum diagnωsi, comparanda prognωsis futurorum exituum. Nam si post illam terrificam coxariorum dolorum anadromen, signum appareat labefactati cerebri syllogisticum, ex illo ruit omnis cœptæ curationis fiducia. Signum autem syllogisticum cerebri labefactati proponitur in hac prognωsi.

EX DOLORIFICI LVMBORVM MALI ASCENSV] Vnde significatio fit cacochymiæ malignæ & efferæ, per suam feritatem orgasmum facientis, cursúmque ad superiora inflectentis; quasi mitis esset, per inferiora expurgaretur, vti consentaneum est, natura deorsum viam affectãte in lumborum doloribus, quæque ex ea inclinatione artificium præbet medico ad imitationem sui comparandum.
aph 20 4. Quod faciundum præcepit, cùm ait. *Si cui febris experti tormina sint, grauitas quoque genuum, & dolor lumborum; purgatione per inferiora opus esse testantur.*

OCVLORVM PERVERSIO MALVM] Enimuero, vt sunt mala cerebri quæ ex translatione symptomatica oriuntur: ita subnascentium exitus atque successio esse solet. Quemadmodũ enim repletio capitis cataphorica & cephalalgica quæ venit ex lumborum vel hypochondriacorũ viscerum ascensu, opinionem facit parωtidum: ita quæ superuenit eidem repletioni oculorum peruersio, mortem subesse testatur; si nulla sit excusatio perturbationis criticæ, vt in Dealcis hospite. Nam lacrymarum iniussa profusio ex tali causa, non est terrifica, quæ aliter mortem in propinquo esse testatur. Quoties enim cerebri ex diuturna oppressione fatiscẽtis, vt in substillo sanguinis & sudatiuncula frigida; vel ex prægrandi alteratione iam alienati, vt in hac oculorum illωsi, ne lõgè exempla petantur; quoties, inquam, rerum illarum significatio fit, mortifera valde sunt. Dicam audaciùs, quòd omnis afflictio cerebri alterati quæ propagationem habet εἰς τὰ παραφυόμενα, i. *in propagines*, metum adferre solet interitus, si febris adest acuta. Quoniam igitur oculi proximè absunt à cerebro, mirum videri nõ debet si vicinitatis & societatis contagionem primi ostẽdunt in colore, charactere, mole, tum visu & motu. Omnium autem defectionum notas, earúmque causas, iam ex professo aperuimus in historia symptomatũ ocularium. Nam quæ hoc loco cæterorum instar malorum scribitur oculorum peruersio ex lumborum anadrome orta, non magis requirit τὴν πρόνοιαν, i. *prouidentiam* medici, quàm alia multa quę cernuntur in oculis non tam proprio vitio laborantibus, quàm alieno firmiter fixo. Quod autem pertinet ad τὴν ἴλλωσιν, certum est eam vsurpari pro ipsa peruersione oculorum, quam alibi vocat καμπύλωσιν: sicut extimarum palpebrarum, καμπυλότητα, i. *curuaturam*, pro ipsa peruersione. Nam ἴλλωσις & καμπυλότης nomine τῆς διαστροφῆς continentur. Sed vnica est curuatura quæ vitio fit musculorum qui sunt in angulis oculorũ, & ad dimidium vsque tharsi ambo feruntur quando æqualiter conuelluntur. Oculorum autem ἴλλωσις varia est in omnem partem quò se conuertunt oculi, quæ firmiter fixa & stabilis ex vitio cerebri facultatísque inde manantis, mortifera est valde, vt in Oecetei vxore quę septimo die interiit. Sin autem fugax & critica, non minùs consolari nos debet quàm exterrere metu, vt in Dealcis hospite qui quadragesimo die salutarem habuit crisin. Sed tamen in vtroque scripsit; δεξιῷ ἴλλαίνων, i. *dextro peruersus oculo est*. Lib. 1. περὶ γυναικείων inter symptomata quæ veniunt ex puerperiorum anadrome, commemoratur θράσος ὀμμάτων ἰλλώδων.

Coac. 19. cap. 11. lib. 2.

hist. 13. sect. 1. 3. Epid.

1. 2. 3. 4. 5. Coac. cap. 6. lib. 2.

part. 31. sect. 1. 6. Epid.

hist. 3. part. 1. & 8. part. 2. 3. Epid.

11 Πόνος ἐς στῆθος ἱδρυνθεὶς σὺν νωθρότητι· κακόν. ἐπὶ πυρετῷ οὗτοι ὀξέως ἀπόλλυνται.

Melius sic in prorrhetico, 36. 2.

Ὀδύνη ἐς στῆθος ἱδρυνθεῖσα σὺν νωθρότητι· κακόν. ἐπιπυρετήναντες οὗτοι καυσικοὶ ὀξέως ἀποθνήσκουσι.

Dolor affixus pectori cum torpore; pestiferus: superueniente acuta febre, crudeliter moriuntur.

INTER Medicinæ leges quæ sanciuntur de acutorum morborum natura, déque illorum causis atque symptomatis, nullæ sunt magis medico necessariæ ad bene medendum, quàm illæ quæ ex insolentium rerum obseruatione nascuntur. Quid enim minus est febris acutæ quàm torpor, obliuio, coma? Sunt quidem hæc omnia crudi humoris flatulentíque spiritus ἔκγονα, non autem sanguinis multa bile perfusi qui regnare dicitur in febre acuta: proptereàque non sine causa videntur mortifera; quatenus longissimè absunt à febre acuta. Omnia enim quæ fiunt, quæque apparent contra naturam morbi & ægri, terrifica esse debent, ac sæpe mortem subesse testantur. Sic enim in tempestate pestifera, febrium ardentium symptomata annotauit quæ in paroxysmis ipsarum apparebant terrifica. Erant autem obliuio, exolutio, vocis carentia. Sic *bombus in acutis, & echo in aure, mortiferum.* Quæ cùm ita sint. 3. Epid. part. 3. Coac. 7. capi 3. lib. 2.

DOLOR AFFIXVS PECTORI] i. Anteriori parti thoracis, quam sternum vocant, non quidem per synecdochen vsurpatum pro cartilagine xiphoide, & per metonymiam, pro ventriculi osculo quod ipsa cartilago tegit: sed κυρίως pro anteriore tota parte thoracis, ossibus septem contexta, duodecimque costis accincta. DOLOR AFFIXVS] i. Quem facit phlegmone systrophica, ex sanguinis biliosi affluxu per venam mammariam. Tametsi enim firmitas illa cõsiderari potest æquè in carne pectoris atque in membrana: tamen quæ periculi mentio fit atque crudelis interitus, non aliò referri potest quàm ad membranam, si Galeno credimus comment. ad illum aphorismum. *Inter dolores costarum, pectoris, aliarúmque partium; an multùm intersit, accuratè sciendum.* Galeni verba hæc sunt. Enimuero si in costa sit doloris acerbitas, certum est non nisi in membrana cieri, hinc scire licet eam periculo nõ carere; tum celeri & fideli curatione opus esse. Ac si quidem iugulum dolor occupet, sanguinis detractione; sin hypochondria, purgatione medicandum, vti faciundum præcepit lib. 2. περὶ διαίτης ὀξέων. At si neque dolor ingens, neque punctorius, nec iugularis, nec hypochondriacus; scire licet eius focum esse in carnibus quæ adiacent costis, proptereáque ipsum neque prægrandem, neque mortiferum, nec ita curationem requirere accuratam. aph. 5. 6.

CVM TORPORE] i. Cum exolutione, ac veluti quadam paralysi totius corporis quod subinde ad pedes dilabitur: quam afflictionem Græci vocant ἢ νωθρότητα, ἢ ἄφεσιν, ἢ πάρεσιν, ἢ ἔρριψιν; quæ, ineunte quidem morbo, symptoma est madefacti & inebriati neruorum principij; affecto morbo, effœti & exoluti, mortémque in propinquo esse testatur.

SVPERVENIENTE ACVTA FEBRE] Id enim significare videntur ἐπιπυρετήναντες καυσικοὶ, qui sunt eiusmodi vt vel ardenter febricitent, vel excrementa reddant perusta; cuiusmodi sunt, flaua, viridia, & nigra sputa. prorrh. 60. f. 2. 1.

CRVDELITER MORIVNTVR] Febris ardore, difficultate spirandi, & doloris acerbitate. Cæterùm, symptomata hæc sunt ἐπιρροφὴ in morbis à diæta: sed tamen non sunt ἀσύνετα in morbis à spiritu, vt in tempestate pestifera qui ardenter febricitabant cum comate, illorum quidem febris accendebatur à bile quæ in peculiari eorum natura redundabat; coma autem cæteráque iam descripta veniebāt à tempestate austrina ventis placida & pluuiosa.

12 Ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος ἀναδρομαὶ ἐς καρδίην πυρετώδεες, φρικώδεες, ἀνεμέοντες λεπτὰ ὑδατώδεα, παρενεχθέντες, ἄφωνοι, ἐμέσαντες μέλανα· τελευτῶσι.

Frequens è lumbis ad cor anadrome, vnde febriunt ægri, perhorrescunt, tenuia & aquosa euomunt, nec suæ sunt mentis, voce capti, cùm nigra vomuerint; moriuntur.

QVEMADMODVM ea quæ ex anadrome symptomatica nascuntur symptomata primigenia, sunt partis obsessæ & humoris morbifici propria: ita quę inde veniunt consectaria, prioribus dissimilia sunt, corruptione successiua humoris translati, & mutatione ipsius partis obsessę. Ergo vt feri appulsu ad ori-

ficium alui, primùm cardialgia excitatur, inde vomitio cietur è fundo ventriculi tenuium & aquosorũ: sic incidente acuta febre horrifera, delirium, & atri humoris vomitio ex ea frequenti anadrome, ad extremum ferè cõsequitur. Huiusmodi sunt illa iam explicata. *Qui è phreniticus cum perfrigeratione sputatores redduntur, vomitum illi nigrum prænunciant*. Et rursum. *In dolore stomachi febriculoso, aluus cum morsu prorupta, deiectiones nigras denunciat*. His ita constitutis.

107. Coac. 1.lib.

FREQVENS E DOLORE LVMBORVM ANADROME] Sic enim de industria verti, vt ex ea frequentia, doloris firmiter fixi progressus ostendatur. Ergo frequens anadrome ad cor ex lumbis, ex quorum particulari repletione & maligna cacochymia tenue serum exprimitur, prorepítque ad ventrem, indéque ad orificium eius quod veteres καρδίαν nominarunt; ex cuius dolore cardialgiæ nomen inuentum est.

VNDE FEBRIVNT] Sic enim vertendo perspicuitati consulimus, dum afflictionis nomen, per metonymiam, ad ipsum afflictum conuertimus. Est autem obscura nimis in prorrhetico super hac prognosi metonymia, quæ afflictionem pro afflicto in omni voce vsurpat. Igitur ex dolorifici lumborum mali anadrome cardialgica febriunt ægri, quòd venulæ arefactæ biliosos & acres ex aluo trahant ichores, eóque febris æstu corporis vniuersitas incandescit, visceráque conflagrant incendio, vnde noua exoriuntur priorum malorum & subnascentium symptomata.

prorrh. 52. f. 2. 1.

PERHORRESCVNT] Vt in hemitritæo, qui dicitur horrifer, non febris quartanæ modo periodico, cuius horror paroxysmi discessionem prænunciat; sed symptomatico: quia sperabilem non facit vacuitatem repetitæ febris, sed magis accendit alternis; vt solet horror omnis & rigor qui frustra fit.

TENVIA ET AQVOSA EVOMVNT] Primo appulsu ichorosa, i. serosa quædam biliosa & venenata: id enim significant ichores apud Hippocratem, vt in illo. *Ichores subnascebantur*. Et. *Gignuntur febres ardentes cùm arefactæ venulæ ad se attraxerint biliosos & acres ichores*. Id Galenus annotauit commẽt. ad illam sententiam. *De sanguine ichoroso*. Est autem vomitio illa omnino symptomatica, qualitate, copia, excernendi modo, & occasione.

initio 2. Epid. lib. 4. acut.
6. Epid. part. 2.

NEC SVÆ SVNT MENTIS] Vt enim coxariorum dolorum symptomatica est cardialgia: sic febris inde nascẽtis symptomaticum est ipsum delirium, anadrome facta ad cerebrum sanguinis multa bile perfusi, nisi hæmorrhagia largiore delirij locus tollatur. Causæ sunt non ita pridem adductæ.

VOCE CAPTI] Ab exolútione cerebri, vnde summa infirmitas facultatis motricis, & paupertate vocalis materiæ per extinctionem caloris natiui. Hîc in propinquo mors est. Nam de aphonia satis iam multa diximus. Certum est omnem aphoniam venire ἢ διὰ τὴν τάσιν σφοδρὰν, ἢ διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν τὴν φωνὴν ἐργαζομένων μυῶν καὶ νεύρων, i. *tensione forti, vel exolutione musculorum neruorúmque quibus editur vox*.

prorrh. 4. f. 3. 1. & Coac. cap. 8. lib. 2.

CVM NIGRA VOMVERINT, MORIVNTVR] Vomitus nigri ratio repetenda ex 107. 1. lib. tum ex prorrh. 30. f. 1. 1. Cur autem nigra vomitio citam mortem adferat; palam est id euenire incremento & dominatu morbi, materiæque morbificæ & viscerum exolutione, per aph. 21. 22. 23. lib. 4.

13 Τὰ κατ᾽ ὀσφῦν καὶ τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδρια πόνοι ἀπόσιτοι ἅμα πυρετῷ· τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν κτείνει ὀξέως τρόπον σπασμώδεα.

Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores cum febre & cibi fastidio; si inde transierit fortis dolor ad caput; crudeliter conuulsifico modo necat.

Lib. 3. progn.

EO SPECTAT hæc prognosis, quò illa iam sæpe adducta. *Dolores circa coxas & inferiores partes orti, si iis relictis ad viscera transierunt, mortiferi valde sunt*. Et verò, non ita pridem, quædam prognoses eodem scopo conscriptæ sunt & explicatæ.

DIVTVRNI CIRCA LVMBOS] Quorum diuturnitas consistit in vitio partium lumbis adiacentium, quorũ repletio & cacochymia maligna propria vacuatione discessionem non habet; vt in hæmorrhoicis viris, per hæmorrhoidas; in mulieribus vacuis, aut puerperis, per menstrua & puerperia.

ET ILIA] Sic enim τὸ λεπτὸν rectè videmur conuertisse: quòd illa pars omnium abdominis partium tenuissima sit, proptereáque ipsam veteres κενεῶνα vocarunt: nisi quis fortè malit κοιλίην λεπτὴν intelligere. Nam tenue intestinum, & ieiunum, & sinuosum, in ea ilium metonymia continetur. Sic enim accepimus, tormina & cardialgiam excitari prorepente sero è lumbis in ventrem, & in orificium eius quod est acerrimi sensus.

prorrh. 37. f. 3. 1. & Coac. 4. huius cap.

TVM QVI AD HYPOCHONDRIA PROREPVNT DOLORES] In prorrhetico legitur πρὸς ὑποχόνδριον γριφόμενα, i. *qui veluti aduncis vnguibus circumplectuntur & vellicant*, piscarij retis modo quod nominatur γρῖφος. Ac talis dolor symptωma est oppressionis prægrandis, & efferæ cacochymiæ quam vetus repletio illuc è lumbis expressit.

prorrh. 8. f. 3. 1.

CVM FEBRE] Quam peperit hypochondriacus dolor, ob eámque causam terrifica est. Demonstratum est illud. *Quæ ex hypochondriorum doloribus febres nascuntur, terrificæ*: quamuis theωrema illud non sit Galeno catholicum.

ET CIBI

ET CIBI FASTIDIO] De quo satis iam multa scripsimus ad illam prognosin. *Duritas alui cum febre horrifera, dolore, & cibi fastidio.* Quare superstitio esset denuò mandare literis quod non ita pridem iam exposuimus. Coac. 33. cap. 11. lib. 2.

SI INDE TRANSIERIT FORTIS DOLOR AD CAPVT] Rursus incidente ascensu qui priùs ex lumbis transiuit ad hypochondria, indéque oborta febre translationem fecit ad caput.

CRVDELITER CONVVLSIFICO MODO NECAT] Quoniam cacochymiæ tãta est feritas, vt suo magisterio cerebrum & caput regat, nec vllo modo vinci se patiatur, aut virtute ipsius naturæ excludi per hæmorrhagiam aut per abscessum. Qua de re multa sunt accuratè pronunciata & scripta. Coac. 9. 10. &c. huius cap.

14 Οἷσιν ὀσφύος ἄλγημα, οὗτοι κακοί. ἆρα τούτοισι σμώδεα γίνεται, καὶ φώϊδες ἐν ῥίγει; ἆρα τοῖς ὀσφυαλγέσιν, ἀσώδεσιν, ἀνεμέτοισιν, ὀλίγα θρασέως παρακρούουσιν ἐλπὶς τὰ μέλανα ἐλθεῖν;

Quibus lumborum dolor, hi malo sunt loco. An contremiscunt hi, maculísque in rigore sunt obsiti? Etiámne lumbiquerulis anxiis, absque nausea, paulisper ferociter delirantibus, nigra ductum iri verendum?

IAM CONSTAT, opinor, dolorifica lumborum mala multis quidem modis videri terrifica. Eiusmodi autem sunt quæ cernuntur in vertebris, medulla, in partibus quæ adiacent lumbis, quæ stabulãtur intra lumbos, & quæ à lumbis originem ducunt. Ac theorematis illius catholici veritas lucet in decisionibus quæ de lumborum malis hactenus sunt explicatæ. Nam cæterorum symptomatum commemorata hîc syndrome distinctionem requirit atque diorismum, vt ita dicam, veritatis parentem.

Ergo. QVIBVS LVMBORVM DOLOR] i. Dolorificum in lumbis malum, vt doloris nomine morbus ipse significetur qui est causa doloris, cuius quidem morbi dolorifici natura in solutione continui & intemperie prægrandi consistit. Ergo lumborum dolor à tuberculo ligamentorum, musculorúmque intra lumbos, & extra iacentium; lumborum dolor ab inflãmatione spinalis medullæ, & membranarum eius; lumborũ dolor ab oppressione & pulsu molesto ex repletione particulari, & cacochymia maligna venæ insignis & arteriæ; lumborum dolor ab inflammatione & calculo renum: vt doloris acerbitatem prætercam naturalium quæ stabulantur in lumbis. Quid memorem tormina hydropis sicci prænuncia quæ veniunt à partibus oriundis lumborum?

HI MALO SVNT LOCO] i. Eorum malè res eunt, ídque tum proprio lumborũ vitio, tum alieno. Ac proprio quidem, ob summam doloris acerbitatem, officiíque ad vitam tuendam necessarij impedimentum. Sic enim à lumborum tuberculo, vertebrarum accidit perniciosa luxatio, ab inflammatione rhachitidis; pestifera vrinæ suppressio à nephritide. Alieno autem, per transitum & progressum. Quæ omnia sunt à nobis iam explicata, cùm in cæteris omnibus coxariorum dolorum decisionibus, tum verò in illa. *Quæ ex lumborum dolore principia morborum ducuntur; pestifera sunt.* Est igitur calamitosa vis dolorum qui & in lumbis fixi sunt, & oriuntur è lumbis. Coac. 5. huius cap.

AN CONTREMISCVNT HI?] Non quidem omnibus sed quibus in cacochymia lumbari, à rigore in lumbis & ex lumbis frustra citato, translatio fit ad neruos & caput.

MACVLISQVE IN RIGORE SVNT OBSITI] Sanè quidem à concussione rigoris materia rigorifera non excutitur, vt in liberali sudore, sed collectione ichorum, qui exitum non habent, eroditur corporis superficies, vnde φλυζάκια, φλυκταίναι, φώϊδες, ἐκθύματα, καὶ ἐξανθήματα. Coac. 120. lib. 1.

ETIAMNE LVMBIQVERVLIS?] Sic enim Latinè conuenienter & appositè dici posse arbitror, quos ipse nominare solet ὀσφυαλγέας, i. *qui laborant ex dolore lumborum.* Est enim semper in ore afflictio per sensionem rei molestæ. Quæritur ergo vtrum lumbiquerulis, non quidem ab omni lumborum vitio, sed à plethora particulari & cacochymia maligna vasorum insignium quæ adiacent lumbis. 4. acut. 2. Epid.

ANXIIS ABSQVE NAVSEA] Hîc enim sine errore videor agnoscere & intelligere τοὺς ἀσώδεας ἀνεμέτους, quos alibi ἀνεμέτως anxios esse dixit. Eiusmodi autem sunt qui absque nausea in omnem partem iactantur, atque, vt ita dicam, fastidio efferuntur contra omnem locum, omnémque figuram, qui omnis loci & omnis figuræ seu collocationis impatientissimi esse solent. Id autem euenire dictator animaduertit, tum propter facultatis à corpore oppressionem, tum propter afflictionem stomachi à morsu & vellicatione prauorum humorum. Atque prioris causæ symptoma, mortiferum esse, huius verò nauseabundum, indéque homines fieri ναυτιώδεας. prorrh. 44. l. 1.

PAVLISPER FEROCITER DELIRANTIBVS] Nam illud, ὀλίγα, idem significat quod ὀλίγως in illo. Τάδε ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως: vt sit aduerbium temporis, non quantitatis. Hîc autem deliratio paulisper ferox eôdem spectat quò illud. *Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες θηριώδεες. i. Deliria paulisper ferocia, mox erunt immania.* aph. 7. 2. prorrh. 35. l. 1.

NIGRA DVCTVM IRI VERENDVM] Sanè quidem, si phrenitici cum perfrigeratione sputatores reddantur. Notum est illud. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione sputatores redduntur; hos vomitum nigrum manere dicito.* Vbi Galenus causam refert, vomitionis quidem ad ptyelismum; nigræ autem, ad κατάψυξιν. 54. & 90. Coac. 1. lib. 107. Coac. 1. lib. prorrh. 30. l. 1.

15 Ὀσφύος πόνος καρδιαλγικῷ μετὰ βιαίας ἀναχρέμψιος ἔχει τι σπασμῶδες.

Lumborum dolor cardialgico cum excreatione violenta; nonnihil præ se fert conuulsificum.

Hic tria tantùm leguntur prænuncia conuulsionis: in prorrhetico autem quatuor: nam cephalalgiæ nomen adscribitur. In hac prognosi examinanda, multùm est ingeniosus Galenus, vt esse solet in cæterarum examine. Sed ipsum aduocabo tamen, faciámque vt sit mihi propicius aduocatus, si modò stare velit in eo quod ipse iam iudicauit.

prorrh.14. f.3.1.

Ergo. Lvmborvm dolor] A prægrandi æstu quo vasa lumbaria incanduerunt, & repletionis particularis oppressione, tum etiam micantis arteriæ magnæ pulsu molesto.

prorrh.37. f.3.1.

Cardialgico] Cuius cardialgiam excitauit serum è vasis expressum in ventrem, teste Galeno, indéque in orificium ventris quod est acerrimi sensus: & inde nomen habet ἡ καρδιαλγία, vnde cardialgici homines nominantur.

Cvm violenta excreatione] Quam facit nauseabunda proritatio quæ non liberali vomitione, vt consentaneum erat, sed tantùm screatu finitur. Qua de re illud præceptum est. *Diuturna in febre nauseabunda proritatio ἐς ἀνάχρεμψιν τελευτῶσα, i. screatu finiens; malum denunciat atque facit.* Eandem sententiam his verbis expressam legimus in prorrhetico. Τὰ ἐμετωδῶς ἑλκόμενα φλαῦρα. i. *Quæ vomitorio modo nequicquam trahuntur, calamitosa sunt.* Quem locum enarrans Galenus, docet, proritationem alui crebram & irritam inflammationis metum adferre vbi frustra cietur; aut si iam fortè concepta sit inflammatio, vt facilè concipi solet ab humore prauo & effero, ipsam perducere ad summum suæ naturæ gradum. Nam proritationis irritæ signum est violenta excreatio à faucium proritatarum prægrandi contentione nihil screantium, propter feritatem humoris acerrimi & tenuissimi qui per continuitatem interioris tunicæ alui prorepit ad ipsas fauces. Hoc igitur spectat hæc prognosis vt intelligamus, cardialgiam ex anadrome lumborum ortam, si finem aut exitum non habeat per hæmorrhoidas aut mêstruale profluuium (vti habere debet ex illa prognosi. *In dolore lumborum prægrandi quæ inde veniunt cardialgiæ, signa sunt hæmorrhoica*) ipsam, inquam, cardialgiam, nouorum symptomatum accessione & successione, damnísque quamplurimis ægros augere, quousque tandem eius maligna cacochymia cursum inflexerit, & vbicunque adhæserit.

prorrh.25. f.3.1.

Coac.8.huius cap. & prorrh.37. f.3.1.

Nonnihil præ se fert convvlsificvm] Hîc ego libenter Galeno assentior suadenti illud, τι σπασμῶδες, vt cætera omnia deriuatiua nomina quæ coniunctum habent illud τι, vel affectionis exiguæ, vel raró incidentis significationem ostendere: proptereáque rectè cõuertisse videor Galenum secutus; *nonnihil præ se fert conuulsificum.* Erit igitur nonnihil conuulsificum ipsa vomẽdi contentio irrita, quam demonstrauimus violenta excreatione finiri. Est igitur catholica & vera prognosis.

16 Ὑπόδεινον ἅμα κρίσει ῥῖγος.

Cum crisi grauis est rigor.

Sic coaca 7.1.lib. *Causorum rigores nonnunquam funesti sunt. Tum rutila cum sudore facies in his mala.*

17 Ὀσφύος ἄλγημα ἄνευ προφάσιος πυκνὰ ἐπιφοιτέον κακοήθεος ἀῤῥωστίης σημεῖον.

Lumborum dolor nulla incidente causa crebrò reuertens; signum est terrifici morbi.

Qvi nvlla incidente præuidentia oriuntur morbi solent esse terrifici: quoniam inueterationem arguunt causæ morbificæ tam efficientis, quàm suscipientis, vt in phrenitico qui per initia è potestate mentis exiuit: vbi Galenus annotauit non esse repentinam causæ morbificę generationem, sicut & morbi ipsius. Et quò diuturnior est generationis causa, eò firmiorem esse morbi repentinam impressionem. Quemadmodum igitur id locum habet in primigeniis morbis: ita multò magis in succedaneis & iis qui postliminio reuertuntur.

Ergo. Lvmborvm dolor] i. Dolorifica lumborum mala quorum acerbitatem in singulis lumborum partibus iam patefecimus in illo. *Quibus lumborum dolor, hi malo sunt loco*; vt nomen doloris complectatur morbum qui est causa doloris.

Coac.14.huius cap.

Nvlla incidente cavsa] Manifesta scilicet quæ ingruat intus vel foris: sed repentè quasi de cœlo tactis incidat, nullo prœeunte signo eius prænuncio. Est enim πρόφασις causa prægressa quæ

innotescit

innotescit αἰσθήσει καὶ γνώμῃ. i. *sensu & mente*, & instituendæ prognoseωs artificium præbet experientissimo medendi magistro. Est autem πρόφασις illa duplex, vna quidem ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, altera verò ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *ab iis quæ intra sunt, vna; altera ab iis quæ veniunt extrinsecus.*

CREBRO RECVRRENS] Quoniam illi demum relapsibus crebri sunt morbi, vnde manat perennitas causæ morbificæ, nouáque incidit afflictæ iam partis afflictio. Huiusmodi sunt periodici & erratici lumborum dolores hæmorrhoici: tum etiam sanguiflua renum mala quæ αὐτομάτως incidunt & repentè.

SIGNVM EST TERRIFICI MORBI] Id enim significat ἡ κακοήθεια, καὶ τὸ κακοηθὲς morbi cuiusque. Sic enim accepimus κακοηθεῖς morbos dici, & qui exterrent nos metu sinistri indicij, spem tamen salutis non adimunt; & qui remediis non cedunt conuenienter præscriptis; & qui soboles sunt iidémque parentes venenatæ qualitatis & cacochymiæ malignæ. Exempla sunt primæ significationis comment. ad prorrh. 14. f. l. 1. secundæ, aph. 2. 6. tertiæ, lib. 1. & 3. Epid.

18 Ὀσφύος ἄλγημα μετὰ κώματος ἀσώδεος· κακόν. al. καύματος.

Lumborum dolor cum cωmate anxio; pestiferus.

ENIMVERO lumborum dolor omnis qui nulla vi in musculosum genus incidente oritur, vt in ceruice dictum est, cùm ipse per se malus est vbicunque insederit; tum verò pestiferus, ne dicam mortiferus si accessionem habeat grauiorum malorum. Iam verò si malè res eunt in dolore lumborum, quidni peius ibũt cũ anxio æstu vel cωmate? quod sanè symptoma homini necãdo ipsum per se satis est.

Ergo. LVMBORVM DOLOR] Vbicunque focum habeat in regione coxaria siue lumbari, modò ipsum nulla vis irruens in musculosum genus attulerit: sed tamen credibile est ipsum moueri, atque, vt ita dicam, cieri ab æstu repletionis particularis vasorum insignium, & pulsu molesto cum forti oppressione partium sociarum & vicinarum.

CVM ÆSTV VEL COMATE ANXIO] Nam in prorrhetico scriptum inuenio μετὰ καύματος ἀσώδεος, vt hîc μετὰ κώματος. Vtrunque autem non rarò cernitur in ægrotis ἀσώδεσι. Ac de cωmate quidem illud præceptum est. *Cωmatosi anxij, vnáque dolenter hypochondriaci, ac sæpe & parum vomentes; aurium abscessus habent.* Etenim cωmatosi non rarò ex aduena causa fiunt, quam mouet affectio partium inferiorum, quæ & sympathia & translatione adducunt cerebrum in partem & societatem sui laboris atque molestiæ. Cęterùm tales comatosi redduntur ἀσώδεις, appusu bilis malignæ ventriculum & stomachum lacessentis, vnde nascitur ἡ ἄση ναυτιώδης, non autem δυσέμετος. Nam de ardore ἀσώδει dubitari non potest quin ita sit, καὶ δυσέμετος ab oppressione facultatis, καὶ ναυτιώδης à morsu vẽtriculi: potissimùm verò quando vasa insignia quæ adiacent lumbis replentur & incandescunt æstu sine vacuatione propria illius plethoræ. Sed de natura τῆς ἄσης cùm alibi multa, tũ verò ad illam prognωsin. *Quibus lumborum dolor, hi malo sunt loco.* Tantùm concludo ex illis causis esse PESTIFERVM. Coac. 6. cap. 2. lib. 2. Coac. 14. huius capi.

19 Ὀσφύος σύντασις ἐκ γυναικείων πλῆθος, ἐκπυητικόν. καὶ τὰ ποικίλως ἐόντα γλισχρὰ, δυσώδεα, πνιγώδεα ἐπί τισι προειρημένοισιν ἐκπυητικόν. οἴομαι δὲ καὶ παρακρούειν τι τὰς τοιαύτας.

Lumborum tensio ex muliebrium abundantia, promouet suppuratum: sed & quæ variegata pigro lapsu feruntur glutinosa, graueolentia, strangulatoria; præter illa, suppuratum denunciant. Huiusmodi autem mulieres arbitror nonnihil delirare.

BREVIARIVM hoc est siue aphorismus eorum quæ scripta sunt κατὰ διέξοδον, i. *differendo*, de muliebrium suppressione, déque symptomatis quæ ex illa suppressione apparent & fiunt, ἐπιφαινόμενα Græci vocant. Contulerit autem legere & intelligere quæ super hac re sunt accuratè à dictatore ipso disputata. Sed ea breuiter & appositè referam, quantum res ipsa exigit. lib. 1. περὶ γυναικείων.

Ergo. LVMBORVM TENSIO] i. Partium omnium quæ sunt in regione lumborum, vicinarum item, & sociarum. Sic enim accepimus ex commemorata hóc loco tensionis causa; tertio quidem mense mulieres perhorrescere, incertis febrium paroxysmis exerceri, tum hysterica suffocatione laborare, & lumborum dolore vexari. Sed quarto mense, nisi exitum liberalem habeant τὰ προϋπάρχοντα, grauioribus malis exerceri, ac præter illa trimestria, vrinas reddere crassas, ventrem habere durum atque maiorem solito, stridere dentibus, vigilare; nec posse capere cibos; eáque omnia mala ingrauescere quando ventum est ad menstruum tempus in ipsa periodo menstruali. Quinto mense malorũ omnium prædictorum intolerabilem penè reddi calamitosam vim. Sexto summa esse omnia prædictorum symptomatum cum desperatione salutis, quòd nulla ex illo tempore sperabilis curatio esse possit. Ac

præter ea quibus mulieres exerceri diximus, ipsas iactari, seipsas torquere, crebrò concidere & consternari, pituitam difficulter vomere, inexplebilem sitim habere, incẽdio conflagrante aluo ex repletis sanguine naturalibus, vrinam vix reddi allabente vtero ad stomachum vesicæ, lumbis dolere, ceruice, & dorso, linguam velut fræno compesci, nonnunquam etiam voce capi, stomachum vellicari atque morderi, spirationem elidi in faucibus, toto peruri corpore, ac tum vrinas reddi cruentas cùm vesica serum sanguinis ex vtero absorbuerit, ventrem intumescere, tibias quoque & pedes, indéque mortem venire latentibus in occulto menstruis per illud tempus semestre. Nam sexto mense desperata curatio est.

EX MVLIEBRIVM ABVNDANTIA] Quæ scilicet cohibetur in vasis & naturalibus mulierum locis, nec liberum liberalémque exitum habet; tum propter fatiscentis naturæ ab oppressione infirmitatem, materiæ contumaciam, vasorum angustiam; tum propter vterini oris conniuentiam, aut ceruicis peruersionem. Hîc enim τὰ γυναικεῖα quorum multiplex significatio est, ad menstrualem & ad puerperialem materiam referenda esse duximus; sed potissimùm ad menstrualem; quòd hæc symptomata sterilium partus expertium, & fœcundarum communia sint; magis tamen sterilium propria: quoniam hæ grauiùs, faciliúsque, ac periculosiùs ægrotant ex menstruorum suppressione, quàm illæ quæ grauiditatis & partus labores expertæ sunt; ob eam sanè causam quòd illis suppressio cõsueta fuit dum vtero gererent, quæ consuetudo & maiorem vasis capacitatem conciliat, & suppressionis ipsius molestiam lenit ex minore oppressione, & tolerantia, vt cernere est in omni consuetudine laboris & oneris.

aph.48.2. Notum est illud. Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι. i. *Assuetos labores vieti senes robustis iuuenibus insuetis ferunt facilius.* Præterea in enixu & partu, fœcundarum mulierum loci & naturalia, totiúsque adeo corporis vniuersitas, & meabilia magis, & ad excernendum promptiora redduntur, magísque, vt ita dicam, suppressionis atque refluxus metuentia.

PROMOVET SVPPVRATVM] Præsertim mulieribus infructuosis, neque ob eam suppressionem habitioribus. Nam πολυσαρκία inde nata, non rarò arcet symptomata quæ suppressorum menstruorum, & in vtero, & ab vtero consectaria esse solent; qualia incidere docet Hippocrates. Præterea si ex lumbis & locis non fiat sursum ad pulmones excursus, qui si non educitur expurgando, aut per liberalem hæmorrhagiam, omnia secum adfert quæ phthisici experiuntur. Sed tamen hîc nulla mẽtio fit suppurati illius tabifici: at eius quod promouetur in locis & naturalibus per alterationem materiæ menstrualis à febrili calore, si fortè inciderit, idque tertio mense suppressionis, quo τὰ προϋπάρχοντα, i. *præexistentia* bimestria exitum non habuerunt. Ac de suppurato quod inde concipitur, hæc sunt aduersaria.

Arist. lib. 7. de hist.
aph. 57. 5.

lib. 1. περὶ γυναικείων. *Existunt, inquit, mulieres quibus menstrua cunctando purulenta fiunt exactis duobus aut tribus à suppreßione mensibus. Atque id potißimùm accidit si æstu febris menstrua incanduerint. Ac signa hæc opinionem faciunt suppurati iamiam futuri; dolor prægrandis hypogastrij, micantium arteriarum pulsus molesti, tactus cuiuslibet etiam suspensi offensio in hypogastrio. Atque si meliùs illi futurum sit, prorumpunt menstrua per sinum pudoris, exítque purulentus sanguis & graueolentior per septem, octóve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat & exercetur, vt dictum est. Porro autem cui menstrua purulenta conuenienter fuerint expurgata, optimum sanè fuerit nullum restare vlcus. Nam si fortè supersit, longiorem & accuratiorem requirit curationem à medico, ne ipsum putrescat, fiátque admodum fœdi odoris.* Ergo menstrualis materia cunctando in locis & naturalibus, fit purulenta, exitúmque habet, quem antea non habebat, per sinum pudoris: non secus atque lumborum tubercula quæ faciunt gibberos, non antè mouent dysenteriam per transitum materiæ ad intestina, quàm suppurari cœperint. Secus est de varicibus cruralibus inde obortis, & sanantibus ipsum κύφωμα. Nam sine pepasmo tuberculi oriuntur, propter amplitudinem venæ quæ adiacet lumbis. Commemorabile autem est pus expurgari à suppurato sine vomica & vlcere; & suppurabilem reddi materiam à febili calore, si fortè in tertium aut quartum suppressionis mensem inciderit. Non tamen efficitur puris laudabilis generationem tribuendam esse calori febrili, sed vitali principio, & viuifico nectari quod à corde manat tãquam à fonte vberrimo. Nam suppuratum laudabile nihil aliud est quàm ipse pepasmus.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

SED ET QVÆ VARIEGATA PIGRO LAPSV FERVNTVR] Ποικίλως ἐόντα sunt, quæ nec inoffenso cursu & statis periodis natura duce feruntur λόγῳ ἐκκρίσεως, i. *excretionis modo*; & quæ coloribus variegata sunt à corruptione & putredine partis obsessæ humorisque morbifici, magisterio suo, vt ita dicam, naturam regentis. Atque id locum habet in suppurato quod liberam & liberalem sui expurgationem non habet intra septem aut nouem, ad summum, dies. Eorum enim menstruorum quæ purulenta fiunt, quædam statim à suppurato exeunt, de quibus iam suprà; quædam verò sistuntur, aut certè variegata pigro lapsu feruntur: id enim significat ποικίλως ἐόντα, de quibus hoc loco. Nec tamen omnia per sinum pudoris exeunt: sed multa per vomicas partium vicinarum & sociarum. Qua de re audiamus summum doctorem. Sin autem purulenta menstrua quæ pus concipiunt, & stabulantur in venis & arteriis circum locos turgentibus; per sinum pudoris non exeant, exitúsque finem habeãt intra nonum diem, eueniet vt ilibus supra inguen prorumpat sine tuberculo; pure scilicet confertim profluente: atque ita continenter fundentur purulenta & fœdi odoris. Quòd si acciderit, nunquam eo morbo mulier defungetur, neque superstes manebit. Quòd si euaserit, reliquum vitæ tempus exiget in sterilitate. Sic enim comparatum est, vt semper, dum viuet, illac ferantur quò purulenta menstrua per sinum pudoris non exeuntia, refluxere ad ilia, indéque per ἔμμοτον profluxere. Etenim os vteri ad illam partem illapsum peruertitur; illabitur autem potentia ligamenti quod habet à peritonæo tunica, consentiente opposito resoluto.

GLVTINOSA ET FOEDI ODORIS] A putredine & colliquamento: cuiusmodi esse solent in omni ἐμμότῳ, i. *in vlcere quod cutim contra se afficit*, de quo solennis est aphorismus ille. Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι. i. *Vterus si in ischium decumbat & suppuret; vlcus necesse est* ἔμμοτον *fieri.*

STRANGVLATORIA] Quæ faciunt vt laqueo larynx præstringi videatur; ob excursum tetri vaporis, more hystericarum quæ à suppressi seminis corruptione suffocari putantur.

SVPPVRATVM DENVNCIANT] Vel ἔμμοτον potiùs; vnde manat κακὸν ὄζόμενον, ἢ πελιδνὸν, ἢ μέλαν, ἢ θρομβώδες, i. *graueolens, aut liuidum, nigrum, grumosum.*

HVIVSMODI AVTEM MVLIERES ARBITROR NONNIHIL DELIRARE] Ac si diceret; symptomatis grauissimis, & circa vterum, & ab vtero exercentur; ob ea quæ sunt mala ἐν ἁπαλῷ & ἀγαθαισθήτῳ, καὶ νευρώδει κοιλίῃ. πολλὰ δὲ τὰ κοινωνέοντα, βρέγμα, στόμαχος, γνώμη αἰσσεται. i. *in ventre tenero, acutum sentienti, neruoso: cui multa præterea sunt quæ consentiunt, bregma, stomachus, & mens quæ succutitur.* Sed plura de his aliàs.

20 Οἷσιν ὀσφύος ἄλγημα καὶ πλευροῦ ἄνευ προφάσιος, ἰκτεριώδεες γίνονται.

Quibus lumborũ & lateris dolor caret euidente causa; icterici fiunt.

HÆC PROGNOSIS colophonem imponit pulcherrimæ disputationi quam summus præceptor de dolorificis lumborum malis instituit, & fœliciter ad hunc vsque locum perduxit.

QVIBVS LVMBORVM ET LATERIS DOLOR CARET EVIDENTE CAVSA] i. Dolorificum in lumbis malum quod prorepit ad hypochondria cum febre & cibi fastidio, neque transit ad caput, vnde crudeliter cõuulsifico modo necat: sed velut aduncis vnguibus viscera circumplectitur, piscarij retis modo quod nominatur γρῖφος. 13. Coac. huius cap. Est quod animo concipias, gibbis partibus hepatis inflammationem esse conceptam. Hanc μετεωρισμὸν non edere hypochondrij: & tamen diaphragma opprimẽdo cui adiacet, difficultatem parere spirandi; lateris dolorem facere sympathia: sic esse malum obscuram causam: quæ tamen est eiusmodi, vt per initia marasmi quem committit, sanguinem diffundat toto corpore biliosum multum, icteri materiam symptomatici, hydropum prænuncij ascitarum. In quæ verba prognosin terminauit. ICTERICI FIVNT.

DE HAEMORRHAGIA.

I EN κρισίμοισιν ἐκ τῶν αἱμοῤῥαγιῶν περιψύξιες νεανικαὶ, κάκισται. CAP. XIII.

1 Quæ diebus criticis ex hæmorrhagia incidit perfrigeratio eximia; pessima.

VT NIHIL paucum in crisi est criticum: sic omne nimium, quantumuis criticum, est periculosum. prorr. 7. s. 1. in Coac. 1. lib. & 2. Epid. Quemadmodum igitur sanguinis substilla praua sunt, idque potissimùm die critico, vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ: ita profusior omnis hæmorrhagia debet esse terrifica. Eorum enim quæ faciunt corpus infirmum, & quæ infirmitatem eius denunciãt; idem iudicium. Ac similis ratio est eorum quæ apparent & fiunt pessimis ægri rebus. Neque enim minùs terrificum esse debet, nec minùs malum videri id quod eiusmodi est causa, quàm id quod signo. Pessimum autem id quod vtroque modo, prauitatis obtinet rationem; videlicet signo & causa. Quo in genere continetur profusior hæmorrhagia quæ frigidissimum corpus facit. Sed de natura hæmorrhagiæ priùs nonnihil dicendũm. Est autem id nomen, κατ' ἐξοχὴν accommodatum profluuio narium. Nam cætera sanguinis profluuia vnde manant & quà feruntur, tum etiam definitorum temporum nominibus explicantur. Huiusmodi sunt τὰ γυναικεῖα, τὰ καταμήνια, τὰ λόχια, δυσεντερίαι αἱματώδεις, αἱμοῤῥοΐδες, αἱμοπτύσιες, οὐρήσιες αἱματώδεις, & quæ sunt huiusmodi. Sed hæmorrhagiæ narium multiplex ratio est, quæ cernitur in qualitate, copia, tempore, & exeundi modo. Ex quarum notarum distinctione, critica aut symptomatica nominatur. Nam tertium genus est hæmorrhagiæ quæ naturaliter cadit in ephœbos cùm venerem agnoscere, vocémque cœperint asperiorem edere, ὁκόταν τραγίζωσιν, ἢ ἀφροδισιάζωσιν· αἱμοῤῥαγέουσι. Sed hæmorrhagia critica est quæ iure & loco fit. Ac iure quidem, in febre ardenti, cuius propria crisis est hæmorrhagia: loco autem, quæ significata fuit antè pepasmo & erethismo proprio; vt hypochondriorum fugaci meteorismo sine borborygmo, rubore faciei, & oculorum, pulsu aspectabili temporalium arteriarum, cephalalgia, & marmarygis. Tum autem in qua sanguis prorumpit liberè & liberaliter, non meracus, sed mixtus humori seroso κατ' ἴξιν meteorismi fugacis in alterutro hypochondrio, ac die critico. Symptomatica autem est hæmorrhagia sanguinis meracioris, pauci, & stillantis, die infœcundo; vt ait in Philisco. Symptomatica est etiam in facie defœdata, sanguinis dilutissimi, & quæ ἀθρόως fertur. Denique omnis quæ motu morbi, vel à viscerum exolutione cietur hęmorrhagia, symptomatica meritò dici potest. Existunt etiam particulares hæmorrhagiæ criticæ, vt cephalalgiæ prægrandis, aurium inflammatarum quæ prorepit ad

frontem & tempora, maximéque iuuenum: inflammationis item systrophicæ hypochondriorum: dolorificorum etiam in lumbis malorum quæ solent esse sanguiflua per menstrua aut hæmorrhoidas: dysenteria cruenta in iis qui malè collocati fuerunt in curatione cruris perfracti, aut in iis etiam qui altero sunt crure mutili. Sed posteriora hæc duo, sunt quidem αἱμορροϊκὰ, ἢ αἱμορραγώδεα: non tamen veræ sunt hæmorrhagiæ. Est igitur hæmorrhagia critica, quæ iure & loco fit, tum vniuersalis, tum particularis. Omnis enim affectio πληθωρική, *i. ex repletione*, repletionis propria vacuatione conuenienter exoluitur.
» Est autem propria vacuatio hæmorrhagia & sudor. Ac sanè tot vacuationes moliri necesse est, quot
» sunt repletionis affectionum foci & sedes. His ita constitutis.

QVÆ DIEBVS CRITICIS] Tametsi enim τὰ κρίσιμα verè dicantur & propriè, signa & causæ criticæ, tamen commemoratio causæ criticæ, i. hæmorrhagiæ; dierum κρισίμων significationem ostendit: quemadmodum in illa prognosi. Οἱ ἐν κρισίμοισιν δυσφορίη ἄνιδρος περιψυχόμενοι κακόν. i. *Quæ diebus criticis cum*
40. Coac. 1. lib. *refrigeratione incidit anxitudo expers sudoris; mala*. Ergo quæ diebus criticis, paribus & imparibus, quibus certamen naturæ & morbi est in procinctu; maximè tamen primis periodis, quaternariis ante vigesimum diem, post quem sperabilis non est hæmorrhagia, quæ critica lege imparibus potissimùm solet cieri, quòd illis concitatio fiat bilis quæ regnare dicitur in morbis acutis quorum propria est crisis hæmorrhagia.

EX HÆMORRHAGIA] Ex τῶν αἱμορραγιῶν, quæ vox pluralis numeri, crebram ostendit sanguinis
hist. 7. 1. Epid. profusionē è naribus, cuiusmodi fuit in Metone quem scribit crebrò sanguinem profudisse post ipsam crisin; resipuisse tamen atque conualuisse. Sed hîc frequentem posuit hæmorrhagiam, quæ tantùm re-
» cipit commendationem & laudem criticorum dierum: ipsa tamen reapse inutilis est, ac nihil opis adfert
» ægroto; propter eáque peior censenda, quòd omnia quæ fiunt quæque apparent diebus criticis bona
» aut mala, firmiora sunt, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Est autem commemorata hoc loco frequens hæmorrhagia, vel etiam vnica, diu multúmque prorupta, inutilis atque mala: quòd accessionem habeat malignæ & efferæ cacochymiæ qua sanguis multa perfusus transfertur ad caput, nec antè subsistit quàm prorependo appulerit ad extimas venarum oras quæ sunt ad imam frontem, vbi facta anastomosi, qua data porta, foras prorumpit, nec ampliùs dominatu naturæ tenetur.

PERFRIGERATIO INCIDIT EXIMIA] Ex qua fit corpus marmore ipso frigidius, vel toto habitu, vel extimis: id enim significat περίψυξις νεανική, *i. refrigeratio fortis*. Nam quæ simpliciter vsurpatur περίψυξις, non rarò temperationem ostendit ardoris febrilis. Sed illa vox, νεανικὴ, frigoris eximiam vim, atque, vt ita dicam, iuueniliter fortem planè ostendit: quemadmodum & aduerbium νεανικῶς, fortiter
prorr. 9. f. 1. 1. validisque viribus morbum aliquem dominari, cùm ait. Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς τρομώδεα τελευτᾷ. i. *Vehementer phrenitici, tremuli moriuntur*. Ergo νεανικὴ περίψυξις illa demum esse videtur quæ scribitur in ea sententia.
prorr. 8. f. 2. 1. *Extimarum partium cita in vtrunque mutatio, praua est*: vbi Galenus agnoscit repentinam vicissitudinem
[illegible] 53. Coac. 1. lib. prægrandis frigoris & ardoris, qualem disertè alibi expressit. Οἱ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεες, ἀναθερμαινόμενοι κακόν.
prorr. 32. f. 2. 1. *i. Qui à perfrigeratione subroscidi sunt; habent malè*. Iam verò ipsum nomen τῆς περιψύξεως, refrigerationem exhibet considerandam, vel in extimis partibus, vel in toto corporis habitu. Sed huius refrigerationis eximiæ causa est immodica sanguinis profusio, per exolutionem potentiæ retentricis, & orgasmum efferæ cacochymiæ quæ dissipauit nectar viuificum ipsius cordis, quo defraudatæ partes extimæ perfrigerantur. Tantum enim habent illæ caloris, quantum & sanguinis. Quinetiam quæ supersunt ab hæmorrhagia in hypochondriis καύματα, plurimùm certè faciunt ad illam perfrigerationem quæ

PESSIMA EST] Propter infirmitatem summam & νέκρωσιν caloris natiui; quæ sanè Galeni ratio
prorr. 31. lib. 2. est ad illam sententiam. Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι κακαί. i. *Frigus ex rigore non incalescens; malum*. Verba Galeni sunt hæc. Ἀσθένειαν δηλοῖ καὶ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἡ τοιαύτη κατάψυξις. i. *Imbecillitatem arguit aut morticinium caloris insiti, hæc perfrigeratio*.

2 *Τὸ ἀνάπαλιν αἱμορραγέειν πονηρόν· οἷον ἐπὶ σπληνῶν μεγάλων, ἐπὶ τῶν δεξιῶν. καὶ καθ᾽ ὑποχόνδρια ὡσαύτως.*

Sanguinem è diuerso fluere; malum est: vt in liene magno, è dextris. Atque similiter in hypochondrijs.

HÆC PROGNOSIS dirimit litem omnium decertantium super loco detrahendi sanguinis ad retractionem rheumatis concitati, & detractionem consistentis phlegmonarum systrophicarum thoracis & hypochondriorū. Etenim si ea quæ conuenienter duce natura suscipiuntur, artificium præbent
apt. 16. 6. » medico ad imitationem ipsius naturæ comparandum; planè efficitur, vt si hæmorrhagia κατ᾽ ἴξιν, hoc nomine in bonis ducatur, contraria autem in vitio sit; illius, non huius, in detrahendo sanguine imitatores esse debeamus. Ergo secare oportet venam κατ᾽ ἴξιν, *i. è directo*, non autem ἀνάπαλιν, *i. contra directum*: quoniam omnis hæmorrhagia iniussa contra directum, praua est. Et si contrariorum contraria sunt consequentia, efficitur quoque iniussam κατ᾽ ἴξιν hæmorrhagiam bonam esse; propter eáque iussam iure & loco præscriptam: sicut præceptor alibi multis in locis & obseruandum & faciundum præcepit. Sed magna fuit contentio inter maiores nostros super illo κατ᾽ ἴξιν, aliis ipsum esse directum, aliis contrà oppositum & ex aduerso peruicaciter & pertinaciter sustinentibus. Sed hæc sententia, velut senatusconsultum,

sultum, litem componet; modò ipsam medici attentissimis legerint animis & intellexerint, vti fore cõfido si cum benignitate ad discendum accesserint. Soleo sæpe dicere, quòd bona est inter medicos opinionum dissensio, pessima voluntatum. Sed præstantissima est, rérumque omnium ab ægroto expetendarum præcipua, par studiorum & opinionum consensio, quæ quidem lucet splendétque in iis potissimùm qui sapientiæ Hippocraticæ studium diu attentissimè coluerunt. Hoc igitur spectat prognosis; omnem hæmorrhagiam malè cieri quæ non cietur κατ' ἴξιν. Eadem ratio est in omni transitu; tum per abscessum. Nulla omnino naturæ contentio, quantumuis iure & loco suscipiatur, sperabilem crisin ostendit, nisi κατ' ἴξιν procedat. Denique nihil medicorum votis respõdet, si desideretur illud κατ' ἴξιν, Hippocratis illud est. Κατ' ἴξιν ἢ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ὑποχονδρίων σύντασις, καὶ σπληνὸς ἔπαρσις, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξις. i. *E directo laterum dolor, hypochondriorum tensio, lienis tumor, eruptio è naribus*. Sed huius sententiæ explicatio mox adferetur, Hippocratem hîc loquentem audiamus. sent. 12. part. 2. 6. Epid.

Sangvinem e diverso flvere; malvm est] Enimuero, τὸ ἀνάπαλιν, contrariũ est, τῷ κατ' ἴξιν, quod significat *è regione*: proptereáq; appositè dicitur, *è diuerso*. Sed præter eã significationem, τὸ κατ' ἴξιν vsurpatum legitur, *ad perpendiculum*: vt in illo, βούλεσθαι μὲν οὖν χρὴ τὸ ὀθόνιον κατὰ τὴν ἴξιν τοῦ ἕλκεος: quo loco reprehendit Hippocrates suæ tempestatis chirurgos qui fascias iniiciebant hinc inde, ἔνθεν ἢ ἔνθεν: quæ voces Galeno visæ sunt propriæ ad indicandam rationem adhibendi laminam plumbeam, nõ hinc inde, sed ad perpendiculum super tumore. Itaque fortassis non temerè nec arroganter, τὸ ἀνάπαλιν, contrarium τῷ κατ' ἴξιν, opinionem faciet illius ἔνθεν ἢ ἔνθεν, i. *hinc inde*; si propriè referatur vt decet ad corporis latitudinem. Nam καθεξῆς hîc refertur ad longitudinem; vt propriè τὸ κατ' ἴξιν, quod significat semper τὴν εὐθυωρίαν ποτὲ μὲν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ποτὲ δὲ κατὰ τὸ πλάτος. i. *rectitudinem in longum modò, modò etiam in latum*. Quamobrem τὸ ἀνάπαλιν rectè videmur conuertisse, non ἔνθεν ἢ ἔνθεν, quæ propria eius significatio est; sed *è diuerso*: quoniam hoc loco situs ostenditur in longum, non autem in latum: sicut in Herophonte legimus; ἤλγησε κατὰ βουβῶνα τὸ δεξιόν; σπλὴν κατ' ἴξιν, i. *bubo illi doluit lienis è directo*: priùs autem dixerat σπλὴν ἐπήρθη, i. *lien intumuit*; & oborto in bubone abscessu, paulò pòst ait, σπλὴν ἐμειώθη, i. *lien imminutus est*. Eòdem spectat & illud quod scriptum est de symptomatis calculosorum renum, ναρκη μηροῦ τοῦ κατ' ἴξιν. Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, multa scribere super ea voce κατ' ἴξιν, quod pertineret maximè ad demonstrandum quorsum dicatur: sed hæc sufficient testimonia quæ verè sunt τεκμήρια τῆς διανοίας nostri authoris. Quæ cùm ita sint, quærendum videtur quamobrem malum sit profluere sanguinem è diuerso. In promptu causa est. quoniam hæmorrhagia nulla in bonis ducenda, quæ non fit è regione, siue κατ' ἴξιν. Atque id longo vsu medendi expertum, & ab Hippocrate comprobatum, ac velut augustissima lege sancitum, vbi ait. Κατ' ἴξιν ἢ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ὑποχονδρίων σύντασις, ἢ σπληνὸς ἔπαρσις, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥύσις. Ac si diceret; quemadmodum omnis inflammatio systrophica thoracis, hypochondriorum & lienis, venit à rheumate consistente quod priùs concitatum fuit κατ' ἴξιν: ita curatio eius tum iniussa, tum iussa, quæ sanguinis vacuatione κατὰ λόγον suscipitur, nec alio quouis modo; perfici debet κατ' ἴξιν retrahendo & detrahẽdo. Declarat illud, profluuium sanguinis è naribus quod fit sua sponte κατ' ἴξιν. Est enim ratum illud, ᾗ ῥέπει, i. *ducendum quà vergunt*. Atqui omnia vergunt κατ' ἴξιν quæ faciunt phlegmones systrophicas hypochondriorum atque thoracis. Nam rubor cynanchicus facit lateris dolorem κατ' ἴξιν. A lienis tumore obortus est bubonis abscessus κατ' ἴξιν, in Herophõte. In Heropyto crebra fuit vicissitudo surditatis & doloris in ischio dextro. Atque ita comparatum fuit, ac ita res tulit, vt febris ingrauesceret cum surditate, quoties dolor ischij quiescebat; ipsa verò mitesceret cùm ischij dolor vrgeret. Ne longum faciam; omnia quæ inferne sursum, aut superne deorsum feruntur, κατ' ἴξιν eò viam affectant vbi consistunt, aut vnde exitum habent; siquidem natura duce καὶ τοὺς οἰκείους λόγους ferantur, non autem orgasmo. Ergo ducendum semper κατ' ἴξιν: quando illud verissimum esse constat, ᾗ ῥέπει. Huius autem prognoseωs dignitas Galeni testimonio illustratur ad lib. περὶ διαίτης ὀξέων. Etenim si verum ἐπιείκεια phlegmonarum systrophicarum est hæmorrhagia κατ' ἴξιν; curationis quoque ipsarum ἡγεμονικὸν erit detractio sanguinis præscripta κατ' ἴξιν.

al. ...

lib. 3. περὶ ἀγμῶν.

9. simpl.

hist. 3. 1. Epid.

part. 5. sect. 3. 6. Epid.

lib. περὶ χυμῶν.

6. Epid.

hist. 9. part. 3. Epid.

Vt in liene magno e dextris] Nam Bioni ad magnum lienem, i. ἐπαρθέντι σπληνὶ ... δεξιῷ, profuit multum profundere sanguinem è nare sinistra. Si quis obiiciat sanguinem stabulari tantùm in venis & corde, alibi nusquam; proptereáque aliunde duci non posse; nullam autem venam à liene produci in partes sinistras, quòd omnium origo sit hepar: sciat is velim natura bene constituta, maximéque inchoato tumoris lienosi pepasmo vnde fit sanguis tenuior, ipsum propelli & rapi in venas maiores κατ' ἴξιν lienis affecti: non secus atque in lumborum tuberculo quod gibberum facit, ipsum transferri in venam quæ adiacet lumbis, vnde varicibus in crure obortis, cum tuberculo gibberum sanescit. Valeat igitur Vesalij arrogantia qui pertinaciter sustinet, ad omnem pleuritidem secandam esse basilicam brachij dextri. Est enim maior vis posita in forti contentione partis obsessæ, quàm in venarum situ, ad propulsandum. Sunt autem sinistris ὁμόφυλα ἢ σύμφυτα, i. *consocialia* sinistra: quemadmodum dextra dextris. Sic fœtus mares dextro vteri sinu gignũtur atque geruntur, quòd illa pars è regione sita sit hepatis, eiúsque gratioso tepore fruatur. Et verò commemorabile est illud quod fuit Hippocratis de humorum exitu iudicium; naturam scilicet inuenire viam qua se exoluat humore morbifico: quamuis & ipse crassior sit & meatus angustiores, modò validæ sint eius vires ad fortem in depellendo & propulsando cõtentionem. Nec verò idem dubitauit scribere, naturam moliri abscessus per ossa; hydropicorum aquas refluere in aluum, eásdémque ferri per vrinæ ductus; expurgationem puris obseruari in purulentis rupta in thorace vomica, & quæ sunt eiusmodi. Notum est illud. *Quibuscunque inter ventrem & diaphragma collecta pituita est, dolorémque cohibet, denegato sibi in ventrem alterutrum exitu; his conuersa in venas pituita morbum exoluit*. Ex quibus efficitur; nec forti naturæ contentione, nec valida

lib. 2. Epid.

2. Epid.

aph. 48. 7.

eius virtute, nec parte consociali, nec præparato humore, factóque meabili corpore; non vnde, quò, quà, & quemadmodum oportet, hæmorrhagiam cieri è naribus dextris in magno liene.

Atqve similiter in hypochondriis] i. In hepate quod adiacet hypochondriis, eiúsque mala per hypochõdria metonymicè recensentur: vt nuper explicauimus in historia tumorum hypochondriacorum. Nam in sententia illa de monendo κατ᾽ ἴξιν, non videtur complexus in tensione hypochondriorum, lienis tumores quos ipse separatim nominauit ἁπλῶς ἑτέρως. Similiter autem dixit fieri in hypochondriis, vt in liene magno, si tenso hypochondrio sanguis fundatur è nare sinistra. Non tamen peccata sunt paria. Multò enim grauiùs peccatur, si tenso hypochondrio, sanguis è diuerso feratur, quã in liene magno: quia sunt acerbiores morbi, & systrophicæ inflãmationes hepatis quàm lienis.

6. Epid.

3 Τὰ αἱμορραγέοντα ἐφιδροῦντα τρώματα κακοήθεα· διαλεγόμενοι λαθραίως τελευτῶσιν.

vel αἱμορραγέοντα.

Qui prorupto sanguine perhorrescunt in trωmate, grauissimum habent malum: atque hi vitam finiunt differentes, nec opinatò.

Explicata sunt duo genera hæmorrhagiæ symptomaticæ; vnum quod cernitur in nimia prorupti sanguinis abundantia; alterum verò in exeundi modo & loco, cùm scilicet è diuerso exitum habet sanguis. Hîc tertium genus proponitur, vel meliùs, tertia eiusdem generis species quam facit viscerum exolutio, prauáque sanguinis conditio venenata qualitate infecti. Hinc summa virium infirmitas, ac dissipatio vitalis atque viuifici nectaris, vnde homines familiariter colloquendo cum suis familiaribus, moriuntur celeriùs opinione medicorum ipsorum, cæterorúmque omnium qui prestò sunt. Quod sæpe accidit rupta in pulmone vomica, & afflatu pestiferæ auræ. Mihi verò dum literis mandarem cogitationes meas in hanc prognωsin, venit in mentem cum iucundissima recordatione diuini beneficij quo superiore anno ex faucibus fati ereptus sum, cùm differendo, ab hæmorrhagia, sine vlla sensione rei molestæ, in complexu liberorum meorum, charissimęque coniugis, penè animam exhalaui.

1578. Non. Iul. hæc autem scripsi Nonis Iul. 1579.

Ergo. Qvi prorvpto sangvine] Vel; qui sanguinis copiã profundunt sauciati, aut ex vulnere recèns illato, aut ex vlcere cum pulsu forti & permolesto, quem facit naturæ contentio studens excludere quæ sibi noxia sunt, atque ita ciet hæmorrhagias. Ex quo efficitur verum illud esse quod scripsit. Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖς ἕλκεσιν· αἱμορραγίη. i. *A forti in vlceribus pulsu, hæmorrhagia.* Nam & à vulnere, quod ἕλκμοι Græci vocant, non raro cietur hæmorrhagia conuulsifica, aut singultuosa. Sed illa symptomata non sunt λαθραίως mortifera: cuiusmodi memoratur hæmorrhagia proposita: sed ὀξέως potiùs, i. *crudeliter & apertè.* Quinetiam in iis qui à trωmate multùm emacruerunt, exolutis visceribus quæ iam tædet sui officij; hæmorrhagia sæpe fit, quibusdam supera, aliis verò infera, fertúrque aluus nigro admodum tabo, vt ipsi vidimus in Polemarcho Brissacio, biduo antè quàm fato concessit. De trωmatis autem proprietate, quid scilicet ipsum significet, dicetur aliàs pluribus περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων.

aph. 21. 7.

aph. 23. 4.

1564.

Perhorrescvnt] Sic legitur in Coacis; in prorrhetico, Cvm svdativncvla. Vtraque lectio tolerabilis atque vera, sed appositè magis sudatiuncula ad inopinatam mortem, quàm horror. Nam horroris frustra oborti translatio ad diaphragma & caput, non est sine doloris acerbitate, actionum læsione aspectabili. Sed sudatiuncula, præsertim particularis in capite aut thorace (nam cernitur etiam in toto corporis habitu sudatiuncula) vt ineunte morbo symptomatica est oppressarum virium: sic eo affecto, exolutarum, mortémque in propinquo esse denunciat, sine vllo sensu molestię. Plurima iam super ephidrωsi dicta sunt à nobis priore libro huius diuini operis, & alibi passim. Superest illud quærendum; quî fiat vt à sudore horror hæmorrhagiam denunciet salutarem: contrà verò ab hæmorrhagia horror terrificus esse videatur: id enim significat propriè κακοηθές. Hippocratis illud est. *si cui cùm perhorruerit atque sudarit criticè, rursus postridie horror ingruerit, ac tum à pepasmo somni sit expers, idque παραλόγως, i. immeritò; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.* Sanè haud parum nec modicè differunt inter se; illius & huius prognoseωs argumenta siue τεκμήρια. Huius enim horror est planè symptomaticus exactę profusioris hæmorrhagiæ, idémque frustra fit, & fractis iam viribus ægri: illius autem prognoseωs à sudore horror nouum certamen instituit, quod fœliciter à natura perficitur. Hoc enim spectat illa prognωsis; non rarò varices esse morborum crises quæ ad salutem variè suscipiuntur pro vario humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione. Docemur etiam varietatem illãm criseωn denunciari posse vna eadémque rigoris concussione. Est enim rigor idem criticus & sudoris & hæmorrhagiæ prænuncius, aluúmque ciet deorsum & sursum. Exempla variarum criseωn in eodem morbo fœliciter susceptarum leguntur historia 3. vniuersali 1. Epid. Sed longiùs excurrit mea disputatio.

25. Coac. 1. lib.

Gravissimvm habent malvm] Ne dicam mortiferum. Nam τὸ κακοηθὲς verbum est ἐπιπόνωτερον pro grauitate propositi mali. Significat enim τὸ κακοηθὲς, quod metum quidem adfert sinistri iudicij, nec tamen desperabilem vitæ salutem ostendit. Grauissimi autem mali atque mortiferi causæ sunt explicatæ. Nam quæ ab exolutione partium solidarum exudat sudatiuncula, mortem subesse testatur. Idem quoque facit hæmorrhagiæ symptomaticus horror, cùm vires effœtæ languent.

Atqve hi vitam finivnt] Quidã postridie q̃ tabo admodum nigro ducta fuerit aluus.

Disserentes nec opinantes] Quoniam moriendi sensum adimit viuifici nectaris vacuatio atque vacuitas, & partium solidarum exolutio, ipsiúsque vitalis principij dissipatio.

4 Τὰ πεμπταῖα αἱμορραγέοντα λάβρως, ἕκτῃ ἐπιρριγώσαντα, ἑβδόμῃ περιψυχθέντα, ἀναθερμανθέντα ὀξέως· τούτοισι κοιλίαι πονηρεύονται.

Quibus quinto die larga est hæmorrhagia, sexto rigor, septimo perfrigeratio, rursusq́; prægrandis ardor; ijs in vitio sunt alui.

QVEMADMODVM in vitio est omnis vndecunque manarit profusior hæmorrhagia: sic ea quæ » consectarium habet symptoma, quod ipsius debuerat prænūcium esse signū, additione grauiorum ma- » lorum mortifera esse solet. Nulla est omnium vacuationum quæ tam faciat corpus infirmum, quàm li- » beralis hæmorrhagia. Est enim sanguis viuificum nectar quo partium omnium fugax viuacitas recrea- » tur atque reficitur, ad vitæ & animalitatis conseruationem & diuturnitatem. Sed vt profluere sanguinem plus quàm decet, malum est: ita pestiferum si illud profluuium successionem adferat rigoris, indéque profusioris alui: quæ duo non minùs terrifica sunt, quàm ipsa profusior hæmorrhagia. Est quidem spei plena quæ ante rigorem vrina subsistit, siquidem κατὰ λόγον illa suppressio sit: terrifica est autem quæ à rigore fit, ac citam mortem adducit. Eodem modo qui iure & loco rigent, hęmorrhagia superueniente, febre ardente fœliciter exoluuntur. Secus est à rigore qui post hæmorrhagiam cietur, vti mox noster author docebit.

QVIBVS QVINTO DIE] Quo scilicet iure & loco cieri potest hæmorrhagia, vt in Metone; nō autem quarto. Nam quartanæ hæmorrhagiæ sinistri sunt iudicij. Pertinet autem diei quinti notatio, vt particulare prognoseωs illius exemplum, *Quæ diebus criticis hæmorrhagia cietur, &c.* vbi demonstratum est, eò res peiùs ire ex mala crisi criticorum dierum, quòd omnia firmiora sunt illis diebus quàm quæ in alia incidunt morbi tempora: quoniam certamen naturæ & morbi tum in procinctu est.

LARGA EST HÆMORRHAGIA] Vndecunque & quacunque cietur, quod idem alibi scripsit ἐκλάβρως. (aph.27.4. & Coac.159. lib.1.) Cietur autem larga humoris tenuissimi & acerrimi, motu naturæ, aut febris impulsu, & repletione particulari capitis aut lumborum, & locorum muliebrium. Ratum est illud. *Quæ ex dolore lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ.* (Coac.3. capi 12.lib.2.) Vt enim fortis naturæ contentio pulsum reddit micantis arteriæ dolorificum: ita quæ ex illa contentione in repletione particulari cietur hæmorrhagia, larga est & profusa. Similiter fit in pulsu aspectabili micantium in temporibus arteriarum, & cephalalgia prægrandi.

SEXTO RIGOR] Qui placidus esse debet, omnísque perturbationis expers, maximéque ab hæmorrhagia quinti diei; quæ optima quidem esset si omnino morbum exolueret; bona autem, si efficeret vt æger alacriùs morbum ferret: quemadmodum de sudoribus præcepit Hippocrates. Hîc autem notabile est quod sexti diei exacerbationem memorarit, in quo symptomatū remissio esse debet; tum quia dies ille tyrannus esse solet; tum quia dierum imparium meliores sunt paroxysmi quàm parium. » Est igitur illa prognωsis ægro magis propicia & salutaris. *Qui febrium initiis perturbantur, somni expertes; si quidem stillarit sanguis, indéque sextum diem agentes sint alacriores, sed noctem exigant molestiorem, postridie autem perturbati sanguinem liberaliter profundant; mali omnibus exoluuntur.* (92. Coac. 1.lib.) *Ac talia denunciat aquosa vrina.* Nam de rigore symptomatico sexti diei, solennia sunt illa. *Qui sextum morbi diem agentibus fiunt rigores; dyscriti,* (aph.29.4. & Coac.15.1.) vt Dromeadæ vxori. Deinde verò cùm rigor omnis criticus excitetur cita exclusione bilis flauæ à venis in partes acerrimi sensus; consentaneum est vt id fiat virtute naturæ quæ hîc locum non habet. Est igitur symptomaticus.

SEPTIMO PERFRIGERATIO] Hîc tritæophyæ febris in paritatem mutatio est, quæ paritas (39.Coac. 1.lib.) ex imparitate contumacissima est. Eius autem mutationis causa est rigor, iuxta illam prognωsin. *Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris cursu exacerbantur; sunt terrifici.* (27.Coac. 1.lib.) Hîc autem perfrigeratio tēperationem significat febrilis ardoris, vt idem videatur περίψυξις quod ῥαστώνη dierum imparium in Nicodemo Abderita qui paribus diebus paroxysmos habebat. (hist.10.part.3. 3.Epid.)

INDEQVE PRÆGRANDIS ARDOR] Huius ardoris mentio fit ὕστερον πρότερον. Atque sic collocari debet in hac prognosi. *Quibus ex ardore febrili quinto die larga est hæmorrhagia, &c.* Nam τὸ ἀναθερμαίνεσθαι, ἀντὶ τοῦ, πῦρ ἔχειν, vel ὑπὸ καύσου ἔχεσθαι, non rarò scriptum legitur apud Hippocratem, vt in illo præter alia multa. Οἱ κοπιώδεες, ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδροῦντες, ἀναθερμαινόμενοι· κακόν. In qua pro- (36.Coac. 1.lib.) gnosi complexio est symptomatum pessimorum quorum vnumquodque pestiferum est quando cum febre coniunctum est; vt nihil necesse sit ea simul existere ad exterrendum, vt ait Galenus. Quòd si loco (comment. ad pror.42. l.2.1.) scriptum sit, τὸ ἀναθερμανθέντα, cacopragiam ostendit ipsum per se naturalis œconomię, quam facit tritęophya febris quę ex incerto rigore mutationē habuit imparitatis in paritatem, siue περιοπτῆς εἰς ἀρπασμόν. (39.Coac. 1. lib.)

IIS ALVI LABEFACTANTVR] Quoniam à profusiore profluuio sanguinis, multùm laborant ex paupertate caloris natiui, vnde fatiscunt in officio coquendi, distribuendi, sanguificandi, & excernendi: maximéque cùm refectioni studendum est, quo tempore ex diuturna officij vacuitate facta est ignanior aluus.

5 Μετὰ αἱμορραγίην, μελάνων διαχώρησις· κακόν. πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἰώδεα. τεταρταίοισιν αἱ τοιαῦται αἱμορραγίαι· κωματώδεες

ἐκ τοιούτων, ἀπαυδέντες θνήσκουσι, μελάνων ὑπεξιόντων, καὶ κοιλίης ἐπαρθείσης.

Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; malum: pestiferum est etiam prærubris & æruginosis ferri aluum. Quaternarijs huiusmodi sunt hæmorrhagiæ, indéque comatosi, conuulsi, intereunt, nigris prodeuntibus, aluóque inflata.

2.Epid. aph.14.2.

IN OMNI excretione prodest mutari excrementa, modò in peius illa mutatio non sit. Saluberrimum est ferri aluum dilutiore bile, quæ paulò antè meracior visa est; non è diuerso. Ne longum faciam, bona est hæmorrhagia quę iure & loco fit, sanguinis suo sero diluti: pessima autem meraci, quem ἄκρατον Græci vocant, vt in Philisco. Ac sanè tanta vis est qualitatis prauæ, vt si quæ vacuatio in vitio sit tempore & exeundi modo, ob eámque causam sinistri iudicij esse putetur; non tamen talis ipsa qualitate praua, vel hoc tantùm nomine mortifera non sit. Existunt quidem sanguinis stillicidia mala, vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ; peiora etiam sunt critico die expressa; non tamē omnino funesta sunt. Sin autem nigra sint, desperatam salutem ostendunt. Sed illud spem adimit, cùm post hæmorrhagiam, nigrorum deiectio est, vnde significatio fit ingrauescentis morbi, & viscerum exolutorum. Ac tantò peior est illa hæmorrhagiæ symptomaticæ calamitas succedanea quàm profusioris alui, quantò ipsum iecur est aluo nobilius; vel quantò pars princeps, officij præstantia ministram præcedit. Terrifica est quidem alui præpropera excretio, & in officio laborantis infirmitas quam peperit profusior hæmorrhagia: sed mortifera est illa planè, nec vllam salutem vitæ relinquit sperabilem, cuius consectaria est nigrorum deiectio in qua tædet hepar sui officij cum incremento grauiorum symptomatum, & morbi acquirentis vires eundo. Postquam igitur alui laborantis in officio coquendi, appetendi, & excernendi incommoda largioris hæmorrhagiæ symptomatica explicauit; nunc effœtorum viscerum ab eadem causa calamitatem proponit.

AB HÆMORRHAGIA] Scilicet larga, vndecunque & quacunque sanguis effluxerit, ob tenuitatem & acrimoniam, febris impulsum, & repletionem particularem; quæ tres omnino sunt causæ profusioris hæmorrhagiæ, maximéque si eo conspirarit infirmitas potentiæ retentricis, atque principij sanguifici exolutio.

NIGRORVM DEIECTIO] Cuiusmodi sanguis est niger, ipsáque fæx sanguinis vel melancholicus humor: non autem bilis atra quæ tria illa secum habet coniuncta, τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικόν: quarum omnium qualitatum expers est melancholicus humor, nec terram fermentat, sicut bilis atra, maximéque illa quæ gignitur ex bile flaua perusta, quæ homines facit fanaticos, & insanabiles cancros.

MALVM] Quoniam critica esse nequit illa nigrorum deiectio: proptereáque sinistri iudicij, ne dicam lethalis, ob prauàm qualitatem excrementi quo ducitur aluus: quamuis διαχώρησις non semper significet τὴν ὑποχώρησιν. Omnia enim iudicatoria non iudicantia quæ in contrarium naturæ vergunt, cuiusmodi esse dicuntur κακοήθεα διαχωρήματα, i. *maligna excrementa*, sine exceptione funesta sunt. Secus est de vrinis nigris quæ à menstruorum aut puerperiorum suppressione redduntur in morbis acutis: nihil enim mali præ se ferunt, sed contrà prodest sic ipsas reddi. Deiectio autem nigrorum, viscera multùm in vitio esse, vel, vt Galenus loquitur, μεγάλην κάκωσιν ipsorum denunciat. Existunt & aliæ deiectiones nigræ, ipsa qualitate humoris funestæ, quas ab atra bile meraca fucari scribit Galenus: sicut & liuidas ab eadem atra bile modica & modicè tinctas, non exquisitè. Sed illæ soboles sunt bilis flauæ perustæ in morbis ardenter acutis: sicut & nigræ in vrinis nubeculæ. At tales illæ non sunt consectariæ profusioris hæmorrhagiæ.

2. Epidem. & comment. ad prorr.35.f.3.1. hist.11. part.3. 3.Epid.

22.lib.2. progn.

PESTIFERVM EST ETIAM PRÆRVBRIS ET ÆRVGINOSIS FERRI ALVVM] Enimuero proluuies alui prærubra certissimum est argumentum labefactatæ naturalis œconomiæ, & hepatis multùm effœti soboles. Omnis enim cruenta deiectio iecori accepta refertur: sed periodica & fugax, virtute illius fit; perennis autem, torminosa, carniúmque loturæ similis, exoluti visceris, penéque dixerim, emortui syllogisticum est signum. Sed æruginosæ causa est deiectionis, non hæmorrhagia quidem sola, sed ardor febrilis qui facit bilem æruginosam, cuius in atram facilis mutatio est.

QVATERNARIIS HVIVSMODI SVNT HÆMORRHAGIÆ] i. Quartum morbi diem agētibus, quos ego ἀκύρως quaternarios nominaui. Nam & quaternarij sunt qui septimum, vndecimum, decimumquartum diem agunt. Itaque die quarto infœlix ac sinistri iudicij est hæmorrhagia: quia non suscipitur neque perficitur λόγῳ τῆς φύσεως. Ergo symptomatica est à morbi impulsu, & sanguinis efferi multa bile perfusi, cuius orgasmo seu impetu, ἀναδρομὴ, i. *excursus* fit ad caput, cuius ἀναγωγὴ non est per anastomosin venarum & arteriarum quæ sunt ad imam frontem. Nihil autem bene fit quod critica lege non fit, imprimísque hæmorrhagia quæ cietur morborum initiis, quo tempore natura morbificis causis opprimitur, éstque humorū cruditas. Deinde infœcundo die, vt quarto, qui est ἀκρίσιος, & sine paroxysmo febris acutæ, cuius meliores sunt paroxysmi imparibus diebus quàm paribus. Est autem par

dies quar-

dies quartus. Quæ causa mouit Hippocratem vt scriberet. Τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι δύσκριτοι. i. *Quartanæ hæmorrhagiæ difficilis iudicij*. Sed contrà, illud ratum esse voluerit. Ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισιν, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι ῥύσιες ἐκ ῥινῶν λύουσι, i. *Septimum diem morbi agentibus, aut nonum, aut decimumquartum, sanguinis profluuia è naribus tollunt morbos*. Sed illæ tamen incidunt causæ quibus hæmorrhagiæ quartanæ, vel etiam stillicidij calamitas vertitur in salutarem crisin. Enimuero sic comparata est ratio paruarum excretionum, quamuis & quantitate & tempore, & ipso exeundi modo in vitio sint, vt prauæ qualitatis expertes, accessionem verò habentes perfecti pepasmi, non minùs bona spe nos consolentur, quàm metu exterreât. Est enim vitæ salus in pepasmo sperabilis. Atque illa consideratio præceptorem eò adduxit vt illam prognosin ediderit. *Quibuscunque febrium initiis oborta sternutatione, sanguinis stillicidia sunt è naribus; siquidem vrina quarto die hypostasin habeat albam; vacationem morbi septimo fore ostendit*. Quod autem confidenter & καθολικῶς pronunciauit, dubitanter id ipsum quærit in prorrh. his verbis. Ἆρά γε τεταρταίοισι ταῦτα αἱμοῤῥαγίη; i. *An quarto die huiusmodi sunt hæmorrhagiæ?* Omnis enim quæ cum interrogatione instituitur prognosis, ancipitem adfert rationem iudicandi. Catholica autem, propositæ rei decisionem ostendit. Est verò huiusmodi, quòd omnis iniussa excretio quæ dominatu naturæ non regitur, aut magisterium morbi, aut summam naturæ oppressionem, aut etiam nobilium partium exolutionem denunciat. Atque talem esse quartanam hæmorrhagiam planè constat ex iis quæ paulò antè sunt demonstrata, vt inter quartanam & eam quæ critica lege cietur tantum intersit, quantum inter menstruam purgationem & ῥοῦν γυναικεῖον.

part.1 o.f.2.6. Epid. & lib.2. Epid.

158. Coac. 1. lib.

155. Coac. 1. lib.

Indeqve comatosi, convvlsi interevnt] Quid enim? potéstne coma existere cum ipsa conuulsione? An homo idem comatosus, & vnà conuulsus? Enimuero simul existere non posse videntur coma atque conuulsio; quorum illud consistit ἐν λύσει; hæc verò ἐν τάσει. Ἀκλύσις & τάσις contraria sunt; nec vnà simúlque locum inueniunt in eodem subiecto. Sed instat Hippocratis illa quæstio. Κωματώδεες, ἆρά τι ἔχει σπασμῶδες; *An comatosi habent aliquid conuulsificum?* Sanè quidem coma mixtum in quo tandem cernitur phrenitis, tremore & conuulsione potest finiri: vt omnis phrenitis νεανική, i. *eximia*, atque, vt ita dicam, iuueniliter fortis. At comatis simplicis nulla eiusmodi mutatio esse potest. Sed illud quoque non mediocriter vrget. *An resolutio paraplegiæ propinqua, conuulsione sanescit?* Sanè quidem, id quod speciem quâdam præ se fert paraplegiæ, reuera autem paraplegia non est, quod indicant voces illæ παραπληκτικὸν τρόπον, quibus ostenditur eo loco ex lumborum ad caput ascensu obstupescere ceruices & manus, ab oppressione quam inde facit venarum & arteriarum distensio, dum via ad caput affectatur vbi paraphorica eduntur symptomata: quod certè non fieret, si ab oppilatione neruorum ceruicalium stupor ille nasceretur. Sanescit autem conuulsione illa, paraplegiæ similis affectio: quoniam forti & concitato conuulsionis motu natura, quæ diuturna officij vacuitate facta erat pigrior atque ignauior, nunc excitatur ad exclusionem materiæ paraplecticæ. Est autem, mea quidem sententia, talis διάνοια nostri authoris. Ex his lumborum doloribus qui propagâtur ad caput in paraplegiæ & conuulsionis vicissitudine totum morbi tempus exigunt ægri, quod ipse his verbis expressit, ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσοῦσι, διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντες, i. *hinc variè ægrotant, eodem modo semper affecti*: sicut in Thasia muliere vultuosa & iracunda, cui crebra erat conuulsionis & delirij successio, febris initio, ac secundo die res eius iuerût διὰ τῶν αὐτῶν. Sic in Heropyto fuit vicissitudo surditatis & ischiadici doloris exactû ad morbum. Quid verò? nonne huc pertinet quod idem scripsit de quadam puerpera cui dextra parte conuulsa fuit maxilla, cùm eadem comatosa iaceret? Obiectionis depulsio est coma mixtum: sequitur enim, παρέλεγε πάλιν, & octogésimo die interiit. Ac toto morbi decursu incanduit æstu, ἄσιτος, ἄθυμος, ἄγρυπνος, ὀργή, δυσφορίη, τὰ περὶ τὴν γνώμην μελαγχολικά. i. *deiecta appetentia cum animo, vigil, iracunda, iactabunda, melancholica*.

Coac. 9. capi. 2. lib. 2.

Coac. 9. cap. 12. lib. 2.

Coac. 4. cap. 12. lib. 2.

hist. 11. part. 3. 3. Epid.

hist. 9. part. 3. 3. Epid.

hist. 2. part. 3. 3. Epid.

Nigris prodevntibvs] De quorum qualitate, cuiusmodi sint, & quorsum appareant, satis iam multa: restat illud considerandum quod in aoristo scribat προδιελθόντων, vt intelligamus à nigrorum excretione consecuta fuisse illa symptomata quæ modò memorauit, & quod postremum sequitur.

Alvoqve prætvmida] Ab inflatione quam peperit perennis flatuum generatio atque suppressio, collapsis naturæ præsidiis, & labefactata naturali œconomia per viscerum exolutionem. Ex quo efficitur deiectionum nigrarum causam minimè referendam ad febris ardorem viscerúmque incendio conflagrantium κακοπραγίαν: quoniam flatuum interceptio nulla dispositionem inflammatoriam infert.

4. aph.

6 Μετ᾽ αἱμοῤῥοίας, καὶ μελάνων διαχωρήσιος, ἐν ὀξεῖ κώφωσις· κακόν. αἵματος διαχώρησις τούτοισιν ὀλέθριον· κώφωσις δὲ λύει.

Meliùs sic in prorrhetico, 37. f. 3. 1.

Η μετ᾽ αἱμοῤῥαγίαν βραχείαν, καὶ μελάνων διαχώρησιν ἐν ὀξέσι κώφωσις· κακόν. αἵματος διαχώρησις ἐν τούτοισι ὀλέθριον· κώφωσις δὲ λύει.

Quæ post exiguam hæmorrhagiam & nigrorum deiectionem in acutis surditas venit; malum. Ibi deiectio sanguinis mortifera est: surditas autem exoluit.

Vt merito aut immerito naturæ, symptomata se ostendunt: ita de illis verendum, aut bene sperandum. (aph.26.2.) Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι μὴ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. i. *Iis quæ immeritò leuant non est fidendum: nec multùm vereri ea quæ sine causa torquent.* Quæ sententia notabilis est cùm alibi passim, tum verò in iis qui à febre obsurduerunt. Est enim surditas signum terrificum aut salutare, vel potiùs desperatæ salutis aut sperabilis; prout iure & loco apparet; aut contrà: sicut in hac prognosi docetur.

Qvæ post exigvam hæmorrhagiam] Quæ huiusmodi est copia & exeundi modo. Hîc enim τὸ βραχὺ ἀντὶ τοῦ μικροῦ vsurpatur, cui opponitur τὸ πολύ. Nam liberalis erit hæmorrhagia, quamuis exigui temporis, si affatim & cumulatè sanguis prorumpat: sicut & ὕδατα πολλὰ quæ breui spatio densis pluunt nimbis. (prorr.56.s.3.1.) Contrà breuis erit & pauca diuturnior in substillo. Est autem huiusmodi quando humores maligni & multi naturæ imperio non reguntur: aut quando natura diuturna oppressione victa fatiscit: vt in iis qui à mixto cωmate sanguinis habent substillum, de quibus illud extat, (prorr.1.s.1.1.) μυκτὴρ ἀποστάζων ὀλέθριον, i. *naris reseratio mortifera.*

Et nigrorvm deiectionem] Qualia sunt διαχωρήματα μέλανα σπυραθώδεα, in quibus siccitas magna & ardor prægrandis, quo viscera & intestina conflagrant; vnde atra bile in totùm fucantur. (prorr.7.s.2.1.) Pertinet enim illud ad eruendam, quasi è tenebris, huius prognoseωs veritatem. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι, μυκτὴρ ἐπὶ τούτοισι ῥηγνύμενος· κακόν. i. *Suppressa aluo, nec nisi pauca quædam pilulata coactò reddente; fluxus è nare malus.* Omnino enim quibus ita exaruerunt interanea, nulla excretio quantumuis critica potest videri salutaris. Atque illam prognωsin particularem Galenus ad hoc theorema catholicum reuocauit.

Svrditas venit] Vel impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, vel exoluta virtute τοῦ ἀκουστικοῦ; labefactata scilicet parte illâ cerebri vnde vis audiendi manat.

(Coac.7.cap.4. lib.2.) Malvm] Ac si diceret; quamuis ex surditate, cùm scilicet aures obsurduerint, cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione; quamuis, inquam, ex ea surditate afflетur veluti quædam aura salutis, quatenus hæmorrhagiæ prænuncia est: tamen ex ea sperabilis nulla salus potest videri, cùm nigris ac veluti caprarum pilulis coacta descendit aluus. Ipsa verò surditas futura fugax, firmiter fixa manet, vt cætera omnia hæmorrhagiæ signa: quoniam exolui non possunt, proptereáque malis complent ægrotum. Et quæ primùm fuerat ab oppilatione nata meatus auditorij, succedaneam adfert causam surditatis funestæ quæ in virtutis ipsius audiendi exolutione consistit. Solenne est illud. (Coac.2. cap.3. lib.2.) *surditas morbi acuti turbulentíque consectaria; graue est malum.* Hîc autem scripsit. In acvtis] Quorum excursus perfectam adfert læsionem auditus, quæ surditas nominatur, aut fugax, aut stabilis, quæ illum habet euentum secundi aut sinistri iudicij, quem ipsa μετάπτωσις vel ἐπιγένεσις, iure & loco, secúsve facta denunciat.

Ibi deiectio sangvinis pestifera est] Etenim si post nigrorum deiectionem aluus, quæ paulò antè non nisi coacta reddebat, nunc iniussa feratur proluuie quadam prærubra, mortem subesse testatur: ob eam sanè causam quòd talis deiectio symptoma est visceris exoluti, planéque effœti tum in coquẽdo, tum in distribuendo: quemadmodum exacta nuper nigrarũ ac veluti pilulatarum capræ coacta deiectio, visceris & intestinorum incendio conflagrantium. Est autem mortifera omnis quæ alterationem diuturnam & vehementem excipit alienatio partium quarum officio vita carere non potest.

(Coac.3. cap.3. lib.2.) Svrditas avtem tollit] Verissimum quidem illud est. In febre surditas aluum sistit: sed ea surditas aluum sistit quæ incidit sine παρφασίη vt echus aut bombi; tum ea quæ in oppilatione meatus consistit, vnde prohibetur appulsus τῶν ἀκουστῶν; non in vitio principij, facultatísque ipsius. Hæc surditas aluum sistit non ratione sui, sed causæ suppressam aluum cientis. Est autem hæc, bilis excursus sursum ad caput. (aph.28.4.) Quæ causa est etiam vt quemadmodum biliosæ deiectiones obducta surditate subsistunt: sic ipsa surditas exoluatur aluo prorupta biliosis excrementis. (hist.9.part.3. 3.Epid.) Sic in Heropyto surditas lenibat dolorem ischiadicum: sicut reuerso dolore redibat audiendi libertas. Sed hæc vicissitudo locum habet in anadrome & palindrome humorum sua sponte, aut etiam dominatu naturæ inclinatorum, non autem in vitio partium effœtarum. Non enim sperabilis est proluuiei prærubræ sursum trãslatio quæ surditatem obducat, aliáve pariat repleti capitis symptomata, aut caphorica, aut paraphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica.

7 Οἷσιν αἱμορραγίαι πλείους, περιιόντος χρόνου κοιλίαι πονηρεύονται· ἢν μὴ οὖρον πέπον ἔλθῃ. ἆρά γε τὰ οὖρα ὑδατώδεα, τοιοῦτόν τι σημαίνει;

Quibus hæmorrhagia profusior est, labentibus inde diebus labefactantur alui, nisi vrina cocta reddatur. An verò aquosa quippiam tale denunciat?

Est quidem commune symptoma profusioris hæmorrhagiæ, tum iniussæ, tum iussæ, cruditas alui multùm in officio laborantis atque quodammodo fatiscentis. Atque huius cruditatis causa firmiter fixa in complexione, temperamento, & habitu alui partiúmque naturali œconomiæ dicatarum; non ita pridem literis mandata fuit.

Qvibvs hæmorrhagia profvsior est] Vndecunque sanguis profluxerit, vel affatim & cumulatè parumper, vel etiam diu multúmque per vices; fuerit autem vel iniussa vel iussa hemorrhagia per liberalem & nimiam sanguinis detractionem, qualis à carnifice non rarò præscribitur.

Labentibvs inde diebvs] Vel exacto morbo ad quem præscribitur sanguinis vacuatio, vel in quem incidit sponte sua. Est enim προϊὼν χρόνος tempus succedens; in anno quidem, ver hyemi, veri æstas, æstati autumnus; in morbi historia quatuor morbi tempora; in diebus criticis quaternarij sex ante vigesimum, septenarij ante quadragesimum, vicenarij ante centesimum: in constitutione autem corporis & naturæ, prima quidem secundæ valetudinis; altera verò ab ineunte morbo ad statum; tertia ad discessionem; & inde quarta ad pristinum naturæ statum, & secundam valetudinem qua ægrotus frui solebat. Ex quarum rerum distinctione ratio diætæ initur.

Labefactantvr alvi] In vitio sunt laboránque, vel etiam fatiscunt in officio coquendi, excernendi, & distribuendi; tum propter paupertatem caloris natiui; tum propter mutationem propriæ complexionis, temperamenti & habitus ex diuturna officij vacatione, vnde siccantur, collabuntur, & sui negligentes redduntur.

Nisi vrina cocta reddatvr] Quod signum est syllogisticum bene constitutæ naturalis œconomiæ in coquendo, distribuendo, & excernendo.

An vero aqvosa qvippiam tale denvnciat?] Sanè quidem quæ cibo & potioni est concolor ex cruditate primæ & secundæ coctionis. Nam sæpe fertur aquosa, translatione, deriuatione, aut etiam suppressione bilis. Quæ causa est cur de aquosis vrinis quæstionem haberi velit Hippocrates cùm ait, ἆρα ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα σκεπτέον, i. *considerandum quòd vrinas fuderunt aquosas*. De dysentericis autem agit. Cùm enim multæ sint causæ talium vrinarum; ex earum causarum perspicientia intelligemus quæ spem salutis adferant, aut metu exterreant.

8 Οἷσιν ἐπὶ αἱμοῤῥαγίῃ λάβρῳ πυκνῶς, μελάνων συχνὴ διαχώρησις, ἐπίστασις δὲ· αἱμόῤῥοοι οὗτοι, κοιλίας ὀδυνώδεες· ἅμα δὲ καὶ φύσησιν εὔφοροι. ἆρα οἱ τοιοῦτοι ἐφιδροῦσι πολλοῖσι ψυχροῖσι; Τὸ διαπεταραγμένον οὖρον ἐν τούτοισιν οὐ πονηρὸν, καὶ τὸ ἐφιστάμενον γονοειδές· ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ οὗτοι ὑδατώδεα οὐρέουσι.

Quibus ex crebra & profusa hæmorrhagia frequens nigrorum deiectio est, indéque suppreßio; hæmorrhoici fiunt hi cum alui dolore: sed tamen cum flatibus patientes doloris. Etiámne sic affecti sudatiunculam habent frigidorum multorum? Ibi tum perturbata vrina non est praua, nec verò id quod residit simile genituræ: vt plurimùm autem meiunt aquosa.

Hic est complexio symptomatum omnium quæ profusioris hæmorrhagiæ consectaria esse possunt. Quæ omnia cuiusmodi sint, & quamobrem quorsúmve appareant, faciam sanè quantum potero vt primùm ipse complectar animo, deinde scribam appositè iuxta mentem ipsius authoris.

Ergo, Qvibvs ex crebra et profvsa hæmorrhagia] Crebra quidem ex perenni ad caput anadrome sanguinis tenuissimi multa bile perfusi anagogen habentis per anastomosin venarum quæ sunt ad imam frontem. Profusa autem, tum ab orgasmo, tum à repletione particulari, tum à forti naturæ contentione, ac dehiscentibus continenter extimis venarum oris.

Freqvens nigrorvm deiectio] Non quidem pilularum veruecinarum atra bile fucatarum. Nam talia nigra non nisi aluo coacta redduntur. Non etiam bilis atræ quam genuit bilis æruginosa viscerum incendio perusta; neque enim talium nigrorum frequens deiectio esse potest sine intestinorum vlcere insanabili & implacabili. Sed frequens nigrorũ deiectio est, velut sanguinis tabíque, vt ita dicam, admodum nigri; quæ vocat Hippocrates ὑποχωρήματα μὴ ἀθρόα ἰόντα, i. *quæ continenter non affatim & cumulatè, sed pigro lapsu feruntur*, quorum explicatæ sunt causæ ad illam prognosin. *Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; graue est malum.* Itaque nihil necesse est denuo illas in tam recenti memoria com- 5. Coac. huius cap. memorare.

Indeqve sppressio] Quiescente scilicet hæmorrhagia, nec ita fatiscente vi retentrice visceris laborantis.

S. iij

Coac. 2. cap. 12. lib. 2.

Hæmorrhoici fivnt hi] Non quidem prorupto è naribus sanguine, sed ad inferas partes ducto, & hæmorrhoidas faciente; non secus atque *dolorifica in lumbus mala sunt hæmorrhoica.* Hæmorrhoides autem sunt deiectionibus nigris multò salubriores, vel ipso exeundi modo per ora venarum quæ sunt in extimis oris τοῦ ἀρχοῦ. Atque salubritas hæmorrhoidum commendatur in iis qui iure habent, non autem ab ipsis habentur. Atqui iure habent omnes qui natura & valetudinis cura, τῇ φύσει καὶ τῷ ὑγιαίνειν, sunt melancholici. Damnantur & in vitio semper sunt deiectiones nigræ, quæ sponte sua, vt dictum est, pigro lapsu exeunt. Quæ causa est cur patefacta omni calamitate nigrarum deiectionum quæ variæ sunt atque multiplices; tandem ita noster præceptor sanciuerit de inferis hæmorrhoicis. Αἷμα ἄνωθεν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. i. *Sanguis supernè quidem qualiscunque, malus; infernè autem bonum est nigra deiici.* Ac si diceret; vt omnis hæmorrhagia iure & loco per nares prorupta, salutaris: sic hæmorrhoides conuenienter ductæ sanant & arcent grauissima quæque mala. Et contrà; vt omne sanguinis profluuium, cuiusmodi tandem sit, per os, terrificum est: sic etiam omnis quæ per intestina ducitur nigrorum deiectio, calamitosa, ne dicam mortifera, esse solet; tum per se, vt signum; tum ex euentu, vt causa. Nam *dysenteria quam facit bilis atra, lethalis.*

aph. 21. 22. 23. 24. lib. 4. — aph. 25. 4. — aph. 24. 4.

Cvm alvi dolore] Quem facit distensio ab humorum & flatuum suppressione, vel seri biliosi, ex particulari lumborum repletione ad ventrem prorepentis, & ad stomachum ipsum, feritas & acrimonia.

Sed tamen doloris patientes redduntur flatuum emissione] Qua nihil optari potest à medico quod ipse malit, ex eo quod intestina peristaltico motu naturali mouentur supernè deorsum: deinde verò quòd inde significatur vacuitas intemperiei hecticæ frigidæ intestinorum tenuium, vnde continenter gignitur τὸ πνεῦμα φυσῶδες quod exitu caret, tandémque facit hydropem siccum. Ex quo efficitur verum illud esse quod alibi iam demonstratum est. *In febribus, aluo inflata, si flatus non exit; graue est malum,* vt signo & causa. Nam ventris inflatio stabilis, cum febre coniuncta inde sanè adest vnde abesse debuit. Scitum est illud. *Quibus hypochondrium è dolore laborat, inflammationis expers; iis superueniente febre, dolor exoluitur:* incidendo, tenuando, & ad temperationem reducendo; siquidem inflatio nata sit vel ab oppilatione, vel spiritus flatulēti collectione, vel ab intemperie frigida.

aph. 11. 4. — Coac. 46. lib. 1.

Etiamne sic affecti svdativncvlam habent frigidi exvdantis?] Sanè quidem, quibus ex profusa & crebra hæmorrhagia, nigrorum perpetua deiectio est, nec loco subsistit, nec hæmorrhoidum successio est, manétque ab inflatione aluus prætumida vnde intereunt nigris prodeuntibus. Sed & frigidorum ἐφίδρωσις mortem in propinquo esse denunciat; tùm propter exhaustum nectaris viuifici; tum propter exolutionem partium solidarum, & vitalis principij, in quorum virtute natura ipsa consistit. Est enim ratum illud de frigida ephidrosi; quòd in mitioribus morbis, idque per initia, ad diuturnitatem apparet; in acutis verò ad mortem.

Coac. 5. huius cap. — aph. 37. 4.

In his pertvrbata vrina non est prava] In hac syndrome est σύγχυσις, i. *confusio* sententiarum de signis atque symptomatis crebræ & largæ hæmorrhagiæ. Nam quibus ex crebra & larga hæmorrhagia, nigrorum deiectio est, eundem sanè omnes non habent euentum. Quibus enim sistitur, & hæmorrhoici inde fiunt, cum alui dolore, cuius patientes redduntur flatuum emissione, iis vrina perturbata & genituræ similis, fortasse non erit praua. Iis verò quibus exudat frigidū, nulla salutis aura potest afflari. Ergo non in his qui sudatiunculam habent frigidorum, vrina perturbata, omni carebit prauitate: sed in illis qui subsistente nigrorum deiectione fiunt hæmorrhoici. Nam si vrina sit eiusmodi vt nunquam residat, ex cruditate & prauitate à flatulento spiritu, cum calore contra naturam, quid boni adferet desperatis, quæ in ancipiti morborum exitu mortifera esse solet? Sin autem eiusmodi sit inclinato pepasmo, quî apparere poterit in quibus vires effœtæ languent?

9 Οἷσιν ἐκ ῥινῶν ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθρότητι μικρὰ ἀποστάζει· ἔχει τι δύσκολον. ἔμετος τούτοισι συμφέρει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Quibus ad surditatem atque torporem substillum accedit narium; aliquid præ se fert mali. Profuerit autem hos vomere, aluóque turbari.

Omnia quæ apparent signa fatiscentis naturæ ex forti oppressione, cùm ipsa per se terrifica, tum verò mortifera si magis exoluāt. Huiusmodi est substillum sanguinis quod ipsum per se metu exterret, vt omnis iudicatoria causa exigua, ac mortem subesse testatur in sanguine prauo: maximéque si fractis naturæ viribus elabatur, ægrotis quartum morbi diem agentibus. Et quoniam prognosin hanc explicauimus comment. ad illam iisdem verbis iam pridem exaratam; præstiterit cogitationes nostras contrahere, quàm disputatione longa distrahere.

Coac. 12. cap. 3. lib. 2.

Ergo. Qvibvs] Acuta febre laborantibus, idque fortassis ardenter.

Ad svrditatem] i. Auditus interceptionem vel priuationem; illic quidem, ab oppilatione meatus qua impeditur appulsus τῶν ἀκουστῶν, quæ surditas in febre aluum sistit, quando incidit sine προσφάσει, i. *præuidentia* echus vel bombi; hîc verò ab exolutione principij & facultatis: labefactata scilicet parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

Atqve

ATQVE TORPOREM] i. Segniciem, ac veluti quandam πάρεσιν vniuersi corporis, quæ initio quidem morbi, symptoma est virium oppressarum, madefacto neruorum principio, vt in tempestate austrina, & paroxysmis febrium pestilentium; prouecto autem morbo, symptoma virium effœtarum, & principiorum ab exhausto laborantium, cordis & cerebri.

SVBSTILLVM ACCEDAT NARIVM] Siue stillicidium sanguinis guttatim & pigro lapsu euntis; ob eam sanè causam quòd natura dominatu suo non tenet malignos & multos humores; aut quòd ab iis diu multúmque oppressa, tandem fatiscit.

ALIQVID PRÆ SE FERT MALI] Ἔχει τι δύσκολον: humilis nimium est enunciatio in re tam graui támque difficili & periculosa, vti iam sæpe annotauimus. Nam τὸ δύσκολον; authore Galeno, leue malum ostendit: fortassis etiam contumacius. Præterea illud, τι, vel affectionis perexiguæ nota est, vel rarò incidentis: quemadmodum rectè annotauit Galenus ad illud prorrhetici. *Lumborum dolor cardialgico, cum excreatione violenta; nonnihil præ se fert conuulsificum.* In substillo autem sanguinis cum torpore & surditate, quis medicus toto corpore non perhorrescat, omnibúsque artubus præ metu non contremiscat? Est quidem substillum sanguinis ipsum per se, vti iam dixi, terrificum & sinistræ admodum crisis, vti docetur illa prognωsi. *Perexigua stillicidia mali sunt ominis*: idem cum torpore & surditate ὀλέθριον, vt ait Galenus, i. *mortiferum atque funestum.* Sed excusatio esse potest enunciationis ironicæ, aut certè cuiusdam sarcasmi. prorrh. 49. f.3.1. prorrh. 14. f.3.1. & Coac. 15. cap.12. lib.2. Coac.61. 1.lib.

PROFVERIT QVIDEM HOS VOMERE, ALVOQVE TVRBARI] Sanè quidem, si natura ab oppressione laboret in officio excernendi; vel potiùs profuerit sanguinem incisa vena detrahere, vt affectioni πληθωρικῇ, i. *à repletione* propria vacuatio præscribatur; vel etiam profuerit hæmorrhagiam ciere, fotu & lotione capitis: sicut in Metone Hippocrates factitauit. Sed fractis iam viribus, & collapsis naturæ præsidiis, nulla esse potest vacuatio salutaris: sed contrà ægrotum potiùs ad exitium præcipitat, facítque vt celeriùs opinione moriatur.

10 Αἱ ἐν ἀρχῇσι μεγάλαι αἱμοῤῥαγίαι περὶ ἀνακομιδὴν κοιλίας καθυγραίνουσι.

Quæ circa initia profusæ sunt hæmorrhagiæ; in refectione aluos profusè cient.

VNDE NATVRA commeatum parat, quo se tuetur & sustinet, inde eo defraudata labascit. Commeatum parat ex sanguine, cuius copiam abundè suppeditat alui & iecoris bene constituta œconomia. Ergo defraudata sanguine labascit, ex vitio alui & iecoris; labefactata scilicet naturali œconomia in coquendo, distribuendo, & excernendo. Etenim geminatur opus coquendi, debilitata coquendi officina proprio coctionis instrumento, calore natiuo: cuius dissipationem paupertatémque attulit profusior hæmorrhagia. Atque ita nõ est par necessitati commoditas, proindéque inde labascit natura vnde cõmeatum parare solebat. Et quoniam prognoseωs huius veritas non ita pridem patefacta est demonstratione fa[illegible]li κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον; sufficit hoc loco explicare propalam, quídnam illud sit, & quamobrem scriptum. CIRCA INITIA] Quid enim? an non idem faciet liberalior hæmorrhagia prouecto iam morbo? Sanè quidem, sed ideo posuit *circa initia*: quoniam morborum acutorum initia ferè sunt crebra metaptωsibus & orgasmis, quod annotauit Galenus comment. ad illam prognωsin. *In phreniticis; quæ ineunte morbo symptomata sunt quæ satis & crebrò huc illuc cientur; calamitosa sunt.* Sic autem ait Galenus. *Cernuntur*, inquit, *morborum initiis crebræ symptomatum successiones, non autem cùm iam processerint; atque illas fieri verisimile est in affectionibus quæ in nimia humorum abundantia aut prauitate maligna consistunt, indéque adeo varios huc illuc cieri motus in partes principes, vnde corrumpitur τὸ ἐπιεικὲς acutorum morborum.* Ergò quæ ab orgasmo & præpropera metaptωsi, morborum initiis cietur hæmorrhagia; haud facilè modum seruabit, aut retinebit moderationem quantitatis: quemadmodum illa quæ iure & loco, duce natura, critica lege suscipitur atque perficitur. At tam immoderata támque effrænis hæmorrhagia περὶ ἀνακομιδὴν, vel, vt idem loquitur in aphorismis, ἐν τῇσι ἀνάληψεσι, præhumidas reddit aluos, facítque vt liquidis excrementis ferantur: proptereáque ipsas πονηρεύεσθαι non ita pridem scripsit, quod est, in vitio esse, vel potiùs labefactari: causæ sunt illic ἀποδεικτικῶς explicatæ. prorrh. 18. f.1.1. & Coac. 97. lib.1. aph.27.4.

II Τὰ ἐκ ῥινῶν λάβρα βίῃ ἀποληφθέντα, ἔστιν ὅτε σπασμὸν ἐπικαλεῖται· φλεβοτομίη λύει.

Profusa narium hæmorrhagia vi suppressa, nonnunquam adducit conuulsionem: sanat autem detractio sanguinis phlebotomia.

VVLGI opinio est, profluuium sanguinis ad interitum esse fatale: quoniam in sanguine focus

est vitæ. Quæ causa est quamobrem vulgo sistendi consilium sit quotiescunque sanguis prorumpit, vel etiam cum substillo exit. Quàm conuenienter & rectè id fiat, docetur in hac prognosi.

PROFVSA NARIVM HÆMORRHAGIA] Qualem demonstrauimus sæpe cieri circa initia peracutorum morborum, ab orgasmo & præpropera μεταπτώσει, i. *transitione* sanguinis copiosi multa & maligna bile perfusi; vnde repletio cerebri & fortis naturæ proritatio ad excernendum: qualis etiam potest accidere à prægrandi naturæ contentione quæ multò plus mouet ciétque proritata nimium, quàm inhibere possit, vnde ὑπέρκρισις. Verba Galeni hæc sunt. *Patet oppressam copia sanguinis naturam excitatam fuisse ad excernendum; quod quia cum mediocritate obtinere non potuit, vocatam medicus fecit hypercrisin.*

prorrh.53. c.3.1.

VI SVPPRESSA] Non autem retractione rheumatis concitati, sed violenta repulsione per ea quæ Græcis dicuntur ἀποκρουστικά, pittacia, motaria, perfusiones, & epithemata fronti, ceruici, capitíque admota, & in nares immissa.

NONNVNQVAM PROVOCAT CONVVLSIONEM] Non ipsa quidem hæmorrhagia cumulatè prorupta, quæ potiùs parit exolutionem, ἔκλυσιν, quàm spasmum siue conuulsionem: sed hæmorrhagiæ ipsius per ea quæ repellunt repentina suppressio, cuius plethoricum symptoma est ipsa conuulsio: plethora autem fit refluente sanguine ad partes propinquas & socias eius vbi fluxio inhibetur & sistitur. Atque vt hæmorrhoidum inconsideratè suppressarum, aut iure & loco non profluentium symptomata ferè consectaria sunt tabis, melancholiæ, scirrhi, cancri, & elephantis, atque hydropis: sic narium sanguis repulsus in cerebrum, conuulsionem & epilepsiam adducit. Hippocratis illud est. *Qui statis temporibus sanguinem fundunt, si non profundant, epileptici fiunt.* Quæ causa est cur summus præceptor omnino repellentibus interdicendum putarit ad inflammationem frontis arcendam, cuius ipsa sola est capax & particeps in trømate capitis, sed lenientibus & anodynis vtendum censuerit.

prorrh.39. c.3.1.

SANAT AVTEM PHLEBOTOMIA] Retrahendo scilicet rheuma concitatum, & detrahendo consistens, incisa humeraria brachij κατ' ἴξιν partis conuulsæ: quoniam plethoricæ affectioni debetur propria plethoræ vacuatio. Est autem sanguinis detractio è propinquo.

12 Ἑνδεκαταίοισι στάξιες δύσκολοι· ἄλλως τε κἢν δὶς ἐπιστάξῃ, καὶ ἢν ἐπιστάξῃ.

Vndecimum diem agentibus substilla sanguinis mala sunt: ídque cùm aliàs, tum si bis fiat, & redeat.

ENIMVERO res malè gestæ accessionem calamitatis adferunt, faciúntque vt ægri peiore sint loco, si rerum ipsarum malè gestarum causa sit & occasio, naturæ irrita & inanis contentio, quando certamen ipsius & morbi est in procinctu. Præstat enim naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri: ob eam sanè causam, quòd omnis irrita proritatio morbum alioqui sanabilem, ex euentu reddit insanabilem, aut certè sinistri iudicij. Sanè in substillo sanguinis res malè geruntur: quoniam non est potens natura nimiæ abundantiæ, qualitatísque malignæ; aut quoniam victa iacet diu multúmque oppressa: pessimè autem geruntur quoties ab erethismo critico, morbi & materiæ dominatu res eunt, nec magisterio naturæ reguntur; ídque cùm aliàs, tum verò diebus criticis quibus fiunt ephodi & insultus. Ex illa enim proritatione irrita, fit acrisia cum accessione grauiorum malorum, maximéque si crebrò incidat illa priori similis proritatio, non secus atque rigor qui sæpe in morbis acutis frustra cietur; ex cuius concussione incredibile dictu est quàm multis & grauibus damnis obruantur ægroti. Sed hæc sunt alio loco fusiùs disputata. Quinetiam de substilli calamitate satis iam multa diximus. Quæ cùm ita sint.

VNDECIMVM DIEM AGENTIBVS] Vndecimum quidem ab historia, septimum à προσθέσει. i. *additamento*: qui finis est primarum periodorum quibus hæmorrhagia significatur atque excipitur, cùm in febribus ardenter acutis, tum verò in viscerum phlegmonis per systrophen natis à rheumate concitato. Itaque die vndecimo, exactis tribus quaternariis ab historia, vel duobus ab ipsa prosthesi; quæ sunt periodi insultuum fortiorum ad ciendam excretionem liberam & liberalem, qua morbi acuti solent exolui.

SVBSTILLA SANGVINIS] Quibus guttatim pigro lapsu & parca manu sanguis exit, ab irrita contentione naturæ die vndecimo proritatæ.

MALA] Vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ: quia nihil paucum est criticum nec critica lege factum: sed exeundi modo multùm exterret medicos ob nimiam abundantiam, qualitatémque malignam, potissimùm die critico quo signa omnia iudicatoria non iudicantia, firmissima esse solent ad ineundam prognosin. Nam in peiores abscessus conuersio fit, quæ vel doloris acerbitatem, vel acrisiam, vel diuturnitatem secum adfert. Desperationem verò salutis ostendit, ac citam mortem iamiam venturam denunciat sanguinis è nare substillum, si præter incommoda paucitatis exitus, atque temporis; accesserit quoque prauitas qualitatis, cuiusmodi cernitur in sanguine prorsus mero.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI BIS FIAT] Quò enim sæpius frustra proritatur natura, éstque irrita eius contentio & inanis; eò peius est ægro. Secus fuit Larissææ virgini, quæ post crisin etiã sanguinis copiam profudit. Secus Metoni, de quo idem narrat quod de Larissæa: sed tamen pessimè illi fuisset,

illi fuisset, cùm bis die quarto sub stillum sanguinis habuisset, nisi diuina Hippocratis arte per fotum capitis, die quinto liberalior hæmorrhagia prorupisset.

13 Ἐπὶ αἵματος ῥύσει πολλοῦ, ἢ λυγμὸς, ἢ σπασμὸς κακόν.

Si largo sanguinis profluuio superuenerit conuulsio aut singultus; mortiferum.

QVICQVID eiusmodi est vt propagatione & continuatione τῆς ἐκκρίσεως, aut etiam traumaticæ fluxionis, pro exolutione quæ propria esse solet profusioris hæmorrhagiæ, conuulsionem adferat; mortiferum est atque funestum. Sed præstat in enarratione philologiæ, ipsam philosophiam aperire.

SI LARGO SANGVINIS PROFLVVIO] Quod fecit gargalismus sanguinis ineunte morbo effera bile perfusi, aut fortis naturæ contentio in repletione particulari, vnde ἔκκρισις; aut etiam venæ vel arteriæ in traumate sectio, siue erosio.

SVPERVENERIT CONVVLSIO] Non quidem primò & per se ab hæmorrhagia nimis affatim & cumulatè prorupta, cuius proprium symptoma est ipsa exolutio, teste Galeno ad illam prognosin. *Quibus hæmorrhagia larga vi sistitur*, &c: sed ex euentu quando in cerebrum refluit sanguis vnde manabat, venis laborantibus ab exhausto, indéque succum alibilem reposcentibus à neruis quem ipsis nutriendi causa impertiuerant. Est autem conuulsio neruorum symptoma, præ siccitate nimia contractorum. Ac nimiæ siccitatis causa est succi affluentis defraudatio, affixi valida suctio à venis exhaustis.

AVT SINGVLTVS] Ventriculi inanis concussio, aut etiam conuulsio quædam quam facit tunicarum ab inanitione contractio. Nam venulæ arefactæ prorsus exhauriunt quicquid erat in aluo humidi primigenij & succi assimilati, faciúntque ipsam ad singultum famelicam. Nam de singultu & caussis ex quibus variè concitatur, satis iam diximus suo loco.

MORTIFERVM] Doloris acerbitate, viuifici nectaris dissipatione, & humidi primigenij seu viuacitatis exhausto, quæ succum & facultatem non habet reficiendi sui. Quo fit vt omnis ab inanitione conuulsio mortifera sit atque funesta, collapsis naturæ præsidiis ab exhausto partium solidarum, quarum quidem virtus est ipsa natura; vt interim prętereàm trium principiorum ἔκλυσιν, facultatúmque non solùm in officio laborãtium infirmitatem, sed etiam priuationem vnde cita mors venit. Ergo quicquid eiusmodi est vt pro commeatu quotidiano exhauriat partes solidas omni succo alibili, quod ipsum declarat conuulsio; mortiferum est. Huiusmodi est hæmorrhagia conuulsifica, quæ vel ipsa exolutione primùm & per se ad mortem præcipitat, proindéque multò magis ad conuulsionem vsque progressa, desperabilem facit vitæ salutem.

14 Τοῖσιν ἕως ἐτῶν ἑβδόμων δύναμιν ἐχόντων μετ' ἀχροίης, καὶ τούτοις πνεῦμα ἀλυζόμενον ἐν τοῖσι ὁδοῖσι, καὶ γῆς ἐπιθυμίην αἵματος φθορὴν καὶ ἔκλυσιν σημαίνει. al. ἀλυζόμενοι

Quibus ad septimum vsque annum vis lucet multùm fœdatis, cum anxio spiritu progrediendo, & terræ concupiscentia; sanguinis corruptionem & exolutionem significat.

HÆC PROGNOSIS τεκμήριον aperit vacuandi purgando & sanguinem detrahendo. Nam signa continet syllogistica repletionis & cacochymiæ, quibus debentur; illi quidem phlebotomia; huic autem purgatio: quia non potis est aliter medicari. Talis enim cacochymia pepasmum non recipit, facítque vt corpus impurum quò magis nutritur, eò grauioribus damnis augeatur. Hinc rerum alui malè gestarum cõsectaria esse solet vasorum impuritas, quæ facit vt partes suo genio defraudatæ sint frigidæ, macræ, & fœdi coloris; ipsa autem vasa appareant multo distenta sanguine. Sed ipsa τεκμήρια cuiusmodi sint vnde initur τεκμήριον bene & conuenienter medendi, suis quæque locis explicabuntur hoc modo. part.1.sect.3. 6. Epid. part.23.sect.3. 6. Epid.

QVIBVS] Omnis naturæ, sexus, ætatis; quorum corpora in vitio sint vel gentilitio, vel à diæta in victus ratione & vitæ instituto: sed præsertim pueris quorum morbi καὶ σύντροφοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἐπαυξεῖς, i. *connutriti, & congeniti, & concrescentes*, ad septimum vsque annum, & ad pubertatem protrahuntur & producuntur. Qualem morborum in pueris diuturnitatem Hippocrates commemorauit his verbis. *Puerorum morbi iudicantur quidam quadraginta diebus, quidam septem mensibus, quidam totidem annis, quidam ad iuuentutem producuntur.* aph.29.3.

AD SEPTIMVM VSQVE ANNVM] Ad verbum, *ad septimos annos*, vel ad septimum quemque annum, pueritiæ, adolescentiæ, pubertatis, iuuentutis, constantis ætatis. Nam de senectute hoc non ausim dicere. Etenim illud ἐτῶν ἑβδόμων idem planè significat quod in aphorismis legitur de diebus criti-

aph.23.2. cis, τῆ ἑβδόμων ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, i. *septimi est quartus index*. Sunt enim septenarij dies, septimus, decimus quartus, & vigesimus; quorum indices numerantur; primi quidem quartus; secundi vndecimus; tertij decimusseptimus: vt verè sic explicari debeat aphorismus. *Septenorum quartus est index*. Sic & hoc loco sic enunciandum. *Quibuscunque ad septimum annum vigent morbi*. Vt enim morbi acuti qui celeriter, continenter & vehementer mouentur, intra secundum septenarium iudicantur, iidémque, ex irrito erethismo, acuti naturam amittunt, nomen tãtùm retinent, & ad quadragesimum vsque diem producuntur: sic morbi natura diuturni, per vicenarios tantùm à quadragesimo subeunt naturæ insultus, quos ἐφόδους Græci vocant. Atque illorum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit; pepasmi autem difficultas in humoris morbifici contumacia & erethismi vacuitate. At verò qui morbi sunt diuturni ex vitio gentilitio vnde συγγενεῖς nominantur, & ex vitiata complexione & temperamento, principiorum facultatúmque ignauia; nõ nisi ætatis successione curationem recipiunt: quoniam ætatum successio mutationem adfert complexionis, temperamenti, & habitus. Atqui ætatum successio cadit in septenarios annos. Sic puerilis epilepsia per ἔκλαμψιν, i. *splendorem* caloris natiui quiescit: ἔκλαμψις autem lucet in pubertate & adolescentia. Quamobrem verè subiunxit præceptor. *Quicunque manent affectus, nec aduentu pubertatis soluuntur, aut mulieribus menstruorum profluuio; longiùs producuntur*.

VIS LVCET] Δύναμιν referre possum ad malam valetudinem quæ lucet splendétque ad septimum vsque annum in signis & symptomatis mox explicandis. Possum etiam commemorare principiorum robur quod lucet in facultatum virtute ex copia & abundantia caloris natiui quantumuis obruti cacochymia, qua tandem euicta triumphatáque, sopiti suscitantur ignes atque dant clara incendia lucem: vt verè illud videar esse dicturus, idem valere commemoratam hoc loco δύναμιν, quod ἔκλαμψιν, per quam

part.5.sect.1. 6.Epid. solam pueros diuturnis morbis defungi, vt epilepsia, Hippocrates author est.

MVLTVM FOEDATIS] Omni genere fœdi coloris. Hîc enim ἄχροια tollit in totum colorem genuinum quem veteres nominarunt χλώασμα λαμπρὸν, i. *colorationem decoram & viridem*, vnde viuacitas planè ostenditur. Erit igitur contraria τῇ εὐχροίᾳ, ac genus omne continebit fœdi coloris ὑποχλωρομελαίνων, ἐρυθροχλώρων, ὑποχλώρων: cuiusmodi sunt icterici pallidi siue ὑπόχλοοι, leucophlegmatiæ, turgiduli, subuirides, virulenti, vironigri; denique omnes qui natiuum colorem decorémque amiserunt: cuiusmodi sunt virgines fœdo liuore, atque, vt ita dicam, virulentia nigra fœdatæ. Atque ea decoloratio & defœdatio stabilem & fixam habet in naturalis œconomiæ vitio causam. Vt enim ventris ignauia & deprauatio, atque corruptio chyli, parit vasorum impuritatem, vel, vt interpretatur Galenus, μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξίαν, i. *prauorum humorum nimiam abundantiam*: sic illa superfluitas prauorum humorum qui sunt eiusmodi generatione & corruptione, defœdationem & turpificationem adfert cutis ipsius. Etenim τὸ χρῶμα ὅμοιον τῶν χυμῶν, ὅσοι μὴ ἀμπώτιές εἰσι; i. *coloratio similis est humorum refluxus expertium*: quoniam consentaneum est vt alimento similis color eluceat.

CVM ANXIO SPIRITV PROGREDIENDO] Quid sit ὀχλιζόμενον πνεῦμα, quamuis nusquam alibi legatur apud Hippocratem, per analogiam verbi ὀχλεῖν complecti oportet, vt sit respiratio qualis cernitur in virginibus virulentia nigra fœdatis, quæ si aliquousque progrediatur, vel breue alioqui spatium conficiant; deficit illis spiritus, non tam necessitate inspirandi quàm expirandi: quoniam ex nimia vaporis fumidi abundantia, maior necessitas incidit expirationis quàm inspirationis, indéque non rarò fit vt vaporis fumidi occursu elidatur spiratio in faucibus dum aër ducitur inspirando. Ac talis respiratio nominatur πνεῦμα ὀκνηρὸν καὶ κατεπεῖγον, i. *respiratio tarda & velox*; tarda quidem & lenta in inspirando, cita & properata in expirando: quoniam omnes partes officiales maiore contentione excitantur ad exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ.

ET TERRÆ CONCVPISCENTIA] Concupiscentiam propriè voco, non ὄρεξιν: quoniam reapse ὄρεξις rerum est naturæ εὐπροσφόρων, i. *consocialium* appetẽtia, quæ posita est in suctionis sensu. Quòd si ea sensio proportione respondeat suctioni, & suctio vacuationi; sanè par erit necessitati commoditas, ac tantum appetet natura bene habita stomachi, quantum ipse potest mitificare & coquere. Sin autem in vacuatione & suctione pauca, fit inexplebilis edendi cupiditas; iam appetentiæ naturalis & simplicis nomen mutatur in famem & κυνορεξίαν. Quòd si diu multúmque suo defraudata genio natura fit ἄσιτος, impuritatem alui ostendit, qua impeditur sensio suctionis; qua etiam deprauata nascitur κίσσα; vt prorsus abolita, ἡ βουλίμια, quæ nihil aliud est quàm facultatis appetitiuæ casus, vt inter κυνορεξίαν & βούλιμον hoc interesse videatur; quòd illa sit inexplebilis appetentia sine fame, hic verò fames sine appetitu edendi. Est igitur terræ concupiscentia ἡ κίσσα, qualis fortasse videri potest in iis qui ex pariete festucas auel-

hist. 15. sect. 3. 3. Epid. lunt, vt in prognostico sanciuit Hippocrates ex historia quam scripsit de vxore Dealcis.

SANGVINIS CORRVPTIONEM ET EXOLVTIONEM OSTENDIT] Hîc sanguinis corruptionem cuiusmodi sit planè aperit illud quod ipsi corruptioni adiunxit. Est autem exolutio quæ dissolutam σύστασιν, i. *complexionem* sanguinis & coagmentationem ostendit, non solùm per principia connata, sed etiam per aduentitia; vt sanguis in vitio sit, non tam corruptione propriæ substãtiæ, quàm mixtione alienæ, ac sit corruptio secundum quid. Ipse autem præceptor generi statim subiecit ipsius corruptionis speciem, more magnorum philosophorum. Quod Theophrastum fecisse video, vbi de

cap. 6. lib. 4. de caus. plant. mutatione specierum agit in congeneres, aut in distantes. De seminibus autem loquens sic ait, φθορά τις ἡ ἔκστασις, i. *corruptio quædam aut egressio*. Ac si diceret; egressio omnis è natura, speciei est corruptio quædam. Sicut alienatio naturæ specificæ, est perfecta corruptio. Sic & hoc loco Hippocrates corruptionem sanguinis, nominauit exolutionem eiusdem.

15 Ἐν τοῖσι μακροῖσι τὰ κατὰ μικρὰ ἐπιφαινόμενα αἱμοῤῥώδεα· ὀλέθρια.

Quæ in diuturnis exigua apparent sanguinis velut quædam effluuia; mortifera.

OMNIA quæ fiunt quæque apparent in morbis, effœtæ naturæ nuncia & exoluentia; debent videri, vt sunt, mortifera. Sic Parium νέκρωσις alui tandem ad interitum cẽtesimo & vigesimo die morbi perduxit. De sanguinis autem substillo illud præceptum est, *quod eò peius res ire denunciat, quò sæpius redit.* Coac. 12. huius cap. Causæ sunt explicatæ. Quod igitur ad institutam prognωsin attinet, hæc mihi ratio videtur enarrandi.

QVÆ IN DIVTVRNIS] Quorum diuturnitas posita est in mala complexione viscerum & vitio temperamenti, & qui raros & leues habent ad crisin insultus, ipsámque acrisiam crebrò experiuntur ab irritis erethismis.

EXIGVA SVPERVENIVNT SANGVINIS VELVT EFFLVVIA] i. Quæ iteratò apparent & fiunt. Sunt enim τὰ ἐπιφαινόμενα, ad verbum, *superapparentia*, i. quæ præter signa pathognomonica & epigenomena velut foras exeuntia, manifestò se produnt: cuiusmodi sputa sunt in pleuritide, pus è vomica, deiectiones in morbis aluinis; ex quorum qualitate, copia, & excernendi modo, significatio fit rerum aut bene, aut malè gestarum in partibus vnde manant; & ex quibus argumẽta ducuntur breuitatis aut diuturnitatis, secundi aut sinistri iudicij. Exigua autem velut effluuia sanguinis explicaui τὰ μικρὰ αἱμοῤῥώδεα, quæ speciem præ se ferunt hæmorrhagiæ cuiusdam; reipsa tamen non sunt, nec copia, nec tempore, nec exeundi modo, quales esse solent quæ critica lege prorumpunt.

MORTIFERA] Vt signo & causa. Atque vt signo quidem: quoniam nihil ἀκρίτως bene fit, nihil autem paucum est criticum, ac nullum substillum in bonis ducendum: quia syllogisticum signum est vel oppressæ nimium, vel etiam fatiscentis naturæ, & principiorum collapsorum; quale substillum hoc loco agnoscimus, quod etiam causæ mortiferæ rationem obtinet: quoniam ex irrita contentione naturæ, frustráque tentato sanguinis profluuio, maior infirmitas comparatur; ipse autem morbus vires acquirit eundo, vnde grauiorum symptomatum accessione natura iam effœta corrumpitur in totum, & ad interitum cum certa desperatione perducitur.

16 Τὰ σκοτώδεα ἐξ ἀρχῆς· αἱμοῤῥοίη ῥινὸς λύει.

Quæ ab initio cientur vertigines; hæmorrhagia exoluuntur.

INTER commoda hæmorrhagiæ non in postremis illud est, quòd τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα prohibet esse mortifera, aut certè sinistri iudicij. Quæ res adduxit Hippocratem vt patefacta primùm & explicata part. 1. 2. Epid. rerum criticarum crisin non indicantium nec facientium difficultate, pro exceptione omnium theorematum catholicorum tandem illud quasi miraculo apposuerit, αἱμοῤῥαγίαι λαῦραι ὀκ ῥινῶν ῥύονται πολλά, i. *hæmorrhagiæ multæ difficilia multa dissoluunt.* Quæ causa etiam mouit Galenum vt idem exclamarit super hist. 7. 1. Epid. Metone per hæmorrhagiam defuncto præter spem morbo qui paulò antè mortiferus videbatur, non solùm symptomatis grauissimis, sed etiam signis terrificis. Sed inter omnia κρίσιμα loco non apparentia, principatum obtinet vertigo in morbis acutis. De cuius euentu certa est illa prognωsis. *Quibuscunque* 4. acut. & 86. Coac. 1. lib. *autem circa initia vertigo est, vnáque capitis venæ micant cum tenui crudáque vrina; his proculdubio febris exacerbationem in crisibus expectare oportet, nec mirum videri si non sint apud se.* Cuiusmodi autem vertigo sit, & quorsum appareat, tum autem quemadmodum sanguinis profluuio exoluatur atque quiescat, decisio est in hac prognωsi.

QVÆ AB INITIO CIENTVR VERTIGINES] i. Quæ circa initia morborum acutorum sine vlla significatione crisis (vt nulla esse potest quo tempore natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas) cietur vertigo. Vnde illius theorematis veritas, τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι. Quæ sententia demonstrandi facultatem Galeno aperuit super symptomatico rigore qui ineunte causo cietur. Sic autem ait. *Tametsi enim febris ardens rigore superueniente exoluitur: tamen non æquum est, neque decet* αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι τὰ κρίσιμα. lib. 1. Epid. part. 3. Vt autem catholici theorematis veritas in vertigine proposita conspiciatur, nemini sanè dubium est quin vertigo iure & loco appareat in certis quarundam criseωn perturbationibus. Nam τὸ ὀρφνῶδες vomitionis est κρίσιμον: sicut ἀμβλυωγμὸς hæmorrhagiæ. lib. 3. progn. Sed vt morborum initiis nulla crisis: ita nulla perturbatio critica esse potest. Atque vt vertigo in sperabili febris discessione, bona est: ita in febris continuatione, pestifera. Ex quo efficitur distinctione temporum & causarum, de symptomatis quibusque verendum, aut bene sperandum. De vertiginis autem natura & causis hæc fuit manetque omnium medicorum firma consensio: quòd ea versatur in falsa imagine τοῦ φανταστικοῦ cui circumrotari circumagique videntur quæ circumcirca sunt, quamuis immota; ex turbulento motu ac veluti circumactu spiritus animalis à flatulẽto spiritu atque maligno, non secus atque bombus & echo in auribus, hallucinatio in oculis & caligatio. Flatulenti spiritus generatio & impulsus vel est indigena cerebri, vel aduena sursum inferne translati. Indigena est à repletione particulari, vel intemperie & ca-

Coac. 2. cap. 1. lib. 2.

cochymia quadam maligna firmiter fixa, qualis esse solet tinctura lanarum veneno Assyrio fucatarum: qualis vertigo in cephalalgia sine febre & echus varietate, prænuncia esse solet vel apoplexiæ, vel epilepsiæ. Aduena autem vertiginis causa est anadrome symptomatica aut critica sanguinis in febre acuta, tum vapor fumidus qui vel ab impuro stomacho, vel à pulmonibus inflammatis, vel ab vtero sursum exhalat. Hîc autem conuenienter accommodabimus hæmorrhagiæ commoda; indigenæ quidem vertigini, ex plethora particulari; aduenæ verò, ex anadrome vtraque, tum ex pulmonibus inflammatis. Secus est de vertigine ex cacochymia & cruditate stomachica, aut ex alia quauis tetri vaporis exhalatione. Huic enim debetur pepasmus, purgatio, & neoterismus.

Hæmorrhagia qviescvnt] Sanè quidem, si à plethoræ propria vacuatione nulla supersit inflammatio, nulla intemperies firmiter fixa, nulla etiam cacochymia maligna. Etenim parum prodest hæmorrhagia plethoricarum affectionum propria, si rerum illarum accessionem coniunctam habuerint, vt prudenter Galenus annotauit.

17 Τὰ ἐκ ῥινῶν σμικροῖς ἱδρῶσι περιψυχόμενα· κακοήθεα.

Quæ à profluuio narium cum sudatiuncula incidit perfrigeratio; mala est.

Ego vero arbitror pensum meum absoluisse super hac prognosi commentario nuper scripto ad illam. *Quæ diebus criticis eximia incidit perfrigeratio ab hæmorrhagia; pessima.* Superest tantùm vt prætermissa illic sudatiuncula quorsum appareat, & quomodo adferat perfrigerationem, explicetur.

Coac. 1. huius cap.

Ergo. A profluvio narium] Id enim significat ἐκ ῥινῶν, quod teste Galeno indicat per antonomasiam profluuium sanguinis, inter omnia narium epiphænomena. Verba Galeni sunt hæc comment. ad hanc prognosin in prorrhetico. *Prorupta hæmorrhagia siquidem erumpant sudores; aut superueniant qui perfrigerationem adferant eximiam; graue hoc malum est.* Itaque à profluuio sanguinis è naribus hypercritico aut symptomatico, illo quidem à forti contētione naturæ validóque in capite pulsu, hoc verò principiis morborum à gargalismo siue orgasmo sanguinis multa & effera bile perfusi; vnde fit anadrome ante diem principiis acutorum morborum, non autem cùm iam processerint, eáque anadrome profusam facit hæmorrhagiam quæ inhiberi non potest, tum propter affluxus perennitatem, tum propter vasorum perpetuam anastomosin.

prorrh. 34. s. 3. 1.

prorrh. 12. s. 2. 1.

Cvm svdativncvla] In qua scilicet exiguus humor & sudor miliaris exudat, vel è capite & thorace, vel toto è corpore roscido. Huius cùm duæ sint causæ; vna quidem ineunte morbo, naturæ oppressio; altera prouecto iam morbo vel ab hypercrisi, naturæ fatiscentis exolutio, succíque alibilis partium solidarum exudatio; posteriorem causam hoc loco agnoscimus. Est enim sudatiuncula hæc ab ὑπερκρίσει, etiamsi inciderit circa initia morbi acuti. Quocirca bene præcipiunt qui vetant in sudore sanguinem detrahendum.

Incidit perfrigeratio] Eximia quidem illa, non leuis & alsiosa quæ moderationem caloris ostendit à falsò credita febris discessione, vt in Pario & Pythione: sed quæ tangentibus medicis & ægrotis sensionem exhibet frigoris glacialis, quam paulò antè noster author vocauit νεανικήν. De qua illud præceptum est. Ἐν κρισίμοις περιψύξεσι, αἱ αἱμοῤῥαγίαι αἱ νεανικαὶ κάκισται. i. *In criticis exacerbationibus, hæmorrhagiæ largæ; pessimæ.*

Coac. 1. cap. huius. prorrh. 42. s. 3. 1.

Mala est] Ne dicam mortifera: quoniam cum dissipatione viuifici nectaris à corde exhausto, infirmitatem summam denunciat, atque, vt ita dicam, νέκρωσιν caloris natiui. Sed inter duo genera τῆς περιψύξεως, periculosior est vniuersi habitus, quàm partium extimarum.

prorrh. 32. s. 2. 1. prorrh. 34. s. 3. 1.

18 Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρευμένῃ· κακόν.

Detractio sanguinis in torpida perfrigeratione; mala.

Vndecvnqve sanguis prorumpat aut stillatim fundatur in torpida perfrigeratione, ídque vel sponte sua, vel artificio medici vena incisa; incommodo vertit ægri. Est enim, vix me contineo quin dicam, immanitatis omnem humanitatém fugientis, defraudare naturam eo commodo vnde sperabilis est eius recreatio, ex cuius paupertate ipsa torpescit, & effœta languet. Hîc enim agnoscimus κατάψυξιν νενωθρευμένην, quæ scilicet coniunctam habet τὴν ἔῤῥιψιν, vbi subinde ad pedes delabitur æger. Nec verò ἡ κατάψυξις quæ accessionem habet νωθρότητος, aliò referri potest quàm ad summam imbecillitatem caloris natiui per exolutionem viuacitatis, & paupertatem humorum ac spirituum viuificorum. Nam quæ à retractione accidit refrigeratio per inflammationem systrophicam viscerum, aut etiam prægrandem ardorem, vt in iis qui ardenter febricitant; illa ferè coniunctam habet δυσφορίαν ἀέμετον, i. *iactationem sine vomitu*, & difficultatem spirandi cum inexplebili siti. Ac talem complectitur illa iam vetus oratio. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίοις, πυρετοῦ περιψυχθέντος κακόν. i. *Ardoris in hypochondrio reliquiæ, febre perfrigerata; malæ.* Ad eam igitur prodest sanguinem multum detrahere; vt fecimus in Generali Monet, cui refrixerant partes extimæ.

Ὅσοι κοιλίης

19 Ὅσοι κοιλίης ἐπιστάσης αἱμορρέουσι, καὶ ἐπιρριγοῦσιν ἅμα τῷ αἱμοῤῥοεῖν· τούτοισι κοιλίην λειεντεριώδεα ποιέει, καὶ ἐπίσκληρον, καὶ ἀσκαρίδας, ἢ ἀμφότερα.

Meliùs ſic in prorrhetico, 46. ſ. 3. 1.

Οἷσι κοιλίης ἐπιστάσης αἱμοῤῥαγέει καὶ ἐπιῤῥιγέει ἆρα κοιλίη λειεντεριώδης, καὶ ἐπίσκληρος, ἢ ἀσκαρίδες, ἢ ἀμφότερον;

Quibus aluo ſuppreſſa prorumpit ſanguis è naribus, indéque rigent; etiámne fit aluus lienterica & prædura? an verò aſcarides? aut vtrumque?

MAGNA VIS eſt hæmorrhagiæ ad immutandum corporis habitum in complexione & temperamento, vnde mutatio repentina cernitur actionum, qualitatum, & excretionum. Porro autem quemadmodum hæmorrhagia duce natura, & critica lege peracta, facit ægros plerunque morbis defungi periculoſis cùm in anguſto ſpes erat: ſic hæmorrhagia profuſior, tum ſymptomatica, tum hypercritica; vel ad exitium ægros præcipitat, vel eam morborum ſucceſſionem parit à quibus, comparata iam ſumma infirmitate, vix vllâ ratione poſſunt leuari. Enimuero quæ maior mutatio eſſe poteſt quàm alui multùm aſtrictæ, in profuſam lienteriam? Atqui mutatio hæc docetur in hac prognωſi, quæ cuiuſmodi ſit & quemadmodum accidat, iam ad demonſtrandum aggredior.

QVIBVS] Acuta febre ardenter febricitantibus, vnde facilis eſt anadrome ſanguinis multa & efferа bile perfuſi. Nam febrium ardentium morbificus humor eſt bilioſus ichωr, idémque acerrimus. 4. acut.

ALVO SVPPRESSA] Quæ non niſi coacta ducitur excrementis admodum ſiccis & duris, penéque dixerim, cauſticis: cuiuſmodi ſunt διαχωρήματα συνεκαυμένα, quorum cohibitio eſt ſiccitatis, ſiccitas ardoris febrilis omnem ſuccum exhaurientis, qui eſſe ſolebat vehiculo fæcibus deſcendendis. Ex omnibus enim alui ſuppreſſæ cauſis quæ multæ ſunt, hanc ſolam hoc loco agnoſcimus, præter eam quæ communis eſt omnium quæ ſurſum fiunt, & foras, tranſlationum.

PROFVNDVNT SANGVINEM E NARIBVS] Sic enim Galenus interpretatur τὸ αἱμοῤῥαγέειν, quod abſolutè ſcriptum, hæmorrhagiæ narium antonomaſiam oſtendit. Hæc autem profuſio ſanguinis nimia & immodica hoc loco ſignificatur; alioqui non verteret aſtrictionem in laxitatem. Ac talis eſſe ſolet principiis febrium acutarum ſymptomatica ab orgaſmo, vel hypercritica, quam ipſa natura inhibere non poteſt, à plethora particulari, & forti in capite pulſu.

INDEQVE RIGENT] Non quidem rigore critico, ſed ſymptomatico. Omnia enim ὕστερα πρότερα mala ſunt in omni naturæ & morbi certamine. Ac malè res eunt quando ea ſuccedunt quæ iure & loco debent præire. Tum certè omnia fiunt παρὰ λόγον naturæ, & κατὰ λόγον morbi. Quo fit vt nihil ad ſalutem appareat, boniſque fiat rebus ægroti. Vt enim nõ raró ſalutaris eſt vrinę ſuppreſſio ante rigorem: ſic ea quæ à rigore incidit, grauiſſimum ægri malum ſemper oſtendit & facit. Eadem ratione rigor hæmorrhagiæ ſuccedaneus, qui prænuncius eſſe debebat, ſigno & cauſa peſtiferus eſſe ſolet. Non enim ſigna critica, & criticæ cauſæ, retro commeant in commoda ægri. Niſi quis fortè adferat excuſationem variarum criſεωn quæ cadunt ſæpenumero in morbos acutos, ex vario humoris motu, naturæ impulſu, & partium obſeſſarum conditione; ac dicat etiam varietatem illam criſεωn non raró denunciari vna eadémque concuſſione, qualis cernitur in rigore qui non minùs videtur hæmorrhagiæ prænuncius, quàm ſudoris ipſius. Qua de re illud antè præceptum eſt. *Si cui cùm riguerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie rigor ſine cauſa ingruerit, tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.* Sed in hac prognωſi rigor fruſtra cietur, éſtque omnino ſymptomaticus profuſioris hæmorrhagiæ. Nam de natura rigoris dictum eſt alibi. 26. Coac. 1. lib. » » ibidem.

ETIAMNE FIT ALVVS LIENTERICA?] Sanè quidem κατὰ τὴν στέρησιν τῆς πρώτης πέψεως, i. *priuatione primæ coctionis*, à frigida intemperie ventriculi, & ſumma paupertate caloris natiui, tum viuifici, tum viuacis; non autem per citam & præproperam deiectionem quam ciet catarrhi prolapſus, aut facit ventriculus ipſe ἀφθώδης. Tot enim ſunt cauſæ lienteriæ, de quibus per Dei miſericordiam loco dicetur ex profeſſo. Ac talem lientèriæ cauſam expreſſit prognωſis hac de re iam ſcripta, nec ita pridem explicata, cuius verba hæc ſunt. *Quibus à prægrandi ardore, quinto die larga eſt hæmorrhagia, ſexto rigor, ſeptimo perfrigeratio; labefactantur alui*: repetenda illinc ratio eſt quamobrem & quemadmodum in vitio ſint alui. aph. 1. 6. Coac. 4. huius cap.

ET PRÆDVRA] Non quidem à duritate cibi aſſumpti nullo modo ſubſtantia ipſa mutati, nec verò à ſuppreſſione vnde alui dicuntur duræ, vt in illo, μίξις τῶν κατὰ τὴν γαστέρα σκληρύνει, i. *mixtio ventrem indurat*, & in illo, ἢν δὲ βόρειον, κοιλίαι σκληραί. i. *ſin ſpirarit Boreas, alui erunt duræ*: ſed à diſtenſione cuius cauſa eſt inflatio quam facit perennis generatio atque ſuppreſſio flatulenti ſpiritus à repentina diſſipatione caloris vitalis, non autem ab inueteratione cauſæ frigidæ lientericæ quæ nullos edit flatus. Itaque duritatis cauſa diſtenſio eſt, quæ facit hydrωpem ſiccum. part. 5. 5. Epid. aph. 5. 3.

T

AN VERO ASCARIDES? AVT VTRVMQVE?] Sanè ascaridum causa est putris humoris in ano endelechia, quorum entelechia cernitur in vermiculis assiduè proritantibus, vnde nomen habet. Nam lumbricorum materia est chylosa, quæ nusquam est nisi in ventriculo & tenuibus intestinis. Tæniarum autem generatio est in fœtu dum grauida gestatur in aluo, tantúmque patent in longum, quanta sunt intestina, & à similitudine fasciarum tæniæ nominantur. Hi non sunt hoc loco intelligendi, nec lumbrici etiam: quoniam in lienteria nullæ sunt reliquiæ chyli, vti nec chylus ipse. Reliquum est vt sine synecdoche, ascaridum nomen propriè vsurpetur pro ipsis vermiculis qui stabulantur in ano, quorum matrix, principium & causa est priuatio humoris melancholici aut pituitæ salsæ. Existere ergo possunt ascarides cum aluo lienterica & prædura, non autem lumbrici, nec qui à fasciis nomen habent vermes admodum lati.

20 Τὰ τεταγμένοισι χρόνοισι αἱμοῤῥώδεα διψώδεα, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντα· ἐπιληπτικῶς θνήσκει.

Qui statis temporibus sanguinem profundunt, si loco non profuderint; epileptici moriuntur.

NON MINORA sunt mala quæ veniunt à cohibita hæmorrhagia immeritò, quàm quæ ab immoderatè & profusè prorupta. Ac inter mala hæmorrhagiæ immeritò cohibitæ, vel à natura negligentiore sui, vel à medico imperito, principatum obtinet illud quod memorauit epilepsiæ funeste, cuius symptomatis ratio aperietur hoc modo.

QVI STATIS TEMPORIBVS SANGVINEM PROFVNDVNT] Vt fœminæ menstruales per Lunæ periodos; mutili per easdem; hæmorrhoici autumno & vere, cuiusmodi sunt homines natura & diæta melancholici; iuuenes æstate & vere; tum ij quos dolorifica in lumbis mala exercent, & qui à lumborum dolore sunt cardialgici. Hæc autem profusio sanguinis varia est, per vterum, per intestina, per hæmorrhoidas, & per nares. Nam quæ cietur per os, omnino fit παρὰ λόγον naturæ. Statis autem ac definitis temporibus ob eam sanè causam exclusio illa fit: quoniam ita comparata est natura vniuersitatis & partium singularum, vt æqualia & similia quę ab eadem facultate alterantur, prorsus æqualia faciant excrementa: quinetiam tempus collectionis eorum excremẽtorum vt sit æquale necesse est. Nam partes quæ aluntur quoad naturaliter constitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento, æqualia quantitate, similia qualitate, eodémque temporis tractu colligent excrementa, eadémque periodo expellent.

SI LOCO NON PROFVDERINT] Absoluta periodo collectionis, vnde natura ab oppressione excitata & proritata colligit se ad exclusionem superuacanei sanguinis per loca ex instituto commoda, nec ex euentu incommoda. Hinc veniunt hæmorrhagiæ, purgationes menstruæ, hæmorrhoides & dysenteriæ cruentæ: quæ omnia certis quibusdam periodis suscipiuntur & absoluuntur, idque naturæ commodo, & cõtrà incõmodo si loco nõ fiant cohibita & suppressa. Id autẽ accidit peruersa naturæ inclinatione, meatuũ angustia, materięque ipsius cõtumacia vnde refluxus & palindrome sursum infernè.

EPILEPTICI MORIVNTVR] Non quidem omnes, nec ab omni sanguinis profluxuri suppressione & refluxu (nam hæmorrhoicis in hæmorrhoidum vacuitate accidũt phthises, hydropes, cancer, scirrhus & elephas, melancholia & insania.) Mulieres autem cohibitis mensibus, quarto mẽse dentibus strident, quod est conuulsificum. Sed narium larga hæmorrhagia vi suppressa, non rarò est conuulsifica. Est autem epilepsia conuulsio, cuius apoplexia hîc succedanea esse solet, vt superiore anno vidimus in Episcopo Niuernensi, repleto sanguine cerebro.

21 Ἐξ αἱμοῤῥοΐδος ὅσον ἐπιφανείσης σκοτώδεα ἐλθόντα, παραπληκτικὸν μικρὸν, καὶ ἐπ' ὀλίγον σημαίνει· λύει φλεβοτομίη. καὶ πᾶν τὸ οὕτως ἐπιφαινόμενον· κακόν τι σημαίνει.

Meliùs sic.

Ἐξ αἱμοῤῥοΐδος ὅσον μικρὸν, καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐπιφανείσης, σκοτώδεα ἐλθόντα· παραπληκτικόν τι σημαίνει· λύει φλεβοτομίη. καὶ πᾶν τὸ οὕτως ἐπιφαινόμενον· κακόν τι σημαίνει.

Ex hæmorrhoide quantumuis parum atque parumper aperta oborta vertigines; paraplecticum quippiam ominantur: sanat autẽ phlebotomia. Atq; in vniuersum quicquid ita se prodit, aliquid sinistri denũciat.

VT NIHIL optabilius quàm hæmorrhagia iure & loco prorupta: ita nihil expetendũ magis quàm hæmorrhoides

hæmorrhoides cõuenienter ductæ. Est autem hæmorrhagia superarũ partium vnica salutaris. Namque vomitio sanguinis, excreatio & anacatharsis omnino sunt mala. Sed hemorrhoides inferarum partium esse dicuntur, vt menstruę purgationes & dysenteria αἱματώδης. Quæ tria suis quæque diorismis salutaribus definita, mirificos adferunt sanitatis fructus. Atque vt paucis complectar hemorrhoidum commoda; scitum est illud. *Αἷμα ἄνωθεν μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ κακόν. ἀγαθὸν δὲ κάτω τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. Sanguis qualiscunque superne quidem malus; infra autem bonum est nigra secerni.* Ac si diceret; vt omnis hæmorrhagia lege critica salutaris: sic hæmorrhoides quæ fluunt merito, & κατὰ λόγον naturæ, grauissima quæque mala sanant & arcent. Atque vt omne sanguinis profluuium per os cuiusmodi sit tandẽ, terrificum videri debet: sic omnis per intestina nigrorum deiectio, calamitosa, ne dicam mortifera esse solet. Nam quæ ab atra bile incipit dysenteria est insanabilis. Sed hæmorrhoides per metaptωsin obortæ, vacuando, retrahendo, & detrahẽdo rheuma concitatum atque consistens, ipsámque morbificam cacochymiam & impuritatẽ vasorum expurgando; propugnationem & ἐπανόρθωσιν adfert hæmoptoicis, peripneumonicis, pleuriticis, melancholicis, fanaticis, nephriticis, & varicosis; vt vitia lienis & cutis prætereeam: sed ea lege tamen vt per μετάπτωσιν, i. transitum vel sua sponte se prodant, vel artificio medici. Nam quæ per ἐπιγένεσιν & sympathiam feruntur, tantùm abest vt aliquid opis adferant, vt grauioribus damnis augeant. Quæ cùm ita se habeant.

Ex hæmorrhoide] Qua vel cacochymia lienis melancholica, totiúsque adeo mesenterij & cauarũ hepatis partiũ expurgatur per anastomωsin venularũ ex mesenterico venæ portæ ramo ad vltimas sedis oras productarũ; vel etiã qua depletur plethora venarũ lũbis adiacẽtium (vnde dolorifica in lũbis mala sanguiflua) per venas quæ ab hypogastria inseruntur in cutim musculosã hypogastrij & intestinũ rectũ.

Quantumuis paruum et parumper aperta] i. Quæ parcè, nec ita diu pro eo ac merebatur cacochymia, aut plethora lumborũ particularis, purgationi aut vacuationi concessa fuit; nec verò quantitate ac periodo absoluta votis naturæ respondit, vt liberaliter olim respõdebat: sed cõtrà refluxu ex peruersa inclinatione, aut denegato exitu per suppressionem, maiori oppressioni causam dedit.

Obortæ vertigines] Vel potiùs tenebræ aut tenebricosæ vertigines, ex falsa imagine ac veluti spectris quibusdam visorum mendacium τοῦ φανταστικοῦ; per turbulentum motum spiritus animalis impuri à fumido vapore qui ex recursu ipsarũ hæmorrhoidum excursum habet ad caput, & exitu prohibetur. Indigena quoque cerebri vapor fumidus esse potest, qui ne vim adferret cerebro, hæmorrhoides liberales & liberæ prohibebant.

Paraplecticum quippiam ominantur] Vel etiam multum. Nam illud, *quippiam paraplecticum*, est inchoatæ cuiusdam, non absolutę paraplegiæ proprium: quemadmodum ex prorrhetico nõ ita pridem annotauimus. Est autem paraplegia, partis alicuius resolutio cum interceptione motus & sensus. De cuius natura & causis multa sunt à nobis adducta comment. ad illam prognωsin. *Parotides prauæ sunt paraplecticis.* Hîc autem videtur per ironiam aut etiam sarcasmum dixisse, paraplecticum quippiam, quæ humilis nimium oratio prægrande malum dignè nõ exprimit: quoniam vertiginis eius, quam facit anadrome fumidi vaporis & sanguinis vitiosi, non rarò apoplexia cõsectaria esse solet, quæ omnem paraplegiæ & paralyseωs continet intra se calamitatem. Etenim quamuis ab Hippocrate notata sint duo tantùm symptomata hæmorrhoidum cohibitarum ἔκγονα, phthisis & hydrops, atque hydropem nasci Galenus doceat ex recursu & refluxu cacochymiæ malignæ & melancholicæ, quæ vel scirrhum gignit in hepate, vel ipsius visceris natiuum calorem extinguit: tamen vt phthiseωs consecutio est per translationem ab hepate ad pulmones: sic etiam videri potest apoplexiæ per eam quæ fit ad cerebrum ipsum, cuius prænuncia esse solet tenebricosa vertigo.

[Margin: prorrh. 26. f. 3. 1. — Coac. 9. cap. 12. lib. 2. — Coac. 4. cap. 4. lib. 2. — aph. 13. 6.]

Atque in vniuersum quicquid ita se prodit, aliquid sinistri denunciat] Exempla sunt in ἐφιδρώσει, in substillo sanguinis, in rigore frustra citato, in vrinis paulisper coctis, non crudis. Et quoniam nuper admodum περὶ τῶν μικρῶν ἐπιφαινομένων disseruimus super illa prognωsi, τὰ μικρὰ ἐπιφαινόμενα ὀλέθρια, i. *epiphænomena parua, praua*; lectorem oratum velim vt referat se ad commentarium nostrum. [Margin: Coac. 15. huius cap.]

Sanat autem phlebotomia] Huiusmodi est illa prognωsis. *Quæ ab initio cientur vertigines, hæmorrhagia quiescunt.* Huiusmodi quoque illa. *Profusa narium hæmorrhagia, vi cohibita; nonnunquam adducit conuulsionem: sanat autem phlebotomia.* [Margin: 16. Coac. huius cap. — 11. Coac. huius cap.]

DE PALPITATIONE, TREMORE, ET CONVVLSIONE.

OI ΠΑΛΜΩΔΕΕΣ δι' ὅλου ἆρα καὶ ἄφωνοι τελευτῶσι; [Margin: Cap. XIIII.]

1 Qui toto palpitant corpore, etiámne vitam finiunt voce capti?

Hactenus hæmorrhagiæ leges examinauimus, & ad medendi vsum conuertimus. Sequitur vt quemadmodum illa venarum est: ita neruorum qui in vitio sunt symptomata expendamus in deprauato motũ. Enimuero deprauati motus quatuor omninò genera statuuntur, palpitatio, cõuulsio, tremor,

& concussio: de quorum natura & causis, tum autem quemadmodum inter se distinguantur, suo quaque loco dicentur. Hîc certè sufficiet scribere περὶ παλμοῦ, i. *de palpitatione*, quatenus ad institutam prognωsin accommodari debet. Est enim difficilis ratio palpitationis in hac prognωsi descriptæ. Sed eam difficultatem hoc modo ad facilitatem conuertemus.

Qvi toto palpitant corpore] Non quidem palpitatione subsultantium musculorum à flatulento spiritu cuius dominatu iniussi mouētur: sed deprauato motu in quo veriùs micăt aliena sponte, quàm nostra colligunt se ad opus faciundum. Nam flatulenti spiritus causa est frigida intemperies in crasso humore, quod certè hîc locum habere nō potest: quoniā prognoseωs huius veritas fuit

hist. 4. part. 3. 3. Epid.

in historia de Phrenitico, qui cùm secundo morbi die palpitasset toto corpore, mox voce captus quartū morbi diem agens interiit: cuius tam citæ mortis causam Galenus acceptam retulit virulentæ qualitati æruginosæ bilis cuius magisterio phreniticus regebatur. Ergo nec à flatulento spiritu διὰ ψῦξιν cumulato palpitauit, nec ab eodem factus est ἄφωνος. Etenim satis cōstat inde aphωniam venisse, vnde is primùm è potestate mentis exiuit: exiuit autem à cerebro inflammato. At nulla spiritus flatulēti cohibitio inducit

4. acut.

φλογώδη διάθεσιν, i. *dispositionem inflammatoriam*. Nec verò Galeni rationem libenter admitto qui super delirio palpitantis vmbilici consectario philosophatur; palpitationem quidē nasci à flatulento spiritu; delirium verò à diaphragmatis offensione illius palpitationis socia. Namque vt cōcedam quod ipse adfert

prorrh. penult. l. 1.

quo suam opinionem tueatur, τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ ἀρχὴ συμπάσχειν εἴωθεν, i. *neruosis partibus principium consentit*: tamen non efficitur aliam videri posse affectionem diaphragmatis paraphoricam, prçter inflammatoriam. Atqui, inquam, nulla cohibitio spiritus inflammatoria est. Quòd si quis obiiciat palpitationis nomine nihil aliud significari quàm subsultationem musculorum & membranarum à flatulento spiritu

hist. 2. 1. Epid.

διὰ ψῦξιν cumulato; sciat is velim nomē illud non rarò vsurpari ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ. Declarat illud Sileni ὑποχονδρίου παλμὸς ξυνεχὴς, quem paulò antè scripsit Galenus hypochondrij vtriusque tēsionem habuisse oblongam, diaphragmate inflammato. Erit igitur palpitatio in hac prognωsi arteriarū micantium pulsus medico aspectabilis, & ægro molestus ac dolorificus; vel ob repletionem arteriarū, vel ob angustiam spatiorum in quibus arteriæ olim micabant liberè; vel etiam ob fortem naturæ contentionem studentis excludere quæ sibi negocium & molestiam exhibent atque facessunt. Iam verò quemadmodum talis palpitatio pariat aphωniam, videamus in eo quod sequitur.

Etiamne vitam finivnt voce capti?] Sanè quidem: tametsi omnis res quæ interrogando proponitur, ancipitem adfert rationem iudicandi ex ancipiti iudicio eius qui quærit, cui nihil abditum fuit, nihil abstrusum, & qui omnium primus admirationem sustulit, atque ἀθαυμασίαν inuexit: nisi fortè quis excusationem adferat eius qui hoc veluti breuiariū de historia Phrenitici desumpsit, negétque summum fuisse illum dictatorem Hippocrátem; quod illi facilè concesserim, modò persuaserim omnium theorematum quæ scripta sunt in hoc libro authorē fuisse Hippocratem. Enimuero phreniticus ille παλμώδης δι' ὅλου, factus est ἄφωνος, ac voce captus vitam quarto die finiuit; aut à tensione forti, aut ab exolutione summa neruorum & musculorum vocem edentium. Huiusmodi sunt musculi intercostales qui faciunt ἐκφύσησιν vocalis materię, quæ vapor est fumidus è corde expressus. Huiusmodi sunt etiam laryngis carnes modulandæ voci dicatæ. Eorum autem musculorum tensio accidit in conuulsione, qualis cernitur in epilepticis; exolutio autem in paraplegia musculorum laryngis atque thoracis: illa quidem ambientis appulsu, cuius vim nunquam expertus fuit sextæ coniugationis in larynge neruus, nisi nudatus: hoc verò ab intemperie ceruicalis medullæ, & vertebrarum luxatione. Cernitur etiam

aph. 5. 5.

in apoplexia: quemadmodum & valida tensio in ebrietate, quæ homines facit ἀφώνους conuulsos. Denique vndecunque valida tensio est musculorum atque neruorum φωνητικῶν, aut laxitas & exolutio, vel proprio instrumentorum vitio, vel ipsius principij & facultatis; inde proculdubio accidit ἀφωνία. Quòd si ad eam laxitatem accesserit materiæ vocalis paupertas, tum in propinquo mors est, & qui conualuerit Hippocrates vidit neminem. Quinetiam sunt interruptæ voces & elisæ in faucibus, occursu catarrhi ad perpendiculum prolabentis, & materię vocalis sursum expressæ. Quæ cùm ita sint, iam loco quærēdum quæ causa fuerit phrenitico palpitandi & obmutescendi. Sanè hîc nulla est æquitas iudicādi à flatulēto spiritu palpitasse, quem narrat Hippocrates incendio conflagrasse & æruginosa vomuisse. Nec verò credibile est ipsum voce captum fuisse à laxitate instrumētorum vocalium, quem scribit posteram noctem illius diei quo palpitauit (palpitauit autem secundo) crebris conuulsionibus exegisse. Ergo visa est palpitatio in aspectabili pulsu micantium arteriarum; & à prægrādi tensione instrumētorum vocalium factus est æger ἄφωνος. Nam laxitati contraria est conuulsio quæ hominem detinuit ad vltimum vsque spiritum. Sic enim ait. Παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, νυκτὸς σπασμοὶ, τρίτῃ παρωξύνθη πάντα, τετάρτῃ ἀπέθανεν. i. *Totius corporis palpitatio, noctu conuulsio, tertio die exacerbata sunt omnia, quarto interiit.* Interiit autem crudeliter, vt sanè omnes intereunt qui ex dolore voce sunt capti, i. qui acerbissima cōuulsione intercostalium musculorū, quæ initiis morborum firmiter fixa manet, nec intra eam quā incidit horam discutitur, alioqui febris medicatoria; qui, inquam, sic voce capiūtur denegata expressione & appulsu vocalis materiæ ad instrumenta φωνητικὰ, & impedita eorum modulatione ad vocem edendam. Ex quo efficitur eos qui toto palpitant corpore, voce captos, crudeliter vitam finire: quoniam conuulsoria est aphonia, vel quæ conuulsifico modo existit, iniussa videlicet, forti collectione partium vocalem materiam exprimentium, deducentium, excipientium, & modulantium: qualis aphoniæ causa cernitur in ebriis & catalepticis qui voce capiuntur conuulsi. Nam quæ ab exolutione incidit aphonia per extinctionem caloris vitalis, &

2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Coac. cap. 8. lib. 2.

summam infirmitatem potentiæ animalis; vt mortem in propinquo esse denunciat: ita moriendi sensionem adimit: ac tales ἄφωνοι λαθραίως ἀποθνήσκουσι, i. *clam moriuntur*.

Hîc nolim me arguat momentorum auceps, vt qui negare videar à palpitatione flatulenti spiritus venire

venire τὴν ἀφωνίαν. Etenim sciatis velim; non ignorare me à flatulēto spiritu nasci conuulsionem, & à conuulsione τὴν ἀφωνίαν. Sed hæc in phrenitico locum non habet.

2 Τὰ τρομώδεα, σπασμώδεα γινόμενα ἐφιδροῦσι, φιλυπόστροφα. τούτοισι κρίσις ἐπιρριγώσασιν. ἐπιρριγοῦσι δὲ οὗτοι ἐπὶ κοιλίην καύματι περικληθέντες. ὕπνος πολὺς τούτοισι σπασμώδης, καὶ τὰ ἐς μέτωπον βαρέα, καὶ οὔρησις δυσκολαίνουσα.

Omnes qui tremuli conuelluntur sudatiunculam habent obnoxiam recidiuæ. Atque iis rigore superueniente fit crisis. Superuenit autem ventris ardore lacessitis. Hîc somni arctiores sunt conuulsifici, grauitásque frontis, & mictio ipsa difficilis.

MALA MVTATIO est motus quodammodo iussi in eum qui omnino est iniussus, ac sua sponte in totum cietur, nostra autem ne minimum quidem. Est sanè mutatio τοῦ προαιρετικοῦ εἰς τὸ αὐτόματον καὶ ἀπροαίρετον. Quæ quāta sit è natura egressio, declarat id ipsum difficultas ἐπανορθώσεως & curationis ipsius: maximè verò quando cum instrumentorum contumacia principium & facultas in vitio sunt, vt in tremore & conuulsione phanaticorum, quæ si quid aliud, desperationem salutis ostendit. Quæ salus enim vitæ sperabilis esse potest in alienatione cerebri ab exhausto, vnde venit illa conuulsio atque tremor? Verùm vt redeam ad propositum theorema de mutatione iussi motus in iniussum, & in quo cerni possit illa mutatio; decisione opus est huius prognoseωs quæ sic habet.

QVICVNQVE TREMVLI CONVELLVNTVR] Vel qui toto corpore omnibúsque artubus contremiscentes in vicissitudine motus iniussi & iussi, ex pari magisterio concertātium inter se facultatis & instrumenti; qui, inquam, sic cōtremiscentes, proindéque iusso priùs motu fruentes, nunc prorsus iniusso laborant in conuulsione, quæ est κίνησις ἀπροαίρετος τῶν προαιρετικῶς κινουμένων, i. *iniussus earum partium motus quæ non nisi nostro iussu mouentur*; ídque per se, non ex euentu: vt scilicet partes quæ conuelluntur, conuulsionis causam intra se habeant, repletionem aut siccitatem; nec antagonistarum congenerúmve culpa in vitio sint, vt in trωmate musculorum crotaphitarum, vbi partes oppositæ conuelluntur. Qui sic igitur à trωmate manent conuulsi.

SVDATIVNCVLAM HABENT OBNOXIAM RECIDIVÆ] In prorrhetico legitur ἐφιδροῦσι, eáque lectio ter aut quater à Galeno repetita. Sed legere malim ἐφιδροῦσι, vt sudatiuncula sit eorum qui sic conuelluntur, vel ab oppressione expressa, vel ab exolutione partium solidarū exudans. Vtraque mala, hæc peior: neutra autem sudatiuncula recidiuæ tantùm est capax, sed etiam mortis. Nam ea demum φιλυπόστροφα, i. *recidiuæ amica* verè dicuntur quæ sunt προεκρηγνύμενα, ἢ προεκκρινόμενα, ἢ ἐγκαταλιμπανόμενα, i. *quæ ante diem ingruunt, vel ante diem iudicantur, vel à crisi supersunt.* Hîc autem sudatiuncula vi expressa, vel ab exolutione exudans in conuulsione, mortifera esse solet. lib. περὶ χυμῶν.

ATQVE IIS RIGORE SVPERVENIENTE FIT CRISIS] Non omnibus quidem conuulsis: sed iis tantùm qui à repletione conuelluntur. Est autem bona mutatio conuulsionis in concussionem, nec contrà: quoniam triumphata natura iam triumphare incipit; & quæ dominatu causæ morbificæ tenebatur, iam nunc erecta, causæ ipsius potens est in concussione. Est autem rigor concussio.

SVPERVENIT AVTEM VENTRIS ARDORE LACESSITIS] i. Galeno interprete, ventris ardor prænuncius est atque quodammodo præuius iis quibus à conuulsione venturus est rigor: vnde fit vt prorepente ichore bilioso è vasis ad partes acerrimi sensus, forti naturæ contentione & motu, concutiantur ad exclusionem rei molestæ. Atque ita febris conuulsionem exoluit. Scire autē licet multò meliùs esse iis qui à tremore rigent, quàm qui à rigore contremiscunt. Nec verò audienda prognωsis illa quæ sic habet. Τοὺς ἐπιρριγέοντας τὰ τρομώδεα ἐπιγινόμενα κτείνει. i. *Crebrò rigentes tremor superueniens necat*: vbi legēdum videtur potiùs κτείνει, quàm κτείνει. Nisi quis prætexat eum tremorem qui circa initia, primóque morbi die obortus, venæ sectionem indicat necessariam: sicut in Pythione Galenus asseruit: aut etiam conuulsionis eius quæ primo die, aut postridie, aut etiam perendie superueniens febrem tollit, cuius prænuncia erat rigoris concussio. Sed hoc superstitiosum nimis est, ne dicam sophisticum. 28. Coac. 1. lib.

HIC SOMNI ARCTIORES SVNT CONVVLSIFICI] Arctiores somnos impropriè nominauit & καταχρηστικῶς, τὰ κώματα οὐχ ὑπνώδεα siue ἄγρυπνα, i. *cωmata non somniculosa*, seu vigilantia; quorum scilicet κῶμα tantùm apparet in conniuentia oculorum, quibus noctem illi accipiunt, cerebro autem vigilant. Nam cæteri omnes cωmatosi longè absunt à conuulsione, quorum sanè ὕπαρξις in laxitate consistit, vt conuulsionis in tensione.

GRAVITAS FRONTIS] Ex qua significatio fit opprimentis causæ firmiter fixæ, non autem fugacis, & per sympathiam lacessentis.

ET MICTIO PERMOLESTA] Idem enim significat οὔρησις δυσκολαίνουσα; quod alibi οὖρον ἐπίπονον, καὶ δεδακρυμένον, vel etiam ἀφρώδεες οὐρήσιες: quæ sunt eiusmodi liquore aut hypostasi, & quò propiùs ab æqualitate abest spuma, eò peiorem vim spiritus flatulēti, aut colliquationis denunciat; quæ duæ sunt iustæ conuulsionis causæ. Qua de re illud præceptum est. *Conuulsificæ sunt etiam ceruicis & dorsi perfrixiones,*

c. 2. 1. prorrh. & 7. Epid. prorrh. 20. c. 3. 1. 38. Coac. 1. lib.

ac tum vrinæ spumantes. Sed maximè facit ad intelligentiam conuulsifici somni iam explicati, quod eius prognoseos initio scriptum est. *Qui cum feroci perturbatione somno excussi, è potestate sui exeunt; grauissimum* l.3.1.prorrh. *habent malum & conuulsificum.* Sed hæc posterior pars de arctiore somno, déque frontis grauitate & vrina difficili, non legitur in prorrhetico.

al. ἄπυροι. 3 Οἱ ἐν ὑστερικοῖσιν ἄπειροι σπασμοὶ εὐχερεῖς.

Meliùs in prorrhetico, 27. l. 3. 1.

Οἱ ἐν ὑστερικαῖς ἀπύρεξοι σπασμοὶ εὐχερεῖς.

Quæ cadunt in hystericas sine febre conuulsiones; faciles.

IN CONVVLSIONE magna est è natura egressio, magna item naturæ offensio: proptereáque difficilis eius redintegratio, ἐπανόρθωσιν Græci vocant, ne dicam desperabilis, quando & firmiter fixa est, & partes veluti arctissimo quodam vinculo constrictas tenet, quarum officio vitam carere non potis est: vt prætermittam interim doloris acerbitatem, & causæ morbificæ inexpugnabilem contumaciam. At si conuulsio pressa est leuiter ad exigui prædicationem temporis, & causam habet fugacem, aut quæ naturam sequitur potiùs causæ suscipientis, quàm intolerabilem vim efficientis; cuiusmodi esse solet puerulorum febricitantium infra septennium; sanè tantùm abest vt spem nobis adimat, vt ne leuissimo quidem metu nos terreat. Huiusmodi est conuulsio hystericarum febris expertium. De qua exempli loco hæc prognosis videtur ad examinandum & philosophandum præscripta.

CONVVLSIONES] i. Iniussi motus principium versus contracti, earum partium quæ nostro iussu colligunt se ad flexionem, extensionem, & ad eum quem vocant tonicum motum. Atque illę conuulsiones aut sunt reapse & verè cum vitio partium conuulsarum, aut ex euentu, vacantibus omni culpa instrumentis & partibus quæ sua sponte, non nostra, colligunt se veriùs quàm conuelluntur. Ergo conuulsiones cuiusmodi tandem fuerint.

QVÆ CADVNT IN HYSTERICAS] Quæ superueniunt hystericis dum suffocatione hysterica conflictantur, siue illa venerit impeditis respirandi instrumentis ab oppressione diaphragmatis quam facit hepar ex vtero sibi adiacente, qui eò cursum inflexit tanquam ad fontem gratiosi humoris, sitim explere cupiens in muliere grandiore & vidua nec ampliùs menstruali, cuique profusior aluus collapso intestino recto, cum siccitatis & leuitatis accessione, occasionem dedit vtero per locorum amplitudinem conuertendi se & affectandi viam ad illud ἱκμάλεον hepar: siue illa suffocatio posita sit in dissipatione penéque dixerim extinctione caloris viuifici qui est in corde, appulsu venenatæ auræ quam semen corruptum è locis expirat; tollítque ad tempus in corde, respirandi vsum; in faucibus & larynge veluti quodam laqueo constrictis, opinionem strangulationis facit ab illaqueatione; in cerebro autem, melancholiæ aut epilepsiæ consecutionem adfert. Quæ tamen symptomata non cernuntur in iis qui cum frigore glaciali, sublato respirationis vsu, nihil omnino respirant: sed sola transpiratione contentæ viuunt, donec excluso putri semine restitutæ fuerint.

SINE FEBRE] Sic meliùs quàm ἄπειροι. Quid enim ad leuationem facit insolita conuulsio quæ grauior esse solet quàm consueta? quemadmodum & menstruarum purgationum cohibitio, molestior mulieribus ἀπείροις quàm ἐμπείροις. Ergo sine febre legendum, & intelligendum de symptomatica vteri per systrophen inflammati; aut de essentiali.

FACILES] Quæ & toleranter feruntur, & facilè exoluuntur: quoniam fugax earum causa est, quæ proritando potiùs quàm exhauriendo, per contractionem cerebri, conuulsionem facit. εὐχερεῖς autem vocauit eadẽ ratione qua homines dicuntur εὐελκεῖς ἢ δυσελκεῖς, quorũ vlcera facilè aut difficulter sanescũt.

4 Τὰ σπασμώδεα ἐν ἱδρῶτι πτύελα διαῤῥέοντα, πυρετώδη ἐόντα εὐήθεα. τούτοισιν ἐπὶ κοιλίαι καθυγραίνονται. τάχα δέ τι ἐς ἄρθρα ἀποσκήψεται.

Quæ in febrili sudore diffluit saliua, leuis est: atque iis etiam profluunt alui: ac fortè quippiam in artus procumbit.

LIBENTER equidem Galeno assentior qui τὰ σπασμώδεα ex hac prognosi reiicit. Nulla est enim æquitas recipiendi, & opera perdita examinandi. Nec verò assequi possum quærendo & disputãdo quæ sint illa sputa σπασμώδεα: nisi fortè quis dicat ea videri quæ cum forti concussione thoracis expectorantur. Sed hoc superstitiosum nimis atque sophisticum: alioqui non appositè nec cõsideratè scripta sunt illa διαῤῥέοντα καὶ εὐήθεα, i. *diffluentia & facilia*, quæ nullo metu exterrent. Quo fit vt loco scripta non sit prognosis, vbi ex professo agitur de conuulsione. Sed ne quid intentatum relinquam, sic eam aggredior ad explicandum.

QVÆ IN

QVÆ IN FEBRILI SVDORE] i. Qui à febre cietur & lege naturæ effunditur critica aut periodica, isque toto corpore, calidus, non autem sudatiuncula frigida vel ab oppressione expressa, vel ab exolutione partium solidarum exudans.

DIFFLVIT SALIVA] Sic enim τῆ πτυελοῦ significationem exprimendam putaui, ex perspicientia τῆς διανοίας nostri authoris qui καταχρηστικῶς vsurpauit τὸ πτύελον, ἀντὶ τῦ πτύσματος. Nam in πτυελῷ verè & κυρίως dicto, quod expectoratum significat, diffluere os non legi apud Hippocratem, sed tantùm humescere per ἀνακάθαρσιν, i. expurgationem thoracis atque pulmonum. Solenne est illud. Πτύελον χρὴ ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως. i. sputum oportet citò expui & facilè. Quod vt fiat, crassum esse decet, non tenue, nec glutinosum. Sed ea saliua diffluit vel à catarrhi prolapsu in fauces, vel ex nimia humoris abundantia qua natat aluus, prorepitque ad os per continuitatem interioris tunicæ quæ aluo, palato, ac toti ori cõmunis est. 1. acut. lib. 2. progn.

LEVIS EST] Quæ scilicet toleranter fertur, & curatur ex facili, nec metum adfert grauioris mali. Vt enim κακοήθεα dicuntur quæ sunt terrifica: sic εὐήθεα quæ sunt secura. Huiusmodi sunt febres εὐήθεις, quæ inoffenso cursu placidè suam absoluunt historiam, nec vlla secum habent coniuncta ἐπιφαινόμενα, nec vlla ante diem ἐπιφαινόμενα. Secura est autem saliua quæ liberum habet exitum, cum vacuitate qualitatis malignæ. Secus est de ferina destillatione, quæ siue excludatur, siue subsistat, graue malum ostendit & facit. lib. 3. progn.

ATQVE HIS PROFLVVNT ALVI] Quod balbis vsu venit qui madescente lingua balbutiũt. Nam prorepente in aluum humore, ipsam laxari contingit, non secus atque mulieribus in grauiditate aphthosis, quibus aborsionem facit inde superueniens alui profluuium, sublata opportunitate nutriendi atque gerendi fœtum.

AC FORTE QVIPPIAM IN ARTVS PROCVMBIT] Deriuata profluuij causa in artus. Sic enim & colici, & dysenterici, non rarò fiunt arthritici. Nec mirum videri debet si ex nimia humoris morbifici abundantia, prorogato iam morbo, vt prorogari solet à sudore frustra oborto; tandem ad eam diuturnitatem abscessus in articulis consequatur.

5 Οἷσιν ἐν σπασμώδεσιν ὀφθαλμοὶ ἐκλαμπαίνουσιν ἀτενέες, οὔτε παρ' ἑωυτοῖσιν εἰσὶ, διανοσέουσι τε μακροτέρως.

Quibus in conuulsione scintillant oculi firmiter fixi; nec sunt apud se, ac diu eorum morbus producitur.

HIC SANE conuulsionis nomen loco non legitur: quoniam quæ scripta sunt in hac prognωsi, prænuncia sunt potiùs conuulsionis, quàm consectaria. Nam oculorum fulgor intentáque acies, vt certè symptomata sunt paraphorica: sic etiam meritò videri possunt conuulsifica. Ergo sic instituenda prognωsis.

Quibus oculi scintillãt valde intẽti, nec sunt apud se, & conuellũtur.

QVIBVS OCVLI SCINTILLANT] Crebris micant ignibus; non quidem à lumine sibi connato, quod est instrumentum αὐγοειδὲς visificæ facultatis, idémque ceu portitor quidam traiiciẽs aspectabilia omnia sibi consocialia ab extimo lumine ad intimum animæ, per quod visio ipsa perficitur: sed à fulgore aduentitio, ac veluti quibusdam marmarygis ob oculos obuersantibus, à sanguinis tenuissimi appulsu multa bile perfusi ad nitentes pellucidásque oculorum membranas, cum inflammatione quadam luminis atque fulgoris oculorum proprij, vnde nascuntur intus τὰ ὁρατὰ quæ non nisi extrinsecus percipi solent. Ac talia visa, sunt planè mendacia: sicut & ἀκουστὰ in aurium echo & bombo.

VALDE INTENTI] Quorum acies, quocunque fit eorum coniectio, manet immota & fixa, idque κατὰ προαίρεσιν; non autem à pari contractione iniussa omnium ocularium musculorum; nec verò ab iniussa collectione antagonistarum, quam vocat κατάκλασιν; nec ab æquali omnium contractione, quam τὴν πῆξιν, in illo, ὀφθαλμοὶ πεπηγότες, qui sunt eiusmodi; exerti quidem, à laxitate; concaui autem, à conuulsione. Ac talem intuitum nominauit ὄμματος θράσος.

De quibus in vniuersum sic statuam. Oculorum coniectio firmiter fixa, aut iussa est, aut iniussa; ac iussa quidem indecorè, à perturbatione animi cum febre, aut sine febre; iniussa autem recta, aut torua. Recta est quę cernitur in oculis quos vocant πεπηγότας, qui sunt eiusmodi, vel à laxitate omnium musculorum exerti, vel ab eorundem contractione concaui: torua autem à musculorum antagonistarum laxitate, aut conuulsione.

NEC SVNT APVD SE] i. Non suæ sunt mentis: sed contrà è potestate sui exeunt, dissimilitudine morum, absurditate verborum, indecora corporis compositione, & corde oblito laborum; quæ omnia sunt paraphorica atque phrenitica: per intolerabilem cerebri alterationem, quòd effero humore teneatur, idque potissimùm quando in morbis acutis ante diem apparent τὰ ἐπιφαινόμενα quæ citò apparere non debent, alioqui verè sunt ἐπιγινόμενα, proptereáque funesta, aut certè sinistri indicij. Atqui scintillãtes oculi scintillis & marmarygis crebri esse debent ad hæmorrhagiam criticam, nec aliter. Ergo si contrà huiusmodi sint phrenitidis socia; παρὰ λόγον naturæ, & merito morbi erunt.

ET CONVELLVNTVR] Proritatione neruorum principij, & cerebri alienatione, cuius conse-

cutio cita est à prægrandi alteratione iam explicata, quæ cernitur in oculorum scintillis & fixa eorum coniectione. Quod autem sequitur de diuturna ægrotatione, falsum est, tum reapse, tum Galeni iudicio & authoritate.

6. Τὰ σπασμώδεα τρόπον παροξυνόμενα κατόχως τὰ παρ᾽ οὖς ἐπαίρει.

Qui in paroxysmo attoniti quodammodo conuelluntur; iis assurgunt parωtides.

QVI IN PAROXYSMO ATTONITI] Dum scilicet exacerbatur febris intermissionis expers, cerebro multùm prouitato veriùs quàm oppresso, à mixta cacochymia pituitæ & bilis vnde nascitur monstrum biceps quod τυφομανίαν veteres nominarunt, quæ non minùs cernitur in catoche falsò credita vigili apertis oculis multùm intentis, quàm in cωmate quod falsò putatur soporatum, ex conniuentia oculorum. Nam & phrenitici multi sunt catochi, vt etiam comatosi: quamuis inter cωma & catochen hoc intersit, quòd illud sit ἐν τῇ λύσει, hæc verò ἐν τῇ ἐπιτάσει.

QVODAMMODO CONVELLVNTVR] i. Fugaci artuum contractione, vel musculorum iniussa collectione leuiter pressa, non firmiter fixa: quamuis illud κατόχως non rarò significet τὸ ἱδρυμένον βεβαίως: quemadmodum sæpe annotauimus ex Galeno. Alioqui duo hæc, σπασμώδεα τρόπον & κατόχως, essent planè ἀσύστατα.

pror.60.c.2.1.

IIS ASSVRGVNT PAROTIDES] Aliam interpretandi viam secutus sum, atque aliud demonstrationis fundamentum posui in enarratione iam scripta ad hanc prognωsin. Sed illa pertinet tantùm ad catochē, nō autē ad parotidas. Sic enim legitur, τὰ παροξυνόμενα σπασμώδεα τρόπον κάτοχα. 109. Coac. 1. lib.

7. Τρομώδεσιν, ἀσώδεσι, μικρὰ τὰ παρ᾽ οὖς ἐπάρματα σπασμὸν σημαίνει, κοιλίης πονηρευομένης.

Quæ tremulis & anxiis paruæ assurgunt parωtides; conuulsionem denunciant cùm in vitio est aluus.

INIVSSI motus quàm iussi conditio peior est, terrificaque magis. Ergo tolerabilius malum tremoris quàm conuulsionis. Atque vt melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio: sic melior est conuulsionis in tremorem metaptωsis, quàm tremoris in conuulsionem. Sed caput est in hac prognωsi discere & intelligere quemadmodum quæ ex tremore & anxitudine assurgunt parωtides conuulsionis prænunciæ sint, maximéque si aluus in vitio sit. Est quidem hæc prognωsis ἐκ τῶν ἀνομοιογενῶν instituta: efficiam tamen vt ea signorum complexio nihil à proposito inter se dissentiat.

Ergo. QVÆ TREMVLIS] i. Iis qui contremiscunt in febre acuta, per transitum humoris morbifici è venis in neruos, vnde per trāslationem & propagationem causæ illius ad cerebrum, symptomata paraphorica excitātur: quoniam facilis esse solet mutua principij & neruosarum partium sympathia. Quæ res adduxit Hippocratem vt ita scripserit: *Qui contremiscunt in febre, non sunt apud se.* Est autem hic tremor ab oppressione, non ab exhausto.

aph.26.6.

ET ANXIIS] Qui sunt omnis loci & figuræ impatientes, habéntque alysmum virtutis grauatæ à corpore: qui ἀλυσμὸς ἀδύναμος nominatur, quemadmodum alter ναυτιώδης.

pror.44.c.2.1.

PARVÆ ASSVRGVNT PAROTIDES] Non quidem paruæ symptomatum remissione, & periculi vacuitate; quales paruas dici ostendimus in illo, *Parωtides in diuturnis paruæ*: cuiusmodi fuisse narrantur illæ 1. lib. τῶν ἐπιδημ. quamuis amplitudine & circumferentia essent magnæ, at diffusæ tamen & molles ac doloris expertes, sed quę in humoris maligni & efferi abundantia ἀναρρόπως ἢ ἠμιρρόπως assurgunt. Sunt autem rubræ, dolorificæ admodum, atque prædura. Nam de natura parωtidum satis iam multa diximus in earum historia.

CONVVLSIONEM DENVNCIANT] Quoniam ad præparationem suscipientis causæ, i. ad neruorum infirmitatem quam tremor ostendit, vis magna efficientis accedit: quia vel manet superstes multa in cerebro materia non ita pridem eò translata, quam parωtis ἠμιρρόπως non excepit; aut quæ ab eadem recursum habuit ad cerebrum vnde manauit. Quæ causa est cur ex parωtide rubra & vertiginosa non rarò veniant conuulsiones cum aphonia, vt suprà iam demonstratum est. Sunt enim parotides rubræ exacti iam morbi superstites, in febribus ortæ; sunt, inquam, abscessus vt paruitate inutiles: ita symptomatum calamitosa vi intolerabiles.

CVM ALVVS LABORAT] Meliùs fortè sic; nisi aluus laboret. Etenim quibus liberaliter biliosis excrementis fertur aluus, parωtidum mortifero periculo defunguntur quod in propinquo erat, quod Hermippo Clazomenio contigisse legimus. Qua de re illud præceptum est. *Parωtides in acutis funestæ: sed forsan his alui feruntur.* Vulgata lectio sic defendi potest, quòd anxitudo iam descripta nullam accipit leuationem: sed contrà augetur quando laborat aluus, tum suopte vitio, vt in lienteria; tum alieno,

lib.1. Epid. Coac.5.cap.4. lib.2.

alieno, vt in dysenteria, per expressionem saturatæ bilis ab hepate, quæ abradendo & exasperando sedis & intestinorum vlcerifica esse solet.

8 Τὰ σπασμώδεα καὶ τετανώδεα πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει.

Conuulsiones & tetanos superueniens febris exoluit.

Hvivs prognoseωs veritatem aperiet nostra enarratio in 12. huius cap. quæ continet diorismum, atque, vt ita dicam, fundamentum bene scientérque demonstrandi omnia quæ continentur in hac prognωsi. Cogitationes igitur nostras ad illam reseruabimus.

9 Σπασμὸς ἐπὶ τρώματι· θανάσιμον.

Conuulsio trωmati superueniens; funesta.

Illa demvm symptomata citæ mortis iamiam venturæ sunt argumenta & causæ, quæ cum significatione fatiscentis victæque naturæ offensionem quoque ipsi adferunt intolerabilem. Nulla autem vis maior naturæ αὐτομάτως, quàm cõuulsione potest adferri. Huc accedit quòd partium ab exhausto conuulsarum redintegratio nulla sperabilis. Ac veritas quidem huius prognωseωs confirmatur aph. 2. lib. 5. quem enarrauit Galenus. Nec verò sperassem me aliquid opis allaturum lectoribus & studiosis Medicinæ, si ille diorismos omnes explicasset calamitatum & conuulsificarum causarum quæ trωmati superueniunt. Vtile autem fuerit omnes quærere & examinare, vt ex earum perspicientia intelligamus in quo trωmate, & quamobrẽ necessariò sit funesta conuulsio, non semper, aut certè vt plurimùm: sicut video placuisse Galeno, qui necessitatem moriendi non recipit à conuulsione ex trωmate orta. Nec mirum: quia vnicam conuulsionis causam agnoscit in sauciata parte & trωmate læsa, nempe inflammationem systrophicam particularum neruosarum ipsius partis. His ita constitutis.

Convvlsio] i. Iniussa contractio artuum, vel eorundem iniussa collectio principium versus; illa quidem, in qua pars conuulsa cõuulsificam habet causam, si epilepsiam tãtùm exceperis, in qua principium, i. cerebrum in vitio est, non membra contracta, apparétque τὸ σπασμῶδες veriùs quàm vera conuulsio: hæc verò in qua partes ipsæ spõte sua & iniussu nostro colliguntur veriùs quàm contrahuntur, omnis conuulsificæ causæ expertes; alienóque vitio colliguntur, non suo: propter exolutionem & laxitatem musculorum oppositorum, magnitudine, numero, & robore parium.

Svperveniens] Per propagationem causæ morbificæ ad genus neruosum, vel à principio, vel ad principium, vel à sauciata parte in socias atque propinquas; tum naturali contentione partium sauciatis oppositarum & parium virtute, numero, & magnitudine.

Trωmati] i. Prægrandi capitis vel artuũ offensioni extrinsecus incidẽti, iactúve, ictúve, aut casu; vnde partium illarum percussarum luxatio accidit, contusio, vulnus, fractura. Omnia enim partium extrinsecus offensarum vitia, si lacerata sit multùm continuitas, trωmata facit; quod illud ἐπὶ satis ostendit, vnde significatur ἐπιγένεσις, quæ nunquam incidit nisi in magnas affectiones, easque quæ inter ipsas eximiæ sunt. Declarat & libri inscriptio περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων, vbi describuntur capitis mala percutiendo illata, quæ ex euentu per substillum sanguinis in duram meningem, aut per sauciati ossis corruptionem forent lethalia, nisi, conuenienter medicando, ei fato per Dei gratiam occurreretur. Nec verò me mouet quod in aphorismis legitur in hanc sententiam, ἐπὶ τρώματι, quod vulnus tantùm significat. Nam & magnum vulnus est τρῶμα. Sed non omne vulnus eiusmodi est, vt nomen trωmatis mereatur. Omnis autem prægrandis in triplici genere partium sauciatarum offensio, trωma est. Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, pluribus argumentis opinionem meam defendere & sustinere. Sed aliò festinat mea oratio.

Ergo. Convvlsio tromati svperveniens] Idque per inflammationem partium neruosarum sauciatæ partis, aut per translationem systrophicæ inflammationis in propinquam vel sociam, vel etiam per exolutionem sauciatæ partis quæ conuulsionem facit opposite. Ac talium causarum conuulsificarũ species & idea spectantur ex fractura calcis in chorda, quæ nata è musculis suræ primùm in ortu rotunda & crassa, mox explicata & in ἀπονεύρωσιν diducta, firmiter fixa, ipsi calcaneo subtenditur & adhærescit. Hanc vocat Hippocrates τένοντα ὀπίσθιον. Eius conuulsio intolerabilem doloris acerbitatem parit, vnáque secum habet coniunctam febrem, assiduitate, feritate, singultu, tremore, delirio, & cita morte funestam. Cernitur etiam conuulsionis calamitas à nimia prorupti sanguinis ex vulnere abundantia, cùm scilicet vena insignis αἱμόρροις telo incisa est. Ac talis conuulsio non ita pridem his conscripta literis explicata fuit. *Si largo sanguinis profluuio superuenerit conuulsio, aut singultus; mortiferum.* Sed vulnerum quoque magnorum atque prauorum, qualia esse solent musculorum qua parte nerui ἐμφύονται, aut iidem ἐκφύονται; talium, inquam, vulnerum consectaria est sæpe ipsa conuulsio, si nullus tumor assurgat, aut euanescat parte postica. Iam verò in trωmate capitis, cuius decisio hæc propria esse videtur, cõuulsionis vtriusque causa & ratio, periculi locum habet. Etenim quæ sauciato partis alterutrius musculo temporali conuulsio accidit, cernitur è diuerso: tametsi conuulsa pars caret omni causa doloris:

Coac. 18. cap. 13. lib. 2.

aph. 65. & 66. lib. 5.

tamen officij vacuitate in comedendo, & signo grauiter sauciatæ partis nobilissimæ, terrifica esse debet. Nam sauciati temporalis musculi hæmorrhagia, cerebrique per societatem & viciniam sympathia, intra decimum diem funesta est. Superest vt conuulsionis mortiferæ præter cæteras, & quæ morituri mox hominis in capite sauciati signum ostendit, causam in occulto latentem propalam explicemus. Enimuero τρωματίαι omnes cephalici, cùm in propinquo mors est, alterutra manu sauciatæ parti opposita, aut vtraque conuelluntur. Atque illud contigisse legimus cuidam pedisequæ in Omilo, hoc verò eiusdem loci Autonomo, à cuius suturis deceptum se fuisse Hippocrates prodidit, exemplo magnorum virorum & magnarum rerum fiduciam habentium. Ac sanè pedisequa iactu fenestræ aut ianuæ, dextra parte ad suturam τρῶμα accepit; sinistra manu conuulsa est: Autonomus autem lapidis iactu percussus in medio bregmate super sutura, τρῶμα fissuræ & contusionis habuit, vnde iam proximus morti, vtriusque manus conuulsionem expertus est. Vtriusque conuulsionis tam è diuerso, quàm è directo, causa est inflammatio neruorum principij quæ τρώματι superuenit; in pedisequa, è diuerso per transitum biliosi humoris; in Autonomo autem, per propagationem eiusdem maligni humoris. Atqui τρωματικæ inflammationis consectaria esse solet conuulsio è directo partis obsessæ inflammatione illa systrophica. Quòd autem per trāslationem phlegmone oriatur quæ conuulsionem facit è diuerso caluariæ sauciatæ, planè illud declarat, quod vlcus in τρώματι tum exaruit velut sale conditum; caluaria verò quæ fuerat perpolita, nunc apparet vermiculata & flaua. Inflāmationis argumenta sunt pustulæ sparsæ in lingua exudante sero ab inflammatione, vt in phreniticis. Sed illa translatio non fit ab vna cerebri parte in alteram, verùm per vasa quæ vtrique parti communia sunt.

Conuulsio vtraque τρώματι superueniens per contractionem aut collectionem iniussam, mortifera est: illa quidem à distensione nerui aut chordæ, in fractura calcis; ab exhausto, in vulnere per hæmorrhagiam; ab inflammatione, per epigenesin aut metastasin in τρώματι quadruplici capitis: hæc verò à resolutione musculorum partis nobilissimæ temporum. Mortifera est autem ob συντονίαν symptomatis, quæ curationis tempus expectare non potest; ipsa verò doloris acerbitas, & actio intercepta nobilium partium, καταλύει μὲν ἐν τάχει τὴν δύναμιν, καὶ ὀξὺν θάνατον ἐπιφέρει. i. *vires citò resoluit, & citam mortem inducit.* Galenus comment. ad aphor. 25. 2.

10 Σπασμὸς ἐπὶ πυρετῷ γινόμενος· ὀλέθριον· ἥκιστα δὲ παιδίοισιν. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἑπτὰ ἐτέων· ἐν πυρετῷ οὐχ ἁλίσκονται ὑπὸ σπασμοῦ· εἰ δὲ μή, ὀλέθριον.

Conuulsio febri superueniens omnino funesta; perrarò autem puerulis. Qui verò septem annis prouectiores sunt, conuulsione non tentantur in febre: sin autem, desperati.

Inter symptomata ἐπιγινόμενα febrium acutarum, desperabilem maximè vitæ salutem ostendit conuulsio; cùm scilicet tanta est eius per ardorem & siccitatem è natura egressio, vt nulla redintegratio sperabilis esse possit. Huiusmodi est dētium stridor fanaticis, oculorum ἴλλωσις, palpebrarum item & labiorum peruersio. Huiusmodi sunt etiam deliria cum tremore & palpo coniuncta, quæ valde phrenitica esse dixit. Itaque talis conuulsio, & partium conuulsarum offensione, & causæ ipsius conuulsificæ cōtumacia citam mortem venire facit atque denunciat. Denique cōuulsio febri acutæ superueniens ab exhausto principiorum & partium solidarum, ad vltima ventum esse testatur. Secus est de conuulsione illa quæ febris finem adfert, quando & fugax est ipsa, & primo febris die, aut postridie, aut ad summum perendie incidit. Non enim hæc febris naturam sequitur, vnde viuacitas partium & principiorum absumitur, atque quodammodo liquitur: sed potiùs fortem naturæ contentionem, quæ multùm oppressa, causam oppressionis, adiuta calore febrili, exprimit è venis in musculosum genus; eáque exclusio fit intus foras, & commodo ægri. Sed in hac prognωsi comparatio fit efficientis causæ & suscipientis, vnde conuulsio accidit in morbis acutis. Atque maiori periculo locus esse docetur ex calamitosa vi efficientis, quàm ex naturali præparatione suscipientis. Docetur autem his verbis. (163. Conc. 1. lib.)

Convvlsio febri svperveniens] i. Quæ febris tabificæ incendio perurentis, aut bilis efferæ translationem ad cerebrum facientis consectaria est. Nam febrium acutarum conuulsio prænuncia, fere habet symptomata paraphorica, vt Hippocrates annotauit in pueris grandioribus supra septennium.

Omnino fvnesta] Quoniam omnis conuulsio ab exhausto nata, semper idem facit atque significat. Cætera autem quæ ad crisin apparent, aut quæ ipsamet causæ sunt criticæ; non semper eōdem spectant, faciúntve idem: sed vt sunt morbi tempora; sic illa bonis aut malis ægri rebus apparent & fiunt. Atqui conuulsio superueniens cùm exaruerint nerui à febre tanquam ab igne, non aliò spectare potest quàm ad mortem, ipsámque nō rarò celeriùs opinione facit venire. Atq; vt talis conuulsio nunquam incidit, nisi pestiferum aliquod deterrimúmque signum accesserit, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur; sic nulla vis maior naturæ, quàm conuulsione potest adferri. (cap. 4. lib. 3. de crisib.)

PERRARO AVTEM PVERVLIS] Quoniam vt omnium ætatum nulla est ad conuulsionem tam prona quàm puerilis infra septennium: sic omnium facillimè liberatur & expeditur virtute caloris natiui, qui tantus in ea est, quantus postea nunquam. Est quidem infantiæ triplicis natura conuulsioni obnoxia propter neruorum infirmitatem. Τοῖς οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροι πάντες. i. *Proprijs morbis facilè omnes corripiuntur.* aph.38.2. Sed tamen illa ætas non ita periclitatur ob conuulsificæ causæ magnitudinem, & symptomatis acerbitatem, quam cæteræ. Ac nusquam alibi locum magis habet aphorismus ille quàm in puerili conuulsione. Est autem aphorismus huiusmodi. *In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ sunt illi congeneres, &c.* Etenim causi grauissimi sunt Æthiopibus, vehementia: Scythis autem magnitudine & inueteratione concepti iampridem ardoris. Iam verò illud ἥκιστα, perrarò vertimus, conuenienter, vt esset antithesis prioris sententiæ qua conuulsionem dixit omnino funestam.

QVI VERO SEPTEM ANNIS PROVECTIORES SVNT] i. Qui processerunt ætate vltra septennium, quo tempore finitur infantia, calor natiuus lumen suum ostendit, facultas animalis lucet, firmiores sunt nerui, ac tum pueri certo pede signant humum.

CONVVLSIONE NON TENTANTVR IN FEBRE] Quòd eorũ natura febrium acutarum nondum sit capax, nec inflammationum systrophicarum in thorace & hypochondriis; vt esse solet post decimumquartum ætatis annum, iuxta illud. Ἀπὸ ιδ μέχρι β καὶ μ ἐτέων, πάμφορος ἡ φύσις νοσημάτων ἤδη ἐν τῷ σώματι. i. *A decimoquarto adquadragesimumsecundũ, natura est morborum omnium ferax.* infra. Huc accedit quòd neruos habeant succi plenos, multo nectare viuifico perfusos & illustratos; vnde nec tam facilè absumuntur à febrili ardore tanquam ab igne, nec tam facilè inflammantur.

SIN AVTEM, DESPERATI] Ac si diceret; si conuellantur pueri exacto septennio, nec vlla sit excusatio præhumidæ tempestatis, qualem descripsit hist. 2. vniuersali 1. Epid. accesserit autem pestiferum aliquod deterrimúmque signum, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur; proculdubio sunt desperati, ex amplificatione causarum; inflammationem dico & consumptionem neruorum, quas naturæ bonitas in complexione & temperamento arcere non potuit, cum pari symptomatum acerbitate, quæ non minùs pueros exercet quàm cæteros. Quò enim pueri post septennium sunt δυσαλωτότεροι, i. *correptu difficiliores*, eò quoque δυσιατότεροι & ἀθυμότεροι, i. *difficiliores curatu, & magis desperati*, si fortè conuulsionibus prehendantur.

II Σπασμὸν λύει πυρετὸς ἐπιγενόμενος ὀξὺς μὴ πρότερον γεγονώς· εἰ δὲ εἴη πρότερον γεγονὼς, παροξυνθείς. ὠφελέει δὲ καὶ οὔρου διέξοδος ὑαλοειδέος πολλοῦ, καὶ ῥύσις κοιλίης, καὶ ὕπνοι.

Conuulsionem sanat exorta febris acuta quæ priùs non fuit; quòd si priùs fuerit, exacerbata. Quinetiam prodest vrinam fluere albumineam, aluum ferri, & somnos inire.

VETVS ILLA dictatoris opinio est, τὸ θερμὸν, σπασμοὺς τετάνων τε παρηγορικόν, i. *calidum conuulsiones tetanósque lenit.* Et rursum, Συνθέεσι τὸ θερμὸν φίλον & κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον & κτεῖνον. i. *His calidum amicum est & iudicat: frigidum inimicum & necat.* Sed magni refert atque interest scire quale sit illud θερμόν. Sanè idem significat in aphorismis, quod in prognostico θέρμασμα. Est autem id calidum, suauitate & moderatione caloris, viuacitati partium consociale, tensionem exoluens, intemperiémque mitificãs: quæ duæ sunt dolorificæ causæ; proptereáque ἀνώδυνον nominatur: cuiusmodi præscripsit Hippocrates ad leuationem doloris pleuritici, & inflammationis systrophicæ curationem. Sed moderationem illius caloris, vnde fit redintegratio partium è natura egressarũ, declarat illud maximè, vbi docetur, perfusione multa frigidæ, conuulsionem tetanúmque exolui in corpore iuuenili, quadrato, solido, & succi pleno: si tale corpus æstate media perfundatur in vlceris vacuitate. Id autem fieri per ἐπανάκλησιν τῆς θέρμης, i. *reuocatione caloris*, cui sanatio debet accepta referri. Sic enim ait, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται, i. *hæc autem dissoluit calor.* Sed multùm interest inter illud θερμὸν, & febrẽ. Est quidẽ τὸ θερμὸν, vti iam dixi, φίλον & κρῖνον: febris autem πολέμιον & κτεῖνον. Enimuero maior fit iactura nostri à febre, septem diebus, quàm ab illo calido septuaginta annis. Septem diebus moritur adolescens tabifica vi febris consumptus, qui septuagenarius erat futurus duce natiuo calore. Quid igitur? nonne miraculo apponi debet sanatio quorundam morborum à febre? Sed tamen dictatoris authoritate frangi debemus, qui ratum id esse voluit, persuasúmque omnibus. *Febrem in conuulsione oriri melius est, quàm conuulsionem in febre.* Et, *Si quis ebrius repentè obmutescat conuulsus, moritur, nisi febris exoriatur.* Et, *Quartana epilepsiam sanat.* Et, *A conuulsione habitum aut tetano, superueniens febris liberat.* Et quia nusquam alibi sanatæ conuulsionis à febre ratio distinctióque meliùs expressa legitur quàm in hac prognosi; è re maximè fuerit eam fideliter enarrare, vt ea sit nobis aliarum instar sententiarum hac de re conscriptarum.

lib.5.aph. lib.2.progno. lib.5.aph. aph.21 5. aph.26.2. aph.5.5. aph.57.4.

Ergo. CONVVLSIONEM] Repentè exortam, qualis non rarò incidit, neruis à frigido & glutinoso humore distentis, vnde contractio iniussa partium affectarum; aut quæ laxatis musculis congeneribus vel antagonistis collectio partium oppositarum omni culpa vacantium, sua sponte accidit, non no-

ſtra. Non enim hîc locum habet conuulſio ab exhauſto, vel ab inflammatione neruorum.

SANAT] Ad verbum, *exoluit*. Nam ſoluere & ſanare idem ſunt apud Hippocratem, ſi tantùm exceperis ſarcaſmum illum qui legitur in verbo λύει, aph. 26. 6. Et λύσις in omni doctrina Hippocratis, ſanatio eſt quæ cernitur in redintegratione corporis è natura egreſſi. Ergo. CONVVLSIONEM SANAT] i. Redintegrationem adfert partibus è natura egreſſis, facitque vt dominatu noſtro & προαιρετικῶς iam moueantur partes, quæ ἀπροαιρέτως, vi cauſæ morbificæ, contractæ manebant, & ſua ſponte non noſtra, ex euentu collectæ. Denique facit ἐπανόρθωσιν τῶν παρὰ φύσιν.

EXORTA FEBRIS ACVTA] Dolorificæ conuulſionis & vigiliarum conſectaria, ex collectione, motu, putredine bilis acerrimæ, quam genuit doloris acerbitas cum vacuitate ſomni coniuncta. Nihil enim tã facit ad ſanguinis corruptionẽ, quàm dolor & ſomni vacuitas. Hinc vomitiones æruginoſæ

part.5. ſect.1. 6.Epid.

nephriticis. Et quemadmodũ nihil æquè facit corpus infirmũ atq; dolor: ſic ad corporis infirmitatẽ adiungit humorũ corruptionem. Atqui de cõuulſione, quamobrem illa ſit inſanabilis à ſiccitate, ſic philoſophatur Galenus. „Οὐκ ἀναμένει χρόνον ἡ ὀδύνη τοῦ νοσήματος· ἀλλὰ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξὺν δὲ θάνατον „ἐπιφέρει. i. *Mora in doloris cruciatu nulla eſt: ſed citò vires exoluit, & citam mortem inducit.* Ex quo efficitur ſumma doloris eſſe omnia in conuulſione. Febrem verò dixit acutam, quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; quam ideo poſuit vt ſit par conuulſificæ cauſæ, nec fruſtra ciendo glutinoſum humorem conuulſificum, peiùs agatur cum ægroto. Nam quicquid humorem ciet, neque excludit aut diſſipat; oppreſſionem facit. Quod legimus contigiſſe Numenij filio, cuius apoplexia repentè coorta, alioqui ſanabilis, exorta febre diuturna, facta eſt omnino funeſta. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρεξάντι χρονίως· ὀλέθρια· ὡς ὁ Νουμηνίου υἱός. i. *Sanabilis alioquin apoplexia repentè coorta, ſuperueniente lenta febre,*

pror.50.l.2.1.

euadit mortifera: exemplum in Numenij filio. Ergo febris acuta fortiter oppugnando; vtramque expugnat conuulſionis cauſam; glutinoſum humorem, & frigus. Idem quoque facit aduerſus paralyſin muſculorum congenerum vel antagoniſtarum vnde conuulſio accidit partis oppoſitæ per iniuſſam collectionem. Exhaurit enim ſerũ quo madeſcebant partes quas docet Auicennas per ingreſſum currentem reſolui. Verũenimuero vt febris acuta bene meretur de neruis glutinoſo & frigido humore diſtentis, ipſam tenſionem exoluendo, & intemperiem frigidam corrigendo: ſic eorum naturæ bellum indixit quando iis redintegratis, & ſublata conuulſione, vis eius calefaciendi & reſiccandi, neruorum ſubſtantiam labefactat.

QVÆ PRIVS NON FVIT] Talis enim fruſtra ciendo glutinoſos humores, oppreſſionem facit vnde venit tremor, vt Pythioni: aut neruos diſtendit, inde conuulſio; cuiuſmodi multis exorta eſt tempeſtate humida frigida & aquilonia ſecundæ vniuerſalis hiſtoriæ primi Epid. *Plurimis natæ ſunt conuulſiones, præſertim autem pueris per initia: febricitarunt, inquam, & febricitantibus conuulſiones ſuperuenerunt.* Et rurſum. *Quibus toto capite grauitas erat, cordíſque morſus & anxitudo; biloſa & pituitoſa vomebant. Ac ferè puerulis ſic affectis, potiſſimùm incidebant conuulſiones. Mulieribus autem præter illa mala prædicta, tum verò labores hyſterici: grandioribus autem, & quibus iam color languet effœtus, paraplegiæ, inſaniæ, & cæcitates.* Ex quibus apparet, omnia repleti capitis ſymptomata, in primigenia febre ſtatim oriri. Sunt autem, cephalalgica, paraphorica, cataphorica, & catarrhoica. Eſt enim magna vis in febre ciendi catarrhum cuius appulſu grauiſſima quæque ſymptomata naſci ſolent. Atque vt in ſtillatitiis aquis chymica arte factis, non niſi extincto foco ſtillandi finis fit: ita catarrhus in febre non priùs ſubſiſtit, quàm ipſa quieuerit.

AVT SI PRIVS FVERIT] Sed impar nimiæ humoris abundantiæ, quæ ab illa febre agitata neruos diſtendit magis, & contumaciam auget conuulſionis, vnde acerbitas maior doloris quæ vires exoluit, & cita morte atque crudeli funeſta eſt.

EXACERBATA] Celeritate, vehementia, & aſſiduitate: propter feritatem bilis quam genuit ὀδύνη cum vacuitate ſomni coniuncta.

QVINETIAM PRODEST VRINAM FLVERE ALBVMINEAM] Ac ſi diceret; triplex eſt omnis ratio exoluendi conuulſionem quæ fit diſtentis humore frigido & glutinoſo neruis; vna, cõſumptio quam facit exorta febris acuta quæ priùs non fuit; altera, vacuatio materiæ conuulſificæ; tertia, concoctio ſiue pepaſmus. Ac vacuatio quidem materiæ cõuulſificæ natura & artificio ad imitationem naturæ comparato, ſuſcipitur atque abſoluitur perirrhœa & diarrhœa; illa veſicæ; hæc verò inteſtinorum & alui. Perirrhœa cernitur in vrina multa craſſa & alba, quæque plus habet mucoris, vt ita dicam, quàm liquoris. Vt enim talis vrina materiam præripit & occaſionem abſceſſuum in articulis futurorum: ſic eoſdem ſanat obortos, non ſecus atque ſuppuratum pulmonis cui denegata expurgatio ſpem in anguſto poſuit. Eſt autem peræquè facilis à forti naturæ contentione tranſlatio è neruis ad venas, quàm ab iiſdem venis ad neruos: vnde non rarò in febribus exoriuntur tremores deliriorum prænuncij. Albumineam verò dixi vrinam quam ipſe vitream nominauit: qualis apparet in calculoſis veſicæ.

ALVVM FERRI] Pituitoſis excrementis, tum à cerebro, totóque corporis habitu, tum verò à vaſis & neruis lumbaribus in meſocolon & inteſtina craſſa; vnde gibberoſæ luxationes lumborum à tuberculo natæ curantur per dyſenteriam, quemadmodum per varices.

ET SOMNOS INIRE] Arctiores quidem: ſed tamen ſuaues, nec turbulentos & importunos ſtertore & oris hiatu, aut ſtridore dentium inſueto. Nam ſomni ſuauitas quæ dono diuûm gratiſſima ſerpit in prima quiete, opportunitatem arguit ſomniferæ materiæ, temperatíque cerebri & mentis trãquillæ: niſi doloris acerbitate & ὀδύνῃ conuulſionis, dormiendi occaſio præripiatur. Atque illa ſomni ſuauitas potiſſimùm in pueris locum habet qui conuelluntur ex facili, & quorum à morbis redintegratio com-

gatio comparari solet per somnum. Cernitur etiam somni benignitas in ebriosis qui obmutescunt repentè conuulsi, quando ad eam ventum est horam qua exoluuntur crapula, & vocem amissam recipiunt. Pertinet autem particula hæc decisionis propositæ ad distinctionem illius prognoseωs. *An soporari omnino sit malum?* Coac. 1. cap. 2. lib. 2.

12 Τῶν δὲ ἐξαπίνης σπασμῶν λυτικὸν πυρετὸς, καὶ κοιλίης ῥύσις.

Repentinæ conuulsionis remedium est febris, & alui profluuium.

Hic nullæ sunt meæ partes nisi vt referam me ad commentarium superioris prognoseωs. Quod certè sufficiet.

13 Ἐν τοῖσι σπασμοῖσι ἀναυδίη ἐπὶ πολὺ· κακόν. τὸ δὲ ἐπὶ μικρὸν, ἤτοι γλώσσης ἀποπληξίην, ἢ βραχίονος, καὶ τῶν ἐπὶ δεξιὰ σημαίνει. λύεται δὲ οὔροισιν ἐξαπίνης ἐλθοῦσι πολλοῖσιν ἀθρόοισι.

In conuulsione diu obmutescere; malum. At verò parumper; aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denunciat. Exoluitur autem vrinis repentè multis & cumulatè proruptis.

Est quidem dolorificæ conuulsionis συντονία intolerabilis atque funesta, quando accessionem habet intercepti officij ad vitam tuendam necessarij. Vt enim conuulsione nihil est naturæ acerbius, quódque celeriùs naturæ vires exoluat: ita nihil cita morte atque crudeli funestius, quando ad eam symptomatum calamitosam vim accedit musculorum & neruorum vocalium & dialecticorum firmiter fixa contractio, vnde homines voce capti & muti redduntur. Ibi tum manet ἡ ἄπνοια, & in propinquo mors.

In convvlsione] Quam facit neruorum tensio aut inflammatio, vnde iniussa contractio partium quæ naturaliter iussu nostro cum voluntate mouentur.

Div obmvtescere] Ob firmiter fixam contractionem distenti, vel inflammati nerui septimæ cõiugationis in cerebro, vnáque musculorum nouem quos habet lingua motuum variorum ministros, & quorum ministerio ipsa verborum est dædala. Sic enim vertendum nomen putaui τῆς ἀναυδίας, quo significatur impedita loquendi facultas per interceptionem organorũ dialecticorum: sicut aphonia per contractionem, aut resolutionem musculorum & neruorum vocalium. Qua de re alibi satis multa.

Malvm] Ne dicam mortiferum: propter contentionem conuulsionis, vnde conuulsificæ caussæ accrescunt, ob generationem perennem humoris morbifici. Nam de silentio melancholico nihil necesse est loqui. Est igitur graue malum in conuulsione, loqui non posse. Nam & *qui ex dolore voce sunt capti, crudeliter moriuntur.* Coac. 5. cap. 8. lib. 2.

At vero pavlisper] Non quidem vicissitudine garrulitatis & silentij ab excessu melancholico: vt in Dealcis vxore, quam & nugarum garrulitate, & silentio pertinacis animi, eximiè phreniticam & fanaticam fuisse narrat Hippocrates: sed libertate nerui septimæ coniugationis in cerebro, quam fortis attulit naturæ contentio excussa materia conuulsifica. 3. Epid.

Avt lingvæ apoplexiam] i. Resolutionem musculorum nouem linguam mouentium, & ipsam verborum dædalam facientium; quorum alij à styloide, alij ab hyoide & cornibus eius, alij à maxilla inferiore & mento exorti, optima conspiratione linguæ inseruiunt. Nec tamen hæc linguæ apoplexia tollit ἀναυδίαν, & fandi potestatem linguæ restituit: sed tantùm ipsius conuulsionem exoluit tenuata conuulsionis materia crassiore, quæ facta tenuior, per quendam veluti ingressum currentem, vt loquebatur nuper Auicennas, contractionem vertit in laxitatem. Est autem paralyseos & conuulsionis par & æqualis ἀκινησία, i. *immobilitas*, quæ certè in lingua parit ἀναυδίαν. Atque notabilis hoc loco est significatio apoplexiæ, pro resolutione partis, quæ aliàs toto corpore resoluto ipsam tollit animalitatem per motus & sensus priuationem.

Avt brachii partivmqve dextra sitarvm denvnciat] Per materiæ abscessum qui fit κατ' ἴξιν. Quemadmodum enim rheuma concitatum ad caput quod hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit symptomata, cietur κατ' ἴξιν hepatis quod ἰκμάλεον vocat Hippocrates: ita consistentis rheumatis inde nati abscessus effluxu vel decubitu, velut iure postliminij, ac redhibitione gentilitia, vt fiat κατ' ἴξιν necesse est. Pleuritico vena secatur κατ' ἴξιν, abscessus nascitur in crure κατ' ἴξιν. In phlegmone systrophica hepatis hæmorrhagia cietur κατ' ἴξιν, abscessus nascitur & erumpit κατ' ἴξιν. Ac ne complectar omnia de quibus præcipitur lib. 2. & 6. τῶν ἐπιδημ. *Quæ fit è diuerso hæmorrhagia, praua est: vt in liene magno è dextris: atque similiter in hypochondrijs.* Sic Dealcis hospes cùm delirasset, δεξιῷ ἴσχετο, i.

lib. 2. περὶ γυναικείων.
lib. 2. & 6. Epid.
Coac. 2. cap. 13. lib. 2.
hist. 3. part. 2.
3. Epid.

hist.8.part.2. 3.Epid. hist.5.part.3. 3.Epid. hist.9.part.3. 3.Epid.

dextro illosus fuit. Ac de Oecetæ vxore ſcriptum illud eſt. Τετάρτῃ παρέκρουσε, φόβοι, δυσθυμίαι, δεξιῷ ἴλλαινε. i. *Die quarto delirauit, metus, infractio animi, oculi dextri peruerſio.* Lariſſæ Caluus dextro femore doluit, tertio die dolor quieuit, non fuit apud ſe, quarto crudeliſſima morte interiit. Heropyto ab hæmorrhagia cùm ea ceſſaſſet, iſchio dextro acerbus dolor obortus eſt. Herophonti lien intumuit, inde bubo ſiniſter, mox in crure κατ' ἴξιν facto abſceſſu, præter ſpem cōualuit. Eſt enim maior vis poſita in forti contentione naturę partis obſeſſę ad faciēdum & ad propulſandū κατ' ἴξιν, quàm in venarum ductu & ſitu. Sunt autē ſiniſtra ſiniſtris ὁμόφυλα & συμφέροντα, dextra dextris. Erit igitur illud ratū, quòd vnde μετάστασις, i. *tranſlatio*, ibi κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἀπόστασις, i. *p decubitū abſceſſus* duce natura: ſicut ἀπόστασις κατ' ἔκροιαν, i. *per excretionē* fieri ſolet κατ' ἴξιν.

Exolvitvr avtem] i. Sanatur εὐκρίτως & εὐσήμως, cum certis ſignis & iuſtis cauſis: vnde certa fit atque ſtabilis redintegratio partium è natura egreſſarum.

Vrinis] Quarum prima laus eſt ſanandi ſymptomata catarrhoica, vt demonſtratum eſt ſuperiore prognωſi.

Repente] i. Αὐτομάτως καὶ ἐξαίφνης.

Mvltis] Quia nihil paucum eſt criticum. Omnis autem abſceſſus, eiuſmodi eſſe debet, vt neque ſit paucitate inutilis, nec magnitudine intolerabilis.

Et cvmvlate prorvptis] Qui excretionis modus verè eſt criticus: vt in ſudore & hæmorrhagia, in quibus damnantur ſudatiuncula & ſubſtillum; vt nihil prætermiſiſſe videatur quod ad legitimam & verè criticam excretionem pertinet in qualitate, copia, occaſione, & excretionis modo.

14 Ἱδρῶτες δὲ οἱ μὲν κατὰ μικρὸν ὠφελέουσιν. οἱ δὲ ἀθρόοι, καὶ αἱ τῶν αἱμάτων ἀφαιρέσιες βλάπτουσι.

At verò ſudores qui ſenſim exudant, proſunt: confertim autem prorupti nocent, & larga detractio ſanguinis.

Particvla δὲ, huius prognoſεως cum ſuperiore dioriſmum oſtendit. Eſt autem huiuſmodi. Quemadmodum reſolutio partium dextrà ſitarum, conuulſionis aphoniam facientis conſectaria; vrinis repentè multis & cumulatè proruptis exoluitur atque ſaneſcit: ita ſudoribus confertim manantibus, & larga detractione ſanguinis ruit in peius, vnde paralyticus homo læditur, eiúſque paralyſis redditur planè ἀνίατος. Secus eſt de acutis febribus, ac de ſyſtrophicis viſcerum inflammationibus. Huiuſmodi enim morbi & liberali hæmorrhagia, & ſanguinis profuſa vacuatione, ſudoribus item iure & loco multis, & quibus diffluit totum corpus: curationem recipiunt. Et verò nihil neceſſe eſt huc aduocare ſalutarium illarum criſεων argumenta quæ vocant inſita & aſſumpta. Quæ cùm ita ſint.

At vero svdores] Ac ſi diceret; ex omni excretionum genere, vrinarum profluentia in bonis ducenda ad curationem paralyſeos quam faciunt madefactæ neruorum fibræ à currente ingreſſu. Nàm ſudor cumulatè proruptus nocet. Idem quoque facit larga detractio ſanguinis, vt mox docebitur. Ergo ſudores qui ſunt excluſio intus foras humoris ſuperuacanei tenuis, qui facit in venis febrem, in habitu corporis κόπον & phymata. Excluditur autem vel expreſſione, vel excretione, vel exolutione partium ſolidarum.

Qvi sensim exvdant] Non quidem ab oppreſſione venarum humore nimio diſtẽtarum quæ facit expreſſionem & ſudatiunculam quæ initiis febrium ad diuturnitatem apparet; nec verò ab exolutione partium effœtarum & viuacitate carentium, per irritam aſſimilationem ſucci alibilis, vnde ſalutis deſperatio eſſe ſolet; ſed ab excretione particulari quam virtus naturæ ſuſcipit atque abſoluit κατὰ λόγον materiæ mitificatæ & partis obſeſſæ: non tamen ea lege critica quæ cernitur in criſi febrium acutarum, in quibus nihil paucum eſt criticum. Ibi enim repletionis affectiones, eius propria vacuatione tolluntur, ſi nulla ſit inflammatio, nec cacochymia maligna. Ac ſæpe accidit vt tot ſint vacuationum genera, quot ſunt repletionis foci & domicilia.

Prosvnt] Quia morbificus humor exitum habet, vnde, quò, quà, & quamobrem decet; idque ſuperſtite partium vnde manat integritate.

Confertim avtem prorvpti] Sicut prorumpunt in febre ardente, exorto priùs rigore critico, vnde cita febris curatio: ſicut etiam toto morbi decurſu, qui faciunt vt æger alacriùs ferat morbum. Huiuſmodi ſunt periodici febris tertianæ, qui omnes veniunt vnde cietur rigor; cietur autem ἐκ τῶν ἀγγείων, non vbi fit ipſa rigoris concuſſio.

Nocent] Quoniam illi veniunt διὰ τὴν ἔκλυσιν, i. *per exolutionem* partium afflictarum: ſicut & illi quos mouet intus foras rigor ſymptomaticus ἀφ' ἑλκέων. Ergo reſolutæ iam partes, omnino effœtæ redduntur. Valeant igitur qui ſudorificis paralyticos faciunt deſperatos. Explodendi ſunt etiam qui nefario guaiaci vſu contra virulentiam è viſcerum inflammatione ſudores eliciunt, vel potiùs exprimunt. Sed vtroque modo ij faciunt καθ' ἕλξιν, καὶ κατὰ τὴν ὦσιν, i. *attrahendo & impellendo.* Omnes autem ſudores malè cieri dixit præceptor ἢ διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν σωμάτων, ἢ διὰ σύντονον φλεγμονῆς, i. *corporum exolutione, aut inflammationis contentione.*

Et larga detractio sangvinis] Quæ facultatem retentricem reſoluit, nectar vinificum diſſipat, κοιλίης πονηρίην parit, i. *ventris labem.*

15 Ἐν τοῖσι τετανοῖσι καὶ ὀπισθοτόνοισι γένυες λυόμεναι θανάσιμον. θανάσιμον δὲ καὶ ἱδροῦν ἐν ὀπισθοτόνῳ, καὶ τὸ σῶμα διαλυέσθαι, καὶ ἀνεμεῖν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἄφωνον ἐόντα βοᾶν, ἢ φλυηρεῖν. ἐς γὰρ τὴν ὑστεραίην θάνατον σημαίνει.

In tetano & opisthotono maxillas luxari, funestum: funestum est etiam sudare in opisthotono, & corpus resolui, & per nares reuomere, ipsumq́ qui ab initio voce captus erat clamare, nugari: hæc enim ad mortem postridie venturam apparent.

OMNIS conuulsio affectionis modo, idea, & causa, partium conuulsarum natura & officio, symptomatum inde venientiũ accessione & successione; omnino ad prognosin debet adduci. Sunt autem symptomata quæ vocant ἐπιγινόμενα, & τὰ ἐπιφαινόμενα cum affectionis idea, partiúmque obsessarum natura & officio, his verbis descripta.

IN TETANO] In contractione qua ceruix obriguit, rectáque & intensa manet immobilis; æquali contentione violenta & iniussa musculorum congenerum & antagonistarum ipsam quoquouersus mouentium. Sunt autem transuersarij duo, totidem spinati extendentes; longi duo sub œsophago, flectentes; & scaleni duo à prima thoracis ossea costa in omnes apophyses ceruicis transuersas. Tetanum Celsus vocat rigorem: sed quàm bene & appositè viderint sapientes. Nam si bene vertit, quo nomine exprimet Græcum illud ῥῖγος ex illo aphorismo? Τὸ ψυχρὸν σπασμούς, τετάνους, μελασμούς, ῥίγεα πυρετώδεα. i. *Frigus conuulsiones facit, tetanos, nigrores, rigores febriles.* Quē locum ipse Latinum fecit his verbis. *Frigus modò neruorum distentionem; modò rigorem infert (illud σπασμός, hoc verò τέτανος Græcè nominatur) nigriciem in vlceribus, horrorem in febribus excitat.* Sed vnde religio illi fuit nominare Græcum ῥῖγος, Latinè *rigorem*? quoniam tetano explicando id nomen iam vsurpauerat. Sed vt reuertar ad tetanum. Est quidem tetanus emprosthotoni & opisthotoni velut neutrum quoddam, æqualiter vtriusque particeps, & ex vtroque consistens; vt neque mentum pectori, neque caput scapulis annectatur; quod fieri solet, illud quidem in emprosthotono, hoc verò in opisthotono: sed rectam & immobilem ceruicem intendit, quamuis etiam in dorso & lumbis exoriatur tetanus.

17.5.
cap.1.lib.2.
Gal. ad aph. 6. lib. 5.

ET OPISTHOTONO] i. In illa conuulsione ceruicis quæ scapulis caput annectit. Quod sanè accidit contractis à morbo tendinibus partis posticæ, quorum certè afflictio venit vel ab angina, vel ab vua, vel à tonsillis inflammatione obsessis: nonnunquam ex febre à capite propagata, conuulsio venit.

Cels. cap. 3. lib. 4.
Hipp. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

MAXILLAS LVXARI] Τὴν κάτω γένυν, *maxillã inferiorem* intelligit. Est enim sola hæc luxationis capax quamuis ægrè, nec nisi contentione forti & contractione musculorum maxillam aperientium. Nam superior maxilla, vt ait Hippocrates, ἀτρεμέει· συνήρτηται γὰρ τῇ κεφαλῇ, καὶ οὐ διήρθρωται. ἡ δὲ κάτω γνάθος κινέεται· ἀπήρθρωται γὰρ τῆς ἄνω γνάθου, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς, i. *quiescit: innectitur enim capiti, sed non insinuatur vt articulus. At maxilla inferior mouetur, vt quæ articulorum modo cum superiore & capite committatur.* Ergo maxillam luxari, vti luxatur in cõuulsionibus & tetanis prima omnium, contractionem tetani & opisthotoni indicantibus. Hippocratis verba sunt hæc. Διότι μὲν οὖν ἐν σπασμοῖσι καὶ τετάνοισι τοῦτο πρῶτον τὸ ἄρθρον ἐπισημαίνει συντεταμένον. Ac illa fortis contentio non minùs coarctationem facit maxillarum inter se, quàm inferioris à superiore auulsionem. Nam & Hippocrates author est huiusmodi ferè symptomata esse tetani. *Αἱ γένυες πηγνῦνται, καὶ τὸ στόμα διαίρειν οὐ δύνανται.* i. *Coalescunt genæ, nec possunt os diducere.* Quinetiam suprà iam demonstratum est ceruicem quæ obduruit siue obriguit, hæc posse adferre incommoda. *Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulsus fortis, vnáque chordarum distentio; mortifera sunt hæc.* Nec minùs mortifera est coarctatio, quàm ipsa luxatio. Sed vtriusque mortifera vis aperietur in eo quod sequitur.

lib. 2. περὶ ἄρθρων.
lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.
Coac. 1. cap. 10. lib. 2.

MORTIFERVM] Nam tetano peracuto citissima crisis est ad crudelem interitum, ob eam sanè causam quòd acerbitatem emprosthotoni & opisthotoni simul natura diutiùs ferre non potest. Itaque citò victa dolore & grauissimorum symptomatum concursu, citæ etiam morti atque crudeli succumbit. Nulla enim crisis ad salutem fit vbi ad calamitosam vim morbi accedit summa naturæ infirmitas. Sed inter symptomata in tetano exorta nullum cita morte atque crudeli funestiùs quàm maxillarum coarctatio, luxatio, & cibi per nares exclusio. Nam si luxatio simplex & sola per se ipsa mortifera est, nisi continuò reponatur; cuiusmodi esse illam iudicandum est, cuius redintegratio nulla sperabilis esse potest in tetano? Vt enim tetanus maxillam luxauit: ita luxatam in eo vitio continet quandiu manet. Atqui prolapsæ maxillæ, nec dum repositæ & restitutæ sunt hæc. Nam κίνδυνος περὶ ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέων, καὶ νωθρῆς καρώσιος, i. *periclitatur anima à febre continua, & segnicie veternosa.* Est enim consentaneum vt distensione & alteratione grauiter afflicti musculi, proptereáque inflammati, vicinia & societate cerebrum similiter quoque afficiant, quod sic affectum consecutionem adfert acutarum febrium, vnáque deprauatarum animi actionum. *Comatosi sunt hi musculi alterati & distenti contra naturam.* Igitur sic affecto cerebro & exorta febre. *Solet venter deijcere biliosa, syncera, pauca: & quæ vomunt, syncera sunt.* Quæ omnia cuiusmodi sint & vnde fiant atque appareant, vtile est discere ex doctissimo Galeni commentario ad hunc locum. Sequitur autem. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Atque hi moriuntur ad circiter decimum morbi diem.* Sed quod initio posuimus non minora esse mala, nec minùs mortifera maxillarum

aph. 6. 5.
lib. 2. περὶ ἄρθρων.

sibi inuicem fortiter annexarum inuitis nobis, quàm eadem ratione pariter diductarum; palam fit ex contractione & conuulsione propria musculorum crotaphitarum, quorum sic affectorum distentio & alteratio maior est quàm attractorum in luxatione inferioris maxillæ, vitio & contractione musculorum duorum exilium qui à styloide apophysi eò feruntur & inseruntur vt os aperiant. Hîc etiam cerebrum similiter affligitur, vt inflammatione afflicti crotaphitæ musculi. Hinc præter cætera symptomata quæ sunt in cerebro, aluus duci solet bile pauca syncera. Hinc etiam synceræ bilis vomitio. Etenim dominatu acutissimarum febrium, biliosa meraca gigni in corpore nouum non est: siquidem pinguis humor, tenera caro, & recens pressa liquitur ab huiusmodi febribus, & sanguis assatur, conflagrátque incendio. Quòd autem colliquamenta hæc confluant quoque in aluum & intestina; id sanè proprium est partium neruosis condolentium, cuiusmodi est præter cæteras neruosissimum ventriculi orificium quod esse solet lipopsychiæ obnoxium quando experitur vim acrium tenuiúmque excrementorum, qualia multa confluunt quando neruosæ partes inflammatione & febre tentantur.

MORTIFERVM EST ETIAM SVDARE IN OPISTHOTONO] Hîc legere malim, Coac.24. 1.lib. RIGERE, ex illa prognωsi. *Cum opisthotono rigor necat.* Enimuero nulla est æquitas opinari sudorem in opisthotono esse mortiferum. Etenim contractio neruorum, sudore exoluitur, quando sudor sensim exudat virtute naturæ partis oppressæ, κτ᾽ λόγον materiæ distendentis & conuulsificæ. Sed ipsa rigoris concussio, tametsi transitum bonum habere videtur à conuulsione ad concussionem: nihilominus tamen quia concussio illa sensionem excitat frigoris conuulsifici partium posticarum, vnáque cum necessitate spirandi summam infert difficultatem; efficitur vt tantorum accessione malorum rigor ille cum opisthotono sit planè mortiferus.

pror.26.f.3.1. ET CORPVS RESOLVI] Vt enim melior est resolutionis in conuulsionem transitus, quàm cõtrà: sic virium à contentione conuulsionis exolutio, vt cita est; ita crudeli morte funesta. Atqui iam demonstratum est quòd ipsa conuulsio, maximéque tetanus & opisthotonus, & vnà vires citò effœtas reddit, & acerbissimam infert mortem.

ET PER NARES REVOMERE] Quod est symptoma cynanches veræ quæ tria hæc secum habet coniuncta, gutturis intolerabilem dolorem, orthopnœam, & cibi atque potionis per nares expressionem, quando ad vltima ventum est. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Hippocratis illud est super hac re proposita. Ὁκόταν δὲ θανατώδης ᾖ, τὸ ποτὸν, καὶ τὰ βρώματα ἀνὰ τὰς ῥῖνας ἀνέρχεται. i. *Instante morte cibus potúsque naribus effluebat.*

IPSVMQVE QVI AB INITIO VOCE CAPTVS ERAT, CLAMARE, NVGARI] Huc Coac.11.cap. 10.lib.2. pertinet illa prognωsis. *Ceruicis dolor cùm in febre omni terrificus, tum verò pestiferus iis qui sunt in metu insaniæ.* Coac.4.cap. 8.lib.2. Et illa. *Quæ in febre conuulsoriæ sunt aphoniæ, si fanaticæ fiant; mortiferæ.* Atqui clamare, nugari, signa sunt hominis è potestate sui exeuntis. Hæc autẽ symptomata phrenitica & fanatica, veniunt per translationem aphoniæ cynanchicæ & opisthotonicæ; idque per sympathiam musculorum crotaphitarum & cerebri.

HÆC ENIM AD MORTEM POSTRIDIE VENTVRAM APPARENT] Leguntur multa prognostica salutis & mortis postridianæ. Ac salutis quidem in illo. Coac.2.cap. 7.lib.2. *Lingua ad medianam lineam velut alba saliua peruncta, discessionem febris denunciat, idque postridie, si quod superinducitur, crassum est.* Mortis autem argumentum certum est in aphorismo. aph.23.4. *Qui vndecunque à morbo multùm emacruerunt, si aluus ducatur atra bile, aut sanguine nigro; postridie moriuntur.* Hîc autem cerebri iampridem inflammati tanta est à translatione bilis cynanchicæ & furentis è natura egressio, vt geminata phrenitide & insania, cùm breui exaruerit, tum pro clamore silentium; pro iactatione segnicies veternosa; pro artuum contentione leuis tremor, indéque cita mors veniat.

16 Πυρετώδεα ὀπισθοτονώδεα, γονώδεες οὐρήσιες λύουσι.

Quæ speciem febris & opisthotoni præ se ferunt, vrinæ geniturales exoluunt.

VRINA geniturales, i. genituræ similis, in febricula & leui opisthotono quem angina non facit, nec vua, nec febrium exortarum translatio ad cerebrum, & rursum è cerebro propagatio in ceruicem; talis, inquam, vrina commodo ægri profluit: cuiusmodi beneficium paulò antè iam acceptum est in illa Coac.11. huius cap. prognωsi. *Quinetiam prodest vrinam fluere albumineam.* De conuulsione autem loquitur à distentione nata humoris glutinosi & frigidi. Consultò autem vertimus τὰ πυρετώδεα τὰ ὀπισθοτονώδεα, i. *quæ speciem febris & opisthotoni præ se ferunt*: vt reapse nõ sit febris acuta, nec opisthotonus firmiter fixus cum forti maxillarum annexione, aut diductione coniunctus: sed lenis & leuiter pressus, ipsa verò febris sepulta & lenta. At enimuero quomodo talis vrina febres exoluit, quæ in acutis mortifera est, in aliis ad diuturnitatem apparet? Historia Philisci nota est, qui cum vrinis genituralibus obiit sexto die: non obscurus est aph.31.7. aphorismus ille. *Si cui febricitanti vrinæ reddantur χειμερώδεες, i. γονοειδέες, ad diuturnitatem febris apparent.* Nec mirum quia in Philisco colliquamenta erant pinguis humoris, carniúmque tenerarum & recens pressarum, ipsiúsque adeo sanguinis incendio perusti, atque quodammodo assati. Hîc verò nimiam ostendũt pituitæ abundantiam. Sed quomodo exoluuntur? quia cumulatè feruntur atque prorumpunt, vti nuper iam diximus. 6.Epid.part.2. Atque ita veritatem eruunt quasi è tenebris illius aduersarij verè Hippocratici. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς ἔστιν ὅ, τι κέκριμον. i. *In Perintho geniturale vrina nonnihil indicatoria facit.*

DE AN-

DE ANGINA.

TA ΚΥΝΑΓΧΙΚΑ μήτε ἐν τῷ τραχήλῳ, μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέοντα, πνιγμὸν δὲ νεανικὸν καὶ δύσπνοιαν παρέχοντα· αὐθημέρους καὶ τριταίους κτείνει. Cap. XV.

1 Ea demum angina quæ nec in ceruice, nec in faucibus manifestum quid exhibet, sed fortem strangulatum & dyspnœam infert; eodem ipso die, aut tertio certè interimit.

QVICQVID respirationem omnino adimit, vitam tollit: si tantùm ὑστερικὸν πάθος, i. *hystericam affectionem* exceperis vnde superstites manent mulieres spiratione amissa. Respirationem omnino adimunt apoplexia fortis, angina vera, & syncope. Apoplexia quidem, intercepto motu: angina, meatu spirabili: syncope autem, sublato spirandi vsu. Quæ causa mouit Hippocratem vt tria illa morborum genera instar omnium funestorum, & repentino interitu mortiferorum posuerit in aphorismis. Hîc de angina dicendum quæ inter cæteras principem locum obtinet mortalitatis. Et verò iure & loco, à tetano & opisthotono transitus esse debet ad ipsa gutturis & faucium mala. His ita constitutis. 41.42.& 43. lib.2.

EA DEMVM ANGINA] Ac si diceret. Inter cynanchica mala quæ multa scrupulosè narrantur, duo autem suis distincta locis atque symptomatis reuera sunt in omni doctrina Hippocratis; vnum in hac prognosi descriptum, vt in prognostico; alterum mox describendum & distinguendum suis quoque diorismis. Nam quæ ab illaqueatione, aut à luxatione ceruicis extrinsecus illata venit angina; tum illa etiam quæ in febre acuta sine vlla præuidentia exoritur; demonstrationem hîc nullam à nobis requirit. Hîc nostræ sunt partes eam cynāchen examinare quam facit inflammatio systrophica faucium, aut musculorum propriorum laryngis. Ergo. ANGINA] i. Dolorifica strangulatio & ὀρθόπνοια, quam facit phlegmone systrophica musculorum propriorum laryngis, à rheumate acri & tenui concitato è capite ad venulas vsque laryngis, vbi ex ὁρμωμένῳ fit ῥεῦμα συνιστάμενον, i. *consistens è concitato*; vnde prohibetur aditu spiritus quem ducendo viuimus, & fumidus vapor exitu.

QVÆ NEC IN CERVICE, NEC IN FAVCIBVS MANIFESTVM QVID EXHIBET] i. Quæ vnà secum non habet coniunctum ruborem atque tumorem faucium, ceruicis, & sterni, vt certè habere non potest. Atque hæc signa sunt & argumenta veræ anginæ, quæ ducuntur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex illis quæ absunt*: quemadmodum illa quæ sequuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, i. *ex iis quæ adsunt*. Quasi ita velit. Angina vera quæ posita est in phlegmone systrophica musculorũ gutturis propriorum, nihil exhibet aspectabile, nihil tractabile in qualitate corporis, i. in colore, charactere, & mole partis obsessæ, partiúmque circumiacentium vicinarum & sociarum.

SED FORTEM STRANGVLATVM] Hæc signa sunt veræ cynanches propria & syllogistica, quæ sunt eiusmodi vt sine angina non fiant, neque appareant; ipsa verò angina sine iis non possit existere. Ac primùm fortem strangulatum infert angina, quæ cum intolerabili dolore libertatem meandi adimit spiritui, inspirando; & fumido vapori, expirando. Hîc enim nulla mentio illaqueationis, nec dentis in ceruice luxati: quamuis idem faciant duæ illæ cynanchicæ causæ.

ET FORTEM DYSPNOEAM INFERT] i. Summam difficultatem spirandi, frequentem & paruam: qualis denunciat laborem & inflammationem partium spirabilium. Sed in angina vera, difficultas illa spirandi eximia est, ac certè talis vt μετεωρισμὸν καὶ ὀρθόπνοιαν; i. *sublimem rectámque spirationem* inferat, in qua cynanchici non nisi recta ceruice, ac si tetano obriguerit, spiritum possint ducere.

EODEM IPSO DIE] Quæ scilicet venit per μετάπτωσιν; i. *transitum* faucium priùs inflammatarum, quarum scilicet tumor euanuit ἀνεξίτως & ἀσήμως, i. sine suppurato, ac sine ceruicis & sterni rubore; talis, inquam, eodem ipso die interimit: quia sunt acerbiora omnia morborum succedentium quàm primigeniorum.

AVT TERTIO CERTE INTERIMIT] Est enim peracutus morbus qui intra primam periodum crisin habet acerbissima morte funestam, quæ tam citò venit quàm citò vires languent effœtæ. Quò fit vt natura diutiùs non sit ferendo, & præter eam doloris acerbitatem, officij pernecessarij vacuitate torquat, extincto & suffocato nectare cordis viuifico διὰ τὴν ἄπνοιαν, i. *respirationis cessationem*, aph. 10. 5. nisi fortè angina mutetur in peripneumoniam quæ intra septimum diem mortifera esse solet.

2 Τὰ δὲ ἐπάρματα, καὶ ἔρευθος ἐν τῷ τραχήλῳ λαμβάνοντα· τὰ μὲν λοιπὰ παραπλήσια, χρονιώτερα δέ.

Meliùs sic in prognostico.

Ὁκόσαι δὲ κυνάγχαι παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, ἐπαίρονται δὲ, καὶ ἐν τῇ φάρυγγι ἐρυθήματα ποιέουσιν· ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται.

Quæ verò anginæ similiter vt illæ sunt dolorificæ, sed intumescunt, ruborémque faucibus inferunt; pestiferæ quidem admodum, sed longiores prædictis, si maior assurgat tumor & rubor.

HIC GENVS alterum cynanches describitur quæ in systrophica faucium inflammatione cõsistit.

QVÆ VERO ANGINÆ] Quæ sunt eiusmodi, non quidem πρώτως καὶ κυρίως, i. *primò & propriè*, vt prior iam dicta & explicata: non enim hæc fortem strangulatum adfert primò & per se, vt illa quæ inde nomen habet cynanches, i. anginæ veræ: sed κατὰ συμβεβηκός, i. *ex euentu* per μετάπτωσιν huius in illam, aut per vim & oppressionem difficulter deglutiendo ipsi laryngi illatam.

SIMILITER VT ILLÆ SVNT DOLORIFICÆ] Ob inflammationem systrophicam faucium acerrimi sensus, quæ habet tensionem duram, & intemperiem firmiter fixam catarrhi nitrosi è capite concitati. Ergo similiter pariterque vt illæ, sunt dolorificæ: quoniam in parte sensus exacti non minor sensio excitari solet rei molestæ similis & æqualis. Hîc nos πόνον ad ipsum dolorem duximus referendum, non autem ad partis laborem in officio faciundo. Vt enim deglutiendi nõ tanta vrget necessitas quàm respirandi: sic difficultas illius non tam periculosa quàm huius. In angina autem quæ hîc docetur, nulla est ὀρθόπνοια vt in prædicta. Hîc difficultas deglutiendi magna est, exigua respirandi.

INTVMESCVNT AVTEM] In faucibus tumor assurgit tractabilis & aspectabilis, à rheumate consistente, quod è capite cietur in fauces, orgasmo, exclusione, & partium obsessarum labore. Sic enim memoriæ proditum est ab Hippocrate, multos qui voce contenderant clamando ad rauim vsque, anginosos fuisse; alios qui manibus diu multúmque laborarant in opere faciundo; multos etiam qui citatis equis longum iter fecerant.

RVBOREMQVE FAVCIBVS INFERVNT] Vnde significatur idea tumoris, videlicet ex rubore qui proprius est phlegmones quæ semper apparet suffusa colore humoris vnde assurgit: assurgit autem à sanguinis rheumate consistente. Est enim consentaneum vt qualis est humor, talis & color luceat in parte obsessa. Itaque non rarò nomen τοῦ ἐρυθήματος vsurpatur ἀντὶ τοῦ ἐπάρματος ἐρυθροῦ, vt in illa prognosi, τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, i. *parotides rubræ*. Et verò descripta hoc loco cynanche, dicitur à præceptore κυναγχικὸν ἐρύθημα, vbi docet transferri in latus κατ' ἴξιν. Καίτοι ἐν τοῖς κυναγχικοῖς ἐρυθήμασι, καὶ πλευρῶν ὀδυνήματα κατ' ἴξιν. Nam vera cynanche non aliò quàm in pulmones descendit, si antè mors cita non venerit.

Coac.1.cap.4.lib.2. lib.5.aph.

PESTIFERÆ QVIDEM ADMODVM] i. Plurimos quidem ad exitium præcipitant doloris acerbitate, perenni affluxu catarrhi nitrosi è capite concitati, præterea laryngis ipsius oppressione quam deglutiendi vis infert, postremò successione veræ cynanches per transitum huius in illam. Sic enim periit quinto die Bythonis cynanchica; quæ priùs verè non erat in rubore ceruicis & sterni: ἀπέθανε, inquit præceptor, κυναγχική, hist. 5. part. 2, lib. 3. Epid.

SED LONGIORES PRÆDICTIS] A quibus non tam citò vitam finiunt sic anginosi, quàm à prædicta, nec semper omnino sunt desperati. Nam sputo purulento multo & transitu morbificæ materiæ ad ceruicem & pectus, multi sic anginosi periculo & morbo defunguntur. Quinetiam medicinæ locus est detractione sanguinis è brachio, sub lingua, clysteribus, gargarismis, litu, hapso, cucurbitulis. Quod faciundum præcepit, ipseque adeo factitauit. Sunt autem longiores in desperatis quàm prædictæ: quoniam intercepti officij dignitate & necessario vsu vincuntur ab illis. Non enim tam in propinquo mors est deglutiendi vacuitate, quàm respirandi.

lib.4.acut. part.7.6.Epid.

SI MAIOR ASSVRGAT TVMOR AC RVBOR] Ac si diceret; si nulla sit propagatio, nec vlla translatio faucium inflammatarum ad ipsam laryngem: tunc enim si fiat, celeriùs moriuntur quàm à primigenia vera angina. Nam qui successione faucium inflammatarum sunt κυρίως anginosi, eodem ipso die τῆς μεταπτώσεως crudeliter moriuntur. Sed omnem τῆς ἐπιγενέσεως καὶ τῆς μεταπτώσεως opinionem tollit faucium insignis tumor cum rubore coniunctus.

3 Ὅσοισι δὲ συνεξερυθαίνει ἥτε φάρυγξ, καὶ ὁ αὐχὴν, καὶ τὸ στῆθος· χρονιώτεραι, καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν σώζονται, ἢν μὴ παλινδρομέῃ τὰ ἐρυθήματα.

At verò quibus vnà rubent & fauces, & ceruix, et pectus; longiores quidem sunt illæ: maximéq; ex ijs euadũt, nisi rubores intrò recurrãt.

HIC EGO

Hic ego libenter Galeno assentior qui tertium anginæ genus in hac prognωsi constituit distinctum à duobus prædictis, erysipelate ceruicis & sterni, quod nusquam in illis apparet. Reuera enim primum anginæ genus, nullum exhibet erysipelas quod sit tractabile & aspectabile. Secundum genus, tantùm in faucibus tumorem ruborémque excitat. Tertium verò erit anginæ illius in qua cum faucibus vnà etiam rubent ceruix & pectus. Sed tamen ceruicis & sterni erysipelas non facit anginam, cuius reapse ὁ ταραξις inest in phlegmone systrophica laryngis aut faucium. Nam si quis obiiciat ceruicis & sterni erysipelate minui acerbitatem faucium inflammatarum, vt illud concedam: tamen non efficitur speciem inflammationis mutari quandiu manet in faucibus. Huc accedit quod sæpe ex illo tumore foris exorto nulla doloris remissio est, nulla laboris faucium phlegmone obsessarum: vt in cynanchica illa Bythonis. Sed omnem difficultatem eximet huius prognoseωs enarratio quam sic instituimus.

At vero] Patefacta vtriusque cynanches natura, perspectis etiam paroxysmis & crisibus; sequitur vt ea dicantur quæ sunt vtriusque tam ἐπιγινόμενα quàm ἐπιφαινόμενα, vnde scilicet aut salus sperabilis, aut eius desperatio esse solet.

Quibus] In forti contentione naturæ, meatuum libertate, & humore meabili.

Vna rubent] Non per propagationem causæ morbificæ: sed per citam exclusionem intus foras, nō expectata inueteratione morbi qui facit partem obsessam, totúmque adeo corpus infirmum; ídque non minùs doloris acerbitate, quàm officij difficultate.

Et fauces] Quæ primùm excepto rheumate concitato intumescunt & rubent. Sunt autem fauces, amplitudo illa quæ in ore cernitur interiore, seu spatium illud quod sitū est ante guttur & gulā.

Et ceruix] Per μετάπτωσιν καὶ διαδοχὴν erysipelatis ad musculos qui à ceruice feruntur circumplectentes gulam, ad latera cartilaginis scutiformis.

Et pectus] i. Ad supremam sterni partem, vnde prorepunt duo musculi ad basin cartilaginis scutiformis.

Longiores quidem sunt illæ] Quoniam toleranter feruntur, nec tantus in officio deglutiendi labor, ac penè nullus in respirando, nec tanta doloris crudelitas, quæ & citò vires exoluat, & citam miserámque adferat mortem; ipsa verò erysipelatis materia mansuescit pepasmo & expurgatur, modò per ἐπίχυσιν non exoriatur ceruicis & sterni erysipelas vt in cynanchica illa Bythonis, sed per μετάπτωσιν firmam & stabilem intus foras, quæque nullam habeat παλινδρομίαν foris intrò.

Maximeque ex iis euadunt] Pepasmo, expurgatione, & opportunitate adhibendi remedia conuenienter præscripta, προσφερόμενα Græci vocant. Nā medicinæ locus est, tum quia in promptu sunt partes obsessæ, tum quia induciæ dantur à morbo.

Nisi rubores intro recurrant] i. Nisi denuo concitentur eò vnde venerunt: id enim significat παλινδρομέειν. Ac sanè talis recursus plus adfert mali, éstque omnino periculosior priore affluxu. Nam prior concitatio est sæpe humoris mitificabilis, palindrome autem coniunctam semper habet feritatem humoris qui refluit: quoniam is semper corruptione propriæ substantiæ in vitio est. Fit autem palindrome, superstite adhuc phlogωsi & empyreumate venenato partis obsessæ, vnde cita attractio & impetus materiæ substantia tenuis, qualitate acris, & temperamento calidæ.

4 Ἢν δὲ ἀφανίζηται, μήτε φύματος συστραφέντος ἔξω, μήτε πύου ἀναχρεμπτομένου ῥηϊδίως, καὶ ἀπόνως, μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν· ὀλέθρια γίνεται. ἆρά γε ἔμπυοι γίνονται; ἀσφαλέστατον δὲ, τὸ ἔρευθος, καὶ τὰς ἀποστάσιας ὅτι μάλιστα ἔξω τρέπεσθαι.

Sin autem cynanche faucium euanescit nullo erysipelate foris exorto, nec excreato pure facilè & indolenter, neque diebus criticis; mortifera est. Etiámne purulenti redduntur? Tutißimum autem fuerit, erysipelas cæterósque abscessus quàm maximè foras conuerti.

Distinctio hæc pertinet ad secundam cynanchen, quæ vt doloris acerbitate non est priore minor: ita moriendi necessitate & celeritate inferior, nisi ea sequantur quæ in hac prognωsi docentur. Sunt autem huiusmodi.

Sin autem] Correctio est eius quod posuit in secunda cynanche, videlicet eam longiorem esse prædicta in desperatis, nec tam citò mortiferam. Nec verò desperabilem esse omnino vitæ salutem si is qui assurgit tumor in faucibus, crisin habeat per expurgationem, aut per transitum intus foras.

Sin autem cynanche faucium] Quam facit erysipelas in eo spatio quod situm est inter guttur & gulam. Sic enim repetendum illud putauimus, τὰ κυναγχικὰ, in quibus assurgit faucium tumor & rubor. Ergo si faucium descripta cynanche.

Euanescit] Græcè ἀφανίζηται, subaudi ἐπάρματι ἢ ἐρυθήματι, i. si faucium tumor qui secundam infert cynanchen, euanescit sine signis ac sine crisi. Id enim significat ἀφανίζεσθαι.

NVLLO ERYSIPELATE FORIS EXORTO] Non quidem per progressum & orgasmum bilis efferæ prorepentis ad ceruicem & sternum: sed per transitum erysipelatis, forti naturæ contentione susceptum è faucibus in ceruicem & sternum, vicinia & societate partium; per quem transitum plurimi defunguntur illa cynanche alioqui valde pestifera, nisi erysipelas intrò recurrat.

NEC EXCREATO PVRE FACILE ET INDOLENTER] Quod est ἀκρίτως euanescere. Ibi tum suspecta debet habere sua bona cui restituta est degluttiendi libertas sine manifesta expurgatione humoris in faucibus phlegmonem systrophicam, proptereàque cynanchicam, facientis. At vera expurgatio perficitur excreatione sputi purulenti. Vt enim suppuratum est pepasmus tumoris: ita excreatio, faucium propria est. Itaque sic purgantur οἷα δεῖ καὶ διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων. Ergo bene & conuenienter, proptereàque salutariter. Facilè autem & indolenter adiecit, sicut in ἀνακαθάρσει, i. *expurgatione* εὐπετῶς; vt nulla ratio desideretur excreationis perfectæ & criticæ. *Si talia purgentur qualia decet purgari, confert & leuiter ferunt: sin autem, contrà.*

NEQVE DIEBVS CRITICIS] Quibus omnia quæ fiunt quæque apparent bona maláve, firmiora sunt quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Est autem præceptoris hæc διάνοια; si nulla lege critica euanescit faucium erysipelas, celerrima morte funestum est. Hæc itaque lex critica sanciatur, vt phlegmone systrophica faucium pepasmo & excreatione residat, aut certò μετάστασιν habeat ad ceruices & pectus, idque diebus criticis.

MORTIFERA EST] Mortem infert celerrimam & crudelissimam cum forti strangulatu & ὀρθοπνοίᾳ, per translationem humoris è faucibus in laryngem, vnde fit cynanche κυρίως dicta non παρώτως, quę primigenia vera crudelior est, ac citatiore morte funesta, cùm eodem ipso die quo venit interimat.

ETIAMNE PVRVLENTI REDDVNTVR?] Sensus est; nulláne hîc salus vitæ sperabilis: nulla quidem, aut certè in angusto spes est, si fortè natura expediat se illa crudeli angina. Notum est illud.

aph.12.5. *Qui anginæ periculo defunguntur, iis conuertitur ad pulmones, & intra septimum diem moriuntur: quòd si euaserint, purulenti redduntur.* Etenim

aph.38.7. καταρρόοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐκπυΐσκονται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν. i. *Fluxiones in superam alum, suppurant intra viginti dies.* De purulentis autem illud tenendum est, nos eo nomine expressisse

aph.44.7. τοὺς ἐμπύους qui semper significant eos quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem: quamuis τὸ ἐμπύημα pro omni suppurato vsurpetur apud Hippocratem.

TVTISSIMVM AVTEM FVERIT, ERYSIPELAS, &c.] Est quidem abscessuum criticorum naturaliter instituta hæc ratio, vt procul abscedant à morbo intus foras, & exoriantur in parte quæ sit totius materiæ morbificæ capax. Ac de anginæ μεταστάσει per abscessum, illud præceptum est. Ὑπὸ

aph.47.7. κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγιγνόμενον ἀγαθόν. i. *Ab angina periclitanti ruborem in pectore exoriri; salutare.*

Vide quātum intersit inter hanc lectionem & vulgatam.

5 Ἐρυσίπελας γὰρ ἔσωθεν ἔξω τρέπεσθαι, χρήσιμον. ἔξωθεν δὲ εἴσω θανάσιμον. τρέπεται δὲ εἴσω, ὅταν ἀφανιζομένου τοῦ ἐρυθήματος βαρύνηται τὸ στῆθος, καὶ δυσπνοώτερος γίνεται.

Nam erysipelas intus foras conuerti; commodum: ac foris intro; mortiferum. Intrò autem conuertitur, cùm eo vanescente pectus opprimitur, ac difficiliùs spirat æger.

SVPERIORIS prognoseωs ætiologia est, & indicatio. Non enim omni ex parte catholicum est

aph.26.6. hoc theorema, vt illud in aphorismis. *Erysipelas foris intrò conuerti non est bonum: sed intus foras bonum.* Nam vt concedam omnino commodum esse intus foras conuerti: at certè contrarium, non est semper mortiferum: sed in hac tantùm hypothesi anginæ descriptæ. Ergo vt ostendat primùm tutissimum esse tam erysipelata quàm abscessus quàm maximè foras exire, subiunxit.

NAM ERYSIPELAS] i. Cynanchicam phlegmonem systrophicam, quam generali nomine vocauit οἴδημα καὶ ἔπαρμα; mox in specie & idea ἐρυσίπελας, ἐρύθημα, ἔρευθος: quorum nominum iam explicata est ratio.

INTVS FORAS CONVERTI] Per μετάστασιν διαδοχικὴν, i. *successionem ex transitu*, quæ fit relicto priore foco, à forti naturæ contentione cum libertate meatuum, & humore meabili; non autem per propagationem humoris morbifici, cuius est perennitas generationis & affluxus, superstite semper foco priore & morbo.

COMMODVM] Vt signo & causa: ac signo quidem, victricis naturæ quæ sponte sua deponit ad cutim capacem, materiam quæ sibi negocium facessebat; vt causa autem, vacuitate symptomatum intolerabilium, & restituta libertate spirandi & deglutiendi: quæ duo sunt officia ad vitam tuendam necessaria.

AT FORIS INTRO, MORTIFERVM.] Etenim grauissimus esse solet omnis refluxus, vt signo & causa. Ac signo quidem, superstitis empyreumatis in foco vnde prorupit humor, cuius etiã manet vis efferа in tenui substantia, & qualitate acri, vnde attractio & impulsus: causa autem, quoniam humoris

humoris feritas, partis ipsius quò cursum inflectit substantiam labefactat. Sed in respirationis œconomia mortifera est talis palindrome: propter excellentiam præstātiamque partium spirabilium quarum officio, penè dixerim, ad punctum temporis vita carere non potest. Talis palindrome respirationem adimit. Quicquid autem respirationem adimit, vitam tollit. Sed commoda conuersi erysipelatis, omniúmque abscessuum intus foras, vt cætera omittam, leguntur in trωmate capitis, & in iecoraria phlegmone intus foras.

Intro avtem convertitvr] Ac si diceret; signa sunt hæc syllogistica palindromes foris intrò, ne fortè ipsa διαφόρησις quæ propria est erysipelatis, opinionem tibi adferat τῆς παλινδρομῆς, & metum sinistri iudicij.

Cvm eo vanescente] Restituta scilicet colli & ceruicis æqualitate, in colore, charactere, & mole; non quidem per διαφόρησιν, quæ ratio redintegrandi, primas obtinet in curatione tumorum omnium contra naturam. Nam suppuratio aspectabilis omnem auferret suspicionem τῆς παλινδρομῆς.

Pectvs opprimitvr, ac difficilivs spirat æger] Labore scilicet & inflammatione partium in spirando deducentium & excipientium, vnde dyspnœa tam parua & frequēs vt ideam exhibeat orthopnœæ mortiferæ, & crudelissimi strangulatus.

6 Οἷσι δὲ κυνάγχη ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται· οἱ μὲν ἐν τῇσιν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· οἱ δὲ διαφυγόντες, ἔμπυοι γίνονται, μὴ γινομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματώδεος.

Quibus autem cynanche ad pulmonem inflectitur, alij quidem intereunt septem diebus; alij cùm euaserint, purulenti fiunt, nulla expurgatione sursum pituitosa.

Qvibvs avtem cynanche] Quæ in strangulatu forti & orthopnœa cynanche non fuit cita morte funesta prima periodo.

Ad pvlmonem inflectitvr] Ibique facit peripneumoniam, quæ significatur pectoris oppressione, & ea difficultate spirandi quam vocant meteorismum, vbi non nisi residendo spiritus duci potest.

Alii qvidem interevnt] Suffocatione & extinctione vitalis caloris, siue nectaris viuifici cordis.

Septem diebvs] i. Primis periodis: ob feritatem humoris, prægrandem peripneumoniam facientis, & virium iam pridem infirmarum exolutionem, vnde cita mors venit.

Alii cvm evaserint] Validarum virium beneficio, thoracis amplitudine, & mansuetiore materia: quæ sunt maximæ opportunitates defungendi tam citò periculo iamiam futuræ mortis.

Pvrvlenti fivnt] Quoniam pulmonum rheumata anagωgen non habentia, intra vigesimum diem in pus mutantur, eóque pure in spatium thoracis effuso ἔμπυοι nominantur, vt iam demonstrauimus: quamuis etiam dicantur ἔμπυοι quibus nondum rupta est pulmonum vomica; vt in illo, ῥῖγος ἀφ' ἑλκέων.

Nvlla expvrgatione svrsvm pitvitosa] Putri & purulenta. Sic denegata pleuritico ἀνακάθαρσις, intra 14. diem ipsum facit purulentum. Quòd autem ἀναγωγὴ pro anacatharsi vsurpetur, quæ propria pulmonum expurgatio est, palam fit ex illo aphorismo. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ ἀναγωγὴ γίνεται. Hæc autem explicata prognωsis legitur aph. 10. 5. nulla mentione facta τῆς ἀναγωγῆς, quam vix adducor vt credam fieri posse; labefactata scilicet parte ab illo humore qui corruptione propriæ substantiæ in vitio est.

7 Οἷσι διὰ σφοδρότητα πνιγμοῦ, κόπρος ἐξαπίνης διαχωρέει· θανάσιμον.

Quibus à forti strangulatu repentè stercus excernitur; desperatio est.

Enimvero strangulari vt specie ipsa mortiferum est: ita mortem ipsam in propinquo esse denunciat, nullámque salutem vitæ sperabilem, quando strangulatione forti stercus excernitur sponte sua. Eôdem spectat & illud quod scriptum legitur in aphorismis. *Eorum qui strangulantur & exoluuntur, necdum tamen interiere, nunquam illi restituuntur qui edunt spumam in ore.* Vtriusque autem signi fatalis ad interitum ratio sic explicanda. aph. 42. 2.

Qvibvs] Verè cynanchicis, idque πρώτως ἢ δευτέρως, nihil refert, modò huiusmodi sint τελείως, à phlegmone systrophica musculorum propriorum laryngis.

A FORTI STRANGVLATV] Quod est symptoma & signum ἀχώειον veræ cynanches, τοῦ ἧσσον καὶ μᾶλλον; ac si diceret, si eò processerit strangulatio.

proth.46. f.2.1.

REPENTE] Sponte sua, nec iussu nostro, idque tum propter mentis laborem in officio, tum propter ἀναισθησίαν & resolutionem partium per quas excretio fit.

STERCVS EXCERNITVR] Forti obstructione laryngis, & epiglottide firmiter arytenoidis rimæ affixa; vnde fumidus vapor deorsum prorumpens diaphragma comprimit, vnáque musculos transuersos abdominis: quæ ratio egerendi cernitur quoties iussu nostro durior aluus ducitur.

DESPERATIO EST] Collapso principatu animalitatis, & vitæ, in offensione cordis & cerebri: vnde naturalis œconomia labefactatur.

8 Ἐν τοῖσι κυναγχικοῖσι τὰ ὑπόξηρα πτύσματα ἰσχνῶν κακόν.

Anginosis cum æqualitate faucium sputa subarida; malum.

OMNIS angina per se ipsa quidem pestifera est: sed illa demum habetur mortifera & desperatæ salutis, quæ accessionem habet signorum lethalium: cuiusmodi sunt erysipelatum foris intrò palindrome; stercoris repentina & sponte sua non nostra, i. sine voluntate, ac sine sensu excretio; faucium quæ priùs intumuerant repentina æqualitas sine transitu erysipelatis intus foras, ac sine purulenta excreatione: cuiusmodi est etiam signum in hac prognosi descriptum sputi subaridi.

Ergo. ANGINOSIS] Iis qui sunt κυρίως & verè cynanchici.

CVM ÆQVALITATE FAVCIVM] Id enim significat ἰσχνῶν, atque non rarò φάρυγξ ἰσχνὴ legitur apud Hippocratem, i. *fauces æquales* quæ nullo modo intumuerunt, nec vllo modo mutatæ sunt à se, in colore, charactere, & mole. Sed illa faucium æqualitas, siue sit ipsarum κατόρθωμα naturaliter constitutum, siue τὸ ἐπανόρθωμα, i. *restitutio* per translationem humoris à faucibus in laryngem, nihil interest, modò cynanchicus homo sit ab ea cynanche quæ nihil exhibet aspectabile, nihil tractabile in faucibus ipsis.

SPVTA SVBARIDA] i. Glutinosa, rotunda, quæque difficulter admodum excreantur, & quæ plus detrimenti adferunt in excreando quàm adiumenti.

MALVM] Vt signo & causa: ac signo quidem, materiæ contumacia, & prægrandi ardore: causa autem, quoniam difficultas excreandi auget ardorem atque tumorem. Hinc maior dyspnœa, vnde fit etiam materia contumacior. Atque hæc tria, difficultas excreandi, spirandi, & glutinosus humor; συντιμωρέουσιν ἀλλήλοις ἐς κακὸν, vt loquitur Hippocrates lib. 1. de morb. acut. i. *mutuas tradũt operas in perniciẽ ægri.*

9 Τὰ κυναγχικὰ ἐν γλώσσαις οἰδήματα, ἀσήμως ἀφανιζόμενα· ὀλέθρια. καὶ τὰ ἀλγήματα ἀφανιζόμενα χωρὶς προφάσιος· ὀλέθρια.

Anginosi in lingua tumores clam euanescentes; mortiferi. Quinetiam dolores sine causa sedati; mortem subesse testantur.

MAGNA VIS est τῶν ἐπιγινομένων καὶ τῶν ἐπιφαινομένων ad præsensionem interitus aut salutis. In hac prognosi, ne longiùs abeam, τὸ ἐπιφαινόμενον anginæ gutturalis est linguæ tumor, qui cernitur in qualitate partium vicinarum & sociarum: sicut sputum subaridum in proprio excremento. Est autem propria hæc τῶν ἐπιφαινομένων conditio, vt morbos in quibus apparẽt, breues aut longos, tum autem sinistri aut secundi iudicij esse denuncient. Quæ cùm ita sint.

ANGINOSI IN LINGVA TVMORES] Qui assurgunt vicinia & societate musculorum nouem linguæ cum faucibus & larynge; tum autem repletione particulari venarum linguę subiacentium; quas ὑπογλωττίδας Græci vocant.

CLAM EVANESCENTES] i. Sine propria expurgatione ac sine successione intus foras; tum autem sine vsu τῶν προσφερομένων, i. *remediorum conuenienter præscriptorum.*

MORTIFERI] Propter translationem & recursum in laryngem, qui fortem infert strangulatum, fortémque dyspnœam: quibus symptomatis nulla vis naturæ maior neque acerbior potest adferri.

QVINETIAM DOLORES] Qui sunt acerbissimi tam in faucibus, quàm in larynge, tum à distensione prægrandi, tum ab intemperie firmiter fixa catarrhi nitrosi.

SINE CAVSA SEDATI] i. Nulla expurgatione critica, nec artificio medici remedia conuenienter adhibẽtis ad retractionem rheumatis concitati, atque ad detractionẽ & pepasmum cõsistentis.

proth.17. f.2.1.

MORTEM SVBESSE TESTANTVR] Quoniam τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει. i. *Lethalia quæ sine signis quiescunt; mortem significant.* Eadem est ratio restitutæ libertatis deglutiendi sine crisi, & transitu intus foras anginæ secundæ. Atque illa doloris falsò putatur esse leuatio; tum propter symptomaticam translationem à faucibus in laryngem; tum quia mens laborat, & sensus amissio est in parte afflicta.

10 Ἐν τοῖσι κυναγχικοῖσι οἱ μὴ ταχὺ ἀναπτύοντες πέπονα· ὀλέθριοι.

Inter anginosos qui cocta citò non expuunt; desperati.

ENIMVERO morborum omnium quorum ὕπαρξις in humoris cuiusque putredine, collectione & motu consistit, cuiusmodi sunt febres; tum etiam illorum quorum symptomata sunt humoris morbifici & partis obsessæ propria; omnium, inquam, sanatio & naturæ redintegratio perficitur pepasmo, & vacuatione propria per loca commoda, & abscessu critica lege facto. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅκη δεῖ. i. *Pepasmi foras vel intrò, aut aliò fluunt quò decet.* Et alibi. Πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπέεσθαι. i. *Pepasmos considerare iubeo, omnes vndecunque laudabiles; tum bellos abscessus & criticos.* lib. περὶ χυμῶν / lib. 1. Epid. Vt autem nihil optabilius pepasmo in omnibus acutis febribus, atque illis etiam morbis qui coniunctam habent symptomaticam febrem; quoniam pepasmus ad celeritatem & securitatem crisis apparet: ita nihil æquè metum adfert sinistri iudicij quàm ἀπεψία & cruditas. Hæc enim malos infert abscessus, & acrisias, & grauiores casus, & mortem. In peracutis autem quorum acerrimi celerrimíque sunt motus, propter eáque celerrimæ mutationes ad interitum vel ad salutem, nisi pepasmus breui appareat; breui quoque vitam finiunt ægri. Nam solo pepasmo & excretione, periculo defunguntur. Quæ omnia cuiusmodi sint in anginosis, docetur in hac prognosi.

INTER ANGINOSOS QVI CITO] Non quidem expurgandi celeritate, & spatio quo sputum expurgationi coniunctum est: sed initio morbi, quod in aphorismis scripsit αὐτίκα, sicut & lib. 6. τῶν ἐπιδημ. idem dixit αὐτίκα πρίειν, αὐτίκα καίειν, αὐτίκα τάμνειν, i. *citò serrare, vrere, secare.* aph. 22. & 6. Epid. part. 7.

COCTA NON EXPVVNT.] Græcè dixit τὰ πέπονα, i. *pepasmo mitificata.* Est autem pepasmus, πέψις τῶν παρὰ φύσιν, i. *rerum è natura egressarum concoctio.* Vt enim vera πέψις, i. *coctio verè dicta*, est τῶν εἰσιόντων, i. *rerum ingredientium* (ingrediuntur autem τὰ προσφερόμενα καὶ εὐπρόσφυτα, i. *naturæ consentanea & consocialia:*) sic ὁ πεπασμὸς seu *mitificatio*, est τῶν ἀπιόντων, i. *exeuntium, siue rerum exitui præparatarum.* Sed vtriusque, videlicet τῆς πέψεως καὶ τοῦ πεπασμοῦ, causa effectrix est, partium solidarum vitale principium, & viuifica vis quæ manat à corde. Distinctio est tantùm materiæ: quoniam, vti iam diximus, πέψις ἐστι τῶν εἰσιόντων· πεπασμὸς δὲ τῶν ἀπιόντων. Et, πέψις ἐστι τῶν πεττομένων εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν ἀγωγή· ὁ δὲ πεπασμὸς, πέψις τις τῶν παρὰ φύσιν. i. *Coctio ductus est eius quod coquitur, in substantiam eius quod coquit: pepasmus autem quædam coctio eorum quæ sunt præter naturam.* 1. Epid. Atque ita πέψις perficitur assimilando, πεπασμὸς alterando. Non minor autem virtus naturæ lucet in alterando contraria, quàm in assimilando consentanea & cõsocialia. Ex quo efficitur spem certam salutis adferri pepasmo: quoniam victrice natura triumphatus morbus excluditur. Ergo. QVI COCTA CITO NON EXPVVNT] Nam expuendo tenuia nihil proficiunt: quoniam expressione seri à phlegmone fit ptyelismus: glutinosa aut subarida expuendo læduntur, vt iam demonstratum est. Supersunt τὰ πέπονα quæ sunt crassiuscula, virtute caloris mitificantis, proptereáque ad expurgandum facilè & indolenter idonea. Sed illa πέπονα nisi appareant citò, cita mors venit. Causæ sunt explicatæ. Nam in peracutis morbis, aut cita mors venit, aut victoria læta. Sed victoriæ desperatio est nisi à pepasmo sputa πέπονα citò expuantur: quoniam in morbis partium spirabilium frustra pepasmus fit nisi expurgatio consequatur, quam ἀνακάθαρσιν, ἢ ἀνάπτυσιν, ἢ καὶ ἀνάχρεμψιν Græci vocãt, vt est natura & collocatio partium spirabilium obsessarum. Exempla sunt in senibus quibus latera non sunt firma ad expectorandum.

11. Ἐν κυνάγχῃ ἀσήμως ἐς κεφαλὴν ἀλγήματα μετὰ πυρετοῦ· ὀλέθρια.

In angina qui abs re prorepunt dolores ad caput cum febre; sunt desperatæ salutis.

INTER symptomata epigenomena cynanches consectaria per propagationem causæ morbificæ, principatum obtinet cephalalgia cum febre coniuncta.

IN ANGINA] Κυρίως dicta quæ in systrophica phlegmone laryngis consistit.

QVI ABS RE] Græcè ἀσήμως, i. infecta redintegratione partis obsessæ, ac sine vllo signo illius redintegratæ, & superstite foco priore cum pari doloris acerbitate, tum æquè forti strangulatu & orthopnœa. Id enim significat hoc loco, ἀσήμως. Ac si diceret; si nulla sit anginæ leuatio, superueniat autem cephalalgia prægrandis, ac superueniat κατὰ τὴν ἐπίγυσιν, non autem κατὰ μετάστασιν, vt per sympathiam, non autem per diadochen accidere videatur.

PROREPVNT DOLORES] Κατὰ τὴν ἐπίγυσιν, idque per expressionem seri à phlegmone gutturis in venas iugulares internas & arterias carotidas quæ secundùm asperam arteriam procedunt ad caput, priùs largitæ surculos laryngi & linguæ cùm fauces attigerint, indéque subeunt caluariam per foramen lacerum, choanæ propinquum; atque ita prorepunt dolores appulsu morbifici humoris quo distenditur dura meninx, & proritatur, vnde cephalalgia prægrandis cum forti strangulatu coniuncta, manente semper aut veriùs increscente angina. Coac. 15. cap. 14. lib. 2.

CVM FEBRE] Quam excitat cephalalgia prægrandis ab inflammatione meningis & cerebri. Est

enim consentaneum, sicut nuper exposuimus in offensione temporalium musculorum, vt inflammatum cerebrum ab inflammatione laryngis, consecutionem adferat febrium acutarum, vnáque deprauatarum omnium animæ actionum. Quò fit vt productio anginę ad caput, symptomata edat paraphorica & cephalalgica.

SVNT DESPERATÆ SALVTIS] Propter συμπαθείαν laryngis & cerebri, vnde perpetuum rheuma concitatum è capite; tum propter colliquamenta pinguis humoris & carnium recèns pressarum; tum quòd eò res ægri peiùs eunt, quò plures partes & plures principatus in vitio sunt.

12 Ἐν κυνάγχῃ ἀσήμως ἐς σκέλη ἀλγήματα μετὰ πυρετοῦ ὀλέθρια.

In angina qui abs re prorepunt ad crura dolores cum febre; mortiferi.

IN ANGINA dixit, non ex angina: vt nulla opinio sit μεταπτώσεως superne deorsum: sed potiùs ἐπιγενέσεως angina superstite; quod quemadmodum fiat non hercle intelligo. Id locum habet in peripneumonia quæ ex anginæ prolapsu exorta mortem infert intra septimum diem, aut purulentum facit ægrum intra vigesimum. Solennis est illa prognosis. *Abscessus qui per vehementes & periculosas peripneumonias in crura erumpunt; viles quidem omnes: sed illi multò salubriores sunt qui sputo iam mitificato exoriuntur.* Et paulò pòst. *Quòd si bilioso adhuc sputo, necdum purulento exorti refluant eò vnde sunt concitati, nec sputum liberè & liberaliter expurgetur; ingens malum: nam tum ægrotus in metu deliriј est atque mortis.* Sed rerum earum decisiones breui legentur. Nam de anginosa quod scribitur in Epidemiis, dolore in dextra manu & crure excitato, ipsam habuisse χάλασιν τοῦ πνιγμοῦ, i. *laxitatem strangulatus*, indéque septimo die morbi conuulsam, voce captam cum stertore, stridore dentium, & rubore genarum; quinto & sexto abhinc die crudeliter periisse; vt concedam pertinere omnia ad præsentem prognosin, ex eáque historia videri desumptam, & in breuiarium quoddam siue aphorismum contractam: tamen si quis attentè consideret, profectò reperiet non in angina, neque ex angina primùm fuisse oborta, sicut in hac prognosi docetur; palindromen verò paulò pòst habuisse sursum, quæ tantorum symptomatum consecutionem attulit. Nam à crure dextro anadrome Caluum in citam mortem coniecit. Ac suprà demonstratum est crurum terrificos esse dolores in febre, manuúmque labores & pedum esse pestiferos. Et verò in anginosa muliere annotauit σημεῖον περὶ χεῖρα ὑπόπελιον, i. *notam in manu liuidam.*

lib.2.progn.

5.Epid.

13 Ἐκ κυναγχικῶν ἀκρίτως, ὑποχονδρίου ἄλγημα μετὰ ἀκρασίης καὶ νωθρότητος γινόμενον κτείνει λαθραίως· εἰ καὶ πάνυ δοκοῖεν ἐπιεικῶς ἔχειν.

Ex anginosis hypochondrij dolor irrita crisi cum infirmitate summa & exolutione obortus; clam necat: tametsi admodum videantur esse in tuto.

HVIVS prognoseωs non est certa nec firmiter fixa hypothesis, quæ statuit ex anginosis ob irritam crisin, hypochondrij dolorem oriri μετὰ ἀκρασίης καὶ νωθρότητος. Quæ tria symptomata cuiusmodi sint, & quorsum appareant, in enarratione dicetur. Etenim tametsi particula, ἐκ, planè ostendit τὴν μετάπτωσιν materiæ anginosæ: tamen affirmare non ausim eam fieri posse ad hypochōdria primùm & per se. Nam gutturalis angina metaptωsin habet vnicam in pulmones, vnde peripneumonia quę vel intra septimum diem mortifera est, vel intra vigesimum in pus mutatur. At faucium angina quam præceptor vocat κυναγχικὸν ἐρύθημα, conuertitur in latus κατ' ἴξιν. Quænam igitur conuersio est anginæ in hypochondriũ? Sed eam difficultatem clariùs explicabit nostra enarratio.

aph.10.5.

EX ANGINOSIS]. Quorum angina successionem habet alterius morbi, vnde non sunt ampliùs anginosi.

HYPOCHONDRII DOLOR] Translata ad hypochondrium dextrũ, quod κατ' ἐξοχὴν ita nominatur, materia: qualem excitare solet dolorem peripneumonica transmissio ad crura, dum eò peripneumoniæ causa morbifica cursum inflectit: quemadmodum dyspnœam fugacem, quando ad parωtidas viam affectat.

lib.2.progn.

IRRITA CRISI] Quòd neque significata fuerit sputi pepasmo, nec eò vsque peruenerit ἀπόστασις ὅπη δεῖ, procul in partem capacem; cuiusmodi est crurum conditio: sed in hypochondrio substiterit, i. in visceribus hypochondriacis quæ per metonymiam hypochondria nominantur, ibíque dolorem excitat qui citam mortem infert. Vt enim peripneumonica metaptωsis quę sursum fit ad parωtidas, prænunciam habet parωtidum futurarum dyspnœam fugacem quæ sine nota præcedente quiescit: sic illa quæ deorsum ad crura viam affectat, sensionem excitat φλέγματος, i. φλογώσεως in hypochondrio; quæ si in via subsistat, firmiter fixam & stabilem parit affectionem hypochōdriacam, venenatæ qualitatis & malignæ cacochymiæ participem; atque ita peripneumoniæ fit acrisia per irritam proritationem, propter eáque

ptereáque dolor meritò indicatur ἀκρίτως obortus ab irrita crisi, cuius perfectio expetenda expectabatur in abscessu crurali.

CVM EXOLVTIONE] Μετὰ ἀκρασίης, quæ idem significat quod ἡ ἀκράτεια, quam interpretatur Galenus διάλυσιν τῆς οὐσίας, i. *exolutionem cuiusque substantiæ*, quæ in complexione & temperamento consistit; qua labefactata, in promptu est ἀπνία, ἀδυναμία, καὶ ἔκλυσις: quæ nomina sunt eiusdem rei synonyma. Ego verò exolutionem hanc referēdam arbitror ad dissipationem nectaris viuifici cordis, quam propriè veteres τὴν ἔκλυσιν nominarunt.

ET LAXITATE] Καὶ νωθρότητος, quæ propriè & verè pertinet ad principatum cerebri: quemadmodum ἔκλυσις ad principatum cordis. Vtriusque tamen eadem ratio est & causa formalis, nempe διαλύσις: quemadmodum Galenus annotauit in illo, νεύρων ἀκράτεια, καὶ νάρκωσις γνώμης, i. *neruorum imbecillitas, & segnicies mentis*. Est autem νωθρότης, illa segnicies & exolutio quæ cernitur in iis qui subinde delabuntur ad pedes, quam ἔρριψιν καὶ πάρεσιν Græci vocant. Ac sanè νωθρότης, ineunte quidem morbo, symptoma est oppressionis; affecto autem, exolutionis, vt alibi demonstratum est. aph.16.5.

CLAM NECAT] Extinctione caloris vitalis, & stupore animalitatis, vnde nulla sensio excitatur causæ mortiferæ: sicut in ἀφωνίᾳ quam facit exolutio vtriusque principatus, vitalis & animalis. Hæc enim moriendi sensum adimit: quemadmodum & illis qui prorupto sanguine multo in τρώματι, vitam finiunt differendo, nec opinantes. Coac.7.cap. 8.lib.2. Coac.3.cap. 13.lib.2.

QVAMVIS ADMODVM VIDEANTVR ESSE IN TVTO] Falsò credita leuatione ex ἀναισθησίᾳ laborum atque dolorum: quia sunt illis eorum corda oblita διὰ τὴν νωθρότητα καὶ ἀκρασίην: quod ipsi vidimus in quodam adolescente cui, extracto calculo, per vesicam corruptam tanta repentè incidit exolutio, vt ludendo chartulis pictis animam exhalarit. Denique sic omnes à syncope moriuntur. historia notabilis.

14 Ἐκ κυναγχικῶν ἀσήμως ἰσχνανθέντων, ἐς στῆθος ἄλγημα καὶ ἐς κοιλίην ἐλθὸν σύντονον· ποιέει πυώδεα διαχωρέειν. ἄλλως δὴ οὐ λυομένου τοῦ τοιούτου.

Ex anginosis immeritò adæquatis, dolor prægrandis cùm ad pectus & ad ventrem transierit, excretionem puriformem molitur: si quidem aliter non exoluatur.

INSPERATA salus miraculo apponi solet; quando natura sui diligens & conseruatrix inuenit viam qua deducitur ad exclusionem morbi, & ad conseruationem sui, & crisin exhibet salutarem insuetum per iter & nobis ignotum. Sed illud miraculum quamuis in hac prognωsi primo aspectu sit admirabile: tamen perpetua non erit admiratio, quam ἀθαυμασία studiosè quæsita, & in animis nostris infixa profligabit.

Ergo. EX ANGINOSIS] Qui faucium & laryngis phlegmone systrophica, multùm in degluttiendo & respirando laborarunt.

IMMERITO] Non autem frustra, vti nuper diximus; i. quibus restituta est deglutiendi & respirandi libertas sine crisi propria per excreationem purulentam, & facilem atque citam; aut sine diadoche in ceruicem & sternum; aut sine vsu τῶν προσφερομένων, qualia iam recensuimus. Coac. 11. huius cap.

ADÆQVATIS] Quorum æqualitas repentina cernitur in faucibus nihil à se mutatis, quæ paulò antè visæ sunt multùm mutatæ; in larynge autem per συμπτωμάτων ἀτηρησιν ex libertate spirandi, & vacuitate strangulatus atque doloris. Nam tumor laryngis non habet ἀφάνειαν aspectabilem in qualitate corporis: bene in actionibus, & symptomatum vacuitate.

DOLOR PRÆGRANDIS] i. Sensio acerbissima rei molestæ, quam facit humoris anginosi translatio per distensionem & intemperiem.

CVM TRANSIERIT] i. Relictis partibus vbi phlegmonem faciebat systrophicam, rheuma cynanchicum μετάστασιν habuerit, vel potiùs μετάπτωσιν.

AD PECTVS] Vbi sensio est grauitatis cum difficultate spirandi, per oppressionem partium spirabilium, i. pulmonum qui in pectore continentur; eáque pulmonum oppressio quæ facit peripneumoniam, accidit aut anginosi humoris prolapsu & translatione è larynge ad pulmones, aut ex refluxu erysipelatis in sterno exorti post anginam, ad ipsos pulmones.

ET AD VENTREM] i. Ad spatium illud quod est inter diaphragma & ventrem. Est igitur præceptoris hæc διάνοια; si anginæ transitus fiat ad spatium illud quod est inter diaphragma & ventrem.

EXCRETIONEM PVRIFORMEM MOLITVR] Quæ iter habet per venas ad intestina, vel ad vesicam: iuxta illud, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς κύστιν τρέπεται τὸ φλέγμα. i. *His in vesicam per venas pituita conuertitur*. Nam διαχωρήσιος nomen non semper significat deiectionem quæ fit per aluum. Excretionem verò puriformem diximus, non purulentam, quæ pus refert, quamuis reuera non sit. Huiusmodi erant Perinthi vrinæ γονοειδέες criticę. Natura autem molitur puriformem excretionem, tum per deiectiones, tum aph.54.7. 6.Epid.

per vrinas. Exempla ſunt in hydropicis qui alui profluuio ſine cruditate, & vrinarum perirrhœa, ſanantur αὐτομάτως. Sic vmbilici dolores cum pulſu coniuncti adueniente criſi, pituita multa per aluum prorupta quieſcunt.

ALITER AVTEM NON POTIS EST IPSVM EXOLVI] Fortè ſic meliùs. SI QVIDEM ALITER NON EXOLVATVR. Vt illud, ἄλλως δὲ, legatur ἄλλως δὴ, & adiiciatur οὐ, vt ſit contextus talis; ἄλλως δὴ οὐ λυομένε τοῦ πόνου. Nulla enim eſt æquitas legere in vulgata ſcriptura, λυομένε τὸ πόνον. Illud

aph.54.7. verò, ſi aliter non exoluatur, pertinet ad id quod ſcriptum eſt in aphoriſmis, οὐκ ἔχον ἔξοδον οὐδὲ εἰς ἐπίπλωυ τῆς κοιλιῶν. Eôdem ſpectat etiam quò illa quæ in prognoſtico leguntur de varia criſi pleuritidis & peripneumoniæ.

15 Ἐκ κυναγχικῶν πάντα ὀλέθρια ὁκόσα μὴ ἔκδηλον ἐποίησεν ἄλγημα. ἀτὰρ καὶ ἐς σκέλεα ἀλγήματα χρόνια φοιτᾷ, καὶ ἐκπυοῦται δυσκόλως.

Ex anginoſis mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt. Quinetiam ad crura procedunt diuturna mala, quæ difficulter & moleſtè in pus vertuntur.

QVORVM morborum cita mutatio eſt ſiue criſis, vt peracutorum: ſic ad interitum certa eſſe ſolet, ſi nulla citò edunt critica epiphænomena in excretione vel in abſceſſu foris conſpicuo. Huiuſmodi eſt angina: cuius peſtifera ſeu mortifera vis in hac prognoſi explicatur, non ex iis quidem quæ adſunt, ſed quæ abſunt.

EX ANGINOSIS] Non quidem angina correptis: ſed ex iis quæ pertinent ad anginam, τὰ κυναγχικὰ Græcis dicta.

MORTIFERA OMNIA] i. Deſperatæ ſalutis, quæque citam inferunt mortem doloris acerbitate, virium exolutione, fortíque ſtrangulatu & orthopnœa.

QVÆ DOLORIFICVM MALVM FORAS NON EDVNT] Sic enim τὸ ἄλγημα verti debet, quo ſignificatur dolorifica ipſa phlegmone anginoſa, i. ſi nihil ſit aſpectabile, nihil tractabile in qualitate partis obſeſſæ, vicinarúmque partium & ſociarum, nulla item tranſitio ad pectus & ad ceruicem ſine recurſu, nulla excreatio purulenta & citò cocta: denique ſi omnia maneant ἀσήμως καὶ ἀκρίτως.

QVINETIAM AD CRVRA PROCEDVNT DIVTVRNA MALA] Ac ſi diceret; tam neceſſaria eſt eryſipelatis quàm maximè intus foras conuerſio, vt quamuis ad crura quàm longiſſimè curſum inflectat, quod eſt in bonis ducendum: tamen nec tutò ſemper id fiat, propter hypochondria in quibus irrita criſi ſubſiſtit, & quia quæ in cruribus exoriuntur mala, ſunt dyſcola; tum propter materiæ feritatem vnde claudicant ægri, tum propter recurſum facilem ad pulmones, vnde ſalutis deſperatio eſt. Cauſæ ſunt explicatæ.

QVÆ DIFFICVLTER ET MOLESTE IN PVS VERTVNTVR] Sed commemorata

Coac.12. huius cap. inferunt mala, nec ad ſecuritatem criſis apparent.

16 Τὰ ἐκ κυνάγχης πτύαλα γλίσχρα, παχέα, ἔκλευκα, βιαίως ἀναγόμενα· κακόν. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος πεπασμὸς, κακόν. κάθαρσις πολλὴ κάτω τοῖς τοιούτοις παραπληκτικῶς ἀπόλλυσιν.

Ex angina ſputa glutinoſa, craſſa, multùm alba, vi expurgata; malum: atque omnis pepaſmus huiuſmodi; malus. Purgatio multa deorſum, tales paraplectico modo necat.

QVORVM morborum peracutorum fixa eſt ὕπαρξις, eorúmque ſymptomata ſunt humoris morbifici & partis obſeſſæ propria, vt anginæ in forti ſtrangulatu & orthopnœa; profectò eorum criſis perficitur impulſu naturę, & meatuum conditione, cum humore meabili. Quæ tria ſunt ad criticam expurgationem, & periculi defunctionem neceſſaria. Secus eſt in eorum ἀποτυχίᾳ, i. *fruſtratione & deſide-*

Coac.8. & 20. huius cap. *rio: Anginoſis in æqualitate faucium ſputa ſubarida; malum.* Et. *Inter anginoſos qui cocta citò non expuunt, deſperati.* Quæ cùm ita ſint.

EX ANGINA] Cum æqualitate faucium κυρίως dicta.

SPVTA GLVTINOSA] i. Tractu δυσεκλυτὰ, quæ ſunt eiuſmodi; in pituita quidem albuminea ob crudorem, ſicut albumen oui & coryza; in peruſta, ob ſeri compunctionem & lentorem craſſi humoris à calore contra naturam.

CRASSA] Coacta, vndiquaque pressa, rotunda, quæque suo termino continētur nec diffundūtur.

MVLTVM ALBA] Syncera, meraca, omnísque sui seri naturalis, & morbifici humoris, quo exactè tingi debebant, expertia; vnde significatio fit perennis affluxus è capite, & nullius excretionis criticæ.

VI EXPRESSA] Quæ difficulter admodum excreantur, habéntque violentam, difficilem, & molestam ἀνάχρεμψιν; qualis est τῶν ἐγκερχνόντων τὰ καθεγλισχρασμένα, i. *glutinosa cum difficultate screantium.* Ea verò difficilis excreatio causam habet, sputi glutinosi & crassi contumaciam, cum imbecilla contentione naturæ coniunctam.

MALVM] Vt signo & causa. Ac signo quidem, materiæ contumacia, prægrandi ardore, perenni affluxu, & irrita proritatione. Causa autem: quoniam difficultas excreandi auget materiæ contumaciam, auget quoque ardorē atque tumorem. Hinc maior dyspnœa. Atque hæc tria, difficultas excreandi, spirandi, & glutinosus humor, mutuò se afficiunt, mutuásque tradunt operas in ægroti perniciem.

ATQVE OMNIS PEPASMVS HVIVSMODI, MALVS] i. Malè res eunt in tali pepasmo; siquidem pepasmus verè dici debet, non per antiphrasin. Nam verè pepasmus semper ad salutem præclarè apparet & facit, vnde significatur naturæ integritas, humoris æqualitas, & virtus caloris natiui. Hîc autem pepasmus est cruditas & corruptio, quæ nunquam bene fit neque apparet. De virtute autem pepasmi abundè scripsimus ad prognωsin 10. huius cap. Quod sequitur.

PVRGATIO MVLTA DEORSVM, TALES PARAPLECTICO MODO NECAT] Hoc certè non adfert causam interitus à paraplegia. Neque enim facit hæc paraplegiam, nec paraplegia interitum. Sed crudor cerebri, paraplegiæ causa est, sicut anginæ, & quæ inde venit paraplegia, lethalis: cuiusmodi erat illa 1. τῶν ἐπιδ. cuiusmodi est etiam quæ facit parωtidas. De qua nos multa scripsimus ad illam prognωsin. *Parωtides prauæ sunt paraplecticis.* Coac. 4. cap. 4. lib. 2.

17 Ἐκ κυνάγχης ὑπόξηρα πυκνὰ πτύελα, βηχώδεα, πλευρῆς ὀδυνώδεα· ὀλέθρια. καὶ τὰ ἐν τοῖσι ποτοῖσιν ὑποβήσσοντα, καὶ καταπόσιες βίαιαι· πονηρόν.

Ex angina, subarida, crebra sputa, tussifera, dolorifica costis; mortifera. Quinetiam ex potione tussi expressa, omnísque adeo violenta deglutitio; pestifera.

ILLA DEMVM cynanches mortifera sunt ἐπιφαινόμενα, quæ & qualitate, & excretionis modo, & grauiorum symptomatum accessione in vitio sunt. Huiusmodi sunt hæc.

EX ANGINA] Non in angina. Ex angina igitur quæ sua edit ἐπιφαινόμενα in proprio excremento, & propria excretione. Est enim anginæ propria excretio, sputi excreatio.

SVBARIDA] Non quidem tussicula & excreatione frustra omnino citata, vt in pleuritide & peripneumonia quæ ob eam causam siccæ dicuntur: sed glutinoso crasso atque rotundo sputo, & albo, quale iam descriptum est.

CREBRA] Qui crebram cient ἀνάχρεμψιν, faucibus proritatis ex crebra concussione.

TVSSIFERA] Ex contentione naturæ studentis excutere quod sibi molestum est, sed frustra: vt in hepatica inflammatione, & laterali cruda.

DOLORIFICA COSTIS] A forti & irrita concussione, tum à spitatione sublimi, πνεῦμα μετέωρον Græci vocant.

MORTIFERA] Quoniam omnia commemorata, sunt desperatæ salutis in συνδρομῇ malorum, & virium exolutarum cum συντονίᾳ doloris.

QVINETIAM POTIO TVSSI EXPRESSA] Per ora & nares, in vtraque angina: qualis expressio legitur in anginosa lib. 3. Epid. & lib. 6. eiusdem operis.

OMNISQVE ADEO VIOLENTA DEGLVTITIO, PESTIFERA] Vt signo & causa. Nam multi deglutiendo, violenter intereunt. aphor. 35. 4. & lib. 2. & 6. Epidem.

DE PLEVRITIDE, ET PERIPNEVMONIA. CAP. XVI.

TΩN ΠΛΕΥΡΙΤΙΚΩΝ οἷσιν ἐν ἀρχῇ παντοῖαι αἱ πλύσιες· τεταῖοι θνήσκουσι, ἢ πεμπταῖοι. φυγόντες δὲ ταύτας, ζ, ἢ θ, ἢ ια ἄρχονται ἐμπυΐσκεσθαι.

al. πτύσιες. Sic legitur lib. 3. περὶ νούσων. οἷσι δὲ αἱ πτύσιες εὐθὺς παντοδαπαὶ ἀφ' ἀρχῆς, καὶ τὰ ἀλγήματα ἀπ' ἀρχῆς, &c.

1 Inter pleuriticos, quibus initio variæ sunt expuitiones; iij tertio moriuntur, aut quinto: quos si euaserint, nec dum multò il-

Iis sit melius, septimo, aut nono, aut vndecimo incipiunt suppurari.

ORDINIS ratio iure à nobis requirit, vt patefacta omni cynanches historia, deinceps dicamus de morbis cæterarum partium spirabilium quæ tum mouendo, tum excipiendo, respirationi dicatæ sunt: quemadmodum larynx & arteria deducendo. Ac primùm occurrit pleuritis exorta in parte spirabili. Cæterùm explicata sunt omnia signa & symptomata quæ cernuntur in respirando, eorúmque omnium patefactæ causæ, vnde scilicet, & quorsum fiat atque appareat omnis difficultas spirandi. Sed earum causarum quæ nascuntur & stabulantur in partibus quæ respirationi deducendo, excipiendo, & mouendo inseruiunt; historia recensenda in affectionis cuiusque natura, eadem methodo examinanda qua in angina vsi sumus: vt nihil omnino prætermisisse videamur quod ad cuiusque naturam pertinet in essentia, causis, parte obsessa, periodis, paroxysmis, & crisibus.

INTER PLEVRITICOS] Quorum scilicet ita pleuritidis comparata est ratio. Arguit verò pleuritidem dolor lateris punctim lacessens, cum spiratione difficili, sicca tussi, & assidua febre coniunctus. Quorum symptomatum hæc mihi ratio esse videtur ad inueniendam morbi vnde illa veniunt existentiam, ὕπαρξιν Græci vocant. Nam primùm doloris punctorij causa est distensio cum intemperie magna partis acerrimi sensus, qualis est membrana costis intexta; difficilis spirationis, contumacia thoracis qui necessitati non respondet; siccæ tussis, concussio thoracis frustra concitati; febris assiduæ, cordis vicinia & societas cum thorace afflicto. Ex quibus necessariò efficitur, thoracis inflammationem systrophicam, esse pleuritidem. Est igitur pleuritis, Phlegmone systrophica tunicæ costis intextæ, quæ consectariam habet doloris punctoriam acerbitatē, siccam tussim, & febrem assiduam. Hæc enim symptomata non nisi à phlegmone systrophica eueniunt, atque omnino sunt humoris morbifici & partis obsessæ propria, cum sympathia partium sociarum & vicinarum, vt pulmonum & cordis; vnde sicca tussis & febris. Nam dolor punctorius & difficultas spirandi, sunt propria tunicæ costis intextæ, vnde contumacia thoraci infertur, & impeditur libertas spirandi. Atque hæc signa sunt reapse pathognomonica inflammationis pleuriticæ. Nam inflammationis ipsius, vt inflammatio est, inseparabilia sunt, rubor, calor, pulsus, renixus, & dolor. Iam verò systrophicæ omnis phlegmones duæ omnino sunt causæ; vna rheuma cōcitatum siue ὁρμώμενον; altera autem συνιστάμενον, i. *consistens*. Cōsistens est humor ex affluxu collectus qui tumorem facit in parte obsessa, cuius consectaria sunt prædicta symptomata, magis ac minùs molesta in specie, magnitudine, more, & motu; pro varia idea morbi exorti cuius natura in phlegmone ipsa consistit. Est enim phlegmone illa systrophica quibusdam verè φλεγμονώδης, quibusdam ἐρυσιπελατώδης, nonnullis etiam οἰδηματώδης. Existit præterea phlegmone illa εὐήθης ἢ κακοήθης, tum εὔκριτος ἢ δύσκριτος; pro varia quam accepit forma τῶν ποιητικῶν καὶ δεκτικῶν, i. *efficientium & suscipientium*, ex varia hominum natura in temperamento, complexione, habitu, & conformatione; tum ex cuiusque diæta, in victus ratione & vitæ instituto, tum ex temporum defectionibus in tempestatum alteratione, & alienatione. Nam morbi omnes veniunt, nascuntur, principia causásque ducunt; ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐνόντων, i. *aut ab iis quæ extra sunt; aut ab iis quæ intra inutilia*. Quæ duæ sunt causæ τὸ θεῖον, quod in quibusque morbis accuratè discendum & præuidendum magister præcepit, non admirandum, vt quidam neoterici censuerunt. Nihil enim minus est philosophi quàm admirari, & consenescere in admiratione. Sed vt redeamus ad propositum.

lib.1.de morb.

Enimuero rheumatis concitati vnde consistens exurgit ad faciendam pleuritidem, triplex omnino causa considerari solet; humoris feritas & orgasmus, exclusio partis potentis, & dolentis attractio. Et verò ex earum causarum notitia indicationes in promptu sunt in retrahendo, reuellendo, & deriuãdo: quemadmodum ex perspicientia rheumatis consistentis vbi & cuiusmodi sit, in vacuando & detrahendo. Sed illa differentur pòst. Nunc rheumatis concitati causas propalam explicemus. Ac primùm orgasmi causa est feritas humoris substantia tenuis, qualitate acris atque maligni, & temperamento aut corruptione calidi. Exclusionis autem, partis quæ continet magisterium in eam quæ continetur. Nam partis dolentis attractio cernitur in vtraque περιφάσει. Omnium autem causarum rheumatis concitati affluxus consideratur per venam iugularem, ἄζυγον, mammariam, & thoracicam. Hinc veniunt, pleuritis superior, inferior, antica, postica siue dorsalis: quę cuiusmodi sint vnaquæque in specie & idea, tum autem quænam habeant ἐπιφαινόμενα & ἐπιγινόμενα, demonstrabitur in decisionibus singularum. Hoc igitur sit veluti pleuritidis procemium. Nam cætera quæ pertinent ad διάγνωσιν & πρόγνωσιν pleuritidis, loco dicentur.

Ergo. INTER PLEVRITICOS, QVIBVS INITIO] Quando natura morbificis causis opprimitur, ac tum pleuriticus tumor primùm assurgit, necdum pepasmo mitificatus est, necdum etiã liberalem habet nec liberam à forti naturæ contentione ἀνακάθαρσιν, i. *expurgationem* sputi pauca bile, aut sanguine pauco exquisitè permixti.

VARIÆ SVNT EXPVITIONES] Vulgata scriptura legit πάμπυοι, nos autem legendum putamus παντοῖαι: quoniam scripturæ affinitas est in vocibus πάμπυοι & παντοῖαι, facilísque ex alterutra in alteram lapsus. Quæ autem affinitate vocum πτύσιες παντοῖαι pro παμπύοις hîc annotandæ visæ sunt; alibi leguntur παντοδαπαὶ in hanc sententiam. Atqui παντοίων πτυσίων, καὶ παντοδαπῶν eadem significatio est, idémque sensus. Et verò cur παντοίας, non autem παμπύους πτύσις legendum duxerimus, causæ in promptu sunt. Nam primùm τὸ πάμπυον, i. *omnino purulentum*, non præ se fert ideam puris corrupti & fœdi odoris, cuiusmodi est ἀμοργώδες καὶ βορβορώδες, i. *amurcosum & cœnosum*, quod in omni phymate nobilium partium, & quolibet morbi tempore, mortem subesse testatur, nec vllum promittit aut recipit alleuamentum.

lib.3.de morb.

Mors in

Mors in propinquo eſt. Suppuratum autem laudabile, neque tam citò fit, vt ſit & appareat ineunte morbo: & cùm apparet omni ex parte purulētum, non magis metum adfert ſiniſtri iudicij quàm ſpem ſecundi. Quinetiam ſuppurati laudabilis hæc prima lex in arte ſancitur, vt omni ex parte ſit purulētum, i. æquale & album. Nam inter ſuppurationes thoracis atque pulmonum illæ ſunt pernicioſæ admodum quæ ſputo adhuc bilioſo ſuppurant, ſiue bilioſum ſputum atque pus inter ſe diducta, ſiue etiam mixta expurgentur. Sunt igitur ποικίλαι πτύσιες ſeu variæ expuitiones, colore & conſiſtentia multùm variegatæ, ex perenni affluxu rheumatis concitati, & ab excurſu viſcerum hypochondriacorum, tum ex afflictione partis obſeſſæ à rheumate conſiſtente in qua ex eo affluxu fit ἀπόδων ἢ ῥῆξις. Huiuſmodi ſunt expurgationes cruentæ, liuidæ, flauæ, nigræ, & fœdi odoris, quæ quidem ineunte morbo procedunt διὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ φλεβίου, i. *ruptione venulæ*, cùm laxatus eſt ἀπόδων. lib.2.progn. lib.1.de morb. aph.47.4. lib.2.progn. Coac.12. cap. 7.lib.2.

Ii tertio die moriuntur, aut quinto] Sic 3.lib. περὶ νούσων vnde vulgatam ſcripturam correximus. Ergo tam citò moriuntur, támque cita mors venit: quoniam à ruptura venulæ ſanguis effuſus corrumpitur, bilis à iecore affuſa ex labore hypochondrij tum ex feruore ſanguinis, pro expurgatione inchoata, ſpadωna infert thoraci, vnde homines ſuffocantur. Eſt etiam periculoſa febris, & affluxus perennis ſyntimoria. Sic enim ὑπὸ ἀπόδωνος καὶ σηπεδόνος ad exitium præcipitantur. Multùm etiam facit ad citam mortem, doloris acerbitas & dyſpnœa. Nam deſperatæ ſalutis propter ἀπεψίαν & corruptionem ſignum eſt ſputi varietas, vnde plurium affectionum ſignificatio fit, indéque peiùs res euńt.

Quos si effugerint] Validarum virium beneficio, & partium ſpirabilium amplitudine; vnde minora omnia ſuppreſſionis, corruptionis, & dyſpnœæ. Sic enim lib.3. περὶ νούσων, τούτους δὲ διαφυγόντες, ὑγιαίνουσι, i. *hos qui effugerint, ſanantur.*

Necdum illis multo sit melius] Vt nondum morbo defuncti ſint per liberalem & liberam expurgationem, vnde reſtituta ſit libertas ſpirandi, ac dolor quieuerit; maneat autem ὅ,τε ἀπόδων, καὶ ἡ σηπεδών.

Septimo, aut nono, aut vndecimo incipiunt suppurari] Huc pertinet quod ſcripſit 1. lib. de morb. Ex quo apparet τὰς πτύσιας malè hîc legi πεμπταίοις, ineunte morbo. Ac ſuppuratum quidem illud, ab interitu ſemper non vindicat purulentos. Diſtinctiones infrà poſitæ ſunt.

2. *Οἷσι δὲ ἄνω ὠτὸς ἔρευθος τῶν πλευριτικῶν, καὶ ὁμοίως θερμαίνονται, καὶ κοιλίη ταράσσεται χολώδεα καὶ δυσώδεα· εἰκοσταῖοι καὶ τεσσαρακοσταῖοι κινδυνεύουσι. φυγόντες δὲ ταύτας· σώζονται.*

Meliùs ſic, ex lib. 3. περὶ νούσων.

Οἷσι δὲ τῶν πλευριτικῶν προσγίνεται τὸ νῶτον ἐρυθριᾶν, καὶ τοὺς ὤμους θερμαίνεσθαι, καὶ ἀνακαθίζοντας βαρύνεσθαι, καὶ ἡ γαστὴρ ἐκταράσσεται χλωρῷ καὶ δυσώδει σφόδρα· οὗτοι διὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς γαστρὸς, εἰκοστῇ ἀποθνήσκουσι. ταύτας δὲ διαφυγόντες· ὑγιαίνουσι.

Quibus autem pleuriticis illud accedit etiam vt multùm rubeat dorſum, incandeſcant humeri, & ipſi reſidendo grauentur, aluus autem perturbata viridi & multùm fœtida bile feratur; ij ſanè propter eam ſubductionem vigeſimo die intereunt: quos ſi effugerint; periculo defunguntur.

Pleuriticorum hæc ſunt acceſſoria mala, dorſum rubere, humeros incandeſcere, reſidendo grauari, & aluum ferri viridibus excrementis ac fœdi odoris.

Quibus autem pleuriticis illud accedit etiam] Præter communem pleuriticorum conditionem & ſtatum qui cernitur in dolore punctorio, ſpiratione difficili, ſicca tuſſi, & febre aſſidua.

Vt multum rubeat dorsum] Ab eryſipelate illic exorto, quod fecit rheuma concitatum per venam thoracicam, vnde fit pleuritis illa quam vocat dorſalem. Ergo non ſine cauſa, ſed meritò, legendum duximus ἔρευθος ὦτα, non ἄνω ὠτὸς, vt in vulgata ſcriptura. Non enim video quid ſit, rubere ſuperas aurium partes, nec quorſum appareat illa coloratio ad μετάπτωσιν pleuriticæ materiæ per ἀπόστασιν ad parωtidas, quæ ſub auribus oriuntur, non ſupra aures. Nec verò διάνοια eſt authoris dicere de pleuritidis ad parωtidas ἀποστῆναι. Nulla enim eſt æquitas id comminiſci dum cœpta pleuritis aſſurgit: ſed cùm iam maturuerit, & anagωgen copioſam non habuerit. Verùm hîc nona quædam pleuritidis idea & forma ſtatuitur, quæ accuratè ſcripta legitur lib.3. περὶ νούσων. Ergo rubet dorſum ab eryſipelate ſeu eryſi- lib.5. de morb.

pelatosa phlegmone, quæ à coloratione rubra quam habet, non rarò ἔρευθος ἢ ἐρύθημα nominatur; vt suprà posuimus in angina.

INCANDESCANT HVMERI] Vicinia, contactu, suppressione & corruptione humoris τῇ κράσει omnium calidissimi: nunc autem ὑπὸ ἀπαδῶνος καὶ ἀπηδόνος calidioris & acrioris.

ET IPSI RESIDENDO GRAVENTVR] Ac si diceret; si residendo maior oppressio sit quàm leuatio, in difficultate spirandi; quamuis in residendo vnicum sit alleuamentum, etiam in peripneumonia. Sic enim fatentur peripneumonici omnes, maiore angustia thoracis atque pulmonis opprimi se in decliui decubitu, quàm in accliui. Ergo si vnde leuatio esse debet, maior sit oppressio. Id autem accidit propter ἀπαδῶνα, & contractionem musculi serrati maioris qui ex omoplatæ basi tota interiore fertur in costarum nouem superiorum ossa, longiùs quàm in ipsarum spatia; & eius musculi qui ex inferioribus tribus colli spinis, & prima metaphreni, fertur in tria spatia costarum quatuor superiorũ: contractionem autem illi musculi patiuntur dolorificam à rheumate concitato venarum & arteriarum thoracicarum, quibuscum viciniæ & societatis sympathiam habent musculi nouem omoplatæ ductores, qui omnes residendo magis laborant quàm decumbendo in contractione iniussa. Sed ea incommoda spirationis sic describuntur ab Hippocrate. Ἡ δὲ ἐς τὸν νῶτον πλευρῖτις τοιόνδε διαφέρει τῶν ἄλλων· τὸν νῶτον ὀδυνᾶται ὡς ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ στενεῖ, καὶ ἀναπνεῖ ἀθρόον. i. *Pleuritis dorsi à reliquis sic differt; dolor est dorsi, eiulatus, & spirationis oppressio.*

> lib.1.progn.

ALVVS AVTEM PERTVRBATA] i. Proritata morsu excrementorum subeuntium, ipsaque multùm laxata: id enim significat ταραχὴ τῆς κοιλίης.

> lib.3.de acut.

VIRIDI ET MVLTVM FOETIDA BILE FERATVR] Quæ corruptione propriæ substantiæ in vitio est, quam genuit febris acuta vnde liquitur pinguis humor, & caro recèns pressa, ac sanguis aduritur, vt suprà positum est in cerebro inflammato à musculis crotaphitis. Nec solùm hoc facit pleuritis dorsalis: sed etiam mictionem ciet cruentam quæ refert τὸ ἰχωρῶδες quod è carnibus assis exudat, eodem planè vitio renum quo ipsum iecur fundit per aluum proluuiem saniosam. Omnino autem sympathicæ sunt illæ duæ pleuritidis dorsalis excretiones: proptereáque morbum non leuant. De viridibus autem & fœtidis deiectionibus loco dicetur.

> Coac. 15. cap. 14. lib. 2.
>
> lib.3. περὶ νούσων, lib.3. περὶ ἄρθρων, & Coac. 12. cap. 20. lib. 2.

II SANE PROPTER EAM SVBDVCTIONEM] Quæ toto genere symptomatica est dysenterica, colliquamenti soboles, vnde non minùs laborant ægri quàm à dorsali pleuritide.

VIGESIMO DIE INTEREVNT] Qui finis est acutorũ morborum. Intereunt autem συντονίᾳ morbi atque doloris, & virium exolutione, collapsis naturæ præsidiis. Quorum enim morborum συντονία est cum excretione symptomatica; ij sanè & citò vires labefactant, & citam inferunt mortem.

QVOS SI EFFVGERINT] Validarũ viriũ beneficio, propria crisi, & ope eorum quæ exhibẽtur.

PERICVLO DEFVNGVNTVR] Restituta libertate spirandi, & œconomia naturali vnde periclitabantur dum in vitio erant. Ex quibus efficitur, symptomatum etiam fugacium calamitosa vi homines mori, nisi illa breui quiescant: tametsi eorum causa non firmiter fixa sit, sed leuiter pressa in principatu animalitatis aut vitæ.

Hæc pleuritis descripta legitur lib. 2. περὶ νούσων his verbis. *Febris detinet cum stridore & sicca tussi, expuunt viridia; nonnunquam liuida; latus dolore corripitur, dorsum rubet, calet caput, pectus, venter, pedes, cruráque; residendo æger grauiùs tussit, difficiliùs spirat: aluus turbata fertur viridibus & graueolentibus excrementis: hic moritur intra viginti dies, quos si effugerit; sanatur.*

3 Αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτίδων καὶ ἄπτυστοι χαλεπώταται. φοβεραὶ δὲ ἐν οἷσιν ἄνω τὰ ἀλγήματα.

Siccæ pleuritides & sputi expertes; grauissimæ: terrificæ autem in quibus dolorifica sursum sunt mala.

IN MAGNA pleuritide, salutis desperatio esse solet si nihil fiat, nihil appareat, quod systrophicæ inflammationis laxitatem adferat, vnde remissio fit grauissimorũ symptomatum quæ ab ea inflãmatione, dum viget, nascuntur & oriuntur. Systrophicæ inflammationis laxitatem adferunt fomentũ, detractio sanguinis, & liberalis ac libera sputi expurgatio; per quam ipsa pleuritis non rarò αὐτομάτως quiescit.

Ergo. SICCÆ PLEVRITIDES] In quibus nõ humescunt ora pleuriticorum: sic enim præceptor loquitur lib. de morb. acut. Ad quem locum hæc scripsit Galenus. *Siccior*, inquit, *morbus cognoscitur multifariè: quamuis in vniuersum communis ratio sit cognoscendi. Nam peripneumoniæ, pleuritidis, omniúmque adeo morborum thoracis, pulmonũ, & arteriæ, siccitas innotescit quando ex afflictis partibus nihil spuendo excluditur. Hepatis autem, mesaræi, ieiuni, lienis, cæterarumque alui partium; quãdo vel ipsa in totum suppressa aluus est, vel non nisi coacta* πρὸς ἀνάγκην *excernit, eáque dura & pilularum veruecinarum similia. Venarum & arteriarum percipiuntur sicci morbi, asperitate linguæ, & cutis squalore. Sic vlcera sicca sunt ex quibus nihil exudat ichoris: sic ophthalmiæ siccæ, &c. Sunt autem siccæ pleuritides: quia nihil ab inflammatione exudat, vnde humescat os in spuendo.*

ET SPVTI EXPERTES] Sputi vacuitas non separatur nec distinguitur à sicca pleuritide, lib. 3. περὶ νούσων. Hippocratis verba hæc sunt, εἰσὶ δὲ καὶ ξηραὶ πλευρίτιδες ἄπτυστοι, i. *sunt etiam siccæ pleuritides sputi expertes.* Sed parum refert. Enimuero sputi expertes sunt quando debent esse participes: quia crudæ &

firmiter fixæ; aut quia pleuriticus non satis habet animi ad ciendam thoracis concussionem, doloris metu; aut quod peius est, non sunt illi validæ vires vt fortiter concutiendo excutiat πτύελον: quibus accedit quòd materia sæpe non est expectorabilis, tum propter contumaciam glutinosam ab ardore, tum propter efferam tenuitatem quam fumidus vapor complecti non potest, nec alæ pulmonum satis explicatæ ad liberum exitum. Atque hæc incidunt sua sponte, & prohibent ἀνακάθαρσιν. Non minora autem sunt mala quæ veniunt à diæta inconsideratè præscripta, si fortè nec iure, nec loco ptissana quamuis reapse optima, exhibeatur, quæ ex eo præpostero vsu pleuriticos primùm facit ἀπτύστους, mox πνευματίας; vnde septimo die, aut etiam celeriùs moriuntur.

GRAVISSIMÆ] In quibus periculi summa sunt omnia. Nam χαλεπώταται & ἐπικινδυνόταται idem sunt. Sunt autem grauissimæ & periculosissimæ: quoniam in laxitatis vacuitate accessio fit maioris tensionis, vnde difficultas spirandi maior auget contumaciam humoris expurgandi, quemadmodum hæc rursum difficultatem spirandi; quæ duo συμφέρουσι ἀλλήλοις ἐς τὸ κακόν, i. *mutuas tradunt operas in perniciem ipsius pleuritici*, quē paulò pòst suffocat orthopnœa & stertor. Vt enim beneficio τῆς ἀνακαθάρσεως pleuritides ipsæ sua sponte quiescunt, earúmque redintegratio comparatur simplex & facilis, perfecta, & sine metu relapsus: ita si careant τῇ ἀνακαθάρσει, nihil opis adferri potest à medico quin vel illæ ad exitium præcipitent ægros, vel ipsos faciant purulentos, vel transferantur ad pulmones & ad cerebrum ipsum, vel successionem abscessuum habeant tum ad parotidas, tum ad crura; nisi eorum abscessuum vindices vrinæ sint purulentæ, abradentes, stranguriosæ, & confertim proruptæ. Quæ omnia sæpe sunt eiusmodi, vt qui habet, periculum mutare, non effugere videatur.

TERRIFICÆ AVTEM] Quæ metum adferunt citæ mortis, aut certè sinistri iudicij, cum accessione & successione grauiorum malorum.

IN QVIBUS DOLORIFICA SVRSVM SVNT MALA] Enimuero dolorifica sursum sunt mala quæ firmiter fixa sunt in supera regione costarum, à rheumate concitato per venam iugularem quæ alit tria spatia costarum quatuor superarum. Atque hæc pleuritis omnino terrifica est, tum specie ipsa, tum sympathia nobilissimarum partium sociarum & vicinarum. Hæc enim consortem habet sui doloris clauiculam: proptereáque sanguinem liberaliter detrahendum præcepit Hippocrates, incisa vena interiore cubiti, tum ad retractionem rheumatis concitati, tum ad detractionem consistentis. Sed dolorifica mala sursum esse dicuntur etiam, quæ habent translationem supra iugulum. Qua de re iam suprà illud positum est. *Doloris acerbitas paulisper affixæ iugulo, si sursum prorepit, vel ad superiora vertitur; mortiferum infert malum*: infert enim phrenitidem; sicut pleuritis infera peripneumoniam. 75. Coac. 1. lib.

4 Πλευρίτιδες ἄνευ σπασμάτων χαλεπώτεραι τῶν μετὰ σπασμάτων.

Pleuritides auulsionum expertes, grauiores ijs quæ sunt participes.

IN OMNI phlegmone systrophica nobilium partium bona est transitio quæ & laxitatem adferat partis obsessæ, & inoffensas relinquat nobiliores, neque recursum faciat humoris velut postliminio reuertentis eò vnde cursum inflectit. Ac transitio quidem in pleuritide obuiis, quod aiunt, vlnis excipienda quæ fit intus foras, tum expellendo, tum attrahendo. Hoc illud est quò spectat instituta prognosis. Est autem huiusmodi.

PLEVRITIDES] Quarum natura iam suprà est posita in phlegmone systrophica tunicæ costis intextæ; nunc autem aliam præ se ferunt ideam in hac prognosi expressam.

AVVLSIONVM EXPERTES] Sic Græcum illud conuerti, ἄνευ σπασμάτων: quamuis non ita bene, donec meliora Dominus. Est autem hæc διάνοια præceptoris. Quæ vigent pleuritides sine vicinarum carnium spasmate, aut venarum spadone; siue illa faciat exclusio phymatis pleuritici à forti naturę contentione, siue ipsa carnium & venarū attractio. Etenim spasma ipsum fit περὶ τὰς ἶνας τῶν μυῶν ἐπὶ πλέον ἐκταθείσας, i. *cùm scilicet musculorum fibræ plurimùm distenduntur*, adeo vt nonnullæ disrumpantur: quam affectionem recentiores medici propriè ῥῆγμα nominarunt. Hæc sunt Galeni ad librum Hippocratis κατ' ἰητρεῖον: quanquàm nihil erat necesse huc aduocare recentiorum medicorum authoritatem super nomine τοῦ ῥήγματος, quod primus Hippocrates ei affectioni verè imposuit. Sed ea prægrandis fibrarum distentio accidit sua sponte, vel præuisa. Ac sua quidem sponte, ab iis quæ intra sunt inutilia, vel quæ adueniunt extrinsecus. Sua sponte intrinsecus accidit, quando à phymate pleuritico exudat tenuior humoris portio, sicut ab omni phlegmone systrophica exudare solet, modò partis densitas non impediat, vt in cute; ipsam verò portionem exudantis atque quodammodo expressi humoris caro ad sese attrahit, vnde fibrarum distentio quam veteres nominauerunt σπάσμα. Quinetiam venarum circumiacentium vi attractrice quæ ipsas carnes præcedunt, fit σπάδων in ipsis, & varicosæ redduntur. Sed eadem σπάσματα extrinsecus veniunt, sicut Hippocrates posuit. *Nascuntur autem spasmata, tum à laboris contentione, tum à lapsu & casu, tum etiam si quis pergraue onus leuare conetur, tum à cursu & lucta, & quæ sunt eiusmodi omnia.* Sed idem præceptor in catalogo symptomatum à trœmate exortorum, spasma recenset his verbis. *Suffusiones, contusiones; distentiones σπάσματα, tumores sine inflammatione, à trœmate fiunt.*

comment. 3. lib. 1. de morb. ibidem.

Ergo. PLEVRITIDES DISTENTIONVM EXPERTES] Quæ carent omni distentione venarum & carnium vicinarum, nulla expressione facta è phymate, nulláque venarum & carnium attractione.

GRAVIORES] Periculosiores: præsertim si pleuritides siccæ maneant, & sputi expertes. Sunt autem periculosiores: quoniam in sputi vacuitate, quæ propria est crisis pleuritici, nihil est quod citam adferat laxitatem partis obsessæ, qualem adferre solet spasma vicinarum partium per transitionem exortum. Rationi autem consentaneum est vt expurgatione denegata pleuritico, in qua spes omnis vitæ consistit, retractio fiat rheumatis concitati, & consistentis detractio: quæ duo auxilia nisi præstò fuerint, tum in angusto spes est. Sed eorum auxiliorum commoda secum adferunt spasmata illa quę in pus vertuntur; modò sint analoga pleuritico phymati. Nam de exiguis illud præceptum est. *Nonnullis cùm spasmata venarum aut carnium exigua surrexerint; non suppurat phlegmone, sed diu manet.*

IIS QVÆ SVNT PARTICIPES] Contraria contrariorum sunt consequentia. Nam de pleuritidum exitu cum spasmate coniunctarum, hæc fuit sententia præceptoris. *Quòd si ad humerum transit dolor, cum grauitate manus, stupore & segnicie; vel si sese in venam obfirmat ad humerum dorsumque pertinens; latus repentè liberatur.* Eò spectat igitur hæc diuina prognosis vt intelligamus, pleuritides siccas & sputi expertes, tum autem in quibus dolorifica sursum sunt mala; quamuis alioqui mortiferæ videantur; ipsas tamen reddi sanabiles exorto spasmate foris in vicinis partibus, per trãsitum phymatis pleuritici, quem fecit attractio & impulsus. Quanquam & aliam in partem sic accipi potest.

Quod quoniam siccarum pleuritidum & sputi expertium multæ sunt causæ cur ita sint, vt suprà posuimus; nunc eam proponit quæ infert desperationem salutis, ex denegata thoracis concussione ad excussionem humoris pleuritici cùm mitificatus fuerit. Non enim bona est omnis concussio. Nam sternutamenti noxia est in pleuritide. Sed ea sic habetur optima quæ loco fit, & sponte nostra tussiendo καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, i. *impetu aut voluntate.* Atque inter systrophicas nobilium partium inflammationes, illa quæ facit pleuritidem, priuilegio exoluitur partis obsessæ, cuius magna vis est in concutiendo ad tussiendum & extussiendum. Sed illa concussio si denegetur, ex illo concidit omnis spes medici & ægroti. Hinc senum pleuritides ob eam sanè causam sunt insanabiles: quia illi non habent firma latera ad expectorandum.

5 Τῶν πλευριτικῶν οἷσιν ἐν ἀρχῇ γλῶσσα χολώδης γίνεται· ἑβδομαῖοι κρίνονται· οἷσι δὲ γ, ἢ δ, περὶ τὴν θ.

Quibus pleuriticis continuò lingua bile suffusa est; septimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter nonum.

ACVTORVM morborum citæ sunt crises in propria cuiusque specie & idea, vnde cita mors venit, aut victoria læta. Causæ suprà sunt positæ. Nunc in pleuritide signum citæ crisis docetur, quod cernitur in lingua pleuritico humore fucata.

QVIBVS PLEVRITICIS, CONTINVO] Simulatque dolere cœperunt ex latere, sterno, thorace: quoniam pleuritis est erysipelatosa, faciléque prorepit & exudat humor pleuriticus à rheumate consistente. Hîc enim nomen τῆς ἀρχῆς significat τὴν πρώτην εἰσβολήν.

LINGVA BILE SVFFVSA EST] Non quidem per sympathiam τῶν προσεχῶν, i. *partium vicinarum & sociarum* incendio conflagrantium, quibus est γλῶσσα ὁμόχροος, i. *lingua concolor*: sed per μετάστασιν vel ἐπίχυσιν bilis pleuriticæ prorepentis ab inflammata parte secundùm membranam quæ à larynge exorta, lingue obducitur: sicut eadem gemina ligamento inde nato coniungitur, acerrimi sensus; atque illud ligamentum facit linguæ τὸ διχροῦν, i. *lineam medianam.* Ergo lingua sic bile fucata vti fucatur facilè; tum propter opportunitatẽ τῆς προσθέσεως, tum propter ipsius mollitudinem & raritatem. Non enim hęc bilis suffusio referri debet ad saporem bilis amarum, sed ad colorationem ipsam. Sed illa coloratio maneat ipsa per se, neque coniunctam habeat vllam characteris aut molis mutationem; vt neque sit rigidiuscula, neque aspera, neque sicca, neque hiulca.

6.Epid.part.5.

SEPTIMO IVDICANTVR] Quoniam quorum morborum cita mutatio est, cita quoque fit crisis. At cita mutatio cernitur in celeritate τῶν ἐπιφαινομένων quæ iure & loco apparent. Iure & loco apparet quæ continuò fit anagoge phlegmonarum systrophicarum, tam hypochondriacarum, quàm præcordialium. Sic inflammato hepate quò citiùs venit hæmorrhagia liberalis, eò res ægri meliùs eunt. Sic in pleuritide cita expurgatio libera & liberalis sputi boni, citam quoque infert crisin & simplicem & perfectam, & metuentem reuerti. Neque obstat quod alibi sancitum est ab Hippocrate. *Critica ne statim appareant.* Distinctiones suprà sunt positæ. Sed quæritur vtrum ea crisis quæ secundo incidit quaternario, lingua in pleuritide continuò bile fucata, sperabilem faciat vitæ salutem, an contrà sit desperatæ salutis. Enimuero κρίσις & τὸ κρίσιμον, secundi aut sinistri iudicij esse dicuntur; prout accessionem habent bonorum aut malorum signorum. Nam oculorum nitor eorum qui antea colorem genuinum decorémque amiserant, est κρίσιμον, i. *salutare.* Lingua autem quæ multùm nigrescit, intra decimumquartum crisin fore ostendit funestam, si maneat in tali colore. Ergo si lingua bile dilutiore fucata sit, non saturata, vt æruginosa & nigra; neque ἀπὸ τοῦ πίονος, quod liquitur à febre acuta; sed à laxitate & sero πλευρίτιδος, i. tunicæ costis intextæ, ex qua per ipsos pulmones exudat serũ biliosum quod prorepit ad linguam secundùm membranam laryngis vnde ipsa vestitur; indéque os humescat, & sputum modica bile accuratè permixtum procedat: lingua, inquam, sic fucata salutarem fore crisin denunciat. Non enim

Coac.1.cap. 6.lib.2.

minora

minora sunt argumenta futurarum criseων in qualitatibus corporum, quàm in pepasmo humorum morbificorum. Sin autem lingua æruginosæ bilis & tetri vaporis, à pingui humore qui liquitur, infectione sit multùm fœdata, eadémque siccior facta, primùm sit rigidiuscula, mox aspera, postremò hiulca; mortiferam fore crisin denunciat.

QVIBVS AVTEM TERTIO AVT QVARTO, AD CIRCITER NONVM] Quoniam similiter fit à primo die ad septimum, sicut à tertio aut quarto ad circiter nonum. *Nam quæ citò humescũt πλαδῶντα, citam quoque crisin promittunt; tardiorem quæ serius.* Illud autem περὶ τὴν ἐνάτην, verti, *ad circiter nonum*, secutus illud quod alibi scriptum est de luxata maxilla. ἔτι οὖν ὅτι θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Atque hi moriuntur ad circiter decimum diem*, i. nono vel vndecimo, vt ex illo μάλιστα, interpretatur Galenus. Itaque talium pleuriticorum crisis erit nono vel vndecimo, vt apparebit lingua fucata tertio ad nonum, quarto ad vndecimum. Tales autem pleuritici, omnes iudicantur septimo die. lib.1.de acut. lib.2.περὶ ἄρθρων.

6 Πομφόλυγος δὲ ὑποπελίου γινομένης ἐπὶ τῆς γλώσσης ἐν ἀρχῇ, οἵη σιδηρείου βαφέντος ἐς ἔλαιον· χαλεπωτέρη ἡ ἀπόλυσις. καὶ ἡ μὲν κρίσις ἀφικνεῖται ἐς τὴν ιδ', αἷμα δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πτύουσι. Περὶ μὲν ἐν ἀρχῇ ... 3. περὶ νούσ.

Subliuida autem bulla continuò in lingua tumescens, qualis est ferri candentis in oleum immersi; difficulter exolutum iri morbum ostendit. Atque ipsa crisis decimoquarto venit. Ac ferè sanguis expuitur.

HIPPOCRATIS fuit iudicium, argumenta peti ex lingua ad διάγνωσιν καὶ πρόγνωσιν pleuritidis, lib.3. περὶ νούσ. *Præter commemorata signa in vnaquaque pleuritide, hæc etiam spectare oportet in lingua.* Deinde subiungit propositam prognωsin.

SVBLIVIDA AVTEM BVLLA] Ac si diceret; secus est de lingua bullata quàm de fucata, præsertim si bulla subliuida sit quæ inter phlyctænas & omnia exanthemata principatum obtinet malignæ cacochymiæ vnde assurgit. Est autem bulla in solido corpore, phlyctæna siue pustula velut ambusta, πυρίκαυστον vocat Hippocrates: quemadmodum in humore ex eo circumtenso à spiritu flatulento. Excitantur enim pompholyges in liquido circumtenso à calore & flatu; stabiles quidem in crasso & glutinoso; fugaces verò in tenui. Hinc generatio spumæ. Corporum autem pompholyges, ἢ φλυκταίναι, ἢ φλυζάκια, nihil refert, exoriuntur & assurgunt ex collectione venenatorum ichorum, corporis superficiẽ amburentium aut erodentium. Nam de ichoribus à tempestate austrina cum densis nimbis & rapido æstu natis atque collectis, illud memoriæ proditum est. Ὑπεφύοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες. ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ, ἐθερμαίνοντο, καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον, εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι ἐξανίσταντο. i. *Ichores suberant sub cute, qui conclusi incalescebant, pruritũmque faciebant, inde pustulæ assurgebãt ambustis similes.* Sed tamen eorum ichωrum, atrabilarij cæteros feritate & omni qualitate maligna præcedunt. Hinc pustulæ illæ liuentes, quæ vt κατὰ τὴν ὀγκώμασιν ἢ τὰ ναυτίασιν primùm eiusmodi sunt: ita non multò post, magis liuent κατὰ τὴν νέκρωσιν partis ambustæ bullatæ. Sic oculi liuent suggillatione, aut extinctione caloris viuifici. lib.4.acut. initio lib.2. epidem.

Ergo. SVBLIVIDA BVLLA CONTINVO IN LINGVA TVMESCENS] Ineunte statim pleuritide quam excitauit σπάδων siue contractio lateris velut ab ictu aut iactu impressa; vnde pleuritici apparent βλητοὶ, i. *de cælo tacti*, quibus liuentes bullæ assurgunt in lingua, exudante sero atrabilario per membranam laryngis quæ superinducitur linguæ, ipsáque circumtensa linguam facit bullatam atque fucatam seri colore.

QVALIS EST FERRI CANDENTIS IN OLEVM IMMERSI] Nam ferrum fornacarium, necdum lima perpolitum cùm incanduerit, si oleo perfundatur, aut immergatur; eo circumtenso quod pingue est, bullam edit stabilem atque liuentem.

DIFFICVLTER EXOLVTVM IRI MORBVM OSTENDIT] i. Spem in angusto esse testatur, difficilémque morbum, seu periculosum (id enim significat τὸ χαλεπὸν) tum propter humoris morbifici feritatem quæ partium substantiam labefactat, tum propter denegatam distento lateri laxitatem, vnde maioris tensionis accessio quæ auget difficultatem spirandi: quemadmodum hæc rursum materiæ contumaciam; quæ duo afficiunt se mutuò, certántque ex æquo in ægroti perniciem.

ATQVE IPSA CRISIS DECIMOQVARTO VENIT] Non quidem simplex, nec tuta, nec recidiuæ metuẽs, qualis esse solet in expurgatione liberali & libera sputi boni. Decimoquarto, inquam, venit, aut inflammatio hæc systrophica in gangrenam potiùs quàm in suppuratum mutatur. Atque dies ille, terminus est inchoandæ expurgationis. lib.5. aph.

AC FERE SANGVIS EXPVITVR] Διὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ σπάδωνος, lib.1. de morbis. Ac talis expurgatio non est bona in qualitate sputi, aph. 47. lib. 4. quod etiam mox infrà ponetur.

7 Πτύαλον δὲ ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσι τελαῖον μὲν ἀρχόμενον πεπαίνεσθαι, καὶ πτύεσθαι· ταχέως ποιέει τὰς ἀπολύσιας· ὕστερον δὲ βραδυτέρας.

At verò sputum in pleuriticis, tertianum quidem inchoatum mitificari, & expui; citas facit discessiones: serius autem; tardiores.

Bene res eunt pleuritici cui valedicit pleuritis. Vale autem dicit à forti naturæ contentione in mitificando, & expurgando inflammationem systrophicam tunicæ costis intextæ. Expurgatio fit per liberam & liberalem expuitionem, vnde pleuritis ipsa sponte naturæ quiescit, crisinq; habet simplicem, perfectam, miniméque consciam recidiuæ. Ergo quicunque pleuritici cocta citò expuunt, sperabilem vitæ salutem, & certò & mox futuram ostendunt. Atque fuit illud iudicium dictatoris de discessione

lib. 3. περὶ νούσων. pleuritidis. Sic autem scripsit in hanc prognωsin quæ illinc desumpta est. Ἔχει δὲ οὕτως περὶ ἀπαλλάξιος. εἰ μὲν τριταῖον ἄρχοιτο πεπαίνεσθαι καὶ πτύεσθαι· ταχεῖαι αἱ ἀπαλλάξιες. εἰ δὲ ὕστερον πεπαίνοιτο· ὕστερον καὶ αἱ κρίσιες γίνονται. i. *De discessione ita res habet. Si tertio die incipiat coqui & expui; cita discessio erit: sin tardiùs coquatur; serior quoque futura est crisis.* Omnis igitur ratio defungendi pleuritide, posita est in pepasmo & anacatharsi inflammationis pleuriticæ. Sed opportunitas pepasmi & anacatharseωs, ad facilem, citam, & tutam curationem; in celeritate laudem habet. Nam in pleuritide celeritas etiam mora est: à quá, dum viget, natura periclitatur; & intolerabili doloris acerbitate, & summa difficultate spirandi. Sic in angusto spes est. Cùm igitur pleuritica tensio & proritatio laxari debeat citò, & temperari, ad libertatem spirandi, & doloris vacuitatem; laxitatis & temperationis commoda secum adferunt, pepasmus, & anacatharsis: quæ quò celeriùs veniunt, eò est ægri maior securitas.

At vero in pleuriticis spvtvm] Scopus est; patefacta pleuritide in specie & idea, tum autem quemadmodum veniat, vbi stabuletur & ægrum exerceat: sequitur vt exoluendæ ipsius rationem, & redintegrandi lateris è natura egressi rationem indicemus. Ratio autem sic est.

Spvtvm] Excrementum illud quod è pulmonibus & thorace tussiendo per os excluditur, quod propriè dici posset expectoratum: non enim hoc loco σιαλισμὸν superne aut inferne diffluentem agnoscimus, nec verò excretionem è faucibus; illud πτύσμα; hanc verò ἀπόχρεμψιν Græci vocant: tametsi hæc nonnunquam pro ἀνακαθάρσει legitur. Nam quòd πτύελον idem significet atque expectoratum; declarat illud Hippocratis. *Porro autem oportet sputum in omnibus laterum, pulmonúmque morbis citò & facilè expui.* Idem absolutè scriptum laudabile sputum indicat, spei plenum, & in bonis ducendum. Téstis est illa

aph.12.1. sententia. *In pleuriticis sputum statim ab initio apparens; morbum corripit: sin autem tardiùs, producit.* Laudabilis autem sputi descriptio mox infrà ponetur.

In plevriticis tertianvm inchoatvm mitificari] Quod rudimentum edit pepasmi in bile sputo accuratè permixta; in crassitudine meabili, in exitu facili, & minore doloris & tussis molestia. Hæc enim sunt pepasmi commoda: partis afflictæ laxitas; materiæ præparatio; meatuum libertas; & fortior naturæ contentio. Nam de pepasmo non ita pridem multa scripsimus in angina. Τριταῖον porro legendum duxi, non τρίτον; vt sit pronomen denominati à die tertio sputi, non autem numerati: sic in historiis Epid. τριταῖοι ἄρρωσοι.

Et expvi] Vnde significatur vtriusque principatus integritas atque robur, naturalis in coquendo, & animalis in expurgando. Vnde igitur vis naturæ apparet, morbíque remissio, inde salus vitæ sperabilis esse debet.

Citas facit discessiones] Citò excludit pleuritidem cum certis signis, & iustis causis: signis quidem, in pepasmo qui semper celeritatem & securitatem crisis ostendit, ac semper exoptatus apparet quotiescunque inciderit, modò vicissitudinem non habeat cruditatis aut prauitatis. Causis autem, per liberam & liberalem expurgationem, cuius commoda sunt explicata.

Serivs avtem tardiores] Vt enim cita concoctio & cita expurgatio citam adfert crisin: sic tarda difficilem, inchoatam, relapsus capacem, variam, nec ita securam: quoniam illa tarditas opportunitatem adimit humoris meabilis, naturæ expellẽtis, & liberorum meatuum. Inde pleuritis manet non solùm difficilis, sed etiam sinistri iudicj. *Exigua quædam spuebant, crassa, paulatim cocta, vi educta. Quinetiam quibuscum violentissimè agebatur; illis ne paulisper quidem aderat concoctio, sed cruda perpetuò spuebant.* lib. 1. Epidem.

8 Τὰ δὲ ἀλγήματα. τοῖσι πλευριτικοῖσι χρήσιμον κοιλίην μαλάσσεσθαι, πτύαλον χρωματίζεσθαι, ψόφους ἐν τῷ στήθει μὴ γίνεσθαι, τὸ οὖρον εὐοδεῖν. τὰ δὲ τούτων ἐναντία δυσχερέα, καὶ πτύαλον γλυκαινόμενον.

Atque hæc sunt dolorifica mala. Pleuriticis autem prodest aluum mollescere, sputum colorari, strepitus in pectore nullos edi, vrinam placidè ferri: eorum contraria difficilia sunt, & sputum dulcescere.

Hactenvs de pleuritide quatenus exercet ægrotum. Nunc opportunitates pleuriticorum dicendæ quæ adferunt, quæque iuuant discessionem pleuritidis, ac tollunt obsidionem ipsius, faciúntque commemo-

commemoratam ἀπόλυσιν. Prima opportunitas posita est in superiore prognosi, quæ cernitur in pepasmo sputi, & expurgatione facili & copiosa. Cæteræ hîc sunt descriptæ his verbis.

Atqve hæc svnt dolorifica mala] i. Atque hæc in vniuersum dicta sint de natura pleuritidis. Quę scribendi ratio familiariter vsa est ab Hippocrate, quoties cuique historię colophωnem imponit. Sic lib. 3. τῶν ἐπιδημ. in tempestate pestifera & pestilentium morborum catalogo. Τὰ μὲ ἐπιδημήσαντα νοσήματα ταῦτα. i. *Tot & tales fuere morbi qui populabantur.* Et alibi passim huiusmodi multa leguntur. Sed tamen in hac prognωsi loco non scripsit author. *Atque hæc sunt dolorifica mala.* Id enim debuit suprà positum esse ante illud quod in superiore prognωsi adduximus ex lib. 3. περὶ νούσων, ἔχει δὲ οὕτως περὶ ἀπαλλαξιος: vbi sententiæ scopum aperuimus.

Ergo. Plevriticis avtem] Quibus adiumentum & opem adfert natura per laxitatem & temperationem à pepasmo & anacatharsi ad ipsius pleuritidis solutionem quæ cernitur in libera spiratione, & febris atque doloris vacuitate. Et quibus pleuriticis œconomia naturæ bene constituta est, neque ipsam tædet sui officij dum venerit & absoluta fuerit ipsa crisis.

Prodest] Ad consequendam opportunitatem liberandæ obsidionis pleuriticæ, & redintegrandæ partis obsessæ.

Alvvm mollescere] Duci mollibus & figuratis excrementis, vt in secunda valetudine; vnde significatio fit alui naturaliter constitutæ, non siccæ & duræ, quæque non nisi coacta laxatur, πρὸς ἀνάγκην dicunt; aut si deiectio humida sit, rarò & multùm feratur, non sæpe & parum, nec sæpe & multùm; eáque tincta modicè, in dies crassescente, cum abdomine solido & succi pleno. Qualem decisionis formam suprà expressit his verbis. *Quibus in febre, lateris dolor incidit, siquidem liquidis & biliosis aluus profusè feratur; mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei colore prorumpant, fluente aluo, & superstite cardialgia; hi cum diutiùs ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.* Coac. 73. lib. 1.

Notabile est autem positum esse verbum μαλάσσεσθαι, non καθυγραίνεσθαι; vt omnis tollatur opinio lienteriæ, quę nunquam bono ventris apparet. Nam τὸ καθυγραίνεσθαι idem est quod ποτρεύεσθαι, vt annotauimus in hæmorrhagia, ex prorrhetico & aphorismis.

Spvtvm colorari] Flaua bile sputo accuratè permixta, iuxta illud. Ξυμμεμιγμένον τε χρὴ φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. i. *Sputum apparere oportet flauo accuratè permixtum.* Vnde significatur virtus caloris viuifici & viuacis accuratè coquentis atque miscentis, membranæ laxitas per quam exudat morbificus humor, bilis, & fortis naturæ contentio ad expurgandum. lib. 2. progn.

Strepitvs in pectore nvllos edi] Non eodem quidem modo quo in phreniticis parum & rarò bibẽtibus edi solent; arefacta scilicet œsophagi tunica, musculísque faucium in officio laborantibus, qualis difficultas visa est in Theodori vxore. Οἱ ψόφοι δ' πινέσῃ μεγάλοι ἐγίνοντο. i. *Strepitus bibenti edebatur magnus.* Qua de re suprà sunt illa. Οἱ ἐν τῷ πίνειν ἀποψοφέοντες. i. *Qui bibendo strepitum edunt,* &c. Et, Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται ψόφου καθαπτόμενοι. i. *Phrenitici rarò bibentes, ídque cum strepitu.* &c. Sed à vapore fumido, qui in via subsistit, neque expirat liberè, materiam verò agitat in alis pulmonum parùm explicatis, facítque vt sit tarda inspiratio, velox expiratio: sed irrita tamen, vnde ῥέγχος, i. *stertor*, & strepitus, qualis asthmaticorum esse solet. 7. Epid. Coac. 67. & 101. lib. 1.

Vrinam benè ferri] In qualitate, copia, tempore, & excernendi modo; ex proba coctione alui & hepatis, tum ex officio partium vnde venit, venarum quà fertur, ipsorúmque renum, & vbi excipitur, i. vesicæ.

9 Αἱ δὲ χολώδεες ἅμα καὶ αἱματώδεες πλευρίτιδες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρίνονται ἐνναταῖαι ἢ ἑνδεκαταῖαι· καὶ μάλιστα ὑγιάζονται.

Pleuritides autem biliosæ simul & sanguineæ, vt plurimùm nono aut vndecimo iudicantur: ac ferè saluti concedunt.

Vere qvidem illud positum est ab Hippocrate, quòd ea quæ dicuntur ἐπιφαινόμενα, prout qualitate, tempore & excernendi modo apparent: ita secundam aut sinistram crisin, ac citam aut tardam fore denunciant. aph. 12. 1. Quod cùm in cæteris morbis, tum verò in pleuritide locum habet, in cuius exemplo, theorematis catholici veritatem ostendit; quod illud exemplum est sanè huiusmodi vt perspicuitate & excellentia vincat res cæteras quæ sunt eiusdem generis. Atque hæc docendi ratio exculta est familiariter à dictatore in omni doctrina medendi. Pleuritidis ἐπιφαινόμενον, sputum est. Quale igitur, quemadmodum, & quando apparet; vt sunt illæ circunstantiæ: ita futuram vitæ aut morbi discessionem; ídque citò aut serò planè ostendit. Ac primùm de tempore & qualitate, instituta est illa prognωsis. *Quibus pleuriticis continuò lingua bile fucata est; septimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter nonum.* Coac. 5. huius cap. Sed morbifici humoris species cuiusmodi sit, & quem euentum criseωs habitura, in hac prognωsi disertis verbis docetur. Prognωsis autem velut aphorismus quidam est lib. 3. περὶ νούσων, vbi sic legitur. Αἱ δὲ χολώδεες & αἱματώδεες κρίνονται ἐνναταῖαι ἢ ἑνδεκαταῖαι, & ἔτι ὑγιέες μᾶλλον γίνονται.

Ergo. Plevritides avtem] Quarum ἀπόλυσις, i. *discessio*, sperabilis esse debet ab expurgatione humoris pleuritici & redintegratione partis obsessæ.

Biliosæ simvl et sangvineæ] i. Quæ continuò, aut circa initia, siue intra primum

quaternarium expurgationem habent bilis exactè sputo permixtæ, aut sanguinis vnde illa pleuritis exorta est per systrophicam phlegmonem tunicæ costis intextæ: quanquam illud ἅμα non legitur lib. de morbis. Sed in prognostico, bilis & sanguinis exactam mixtionem commendat. Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν, ἐν τῇσι περιπνευμονίῃσιν ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον περιεστηκὸς· κάρτα ὠφελέει. i. *Sputum verò flauum pauco permixtum sanguine in peripneumonicis inter initia morbi editum; cum spe salutis multùm prodest.* &c. Vt enim ab omni phlegmone tenuior exudat portio humoris phlegmonici, modò partis obsessæ densitas non impediat, vt in cute: sic pulmo systrophica inflammatione correptus, humiditatem quandam effundit in spatia sua interna quæ sunt arteriæ asperæ, βρόγχια Græci vocant, eámque tussiendo sublatam expurgat & excreat; quæ sanè indicio est fluxionis & rheumatis concitati quod peripneumóniam excitauit. Est enim serum illius. Itaque si admodum biliosus humor est, ea flaua tantùm erit; sin autem sanguineus, rubra; quòd si ex vtroque mixtus, rubra simul & flaua. Ac talis humiditas in bonis ducenda, si facilem habet copiosúmque exitum, cum accessione laudabilium vrinarum. Tale sputum promoueri debet iis quæ expurgationem iuuant, molliendo, leniendo, & sputum ciendo: non autem sanguinis detractione retrahi & impediri, quod vsuuenire videmus, non sine mœrore & nemesi, ab istis
* pragmaticis vulgò dictis, qui omnem pleuritidis curationem exigũt in sanguinis detractione sæpius iterata quandiu pleuriticus huiusmodi sputa expurgat cum spe salutis prædiuite. O homines Reipublicæ calamitosos atque funestos! Ipsam pleuritidem quæ sua sponte nullius operis indigens cum tali sputo quiesceret, ex euentu reddunt mortiferam.

VT PLVRIMVM NONO AVT VNDECIMO IVDICANTVR] Quorum enim morborum cita ex motu mutatio est, eorum etiam cita crisis esse solet ad interitum vel ad salutem.

AC FERE SALVTI CONCEDVNT] Hîc legitur, ὑγιάζονται μάλιστα; in lib. de morb. ὑγιέες μᾶλλον γίνονται, i. *sanescunt potißimùm tales pleuritici* ex anacatharsi commemorata sputi quod sit περιεστηκὸς in copia & excernendi modo: sicut in qualitate bonum est, partim ob citam expurgationem à bile, partim ob facilem pepasmum à sanguine. Ac si diceret; talium pleuriticorum salus comparatur à simplici crisi perfecta, sine metu relapsus. Hæc autem opportunitas defungendi morbo, accidit aut sponte naturæ, aut comparata primùm laxitate partis & humoris, pepasmo, fotu, litu, & sanguinis detractione.

10 Οἷσι δὲ τῶν πλευριτικῶν, ἐξ ἀρχῆς μὲν οἱ πόνοι μαλθακοὶ, ε ἢ ϛ, παροξύνονται· μᾶλλον πρὸς τὰς ιβ ἀφικνέονται, καὶ οὐ πάνυ σώζονται. κινδυνεύουσι δὲ μάλιστα ἑβδομαῖοι ἢ δωδεκαταῖοι. τὰς δὲ δὶς ἑπτὰ φυγόντες σώζονται.

Quibus autem pleuriticis initio quidem dolores sunt mites, ingrauescunt autem quinto aut sexto; facilè ad duodecimum vsque perueniunt: ac raró illi seruantur. Periclitantur autem potißimùm septimo aut duodecimo. Qui verò bis septem euaserint; periculo defunguntur.

ENIMVERO siccæ pleuritides quæ alioqui ob eam causam videntur mortiferæ, adhuc sperabilem vitæ salutem ostendunt, si accessionem habeant auulsionum siue σπασμάτων per transitum phymatis pleuritici intus foras. *Lingua bile fucata continuò; discessionem morbi fore denunciat septimo die, aut nono: eadem liuore bullata; mortem subesse testatur: pleuritides continuò biliosæ simul & sanguineæ; vt plurimùm nono aut vndecimo fœliciter iudicantur.* Secus in illis fit quæ cùm per aliquot dies in occulto latuerint, ingrauescunt sexto die, sine vlla spe laxitatis quæ per anacatharsin maximè comparatur. Hæ sunt decisiones quæ animis nostris infixæ, difficultatem iudicij ad facilitatem conuertunt super ineunda prognosi de futuro pleuritidis euentu, in discessione illius aut vitæ, necnon de tempore quo euentura est illa discessio. Quæ cùm ita sint.

QVIBVS AVTEM PLEVRITICIS] Quorum pleuritides continuò non sunt biliosæ simul & sanguineæ, vnde laxitas comparatur phymatis, materiæ facilis concoctio & excretio, aut principatus vtriusque, naturalis & animalis integritas denunciatur cum libertate meatuum, & explicatione alarum pulmonis. Quibus, inquam, pleuriticis hæc commoda non sunt in promptu ad exoluendam pleuritidem (id enim significat disiunctiua particula, AVTEM, vt iam sæpe suprà posuimus.)

INITIO QVIDEM DOLORES SVNT MITES] Quia non est efferus humor, nec tensio fortis, nec inflãmatio magna. Sic febrium aliæ quidẽ mordaces, aliæ verò mites; ac mites quidẽ, aliæ increscẽtes, &c. Atq; ex eo loco, τὸ μαλθακὸν duximus esse πρᾶον: vt quemadmodum febres illic legũtur πρηέες, eadem ratione dolores hîc μαλθακοὶ nominentur. Nam & τὰ μαλθακὰ inter ἀνώδυνα numerantur, & phymata μαλθακὰ sunt ferè ἀνώδυνα: quemadmodum parωtides Thasiorum, quas idem vocat ἐπάρματα χαῦνα, i. vt interpretatur Galenus, μαλθακά: sicut in illo aphorismo. Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα· κακά: vbi ἔνωμα vocat ἀντίτυπα. Est igitur consentaneum vt si in tensione, doloris acerbitas posita sit; in mollitudine, remissio eius consistat: propteréaque phymatum μαλθακῶν πόνοι quoque sint μαλθακοί.

part.18.s.1. 6. Epid.

1.Epid.

aph.67.5.

INGRAVESCVNT AVTEM QVINTO AVT SEXTO] i. Quæ symptomatum grauiorum accessione per ἐπίδοσιν exortorum fiunt eximiæ atque prægrandes, in dolore punctorio, spiratione difficili, sicca tussi, & febre exacerbata; idque nulla comite anacatharsi, nulla in vicinis partibus auulsione, nec lingua bile fucata, fortassis etiam liuore bullata. Ingrauescere autem diximus, non exacerbari: quoniam in motu dierum imparium exacerbari ordinatio paroxysmo nouum nō est neq; terrificum: sicut neque in parium motu. *Quæ paribus diebus aut imparibus exacerbantur; iisdem etiam indicantur.* Sed ingrauescere malum est in omni paroxysmo, pari aut impari. Sic febres continuæ tertio quoque die ingrauescentes, cuiusmodi sunt tritæophyæ quæ semper in paroxysmis aliquid mali adferunt; supra modum periculosæ. Sic in dierum paritate, magna semper fuit tyrannis sexti diei; vt in Philisco. Ergo si pleuritis quæ initio fuit mitis ingrauescat quinto die, non quidem paroxysmo crisis prænuncio per anacatharsin à forti naturæ contentione, sed incremento symptomatum pleuriticorum, & accessione grauiorum malorum, vt alysmi, suffocationis, atque delirij, aut cephalalgiæ. Aut si eadem sexto die proritationem magnam habuerit contra naturam pleuritidis cuius exacerbatio fieri debet diebus imparibus, vt morborū omnium quorum materia bilis est. Talium enim morborum naturæ sunt περισσαί, i. *quæ impari dierum numero exacerbātur*, vel quæ certamine ipso naturæ & morbi, diebus imparibus fiunt, vti iam dixi, eximiæ & illustres. Hîc autem sexto die vires acquirunt & ingrauescunt, feritate comparata veteris & succrescentis cacochymiæ: quoniam harum pleuritidum materia non est vniusmodi, nec tantùm bilis dominatu exortæ sunt; quò fit vt corruptionis incremēto & irritamēto, lacessitarum partium complexio alteretur & immutetur, ipsaque περισσότης vertatur in ἀρτιασμόν, i. *imparitas in paritatem*. Sed in hac dierum paritate, calamitosa vis est sexti diei. In quo nihil χρήσιμον, nihil χρηστὸν, nec vlla sperabilis vitæ salus apparet: nisi alacrior fortè sit æger ante perturbationem criticam, nocte diei sexti futuram. Qua de re illud præceptum est à dictatore. *Qui febrium initiis perturbantur animo, somni expertes, siquidem stillarit sanguis è naribus, indéque die sexto alacriores noctem exigant molestiorem, postridie áutem cum sudatiuncula soporati, non sint apud se, ac sanguinem liberaliter fundant; malis omnibus defunguntur. Talia denunciat aquosa vrina.* Ac sanè tyrannis sexti diei declaratur in historia Nicodemi Abderitæ, cuius cùm παροξυσμοὶ καὶ πόνοι paribus diebus fuerint exactum ad morbum, ῥαστώνη autem, i. *leuatio* diebus imparibus, eáque omnia cuiusmodi apparuerint per singulos ἀρτιασμοὺς memorarit Hippocrates; ne verbum quidem vllum fecerit sexti diei, quo prætermisso, subiecit, ἑβδόμῃ ῥαστώνη. Atque is fœliciter morbo leuatus est 24. die. Ergo tyrannis declaratur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων: quòd eo die nullus fuerit paroxysmus, nec labor, nec dolor; sed ipsa leuatio, vt septimo die sequenti. Quod sanè magnum attulit Nicodemo adiumentum.

Coac. 121. lib. 2. & aph. 43. 4. hist. 1. lib. 1. Epidem. Coac. 91. lib. 1. hist. 10. 3. Epid.

FACILE AD DVODECIMVM VSQVE PERVENIVNT] Quo experiuntur crisin mortiferam, aut certè sinistram. Facilè autem perueniunt, quòd tantùm exegerint septem dies in paroxysmis atque laboribus; reuocando numerum ad πρόσθεσιν, i. ad *incrementum*, non ad historiam. Ac duodecimi quidem numerum ob eam sanè causam apposuit, quòd exacerbata pleuritis quinto die, πόνους habuerit sexto, indéque periodis parium dierum ingrauescēdo, finem vitæ adferat, quam oppugnat duodecimo tanquam pari. Vt enim sexto die Philiscus interiit: sic & tales pleuritici duodecimo: quoniam eádem ratio est duodecimi ad sextum quo ingrauescere cœpit pleuritis, quæ sexti ad primum. Etenim pariter similitérque fit crisis hebdomade altera, sicut prima; ex quo scilicet morbus ex miti factus est sæuus atque prægrandis. Sic enim dierum criticorum rationem inire oportet in morbis acutis, à quo die celeriter, continenter, & vehementer moueri cœperunt, non autem quo sunt exorti.

AC FERE NON SERVANTVR] Primùm quia illi commoda non habuerunt defungēdi pleuritide per anacatharsin sputi sanguinei simul & biliosi: deinde quòd sine spasmate, in sputi vacuitate prouecta est ipsa pleuritis: tum quia præter paroxysmum quinti diei, πόνοι venerunt sexto, quo die nihil bene fit, & quem nulla res commendare potest præter quietem, siue ῥαστώνην, vt in Abderita ostendimus. Huc accedit quòd inueteratio causarum morbificarum quò diuturnior est, eò sæuiores adfert labores cum infirmitate coniunctos. Hîc enim repentè cooriuntur intolerabiles paroxysmi, & sæui dolores: vt in phrenitico legimus, ac videmus quotidie in iis qui à morsu canis rabiosi seriùs efferātur magis, quàm ocyùs. Postremò veterum opinio est quòd αἱ ἄρτιαι, i. *pares* sunt δυσκριτώτεραι τῶν περισσῶν, i. *difficilioris iudicij quàm impares*. Quod sanè si verum est in iis quorum historia recensetur in paribus ab exortu, sicut in Philisco & Pythione: multò magis veritas lucet splendétque in iis qui ex imparibus in pares mutantur. Qua de re scripta est illa prognωsis, & commentariis nostris iampridem illustrata. *Tritæophyæ febres erraticæ in pares mutatæ; sunt contumaces. &c.*

hist. 4. sect. 3. 3. Epid. pror. 17. s. 2. 1. lib. περὶ κρισίμων. Coac. 39. lib. 1.

PERICLITANTVR AVTEM POTISSIMVM SEPTIMO AVT DVODECIMO] Sic legitur lib. 3. περὶ νούσων. Κίνδυνος δὲ μάλιστα μέχρις ἑβδόμης· ἀτὰρ καὶ ἐς τὴν δυοδεκάτην. μετὰ δὲ ταύτας ὑγιαίνονται. i. *Periculo locus est ad septimum vsque, quinetiam ad duodecimum: quibus exactis sanescunt.* Ex quo apparet septimum hîc numerandum ab incremento, non à principio quod leniter exactum fuit ad quintum vsque, quo die cœpit exacerbari pleuritis, & ingrauescere sexto. Nam septimus à principio, tertius est ab incremento: duodecimus autem à principio, septimus est ab incremento, quo maximè in angusto spes est. Nam quod Galenus ait exacerbationes quinti diei, non duodecimo sed decimoquarto finiri; quòd duodecimus quamuis à quinto septimus, nullam iudicandi vim habeat; pertinet id propriè ad morbos acutos qui exacerbantur diebus imparibus. In ἀρτιασμῷ autem morborum, quorum παροξυσμοὶ καὶ πόνοι cadunt in pares, penes duodecimum ius est non tam vitæ quàm necis: quemadmodum penes decimum: cui tamen iudicandi vim tollit Galenus à paroxysmo tertij ac diem κρίσεως diei vndecimi: quod verum est in paroxysmis imparibus. Sed Pythion Thasius decimo die vitam finiuit, de quo illud narrat præceptor ad finem historiæ. ἐν ἀρτίῃσιν οἱ πόνοι τούτῳ.

lib. 3. progn.

QVI VERO BIS SEPTEM EVASERINT; PERICVLO DEFVNGVNTVR] Lib. 3. περὶ νούσων ita scriptum reperio. Αἱ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν μαλθακαὶ, ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδόμης καὶ ὀγδόης ὀξεῖαι· πρὸς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα κρίνονταί τε καὶ ὑγιαίνονται. i. *Quæ verò circa initia quidem mites, à septimo & octauo acutæ fiunt; ad decimumquartum fœliciter iudicantur.* Ac decimiquarti magna laus est in crisi secunda. Túmque pleuritides obtinēt anacatharsin, aut vertuntur in suppuratum. Quod autem in hac prognωsi positum est, exactis quatuordecim diebus, qui manent superstites, periculo mortis defungi; verum quidem illud est etiam: quia cùm illi validarum virium beneficio, symptomatum calamitatem pertulerint, sæuósque insultus fregerint; credibile est superstite adhuc virium robore & symptomatū remissione, qualis esse solet post decimumquartum, ipsos triumphare de morbo, ac tandem sanescere cum salutaribus signis & causis.

II Ὁκόσοισι τῶν πλευριτικῶν ψόφος τοῦ πτυάλου πολὺς ἐν τῷ στήθει, καὶ πρόσωπον κατηφὲς, καὶ ὀφθαλμὸς ἰκτεριώδης καὶ ἀχλυώδης, ἀπόλλυνται.

Quibuscunque pleuriticis multùm in pectore sputum perstrepit, vnáque facies plena mœroris, & oculus ictericius atque caliginosus; moriuntur.

SEQVITVR vt patefacta omni pleuritidis causa terrifica, deinceps dicamus de signis quæ certam desperationem vitæ ostendunt, ac mortem in propinquo esse denunciant. Firmiora sunt argumenta discessionis vitæ aut morbi quæ ducuntur è signis quàm è symptomatis. Nam è symptomatis crebra sæpe nascitur, vt tempestatum, sic opinionum varietas. At certè signorum cōstans & firma debet esse prognωsis in alterutram partem. Nec vlla excusatio medici accipienda qui de signis errauit in prænoscendo. Est igitur catholicum theorema huius prognoseωs. Si ad desperationem curationis ex vacuitate anacatharseωs, accesserint quoque signa trium principatuum collapsorum, naturalis, vitalis, & animalis; nulla salus vitæ sperabilis esse potest, cùm ipsa morbi calamitas ad inferendam mortem sufficiat, etiam firmis adhuc naturæ præsidiis.

QVIBVSCVNQVE PLEVRITICIS] Qui expurgationem facilem & copiosam non habuerunt; aut si habuerint, tandem substitit ab infirmitate laterum per nimiam detractionem sanguinis, vel alias ob causas quæ sunt explicatæ in sicca pleuritide & sputi experte.

Coac. 3. huius cap.

MVLTVM IN PECTORE SPVTVM PERSTREPIT] Vel multus auditur in pectore strepitus atq; ῥέγχος, à fumido vapore qui nō expirat liberè, materiā verò agitat, nec eam tussiendo sublatam expurgat & excreat: sed illa in via subsistit, feruétque & strepitum edit in ima larynge, vbi cumulata suffocationem infert. Ergo ildé pleuritici moriuntur ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες, i. *à spiratione recta & stertore necati.* Atque in hac strepitus & stertoris afflictione nulli remedio locus est, ne oxymeliti quidem: quamuis accommodatissimum sit expurgandæ pleuritidi. Hîc enim sputum ciendo, nec excludendo propter infirmitatem lateris, oppressionem facit vnde pleuritici celeriùs opinione moriuntur. Id autem cernitur in iis οἵσπερ ἢ ἄλλως ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδύνατοι βήσσειν τε ἢ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ ἐνεχόμενα, i. *qui cùm aliàs mortiferè habent; tum tussiendi & excreandi quæ continentur, sunt impotentes.* Sed inter commoda pleuriticorum quę adferunt aut iuuant discessionem pleuritidis, iam illud suprà positum est, vt nulli strepitus edantur in pectore. Quod beneficium τοῦ ψόφου ἀσυμβεβηκότος, facilè perniciem indicat τοῦ ὑπάρχοντος. Hoc autem pertinet ad infirmitatem principatus animalitatis; quæ cernitur in thoracis concussione multùm imbecilla.

lib. 1. acut.

lib. 3. acut.

Coac. 8. huius cap.

VNAQVE FACIES PLENA MOERORIS] Cui contrarium est πρόσωπον ἐρρωμένον, i. *facies succi plena atque decora.* Est autem plena mœroris, aut quia miserationem adfert amicis atq; propinquis, quòd sit cadauerosa, qualis in cadauere cernitur pallida & collapsa & omnino à se mutata in colore, charactere, & mole; aut quia mœstitiam pleuritici arguit demissa facies & vultuosa, qualis est eorū qui sibi malè sunt conscij & quos pudet malè gestæ rei, aut melancholicorum esse solet, vt Thasiæ mulieris quam Hippocrates vocat δυσήνιον ex atræ bilis magisterio & dominatu, quæ facilem habuit generationem ex sanguinis æstu quo multùm incanduit, vnde primùm facies visa est egregiè colorata. Qua de re illud iam suprà positum est. *Egregiè colorata facies & vultuosa; pestifera.* &c.

Coac. 3. cap. 5. lib. 2.

ET OCVLVS ICTERICIVS] i. Qui suum nitorem decorémque amisit, fucatus flauo colore, & multùm fœdatus; quæ coloratio fœda, primùm apparet in oculis, quòd illi puritate natiua cæteris partibus antecellant. Sunt enim margaritorum & gemmarum apertiores maculæ quàm silicum obscurorum.

ET CALIGINOSVS] Ab ipsa caligine quam facit impuritas & obtenebratio vel spiritus visifici & proprij oculorum luminis, vel humorum τὰ ὁρατὰ, i. *aspectabilia* excipientium, vt in iis velut caliginis quædam suffusio esse videatur tum ipsis ægrotis, tum medicis atque propinquis oculos intuentibus.

MORIVNTVR] Per theorema quod suprà posuimus. Nam desperatio est curationis in strepitu pectoris. Collapsorum autem principatuum & virium effœtarum signa sunt, animalitatis quidem motricis, in concussione thoracis imbecilla aut nulla; sensificæ, in caligatione & obscuritate visus; naturalis, in ictero; vitalis, in facie mœsta, demissa & vultuosa, ex paupertate viuifici nectaris quod à corde tanquam ab vberrimo fonte procedit, vnde partes omnes colorem genuinum atque decorem tuentur, vel amissum recipiunt.

12 Οἱ ἐκ πλευριτικῶν ἔμπυοι γινόμενοι· ἐν τῇσι μ ἡμέρῃσιν ἀναπλύουσιν ἀπὸ τῆς ῥήξιος.

Qui è pleuriticis facti sunt purulenti; quadraginta diebus à rupta vomica expurgantur.

QVI E PLEVRITICIS] Quorum pleuritis neque diæta, neque fomentis; nec sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi. Atque illud fuit præceptoris indicium super mutatione inflammationis pleuriticæ in suppuratum, quod scripsit Galenus, *μέσον πως εἶ) τῶν τε λυομένων ἐν τάχει, καὶ τῶν ἀνιάτων*, i. *medium esse quippiam sanabilium & insanabilium.* Cùm enim phlegmonarum omnium systrophicarum quadruplex omnis mutatio, partim κατὰ λόγον τῆς φύσεως, partim παρὰ λόγον, i. *conuenienter naturæ aut contra naturam* suscipiatur & fiat; ac conuenienter quidem naturæ, diaphoresi & suppurato; contra naturam autem, gangræna & scirrho; vt concedam verè illud positum esse: tamen interiorum phlegmonarum suppuratio, ancipitem habet euentum salutis aut mortis. Notum est illud quod suprà positum est. *Quibus hypochondriorum aut thoracis mala suppurant; pestiferum.* Nam suppuratum venit nisi morte præueniatur, quando pleuriticę phlegmones vacuatio deest. Ac suppuratum illud, suffocationis aut etiam tabis metum adfert nisi expurgetur cum febris & sitis vacuitate, & cum accessione bonorum omnium signorum naturalis œconomiæ; alioqui parotides oriuntur vel abscessus crurales, nisi profluuio alui, aut perirrhœa vrinæ, periculi causa tollatur. Ergo periculo locus est in suppurato: præsertim si fiat sputo adhuc bilioso, siue illud sputum biliosum atque pus inter se diducta, siue etiam mixta expurgentur. Atque id locum habet cùm aliàs, tum si à tali sputo suppuratum fiat, ægroto septimum morbi diem agente. Hunc enim talia expuëtem credibile est decimoquarto die interiturum, nisi quid interea boni obtigerit.

Coac.vlt.cap. 5.lib.2.

lib.2.progn.

FACTI SVNT PVRVLENTI] Quòd expurgari non cœperint intra decimumquartum morbi diem, qui finis est acutorum morborum in viscerum phlegmone systrophica positorum, vt aliorum etiam. Purulentos autem fieri dixit, per trãsitum phlegmones in suppuratum. Sic enim loquitur, *εἰς ἐμπύημα μεθίσταται.* Ac *μετάστασις* quidem illa fit in iis qui validarum virium beneficio, pleuritidis paroxysmos atque labores, sine vlla ope vacuationum pleuriticarum, ad eum vsque diem pertulerunt. Sed illud empyema duobus modis considerari solet. Primus suppurati modus est, pure intra vomicam concepto, quòd statim febrem habet cum rigore coniunctam qui antè non fuit, & pro dolore punctorio & acerbo sensionem infert grauitatis in ea parte obsessa quæ laborat. Illa sunt empyemata quæ scripsit Hippocrates rigorifera. *Qui aliunde cientur rigores, fortasse ab vlceribus veniunt; sicut à vasis.* Ac si diceret; quemadmodum in febribus essentialibus rigores critici & periodici exoriuntur à vasis: ita quoque symptomatici ab vlceribus: vbi Galenus docet, non solùm ab vlceribus: sed etiam ab apostematis in pus mutatis rigores excitari. Idem Galenus author est, phlegmonas omnes nobilium partium, nisi præsidiis digerantur, sed in suppurationem vertantur; horrorem ciere: quoniam nascentis puris acrimonia mordens vicina corpora, horrorem producit eodem planè modo quo solent acria medicamenta. Nos quoque id iam demonstrauimus ad prognosin illam. *Frequens sudatiuncula & horroris vicissitudo; pessima.* &c. Sed alia quoque occurrit distinctio empyematis καὶ τῶν ἐμπύων, i. *purulentorum.* Huiusmodi enim sunt etiam quibus effusum pus est in spatium thoracis, rupta vomica. Tales memorantur in illa prognosi. *Omnes quidem purulentos ita deprehendi oportet; primùm si febris non dimittit, eáque interdiu leuior est, noctu increscit; frequens sudor, tussis & cupiditas tussiendi, vbi tussiendo penè nihil extussitur; oculi caui sunt; malæ rubent; vngues adunci; calor extimorum digitorum pedum; œdemata; cibi fastidium; pustulæ toto corpore sparsæ.* Tales etiam legere & intelligere oportet in illo aphorismo. *Quicunque purulenti vruntur, siquidem pus album & purum fluat; seruantur.* &c. Vbi Galenus annotauit, empyema nomen esse commune omnium corporis partium suppuratarum; τὸ δὲ ἐμπύων, propriè ad eos pertinere quibus inter pulmonem & thoracem collectum pus stabulatur.

aph.8.5.

lib.2.progn.

part.3.6.Epid.

lib.2.prog.

Coac.10. lib.1.

lib.2.progn.

44.7.

QVADRAGINTA DIEBVS EXPVRGANTVR] Sic in aphorismis. *Quicunque ex pleuritide purulenti facti, siquidem expurgandi sui finem fecerint; quadraginta diebus quiescunt, à quo die ruptio fit: sin minùs, in tabem vertuntur:* quoniam puris diu stabulantis acrimonia, quam ipsi putredo intulit, erosi pulmones vlcerãtur, in quorum vlcere nascitur phthoë quæ phthisin facit, vlceris edacitate, febris corrumpentis assiduitate, & spiritus quem ducimus infectione, & tabifica vi quam ipsi pulmones impertiunt. Terminum autem posuit anacatharseως, quadragesimum diem: quia hic finis est acutorum morborum ἐκ μεταπτώσεως. Est autem μετάπτωσις ipsius pleuritidis in suppuratum. 15.5.

A RVPTA VOMICA] Siue illa rumpatur vigesimo, siue trigesimo, siue quadragesimo, siue etiam sexagesimo. Ruptionis autem signa iam dicta sunt ex Hippocrate in prognostico.

13 Πτύελον δὲ χρὴ πᾶσι τοῖσι πλευριτικοῖσι καὶ περιπνευμονικοῖσιν, εὐπετέως τε καὶ ταχέως ἀναπτύεσθαι, μεμῖχθαι δὲ τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ.

Verumenimuero sputum oportet pleuriticis omnibus & peripneumonicis, tum ex facili; tum citò expurgari, ac flauum sputo exactè permixtum.

QVEMADMODVM in angina demonstratum est nuper: sic in pleuritide & peripneumonia nũc demonstrandum; quòd in iis etiam mortifera sunt omnia quæ dolorificum malum foras non edunt, nec aspectabile faciunt. Enimuero dolorificum malum anginæ, foris apparet screatu, & erysipelate in sterno atque ceruice; pleuritidis autem, anacatharsi & spasmate. Atque vt inter anginosos, qui cocta citò non expuunt, pro desperatis habentur: sic inter pleuriticos, qui carent anacatharsi libera sputi boni, grauissimum habent malum, sicut præceptor suprà iam posuit his verbis. *Siccæ pleuritides & sputi expertes; grauißimæ.* Ne longum faciam; in magna pleuritide, sicut in angina, salutis desperatio est si nihil fiat, nihil appareat, quod systrophicæ inflammationis laxitatem adferat, vnde remissio sit grauissimorum symptomatum.

Coac.15.cap. 15.lib.2.

Ergo. VERVMENIMVERO] Ac si diceret; vt pleuritis grauissima discessionem habeat, & redintegratio fiat lateris inflammatione obsessi, per simplicem & veram crisin perfectam miniméque obnoxiam recidiuæ; ac sine metaptωsi empyematis, parωtidum, abscessus cruralis, aut stranguriæ à purulenta vrina.

SPVTVM] i. Excrementum illud quod è pulmonibus & thorace, tussiendo, per os excluditur, quod propriè dici posset expectoratum. Id sanè κατ' ἐξοχὴν absolutè vsurpatum, sæpe in bonis ducitur, vt suprà iam scripsimus ex aphorismis.

Coac.8. huius cap. aph.12.1.

OPORTET PLEVRITICIS OMNIBVS ET PERIPNEVMONICIS] In prognostico ita scripsit. Ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς πλευράς. i. *In omnibus malis dolorificis quæ latera & pulmones infestant.* Hæc autem dolorifica mala sunt pleuritis & peripneumonia: pleuritis, costarum seu tunicæ costis intextæ: peripneumonia, pulmonis, vt infrà dicetur; de pleuritide dictum est suprà.

TVM EX FACILI] i. Liberè & liberaliter, sine tussis molestia, ac sine doloris acerbitate: comparato sputi pepasmo, virtute caloris natiui; vnde crassiusculum factum, meabile fit, & morem gerit thoraci concutienti se ad exclusionem. Nam in sputo tenui nulla expurgatio critica, sed ptyelismus tãtùm: in glutinoso tussis & doloris molestia, & irrita thoracis concussio. Pepasmi autem commoda sunt hæc; partis afflictæ laxitas, materiæ præparatio in crassitudine meabili & exitu facili, tum ipsa libertas meatuum, & fortior naturæ contentio. Ergo ex libera & liberali anacatharsi, vtriusque principatus integritas planè ostenditur; naturalis in coquendo; & animalis in expurgando. Vnde igitur virtus naturæ apparet, morbíque remissio; inde salus vitæ sperabilis. Apparet autem in eo expurgandi modo quem fieri scripsit εὐπετέως, i. *ex facili.*

TVM CITO EXPVRGARI] Non quidem citò, in actione cita, & spatio tussi coniuncto dum expurgatio ipsa cietur: sed morbi ipsius principio, quod primo absoluitur quaternario; vt idem sit hoc loco ταχέως, quod in aphorismis αὐτίκα. Quæ cita expurgatio cuiusmodi sit, declarata iam fuit in illa prognωsi. *At verò sputum in pleuriticis, tertianum quidem cœptum mitificari & expui; citas facit discessiones: serius autem; tardiores.* Ex quo apparet, illud ταχέως in hac prognωsi positum, non quidem expurgandi celeritatem & spatium quo sputum expurgationi coniunctum est: sed definitum morbi principium indicare. Debet igitur citò expurgari pleuritis, vt tensioni & proritationi laxitas & temperatio comparetur, ad libertatem spirandi, atque doloris, & febris vacuitatem; quæ quò celeriùs veniunt, eò res ægri meliùs eunt. *Expurgari* autem vertimus, quod scripsit author ἀναπτύεσθαι: quoniam expurgationis & expuitionis eadem ratio est. Ac τὸ ἀνακαθαίρεσθαι idem est quod ἀναπτύεσθαι. Sic enim Galenus in aphorismis. Τὴν διὰ τῶν πτυσμάτων κένωσιν, τῶν τὴν πλευρῖτιν ἐργαζομένων χυμῶν· ἀνακάθαρσιν εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης. i. *Vacuationem per sputa, expurgationem humorum pleuritidem facientium* Hippocrates *appellauit.*

aph.12.1. Coac.7. huius cap. aph.8.5.

Quod sequitur. AC FLAVVM SPVTO EXACTE PERMIXTVM] Pertinet ad qualitatem sputi laudabilis, cuius commoda iam sunt explicata in tempore & expurgãdi modo. Est igitur sputum laudabile, & spei plenum, cui flauum exactè permixtum est. Ergo sputum mixtionis expers, natura non est flauum, sed albũ: cuiusmodi esse debet quicquid expuitur cum integritate partium vnde manat; cerebri, oris, faucium, palati, gutturis, pulmonum, atque thoracis. Ac sputum ἁπλῶς dictum, saliua, πτύσμα, & πτύελον; significat pituitam albam quæ vel sputando, vel excreando, vel extussiendo purgatur: παράσημος verò dicitur flauum, cruentum, viride, nigrum, &c. Flauum autem sputo exactè miscendum præcepit: quia inde significatur humoris morbifici vacuatio, & inchoata coctio, victrice natura, cuius proprium munus est coctio atque mixtio.

14 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ ξανθὸν ἄκρητον, καὶ τὸ γλίσχρον, καὶ λευκὸν, καὶ τὸ στρογγύλον, καὶ τὸ χλωρὸν σφόδρα, καὶ τὸ ἀφρῶδες, καὶ τὸ πελιῶδες, καὶ ἰῶδες. χεῖρον δὲ ἢ τὸ οὕτως ἄκρητον ὥστε μέλαν φαίνεσθαι.

Prauum est autem & flauum syncerum, & glutinosum, & album

atque ro-

atque rotundum, & viride multùm, & spumosum, item liuescens & æruginosum. At peius illud quod ita merum est vt nigrum appareat.

Enimvero medicus nunquam errat in prænoscendo, qui ex perspicientia τῶν ἐπιφαινομένων, causarúmque cur sic appareat, prognosin instituit. Nec minùs in bonam partem cognoscitur qui ex iis, tanquam è specula, præuidet futuros morborum exitus, quamuis parum secundos, quàm qui natura duce medicinam adhibet ad præuisam ægri salutem. Sanè in pleuritide & peripneumonia sputum flauo exactè permixtum, quódq citam & facilem habet anacatharsin, recreat medicum & consolatur spe certa salutis; ac tum iuuat, medicum spei plenum videre, celerem multùm atque fidelem, alacriter & vultu sereno medicinam pleuritico facientem. Sed triste est etiam, eundem intueri metu exterritum sinistri iudicij, simulatque viderit & intellexerit quę in hac prognosi leguntur.

Pravvm est avtem] i. Affectionis malæ signum & causa, vt certè vacuationes omnes prauæ, prauarum quoque affectionum signa sunt: vt rectè Galenus posuit ad aph. illum. *Expurgationes in febre liuidæ, nigræ, biliosæ, cruentæ; omnes omnino malæ: quæ verò conuenienter ducuntur; salubres: at nulla salubritas videri potest in expurgatione sputi meri, nec vnquam conuenienter expurgatur.* Omnia verò hîc scripta, in prauis ducuntur: quoniam prauarum affectionum, ne dicam lethalium, signa sunt, vt in singulis demonstrabitur. aph. 47. 4.

Et flavvm syncervm] Quod scilicet expectorabili pituitæ non est permixtum, idémque caret naturali sero quo naturaliter vnusquisque humor diluitur. Non enim solùm id merum est excrementũ quod aliis non permiscetur: nam & pituita mera, & bilis mera, ex eodẽ foco, eodémq; tempore, excludi potest: sed illud verè est merũ, quod est ἄμικτον ὑγρότητος ὑδατώδους: qualis fuit sanguis Philisci, quẽ vocat ἄκρητον αἷμα. Fit autem bilis mera exhausto sero à febrili ardore, cuius quidem seri participatione fuerat antea ὠχρά; nunc eo destituta, redditur flaua & vitellina. Sic enim Galenus bilem suo sero dilutam naturaliter constitutam agnoscit, eámque nominat bilem ἁπλῶς, qualis ὠχρά. Cætera bilis genera idem παρατρόπους appellat, vt bilem flauam, vitellinam, porraceam, æruginosam, &c. quæ omnia habent exhaustum sui seri καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Gal. ad aph. 6. & 23. lib. 7. hist. 1. 1. Epid.

Et glvtinosvm] Quod est commune omnium excrementorum crassorum quæ fiunt γλίσχρα & δύσλυτα; in morbis quidem acutis, à febrili ardore; in frigidis, à crudore. Sunt autem praua glutinosa: propter contumaciam qua & difficulter excreantur, & plus adferunt detrimenti in excreando, quàm adiumenti. Non enim hæc dolorificum malum foras adducunt: sed augent damnis ægrotum. Talia autem vocat præceptor καταγλισχραινόμενα ἀσαπέως, & τὰ ἐγκέρχοντα. lib. 1. & 3. acut.

Et albvm atqve rotvndvm] In prognostico coniunxit glutinosum cum albo atque rotundo. Prauitas ergo sputi albi, rotundi, & glutinosi, cernitur primùm in summa difficultate spuendi, vnde maior est doloris & tussis molestia, cum coëunte vitio contumacis materię, & spirationis difficilis quæ tussiendo augetur. Tum illa descripta sputi huius conditio, opinionem facit perusti humoris ab æstu & ardore quo pars ipsa, vnde sputum venit, conflagrat. Quæ causa est cur alibi de sputo rotundo prognosin ita scripserit. Τὰ στρογγυλούμενα πτύελα · παραχρουστικά. *sputa rotunda, inquit, deliria indicant.* Ad quem locum scripsit Galenus; *talium sputorum causam materialem, esse crassitudinem & lentorem humoris in bronchiis pulmonum cumulatè collecti; efficientem verò, immoderatum calorem.* Ex quibus efficitur, sputi huius prauitatem considerandam in signo & causa. part. 3. 6. Epid.

Et viride mvltvm] Non quidem ὠχρὸν, quod est bilis pallidæ & multùm dilutæ, vt existimauit Galenus ad illam prognosin. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, quod suprà iam castigauimus. Nec verò bilis ὠχρὰ multùm diluta, est mera, nec expuitio eius terrifica (sicut neque lingua in pleuritide, illa bile fucata) sed læta & salutaris, vt iam positum est in illa prognosi. *Quibus pleuriticis, continuò lingua bile fucata est; septimo iudicantur.* Sed illud κάρτα χλωρὸν, i. *multùm viride*, idem est, quod æruginosum, vt ipse fatetur Galenus in prognostico. Atque huius bilis multùm viridis & æruginosæ causa materialis, flaua est; efficiens verò, calor adurens, & serum exhauriens. Ex quarum causarum perspicientia, prognosin illam scripsit Hippocrates. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα · ταχὺ ἐκμαίνει. i. *Vomitiones æruginosæ cum vigiliis & surditate; insaniam citò venturam ostendunt.* Vbi Galenus docet, excrementum illud ἰῶδες, vndecunque veniat & quacunque excernatur, humoris vnde gignitur, & partis vnde manat, ardorem denunciare. Quam sanè prognosin idem pręceptor expressit ex historia de Philista, cui cùm primo die talis vomitio contigisset, secundo sub meridiem è potestate mentis exiuit. Sic phreniticum legimus quo die primùm phrenitis emicuit, ἰώδεα vomuisse. part. 5. 6. Epid. Coac. 5. huius cap. lib. 2. progn. prorr. 10. s. 1. hist. 1. part. 2. 3. Epid. hist. 4. 3. Epid.

Et spvmosvm] i. Bullatum, obortis bullis in circumtenso humore, vi caloris contra naturam; & quò minutiores sunt bullæ, propiúsque illud sputum ad æqualitatem accedit; eò peius. Nam vetus illud præceptum est; æqualitatem in rebus naturaliter constitutis, optimam; in aliis verò quæ contra naturam sunt, pessimam. lib. 2. progn.

Item livescens] Liuet enim perfrigerata parte, perfrigeratur emortua; emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem viuifici nectaris à corde exhausto; atque illud liuescens, est fœdi odoris ab ea causa liuoris.

At peivs illvd qvod ita mervm est, vt nigrvm appareat] Sensus est. In eo demum sputo prauitatis summa sunt omnia, quod est quàm maximè merum. Huiusmodi est nigrum. Sed alia partium ratio est nigrarum & liuidarum, quas nonnunquam præstat nigrescere, quàm liuere. Nam illa nigricies in morbis acutis sæpe accidit ex abscessu, liuor nunquam, sed à νεκρώσει vniuersitatis. Atque in nigricie, periculi locum tollit partis exectio.

15 Τὸ δὲ ὕστερον πολλῷ τῆς ὀδύνης ἀναγόμενον ξανθὸν, ἢ μὴ ἰσχυρῶς μεμιγμένον, καὶ πολλὴν βῆχα παρέχον· κάκιον γίνεται.

Quod autem multò pòst quàm dolor cœperit, flauum educitur, aut non exactè mixtum, quódque multam exhibet tussim; peius est.

Totvm hoc, pars est prognoseωs decimætertiæ quæ omnem continet rationem sputi laudabilis in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Est autem veluti antithesis notarum omnium prædictarum. Quod enim serò expurgatur, contrarium est eius quod citò: flauum opponitur pallido: mixtum exactè, parum & leuiter: quod item multam exhibet tussim, ei quod ex facili expurgatur, sine vlla tussis molestia, & sine maioris doloris accessione. Iam verò si nota sunt nobis perspectáque commoda expurgationis citæ, facilis, & sputi exactè permixti; profectò in promptu sunt incommoda tardioris, difficilis, & sputi impermixti, aut certè non accuratè, nec fortiter & exactè. Contraria enim contrariorum sunt consequentia, vt author est Plato in Eutyphrone. Sufficiet igitur explicasse rationem notarum sputi laudabilis, & expurgationis naturaliter constitutæ. Nam τὸ κατὰ φύσιν, καὶ τὸ κατόρθωμα, i. *quod secundum naturam est & quod rectum*, scopus est omnium quæ in medendo sunt. Inde enim comparatur διάγνωσις & ἐπανόρθωμα τῶν παρὰ φύσιν, i. *cognitio & redintegratio rerum è natura egressarum*. Ergo nihil necesse est plura de his scribere.

16 Αἵματι δὲ μὴ πολλῷ συμμεμιγμένον τὸ ξανθὸν, ἐν ἀρχῇ μὲν σωτήριον. ἑβδομαίῳ δὲ ἢ παλαιοτέρῳ· ἧσσον ἀσφαλές.

Meliùs sic in prognostico.

Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον, περιεστικὸν· κάρτα ὠφελέει. ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι, ἢ παλαιοτέρῳ· ἧσσον ἀσφαλές.

Sputum verò flauum pauco permixtum sanguine, peripneumonicis ineunte quidem morbo editum; salutare est, multúmque confert: septimum verò diem agenti, aut prouectioribus; securitatis minus est.

Vtraqve lectio vera est & Hippocratica; tum anacatharsis commemorata æquè pleuriticis atque peripneumonicis accommodata. Sed quoniam illius commoda iam suprà in pleuritide sunt demonstrata, consentaneum est vt parem commoditatis rationem in peripneumonia ostẽdamus, eodem duce in prognostico. Quæ cùm ita sint, ad peripneumoniam, huius prognoseωs philologiam & philosophiam conuertemus exorsi ab hoc theoremate. Omnis anadrome quæ liberam non habet exclusionem, ibi morbum facit vbi subsistit. Sic enim sanguis multa & effera bile perfusus, translatus ad caput, nisi exitum citò habeat per hæmorrhagiam; paraphorica in cerebro edit symptomata. Idem in pulmonibus de cursu subsistens peripneumoniam facit per inflammationem systrophicam quæ partis ipsius quam infestat nomen sibi adoptat. Cuius descriptio sic legitur apud Hippocratem. *Huiusmodi sunt*, inquit, *quæ facit peripneumonia. Nam febris acuta exercet ægrotum, ac spiritum crebrò ducit, calidúmque expirat, infœlix animi & incertus, nec sui compos, & stare loco nesciens. Ac dolor sub omoplata qui prorepit ad iugulum & ad mammam. In pectore grauitas, nonnunquam delirium quoque ipsum.* Quæ omnia symptomata sunt inflammati pulmonis consectaria. Inflammationis autem systrophicæ rheuma consistens, est sanguis biliosus cumulatè collectus, vnde tumor assurgit. Ergo si repletionis, & inde affectionis natæ remedium est repletionis propria vacuatio: si conuenienter vacuatur id quod systrophen facit, laxitatem adfert, doloris remissionem primùm, indéque vacuitatem & partis obsessæ redintegrationem: si denique morbi & periculi locum tollit quicquid dolorificum malum in occulto latens, foras adducit & euocat: sanè descripta hoc loco anacatharsis, mirificos adfert sanitatis fructus in peripneumonia, cuius hæc proprium & salutare est ἐπιφαινόμενον, sicut & ipsius pleuritidis.

Descriptio peripneumoniæ.

lib. 3. περὶ νούσων.

Ergo. Spvtvm vero flavvm pavco permixtvm sangvine] In quo apparet morbificus humor vnde assurgit phyma pulmonis quod peripneumoniam facit. Est enim suprà iam positum ex Galeno, quòd vt ab omni phlegmone systrophica tenuior exudat portio humoris phlegmonici, modò partis obsessæ densitas non impediat, vt in cute: sic pulmo inflammatus, humiditatem quandam effundit in spatia sua interna, quæ sunt arteriæ bronchia, eámque tussiendo sublatam expurgat & excreat; quæ sanè indicio est fluxionis & rheumatis concitati quod peripneumoniam excitant.

Coac. 9. huius cap.

Est enim

Est enim serum illius. Itaque si admodum biliosus humor est, ea tantùm flaua erit: sin autem sanguineus, rubra: quòd si ex vtroque mixtus, rubra simul & flaua.

PERIPNEVMONICIS] Qui eiusmodi sunt & nominantur à peripneumonia, i. ab inflammatione pulmonis quam fecit rheuma ibi consistens sanguinis multa & effera bile perfusi, propter eáque temperamento calidissimi, substantia tenuissimi, & qualitate acerrimi: quibus ex causis anadrome cieri solet, omnísque orgasmus; tum eò maximè vbi ad concitatam vim efficientis causæ, accedit suscipientis præparatio.

INEVNTE QVIDEM MORBO EDITVM] Virtute scilicet vtriusque principatus, naturalis & animalis; vnde anacatharseως opportunitas, in celeritate laudem habet. Hîc enim vbi sæuus est dolor, vnáque difficilis respiratio; celeritas etiam mora est: quia morbus vires acquirit eundó, corpúsque facit infirmum.

SALVTARE EST] Superstitem fore ostendit ægrotum morbo defunctum, vt per metonymiam idem sit πτύελον περιεστηκὸς, quod alibi scripsit περιεστηκῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου. Est autem id sputum citò & ex facili expurgatum salutare: quia repletionem particularem vacuat, ipsúmque rheuma consistens exhaurit, ac dolorificum malum quod intus abditum est, foras educit: propter eáque periculi locum tollit. Huc accedit quòd sputum, est proprium pleuritidis & peripneumoniæ τὸ ἐπιφαινόμενον, per quod earum inflammationum crises, & simplices & perfectæ, natura duce, suscipiuntur & fiunt. lib. 3. progn.

MVLTVMQVE CONFERT] Quia systrophes laxitatem adfert, indéque doloris, omniúmque symptomatum leuationem. Ipsam verò difficultatem spirandi conuertit in libertatem; vt nihil sit optabilius tali sputo in morbis qui pulmonem & costas exercent, i. in pleuritide & peripneumonia. Ac de sputi huius commoditate iam institutæ sunt & explicatæ tres prognωses, 7. 9. 13. huius cap.

SEPTIMVM VERO DIEM AGENTI] Sub finem secundi quaternarij ab initio morbi, non autem ab incremento.

AVT PROVECTIORI] i. Vndecimum aut decimumquartum diem agenti.

SECVRITATIS MINVS EST] Causæ sunt explicatæ: quia vbi sæuus dolor est, & summa difficultas spirandi cum sympathia & syntimoria nobilium partium, vicinarum & sociarum; aut cita mors venit, nisi morbificus humor exitum citò habeat; aut suppuratum manet, in quo etiam periculo locus est. Huc accedit quòd tardior expurgatio, neque simplicem edit crisin, neque perfectam: sed variam, incertam & obnoxiam empyemati aut recidiuæ.

17 Αἱματώδεες δὲ λίην ἢ πελιδνὸν, εὐθέως ἐν ἀρχῇ· κινδυνώδεες. πονηρὰ δὲ καὶ τὰ ἀφρώδεα, καὶ τὰ ξανθὰ, καὶ μέλανα, καὶ ἰώδεα, καὶ ἰξώδεα, καὶ ὅσα ταχέως χρωματίζεται. τὰ δὲ μυξώδεα καὶ λιγνυώδεα· χρωματίζεται ταχέως, καὶ ἐστὶν ἀσφαλέστερα. τὰ δὲ ἐντὸς πέμπτης ἐς πέψιν χρωματιζόμενα· βελτίω.

At verò cruentum nimis aut liuidum initio statim, pestiferum: praua sunt etiam spumantia & flaua, & nigra, & æruginosa, & visco similia, & quæcunque citò sic colorantur. At tamen mucosa & fuliginosa, citò colorata, plus habent securitatis. Quæ verò intra quintum coctioni fucantur, meliora.

HIC MEAM scribendi operam denegarem libenter, & lectorem remitterem ad 14. istius cap. Sed quoniam meæ sunt partes indicare scopum authoris in hoc repetito prauorum sputorum catalogo; faciam sanè vt potero, ne quis à me quippiam sibi deesse conqueratur, in hoc præsertim ditissimo veræ, i. Hippocraticæ medicinæ thesauro. Ac sanè instituta prognωsis eò spectare videtur vt intelligamus, omnia ἐπιφαινόμενα quæ dolorificum malum foras exire testantur, propter eáque bona sunt; meliora videri cùm citò apparent; & minùs bona ac securitatis minus esse, cùm serò. Et contrà; quæ idem malum minimè foras exire, sed intus perennitatem habere denunciant, & signa sunt affectionis prauæ, ob eámque causam, praua quoque ipsa nominantur; eò peiora esse, quò citiùs illa se produnt. Sed in laudabili sputo, veritas patefacta est theωrematis huius catholici. Nunc verò in omni prauorum sputorum genere, quamobrem citò edita, sint prauitatis eximiæ; & seriùs edita, minùs mala; considerandum.

AT VERO] Quemadmodum sputa flaua pauco permixta sanguine, ineunte morbo edita, sunt valde salutaria; prouectiore autem, minùs habent securitatis: sic è contrario quæ multùm cruenta sunt, propter eáque praua; & citò eduntur; ex ea expuitione cita, in grauioribus malis ducenda.

CRVENTVM NIMIS] Nullo dilutum neque permixtum sero: sed merum nigrescens, rupta, exesa, vel aperta vena pulmonis: quæ ratio expurgandi omnino praua est, quando fit sursum, ὁκοῖον ἂν ᾖ τὸ αἷμα, i. *qualiscunque tandem sit sanguis.* aph. 25. 4.

AVT LIVIDVM] Vnde significatio fit putredinis fœdæ,& partis vnde manat emortuæ,vt in vomitione liuida quæ citam mortem denunciat, de qua sic ait Galenus. *Σηπεδόνα ἐνδείκνυται μετὰ νεκρώσεως*, i. *corruptionem indicat cum morticinio.*

lib.2.progn.

INITIO STATIM] Simulatque quis ægrotare cœperit & iacere in lecto, quod inueterationem arguit morbificæ causæ quæ partem obsessam labefactauit priùs,quàm signa dederit eius obsessæ.

PESTIFERVM] Siue *mortiferum*: quod signum sit affectionis prauæ & insanabilis, partísque sic è natura egressæ,vt eius redintegratio nulla sperabilis esse videatur. Talis calamitas cernitur in iis qui ardenter febricitant,si fortè signorum atque symptomatum terrificam vim circa initia spectandam exhibuerint,tam per epigenomena,quàm per epiphænomena,siue hæc toto genere praua sint, siue *παρὰ λόγον* naturæ appareant *ὑστερόπεσεν*. Locus est apud Hippocratem lib.1. *τῶν ἐπιδημ.*

PRAVA SVNT ETIAM SPVMANTIA ET FLAVA, ET NIGRA, ET ÆRVGINOSA, ET VISCO SIMILIA, ET QVÆCVNQVE CITO SIC COLORANTVR] Causæ sunt explicatæ in commentariis nostris ad 14. huius cap.

AT TAMEN MVCOSA ET FVLIGINOSA, CITO COLORATA, PLVS HABENT SECVRITATIS] Ac si diceret; mucosa & fuliginosa pepasmi capacia sunt: illa verò prædicta,planè expertia. Multùm enim differt mucosum à glutinoso viscido & tenaci, qualia sunt illa prædicta: multùm etiam fuliginosum,à nigro. Nam à fuligine superficies tantùm fucatur; à nigricie totum corpus,tam intrà,quàm extrà. Nigriciei causa est,ardor quo humor conflagrat; fuliginosi autem coloris,vapor & anathymiasis,quo superficies humoris fucatur. Sic lingua fuliginosa, læuis est; nigra verò, aspera. Præterea sputi mucosi & fuliginosi facilis est exitus,facilisque expurgatio: cæterorum verò difficilis: quia sunt *καταγλισχραινόμενα δυσπτύως*. Ac sputum mucosum, pepasmo fit crassiusculum & meabile: cætera verò prædicta maiorem contumaciam acquirunt à febrili ardore, cuius magisterio illa reguntur. Ergo mucosa sputa quæ citò eduntur fuliginosa,& citò sic colorantur; plus habet securitatis quàm cætera.

QVÆ VERO INTRA QVINTVM COCTIONI FVCANTVR, MELIORA] i. Quæ principio morbi exacto; sub quintum diem, sine contumacia colorantur ab exudante sero,& materia systrophicæ phlegmones,vnde ipsius tensionis dolorificę laxitas,vnáque liberior spiratio,& doloris remissio comparatur; meliora sunt iis omnibus quæ posita sunt in hac prognosi: quamuis paulò serius dolorificum malum foras exire videatur. Pertinet autem prior pars huius prognoseωs ad id quod initio positum est disputationis de Pleuritide. *Inter pleuriticos,quibus initio variæ sunt expuitiones; ij tertio die moriuntur,aut quinto.*

18 Πᾶν δὲ πτύαλον μὴ λῦον τὴν ὀδύνην, πονηρόν. λῦον δὲ, χρήσιμον.

Omne verò sputum quod non sanat dolorem; prauum est: quod autem sanat; beneficum.

HAVD FACILE est prognoseωs huius difficultatem, ex abdita eius causa, ad facilitatem conuertere. Est enim propter causæ ipsius obscuritatem,pluribus obstructa difficultatibus,quàm multi homines arbitrantur. Quid enim? sputum quod citò liberè & liberaliter expurgatur,pepasmi particeps, aut certè capax; proptereáne prauum est quia dolorem non sedat,vti sedare debet expurgando inflammationem systrophicam tunicæ costis intextæ? Est enim suprà iam positum,quòd per anacatharsin comparatur doloris vacuitas, ex acerbitate; spirandi libertas,ex difficultate; ac denique lateris redintegratio,ab egressione naturæ. Quid igitur? tale sputum specie ipsa bonũ,ob eam causam prauum erit, quia finem doloris non adfert per causæ morbificæ amotionem, & redintegrationem partis è natura egressæ? Atqui duo illa commoda veniunt à tali sputo quod planè dolorificũm malum foras exire testatur. Quid igitur obstat quò minùs finem doloris adferat? In promptu causa est,rheumatis concitati perennis affluxus,tum à perenni prolapsu catarrhi,tum à perenni anadrome sanguinis multa bile perfusi, cuius perennitas posita est in vitio hepatis & febre assidua quam prærubra vrina denunciat, siue sit eiusmodi ab inflammatione seri in venis, siue etiam multa sit bile saturata. Ergo vetus manet sententia dictatoris qua frangi debemus,quòd syllogistica signa, *τεκμήρια*, nunquam à se mutantur siue ad malum, si bona sint; siue ad bonum, si praua. Secus est de symptomatis. At ptyelismus, *τεκμήριον* est in morbis costarum atque pulmonum. Hippocratis verba hæc sunt. *Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ τῶν τεκμηρίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτει, καὶ πάσῃ ὥρῃ, τά τε κακὰ κακὸν σημαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν.* i. *Ratum sit illud perspectúmque omnibus de signis syllogisticis, quòd in quouis tempore ac tempestate; mala quidem, sinistri sunt ominis; bona autem, secundi.* At bona sunt illa; in signis quidem, quæ ad celeritatem & securitatem crisis apparent,sicut pepasmi in propria cuiusque morbi dolorifica causa; in causis autem, quæ morbum omnino tollunt,aut certè faciunt vt alacriùs ferant morbum ægroti. Ex quibus efficitur,commemoratum pleuritidis & peripneumoniæ sputum, salutare quidem esse,omníque culpa carere: quamuis dolorem non sanet,aut eius vacuitatem non adferat; nisi fortè paulisper, &, vt dici solet, ad tempus, vacuando rheuma consistens. Sed ideo cum salutari signo & causa non concedit pleuritis,nec vale dicit pleuritico, sed crebrò succrescit & inualescit, vnde spes in angusto: quoniam ad nobilissimæ partis oppressionem accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perennis affluxus. Iraque repetenda crebrò rheumatis concitati

lib.3. progn.

concitati retractio. Arqui tam sæpe itur aquatum, vt tandem aqualis ansam relinquat. Eodem modo in parotidibus purulentis, adhuc periculo locus est si cruditas adsit vrinæ, vt in pictoris ancilla: quoniam frustra humoris in parte aliqua suscipitur concoctio dum viget febris, manéntque cruda in vniuersitate corporis excrementa. Ergo verè illud videor esse dicturus, quod suprà iam demonstraui. *Quæ cum salutaribus signis nihil cōcedunt, periculo locum esse testatur: quemadmodum & illa quæ prauis cum signis mitescunt.* Coac. 51. lib. 2.

Pars huius prognoseωs altera mihi restat de sputis quæ sanant dolorem, proptereáque bona vulgò putantur, cuiusmodi tandem illa procedunt. Enimuero sputa praua nunquam in bonis ducenda: quoniam dolorificum malum foras non edunt, sed omnino semper signa sunt prauarum affectionum. Nota est illa prognωsis. *Expurgationes sputi in febre, liuidæ, nigræ, biliosæ; omnes omnino malæ.* Atenim, dicet quispiam, subiunxit dictator. *Quæ autem conuenienter ducuntur; salubres.* Sed quænam sunt istæ? quarum materia cernitur in sputo pauca bile permixto exactè, nec ea materia tenuitate sit fugax, nec glutinosa contumax; tum si liberalis & libera sit anacatharsis, idque circa morborum initia; nec vlla sit perennitas τῆς ἀναδρομῆς quæ irritam faciat anagωgen. Nunquam enim tuta leuatio est quæ prauis cum signis adfertur; nec verò prauis è signis quæ salutaria esse non possunt, vnquam venisse credendum τὴν εὐφορίαν, i. *alacritatem ferendi morbum*, neque ex falsò credita εὐφορία iudicandum τὸ οἷα δεῖ, i. *qualia decet*. Sed ex οἵων quæ sunt καλὰ καὶ κρίσιμα; sperabilis, & firma, & stabilis ἡ εὐφορία. Ac sanè talis fuit falsò credita leuatio duorum adolescentum: quoniam alter febre defunctus videbatur cum vrinis tenuibus atque nigris; alter cum prærubra ventris proluuie, & vrinis aqueis, curationem febris lentæ fœliciter recepit: vterque tamen interiit quòd in vitio partes essent, quarum potentia corpus administratur. prorrh. 17. lib. 2.

19 Ὅσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐν τοῖσι τόποισι τούτοισι μὴ παύσηται, μήτε πρὸς τὰς ἀναπτύσιας, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας, μήτε πρὸς τὰς φαρμακείας τε καὶ διαίτας, ἐμπυοῦται.

Jam verò dolorifica partium istarum mala quæ non quiescunt nec expurgatione sputi, nec sanguinis detractione, neque pharmacia simul atque diæta; in suppuratum vertuntur.

HACTENVS leges τῶν ἐπιφαινομένων sancitæ sunt pleuritidis & peripneumoniæ, in sputi expurgatione, quæ vel ad salutem certò apparet, vel spem in angusto esse testatur, prout illa bene aut malè fit in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Nunc ineunda τέκμαρσις, i. regula scienter prædicendi & conuenienter cuique medendi ad eam mutationem pleuritidis & peripneumoniæ, quæ media est inter citam & simplicem earum discessionem, & desperationem salutis. Est autem suppuratio quæ systrophicarum inflammationum thoracis & hypochondriorum succedanea esse solet, quando illarum dantur induciæ, nec ocyùs ad exitium præcipitantur ægroti. Ac de suppurati successione in malis hypochondriacis dictum est suprà, déque illius curatione. Idem nunc faciundum in suppurato pulmonum atque thoracis.

Ergo. IAM VERO] Ac si diceret; quando ita comparatum est in omni morborum historia, maximéque in iis qui principatus naturæ exercent, vt eorum successiones κατὰ μετάστασιν καὶ κατὰ μετάπτωσιν, tanquam è specula, prospiciendæ sint & arcendæ.

DOLORIFICA PARTIVM ISTARVM MALA] i. Quæ pulmonem & costas exercent, indéque pleuritis & peripneumonia nominantur.

QVÆ NON QVIESCVNT] i. Non exoluuntur vacuatione libera & liberali rheumatis consistentis, & redintegratione partium obsessarum.

NEC EXPVRGATIONE SPVTI] Quoniam aut mala prædicta fuere sicca & sputi expertia, idque ἄνευ ἀποσμάτων, i. *sine auulsione* doloris intus foras; aut quoniam anacatharsis tantùm fuit ἡμίῤῥοπος, i. inchoata, non copiosa & perfecta; aut quia in libertate & copia sputi, perennitas fuit rheumatis concitati, vel à prolapsu catarrhi, vel ab anadrome sanguinis biliosi.

NEC SANGVINIS MISSIONE] Ad retractionem rheumatis concitati, & ad vacuationem seu detractionem consistentis, quorsum mitti debet ad mutationem coloris, incisa vena interiore cubiti è directo, si ad iugulum vsque dolor, & ad brachium atque mammam prorepit ipsa grauitas. Nam illa coloris mutatio, vt rubro succedat liuidus sanguis, in pleuritide inferarum costarum, expetenda non est nec expectanda. Hîc enim tantùm prodest venæ sectio ad retractionem rheumatis concitati, & ad temperationem sanguinis æstu incandescentis; non ad detractionem consistentis.

NEC PHARMACIA] Ad pleuritidem costarum inferarum quæ sub diaphragmate non rarò assurgit, nec vllam sui exhibet significationem circa iugulum. Hîc enim pharmacia est opus pharmaci, vt ita dicam, mochlici; quale est veratrum nigrum & peplium, quæ mixta simul consocialia sunt ad bene conuenientérque purgandum; illud quidem vacuando; hoc verò discutiendo spiritus flatulentos: quæ dotes perspectæ cognitæque à præceptore, ipsum mouerunt vt ea medicamenta præscribenda putarit, quòd præstantissima essent pharmaca omnium quæ ipse nouisset, nouerat autem plurima; vt non ino-

pia, nec ignorantia meliorum, quod vulgus medicorum existimat: sed prudẽtia singulari atque delectu, ipsa præscripsisse videatur. Eò autem præscripsit pharmaca illa mochlica, quòd malum dolorificum firmiter fixum, sit μοχλείας δεόμενον; non secus atque tuberculum gibberosos faciens lumbos, quod tandem vel dysenteria exoluitur, vel obortis in vtroque crure varicibus. Nec verò prętermissa id fecit detractione sanguinis, quam idem præceptor statuit ἡγεμονικὸν inflammationum omnium systrophicarum, quas negat sanari posse, si quis antè purgationi operam dederit quàm venam secuerit. Idem præceptor author est, auspicandam curationem à sanguinis detractione, quotiescunque duorum remediorum solennium, purgationis dico & phlebotomiæ, necessarius vsus incidit. At verò pharmaciæ catharticæ locus non est in expurgatione sputi. Nam à cathartico sistitur anacatharsis, vnde pleuritici suffocantur septimum aut nonum morbi diem agentes. Ergo si cathartico non concedat pleuritis; aut si fortè oppugnata iure & loco non fuerit; aut si non quieuerit anacathartica pharmacia, vt fotu, melicrato & oxymelite; aut si ea remedia sputi ἀναγωγὰ, fuerint prætermissa.

lib.4.acut.

Neqve diæta] Cuius hæc ratio esse debet, vt si validæ sint ægri vires cum securitate & sine vllo infirmitatis metu, priùs in curam morbi sit incumbendum, quàm refectioni studendum, donec humescere cœperit os ægroti, & sputum edatur: & contrà si vires infirmæ sint, ita se comparet medicus vt locum habeat deducendi potiùs alimentum, quàm necessitatem exhibendi cùm minimè decet, instante crisi. In vtraque autem naturæ conditione, iure & loco cibum exhibeat meabilem, coctu facilem, imbecillum, miniméque sitiferum; cuiusmodi est ptissanarium, quod illis quatuor dotibus principatum obtinet inter omnia προσφερόμενα.

lib.2.progn. In svppvratvm vertvntvr] Est enim hæc mutatio succedanea systrophicæ inflammationis quam vacuatio propria non sanauit, nec gangræna & partis obsessæ corruptio, ad νέκρωσιν & vniuersitatis interitum, occupauit. Vertuntur autem in suppuratum intra 14. diem, ex lib. 5. aph. aut intra 20. ex lib. 7. aph. κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν ἐμπυοῦνται.

20 Ὅσοι μετὰ τοῦ χολώδεος πυῶδες ἀνάγουσιν, ἢ χωρὶς, ἢ μεμιγμένον· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι θνήσκουσιν ἢν μή τι ἀγαθὸν ἐπιγένηται ἢ κακὸν τῶν προγεγραμμένων. εἰ δὲ μὴ, κατὰ λόγον· μάλιστα δὲ οἷσιν ἑβδομαίοισιν ἄρχεται τὸ τοιοῦτον πτύσμα.

Ergo qui cum sputo bilioso purulentum expurgant, diductúmve fuerit aut permixtum; ij ferè moriuntur decimumquartum morbi diem agentes: nisi quid boni malíve acciderit prædictorum: sin minùs; ex proportione: potißimúmque iis qui septimo tale sputum cœperint expurgare.

Qvoniam ita comparata est ratio suppurationis per μετάπτωσιν phlegmonarum viscera occupantium, vt medio statuatur loco inter citam earum sanationem, & certam desperationem salutis: hîc primùm docetur, in vtram spectet partem illa suppuratio quæ cum sputo bilioso expurgetur.

Ergo] Inter purulentos qui ex pleuriticis huiusmodi sunt: quoniam nec lege critica, nec artificio medici, pleuritide primigenia defungi potuerunt cum redintegratione partis obsessæ, i. tunicæ costis intextæ.

Qvi cvm spvto bilioso] Meræ bilis flauæ aut viridis quæ caret pepasmo, cuius quidem capax non est, nec vinci se patitur à natura: sed prauæ affectionis verum est ἐπιφαινόμενον, quæ foras non exit.

Pvrvlentvm expvrgant] Non quidem à pure quod cum æqualitate candidum & læue apparet; vnde significatur partis vnde manat integritas, materiæ bonitas, & virtus caloris natiui sese in omnes materiæ partes æqualiter insinuantis: sed à pure fusco, amurcoso, cœnoso, & inæquali: qui certè pepasmus est omnino pestiferus. Non enim sperabilis est bona suppuratio quæ ex mera bile conficitur, nec verò illa etiam quæ in laudabili materia laborat ex paupertate caloris natiui, & infirmitate aut corruptione partis afflictæ; quod cernitur in suppurato partium aspectabilium semper vitioso, vbi paria non sunt omnia caloris atque humoris coquendi.

Didvctvmve fverit avt permixtvm] Nihil refert: ambo enim certant ex æquo in prauitate, ac pariter æqualitérque mali sunt ominis. Ex quo efficitur, quæ toto genere praua sunt & primigenia prauarum affectionum signa, metaptosin bonam habere non posse. Vt enim sputum merè flauum, est prauum, & signum affectionis prauæ: sic alteratio eius, mutationem in melius habere non potest; proptereáque nec suppurationem bonam: quoniam in affectione maligna, & à corrumpente veriùs quàm mitificante causa conficitur. Ergo siue diductum, siue permixtum excludatur; parem nobis exhibet noxæ opinionem.

Ii fere morivntvr] Per extinctionem & suffocationem caloris vitalis, ab oppressione

partium afflictarum, quarum ea vis est atque potentia, vt earum officio diu vita carere non possit. Tacebo interim sympathiam & syntimoriam partium sociarum & vicinarum.

DECIMVMQVARTVM MORBI DIEM AGENTES] Quoniam dies ille finem adferre solet acutorum morborum, aut vitæ, quoad longissima esse potest eorum discessio: nam multi celeriùs intereunt aut conualescunt: rari admodum, seriùs. Versatur in peruagato medicorum sermone aphorismus ille. *Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur*; recensendo numerum vel à principio morbi, vel ab incremento ipsius.

NISI QVID BONI AVT MALI ACCIDERIT PRÆDICTORVM] Ac si diceret; seriùs aut celeriùs moriuntur ægroti, supra aut infra decimumquartum diem: vt cætera erunt signa bona aut mala, quæ cernuntur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis. Prædicta autem sunt mala quæ cum strepitu praui sputi apparent in facie tristi, oculis ictericiis, & visu caliginoso: vbi demonstratum est, mortem in propinquo esse, quando ad desperationem curationis, quam strepitus ipse denunciat praui sputi, accedunt quoque signa trium principatuum collapsorum, naturalis, vitalis, & animalis. Coac. 11. huius cap. Prædicta sunt etiam bona signa quæ iuuant, non faciunt discessionem pleuritidis. Sunt autem; aluum duci mollibus & figuratis excrementis, sputum colorari, nullos in pectore strepitus exaudiri, vrinam bene ferri, somnos iniri, &c. Coac. 8. huius cap. Sed plura mox describentur.

SIN MINVS EX PROPORTIONE] i. Pro funesta vi morbi & virium statu, sine accessione bonorum aut prauorum signorum quæ plures aut pauciores principatus & partes in vitio esse, propteréaque mortem celeriùs aut seriùs venturam testentur.

AC SANE POTISSIMVM IIS QVI SEPTIMO TALE SPVTVM COEPERINT EXPVRGARE] i. Firmissimum illud est cur proculdubio moriuntur, & decimoquarto, quibus tale sputum septimo primùm die apparet: quoniam quæcunque apparent & fiunt diebus criticis, maximéque septimo, firmiora sunt ad interitum vel ad salutem, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Est autem analogia septimi indicantis ad crisin decimiquarti, per quam vitæ aut morbi discessio cõparatur.

21 Ἔστι δὲ ἀγαθὸν μὲν καὶ τούτοισι, καὶ πᾶσι τοῖσι περὶ πλεύμονα, φέρειν ῥηϊδίως τὸ νόσημα, τῆς ὀδύνης ἀπηλλᾶχθαι, τὸ πτύαλον εὐπετέως ἀνάγειν, εὔπνοον εἶναι, καὶ ἄδιψον, τὸ σῶμα ἅπαν ὁμαλῶς θερμαίνεσθαι, καὶ μαλθακὸν εἶναι. καὶ πρὸς τοῖσιν, ὕπνους, οὖρα, διαχώρησιν, χρηστὰ γίνεσθαι· κακὰ δὲ τἀναντία τούτων. Εἰ μὲν οὖν πάντα προσγένοιτο τῷ πτύσματι τούτῳ τὰ χρήσιμα· σώζοιτο ἄν. εἰ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, οὐ πλείους τῶν ιδ. βιώσας ἀπόλλοιτο. τῶν δὲ ἄλλων σημείων· συντομώτερον.

Est autem perinde his atque peripneumonicis salutare, alacriter morbum ferre, doloris vacuitatem habere, ipsum verò sputum facilè expurgari, spirare ex facili, sitim nullam, corpus æqualiter molle & calidum. Ad hæc somnos, vrinas, deiectiones, salubres. Contraria horum terrifica. Atque hæc omnia si coniuncta fuerint cum sputo prædicto: vtique morbo defungi poterit. Quòd si alia quidem accesserint, alia verò secus; non vltra decimumquartum protrahetur vitæ discessio.

INTER commoda epiphænomena quibus vtuntur pleuritici & peripneumonici, alia quidem adferunt discessionem morbi πρώτως καὶ κυρίως, alia verò δευτέρως: quæ tamen ita iuuant quando in suo quæque statu sunt bona; vt secus apparentia, irritum planè faciant medici & naturæ studium in oppugnando morbo. Sanè pleuritidis & peripneumoniæ discessionem adferunt sputa bile modica aut sanguine pauco permixta, quæ citò, & liberè, & liberaliter expurgantur. Iuuant autem quæ triplicis principatus integritatem ostendunt, naturalis, vitalis, & animalis in cæteris actionibus, qualitate corporis, & excrementis. Sed quoniam illa lex in prædicendo sancita est, vt pluris esse debeat ad præsensionem interitus vnum prauum κυρίως ἐπιφαινόμενον, cuiusmodi est hîc sputum, quàm alia multa communia; difficilis erit quæstio super iis quæ in hac prognωsi, fati necessitatem impediunt in suppurato fatali ad mortem, quale superior prognωsis examinandum proposuit. Sed infrà lis dirimetur.

EST AVTEM] Pertinet hoc ad id quod suprà dixit; suppuratum quod cum bilioso adhuc sputo expurgatur, mortem venturam testari intra decimumquartum morbi diem, nisi quid interea boni malìve acciderit vnde celeriùs aut seriùs moriantur ægroti; aut ipsa desperatio in spem vertatur. Hîc autem signa scribuntur & explicantur rerum purulenti descripti, meliùs aut peiùs euntium.

PERINDE HIS] i. Pleuriticis, quorum historia patefacta transiit ad metaptωsin suppurationis.

Coac. 16. huius cap.

ATQVE PERIPNEVMONICIS] Iam descriptis, qui etiam, sicut pleuritici, redduntur purulenti, quando sine interitu phlegmone non quiescit, nec sputi expurgatione, nec phlebotomia, nec diæta.

SALVTARE] Quod multum adfert adiumenti vel ad vsum atque dulcedinem diuturnioris vitæ, vel ad spem adhuc retinendam salutis.

ALACRITER MORBVM FERRE] Omni carere alysmo, & regi trium principatuum magisterio quorum virtute atque potentia corporis vniuersitas administratur.

DOLORIS VACVITATEM HABERE] Non falsò crèditam per metastasin pleuritidis ad peripneumoniam, & huius ad phrenitidem; vnde nulla sensio quantumuis excitata percipitur causæ morbificæ: sed comparata leuatione, ex tensionis laxitate, & temperatione proritantis humoris, per concitati rheumatis retractionem, & consistentis vacuationem; tum etiam per metaptωsin phlegmones in suppuratum, vnde κατὰ λόγον & meritò sedatur ipsa doloris σιωπηία, pure confecto.

IPSVM VERO SPVTVM FACILE EXPVRGARI] i. Liberè & liberaliter, sine doloris ac tussis molestia, in sputo meabili quod thoraci morem gerit, firmísque lateribus; vnde significatur animalis principatus integritas, & morbi remissio comparatur.

SPIRARE EX FACILI] Restituta libertate spirandi per laxitatem partis afflictæ, i. tunicæ costis intextæ quæ nimiùm distenta erat; & liberum sputi meabilis exitum.

SITIM NVLLAM] Non quidem falsò credita sitis vacuitate in causa sitifera cuius nulla sensio excitatur, ob deprauatum φανταστικὸν, vel propter infirmitatem & νέκρωσιν partium sitis capacium quæ sunt ventriculus & pulmones: quanquam sua est etiam sitis vtero, sua renibus ipsis.

CORPVS ÆQVALITER MOLLE ET CALIDVM] Quod alibi scripsit, τὸ σύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον, quod molliter decumbit, totóque habitu mollitudinem quandam edit suauem, ab humido primigenio in quo sita est partium solidarum viuacitas, & à liberali ac libero viuifici nectaris, i. spiritus & caloris vitalis appulsu cum sanguine.

AD HÆC SOMNOS, VRINAS, DEIECTIONES, SALVBRES] Somnos quidem suaues, non turbulentos cum visis terrificis: sed quorum benignitas dono diuûm gratissima serpit, quando ipsa dormiendi necessitas parem habet commoditatem causarum somniferarum, suauis & copiosæ anathymiaseos, cerebri naturaliter constituti, & mentis tranquillæ. Vrinas verò huiusmodi esse decet in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: vt proba significetur coctio tum alui, tum hepatis, cum integritate partium vnde veniunt, i. venarum; quà feruntur, i. renum; & vbi excipiuntur, i. vesicæ. De ipsis autem deiectionibus id ratum esse debet, vt in pleuritide iam affecta quę transiit ad suppuratum, non ferantur humidæ (quamuis subrubræ, & raræ, & liberales, quæ ineunte morbo laudantur) sed molles & figuratę, quæ nullam opinionem faciant partium aluinarum in officio laborantium, aut quas iam tædeat sui quamque officij, vt in diarrhœa & lienteria: nec verò siccæ & pilulatæ appareát, quæque non nisi coactæ ducuntur. Sunt enim signa siccioris alui, & incendio conflagrantis.

CONTRARIA HORVM PESTIFERA] Quæ cuiusmodi sint & quorsum appareant, facilè notitia comparatur ex antithesi causarum cur ita sint atque fiant; iuxta illud, contraria contrariorum consequentia sunt.

ATQVE HÆC OMNIA SI CONIVNCTA FVERINT CVM SPVTO PRÆDICTO] Vt œconomiæ vtriusque, spirationis & nutricatus, ratio sit naturaliter constituta, ac trium principatuum se virtus ostendat.

VTIQVE MORBO DEFVNGI POTERIT] Ob vitæ & animalitatis firma præsidia, tum autem quia rheumatis biliosi nulla est ab hepate concitatio. Ipsum verò rheuma consistens, quantumuis inæquale: tamen suo exitu liberali & libero, libertatem adferat spirationis quæ antea fuit difficilis, cum redintegratione partis obsessæ.

QVOD SI ALIA QVIDEM ACCESSERINT] i. Bona quædam heterogenea.

ALIA VERO SECVS] Præsertim mala ὁμοειδῆ cum specie ipsa morbi.

NON VLTRA, &c. Causæ sunt explicatæ.

22 Ὁσοισι δὲ ἐκ περιπνευμονίης ἀποστάσιες παρὰ τὰ ὦτα, ἢ τὰ κάτω χωρία γίνονται, καὶ ἐκπυεῦσί τε καὶ ἐκσυριγγοῦνται· οὗτοι περιγίνονται.

Quibus autem ex peripneumonia sub auribus, vel inferis partibus, nascũtur abscessus, ibique suppurãt & fistulãtur; hi defungũtur morbo.

MAGNA VIS est pepasmi in omni abscessu quem primigenij morbi metaptωsis, in partibus procul à priore foco excitauit: quando ipsa prioris foci calamitas, laudabili suppurato exploditur. Ac suppurati quidem prima laus debetur abscessibus partium superarum, vt aurium, sub quibus exortæ parωtides hinc nominatæ, si rubræ sint ac dolorificæ; omni ex parte videntur pestiferæ: quòd illæ sint ἡμίρροποι καὶ ἀνάρροποι, i. *semifluæ & sursum delatæ.* Quæ duo vitia principem locum obtinent maleficentiæ in omni abscessu. At tamen suppurato & fistula, periculi locus tollitur. In partibus autem inferis, procul à morbo assur-

morbo assurgunt timores ἀξίας τῆς περιβολῆς, i. *pro dignitate & copia humoris morbifici.* Ac si fortè rheuma illud consistens, non fit puri simile, sed noua quædam putredo excitetur pro veteri; partis ipsius iactura, ab interitu vindicabit ægrotum, si nullus sit recursus. Quod accidisse legimus iis quibus in tempestate pestifera ῥεῦμα συνιστάμενον cruris erysipelatosi οὐκ ἦν πύῳ ἴκελον· ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη, i. *non erat puri simile: sed alia quædam putredo.* Secus fit in abscessibus partium superarum. Secus etiam in metaptosi pleuritidis ad suppuratum quod cum bilioso adhuc sputo expurgatur. Hoc non est πύῳ ἴκελον, vt præceptor loquitur; sed σηπεδών τις ἄλλη: propereáque mortiferum in parte nobili & officiali.

QVIBVS AVTEM] Nondum sanatis & morbi periculo defunctis, nec sputi expurgatione, nec sanguinis detractione, nec diæta conuenienter præscripta, nec aliis naturæ conatibus mox explicandis.

EX PERIPNEVMONIA] Inflammatione pulmonum systrophica; cuius consectaria hæc sunt; febris acuta, difficilis respiratio parua & frequens, calida expiratio, dolor sub omoplata qui lib.3. περὶ νόσων. prorepit ad iugulum & ad mammam, pectoris grauitas, anxitudo, delirium quoque ipsum.

SVB AVRIBVS NASCVNTVR ABSCESSVS] Per expressionem humoris morbifici à phlegmone in venas iugulares & carotidas quæ secundùm asperam arteriam procedunt ad caput, priùs largitæ surculos laryngi & faucibus, vnde parotides eructantur, opportunitate glandulæ quæ iacet c.3.1.prorrh. ad aures, faucibúsque adiacet, cum numerosa riuulorum propagine vnde partes illæ, fauces dico & aures, affluxus & refluxus incommoda vicissim & mutuò facilè experiuntur. Assurgunt autem prærubræ & dolorificæ, à tensione magna humoris firmiter fixi, nec exudantis ob densitatem cutis; tum à prægrandi calida intemperie quam secum attulit sanguis multa bile perfusus. Sic enim Galenus parotidum dolorificarum causas esse dixit lib.1.Epid. τὴν τάσιν τῶν σωμάτων, καὶ δυσκρασίαν σφοδράν. Atqui iam suprà positum est, quòd parotides quæ dolenter assurgunt, mortiferæ sunt: primùm quia ἐμμόρφως καὶ ἀναρρόπως assurgunt: deinde verò cruciatu acerbi doloris: tum etiam sympathia & syntimoria nobilium partium sociarum & vicinarum. In hac igitur peripneumoniæ metaptosi, periculum quidem mutatur, non autem vitatur. Vitandi ratio mox dicetur. prorrh.68. c.3.1.

VEL INFERIS PARTIBVS] Intelligit crura, quorum alia longè conditio est quàm aurium: quia sunt morbifici humoris capacia, & κατάρροπον humorem excipiunt procul à morbo. Quæ duo maximè ponuntur in laude & commendatione abscessuum criticorum.

IBIQVE SVPPVRANT] Parotides quidem, suppurato laudabili quod visu & olfactu percipitur album, æquale, & læue, minimúmque fœdi odoris. Sin minùs, *Parotides illæ purulentæ, nec albo exactè* Coac.8.cap. 4.lib.2. *pure, nec nihil olentes, intertimunt.* Nam suppurati expertes in acutis mortiferæ sunt; nisi fortè alui ferantur: quod legimus fœliciter contigisse Hermippo Clazomenio, cui cùm in angusto spes esset à desiderio suppurati in parotide rubra & dolorifica, exacti iam morbi superstite; alui profluuium periculi lo- lib.1.Epid. cum sustulit. In cruribus autem claudicatio est in metu, suppurato non exquisito.

ET FISTVLAM EDVNT] Rupta vomica pus effundente, cuius effusi quoniam longa est via, ob eam sanè causam ductus ille fistula nominatur: sed crassa, vt ita dicam, & pingui Minerua. Nam fistulæ χοιράς dictæ, in angusto vlcere, calloso, & sanioso, planéque fistuloso, generatio, causa, & curatio infrà exponetur.

HI DEFVNGVNTVR MORBO] Peripneumoniæ atque parotidum; beneficio suppurati iam descripti, quod vnicum naturæ perfugium est in omni phlegmone systrophica, multùm coacta, multúmque dolorifica, vbi dolorificum malum, propriam vacuationē habere, & foras exire non potest.

23 Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὧδε· ἢν ὅ,τε πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη μὴ πεπαυμένη ᾖ, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μήτε χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνωνται, μήτε τὸ οὖρον κάρτα πολὺ ἔῃ καὶ παχὺ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον. ὑπηρετεῖται δὲ περιεστηκῶς ὑπὸ τῶν ἄλλων πάντων περιεστηκότων σημείων· τουτέοισι χρὴ ἐλπίζειν τὰς τοιαύτας ἀποστασίας ἔσεσθαι.

Attendere autem sic decet ad ista; si febris detinet; si dolor nondum quieuit; si conuenienter sputum non editur; si aluus non fertur liberaliter biliosis deiectionibus; si vrina nec admodum multa & crassa est, nec multi particeps sedimenti. Cætera autem salutaria signa, salutariter suffragantur; abscessus eiusmodi certò sperare oportet.

ENIMVERO peripneumonia omnis non habet μετάπτωσιν abscessus partium superarum vel inferarum. Impedimenta sunt; mors quæ cita venit; perfecta crisis & simplex per liberam & liberalem sputi

expurgationem; deriuatio & vacuatio humoris morbifici per diarrhœam vel perirrhœam vrinæ. Sed ea demum peripneumonia sperabilem facit abscessum, quæ in vacuitate anacatharseωs & aliarum excretionum, accessionem habet signorum salutarium quæ opinionem faciunt secundę valetudinis & salutis. Quæ cuiusmodi sint omnia, loco scribentur. Ac primùm signa docentur peripneumoniæ sanabilis migraturæ in abscessus, deinde quò viam affectet sursum deorsúmve, præuidendi & excipiendi ratio indicabitur, qua duce medicus nunquam aberrabit à scopo. Quæ cùm ita sint.

ATTENDERE AVTEM SIC DECET] i. Ne in hoc iudicio, cuius magna expectatio est, labatur medicus, erret, decipiatur, quod est sanè turpissimũ; diligenter attendat, mentísque conuertat aciem ad ea signa hîc posita, quæ omnem iudicij, quantumuis difficillimi, difficultatem adimunt.

SI FEBRIS DETINET] i. Si continenter quidem, sed non ita vehementer, ægrum exerceat, superstite causa eius, i. inflãmatione pulmonum systrophica cuius ipsa febris pathognomonica esse solet.

SI DOLOR NONDVM QVIEVIT] Si manet adhuc scapularum & iuguli dolor, pectoris grauitas, difficilis spiratio, calida expiratio, sed sine magna anxitudine, ac sine meteorismo spirituque sublimi: quoniam nondum explicatæ sunt alæ pulmonum, nec tensionis comparata laxitas quæ dolorem minuat atque adimat; propter anacatharseωs vacuitatem, aut certè paucitatem.

SI CONTINENTER SPVTVM NON EDITVR] Non pauco permixtum sanguine, nec citò, liberè, & liberaliter editum.

SI ALVVS NON FERTVR LIBERALITER BILIOSIS HVMORIBVS] Vnde materia & occasio præripi possit futurorum abscessuum, non quidem lege critica quæ statuit rarò abscessus fieri in dominatu biliosi humoris: sed à contentione forti naturæ, cui cùm in anacatharsi molienda irritus labor fuerit, aliam inuenit viam qua deducitur ad conseruationem sui, crisinque exhibet insuetum per iter & multis ignotum. Talis insperata salus, anginæ tributa est in illa prognωsi. *Ex anginosis immeritò adæquatus, dolor prægrandis cùm ad pectus & ad ventrem transierit; excretionem puriformem molitur, si quidem aliter non exoluatur.* Quamobrem facere non possum quin à Galeno dissentiam, qui negat ex peripneumonia oriri abscessus, cùm biliosus est humor, quem manet excretio, potiùs quàm abscessus. Hoc enim locum habet in febribus arteriarum & cordis quæ dicuntur essentiales, de quibus verè & apposité illud positum est. Abscessus rarò iis fiunt quibus rigores tum critici, tum periodici.

Coac. 14. cap. 15. lib. 2.

6. Epid.

SI VRINA NEC ADMODVM MVLTA ET CRASSA EST, ET MVLTÆ PARTICEPS HYPOSTASEOS] Cùm scilicet peripneumonia mitificari iam cœperit, & in suppurationem conuerti; vrinarum fit perirrhœa crassarum, multáque hypostasi præditarum; quod iter sæpe tenet natura ad exolutionem & vacuationem phlegmonarũ, cæterorúmque morborum pulmonis. Eius diadoches multæ leges, multa exempla leguntur passim apud Hippocratem, quæ loco scribentur. Omnis autem abscessus futuri spem adimit vrina multa crassa & alba.

CÆTERA AVTEM SALVTARIA SIGNA, SALVTARITER SVFFRAGANTVR] Quæ spem adferunt discessuri morbi, & vitæ superstitis, quæque iuuant discessionem morbi, & ægrum spe consolantur in remissione peripneumonicorum symptomatum; febris, doloris, dyspnœæ, anxitudinis, cum benignitate somni, & vrina laudabili, deiectionibus item naturaliter constitutis: quibus accedit corporis vniuersi laudabilis qualitas in colore, calore, & mollitudine succi plena.

ABSCESSVS EIVSMODI] Crurum vel aurium.

CERTO SPERARE OPORTET] Inferos quidem aut superos; pro humoris motu, naturæ impulsu; meatuúmque partis afflictæ, sursum deorsúmve spectantium, conditione & situ. Inclinationis vtriusque signa syllogistica, in proxima decisione continentur. Certò autem sperabiles duxit abscessus: quoniam nihil bene fit ἀσήμως, nihil ἀκρίτως. Ac suspecta esse debet omnis leuatio quæ crisin non habuit, etiam in spe certa salutis. Ergo denegata hîc propria crisi per anacatharsin, reliquum est vt natura moliatur abscessum per metaptωsin, vel intra, vel extra partem afflictam, qui medium tenet locum inter citam crisin & desperationem salutis. Sed melior est metaptωsis extra quàm intra: nisi fortè parotidum sit irrita suppuratio, qualem descripsi.

24 Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω, οἷσιν ἂν περὶ ὑποχόνδρια, φλεγμονὴ γίνηται· αἱ δὲ ἐς τὰ ἄνω, οἷσιν ἂν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον ᾖ, δύσπνοοι δέ τινα χρόνον παύσωνται χωρὶς προφάσιος.

Exoriuntur verò ad inferas quidem partes, quibus hypochondria incandescunt; ad superas autem, quibus hypochondrium quidem molle est, dolorísque expers; ipsi verò paulisper suspiriosi quiescũt sine causa.

EST SANE tecmarsis exacta in superiore & in hac prognωsi, quá de abscessibus peripneumoniæ sanabilis, bene scientérque prædicendi ratio continetur, quando & vbi sint excipiendi. Ac certè superior prognωsis,

tior prognoſis, metaptoſin oſtendit peripneumoniæ in abſceſſum. Hæc verò, quibus in moliendo abſceſſu natura ſurſum deorſúmve viam affectet. Hoc demum verè docet; τὴν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, i. *prudentiam comparare & conſectari.* Hoc facit peritum medendi artificem atque magiſtrum. Fremant licèt omnes, dicam tamen quod ſentio; maiorem ſcientiæ & praxeos vbertatem comparari à ſtudioſo Hippocratis vno die, quàm ab iſtis pragmaticis vno ſæculo. Sed ad inſtitutum reuertamur.

EXORIVNTVR VERO] Peripneumoniæ abſceſſus quorum præuiſio tradita eſt ſuperiore prognoſi; exoriuntur per metaptoſin humoris morbifici deorſum aut ſurſum, cum redintegratione & ſolatio partis afflictæ, cui vale dixit rheuma conſiſtens, quod virtus naturæ exploſit.

AD INFERAS QVIDEM PARTES] Ad crura ſcilicet, vt mox dicetur, eò natura curſum inflectente κατ' ἴξιν *è directo*, non autem ἀνάπαλιν *è contrario* ab humoris orgaſmo. Naturæ autem fortis contentio viam affectat κατ' ἴξιν, qua duce ſemper ibi fit apoſtaſis, vnde facta eſt primùm metaſtaſis. Eſt autem conſentaneum vt in vtrumque crus, vel in alterutrum fiat abſceſſus καταῤῥόπως; obſeſſo pulmone, vel vtraque parte inferiore, vel alterutra tantùm. Nam inflammatorum pulmonum, partiúmve illius ſuperiorum, mediarum, & inferiorum, ſigna ſyllogiſtica docebuntur.

QVIBVS HYPOCHONDRIA INCANDESCVNT] Rurſum accenſa quæ priùs deferbuerant: metaſtaſi facta ſanguinis ad pulmonem, antè quàm ſcilicet metaſtaſin, ipſa cum calore diſtenta erant; oborta verò peripneumonia, ſubſiſtente in pulmonibus anadrome ſanguinis anagogen non habentis, ac reſtituta proinde hypochondriis æqualitate; rurſum à palindrome humoris eò vnde primùm erupit, æſtu incandeſcunt ac tument tantiſper, dum curſus ad inferas partes inflectitur. Sic Herophonti cùm in anguſto ſpes eſſet, lien primùm intumuit, inde bubonis tumor & cruris abſceſſus, æqualitatem lieni reſtituit. In Heropyto crebra erat doloris iſchiadici & ſurditatis viciſſitudo. Atque ita res tulit vt febris ingraueſceret cum ſurditate, quoties dolor iſchij quieſcebat; ipſa verò miteſceret cùm iſchij dolor vrgeret. Ac de fugaci phlegmone hypochondriorum, ſic, meo quidem iudicio, ſtatuendum; primigeniam quidem, nunciam eſſe τῆς ἀναῤῥοπῆς, vt in acuta febre, ad hæmorrhagiam vel ad phrenitidem; ſecundariam verò, τῆς καταῤῥοπῆς, vt hîc ad cruralem abſceſſum.

AD SVPERAS AVTEM] Vbi tumores dolenter ad aurem aſſurgunt, parotides ſcilicet rubræ & dolorificæ, ex qualitate & copia humoris morbifici, partem acerrimi ſenſus, nimium diſtendētis ac proritantis, viciníque cogentis in contagionem & ſympathiam afflictionis ſuæ. Aſſurgunt autem, opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, faucibúſque adiacet: proptereáque faucium eructantium ſuſcipit excrementa.

QVIBVS HYPOCHONDRIVM MOLLE EST, DOLORISQVE EXPERS] Vt omnis tollatur occaſio tenſionis hypochondriacæ, quam facit, vel hypochondrij intrò ſurſum retractio, quæ diaphragmatis propria eſt inflammati atque phrenitica; vel ipſa perennitas flatuum ab intemperie hectica tenuium inteſtinorum; vel quæ aſſurgit à phlegmone viſcerum per ſyſtrophen nata. Nam tenſio fugax, vnde irrita ſanguinis anadrome ad hęmorrhagiam, palindromen facit ad aures, ibique parotidas excitat; tantùm in acutis febribus locum habet.

IPSI VERO ÆGRI PAVLISPER SVSPIRIOSI] Quos frequens & parua exercet reſpiratio, non quidem labore & inflammatione partium ſpirabilium firmiter fixa: ſed leuiter preſſa & fugaci oppreſſione, tantiſper dum via fit ſurſum; non ſecus atque hypochondriorum tenſio dum itur deorſum.

QVIESCVNT SINE CAVSA] Sine dolorifici mali exitu manifeſto; reſtituta ſcilicet libertate ſpirandi ſine anacatharſi libera, ac ſine eryſipelate foris exorto. Erit igitur vera hæc rataque deciſio. Quemadmodum hypochondrij meteoriſmus fugax, doloríſque expers qui caret borborygmo quo debet exolui, ſuperueniente parua & crebra ſpiratione immeritò quieſcente; μετάστασιν denunciat ſurſum ad caput. Sic reſpiratio difficilis quæ ſine cauſa quieſcit, exorto hypochondrij meteoriſmo fugaci; abſceſſum in cruribus fore oſtendit. Huc etiam pertinet illud quod iam ſuprà poſitum eſt. *Tumore hypochondriorum vaneſcente, ſpiratio frequens, bilioſis quidem in febre acuta; parotidas vomit.* (Coac.20. cap. 11.lib.2.) Nam quotieſcunque denunciata ſurſum inclinatio, repletionem adfert capitis comatoſam & cephalalgicam; tum expectari debent parotides. Atqui tenſio hypochondriorum recens oborta, inflammationis expers, quæ ſine borborygmo exoluitur in acuta febre quæ ſuccedaneam habet difficultatem ſpirandi; τῆς ἀνωῤῥοπῆς certiſſimum eſt argumentum. Ergo ſi tranſlatio illa repletionem faciat cephalalgicam & comatoſam, parotidas fundit.

25 Αἱ δὲ ἐς τὰ σκέλεα τῶν (ἀποστασίων) ἐν τῇσιν ἐπικινδυνώδεσι περιπνευμονίῃσι· λυσιτελέες μὲν πᾶσαι. βέλτισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου πυώδεος ἀντὶ ξανθοῦ γινομένου. μὴ χωρέοντος δὲ τοῦ πτυέλου κατὰ λόγον, μηδὲ οὔρου χρηστὴν ὑπόστασιν ἔχοντος· κίνδυνος χωλωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν. (malè legebatur ἐρραφίων.)

At verò qui ad crura deſcendunt abſceſſus in peripneumonia multùm

periculosa, vtiles quidem omnes: sed optimi demum illi qui purulento iam sputo pro flauo, abscedunt. Sin autem sputo non edito conuenienter, nec vrina hypostasin bonam habente; periculum est ne vel homo claudicet, vel multum facessat negotij.

ILLA DEMVM vera est abscessuum omnium commendatio ad salutem, quando apparent & fiunt ὡς δεῖ, καὶ οἷα, καὶ ὅπη, καὶ ὅτε, καὶ ὅσα δεῖ, i. *quemadmodum, qualiter, quò, quando, & quantum oportet:* quarum circunstantiarum ratio in hac prognosi fœliciter explicatur. (lib. 6. Epid. part. 2.)

AT VERO] Distinctio est peripneumoniæ sanabilis in abscessum cruralem migrantis, in quo tenenda est illa regula quæ iam præscripta est.

QVI AD CRVRA DESCENDVNT ABSCESSVS] Per metaptosin peripneumoniæ, quam liberalis & libera sputi expurgatio non sanauit, nec biliosa deiectio, vrináve multa multi particeps sedimenti, ab ea tumorum, & superorum, & inferiorum, inclinatione reuocauit: ipsa verò signis comitata spei plenis, medicum consolatur.

IN PERIPNEVMONIA MVLTVM PERICVLOSA] Specie magis quàm indiuiduo, cui salutaria signa salutariter suffragantur: quanquam periculo locus esset nisi dolorificum malum foras exiret, ac tum in pectore multi strepitus exaudirentur, vnde suffocatio in promptu esset.

VTILES QVIDEM OMNES] Quoniam illi procul fiunt deorsum perfectè, vt certè omnes fieri videantur, quemadmodum, quò, & quantum oportet. Ac primo aspectu recreare nos debent, non autem metu terrere sicut parotides quæ sunt ἀνάρροποι, καὶ ἠμίρροποι: propterea̓que terrificæ.

SED OPTIMI DEMVM ILLI] Ac si diceret; est quidem in cruris capacitate & loci interuallo, sperabilis ex peripneumonia salus, eóque facta metaptosis periculi locum tollit: sed tamen si sine incommodo partis excipientis fiat ille abscessus, ac nihil capiat detrimenti, optimus iure dicetur.

QVI PVRVLENTO IAM SPVTO PRO FLAVO ABSCEDVNT] Purulentum dixit sputum, πυώδες, non πῦον, i. quod à pepasmo factum est πέπον, ac mitificatum est. Sic enim coquendo pituita & bilis puriformes euadunt, & σηπεδὼν præceptori dicuntur. Purulento sic sputo abscessus & decubitus facti in crura, præter commoditatem capacis loci, remotissimi à morbo & visceribus, laudantur à materia. *Abeuntium* namque *pepasmi, opportuni & critici omnes.*

SIN AVTEM SPVTO NON EDITO CONVENIENTER] i. Non cocto: sed retinente cruditatem & feritatem propriam humoris biliosi.

NEC VRINA HYPOSTASIN BONAM HABENTE] Vt cruditas vniuersi ad cruditatem accedat partis afflictæ.

PERICVLVM EST NE VEL HOMO CLAVDICET, VEL MVLTVM FACESSAT NEGOTII] Ea namque materia in articulum defluens, intráque eum collecta, cur distendendo & proritando, molestiæ plurimum exhibeat, arbitror requiri à nemine qui ratiocinari sciat. Tanta autem putredo sæpe est, vt ligamentum corrumpat: vnde claudicatio immedicabilis. Nec erit mirandum si qui sunt quibus membrum ipsum totum computrescat, gangrænam concipiat, sitque extirpandum: quale fatum eos manebat in pestilentia, quorum in membra defluebat, non abitura in pus, sed aliam quandam in putredinem, materia. Cruda, nec cocta, vt in malos abscessus conuertantur, primus liber τῶν ἐπιδημιῶν docuit esse necesse. (lib. 3. Epid.)

26 Ἢν δὲ παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, πυρετοῦ παρακολουθοῦντος, καὶ τοῦ πτυέλου μὴ χωρέοντος· κίνδυνος θανεῖν, καὶ παραφρονῆσαι.

Sin autem recurrant abscessus, & febris consectaria sit, nec sputum foras exeat; hinc mortis & delirij metus adfertur.

QVEMADMODVM in spe angusta salutis, naturæ contentio tanta est vt mortis periculo defungatur, sicut in angina & peripneumonia iam vidimus: sic etiam sæpe fiducia curationis debilitatur ex palindrome seu recursu. Sanè in angina, cùm strangulatio fortis, sæuíque doloris cruciatus & orthopnœa, citæ mortis venturæ causas in promptu esse testentur; desperatio vertitur in spem, si erysipelas in ceruice & sterno per metaptosin exortũ, laryngis dolorem minuat, vnáque liberiorem faciat spirationem. Eadem spes rursum desperationis habet successionem, si erysipelas intrò reuersum, peripneumoniam faciat, vel anginæ relapsum. Est igitur operæprecium τὴν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, i. *prudentiæ studium exercere*, ac tanquam è specula futuras tempestates præuidere.

Ergo. SIN AVTEM RECVRRANT ABSCESSVS] i. Si à peripneumonia exortæ parotides, vel abscessus crurales non suppurent nec fistulentur, nec vllo modo exitum foras habeant; nec vacuatione propria; nec deriuatione per diarrhœam aut perirrhœam: sed intrò cursum eò reflectant, velut postliminio, vnde venerunt; quod propriè dicitur παλινδρομέειν (quanquam & illud verbum reperio vsurpatum pro recidiua siue relapsu exacti iam morbi, vt in illo. Ὑδερὸς πρὸς διεξιτήλω ἐνδιδοὺς, παλινδρομέων ἀνέλπιστος.

ἀνέλπιστος. i. *Hydrops qui medicinæ concesſit, ſi quidem recurrat, deſperatus.*) Eſt igitur palindrome duplex, vna refluxus, altera recidiuæ. Ac recidiuæ quidem, vt cæteras omittam cauſas; ſi morbi exacti ſuperſint reliquiæ, ſi cauſæ morbificæ perennis generatio ſit, vt in hydrope per alienationem facultatis ſanguificæ, qualis eſt hydrops ſuprà iam poſitus. Palindrome autem refluxus, quæ & verè dicitur, & hîc appoſitè ſcripta eſt; retractione & orgaſmo perficitur. Ac retractionis quidem cauſa eſt, partis empyreuma ſuperſtes, cùm amplitudine venarum & arteriarum, quæ vi attractrice carnes ipſas præcedunt; lib. 1. περὶ νόσων: orgaſmi autem, materiæ excluſæ feritas, quæ temperamento & corruptione calida eſt, ſubſtantia tenuis, & qualitate acris; maximè verò ſi tum exoriatur abſceſſus cùm adhuc flaua expurgatio fit peripneumoniæ, necdum purulenta. Ibi palindrome eſt in metu. Ibi non rarò vaneſcunt tumores immeritò; quod propriè ἀφανίζειν vocat Hippocrates.

Et febris consectaria sit] i. Nouam ſyſtrophen ipſius pulmonis conſequatur, quæ, facta metaptωſi humoris, & oborto abſceſſu quieuerat: id enim ſignificat πυρετῷ παρακολουθοῦντος. Conſequitur autem febris, tanquam ſymptωma inſeparabile ſyſtrophicæ inflammationis quæ nouam excitat peripneumoniam, concitato iterum rheumate in pulmones, ab humoris refluxu exitum non habentis. Eſt enim ratum illud; quòd omnis anadrome ibi morbum facit vbi ſubſiſtit, caſúſque infert partis obſeſſæ, humoríſque morbifici proprios.

Nec spvtvm foras exeat] Denegata ſcilicet anagωge rheumati concitato, ex quo in pulmonibus conſiſtente, aſſurgit phlegmone peripneumonica: quod certè non fieret ſi liberalis & libera eſſet expurgatio, vnde tenſionis laxitas, ſpirationis libertas, febríſque remiſſio comparatur.

Hinc mortis et delirii metvs adfertvr] Mortis quidem, per ſuffocationem caloris vitalis; delirij autem, per propagationem humoris maligni & efferi, cerebrum occupantis, nec hæmorrhagiam cientis. Inde phrenitis ſuper peripneumonia naſci ſolet. Ac talis peripneumoniæ crudelitas, eleganter his verbis deſcribitur à præceptore. Ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν· οἱ μέντοι καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες· οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. i. *Septimum diem agentes, aut etiam celeriùs moriuntur; mente nonnulli læſa; nonnulli ab orthopnœa & ſtertore ſuffocati*: vt ratione vtraque, fatalis ad interitum eſſe videatur, extinctione caloris & ſuffocatione ab orthopnœa. Scire autem licet, quòd omnis affectio per geminam palindromen pérque metaſtaſin nata, grauius infert malum quàm primigenia. Quæ cùm ita ſint; calamitoſa eſt omnis palindrome, quam feritas malignáque facit cacochymia. aph. 12. 7. lib. 2. acut.

27 Ὅσοι δὲ τῶν περιπνευμονικῶν μὴ ἀνακαθάρθησαν ἐν τῇσι κυρίῃσιν ἡμέρῃσιν, ἀλλὰ παρακόψαντες διέφυγον τὰς τεσσαρεσκαίδεκα· κίνδυνος ἐμπύοις γενέσθαι.

Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati ſunt, ſed eos cum delirio exegerunt; tandem exactis quatuordecim morbi diebus, periculum eſt ne purulenti fiant.

Hvivs prognoſeωs demonſtratio repetenda videtur ex illa iam poſita & explicata, cuius verba hæc ſunt. *Iam verò dolorifica partium iſtarum mala quæ non quieſcunt nec expurgatione ſputi, nec ſanguinis detractione, nec pharmacia, neque diæta; in ſuppuratum vertuntur.* Sed nobis ex officio incumbit appoſitè quædam ſcribere ad ea quæ diebus criticis incidunt epigenomena, loco τῶν ἐπιφαινομένων peripneumoniæ propriorum. Coac. 19. huius cap.

Ergo. Qvi avtem peripnevmonici] Qui ſæuis peripneumoniæ iam deſcriptæ ſymptomatis exercentur, quæ ſunt; meteoriſmus in ſpirando, calida expiratio, dolor ſub omoplata qui prorepit ad iugulum, pectoris grauitas, febris acuta, anxietas atque iactatio, delirium quoque ipſum.

Non expvrgati svnt] i. Qui liberalem & liberam anacatharſin non habuerunt ſputi flaui pauco perfuſi ſanguine, in quo apparet morbificus humor, vnde aſſurgit phyma pulmonis quod peripneumoniam facit, ex qua peripneumonici nominantur, & cuius expurgatio repletionem vacuet particularem, ac dolorificum malum foras educit.

Diebvs criticis] Ita tamen vt citò incœperit mitificari & expui: diebus autem criticis liberè & liberaliter expurgetur; vt ſcilicet illis diebus quibus natura cum morbo decertat, victricis naturæ ſigna edantur per propria epiphænomena, nec vlla ſit acceſſio τῶν ἐπιγινομένων per propagationem cauſæ morbificæ, pérque ſympathiam nobilium partium ſociarum & vicinarum. Singularis eſt autem criticorum dierum notatio in nomine principum ſiue κυρίων: quia dominatu & magiſterio dierum criticorum, morbi omnes reguntur & exiguntur. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici 3. 5. 7. 9. 11. 14. Huc ſpectant illæ prognωſes. *At verò ſputum in pleuriticis, tertianum quidem cœptum mitificari & expui; citas facit diſceſſiones morbi: ſerius autem, tardiores.* Et, *Pleuritides autem biliosæ ſimul & ſanguineæ, vt plurimùm nono aut vndecimo iudicantur: ac ferè ſaluti concedunt.* Et, *Sputum verò flauum, pauco permixtum ſanguine, peripneumonicis, ineunte quidem morbo editum, ſalutare eſt, multúmque confert: ſeptimum verò diem agenti, aut prouectiori; ſecuritatis minus eſt.* Ergo diebus criticis commoda ſint epiphænomena quæ faciunt aut iuuant diſceſſionem morbi; faceſſant epigenomena.

Sic lib. 1. περὶ νόσων ait. Καὶ ὑπὸ μὲν τῇσι κυρίῃσι τῶν ἡμερέων σωτήρια τὰ [illegible] γίγνεται.
Coac. 7. huius cap.
Coac. 9. huius cap.
Coac. 16. huius cap.

Sed eos in delirio exegervnt] Denegata scilicet anacatharsi, & irrita contentione naturæ quam præstat quiescere quàm aliquid frustra moliri. Ex ea enim molitione irrita, translatio fit ad caput, cuius repletio, paraphorica edit symptomata, si nulla sit hæmorrhagia ex proritatione calidorum vaporum & acrium. Παρακόψαντας autem dixit apposité; non φρενιτικούς: quoniam scitum est, quòd pituitæ & bilis affectiones quæ cerebrum in sympathiam adducunt, non habent illud τὸ διηνεκές, i. *perpetuum*, quod in phrenitide esse solet, non in paracope, quam alibi scripsit in phrenitidem non rarò transire, vt sæpe sympathia vertitur in idiopathiam. Est igitur illud notabile, quòd in vacuitate propriorum & commodorum ἐπιφαινομένων, solent incidere τὰ ἐπιγινόμενα mala: quemadmodum in hac videmus peripneumonia, quæ pro anacatharsi commoda criticorum dierum, paracopen edit terrificam.

Tandem exactis qvatvordecim morbi diebvs] Vt vita superstite, validarum virium beneficio exacti sint quatuordecim morbi dies, intra quos pleuritici & peripneumonici, morbo aut vita solent defungi: vt cæteri omnes qui acutorum morborum dominatu tenentur, quos docet præceptor intra quatuordecim dies iudicari.

Pericvlvm est ne pvrvlenti fiant] Causæ sunt explicatæ in commentario ad 19. prognωsin huius cap. Est autē suppuratio media quædam res inter sanationē, & desperatam salutem. lib.2.progn.

28 Τῶν περιπνευμονιῶν αἱ ἐκ πλευριτικοῦ μεταστᾶσαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς γινομένων ἀσφαλέστεραι.

Peripneumonia pleuritidis succedanea; tutior est primigenia.

Illa demvm successio morbi quæ, fractis iam viribus, ex maligna cacochymia ortum habet; grauissimum infert malum, ne dicam mortiferum. Sic enim statuit summus præceptor, cuius præceptum attulimus ex lib. περὶ παθῶν. Sed illud theωrema potissimùm lumen suum ostendit in metaptωsi pleuritidis in peripneumoniam, & huius in phrenitidem, Ac de illa successione extant quæ idem scripsit hæc breuiaria. Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν. i. *Pleuritidi superueniens peripneumonia; mala*. Et, Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν. i. *Peripneumoniæ phrenitidem succedere; malo est*: quoniam in vtriusque morbi successione, metastasis fit humoris indomiti, efferi; fractis iam viribus à primigenio morbo; in partem nobiliorem, cuius afflictio calamitosior est quàm eius vnde per metastasin exorta successio est. Nemini enim dubium est quin pulmo sit costis nobilior, & cerebrum ipsum pulmone. Ac nemo inficias iuerit quin primigenij morbi materia sit mitior, quàm secundarij per metastasin nati, non per diadochen. Quinetiam credibile est, tolerabiliorem esse morbum qui validis venit viribus, quàm qui effœtis. Quæ cùm ita sint, legatur ita prognωsis.

Τῶν περιπνευμονιῶν αἱ ἐκ πλευριτικοῦ μεταστᾶσαι· χαλεπώτεραι τῶν ἐξ ἀρχῆς.

Peripneumonia pleuritidis succedanea; grauior est primigenia.

De alterutrius autem morbi in alterum mutatione; rara est, imò nulla peripneumoniæ in pleuritidem: huius autem frequens in illam: sicut Galenus annotauit comment. ad aph. 11. lib. 7. Est igitur corrigenda scriptura quæ legitur ad finem paginæ primæ lib. 1. περὶ νούσων.

29 Τῶν σωμάτων τὰ γεγυμνασμένα καὶ πυκνὰ· θᾶσσον ἀπὸ τῶν πλευριτικῶν, καὶ περιπνευμονικῶν ἀπόλλυνται, τῶν ἀγυμνάστων.

Exercitata corpora & coacta, celeriùs à pleuritide & peripneumonia intereunt, quàm quæ in otio conflictantur.

Hactenvs de malefica vi pleuritidis & peripneumoniæ, in efficiente causa rheumatis concitati, & consistentis: nunc de suscipientis affectione dicendum. Ac primùm ponatur hoc theωrema. Quoties ad præparationem suscipientis causæ accedit vis magna efficientis, tum facilis morborum generatio est, difficilisque discessio. Sic tabidi omnes quorum viriata conformatio perennitatem suscipit catarrhi è capite prolabentis; & facilè corripiuntur tabe, & difficulter exoluuntur: sed medicorum opinione celeriùs moriuntur. Sic exercitata corpora & coacta, celeriùs intereunt quàm quæ in otio conflictari cœperunt. Cuius prognoseωs veritas ita lucebit, si ad propositum theωrema, tanquam ad Momi lucernam, examinetur.

Exercitata

EXERCITATA CORPORA] Non quidem exercitatione κατὰ φύσιν: sed ea quæ fit διὰ βίας, quæ & labore ipso, & continuatione, & repentina mutatione vnius in alind genus laboris, naturæ molesta est; ac primùm difficultatem magnam spirandi parit, quæ cernitur in spiratione sublimi; mox rheuma concitatum edit κατ' ὄσιν sanguinis æstuantis & orgasmum habentis, deinde καθ' ἕλξιν partium afflictarum, nempe thoracis atque pulmonum, idque per venas interiores, quarum vis maior est attrahendi quàm carnium, in corpore denso atque coacto. lib.1.de diæta.

ET COACTA] Cuiusmodi sunt læuia, glabra, & crassa, minimùm perspirabilia, quæque thoracis angustiam præ se ferunt. Vt enim amplificatio caloris natiui nectarisque viuifici, coniunctam ferè habet thoracis amplitudinem, nisi caput in vitio sit; vnde vox plena editur atque sonora: sic frigidior temperatio cordis, angustiam secum adfert partium spirabilium. Ac tales naturæ sunt λειοχρῶτες, i. *cutis politæ*, λευκοχρῶτες, *cutu albæ*, μελανόφθαλμοι, *nigrorum oculorum*, μελανότριχες ἰθύτριχες, *rectorum nigrorúmque capillorum*, ἰσχνόφωνοι, *acutè vocales*, ὀργίλοι, *iracundæ*, sicut Hippocrates tradidit. 1.Epidi.

CELERIVS A PLEVRITIDE ET PERIPNEVMONIA INTEREVNT] Magnitudine morborum in causa: quoniam eius naturæ nõ sunt congeneres, nec vnquã sua sponte venirent à sanguine multa bile perfuso, nisi vis inferretur ab exercitatione immodica & violenta. *Nam acidum eructantes, rarò pleuritide infestantur.* Intereunt etiam symptomatũ vehementia. Nã & spiratio difficillima est, & sæui dolores, & febris acuta, & tussis molesta; vt interim taceã τὰ ἐπιγινόμενα, quorũ numerosa productio esse solet in vacuitate cõmodorum ἐπιφαινομένων, vt mox dicetur. Postremò talibus naturis ferè ad interitum fatalis est peripneumonia & pleuritis, difficultate ipsa curandi. Nam in iis ferè sicca est peripneumonia, sicca item pleuritis & sputi expers, nec facilè cieri potest commoda expurgatio: quia nõ explicatæ sunt alæ pulmonum, in contumaci materia & thoracis infirmitate. Huc accedit quòd neque diæta, neque sanguinis detractione, nec pharmacia cathartica & anacathartica, tam conuenienter, & loco, & iure oppugnari possunt pleuritis & peripneúmonia crassorum natura hominum, quàm ipsorum gracilium. Nec verò tanta esse possunt naturæ & artis officia quæ faciant aut iuuent discessionem eorum morborum in crassis, quàm in gracilibus: vt verum illud esse videatur quod scripsit. *Qui natura sunt crassi, celeriùs (& fato & casu) moriuntur, quàm graciles.* lib.5.aph.

QVAM QVÆ IN OTIO CONFLICTANTVR] Aut certè in exercitatione κατὰ φύσιν, cuiusmodi est deambulatio quæ nullam infert dyspnœam. Est enim dyspnœa frequens & parua in crassis, nimium exercitatis, periculosa, quæque non facilè in iis exoluitur; tum propter vaporis fumidi abundantiã, tum propter meatuum spirabilium angustiam; tum quia δυσδιαφόρητον, i. *vix perspirabile est corpus* eorum, quod intus foras quicquam expirare non sinit, nec exudare. Est autem in expiratione corporis perspirabilis atque meabilis, magna opportunitas exoluendæ pleuritidis & peripneumoniæ. Sit igitur illud ratum; quòd sanabilior est pleuritis quæ cum otio & facili spiratione cadit in crassos, quàm cum exercitatione violenta quæ infert spirationem sublimem, & spirabiles partes fatigat & labefactat, cum fumidi vaporis abundantia in corpore minimùm perspirabili.

30 Κορύζας καὶ πταρμοὺς τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα νοσήμασι, καὶ προηγονέναι, καὶ ἐπιγίνεσθαι· πονηρόν· ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι τοῖσι θανατωδεστάτοισιν, οἱ πταρμοὶ λυσιτελέουσι.

Coryzas & sternutamenta in morbis pulmonum præcessisse, aut consequi; calamitosum: in aliis verò morbis maximè exitialibus; adiumentum adferunt sternutamenta.

VT CORPORIS temperamentum, complexio, & conformatio, εὐπαθεῖαν ἢ δυσπαθεῖαν præ se ferunt excipiendorum morborum vel arcendorum, eadémque facilitatem in promptu habent, aut difficultatem & contumaciam exoluendorum: sic in natura existunt peculiares quædam affectiones, quarum ope aut vitio, vel grauiorum malorum secura est, vel iis multùm & periculosè obnoxia. Sic *quartanarij magno morbo non corripiuntur: quòd si correpti fuerint, superueniente quartana liberantur.* Contrà homines πτερυγώδεις à destillatione ferina, & faciliùs tabem concipiunt, & sanescunt difficiliùs quàm cæteri. Ne longum faciam; theorematis propositi veritas, in hac prognosi lumen suum ostendet hoc modo.

CORYZAS] Ac si diceret; superiore prognosi patefacta est facultas aut difficultas posita in temperamento, complexione, & conformatione excipiendi pleuritidem & exoluendi: nunc de affectionibus insitis vel aduentitiis, quæ idem faciunt, disserendum. Ergo. CORYZAS] i. Catarrhos & ferinas destillationes è capite prolabentes, quæ homines tussiculosos faciunt atque raucos, quas fundit caput repletum; vel à tempestate austrina quam excipit aquilonia; vel ab vsu vini generosi & vaporosi; vel à perennitate vaporum quæ posita est in contraria intemperie partium nobilium & humorum, videlicet iecoris æstu incandescentis cum sanguinis orgasmo, & capitis densi atque coacti minimúmque perspirabilis. Sic enim visum est priscis medendi magistris; quòd illæ demum naturæ valetudinariæ sunt per catarrhos, quarum partes nobiles temperie constãt dissimili, nec consociali. Consilium autem fuit, Gal.lib.3.de aliment.

coryzæ nomen Græcum vsurpare, & nomine catarrhi explicare (non autem grauedinis, quæ tamen propriè dicitur de coryza) ex perspicientia τῆς διανοίας nostri authoris, qua duce, verborum aucupia sectari debêmus. Etenim non me latet coryzam dici propriè humorem illum tenuem crudúmque qui per nares exprimitur: sicut Galenus annotauit in prognostico ad hanc prognωsin ex præceptoris doctrina; qui grauedinosos ait rarò fieri lienosos. Hippocratis verba hæc sunt. Ἧσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν. i. *Rariùs iis qui sunt è capite grauedinosi.* Quem locum enarrans Galenus, Rufi & Sabini authoritate adductus, ideo grauedinem, lienosis materiam & occasionem ait præripere, quòd ea sanguinem faciat puriorem, cuius impuritate lien tumescit, ex cuius tumoris inueteratione homines lienosi dicuntur. Sed quorsum grauedo pleuriticum damnis auget? immo leuat potiùs deriuatione catarrhi per nares. Quò me adducit etiam theorema illud Galeni quod posuit ad demonstrationem symptomatum ἀσυστάτων, lienis pretumidi, & capitis grauedinosi. Est autem huiusmodi. Πάνυ γὰρ ἐστὶ σπάνιον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, δύο τινὰ μόρια παραπλησίως ἔχειν ἀσθενῆ. i. *Perrarò fit in vniuerso corpore vt duæ certæ partes, pariter similitérque infirmæ sint.* Est quidem grauedo symptωma catarrhoicum cerebri humorem tenuem exprimentis. Sed tamen ea expressio nihil de pectore, nihil de pulmonibus malè meretur. Consultò igitur nomen coryzæ, non grauedinis vsurpandum, & catarrhi nomine vertendum putaui.

6.Epid. part.2.

ET STERNVTAMENTA] Quæ sunt fortissimæ & sonoræ concussiones cerebri studentis excutere quod sibi molestum est, fiúntq; calefacto & proritato cerebro, vel humectata parte ipsius inani.

IN MORBIS PVLMONVM] Asthmate, peripneumonia, phthoë.

PRÆCESSISSE] Vt in iis qui exacto vere in tussi, necdum secuta æstate, finem tussiendi fecissent; tabidi iacuerunt, cum spe salutis angusta.

VEL CONSEQVI] Ex fumido vapore pulmonis & cordis, caput replente; ex qua repletione symptomata oriuntur quibusdam cephalalgica, paraphorica nõnullis, cataphorica & comatosa mixta: quemadmodum & his catarrhoica, vnde pulmo & caput mutuò se afficiunt, mutuásque tradunt operas in ægri perniciem; ille quidem, caput replendo; hoc verò, perennem catarrhum fundendo & opprimendo.

CALAMITOSVM] Siue *pestiferum*: quoniam concussione fortissima sternutamenti, lacerantur pulmones & inflãmantur, vnde noua trahendi & absorbendi occasio: deinde à perenni prolapsu catarrhi replentur; vnde symptomatum grauiorum accessio; sputi anacatharsis nulla, certè aut inanis atq; inutilis, quia spuendo nihil proficiunt ægri, nec sputa dolorem sedant, proptereáque praua. Est igitur pestifera vis catarrhi & sternutamenti, omnibus qui ex pulmone laborant: quoniam accessio fit causæ morbificæ, & partis obsessæ maior infirmitas comparatur; illa quidem à catarrho; hæc autem à sternutamento.

IN ALIIS AVTEM MORBIS] Vniuersi corporis & partium singularum; vt in febribus cum pepasmo; in apoplexia, paralysi, paraplegia, epilepsia, lethargo, & cωmate tum vigili, tum veternoso: quinetiam in δυστοκίᾳ siue partu difficili, & puerperiorum suppressione.

ADIVMENTVM ADFERVNT STERNVTAMENTA] Hîc enim natura potens est causæ morbificæ, quam concutiendo excutit; sed ea temerè cienda non sunt, nec antequam purgationi & vacuationi operam dederis, atque quodammodo mitificari cœperit humor, maximè in cerebri symptomatis cataphoricis & catarrhoicis. Nam & conuulsio paraplegiam sanat. Est autem salutaris mutatio conuulsionis in concussionem, vt paroxysmi epileptici in sternutamentum quod in concutiendo cæteros omnes concussiuos motus præcedit, qui cernuntur in rigore, singultu, & tussi. Ac sternutamenti tam fortis est cõcussio, vt mulieres hystericas velut ex faucibus Orci ereptas restituat, boníque signi & causæ rationem obtineat, parturientes à difficili partu expediat, reliquias puerperiorum excludat, quæ ὕστερα Græci vocant. Atque in iis primo quoque tempore sternutamentum πταρμικῷ ciere oportet, ac spiritum cohibere, vt fortior concussio sit, apprimendo nares & ora.

prot.26.s.3.1.

aph.35.& 49. lib.5.

31 Τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, οἷσι γλῶσσα πᾶσα λευκὴ καὶ τρηχεῖα γίνεται· ἀμφότερα φλεγμαίνει τὰ μόρια τοῦ πνεύμονος. οἷσι δὲ τὸ ἥμισυ ἓν καθ᾽ ὃ φαίνεται. καὶ οἷσι μὲν πρὸς τὴν μίαν κληῗδα ὁ πόνος γίνεται· ἡ ἄνω πτέρυξ τοῦ πνεύμονος ἡ μία νοσεῖ. οἷσι δὲ πρὸς ἄμφω τὰς κληῗδας ὁ πόνος γίνεται· αἱ ἄνω πτέρυγες τοῦ πνεύμονος ἄμφω νοσέουσιν. οἷσι δὲ κατὰ μέσην τὴν πλευρὴν· ἡ μέση. οἷσι δὲ πρὸς τὴν διάταξιν· ἡ κάτω. οἷσι δὲ τὸ πᾶν ἓν μέρος πονεῖ· πάντα τὰ κατὰ τοῦτο μέρος νοσεῖ. Ην μὲν οὖν σφόδρα φλεγμαίνωσιν αἱ ἀορταί, ὥστε προσκαθεῖσθαι πρὸς τὸ πλευρόν· παραλύονται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ σώματος, καὶ πελιώματα, περὶ τὴν ἔξω πλευρὴν γίνεται· τούτοις δὲ ἐκάλεον οἱ ἀρχαῖοι βλητούς. Ἣν δὲ μὴ σφό-

δρα φλεγμαί-

δρα φλεγμαίνωσιν ὥστε μὴ προσκαθῆσθαι· ἀλγηδὼν μὲν γίνεται περὶ ὅλον, οὐ μὴν παραλύονταί γε, οὐδὲ πελιώματα ἔχουσι.

Quibus peripneumonicis tota lingua fit alba & aspera; pulmonis ambæ partes inflammantur: quibus autem dimidia; tantùm illa pars quæ spectatur: & quibus ad vnam clauiculam dolor est; vna supera pulmonis ala ægrotat: quibus autem ad ambas clauiculas dolor vrget; ambæ superæ pulmonis alæ laborant: & quibus circa mediam costam; ibi & media: quibus autem circa septum transuersum; infera quoque ibi: at verò quibus dimidia pars tota pulmonis obsessa est phlegmone; omnia quæ adiacent ei parti laborant. Ergo si vehementer inflammentur aortæ vt in latus incumbant; & corpus ea parte resoluitur, & costa exterior liuore tegitur, huiusmodi autem peripneumonicos prisci vocabant syderatos: sin autem non prægrandis inflammatio sit, vt lateri non insidant aortæ, tota quidem parte hac facit dolorem, non tamen resoluuntur, nec habent liuores.

PRIMA EST medico ad bene scientérque medendum commẽdatio, vt primùm notitiam habeat affictionis & partis afflictæ. Hanc autem notitiam ex hoc theoremate comparabit. Quemadmodum actio læsa, partiúmque vicinarum & sociarum sympathia, partis affectæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, affectionem ipsam cuiusmodi sit planè ostendit. Ac ne feramur extra oleas, vt in Græcorum prouerbio est; peripneumoniæ quidem affectio, partisque affectæ ratio, suprà non ita pridem posita est in spiratione sublimi, expiratione calida, pectoris grauitate, scapularum dolore qui prorepit ad iugulum, febre, iactatione, delirio quoque ipso. Atque symptomata hęc omnia sunt affectionis ipsius & partis affectæ propria, i. inflammationis & pulmonis: vt dubitari non possit quin peripneumonia sit, quando ea fiunt atque apparent. Sed quia pulmonis non vna tantùm est regio, partiúmque circumiacentium, nec vna peripneumoniæ idea sed multiplex, posita in humore morbifico, & natura, loco, atque situ partis obsessæ; tum quia peripneumoniæ non semper fit crisis per anacatharsin, sed frequens mutatio in empyema quod facit ἐμπύους, quibus expurgandis si desit anacatharsis, vstio necessaria est; vt conuenienter & commodè medicina fiat, non solùm κατὰ γένος, sed κατὰ τόπους; tenenda est regula quam in hac prognωsi posuit summus præceptor ad comparandam diagnωsin, & inde natam curandi rationem, & scopum ad vacuationem humoris morbifici ac redintegrationem partis obsessæ.

Ergo. QVIBVS PERIPNEVMONICIS] Dum manet peripneumonia, cuius pathognomonica paulò antè sunt posita, cum iis quæ sunt epigenomena per sympathiam partiũ sociarũ & vicinarum.

TOTA LINGVA] Pars illa, sermonis dædala & gustatus, quæ duabus explera est partibus quas linea mediana coniungit: vtraque autem spongiosa, triplici contexta fibrarum genere, tenui membrana obducta quam accipit partim à gula, partim à gutture; quæque præter cõmemorata signa, plurimùm valet ad comparandam diagnωsin & prognωsin pleuritidis & peripneumoniæ: sicut in lingua fucata & bullata iam ostendimus ex lib. 3. περὶ νούσων. Coac.5.& 6. huius cap.

FIT ALBA] Vel potiùs rubra & flaua, vel æruginosa, malis ægri rebus fucata; non quidem per metaptωsin, sed per sympathiam partium vicinarum & sociarum, i. pulmonũ incendio conflagrantium, idque per epigenesin seri prorepentis ab inflammata parte secundùm membranam quæ à larynge exorta, linguæ obducitur. Consultò autem pro alba, rubram aut flauam legendum putaui: quoniam si lingua est ὁμόχροος τῇσι προσεχέσιν, i. *concolor partium adiacentium*; ipsa pulmonum πρόσχυσις in peripneumonia, non est alba, sed rubra & flaua; de qua iam illud proditum est. *Sputum verò flauum pauco permixtum* Coac.16. huius cap. *sanguine, peripneumonicis, ineunte quidem morbo editum; salutare.* At qualis humor est τῶν προσεχέων, tali colore lingua fucatur. Nullam autẽ peripneumoniam agnoscit præceptor, nisi quam facit phlegmone systrophica ex rheumate concitato nata, sanguinis multa & effera bile perfusi. Qualia igitur sunt epiphænomena in expurgatione: talia in colore apparent partium fucatarum. Sed epiphænomenon in expurgatione, flauum est pauco perfusum sanguine. Quò fit vt coloratio linguæ sit flaua & rubra: quoniam peripneumonica epiphænomena lucent in lingua, sicut in sputo.

ET ASPERA] Glandularum saliuam effundentium, venarum hypoglottidum, tunicæque gutturalis linguam vestientis nimia siccitate: quia pulmonibus velut incendio conflagrantibus exaruerunt, iuxta illud. *Lingua & voces pariter vnà exasperantur.* Vt autem coloratio signum est linguæ suffusæ: sic lib.2.Epid. asperitas resiccatæ & ab exhausto laborantis. Ac primùm percipitur visu & tactu ὑποτρηχέα, i. *rigidiuscula*; inde τρηχυνομένη, i. *exasperata*; postremò ῥηγνυμένη, i. *hiulca*: non secus atque hiulcatur pinguis terra quæ

solibus perusta exaruit atq; diuulsa est. Nec verò tam graue est linguam fucari, quàm exasperari: modò nigra non fiat, inter quam & fuliginosam hoc interest, quòd illa semper sit comes asperitatis; hæc verò læuitatis & æqualitatis.

Pvlmonis ambæ partes] Quibus expletur pulmo, totúsque absoluitur; dextra scilicet atque sinistra, mediana quadam linea interseptæ, duabúsque fibris velut alis instructæ, ac tribus intertextæ vasis; antè quidem, arteria venosa; pòst, vena arteriosa; inter quas media decurrit arteria aspera: omnibus in totum pulmonem ramosè distributis vsque ad ipsius tunicam à subcostali ortam, neruulósque à sexta cerebri coniugatione sortitam.

Inflammantvr] Phlegmone quidem systrophica, quæ dicitur phyma pulmonis, quod facit rheuma in vtramque pulmonis partem, pariter æqualitérque concitatum, ibique consistens: vnde significatio fit necessariæ in vtroque brachio phlebotomiæ, ad retractionem rheumatis cõcitati, & ad consistentis detractionem, dum manet phyma pulmonis crudum, nec liberam habet nec liberalem anacatharsin: quod si in empyema vertatur, nec expurgatione propria vacuetur, nec etiam diarrhœa, nec perirrhœa; nec item exoriantur parωtides, nec abscessus crurales: sed rupta intus vomica suffocatio citò citò arcenda sit, vt certè citò arceri debet; parte vtraque thoracis vstio adhibenda, modò supera, modò infera, vel inter has media, pro vario situ doloris, vt mox dicetur.

Qvibvs avtem dimidia] Pars alterutra linguæ quam diximus esse geminam, duabúsque expletam partibus: sicut cæteræ omnes quæ facultatum ministræ sunt, motus, procreationis, & sensus: nam principatus viuifici non sunt diuisi, vt cor & hepar.

Tantvm illa pars qvæ spectatvr] Pars scilicet illa pulmonis quæ iacet è directo alterutrius partis linguæ fucatæ & asperæ: non enim fucatur, nec exasperatur linguæ pars è diuerso inflammati pulmonis; vt admirabile illud sit quod fit κατ' ἴξιν, ex impulsu naturæ, humoris motu, & partium afflictarum loco & situ. Est enim consentaneum vt omnia per metaptωsin & epigenesin, fiát κατ' ἴξιν, nihil ἀνάπαλιν. Scitum est illud. *Hæmorrhagia quæ fit ἀνάπαλιν, i. è diuerso; praua est: vt in liene magno è dextris.* Quæ igitur fiunt κατ' ἴξιν, fortem naturæ contentionem denunciant, cui morem gerunt meatus & humor: quæ verò ἀνάπαλιν, orgasmũ cacochymiæ venenatæ, & qualitatis malignæ, cuius magisterio regitur ipsa natura. Ergo verè dictum est, quòd linguæ pars altera spectat in illam partem inflammati pulmonis vnde ipsa fucatur & exasperatur. Est autem inflammationis proprium; colore turpi fœdare, & perurendo atque siccando, partium vicinarum & sociarum æqualitatem vitiare. Sed tamen ea fuit opinio eius qui scripsit librum de locis in homine, vt peripneumonia dicatur, lateris vtriusque inflammatio; pleuritis verò, tantùm alterius. Verùm descripta in hac prognωsi, partibúsque suis distincta peripneumonia, Hippocratem sapit veriùs, quàm liber ille. Est enim consentanea doctrinæ prognωstici, quam nemo nisi amens negarit esse Hippocratis summi medicinæ dictatoris.

Coac.2.cap. 13.lib.2.

Et qvibvs ad vnam clavicvlam dolor est] Ad illud os tortuosum & inæquale, omoplatam cum sterno alligans, quod iugulum appellatur; cuius dolorem firmiter fixum, in supera pleuritide annotauit præceptor. De quo idem scripsit hoc breuiarium. *Doloris acerbitas, paulisper ad iugulum fixa, si ad superiora vertatur; mortiferum adfert malum.* Hîc enim trãsitus fit peripneumoniæ in phrenitidem, si dolor paulisper ad iugulum fixus, repentè ad caput vertatur atq; vanescat ἀσήμως καὶ ἀκρίτως è iugulo, nouúmque incidat symptωma paraphoricum. Exoritur autem hic dolor per inflammationem propriæ, & sympathiam vicinæ membranæ, partiúmque circumiacentiũ oppressionem. Aptior autem fuerit appellatio τῆς ὀδύνης, quàm πόνου: quoniam concitati & consistentis sanguinis, omnino signum est ipsa doloris grauitas, quam nimia intulit abundantia. Sed crebrò fit sensio atque perceptio τοῦ πόνου, per sympathiam continuarum inflammationi partium, sine vlla sanguinis collectione, ac sine affluxu: quemadmodum Galeno visum comment. ad lib. 2. περὶ ὀξέων. Hîc autem non fit eiusmodi πόνος, sed βάρος: quoniam in peripneumonia dolor iuguli, dolorificum malum ibi, non alibi subesse testatur.

lib.2.acut. Coac.76. 1.lib.

Vna svpera pvlmonis ala ægrotat] Ergo non omnis peripneumoniæ symptωma, est iuguli grauitas & oppressio: sed eius tantùm quæ adiacet iugulo; adiacet autem superarum alarum phlegmone systrophica, non mediarum, nec inferarum. Tot enim fuerunt alæ parte vtraque pulmonis dum vixit Hippocrates atque Galenus, vt mox dicetur. Cuiusmodi autẽ sint alæ, paucis aperiam. Est quidem pulmo instrumentum spirabile & vocale. Est igitur sic efformatum à Deo, vt respirationi & exufflationi commodè morem gerat. Ac respirationi morem gerit secutus motum thoracis ad inspirandum & expirandum, tumescendo & residendo: exufflationi verò, materiam vocalem excipiendo, quam exprimit fortis contentio intercostalium musculorum. Ergo vt follis cuiusdam instar, spiritu, quem ducendo viuimus, citò & affatim repleatur; fumidóque vapori pariter viam muniat ad expirandum & efflandum; necessariò ipsum constare oportuit carne molli & spongiosa, quam, ne collaberetur atque fatisceret (quoniam longa est via thoracis à iugulo ad diaphragma, quò vsque producitur pulmo vtraque parte thoracis) Deus in tres lobos vtraque parte diuisit, & ligamento firmauit. Et quia hi lobi, alarum more, dilatantur, facilè explicantur & colliguntur; ideo per metaphoram alæ dicuntur. Nam & Hippocrates scripsit διαπτερῦσαι τὸν βρόγχον, quem oxymelitis vsus dilatauit & explicauit.

lib.3.acut.

Qvibvs avtem ad ambas clavicvlas dolor vrget] A tensione valida, & intemperie forti tunicæ, pulmoni, clauiculísque intextæ; cuius tensionis & proritationis signum est doloris acerbitas.

Ambæ svperæ pvlmonis alæ laborant] Ab inflammatione systrophica quam facit rheuma consistens sanguinis multa bile perfusi, cuius concitatio facta est per orgasmum è dextro sinu cordis, per venam arteriosam, ramosè vtrique alæ superæ, totíque adeo pulmoni distributam.

Et qvi-

ET QVIBVS CIRCA MEDIAM COSTAM] Quæ sexta est è duodecim.

IBI ET MEDIA] Quoniam anadrome sanguinis ibi dolorem facit, vbi subsistit: subsistit autem ad mediam pulmonis alam quæ adiacet mediæ costæ; vel quia sanguis est crassior; vel copiosior. Nam superarum alarum phlegmone; vt alterutrius tenuitatem: sic vtriusque copiam cum tenuitate ostendit. Vbi autem grauitas, ibi & morbus.

QVIBVS AVTEM CIRCA SEPTVM TRANSVERSVM] Diaphragma, quod à collocatione & situ, διάπεδον nominauit: quemadmodum alibi διάπεδον τῆς κοιλίης.

INFERA QVOQVE IBI] Quæ attingit diaphragma, quod obliquo ductu extimas oras cingit notharum costarum. Notabile est autem, inferam pulmonis alam hîc recenseri præter eas quas iam recensuit; videlicet superam atque mediam: vt parte vtraque pulmonis, mediastino distincta, tres alas constituere videatur: quamuis hoc sæculo binæ tantùm vtraque parte appareant. Sed priscorum hominum thoracis amplitudo maior fuit ex amplificatione caloris viuifici, & capitis magnitudine. Tum erant in pectore septem ossa quæ nunc tria visuntur.

lib. περὶ γυναικείων. *

AT VERO QVIBVS DIMIDIA PARS TOTA PVLMONIS OBSESSA EST PHLEGMONE, OMNIA, QVÆ ADIACENT EI PARTI, LABORANT] Pariter similitérque vt in aliis iam suprà posuimus.

ERGO SI VEHEMENTER INFLAMMENTVR AORTÆ] Ἀορταί, ἀορτραί, ἀορτείδες, ἀορθραί: pulmonum bronchia; quæ sunt cartilaginosæ propagines ab arteria aspera in totum pulmonem distributæ: vt illi, alioqui spongioso & molli, firmamento essent. Pollux in secundo. Ὁ δὲ βρόγχος τοῦ στομάχου προκείμενος, εἰς πνεύμονα τείνει, τῇ γλώττῃ καὶ τῷ στομάχῳ προσπέφυκεν· ἐνερρίζωται δὲ ἐν μέσῳ πνεύμονι, τῇ μὲν κατὰ τοὺς ὀπισθίους λοβοὺς ἐγκείμενος οἱ τοῖς νώτοις προσίζουσι, τῇ δὲ κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῖς στέρνοις. σχίζεται γὰρ εἰς πλείους ἀποφύσεις, αἱ καλοῦνται συρίγγες τε, καὶ βράγχια, καὶ ἀορταί. i. *At verò bronchus præpositus gulæ, in pulmonem tendens, linguæ ac ipsi gulæ adhærescit: radices agit in totum pulmonem, partim in posticos lobos qui dorso incubant, partimque in eos qui sterno subijciuntur: sanè enim in varias & multiplices propagines agitur quæ appellantur tubi, bronchia, aortæ.* Quibus verbis explicantur illa lib. de locis in homine. Ἀορτίαι (sic enim Iones efferunt) αἱ ξυνέχουσαι τὸν πλεύμονα καὶ τὸν βρόγχον, i. *quæ continent pulmonem & guttur.* Nec aliud erat quod Galenus voluit in dictionario Hippocratico, τὸ ἀπηρτημένον τῆς ἀρτηρίας τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν, i. *pulmonis pars vtrinque ab arteria deducta.* Neque verò non idem illud; pulmonis substantiam, præter id quod carnosum est, persimile spongiæ, consurgere ex triplici; arteria venosa, vena arteriosa, & arteria aspera. lib. 3. & 6. de vsu part. Hæc enim illa est quam arteriam absolutè dixit ὁ γλαύκος, vt erat in vsu primùm: sed eam asperitas postea ab reliquis separauit; cùm esset omnibus inditum nomen vel παρὰ τὸ ἀέρα τηρεῖν, quod est *aërem ducere*, vel παρὰ τὸ ἀείρεσθαι, i. *attollere*, cuius præteritum perfectum in tertia persona habet ἦρται, vnde & per pleonasmum ἀορτὴ vel ἀορτή. Nã in plusquamperfecto Homerus vsurpauit ἀώρτο. Hoc eò dico quòd verisimile videatur, vt si arteriis omnibus sit commune nomen aorta; ei profectò κατ᾽ ἐξοχὴν tribuatur, quæ ipsum sic possedit arteriæ. Est autem aspera, quam diffundi in pulmonem scimus: cui quæ dicantur medicamenta dicta sunt iccirco ἀρτηριακά. Sic quia arteria aspera βρόγχος vel βράγχος vocabatur, eius quoque propagines, βρόγχια vel βράγχια appellata. Quò fit vt cùm nominis prærogatiuã dedero propaginibus istis, eius postea vsum concedam ei quam in pulmonem cor transmisit arteriæ. Eam Aristoteles νευρωδεστέραν cùm dixit: tamen æquè neruosam esse nõ putauit atque aspera arteria est: sed venis in eo prætulit, quibus cùm longè duriorem dissecta cadauera obtineãt, nuncupata est ἀορτή: quod Grecis conceptaculum quidem omne, sed vaginam præsertim sonat; quam ipsa arteria, vt figura, sic duritate refert: hinc παχεῖα, μεγάλη, pulsatilis neruus, Arabum doctoribus arteria audax. Pollux lib. 2.

Ergo. SI VEHEMENTER INFLAMMENTVR AORTÆ, VT IN LATVS INCVMBANT] i. Costis adhærescant, hoc est, si inflammatio pulmonem intus extráque ita occupet vt vniuersum peruadat, donec membranam inuadat costas succingentem, cum qua exudantis per summum ardorem sanguinis concretione conglutinetur. Ab æstu sanguinis inde magis inflammari pulmones incipiunt, vbi sunt maxima eius conceptacula in quibus, quasi in lebete, feruet. Diffunduntur autem per pulmones medios: vt non nisi ardentissima inflammatio attingat superficiem eorum extimam, quæ aortarum ductus oculis ad videndum exhibet, & manibus ad contrectandum.

ET CORPVS EA PARTE RESOLVITVR] i. Spirandi vis in thorace exoluitur: impeditis à pulmonum adhæsu intercostalibus musculis, quorum id officium fuit.

ET COSTA EXTERIOR LIVORE TEGITVR] Qui color est subtilissimi sanguinis, cuius natiuum calorem inextinguibilis feruor extinxit. Nam crassior inde nigrescit. Est porro nigro proximus liuidus.

HOS PRISCI VOCABANT ICTOS] Βλητούς, παρὰ τὸ βάλλεσθαι, i. iciri; ἀστροβλήτους, *de cœlo tactos*, diuina virgula ictos: qualis eorum à morte color quos fulgor absumpsit: qualis vitium, quas gelu rigentes adhuc, summo mane, intempestiuus Solis radius nulla ne leuissima quidem aura commoto aëre, præcepit: dictum vitium σφακελισμός, carbunculatio, Gazæ radicatio apud Theophrastum quinto de causis. De quo vide II. cap. I. huius lib. & lib. 3. de morbis per initia. Sed iis quæ leguntur part. 33. & 34. I. de diæta acut. nulla verba accommodatiora sunt (loquitur autem de pleuriticis quos importuna prisanæ exhibitio suffocat ὑπὸ ῥέγχους καὶ ὀρθοπνοίης, i. *stertore & spiratione sublimi*) μάλιστα δὲ τούτους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιζον, &c. i. *Hos maximè antiqui ictos opinabantur, eam ob causam præsertim* (i. propter celeritatem interitus:) *sed etiam quia mortuorum costæ liuidæ conspiciuntur, velut diuerberatorum.* Ab his eorum quæ subiiciũtur perceptio est, ex proportione causæ ad effectus, καθ᾽ ἧττον καὶ μᾶλλον ducta.

32 Ην δὲ ἅπας ὁ πνεύμων φλεγμήνῃ μετὰ τῆς καρδίης, ὥστε καὶ προσπεσεῖν πρὸς τὴν πλευρήν· παραλύεται πᾶς ὁ νοσέων, καὶ κεῖται ψυχρὸς ὁ νοσέων ἀναίσθητος· θνήσκει δὲ δευτραῖος ἢ τριταῖος. Ην δὲ καὶ χωρὶς τῆς καρδίης συμβῇ, καὶ ἧσσον· πλείονα χρόνον ζῶσιν· ἔνιοι δὲ καὶ διασώζονται.

Quòd si totus pulmo inflammetur cum corde, vt in latus procidat; resoluitur totus æger, iacétque frigidus, & sensus expers: moritur autem secundum aut tertium diem agens. Sin autem sine corde contigerit, idque minus; seriùs vitam finiunt, & quidam euadunt.

Partium officialium quæ distinguũtur septo quodam, vel mediana linea, proptereáque sunt geminæ; vt omnes ministræ motus, procreationis, & sensus; talium, inquam, partium grauior & periculosior est, vtriusque in officio laborantis aut eo carentis, quàm alterutrius; dextræ videlicet, aut sinistræ afflictio. Sic apoplexiæ, totius cerebri vitio; quàm paralyseos, alterutrius partis, grauior offẽsio esse solet. Atq; vt in paralysi paralyticus manet superstes, superstite adhuc respiratione quæ cordis voto respondeat; in apoplexia autem forti quæ totum prohibet spiritus commeatum, cita mors venit: sic tolerabilis est illa pulmonis alterutrius phlegmone, quæ parti oppositæ libertatem non adimit qua morẽ gerit thoraci ad inspirandum, expirandum, & efflãdum. Intolerabilis autem est illa quæ totum obsidet, & summam infert contumaciã inspirationis, expirationis, & efflationis. Hinc meteorismus primùm in respirãdo, mox orthopnœa, indéque apnœa mortifera. Quòd si ad grauissimum illud malum totius inflammati pulmonis; accesserit quoque inflammatio cordis obsessi; quæ salus vitæ sperabilis esse potest? certè nulla. Est enim magna pulmonis & cordis sympathia & syntimoria, in societate, vicinia, & spirabilis atque vocalis materiæ commeatu. Hîc sanè in summa principatus offensione, pars illa consocialis cordi grauiter multúmque laborat, cuius officio vitam ipsam carere non potis est, & cuius vitio ipse principatus vitæ collabitur.

Ergo. QVOD SI TOTVS PVLMO INFLAMMETVR] Pariter similitérque pars dextra atque sinistra, phlegmone fit obsessa; ídque tribus vtriusque dimidiæ alis, supera, media, & infera; vnde non solùm tota lingua fit rubra & aspera: sed etiam thoracis omnia quæ illis adiacent partibus inflammatis, æquè laborãt; videlicet iugulum vtrumque, media vtrinque costa, & regio vtraq; septi trãsuersi.

aph.65.4. part.8.lib.2. περὶ ἀγμῶν.

CVM CORDE] Viscere nobilissimo, quod naturaliter ipsum per se micat; fontémque habet natiui caloris, nectarísque viuifici: vnde partium omnium solidarum, spiritúumque fluxa viuacitas recreatur atque reficitur. Id autem pulmonum fibris ita circumuoluitur, vt iis quasi sepultum esse videatur.

VT IN LATVS PROCIDAT] Distentis nimium ab inflammatione aortis, prætumidísque toto pulmone, & varicosis venis; vnde laryngis ima, & circumiacentium laterum tota regio ab oppressione, venarúmque micantium appulsu laborat.

RESOLVITVR TOTVS ÆGER] Eadem ratione qua superiore prognωsi demonstratum est corpus ea parte resolui, qua vehementer inflammantur aortæ, vt in latus procidant, & qua exterior costa liuore fucatur. Id autem fit per eam speciem apoplexiæ in qua spiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum; & per oppressionem neruorum, à phymate partium adiacentium: non autem per epigenesin causæ in cerebro firmiter fixæ, quæ libertatem meandi adimit spiritui animali. Talis est torpor nephriticorum è directo renis afflicti. Talis eorum quibus ex anadrome lumborum ad caput, manus torpescunt. Hæc autem resolutio vniuersalis, respirationem adimit, proptereáque vitam tollit.

part.5. sect.1. 6. Epid. Coac. 4. cap. 12. lib. 2.

IACETQVE FRIGIDVS] Recreatione caloris natiui ab inflammatione foris intrò, & impedito eius appulsu ab oppilatione aortarum: vt interim taceam facilem, citámque νέκρωσιν vitalis caloris, ex qua partium extimarum frigus, ferè coniunctum habet liuorem cùm in propinquo mors est.

ET SENSVS EXPERS] Tum quia impeditur facultas sensifica, intercepto spiritu animali; tum quia refrigeratæ, penéque dixerim, extinctæ partes sensificæ; facultatis iam multùm languentis, & in officio laborantis non sunt capaces.

MORITVR AVTEM] Per extinctionem & suffocationem caloris viuifici, sublata respiratione per resolutionem siue paralysin vniuersalem; & exhausto fonte spiritus animalis, ex paupertate vitalis.

SECVNDVM AVT TERTIVM DIEM AGENS] Quoniam in peracuto morbo celeritas motus cum principatu vitæ collapso; celerrimam quoque interitus mutationem infert.

SIN AVTEM SINE CORDE CONTIGERIT] i. Si pulmonum inflammatio systrophica, nullam ex corde mali accessionem habeat, maneátque æger cum signis inflammati totius vtrinque pulmonis, sine vlla palpitatione & syncope.

IDQVE MINVS] Vt summa nõ sint omnia inflammati pulmonis, quæ cernuntur in magnitudine & vehementia symptomatum καθηγουμένων & ἐπιγινομένων.

ET SERIVS VITAM FINIVNT] i. Ad decimumquartum diem protrahitur vitæ discessio.

ET QVIDAM EVADVNT] Quibus apparent signa epiphænomena quæ faciunt discessionem

morbi in expurgatione propria, per sputi anacatharsin; aut in laudabili quodã abscessu, vel etiã laudabili supparato: præsertim si cætera signa salutariter suffragentur, quæ paulò antè sunt tradita & explicata. Coac. 21. & 23. huius cap.

Τοῖσι ἐμπύοισι γινομένοισι, μάλιστα δὲ ἐκ πλευριτικοῦ καὶ περιπνευμονικοῦ, θέρμαι παρακολουθοῦσι, τὴν μὲν ἡμέρην λεπταί, τὴν δὲ νύκτα συντονώτεραι, καὶ πτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου, ἱδροῦσί τε περὶ τράχηλον καὶ κληῖδα, καὶ τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς κοιλαίνονται, τὰς δὲ γνάθους ἐρυθαίνονται, χειρῶν δὲ θερμαίνονται τοὺς δακτύλους ἄκρους, καὶ τρηχύνονται, γρυποῦνται δὲ ὄνυχας, καὶ καταψύχονται, περί τε τοὺς πόδας ἐπάρματα ἔχουσιν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα φλυκταινίδια, σιτίων τε ἀφίστανται. Τὰ μὲν οὖν χρονίζοντα τῶν ἐμπυημάτων ἔχει τάδε σημεῖα.

At verò purulenti qui ex pleuritide aut peripneumonia huiusmodi sunt, febres habent interdiu leues, de nocte fortiores, ac nihil expuunt commemorabile, sudant circa collum & iugulum, cauantur oculi, malæ rubent, manuum verò extimi calent digiti, & exasperantur, vngues adunci fiunt, pedes refrigerantur & tument, pustulæ toto erumpunt corpore, cibos iubent facessere: atque hæc suppurati signa sunt inueterati. [handwritten: mul nec sputa sunt laudabilia] sic legendum. [handwritten: Hæc sunt notæ diuturnorum suppurationum]

Est illvd iam positum; quòd pleuritidis & peripneumoniæ mutatio fit in suppuratum, si concessæ fuerint ægris induciæ, nec antè perierint; ipsi verò prædicti morbi, nec anacatharsi, nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta, curationem receperint: nunc suppurati quod vetustate in tabem migrauit, signa docentur.

At vero pvrvlenti] Qui sunt eiusmodi, propriéq; dicuntur, quibus vel in vomica costarum, pus latet, siue pulmonum: vel ea rupta effusum pus in thoracem, ibi stabulatur, & fluctuat. Atque inter empyema & empyon hoc interest, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponitur: empyi autem non nisi purulento à pleuritide & peripneumonia. lib. 2. progn. & aph. 44. 7.

Qvi ex plevritide avt peripnevmonia eivsmodi svnt] Supernacaneum hoc, satis erat dixisse ἐμπύους: quemadmodum in prognostico dixit præceptor. *Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοιοῖσδε σημείοισι. i. Empyicos omnes his oportet signis cognoscere.* Ratio autem metaptoseos peripneumoniæ in suppuratum, non ita pridem explicata fuit in illa prognosi. *Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati sunt; sed eos cum delirio exegerunt: tandem exactis 14. morbi diebus, periculum est ne purulenti fiant.* Idem quoque scriptum legitur lib. 1. περὶ νούσων. Coac. 27. huius cap.

Febres habent] Ab horroribus quibus crebrum est empyema costarum atque pulmonum. Non enim sunt illæ febres natura horriferæ: sicut inter continuas hemitritæus; intermittentium verò, quartana. Nec verò illi horrores veniunt ἀπὸ τῶν ἀγγείων, vt in febribus: sed ἀφ' ἑλκέων, vt in purulentis. Et verò Hippocrates horrorem posuit signiferum suppurati, quod fieri tum primùm docuit cùm pleuriticus cœperit perhorrescere, quod antè non fecit. Atqui de rigore & horrore illud præceptum est; nunquam sine febre cieri, propter afflictionem caloris viuifici cordis: atque ipsos cùm frustrà fiunt, vt certè hîc fiunt, metastasin facere ad diaphragma & caput. Notabile autem quod ait, τὴν θέρμην παρακολουθοῦσιν; vt alia sit febris idea, quàm eius quæ fuit dum peripneumonia ipsa manebat. lib. 2. progn. lib. 1. περὶ νούσων.

Interdiv leves] Tum propter lucis appulsum, quæ natiuo calori maximè est consocialis, facitque vt suppurati feritas infringatur; vnde non tam fortes, nec tam crebri horrores, faciliórque vaporis fumidi expiratio, transpiratio, & efflatio: tum quia partes solidæ natiuo calore magis fruuntur & recreantur; vt interim taceam cætera lucis commoda. Sic ischiadicis meliùs esse solet.

De nocte fortiores] Tum quia frequentior est horrescendi & calescendi vicissitudo; tũ quia fumidus vapor non tam liberum habet exitum, quàm interdiu: maior est item puris vellicatis molestia & importunitas; nec interim omittendũ quòd in tenebris noctu somni vacuitas, ipsa per se morbus est. Omnium autem phlegmonarum systrophicarum, indéque nascentium suppuratorum, grauiores sunt morbi, appulsu tenebrarum, quàm lucis. Nec verò libenter Galeno assentior profitenti eam purulentorum molestiam quæ noctu augetur, non vitio noctis accidere: sed partium solidarum hectica febre laborantium, vnde à cibis sub noctem exhibitis, incandescunt calcis instar quæ incendium concipit aqua superfusa, & fumat. Quidni facit idem cibus diurnus? Sed interdiu febris mitescit. Ergo mitescit à causa diurna: sicut exacerbatur à causa nocturna. Contrariæ autem sunt causæ diei & noctis.

Ac nihil expvvnt commemorabile] Idque noctu potiùs quàm interdiu. Hinc prima mali labes quæ paroxysmos infert nocturnos. Tum enim fœtura est symptomatum quæ vocant

ἐπιγήματα, cùm cessant propria cuiusque morbi epiphænomena, nec dolorificum malum foras exit. Hæc labes miseros ad insanabilem tabem deducit. Denegatæ autem anacatharseos puris, causæ in promptu sunt; materiæ contumacia, tunicæ dẽsitas pulmoni circumtextæ, alarum collapsarum oppressio; & imbecilla nimis concussio in tussiendo: quoniam latera sunt infirma.

Coac. 17. huius cap.

SVDANT CIRCA COLLVM ET IVGVLVM] Quæ sudandi ratio dicitur ephidrosis, quam alibi demonstrauimus fieri; ineunte quidem morbo, ab oppressione: sicut eo affecto, ab exolutione partium solidarum, quæ succum alibilem sibi assimilare non possunt, sed exudare sinunt. Hîc autem causæ vtriusque ratio locum habet. Nam illa quæ incessit frustra & crebrò, tussiendi cupiditas, materiam expectorabilem, vaporémque fumidum eò trudit & sistit, vbi est focus morbi. Est autem ferè in superis pulmonum alis quæ iugulo adiacent, vnde succus exprimitur & exudat: vt verum illud sit quod dici solet, *Vbi sudor inest, ibi nuncia morbum esse*. Cuius aphorismi veritas, cùm alibi, tum hîc potissimùm lumen suum ostendit. Ac de sudore posita sunt à nobis theoremata omnino catholica, quibus docetur, sudoris triplicem esse causam; excretionem, expressionem, & exolutionem. Nam quod in prognostico scriptũ est, ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίγνονται; non ad sudoris confertim prorupti abundantiam referri debet: sed ad sudatiunculam continenter exudantem.

(prorr. 7. l. 2. 1. — aph. 38. 4.)

CAVANTVR OCVLI] Quia multùm emacruerunt; emacruerunt autem cum tota facie cadauerosa per exhaustum humidi primigenij, atque, vt ita dixerim, colliquamentum quod attulit febris tabifica, cuius ardore partes liquuntur. Multùm etiam facit nectaris viuifici defraudatio quæ venit à paupertate sanguinis & cordis infirmitate. Sed illud colliquamentum, vnáque defraudatio quotidiani pabuli; primùm apparet in oculis, qui vt molliores, liquuntur faciliùs quàm cæteræ faciei partes; tum autem spiritus animalis multi participes in secunda valetudine; simulatque eo defraudari cœperint, collabuntur.

MALÆ RVBENT] Ecce quod monstri simile est, cùm ad extrema ventum est maciei; malæ rubẽt. Atqui pars omnis pallescit quæ multùm emacruit; aut etiam cùm primùm cœpit macrescere: & cõtrà, suaue rubet cùm fit habitior. Sunt igitur ἀσύστατα, rubor & macies. Attamen hîc ponuntur in eodem subiecto, nec mirum: quoniam in secunda valetudine, pars omnis, vnde capit εὐεξίαν, inde suaue rubet: sicut in aduersa inde pallescit vnde contrahit cachexiam. Secus fit in morbis acutis atque tabificis, in quibus per propagationem causæ morbificæ, partes quædam rubent, quę paupertate alimenti sunt pallidæ: sicut nonnullæ calent, quæ per νέκρωσιν caloris natiui, sunt glacie frigidiores. Iam verò malæ rubent: quoniam pulmonũ anathymiasis tussiendo expressa, ibi subsistit propter angustiam venularum, maiorũ ἀναστομώσει excipientiũ quę nõ expirat. De faciei autẽ rubore critico & symptomatico, alibi multa scripsimus.

(6. Epid. part. 3.)

MANVVM VERO EXTIMI CALENT DIGITI] Calere hîc digitos ait, non quidem calore vitali & sanguine illustratos, quorum inopia sunt hîc marmore frigidiores: sed qui appulsu caloris febrilis incandescunt æstu; tum etiam ab hectica febre firmiter ibi fixa, vnde magis ardent: quia multum habent humoris parte interna. Est igitur idem θερμαίνεσθαι quod πυρέσσειν: sicut modò vidimus, idem θέρμη quod πυρετός: quanquam illud verbum θερμαίνεσθαι, & nomen ipsum θέρμη, secundum naturam dicuntur. De nomine autem τῆς θέρμης, pro calore natiuo; solennis est ille aphorismus. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. i. *Quæ increscunt corpora, plurimum habent caloris innati*.

(pror. 31. l. 2. 1. — aph. 14. 1.)

ET EXASPERANTVR] Signum hoc syllogisticum hecticæ febris atque tabificæ: vt enim suauitate vitalis principij, nectarísque viuifici partium solidarum viuacitas manet illæsa in corpore solido & succi pleno: sic à febrili ardore pars vnaquęq; suo genio defraudata, tũ paupertate succi alibilis, tum spiritus appulsu tabifici; nõ solùm rigidiuscula fit siue φελλώδης: verumetiã siccitatis intensione, maiorem concipit inæqualitatem, & exasperatur. Atque hoc documentum est phthiseos quam facit ἡ φθόη, per vlceris edacitatem, febris corruptionem, & spirationem tabificam.

VNGVES ADVNCI FIVNT] Absumpta carne qua firmatur vtrinque. Vt enim laxitas cum pallore, inchoatam denunciat extenuationem: sic tensio absolutam. Scitum est illud. Πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα ἐκτείνεται. i. *Omnis extenuatio laxat cutim; tum deinde intendit*. Extenuationis autem perfectæ signum iam posuit, digitorum asperitatem. Atque talis character vnguium, sicut extenuatio ipsa, φθισικῷ nomen dedit, quod phthiseos causa est atque signum. Ac signum quidem, quia phthisici vnguibus sunt, more cuiusdam feræ, vncinati; causa autem: quoniam pulmonum vlcera tam sunt edacia more ferarum, vt sanguinem totum è corde exhauriant.

(6. Epid. part. 3. — 6. Epid. part. 2.)

PEDES REFRIGERANTVR ET TVMENT] Quia non habent ἐπίκαυμα febris hecticæ, sicut manus & digiti; nec verò incandescunt æstu febrilis ardoris eò diffusi, quòd longo interuallo seiuncti sint à foco suppurati, natura autem frigidi atque sicci, quia toti ferè sunt ossa, nerui, membranæ, & cartilagines, ἄναιμοι penè καὶ ἄσαρκοι: ideo nunc ex euentu, frigidiores apparent, nectare viuifico destituti. Eadem ferè ratio est tumorum qui assurgunt in pedibus ex peculiari eorum natura, collocatione, situ, & humoris morbifici dominatu, cum infirmitate summa, penéque dixerim, extinctione caloris viuifici, cuius ne minima quidem portio prorepit ad pedes.

(lib. 2. progn.)

PVSTVLÆ TOTO ERVMPVNT CORPORE] Faciúntque corpus velut bullarum. Quales enim sunt bullæ in humore ex eo circumtenso à spiritu flatulento, vel à calore: tales phlyctænæ, phlyctænidia, phlyzacia, exanthemata, echymata (nihil enim refert quomodo dicantur) ex collectione ichorum venenatorum, corporis superficiem erodentium, vel amburentium; vnde φαινομενίδες ... nominantur. Ichores autẽ venenati colliguntur, vel ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. à spiritu & diæta; vel ἀπὸ τῶν ἔσωθεν, i. à morbidis causis, quæ vitio cuiusque nascuntur. Atque ichores extrinsecus veniunt à tempestate austrina, cum densis nimbis, & rapido æstu coniuncta. Sic enim de illa tempestate scriptum reliquit præceptor.

(aph. 34. 7. — lib. 4. acut. — lib. 1. περὶ διαίτ. — lib. 2. de nat.)

Ὑπεγίνοντο, inquit, ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες· ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ διεθερμαίνοντο, καὶ κνησμὸν ἐνεποίουν· εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι διανίσταντο. i. *Subnascebantur ichores, qui conclusi incalescebant, & pruritum faciebant; deinde pustulæ exoriebantur ambustis similes.* Intrinsecus autem nascuntur ichores, ex visceribus malè moratis: quemadmodum hîc ex pulmonum & capitis mutua syntimoria, cordis exhausti sympathia, suppressi puris corruptione, partium solidarum spiritu & sanguine, omníque calore viuifico defraudatarum. Nam denegatæ anacatharseos mala hæc sunt. *Si cui sputa salsa & tussis quiescunt; iis rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperantur.* Carnium autem quæ suppurati vitio sunt, vt ita dicam, μυδῶσαι, i. *mucidæ*, facilis est ad ichorum collectionem, vnde manant & exoriuntur phlyctænides, affectio. Sic enim præceptori visum est ita scribenti. Πᾶν γὰρ τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται· κοῖλόν ἐστι. πληροῦται δὲ, ὑγιαῖνον μὲν· πνεύματος. ἀλγοῦν δὲ· ἰχῶρος. i. *Quicquid est incoibile sub cutim, aut carnem; cauum est: repletur autem, sanum quidem, spiritu; morbidum autem ichore.* Loquitur autem de interstitiis musculorum quæ caua sunt, & ventres dicuntur. Atque si ventres illi cum musculis bene habeant natura & valetudinis cura, spiritu salubres replētur: sin autem morbidi sint, malo ichore. Cæterùm ichores illi, qualitate sunt acres, temperamento calidi; proptercáque amburendo & erodendo idonei. 2. Epid. initio. Coac. 15. cap. 7. lib. 2. lib. περὶ τέχνης

Ac cibos ivbent facessere] Quia execrantur: quæ affectio, dicitur ἀποσιτία. Fit autem, labefactata naturali œconomia per νέκρωσιν vtriusque partis, ventriculi dico, & iecoris; vnde ipsos tædet sui officij. Ac talem ἀποσιτίαν, eiúsque causam Hippocrates obseruauit in Pario, quem scribit, exactum ad morbum, fuisse ἀπόσιτον, & 120. die interiisse: qui tamen non erat purulentus. Sed alibi multa nos de ἀποσιτίᾳ quæ in morbis omnibus, si quid aliud, grauissima esse solet: quanquam existunt aliæ causæ τῆς ἀποσιτίας, quæ non sunt insanabiles, vt hæc. hist. 1. sect. 3. 3. Epid.

Atqve hæc svppvrati signa svnt inveterati] Causę sunt explicatæ. Nūc aliorum signa examinemus, quæ in proxima continentur prognosi.

34 Τὰ δὲ συντόμως ῥηγνύμενα, σημειοῦσθαι, τούτων τε τοῖσιν ἐπιγινομένοισι, καὶ τοῖσιν ἐν ἀρχῇ πόνοισιν· ἅμα δὲ καὶ ἤν τι δυσπνοώτερος γίνηται.

At verò quæ breui rumpuntur, significari, & iis quæ superueniunt, et iis quæ initio apparuerunt: simul autē, et si quid difficiliùs spiret æger. et primis doloribus

Empyematis inueterati signa explicata sunt, certè tam certa, vt firmiter illis credendum præceperit summus dictator; quòd sint eiusmodi, authore Galeno, tantáque vi prædita ad persuadendum, ὡς μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ἑαυτοῖς ἀπολείπειν, i. *vt nullus omnino restet dubitandi locus.* Nunc ineunda τεκμαρσις eius quod statim, & continuò ruptum est. Eius autem ineundæ ratio, difficilior erit in quærendo, quàm in recensendo syllogistica signa: quæ omnia, superuenientium & apparentium nomine complexus est noster præceptor: ipsa verò quæ sint non posuit, præter vnum, ad finem prognoseωs. Non idem illi consilium fuit superiore prognωsi, quæ catalogum habet omnium signorum empyematis inueterati. Quæramus igitur, quando quærendi defatigatio turpis est, cùm id quod quæritur pulcherrimum sit. lib. 2. progn.

At vero qvæ brevi rvmpvntvr] Nec tamdiu cunctando, vtramq; spiritus & nutricatus œconomiā labefactarūt, partibúsque solidis λέπτυνσμὸν & μαρασμὸν intulerūt. Breui autē rumpuntur: quia phlegmone systrophica, breui conuersa est in suppuratum, quod medium esse diximus inter citam crisin, & desperatam salutem: nec tamen illud suppuratum in pulmone conceptum, liberalem habuit anacatharsin. Quando autem rumpantur vomicæ pulmonum, vt breuissimè, & vt longissimè; mox infrà ponetur. Cæterùm ὀλιγοχρόνια vocat empyemata, quæ hîc dicuntur συντόμως ῥηγνύμενα; vt rectè & consultò videar conuertisse, quæ breui rumpuntur: non tamen numerum singularem continuaui, quem loco pluralis vsurpaui superiore prognωsi. Sed parua res est. in prognost.

Significari] Certò denunciari: signis quæ nullam relinquunt ἀμφιβολίας: vt occasione nacta curandi, ratio instituatur qua foras exeat empyema; primùm quidem, si potis est, anacathartica pharmacia: sin minus ad sectionem vel ad vstionem veniendum, sicut faciūndum præcepit Hippocrates, idque αὐτίκα; vt idem docet alio loco vbi trium morborum curationem citò ineundam suadet; hydropis, secando; empyematis, adurendo; & trωmatum capitis, terebrando. In talibus enim, ipsa celeritas mora est, ipsáque dilatio periculosa. Sic autem ait. Ὑδατώδεας ἐκάστου τάμνειν· φθίνοντας καίειν αὐτίκα· τὴν κεφαλὴν τρυπᾶν αὐτίκα. Et quoniam empyema thoracis, non vno in loco stabulatur; ex triplici foco alterutrius partis pulmonum per alas distinctæ, vel ex vno tantùm, eóque partis alterius aut vniuersi, vt non ita pridem suprà positum est, ne quis vrendo vel secando aberret à scopo; iussit præceptor, linteum eretriadis terræ, calido diluto imbutum circumponi purulento thoraci, vt qua parte id primùm resiccari cœperit, nouacula aut pyrωticū adhibeatur. Interea resiccandū caput, præsertim si coryzæ & sternutamenta præcesserint, aut cōsecuta fuerint in morbis pulmonū: ne dum vacuando puri das operā, catarrhi prolapsus negotiū tibi exhibeat. Qua de re bis idem scripsit his verbis. Ἄρχου τὸ πρῶτον κουφίζειν τὴν κεφαλὴν, ἵνα μηδὲν ἐπιρρέῃ ἐς τὸ στῆθος. i. *Primùm incipito caput leuare, ne quid in pectus decidat.* Et, Τὴν κεφαλὴν ἀποξηραίνειν, ἵνα μὴ ἐπιρρέῃ. i. *Exsiccare caput, ne destillet.* Omnia autē quæ illic posita sunt de vacuando pure, locū habet in empyemate statim facto & rupto, nō in eo quod in vetustatē incidit, eáq; mala intulit quę paulò antè sunt explicata. lib. 1. περὶ νούσων. 6. Epid. part. 7. Coac. 31. huius cap. lib. 3. περὶ νούσων.

Et iis qvæ svpervenivnt] Hîc tria docentur signorum genera, quibus deducimur ad cognitionem & scientiam empyematis confestim facti & rupti. Ac primùm genus nominauit eorum quæ inflammationi superueniunt, dum in pus mutatur, nec antè fuerunt, phlegmones pathognomoni-

ca; sed puri adiúncta sunt: quæ quia præceptor speciatim non posuit, contentus genere τ̃ ἐπιγινομένων, nostræ sunt partes ea veluti per præconem citare ab Hippocrate ad ipsum Hippocratem, tanquam ad veritatis tribunal. Sed præstò sunt illa duo τεκμήρια empyematis inchoati & facti, quæ diē vadimonij obire non recusarunt. Sunt autem; rigor qui antè non fuit, dum inflammatio seu phlegmone systrophica, cruda maneret; & grauitas loco doloris. Hîc enim rigor cietur, non quidem ἀπὸ τ̃ αἱμάτων, i. à cacochymia è vasis expressa: sed à pure in vomica concepto, vt annotauit Galenus. Idem Galenus author est, (lib.6.Epid.) phlegmonas omnes nobilium partium, nisi præsidiis digerantur, sed in suppuratum vertātur, horrorem ciere: quoniam nascentis puris acrimonia mordens vicina corpora, eodem planè modo ciet horrorem, (lib.2.progn.) quo acria medicamenta. Grauitas autem, doloris acerbi succedanea, signum est syllogisticum mutatæ phlegmones in suppuratum: quoniam suppurati non tanta est tensio, quàm phlegmones crudæ. Sed grauitas ibi manet: quoniam morbificus humor, velut in ergastulo quodam conclusus, foras non exit. Iam verò rupti continuò suppurati ratio ineunda ex celeritate confecti ab ineunte phlegmone. Nam cita puris confectio, citam quoq; habet rupturam: nisi aliò cursum inflectat, & per anacatharsin vacuetur. Ac tum grauitatis & febris leuatio est: quod signum imprimis narrat Hippocrates puris in thora- (lib.3.περὶ νούσων.) cem effusi. Μετὰ τ̃ ῥῆξιν δοκέει ὑγιὴς εἶ)· ὅτι ἐκ στενοχωρίης εἰς τ̃ εὐρυχωρίην ἦλθε τὸ πύον· ϗ τὸ πνεῦμα ὃ ἀναπνέομεν, ἕδρην ἔχει ἐν τῷ πνεύμονι. i. *Rupta vomica sanus esse videtur sibi ægrotus: quòd ex loci angustia, pus abijt in amplitudinem: ac spiritus quem spiramus, in pulmone sedem inuenit.* Est igitur signum syllogisticū puris in thoracem effusi, & ruptæ pulmonum vomicæ; fugax leuatio grauitatis. Nam ea non multò pòst, longè percipitur grauior, & molestior: vt rectè Hippocrates obseruauit.

(Coac.19. & 27.huius cap.) ET IIS QVÆ INITIO APPARVERVNT] Hîc genus alterum ponit signorum phlegmones in empyema mutatæ, quæ προηγούμενα Græci vocant, Latini *antecedentia*. Sūt autem; peripneumonia iam descripta in sæuo dolorum cruciatu scapulæ atque iuguli, pectoris oppressione, meteorismo spiritus, & calida expiratione, febre continua, cum anxitudine quæ diebus criticis anacatharsin nullam habuit: sed eos cum delirio exegit ad decimumquartum vsque diem; eadémque nec phlebotomia quieuit, nec pharmacia, nec diæta, nec parotide, nec abscessu crurali. Hæc demum signa sunt προηγούμενα, quæ opinionem faciunt phlegmones affectantis viam ad empyema, si antè non fuerit ad mortem fatalis, nec ægrum intra decimumquartum diem ad exitium præcipitarit.

SIMVL AVTEM ET SI QVID DIFFICILIVS SPIRET ÆGER] Hoc signi genus videtur ἀμφίδοξον antecedentis & consequentis. Est enim antecedens vomicæ iamiam rumpendæ: sicut reperio traditum à præceptore qui ait. Προσγίνεσθαι ἀνάγκη ϗ πόνον, ϗ δύσπνοιαν, ϗ πτυελισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος. i. *Accedere necesse est dolorem, dyspnœā, & ptyelismū, ante puris eruptionem.* Vbi Galenus super dyspnœa hæc scripsit. Δυσπνοοῦσι δὲ ϗ δι' ὅλης μὲ τ̃ νοσήματος τ̃ καταστάσιν, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τ̃ προσγινομένην ὀδύνην: i. *Difficiliter toto morbi decursu spirant: maximè verò vbi dolor accesserit.* Sed non est firmiter fixa difficilis hæc spiratio: sicut ea quæ rupturam consequitur. Sic autem fit. *Rupta vomica, ægro sibi meliùs esse videtur*, vt suprà iam diximus: (lib.3.περὶ νούσων.) προϊόντος δὲ τ̃ χρόνου, τὰ στήθεα πύου πληροῦται, ϗ βῆχες, ϗ πυρετοὶ, ϗ τ' ἄλλα ἀλγήματα πάντα μᾶλλον πιέζει αὐτὸν. ϗ ἡ νόσος διαδηλοῦται. i. *Labentibus inde diebus pectora pure implētur, indéque tusses & febres, atque adeo cæteri omnes dolorū cruciatus; ipsum magis lacessunt & opprimunt. Ac morbus ipse, tum maximè innotescit.* Est igitur difficultas aucta spirādi, signum ἀμφίδοξον prægressæ rupturæ, aut iamiā futuræ. Ac prægressæ quidē; firmiter fixa & stabilis quæ vires acquirit eūdo: futuræ autem fugax & leuiter pressa ad exiguum tempus. Quod ipsum planè illud ostendit. Ην τι δυσπνοώτερος ἔῃ. i. *si aliquantulum, & aliquantisper, difficiliùs spiret æger.*

35 Ῥήγνυται δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐμπυημάτων· τὰ μὲν εἰκοσταῖα· τὰ δὲ τεσσαρακοσταῖα· τὰ δὲ πρὸς τὰ ἑξήκοντα.

Plurimæ autem suppurationes rumpuntur, aliæ quidem vicenûm dierum, aliæ verò quadraginta, nonnullæ etiam sexaginta.

HIC SVMMA esse debet medico ad res ægri attentio. Nec vlla excusatio accipienda, si quid fortè acciderit quod ab eo præuisum non fuerit. Est enim cita multùm & præceps occasio in medendo. Sed tamen sic medicus τ̃ προνοίας exercebit, vt eā præterire non sinat, hospite, quod aiunt, insalutato. Iudiciū adhibebit explosa fallaci experientia. Quod vnum arripiendæ occasioni cōmendat Hippocrates. Nec verò iudicij difficultatē pertimescet, quę magna est, modò adhibeat tempus & diligentiā ad consequendam τεκμήριον dictatoris, qua bene iudicandi ratio comparatur. Ergo ne occasio medendi præripiatur in suppurato & expurato, eius arripiendæ opportunitatem adferet dierum criticorum obseruatio, præter ea quæ modò sunt posita de empyematum peripneumoniæ natura & causis, vnde illa celeriùs aut seriùs gignuntur, & rupta vomica effunduntur, cum signis antecedentibus, adiunctis, & consequentibus, inchoatæ vomicæ factæ & ruptæ.

PLVRIMÆ AVTEM SVPPVRATIONES] Plurimas eò dixit, quòd aliæ quædam sint alterius generis, quæ non seruant legem dierum criticorum hîc præscriptorum: sed multò antè rumpuntur. (lib.2 progn. & Coac.20. huius cap.) Ac sanè tales edunt, qui, cum sputo bilioso, purulentum expurgant; didúctúmve id fuerit, aut permixtum: ac ferè moriuntur, decimumquartum morbi diem agentes; maximéque ij qui septimo tale sputum cœperint expurgare. Ergo. PLVRIMÆ SVPPVRATIONES] i. Cæteræ omnes: sicut pręceptor scripsit in prognostico, αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυΐσκουσι: quarum scilicet primigenia phlegmone, inoffenso cursu mutationem habuit humoris phlegmonici in empyema, nō in gangrænā, vita superstite, & cum spe salutis.

RVMPVNTVR

RVMPVNTVR] Et pus in thoracem, vomica rupta, effundunt, quòd inde citò vacuari debet, sectione vel vstione, si anacatharsis desit.

ALIÆ QVIDEM VIGINTI DIERVM] i. Vigesimo die à phlegmone systrophica pulmonũ aut laterum, quam demonstratum est purulentam fieri, nisi intra decimumquartum diem cœperit expurgari. Nõ enim verisimile est, vigesimo die rumpi ex quo pleuriticus aut peripneumonicus, in vacuitate anacatharseos, grauiùs febricitauit, inchoato pure; inde perhorruit; mox loco doloris, grauitatem percepit pure confecto: quæ omnia ferè accidunt sub decimumquartum diem inflammationis pleuriticæ aut peripneumonicæ; si, cùm eò ventum est, dolorificum malum foras exire spuendo non cœperit. Sic enim viginti dierum numerus produceretur ad 34. totius historiæ. Atque ita pus in vomica stabulando ea mala inferret quæ diximus in empyemate inueterato; vt nemo iam defungi posse, sed in omni empyemate, præsenti periculo locus esse videretur. Quod falsum est. Nam multi euadunt, de quibus infrà dicetur. Ergo nos duce Hippocrate, quem si sequamur, nunquam aberrabimus; vigesimum diem reuocandum statuimus ad primum historiæ totius morbi, vnde scilicet primùm æger decubuit; eundémque ipsum diem vigesimum, septimum esse vel nonum à quo febris exacerbata est cum horrore, indéque percepta grauitas pro sæuo dolore: prout illa celeriùs, i. vndecimo; aut seriùs, i. decimoquarto, exoriŭtur. Ac si quis ab horrore statim nouos labores experiatur partium afflictarum, in meteorismo spirationis, in tussi & ptyelismo, ídque continenter & fortiter; vomicæ ruptionẽ habebit, quoad longissima esse potest, intra septimum horroris diem: quibusdam enim fit eo celeriùs. Quò igitur celeriùs fit empyema, eò celeriùs quoque rumpitur. Nam celeritas in pure conficiendo, posita est in calore humoris & partis obsessæ: tarditas contrà: quò spectant ægri vires, ætas, natura, regio, anni tempus atque tempestas. Atqui celeritas aut tarditas empyematis, celeritatem quoque aut tarditatem adfert ruptionis. Celeres quidem motus, celeres mutationes edunt.

aph.8.5.& Coac.27. huius cap.

lib.2.progn.

ALIÆ VERO QVADRAGINTA] i. Dierum vigintiseptem ab horrifero empyemate, si exortũ fuerit decimoquarto: vt exoriri solet cùm intra illud tempus libera nõ fit anacatharsis, aut nulla omnino fit. Quod si verum est, derogãda fides theoremati meo, vel aphorismo Hippocratis. Sed vtriusq; veritas ita lucebit. Ac primùm sic aphorismi. Quòd quatuordecim dies, quibus in sputi vacuitate fit empyema; numerandi sunt, non ab historia pleuritidis aut peripneumoniæ adhuc mitis: sed ab incremento exacerbatæ; vt decimusquartus ab incremento, sit vigesimus ab historia totius morbi. Atq; ad eam legem examinandi sunt quatuordecim dies quibus iudicantur omnes morbi acuti. Sic igitur empyema fiet vigesimo die, post quem exolescit vis acutorum morborum. Itaq; factum empyema vigesimo, non ampliùs naturam retinet morbi acuti: sed nomine tenus, huiusmodi esse dicitur ἐκ μεταπτώσεως. Est enim metaptosis peripneumoniæ in empyema. Cæterùm vt acuti reapse morbi, duobus septenariis iudicantur infra vigesimum: sic tres vt minimùm exigunt septenarios supra vigesimũ, qui nomine tenus acuti sunt ἐκ μεταπτώσεως. Atque illi tres septenarij, quadragesimo absoluuntur, quo empyema in thoracem effunditur, si per anacatharsin totum expurgatum non fuerit. Totum ideo dixi: quoniam Hippocrates author est; quòd si quàm celerrimè phyma pulmonum coquatur, ac sursum pus viam affectet, totúmque spuendo expurgatum fuerit, ipsáque vomica sit exhausta; inde salus vitæ comparatur. Quòd si quid reliquiarum supersit, aut si noua subinde fluxio cooriatur in partem afflictam; semper periculo locum esse. Theorematis autem mei defensio in eo versatur quod ex Hippocrate posui; non antè pus è vomica erupturum, quàm exorta fuerit noua quædã species doloris, tussis, dyspnœæ, cum ptyelismo: vt si hæc omnia simul non fiant, neque appareant; empyematis ruptura longiùs, & medici opinione seriùs protrahatur.

lib.3.progn.

lib.1.περὶ νόσων.

NONNVLLIS ETIAM SEXAGINTA] Quibus non cadit ruptio in quadragesimũ: quo exacto, sperabilis non est ante sexagesimum; vt neque alia crisis expectari debet post quadragesimum. Atq; id locum habet in omni conditione cõtraria celeritatis in motu & mutatione morborum, quam infert; in natura quidem, complexio & temperamentum frigidius; in ætate, senectus; in tempore, hyems; in tempestate, frigida pluuiosa, & aquilonia constitutio; in humore, crassities & contumacia. Eadem ratione tumores abdominis molles, ac doloris expertes; præsertim qui sub vmbilico sunt, etiam cum febre; nõ ante sexagesimum diem in pus vertuntur: sicut nec hypochondriorũ duri ac dolorifici, ante vigesimum. Ergo suppurati omnis ratio ineunda; tum ex humore morbifico; tum ex parte obsessa. Plurimùm valet etiam ad suppurandum ipsa curatio, quam medicus instituit quo iure quáque iniuria. Scitum est illud. *Si fouendo nihil profeceris ad ipsum dolorem sedandum, fouendi finem facito:* ξηραντικὸν γὰρ τοῦ πνεύμονος τοῦτο καὶ ἐμπυητικόν. i. *Id enim pulmonem exsiccat, & suppuratum accersit.*

lib.1.progn.

lib.2.acut.

36 Οἷσι μὲν οὖν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇ ἐγκεῖται σύντονος, καὶ δύσπνοια, καὶ βὴξ μετὰ πτυελισμοῦ· πρὸς τὰς εἴκοσιν, καὶ συντομώτερον προσδέχου τὴν ῥῆξιν. οἷσι δὲ ἐλαφρότερα ταῦτα ἐστιν· ἐς ὕστερον κατὰ λόγον.

Ergo quibus initio dolor est fixus & contumax, vnáque difficilis respiratio, ac tußis cum ptyelismo; ad vigesimum diem; eóque celeriùs, ruptionem expecta: quibus autem hæc leuiora, seriùs pro ratione.

VT EMPYEMATIS inchoati ſigna ſunt; febris exacerbata, horror, & dolor prægrandis: perfecti autem, febris remiſſio atque doloris, ſed horror increſcens, & grauitas pro cruciatu ſæui doloris: ita eiuſdem celeriùs aut ſeriùs è vomica erupturi τεκμήρια ſunt in hac prognoſi poſita, quæ προηγήματα Græci vocant, Latini *antecedentia*.

ERGO] Vt ſcilicet prudentiam compares, atque præuideas quandó empyema ſit erupturum, & eo erupto remedia conuenienter ac loco adhibeas quæ pus exire faciant, nec ſinant ipſum cunctando tabificum fieri.

QVIBVS] Empyicis pure adhuc concluſo in vomica, & quod omni caret anacatharſi.

INITIO] Suppurati confecti, per metaptωſin pleuritidis aut peripneumoniæ.

DOLOR EST FORTIS ET CONTVMAX] Diſtenta multo pure, dum exitum quærit, membrana & proritata. Nos autem conſultò hîc, πόνον συμπονον, vertimus, *dolorem firmiter fixum & fortem*; exemplo adducti cephalalgiæ, vbi πόνον συμπονον eſſe dixit, quem in prognoſtico ſuper eadem, ὀδύνην ἰσχυρὴν nominauit. Nam quod obiicitur; ſæuos dolores inchoati puris, miteſcere in confecto; ſanè quidem in ſtabulando & reſidendo, vbi ſenſio grauitatis percipitur loco acerbi doloris. Secus fit in erumpendi contentione. Tum enim diſtentio membranæ eſt maior, & proritatio item moleſtior.

Coac.1.cap. 1.lib.2. lib.3.progn.

VNAQVE DIFFICILIS RESPIRATIO] Eadem planè quæ cernitur in phlegmone ſyſtrophica, dum ipſa manet thoracis atque pulmonum, ſcilicet parua & frequens: vt ex hoc loco facilis perceptio ſit illius prognoſeωs quam ſic expreſſimus. *Reſpiratio parua & frequens, inflammationē & laborem denunciat partium ſpirabilium*: vt inflammatio ad pleuritidem & ad peripneumoniam pertineat: labor autem ad empyema; præſertim verò cùm ad eruptionem viam affectat.

Coac.1.cap. 9.lib.2.

AC TVSSIS] Ab irrita contentione & concuſſione thoracis, quem ichor laceſſit exudans ab empyemate.

CVM PTYELISMO] Quia tum empyicus finem ſputandi non facit, laceſſitus ab ichωre cuius tenuitas, per denſitatem circumtextæ membranæ tranſmittitur & exudat.

AD VIGESIMVM DIEM] Ex quo laborauit prægrandi pleuritide, aut peripneumonia.

EOQVE CELERIVS] Ad decimumſeptimum; ſi empyema celeriùs factum ſit: vt ſæpe fit ob cauſas in ſuperiore prognωſi adductas.

RVPTIONEM EXPECTA] Non expurgationem puris quæ ſurſum fit ſpuendo. Nam empyema turgens, dum in tali ferocitate, foras exire nequit; & quia minùs coactum eſt, & membrana denſior circumtexta pulmoni: quod reliquum eſt in tenſione tam forti & ζωτικίᾳ doloris, cùm in anguſto ſpes eſt & ſuffocatio in propinquo; naturæ fortis contentio ruptionem molitur qua pus effunditur, vnde laxitas atque doloris remiſſio.

QVIBVS AVTEM LEVIORA] Ἐλαφρότερα dixit per metonymiam afflicti pro afflictione.

SERIVS PRO RATIONE] i. Pro merito remiſſiorum ſignorum ruptionem indicantium: vbi ad ſeptenarios & ad vicenarios dies criticos attendendum.

37 Λογίζεσθαι δὲ τὸν χρόνον ἀφ' οὗ πρῶτον ἤλγησεν, ἢ ἐβαρύνθη, ἢ ἐπύρεξεν· εἰ ποτὲ ῥῖγος ἔλαβε. προσγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη, καὶ πόνον, καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς ῥήξεος.

Sed ratio ineunda temporis à quo primùm fuit ſæuus dolor, aut grauitas, aut febris exacerbata; ſi fortè tum rigor inuaſit. Accedere autem neceſſe eſt dolorem, dyſpnœam, & ptyeliſmum ante ruptionem.

VT A MOTV fit omnis mutatio: ſic motus à tempore quo paroxyſmi, periodi, & criſes morborum ſuſcipiuntur & fiunt per decertationem naturæ & morbi. Solenne eſt illud. Οἱ πεπασμοὶ ἐν τοῖς χρόνοις, i. *Pepaſmi tempore fiunt*. Et, *Febres iiſdem numero diebus iudicantur, quibus homines intereunt aut exoluuntur morbo*. Quæ cùm ita ſint.

lib. περὶ χυμῶν. lib.3.progn.

RATIO INEVNDA TEMPORIS] Ad memoriam reuocanda, & acri iudicio expēdenda occaſio temporis, qua motus & mutationis ſigna eduntur in omni certamine morbi & naturæ; idque cùm aliàs, tum hîc potiſſimùm, vbi comparanda eſt notitia empyematis, tum in vomica, tum in ruptione, ſimulatque mutatio illa fit, ne ipſa medendi occaſio præripiatur, ſed ſingulari iudicio arripiatur, quamuis admodum præceps & fugax.

A QVO PRIMVM FVIT SÆVVS DOLOR] Noua ſpecies doloris oborta in puris pepaſmo, quod dum conficitur, grauiora ſunt omnia doloris & febris, quàm confecto: quia tum maior eſt membranæ tenſio & proritatio ab intemperie calida, & prægrandi ſanguinis alterati, in parte inflammata ſenſus acerrimi. Non enim hæc ſunt ineuntis peripneumoniæ: ſed iam empyematis metaptωſin habentis.

Aph.46.2.

AVT GRAVITAS] Facto puris pepaſmo, & pure collecto quod breui circumſcriptum eſt loco

partium circumiacentium, optima conspiratione ipsum pus vndiquaque propellentium. Illa enim demum est bona suppurati conditio, quod, vt breuissimè; sic acutissimè est collectum. Secus fit in phymate crudo, quod vt latissimè est diffusum: ita melioribus ægri rebus apparet, nec ita dolorificum est, nec ita corruptioni & gangrænæ obnoxium. lib. 1. progn. & Coac. 8. cap. 11. lib. 2.

Avt febris exacerbata] Exacerbatur autem feruore sanguinis dum fit pepasmus, & doloris acerbitate.

Si forte tvm rigor invasit] Quod signum est ἀχώειον empyematis inchoati atque confecti: vt non ita pridem ostendimus.

Accedere avtem necesse est dolorem, &c.] Ac si diceret; vt occasionem arripias in puncto, quod aiunt, empyematis è vomica erupturi; nouissima conferre oportet cum primis: vt si perspectum habeas cùm phlegmone in pus transierit, idque quàm citò aut serò; & ex perspicientia præuideris quando incidet ruptio empyematis; eam prognωsin confirmabunt descripta hîc signa quæ sunt τεκμήρια empyematis iamiam è vomica erupturi. Quæ sit autem ratio & causa horum signorum, dictum est in superiore prognωsi.

38 Οἷσι μὲν οὖν ὅτε πυρετὸς εὐθέως ἀπογίνεται μετὰ τὴν ῥῆξιν, καὶ σιτίων ἐπιθυμέουσι, καὶ τὸ πῦον ἀνάγεται ῥηϊδίως, λευκὸν ἐὸν, καὶ ἄοσμον, καὶ λεῖον, καὶ ὁμόχροον, καὶ ἀφλέγμαντον, κοιλίη τε σμικρὰ συνεστηκότα ὑποχωρέει· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σώζονται συντόμως.

Quibus igitur & ipsa febris statim à ruptione discedit, & concupiscunt cibos, ipsum verò pus educitur facilè, album, nihil olens, læue & æquale, nec feruidum, atque tum aluus pauca & figurata excernit; ij ferè confestim seruantur.

Hactenvs sancitæ sunt leges prædicendi empyematis inchoati atque confecti, quod in pleuritidem cadit & in peripneumoniam; siue id stabuletur in vomica; siue in spatium thoracis ruptionem moliatur. Nunc vomicæ ruptæ, purisque in thoracem effusi, commoda & incommoda videamus. Enimuero commoda hæc sunt.

Qvibvs igitvr] Vomica rupta empyicis, pure in thoracem effuso.

Et ipsa febris] Quam puris feruor accendit, & ipsa ruptionis in thoracem molitio.

Statim a rvptione discedit] Extincto febris foco, nec vllo superstite empyreumate, per vacuationem humoris morbifici in thoracem effusi, qui cùm in vomica incanduisset æstu; nunc planè deferbuit, liberúmque habet exitum per anacatharsin, vt mox dicetur. Ergo discedit febris εὐσήμως καὶ εὐκρίτως: quæ propria & vera est febris discessio sine metu relapsus: quoniam empyema pus edidit in membrana collectum, non in viscere ipso diffusum: vt nulla suspicio sit exulcerati pulmonis neque corrupti. Qua de re illud præceptum est in empyemate hypochondrij. *Suppuratorum*, inquit, *quæ sursum sunt; alia quidem in tunica stabulantur collecta; alia verò in visceribus ipsis diffusa.* Huius autem collectionis signa lucent in pure descripto, non amurcoso. Huc accedit, quòd rupta vomica magnam ægro leuationem adfert, quòd ex loci angustia pus abiit in amplitudinem, ac spiritus quem spiramus, in pulmonibus, vnde priùs arcebatur, sedem inuenit. Nec verò inde ampliùs metuenda est noua oppressio, cuius Hippocrates meminit: quia puris effusi non est longa in thorace mansio, sed cita expurgatio per liberam & liberalem anacatharsin, vt mox infrà ponetur. Coac. 7. cap. 11. lib. 2. aph. 45. 7. lib. 3. περὶ νούσων.

Concvpiscvnt cibos] Quorum paulò antè summa fuit abominatio, ἀποσιτία, non quidem labefactata per νέκρωσιν aluo; sicut iam vidimus in suppuratis vetustate tabificis (nam talis abominatio est planè mortifera & insanabilis:) sed à perenni affluxu ichoris maligni qui ab empyemate concluso exudabat, & perennitatem suam à febre habebat, vnde liquitur caro recens pressa, & sanguis bilescit. Nunc ea dimissa, eodem planè modo, quæ prostrata erat appetentia excitatur: quod euenisse narrat præceptor iis qui febre laborabant tritæophya, de quibus ita scripsit. Ἓν δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων, καὶ πλείστους ἐρρύσατο τῶν ὄντων ἐν τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισι, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο. i. *Vtile vnum maximúmque eorum quæ accidebant signorum, quibus conuersio fiebat ad stranguriam.* Et paulò post. Γεύμασι πᾶσιν ἡδέως εἶχον. i. *Cibos omnes suauiter gustabant.* Suprà autem dixerat. Μέγιστον μὲν σημεῖον καὶ κάκιστον διὰ τέλεος παρεπόμενον τοῖσι πλείστοισιν, ἀποσιτίης ἦν πάντων χυμάτων. i. *Maximum deterrimúmque signum plurimos circumuenit; ciborum abominatio.* Coac. 33. huius cap. lib. 2. περὶ ἄρθρων. 1. Epid. part. 2

Ipsvm vero pvs] Rupta vomica in thoracem effusum.

Edvcitvr] i. Sursum expurgatur spuendo. Id enim significat verbum ἀνάγεται, vnde nomen deducitur τῆς ἀναγωγῆς, quod vsurpauit præceptor in illo aphorismo. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι· τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ ἀναγωγὴ γίνεται. i. *Quicunque spumantem expuunt sanguinem; iis de pulmone sursum expurgatio fit.* aph. 13 5.

Facile] i. Citò, liberè, & liberaliter. Ac citò quidem, ne mora in vitio sit; liberè & ex facili, ne

dolor ex irrita concussione, cum tussis molestia, rheuma concitatum inferat in partem afflictam, & parti afflictæ noua inferatur afflictio; liberaliter autem, ne quid reliquiarum supersit purulentæ materiæ, vnde vel noua sit pulmonum oppressio ad interitum vsque fatalis, vel consectaria sit tabes mortifera.

ALBVM] Quod partis, vbi confectúm est, integritatem arguat.

NIHIL OLENS] Tantùm abest vt sit fœdi odoris: vnde significatur prædictæ partis integritas, & suppurabilis materię nulla putredo siue corruptio, ex dominatu caloris natiui, cuius virtute fit omnis pepasmus, maximéque in suppurato.

LÆVE] Ex magisterio caloris viuacis atque viuifici, quo pariter æqualitérque materia suppurabilis mitificatur.

ET ÆQVALE] Tum in substantia, tum in colore; ex quo significatur humoris ad suppurandum benignitas & obedientia. Est igitur æquale in substãtia, quod nulla sui parte est crassius neque tenuius; in colore autem, quod expuendo non cernitur, exempli causa, bilioso, pituitoso, vel atro permixtum.

NEC FERVIDVM] Quia feruor eius, dimissa febre, deferbuit, nec vllum calorem edit in sputo, neque exhibet parti contactæ.

ATQVE TVM ALVVS PAVCA ET FIGVRATA EXCERNIT] Bene constituta naturali œconomia, in coquendo, distribuendo, & excernendo.

II FERE CONFESTIM SERVANTVR] Quia fruuntur commodis quibus vita hominum sustentatur; respiratione libera, & inculpata nutritione. Est autem perperam hîc scriptum, *ferè*, pro *certò*, aut *sine dubio*: sicut legitur in prognostico.

39 Οἷσι δὲ πυρετοί τε παρακολουθοῦσι, καὶ δίψα, καὶ ἀποσιτία, καὶ τὸ πῦον πέλιον, ἢ χλωρὸν, ἢ φλεγματῶδες, κοιλίη τε ἐφυγραίνεται· τελευτῶσι.

Quibus autem veniunt inde febres, & sitis, & cibi fastidium, atque pus exit liuidum, aut viride, spumans & feruidum, aluúsque liquida est; moriuntur.

QVÆ HIC ponuntur signa, eiusmodi sunt, vt desperationem salutis ostendant.

QVIBVS AVTEM VENIVNT INDE FEBRES] i. Quæ ruptionem vomicæ consequuntur: quia pus effusum, quod priùs erat in pulmone diffusum, horrorem ciet, qui febrem accendit per afflictionem caloris natiui. Atque hîc frequens rigor, & consectaria febris, tabifica; vires iam multùm
aph.46.4. infirmas, omnino reddunt effœtas. Notum est illud. *Crebrò citatus rigor, nec febris discedens, ægro iam infirmo; lethalis.* Ac nihil naturæ grauius, quàm frequens rigendi & calescendi vicissitudo.

ET SITIS] Concepta in pulmonibus causa sitifera, quam febris efficit importunam.

ET CIBI FASTIDIVM] Ab ichore maligno qui prorepit in aluum, eiúsque virtutem coquendi & appetendi labefactat, vnde grauissimum infertur malum τῆς ἀποσιτίας, qualem in omni mor-
2.Epid.part.2. bo agnouit Hippocrates, vt suprà tangebamus.

ATQVE PVS EXIT] Sed frustra, & naturæ immerito. Frustra enim malignæ cacochymiæ va-
aph.47.4. cuatio fit, quam fouet nobilissimi visceris praua affectio. Ratum est illud; quòd omnis excretio praua, signum est affectionis prauæ.

LIVIDVM] Liuoris qui cernitur in aliqua parte, vel in humore, duplex omnino causa est; ναυσίωσις, ἢ νέκρωσις: hîc autem sputum liuet perfrigerata parte, perfrigeratur emortua; emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem vitalis caloris ab exhausto corde. Est autem hoc liuidum fœdi odoris.

AVT VIRIDE] Nondum emortua parte, sed incendio conflagrante, & bile accensa. Nam quic-
prorrh.10. &i.1. quid æruginosum est, quod in prognostico dixit χλωρὸν κάρτα, vndecunque veniat; humoris vnde gignitur, & partis vnde manat, ardorem denunciat.

SPVMANS ET FERVIDVM] i. Bullatum & æstuosum. Est autem sic, obortis bullis in circumtenso humore, vi caloris contra naturam.

ALVVSQVE LIQVIDA EST] Quia tædet iam partes nutritias, natiuo calore & spiritu de-
aph.12.5. fraudatas, sui quamque officij: atque imprimis iecur in attrahendo, ventriculum in coquendo; vnde in summa infirmitate, noua subinde fit infirmitatis accessio.

MORIVNTVR] Collapsis omnibus naturæ præsidiis, & sæuiente morbo; quæ salus vitæ restat sperabilis? mors in propinquo est: notæ sunt causæ interitus & salutis.

40 Οἷσι δὲ τὰ μὲν ἐπιγίνεται, τάδε μὴ ἐκ τῶν προειρημένων· οἱ μὲν ἀποθνήσκουσιν· οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ σώζονται.

Quibus

Quibus autem signa quædam adsunt prædicta, quædam verò absunt; alij moriuntur; alij post longum tempus seruantur.

MAGNA SÆPE incidit signorum controuersia, cùm alia medicum spe consolantur salutis, alia verò metu exterrent interitus. Ac tum difficillima est tecmarseως ineundæ ratio ad prædicendum certò quid euenturum sit. Sed ea sic ineunda ex doctrina Hippocratis. Ac primùm τεκμήρια, i. *signa syllogistica*, plus conferre ad τεκμήρσιν, quàm τὰ εἰκότα, i. *verisimilia*. Deinde τὰ ὁμοειδῆ, i. *quæ sunt eiusdem speciei*, & inter se consocialia, maiorem habere vim quàm ἑτερογενῆ, i. *dissentanea*, quæ sunt alterius speciei: præsertim cùm agitur de comparanda cuiusque morbi notitia. Nam in prædicendo, sæpe non minùs iuuant discessionem vitæ aut morbi, quàm ipsa τεκμήρια; vt alui profluuium in laudabili, aut certè non mala anacatharsi. Postremò certa comparatur τεκμήρσις; ad vitæ quidem præsagium, si cum remissione τῶν παθογνωμονικῶν appareant commoda epiphænomena, vt in pleuritide mitescente, sputum flauo permixtum, citò & copiosè editum; interitus autem, si pathognomonica signa prægrandia, nimis opprimendo accessionem adiungant eorum quæ à propagatione morbi epigenomena nominantur, indéque faciant epiphænomena praua quæ principatum obtinent in prædicendo de morbis acutis; maximè verò praua. Nam bona, sæpe irrita fiunt ex euentu, vt sputum laudabile quod dolorem non sedat, propter perennitatem rheumatis concitati. Sed vt ad praua redeam, quorum vis maior est quàm bonorum in eodem morbo ad præsensionem interitus aut salutis; prauorum calamitas potissimùm cernitur in prægrandi peripneumonia quæ habuit phrenitidis accessionem, per epigenesin; tum epiphænomena edidit praua in sputo, qualitate, copia, tempore, & expurgandi modo, quale pessimum edi potest. Sic in cωmate vigili cernuntur pathognomonica cerebri multùm oppressi, ex pari magisterio pituitæ & bilis, vnde nascitur monstrum biceps quod τυφομανίαν Græci vocant; inde per epigenesin dolor ceruicis atque lumborum: quoniam facilis est sympathia facilísque syntimoria τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων; mox epiphænomenon sequitur mutatæ oppressionis in exolutioné, sanguinis substillum è naribus, ídque quarto die. An non hæc omnia ab eodem fonte nata, conspirant ad mortem? Sed in controuersia signorum hîc descriptorum, eius dirimendæ mea sic ratio est; vt si pessimum epiphænomenon sit inemendabile, cuiusmodi est liuidum pus à necrωsi, cum accessione febris, & liquidæ alui; desperata sit omnino salus ægroti: quoniam ad mortiferam vim morbi, collapsis iam omnibus naturæ præsidiis, continenter accedit & crescit virium summa infirmitas. Quòd si in tãta puris & febris calamitate, adhuc supersit œconomiæ naturalis integritas, & firma vis partium nutritiarum; valet id quidem plurimùm ad vsum atque dulcedinem diuturnioris vitæ: sed non ad spem certò retinendam salutis. Nam vitium illud contumax, tandem aliquando partes nutritias in contagionem adducet. Sin autem prauum pus domabile sit, vt spumans & feruidum, ac cætera mala remissiora, nec aluus liquida; spes quidem affulgere, ac velut salutis quædam aura potest afflari. Est enim sperabilis ægri salus, post longum tempus triumphaturi de morbo.

41 Οἱ δὲ μέλλοντες ἔμπυοι γίνεσθαι, πτύουσι πρῶτον μὲν ἁλμυρόν, εἶτα γλυκύτερον.

Qui futuri sunt purulenti, primùm quidem expuunt salsa, mox dulciora.

HOC THEOREMA non est catholicum, nec verum καθ' ὅλου, sed καθ' ὑπόθεσιν. Non enim peripneumoniæ omnis quæ empyematis metaptωsin habet, salsum aut salsilaginosum est sputum. Sed si qua in peripneumonia tale sputum editum est, id simulatque dulcescere cœperit, empyema succedit. Ergo non omnis purulẽtus à sputo salsilaginoso, dulcius expurgare solet. Vt certè illa sputi salsi in dulce mutatio, non sit τεκμήριον, i. *signum syllogisticum* omnis empyematis in peripneumoniam, vel in pleuritidem incidentis. Nam sine illo signo, sæpe fit empyema. Nec verò semper commodo ægri salsum mutatur in dulce: quia præstaret salsum liberaliter expurgari, quàm in pus conuerti. Est enim melior anacatharsis, quàm empyema. Quòd autem sputi dulcedo in malis ducenda sit, iam suprà positum est inter aduersa pleuriticorum signa. Et verò Hippocrates empyema scripsit fore annuum sputi dulcis, nisi ad quadragesimum diem vacuatum fuerit. Coac. 8. huius cap. lib. 3. περὶ νούσ.

Ergo. QVI FVTVRI SVNT PVRVLENTI] A peripneumonia quæ in tumore consistit, à pituitæ salsæ prolapsu, & collectione exorto; ad cuius curationem, auspicandum præcipit à remediis caput siccantibus & repurgantibus; purulenti autem futuri sunt ex longa pituitæ mora in pulmonibus, vnde nec citò, nec liberè, nec liberaliter expurgatur. eod. lib. 3. περὶ νούσ.

PRIMVM QVIDEM EXPVVNT SALSA] Expuunt autem serò, parca manu, & difficulter; atque illam salsilaginem facit pituitæ putredo, vel seri biliosi & pituitæ permixtio.

MOX DVLCIORA] Sic enim à pepasmo salsa & amara dulcescunt mirificata: sed frustra fit pepasmus ad empyema quod foras non exit. Propterea nuper voluit, parωtidas non solùm suppurari, sed etiam fistulari, i. fistulam edere rupta vomica pus effundente. Alioquì, denegato exitu, nouam inde pus Coac. 11. huius cap.

Coac.15.cap. 7.lib.2. illud dulce concipit salsilaginem, planè tabificam: de qua illud præceptum est. *Si cui sputa salsa & tusis quiescunt, huic rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperantur.* Nam sputum illud, dulcius factum è salso, foras non exit liberè: quia morbus iam in vetustatem incidit, quando tale percipitur. At sera expurgatio nunquam medici & ægri votis respondet, in copia, & expurgandi modo.

malè legebatur φύματα. 42 Οἷσι δὲ ἐν πνεύμονι ἐμπυήματα γίνεται, τὸ πύον ἀνάγουσιν ἐς μ. ἡμέρας μετὰ τὴν ῥῆξιν, ταύτας δὲ ὑπερβάλλοντες, ὡς τὰ πολλὰ φθισικοὶ γίνονται.

Quibus in pulmone fit empyema, ij quadraginta diebus à ruptione, pus expurgant: sed iis frustra exactis, tabidi ferè redduntur.

PERIPNEVMONIÆ in empyema metaptωsin habentis conditio explicata fuit ad illam prognωsin. Coac.27.huius cap. *Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati sunt, sed eos cum delirio exegerunt; tandem exactis quatuordecim morbi diebus, periculum est ne purulenti fiant.* Coac.19.huius cap. Eôdem spectat & illa. *Iam verò dolorifica partium istarum mala, quæ non quiescunt nec expurgatione sputi, nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta; in empyema mutantur.* In hanc sententiam solennis est aphorismus 8. lib. 5. de mutatione pleuritidis in empyema. Sed empyematis facti, & vomicæ ruptæ, vel puris in thoracem effusi vacuatio per anacatharsin, quæ vel diebus absoluitur quadraginta, vel transit ad phthisin; cur ita fiat, ratio iam adducta fuit commentario ad Coac.12.huius cap. illam prognωsin. *Qui è pleuriticis facti sunt purulenti; quadraginta diebus à rupta vomica expurgantur.* 7. Epid. Exemplum legitur in Metωne, cui quadragesimo die pleuritidis in empyema mutatæ, ipsum pus, rupta vomica, expurgationem absolutam sui habuit triginta quinque aliis à ruptione diebus. Atque ita periculo & morbo defunctus est. Iam igitur sit satis monuisse, malè hîc legi φῦμα, ἀντὶ τῶ ἐμπυήματος. Nam phyma pulmonis vsurpatur lib. περὶ νόσων, pro systrophica eius phlegmone, in quam non cadit expurgatio purulenta, dum ipsa manet. De phthisi autem, quæ & cuiusmodi sit, loco dicetur. Hac de re solennis est aph.15.5. aphorismus. *Qui ex pleuritide facti sunt purulenti; si quidem quadraginta diebus à ruptione, fuerint expurgati, quadragesimotertio quiescunt: sin minùs, transeunt ad ipsam tabem.* Vide Galeni commentarium.

43 Ἐπὶ πλευροῦ ἀλγήματι, στάξις ἀπὸ ῥινῶν αἵματος· κακόν.

Si lateris morbo substillũ incidat sanguinis è naribus; graue malum.

OMNIA QVÆ apparent & fiunt ἀκρίτως; i. *non lege critica*, lethalia sunt, aut certè sinistri iudicij: maximè verò cùm præter speciem ipsam τῶ ἐπιφαινομένε, quo nec dolorificum malum foras exit, nec exiturum ostenditur; in vitio sunt etiam, excrementi ipsius qualitas, quantitas, modus excernendi, & tempus. Omnia enim τὰ κρίσιμα, μὴ κρίνοντα, qualitate quidem non aliena, sunt δύσκριτα, i. *sinistri iudicij*, eôque magis, quò plura conspirant ad δυσκρισίαν, quantitas exigua, dies non criticus, & pigra excretio: quæ autem iudicatoria non iudicantia, qualitate in vitio sunt, mortifera esse dicuntur; eôque magis, quò plura huc spectant. Atque vt theorematis veritatem intueamur.

SI LATERIS MORBO] i. Pleuritidi quæ consistit in phlegmone systrophica membranæ costis intextæ, vel etiam lateris morbo, i. empyemati collecto, vel effuso. Nam de vtroque dicitur lateris morbus, i. de phlegmone, & empyemate: præsertim hoc loco vbi agitur de empyemate, quod etiam est dolorificum lateris malum. Neutrius autem epiphænomenon est substillum è naribus, vt mox dicetur.

lib. 3. περὶ νόσ. SVBSTILLVM INCIDAT SANGVINIS E NARIBVS] Quod specie ipsa non est f.1.1. prorrh. pleuritidis epiphænomenon, nec empyematis: nisi fortè sit epigenomenon; illius quidem, per metastasin Coac.2.cap.2. lib.2. ad cerebrum, quæ paraphoricum edit symptoma, vnde substillum, sicut in cωmate vigili: huius autem, per exolutionem potentiæ retetricis ab inueteratione suppurati tabifica. Nec verò substillum sanguinis, in bonis vnquam ducendum, nisi fortasse id vnum quod hæmorrhagiæ liberalioris opinionem Coac.355. lib.1. 7.Epid. facit: cuiusmodi est illud quod cum vrinæ pepasmo incidit in quartum diem, apparétque ad hæmorrhagiam septimo die venturam; incidit autem sternutatione oborta. Nam de Metone quod scriptum est, bis die quarto substillum sanguinis habuisse: pessimè quidem illi fuisset, nisi fouendo caput, Hippocrates quinto die profluuium sanguinis excitasset.

GRAVE MALVM] Quia non est proprium epiphænomenon, & quia parca manu & pigro lapsu fluit: quod signum est proritationis irritæ, quæ non raro, sanabiles morbos, ex euentu facit insanabi- 1.Epid. les. Fit enim ex irrita proritatione κακὴ ἀπόστασις, quæ infert acrisiam, dyscrisiam, malorum accessionem, relapsum, mortem quoque ipsam. Hinc vetus illa opinio; melius multò esse, naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri. Sed irrita fit proritatio in substillo: quoniam potés non est natura nimiæ abun- prorrh.56. f.3.1. dantiæ, qualitatísque malignæ, vel, vt scripsit Galenus; natura suo dominatu nequit regere multos vel malignos humores, aut ipsa iacet effœta diu multúmque oppressa. Illud verò malum, prauitate ipsa multò fit

multò fit peius, si sanguis qui stillat, qualitate sit merus, vt in Philisco; si fluat è diuerso mali dolorifici; ac si vndecimo die; nec etiam in paroxysmo, vt quarto aut quinto; sine delectu periodorum, vt paribus aut imparibus diebus morbi exacerbantur; postremò si bis die fiat, & redeat, quod exploditur in illa prognosi. *Vndecimum diem agentibus, substilla sanguinis mala sunt; idque cùm aliâs, tum si bis fiant & redeant.* Quò enim sæpius frustra proritatur natura, eiúsque contentio irrita manet atque inanis; eò res ægri peiùs eunt. Sic in rigore vidimus, sæpe & frustra concitato.

hist. 1. 1. Epid. Coac. 2. cap. 13. lib. 2. in Philisco. Coac. 12. cap. 13. lib. 2.

44 Οἷσιν ἐμπύοις, ἐπιεικέστερον ἔχουσι, δυσωδίαι τῶν πτυσμάτων παρακολουθοῦσι· τούτοις ὑποστροφὴ κτείνει.

Quibus purulentis mitiora sunt omnia, si postea pus edunt fœdi odoris; iis recidiua mortifera.

sputa vel pu... πτύσματα · ἐμπύοις

Illa demum leuatio empyicorum fluxa est atque obnoxia recidiuæ, in qua supersunt reliquiæ morbi exacti. Supersunt autem reliquiæ; aut veteris cacochymiæ, aut succrescentis. Ac veteris quidem, in pure concluso, vel in thoracem effuso, quod foras non exit: succrescentis autem, à vitio pulmonum exortæ, in quibus diffusum pus, non in membrana collectum, rupta vomica, vlcus ferinum reliquit, vnde perennis generatio puris maligni.

Ergo. Quibus purulentis] Qui propriè dicuntur empyici, & sunt eiusmodi, vel pure in vomica pulmonum collecto, vel in thoracem erupto.

Mitiora sunt omnia] DyspnϾ, doloris, & febris, eáque pathognomonica, quæ dum pus conficeretur, maiora erant quàm confecto; non tamen omnino quieuerunt: quoniam τὸ ἐπιεικὲς eam moderationem significat, de qua versatur illud in sapientum sermone, μηδὲν ἄγαν, i. ne quid nimis: quemadmodum suprà iam è prorrhetico annotauimus. In effuso autem pure, quod vomica ipsa vomuit, mitiora sunt omnia epigenomena, dyspnϾ, tussis, ptyelismi, febris, doloris: quorum acerbitas magna erat dum ruptionem natura moliretur. Iam enim pus rupta vomica, è loci angustia transit in amplitudinem, & spiritus ipse quem ducimus, in pulmonibus, vnde priùs arcebatur, sedem inuenit.

Coac. 97. libr. 1. prorrh. 67. § 3. 1. lib. 1. περὶ νούσων.

Si postea pus edunt foedi odoris] Cuius fœditas putredini accepta refertur, ab extinctione vitalis principij, in qua fixa erat viuacitas partis nondum corruptæ. Talis autem fœditas sæpe ab Hippocrate nominatam ostendit.

6. Epid.

Iis recidiva] i. Noua symptomatum, paulò antè remissorum, fœtura; ab oppressione pulmonum atque thoracis, quam facit puris collecti, & continenter ab vlcere succrescentis nimia abundantia, cum perenni affluxu catarrhi è capite. Hæc autem recidiua cernitur in reuersione & molestia symptomatum grauiorum quàm fuerint in ruptione propinqua, nempe doloris, febris, dyspnϾ, meteorismi, & anxitudinis.

lib. 1. περὶ νούσων.

Mortifera] Quia deinceps nulla erit remissio, sed incrementum, & vires effœtæ langueant cum accessione maioris infirmitatis, & sympathia partium omnium sociarum & vicinarum.

45 Οἱ ἐκ πλευριτικῶν ἀναπτύοντες πυώδεα ὑπόχολα, στρογγύλα, ἢ πυώδεα, ὕφαιμα, παρακολουθοῦντος χρόνου· ὀλέθριοι δὲ καὶ οἱ τὰ μέλανα λιγνυώδεα πτύοντες, ἢ οἷσιν ἀπὸ οἴνου μέλανος γίνεται πτύσματα.

ὀλέθριοι

Qui è pleuriticis purulenta expuunt biliosa, rotunda, aut purulenta fusca; labetibus inde diebus, desperati: desperati sunt etiam qui nigra & fuliginosa expuunt; aut quibus, velut nigro vino, sputa sunt tincta.

Existit pepasmus omnino pestiferus, vt quodam loco scripsit Hippocrates (per ironiam ita loquutus, quia hoc, quicquid est, corruptionis potiùs quàm pepasmi nomen meretur:) vbi paria non sunt omnia caloris natiui, & mitificandi humoris; vt si humor prauitate sua sit indomabilis, aut si natiuus calor effœtus langueat in pepasmo materiæ, alioqui natura mitificabilis. Ac prioris vitij exemplum hîc ponitur in expuitione purulẽta & biliosa: alterius verò in purulenta ὑφαίμῳ. Quoniam autem pleuritidis & peripneumoniæ mortifera sunt omnia, sicut de angina præceptum est; nisi dolorificum malum foras exeat citò, & liberè ac liberaliter; quale in vtroque morbo descriptum est: aut si careat beneficio anacatharseos, illud certè obtineat quod medium esse diximus inter veram crisin & desperatam salutem; videlicet empyema, cuius quoque vacuatio expetenda per facilem sputi anagogen, nihil olentis, vndiquaque albi, læuis, & æqualis. Ac talis anagoge, verum & certum est signum mali dolorifici, exeuntis cum redintegratione partis obsessæ, omniúmque symptomatum vacuitate. At si non fuerit talis,

Coac. 16. cap. 15. lib. 2. Coac. 15. cap. 15. lib. 2. Coac. 38. huius cap.

sed qualis hoc loco & suprà iam posita est; non certè hæc, malum exire, sed intus ad ægri pestem perniciémque subesse testatur; vnde perennis manat puris maligni soboles & propagatio, quæ finem habitura non est, donec ægrotus animam exhalarit. Sed huius prognoseωs demonstratio petenda erit ex aliis quæ in hanc sententiam scriptæ sunt, ac demonstratæ.

Ergo. QVI E PLEVRITICIS] Pleuritide sæua correptis, quorum anacatharsis nec cita fuit, nec liberalis & libera, sputi exactè flauo permixti, vnde pleuritis non rarò sua sponte quiescit, crisínque habet simplicem perfectam, recidiuæ & supputati expertem; eadémque nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta curationem recepit; & tamen virtute naturæ, empyemati locum dedit; cuius confectio & eruptio celeritate præcedit reliqua empyemata quæ cadunt in pleuritidem & peripneumoniam: sicut non ita pridem annotauimus ex Galeno ad illam prognωsin. *Plurimæ autem suppurationes rumpuntur, aliæ quidem viginti dierum*, &c. Vbi demonstratum est, plurimas eò dici, quòd aliæ sint alterius generis quæ non seruant legem dierum criticorum in ea prognωsi traditorum; sed multò antè rumpuntur, ac septimo die non rarò tales eduntur, quales in prognostico, & suprà, & hîc leguntur.

Coac.15. huius cap.

PVRVLENTA EXPVVNT BILIOSA] Intra decimumquartum, nulla præeunte salutari anacatharsi quæ dicta est. Nam cætera empyemata non fiunt, aut certè vix ante 14. nec rumpuntur ante 20, quàm breuissima esse potest eorum confectio, & consecuta ruptio. At puruléta & biliosa expuitio empyematis tam citò confecti, sæpe cadit in septimum, indéque mors venit intra decimumquartum. Tam citæ mortis causa est morbi ferocitas, & summa caloris natiui infirmitas, quæ cernuntur in bilioso pure, didúctúmve id fuerit, aut permixtum: maximéque cùm ipsa natura, rei malè gestæ arguitur septimo die: tum enim malè res eunt, atque spes omnis retrò sublapsa refertur. Est autem, vt iam diximus, analogia septimi indicantis, ad crisin decimiquarti. Sed satis iam alibi de iis qui purulenta expuunt biliosa, & quare moriantur.

lib.2.progn. & Coac.20. huius cap.

Coac.20. huius cap.

ROTVNDA] Quorum prauitas consideranda in signo & causa. In signo quidem, quo denunciatur crassitudo & lentor humoris in pulmonum bronchiis cumulatè collecti, & ab immoderato calore tam glutinosi atque rotundi: pars enim vnde manat, ardore conflagrat. In causa autem: quoniam difficilis est talium excreatio; eáque difficultas excreandi, auget materiæ contumaciam, auget quoque ardorem: hinc maior dyspnœa. Atque hæc tria; difficultas spirandi, excreandi, & glutinosum pus, mutuas tradunt operas in ægroti perniciem, vt alibi docet præceptor.

lib.1. acut.

AVT PVRVLENTA SVBCRVENTA] Vnde significatio fit effœti multùm caloris natiui, qui materiam, pepasmi capacem, mitificare non potest, colorémque solidarum partium, quarum munus est ipsa concoctio, puri, vt decet, omni ex parte inducere.

LABENTIBVS INDE DIEBVS] Vnde prauitatis & infirmitatis accessio fit. Nam & corruptio maior in dies accrescit, & virtus exoluitur partium quarum officia necessaria sunt ad conseruationem vitæ.

DESPERATI] Quorum desperatio posita est in vitio inemendabili partium obsessarum, calorem cordis vitalem suffocantium, vel extinguentium cum spiratione difficili atque tabifica.

DESPERATI SVNT ETIAM] Calamitosa vi ardoris quo peruruntur atque conflagrant partes spirabiles, vnde *μαρασμὸς περιφρυγής*, & priuatio, ex qua denuo habitus comparari non potest.

QVI NIGRA EXPVVNT] In quibus summa sunt prauitatis omnia, quæ in cuiuslibet meri humoris vacuatione cerni possunt. Nam huius nigri humoris, atque, vt ita dicam, atrabilarij, non melancholici, materialis causa est bilis multùm viridis & æruginosa; efficiens verò, prægrandis calor adurens, & serum exhauriens, vnde tam merus est vt eo nihil magis: iuxta illud. *Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἄκρητον, ὥστε μέλαν φαίνεσθαι.* &c. Atqui nihil merum in bonis ducendum, ne ipse quidem sanguis. Ergo desperati sunt illi qui cum sputo nigro, purulentum expurgant.

lib.2.progn.

ET FVLIGINOSA] Damnantur hîc fuliginosa, quæ tamen plus habere securitatis alibi scripsit, quàm cætera praua: multùm enim differt fuliginosum à nigro. Nam à fuligine superficies tantùm fucatur: sed ab ardore totum corpus omni ex parte nigrescit. Atque vt nigriciei causa est ardor quo humor conflagrat: sic fuliginosi coloris vapor & anathymiasis, qua superficies humoris fucatur. Sed in sputo vera est fuliginosi commendatio, præ cæteris malis. In empyemate vituperatio, postquam naturę frustra conatus capti sunt in coquendo.

Coac.17. huius cap.

46 Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι, πονέοντες ὑποχονδρίου δεξιοῦ· ἀπὸ τοῦ ἥπατος πτύουσι, καὶ οἱ πολλοὶ ἀπόλλυνται.

Quicunque spumantem expuunt sanguinem, dextróque laborant hypochondrio; à iecore spuunt, multíque intereunt.

ECCE QVO in errore versantur, qui omnem diagnωsin pleuritidis aut peripneumoniæ ponunt in sputo cruento. Non enim hoc pathognomonicum est illorum morborum; sed epiphænomenon potius: nec vnquam inter diagnωstica recensetur à præceptore; sed inter prognωstica: nisi quis diagnωsin inde comparari putet humoris morbifici: quod illi cócesserim facilè, modò inde prognωsin ineundam esse fateatur. Enimuero dubitari non potest quin sputum spumosi sanguinis, illinc veniat, aut illac feratur, vbi

ratur, vbi facilis est generatio spumæ in circumtenso sanguine à spiritu flatulento, vel à calore contra naturam. Est autem facilis circumtensio in ardore, vasorum amplitudine, & motu perpetuo spongiosi pulmonis; cum accessione tussis molestæ quam excitat crebra concussio. Vera est igitur illa sententia præceptoris. *Qui spumantem expuunt sanguinem, iis anagoge fit è pulmone.* Verùm vt spuma fit in pulmone: aph.13.5. ita non semper sanguis è pulmonis commeatu, nec de substantia eius prorumpit. Quod multis iuuenibus vsuuenisse comperi, quibus, cohibita narium hæmorrhagia, sanguinis anadrome cursum habuit per pulmones, & exitum per os. Ac mihi quoque iam homini quinquagenario, cùm olim familiaris fuisset narium hæmorrhagia, commodo valetudinis ad illud vsque tempus ætatis meæ; tum ea suppressa, 1558. nec tamen anadrome statis temporibus quiescente; qua data porta prorupit per anastomosin venarum 1578. pulmonis, atque id quidem sæpe & multùm: quæ tamen sedata per Dei misericordiam, nullam offensionem partis reliquit qua cursum inflexit, præter summam corporis infirmitatem. Sed eum qui sequutus est annum exegi in medendo, scribendo, & legendo Hippocratem clara voce, & firmis lateribus. Deo sit honor & gloria qui me sanauit, ac mihi medicinæ faciundæ rationem aperuit per hæmorrhoidas, admota hirudine. Sic enim rheuma concitatum retrahitur, efferáque sedatur anadrome atque sistitur. Huc spectant & illa. *Mulieri sanguinem euomenti, menses prorupti λύσιν, i. solutionem afferunt.* Et. *Mulieri menstruali, cui menstrua non respondent; prodest è naribus profluere sanguinem.* Est enim ratum illud; quòd aph.32.& 33. lib.5. qui statis temporibus profundunt sanguinem, si loco non profuderint; grauissimis malis tentantur: ac Coac. penult. cap.13. lib.2. nonnulli epileptici moriuntur; nisi aliqua fiat anagoge, aut per phlebotomiam prouisio vel curatio adferatur. Nam *ex hæmorrhoide quantumuis parum aut parumper aperta, obortæ vertigines; paraplecticum quippiam ominantur. Sanat autem phlebotomia.* Vt autem hæmorrhoides conuenienter fluentes, omnia Coac. vlt. cap. 13. lib.2. 6. Epid. ferè arcent mala thoracis & cerebri, atque adeo corporis vniuersi: sic illæ inconsideratè suppressæ, planè grauiora inferunt mala, quàm quæ arcere solebant. Est igitur necessaria κένωσις, i. *vacuatio* cuiuslibet superuacanei quod exitum de more non habet: alioqui tum à suppressione vbi stabulatur, tum ab anadrome vbi subsistit; sæpe insanabilem morbum facit. Ac nihil naturæ molestius, nihil pestiferum magis, quàm solitæ excretionis repentina suppressio. Ex ea enim suppressione, multi per oppressionem & malignam cacochymiam morbi graues nascuntur. Nam *& profusa narium hæmorrhagia, vt* Coac. 11. cap. 13. lib.2. *suppressa; nonnunquam adducit conuulsionem: sanat autem phlebotomia.* Qualis est autem partium per quas ad exitum sanguis viam affectat, natura, in temperamento, complexione, conformatione, & officio: talis eiusdem in excernendo idea. Nam è pulmone spumans & floridus, cum tussi; ex aluo ruber aut niger, cum vomitu; è thorace parum bullatus cum tussi atque dolore, foras exit: ne persequar cætera quæ sunt notissima.

DEXTROQVE LABORANT HYPOCHONDRIO] Per metonymiam & propriè dicto: vt affectio ipsa sit hepatis quod in eo hypochondrio continetur: sympathia verò ipsius hypochondrij, i. epigastrij partis illius quæ subiacet, vel potiùs adiacet cartilaginibus notharum costarum, vnde nomen habet: ac sympathiæ illius notæ sunt, dolor & duritas. Vtriusque autem symptomatis causa est, non propria quidem hypochondrij tensio: sed eius oppressio quam facit phlegmone systrophica iecoris adiacentis.

A IECORE SPVVNT] Inflammata scilicet parte illius conuexa, vnde à forti contentione naturæ sui diligentis, & periculum vitare studentis; translatio fit sursum per expressionem sanguinis qui è directo ferri debebat secundùm iugulares venas ad caput, indéque prorepens ad extimas venarum oras, quæ sunt ad nares, illac per anastomosin hæmorrhagiam ciere, quæ plurimum opis & adiumenti adferret, inchoatam systrophen reprimendo, factam exoluendo, denique rheuma concitatum inhibendo, & consistens vacuando, vnde iam ampliùs periculo locus non esset. Verùm hîc deuium iter est cùm itur ad pulmones, quo periculum mutatur potiùs quàm vitatur: at longè malus periculum esset, si anadrome ad pulmonem inflexa, ibi subsisteret, nec anagogen haberet. Nam inde nata peripneumonia, nullum adferret iecori alleuamentum: sicut nec vlla sympathia est primigenij mali leuamen, lib.2. περὶ ἀρθρων. quando ne ipsa quidem exclusio sanguinis illac prorupti, vllo fit commodo leuationis, vt mox dicetur. Credibile est autem, malum pulmonis à primigenia iecoris inflammatione adhuc superstite, principia causásque duxisse.

MVLTIQVE INTEREVNT] Quoniam vt spumæ generatio fit in pulmone: sic propagatio perennis causæ morbificæ in iecore inflammato: vt quamuis eductio sanguinis in pulmone collecti, ad systrophen ibi natam atque conceptam multum opis adferret: tamen hoc loco sit irrita expurgatio propter perennitatem affluxus à iecoris foco, inflammatione obsessi; quam ibi subesse testatur hypochondrij meteorismus sine borborygmo, sed cum dolore & febre coniunctus. Quæ causa è multis vna est, cur omne sputum quod non sanat dolorem, sit prauum: quantumuis bonum esse videatur. Et cùm sanguis omnis, cuiusmodi tandem fuerit, etiam bonitate eximius, sursum per os editus, in Coac.18. huius cap. & lib.2. progn. vitio sit: niger autem specie ipsa pessimus; tamen deorsum ductus per hæmorrhoidas, laude conspicuus esse soleat: tum verò ad causæ & signi calamitatem sanguinis per os exclusi multùm accedit, quan- aph.25.4. do inexhausti fontis, vnde manat, signa eduntur; qualis hîc cernitur atque tractatur hypochondrij dextri afflictio quæ homini necando ipsa per se satis est. Notum est illud. *Hypochondrij, præsertim dextri, tumores duri ac dolorifici, per initia; mortem in propinquo esse denunciant, &c.* Propterea consideratè scriptum est, lib.1. progn. MVLTI INTEREVNT, non omnes: quoniam si validatum virium beneficio ventum sit ad vigesimum diem manente febre, suppuratio fit; vnde nonnulla spes affulget salutis. Intereunt autem à foco primigenij morbi, & loco indebitæ vacuationis. Atque à foco quidem, propter amissionem officij necessarij, doloris acerbitatem, partium vicinarum sympathiam & synimoriam; tum propter generatio-

nem perennem prauorum humorum. A loco autem vacuationis indebitæ; propter excellentiam partis afflictæ, i. pulmonis, vasorum *ἀναστόμωσιν, ῥῆξιν, καὶ διάβρωσιν*, i. *diductionem, rupturam, erosionem*; quæ non sanescunt facilè; tum propter viuifici nectaris paupertatem quam infert sanguinis è sinu cordis exclusio. Postremò φθίσις ἀπὸ τῆς πτύσιος, i. *phthisis à sputo*, de qua illud præceptum est. Τοῖσι δὲ νεανίσκοισι, αἵματος πτύσιες· φθίσιες. i. *Iuuenibus, sanguinis sputiones; phthises*: vnde & illud. *Tabes potissimùm in eam cadit ætatem quæ est à 18. ad 35.* Et rursum. Ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις· κακόν. i. *A sanguinis sputo, puris sputum; malum.* Vbi Galenus ait, non omnem sanguinis expuitionem, tabis consecutionem adferre: sed eam solùm quæ à maligno fit.

aph.29.3. aph.9.5. aph.15.7.

47 Οἷσιν ἐν σεισμοῖσιν, πῦον βορβορῶδες ἔρχεται, καὶ δυσῶδες ἀπόλλυνται ὡς τὰ πολλά.

Quibus concutiendo pus editur cœnosum, & fœdi odoris; vt plurimùm moriuntur.

QVEMADMODVM naturæ vis atque integritas in motu & pepasmo, consolatur medicum spe certa salutis: ita segnicies & infirmitas in vtroque, desperationem; in alterutro, metum adfert sinistri euentus. Hîc autem comparatio fit vtriusque facultatis, vnde prædicendi ratio iniri debet interitus aut salutis. Ac naturalis quidem validæ in pepasmo; contrà effœtæ, in corruptione humoris morbifici: animalis verò firmæ in substantia, robustæ in officio expurgandi sputum aut pus; infirmæ & languidæ, in interceptione & impedimento exitus, vnde suffocatio, indéque mors venit. Est igitur prognoseωs huius quæstio, vtrum purulenti peiore sint loco à puris corruptione, quàm à difficultate & contumacia exeundi. Quæstionis autem hæc erit decisio.

QVIBVS] Empyicis, quorum patefacta iam ratio est in generatione suppurati, & vomicæ ruptione 20. 30. 40. aut 60. die.

CONCVTIENDO] A forti contentione musculorum intercostalium, idque voluntatis imperio, tum ab electione, tum ab instinctu. Est enim natura in concussione potens causæ morbificæ: quemadmodum in conuulsione impotens. Excitatur autem concussio, vel sponte sua, vel nostra in tussi; quod est κατ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν. In sternutamento, singultu, rigore; tantùm κατ' ὁρμὴν, i. *ab instinctu* partis afflictæ, nec voluntatis imperio. Est igitur fortis concussio, signum τῆς ἰσχύος in substantia; τῆς δὲ δυνάμεως in officio.

PVS EDITVR COENOSVM] Quamuis liberè & liberaliter, à forti contentione thoracis, meatuum libertate, & pure meabili. Est autem cœnosum βορβορώδης, colore fuscum, & substantia ἀμοργώδης, i. *amurcam referens*. Ex quo significatio fit corruptæ partis vnde manat, effœti caloris, & materiæ prorsus indomitæ.

ET FOEDI ODORIS] In quo putredinis summa sunt omnia, vnde vis tabifica nectar viuificum cordis planè corrumpit, & vnde partium omnium solidarum viuacitas labefactatur, corrupto vitali principio cui tabifica vis infertur à corde, loco viuifici nectaris. Est autem putredinis fœtidæ corruptio inemendabilis, nec vnquam redintegranda, quæ per syntimoriam, partem vbi concepta est, ad extremum corruptionis perducit, & insanabilem gangrænam inducit.

VT PLVRIMVM MORIVNTVR] Vel potiùs necessariò: quoniam mortifera est gangræna cùm cæterarum corporis partium, tum verò spirabilium, quarum officio vel ad punctum tẽporis vitam carere non potis est: & quarũ vitio, naturę omnia præsidia collabũtur, cum ἀδυναμία omniũ facultatum, & vacatione omniũ officiorũ, tãdẽ in sympathiã & cõtagionẽ adductorũ nobilissimæ partis corruptæ.

48 Οἷσιν ἀπὸ τοῦ πύου ἡ μήλη χρωματίζεται, καθάπερ ἀπὸ πυρὸς ἀπόλλυνται ὡς τὰ πολλά.

Quibus à pure coloratur specillum, tanquam ab igne; maximam illi partem intereunt.

Coac. 38. huius cap.

ENIMVERO bene res eunt, & bono sunt loco empyicorum, quibus vel confecto statim pure dum stabulatur in vomica, vel ea rupta in thoracem effuso, ipsum liberaliter & ex facili educitur per os; nihil olens, æquale, læue, & album. Tales enim pro certo euadunt, si bene constituta sit naturalis œconomia: quoniam ab expurgatione puris, fruuntur omnibus naturæ commodis quibus vita hominum sustentatur, nempe spiritu & nutricatu. Sin autem eo careant beneficio citæ, liberalis, & liberę anacatharseωs; ibi tum citò puris vacuatio molienda per vstionem aut sectionem: sicut faciundum præcepit Hippocrates, & suprà iam aperuimus. Ac si perusto latere κατ' ἴξιν empyematis vacuandi, quod vel pleuritis, vel peripneumonia, vel ipse lateri affixus pulmo inuexit (quod erat in more positum, institutóque veterum medico-

rum medicorum, vt Galenus ex Platone comico annotauit :) si, inquam, perusto latere, pus exeat, quale descriptum est bonum, bene fit ægro : sin autem cœnosum & fœdi odoris; mortiferum. Ac sanè pus illud alia probatione non egebat suæ qualitatis mortiferæ, quàm prædicta odoris atque coloris, nec erat necesse aliam subiungere in hac prognosi traditam, cùm illa sufficeret. Cur autem id factum sit, planum faciet prognoseωs explicatio.

QVIBVS] Empyicis qui perusto latere pus edunt foras, quod erat in thorace diffusum.

A PVRE] Non eo solùm quod expurgatur per os, in quo fœdi odoris, & cœnosi coloris argumenta sufficiunt ad præsensionem interitus & desperationem salutis; vt alia probatione hîc tradita, nec specillo sit opus : quia nullum arte fit vlcus, nec vulnus in libera puris expurgatione.

COLORATVR SPECILLVM] Scilicet vulnerarium, quod in sinum immittitur, siue in fistulam expurati : ne, quia longa est via, decipiatur medicus pure quod in propinquo est partium circumiacentium; tum autem vt pus quod in abdito latet, exitum habeat, quo sæpe impeditur vel sua crassicie, vel ipsius fistulæ sinuoso anfractu. Coloratur autem à pure quod in profundo est, vnde tali colore inficitur, qualis est eius coloratio.

TANQVAM AB IGNE] Vt scilicet immissum, pro candido & argenteo, velut plumbeum & igne perustum extrahatur; indicio puris, feritate acerrimi.

MAXIMAM ILLI PARTEM INTEREVNT] Causæ sunt explicatæ in superiore prognosi.

49. Μετὰ πλευροῦ ἀλγήματος, μὴ πλευριτικοῦ δὲ, καὶ ταραχωδέων λεπτῶν, ἢ ἐπιεικῶν· οὗτοι φρενιτικοὶ ἀποβαίνουσι.

Quibus cum dolore lateris, non tamen pleuritico, leuis adest aut modica perturbatio; euadunt phrenitici.

MAGNA VIS est ad ea quæ cuique accidunt suscipienda, in præparatione τοῦ ἀποδεκτικοῦ, i. *excipientis causæ*, vel affligendæ partis. Ecce dolor lateris, nec tamen pleuriticus, transit ad phrenitidem : quia coniunctam habet τὴν ταραχὴν, i. *animi perturbationem.* Huiusmodi est illa prognωsis. *Qui cum perturbatione, vrinas meiunt claras & albas, vel enæoremate nigro præditas; ipsos manet phrenitis.* Sed præstat examinare institutam prognωsin. pronth. 4. f.1.1.

QVIBVS CVM DOLORE LATERIS] i. Dolorifico lateris malo. Sic enim dolorem pro morbo, sæpe iam diximus vsurpari. At cuiusmodi sit ille morbus, quia non docetur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; nostræ partes erunt quærere ἐκ τῶν συμβεβηκότων, ex eo scilicet quod adiecit.

NON TAMEN PLEVRITICO] i. Minimè nato ab inflammatione systrophica membranæ costis intextæ. Quæramus igitur super eo dolore lateris ad phrenitidem transeunte, quem ipsa pleuritis non facit. Sed quid dixi, super dolore? illud enim, *super*, ad methodum pertinet examinandæ rei quæ in quæstionem vocatur. At nondum constat quænam sit illa res, nisi ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, quod posuit in vacuitate pleuritidis. Quænam igitur tanta vis esse potest exorti doloris in latere, nec tamen pleuritici, vnde inferatur phrenitis? Enimuero diaphragmatis non est, nec vmbilici palpitantis, nec mediastini vulgò dicti. Coac. 55. lib. 1. Etenim diaphragmatis inflammatio, quam vox acuta, quæ fuerat antè grauis, & hypochondriorum intrò sursum ostendit reuulsio; est planè phrenitica. Vmbilici autem palpitatio, non est phrenitica, quam inflammatio non excitauit, pace Galeni dixerim. Nam vt concedam quod ipse dixit, paraphoricam esse diaphragmatis offensionem lege contagionis & sympathię quam habet cum cerebro : tamen offensionis causam probare non possum, quam idem scripsit oriri ex flatulento spiritu, frigoris vi cumulatè suppresso. f.1.1. pronth. Est enim ratum illud theorema ipsius. Οὐδέποτε ἡ τῶν πνευμάτων ἀπόληψις, ἐπιφέρει τὴν φλογώδη διάθεσιν ἐν ὑποχονδρίῳ. i. *Flatuum interceptio, nunquam hypochondriis infert dispositionem inflammatoriam.* Sed illa offensio non est lateris, nec morbo, nec sympathia. Mediastini autem quæ ratio esse potest, cartilaginei? quod si concessero inflammari, pleuriticus erit dolor, qualem demonstrauimus verè dici & esse à phlegmone sterni, costarum superarum, inferarum, & dorsi. lib. 4. acut. Coac. 30. capa 11. lib. 2. Erit igitur lateris dolor, non tamen pleuriticus, qui per metastasin facit phrenitidem; is ipse de quo illud extat perceptum. Τὰ ἀραιὰ κατὰ πλευρὸν ἐν πυρετοῖσιν ἀλγήματα παραφροσύνην σημαίνει. i. *His rari per latus oborti dolores; delirium fore testantur.* Hîc enim raros dolores credibile non est dici, quos excitant flatus, quorum subita dissipatione ipsi dolores subinde quiescunt. Illud enim quod suprà posuit de biliosis & meris deiectionibus; non admittit collectionem spiritus flatulenti. Deinde verò à dolore lateris inde oborto, non fieret ipsa phrenitis : quia spiritus flatulenti vt nulla suppressio inflammatoriam parit affectionem; sic nulla eius translatio. Quamobrem si, vel Galeno teste, rari dolores lateris, eò dicuntur, quòd sint fugaces : huiusmodi esse possunt à bilis orgasmo, quam demonstratum est metaptωsin crebram huc illuc habere, sicut in cerebro : sic in thorace, modò infera, modò supera; modò dextra, modò sinistra; modò antica, modò postica illius regione. Coac. 97. lib. 1. & pronth. 27. f. 1. 1. Atque dolor talis, non est verè pleuriticus : nisi fortè ὁμωνύμως dicatur & καταχρηστικῶς : quia non habet secum adiuncta pleuritidis pathognomonica & συνεδρεύοντα. Sed tamen ille dolor facilè transit ad cerebrum, ibique paraphorica edit symptomata : sicut iam per orgasmum, metastasin habuit ex aluo in thoracem. Paraphorica autem symptomata, facilè in cerebro excitantur.

prorrh. 4. f.1.1.& alibi passim.

SI ADSIT LEVIS AVT MODICA PERTVRBATIO] Nam παραφροσύνη absolutè dicta, mentis est propria, qua itur ad omne genus delirij; maximè autem phrenitidis & insaniæ, cùm efferabilis eò prorepit, ibíque feritatem suam exercet.

50 Ἐν τοῖσι κατὰ πνεύμονα αἱ λίην ἐξέρυθροι ἀποστάξιες πονηρόν.

Quæ cadunt in peripneumoniam prærubra multùm stillicidia; mali sunt ominis.

Coac.45. huius cap.

SATIS IAM de stillicidio sanguinis, quod cadit in peripneumoniam; aut etiam nimis multa ad illam prognωsin. *Si lateris morbo substillum incidat sanguinis è naribus; graue malum.* Nunc autem sufficiet explicare quid sit prærubrum valde stillicidium. Est illud sanguinis meri, suo sero nimis exhausti à febrili ardore, proptereáque pessimi. Ergo si ad vitium stillicidij, quod ipsum per se magnum est, & crisis aduersæ, accesserit quoque prauitas eximia sanguinis multùm è natura egressi, qualis est meri, vt in Philisco; non dyscrisia solùm stillicidij simplicis, quæ ipsum semper manet: verumetiam mortis consecutio adferetur homini desperato. Vide comment. ad illam prognωsin, & quæ adducta sunt illuc ex aliis aphorismis, de stillicidio accuratissimè scriptis & explicatis.

hist.1. 1.Epid.

51 Μετὰ βράγχου πτύελα γλίσχρα, ἁλμυρώδεα κακόν. ἢν δέ τι ἐπαίρηται κατὰ στῆθος· ἐπὶ τούτοισι κακόν. τὰ ἐς τράχηλον ἀλγήματα, τούτων ἰσχνανθέντων ὀλέθρια.

Cum raucitate sputa glutinosa & salsilaginosa; malum: quòd si quid præterea in pectore assurgat; malum. Ac sanè ceruicis dolores tumore vanescente; sunt desperatæ salutis.

CATARRHI ferini prolapsus, & vbi insederit, & vnde, & quà exierit; sæpe insanabilem morbum facit. Quod ipsum docere videtur illa sententia. Ἐπὶ τοῖσι καταρρόοισι τοῖσι κακοήθεσι, κἂν ἔκκρισις εἴη, κἂν μὴ εἴη· κακόν. i. *Destillationes malignæ* (in pulmonem prolapsæ) *exitúmve habeant, aut non; semper sunt malæ.* Scripta est autem de iis qui thorace angusto sunt, dorsóque alato: quorum vitiosam conformationem referendam esse docet præceptor πρὸς τὴν τῆς διαπλάσιος ἀδυναμίην, i. *ad imbecillam vim efformandi*; cuius imbecillitatem ponit in paupertate caloris natiui, ex paruitate cordis, quæ facit thoracis angustiam: sicut amplificatio amplitudinem. Scitum est illud. Στενότητες καὶ πλατύτητες· ἀπὸ τῶν ἐναντίων, i. *angustiæ & amplitudinis contrariæ sunt causæ.* Huiusmodi autem naturæ quæ sunt angusti thoracis & dorsi alati, proptereáque dicuntur πτερυγώδεις; sunt omnes φθινώδεις, i. *obnoxiæ tabi*: præsertim si ad illud vitium formaturæ accesserit perennis catarrhi ferini generatio, ex contraria temperie nobilium partium, & impuritate ipsius hepatitis & aortæ, tum à tempestáte austrina, vẽtis placida, & pluuiosa. Tum enim periclitantur οἱ πτερυγώδεις à phthisi, quos potissimùm destillatio ferina è capite facit tussiculosos & raucos. Cùm igitur catarrhi ferini vis erodendi (est enim διαβρωτικὸς, proptereáque dicitur θηριώδης) metum adferat θηριώματος, i. *ferini vlceris*, in parte capacissima rosionis, i. in raro & spongioso pulmone; periculosa est eius mansio diuturnior, vbi non potest pepasmum habere: sicut catarrhi alij feritatis expertes, quos vetant inde cieri pharmacia anacathartica, priusquàm mitificati fuerint. Et si fortè natura, sponte sua, ipsum tussiendo extussire conetur; & irrita eius contentio, & inanis catarrhi expressio per fumidi vaporis efflationem, ipsa tussiendi assiduitate, vasis alicuius inferet ruptionem, & caput ipsum replebit, cuius repletio erit catarrhoica, per syntimoriam sæuiens in pulmonem. Nec solùm catarrhi ferini prolapsus in pulmonem, cùm insederit, ipsum corrumpit; & vnde foras exire tentat, vasa disrumpit cum irrita tussiendi assiduitate: sed etiam quà prolabitur, & quà effertur; damnis auget ægrotum. Sic enim præceptor annotauit in illo. Φάρυγγες τοῖσι πλείστοισι τούτων ἐξ ἀρχῆς, καὶ διὰ τέλεος ἐπώδυνοι εἶχον ἔχοντες ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς. ῥεύματα σμικρὰ, δριμέα, λεπτὰ, ταχὺ κακούμενοι καὶ τηκόμενοι. i. *Eorum verò plurimis exactum ad morbum fauces erant dolenter affectæ, quarum affectio cernebatur in rubore & phlegmone.* Lacessebant eos *fluxiones exiguæ, acres & tenues, citò maleficæ atque tabificæ.* Nunc ostendamus quàm sputa sint mala, glutinosa & salsilaginosa, cum raucitate coniuncta.

6.Epid.part.3. — 2.Epid. part.1. — 6.Epid.part.3. — 3.Epid. — 1.Epid. — ibid.6.Epid. part.3. — 1.Epid.

Ergo. CVM RAVCITATE] Quam edit asperitas tunicæ arteriam succingentis, imbutę catarrho primùm acri & tenui, mox glutinoso & salso.

SPVTA GLVTINOSA] Lenta & viscida: non à crudore, sed à calore contra naturam perusta, vnde nominantur καταγλισχραινόμενα ἀσαπέως, i. *glutinosa & coctionis expertia.* Nam coctione fiunt crassiuscula & meabilia; quæ putria vulgò dicunt: sicut ex vulgari consuetudine loquendi scripsit Hippocrates, ἀσαπέως. Hîc igitur sputa sunt ἀσαπέως, i. ἀπέπτως glutinosa; proptereáque ἐγχρέμπτονται, i. *screatu admodum difficilia*: quoniam contumaciter adhærescunt faucibus & arteriæ, vnde non exit facilè catarrhus ferinus in pulmonem prolapsus, quamuis eò delatus fuerit ipso vapore fumido, per tussim expresso; sed ibi di-

lib.1.& 3.de acut.

sed ibi dispergitur, & vt Galeno placet, ἀντικαταφέρεται, i. *rursum præcipitat*, cuius inchoata fuit ἄνοδος, i. *sursum elatio*, nec tamen transeundi celeritate per arteriam, præuenit dispersionem sui per eam, atque relapsum. Quæ causa est cur in arteria glutinosum fiat, quod priùs acre fuit & tenue. Gal. ad part. 18. sect. 3. 6. Epid.

ET SALSILAGINOSA] i. Dilutum salem referentia, ídque vel propria corruptione catarrhi vnde fit pituita salsa, quemadmodum à concretione gypsea, & à resolutione aquea, vel à permixtione bilis & pituitæ. Sunt autem amari & salsi affines sapores. Theophr. cap. 8. lib. 2. de caus. plant.

MALVM] Quia raucitas cum tussi coniuncta, phthiseως prænuncia est vel consectaria: prout catarrhi feritatem sentit arteria; vel appulsu qui fit superne deorsum; vel eo qui inferne sursum, quando ibi dispergitur, ex eo quod ἡ ἄνοδος celerem non habet διέξοδον. Deinde quia sputum glutinosum, difficili excreatione plus adfert detrimenti, quàm adiumenti. Hinc maior doloris & tussis molestia, cum syntimoria contumacis materiæ, & spirationis difficilis, quæ frustra tussiendo augetur: vt interim præteream signum quod edunt sputa glutinosa perusti humoris ab incendio & ardore quo pars incanduit, vnde sputa illa procedunt. Atque vt glutinosum nocet contumacia, & partium, vt sic dicam, laceratione: ita salsilaginosum, erosione. Nam signo terrifica sunt καθ᾽ ἧττον καὶ μᾶλλον.

QVOD SI QVID PRÆTEREA IN PECTORE ASSVRGAT] Cuiusmodi est λόρδωσις à phymate duro pulmonis, partiúmve anticarum, thoracis vertebram, dorsi auulsis ligamentis, sternum versus abducente; aut etiam sterno expulso ab oppressione partium spirabilium quæ adiacent ipsi, tum à propagatione rheumatis concitati & consistentis.

MALVM]. Quia vis magna denunciatur mali quod foras non exit, sed acquirendo vires, distorsionem & luxationem adfert rhacheως, ipsámque facit κακόλορδον, κακόκυφον, & κακοσκόλιον; quæ olim naturaliter constituta erat ἰθυσκόλιος, ἰθύλορδος, καὶ ἰθύκυφος. Vulgata est illa sententia. *Qui ante pubertatem, gibberosi fiunt ex asthmate, vel ex tussi; moriuntur.* Vide doctissimum Galeni commentarium. lib. 3. περὶ ἄρθρων. aph. 46. 6.

AC TVM CERVICIS DOLORES, TVMORE VANESCENTE, MORTIFERI] Ratio huius mortiferi symptomatis atque signi, repetenda ex illa prognωsi. *Sin autem cynanche faucium euanescit, nullo erysipelate foris exorto, nec excreato pure ex facili & sine dolore, ídque diebus criticis; mortifera est.* Nam *erysipelas intus foras conuerti, commodum: at foris intrò, mortiferum. Intrò autem conuertitur, cùm eo vanescente pectus opprimitur, ac difficiliùs spirat æger.* Pertinet enim pars vltima huius prognoseως ad phlegmonem & ruborem faucium dolenter afflictarum à feritate catarrhi, vel prolabentis, vel ἄνοδον sine διεξόδου habentis. Coac. 4. & 5. cap. 15. lib. 1.

52 Βράγχος μετὰ βηχὸς, καὶ κοιλίης ὑγρῆς· πῦον ἀνάγει.

Raucitas cum tussi, & liquida aluo; pus edit.

VT RAVCITAS inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ: sic tussis, præsertim sicca, perennitatem catarrhi prolabentis, quando raucitatem secum habet coniunctam. Et quia catarrhi vis effera est quæ cernitur in raucitate, & faucium phlegmone, atque rubore; periculum est ne tabem inferat, erodendo pulmonem. Fuit illud iudicium præceptoris, quòd qui à catarrho diu vexati sunt, tabificam vim eius tandem experiuntur, ac tabidi iacere coguntur. Iudicium aperit præceptoris, diuina obseruatio sic expressa. Πρωὶ δὲ τοῦ θέρεος ἀρξαμένου, καὶ διὰ θέρεος, καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα· πολλοὶ τῶν ἤδη πολυὺ χρόνον ὑποφερομένων, φθινωδῶς κατεκλίθησαν. i. *Ante æstatem, & per ipsam, atque per hyemem, eorum multi qui iam diu conflictabantur; phthisici iacuere.* Ad quem locum hoc theorema catholicum scripsit Galenus. Ὅσα ἀπὸ κεφαλῆς ῥεύματα, βηχώδεις μὲν καὶ βραγχώδεις κατ᾽ ἀρχὰς ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι μὴ καθίσταται· ταῦτα τὴν ἑτέραν διαφορὰν τῶν φθισικῶν ἐργάζεται. i. *Destillationes è capite, quæ statim initio tussiculosos homines faciunt, atque raucos, nisi labente proxima anni parte quiescant, ac velut redintegrationem habeant; profectò alteram tabis inferunt differentiam.* Est autem tabis altera differentia quæ in vlcere pulmonis consistit; sicut altera in ruptione vasis: illa quidem πτερυγωδέων, i. *hominum alatorum*; hæc verò iuuenum, hæmorrhagiæ commodis carentium à 18. ad 35. ætatis annum. Ac tabis vtraque differentia, sic expressa legitur in illa prognωsi. Φθίσιες ἐπικινδυνόταται, αἵτε ἀπὸ τῆς ῥήξιος φλεβῶν τῶν παχείων, καὶ ἀπὸ καταῤῥοῦ τοῦ ἀπὸ κεφαλῆς. i. *Ibi demum in metu sunt maximo tabes, tum à ruptione venarum crassarum, tum à catarrho è capite.* Ex qua prognωsi Galenus distinctionem attulit causarum tabificarum, ad locum prædictum: vt satis mirari non possim tanti authoris pertinaciam in deroganda fide prognoseων Coacarum, ex quibus tot flores collegit vnde sua scripta ornauit, & immortalem doctrinæ singularis gloriam comparauit. 1. Epid. aph. 9. 5. Coac. 5. cap. 17. lib. 2.

Ergo. RAVCITAS] Initio statim catarrhi oborta, sicut Galenus rectè annotauit, κατ᾽ ἀρχάς: quoniam ferina destillatio, statim malefica esse solet, & statim tabifica; iuxta illud, ταχὺ κακούμενοι καὶ τηκόμενοι. 1. Epid.

CVM TVSSI] Ferina, pertinaci, & sicca; in qua tussiendo, nihil, aut certè parum, excluditur; ídque crudum, aut certè parumper coctum, mox crudum à nouo prolapsu, atque iis tantùm qui meliore sunt loco. Nam qui peiore sunt, ne quidem paulisper vllo gaudent pepasmo: sed continenter pauca expuunt cruda, exactum ad morbum.

ET LIQVIDA ALVO] Cuius præpropera excretio est ac lienterica, non quidem per sympathiam partium nutritiarum quas tædeat sui quamque officij, ab inueteratione tabis, mox affutura morte; nec verò deriuatione catarrhi in aluum, qui oxyregmiam primùm, mox parit lienteriam. Sed à feri-

tate catarrhi quæ facit aluum ἀφθώδη, obortis scilicet aphthis in aluo, vnde labefactatur facultas eius retentrix, vt cibos etiam suauissimos, aliquantisper continere non possit. Credibile est autem, catarrhum idem facere in raro & molli pulmone, quod in densiore & solidiore, aluum: sicut Galenus annotauit vbi docet Hippocrates, ab eodem catarrho eosdem homines tabidos fieri, & aluo turbata. Est autem hæc διάνοια vt intelligamus, inde phthisin nasci, vnde vlcuscula, quæ sunt aphthæ, in ventriculo excitantur. Talis consecutio symptomatum legitur in illa prognosi. Στόματα ἀφθώδεα τῇσιν ἐπιφόροισι ἐχθρά. ἆρα καὶ κοιλίας καθυγραίνονται; i. *Ora grauidarum aphthosa; terrifica. Num etiam perliquidas reddunt aluos?* Nam causa vlcerifica, per continuitatem interioris tunicæ prorepit ab ore ad aluum, vbi facit idem quod fecit in ore, nempe vlcuscula, vnde liquidis excrementis fertur aluus; quæ causa, nutriendi & gerendi opportunitatem adimit: proptereáque locus est aborsioni.

3. Epid. part. 3.

In Coac. infrà.

PVS EDIT] Non primò & per se, sed interuentu phthisis. Cuius quidem facilis generatio est à tali catarrho, maximè verò in homine angusti thoracis & dorsi alati, ídque tempestate austrina, ventis placida & pluuiosa. Eiusmodi esset prognosis, si quis prædictionem ederet futuræ aborsionis, ex grauidæ mulieris ore aphthoso. Tale est illud adagium. Oculus domini habitiorem facit equum. Non oculus domini εὐεξίαν per se parit in equo: sed equisonis diligentia quæ ad nutum domini adhibetur in equo conuenienter fideliterque curando.

lib. 1. περὶ χυμῶν, & aph. 34. 5.

53 Οἷσιν ἐν περιπνευμονίῃ οὖρα παχέα ἐν ἀρχῇ, εἶτα πρὸ τῆς τετράδος λεπτύνεται· θανάσιμον.

Quibus in peripneumonia, vrinæ continuò crassæ, mox ante quartum diem tenues fiunt; mortiferum.

HVIC demonstrandæ prognosi aduocanda sunt nobis hæc duo catholica theoremata. Prius est. » In morbo acuto malè res eunt, quando perennis accessio fit causæ morbificæ. Alterum. Malo sunt loco » res ægri in morbis acutis, quando naturæ præsidia collabuntur. Ac theorematis vtriusque veritas ostenditur in hac prognosi, sicut in illa. *In parotidibus, vrinæ citò & paulisper coctæ; pestiferæ.* Videamus igitur quantum lucis adferant theoremata illa catholica, huic explicandæ prognosi quæ omnem ferè continet rationem prædicendi de morbis acutis, quæque suo particulari exemplo, de more & instituto præceptoris, percepta edit singularia ineundæ τεκμαρσέως ad scienter & certò prædicendum quid cuique sit euenturum.

Coac. 7. cap. 4. lib. 2.

QVIBVS] Conuenienter curatis, & in quorum commoda nihil peccatum est: vt nulla sit excusatio culpandi medici, eorúmve qui præstò sunt.

IN PERIPNEVMONIA] Inflammatione pulmonum systrophica, iam suis omnibus signis descripta & explicata.

Coac. 6. huius cap. ex lib. 3. περὶ νούσων.

VRINÆ] Non quidem colliquamenta, nec οὖρα ὁμόχροα βρώμασι καὶ πόμασι, i. *vrinæ concolores potioni & cibo*: sed quarum materia est, vt ait Galenus, ὀῤῥὸς τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν, i. *serum quatuor qui stabulantur in venis humorum.* Est enim triplex vrinæ materia, præter τὰ ὑφιστάμενα.

6. Epid. part. 5.

3. Epid. hist. 2. part. 2. de Hermocr.

CONTINVO] Ineunte morbo, simulatque venit peripneumonia, atque, vt dici solet, τῇ πρώτῃ εἰσβολῇ, i. *primo appulsu*, vel *aggreßione*.

CRASSÆ] Non quidem grumosæ ex affluentia crudorum ὑφισταμένων; nec verò crassæ, i. turbatæ ac iumentorum similes, quæ diu depositæ non residunt, quæ οὖρα θολερὰ nominantur: sed crassæ, hoc est mediocris consistētiæ, nec spissæ nimis, nec tenues. Sic enim crassæ dicuntur quæ à pepasmo spissescunt, iuxta illud. Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νόσου. i. *Excrementum spissari oportet dum itur ad crisin.* Ac tales vrinæ crassæ leguntur in illo aphorismo. *Qui cum vrina crassa, meiunt furfuracea; scabiosa est iis vesica.* Vbi Galenus rectè annotauit, vrinam tenuem & furfuraceam, scabiosarum esse venarum: crassam verò, ipsius vesicæ. Ac de his aliàs.

aph. 69. & 70. lib. 4. lib. περὶ χυμῶν.

lib. 2. progn.

aph. 77. 4.

MOX ANTE QVARTVM DIEM] Quo prima periodus morbi absoluitur, & πρώτη ἔφοδος nominatur, i. *primum certamen naturæ & morbi*: à prædonibus ducta metaphora, qui viatores inuadunt. Notabile autem est quod scripsit, MOX ANTE QVARTVM DIEM: quoniam primis illis morbi diebus ante primam ἔφοδον, crebri sunt metaptosibus morbi acuti, ac tum humoris morbifici efferi fit orgasmus; non autem cùm iam processerint quaternariis, vt in phrenitide obseruauit præceptor.

lib. 3. progn.

prorrh. 13. f. l. 1.

TENVES FIVNT] In substantia, ex vacuitate coctionis quæ paulò antè specimen ediderat suæ virtutis in crassa vrina: quod est argumentum fatiscentis naturæ & officij malè gesti à partibus nutritiis; maximè verò iecore & venis: ac tum vrinæ sunt tincturæ biliosæ expertes, ex translatione bilis ad superas partes; quæ quia critica esse nequit ad futuram iuuenum hæmorrhagiam, sicut eius deriuatio ad senum dysenteriam (non enim critica spes affulgere potest pepasmo ante quartum diem) efficitur planè vt sit omnino symptomatica ingrauescentis peripneumoniæ, aut etiam mox in phrenitidem migraturæ. Atque huius metaptoseos opinionem facit repentina mutatio crassitudinis in tenuitatem ante quartum diem, quo tempore, vt iam diximus, frequentissima esse solet metaptosis morborum peracutorum, & humoris orgasmus. Hîc locum habet illa sententia præceptoris. Οὖρα τὰ λεπτὰ, οὐδὲν κρίσιμον, οὐδὲ χρηστόν. i. *Vrinæ tenues, criticum nihil, & vtile nihil præ se ferunt.* Sed de vrinis loco dicetur.

aph. 72. 4.

3. Epid. part. 3.

MORTIFERVM

Mortiferum] Quoniam si ad nobilissimæ partis oppressionem, continenter fiat noua morbificæ causæ accessio; vel, si in morbo calamitoso & peracuto, partium spirabilium κακοπραγία sit, & vis effœta langueat partium nutritiarum; profectò, labefactata spiritus & nutricatus œconomia, necesse est vitam effluere.

54 Οἱ ἐν ξηροῖσι περιπνευμονίῃσιν ὀλίγα πέπονα ἀνάγοντες· φοβεροί.

De peripneumonia sicca iis verendum qui pauca expuunt, & cocta paulisper.

Sicut periculosa est anadrome rheumatis concitati, quæ peripneumoniam fouet & auget: ita consistentis contumacia in coquendo & expurgando. Ac rheumatis concitati pertinacia, superiore prognosi tradita est in vrina quæ citam mutationem habuit crassitudinis in tenuitatem. Hîc traditur contumacia consistentis, cum pertinacia concitati. Vtriusque autem ratio sic innotescet.

De peripneumonia sicca] In qua sputum flauum pauco permixtum sanguine non editur circa initia, nec diebus criticis liberaliter expurgatur: talis enim dicitur sicca, i. sputi expers, in qua dolorificum malum citò, per anacatharsin, foras non exit. Ac siccitatis causæ omnes propalam explicatæ sunt ad illam prognosin. *Pleuritides sputi expertes; grauissimæ.* Ergo qui sæuis peripneumoniæ symptomatis exercentur, nec vllam edunt vacuationem propriam phymatis in pulmone oborti. lib. 2. progn. & Coac. 16. huius cap. Coac. 3. huius cap.

Iis verendum] Quia non laxatur phyma pulmonis, vnde nulla symptomatum grauissimorum remissio, sed grauiorum accessio ex tensione maiore, vnde spiratio difficilior auget humoris expurgandi contumaciam: quemadmodum hæc rursum, difficultatem spirandi, donec ventum sit ad stertorem & orthopnœam suffocantem & strangulantem. Atque in vniuersum mortifera sunt omnia peripneumoniæ, si dolorificum malum foras non exeat citò. Est enim, vt dici solet, celeritas mora ipsa, quãdo cum sæui doloris cruciatu coniunctus est in spirando meteorismus. Et verò in vacuitate commodorum epiphænomenon, fœtura est subnascentium prauorum symptomatum, quæ vocant τὰ ἐπιγινόμενα. Ergo de peripneumonia sicca iis verendum.

Qui pauca expuunt] Idque serò: ob materiæ contumaciam, vasorum siue meatuum angustiam, & imbecillam concussionem. Nihil autem paucum est criticum: maximè verò id quod difficulter exprimitur veriùs quàm expurgatur. prorr. 7. l. 1.

Et cocta paulisper] i. Parca manu & aliquantisper cocta. Hæc autem vicissitudo est pessima, cruditatis & pepasmi.

55 Τὰ ἐν τοῖσι στήθεσιν ἐρυθήματα ὑποπλατέα· γίνεται τοῖσι τοιούτοισιν ὀλέθρια.

Pectora rubris maculis supersparsa, talibus mortem subesse testãtur.

Quæ per metaptosin nata, spem adferunt bonæ crisis, & bona spe consolantur medicum; eadem per epigenesin, metu exterrent sinistri iudicij. In strangulatu forti cum sæui doloris cruciatu, & orthopnœa, quæ angina vera est, exortum in ceruice & sterno erysipelas, periculi locum tollit, si ex anginæ foco egressum fuerit per metaptosin, nec intrò recurrat. Idem per epigenesin diffusum veriùs quàm effusum, quod indicãt symptomata ingrauescẽtia, vana spe lactat medicum imperitũ. Nã cita mors venit.

Ergo. Pectora] Dorsum quoque ipsum, & latera quibus adiacent inflammati pulmones.

Rubris maculis supersparsa] Vel maculis quibusdam obsita; rubris quidem, sed minimè tuberosis, ab expressione seri, cuius nimia abundantia pulmo distentus est, penéque oppressus. Exudat autem serum illud, potissimùm iis qui carent libera & liberali expurgatione humoris morbifici, & quibus vrinæ primùm crassæ, mox tenues ante quartum diem redduntur: maximè verò densis corporibus quæ ab exercitatione violenta peripneumoniam contraxerunt.

Talibus mortem subesse testantur] Non secus atque sputum quod strepitum edit in pectore, vnde curatio desperata. Non secus atque pulmo qui multùm repletus, nihil edit, sed feruet in ima larynge. Quæ sanè afflictio peior est, quàm si ederet sputum nigrum, sicut docet illa prognosis. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἄκριτον ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων. κακὸν δὲ καὶ ἢν μηδὲν ὑποκαθαίρεται, μηδὲ προΐῃ ὁ πνεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν ζέῃ ἐν τῇ φάρυγγι. i. *Quòd si sit ita syncerum, vt nigrum appareat, peius hoc est prædictis. Malum item, si nihil expurgetur, neque progrediatur pulmo expurgando, sed plenus adhuc ferueat in faucibus.* Est igitur illa rubrarum macularum in pectore superspersio, κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, causæ morbificæ ab ingrauescente peripneumonia, & à pulmone, seri putrescentis æstu fluctuante, cum stertore ad imam laryngem. lib. 2. progn.

56 Πλευροῦ ἄλγημα ἐν ἐκλύσει χολῶδες ἀλόγως ἀφανισθὲν ἐξίσταται.

Lateris dolor in sputo bilioso quod immeritò vanuit; insaniam facit.

prор.17.s.2.1. Coac.51.lib.1. aph.26.2.

VETVS ILLVD scitum est. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει. i. *Mortifera omnia quæ abs re mitescunt; mortem in propinquo esse testantur.* Et, *Quæ praua cum signis mitescunt; mortifera sunt.* Multa sunt alia præclarè scripta de insidiosa leuatione morborum. Quæ omnia his literis continentur. *Quæ immeritò leuantur & leuant; iis non est credendum, nec conquiescēdunt.* Ecce pleuritis, ipsa per se formidabilis, cum signo terrifico, nempe sputo bilioso mitescit, atque omnino vanescit, vt iam nulla ampliùs superesse videatur. Est igitur insidiosa eius leuatio. Quas autem faciat & paret insidias, in hac prognωsi docetur.

LATERIS DOLOR] i. Pleuritis lateri dolorifica per inflammationem systrophicam membranæ costis intextæ, & ab ea doloris molestia, hîc & alibi nomen habet.

Coac.7. huius cap. lib.3. περὶ νούσ. & Coac.10. huius cap. Coac.14. huius cap.

CVM SPVTO BILIOSO] Non quidem à bile sputo exactè permixta, quod tertio die cœptum mitificari & expui, citas facit discessiones; nec verò in pleuritide biliosa simul & sanguinea, quæ vt plurimùm nono vel vndecimo iudicatur, ac pręter cęteras sanescit perfectè atque simpliciter. Sed cum sputo bilioso flauo & mero, quod scilicet pituitæ non est permixtum, nec sanguini; atque idem caret suo naturali sero quo naturaliter vnusquisque humor diluitur. Vnde significatur pleuritici humoris prauitas, eiusdémque cruditas, cum perennitate rheumatis concitati ab hepate, & hepatitis impuritate.

prorr.22.s.2.1.

QVI VANVIT IMMERITO] Non critica lege quieuit, cum expurgatione cita, liberali, & libera, sputi boni & laudabilis, quale iam diximus: id enim significat, ἀλόγως, ἀσήμως, μὴ κατὰ λόγον, παραλόγως, vt in eo. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι· κακόν. i. *Sitis sedata immeritò, in acutis, malo est.* Vbi Galenus author est; sitim abs re sedari, manènte scilicet causa sitifera, quam vacuatio critica deiectionum, sudoris, hæmorrhagiæ non sedauit, nec artificium medici ad imitationem naturæ comparatum. Sic & hoc loco, pleuritis in sputo bilioso, sine causa vanescit, cui natura nihil opis attulit, nec adiumenti, nec etiam misit diligentia & industria medici, quam adhibet vacuatione & neoterismo; per phlebotomiam, fotum, diætam, & pharmaciam tum catharticam, tum anacatharticam.

Coac.99. 1.lib. prorrh.5.s.3.1.

INSANIAM FACIT] Hæ sunt insidiæ quas facit & parat lateris dolor, sine causa, & prauo cum signo vale dicens. Nam biliosus & efferus humor, per orgasmum ciet anadromen, quæ non antè subsistit, quàm ad cerebri arcem peruenerit, vbi mortifera edit omnia, si exitum citò non habeat per hęmorrhagiam. Ac primùm bilis flaua ad caput translata, ibíque fluctuans æstu; phrenitidem parit, mox insaniam: quòd eius in atram facilis mutatio sit. Sunt autem acriores morsus bilis atræ, quàm flauæ. Nota est illa prognωsis. *Phrenitici, sputatores, fanatici, vel insani; etiámne tremuli?* Quid autem inter phrenitidem & insaniam intersit, dictum est alibi multis in locis. Hîc pensum meum absoluisse videbor, si nonnulla scripsero super philologia huius prognoseωs. Primúmque, quòd verbum ἐξίσταται, per metonymiam legi debet, nempe afflicti pro afflictione, quod Galenus nimium auceps verborum, solœcismo tribuit explodendo. Sed tales solœcismi sexcenti leguntur apud Hippocratem, qui tamen non sunt explodendi, sed ex dianœa præceptoris fideliter & religiosè interpretandi; ne optimarum rerum sic traditarum fructu optatissimo careamus. Alterum est super illo participio ἀφανισθὲν, quod quidem, sicut verbum ἀφανίζειν & ἀφανίζεσθαι, vnde venit, accommodatur semper leuationi, vel insidiosæ, vel etiam falsò creditæ: sicut παύεσθαι, παύειν, & παῦλη; leuationi veræ quæ fit εὐσήμως, καὶ κατὰ λόγον. Sed inter ἀφανίζεσθαι & καταμωλύνεσθαι, quorum vtrumque dicitur de iis quæ tum insidiosè, tum falsò leuantur, hanc differētiam ponit Galenus; quòd illud sit repentinæ & subitæ leuationis; hoc verò tardæ & lentæ. Atque hæc Galeni distinctio legitur comment. ad illam sententiam, quam tamen codex Græcus Galeni ad Hippocratis opera, distinctam non habet: sed commentarij literis minutioribus excusam, in eóque confusam.

comment.ad pror.76.s.3.1.

Est autem hæc. Τὰ ἐπώδυνα, ἀκρίτως καταμωλυνθέντα φλαῦρα. i. *Quæ dolorifica sine crisi residunt* (loquitur enim de parωtidibus) *praua sunt.*

57 Οἱ διὰ ἐμπύησιν πυρετοὶ διαλείποντες· ἐφιδροῦντες οἱ πολλοί εἰσιν.

Quæ à suppurato febres quiescunt, sudatiunculam multa habent.

Coac.38.& 39.huius cap.

ENIMVERO spei plenum est empyema vnde febris ægrum dimittit, ipse autem cibos concupiscit: ac pus educit facilè, nihil olens, album, æquale, & læue. Mortiferum autem quod febrem infert, sitim, & cibi fastidium, atque pus edit liuidum aut viride, spumans & feruidum. In incerto res est, quando ab empyemate, ipsa quidem febris quiescit, sed inde sudatiuncula exudat circa iugulum atque pectus. Quemadmodum autem sic fiat, iam ad demonstrandum aggredior.

QVÆ A SVPPVRATO FEBRES QVIESCVNT] Græcè est, διὰ ἐμπύησιν, i. *propter suppurationē*: vt suppuratio causa sit febris vale dicentis, & quiescentis. Quiescit autem: quoniam symptomatica erat systrophicæ phlegmones dum manebat; nunc ea concocta, & in suppurationem conuersa puris admodùm mitis, quale suprà descriptum est; & laxitate comparata dolorificæ tensionis; mirum videri non debet si proritatione omni sedata atque restincta, febris ipsa cum dolore discedit. Ac participium illud, διαλείποντες, verbúmque ipsum διαλείπειν, non est hîc intermissæ febris periodicè accedentis, sed quæ perfectam habet discessionem. Talis obseruatio est cùm alibi passim, tum in multis aphorismis libri quarti.

aph.46.47. 48.49.50. lib.4.

SVDATIVNCVLAM MVLTÆ HABENT] Non illæ quidem exactæ, sed quæ pòst exoriuntur ab empyemate

ab empyemate quod liberè, citò, & liberaliter foras non exit: sed intus cunctando putrescit: vt quamuis confectione sit optimum; corruptione fiat pessimum, causamque inferat sudatiunculæ & horroris quæ vicissim apparent, eaque vicissitudo iam in iudicatum transiit prauitatis, initio statim huius diuini operis. Ac sudatiunculæ & horroris causæ vnde veniant, non ita pridem sunt explicatæ. Est autem sudatiuncula, ἱδρώσις, quæ vel toto corpore manat exigua, vel circa iugulum & pectus exudat. Posteriorem significationem hîc retinendam duximus: quia vbi sudatiuncula, ibi morbus: & è conuerso. Coac.10. lib.1. prorr.7.f.2.& aph.38.4.

58 Τοῖσιν ἐμπύοισι κώφωσις γινομένη· αἱματώδεα διαχώρησιν σημαίνει. τούτοισι πρὸς τὴν τελευτὴν, μέλανα διαχωρέει.

Surditas quæ cadit in empyicos, cruentam excretionem denunciat. Atque his sub finem vitæ, nigra ducuntur.

QVONIAM sine studio & ardore quodam amoris, nihil in vita fit egregium, atque, vt præclarè Xenophon, οὐδὲν κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν, i. *victoria nihil fructuosius*: tantum adhibui temporis & diligentiæ, vt, per Dei gratiam, inuenisse me putem abditam nimis & abstrusam veritatem huius prognoseωs. Est igitur sic eruenda veritas, & propalam explicanda.

SVRDITAS] Auditus priuatio, vel interceptio; illa quidem, cessante ab officio facultate, propter exolutionem τῆς ἰσχύος quæ posita erat in firma & solida substantia partis illius cerebri vnde vis audiendi manat; altera autem surditas ab interceptione auditus, fit impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, i. *audibilium*, vel, *eorum quæ cadunt sub aures*; non quidem vitio τῆς ἰσχύος neque δυνάμεως: sed eius quod dicitur ἀκουστήριον, per oppilationem meatus auditorij. De qua illud memoriæ proditum est. *In febre surditas aluum sistit.* Multa sunt alia super hac re scripta multis in locis. Coac.3.cap. 3.lib.2. In Epid.aph. & prorrh.

QVÆ CADIT IN EMPYICOS] Per afflictionem partium vicinarum, in empyematis sympathiam adductarum, & per propagationem causæ morbificæ ad cerebri arcem prorepentis, vnde surditatis vtriusque causa & ratio in mentem venire potest medici disputantis.

CRVENTAM EXCRETIONEM DENVNCIAT] Vellem dixisset αἱμορραγίαν ἢ στάξιν ἐκ ῥινῶν, i. *profluuium sanguinis, aut stillicidium eius è naribus*. Nam surditas non est σημεῖον deiectionis cruentæ: quamuis non sim nescius, nomen τῆς διαχωρήσεως, non pro deiectione semper vsurpari, sicut vsurpatur ὑποχώρησις. Nam significat etiam quodam loco τὴν ἀνάδοσιν, quæ toto corpore fit, potionis & cibi. Sed intolerabile esset verbi aucupium, significationem deiectionis cruentæ conuertere ad hęmorrhagiam, vel ad stillicidium. Sed vt concedam hoc in philologia, quamuis absurdum; inde manabit philosophia longè absurdior, vel sophisma potiùs, siue sophistica ratio explodenda. Non enim descriptæ surditatis, vel succedanea, vel consectaria esse potest hæmorrhagia: sed parωtis potiùs, quæ tum peripneumoniæ, tum empyemati succedanea esse solet, & cuius prænuncia est cum cωmate surditas. Nam si quis obiiciat quod alibi ratum & persuasum esse voluimus. *Quibus aures obsurduerunt cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione; sanguis è nare prorumpit.* Sciat is velim, surditatis huius principia causasq; duci, vnde signa veniunt ὁμοῦ δὴ hæmorrhagiæ iamiam futuræ, quæ cernuntur in hypochōdrij tensione, & splendoris offensione; quorum illud, sanguinis ad cerebrum concitati; hoc verò consistentis, quod hæmorrhagiam ciet, certissimum est argumentum. Ac surditas quidem cita est quæ aluum sistit, retractione sursum bilis quæ aluum ciebat, indéque surditas venit per oppilationem meatus auditorij, qua impeditur appulsus τῶν ἀκουστῶν ad sedem & domicilium τῆς ἀκοῆς. Hanc verò surditatem exolui docet præceptor, vel hæmorrhagia, vel aluo biliosis excrementis prorupta. Sed ea signa eduntur in ἐφόδῳ naturæ & morbi, saluis adhuc & integris ægri rebus: hæc autem viribus iam effœtis vnde incommoda possunt incidere, vel stillicidij sanguinis continenter pigro lapsu euntis, vel dysenteriæ diuturnioris hepaticæ quam φλέγμα τῶν ἐξερυθρῶν alibi vocat Hippocrates; illud quidem ab impuritate, & prauorum succorum abundantia in hepate; hæc verò ab hepatis infirmitate & malè gesto officio, quando ipsum tædet sui officij, ἀρρωστίαν vocat Galenus. comment.ad aph.22.2. lib.2.progn. & Coac.22. huius cap. prorr.75.f.3.& Coac.7.cap. 3.lib.2. aph.60.4. & Coac.15. lib.1. prorr.2.f.1.1. 6.Epid. part.7. 4.περὶ ἄρθρων.

ATQVE HIS] Qui ab empyemate obsurdescunt, & qui deiectionis cruentæ incommoda sentiūt, vel sanguinis è nare stillantis; ab hepatis infirmitate, & hepatitis impuritate.

SVB FINEM VITÆ] Mox effluxuræ, quam diutius manere non potis est cum exolutione partium spirabilium & nutritiarum, & cum symptomatica excretione cruenta, quam refrigeratio sæpe adfert caloris natiui, non secus atque lienteriā; cùm ab hæmorrhagia profusiore, vel sponte sua, vel aliena, exacto iam morbo, refectioni operam dare incipiunt conualescentes.

NIGRA DVCVNTVR] Vt sæpe fit ab hæmorrhagia, vel ab omni excretione cruenta; vnde significatur μεγάλη κάκωσις τῶν σπλάγχνων, i. *ingens viscerum è natura egressio*, nec ampliùs redintegranda. Sed illa nigrorum deiectio, cuiusmodi sit, quæque sint illius causæ, multarum prognoseωn argumenta dedit in tractatu περὶ αἱμορραγίας, quem adornauimus ex præscripto authoris. Sed omniū nigrarum deiectionum distinctio diuina est in aphorismis. Quorsum autem fiat commemorata hîc nigrorum deiectio, planè aperit aph. ille 23. lib. 4. *Quibus à morbo acuto, vel diuturno; vel à trωmate, aut aliter, multùm macris; bilis atra, aut melancholicus humor subijt, cuiusmodi est sanguis niger; postridie moriuntur.* Vide Galenum. Coac.7.cap. 13.lib.2. in aphor.& prorrh. Coac.5.6.& 8.cap.13.lib.2. aph 21.22.23. 24.& 25. lib.4.

59 Πλευρῆς ἄλγημα μετὰ πυρετοῦ χρονίου· σημαίνει πῦον ἀνάξειν.

Lateris dolor cum febre diuturna; pus eductum iri significat.

LATERIS dolor & pleuritis, tametsi frequenter apud Hippocratem, sunt nomina eiusdem morbi; differunt tamen in hac prognωsi, quemadmodum in aphorismo illo. Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι... στηθέων, πλευρέων. i. *Hyeme pleuritides, dolores item pectorum atque laterum.* Cuiusmodi autem illi dolores sint extra pleuritidem, considerandum. Enimuero certum est, causam eorum positam esse in tensione & proritatione partis obsessæ. Est autem hæc musculus respirationi vel efflationi dicatus, tum etiam is qui per συσσάρκωσιν, connexionem & symphysin perficit scapularum cum ceruice, dorso, & sterno. Vnde autem veniant causæ dolorum, caput est intelligere ad explicationem huius prognoseωs.

LATERIS DOLOR] Quem fecit tensio & proritatio musculorum intercostalium, dorsalium, & scapularium; vel à catarrho, vel à spadωne, vel ab vtroque spasmate. Nam à catarrhi prolapsu tanta vis infertur carnibus, vt sæpe adferat distorsionem rhacheωs, quæ tollit ipsius naturale ἰθυσκόλιον, quo recta sinuoso ductu progreditur à ceruicibus ad os sacrum, facitque vt in alterutram partem, dextram aut sinistram, se inflectat, & σκολίωσιν edat contra naturam. Idem catarrhus non rarò vitiat τὸ ἰθυκυφοειδὲς ossis sacri ac dorsi, & τὸ ἰθυλορδὲς lumborum atque ceruicis; vnde fit patium illarum è sua statione foras vel intrò egressarum, κύφωσις & λόρδωσις, vt ita dicam, monstrosæ. Sed à spadωne dolores laterum foris exoriuntur, cùm venulæ partium circumiacentium, emulgendo distentæ sunt humore prauo, & varicoso. Nam venæ, attrahendo carnes ipsas præcedunt: vel quando excipiunt τὴν ναυσίωσιν crassarum venarum, & fit ἀγχόμωσις. Vtriusque autem spasmatis ratio hæc est, vnde lateris dolor infertur. Ac primùm fit spasma, indéque nomen habet, quando musculorum fibræ plurimùm distenduntur, adeo vt nonnullæ disrumpantur, ac tum à spasmate ῥῆγμα enascitur. Sed ea prægrandis fibrarum distensio accidit ἢ αὐτομάτως, i. *sua sponte*; ἢ μετὰ προφάσιος, i. *incidente aliqua foris causa.* Ac sua sponte fit, ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, idque κατ' ὦσιν ἢ καθ' ἕλξιν, i. *appulsu vel tractu.* Atque appulsu quidem, quando exudat alicunde inutilis humor, ipsum verò exudatem, vel etiam expressum caro excipit, atque distenditur. Tractu verò distentio ipsa perficitur, quando ipsarum carnium, venarúmque circumiacentium vi attractrice, fibræ musculorum vnà cum venis, ad nauseam vsque replentur, apparétque illa Græcis dicta ναυσίωσις. Quinetiam spasmata extrinsecus veniunt, sicut iam posui ex præceptore cuius verba hæc sunt. *Nascuntur spasmata, tum à labore, tum à lapsu & casu, tum etiam si quis prægraue onus leuare conetur, tum à cursu & lucta,* &c. Sed idem præceptor in catalogo symptomatum quæ à trωmate incidunt, spasma recenset.

(margin: lib. 3. περὶ ἄρθρων. — lib. 1. περὶ νούσων. cõm. 3. ad lib. κατ' ἰητρεῖον. — lib. 1. περὶ νούσων. — eod. lib. 1. περὶ νούσων. lib. 3. κατ' ἰητρεῖον.)

CVM FEBRE DIVTVRNA] Ex quo efficitur, non esse pleuriticam, i. pleuritidis symptomaticam: proptereáque dolorem hunc lateris non esse pleuritidis consectarium. Nam pleuriticorum febris est breuis, vt ipsa pleuritis quæ suo statu non manet vltra 14. diem, sed mutatur in empyema, si careat anacatharsi. Diuturnam autem hîc vocat, tum quia longi est temporis, tum quia mitis & lenta: quæ significatio est diuturnæ febris, in illo. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρετήσαντα χρονίως· ὀλέθρια. i. *Apoplexia quæ citò incidit, alioqui sanabilis, à diuturna febre, mortifera fit.* Vbi diuturnam intelligit, mitem & lentam, nec apoplecticæ causæ potentem.

(margin: aph. 8. 5. & suprà. — prør. 50. l. 2. 1.)

PVS EDVCTVM IRI SIGNIFICAT] Quoniam à febre illa, suppurabilis humor fit: non tamen suppuratio ipsa, quæ tantùm natiui caloris virtute perficitur. Suppurabilis autem fit in spasmatis magnis. Nam de exiguis illud præceptum est. Ενίοισι δὲ ὁκόταν ἀσθενέα γένηται τὰ σπάσματα ἐν τῇσι σαρξὶ, ἢ ἐν τῇσι φλεψὶν· οὐκ ἐκπυΐσκεται· ἀλλὰ γίνεται φύματα πολυχρόνια. i. *Nonnullis cùm imbecillia spasmata sunt in carnibus aut venis, non suppurantur: sed fiunt tumores diuturni.*

(margin: lib. 1. περὶ γυναικείων. lib. 1. περὶ νούσων.)

60 Οἱ φρικώδεες πυκνὰ, ἐς ἐμπύησιν ἔρχονται· ἀτὰρ καὶ πυρετὸς τῶν τοιούτων, ἄγει ἐς ἐμπύησιν.

Qui perhorrescunt crebrò, ad suppurationem deueniunt: quinetiam talium febris, ipsos ad suppurationem ducit.

QVOD PLEVRITICI omnes horriduli, fiant & sint empyici per metaptωsin pleuritidis in empyema; dictum est abundè suprà. Hîc odiosa esset repetita causæ horriferæ commemoratio. Ergo non est dubium quin pleuritici ad suppurationem deueniant, & sint empyici, quando ex insolentia horroris iam perhorrescunt crebrò.

(margin: Coac. 37. huius cap. & 2. progn.)

QVINETIAM] Præter crebros horroris insultus, vnde pus editum significatur, atque dum editur.

TALIVM] Qui perhorrescunt crebrò ἀτάκτως καὶ ἀχρείως, sine paroxysmo periodico, & sine vlla discessione febris: quoniam talium horror cietur ἀφ' ἑλκέων, i. *ab vlceribus purulentis*, non ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. *à vasis* cacochymiæ febrilis, vt in tertiana, quartana, & ardenter acuta, quæ abeunt periodicè aut criticè, quoties in iis rigor cietur.

(margin: aph. 58. & 65. lib. 4.)

FEBRIS] Vel ea quæ vltra 14. diem protrahitur in pleuritico cui febris finem non attulit anacatharsis libera

tharsis libera & liberalis. Vel febris, quam nuper legimus ab authore nominatam θέρμην ἐπακολουθοῦσαν: vt alia sit febris idea, quàm eius quæ fuit dum ipsa pleuritis maneret, aut peripneumonia. Est autem horroris cõsectaria, non ipsa tamen horrifera. Nunquam enim fit horror quin veniat inde febris per afflictionem caloris vitalis qui est in corde. Vbi enim caloris vitalis domicilium, ibi per eius afflictionem à putri humore febris accenditur. Coac.33. huius cap. lib.1. περὶ νούσων lib. de febribus & 2. περὶ διαίτης.

IPSOS AD SVPPVRATIONEM DVCIT] Quoniam ad generationem puris necessaria est materiæ suppurabilis præparatio. Efficitur autem talis, à febre; in cuius vacuitate nullum fit suppuratum: quia sine febre nihil est suppurabile: quamuis suppuratio ipsa dono febris non fiat; sicut nec vllus pepasmus: sed tantùm virtute caloris natiui partium solidarũ à nectare cordis viuifico recreatarum. Sic in omni suppuratione febrem requirit Hippocrates, vt iam sæpe vidimus tum in hoc tractatu, tum in eo quem scripsit de tumoribus hypochondriorum & ventris.

61 Οἷσιν ἐκ πλευρῦ ἀλγήματος ἀσιτίαι παρακολουθοῦσι ὑπὸ τὶ καρδιαλγικοὶ, ἱδρώδεες, ἔχοντος δὲ προσώπε αὐθη, καὶ κοιλίης ὑγροτέρης· ἐμπυήματα κτ πνεύμονα ἴσχουσι.

Quibus à dolore lateris collapsa sit appetentia cum cardialgia, ac tum sudores cum facie rubicunda exudant, & aluo liquidiore; iis empyemata sunt in pulmone.

HIC ETIAM signa sunt empyematis in pulmone confecti, quæ suprà iam vidimus in illa prognosi. *Quibus, in febre, lateris dolor incidit, siquidem liquidus & biliosus fertur aluus; mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato rubore faciei exudent fluente aluo, & manente cardialgia; hi cùm diutiùs à peripneumonia ægrotarint, moriuntur.* Itaque mihi religio esset animum denuo ad scribendum appellere super eodem argumento: nisi quædam me inuitarent quæ in commentario proferentur. Coac.73. lib.1.

QVIBVS A DOLORE LATERIS] Ad vnam vel vtramque clauiculam, vbi supera vna, vel vtraque pulmonis ala ægrotat. Aut qui ad mediam costam vrget, vbi media pulmonis ala; idque thoracis parte altera, vel vtraque. Aut qui circa septum transuersum exercet, vbi & infera. Aut si dimidia pars tota pulmonis obsessa est phlegmone, omnia quæ adiacent ei parti laborant. Denique lateris dolor symptomaticus, & signum ἐπιγενόμενον inflammati pulmonis: sicut lingua rubra & aspera. Coac.31. huius cap.

COLLAPSA EST APPETENTIA] Non aliunde quàm à dolore lateris per metonymiam dicto pro ipso pulmone afflicto. Non enim reuera hæc ἀσιτία est παρακολουθοῦσα, i. *consectaria* lateris dolentis: sed dolorifici ipsius pulmonis, peripneumonia laborantis. Τὰ κυριώτερον autem scripsit ἀσιτίαι, i. *vacuitatem appetentiæ*, pro cibi fastidio: cùm scilicet ægri δυσκόλως ὑπακούουσι τοῖς προσφερομένοισι, vel, vt alibi scripsit, πρὸς τὰ χρήματα ἔχουσιν ἀποτετονημένως, i. *fastidio & contumacia efferuntur in cibos & medicos*. Hoc autem cibi fastidium propriè ἀποσιτία nominatur: de qua satis iam alibi. Sed huius causam agnosco in hac prognosi τὴν ῥέουσαν alui. 3. Epid. part. 3. hist. 2. 3. Epid.

CVM CARDIALGIA] Quam facit impuritas hepatitis, vnde prorepit serum feritate pessimum, ad ipsum ventrem, indéque ad orificium eius quod est acerrimi sensus: quod quia veteribus καρδία nominatur, inde afflictio eius nomen habet τῆς καρδιαλγίας. Quorsum autem scripserit ὑπό τι, vnica in promptu causa est; quòd vbi est aliqua sensus infirmitas, ibi tanta sensio sensificæ causæ excitari non potest. Quoties enim, teste Galeno, deriuatiua nomina coniunctum habent illud, τι; vel affectionis exiguæ, vel rarò incidentis opinionem faciunt. Sed quorsum ὑπό τι? etiamne ad maiorem ἐπίτασιν? Huiusmodi est illud. Τὰ καυματώδεα ῥίγεα, ὑπό τι ὀλέθρια. i. *Æstuosi rigores nonnihil sunt mortiferi.* Vide commentarium. prot.57. C.3.1. & Coac.13. cap.11. lib.2. prorr.14. C.3.2. pror.33. C.3.1. & Coac. 7. lib.1.

ACTVM SVDORES] i. Sudatiunculæ circa pectus & iugulum: quia vbi sudor, ibi & morbus.

CVM FACIE RVBICVNDA] Quoniam malæ rubent.

ET ALVO LIQVIDIORE] Per cacopragiam ventriculi & hepatis.

EMPYEMATA SVNT PER PVLMONEM] Dextra, sinistra parte, dimidia; vel supera, media, & infera; pro situ doloris. Empyemata sunt cum his signis quæ iam vetustate in tabem transierunt. Vide comment. ad 33. Coac. huius cap. vbi signorum ratio explicatur.

62 Τὰ ὀρθοπνοϊκὰ ποιέει ὑδρωπιώδεα σκληρά.

Orthopnœam faciunt hydropiformia dura.

EXTREMVM illud erat de costarum atque pulmonis empyemate, vt eius mortifera signa dicerentur iamiam futuræ mortis. Nam tabes empyemati succedanea, non est tam citæ mortis quàm orthopnœa. Quæ cuiusmodi sit, & quemadmodum incidat, sic ad docendum aggredior.

ORTHOPNOEAM] Spirationem illam difficilẽ in qua difficultatis summa sunt omnia: quoniam

spiritus quem ducendo viuimus, nec à larynge & arteria commeatum habet, nec in pulmone multùm oppresso sedem inuenit vbi excipiatur; ipse autem vapor fumidus, citò expulsus, difficillima expiratione, omni puncto temporis metum adfert suffocationis. Quæ causa est cur non solùm residendo, vt in

prorr.55.s.2.1. asthmate: sed etiam ceruicem arrigendo, spiritum trahere, quod alibi vocat ἀνέλκεσθαι, veriùs quàm ducere cogantur ægroti, quibus ne sic quidem spiritus liberè, sed difficulter admodum per angustias venarum euadit, ob eámque causam orthopnoici nominantur, ab orthopnœa cui nomen dedit ille spiritus

lib.1.περὶ ἀγμῶν. 6.Epid.part.5. prorr.54.s.2.1. di modus, cum recta & nullo modo inflexa ceruice. Ac talem spiratione iam vidimus in angina. Quoniam autem natura iustissima est, suíque diligens, viam inuenit qua deducitur ad conseruationem sui, ea collocatione recta thoracis atque ceruicis; vnde fit vt arteria è larynge ducta explicetur, vnáque apophyses eius in pulmonem diuisæ.

FACIVNT] Ab oppressione primùm pulmonis, quam facit puris effusi suppressio, mox fistularum

lib.3.περὶ νόσων. prorr.54.s.2.1. arteriæ, pus excipientium, nec expurgantium, repletio; vnde per continuitatem arteriæ distenta larynx vocem edit πνιγώδη, eadem prorsus ratione qua ex ptissana inconsideratè exhibita (dolore scilicet nondum laxato, nec sputo sua sponte liberaliter exeunte, sed contrà contumaciter glutinoso, necdum etiam secta vena, fotu, clystere, diæta conuenienter adhibitis) homines moriuntur strangulati à stertore & or-

lib.1.acut. thopnœa, vel, vt verbis vtar præceptoris, ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες, i. *orthopnœa & stertore suffocati.*

HYDROPIFORMIA DVRA] Quæ sunt hydropis similia, i. τὸν ἀσκὸν, vtrem aqua repletum vel

comment.ad aph.11.4. inflatum referentia: quæ similitudo nomen dedit hydropi, tam tympaniæ, quàm ascitæ, vt docet Galenus. Hîc autem quæ similitudo esse potest in thorace sicut in ventre, vtris vel inflati, vel aqua repleti? Summa nimirum distentio ex nimia humoris abundantia, quæ latitudinem tollit thoracis in dorso & pectore, ipsúmque totum facit teretem, vtris modo distenti. Ac talem infert distentionem πνεύμων πλη-

lib.2.περὶ νόσων. θὺς, i. *pulmo repletus*: de quo hæc leguntur apud Hippocratem: Ἢν πλησθῇ ὁ πνεύμων, βὴξ ἔχει, καὶ ὀρθοπνοίη, καὶ ἆσθμα. i. *Quoties oppletur pulmo, tussis habet, & orthopnœa, & asthma.* &c. Illic memoratur etiam pulmonis hydrops, quem appositè vocat ὕδερον, non ὑδρωπώδης, vt in hac prognosi. Est autem durum illud ὑδρωπώδης: tum quia siccum à sputi vacuitate, vnde laxitas nulla doloris, nec partis afflictæ; tum quia distentum nimis atque prætumidum. Nam à concretione, nulla suspicio duritatis, nisi κατὰ συμβεβηκός. Ac tales mo-

2.περὶ ἄρθρων. riuntur ad circiter quartum diem agentes. Illud enim significat. τεταρταῖοι μάλιστα. Sicut nos ex Galeni commentario annotauimus ad illum locum Hippocratis de luxata inferiore maxilla. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι, μάλιστα δεκαταῖοι. i. *Moriuntur ad circiter decimum morbi diem, hoc est, nono vel vndecimo.* Sic & hîc, ad circiter quartum videlicet tertio, vel ad summum quinto. Illud enim significat μάλιστα.

63 Τὰ σπάσματα μὲν πάντα ὀχληρὰ γίνεται, καὶ πόνους τε ἐν ἀρχῇ συντόνους παρέχει, καὶ ἐξ ὑστέρου ἐνίοις ὑπομιμνήσκει. δυσκολώτατα δὲ τὰ περὶ θώρηκα· μάλιστα δὲ κινδυνώδεα.

Omnes quidem auulsiones infestæ sunt, dolorésque inferunt circa initia sæuos, ac nonnullorum memoriam de integro renouant: grauissimæ autem circum thoracem, omniúmque maximè periculosissimæ.

ERAT EX illis quæ primùm in pleuritide sicca præcepit; nū sine spasmate, an verò cum spasmate maneat sicca pleuritis. Ac meliùs ire res ægri, si pleuritis sicca coniunctum habeat spasma, quàm si eo careat. Hîc prudens correctio adhibetur illius prognoseos.

comm.ad lib. κατ' ἰητρεῖον. OMNES QVIDEM AVVLSIONES] Quas facit fortis fibrarum tensio. Sic enim Galenus. Τὰ σπάσματα, inquit, γίνεται περὶ τὰς ἶνας τῶν μυῶν, ὅτι πλέον τείνουσι. i. *Auulsiones fiunt, musculorum fibris plurimùm*

lib.1.περὶ νόσων. *distentis.* Atque illa tensio fortis accidit vel à traumate, labore, lapsu, casu, & si quis graue onus leuare conetur; vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. ab humore prauo, ichore, & flatu; idque κατ' ὦσιν, ἢ καθ' ἕλξιν, i. *appulsu vel*

Coac.59. huius cap. *tractu.* Quæ omnia non ita pridem fusiùs disputata sunt, vt ea tantùm attingere sufficiat quæ huc pertinere maximè videantur.

INFESTÆ SVNT] Tum propter negotium quod faciunt parti auulsæ, tum propter συντονίαν doloris quem ipsa prægrandis tensio excitauit.

aph.25.2. lib.1.περὶ ἀγμῶν. 6.Epid. DOLORES INFERVNT SÆVOS] Quorum συντονία nisi exolueretur breui, vt certè à flatu exoluitur; & citò vires ipsas exolueret, & citam quoque mortem adferret atque crudelem, ex offensione partium officialium. Vetus est illud. Nihil æquè facit corpus infirmum atque dolor, & ad infirmitatem corporis adiungit etiam humorum corruptionem: vnde syntimoria perennis malorum.

CIRCA INITIA] Simulatque exortæ sunt auulsiones: citò autem exoriuntur sua sponte: quoniam cita venit tensio illa prægrandis: quod cernere est in musculorum suræ auulsionibus, quas vulgò

gouttes crampes. nominant (guttas crampas) quæ cruciatu sæui doloris sunt penè intolerabiles.

AC NONNVLLORVM MEMORIAM DE INTEGRO RENOVANT] Idque vel superstite partium auulsarum querela, quæ semper à spasmate manent infirmæ, ac dolent; vel etiam ἀπὸ ῥήγματος

...μεν disruptis quibusdam fibris per tensionem illam prægrandem, vnde noua subinde spasmatum generatio: quoniam pars quælibet semel auulsa, præter eas quas olim habuit auulsionis causas, appulsum vel attractionem, nouam intra se continet; videlicet collectionem humoris, ichoris, & flatus: propter expultricis potentiæ infirmitatem. Scitum est illud. *Si quid à labore in vitio sit, ibi morbus firmatur.* aph.33.4. Et illud. πληροῦται ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος, ἀσθενοῦν ἰχῶρος. i. *Sanum repletur spiritu, infirmum verò ichore.* Sic igitur. lib. περὶ τεχν. Auulsiones dolorum memoriam de integro renouant.

Gravissimæ autem circum thoracem] Eò spectat prognosis vt doceat, omnes quidem auulsiones, sæui doloris cruciatu infestas esse dolentibus. Sed illas demum esse grauissimas, i. admodum periculosas. Hîc enim χαλεπώτερον dixit, δυσκολώτατα, pro χαλεπώτατα, quæ cadunt in thoracem: de quibus iam suprà illam prognosin instituit. *Pleuritides auulsionum expertes, grauiores iis quæ sunt participes*: Coac.4. huius cap. cuius hæc correctio est, sicut iam posui. Sunt autem grauissimæ thoracis auulsiones: quoniam musculorum spirabilium & vocalium auulsorum contumacia impedit respirationem & efflationem, quibus officiis dicatæ sunt partes illæ naturaliter constitutæ, vt interim taceam summam doloris acerbitatem, quæ, vt scribit Galenus, si non citò exoluitur, ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν, ὀξύν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. aph.25.2. *citò vires exoluit, & citam mortem infert.* Propterea bene præceptum est in ea conuulsione quæ febris vacuitatem adfert cùm incidit eodem febris die, aut postridie, aut ad summum perendie; quod malè res cunt si eam qua cœpit horam excedat, neque quiescat. 163.Coac. lib.1. Hîc enim cruciatu sæui doloris, & impedimento vitalis officij, mortifera est. Pertinet etiam ad hanc prognosin quod scripsit Hippocrates de conuulsis ambabus vtrinque pulmonum alis, lib.2. περὶ νούσ. quarum auulsione, doloris acerbissimi consecutio adfertur lateribus, pectori, dorso, & scapulis; vt nulla collocatione corporis, vel minima leuatio inueniri possit. Atq; hinc cita mors venit ad circiter quartum diem. Quæ causa est igitur quamobrem in tanta calamitate pectoralium auulsionum, nihilominus tamen earum adiunctionem vacuitati anteponendam duxerit in pleuritide iam descripta. Primùm sciat velim is qui talia mihi obiiciet, theorema illud quod positum est de pleuritide auulsionum participe vel experte, non esse catholicum de omni pleuritide, neque καθόλου verum: sed tantùm καθ' ὑπόθεσιν de sicca pleuritide in qua melior est auulsio siccitate, qua nihil pleuritico grauius, nihil periculosius esse potest. Hîc enim auulsio leuationem adfert doloris & spirationis multùm difficilis: quia fit in tensione partium circumiacentium, appulsu vel attractione intus foras, humoris morbifici. Est autem bona conuersio, erysipelatis intus foras. Ac facilior est eius curatio, quàm aph.26.6. comparatio liberæ & liberalis ἀνακαθάρσεως in sicca pleuritide. & Coac.5. cap 15.lib.2. Præterea nec tam sæuus dolor est, nec tanta febris, nec difficultas spirandi tanta, in auulsione musculorum quàm in prægrandi phlegmone systrophica membranæ costis intextæ. Facilior est autem curatio auulsionis fixæ, fotu, hapso, litu, phlebotomia, quàm inflammationis cum perennitate rheumatis concitati, & incremento consistentis.

64 Οἷσιν ἔμετος αἵματος, πυρετὸς πολὺς καὶ πόνος περὶ μαζὸν, καὶ θώρηκα, καὶ μετάφρενον· οἷσι [μὲν] γίνεται πάντα ταῦτα, συντόμως θνήσκουσιν. malè fuit γδ. οἷσι δὲ μὴ πάντα, μηδὲ σφόδρα· βραδύτερον. φλεγμαίνουσι δὲ τὸ μακρότατον, ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα.

Quibus sanguis vomendo prorumpit, vnaque febris multa, ac dolor est circa mammam, thoracem, & dorsum; quibus hæc omnia quidem adsunt, continuò moriuntur: quibus verò nec omnia, nec vehementia; serius: quàm longissimè autem, quatuordecim dies inflammantur.

Nunc de pulmonis hæmorrhagia dicendum, quæ multùm differt ab iis, quæ hactenus dictæ sunt in hoc tractatu; expuitione scilicet & anacatharsi. Harũ enim primordia sunt, thoracis contentio siue concussio, & fumidi vaporis efflatio vnde sputum exprimitur in spatia pulmonis interna, quæ sunt arteriæ bronchia, indéque tussiendo sublatum expurgatur per os, quod ἀνακαθαίρεσθαι Græci vocant. Nam sputi cruenti aut sanguinis qui vel sputando exit, vel excreando, nulla hîc mentio. De vomitu autem sanguinis propriè dicto, qui vel ipsius ventriculi, vel aliarum partium nutritiarum vitio commouetur; Cap.13. huius 2.lib. alius fuit scribendi locus. At verò hæmorrhagia pulmonũ cietur, vel à plethora ipsorũ particulari, dehiscentibus vasis aut ruptis, vel à forti in vlcere pulsu κατ' ἀθρόον; tũ ab orgasmo sanguinis multa bile perfusi, qui vel inde ad exitum viam affectat, vel aliunde anadromen habet, atq; illac cursum inflectit.

Ergo. Quibus vomendo sanguis prorumpit] Vt iam non hæmoptysis, verùm profusa videatur hæmorrhagia spumantis & floridi sanguinis, in qua sanguis larga manu, tanquam vomendo, profunditur. Quale est illud: *purpuream vomit ille animam*; tametsi non ausim astringere diuinam Hippocratis λέξιν, nec legibus grammaticorum, nec poëtarum, aut rhetorum verbis. Diuinus vir sua edit ὀνόματα, quæ omnia sunt, vt ait ille, νοήματα. Sed vt redeam. Scopus authoris, ipsaque signorum ὁμοειδῶν concursio, palam testatur, vomitionem hanc propriam esse pulmonis, aut certè pulmoni μεταφορικῶς attributam; vnde scilicet, aut quà profluit ille sanguis. Prorumpit autem ex nimia abundantia, quæ vel appulsu, vel attractione, pulmonum venas distendit, ibique facit particularem quandam reple-

tionem, à diætæ vitio in victus ratione & vitæ instituto: præsertim verò iuuenibus à 18. ad 35. ætatis annum. Cæteris autem, ab oppressione quam fecit suppressio familiaris & solitæ vacuationis. Huiusmodi sunt præter cætera, dolorifica lumborum mala quæ non sunt ampliùs, vt solebant, per vterum menstrualibus, aut hæmorrhoicis per anum, sanguiflua.

Coac. 2. cap. 12. lib. 2.

VNAQVE FEBRIS MVLTA] Quæ motus edit celeres, continuos, & vehementes; nata è systrophica phlegmone ipsius pulmonis, quam fecit anadrome ibi subsistens, vel repletio particularis, vnde affectio illa; cuius tametsi propria est sanguinis vacuatio per hæmorrhagiam pulmonis; tamen nõ adimit febrem: quia inflammationem non tollit. Est enim ratum illud ex historia de Larissæa virgine; quòd etsi plethoræ propria vacuatio est hæmorrhagia: tamen ea plethoricam affectionem non tollit, si cum inflammatione, vel cum maligna qualitate coniuncta sit. Atque huius theωrematis veritas sæpe iam patuit.

hist. 12. part. 3. 3. Epid.

AC DOLOR EST CIRCA MAMMAM, THORACEM, ET DORSVM] Hæc sunt argumenta cum febre ὁμοιῶδη; inflammatarum pulmonis superarum & mediarum alarum quæ adiacent mammis, thoraci, & dorso: quarum inflammationem non sustulit profusa per os hæmorrhagia; vt symptomatica esse videatur sanguinis à febre catullientis & orgasmum habentis. Est autem iam illud positum, quòd omnis anadrome ibi morbum facit, vbi subsistit.

QVIBVS HÆC OMNIA QVIDEM ADSVNT] Hæmorrhagia, febris, dolor circa mammam, thoracem, & dorsum.

CONTINVO MORIVNTVR] Profluuio nectaris viuifici, & cordis exhausto, per hæmorrhagiam; marasmω viuacitatis & humidi primigenij, à febre. Tum vacatione officij quo vita carere non potest, per afflictionem partium spirabilium, thoracis atque pulmonum: vt interim taceam cruciatum sæui doloris nobilium partium, qui & citò vires exoluit, & citam mortem infert atq; crudelem. Enimuero pestifera est omnis quæ non iuuat hæmorrhagia. Nam vnde natura commeatum parat quo se tuetur & sustinet, inde eo defraudata labascit. Atque in sanguine focus est vitæ. Sed illa demum funesta est hæmorrhagia, quæ causam post se relinquit mortiferam; videlicet inflammationem & febrem acutam, vnde maior consumptio fit humidi primigenij septẽ diebus, quàm à calore natiuo septuaginta annis. Cæterùm, quæ vis maior vitæ adferri potest ad citã mortem, quàm ea quæ tollit vitale officium, respirationem scilicet? Quod facit pulmonis inflammatio, & thoracis oppressio. Ergo non sine causa continuò moriuntur.

QVIBVS VERO NEC OMNIA, NEC VEHEMENTIA; SERIVS] Pro analogia causarum mortiferarum.

QVAM LONGISSIME AVTEM, QVATVORDECIM DIES INFLAMMANTVR] Nõ vltra quatuordecim dies vitam ducunt, nec seriùs vitam finiunt morituri: quoniam acutorum morborum finis fit intra decimumquartum.

aph. 23. 2.

65 Τοῖσιν αἷμα πτύουσιν· ἀπυρέτοισιν εἶναι συμφέρει, καὶ βήσσειν, καὶ πονέειν ἐλαφρῶς, καὶ τὸ πτύελον παχύνεσθαι πρὸς τὰς δὶς ἑπτά. πυρέσσειν δὲ, καὶ βήσσειν, καὶ πονέειν ξυντόνως, καὶ αἷμα πρόσφατον ἀεὶ πτύειν· ἀσύμφορον.

malè legebatur λευτόνεσθαι.

Sanguinem expuentes iuuat esse febris expertes, ac tußire leuiter, atque dolere; ipsum verò sputum crassescere ad dies bis septem. Sed febricitare multùm, itémque tußire atque dolere, tum sanguinem subinde nouum expuere; calamitosum.

HÆC PROGNΩSIS desperato iam mihi ab hæmoptysi, velut salutis auram afflauit, per gratiam misericordis Dei qui noluit seruum suum immisericorditer ægrotare. Sed vt aggrediar ad enarrandum. Commemorantur hîc signa sanabilis aut insanabilis αἱμοπτύσιος, quæ ipsa per se nihil valet: sicut præceptor monuit in illo aphorismo. *Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν.* i. *Sanguis supernè, qualiscunque fuerit, malus.* Antithesis autem signorum quorum iam ratio patefacta est superiore prognωsi, planum faciet quò deuentura sit ipsa hæmoptysis.

1578.

Ergo, SANGVINEM EXPVENTES] Qui tussiendo expurgant, non sputando, nec excreando è faucibus, vel è palato, aut gingiuis. Expurgant autem tussiendo, sanguinem non sputo permixtum, sed floridum, spumantem, copiosum: qualis esse solet quæ ex pulmonibus eductio fit, non ex arteria.

aph. 13. 5.

IVVAT] Prodest, confert, i. multum opis & adiumenti adfert, tum ad vsum atque dulcedinem diuturnioris vitæ, tum verò ad spem retinendam salutis.

ESSE FEBRIS EXPERTES] Quia febris vacuitas non facit marasmũ & consumptionẽ vitalis principij in humido primigenio; nec verò corruptionẽ inducit ac paupertatẽ viuifici nectaris: quę omnia sunt febris incõmoda: ipsa verò febris vacuitas nullã subesse testatur exulcerationẽ, nec phlegmonem: quæ duo imprimis

duo imprimis terrifica esse solent. Denique talis hæmoptysis nullam post se relinquit mortiferam causam, nisi fortè ipsam venarum anastomωsin, vel etiam ῥῆξιν: quarum tamen credibilis est redintegratio cùm cessat hæmoptysis.

Ac tvssire leviter] Græcè est ἐλαφρῶς, i. *alacriter*, vt nulla sit tussis molestia, quam facit assidua fortisque contentio siue concussio, & irrita proritatio quæ sursum deorsúmve irruit.

Atqve dolere] Vel potiùs, ne minimùm quidem: si tantùm exceperis ἀῤῥωσίαν, & quandam segniciem artuum totiúsque corporis, quæ homines facit ἀῤγοὺς, vnde Latinis nomen inuentum est ægri.

Ipsvm vero spvtvm crassescere] Παχύνεσθαι legendum duxi ἀντὶ τοῦ λεπτύνεσθαι, i. *tenuari*: in cuius verbi examine nulla occurrit æquitas vt sic legatur. Crassescit autem vel crassiusculum fit atque mitescit, ad exitum faciliorem, & erethismum miniorem, aut nullum; permixta exactè sanguini pituita, virtute caloris natiui coquentis & permiscentis. Necessariò autem sputum crassescit, feritate domita, & pituita exactè permixta.

Ad dies bis septem] Vel quatuordecim, quorum historia omnis exigitur in expurgando sputo cruento, ne quid, stabulando in bronchiis, corrumpatur. Ipsum verò sputum paulatim exuitur colore sanguineo: quia quò longiùs abest ab hæmoptysi, eò parciore sanguine perfusum apparet, donec ventum sit ad 14. quo cessat omnis expurgatio sputi cruenti in dies diminuti.

Sed febricitare mvltvm] Æstu incandescere, cum siti, vigiliis, iactatione, micantium venarum inæquali pulsu, & vrinis rubentibus.

Itemqve tvssire] A proritatione perenni, sursum deorsúmve irrupta; quæ fortem infert, assiduam, atque permolestam thoracis concussionem.

Atqve dolere] A perceptione vel sensione tot rerum naturæ grauium, & aduersarum. vide lib. 1. περὶ νόσων.

Ac sangvinem svbinde novvm expvere] Patefacta de integro via exitui, per erosionem; κατ' διάβρωσιν, aut etiam κατ' ῥῆξιν, ἢ καὶ ἀναστόμωσιν; sanguinem autem merum, i. alienæ mixtionis expertem, floridum, & spumantem, qualis apparuit circa initia.

Calamitosvm] Quoniam pessima est consuetudo effundendi sanguinem per os, quantumuis optimum; præstátque pessimum nigrum per sedes inferas vacuare. Est autem calamitosa, ne dicam funesta, sanguinis sursum prorupti exclusio; quæ præter summam, quam infert, virium infirmitatem, adhuc relinquit mortiferas causas, febrem, inflammationem, vel vlcus. Animaduertet autem studiosus, idem esse multùm febricitare, quod, superiore prognωsi, multa febris, & inflammari ad dies 14.

66 Ὅσοισι τὸ πλευρὸν μετέωρον, καὶ θερμότερον, ὅταν ἐγκεκλιμένοισιν ἐπὶ θάτερον, βάρος ἐξηρτῆσθαι δοκέει· τούτοισι τὸ πύον ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρεος ἐστίν.

Quibus intumuit latus atque incaluit, si cùm in oppositam partem decumbunt, graue quippiam suspensum esse videtur; pus ab vna parte collectum est.

Seqvitvr vt empyemate facto à pleuritide (nam hîc peripneumoniæ locus non est) quàm primùm pus exeat; conclusúmve sit in vomica, vel in thoracem effusum. Exit autem vel sua sponte per anacatharsin quam facit thoracis concussio & fumidi vaporis efflatio, per interiora pulmonum spatia quæ sunt arteriæ bronchia: vel qua data porta foras, medici artificio pyωticum adhibentis. Eiusmodi sit artificium, vt ne quid in commoda ægri peccetur: sed κατ' ἴξιν puris, i. *è directo*, non ἀνάπαλιν *è diverso*, pyωticum adhibeatur: prout dextra aut sinistra, & vtrobique, supera, media, aut infera parte, pus abditum stabulatur. Eius inueniundi ratio præcipitur in hac prognωsi. Nam cognitionis & scientiæ πρόνοια suprà sunt posita; cùm scilicet mutatio fit, aut etiam facta est, inflammationis pleuriticæ & peripneumonicæ in empyema. Hîc tantùm argumenta ponuntur, quibus, tanquam odora canum vis, eò deducimur vbi iacet lepus. Galenus lib. 2. progn.

Ergo. Qvibvs intvmvit latvs] Copia puris oppressum atque distentum, vnde alterutrius lateris inæqualitas in quantitate: quemadmodum vniuersi thoracis æqualitas contra naturam, ex nimia humoris collecti abundantia quæ latitudinem ipsius tollit in dorso & pectore, ipsúmque totum facit teretem, vtris modo distenti; speciem quandam exhibet hydrωpis duri, cuius consectaria est orthopnœa. Illud autem μετέωρον, ad lateris tumorem accommodaui, exemplo illius. Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα; vbi Galenus author est, μετέωρα dici, ἐν ὄγκῳ μείζονι κατὰ τὰς πολλὰς αἰτίας γιγνόμενα, i. *quæ scilicet in molem maiorem, multis de causis, assurgunt.* Sed tamen aliud est πνεῦμα μετέωρον, quod significat μετέωρον ἀνερχόμενον, i. *spirationem sublimem, vel è sublimi ductam*, quam quisque vel eminus in alio cernit, multùm explicato sursumque adducto thorace & scapulis. Aliud est autem meteωrismus in illo. Χρὴ τὸν ἀλγέοντα, ἐν πᾶσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι. i. *Oportet ægrotum alacrem esse assurgendo, vel residendo*: ídque sua sponte, non autem à spiritus meteorismo coactum, vt in peripneumonia. Coac. 6. huius cap. aph. 74. progn. 6. lib. 2. progn. 20. lib. 1.

lib. περὶ χυμῶν. — aph. 39. 4. — Coac. 1. cap. 2. lib. 2.

ATQVE INCALVIT] A pure recens confecto quod impressionem adhuc retinet caloris febrilis, vel ab eo quod vetustate putrescit, vnde ardoris cuiusdam sensio excitatur in socia parte atq; vicina. Vetus est illud. *Τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται.* i. *Quæ socia sunt atque vicina, primùm & maximè cruciantur.* Atque in lateris calore febrili cernitur inæqualitas in qualitate, quam esse docuit τεκμήριον partis afflictæ. Notum est illud. *Ὅκου ἐνὶ τοῦ σώματος τὸ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.* i. *Vbi multus calor firmiter fixus inest, ibi & morbus.* Sed eam τεκμήριον inæqualium partium in substantia, quantitate, & qualitate, iam pridem vidimus in hypochondrio.

progn. 60. lib. 2.

SI CVM IN OPPOSITAM PARTEM DECVMBVNT] Sic illud θάτερον, consultò vertendum duxi, vt sana pars intelligatur, ac nihil à se mutata, quæ afflictionis alterius partis particeps non fit, obstante recto septo ipsius thoracis, quod mediastinum vulgò dicunt. Galenus membranas esse dicit, vt ipsa quoque docet anatome, quæ recta thoracem intersepiunt, peruadúntque à sterno ad dorsum; atque ipsum thoracem diuidunt in duos veluti sinus.

progn. 13. lib. 1. — progn. 59. lib. 2. — 10. lib. 2. περὶ ἐξετ. πονημάτων.

GRAVE QVIPPIAM SVSPENSVM ESSE VIDETVR] Tanquam è parte afflicta propendens, quod super septo illo recto thoracis incumbit: vt non minùs graue sit decumbere in sanam partem, quàm in eam quæ adiacet morbo; illic enim suspensione dolorifica; hîc autem oppressione tussifera, vis morbi augetur: proptereáque decubitus grauis est ac permolestus. Facilior est autem qui fit in dorsum, & quo supini iacent ægroti. Ac talis collocatio est in hac valetudine quidem, κατὰ λόγον naturæ iustissimæ, sui diligentis; in alia verò, παρὰ λόγον. Naturaliter enim tam sani quàm ægri decumbunt, suo commodo, in alterutrùm latus. Notabile est autem quod scripsit, *graue quippiam*: primùm quia grauitas succedanea doloris acuti, signum est syllogisticum pleuritidis in empyema conuersæ. Deinde verò: quoniam semper ibi focus est morbi reapse, vbi excitatur sensio grauitatis. Nec idem spondere ausim de cæteris dolorum generibus, quorum perceptio sæpe fit per contagionem siue sympathiam.

PVS AB VNA PARTE COLLECTVM EST] De qua dubitandi locus non esset in hac empyematis perspicientia, si medicus exactæ pleuritidis historiam tenuisset. Nam vbi regnauit pleuritis, ibi abstrusum quoque succedaneum empyema.

67 Τοῖσιν ἐμπύοισι περὶ τὸν πνεύμονα· κατὰ κοιλίην πῦον ὑποχωρέειν, θανάσιμον.

Empyicis à pulmone; pus duci per aluum, lethale.

Coac. 38. huius cap. lib. 2. progn. — Coac. 22. huius cap.

QVÆ IN ANGVSTO spes erat dum peripneumonia regnabat, nondum planè occidit; sed affulget melior, quando succedaneum est empyema quale iam demonstrauimus esse bonum. Id enim medium est inter citam perfectámque crisin, & desperatam salutem. Ac sanè quibus ab empyemate, statim ipsa febris discedit, & concupiscunt cibos, ipsum verò pus editur album, æquale, nihil olens, & læue; atque tum aluus pauca, mollia, & figurata excernit; confestim seruantur. Sed in empyemate bono, vt ipsum suo pepasmo, & grauiorum symptomatum remissione nos consolatur: sic metu exterret, periculíque locum subesse testatur, si vacuationem sui non habeat citò & liberè διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *per loca lege naturæ commoda, nec ex euentu incommoda.* Sic nuper vidimus peripneumonicum morbo defungi, si parotis inde nata suppuret fistulámque edat rupta vomica pus effundente. Idem quoque vidimus in abscessu phlegmones hypochondriacæ. Quia nõ minor cautio est in puris exitu, quàm in suppuratione ipsa. Malum pus, quacunque foras exeat, desperationem adfert. Idem penè facit bonum descriptum, si per incommoda loca exitum moliatur. Qui certè scopus est prognoseωs institutæ.

aph. 44. 7.

Ergo. EMPYICIS] Quibus à phlegmone, facta est puris vomica intra thoracem. Tales enim soli dicuntur empyici.

A PVLMONE] Quem tenuit systrophica inflammatio, quæ inde nomen sibi adoptat, & peripneumonia nominatur. Ipsa verò, nec sua sponte quieuit per anacatharsin, nec artificio medici curationem recepit; & tamen validarum ægri virium beneficio, qui antè non occidit, exacto 14. die mutationem, vel potiùs metaptωsin habuit in empyema.

Coac. 22. 23. 24. huius cap. — 1. Epid. part. 2. — lib. 6. de locis affect. — 1. Epid. part. 2. — aph. 48. 7.

PVS DVCI PER ALVVM] Eodem planè modo quo ex peripneumonia, dum ipsa regnat, fertur aluus biliosis excrementis, vnde materia & occasio præripitur futurorum abscessuum qui sæpe ex peripneumonia oriuntur, vel sub auribus, vel in crure. Nam si phlegmonicus humor peripneumoniæ, ad inferas alui sedes cursum inflectit, & illac excernitur; quidni faciet idem, pus empyematis in pulmone cõcepti? Est quidem insuetum iter, fateor: sed non tamen ignotum: sicut nec illud etiam per quod vrinæ redduntur stranguriosæ, purulentæ, abradentes, nec sunt tamen nephriticæ; vt fortasse quispiam existimarit: sed tales reuera ex morbo quarundam partium diaphragmate superiorum, vt secundùm Hippocratem rectè Galenus annotauit, viámque aperuit quà illæ ferantur. Quid verò? nonne huc spectat quod scripsit Hippocrates? *Maximum & vtilissimum signum affulsisse salutis in spe angusta, ob febris assiduitatem, eximium cibi fastidium, & malignam alui proluuiem; quibus repentè in stranguriam conuersio facta est:* vnde homines illi symptomatis omnibus periculosis defuncti sunt. Vbi Galenus author est; vitia vniuersi corporis æquè per vrinas atque per aluum expurgari. Ac fuit profectò illud iudicium præceptoris, anthore Galeno, naturam scilicet viam inuenire qua se expediat humore morbifico, quamuis & ipse crassior sit, &

sior sit, & meatus angustiores: modò validæ sint eius vires, ad fortem in depellendo & propulsando contentionem. Et verò idem scripsit, naturam moliri abscessus per ossa: hydropicorum aquas refluere ad intestina: empyicis, anacatharsin fieri puris in thoracem effusi. Quæ omnia sunt fusiùs disputata ad illam prognosin. *Quæ fit è diuerso hæmorrhagia, praua est: vt in liene magno, è dextris: eóque similiter in hypochondrio.* Cuius sententiæ authorem statuit Galenus Hippocratem: quamuis prorrhetico & Coacis bellum indixerit, vbi tantùm legitur; alibi nusquam, quod sciam.

2.Epid.part.2. Coac.2.cap.13.lib.2. comment.ad 31.progn. lib.1.

LETHALE] Siue *mortiferum*. Tum ex peruerso conatu naturæ, cuius irrita fuit contentio ad anacatharsin. Hîc enim commodior esset faciliórque ad exitum via per vrinas, quæ tantùm stranguriæ fugacis molestiam exhiberet; nihil autem negotij facesseret naturali œconomiæ: sed contrà, multùm opis adferret ad perfruendos cibos, quod illis Thasiis contigisse modò scripsimus. Tum verò puris ductus per aluum, coquendi vim labefactat in ventriculo, distribuendi in ieiuno; excernendi naturaliter in crassioribus intestinis. Hinc maligna venit alui proluuies, ac dysenteria: quæ, fractis iam viribus, immisericorditer ægrum exercet. Denique afflicto iam multùm empyico, omni spe labi contingit: quando œconomia naturalis labascit. Ac talis adducta est ratio ad illam prognosin. *Abscessuum hypochondriacorum, lethales sunt illi qui pus effundunt intrò, &c.*

lib.1.progn. & Coac.8. cap.11.lib.2.

68 Ὅσοι τρωθέντες ἐς τὸν θώρηκα, τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ τρώματος ὑγιάσθησαν, τὸ δὲ ἐντὸς, μή· κινδυνεύουσι ἔμπυοι γίνεσθαι. ὅσοις δὴ ἂν ἀσθενὴς ἔνδοθεν ἡ οὐλὴ γένηται· ῥηϊδίως ἀναῤῥήγνυται.

Quibuscunque sauciatis thorace, foris quidem trωma sanescit, intus verò non; periclitantur empyici fieri. Et quibus tenera est intus cicatrix, disrumpitur facilè.

HACTENVS sancitæ sunt leges super empyemate cuius origo est pleuritis aut peripneumonia: sicut suprà ostẽdimus. Ecce nunc aliud quod venit extrinsecus à trωmate ipsius thoracis. Ergo ex quinque generibus noxarum corporis, duo hîc sunt posita: vnum ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, quod reuera quatuor illa continet; cùm quid intra se corruptum est, vt cancer, abscessus, humor; cùm quid innatum est, vt calculus in vesica & renibus; cùm quid increuit, vt vena transiens in varicem; cùm quid deest, vt ren vel testis. Hæc enim reapse omnia sunt ἐνεόντα, pertinéntque ad illud perceptum Hippocratis quo statuit omnes morbos nasci partim ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, partim ἀπὸ τῶν ἔξωθεν. Sed ex illis quatuor generibus τῶν ἐνεόντων, illud proponitur; cùm quid intra se corruptum est. Quod in empyemate, pleuritidis succedaneo locum habet. Nam ἀπὸ τῶν ἔξωθεν fit etiam empyema, videlicet ἀπὸ τρωμάτων, *ab ictibus*: cuiusmodi hoc est quod legitur in hac prognωsi. Ictus enim qui vulnus facit in thorace, collisúmve id fuerit aut discissum, si non rectè curetur, mortiferi empyematis causam infert. Atque scopo eo quem initio posui, scripra hæc decisio est à præceptore 1. lib. de morbis; quam scholæ Coæ magistri huc transtulerunt. Sed aliæ sunt ἐνδείξεις ad bene curandum necessariç, quç proferentur in philologia & philosophia huius prognoseωs.

Cels.lib.4. cap.16. lib.1.περὶ νούσων.

QVIBVSCVNQVE SAVCIATIS THORACE] Quibus in thoracem vulnus illatum est, amplitudine diuisionis magnum; collisúmve id fuerit, tantúmve discissum; & quod non in summa tantùm est parte, sed penitiùs penetrauit. Atque vt loquitur Hippocrates, ἢ ὑπὸ δόρατος, ἢ ἐγχειριδίου, ἢ βέλεος ἔσω τρωθῶσι, i. *vel hasta, vel pugione, vel telo intrò sauciati fuerint.*

ibidem.

FORIS QVIDEM TRΩMA SANESCIT] Obducta cicatrice, vnde non ampliùs ipsum vlcus ἀναπνοὴν ἔχει διὰ τὸ ἀρχαῖον τρῶμα, i. *spirationem edit vltrò citróque per primigenium vulnus quod ictus fecit*; neque illac frigidum foris ad se adducit; neque foras calidum vaporem fumidum à seipso excludit; nec verò pus ipsum expurgat εὐκόλως, ex facili. De trωmate autem, quid sit, & quemadmodum intelligi debeat apud Hippocratem, dictum est suprà ad illam prognωsin. *A trωmate, conuulsio exorta, mortifera.* Hîc certè significat diuisionem cutis, membranæ, & carnis, quam medici vulnus dicunt.

ibidem. Coac. 9. cap. 14.lib.2.

INTVS VERO NON] Ad superficiem internam tunicæ costis intextæ, quæ difficiliùs coalescit quàm caro, ac ne vix quidem: quoniam difficilior est membranarum συνεύρωσις, quàm συσσάρκωσις carnium: vbi facilè succrescit caro quæ interuentu suo cicatricem cuti obducit, constantem mixtione membranæ & carnis, & adhærescit ad carnem, cui non est coibilis membrana costis intexta. Hinc difficillima membranæ illius vulneratæ coitio. Nam si coiret vulnus pariter æqualitérque, tam intus, quàm foris; ipse vulneratus & saucius, omni ex parte sanesceret, essétque in tuto, ac redintegrata omnino parte, non esset illi verendum de malo proposito. Est autem hoc.

lib.1.περὶ νούσων.

PERICLITANTVR EMPYICI FIERI] Sic Hippocrates loco prædicto. Ἢν δὲ τὸ μὲν ἔξω ὑγιασθῇ· τὸ δὲ ἔσω μὴ ὑγιασθῇ, ἔμπυος γίνεται. i. *Si vulnus foris quidem sanum sit, intus verò non sanum; purulentus fit saucius.* Magna hîc certè morbi metastasis, ex qua periclitantur magis de vita sauciati, quàm ex vulnere ipso, quamuis amplitudine magno, & officij præstantia partis vulneratç: vt verum illud sit quod Hippocrates memoriæ prodidit. Τὰ μὲν ἀπὸ κακῶν, ἀνάγκη κακὰ γίνεσθαι. i. *Omnia quidem è malis exorta, ipsa quoque ne-*

cessariò mala sunt. Ac sauciati sic, malè sanè purulenti redduntur, confluente vlceris pure in sinum thoracis, quod exitum habebat foras per ἀρχαῖον τρῶμα, priusquam foris occalluisset, aut certè, & veriùs, coaluisset. Inde adeo fit vt stagnante pure in sinu thoracis, quicquid eò confluit, in pus vertatur. Hinc noua malorum multiplicatio per sympathiam & syntimoriam partium sociarum & vicinarum: quamuis hoc ab vlcere factum empyema, quod facit empyicos, facilius esse dicatur cæteris quæ intus veniunt à pleuritide aut peripneumonia. Nam significatio τοῦ ἐμπύου dicta est sæpe suprà.

lib. de locis in homine.

ET QVIBVS TENERA EST INTVS CICATRIX; DISRVMPITVR FACILE] Ac si diceret; si vlcus exactè non fuerit expurgatum pure & sanie inter vtramque oram, tametsi vtraque simul coaluerit cicatrice obducta: tamen eueniet vt accrescente pure, & sanie, in eo interuallo quod est inter vtramqué oram; facilè interioris laceretur cicatrix: quia tenerior est quàm exterior, idque tum propter acrimoniam puris & saniei quæ parta est in cunctando; tum propter vulneratæ partis tensionem: quibus accedit motus perennitas quæ cernitur in thorace, cuius vulnerati hoc esse incómodum scripsit præceptor, quod ἕλκεα κινεύμενα ἐπαναρρήγνυται, i. *agitata vlcera perenni motu, insuper disrumpuntur*. Hæc autem pars altera institutæ prognoseως ex 1. lib. de morb. desumpta, pertinet ad correctionem eius quod paulò antè scripserat: quòd si coalescit vulnus omni ex parte, tam intus, quàm foris; ipse vulneratus in tuto est: quoniam suspecta esse debet vlceris non bene mundati & repurgati coitio. Hippocratis verba hæc sunt. Καὶ ἢν ὑγιασθῇ μὲν ὁμοῦ καὶ τὸ ἔσω καὶ τὸ ἔξω, ἡ δὲ οὐλὴ ἔσω ἀσθενὴς φύηται, καὶ τρηχεῖα, καὶ πελιδνὴ, ἀφελκοῦται ἐνίοτε, καὶ οὕτως ἔμπυος γίνεται. ἀφελκοῦται δὲ καὶ ἢν τι πονέσῃ, καὶ ἢν λεπτυνθῇ, καὶ ἢν φλέγμα, ἢ χολὴ πρὸς τῇ οὐλῇ προσπαγῇ, καὶ ἢν νόσῳ ἑτέρῃ ληφθεὶς λεπτυνθῇ. i. *Quòd si redintegratio simul facta sit tam intus, quàm foris, ipsa verò intrà cicatrix tenera sit, aspera, debilis, atque liuida; nonnunquam denuo exulceratur, & purulentus fit. Rursum exulceratur etiam si quis nimium laborarit, aut emacruerit, aut si pituita vel bilis ad cicatricem adhærescat, firmiter ibi fixa. Tum si alio correptus morbo, multùm extenuatus fuerit.* Ergo permagni refert scire vbi sit vulnus, & quæ sit conditio vulneratæ partis. Imprimis autem prouidendum ne quod iam ipsum per se magnum est vulnus, curantis negligentia vel imperitia fiat maius, grauiorúmque malorum consecutionem adferat.

ibidem.

lib. 1. περὶ νούσων.

69 Ἀπόλλυνται δὲ ἐκ μὲν τῶν περιπνευμονικῶν ἐμπυημάτων οἱ γεραίτεροι· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, νεώτεροι.

Intereunt autem ab empyematis, peripneumonicis quidem, seniores: ab reliquis autem, iuniores.

IN OMNI morbo acuto, tum per se, tum ἐκ μεταπτώσεως, futuri exitus præsensio comparatur, tum ex ipsius morbi specie & idea; tum ex ægroti cuiusque communi & priua natura, ætate, viribus, ac diæta. Ætatis hîc mentio fit, quę in cuiusque natura mutationem adfert temperamenti, & habitus: vnde vires validæ, vel imbecillæ. Quæ causa mouit Hippocratem vt scripserit; ab empyemate quidem peripneumonico faciliùs sanescere iuuenes, quàm homines ætatis affectæ: à cæteris autem seniores. Quod cur ita sit, eò conuertamus animum vt sciamus.

INTEREVNT AVTEM] Suffocatione & extinctione caloris vitalis, quem virulenti puris aura disperdit: copia autem puris cor obruit, sanguinísque appulsu prohibet, vnde cessat prouentus viuifici nectaris, indéque mors venit.

AB EMPYEMATIS] i. A phymatis purulentis, vel quæ alterando in pus conuersa sunt qualibet parte corporis. Sic enim Galenus. *Empyemata, inquit, nominare consueuit Hippocrates, non ea quidem solùm quæ in thorace, sed etiam qualibet parte corporis* ἀλλοιωθέντα ἐς πῦον φύματα, i. *alterando in pus mutata phymata.* Id ipsum docet quod sequitur.

comment. ad aph. 44. 7.

PERIPNEVMONICIS QVIDEM] Per metaptωsin peripneumonici phymatis in empyema, quando ipsum phyma nec sua sponte quiescit per anacatharsin liberam & liberalem sputi flaui, sanguine pauco exactè permixti; nec artificio medici curationem recepit: ipse verò ęgrotus, intra 14. diem non occidit; quo exacto, nonnihil à metu respirat per succedaneum empyema.

lib. 2. progn. & Coac. 16. huius cap. Coac. 27. huius cap.

SENIORES] Homines iam ætate grandes, vel ætatis prouectæ (quos in hanc sententiam vocat ἀφηλικεστέρους, i. *ingrauescentis* vel *fugientis ætatis*, quos vulgus nominat declinantes) non tamen decrepitę senectutis, quæ ipsa per se morbus est. Senioribus igitur maior periculo locus est quàm iuuenibus: non solùm in peripneumonico empyemate: sed etiam in peripneumonia quoque ipsa, tum in pleuritide: quòd ætas eorum præcipuam opportunitatem ademerit anacatharseως salutiferæ; fortem thoracis cócussionem, meatuúmque ipsorum libertatem. Nec verò in senibus curatio artificiosa iure & loco perfici potest ex sententia; tum propter præsentem; tum propter eam, quæ in metu est, virium infirmitatem. Agitur enim de vacuando per sanguinis detractionem. Hîc autem qui ad vacuandum accedit, caueat ne id modò consideret, quàm vires sint validæ: sed vtrum eiusmodi sint cum securitate, an verò cum infirmitatis metu. At senioribus & iam infirmiores sunt ipsæ, & in maioris infirmitatis metu post vacuationem. Quæ res adduxit Hippocratem vt in capiendo delectu phlebotomiæ, ad hæc tria præceperit attendendum. Ἢν ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ἡ ῥώμη παρῇ αὐτοῖσιν. i. *si prægrandis sit morbus; si ætate floreant qui ipsum habent; tum si adsint vires.* Sanè in peripneumonico empyemate, seniorum

lib. 1. περὶ νούσων.

*

lib. 4. περὶ ὀξέων.

seniorum desperata salus, quòd fractis iam viribus à peripneumonia, in empyema inciderint, cuius difficilior expurgatio est quàm peripneumoniæ: proptereáque à concursu causarum mortiferarum, vitam finiunt suffocati. Hîc mihi negotium exhibet locus ille apud Hippocratem, vbi commoda sunt maiora senum ad facilem puris anacatharsin, quàm iuuenum. Sic enim scriptum reperio, quod negare non ausim esse Hippocratis. Ὅσοι μὲν νεώτεροί εἰσιν, ἅτε τοῦ σώματος εὐτόνου τε ὄντος, καὶ πυκνοῦ· οὐ δυνάνται ἀποκαθαίρεσθαι ὁμαλῶς ἀπὸ τῶν ἑλκέων τῶν ἔσωθεν ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ, τὸ πῦον. ὅ,τι γὰρ πνεύμων οὐ κάρτα ἕλκει ἐς τὰς ἀρτηρίας, πυκνότερος ἐών. αἵ τε ἀρτηρίαι λεπταὶ, καὶ στεγναὶ ἐοῦσαι· οὐκ εἰσδέχονται τὸ πῦον, εἰ μὴ ὀλίγον καὶ ὀλιγάκις. ὥς τε ἀνάγκη τὸ πῦον ἐν τῷ θώρακί τε, καὶ ἐπὶ τῶν ἑλκέων ἀθροίζεσθαί τε, καὶ παχύνεσθαι. τῷ δὲ ἀφηλικεστέρῳ ὅ,τι πνεύμων ἀραιότερος, καὶ κοιλότερος, καὶ αἱ ἀρτηρίαι εὐρύτεραι· ὥς τε μὴ χρονίζειν τὸ πῦον ἐν τῇ κοιλίῃ, καὶ ἐπὶ τῶν ἑλκέων. lib. 1. περὶ νόσων. i. *Qui ætate florent, proptereáque firmo sunt corpore atque solido, non possunt æqualiter expurgare pus ab vlceribus quæ sunt in ventre supero. Neque enim pulmo eorum, solidior pleniórque succi, admodum attrahit in arterias: ipsæ verò arteriæ cùm sint exiles atque compactæ, pus non excipiunt nisi parcè & rarò: vt necesse sit, pus in thorace & in vlceribus cumulari & incrassari. At verò grandiori ætate* (vel homini fugientis ætatis) *& pulmo ipse rarior est atque capacior, & ampliores arteriæ: vt pus ipsum diu cunctari non possit, nec in thorace, nec in vlceribus.* Ego verò Gordonium hunc nodum sic resoluendum arbitror; omnia quæ illic leguntur, multa autem leguntur, pertinere ad alteram partem huius prognoseos, quæ docet grauiora esse iuuenibus, mortiferáque magis reliqua empyemata, quorum origo est trauma thoracis, non peripneumonia, nec pleuritis: vt aliò referri non debeat quod scriptum est in hac prognosi (AB RELIQVIS AVTEM IVNIORES) quàm ad empyemata sauciati thoracis. Non enim tam grauiter ægrotant saucij senes quàm iuuenes, nec tantorum symptomatum epigenesin habent; faciliùs autem sanescunt & à traumate & ab empyemate, si fortè inciderit; quod perrarò accidit nisi malum vires acquirat, aut recrudescat negligentia medici vel imperitia.

AB RELIQVIS AVTEM IVNIORES] Non enim φύματα ἐς πῦον ἀλλοιωθέντα, sunt grauiora: sed ipsa phymata inflammata, καὶ τῶν φυμάτων ἀλλοίωσις, dum scilicet pus ipsum conficitur. Tum enim grauior est iuuenum febris, quàm senum, & cruciatus sæui doloris. Ergo sufficiat scopum indicasse, meámque scribendi operam conuertisse ad mentem authoris, cuius hæc enarratio est, non mea.

70 Τῶν ἐμπύων οἷσι σειομένοισιν ἀπὸ τῶν ὤμων, πολὺς γίνεται ψόφος· ἔλασσον ἔχουσι πῦον, ἢ οἷσιν ὀλίγος, εὐπνοωτέροισιν ἐοῦσι, καὶ εὐχροωτέροισιν. οἷσι δὲ ψόφος μὲν μηδεὶς ἐγγίνεται· δύσπνοια δὲ ἰσχυρὴ, καὶ ὄνυχες πελιοὶ· πλήρεες οὗτοι εἰσὶ πύου, καὶ ὀλέθριοι.

Inter empyicos, quibus, concussis humeris, multus fit strepitus; parcius illi pus habent, quàm quibus exiguus; modò spirent faciliùs, & meliùs sint colorati. At quibus ne minimus quidem infertur, sed fortis dyspnœa, liuidiq; vngues; pleni sunt illi pure ac desperati.

INTER EMPYICOS] Qui sunt eiusmodi, effuso pure in sinum thoracis, rupta pulmonis vomica: vbi agitur de vacuando per vstionem, aut sectionem; exploranda autem regio stagnantis puris; non eodem modo quo nuper faciundum præcepit in pleuritidis empyemate, per decubitum in alterutrum latus, vbi de grauitate suspensa, pus vna tantùm in parte collectum esse percipitur. Quæ ratio explorandi frustra hîc factitatur: quando ab vtriusque pulmonis phlegmone fit empyema. Coac. 66. huius cap.

QVIBVS, CONCVSSIS HVMERIS] Vel potiùs, *concutiendo humeros*: vt ea concussio, ægri sponte non fiat; sed medici curantis industria: sicut præceptum est à dictatore, his verbis. *Si pus non expuatur, eius autem significatio sit propter costas, extemplo ibi secare oportet, vel vrere. Sin autem nec expuatur, nec indicetur ad costas; ieiunum calida multa lauato; & priusquam biberit, in firmo sedili collocato; ibi tum altero humero manibus comprehenso, ipsum concutito, & arrectis auribus, ad costas admotis, attendito num quid vndecunque indicio sit de se ipsum.* Ergo si concussis à medico humeris, explorandi causa, ne quid inconsideratè faciat in vacuando pure. lib. 3. περὶ νόσων.

MVLTVS FIT STREPITVS] Qualis exauditur in borborygmo, vacua sæpe aluo, stomachóque latrante. Est autem ψόφος, murmur illud fluctuantis aquæ, vel sonori flatus, quod exauditur intus aut foris de corpore. Atque intus quidem, in phreniticis, parum & rarò bibentibus, quos dicit præceptor ψόφῳ καταπινομένους dum bibunt: sicut obseruauit in Theodori vxore; in meteorismo hypochondrij murmurantis; in pleuriticis, quando subsistit anacatharsis, vt iam suprà ostendimus; hoc loco, in empyicis. Præterea in hydrope tum vniuersali, tum particulari pulmonis & vteri. Sed intus foras eduntur strepitus in crepitu ventris, quem vocat φύσαν ψοφώδη: in ructu: in sibilo aurium: in deiectione stridula: nam aurium bombus foras non exit; sed est quidam interior ψόφος. Multus autem fit strepitus in empyico non expuente, ex paucitate puris quod, humeris concussis, in loci amplitudine libertatem habet fluctuandi: proptereáque fortiùs perstrependi, vt meritò scriptum sit. in prorrh. & Coac. 101. lib 1. 7. Epid. aph. 74. 4. Coac. 11. huius cap. 1. Epid.

PARCIVS ILLI PVS HABENT, QVAM QVIBVS EXIGVVS] Nam vtre distento,

nullus fluctuandi locus est: proptereáque nec fluctuatio vlla sonora. Percipitur autem multus hic strepitus in supera regione thoracis, vbi concussio fit humerorum. Nam quod in sedibus inferis stabulatur ab empyemate inferarum pulmonis alarum, explorari etiam debet appresso hypochondrio, diaphragmate quoque ipso. Eadem ratione multum in pectore sputum perstrepit, feruétque ad imam laryngem, quando ab efflatione sublatum, ibi subsistit, nec expurgatur; vnde pleuritici moriuntur.

Coac. 11. huius cap. lib. 1. περὶ ἐξίων.

Modo spirent facilivs] Hîc non sine causa codicem Græcum emendaui, & pro δυσπνοώτεροι, legendum duxi εὐπνοώτεροι. Nam in fluctuatione libera, indéque sonora, ex loci amplitudine à puris copia non occupati nec distenti, nulla est æquitas opinari maiorem dyspnœam, congenerem & consocialem esse multi strepitus qui concutiendo auditur; vnde significatio fit puris exigui. Est enim hîc maior libertas partium spirabilium, quàm in nimia puris abundantia, vbi nullus, aut certè paruus excitatur strepitus; & cui strepitus vacuitati rectè adiunxit fortem dyspnœam, vt signum ὁμαλές. Ergo spiratio facilior est in strepitu multo ex paucitate puris effusi è loci angustia in amplitudinem, vnde spiritus ipse quem ducimus, in pulmone sedem inuenit, quà spirat liberiùs & expirat.

Et melivs sint colorati] Vt coloratio hæc non tantùm pertineat ad faciei malas saturato rubore suffusas, quod ipsum vt reliqui vultus, non rarò significat ἡ εὔχροια, quam non omisit in signorum catalogo empyematis inueterati. Nam in multo strepitu empyematis, non ita rubent malæ, quàm in exiguo. Sed ad colorem quoque pertinet cæterarum & extimarum corporis partium suaue rubentium. Id enim planè indicat, quod in contraria parte scriptum est de liuidis vnguibus. Atque ex hoc colore suaue rubenti, sperabilis est vitæ salus: quemadmodum ex liuore omnino desperata. Quòd si quis obiiciat, in strepitu multo sputi subsistentis, pleuriticos interire; in promptu est mihi responsio; talem strepitum excitari pleuriticis, ab irrita efflatione, vbi feruet ad imam laryngem, ibíque cumulatum, suffocationem infert. Hîc autem strepitum puris parcioris multum cieri à concussione concutientis medici, vnde suo non excedit loco, nec subuehitur per arterias ad imam laryngem: proptereáque nec illic periculo ægri subsistit.

Coac. 33. huius cap.

At qvibvs ne minimvs qvidem infertvr] Ob nimiam abundantiam puris, cui vix sufficit ipsa thoracis amplitudo, ac totum occupat à iugulo ad ventrem vsque, iuxta illam prognωsin. *Ex pulmonis empyemate, si dolor ad iugulum & ad ventrem prorepit, & cum anxitudine stertor adsit; expectorandæ materiæ vis magna ostenditur.* Sed huius prognoseωs partem explicat illa disputatio Hippocratis, quam sic instituit; mox autem dicetur. Pergamus.

Coac. 18. lib. 1.

Et fortis dyspnoea] Quoniam thoracis amplitudo vertitur in angustiam, à puris collectione; pulmonis explicatio & libertas, in oppressionem, à circumfuso pure: vnde spiritus exploditur, nec ampliùs sedem habet quà ducatur, & fumidus vapor expiret. Inde asthma & orthopnœa.

Lividiqve vngves] Ab extinctione caloris vitalis, & paupertate viuifici nectaris. Cernitur autem primùm liuor in vnguibus: quia longè absunt à fonte τῆς συῤῥοῆς, & quia pellucidi. Opponitur autem hic liuor colori suaue rubenti, de quo iam diximus.

Pleni svnt illi pvre] Vnde à nimia repletione, nulla fluctuatio excitari potest, proindéque nec strepitus exaudiri. Vt igitur empyematis notitia comparatur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων peripneumoniæ; videlicet ex nulla aut modica expurgatione sputi, tum ex infectà medici curatione intra 14. diem: deinde verò ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; ex rigore qui antè non fuerat, & ex grauitate loco doloris. Sic copia & abundantia puris innotescit ex vacuitate strepitus, à concussione; & forti dyspnœa, cum cæteris signis quæ suprà sunt posita & explicata.

Coac. 33. huius cap.

Ac desperati] Causæ adductæ sunt desperatæ salutis, in superiore prognωsi, & suprà. Altera restat causa non exauditi strepitus in concutiendo, quam eleganter scripsit præceptor his verbis. Si ob crassitudinem pus non fluctuat, nec strepitus fit in thorace, ac frequens respiratio est, citáque expurgatio; tum verò pedes tument, ac tussicula quædam adest: ne erres; sed certò scias thoracem pure repletum. Deinde rationem & modum subiungit explorandæ partis in qua pus abditum latet, per cataplasma ex eretriadis terræ luto confectum, vt, ea deprehensa, pyroticum statim adhibeatur, aut nouacula incidatur. Atque hîc finis esto prognoseωn pleuritidis, peripneumoniæ, & empyematum, ex quibus empyici propriè nominantur. Deo sit honor & gloria qui mihi affuit. Nunc transeamus ad phthisin, captis primùm à Deo scribendi primordiis.

DE PHTHISI.

Cap. XVII.

ΣΟΙ ἀφρῶδες αἷμα ἐμέουσι, πόνου μὴ ἐόντος κάτω τοῦ διαφράγματος· ἀπὸ τοῦ πνεύμονος ἐμέουσι. καὶ οἷσι μὲν ἡ μεγάλη φλὲψ ἐν αὐτῷ ῥήγνυται· πολύ τε ἐμέουσι, καὶ εἰσὶν ἐπικίνδυνοι. οἷσι δὲ ἡ ἐλάσσων, ἔλασσόν τε ἀνάγουσι, καὶ εἰσὶν ἀσφαλέστεροι.

Qui san-

1 *Qui sanguinem vomunt spumantem, omnique dolore carent sub diaphragmate; à pulmone vomunt. Et quibus in ipso rupta est magna vena; & multùm illi vomunt, & periculosè admodum. Quibus autem minor, & parciorem educunt, & magis in tuto sunt.*

Hæc svnt primordia phthiseωs, de qua mox dicturi sumus. Quoniam autem phthisis primigenia omnis, non empyematis consectaria; causas ducit vel à catarrho ferino, vel à ruptione venæ pulmonis: atque ruptionis illius notitia comparatur è sanguinis purpurei spumantis, per os effusi copia: ne vitiosa sit ipsa tecmarsis atque fallax in prædicenda phthisi de sanguinis vomitu siue copiosa reiectione; distinctionem attulit spumantis illius sanguinis, copiosè & quasi vomendo prorupti, quæ docet num illac per pulmonem, an verò illinc exclusio illa fiat. Nam à pulmone ipso, cùm rupta vel exesa vena cumulatè expuitur, periculum maius est atque certius futuræ phthiseωs, quàm si aliunde duceretur illa eductio. Atque hîc locum habet, cùm scilicet à pulmone fit anagωge, paronomasia illa qua ludit præceptor in aphorismis. Τοῖσι δὲ παλαιοῖσιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες. i. *iuuenibus, sputa sanguinis, phthises.* aph.29.3. Tum illud. *Phthisis potissimùm in eam cadit ætatem quæ est à 18. ad 35. annum.* Ac de spumante quidem sanguine qui aliunde ducitur per pulmonem, dictum est suprà ad illam prognωsin. *Quicunque spumantem expuunt sanguinem, dextróque laborant hypochondrio, à iecore illi spuunt.* &c. sed hæc repetenda erunt necessariò in hac prognωsi. aph.9.5. Coac.4.cap. superioris.

Qvi sangvinem vomvnt] i. Pleno ore profundunt: quale est illud Virgilianum,

— Foribus domus alta superbis, *Manè salutantum, totis vomit ædibus vndam.*

Et. *Purpuream vomit ille animam: —* accepto vulnere in thorace. Vt nemini dubium sit, vomitum illum sanguinis, esse pulmonum, quod ipse præceptor mox dicet. Ergo. Sangvinem vomvnt] i. Plena, quod aiunt, manu effundunt; rupta, exesa, vel aperta vena pulmonum, vbi sanguinis copia est, quam abundè suppeditat cor, ipsum per se micans, per insignem venam arteriosam.

Spvmantem] In quo cernitur ἀφρώδες ἐπανθισμα, i. *spuma fulua efflorescens*, minutissimis bullis obsito, ex eo circumtenso à spiritu & calore pulmonis, continenter, spirandi causa, follis modo, agitati; natura mollis & spongiosi. Est enim spuma nihil aliud, quàm minutissimarum bullarum generatio in circumtenso humore, vel à spiritu, vel à calore. Sed inter omnia viscera vtriusque œconomiæ, spiritus & nutricatus, multùm spumifera est pulmonis conditio, atque natura. Est enim fuluus & spumans qui è pulmone sanguis erumpit, iuxta illud catholicum theorema, ὁμοίαν εἶναι δεῖ τὴν ἀπόρροιαν τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentia similis esse debet substantiæ vnde quid effluit.* De sanguinis autem exclusione per os, vt intelligatur vnde, quamobrem, & quà fiat; notæ sunt explicatæ suprà, ex qualitate, copia, & excernendi modo: vt superstitio sit vel ostentatio toties ista repetere. Gal.comment. ad aph.14.1.

Omniqve carent vitio svb diaphragmate] Nec sunt colore flauo, subuiridi aut fusco fœdati, habéntque hypochondria bene morata, benéque constituta in omni beneficio æqualitatis; in substantia quidem, mollia, solida, & succi plena; in quantitate, κατὰ μέσον, i. *in mediocritate posita contractionis & tensionis*; in qualitate verò, æqualiter suauitérque calida. Denique à norma & præscriptione naturæ nusquam egressa. Tum nulla est vmbilici palpitatio, nec vlla micantis arteriæ cœliacæ perceptio.

A pvlmone vomvnt] Quoniam nihil opinionem facit sanguinis anadromen facientis; non suppressa iuuenum, familiaris olim, hæmorrhagia; non hæmorrhoides hominum hæmorrhoicorum; non menstrua menstrualium. Effluentiam verò hanc, pulmonis esse testatur sanguis ipse fuluus & spumans, qui nusquam talis apparet, nisi à pulmone primùm exceptus fuerit. Hic autem nusquam venit ad ipsum pulmonem. Deinde copia effluentiæ, tum effluendi modus qui tanquam vomendo fit, ac sine dolore. Quæ omnia sunt sanguinis à pulmone manantis τεκμήρια: vnde vera illa τέκμαρσις quam præceptor posuit super hac re in aphorismis. *Qui spumantem expuunt sanguinem; iis de pulmone fit talis eductio.* Et verò ille aphorismus eodem planè scopo enarrari debet, vel recenseri, quo hæc prognωsis. Vtraque enim sententia spectat ad phthisim, cuius origo est illa pulmonum hæmoptysis, vel hæmorrhagia. Nam altera phthiseωs causa, quæ est catarrhi feritas, loco dicetur. Illa enim prior est ordine apud Hippocratem & Galenum: hæc verò secunda. Ergo non sine causa orsus est à priore, quam statuit pulmonum hæmoptysin, vel hæmorrhagiam. aph.13.5.

Et qvibvs in ipso rvpta est magna vena] Non quidem in trunco venæ arteriosæ, qui est ad basin cordis (nam cita inde mors venit) sed in maioribus ramis qui venas edunt αἱμόρροις, quas vocat præceptor in hac prognωsi magnas, sicut alibi magnas αἱμόρροις: quoniam, teste Galeno, iis diuisis, hæmorrhagiæ accidunt, quæ non cadunt in paruas. Rumpitur autem αὐτομάτως, i. *sua sponte*, vel κατὰ πρόφασιος, i. *incidente causa aliqua*, tum intus, tum foris. Ac sponte quidem sua, ὑπὸ ἀραιότητος, distenta nimium crasso, vel multo humore, nec ita pulmoni affixa: verùm suspensa, vnde ruptio; qualis in iis fit qui sanguinem merum repentè meiunt, & sponte. Id autem fit inopinato sanguinis appulsu, vel attractione à venis. At verò ruptæ venæ πρόφασις, i. *prænuncia causa & occasio*, vel intrà cernitur, vel extrinsecus. Intrà quidem, ex illa prognωsi. *Quibus pleno ore, tanquam vomitu, sanguis prorumpit, vnáque febris multa, ac dolor est circa mammam, thoracem, & dorsum*, &c. Extrinsecus autem, in iuuene, cui casu, ictu, iactu, lapsu prorumpit: vel diætæ vitio in victus ratione, & vitæ instituto. comment.ad 9.lib.2. περὶ χυμῶν. lib.1. περὶ νόσων. aph.78.4. Coac.64. sup.cap.

lib. 2. περὶ νούσων.

Et mvltvm illi vomvnt] Quoniam hæmorrhagia, magnarum venarum propria est, non paruarum.

Et pericvlose] Profluuio nectaris viuifici vnde cor exhauritur; tum autem superstite causa mortifera, crebrò hæmorrhagiæ memoriam renouante. Est autem ruptio magnæ venæ, difficulter sanabilis. De qua illud præcepit Hippocrates, φλὲψ αἱμοῤῥοοῦς οὐ συμφύει, i. *non coit*. Tum illud. Τὰ κινούμενα ἕλκεα ἐπαναῤῥήγνυται. i. *Agitata vlcera perenni motu, denuo lacerantur*. Sed causas interitus ab hæmorrhagia pulmonum, recensuimus non ita pridem.

lib. 1. περὶ νούσων. lib. de locis in homine.

Qvibvs avtem minor] i. Venula in quam fieri solet magnæ τρώσιος: quemadmodum in magna, spadon & varix.

Et parciorem edvcvnt] Quoniam hæmorrhagia larga non cadit in venulas.

Et magis in tvto svnt] Quia defraudatio minor naturæ, & quia facilis est venularum coitio, pulmoni affixarum. Sunt igitur magis in tuto ad vsum & dulcedinem diuturnioris vitæ, & ad spem retinendæ salutis; modò adhibeatur medici diligentia, cum pari industria, qua phlegmone, & omnis corruptio propulsetur.

2 Τῶν φθισικῶν, οἷσιν ἐπὶ τὸ πυρὸς τὸ πτύαλον κνίσσει βαρὺ, καὶ αἱ τρίχες ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥέουσιν· ἀπόλλυνται.

E phthisicis, quibus ad ignem sputum olet grauiter, ac tum capilli fluunt è capite; moriuntur.

Ab empyemate transeundum est ad phthisin, quòd ei proxima sit, non tamen vnius empyematis succedanea. Nam ipsa quoque primigenij iuris est, è catarrho nata, vel ab hæmoptysi quam fecit venæ ruptio in pulmone. Nam ea quam intulit empyema, eiusmodi sanè est vt omnem explodat medici diligentiam atque industriam. Ac certè prudentis est medici, eum, qui seruari non potest, non attingere; nec subire suspicionem occisi, quem sors ipsius peremit. Quæ causa est cur ipse præceptor hanc indicasse contentus fuerit, attingere autem noluerit. Ad alia verò genera primigeniæ phthisis, quam vel catarrhus intulit, vel ruptio venæ, tantùm remedia duxerit præscribenda. Nec tamen omisit eam quæ lib. 2. περὶ νούσων. dicitur φθίσις νωτιάς, quam scribit accidere incontinentia τῶν νεογάμων καὶ φιλολάγνων. Sed explicanda phthisis natura, vt intelligatur quid sit quod in quæstionem vocatur. Ac primùm scire licet, communi appellatione, phthisis nomen significare omnem cachexiam, atrophiam, & marasmum quoque ipsum quem hectica febris inuexit. Sed phthisis per antonomasiam, pertinet ad vlcus pulmonis; cùm scilicet vel à catarrho, vel ab hæmoptysi per venæ ruptionem, huic exulceratio accedit. Ac nunc vsucapio est phthicomment. ad aph. 16. 7. sis, pro eo quod propriè Græci omnes, maximéque Athenienses, olim vocabant φθόην, si Galeno credendum. lib. 2. περὶ νούσων. Tametsi reperio nomen τῆς φθόης ab Hippocrate vsurpatum pro eo pulmonis vlcere vnde pus editur grandinosum, quod appressum digitis, virus exhalat fœdi odoris. Sed vsucaptæ phthiseos pro ipsa phthoe, vbi symptoma locum occupat morbi; ac morbus ipse, symptomatis nomen sibi adoptat, hæc ratio est: quoniam vlcus pulmonis, emaciandi facultate, & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit. Est autem triplex in eo vis emaciandi. Prima, ipsius edacitas quæ fontem exhaurit viuifici nectaris. Altera, febris hectica, quæ humores vitiat, ipsámque partium solidarum substantiam labefactat, viuacitatem extinguit marasmo humidi primigenij. Tertia, spiritus quem ducimus tabifica qualitas, quæ ipsi de corruptela & vlcere prauo pulmonis accedit, à quo excipitur. Est igitur phthisis, vlcus malignum pulmonis, quod vi tabifica, morbis omnibus antecellit. Iam verò ab ea phthisi, homines dicuntur φθίνοντες, καὶ φθισικοὶ, quorum valetudo penes est phthisin; & φθινώδεες etiam, quorum natura vergit 2. Epid. ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Huiusmodi autem sunt πτερυγώδεες, i. *alati scapulis*, quorum scapulæ dorso exactè non adiacent: quia non habent dorsum, vt decet, ἰθύκυφον, sed paulùm inclinans ad ἰθυλορδές; & contra ceruicem ad ἰθύκυφον, quam tamen natura voluit esse ἰθυλορδῆ. Talium natura hominum, si perennis catarrhi generatio sit, vel aliunde fiat, eius prolapsum tussiferum experitur in ipsos pulmones. Atque hæc pertinent ad vnum genus τῶν ἐπιδεκτικῶν φθινωδῶν. Alterum mox dicetur in recensione causarum efficientium.

Ergo causarum phthisim primigeniam efficientium, duo sunt genera (nam φθίσιν νωτιὰν non attingo, nec eam quæ consectaria est empyematis;) vnum catarrhi vis effera: alterum venæ ruptio in pulmone. Est enim consentaneum, vt vndecunque vlcus nascitur in pulmone, id causa sit phthisis. Sed quantum lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. animo complecti possum, duo illa tantùm reperio à præceptore posita. Ac duo illa genera complexus Coac. 6. huius cap. est breuiter infrà, quæ pluribus alibi explicauit. Est autem super hac re prognosis hæc. *In metu sunt maximè phthises, tum à ruptione venarum pulmonis crassarum, tum à catarrho è capite.* Quemadmodum autem rumpatur vena, tum intrà, tum extrinsecus, dictum est superiore prognosi ac demonstratum; ruptionem crassioris venæ ex difficili coitione, & facili disruptione, subinde memoriam hæmoptyseos renoaph. 29. 3. uare, ac lacerando & erodendo, vlcus inferre. Hinc veniunt illa. Αἵματος πτύσιες, φθίσιες, i. *sanguinis expui*aph. 15. 7. *tiones, phthises*. Et, ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις, i. *à sputo sanguinis, sputum puris*: vbi Galenus author est, non omnem sanguinis expuitionem, pus edere: sed eam tantùm quæ maligna est, qualis de pulmone omniaph. 9. 5. no est. Tum illud quod est vtriusque causæ cōmune. Ἐπὶ πύου πτύσει, φθίσις καὶ ῥύσις. i. *Ad sputum puris, phthisis & effluentia*; videlicet capillorum, aut ventris. Huius autem tabiferæ causæ τὸ ἐπιδεκτικὸν, notabile est

in ea ætate quam definiunt anni à 18. ad 35. Est enim hæc ætas, potissimùm ruptionis capax præter cæteras, tum αὐτομάτως, tum μετὰ προφάσιος, idque vel casu, vel à diæta. Causa restat altera quæ κατ᾽ διάβρωσιν, i. erodendo, facit vlcus. Est autem catarrhi feritas, in pulmonem prolapsi. Ac talis causa sic legitur apud Hippocratem. *Si caput repletum sit pituita, simulatque laborare cœperit; tum rheuma in pulmonem concitatur, quod simulatque pulmo complexus fuerit; statim ægrotat, morsu lacesitus à catarrho putri, & salsa pituita.* Est enim ferina destillatio, statim malefica, atque tabifera, iuxta illud. Ταχὺ κακούμενοι, καὶ τηκόμενοι, i. *statim vitiati ac tabescentes.* Quæ res adduxit Galenum vt hæc scriberet. *Destillationes è capite, quæ statim tussiculosos homines faciunt atque raucos, nisi labente anni parte quiescant; profectò alteram phthisis adferunt differentiam.* Est autem altera phthisis differentia, quam parit catarrhi vis erodens: sicut altera quæ fit à ruptione vasis. Atque hæc quidem iuuenum est, succi plenorum, hæmorrhagiæ commoda non habentium. Illa verò τῶν πτερυγωδῶν, i. *hominum alatorum* & angusti thoracis, idque tempestate austrina quam excipit aquilonia. Quæ cùm ita sint, iam tempus est examinare fideliter omnia quæ phthisi accidunt, exordiendo ab iis quæ posita sunt in hac prognosi.

Lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. 1. Epid. Ibid.

E PHTHISICIS] Quorum patefacta omnis ratio est, ducta è causis phthisiferis, & ex morbi natura, cur ita sint, & ita vocentur. Sed tamen ex iis qui nondum eò venerunt, vt ad vltima ventum esse testentur; cuiusmodi sunt qui vnguibus, more cuiusdam feræ, sunt vncinati, atque sic emaciati vt nihil aliud sint quàm syphar hominis; túmque iis est spiratio parua & rara, cum diarrhœa. Sed qui statim initio phthisis hæc edunt de quibus hîc agitur. Cuiusmodi ferè sunt illi phthisici, quorum phthisis nata est per exulcerationem pulmonis, appulsu ferini catarrhi, putris & salsi; quem simulatque pulmo complexus est, σπείρωμα concipit: iuxta illam sententiam præceptoris. Τὰ μὲν ἀπὸ κακῶν, ἀνάγκη κακὰ γίνεσθαι. i. *Omnia quidem è malis orta, ipsa quoque necessariò mala sunt.*

lib. de locis in homine.

QVIBVS] Phthisicis factis è catarrho ferino & putri, qui iam inde à priore foco, videlicet capite, in vitio est, miniméque pepasmi capax, in pulmone molli & spongioso quem miserè lacerat.

SPVTVM] Quod est proprium & vnicum phthisis epiphænomenon, cuius effluentia similis esse debet substantiæ vnde manat. Est autem puris expuitio quam vlcerata pars edit per efflationem qua pus attollitur & subuehitur secundùm arteriæ bronchia ad ipsum bronchum.

Gal. cōment. ad aph. 14. 2.

AD IGNEM] Quo periculum fit optimè, sputi omnis tam purulenti, quàm saliuæ multæ, putris, & salsæ; quæ à pulmonibus educi solent: quod etiam innuit aphorismus ille. ὅ,τι ἂν πτύσματα ἀποβήσσωσι, i. *quodcunque sputum extußierint.* Vt igitur periculum fiat olfactu, qualiter sputum olet. AD IGNEM] Superfusum, vel in vitro, aut pelui admotum, siue sputum sit pus, siue saliua salsa & putris. Quod rectè Celsus expressit cùm ait. *Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est*: nam quod sequitur, *mali odoris est*, non sapit Hippocratem, nec viri mentem assequitur. Non enim iudicium est præceptoris; omnia phthisicorum sputa in ignem imposita, mali odoris esse: verùm quæ ita sunt, omnia planè testari, etiam phthisis initio, ægrum seruari non posse. Cur autem explorandi odoris causa, præceperit sputum in ignem imponi, mea sic ratio est quam ex Theophrasto hausi: quoniam cùm odor sit corporum mixtorum & succidorum, non autem ἀμίκτων καὶ ἀχύλων, quæ nullam edunt anathymiasin per quam fit odor, inde adeo accidit corpora mixta & succida, tam εὐώδη, quàm κακώδη, si fortè nimis coacta fuerint, vel alieno humore perfusa, προσδεῖσθαι πυρώσεως μαλακῆς, ἣ κατὰ μικρὸν ἐκθερμαίνουσα ποιεῖ τὴν ἀναθυμίασιν, δι᾽ ἧς γίνεται ὀσμή. i. *molli flamma indigeant, quæ calefaciens sensim, vaporem excitabit, per quem fit odor.* Sed eam anathymiasin odoriferam, eorum corporum succidorum quæ intra se abditum habent odorem, non solùm igne blando & lento, sed etiam terendo excitandam præcepit; vt in radicibus: sic in sputo grādinoso τῆς φθόης; quod scribit, attritum digitis, expirare virus fœdi odoris. Ergo præscripta hîc πύρωσις, humorē perfusum dissipādo, & faciēdo ἀνοίξιν τῶν πόρων, i. *diducendo meatus* subiecti corporis, anathymiasin excitat odoriferā.

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. aph. 10. 5. Cels. cap. 22. lib. 3. Theophr. περὶ ὀσμῶν. lib. 2. περὶ νούσων.

EST FOEDI NIDORIS] Nam propriè nidor, est anathymiaseως quæ suffiendo editur. Talis autem nidor, est cerebro gratiosus, qui recreat ipsum suo appulsu suaui, ac salubriorem locum efficit vbi excipitur; intemperiem frigidam temperando: quandoquidem calida est odoris natura. Sed gratiosi odoris causa est, rerum succidarum εὐχύλων, naturæ εὐπροσφόρων, i. *consocialium*, perfecta mixtio & pepasmus. Hinc εὐωδία stirpium, aromatum, rerū denique omnium succidarum. Nam lapides & aurum odore carent. Vt autem à pepasmo rerum εὐχύλων, ἡ εὐωδία: sic ab illarum corruptione & putredine, tum etiam à mixtione τῶν κακοχύλων, ἡ δυσωδία. Præclarè igitur Aristoteles, vt cætera omnia, σαπροὺς odores (sic enim vocat fœdos & graueolentes) proportione quadā respondere ait saporibus multùm amaris: propterea quòd vt sapores amari sunt δυσκατάποτοι, i. *deuorantur amarè*: sic & ipsa σαπρὰ, δυσανάπνευστα ἐστὶ, i. *putres odores, ægrè admodum spirando ducuntur.* Est igitur σαπρὸν idem quod κακῶδες, κάκοδμον, δυσῶδες, ὀσμηκακῶδες, vel, vt hic loquitur, κνίσσαν βαρὺ, quod est humilius. Atqui σαπρὸν illud sputum, non erit nouum in phthisi quam genuit empyema, quod, multò ante phthisin, tale sputum edidit fœdi odoris. Nec verò, vt iam dixi, hoc pertinet ad omnem phthisin primigeniam, statim exortam. Nam quæ à venæ crassioris ruptione oritur, tale sputum non expuit, nisi mox affutura morte. Sed illud est proprium phthisis quam fecit catarrhus φλέγματος ἁλμυροῦ, καὶ σαπροῦ, i. *pituitæ salsæ & putris.* Ergo mirum videri nō debet si cōcitatum rheuma, iam σαπρὸν, faciat etiam rheuma cōsistens σαπρὸν, idque in pulmone quem vocat præceptor ψαφαρόν. Vbi enim sperari nequit pepasmus, neque διαφόρησις, ibi necessariò fit σαπρότης, gāgræna, & sphacelismus. Nam quæ omnino praua sunt, & primigenia prauarum affectionum signa, mutationem in melius habere non possunt. Vt autem pituita putris, est praua in rheumate concitato: sic alteratio eius in consistente, absolutam edit corruptionem: quoniam in affectione maligna, & à corrumpente causa veriùs quàm à mitificante, alteratio illa suscipitur atque perficitur.

Arist. de sensib. Theophr. περὶ ὀσμῶν. Arist. de sensib. lib. περὶ τῶν ἐντὸς.

ACVTVM CAPILLI FLVVNT E CAPITE] Est hoc sanè τεκμήριον praui rheumatis conci-

tati: ſicut ſputum σαπρὸν, rheumatis conſiſtentis. Notum eſt illud; quòd omnis excretio praua, ſignum eſt ſyllogiſticum affectionis prauæ. Nam fluunt Galeno capilli è capite, ſicut è plantis folia; aut propter inopiam ſucci alibilis à ſiccitate; aut propter affluentiam corrumpentis ipſos humoris. Hîc tamen Galenus agnouit τὴν ἔνδειαν ἐσχάτην τροφῆς, ἔστι ὅτε καὶ διαφθορὰν τῶν χυμῶν, i. *ſummam penuriam ſucci alibilis: nonnunquam & eiuſdem corruptionem.* Quod parum appoſitè ſcriptum eſt κατὰ τὴν διάνοιαν præceptoris, qui parem agnoſcit prauitatẽ τοῦ ἐπιρρέοντος ἢ ὁρμωμένου, καὶ τοῦ συνισταμένου. i. *fluentis aut cõcitati è capite, ac cõſiſtẽtis in pulmone.*

lib. 1. κατὰ τόπους.

lib. περὶ τῶν [illegible].

MORIVNTVR] Non tamen fortaſſis repentina morte quæ in propinquo eſt: ſicut accidit cùm acceſſio fit diarrhœæ: ſed quòd ſeruari non poſſunt in tanta corruptione humoris morbifici, & partis obſeſſæ: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non poteſt. Ac ſi diceret; pro deſperatis habendi ſunt, quorum deſperatio poſita eſt in vitio inemendabili nobiliſſimæ partis, cuius vitale officium eſt atque viuificum; ipſa verò corrupta, putri halitu vitalem cordis calorem ſuffocat, tum vlceris edacitate extinguit, cùm ſpiratione ipſa rabifica; ac tandem fit ſyndrome cauſarum omnium mortiferarum.

3 Τῶν φθισικῶν, οἷσιν ἐπὶ θάλασσαν πτύουσι, ἐς τὸν πυθμένα βαδίζει τὸ πύον· ὀλέθριον συντόμως. ἔστω δὲ ἐν χαλκῷ ἡ θάλασσα.

E phthiſicis, mare conſpuentibus, quorum pus abit in fundum; breui mortiferum: ſit autem mare aheno.

HIC DVCE iudicio, & comite experientia, proponitur alia nota qua nobis vtendum præcepit, ieiundæ cauſa tecmarſeως, ad prædicendum de ſputo phthiſicorum. Atque inter notam hîc poſitam, & illam quæ huic citima eſt, hoc intereſſe video; quòd illa eſt phthiſis, periculoſè quidem, ſed tamen diutiùs eos quos inuaſit malè habentis: hæc verò cùm adeſt, mortem in propinquo eſſe teſtatur. Nec mirum: quòd illa ſit cuiuſcunque ſputi graueolentis ab igne: hæc verò tantùm puris, contra naturam, ſponte in fundum maris demerſi. Quod quamobrem ita ſit, videamus.

E PHTHISICIS] Qui à pulmonis vlcere tres intra ſe fouent emaciandi cauſas, vnde ſic emacruerunt, vt, priſtino charactere amiſſo, vultus eorum cadaueroſi eſſe videantur.

MARE CONSPVENTIBVS] Ex præſcripto medici ad certam prognωſin, ac ſtabili fundatam iudicio, attendentis. Mare autem vocat aquam marinam è mari hauſtam, vel eius loco, ſi deſit, muriam, cuius faciundæ modum tradit Galenus, vt vel cum ipſo mari aſphaltite conferri poſſit grauitate ſua: quamuis illud mare tantò ſit ponderoſius Oceano; quantò hic fluuiis, lacubus, atque ſtagnis. Vt mare ampliùs non ſit expetendum, ne ipſum quidem aſphaltites, explorandi cauſa, cùm muria ipſa ſufficiat. Ergo pus phthiſicorum excipi debet aqua marina, vel muria quæ, grauitate, aſphaltiti mari non cedat, quæque ouo natari poſſit.

4. ſimpl. & lib. 2. meteoron.

QVORVM PVS] Efflando cum tuſſi per bronchia ſublatum, & excreando editum, quod naturaliter conſtitutum, eſt ψαθυρὸν, i. *friabile*, in læuitate & æqualitate: ſicut pituita tenax & δύσλυτος, etiam mitificata atque quodammodo purulenta.

ABIT IN FVNDVM] Grauitate parta, & leuitate amiſſa, cunctando in bronchiis, ob infirmam nimium cõcuſſionem, & irritam crebrò efflationem, vnde craſſeſcit, ac fit rotundum, eodem modo quo ſputa rotunda in pleno, dementiæ prænuncia. Vbi Galenus ait, rotunditatis eius cauſam materialem eſſe; craſſitudinem humoris in pulmonum bronchiis cumulatè collecti; efficientem verò, immoderatum calorem, quem hîc non tam agnoſcimus phlegmones, quàm extremæ σαπρότητος ſobolem. Ac talem puris ideam deſcripſit nobis in phthoe, de qua ſic ait. Τὸ πύον οἷον χάλαζα, καὶ διατριβόμενον ἐν τοῖσι δακτύλοισι σκληρὸν καὶ κάκοδμον γίνεται. i. *Pus velut grando, ac digitis attritum, fit durum & fœdi odoris.* Cur autem pus exiguum demergatur in fundum aquæ marinæ, quę magis inuecta ſuſtinet quàm fluuialis; planum faciet quod ſubiecit.

6. Epid. part. 3.

BREVI MORTIFERVM] Signo & cauſa. Ac ſigno quidem: quia rei mortuæ & fœtidæ nihil eſſe poteſt conſociale quod integrum ſit. Atque omne viuens, conſortis mortui impatiens eſſe ſolet. Eſt autem ſputum hoc mortuum, natum à νεκρώσει pulmonis, non ab eius virtute natiua: ſicut pus albũ, æquale, nihil olens, & læue. Tale pus non petit fundum aquæ marinæ, ſed etiam fluuiali, & omnium leuiſſima pluuiali aqua, ſuſtinetur. Submergitur autem σαπρὸν, ἀμοργῶδες καὶ βορβορῶδες, i. *fœtidum, amurcoſum, cœnoſum*: cuiuſmodi eſſe ſolet ſoboles τῆς νεκρώσεως, non autem naturæ. Ac tale pus, cunctando & incaleſcendo, fit durum & graue, nec ampliùs retinet ſuam ψαθυρότητα. Vt mirari deſinam, quòd & morticinum & ponderoſum pus ſubmergatur, vel in fundum etiam grauiſſimæ aquæ marinæ. Iam verò, cauſâ etiam, tale pus ad citam mortem fatale eſt: quoniam pereunte vitali pulmonis officio, ac viribus iam effœtis, pus cumulatè collectum, nec facilem habens exitum; vitalem cordis calorem peſtifera aura diſperdit, ipſúmque cor opprimit: ſicut vlcus, edacitate ſua calorem extinguit. Tum ab oppreſſione puris, in thorace fit aſthma, in gutture orthopnœa. Atque ita phthiſici vitam finiunt ſuffocati.

SIT AVTEM MARE AHENO] Quia vel mari ſeruando accommodatiſſimum eſt, ſocietate ipſa quam vas ahenum habet cum aqua marina & ſalſa & amariuſcula. Eſt enim χαλκὸς ὀσμώδης, quia ἔγχυλος: ſicut aurum ἄοσμον, quia eſt ἄχυλον. Succus autem τοῦ χαλκοῦ conſocialis eſt aquæ marinæ. At ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εὐπρόσφυτόν ἐστι, & ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πελάζειν. Vel ideo mare iubet eſſe aheno, quod muriæ conficiendæ aptiſſimum

Ariſt. lib. de ſenſib. Theoph. lib. 1. de cauſ. plant. Plato 1. de Repub.

aptiſſimum ſit. Ac ſi diceret: intelligo autem mare quod in aheno factitium eſt, muriam ſcilicet, quæ, vbicunque terrarum, inſtar ſit maris vbi non ſuppetit aqua marina, quando vbiuis gentium, explorandi putris hæc ratio neceſſaria eſt. Erit igitur ahenum, per metonymiam mare ipſum: muria autem marina: ſicut in ſacris literis, ampliſſimum & capaciſſimum vas ahenum in templo Salomonis, nominatum eſt mare. Verùm hoc nomen habuit ab amplitudine. Illud verò ab aqua ſalſa, qualis marina eſt, dicitur.

4 Ὁσοισι τῶν φθισικῶν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ῥέουσιν· ἀπὸ διαῤῥοίης ἀπόλλυνται. καὶ ὅσοισι φθισικοῖσι ἐπιγίνονται διάῤῥοιαι· θνήσκουσι.

E phthiſicis, quibus defluunt capilli è capite; pereunt à diarrhœa: & quibus phthiſicis diarrhœa incidit; moriuntur.

ENIMVERO phthiſis, vt periculoſè omnis malè quidem habet quoſcunque inuaſerit: tum verò illa mortiferè, quæ vel coniunctam habet cauſæ morbificæ perennitatem, cum acceſſione grauiorum ſymptomatum; vel eorundem infert conſecutionem per propagationem malignæ cacochymiæ, vel infirmitatis in partes vicinas quarum virtute conſtat nutricatus œconomia. Ergo è phthiſicis, mortiferè continuò ac circa initia pro certo ægrotant, quibus vnà cum phthiſi acceſſio eſt cauſæ morbificæ, i. catarrhi putris & ſalſi: tum autem ſymptomatis grauiſſimi, i. diarrhœæ, quam vnà cum phthiſi excitauit catarrhi prolapſus in aluum, qui eam fecit aphthoſam. Ac certè catarrhi maligni perennitas declaratur ipſo defluuio capillorum. Quæ autem phthiſis, ipſa per ſe manet poſtquam exorta eſt, periculoſè quidem phthiſicos malè habet: ſed tamen diutiùs; donec ſuperueniente alui profluuio, mortifera breui reddatur. Hæc, meá quidem ſententia, præceptoris διάνοια eſt in hac prognoſi: vt planum faciet ipſa gloſſa.

Ergo. E PHTHISICIS] Nondum ita multùm emaciatis, & quorum τηλῶμα nondum percipitur in aduncis vnguibus, & facie cadauerosa: ſed tamen quorum ſputa in ignem impoſita, nidorem expirant fœdum, καὶ δυσῶδες πνέουσιν: quoniam continuò σαπρὰ ſunt in rheumate conſiſtente: ſicut σαπρὰ fuerunt in concitato. lib. περὶ ἀρχ. ἰητ.

QVIBVS DEFLVVNT CAPILLI E CAPITE] Non quidem à tam cita paupertate humoris ſpermatici, nec verò à denſitate cutis quam ex euentu fecit inopia viuifici nectaris, perieque extinctio caloris vitalis: quæ omnia vt καθ' ὅλου verè dici concedam; hîc tamen καθ' ὑπόθεσιν appoſitè dici non poſſunt. Nondum enim ad vltima ventum eſt effœtæ naturæ, nec dum principatus naturæ collapſi ſunt, nec πεφυκότα ipſa. Sed quibus capilli defluunt, vt ſuprà modò attingebamus, à corruptione humoris in capite ſtabulantis. Id autem comperio euenire, tum κατὰ πρωτοπάθειαν ipſius capitis, vnde phthiſis accidit; tum κατὰ δευτεροπάθειαν eiuſdem capitis à phthiſi exorta. Nam capitis & pulmonum facilis eſt συμπνοία, per quam mutuas tradunt operas in eorum perniciem quos phthiſis inuaſit, aut pituita putris primùm in capite occupauit. Multùm autem facit ad eam cauſarum viciſſitudinem ipſa thoracis ac dorſi conformatio πτερυγώδης, vnde homines fiunt φθινώδεις.

PEREVNT A DIARRHOEA] Ergo nec aſthmate ſuffocati, nec orthopnœa ſtrangulati: ſed virium exolutione, quæ ἔκλυσις dicitur, & caloris vitalis extinctione per inopiam viuifici nectaris. Eius autem diarrhœæ quæ ſimul cum phthiſi coniuncta eſt, idque continuò; cauſam attulit catarrhi maligni prolapſus in aluum, ſicut iam poſui, qui eam fecit aphthoſam, quemadmodum exulcerauit ipſum pulmonem. Vt ab eodem fonte hîc pariter æqualitérque principia cauſáſque duxiſſe videantur φθίσις καὶ ῥύσις capillorum & alui. Non enim phthiſi huic diarrhœa ſuccedit: ſed penè dixerim comes accedit. Secus fit in altera diarrhœa mox explicanda. Ac talem ſymptωmatum conſecutionem, & cauſarum viciſſitudinem, tum à phthiſi, tum à catarrho, præceptor ſic docuit. *Si quidem capilli iam inde ab initio defluere* lib. 2. περὶ νούσων. *cœperint* (id enim ſignificat ἤδη) *atque iam nudari cœperit caput, tanquam à morbo; tum ſi conſpuenti prunam, ſputum edit fœdum nidorem; hunc dicito intra exiguum tempus moriturum. Ac moriendi cauſam & occaſionem fore diarrhœam, vel ipſum τὸ χπῦον. Quandoquidem pus ipſum quod putreſcit circa cor, in prunam effuſum fœtet; indéque calefactum cerebrum ſalſilaginem fundit, quæ ciet aluum, facitque vt liquidis excrementis feratur. Signum id ita eſſe, quòd è capite fluant capilli.* Efficitur ergo phthiſim καὶ ῥύσιν capillorum & alui; tum per ſympathiam ſimul, tum per ſyntimoriam viciſſim accidere. Quò mihi ſpectare videtur etiam aphoriſmus ille. Ὁκόσοισι φθισικοῖσι ἀποῤῥέουσιν αἱ τρίχες ἀπὸ κεφαλῆς· οὗτοι, διαῤῥοίας ἐπιγινομένης, ἀποθνήσκουσιν. i. *Quibus phthiſicis defluunt capilli è capite; diarrhœa ſuperueniente; moriuntur.* aph. 12. 5.

ET QVIBVS PHTHISICIS] Quibus nec fluunt capilli è capite; quia non eſt ſalſilago nec pituita putris: nec ſputum in prunam impoſitum fœdi odoris eſt. Sed qui ſic manent phthiſici, poſtquam exorta eſt phthiſis, ac ceſſante cauſa quam fortaſſe intulit iuuenum hæmoptyſis, vel ſanguinis vomitus è pulmone prorupti, quem edidit ruptio craſſioris venæ. Quibus, inquam, ſic phthiſicis, à pulmonis vlcere vel τηλώματος quod vires acquirit eundo, vicináſque & ſocias partes in ſui contagionem adducit.

DIARRHOEA INCIDIT] Non autem penè comes fuit & ſocia initio ſtatim morbi, nec ita multò pòſt, ob ſalſilaginem quam fundit caput, tum κατὰ πρωτοπάθειαν pituita putri obſeſſum; tum κατὰ δευτεροπάθειαν & συμπνοίαν, à fœtido pure calefactum, & nidore putri repletum: ſicut prædictis accidere vidimus. Sed diarrhœa quæ incidit per ἐπίγνωσιν morbi prægrandis, nutricatus œconomiam in contâ-

» gionem & sympathiam adducentis. Et cùm sympathia nulla leuationem morbi adferat vnde venit, sed » potiùs accessionem malorum adiungat; tum certè partium aliarum sympathia non fit, nisi grauiter afstigatur ea pars quæ primùm laborat. Ergo qui phthisis dominatu tenetur, & penes quam valetudo est vniuersi corporis, sicut de pleuritide & peripneumonia scripsit præceptor; facilè transitum eius & propagationem experitur in partes nutritias, quas tandem sui tædet officij, cùm suo, vt ita dicam, genio defraudatæ fuerint, ex paupertate spiritus & caloris, quam ipsum θνείωμα pulmonis inuexit. Ergo sic affectis, diarrhœa incidit, propter cacopragiam hepatis & ventriculi; quorum illud nec chylum trahere à ieiuno; nec ipsum, si quem fortè attraxerit, in sanguinem mutare potest: hîc autem non rarò alimentum corrumpit.

aph.17.6. & 11.7.

MORIVNTVR] Est enim diarrhœa sic, multùm iam phthisicis nata, & firmiter fixa illius causa; ipsum τὸ κτεῖνον, vt ait præceptor, i. *illud ipsum quod mortem infert*: quoniam, authore Galeno, tale symptoma & signo, & causa mortiferum est. γίγνεται μὲν γὰρ, inquit, ἐπ᾽ ἀῤῥωστίᾳ τῆς δυνάμεως, αὐτὸ δὲ πάλιν ἀῤῥωστοτέραν αὐτὴν ἀπεργάζεται. i. *Nam tale symptoma, ex naturæ ipsius, partiúmque quarum potentia corpus administratur infirmitate natum; ipsam denuo infirmiorem facit.* Ergo si ad calamitosam & inexpugnabilem vim magni mor» bi, accessio fiat causæ mortiferæ; vt si labefactata spiritus œconomia, nutricatus præsidia collabantur; » cita mors venit.

lib. 2. περὶ κρίσεων. aph.12.5.

§ Αἱ ἐν φθισιῶσιν ἐπισχέσιες πτυάλων, ἐξίσανται ληρωδῶς· αἱμοῤῥοΐδα τούτοισιν ἐλπὶς ἐπιφανεῖσθαι.

Quæ phthisicis accidit sputorum suppreßio, dementiam infert nugacem; his hæmorrhoidem spes est apparituram.

ECCE PENES phthisin valetudo est corporis vniuersi, de norma & præscriptione naturæ multùm per eam egressi, partiúmque nobilium quarum imperio regitur corporis vniuersitas. Atque illius quidem egressionis notas primùm aperuit symptωma; effœtæ virtutis à phthisi nutritiorum viscerum, diarrhœam; tum vitiatæ nutritionis, defluuium capillorum. Nunc aliud symptoma proponitur phthisis consectarium, à vitio cerebri ac deprauatæ principis facultatis quam ἡγεμονικὴν Græci vocant; quod cernitur in nugaci dementia, cuius tamen leuatio sperabilis est per hæmorrhoidas inde apparituras. Quæ omnia síntne ita, & cur ita sint, videamus.

QVÆ PHTHISICIS] Quorum phthisis orta est, non quidem à destillatione ferina putri & salsa: sed à ruptione crassioris venę pulmonum, quam fecit, exempli causa, dolorificorum in lumbis malorum & sanguifluorum anadrome, inhibita vacuatione solita; hæmorrhoicis quidē, hæmorrhoidum; & menstrualibus, menstruorum. Nam vt omittam cætera quæ super his multa sunt antè posita. *Qui statu ac definitis temporibus sanguinem profundunt, si loco non profuderint; symptomatis cerebri exercentur.* Omnia enim suppressæ immeritò hæmorrhoides symptomata inferunt, quæ ab ipsis, dum conuenienter fluunt, arcentur & abiguntur.

Coac.2.cap. 12.lib.2.

Coac.20 cap. 13.lib.2.

6.Epid.part.3.

ACCIDIT SPVTI SVPPRESSIO] Non solùm puris fusi ab vlcere, per efflationem secundùm arterię bronchia ad bronchum sublati: sed etiam à perenni anadrome rheumatis cōcitati, cuius per anacatharsin fiebat anagωge, nunc autem subsistit. Subsistit autem cohibita in pulmone, vbi cunctādo putrescit materia expectorabilis, vnde grauiorem fœdúmque magis nidorem expirat ad cerebrum, caput inficit atque replet, ibíque symptomata edit paraphorica. Vel aliò quàm ad pulmones anadrome illa cursum inflectit, & pro hæmorrhagia dementiam excitat nugatoriam, vt mox dicetur.

DEMENTIAM INFERT NVGACEM] i. Nugarum garrulitate ridiculam, qualem dementiam scripsit præceptor de Thasia muliere vultuosa & iracunda, quæ à menstruis non de more proruptis sic delirauit; παρέλεγεν, inquit, καὶ αἰσχρομυθεῖ; vel, vt legitur in vulgato codice, ἰσχυρομυθεῖ. Vt enim deliria quæuis sunt alterati, & quasi morsu quodam lacessiti cerebri atque repleti symptomata: sic varia est deliriorum idea, pro varia suscipientis & efficientis causæ natura. Sic lethargicorum deliria sunt cataphorica, & cum cita obliuione coniuncta, ex pituita putri. Comatosorum vigilum typhomania, ex pari magisterio pituitæ & bilis. Phreniticorum perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ, à proritatione bilis flauæ in cerebro stabulantis. Fanaticorum insaniæ summa sunt omnia, vt qui omnino de potestate mentis exierint à bile atra quam genuit flaua: quòd illius quàm huius multò sint acriores morsus. Nugigerulorum dementiæ sunt à sanguine non ita multùm acri, nec multa bile perfuso. Melancholicorum silens est ipsa dementia, vt phreniticorum garrula: quòd illa sit ab humore melancholico, mœroris & metus parente. Quæ omnia propriis quæque nominibus & proprietatibus distincta sunt tractatu proprio quem scripsimus de sententia præceptoris, 1. lib. huius diuini operis. Ergo nugigeruli sunt, nugásque garriunt, qui à sputi prædicti suppressione delirant: quod genus dementiæ καταχηστικῶς nominauit ἔκστασις, quæ tātùm insaniæ fanaticorum propria est, ob eámque causam dicuntur ἐξίστασθαι μελαγχολικῶς, ἢ ὀξέως vel etiam φρενιτικοὶ μανικῶς; quibus ad vltima ventum est insaniæ & furoris.

24. & 15. & 9. prorrh. sect.1.

HIS HÆMORRHOIDEM SPES EST APPARITVRAM] Quoniam in omni morbo per metastasin humoris nato, si fortis naturæ contentio sit in expellendo, ibi meritò καὶ κατὰ λόγον fiet ἀπόστασις, vnde primùm venit ipsa μετάστασις. Sic mulier illa vultuosa, dementię garrulæ finem habuit, omníque periculo defun-

hist.10.part.3. 3.Epid.

riculo defuncta conualuit, vrinis nigris, ac liberali profluuio menstruorum quæ paulò antè non ibant, sursum autem metastasin fecerant. Idem accidit virgini Larissææ. Sed hæmorrhoidum fructus in illo sunt aphorismo. *Melancholicis & nephriticis prodest hæmorrhoidas superuenire.* Non enim vacuando solùm hæmorrhoides prosunt: sed qualitate humoris qui vacuatur, consecutionem adferunt sanitatis. Eòdem spectat & ille. *Insanientibus si veniant hæmorrhoides; insaniæ finem adferunt.* Ex quibus efficitur; hæmorrhoidas per metaptosin obortas, & conuenienter fluentes, vacuando, retrahendo, ac detrahendo rheuma concitatum atque consistẽs, ipsamque morbificam cacochymiam & impuritatem vasorũ expurgando; propugnationẽ & epanorthosin adferre peripneumonicis, hæmoptycis, phthisicis ab earum suppressione natis, melancholicis atque fanaticis. Vide comment. nostrum ad 21. Coac. cap. 13. huius 2. lib.

hist. 7. part. 3. 3. Epid. aph. 11. 6. aph. 22. eiusd. lib.

6 Φθίσιες ἐπικινδυνώταται αἵτε ἀπὸ ῥήξιος φλεβῶν τῶν παχείων, καὶ ἀπὸ κατάῤῥου τοῦ ἀπὸ κεφαλῆς.

In metu sunt maximo phthises, tum à ruptione crassarum venarum, tum à catarrho è capite.

HACTENVS de phthisis natura, déque symptomatis eius. Nunc de causis dicendum breuiter vnde ipsa venit primùm & per se, nec morbi alterius succedanea. Non enim hoc loco agitur de phthisi empyicorum, quæ nullam admittit medici diligentiam, nec vllam industriam: nisi fortè illam quæ insanabilis esse percipitur; propterea que indigna censetur cui medicina fiat, vt ne ipsam quidem velit attingere medicus. Quod est prudentis boníque viri officium, ne vana spe lactet ægrotum, nec subeat suspicionem occisi quem sors ipsius peremit. Nec verò hîc ponitur illa phthisis, veteribus dicta τωπιας, quæ propria est φιλολάγνων καὶ νεογάμων. Agitur autem de primigenia phthisi quæ in vlcere pulmonum ferino consistit, θηρίωμα Græci vocant, cuius proprium nomen est φθόη: de symptomate autem maciei atque marcoris, κατ' ἐξοχὴν nominatur; quòd ea tres habet emaciandi causas, quarum vi sæua homines breui sic à se mutantur, vt planè iam cadauerosi esse videantur. Sunt autem edacitas vlceris, tabifica febris, & aëris inspirati pestifera qualitas, quam ipsi, pulmonis impertit fœda exulceratio. Sed ista sunt ἀποδεικτικῶς demonstrata ad secundam prognosin huius tractatus, vbi de phthisi abundè disseruimus. Atque illius hypothesin, velut digito indicauimus, quæ à præceptore hîc in quæstionem vocatur: vt ex perspicientiâ scopi quò dirigit mẽtis aciem, nihil nisi appositè comminiscamur, scribamus, ac nihil inepte moliamur. Ergo de causis dicendum quæ faciunt ipsam phthisin qualem descripsimus. Nam τῶν ἐπιδεκτικῶν, i. *causarum suscipientium*, per quas efficiẽtium vis impressa manet, vnde omnis morborum generatio est; earum, inquam, species & ideæ ponentur, postquam efficientium ratio patefacta fuerit & expensa.

Coac. 2. huius capi.

IN METV SVNT MAXIMO PHTHISES] i. Ostentant periculum sui ne accidant; vel, cùm inciderint, periculum mortis iniiciũt. Sic vtroque modo explicari potest τὸ ἐπικίνδυνον: sed prior explicatio mihi magis probatur ad eam loquendi formam qua vsus est nuper κινδυνεύουσι ἔμπυοι γενέσθαι, i. *periclitantur empyi fieri.* Nam phthisin omnem, malè habere quos inuasit periculosè, nouum non est: vt nihil noui adferre videatur prognosis hæc si eò dicatur. Adde quod, vt cõcedam phthisin tum à ruptione vasis, tum à catarrho natam, periculum vitæ moliri: non tamen tam certò, nec tam citò molitur quàm phthisis empyicorum. Ac sæpe ipsa phthisis primigenia, periculosior est efficiente causa, quàm morbi natura, aut certè morbo diutiùs periculosa; celeriùs autem causa, i. feritate catarrhi, & hæmorrhagia pulmonum à perennitate anadromes. Ergo periclitantur homines, phthisi mox affutura.

Coac. 68. cap. super.

TVM A RVPTIONE CRASSARVM VENARVM] Nam anastomosis rarò adducit exulcerationem: διάβρωσις autem fit à catarrho, quæ altera phthisis est causa. Quemadmodum autem ruptio venæ incidat, dictum est suprà ad primam prognosin huius tractatus, ac demonstratum, αὐτομάτως ipsam fieri, vel μετὰ προφάσιος; tam intrà, quàm extrinsecus; idque iuuenibus qui eas degunt ætates quæ sunt à 18. ad 35. annum, vt mox infrà dicetur. Crassas autem venas intelligit, ramos insignes venæ arteriosæ, vti iam vidimus ad illam prognosin. *Quibus in pulmone rupta est magna vena, & multum illi sanguinem vomunt, & periculosè;* &c. Est igitur hîc vena crassa, quam illic vocat μεγάλην; & rursum μεγάλη, quæ alibi nominatur αἱμόῤῥους, quòd, iis diuisis, hæmorrhagiæ accidant, quæ non cadunt in paruas.

Coac. 1. huius cap. sent. 9. lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

TVM A CATARRHO E CAPITE] Qui corruptione propriæ substantiæ in vitio est: proptereàque dicitur κακοήθης καὶ θηριώδης: quia metum adfert τοῦ θηριώματος. Est enim phlegma, vt ait præceptor, putre & salsum: proptereáque διαβρωτικὸν, vt scribit Galenus. De huius autem catarrhi feritate, multa iam alibi scripsimus, & feritatis vim calamitosam ostendimus in erodendo partem capacissimam erosionis, i. pulmonem ψαφαρὸν. Ac de illo catarrho ferino verum est illud Hippocratis; quòd eius prolapsus, & vbi insederit, & vnde vel quà exierit inciderítve, sæpe insanabiles morbos facit: maximè verò iis qui ei catarrho gignendo, ciendo, & excipiendo nacti sunt temperiem cõtrariam nobilium partium, cum hepatitis impuritate; & conformationem thoracis angusti, dorsíque alati; palatum verò habent sublimiùs fornicatum, ac dentes παρηλλαγμένους, ex capite turbinato parte antica. Lege diuina super hac re præceptoris verba, literis digna aureis. Sed ea præstat nostro fœdare atramento, quàm silere. Οἱ φοξοὶ, οἱ μὲν κραταιαύχενες, ἰσχυροὶ καὶ τἄλλα καὶ ὀστέοισιν. οἱ δὲ κεφαλαλγέες, καὶ ὠτόῤῥυτοι· τουτέοισιν ὑπερῶαι κοῖλαι, καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι. i. *Foxi, siue capite turbinati, qui validam habent ceruicem; robusti sunt cùm partibus aliis, tum ossi-*

lib. περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων. comment. ad part. 18. sect. 3. 6. Epid. ibid. lib. 3. alim. 6. Epid. par. 7. 6. Epid. part. 1. vide comm. ad Coac. 51. cap. superioris. 6. Epid. part. 1.

6.Epid.part.3. *bus : at quibus caput dolet, stillántque aures; his conuexum palatum, serrati dentes.* Et, Ὅσοι πτερυγώδεες φύσιας τῶν πλευρέων, διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην, καὶ ἐπὶ τοῖσι καταῤῥόοισι, τοῖσι κακοήθεσι, κἢν ἐκκρίσιες ἔῃ, κἢν μὴ ἔῃ, χαλεπ. i. *Quibus alatæ sunt costæ, propter conformantis causæ imbecillitatem; hi malè habent à catarrhis malignis, siue excernuntur, siue subsistunt.* Iam verò aggrediamur ad alteram causam τὴν ἐπιδεκτικὴν, quæ propria est phthisis quam facit ruptio venæ crassæ.

7 Τῶν δὲ ἡλικιῶν ἐπικινδυνώταται πρὸς φθίσιν, ἀπὸ ιη. ἐτέων, μέχρι ε. καὶ λ.

Inter ætates, illæ demum ostentant periculum phthisis, quæ sunt ab anno decimooctauo, ad trigesimumquintum.

Svperiore prognωsi deductum est, quoad resolui potest, τὸ ἐπιδεκτικὸν phthisis quam facit catarrhus è capite. Nunc ponitur alterum ruptioni vasis accommodatum, per quam prior incidit phthisis differentia: sicut à catarrho altera. Quoties autem conspirant æqualiter, vis efficiendi & opportunitas excipiendi; opinionem faciunt rei futuræ quam moliuntur. Hinc rerum omnium, quæ terra marique gignuntur, principia causæque ducuntur. Continuò has leges æternáque fœdera Deus imposuit rebus omnibus procreandis. Et verò Hippocrates nihil vnquam statuit de morborum natura & exitu, nisi κατὰ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν, i. *ex cognitione & perspicientia efficientis causæ & excipientis.* Atque hic cardo est morborum omnium quorum historiæ sunt in libris τῶν ἐπιδημιῶν. Hoc fundamentum est libri tertij aphorismorum. Denique hæc præceptoris est διάνοια, vbicunque agit de cognoscendo, medendo, & prædicendo. Inde omnis comparatur ratio διαγνώσεως, προγνώσεως, καὶ θεραπείας.

Ergo. Inter ætates] Quarum successione mutatio fit cuiusque naturæ, in temperamento, aph.10.2. complexione, & habitu. Nam *quibus iuuenibus astrictior fuit aluus, in senectute laxatur*; & quæ sunt eiusmodi. Ergo inter ætates, per quas degendæ vitæ distincta ratio est. Sunt autem; triplex infantia, pueritia, pubertas vel adolescentia, iuuentus, constans ætas, & triplex senectus: quæ tamen non certo annorum numero definiuntur; sed actionum varietate, vel diuersitate succedanea.

Illæ demvm ostentant pericvlvm phthisis] Vel, vt modò vertimus; in metu sunt maximo phthisis; vel obnoxiæ sunt maximè phthisi: Græcè est ἐπικινδυνώταται πρὸς φθίσιν: ex quo apparet, idem esse quod iisdem scripsit verbis in superiore prognωsi, cùm ait, φθίσιες ἐπικινδυνώταται, vt iam monuimus. Intelligit autem phthisin quam facit ruptio venæ crassæ, non catarrhus è capite. Huius enim ad phthisim incommoda non minùs experiuntur senes quàm iuuenes: teste illa sententia. aph.31.3. 3.Epid.part.3. Τοῖσι πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, καὶ κατάῤῥοι βηχώδεες. i. *senioribus spirandi difficultates, catarrhi tussiferi*, &c. Quò spectat & illud. Φθινώδεες πολλοί: vbi Galenus hæc. *Dictum est à me priùs, quòd destillatio è capite in fauces, indéque per laryngem in asperam arteriam, cùm ad pulmonem peruenerit, huiusmodi facit morbos: quod iuuenibus contigisse scripsit Hippocrates in pestilentium morborum catalogo.* Sunt igitur ætates illæ phthisi obnoxiæ, quæ accidit rupta vena.

Qvæ svnt ab anno xviii. ad xxxv.] Causæ vlteriùs deduci non possunt, quàm Coac.1. & 2. huius cap. à nobis deductæ sunt initio huius tractatus, & superiore prognωsi. Vt paucis dicam; facillimè omnium venæ rumpuntur iuuenibus: tum αὐτομάτως per spadωnem, cobibita familiari hæmorrhagia, vel etiam sanguinis catullientis orgasmo: tum μετὰ προφάσιος, tam intrà, quàm extrinsecus; ídque vel casu, vel aph.9.5. diætæ vitio in victus ratione, & vitę instituto. Annotauit Galenus, ætates hîc dici plurali numero, quòd in prognost. passim. illis annis qui sunt à 18. ad 35. exigantur duæ ætates, videlicet pubertas & iuuentus. Ac finem præceptor statuit excretionũ omniũ criticarũ, potissimùm verò hæmorrhagiæ, trigesimumquintum ætatis annũ.

8 Τὰ κνησμώδεα σώματα μετὰ κοιλίης στάσιν ἐν φθισικοῖσι κακόν.

Pruriginosa corpora post alui suppreßionem in phthisicis; graue malũ.

Nihil mortiferum magis est quàm falsò credita, aut insidiosa symptomatum funestorum prorrh.17. f.2.1. lêuatio. Solenne est illud. Τὰ ὀλέθρια, ἀσήμως ῥαστωνήσαντα θάνατον σημαίνει. i. *Lethalia quæ abs re mitescunt; mortem* Coac.56.cap. super. *subesse testantur.* Exempla non ita pridem adducta sunt ad illam prognωsin. *Lateris dolor qui cum sputo bilioso euanuit; insaniam facit.* In phthisicis, vt nihil pestiferum magis est quàm diarrhœa per quam ad exitium lib.2.περὶ νόσων, & Coac.4. huius cap. præcipitantur, proptereáque dicitur à præceptore τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*: sic insidiosa eius repressio, tantùm abest vt aliquid opis & adiumenti adferat, fortè ad vsum diuturnioris vitæ; vt ipsam dulcedinem auferendo per impatientem moræ pruriginem, efficiat ne diutiùs in periculo sint, sed vt celeriùs moriantur. Id ita esse, planum faciet ratio huius prognoseωs.

Prvriginosa corpora] Quorum impuritas putris est & salsa, primùm hepatitis, mox aliarum venarum αἱμοῤῥόων, cacochymiam suam in venulas eructantium, ac velut ναυσιῶσιν quandam edentium. Hinc fœda venit psoræ prurigo, quæ nullam diurnæ neque nocturnæ quietis partem impertit iis quos impatienter exercet.

Post alvi svppressionem] Repressa scilicet diarrhœa, cuius causa superstes, eodem planè modo pruriginem excitat toto corpore, quo diarrhœam ipsam ciebat. Vt autem per epigenesin diarrhœa constabat: sic etiam importuna pérque molesta pruriginis proritatio. Nam si per metaptωsin exorta esset illa prurigo, cum redintegratione & officio partium nutritiarum; bona spe consolaretur medicum, aut retinendæ adhuc salutis, aut certè productioris vitæ. At causa diarrhœæ manet superstes, quam diximus positam esse vel in effœta virtute partium nutritiarum quæ coquendo, distribuendo, & excernendo, naturalem œconomiam componunt & administrant; vel in prolapsu catarrhi maligni, facientis aluum aphthosam. Atque superstitis causę, naturalem œconomiam labefactâtis argumentum est prurigo illa firmiter fixa, non fugax, vt esse solet quando incidit per metaptωsin; cuiusmodi sunt tubercula, exanthemata, tum cutis icterica defœdatio. Firmiter autem fixæ pruriginis causa est cachexia; huius verò, perennis impuritas viscerum & hepatitis, eáque putris & salsa; vnde totius corporis nutritio deprauata.

In phthisicis] Quorum iam vires effœtæ languent à phthisi & diarrhœa, & qui iam multùm emacruerunt à triplici causa emaciandi, quam phthisis, vt ita dicam, secum portat.

Grave malvm] Denunciant atque inferunt: ac denunciant quidem, origine mali vnde prurigo accidit, quæ inueterationem & inexpugnabilem causæ morbificæ perennitatem ostendit. Miserrima est enim quæ in marcorem incidit cachexia: inferunt autem, molestia quæ somnos adimit, & remeabili vapore putri & fœdo. Huiusmodi sunt pectora rubris maculis superspársa empyicorum, quæ mortifera esse dixit præceptor. Huc pertinet illud etiam quod suprà iam positum est. *Si cui sputa salsa, vnáque tussis quiescunt, ss rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperatur.* Vide comment. ad illam prognωsin. Ergo diarrhœa phthisicorum lethalis, repressa immeritò, & in cachexiam conuersa; mortem subesse testatur, ipsámque, celeriùs opinione, adducit. Coac.55.cap. super. Coac.15.cap. 7.lib.2.

9 Ἐπὶ τοῖσι φθινώδεσιν ἕξεσι, μετὰ πυρετοῦ, ἐς οὖλα καὶ ὀδόντας ῥεύματα ἐπιφαινόμενα· κακόν.

In habitu phthisiformi, cum febre, si fluxio in dentes & gingiuas coorta sit; ingens malum.

Ibi demvm in propinquo est malum, státque, vt dici solet, pro foribus, vbi ad præparationem excipientis causæ accedit vis efficiendi. Nam vtriusque causæ societate & quasi conspiratione quadam, atque consensu, omnia fiunt quæ sunt in rerum natura. Ne longum faciam, facilis est generatio phthisis in habitu phthisiformi, quotiescunque incidit causa phthisifera. Iam verò qui sit habitus phthisiformis; quæ item causa phthisifera & habitui consocialis, vel quæ suam illi dicarit operam ad generationem & impressionem phthisis; id verò est quod hæc prognωsis in quæstionem adducit.

In habitv] In habitudine corporis quæ cernitur in charactere, colore, & mole: tum autem in collocatione, situ, & apta cum quodam lepore conuenientia, aut contrà indecora compositione partium singularum καὶ τῆς ὁλομελίης. Quæ habitudo, prima sub aspectum cadit, éstque tractabilis. Nam suus est etiam cuique parti habitus, earum quæ in præcordiis aut hypochondriis continentur, vnde homines μεγαλόσπλαγχνοι & πικρόχολοι ἄνω dicuntur, quorum scilicet canaliculus bilis prorepit ad fundum alui, non ad tenue intestinum. Tales biliosi sursum ex habitu nominantur. lib. 2. περὶ ἀέρων.

Phthisiformi] Qui præ se fert speciem & ideam, suscipiendæ phthisi & fouendæ accommodatam siue idoneam, cuiusmodi est hominum thoracis angusti, dorsíque alati, quibus ex conuexiore ceruice, quæ est recticaua κατὰ φύσιν, pectori ferè mentum annectitur. Tum autem qui turbinato sunt capite, palato nimis altè fornicato, ac dentibus quasi pectinatim commissis. Hæc fabricatio est τῶν φθινωδέων, quos ita esse docet Hippocrates διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην; ob eámque causam, fœtos catarrho phthisifero: quòd ei gignendo, ciendo, & excipiendo, magna sit thoracis & capitis sympathia, magna etiam syntimoria. Hîc enim paupertas caloris viuifici, angustiam facit thoracis vnde crudor cerebri, cuius propugnaculum caput in vitio est formatura & complexione ipsa. Hinc repletio assidua capitis; vt nulla hominum fabricatio sit catarrhi maligni feracior, quàm talium φθινωδέων, quos inde vocat præceptor φθινώδεις: quòd viscerum & hepatitis, aortæque ipsius impuritate; capitis repletione & destillatione perenni, cæteris omnibus antecellant. Denique hi sunt ἐνδοιαστῶς ἔχοντες, οἷσι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. i. *qui valetudine vtuntur dubia, quorum natura vergit ad phthisin.* part.18.sect.2 6.Epid.

Cvm febre] In talibus hominum naturis catarrhi feracissima, ipsum gignendo atque ciendo. Idem facit vinum quod citò caput replet, indéque est καρηβαρικόν. Et verò nunquam cessat catarrhus donec febris quieuerit. Vt in stillatitiis aquis, non fit stillandi finis, quandiu accensus est focus. Quicquid enim vaporem sursum effert, nec dissipat; stillicidij causam adfert. Quamobrem consideratè multùm, vt cætera omnia, dixit Hippocrates. *Conuulsionem sanari ab exorta febre acuta quæ priùs non fuit: quòd si priùs fuerit, exacerbata; vt par sit conuulsificæ causæ.* Coac.11.cap. 14.lib.2.

Si flvxio in dentes et gingivas coorta sit] Vel, ad verbum ex mente authoris; si fluxio feritatem suam ostentet in dentibus & gingiuis, vt illis quidem inferat spha- Coac.8. & 9. cap.7.lib.2.

celismum, his verò exulceratione vel abscessum; peius habitura ipsum pulmonem, cùm eò illapsa fuerit.

INGENS MALVM] Quod scilicet remeando & permeando, sursum deorsúmque prorepit. At remeando quidem: quoniam. *Si dente syderato ingens cum delirio febris accesserit; mortiferum: sin autem periculo defungantur, ossa illis abscedent.* Nam in his casibus magna cerebro est sympathia, quæ in officij communicatione, & vicinitate cõsistit. Permeando autem, catarrhi vis effera in aluo diarrhœam aut dysenteriam, in pulmonibus autem phthisin exitialem parit: præsertim iis qui sunt natura φθινώδεες. Nam quòd in aluum prorepat, ibíque tyrannidem suam exerceat; in promptu sunt illa dogmata præceptoris. Coac.13.cap. 7 lib 2. infrà, in Coac. *Qui è gingiuis cum aluo liquida sanguis exudat; pestiferum.* Et. *Ora grauidarum aphthosa, terrifica. Num etiam perliquidas reddunt aluos?* De facili autem catarrhi prolapsu in pulmones τῶν φθινωδέων, quos hîc & suprà descripsimus; otio esset abuti, pluribus demonstrare: quando id ratum est omnibus: ac nemo sit omnium, qui nostra hæc legerint, quem id nescire persuasum habeam.

10 Ἐπὶ πᾶσιν ὑποχόνδρια μετέωρα κακόν. κάκιστον δὲ ἐπὶ τοῖσι φθισικοῖσι.

Hypochondriorum meteorismus, cùm cæteros malè habet; tum verò eos pessimè quos phthisis exercet.

CAPVT EST ad perceptionem huius prognoseωs, primùm intelligere; quòd eò peiùs, ægroti res eunt, quò plures naturæ principatus in vitio sunt. Quod nemo inficias iuerit ita esse. Cùm igitur duplex omnino sit œconomia naturæ per quam vita hominum sustentatur; vna quidem spiritus; altera, nutricatus: profectò malè res eunt si alterutrius malè morata, maléque constituta sit ratio: pessimè, si vtriusque. Ac sanè vitia vtriusque cernuntur in hac prognosi cùm legitur. *Hypochondriorum meteorismus, pessimè illos habet quos phthisis exercet.* Est enim spiritus prægrande malum in phthisi; nutricatus, in hypochondrij meteorismo, qualem hîc velit præceptor: tum autem quemadmodum fiat, & quorsum appareat.

HYPOCHONDRIORVM] i. Illarum abdominis partium quæ sunt proximè cartilagines notharum costarum, & ensiformis: vel eorum viscerum quæ hypochondriorum quasi complexu fouentur, hepatis, lienis, diaphragmatis, & cordis vulgò dicti stomachici. Hæc enim per metonymiam hypochondria quoque dicuntur, ac suos quæque habent meteorismos, vel abditos, vel in abdomine manifestos: sicut abdomen ipsum proprio tumore obsessum. aph.74.4.

METEORISMVS] i. Tumor in hypochondrio aspectabilis; non quidem eius vitio: sed partium abditarum, quarum etiam suus est meteorismus, tractabilis tantùm intrà; de quo illud scriptum est. hist.2.sect.2. 3.Epid. *Ὑποχόνδριον ἔντασις λαπαρός, i. Hypochondrij submollis distentio.* Hîc superstitio esset, denuo recensere varias meteorismi distinctiones quæ positæ sunt in tumoribus, in spiratione difficili, & in habitu decumbendi. Coac.66.cap. sup. Tot enim reperio apud Hippocratem, quas nuper attigimus. Hîc scire licet, hypochondria dici aph.74.4. *μετέωρα, τὰ ἐν ὄγκῳ μείζονι κατὰ τὰς πολλὰς αἰτίας γιγνόμενα, i. quæ in molem maiorem, multis de causis, assurgunt.* Causæ autem cur sic assurgunt, tres omnino dictæ sunt à præceptore; inflatio, inflammatio, scirrhus. Inflatio fit à spiritu flatulento, eáque duplex; cum borborygmo, & cum torminibus. Cum borborygmo, Ibid. & Coac. 11.cap.11.lib. 2. recens atque fugax: quoniam borborygmus ille sic editur, flatus exclusione deorsum. Itaque citò exoluitur, vel cum deiectionibus & vrinis, vel ipse per se traiectus, vel ad sedes inferas deuolutus. Inflatio cum torminibus, contraria est borborygmo: est enim dolorifica; ille doloris expers: hæc sursum mouetur, ille deorsum. Atque hæc recens, aut vetus. Ac recens quidem, à sero bilioso quod exudat à iecore in tenuia intestina. Vetus, ab intemperie hectica tenuium intestinorum, quæ hydrωpem siccum prænunciat. Sed hypochondriacæ phlegmones duo sunt genera; vnum fugax & simplex, alterum firmiter fixum atque systrophicum. Vtrumque facit in hypochondrio meteorismum: sed illud quidem doloris expertem; hoc verò dolorificum atque durum. lib.3.progn. Fugax est hypochondrij phlegmone: fugax item meteorismus qui ad hæmorrhagiam apparet instante crisi febris acutæ, per sanguinis ad caput anadromen. lib.2.progn. & Coac.24. cap.super. hist.3.1.Epid. Fugax est etiam meteorismus quem humor attollit peripneumoniæ, dum ad crura cursum inflectit, vbi abscessum facit. Talis in Herophonte fuit sinistri tensio hypochõdrij, quam hîc meteorismum dicimus. Sed à systrophica phlegmone iecoris aut lienis, hypochondrij meteorismus assurgit dolorificus atque durus. Est autem huiusmodi, tum proprio viscerum ipsorum vitio, tum alieno. Ac proprio quidem; conuexarum hepatis partium tensione prægrandi, & intemperie, ab humoris infarctu præcalidi & glutinosi. Nam alieno vitio dolet hypochondrium, non autem suo, à viscerum oppressione nimis distentum. Atque systrophica tantùm phlegmone iecoris aut lienis, meteorismum hunc facit durum, recentem, ac dolorificum, quem veteres nominarunt *κορτίσματα νεαρὸν σκληρὸν, καὶ ἐπώδυνον.* Nam eius qui à scirrho attollitur, inueteratio est, ac doloris vacuitas; item borborygmi, & torminum. Diaphragmatis inflammati consectaria est vtriusque hypochondrij sursum intrò retractio, vt in Sileno. hist.2.1.Epid. Et. *Quibus acuta vox, hypochondria intrò sursum iis reuulsa sunt.* Ac satis iam de hypochõdrij meteorismis, quorum Coac.55.lib.1. & in prorrh. ille demum ius habet calamitatis in hac prognosi, quem phlegmone viscerum systrophica excitauit. Declarat illud quod ait, cùm cæteros malè habet. Nullus autem, præter hunc, cæteros malè habet periculosè. Nam scirrhi & torminum hîc nulla opinio esse potest.

CVM CÆTE-

CVM CÆTEROS MALE HABET] i. Omnes omnis ætatis, ſexus, naturæ; quocunque illi morbo laborent: qualem fuiſſe legimus Hermocratem cum febre acuta, & capitis atque lumborum dolore, qui ἔντασιν habuit τοῦ ὑποχονδρίου λαπαρῶς, ac ſexto die fuit ictericus; obiit autem 27. Qualem Apollonium Abderitam, qui cùm diu ὀρθοστάδην progreſſus eſſet, quanquam ęgrè, quòd eſſet μεγαλόσπλαγχνος, & familiariter ei iecur doleret, ac tum colore icterico multùm fœdatus; tandem victus morbo decubuit, ac 34. die interiit. Huiuſmodi ſunt icterici omnes quibus dextrum obduruit hypochondrium. Ne multa, vt hypochondriorum εὐθυμία & λαπαρότης in omni æqualitate, cum ſpiratione facili, præclarè ad ſalutem apparet & facit in omnibus morbis acutis: ſic inæqualitas illa triplex hypochondriorũ, & impedita reſpiratio, terrifica omnino debet haberi, quando excuſationem non habet perturbationis criticæ ad ſalutem. Denique nunquam in tuto eſt ille qui meteoriſmum gerit hypochondrij ſtabilem, & firmiter fixum.

hiſt.2.part.3. 3.Epid.
hiſt.11. part.3. 3.Epid.
aph.64.4.

TVM VERO EOS PESSIME] Et periculoſiſſimè: nec iis diutiùs periculo locum eſſe ſinit, qui ea ſorte citò intereunt.

QVOS PHTHISIS EXERCET] Qui dominatu phthiſis tenentur cum ſignis prædictis. Nam dolorifica hypochondriorum mala, quæ facit inflammatio viſcerum ſyſtrophica; homini necando ipſa per ſe ſatis ſunt: ſicut & ipſa phthiſis. Ac dolorificus atque durus hypochondrij tumor, per initia quidem natus, mortem breui affuturam denunciat: niſi primis periodis per hæmorrhagiam liberalem, periculi locus tollatur. Ergo ſi ad phthiſin accedat hypochondrij tumor, celeritas incidit moriẽdi: quoniam fatalis ad interitum morbi acceſſio fit: ne taceam interim perennitatem cauſæ phthiſiferæ quam fundit hypochondrij meteoriſmus, vt ſpumantem inde ſanguinem effundi iam viderimus: quem ego non ſucceſſione phthiſis, ſed potiùs acceſſione primigenia, exortum fuiſſe arbitror, & conſecutionem attuliſſe phthiſis, non hanc illius. Niſi quis fortè obiiciat illam prognωſin. *Quibus hypochondria tumore aſſurgunt, aluo ſuppreſſa; malum: malum eſt etiam quibus inueteratione morbi tabeſcentibus, alui profuſè feruntur.* Sed nihil ad rem.

Coac.46.cap. 16.lib.2.
Coac.17.cap. 11.lib.2.

II Τῶν μακρῶν ἐπὶ τοῖσι τετηκόσι ὀλεθρίοισιν ἐνίοισι πρὸ τῶν τελευτῶν ἐπιρρίγωσι.

Qui ex longa phthiſi conſumpti ac deſperati ſunt; nonnullis ante finem vitæ, rigor cietur.

PRVDENTIS eſt medici, non ſolùm funeſtos exitus præuidere morborum: ſed ipſam quoque mortem iis indicare qui proximè abſunt à fine. Ac non id quidem cùm animam deſperati agũt: id enim faciunt idiotæ: ſed cùm in ſpe viuitur longioris vitæ, aut etiam retinendæ adhuc ſalutis. Mortem in propinquo eſſe quædam ſigna teſtantur quæ vulgò putantur ἀμφίδοξα, nec niſi à ſciente animaduerti poſſunt quorſum illa fiant atque appareant. Huiuſmodi ſunt illa. *Qui prorupto ſanguine perhorreſcunt in tramate; grauiſſimum habent malum. Atque hi vitam finiunt differendo, nec opinantes.* Et, *Qui à morbis acutis aut longis, vel à tramate, vel vndecunque multùm emacruerunt, ſi atra bile aut ſanguine nigro aluus ducatur; poſtridie moriuntur.* Et quoniam illud, τῶν μακρῶν, ancipitis iudicij eſt (Nam eò referri poteſt quòd modò Latinè poſuimus de hypochõdrij meteoriſmo in phthiſicis; Græcè autem ſic habet. *Οἷσιν ὑποχόνδρια μετεωρίζεται, κοιλίης ἐπισχέσιος, κακόν. κακὸν δὲ καὶ μάλιστα οἱ φθινώδεσι τῶν μακρῶν, ἀεὶ κοιλίας ὑγραίνονται*) erit, meo quidem iudicio, commoda huius prognoſeωs formula, his verbis concepta.

Coac.3.cap. 13.lib.2.
aph.03.4.
Coac.17.cap. 11.lib.2.

E phthiſicis qui longa phthiſi planè confecti ſunt ac deſperati; nonnullis ante finem rigor cietur.

ATQVE HANC formulam legi velim pro ſtylo ipſo prognoſeωs, cuius enarrationem ſic inſtituimus.

E PHTHISICIS] Quorum hiſtoriam pridem tenemus, nec dum excidit animo; vt nihil neceſſe ſit nouam ordiri, minùs autem retexere.

QVI EX LONGA PHTHISI] Quæ in vetuſtatem incidit, & cuius inueteratio inde fuit, quòd neque ſuccedanea ſit empyematis; nec primigenia perennitatem excepit catarrhi ferini; nec perennem habuit malignam anadromen; nec acceſſionem aut conſecutionem diarrhœæ mortiferæ, qua ſæpe ante diem phthiſici ad exitium præcipitantur: ſed quæ in pulmonum vlcere ſolo manet, ſuis comitata ſymptomatis, quæ & iam dicta ſunt, & mox loco dicentur.

PLANE CONFECTI SVNT] i. Contabuerunt, vel macie conciderunt à tribus illis emaciandi cauſis quas ineſſe diximus in exulceratione pulmonis vnde ipſum vlcus nomen ſibi vendicat phthiſis. Sunt autem; ipſius edacitas, febris hectica, & ſpiritus, quem ſpirando inducimus, tabifica vis, ipſi à pulmone impreſſa. Quinetiam huc conſpirant tres illæ contabeſcendi cauſæ, quas ita literis mandauit præceptor. Γινομένων ἐκ χρόνου μακροῦ, καὶ πόνων πολλῶν, καὶ κακῆς συντήξεως, i. *à longo tempore, laboribus multis & magnis, colliquatione aſsidua*: quamuis non eò ſcribantur à præceptore, ſed ad generationem prauorum abſceſſuum. Nam longo tempore, multo labore, & colliquatione praua homines contabeſcunt. Quæ

1.Epid.part.2.

tria sunt posita in phthisi prædicta. Hîc enim à phthisi longa, similiter macies extrema infertur, vt à febre ardenter acuta atque tabifica, quæ circa initia facit oculos concauos, collapsa tempora, & nares acutas. [aph.7.2.] Notum est illud. *Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.* i. *Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet: quæ autem breui, confestim.* Nam extenuationis [6.Epid.part.3.] inchoatæ & confectæ signa sunt alibi tradita eo stylo. *Extenuatio primùm cutim relaxat, postea verò distendit, &c.*

Ac desperati] Adducta in sympathiam naturali œconomia, quam sui iam tædet officij, ac signa edit malè gestæ rei in diarrhœa: pus verò phthisici, iam fœdi odoris est, in ignem impositum, petitque fundum aquæ marinæ in eam coniectum: vt iam nulla salus in phthisico sperabilis esse possit, collapsis præsidiis œconomiæ vtriusque, tum spiritus, tum nutricatus; effœta virtute partium spirabilium & nutritiarum, quarum singulari vitio, naturæ commoda in summa incommoda transierunt. Nam loco nutricatus, defraudatio est atque corruptio alimenti; tum spiritus loco viuifici, tabifica respiratio.

Nonnvllis] Quibus fortè substitit expurgatio fœdi ac virulenti puris, vnde spiratio difficilior, & febris intensior.

Ante finem vitæ] Paulò antè quàm è vita excedant, aut vitam cum morte commutent: quæ commutatio insperata, tam citò accidit, derepente oborto rigore, vt mox dicetur. Ac vitæ finem adfert coniuncta cum extinctione paulatim obrepente, repentina suffocatio caloris vitalis.

Rigor cietvr] Tum ab vlcere sordibus valde oppleto: tum à vasis, transfusam ab vlcere puris impuritatem exprimentibus in carnem & cutim, quarũ concussione rigor cietur: qui quoniam frustra fit, translationem facit ad cor & ad cerebrum, cum afflictione summa caloris viuifici, ad νέκρωσιν [aph.46.4.] vsque perducti; ad cuius extinctionem, repentè ingruit suffocatio. Est enim sic ratio comparata crebri rigoris, vt homines morbo iam fractos, ad mortem præcipitet. Et verò effœtæ vires, tantam concus[initio 1.lib.]sionem perferre non possunt. Ac de rigore omni symptomatico, multa sunt alibi disputata, & quæ non est animus huc transferre.

12 Τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα· φθίσιν ἕξιος σημαίνει.

Pustulata corpora velut ambusta; phthisin ostendunt habitus.

Vel.

Τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα· φθίσιος ἕξιν σημαίνει.

Pustulata corpora velut ambusta; phthisin confectam ostendunt.

Vtroqve stylo vera est instituta prognosis, & appositè scripta ex mente authoris. Nam pustulata corpora, velut ambusta, & habitus phthisin, & ipsam phthisin confectam ostendunt. Ac phthisin quidem confectam, cuius dominatu ad vltima ventum est, pulmonibus purulentè limosis, vt quodam [lib.4.acut.& 2.Epid.] loco scripsit præceptor. Exoriuntur autem pustulæ illæ *πυρίκαυστοι*, vel *ἀμυχώδεις*, ex affluxu & collectione ichωrum venenatorum & acrium, corporis superficiem erodentium, vel amburentium. Qualis autem subliuida est bulla continua in lingua tumescens, cùm pleuritis funesta est; quæq; eam refert, in oleum [Coac.6.cap. 16.lib 2.] immersi ferri candentis; vbi multùm interesse vidimus inter linguam bullatam & bile suffusam: tales hoc loco sunt pustulæ phthisicorum ambustæ. Quòd si pectora rubris maculis supersparsa, peripneu[Coac.55. eiusd.cap.]moniæ sunt malè habentis mortiferè quos inuasit; non minus periculum inferri testantur pustulæ à [Coac.33. eiusd.cap.] phthisi exortæ, quarum generatio & origo suprà iam posita est in empyemate inueterato quod proximè ad phthisin accedit. *Ἕξιν* autem vocat *τῆς φθίσιος* quæ opponitur *τῇ χέσει*, non inchoatæ quidem: sed planè confectæ, & ad extremum perductæ, ac firmiter fixæ & stabili. Quo etiam stylo scribuntur febris [lib.2.progn.] hectica, elephantia, leuce, marasmus, & intemperies omnis æqualis. Est igitur phthisis confecta, pulmonis putulentè limosi perfecta exulceratio, cuius *τὴν ἕξιν* ostendunt corpora pustulata, & bullis, velut ambustis, obsita. Talium autem bullarum causæ adductæ sunt.

Altera lectio est huius prognoseωs de habitus phthisi, quę non est febris hecticæ; nec enim phthisis est febris, nec in hac febre, corpora sunt pustulata: sed phthisis est habitus, vel in complexione partium [Coac.8. huius cap.] aspectabilium, vel in earum structura. De complexione, illa sunt posita. *Pruriginosa corpora, cùm suppressa est aluus; in phthisicus graue malum.* Est enim miserrima quæ in tabem incidit cachexia. Et. [Coac.15.cap. 7.lib.2.] *Si cui sputa salsa, vnaque tussis inhibentur; iis rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperatur.* Hæc enim pertinent ad marasmum & corruptionem partium solidarum. Et verò, quicquid in corporis habitu ca[lib.de arte.]uum est, *καὶ ἀσύμφυον*, i. *incoibile*, cuiusmodi sunt interstitia musculorum; vt spiritu repletur in secunda valetudine: sic ichωribus in aduersa, quorum collectione, præter perennem affluentiam à viscerum cor[lib.4.acut.]ruptione, pustulæ toto corpore excitantur erodendo, vel amburendo. De habitu autem phthisiformi ex partium structura & fabricatione ad suscipiendam phthisin idonea, certum est inde pustulas exoriri posse, vnde ipsa quoque phthisis exoritur, & vnà sæpe incidit diarrhœa: nempe à catarrho quem edit pituita putris & salsa. Tum huius confectæ phthisis consectarias esse potius, quàm alterius quæ accidit à rupta vena

è rupta vena pulmonis. Hoc stylo igitur legi potest prognosis. *Ambustæ pustulæ, sunt phthisis illius quæ nascitur ex habitu phthisiformi:* sicut defluuium capillorum, & socia diarrhœa. Longè alia est conditio eius quæ cadit in eas ætates quæ sunt à 18. ad 35. annum. Hæc enim habitus non est, sed iuuenilis ardoris, & multi sanguinis biliosi; vnde ruptio venæ crassæ pulmonis, & inde phthisis. Descriptio habitus phthisiformis, ad viuum nuper expressa est commentario ad nonam prognosin huius tractatus.

13 Οἱ δύσπνοοι πληρώσει, πολλὰ ἄπεπτα ἀνάγοντες ἐν φθίσει· ὀλέθριοι. malè sed ξηρώσει.

Suspiriosi ex nimia puris abundantia, & cruda expuentes multa in phthisi; desperati.

Eqvidem nunquam fastidiosè iudicaui de verbis & stylo prognoseων in hoc libro scriptarum: sed religiosè correxi, duce authore, quicquid non esset consentaneum suæ maiestati. Sed facere non possum quin hîc dissentiam à lectione vulgata, ac pro ξηρώσει, legendum putem πληρώσει. Nam & ξηρώσιος nomen apud Hippocratem nouum est, ac nihil præscribit meditandum hîc dignum Hippocrate. Penè dixerim, ineptiæ sunt comminisci πνεῦμα πυρώδες, conuulsionis sobolem in thorace. Hoc febrium est acutarum ardentium, nec vllam hîc societatem habere potest cum expuitione multorum crudorum. Et verò dyspnœa omnis partium spirabilium, frequens & parua est, quam edit proprius ipsarum dolor vel inflammatio. Ibi nulla ξήρωσις: verùm angina, pleuritis, peripneumonia, & asthma. Hîc nimia puris abundantia spirationem facit asthmaticam cum horrore. Qua de re illud præceptum est. *Labores horriferi, cum suspirioso anhelitu; signa sunt phthisis*, mortiferæ ex hoc loco. Cur autem mortifera sit, dictum est suprà.

DE HEPATICIS.

ΟἿΣΙΝ ἡπατικοῖσι πολὺ πτύαλον αἱματῶδες, εἴτε σὺν ὑπόσαπρον, εἴτε χολῶδες ἄκρητον· ὀλέθριον ταχέως. Cap. XVIII.

1 *Quibus hepaticis copia est cruenti sputi, eiúsque vel nonnihil mali odoris, vel biliosi meri; citò mortiferum.*

Qvemadmodvm præclarè Hippocrates, non omnia, inquit, iisdem nominibus appellata, easdem vires habere, quamuis non sint æquiuoca; sed quòd eiusdem speciei variæ sint ideæ: sic nominum deriuatio similiter facta ad nomenclaturam morborum & ægrorum qui partium obsessarum nomina sibi adoptant, non semper eandem in omnibus denotat ipsarum partium conditionem, vnde nomina deriuantur. Nam, exempli gratia, pleuritis & pleuriticus, hepatitis & hepaticus; eiusmodi sunt; illa quidem ab inflammatione systrophica lateris; hæc verò, ab hepatis ἀτονία, sine systrophica phlegmone, quam dyscrasia prægrandis inuexit. Et tamen eorum similis est deriuatio, & similis analogia in deriuádo. In promptu sunt Galeni placita super hepaticis, omnia suo quæque loco scribenda in stylo prognoseων, quæ complectuntur omnem hepaticorum formam & speciem, omniáque ipsorum symptomata. Hæc igitur prima lex de signis hepaticorum atque symptωmatis sanciatur. Nam scrupulus quem mihi præceptor iniecit de triplici hepatite, contra Galeni placita, per Dei gratiam eximetur, nec animo fixus hærebit donec finem faciam disputationis. lib. vel ἀτμῶν.

Qvibvs hepaticis] i. Iis qui hepatite laborant; vel quos hepatitis malè habet periculosè. Est autem hepatitis, hepatis ἀτονία, i. *exolutio:* hepatis dico ἐκ τῶν κατορθώματος, i. *è norma & præscriptione* sui proprij temperamenti & complexionis, procul egressi: atque id sine phlegmone systrophica, & sine scirrho. Quæ ratio egressionis iam demonstrata est suprà. Vt propriè sit hepatitis; exolutio virtutis hepaticæ, ex qua hepatici nominantur. Virtutem intelligo τὴν ἰσχὺν, i. *substantiæ ipsius robur*, cuius potentia est ipsa δύναμις, Latinè *facultas* dicta, quæ versatur circa officia partis cuiusque. Ac trium principatuum quorum dominatu regitur ipsa corporis vniuersitas, totidem facultates esse dicuntur; hepatis quidem, nutritia; cordis, viuifica; & cerebri, animalis. Hîc de nutritia; cuius perditio similiter mortifera est, vt viuificæ facultatis à phthisi: vt paria esse videantur incómoda phthisis & hepatitis. Atque vt vitale officium perit à phthisi descripta: sic ab hepatite nutritium. Porro hepaticæ facultatis ab hepate naturaliter constituto, in laude est sanguificatio (liceat enim sic loqui per analogiam mitificationis quam Cicero vsurpauit: ne quis momentorum auceps mihi obganniat.) Eáque sanguificandi actio, sicut virtute & integritate perficitur hepatis: ita suscipitur ope & ministerio illarũ quatuor facultatum quæ ab officio nominantur, attractrix, retentrix, coctrix, & expultrix. Earúmque omnium, totidémque actionum, præsidia sunt; hepatis εὐτονία, vasorum libertas, εὐχυλία humorum, vel bona chylωsis. Quemadmodum enim, cùm illa tria in promptu sunt, εὐτονία, εὔρροια, καὶ εὐχυλία, optima conspiratione atque Cap. II. huius lib.

consensu, facultati cuique actio morem gerit in attrahendo, retinendo, coquendo, & expurgando; vnde sanguificatio ipsa votis naturæ respondet: ita collapsis tribus illis præsidiis, labefactantur auxilia τῆς αἱματώσεως, i. *sanguificationis*, ac nulla facultas officium facit, omnisque cessat actio, aut certè in vitio est deprauata vel imbecilla: vt est conditio facultatis, meatus, & chyli. Enimuero sicut illorum trium, εὐτονίας, εὐῤῥοίας, καὶ εὐχυλίας conspiratio esse debet, vt inoffenso cursu progressio fiat τῆς ἰσχύος πρὸς δύναμιν, & δυνάμεως πρὸς ἐνέργειαν, i. *virtutis ad facultatem, & huius ad actionem*, vnde perficitur sanguificatio naturæ consentanea: sic eorum discordia concidit triplex illa consensio, actionis non morigeræ facultati, nec huius virtuti & robori principatus. Est quidem virtutis & roboris exolutio, ipsa perditio facultatis; & perditæ huius symptoma, vacuitas actionis. Verùm hæc retrò non commeant; vt actionis læsio, sit facultatis offensæ; & huius offensio, exolutæ virtutis quam in εὐτονίᾳ ipsius substantiæ positam esse diximus. Exemplo sit hydrops, qui non solùm accidit alienatione facultatis sanguificæ: verumetiam impedimento functionis hepaticæ. Pariter enim fit, non tamen similiter, ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου, i. *alienatio sanguificandi operis*; tam ab impedimento quàm deperditione functionis hepaticæ. Ergo duplex erit generatio hepatitis quæ homines facit hepaticos; vna quidem hepatis impedita functio; altera verò substantiæ ipsius primigenia exolutio. Impeditæ functionis duæ sunt causæ proximæ; priuatio seu deprauatio primæ coctionis; & interceptio distribuendi chyli, quam ἀνάδοσιν Græci vocant: vt iure dici possit interceptio digestionis. Interceptæ ἀναδόσεως & ἀτονίας, tum autem ἐκλύσεως causæ, tam intrà natæ, quàm extrinsecus incidentes, loco dicentur. Planum fit igitur ex his quæ posui, per syntimoriam in vitio esse vicissim & mutuò, ἰσχὺν & δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, partim ipsius principatus, partim meatuum, partim humorum. Est autem medici operæprecium, tenere scienter hæc omnia, ne vnquam fallatur, nec erret in διαγνώσει & προγνώσει hepaticorum. Scientiam verò tenebit ex incommodis siue symptomatis, & ex signis quæ cuique apparent & fiunt, cum perspicientia causarum tam ὁρμωμένων quàm ξυνισταμένων, i. *ingruentium & consistentium*, foris & intrà. Quæ omnia tempus est propalam explicare. Ac primùm, iam illud verè positum est ac demonstratum, quòd hepatis ἀτονία, i. *imbecillitas* quæ facit hepaticos, causam habet dyscrasiam prægrandem. Est enim consentaneum, vt si robur hepatis, καὶ εὐτονία fundamentum habeat τὴν εὐκρασίαν: imbecillitatem καὶ ἀτονίας inferat δυσκρασία prægrandis, multùm scilicet à naturali temperamento egressa in omni genere intemperiei, calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ, & ex his compositæ. Nam quòd recentiores quidam medici, omnem ἀτονίαν, vitium esse putarunt materiæ, non intemperiei; non intellexerunt profectò constare omnia τῇ κράσει, καὶ τῇ συστάσει, i. *temperamento & complexione* τῶν συγγενῶν, i. *humorum quatuor*; ac temperamenti ius esse & imperium in complexionem, cuius mutatio frequens est ab intemperie. Sed extra oleas hæc. Nunc mentis aciem dirigamus ad scopum. Est igitur δυσκρασία omnis, causa τῆς ἀτονίας. Sed illa dyscrasia, aut primùm & per se cadit in hepar, aut aliunde superuenit. Ac primùm & per se, quæ προϋπάρχουσα dicitur, i. *primigenia* Primigenia est συγγενής, i. *congener*, velut parente sata; σύντροφος, i. *coætanea* vel *coæua*: vt in iis qui natura sunt μεγαλόσπλαγχνοι. Est autem συναυξὴς quæ cum ætate simul accreuit, diætæ vitio, in victus ratione, & vitæ instituto. Cōgenere dyscrasia, gentilitij iuris est elephantia, & virulentia; ne longiùs abeam. Coæua dyscrasia quam fouet malè moratum hepar, maléque constitutum, in complexione & fabrica; omnis aduersæ parens est valetudinis; frigida quidem, crudore, cacochymia pituitosa, & flatu; calida verò, ardore, putredine, bile primùm flaua, mox atra, & ad extremum marasmo hydropico. Sed dyscrasiæ incremento, quod vitio diætæ infertur, omne genus accidit symptomatum hepaticorum. Sic Apollonio iam μεγαλοσπλάγχνῳ, & iam icterico, pessimè fuit ab vsu carnium bubularum & lactis caprini. Sic pestifera esse dicitur aqua mulsa omnibus μεγαλοσπλάγχνοις. Nam trium generum hepatitis, primum quidem refert Hippocrates ad bilem atram, quæ autumno potissimùm prorepit ad hepar, ibíque stabulando adducit in hepatis primùm afflicti sympathiam, vicinas partes & socias. Sed alterum genus oriri dixit æstate ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης κρεῶν βοείων & οἰνοφλυγίης, i. *ab edacitate carnium bubularum, & vini voragine*. Sic meritò dici potest dyscrasia ἐπαυξὴς à diæta φαύλῃ & φλαύρᾳ: sicut ἐπαυξεῖς morbi sunt qui cum ætate simul increscunt, virésque acquirunt eundo. Quales dicuntur esse podagra & calculus in vesica. Sed satis iam de primigenia dyscrasia quæ cadit in hepar, humores, & vasa; & quæ ἀτονίας causa est, tum ἀπ᾽ ἀρχῆς, tum ἀπὸ τοῦ ἐνεόντος. Supersunt quædam causæ procatarcticæ, i. non intrà natæ, sed extrinsecus incidentes, quæ nouam inferunt dyscrasiam, τῆς ἀτονίας parentem, præter supradictam diætam quæ auget προϋπάρχουσαν dyscrasiam. Sūt autem, diætæ olim sapienter institutæ mutatio in φαύλην & φλαύραν, profusa narium hæmorrhagia, profluuium muliebre quod vocant ῥοῦν γυναικεῖον, hæmorrhoides licenter proruptæ; licentior etiam phlebotomia; tum balnea intempestiua, & fotus. Hinc summa viscerum labes, quam μεγάλην κάκωσιν veteres nominarūt. Hinc deprauatio & perditio nutricatus, cachexia, & hydrops. Denique hæc dyscrasia nuper exorta, nec minùs firmiter fixa, quàm vetus illa nobiscum sata, coæua, & simul increscens; omnino similiter productrix est symptomatum hepaticorum, vt illa prædicta. Nam *quibus hæmorrhagia profusior est: labentibus inde diebus iis in vitio sunt alui*, quæ feruntur partim liquidis excrementis, partim chylosis. Et. *Ab hæmorrhagia, nigrorum, vt fæculenti sanguinis, dejectio; praua est: pestifera est etiam cùm prærubra illuuie fertur aluus*. Profluuia autem muliebria saniosa, tum similes dysenteriæ; vt sunt incommoda siue symptomata hepatis in suo sanguificandi munere fatiscentis: ita per syntimoriam, ipsum peiùs habent periculosè. Sed illa profluuiorum mulierium incommoda scripsit præceptor in libris περὶ γυναικείων. De balneis autem & fomentis intempestiuis, illud præceptum est; frigida quidem σφακελισμὸν hepatis, vt loquitur Aristoteles, Latinè *crudorem* & velut νέκρωσιν quandam adferre: calida autem νεύρων ἀκρασίαν, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, γνώμης ταραχὴν ἢ νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷς θάνατος. i. *neruorum imbecillitatem, carnium effœminationem, stuporem mentis, hæmorrhagias, lipothymias; hæc quibus mors*. Denique omnem ἀτονίας hepatis comitatur

hist.13.part.3. 3.Epid. lib.3.acut.

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

6.Epid.part.5.

aph.21.4.

in aph.prorr. & Coac.

in prorrh.& lib.4.περὶ ἄρθρων.

lib.1.περὶ γυναικείων.

in problem. aph.16.5.

comitatur coloris fœditas, atrophia, & cachexia. Et verò hepatitis primæ color est sublividus. Secundæ auriginosus. Tertiæ niger. Ac pro dyscrasiæ cuiusque prægrandis idea, facultatúmque, vasorum, & humorum vitio; symptomatum variorum fœtura est, quæ cernuntur in deiectionibus & vrinis, tum in habitus colore, charactere, & mole. Nam impeditæ functionis hepaticæ, non suo quidem vitio, sed alieno; incommoda mox infrà dicentur, cùm ventum fuerit ad hydrωpem. lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

Ergo. QVIBVS HEPATICIS] Quorum hepatitis & ἀτονία, repente impressa est à vetere dyscrasia hepatis, vel partium vicinarum & sociarum, per quam præsidia collabuntur τῆς αἱματώσεως, cuius labefactatæ in hepatico adolescente signa obseruauit Galenus; excretionem multam proluuiei rubræ, & vrinas, similiter vt est aqua, tenues atque albas, cum febre, quam stylo Hippocratis βληχρὸν, suo autem χλιαρὰν nominauit. Sed hæc καθ' ὑπόθεσιν hepatici adolescentis, non καθ' ὅλου hepaticorum omnium. Sũt enim alia signa & incommoda hepaticorum, pro varia, quæ ipsos facit, virtutis facultatúmque dyscrasia, & variarum facultatum offensione: vnde & varia læsio actionum. Nam vt omittam cætera; impeditæ digestionis ἢ ἀναδόσεως, tum vitio attractricis, tum exolutione vel obstructione vasorum; signum est chylosa deiectio: cessante autem coctrice, fit excretio proluuiei rubræ. prorr. 17. c. 2.

COPIA EST CRVENTI SPVTI] Non quidem similiter vt qui spumantem expuunt sanguinem, dextróque laborant hypochondrio: de quibus extat prognωsis: sed quorum exoluta est vis expultrix cum ipsa coctrice; nec rubra proluuie fertur aluus; vnde collectio illa plethorica, cum depravato naturæ impulsu, qua data porta, exitum sibi quærit, facilémque viam inuenit quà exeat per efflationem thoracis, secundum spatia interiora pulmonum. Est enim ratum illud: quòd solita excretio sanguinis, si iure & loco non fiat, aliò cursum inflectit vt exitum habeat. Sic denegata proluuiei rubræ excretio facit hæmoptysin in hac prognωsi positam. Nec mirum in syndrome officiorum depravatorum, extraordinaria signa edi. Est quidem frustratæ sanguificationis, & resolutæ in coquendo virtutis hepaticæ, ordinaria proluuiei rubræ per aluum excretio, cum vrinis tenuibus albis: sed proluuiei suppressæ in hepate vbi gignitur, extraordinaria est copia sputi cruenti: sicut mulieri menstruali cui menstrua non respondent, nouum est sanguinem vomendo profundere & extraordinarium. Coac. 46. cap. 16. 2. » »

EIVSQVE NONNIHIL MALI ODORIS] Cuius fœditatem contraxit cacochylia suppressa in hepatis amplitudine, vbi νέκρωσιν facit denuo caloris natiui: sicut ipsius est soboles; ipsamque nata ostendit, dum ferretur per aluum in rubra proluuie. comment. ad aph. 65. 4.

VEL BILIOSI MERI] Accensa multùm, & æstu incandescente vi alteratrice; vel etiam rupta hepatis bile, & sursum prorupta: quamuis hæc vomatur potiùs quàm expuatur.

CITO MORTIFERVM] Quoniam vt in phthisi, mortifera est diarrhœa: sic in hepatite & hepatis ἀτονίᾳ, sputi cruenti copia, aut biliosi meri. Nec solùm hæc mortifera est: sed etiam mors ipsa cùm incidit, siue, vt loquitur de diarrhœa, in phthisicis, ipsum τὸ κτεῖνον. Causæ in promptu sunt: quoniam vt excrementum illud, signum est μεγάλης κακώσεως, & insanabilis partium nutritiarum, maximè verò hepatis è suo catorthωmate omnino egressi, planéque alienati: sic ipsa excretio vires exoluit, cum cita extinctione caloris viuifici. lib. 2. περὶ νούσων.

2 Ἐφ' ἡπατικῷ τῆξις ἅμα βράγχῳ· κακόν. ἄλλως τε κἢν ὑποβήσσῃ.

In hepatico mala est colliquatio cum raucitate; ídque cùm alias, tum si tussicula sit.

HEPATITIS & phthisis mutua conspiratio est in ægroti perniciem, atque sympathica earum generatio, hinc inde causas ducentium. Nam hepatitis à phthisi, & huius ab hepatite generatio est: sicut in hac prognωsi docetur quæ sic habet.

IN HEPATICO] Quem fecit hepatis ἀτονία. 6. Epid. part. 3.

MALA EST COLLIQVATIO] In qua liquuntur partes solidæ, suo defraudatæ genio, & contabescunt, ac signa edunt extenuationis perfectæ in pallore, ac rigida tensione ipsarum. Non enim hîc colliquatio est colliquamenti quod cernitur in deiectionibus & vrinis à febre tabifica quæ ardéter acuta est: sed exhaustarum partium solidarum, suo, vt iam dixi, genio defraudatarum, ex perdita nutricatus œconomia, cum febre lenta, & excretionibus importunis. Est autem mala, vt signo & causa. Vt signo quidem: quoniam colliquatio habitus, colliquamentum ostendit principatus nutritij. Vt causa autem: quoniam totus habitus naturali vacat officio, non sine reciproca viscerum offensione. Tum autem vasa impuro & inutili succo distenta, refluxus incommoda multa adferunt ad hepar.

CVM RAVCITATE] Quam edit arteriæ inæqualitas catarrho imbutæ. Imbuitur autem perenni prolapsu. Perennitatem facit repletio capitis. Repletur autem vaporibus & humoribus qui sursum feruntur & refluunt.

IDQVE SI TVSSICVLA SIT] Quæ signum syllogisticum est catarrhi è faucibus in laryngem, indéque per arteriam prolabentis in ipsum pulmonem, vbi feritate sua (est enim efferus inde natus) exulcerationem facit pulmonis, in cuius edacitate, corruptione, & febre, phthisis ipsa consistit. Vt enim raucitas, inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ: sic tussis ipsa perennitatem prolabentis catarrhi, quando raucitatem secum habet coniũctam. Quemadmodum igitur in phthisi, hepaticum est aluum ferri liquidis & saniosis excrementis: sic in hepatite, phthisicum continenter tussire cum rau-

citate, vel raucum esse cum proritatione tussiculæ. Ac verum illud est quod posui non ita pridem. Quò plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt. Nam hepatitis & phthisis, alterutra homini necando ipsa per se satis est.

3 Οἱ καθ' ἧπαρ ὀδυνώδεες, καρδιαλγικοὶ, καρώδεες, ῥιγώδεες, κοιλίαι ταραχώδεες, λεπτοὶ, ἀπόσιτοι, ἐφιδροῦντες πολλῷ· πυώδεα κατὰ κοιλίην προΐενται.

Circa hepar dolentes, cardialgici, veternosi, perhorrescentes, aluo turbata, macri, ciborum fastidiosi, sudatiunculis crebri; purulenta per aluum profundunt.

Hic est complexio symptomatum hepaticorum, quæ facit inueteratio hepatitis. Omnia autem nomine afflictorum scripta sunt pro afflictionibus ipsis. Quæ metonymia & eius conuersio, frequens est, vt iam monui, apud Hippocratem: ne quis fœditatem clamet solœcismorum, qui elegantiam sapiunt Hippocratieæ maiestatis.

Ergo. Circa hepar dolentes] Non quidem, si bene iudico, ab inflammatione systrophica conuexarum hepatis partium: sed à collectione humorum, partes vicinas & socias opprimentium, venasque oppilantium: cuiusmodi dolor est hepatitis secundæ. Nam systrophicarum hepatis phlegmonarum natura, distinctio partium, causæ, symptomata, & signa syllogistica, periodi, paroxysmi, & crises; [Cap.11. huius 2. lib.] proprium iam & velut dicatum, atque quodammodo consecratum ei cognitioni & scientiæ habent tractatum, Hippocratico planè stylo accuratè contextum. Et verò hic locus est hepatitis & hepaticorum: non autem assurgentium in molem propriarum hepatis phlegmonarum. Nam quod empyema hîc ait per aluum profluere, phlegmonê ipsam fuisse non arguit quæ illud fecerit empyema: sæpe enim funditur suppurato intra venas humore, ac sine vlcere partis quam illæ venæ circumfluunt: vt in menstrualibus annotauit præceptor, quas diu malè habuit menstruorum suppressio circum locos, ac tandem pus effundunt per vterum, sæpe omnis exulcerationis expertem. [lib.1. περὶ γυναικείων.] Cætera autem symptomata, nec solius phlegmones propria sunt, nec eius, cùm incidit aut transit in empyema, necessariò consectaria, si tantùm rigorem exceperis. Præterea quæ huic citima est mox explicanda prognosis, acerbissimum ponit dolorem hepatis, quem superueniens febris exoluit: quod certè in phlegmone systrophica locum habere non potest. Quid verò? nónne ab hepatis ἀτονίᾳ, quando ipsum tædet officij sanguificandi, quæ priùs exibat rubra proluuies, pòst nigra & fæculenta effunditur? Sic fæces minutulæ duræ, instar pilularum stercorosarum capræ, abeunt in deiectiones chylosas: sic etiam flauæ & glutinosæ, in rubram proluuiem. Hæc fiunt quando ventum est ad partium alienationem quam intemperies prægrandis inuexit. [Coac.23. cap. 11. lib.2.] Erant quidem pilulæ stercorosæ, & flauæ atque glutinosæ deiectiones hepatis multùm & nimiùm alterati. Nunc autem chylosa excretio, & rubra proluuies; sunt hepatis alienati. Sic alterationis transitus esse solet ad alienationem: nisi ἐπανόρθωσις loco fiat partis ἐκ τοῦ κατορθώματος multùm egressæ. Et cùm ad vltima ventum est alienationis, omni vacat officio principatus, atque dominatu corruptionis regitur œconomia nutricatus. Ibi continenter noua succrescit, & effera cacochymia. Ibi symptomatum perennis est propagatio in socias partes & in vicinas. Est autem propagatio sic.

Cardialgici] Quos dolor exercet cordis, quod est orificium alui, sensus acerrimi. Exercet autem à proritatione humoris maligni, qui eò prorepit ab hepatite quam fecit æstate bilis collectio ab edacitate carnium bubularum, & vini voragine. [lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.] De quibus hæc sunt Hippocratis. *Ταῦτα γὰρ πάντα, τὴν διαίτην δ' ἔτι τῆς ὥρης, πολεμιώτατα τῷ ἥπατι, καὶ χολὴν μάλιστα προσίησι πρὸς τὸ ἧπαρ. i. Hæc enim hepati tum infestissima sunt & bilem ad hepar adducunt.* [aph.65.4.] Est autem Galeno idem cardialgia in stomacho, quod καρδιωγμὸς, cuius fundamentum est καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν κοιλίην, i. *ventriculus æstu incandescens*; feruescĕre scilicet in tunicis eius, bile. Sic cardialgia Galeno in commentario, vel καρδιωγμὸς Hippocratis in stylo prognoseωs; vomitionem ostendit mox affuturam. [lib.3. progn.] Et verò Hippocrates author est dolorifica lumborum mala quæ incidunt ab æstu prægrandi quo vasa lumbaria incanduerunt, & ab oppressione particularis plethoræ, [prorr.37. s.3.1. & Coac. 8. & 15. cap.12. lib 2.] tum etiam micantis arteriæ magnæ pulsu molesto; non rarò cardialgiam excitare; ídque, si Galeno credimus, prorepĕre sero è vasis expresso in aluum, indéque in stomachum vel orificium alui quod sensu præditum est quàm exquisitissimo: [sent.20. lib. 2. περὶ ἄρθρων.] proptereáque dicitur αἰσθητικώτατον, ὅτι νευρωδέστατον ὄν. i. *acutissimè sentiens: quia neruosissimum.*

Veternosi] Καταχρηστικῶς hîc vocat καρώδεας, qui sunt reuera κωματώδεες. Quid enim differat carus à cωmate, scriptum est suprà. [Coac.1. & 2. cap.2. lib.2. Coac. 19. cap. 11. eiusd. lib. prorrh. penul. s.3.1.] Hîc igitur cωma est: sicut in illo. *Hypochondrij tensio cum fastidio, cωmate, & cephalalgia; fundit parωtidas.* Omnis enim repletio capitis, cataphorica & cephalalgica; fundit parωtidas. Est autem cataphorica hæc repletio comatosa, non carωsa: quoniam carus, symptoma & signum est phantasiæ exolutæ, cuius exolutionis causa est, prægrandis frigida intemperies quam acida pituita inuexit. At cωma, inclinatio est veternosa, phantasiæ infirmæ symptoma: sicut carus abolitæ. Atque huius quidem cωmatis causa est repletio capitis, vt iam dixi, cataphorica, quæ soboles est viscerum afflictorum, & impuritatis vasorum.

PERHORRESCENTES] A pure horrifero, de quo iam multa in empyemate; qui locus sufficiet explicando huic simili eius rigori. supra, cap. 16. huius 2. lib.

ALVO TVRBATA] Quorum alui, non ita pridem, reddebant pilulas stercorosas, veruecinarum similes; nunc & chylosis feruntur deiectionibus, & rubra proluuie, cum torminibus atque morsu; quod fit alteratione versa in alienationem hepatis; vt ipsum iam sui tædeat officij in coquendo & attrahendo.

MACRI] Nam emaciandi causæ in promptu sunt; principatus vitia in corrumpendo; nulla coctio; nulla digestio; hepatitis venæ, ac cæterarum sanguifluarum impuritas; colliquatio; labores multi; & inueteratio morbi. Sic igitur macie contabescunt, vt eorum facies iam cadauerosa esse videatur: quod extenuationis signum est absolutæ.

CIBORVM FASTIDIOSI] Vnde significatur collapsa facultas appetendi, vel νέκρωσις ipsa ventriculi. Atque inter cardialgiam siue cardiogmum, & ἀποσιτίαν hoc interest: quòd illa proritationis est: hæc verò exolutionis. Illam excitat acrimonia stimulando: hanc fœditas resoluendo. Est igitur symptoma χαλεπώτατον, de quo præclarè multa Hippocrates in Epidemiis; præsertim verò in tritæophya febre, & tempestate pestifera. lib. 1. & 3. Epid.

SVDATIVNCVLIS CREBRI] Sic enim vertendum duximus, ἐφιδροῦντες πολλῷ: vt illud, πολλῷ, idem sit quod multùm in pluuiis, tametsi minutulis, propter earum frequentiam. Ergo sudatiunculis crebri sunt, in quibus exudat crebrò sudor exiguus, symptoma exolutæ virtutis partium solidarum, quando inueterauit iam morbus: sicut idem ab oppressione exprimitur circa initia. De tali sudatiuncula extat illa prognosis. *Crebra sudatiunculæ & horroris vicißitudo; peßima, siue mortifera. Nam dum vitam finiunt; empyema ostendunt cum aluo turbata.* Propterea subiecit præceptor. 2. Epid. Coac. 10. lib. 1.

PVRVLENTA PER ALVVM PROFVNDVNT] Empyemate quidem non collecto in tunica: sed in viscere ipso, & circumfluentibus vasis diffuso. Quamuis autem pus inde fundatur per loca ξυμφέροντα, lege naturæ (nam cauarum hepatis partium propria est per aluum expurgatio) tamen loco illa sunt, eam ob causam, ex euentu incommoda; quòd noua succrescit offensio nobilium partium, virulentam potiùs quàm purulentam materiam excipientium, vnde labefactatur coquendi vis in ventriculo; distribuendi in ieiuno; & naturaliter excernendi in crassioribus intestinis. Atque ita moriuntur. Coac. 8. capite 12.

4 Τοῖσιν ἧπαρ ἐξαπίνης περιοδυνοῦσι· πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει.

Meliùs sic in aphorismis.

Ὅσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται, ἄτερ φλεγμονῆς· τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον. aph. 40. 6.

Quibus hypochondrij dolor est, sine phlegmone; iis superueniens febris, dolorem exoluit.

CERNVNTVR hîc primùm differentiæ doloris hypochondriaci, quæ vt apparent, sic earum diuersa curatio esse debet. Cernuntur hîc etiam commoda febris quæ finem adfert doloris hypochondriaci: quamuis ea naturæ bellum indixerit. Similiter autem hîc facit, vt illic. *Conuulsionem sanat acuta febris exorta, quæ priùs non fuit: quòd si priùs fuerit, exacerbata.* Non enim conuulsionem sanat quæ incidit ab exhausto, vel ab inflammatione neruorum: quemadmodum neq; hîc dolorem hypochondriacum, quem inflammatio facit, vel morsus; vt mox dicetur. Singularis est autem Galeni peruicacia, cùm ex hac sententia veterem illam conatur explodere. *Quæ ex hypochondriorũ doloribus febres nascuntur; terrificæ.* Qua de re nos alibi disceptauimus contra Galenum, cuius disceptationis disceptatores appello viros bonos, medendi & philosophandi peritos. Sed aggrediamur ad lectionem præsentis prognoseωs. Coac. 11. cap. 14. lib. 2. in procemio ad part. 2. 3. Epidem. & in prorrh. comment. ad Coac. 32. lib. 1.

QVIBVS] In omni diæta cruditati studentibus, in otio, & satietate ciborum.

SINE PHLEGMONE] i. Sine phlogωsi & inflammatione systrophica, quæ in cauo hepatis infert singultum, sitim, & linguæ, fucatæ flauo aut viridi colore, scabriciem: in conuexo autem, siccam tussim, difficilem spirationem, & circa iugulum dolorem acerbum. Tum autem nulla sensio excitetur morsus molesti, quem ideo prætermisit Hippocrates, & inflammationem solam excepit è censu doloris: quia morsus nomen, dolorificam vim suam ipsum per se ostendit: proptereáque non dolor, sed morsus vocatur. Testis est illa sententia. Οἷσι, χολώδεος ἐούσης διαχωρήσιος; περὶ στῆθος δῆξις, καὶ πικρότης· κακόν. i. *Quibus, cum biliosa deiectione, premitur morsu pectus, amarescitque os; malum.* aph. 40. 6. Coac. 45. lib. 1. & Coac. 14. cap. 10. lib. 2.

HYPOCHONDRII DOLOR EST] Quem cum exceptione phlegmones atque morsus necesse est fieri, vel ab oppilatione, vel à tensione spiritus flatulenti, vel ab intemperie inæquali.

SVPERVENIENS FEBRIS] Quæ priùs non fuit: sed nunc exorta, humoris collecti putredine, doloris acerbitate, atque vigiliis.

DOLOREM EXOLVIT] Quoniam, vt ait Galenus, febrili calore dolorificus humor inciditur, tenuatur, atque digeritur; tum spiritus flatulenti tensio ipsa laxatur, atque intemperies inæqualis ad

Coac.11.cap. 11.lib.2. & aph.74.4. temperamenti æqualitatem reducitur. Eôdem ſpectat illa prognωſis. *Tumores hypochondriorum, ſine phlegmone recèns obortos, tum inde natos dolores, exoluit borborygmus in hypochondrio excitatus, maximéque ſi exciderit cum deiectionibus & vrinis; ſin minùs, ipſe per ſe traiectus.* *Iuuat etiam is qui ad inferiora deuoluitur.* Hæc autē prognωſis legitur iiſdē ſcripta literis aph. 50.7. Sed melior nobis viſa eſt 40.6. quam ſecuti ſumus.

5 Ὅσοι δὲ ἀφρῶδες αἷμα πτύουσι, πονέοντες ὑποχόνδριον δεξιὸν· ἀπὸ τοῦ ἥπατος πτύουσι, καὶ πολλοὶ ἀπόλλυνται.

Quicunque ſpumantem expuunt ſanguinem, dextróque laborant hypochondrio; ab hepate ſpuunt multique intereunt.

Coac.46. cap.16.2. Omnia qvæ pertinent ad philologiam & philoſophiam huius prognoſeωs, ſuprà ſunt poſita ad eandem prognωſin, iiſdémque verbis à præceptore traditam: ſed non eodem ſcopo; quam tamen adduci non poſſum vt excolam nouo ſtylo. Pergamus ad reliqua.

6 Οἷσι καυθεῖσιν ἧπαρ, οἷον ἀμόργη ἔρχεται· θανάσιμον.

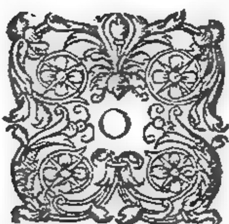
Quibus inuſto hepate, velut amurca prodit; funeſtum.

Coac.38. cap.16.2. Coac.47.& 48.eiuſd.cap. Demonstratvm eſt in empyicis, quòd eorum bene res eunt atque cōfeſtim ſeruantur, quibus, rupta vomica, febris diſcedit, & concupiſcunt cibos; ipſum verò pus educitur facilè, album, nihil olens, æquale, & læue. Contrà; ipſos mori quibus, concutiendo, pus editur cœnoſum & fœdi odoris. Tum autem, quibus à pure coloratur ſpecillum tanquam ab igne, ipſos non poſſe ſeruari. Coloratur autem ſpecillum vulnerarium quod in ſinum immittitur, ſiue in fiſtulam peruſti lateris vnde pus foras exit quod erat in thorace diffuſum. Similiter empyema hepaticorum, quod exitum foras affectat, nec Coac.9. cap. 11.lib 2. fertur per aluum; ſi quidem, peruſto hypochondrio, libertatem habeat exeundi, ac tum in exitu ſigna edat integræ partis ſolidæ, vegeti caloris natiui, & humoris morigeri (quoniam id manat è tunica vbi aph.45.7. collectum erat, non in viſcere ipſo diffuſum) apparétque omnino quale modò deſcriptum eſt; certa ſpe conſolatur medicum futuræ ſalutis. Sed tamen id fieri poſſe non arbitror in hepatis ἀτονίᾳ quæ pus edit prauum, in viſcere ipſo diffuſum, non autem collectum in tunica: cuiuſmodi nuper effundi per aluum Coac.2. huius cap. comment.ad aph.50.7. oſtendimus. Niſi fortè quis in laude ponat empyema quod fecit doloris acerbitas in hepatico, quam fortis tenſio flatulenti ſpiritus excitauit, vt Galenus author eſt. Nam à ſyſtrophica hepatis phlegmone ſic fieri, nouum non eſt.

Ergo. Qvibvs] In hepatico empyemate conſtitutis quod fecit hepatitis ſecunda, quæ nec clyſteribus, nec purgatione lactis aſinini cocti, & mellis, quieuit: nec verò etiam lactis caprini vſu, cum tertia parte melicrati, nec verò conceſſit lacti equino. Quinetiam cui nihil profuit ſanguinem detraxiſſe lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. inciſa vena interiore brachij dextri, nec operam dediſſe purgationi poſt ſanguinis detractionem. Intumuit autem magis ac magis hepar, multúmque prominet foris, vt iam vſtioni ſit locus, quæ ſola ſupereſt atque reſtat de tot præſidiis; tum buxeis fuſis in oleum feruens immiſſis, aut etiam fungis, vel noſtris pyrωticis è calce & cinere culmorum & ſiliquarum fabacearum, ex aqua confectis; vſtionem moliri oportet. Ac ſi bene ceſſerit vſtione, ſanus euadet, & reliquum vitæ tempus exiget ſine labore. Sin minùs, nulla ope remediorum deinceps adiutus, vitam finiet in corruptione. Talem verò exitum fore oſtendit pus amurcoſum quod manat huiuſmodi è parte corrupta, cum pari fœditate odoris atque coloris: vnde nulla ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt in amiſſione vitalis officij quo fungitur ipſum hepar dum valet natura & valetudinis cura.

DE HYDROPE.

Cap.xix.

I ΔΕ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐπίπονοι γίνονται καὶ ὀλέθριοι. ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος.

1 *At verò hydropes illi demum permoleſti ſunt atque mortiferi, qui veniunt è morbis acutis: plurimi autem naſcuntur à lumbis & ilibus: alij verò ab hepate.*

Inter

Inter symptomata hypochondriaca quæ ipsos malè habent diutiùs & periculosè quos inuaserunt, ne dicam mortiferè, hydrops principatum obtinet mortiferæ contumaciæ atque molestiæ. Sic enim præceptor ait, ἐπίπονοι καὶ ὀλέθριοι: loquitur autem de iis qui veniunt è morbis acutis. Sed aliorum quoque similis ratio est quos diætæ vitia promouerunt, per hepatis alienationem, & per intemperiem hecticam cæterarum partium nutritiarum quæ impedimentum adferunt functionis hepaticæ; vt suo quæque loco illæ omnes causæ ponentur. Est autem hydropis tanta calamitas, vt ad illius nomen exterriti homines, toto corpore perhorrescant, ac subinde illud exclamēt, Dominus meliora. Et tamen perpaucos videas qui seruent leges ipsum arcendi quando in metu est, ac ne abigendi quidem quando aduenit, naturámque oppugnat, ipsam pro certo expugnaturus. Nisi excusatio fortè sit accipienda illius cui, cùm aqua interminatum esset, mero liberaliter se inuitauit, quoad vixit, vnde implicitus fuit hydrope. Tum eius quem nobilis quidam medicus apud Antigonum regem negauit posse sanari. Cúmque alter medicus se sanaturum polliceretur, respondit; illum ad ægri morbum respicere: se verò ad animum: quòd homo esset notæ intemperantiæ. Nec eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia, non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur: tamen malagmata sua deuorando, bibendóque suam vrinam, exitium sibi quæsiuit. Nullæ sunt igitur leges curandi pro iis qui vitam sectantur voluptuariam: sed pro iis tantùm qui frugaliter viuunt & frugi sunt, atque obedienter se gerunt in medicos bene monentes, benéque præcipientes omnia quæ sunt salutis. Nunc de hydrope ipso dicendum. Cels. cap. 21. lib. 3.

Hydropis vel hyderi (nihil enim refert) idea cernitur vel in abdomine, tanquā vtre, distento; vel in cōpagine vniuersi corporis quod inæquale est, tumoribus aliter atq; aliter per totū id orientibus. Distentionem facit abdominis tanquam vtris; vel spiritus flatulentus; vnde si mouetur, creber est sonus instar percussi tympani; vel aqua in alueū ipsum cōtracta, quę moto corpore ita mouetur, vt impetus eius cōspici possit. Sed tamen hydropis nomine omnia prædicta genera continentur: quia cōmunis omnium est, humoris nimia abundantia. Nam siccum hydropem dixit Hippocrates, quem proximo seculo insecuti medici, τυμπανίαν ὕδερον nominarunt. Et quamuis hydropes, aliarum quoque sint partium, vt vidimus nuper in illo. *Orthopnœam faciunt hydropiformia dura*, & suus capiti sit hydrocephalos, hyderos quoque suus pulmoni, ac suus vtero, tum etiam testibus hydrocele: tamen quia similitudo τῦ ἀσκῦ, i. *vtris repleti*, quæ nomen dedit hydropi, potissimùm cernitur in abdomine, vbi non minùs tympanitem effingit, quàm ipsum ascitem: tum autem quia sonori flatus, potissimùm intra distentum abdomen exaudiuntur, ibique fluctuantis aquæ conspicitur impetus dum mouetur: hydropis antonomasiam sibi vendicat pars illa distenta, cuius distentio similis est vtris repleti, & ab ea similitudine dicitur hydrops, tam tympanias, quàm propriè dictus ascites; vt rectè annotauit Galenus, vbi nos ὄγκον, legendum duximus ἀσκόν. Nam commemorata inæqualitas tumorum per totam compaginem orientium, dicitur quidem hydrops: sed ὑποσαρκίδιος, ex aquæ nimia abundantia quæ communis est omnium, non ex figura ipsa. Nam quod obiicitur, ascitem propriè dici ἀπὸ τῦ ἀσκῦ; sanè quidem, tum à materia, tum à forma: sicut repletus vter, dicitur hydrops; quòd eius teres à distentione figura, penè aspectabilē facit humorē intus conclusum cui excipiendo factus est vter; humorem dico, vinum, mel, oleum, aquam. De tympanite verò quòd dicitur huiusmodi esse à tympano cuius edit sonitum, si pulsetur; est illud quidem verum, à sono: sed vtriformis est, vnde hydrops vocatur: & à sonitu quē edit pulsatus intrà spiritus, pelle collisa, sicut in tympano, siccus ab Hippocrate nominatur. Atque hæc super philologia hydropis. lib. 4. acut. aph. 11. 4. Coac. 62. cap. 16. lib. 2. lib. 2. & 3. περὶ νούσ. lib 1. περὶ γυναικ. comment. ad aph. 11. 4. Gal. ibidem.

Nūc ad philosophiam accedamus. Ea versatur circa essentiam morbi, partem obsessam, causas, symptomata, signa, periodos, paroxysmos, & crises. Ac primùm hydropis essentia, tumor est vtriformis qui cernitur in abdomine multùm distento, vel à spiritu flatulento, vel ab humore intrà stagnante inter peritonæum tunicam & intestina. Stagnandæ partis illius ratio mox explicabitur: quemadmodum & hydropis illius quem ὑποσαρκίδιον veteres nominarunt. Sed hydropificarum causarum duo sunt genera; vnum, simplex humorum in amplitudine alui collectio; alterum, perennis aquarum, & spiritus flatulenti generatio, & perennis in aluum affluxus. Atque illa simplex & semel contracta in aluum, aquæ collectio, tribus fit modis: nimia potione aquarum, ob inexplebilem sitim à febre vel ab itinere sub ardenti Sole confecto: præterea febris abscessu: tum à ruptione bullarum hepaticarum quæ ὑδατίδες Græcè dicuntur. Dicendum de singulis antequam veniamus ad perennitatem causarum hydropificarum, quæ propriæ sunt huius prognoseωs.

Ac primùm inexhausta potio aquæ, cumulatam edit collectionem sui in alueo, facítque hydropem in aluo tractabilem & aspectabilem, si, simulatque pota est, liberali vomitu non excludatur. Ac de huius quidem hydropis natura & causis, hæc ratio fuit Hippocratis. *Si mulier teneatur hydrope, ac lien eius aquarum copia intumuerit; intumescit autem aquosus, cum adueniente febre, nec abeunte, sitis ipsum detinet inexplebilis; quam explere cupiens, sæpe & multùm bibit, nec reuomit. Inde adeo fit vt, de instituto naturæ, quantum solebat, per vrinæ ductus abeat in vesicam, & meiendo reddatur. Reliquum, quod multum superest, lien sibi capiat, & à ventre exhauriat, cùm incaluerit rarus natura, spongiosus, & proximè ventrem situs. Quæ cùm ita sint; si nec sudore diffluxerit, nec aluus profusè fluxerit; tū lien assurgit in molē, eóque magis cùm tam liberalis potio aquæ est: quem si quis attingat pressiore tactu, percipitur mollis vt lana, fortaßis etiam cum renixu. Cùm ergo intumuit nimia abundantia saturatus, planéque expletus, redundantiam deponit per venas in corpus, & maximè in omentum, indéque in amplitudinem alui, loculósque, & crurum, diffunditur. Sic enim comparatum est natura, vt aliis alia de suo impertiant, cùm quid redundat, nimiúmque est suprà vires, vt ampliùs capi non poßit. Inde igitur venit hydrops: quando lienis consuetudo est, vt visceris rari & spongiosi, continenter humorem superfluum attrahendi, & redundantiam deponendi, vt dictum est.* Egregia certè, ac digna Hippocrate, philosophandi ratio, quæ ponit hydropis huius naturam in repletione vtris aluini, quam fecit aquarum collectio ex nimia potione, nec vomitu, lib. 1. περὶ γυναικ.

nec sudore, nec fluxu ventris exhausta. Hydrωpicos autem hoc tantùm hydrωpe implicitos, sanari posse arbitror diæta, & ventris compunctione, παρακέντησιν Græci vocant: sicut faciũdum præcepit Hippocrates. Hi sunt de quibus illud præceptum est.

6. Epid. part. 7.

Ὑδρωπιῶντας αὐτίκα τάμνειν. i. *Hydropicos statim secare oportet.* Horum enim sanatio in aquarum vacuatione consistit, quando earum perennitas nulla est. Vt planè ridicula sint triscurria Paracelsi, qui ex hoc hydrωpe sanabili, omnium sanationem pollicetur. Ac sanè, hydrωpis huius, qui curationem recipit, pulcherrima descriptio est apud Hippocratem, quam aureis scriptam literis, Latinè sic vertimus.

lib. 2. prorrh.

hic τὸ ἴσχειν verti æquale.

Oportet eum qui dominatu hydrωpis tenetur, & tamen superstes futurus est, eóque salubriter defuncturus; primùm quidem visceribus præditum esse bene moratis, vt virtus naturæ luceat in coquendo ex facili; tum facilè spiritum ducat doloris expers; totúmque adeo corpus æqualiter suauitérque caleat; nec extimæ partes liquentur & contabescant. Satius enim fuerit ipsas tumere: præstiterit autem neutrum esse. Nam partes extimas, æqualiter esse decet ac molliter constitutas. Nec verò nimium intenta sit aluus: sed molliuscula, digitis attrectata. Nulla tussis adsit: nec sitis, nec linguæ asperitas, ne à somno quidem, cùm solent hæc tria exacerbari & irritari. Tum cibos libenter capere, nec satiari admodum, si fortè ceperit liberaliùs. Quinetiam sit aluus morigera, citóque feratur cùm purgationi dat operam. Aliàs verò ducatur mollibus excremẽtis & figuratis. Vrina autem fundatur, appareátque qualis esse debet pro vitæ instituto, vinique, quo vtitur, mutatione in copia & qualitate. Exercitationem & laborem ferat alacriter vacuus lassitudinis. Operæprecium fuerit hominem sic in omnibus constitutum esse, vt securitatem consequatur salutis. Hîc silet Hippocrates, iamiam dicturus de altero collectionis modo, qui fit à febris abscessu critico, cuius tamen salutifera non est crisis: quia vires non sunt ferendo hydrωpi grauissimo inde nato. Ac generationem & ortum eius ita docet præceptor.

1. Epid. part. 2.

Exactis iam multis diebus, multisque laboribus, & colliquatione assidua; exorti sunt inde abscessus, aut multò maiores quàm vt tolerabiles essent, aut certè minores quàm vt prodessent, sed intrò recurrerent, & ipsos ægrotos peiùs haberent, & periculosiùs. Ac maiores quidem & intolerabiles erant, post longum tempus, multósque labores, & colliquationem tritaophyæ febris quæ tunc regnabat; dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ, diarrhœæ: quibusdam verò hydrωpes. Ibi Galenus author est; illos hydrωpes exortos fuisse ob nimiam abundantiam frigidorum & liquidorum humorum, qui, mea quidem sententia, non confluxere ad intestina, sicut ij qui prædicta proluuia excitarunt: sed ad lienem; qua ratione dictum est in prima specie collectionis hydropicæ ex lib. 1. περὶ τῶν γυναικείων. Sed tamen hoc interest, quòd illa, ex nimia potione aquæ, sanabilis est: hæc verò, ad mortem fatalis: quòd à colliquatione orta sit. Tertia restat ratio τοῦ συναθροισμοῦ, i. *coacti & cumulatè in aluum collecti humoris*, vnde hydrωps assurgit, qui non minùs periculosè suum exercet hydrωpicum, quàm is cuius modò meminimus. Ratio autem collectionis hæc est.

aph. 55. 7.

Ὁκόσοισι τὸ ἧπαρ, ὕδατος πλησθὲν, ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ· τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπίμπλαται, καὶ ἀποθνήσκουσι. i. *Quibuscunque aqua repletum hepar, ipsam in omentum profundit; inde aluus repletur, & moriuntur.* Et tamen Galeni iudicium est; tales hydropicos posse seruari atque sanari: quàm verè & rectè iudicarit, viderint sapientes. Non enim temerè scripsit Hippocrates, mortiferum esse talem hydrωpem. Et quamuis authoritas viri sufficiat peruicaciæ infringendæ cuiuslibet hominis vel opiniosissimi; tamen ipsa originis perspicientia, quam ex Galeno ipso hausimus; difficultatem maximam curationis ostendit. Nam ortus principia, sunt hepatis bullæ quas vocant ὑδατίδας, quarum generatio facillima est in ea, quæ vestit hepar, membrana. Huius verò causa est, proruptæ, à ruptis bullis, in omentum, aquæ collectio; vnde stagnatus venter edit hydropem. Sed earum bullarũ quæ assurgũt in hepate, causa est circuntensio à collectione ichorum, vel erodentium, vel amburentium. Quamobrem in vitio est ipsum hepar quod colligit, & ichωr qui, erodendo vel amburẽdo, facit hepar bullatum. Ergo maiora sunt incommoda ichoris in omentum prorupti, quàm pluuiarum aquarum stagnantium,

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. lib. περὶ τόπων.

ἐπιπολῆς potarum, vt ait præceptor. Solenne est illud, quòd omnia è malis orta, vt eadem quoque sint mala, necesse est. Et, pars vnaquæque dum valet bene, spiritu quidem abundat: dum autem malè, ichωribus.

Sed hęc sufficiant. Sequitur vt de causis hydrωpificis hoc loco dicamus, quarum perennis generatio est, & perennis in aluum affluxus. Inde assurgunt hydrωpes de quibus agitur in hac prognωsi. Eorum verò hydrωpum causa communis est, ac verè hydrωpifica,

Gal. initio lib. 2. progn.

ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου, i. *frustratum opus sanguificandi.* Hoc enim frustrato, seri, pituitæ, & flatuum perennis generatio est, vnde nascuntur hydrωpes, quorum diuersa illa materia tres edit ideas; τυμπανίαν, ἀσκίτην, καὶ ὑποσαρκίδιον: quæ nomina, suis quæque proprietatibus distincta sunt in philologia huius tractatus. Sed ea sanguificãdi frustratio, quantum complector animo, duobus omnino fit modis. Aut enim functionis hepaticæ impedimẽto accidit, aut alienatione virtutis sanguificæ quæ penes est ipsum hepar. Hepaticæ functionis impeditio cernitur in lienteria, diarrhœa intestini ieiuni, tum in torminibus alui quæ nulla curatione quiescunt; propterea in liene magno vnde lienici nominantur, & in dolorificis lumborũ malis quorũ anadrome fit ad hepar. De lienteria illud præceptum est; quòd primæ coctionis abolitio, quæ ipsam facit, omnem generando sanguini materiam præripit, vnde frustratio est αἱματώσεως. Huc pertinet aphorismus ille.

aph. 48. & 43. lib. 6.

Quibuscunque lienosis dysenteria incidit; bene est, si longa non est: lõga enim parit hydrωpem, aut lienteriã, vnde homines moriuntur. Ad quem locum ita scripsit Galenus. *Vitiatis prauorum humorũ transitu intestinis, facultas eorum iacet afflicta, tum labefactatur symmetria caloris natiui, vnde nascitur lienteria & hydrops. Ac lienteria quidem, à solo intestinorũ vitio quod serpit ad ventriculum vsque: hydrops autem per sympathiam tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venosi.* Diarrhœa intestini ieiuni, frustratæ signum est αἱματώσεως vnde accidit hydrops: propter interceptam digestionem chyli, & interclusum iter eius ad hepar. Ac diarrhœa quidem fit oppressione &

Gal. ad lib. 2. progn.

proritatione ieiuni, à copia & corruptione chyli cunctantis. Amplificatio chyli est atque corruptio in ieiuno: quia interclusum est iter ad hepar, & intercepta digestio, quam ἀνάδοσιν Græci vocant. Digestionis interceptæ causa est, ieiuni aut mesenterij phlegmone, quæ facit infirmas venas per quas solebat hepar

bat hepar chylum & alimentum sibi attrahere; vt iam contumaces, principi morem non gerant. Atque hæc diarrhœa, potissimùm cadit in eum hydropem qui venit ab ilibus vel à lumbis. Nam de torminibus quæ nulla curatione quiescunt, illud sancitum est, quòd transeunt ad siccum hydropem: ob intemperiem hecticam intestinorum tenuium, quorum anfractibus, vt claustris quibusdam, flatus conclusi fremunt. Vt enim flatuum illorum generatio, est vera soboles cruditatis: sic eorum in ventre permansio & stabulatio, causam habet collapsam vel deprauatam vim περισταλτικὴν ipsorum intestinorum: quòd scilicet intestina, motu peristaltico naturali contrario, circumcirca fibris rotundis colligant se infernè sursum. Quæ motus deprauatio dicitur ἀντιείλησις, vnde & ileus nomen habet. Est igitur eadem causa hydropis tympaniæ quem siccum dixit Hippocrates, quæ torminum flatulentorum. Amplificatio sola flatuum, distinctionem ponit illorum symptomatum, per triformem abdominis tensionem. Magni lienis magna est cum hepate sympathia, iure societatis & vicinitatis. Atque vt officiorũ inter se communicatio est: sic vitiorum etiam. Est enim similis partium syntimoria per quam mutuas tradunt operas ad salutem, vel ad exitium. Sicut igitur nimiam humoris abundantiam & hepatis redundantiam excipit, quam in omentum & vacua intestinorum loca deponit, vnde hydrops assurgit, maximè verò ascites: sic eandem redundantiam, qua prior obruitur, facilè ad hepar transmittit; eáque vitiorum communicatio, sanguificandi vim labefactat. Magni autem lienis, à bile aut pituita causæ ducuntur. Hippocratis illud est: *Quibus magnus est lien, si quidem biliosi sunt; fœdati multùm apparent, vlceribúsque obsiti quæ difficulter sanantur: tum illis ab ore fœdus est odor, atque macrescunt. Lien verò durus percipitur, manétque sui similis in magnitudine. Sin autem pituitosi sunt lienosi, nec cibos deiiciunt, multò minora sunt iis prædicta incommoda, tum lien aliàs atque aliàs maior aut minor est.* Ergo in splene affecto, & in totius corporis malo habitu, nascitur hydrops. Similiter lumborum anadrome facit hydropem, vt magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum mesaræo, mesocolo, & intestinis, hydropifica esse solet. Lumborum excursus fit à repletione particulari hæmorrhoicæ venæ & arteriæ quæ adiacent lumbis; cùm nec hæmorrhoides fluunt hæmorrhoicis, nec menstrua menstrualibus, vt solebant. Huiusmodi sunt etiam diuturni circa lumbos & ilia, qui ad hypochondria prorepũt, dolores, tanquã γριφόμενοι, i. *qui velut quibusdã vncis instar cuiusdã retis piscarij, quod nominatur γρίφος, hypochondria circũplectendo, ipsa quodãmodo laniare videntur.* Est enim feritas magna illius excursus qui prorepit è lumbis, ac suorũ incõmodorum vim magnã ostẽdit quocunque appulerit, ad cerebrũ, ad cor, ad stomachum, ad septum trãsuersum, vt alibi iam demonstratum est. Magna est etiam vitiorum lumbarium communicatio cum mesaræo & mesocolo, quæ à ligamentis & neruis lumborum oriri docet Hippocrates. Hinc veniunt tormina quæ abeunt in siccum hydropem: quæ ratio hydropifica differetur ad illum locum vbi de hydrope dicetur qui nascitur è lumbis & ilibus. Atque iam patefacta est omnis hepaticæ functionis impeditio quæ frustrationem adfert αἱματώσεως, vnde hydrops.

lib. περὶ παθῶν.

Cap. 12. huius 2. lib. 6. Epid. part. 4.

Ventum est igitur ad alteram causam frustrati operis sanguificandi, quam positam esse diximus in alienatione virtutis sanguificæ quæ penes est ipsum hepar dum manet in norma & præscriptione sui proprij temperamenti, compaginis & complexionis. Eius alienationis duæ sunt in vniuersum causæ. Vna quidem ἡ ἀτονία, i. *exolutio.* Altera verò *ξηρασμὸς περιφρυγής, i. exhaustum frictum*; vel, vt ita dicam, *frictura retorridum hepar.* Exolutionis causæ omnes dictæ sunt nuper in hepatite & hepaticorum historia, quæ tum primigenia impressione cadunt in hepar, tum ipsi accedunt & accidunt per epigenesin vicinarum & sociarum partium afflictarum. Ac primigeniæ sunt quæ dicuntur προϋπάρχουσαι, vel intrà natæ, congeneres & coæquales, σύμφυτοι καὶ συγγενεῖς; vel extrinsecus incidentes à diætæ vitio, in victu & instituto. Sed satis iam de his non ita pridem, ne nauseabunda sit repetitio eorum quorum memoria recẽs, lectorum & auditorum animis firmiter hæret. Succedit exhaustũ hepar, seu frictura retorridũ. Exhausti hepatis atque tosti causa est cæcus ignis, vel ardor febrilis, vnde celeriter, continenter, & vehementer febris mouetur; proindéque acuta est, vnde hydropes veniunt huius prognoseos. Atque cæcus ignis fundamentum habet in dyscrasia congenere; velut parentum vitio sata; tum in coæua; quam σύμφυτον Græci vocãt, quæ scilicet cum ætate simul accrescit; tum ea quæ primùm insita, diætã nacta est qua vires acquirit eundo. proptereáq; ἐπαυξὴς nominatur. Talis est dyscrasia eorum qui iam μεγαλόσπλαγχνοι à prima cõpagine, sicut Apollonius, dyscrasiæ prægrãdis accessionẽ adiungũt, æstate potissimùm ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης βοείων καὶ οἰνοφλυγίης, i. *ab edacitate bubularũ carniũ, & liberalißima potione vini.* Atque hic cæcus ignis depopulatur hepatis gratiosum humorẽ, ipsumq; reddit exuccũ, quod arescendo fit durũ, & è suauerubẽti nigrum aut cinericiũ. Sic ab exhausto vis perit sanguifica, & pro sanguine funditur serũ aut pituita atri coloris aut cinericij. Interea dum cæcus ignis depopulatur humidũ primigenium, antequam incõmoda veniãt marasmi hepatici, depopulatio illa cernitur in atrophia & cachexia hominũ morbo regio fœdatorũ, in siti & siccitate linguæ fucatæ subuiridi aut flauo colore, tũ in febricula quadã nocturna, & parũ placida membrorum quiete. Deiectiones sunt pilulatæ, veruecinarum modo. Vrinæ multa bile saturatæ. Adueniẽte marasmo, & alienata virtute sanguifica; frustratio est αἱματώσεως: ac tum paulatim hydrops assurgit, perennitate ichoris in alueum confluentis. Confluendi ratio, & stabulatio, mox dicetur. Superest causa altera marasmi hepatici, quæ posita est in ardore febrili quo ipsum hepar conflagrat. Enimuero nihil æquè natiuum calorem extinguit atque febrilis ardor. Ac sanè iactura fit maior humidi primigenij septem diebus à febre acuta, quàm à calore insito, septuaginta annis, vt alio loco iam diximus. Septem diebus vitam is finit, tabifica vi febris consumptus, qui septuagenarius erat futurus duce natiuo calore. Nihil tam citò fatale est ad interitum, quàm febris acuta, si pestilentiam tantùm exceperis. Ergo marasmum facit περιφρυγὴ febris acuta quæ in hepate focum habet. Qualem in Hermocrate notauit Galenus ex historia præceptoris. Ac talis marasmus, aut citò mortiferus est, vt in Hermocrate;

Coac. 2. cap. suspectionis.

aut hydropificus, qualis ponitur in hac prognosi, ortus ab hepate ex morbo acuto. Hîc sanè miserrima est cōditio febricitantium, siti ardentium, qui eius, non dicam depellendæ causa, sed nec leuandę quidē, pauxillum frigidæ impetrare non possunt à quibusdam superstitiosis. Accedamus ad tribunal veritatis medicæ, cuius edictum est illud solenne. (6.Epid.part.5.) *Ἴησις, ἀντίτασις ἐστὶ, καὶ μὴ ὁμονοέειν τῷ πάθει.* i. *Curatio est, morbo resistere ac repugnare, nec conspirare cum eo.* Deinde subiecit. (eiusd.lib. part.4.) *Τὸ ψυχρὸν, καὶ ἐπικουρεῖ, καὶ κτείνει ὅκόσα ἐκ θερμοῦ.* i. *Frigidum & auxiliatur quibusdam, perimitque omnia quæ sunt à calido.* Et, (lib.eiusd. part.3.) *Ἐπιθέρμου φύσιος ψύξις· ποτὸν ὕδωρ; ἡσυχίη.* i. *Pracalidæ naturæ refrigeratio est aqua pota, & quies.* Et, *Ἀδίψοι συνέχειν τὸ στόμα, σιγᾶν, ἄνεμον εἰσω τῷ ποτῷ ψυχρὸν ἕλκειν.* i. *Sitim sedant, os continere, tacere, frigidam auram ducere, & frigidam aquam bibere.* Sed quorsum tam multa de potione? Quia profectò nefas est non explere sitim quæ facit marasmum hepaticum. Nam & sitis causa est causi. (lib.4.acut.) quoniam venulæ cùm exaruerint, ad sese attrahunt biliosos & acres ichores. Quòd si quis obiiciat, hîc ab hydrope timeri collectionē aquarum potarum; sciat is velim, non tam verendum de collectione hydropifica potarum aquarum, quas vel ipsa febris, vel sudor exhaurit; quàm de ipsarum succrescentium perennitate ab hepatis frixo exhausto, atq; marasmo retorrido. Penè ineptiæ sunt, alias cōminisci causas perennè hydropificas (nam triplicem illam collectionem excepimus aquarum potarū, ruptarum bullarum, quas nomināt ὑδατίδας, & abscessus critici à febre in aluum.) Ineptię sunt, inquam, supra Hippocratem philosophari de hydropificarum causarum perennitate, cuius illa duo sunt capita; impeditio multiplex functionis hepaticæ, & alienatio virtutis sanguificę per ἀτονίαν & μαρασμὸν σπλάγχνου: ex quibus in conspectum se prodit ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου.

Iam verò quemadmodū hydrops aspectabilis fiat, dicamus. Hactenus de hydropis cuiusque materia, quæque sit illius gignendæ causa & ratio. Nunc operæprecium est dicere quà feratur in aluum, ibíque stabulando ipsam faciat vtriformem: tum autem quemadmodum fiat inæquabilitas illa tumorum per totam compaginem aliter aque aliter orientium, quæ dicitur ὑποσαρκίδιος, vel, vt Celsus vertit, aqua inter cutem: quæ versio huius hydropis tantùm est, non aliorum: quos tamen omnes communi hac voce nominauit. Ac primùm tympaniæ spiritus flatulentus, aluum intentam reddit è loco vbi gignitur & stabulatur. Gignitur autem in tenuibus intestinis, & circa mesenterium in amplitudine alui, ab hectica intemperie quam partibus illis, lumborum & ilium, vitia intulerunt. Vetus est illud. (6.Epid.part. 4.) *Τὰ μεσαραῖα ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ἐπὶ τὴν γαστέρα.* i. *Mesocola, hoc est mesenterium, è neruis qui sunt à rhachi ad ventrem.* Hîc autem ῥάχιν, per synecdochen, vocat lumbos; quorum tubercula, & luxata, per dysenteriam, non rarò sanescunt. (lib.3.περὶ ἄρθρων.) Idem non fit in dorso. Ac stabulantur flatulenti spiritus tympanitæ hydropis: quia non habent exitum; ex amplitudine quidem alui, propter peritonæi tunicæ densitatem; ex intestinis verò, propter infirmitatem, vel etiam deprauationem peristalticæ functionis intestinorum: quòd scilicet, vt iam posui, peristaltico motu, naturali contrario, fibris rotundis se colligant infernè sursum. De generatione, & flatuum mansione in aluo, Galenus hæc ait. (lib.2.progn.) *Ἀναγκαῖον τὴν γαστέρα μὲν ὅλην ἐξαίρεσθαι, τῶν ἐντέρων πληρουμένων πνεύματος φυσώδους, ὃ μὲν τὴν γένεσιν εὔλογον ἔχει ἐπειδὴ τῆς ἀπεψίας· τὸ δὲ μένειν ἔνδον, ἀρρωστίᾳ τῆς περισταλτικῆς δυνάμεως τῶν ἐντέρων γίγνεται.* i. *Necesse est ventrem attolli, repletis flatulento spiritu intestinis, cuius origo est cruditas: ipsa verò intus permansio, infirmitate accidit peristalticæ facultatis intestinorum.* (ibidem.) Sed tamen generationis & mansionis principia causæque ducuntur à lumbis & ilibus, vt præceptori visum est: (ad aph.11.4.) tametsi flatuum matrix cruditas & intemperies, non tanta est vt aquarum. Ergo iam constat, opinor, ex illo Galeni loco, maiorem esse cruditatem, & intemperiem frigidam aquarum matricem; quàm flatuum: quòd humor, sine calore aliquo, in flatulentum aërem mutari non potest. Sed cùm vtriusque hydropis, tam ascitæ, quàm tympanitæ, materia intus conclusa in aluo, repleti vel intenti abdominis, tanquam vtris, formam exhibeat; conclusi quidem flatus, fuit in promptu & facilis apposita ratio. Sed conclusarum aquarum, quî fiat illa conclusio, vnde, & quà veniat ipsarum collectio qua venter in molem assurgit; id verò complecti animo non ita est facile. Accedamus ad Hippocratem, omnium ducem optimum, quem si sequamur, non aberrabimus. (aph.43.6.) *Longa lienosi dysenteria, lienteriam parit vel hydropem.* Hîc sanè lienteriæ & hydropis idem subiectum videri posset, intestina scilicet quæ in vitio sunt; maiore quidem, in lienteria; minore verò, in flatulento hydrope. Est enim maior lienteriæ huius intemperies, quàm tympanitæ. (ibidem.) Sed tamen ibi Galeno visum est; lienteriam esse consectariam longæ dysenteriæ, à solo intestinorum vitio; hydropem verò per sympathiam, tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venosi. Ex quibus efficitur; non, sine sympathia lienis atque venarum, hydropem nasci ascitem, vndecunque labefactetur symmetria caloris natiui, iaceátque virtus effœta sanguificandi. Vt enim per mesentericū ramum, fertur in alueum intestinorum, proluuies rubra quam fundit hepatis ἀτονία: sic eadem, per splenicum ramum, effunditur in lienem, indéque in omentū, & inde in amplitudinem alui, quæ est inter peritonæum tunicam & intestina. (lib.1.περὶ χυμῶν.) Sic enim comparatum est natura, vt aliis alia de suo, quod redundat, impertiant. Ac syntimoriam ipsi iam vidimus hepatis & lienis, eámque attigimus. Atque vt in nimia potione aquarum; si tantum vesica excipit quantum solebat; quod reliquum superest, superest autem multum, lien sibi attrahit cùm incaluerit, rarus natura, & proximè ventrem situs; indéque cùm intumuerit, saturatus nimiúmque expletus; redundantiam suam deponit in omentum; & in loculos alui. Sic in perenni generatione proluuiei rubræ, ab hepatis μαρασμῷ καὶ ἀτονίᾳ, cùm nimia est abundantia circa hepar & venas, nec ea proluuie fertur aluus; ibi tum venit hydrops ascites, quando & hepar seipsum exonerat in lienem, & ea lienis consuetudo est, tanquam visceris rari & spongiosi, humorem superfluum attrahendi, & redundantiam deponendi; (ibidem.) vt dictum est, de more institutóque partium, in loca vicina. Ac fuit illud iudicium præceptoris, omnem ascitem nasci præeunte, vt ita dicam, liene: contrà, eundem vitari & abigi diarrhœa cruditatis experte, vt infrà dicetur. Est quidem fons idem, eadémque causa hepaticæ dysenteriæ, vel proluuiei rubræ & hydropis: sed varia

inclinatio, diuersitatem adfert symptomatum & incommodorum. Atque vt finem faciam, & breui complectar quæ super his dici possunt; repetam illud quod recensui in catalogo hydropificarum causarum. Est autem hic aphorismus. *Quibuscunque aqua repletum hepar, ipsam in omentum profundit; indè aluus repletur.* [aph. 55. 7.] Ecce repletio hepatis ex aquarum nimia abundantia, quas ipsius genuit ἀτονία, easdémque suppressit. A suppressione oppressio ipsarum, expressionem attulit in omentum, inde oppressum pariter. similiter autem vt hepar ipsas exclusit, aluus excepit, cuius repletio ipsa est hydrops ascites. Nō enim occulti sunt aquæductus per quos effunditur in amplitudinem alui. Nunc de hydrope qui aqua dicitur inter cutem, ὑποσαρκίδιον Græci vocant, ἀνασάρκα, ὑποσαρκὰ, καὶ λευκὸν φλέγμα, καὶ λευκοφλεγματίαν. Atque hic quidem hydrops cernitur in tumorum inæqualitate, per totam cōpaginem aliter atque aliter orientium. Est igitur forma huius hydropis, ἡ καχεξία vniuersi corporis, quæ primùm apparet in pedibus: quòd illi procul absint maximè à partibus calidissimis. Cachexia hæc venit ex cacochymia sanguinis pituitosi, quam hepatitis vena impertit singulis hæmorrhoibus venis, per totam compaginem distributis: [lib. 2. περὶ χυμῶν.] quemadmodum hæ rursum expletæ, cacochymiam, velut per ταμίευσιν quandam, effundunt & euomunt in venas minores, carnibus & cuti affixas nutriendi causa. Ibi deprauata nutritio est: quoniam nec appositio fit, nec assimilatio illius cacochymiæ, quæ non καθ' ἕλξιν, vt naturaliter suscipitur ipsa nutritio, sed κατ' ὦσιν, i. *appulsu*, ad nutriendas partes accedit, ipsásque opprimendo malè habet, quas nullo modo reficit. Hinc spiritus abit interuallorum carnis, & pro eo replentur ichōre illo pituitoso, ipsáque interualla minimè coibilia, sicut Hippocrates vocat ἀσύμφυτα, glutinoso mucore nunc inter se coëunt & confunduntur. [lib. περὶ τέχνης. Gal. lib. 2. prognost.] Hinc tota cutis tumida est atque turgida, quæ pressa digito, statim subsidit, mox inde consurgit. Est autem huiusmodi, obruta pituitoso sanguine, verùs quàm nutrita. Ex eodem fonte confluit pituitosus hic sanguis, quo humor ascitæ hydropis. Est autem fons ipsum hepar quod sanguinis vbertatem mutauit in aquas, & pituitam. Iam explicatæ sunt causæ aquarum. Sed nimia pituitæ abundantia, causam habet suffocationem caloris natiui quæ in propinquo est. Periculum suffocationis positum est in oppressione. Oppressionis autem causa est ipsa suppressio, vel hæmorrhoidum solitarum in hæmorrhoicis, qui sunt eiusmodi complexione, temperamento, atque diæta; vel menstruorum familiarium in menstrualibus. Hæmorrhoidum verò vel menstruorum intelligo, sursum ad fontem refluentium, i. ad hepar, quod ἱμάλιον esse dicit Hippocrates, ipsúmque quodammodo sua copia obruentium. [lib. 1. περὶ χυμῶν.] Ergo hydrops venit à suppressione sanguinis, vt ab eiusdem profusione. Vetus est illud, ὅτι ἐξ αἱμορῥαγιῶν ὑδρῶπες, i. *quòd ex hæmorrhagia hydropes fiunt.* [6. Epid. par. 4.] Atque ex perspicientia prædictæ causæ hydropificæ, maiores nostri ad leucophlegmatiam inchoatum, detractionem sanguinis consultò præscripserunt, qua ceteris hydropum generibus interdixerunt. [lib. 4. acut.] Ad inchoatum dixi: quoniam iudicium est præceptoris, ipsum planè fieri vetustate ἄρυκτον, καὶ χρὴ σπουδῆς ἐγχειρέειν, i. *illud studere atque moliri, vt fugari non possit.* [ibid.] Ac de illo quidem illud præceptum est. Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἰσχυρὴ ἐπιγένηται, λύει τὴν νοῦσον. i. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis superuenerit diarrhœa; morbum exoluit.* [aph. 45. 7.] Hîc pensum meum absoluisse videor super causa formali cuiusque hydropis. Quid superest igitur? Vt eorum hydropum supradictorum symptomata exequamur, periodos item, paroxysmos, & crises. Quæ omnia, quoniam de iis institutæ sunt prognoses hîc positæ, in recensione & examine singularum loco dicentur.

Ergo. AT VERO HYDROPES] Ac si diceret: quoniam hepaticorum consectaria sunt hydropica. Illud enim significat particula, δὲ, quæ instituti præsentis è proximo consecutionem ostendit. Nec tamen hydropes attingit quorum causa est hepatis ἀτονία quæ facit hepaticos: sed eos qui sequuntur proximè morbos acutos, ob eam causam sic nominatos: quia celeriter, continenter, & vehementer mouentur. Huiusmodi sunt febres quæ nominantur ὀξεῖαι, & quarum excrementa sunt καυσώδη. Ergo. [prorrh. 66. & 121.] HYDROPES] Quorum iam forma expressa est in ascite, leucophlegmatia, & tympanite.

ILLI DEMVM PERMOLESTI SVNT] Symptomatum vehementia quæ cernitur in dolore, iactatione, siti inexplebili, difficultate spirandi, febre, vigiliis, cum fœditate coloris.

ATQVE MORTIFERI] Causæ hydropificæ contumacia inexpugnabili, & hydropicorum symptomatum calamitosa vi. Nam hydropifica causa est hydropum hîc descriptorum, non simplex aquarum collectio, sed earum perennitas; vel à marasmo retorridi hepatis; vel ab intemperie hectica frigida nutritiarum partium. [hist. 2. part. 1. 3. Epid. 22] Atqui omnis frigida intemperies nata ex ardore febrili, est insanabilis: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non potest. Symptomatum autem prædictorum acerbitas; & succrescentium causa est incommodorum, & vires exoluit, calorem natiuum suffocat per translationem ab hypochondriis ad præcordia denique omnia tollit officia, tum vitalia, tum naturalia. [Arist. in categ.]

QVI VENIVNT E MORBIS ACVTIS] Tum κατ' ἀπόστασιν, i. *per abscessum*; tum κατ' ἐπιγένησιν, i. *per propagationem* morbi, & alterius impressionem. Nam si per abscessum oritur morbi acuti, sicut è tritæophya febre oriri narrat Hippocrates, natura non erit ferendo hydropi grauissimo: [2. Epid. part. 2.] proptereáq; talis abscessus maior esse dicitur à præceptore, quàm vt perferri possit. Sin autem per epigenesin oriatur, maior inde fiet incommodorum accessio. Nulla enim quæ per sympathiam incidunt symptomata; leuationem adferunt primigeniorum malorum. [lib. 3. περὶ ἄρθρων.] Et. Τῶν νοσημάτων ὅ,τι ἂν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ γένηται, οὐ πάνυ ἀπαλλάττει. i. *E morbis qui alter superuenit alteri, non rarò mortiferè habet ægrotum.* [lib. περὶ παθῶν.]

PLVRIMI AVTEM NASCVNTVR E LVMBIS] Tum per epigenesin lumbarium vitiorum, secundùm neruos ipsos qui à lumbis exorti constituunt mesocolon; tum per communicationem febris acutæ quæ focum habet in vena & arteria prægrandi lumborum.

ET IECINORE] Ab intẽperie frigida hectica tenuium intestinorū, spiritu flatulēto fœtorū, vel à ieiuni phlegmone quæ digestionis officium adimit venis mesaraicis, nec sinit esse morigeras hepati attrahēti.

Alii vero ab hepate] Frustrato sanguificandi opere; tum propria ipsius ἀτονίᾳ; tum scirrho atque marasmo; tum suffocatione caloris natiui ex nimia effluentis sanguinis abundantia.

2 Τοῖσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος ἀρχομένοισιν οἱ πόδες οἰδέουσιν, καὶ διάρροιαι πολυχρόνιοι παρακολουθοῦσιν, οὐ λαπάσσουσαι τὴν κοιλίην, οὐδὲ τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῆς ὀσφύος καὶ κενεώνων.

Ergo quibus hydrωpes à lumbis & ilibus ortum habent; iis tument pedes, ac diarrhœa longa est quæ nec prætumidum ventrem adæquat, nec ipsos lumborum & ilium dolores exoluit.

Cvm omnis, qui per se incipit, grauis est hydrops; tum verò grauissimus, qui morbo alteri, tam acuto, quàm vetusto superuenit; imprimísque quartanæ, omnium vetustissimæ. Siue autem per se incipiat, siue morbo alteri superueniat; certum est ipsum vel ab hepate, vel à lumbis & ilibus ortum habere. Ac lumbaris quidem & iliaci primùm hîc signa ponuntur, atque incommoda siue symptomata.

Ergo] Patefactis hydropum sedibus vnde nascuntur, & vbi subsistunt; sequitur vt signa & incommoda eorum ponantur, quæ sunt huiusmodi.

Qvibvs hydropes a lvmbis et ilibvs ortvm habent] i. Qui à mesenterio, vel, vt scripsit Hippocrates, à mesocωlo lumbigena, vel ab intestinis iliacis principia causásque ducunt, per earum partium inflammationem, vel intemperiem hecticam frigidam quæ à lumborum vitio serpit ad illas, ibíque firmiter fixa hæret. Nam vitiorum lumbarium magna esse solet communicatio cum gentilitiis partibus, vicinis item & sociis. Ac denique lumborum vitia, nullam partem corporis sinunt expertem sui; sicut demonstratum est alibi. Et verò multa iam diximus de iis quæ pertinēt ad materiæ procreationem, & ad formalem causam hydropis cuiusque, lumbaris atque iliaci.

Coac.14. cap. 12. lib.2.

Iis tvment pedes] Non quidem dum reapse manet morbus acutus: sed cùm in vetustatem incidit per μετάπτωσιν, ac tum nomen solum retinet morbi acuti, quod olim iure habuit, naturam verò amisit. Primùm igitur pedes tumēt antequam sparsa sit tumorum inequalitas, alibi quoque orientium; nec verò tument vt in phthisicis à νεφρῶν, quæ toto diffusa corpore, primùm apparet in pedibus: quòd illi procul maximè absint à principatu & fonte viuifici nectaris quod in corde situm est, indéque corporis vniuersitatem viuidam reddit: sed quòd pituitosum sanguinem primi excipiant, quem præ natiua & aduentitia intemperie frigida, meliùs mitificare non possunt: & quòd laborant ex paupertate spiritus & caloris viuifici, in languida viuacitate, propter longinquitatem partium calidarum, sanguine abundantium, & propinquitatem ipsius cruditatis quæ vnica matrix est τῶν ἐμφυσημάτων è quibus assurgunt hydropes hoc loco descripti qui à lumbis & ilibus ortum habēt. Ergo sic pedes intumescunt primi omnium totius compaginis: quemadmodum iidem primi omnium refrigerantur in paupertate & interceptione vitalis caloris. Nam primæ omnium manus, vel extimi digiti, sensum exhibent perfrigerationis in eiusdem caloris retractione vi febris ardenter acutæ, vt alibi annotauimus ex 1. lib. τῶν ἐπιδ. Est igitur primùm hoc signum hydropis iliaci: quamuis commune sit aliorum quoque hydropum. Distinctio tamen ponenda in tempore tumoris exorti, vt loco dicetur.

1. lib. in historia febrium.

Ac diarrhœa] Profluuium alui quod continenter fit liquidis excrementis, ac sine cruditate ciborum quam lienteria fundit sine doloris molestia, tum sine cruenta deiectione quam cum torminibus exprimit dysenteria. Sic enim differentiæ statuuntur illorum trium profluuiorum alui.

1. Epid. part.2.

Longa est] Quia non fit humore in aluum prorupto; vel è toto corporis habitu per venas ad hepar (sic enim per aluum, corporis vniuersitas expurgatur, vt etiam per vrinas;) vel è capite; vel è nutritiis partibus ad intestina proluuiem deponentibus. Ac talis diarrhœa non est πολυήμερος ἀλλ' ὁρμωμένη λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, vt scribit Hippocrates de dysenteria quæ dicitur αἱματώδης. Tum sæpe critica est fugax illa, & exigui temporis diarrhœa, profusè peracta; ídque cùm aliorum morborum qui homines periculosè habent; tum verò hydrωpum. In promptu sunt illa. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis superueniat diarrhœa; morbum exoluit.* Et. *Si quis dominatu hydropis tenetur, per venas aqua profluente in aluum; sanatur.* Hîc diarrhœa longa, est toto genere symptomatica. Est autem huiusmodi perenni generatione profluentis humoris, & perenni affluxu. Perennitas ortus posita est in phlegmone intestini ieiuni, & contumacia mesaraicarum venarum: propter quæ mala ipsum hepar suo non potest fungi munere attrahendi. Sic intercluso itinere, chyloque in anfractibus ieiuni concluso & ilei; tandem accessione grauitatis à pondere; & proritationis à chyli corruptione ac bilis morsu; claustra laxantur: nec duce vi expultrice, penè collapsa, excrementis chylosis bile multa fucatis, continēter & rapidè fertur aluus. Est igitur symptomatica omnis excretio qua minimè vacuantur quæ vacuari prodesset: ac tantùm abest vt affligentis mali aliquam leuationem adferat, vt contrà ægrotum maximè damnis augeat. Talis est illa diarrhœa quam à melicrato meraciore, biliosis potissimùm, accidere narrat Hippocrates. Eius verba hæc sunt Latinè conuersa. *Enimuero biliosa excrementa, spumantia, tum saturata magis quàm decet, magísque feruida; melicratum merum ducit potiùs quàm bene dilutum.* Ac talia quidem excrementa, alia quoque inferunt magna incommoda.

ibid. — lib. 4. περὶ ἀρθρῶν. — aph.29.7. — aph.15.6. — lib.3. περὶ διαίτης ὀξέων.

incommoda. Non enim extinguunt hypochondriorum ardorem : ſed multò maiorem accendunt, faciúntque vt penè conflagrent incendio. Tum verò iactationem artuum, & intolerabile adferunt ægris faſtidium. Præterea in tranſitu, ſedem & inteſtina exulcerant. Quæ mutatio eſt diarrhœæ in dyſenteriã: iuxta illud. Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη. i. *Syncere deiectioni dyſenteria ſuperuenit.* Et. Ἐπὶ διαῤῥοίῃ δυσεντερίη. i. *Diarrhœæ dyſenteria accedit.* Sed nimium mihi diu verba feciſſe videor ſuper ſymptomatica diarrhœa. Nam ſymptomaticæ huius calamitatis illa ſunt quæ ſequuntur. aph. 23. 7. aph. 74. 7.

QVÆ NEC PRÆTVMIDVM VENTREM ADÆQVAT] Sic enim rectè videor expreſſiſſe illud Hippocratis. οὐ λαπάσσουσι τὴν κοιλίην. Significat enim verbum λαπάσσειν, id quod intumuerat, & in molem accreuerat ſiue tumorem; ad priſtinam æqualitatem, vel ad ὁμόχροιαν, ſiue ad amuſſim adducere partium circumiacentium. Ac priſtinæ in aluo æqualitatis illud eſt. Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὔογκον: vbi Galenus, τὴν λαπαρὴν opponi ſcribit intento nimium atque repleto ventri, quem naturaliter eſſe decet in mediocritate poſitum tenſionis & contractionis. Sed æqualitatis reſtitutæ, partis quæ intumuerat, ad ὁμόχροιαν vel ad amuſſim vicinarum circumiacentium, vt cætera omittam quæ multa leguntur apud Hippocratem, ſolennis eſt illa prognoſis. Τὰ παρ' οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυαλισμοῦ ἰόντα. i. *Parotidas æquant tuſsiculæ orſæ cum ptyeliſmo.* Ac ſimilis operatio eſt in peragenda æqualitate partium tumidarum quando illæ dicuntur λαπάσσειν, ἀφανίζειν, καταμωλύνεσθαι. Sed tamen hoc intereſt, quòd ἐν τῷ λαπάσσειν, ſi tantùm exceperis vnum locum, vera eſt redintegratio partium è ſua mole naturali, contra naturam, vlteriùs egreſſarum, idque per amotionem cauſæ vnde facta eſt illa egreſſio. Sed in verbo ἀφανίζειν declaratur æqualitas inſidioſa, repentè adueniens. In καταμωλύνεσθαι, leuatio inſidioſa quidem, ſed lenta & ſera æqualitate. Quæ cùm ita ſint; diarrhœa hæc ſymptomatica ideo non adæquat ventrem prætumidum : quoniam perpetua amplificatio eſt cauſæ hydropificæ quæ continenter inde ſuccreſcit vnde fit diarrhœa, nempe ex irrita contentione viſceris in opere faciundo, i. in ſanguificando. Eſt autem irrita operatio : propter contumaciam venarum digeſtionis, qua defraudatur chylo in ſanguinem conuertendo. Vt eadem planè ſit cauſa fruſtratæ operationis ſanguificæ, & ſymptomaticæ huius diarrhœæ. Fruſtratur ſanguifica operatio, materia ſanguinis intercepta. Eius interceptio, accedente grauitatis pondere, & proritatione, inteſtinis etiam fatiſcentibus, commouet diarrhœam qua ventris prætumidi atque diſtenti cauſa non tollitur : ſed contrà augetur acceſſione perenni aquarum & flatuum ſuccreſcentium, fruſtrata operatione ſanguifica. Quæ ſanè fruſtratio, eſt hydropum omnium veluti matrix quædam. progn. 19. lib. 2. Coac. 3. capi 4. lib. 2. part. 1. ſect. 4. 6. Epid. Gal. cõment. ad prorrh. 76. lib. 1.

NEC IPSOS LVMBORVM ET ILIVM DOLORES EXOLVIT] Quia tenſionis laxitatem non adfert, tenſionis materiam vacuando : ſed auget potiùs, apponendo. Nec verò dolorificum ieiuni malum foras excludit : ſed eius incommoda tantùm oſtendit & exhibet. Quinetiam intemperiem hecticam tenuium inteſtinorum, procreatricem flatuum, tantùm abeſt vt eximat, vt ne ſymptomata quidem ipſa foras exire faciat : ſed periſtalticæ functionis vi languida vel deprauata, ſpiritus flatulentos intrà concluſos, exitu omni prohibeat. Hinc magna doloris acceſſio eſſe ſolet. Hinc magnum hydropis incrementum.

SCRIPSI *hanc prognoſin è prognoſtico. Nam Coaca viſa eſt mihi mendoſa & imperfecta: cuius correctio & perfectio, hinc repetenda erat.*

3 Ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίνονται· βῆχές τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι, καὶ οὐδὲν ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην. καὶ περὶ τὴν κοιλίην γίνεται οἰδήματα τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερά, ἱστάμενά τε, καὶ καταπαυόμενα.

Sed quibus ab hepate ſunt hydropes, & vnà tuſſes adſunt, & crebra inceſsit tuſsiendi cupiditas, & commemorabile nihil extuſsiunt, ac pedes tument; tum aluus non deiicit niſi dura atque coacta. Quinetiam circa ventrem aſſurgunt œdemata, partim dextra, partim ſiniſtra, quæ modò conſurgunt, modò ſubſidunt.

EST QVIDEM communis omnium hydropum cauſa & veluti matrix quædam, fruſtratum opus ſanguificandi. Sed operationis fruſtratę, in promptu ſunt mala, quæ tum à lumbis & ilibus, tum verò ab hepate ipſo principia cauſáſque ducunt. Ac de lumborum & ilium vitiis hydropificis, & ſignis eorum, tota eſt proximè ſcripta prognoſis. Nunc de hydrope dicendum hepatico, cùm ſcilicet proprio hepatis vitio, non alieno, fruſtrata eſt ſanguifica operatio.

SED QVIBVS] Hydropicis, & vtriforme abdomen gerentibus.

AB HEPATE SVNT HYDROPES] Quos edit aquarum collectio, amplitudinem alui replentium, quas hepar fundit alienata virtute sanguifica, idque per marasmum retorridum, quem febris impressit ardenter acuta, nec tamen tam citò peremit; aut quæ per μετάπτωσιν acutæ vetusta est, vt quartana; vel etiam per suffocationem caloris natiui, & scirrhum, ex copia sanguifluorum illuc refluentium. Nam hepatis ἀτονία è dyscrasia frigida & hæmorrhagia, quamuis hydropifica, hîc non habet concursum descriptorum signorum atque symptomatum.

ET VNA TVSSES ADSVNT] Vnà posui, vt omnis tollatur suspicio eius tussis de qua scripti sunt illi aphorismi. Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη· κακόν. i. *Quibus hydropicus, nouè tussis accidit; graue malum*. Et. Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ· ἀνέλπιστός ἐστι. i. *Hydropicum si tussis malè habet; desperatus*. Eiusmodi enim tusses, mortem subesse breui testantur, quando ad vltima ventum est ipsius hydropis, & ad extremum perducti. Sic enim Praxagoras author est, epigenesin fieri grauiorum symptomatum in morbis grauissimis. Hîc ponitur illa tussis quæ comes est hepatici vitij quod facit hydropem. Accidit autem concussione thoracis atque pulmonum, quam ciet, non quidem prolapsus catarrhi: sed inane studium anacatharseos, cuius opinionem facit proritatio diaphragmatis ab exudante sero, & quodam ichore maligno ex hepate cui superpositum adiacet diaphragma. Idem quoque facit prætumidum hepar quod suo appulsu multùm opprimit diaphragma, vnde pulmones similiter in angusto esse videntur, vt si catarrhi copia obruerentur: proindéque non minùs contendunt expedire se & explicare tussiendo ab illa molestia, quàm si materia esset quędam expectorabilis, cuius expectorato liberantur, & liberè aura fruuntur. Sed hi frustra id moliuntur per tussim, vt mox dicetur.

aph.35.6.
aph.46.7.

ET CREBRA INCESSIT TVSSIENDI CVPIDITAS] Idque tam sponte nostra, quàm morbi; tam scilicet instinctu quàm electione. Dictum est de instinctu. Cernitur autem electio hydropicorum, in tussiendo, dum student comparare pulmonum libertatem, extussiendo id quod eos redigit in angustiam quæ adimit beneficium liberæ spirationis. Sed illa tussiendi contentio atque studium breui cessat: quia est irritum, non secus atque illud, deglutiendi crebrò in laxitate vuulæ. Frustra enim deglutiendo certant qui sic laborant.

ET COMMEMORABILE NIHIL EXTVSSIVNT] Nisi fortè quidpiam paucum ac tenue, quod sudatiunculæ instar exudat, & quod in summa tussiendi contętione exprimitur in arteriam, & inde in fauces, quod nullam adfert leuationem. Sed eum ichorem qui exudat ex hepate, propter summam ipsius tenuitatem, fumidus cordis vapor suis velut manibus complecti non potest, neque per bronchia sublatum ad bronchum adducere, & ad fauces. Nec verò tumor hepatis, quod, opprimendo septum transuersum, angustiam illam parit ipsorum pulmonum, atque spirandi adimit libertatem, vlla tussiendi contentione, ac studio, extussiri posse videtur, nec dolorificum illud malum foras exire.

AC PEDES TVMENT] Oedemate illic oborto à sanguine multùm pituitoso, cuius incommoda primùm apparent in pedibus, natura & situ, omnium frigidissimis; qui, vt longissimè absunt à fonte viuifici nectaris, atque à commercio partium calidarum: sic non ita procul à domicilio cruditatis, quæ sua sponte prolapsa deorsum, in pedibus tandem subsistit, ibíque tumorem facit œdematosum, ipsis non modò non benè assimilata, sed ne apposita quidem bene. Nam eius hydropis quem suffocatio infert caloris hepatici atque sanguifici, ex muliebrium sanguifluorum, & hæmorrhoicorum refluxu ad hepar ἰκμαλέον; tum eius qui nascitur à vetusto ictero, vel à quartana per longam consumptionem humidi primigenij; eius, inquam, hydropis, vel eorum hydropum signa multò antè sunt in albo & molli pedum tumore, quàm in abdomine vtriformi, quæ forma est vera cuiusque hydropis. Ac tumor ille sursum prorepit sensim à pedibus ad malleolos, indéque ad crura & ad ilium ossa, tum ad lumbos & ad ventrem, vt mox dicetur. Secus fit in vero ascite quem genuit μαρασμὸς περιφρυγής, à febre acuta. Huius enim ad summum perducti, propagatio est pedum & crurum tumor, sicut hydrocele testium. Atque tum hydrops ille, quando ad vltima ventum est, ῥοπὴν habet sursum tussiferam in thorace; deorsum verò in artus, œdematosam. Erit igitur pedum tumor hydropicus, in quibusdam κατάῤῥοπος, in aliis verò ἀνάῤῥοπος.

TVM ALVVS NON DEIICIT] Hoc signum syllogisticum est, atque, vt ita dicam, character hydropis hepatici; non secus atque diarrhœa prædicta, iliaci. Aluus autem nihil deiicit: quia nec irritatur corruptione chyli, nec suppressione tanta opprimitur. Deinde hîc fæces naturali carent vehiculo, i. humore quem hepatis phlegmone prorsus exhaurit. Tum intestina, proritatione illa non gaudent, vt solebant, deiectionibus ipsis dicata, quam bilis edit per folliculi meatum effusa. Quæ ratio inhibendæ atque sistendæ fæcis, communis est omnium ictericorum: cuiusmodi sunt tales hydropici.

NISI DVRA] Velut pilulatæ fæces caprarum, quæ διαχωρήματα αἰγοειδώδεα nominantur. Huiusmodi autem sunt: quia diutiùs cunctantur in aluo: & quia, exhausto caloris cuiusdam ignei, dura redduntur perusta.

ATQVE COACTA] i. Non sua sponte: sed medici artificio ipsam cogentis ad excernendum. Ac talis difficultas excernendi cum fæcibus duris, planè ostendit nutritiarum partium œconomiam in vitio esse caloris & siccitatis. Hinc partium illarum sicci dicuntur morbi: sicut & sicca pleuritis, in sputi vacuitate: & sicci morbi venarum & arteriarum, in asperitate linguæ & cutis squalore; vt alibi docet Galenus in explicatione siccorum morborum. Sed excrementorum talium, ac deiectionum forma & ratio continetur in illo prorrhetico. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα αἰγοειδώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι· κακόν. i. *Suppressæ alui, nec nisi pauca quædam nigra, fæcis caprarum instar laxantes, idque coactæ; malum*.

lib.1. περὶ δυσπν.
prorrh.6. sect.1.

QVINETIAM CIRCA VENTREM ASSVRGVNT OEDEMATA] Verbum hîc Græcum

retinni potiùs quàm Latinum, *tumorem*: quòd illa sint vera œdemata, sicut à recentioribus vsurpantur, ne quis existimet tumorem dici hoc loco, illum repleti supra modum vel intenti abdominis vtriformem, qui verè formam & ideam exhibet ipsius hydrωpis. Hîc enim circa ventrem assurgunt œdemata: sicut primùm in pedibus assurgere diximus, idque κατὰ τὴν ἄνω φορὰν tumoris œdematosi, qui sensim prorepit à pedibus ad crura & ad ilia, indéque ad ventrem, pro cruditatis accretione, partiúmque, vbi subsistit, succedanea refrigeratione, &, quasi ordine quodam, consectaria suffocati caloris hepatici atque sanguifici.

PARTIM DEXTRA, PARTIM SINISTRA] Vt est inclinatio tumidorum pedum & crurum κατ' ἴξιν dextræ aut sinistræ: tum vt pars alterutra, ventris incommoda percipit suffocati caloris.

QVI MODO CONSISTVNT, MODO SVBSIDVNT] Ac si diceret. Est quidem tumida cutis atque turgida toto corpore hydrωpicorum, vt quæ nutricatum capessit à sanguine pituitoso, quæ appressa digito, statim subsidit, & mox consurgit. Sed tamen non statim vnà cum μεταπτώσει acutorum morborum, cutis intumescere consueuit. Nam turgidi sunt primi omnium pedes ipsi: quia longissimè absunt à partibus calidissimis. Inde symptωma illud paulatim conscendens, transit ad ventrem, ipsúmque totum occupat, similiter paritérque affectum, i. turgidulum atque tumidum, sicut pedes; vt in eo digitorum vestigia imprimantur, appareátque fossula quæ mox consurgit. Atque illud est quod præceptor ait, circa ventrem nasci œdemata modò consistentia, modò subsidentia. Quamuis hęc etiam dici possint de ortu primo eorum, vbi circa initia modò aluus tumescit, modo residit; ac tandem in tumore manet, neque residit ampliùs. Hæc sunt Galeni. lib. 2. progn.

4 Ἐπὶ τοῖσι ξηροῖσιν ὑδρωπώδεσι, τὰ στραγγουρικὰ μοχθηρά. φλαῦρα δὲ, καὶ τὰς μικρὰς ὑποστάσιας ἔχοντα.

In sicco hydrωpe; stranguria praua est: ac praua quoque vrina, quæ hypostasin habet exiguam.

SEQVITVR, vt posita distinctione hydrωpum trium ex causis & signis, quæ τεκμήρια Græci vocant; deinceps dicamus de iis, quæ in singulos cadunt, symptomatis. Ἐπιγινόμενα sunt cuiusque hydrωpis ad summum perducti, suáque incommoda huc illuc quoquouersum propagantis, idque nulla leuatione partium afflictarum: sed contrà maiore afflictione, non earum modò quæ in sympathiam adducuntur; sed illarum etiam quæ primùm laborare cœperunt. Sic enim comparatum est, vt epigenomena grauiorum morborum, non minùs ostendant calamitatem partium ipsa propagantium, quàm partibus ipsis, quà feruntur, & vbi excipiuntur, calamitosa sunt. Vetus est illud. Ὅσα μὲν κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα· τούτων οὐδέν ἐστι λυπηρὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Earum quæ per sympathiam oriuntur afflictionum, nulla omnino est quæ primigenia mala exoluat.* Omnia autem τὰ ἐπιγινόμενα veniunt per sympathiam: cùm scilicet priore morbo, non solùm superstite, sed multùm adaucto; nouus quidam alter accedit, non autem succedit, vt fieri solet in μεταπτώσει. Cùm igitur τὰ ἐπιγινόμενα sint eius morbi, qui tantùm abest vt aliquid de suo concedat, vt contrà magis ac magis ingrauescat, virésque, vt ait ille, acquirat eundo; tum ipsa quoque oborta, grauiorum malorum accessionem adiungant; terrifica sanè videri debet omnis hydrωpum, alioqui per se mortiferorum, epigenesis. Atque imprimis crudelissimæ stranguriæ, quæ hîc docetur cadere in siccum hydrωpem. Gal. ad sent. 10. lib. 3. περὶ ἄρθρων. aph. 11. 7.

IN SICCO HYDROPE] Cui quidem morbo, similitudo vtris intenti nomen dedit hydrωpis: adiunctionem verò habet siccitatis, & siccus nominatur à flatulento spiritu, quo nimium aluus intenditur. Aliter quoque dicitur τυμπανίας ἢ τυμπανίτης: quia, similiter vt tympanum aliquod, sonitum edit: pulsato intrà spiritu, quando pellis alui colliditur. Hunc sapienter Hippocrates verus dictator, ex causæ hydropificæ, i. flatus, perspiciẽtia, siccum vocauit in aphorismis, vt iam posuimus in philologia trium hydrωpum. Idem choleræ nomen adiectiuum dedit, quam spiritus acres flatulenti excitarunt. Sic enim ait. Χολῆς δὲ ξηρῆς, ἡ γαστὴρ πεφύσηται, καὶ ψόφοι ἔνεισι. i. *Siccæ autem choleræ aluus inflata est, atque intrà soni exaudiuntur.* Sed tamen hydrωpis sicci alia consideratio esse potest in hac prognωsi, vt eò siccitas illa spectare videatur, quòd maneat siccus hydrops, de quo ne minimum quidem decidit in stranguria. Sic enim sicci dicuntur morbi, vt vidimus in sicca pleuritide, quorum vacuatio nulla est, nec vlla leuatio, si quid aliunde foras edatur. Nam siccus est hydrωps, manétque suo statu, vel etiam crescit in symptomatica diarrhœa quæ dolorificum vel hydrωpificum malum foras non edit: sed intus inclusum esse testatur. Denique in omni vacuatione qua morbi causa foras non exit, sed intrà subesse ostenditur; siccus est morbus, de quo verendum, donec à pepasmo humescere cœperit. Ergo. IN SICCO HYDROPE] Qui est eiusmodi; aut propria specie & idea, vt τυμπανίας; aut qui nihil concedit de suo, nec vlla ex eo deducitur portio causæ hydropificæ. Vtrunque sapit τὴν διάγνωσιν præceptoris, vt mox videbitur. aph. 11. 4. Coac. 1. huius cap. lib. 4. περὶ ὀξέων. Coac. 3. cap. 16. lib. 2. lib. 2. progn. & Coac. 2. huius cap.

STRANGVRIA] Vrinæ stillicidium, quod continenter, quasi guttatim, exprimitur: cuius expressionis tam crebræ & exiguæ causa est, vesicę imbecillitas, tum ab intemperie, tum à tumore aliquo, vel acrimonia ipsius vrinæ; tum à renibus; tum à venis; in vesicam ipsam deductæ. Quò fit vt stranguria omnis posita sit vel in morbo, vel in symptomate ipsius vesicæ. Atque hîc stranguria vtriusque, & morbi, & symptomatis, opinionem facit. Ac morbi quidem, intento nimium aqualiculo, qui, non diffi- aph. 58. 5.

mili ratione, opprimendo cogit vesicam ad meiendum, qua prætumidum hepar diaphragma; indéque in angustiam redactum pulmonem, ad tussiendum. Sic editur stranguria crudelis in calculo, cuius oppressione, tam crebrò vesica concutitur ad eum excutiendum: sed frustra conando, ex ea concussione frequens vrina meiitur stranguriosa. Tum illa oppressio multùm intenti aqualiculi, vesicam non sinit vllius inflammationis expertem, nec intestinum rectum, cuius tamen vitio vesica non trahitur in sympathiam ad stranguriam; nisi prægrande sit vitium illud, teste Galeno, cuius verba hæc sunt. Οὐχ ἁπλῶς ἕτερον ἑτέρῳ ἐπιγίνεσθαι πέφυκεν ἀλλὰ τοῖς ἀξιολόγοις κατὰ μέγεθος. Hæc igitur stranguria quæ morbo vesicæ fit ab hydrωpe per sympathiam propinquitatis; non dubium est quin, accretione hydrωpis, terrifica sit, & meiendi molestia corpus infirmum faciat cum accessione grauiorum malorum quæ veniunt à dolore. Symptomatica autem stranguria, i. quæ accidit symptomate ipso vesicæ, non morbo; vel quam vesica edit, non suo quidem vitio, sed alieno; sæpe finem adfert grauissimorũ morborum. Talis illa fuit de qua hæc scripta sunt. *Inter signa omnia fuit vnum vtile maximúmque, quod multos à maximis periculis liberauit, quibus in stranguriam mutatio facta est, eóque abscessus conuersi sunt.* Hæc fuit propria iis quos diu multúmque tritæophya febris iam exercuerat. Sed alia est hydrωpicorum strãguria, quorum hydrωpes à ieiuni phlegmone, vel à torminibus, ortum habent. Nam vnde sunt homines ileosi, non rarò etiam fiunt stranguriosi, & contrà: quamuis Galeno parum id placeat. Sed placitum est præceptoris, quod non sine iudicio & experientia positum esse arbitror, nec ratum, nec homini sapientissimo persuasum: vt spero me aliàs demonstraturum si Deus voluerit, cùm ea de re suo agetur loco. Ergo si ex eòdem fonte strãguria incidit vbi fit ileus, & ibidem hydrωps ab eadem causa exurgit; commoda erit strãguria, si fiat per metaptosin hydrωpis, per quam hydropifica causa liberè foras exeat: declarat id ipsum leuatio. Incommoda autem per ἐπίδοσιν propagata, quæ, vt iam posui, dolorificum malum foras non edunt: sed ipsum intus inclusum esse testantur. Argumento est incrementum hydrωpis, & maior molestia quàm solebat.

aph. superiore, & 17.7.

2. Epid. part. 2.

aph. 44. 6. & in Coac. infrà.

PRAVA EST] Signo & causa. Vtriusque ratio patefacta est in historia stranguriæ, suprà hîc posita. Sed vt complectar breui quæ fusiùs dicta sunt. Praua est quidem stranguria vt signum: quoniam symptomatica est per propagationem hydrωpis in quo summa sunt omnia symptomatum hydrωpicorum. Ac tantùm abest vt adiumentum adferat leuationis, vt incommoda multa inferat: propteréaque causam obtineat prauitatis. Non enim fugax est, vt critica illa prædicta quæ profuit Thasiis ad febrem tritæophyam: sed πολυήμερος, i. *diuturna*, & molestissima, quæ, sicut dolor omnis, acerbitate sua & vigiliis facit corpus infirmum, & vnà corruptionem adiungit humorum. Hinc febrium ortus & paroxysmi, omniúmque penè malorum productio.

PRAVA EST AVTEM QVÆ PAVCAM HABET HYPOSTASIN] Ac si diceret; hoc signum est syllogisticum atque certissimum argumentum stranguriæ, non quidem naturæ, sed merito morbi susceptæ, quam nec perirrhoeâ vrinæ fundit afflictarum partium expurgatio: quòd vrinæ nulla sint præditæ hypostasi, aut perexigua. Quo nomine hypostaseos, non debet intelligi nec fingi animo illa quæ ad crisin apparet febrium acutarum, læuis, æqualis, & alba: sed albuminea, crassa, γονοειδής, i. *genituralis*, quæ speciem & ideam præ se fert genituræ humanæ, per quam exoluuntur ferè hypogastrici omnes morbi à pituita: non rarò etiam conuulsiones ac febres quæ sunt natura vetustę. Atque huius hypostaseωs descriptio est in illa historia Thasiorum de quibus hæc scripta sunt à præceptore. Πολλοῖσι δὲ καὶ περίρροιαι μετὰ πόνου ξυσματώδεες, πυώδεες, καὶ στραγγουριώδεες. i. *Circumfluebant multis vrinæ abradentes, puriformes, stranguriosæ.* Deinde subiecit. Οὐ νεφριτικοῖσιν ἀλλὰ τούτοισιν, ἄλλα ἀντ' ἄλλων. i. *Non erant nephriticæ: verùm his pro aliis alia.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Tales vrinæ non vitio renum fluebant, nec ipsius vesicæ: verùm per μετάπτωσιν, atque, vt ita dicam, ἀπόθεσιν partium superarum implicitarum morbo, & se humore morbifico exonerantium. Talis est illa hypostasis de qua in conuulsione sic legitur. *Quinetiam prodest, vrinam fluere albumineam.* Talis & illa de qua illud memoriæ proditum est ab Hippocrate. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ πιστὸν ὅ,τι κρίσιμον, καὶ τῶν ἥτρων τὰ τοιαῦτα· ὅτι αἱ κρίσιες ῥύονται· ὅταν οὔτε φύσης πολλῆς, οὔτε κόπρου πολλῆς γλισχρῆς διεξιούσης, ἐλαττῶνται. i. *Perinthi vrina genituræ similis, vel ipsum geniturale quod cernitur in vrina, tale nobis visum est, quale criticum quippiam esse solet. Et verò talia sunt hypogastriorum, quorum vitia tumorifica tollunt vrinæ, cùm illa nec multo flatu, nec multo stercore glutinoso residunt.* Nam vt absoluam; enæoremata genituralia, vt in febre acuta mortiferè apparent: sic in vetusta, pituitæ ostendunt purgationem. Nec verò mirum videri debet vrinas reddi stranguriosas & genituræ similes, per expurgationem pituitæ à mesenterio & intestinis: quando huiusmodi sæpe feruntur in conuulsione per μετάπτωσιν à neruis ad venas: sicut à venis ad neruos non rarò fit μετάστασις, vnde incidit tremor atque delirium. Atque mirari desinet qui attentè legerit & intellexerit hunc aphorismum Hippocratis. *Quibus inter ventrem, & septum transuersum prolapsa est pituita quæ facit dolorem, nec exitum habet in aluum alterutram; his conuersâ per venas ad vesicam pituitâ, malum exoluitur, siue sanatur.* Ibi Galenus docet, egregios naturæ conatus, qui vulgò miraculis apponuntur in molienda & absoluenda vacuatione cuiusque humoris morbifici.

2. Epid. part. 2.

Coac. 11. cap. 14. lib. 2.

6. Epid. part. 2.

2. Epid. & aph. 31. 7.

aph. 26. 6.

aph. 52. 7.

5 Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσιν ἐπιληπτικὰ ἐπιγινόμενα ὀλέθρια. ἀλλήλων τε σημείων μοχθηρῶν, καὶ κοιλίας καθυγραίνουσι.

Hydrωpicis quæ superuenit epilepsia, funesta. Cùm enim signa hæc mutuò certent inter se maleficentia: tum verò profusiores faciunt aluos.

Ex eodem fonte multa oriri symptomata nouum non est: quando ἐπιγένεσις grauissimorum morborum varia esse solet. Atque vt idem fons multos fundit riuulos: sic idem morbus multa symptomata epigenomena, quoquo se verterit & cursum inflexerit eius perennitas. Ac ne longum faciam, lectorémque obruam multis exemplis quæ theorematis huius catholici veritatem ostendunt; paucis absoluam, eo contentus quod ponitur in hac prognosi epigenomenon graue ipsius hydropis. Est autem epilepsia quæ nouè incidit in hydropicos, quorum, & ipsi, vnde nomen habent, hydropes, per epigenesin oriuntur.

Hydropicis] Ὑδρωπώδεις, i. qui speciem & formam gerunt hydropis in abdomine vtriformi per ἐπιγένεσιν lumborum & ilium, vel in prætumidi, nimiúmque turgidi totius corporis inæqualitate, à nimia sanguinis ad hepar refluentis abundantia, ipsúmque calorem sanguificum suffocantis.

Epilepsia] Iniussa corporis vniuersi conuulsio cum læsione sensuum atque mentis, quam edit cerebri proritati contractio; mox inde spinalis medullæ, & inde neruorum omnium, motui atque sensui præfectorum. Atque hæc quidem conuulsio epileptica, non est neruorum, conuulsificam intra se causam habentium; videlicet repletionem aut siccitatem: sed vnius tantùm principij, hoc est cerebri, deprauato accidit motu, non vitio artuum contractorum: vt cætera omnia quæ incidunt genera partium conuulsarum: earum dico quarum iniussa contractio est, non simplex collectio. Simplex autem collectio est illarum quæ, à paralysi oppositarum & antagonistarum, ipsæ sua sponte, non nostra, principium versus colliguntur. Sed olim multa diximus de conuulsione. cap. 14. huius 2. lib.

Quæ superuenit] Per epigenesin causæ hydropificæ, vel ipsius symptomatis, vnde proritati cerebri, & ea proritatione multùm afflicti, contractio est, non autem concussio: qualis edi solet quando ipsum potens est ἐρεθισμοῦ, & proritantis causæ. Hîc autem labascit, ac dominatu regitur illius causæ malignæ, cuius appulsu contrahitur. Sed ille appulsus fit primùm per ἐπιγένεσιν causæ hydropificæ quæ tum à lumbis & ilibus, tum à refluxu sanguinis, olim per sedem vel vterum profluentis, ortum habet. Deinde verò per propagationem symptomatis ipsius hydropici. Ac de lumbarium vitiorum propagatione vetus est illud. *Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores cum febre & cibi fastidio, si fortiter inde ad caput transierint; crudeliter illi conuulsifico modo necant.* Nam dolorifica lumborum mala quę propagantur ad ceruices & ad caput, vicissitudinem adferunt conuulsionis & paralyseos. Atque in ea vicissitudine, grauissimorum morborum tempora exiguntur. Sed tamen Galeno visum est, credibilius esse, natam ex anadrome lumborum paraplegiam tolli oborta conuulsione. Quid verò? nónne huc spectat etiam illa prognosis? *Ex dolorifici lumborum mali excursu, oculorum peruersio; graue malum.* Possem hîc ego plura ex Hippocrate ad hunc locum adferre: sed hæc sufficiant. De sanguifluorum autem muliebrium, & hæmorrhoicorum refluxu ad hepar, vnde hydropes, si quidem vltrà fiat eorum propagatio; in promptu sunt illa symptomata epileptica. *Qui statis temporibus sanguinem profundunt, si careant eo beneficio, nec ampliùs loco profundant; vitam finiunt epileptici.* Nam & Hippocrates inter symptomata quæ veniunt ex puerperiorum excursu; commemorat στρέψις ὀφθαλμῶν ἰλλώδης. Nam hystericarum ferè comes est conuulsio epileptica, fugax tamen & facilis, sine febre; non quia proritando potiùs quàm exhauriendo fit, vt posui: sed quia fugax eius causa, sicut & suffocationis hystericæ. Hîc autem fixa est firmiter quæ facit hydropem. Ex quo efficitur, propagationem penè infinitam videri, αὐτῶν τε ἐπιγενόντων καὶ τῶν ἐπιγενομένων, i. *propagantium & propagatorum inde malorum.* Nam quæ in hydropicos incidit epilepsia, & causæ ipsius propagantis hydropem, & propagati hydropis symptoma est epigenomenon. Nam & hydropico symptomati superuenit epilepsia, nô minùs quàm ipsi causæ hydropificæ: quoniam in hydrope stabulum est corruptionis quę facilè, cerebrum lacessendo, consecutionem adfert horrendę illius epilepsiæ; idque tum appulsu venenatæ cuiusdam auræ, tum translatione malignæ hydropis cacochymiæ: sicut vidimus in Comitissa Grueriana. Ac talis epilepsia mox vertitur in apoplexiam mortiferam & insanabilem. Sed aliàs multa scripsimus de malo epilepsiæ quod magnû ab Hippocrate nominatur.

Coac. 13. cap. 12. lib. 2. & prorrh. 8. f. 3. 1. prorrh. 26. f. 3. 1. Coac. 10. cap. 12. lib. 2. & in prorrh. Coac. 20. cap. 15. lib. 2. & prorrh. 39. f. 3. 1. Coac. 3. cap. 14. lib. 2. cap. 14. huius 2. lib.

Cum enim mutuo certent inter se maleficentia] i. Cùm mutuò se afficiant, mutuásque tradant operas in ægri perniciem, vt alibi scripsit Hippocrates, συντιμωρέουσιν ἐς τὸ κακόν: quoniam syntimorię maleficæ causa est ipsa epigenesis, quæ, vt ita dicam, par pari refert ei morbo & loco vnde propagatio ipsa fit, ipsúmque cumulatè auget malis atque damnis ægrotum. Nota sunt illa præceptoris; quòd malè orta, pessimè ipsos habent quos inuaserunt. Et. Τῶν νοσημάτων ὅ,τι ἂν ἐπιγένηται ἐπὶ γεγενημένῳ, ὡς τὰ πολλὰ ἀποκτείνει. i. *Quorum morborum alter superuenit alteri; maximam ille partem interimit.* Et, quò plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt. Est autem epilepsiæ tanta, vt sic dicam, atrocitas, vt nulla vis naturæ maior αὐτομάτως possit inferri, quàm quæ ab ea infertur. Est enim regina conuulsionum, quæ omnes per iniussam contractionem natæ, crudelissimæ sunt. Ac demonstratum est alibi, quòd illa demum symptomata citæ mortis, ac iamiam venturæ argumenta sunt & causæ ipsæ, quæ cum signis effœtæ naturæ, offensionem ipsi quoque inferunt intolerabilem.

lib. 1 περὶ ἰξίων. lib. de locis. lib. περὶ παθῶν.

Tum vero faciunt profusiores alvos] Per ἀτονίαν ventriculi quæ accidit per sympathiam cerebri epileptici, cuius maleficium illud est, vt iniussas contrahat seipsum versus partes illas quæ nostra spôte, i. προαιρετικῶς, & iussu nostro mouetur: eas verò exoluta quæ sua spôte, i. αὐτομάτως, non nostra, opus quæque suum faciundo; vitæ inseruiunt conseruandæ; vt ventriculus, coquendo & appetendo; intestina, distribuendo & excernendo. Atque hoc profluuium alui, non est criticum hydropi sanando; vt esse iam diximus illud de quo hæc scripta sunt à præceptore. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis incidat diarrhœa, morbum exoluit.* Et. *Si quis dominatu hydropis tenetur; per venas aqua profluente in aluum; sanatur.* Sed est omnino symptomaticum lientericum, & soboles cruditatis. Atqui mox infrà dicetur; diarrhœam hydropis criticam, esse debere omnis cruditatis expertem. Hîc autem

Coac. 9. cap. 14. 2. aph. 29. 7. aph. 15. 6.

cruditas & lienteria, ortum habet ex eo quod omnia cerebri vndecunque afflicti mala, cum stomacho facilè societatem ineunt: ídque vel vna generis similitudine, qua κυρωδέστης omnium esse dicitur, (lib. 2. περὶ ἀέρων.) prætereáque cerebri omnium συμπαθέστης. Non igitur inde facta profusior aluus, hydropico vllum videtur adiumentum adferre: sed maximam potiùs noxam atque damnum ingrauescentis hydropis, & virium collapsarum. Quicquid enim morbum auget, fouétque, & vnà corpus facit infirmum, desperationem adfert salutis. (lib. 2. περὶ νόσων.) Ac tam nocenter hydropicum afficit hæc lienteria, quàm pleuriticum illa diarrhœa quam esse dicit Hippocrates αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*. De qua, vt iam diximus, hæc scripsit Galenus. (comment. ad aph. 12. 5.) Γίνεται μὲν γὰρ τὸ ποιοῦν σύμπτωμα, ἐπ' ἀρρωστίᾳ τῆς δυνάμεως· αὐτό τε πάλιν ἀρρωστίαν ἀπεργάζεται.

6 Ἐν τοῖσι χολώδεσι κοιλίη ταραχώδης διαδιδοῦσα σμικρὰ γονώδεα, μυξώδεα, καὶ πόνος περὶ ἦτρον ἐμποιέοντα, καὶ οὖρα οὐκ εὐλύτως ἰόντα· ἐς ὕδρωπα ἀποτελευτᾷ ἐκ τῶν τοιούτων.

In biliosis aluus turbata quæ pauca exhibet similia genituræ, atque mucosa, & circa hypogastrium dolorifica, nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus desinunt in hydrωpem.

IBI DEMVM hydrωpes in metu sunt, vbi causarum hydrωpificarum est concursus, maleficentia inter se pariter concertantium ad generationem hydrωpis. Sed in biliosis, causarum est concursus ad hydrωpem, quibus apparét & fiunt quę scripta sunt in hac prognωsi. Quod sic aggredior ad demõstrandũ.

IN BILIOSIS] Qui sunt eiusmodi temperamento, habitu, & diæta, i. victu & instituto, quod ἐπιτήδευμα Græci vocãt. (lib. 2. περὶ φύσιος.) Ac tẽperamento quidẽ, qui hepate sunt calidissimo, & hepatite turgida sanguine bilioso. (lib. 2. περὶ ἀέρων.) Habitu verò biliosi hoc loco ponẽtur, quos ἄνω καὶ κάτω huiusmodi esse narrat Hippocrates; quorum exempla leguntur apud Galenum in Paulo rhetore, & Eudemo philosopho, qui tamen πικρόχολος erat temperamẽto. (ibid. & in arte parua.) Sed illi tota compagine pituitoso, ac bile sursum refluente, astrictior erat aluus, crebra vomitio biliosa. Huic verò biliosæ deiectiones: vomitio bilis nulla. Biliosi autem diæta sunt; instituto quidem, qui in labore, & animi contentione, sæpe irarum æstu fluctuantes; ac suum defraudantes genium, corpus conficiunt. Victu autem, seu victus ratione, bilis abundat in iis, proptereáque sunt biliosi, de quibus hæc scripsit præceptor. (lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.) Ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης βοείων κρεῶν, καὶ ἐξ οἰνοφλυγίης ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρους, ἡ χροιὴ σιδιοειδής ἐστι. Ταῦτα γὰρ πάντα τὴν ποιότητα τοῦ ἔτεος ὥρην πολεμιώτατα τῷ ἥπατι, καὶ χολὴν μάλιστα προσάγει καὶ ἵστησι πρὸς τὸ ἧπαρ, i. *Ex bubularum carnium edacitate, vinique immodica potione, ídque potißimùm æstate; color est similis malicorij. Omnia enim prædicta, sunt hepati eo tempore infestißima, bilémque adducunt & sistunt ad hepar.* Sic Apollonio facta est bilis accessio, natura iam bilioso, editáque sunt exempla intemperantiæ. (hist. 13. part. 3. 3. Epid.) Ergo IN BILIOSIS] Temperamento, habitu, atque diæta: quorum biliosa natura atque conditio, cum ætate accreuit simul, eáque συγγονὴς à prima complexione atque compagine, facta est συνέστροφος καὶ ἐπαυξὴς; ídque potissimùm constanti ætate, quo tempore ad summum perducta est.

ALVVS TVRBATA] Cuius egestio crebra est, cum torminibus atque morsu. Sic enim Galenus τὴν ταραχὴν alui describit, vnde dicitur ταραχώδης. (3. Epid. part. 3.) Verba Galeni hæc sunt. Τὸ ἐς τὴν κοιλίην ἐνεχθὲν, ἐπεὶ ὑπιὸν κάτω μετὰ δήξεως· ἐργάζεται τὴν ἐκταραχὴν. i. *Quod in aluum defertur, si cum morsu subducitur, perturbationem facit.* Quanquam reperio apud Galenum, τὸ ταράττειν ῥῆμα, οὐ τὴν σύμμετρον ὑποχώρησιν, ἀλλὰ πλεονάζουσαν δηλοῦσθαι. i. *verbum hoc, perturbari, non modicam indicare deiectionem, sed nimiam eius abundantiam.* Hîc tamen secus est, quod sic habet.

QVÆ PAVCA EGERIT] Proptereáque non lege critica & salutari: quia nihil paucum est criticum. Atque hoc solo quantitatis vitio exlex est illius legis quæ sancita est de alui perturbatione spontina, his verbis. (progn. 7. (?) 1.) Ην μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται. i. *Si qualia purgari decet, purgentur.* Nam illud οἷα, quo significantur τὰ καλὰ καὶ κρίσιμα, minimè locum habet in tam exigua quantitate. Nam illud paucum, symptoma est languescentis vel nimiùm oppressæ naturæ. Sed eius aluinæ turbationis symptomaticæ alia sunt argumenta hîc posita.

GENITVRÆ SIMILIA] Quorum tametsi diuersa est ratio, indéque varia euidentia, tam ad interitum, quàm ad salutem: hîc certè adduci non possum quin ea putem colliquamenta esse tenuium intestinorum, quorum adeps liquitur, ac deiectiones edit velut opimas, i. albas & læues, cuiusmodi scriptæ sunt in prognostico de dysenteria. (lib. 2. progn.) Liquitur autem adeps à vi tabifica tum ardoris hepatici, tum bilis, abradendo, intestinis molestæ. Sin autem bilis ipsa nacta sit τὸν ἄνω πικρόχολον, eiúsque, vt ita dicam, clystere careant intestina; tum hectica intemperies quam infert pituitæ mansio, eiúsque suppressa egestio; similiter hydrωpem faciet, vt illa quam intulit bilis appulsus, vnde liquitur adeps intestinorum. Atque hîc glutinosa mucosa egeruntur & pauca. Hîc etiam duæ in promptu sunt causæ hydrωpis: vna quidem ὑλικὴ; i. *materialis*; videlicet pituitæ collectio: altera verò ποιητικὴ, i. *efficiens*; intemperies hectica tenuium intestinorum quæ pituitam intus inclusam mutat in aërem flatulentum. (aph. 11. 4.)

ET CIRCA HYPOGASTRIVM DOLORIFICA] Quæ διὰ ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν, i. *quæ abradendo & exasperando*, partibus illis molesta sunt, vt suprà iam diximus.

NEC VRINÆ FACILES IN MEIENDO] Non quidem vesica plena, sed vacua: vt nulla

veræ ischuria

veræ ischuriæ sit excusatio, quæ propria est vesicæ, cùm vel sensio nulla excitatur, nec proritatio ad meiendum, sensu amisso: vel nulla vis excernendi lucet, qua reddat vrinam: vel vrinariæ fistulæ tanta est oppilatio, vt exitum vrina non habeat. Sed ideo non sunt faciles in meiendo; vel quòd earum materia derinetur in aluum, nec tamen excitat diarrhœam: vel ipsi renes laborent in officio mulgendi serum à sanguine; vel impeditio sit illac transeundi ad ipsam vesicam. Sed ischuria hæc præuertit morte hydropem. Est igitur talis ratio præceptoris. Quemadmodùm in aquarum perennitate, quæ posita est in syndrome prædictarum causarum, hydropis occasio præripitur; sicut & ipse iam exortus sanatur; si vel diarrhœa cruditatis experte, vel perirrhœa liberali, aquarum copia excludatur: sic denegato exitu per illos veluti aquæductus, ex earum collectione hydrops assurgit. Quod ipsum declarat illud quod sequitur.

Ex talibvs desinvnt in hydropem] Ac si diceret; ex perenni fonte aquarum qui cernitur in causis hîc positis, necessariò venit symptoma hydropicum; si fontis illius nulli sint riuuli, per vrinæ ductus aut fæces: ac neque diarrhœa cruditatis experte, nec perirrhœa, hydropis materia & occasio præripi posse videatur.

7 Ὑδεριῶντι πυρετῶδες οὖρον μικρὸν καὶ τεταραγμένον· ὀλέθριον.

Si cui aquoso cum febre vrina pauca sit atque turbida; perniciosum.

Svperiore prognosi ea mens fuit atque διάνοια præceptoris, vt planum faceret, ibi demum hydropis molem assurgere, vbi causarum eius coitio est, quam συνδρομὴν Græci vocant: & impeditio nulla, quin ea moles assurgat. Ac syndrome quidem causarum est, in biliosis descriptis, quorum aluus pauca egerit, partim genituræ similia, partim mucosa, & circa hypogastrium dolorifica. Quæ sunt eiusmodi, vt malum subesse intus, non foras exire testentur. Impeditio nulla est molis hydropicæ, quando aquarum perennitas non habet exitum per diarrhœam aut perirrhœam vrinæ liberaliter confluentis & effluentis. Hîc signa ponuntur hydropis funesta, quæ ducuntur è causis mortiferis. Ac signa quidem funesta sunt, vrinæ paucæ & turbidæ. Causæ autem mortiferæ, ingrauescens hydrops, & febris. Atque sic epilogismus est præceptoris. Si cum accessione causarum mortiferarum, euidentia sit prauorum signorum atque lethalium; ibi non desperata solùm est salus, verumetiam mors in propinquo. Sed epilogismi huius analogismum sic recensere oportet.

Si cvi aqvoso] Consultò verti *aquosum* τὸ ὑδεριῶντα: quoniam nomen illud non est cuiusuis hydropici, sed eius tantùm qui stagnat aquis, & implicitus est vero ascite. Ac philologiæ huius philosophicæ, documentum statuit illud quod alibi legitur scriptum his verbis. ὑδεριῶντας θᾶσσον τέμνειν. Pertinet autem illud præceptum ad vacuationem aquarum stagnantium, ex quibus ὑδεριῶντες nominantur potiùs quàm ex abdomine vtriformi, quod etiam tympanitarum commune est vt ascitarum. Nam ex abdomine vtriformi, similiter nominatur tympanias hydrops, vt ipse ascites. Ergo. Si cvi aqvoso] i. Aquarum in aluo stagnantium nimia abundantia multùm implicito, quas genuit hepatis ἀτονία vel suffocatio caloris sanguifici, vel etiam marasmus retorridus, frustrata in totum operatione sanguifica. Earum verò aquarum perennitatem excipit lien; quam in omentum deponit, mox illud in amplitudinem alui, & inde assurgit verus ascites qui tum ab humore, tum à forma vtris quam exhibet, nomen habet hydropis. 6.Epid. par. 7.

Cvm febre] Vel exorta nouè acuta, vel exacerbata: tum à putredine aquarum stagnantium, tum hepatitis ipsius impuritate, cuius cum ipso corde facilis communicatio esse solet, vnde vel exoritur febris quæ priùs non fuit; vel, si priùs fuerit, exacerbatur. Atque huius febris symptoma est, geminata corruptio partium stagnatarum & sitis inexplebilis: cui gerendus mos, liberaliter se potu frigidæ inuitando. Nam sitis tædia non facilè nec toleranter feruntur: quia sunt tædia penè intolerabilia. Sed tamen potio non vltrà danda est, quàm vt vitam sustineat: optimáque est quæ vrinam mouet.

Vrina pavca sit] Cuius tamen liquor vel ὀῤῥὸς, nec febris ardore consumptus est: nec diarrhœâ profluxit; nec etiam sudore diffluxit: nec verò tantum eius transit ad vesicam, quantum solebat: non quia in vitio sunt renes vel aquæductus: sed quia omnis humor cursum ad lienem inflectit, quem cùm expleuit, tandem effunditur in omentum; & inde in spatium illud quod est inter omentum & tunicam peritonæum. Nullus enim ascites oritur sine consensu & conspiratione ipsius lienis. Est igitur vrinæ paucitas, ab inopia seri aliò confluentis quàm ad vrinæ ductus. Ac nulla hîc renum malemerentium, nec vrinæ ductuum, accusatio esse potest: nisi fortè in vitio sint, ipsâ quotidiani officij vacuitate, aut saltem remissione, ignauiores.

Atqve tvrbida] Similiter vt illæ vrinæ iumentorum similes, quæ cùm agitatæ fuerint, diu depositæ non residunt. Ac tales vrinæ dicuntur οὖρα θολερὰ, οἷα ὑποζυγίων, ἀκατάστατα, καὶ ἀνυπόστατα. Sunt autem eiusmodi, perturbato sero in venis, à spiritu flatulento, & intus incluso febrili ardore. Ac pessimę sunt tales vrinæ: vt signo quidem; quia denunciant paupertatem caloris natiui, & incrementum eius qui contra naturam est, eique internecinum bellum indixit: vt causa autem; quoniam translationem habent sursum ad caput, vnde dicuntur cephalalgicæ, & conuulsificæ, vt in Polyphanto. lib. 1. & 3. Epid. aph. 70. 4. & 7. Epid.

Perniciosvm] i. Non solùm desperatæ salutis eorum qui seruari non possunt, sed mortis propinquæ. Nam si τὰ ὀλέθρια, ἀσήμως ῥαστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει, i. *perniciosa, immeritò sedata; mortem sub-* prorrh. 17. l. 1. s.

eſſe teſtantur: quidni mortifera erunt citæ mortis & iamiam venturæ, pernicioſa quæ meritò ingraueſcunt, & ſignis comitata ſunt planè funeſtis? Huiuſmodi ſunt vrinæ paucæ ac turbidæ, nec tamen nephriticæ, quarum explicata ratio in hydrωpe aquoſo, & febre ſitifera; inualeſcentis mali, & triumphatæ naturæ, collapſorúmque omnium præſidiorum, ſigna oſtendit. 7. Epid. Παὺν γὰρ διαλάχεα, καὶ ἀναπεπταραγμένα σημεῖον ἀκριβὲς κεφαλαλγίης, καὶ σπασμοῦ, καὶ θανάτου. i. *Vrinæ valde craſſæ, turbatæ; ſignio ſunt certiſsimo cephalalgiæ, conuulſionis; & mortis*. Eſt igitur verum quod initio poſui ad demonſtrandum id quod ſcriptum eſt in hac prognωſi. Si cum acceſſione cauſarum mortiferarum, euidentia quoque eſt ſignorum lethalium; mors in propinquo eſt. Sed eam cauſarum mortiferarum acceſſionem demonſtrauimus in aquoſo languore & febre: ſignorum lethalium ſuper his euidentiam, in vrina pauca & turbida. Quamobrem epilogiſmo ſuum attulimus analogiſmum, cum veritate huius prognoſeωs.

8 Ἐπὶ δὲ ὑδέρῳ ἀρχομένῳ, διαῤῥοίη γινομένη ὑδατώδης χωρὶς ἀπεψίης· λύει τὸ νόσημα.

Iam verò ineunte hydrωpe; ſi aquoſa incidat diarrhœa, cruditatis expers; morbum exoluit.

QVÆ SCRIPTA ſunt hactenus de hydrope; omnia metum adferunt atque mœrorem. Scripta autem ſunt de cauſis hydropificis, earúmque origine: tum de ſymptomatis quæ per ἐπιγένεσιν propagantur; alia quidem ſurſum; alia verò deorſum. Nouiſſimè poſita ſunt etiam ſigna hydrωpis funeſta quæ ducuntur è cauſis mortiferis. Nunc operæprecium fuerit, animum reuocare ad criſin hydropis, quæ ipſum reficiat, & conſoletur ſpe aliqua ſecundæ valetudinis. Eſt igitur in hydrωpe ſpes aliqua ſecundæ valetudinis; primùm in quo plus vacuatur humoris, quàm aſſumitur; deinde verò qui, lege critica, hydrωpificum excernit humorem, quò, quà, & quemadmodum, natura duce, ſuſcipitur atque perficitur ipſa excretio. Ac nulla eſt ratio excernendi potior, neque commodior, quàm ea quæ, per diarrhœam aut (aph. 29. 7. & lib. περὶ κρισ.) perirrhœam, ſponte abſoluitur. Nam præceptoris illud iudicium eſt; quòd. *Si quis leucophlegmatiæ dominatu tenetur, à diarrhœa forti ſanatur*. (aph. 15. 6.) Et. *Si quis hydrωpe implicitus ſit, aqua per venas in aluum profluente; morbo defungitur*. Verùm, vt obiter moneam, quòd ἰσχυρὴν eſſe velit diarrhœam hydrωpis; non eò certè dixit vt longa ſit: ſed vt libera & liberalis. Id ipſum declarat illud quod alibi ſcriptum eſt de cruenta dyſenteria (lib. 4. περὶ ἄρθρων.) λόγῳ τῆς φύσεως, i. *natura duce* ſuſcepta. Ὁρμᾶται μὲν λαύρως καὶ ἰσχυρῶς· ἀτὰρ οὔτε πολυήμερος γίνεται, οὔτε θανατώδης. i. *Cietur liberaliter atque fortiter: ſed tamen nec longa eſt, nec mortifera*. (comment. ad Coac. 4. huius cap.) De perirrhœa autem ſolenne eſt illud quod nuper adduximus. *Quibus inter ventrem & ſeptum tranſuerſum prolapſa eſt pituita quæ facit dolorem, nec exitum habet in aluum alterutram; his conuerſa per venas ad veſicam pituita; malum exoluitur*. (aph. 52. 4.) Eſt igitur huius prognoſeωs hic epilogiſmus. Ea demum ſalutaris vacuatio eſt, quæ incidit in hydrωpem; qua & morbificus humor, atque vt decet, quemadmodum, quà, & quantum, & quando neceſſe eſt, vacuatur. Huiuſmodi eſt aquoſa diarrhœa, cruditatis expers, quæ prorumpit circa hydrωpis initia. Sed huius prognoſeωs veritatem oſtendet qui ſequitur analogiſmus. Eſt autem huiuſmodi.

IAM VERO] Ac ſi diceret: patefacta omni cauſa hydrωpis, omníque ſymptomate quod incidit per epigeneſin; perſpectis etiam ſignis fatalibus ad interitum; ſequitur vt dicam de criſi qua quidam hydropici periculo defunguntur.

INEVNTE HYDROPE] i. Circa hydrωpis initia, cùm adhuc validæ ſunt vires ægroti, quarum ope tanta contentio eſt naturæ, vt miraculo apponi ſoleant inſperatæ, & inſuetum per iter, excretiones quas ipſa molitur & perficit. Ac tum ineunte hydrope, nondum in corruptionem adductis viſceribus à vitio & putredine aquarum iam pridem in aluo ſtagnantium. Quod certè cùm ita eſt, fruſtra ſuſcipitur aquarum vacuatio, tam ſponte ſua, quàm noſtra: quod dicere ſolet præceptor αὐτομάτως, & θεραπευτικῶς. (6. Epid. part. 3.) Propterea illud edictum eſt dictatoris. Ὑδρωπιῶντας θᾶσσον τάμνειν, i. *aquoſos citò ſecare*. Nam vbi locus eſt ſectioni ad vacuationem aquarum: ibi ſalutaris eſt etiam, quæ ſua ſponte incidit, aquoſa diarrhœa cruditatis expers; neque aliter fit hydrωpici commodo: quoniam fruſtra emittitur aqua quæ vitiatis viſceribus, ſubinde enaſcitur; niſi fortè geminata corruptio in metu ſit, niſi aqua emittitur quæ contra naturam ibi ſubſiſtit, quæque nocet hepati, & œconomiam labefactat partium nutritiarum, mox autem ſpirabilium. Id metuens bonus medendi artifex atque magiſter Hippocrates, crebrò dabat operam purgationi, ſurſum, deorſum, vt viſum erat. (lib. περὶ τῶν ἐντὸς.) Ac ſurſum quidem, elleboro: deorſum autem, cneoro, ſextis quibuſque diebus: hippophais ſucco, octauis: grano cnidio, decimis. Nec verò illa pharmaca eò dabat, quòd ſperaret, emiſſo humore, ſanari poſſe hydropem: ſed vt aquarum vitaret incommoda, quæ ibi ſubſiſtunt, & ſtagnando putreſcunt: tum vt emiſſus humor, medicinæ locum faceret quam intus incluſus impedit. Eò etiam potui dabat vinum Mendæum album, quod erat ſuauiſſimum atque pauciferum. Quòd ſi ſua ſponte aluus ferretur liquidis excrementis, vinum dabat auſterum. Et ſi purgando nihil proficeret, pyrωticis eſcharωticis, & ferro, qua data porta, humori vacuando exitum foras moliebatur. Atque hæc omnia remediorum genera, ſuo quæque loco & ordine, circa initia præcipit adhibenda, iis verbis. Ταῦτα δὲ κατ' ἀρχὰς ποιέειν τοῦ νοσήματος.

SI AQVOSA INCIDIT DIARRHOEA] i. Alui profluuium quod continenter fit liquidis excrementis, ídque ſine vlla ciborum cruditate, quam fundit lienteria: tum ſine cruenta deiectione, quam exprimit

quam exprimit dysenteria. Sic enim positæ sunt differentiæ illorum trium profluuiorum alui. Diarrhœam autem vult esse aquosam, vt secus ab ea sit hydropico, quàm ab illa nuper prædicta, hydrωpis toto genere symptomatica, quæ dolorificum malum foras non edit: sed intus inclusum esse testatur. Est autem chylωsa, quæ nec prætumidum ventrem adæquat, nec ipsos lumborum & ilium dolores exoluit. Ex aquosa igitur diarrhœa secus est planè hydropico quàm ab illa prædicta: quoniam ex aquosa tam bene est illi, quàm ex chylωsa malè. Est autem bene: quia dolorificum malum foras exit; ac vacuatur id quod vacuari potest. Hinc tumidus venter subsidit; dolor sedatur; medicinæ locus est ad viscerum ἐπανόρθωσιν, quam impediebat aqua intus inclusa. Tum verò non est in metu ampliùs noxa prægrandis quam partibus inferunt aquæ stagnantes: nec verendum ampliùs de translatione sursum aquarum, quę tussifera esse solet, atque mortifera. Denique hęc diarrhœa, omnium commodorum prouentu beat hydrωpicum, ipsa per se, modò fugax nō sit illa beatitas, vt mox dicetur. Iam verò quemadmodum incidat hæc diarrhœa planè insperata, & insuetum per iter, ne verbum quidem Galenus. Mea autem sic ratio est; humorem cieri & attrahi per venas quæ attrahendi potentia carnes ipsas præcedunt, denuo in omentum, & inde in lienem, vnde per splenica vasa παροχετεύσιν habet in mesenterica, & inde profluit ad intestina. Sed hæc sunt καθ' ἕλξιν. Quòd si ad eam vim attrahendi, quæ tributa est venis, & partibus, conspiratio quoque accedat κατ' ὦσιν, i. *ab impulsu* naturæ studentis expellere quod ipsam malè habet periculosè, multúmque lacessit; hîc sanè vsurpandum vetus illud Hippocratis. Δυοῖν μεγάλοιν, μεγάλα καὶ τὰ ἐκγινόμενα. i. *Positis magnis duobus, oriunda quoque sunt magna.* Atque in ciendo & propellendo, tanta vis lucet naturæ oppressæ, vt sæpe viam inueniat quà ducitur ad vacuationem cuiusque humoris morbifici: quamuis & ipse crassior sit, & meatus angustiores: modò validæ sint eius vires ad fortem in expellendo contentionem. Ac super his fuit illud Galeni iudicium, non dubitasse Hippocratem scribere, naturam moliri abscessus per ossa; hydropicorum aquas confluere ad intestina; empyicorum pus rupta vomica, in thoracem effusum, per anacatharsin expurgari. Abscessus & vacuationes edi κατ' ἴξιν, bene, in nulla meatuum euidentia: ἀνάπαλιν verò, malè. Quoniam maior vis est in contentione forti naturæ, quàm in meatibus.

1. Epid. part. 2. Coac. 2. huius cap. — comment. ad aph. 29. 7. & 15. 6. lib. 1. περὶ τέχνης. — 2. Epid. part. 1. — comment. ad aph. 52. 7.

Crvditatis expers] Quæ cernitur in oxyregmia, & excrementis, quæ tum ex aluo, tum è venis ducuntur. Ex aluo quidem, liente ricis; quorum præpropera excretio, vel à catarrhi prolapsu in aluum, vel à coctione frustrata, cuius frustratio est ab intemperie frigida firmiter fixa in aluo: ne interim taceam aphthas quæ inferunt lienteriam. Sed cruda est etiam diarrhœa chylosa quam nuper attigimus. E venis autem fluunt vrinæ quarum apparet cruditas in colore, liquore, & hypostasi. Huiusmodi sunt, οὖρα λεπτὰ, ἄχροα, ὑδατώδεα, ἀκατάστατα, καὶ ἀνυπόστατα. i. *Vrinæ tenues, decolores, non residentes, nec vlla hypostasi prædita.* Sed ea cruditas alui, nunquam ipsa per se consistit quin accessionem habeat vrinarum crudarum. Vetus est illud. Ἡ κοιλίης ταρχώσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία. i. *Alui segnicies, omnium confusio, vasorúmque impuritas.* Tametsi reperio, alui cruditatem vitari prægressâ etiam summa illius causâ: vt prorupta nimium hæmorrhagia, dum manet coctio vrinarum. Qua de re illud præceptum est dictatoris. Οἷσιν αἱμορραγίαι πλεῖστ' προεληλυθότος χρόνε, κοιλίαι πονηρεύονται, ἢν μὴ τὰ οὖρα πεπανθῇ. i. *Quibus sæpe & multùm profluit sanguis; maleficæ fiunt alui, modò coctæ non sint vrinæ.* Πονηρεύεσθαι autem hîc ait, quod alibi scripsit in hanc sententiam, κακοχυμεῖσθαι. Ergo diarrhœa hydropici sit aquosa, & vacua cruditatis: vt scilicet, cùm proruptis aquis cessarit profluuium, quod ὀλιγήμερον esse decet, i. *paucorum dierum*, aluus ducatur fæcibus figuratis & mollibus: vrinæ autem fundantur, quales debent esse pro vitæ instituto, viníque, quo vtitur, mutatione in copia & qualitate. Ex quibus efficitur, hydrωpem hîc poni cuius natura & ὕπαρξις in aquarum collectione, non in perennitate consistit; & cuius curatio atque sanatio, solam desiderat vacuationem aquarum. Nam cæterorum hydrωpum qui vel ab hepate, vel ab ilibus ortum habēt, nullæ vrinæ sunt cruditatis expertes. Ac deiectiones positæ sunt contra naturam.

part. 1. sect. 3. 6. Epid. — prorrh. 41. s. 3. 1. aph. 27. 4. — Coac. 1. huius cap. ex 1. prorrh. — Coac. 2. & 3. huius cap.

Morbvm exolvit] Quòd eius hydrωpis conditio sit qualis descripta est in prorrhetico, cum integritate partium nutritiarum & spirabilium: & in quo hydropici qualitas & excrementa, nullam aut exiguam è norma sua naturali egressionem ostendunt. Ac talium, vt iam dixi, curatio in vacuatione sola versatur aquarum replentium, quando earum perennitas nulla est. Diarrhœa autem descripta sufficit vacuandis aquis, quarum simplex collectio est in amplitudine alui, sine vlla viscerum offensione.

lib. 2. prorrh. & Coac. 1. huius cap.

9 Τοῖσι ξηροῖσιν ὑδρωπιώδεσι προσημαίνουσι, στρόφοι περὶ τὸ λεπτὸν ἐμπίπτοντες· κακόν.

Denunciato iam sicco hydrωpe, si tormina sint circa tenue, ingens malum.

Terrifica sunt illa symptomata, & cum periculo permolesta, quæ nec vale dicunt, & continenter accrescunt. Enimuero dolorifica hydrωpis mala, quæ vel sponte non exeunt, nec medicinæ concedunt; mortifera sunt: ac multò magis, quando eorum perennis accretio est. Talis maleficentia est hydrωpis quem author posuit in hac prognωsi.

Denvnciato iam sicco hydrope] Qui est eiusmodi, aut propria specie & idea, qualem esse diximus τυμπανίαν, quem siccum Hippocrates nominauit; aut qui nihil concedit de suo; nec

vlla ex eo deducitur portio causæ hydropificæ, nec ipsius symptomatis; tum propter peritonæi tunicæ densitatem, per quam nihil expirat spiritus flatulenti; tum propter peristalticæ intestinorum virtutis infirmitatem, vel etiam deprauationem, vnde fit ἡ ἄνω εἴλησις, ac tensio maior, cuius quidem laxitas non est sperabilis, denegato quaquauersum exitu spiritui flatulento. Denunciatur autem siccus hydrωps in specie & idea, cui similitudo vtris intenti, nomen dedit hydrωpis: τυμπανίας autem dicitur, quia, similiter vt tympanum, sonitum edit, pulsato intrà spiritu, quando circumtensa vel intenta nimiùm pellis alui colliditur. De natura huius hydrωpis, multa iam diximus, tum in historia de hydrope, tum ad prognωsin illam: *In sicco hydrope stranguria praua est.*

Coac. 1. & 4. huius cap.

Si tormina sint circa tenve] Quæ ipsum torqueant sæui doloris cruciatu, ab intemperie firmiter fixa tenuium intestinorum, cuius quidem vitio sæui dolores illic exorti, nulla medici ope quiescunt: tum propter causæ morbificæ contumaciam, tum propter perennem flatuum accretionem: labefactata etiam vi peristaltica intestinorum, vnde flatulenti spiritus exitu prohibentur. Qua de re aliàs.

Ingens malvm] Quoniam dolorificæ tensionis laxamentum comparari non potest, neque sperari dum manet vitium insanabile tenuium intestinorum, cuiusmodi est firmiter fixa, & velut hectica intemperies quam negat Hippocrates posse reduci ad pristinum statum, & eius ἐπανόρθωσιν frustra tentari nouando atque vacuando. Quæ duo sunt remediorum genera quibus omnes morbi sanabiles curationem recipiunt. Super hac re, nota est sententia præceptoris.

aph. 11. 4.

10 Τὰ δὲ ὑδρωπικῶν ἐπιληπτικὰ· ὀλέθρια.

Quæ ex hydropicis veniunt epilepsiæ; mortiferæ.

Hvivs prognoseωs philologia & philosophia continetur in commentario nostro ad quintam huius tractatus.

11 Ὕδερος πρὸς θεραπείην ἐνδιδοὺς, καὶ παλινδρομέων· ἀνέλπιστος.

Hydrops qui medicinæ concedit, ac reuenit; desperatus.

Eorvm symptomatum frustra tentatur leuatio, quorum inexhausta manet perennitas. Quod cùm in aliis locum habet, tum verò in hydrωpe cuius insanabilis causa est: proptereàque subinde renascitur simulatque impeditio nulla est quin renascatur, cùm scilicet finis est medicandi. Ad medicandum inuitat ventris repletio atque distentio dolorifica; metus noxarum hepatis, omniúmque partium nutritiarum; suspecta sursum translatio ad superiorem ventrem, tussifera atque mortifera: tum vt medicinæ sit locus quam impedit symptoma ipsum hydrωpicum. Medicandi ratio suscipitur atque perficitur, idque circa initia cuiusque hydrωpis; in leucophlegmatia quidem primùm, sanguinis detractione; in cæteris verò, catharticis, diureticis, compunctione, παρακέντησιν Græci vocant, & iis quæ prosunt nouando ad oppugnationem causæ morbificę. Bene res eunt cùm ea curatione, in perpetuum venter subsidit, pristinúmque suum recipit κατόρθωμα: tum quiescit omne symptoma hydrωpicum, & restituta est omnis œconomia, vitæ custos, tum spiritus, tum nutricatus. Talem hydrωpis formã ille modò exhibuit quem sua sponte sanat aquosa superueniẽs diarrhœa, cruditatis expers & vacua. Secus fit in eo hydrope quem author posuit in hac prognωsi.

Coac. 8. huius cap.

Hydrops qvi medicinæ concedit] i. Cuius intentum abdomen, nouando & vacuando subsidit, vnde hydrωpici magna leuatio, & alacritas quoque incredibilis.

Coac. 26. cap. 16. 2.

Ac revenit] Non recurrendo quidem, vt dictum est suprà de abscessibus qui à peripneumonia in crure oborti, cursum eò reflectunt, velut postliminio, vnde priùs venerunt; quod propriè est παλινδρομέειν: sed renascendo, vt febrium recidiuę, quarum scilicet exactarum τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα, μετὰ κρίσιν ὑποστροφώδεα. Sunt autem τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα, i. *reliquiæ febrium*, superstes ipsarum materia, & empyreuma, vnde solent renasci. Huius autem hydropis, qui renascendo reuenit, τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα sunt, hepatis ἀτονία, marasmus retorridus, atque scirrhus; extinctio item caloris sanguifici: denique causa omnis alienatæ virtutis sanguificæ, vel impeditæ functionis hepaticæ. Est enim consentaneum, vt si causa quæuis hydropifica hydrωpem genuerit, dum vires valerent; nunc, iis afflictis, maiorem vim habeat procreandi: maximè verò cùm impeditio nulla sit.

aph. 12. 2.

Desperatvs] i. Desperatam salutem ostendit eius qui seruari non potest: quoniam & insanabilis causa est quæ accrescit; & symptωma ipsum, corruptione partium nutritiarum, & μετάστασις sursum ad thoracem, mortiferum. Nec verò ampliùs curandi necessitas parem habet commoditatem, vt antea; nec medicinæ locus est: quia fractæ sunt vires.

12 Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσι κατὰ φλέβας, ἐς κοιλίην ῥαγέντος τοῦ ὕδατος· λύσις.

Qui secũdùm venas hydrωpici sunt; proruptâ in aluũ aquâ sanãtur.

Eadem

Eadem prorsus conditio est horum hydropicorum qui prorupta in aluum aqua sanantur, quæ & illorum de quibus iam dictum est, quòd ineunte hydrope, aquosa superueniens diarrhœa cruditatis expers, morbum exoluit. Etenim certissima securitas est, nullam edi posse diarrhœam, cruditatis expertem, cùm partes nutritię in vitio sunt, & inde nascuntur hydropes. Tales cùm excludenti naturæ aut medicinæ concesserint, reueniunt renascendo. Hæc igitur prima lex sanciatur in curatione hydropis, vt careat illis vitiis vnde aqua subinde enascitur; & vt ab eo, cum spe salutis, vacuetur humor, & venter siccetur. Verùm vt eadem conditio est huius hydropici & illius prædicti, quorum vterque propiciam habet naturam in vacuando humore: tamen dissimilis est ratio vacuationis. Illic enim, aquæ stagnantes in aluo, per deriuationem à splenicis vasis ad mesenterica, seu per quandam palindromen eò translatæ, ad intestina prorumpunt, & excluduntur. Hîc autem palindrome quidem est: sed eam facit κατ' ὦσιν, carnium oppressarum ναυσίωσις, & fortis naturæ contentio, vnde compaginis tollitur inæqualitas, tumoribus meritò adæquatis, qui toto corpore aliter atque aliter orti erant.

Ergo. Qui secundum venas hydropici sunt] i. Quorum hydrops assurgit, quemadmodum illic docetur, ἐπὶ λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ, i. *leucophlegmati hydrops superuenit*. Est enim forma huius hydropis cachexia corporis vniuersi, quæ venit ex cacochymia pituitosi sanguinis, quam hepatis vena impertit arcuum hæmorrhoïbus: quemadmodum hæ rursum expletæ cacochymiam euomũt in minores, carnibus & cuti affixas nutriendi causa. Hinc tota cutis & caro tumescit atq; turgescit; quæ pressa digito, statim subsidit, mox inde consurgit. Quæ quidem causæ hydropificæ perspicientia mouit Hippocratem, vt ipsum hydropem positum esse dixerit κατὰ φλέβας, vel διὰ φλέβας, nec ratione dissimili qua dicitur ἀνὰ σάρκα. Est autem λευκοφλεγματίας, cuius formam edit deprauata carnium & cutis nutritio. Deprauatæ autem nutritionis causa est ἡ φλέγματος πλεονεξία, i. *nimia pituitæ abundantia*, quam nauseabundæ venæ in carnes & cutim euomunt veriùs quàm adducunt. Atque ita κατ' ὦσιν explentur, non autem καθ' ἕλξιν nutriuntur: sicut naturaliter comparata est earum nutritio, iuxta illud præceptum. Σάρκες ἕλκουσι ἐκ κοιλίης καὶ ἔξωθεν. i. *Attrahunt carnes ex ventre & extrinsecus*. Est igitur hydrops κατὰ φλέβας, vel διὰ φλέβας, idem qui & ἀνασάρκα, & ὑποσαρκίδιος, & λευκοφλεγματίας. Omnia enim synonyma sunt eiusdem, alia quidem ex pituitæ ductibus, alia ex mansione, alia ex materia & colore. aph.78.7. sen.1.part.6. 6.Epid.

Prorupta in alvum aqua] Indéque diarrhœa oborta, cruditatis experte, eáque cum libertate caloris sanguifici, quem suffocabat, sanguinis vacuandi sursum ad hepar refluxus. Prorumpit autem aqua in aluum è tumido atque turgido corporis vniuersi habitu, per quandam ναυσίωσιν carnium expletarum, quæ in desiderio διαφορήσεως atque sudoris pituitam pepasmo tenuiorem refundũt in venas, quam ipsæ priùs in carnes effuderant, atque, vt ita dicam, distentæ nimis vomuerant. Hæc autem prorumpendi ratio, similiter fit vt illa quam edunt lumborum tubercula, ipsos adducentia ἐς τὸ κῦφον; vnde & κύφωμα ipsum sanatur. Nam tuberculorum materia, cùm mitificari cœperit, transit à lumbis ad venam insignem quæ proximè adiacet, vnde crurum venæ turgescunt varicosæ. Ἤδη δὲ ἰῶσιν ἔλυσε καὶ ἡ δυσεντερίη πολυχρόνιος γινομένη. i. *Sanat etiam dysenteria diuturna*: cùm scilicet tuberculi humor cœperit esse purulentus, propterеáque tenuior, μετάληψιν habet facilem ad mesocolon, quod à lumborum neruis ortum habet, indéque ad intestina, vbi abradendo & exasperando excitat dysenteriam. lib.3.περὶ ἄρθρων.

Sanantur] Vt idem scripsit in aphorismis. Sanantur autem vacuatione libera & liberali humoris cuius appulsu inæqualitas illa erat totius compaginis. Nam vitia vniuersi corporis, tam intrà, quàm extrinsecus, nouum non est per diarrhœam aut perirrhœam exolui. Sanantur autem sine vllo metu relapsus, si nulla deinceps palindrome fit renascendo, superstite causa hydropifica. Obseruabit autem studiosus, in eandem sententiam scriptos esse, & eôdem spectare aphorismos 15.6. & 29.7. aph.15.6.& 29.7.

DE DYSENTERIA.

ΔΥΣΕΝΤΕΡΙΗ ἀκαίρως ἐπισχεθεῖσα ἀπόστασιν ἐν πλευροῖσιν, ἢ σπλάγχνοισιν, ἢ ἐν ἄρθροισι ποιέει. ἆρα ἡ μὲν χολώδης, ἐν ἄρθροισιν· ἡ δὲ αἱματώδης, ἐν πλευροῖσιν ἢ σπλάγχνοισι; Cap.XX.

1 Dysenteria quæ intempestiuè sistitur, abscessum facit vel in lateribus atque visceribus, vel in articulis. An biliosa quidem, in articulis? cruenta autem, in lateribus atque visceribus?

Aut apud se præceptor sic statuit, aut ad eius mentem magistri Scholæ Coæ; vt primùm diceretur de morbis hepaticis qui sunt in hepatis ἀτονίᾳ quam extrema genuit visceris intemperies. Mox de abscessu terribili κατ' ἐπιγένεσιν, καὶ κατ' ἀπόθεσιν, qui cernitur in hydrope. Tum de abscessu altero κατ' ἔκρευσιν, quem exhibet dysenteria. Sunt enim symptomata hæc maximam partem hepatica, vel hepatis ἔκγονα:

quamuis & ipsa ex aliarum quoque partium vitiis enascantur. Sed post historiam hepatitis, atque hydr*o*pis, doctrinæ institutus ordo, dysenteriæ explicationem loco à nobis requirit.

Dysenteriæ nomen communi voce ad vitia pertinet intestinorum. Propterea Celsus, dictionis aucupio, vt esse solet nimius verborum auceps, τὴν δυσεντερίαν Latinè vertit, *tormina intestinorum*. Tum intestina intus exulcerari dicit, & ex his cruorem manare. Sed tormina siue tormenta, propriè sunt intestini sursum reuulsi, cuius affectio crudelissima, στρόφος καὶ εἰλεὸς nominatur. Hîc dolorificum malum foras nô exit, vt in dysenteria. Et quamuis in cruenta deiectione, posita sit ipsa dysenteria: non tamen efficitur, ipsam manare semper ab vlcere intestini. Nam duplex hepatica dysenteria, quarum altera verè cruenta est, nihil habet eiusmodi. Dysenteriæ profectò natura, his verbis expressa legitur apud Galenum, ex 1.Epid.part 2. mente Hippocratis. Προείρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα νοσήματα, τῶν περιττωμάτων εἰς τὴν γαστέρα συρρεόντων· τὰς μὲν δυσεντερίας δηλονότι, μετὰ τῶν διαχωρημάτων αἱματωδῶν καθ' ὃν ἂν τρόπον ἐκεῖνα γενομένας. i. *Dictum est à nobis antea, huiusmodi morbos nasci* (loquitur autem de dysenteria, lienteria, diarrhœa, tenesmo) *confluentibus excrementis in aluum. Ac dysenterias quidem, cum sanguineis deiectionibus, quocunque illa modo exorta sunt*. Ergo non vna est tantùm ratio dysenteriæ, quam in exulceratione positam esse dixerunt. Quinetiam idem 4.περὶ ἄρθρων. Galenus author est; Hippocratem consueuisse, nomen dysenteriæ non solùm ad intestini vlcus referre: sed ad cruentam excretionem quæ per intestina deiicitur. Ergo nec semper tormentum est intestini, * nec semper vlcus, dysenteriæ causa morbifica, vt Celso placuisse video, cuius ego latinitatem magis amplector, quàm ipsius scientiam medicinæ. Igitur, vt paucis complectar, ac dicam quod sentio; Dysenteria, omnis cruenta egestio est per intestina, vndecunque illa egeritur.

Dixi ex Galeno, duce Hippocrate, quocunque illa modo, & vndecunque egeritur: quoniam egestionis illius cruentæ, proptereáque dysentericæ, multæ sunt causæ, multiplex item ratio atque modus. Causæ sunt, hepatis ἀτονία, vacuatio periodica, & expressio symptomatica; quorum egestio, sine vlcere fit intestini cùm primùm egeritur. Exulceratio est intestini, cùm διὰ ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν, i. *abradendo & exasperando*, molesta sunt quæ illuc confluunt, & illac effluunt excrementa. Qualia esse solent colliquamenta febrium tabificarum; excrementa critica febrium acutarum; dysenterica splenicorum: postremò eorum qui ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ ἄνευ προφάσιος, i. *sponte sua & sine vlla præuidentia*, dysenteriæ morbo explicantur, quam vel bilis flaua, vel atra, vel etiam pituita putris & salsa excitauit. Dicendum de singulis, vt, ex earum perspicientia, conuenienter & appositè remedia præscribantur, nec dysenterici mala incurrant in hac progn*o*si descripta, quæ mala curatio inferre solet.

Prima egestionis cruentæ, proptereáque dysentericæ, causa est; hepatis ἀτονία, de qua nuper diximus C.2.1.prorrh. in hepatite. Cernitur autem dysenteria hæc in proluuie rubra ventris, quam vocat præceptor ἐξέρυθρον διαχώρησιν. Egerendi ratio facilis est, sine morsu, ac tormine intestini, nec consolationem exigit clysteris è lacte; donec adultior facta, cœperit esse nigra, & intestinis molesta. Pugnandum iis remediis quæ confirmando hepati suam dicarunt operam, tam intrà, quàm extrinsecus. Ac sæpenumero frustra pugnatur, & irrita est oppugnatio, cùm hepatitis vetus est causa, & ipsa quoque in vetustatem incidit. Altera dysenteriæ causa est, hepatis εὐτονία, cuius virtute sanguis prorumpit ad intestina, quod scripsit Hippocrates, λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, i. *fortiter & liberaliter*. Ac salutaris est illa dysenteria & periodica puri sanguinis, lib.4.περὶ ἄρθρων, & lib. περὶ φύσιος. part.3.6.Epid. vnde κατ' ἐξοχὴν dicitur αἱματώδης, vel αἱματηρή. Talis est verna dysenteria epheborum & iuuenum, si fortè careant hæmorrhagiæ commodis à 18. ad 35. annum, quibus ætatibus naturaliter fluit sanguis è naribus: iuxta vetus illud perceptum. Ὅταν ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, ἢ τραχύζειν· αἱμορραγέουσι. i. *Cùm cœperint agnoscere venerem, vel asperam vocem edere; sanguinem illi profundunt è naribus*. Vere autem sanguis augetur, lib.1.περὶ φύσιος. ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν θερμημερέων, i. *tum ab imbribus, tum à cælo calidiore*. Talis est dysenteria eorum qui, ad lib.4.περὶ ἄρθρων. curationem cruris perfracti, sic parte saucia collocantur, vt semper sit ἀνάρροπος, dum curantur. Quæ collocatio vt bona est dum phlegmone est in metu: sic eo sublato, vitiosa. Tunc enim debet esse καταρρόπος. Talis eorum est etiam qui altero crure sunt mutili, si nullam quotidiani victus partem deduxerint. Sed cùm symptomatica omnis dysenteria morbo accidat, vel hepatis exoluti, vel intestini exulcerati; quorum sympt*o*ma commune est cruenta per aluum egestio: secus hanc fieri docet Hippocrates, vt naturæ ipsius merito, non morbi, accidere videatur. In symptomatica dysenteria, vel vlcus est intestini, vel hepatis ἀῤῥωστία. In hac verò, vlceris nulla suspicio: cernitur autem hepatis εὐρωστία, & fortis naturæ conten- ibidem. tio. Sic enim scripsit præceptor. Ὁρμᾶται μὲν λαύρως, καὶ ἰσχυρῶς· ἀτὰρ, οὔτε πολυήμερος γίνεται, οὔτε θανατώδης. οὔτε γὰρ μάλα ἀποσιτοι γίνονται, οὔτε δέεσθαι ξυμφέρει κενεαγγίης. i. *Cietur profusè & fortiter, nec longa est, nec mortifera. Non enim ciborum fastidiosi sunt, nec video cur hîc vacuationi operam dare oporteat*. Præter infirmitatem hepatis vel ἀτονίαν quæ rubram edit proluuiem, alia quoque cernitur à visceris oppressione. Hîc longa est dysenteria αἱματώδης: quia non cietur fortiter, nec liberaliter. Ibi tum vacuationi locus est, per sanguinis detractionem, quæ multis auxilio fuit ad epidemicam illam dysenteriam quæ in hominum vitam inuasit Lutetiæ 1578. Sed satis iam de dysenteria merè cruenta & impermixta, quam triplicem esse diximus.

Nunc de intestinali, quam scilicet vlcus exprimit intestini. Hæc sanè symptoma est semper ipsius rheumatis consistentis: sæpe etiam concitati, συνιστάμενον καὶ ὁρμώμενον Græci vocant. Sed huius tamen nô rarò, per eam fit crisis. Rheumate quidem consistente exulceratio est intestini, eáque vel nuda & simlib.9.τῶν κατὰ τόπους. plex, vel cum putredine quadam coniuncta quam veteres medici, communi voce, νομὴν dixerunt. Vtraque exulceratio ferè naturam sequitur & qualitatem rheumatis concitati. Planum id faciet singularum causarum examen, quarum catalogum iam recensuimus. Ac primùm rheumata concitata quæ vlcus faciunt intestini, sunt colliquamenta febrium tabificarum, qualia fuisse narrat Hippocrates dysenterica 1.Epid.part.2. illa febrium tritæophyarum, quibus iamdudum, cum sæuis doloribus & colliquatione multa implicitì erant Thasij. Hîc non est dubium quin exulceratio illa νομὴν habuerit ex maligna putredine. Quæ causa

est cur

est cur sæua & longa fuerit dysenteria: proptereáque ipsam fuisse dicit maiorem ἀνάγκην, quàm vt perferri potuerit. Altera dysenteriæ causa est ab vlcere intestini, excretio critica humoris morbifici, & febris acutæ, cuius editur crisis; iuuenibus & ephebis, per hæmorrhagiam: senibus, per dysenteriā. Quod legimus contigisse Bioni seni, apud Silenum decumbenti. Tertiam exulcerandi causam posuimus in lienosis: quando lienis morbo per dysenteriam defunguntur. Talis dysenteria vel ab exulceratione nudæ enascitur, vel ipsa exulceratio ὁμοῦ habet coniunctam. Hæc longa est, atque mortifera; illa breuis, & ex toto salubris, & critica bonæ crisis. De priore illud edictū est dictatoris. Τοῖσι σπληνώδεσιν δυσεντερίαι ἐπιγενόμεναι ἀγαθόν. i. *Lienosis cùm dysenteria incidit; bene est.* De altera solenne est illud. *Quicunque lienosi dysenteria implicantur, si ea in vetustatem incidat, hinc sequitur hydrops aut lienteria; & moriuntur.* Ergo splenicorum; i. eorum qui iam diu habent durum lienem, non idem est humor tumefaciens: sed aliorum quidem mitior; aliorum verò ferocior. 1. Epid. part. 3. aph. 48. 6. aph. 43. 6.

Sequuntur nunc vlcerificæ causæ intestinorum quæ primigeniam faciunt dysenteriam, nec morbi alterius succedaneam, sed vlceris tantùm ipsius consectariam. Omnium autem causarum ducūtur principia ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *intus aut extrinsecus.* Τὰ ἐνεόντα, insita quædam sunt vitia temperamenti, complexionis, & habitus; eáque congenita, coæua, & increscentia: sic enim Latinè vertimus, τὸ συγγενὲς, τὸ σύμφυτον, καὶ τὸ ἐπαυξές. Et illa quidem tria, potissimùm per ætates vim suam ostendunt. Huiusmodi sunt dysenteriæ ingrauescentis ætatis. Τὰ ἔξωθεν, i. *quæ sunt extrinsecus*, quorum magna vis est ad procreationem morborum, omnia duobus illis capitibus continentur quæ statuit noster præceptor de causis morbificis. Eius verba hæc sunt. Αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν. i. *Morbi omnes partim à diæta nascuntur, partim à spiritu, quem ducendo viuimus.* Diætæ vitio, vt omittā cætera, dysenteria est biliosis, quibus melicratū genuit bilē crassam & efferā quæ intestina & sedē exulcerat. De spiritu autem certissimū est; quòd temporū exactorū vitio, & inęquali statu pręsentis, dysenteria omnis regnat autumno. Nā temporū ipsa defectio in tempestatū alteratione & alienatione, eáque tam inficiendo quàm corrumpēdo aërē; dysenteriarū etiā pestilentiū feracissima esse solet. Ac nulla tempestas fuit earum feracior, quàm superioris anni. Talis etiam, me admodum puero, apud nostrates Segusianos coorta est, quæ in multis vrbibus atque pagis internecina penè fuit. In tempestate pestifera cuius apud Thucydidem historia est; causarum autem, morborum, & omnium quæ cuique accidebant diorismi apud Hippocratem in catalogo morborum pestilentium qui tunc regnabant; sic recensetur. Κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι, i. *Alui turbatæ, ciborū fastidiosi.* Tum illud. Ὡς δὲ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι πάντες οἱ τὰ μακρὰ νοσέοντες, καὶ τὰ ὀξέα· ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἀπέθνησκον μάλιστα· πάντας γὰρ τὰ κατὰ κοιλίην, συναπελάμβανεν. i. *Vt paucis complectar & vno verbo dicam; omnes qui tum erant morbis implicati, tam acutis quàm longis; ex alui symptomatis moriebantur. Omnes enim sustulit vis alui malefica, influendo.* lib. 1. aphorismorum. aph. 29. 3. lib. 2. περὶ φύσ. lib. 3. περὶ διαίτ. 1578. 1538. lib. 1. Epid.

Sed quantum complector animo, eorum, quæ aluinam faciunt dysenteriam exulcerando, triplex est omne rheuma ὁρμώμενον καὶ συνιστάμενον, i. *concitatum atque consistens.* Est autem bilis flaua, bilis atra, & pituita putris ac salsa, quam vocat Hippocrates ὀξὺ φλέγμα καὶ ἁλμυρόν. Bilis flauæ iam edita sunt exempla in biliosis, quibus ad pleuritidem imperatur meracior aqua mulsa. Idem accidit quoque iis, cùm in secunda valetudine similem naturæ suæ calidioris diætam instituunt, per edacitatem carnium bubularum, & ingluuiem vini fortis, idque potissimùm æstate quæ calidissima fit atque siccissima, proptereáque bilis acerrimæ procreatrix. Hæc enim sunt hepati nocentissima, bilémque ad ipsum adducunt. Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ· ταραχώδεα. i. *Quibus ventres nimium calent; iis fortia vina & cibi, perturbationem adferunt* (flauæ bilis vel atræ.) Ergo citata bilis flaua & velut expressa, multùm saturata, ex hepate; contumaciter adhærescit ad intestinum quod abradendo & exasperando, primùm quidem leuiter, velut epidermide tenus, mox carne tenus & vltrà, exulcerat. Aluus primùm edit, cùm difficillima egestione, bilem spumantem quam vocant χολώδες ἐπαφρῶδες. Hinc sequitur excretio adnatarum intestinis partium quæ sunt τὰ ξύσματα ὑμενώδη, quorum excrementa vocat Hippocrates σμικρὰ τε ἐόντα καὶ γλισχρὰ, καὶ λευκὰ, καὶ ὑπόχλωρα, καὶ λεῖα. i. *pauca simul & glutinosa, & alba, & subflaua, & leuia* vel æqualia. Inde fit depopulatio partium, intestina constituentium, quæ cernitur in excretione interioris mēbranæ cuius ramenta quædam apparent, velut epidermidis cuiusdam abrasæ. Postremò sæuiente malo, & firmiter fixo, & quod deinceps eradicari nequit; erasa excernitur substantia intestinorum solida, cuius adeo magnæ sunt excretæ particulæ, vt meritò carnes dicantur. Tunc insanabile malum est, quòd eius mala sit redintegratio, μήτε συμφῦναι τῆς τηλικαύτης ἑλκώσεως, μήτε ἐπουλωθῆναι δυναμένης. i. *cùm neque coalescere tantùm vlcus, neque obduci cicatrice possit.* Hinc edictum illud. *Si cui dysenteria implicito carnes deiiciantur; funestum.* Sed inter causas mortiferas dysenteriæ, principem locū obtinet atra bilis, quæ est Hippocrati & Galeno, ἡ μέλαινα χολή, eáque potissimùm quam perusta genuit flaua bilis: quòd huius acriores sunt morsus, quàm eius quam melancholicus humor edit. Est enim feritas maior bilis atræ ex flaua, quàm ex humore melancholico, vt suprà ostendimus in phrenitide. Nec verò tam sæuus est melancholicus humor, quàm flauus quem vocat Hippocrates μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, i. *colore, plus quàm decet, saturato biliosum.* Et verò dysenteria ex melancholico humore sata, non est aluina cum vlcere: sed tantùm hepatica, qualis in illo descripta est. *Deiectiones nigræ, cuiusmodi est sanguis niger, quæ sua sponte cum febre & sine febre ducuntur; pessimæ.* Sed illud pertinet ad bilem atram. *Circa morborum initia, si bilis atra sursum deorsúm ve exeat; desperatio est.* Ac tantum interest inter bilem atram, & melancholicum humorem, quantum inter ferrum candēs, & frigidum. Nam melancholici humoris nulla est feritas: in atra bile summa sunt omnia feritatis, ac tria illa secum habet coniuncta, quæ sunt acerrimi morsus; τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικόν, i. *acre, acidum, & erodens.* Quæ cùm ita sint, planè efficitur, verissimum illud esse quod scripsit præceptor. *Dysenteria, si ab atra bile incipiat; mortifera est.* Est autem mortifera: quoniam præ se fert speciem & ideam lib. περὶ τῶν ὀξέων νούσων. ibidem. part. 5. 6. Epid. Gal. ad aph. 26. 4. lib. 2. progn. aph. 26. 4. aph. 21. 4. aph. 22. 4. aph. 24. 4.

carcinomatis vlcerati, quod cùm extrinsecus insanabile est, multò magis intrà, desperationem ostendit sanationis: tum quia nec vlla est eius redintegratio sperabilis in tam maligno vlcere quod nullum habet fundamentum ἀρκώσεως καὶ ἐπιπώσεως: tum quia non est medendi commoditas: tum quia illud carcinoma, perpetuo excrementorũ appulsu, sordescit & proritatur. Tertia restat causa dysenteriæ aluinæ quam in pituitæ putris appulsu & adhæsione positam esse diximus, vt cæterorum humorum exulcerantium. Sic enim visum est philosophari duce Hippocrate, qui, vt Galenus author est, eandem statuit causam

3.Epid.part.3. vlcerati pulmonis & intestini. Verba Galeni hæc sunt. *Humoris praui è capite in fauces affluxu, quod in pulmonem prolapsum est, affectionem phthisicam excitauit: quod verò in ventrem delatum est, deorsum subeundo cum morsu, perturbationem cieuit ipsius.* Sed quid authorem Galenum appello? Ipse Hippocrates author est, eundem esse fontem phthiseos atque torminum alui. Huius pituitæ prouentu onustum est caput in tempestate austrina quæ pluuias exhibet. Exprimitur autem modò ad superum ventrem, modò ad inferum, vel ad vtrumque; cùm eam tempestatem iam diu regnantem excipit aquilonia. Quæ ratio causæ morbificæ symptomatúmque inde nascentium, aureis scripta literis à præceptore, sic legitur apud Cel-

cap.2.lib.2. sum. *Si verò austri pluuiæque hyemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est* (& aquilonium) *grauidæ quidem fœminæ quibus tum partus adest, abortu periclitantur: hæ verò quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Cæteros dysenteria & lippitudo arida: & si seniores sunt, grauedines atque destillationes malè habent.* Hic Celsus ex Hippocrate aurum colligere nesciuit: sed pro eo thesauro nobis carbones exhibuit. Otiosum est in ea versione versari. Sed alius erit explicãdi locus. Ad institutum reuertor, & aduocabo Galenum qui super dysenteria è tempestatibus illis enata, tam bene scripsit, vt alibi nusquam meliùs scripsisse vi-

comment.ad aph.12.3. deatur. *Quæ in tempestate prædicta ortum habuit pituita, ob calidiorem hyemem salsa erit, proptereáque gignendis dysenteriis accommodata, postquam illa diu multúmque mordendo & abradendo vitiauerit intestina, vtpote quæ propter lentorem in sinuosis intestinis subsistit, atque quodammodo stabulatur, ac pigro lapsu meat. Quò fit vt continenter acri sua qualitate abradendo exulceret, ac dysenteriam edat cum egestione cruenta.* Hactenus de natura & causis dysenteriæ. Nunc ad examen institutæ prognoseos accedamus.

Dysenteria] i. Cruenta egestio, tum hepatica, tum aluina. Nam symptomatica omnis dys-

lib.4.περὶ διαίτ. enteria, morbo accidit, vel hepatis exoluti, vel intestini exulcerati. Sic enim Galenus. Νόσημα μὲν οὖν ἐστιν ἥ τε τοῦ ἥπατος ἀῤῥωστία, καὶ ἡ τῶν ἐντέρων ἕλκωσις· κοινὸν δὲ σύμπτωμά ἐστιν ἡ διὰ τῆς ἕδρας ἔκκρισις αἱματώδης. i. *Morbus est tam hepatis imbecillitas, quàm intestinorum exulceratio: eorum porro symptoma commune est excretio per sedem cruẽta.* Excipio deiectionem cruẽtam αἱματηρὴν, quæ est eiusmodi vt cum ipsius cruoris deiecti nomine, dysenteria sit atque dicatur: tamen naturæ fortis merito, non morbi vitio, accidere videatur. Ac similiter quidem ipsa fit, vt hæmorrhoïdes, hoc solùm differens; quòd hæmorrhoïdes fluant aperta vena in ano: dysenteria verò, κατ' ἐξοχὴν dicta αἱματηρὴ vel αἱματώδης, ἀναστόμωσιν habeat in anfractibus vel inuolucris intestinorum. Ergo. Dysenteria] Tam hepatica, quàm aluina: quocúnque illa modo inciderit.

Quæ intempestive sistitur] i. Cuius τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. *fluxio concitata*, exitu prohibetur per intestina & sedem, quà exire solebat, & quidem priusquam vacuationi & deriuationi ope-

lib.περὶ παθῶν. ram dederit, ac neoterismo. Quæ curandi ratio sic tradita est à præceptore. *Si quem dysenteriæ vis occupa-rit, huic toto ventre dolor est atque tormentum, ac bilem, pituitam, & sanguinem ipsis permixtum egerit. Huic pur-*

lib.4.περὶ διαίτ. *gato capite, pharmacum dato potui, quod pituitam sursum expurget* (vt faciundum præcepit in illo. Ἐλλεβορίζειν δὲ χρὴ οἷς ἀπὸ κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα. i. *Ellebore purgandi sunt, quibus est à capite defluxus.*) *Tum postquam aluum lacte cocto prolueris, reliquum corpus, vt decet, curato: ac si quidem febre careat, opimis, pinguibus, dulcibus atque humidis, continenter inutilia & incommoda ex aluo subducito: tum calida multa quæ infra sunt vmbilicum partes foueto, si dolor adsit. Potiones autem, sorbitiones & cibos conuenienter exhibere oportet sicut præscriptũ est in pharmacitide. Hic sanè morbus accidit cùm pituita & bilis affixæ sunt ad venas alui, & ad ipsam quoque aluum. Hic vitiatur sanguis & corruptus egeritur. Vitiatur etiam intestinum quod abraditur & vlceratur. Atque hic morbus est longus, & sæuus, ac sæpe mortiferus. Verùm si firmo adhuc corpore, validísque viribus adhibita fuerit medicina, spes quidem est euadendi. Sin autem consumpto iam corpore, & aluo in totum exesa, remedia præscribantur; hîc nulla salus vitæ sperabilis.* Sistitur autem potissimùm, vt cætera omittam styptica, imperio mulierum aulicarum, & medicorum ipsis morem gerentium improbitate & imperitia; pastillis terræ Lemniæ, quam Turcus dicitur dono Regi misisse, vt maior authoritas ei remedio compararetur.

Abscessum facit] i. Dysenterici humoris ἀπόθεσιν, i. *decubitum*, per μετάστασιν, i. *translationem* rheumatis quod primùm ciebatur ad intestina. Translatio autem fit, cùm vel interclusâ viâ humor se aliò recipit illuc effusus; vel aliò idem retrahitur atque refluit, per quandam palindromen qua eò reuertitur vnde primùm cietur. In hac μεταπτώσει, nunquam bene est dysenterico. Sed bene est in deriuatione per diuretica, & vomitu, sponte vel arte prorupto.

Vel in lateribus atque visceribus] Vt per eam μετάστασιν, pleuritidem excitet,

aph.13.6. vel peripneumoniam, vel hepatis phlegmonem: non secus ac si refluerent hæmorrhoïdes à longo asper fluxu, quæ ex eo refluxu hydrωpem gignunt vel phthisin.

Vel in articulis] Similiter vt colici sunt arthritici, conuersa colica in arthritidem. Sic enim visum est præceptori cùm ait. Ὧι τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ, ἀρθριτικὸς ἐγένετο, ἡσυχέστερος. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος. i. *Cui dextrà situm intestinum dolebat; oborto articulari morbo, fuit quietior: sed eo quiescente, rursum inde fuit afflictior.* Vetus opinio est, talem esse μετάστασιν vel μετάπτωσιν crudelem ipsius dysenteriæ. Solenne illud est quod ea de re alibi scripsit præceptor, vnde magistri Scholæ Coæ, institutam prognωsin huc

lib.4.περὶ διαίτ. transtulerunt. Δυσεντερίη ἀπόστημα, ἢ ἔπαρμά τι παυσαμένη ποιέει· ἢν μὴ ἐς πυρετοὺς, ἢ ἱδρῶτας, καὶ οὖρα παχέα ἢ λευκὰ, ἢ ἐς τριταίους, ἢ ἐς κιρσὸν, ἢ ἐς ὄρχιν, ἢ ἐς σκέλεα ὀίδημα, ἢ ἐς ἰσχίον ὀδύνη στηρίζῃ. i. *Dysenteria quæ cessauit, abscessum faciet, vel tumorem: nisi dolor abeat & obfirmetur vel in febres, vel in sudores, vel in vrinas crassas & albas, vel in tertianas,*

vel in va-

vel in varices, vel in scrotum, vel in crurum dolores, vel ad ischium quoque ipsum.

AN VERO BILIOSA IN ARTICVLIS? CRVENTA IN LATERIBVS ET VISCERIBVS?] Ac si diceret. Vtrū dysenteria aluina quæ in exulceratione alui consistit, quam facit humor segregatus à concretione sanguinis, vt est bilis flaua quæ relictis intestinis, ad articulos cursum inflexit; dolores excitat articulorum? Cruenta verò, i. αἱματώδης, refluit primùm eò vnde venit, i. ad hepar, indéq; excurrit ad latera, & ad pulmones? Animaduertet autem studiosus, in hac quæstione positam esse diæresin vtriusque dysenteriæ; videlicet hepaticæ, quæ ipsa per se cruenta est; & aluinæ, cuius deiectio cruentata, causam habet exulcerationem intestini quam facit bilis flaua, aut pituita putris. Ac per dysenteriam biliosam notauit cætera quæ, similiter vt illa, fiunt in aluo. Sed transitus ratio fit dysenteriæ in arthritidem; aut per deriuationem humoris à fonte vnde manabat à rheumate concitato; aut per μετάστασιν rheumatis consistentis, ab intestino ad lumbos; vnde facilis est abscessus, vel ad crura, vel ad varices. Vt enim lumborum phymata, dysenterica sunt, vel etiam varicosa: sic aluina dysēteria, primùm exorta; dolorum lumbarium, & inde articularium proletaria esse solet. Est enim lumborum & intestinorum facilis sympathia, & συμμετρία.

2 Δυσεντερικοῖσιν ἔμετος χολώδης ἐν ἀρχῇ· κακόν.

Dysentericis vomitio biliosa initio; graue malum.

EA DEMVM in malis ducenda sunt, quæ olim profutura, nocent quando apparent & fiunt. *Critica sine crisi; alia quidē mortifera sunt; alia verò sinistra crisis.* Et. Τὰ προκρινόμενα τῆς ὥρης κρίσιν ἐπιστροφαί. τῆς δὲ μὴ, ἀκρισίαι. ἔστω δ' ἂν ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά. i. *Quæ crisin subeunt ante diem, si cruda sit crisis; hinc veniunt recidiuæ: sin minùs, acrisiæ manent. Fuerit etiam illa crisis funesta, si non parua.* Et. Ὅσα κρίσιμα σημεῖα, τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα, δύσκριτα. i. *Quæcunque signa sunt critica, si eadem non sint eiusmodi; sinistræ sunt crisis.* Ergo si vomitio biliosa dysenterica veniat sine crisi cuius ministra est, vel potiùs ipsa effectrix, cùm rectè fit; aut si ante diem incidat, cum feritate bilis; aut denique, si non sit critica, vt esse debet; vel erit mortifera, aut sinistri iudicij; vel socia & conscia grauissimę recidiuę: nisi fortè superstes maneat acrisia. Quemadmodum autem prædictorum malorum origo sit & causa effectrix vomitio biliosa quæ dysentericis accidit circa initia; paucis aperiam. 2. Epid. part. 2.

DYSENTERICIS] i. Iis quos occupat dysenteria, non quidem αἱματηρὴ: sed aluina quæ cruentatas edit egestiones ab vlcere intestini quod pituita putris, vel bilis effera excitauit, dum pigro lapsu glutinosa fertur per intestinorum anfractus, ipsisque abradendo & exasperando sæuissimam infert molestiam.

VOMITIO BILIOSA] Bilis flauæ spumantis & meræ, quam sursum deorsúmque incandescens hepar effundit, ac similiter cum dysenteria cietur, vt in cholera cum diarrhœa.

INITIO] Vel circa initia, cùm ipsa natura morbificis causis multùm opprimitur, nec tum sperabilis vlla crisis, quæ vi naturæ, ac lege critica fit, excernendo: vt ea vomitio, & qualitate ipsa, & tempore, symptomatica fit.

GRAVE MALVM] Quia dysentericis nulla inde leuatio est, sed grauiorum malorum accessio: quòd nullam exhibeat speciem causæ criticæ qua dolorificum malum foras exit: sed nuncia sit prauæ affectionis quæ intus inclusa est. Omnium enim quæ per ἐπίχυσιν ad sympathiam adducuntur; nihil est quod primigenij mali leuationem adferat: sed contrà symptomatum grauiorum accessionem. Est igitur biliosa vomitio circa initia dysenteriæ, eius amplificatio. Secus dicēdum de illa vomitione quam sua sponte natura ciet ad remoram diarrhœæ vetustæ. Hæc artificium præbet medico, ad imitationem naturæ comparandum. Eius adiumentum in reuulsione positum est: quemadmodum prædictæ vomitionis biliosæ noxa & calamitas in συγχυμώσει, i. *coëffusione*, per ἐπίχυσιν, i. *propagationem* materiæ sursum deorsúmque confluentis. aph. 16. 6.

3 Οἷσιν ἐκ δυσεντερίης ὀξείης, ἐς πυώδεα ἴῃ· τὸ ὑγρὸν, τὸ ἐφιστάμενον· ἔκλευκον ἔσται, καὶ πολύ.

Quibus è dysenteria sæua itur ad puriformia; qui superstat humor, multùm albus erit, & multus.

BENE RES eunt quando cruditatis mutatio est in pepasmum, & sæui dolores mitescunt. Ergo dysentericis bene est cùm è dysenteria sęuâ itur ad puriformia. Cuius pepasmi signum est, humoris multùm albi, facilis & multa egestio. Positæ autem mutationis, & signi, mea quidem sic ratio est.

QVIBVS E DYSENTERIA SÆVA] Sic enim visum est interpretari illud ὀξείης, vt omnis tollatur opinio dysenteriæ illius quæ ipsa per se cruenta est, propteréaque dicitur αἱματώδης, quæ vt celeritate cæteras antecellit (est enim ὀλιγήμερος, i. *exigui temporis*) ob eámque causam videri possit acuta ra-

men in ea sæui dolores non sunt, quorum cruciatu hæc verè acuta est: quamuis diutiùs ipsum malè habeat quem innasit.

Ergo: QVIBVS E DYSENTERIA SÆVA]i. E cruenta egestione quam edit exulceratio intestini nata ex morsu acerrimo pituitæ putris, aut bilis: vnde sæua tormina excitantur cum egestione difficili, crebra, & pauca.

lib.3. περὶ ὀξέων. IEVR AD PVRIFORMIA] Mitificato rheumate concitato & consistente. Nam pituita pepasmo fit puriformis: ipsa verò bilis, πῶς φλεγματώδης, i. quodámodo pituitescit, vt visum est præceptori. Igitur ab egestione crueta quæ difficulter, crebrò, & parum egeritur; transitus fit ad puriformem, facilem, & nihil olentem; virtute caloris natiui, & integritate partium solidarum, quibus materia effera mitificatur, & omnem exuit feritatem: vt iam dominatu & imperio regatur ipsius naturæ, nec ampliùs ipsi vim adferat. Secus est in egestione opima, læui, pauca; partim alba, partim subflaua. Hîc liquitur adeps & seuum, quorum seuosa & adiposa egestio, febris ardore liquata; difficilis est, ac fœdi odoris, nec vllum adfert dysenterico adiumentum: sicut hæc puriformis.

QVI SVPERSTAT HVMOR] Υγρὸν ἐφιστάμενον, quæ vox Hippocrati familiariter vsurpatur de iis quæ supernatant in deiectionibus & vrinis. Ac superstat quidem puriformis humor, si aqua in pelui excipiatur, nec fundum petit, vt sputum funestum phthisici mare conspuentis. Vel superstat etiam puriformis egestio, ipsa per se, in stercore.

MVLTVM ALBVS ERIT] Segregatus à concretione & mixtione alieni humoris: non secus ac tela & cera insolatione albescunt, segregata omni sorde, quæ ipsas fucabat. Hæc autem segregatio virtute perficitur caloris natiui in puriformi egestione quæ multùm albescit etiam ab intestino quod album est, cuius integritate ὁμοία ἐστὶν ἡ ἀπόρροια τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentia similis est subiectæ substantiæ vnde manat.*

ET MVLTVS] Qui antè paucus egerebatur ab oppressione; nunc multus egeritur liberè, à libertate partium obsessarum quarum redintegratio cernitur in liberali & libera egestione cocti humoris, cuius pepasmum arguit copia & albedo.

4 Τὰ δυσεντεριώδεα, ὑπέρυθρα, ἰλυώδεα, λάβρα διαχωρήματα, ἐπὶ φλογώδεσιν ἐξερυθροῖσι χρώμασι λυόμενα· ἐκμανῆναι.

Deiectiones dysentericæ quæ rubris, limosis, cumulatè ducuntur; si cum facie rutila et saturo rubore suffusa quiescant; insania est in metu.

HIC SPECIES altera est dysenteriæ quam in diæresi positam esse diximus primæ prognoseωs, vbi quæstio est præceptoris. An dysenteria cruenta intempestinè cohibita, abscessum faciat in lateribus & visceribus. Enimuero duplex est omnis ratio dysenteriæ: vna quidem hepaticæ, altera verò aluinæ. Sed aluinæ incommoda sunt explicata, & redintegratio quoque ipsa. Nunc de sympromatis dicendum hepaticæ, de qua iam illud perceptum est; quòd ea intempestiuè suppressa, tum in lateribus, tum in visceribus exempla edit intempestiuæ suppressionis. Atque inter sympromata eius immeritò subsistentis, principem locum habet id quod ponitur in hac prognωsi. Est autem insania, cuius origo sic est, ac signa eius mox affuturæ prænuncia.

DEIECTIONES DYSENTERICÆ] Quæ cernuntur in cruenta egestione quam edit πλῆθος καὶ πάθος αἵματος, i. *copia & vitium sanguinis*; vel exulceratio intestini. Sed hîc sanguinea tantùm attingitur, vbi sanguis in vitio est; vel nimiâ abundantiâ, vel qualitate ipsa.

QVÆ RVBRIS LIMOSIS CVMVLATE DVCVNTVR] Aluo prorupta, primùm rubro, mox inde crasso & fæculento sanguine, quem hepatis εὐτονία profundit ad intestina, vel laxitas & ἀτονία effundit.

τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ legitur prorrh.33. f.2.1.& Coac. 7.1.lib. SI CVM FACIE RVTILA] Et scintillantibus oculis: non quidem à lumine sibi cônato, quod est instrumentum αὐγοειδὲς visificæ facultatis: sed à fulgore aduētitio, ac velut quibusdā marmarygis ob oculos obuersantibus, à sanguinis appulsu, multa bile perfusi, ad nitentes pellucidásque oculorum membranas, cum inflammatione quadam proprij oculorum luminis atque fulgoris; vnde nascuntur intus τὰ ὀξεωπὰ coruscantia.

ET SATVRO RVBORE SVFFVSA] Non eo quidem refluo, vt in iis qui verecundia erubescunt: sed firmiter fixo & stabili, quem edit cruenta dysenteria, sursum ad caput reflexa; nec tamen hemorrhagiæ opinionem facit.

QVIESCANT] Repentè inhibeantur, idque immeritò καὶ παραλόγως, vt dictum est in prima prognωsi huius tractatus.

INSANIA EST IN METV] Præsertim si vultuosa sit facies, egregiè colorata; qualem Hippocrates vidit in ea muliere Thasia quam vocat δυσάνιον, ex bilis atræ infectione, quæ facilem ortum habet ex sanguinis æstu quo primùm incanduit cerebrum, vnde facies egregiè colorata, mox vultuosa & rubra: quod signum tanti fecit Hippocrates ad omnis dementiæ præsensionem, vt illud instar omnium esse duxerit. Nota est illa prognosis. *Egregiè colorata facies & vultuosa; pestiferum: ac tum caperatio frontis, phreniticum.* De phrenitidis autem & insaniæ ortu multa iam scripsimus 1. libro.

3.Epid.part.3. Coac.3.cap.5. 2.lib.

Δυσεντερ

Δυσεντερίη σπληνώδεσι μὴ μακρὴ χρήσιμον· μακρὴ δὲ, πονηρόν. ληγούσης γὰρ, εἰ ὕδρωπες, ἢ λειεντερίαι γίνονται· θανάσιμον.

Dysenteria lienosis, non longa quidem; vtilis: longa verò pestifera. Nam quiescente illa, si vel hydropes veniant, vel etiam lienteria; mortiferum.

Erat ex illis quæ pertinent ad dysenteriam, illud extremum; vt patefactis omnibus, quæ ipsa infert, symptomatis atque incommodis; si quæ essent illius commoda dicerentur. Eorum commodorum recensio longa non erit. Catalogum finiet vnius commemoratio: eiúsque non ita certæ securitatis. Est autem dysenteria quam lienosi edunt, quæ vt longa, aut breuis est: ita sinistri aut secundi iudicij esse solet. Sed antequam institutæ prognoseωs demonstrationem aggrediar; diorismos adferam splenicorum, vt intelligatur quibus adiumentum adferat dysenteria quam edit lienis expurgatio duce natura, vel artificio medici ad imitationem naturæ comparato.

Sanè lienosi non sunt, nec huiusmodi esse dicuntur apud Hippocratẽ, quos morbi omnes inuadunt lienis. Nec verò vndecunq; lien affligitur & malè habetur, eius afflictio lienosum facit eum quem occupat, vt inde propterea nomen habeat lienosi. Non enim lienosum dici eum reperio, cui turgidum est, durum, ac dolorificum hypochondrium sinistra parte, ab inflãmatione systrophica ipsius lienis: quemadmodum nec hepatici nomen habet is cui pariter similitérque dextrum laborat; hepate inflammato. Eorum enim viscerum systrophicæ phlegmonæ, circa initia periculum adferunt citæ mortis mox adfuturæ: nisi, hæmorrhagia liberali, periculo defungantur; aut validarum virium beneficio cum eo tumore ad vigesimum vsque diem perueniant, quo ipsa phlegmone in empyema mutatur. Hîc neuter eorum nomen adoptat sibi partis obsessæ; vt alter quidem hepaticus; alter verò splenicus nominetur. Non Herophonti nomen est lienoso, cui die quinto lien intumuit cum hypochõdrij tensione; octauo cœpit imminui, & in crura tumor abscedit. Inauditum etiam fuit lienosi nomen Philisco; de quo sic narrat præceptor. Σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, i. *Turgidus erat lien tumore rotundo.* Ac ne cõplectar omnia quæ multa sunt apud Hippocratem; comprehendam breui: sic enim statuo cum Galeno; hîc lienosos dici quibus iam pridem viscus ipsum lienis indurauit: vt planè stulti sint qui ἀδιορίστως eandem lienosis & melancholicis curationem instituunt. Sed multùm interest, magníque refert detúrne oxymeli splenico, an melancholico. Illi saluberrimum est: huic nocentissimum. Testis est illa sententia præceptoris. *Nigrorum fermentatio est ab oxymelite, tum meteorismus & amplificatio.* Ergo lienis vetustè orta duricies, lienosos facit quos occupat. Hæc autẽ vetusta duricies sic ortum habet, authore Hippocrate. *Quibus magnus est lien, si quidem biliosi sunt, fœdati multùm apparent, vlceribúsque obsiti quæ difficulter sanescunt; tum illis ab ore fœdus expirat odor, atque macrescunt. Lien verò durus percipitur, manétque sui similis in magnitudine, nec cibos deijciunt. Sin autem pituitosi sunt, multò minora sunt ijs prædicta incommoda: tum ipse lien aliàs atque aliàs maior aut minor est.* Sed illa vetustas duriciei quam esse dixit Galenus τοῖς σπλῆνα χρονίως σκληρυσμένον ἔχουσι, i. *iis quibus longo tempore lien induruit*; non debet referri ad statum ipsius duriciei quæ pridem existit: sed potiùs ad ortum eius qui vetus est, vnde lienis tumor paulatim assurgit. Talis est illa loquendi forma. *Quæ longo tempore extenuantur corpora, parcè ac diu reficienda: quæ verò breui, breuiter*, i. paucis diebus. Non enim eò spectat illud χρονίως, vt significetur vetustas tumoris qui iam accreuit; sed inueteratio accrescendi: quemadmodũ nec in illo, vetusta est corporis extenuatio, sed ipsa extenuãdi causa. Sed illa lienis tensio, indéq; nata duritas quadruplicẽ habet formã, quę sic expressa est à pręceptore. Σπλὴν σκληρὸς, οὐ τὰ ἄνω· κάτω στρογγύλος, πλατὺς, παχὺς, μακρὸς, λεπτός. i. *Lien durus, non sursum; deorsum rotundus, latus, crassus, longus, tenuis.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Quotiescunque lien induruit; non est sursum hæc duricies quæ ortum habet à veteri congestione humoris: quemadmodum illa quam repentina fluxio excitauit, quæ & ipsum lienem facit ἀνάῤῥοπον, & omnia quæ inde mouentur ἀνάῤῥοπα, vt hæmorrhagiam, & faciem insigni calore & colore suffusam. Sed hæc duricies vetustæ congestionis, vnde homines lienosi dicuntur, deorsum percipitur, éstque καταῤῥοπος, omniáque inde nata καταῤῥοπα, quæ cernuntur in calore & pustulis partium inferarum, vt pedum, & genuum; cum frigore superarum, vt aurium, narium, & manuum quoque ipsarum: sicut Galeno visum est emendanti vulgarem scripturam. Ergo hic lien deorsum durescit, eáque duricies cùm accreuit, rotunda est, aut lata: quarum differentiarum commune est nullam esse lienis accretionem in longum: quæ tamen accretio, reliquarum duarum communis est, crassæ ac tenuis: vt scilicet ipsa duricies sit longa & crassa, tenuis item & longa. Quæ cùm ita sint, nunc erit facilis demonstratio huius prognoseωs quæ sic habet.

lib.2.progn. & in Coac.
hist.3.1.Epid.
hist.1.2.Epid.
aph.43.6.
lib.3.meth. diæt.
lib. περὶ παθῶν
aph.48.6.
aph.7.2.
6.Epid. par.2.

Dysenteria] i. Cruenta egestio; non quidem hepatica: sed aluina; quam edit exulceratio intestini, nata ex glutinoso & acri humore qui admodum pigro lapsu extrà fertur per sinuosa intestina, quibus abradendo & exasperando molestiam exhibet sæui doloris.

Lienosis] i. Quibus lien ipse iam pridem cœpit durescere, ac tandem καταῤῥοπος factus est: non quidem repentino affluxu sanguinis melancholici qui phlegmonem edit systrophicam, ipsúmque facit ἀνάῤῥοπον cum duritate ac sæui doloris cruciatu: sed quibus congesta sensim pituita, aut melancholicus humor, duritatem attulit tensionis; oborto scilicet lienis tumore rotundo, aut lato, longo & crasso,

itémque tenui atque longo. Quæ omnes differentiæ sunt in κατάῤῥοπῳ liene, per congestionem humoris pituitosi, aut melancholici: quò spectat instituta prognωsis.

lib.4.περὶ ἄρθρων.

NON LONGA QVIDEM] Quod in laude positum dysenteriæ periodicæ sanguinis redundantis, quæ fit κατὰ λόγον naturæ, i. imperio ac dominatu ipsius, quæque nullam habet κακοήθειαν. Est autem non longa, i. pressa leuiter ad exigui prædicationem temporis, atque fugax: à forti contentione naturæ, humorem morbificum, iam cœptum mitificari, confertim ac celeriter expurgantis. Naturę autem contentio excitatur cùm lien induruit: quia tum oppressa, tum proritata, fit αἰσθητικωτέρα, cum sensione ac perceptione tumoris molesti. Antea verò nullum erat studium excernendi, dum virtus excretrix manebat sopita & debilis: quæ causa & occasio lieni fuit, congerendi humorem melancholicum aut pituitam, sine molestia: donec ipsa congestio cumulata, lieni tensionem attulit, indéque duriciem atque renixum, ac proinde sensionem suæ molestiæ qua proritatum viscus colligit se ad excernendum humorem morbificum διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *per loca lege naturæ commoda*, vt explicet se illa molestia. Quæ ratio explicandi concessa est partibus omnibus quæ communi funguntur officio. Intelligo autem quò, quà, & quemadmodum; vt est humoris motus, naturæ impulsus, & partis obsessæ conditio atque situs. Quæ tria expurgandi conuenienter commoda & opportunitates, sunt in liene turgido & κατάῤῥοπῳ, per intestina: vnde dysenteria per accidens excitatur.

VTILIS] Quia inde certissima est securitas, secundam fore valetudinem lienosi quem modò descripsimus; idque tum per se, tum ex euentu. Ac per se quidem: quoniam vacuando atque nouando, redintegrationem adfert lienis, multùm è natura egressi, facitque vt ad officium redeat segregandi humorem nigrum à sanguine. Quod non in vltima laude ponendum est naturalis œconomiæ, naturaliter constitutæ. Ex euentu autem: quoniam fugax illa dysenteria non infert incommoda, mox dicenda, lienteriæ vel hydrωpis.

LONGA VERO] Cuius longinquitas tribuenda est, vel ipsi lieni ab oppressione nimia fatiscenti, non exurgenti contra vim morbi; vel humoris efferi offensioni, cuius exulceratio sæua est in intestino, cum diuturno affluxu lacessentis continenter humoris: cuiusmodi esse dicitur dysenteria quæ à bile atra duxit initium.

PESTIFERA] Signo & causa. Ac signo quidem: quoniam ipsa symptomatica, nata est è symptomate, ac symptomatico motu edita, non vi naturæ: tum autem quia tam sæua dysenteria, & colliquamento vtriusque adipis, & intestino exeso, funesta est. Vt causa autem: successione mortiferorum symptomatum, lienteriæ, vel hydrωpis. Sequitur enim.

NAM CESSANTE ILLA] Non quidem redintegrato intestino nimium exulcerato, penéque exeso; nec restituto liene quem dira vis morbi, diu multúmque oppressum labefactauit: sed omni sensione sopita, sublato intestini sensu per νέκρωσιν & gangrænam.

SI VEL HYDROPES VENIANT] Tympanias vel ascites, quorum inde natorum generatio patefacta est in historia de hydrωpe.

VEL LIENTERIA] Cuius natura & causæ mox dicentur in proxima decisione.

aph.43.6.

MORTIFERVM] Sic enim dixit alibi, καὶ ἀπόλλυνται: quoniam nulla redintegratio esse potest in magnis symptomatis quæ à pessimis ortum habent; idque cùm aliàs, tum si naturæ vires languent effœtæ. Hîc autem lienteria, ex imbecillitate orta virtutis, ipsam quoq; denuo infirmiorem facit. Notum est illud vetus Hippocratis. *Morborum quicunque alter alteri superuenerit; maximam partem interimit. Nam cùm infirmo iam corpore, maleficentiâ morbi præsentis; alter morbus incidit, priùs ab imbecillitate moritur, quàm morbus nouè aduentiens, cursum suum confecerit.*

lib.περὶ παθῶν.

Existit quæstio difficillima, super dysenteriæ vindicis breuitate, qua vnicè commendatur. Num semper in vitio longa sit; ac nullam vim habeat vindicandi, grauiorum malorum assertrix. Fuit namque illud iudicium præceptoris, vt dysenteria longa, sit vindex lumbarium gibberum: quando illa gibbera & κυφώματα veniunt à luxante tuberculo. Hippocratis verba hæc sunt. Ἤδη τισὶν ἔλυσε, καὶ ἡ δυσεντερίη πολυχρόνιος γιγνομένη. i. *Iam pridem constat quòd quibusdam, gibberorum lumborum libertatem attulit dysenteria quæ lõga est.* Ergo dysenteria longa, vindex est lumbarium gibberum à tuberculo enatorum. Hîc certè quærendi occasio est, cur ea longinquitas non inferat illa incommoda mortifera, lienteriæ & hydrωpis, de quibus verendum præcepit in longa dysenteria lienosi. Enimuero phymatis siue tuberculi, coxam, i. lumbos luxantis, & κύφωμα, i. *gibberum* facientis, causa est sanguis quem mitificari oportet, & in empyema mutari, vt confluat ad intestina, quò nec sua sponte posset appellere, propter crassiciem: nec ab inflammata parte cieri; propter segniciem. Sed empyemate, crassi humores tenuantur, ipsaque partium obsessarum natura excitatur ad excretionem humoris molesti. Est autem pepasmus sanguinis, omnium humorum mitissimus. Itaque dysenteria longa est, longo affluxu materiæ, cuius ne minimum quidem superesse oportet in phymate, vt luxata vertebra reponatur. Sed ea materia longo affluxu non facit carcinoma in intestino, nec intestini substantiam labefactat, quam superficie tenus tantùm abradit; nec verò nutritias partes in mali societatem adducit, vt inde lienteria vel hydrωps in metu sit. Longinquitas autem dysenteriæ, id secum adfert commodi, vt phymatis luxantis materiam vacuando, ipsam quoque luxatam vertebram, è suo ginglymo & symphysi foras egressam, intrò velut fugitiuã retrahat, per sympathiam mesocωli, neruos lumborum ex quibus constat, in crebra egerendi contentione attrahentis. Secus est in dysenteria lienosi, quæ si à pepasmo veniat pituitæ à forti contentione lienis exclusæ; breuis est atque fugax, nec vlla suæ feritatis impressa relinquit vestigia in intestino. Sin autem melancholici humoris putredine quadam atrabilaria excitetur; quò longior, eò peior: quoniam, vt paucis dicam, idem facit quod illa quam excitat bilis atra.

lib.3.περὶ ἄρθρων.

DE LIENTERIA.

ΕΝ ΛΕΙΕΝΤΕΡΙΚΟΙΣΙ μετὰ θηριώδεος ὀδυνέων, στρόφῳ λυόμεναι· τὰ περὶ ἄρθρα μετεωρίζουσιν, ἐκ τουτέων λεπτὰ ἐξέρυθρα φλυκταινούμενα. ἐφιδρώσαντες οὗτοι διαφοινίσσονται, οἷα μάστιξιν. Cap. xxi.

1 In lientericis cum feris aluinis, qui tormine exoluuntur dolores, quæ circa sunt articulos tumefaciunt. Hinc prærubræ squamulæ & bullatæ. Quinetiam oborta sudatiuncula, vibicibus rubent obsiti, vt flagris cæsi.

SEQVITVR aluinum symptoma, toto genere symptomaticum, quod nulla ratione criticum esse potest; vt sæpenumero est diarrhœa: non rarò etiam dysenteria, vt suprà ostendimus. Est autem lienteria, quæ ex infirmitate orta naturæ, ipsam reddit denuo infirmiorem. Ergo lienteria semper meretur malè de iis quos inuasit: quia non effundit quod intus læsurum erat; sed potiùs profuturum; videlicet quicquid assumptum est: proptereaque vt causa ipsa, sic etiam spatio periculosa est. Interdum enim ægros trahit: interdum præcipitat. Cels. cap. 16. lib. 4. & 1. Epid. part. 2.

Sed eius infirmitatis, vnde lienteria ortum habet, causa omnis priuationem edit primæ coctionis in aluo: idque tum per se, tum ex euentu. Atque natura lienteriæ in coctione frustrata cõsistit: symptoma verò in præpropera egestione σιτίων ἀμεταβλήτων, i. *ciborum mutationis penè omnis expertium*. Vt non minùs in vitio sit lienteriæ morbus atque symptωma, quàm si ægro manus adferret. Est enim perinde adeo victum tollere, ac vitã adimere: planéq; idem est liẽtericum esse, quod genio defraudari, & fame absumi.

Quemadmodum autem symptωma hydrωpis edit frustratio αἱματώσιος: sic lienteriam frustrata chyli operatio, vel ipsa chylωsis frustrata. Ille symptωma est secundæ coctionis deperditæ: hæc verò primæ: Sic enim Galenus agnoscit in lienteria, στέρησιν τῆς πρώτης πέψεως: quemadmodum in hydrωpe, τὴν ἀπώλειαν τῆς αἱματώσεως ἔργου: vt suprà iam demonstratum est. Quamobrem nec λειεντερία Græcum nomen, nec Latinum, *læuitas intestinorum*, conuenienter & apposite, morbi aut symptomatis naturam animo complectendam proponit. Nec enim læuitas intestinorum, semper est: sed quandoque asperitas: nec si esset, symptωmatis huius consecutionem adferret. Adfertur autem morbo vẽtriculi, non intestinorum. aph. 1. 6. & lib. 2. progn.

Atque vt iam cœpi attingere; duplex in aluo causa est vnde lienteria vulgo dicta enascitur. Vna quidem, frustratio coctionis; altera verò, præceps egestio. Illic manet cruditas: hîc contineri nihil potest quicquid assumptum est, quin protinus imperfectum reddatur. Atque vtriusque causæ commune est, coctionis priuatio: sed frustrationis, per se; præcipitis verò egestionis, ex euentu. Commune est etiam vtriusque, aluum ferri cibis incoctis & crudis.

Frustratæ coctionis per se, causa est prægrandis ventriculi frigida intemperies quæ ἀτονίας facit, vnde frustratio coctionis, cuius frustratæ primum symptoma est, alui grauatæ oppressio, inde crudorum quę sumpta sunt, libera & liberalis egestio. Eius lienteriæ προηγούμενα sunt, fames canina quæ dicitur κυνορεξία, i. *inexplebilis appetentia*, hinc βουλιμία ὕστερον καὶ κατάπτωσις τῆς δυνάμεως ὀρεκτικῆς, i. *collapsa vis appetendi*, cum indigentia alimenti per νέκρωσιν alui quam in Pario annotauit, quem scribit fuisse ἀπόσιτον, i. *cibi fastidiosum*, cum aluo prorupta vel profusa liquidis excrementis. Comitantia autem signa sunt, alui oppressio ex irrita contentione & inani conatu coquendi: mox inde profusa crudorum ciborum egestio. Huius lienteriæ, his de causis enatæ, proprium epiphænomenon quiescentis & vale dicentis, est ὀξυρεγμία, i. *acida eructatio*, quæ priùs non fuit: sicut alterius lienteriæ mox explicandæ, προφαινόμενον, i. *prænuncium signum*; quod eam citò venturam denunciat, similis oxyregmia, siue acida eructatio. Ad lienteriæ huius curationem, neoterismo tantùm est opus, ἔτι δ' ὅμως συμφέρει κενεαγγέειν, vt verbis vtar Hippocratis, i. *neque profuerit vacuationi operam dare*. Atque ipsa curandi ratio, in illo præscripta est à præceptore. λιμὸν ζωρήξις λύει, i. *Famem caninam, potio meri exoluit & sanat*. Huc spectant fomenta stomachica, litus, hapsi, emplastra; tum piperata etiam, siue aromatica condimenta, cum delectu morbi & ægri. aph. 1. 6. & 2. Epid. lib. 3. περὶ διαίτης lib. 4. περὶ ἀρθρῶν.

Restat altera lienteria, cuius præceps egestio causa est cruditatis; cùm scilicet quidquid assumptum est, contineri nequit in aluo, donec perfectum sit: sed protinus redditur imperfectum. Eius incontinentiæ duplicem causam reperio; vnã catarrhi prolapsum crudi & albuminei, quo præcipitatur quæ sumpta sunt omnia, priusquam mitificari cœperint, vel etiam mutari in aluo. Hæc, tempestatis est humidæ frigidæ & aquiloniæ, cuius vi sic ortam fuisse Thasiis narrat Hippocrates. Γενομένου τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ βορείου ἤρξαντο μὲν τὸ πρῶτον ὀφθαλμίαι ῥοώδεες. κατὰ δὲ τὸ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον, λειεντεριώδεες, &c. i. *Exacto anno humido frigido & aquilonio; primùm quidem exortæ sunt ophthalmiæ liquentes. Per æstatem verò & autumnum, iam pridem concepta causa, facti sunt lienterici*, &c. Vide Galenum. Hîc primùm siccandum est caput marsupiis, & pane calido, ne quid deinceps confluat: mox purgationi operam dare oportet diluto rhabarbari: diætam præscribere siccam ac tenuem, nec sistere ante tempus. Lienteriæ huius descriptio digna Hippocrate, sic legitur. *Lienteria, cibos egerit imperfectos & crudos*, ἀπέπτους vocat Hippocrates; 2. Epid. part. 1. lib. περὶ παθῶν.

ac tum nullus dolor est. Sed tamen corpus macrescit. Ac morbus quidem infertur, quando è capite & supero ventre catarrhus pituitæ prolabitur ad inferum ventrem. Quod cùm accidit, cibi ab ipso catarrho crudorem concipiunt, & humescunt: vnde ipsorum ἀπέπτων, i. crudorum & incoctorum præceps egestio esse solet. Tum corpus liquitur.

comment. ad aph. 1. 6. lib. 2. prorrh. 3. Epid. & lib. περὶ χυμῶν.

Superest causa altera præcipitis egestionis: propterea̋que crudæ, quæ incontinentiam ventris ostédit. Est autem aphthosa ventriculi tunica, i. leuis & superficie tenus impressa exulceratio, qua similiter fit in aluo lienteria, vt stranguria in vesica. Huius lienteriæ historia legitur quidem alibi apud Hippocratem: sed quia pertinet ad hanc prognosin, vel ipsa prognoseωs ratio in eius notitia continetur; sufficiet locos attingere, & explicare per singula membra ipsius prognoseωs, vt eodem stylo exaretur.

IN LIENTERICIS] Quorum præceps egestio, causa est cruditatis, frustratâ scilicet coctione ob incontinentiam cibi quam edit aphthosa in sinu ventriculi superficies. Talem enim lienteriæ ideam ponit instituta prognosis, vt planum facient quæ sequuntur. Sed primùm aphthosi ventriculi ratio explicanda. Sanè ἀφθώδης, i. *aphthosus* fit, aphthis quibusdam obsitus. Sunt autem aphthæ, vlcuscula quædam, superficie tenus in ore cóspicua lactentiú nuper natorú infantiú, quę ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι nomen habent: quòd infantium ora mollissima, tenerrimáque, serosioris lactis contactum & qualitaté perferre non possint. Hoc sporadicum est à diæta: propterea̋q; sanescit ex facili, vbi sola sufficit diætæ mutatio. Sed illud epidemicum est, habetque θεῖον & pestiferum, de quo hæc scripta sunt à præceptore. Στόματα ἀφθώδεα, κοιλίαι ταραχώδεες, ἀποσιτίαι. i. *Ora aphthosa, turbatæ alui, ciborum fastidia.* Vbi Galenus author est; aphthas infantiæ quæ cum nutricis lacte suguntur, statim quiescere, si ora lactentium modicè astringantur: sed eas quæ ab humore prauo nascuntur, semper malignas existere. Deinde subiungit. *Prolapso è capite prauo humore in fauces, quicquid in pulmonem irruit, tabificas facit affectiones: quod verò in aluum subit, eam perturbat cum morsu; in transitu autem, appetendi vim labefactat, cibique adducit fastidium,* quod ἀποσιτίαν Græci vocant. Sic ora grauidarum aphthosa, futuri abortus prænúcia sunt: quod ab eodé ferino catarrho, idem futurum est in ventriculo, quod apparet in amplitudine oris, videlicet leuis exulceratio. Hinc lienteria quæ abortionis causa est: quia gerendi & nutriendi fœtum adimit commoditates. Quæ cùm ita sint, pergamus ad reliqua.

aph. 24. 3.

part. 3. 3. Epid.

Hæc infrà demonstrabuntur in historia τῶν χυμῶν.

Coac. 15. cap. 11. lib. 2.

CVM FERIS ALVINIS] Vel ani potiùs, quæ sunt ascarides: sicut aluinæ feræ, vermes rotundi & lati. Nam de huiusmodi ferarum causis & nomine, dictum est alibi.

QVI TORMINE EXOLVVNTVR DOLORES] Quos excitat irritata exulceratio, dum præceps egestio fit ciborum, quorum appulsu necessario refricatur, vnde tormentum quod cibis egestis quiescit, vnáque dolor obortus mitescit. Demonstratum est suprà; quòd morsus & tormina nunquam doloris nomine appellantur. Sic igitur dolores oborti cum tormine, exoluuntur cùm cibi transierunt, quorum contactu pressa quantumuis leuiter exulceratio proritatur, atque quodammodo recrudescit. Secus fit in prima differentia lienteriæ, quam edit ventriculi ἀτονία nata ex prægrandi frigida intemperie. Nec enim sæua est crudorum egestio, nec ita præceps; carétque omni molestia in excernendo.

ἀτονία. aph. 1. 6.

QVÆ CIRCA SVNT ARTICVLOS TVMEFACIVNT] Quod est eiusmodi ac si diceret. In longa lienteria, quæ quoties aluum ciet, dolores excitat cum tormentis, nec nisi excluso cibo quiescunt; si quidem cibi appulsu tantùm, exulceratio proritetur, cuius ipsa præcipitem facit egestionem; ipsum verò ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. *concitatum è capite*, aliò se cóuertat, impetúmque faciat in articulos ipsos; cùm iam pridem emacruerint, propterea̋que multùm extenuati sint, eos tumefaciet, nó quidem εὐσαρκίᾳ: sed quodam tumore cachectico. Est enim facilis atrophiæ transitus in cachexiam: præsertim cùm perennitas est cacochymiæ. Quod satis indicant quæ sequuntur. Verbum autem, μετεωρίζουσι, pertinet ad tumorem contra naturam, nó ad εὐσαρκίας ἢ στερεῶν αὔξησιν, i. *carnium succi plenarum & solidarum accretionem*. Sic dysenteria biliosa, intempestiuè suppressa, abscessum facit in articulis.

aph. 74. 4.

HINC PRÆRVBRÆ SQVAMVLÆ ET BVLLATÆ] Cùm scilicet ad vltima ventú est, & cachexia solidarú partiú, ex æquo certat cum ἀτροφίᾳ. Hîc enim pustulati articuli velut ambusti, corporeæ habitudinis phthisin ostendunt, vt demonstratú est suprà in illa prognosi. *Pustulata corpora, velut ambusta; phthisin ostendunt habitus.* Ac primùm hîc pustulæ, velut bullæ sunt rubræ, ex affluxu & collectione ichorum venenatorum & acrium, superficiem corporis amburentium vel erodentiú. Inde squamosæ fiunt, & velut squamatim cadunt emortuæ in marasmo partium solidarum, vt visum est præceptori in illo. *Si cui sputa salsa & tussis inhibentur, iis rubet corpus velut exanthematis obsitum; sed ante mortem exasperatur.* Sed satis iam alibi de bullatis exanthematis quæ cadunt in ἀτροφίαν partium solidarum, & suo genio defraudatarum, & erethismis efferæ cacochymiæ afflictarum.

Coac. 2. cap. superioris. Coac. 12. cap. 17. lib. 2. lib. 4. περὶ δίαιτ.

Coac. 15. cap. 7. lib. 2.

QVINETIAM OBORTA SVDATIVNCVLA] Quæ tum exudat, cùm succi alibilis nulla fit assimilatio, partibus exolutis, ac sui negligentibus, ipsum effluere permittentibus.

AC RVBENT VIBICIBVS OBSITI, VELVT FLAGRIS CÆSI] Quoniam à putri calore sudatiúculæ, cùm naturalis humor effluxit, ferútur ichores qui occupant totum corporis habitum. Est enim perceptum illud Hippocratis; quòd quicquid in corporis habitu cauum est καὶ δεχόμενον, i. *recibile*, cuiusmodi sunt interstitia musculorum; vt spiritu replentur in secunda valetudine: sic ichoribus in aduersa, quorum collectione, præter perennem affluentiam ex hepatitis, venarúmque omnium impuritate; modò pustulæ, modò vibices toto sparguntur corpore, pro qualitate humoris morbifici, & varia partium obsessarum figura. Tali stylo edita est illa prognosis. Οἷς τὰ ἄρθρα φλυκταινούμενα, ἐξαείρεται ἐπιπολαίοις· ἐπιρριγώσαντες οὗτοι, κοιλίας καὶ βουβῶνας διαφοινισσομένας, οἷα πληγῆσιν ἐπωδυνέουσι, καὶ ἀποθνήσκουσι. i. *Quibus articuli attolluntur subrubris bullis; hi cùm obriguerint, toto ventre & inguinibus velut purpurati conspiciuntur, tanquam vibicibus cæsi, & moriuntur.* Sed eius prognoseωs enarratio infrà ponetur. Pergamus ad alia.

lib. περὶ φύσ.

Οἷς

2 Οἱ ἐν λειεντεριώδεσι μακροῖσι, ἅμα θηρίοισι, στροφώδεες, ὀδυνώδεες, λυομένων ἐποιδέουσι. τὸ ἐπιρριγῶσαι τούτοισι κακόν.

Quos longa exercet lienteria, cum feris, torminibus, & doloribus, cùm hæc quieuerint, intumeſcunt. His ſuperrigere malè eſt.

Hic longa non eſt lienteria, in aphoriſmis poſita, quam ex Græco Latinè ita conuerti: *In longa lienteria ſi acida ſit eructatio quæ priùs non erat, bene ſit agro.* Eſt enim cauſa eius, ventriculi ἀῤῥωστία quam genuit ingens ipſius frigida intemperies. Eius egeſtio caret omni tormento, & omni morſu atque dolore inteſtinorum, nec ita præceps eſt, vt iam dixi, quàm aliarum quæ à prolápſu catarrhi è cerebro enaſcuntur: imprimíſque ferini, qui & ventriculum, & inteſtina tenuia facit ἀφθώδεα. Qualem iam poſuit ſuperiore prognoſi: & in hac etiam ſymptωmata eius proſequitur tum adiuncta, tum conſequentia, συνεδρεύοντα καὶ ἐπιγινόμενα Græci vocant. Eſt enim lienteriæ ſignum vnum pathognomonicum καὶ ἀχώριστον, præceps crudorum vel imperfectorum ciborum egeſtio.

Qvos longa exercet lienteria] Quam edit aluus aphthoſa, vnde crudorũ præceps egeſtio ab incontinentia omnium quæ ſumuntur. Eſt autem longa, tum ob perennem affluentiam catarrhi ferini, ex anno auſtrino quem pluuiæ occuparunt, vnde ventriculi & inteſtinorum aphthæ cõiunctum habent Hippocraticum illud θεῖόν τι; non autem lactentium ſimiles quas excitauit ſeroſius lac nutricis: tum ob aſſiduam proritationem eorum quæ ſumuntur, illac tranſeuntium, vnde ſolaminis loco, afflictis datur afflictio, vt in prouerbio eſt.

Cvm feris] i. Aſcaridibus, in ano velut catullientibus, quę ſunt putredinis fœdæ ſoboles, non autem excrementi chyloſi, quale multum eſt in puerulis ab edacitate: proptereáque ſcatent lumbricis. Nam tæniarum alia ratio eſt, quam ſuprà ex præceptore attigimus. Non enim credibile eſt in chyloſi excrementi vacuitate, ac tam præcipiti egeſtione, lumbricos naſci: quamuis in torminibus etiam enaſcantur; ſi verum illud eſt præceptoris. Τὰ καρδιαλγικὰ μετὰ στρόφου· κοιλίης θηρία καταῤῥήγνυνται. i. *In cardialgia cum torminibus, feræ alui prorumpunt.* Sed aſcaridum hîc nulla eſt impeditio: quin potiùs opportunitas ex fœda corruptione. Aſcarides autem, feræ ſunt, nec rarò κατ' ἐξοχὴν, nomen ferarum obtinent, vt in illo. Τὸ θηριῶδες φθινοπώρου. i. *Autumno ferinum.* Vbi Galenus author eſt, ferini nomine contineri aſcaridas, lumbricos, elephantem, cancrum, phthiſin, cæteráque omnia ſæua mala quæ autumno potiſſimùm regnare dicuntur. Sed ex omni ſenſu τῶν θηριωδῶν, cui locus hîc eſſe poſſit quàm aſcaridibus, non hercle inuenio. Lumbricos iam exploſimus: elephantem verò, cancrum, phthiſin, & vlcus depaſcens, quod θηρίωμα ἢ νομὴν Græci dicunt, huc aduocare nec poſſumus, nec debemus. Nam vt cæterorum facilis ratio eſt cur in lienteria loco ponenda non ſint: ſic ferini vlceris ac depaſcentis nulla eſt æquitas cur in liẽteria ſit vſurpatio. Eſt enim θηρίωμα vlcus, ἢ νομὴ in aluo, dyſenteriæ aluinæ cauſa effectrix: quoniam egeſtionem mouet cruentam, quæ nulla eſt in lienteria: ſed tantùm crudi cibi, & imperfecti, ab impotentia coquendi aut continendi.

Coac. 15. cap. 11. lib. 2.

ibidem.

Torminibvs] Quæ inteſtinorum leuiter preſſa excitat vlceratio, appulſu ferini humoris vnde mordentur, éſtque morſus ille, torminum cauſa vna: ſicut & flatus acrior qui in ſinuoſis inteſtinis ſubſiſtit, nec exitum habet, vt mox dicetur.

Et doloribvs] Contactu eorum quæ fruſtra ſumuntur dum illac tranſeuntia præcipitantur ad exitum. Notabilis eſt, hoc loco, doloris atque torminum diſtinctio.

Cvm hæc qvieverint] Sed tamen ἀκείπως καὶ ἀσήμως, vt nulla redintegratio ſit alui, nec inteſtinorum, cum perenni affluxu catarrhi ferini. Quieſcunt autẽ aſcarides, dolor & tormina: quoniam ceſſat egeſtio ſenſu amiſſo per νάρκωσιν alui & inteſtinorũ, vnde nulla ampliùs rei moleſtę ſẽſio excitatur.

Intvmescvnt] Occupati ſcilicet tympania hydrope qui aſſurgit copia ſubſiſtentium flatuum in anfractibus inteſtinorum, in quibus impotentia eſt, vel deprauatio periſtalticę facultatis.

lib. 2. prog.

His svperrigere] Τὸ ἐπιῤῥιγοῦν, ſemper ſymptomaticum eſt apud Hippocratẽ, vt alibi ſæpe iam obſeruauimus. Eſt autem ſymptomaticum materiæ ſubſiſtentis, vt in purulento abſceſſu; non autem è vaſis expreſſæ in partes acerrimi ſenſus, neruoſiſſimas; cuiuſmodi eſt ille rigor qui cietur in febribus, è lumbis per dorſum ad caput.

lib. 6. aph. & 6. Epid.

Male est] Signo & cauſa: quod alibi demonſtratum eſt, vt nemo ſit omnium qui noſtra hæc legerint, quem iſta neſcire perſuaſum habeam.

3 Λειεντερικὰ μετὰ δυσπνοίης, καὶ πλευροῦ τῇ κνήσει ἐς φθίσιν ἀποτελευτᾷ.

Lienterica quæ cum ſpiratione difficili, & lateris vellicatione coniuncta ſunt; tranſeunt in phthiſin.

Enimvero vna lienteriæ differẽtia, & vna item phthiſeωs, ab eodem fonte principia cauſaſque ducit; nempe à cerebro vnde ferina deſtillatio eſt, nata ex tempeſtate auſtrina peſtifera, cuius prolapſu

in aluum aphthosam fit lienteria; in pulmonem verò, θηρίωμα φθινῶδες, i. *ferinum vlcus tabificum*. Nota est illa sententia nuper è Galeno adducta super symptomatis quæ à ferini catarrhi prolapsu in fauces nascuntur; quædam in aluo, vt perturbatio vel ἐκτάραξις; quædam in pulmonibus, vt phthisis: quæ omnia sequuntur naturam humoris morbifici, & partium occupatarum. Sed tamen perrarò accidit vt ambæ partes, è catarrho in fauces, pariter similitérque affligantur. Vnius afflictio vindex alterius esse solet, sicut in ructu acido, rarò pleuritis incidit: nisi tanta sit catarrhi feritas & propagatio, vt ambas æquè inuadat & occupet. Quod sapienter Hippocrates annotauit in diarrhœa pleuriticorum & phthisicorum, quam scribit nonnullis eorum superuenire, affecto iam morbo; quosdam verò circa initia pariter occupare. Omnis autem præceptoris ratio de diarrhœa cum phthisi, aut super phthisi, continetur in illa prognosi. *E phthisicis, quibus defluunt capilli è capite, pereunt à diarrhœa. Et quibus phthisicis diarrhœa superuenit; moriuntur.* Hîc sanè lienteria secum habet coniuncta signa φθινώδεα; dyspnœam scilicet, & lateris vellicationem, quorum significatio est in illo, μετὰ δυσπνοίης, i. *cum spiratione difficili*, &c. Non enim per lienteriæ μετάπτωσιν phthisis incidit, vt nuper vidimus in dysenteria cruenta, intempestiuè suppressa. Nec verò per παροχέτευσιν humoris lienterici, qui mutata velificatione confluit in thoracem, aluo relicta: sed eius qui pariter æqualitérque simul thoracem & aluum occupauit dominatu & magisterio: ita tamen, vt cùm cessarit lienteria, & aluus tumescere cœperit ob causas prædictas; tum phthisis ipsa lumen suum ostendat, concepto iam vlcere quod ferina intulit destillatio, dum lienterica esset aluus, nec vlla proinde expurgatio fieret vtriusque rheumatis, concitati & consistentis. Quo stylo & scopo scripta est instituta prognosis.

patt.3.3.Epid.
Coac.4.cap.17.lib.2.
Coac.1.cap. super.

Ergo. LIENTERIA] i. Lienteriæ illa species quam intulit sæua destillatio per aluum aphthosam: vnde impotentia continendi quæ nutricatui assumuntur: proptereáque omnium præceps egestio.

QVÆ CVM SPIRATIONE DIFFICILI] Crebra & parua, ex contumacia & labore partium spirabilium, catarrho & phlegmone occupatarum. Nam spiratio frequens & parua, inflammationem denuntiat & laborem partium spirabilium; thoracis, pulmonum, & arteriæ.

Coac.2.cap.9.2.

ET LATERIS VELLICATIONE CONIVNCTA SVNT] Ob proritationem tunicæ costis intextæ, à sæuo catarrho & phlegmone ipsa systrophica, vt suprà dictum est in pleuritide.

TRANSEVNT IN PHTHISIN] Vel potiùs finiuntur phthisi quam ipsa lienterica non genuerunt, nec per se, nec ex euentu, i. neque per μετάπτωσιν ipsius lienteriæ iam enatæ, neque per deriuationem catarrhi efferi prolabentis: sed accrescendi causam & occasionem dederunt, quòd anacatharsin prohibuerunt ipso ventris profluuio, quod ea ratione plus valet ad imprimendam phthisin, quàm deriuatione catarrhi, eius impressionem impediat. Hîc enim deriuatio nihil prodest in pari confluxu materiæ in aluum & in pulmonem: quoniam phthiseos & lienteriæ, ab eodē & æquali ortu generatio est. Non igitur hoc loco idem est ortus phthiseos, qui fuit inflationis à lienteria in superiore prognosi. Nec verò καταχρηστικῶς hîc nomen phthiseos vsurpatum pro lienteriæ atrophia & cachexia, vt opinari quis possit illud, ἐς φθίσιν ἀποτελευτᾶ, i. *in phthisin desinunt*, eò spectare vt inde extrema macies intelligatur quæ longam sequitur lienteriam. Sed phthisis idem significat quod ipsa phthoë Atheniensium, pertinétque ad vetustum vlcus pulmonum, quod emaciandi potentia, & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit, tum edacitate sua, tum febre hectica, tum aëris quem ducimus infectione tabifica quam ei, pulmonis ipsum θηρίωμα & fœdum vlcus impertit. Sed satis iam de his in phthisi, & eius historia.

Coac.2.cap.17.2.

4 Εἰλεώδεσιν ἔμετος καὶ κώφωσις· κακόν.

Ileosis vomere & obsurdescere; malè est.

HACTENVS de lienteria quæ cernitur in præcipiti & molesta egestione crudorum & imperfectorum omnium, quæ nutricatui assumuntur: ab impotentia continendi, quam edit aphthosa ventriculi exasperatio. Nam eius quæ impotentia coquendi enascitur, exposita est omnis ratio in historia lienteriæ. Quoniam autem sæuis torminibus fœta est illa quoque intestinorum afflictio, quæ ileus nominatur; hîc iure & loco quærendum videtur super natura eius, & super symptomatis, quæ ipsos malè habent periculosè, quos ileus occupauit. Sed tamen hoc interest inter lienteriam aphthosam & ileū; quòd cùm vtriusq; cōmune sit cruciari torminibus, illa causam habeat impotentiā continendi potionem & cibum; hic verò permeandi & transmittendi extrà per sedem, vt mox dicetur. Ergo nomen ilei pertinet ad intestinorū εἴλησιν contra naturam, quæ est in motu peristaltico intestinorum, cōtrario naturali, cùm scilicet intestina fibris rotundis circumcirca colligunt se infernè sursum; neq; id naturaliter, vt fit supernè deorsum. Est enim peristaltica intestinorum vis, qua transmittuntur infrà humores, flatus, & fæces. Atq; id naturaliter fit. Secus autem in ileo, cuius quidem vitio cibus & fæces non permeāt; sed primùm in aluo subsistunt, mox remeant sursum, vt etiam per os reddantur. Talis ἄνω εἴλησις fundamentū est ilei, cùm firmiter fixa est eius causa. Nā sæpe est fugax & pressa leuiter, cuiusmodi est illa quam infert oxymeli cùm abradendo & exasperando, intestinis molestum est, de quo sic ait præceptor. Φῦσαν κάτω οὐχ ὑπερεῖ ... ἀλλὰ παλινδρομέειν ποιέει. i. *Flatum prohibet infrà transmitti: sed ipsum facit suprà recurrere.* Tum illa etiam quæ fit appulsu rei frigidioris ad anum, vnde comparatur alui astrictio, iis præsertim qui parum obtecto podice diu sedent in marmore. Sed ingens malorum fœtura est ex ea, quæ sursum fit contra naturam, intestini vtriusque refluxione, quàm τὴν ἄνω εἴλησιν nominauimus. Inter hæc mala incredibile est & admirabile

Coac.2. huius.cap.
lib.5. περὶ διαίτ.
6.Epid.part.5.

admirabile quantum & sæui doloris cruciatu & viscerum afflictione, proptereáque imminenti periculo antecellat symptoma illud quod ileum veteres nominarunt, cuius inexpugnabile vitium est ἡ [illegible], ob summam causarum vnde ortum habet, contumaciam. Ac primùm de ileo vetus est illa prognosis. Ἔστι δὲ τὸ νόσημα ὀξὺ καὶ ἐπικίνδυνον. i. *Est autem præceps morbus & periculosus admodum.* Symptomatá autem mortifera ilei continentur illa historia quæ sic Latinè legitur ex Græco Hippocratis. *Apud Tisamenum decumbebat mulier quam vix tolerabilia ileosa continuò inuaserunt: vomitiones multæ, impotentia continendi quæ biberat: circa hypochondria sæui dolores; tum infra cruciatus ad aluum, assidua scilicet tormina: nulla sitis erat, sed æstu incandescebat; extimæ partes frigidæ exactum ad morbum; summa mulieris anxitudo; somni vacuitas; vrinæ paucæ ac tenues; deiectiones crudæ ac tenues. Seruari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri; proindéque tali sorte interiit.* Sed eorum symptomatum distinctio est in prognosi mox explicanda, cuius facillima erit ratio, postquam percepta fuerit ilei definitio. Est igitur ileus, vtriusque intestini sursum reuolutio, qua nec aluus, nec spiritus infrà transmittitur; sed contrà cibus & stercus, cùm inueterauerit, per os redditur. Eius reuolutionis in ileo, causa est, tum alterutrius intestini vel vtriusque inflammatio; tum, crassioris præsertim, firmiter fixa oppilatio. Ac fixæ firmiter oppilationis in crassiore, doctrina est illa præceptoris. *Hic sanè morbus, inquit, enascitur quando perustí stercoris copia est atque subsistit in intestino, ac pituita inuoluitur, eorúmque duorum cumulata congerie clausum intestinum circumtenditur & intumescit.* Oppilationis autem documentum, idem præceptor statuit hoc argumento cùm ait. *Nec vllum eorum quæ sumuntur per os medicamentum excipit, sed sursum vomendo reddit: nec eorum quæ conuenienter subiiciuntur vllum clysterem admittit.* Sed inflammationis systrophicæ intestini tenuioris, argumenta leguntur in prædicta historia mulieris ileosæ. Sunt autem; prægrandis hypochondriorum æstus & ardor, frigus extimarum partium, & incontinentia potionis, vel eorum quę potui exhibentur. Ergo si alterutrius inflammatio sit, vel oppilatio; nec aluus, nec spiritus infrà transmittitur. Si pars superior affecta est, cibus: sin autem inferior, stercus per os redditur. Sed eorum symptomatum distinctionem adferet instituta prognosis, quam sic aggredior explicandam.

lib. περὶ παθῶν. hist. 6. part. 4. 3. Epid. lib. περὶ παθῶν. hist. suprà citata, ex 3. Epid.

ILEOSIS] i. Quibus reuolutio est intestini sursum; qua neque aluus, neque spiritus infrà transmittitur, cum sæui doloris hypochondriaci ac torminum cruciatu. Sic enim præceptor. *Si quem fortè ileus occuparit, ei venter durescit, ac nihil deiicit: tum per totam inferiorem aluum sæuus dolor exoritur, cum febre & siti.* Sic item Galenus ex Hippocrate. *In ileo nihil infrà transmittitur. Atque hoc proprium morbi est inseparabile.* Idem quoque alibi scripsit apertiùs. *In illo nihil omnino deiicitur, ne clysteribus quidem inditu acrioribus.* Atque inter causas reuoluti sursum intestini, memorabilem ponit Galenus, cùm exulceratio leuis est intestini, si à ciborum transitu proritetur, nec exitum citò habeant; tum euenire vt intestinum hac noua proritatione afflictum transmittat sursum ea quæ ipsum læsura erant; ac mutata velificatione, cursum deinceps inflectat sursum contra naturam, quem olim naturaliter deorsum tenebat. Hoc facit intestinum sui diligens atque doloris metuens ex rerum molestarum appulsu. Sic aphthosæ lienteriæ transitus esse potest in ileum.

lib. περὶ νούσων. aph. 10. 7. aph. 44. 6. lib. 3. περὶ [illegible].

VOMERE] Cibum per os reddere cum incontinentia potionis, cùm eò perducta est inflammatio tenuis, vel afflictio intestini, systrophica phlegmone occupati, vt circumtensum extremis digitis prehendatur. Quam afflictionem χορδαψὸν veteres nominarunt, ex eo quòd tractabilis sit ipsa chorda. Est autem chorda, tenuius intestinum. Ac tum epigenomena sunt, vomitus biliosus mali odoris, varius, atque niger; adductis in sympathiam intestini phlegmone systrophica inflammati, hepate & liene, multùm inde vitiatis, valdéque afflictis. Tum sitis adest inexplebilis atque febris ardenter acuta, cum prægrandi frigore partium extimarum. Sed alia quoque vomitio est fæcis ac stercoris quam, pace Galeni dixerim, venire arbitror à contumaci descripta oppilatione crassioris intestini, cuius reuolutio inde fit sursum, eorúmque quæ intrà continentur, eôdem transmissio, cumulata congerie; quando, vt iam diximus, infrà transmitti non possunt. Stabulantur autem in crassiore intestino fęces & stercora quæ aliunde proficisci nequeunt quàm vbi sunt. At nihil eiusmodi est in tenuiore. Nec verò illac transmittendi stercoris copia est cùm phlegmone systrophica occupatur: vt maius periculum sit in vomitu cibi quàm stercoris, tum ob vomendi causam, tum ob symptoma ipsum. Nam vomendi causa est phlegmone, cuius periculo illud adiicitur, quòd vomitione cibi & chyli tollitur nutricatus: ne taceam interim quæ ex crebra vomendi contentione symptomata excitantur. Ac leuia intestini tenuioris mala, sunt grauiora quàm crassioris prægrandia. Nefas autem negare est eam crassioris intestini afflictionem, quam ponit Hippocrates in oppilatione à perustæ fæcis congerie cum inuolucro pituitę glutinosæ & crassæ. Quod fecisse video ipsum Galenum.

lib. περὶ παθῶν. ad hist. 6. part. 1. 3. Epid. & aph. 44. 6.

ET OBSVRDESCERE] Surditate vtraque: tum ea quam facit exolutio partis illius cerebri, vnde vis audiendi manat: tum ea quæ fit impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, per obstructionem meatus auditorij: vnde assurgunt parotides graueolentis ilei consectariæ. Ac sanè ilei graueolentia percipitur in vomitu fœdi odoris, in expiratione, in ructu, in flatu, in perspiratione totius compaginis, cuius fœditatem obseruasse se narrat Galenus in quodam ileoso.

prorrh. 66. f. 3. 1.

MALE EST] Ne dicam mortiferè; vt certè omnino est. Ac tum mortifera vis est ilei, vt cita inde mors veniat. Quod accidisse legimus ileosæ mulieri, quam scripsit Galenus biduo afflictionis, aut ad summum triduo periisse. Causæ interitus notæ sunt. Talia autem symptomata vomitus & surditatis, tum etiam conuulsionis atque singultus in eos tantùm cadere ileosos docet Galenus, qui ἔχουσι ὀλεθρίως, i. *quos ileus habet mortiferè cum desperatione omni salutis.*

aph. 10. 7.

DE MORBIS VESICAE.

HAEC *ex prognostico: quòd ea lectio mihi melior visa est, quàm Coacarum.*

Cap. XXII.

ΥΣΤΙΕΣ δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι· δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. Ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται. καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτέων τῶν κυστέων πόνοι ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι. καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων, εἰ μὴ σκληρά τε, καὶ πρὸς ἀνάγκην.

1 *Vesicæ autem duræ quas dolor prægrandis occupat, graues omnino sunt atque pestiferæ. Sed illæ demum perniciosæ admodum, quæ cum aßidua febre nascuntur. Etenim quæ mala inferunt tales vesicæ, illa necando sunt satis. Sed ei periculo illud adiicitur, quòd inde aluus nisi coacta, nihil reddit, ac dura sunt quæ transmittuntur.*

POSTQVAM DE aluo dictum est, nunc de vesica dicendum. Eius afflictæ non hercle minora sunt, nec sæua minùs, nec minùs mortifera, quàm ipsius alui symptomata. Nam difficultate ipsa certat cum aluo: nec verò difficile dictu est quin ipsam præcedat, cum celeritate interitus. Ac sanè consentaneum est vt patefactis incommodis quæ inferuntur ab aluo & quæ ipsam inuadunt, stylum hunc nostrum ad vesicæ vitia conuertamus: quòd vtriusque idem sit munus in excernendo, illius quidem stercora, huius verò vrinas. Sed inter vesicæ mala, illud demum maleficentia eximium est, quod summam vesicæ infert molestiam, sæui doloris cruciatu; & vnà secum adfert officij ad vitam tuendam necessarij difficultatem, sæpe etiam vacationem, cum sympathia sociarum vicinarúmque partium, quarum afflictione salus in dubio esse solet. Huiusmodi est, vesicæ inflammatio per systrophen nata rheumatis concitati, vnde ipsa turgendo fit dura, & prægrandi dolore afflicta. Quæ duo symptomata ponere solet Hippocrates in omni partium tumidarum inflammatione systrophica. Nam actionis læsio, inflammationis consectaria esse solet, vt aliarum quoque affectionum. In vesica, propriæ actionis læsio consideratur in stranguria, dysuria, & ischuria. Quæ tria symptomata non sunt inflammatæ solùm vesicæ propria, nisi καθ' ὑπόθεσιν: sed aliarum quoque affectionum communia, vt suo quæque loco dicentur. Sed inflammationis cuiusque systrophicæ, vndecunque oborta sit, proprium est καθ' ὅλου, καὶ καθ' ἕκαστα, partem occupatam tumere, durescere, & multùm dolere cum pulsu, si magna sit inflammatio. Sic enim Galenus. Ἀχώριστον, inquit, σημεῖον τῆς μεγάλης φλεγμονῆς ὁ σφυγμός. Ergo non aliter visum est præceptori, vesicæ phlegmonem systrophicam describere, quàm ipsius hepatis. De quo inflammato sic ait. Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, σκληρόν τι καὶ ἐπώδυνον. i. *Tumor autem in hypochondrio durus & dolorificus.* Idem non fecit in lateris phlegmone, cuius naturam attigit pleuritidis nomine: quòd lateris tumor non est tractabilis, vt eius duricies possit percipi, sicut vesicæ in aqualiculo, & hepatis in hypochondrio. Nunc igitur verba Hippocratis, iuxta ipsius τέκμαρσιν examinemus.

lib. 2. ad Glauc. lib. 2. progn. & suprà cap. 18. huius 2. lib.

lib. 4. περὶ ὀξέων.

VESICÆ AVTEM DVRÆ] Quarum duricies nata est à tensione, quam intulit tumor ille contra naturam, quem ex Hippocrate nominare soleo systrophicam phlegmonem. Non enim duriciem hîc opinamur concretionis aut siccitatis: nec verò tensionem distentæ vrinâ vesicæ.

QVAS DOLOR PRÆGRANDIS OCCVPAT] Cuiusmodi esse solet à phlegmone infestissima partium acerrimi sensus, vt sunt vesicæ. Hîc enim rei molestissimæ acerbissima sensio excitatur. Ac doloris à phlegmone in vesica causa est omnis tensio ingens cum intemperie magna humoris phlegmonici, partem exacto sensu præditam, crudeliter lacessentis. Hoc scire pulcherrimum est: maximaque adfert commoda ægris dolentibus qui sanitatem expetunt, vt dolore careant. Nam ex perspicientia dolorificarum causarum, artificium datur medico leniendi dolorem, cùm tensioni laxitas, intemperiei temperatio adhibetur.

1. Epid. part. 1.

GRAVES OMNINO SVNT] Doloris acerbissimi cruciatu, vigiliis, anxitudine, cibi fastidio, cephalalgia, delirio quoque ipso. Grauitatis autem accessio fit vrinæ appulsu, cuius collectione, quia libertatem exeundi non habet, proritatio maior est atque distentio. Ac tum fœtura est corruptorum humorum qui proletariam habent doloris acerbitatem cum vigiliis coniunctam, quæ bilis flauæ ac viridis, si quid aliud, feracissima est.

6. Epid. par. 2.

ATQVE MORTIFERÆ] Symptomatum calamitosa vi, & summa corporis infirmitate. Symptomatum autem calamitosa vis, cùm in iis potissimùm cernitur quæ iam adducta sunt: tum verò in illa clausula mox explicanda quæ statuit inflammatam vesicam, homini necando ipsam per se satis videri & esse. Ad

& esse. Ad quem locum ratio differetur, quamobrem vesicæ inflammatio ipsa per se non solùm periculosè, sed etiam non rarò mortiferè ipsum habeat quem firmiter occupauit. Nihil autem æquè facit corpus infirmum, atque prægrandis dolor.

FVNESTISSIMÆ AVTEM] Quæ ad vltima ventum esse testantur, vt iam nulla salus sperabilis esse possit, nec aliqua vitæ dulcedo, nec vsus diuturnior: quia in propinquo mors est.

QVÆ CVM ASSIDVA FEBRE NASCVNTVR] Quæ simulatque inflammari cœperint, assiduam febrem accendunt, vnde significatur phlegmones magnitudo atque ferocitas: quoniam symptomaticarum febrium ortus ducuntur non nisi ex magnis morbis, atque ex iis præsertim qui sunt exitij. Nascitur autem febris, accenso calore cordis, in sympathiam inflammatæ multùm vesicæ adducti, arteriarum societate quæ ex ramo per foramen ossis pubis in crus descendente per latera colli, inter vesicæ tunicas ad fundum vsque sparguntur. Ac febres illæ sapiunt magnam & malignam vim systrophicæ phlegmones in vesica conceptæ. Sunt enim peracutæ, assiduæ, singultuosæ, tremulæ, paraphoricæ, breues, funestæ: quales oriri scribit Hippocrates ex calcis fractura quæ habet ἐκχύμωσιν, & inde nigriciem. Est enim vesicæ ad gangrænam euntis, eadem planè cum cerebro, corde, & stomacho sympathia; quam esse docet Galenus fracti calcis atque iam syderari incipientis.

comment. ad aph. 17. 7.
lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

ETENIM QVÆ MALA INFERVNT TALES VESICÆ] i. Quæ sunt phlegmones & inflammatæ vesicæ. Ac phlegmones quidem sunt, rubor, incendium, pulsus, renixus, & dolor. Inflammatæ autem vesicæ, tensio dolorifica partium circumiacentium, stranguria, dysuria, ischuria: tum ipsa nobilium partium sociarum atque communium sympathia; quæ tantùm abest vt aliquid opis adferat, ad phlegmones leuationem, vt maximis damnis augeat.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

ILLA NECANDO SVNT SATIS] Nam phlegmone ipsa priùs ad exitium præcipitat, quàm habeat empyema quo exoluatur. Tum phlegmones amplificatio, vnde symptomatum prædictorum fœtura est, ipsorum quoque syntimoriam excipit. Hinc empyema nullum, sed eius loco gangræna, quæ ipsa per se mortifera est: vt documento sunt calculosi, quibus extracto calculo, vel appulsu aëris frigidioris, vel extractione violenta, quod sæpe accidit, vesica syderatur. Iam verò ischuria vesicæ inflammatæ, homini necando ipsa per se satis est.

SED ET PERICVLO ILLVD ADIICITVR] Iuxta illud. Morborum quicunque alter superuenit alteri, periculo adiicit; atque non rarò interimit.

lib. περὶ παθῶν.

QVOD ALVVS NON NISI ÆGRE REDDIT ET DVRA] Hæc sympathia est partium vicinarum, vt intestini recti, cui vesica insidet: sicut iam posita est sympathia sociarum, vt cerebri, cordis, & stomachi in febre assidua, peracuta, singultuosa, paraphorica. Ergo sympathia est intestini, egestionis impeditio, meatu oppresso ex ponderosa & graui vesica. Hæc autem impeditio par pari refert vesicæ in egerendi conatu: quo si desistat æger, doloris metu; pilulatæ sunt fæces, velut caprarum, quarum incōmoda, signo & causa sunt alibi explicata. Sit igitur clausula huius prognoseos, quòd tum ad vltima ventum est, quando cum sæui doloris cruciatu afflictio est prægrandis nobilium partium, nec vrina redditur, nec aluus infrà transmittitur: quarum suppressa excretio ipsa per se mortifera est.

2 Λύει δὲ οὖρον πυῶδες οὐρηθὲν, λευκὴν καὶ λείην ἔχον ὑπόστασιν.

Sanat autem vrina quæ cum pure reddita, læuem & albam habet hypostasin.

IN SPEI ANGVSTIA, cùm scilicet metus est sinistri iudicij, naturæ contentio tanta est, vt viam sæpe inueniat, qua se morbo expediat. Sic in nobilium viscerum phlegmonica systrophe, non rarò hæmorrhagia liberalis κατ' ἴξιν, primis prorupta periodis, periculi locum tollit, quòd tum instabat maximè imminebátque. Hîc autem cùm in phlegmone & febre assidua periculum sit, eius depellendi ratio est omnis posita in vtriusque morbi pepasmo & excretione, quibus occupatarum partium redintegratio comparatur. Ac febris quidem pepasmus ostenditur in vrina, laudabili prædita hypostasi: phlegmones autem in empyemate, quod cum tali vrina meiendo effunditur. Vtriusque pepasmi ratio & quæ sunt inde commoda mox dicentur. Sed primùm empyematis. Enimuero systropharum omnium phlegmonicarum quadruplex omnis migratio esse potest: vna in partis æqualitatem per διαφόρησιν potissimùm expetendam: altera in empyema: tertia in gangrænam: quarta in scirrhum. Hîc διαφόρησις expetenda expectari non debet ob densitatem partis afflictæ. Nec verò sperabilis est hæmorrhagia quæ tumorem minuat sicut in viscere hypochondriaco: quoniam fixa phlegmone nullam exhibet commoditatem sanguini remeando aut permeando. Non enim hîc nudæ sunt venæ, nec suspensæ, vt sua sponte sanguis effluere posse videatur. Quocirca bene præcipiunt qui sanguinis detractionem tum ex interiore cubiti vena, tum ex malleoli saphena præscribunt. Sic enim præceptor. *Dysuriam*, inquit, *sanat phlebotomia*. Secare autem decet interiores. Ergo naturæ vnicum in empyemate ipso perfugium. Nam scirrhi mutationem mors ipsa præripiet. Gangræna autem est ipsum τὸ κτεῖνον, i. quod verè mortiferum est, vt verbo vtar Hippocratis de phthisici diarrhœa. Quæ cùm ita sint, verba authoris, ad scopum prognoseos conuertamus.

lib. 1. progn. Coac. 2. & 3. cap. 11. lib. 2.
aph. 78. 4.
aph. 36. 6.
lib. 2. περὶ νούσων, & Coac. 6. cap. 17. 2.

SANAT AVTEM] Doloris vacuitate ac restituta meiendi & egerendi libertate, quam edit mor-

bi pepasmus, vesicæ redintegratio, & febris discessio. Atque *sanandi* verbum vsurpauimus: quoniam Græcum τὸ λύειν, idem est quod sanare, vt suprà ostendimus ad illam prognosin. *Conuulsionem sanat exorta febris acutâ.* Vbi Græcè legitur. Σπασμῦ λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγινόμενος ὀξύς.

Coac.11. cap. 14. lib.2.

VRINA] Cui excipiendæ atque reddendæ vesica dicata est, quæ cùm redditur liberaliter, signo & causa bene est. Ac signo quidem redintegrandæ partis: causa autem vacuandi humoris qui pepasmum recepit, conuersa phlegmone in empyema.

QVÆ CVM PVRE MICTA] Qua mictione dolorificum vesicæ malum foras excluditur, si pus album sit, læue, ac nihil olens. Atque illa crisis phlegmones propria est, quæ occupat ipsam vesicam: succenturiata autem peripneumoniæ quæ caret anacatharsi libera & liberali. Sic enim purulentæ funduntur vrinæ paucorum dierum quæ non sunt nephriticæ. Nam quæ continenter ac diu tales redduntur, vesicæ sunt exulceratæ, aut renum.

1. Epid. part. 2. aph. 75. 4.

LÆVEM ET ALBAM HABET HYPOSTASIN] Quæ cernitur in fundo matellæ, cùm pus impermixtum resideri. Est autem hæc nuncia mitificatæ febris acutæ: vnde nec ampliùs bilis flaua sæuit, quam ipsa continenter gignit dum viget, nec ampliùs liquitur sanguis & caro tenera; sed partium solidarum virtus iam lucet, quarum munus proprium concoctio est.

3. Ἢν δὲ μήτε τὸ οὖρον μηδὲν ἐνδιδοίη, μήτε ἡ κύστις μαλθάσσοιτο, ὅτε πυρετὸς ξυνεχὴς ἦ, ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος· ἐλπὶς τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι.

Sin autem nec vlla remißio est ab vrina, nec vesica mollior; tum etiam febris aßidua sit; credibile est ægrũ primis morbi periodis periturũ.

IN PERACVTO morbo ac dolorifico spes ruit omnis ac retro sublapsa refertur, si & vires acquirit, & nulla eius leuatio est, vnde leuari solet: sed contrà ei iam admodum periculoso, inde periculum maius adiicitur.

Ergo. SIN AVTEM NVLLA REMISSIO SIT AB VRINA] i. Si vrina non facit vt morbus concedat & mansuescat, domita feritate: vel si vrina nihil opis adferat & adiumenti ad leuationem morbi atque symptomatum eius; quòd ea vel intus subsistat in ischuria, vnde plus longè adiicitur periculo, quàm à phlegmonica systrophe, & febre assidua: vel si vrina difficulter atque stillatim reddita, nullum ostendat phlegmones atque febris pepasmum, in pure & hypostasi læui & alba. Ex quo efficitur vt.

NEC VESICA SIT MOLLIOR] Vt esse solet ab empyemate, sicut systrophica omnis phlegmone: sed contrà perenni affluxu multùm distenta, durior ac magis dolorifica.

TVM FEBRIS ASSIDVA SIT] Bilis prouentu ac sanguinis, partiúmque recèns pressarum colliquamento infestissima, cum sympathia cerebri atque stomachi: vnde sunt ἀσώδεις, singultuosæ, & paraphoricæ.

CREDIBILE EST] Non falsa & fallaci opinione, sed certa tecmarsi è signis orta syllogisticis: tùm ex comparatione morbi & ægri.

ÆGRVM] Doloris acerbitate fractum, & sæua molestia, insomnem, anxium, cibi fastidiosum, anhelosum, & cui nihil nisi dura & ægrè aluus infrà transmittit: nec vrina libertatem habet liberaliter exeundi, sed intus subsistit cum syntimoria symptomatum, phlegmones, atque febris.

PRIMIS MORBI PERIODIS] Primo quaternario, aut ad summum septenario: quoniam vt peracutorum morborum celerrimi sunt motus ac vehementissimi; sic eorum etiam celerrimæ mutationes ad interitum, vel ad salutem.

PERITVRVM] Quoniam quæ fiunt omnia quæque apparent primis periodis, eiusmodi sanè sunt, vt mortem subesse & in propinquo esse testentur, sine vlla spe defungendi periculo per hæmorrhagiam aut empyema. Quod sæpe accidit cùm in angusto spes est, cùm phlegmone systrophica iecur occupat, quæ primis etiam morbi periodis mortifera esse dicitur.

4. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων, μάλιστα τῶν ἑπταετέων, ἐς ὃ ἂν πεντεκαιδεκαταῖα γίνεται.

Atque hæc morbi species, potißimùm septennes inuadit pueros, donec decimumquintum ætatis annum attigerint.

VBI CAVSARVM est concursus, ibi morborum facilis generatio esse solet. Sed in puerulis septennibus ad 15. ætatis annum, concursus est ac veluti conspiratio causarum phlegmonicarum, systrophen in vesica

in vesica efficientium & excipientium, quibus generatio morbi absoluitur, & citæ mortis prædictæ ratio comparatur. Ergo descripta morbi species, & crisis funesta, potissimùm cadit in septennes pueros, donec 15. ætatis annum attigerint. Quemadmodum autem fiat, sic exponendum arbitror.

Atqve hæc morbi species] In Græco est, ὁ δὲ τρόπος οὗτος, quo continetur omnis historia morbi prædicti, quam recensuit in specie, magnitudine, more, & motu systrophicæ phlegmones in vesica. Ac si diceret. Eorum quæ hactenus dicta sunt, ratio & historia, quod nos morbi specie complexi sumus, breuitatis causa, nec malè.

Potissimvm] Μάλιστα, i. *ad circiter*, vt in illo. *Οὔπω οὖν καὶ ἑξήκοντα δεκαετῶν μάλιστα.* Vbi Galenus ex Thucydide interpretatur illud, *μάλιστα, ὡς ἔγγιστα*, i. *quàm proximè*. Ac si diceret: inter ætates hominum, illa phlegmones in vesica feracissima est, quæ est ad circiter annum septimum, vsque ad decimumquintum, vel, vt in stylo est ipsius prognoseωs, potissimùm hæc morbi species inuadit septennes pueros. lib. 1. περὶ ἐξηγ.

Septennes invadit pveros] Vel etiam natu minores, si verum est quod scripsit Galenus, idem esse tempus ad opportunitatem gignendi calculum, & inflammationem in vesica. At sæpe nos à trimatu infantiam vidimus calculosam, & multis extractum fuisse calculum in quadrimatu. Sed tamen Hippocrati visum est, infantiæ calculum statuere in tertia ipsius parte quæ septimum attingit annum, ac iam pueritiæ nomen habet; eámque potissimùm ætatem fœtam esse phymatis, tum eam quæ adultior est, donec ad pubertatem ventum sit. Inuadit autem septennes cùm sic esse cœperint, ac dominatum exercet in prouectiores ad pubertatem vsque: propter eorum edacitatem, qua gignitur copia glutinosi humoris, cuius in vesicam illapsu coagmentatio est lapidosa in cruditate: in corruptione autem crudelis inflammatio, quam facilè concipit tenerrima & multùm infirma pars neruosa quæ morbificam causam excepit, nec meiendo exclusit. Atque hic morbus nascitur à diætæ vitio in parte multùm adhuc per ætatem infirma & tenera; proptereáque illa ætas systropharum omnium feracissima est. aph. 27. 3.

Donec decimvmqvartvm ætatis annvm attigerint] Exacto scilicet decimoquarto, quo regnare incipit adolescentia, ætatum omnium temperatissima, quæ si cum pari temperantia esset coniuncta; ætatum omnium secundissima valetudine frueretur. At vetus est illa sententia præceptoris, quòd à 14. ætatis anno ad 42. natura est morborum omnium capacissima. Hîc tamen finis est systropharum vesicę propriarum, comparato partis robore per ætatem, & portione deducta humoris, nec iam ita glutinosi & crassi. Sed tamen vt propria vesicæ tollitur coagmentatio: sic aliena inducitur, vt sequens prognωsis aperiet.

5 Οἱ λιθιῶντες σχηματισθέντες ὥστε τὸν λίθον μὴ προσπίπτειν πρὸς τὸν οὐρητῆρα· ῥηϊδίως οὐρέουσι.

Calculosi ea figura siti vt ne calculus procidat in vrinæductum; faciliùs illi meiunt.

Qvoniam systropharum vesicæ, phlegmonica dicta est in essentia, symptωmatis, periodis, atque crisi nunc idem faciundum de altera, cui coagmẽtatio lapidosa, calculi nomen dedit, vnde illi quos ipse occupat, calculosi dicuntur; neque iniuria. Sunt enim tã sæui dolores eorũ quos infestat calculus in vesica, vt nullam ferè partem neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impertiat: proptereáque ipsis cõpetit appellatio calculosi. Vix continent se in illo cruciatu sæuissimorum dolorum, quin illud exclament; viuat mors, pereat vita mea. Nam mori se malunt, quàm cruciari sic duriter & immisericorditer, vt sine intermissione aures eorum qui præstò sunt, querelis & gemitu compleantur. Dicamus igitur de natura crudelissimi huius tyranni, eiúsque tyrannidem destruamus. Hîc non magnopere laborandum de philologia calculi. Dicendum quid sit ex mente authoris qui eum sua lingua *lapidem* nominauit.

Est igitur calculus, glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc autem coagmentatio, cùm in aliis partibus formam obtinet calculi: tum verò potissimùm in vesica, vt mox dicetur; vnde homines calculosi dicuntur. Lapidosa coagmentatio in vesica, duplicem habet matricem, quod *προύπαρχον* veteres nominarunt: vnam in rene; alteram in ipsa vesica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, quod est Hippocrati *πρὸ οὔρησις*, coagmentatum illic sabulum, in vesicam illabitur, nec inde citò exclusum, corticatim crescit, & in eam calculi molem assurgit, vt intolerabile sit pondus vesicæ. In vesica autem matrix est, perfecto vrinæ ductu, quod est *μετ᾽ οὔρησιν* apud Hippocratem, cùm ipsa per se fit coagmentatio lapidosa, quam vocat præceptor *τὸ σύνταγμα*: quæ facilis est à glutinoso & crasso humore qui stabulatur atque subsistit in vesica debili puerorum, vel hominum grandæuorum, aut certè ingrauescentis ætatis. Fuit enim præceptoris iudicium, non enasci calculum in vesica, nec ipsum per se coagmentari perfecto vrinæ ductu, quod est *μετ᾽ οὔρησιν*, à 42. ad 63. ætatis annum. Cæteræ omnes ætates in promptu causas habent coagmentandi calculum in vesica, ob vitæ genus omne quod sectantur voluptuariæ. Sed in puerili ætate causa est *τοῦ συντάγματος μετ᾽ οὔρησιν*, copia humoris crassi ab edacitate, ipsáque vrina crassa quæ diutiùs in vesica imbecilliore subsistit; proptereáque rectè consulunt qui pueros de nocte excitant ad meiendum, ipsósque vt fortiter meiant, hortãtur. Sed ephebonum, iuuenum, consistentium ac declinantium ad 63. ætatis annum, coagmentatio in vesica, ferè matricem habet in renibus de qua iam diximus. Atque in his ratio & experientia locum habet doctissimi viri Ioannis Fernelij,

qua sustinet, omnes vesicæ calculos, προϋπάρχειν habere à renibus: quòd in omnibus calculis, quos ipse fregit plurimos, nucleus quidam sit ruber, quem corticatim pituita inuoluit. In pueris fallax est Fernelij experientia, nec inde certum iudicium comparari potest. Idem etiam de grandæuis dicendum post 63. ætatis annum. Nam si fortè cuiusdam pueri aut senis prædicti calculo inuentum est τὸ προϋπάρχειν nephriticum: non tamen efficitur idem esse in cæteris, quorum coagmentatio lapidosa vesicæ primigenia est. Sic enim præceptor, puerorum calculos coagmentari docet μετ' οὔρησιν, perfecto scilicet vrinæ ductu qui perficitur in vesica. Vbi Galenus author est crassamentum vrinæ quod est in pueris, cùm in vesicam illapsum cunctatur atque subsistit, nec exitum citò habet, initium ibi capere concrescendi & coagmentandi: ac tum iacto eo concretionis fundamento siue initio, quicquid deinceps affluit, similiter crassum vt prius, facilè adplasmari, vnde corticatim auctus, maior assurgit πωρώδης λίθος, i. *lapis tophaceus*, qui ab Hippocrate nominatur σύμπαγμα, i. *coagmentatio*. Pari ratione grandæui προϋπάρχειν habent in vesica, coagmentati calculi.

(6. Epid. part. 3.) (Idem penè ad verbum legitur lib. 4. περὶ νούσων, vbi agitur περὶ λιθίασ.)

Ergo vesicæ calculus vndecunque principia causásque duxerit, cùm in maiorem molem accreuit; accrescit autem granatim aut corticatim, vt iam vesicæ imperio regi non possit, admirabile est quàm sæui doloris cruciatu ipsam exerceat quotiescunque incessit meiendi cupiditas. Incessit autem frequenter; non tam vrinæ copia & acrimonia, quàm ipsius vesicæ, sui nimiùm diligentis, temeraria contentione atque conatu. Est quidem sui diligens lege naturæ, qua duce anquirit viam qua se tueatur atque conseruet: sed οὐκ ἐκ διανοίας, vt ait præceptor, i. *non præeunte consilio nec ratione*; cuius quidem inops, irritam habet contentionem, quoties illa contendit concutiendo excutere id quod intrà sæuam exhibet sibi molestiam. Ac tum pro calculo, vrinam stillatim ac difficulter exprimit. Tum collectâ omni ex parte vesicâ, tophaceus lapis in fistulam procidit vrinariam, ægrúmque diris cruciatibus, velut barbarus quidam tortor, exercet. Afflictio autem vesicæ, quam infert coagmentatio Hippocrati lapidosa, aut Galeno lapis tophaceus, nominatur à præceptore λιθίασις; & qui ab ea vexantur, λιθιῶντες: Latinè, Celso interprete, *calculosi*, vt mox dicetur. Sed eam λιθίασιν, λιθιᾶν quoque dici reperio ab Hippocrate, vbi de ortu calculi pulcherrima disputatio est.

(6. Epid. part. 5.) (ibid.) (lib. 3. aph.) (lib. 4. περὶ νούσων.)

Eius in vesica coagmentati ponuntur hæc signa, quæ Celsus ex illo loco sic fecit Latina. *Difficulter vrina redditur, maximéque circa finem emictionis, paulatímque interdum sine voluntate destillat* (quia contineri nequit, vt in stranguria.) *Eadem arenosa est: nonnunquam sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eámque quidam promptiùs recti; quidam resupinati, maximéque hi qui grandes habent calculos; quidam etiam inclinati reddunt, colémque extendendo, dolorem leniunt. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est* (& in podice;) *atque ea cursu, omníque motu augetur. Quidam etiam cùm torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebrò coguntur*: vt mares præputium. Sed nos ad τεκμήριον calculosæ vesicæ, hæc signa syllogistica obseruauimus, præter causas coagmentandi, & grauitatem partium vicinarum. Sunt autem; crebra meiendi cupiditas, cum difficultate maxima in mictione extrema, tum vrina lactea, crebrò etiam diuersis coloribus variegata.

(cap. 7. lib. 2.) (lib. 4. περὶ νούσων. 5. Epid. de puero Theophorbi.)

Iám verò in hac torsione calculi quæ celeritatem curandi exposcit: quia sæuus dolor non habet aures, vt inanem verborum audiat consolationem, atque ipsa quoque celeritas mora est: tamen illud crudelitati adiicitur, quòd ipsa curatio crudelissima sit, & ad eam, præcipitem festinare nullo modo conueniat. Cautio magna virium, ætatis, morbi ac temporis esse debet in eo remedio, quod, cùm aliter succurri non potest, necessariò adhibendum. Est autem incisio qua è vesica calculus euellatur, vt, eo euulso, vesicæ redintegratio sit, actionum libertas, & quies symptomatum omnium quæ tum à calculo in vesica enascuntur, & læsa vesica in societatem vicinarum & sociarum partium propagantur. Sed ea incisio, cutis & carnis laceratio, tum calculi è vesica euulsio, non rarò eiusmodi sunt, vt ea subire nihil aliud sit quàm mutare periculum, non effugere. Et tamen sic visum est dictatori, euellere calculum è vesica; neque aliud remedium edicto sanciuit, quod ipse tamen adhibere noluit: sed aliis adhibendum reliquit. Solenne est illud edictum, quo medicorum ora complentur. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας· ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. i. *Nihilominus autem non incidam calculosos: relegabo ad viros artifices tantæ operationis.* Et verò Galeni sublimis est philosophandi ratio super morborum natura quos Hippocrates vocat ἐπαυξεῖς. Inter alia eius percepta quæ sunt eximia, illud est commemorabile, quòd puerorum calculus in vesica enatus, non eo gaudet ætatis beneficio quo puerilis epilepsia, quæ inoffenso vitæ & victus cursu, in pubertate sanatur. Nam quò longiùs ætate proceditur, eò calculus maior fit ac ponderosior, nec nisi ope chirurgica euelli potest, nec vllo modo excludi. Hîc superstitio esset vel ostentatio, causas adferre cur ei curando, nulli medicinæ sit locus. Fremant licèt omnes Paracelsitæ; ridicula sunt eorum triscurria. Exemplum desidero sanationis: non autem mortiferæ curationis vel potiùs carnificinæ quam temeraria eorum medicina exercet.

(ἐν ὅρκῳ.) (6. Epid. part. 5.)

Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, multorum historiam recensere, quos eorum periclitatio ad crudelissimam mortem adduxit. Sufficiet illud exemplum quo sapientissimus doctor Hippocrates documentum statuit, ne sui discipuli talem amentiam imitentur. Historia sic narratur. *Larissæ Theophorbi puer, calculosam habebat vesicam; glutinosum quidpiam permeiebat, ídque difficulter cum sæuo dolore, tum initio, tum faciens finem meiendi. Præputium manibus confricabat. Hic cùm bibisset acerrimum diureticum, nihil in vesicam secessit, nihil è vesica excessit: vomuit autem multum puriforme & bilem. Ac tum huiusmodi altera transmittebat infrà per aluum. Venter dolebat admodum, & intus incendio conflagrabat; reliquum verò corpus frigidius erat glacie. Omnibus membris captus est, nec voluit quicquam assumere. Huic magna erat ipsius alui exulceratio, à forti nimium medicamento seu pharmaco. Periit, à potione tertium agens diem.* Ergo nihil opis adfert

(5. Epid.)

adferri potest calculosis, quàm incidendo, vt visum est præceptori, cùm absolutè omni molestia cupiunt expediri, ac defungi periculis quæ inferuntur à calculo. Sunt autem, vesicæ contusio, inflammatio, gangræna, exulceratio, stranguria, ischuria & impedita egestio, cum sympathia reliquarum vicinarũ & sociarum partium. Temeraria est omnis medicina, pestifera, & sæpe mortifera, quæ frangendo vesicæ calculo adhibetur. Cui profuerit, vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit. Sed vnicum illud remedium calculosi, quod in sectione & calculi euulsione positum esse diximus, tam præceps est, vt sæpe in incerto sit medico, quid agendum, ægro flagitante & implorante auxilium. Ac medicus omnem consilij capiendi deliberationem eò conuertit, vt secum sic cogitet. Si ægrum relinquo, eius vitæ timeo: si opitulor, crudelitatem & ancipitem euentum remedij pertimesco. Sed ille tandem ex incerto certus, compósque consilij redditur, si persuasum id habeat quod omnibus ratum est, magnæque authoritatis perceptum. Est autem. Quòd dubia salus certa desperatione est potior. Præstat igitur cùm dubia salute opitulari calculoso, quàm ipsum relinquere cum certa desperatione. Hîc silendum mihi est medico: quòd ea curatio, ex dictatoris edicto, pertinet ad chirurgum, incidendi & euellendi peritum. Qualem ipsi vidimus vtrumque Laurentium Collodæum, patrem & filium. Qualem etiam speramus fore nepotem Philippum. Deum rogo vt conatus eorum bene fortunet, ad immortalem sui nominis gloriam, & Reipublicæ vtilitatem. Nunc superest vt institutam prognosin examinemus. *

Calculosi] Οἱ λιθιῶντες, i. quibus coagmentatio est lapidosa, vel, si mauis, lapis tophaceus in vesica, vndecunque is habuerit τὸ προϋπάρχον, i. fundamentum & initium concrescendi, πρὸ οὐρήσεως ἢ μετ' οὔρησιν, i. antequam vrina sit, vel cùm esse cœperit. Nondum enim vrina est in renibus: est autem in vesica. Ac si diceret, siue coagmentatio primigenia sit in renibus vel in vesica, nihil interest; modò calculi ea fint incommoda & in vesica, & ex vesica, quæ suprà posuimus. Non enim nephritica sunt quæ hic leguntur: quamuis & nomen τὸ λιθιῶντες vsurpatum legerim pro calculoso in renibus. 2. Epid. part. 2. de Moscho.

Ea figura siti] Vel sua sponte κατ' ὁρμὴν, natura duce, quæ sui diligens atque iustissima, eam collocationem atque figuram per se ipsa præscribit quæ sit doloris expers, facitque, vt ait præceptor, ὡς ἰσοῤῥόπως τὰς κατατάσιας: vel ea figura siti sunt κατὰ προαίρεσιν, ex præscripto medici & artificio eius qui tenet scientiam partium naturaliter collocandarum, iubétque vt calculosi, quò vrinam promptiùs reddant & faciliùs; alij quidem sint recti, quidam resupinati, maximéque qui grandiores habent calculos; quidam etiam inclinati, colémque extendendo dolorem leniant. Multùm enim valet ad benè cuique agendum, partibúsque omnibus, tum ad leniendùm dolorem, ipsa figura & collocatio, naturæ amica. Verus illud est præceptoris. Τὰ σχήματα τὰ ῥηΐζοντα, i. leuantes figuræ sunt: quarum leuatio patefacta est recta & naturali collocatione partium singularum, cùm fractæ sunt aut luxatæ, quam admirabilis & rerum naturæ peritissimus doctor præscribit Hippocrates libris tribus περὶ ἀγμῶν, & libris quatuor περὶ ἄρθρων. lib. 1. περὶ ἀγμῶν. 6. Epid. part. 3.

Vt ne calculus] Qui stabulatur in vesica, vel ei affixus, vel oberrans.

Procidat] Appulsu vel illapsu (nam vtroque modo ad vesicæ ceruicem descendit;) appulsu quidem, tracta, eius pondere, ad ceruicem vesicæ; vel ipsa contentione & conatu meiendi, dum vesica colligit se omni ex parte, vt nihil, in meiendo, vrinæ supersit. Illapsu autem, cùm oberrans calculus, motu & cursu prorsum in ceruicem illabitur, aut concutiendo illuc excutitur, ibíque firmiter adhærescit vel affigitur.

In vrinæ ductum] In fistulam vrinariam, quæ longa, angusta, sinuosa, incipit à prostata circulari, vesicæ contigua glandula, inde per sphincterem continuatur, & cole absoluitur. Est autem notabile in hac prognosi, τὸν οὐρητῆρα poni ἀντὶ τῆς οὐρήθρας, in cuius nomine, quod ei primus dedit Hippocrates, docet Galenus significari τὸν πόρον οὐρητικὸν τὸν κατὰ τὸ αἰδοῖον, i. meatum vrinarium qui est in pudendo. Sic enim subiecit, τὴν γὰρ οὐρήθραν καλοῦσι. Sed propriè τὸν οὐρητῆρα nominant, stomachum quendam, tunica tenui ac densa præditum, qui à renis sinu super musculos psoas delatus; tandem inter vesicæ tunicas, supra ipsius os, in capacitatem subintrat, vrinæ transmittendæ causa è renibus in vesicam. aph. 81. 4.

Faciliùs illi meiunt] Cùm antea difficulter meierent, dum se intus opponeret calculus, ac tum res ipsa cogeret manu emoliri vrinam. Cæteras autem causas difficulter meiendi, & ischuriæ ipsius, huc nihil necesse est aduocare, nec singulas cuiusmodi sint examinare.

6 Ὅσοι δὲ φῦμα περὶ τὴν κύστιν τὸ παρέχον τὴν δυσουρίην, παντοίως σχηματισθέντες ὀχλέονται. λύσις δὲ τούτου γίνεται, πύου ῥαγέντος.

At quibus tuberculum est circa vesicam, quod exhibet dysuriam; quouis illi modo sint collocati, torquentur: sanatio huius atque libertas fit pure prorupto.

Eivsdem symptomatis vt multi sunt morbi; & morbi eiusdem vt multæ sunt causæ: sic varia redintegratio esse debet, quam ἐπανόρθωσιν Græci vocant: proptereaque varia medendi ratio adhiberi. Commune symptoma est dysuria multorum morborum, quibus imbecillitas, impotentia & impeditio

comparantur faciendi vrinam. Fibrarum laxitas in vesica, imbecillam facit vim expellendi. Eadem quoque impotentiam infert meiendi, exoluta prorsus vesica. Idem facit ἀναισθησία vesicæ, i. *sensus amissio*, vnde nulla sensio excitatur vrinæ stabulantis in ipsa vesica. Fistulæ oppilatio dysuriam parit vel ischuriam. Oppilationis autem, quæ morbus est, causæ sunt; pituita, sanguinis grumus, tophus, coagmentatio lapidosa cùm procidit ad vrinæ ductum; item tuberculum fistulæ vrinariæ primò exortum, tum illud succrescens phyma per hypersarcosin natum vrinariæ fistulæ vlceratæ, quam exulcerauit fœda colluuies illac transmissa ex impuro coitu, cuius virulentia prostatam glandulam cum inflammatione turgidam tumidamque reddidit; vnde pissa calida vulgò dicta. Hîc dysuriæ symptomatis vnicum ponit morbum; qui est τῆς οὐρήθρας, i. *meatus vrinarij* oppilatio: cuius duplicem tantùm causam attingit; vnam, tophacei lapidis appulsum vel illapsum; alteram verò, phyma in meatu exortum. Vtriusque causæ distinctionem vno constituit argumento, quod est eiusmodi, vt inde sit facile γνώμονα ipsam inire διαγνώσεως, προγνώσεως, ἰατρικῆς ἢ θεραπείας, i. *canonem statuere cognoscendi, prædicendi, & rectè curandi*. Quæ tria sunt medici officia quibus inuenit veram laudem, & amicos parat. Est autem hoc argumentum.

AT QVIBVS TVBERCVLVM EST] Græcum illud φῦμα, quod latè patet, omniaque suo velut ambitu complectitur quæ intus foris & intrà pullulant in compagine vniuersi corporis, singularúmque partium; consultò ex mente authoris restrinxi ad tuberculum quod in phlegmonica systrophe continetur, vt illud. Ἐν δὲ τῷ πλεύμονι γίνεται μὲ φύματα: vbi agitur de pleuritide. Et verò super hac quæstione bis proposita in aphorismis, nomen τοῦ φύματος idem significat, quod Latinè *tuberculum*, vbi sic legitur. Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι, διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις. i. *Quibus tuberculum est in vrethra*, i. in vrinæ ductu; *iis, pure facto atque prorupto, morbi dimissio & libertas meiendi*. Ergo. QVIBVS TVBERCVLVM EST] i. Phlegmonica quædam systrophe quam facit rheuma concitatum atque consistens; vt cæteræ omnes morborum systrophæ enascuntur: hîc autem enata, aut prima congerie, aut secunda: vt in iis quibus à fœda colluuie vlcus edit ὑπερσάρκωσιν, quæ carnositas vulgò dicitur.

lib. 1. περὶ νούσ.

aph. 82.4. & 55.7.

ἐν τῷ περὶ τῶν ἄρθρων, Gal. in comment.

CIRCA VESICAM] In ea parte quam Hippocrates vocat τὴν οὐρήθραν, i. *vrethram*; Galenus interpretatur πόρον οὐρητικόν, i. *meatum vrinarium*, cuius descriptio est anatomica superiore prognosi. Appositè autem circa vesicam dixit, vt intelligatur pars ea quæ ministra est vesicæ, non corpus ipsum vesicæ, cuius inflammati prima fuit decisio huius historiæ de morbis vesicæ.

QVOD EXHIBET DYSVRIAM] Vel ischuriam: quò spectare dixit Galenus aphorismum supradictum, vbi lectorem incitat ad scopum visendum, quem illic præceptor non posuit cõceptis verbis, vt in hac prognosi. Quæ res, vt spero, æquiorem mihi reddet Galenum, in æstimatione harum prognoseωn Coacarum. Ergo vrethræ phyma siue tuberculum, exhibet dysuriam vel ischuriam; non quidem impotentia vel difficultate meiendi, à laxitate fibrarum; nec verò à sensus amissione, oblitâ sui vesicâ: vt nulla impotentiæ, vel imbecillitatis, vel sensus amissi opinio sit: sed exeundi & transmittendi extrà, libertate adempta. Est autem impeditio, intercluso meatu à phymate. Atque hanc difficultatem meiendi, curandam præcepit Hippocrates, ex diorismo Galeni, detractione sanguinis, incisa vena interiore malleoli, è directo. *Dysuriam phlebotomia exoluit: secandæ autem venæ interiores*. Vbi Galenus sic legendum censet. *Dysuriam & phlebotomia exoluit*, &c. Cætera autem non tollit venæ sectio, vnde impeditio est meiendi. Huiusmodi autem sunt; calculus, tophus, pituita gypsea, grumus, & vetusta caruncula. Nam ad imbecillitatem vel impotentiam, tantùm abest vt valeat, vt plurimùm noceat ipsa venæ sectio: sicut ad vesicæ ἀναισθησίαν, διὰ τὸ καταψυχθῆναι τὸ ἐν αὐτῇ νεῦρον, καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀνίας, i. *perfrigerato, qui est in ea, neruo; nec vrinæ molestiam sentiente*.

82. lib. 4.

aph. 37.6.

Galen. ad prorrh. 16. s. 1. 2.

QVOVIS ILLI MODO SINT COLLOCATI] Inclinati, recti, resupinati, proni, & in alterutrum latus conuersi: denique quoquouersum illi se verterint, doloris leniendi causa, & emolliendæ vrinæ.

TORQVENTVR] A dysuria & ischuria: quoniam nulla collocatio, neque figura oppilationem tollit meatus à phymate: sicut à calculo procidente. Nam & vrethræ suus idem semper est situs, nec loco mutatur vt vesica: tum phyma ipsum firmiter est vrethræ affixum, neque oberrans vt calculus; isque vel sua sponte, vel appulsu vesicæ ad vrethram, dum ita se colligit in reddendo vrinam, vt nihil reliquiarum supersit. Atque hoc solo arguméto diorismus comparatur calculi atque phymatis, cùm alterutrius dysuria est vel ischuria. Nam multùm sanè interest quæ vtrique morbo sit adhibenda curatio. Ac patefacta est quidem ratio curandi calculum, secando & euellendo. Hæc autem vera est phymatis.

SANATIO HVIVS] Tuberculi, quæ perficitur amota omni causa morbifica, & redintegrata parte quam phyma exercuit.

ATQVE LIBERTAS EST] Meiendi, quæ priùs impedita fuit, vrethra phymate occupata. Sic enim nomen τῆς λύσεως accommodari duximus ad morbum, phyma; & ad symptoma, dysuriam vel ischuriam: quod sæpe tam præceps est, vt antequam phyma mitificari cœperit & expurgari, vrethram incidere non rarò sit necesse ad emoliendam vrinam, quæ diutiùs in vesica nequit subsistere, quin eius suppressio crudelissimam mortem secum adducat.

PVRE PRORVPTO] Quo systrophe omnis phlegmonica firmiter fixa, gangrænam arcet, & occupatæ partis redintegratio comparatur, cum libertate naturalium actionum. Est enim bene cuiuis à phymate occupato, cui aliter succurri non potest, quando ipsum phyma vertitur in empyema, & ruptio empyematis liberum habet exitum in pure laudabili: quemadmodum suprà ostendit curatio inflammatæ vesicæ, & empyema pleuritidis & peripneumoniæ, tum hepatis inflammatione obsessi.

7 Οἷσι λανθάνει τὸ οὖρον παραιτίπλον ἐς τὸ αἰδοῖον· ἐκλύονται ἀνέλπιστοι.

Quibus vrina clam illabitur ad pudendum; exoluuntur desperati.

DE DYSVRIA & ischuria cœpi agere, quatenus enarratio superioris prognoseωs exigebat, non vltrà. Hîc visum est subiungere clausulam vtriusque, priusquam ad aliud transeam quò mea festinat oratio, vt disputationem finiam de morbis vesicæ. Est autem hæc clausula. Quòd dysuria & ischuria, quæ sunt affines, ac differunt tantùm καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον, i. *per magis & minus*; quòd, inquam, affectiones illæ cadunt in vesicam plenam, non vacuam, cuius illæ sunt propriæ; & ibi, non alibi, verè huiusmodi sunt, atque dicuntur. Nam ischuria critica, sudoris prænuncia, quam vocat præceptor τὴν τῶ οὔρου ἐπίσχεσιν πρὸ ῥίγεος, i. *vrinæ suppreßionem ante rigorem*; tum symptomatica, renum vitio & vreterum; κατὰ πρόληψιν καὶ καταχρηστικῶς, i. *præsumptione quadam & abusu nominis* appellatur. 6.Epid.part.1. Non enim vrina est donec serum descenderit in vesicam: vt eius cohibitio esse non possit, antequam ipsa sit. Ergo dysuriæ & ischuriæ causa omnis posita est vel in vesica, vel in vrethra. In vesica est ἀτονία ἢ ἀναισθησία, i. *exolutio vel sensus amißio*. Exolutio labefactat vim expultricem vesicæ. Sensus amissio, negligentem & oblitam sui reddit vesicam: quòd nulla excitetur vrinæ sensio, cùm debeat esse molesta qualitate aut copia. comment. ad prorrh.16. l.1. In vrethra oppilatio est, quam facit aut phyma siue tuberculum, aut lapis tophaceus siue coagmentatio lapidosa quam Celsus Latinè *calculum* nominauit. Sunt quidem plures aliæ oppilandi causæ. Sed illæ tantùm prædictæ, positæ sunt à præceptore. Oppilatio hæc fistulæ vrinariæ, quam nominauit vrethram, vesicæ contentionem frangit in transmittendo vrinam quam exitu prohibet, atque meiendi adimit libertatem. Iam verò determinata quæstione super impotentia aut difficultate reddendi vrinam; sequitur vt alteram determinemus super vrinæ incontinentia. Incontinentiam dico vrinæ, intempestiuam eius excretionem, cùm scilicet ipsam continere non potis est, effluítque aut sua sponte, aut nostra, velimus nolimus: dum scilicet crebrò cogimur ad eam reddendam, quod Græcè est πρὸς ἀνάγκην, i. *coactu eius*. Itaque duplex omnis ratio est huius incontinentiæ, vel intempestiuæ excretionis; vna quidem iniussæ; altera verò inuitæ. Iniussa est incontinentia, cùm ἀπροαιρέτως fluit vrina, i. *sine voluntate*, ac sine sensu, cuius ratio est in hac prognωsi. Inuita autem, cùm ægrè cogimur laxare claustrum sphincteris, vt exeat: quod cernere est in stranguria, de qua prognωsis est vltima huius tractatus. Sed incontinentiæ, quam diximus esse iniussam mictionem, causa omnis & ratio innotescet ex hac prognωsi.

QVIBVS] Meiendi non cupidis: quòd nulla sensio sit vrinæ in vesica collectæ.

VRINA] i. Collecta & stagnans in vesica colluuies, vel potionis crudæ, vel seri humorum qui sunt in venis, vel etiam partium liquefactarum. Est enim hæc triplex vrinæ materia. 6.Epid.part.5.

CLAM ILLABITVR AD PVDENDVM] i. Quæ fluit immemori, ac si lectum in somnis commeieret: quod est sine voluntate ac sensu. Nam mictionis iniussæ vtraque ratio continetur hoc stylo. CLAM ILLABITVR AD PVDENDVM. Etenim duplex omnis consideratio est vacuationis iniussæ, ἢ διὰ τὴν γνώμην νοσεῖν, ἢ δι' ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται, i. *aut quia mens aliud agit, aut quia sensus amißio est partium quæ ei vacuationi dicatæ sunt*. prorrh.46. l.1. Sensus amissionem illæsa voluntate illud declarat. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ μὴ αἰσθανομένῳ διιέναι, ἐόντι παρ' ἑωυτῷ, κακὸν, οἷον ἡπατικῷ. ibid. i. *Ex aluo tenuia infrà transmitti, nec sentienti, cùm tamen apud se sit; malè est: sicut hepatico.* Occupatæ mentis ac voluntatis amissæ documentum est illud. Τὰ οὐρήματα, μὴ ἀπομνημονεύτων· ὀλέθρια. ἆρά γε πυκνοῖσιν οὐρέεται, οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξειας; prorrh.17. l.1. i. *Quæ immemoribus mictu redduntur; lethalia. Etiámne his meiuntur similiter vt si perturbaueris ipsam hypostasin?* Ac si diceret: cùm pestifera est omnis vrina quæ sine sensu ac voluntate redditur; tum verò ea maximè quæ similis est iumentorum: quoniam vtriusque principatus summa imbecillitas ac deprauatio indicatur, naturalis & animalis. Quò autem plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peius eunt. Talem exercuit πεῖραν in lethargicis, de quibus hæc scripsit. *Biliosa est aluus cum impotentia continendi; quæ si fortè astrictior est, attamen vrinæ & faces, clam ægro, iniussæ transmittuntur infrà & extrà.* Coac.145. 1. lib. Ergo vrina, vesicæ imperio, sua sponte, non nostra, dum occupatur animus, aliúdque agit, nec vlla sensio est phantasiæ, nec vllum regimen τοῦ ἡγεμονικοῦ; illabitur ad pudendum: quod sensus amissionem, & laxitatem indicat ianitoris musculi, olim sphincteris, qui eam non prohibet transitu ad pudendum, cùm illac sit ei transeundum. Nam simulatque ad pudendum illapsa est, nulla restat potentia continendi, quin effluat.

EXOLVVNTVR] Sic enim ἐκλύονται, olim legendum duximus, αὐτὶ τοῦ ἕλκονται. Est enim pudendi reuulsio, laboris grauissimi argumentum, ac periculum subesse testatur mortiferum. De qua sic ait præceptor. Ὄρχιες καὶ αἰδοῖα ἀνασπώμενα· πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα. i. *Testiculi & pudenda reuulsa, labores denunciant acerbißimos, periculúmque subesse mortiferum.* lib.2. progn. Sed hîc nulla est æquitas, conuulsionem locare cum laxitate. Sunt enim ἀσύστατα, pudendi reuulsio siue contractio, & sphincteris musculi resolutio: præsertim cùm ipsa facultas in vitio est, perinde ac instrumentum. Quod cernere est in hac prognωsi, vbi cum impotentia continendi vrinam, coniuncta est deprauatio voluntatis. Ergo exoluuntur, collapsis omnibus naturæ præsidiis in animalitate sensus & motus, tum in nutricatu partium nutritiarum & principatu cordis vitali.

DESPERATI] Sine vlla spe potiundæ & perfruendæ salutis, cuius desperatio in cuiusque vitalis

officij vacuitate consistit. Nam exolutionis desperatæ multa sunt alibi à nobis conscripta. Hæc autem prognosis potissimùm ad eos pertinet qui mente sunt capti.

prorrh. 27. f. l. 1.

8 Ἐπὶ στραγγουρίῃ εἰλεὸς ἐπιγενόμενος· ἑβδομαίοις ἀπόλλυσιν. ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἀθρόον οὖρον ἔλθῃ.

Stranguriæ ileus superueniens; septimo die perimit: nisi oborta febre vrina fluxerit cumulatè.

Erat ex illis quæ proposita sunt, illud extremùm, vt de vrinæ incontinentia diceremus, cuius excretio est non iniussa quidem, vt superior, sed inuita. Quæ duplex omnino est ratio incontinentiæ. Ac de iniussa quidem, quam ἀπροαίρετον Græci vocant, tum mentis labore, tum sensus amissione, & laxitate sphincteris musculi qui ei vacuationi ex voluntatis imperio suam dicauit operam; dictum est abundè suprà. Nunc de inuita dicendum.

Est igitur illa demum inuita, quæ contra voluntatem, suo coactu exit, quæque subinde nos cogit musculi ianitoris claustrum laxare, nec desinit esse molesta quando paulatim ægrè destillat. Eius inuitæ functionis, ab ægro multæ sunt causæ, quarum maleficentia præceps vrinæ & crebra destillatio est. Præcipitem dico, quæ redditur ægro inuito, sine periodico vesicæ conatu, qui esse solet cùm vrinæ copia vesicam distendit, ipsámque excitat ad liberalem & liberam vacuationem rei molestæ. Talis inuita vrinæ destillatio quæ stranguria est, proportione respódet ei lienteriæ cuius præceps egestio est ab impotentia continendi ea quæ assumuntur, quam edit vel aluus aphthosa, vel proritata morsu potionis aut cibi. Omnis enim stranguria fit, aut morbo vesicæ, aut eius symptomate. Morbus quidem est; exulceratio, vel coagmentatio lapidosa. Symptωma autem, proritatio quam facit triplex vrinæ materia quæ in vesicam confluit. Ipsa autem meiendi molestia, proximè ad tenesmum accedit, in quo similiter ani sphincter laborat, vt vesicæ in stranguria. Hîc primùm dicam de triplici vrinæ materia, vnde proritatio est vesicæ.

Prima est potionis præcipitis, vt vini albi Germanici calce infecti; aquæ vini; tum vini albi, cantharidibus medicati; præterea fontium Leodiensium, chalcantho medicatorum; denique diureticorum
6. Epid. part. 5. omnium fortiorum. Talem vrinam scripsit esse Hippocrates ὁμόχροιν βρώματι καὶ πόματι. Altera vrinæ materia stranguriosa, est serum biliosius eorum qui sunt in venis humorum. Atque hæc stranguria, non ra-
1. Epid. part. 2. rò est critica & salutaris. De qua illud scriptum est à præceptore. *Vtile fuit vnum maximúmque omnium quæ apparebant signorum, ac plurimos liberauit qui erant in maximis vitæ periculis, quibus conuersio facta est ad stranguriosam vrinam.* Vbi Galenus author est; vniuersitatem corporis æquè sic expurgari per vrinæ ductus, atque per aluum & intestina. Tertia restat vrinæ materia liquefactæ, cuius liquamine proritatio est vesicæ atque sphincteris, ad stranguriam. Sed antequam de ea dicam; hîc defraudari nolim lectorem ea sententia præceptoris, vbi docetur triplex illa, quam memoraui, vrinæ materia. Est autem his verbis
6. Epid. part. 5. conscripta. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι, καὶ ὡς εἴωθεν ἐόν, καὶ ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις. i. *Vrina tum cibo & potioni est concolor, tum qualis esse consueuit, tum vbi est humidi colliquatio.* Ac primùm, humoris liquamen sic
initio lib. 2. περὶ νούσων. legitur in nostro Latino ex Græco Hippocratis. *Crebrò vrina redditur cùm incaluerit multùm caput. Liquitur enim pituita in eo. Liquefacta autem, partim ad nares abit, partim etiam ad os ipsum, partim per venas confluit quà ducitur ad pudendum. Quò simulatque appulit, tum meiit is quem lacessit, eandémque molestiam experi-*
1. Epid. part. 2. *tur cuiusmodi esse solet à stranguria.* Huc spectat etiam quod idem scripsit præceptor de perirrhœa purulentæ & stranguriosæ vrinæ, quæ tamen non erat huiusmodi renum vitio, aut vesicæ. Et eæquidem pertinent ad stranguriam quæ ipso symptomate fit vesicæ, non morbo. Nam sæuo dolore crudelissima est illa stranguria, & firmiter fixa, quæ morbi symptωma est in vesica. Morbus est quidem stranguriosus, exulceratio, quæ idem facit in vesica, quod aphthæ in aluo. Vt enim ex aphthis incontinentia est cibi & potionis in aluo: sic in vesica exulcerata, vrinæ. Hîc finis non fit meiendi cruentum quidpiam, aut pu-
aph. 75. 4. rulentum, sicut à renibus exulceratis. Notum est illud. *Si sanguinem quis aut pus meiat; vesicæ, aut renum exulceratio est.* Stranguriosa est etiam prostatæ glandulæ inflammatio & vlcus, vnde colluuies illa fœda
Coac. 5. huius cap. quæ vulgò est pissa-calida. Stranguriosus item calculus, vt suprà exposui. Ergo inuitæ functionis ad meiendum, & stranguriosæ vrinæ, distinctio est multarum causarum: sicut rectè monuit noster præ-
lib. περὶ παθῶν. ceptor, cùm ait. Στραγγουρίης τρόποι μὲν πολλοὶ καὶ ποικίλοι. i. *Stranguriæ modi sunt varij & multiplices.* Quæ cùm ita sint, iam loco à nobis exigitur vt quæstionem propositam decidamus, qua ponitur stranguriæ ad ileum propagatio. Decisio autem erit, ipsius prognoseως explicatio, quæ sic habet.

Strangvriæ] Quæ posita est in expressione inuita vrinæ, non quidem vesicæ morbo, sed eius symptomate quod infertur pituitæ putris & glutinosę appulsu, quæ difficulter & ægrè exprimitur, nec liberum habet exitum suo coactu, sed paulatim destillat: vnde stillicidium dicitur, vel vrinæ substillum.

Ilevs] i. Vtriusque intestini, sed crassioris præsertim, hoc loco, sursum reuolutio, qua nec aluus, nec flatus infrà transmittitur: sed cùm inueterauerit, stercus per os redditur. Non enim hîc reuolutio est tenuioris intestini à phlegmone. Sed intestini crassioris oppilatio, causa est ilei, de quo hæc philoso-

phiæ est

phia est præceptoris, quàm suprà positam, hîc denuo scribere non pigebit. Hic *morbus*, inquit, *enascitur quando perusti stercoris copia est atque subsistit in intestino, vbi pituitâ inuoluitur, eorúmque duorum congerie cumulata clausum intestinum distenditur.* (lib. περὶ [illegible])

SVPERVENIENS] Non quidem retrogressu pituitæ in vesicam illapsæ, ad crassius intestinum; nec intestini oppressione à vesica: sed pituitæ illabentis in vtrumque alueum propagatione, aut pariter in vtroque cumulata congerie.

SEPTIMO DIE PERIMIT] Hîc enim potissimùm locum habet perceptum illud Hippocratis, quo statuit omnem morbum qui alter superuenit alteri, non rarò esse mortiferum. Est autem ad interitum præceps ileus, vt suprà ostendimus. Pertinet etiam, quod penè omiseram, ad ilei, cuius hîc mentio est, ἐπιγένεσιν, quod super ortu eius scripsit Galenus. *Cùm*, inquit, *exulceratio leuis est intestini, si à ciborum transitu proritetur, nec exitum citò habeant; tum certè accidit vt intestinum hac noua proritatione afflictum, sursum remittat ea quæ ipsum læsura erant, ac mutata velificatione, cursum deinceps, contra naturam, sursum inflectat, quem olim naturaliter deorsum tenebat.* (lib. περὶ [illegible]. Coac. vlt. cap. superioris. lib. 3. περὶ [illegible])

NISI OBORTA FEBRE] Ex collectione, motu, & putredine bilis acerrimæ, quam genuit sæui doloris acerbitas, cum vacuitate somni coniuncta. Nihil enim perinde facit ad sanguinis corruptionem, vnde bilis prouentus, ac sæui doloris cruciatus, & fortes vigiliæ. Sit autem febris acuta, quæ priùs non fuit; aut, si priùs fuerit, exacerbata: vt suprà demonstratum est in conuulsione. (6. Epid. part. 5. Coac. 11. cap. 14. 2.)

VRINA FLVXERIT CVMVLATE] Quæ antea destillabat paulatim, & ægrè. Sic enim stranguriæ & ilei materia vacuatur, quæ intestino sursum reuoluto in ileo, infrà transmitti nequit, ac tantùm per vesicam, eius vacuatio molienda, quæ aliter fieri non potest. Ad eam moliendam vnicè valet exorta febris acuta, tenuando, incidendo, vrinæ ductus explicando, naturámque ipsam veternosam excitando. Ac sanè idem hîc facit febris acuta, quod in conuulsione, cùm ea repentè incidit, neruis à frigido & glutinoso humore distentis. Pugnat autem pro me illud Galeni perceptum quo hanc prognosin positam in aphorismis oppugnat. *Scimus*, inquit, *eos tantùm morbos iuuari siue curari à febribus, qui consistunt in frigore, vel qui à frigore sunt enati, quod vel ipsum est per se, vel cum humoribus crudis & pituitosis, vel cum spiritu flatulento.* (aph. 44. 6.) Non enim hîc stranguriam agnosco à morbo vesicæ: sed à symptomate quod pituitæ appulsu infertur. Nec verò ileum à phlegmone intestini editum, sed eum quem ex Hippocrate & Galeno descripsimus. Quid verò? nónne huc spectat etiam quod scripsit Hippocrates de pituita inter diaphragma & aluum illapsa; quæ per decubitum in vesicam exoluitur, cùm aliter exolui nō potest? (aph. 52. 7.)

DE APOPLEXIA, PARALYSI, ET PARAPLEGIA.

ΑΡΚΑΙ καὶ ἀναισθησίαι παρὰ τὸ ἔθος γινόμεναι· ἀποπληκτικῶν συμβησομένων σημεῖον. (CAPVT XXIII.)

1 Sensus hebetudo, & eius amißio, si fortè inciderint; futura denunciant apoplectica.

ETSI CEREBRI morbus est apoplexia: quia tamen corpus vniuersum prosternit, à quo prostrato nomen habet; huc differri iure eius tractatio debuit, postquam explicati morbi sunt qui caput & ventrem propriè afficiunt. Adde quòd apoplexiæ nomine paralysis & paraplegia continentur, quæ magis in membris quàm in cerebro esse videntur.

Ergo vt rem propiùs iam attingam. Capitis cerebríque repleti & proritati, suprà demonstratum est, omnino symptomatum quatuor esse genera; cephalalgicum, cataphoricum, paraphoricum, & catarrhoicum. Pertinet genus omne τῶν ἀποπληκτικῶν, ad catarrhoicum: quando scilicet apoplectica, vt hîc docetur, à cerebro enascuntur. Nam apoplexia κυρίως dicta, resolutio est vniuersi corporis: paralysis, dimidiati: paraplegia autem, quorumlibet artuum. (prorrh. 1. 1. 3. 1.) Atque hæc tria symptomata, hîc, nomine τῶν ἀποπληκτικῶν continentur: vt mox dicemus. Nascuntur autem, significata signis hîc positis; alia quidem in cerebro; alia verò à cerebro. Sanè apoplexia, in cerebro quidem nascitur per catarrhum quo cerebrum ipsum valde oppressum fatiscit, & vim animalitatis nullam edit, cum amissione sensus & motus in vniuerso corpore. Paralysis verò & paraplegia, per catarrhum qui à cerebro foras transmittitur in cerebri ipsius propagines; vel, vt Græci nominant, πεφυκότα; videlicet ad spinalem medullam, & neruos. Sed eorum symptomatum natura omnis, & ratio atque distinctio, infrà suo quæque loco dicetur. Ergo in apoplexia, κυρίως dicta, collapsa repentè cernitur animalitas ipsa, in amissione sensus & motus; idque principatu eius constricto; vel spiritu animali concluso; vel dissipato, nec instaurato. Nam quòd incidente primùm apoplexia, stertor ad tempus auditur, qui est cum motu; eò certè fieri narrat Galenus, quòd magna spirandi necessitas in æstu & impuritate cordis adhuc micātis, nec tā citò extincti, neruorū

spirabiliũ vim excitat ad respirandũ, quamuis ęgrè. Ac tũ suffocatio est in propinquo, cùm stertor adest.

Animalitatis collapsæ, quæ cernitur in amissione sensus & motus, causa potissimùm agnoscitur à præceptore, constrictio cerebri qua spiritus animalis, facultati morem non gerit, nec vllum iam edit

aph.56.7. officium τῶν ὁρμώντων. Talis in promptu est apoplexia de qua præceptor hunc posuit aphorismum. *Quibus concussum est cerebrum, quauis de causa; necesse est ipsos continuò fieri voce captos.* Vbi Galenus author est, per aphoniam intelligi motus & sensus amissionem, quæ cernitur maximè in iis qui capti sunt voce.

aph.14.7. Huc spectat & illud quod idem sic annotauit. Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν, ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη· κακόν. i. *plaga in capite accepta, attonitum fieri, vel mente capi; malè est.* Vbi Galenus hæc scripsit. Ἐκπλήξεις δὲ ... μὴ φθεγγομένοις τι, μήτε πράττουσι· ἀλλὰ ἀναπεπταμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐφ' ἡσυχίας μένουσιν ὁμοίως τοῖς ὑπὸ δέους κατεχομένοις. i. *Concuti, percelli, attonitum reddi appello, cùm quis ab ictu nec clamat, nec quicquam aliud agit; sed commissus prostratus quiescit oculis, similiter vt ij qui timore coercentur.* Hi casus veniunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνόντων, i. *appulsu violento rerum extrinsecus incidentium, lapsu, & ictu: non autem à vitio rerum quæ intrà sunt, & intus*

aph.51.6. *lædunt.* Τὰ ἐνόντα, i. *quæ intus lædunt*, apparent in illo. *Quibus, dum bellè valent, exoritur dolor in capite, ac*

Coac.2.cap.1.2. *citò voce sunt capti & stertunt; pereunt illi septem diebus.* Huc pertinet illa prognosis. *Quibus cephalalgiæ & echus varietas sine febre, vnáque vertigo tenebricosa incidit, & tarditas vocis, & manuum stupor; hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel etiam lethargicos fore expecta.* Pertinet illud etiam quod sic legitur in apho-

aph.55.&56.6. rismis. *In melancholicis morbis, periculum sic ostentat ipsorum decubitus: aut enim apoplexiam corporis; aut conuulsionem; aut insaniam; aut cæcitatem ostendit.* Sed apoplexiæ hinc natæ, potissimùm in eam cadunt ætatem, quæ est à quadragesimo ad sexagesimum. Intrà sunt etiam, & intus lædunt, ac verè sunt τὰ ἐνόντα, vt ita dicam, apoplectica, capitis fabricatio crassa, rotunda, vnde ceruix enascitur breuis & crassa.

lib.2.aph. Denique, οἱ παχέες φύσει ταχυθανατώτεροι τῶν ἰσχνῶν, i. *natura crassi quàm graciles, mortis sunt magis præcipitis.*

Auicenna. Ex iis quæ intrà sunt, & intus lædunt, nascitur apoplexia, corruítque animalitas ipsa cum amissione sensus & motus: aut quia spiritus animalis exitu, aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur. Spiritus animalis exitu prohibetur, cùm cerebri sinus repleti sunt nimia abundantia pituitæ, nigri humoris, aut sanguinis. Ac dum replentur, necdum repleti sunt, symptωma est conuulsionis epilepticæ, quam excipit resolutio apoplectica; vt ipsi vidimus in Episcopo Niuernensi, & in Quæstore Ballomo, quibus vita defunctis inuenta est repletio sinuum, à sanguine illuc prorupto. Spiritus autem vitalis aditu prohibetur ad cerebrum, in iis qui natura sunt crassi & breuioris colli, repletis nimium, obstructis, compressis, quæ illac feruntur ad caput, arteriis atque venis. Hîc enim spiritus animalis exhausti nulla est instauratio. Quò fit vt animal corruat: quia non illi suppetunt τὰ ὁρμῶντα sensus & motus.

aph.42.2. Sed apoplexia est omnis diuisa in fortem & debilem. Atque distinctionis huius ratio in spiratione posita est: prout difficultas est maior aut minor in respirando. Meâ quidem sententiâ, debilior est apoplexia intercluso vitali spiritu, quàm animali: nec tam desperabilis est vitæ salus in ea quam peperit interclusio spiritus qui à corde manat viuificus atque vitalis. Nam obstructarum venarum libertas, de-

2.Epid. tractione sanguinis comparatur: sicut faciundum præcepit dictator in illo. *Aphoniam febris expertem exoluit detractio sanguinis.* Et. Τὸ ἄφωνον ἐξαίφνης γενέσθαι· φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι· ἢν ὑγιαίνοντι τοῦτο ξυμβῇ, ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. φλεβοτομέειν δὲ τὴν βραχίονα τὴν δεξιὴν τὴν ἔσω φλέβα. i. *Quòd quis repentè obmutescat, in causa est venarum interceptio, si bene valenti accidat, non præuisa, ac sine aliqua fortiori causa. Ergo venam secare oportet interiorem cubiti.* Hîc tamen negare non ausim, fortis ac debilis apoplexiæ rationem, etiam

prorrh.50.f.2.1. denegato exitu spiritui animali posse discerni. Hoc enim spectat illa sententia præceptoris. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λυόμενα, ἐπιπυρετήναντα χρονίως ὀλέθρια. i. *Exorta repentè apoplexia non insanabilis, in lenta febre; funesta est.* In apoplexia forti quæ, animalitate omni collapsa, continuò stertorem edit, nulla vitæ salus

lib.4.acut. pag.93. aph.42.2. sperabilis esse potest. Scitum est illud præceptoris. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν· ἀδύνατον. i. *Apoplexiam fortem exoluere non potis est.*

Hactenus de apoplexia κυρίως dicta. Nam de paralysi & paraplegia, satis iam suprà scripsimus ad

Coac.4 cap.4.2. illam prognωsin. *Parωtides prauæ sunt paraplecticis.* Est autem ratum illud, persuasúmque omnibus, quòd apoplexiæ omnis, paralyseωs, & paraplegiæ ratio, in exolutione consistit. Sed ea demum exolutio pessima est atque mortifera, quam facit interclusio spiritus animalis in cerebro; nec solùm apoplectica, sed » etiam paraplegica; quæ cernitur in oculorum peruersione, & oris, in febre acuta. Sunt enim prin- » cipiorum, facultatúmque grauiores casus, quàm organorum. Atqui oculorum & oris peruersio in morbis acutis, à cerebro est, & in cerebro ipso perficitur. Qualem fuisse legimus paraplegiam illam

constitut.3.Epid. mortiferam in Epidemiis, quæ, vt Galenus author est, non talis erat, culpa & vitio exolutarum partium: sed ipsius principij, hoc est cerebri, vnde paraplegica exolutio veniebat. Huc pertinet illa pro-

Coac.78.1.lib.& aph.49.4. gnωsis, suprà iam posita. *Quibus morbo iam fractis, videndi vel audiendi ve perit, aut etiam labiorum, palpebrarum, vel narium peruersio cernitur; mors in propinquo est.* In cæteris, partium quæ sponte nostra mo- » uentur, exolutio; cum libertate spirandi, non est fatalis ad mortem: sed tantùm symptomate ipso gra- » uis atque molesta: quoniam nulla pars nostri, ne minima quidem, vacat officio, quin tantum incom- » modet τῇ ὁλομελίῃ, i. *vniuersitati*, quantum ipsa commodabat olim ad vsum & dulcedinem vitæ, dum bene valeret.

Nascitur autem paralysis & paraplegia, vel mollitudine ipsa neruorum & membranarum per ingressum currentem serosi catarrhi, vel impedito spiritus animalis appulsu, qui totâ substantiâ non fertur vt decet, ad partem à qua suscipitur actio. Examinanda superest instituta prognωsis quæ est huiusmodi.

SENSVS HEBETVDO] Græcè est ναρκη: qua voce, partium omnium velut segnicies quædam ostendit

ostenditur in officio faciundo, vel in appulsu τῶν αἰσθητῶν excipiendo stupor & hebetudo. Alui segniciem in coquendi officio declarat illud Hippocratis. Ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία. i. *Alui segnicies, omnium perturbatio, & vasorum impuritas.* Ad quem locum hæc scripsit Galenus, *νάρκωσιν hic audiamus, debilitatem alui circa cibos coquendos.* Idem ναρκώδη ὀδύνην, i. *dolorem stupidum,* siue torpidum, authore Galeno, per νάρκην expressit, cùm ait. Νάρκη μηροῦ τοῦ κατ' ἴξιν: i. *Stupor femoris quod è directo est:* loquitur autem de renibus calculosis. Atque hic dolor stupidus, opinionem facit diminuti pariter sensus & motus. Quod cernere est in iis quibus obstupescit crus illud quod, sedendo, alteri decussatim superimponunt. Ex quibus apparet, verum illud esse quod posui; nempe quòd voce τῆς νάρκης, tum quædam segnicies atque infirmitas quarumlibet partium, in cuiusq; officio declaratur; tum etiam stupor & torpor, vel hebetudo, qua sentiẽdi vis languet infirma, nec bene sensio excitatur τῶν αἰσθητῶν in sensu obtuso. Sed illa sensus hebetudo qua sensio frangitur ipsorum sensilium; tametsi propria est τῶν αἰσθητηρίων, i. *quorumlibet sensoriorum,* ex paupertate spiritus animalis, vel in fonte ipso, cuius exhausti parua est instauratio; vel etiam sæpe à vitio riuulorum quod intulit nerui constrictio vel oppilatio: tamen reperio apud Hippocratem νάρκωσιν γνώμης, i. *torporem mentis:* in quo agnoscit Galenus τὴν ἀτονίαν τῆς γνώμης, διαλυομένης δηλονότι, καθάπερ τῆς τῶν νεύρων οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου. i. *imbecillitatem mentis: resoluta scilicet, vt neruorum, ita cerebri substantia.* Loquitur autem de incommodis aquæ calidæ, si quis ea diu multúmque vtatur. aph. 16. 5. Huc pertinet illa prognosis. Νάρκη ἐς ἀμφότερα μετάπτωσις ταχεῖα· κακόν. i. *Stuporis vtrobique cita mutatio mala est.* Coac. 60. 1. lib. Vbi demonstratum est, me authore, stuporem illum minimè ad sensoria referendum, sed ad sensionem ipsam quæ propria est τῆς φαντασίας; non solùm in obiecto sensilium, sed rerum expetendarum, vt potionis & spiritus. Repentina illa mutatio phantasiæ stupidæ, potissimùm cernitur in iis quibus acuta febre correptis, occupata delirio phantasia non antè percipit necessitatem rerum in febre expetendarum, vt potionis & spiritus; quàm incremento necessitatis ipsa veterno suo excitetur ad percipiendum & sentiendum vim causæ sitiferæ aut necessariæ spirationis. Ergo qui in febre acuta, modò sui est negligens, modò diligens in vsu rerum expetendarum, vt potionis & spiritus, parem in vtroque ostendit calamitatem; illic multùm hebetis sensificæ facultatis; hîc verò crescentis ad summum necessitatis à febrili ardore quo viscera ipsa conflagrant, vnde phantasia stupida excitatur. Qua de re præcepta sunt à præceptore sic posita. *Extimarũ partium cita in vtrumque mutatio, ac sitis huiusmodi; praua est.* Ac si diceret. Quemadmodum cita mutatio partium extimarum, imbecillitatem arguit natiui caloris, & vim ardoris febrilis: ita quæ fit in siti μετάπτωσις, qua modò accensa sitis, modò sedata videtur; ídque immeritò; tum hebetudinem sensificæ facultatis, tum robur sitiferæ affectionis ostendit. Coac. 53. lib. 3. & prorrh. 8. s. 2. 1. De spiratione autem quæ notis non respondet incandescentis cordis, sine contumacia organorum spirabilium, solennis est illa prognosis. *Magna & rara spiratio in febre acuta, dementiæ signum est.* Atque hæc omnia, stupidæ phantasiæ & excussæ documentum complectitur hic aphorismus. Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται· τούτοισιν ἡ γνώμη νοσεῖ. i. *Qui dolentes ex parte aliqua corporis, sæpe dolorem non sentiunt; his mens laborat.* Coac. 1. cap. 9. lib. 2. aph. 6. 2.

Ergo. SENSVS HEBETVDO] Quæ est in sensoriis quinque sensilium, & sensione stupida; nõ in segnicie partium nutritiarum, nec occupata delirio phantasia. Atque illa quidem hebetudo sensus, causam agnoscit, vel paupertatem spiritus animalis, vel denegatam ipsi libertatem perueniendi quà & quò viam affectat, καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, causa ciendi motus & sensus. Adimitur autem libertas, neruis constrictis vel oppilatis.

ET EIVS AMISSIO] In qua sensilium ne minima quidem perceptio est in certis quibusdam sensoriis, vel etiam omnibus.

SI FORTE INCIDERINT] Græcè est παρὰ τὸ ἔθος, quod est præter morem & consuetudinem hebescendi, quæ fit sæpenumero ictu & lapsu; tum etiam cruribus complicatis, cubitorum innixu, fame, vigiliis, scoliωsi vertebrarum ceruicis, renibus calculosis, & artubus illaqueatis. Est autem præceptoris διάνοια hæc. Si quis repentè stupuerit, sine vlla προφάσει, qualis est nephriticorum, ac sine forti causa.

FVTVRA DENVNCIANT APOPLECTICA] i. Genus omne amissionum sensus & motus κατὰ τὴν λύσιν; tum in vniuersitate ipsa, per apoplexiam; tum in dimidio corpore, per paralysin; tum in quibuslibet artubus, per paraplegiam. Nam τὰ ἀποπληκτικὰ sic vsurpari reperiò apud Hippocratem; eáq; significatio verè & appositè tribuitur huic prognωsi. Ergo sensus hebetudo & eius amissio si fortè inciderint, futura denunciant apoplectica: quoniam ibi demum quælibet resolutio in propinquo est, quando spiritus animalis non facit officium τῆς ὁρμώσης, in cerebro interclusus: aut cùm illius inopia laboratur, aut prohibetur appulsu & aditu ad ipsa sensoria per quæ suscipitur omnis actio animalis. Neque enim sensifica vis lucet in vllo sensorio, cùm spiritus animalis interclusio est in fonte ipso, vel summa paupertas; aut cùm eiusdem interceptio est in cursu, quem ipse per neruos inflectit. Sed illa sensus hebetudo apparet quando sensilia non exactè percipiuntur in proprio quæque sensorio, nec libera motio est earum partium quæ sponte nostra mouentur; ídque παρὰ τὸ ἔθος, i. non proprio ipsarum vitio, sed alieno, videlicet facultatis ipsius. Huc aduocandi etiam deprauati & alieni sensus eorum quæ intrà sunt, & intus lædunt. Huiusmodi sunt tenebricosa vertigo in cerebro; marmaryx & amblyopiæ in oculis; bombus & echo in auribus; fœtor in naribus; stupor & hæsitãtia linguæ: palpitatio quoque in musculis, & tremor in artubus. Quorum exempla sunt passim apud Hippocratem, ac suprà iam posita & explicata, quæ esse solent partim apoplexiæ, partim paralyseos, partim paraplegiæ ipsius prænuncia. Ex omnibus autem sufficiet vnum proponere quod valde nos exercuit in explicando. *In conuulsione diu obmutescere, malum est. At verò parumper, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denũciat. Exoluitur autem vrinis repentè multis & cumulatè proruptis.* Coac. 5. cap. 14. 2. Ergo vt spiritus interclusio est, & paupertas in

cerebro, vel eiusdem in neruis interceptio: sic apoplexia omnis hoc loco descripta enascitur. Sed apoplexiæ κυρίως dictæ mox affutura signa sunt in σκοτοδινίῃ, stupore artuum, tarditate vocis, & aphonia.

2 Ὅσοι ἐκ τρώματος ἀκρατέες γίνονται τοῦ σώματος· πυρετοῦ μὲν ἐπιγινομένου, χωρὶς ῥίγεος, ὑγιάζονται· μὴ γινομένου δὲ, ἀποπληκτικοὶ γίνονται τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερά.

Qui à trωmate sunt impotentes corporis, exorta quidem febre rigoris experte; seruantur: non exorta verò, fiunt apoplectici partim dextrà, partim sinistrà.

Hactenvs de apoplexia, cuius prænuncia est sensus hebetudo & eius vacuitas ab iis quæ intrà sunt, & intus lædunt exorta, ἐνεόντα Græci vocant, sine occasione & forti causa extrinsecus incidente, quod ἄνευ προφάσιος καὶ ἰσχυρῆς αἰτίας iidem ipsi Græci dicunt. Nunc ea ponitur apoplexia, cuius occasio & causa est, illata vis rerum extrinsecus venientium. Sed rerum earum multa sunt genera. Quædam enim veniunt à diæta; quædam à cœlo & spiritu, vel, vt præceptor ait, ἢν συμβῇ τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀνεπιτήδεια καὶ τῇ διαίτῃ ἐχθρά. i. *Si minimè opportuna, quæpiam de cœlo contingunt, & vitæ inimica.* Sed illa incommoda huc minimè sunt aduocanda. Restat genus alterum incommodorum extrinsecus incidentium, quæ ictu, iactu,

lib. 4. περὶ διαίτης. & casu inferuntur. Quod genus ab Hippocrate sic expressum legitur, ἢν τι βίαιον προσπέσῃ, i. *si quid violentum irruerit.* Deinde illud βίαιον quale sit, velut cuiusdam catalogi recensione aperit. Βίαιον δὲ λέγω τόδε, καὶ πτῶμα, καὶ τραῦμα, καὶ πληγὴν, καὶ ταλαιπωρίην, καὶ ὅσα τοιουτότροπα. i. *Violentum appello; casum, vulnus, plagam, laborem, atque id genus cætera.* Et quoniam inter symptomata quæ violenter extrinsecus infliguntur, trωma violentiæ est vehementissimæ, atque omnis læsio magna quæ firmiter fixa hæret, sub trωmatis

6. Epid. nomine continetur: propterea visum est præceptori, trωma hîc ponere, tum propter violentiam vnde venit; tum quia ipsum quodammodo genus est πάντων βιαίων, i. *rerum omnium violentarum*, qualis fractura est, contusio, atque vulnus: quæ omnia in caput illata, consecutionem adferunt symptomatis apoplectici, quando inde corporis impotentia est, nec febris, apoplexiæ calamitatem arcet, vt positum est in hac prognosi.

Qvi] Omnes homines quibus alioqui bene est natura & valetudinis cura, nec vlla suspicio est τῶν ἐνεόντων, i. *eorum quæ intus lædunt & magis læsura sunt.*

A trωmate] Præsertim capitis, cui sententia hæc planè dicata est. Significat autem hîc trωma, insignem quamlibet offensionem, læsionem, vel afflictionem capitis violenter extrinsecus, casu, iactu,

lib. de trωmat. cap. vel ictu sauciati, vnde quatuor illa eduntur, ἕδρη, ῥωγμὴ, φλάσις, καὶ εἴσω ἔσφλασις, i. *teli acuti sedes, fissura, contusio, & effractura*; vt non inepta videatur hæc paraphrasis. Qui vel à vulnere, vel à contusione, vel à fissura, vel ab effractura sunt impotentes, &c. Ac trωmatis quidem incõmoda nulla sunt atque symptomata, quæ propagantur alia per epigenesin, alia per metaptωsin. Sed inter omnia, principatũ obtinet mortiferæ calamitatis, apoplexia, quæ occupat impotentes à trωmate, vt mox dicetur.

Svnt impotentes corporis] i. Quorum corpora, facultatis & spiritus magisterio nõ

aph. 5. 5. & 3. Epid. reguntur in mouendo & sentiendo; idque tum cerebri ἀτονίᾳ, principatúque infirmo; tum exolutis neruis, madefacto eorum principio, vnde νωθρότης, i. *lentitudo quædam atque segnicies.* Sic apud Hippocra-

aph. 16. 5. tem legitur, νεύρων ἀκράτεια, καὶ γνώμης ναρκώσις. De quibus Galeni hæc ratio est. Νεῦρα μὲν γίνεται ἄρρωστα, λυομένης αὐτῶν τῆς οὐσίας. καὶ ἡ τῆς γνώμης νάρκωσις, ἀτονία γνώμης ἐστὶ διαλυομένης δηλονότι, καθάπερ τῆς τῶν νεύρων οὐσίας οὕτω καὶ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου. i. *Nerui redduntur infirmi, laxa ipsorum substantia. Ac stupor mentis, est quædam ipsius infirmitas*

aph. 40. 7. *vel imbecillitas, resoluta cerebri, sicut ipsorum neruorum, substantia.* Talis Hippocrati est linguæ impotentia, quam vocat γλώσσης ἀκρατή; quæ est huiusmodi, authore Galeno, cùm aut lingua titubat, velut tremula, nec bene voces efformat; aut cùm resoluta manet immota, nec iam verborum est dædala. Quinetiam ab oppressione quam facit ipsa repletionis suppressio, vel tantùm oppresso neruorum principio, vniuersum corpus fit ἀκρατὲς; idque per ἐπίδοσιν quæ iure societatis, propagationem mouet causæ morbificæ, à principio εἰς τὰ πεφυκότα. Qualis imbecillitas cernitur in quibusdam baiulis quando grauissima ge-

Coac. 11. cap. 1. 2. stant onera, quibus depositis, sunt alacriores. Ac talis ἀκράτεια legitur in illa prognosi. *Si cui capitis & ceruicis dolor, atque adeo vniuersi corporis infirmitas quædam incidit cum tremore coniuncta; hæmorrhagia exoluit.*

Ergo. Qvi svnt a trωmate impotentes corporis] i. Qui sunt in mouendo pigri, & hebetes in sentiendo; non quidem ab exhausto, sed oppresso potiùs aut madefacto neruorum

aph. 5. 5. principio. Qualem agnouit causam νωθρότητος in aph. Νότοι νωθροὶ καὶ διαλυτικοί. i. *Austri segnes & resoluentes.* Huc etiam referri possunt illa symptomata febrium ardentium quæ in repleto capite à tempestate au-

3. Epid. part. 3. strina pestifera enascebantur. De quibus hæc scripta sunt à præceptore. Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς λύσις, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνίη. Vbi Galenus τὴν ἄφεσιν explicat τὴν δὲ ἔκλυσιν καὶ πάρεσιν ἁπάντων τῶν μορίων· ὅταν ὁμοίως τοῖς παραλελυμένοις ἐρριμμένα φαίνηται. i. *Exolutionem ac veluti relaxationem omnium partium cum tanquam paralytica deijciuntur.*

Exorta qvidem febre] Acuta scilicet, quæ priùs non fuit; aut si priùs fuerit, exacerba-

Coac. 11. cap. 14. 2. ta: sicut præceptor ait de febre conuulsionem sanante. Nam febris lenta nihil opis adfert nec adiumenti: sed

ti: sed multò magis incommodat, morbúmque ipsum catarrhoïcum, alioqui sanabilem, reddit funestū & insanabilem, vt infrà videbitur. Exoritur autē febris acuta, collectione, motu, putredine bilis & ichoris acerrimi quem venulæ attraxerūt. Gignitur verò biliosus ichor & acer, à sæui doloris cruciatu quem trωma intulit, cum vigiliis. Nihil enim tam facit ad sanguinis corruptionem, quàm dolor & somni vacuitas. Hinc biliosæ vomitiones nephriticis. Idem accidit sauciatis in capite.

Rigoris experte] Vt nulla sit causa rigoris symptomatici ab empyemate: nec vlla occasio translationis ad caput, à rigore ex venis frustra oborto. Nam symptomaticus rigor ab empyemate trωmatis & capitis sauciati, mortem subesse testatur. Qui verò frustra cietur rigor è vasis, periculo illud adiicit, quòd translationem facit ad diaphragma & caput: quemadmodum suprà demonstratum est initio huius diuini operis. Sed ille demum inanis est rigor, & frustra cietur, quem nulla sequitur vacuatio quæ adferat finem morbi, vt febris ardentis: aut certè faciat vt æger alacriùs ferat morbum: sicut præceptum est de sudore. Iam verò illud ratū est, omnem rigorem cieri ἢ ἀπὸ τ ἀγγείων, ἢ ἀφ' ἑλκέων. Porrò autem cùm trωma omne capitis mortiferum sit & insanabile, cùm inflāmatio cerebri, & ossis corruptio, imperitia medici vel negligentia inferuntur; ibi tum superueniēs rigor index empyematis vitiosi, mortem inde futuram ostendit. Est igitur febris opportuna in trωmate capitis cum impotentia corporis artuúmque omnium, quæ caret omni rigore.

(margin: sent.5.part.2. 6.Epid. aph.50.6. — aph.69.5.& part.3.6.Epid.)

Servantur] Non semper quidem à trωmate, sed nunquam sunt in periculo apoplexiæ ex impotentia corporis quæ à trωmate infertur, oppresso nimium aut madefacto neruorum principio. Nam febris exorta in trωmate, post septimum diem, æstate; & paulò infra decimumquartum, hyeme; ad interitum esse solet fatalis, omnémque respuit industriam medici quando hæc signa cum febre apparent: primùm exulcerata caro est decolor; tum ichor paucus exudat, peritque rubor in ea, quæ glutinosa fit, ac veluti sale condita, colore fulua, inde subliuida. Os autem tum incipit occupari sphacelo, & fieri cariosum, quod erat læue; postremò subflauum & cinericium: quod si purulentum fuerit; aut pustulæ assurgunt & erumpunt in lingua; aut ipse sauciatus, cum delirio vitam finit. Ex quibus efficitur non esse in tuto à trωmate, quibus exorta febris est; sed contrà, in eo trωmate mortem subesse. Quod vt concedam verum esse: tamen prognoseωs huius authoritas minimè labefactatur, qua positum est, corporis impotentiam à trωmate natam, exorta febre non fieri apoplecticam; sicut fit non exorta. Nam quæ adducta sunt ex Hippocrate, contra institutam prognωsin; omnia sunt trωmatis inflammatique cerebri consectaria, quorum calamitas in omni signorum genere conspicua est. In excremento quidem, pauco ichore; in qualitate corporis, vel in colore, charactere, & mole: carnis quidē glutinosæ, decoloris, flaccidæ: ossis verò, cariosi & asperi, ex perpolito; flaui & nigri, ex albo; mollis & fungosi, ex solido. In actionibus autem, conuulsione quæ cadit in partem oppositam sauciatæ. Atque hæc quidem iniussa contractio partis oppositæ, non nisi ad neruorum inflammationem potest referri, per μετάπτωσιν ex læsa parte in sanam. Non enim distentio causa est, non vacuatio, non etiam iniussa collectio mali expers à resolutione partium sociarum & vicinarum. Quæ omnia sunt à nobis alibi demonstrata. Hîc autem apoplexiæ causa est eadem quæ impotentis sauciati. Sed impotentiæ illius, proptereáque iamiam futuræ apoplexiæ causam tollit exorta febris in trωmate vacuo inflammationis: quemadmodum & conuulsionis quam genuit ipsa neruorum distentio à crasso & glutinoso humore. Quòd enim febris exorta in phlegmone trωmatis, periculo adiicit, nec vnquam salubritatis locum habet, nisi ad morbos qui à frigore simplici enascuntur, aut cum humore crudo; declarat commentarius ille Galeni. Ἴσμεν ἐκεῖνα μόνα τ νοσήματα ὠφελούμενα πρὸς τ πυρετῶν, ὅσα κατὰ ψύξιν συνέστη ποτὲ μὲν αὐτὴν μόνην· ἐνίοτε δὲ ἅμα χυμοῖς ὠμοῖς καὶ φλεγματώδεσιν, ἢ φυσώδει πνεύματι. i. *Scimus illos dumtaxat morbos iuuari à febribus acutis qui à frigore enati sunt vel simplici vel cum humoris affluxu coniuncto crudi & pituitosi: nonnunquam à solo spiritu flatulento.* Ergo febris acuta fortiter oppugnando, vtramque expugnat causam impotentiæ quam facit oppressio, nimiáque humoris abundantia; & simul eadem opera causam & occasionem præripit apoplexiæ mox affuturæ.

(margin: lib. de trωmat. cap. — Coac. 5. cap.14.2. — Coac.11. cap.14.2. — ad aph.44.6.)

Non exorta vero] Dum suo statu manet frigida intemperies, cum madefacto simul neruorum principio; vnde pigri sunt homines in mouendo, & hebetes in sentiendo; nec vlla sperabilis est redintegratio in febris vacuitate: quoniam sola febris, intemperiem frigidam oppugnando, tandem expugnat, humorémque crudum exhaurit; neruorum principio, ipsisque neruis robur conciliat; spiritibus viam munit, quorum appulsu pars vnaquæque fit expedita & alacris ad mouēdum & sentiendum.

Fiunt apoplectici] Vel toto corpore, vel eius dimidio, vel quibusdam artubus resoluti, cum amissione sensus & motus. Ac toto corpore sunt apoplectici, denegata via spiritui animali, cùm eius in cerebro est interclusio, exitúque omnino prohibetur, vt suprà iam posui. Dimidio corpore, vel quibusdam artubus, vnde paralysis vel paraplegia; ex prolapsu materiæ apoplecticæ quam fortis naturæ contentio illuc transmisit è cerebro, ex quo prolapsu madescit pars altera spinalis medullæ, aut ipsa neruorum propago illinc deducta, nec animali spiritu illustrantur. Ex multis exemplis vnum proferam quod est solenne apud Hippocratem. Ἢν γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀποπληκτικόν τι τ σώματος, ἢ μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται. i. *Si lingua repentè est impotens, aut apoplecticum quippiam corporis, aut melancholicum huiusmodi malum est.* Ac si diceret. Lingua tremula, signum vel paralyseos affuturæ, vel mētis nō solidæ, sed inconstantis. Ac paralyseos quidem in illo. *In conuulsione diu obmutescere; malum est. At verò parumper, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denunciat.* De inconstanti mente nec solida, illud quæsitum est suprà. *An verò lingua tremula, non solidam mentem denunciat?* Cui quæstioni sic duximus respondendum. Sanè quidem si per ἐπιῤῥίγωσιν phrenitidis contremiscat: sicut & oculi ἀνδιλλώμενοι qui varios mouent coniectus, etiamsi nostra sponte in nullum aspectabile coniiciantur. Etenim cerebro conflagrante, non potis est oculos nec linguam quiescere.

(margin: aph.40.7. — Coac.13. cap.14.2. — Coac.6. cap.7.2.)

PARTIM DEXTRA, PARTIM SINISTRA] Pro vario humoris motu, naturæ impulsu, & meatuum conditione ac situ. Vt autem apoplexia κυρίως dicta fit occupato principio & spiritu intercepto: sic paralysis & paraplegia in vitio τῶν πεφυκότων διὰ λύσιν, & impedito spiritus appulsu consistit. Omniũ autem symptomatum διαλυτικῶν quæ à trωmate capitis enascuntur, prænuncia est inde nata corporis impotentia siue ἀκρασία. Quòd autẽ partim dextrà, partim sinistrà incidat resolutio, in causa sunt illa quæ modò vsurpaui; humoris motus, naturæ impulsus, atque conditio partium excipientium. Ac demonstratio apoplexiæ partium dextrà sitarum, repetenda ex comment. ad prognωsin 13. cap. 14. huius 2. lib. Nõ enim appositè huc aduocari potest paraplegia illa cuiusdam mulieris, quæ cùm diu multúmque tussiculosa fuisset, nec commemorabile quippiam expuisset, exolutionem passa est paraplegicam sinistri cruris & brachij dextri; cætera bene habuit, omníque alteratione caruit faciei & mentis. Ex quo efficitur, cerebrum omni vitio caruisse. Quamobrem verisimile est talem paraplegiam venisse ex metaptωsi pulmonarij morbi; partim in brachium, intercepta expurgatione, quam ἀνακάθαρσιν Græci vocant: tum in crus sinistrũ, nõ bene suscepto, nec bene peracto abscessu crurali, quò ipsa materia cursum inflexerat.

2. Epid. part. 2.

Vide comm. ad Coac. 4. cap. 4. 2.

3 Ἀποπληκτικοῖσιν αἱμορῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι· χρήσιμον· ψύξιες δὲ καὶ ναρκώσιες· πονηρόν.

Quæ apoplecticis veniunt hæmorrhoïdes; salutares: pestifera autem perfrictio atque stupor.

IN APOPLECTICIS mortifera quidem sunt omnia ob citam spiritus quem ducendo viuimus vacationem: si malum morbificum citò non exit; id scilicet quod intus lædit & magis læsurum est, nisi exitum citò habeat liberalem & liberum. In apoplecticis morbificum malum est, quo spiritus animalis exitu, aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur, vnde animalitas ipsa intercidit, corruítque animal, cum amissione sensus & motus. Ac spiritus quidem animalis, exitu prohibetur, cùm eius interclusio est per obstructionem sinuum cerebri, tum à pituita, tum à sanguine, tum à nigro humore. Vitali spiritui aditus denegatur per interceptionem venarum carωtidum; vt visum est præceptori, cùm ait. Τὸ ἄφωνον ἐξαίφνης γίνεσθαι· φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι, ἢν ὑγιαίνοντι τοῦτο συμβῇ, ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. Quæ omnia tametsi iam dicta sunt explicata: tamen necessaria hîc fuit eorum recensio, vbi agitur de curatione per detractionem causæ morbificæ. Non enim redintegratio comparatur corporis vel humorum è natura egressorum; nisi perspecta sit illa egressio, vnde, quemadmodum, & vbi euenerit.

lib. 4. acut.

Vt igitur causæ sunt apoplecticæ, tum apoplexiæ idea & focus: ita curatio est, vel ipsa curandi negligentia esse debet: quia non decet eum attingere qui seruari non potest. Atque hoc prudentis est medici, ne subeat suspicionem occisi, quem sors ipsius peremit. Ac primùm, iam constat fortem apoplexiam non posse sanari: debilem verò vix esse sanabilem. Exempla debilis apoplexiæ posita sunt in superiore & in hac prognωsi. Ac superiore quidem vidimus, eos qui à trωmate sunt impotentes corporis, & in periculo apoplexiæ; defungi eo periculo, exorta febre acuta, rigoris experte. Hîc autem debilis apoplexiæ critica vacuatio salutaris; tum ea quæ artificio fit medici, ad imitationem naturæ comparato, duce iudicio, & comite experientia, proponitur explicanda. Quinetiam debilis apoplexiæ in fortem μετάπτωσις ostenditur, quando, natura cessante, & negligente sui, atque quodammodo triumphata, stuporis & frigoris accessio fit, criticæ vacuationis loco.

APOPLECTICIS] Quorum debilis est apoplexia sine stertore, in quo dyspnœæ summa sunt omnia: sed cum difficili tantùm spiratione frequenti & parua, propter infirmam facultatem motricem thoracis quæ sua sponte mouet διὰ τῶν ὁρμώντων, nõ excitata solùm neruorum vi ad functionem in summa spirandi necessitate ab æstu & impuritate cordis adhuc micantis, nec tam citò extincti: quod ipsum apparet in forti apoplexia, vbi spiritus animalis nullum facit officium τῶν ὁρμώντων, sicut in debili. Ergo. APOPLECTICIS] Quorum debilis est apoplexia, superstite adhuc nonnulla spirandi facultate, & sunt eiusmodi, non intercluso prorsus animali spiritu per absolutam, sed inchoatam sinuum obstructionem, quam facit melancholici morbi ἀπόσκηψις, hoc loco intelligenda, non semper; aut ipsa venarum ἀπόληψις, de qua iam diximus. Vt apoplexiæ, initio debilis, & nondum fortis duplex omnino causa esse videatur; vna quidem, inchoata sinuum cerebri oppilatio, vel eius concussio; & venarum interceptio.

HÆMORRHOIDES] Vel quæ nunc primùm fluere inceperunt, ob nimiam humoris melancholici abundantiam; tum propter repletionem: vel quæ antea parum & parumper apertæ, oborta vertigine, paraplecticum quippiam ominantur & inferunt; postea autem velut postliminio redeunt: iuxta illud præceptum. *Dolorifica in lumbu mala; sanguiflua.* Est enim comparata sic hæmorrhoïdum ratio, vt iis vel cacochymia melancholica lienis, totiúsque adeo mesenterij, & cauarum iecoris partium expurgetur per ἀναστόμωσιν venarum, ex mesenterico venæ portæ ramo, ad vltimas sedis oras productarum, vel etiam vacuetur repletio venarum quæ adiacent lumbis, vnde dolorifica lumborum mala sanguiflua, per venas quæ ex hypogastria inseruntur in cutim hypogastrij musculosam, & intestinum rectum.

Coac. vltim. cap. 13. 2.

Coac. 2. cap. 12. 2.

EXORTÆ] Nunc primùm aut postliminio: per humoris ἀπόστασιν, qui habuit inde sursum μετάστασιν vertiginosam, & paraplecticam siue apoplecticam. Hîc enim paraplegia pro apoplexia vsurpatur, cùm ait. *Ex hæmorrhoïde quantumuis parum & parumper aperta, obortæ vertigines; paraplecticum quippiam ominantur: sanat*

Coac. vltim. cap. 13. 2.

tur: feratautem phlebotomia. Solenne est illud, quòd hæmorrhoïdes cùm inconsideratè sistuntur, eadem prorsus aduocare & inferre solent symptomata, quæ ab iis arcentur dum conuenienter feruntur. 6. Epid. part. 3.

SALVTARES] Vel salutiferæ; quibus apoplectici à debili apoplexia hîc posita, periculo defunguntur & morbo. Nam hæmorrhoïdes per μετάστασιν obortæ, vacuando, retrahendo, ac detrahendo rheuma concitatum atque consistens, ipsamque adeo morbificam cacochymiam & impuritatem expurgando; repletionem quoque deplendo, propugnationem & ἐπικούρησιν adferunt, vt melancholicis, sic apoplecticis inde natis; vel ex decubitu melancholiæ, vel ex humoris melancholici anadrome & ad caput appulsu. Non enim commodis hæmorrhoïdum apoplectici fruerentur ad morbi leuationem, nisi apoplexiæ causa esset melancholicus humor; tum per metaptosin melancholiæ; tum per epigenesin ipsius humoris, anadromen sursum habentis. Qua de re illud præceptum est quod antè posui. *Ex hæmorrhoïde quantumuis parum & parumper aperta obortæ vertigines, paraplecticum quippiam ominantur.* Nam de μεταστάσει melancholiæ in apoplexiã, solenne est illud. *In melancholicis morbis periculum sic ostentat ipsorũ ἀπόσκηψις. Aut enim apoplexiã corporis, aut conuulsionẽ, aut insaniã, aut cæcitatẽ ostendit.* Et. *Melancholici, non rarò fiũt epileptici.* Sunt igitur hæmorrhoïdes cõmodæ apoplecticis, in debili apoplexia quam genuit melancholicus humor, tum per anadromen, tum per metaptosin melancholiæ, quam fieri dixit Hippocrates à quadragesimo ad sexagesimum ætatis annum. Eôdem pertinet illa sententia præceptoris. *Insanientibus obortæ varices vel hæmorhoïdes, exoluunt insaniam.* Vbi Galenus, exoluendi rationem agnoscit, ἀφικνουμένων τῆς ... εἰς ἀκυρότερα μόρια τῶν τὴν μανίαν ἐργαζομένων χυμῶν, καὶ μάλιστα ὅταν μελαγχολικοὶ ὦσι καὶ παχεῖς. i. *Humores maniam committentes, in partes ignobiliores natura reijciente, maximéque si melancholici & crassi fuerint.* Ex quo apparet, eam demum purgationem bene suscipi, & commodo ægrotantis, qua humor qui in vitio est, per commoda loca, liberè & liberaliter expurgatur. Ac sanè commoda hæmorrhoïdum, potissimùm commendantur, quando nigra illac conuenienter ducuntur. Scitum est illud. Αἷμα ἄνωθεν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. Nam vacuandæ repletionis lumbaris per hæmorrhoïdas, longè alia ratio est in qualitate sanguinis, copia, & excernendi modo. Tum enim fluunt hæmorrhoïdes λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, i. *liberaliter atque fortiter.* Ac mirum ni talis vacuatio sit dysenteria αἱματώδης, i. *cruenta puri sanguinis*, quam refert Hippocrates ad hepatis εὐπορίαν, proptereáque non esse πολυήμερον, i. *multorum dierum*, vt inferat ἀποσιτίας i. *cibi fastidium.* Talis est verna iuuenum dysenteria, si fortè careãt hæmorrhagiæ commodis quibus ferè illi fruuntur à 18. ad 34. ætatis annum. Talis eorum est etiam qui ad perfracti cruris curationem, sic parte saucia collocantur, vt semper sit ἀνάρροπος dum curantur: cuiusmodi esse solet eorum qui altero crure sunt mutili, si nullam quotidiani victus partem deduxerint. Quæ cùm ita sint, dubitari non potest quin hæmorrhoïdes ad vtrumque vitium repletionis & melancholicæ cacochymiæ, si cõuenienter fluant; mirificos adferant sanitatis fructus, arcendo & abigendo mala quorum fœtura esse solet quando humores in vitio sunt abundantiæ vel impuritatis.

Coac. vltim. cap. 13. 2. — aph. 55. 5. & sent. 44. part. 8. 6. Epid. — aph. 56. 6. — aph. 21. 6. — lib. περὶ χυμῶν. — aph. 25. 4. — lib. 4. περὶ διαίτ. & περὶ φύσιος.

PESTIFERA AVTEM] Quæ nullam recipit curationem medici vel naturæ. Medici quidem, cui præerepta est omnis medendi occasio atque facultas, vt mox dicetur. Naturæ autem, quę victa iacet, nec excitari potest ad exclusionem causæ morbificæ, & cui nulla excretio, quantumuis critica, vel minimum opis & adiumenti potest adferre, cùm vires effœtæ languẽt. Ergo pestifera est, vnde cita mors venit, quæque ipsam subesse & in propinquo esse testatur.

PERFRICTIO] Qua itur à debili ad fortem apoplexiam, quæque ostendit νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, vt verbis Galeni vtar, i. *extinctionem caloris natiui*: cuius quidem nulla instauratio est in spiratione amissa, vel in stertore; nec partium solidarũ viuacitas ampliùs illustrari nec vegetari potest à nectare cordis viuifico, vnde ipsarum perfrictio est: quia non plus habent caloris quàm nectaris illius viuifici, à corde pereniter affluentis. Duplicis autem perfrictionis positæ à Galeno, grauior & periculosior est vniuersi corporis, quàm partium extimarum. Ac talis perfrictio pestifera est, non solùm ipso symptomate, sed etiam impotentia medicandi. Hippocratis illud est. Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νωθρευομένῳ κακόν. i. *Detractio sanguinis in torpida perfrictione; pestifera.*

prorr. 31. l. 1. 2. — sentent. 16. part. 3. 6. Epid. — prorrh. 34. l. 3. 1. — Coac. 18. cap. 13. 2.

ATQVE STVPOR] Non quidem ille quem paulò antè posuit, apoplexiæ prænuncium, sed eum qui cernitur in delapsu ad pedes, quem ἔρριψιν vocat Hippocrates; & qui coniunctam habet perfrictionem: vt idem sit hoc loco ψύξις καὶ νάρκωσις, quod in adducta prognosi κατάψυξις νωθρευομένη. Quæ duo simul coniuncta, effœtam vim vtriusque facultatis ostendunt; vitalis quidem, in perfrictione; animalis verò, in torpore siue dilapsu, qui antè non erat. Omnis autem aphonia quam facit paupertas natiui caloris, & summa imbecillitas potentiæ animalis; desperationem salutis, atque adeo spem medici planè sublapsam ostendit.

lib. περὶ χυμῶν.

4 Ἐν τοῖσιν ἀποπληκτικοῖσιν, ἐπὶ δυσφορίῃ τοῦ πνεύματος ἱδρὼς ἐπιγινόμενος· θανάσιμον. ἐν αὐτοῖσι δὲ πάλιν τούτοισιν ἢν πυρετὸς ἐπιγένηται· λύσις.

In apoplecticis à spiritus angustia sudor proruptus; mortem subesse ostendit. Contrà, iïsdem febris exorta; morbum exoluit.

IBI DEMVM salutis ac vitæ certa desperatio est, vbi vitalis officij proxima vacatio est atque priuatio. Ac vitalis quidem officij vacatio est, cùm tollitur ipsa spiratio per quam est vita. Tollitur autem: vel intercepto motu neruorum thoracis, atque spirabilium musculorum, collapsa eorum facultate motrice; vt in forti apoplexia: vel sublato spirandi vsu qui est in corde, sicut apparet in syncope; tum in parua, rara, & frigida spiratione, extincto calore natiuo. Hîc tantùm excipio alterum genus mulierum hystericarum, in quibus dissipatur spirandi vsus ad tempus. Postremò vitalis officij, cessante spiratione, vacatio est, intercluso meatu quà spirabilis ducitur aër, & fumidus vapor excluditur; vel à laryngis phlegmone, vel ab illaqueatione, vel à luxatione ceruicis. Quæ causa mouit Hippocratem, vt ex perspicientia trium illorum symptomatum, vitalis officij vacationem inferentium, tres illos posuerit aphorismos.

aph. 40. 41. & 42. lib. 2. *Qui crebrò & fortiter exoluuntur, nulla occasione manifesta; vitam repentè finiunt.* Et. *Apoplexiam fortem excutere non potis est.* Et. *Qui strangulantur & exoluuntur, necdum tamen animam exhalarunt; non restituuntur, ore spumante.* In summa; quicquid respirationem adimit, vitam tollit. Id ipsum facit tum apoplexia fortis, intercepto motu thoracis: tum vera cynanche, ductu spiritus intercluso: tum syncope ipsa, sublato spirandi vsu. Sed cùm in apoplectica spiritus angustia quæ stertorem edit, spes in angusto sit; tum verò in propinquo mors est, cùm inde sudor exprimitur vel exudat. Ac veritas huius prognoseωs sic lumen suum ostendet.

IN APOPLECTICIS] A forti apoplexia, vbi collapsa est animalitas, cùm sensus & motus amissione. Sic enim appositè videor explicare κατὰ διάνοιαν præceptoris. Nam prima decisio huius capitis, æquè ad omnem pertinet apoplexiam. Secunda est de apoplexia cuius occasionem & causam, febris exorta præripit in iis qui sunt impotentes à trωmate capitis. Tertia verò describit apoplexiam debilem atque sanabilem per hæmorrhoïdas conuenienter fluentes. Quarta hæc, symptomate ipso difficillimæ spirationis, & sudore violenter expresso vel exudante, non nisi ad fortem apoplexiam potest referri.

A SPIRITVS ANGVSTIA] In qua difficulter admodum spirabilis aër ducitur, ac fumidus vapor excluditur: quia spiritus animalis in cerebro interclusus, nullum facit officium τοῦ ὁρμῶντος in respirando: sed ideo manet ad tempus difficillima respiratio, quæ singulis momentis augetur & crescit ad summam difficultatem & πνῖξιν: quia spirandi necessitas in ardore cordis adhuc micantis, neruorum & musculorum spirabilium excitat functionem ad inspirandum & expirandum. Itaque δύσπνοια est magna spiritus in hoc stertore apoplectico, vbi neque voluntas, neque mouendi organum, necessario vsui morem gerit qui est in corde: cuius extinctio & suffocatio proximè abest ab eo stertore, vnde citò vita commutatur cum morte. Omnes enim morimur per suffocationem vel extinctionem caloris vitalis

lib. 1. acut. qui est in corde, vel, vt præceptor loquitur, ἀπὸ τῆς ὀρθοπνοίης ἐς τοὺς ῥέγχους ἀποπνιγῆναι. Quæ sententia in suffocatione locum habet, non in extinctione simplici caloris vitalis; vbi respiratio editur parua, rara, & frigida.

lib. 1. progn. & in Coac. Sed omnis ratio atque causa difficulter spirandi, suprà est posita & explicata.

SVDOR PRORVPTVS] Non quidem naturæ impulsu per excretionem proruptus, qualis est

aph. 58. 4. sudor periodicus à rigore in tertiana, aut criticus in ardente: quorum ille facit vt æger alacriùs ferat morbum; hic autem morbum exoluit. Sed ille sudor symptomaticus, per oppressionem naturæ exortus, quem ciet expressio; vel quem ipsa partium exolutio, velut roscidulum & miliarem fundit. Quæ

comment. ad prorr. 7. s. 2. 1. sudatiuncula est ἐφίδρωσις apud Hippocratem, authore Galeno. Ac de sudoribus alibi satis multa.

MORTEM SVBESSE OSTENDIT] Quia deinceps nulla sperabilis vitæ salus in exolutione partium solidarum, & impotentia continendi succum alibilem proprium quem continenter fundunt: ac nulla spes etiam in expressione sudoris qui oppressionem non tollit: denique ibi demum salutis & vitæ desperatio est, sicut iam posui, quando cum vacatione vitalis officij, quam intulit fortis apoplexia,

Coac. 145. 2. lib. & prorrh. 28. s. 1. 1. excretio incidit symptomatica; sicut iam vidimus in lethargo & comate. Ac de lethargo illud præceptum est; quòd si lethargico immemori aluus feratur liquidis excrementis, vel vrinæ fundantur similes iumentorum, ipsum seruari non posse, ac mortem subesse. De cωmate autem vigili ab oppressione nato, cum pari magisterio bilis & pituitæ, solennis est illa sententia. Μυκτὴρ ἀποστάζων · ὀλέθριον, i. *mortiferum est*

prorr. 1. s. 1. 1. & Coac. 2. cap. 2. lib. 2. *sanguinis è nare substillum*: quoniam inde significatio fit iam fatiscentis naturę, ab oppressione partis afflictæ, vt cerebri: denique in triumphata natura multùm afflicta, omnis vacuatio symptomatica esse solet; proptereáque funesta, aut certè sinistri iudicij. Et verò in omni resolutione scitum est illud, quòd sudores nocent confertim prorupti, conferunt autem qui sensim exudant; non quidem effœta viuacitate partium solidarum, vnde assimilatio nulla est succi alibilis: sed ab excretione particulari quam virtus

Coac. 14. cap. 14. 2. Coac. 13. eiusd. naturæ suscipit κατὰ λόγον humoris mitificati & partis obsessæ: nec tamen ea lege critica quæ cernitur in crisi febrium acutarum, in quibus nihil paucum est criticum. Ac fuit illud iudicium præceptoris, quòd apoplectica illa potissimùm exoluuntur vrinis multis & crassis, & cumulatè proruptis. Ergo sudare in apoplexia forti à difficillima spiratione; mortiferum: siue sudor confertim exprimatur ab oppressione magna: siue sudatiuncula tantùm exudet, effœta viuacitate partium solidarum. Tum enim ad vltima ventum est apoplexiæ, quando cum perfrictione corporis exudat sudatiuncula, vnde significatur summa paupertas atque extinctio viuifici nectaris, & resolutio partium solidarum, ipsáque viuacitas omni-

prorr. 34. s. 3. 1. no effœta. Hippocratis illud est. Ἐκ ῥινῶν μικροῖς ἱδρῶσι πάλιν ψυχόμενα κακοήθεα · μοχθηρά. i. *Substillum narium cum exiguo sudore frigido, peiorem in modum exortum; pestiferum.*

Pars altera huius prognoseωs non est Hippocraticæ veritatis. Itaque non est mihi animus abuti otio philosophico super ea.

Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λῃγομένως, ἐπιπυρεταινόντων χρονίως· ὀλέθρια.

Sic in prorrhetico, 50. ſ. 2. 1.

Apoplexia repentè oborta; ſolubilis: adueniente lenta febre; mortifera eſt.

QVI MORBO aliquo ſunt occupati, ea demum remedia expetunt quæ ſalutifera eſſe ſolent. Sed ea quæ expetuntur, nõ rarò expectationem fallunt ægroti & medici, ac ſæpe adiiciunt ei periculo quod à morbo infertur. Remediorum in apoplexia expetendorum, ſola febris conſolatur medicum ſpe certa leuationis, ſi fortiter oppugnando expugnat cauſam apoplexiæ: tum inde fit redintegratio cerebri & neruorum. Eadem metum adfert ſiniſtri iudicij, ac certam deſperationem ſalutis; ſi fruſtra ciendo humorem morbificum, incommoda excitet magis oppreſſi cerebri & neruorum.

Ergo. APOPLEXIA] Debilis, iam deſcripta: quia non potis eſt fortem excutere; tum obruto cerebri principatu, & animalitate collapſa: tum irrita facultate omnium remediorum quæ adhibentur.

REPENTE OBORTA] i. Non præuiſa quæ intrà fit, & intus lædat, vnde ſymptomata ſunt hæc; cephalalgiæ varietas, tenebricoſa vertigo, bombus, echo, vocis tarditas, manuum ſtupor: vel quæ adueniat illata extrinſecus, vt capitis trauma quod ſaucium facit corporis impotentem. Sed quæ ſua ſponte, nec antè ſignificata irruit; vel ſinuum repletione, qua ſpiritus animalis nec liberè, nec liberaliter manat è cerebro: vel interceptis venis, vnde vitali ſpiritui aditus denegatur ad cerebrum. Coac. 1. cap. 1. lib. 1. Coac. 1. huius cap.

SOLVBILIS] Non inſanabilis: quanquam difficulter ſanabilis, vt alibi monuit præceptor his verbis. *Apoplexiam debilem vix eſt ſanare.* Eſt autem ſanabilis: quia non tanta eſt magnitudo cauſæ, nec tanta ſymptomatum violentia, vt omnem reſpuat induſtriam medici, omnéſque adeo naturæ conatus. Quod autem hîc poſuit λῃγομένως, id verò multùm exercuit Hippocraticos, imprimíſque Galenum. Sed inter cætera quæ mandauit literis ſuper eo aduerbio, λῃγομένως, operæprecium eſt legere & intelligere quod ille annotauit ex Eraſiſtrati quodam libro, vbi docetur duplicem eſſe rationem & cauſam ſymptomatum apoplecticorum: vnam eorum quæ *συνάγουσι καὶ συντείνουσι τὰς διαρθρώσεις*, i. *quæ contrahunt ac diſtendunt articulos artuum*: alteram verò eorum quæ *ἐκλύουσι καὶ χαλῶσι*, i. *quæ reſoluunt & laxant eoſdem articulos artuum.* Itaque illud, λῃγομένως, videri poſitum eſſe pro apoplexia quæ in laxitate conſiſtit. Quaſi verò alia ſit eorum ſymptomatum ratio, quàm laxitatis. Non enim ſi aphonia parem habet cauſam contractionis & laxitatis neruorum & muſculorum vocalium: idem de apoplexia ſentiendum in ſenſus & motus amiſſione. Eſt quidem in conuulſione, motus amiſſio: ſed non ſenſus, vt in apoplexia. Nec verò ſi aphonia ponitur pro apoplexia: tamen hæc retrò non commeant, vt omnis aphonia ſit apoplectica. Eſt quidem omnis ἀποπληκτικὸς, ἄφωνος: ſed non πᾶς ἄφωνος, ἀποπληκτικός. Exiſtit enim quædam aphonia conuulſiua. Qualem oſtendit illa ſententia præceptoris. *Si quis ebrius obmuteſcat conuulſus*, &c. Tum illa. *Febris conuulſio finem adfert, quæ aut eodem febris die, aut pridie, aut etiam perendie aduenit*, &c. Iam verò nulla eſt æquitas beneficium febris contrahere tantùm ad apoplecticam laxitatem. Nam febris oborta æquè benignè facit conuulſificæ tenſioni, atque apoplecticæ laxitati. aph. 42. 2. comment. ad prorrh. 50. ſ. 2. 1. aph. 56. 6. & lib. 4. acut. aph. 5. 5.

ADVENIENTE LENTA FEBRE] i. Nouè exorta febre diuturna, lenta & tepida, quæ priùs non fuit. Quod enim præceptor ſcripſit, *ἐπιπυρεταινόντων χρονίως*; Galenus interpretatur, *οὐκ ὀξεῖ καὶ θερμὸν, ἀλλὰ βληχρὸν καὶ χρόνιον ἀκολουθήσαντα πυρετόν.* Atque idem nominat *βληχρὸν πυρετὸν*, *χλιαρόν*, i. *febrem tepidam.* Fallitur ſi quis illa duo aduerbia, λῃγομένως καὶ χρονίως, ad febrem referre ſtudet; cùm illud ſit apoplexiæ; hoc verò febris ipſius. Præterea ſi λῃγομένως dicatur de febre cuius exolutio eſt atque diſceſſio: quî fiet illud in apoplexia quam febris lenta, è ſanabili facit mortiferam?

MORTIFERA EST] Quoniam febris ipſa periculõ adiicit apoplexiæ, fruſtra ciendo humorem morbificum qui grauioribus malis auget ægrotum. Quicquid enim humorem ciet, neque diſſipat, nec exhaurit; oppreſſionem infert maiorem. Et verò in omni morbo præſtat naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtra moliri. Nam inde ſunt acriſia, dyſcriſia, dolor, atque mors ipſa. Quæ res adduxit Hippocratem vt ita ſcripſerit. *Conuulſionem ſanat exorta febris acuta, quæ priùs non fuit; aut ſi priùs fuerit, exacerbata.* Vide comment. noſtrum ad illam prognoſin. 2. Epid. Coac. 9. cap. 14. 2.

SEQVVNTVR *deciſiones tres de hydrope, vt mihi videtur, perperam interiecta. Quæ quoniam ſuprà ſunt poſita & explicatæ, non fuit animus, idque conſultò, lucubrationem noſtram hîc denuo collocare.*

DE MELANCHOLIA ET MANIA.

CAPVT XXIIII.

AI META σιγῆς ἀθυμίαι καὶ ἀπανθρωπίαι, ἐπιεικῶς, αὐτῶν κατεργαστικαὶ, μελαγχολίαν σημαίνουσι. ἢ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. Ex aphoris. 23. lib. 6.

1 *Abiectio animi taciturna, & solitudo quæsita, ipsæ sui per se authores, & modicæ; melãcholiam ostẽdunt:* vel, *huiusmodi melancholicũ est.*

Melancholiam si animæ peccatum magis esse docuerimus, quàm vitium cerebri; patebit simul, eius explicationem cum morbis capitis non fuisse coniungendam, sed commodè ad hunc locum reiiciendam: vt in apoplexia par esse duximus. Præsertim cùm eius fons sæpius in liene & mesenterio, & toto corpore reliquo quàm in cerebro reperiatur.

Abiectio animi taciturna] Vel, vt legitur in aphorismis, φόβος καὶ δυσθυμίη, i. *metus & mæror:* vt abiectio scripta hoc loco, non sit demissio ab humilitate & pio Dei cultu profecta, qualis eorum est qui sanctè & religiosè vitam instituunt. Sed ea quam genuit mœsti ac timidi hominis ægritudo, qui omnia tuta timet, ponítque semper ob oculos, primùm quidem suspiciosè omnia quibus exterretur metu, nec vllam quietis partem sibi impertit; ponit autem frequenter insidias sibi paratas: hinc malitiosè odit quos metuit, ac periisse expetit. Sed tamen in perturbatione mentis ita consternitur, vt satis non habeat animi quò linguam promoueat ad conquerendum & obiurgandum, aut comminandum; vel brachia & manus, ad decertandum per vim; nisi cùm ex melancholico fit insanus, exitque omnino è potestate mentis. Nec verò illa demissio est hypocritica, qualem testantur sacræ literæ in Pharisæis apparuisse, quos inde vocant σκυθρωπούς. Sed ea demissio hîc audienda eorum qui morbo animi sunt morosi, terribiles aspectu homines, ob eámque causam melancholici nominantur, vt mox dicetur.

Taciturni] Non quidem culpa linguæ, verborum dædalæ, cùm manet immota, vt in ἀναυδίᾳ, i. *impotentia voces efformandi atque loquendi;* quæ vitio accidit organi dialectici. Ac talis ἀναυδία, iniussa est & inuita. Sed ideo sunt taciturni homines illi, animo multùm abiecti: quia morem gerunt animo pertinaci, & sponte sua, fandi sunt negligentes, non impotentes: nisi fortè sit impotentia voluntatis, non
hist. 15. part. 3. 3. Epid. autem instrumenti, nec facultatis. Qualem fuisse legimus in historiis Thasiam illam Dealcis vxorem, quæ signa edidit delirantis, partim silentio, partim nugarum garrulitate, exactum ad morbum. Vbi Galenus agnouit silentium illud, melancholicum; garrulitatem verò, phreniticam.

Et solitvdo qværita] Græcè est ἀπανθρωπία, i. *inhumanitas*, vel hominum vitata societas & consuetudo: qualis eorum dementia est qui suis æqualibus, familiariter vti nolunt; quòd sibi soli placeant, elati fastidio & contumacia. Sed illi potissimùm ad solitudinem viam affectant, vitandæ societatis causa, qui vultu sunt mœsto atque demisso, quem πρόσωπον κατηφὲς Græci vocant, ac si malè sibi conscij essent, atque, vt ita dicam, rei quodammodo rerum infœliciter & malè gestarum. Talis est μισανθρωπία, quæ pugnat è directo cum φιλανθρωπίᾳ. Ac solitudinis affectatæ causa est, praua opinio quæ sola cadit in mentem, cùm eius excolendæ studio non affectatur: nec vt vitetur alterum genus iniustitiæ, ne cui quis noceat. Sed ne hæc quidem sanæ sunt mentis. Etenim qui & discendi studio, à rebus gerendis auocantur, & qui nocendo nemini, alterum genus vitant iniustitiæ, pariter in vitio sunt: quia prosunt nemini, sicut pro se quisque debet prodesse. Vt paucis dicam; illa demum est ἀπανθρωπία hîc posita quæ inhumani est hominis qui procul ab omni societate suum cor edit, persuasione falsa imbutus.

Ipsæ svi per se avthores] i. Sine causa & occasione sui effectrices, vt nemo intelligat vnde sit & quorsum illa demissio animi cum silentio & solitudine affectata, nisi fortè sit ægritudo animi τῶν δυσηνίων, i. *vultuosorum hominum*, qui, vt Galenus ex Critia interpretatur, leui de causa fortiter irascuntur; aut læsi grauiter, sæuum dolorem sic animo cõceptum fouẽt, vt inde nunquam, aut certè vix
hist. 11. part. 3. 3. Epid. excidat. Thasiæ mulieris pathemata hæc fuerunt. Ex λύπης μετὰ προφάσιος ὀρθοστάδην ἐοῦσα ἐγένετο ἄγρυπνος τε καὶ ἄσιτος, καὶ διψώδης ἦν, καὶ ἀσώδης. τῇ πρώτῃ ἀρχομένης νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη. i. *Ex mærore per occasionẽ conceptõ, dum adhuc staret, facta est somni expers, cibi negligens, sitibunda & anxia. Inde quo die primùm decubuit, ineunte nocte, visa est sibi metuens, garrula & animo consternata.* Ex quibus apparet verum esse quod in sanctorum hominum prouerbio est. Per quod quis peccat, per id & torquetur. Et verò admirabile est quàm appositè, pathemata illa reciproca, suis quæque locis profecta, & velut postliminio restituta, stylo Hippo-
lib. περὶ χυμῶν. cratico, catholicum illud habeant theorema. Οἱ φόβοι, ὡς αἰσχύνη, λύπη, ἡδονὴ, ὀργὴ, καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει. ἑκάστῳ δὲ τὸ προσῆκον τοῦ σώματος, τῇ πρήξει ἐν τούτοισιν ὑπακούει. i. *Timores, vt verecundia, tristitia, item voluptas, iracundia, & cætera quæ sunt eiusmodi, sic morem gerunt occasioni & causis ipsorum* (vt cùm horrescimus viso serpente.) *Id autem quod cuique actioni dicatum est, ac veluti aptum natum, vnicuique pathemati etiam morem gerit atque inseruit*, vt hepar voluptati, cor iracundię, cerebrum verecundię. Ergo Thasia illa mulier vultuosa, illis pathematis occupata fuit per morbum, quæ ipsi, dum valeret, causæ fuerunt ægrotandi. Sunt igitur pathemata illa reciproca, quæ vnde prodeunt, ibi memoriam de integro sui reuocant, & reuertuntur.

Et modicæ] Græcum ἐπιεικῶς, idem significat quod illud Latinum, *Nihil nimis*: vt ex Galeno suprà iam diximus. Est autem sic positum in hac prognosi, vt ea circunstantia τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπανθρωπίας,

appositè ipsas conuertat ad illud de quo dicuntur, nempe ad melancholiam. Nec enim leuis & fugax δύσθυμία vel ἀκαθαρσία, est melancholica. Nec illa quæ diu & fortiter hominem occupauit, quæque ad ferarum diætam ipsum redegit, præ summo mœrore & metu, cum desperatione τῆς εὐθυμίας; aliud signum requirit melancholiæ cuius ad vltima ventum est. Sed illa demissio taciturna quam diutiùs præ se fert quispiam, nec ita leuiter, sed abundè satis; illa, inquam, propria est melancholiæ nondum perspectæ & cognitæ, vt mox planum fiet in ipsius natura. Ac nisi me fallit animus, eodem planè sensu hic legendum ἐπιεικῶς, quo illud in aphorismis. Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη, πολὺν χρόνον ἔχοντα διατελέει. i. *Si metus & mœror ipsos diutiùs malè habeant quos inuaserunt, tum autem similiter exigantur, &c.* aph.23.6.

MELANCHOLICVM ILLVD EST] Siue denunciat melancholiam. Est autem melancholia sic dicta, quòd ab humore nigro, non quidem atra bile nascatur. Non enim melancholia, nomen est nigri humoris, sed morbi. Nec verò melancholici vulgò dicuntur qui sunt in dominatu nigri humoris, nec qui à scopo veritatis aberrant; vt certè aberrant melancholici verè dicti: sed illi maximè qui studio discendi sunt apud se, & qui bonarum cogitationum epulis taciti recreantur & saturantur: quemadmodum de Vlysse narrat Homerus. Quinetiam noster præceptor non attigit solùm melancholicos mente captos, cùm ait. Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς φαρμακεύειν ἁδροτέρως τὰς κάτω. i. *Melancholicos, seriò per inferam aluum purgare oportet.* Sed eos attigit etiam quibus hypochondria sunt obsita nigro humore, nec tamen sunt melancholici errore mentis. Tum verò illos homines qui cùm olim calido & sicco temperamento fuerint; affecta iam ætate, sunt frigidi atque sicci. Talium enim sic comparata est ratio complexionis atque humoris, vt cùm purgare cõsilium est, pharmacum esse debeat μοχλικὸν; cuiusmodi solet præscribi ad morbos qui humoris morbifici contumacia in vetustatem inciderunt. Sic elleborismum commendat Hippocrates: quando, vt scribit Galenus, τὸ πάθος χρόνιόν ἐστι, καὶ ὡς ἄν εἴποι τις μοχλείας δεόμενον. i. *diuturna est passio, & velut vecte indigens.* Sed alia quoque ratio est cur seriò καὶ ἁδροτέρως purgandi sint melancholici à 40. ad 60. ætatis annum: quoniam illa ætate sperabiles non sunt crises κατ' ἔκρουν ἢ κατ' ἀπόστασιν. Quò fit vt omnis spes medici & cœptæ curationis fiducia posita sit in pepasmo & purgatione. At verò melancholici mente capti, eiusmodi sunt, morbo melancholiæ occupati. aph.9.4. comment.6. in part.1.6.Epid. lib.3.progn.

Sed melancholiæ nomen & ratio, duplex omnino est apud Hippocratem. Vna quidem eorum quos acuta febris inuasit: altera verò illorum qui habent ὀρθοστάδην, & febre carent. Ac prior significatio est in illo. Τοῖσιν ἐξισταμένοισι μελαγχολικῶς, οἷσι τρόμοι ἐπιγίγνονται · κακοηθές. i. *Qui melancholicè de potestate mentis exeunt, si tremor superueniat; malo sunt loco*: vel potiùs, sunt desperati. Ad quem locum hæc scripsit Galenus. Μελαγχολικὴν ἔκστασιν ἀκουστέον, τὴν σφοδρὰν καὶ θηριώδη. γίνεται δὲ αὕτη, διαβρεχούσης τὸν ἐγκέφαλον ξανθῆς χολῆς κατωπτημένης. i. *Egreßio melancholica hîc audienda quæ violenta est atque ferina. Hæc autem gignitur à flaua bile perusta, cerebrũ imbuente.* Altera melancholiæ significatio est in hac prognosi & in aphorismis, quam stylo nostro decreuimus explicare. Ergo melancholia hîc posita, delirium est intermissionis & febris expers, cum assiduo metu & mœrore coniunctum. Delirium cernitur in mentis egressione. Mentis egressio est in falsa & praua opinione, non quidem phantasiæ; sed ipsius iudicij, quod ἡγεμονικὸν Græci vocant, & in quo regnum est animi. Falsæ ac prauæ opinionis causa est ægritudo ex metu & mœrore concepta. Nam ex mœrore & metu, potissimùm ipsa mens commouetur, & inde nata ægritudo, perennitatem habet eorum pathematum à quibus enascitur. Et cùm melancholicus omne tempus exigat in ægritudine: ibi mœroris & metus nulla vacatio esse potest. Itaque perpetua ægritudo, quæ propriè est melancholia, ostentat quoque assiduitatem mœroris & metus. Quæ duo pathemata sunt melancholiæ ἔκγονα: sicut illius olim fuerunt ἔγγονα. Est autem melancholica ægritudo, febris expers: quia cerebri nulla est proritatio, sed tantùm infractio quædam mentis. Et verò noster præceptor, melancholiæ domicilium collocauit in mente, ipsamque voluit segregari ab omni concretione corporis. Sic enim scripsit. Οἱ μελαγχολικοὶ, καὶ ἐπιληπτικοὶ εἰώθασι γίνεσθαι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ · καὶ οἱ ἐπιληπτικοὶ, μελαγχολικοί. τούτων δὲ ἑκάτερον μᾶλλον γίνεται ἐφ' ὁπότερα ἂν ῥέψῃ τοῦτο τὸ ἀρρώστημα · ἢν μὲν ἐς τὸ σῶμα, ἐπιληπτικοὶ · ἢν δὲ ἐς τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί. i. *Melancholici & epileptici consueuerunt esse vt plurimùm: & epileptici, melancholici. Horum verò vtrumque potißimùm accidit, prout in alterutram partem infirmitas se inflectit. Ac si quidem in corpus, epileptici sunt; in dianœam autem, melancholici.* Est igitur melancholia, mentis: vt epilepsia, corporis. Atque hæc duo symptomata melancholiæ & epilepsiæ, se mutuò consequuntur, & sibi succedunt inuicem; non quidem per μετάστασιν epilepsiæ in melancholiam, & contrà: sed per ἐπίφυσιν vtrinque profectam. Non enim successio est causæ morbificæ in alterutrum, vt scilicet ægritudo mutetur in morbum, & morbus in ægritudinem; relicto priore foco, quod μεθίστασθαι Græci vocant, & inde est μετάστασις: sed vtroque malo & vtriusque foco superstite, propagatio fit vnius ad alterum, quod est ἐπιγίνεσθαι, & inde nata ἐπίφυσις. Nam melancholia superstes, humorem gignit melancholicum epilepsiæ; & epilepsia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno mœrore morbi, & metu cadendi: vt rectè Hippocrates annotauit. Hinc mentis demissio & veluti quædam infractio. Est autem philosopho, ne dicam Christiano, indignum & nefas, putare causam epilepticam migrare in mentem, quæ sola est ἀιδιοίωτος, ἄφθαρτος, καὶ ἀκήρατος, omniúmque affectionum secura præterquam αἱρέσεως, i. *opinionis*: quæ sola, vt ait Plato, cadit in mentem; ex eáque, si praua est, melancholica ægritudo: sin autem pia & sancta, ἡ εὐθυμία, i. *tranquillitas* regnat in homine. Quòd enim mens ipsa, omni alteratione careat, planum apertè facit diuina illa disputatio præceptoris, cuius finem attulit hæc conclusio. Δι' ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἡ ψυχὴ ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς ὁκοῖά τινα προσπίπτει, καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται, τοιαῦτα φρονέουσι. διὰ τοῦτο γοῦν, δύναται τὰ τοιαῦτα ἐκ διαίτης μεθίστασθαι · φύσιν γὰρ μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε. i. *Cuiusmodi sunt meatus & vasa, per quæ excurrit anima; & vt sunt affecta, quibus accedit; tum illa etiam quibus permiscetur & se insinuat: sic homines aliter atque aliter sentiunt; ob eámque causam eiusmodi pathemata per diætam possunt emendari atque transponi. Sed ipsam naturam inaspectabilem transformare non potis est.* Est igitur melãcho- aph.23.6.& 6. Epid.part.8. prorr.14. f.1.1. lib. περὶ ἱερῆς νόσου. lib.1.περὶ διαίτης. lib. 4. de republ. lib.1. περὶ διαίτης ad finem.

lia, mentis ægritudo quæ cernitur in assiduo mœrore & metu. Eius naturam ita descripsit Arculanus ex Auicenna. *Melancholia, inquit, est mutatio existimationum & cogitationum à cursu naturali ad corruptionem, timorem, atque malitiam: propter complexionem melancholicam, quæ spiritum facit syluestrem in cerebro; ipsumq́; facit timidum, propter ipsius tenebras, quæ, sicut exteriores tenebræ, sollicitant ac timere faciunt, eò quòd complexio frigida & sicca contraria est spiritui, debilitans ipsum: sicut complexio calida & humida, qualis est vini, conueniens & confortans.* Ex ea iudicij deprauatione nihil nisi perperam opinantur & faciunt melancholici. Nam falsa illi pro viris, turpia pro honestis, vanitatem pro veritate; caliginem pro Sole, & Orcum pro luce habent. Denique inimicos colunt abiecti & humiles; amicis autem, morosè vtuntur & cum fastidio: tum ipsos amicos pro inimicis fugiunt & auersantur.

Ex quibus apparet, tres casus haberi melancholiæ authores atque fautores; ægritudinem animi; spirituum tenebras; & frigidam atque siccam complexionem cerebri. Sed tamen æquè par est in humidos cadere melancholiam per ægritudinem, atque in siccos. Ac multos ipsi vidimus in adolescentia melancholicos à mœrore & metu. Erat autem illa tempestas tumultuosa, melãcholicorum feracissima.

Iam verò illa melancholia quæ in opinionis errore posita est cum ægritudine; vtrũ alibi sedẽ habeat quàm in iudicij domicilio; & num aliter quàm in dianœa & à dianœa existat; hîc loco quærendũ. Enimuero ratum est medicis, quandam esse hypochondriacam melancholiam, à nigro humore qui stabulatur & gignitur in hypochondriis, vbi non rarò efferuescit ac veluti fermentatur, vt ait Hippocrates; ac tum ex eo tetram efferri anathymiasin, vnde spiritui tenebræ offunduntur, visaque apparent mendacia, quæ, sicut in tenebris, pauitant melancholici: sic ipsos metu exterrent. Quæ vt concedam vera esse, per illud catholicum theorema; quòd vt sunt mentis propria instrumenta: sic homines aliter atque aliter opinantur: tamen non efficitur id verè dici, nec veram esse melancholiam, quæ continenter in opinionis errore versatur cum ægritudine. Est enim verè illud positum à Galeno: quòd nullum delirium potest videri διλωτικὸς, quando in cæteris partibus, humorum offensiones, cerebrum in sympathiam & contagionem adducunt. Sed præceptoris iudicium est; quòd ibi demum est melancholia, vbi quis in mœrore & metu longum tempus exigit continenter. Scitum est illud. Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη, πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ· μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. i. *Quòd metus & mœstitia perdurent; à melancholia illud est.*

lib.3.acut.

lib.1.περὶ διαίτης.

comment.ad prorr.1.s.1.1.

aph.23.6.

2 Οἷσιν ἐκ φόβου μετὰ καταψύξιος ἐξίστανται· πυρετοὶ μεθ' ἱδρώτων, καὶ ὕπνοι ὑπναλέαυδοι ταῦτα λύουσιν.

Quibus à metu febris vacuo, ad furorem egreßio est; id febres cum sudoribus, & somni arctiores, nec turbulenti exoluunt.

PVLCHERRIMA hæc decisio est, in qua docetur μετάστασις melancholiæ in maniam, i. furorem, tùm ratio explicatur defungendi eo furore, idque εὐκρίτως καὶ εὐσήμως, i. *secunda crisi*, vnde nihil superest reliquiarum, ac redintegratio est naturæ cum sana mente in corpore sano. Existunt tamen hîc difficillimæ quæstiones, quarum solutio erit in prognoseωs ipsius recensione.

Ergo. QVIBVS] Melancholicis, qui sunt eiusmodi; non quidem à mentis ægritudine primùm concepta, & iam vetusta, quibus tantùm prodest tranquillitatis voces audire, remediúmque à Deo precibus impetrare: nihil autem medicinam corporis adhibere, nisi fortè sit medicinæ locus ad symptomatum, quæ inde in corpus cadunt, correctionẽ: sed iis melancholicis, quibus spirituum tenebræ inferunt ægritudinem, à tetro vapore, quem melancholicus humor in cerebro excitauit, vnde animi deiectio est, ac velut infractio quædam: quia visis mendacibus exterrentur, quæ opinionis errorem inducunt.

A METV FEBRIS VACVO] i. Ab ea demissione animi, quæ in futuri mali falsa opinione posita est: vel etiam à timore propter expectationem futuræ censuræ, vt ipsi vidimus in quadam illustri muliere admodum melancholica, quòd in suspicionem adulterij venisse se falsò putaret apud maritum, ob eámque causam diem vadimonij coram iudicibus expectaret. Itaque toto corpore perhorrescebat, omnibúsq; artubus cõtremiscebat. Græcè est, ἐκ φόβου μετὰ καταψύξιος: quod nos ex professo vertimus, METV FEBRIS VACVO: ad verbum, METV CVM REFRIGERATIONE. Sed illud Græcum, κατάψυξις, vel extinctionem caloris natiui ostendit in toto corpore, partibúsq; extimis quàm frigidissimis; vel ipsam febrilis ardoris vacuitatẽ. Ac prior quidẽ significatio nuper adducta fuit & explicata. Restat altera nunc explicanda, de vacuitate ardoris febrilis, quam hîc secuti sumus. Ergo scire licet in cẽsura & examine horum duorum nominum, καταψύξιος καὶ περιψύξιος, alterutrũ pro altero recenseri. Legitur autem περίψυξις in verbo περιψύχομαι, pro vacuitate ardoris & moderatione caloris apud Hippocratem, vbi ait, περιέψυξε, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη. i. *temperiem habuit; mox rursum æstu incanduit.* Quod idem est ita scriptum alibi. Ἀπύρετος ἔδοξε φανῆναι· πρὸς δείλην δὲ πυρετὸς ὀξύς. i. *Visus est febris expers: sub vesperum autem febris acuta, &c.* Sic ἀναθερμαίνεσθαι verbum, pro restituto calore natiuo, & pro accensa febre reperio vsurpatũ. Nam quòd περιψύχομαι verbum & περίψυξις nomen, caloris moderationem partiúmque ipsarum temperiem, non secus atque frigus extremum significet, testis est illa sententia præceptoris. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ περιψυχθέντος· κακόν. i. *Ardoris reliquiæ in hypochondrio, refrigerata febre; ipsos malè habent quos occupant.* Nam quod obiicitur; illam temperiem expressam nomine περιψύξιος, insidiosam esse, falsoque inde creditam discessionem febris, tum in ardore hypochondrij, tum in febre acuta: vt illud concedam; tamen

Coac.3.cap. 23.2. prorr.31.& 32. s.2.1. & 34. s.3.eiusd. hist.2.part.3. lib.3.Epid. hist.1.lib.1. Epid. In prorr.vbi sup.

prorr.1.s.1.1.

tamen non efficitur quin illa temperies siue καθέφυξις in hac prognωsi posita, non verè significet vacuitatem febris, vbi nulla est inflammatio, nec antegressa febris, aut comes; vt certè nulla est in melancholia. Est autem febris vacuitas in melancholia, quam pertinax metus ostendit, vt signum ἀχώειστον, i. *inseparabile*: quoniam in ea primùm laborat illa pars animi, quæ mentis & consilij est, αἰσθητικῆς, proptereáque ἀπύρετος. Nec verò vlla proritatio est σπασμώδης, ἐρεθισμὸν Græci vocant, in stupore animi melancholico, quem inferunt tenebræ spirituum; sed veluti quædam infractio & hebetudo. Nam qui cum febre delirant melancholicè & quasi è mentis exeunt potestate; non sic eorum ratio est; vt mox dicetur.

Ad furorem egressio est] Græcum illud, ἐξίστανται, sic vertendum duxi, ne quis existimet Hippocratem hîc posuisse ἔκστασιν illam σιγῶσαν, quæ cum silentio est, ac paulò pòst infrà recensebitur. De qua etiam suprà iam diximus ad illam prognωsin. *Αἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐκστάσιες σιγῶσαι, μὴ ἀφώνῳ ὀλέθριαι.* i. *Qui cum silentio, è potestate mentis exeunt, nec voce sunt capti; mortiferum habent malum.* Nec verò ἔκστασις illa est, quæ in stuporis excessu consistit, per quam vacatio est officiorũ animæ sentientis, mouentis, & intelligentis; vbi homines stupent attoniti & immoti manent, vt vel transfixi non sentiant: tametsi non negauerim hîc febrem salutariter exoriri. Sed illud verbum, ἐξίστανται, indéque nomen ἔκστασις ad melancholicam pertinet egressionem, vel, si mauis, excessum, quem Galenus vocat θηριώδη. i. *ferinum*: quoniam sic affecti cœptis immanibus efferuntur, proritato cerebro ab atra bile, cuius acriores sunt morsus quàm nigri humoris, quem μελαγχολικὸν χυμὸν Græci vocant, cuius in atram bilem διάπτωσις, i. *transitus* est, in melancholia hîc posita. At proritatio atræ bilis magna in cerebro esse solet, quòd ea tres qualitates habeat proritandi, τὸ δριμὺ, τὸ διαβρωτικὸν, καὶ τὸ ὀξῶδες, quæ non sunt in nigro humore vel melancholico. Tantum verò interest inter atram bilem, & nigrum humorem: quantum inter ferrum candens, & frigidum. Ergo melancholici tandem euadunt fanatici, & cœptis immanibus efferi, sese præcipitant ad exitium, ac sibi manus adferunt violentas.

Coac. 5. huius cap.
Coac. 72. 1. lib.
aph. 22. 4.
ibidem.

Id exolvvnt] i. Vel ferocitate domita, fanaticos faciunt mansuescere & ad se redire; vel esse apud se, qui suæ mentis non erant, per ἐπανόρθωσιν qua morbificæ causæ amotio, & partis afflictæ redintegratio comparatur, nulla superstite morbi materia, nec empyreumate.

Febres cvm svdoribvs] Quæ celeriter, continenter, & vehementer mouentur, cum spe salutis, ac sine offensione nobilium partium, nutritiarum, spirabilium, & animalium. Ipsę autem faciunt liberè, liberaliter & citò, exire malum, quod intus lædit; per sudores confertim proruptos: vnde primùm certa est ægris, nec insidiosa leuatio; mox inde perfecta restitutio. Sed febrium commoda hîc descripta non recipit ad perfruẽdum, illud prorrheticum, nec illa prognωsis iam posita. *Οἱ ἔκστατες, ὀξέως ἐπιπυρέξαντες, φρενιτικοὶ γίνονται.* i. *Quibus excussa insania, febris acuta superuenit; phrenitici rursus euadunt.* Quæ sententia si attentè legatur, & ad Momi lucernam examinetur; non expugnat: sed ne oppugnat quidem, quæ scripsimus in hunc locum. Id planum faciet commentarius noster. Sed instat Galenus, cui placere iam nuper vidimus atque aliàs, nihil expectandum à febre quod sit salubre, nisi ad eos morbos, qui vel à frigore simplici enascuntur, vel cum humore crudo. Quod certè vt verum est: sic à sententia nostra non discrepat. Nõ enim hîc febris est primùm exorta, cuius excursione in cerebro stabulante, paraphorica symptomata excitantur, quæ ipsa vi febris vires acquirunt eundo. Nec verò vlla est cerebri phlegmone: sed proritatio febris expers, quæ vel hæmorrhoïde, vel ipsis varicibus in crure obortis quiescit: quemadmodum ipsa quiescit etiam, sudoribus criticis, qui à febre cientur. Adde quod humor temperamento frigidus, nunc factus est cunctando acrior, & in atram bilem migrauit.

prorr. 15. s. 1. & Coac. 100. 1. lib.
suprà posita Coac.
aph. 44. 6.
Coac. 9. cap. 14. 2.
Coac. 1. cap. superioris.

Et somni arctiores] Quorum magna vis est pepasmo ad crisin, & vnde firmissima crisis ostenditur: idque cùm aliàs, tum verò in ecstasi, vel, si mauis, excessu melancholico, in quo infœlix animi vix vnquam

Soluitur in somnos, oculisve aut pectore noctem Accipit, --- vt poëta cecinit de Phœnissa. Ac beneficium somni ad crisin, testatur illa sententia præceptoris. *Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.* i. *Ibi somnus benignè facit, vbi delirium inde quiescit.* Et. *Ἐνύπνια τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆ, ἀγαθόν.* i. *Quæ in phrenitide memorantur insomnia; boni sunt ominis.* Quòd autem somni arctiores nec turbulenti firmæ sint crisis atque securæ; in promptu est illa prognosis iam adducta. *Somni arctiores, nec turbulenti, firmißimam crisin denunciant: turbulenti verò cum labore corporis, incertam nec stabilem.* Ergo. Somni arctiores] Qui sunt eiusmodi per aliquot dies à crisi: quoniam necessitati summæ à diuturnis vigiliis par est dormiendi somníque ineundi commoditas in temperie cerebri, materia suaui somnifera, & tranquillitate animi iam regnum in recto iudicio possidentis.

aph. 2. 2.
prorr. 5. s. 1. & Coac. 95. 1. lib.
Coac. 157. 1. lib.

Nec tvrbvlenti] Græcè est ἀταράκτωδες, emendando vulgatum codicem Græcum, qui habet ἀταίωδες, i. somni silentium & placidè dormientium exactam ad noctem, qui faciunt breues tenebras: quia illi serpunt gratissimi, curásque leniunt, & corda oblita laborum. Ex quibus significatio fit redintegrati cerebri, & sanæ mentis, nec ampliùs perturbatæ. Nam turbulentos facit ἡ ταραχὴ & acris tetráque anathymiasis.

3 Ἐκ μανίης ἐς βράγχον μετὰ βηχὸς, ἀπόστασις· καὶ ἐν τοῖσι μανιώδεσι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, ἀμαύρωσιν ἔχει.

Ex furore ad raucitatem cum tußi, abscessus: tum insanientibus exorta conuulsio, ἀμαύρωσιν adducit.

Vt nihil melius bona crisi, qua illud ipsum quod intus lædit, foras excluditur, ac redintegratio vel ἐπανόρθωσις comparatur corporis è natura egressi, quæ certa & stabilis sanatio est: ita nihil peius nec magis mortiferum, quàm praua μετάστασις vel egressionis progressus ad pessimam ἐπίφυσιν. Bona est crisis insaniæ per μετάπτωσιν timoris melancholici, non autem phrenitidis. Bona est, inquam, crisis; proruptus sudor à febre qui restituto cerebro, somnum conciliat suauissimum atque gratissimum. Praua μετάστασις, raucitas, cum tussi oborta. Pessima ἐπίφυσις, conuulsio est insaniæ consectaria. Ac sudoris quidem & somni commoda sunt exposita in superiore prognωsi καθ' ἀπόθεσιν furoris ex melancholico metu enati. Nam μεταστάσεως prauæ & ἐπιφύσεως incommoda recensentur hoc modo.

Ex fvrore] Hîc posito, qui est μελαγχολικὴ ἔκστασις, vel, si mauis, egressio melancholicà; cùm scilicet quispiam è melancholico euadit fanaticus. Existit enim μανία quædam phrenitica quam genuit bilis atra, ex flaua bile perusta, cuius quidem multò sunt acriores morsus quàm flauæ; proptereáque infert sæuiora pathemata quàm ipsa phrenitis vnde ortum habet cum febre, cuius melancholica rarò est particeps. Ac de mania quidem phrenitica, illud iam vidimus positum à præceptore. *Phrenitici sputatores, fanatici; etiámne tremuli?* Nã à phrenitide sæuiore ad maniam facilis egressio esse solet: vt penè miraculo apposuisse videatur Hippocrates quòd illa tempestate pestifera quam descripsit, ne vnus quidem phreniticorum qui tunc ægrotabant, euasit fanaticus. Sic enim ait. Οὐδὲ ἐξεμάνη φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισι, &c. Sed huius prhreniticæ maniæ multa sunt exempla primo libro Coacarum prognoseωn.

Coac.99. 1.lib.

3.Epid. part.3. Vide cõment. ad prorrh.1. f.1.1.

Ergo. Ex furore melancholico Abscessvs] Κατ' ἀπόθεσιν, i. *per decubitum* materiæ morbificæ, quò vel ipsa excurrit, vel eò transmittitur: non autem κατ' ἔκροιαν, i. *per excretionem* veram & criticam: qualis descripta est ad salutem, superiore prognωsi. Atque hæc quidem ἀπόθεσις non fit ὅπη δεῖ, i. *quò decet*, nec salutarem edit abscessum: qualem exortum legimus Herophonti, per quem defunctus est morbo lethali. Exortus est autem primùm in liene, mox in crure κατ' ἴξιν, i. *è directo* lienis. Qualem etiam cómodis ægri rebus enasci testatur illa sententia præceptoris. Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμορροΐδων ἐπιγινομένων μανίης λύσις. i. *Insanientibus hæmorrhoïdes aut varices exortæ, sanant insaniam.* Quem aphorismum Galenus enarrans hæc scripsit. Ἐνταῦθα μανίαν τὴν κυρίως μελαγχολίαν καλεῖ, οὐ τὴν ἀπὸ χολῆς. i. *Hîc sanè maniam vocat melancholiam verè dictam, non quæ à bile est.* Ergo nascuntur abscessus è mania quæ in excessu melancholico est; non autem phrenitico. Atque illi demum abscessus consolantur medicum spe certa salutis, quos modò recensuimus. Hi verò metu exterrent interitus, qui sic è mania melancholica enascuntur.

hist.3.2.Epid.

aph.22.6.

Ad ravcitatem cvm tvssi] i. Ad vocis asperitatem cum sicca tussi coniunctam: quarum illa quidem inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ; hæc verò perennitatem catarrhi in fauces & arteriam prolabentis. Et quia catarrhi vis effera est, quæ cernitur in raucitate & sicca tussi assidua; periculum est ne tabem inferat erodendo pulmonem. Quod metuens noster præceptor, ac tanquam è specula eam calamitatem, vt tempestatem futuram, præuidens; prognωsin hanc medico ad industriam comparandam præscripsit. Βράγχος μετὰ βηχὸς καὶ κοιλίης ὑγρῆς, πῦον ἀνάγει. i. *Raucitas cum tussi & aluo liquida, pus educit:* non quidem primùm & per se, sed interuentu phthisis quam facit catarrhus ille raucitatis author & tussis ferinæ. Quæ docendi ratio est quodammodo αἰνιγματώδης, quemadmodum in hac prognωsi cùm ait. Ex fvrore melancholico, abscessvs ad ravcitatem cvm tvssi; habet amavrωsin. Quod idem est vt si diceret; ægrotum lumine cassum reddit vita extincta. Sed clariùs hoc infrà dicetur.

Coac.52. cap.16.2.

Et insanientibvs] Græcè est μανιώδεσι, in quibus regnant τὰ μανικὰ, vel qui sunt in omni excessu melancholico. Huiusmodi μανικὰ sic leguntur in aphorismis. Τοῦ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά. i. *Vere quidem fœtura est pathematum maniæ & melancholiæ*, &c. Est autem credibile hîc vernam insaniam, non in excessu phrenitico, sed melancholico constitutam. Et verò οἱ μανιώδεις eiusmodi sunt, vt, si aucupio dictionis credendum est, non mania illa feroci phrenitica; sed leuiore ac melancholica, ex qua propriè fanatici nominantur, impliciti esse videantur. Ergo insanientibus, non quidem phreniticis, in quibus insaniæ summa sunt omnia, & cœptis immanibus efferi sunt, proptereáque vinculis coërcendi; sed insanientibus melancholicis: tametsi & illud quo ista ponuntur, in phreniticis locum habet, nempe à conuulsione ἀμαύρωσις.

aph.21.3.

Exorta convvlsio] i. Iniussa & inuita contractio artuum dolorifica, non autem simplex iniussa collectio quæ omni dolore caret; nec verò conuulsificam intra se habet causam: sicut nec epileptica contractio artuum. Exoritur autem in mania, conuulsio quæ priùs non fuit, per causam conuulsificam artubus impertitam, ἢ κατὰ μετάπτωσιν, ἢ κατ' ἐπίφυσιν, i. *transponendo aut propagando.* Ac μετάπτωσις quidem in illo est. *In melancholicis morbus periculum sic ostẽtat ipsorum decubitus. Aut enim apoplexiam corporis, aut conuulsionem, aut maniam, aut cæcitatem ostendit.* Ἐπίφυσις autem in illo. *Qui melancholicè insaniunt, si tremor superueniat; malo sunt loco.* Sed mania melancholica ipsa per se non infert ἀμαύρωσιν: verùm interuentu conuulsionis. Nec verò illa conuulsio maniæ succedanea, vel potiùs consectaria, secum habet ἀμαύρωσιν, suffocando calorem natiuum, sed extinguendo. Est enim ἀμαύρωσις propriè & metaphoricè, symptωma extinctionis, vel ipsa extinctio. Quamobrem conuulsio hæc, symptωma erit maniæ per ἐπίφυσιν: non autem maniæ in conuulsionem μετάπτωσις. Sed illa ἐπίφυσις incremento accidit morbi: cùm scilicet diuturna & vehemens alteratio vertitur in alienationem partis obsessæ. Atque inter μετάπτωσιν & ἐπίφυσιν conuulsificam quid intersit, planum illud facit. *Quòd melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio.* Nam ille tremor est μεταπτώσεως alterantis: hic verò ἐπιφύσεως alienantis. Atqui alteratio nondum habet ἀμαύρωσιν; & adhuc sperabilis est redintegratio: alienatio autem habet cum desperatione salutis: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non potest.

aph.55.6.

pror.14. f.1.1.

lib.1.progn. de stridore dentium qui superuenit delirio.

Præ se fert amavrωsin] Hîc non intelligit antonomasticam illam ἀμαύρωσιν quæ

oculorum est propria: cùm scilicet exhausto humore crystallino & spiritu visifico; tum etiam extincto splendore & lumine oculorum proprio, ipsi apparent oculi velut emortui. Ac talem ἀμαύρωσιν nominat in prognostico, ὄψις αὐχμώδης καὶ ἀλαμπής, i. *visionem squallidam & lucis expertem*. Eò spectat igitur illud, ἀμαύρωσιν ἔχει, vt intelligamus duo hîc posita; nempe abscessum è furore ad raucitatem cum tussi; & conuulsionem exortam præ se ferre causam & signum exoluti spiritus, & extincti caloris natiui; proptereáque mortem subesse: quæ quidem verè & appositè dici potest ἀμαύρωσις. Nam & πνεῦμα ἀμαυρὸν, i. *obscuram spirationem*, morti proximam, eò quoque dici reperio apud Hippocratem. Quæ cùm ita sint, verè & appositè sic videor interpretaturus istam prognωsin. E FVRORE AD RAVCITATEM CVM TVSSI, ABSCESSVS ΑΜΑΥΡΩΣΙΝ ΕΧΕΙ, i. mortem infert, vel adducit. TVM INSANIENTIBVS EXORTA CONVVLSIO, ΑΜΑΥΡΩΣΙΝ ΕΧΕΙ, i. mortem subesse testatur. Atque hæc, nisi fallor, germana est versio & enarratio diuinæ prognoseωs.

Lib. 1. progn. — Coac. 4. cap. 9. 2.

4 *Αἱ σιγῶσαι ἐκστάσιες, οὐκ ἡσυχάζουσαι, ὄμμα περιβλέπουσαι, πνεῦμα ἔξω ἀναφέρουσαι· ὀλέθριαι. ποιοῦσι δὲ παραπληκτικὰ χρόνια. ἀτὰρ καὶ ἐκμαίνονται οὗτοι. οἷσι δὲ ἐπὶ ταραχῇ κοιλίης οὕτω παροξύνονται· περὶ κρίσιν μέλανα διέρχεται.*

Qui cum silentio sunt excessus inquieti, oculos circumagentes, ac spiritum sublimè intrò ducentes; mortiferi. Sed tamen diuturnas inferunt paraplegias: quinetiam furiosi euadunt. Quibus autem, aluo turbata, exacerbatio est; iis ferè sub crisin nigra ducuntur.

MORBORVM omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur; expectanda in peius mutatio est. Hîc nulla sperabilis redintegratio. Sic enim comparata est ratio morborum lethalium, vt si non citò exeant crisi propria & secunda; quemadmodum illi specie ipsa primùm, symptomatísque multùm exterrent medicos: ita mox edant signa iamiam futuræ mortis. Ne longiùs abeam; exempláque ex aliis repetam huc pertinentia; examen sufficiet huius prognoseωs: Sic igitur meis ponderibus examinabo.

QVI CVM SILENTIO SVNT EXCESSVS] Quos intulit melancholia: quod ipsa tamen non facit primùm & per se, ἀλλ' ὅταν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς ἐπὶ πλέον, ἤτοι συγκαυθῇς, ἢ διασαπῇς· ἐπικτήσηται κακοήθη δριμύτητα, i. *cùm melancholicus humor perustus, aut putrefactus, compararit sibi malignam acrimoniam*. Galen. comment. ad aph. 55. 6. Est igitur excessus ille per ἐπίχυσιν melancholiæ, de suo statu egressæ: proptereáque magis occupat cerebri principatum, accessione qualitatis malignæ quæ est in atra bile quam genuit melancholicus humor, cuius non ita sunt acres morsus quàm atræ bilis. Atque hæc melancholiæ in excessum mutatio, peiúsque habet cerebrum, magísque vitiat animalitatem in motu & sensu; quàm melancholiæ ipsius in suo statu permansio. Quinetiam in excessu maiora sunt vitia officiorum animæ intelligentis, quàm in melancholia. Officiorum animæ intelligentis, vitia hîc cernuntur; primùm quidem in silentio & inquiete animo: mox in furore & rabie. Melancholicus quidem excessus cum silentio, memoriam renouat melancholiæ taciturnæ quæ in errore opinionis versatur. Hîc autem silentij causa est, animi pertinacia superstes melancholiæ quæ in excessum migrauit, ἔκστασιν Græci vocant. Non enim silentium hoc melancholicum, culpa linguæ accidit quæ voces efformat: sed impotentia voluntatis quæ pertinaci animo morem gerit. Nec verò impotentia est facultatis, nec organi dialectici: sed eius tantùm, quam modò attigi, voluntatis κατὰ προαίρεσιν. Itaque proritatio hæc cerebri quæ facit excessum, animalitatem promonet ad inquietem: melancholiam verò non tollit; nec vitia emendat officiorum animæ intelligentis.

Est autem ἐκστάσεως triplex distinctio; vna stuporis, qua stupent attoniti, manéntque immoti, vulgò dicuntur *rauis*; altera silentij & inquietis; tertia verò furoris & rabiei, quæ quidem phrenitica nominatur. Secundæ ἐκστάσεως in tertiam ἐπίχυσις recensetur in hac prognωsi cùm ait, FVRIOSI EVADVNT: cuius exemplum legitur in Dealcis vxore, quæ morbum exegit vsque ad finem vitę, quem attulit die 21. partim cum silentio melancholico, partim cum multa nugarum garrulitate phrenitica. Itaque triplex illa distinctio sic nominari poterit, ἔκστασις ἁπλῶς dicta, ἔκστασις σιγῶσα, καὶ ἔκστασις φρενιτική. hist. 15. part. 3. 3. Epid.

Sed illa ἔκστασις quam hîc vocat σιγῶσαν; non est eius silentij quod vel aphωnia induxit conuulsoria; vel cerebri alienatio quæ facultatem adimit vocalem & dialecticam. Sic ebrij & cataleptici, ex priore causa obmurescunt conuulsi, per iniussam contractionem, quæ vera cōuulsio est partium vocalem materiam exprimentium, deducentium, & modulantium. Sic ex altera causa quæ est cerebri alienatio; deliria obscura, cum silentio & tremore coniuncta, sunt valde phrenitica, cùm in propinquo mors est. Sed illud silentium agnoscimus quod ex mœrore natum & metu, simulatque orta est melancholia, in eius excessu voluntatis κατὰ προαίρεσιν, denunciat impotentiam, eximiámque animi pertinaciam. Etenim ἀναυδία quam aphonia inuexit conuulsoria, cum excessu melancholico; mortis prenuncia est mox affuturę,

Coac. 8. cap. 9. 2. & prorrh. 19. l. 1. — prorrh. 33. l. 1.

Coac. supra citata.

vt iam vidimus in illa prognosi. *Quæ in febre conuulsoria est aphonia, si cum excessu mentis addúcat silentium, mortifera est.* Altera verò ἀναυδία, cerebri iam alienati consectaria, cùm scilicet exaruerit; ibi demum accidit cùm pro clamore silentium est; pro inquiete, νωθρότης atque segnicies, pro contentione artuum, lenis tremor; pro vigiliis, coma & cataphora veternosa. Vt inde solùm ad mortem sit transitus, nec vllum abscessus beneficium expectandum. Sed in silenti excessu hîc posito, nondum ad vltima ventum est, donec ea inciderint quæ occupati principatus officia labefactant. Officia duo animalitatis, quorum vacatio est planè funesta. Vacationem breui ostendunt, inquies, oculorum huc illuc coniectus, & respiratio magna & rara. Dicendum de singulis.

INQVIETI] Multùm iactati, & qui omnis figuræ ac loci impatientes, nullo consistunt loco, velut furiis agitati; proritato multùm cerebro stimulis atræ bilis, & visis mendacibus animum fatigante. Hinc nulla quies obrepit, neque diurna, neque nocturna. Hæc autem symptomata sunt alterati cerebri, & mentis perculsæ; vt non solùm in delirio sit: sed in excessu fanatico, quem vocant ἔκστασιν μανιώδη.

Gal. loco citato.

Vt autem iactatio inquies, & indecora corporis agitatio, quæ nec sermone, nec scripto, nec etiam nutu exponitur; excessus fanatici notæ sunt & argumenta: sic alia quæ sequuntur, afflicti multùm cerebri, multúmque in officio laborantis, præ summa infirmitate, signa ostendunt. Scitum est illud; quòd sicut actio læsa, partis afflictæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, afflictionem ipsam cuiusmodi sit, planè testatur atque denunciat. Enimuero paraphorica illa iam posita inquies, & indecora corporis agitatio, nullis aperta signis cur ita sint, sed in silentio constituta; certum est, cerebro acerrimis morsibus atræ bilis vexato, & inde à visis mendacibus, opinionis errore, in mente concepto; certum est, inquam, enasci, & miserationem amicis adferre, quoties in eorum conspectu eduntur & fiunt. Atque hæc symptomata sunt occupati cerebri, & mētis hæreticæ. Sed quæ sequuntur, in metu sunt medicis & mœrore: propter expectationem grauioris mali futuri. Sunt autem.

6. Epid. Coac. 13. cap. 6. 2.

OCVLOS CIRCVMAGENTES] Græcè est, ὄμμασι περιβλέπτης, eodem planè sensu quo ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι καὶ ἀστήρικτοι, i. *oculi circumacti & instabiles*: vel ὄψιες πυκνὰ διαῤῥιπτεῖν, i. *oculorum aciem crebrò huc illuc voluere*: vel ὀφθαλμῶν κίνησις ὀξεῖα, i. *oculorum cita huc illuc conuersio*. Sed eorum distinctio adhibenda partim à vitio corporis, partim ἀπὸ τῆς αἱρέσεως, i. *ab ipso errore opinionis*, quæ est in mente illusa visis mendacibus atræ bilis. Ergo in excessu melancholico, CIRCVMAGVNT OCVLOS] i. Circumspiciunt, & crebros quoquouersum cient coniectus. Atque id faciunt, vel sponte sua indecorè, vel iniusso motu penè inuiti. Ac sponte sua προαιρετικῶς, indecorè id faciunt signo dementiæ. Est enim actio quælibet indecora κατὰ προαίρεσιν, & insueta, dementiæ signis apposita; quæ omnino quatuor esse diximus. Tales oculorum coniectus poëta memorat in Didone furibunda, & cœptis immanibus effera contra Æneam. Nam signa insaniæ, potissimùm lucent in oculis qui omnium proximè absunt à cerebro: quoniam verum est illud positum à præceptore. Τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται, i. *communia & proxima, omnium prima & maximè afficiuntur.*

lib. περὶ χυμῶν.

Sed in excessu melancholico, aliter circumaguntur oculi, penè dixerim ἀπροαιρέτως, i. *iniussè*, non quidem omnino inuitè (nam illud proprium est dementiæ melancholicæ, quandiu manet) cuius imperio sic indecorè mouentur. Itaque circumaguntur æquali vitio voluntatis, & musculorum, oculos ipsos mouentium; labefactata parte illa cerebri vnde mouendi vis manat. Sic igitur contremiscunt musculi ab exhausto: proptereáque mortem subesse testantur. Est enim firmissimum argumentum, citò venturæ mortis, cùm ipsa dementiæ vis infert tremorem: quoniam talis tremor, symptoma est alienati cerebri: sicut delirium, alterati vel proritati. Qua de re illud Galeni iudicium legitur.

lib. 1. progn.

Οἱ γε μὲν ἐπαιρόμενοι, πίπτοντες ἀστήρικτοι, καὶ διαπαντὸς ἀκίνητοι ὀφθαλμοὶ γνωρίσματά εἰσιν ἢ παραφροσύνης, ἢ τρόμου τῶν περὶ αὐτοὺς μυῶν, ὧν ἑκάτερον περὶ τῆς προκειμένης διαθέσεως ὀλέθριόν ἐστι. αἱ γὰρ μετ' ἐνδείας παραφροσύναι χαλεπώταται. καὶ οἱ διὰ ξηρότητα τῶν ὀργάνων τρόμοι παντάπασιν ἀνίατοι. i. *Suspensi oculi, instabiles; & contrà omnino immobiles oculi; signa sunt aut dementiæ, aut tremoris musculorum ad eos attinentium: quorum vtrumque hîc mortiferum. Sunt enim dementiæ mortiferæ. Et à siccitate tremores nati; immedicabiles.* Nam si quis obiiciat; scriptum Galeni, tantùm eò spectare, quò verba Hippocratis de ardore febrili & siccitate; vnde primùm delirij est origo, inde tremoris: abundè mihi fuit planum fecisse, tremorem hîc positum, à siccitate ortum habere quam excessus peperit melancholiæ. Sed satis iam de hoc signo: pergamus ad reliqua.

AC SPIRITVM SVBLIME FORAS, VEL INTRO DVCENTES] Est quoque hoc signum ὁμοειδὲς omnis dementiæ quæ primigeniam in cerebro causam habet. Est etiam cerebri exoluti symptoma, vt mox dicetur. Est autem signo & causa fatalis ad interitum hæc respiratio. Ac signo quidem, dementiæ idiopathicæ, mox inde cerebri exoluti. Causa verò, accessione & incremento ardoris febrilis, & extinctione aut suffocatione caloris vitalis. Nam spiritus ille quem ait foras vel intrò sublimè duci; planè idem significat quod πνεῦμα μέγα, ἢ διὰ πολλοῦ χρόνου, καὶ τὸ ἐκπνεῖν καὶ καταπνεῖν; i. *respiratio magna & rara: item tarda & velox.* Magnam edit spirationem, partium spirabilium obedientia: raram, dementia: tardam inspirando, cerebri & facultatis infirmitas: velocem expirando, vaporis fumidi abundantia, vnde suffocatio est in metu.

lib. 1. progn. & Coac. 1. cap. 9. 2.

Etenim magna & rara spiratio, dementiæ signum est: quoniam in summa spirandi necessitate, qualis est in ardore febrili, & partium spirabilium obedientia quam indicat magnitudo; in vitio est sola voluntas immemor planè sui & negligens. Iam verò illa spiratio tarda quæ cernitur in lenta inspiratione, & properata in expirando; sui officij vacationem breui futuram denunciat: inspiratio quidem, propter potentiæ animalis infirmitatem, virtute ipsius cerebri iam effœta, quæ parem deinceps non adferet necessitati commoditatem. Sed properatæ multùm & citæ expirationis causa est summa contentio musculorum expirabilium; suffocationis metu, ex vaporis fumidi abundantia, quorum conatus adiuuant intercostales: vt veluti quædam sit ipsius thoracis concussio, studentis excutere

tis excutere quod sibi molestum est. Atque hîc cernere est, verum illud esse catholicum theorema. Quòd omnes partes officiales incitantur & excitantur magis ad exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ. Ergo descripta hîc respiratio, vt signis abundat lethalibus: sic ipsa officij vacatione, quam adducit; mortifera est atque funesta.

MORTIFERI] Causæ sunt explicatæ, in essentia morbi & signis lethalibus; quæ sunt, inquies, oculorum varij huc illuc coniectus; tum respiratio magna, rara, tarda & velox.

SED TAMEN DIVTVRNAS INFERVNT PARAPLEGIAS] Ac si diceret: quemadmodum alterato diu multúmque cerebro, vnde primùm silens excessus, itur ad eius alienati ἀνοίας quæ cernitur in oculorum crebro huc illuc coniectu, & difficultate illa spirandi quę vitio incidit voluntatis, & cerebri languescentis: ita contentione forti naturæ in cerebro, effœtis iam neruis; ibi nascuntur paraplegiæ, quò ipsa materia viam affectat; quæ non excutiuntur facilè, sed firmiter fixæ diu manent: propter humoris morbifici contumaciam, & infirmitatem partium obsessarum. Itaque à silenti excessu melancholico nihil expectari potest præter interitum: nisi oborta febre cum sudoribus, vel abscessu paraplectico, defungantur eo periculo. Sed tamen non facilè adducor vt eos ab interitu vindicent paraplegiæ, quas alibi docet esse funestas, quando superstite malo cerebri enascuntur: vt ipsi annotauimus in comment. nostro ad illam prognosin. *Parotides praua sunt paraplecticis.* Quid autem sit paraplegia, quæque sint illius causæ; dictum est in apoplexia. Ex quibus apparet quæ sit attentio medici ad res ægroti, dum occupatur silenti excessu melancholico, vnde progressus fit ad symptomata grauiora: cuiusmodi hæc sunt quæ sequuntur. 1.Epid. part.3. Coac.4.cap.4.2.

QVINETIAM FVRIOSI EVADVNT] In quibus insaniæ summa sunt omnia. Sic enim comparatum est, vt primùm ægritudo cum metu, adferat demissionem animi quæ parit ἀπανθρωπίαν, inde à silenti excessu nascitur μισανθρωπία, quæ tandem ab odio transit in λυκανθρωπίαν, cum rabie furibunda. Scitum est illud. *Quem quisque metuit, odit; & quem quisque odit, perisse expetit.* Itaque non sine causa, metus parit odium; atque hoc rursum φιλοτιμωρίαν, qua homines incitantur ad vlciscendum, vel eos etiam à quibus falsò læsi esse videntur. Vt autem progressus illi pathematum, duce opinionis errore, mutuò se consequuntur, ac mentis illusæ tyranni sunt: ita cerebri alteratio, quam sæui humores inferunt; suo excessu, parem adducit symptomatum accessionem, quam deprauatio ipsa ostendit officiorum animæ mouentis & sentientis: quemadmodum ipsi opinionum errores peruertunt officia intelligentis & immortalis. Igitur à silenti excessu melancholico, furiosi euadunt, i. in summo sunt excessu furoris: vbi ad vltima ventum est ferocis insaniæ, & immanitatis: ob eam sanè causam, quòd summa peruersio est officiorum animæ immortalis, quæ in errore summo versatur crudelium opinionum, quæ ipsi, tanquam speculo, visis mendacibus offunduntur à tetro vapore bilis atræ acerrimæ, in cerebrum sæuientis, vnde peruersio est etiam officiorum animæ mouentis & sentientis, sicut iam demonstrauimus. Ac de symptomatis & natura insaniæ, dictum est suprà in phrenitide. Cic.3.Offic. 1.lib.

QVIBVS AVTEM ALVO TVRBATA, EXACERBATIO EST] i. Quibus aluo prorupta cum morsu ab effera bile, silentis excessus melancholici egressio est ad furiosam insaniam.

NIGRA DVCVNTVR] i. Deiectionibus nigris alui feruntur: quòd eò natura & humor cursum inflectat: quemadmodum sputatores, phrenitici, & inde fanatici, nigra vomunt. Vt enim ptyelismo niger vomitus: ita perturbatione alui, nigra in his deiectio esse solet. Ac deiectionum nigrarum, cur ita sint, eadem planè ratio est quam posuit in illa prognosi. *In dolore stomachi febriculoso, aluus cum morsu prorupta; deiectiones nigras prænunciat.* Coac.107. 1.lib. Coac.14. cap.10.2. Græcè est κοιλίη ταραχώδης.

SVB CRISIN] i. Sub finem vitæ, cùm in propinquo mors est. Nunquam enim feruntur alui, sua sponte, nigris excrementis, tum melancholicis, tum atrabilariis; quin pessimè sit ipsis ægrotis. Expetendæ hîc potiùs hæmorrhoides, aut varices; quæ tamen furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil prodessent. Nam hæmorrhoidum commoda, quæ τοῖσι μαινομένοισι commendantur à præceptore, Galenus ibi author, μανίαν ab eo dici τὴν κυρίως μελαγχολίαν. Quod autem ad crisin attinet, nouum non est, nomen illius pro exitio interdum vsurpari. Testis est illa sententia præceptoris. *Lingua quæ multùm nigrescit, intra 14. diem, crisin fore ostendit,* i. exitium ægri denunciat. Nam ei periculo illud adiecit, χαλεπωτάτη δ' ἐστὶν ἡ μέλαινα, καὶ χλωρή. Sed hæc sufficiant. aph.12.6. Coac.1.cap.7.2.

DE FRIGORE LVMBORVM.

ΙΣΙΝ ὑγιαίνουσι, χειμῶνος ἐόντος, περὶ τὴν ὀσφὺν ψυχρότης, καὶ βάρος ἀπὸ βραχείης προφάσιος, καὶ κοιλίης ἐπίστασις, τῆς ἄνω καλῶς ὑπηρετούσης ἰσχίας, ἢ νεφρῶν πόνος, ἢ στραγγουρίη, τάχ' ἂν συμβαίη. CAP. XXV.

1 *Quibus rectè valentibus, hyeme frigus est circa lumbos, atque grauitas leui de causa; tum aluus subsistit infera, & supera in officio est*

couenie̅ter; iis vel ischias, vel renum dolor, vel stra̅guria fortè co̅tingit.

PROGNOSIS hîc posita, familiari docet exemplo, distinctionem causarum efficientium, suscipientium, & reuocantium, ad succedentium inde morborum præuisionem. Est autem potissimùm scripta in gratiam ischiadis.

QVIBVS RECTE VALENTIBVS] Græcè est ὑγιαίνουσι, i. qui bene valent natura, & valetudinis cura; sine vllo diætæ vitio, in victus ratione, & vitæ instituto, quod Græci dicunt, τῇ φύσει καὶ τῇ ὑγιαίνειν: vt nulla excusatio sit τῶν ἐνεόντων, i. *eorum quæ intrà sunt, & intus lædunt*; nec eorum etiam quæ veniunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *extrinsecus incidunt*, à spiritu & inclementia tempestatum; quod inde coniicio.

HYEME] Scilicet aquiloniæ tempestatis quæ autumnalem excepit austrinam. Sic enim preceptor
aph.13.3. ait. Ἢν δὲ τὸ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον γένηται· κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες. i. *Si autumnum pluuiæ occuparint & austri, cephalalgiæ fortes ad hyemem; tusses item, & raucitates; nonnullis etiam phthises.* Atque hoc fundamentum erit prognoseωs enarrandæ. Hîc non decet causam referre pituitatis hybernæ, ad nescio quam diætam, hyeme consuetam, cruditatis parentem. Hanc
lib. περὶ χυμῶν. non agnouit præceptor cùm scripsit. Ὁ μὲν χειμὼν ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ εἰσιόντα, καὶ ἁπλᾶ. i. *Hyems ignaua*
lib. de natura hominis. *est; tum ea quæ assumuntur, cocta sunt atque simplicia.* Et tamen Hippocrates author est, hyemem esse φλεγματοποιόν, i. *pituitæ procreatricem*. Ergo non à diæta, sed à spiritu & tempestate hyberna. Quæ ideo visum est annotare, vt statuam & confirmem id quod initio posui; nempe hîc, rectè valentes intelligi eos qui sani sunt natura & valetudinis cura.

FRIGVS EST CIRCA LVMBOS] i. Frigus, quod frigidi humoris appulsu occupat eam re-
lib.3. περὶ ἄρθρων. gionem τῆς ῥάχεως, quæ infra thoracem est, supra os sacrum vbi finitur, habétque vertebras quinque. Ac lumborum nomen in hac regione descriptum, suo velut ambitu complectitur omnia quæ continent,
ibid. quæ continentur, quæ adiacent foris & intus: tum ea quæ à lumborum neruis ortum habent. Huiusmodi sunt vertebræ ipsæ, quæ continent; medulla spinalis, renes, καὶ γοναὶ, i. *genitalia muliebria*, quæ continentur; carnes lumborum foris & intus, vena vtraque lumbaris, quæ adiacent; mesocolum, quod à lumborum neruis enascitur. Lumbares musculos, tam intus quàm foris, ipsámque adeo spinalem medullam; tum etiam ligamenta & neruos lumborum, frigus exercet; non quidem à simplici flatu aquilonio, & frigida intemperie: sed à catarrhi prolapsu, cuius materiam abundè suppeditat austrina tempestas exacti autumni, quam hyberna excipit aquilonia. Sic enim docuit in aphorismo quem ex libro tertio aduocaui. Κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ, καὶ κόρυζαι, i. *cephalalgiæ fortes & coryzæ ad hyemem.* Nam dictum est a-
Coac.30. cap. 16.2. libi ac demonstratum; coryzæ nomen complecti omnem catarrhoicam repleti capitis expressionem. Et verò cephalalgicum illud symptoma capitis multùm repleti ab autumno quem auster & pluuiæ occuparunt; facilè transit in catarrhoicum, vel ipsum per se primum ab eadem autumnali tempestate infertur, adueniente hyberna frigida & aquilonia.

ATQVE GRAVITAS] Quæ causam dolorificam, firmiter ibi fixam ostendit, quǽque sympathiam non exhibet vicinarum aut sociarum partium afflictarum: sed veram ἰδιοπάθειαν ἢ πρώτως, ἢ δευτέρως, i. *primigentam vel aduentitiam*, per μετάπτωσιν è capite vbi fuit primùm βάρος ἐπώδυνον, quod inde migrauit in lumbos. Omnis enim καταδρομὴ, sicut de anadrome dictum est; ibi morbum facit, vbi subsi-
lib.2.acut. stit. Est autem *grauitatis* nomen positum ab Hippocrate, pro afflictione quam facit rheuma consistens & co̅citatum; siue quod eò prorepit, vbi colligitur. Atque talis grauitas, detrahe̅di & retrahendi consilium adfert medico: sicut faciundum præcepit in pleuritide, vbi sensio est grauitatis ad mammam & brachium. Quod tamen eò dici nolim quis putet, vt, venâ incisâ, sanguinem detrahendum censeam ad omnem partium grauitatem. Ergo hîc posita lumborum grauitas, quam parit crudi humoris collectio firmiter fixa in lumbis, non autem sympathia partium enatarum vel intrà sitarum, cuiusmodi est lum-
aph.11.4. sent.5.part.1. 6.Epid. borum dolor ab intestini torminibus; cuiusmodi etiam renum grauis dolor in calculosis; tum illa quæ sunt in lumbis dolorifica mala sanguiflua.
Coac.2. cap. 12.2.

LEVI DE CAVSA] Tam intrà, quàm extrinsecus: est enim πρόφασις illa duplex; cùm scilicet fugax & leuis intemperies frigida, lumbis iam frigidis horrifera est; ac multùm inducto iam frigori &
" grauitati adiicit: tum autem quæ intus lædunt, leui opera sunt grauiora. Scitum est illud; quòd omnis
" pars intemperata, similem intemperiem faciliùs excipit quàm temperata contrariam. Ὑπὸ γὰρ οἰκείων δυσκρασιῶν· εὐαλωτότεροι πάντες, i. *intemperie propria, facilè omnes corripiuntur.* Itaque τὰ προηγούμενα, non minùs malo adiiciunt, excipiendo; quàm τὰ προκαταρκτικὰ, inferendo. Et quoties τὸ ποιητικὸν, simile habet τὸ δεκτικόν; quæ inde nascuntur mala, grauissima esse solent.

TVM ALVVS SVBSISTIT INFERA] Non quidem sicca, & quæ non nisi ægrè excrementa reddit αἰγοσπυραθώδεα, i. *pilularum capræ stercorosarum similia.* Hæc enim non sunt bene valentium, quales hîc ponit author. Sed aluo bene constituta in naturali œconomia coquendi, ministrandi, & excernendi: tum autem quæ diarrhœam non edit, vel criticam, vel symptomaticam. Nam diarrhœa critica, non chylosa, omnísque adeo cruditatis expers, sanat lumborum grauitatem. Quæ causa mouit Hippo-
aph.20.4. cratem, vt inferam purgationem duxerit præscribendam ad intestini torminac um dolore lumborum, & genuum grauitate coniuncta. Quem locum sic enarrat Galenus. Κατὰ γὰρ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν, καὶ τὰς κενώσεις χρὴ ποιεῖσθαι. i. *Vt inclinatio est rerum molestarum: sic vacuationes moliri oportet.* Itaque diarrhœa critica, & cruditatis expers, materiam & occasionem præripit morbis omnibus quos posita lumborum grauitas, per μετάπτωσιν, est illatura. Ac præripiendi ratio, quam obseruare libet in hac prognosi, ex aluo liquidis excrementis prorupta κατὰ λόγον; tum verò succedentium inde malorum materia & occasio κατὰ

συμφορὰ ex aluo quieta; eodem planè stylo & scopo hìc legitur, aut certè legenda est, quo in prognosticis illa successio parotidum, vel abscessus cruralis ex peripneumonia quæ liberalem & liberam non habuit ἀνακάθαρσιν, ægro superstite. Est autem hîc stylus. *Quibus autem ex peripneumonia sub auribus, vel inferis partibus nascuntur abscessus, iíque habent empyema, & fistulantur; hi defunguntur morbo.* Hîc autem sic esse debet ad res ægri attentio. *Si febris detinet, si dolor nondum quieuit, si conuenienter sputum non editur, si aluus non fertur liberaliter biliosis excrementis; si vrina nec multa est, nec crassa, nec multæ particeps hypostaseos,* &c. Ac si diceret: si peripneumonia, propriam non habuerit anacatharsin vnde quiescat, & tamen validæ sint ægri vires, vnde sperabilis vitæ salus; abscessum in superis partibus, vel inferis expectare oportet; modò abscedendi materiam & occasionem nihil præripiat. Præripiunt autem diarrhœa & peripneumonia. Ergo si aluus subsistit, manétque in officio: sicut iam diximus.

lib.2.progn. & Coac.22. & 23.cap.16. 2.

Et svpera in officio est convenienter] Quæ parem adfert vsui necessario commoditatem, in libertate spirandi quæ cordis voto respondet inspirando & expirando, sine raucitate, ac sine tussi; vt nulla offensio partium spirabilium subesse videatur, vnde incommoda veniant abscessus coxarij, vel ischiadici, doloris nephritici, & stranguriæ, quæ recensentur in hac prognosi. Talium enim futura est in afflictione thoracis atque pulmonum: maximè autem cùm earum partium systrophica est inflammatio quæ transitum habet in empyema. Denique si tam secundæ sint res de aluo vtraque, vt commodis vti liceat quibus vita hominum sustentatur, nempe spiritu & nutricatu. Nam de aluo supera illud præceptum est, quòd ea circumscribitur à thorace. Sed tamen alui superæ non eadem significatio est in aphorismis libri quarti, qui pertinent ad modum purgandi. In promptu est ille. Φαρμακεύειν θέρεος μὲν τὰς ἄνω μᾶλλον· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω. i. *Purgare decet, æstate quidem ventrem superum: hyeme verò, inferiorem.* Sed extra oleas hæc.

aph.38.6.
aph.4.6.7.8. & 9.lib.4.

Iis forte contingit] Per μετάστασιν materiæ contumacis, quæ firmiter fixa, diu hæsit in lumbis, nec exitum habuit per aluum inferam, neque per superam. Nam, bene dixit esse ambabus, nec inferam ferri quàm fæcibus figuratis: superam verò, nullam ciere anacatharsin dolorificæ in lumbis materiæ, quæ non raró, iis relictis, sursum ad pulmones cursum inflectit; nec tutò, sed admodum periculosè. Nam grauitatem lumborũ exolui per inferam aluum, is demum intelliget facilè qui tenet sympathiam & syntimoriam lumborum, mesocœli, & intestinorum; vt in dysenteria è gibberis lumbis enata. Ac tali penè stylo excoluit illam prognosin quæ loco scribetur in stranguria hîc posita.

lib.3.progn. & cap.12. huius 2.lib.

Ergo. Lvmborvm gravitate] Quæ aliter exolui non potuit, neque per aluum superam, neque per inferam. Fortè contingit, pro inclinatione varia humoris morbifici.

Vel ischias] i. Dolorificum malum, idémque doloris sæuissimi cruciatu acerbissimum, quod occupat τὴν πρόσφυσιν τοῦ ἰσχίου, καὶ ἐς ἄκρον τὸ πυγαῖον, καὶ ἐς τὸν γλουτὸν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ σκέλεος πλανᾶται ἡ ὀδύνη, i. *ligamentum femoris, os sacrum, & gloutum siue nates.* Est autem grauissimi huius doloris causa; humoris maligni collectio ad πρόσφυσιν τοῦ ἰσχίου, vnde ipsa, sensus acerrimi, distenditur & proritatur. Atque illa distentio & proritatio, cruciatus infert sæui doloris. Collectionem vocat præceptor σύστρεμμα. De humore autem sic ait Galenus. Τὰς δὲ ἰσχιάδας εὔλογον ἐπί τε κακοηθείᾳ τῶν χυμῶν, καὶ τῇ ψύξει μάλιστα γίνεσθαι. i. *Ischiadas credibile est ex frigore & cacoëthia succorum enasci.* Loquitur autem de ischiade autumni: qualem hoc loco agnoscimus, quam genuit lumborum grauitas atque frigus. Talis ischias, nata ex frigore & grauitate lumborum, non raró protrahitur exactum ad annum, nec antè quiescit: maximè verò iis qui iam ætate sunt grandes, nec nisi ægrè ducitur aluus, eáque multo mucore; nec potis est ipsos arrigere. Quinetiam hic morbus eò procedit, vt accessione pituitosi humoris, quæ μύξα est veterum, femoris caput è suo excidat acetabulo, idque subinde, quoties ipsum subit; subit autem ex facili, sicut & brachium eo modo luxatum. Secus est de ischiade iuuenum, quæ tametsi doloris acerbitate non cedit prędictæ: tamen breuitate ipsa, tolerabilior est: quia discedit facta quadraginta dierum; sed ea lege, vt neque stupor prægrandis, neque frigus incidat lumborum & crurum. Huius ischiadis sic ratio est. *Cùm pituita & bilis in sanguifluam venam confluxit, ibíque firmiter fixa subsistit, vndecunque illa inciderit, vel ipsa per se, vel aliunde; sic tum oberrat pituita illa, bile permixta, per totum crus; & vbicunque insederit; ibi dolorem excitat acerbissimum, non tamen mortiferum,* &c. *Nam si purgando non cessat, nec quiescit; vstioni locus est in foco doloris. Sit autem vstio crudi lini,* &c.

lib. περὶ παθῶν.
lib.2.prorrh.
aph.22.3.
aph.58.& 59. 6.
lib.1. περὶ ἄρθρων.
lib.2.prorrh.
lib. περὶ παθῶν.

Vel renvm dolor] i. Nephritis, tum ipsa per se, tum calculosa. Per se ipsa quidem, primùm est è lumbis enata, eò transmissa causa primigeniæ grauitatis lumborum, vbi dolorem infert grauissimum: vnde coagmentatio est crassi humoris in calculum & arenas. Atque in tali nephritide calculosa, dolorum acerbitas varia esse solet. Est enim primùm systrophe dolorifica, dum cruda manet. Est quoque dolorificum, quod inde nascitur, empyema. Tum ipsa coagmentatio, quam σύμπαγμα vocat præceptor, varietatem adfert dolorum, in generatione, in mansione, in motu. Vt nihil varium sit magis, nec magis mutabile, quàm dolor nephriticus quem prima edit nephritis hîc posita. Nam si bene complector animo, cuius regnum est in iudicio; ex quatuor illis morbis qui numerantur in renibus, primi omnium, relictis aliis qui ab Hippocrate recensentur, historia locum habet in hac prognosi. Est autem sic à præceptore scripta, Latinè versa. *Morbi sunt quatuor nati à renibus. Ac primi quidem sunt hæc pathemata. Dolor acutus renem inuadit, & lumbos ac testem qui è directo est renis. Tum sæpe vrina redditur, atque subinde sistitur,* κατ' ὀλίγον, *& sabulosa est. Et cùm arena transmittitur per fistulam vrinariam, dolorem infert prægrandem, qui ea exclusa quiescit: mox inde renouatus, ægrum exercet. Atque is quoties vrinam reddit, præ dolore, colem extendit & fricat, leniendi causa doloris. Hîc medicorum vulgus, imperitia huius mali, ex arena conspecta, vesicam existimat calculosam: sed falsò. Est enim ren ipse calculo occupatus. Hic morbus nascitur è pituita, quam quidem exceptam ren aliò non transmittit: sed intus coagmentat in tophum.* Quemadmodum autem, lumborum & renum dolo-

sent.5.part.1. 6.Epid.
lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

C c c 3 ?

res, viciſſim mutuò ſe excipiant, ſibíque ſuccedant inuicem, planum facit ipſorum ſympathia, & mutua ſyntimoria. Nam & nephritis in ſui contagionem atque ſympathiam lumbos adducit, & dolorifica lumborum mala, euadunt nephritica, quando humor tranſit ad renes: ſicut à renibus tranſit ad lumbos. Sic empyema renum, in lumbos expreſſum, ipſos intumere facit. De quo illud ſcriptum eſt à præceptores. Ὀκόταν γοῦν ἔμπυος ἢ ὁ νεφρὸς· ἐποιδέει περὶ τὴν ῥάχιν. Nam gibberorum lumborum à phymate, nota eſt ratio ipſa curandi per tranſitum ad venas, vnde varices; vel ad inteſtina, qui facit dyſenteriam.

lib. citato. lib. 3. περὶ ἄρθρων.

VEL STRANGVRIA) i. Vrinæ ſtillicidium; vel inuita vrina quæ contra voluntatem ſuo coactu exit, quæque ſubinde nos cogit, muſculi ianitoris clauſtrum laxare, nec deſinit eſſe moleſta: quoniã paulatim ægrè deſtillat; ídque tum inde nato veſicæ morbo, tum ipſo ſymptomate. Ac ſtranguriæ cauſas non ita pridem recenſuimus, prognoſi octaua de morbis veſicæ.

2 Οἷσι δὲ τὰ κάτω κακοῦται, κνησμῶν ἐπιγενομένων ἔμπροσθεν ἰσχυρῶν· τούτοισιν ἀμμώδες οὖρον γίνεται, καὶ ἐφίσταται. τοῖσι δὲ ὀλεθρίοισιν αὐτῶν. ἡ διάνοια ἀπoναρκοῦται.

Sed quibus in vitio ſunt inferiora, pruritu antè forti oborto; vrina iis redditur ſabuloſa, & cohibetur. Et quibus inde ſpes in anguſto eſt; dianœa torpeſcit.

ENIMVERO criticorum abſceſſuum certa non eſt criſis, nec inde ſperabilis vitæ ſalus, niſi & procul, ſupernè infrà eò deſcendant κατ' ἴξιν, vbi non apparent ἡμίῤῥοποι, i. *ſemiſlui*: ſed ἀξίως τῆς ἀποστάσιος, i. *pro dignitate humoris morbifici*, nec inde recurſum habeant vnde venerunt. Nam ἡμιῤῥόπων καὶ ἀναῤῥόπων abſceſſuum, velut parotidum, ferè funeſti ſunt exitus. Omnium verò tam infrà, quàm ſuprà exorientium, difficillima curatio eſſe ſolet, quorum materia eſt maligna & efferа. Sic enim præceptor ait de puerorum tuſſi, cum aluo turbata, & febre. Λύσιες δ' αὖ καὶ ἑλκυδρίων κάτω ἔνδυσις· ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα. τὰ τοιαῦτα γὰρ ὀλέθρια· ἄλλως τε καὶ παιδίοισι. i. *Soluerit autem vlcuſculorum exortus, modò ne rotundorum & profundorum. Eiuſmodi namque mortifera ſunt; præſertim pueris.* In hac prognoſi καθ' ὑπόθεσιν familiaris exempli, doctrina eſt prauorum abſceſſuum, partes inferas occupantium, quorum maligna vis, ἀπογύρισιν habet intrò & ſurſum, quæ & ſymptomata infert grauiſſima, & vnde ſit vitæ timendum oſtendit.

2. Epid.

ſent. 19. part. 1. 6. Epid.

SED QVIBVS IN VITIO SVNT INFERIORA] i. Quibus infra vmbilicum malè eſt, prauis abſceſſibus illic obortis, qui eiuſmodi ſunt, quia ἡμίῤῥοποι καὶ κακοήθεις, i. *ſemiflui atque maligni*; vnde, primigenio adhuc morbo ſuperſtite, nullam ægris adferunt leuationem: ſed contrà, doloris acerbiſſimi cruciatu, & ſua propagatione foris intrò, multum periculo vitæ adiiciunt. Qualia eſſe narrantur τὰ ἑλκύδρια στρογγύλα καὶ βαθέα. Qualia item quæ ſcripta ſunt à præceptore his verbis. *Exanthemata parua, nec dignè morborum excretioni reſpondentia, inde mox rurſum euaneſcentia. &c. Extiterunt etiam quibus ad articulos, maximè verò ad coxendicem, iiſque admodum paucis, ſunt exorta criticè: quæ, loco relicto, mox inde rurſum euicta, ſurſúmque tranſlata, ad priorem habitum reuertebantur. Inde mors plurimis veniebat.* Nam illud, τὰ κάτω, i. *inferiora*, pertinet ad partes inferas quæ ſunt infra hepar; tum ad articulos crurum, tibiarum, & pedum. In promptu ſunt illa Hippocratis, vt omittam cætera. Ἢν μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ, κατωτέρω τὰ ἄνω· ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν. i. *Quòd ſi è ſuperioribus partibus, in inferiores demittantur, in illíſque ſubſiſtant; bonum.* Et. Ἡ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ἄνωθεν διαδιδόντα· οἷον ὅταν εἰς ὄρχιας, καὶ κιρσούς. i. *Ea quoque ſpectare oportet quæ infra iecur ſupernè deſcendunt, veluti in teſtes & varices.* Quibus in locis docetur; partium inferarum abſceſſus, meliores eſſe quàm ſuperarum. Nam ſuperarum abſceſſus, nec morbos exoluunt, niſi per empyema, nec abeunt ſine noxa. Inferarum verò, finem morborum adferunt, niſi recurrat intrò & ſurſum. Cæterùm appoſitè ſcripſit, τὰ κάτω κακοῦται, i. *vitiari & lædi*: quoniam feritate humoris eò prolapſi, multùm à ſe mutantur colore, charactere, mole, dolore, & actione: tantúmque abeſt vt inferiora ſic vitiata, ſuperiorum tollant vitia vel emendent; vt ea reponant vel augeant ſua contagione atque ſympathia. In cauſa eſt malignus humor, & impar morbo abſceſſus. Hinc læſa parte infera, multúmque afflicta, recurſus fit intrò ſurſum. Hinc recidiua peior priore morbo. *Reliquum excidit.*

1. Epid. part. 2.

ſen. 17. part. 1. 6. Epid.

ſen. 14. part. 2. 6. Epid.

DE PHYMATIS.

CAP. XXVI.

Οἷσι τὰ ἄρθρα φλυκταινούμενοι ἐξερυθέοισι ἐπιπολαίοις ἐπιῤῥιγώσαντες οὗτοι, κοιλίας καὶ βουβῶνας διαφοινίσσονται, οἷα πληγῆσιν ἐπωδυνέουσι, καὶ ἀποθνήσκουσι.

1 Quibus artus ſunt puſtulis prærubris obſiti, velut ambuſtis, crebrò rigentes illi, per bubones & ventrem obſidentur puniceo, velut diuerberati; cum dolore, & moriuntur.

PERTINENT

PERTINENT hæ prognoses ad symptomaticam morborum ἀπόστασιν, ἐπικατάστασιν, ἐπικατάσχεσιν; vnde maiora ægris incommoda inferuntur, quàm à morbo; idque tum locis quà feruntur, & vbi subsistunt; tum ipsis quoque vnde venerunt, si eò recurrant, ac velut postliminio reuertantur. Ac prognosi quidem, superiorem præcedente, lumborum à frigore & grauitate occupatorum scriptus est transitus, vel ad ischiadem, vel ad nephritidem, vel ad inuitam vrinam, quæ est Græcorum στραγγουρία. Citima huic altera, symptomata continet inferarum partium vitiatarum, ex quibus, maligni humoris palindrome fit intrò sursum. Hæc autem, ichoris maligni, venenati, & efferi collectionem modicam in artubus, imparem morbo vnde manauit; tum feritatis ipsius documentum ostendit: mox inde nouam στάσιν peioris cacochymiæ, non ita procul à foco in partes, vnde facilis συμπορεία est atque funesta. Quæ omnia cuiusmodi sint, hoc stylo aperiemus.

QVIBVS] Maligna febre ac pestilenti correptis & occupatis: quam genuit ichor malignus & putris à tempestate austrina, cum densis nimbis & æstu coniuncta: vnde concipitur τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, vt Galenus ait; quo sæuus ichor, substantiam partium labefactat. Quale Hippocrati visum est illud rheuma, de quo hæc scripsit. Ἦν δὲ καὶ ῥεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύῳ ἴκελον· ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. i. *Erat autem rheuma consistens, haud puri simile; sed alia quædam putredo.* 6.Epid. 3.Epid. part.3.

ARTVS SVNT PVSTVLIS OBSITI, VELVT AMBVSTIS] Ab ichore maligno illuc expresso, cuius collectione omnes exoriuntur pustulæ, tam latæ, quàm tuberosæ; quas edit vel coloratio circumscripta; vel circumtensio cutis ipsius: vnde apparent illa, quæ tum phlyctænæ & phlyctænides, tum phlyzacia, tum exanthemata, tum ecthymata Græcis dicuntur. Ac circumtensa cutis est, atque, vt ita dicam, bullata, erodendo vel amburendo: quod fit à crassiore ichore. Coloratio autem, nec tuberosa, sed velut stellata siue stigmatica, sero imbuta tenuiore. Sunt igitur in hac sententia pustulati articuli, pustulis prærubris obliti, nigricantibus & crustam vertice gerentibus, quæ sunt pustulæ ἀνθρακώδεις, quarum generationem & ortum recensuit lib. 2. Epidem. Cùm densis plueret nimbis, collectos fuisse sub cute ichores, qui pruritum excitabant, εἶτα φλυκταίνας ὥσπερ πυρικαύστους. i. *pustulas, ambustis similes.* Sunt autem hæc pestilentis morbi propria, à sanguine, substantia sua vitioso, & atra bile multa conspurcato, originem ducentis. Proponuntur verò ab Hippocrate in exemplum, vt ab illis petatur æstimatio ecthymatum reliquorum. Si fœdant cutim, vt morbilli quos stigmata antè nominauimus; si ipsam bullant, sed albicant, nec dura sunt admodum, nec acuminata, vt variolæ quas Sileno non admodum pruriginosas esse dixit; critica esse vt plurimùm, maximéque pueris quibus ἑλκύδρια saluti esse, sect. 2. 6. Epid. vt suprà retulimus, annotauit: symptomatica si fuerint: at non esse tam grauis morbi, quàm hæc quæ pestilentia sunt; ac sanè mortifera si consecutionem habeant eorum quæ sequuntur.

CREBRO RIGENTES ILLI] Id enim τοῦ ἐπιρριγεῖν significati esse, suprà sæpe monuimus, & comprobauimus; illud insuper docentes, esse ad mortem fatale, si à vasis eiusmodi fuerit: vt hîc profectò est, vbi empyema non subesse ponitur: sentitur autem, natura deuicta, humorum effera & effrænata vis, cùm paulò ante mortem, vel paulò post.

PER BVBONES ET VENTREM OBSIDENTVR PVNICEO, SIMILITER VT DIVERBERATI] Puniceus color est, flammei & rubri coloris in nigro, inquit Aristoteles 3. Meteor. Sanguis igitur natura rubens, dum ardore nigrescit, colorem exhibet puniceum. Nigrescit autem hîc, vt iam diximus, & cùm venis conclusus tenetur, & cùm per rigorem erumpens, in inguinibus & ventre subsistit, quæ loca sunt foco impuritatis propinqua: quam notam obseruatam esse cupio abscessus non boni, vt scilicet propè à morbi domicilio absit. Puniceo colori proximus est liuidus, & in eum transit, morte adueniente. Corpus enim, inquit Galenus, viret, nigrescit, liuet, sanguine perfrigerato: quod est mortiferum. Quòd talis diuerberatorum sit color, quòd syderati sic colorati dicantur, audiuimus antea in illo. *Quibus peripneumonicis, pulmonum sic inflammantur aortæ, vt costis hæreant; illis ante interitum liuidæ videntur costæ.* Hos antiqui appellabant *ictos*. Bubones autem intelligo inguina: sed & ea in tali casu, vnde liuent, inde etiam tument, atque in tumores assurgunt, quibus à loco, bubonum est nomen. Coac. 31. cap. 16. 2.

2 Τὰ ἰκτερώδεα, οὐ πάνυ τι ἐφαισθανόμενα, οἷσι λύγγες· κοιλίαι καταῤῥήγνυνται· ἴσως δὲ καὶ ἐπίστασις· οὗτοι ἐκχλοιοῦνται.

Quicunque icterici, nec inde admodum quid sentientes, oborto singultu, iis alui prorumpunt; fortaßis autem & ipsæ sistuntur; virore saturo colorantur.

EST QVOQVE hoc phyma symptomaticum vniuersi corporis, quod diffusa, veriùs quàm effusa, bile per totam compaginem, icterus nominatur: quia colorem exhibet similem auis illius vnde nomen accepit. Nam qui effusa bile in morbis acutis, nec ante septimum diem, apparet; idque cum hypochondrij æqualitate, belléque coloratis vrinis, ac deiectionibus figuratis, & mollibus; duce natura exoritur, & lege critica morbum exoluit. Sed bilis diffusæ per habitū corporis, vnde icterus nascitur symptoma-

ticus, multæ sunt causæ quas ita complexi sumus. Vna est dira veneni vis, potione vel morsu immissi: altera morbi orgasmus: tertia hepatis oppilatio, inflammatio, scirrhus. Quæ tria hepatis vitia, duritatis (aph.42.6.) nomine intellexit præceptor cùm ait. Ἐν τοῖσι ἰκτεριῶσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι, πονηρόν. i. *Ictericus hepar durum esse; pestiferum.* Est igitur omnis ictericorum ratio, diuisa in criticam & symptomaticam: vt ex ictericis, alij quidem eiusmodi sint criticè; alij verò, symptomaticè. Ac sanè ictericis bene est ab ictero critico qui (lib.3. περὶ ἄρθρων.) attulit finem febris. A symptomatico autem, malè: quoniam nulla ἐπίκρισις vel συμπάθεια, deducit causam morbificam: sed multò maiorem subesse testatur. Atque illa bilis effusio siue diffusio, phyma est vniuersale quod occupat totam compaginem, idque cõtinuum; non autem locorum interuallis distinctum, vt posita modò ecthymata, vel exanthemata cutis bullatæ. Sed icteri critici nulla hîc mentio. Ad symptomaticum pertinet instituta prognosis.

QVICVNQVE ICTERICI] Græcè est, τὰ ἰκτερώδεα, i. *quæ sunt icterica*; vel, quibus fœdata cutis est, bile per eam diffusa, fixáque firmiter, quò affluit continenter, ob perennitatem causæ ictericæ. Talis enim ratio est icteri symptomatici, non autem critici, quem cita edit μετάπτωσις ad cutim, nec amplius (sent.2. part.3. 6.Epid.) eò ventura, fonte impuritatis exhausto, quæ est Hippocratis ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία; vel, vt Galenus interpretatur, ἡ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξία, i. *prauorum humorum nimia abundantia.*

NEC INDE ADMODVM QVID SENTIENTES] i. Quibus ab ictero accidit quædam segnicies in officio faciundo, vel in appulsu τῶν αἰσθητῶν, i. *sensilium* excipiendo, stupor quidam & hebe(prorr.31.f.1.1.)tudo. In prorrhetico sententia hæc sic expressa est ab authore. Κακὴ δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. i. *Praua est* (prorr.13.f.1.1.) *etiam quæ cadit in icterum fatuitas.* Vbi Galenus author est; eodem planè sensu hîc positam esse μώρωσιν, quo suprà legitur ἡ νωθρότης in deiectione alba phreniticorum. Cernitur autem illa νωθρότης, vel in corpore multùm graui & plumbeo, vel in effœto & languido. Graue est corpus & plumbeum, ab humore frigido, crasso, glutinoso, καὶ ὅλως δυσκινήτῳ, vt Galenus ait, i. *qui ægrè difficultérque cietur.* Est autem effœtum (prorrh. suprà cit.) & languidum διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, i. *emortua facultate.* Quæ cùm ita sint, authore Galeno, difficilis admodum ratio est quare νωθρότης adiiciatur icterico. Nam calidus humor, qualis est bilis icterici, non est δυσκίνητος: sed contrà εὐκίνητος. Quòd si emortua facultate accidat illa νωθρότης quæ facit τὴν ἔρριψιν, cùm scilicet homo subinde ad pedes delabitur, mortem in propinquo esse denunciat. Quæ ratio τῆς νωθρότητος, accessione non eget symptomatum mortiferorum, cùm ipsa per se ad inferendam mortem sufficiat. Quid ergo ictericum faciet νωθρὸν, i. *in mouendo pigrum, & sentiendo hebetem?*

Hîc sanè implicitum me fateor difficultate maxima, quam exhibet mihi Galenus in sua distinctione causarum νωθρότητος, dum suo animo morem gerit, nõ veritati; vt prorrheticum illud expugnet quod modò adduximus de alba deiectione phreniticorum. Est quidem vera Galeni diuisio; sed vitiosa: quoniam imperfecta. Nam prætermissio est causæ cuiusdam, segniciem inducentis, quæ mox proferetur. Nec verò satis appositè, nec verè quidem, dilemmate vsus est cùm ait; in dominatu bilis mobilissimæ, non posse adduci grauem νωθρότητα, cuius humorem necessariò esse decet δυσκίνητον. Quid enim? nónne (prorrh. 60. f.2.1.) illud scitum est præceptoris? Τὰ καυστικὰ μεμωρωμένα, i. vt ipse Galenus interpretatur, τὰ μώρωσιν ἐμποιοῦντα, (prorrh.31. f.1.1.) i. *quæ fatuitatem adducunt.* Sed idem Galenus author est, τὴν μώρωσιν idem esse, quod ipsa νωθρότης apud Hippocratem in quibusdam prorrheticis. Ex quibus efficitur; eandem posse videri causam fatuitatis, & segniciei, quæ sunt μώρωσις καὶ νωθρότης. Sed καυστικὰ idem fatetur esse μεμωρωμένα, i. *fatuitatem adducentia.* (prorrh.60. f.2.1.) Sunt autem τὰ καυστικὰ, vt Galeno visum est, tum morbi ὀξεῖς, tum excrementa quæ faciunt morbos acutos, quorum vel cita crisis est, vel etiam cita mors. Ergo si τὰ καυστικὰ sunt μεμωρωμένα: similiter erunt (3.Epid. part.3. in tempestate pestilenti.) νωθρώδεα: quemadmodum ipse dictator Hippocrates, fuisse narrat febres ardẽtes circa initia κωματώδεας, & paroxysmos ipsarum, coniunctam habuisse τὴν ἄφεσιν, quam esse dicit Galenus τὴν ἔκλυσιν τε, καὶ πάρεσιν ἁπάντων τῶν μορίων τοῦ σώματος, i. *velut exolutionem & relaxationem quandam omnium corporis partium.* (3.Epid. part.3.) Quid verò? nónne huc spectat quod idem præceptor in phreniticis annotauit? Οὐδεὶ ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν· ἀλλά τινι καταφορῇ νωθρῇ βαρέως ἀπώλλυντο. i. *Nemo fuit omnium phreniticorum, qui ferocitatis excessum habuerit, vt fit in cæteris; sed veternosa quadam segnicie graues perierunt.* Ergo nihil vetat quo minus in regno bilis ictericæ, locum habeat ipsa νωθρότης: quoniam principatus neruorum humescit cum ictero, similiter vt cum phrenitide, & cum febre ardente quam veteres καῦσον dixere. Quò aduocan(aph.5.3.)da mihi est sententia illa Galeni, quam de austrina segnicie scripsit his verbis. Τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγραινομένης· ἀναγκαῖον ἐστι καὶ περὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας γίνεσθαι νωθρότητα, καὶ ὥσπερ ἐκλελυμένον ἐν ἑαυτῷ φαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. i. *Madefacto neruorum principio, necesse est in iis, quæ sponte nostra eduntur, actionibus, segniciem quoque oriri; tum veluti exolutum videri hominem in seipso.* Quemadmodum autem principatus neruorum madescat ictericis, in promptu ratio est: quoniam, diffusa bile per totam compaginem, defraudatur cerebrum suo, vt sic dicam, elementari calore & sale. Itaque sicut apparent χολώδεες ἔξω: ita sunt φλεγματώδεες εἴσω. Hinc μώρωσις illa ictericorum, & inde νωθρότης. Ad hoc valet plurimùm deiectio alba & pigra. (prorrh.31. f.1.1.)

OBORTO SINGVLTV] Quem edit alui concussio, dum efferа bile lacessitur & proritatur, quam ipsi transmittit fons biliosi humoris qui est in hepate inflammato, quod facit ictericos multùm fœdatos, & satura bile fucatos. De quibus hæc scripta sunt à præceptore. Ἰκτερώδεες κατακορέες ἐπίκαιροι. i. (Coac.38.1.lib.) *Icterici multùm fœdati; pereunt.*

(prorrh.31. f.1.1.) IIS ALVI PRORVMPVNT] In prorrhetico est, οἶμαι δὲ καὶ κοιλίαι καταρρήγνυνται τούτοισι. i. *Arbitror autem quòd his profusè alui feruntur.* In Coacis autem sic. Τάχα δὲ καὶ κοιλίη πονηρεύεται τούτοισι. i. *Fortassis etiam his vitiatur aluus.* Nam ex perenni affluxu bilis in aluum ab hepate, vnde singultus, biliosa deiectio crebra est: quæ si prorepit ad stomachũ sensus acerrimi, cardiogmũ excitat, aluum sistit, similiter (lib. περὶ τῆς τέχνης, & 2.acut.) vt in iis qui sunt πικρόχολοι ἄνω τῇ ἕξει, i. *qui habitu sunt biliosi sursum.* Talibus enim solet astrictior esse aluus.

VIRORE SATVRO COLORANTVR] i. Qui hepate inflammato sunt icterici, multùm illi primùm

si primùm fœdari apparent, & satura bile fucati; quoniam diffusa bilis ab hepate inflammato, mera est, nec mitificando dilutior, qualis effunditur ad crisin ictericam, vel ad icterum criticum. Ac tales in eo ictero symptomatico, statim virore saturo colorantur: quoniam flauæ bilis meræ, in viridem facilis mutatio esse solet. At qualis humor diffusus, talis & color est. Ac talem colorem icterici moribundi, vt dictum est, ita depinxit Hippocrates. Ἴκτερος τοιόσδε ἐστὶν ὀξὺς, καὶ διὰ ταχέως ἀποκτείνει. ἡ χροιὴ ὅλη σιδιοειδὴς σφόδρα ἐστὶ, χλωροτέρη, ὥσπερ οἱ σαῦροι οἱ χλωροί· παρόμοιος δὲ καὶ ὁ χρὼς, καὶ τῷ οὔρῳ ὑφίσταται, ὥσπερ ὀρόβιον πυῤῥόν. i. *Huiusmodi est icterus vehemens, & celeriter interimit. Color vniuersi corporis, velut malicorij est: viridis ad instar lacertorum: eiusmodi, inquam, est color, atque in vrina est hypostasis orobea.* lib. περὶ χυμῶν. lib. 3. περὶ νούσων.

COROLLARIVM.

Cautio phlebotomiæ.

Τὰ κατὰ πλευρὸν ἀλγήματα, ἐν πυρετοῖσιν ἰσχνῶς ἐστηκότα, ἄσημα· φλεβοτομίη βλάπτει κἢν ἀπόσιτος ᾖ· κἢν ὑποχόνδριον μετέωρον. Καὶ ἐν καταψύξει οὐκ ἀπύροις νενωθρευμένοις· αἵματος ἀφαίρεσις βλάπτει. καὶ δοκέοντες δὲ ἐπιεικέστερον ἔχειν, οὗτοι θνήσκουσι. melius ἀπυρέτοισι.

Dolores qui latus inuadunt in febribus, æqualitérque ibi absque signis subsistunt; phlebotomia offendit: quamuis & cibi fastidiosus, ac tumido sit hypochondrio. Tum quibus perfrigeratio est cum torpore, nec febris expertibus; sanguinem detraxisse nocet. Nam cùm sibi mitius esse putant, intereunt. melius, febris expertibus.

VETVS quorundam opinio est; nullum dolorem lateris, nedum pleuritidem, nisi vnico phlebotomiæ alexiterio posse sanari. Ac sanè operæprecium est, nugarum audire garrulitatem, quarum ambagibus ipsorum vanitas solertissima est apud vulgus, omníque potior veritate. Sed audiamus dictatoris edicta, è tribunali sapientiæ ac veritatis medicæ. Sunt autem his verbis concepta. Τῶν ὀδυνέων ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν· εἰ μέγα διαφέρουσι, καταμαθητέον. i. *Dolores qui tum in latere, tum in pectore, tum alibi quoque sunt; an multùm cæteris antecellant, perdiscendum.* Quod est eiusmodi ac si dixisset. Quemadmodum partis cuiusque dolor, afflictionem eius denunciat: sic ipsa doloris idea, magnitudo, æqualitas vel inæqualitas, tum assiduitas vel intermissio, cuiusmodi sit ea partis afflictio planè ostendit. Ex cuius perspicientia, omnis prædicendi atque curandi ratio comparatur. aph. 5. 6.

Ergo. DOLORES] Vel dolorifica mala quæ, distendendo ac proritando, sensionem inferunt rei naturæ tristis & permolestæ in sensorio & in sensu, αἰσθητήριον καὶ αἴσθησιν Græci vocant.

QVI LATVS INVADVNT] Parte dextra, sinistra; supera, infera; postica, antica: vbicunque scilicet concitatum rheuma subsistit; siue dolorem faciant τὰ ἐνεόντα, siue τὰ ἔξωθεν, i. *quæ intrà sunt & intus lædunt; vel quæ extrinsecus incidunt.* lib. 1. περὶ νούσων.

IN FEBRIBVS] Fortasse meliùs, vt olim annotaui, *sine febribus*, vel *febris expertibus*: vt legatur ἀπυρέτοισι pro ἐν πυρετοῖσιν. Quæ lectio magis est κατὰ λόγον τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ κατηγορούμενον, i. *conuenienter magis, ac veriùs, subiectum accommodat prædicato.* Nam lateris dolor cum febre, non ita respuit venæ sectionem, quàm sine febre. Itaque dolor lateris sine febre, videri nequit pleuriticus, qui nunquam est febris expers. Nec verò ipsa febris vacuitas in dolore, suspicionem adfert pleuritidis, qualem excitasse dicitur primigenia febris in Anaxione. hist. 8. part. 3. 3. Epid.

ÆQVALITERQVE IBI SVBSISTIT] Græcè est ἰσχνῶς: quæ dictio pertinet ad τὴν ὁμοχροίαν, i. *ad æqualitatem* naturaliter constitutam partis cuiusque. Talis est illa cynanche quæ fortem strangulatum & ὀρθόπνοιαν infert τοῖς ἰσχνοῖς vel ἰσχνῶς, i. *sine rubore ac sine tumore aspectabili faucium & laryngis.* Quò spectat & illud, ne plura consecter quæ sunt quamplurima. Τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῶς ἀλγήματα πνιγώδεα· ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνος ὁρμώμενα· ὀλέθρια. i. *Qui cum æqualitate faucium dolorifici strangulatus, a dolore capitis concitantur, mortiferi.* Ex quo efficitur, dolorem hîc positum qui latus inuadit, naturam pleuritidis non habere; quoniam in æqualitate lateris, quam illud ἰσχνῶς declarat, nulla suspicio est inflammatæ membranæ costis intextæ; in cuius phlegmonica systrophe, ipsa pleuritis consistit. Sed vt concedam esse pleuritidem, si febris nulla est antegressa cuius propagatio ipsam fecerit (nam symptomatica nomen non habet febris, atque vanescit continuò, vt morbus vnde venit exoluitur) hæc autem pleuritis εὐσήμως καὶ εὐκρίτως, sua sponte quiescit; quis ibi restat phlebotomiæ locus? Sed hæc dicentur postea. Coac. 1. & 8. cap. 15. 2. Coac. 2. cap. 10. 3.

ABSQVE SIGNIS] Quæ cernuntur in doloris idea quæ non edit punctoriam acerbitatem, quæ propria est tunicæ inflammatæ à systrophe sanguinis, multa bile perfusi; nec tanta est grauis, aut etiam

tensiui molestia. Tum æqualis non est: quia per se ipse mitescit, vel artificio: idémque non est continuus; sed particeps intermissionis. Quæ omnia sunt ἀσυμβεβηκότα pleuritidis, & nulla ὑπάρχοντα. Aut si concedam signa quædam esse pleuritidis verè ὑπάρχοντα, primùm quidem in punctorij doloris idea; cui adiiciuntur sicca tussis, difficultas spirandi, & febris: illa tamen non sint eximia in sua quæque idea, nec æqualitate contumacia, nec assiduitate plurimùm importuna; sed proritatæ partis moderatione, ac tensionis laxitate mitescant, cum tussi humida quæ fuerat antè sicca, ac permolesta: tum ipsa libertas spirandi restituatur per anacatharsin liberam & liberalem sputi, accuratè modica bile permixti. Hîc certè.

PHLEBOTOMIA OFFENDIT] Quoniam phlebotomiæ & pharmaciæ lex illa principio est sancita; vt loco adhibita, sint προσφερόμενα & alexiteria: at sine delectu, temerè & inconsideratè, ἀπεχθέα & deleteria. Sed in dolore lateris, qui nec idea pleuriticus dici potest, inflammata membrana costis intexta, quod ipsum declarat ἰσχνός; nec magnus est vehementia, nec æqualis contentione, nec assiduitate implacabilis; ac neque est ἔχοντες febris, neque ipsius ἔχοντες; exoritur autem à prolapsu catarrhi, non ab orgasmo sanguinis: in eo, inquam, dolore, phlebotomia nullam vim habet retrahendi τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. concitatum; nec detrahendi τὸ συνιστάμενον, i. consistens. Ergo nec iure, nec loco, ad eum dolorem præscribitur phlebotomia: proptereáque tantùm abest vt aliquid opis adferat, vt plurimùm noceat: quia multùm adiicit catarrho, ipsum gignendo per frigus, eundémque ciendo per infirmitatem potentiæ retentricis quam infert.

Nam de pleuritide, cui summo iure deberi sectionem venæ clamant omnes sophistæ; illud præceptum est à dictatore summo; ei tantùm pleuritidi, iure & loco, proptereáque conuenienter, præscribi, quæ attingit clauiculam, cum grauitate brachij, atque ipsius mammæ; nec fotu mitiuit, manétque sicca & sputi expers; ob eámque causam, doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate similem, & assiduitate grauissimam. Quæ omnia coniunctam habent siccam tussim, febrem assiduam, cum spiratione multùm difficili. Et quoniam in eo cruciatu sæui doloris pleuritici, & summa difficultate spirandi, omnia solent esse mortifera; nisi dolorificum malum, id scilicet quod intus lædit, exeat citò foras; hoc est systrophica inflammatio tunicæ costis intextæ; hîc venæ sectio, & liberalis detractio sanguinis, verum est alexiterium quo ipsi pleuritici, periculo defungantur. At si pleuritis infera sit, rheuma consistens non detrahet phlebotomia. Hîc pharmacia est opus quodammodo mochlica.

2.acut. Qualem præceptor instituit ex peplio & veratro, quæ simul mixta, ὁμοιότροπα esse dicit, omniúmque quæ nouerat, præstantissima; plurima autem nouerat. Non enim hæc duo præscripsit inopia pharmacorum, vt scioli arbitrantur: sed meliorum delectu.

Sed reuertor ad superam, cuius quidem sic comparata est ratio, vt si tum ex facili, tum citò & liberaliter expurgetur, ac sputo flauum exactè permixtum sit; tum careat omni excursu quem ciet febris, omníque coryza; & vrinarum bella sit coloratio; phlebotomiam non exigat: sed respuat potiùs & auersetur: quoniam detrahendo sanguinem, sputum, quod omni arte ciendum erat, retrahitur, ipsáque sistitur anacatharsis, quæ liberalis erat & libera, quæque ipsa per se facit vt nihil opis requirat pleuritis à medico: quia tum sua sponte quiescit. Ergo in tali pleuritide, per se sanabili, à phlebotomia periculum est: ob impeditam anacatharsin, quæ libertate spuendi & liberalitate, votis naturæ & medici respondebat: ne taceam lateris infirmitatem quam infert repetita carnificum phlebotomia: quandiu pleuriticus, liberali & libera fruitur expurgatione sputi, sanguine pauco permixti. Scitum est illud Hippocratis. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσι· πλευρίτις, i. Impeditio phlebotomiæ iis qui cruenta expuunt; pleuritis. Causarum autem recensio clara est, modò scripta, cur in pleuritide vbi expuuntur cruenta venam secare non debeat omnis qui tenet scientiam medicinæ.

AC SI QVEM TENEAT CIBI FASTIDIVM] In cibi fastidio sine febre, ac sine repletione vasorum lumbarium venam secare non licet, nec expetit. Hæc enim ἀποσιτία, i. cibi fastidium, sym-

hist.1.part.3. 3. Epid. ptoma est ventriculi exoluti quod annotauit in Pario cuius emortuam facultatem fuisse ait Galenus; vel est symptoma humoris praui è capite procumbentis in fauces, cuius inde prolapsu in aluum perturbata cietur, vitiata primùm appetendi potentia, vnde ἀπόσιτοι sunt ægroti, i. ciborum fastidiosi. Quæ

3.Epid. part.3. ratio τῆς ἀποσιτίας continetur in illo Hippocratis. Κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι. i. Alui perturbatæ, ciborum fastidiosi. Tale symptoma quod accidit vitiata vel emortua facultate stomachi naturaliter appetentis, grauissimum atque pessimum esse, docet præceptor in omni calamitate febrium tritæophyarum quæ

3.Epid. part.2. apud Thasios illis temporibus viguerunt. Ac Pario fuit mortiferum. Hîc venam secare, nihil aliud est quàm hominem iugulare: quoniam venæ sectio, periculi loco adiicit, ac viribus detrahit; ipsásque iam morbo fractas, ac genio defraudato per τὴν ἀποσιτίαν collapsas, ad exitium planè præcipitat. Sin autem cibi fastidium, siue τὴν ἀποσιτίαν inferat proritatio quædam ichoris quem genuit ipsa febris, vt ab eodem gignitur; vel qui prorepit è vasis lumborum ad ventrem, & inde ad stomachum qui est acerrimi sensus: hîc sanè faciundum arbitror, quod ipsa per se natura dux optima, suo commodo experitur, & artificium præbet medico, ad imitationem sui comparandum. Itaque sicut natura hîc promouet hæmorrhagiam: sic medici artificium esse debet, si ea desit, venam secare. Naturæ studia & crises in prom-

Coac.2. cap. 12 1. Coac.8. cap. eiusd. & prorrh.3. l.3.1. aph.73.4. ptu sunt illis prognosibus. Dolorifica in lumbis mala; sanguiflua. Et. In lumborum dolore pragrandi, cardialgiæ & cibi fastidia, signa sunt hæmorrhagiæ, tum futuræ, tum antegressæ. Possem hîc ego plura scribere: sed hæc sufficiant.

ET SI QVIS HABEAT TVMIDVM HYPOCHONDRIVM] Græcè est μετέωρον, i. quod in molem assurgit. Sed eius meteorismi multæ sunt causæ, inflatio, inflammatio, scirrhus. Hypochôdrium inflammatione tumidum, vt cæteræ omnes systrophæ dolorificæ, non nisi phlebotomiæ concedit, si desit hæmor-

desit hæmorrhagia κατ' ἴξιν: ac redditur insanabile, si quis antè operam purgationi dederit, quàm venam secuerit. Atque vt verba scribam, aureis digna literis, ex dictatore. Ἡ φλεβοτομίη, ἐνθένδε ἡγεμονεύειν δεῖ. i. *Hic à phlebotomia ordiri oportet.* At meteorismi quem facit recens inflatio, cum borborygmo, vnica redintegrandi spes atque ratio, in purgatione consistit, nisi fortè natura pensum illud per se absoluat, sicut docetur in illa prognosi. *Tumores hypochondriorum sine phlegmone, recèns obortos; tum inde natos dolores, exoluit borborygmus in hypochondrio excitatus; maximéque si exciderit cum vrinis & deiectionibus: sin minùs, ipse per se traiectus. Iuuat etiam is qui ad inferiora deuoluitur.* Hîc phlebotomia, pariter studet morbo, & naturæ bellum indixit: quia calorem minuit, vnde maior cruditas, quæ flatuum parens est: quorum amplificatio meteorismum hunc facit, cuius exolutio perficitur flatu traiecto, vel ad partes inferas deuoluto, duce natura; vel medici artificio, qui eam cruditatem oppugnat, facultatémque excitat peristalticam intestini, clystere, cathartico, atque fotu. Ac sanè cruditatis victæ, & restitutæ virtutis peristalticæ intestini, signum est borborygmus. Quòd si borborygmus medendo, vt dictum est, non excitetur: quia indomabilis est cruditas in hectica intemperie frigida intestini, cuius tum actio nulla est peristaltica; ipse autem meteorismus assurgat cum sæuis torminibus, transit ad siccum hydropem qui cernitur in abdomine vtriformi, quod amplificatio spiritus flatulenti multùm distendit. Ad eum meteorismum nulla est æquitas venam secare, vt neque ad siccum hydropem. 4.acut. Coac.11.cap. 11.2. aph.73.4.

TVM QVIBVS EST FRIGVS TORPIDVM, NEC FEBRIS EXPERTIBVS, SANGVINEM DETRAXISSE NOCET] Ad frigus torpidum detractio sanguinis perniciosa est in illa prognosi. Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νεναρκωμένῃ· κακόν. i. *Sanguinis detractio in perfrigeratione; pestiferum.* Est autem frigus torpidum, quod vel oppressione virium & caloris, ab humore frigido, crasso, καὶ δυσκινήτῳ infertur; vel ab emortua facultate, & paupertate caloris viuifici. Ad neutrum frigus torpidum bene fit à phlebotomia. Nam huic quidem cita mors venit: illi autem, multum periculo adiicitur vt mox dicetur. Quod autem frigus est retracto calore à viscerum phlegmone, causo, & lipyria febre, adiunctionem non habet torporis siue νωθρότητος. Quale illud vidimus. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίοις, πυρετοῦ ἀποψυχθέντος· κακόν. i. *Quæ in hypochondriis relicta supersunt incendia, extincto febris ardore, malum denunciant.* Hîc sanguis, incisa vena, loco detrahitur. Sed in torpore graui & frigido, qui sanguinem detrahit, etiam prætextu febris, tam est in vitio, quàm si ægroto manus adferret: quia plus nocet, detrahendo calorem natiuum; quàm prosit, extinguendo febrilem. Sunt enim maiora vitæ incommoda ex paupertate caloris natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore. Propterea, quibus cum frigore torpido febrientibus, temeraria est phlebotomia; cùm sibi mitiùs esse putant, vacuitate febris quam attulit venæ sectio, moriuntur; extincto calore vitali, & suffocato à dominatu crudi humoris, frigus torpidum inducentis. Atque hi fato concedunt, vitámque finiunt διαλεγόμενοι λαθραίως, i. *differendo nec opinantes*: similiter vt illi qui prorupto sanguine, perhorrescunt in tromate. Nam si ex critica hæmorrhagia frigus eximium est lethale; quidni funesta erit detractio sanguinis quæ ad frigus torpidum adhibetur? Sed hæc sufficiant. Coac.18.cap. 13.2. prorr.13.s.1.2. prorrh.7. s.1.1. Coac.8.cap. 13.2. Coac.1.cap. eiusd.

FINIS SECVNDI LIBRI.

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩSEΩN LIBER TERTIVS.

INTERPRETE ET ENARRATORE LVDOVICO DVRETO.

TRACTATVS PRIMVS DE PROGNOSTICO CORPORIS, *omnibus morbis communi.*

ΚΕΦΑΛΗΝ, καὶ πόδας, καὶ χεῖρας κατεψύχθαι, κοιλίης καὶ πλευρέων θερμῶν ἐόντων κακόν. βέλτιστον δὲ πᾶν ὁμοίως τὸ σῶμα θερμὸν τε εἶναι καὶ μαλθακόν.

1 Caput, & pedes, & manus perfriguisse, aluo, costisque æstu incandescentibus; graue malum. Optimum autem fuerit, vniuersum corpus æqualiter esse calidum atque suauiter.

OMNIS PRÆDICENDI ratio comparatur primùm ex comparatione similium ac dissimilium sui corporum in qualitate, actionibus, & excrementis. Deinde verò ex causarum perspicientia, cur illæ res quæ fiunt, quæque apparent, huiusmodi sint aut illiusmodi. Distinctio enim signorum cur ita sint, quorsum illa quoque appareant, planè ostendit: ac veram instituit τεκμαρσιν morborum exitus præuidendi. Sed inter signa quæ cernuntur in corpore, prima occurrit qualitas aspectabilis atque tractabilis in calore, colore, charactere, & mole. Tot enim signa exhibet qualitas ipsa corporis, tam vniuersæ compaginis, quàm partium singularum. De calore igitur in hac prognosi. Ac primùm ponitur τὸ θερμὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον, i. *calor qui bellum indixit ac perimit.* Inde τὸ φίλιον καὶ χρηστόν, i. *calor amicus & salutaris*: vt intelligatur quantum inter vtrumque intersit.

Ergo, CAPVT, ET PEDES, ET MANVS PERFRIGVISSE] Non quidem frigore critico, nec periodico quod est fugax & κατὰ λόγον, i. *naturæ conuenienter editur ad salutem*; quia inde morbi discessio est vel intermissio, si hemitritæum exceperis. Sed frigore symptomatico perfrixisse; nec eo quidem à paucitate caloris viuifici, cùm ad vltima ventum est vitæ: sed ex illius retractione à viscerum phlegmone, vel cùm ipsius impeditio est perueniendi ad extimas partes, quæ tantum habent caloris, quantum à corde viuifici nectaris, quo defraudantur cùm eius interceptio est à contumaci obstructione venarum micantium, quam vocat præceptor πνευμάτων ἀπόληψιν διὰ τὰς φλέβας, i. *spiritus per venas interceptionem.* Nec verò frigus id leue est, sed eximium: nec pressum leuiter, sed firmiter fixum; aut certè, cum cita febrilis ardoris vicissitudine. De qua illud præceptum est. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, pestifera est.* Galeni autem iudicium est, quòd extincto vitali principio partium extimarum, exhausto etiam fonte caloris vitalis qui est in corde, fit vt cùm illæ partes perfrixerint, non ampliùs caloris viuifici affluxu recreëntur: sed incandescant ardore fugaci, flammæ in visceribus accensæ appulsu, quæ cùm euanuerit, partes ipsas, vt priùs erant, marmore frigidiores relinquit. Atque illa perfrigeratio partium extimarum, est mortis propinquæ: quoniam in causa mortifera, quæ est in æstu quo viscera incandescunt, signum apparet caloris emortui. Sed commemorata perfrigeratio in hac prognosi, non est caloris vitalis emortui: sed retracti, cuius retractio cernitur ex ardore vitalium partium, vel nutritiarum, vel spirabilium, vt mox dicetur. Extimas autem partes hîc posuit, similiter vt in prognostico, caput, manus, & pedes. In Epidemiis dum signa recenset ineuntis transi lethalia περιψυχέα esse dicit τὰ ἄκρεα; vt ferè sunt pedes extremi, maximè verò manus. De capite autem sic ait. ἱδρώτιον περὶ κεφαλήν, i. *sudatiuncula*

Lib. 4. περὶ διαίτης ὀξέων.

Coac. 53. 1. lib. & prorr. 22. f. 2. 8.

progn. 4. lib. 1. Epid. part. 3.

erat circa frontem. Sed à visceribus inflammatis maior esse solet retractio caloris vitalis, quàm à venis febre ardentibus. Propterea in Epidemiis bene est, ἄκρεα ἀποψυχέα, super causo: sicut in prognostico, ψυχεά ἐόντα, super visceribus phlegmone conflagrãtibus. At viscerum phlegmone conflagrantium notæ sunt.

ALVO COSTISQVE ÆSTV INCANDESCENTIBVS] Non quidem copia & abundantia vitalis caloris eò retracti; cuius amplificatio quò maior est in aluo & costis, eò suauior & melior esse solet; qualem exposuit illa sententia præceptoris. aph.15.1. *Αἱ κοιλίαι τοῦ χειμῶνος καὶ ἦρος, τῇ φύσει θερμόταται. i. Alui sunt hyeme & vere naturâ calidißimæ:* sed ardore viscerum quæ illis adiacent, æstuantibus.

GRAVE MALVM] Fortasse mortiferum & funestum: quia viscerum, incendio conflagrantium tanta est è natura egressio, vt vix redintegratio esse possit: tum cessat eorum vitale officium, quo vitam carere non potis est: prærerea nectar viuificum citò absumitur, cùm eius deinceps nulla sit instauratio, neque à spiritu inspirabili, neq; à sanguine. Quinetiam, sæui doloris cruciatu, vigiliis, alysmo, cum sympathia vicinarum partium & sociarum, crudeliter vitam finiunt, quibus cum ardore costarum & alui, extimæ partes frigore obriguerunt. Ac de caloris illius inæqualitate firmiter fixa & stabili, foris & intus, edicta sunt illa dictatoris. aph.48.4. *In febribus quarum discesio nulla est, intus ardere, & foris frigere atque sitire; mortiferum.* Et. aph.1.7. *In morbis acutis frigus partium extimarum; graue est malum.* De qualitate autem caloris & frigoris cuiusmodi sit, vide Galeni commentarios tum ad prædictos aphorismos, tum ad prorrhetica 8. 31. & 32. lib. 2.

progn.8. lib.2. OPTIMVM AVTEM FVERIT] Vel, vt Galenus ait, ἀρίστη κατάστασις, i. *optima constitutio* quæ ad salutem præclarè apparet & facit. Nam illud, ἄριστον ἢ βέλτιστον (nihil enim refert apud Hippocratem) signo & causa est salutare: vt, ὑποχόνδριον μὲν ἄριστον, &c. i. *hypochondrium optimè constitutum.*

VNIVERSVM CORPVS] Tam intus, quàm foris, tota compagine. Pertinet enim ad id quod aph.15.2. intus est atque foris in corpore, aphorismus ille. *Si corpus tuberculis obsitum est, cum excretione biliosa; intus ægrotat.* &c. Hîc enim fœtura est phymatum quæ ipsum malè habet foris, cùm intus illi sit bene, si excrementa fundantur sanorum similia. Sic enim ait. *Tutum est, corpus tum alere.* Quod certè non faceret, aph.10.2. si esset intus impurum. Nam *impurum corpus quò magis nutritur; eò magis læditur.*

Ergo. OPTIMVM FVERIT VNIVERSVM CORPVS] Τὴν ὁλομέλειαν, i. *vniuersitatem corporis,* quam edit coagmentatio & œconomia viscerum nutritiorum, spirabilium, & animalium in sensu & motu: tum vero ipsa compago partium singularum in corporis habitu qui est foris. Quò spectat hîc posita corporis vniuersitas quæ propria est partium tractabilium & aspectabilium. Optimum autem dixit, quod bonitate excellit in signo & causa salutis. Ac signo quidem, in bene morata œconomia vitali, tum spiritus, tum nutricatus: vnde viuacitas partium sustentatur, atque viuifico nectare recreatur. Non minora autem sunt argumenta salutis in qualitate corporis, quàm in actionibus & excrementis. In causa autem salutis illud est optimum, per quod illa commoda crisis optimæ comparãtur, excretio & pepasmus. Est enim τὸ θερμὸν ἔμφυτον, φίλον καὶ χρήσιμον, i. *amicum & salutare.*

ÆQVALITER ESSE CALIDVM] i. Calorem idea similem, & eundem pariter æqualitérque, toto diffusum habitu; ídque continenter: nisi fortè sit critica aut periodica refrigeratio, vt iam posui, partium extimarum, vel vniuersi habitus. Ac talis æqualitas, vacuitatem indicat phlegmones retrahentis, & cacochymiæ malignæ, qualis est in lipyria febre, & cholera morbo: tũ verò ipsa denunciat robur naturæ, sanguinis abundantiam, & meatuum libertatem. Quæ tria optimo iure sunt optima. Ergo in omni morbo, caloris æqualitas expetenda, qui non sit δριμεῖα; vt planum facit quod sequitur.

ATQVE SVAVITER] Græcè est, ὁμοίως θερμὸν εἶναι καὶ μαλθακόν, i. *similiter esse calidum atque molle.* In prognostico autem sic, θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν ὁμαλῶς, i. *æqualiter calidum atque molle.* Hîc nos aucupio περιστασίας, veriùs quàm verborum, *æqualiter calidum* vertimus *atque suauiter*: vt illa suauitas intelligatur caloris diffusi æqualiter. Quod est einsmodi ac si diceret. Expetenda caloris æqualitas quæ non est in causo & lipyria; nec illa tamen quæ est tractabilis per totam compaginem incendio conflagrantem in febribus perurentibus, quas vocant δριμεῖας: sed eam quæ blanda percipitur atque suauis æqualiter, tam in artubus, quàm in costis & hypochondriis; quorum nec aspera cute, nec rigida & mordaci, sed bene morata in calore suaui, percipitur solida & succi plena. Talis complexio præ se fert illud Hippocratis ἄριστον, vel, vt Galenus ait, τὴν ἀρίστην κατάστασιν: cuius ὑπάρχοντα signa, sunt bonitate eximia, cum vacuitate malorum quę posuit in ardore costarum & ventris, cum frigore partium extimarum. Obseruabit autem studiosus, τὸ μαλθακὸν hîc significare τὸ σύμμετρον τῆς ἀντιβάσεως, i. *mediocritatem renixus,* quam εὔογκον καὶ progn.26. lib.1. λιπαρὸν alibi nominauit, i. *solidum, succi plenum, atque tactu suaue*: quod nostrates dicere solent, *douillet.* progn.19. lib.2.

2 Στρέφεσθαι δὲ ῥηϊδίως χρὴ τὸν νοσέοντα, καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι.

Oportet autem facilè conuerti ægrum, & alacrem esse in exurgendo.

BENE EST ægro dum manet virtus atque integritas trium principatuũ quorum potentia regitur ipsa corporis vniuersitas. Ac sanè principatuũ nutricatus, & vitæ, magna vis lucet in qualitate corporis quam posuit optimam, ἐν δὲ ὑπαρχόντων καὶ δὲ συμβεβηκότων. Cernuntur τὰ ὑπάρχοντα, i. *ea quæ adsunt,*

quæque

quæque existunt, in æqualitate ac suauitate caloris diffusi per totam compaginem: τὰ δὲ ἀσυμβεβηκότα, in vacuitate ardoris costarum & hypochondrij: tum frigoris partium extimarum. Quòd si ad eam εὐσαρκίαν, quam edit vitale officium cordis & hepatis; facultatum etiam principatus, qui est in cerebro, lumen affulgeat, in ratione, duce & comite motus alacritate, cum sensuum integritate omni; votis medici respondebunt ad bonam valetudinem conquirendam & redintegrandam, è naturæ norma egressam. Sic enim comparata est ægri ratio in quo hæc fiunt atque apparent, vt in virtute naturæ spes optima sit contra vim morbi. Ac salus vitæ in promptu est, simulatque natura triumpharit de morbo: sicut mors in propinquo, triumphata natura. Sed eam de morbo triumphaturã certissima securitas est, iis præditam commodis quæ pugnant cum morbo, vitámque ipsam tuentur ac sustinent. Hinc veniunt pepasmi & crises.

Ergo. OPORTET AVTEM] Quod est eiusmodi ac si diceret: præter constitutionem quam exhibent medico τὰ ὑπάρχοντα, naturaliter constituta in calore, colore, charactere, & mole totius compaginis; quorum omnium causa est vitale officium cordis & hepatis; expetenda quoque integritas facultatum actionúmque omnium, quæ partim sunt in principatu cerebri, partim ab ipso veniunt. In cerebri domicilio sunt actiones quæ ἡγεμονικαὶ, i. *principes* nominantur. A cerebro autẽ motus & sensus. Ac motu & sensu opus est ad vitam tuendam, quorum vt status melior est; eò firmiora sunt vitæ præsidia. Nam ἡγεμονικὰ sunt vitæ humanæ diuinitus institutæ, non animalis, quam animalitas ipsa conseruat. Vt enim vitale officium cordis & hepatis, ministrum est animalitatis: sic animalitas ipsa inseruit dicatã œconomiæ spiritus & caloris viuifici respirando. Itaque συμφέρουσιν ἀλλήλοις ἐς τὸ ἀγαθὸν, i. *mutuò inter se certant, mutuásque tradunt operas ad ægri salutem*. Ac si conspiratio vtriusque, par pari referat in iuuando; res ægri tam bono sunt loco, quàm dictum est à præceptore his verbis. Ἐν πάσῃ νούσῳ, τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς· ἀγαθόν. i. *In quouis morbo, mentem valere ac cibis gaudere; bonum est*, vel, *præclarè ad salutem facit atque apparet*. Magna sunt igitur commoda potentiæ animalis in liberi motus officio, ad fœlix faustúmque prognosticum. Sed illud motus officium vegetæ animalis potentiæ, primùm in decubitu & spiratione apparet. De spiratione dictum est alibi. Decubitus autem, conuenienter naturæ in validis viribus bene compositi, hæc prima lex à præceptore sancita est. aph.22.li.

FACILE CONVERTI ÆGRVM] Vel sua sponte in latus vtrumque, vel inuitum; etiam si teneatur alysmo, vt expedito motu, loci & figuræ impatiens, suam denunciat δυσφορίαν: non autem fit ὑποδύσφορος, vt esse solent quibus fractæ sunt vires: propterea q; suo stare loco inuiti coguntur diu multúmq; anxij. Vnde significatio fit prægrandis morbi, & virium effœtarum. Sed expedita conuersio, quæ vel iussa est ægri sponte, vel inuita in δυσφορίᾳ, virtutem ostendit τοῦ φέροντος. i. *facultatis quæ portat*, & solidum corpus φερόμενον, *quod portatur*. Sic enim Diocles, authore Galeno, corporis fabricationem statuit ἐκ τοῦ φέροντος καὶ τοῦ φερομένου. Portantis robur est in expeditione cita τῶν ἐνορμώντων, i. *intus cientium*, nempe spirituum qui facultati morem gerunt. Solidum verò corpus in obedientia musculorum atque neruorum, quorum effœminatio par esse non potest quantumuis validæ facultati. Ergo salubre est corpus εὐκίνητον in omni febre acuta, quod morbo resistit, nec oppugnatum fortiter, expugnatur. Tum illud est ἀγαθὸν signo & causa, vbi conspiratio est æqualis ad motum τοῦ φέροντος, i. *portantis*, in ciendo: tum φερομένου, i. *portati*; in obediendo. Sed illa æqualitas conspirandi ad motum, ciendo & obediendo, lucet splendétque in eo quod sequitur. progn.6. lib.1.

ET ALACREM ESSE IN EXVRGENDO] Nam talis alacritas in exurgẽdo, maiorem ostendit vim atque robur cientis potentię, & promptiorem obediẽtiam corporis quod mouetur. Est enim maior contentio in meteorismo, quàm in decubitu. Nec tantæ virtutis est, nec virium tam validarum, decumbendo ægrum conuerti ex facili; quàm edere meteorismum, alacriter exurgendo. Omnis ergo qui sua sponte exurgit alacriter, τεκμήριον exhibet tum vegetæ facultatis, tum solidi corporis. Atque alacritas illa in exurgendo, complectitur τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰ ἀσυμβεβηκότα corporis, planè virium integri, & vacui infirmitatis, quam ipsa denunciat νωθρότης καὶ ἔρριψις. Est autem νωθρότης in δυσκινησίᾳ corporis multùm oppressi: quam facit etiam ἡ νέκρωσις τῆς δυνάμεως, i. *facultas emortua*; vnde ipsa quoque fit ἔρριψις, cùm scilicet æger subinde ad pedes delabitur, nec ampliùs fruitur beneficio decumbendi. Reuera enim decubitus ipse perficitur officio facultatis. Ἔρριψις autem, pondere graui corporis quod ampliùs regi nequit magisterio & virtute τοῦ φέροντος, emortua facultate. Vide Galenum in prognostico. Ac super meteorismi nomine, alibi multa scripsimus quæ nihil necesse fuit huc transcripsisse. prorr.13.d.1. progn.6. lib.2.

3 Βαρύτης δὲ ὅλου τοῦ σώματος, καὶ χειρῶν, καὶ ποδῶν· πονηρόν.

Grauitas autem totius corporis, manuum item ac pedum; pestifera.

Sic in prognostico 7. lib. 2.

Εἰ δὲ βαρὺ ἐὸν φαίνοιτο, τό τε ἄλλο σῶμα, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας· ἐπικινδυνότερόν ἐστι.

Sin autem grauis admodum videatur, tum reliquo corpore, tum

verò manibus atque pedibus; id multò periculosiùs ipsum habet.

BENE MORATI corporis, beneque constituti argumenta sunt τὰ ὑπάρχοντα bona in qualitate ipsius corporis, & facultatum virtute qua regitur ipsum corpus, cum vacuitate malorum quæ in vitio esse testentur τὸ φέρον καὶ τὸ φερόμενον, i. *id quod portat & quod portatur.* Atque illa τεκμήρια bene habiti corporis, bene res ire ostendit ipsius ægroti; nec dum naturæ præsidia sic occupari à morbo, quin contra vim eius, vires opponant cum spe salutis & securitate. Secus est illi cum spe angusta, quem velut cōstrictum detinet totius corporis artuúmque omnium grauitas quædam plumbea, cum aspectabili qualitate partium extimarum contra naturam. Ac primum quidem perceptum est de grauitate: alterum verò de qualitate. Est autem perceptum hoc grauitas quam opponit alacritati, & expedito motui in conuertendo & exurgendo.

SIN AVTEM] Quod est eiusmodi ac si diceret. Vt bona sunt illa corporis τὰ ὑπάρχοντα in qualitate & actionibus quæ proximè absunt à norma & præscriptione naturæ: sic mala sunt illa in quibus apparet prægrandis ab illo naturæ statu egressio. Sunt autem.

GRAVITAS] i. Plumbea velut moles & sarcina quædam penè immobilis, quæ est huiusmodi, non tam mouendi ponderis contumacia, quàm eius quod mouet, i. facultatis infractione. Hoc tamen perceptum est vtriusq; νωθρότητος: quarum altera est grauitatis à crasso, frigido, & contumaci humore quem Galenus vocat δυσκίνητον: altera verò διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, i. *ab emortua facultate.* Sed illa νωθρότης posita in grauitate, primùm & per se est causæ morbificæ, vel aduentitiæ multùm & grauiter opprimentis naturam: qualem fuisse narrat Hippocrates τὴν ἄφεσιν, ἢ πάρεσιν, i. *laxitatem corporis* in paroxysmis ardentium febrium pestilentiæ. Altera verò νωθρότης, ab emortua facultate, est morbi sæuissimi iam triumphantis de ipsa natura.

prorr. 13. sect. 1.

5. Epid. part. 3.

TOTIVS CORPORIS] Quæ cernitur in pigra conuersione corporis quod iacet in lecto, vbi nulla suspensio est, nec meteorismus: sed tantùm simplex decumbendi mutatio in latus alterutrum. Talis mutatio decumbendi facilior est, quàm meteorismi. Nam in decumbendo firma est basis, cui sufficit ad mouendum ipsa mouentis potentia. Sed ipsa meteorismi alacritas, firmam ostendit virtutem mouentis potentiæ, cum pari coniunctam corporis obedientia. Totius autem corporis grauitatem posuit in spinæ carina quæ decumbendo ægrè conuertitur, ac ne vix quidem. Subiecit autem.

MANVVM ITEM AC PEDVM] i. Artuum omnium, quorum vis lucet potissimùm in meteorismo. Ac manuum quidem, cibum capiendo atque bibendo: tum palmas tollendo ad sydera, dextrámque amici dextræ iungendo. Nam cæterarum rerum quarum ministræ sunt manus, vacatio esse solet in morbis, nisi fortè scribendum sit. Hîc si non potis est manus attollere lecto affixas, aut si ægrè tollantur & contremiscant: ipsi autem pedes proiecti iaceant ad extremam spondam delapsi, nec modicè sint reflexi: tum verò standi omnis, progrediendi, atque sedendi virtus adempta sit, si fortè surgendum ad subducēdam aluum; cui nec manus, nec lumbi sunt auxiliares natibus erigendis ad summittendam in lecto peluim egestoriam; magna est illa grauitas virium effœtarum: proptereáque pessima, vt certè est omnis νωθρότης quæ accidit διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως: de qua iudicium est Galeni, seruari posse neminem qui ea de causa sit νωθρός.

prorrh. suprà adducta.

4 Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βαρεῖ (4) ὄνυχες καὶ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα.

Quòd si præter corporis artuúmque omnium grauitatem, vngues liuent ac digiti; mors in propinquo est.

VERISSIMVM illud est quod sæpe iam posui. Quò plures naturæ principatus in vitio sunt, eò peius ægroti res eunt. Ergo si collapso principatu animalitatis, quæ iam effœta cernitur in pigro motu & sensu obscuro, vitale officium ipsaque virtus viuendi cesset in corde languido, caloris viuifici & spiritus vacuo, ac ne vix quidem micante, cita inde suffocatio est, & vitæ extinctio. Tantæ autem calamitatis signa syllogistica hîc ponuntur.

QVOD SI PRÆTER CORPORIS ARTVVMQVE OMNIVM GRAVITATEM] Quæ cernitur in decubitu qui ægrè mutatur in studio conuertendi; tum in difficili meteorismo per exurgendi conatum: idque, non tam mouendi corporis artuúmve contumacia, quàm impotentia facultatis, vnde ipsa νωθρότης, διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως.

VNGVES LIVENT AC DIGITI] Non quidem liuore quem infert ἐκχύμωσις ἢ ναυσίωσις, i. *expreßio sanguinis è venulis nauseabunda in cutim,* qualis apparet in oculis sugillatis, & calce perfracto: sed ita liueant, quia perfrigerati: perfrigerantur, emortui: emoriuntur autem, per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem extremam viuifici nectaris, à corde exhausto. Quæ liuoris ratio adduxit Hippocratem, vt ratum esse voluerit persuasúmque omnibus, non raro in nigris digitis, minus quàm in liuidis, periculo locum esse: quia sæpe illi nigrescunt διὰ τὴν ἐκχύμωσιν, quam sanat amputatio: semper autem liuent, διὰ τὴν νέκρωσιν, i. *extincto calore vitali,* cuius extinctio est irreparabilis: quoniam à priuatione ha-

lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

progn. 9. lib. 1.

fione habitus denuo comparari non poteſt. Propterea ſic prædicit.

Mors in propinqvo est] Quæ in priuatione caloris natiui per extinctionem aut ſuffocationem conſiſtit. Vnde igitur ſignificatio fit extincti caloris, inde certa mors atque cita oſtenditur. Eſt autem in propinquo, nec dum adeſt: quia nondum ventum eſt ad vltima extinctionis, cùm primùm apparent ſigna in vnguibus, qui & procul abſunt à fonte caloris, & ſunt nitentes atque pellucidi: proptereáque celeriores & apertiores eorum maculæ, quàm partium cæterarum. Nouiſſima erit in fonte caloris extinctio, ac breui temporis interuallo, ab vnguibus liuidis: ac tum cita mors veniet; ídque ad punctum temporis.

Hæc prognωſis adducta eſt è prognoſtico, ſicut ibi legitur; ídque, vt viſum eſt, meliùs quàm hîc.

Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι καὶ πόδες· ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσίν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ εὐπετέως φαίνηται φέρον τὸ κακὸν, ἢ καὶ ἄλλό τι τῶν περιεστηκότων πρὸς τουτέοισι σημείων ὑποδεικνύῃ· τὸ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τρέπεσθαι ἐλπίς· ὥς τε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα ἀποπεσεῖν.

Qui autem penitus nigreſcunt digiti atque pedes; minùs pernicioſè habent ægrotum, quàm liuidi. Sed alia quoque ſigna ſpectare oportet. Nam ſi malum illud ferre alacriter videatur, aut ſi quod aliud præter hæc ſignum ſalubre oſtentet; ſpes eſt ipſum morbum in apoſtaſin abiturum: adeo vt ipſe quidem ſuperſtes ſit homo; excidant autem ea quæ nigredinem contraxerunt.

Qvæ mala ſunt orta è malis, peſſima eſſe ſolent ſigno & cauſa, ſiue κατὰ κρίσιν, ſiue κατ' ἀπόδειξιν oriantur. Ac ſanè malum eſt è malis ortum, ſanguinis ſtillicidium die quarto è naribus. Mala eſt etiam dyſenteria, cauſa & ſigno, atrabilaria. Sic mala ſunt κατ' ἀπόδειξιν, phymata dura & dolorifica, quæ ἠμιρρόπως καὶ ἀναρρόπως aſſurgunt. Sed illa demum quæ mali ſpeciem præ ſe ferunt, non ſunt reapſe mala, ſi veniant ἐκ τῶν χρηστῶν, vt quodam loco ſcripſit Hippocrates. Huiuſmodi ſunt iſchuriæ criticæ ac ſudorificæ. sent.10. part. 1.6.Epid. Poſſem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, exemplis lectorem obruere. Sufficiet illud quod poſitũ eſt in hac prognωſi, quod excellentia & perſpicuitate cętera vincit omnia quæ aduocari poſſent. Quid enim peius eſt ipſa ſpecie in qualitate corporis, quàm digitorum & pedum nigredo? At ſemper non eſt mala reapſe, ſi veniat ἐκ τῶν χρηστῶν, duce natura, lege critica, finem morbi adferens vnde venit. Diſtinctio autem boni & mali, vt ad vtrumuis nigredo apparet, ſic adhibenda eſt.

Qvi avtem penitvs nigrescvnt digiti atqve pedes] i. Qui vltra liuorem proceſſerunt colore, vt iam nigredine ſatura, non autem fuligine ſint fucati. Cur autem nigreſcant penitus, mox dicetur.

Minvs perniciosi svnt lividis] Sanè quidem: quia non ſemper ſunt pernicioſi, vt liuidi. Nam ſæpe illi nigreſcunt penitus ἐκ τῶν χρηστῶν, merito ipſius naturæ: proptereáque plus habẽt ſalubritatis, niſi palindromen moueant; vel ex gangręna periculo ſit locus, quod medici eſt arcere: liuidi autẽ per ſe iam mali, nõ liuent niſi ex malo quod eſt in emortua viuacitate, & in extincto calore viuifico. Itaq; maior periculo locus eſt in ſigno liuoris: quia ſemper venit è malis per mala, proptereáque ſemper eſt malum. In cauſa autem nigredinis verendum eſt de palindrome & gangræna: quamuis bene venerit ἐκ τῶν χρηστῶν, atque periculum morbi exacti ſuſtulerit. Nam ſi è malis exorta eſt, longè liuorem pernicie ipſa præcedit. Ergo digitorum & pedum liuor in febre acuta ſemper apparet ad mortem citò venturam. Nigredo autem, ſi loco venit, nec extirpetur, cauſam infert interitus, vel ſua palindrome, vel ipſa gangræna.

Sed alia qvoqve signa spectare oportet] Quæ ſcilicet ex incertis, nos reddant certos compotéſque conſilij in iis quæ ſunt ἀμφίδοξα, i. *ancipitis vel incerti iudicij*, qualis eſt digitorum & pedum nigredo, prout oborta eſt ἢ ἐκ τῶν χρηστῶν, ἢ ἐκ τῶν κακῶν, i. *integris ægri rebus, aut malis*, vel ad ſpem ſalutis, vel ad interitum.

Nam si malvm illvd ferri alacriter videatvr] i. Si nigredo illa digitorum & pedum, leuationem adferat febris exactæ; nec eam quidem inſidioſam: ſed veram & criticam, cum vacuitate ſymptomatum malorúmque omnium, quæ vel à palindrome, vel à gangræna inferuntur. Nam criticorum abſceſſuum certa eſt criſis, nec aliter, cum ſalutariter exoluuntur: ſicut parotidum

criticarum in empyemate: nigredinis autem criticæ in extima parte mutila quæ contraxit nigredinem, vt mox dicetur.

Nam si qvod alivd præter hæc, signvm salvbre appareat] i. Si præter alacritatem καὶ εὐφορίαν in toleranda partium extimarum nigredine, vel causa ipsius, quam edit humoris morbifici ad partes illas ἀπόθεσις copiosa quæ ibi facit ἐκχύμωσιν, vnde non exit per venulas admodum nauseabundas: si præter eam, inquit, alacritatem ægroti quam attulit critica μετάστασις, quæ, fonte morbi exhausto, sine reliquiis, capacitatem nacta est perfecti abscessus, vnde alacritas ipsa est: aliud quoque signum salubre appareat in somni benignitate, cibi appetentia, libertate spirandi, doloris & febris vacuitate, cum vrinis bellè coloratis, ac deiectionibus figuratis & mollibus.

Spes est ipsvm morbvm in apostasin abitvrvm] Vel potiùs, certa securitas est obortam nigredinem humoris appulsu morbifici, non quidem semifluo, sed perfecto: vnde symptomatum omnium discessio est, ac signorum salubrium euidentia, per ἐπανόρθωσιν principatuum vitæ & animalitatis.

Adeo vt ipse qvidem svperstes sit homo] In quo redintegratio est vtriusque vitalis œconomiæ, videlicet nutricatus & spiritus; & in quo sunt commoda omnia quibus vita hominum sustentatur. Est autem superstes: quia per illam apostasin defunctus est morbo & vitæ periculo.

Excidant avtem ea qvæ nigredinem contraxervnt] Vt necessariò debent excidere vel amputari: quia hæc mortua, sunt inimica viuentis, καὶ αὐτὸ τὸ κτείνοντα, i. *quæ ipsum viuens interimunt*, quod semper impatiens mortui esse solet: nec vnquam quiescit, donec radicitus fuerit extirpatum.

Sic in prognostico, melius quàm in Coacis.

6. Ὄρχεις δὲ καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα· πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ σπασμὸν θανατώδεα.

Testes & pudenda contracta, sæuos dolores denunciant, & conuulsionem mortiferam.

Est qvoqve hoc symptoma inualescentis morbi & virium effœtarum, proptereáque, doloris cruciatu, mortem citò infert crudelissimam, omnémque respuit medici diligentiam & industriam: quia tempus & occasionem præripit curationi. Tum illud citæ mortis periculo adiicitur, quod tam crudele symptoma, earum sit partium quæ principatus omnes naturæ adducunt facilè in sui contagionem atque sympathiam, iure omnis societatis. Vetus est illud Hippocratis. Ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων· ὑπόμνημα κοινωνίης στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς. i. *Cùm testis intumescit à tussi; memoriam renouat societatis pectorum, mammarum, genituræ, & vocis.*

2. Epid. part. 1.

Ergo. Testes] Siue δίδυμοι, i. *gemelli*, scroto conclusi, vasorum spermaticorum numerosa propagine velut pertexti: proptereáque molles, cauernosi, laxi, & rari, percoquendo semini, quod ab iisdem vasis per epididymidem & per parastatam accipiunt, à natura facti & sculpti, per quos amplificatio est caloris natiui: vnde vox plenior, dum manent solidi atque viuaces in prolifico semine faciundo.

Et pvdenda] Quæ sunt; veretrum seu membrum virile, quod ab osse pubis producitur, ligamentis duobus raris, quę ipsum efficiunt, illinc exortis, tactu exquisito præditis, quibus venarum atque neruorum multa est propagatio: musculorum item officia præstò sunt, tam introeundo, quàm irrigando fundum vxoris.

Contracta] Vel reuulsa, vt si obriguerint, & intrò retrahi videantur: testes quidem, conuulsis & inflammatis musculis qui secundùm vasa spermatica, ex hypogastrio ad ipsos descendunt, ipsisque adeo vasis, emortuæ iam facultati viuificæ & copias colligenti, nec ampliùs quicquam de suo impertienti, morem gerentibus: pudenda verò, inuita & violenta contractione vasorum, neruorum, & musculorum, sui quæque principatus vitio afflictorum, & commeatus inopia laborantium. Sic enim comparatum est, vt inter omnia τὰ φυσικά, testes & pudenda eò magis laborent incommodis suorum principatuum, quò magis eorum commoda & officia ipsis necessaria sunt ad fundum prolis arandum cum spe fidissima procreationis.

Sævos dolores denvnciant] Quorum cruciatu fit illa partium συμπαθειῶν retractio, qua vis naturæ maior inferri non potest. Hîc enim partium sensus acerrimi violenta retractio est, vitio insanabili principatuū. Atque illa retractio tollit naturæ præcipua duo solatia, quæ sunt ἡ στάσις, & ἡ χωνεία. Ambo tolluntur mutatione loci, quo ipsa norma & naturæ omnis præscriptio conseruatur.

Et convvlsionem mortiferam] Signo & causa. Ac signo quidem; collapsis omnibus naturæ præsidiis, commodísque ademptis quibus vita hominum sustentatur: causa autem; sæui doloris cruciatu: quo nihil est omnium quod magis faciat corpus infirmum, maioremque adferat syntimoriam: maximè verò in hac genitalium retractione, propter sympathiam omnium principatuum: vt verè & apposite hîc dici possit quod alibi de conuulsione nata ex febre scripsit Galenus. Οὐκ ἀναμένει τὸν χρόνον τῆς ἰάσεως ἡ σφοδρότης τοῦ νοσήματος· ἀλλ᾽ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξὺν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. *Tempus non expectat curationis, morbi vehementia: sed citò vires exoluit, & citam mortem infert.*

comment. ad aph. 25. 2.

Sic in

Sic in prognostico, & melius quàm in Coacis.

7 Φῦσαν δὲ, ἄνευ ψόφου μὲν καὶ πορδῆς διεξιέναι· ἄριστον. κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι· καίτοι καὶ οὕτω διεξιοῦσα, σημαίνει πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραφρονέειν, ἢν μὴ ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος οὕτω ποιήσηται τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης.

Flatum, absque ſono quidem & ſtrepitu traÿci infrà; optimum. Melius autem fuerit, ipſum cum ſono tranſire, quàm ſurſum reuolui: quamuis ita traiectus, denunciet inde vexari hominem, aut delirare; niſi prudens ac ſciens talem flatus exitum moliatur.

Vt respiratio, ſpiritus œconomiam bene aut malè moratam eſſe teſtatur in vſu, voluntate, & actionibus partium ſpirabilium: ſic flatus aluini ſurſum deorſúmve traiecti, vel intus concluſi, nutricatus œconomiam cuiuſmodi ſit, ab officio partium nutritiarum quæ ipſam coquendo, diſtribuendo, & excernendo; abſoluunt; ſyllogiſtica ſigna oſtentant, quibus deducimur ad certam prognωſin. Ac flatus quidem aluini non ita diu cunctantur, quin ſedenti medico è conſpectu ægri, ſe prodant, vel ructu, vel crepitu, vel ipſo murmure, vel ſæuis torminibus. Sed flatuum infrà traiicientium, quænam cuiúsque ſit conditio in traiectu: tum autem quorſum illi ſic exeant vel ſubſiſtant, cùm reuoluuntur ſurſum; id verò eſt quod ponitur in hac prognωſi.

Ergo. Flatvm] Πνεῦμα φυσῶδες, i. *ſpiritum flatulentum*, quem edit cruditas ab imbecillo calore, vel ζύμωσις μέλανος χυμοῦ, i. *fermentatio nigri humoris*. Sic enim viſum eſt de aluinorũ flatuũ generatione philoſophari, duce Galeno & Hippocrate, quorũ ille ſic ait. Πνεύματος φυσώδους τὴν γένεσιν εὔλογόν ἐστιν ἐπάγειν ταῖς ἀπεψίαις. lib.2.progn. i. *Originem flatulenti ſpiritus conſentaneũ eſt duci à cruditatibus*. Hic verò ſic ponit incõmoda oxymelitis. Τὰ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται. i. *Ab oxymelle nigrorũ eſt fermentatio, meteoriſmus, & amplificatio.* lib.3.acut.

Absqve sono] Quem edit craſſi humoris bullati crepitus, dum infrà deuoluitur atque traiicitur, per anguſta viarum expreſſus. Sic enim de ſono ſternutamenti ait Hippocrates. Ὑποχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ, ὁ ἐνιὼν, ἔξω· ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτῷ ἡ διέξοδός ἐστι. i. *Aër vel ſpiritus flatulentus qui lædit, intus foras erumpit. Sonat autem, foras exire coactus: quoniam per anguſta ipſi eſt exitus.* Atque hi flatus ſonori dicuntur; in aluo quidem, διαβορβορίζοντες; in exitu verò, φῦσαι ψοφώδεις. aph.74.4.& 1.Epid.

Et strepitv] Vel ſtridore potiùs, qui creber eſt ſonis minutulis, cùm liquidis excrementis à ſpiritu flatulento ſpumantibus. Atque ita viſum eſt diorismum adferre ſtridoris & bombi, ſecuto Hippocratem, qui poſuit in prognωſi ψόφον καὶ πόρδησιν: vt ſanè hîc πόρδησις idem videatur quod τρυσμὸς, de quo illud ſcriptum eſt. Εἰ δὲ εἴη ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μὴ τρύζειν. i. *Sin autem liquida deiectio eſt, profuerit non ſtridere*: tametſi Galenus author eſt, nomen illud *ſtridoris*, indicare τὸν ψόφον. Quod ipſe concedo: ſed vti cum diorismo expoſui. Erit igitur hæc φῦσα τρυσμώδης: vt aluinorum flatuum triplex omnino ſit idea, σιγώδης, ψοφώδης, καὶ τρυσμώδης.

Traiici infra, optimvm] Non quidem ἁπλῶς optimum, præſtantia τῶν ὑπαρχόντων, & opportunitate ipſa τῶν συμβεβηκότων; vt apparet in aliis quæ ſunt reapſe optima: ſed inter omnes optima demum eſt illa excluſio flatuum, quæ ſine ſono eſt, ac ſine ſtridore: quia victrice natura fit, officio caloris natiui, primùm quidem humore ſopiti, nunc autem ſuſcitati atq; potentis: cum libertate meatuum, & virtute integra periſtalticæ functionis, vnde flatus ipſi traiiciuntur infrà & ſine ſonitu excluduntur: quod eſt imprimis expetendum in aluinis laboribus.

Melivs avtem fverit ipsvm cvm sono transire, qvam svrsvm revolvi] Nam reuoluti flatus foras non exeunt: ſed intus lædunt atque ſubſiſtunt. Ac ſubſiſtendi cauſa eſt, perennis à cruditate origo, & deprauata functio periſtaltica inteſtini, quæ fit infernè ſurſum motu, naturali contrario. Hinc ſæua tormina, & crudeliſſimi cruciatus qui nulla ope quieſcunt: ſed abeunt in ſiccum hydropem, quem exhibet vtriforme abdomen, ſpiritu flatulento diſtentum. Diſtentionis cauſa eſt, perennis origo flatuum à cruditate, & amplificatio quam deprauata edit functio periſtaltica inteſtini. Ergo minora ſunt multò incommoda flatus, quãtumuis ægrè & inconſideratè infrà traiecti, cum ſono: quàm reuoluti ſurſum, vt patet ex eo quod ſequitur.

Qvamvis ita traiectvs, denvnciet inde vexari hominem] Si conſideratè id faciat, neceſſitate adductus, nec indecorè, faſtidio elatus & cõtumacia: præſertim verò in eos qui præſtò ſunt, quos revereri ſolebat. Hîc enim dolorificum malum intus ſubeſſe teſtatur, quod ſtudet excludere, poſthabito eorũ delectu & reuerẽtia, quos pudor ipſius magis offenderet: quando beneuoli, audito crepitu recreantur. Flatus autem ſonori, ægrum inde vexari denunciant ægro traiectu: ob craſſitudinem ſpiritus flatulenti ab imbecillo calore & cruditatis ſobole: tum propter meatus anguſtiam, & excludentis naturæ oppreſſionem.

Avt delirare] Si olim modeſtiam excoluerit. Tum enim apparet ſui diſſimilis. Atque hæc diſſimilitudo eſt morum inſtitutorum; non inſitorum: proptereáque principem locum obtinet inter

signa delirij, quæ sunt omnino quatuor; indecora compositio; verborum absurditas; falsò credita doloris vacuitas; & morum dissimilitudo. De qua iam olim diximus ex professo, ad illam prognosin. *Moderati hominis responsa proterua; mali sunt ominis.* Et. *Deliria paulisper ferocia, mox erunt immanissima.* Delirij autem natura & causæ, tum etiam differentiæ, alibi sunt explicatæ.

Coac. 90. 1. lib.

NISI PRVDENS ET SCIENS, TALEM EXITVM MOLIATVR] Necessitate adductus, cum bona venia eorum qui adsunt. Hîc nulla delirij suspicio est, cùm sæui doloris acerbitas vincit excultam in omni vita modestiam & temperantiam, leuationis ergo. Notabilis est in hac prognosi, prisca religio vitæ honestæ, quam nostri homines vitio iis vertunt qui cum ea vitam decorè instituunt: nimis profectò securi religionis & honestatis.

Sic in prognostico: vbi meliùs quàm in Coacis.

8 Ἕλκος δὲ ἤν τε καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γένηται· καταμανθάνειν χρή. ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου, πελιδνόν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρὸν καὶ ξηρόν.

Vlcus autem, tum si quis ante, tum in morbo ipso natum habeat; perdiscendum. Nam si moriendum est ægro, ante mortem ipsam liuidum atque siccum, aut pallidum atque siccum euadet.

SINGVLARIS est medico ad res ægri attentio, si nihil eum lateat vnde ineunda sit τεκμήριος fœliciter prædicendi. Ad eam profectò attentionem, præceptoris hortatio est in hac prognosi cùm ait, καταμανθάνειν χρή, i. *omni cura & studio scire oportet*: vt nihil sit loci negligentiæ cùm agitur de prædicẽdo; nec eos imitemur qui sola inspectione cõtenti vrinæ: cum rhythmo venæ micãtis perfunctoriè duobus digitis explorato, quamuis ad Lyrã asini: tamen cõposito bene vultu, totóque corpore, ad summã hypocrisin; vanitatẽ ambagibus solertissimã, pro veritate ostẽtant. O laruæ! ô lemures. Atq; inter ea quæ in occulto latẽt, sunt vlcera partium stragulis velatarũ, quæ oculis debẽt conspici, ad iudicandũ cuiusmodi sint, & quorsum appareãt. Ex iis enim signa petũtur interitus aut salutis: vt in hac prognosi docetur.

VLCVS AVTEM] Quod vel sponte venit, lacerata cute & carne ab iis quæ intus lædunt, & ἕλκεα dicuntur; vel ictu, iactu, aut casu illatum est: propter eaque illinc phyma, hinc trauma dicendum: siue vtrumque simplex appareat, siue coniunctam habeat contusionem, phlegmonem, aut varicem.

TVM SI QVIS ANTE MORBVM HABEAT] A collectione ichoris, quem intus subesse testatur exulcerata sponte cãro & cutis: vel quæ sauciata extrinsecus, saniem & sordes collegit; atque id, partim exorto phymate, partim illapso traumate ante morbum.

TVM IN MORBO IPSO NATVM] Siue primùm cutis bullata fuerit, exanthemate, bubone, carbunculo; & inde diuisa: siue vlcerata primo ichoris appulsu, ipsam erodentis vel amburentis.

OMNI STVDIO PERDISCENDVM] Est enim magnæ molis, instituere certã prognosin, cuius instituẽdæ ratio nõ minùs de vlcere, q̃ de signis aliis cõparatur. Nõ enim minora sũt argumẽta prognoseos, quæ cernuntur in qualitate corporis, quàm in actionibus & excrementis. In qualitate corporis, naturę vis lucet aut morbi, vnde signa petuntur virium validarum vel effœtarum, ipsiúsq; naturæ viuidæ vel emortuæ: tum in viuacitate ipsa partium solidarum: tum in viuifico nectare quod venit à corde.

NAM SI MORIENDVM EST ÆGRO] Suffocatione vel extinctione caloris vitalis, quam inferunt ardor febrilis, cacochymia maligna, cum venenata aura, partiúmq; impeditio quarũ officia sunt omnino vitalia. Sic enim de morte statuendũ & causis mortiferis, quæ fiũt, quæq; apparẽt, tum in symptomatis planè hostilibus, tum verò in signis triumphatæ naturæ ac fatiscentis: quæ omnia cernũtur in actionibus, excrementis, & qualitate corporis; ad quam potissimùm pertinet instituta prognosis.

ANTE MORTEM IPSAM] Cùm scilicet ardor febrilis, vel qualitas venenata, per extinctionem caloris natiui, ad interitum est fatalis. Nam suffocatio ipsa quam facit impeditio partium spirabilium, hîc locum non habet: nisi fortassis ea quam infert phthisicum empyema.

LIVIDVM ATQVE SICCVM] Cuius liuore & siccitate ostẽditur, illinc extinctio vitalis caloris, hinc defraudatio vel deprauatio nutricatus. Liuet enim, quia emortuum: emoritur, perfrigeratum: perfrigeratur autem, extincto calore. Nam si liuoris causa est ipsa κακόχυμος, deprauatio est nutricatus, nigri humoris soboles, vel atræ bilis. Sed ideo siccum est vlcus: quia suo genio defraudatum, ex paupertate sanguinis: vel quia palindromen sursum habet funestam, vnde & socio caret molli tumore, & excremẽtis. Nam siccitas illa non est naturæ, in parte solida & succi plena: nec artificio medici comparata, siccando & detergendo: sed vitio partis exhaustæ, quam defraudatio siccam fecit; vel ipsa palindrome: extinctio autem caloris, vel deprauatio alimenti, liuidam atque siccam.

VEL PALLIDVM ATQVE SICCVM] Græcè est ὠχρὸν καὶ ξηρόν, in prognostico: in Coacis autem, χλωρόν: quam lectionem probat Galenus, cui placere video, idem esse χλωρὸν καὶ ὠχρόν; tametsi fatetur χλωρὸν vsurpari pro viridi, vt in illo versu Homeri, Οὐ πετάλοις χλωροῖς ἐπιβόσκομαι, οὐδὲ σελίνοις.

in batrach.

Sed in colore flauo aut pallido, multùm interesse arbitror inter ὠχρὸν καὶ χλωρόν. Ac rationem attuli quare dissentiam à Galeno, commentario ad prognosin de linguæ coloribus. Ergo vlcus pallidum atque siccum,

Coac. 1. cap. 7. lib. 2.

ſiccum, defraudati eſt nutricatus ac depranati : quemadmodum in pertuſo capite ſigna ſunt deſperatæ ſalutis, ac mortis propinquæ ; ſaucia caro ſicca & velut ſale condita, quam vocat τεταριχευμένην : os item pallidum, quod erat album ; & carioſum, quod erat ſolidum & perpolitum : vt omittam cætera quæ ſpectãtur in cerebri actionibus deprauatis. Hæc enim ſunt vitiatæ qualitatis partium pertuſarum. Erit igitur hæc ſumma prognoſεως Hippocraticæ. Vnde ſignificatur defraudatio vel depranatio nutricatus, & natiui caloris extinctio: inde mors in propinquo eſſe oſtenditur in morbis acutis. Atqui ex vlcere liuido atq; ſicco ſignificatur depranatio vel defraudatio nutricatus, & caloris natiui extinctio. Ergo &c. lib. de vulnerib. capitis.

9 Ἀνάκλισις βελτίστη μὲν, ὡς εἴθισταί τις ὑγιαίνων.

Illa demum ratio decumbendi eſt optima, quam vnuſquiſque ſeruat dum valet bene.

Vetvs illvd ſcitum eſt: Quòd omnia quæ fiunt, quæque apparent in ægris, eiuſmodi eſſe debent ad ſpem ſalutis ; vt bene valentium ſimilia ſint, eiúſque potiſſimùm cuius valetudo curatur. Atque hic ſanè communis eſt epilogiſmus omnium quæ ſuper ægro feruntur prognώσεων. Eſt enim conſentaneum, vt qui abſunt proximè à norma & regula naturæ, iis meliùs eſſe putetur, quàm qui longiſſimè ; proptereáque multò facilior ſit eorum redintegratio. Vt autem catholicum hoc theorema, ſcitè & appoſitè locum habet in omnibus quę circa ægrum ſpectantur; videlicet in qualitate corporis, actionibus, & excrementis: tum verò maximè in decumbendi modo, quem in valetudine aduerſa requirit ab ægro, qualem olim ſeruabat dum rectè valeret.

Ergo. Illa demvm ratio decvmbendi] Quam ſua ſponte iniuit is qui decumbit, alleuamenti ſtudio ac dulcedinis comparandæ cauſa : non autem decori ſeruandi erga medicos aut familiares atque propinquos. Atque in eo decumbendi modo ſalutatur à medico, priuſquam ad lecti ſpondam acceſſerit : ſicut præceptum eſt à dictatore. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. i. *Ægrum decumbentem oportet deprehendi à medico.* &c. Notabili autem delectu poſuit τὴν ἀνάκλισιν : qua voce firmiorem oſtendit vim decumbendi, quàm per κατάκλισιν, quæ non tollit ἄφεσιν, ſicut ἀνάκλισις.

Est optima] Proptereáque expetenda maximè : quia medici votis reſpondet, cauſa & ſigno. Ac ſigno quidem, vegetæ animalis potentiæ, cuius imperio decumbendi ratio ipſa perficitur, non autem iacendi. Eſt enim decumbendi ratio in actione poſita virtutis quæ portat & mouet : iacendi verò, in paſſione illius, ob grauitatem corporis quod ampliùs portari non poteſt. Cauſâ autem, ratio illa decumbendi eſt optima : propter opportunitates & commoda liberæ ſpirationis quam iuuat: cuius libertas præclarè ad ſalutem apparet & facit in omnibus morbis acutis.

Qva vtitvr qvis familiariter, dvm valet bene] Eſt enim cuique ſapiẽter vitam inſtituenti, à natura tributum, vt parem neceſſitati commoditatem quærat in decumbendo, qua & ſpirandi comparet libertatem, & dormiendi ſuauitatem, cum vniuerſi corporis artuúmque omnium iucundiſſima quiete in lecto. Sed ea commoda comparantur in ſecunda valetudine, ſi quis decumbat molliter toto corpore, in dextrum latus, vel in ſiniſtrum : ídque tum ceruice, tum cruribus atq; manibus decenter reflexis & modicè ; vt nulla ſit corporis artuúmque figura & cõpoſitio poſita in exceſſu tenſionis aut flexionis, quod σχῆμα ὑπερβολικὸν Græci vocant. Idem ſi quis faciat in valetudine aduerſa morbi acuti, ſignum dat magnum vegetæ facultatis quæ portat, cum alacritate corporis quod portatur. Omnis enim figura teres atque rotunda, qualis eſt cylindri & globi, ægriùs conſiſtit loco, quàm plana. Cauſam autem anquirit & parat prædictorum omnium commodorum ; videlicet liberæ ſpirationis, ſomni benigni, atque totius corporis ſuauiter quieſcentis. Quæ ſanè commoda eiuſmodi ſunt, vt multum opis adferant & adiumenti ad morbum fœliciter defungendum. prognoſt. lib. 1.

10 Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, σκέλεα ἐκτεταμένον· οὐκ ἀστεῖον.

Supinum autem iacere, extentis cruribus ; indecorum.

Atqve illa prædicta, ſunt τὰ ὑπάρχοντα bene & naturaliter decumbendi, quæ ſigno & cauſa, rerum ægri bonarum ſunt optima. Hîc nunc ponuntur τὰ συμβεβηκότα, quæ indecora vocat, proptereáque mala : quoties in decumbendo ſua quæque ſponte iniuſſa ſunt & inuita ; nec medici bene monentis, vel ægri prudentis ac ſui diligentis delectu apparent.

Svpinvm avtem iacere] Græcè eſt κεῖσθαι, non ἀνακλίνειν ; ídque appoſitè : non enim decumbit qui ſupinus iacet in lecto, extentis ceruice, manibus, atque cruribus, vt ſcriptum eſt in prognoſtico. Ergo. Svpinvm iacere] i. Tota ſpina iacendo ſuſtineri, dorſoque ſuam adimere ἰσχυροφανίην, ceruices nimium extendendo : ſi talis decumbendi ratio non ſit inuita, nec iuſſa ; vel quibuſdam deliciis ; vel ipſa pleuritide alterutrius lateris : quæ quia tum ſuſpenſione, tum oppreſſione moleſta eſt, illinc decumbendo in latus oppoſitum, hinc verò in afflictum ; ſæpenumero ac ferè ſemper, inuitum cogit ægrotum iacere in dorſum ; quod eſt ſupinúm eſſe.

Extentis crvribvs] Tum etiam manibus & ceruice, vt legitur in prognoſtico : quod cer-

tè opportunitatem adimit totius corporis, artuúmque modicè reflexorum, quam paulò antè posuimus. Causam verò subesse ostendit cur ita sit, videlicet portantis infirmitatem, i. *facultatis*, καὶ τῶν ἐνορμώντων, i. *quæ cient intus*, vel grauitatem corporis quod vix portari potest. Atque hîc cernitur ipsa νωθρότης quam facit ἡ ἔκλυσις, i. *exolutio* facultatis & corporis. Quò spectat illa prognωsis nuper exposita. Si æger grauis admodum videatur, tum reliquo corpore, tum verò manibus atque pedibus; id multò periculosiùs ipsum habet.

INDECORVM] i. Absurdum: quod non minùs exterret medicos, quàm idiωtas. Est quidem hæc iacendi, veriùs quàm decumbendi ratio indecora: proptereáque si iussa, vel est dementiæ omnis decori securæ; vel necessitatis in metu grauioris molestiæ, aut à suspensione viscerum, aut ab eorum oppressione quæ accidit decumbendo in latus. Iniussa verò, meteorismi expers, manuum atque pedum, causam vtramque subesse ostendit prauæ νωθρότητος atque pestiferæ. Nam quæ tãta esse potest grauitas manuum atque crurum, vt leuãri non possint? Meliùs erat Similo, de quo sic festiuè Virgilius,

Membra leuat sensim, vili demissa grabato. Ergo difficilis ille artuum meteorismus, quem vult Hippocrates alacriter suscipi atque perfici, facultatem in vitio esse testatur. Ipsa autem crurum extentio, non est indecora, nec vitiosa, cùm iussu medici comparatur ad curationem fracturæ. Est enim naturaliter constituta, in stando. Propterea bene præcipiunt qui manus perfractas collocant in mitella: crura verò in lecto extendunt. Sic enim natura comparatum est vtrisque. Ergo indecora corporis artuúmque collocatio mali est ominis, cùm vel inuita est, vel iniussa: ob eámque causam est indecora, tanquam decori secura & negligens, quod est ipsius ægri coacti, dementis, vel impotentis. Talis descriptio prauitatis est in illa prognωsi. *Oculorum caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut nigris obsitum venulis; indecorum.* Est autem prognωsis hæc scripta περὶ καταῤῥόπου ὑπτίας κατακλίσεως, ἢ περὶ ἀκαῤῥόπου.

supràin Coac. & in prognost.

11 *Εἰ δὲ καὶ καταῤῥέοι περιπετὴς ἐπὶ πόδας· χεῖρον.*

Ad hæc, si protinus delabatur subinde ad pedes; peius est illi.

EST QVIDEM indecorum, supinum iacere sic, vt iacentis caput situm sit ad amussim crurum & pedum, minimè reflexorum: sed in figura hyperbolica extentorum. Est autem indecora hæc collocatio, planè καταῤῥόπως; proptereáque hominis vel dementis, in amissione decori; vel impotentis, in grauitate portati, quæ certat ex æquo cum infirmitate portantis. Praua est igitur hæc collocatio indecora, quæ vel dementiæ signum est, vel impotentiæ, quæ est ipsa νωθρότης, vt veteres nominarunt. Vt autem illa νωθρότης, signo & causa medicum exterret metu: sic descripta ἔῤῥιψις in hac prognωsi, eundem planè in desperationem vitæ & salutis adducit. Hæc enim iacendi ratio, nullam profectò facultatis actionem ostendit: sed potiùs afflictionem extremam, cùm scilicet ad vltima ventum est. Eam præceptor τὴν ἔῤῥιψιν nominauit, in qua similiter esse iis quos habet mortiferè, docet Galenus, vt auibus quæ à volatu corruunt sauciatæ vel mortuæ: secus ab illis quæ summa virium contentione, fortique alarum remigio in sublimi manent immotæ. Atque idem Galenus sic interesse contendit inter eum qui natura duce decumbit, & eum qui desperatus iacet fractis iam viribus. Quæ cùm ita sint.

lib. περὶ χυμῶν.
lib. de tremore.

AD HÆC] Præter hyperbolicam in iacendo figuram, quam supinum corpus καταῤῥοπον, extentíque nimium artus omnes ostentant, quæ est ipsa νωθρότης, quam facit, non tam portati grauitas, quàm portantis infirmitas: quòd periculosè quidem habet ægrotum: sed illud periculo multum adiicitur, vel, vt præceptor ait.

PEIVS EST ILLI] A signo collapso facultatis: cuius quidem nulla superest redintegratio. At cùm facultas cessat in officio, exhausta virtute quæ est in substantia, nullum est maius vitæ periculum; immo tum vita commutatur cum morte.

SI PROTINVS DELABATVR AD PEDES] Pereunte omni facultatis officio quod lucet splendétque in decumbendo, exiguum adhuc manet in supino corpore artubúsque extentis, ob facultatis infirmitatem; quæ ipsum tamen continet, dum indecorè iacet: omnino autem deserit, ac misero vale dicit ἐν τῇ ἐῤῥίψει διὰ τὴν νέκρωσιν. Tum in propinquo mors est.

12 *Θανάσιμον δὲ καὶ κεχηνέναι, καὶ καθεύδειν ἀεὶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα τε ἔῃ ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα.*

At verò hiare, funestum est, ac dormire assiduè; tum etiam supinè iacenti crura esse contracta fortiter, atque implexa.

ATQVE HIC, metu proposito in habitu ipso contra naturam sani cuiusque iacentis, vitæ spes nulla superest. Quod certè ostendit illud θανάσιμον ἢ θανατῶδες, i. *funestum*. Nihil enim tam bene fit aliunde, vt inde salutis aura possit afflari medico sapienti, cùm vel ægrotus hiat, vel dormit assiduè. Quamobrem verò hæc signa funesta sint, ipsa causarum cognitio demonstrabit.

AT VERO] Præter ea quæ non solùm metu exterrent medicos in habitu decumbendi, vel iacendi potiùs:

sed potius: sed etiam desperatæ salutis indicia sunt; vt cùm subinde quis deorsum ad pedes delabitur, vnde significatur potentiæ τέχνασις irreparabilis.

HIARE] i. Ore diducto gulam & fauces propalam explicare, propter laxitatem καὶ ἀπνίαν neruorum & musculorum, ora claudentium, qui cæteros omnes virtute præcedunt; imprimísque autem qui à temporibus nomen habet, & crotaphita dicitur: vel; si à tetano qui non rarò cadit in febrem acutam, cùm ceruix obriguerit, maxilla luxatur. Aut si ardore pulmonum & cordis ora hiantia inhient frigidissimo aëri, pleno haustu foris ducendo.

FVNESTVM] Indicio citæ mortis certò venturæ, ob insanabilem causam hiatus, symptomaque oris hiantis. Est enim symptoma partium, suo vitali officio priuatarum, & quod, hiantis partis afflictione, mortem non rarò infert. Ac primùm exolutio claudentium musculorum quæ facit oris hiatum, est facultatis emortuæ in febre acuta: similiter vt palpebrarum, narium, & labiorum peruersio, διαστροφὴν Græci vocant, fractis iam viribus à febre acuta. Quamobrem talis causa hiandi, funesta est. Nam quæ à tetano vis infertur luxãdo maxillam, sæui doloris cruciatu citò vires exoluit, vnàque citam mortem adducit. Et verò simplex ipsa luxatio quæ oscitando accidit, mortifera est: quoniam crotaphitarum extentio violenta, ipsos à dolore inflammat, qui eam quoque inflammationem cerebro vicino impertiunt, vnde nascuntur febres acutæ, ac deprauatæ animi actiones. Nota sunt illa Hippocratis hac de re conscripta. Κίνδυνος περὶ ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέαι, καὶ νωθρῆς καρώσιος. i. *Periclitatur animus à febre & segnicie veternosa.* Et. Καρώδεες οἱ μύες ἔπι, καὶ διζοιόμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν. i. *Soporiferi sunt hi musculi & alterati, & distenti contra naturam.* Deinde subiungit. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Hi intereunt ad circiter decimum diem.* Oris autem hiatus quem ægri dormiendo pariter atque vigilando ostentant, præ summo ardore pulmonum & cordis, cui gerundus mos ore hiante, quo pleniore haustu spiritum foris excipiat, & pleniore, vt sic dicam, efflatu vaporem fuliginosum effundat; periculum sanè maximum, & citæ mortis causam intus subesse testatur. Lib. 1. περὶ ἄρθρων.

AC DORMIRE ASSIDVE] i. Dormiendi finem non facere ad morbi tempus exactum, comate veternoso, quod primùm oppresso cerebro, mox inde accidit exoluto. Nam somni arctioris & longioris qui morbo defunctum à crisi perfecta complectitur, nulla hîc mentio est. Nec verò malum est soporari à crisi post diuturnam somni vacuitatem, vt rectè Galenus ostendit ad illam prognosin. Τὸ καρῶδες ἀεί γε πανταχοῦ κακόν; i. *An soporari, vbiuis est malum?* Sed assiduitas dormiendi, posita in hac prognosi, necessitatem superat ineundi somni, noctémque, vt ait ille, tum oculis, tum pectore accipiendi: proptereáque vitio est, soporiferi quidem humoris & cerebri soporati. Ex quibus efficitur, vt occupatam cerebri arcem crudore, lethalis virium exolutio consequatur, ac tandem cerebro fatiscente, ipsa pereat animalitas. Pereuntis autem signum in promptu est, quando assiduè dormit ægrotus cum oris hiatu, quem edit laxitas temporalium musculorum, quæ tanta est, vt quamuis omnium fortissimi sint; hîc tamen exoluti certare non possint cum duobus exilibus antagonistis, quorum naturalis collectio, sponte maxillam abducit à supera, crotaphitis inuitis, qui eam præ summa infirmitate non possunt adducere. Atque hîc verum esse docetur; quòd exolutis vna in parte musculis, in aduersa colligunt se antagonistæ sani; ac sua sponte mouent, non nostra, quamlibet illam partem, cui mouendæ, agendo, non obediendo, dicati sunt. Cernitur autem priùs in crotaphitis impotentia cerebri exoluti, quàm in antagonistis maxillam aperientibus: quoniam, vt visum est dictatori, τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτά τε μάλιστα κακοῦνται. In prorrh. & Coac. 1. cap. 2. lib. 2.

13. Τὸ δὲ ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι, οἷσι μὴ σύνηθες· παραφροσύνην σημαίνει, καὶ πόνους περὶ κοιλίην.

Ipsum verò iacere in ventrem, quibus est insuetum; delirium indicat, & circa ventrem labores.

OMNIS ACTIO cuius è natura egressio est, proptereáque indecora videtur studiosis decori, si vel inuita est, vel iniussa; partis ipsius vitio tribuenda vnde suscipitur: sin autem sponte fit ægri, nec tamen de more institutóque dum bene valeret, delirio adscribenda: quòd æger non suæ sit mentis, qui contra consuetudinem non seruat decorum. Nota est illa sententia præceptoris. *Si quis ea faciat quorum est insolens, vt si appellat animum ad insueta, aut contrà consuetis desistat; grauissimum habet malum, ac tum dementia propè adest.* In omni habitu decumbendi, nullius est maior è natura egressio, nec magis actio indecora, quàm eius qui fit in ventrem. Itaque si nulla excusatio est consuetudinis, nec partis afflictæ; certum est, ægrum regi dementia, qui est decori negligens, ac indiciorum securus eorum qui adsunt. Talis autem compositio tam indecora, dissimilem ægrum sui denunciat moribus institutis. Coac. 50. 1. lib.

Ergo. IPSVM VERO IACERE IN VENTREM] In quo iacendi habitu minora sunt commoda somni, quietis, ac liberæ spirationis, quàm in cæteris suprà dictis.

QVIBVS EST INSVETVM] Vt consuetum est pueris, & melancholicis de nocte pauitantibus: qui ob eam causam proni iacentes, ne visa occurrant mendacia, caput recondunt sub ipso puluino. Cæteris est insuetum qui mascula virtute sunt præditi, nec visis falsò creditis exterrentur. Commoda autem quærunt somni benigni, quietis, & liberæ spirationis, ex decumbendi habitu naturali. Tanta autem molis est consuetudo ad prædicendum, vt vice sit cuiusdam naturæ: adeo vt nulla censeatur egressio è

natura, si nulla sit ex consuetudine. Sic dentium stridor atque collisio, quæ dormiendo auditur à medico, ipsum metu non exterret, si ea sit ægro dormiendi consuetudo.

DELIRIVM INDICAT] Sicut omnis compositio indecora, quam facit dissimilitudo institutorum morum.

ET CIRCA VENTREM DOLORES] Ac tum indecora compositio in eo iacendi habitu iussa est & inuita, tensionis amoliendæ causa, & dolorificæ suspensionis vitandæ. Ac talis habitus decumbendi quo se componit æger, dolori sedando, signum est diligentis sui naturæ, potiùs quàm dementiæ: nisi fortè is dolor aluinus consecutionem adferat mentis perculsæ, ipsiúsque delirij de quo sunt positæ
Coac.18.& 30.cap.11.l.2. illæ prognoses. *Palpitatio ventris in febre; facit insaniam.* Et. *Vmbilici dolores cum pulsu coniuncti; nonnihil paraphoricum præ se ferunt, nec suæ mentis ægrotum esse testantur.*

Sic in prognostico, vbi meliùs quàm in Coacis.

14 Εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας διερίσκοιτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διερριμμένα, καὶ γυμνὰ· κακόν. ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Sin autem nudis pedibus, nec ita calentibus deprehendatur iacens: tum manibus, & ceruice, cruribus item disiectis inæqualiter, atque nudis; pestiferum. Anxitudinem enim denunciat.

OMNIA QVÆ apparent & fiunt contra naturam morbi & ægri; pestifera sunt atque sinistri indicij: præsertim si nulla sit critica perturbatio, cuius excusatio accipienda est etiam in alba vrina, deliriόque ipso, dum itur ad crisin morbi acuti. Ergo si contra naturam febris acutæ, qua foris pariter atque intus calescunt eximiè quos occupauit; & contra ægri consuetudinem qui sapienter vitam instituit; pedes non ita calentes vti par erat, nudi appareant, sic deprehensi à medico; nec vlla suspicio sit commoti humoris ad crisin: talis iacendi habitus, graue intus malum subesse testatur, quod pessimè & periculosè habet ægrotum. Cuiusmodi autem sit malum, docebit recensio huius prognoseως quæ sic habet.

SIN AVTEM NVDIS PEDIBVS] Quos, reuoluta stragula, foras exponit, frigoris capiendi causa.

NEC ITA CALENTIBVS] i. Non dignè satis pro æstu febrili quo incandescit æger, quem æquum fuerat toto diffundi corpore, omnibúsque artubus; vt sanè diffundi solet in omni febre acuta bene morata. Secus fit in lipyria & causo, vbi non est æqualis perceptio ardoris febrilis tam foris quàm intus: sed inæqualitas magna, vbi ardent viscera cum artubus alsiosis.

DEPREHENDITVR IACENS] Priusquam medicus ad spondam lecti accesserit, nec eius præ-
6.Epid. part.4. sentia vrgeat ipsos velare, donec id faciundum præceperit ex dictatoris edicto. Ὕπνος ἐν ψύχει ἐπιβεβλημένῳ. i. *Somnos inire opertum, & frigus captantem.* Talis est illa distinctio quam initio posuit in deprehenso ha-
lib.1.progn. bitu decumbendi de more sani iacentis. Sic enim ait. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ. i. *Decumbentem ægrum oportet deprehendi à medico.*

TVM MANIBVS ET CERVICE, CRVRIBVS ITEM DISIECTIS INÆQVALITER, ATQVE NVDIS] Vt ipsum tædeat omnis loci & omnis figuræ, cùm falsi caloris in artubus tædio intolerabili: vnde illa veniunt, disiectorum artuum & sine causa nudorum, fastidia. Sic enim apparent negligenter dispersa & inæqualiter, vt omni ratione sint omnium minimè sibi placentis ægri, & sua sorte, vt ita dicam, contenti: sed contrà sibi maximè displicentis, & sua tædia ostentantis per impatientiam vel intolerantiam cuiusque figuræ & loci, quam ipsa declarat crebra mutatio.

ALYSMVM ENIM DENVNCIAT] Hîc nomen Græcum retinui, quo vtraque causa ægri iactati & anxij continetur. Ac neque anxitudo, neque iactatio, satis appositè, ipsa per se, naturam alysmi ponit ob oculos: cuius vtraque subest ratio in hac prognosi. Est enim iactatio & anxitudo, vnius alysmi, qui suo complectitur ambitu τὴν ἄσην & τὴν δυσφορίαν, quarum illa est anxij, hæc verò ægri iactati.
aph.54.7. Causæ in promptu sunt. Nam cùm alysmi nomen veniat à verbo ἀλύειν, quod est multarum rerum satagere, studiáque sua subinde ad res nouas conuertere, earum fastidio quæ priùs placuerant: hinc nomen alysmi translatum ad ægros qui, ad punctum temporis, quæsitos fastidiunt nouos iacendi habitus. Eius
proth.44. lib.2. fastidij duplex omnino causa est: vna quidem, stomachi proritatio atque morsus, à feritate humoris, cum æstu: altera autem, virtutis oppressio à corporis grauitate, vt nulla collocatio ei fastidio sit gratiosa. Causæ vtriusque signa sunt syllogistica. Prioris quidem, nauseabunda proritatio: alterius autem, crebra iactatio, moræ impatiens, sine nausea. Itaque duplex alysmus, distinctione causarum, nominari solet à Græcis; ille quidem ναυτιώδης; hic verò ἀνέμετος. Vtraque alysmi causa, fastidiosum parit habitum decumbendi, qui cernitur in artubus quoquouersum subinde iactatis atque nudatis: tametsi præcipua iactandi causa, est virtus languida & oppressa: nudandi autem, febris ardens & lipyria. Sed plura de alysmo scripsimus primo libro huius operis.

15 Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νούσου ἀκμαζούσης· πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι· κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσι.

Sed residendi cupidum esse iacentem, dum viget morbùs; pestiferum quidem est in omnibus morbis acutis: pessimum verò in peripneumonicis.

ÆGRORVM signa quæ in iacendo sunt indecora, siue illa morbi dominatu edantur inuita, siue iniussa, virtute omni collapsa; quàm sint terrifica, metu interitus vel dyscrisiæ, suprà iam diximus. Hîc ponitur vnum quod vel inuitum est, vel affectatum. Inuitum quidem, est indecorum, quod valet ad morbi atque doloris leuationem, & ad comparandam dulcedinem. Affectatum verò est, quod sponte fit ægri, nullo vsu vitæ quæsito, nec vlla dulcedine; sed incitante alysmo, vel etiam dementia præeunte qua tollitur omnis decori honestas. Sed tamen inuiti, quàm affectati, conditio grauior esse solet. Est autem cupiditas crebrò residendi vel in peripneumonia, vel in acutis febribus quæ celeriter, vehementer, & continenter mouentur. In peripneumonia quidem, inuita est illa cupiditas residendi, ad vitæ vsum & ad dulcedinem quæsita sic libertate spirandi. In acutis febribus affectata fortè quidem, vt mos geratur incandescenti cordi: certiùs autem, delirio & alysmo. Quænam autem sit ratio in eo iacendi habitu, indecoræ voluntatis aut necessitatis, & vtra ægrotum habeat periculosius; iam ad docendum aggredior.

SED RESIDENDI CVPIDVM ESSE IACENTEM] Quem vel necessitas, vel indecora voluntas eò adducit. Ac necessitas quidem in peripneumonia & cordis æstu, dum viget febris acuta. Indecora autem voluntas, quando non suæ est mentis, aut etiam deliciarum ergo, vbi collocatio indecora, nihil præ se fert mali, nec signo, nec causa.

DVM VIGET MORBVS] Quando symptomatum summa sunt omnia, ac tum natura pepasmo dat operam, si bene res eunt: sin minùs, accessio est cruditatis, ardoris, orgasmi, ac retro sublapsa refertur spes medici.

PESTIFERVM QVIDEM IN MORBIS ACVTIS] Tum enim si crebrò studeat residere, nec tamen sit alacer in assurgendo, nec residendi potens; signum dat cordis incendio conflagrantis, & virium languidarum, quarum virtute est opus in morbi vigore, tam ad pepasmum humoris morbifici, quàm ad salutarem habitum decumbendi. Aut si orgasmo humoris ad cerebrum, dementia quædam sit ægri tam indecorè iacentis, nec vlla spes crisis affulgeat à pepasmo; id sanè pestiferum est, ac periculosè habet ipsum ægrotum. Nam deliciarum signa susque deque habentur, nisi fortè mutatio sit consuetudinis atque morum.

PESSIMVM VERO IN PERIPNEVMONICIS] Quorum cognitio atque notitia sic comparatur. Nam febris acuta ipsos exercet, ac spiritum crebrò ducunt, calidúmque expirant, multùm iactati & anxij. Ac dolor est sub omoplata, qui prorepit ad iugulum & ad mammam, cum pectoris grauitate. Ipsum verò adest non rarò delirium. Est autem pessimus ille iacendi habitus in residendo, quem vrget peripneumonia, potiùs quàm febris acuta: quoniam in spiratione difficili parua & crebra, quæ vitio accidit partium spirabilium, systrophica phlegmone obsessarum, grauiora sunt multò incommoda, maioráque tædia, & signa peiora; quàm in difficultate spirandi, crebra & magna. Hæc enim, duce tantùm fit vsu adaucto, qui est in corde ab æstu febrili. At periculosior est ipsa difficilis spiratio à phlegmone partium spirabilium, quàm à crescente vsu. Tum autem cùm eò ventum est difficultatis à phlegmone in pulmonibus quæ facit peripneumonicos, vt non nisi residendo & ægrè spiritum possint ducere: tum in angusto spes est: quia spiritus, locum non habet introeundi, nec vapor fumidus exeundi. Hinc suffocatio est in propinquo. Lib. 3. περὶ νούσων.

16 Καθεύδειν δὲ χρὴ τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἡμέρην ἐγρηγορέναι· τὸ δὲ ἐναντίον, πονηρόν. ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο τὸ πρωῒ κοιμώμενος ἕως τοῦ τρίτου τῆς ἡμέρης· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ὕπνοι, πονηρότεροι.

Dormire autem noctu oportet, vigilare interdiu. Contrarium autem malo fit ægri. Sed tamen is minimùm offendetur dormiens manè ad tertiam partem diei: qua exacta, somni omnes inde peiores.

HACTENVS de omni habitu decumbendi atque iacendi. Quoniam autem potissimùm eò se-

comparat æger decumbendo atque iacendo, vt quiescat, si potis est, vitæque afflictæ dulcedinem, laborúmque suorum aliquam leuationem percipiat: leges hîc positæ sunt vigiliarum & somni, ad ineundam prognosin de natura & consuetudine dormiendi & vigilandi, vt illæ seruantur aut immutantur in ea vicissitudine actionum. Est enim consuetudinis naturaliter institutæ ratio, conseruatrix naturæ: mutatio autem egressæ naturæ de sua præscriptione, ipsius vera est labefactatio. Itaque prima lex illa de progn. 12. lib.2. somno sancita est à dictatore, vt idem sit eodémque modo, ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν ξυνήθης ἡμῖν ἐστι. i. *quemadmodum naturaliter consuetum est nobis.* Vbi Galenus hæc scripsit. Ἐπὶ τῶν Ἱπποκράτους χρόνων· οὐκ ἄλλο μὲν ἦν τὸ κατὰ φύσιν, ἄλλο δὲ τὸ ἔθει. i. *Hippocratis seculo, non aliud erat quod è natura est, aliud verò quod est de more institutóque hominum.* Erat igitur consuetudo, lege naturæ, dormiendi noctu, & vigilandi interdiu. Quæ causa est cur ita scriptum sit in hac prognosi. DORMIENDVM NOCTV, VIGILANDVM INTERDIV: velut Latinè vertimus, Græcum secuti.

DORMIRE] Somnum inire, vel in somnum solui: exhausto spiritu vigilando, cùm animi contentio est ad res gerendas, corporísque labor in motu & sensu; cui spiritui reficiendo & instaurando, placida est opus quiete, quæ dono diuûm gratissima serpit, subítque in vicem vigiliarum. Ac somnus ille qui animalitatis quiete absoluitur, cessante motu & sensu, virtuti adiicit partium nutritiarum atque vitalium. Inde ciborum & sanguinis coctio, tum copia viuifici nectaris corde repleto, veluti cornucopiæ: vnde caloris & spiritus propagatio est ad cerebri τὰ ὁρμῶντα, quorum amplificatio comparata, hominem somno excutit, facítque alacrem in omni opere faciundo, qui ante somnum stare vix poterat, 6.Epid. part.4. aut certè stando habebat conniuentiam veternosam, iuxta illud Hippocratis. Ὕπνος ἑδραῖος ὀρθῶν νυσταγμός. i. *Somnus profundus stantem nutare cogit.*

NOCTV OPORTET] Quoniam consuetudo est naturaliter instituta dormiendi de nocte. Ac talis consuetudo, vt naturam indicat bene moratam: sic ipsam reficit, recreat, & conseruat. Denique omnis præscriptio atque norma naturæ, spectatur in consuetudine illa, quæ in secunda valetudine κατὰ φύσιν, i. *naturaliter* adhibetur: quod noster præceptor vocat τὸ ξυνήθες κατὰ φύσιν, vbi de somno agit. Est autem naturalis, vel naturali iure fundata consuetudo dormiendi noctu; ídque tum per se, tum ex euenaph.1.2. tu. Ac per se quidem: quia in nocte præcipua est somni causa. Vt enim natiuus calor, foras vel intrò viam affectat: sic inclinatio esse solet vigiliarum aut somni. At noctu calor intrò recurrit, hostilium tenebrarum appulsu. Contrà idem calor interdiu, foras excurrit cum spiritu, excipiendæ causa lucis amicæ, familiaris, atque, vt ita dicam, congeneris. Est enim res quælibet, suo quæque simili consocialis. Ex euentu autem naturalis est etiam consuetudo dormiendi noctu: quoniam impetrata quiete laborum, per noctem ignauam exhausti fontes replentur suo vitali nectare: vnde somniferis epulis cerebrum recreatur atque reficitur, suáque fundit ad vitæ vsus τὰ ὁρμῶντα.

VIGILARE INTERDIV] Somno soluto, sensus acerrimos integerrimósque habere, sensilibus quemque suis excipiendis: ídque interdiu, quo tempore copia est τῶν ὁρμώντων in cerebro, ad mouendum & sentiendum. Ipsa verò tum sponte sua, non minùs quàm nostra, præstò sunt negociis obeundis, quæ absoluuntur dianœa, motu, & sensu.

CONTRARIVM AVTEM MALO FIT] Quoniam magna est è natura egressio, tum ipsius adeò naturæ peruersio in nocturnis vigiliis & somno diurno. Non enim par est ratio diurnæ quietis atque nocturnæ, tam in necessario dormiendi vsu, quàm in causis somniferis. Est autem contra naturam, calorem cum spiritu intrò cogi ad somnum diurnum; qui naturaliter horis diurnis foras excurrit, vigilandi causa. Quinetiam tum bilis feruescit, ac viscera incandescunt æstu caloris, in cibi vacuitate. Sci6.Epid.part.5. tum est illud Hippocratis. Πόνος τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ σαρξὶ σῖτος, καὶ ὕπνος σπλάγχνοισιν. i. *Exercitatio est artuum, atque carnium cibus, & somnus viscerum.* Atqui naturalis consuetudo exercendi corpus & artus, interdiu; quod propriè est vigilare: dormiendi autem noctu, à cibo. Nam cibi & somni societas, concordia est ad salutem: alterutrius autem, sine altero, maleficentia. Ergo diurni somni maleficentia est, etiam in dormiendi necessitate illius qui vigilauit noctu: quoniam ad dormiendum interdiu, non suppetunt naturales causæ somniferæ, quas habet in promptu is cui de nocte ipsas suppeditat calidus venter cum cibo & poaph.15.1. tu. Sic ventres hyeme, natura sunt calidissimi, & somni longissimi; amborum naturali quadam syntimoria. Vbi Galenus longinquitatem somni nocturni statuit in longa nocte hyberna.

SED TAMEN IS MINIMVM OFFENDETVR DORMIENDO AD TERTIAM PARTEM DIEI] i. Quòd si contentio animi, fortísve cura, aut sæua quædam molestia somnum ademerit; nec placidam membris dederit noctu quietem; & iam exacta nocte, vel mentis tranquillitas, vel ipsa doloris leuatio, aut febris remissio, albescente iam die, partem aliquam diurnæ quietis impertiat, loco nocturnæ; minimùm offendetur, minimúmque in commoda sua peccabit, si beneficio somni fruatur, donec dormiendo exegerit tertiam partem diei quæ est horarum quatuor lucis diurnæ, ab hora sexta matutina vsque ad decimam. Hæc enim pars diei qui absoluitur horis duodecim, præ se fert analogiam veris; quo tempore somni sunt longi; quemadmodum meridiana, æstatis, & vespertina, au2.Epid. part.1. tumni. Ac sanè illis diei partibus, humorum dominatu homines pro se quisque tenentur; manè quidem, sanguinis; meridie, bilis; vesperi autem, nigri humoris. Nam tenebrarum est pituita. Sic in humoribus animalium, mutua quędam inest mouendi & quiescendi vicissitudo. Hinc veniunt paroxysmi morborum. Quoniam autem prima diei parte, sanguis in motu est, nec dum etiam lucis tatus est splendor, tantáque, vt sic dicam, fulgetra, vt ad se magna vi rapiat calorem & spiritum: propterea leuis offensio est, si tum intus maneat & intrò cogatur, cum sanguine gratioso qui somnum suauem concilier. Vt maiori beneficio sit apponendum in necessario somni vsu, matutinis horis dormire; quàm maleficio, sanguinem & calorem, cõtra naturæ consuetudinem, denuo ad viscera cursum reflectere. Est illud quidem posi-

dem positum in more institutóque naturæ, vt si quis expletus somno eóque solutus, ipsum denuo manè instaret, dormiátque ad multam lucem; ea profectò incommoda experiatur quæ à diurno diuturnóque somno importari scripsit præceptor his verbis. *Vt fortis vigilia, cruditatem parit potionis & cibi: sic diuturnior somnius & arctior* διαλύει τὸ σῶμα, καὶ ἑφθότητα, καὶ καρηβαρίαν ἐμποιέει. i. *corpus resoluit, elixat, capitis grauitatem parit.* Sed tamen peccatur grauiùs vigilando in cruditate, quàm dormiendo interdiu. Quæ res adduxit Hippocratem, vt somnum diurnum, tanquam nocturnum, iis præscripserit ineundum qui contra consuetudinem se prandij epulis inuitarunt. lib.2.acut. ibid.

QVA EXACTA, SOMNI OMNES INDE PEIORES] Sunt quidem peiores & grauiores quàm matutini; vel, vt verbo absoluam, omnino mali sunt meridiani & vespertini somni: quia tum elanguescit corpus velut elixum atque turgidulum simul cum capitis grauitate: ob eam sanè causam, quòd calor & spiritus, inuita luce, abripiantur intrò, vbi cum visceribus incandescunt æstu: cui quidem malo, grauius illud adiicitur quod subest intus à bile coacta, vel à nigro humore. Vt verè videar illud dicturus de somno meridiano & vespertino, quod scripsit Virgilius de autumno pestifero,

Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

Est enim mira vis corrumpendi & inficiendi corpora, humores & spiritus, in somno diurno.

17 Κάκιστον δὲ μὴ καθεύδειν μήτε ἡμέρης, μήτε νυκτός. ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνου ἀγρυπνοίη ἄν, ἢ παραφρονήσει ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου.

Pestiferum autem est non dormire nec interdiu, nec noctu. Aut enim à dolore atque labore sic vigilauerit; aut, de hoc signo, suæ non erit mentis.

QVEMADMODVM vita hominum, vigilando & dormiendo ad vltimum vsque diem inoffenso cursu exigitur: sic magna vitæ offensio esse solet, quando vigiliarum & somni vicissitudo nulla est in morbis acutis. Vt igitur nihil æquè facit ad salutem & nihil apparet in morbis acutis, atque somni benignitas, & vigiliarum vicissitudo: sic vigiliarum aut somni vacuitas pessimè, si quid aliud, habet ægrotum. Ac somni assidui non ita pridem incommoda sunt adducta. Sed vigilandi assiduitas vt signo & causa medicum exterret metu, in hac prognosi docetur his verbis.

PESTIFERVM AVTEM EST] Græcè est κάκιστον, i. *pessimum*, quod scilicet maleficentia cæteris omnibus antecellit, nec cæterorum signorum bonitate vinci se patitur, neque adducitur ad bene merendum; nisi dum instat crisis: proptereáque illud κάκιστον, vertendum duxi *pestiferum*: quoniam illa somni vacuitas non rarò mihi visa est mortiferè ipsos habere quorum signa cætera videbantur ἀμφίδοξα.

NON DORMIRE NOCTV, NEC INTERDIV] i. Nullam partem neque nocturnæ, neque diurnæ quietis habere, nec posse oculis aut pectore noctem accipere in summa dormiendi necessitate.

AVT ENIM A DOLORE] Vt nulla sit curarum & studiorum excusatio quæ adimant membris quietem in morbis acutis: sed ipse dolor in causa sit cur somnus iniri non possit: quoniam in doloris cruciatu fiat acrior phantasia, vnde omnia sensoria excitantur ad vigilãdum, denegata ipsis quiete.

ATQVE LABORE SIC VIGILAVERIT] Occupata natura causis morbificis acutorum morborum qui perpetuam habent ἐπίδοσιν, virésque acquirunt eundo, remissionis expertes. Inde vtrumque genus alysmi, cum intemperie sicca & calida cerebri, tetróque vapore somnifero, sine vlla tranquillitate mentis. Nam vapor ille fumidus, non est conciliando somno idoneus: sed potiùs excutiendo. Itaque sic à labore vigilat qui dormire non potest. Cernitur autem labor in perturbatione, intemperie, & fumido illo vapore qui certè vigiliarum feracior esse solet quàm somni.

AVT, DE HOC SIGNO, SVÆ NON ERIT MENTIS] Nam perturbati animi facilis transitus est ad ipsam phrenitidem, quam facilè concipit cerebrum siccum & calidum: sicut infertur facilè ab anathymiasi tetra & effera. Positis autem magnis his tribus, vt oriunda quoque sint magna, necesse est. prorrh. 4. c.1.

TRACTATVS SECVNDVS, DE TRωMATIS.

AC PRIMVM DE PERTVSIONIBVS CAPITIS.

Cap. I.

ΚΟΣΟΙΣΙ κρόταφος τέμνεται· σπασμὸς ἐκ τῶν ἐναντίων τῆς τομῆς ἐπιγίνεται.

1. Quibuscunque tempora præciduntur; conuulsio incidit è diuerso partis præcisæ.

FVIT ILLVD institutum præceptoris in eo libello quem aureis dignum literis accuratè scripsit, ad lauream, de capitis pertusionibus siue trωmatis; primùm naturam explicare capitis pertundendi, ac demonstrare; quòd hominum capita, similiter non sunt affecta nec constituta siue coagmentata: vt ex perspicientia singularum capitis partium, in suo cuiusque temperamento, complexione, connexione, & situ; omnium pertusarum dignotio, præuisio, atque curatio cuique propria comparetur in specie & idea. Sunt enim alia, specie & idea, suturarum trωmata, quàm cæterorum capitis ossium. Sunt item alia temporum, alia frontis, alia syncipitis, alia quoque occipitis. Atque inter ipsa, vt magna est dissimilitudo: sic etiam magna in singulis; vt scilicet propiùs longiúsve absunt à sua quæque sutura. Ergo nec eadem, nec similia, nec æqualia sunt ossis cuiusque trωmata, quæ vel pari iactu, ictúve pari aut lapsu inferuntur, secando, findendo, collidendo, & effringendo: quia non idem est τὸ ἐπιδεικτικὸν cuilibet trωmati pariter atque similiter excipiendo. Non enim secari potest sutura telo, quãtumlibet exacuto, quin ei sectioni adiuncta sit comes fissura, proptereáque contusio. Nam quicquid finditur, idem vnà contunditur. Ex quo euenit vt sauciatus homo in pari periculo sit corrupti ossis à cõtusione, atque humoris qui ad membranam descendit, exitum verò non habet. Ergo magna vis est τοῦ ἐπιδεικτικοῦ ad ineundam τεκμήριον cognoscendi, præuidendi, atque curandi. Sic puerorum ossa, eiusmodi sunt temperamento, vt pertusa putrescant faciliùs quàm iuuenum atque hominum constantis ætatis. Sic etiam sinciput sauciatum, periculosiùs habet ægrum, quàm occiput: ídque tam osse corrupto, quàm humore qui ad membranam descendit, eámque irritat, & inflammationes mouet lethales. Vt igitur ossa tenuiora, minùs resistunt ictui mitiori, quàm crassiora validiori: sic eorum fracturæ, faciliùs & celeriùs mortem inferunt, quàm crassiorum. Est quidem fatalis ad interitum, vtraque causa interitus, fractura syncipitis, pari specie & idea, quæ in occipite curationem recipit. Tum si moriendum sit ægro ab omni parte capitis fissa, incisa, contusa, effracta; vitam is finiet die septimo, cui læsum est sinciput: qui eam protrahet ad decimumquartum, fronte pertusa: sicut idem ad vigesimum, occipite violato.

Connexionis autem varietas & suturarum positus, magno Hippocrati mentis errorem non attulit in iudicanda τῷ λόγῳ fractura, ex ictu & telo: tum ex iis signis quæ non nisi osse fracto eueniunt. Sunt autem; oculos caligare, obmutescere, soporari, concidere, bilem vomere; tum sanguinem per nares auréisve exire. At certè sensum ipsius decepit in exploranda τῷ ἔργῳ. Inde cauit sedulò ne quis deinceps eadem ratione deciperetur, qua ipse fuit deceptus. Sic enim statuit de suturarum positu, ex capitis proiectura vtraque; antica, postica; vel neutra, vel altera: vt facillimum sit iudicare cuiuis ipso specillo, quod explorandi causa demittitur; sítne fractura, an verò sutura vbi asperitas ossis percipitur, quod natura est læue ac perpolitum, ὁμοχροῦν Græci vocant. Est autem sutura omnis, rimosa & aspera: proptereáque sensum & mentem fallit similitudo eius cum rima, quando incisa finditur, vnáque contunditur. Ac sensum quidem, in artificio explorandi, visu & tactu. Ipsam verò mentem in iis quæ tantùm ratione nituntur. Sunt enim signa fracti ossis prædicta, æquè sectionis atque fissuræ. Vt admirabile sit præceptoris iudicium, quod ille non ἔργῳ, nec λόγῳ etiam de signis & causis morbificis comparauit: sed tantùm ex proprietate partis ipsius secando contusæ. Nec verò suturæ modiolum admouendum suasit, quo excidatur os ipsum quod suo circumactu complectitur, vt vacuetur humor qui ad membranam descendit, alitérque inde non exit: periculosum enim propter inflammationem & cerebri concussionem; vnde non rarò humi procumbunt apoplectici, qui ea parte secantur. In vicino id faciundum præcepit, ne sauciatus pereat qui curationem admittit. Omnis enim pertusio non insanabilis, euadit mortifera vel osse corrupto, vel inflammata meninge. Inflammationem arcet vacuatus humor osse exciso primis diebus, nec vltra triduum; præsertim æstate. Ossium verò quæ vel pertundendo denudantur, vel ope chirurgica; sic comparata est ratio, vt nullum ferant liquorem, vnde corruptio in metu est: ne vinum quidem vlceribus valde propicium; quòd eius complexione liquida grauiùs offendantur, quàm temperamento sicco iuuentur. Tum in caluaria, sic nata sunt ossa, vt qua eorum parte est diploë, inflammatio & empyema locum inueniat, omniáque carnis ipsius mala suscipiant. Sed támen inter ipsa hoc interest, quòd cætera quidem omnia, inflammationem suscipiant à rheumate consistente; nulla verò à rheumate concitato quod sola frons excipit, & inflammatione tentatur. Hæc enim sola omnium continetur propagatione,

gatione, productione vasorum, & situ. Ac proinde huic soli lenientia sunt in vsu, non repellentia, dum in metu est inflammatio: quo tandem sublato, lenientibus abstinendum, priuilegio nudati ossis ferramento aut telo. In cæteris, dùm rheuma consistens adest, à ferramento quod secuit carnem, amplificandi causa vlceris, vel ossis nudandi, cataplasma superponitur ex farina hordei torrefacti, exactè cocta in oxymelite. Reliquum curationis tempus exigendùm siccando & detergendo puluisculis quos inde vocant cephalicos. Et quoniam sectio ipsa modiolo viam munit, qui principatum obtinet in curãdo: tum autem ad alia quoque necessaria est, quę facienda sunt necessariò ad bene conuenientérque curandum.

Hîc prima quæstio est de ferramenti vsu; locóne omnibus adhibetur caluariæ capitis partibus: vt iure adhibendum suadet ipsa trωmatis inflicti conditio. Ac super ea quæstione, hæc visa est præceptori ratio iudicandi, quam posuit in hac prognωsi. Est igitur cardo libri de capitis pertusionibus. Quòd hominum capita similiter non sunt affecta κατὰ ταῦτα, i. *eadem compagine* quæ ἐν τῇ κράσει καὶ συστάσει, i. *temperamento & complexione* consistit: nec verò suturæ omnium eodem sunt loco; vnde varia est capitum conformatio. Atque illa propositio τεκμήρσει planè continet διαγνώσεως, προγνώσεως, καὶ θεραπείας.

QVIBVSCVNQVE TEMPORA PRÆCIDVNTVR] Quod est eiusmodi ac si diceret. Partium dissimilitudo inter se, non eandem omnium curationem admittit: propterea non vbiuis partium, sectioni est locus, quoties eam iure trωma ipsum requirit. Vt enim excidendi causa ossis pertusi, vel in conspectum adducendi; quantum ipsius læsum est, tutò aperitur cutis & caro, vbicunque telum insederit: tamen ea sectio inter musculos qui tempora continent, metum adfert eorum symptomatum quæ proferentur mox.

Ergo. QVIBVSCVNQVE] Omnis naturæ, sexus, ætatis: vt catholicum sit quod docetur.

TEMPORA] i. Musculi temporales qui tempora ipsa continent, quæ ossium tenuitate, vasorum amplitudine, subiacentis cerebri vbertate, neruorum & musculorum virtute, grauissimis malis obiecta sunt, tam intrà, quàm extrinsecus, præter cæteras partes capitis & caluariæ. Ibi enim crudelissima est cephalalgia. Ibi facillima omnium cerebri sympathia. Hîc mitiori ictui non tam resistitur, quàm alibi telo ingenti quod validæ vires contorquent. Hîc trωma est insanabile, cuius quidem alibi sperabilis foret sanatio. Denique nulla sunt grauiora mala quàm quæ temporibus à trωmate inferuntur. Nam de anatome temporum suprà iam diximus.

PRÆCIDVNTVR] Ferramento chirurgi, vel inimico telo. Ac ferramento quidem, vt læsum os in conspectu sit, quod latebat: tum vt excisæ cutis angustia, latiùs aperiatur. Quod etiam sinuoso vlceri, rotundo atque prætumido faciundum: idque audacter vbiuis partium sauciatarum capitis: non tamen in musculis quæ tempora continent. Illic enim sectio metum adfert symptomatis quod ponitur in hac prognωsi, aliorúmque quæ mox dicentur. Est autem.

CONVVLSIO] i. Iniussa collectio musculorum, maxillam huc illuc mouentium, quæ ἀκύρως conuulsio est: quia non fit imperio causæ conuulsificæ quam induit pars conuulsa, videlicet tensionis ob vacuitatem vel nimiam abundantiam: sed insita quadam mouendi potentia partis collectæ, non quidem inuitæ, sed tamen iniussæ: quoniam sua sponte illæsa mouetur, non nostra, vt olim. Firmissima enim securitas est, quòd, vt iam dixi aliàs, ea conditio est naturaliter insita musculorũ congenerum vel antagonistarum qui ex æquo certant magnitudine, virtute & numero; vt si alterutrâ laxentur, sinistrâ aut dextrâ; è diuerso iniussi, & nobis inuitis, colligantur. Ea collectio quæ firmiter fixa est atque immota, maxillam prohibet omni officio. Præcisio autem partis, contractionem adfert, non quidem articuli quem mouebat, cui non præest ampliùs, ab eo excisa: sed ipsius nerui & musculi qui proximè abest à cérebro. Hinc veniunt sæua magis & citæ mortis funestiora mala, quàm quæ luxatâ maxillâ, ex oris hiatu accidere narrat Hippocrates, ob temporalis musculi tensionem, quæ inflammationem, ex eo cruciatu doloris conceptam, cerebro vicino impertit: vnde ipsum dementiæ metum adfert à febre assidua. Tum inde nascitur fera bilis; ipsáque adeo tenera & recèns pressa cum adipe caro liquitur: quod certè liquamen cum bile, protepit ad eam partem quæ, societate cum cerebro, cæteris antecellit. Est autem stomachus πυρωδέστατος, propter eáque sensus acerrimi. Ex quo euenit, vt merè biliosis & paucis soleat ferri aluus: & si vomitio fortè cietur, merum est quod euomitur. Tales vitam finiunt ad circiter decimum morbi diem. Quæ cùm ita sint à tensione musculorum crotaphitarum; quidni eorum præcisio, neruíque ipsius, cerebrum contingentis, & sua contractione dolorifica, & inflammatione oborta, maiorem in cerebro febrem accendet, quæ consecutionem adferat symptomatum grauiorum, quàm ipsa tensio inferre solet? Nam si ea veniunt alteratis musculis vel distentis, vt visum est præceptori; quæ maior tensio esse potest, vel acrior alteratio, quàm ea quæ nobilissimi omnium, fortissimíque musculi sectione infertur, proximè ipsum cerebrum & meningem?

Sed conuulsionem è diuerso partis præcisæ, ideo scribit accidere: quoniam eò peruersio est maxillæ, à musculorum ipsam mouentium, iniussa quidem nobis, non tamen inuita sibi collectione, conuulsifica omni causa vacantium. Sed præcisorum contractio est, cerebrum versus, tum læsione ipsa, tum societate & vicinia principatus æquè afflicti & inflammati. Est enim principatuum & subiectarum partium, imprimísque vicinarum & sociarum, facillima omnium sympathia & syntimoria. Nam mutuò se afficiunt, mutuásque tradunt operas in ægri perniciem, vt suprà ostendimus. lib. περὶ χυμῶν.

Ex quibus efficitur verum esse, quòd hominum capita similiter non sunt affecta κατὰ ταῦτα, i. eorum quæ ossa constituunt, & quæ ipsa continent pari & simili complexione: vt si ferramento sit opus ad secandum, vel ossis, quod læsum est & in occulto latet, nudandi causa, quò in conspectu sit; vel cutim & carnem latiùs aperiendi, securus periculi, tutò id faciat medicus in omni caluaria, quod in temporibus tentare non ausit.

2 Ὅσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ καὶ πονέσῃ πληγεῖσιν, ἢ ἄλλως πίπτουσι· παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ οὔτε ὁρῶσιν, οὔτε ἀκούουσι, καὶ τὰ πολλὰ θνήσκουσι.

Quibus concussum est cerebrum, doluítque percußis aut lapsis; continuò non vident, nec audiunt, ac ferè moriuntur.

VT OSSIVM capitis inter se dissimilitudo κατὰ τόπον in iis quæ ipsa constituunt & in iis quæ continent atque connectunt, sanationis viam illi demum præmonstrat qui tenet eorũ notitiam, nec ipsum aberrare sinit à scopo: sic leges prudentiæ ipsi præscribit in opere faciundo, quod cætera quæ adhibentur, virtute curandi præcedit. Est autem ratio excidendi ossis modiolo siue serra rotunda, quæ tantum ossis adimit, quantum circumactu suo complectitur, vacuandi causa humorem qui ad membranam destillat; exitum verò non habet nisi per illud foramen quod fecit modiolus: quod nisi esset, funesta inflammatione, membrana & cerebrum occuparentur. Ex quo euenit vt ampliores fracturæ, minùs periculosæ sint quàm exiles atque minùs angustæ: tum quia subitò in conspectu sunt, nec accuratam requirunt industriam medici anquirendo, vnde non rarò fallitur: tum quia hîc non est operæpretium excidendi modiolo quod in minutulis esse solet, non absque salutis periculo, si is qui serram adhibet, secandi non sit peritus. Quale autem periculum sit in promptu; hoc loco docetur his verbis.

QVIBVS CONCVSSVM EST CEREBRVM] Percusso capite, graui telo atque obtuso quod validæ vires contorserint; vel etiam læso capite quod præcipiti lapsu in saxum ex alto conciderit: vel etiam si excidentis modioli repentino & graui appulsu cerebrum opprimatur ab imperito chirurgo qui continenter circumagendi finem non fecit, donec ipse modiolus apprimendo, repentè violentérque ad membranam cerebri penetrarit. Hoc enim pertinet ad cerebri concussionem quam ipsa facit violenta oppressio: sicut & cæterorum casuum qui cerebrum ipsum commouent, quod Galli vocant *esbranler & choquer*. Non enim concutitur cerebrum nisi lapsu, inimico telo, aut ferramento chirurgi, perperam & inconsideratè secantis: nec alia est ratio concutiendi extrinsecus, vnde mala veniant quæ ponuntur in hac prognosi. Nam ea concussio quæ infertur manibus capite apprehenso, nihil habet eiusmodi, nec cerebrum concutit, alliditque caluariæ: nisi fortè id priscam amiserit vbertatem quæ totam caluariam occupabat. Talis concussio locum habet in exploranda puris copia; quod empyema pulmonis in thoracem effudit. Ergo in cerebri vbertate nulla est eius ad galeam suam allisio, dum ipsa manibus apprehensa concutitur. Sed alia cerebri concussio est ab iis quæ intrà sunt & intus lædunt, vt cæterarum partium quæ communi officio dicatæ sunt atque quodammodo consecratæ, quibus id studium est concutiendi pro se cuique, vt ea excutiant à quibus læduntur. Pertinet enim ad cerebri concussionem sternutatio: thoracis atque pulmonum, tussis: ventriculi autem, singultus. Atque illa concussio, victricis naturæ est proritatæ, si concutiendo excutiat quod sibi molestum est. Sin autem naturæ potens est causa morbifica quæ intus lædit, exempli causa, in cerebro, concussionis irritę symptoma erit conuulsio epileptica, quam mox excipiet apoplexia. Sed satis iam de concussione, cuius hîc nomen impropriè video vsurpari pro cerebri contusione quæ semper est symptomatica: vt vera concussio cerebri, est quidem eius proritati, sed tamen potentis molestiæ proritantis. Ac sanè illa contusio cerebri, contusi capitis non semper est socia neque comes: multùm enim refert, sítne contusum caput, an cerebrum; vt partes illæ multùm inter se differunt. Nec verò liber ille Hippocratis quo pertusi capitis causæ omnes, signa, differentiæ continentur, vllam proponit pertusionem cerebri, sanationis ergo: vt in pertuso capite. Est enim funesta omnis pertusio cerebri, nec vllam requirit industriam medici. Atque vt paucis dicam quid inter capitis & cerebri læsiones intersit: est quidem cephalalgia, capitis; catoche ac delirium, cerebri; tremor autem, neruorum principij. Ergo non quoties caput contunditur, vnà etiam cerebri contusio est, quin ea veniant mala quæ hîc ponuntur. Sunt autem in promptu, paténtque omnibus ad visendum, quoties fortis percussio est, aut lapsus ex alto ad perpendiculum, vel etiam temeritate chirurgi modiolus magna vi apprimitur cerebro, ipsúmque contundit.

pr[illegible]h.56. lib.2.

DOLVITQVE] Græcum illud, πονέσῃ, sensionem ostendit concussionis quæ potens est cerebri, multùm propterea in officio laborantis, vel potiùs eo carentis: ídque ad tempus, vel in perpetuum; vt causæ morbificæ, & offensionis est magnitudo. Id ipsum declarant quæ sequuntur.

PERCVSSIS] Fortiter telo graui desuper ad perpendiculum, siue κατ' ἴξιν de industria: tum ea parte capitis quæ facilè pertundatur.

AVT LAPSIS] Casu vel iactu, qui vel ex alto rectà ceciderunt in caput ad saxum, vel qui pari ictu in caput; similiter vt Pyrrhus & Æschylus conciderunt.

CONTINVO] Ad punctum temporis: non vt in corde auulso, quod etsi principium est vitæ: tamen principatum non habet sensus & motus, vt cerebrum. Itaque contuso cerebro, cessat continuò animalitas; quæ auulso corde, aliquantisper manet.

VOCE CAPTI] Græcè est ἄφωνοι: quorum ἀφωνία, i. *vocis amißio* venit διὰ τὴν ἔκλυσιν νεύρων καὶ μυῶν φωνητικῶν, i. *exoluta omni virtute neruorum & musculorum vocalium*, partim mouentium in thorace, ad ἐκφύσησιν, i. *ad efflationem*: partim modulantium in larynge & epiglottide. Sunt quidem aliæ causæ τῆς ἀφωνίας.

ἀφωνίας, alibi iam explicatæ, de quibus nihil appositè ad hunc locum. Quæ autem propria est huius loci, eò certè fuit, quòd ibi, collapso imperio voluntatis à cerebri cõcussione, motus & sensus vacatio est, inopia τῶν ἐκπεμπόντων, quæ non mittuntur ampliùs, vt solebant: sed retrahuntur ad cerebrum, vbi conclusa manent, atque non rarò pereunt. Est enim cerebrum, sedes ac domicilium voluntatis καθ' ὁρμὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν, i. *ab instinctu & electione*, cui morem gerunt τὰ ὁρμῶντα, mouendo & sentiendo.

NON VIDENT] Sensu amisso, cum vitio τοῦ αἰσθητηρίου, i. *sensorij*. Ac sensus quidem amittitur, collapsa parte illa cerebri vnde videndi vis manat: tum etiam visifico spiritu intercluso. In vitio est ipsum sensorium, turbato nitore omnium membranarum, imprimisque autem pupillæ, & conspurcato splendore trium humorum, maximè verò crystallini, & lumine oculorum proprio caliginoso. Ex quibus efficitur vt ipsa τὰ ὁρατὰ, i. *sensilia* quæ sunt aspectabilia, neque à sensorio excipiantur, neque à sensu videndi percipiantur.

NEC AVDIVNT] Quoniam ab eadem causa obsurdescunt, qua occæcantur. Est autem auditus priuatio, non impedito quidem appulsu τῶν ἀκουστῶν, i. *audibilium*: sed non excepto, culpa auditorij, quod est insitus aër, nunc impurus & crassus; neque percepto ab audiendi sensu: ob vitium partis illius pertusæ, vbi est ipsa facultas atque potentia audiendi.

AC FERE MORIVNTVR] Si quod subsidit cerebrum, à concussione non statim consurgat. Tum enim transitus est de aphonia in apnœam quæ est priuatio spirationis, vnde vitalis caloris suffocatio est atque extinctio, proptereàque mors ipsa. Nec verò spirandi necessitas, neruorum vim excitat ad functionem spirabilem: quoniam pariter illi sunt exoluti cum cerebro: tum spiritus animalis omnino exitu prohibetur, cuius vbertas exhausta est, vt nihil reliquiarum supersit. Itaque omni animalitate collapsa in virtute, facultate, & spiritu; moritur apoplecticus, cui concussum cerebrum ita subsidit, vt non inde consurgat. Nam si consurgeret; maneret sperabilis vitæ salus: & homo voce captus, occæcatus & surdus ad se rediret. Hæc autem scripta sunt περὶ τῶν ἀναγκαίων apud Hippocratem. lib. 1. περὶ νούσων.

3 Οἷσιν ὁ ἐγκέφαλος τιτρώσκεται· πυρετὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ χολῆς ἔμετος ἐπιγίνεται, καὶ ἀποπληξίη σώματος· καὶ ὀλέθριοι οἱ τοιοῦτοι.

Quibus cerebrum vulneratur; iis vt plurimùm febris, & bilis vomitio incidit, & corporis apoplexia: tales autem sunt desperati.

SVPERIORE prognosi argumenta sunt ἀναγκαῖα, i. *necessaria* cerebri concussi, videlicet vocis amissio, cæcitas atque surditas: ἐνδοιαστὰ verò, i. *posita in incerto*, cùm scilicet proposito metu, & in spe angusta, nondum tamen ad vltima ventum est. Vt enim cerebrum ictu lapsúve concussum, mox eò consurgit vnde subsidit, aut manet collapsum: ita vocem recipit sauciatus quam ex eo casu amiserat, aut in perpetuum voce captus iacebit. Quæ ratio præceptorem adduxit vt scripserit. AC FERE MORIVNTVR. Vt igitur signa illa sunt διαγνωστικὰ ἀναγκαῖα: sic è diuerso, προγνωστικὰ ἐνδοιαστά. Hîc autem contrà, ponuntur ea quæ sunt κατὰ διάγνωσιν ad id de quo dicuntur ἐνδοιαστὰ, nec semper ἐπιγιγνόμενα· κατὰ δὲ πρόγνωσιν, ἀναγκαῖα. Nam vulnerato cerebro, nec semper, nec solius vulneris propria sunt, neque ἀχώριστα, bilis vomitio, febris, & corporis apoplexia, quæ cæterarum etiam pertusionum capitis communia sunt. At quoties ea cerebro vulnerato inciderint, desperationem salutis ostendunt. Sic enim præceptor ait. TALES AVTEM SVNT DESPERATI. Prognoseωs autem veritas ostendetur in eius examine quod sic aggredimur.

QVIBVS CEREBRVM VVLNERATVR] Hîc verbum τιτρώσκεται, non eam ponit διακοπὴν quæ sic expressa legitur à Galeno in aphorismis. Διακοπή ἐστιν ἡ μεγάλη τρῶσις καὶ μέχρι βάθους, i. *prægrandis sectio & vulneratio ad fundum vsque*. Et. Τὰ διακεκομμένα, ἐς τὸ πέρας ἔχοντα διήκουσαν τὴν διαίρεσιν. i. *Dissecta sunt ea quorum diuisio ad extremum perducta est*. Hîc enim veritas lucet illius sententiæ. *Quibuscunque dissectum est cerebrum; his necessariò febris superuenit, & bilis vomitio*. Hæc enim cerebro inflammato superueniunt, vt mox dicetur. Inflammatio autem vitari non potest, cùm secando ventum est ad extrema. Nec solùm illa duo symptomata, dissecti cerebri sunt ἐπιγιγνόμενα: sed illud etiam de quo ita scripsit præceptor. Ἀποθνήσκει δὲ ἢν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ. i. *Moritur autem si cui cerebrum sit præcisum*. Quò spectat etiam Galeni distinctio ad illam sententiam præceptoris, vbi docemur vesica dissecta, aut cerebro, aut corde, aut diaphragmate; moriendum esse. Est autem Galeni iudicium; quòd neque omnis vulneratio, neque omnium quæ illic narrantur partium, est citæ mortis funestæ, ne cerebri quidem; nisi prægrandis, quam ipse διακοπὴν nominauit. Quæ ratio me adduxit vt posita hîc cerebri vulneratio siue τρῶσις, non eò perducta esse videatur, quò ipsa διακοπή. Nam in diacope, necessaria est bilis vomitio, atque febris; vt scriptum est in aphorismis. Quæ duo symptomata, non ἐξ ἀνάγκης: verùm ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, i. *vt plurimùm* scribit accidere in hac prognosi. Ergo non est prorsus, nec semper eadem, quæ scripta est τρῶσις in hac prognosi, & illa quæ legitur in aphorismis διακοπή. Ex quo efficitur, quòd bilis vomitio atque febris, non sunt ἀναγκαῖα διαγνωστικὰ cerebri vulnerati. Quamobrem. QVIBVS CEREBRVM VVLNERATVR] Similiter vt caluaria, in qua teli acuti sedes apparet, qua parte insederit. Vulneratur autem, diuisa vtraque meninge ictu valido teli acuti: nec vlla suspicio est fissuræ, cõtusionis, nec effracturæ; nisi telum fortassis illapsum

aph. 19. & 20. 6. — aph. 50. 6. — aph. eod.

est in suturam, vbi sedes ipsa vel ἕδρα, perpetuò coniunctam habet fissuram, & vnà cõtusionem. Verùm hîc proponuntur symptomata cerebri solo vulnere sauciati, vt suprà, concussi atque concussi. Nam τρῶσις caluariæ qua exhibetur sedes & ἕδρα, tantùm substillo in membranam periculosa est; nec aliud quippiam ei periculo adiicitur, præter ipsius carnis vnà diuisæ corruptionem, si quid peccatum est ab imperito chirurgo, vel etiam cœli morbo. Sed illa vtriusque membranæ διακοπὴ, sine qua cerebrum vulnerari nequit, symptomatis fœta est longè grauissimis quæ infrà ponentur. Hîc loco dicendum de iis quæ vulnerato cerebro tribuuntur. Eorum quædam reapse videntur ἀμφίδοξα membranæ dissectæ & cerebri vulnerati. Sunt autem, bilis vomitio atque febris. Alia verò, cerebri quouis modo grauiter sauciati; quæ tamen hîc propria esse dicuntur cerebri vulnerati. Ex iis in promptu est illud quod vnicum posuit, nempe ipsa corporis apoplexia. Dicendum de singulis in suo cuiusque examine, quod sic instituimus.

VT PLVRIMVM] Ergo non semper, nec solùm à cerebro vulnerato: nam & dissecta membrana eueniunt; idque continuò, per sympathiam quæ cum ventriculo intercedit, in vomitu: non autem per ἐπιγένεσιν, oborta febre ab inflammatione. Sed tamen ea fuit opinio præceptoris, vt necessariò eueniant illa symptomata, quæ sunt ἀχώριστα signa cerebri vulnerati. Sic enim scripsit in aphorismis. aph. 50. 6. Ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι. i. *Necesse est dissecto cerebro, febrem & bilis vomitum superuenire.* Sed eam διακοπὴν non expressit in primo de morbis cùm ait. Ἢν δὲ τρωθῇ, πυρετόν τε ἐπιγενέσθαι, καὶ χολῆς ἔμετον, καὶ ἀποπληκτικόν τι τοῦ σώματος γενέσθαι, καὶ ἀπόλλυσθαι. i. *Sin autem secando, cerebrum sit pertusum; necesse est febrem superuenisse, ac bilis vomitum; vnà quippiam apoplecticum fuisse, & interiisse.* Nam cui cerebrum sectione pertunditur; non potis est ipsum seruari, vt mox dicetur.

FEBRIS] Non ea quidem fracturæ symptomatica, cùm facta est insanabilis ex euentu, negligentia medici vel imperitia. Tum enim febris accidit; æstate quidem, septimo; hyeme autem, decimoquarto; nata ex humore qui ad membranam delapsus, vnde non exiit, lethales ibi excitat inflammationes; vel ex pertusæ carnis atque ossis corruptione. Sed alia quædam febris, pathognomonica cerebri sauciati telo acuto: similiter vt concussi aphωnia, cæcitas, atque surditas. Sic enim cerebri vtroque modo pertusi propria & necessaria statuuntur à præceptore primo de morbis, vnde adducta sunt hęc pręcepta. Nascitur autem hæc febris cerebri vulnerati, similiter vt principum cęterarum, quoties inflammãtur. Semper enim febris est socia inflammatæ partis cuiuslibet quæ principatum habet, & cuius potẽtia corporis vniuersitas administratur. Atque hæc febris, tyrannidem suam exercet in corpus, vt sua virtute ipsi benignè faciebat, dum rectè valeret pars occupata. Itaque maleficentiam nunc experitur eius, cuius quidem olim beneficentia fruebatur. Sunt enim hæc febris ab inflammato cerebro maleficia.

BILIS VOMITIO INCIDIT] Est enim hoc maleficium inter cætera febris acutæ, à cerebro inflammato, vt noua inde bilis continẽter succrescat, & teneræ carnes liquantur. Tum primus omnium stomachus bilis appulsum percipit, & ichωris carnium liquefactarum: quia est νευρωδέστατος, proptereáque sensus acerrimi: cuius præstantia sympathiam habet cum cerebro, & syntimoriã rerũ omniũ fugiendarum & expetendarum. Itaque factus particeps eorum malorum quæ inferuntur ab inflammatione & febre acuta, fœturam habet symptomatum quæ sunt ipsius propria. Sunt autem, cardialgia, bilis vomi- lib. 2. περὶ ἄρθρων. & Coac. 1. huius tract. tio, singultus, & nausea. Qualia exoriri iam vidimus, cùm alteratio atque tensio musculorum qui tempora continent, inflammatione, cerebrum malè habent. Sic in phreniticis annotauit præceptor. 2. Epid. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί· ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ταχυθάνατοι ἔνιοι τουτέων. i. *Phreniticorum conuulsio est: tum æruginosæ bilis vomitio, vnde quibusdam eorum cita mors venit.* Ac de phrenitico cuius historia est apud Hippocratem, ita hist. 4. part. 3. 3. Epid. scriptum reperio. Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς, ἤμεσεν ἰώδεα. i. *Phreniticus quo die primùm decubuit, æruginosa vomuit.*

ET CORPORIS APOPLEXIA] Quæ est reapse totius corporis exolutio, animalitate omni lib. 1. περὶ νούσων. collapsa, in priuatione sensus & motus. Sed tamen in lib. de morbis, apoplexiæ nomen contraxit ad pa- Coac. 1. cap. 23. lib. 2. raplegiam, quæ est quarundam partium resolutio, vt suprà ostendimus. Sic enim ait. Ἀνάγκη ἀποπληκτικόν τι γενέσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι. i. *necesse est apoplecticum quid, mortémque ipsam aduenire.* Siue autem κυρίως, siue lib. de capit. vuln. καταχρηστικῶς nomen sit positum apoplexiæ; certum est eam non euenire similiter vt iis qui longa iam fracti pertusione capitis, non autem primùm cerebri, signa edunt mortis futuræ. Inter quæ numeratur apoplexia, sicut & conuulsio huic contraria quàm de historiis narrat è diuerso pertusi ossis accidere; vt in ancilla: quemadmodum & parte vtraque corporis, cùm in propinquo mors est; vt in Autonomo. Sed vulnerati cerebri exorta continuò est apoplexia, læso neruorum principio, & intercepto spiritu qui ciet intus & foris motum & sensum. Vt igitur apoplexia verè dicta, est cita morte funesta, quam ipsa per se infert: sic paraplegia, ex euentu mortem denunciat, ob vitium insanabile cerebri vulnerati. Qualem fuisse narrat Hippocrates illam epidemicam quæ multis exitio fuit: non quidem ipsa per se, quia spirationem non adimit, vt apoplexia: sed à prægrandi frigida intemperie principatus, planè mortifera.

TALES AVTEM SVNT DESPERATI] Morbo insanabili, qui est vulnus cerebri, membrana dissecta, & amissione vitalis officij, quo vita ipsa penè ad punctum temporis carere nequit. Est autem respiratio intercepta, cum febre assidua, vnde bilis succrescit & carnes liquuntur, quæ cient crebras vomitiones, ob societatem alui cum cerebro. Quod videns Hippocrates, ita scripsit. lib. 1. περὶ νούσων. Ἀποθνήσκει ᾧ ἂν ὁ ἐγκέφαλος τρωθῇ. i. *Perit is cui cerebrum est vulneratum.*

4 Τῶν ῥηγνυμένων τῆς κεφαλῆς ὀστέων, χαλεπώτατον γνῶναι τὰ κατὰ τὰς ῥαφὰς ῥηγνύμενα.

Ossium quæ

Oßium quæ finduntur in capite, difficillima est cognitu eorum fissura quæ adiacent ipsi suturæ.

HIC SANE ponitur operæprecium medici quod maximum esse possit ἔργῳ καὶ λόγῳ ipsius, in quærenda, inuenienda, & iudicanda specie & idea illius fracturæ, quæ vt minima est amplitudine: sic abundat symptomatis atque signis vnde ipsa mors venit. Est autem, fissura quæ vel in suturam incidit, vel proxime ipsam suturam. Eius inuentio difficillima, difficultatem adfert curandi: nisi fortè serò inuenta, spem adimat curationis. Est autem inuentio difficillima ἔργῳ καὶ λόγῳ, i. *experientia & iudicio.* Quæ duo sunt inueniendi iudicandique propria instrumenta. Omnis enim cognitio atque scientia comparatur duce iudicio & comite experientia. Sed experientia quæ huc aduocatur τῷ ἔργῳ, incerta est atque fallax: quoniam simillima est rimæ sutura, & rima suturæ. Sunt enim αἱ ῥαφαὶ ῥαγμοειδέες, inquit præceptor, i. *suturæ speciem gerunt fissurarum.* Ex quo euenit, vt percepta specillo asperitas, vbi sutura est, nec sedis, nec fissuræ vllum iudicio adferat documentum, sicut adferre solet cùm alibi quàm in sutura percipitur ossis asperitas. Nec visu etiam, vel oculorum acie, secando, abradẽdo, fissuræ idea & species è sutura emerget. Non etiam atramenti quod explorandi causa immittitur, firmiter fixa nigricies quæ abradendo non tollitur, fissuram ostendit: quoniam æquè sutura, nigriciem continet, atque fissura.

Iudicium verò laborat & fallitur in diorismo signorum quæ non nisi osse fracto eueniunt, si fortè acutissimum telum suturam in longum secuerit, ibique vestigium sui & sedem posuerit, ἕδραν καὶ διακοπὴν vocat Hippocrates. Nam cùm ea sectio ipsius suturæ, perpetuò habeat coniunctam fissuram, proptereàque contusionem: signa syllogistica fracti ossis quæ nuper attulimus, æquo iure pertineant ad ipsam diacopen & ad fissuram, si nulla cerebri læsio sit à diacope, nec duræ membranæ. Tum sedis ideà si fortè percipitur, in occulto latebit ea quæ est ipsius fissuræ: quamuis eodem ictu parique simul incidat cum teli vestigio, quod tam longè patet, quàm fuit teli sedes. Secus est de fissura quæ longiùs solet excurrere, quàm vbi telum insederit. Quinetiam non minori periculo locus est ab ossis corruptione quam infert occulta contusio, fissuræ comes; quàm ab humore qui, osse diuiso, ad membranam descendit, vnde non exit; proptereáque cunctando & putrescendo, inflammationes illic mouet grauissimas atque funestas. Quæ cùm ita sint, tempus est examen aggredi huius prognoseωs quæ sic habet.

OSSIVM] Syncipitis, frontis, occipitis, quæ sunt duplicia, diploë intertexta: quorum exterior superficies adiacet pericranio, capillata cute obtecto: interior verò meningi, quæ omnium membranarum est parens atque origo. Vtraque autem læuis & perpolita, quæ τὴν ὁμόχροιαν exhibet veterum Pythagoreorum qui superficiem cuiusque corporis, χροιὰν vocabant. Itaque tota caluaria ex illis contexta ossibus, quæ per medium caput excurrit, i. inter vtramque membranam, nulla sui parte in superficie percipitur aspera, cùm rectè habet, nisi ad suturas quæ ossa connectunt. Arist. lib. de sensu.

QVÆ FINDVNTVR] Obtuso telo & graui, quod validæ vires in caput contorserint, aut lapsu ex alto, vnde finditur os contusum. Nam quicquid finditur, idem contunditur. Ac sanè contusio quidem cernitur in depressa planicie: fissura autem in rima quæ longiùs excurrit quàm vbi telum insederit. Itaque fissura omnis illud periculo contusionis adiicit; quòd præter huius corruptionem, materiam & occasionem suppeditet inflammationis ab humore qui stillat in duram meningem; vnde non exit, nisi osse exciso.

IN CAPITE] In caluaria quam prædictá ossa constituunt, suturis veris connexa. Nam ossium lapidosorum squamosa connexio est vtrinque ad syncipur, siue bregma.

DIFFICILLIMA EST COGNITV EORVM FISSVRA QVÆ AD SVTVRAM EST] In suturis veris difficillima quidem est cognitu quæ illic fissura est, quia συγκλέπτουσι τὴν γνώμην καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἰητροῦ, αἱ ῥαφαὶ ῥαγμοειδέες φαινόμεναι. i. *Sensum & iudicium medici fallunt suturæ, speciem gerentes fissurarum,* vt scripsit prçceptor. In suturis autem squamosis, non est copia explorandi visu & tactu: quia illic sunt musculi qui tempora continent, quos nefas est ferramento attingere, metu eorum symptomatum quç scripta sunt in prima prognωsi huius tractatus. Ac fissurarum quæ sunt in veris suturis, telo acuto dissectis, ex æquo certant pericula inflammatæ membranç, & ossis corrupti à contusione socia ipsius fissuræ. Quæ res adduxit Hippocratem, vt in pari casu posuerit fissuram sectæ suturæ, quo cerebri concussionem & vulnus. Itaque patefactis symptomatis quæ infert concussio cerebri atque vulnus, difficultatem posuit inueniendæ fissuræ quæ incidit in suturam; maximè autem cùm secta est telo quantumuis acuto. Atque illa difficultas inueniendi, non rarò interitus causa est, osse corrupto, & inflammata meninge, priusquam inuenta sit: quoniam loco, vt debuit, non est prouisum, osse exciso. Tum excindendi ratio periculosa est in sutura, cui prope ipsam periculo locus est. Quamobrem vt difficillima est fissuræ inuentio ad suturam: sic temeraria eius curatio, non rarò est αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit.*

5 Ῥήγνυται δὲ ἐκ τῶν βαρέων μάλιστα, καὶ ἐκ τῶν ἐξ ὑπεναντίης φερομένων, καὶ μὴ ἐξ ἰσοπέδου.

Rumpuntur autem potißimùm obtusis telis & grauibus, tum ex aduerso illatis, non æquo è solo.

EXPOSITÆ sunt omnes differẽtiæ fracturarum caluariæ, cum idea cuiusque, vnde sunt grauiores, (Coac. 2. huius tract.) & in spe angusta sanationis. Ac primùm cerebri à contusione vel effractura concussi ratio est adducta cum iis quæ inde nascuntur symptomatis atque incõmodis. Sunt autem, aphωnia, cæcitas, atque surditas: vnde mors venit, si quod subsidit cerebrum, non statim cõsurgat. (Coac. 3. eiusd. tract.) Hinc venit ad examen, ossis διακοπὴ qua teli sedes ostenditur in osse pertuso, ἕδραν vocat Hippocrates, in cuius idea dissectio summa est qua vtroque osse diuiso, atque membrana; cerebrum vulneratur: vnde symptomata hęc necessariò enascuntur, bilis vomitio, febris, & corporis apoplexia, quæ sunt mortifera. Inde subit illa iudicij omnis & sensus multùm secura & negligens, vel, si mauis, contemptrix, quæ in occulto latet fissura, suturæ impressa, quæ nisi à sciente animaduerti nõ potest, ab ictu, telo, & partis natura cui telum insederit. Nam vt concedam credibile esse suturam fissilem findi ex facili obtuso telo & graui, ab ictu non ęquè valido atque in aliis caluariæ partibus quæ ictui magis resistunt: tamen quæ ratio esse potest fissæ suturæ, ob eámque causam contusæ, quoties telo quantumuis acuto inciditur? Est quidem intolerabilis imperitia cùm teli obtusi & grauis validiore ictu non creditur fissa esse sutura: quia fissuram nõ exhibet aspectabilem, quia est ipsa ῥαμμοειδής, si homo prædicta signa ediderit quæ non nisi osse fracto eueniunt. Sed, penè dixerim, summa est inhumanitas, cùm excusatio medici non accipitur de non inuenta nec credita suturæ fissura & contusione, cùm secta est. Et tamen huc mentis aciem conuertendam pręceptum est, ad iudicandum quòd sine fissura secari non potest ipsa sutura. Quæ cùm ita sint, admirabile est quantum hæc doctrina cæteris antecellat, qua le[...] ponuntur cum differẽtiis omnium caluariæ fracturarum, in quibus summa sunt omnia rerum illar[...] ideas vocat præceptor) quæ primùm & per se, ipsas fracturas denunciant esse perniciosas ac sæpe funestas. Positis ergo differentiis omnium caluariæ fracturarum, & magnis ipsarum ideis ac signis quæ cernuntur in fissura, diacope, contusione & effractura: sequitur vt exponantur causæ à quibus illæ omnes fracturæ extrinsecus inferuntur.

RVMPVNTVR] Ea specie ruptionis quæ cernitur in fissura, non in teli vestigio. Hîc enim sedes est sola teli acuti. Sed in fissura longiùs excurrit rima, quàm vbi telum insederit.

POTISSIMVM] i. Vt plurimùm, ac ferè semper vbiuis caluariæ ossium, si tantùm suturam exceperis quæ semper incisa telo quantumuis acuto, fissuram habet coniunctam & vnà contusionem.

OBTVSIS TELIS ET GRAVIBVS] Sic enim præceptor alibi, vnde hæc prognωsis adducta est. Τῶν δὲ βελέων ῥήγνυσι μάλιστα τὸ ὀστέον τάς τε φανερὰς ῥωγμὰς καὶ ἀφανέας, καὶ φλᾶται, καὶ ἐσφλᾶ ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ τὸ ὀστέον· τὰ στρογγύλα τε, καὶ περιφερέα, καὶ ὀρθόσομα ἀμβλέα τε ὄντα, καὶ βαρέα, καὶ σκληρά. i. *Sanè telorum illa demum oßibus fissuras inferunt tam aspectabiles, quàm occultas, ipsáque contundunt, ac suo quæque loco effringunt; ea quæ sunt rotunda, orbiculata, atque suis oris globosa. Tum ea quæ sunt obtusa, grauia, atque dura.* Ergo telis obtusis & grauibus, forti dextra contortis, ossa finduntur quæ primo appulsu contusa sunt, similiter vt ipsæ carnes: quoniam telis talibus nulla secandi vis inest, maxima contundendi & vltrà findendi. Sed vltra fissuram incidit effractura, si pònderoso telo & graui adiiciatur vis effringendi à viribus validis eius qui telum contorserit, sicut poëta cecinit de Laocoonte in equum Troianum.

(2. Æneid.) *Sic fatus, validis ingentem viribus hastam* *Contorsit.* —— Nam tali telo, tantísque viribus, credibile non est caluariæ ossa posse resistere, quin contundantur, findantur, & effringantur καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον, pro ratione ictus ac teli quod contorquetur.

TVM EX ADVERSO ILLATIS] i. Vt alibi loquitur, è directo, ad amussim, vel ad perpendiculum, κατ' ἴξιν, vtraque ratione τῆς ἴξιος quæ cernitur in linea recta. Nam ictus obliqui, sunt ferè inualidi.

NON ÆQVO E SOLO] Sunt enim telorum grauium ingentiores ictus & iactus, si eò contorta sint atque illata, quò sua sponte ipsa feruntur, hoc est supernè deorsum, non in sublime. Sic enim par est conspiratio ad ictum & iactum ingentem, videlicet teli grauis, & virium validarum, quæ aliter infringuntur & eluduntur.

6 Τὰ δὲ ἀπορεόμενα πότερον ἔρρωγεν, ἢ οὔ, κρινέειν δεῖ, διαμασσᾶσθαι διδόντα ἐφ' ἑκατέρην τὴν σιηγόνα, ἀνθέρικον, ἢ νάρθηκα, καὶ προσέχειν κελεύειν εἴ τι ψοφεῖν αὐτῷ δοκέει τὸ ὀστέον. τὰ γὰρ κατεηγότα δοκέει ψοφεῖν.

Sed cùm in dubio est an sit os fissum, nécne; sic iudicare oportet, exhibendo mandendum vtraque bucca caulem asphodeli vel ferulam; ac præcipiendo vt eò attendat, num ipsi os aliquod strepere videatur. Est enim credibile quòd strepunt ea quæ fracta sunt.

NVLLA excusatio est medici accipienda in errore τοῦ ἔργου, vnde ignoratio peperit ignorantiam. Sola ignoratio tolerabilis & excusanda, cùm in scientia fracti ossis quæ signis syllogisticis comparatur, (lib. de capit. vulnerib.) fissura τῷ ἔργῳ inueniri non potest, cùm alibi sedem habet quàm vbi telum insederit. Sic enim ratio est præceptoris. Ταύτην τὴν ξυμφορὴν ὅταν τύχῃ, οὐκ ἂν ἔχοις ὠφελῆσαι οὐδέν. i. *Tantæ calamitati cùm inciderit, penes te non est vnde succurras.* Atque hæc sola excusatio est medici accipienda in omni exercitatione medendi,

si deceptum

si deceptum fuisse se fateatur de non inuenta τῷ ἔργῳ fissura, cùm ea subest alibi quàm in osse percusso. Nam inueniendi nulla est τέκμαρσις, quam tamen hîc posuit; vt intelligendi, per ipsa τεκμήρια. Est igitur intolerabilis error medici, cùm errat τῷ λόγῳ. Intolerabilis quoque ignauia, cùm ignoratio non aufertur τῷ ἔργῳ rerum earum quas ratio ipsa subesse ostendit: si tantùm exceperis calamitatem hîc positam ossis pertusi, non vbi percussum est. Errauit quidem Hippocrates in quærenda & inuenienda τῷ ἔργῳ fissura, quam tamen subesse, animo complexus erat τῷ λόγῳ. Nec eum fefellit ratio, sed experientia, quòd à suturis deceptus fuerit, quæ sunt ῥωγμοειδεῖς. Sed ita posteris omnem errandi præripuit occasionem, de certo & stabili positu suturarum ex figura caluariæ: vt nemo, nisi amens, deinceps possit decipi eadem ratione qua summus vir, olim deceptus fuit in exploranda fissura, etiam si secando inciderit in suturam. Quæ cùm ita sint, examinare tempus est artificium à præceptore hîc positum inueniendi fissuram cùm in occulto latet, quam tamen subesse, in promptu sunt argumenta quæ ducuntur ex telo & ictu, tum è symptomatis quæ apparent & fiunt, nec nisi osse fracto eueniunt. Omnia autem prædicta sunt. Atque hoc singulare artificium, nisi me fallit animus, eò potissimùm accommodari debet, cùm ibi non est fissura, vbi percussio. Nam si os fissum est vbi telum graue obtusum, forti dextra insederit; rima quantumuis angusta veniet in conspectum, si manet nigricies atramenti affusi quę abradendo, è rima deleri non potest, sicut è partibus circumpositis. Nigriciem enim continet quod fissum est. Nam in fissura suturæ, cùm illa secando diuiditur, tametsi atramento frustra explorandi ratio adhibetur: at certè iam pridem constat ipsam esse comitem sectionis illius. Nec verò sutura incisa qui fortè mandendo strepitus exauditur ab eo qui maxillas fortiter inter se committit, potiùs ad fissuram quæsitam referri debet, quàm ad suturæ ipsius διακοπὴν. Sed forsitan quis obiiciet, eò spectare hoc artificium, vt intelligatur vtrum sectio & fissura sit membranæ tenuis, vtroque osse diuiso. Nam experientiæ locus non est è strepitu, superiore tantùm osse diuiso. Non enim strepit, illæso inferiore. Quod vt concedam: tamen distinctio adhibenda est ossis nudi & circumtecti. Nam ossis nudi perfractio, vel abradendo, vel cohibendo spiritum, innotescit è bullis, in rima velut crepitantibus. In circumtecto autem κρίσιμον est auditus, cùm mandendo fortiter, strepitus exauditur vtraque ossis parte diuisa. His ita constitutis.

Sed cvm in dvbio est] Græcè est, τὰ δ' ἀπορεύμενα: quod idem est ac si diceret. Si quis ex incerto certus compósque cōsilij non euadat, cùm dubitatio est de fissura vbi sit, quam ratio ipsa subesse ostendit atque denunciat ex iis quæ dicta sunt. Tum si nullum superest artificium anquirēdi quod in occulto latet, vt quærendi artifex, oleum & operam perdidisse videatur. Et tamen firmissima securitas est illud ipsum esse quod quæritur, nempe fissuram: vnum illud superest documentum quærendi & inueniendi quod positum est in hac prognosi, omnémque locum adimit dubitandi de loco vbi latebat ipsa fissura. Sic enim præceptor ait.

An sit os fissvm, necne] Quod eò non dicitur, vt aliqua dubitatio sit fissi ossis, quæ profectò nulla est quin ita sit: vt palam faciunt argumenta syllogistica, quæ vt communia sunt omnium fracturarum caluarię, ita sunt fissuræ propria, coniuncta cum ictu & telo ad findendum accommodatis. Sed quia difficultas & impotentia inueniendi, suspicionem mouet fissuræ non existētis, quam tamen existere ratio ipsa docet. Ergo si aliqua dubitatio est fissuræ non aspectabilis neque tractabilis, quòd alibi lateat quàm vbi percussum est.

Ivdicare oportet] Id scilicet quod in dubio est cum ἀπορίᾳ, i. *penuria* instrumētorū quibus inuētio cōparatur: cùm scilicet nihil profectū fuerit sectione, rasura, & atramēto; quia ibi non est fissura.

Exhibendo mandendam vtraqve bvcca fervlam] Quia frutex ille caulem habet leuissimum & plenum medulla fungosa, dum recens est: proptereáque cum oris hiatu, intra molares immissus māditur sine strepitu, quia non molitur: cedit enim ferula medullosa firmiter cōpressa molaribus, à forti cōtentione atque conatu tēporalium musculorū. Ex quo efficitur vt maxilla superior inferioris firmo appulsu multùm appressa in manso silenti ac sine stridore, fractâ caluariâ, penitúsque diuisâ, cui cōtigua est, manétque immota, collisione ossiū perfractorū diuisorū mandēdo firmiter, vbi est vicissitudo abducēdi & adducēdi maxillā inferiorem; strepitū ibi excitet, vbi fractura est. Atque strepitus exauditur facilè ab eo qui mandit, si eò attēdat in māso silēti, vt audiat. Ergo diuisum os, mandendo strepit; quia colliditur: colliditur autem; quia mādendo crebra est vicissitudo adducēdi & abducendi maxillam inferiorem, quando committitur cum superiore quæ contigua est ossi diuiso. Exauditur strepitus in manso silenti, cuiusmodi est ferulæ medullosæ, si eò attēderit is qui mandit, vt ipsum exaudiat. Mandendum est plena vtraque bucca, tum vt firmior sit mandēdi contentio, tum vt percipiatur qua parte os fissum est; cùm sedes fissuræ vbi sit, dextrâne an sinistra, non potis est mente complecti.

Est enim credibile qvod strepvnt ea qvæ fracta svnt] Enimuero strepitu, fractura caluariæ innotescit quæ in occulto erat: nec tamen in dubio quin ita esset, nisi quatenus transeundum est à mente certa, ad sensus incertos; vel à constanti iudicio, ad fallacem experientiam. Agitur autem de inuenienda sede fissuræ, quam ratio ipsa subesse ostēdit, vbiuis partium illa sit: quia medicandum est manu. Sed ratione duce, certa comparatur experientia, quæ hîc præscribitur, inueniendi locum vbi latet fissura, vt ei apposité chirurgia fiat. Ergo si explorando, visu & tactu, nihil profeceris; adhibenda est machina quæ aduocet vim audiendi, qua, sono extraordinario, rima quæ fuerat inaspectabilis & intractabilis, percipiatur. Est autem hîc posita & explicata, cuius huiusmodi attulit epilogismum. Credibile est qvod strepvnt ea qvæ fracta svnt] Sanè quidem, si causa & occasio strependi adiiciatur quæ hîc præscripta est. Omnis enim strepitus qui tum in aluo, tum in pectore, ab excrementis illic stagnantibus exauditur: tum etiam in solidis partibus, rerum illarum inter se diuisarum, ac veluti fluctuantium, opinionem facit. Sic in thoracis em-

pyemate quò minor est puris copia, eò maior strepitus exauditur, concussis empyici humeris. Contrà quò maior est puris abundantia, eò minor strepitus esse solet, aut certè nullus: quoniam nulla est fluctuatio. Sic in osse diuiso cùm cietur collisio, strepitus excitatur: in continuo autem nullus; quia collisio nulla est. Ergo credibile est vt ea strepant ossa quæ fracta sunt, quando cietur collisio, vt certè hîc mandendo cietur in fracta caluaria.

7 Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τὰ ἐρρωγότα μὲν ζ· τὰ δὲ ιδ· τὰ δὲ καὶ ἄλλως διασημαίνει. ἥ τε σαρκὸς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὀστέου γίνεται, καὶ τὸ ὀστέον πέλιον, καὶ πόνοι ἰχώρων ὑπορρεόντων. γίνεται δὲ ταῦτα ἤδη δυσβοήθητα.

Sed procedente tempore, oßium rima occulta, tum septimo, tum decimoquarto, tum aliàs quoque se prodit. Nam & caro abscedit ab osse; ac tum apparet os liuidum. Dolores item ichωrum diffluentium excitantur. Atque iam pridem hæc difficulter cedunt auxiliis.

ENIMVERO medicus defatigari non debet quærendo, donec inueniat vbi caluaria in vitio est fracturæ illatæ, nec tamen tractabilis, nec aspectabilis. Qui secus facit, opinionem meritò subit occisi, quem sors ipsius non tam peremit, quàm vel ignauia, vel imperitia medicantis. Nam rima detecta, foret sanabilis, quæ abdita & occulta, redditur insanabilis. Est enim consentaneum vt omnis caluariæ grauis pertusio, vicinarum partium, ac primùm sui corruptione & inflammatione, ad interitum sit fatalis; nisi remedia loco adhibeãtur, quibus corruptio & inflammatio arceantur. Sed ea remedia loco adhiberi non possunt, nisi etiam loco in cõspectu sit ipsa rima quæ in occulto latebat. Id autem est loco, si non primo die, saltem postridie, aut ad summum perendie: quibus exactis, vana est omnis industria quærendi atque curãdi, præsertim æstate, qua inflammationis & corruptionis causæ atque symptomata magis in promptu sunt, quàm in cæteris anni partibus. Loquor autẽ de trωmatis ipsius caluariæ, de quibus hæc sancita lex est à pręceptore; non autem de aliis, vt brachiorum & crurum. Scire autem licet quòd omnis corruptio fissæ in occulto caluarię, sua fundit symptomata suo quæq; loco pestifera, in falsò credita integritate: nec priùs apparet fissura neglecta, aut perfunctoriè ac negligẽter quæsita, quàm signa ediderit eius quæ in propinquo est mortis. Signa autem ponuntur in hac prognωsi quæ sic conscripta est.

SED PROCEDENTE TEMPORE] Cùm scilicet illud exactum est tempus quo erat occasio quærendi & inueniendi ἔργῳ καὶ λόγῳ fissuram, dum esset sanabilis, nec dum funestæ causæ inciderant ex euentu, omissa loco idonea curatione. Sunt autem causæ funestæ, corruptio & inflammatio, quæ solẽt accidere labentibus inde diebus à pertusa caluaria, nec tamen inuenta loco pertusione, nec loco adhibita prouisione. Nam illud quod scriptum est, προϊόντος τοῦ χρόνου, eò certè pertinet vt intelligamus, paroxysmis morborum atque periodis quæ sunt in tempore, motus omnes cieri quibus mutatio ipsa fit, tum ad pepasmum & excretionem, duce natura; vel ad corruptionem & interitum, imperio morbi & magisterio. Scitum est illud. Οἱ παροξυσμοὶ ἐκ τῶν χρόνων, & quæ sunt eiusmodi. Tempora autem præcedentia mox dicentur.

lib. περὶ χυμῶν.

OSSIVM RIMA OCCVLTA] Græcè est, τὰ ἐρρωγότα, i. *omnis fissura*, vel *illa quæ fissa sunt*. Nos tamen cõsultò, ex perspicientia τῆς διανοίας nostri authoris, *rimam occultam* vertimus; quæ scilicet in conspectu cùm non esset, tamen non adducta est in conspectum, per imperitiam medici, vel eius ignauiam. Est autem occulta, sede ipsa, vel rimæ idea. Ac sede quidem; vel in sutura, telo quantumuis acuto præcisa; vel cùm perrupta est alibi quàm vbi telum insederit. Idea autem; si angustissima est, nec abradendo exactè quæsita, vt iam præceptum est. Nam effracturæ quæ cum fissura est, difficilis non est inuentio. In promptu autem prouisio est, qua & corruptio, & inflammatio vitari debet.

TVM SEPTIMO DIE] Vbi celeritas, assiduitas, & vehementia motus, celeritatem quoque adfert mutationis ad inflammationem & corruptionem ossis pertusi, & partium vicinarum. Id locum habet in vtroque syncipite, præsertim vbi est prope suturam, maximè verò æstate quam pluuiæ occuparint. Nam primis periodis cita mutatio esse solet ad interitum vel ad salutem, vt eò conspirat celeritas motus, naturæ, morbi, ac temporis. Sic morbi acuti, celeriter quidem omnes, ac celeriùs æstate quàm hyeme indicantur. Nam & quartanæ æstiuæ sunt breues, & autumnales longę. Est autem syncipitis violati atque pertusi motus celerior atque mutatio, quàm cæterarum capitis partium; præsertim autem quà ipsum suturam attingit.

lib. 2. aph.

TVM DECIMOQVARTO] Cùm scilicet non tam cita venit corruptio, nec inflammatio, vt certè non venit, si longiùs abest pertusio à sutura; si os pertusum durius atque solidius; si leuiùs item percussum, quamuis alta rima diuisum; vt cùm eo telo quod rimam fecit, illæsa manet membrana quæ subiacet ossi percusso, indéque pertuso. Nam quod obiicitur de Autonomo, quem scripsit Hippocrates, à trωmate capitis interiisse decimosexto die, cùm ei lapidis iactu, æstate media, pertusa esset sutura quæ per medium bregma excurrit, ex qua præceptor deceptus est tanquam rimosa, vnde peccatum est in commoda sauciati, quòd ea ignoratio commodandi locum omiserit; non admota scilicet loco serra

rotunda

rotunda siue modiolo in vicinio suturæ: ac tandem præterita occasione, cùm iam ad vltima ventum esset, serò diuisum ferramento quod fuit 15. die, membranam ostendisse pauco perfusam pure, ac cætera corruptionis expertem: postridie autem suum obiisse diem Autonomum, quem æquum fuerat intra septimum obiisse, nec vltrà. Vt illa concedam, quæ vera sunt omnia: tamen non efficitur, falsam esse regulam quæ posita est de septimo die in pertuso bregmate ad suturam; idque æstiuo tempore, quo maior esse solet moriendi celeritas, quàm hyberno. Nam serioris interitus excusationem habet historiæ clausula his verbis concepta. Καὶ πῦον ὑπῆλθεν οὐ πολύ· ἡ δὲ μῆνιγξ ἄσηπτος ἐφαίνετο. i. *Subierat paucum pus: ipsa verò membrana visa est incorrupta.* Ergo nec læsa fuit ab ictu, nec inflammata est ab humore qui ad ipsam descendit: quo non exeunte, inflammationes mouentur lethales. At citæ mortis causa est, cita membranæ inflammatio atque corruptio, quæ nulla hîc visa est ab osse corrupto.

TVM ALIAS QVOQVE SE PRODIT] i. Celeriùs, seriúsve quatuor illis periodis quæ absoluuntur 14. die, quibus homines intereunt aut conualescunt à morbis acutis; vt scilicet tarda aut cita est ossis, membranæ, & carnis inflammatio atque corruptio. Distinctio autem petenda ex telo & ictu: tum verò ex osse cui telum insederit: quibus accedunt regio, tempus, & ætas.

NAM CARO ABSCEDIT AB OSSE] Quia: vt omne viuens, consortis mortui impatiens esse solet: sic mortuarum partium nulla est consociatio, sicut viuentium. Est enim cariosi ossis atque corrupti caro inde nata emortua: tum pericranij caluariam vestientis, eadem planè conditio quæ ipsius membranæ cerebrum inuoluentis, vnde illa producitur. Atque vt membrana putris abscedit à cerebro: sic pericranium, ab ipsa caluaria quam suo complexu fouebat. Membranæ corruptæ causa est inflãmatio: inflammatur à sanguine & ichore, quem excipit partim à carne pertusa, partim à diploë fissi ossis. Inflammationis illius particeps pericranium, cephalalgiam febri adiungit, quam edit membrana cum signis coniunctam funestis, vt mox dicetur; præsertim cùm ei inflammationi succedit corruptio. Sic igitur membrana putris abscedit à cerebro, & à caluaria pericranium: quod hîc vocatur caro, sicut in libro de capitis pertusionibus. Nota est illa descriptio capitis posita eo libro his verbis. *Duplici constat osse caluaria quæ per medium caput excurrit, cuius id quod supremum est, carnique subiacet, durißimum est atque densißimum.* Vbi, ne longum faciam, certum est carnem vocari tunicam pericranij.

ET LIVIDVM OS APPARET] Est autem eiusmodi: quia emortuum, extincta viuacitate vitalis principij quod erat in parte solida; tum intercluso nectare ipso viuifico quod venit è corde. Adeò vt liuor ille qui nunc apparet in osse quod erat priùs album dum viueret, causam non habeat τὴν ναυσίασιν, ἢ τὴν ἐκχύμωσιν, i. *nauseam vel effusionem*, sicut in sugillatis: sed νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *emortuum viuax innatum calidum atque viuificum.* Est autem extincta ἡ ἀρχὴ ζωτικὴ, & exhausta ἡ συῤῥοή.

INCOMMODA ITEM VENIVNT AB ICHORIBVS SVBTERLABENTIBVS] Quod certè perinde est ac si diceret. Exorta febre in rima occulta, post septimum diem, æstate; & paulò infra decimumquartum, hyeme; caro abscedit ab osse, velut sale condîta, colore fulua, inde sublíuida: os autem tum incipit occupari sphacelo, & fieri cariosum, quod erat læue & perpolitum; postremò subflauum & cinericium. Sed præter ea quæ cernuntur in carne & osse multùm à se mutatis colore, charactere, & mole: ichorum quoque subterlabentium symptomata excitantur. Sunt autem sic à præceptore tradita. *Si purulentum os fuerit, aut pustulæ assurgunt in lingua, aut ipse percussus & saucius cum delirio vitam finit. Tum ab ichore qui ad membranam descendit, nec exitum inde habet, inflammatio grauis mouetur. Postremò, cùm in propinquo mors est, conuulsio partes occupat quæ sunt è diuerso pertusæ.* Ac de symptomatis quemadmodum illa veniant ab ichoribus in pertusa caluaria; dictum est alibi. Nunc illud tantùm attingam, quod à quibusdam visum est miraculo potiùs apponendum, quàm super eo cur ita sit, accuratè disputandum. Est autem, conuulsio partium quæ sunt è diuerso pertusæ.

Sanè cõuulsionis illius quam, sicut dixi, narrat præceptor inferri à trœmate capitis, sola, vt paucis absoluam, causa est inflammatio. Sic enim Galenus ait. Ἐπὶ γοῦν τοῖς τραύμασιν οἱ σπασμοὶ γίγνονται τῷ λόγῳ τῆς ἑπομένης αὐτοῖς φλεγμονῆς, ὅταν ἅψηται τῶν νευρωδῶν μορίων. i. *Reapse vulneribus conuulsio incidit, merito eius quæ ipsa consequitur inflammationis; cùm scilicet ipsa neruosas partes attigerit.* Non enim conuulsio ibi est, neruis à frigido & glutinoso humore distentis: nec verò ipsam facit humidum primigenium nerui absumptum; ac multò minùs resolutio partis pertusæ, vt in præcisis musculis qui tempora continent, vbi conuulsio incidit è diuerso partis præcisæ. Verùm, dicet aliquis; posita inflammatio hæc conuulsifica, causam non aperit cur ipsa conuulsio sit potiùs è diuerso, quàm è directo partis pertusæ. Instat Galeni authoritas ita scribentis ad idem quod iam adduximus. Καὶ πρῶτα μὲν φαίνεται σπώμενα τὰ μὲν κατ' εὐθὺ τῶν φλεγμαινόντων. i. *Ac prima cernuntur conuulsa, quæ sunt è directo partium inflammatarum.* Ex quo apparet, quòd inflammatio conuulsifica conuulsionem non mouet in partibus quæ sunt è diuerso ipsius, sed è directo. Quod sanè concedo. Sed audiamus quod sequitur. Εἶθ' οὕτως ὅταν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἅψηται τὸ πάθος· ἐπὶ πᾶν ἐκτείνεται τὸ σῶμα. i. *Deinde verò cùm principatum attigerit inflammatio, in vniuersum corpus excurrit affectio siue conuulsio.* Ex quibus efficitur; cõuulsionem natã à trœmate inflãmato, primùm è directo esse partis percussæ, mox autem pariter è diuerso, vt è directo, i. æquè dextrâ atque sinistrâ principio inflammato. Talis conuulsio visa est ipsi Autonomo, lapidis iactu percusso atque pertuso ad medium synciput, in ipsius sutura quæ rectâ excurrit à fronte ad occiput. Huic enim conuulsæ sunt ambæ manus; quòd in medio bregmate vlcus esset. Secus autem fuit puellæ cuidam Omeliæ quæ conuulsionem experta est partium sinistrarum, cùm in dextris esset pertusio. Hîc sanè quærendum cur è diuerso conuulsa est, non è directo. In promptu causa est, quam sic præceptor posuit. Ἐν γὰρ τοῖς δεξιοῖς μᾶλλον εἶχε τὸ ἕλκος. i. *Quoniam dextrà potiùs pertusionem habebat.* Quæ ratio pugnat cum iis quæ ex Galeno adduximus. Sed symperasma est præceptoris, cuius tanta fuit benignitas, vt nihil sciuerit quod nos nescire voluerit: tanta autem solertia & sapientia,

vt nemo post eum sciuerit quòd ipse ignorauerit. Itaque turpis erit quærendi defatigatio cur ita summus dictator sanciuerit. Quæramus igitur, & Galenum ducem sequamur. Ergo non vbi pertusio est ossis caluariæ, nec è directo eius conuulsio accidit, sed è diuerso: quoniam eò migrat inflammatio conuulsionis causa, quæ tollitur è vicinia directa partis pertusæ, ope modioli, si conuenienter & loco adhibeatur. Migrat autem, illuc transmissa & propagata, vnde non habet exitum: sicut è membrana quæ subiacet ossi pertuso. Itaque si loco vitetur inflammatio, detracto ichore per foramen ossis diuisi; nulla supererit conuulsionis causa. Sin autem seriùs os diuidatur, vitari quidem poterit conuulsio è directo ossis diuisi: sed è diuerso minimè: quia ichor non erit, quem illa pars è sanciata excepit. Hinc veniet inflammatio partium neruosarum, propreteáque ipsa conuulsio. Quòd si prætermissa ossis diuisio, viam ichori ad liberum exitum, non vt par erat, muniuerit; tum nascitur inflammatio dextra, similiter vt sinistra, quæ proculdubio ibi conuulsionem mouebit, vbi occupabit genus neruosum: ac primùm quidem è directo, mox è diuerso, si eò fuerit propagata. Est autem æqualis propagatio, & inde pariter cõuulsifica, parte vtraque, si telum suturæ insederit quæ per medium bregma excurrit. Quod legimus contigisse Autonomo, cui conuulsæ sunt ambæ manus, quòd in medio bregmate ad suturam, lapidis iactu esset percussus atque pertusus: ipse autem modioli beneficio caruisset cùm eo maximè opus esset. Nam pridie quàm interiit (interiit autem 16. die) curari cœpit modiolo, cùm iam funesta essent omnia. Tum osse diuiso, pus visum est nõ ita multum; membrana autem corruptionis expers. At verò puella Omelia, duodecim annos nata, æstate media conuulsionem habuit è diuerso pertusæ caluariæ, i. sinistra parte, cùm in dextra esset pertusio ad suturam. Sic autem res iuit. Accepto ictu de ianua; præuisum est quidem prudenter, opus esse modiolo: sed eo tamen conuenienter non est prouisum, quòd antè substiterit de circumactu, quàm sanies in membranam illapsa, exitum inde habuerit. Hinc nata est inflammatio purulenta, quæ mouit rigorem & febrem die octauo. Quæ res adduxit medicum vt postridie, i. nono, rursus modiolum adhibuerit, ac tum os illud ademerit quod circumactu modioli continetur. Tum in conspectu fuit membrana, quæ incorrupta pauco stagnabat pure & sanguine. Ipsa verò puella, quam febris assidua occupabat, somno sepulta, cum prædicta conuulsione interiit decimoquarto die.

Quæ cùm ita sint, primùm super eo quærendum quod instar fuit omnium rationum summo Hippocrati. Est autem id positum in historia. Quòd ideo sinistrarum partium fuit conuulsio: quoniam in dextris erat pertusio. Sed illa ratio vlteriùs resoluenda. Non enim conuulsa est illa puella, neruis ab eo pure distentis; quod incorrupta membrana exhibuit nono die, quo in conspectu primùm fuit osse diuiso. Nec verò inflammatæ illius membranæ per foramen conspectæ, symptoma fuit illa conuulsio. Nam incorrupta erat membrana pure stagnata & sanguine: quibus exhaustis, nullæ illic restabant reliquiæ conuulsificæ. Quid superest igitur quod faciat conuulsionem è diuerso partis pertusæ? In promptu sunt; ichor eò transmissus & propagatus, nec exitum inde habens, sicut vbi pertusum est & terebratum; sed serò: tum febris ipsa, & rigor. Enimuero bilis continenter à febre succrescit, cuius amplificatio, partium vicinarum & sociarum cerebri contagionem mouet siue sympathiam. Sunt autem nerui vicini & socij: propter eáque primi omnium vitiantur, quotiescunque in vitio est principatus eorum. Rigor autem symptomaticus empyematis, ab ichore stagnãte frustra exortus, nouam adducit μετάστασιν atque phlegmonem vbi cietur. Ex quibus efficitur, vt inflammatio ab ichore, tum bilis à febre amplificatio, cum occasione rigoris frustra oborti, prorepat è membrana ad cerebrum, indéque ad genus neruosum, vbi conuulsio excitatur. At enim fortasse obiicietur, quòd sympathia omnis per ἐπιγύωσιν sursum deorsumque mouetur κατ' ἴξιν, non autem ἀνάπαλιν; nisi cùm est orgasmus. Sanè illud ipsum quod hîc cernitur τὸ ἀνάπαλιν partis pertusæ; reuera est κατ' ἴξιν partis à telo quidem illæsæ: sed vitiatę à principatu offenso. Est autem eius offensio ab ichore stagnante, & à febre ibi concepta: tum à rigoris concussione, cum succrescentis bilis perennitate. Sed quoniam illa perennitas non habet exitum è diuerso, vti nec ichor; sicut è directo, vt dictum est: mirum videri nõ debet si faciat illic symptomata quæ inflammati nerui sunt propria, cuiusmodi est ipsa conuulsio: non autem vbi telum insedit; vnde si exeat loco sanies, vitatur corruptio & inflammatio, atque adeo febris ipsa, vnde cita mors venit. Quamobrem verè, sapienter, & apposite dictum est à præceptore; quòd ideo venit conuulsio è diuerso, non è directo pertusæ caluariæ: quoniam huic parti prouisio adhibetur, qua vitatur ipsa conuulsio. Est autem, sanguinis & saniei vacuatio. Sed ea ratio his inclusa literis cõtinetur. Ἐν γὰρ τοῖσι δεξιοῖσιν εἶχε τὸ ἕλκος. i. *Quoniam in dextris potiùs erat pertusio.* Atque hoc symperasmate, conuulsionis prædictæ ratio continetur. Plurimùm autem facit vt ita esse persuasum habeam; quòd in occulta rima hîc posita, quæ scilicet non est vbi telum insederit, sed è diuerso, propter eáque caret ope modioli; symptomatum omnium funestorum illinc è directo principia causæque primùm ducuntur, & illic apparent.

ATQVE HÆC DIFFICVLTER IAM PRIDEM CEDVNT AVXILIIS] Quoniam inueteratio causæ morbificæ, principatum naturæ sic occupat, vt eo collapso, à priuatione habitus denuo comparari non possit. Atque illa vis occupandi, ostenditur vacuitate officiorum quibus vita carere nõ potest: tum verò symptomatum grauitate, quibus ipsa opprimitur. Atqui morborum omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur & collabantur; omnis medicatio irrita esse solet.

DE VVL-

DE VVLNERIBVS ET FISTVLIS.

ΟΣΟΙΣΙΝ ἐπίπλοον ἐκπίπτει· ἀνάγκη ἀποσαπῆναι. Cap. II.

1 *Quibus omentum excidit; necessariò hinc putrescit.*

Hactenvs de capitis pertusionibus, quarum corruptio & inflammatio mortifera est contagione cerebri & membranæ. Nunc de incommodis vulnerum quæ vel à parte saucia enascuntur, vel à vicinis & sociis inferuntur, læso ipsarum propugnaculo, vnde potissimùm conseruantur. Sunt enim grauiora ventris, thoracis, & capitis vulnera, non tam merito illarum partium sauciarum, quàm earum nobilium atque vitalium quæ intra eas viuunt & sunt viuificæ. Ac primùm vulnerati abdominis symptomata hîc ponuntur quæ veniunt ab omento, cùm sua sede mouetur, & excidit per vulnus illatum.

Qvibvs] Abdomine vulnerato sauciis, omento tenus diuiso peritonæo; nec vltrà.

Omentvm excidit] Foras exit per vulneris amplitudinem, quam fortè intulit venabulum lato ferro, vel etiam latus ensis aut pugio. Non enim hîc verbum *excidendi* pertinet ad prolapsum omēti, quem sæpe habet in scrotum, à laxitate quam attulit fortis contentio in gerendo, vel attollendo grauiore & impari viribus onere, vbi diu manet ad vitæ finem. Nec verò in præpingui abdomine si claudit os vteri, vnde sterilitas, eò prolapsum excidisse dicitur, vt scriptum est in hac prognosi: cuius θεώρια tantùm spectat vulnus abdominis, vt Galenus author est in aphorismis. Huc spectat etiam ea sententia iisdem verbis hac de re concepta 1. lib. de morbis, vnde τὰ ἀναγκαῖα trωmatum atque vulnerum huc transcripserunt Scholæ Coæ magistri. Excidit autem omentum, per vulnus abdominis: quia non ampliùs inuolucro peritonæi complexum, suo continetur loco, vt olim, cùm esset fomentum ventriculi & intestinorum. Excidit verò facilè: quia supernatat, vnde nomen habet epiploi, nullo constrictum vinculo quo exitu prohibeatur. Sed cùm exciderit. aph. 58. 6.

Necessario hinc pvtrescit] i. Quia excidit, inde putrescit, τῷ λόγῳ τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, i. *merito suscipientis causæ* ambientis appulsum, quem nunquam experta est. Quæ ratio sicut communis est aliarum quoque partium abditarum, simulatque contactu & qualitate aëris offenduntur, quo nunquā vsæ sunt familiariter: tum verò epiploi siue omenti consentanea, penéque dixerim propria esse videtur: tum quia excidit; tum quia putredini obnoxium est præter cæteras. Nam calidum eius innatum corrumpitur facilè in proprio humido, simulatque contactu & qualitate ambientis offenditur. Tum illa pars venis obsita, causam putredinis τὴν ἐπιδεχτικὴν, secum portat in ambientem, corruptionis authorem, videlicet sanguinem qui non habet φυλακὴν in vena detecta. Sic enim comparata est ratio seminis τοῦ ζωτικοῦ, vt facilè corrumpatur, si aliò effundatur quàm in matricem fœminæ consocialis: quia non habet φυλακὴν. Sanguinis autem sic ratio est atque conditio, vt ne intrà quidem maneat incorruptus, vel ad punctum temporis, si fortè sit extra venas, vbi non alibi conseruatur. Ac ne in venis etiam diu retinet suum calorem, corruptionis expertem, si aliquantisper sub dio sint expositæ ambienti, detectæ sua carne, & suo, vt ita dicam, eiectæ propugnaculo. Ergo sic res eunt omenti, vt partim suo egressum domicilio, partim venarum, quibus abundat, propagine, à communi causa putredinis, propriam citò habeat corruptionis differentiam, præter cæteras partes in graui odore. Quamobrem non antè manibus reponi debet in alueum, quàm excisum fuerit illud quod excidit, sicut præceptum est à Galeno. 3. Epid.

2 Ἤν ἔντερον διακοπῇ τῶν λεπτῶν, οὐ συμφύεται.

Si quod præcisum fuerit tenuium intestinorum; non coalescit.

Qvæ in medendo sunt omnia, scopum habent τὸ κατὰ φύσιν, id scilicet quod est naturaliter constitutū. Ex cuius perspicientia, partium è natura egressarum redintegratio comparatur, aut ne tētatur quidem, nisi ab imperito medendi. Enimuero nullius partis è natura egressæ redintegratio priùs tentari debet, quàm ea cuiusmodi sit, & quanta eius egressio cognoscatur. Huius rei notitia est in hac prognosi, qua ponitur sectio tenuis intestini, vnde spes omnis adimitur coalescendi, videlicet ex vulneris amplitudine, & vulneratæ partis natura. Quorum examen & comparatio, impotentiam planè ostēdet ipsius symphyseos, quò spectat potissimùm omnis medicina vulnerum & fracturarum. Omnis enim diuisio redintegratur per symphysin.

Ergo. Si qvod] De tribus intestinis quæ transponendo chylo, digerendo, & segregando sunt comparata, proptereáque ipsis tributum est vitale officium quo vitam carere diu non potis est. Atque hæc secundas tenent inter partes nutritias, quarum aliæ quidem coquendo, aliæ digerendo, aliæ excernendo suam dicarunt operam.

Tenvivm intestinorvm] Quæ sunt; ecphysis, transponendo chylo; ieiunum, distri-

buendo ad hepar per meſaraicas portæ venas; ileum, ſegreganda fæce à chylo, tranſmittenda ad colum, indéque ad rectum, vnde per ſedem tranſmittitur. Eorum duplex tunica; eſt membrana ſolida quam ipſis dura meninx impertiit.

aph.24.6. DISSECTVM FVERIT] *Μέχρι τῆς ἐντὸς εὐρυχωρίας*, i. *ad intimam vſque diuiſum amplitudinem*, non tamen exciſum, vel amputatum penitus. Qualis eorum diuiſio eſt, dum vulnerantur, quæ poſita

aph.18.6. ſunt hoc aphoriſmo. *Κύστιν διακοπῆναι ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ· θανατῶδες.* i. *Veſicam diſſecari, aut cerebrum, aut cor, aut diaphragma, aut inteſtinum tenue, aut ventriculum, aut iecur; mortiferum.*

NON COALESCIT] Tum quia eſt ipſum natura *ἀσύμφυτον*. i. *incoibile*. Eſt enim *ἄσαρκον*, i. *carnis expers*, cuius interuẽtu membrana carnea coaleſcit, nempe cutis obducta cicatrice, cuius materialis cauſa eſt caro ſuccreſcens, verſa in vinculum præ ſiccitate. At nulla eſt caro tenuis inteſtini quæ, ipſo diuiſo, idem faciat quod in cute. Tametſi enim venis abundat tenue inteſtinum: tamen eas ſibi non habet, ſed hepati, quibus vtitur attrahendo chylo quem aluus expleta depoſuit, & eò tranſmiſit. At nulla eſt amplificatio rei quæ antè non fuit. Enimuero ſimplex caro diuiſa, coit in vnum ſub forma priore, quæ vera eſt ſymphyſis. At cæterarum partium quas vocant ſpermaticas, nulla coitio eſſe poteſt cùm ſemel diuiſæ fuerint, niſi per cicatricem aut callum. Cicatrix cuti obducitur ſauciatę: quia ibi caro ſuccreſcit neruo intexta. Ferruminatur os fractum, callo nodoſo. Hîc vtriuſque perit vetus figura, niſi fortè ſit excuſatio cereorum infantiæ oſſium, quę fracta, in vnum coire dicuntur; non quidem ferruminata callo:

lib. περὶ ἐγμῶν. ſed *φυσικῶς ἑνωθέντα*, quæ vera eſt ſymphyſis, authore Galeno. In cæteris quænam coitio ſperabilis eſſe poteſt, vbi nullum eſt fundamentum cicatricis aut calli? In cute fundamentum eſt cicatricis: quoniam hîc caro ſubeſt quæ amplificatur facilè. In oſſe perfracto fundamentum eſt calli, ab eo quod intus exudat & circumponitur, ac firmiter adhæreſcit parti firmiſſimæ. Sed nulla eſt membranæ amplificatio in forma priore, vnde ſit redintegratio cõtinuitatis amiſſæ. Nec video quid apponi poſſit vnde coaleſcat mẽbrana diuiſa; cuius accretio dũ naturaliter eſſet cõtinua, gaudebat ſucco alibili propagato & aſſimilato parti cõtinuę. Nunc ei distractæ propagatio nulla erit, nec alimẽti ad *ἕνωσιν*, nec excrementi ad *ὄλωσιν*. Tũ nulla eſt baſis in parte quæ ſubiacet fiſtulata, vnde ſuccreſcat aliquid, cuius interuentu oræ ipſæ coëant inteſtini diuiſi. Igitur neutra ſymphyſis expetẽda in cõtinuitate amiſſa tenuis inteſtini. Atq; hęc de natura quę inteſtinũ facit *ἀσύμφυτον*. i. *incoibile*, cùm eius diuiſio eſt vt ſemicylindri, qua oræ diſtractæ, ampliùs coire non poſſunt; neq; propterea coaleſcere, inopia cicatricis. Nam ſi tantùm altera tenuis tunica ſectum eſſet, non autem diſſectum; & ſi non ita eſſet ampla diſſectio quæ oras diſſecti multùm à ſe diſtraheret: ſanè illa fundendo, hæc autem apponendo reliquias alimenti, ſymphyſin ederet ferruminatam. Sed inteſtino altè diſſecto ad ſemicirculum vel ſemicylindrum, manu eſt opus quæ oras multùm à ſe diſtractas adducat, vt coeant & coaleſcant. Quæ faciendi ratio non eſt in promptu, nec facilis in vulnere inteſtini, ſicut in fractis artubus, quæ vinculis continentur & coercentur, exprimẽdo & reprimendo, vnde nodoſi calli generatio comparatur. Nec verò in tanta difficultate medendi per chirurgiam, inteſtino vacat, nec ſatis eſt otij coaleſcere, non faciundo vitale officium nutricatus quod ei demandatum eſt, quo diu vacare non poteſt, vita ſuperſtite. Propterea ſic læſi homines, celeriùs moriũtur quàm iuuari poſſint: tum vacuitate officij, tum ipſa ſymptomatum crudelitate quam inteſtini concitat inflammatio. Nam cibus & potio per vulnus exeunt; præcordia indureſcunt; nonnunquam bilis per os

Celſ. lib. 5. redditur. Quamobrem verè & appoſitè ſcriptum eſt à præceptore, quòd inteſtini vulnus mortiferum eſt: tum quia *ἀσύμφυτον*, vacuitatem habet vitalis officij quo vita diu carere non poteſt: tum quia ipſum vulnus in membrana quam occupat, inflammationes mouet lethales.

3 Νεῦρον διακοπὲν, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη· οὐ συμφύεται.

Neruus reſectus, aut quod in gena eſt tenue, aut præputium; non coaleſcit.

ECCE ITERVM noua ſymphyſεως impotentia, quæ eſt in partibus omni fundamento & occaſione carentibus coaleſcendi, quoties præciduntur, quatenus ipſæ vniusmodi ſunt in ſuo quæque inſtrumento cui dicatæ ſunt. Nam artus præciſi & amputari nulla ſperabilis coitio eſt. Nec mirum cur ita ſit. Sed nerui præciſi & cæterarum partium quæ hîc ponuntur, quamobrem nulla ſit redintegratio; id verò nos exercebit in hac prognωſi.

NERVVS] i. Pars omnis quæ nomen habet nerui; qualis eſt *τόνος* à cerebro vel à ſpinali medulla, per quem facultas animalis, & ea quæ intus cient, videlicet *τὰ ὁρμῶντα* in officio eſſe dicuntur actionum ſuarum *ἐνεργητικῶν* & *αἰσθητικῶν*. Qualis eſt tendo etiam vel *ἀπονεύρωσις* in fine cuiuſque muſculi, orta è fibris ligamenti & nerui, ſparſis per villos carnium, indéque in chordam coëuntibus, qua omnes ducuntur articuli, vt voluntati viſum eſt, *καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν*. Tum *συνδεσμοὶ* & ligamẽta, quæ omnem *συνάρθρωσιν* atque *διάρθρωσιν* continent expeditam & elabi metuentem in *ἀρθρώδια, γιγγλυμὸν, καὶ ἐναρθρώσιν*. Neruus igitur, *τόνος, τένων, καὶ συνδεσμός*, i. *tonus vel ipſum robur, tendo, & ligamentum.* Ac ſanè *τόνος* qui verus eſt neruus, propago eſt ſiue *τὸ πεφυκὸς* cerebri & ſpinalis medullæ. Ligamentum, ſoboles & origo earum quæ ſunt in oſſibus epiphyſεων. Tendo autem quædam eſt velut *ἔκφυσις* fibrarum ligamenti & nerui, quæ ſunt in villis carnium & in ipſarum exitu coëunt in vnam chordam quæ ipſa eſt tendo.

RESECTVS] i. Toto suo corpore cylindraceo obtrũcatus, vt ea obtruncatio, sublata omni continuitate, partes ipsius non sinat esse contiguas: sed multùm à se inuicem reddat distractas.

AVT QVOD IN GENA EST TENVE] Quicquid interiectum est inter vtramque maxillam, quod ipsum per se in omnem partem mouetur, immotis articulis, ope lati musculi, cuius origo est à membrana cuti subnata. Est autem pars illa buccarum sub malis quodammodo suspensarum, quarum resectio nullum habet fundamentum crescendi à carne subiecta quæ nulla est, nec apponendi reliquias alimenti in vulnere alto & amplo, vnde partes diuisæ valde sunt dissitæ à se inuicem, quo sua sponte in membrana & cute ex quibus ipsæ constant, huc illuc trahuntur. Itaque sutura & hamo est opus, vt dissitę vi adducãtur, & ibi coalescant ferrumine cicatricis cuius materiam, vt cuiusdam glutinis, suppeditabunt reliquiæ alimenti. Ac sanè ibi locorum omnium fœdissima est cicatrix quæ faciei veterem & genuinum turpificat characterem. Itaque illud videor verè dicturus cum Galeno, quòd dissita glutinantur, non autem verè coalescunt dissecta. aph.16.6.

AVT PRÆPVTIVM] i. Extrema cutis qua tegitur glans pudendi, nec ei tamen adhæreścit: sed circumuoluitur, suámque habet ἰδίαν περιγραφὴν, ex membrana & cute. Atque pars illa circumciditur verpis Iudæis, infantibus octo dierum in signum Iudaïsmi: quia est regenerandi & accrescendi expers.

NON COALESCIT] Quoniam non denuo gignitur neque augetur. Est enim pars orta è spermate, cuius ἰδία περιγραφὴ, μοῖρα ἐχ πεπερασμένην, quæ semel amissa nunquam reponitur, nec vlla esse potest illius amplificatio. Itaque nulla sperabilis est νεύρωσις in neruo, arteria, vena, membrana, & cute dissectis. Nulla item χόνδρωσις in cartilagine rupta, exesa, auulsa, dissecta. Nulla denique ὀστέωσις in osse perfracto. Expetenda symphysis per cicatricem aut callum, cuius materia sunt exudantes reliquiæ alimenti, aut caro succrescens in cute. Nam carnosarum partium perennis generatio est à sanguinis perennitate vnde primùm enatæ sunt. Inde fit σάρκωσις, qua sola cauorum vlcerum curatio atque sanatio comparatur. Nam si quis obiiciat, materiam gigni spermaticam quæ idem faciat in spermaticis partibus, quod in carnosis de sanguine dictum est: obiectio facilè diluetur, cùm intellexerit eam materiã esse quidem σύντροφον, i. *consocialem* spermaticis: non tamen iis restituendis à quibus excernitur, indéque pellicitur à testibus ad faciundum semen, procreandi causa. Itaque materia illa non mutatur in partem spermaticam, sicut sanguis in carnem. Sit igitur ratum & persuasum omnibus, quòd nerui solidi, & membranæ, imprimísque tenues & suspensæ, nec vlla basi firmatæ, cùm dissecando multùm distractæ fuerint à se inuicem; vt ipsas in vnum coire non potis est per symphysin naturalem: ita nec posse ferruminari, nisi ope chirurgi, ac difficulter admodum & indecorè. Nam excisarum nulla spes regenerandi & accrescendi, vt in præputio.

4 Ὅτε ἐν σώματι ὀστέον ἀποκοπῇ, ἢ χόνδρος· οὐκ αὔξεται.

Si quando in corpore, vel os exectum fuerit, vel cartilago; nunquam augetur.

EXPOSITA EST difficultas & ratio coalescendi per symphysin ferruminatam in osse, membrana, & neruo diuisis, facta diacope cui debetur symphysis; vt partes illæ in officio sint vel instrumenti, vel vniuersitatis: vt similares, illi; organicæ autem huic suam dicarunt operam. Nunc de apocope cui debetur αὔξησις vel accretio reponendi causa & restituendi quod mancam partem reddidit vnde abscedit. Hoc enim video interesse inter apocopen & diacopen, vt illa iacturam adferat substantiæ in parte organica aut similari: hæc verò continuitatem exoluat. Vtramque affectionem coniunxit in aphorismis cum ait. Οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται, i. *neque augentur, nec coalescunt.* Tametsi diuersa illic ratio est accretionis, vt mox dicetur. In summa; coitio pertinet ad solutionem continui: accretio, ad iacturam substantiæ. Est autem accretio necessaria coalescendis partibus quæ vel minimam sui iacturam fecerunt. Id cernitur in vlcere cauo quod non antè coalescet, quàm fundum repleuerit. Sed tamen in osse, membrana, præputio, cartilagine, atque palpebra, non est par necessitati commoditas: quia hæc non augentur, nec coalescunt, vt caro. Ac sanè difficultas iam patefacta est coalescendi. Nunc autem quænam sit impeditio accrescendi, superest vt quæramus. aph.19.6.

SI QVANDO] i. Quotiescunque, vel ab iis quæ intrà sunt & intus lædunt, vel ab iis quæ foris incidunt & extrinsecus.

IN CORPORE] In quo est partium inter se optima conspiratio, & cum lepore quodam conuenientia πρὸς ὁλομέλειαν, i. *ad vniuersitatem*, quæ suis expleta numeris, animo morem gerit: vt scilicet quæ hîc recẽsetur exclusio, excisio, iacturam ostendat viuẽtium partium, non autẽ sphacelismi detractionem & partium mortuarum. Nam sphacelismi & gangrænæ cùm amputãtur, nulla restat basis nec fundamentum accretionis: quia denuo gigni non possunt. Sed in viuo corpore, si partis iactura sit violenter illata, vel etiam portiunculæ aut fragmenti; non est æqua omnium succrescendi & accrescendi conditio, vt hîc docetur.

VEL OS] Cuiusmodi tandem id fuerit; solidúmne, adnatum, enatum. Atque inter solida, quæ scilicet suo quæque muneri & officio apposité sunt descripta, (nam enata, sunt apophyses; vt adnata, epiphyses) siue illa sint fulciendo, vt ossa tibiarum & crurum: siue propugnando, vt ossa caluariæ & thoracis: siue iuuando ad efficiendum, vt manuum ossa: siue ipsa per se faciendo, vt dentes. Omne os

denique quod siccitate induruit ad summum, & duritate cæteras partes præcedit: idque tam sensus expers, quàm particeps.

EXECTVM FVERIT] Ferramento chirurgi, telo aduersarij, fractura, effractura, contusione: quæ omnia τ. βιαίων nomine continentur apud Hippocratem. Omne os denique ab osse detractum, vel amica manu, vel inimica; vel etiam sponte sua eiectum.

lib.4. περὶ ἄρθρων.

VEL CARTILAGO] Pars vniusmodi, quæ omnium proximè abest ab osse, duritate quam siccitas attulit in terrestri substantia, quæ ipsi cum osse communis est: dura minùs dum cartilago est initiis ossium, quorum naturam suscipit vetustate. Nam cartilaginem quæ sic manet, os duritate præcedit. Sic autem manet quæ connata ossibus ipsa connectit inuicem, vt sterni ossa & pubis: vel ipsis tantùm appensa est, vt cartilago xiphoides, cartilago costarum, & nasi: tum illa solius hominis quæ colligat iugulum cum omoplatæ spina, vt cæteras non recenseam. Sic etiam manet cartilago quæ ipsa per se partem constituit, cuiusmodi est in tarso vtriusque cilij in quo sunt palpebræ: tum in epiglottide, in larynge, in vocali arteria, &c. Itaque omnes illæ cartilagines exectæ vel eiectæ, quouis modo abscederint, vel earum portiuncula.

lib.1.hist. animal.

NVNQVAM AVGENTVR] i. Ossis execti vel eiecti, tum etiam cartilaginis nulla sperabilis restitutio, sufficiendo ac reponendo id quod deest, διὰ τὸ μὴ δυνατὸν γενέσθαι αὖθις ἑτέραν οὐσίαν τοιαύτην, i. *quia non potis est denuo generari substantiam quandam eiusmodi qualis amissa est.* Nam circumcisum præputium infantibus octo dierum, mancum est in perpetuum: quia deinceps non accrescit, manétque in signum aspectabile Iudaïsmi. Quòd si fatale illud est membranæ & cuti; multò magis ossi & cartilagini. Sic empyemata in arthrodia brachij, γαλιαγκῶνας reddunt infantes. Sic os ferramẽto exectum, nunquam idem reponitur: sed fungus pro eo. Tum quibus è palato eiectum est ossiculum maxillæ superioris, resimus fit nasus in medio. Quibus autem id vnde sunt dentes, in imo naso apparet σιμότης. Quod certè non fieret, si cartilago nasi, quæ ipsi est septum rectum ac veluti paries quidam intergerinus, amborum meatuum, suo innixa fulcro maneret. Sic vlcerum vetustorum cauas necesse est cicatrices obduci, quantum subiecti ossis carie absumptum fuerit: quia nunquam reponitur cariosum idem quod antè fuit. Ipsa autem caro crescit ad ossis amussim. Ex quibus apparet, ossium exectorum vel eiectorum substantiam ibi non posse restitui ad amussim, vnde abscedit. Nam cartilago, sui iacturam resarcire non potest in epiglottide, in larynge, in vocali arteria, in narium pinnis, in septo nasi, nec vsquam alibi. In promptu Galeni est ratio: quia non potis est denuo generari substantiam quandam eiusmodi qualis amissa est. Quæramus ergo, si placet, quænam & vnde illa sit ἀδυναμία vel impotẽtia regenerandi. Enimuero nulla est alia, nec aliunde petenda quàm ἐκ τῆς ἀφορμῆς, quæ non facit denuo quod semel absoluit atque perfecit: nec maiorem vim habet restituendi & reponendi quicquid os vel cartilago sui perdiderit; quàm reficiendi quod mancum est, vel minùs apposité conformatum. Nam πτερυγώδεες φύσιες τῶν πλευρέων, eiusmodi sunt atque manent, διὰ τὴν ἀδυναμίην τῆς ἀφορμῆς. Cucurbitarum caput idem manet similiter vt efformatum fuit ab eadem natura quæ ipsius est conseruatrix, vt conformatrix. Ipsa verò natura σύγκρησιν habet aquæ & ignis, quæ est fatalis portio vitæ & necis, partiúmque omnium conformandarum & augendarum. In partium conformatione atque figura, tum incremento & statu, vis ea lucet naturæ quam temperatio comitatur ignis & aquæ ad motum & nutricatum, quibus omnia coagmentantur atque consistunt. Est autem naturæ artificium, sui domicilij architectæ, omnia formare simul ac simul augere. Nihil enim natura particulatim facit; sed omnia simul iacit fundamenta perficiendæ rei. Vt autem natura suum absoluit pensum in vtero per animati seminis ignem & aquam, in quibus est fatalis portio corporis effingendi & procreandi: sic extra vterum nihil deinceps adiicit præter augmentum & nutricatum fœtus perfecti. Ac nutricatum quidem, ipsa omni fundit ætate. Quò spectat illud Hippocratis. Ἀνθρώπου ψυχὴ ἀεὶ φύεται ἄχρι θανάτου. i. *Hominis anima semper fundit vsque ad mortem.* Vbi certum est animam dici pro natiuo calore, in quo est ἀρχὴ ζωτικὴ καὶ ἡ σύρροια, i. *vitale principium*, siue *ipsa viuacitas, & nectar in corde viuificum.* Sequitur enim. Ἢν δὲ ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νόσῳ καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα φέρβεται. i. *Si verò inflammetur vnà cum morbo anima, corpus absumit.* Nam præceptori solenne est, cœlestem animam, vel diuinam potiùs, vbiuis dicere αἰθερίοισι.

aph.19.6.

6.Epid.part.1.

ibidem.

6.Epid.part.3.

lib.1.περὶ διαίτης. Theoph.1.de caus.plant.

6.Epid.part.5.

Sed accrescendi alia quædam ratio est quàm nutriendi. Non enim perpetua est ad interitum vsque accretio, sicut nutritio. Nec verò extra vterum, sed ne in vtero quidem locus est adiiciendi, si quid fortè maneat inchoatum, ex impotentia τῆς ἀφορμῆς; aut redintegrandi, si quid exectum fuerit vel eiectũ ex aliqua parte corporis vniuersi, ob eam quæ dicta est μοῖραν πεπερωμένην: cuius nulla esse potest accessio nec instauratio vt neque in semine; sic neque in partibus quas edidit semẽ ipsum. Nã semen fit actu animal, perficiendo; non autem per corruptionem. Et animal factum ex seminé, est ens quod erat; sed non quomodo erat: quia seminis essentia est esse quod est, vt aliud sit, nempe animal. Vt igitur ex imperfecto semine quod inchoatum est, idem manet: sic quod ex eo perfectum est, si aliquid sui perdiderit, expers est redintegrandi. Est enim seminis partiúmque inde natarum eadem planè conditio: inter quas & semen ipsum, hoc vnum interest; quòd reapse cernuntur illinc emersæ actu ad suum quæque opus faciundum, quæ antea illic latebant; sicut in glande quercus, & pullus in ouo.

Tum illa materia quæ adiicitur accrescendo, dum animal capax est accretionis, non sufficit redintegrandæ parti; restaurando scilicet id quod exectum est vel eiectum. Tametsi enim dum corpus est αὔξιμον, i. *incrementi capax*, abundat calore natiuo; vt certè quicquid augetur, natura calidissimum est: tum eius caloris virtute atque potentia fit cita πρόσθεσις, i. *appositio* succi alibilis, qui tam citò efficitur, qualis est ipsum corpus, quam ipsa crescẽdi capacitas exigit: vt capacitati accretionis omnino par sit opportunitas accrescendi ex copia nutricatus: tamen non opis est natiui caloris, corpori restituere ex alimento, si quid de

quid de suo perdiderit, quod ei de semine olim calor ipse impertiit. Itaque sperabilis nõ est regeneratio partium spermaticarum, quam noster præceptor, *incrementi* nomine intellexit. Nec verò minora sunt adiumenta crescendi à corpore τοῦ αὐξίμου, quàm à motu ipsius caloris, cuius ea promotio esse nõ potest, vt is qui forma est, generet nouam formam, quod facto est opus, vt os excisum reponat, i. viuum pro mortuo. Est autem os mortuum, ὅ,τι περ ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ὀστέου ἐναίμου καὶ ζῶντος. i. *quod abscedit à reliquo osse sanguineo & viuo.* Et cùm in viuente vna sit forma, qua vnum est; efficitur planè vt cùm abierit forma, ex non viuente noua gignatur, si pro eo, quod abscedit, mortuo, viuum reponitur. Quod si verum esset, vt certè non est; à priuatione habitus denuo compararetur. Id autem ἀδύνατον. lib. de capit. vulnerat.

Existunt quidem mutuæ ad incrementum operæ, primùm caloris, mox corporis, tum alimenti; si calor viuax atque viuificus; si corpus αὔξιμον; si alimentum εὐπρόσφορον. Sic enim præceptor ait. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς. i. *Quæ crescunt corpora, plurimum habent caloris natiui, multo igitur indigent alimento.* aph.14.1. Nam eo aphorismo tria illa ponuntur quibus nutritio & augmentum absoluitur. Primùm enim quod nutrit & auget, calor natiuus est: inde corpus ipsum quod capax est incrementi, proptereàque nutriendo augetur: postremò id quod virtute caloris efficitur tale quippiam, quale est ipsum alimentum. Et cùm sit eadem nutrix & auctrix facultas; idémque aduenien̄s connaturale: tamen alimenti ratio est diuersa, vt nutrit, & quatenus auget. Nam alimentum, quantum est quoddam, vt auget: vt verò est hoc aliquid & substantia, nutrit. Atque augmentum nihil aliud est quàm perfectio actionis nutrimenti: nutritio autem, generatio talis quale est ipsum quod nutritur, corpus videlicet animatum. Sed tamen nutritio tantùm est vacuati repletio, non autem partis emortuæ restitutio. Et cùm se forma extendit ad materiam quæ applicatur; promouet quidem ἰδίαν περιγραφὴν ad vlterius vbi, corpúsque auget: non tamen de suo adiicit nouæ parti. Nec verò illa promotio præscriptionis editur κατὰ λόγον partium reliquarum, ne in pueris quidem atque infantibus qui tantum habent caloris, quantum postea nunquam, si pars aliqua latum vnguem suo loco excesserit. Declarant illud infantes & pueri γαλιαγκῶνες. 6.Epid. & 3.περὶ ἄρθρων.

5 Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος· κακόν.

Conuulsio trωmati superueniens; graue malum.

HIC MIHI scribendum est de iisdem idem, si quis exigat commentarium in hanc prognωsin, qui iam pridẽ scriptus est in ea parte huius operis vbi leges traditæ sunt & explicatæ super omni conuulsione. Coac.9 cap. 14.lib.2. Sufficiet igitur scopum indicare authoris, cur cùm sententiam repetierit, ac denuo hîc posuerit: tum ἀνακεφαλαίωσιν recensere cogitationum nostrarum quas literis illic mandauimus. Ergo fuit olim scopus ille authoris, illud consilium, vt conuulsionem à trωmate nasci ostenderet, vbi causarum omnium conulsificarum, & criseωn quoque ipsius conuulsionis, historia est. Hîc autem vbi vulnerum omniúmque pertusionum catalogus recensetur: tum autem symptomatum quę ipsis meritò superueniunt; conuulsionem cæteris anteposuit vt signo pestiferam, sic offensione partium sauciarum totiúsque corporis intolerabilem. Nulla enim vis maior naturæ αὐτομάτως, quàm conuulsione potest inferri. Commentarij autem nostri iam pridem conscripti hæc erit ἀνακεφαλαίωσις.

CONVVLSIO] i. Iniussa contractio artuum violenta, vel eorum simplex collectio: sed tamen iniussa, quam ἀπροαίρετον Græci vocant, quæ olim naturaliter erat κατὰ προαίρεσιν. Ac violenta quidem artuum distentio est, neruis exhausto rigidis, aut iisdem crasso & glutinoso humore distentis, vel etiam inflammatis. Simplex autem καθ' ὁμαλὴν collectio est iniussa, vitio musculorum, exempli causa, temporalium & maxillarium seu masseterum, dextra aut sinistra exolutorum. Hîc enim pars quæ conuellitur, culpa vacat in causa, non in officio quod iussa obire nequit. Sic enim comparatum est, vt sana pars trahat ægram, vbi sunt pares musculi è diuerso, magnitudine, numero, & virtute. aph.66.5.

TRΩMATI SVPERVENIENS] Distentione nerui aut chordæ, vt in fractura calcis: in vulnere musculorum qua parte nerui ἐμφύονται, aut iidem ἐκφύονται, si nullus tumor assurgat aut euanescat parte postica corporis. Tum ab hæmorrhagia quæ cietur à vulnere, conuulsio est; quando exhaustæ venæ succum è neruis attrahunt, ipsosque faciunt rigidos ab exhausto. Nam attrahendi potentia, venæ carnes ipsas præcedunt. Quinetiam in pertusa caluaria, si exitum ichor non habet qui ad membranam descendit, sed inde ad neruos transmittitur; inflammationem mouebit conuulsificam, tum è directo, tum è diuerso partis pertusæ; vt eius ichoris transmissio est siue κατ' ἴξιν, siue ἀνάπαλιν: sicut Hippocrates annotauit in Autonomo, & pedissequa Omilia. Sunt autem mortifera illa conuulsionum genera: quoniam illa demum symptomata, citæ mortis ac iamiam venturæ sunt argumenta & causæ, quæ cum significatione fatiscentis naturæ, offensionem quoque ipsi adferunt intolerabilem. Huc accedit quòd partium ab exhausto conuulsarum redintegratio nulla sperabilis. Nam cæterarum causarum quæ inferunt conuulsionem, tanta est συντονία symptomatis, vt curationis tempus expectare non possit. Ipsa verò doloris acerbitas & actio intercepta nobilium partium καταλύει μὲν ἐς ἅπαξ τὴν δύναμιν, ὀξέως τι ὀλέθριον ἐπιφέρει. comment. ad aph. 25.2.

6 Ἐπὶ τρώματι, χολῆς ἔμετος ἐπιγινόμενος· κακόν. καὶ μάλιστα ἐπὶ τῷ κεφαλικῷ.

Si cui à trωmate, bilis vomitio est; malè est: ídque potißimùm à cephalico.

ILLA DEMVM bilis vomitio, periculosè habet eum qui vomit, vnde nulla leuatio est morbi fundentis continenter bilem ad aluum: sed grauiorum malorum accessio, & grauis offensio partis ægræ, vomendo multùm afflictæ. Scitum est illud. Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, ἢ δύσκριτα, ἢ θανατώδεα. i. *Critica sine crisi, aut sunt dyscrita, aut certè mortifera.* Est quidem critica sine crisi, crebra vomitio quam trωmatis infert propagatio, ventriculum in sui sympathiam adducentis, & continenter eò bilem fundentis, quam gignit sæui doloris acerbitas, vigiliæ, & inflammatio. Hîc trωmatis nulla leuatio est à bile propagata in aluum, quæ inde crebra est vomitionibus. Nulla enim sympathia, nec propagatio, quam ἐπιγένησιν Græci vocant, leuationem adfert primigenii morbi à quo enascitur. Ac si vomitio illa symptomatica, dilutam bilem effundit, periculosè quidem habet ægrotum, sed non pro certo mortiferè: vt illa quæ difficulter & crebrò exprimit bilem meram & paucam. Nota est illa sententia præceptoris. Τὰ ὀλίγα ἐμέσματα χολώδεα· κακόν. i. *Exigua vomitio biliosa, malè habet eum qui vomit.* Vbi Galenus annotauit, nihil criticum esse paucum. Ergo vomitio biliosa quæ cietur à trωmate cum ipsa sympathia quæ tantùm cadit in eos morbos qui inter magnos eximij sunt, mala est: tum verò pessima, humoris qualitate & euomendi modo. Quemadmodum autem vomitio trωmati superueniat, sic aggredior ad docendum.

[Marginal notes: 2. Epid. part. 1. — lib. 3. περὶ ἄρθρων. — pror. 47. f. 2. 1.]

SI CVI A TRΩMATE, BILIS VOMITIO EST] Quam ciet ventriculus bile lacessitus, vnde venit etiam cardialgia siue καρδιωγμὸς, singultus, & proritatio nauseabunda: vt scilicet illa bilis occupat fundum alui qua ipse natat, aut ea firmiter ipsi affixa est, vel prorepit ad stomachum sensus acerrimi. Nam fundo natante vomitio est: bile affixa, singultus & nausea: quemadmodum ea prorepente ad stomachum, cardialgia siue καρδιωγμός. Tot enim symptωmatis alui & stomachi, fœta est ipsa bilis cùm eò affluxit, ibíque fluitat aut stabulatur. Nam irrita proritatio nauseabunda, non rarò inflammationes mouet lethales. Affluit autem bilis à trωmate, non quidem ossis pertusi, cuius nulla cum aluo sympathia est, nec gentilitia in generis similitudine, nec iure vicinitatis aut societatis. Sed vitio partium affixarum ossi pertuso; tum etiam vicinarum & sociarum; bilis est generatio, & in aluum affluxus, vnde prædicta symptomata enascuntur. Sic calcaneo perfracto, veniunt πυρετοὶ ὀξέες, ξυνεχέες, τρομώδεες, λυγγώδεες, γνώμης ἁπτόμενοι, ὀλιγήμεροι, κτείνοντές τε, i. *peracutæ febres, aßiduæ, tremoriferæ, singultuosæ, mentis perculsæ, breues, mortiferæ.* In causa hæc sunt. Nam pars affixa calci, quæ chorda est trium musculorum suræ insignium, cùm inflammari cœperit; conuulsionem ciet, doloris cruciatu intolerabilem. Sic autem inflammatur. Etenim ab insultura calcis ex alto ad saxum, circumtusio est carnis quæ circumponitur ipsi calci. Tum venulæ nauseabundæ ab ictu, ἐκχυμωθῶσι, i. ecchymωsin edunt in cutim cui affixæ sunt; vnde sanguis non exit, neque expirat, sed intrà corrumpitur atque putrescit. Hinc tumor assurgit, ac dolor prægrandis est. Ibi tum sympathia est venarum insignium, sociorum item neruorum, & chordæ calci affixæ. Ac venarum quidem insignium, vel αἱμοῤῥόων πελιώσιες, ταυσιώσιες, γαγγραινώσιες; vitia illa transmittunt ad cor & hepar, quę ipsis causa sunt febricitandi, ac bilem vomendi, & singultiendi: non secus atque bilis vomitio est à nephritide; singultus, hepate inflãmato; cardialgia, in dolore lumborum, suppressis menstruis vel hæmorrhoide: sicut iam suprà sæpe ostendimus. Nam de symptomatis paraphoricis quæ infert maligni humoris è calce ad cerebrum transmissio διὰ τῶν ἐπικαίρων τόνων. i. *per neruos eximios*, dictum est alibi. Notabilis autem est bilis & febris mutua generatio, à cruciatu sæui doloris quem edit chordæ contractio & inflammatio.

[Marginal note: lib. 2. περὶ ἀγμῶν.]

MALE EST] Causa & signo. Ac signo quidem: quoniam sympathia illa partis vomendo afflictæ, i. ventriculi, non excitatur nisi à magnis morbis, atque iis quidem qui magnitudine & vehementia sunt inter magnos eximij atque prægrandes. Tum propagatio illa bilis ad aluum, cacochymiæ est malignæ; primùm quidem à trωmate ad magnas venas transmissæ, indéque ad iecur; vnde prorepit, partim ad fundum alui, partim ad stomachum. Vt causa autem, bilis vomitio malè habet ægrotum: quia ægrè cietur & crebrò, nec tamen quiescit proritatio nauseabunda, propter perénem bilis affluxum quam eò transmittit nausea, liuor, gangræna venarum insigniũ quæ adiacent parti pertusæ. Tum eo tam crebro, támq; difficili motu ventriculi, naturæ contrario, eius præsidia labefactantur, cum offensione partium omnium nutritiarum atque vitalium: sed maximè animalium, ex capite multùm repleto & proritato. Quinetiam illa contentio vomendi, & ægrè, inflammationem mouet in stomacho & aluo lethalem.

IDQVE POTISSIMVM A CEPHALICO] Nam trωmatis eius grauiora sunt ἐπιγινόμενα, quàm cæterarum partium pertusarum: ídque cùm aliàs, tum verò cùm ab eo trωmate bilis vomitio est, quæ & idea vomitus, & vomendi ægra contentione, tum assiduitate ipsa, cum perenni nausea, omnium molestissima & grauissima esse solet. Superuenit autem cephalico trωmati, bilis vomitio; vel inflammata membrana, vel cerebro à diacope. Membranæ ac cerebri inflammatio, mutuò bilem gignit & febrem. Nam bilis & febris mutua generatio esse solet. Vt igitur inflammatio cerebri, stomachum habet συμπαθέστατον κυριώτατον: vnde sympathia est non solùm gentilitia, sed etiam societate contracta: sic febris inde nata, bilem quam gignit, continenter eò transmittit, vbi est conspiratio atque consensus; nempe ad stomachum,

ad stomachum, cuius ille impatiens, concutiendo ciet vomitum, ad eam excutiēdam. Est enim partium gentilium & sociarum mutua ἐπιμήνυσις boni aut mali, mutuáque syntimoria, vt bene est illis aut malè. Ac super his plura iam suprà. Quemadmodum autem grauissima sit atque mortifera, bilis vomitio à stomate ipso cephalico, demonstratum est capite superiore huius tractatus.

7 Νεῦρα ὅσα παχέα τιτρώσκεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χωλοῦνται· καὶ λοξὰ τιτρωσκόμενα μάλιστα. καὶ τῶν μυῶν αἱ κεφαλαὶ, μάλιστα τῶν ἐν μηροῖσι.

Qui sauciantur neruis insignibus; hinc ferè illi claudicant: maximéque si vulnus obliquè acceperint. Idem accidit casis capitibus musculorum, & maximè in femoribus.

IAM VERE illud est positum ac demonstratum. Quòd actio omnis læsa, est partis afflictæ: sicut ipsa læsionis species & idea, est afflictionis ipsius. Sic enim phrenitis est cerebri atque bilis: sicut lethargus eiusdem cerebri & pituitæ putris. Denique morbi omnes naturam sequuntur causarum, tam efficientium, quàm excipientium. Symptomata autem fixorum morborum, sunt partim ipsius causæ morbificæ, partim etiam partis afflictæ propria. Quæ cùm ita sint, hîc loco quærendum an χώλωσις necessariò consectaria sit vulnerati nerui prægrandis, vt visum est præceptori cùm ait. Ἀνάγκη δὲ τὰ τοιάδε ἔχειν, ὥς τι γίνεσθαι ὁκόταν γένηται. ἐν μὲν τοῖσι τρώμασι νεῦρα παχέα τιτρωσκομένοις ἀνάγκη χωλοῦσθαι, καὶ τῶν μυῶν τὰς κεφαλὰς, μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι μηροῖσι. i. *Necesse autem huiusmodi sunt affecta, vt scilicet ita sint, quotiescunque hi casus inciderint. Nam inter trœmata, qui neruis sauciati sunt crassis, ipsos necesse est claudicare: vt etiam cæsis capitibus musculorum, & maximè in femoribus.* Sed ratio eius symptomatis, cur necessariò ita sit, ostendetur in examine ipsius prognoseωs. lib.1. περὶ νούσων.

QVI SAVCIANTVR] Sic enim visum est, afflictionem hîc positam nerui, transferre ad hominem ipsum parte illa saucium, de quo etiam symptoma dici reperio: est autem claudicatio, quam idem scribit accidere sauciatis hominibus, lib.2. prorrh. cuius verba hæc sunt. τὰ δὲ τρώματα τὰ ἐν τοῖσιν ἄρθροισι, μεγάλα μὲν ὄντα, καὶ τελέως ἀποκόπτοντα τὰ νεῦρα τὰ συνέχοντα· εὔδηλον ὅτι χωλοὺς ἀποδείξει. i. *Vulnera autem quæ in artubus magna sunt, quæque neruos exactè dissecant, qui continent artus ipsos; palam est quòd homines claudos efficient.* Ergo. QVI SAVCIANTVR] Qui acuto telo, validis inflicto viribus, vulnerātur in artubus, ossium tenus: proptereáque.

NERVIS INSIGNIBVS] Quos alibi vocat præceptor νεῦρα ἐπίσημα, i. authore Galeno, μεγάλα: cuiusmodi sunt nerui quos hîc vocauit crassos: cuiusmodi etiam venæ crassæ, quas alibi vocat αἱμόῤῥους καὶ μεγάλας. Sunt autem nerui crassi & magni, omnes qui artus continent, quos idem vocat νεῦρα συνέχοντα. Continent autem, tum qui sunt motus & sensus authores, nati è cerebro & eius propagine, spinali medulla: tum qui è musculis enascuntur, & in articulos inseruntur, τένοντας Græci vocant: tum qui articulos ipsos connectunt, faciúntque illam συμφύσεως differentiam quæ est συνεύρωσις; in brachij arthrodia, in eiusdem ginglymo, in femoris enarthrωsi cum ischio. Ac certè illa tria neruorum genera continent ipsos artus: primum quidem, impertiendo mouendi vim & sentiendi: alterum, adducendis & abducendis membrorum articulis: tertium, connectendo artuum τὸ ἀρθρῶδες, καὶ τὸ γιγγλυμοειδὲς, καὶ τὸ ἐναρθρῶδες. lib. περὶ ἀγμῶν. lib.2.prorrh.

HINC FERE ILLI CLAVDICANT] In officio partis illius quæ nerui præcisi magisterio non ampliùs continetur nec regitur: ipsa verò laborat vitio facultatis, actionis, aut connexionis. Ex æquo enim certant vitia quæ cernuntur in ἐξαρθρώσει artuum, & in sublata ipsorum συμφύσει. Ac sanè impotentia est æqualis mouendi, ab exoluta virtute posita in neruorum symphysi, quàm à luxato articulo. Nisi quis fortasse obiiciat ἀκινησίαν artus luxati, δυσκινησίαν autem à neruo præciso; vt scilicet flectendi vis adimatur, non extendendi, aut contrà; ex positu & officio nerui præcisi, quatenus ille præerat flectendo vel extendendo. Nam connectentis nerui præcisio comitem ferè habet artus ἐξάρθρωσιν, proptereáque τὴν ἀκινησίαν. Sed tamen nerui mouentis præcisio, partis illius adimit obedientiam, vbi telum insederit, qua olim morem gerebat antagonistę, dum ageret adducēdo vel abducēdo, flectendo vel extendendo. Atqui non minor est virtus obediendi quàm imperandi, cùm agitur de artuum motu in omnem partem ciendo. Est enim irrita contentio nerui flectentis, nisi sit obedientia extendentis; & contrà. Itaque homines claudicant in officio artuum, neruis præcisis à quibus mouentur. Est autē claudicatio, motus amissio vel deprauatio; quia scilicet difficulter admodum, vel indecenter, motus cientur: atque id necesse est euenire quando hæc fiunt, vt cætera omnia, quorum ἀνάγκην ostendit hoc familiari exemplo. Vt sanè illa claudicatio non sit ambigua, sicut hîc ponitur, sed ἐξ ἀνάγκης. Planum id facit quod sequitur. lib.1. περὶ νούσων. & lib.2. prorrh.

MAXIMEQVE SI VVLNVS OBLIQVE ACCEPERINT] Quod idem est planè vt legitur in prorrhetico. *Artuum magna vulnera, quæque neruos dissecant perfectè à quibus reguntur, palam est quòd claudos efficiunt.* Talis enim neruorum præcisio, continuitatem adimit, qua dum se colligunt, articulos quibus inseruntur, adducunt: ipsámque virtutem intercipit cientium intus spirituum, vel, si mauis,

τῶν ὁρμώντων. Quod certè non eueniret, sauciatis in longum: vbi neque insertio violatur, neque vis intercipitur τῶν ὁρμώντων.

Idem accidit cæsis capitibus musculorum] Tum enim similiter vis tollitur efficiendi, vt obediendi. Ac sanè quidem efficiendi, diuisa continuitate musculi: vnde non se colligit nostra sponte, partémque ipsam, caput versus adducit, in quam inseritur. Obediendi autem, parte ipsius capitis, telo diuisi, contractione, qua cōtumacius est mori gerendo antagonistæ flectenti vel extendenti. Nam cæsis capitibus musculorum, nulla sunt commoda colligendi & adducendi, labefactata eorum virtute: maxima verò incommoda iniussæ contractionis & spasmi quem inflammatio solet inferre. Est enim maior afflictio solidorum neruorum ἐμφυομένων, quàm cōfusarum chordarum è musculis ἐκφυομένων. Nota est illa sententia præceptoris. Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν ἐόντων, οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν. i. *Si circum vulnus magnum & vehemens, tumor non exurgit; ingens malum.* Vbi Galenus hæc scribi ait de musculorum capitibus atque finibus, διὰ τὰς ἐμφύσεις καὶ ἐκφύσεις τῶν νεύρων. Sed illud, μέγα κακὸν, i. *ingens malum*, partim est conuulsæ partis præcisæ, partim ipsius principatus κατὰ συμπάθειαν.

aph.66.5.

Et maxime in femoribus] Quia sunt ibi crassiores nerui, quàm alibi: tum propter artuum cruris & tibiæ magnitudinem, tum propter motuum qui per ipsorum cientur articulos, difficultatem; femoris quidem per enarthrωsin cum ischio, & eiusdem ginglymum cum tibia: ne interim taceam chordæ amplitudinem, quæ tribus enata musculis qui sunt in sura, in calcem inseritur. Ac de neruorum quidē cruralium & chordæ ipsius crassitudine, hæc scripta sunt à præceptore, vbi recenset incommoda læsi calcanei, de quo sic posuit. Κοινωνέει δὲ φλεψὶ καὶ νεύροις ἐπικαίροισι· ὁ τένων ὁ ὄπισθιος τούτῳ προσήρτηται. i. *Calcaneum societatem habet cum venis & neruis insignibus: tum autem posterior chorda huic innectitur.* Femoris autem nerui prægrandes nati ex tribus infernis partibus lumborum, & supernis quatuor sacri ossis; ab ortu statim miscentur, mox in neruos quatuor præcipuos exeunt. Atque inter eos, qui numeratur quartus, omnium corporis neruorum crassissimus, siccissimus, durissimus, validissimus, inter os sacrum & ilium elapsus, in musculorum capita implantatur.

lib.2. περὶ ἀρμῶν.

8 Ἀποθνήσκουσι δὲ μάλιστα ἐκ τῶν τρωμάτων· ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ, ἢ ῥαχίτην μυελὸν, ἢ ἧπαρ, ἢ φρένας, ἢ καρδίην, ἢ κύστιν, ἢ φλέβα τῶν παχέων.

Interit autem potißimùm è vulneribus; si cui sit vulneratum cerebrum, aut spinalis medulla, aut iecur, aut diaphragma, aut cor, aut vesica, aut aliqua venarum crassarum.

Vt partium quæ vniusmodi sunt, è natura egressio, incommodis atque symptomatis fœta est propriis, quæ cernuntur in actione læsa instrumentorum quibus illæ inseruiunt: sic vitia principatuum atque propaginum, quibus vitale cuiusque officium planè collabitur, mortifera esse solent. Atque illa vitia nobilissimis partibus inferuntur, earúmque viuificam adimunt facultatem, ἢ πρώτως καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ, ἢ δευτέρως καὶ κατὰ συμπάθειαν, ἢ καὶ συμβεβηκός. i. *primùm & per se, tum etiam per sympathiam, vel ex euentu.* Ac primùm quidem & per se, collapso repentè principatu, cum amissione vitalis officij. Collabitur autem, cùm amplitudo est vulneris in cerebro & in corde. Nam vulnera cæterarum partium quæ hîc ponuntur, per sympathiam cordis & cerebri mortifera sunt: cùm vel inflammatione partes illæ tentantur, vnde mouetur propagatio causæ morbificæ: vel etiam ex euentu in vacuitate sui officij, quo vitam carere diu non potis est: aut vacuitate succi alibilis, per hæmorrhagiam. Sed causæ omnes ad mortem fatales, positæ in vulneribus partium, quarum catalogus recensetur in hac prognωsi, cur ita sint, & quemadmodum inde mors veniat; operæprecium fuerit examinare in singulis.

Interit autem] Quod est eiusmodi ac si diceret. Patefactis incommodis atque symptomatis quæ inferuntur à vulnere partium, in vitio tum ipsarum proprio, tum etiam instrumentorum quibus illæ inseruiunt: sequitur vt loco scribantur mortifera vulnera, quæ sunt eiusmodi, tum ipsa per se, tum per sympathiam propagatam atque μετάστασιν, tum ex euentu. Ergo. Interit] Vel extincto calore vitali per syncopen; vel eo suffocato per apoplexiam: tametsi enim reuera nemo est omniū qui absque syncope moriatur; tamen alia est consideratio extincti caloris, alia suffocati: vel potiùs, vt ita dicam, vtraque pariter αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*: sed ne illud quidem appositè, cùm vtraque sit mors ipsa.

Potissimvm] Græcè est μάλιστα, quo significatur causa ipsa mortifera quam intulit vulneris amplitudo in partes quarum officia sunt planè vitalia efficiendo vel inseruiēdo. Significatur etiam celeritas moriēdi καθ᾽ ἧττον καὶ μᾶλλον: vt annotauit Galenus ex Thucydide, ad illud vbi agitur de maxilla luxata. Οὗτοι οὖν θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. Sunt enim celeriùs ad mortem fatalia partium efficientium vulnera, vt cordis & cerebri; quàm cæterarum inseruientium, vt mox dicetur.

Si cvi sit vvlneratvm cerebrvm] Ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ: quæ sauciandi cerebri ratio atque causa, euentu apoplexiæ, funesta est atque insanabilis, vt suprà demonstratum est vbi tractatio est

Coac.3.cap. superioris.

tio est pertusionum capitis. Ac ratio quidem illa cerebri sauciandi, perficitur telo acuto quod acie sua valido ictu traiicit ad cerebri penetralia, dissectis primùm caluaria & membranis, antequam eò ventum sit. Quæ sanè dissectio, febre ac bilis vomitu, tum impotētia ipsa curandi, mortifera esse solet. Est enim membranæ multùm distractæ diuisio incoibilis, ἀσύμφυτον Græci vocant: proptereáque incurabilis. Tum inde nata inflammatio, quæ & febrem accendit continuam & acutam, vnáque ciet crebros vomitus biliosos, ipsa per se satis est ei necando cui pertusum est caput. Scitum est illud. *Si cui à tromate, bilis vomitio est; pessimè ipsum habet: idque potissimùm à cephalico.* Nam cerebri altè diuisi est apoplexia, quæ citò venit ab ictu cuius desperata est omnis curatio: tū ratione cerebri sic pertusi, quàm ipsa causa pertusionis. Non enim quibusdam exemplis commoueor quæ adducuntur ex falsò credita eorum curatione qui sic pertusi falsò putantur. Sufficiat mihi vetus illud edictum quod à dictatore scriptum est περὶ τῶν ἀναγκαίων, i. *de iis quæ incidunt necessariò.* Ἀποθνήσκει ᾗ ἂν ὡς ἐγκέφαλον τρωθῇ. i. *Moritur si cui cerebrum sit præcisum.* Sed omnis ratio atque causa mortiferæ calamitatis quæ infertur à tromate capitis, non ita pridem adducta est ad prognoses περὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τρωμάτων. lib. 1. περὶ νόσων.

Avt spinalis medvlla] Ἡ ῥαχίτης μυελὸς, quæ nomen habet ἀπὸ τῆς ῥάχεως, i. *à dorso*: vnde & ipsa dicitur νωτιαῖος, ἀπὸ τοῦ νώτου: cuius tamen non est medulla, vt sua est ossibus excrementitia. Hæc enim ius habet τοῦ πεφυκότος, i. *propago est cerebri*, & origo neruorum, eius vicaria. Quæ causa est cur sauciata eo genere sauciandi quod suprà διακοπὴν nominauimus ex Hippocrate & Galeno: quoniam sic desperabilis est eius redintegratio; & quia est incoibilis; & quia non reparabilis: & quia ipsa symptomatum grauissimorum fœtura, & vitalis eius officij vacuitas, omnem industriam respuit medici atq; solertiam, propchereáq; interitus consecutionem adfert, vt visum est præceptori. Ac primùm desperationem eius redintegrandæ ostendit impotentia coëundi cùm semel diuisa est κατὰ διακοπήν. Impotentia coëundi, fundamentum habet naturam ἀσύμφυτον, i. *incoibilem* trium illarum tunicarum ἀναίμων τε καὶ ἀσάρκων, i. *sanguinis & carnis expertium* quibus illa vestitur ac propugnatur. Sed coëundi occasionem præripit ipsa διακοπὴ quæ inflammationes & conuulsiones mouet lethales, quarum correctio solertiam eò reuocat medici: quia tum magis necessaria est quàm ipsa coitio, magisque periculo vitæ adiicit quàm inflicta diacope: ceruicem tantùm excipio, vt mox dicetur. Nam illa quæ à diacope infertur vitalium officiorum vacatio, est omni exceptione maior in statuenda medullæ dorsalis calamitate mortifera. Enimuero de hac medulla, neruorum est omnis origo & propagatio, quorum potentia cernitur in respirando, brachia promouendo & capiendo, corpus flectendo & extendendo, progrediendo & stādo. Quinetiam à medulla vis magna est partium naturalium & genitalium, vt mesocoli, vesicæ, vteri, didymorum, & pudendorum.

Atque vt prædicta officia, sunt vitæ tuendæ magis aut minùs necessaria: sic eorum amissio quam inferunt vitia dorsalis medullæ, pessimè vitam habet, nec rarò mortifera esse solet. Nam vertebræ magnæ ceruicis luxatio, celeriùs hominem quàm apoplexia fortis interimit. Idem facit secundæ, sed non tam citò, dentiformis quædam apophysis; cùm rupto primæ vinculo quod ipsam firmiter connectebat ex antica parte cui connexa erat, posticam versus retrahitur, medullámque illac transmissam comprimit: vnde est impeditio & interceptio spiritus animalis, qua respiratio ipsa vertitur in apnœam. Sic enim comparata est ratio dorsalis medullæ, vt quò abest propiùs à sua origine, eò sit eius offensio perniciosior. Nam vbi abest longiùs, incommoda vitiatæ rhacheos sic experitur, vt si vna luxetur vertebra pòst vel antè, inferarum partium sit maior offensio; sin autem plures, minor: quòd vnius luxatio, arctiùs medullam constringat & comprimat, quàm plurium simul & loco eodem. At quæ luxatio est vertebrarum vnius aut plurium in latus alterutrum, facitque σκολίωσιν; paraplegia inde nascitur illis in partibus quò nerui constricti, cum spiritus animalis vacuitate, feruntur; maximè in ceruicibus, vbi duarum vertebrarum inter se connexarum duo semicirculi laterales rotundum foramen efficiunt, quà exitus patet neruis qui brachiis exempli causa, suam dicarunt operam. Itaque sic brachiorum erit paraplegia è scoliosi vertebræ quæ illic κατ' ἶξιν, i. *è directo alterutrius lateris*, medullam comprimit ceruicalem, spiritúmque aditu ad brachium prohibet, vnde ipsius est ἀκινησία, i. *motus amissio paraplectica.* Sed illa incommoda luxationum, extrinsecus veniunt ab ictu, iactu, aut casu. Nam quæ nascuntur à phymate partium quæ intra vertebras continentur, grauiores ostentant casus atque incommoda causæ luxantis, quàm partis luxatæ. Ab eo phymate peruersio est spinæ ἰσοκαμποῦς, i. *naturaliter atque decenter sinuosæ, ad rectam lineam exporrectæ.* Tum spinæ partes quæ sunt natura ἰσολορδεῖς, vt ceruix & lumbi, à phymate foras assurgunt κακοκυφεῖς, ac suum gibberum siue τὸ κύφωμα indecorè ostendunt. Contrà quę partes natura sunt ἰσοκυφεῖς, vt carina thoracis, trahuntur in λόρδωσιν, iis luxatis in partem anticam. Tametsi crebra thoracis à phymate luxatio est in partem posticam, vbi apparet τὸ κύφωμα, quod præ costarum & sterni angustia, molestissimam ac difficillimam parit dyspnœam in qua cernuntur eximiæ differentiæ paruitatis, ac repetitæ crebrò spirationis. Atque illi plurimùm difficultati adiicitur ex euentu, ab inflexione ceruicis in partem anticam, quæ ipsam, alioqui natura ἰσόλορδον, indecenter facit κακόλορδον, ex nimia cauitate foris conspicua, vnde sic fiunt homines ἐξεχέβρογχοι, i. *prominentioris laryngis*, quà cum stertore inducitur spiritus, vt dormientium spiratio esse solet eo iacendi habitu quo reclinatæ multùm ceruice iacent. Queadmodum igitur magnæ ceruicis vertebræ, i. secundæ, inflammatio orthopnoicam facit anginam: sic vertebrarum dorsi luxatio nata ex phymate ipsius pulmonis, spirationem auget difficilem frequentia & paruitate: sicut & gutturis eminentia, ipsam facit κερχώδη: quoniam spirabilium omnium partium conspiratio est ad illam dyspnœam asthmaticam; gutturis, deducendo; pulmonis, excipiendo; & thoracis, mouendo. Plurimùm autem facit ad spirationis angustiam, aucta in corde spirandi necessitas, ab inflammatione pulmonis, cui morem non gerit spirabilium partium contumacia.

Sed præter symptomata impediti officij partium spirabilium afflictarum, multa quoq; alia circumueniunt incommoda vicinarum & sociarum partium, in earum sympathiam adductarum. Gibberum autem lumborum à phymate illic enato symptomata sunt pariter in renibus, in vesica, in genitalibus, in mesocœlo. Nam partes illæ, in lumborum sympathiam facillimè adducũtur: tum quia vicinæ, tum quia ὁμογενεῖς. Est autem vetus illud positum à præceptore, ὅτι συμπάσχει τὰ ὁμογενῆ καὶ τὰ πλησίον. Et rursum, τὰ συνεχῆ τε καὶ τὰ κοινά, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται. Sed tamen hoc interest inter κυφώματα quæ à phymatis enascuntur in spina: quòd ea quæ sunt infra φρένας diaphragmatis, nempe in lumbis, possunt exolui per dysenteriam aut varices; illinc, beneficio mesocœli nati è neruis lumborum; hinc verò, per μετάστασιν humoris morbifici ad vasa insignia quæ adiacent lumbis, & illac excurrunt ad crura. Cæterarum autem partium, diaphragmate superiorum, vt ceruicis & dorsi, talia non sunt perfugia, ob eámque causam ἀδυνάτα λύεσθαι, i. *non potis est vlla ratione ad æqualitatem* siue ὁμόχροιαν *reuocari* earum κυφώματα, i. *gibbera*. Verùm, dicet aliquis, hæc omnia sunt violatæ medullæ, vertebrarum vitio luxatarum, aut etiam phlegmonarum. Sanè quidem: sed ea cùm sint grauissima, credibile est multò grauiora fore incommoda quæ per medullæ diacopen inferuntur, tum ipsa singularis officij amotione, tum verò symptomatum acerbitate & summa difficultate curandi, ne dicam ἀδυναμίαν, i. *impotentia*, vt suprà iam diximus.

lib.3. περὶ ἄρθρων. et lib. περὶ χυμῶν.

AVT IECVR] Ἧπαρ, quod principatum obtinet œconomiæ naturalis, partiúmque nutritiarum, penes quod est ipsa nutritio in commoda eius valetudine: sicut ἀτροφία & nutricatus deprauatio, in aduersa. Quinetiam in εὐπραγίᾳ hepatis, fundamentum est principatuum ac facultatum vitalium & animalium: sicut in eius κακοπραγίᾳ, illorum destructio. Malè res eunt, vitámque habent pessimè animalem, quam βίον Græci vocant; cùm ab hepatis κακοπραγίᾳ, frustratio est vel deprauatio sanguificandi. Sed hepatis commoda & incommoda sunt alibi explicata in hepatite, hydrope, dysenteria, & inflãmatione illius systrophica. Superest hîc quærendum ac iudicandum; sit'ne ipsius diacope cita morte funesta, an verò sensim mortifera, vitalis officij, & αἱματώσεως κακοπραγίᾳ ἢ ἀποτυχίᾳ, qualis est eius ἀτονία ἢ τε μάρασμος περιφρυγὴς in hydrope vel hepatite, cum impotentia ipsa curandi. Enimuero vulnus illatum hepati quà diaphragmati adiacet, & vbi truncus est venæ insignis, quam vocat Hippocrates ἡπατῖτιν, profusione sanguinis implacabili, est omnium maximè præceps ad mortem. Quæ ratio sapientem eò mouebat Vlyssem, vt ea parte Cyclopi necando telum acutum conderet, ὅθι φρένες ἧπαρ ἔχουσι, i. *vbi diaphragma hepar complectitur*. Atque hæc citę mortis à vulnere ratio, primùm Iudæis cognita & scripta in sacris libris, cognitionem eam comparauit Homero. Sic enim legimus Abnerum Azaëli, & Ioabum Abnero vitam continuò ademisse, ferro ad viscus vitale immisso & abdito: quod sapientes viri de iecore scriptum existimant: tametsi ius idem necandi est in sauciato corde, vt mox dicetur. Cauarum hepatis partium sauciarum vis eadem cernitur ad interitum præcipitandi hominem qui eo telum hostis acutum excepit: ob eam causam quæ dicta est in hepatitis hæmorrhagia. Est enim ratum illud persuasumq; piis omnibus Christianis; quòd ab exhausto sanguine animalitas ipsa perit, ac tum humanæ actiones quiescunt, olim coniunctæ cum animali: quo pereunte, illinc discedunt, & cum parente sua mente diuina migrant ad Dominum Deum creatorem suum. Nam alta vulnera cæterarum hepatis partium, inflammationes mouent lethales, quæ vel ad interitum citò præcipitant sauciatos, vel transeunt in empyema, vnde pus exit ἀμοργώδες καὶ βορβορώδες, i. *cœnosum et amurcosum*, quod insanabilem visceris corruptionem ostendit.

Odyss.9. & 4. vsus part.

cap.2.& 3.lib. 2.Regum.

AVT DIAPHRAGMA] Septum transuersum, cui ius liberæ spirationis à Deo tributum est, præter ea commoda quibus natura vtitur vt intergerino quodam muro superi ventris & inferi, separandæ causa œconomiæ spiritus & nutricatus: ne illa prætoream quibus iter est sursum venæ insigni, deorsum verò arteriæ, per foramina diaphragmatis, cuius in centro caput est neruеũ, neruis adiutũ quatuor ad motus ciendos liberæ spirationis: περίφυσιν verò nactum est carneam, qua circum adhæret ductu obliquo, dextrà quidem atque sinistrà costis quas vocant spurias; pòst, metaphreno; antè, xiphoidi cartilagini. Eius quidem vitia & inde incommoda enascuntur, tum ab iis quæ intrà sunt inutilia, tum verò extrinsecus, qualia hîc sunt posita κατὰ διακοπὴν hostilis teli eò trãsmissi. Ac sanè diaphragmatis vulnerati cæsim aut punctim, mortiferam inde causam agnosco: vel quia est insanabile ipsum vulnus, vt incoibile: vel quia symptomatis fœtum est planè funestis; vnde vel cita mors venit, vel paulò seriùs vita sauciati excedunt. Cita mors venit, cæsa insigni vena quæ sursum per diaphragma viam affectat, de qua iam diximus: vel cordis arteria quæ illac cursum inflectit deorsum. Seriùs autem sauciati, vita excedunt, quibus diaphragmatis neruеum caput est saucium, venis illæsis. Hîc enim, tum quia vulnus ipsum est incoibile, partim natura partis afflictæ, partim mouendi perennitate; tum quia ibi fœtura est symptomatum exitialium; nulla salus vitæ sperabilis esse potest. Fœtura symptomatum exitialium cernitur in prægrandi phlegmone ac peracuta, in thoracis angustia, & summa difficultate spirandi, cum febre ardente, tum verò in cerebro sic occupato, vt exeant homines è potestate mentis, qualiter solent phrenitici atque fanatici. Quinetiam illud periculo adiicit, quòd cerebri sympathia tantùm abest vt aliquam morbo diaphragmatis leuationem adferat, quæ nulla expectari debet: vt per syntimoriam, grauiorum symptomatum accessionem adiungat. Denique hîc desperata salus ab omni causa mortifera, quæ triplex omnino est; inflammatio; viuifici nectaris dissipatio; & occupatio partis nobilissimæ, i. cerebri, κατὰ τὴν ἐπιγέννησιν: cuius officium sic est vitale, vt eo collapso pereat animalitas ipsa, proptereáque spiratio amittatur, vnde mors venit. Declarant illud phrenitici, sputatores, phanatici, & ad extremum tremuli à diaphragmate inflammato, sicut à cerebro: de quibus abundè suprà iam diximus. Sed à περιφύσει non ita est, per quam diaphragma vndique thoraci annexum est. Non enim cùm cæsa est, tot eam, nec tanta, nec tam cita etiam circumstant incommoda.

lib.1.

AVT

AVT COR] Ἡ καρδίην: quod nomen hoc loco, visceris est nobilissimi quod ipsum per se micat, & in quo principium & fons est vitæ, ac principatus vitalium facultatum. Quò fit vt eo penitiùs vulnerato, si quidem implacabilis est hæmorrhagia, fonte exhausto, vitæ principium ipsum vanescat, & vnà funditus facultatum abeat principatus. Idem quoque accidit villis dissectis, per quos micandi potentia est, cùm scilicet eorum dissectio, micandi adimit facultatem, in necessario adhuc vsu diastoles atque systoles: quarum officia sunt eò comparata; illius quidem, ad spiritum foris intrò ducendum, & sanguinem hauriendum è vena; huius verò, ad eos vitæ commeatus, per totam compaginem effundendos, & vaporem fumidum expirandum. Quæ interceptio, siue officiorum vacatio, diu vitam subesse non sinit. Sed tamen non tam cita est eius inde amissio, quàm à contuso cerebro, aut capite obtruncato. Hîc enim continuò cessat animalitas, in absoluta priuatione sensus & motus; quæ, auulso corde, aliquantisper manet. Nulla sunt igitur mortis effugia, corde penitiùs, ac ne quidem leuiter sauciato. Nam si vasorum quæ sunt in corde sectio est; hepaticæ quidem venæ, cuius est illac transitus, & vnde sanguis per diastolem cordis hauritur ad nectar viuificum, hæmorrhagia præcipitem adfert interitum. Idem quoque facit, ac multò celeriùs, arteriæ magnæ viuificæ vulneratio. Atque illa duo sauciati cordis incommoda, extinctione caloris natiui sunt cita morte funesta. Cæterarum autem venarum quæ sunt in corde, sectio, suffocationem adfert mortiferam eiusdem caloris; videlicet cùm sanguis refunditur ad dextrum, & inde ad sinum sinistrum, ex vena arteriosa: tum autem cùm sectio venosæ arteriæ, viam præcludit inspirando spiritui, & vapori fumido expirando. Sed alia cordis vulnera quæ ipsius excipit coagmentatio tribus intexta villorum generibus, quibus diastoles atque systoles officia continentur, existere ibi nequeunt quin ipsa villorum offensio, prædicta vitæ officia tollat ex corde. Quo vitio intercipitur nutritio, temperatio & expurgatio caloris natiui: vnde suffocatio vel extinctio est in promptu, quæ ipsa mors est.

AVT VESICAM] In cuius alueo transmissum illuc serum è venis, renum attractu, ac veluti quadam mulctra, nomen tum habet vrinæ, nec antè: & vbi fit crassi & glutinosi humoris coagmentatio lapidosa μετ' οὔρησιν: tum facta in renibus coagmentatio calculosa eò translata πρὸ τῆς οὐρήσιος, corticatim augetur & in maiorem molem assurgit, quando non habet exitum per aquæductum vesicæ. Est autem mortifera eius vesicæ dissectio: tum quia inde nata corruptio & inflammatio, satis est homini per se ipsa necando: tum quia eius natura neruea, sanguinis & carnis expers, multùm à se distracta secando, est planè ἀσύμφυτος, i. *incoibilis*: proptereáque officij vitæ tuēdæ necessarij vacuitate, non solùm insanabilis, sed etiam ex euentu lethalis. Hîc ego vesicæ collum excipio, quod scinditur ac laceratur scienter atque fœliciter amica manu chirurgi, calculo extrahendo. Ac de vesicæ malis atque incommodis, plurima suo loco sunt à nobis conscripta.

AVT VENAM DE CRASSIORIBVS] In promptu causa est calamitatis mortiferæ quam venæ crassioris infert præcisio: quoniam ea tum incoibilis, hæmorrhagiam ciet irrequietam, quam ἀπαύστους Græci vocant, donec ad vltima ventum sit animalitatis & vitæ, cùm scilicet membra frigore exoluuntur, vitáque ipsa fugit è corpore. De crassioribus autem venis, quæ vel quiescunt, vel micant, quas vocat eodem sensu αἱμόῤῥοις ἢ καὶ μεγάλας, dictum est sæpe alibi, vt hæc sufficere videantur.

9 Ἀποθνήσκουσιν ἔτι κἢν ἐς ἀρτηρίην καὶ πλεύμονα μεγάλαι σφόδρα αἱ πληγαὶ γένωνται· ὥστε τοῦ πλεύμονος πληγέντος ἔλασσον περιερχόμενον πνεῦμα κατὰ στόμα γίνεσθαι, ἢ τὸ ἐκπῖπτον ἐκ τοῦ τρώματος.

Quinetiam moriuntur si vel in arteriam, vel in pulmonem vulnera magna illata sint; adeo vt pulmone saucio, minor sit expiratio per os, quàm illac excidit vbi est ipsa pertusio.

EXPOSITÆ sunt causæ omnes mortiferæ partium sauciarum, quæ vel absumunt hominem insanabiles, vel ad exitium citò præcipitant: vbi vel cerebrum in vitio est, vnde collabitur animalitas; vel cordi adimitur vis micandi; vel hæmorrhagia est implacabilis quæ sanguinem totum exhaurit. Nam illa vulnera sauciatos absumunt, quæ inflammationes mouent lethales in partibus quarum officia sunt planè vitalia; cuiusmodi sunt hepar, diaphragma, tenue intestinum, vesica. Sequuntur nunc vulnera partium spirabilium quarum offensio spirationem adimit, indiuiduam vitæ sociam: ídque prægrandi vitio vel mouendi, vel excipiendi, vel deducendi spiritum inspirando, & vaporem fumidum expirando. Sic igitur visum est præceptori super incommodis respirandi, à vulnere partium spirabilium.

QVINETIAM MORIVNTVR] Quod est eiusmodi ac si diceret. Non solùm mortifera sunt illa vulnera partium prædictarum, quæ sua sponte, non nostra, sunt in vitali officio: sed etiam illa earum quæ iussu nostro mouentur, præstandis vitæ officiis, & quarum motus animali virtute profecti, animalitatem quoque ipsam tuentur, ac rationi inseruiunt. Sunt autem partes illæ spirabiles quæ cordis vsui morem gerunt, inspirando spiritum, & expirando vaporem.

SI VVLNERA VALDE MAGNA] Quæ sunt eiusmodi, amplitudine diuisionis. Conside-

ratè autem posuit vulnera valde magna: quia paruorum aut mediocrium non est ea soboles expirationis terrificæ, vnde prognosis hîc scripta iniri possit. Est autem, expiratio maior qua parte vulnus illatum est, quàm per os ipsum naturaliter consueta. Hîc scilicet cardo est ipsius prognoseos, quòd expiratio è vulnere maior est quàm ex ore, qualis esse non potest si paruum est vulnus; ac ne simpliciter magnum quidem, sed valde. Sed vulneris valde magni hæc mea sic ratio est in singulis explicanda.

INFLICTA VEL IN ARTERIAM] Quæ comparata est ducendo spiritui ad pulmones, & inde ad cor, temperandi causa, & faciendi cum sanguine dextrâ cordis hausto è vena caua, nectar viuificum: tum expirandæ fuligini, seu vapori fumido expirando. Propteréaque huic spiritus ductui maiores nostri, arteriæ nomen dederunt ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν; non tamen ei soli. Nam & venas micantes sic vocari reperio à præceptore, i. *arterias*. Est autem vulnus prædictæ arteriæ valde magnum, quod non in suprema est parte, sed intrò penitiùs penetrauit ad centrum vsque cylindri, cuius edit speciem arteria fistulata, vel ipsa potiùs arteriæ fistula. Itaque sic diuisa dehiscit, multùm à se distracta, vt vix coire possit, nec sutura, nec hamo: quia vinculo non est locus, vnde strangulatio est in metu. Quæ causa est cur moriantur homines eo prægrandi vulnere sauciati: quia non minor spiritus inspirandi, per illud vulnus portio euanescit; quàm illac excidit vaporis fumidi per os naturaliter expirandi. Quicquid autem materiam tollit spirabilem, vitam tollit.

VEL IN PVLMONEM] In alterutram partem ambarum quibus expletur pulmo, totúsque absoluitur, dextra scilicet atque sinistra, quæ linea mediana sunt interseptæ, duabúsque fibris, velut alis, instructæ; ac tribus intertextæ vasis: antè quidem, arteria venosa; pòst, vena arteriosa: inter quas media decurrit prædicta arteria, toti pulmoni ramosè distributa. Ex quibus efficitur, vt alta pulmonis vulneratio vel hæmorrhagia venæ arteriosæ, vel intercepto spiritu inspirando, sectis arteriæ surculis, vel expirando vapore è saucia vena arteriosa, mortiferam inferat calamitatem. Sed tamen hîc tãtùm attigit eam mortiferæ calamitatis causam quæ violatis accidit inspirandi & expirandi meatibus: idque in libera spiratione quæ suscipitur atque absoluitur κατὰ προαίρεσιν. Nam de funesto cordis vulnere quo vel micandi vsus adimitur, vel instrumenta ipsa micandi, exolutis fibris, quiescunt & cessant: tum etiam de implacabili crassarum pulmonis venarum hæmorrhagia, dictum est abundè in citima huic prognosi, & suprà in causis phthisiferis & hæmoptysi. Atque hunc scopum authoris declarat illud quod sequitur.

ADEO VT PVLMONE SAVCIO] Cùm scilicet capulo tenus, exempli causa, pugio intra costas pectúsve, aut aduerso sub phreno est abditus.

MINOR FIT EXPIRATIO PER OS] Per quam vaporis fumidi expurgatio esse solet, cuius efflatio, ἐκφύσησιν Græci vocant, vocalem materiam præbet laryngi, cùm laxæ illius fibræ mouentur ad modulandam vocem. Vaporis copia qui expiratur per os, potissimùm cernitur in spiratione sublimi, & ea quæ hyeme libera est, cùm scilicet expiratus vapor frigore ambientis coactus, ita spissatur, vt planè sit caliginosus, qui per æstatem inaspectabilis tenues vanescit in auras. Ergo si eius vaporis minor est per os copia quàm solebat, nec vlla sit causa extincti propè caloris in corde, vnde spiratio est parua & rara; nec verò vlla sit in bronchiis valde obstructis impeditio respirandi, vnde respiratio est planè asthmatica; mirum videri non debet si aliò vapor effusus, paucitatem suam per os exhibeat, copiam verò illac quà contra consuetudinem foras transmittitur. Sic enim subiungit.

QVA ILLAC VBI EST IPSA PERTVSIO] Quoniam vulnere bronchiorum quæ sparsa sunt per pulmones, ac venę item arteriosæ via expirando per os vapori est intercepta: spiritus autem qui per arteriam ducitur eousque vbi vulnerata sunt bronchia, denegata sui expurgatione per consuetam expirationem, nouam molitur contra consuetudinem naturaliter institutam, per amplum vulnus thoracis quà itur ad sauciam regionem pulmonis. Sed illa consuetudo contra naturam, in hoc vitali officio diu manere non poterit, quin, suffocatione vel extinctione caloris, breui funesta sit. Huc accedit, quòd irrita est omnis curatio medici atque solertia: ídque cùm aliàs, tum quia, vt scribit Hippocrates, ἕλκεα κινεύμενα, ἐπαῤῥήγνυται, i. *agitata vlcera perenni motu, denuo lacerantur.*

lib. περὶ ἑλκῶν.

10 *Θνήσκουσι δὲ καὶ οἱ ἐς τὰ ἐντὸς νεῦρα, ἤν τε τι τῶν λεπτῶν τρωθῶσιν, ἤν τε τῶν παχέων, ἢν ἐπικάρσιος ἡ πληγὴ γένηται καὶ μεγάλη. ἢν δὲ μικρὴ καὶ ἰθεῖα, περιγίνονται ἔνιοι.*

Moriuntur autem & illi. &c.

NERVORVM offensiones vnde illa sunt vitæ incommoda quæ hîc ponuntur atque pericula; tum etiam tenuis intestini & crassi: non ita pridem sunt explicatæ κατὰ διάνοιαν præceptoris. Hîc tantùm agnosco characterem scribendi quo vsus est in historia sauciorum neruorum. Nihil enim hic pertinet ad intestina, de quorum vulnere incoibili, propteréaque lethali, dictum est etiam abundè suprà: vt illa correctio quæ mutauit τὰ ἐντὸς νεῦρα, εἰς ἔντερα, mendum scripturæ adferat, non autem emendet. Iraque nulla est à me versio, nec enarratio in hanc prognosin: quia non sapit Hippocratem, cuius non est varia ταυτολογία, qualis hîc cernitur, vbi mors ponitur pro claudicatione.

Ἠκιςα δὲ

11 Ἥκιστα δὲ θνήσκουσι ὅσοι τιτρωσκόμενοι ἐν οἷσι ταῦτα μὴ ἔνι τῶν τοῦ σώματος μερέων, ἢ τῶν τουτέων προσωτάτω.

Sed illi perrarò intereunt qui sauciantur vbi nulla est corporis partium prædictarum, vel absunt ab iis longißimè.

IAM PRIDEM receptum est, contrariorum esse contraria consequentia. Itaque patefactis partibus quarum funesta est vulneratio ipsa per se, nec vlla prætermissa ex iis; facillimum est mente complecti cæteras de quibus non est verendum metu interitus, cùm sauciatæ fuerint: quia nihil habent eiusmodi vnde vel homines absumantur, vel ad exitium præcipitentur, cùm vel à vulnere in vitio sunt, vel suam vim efficiendi, iuuandi, aut conseruandi amittunt in suo quæque officio, nisi quid inde mortiferum sit κατὰ συμβεβηκός, i. ex euentu. Quæ cùm ita sint, facilis erit versio & enarratio huius prognoseως quæ sic habet.

SED ILLI PERRARO INTEREVNT] Græcum illud, ἥκιστα, consultò sic vertimus, ex vsu frequenti quo legitur apud Hippocratem, pro eo quod est *minimùm* in lingua Latina. Talis est illa loquendi formula in aphorismis. *Senes inediæ patientißimi sunt; mox homines constantis ætatis;* ἥκιστα μειράκια, i. *minimùm adolescentes*, &c. Vbi non est dubium quin illud, *minimùm*, facilitatem inediæ minuat, reprimátque in adolescentibus, quam senibus tribuendam putauit: non tamen in totum adimat auferátque ab iis, sicut aduerbium *minimè*, quo tollitur omnis patientia ieiunandi. Sic etiam in hac prognωsi τὸ ἥκιστα, i. *minimùm*, non tollit in totum causam mortiferam à partibus vulneratis vnde non tollitur aliquod vitale officium, nec earum incommodis adiicitur quippiam præsentaneum mortis periculo: sed tamen à vulnere non sunt in tuto, nisi cautio sit eorum quæ intrà sunt inutilia, & quæ extrinsecus enascuntur: vt non rarò de illis vulneribus verendum sit, donec saucij conualuerint. Sic multos vidimus telo percussos in capite, ac ne vix quidem cute pertusa, proptereáque leuiter admodum vulneratos: tamen maiore periculo quàm ipso vulnere occupatos, præter spem interiisse à tempestate calida, pluuia, & austrina: vndè mortifera fuit capitis, eo quem dixi modo, pertusi corruptio. Nam artuum vulnera sæpe sunt ex euentu lethalia; non eò quidem quòd ibi sint magnæ venæ ac nerui; nec item quòd venenato telo inflicta sint, quamuis leuissima; cuiusmodi multa suo exitio Alexandri milites, barbarorum gladiis acceperunt: sed quoniam parum propicia cœli ac soli conditio. Sic trωmata capitis in Italia sunt δυσίατα; tibiarum verò εὐίατα: quæ sortem contrariam nacta sunt apud Celtas, Gallos, & Belgas.

VBI NVLLA EST CORPORIS PARTIVM PRÆDICTARVM] Sauciati cerebri ad apoplexiam cita morte funestam: hepatitis & aortæ: tum item crassarum venarum quæ sunt in cruribus & pulmone, ad implacabilem hæmorrhagiam: cordis, adempta micandi facultate & vsu: pulmonis & arteriæ, intercepto spiritu ac vapore, tum etiam spirandi officio: hepatis, diaphragmatis, vesicæ, ac tenuis intestini, quorum vitalia sunt officia, & quorum symptomata lethalia. Hæc igitur non sunt in cæteris partibus, vt earum vulnera, ipsa per se, vel metu interitus nos exterreant; vel repentina morte, amicis & medicis flebilia sint. Denique cæterarum partium vbi non sunt lethales causæ prædictæ, sicut in aliis iam explicatis, vulnera non sunt mortifera, nisi κατὰ συμβεβηκός.

VEL ABSVNT AB IIS LONGISSIME] Ac si diceret. Tametsi vulnus non habet mortiferè, partis vulneratæ natura: tamen vicinarum merito, καὶ τῶν ὁμοζυγῶν, sæpe interitus consecutionem afferre solet: quale est musculorum qui tempora continent: nec rarò ἐμφύσεων τε καὶ ἐκφύσεων, quibus mouendi facultas & actio musculis impertitur. Ergo sympathia nulla sit principatuum, sauciata parte aliqua quæ est natura sanabilis ad certam securitatem salutis.

12 Τὴν δὲ ὄψιν ἀμαυροῦνται ἐν τοῖσι τρώμασι τοῖσιν ἐς τὴν ὀφρὺν, καὶ μικρὸν ἐπάνω. ὅσῳ δ' ἂν τὸ τρῶμα νεώτερον, μᾶλλον βλέπουσι. χρονιζομένης δὲ τῆς οὐλῆς, ἀμαυροῦσθαι μᾶλλον συμπίπτει.

Sed visu hebescunt à trωmatis, quibus in supercilium, & paulùm suprà, trωma illatum est: quod sanè quò est recentius, eò minor est hebetudo: sed quia serior est cicatrix, hîc magis hebescere ipsos contingit.

EXTREMVM illud est de partibus vulneratis, déque ipsarum vulneribus, vt incommoda hîc scribantur quibus homines occupantur eo vitio quod ex ignobili parte saucia, transit in nobilem vicinam & sociam: ídque per συμπάθειαν, vnde officium labefactatur, quod simul confert ad vitæ vsum & ad dulcedinem. Est autem visus obscuritas, quam inferunt sauciatæ partes oculorum vicinæ. Atque hic casus, in exemplum adducitur, omnium instar quæ simili modo eueniunt. Sic enim fiunt empyici, quibus tra- Coac.68.cap. 16.lib.2.

ma thoracis foris quidem sanescit, intus verò minimè; aut certè intus sanatum, denuo laceratur. Sic etiam visu hebescunt, vel etiam occæcantur, cicatrice obducta supercilio vulnerato, cùm sanies prorepit in oculum quæ antea per vulnus exibat; non ea quidem tota è membrana caluariæ seu pericranio, vnde album oculi propagatur: sed ea quam ipsum vulnus edebat, quæ nunc iam sera cicatrice intrò refluit atque in oculi album exudat è pericranio, sicut à parte quæ continet, in eam quæ continetur.

Ergo. SED VISV HEBESCVNT] Ὄψιν ἀμαυροῦνται, i. oculorum lumen obscuratur, vel splendor hebescit visificus, qui est in oculorum membranis, humoribus, & igne vernaculo, vt eo sensorio multùm afflicto, τὰ ὁρατὰ, i. *aspectabilia* non excepta, neque à sensu percepta, visionis obscuritatem planè ostendant. Sed plura nos alibi περὶ ἀμαυρώσεως, déque illius natura & causis. cap.6.lib.2.

A TRωMATIS] Punctim cæsímve illatis, ídque transuersim: quo vulnere palpebra semper labascit; quam tolli non potis est, nisi collecta fronte & corrugata; nec deprimi, nisi ea demissa.

QVIBVS IN SVPERCILIVM] Quod supereminet oculo, atque ipsi loco est proiecturæ cuiusdam, arcendis iniuriis quæ inferuntur supernè ad perpendiculum. Atque hoc supercilium superam continet atque dimidiam sinus partem vbi est oculus: proptereáque in eam ius habet sympathiæ triplicis, quia ὁμοφυὲς, vicinum, & socium.

ET PAVLVM SVPRA ILLATVM EST] Cæsim atque transuersim: vnde maior est causa & importunitas hebescendi, vt dictum est. Parui autem refert, sítne illatum vulnus in supercilium, an paulùm suprà: quia idem manet τὸ συνεγγὺς, καὶ τὸ κοινὸν, καὶ ἴσως τὸ ὁμοφυές, inter ea saucia, & fortè cum oculo qui inde laborat vitio alieno.

QVOD SANE QVO EST RECENTIVS] Penéque dixerim, ἔναιμον, nec dum sordibus vllis obsitum, vt cùm vulnera mutantur in vlcus: prætereà, quia vulnus recens illatum, amplitudinem suæ diuisionis ostentat, qua humor exit liberè ac liberaliter.

EO MINOR EST HEBETVDO] Ipsius nempe sensorij, non facultatis visificæ. Est autem minor sensorij, i. oculi hebetudo: quia tum minor est eius læsio in leuiore causa lædendi à vulnere per quod liberaliter humor, nec iam in oculum prorepit, vnde minor est difficultas excipiendi ab oculo, & percipiendi à sensu, τὰ ὁρατὰ, i. *aspectabilia*.

SED QVIA SERIOR EST CICATRIX] Cuius interuentu coit diuisa pars, alioqui natura incoibilis. Interuenit autem cicatrix, beneficio carnis quæ est in cute, & alimenti, cùm nutriri cœperit ipsa pars saucia. Quod certè citò non euenit; sed admodum serò, proptereáque serior est cicatrix: quoniam inflammatio diu multúmque partem sauciam occupauit; cuius quidem reliquæ partes caluariæ non sunt capaces: sed manent expertes, etiam multùm pertusæ: ob eam sanè causam, quia illæ continent, & sola frons cõtinetur. Oborta igitur in supercilio à vulnere inflammatio, pessimè ipsum habuit, & in perpetuum habitura per quandam corruptionem & infirmitatem, vnde perennis generatio est cuiusdam ichoris qui vt perennitatem habet ex eo quod sera fuit cicatrix: ita perennem affluxum in oculos, quia prohibetur exitu foras à cicatrice. Itaque substillum illud ichoris in oculum, συναύγειαν eius tollit qua vti solebat excipiendo res aspectabiles societate parta cum illis, ipsásque transmittendo ad sensum, percipiendi causa.

MAGIS HEBESCERE IPSOS CONTINGIT] Quia perenni substillo ichoris in oculum, membranarum nitor squallescit, humorum splendor caligat, & fulgor ignis oculorum proprij vnà extinguitur: vnde comparatio est verè hîc positæ ἀμαυρώσεως.

COROLLARIVM.

De fistulis.

AI σύριγγες χαλεπώταταί εἰσιν, ὅσαι ἐν τοῖσι χονδρώδεσι τε, καὶ ἀσάρκοισι τόποισι πεφύκασιν, εἰσί τε κοῖλαι, μυξοῦνταί τε, καὶ ἰχωροροῦσιν ἀεὶ, σαρκίον τε ἐπὶ τῷ στόματι ἔπεστιν αὐταῖς. εὐθεραπευτότεραι δὲ ὅσαι ἐν τοῖσι μαλθακοῖσι τόποισι καὶ σαρκώδεσι τε καὶ ἀνεύροισι πεφύκασι.

Illæ demum fistulæ sunt molestissimæ, quæcunque in partibus cartilagineis & carne vacuis enascuntur, ibique sunt cauæ, & cuniculosæ, ac sanie diffluunt continenter: tum verò caruncula, ipsarum adnascitur orificio. Sed illæ sanescunt faciliùs quæcunque in partibus mollibus atque carneis, & neruo carentibus, oriuntur.

HACTENVS de natura traumatum posita in officio & conditione partium sauciatum, deque symptomatis quæ ab iis enascuntur. Hîc de vlceribus loco dicendum, in historia fistularum quæ instar omnium nobis erunt: quòd illæ sint vlcerum quæ in conspectu sunt, velut principes ac reginę. Sed principatus earum sic ostendetur ex hac prognosi.

ILLÆ DEMVM FISTVLÆ] Non illæ quidem crassa & pingui Minerua sic nominatæ in puris-ductu quem edit phymatis empyema: quoniam longa est via qua pus effunditur, vt in abscessibus qui ex peripneumonia, sub auribus, vel in cruribus oriuntur atque assurgunt: quibus tum homines occupati, periculo defunguntur, ac sine metu palindromes eò vnde venerunt, si ἐκσυριγγῶνται, i. *fistulam edunt*, vt scribit Hippocrates. Vbi fistula nominatur pro incolumi puris-ductu. Talis est fistula in thorace, quæ in desiderio liberæ ac liberalis anacatharseωs pleuritici aut peripneumonici empyematis, ac pure in alueum thoracis effuso; vstione fit aut sectione, qua inde pus exitum habeat. Qui sanè puris-ductus, in spe angusta sperabilem facit vitæ salutem à pure laudabili: desperationem verò planè ostendit in amurcoso & fœdi odoris. Qua de re illud præceptum est. *Quibus à pure coloratur specillum, velut ab igne; omnes intereunt.* Et. *Quibus concutiendo, pus editur velut amurca & fœdi odoris; vt plurimum moriuntur.* Sed ILLÆ DEMVM FISTVLÆ] Mox describendæ; non autem modò descriptæ quæ κατεχγη-σιῶς fistulæ nominantur pro alto puris-ductu.

lib. 2. progn. & Coac. 22. cap. 16. lib. 2.

Coac. 47. & 48. cap. 5. lib. eiusd.

SVNT MOLESTISSIMÆ] Χαλεπώταται, i. κίνδυνον ἐπιφέρουσι, *periculum inferentes*, vel partis ipsius natura vbi enatæ sunt, vel transitu & propagatione ad propinquas & socias, vel difficultate ipsa curandi atque molestia.

Gal. ad lib. 2. τῶν ἐπιδ.

QVÆCVNQVE SVNT IN PARTIBVS CARTILAGINEIS] Cùm scilicet partium illarum caua sunt vlcera, in modum arundinis fistulata, angusta, callosa, & alta, vel etiam breuia: vnde ipsa fistulæ nominantur, in quibus percipitur longitudo aut breuitas, siue intus rectà ferantur, siue obliquo sinu; idque vel simplices, duplicésve, aut triplices ortæ ab vno ore quæ intus tres fiunt: quarum origo est phyma, vel aliud quoduis vlcus malè curatum: quamuis in ano fistularum causa est præter cęteras, ipsa contusio, quæ tum equitando, tum remigando infertur. Ergo si aliquam partem cartilagineam fistula occuparit, quam genuit summa humoris feritas & acrimonia; vel eò pessimè ipsam habet, quòd irrita omnis curatio est, vel inimica potiùs: quia magis exulcerat, magísque fistulam reddit efferam. Sic non in manu, sed in medicamentis præsidium est: non eò quidem quòd altiùs ipsa penetrat, vt ad vltima demitti collyrium non possit: sed quia naturam retinet carcinωmatis nata ex atra bile. Ipsum verò præsidium, quod est in manu chirurgi, haud scio quid opis allaturum sit, vbi non est lene, nec facile, sicut in aliis fistulis esse solet: & vbi nulla est diuisarum partium incoibilium sperabilis redintegratio. Sed illud præsidium quod ex Hippocrate Celsus expressit, mox proferetur in fistulis, in quibus appositè ipsum præceptor dicauit. Quæ autem sint partes cartilagineæ, omnibus distinctę numeris, nuper adductæ sunt: vbi demonstratum est quòd earum eiectio ab vlcere vel exectio, tum amica manu, tum inimica, nunquam est reparabilis.

Coac. 4. huius cap.

ET CARNE VACVIS] Vti membranis quæ carent omni carne & sanguine, cuiusmodi sunt vesica & intestina tenuia, vbi nulla est opportunitas succrescendæ carnis, ad cicatricem; quæ tamen illis in partibus expectari nequit, vbi nulla fistulæ sectio est manu chirurgi: sed ne in palpebris quidem, nec in præputio, nec in eo quod in gena est tenue; vbi vulneris ferruminatio est potiùs per ἀπροσφύρησιν, quàm per cicatricem ὁμοχεῦν. In vulnere autem calloso quod fistulam edit, quænam sperabilis bona coitio esse potest, cùm scinditur; vbi nec fundamentum est succrescendæ carnis, nec vllæ reliquiæ succi alibilis, quo ipsa ferruminatio comparetur?

IBIQVE SVNT CAVÆ] Non eò quidem quòd fistulæ aliter esse possint, nisi sint cauæ: sed quòd sint alta multúmque fistulata cauitate insignes, instar arundinum: vel quòd earum cauitas obducto veluti callo, præ duritate non subsidat, neque conniueat, cùm scilicet in vetustatem inciderit. Ac sanè tales fistulæ vix manu chirurgi, aut medicatis vnguentis ad sanitatem perueniunt: quia non cedunt vtrique præsidio.

AVT CVNICVLOSÆ] Quæ mouent cuniculos, longiùs excurrentes & prorepentes quoquouersum à virulenta sanie quæ ipsas continenter erodit, vnde vicinas partes inficiunt, ac sæpe tam rectâ, quàm dextrâ siue sinistrâ eousque penetrant, vt ad pulmonem, vel ad vesicam, vel ad vterum, vel ad grandes venas, arteriásve; vel ad inania, vt stomachum, guttur, thoracem, cuniculatim perueniant. Hîc certè curatio difficillima est, nec fortè sperabilis, quòd ea præsidia quæ posita esse diximus vel in manu chirurgi, vel in collyriis fistulariis, voto medici non respondeant; illa quidem, cuniculis omnibus non excisis, ac nouis subinde orientibus; hæc verò, ad vltimas vsque latebras non demissa: ne interim taceam nobilium partium offensiones, cùm eousque serpendo, altiùs fistula penetrant: tum etiam perennitatem virulenti humoris morbifici, quæ est in vitio viscerum sæpenumero insanabili.

AC SANIE DIFFLVVNT CONTINENTER] Quod sanè certum est ἐπιφαινόμενον fistulæ contumacis, quæque non facilem sui curationem promittit: idque vel proprio vitio, vel alieno. Ac proprio quidem, cùm tanta seri vbertas aliunde venit per fistulam. Tum enim credibile est in sparsis quoquouersum cuniculis, fontem subesse ichoris, quo fistulæ defluit continenter; quem immissa crebrò collyria exhaurire non possunt, ac multò minùs conuertere ad pepasmum. Atque id locum habet in omni vlcerum rheumate consistente, ξυνιστάμενον vocat Hippocrates, quod fluit vberiùs quàm merito vlceris quod in conspectu est. Sed alieno vitio tanta est vbertas ichoris è fistula; cùm eò perenne affluit τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον; idque vel ab iis quæ intrà sunt inutilia, vel quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia, viscerum intemperies & catarrhus; vnde vel à capite, vel ab hepate perennis in fistulam est vi-

3. Epid. part. 3.

rulenti humoris atque ichoris affluxus. Enascitur autem extrinsecus illa sanies siue ichωr, qualis regnasse narratur Cranωni, à tempestate austrina, cum densis nimbis & rapido æstu coniuncta; vnde proventus fuit carbunculorum. Sic enim præceptor scripsit. initio 2. Epid. Ἰχῶρες ὑπεγίνοντο ἐν τῷ δέρματι. Qua duce sententia, 6. Epid. part. 2. τὸ αἷμα ἰχωροειδὲς, Galenus agnouit: non illud quidem simpliciter tenue & aquosum; ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῖς ἰώδεσι καὶ κακοήθεσι δυνάμεως, i. *sed coniunctum cum venenata quadam & maligna qualitate.* Huiusmodi etiam 4. acut. sunt ichωres quos ait Hippocrates raptos à venis, cùm à labore & siti exaruerint; in iis accedere febrem ardentem. Sed idem eos ichωres paulò pòst, in calidorum & acrium rheumatum nomine appellauit, cùm in priorem de causi ortu sententiam, ita scripserit. Ὁκόταν ἀναξηρανθέντα φλέβια, δριμέα καὶ θερμὰ ῥεύματα ἐπισπάσωνται πρὸς ἑωυτά. i. *Cùm resiccatæ venæ attraxerint ad sese acres & biliosos ichores.* Talia autem rheumata eò concitata, siue ichores; vel ibi collecta & nata, vix edunt τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον πύῳ ἴκελον; sicut in 3. Epid. pestilentia narrat Hippocrates de ichωrum ad partes appulsu: sed pro eo pure laudabili, quod facit pepasmus, alia quædam putredo est, cum vbertate rheumatum variorum. Sic enim fœtura esse solet eorum, à perennitate ichoris tam concitati, quàm consistentis, cùm partem aliquam callosa fistula occupauit. Quinetiam talis materiæ seges est in trωmate capitis, quod in conspectu non fuit, sed in occulto latuit è diuerso partis percussæ; nec priùs in conspectum venit, quàm sit prænuncium atque causa mox affuturæ mortis. De quo illud est positum à præceptore inter signa cætera quibus se prodit, καὶ πόνοι ἰχώρων ὑπορρεόντων, i. *incommoda item veniunt ab ichoribus subterlabentibus.* Incommoda autem sunt explicata vbi sunt posita.

TVM VERO CARVNCVLA] Quæ est ὑπερσάρκωσις, quæ assurgit è fistula nimio ichore imbuta, & in ore suo, quà ichor effunditur, vlcerata: qualis est ὑπερσάρκωσις fistulæ vrinariæ quam abradendo facit venerea virulentia. Nam vlcerum sanie diffluentium ὑπερσάρκωσις esse solet, vbi caro solida gigni nequit.

IPSARVM ADNASCITVR ORIFICIO] Quia ibi facilius nascitur ὑπερσάρκωσις & assurgit, quà ichor exit, vbi tenerius & mollius est orificium, quàm vbi fistula est callosa. Est autem caruncula illa fungosa, documentum fistulæ contumacis, & saniei ferinæ.

SED ILLÆ SANESCVNT FACILIVS, QVÆCVNQVE IN PARTIBVS CARNEIS ET NERVO CARENTIBVS ORIVNTVR] Tales enim fistulæ faciliùs cedunt remediis quæ vel chirurgi manu, vel collyriis, adhibentur. Atque inter ea quæ sunt in manu, solenne est illud quod ex Hippocrate Celsus expressit his verbis. Hipp. lib. de fistulis, & Cels. lib. 7. cap. 4. *Propriam etiamnum animaduersionem desiderat fistula quæ est in ano. In hac demisso specillo ad vltimum eius caput, incidi cutis debet: dein nouo foramine specillum educi lino sequente quod in aliam eius partem, ob id ipsum perforati, coniectum sit. Ibi linum prehendendum ac vinciendum cum altero capite est, vt laxè cutem quæ super fistulam est, teneat. Idque linum crudum esse debet, ac duplex, tripléxve, sic tortum vt vnitas facta sit. Interim autem negocia licet agere, ambulare, lauari, & cibum capere, perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendum est, sic vt subeat fistulam pars quæ superior fuerit: neque committendum est vt id linum putrescat, sed tertio quoque die nodus resoluendus; & ad caput alterum, recens linum alligandum: educto vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendum. Sic enim paulatim cutem quæ supra fistulam est, incidit, simúlque & adsanescit quod à lino relictum est; & id quod eo mordetur, incidit. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est.* &c. *Secta fistula, incidere mollem spongiam oportet, & quàm tenuissimam imponere; deinde florem æris vsti per specillum in fistulam coniicere,* &c. Cætera autem medicamenta quibus & fistulæ curatio, & symptomatum eius correctio suscipitur atque absoluitur, sunt lib. περὶ συρίγγων. apud Hippocratem.

APPENDIX.

QVIBVS MORBIS QVÆ ÆTATES SINT AFFECTÆ.

A ΔΕ πρὸ ἥβης οὐ γίνεται νοσήματα· περιπλευμονικά, πλευριτικά, ποδαγρικά, νεφρίτις, κιρσὸς περὶ κνήμην, ῥοῦς αἱματηρὸς, καρκῖνος μὴ σύμφυτος, λεύκη μὴ συγγενὴς, κατάρροος κοιλιαῖος, αἱμορροῒς, μὴ σύμφυτος χορδαψός. τούτων τῶν νοσημάτων πρὸ ἥβης οὐ χρὴ προσδέχεσθαι γινομένων οὐδέν.

1 Sanè hi morbi ante pubertatem non enascuntur; peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, varix ad tibiam, cruentum profluuium, cancer nisi congenitus, leuce non innata, catarrhus dorsalis, hæmorrhoïs, neque chordapsus nisi congenitus. De quibus morbis ante pubertatem futuris, non est verendum.

HIC SIN-

Hic singularis animaduersio est ætatum quibus τὰ ἐπιδεκτικὰ sunt in promptu, vel absunt, morbis quibusdam arcendis vel admittentis. Sunt autem τὰ ἐπιδεκτικὰ, causæ in nobis partæ, vel insitæ à natura, quæ non minorem vim adferunt morbis gignendis quorum illę sunt capaces, & ipsos excipiunt atque fouent, quàm τὰ ποιητικὰ inferendo, tam intrà, quàm extrinsecus. Ac sanè τὰ ἐπιδεκτικὰ sunt in communi ac peculiari cuiusque natura, quę cernitur in temperamento, complexione, compagine, & humoris morbifici dominatu. Quorum in corpore per ætates sic ratio cõparatur, vt magna aut nulla eorum sit conspiratio qua morbi nascantur, incidente vi aliqua efficiendi. Maximum enim est, inquit Galenus, in corporis affectione momentum ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Nec minùs in vitio est τὸ ἐπιδεκτικὸν excipiendo, quàm τὸ ποιητικὸν inferẽdo, cùm alicuius morbi calamitas in hominum vitam inuadit. Sed ea vitia excipiendi, & commoda procul arcendi morbos, aut certè non admittendi, fugiendíque, præsidia sunt in ætatibus quarum conditio mutationem adfert complexionis, tẽperamenti, atque compaginis, & humorum: proptereáque incommoda valetudinis, tam in generatione, quàm in paroxysmis morborum: sicut & contrà, opportunitates atque præsidia secundæ valetudinis, dum pari ratione morbos arcent cùm aduentarint; eósque cùm pridem iam venerint atque regnarint, abigunt. Sic epilepsiæ τὸ ἐπιδεκτικὸν est puerilis ætas, cuius τὸ ἀπαλλακτικὸν est pubertas, διὰ τὴν ἔκλαμψιν, i. *propter splendorem & lumen* caloris natiui qui antea sopitus erat. Talis discessio esse solet siue ἀπαλλαγὴ multorum morborum in senectute, quorum erant fomites, ætatum vitio exactarum; ob eámque causam τῶν συντρόφων nomine appellantur. 6.Epid.part.5. Sed ea generatio & paroxysmi, morborum συντρόφων, quæ vitio est ætatum; sicut earum omnia τὰ ἐπιδεκτικὰ καὶ ἀπαλλακτικὰ, quæ ipsarum merito morbos admittunt vel abigunt, accuratè sunt tradita in Epidemiis & aphorismis: tum à nobis alibi examinata, vt illa supersint examinanda quæ scripta sunt in hac prognosi.

Sane hi morbi ante pubertatem non enascuntur] Quòd eorum nulla est opportunitas excipiendi, nec vlla vis efficiendi, illis ætatibus quæ infra sunt pubertatem. Sunt autem, triplex infantia & pueritia. Nam pubertatis tempus intra est adolescentiam, cùm scilicet vox incipit edi asperior, & venus agnosci, quod vocat præceptor τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν. 6.Epid.

Peripneumonia] i. Phyma pulmonis φλεγμονῶδες, cuius hęc sunt incommoda siue symptomata; meteorismus in spirãdo, calida expiratio, dolor sub omoplata, qui prorepit ad iugulum; pectoris grauitas, febris acuta, anxietas atque iactatio, delirium quoque ipsum. Ac talium quidem nec generatio est, nec paroxysmus donec ventum sit ad pubertatem: quòd illis temporibus quæ natura & ordine pubertatem præcedunt, nulla est concitatio neque collectio αἵματος ἐφθαρμένου διὰ τὴν χολὴν, i. *sanguinis à bile corrupti*, vnde assurgat phyma quod nomen habeat occupati pulmonis, & peripneumonia nominatur: quòd illis ætatibus, i. infantia triplici & pueritia, nulla est sanguinis redundantia, qui ad incremẽtum simul & ad nutritionem absumitur: nulla item causa orgasmi ad rheuma ὁρμώμενον, vbi sanguis non est tenuior, nec qualitate acrior atque calidior. Quid enim sic eum faceret ἰχωροειδῆ ad orgasmum in puerili corpore quod magisterio regitur caloris natiui, vel eo certè abundat; ob eámque causam est αὔξιμον καὶ αὐξανόμενον, i. *incremẽti capax & particeps*? Atqui nullum φῦμα enascitur φλεγμονῶδες peripneumonicum, vbi sanguis in vitio non est, μήτε κατὰ τὸ πλῆθος, μήτε κατὰ τὸ πάθος. Quinetiam illud adiicitur securitati, quòd nullum est τὸ ἐπιδεκτικὸν peripneumoniæ in natura pueri bene morata, benéque cõstituta, cuius hoc loco securus erat Hippocrates cùm hęc scripsit, ratus οὐδὲν εἶναι τὸ συνηθὲς παρὰ φύσιν, i. *nullam esse victus ac vitæ consuetudinem contra naturam*: vt nihil aliud esset illis temporibus, more suo viuere, quàm lege institutísque naturæ. Ergo peripneumoniæ ἀπορία in pueris & infantibus, considerari debet illis ætatibus, atque referri πρὸς ἔνδειαν τῶν ἐνόντων, i. *ad penuriam & paupertatem eorum quæ intrà sunt inutilia*, vnde nullum est τὸ ἐπιδεκτικὸν τῆς περιπνευμονίας. Penuriam autem dico ac paupertatem inutilium, non quidem omnium (nam multa sunt τὰ ἐνόντα infantiæ & pueritiæ quibus illarum ætatum morbi succrescunt atque pullulant) sed eorum è quibus nascitur peripneumonia. Cæterarum autem causarum peripneumoniæ, extrinsecus incidentium à diæta & spiritu, quibus τὰ ποιητικὰ continentur, maleficentia non quidem in totum arcetur à pueritia, sed tamen infringitur contumacia excipiendi.

Pleuritis] Quæ ab infantia & pueritia repulsam habet, quemadmodum & peripneumonia: quòd illis ætatibus non est causa efficiendi pleuritidem ab iis quæ intrà sunt inutilia, siue incommoda: nec etiam excipiendi, quia non est rheuma ὁρμώμενον, μήτε συνιστάμενον, i. *neque concitatio neque collectio humoris pleuritici*. Nam puerorum sanguis non est in vitio διὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, vt inde phyma pleuriticum assurgat in tunica costis intexta; vnde spirandi angustia, tussis, & febris, ac dolor pungendo asperrimus excitetur. Causæ adductæ sunt modò in peripneumonia.

Podagra] Quæ dolor est atque febris omnium quæ in articulos incidunt acerbissima, quam excitat membranarum quæ sunt in pedibus inflammatio, nata, vt scribit Hippocrates, ἀπὸ τοῦ αἵματος lib.περὶ παθῶν. ἐφθαρμένου τοῦ ἐν τοῖς φλεβίοισιν ὑπὸ χολῆς καὶ φλέγματος, i. *corrupto sanguine qui est in venulis à pituita & bile*; propteréaque talis podagra est omnium arthritidum βιαιοτάτη, πολυχρονιωτάτη, καὶ δυσαπαλλακτοτάτη, i. *vehementissima, longissima, quæque exoluitur omnium difficillimè*. Sed ea corruptio sanguinis à pituita & bile in pueritia ætatum mitissima, nunquam in mentem veniet medico sapienti, cùm viuitur conuenienter ei ætati, sicut Hippocratis sæculo viuebatur. Vt vana sit ostentatio eorum qui nunc exultant iuueniliter, ac si fabam in placenta inuenerint, certántque illudere summo Hippocrati, quòd eam podagræ ἀπορίαν & vacuitatem in pueris, solenni aphorismo ratam esse voluerit, quem ita conscripsit. Παῖς οὐ ποδαγρᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν. i. *Puer non tentatur podagra, priusquam agnouerit venerem*, vel *exercuerit*. Itaque dignam Hippocrate, i. ἀξίαν τοῦ λόγου, sententiam volunt explodi, vt falsam; & nostratibus pueris podagram vidisse se, prædicant arroganter. Quàm autem bene, viderint sapientes, qui mea hæc legerint.

NEPHRITIS] i. Quadruplex renum morbus; quorum primus est inflammati renis & calculosi. Alter venularum ruptarum in renibus, cùm nimis repletæ fuerint, aut vim expertæ violenti laboris, vnde nascitur vlcus ἔμμοτον, i. *quod pariter cutim contra se afficit*, cùm sanguis meiendo exiuit. Tertius est renum proluuiem rubram fundētium, instar cuiusdam ichoris assarum carnium bubularum. Quartus est renum dolor qui occupat lumbos & ilia, similiter vt quæ parturiunt. Atque is dolor nascitur à pituita & bile ibi collectis: tum etiam si quis immodicè venerem exercuerit. Omnium harum nephritidum ne vna quidem in pueritia locū habet; nec vlla earum generatio est ἀπὸ τῶν ἐνεόντων in pueris, nec ἀπὸ τῶν ἔξωθεν nisi quis edacitatem causetur. Nam vt attingam primum genus nephritidis, quod esse diximus inflammati renis & calculosi; non minor hîc cernitur difficultas mouendæ inflāmationis in rene pueri, quàm in tunica costis intexta; vel in pulmone ipsius: quoniam nulla in puero causa subest concitandi & colligendi humorem, ad inflammationem renis mouendam. Id certè ἄνευ προφάσιος nequit accidere, vt accidit sæpe iuuenibus merito iuuentutis; sicut & renum per vrinæductus hæmorrhagia, & sine προφάσιος vel præuidentia. Sed calculosi renis materiam & occasionem in pueris præripit, ne scilicet fiat in rene coagmentatio lapidosa, meabilis humor pueri atque meatus, virtute caloris natiui, cuius officium est vitare γλισχρότητα, & glutinosum humorem coquendo mutare εἰς τὸ ὀλισθηρὸν, i. *in meabilem atque lubricum*. Ex quo

6.Epid. part. 3. efficitur, vt in vesica pueri, & non in rene, coagmentatio fit lapidosa quam vocat præceptor τὸ σύσταμα μετὰ τὴν οὔρησιν. Ideóque scribit, μετὰ τὴν οὔρησιν coagmētari calculum, non πρὸ οὐρήσεως; quòd in vesica id fiat, vbi perfecta est οὔρησις, & sero è venis illuc perducto nomen est vrinæ, non autem in renibus, vbi nondum est οὔρησις; nec dum illud serum quod ad vesicam transmittitur, nomen habet vrinæ, priusquam fuerit eò transmissum. Coagmentatur autem ex facili humor paulò antè factus meabilis: quoniam in vesica frigida, sanguinis & carnis experte, crassus fit denuo & glutinosus; proptereáque cunctando facilè lapidescit. Sed huius exercitationis de calculo puerorum, regula est in illa sententia præceptoris, tametsi

ibid. quæsita, non autem enunciata. Τὸ μετ' οὔρησιν σύσταμα παιδίοισι μᾶλλον, ἆρα ὅτι θερμότερα; i. *Coagmentatio pueris magis perfecto vrinæ ductu, an quia calidiores?* Vbi calorem puerorum calidiorum; illum quidem intelligit, authore Galeno, cuius virtute omnis est actio naturalis bene morata, in coquendo, distribuendo, & excernendo. Cætera autem genera morborum renalium quæ ex Hippocrate modò adduximus, nulla est æquitas suspicari posse in pueros cadere, merito pueritiæ.

VARIX IN TIBIA] Quem facit in cruribus atque tibiis venæ ἀνεύρυσις, quæ assurgit è sanguine crasso & melancholico, cuius ne vlla quidem suspicio est in pueritia.

CRVORIS PROFLVVIVM] Quod cernitur vel in narium hæmorrhagia, vel in dysenteria cruenta ab hepate, vel vomitione sanguinis è pulmone, vel in cruore prorupto è renibus, cùm sua sponte prorumpit: quoniam in pueritia nihil eiusmodi esse potest, διὰ τὸ πλῆθος, ἢ πάθος, i. *qualitate aut copia sanguinis* quem illa fert ætas. Nec verò tanta est ἀτονία viscerum per id ætatis, vt sursum deorsúmve diffluant ea sanie quam vocat præceptor πρόπλυσιν ἐξερυθρὴν.

NEQVE CANCER] i. Phyma quod paulatim ab atra bile assurgit, vbiuis illa exudat expressa è venis: quæ si in pueris nulla est, nulla etiam videri potest ea ætate materia, nec occasio carcinomatis effingendi, cuius idea nota est.

NISI CONGENITVS] Μὴ σύμφυτος, i. qui non sit vnà cum puero & cum ætate connatus; vt scilicet fomes eius sit in natura pueri, ipsum verò phyma conceptum assurgat in pueritia, vt scilicet phyma illud sit βλάστημα, i. germen ingenerati in semine vitij quod vnà cum pueri conformatione concrescit.

lib. de aërib. locis, & aquis. Nota est illa sententia præceptoris, qua gentilitij omnis morbi ratio continetur. Ὁ γὰρ γόνος πανταχόθεν ἔρχεται, ἀπό τε τῶν ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς, ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός. i. *Genitura enim vndecunque procedit; sana quidem à sanis, morbida item à morbidis.* Atque non inde solùm temperatio est atque complexio, sed etiam conformatio; vt è macrocephalis arte factis nascantur natura similes macrocephali. Sic igitur νόμος καὶ φύσις, i. *natura & instituta hominum*, mutuas tradunt operas ad ideam quæ cernitur in temperamento, complexione atque figura. Nec verò mirum videri debet si è macrocephalis arte factis nascuntur similes macrocephali: sic etiam virulenti ex iis quos veneris occupat virulentia. Scitum est illud Baptistæ Mantuani, quod ante me, præceptor Syluius vsurpauit.

Qui viret in foliis, venit ab radicibus humor:
Sic patrum in natos abeunt cum semine morbi.

Sed illa morborum fœtura, non est ætatum merito, sed vitiatæ naturæ.

LEVCE] i. Elephantiasis alba, vel vniuersi corporis, vel aliquarū partiū, nata ex carnis & cutis cachexia, quam vetus pituitæ putris & salsæ cacochymia induxit, ex vitio hepatis & hepatitis venæ quæ illam fundūt cacochymiā per venas αἱμόῤῥους, in venulas cuti & carni affixas, nutriēdi causa. Itaq; rheuma consistēs leuces, nutritio est deprauata quæ partiū alendarū colorē, characterē, & molē immutat, sicut iudicium est præceptoris cùm ait. Τὴν μὲν ἰδίην ἰδέην ἐξεβλάστησε· τὴν δὲ προτέρην ἐξημαύρωσε. i. *Propriam quidem edit ideam; priorem verò destituit atque obliterat.* Itaque συντιμωρέουσιν ἀλλήλοις ἐς τὸ κακὸν ἡ κακοχυμίη καὶ ἡ καχεξία, i. *mutuas tradunt operas ad perniciem cacochymia & cachexia.* Vt enim cacochymia vetus, εὐεξίαν immutat & labefactat: sic firmiter pressa in corpore cachexia, τὴν εὐχυμίαν corrumpit, & similem sibi apponit. Ergo res eunt malè in alterutro vitio cachexiæ aut cacochymiæ, pessimè in vtroque; cùm scilicet huius perennitas est à fonte humorum; illius verò firmiter fixa impressio in complexione & statu partium solidarum, quarum naturam in lepra & leuce omnino labefactatam scribit Galenus ad prorrheticum 17. lib. 2.

NON INNATA] Μὴ συγγενής: ac si diceret. Leucen illam excipio cuius in vitio geniture seminarium olim fuit, & quæ cum puero nata est simul, & quæ cum ætate, positis in naturæ vitio fundamentis, paulatim, vt solet, accreuit, ac tum in pueritia suæ corruptionis signa ostendit in statu mutato partium solidarum

lidarum; maximè autem aspectabilium, vt carnis & cutis. Sic enim agnosco τὸ συγγενὲς καὶ τὸ συγγενικὸν πάθος, in complexione & statu partium solidarum, vbi est ipsa leuce: sicut preceptor agnouit in ea corporis fabricatione, cuius à mala conformatione διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην, i. *ab impotentia conformandi*, inclinatio est excipiendi atque fouendi phthisin. Sic enim causam interitus posuit in filia Euryanactis. Ἦν δὲ τὸ συγγενικὸν φθινῶδες. Et. *Peribant illi potissimùm*, εἰ ὅτι ἡ φύσις ἔρρεπεν ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Inde homines dicuntur φθινώδεις, qui capite sunt turbinato, angusto pectore, & dorso alato: quæ omnia sunt planè συγγενῆ, & mala indè nata συγγενικά.

CATARRHVS DORSALIS] Quem ciet ἡ φθίσις νωτιὰς, cuius hæc apud Hippocratem historia est. Ἡ φθίσις νωτιὰς ἀπὸ τοῦ μυελοῦ γίνεται. λαμβάνει δὲ μάλιστα νεογάμους καὶ φιλολάγνους. γίνονται δὲ ἄπυροι καὶ ἐσθίουσι ἀγαθοί, & τήκονται. καὶ ἢν ἐρωτᾷς αὐτόν, φησὶ οἱ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν ῥάχιν κατέρχεσθαι δοκεῖν, ὡς μύρμηκας, καὶ ἐπὴν οὐρέει ἢ ἀποπατέει, προσέρχεται ὁ γόνος πολὺς καὶ ὑγρὸς, καὶ ἡ γονὴ οὐκ ἐγγίνεται, καὶ ὀνειρώσσει, κἂν συγκοιμηθῇ γυναικὶ, κἂν μή. &c. i. *Phthisis dorsalis à medulla est. Corripit autem potissimùm nouè maritos luxuriosos. Febre carent, & cibos capiunt. Eos si interrogas, ecquid patiuntur mali; respondebunt à capite supernè deorsum secundùm rachin, decurrere videri velut formicas: vrinam autem emittendo, semen multum effluit humidum, ad gignendum ineptum; noctu denique polluuntur, siue concumbunt cum muliere, siue abstinent.* Ergo catarrhi dorsalis nunquam in puero causa erit, cùm veniat à tabe dorsali, cùm scilicet dorsi medulla exoluitur culpa eorum quos multùm exercet crebra exercitatio coeundi. Pueros autem non incessit ea libido venerea, qui venerem nondum agnoscunt. Nec verò iis inuitis semen effunditur, & ante vrinam copiosè non fluit, quod nullum est. Ex quibus efficitur, vt in dorsalis tabis vacuitate, nullus è capite per spinam excurrat catarrhus, qui sensionem excitet pererrantium formicarum, quem hîc præceptor nominat catarrhum dorsalem. lib. 2. de morbis.

HÆMORRHOIS] Quia in pueris nulla est cacochymia melancholica, per hæmorrhoïdas expurganda; nec vlla plethora venarum quæ adiacent lumbis, per hæmorrhoïdas vacuanda. Quæ duæ omninò sunt causæ cur hæmorrhoides non sint in pueris: quoniam aliunde cieri non possint. Nec verò pueriles morbi eiusmodi sunt vt ἀπόστασιν eò moueant.

NEQVE CHORDAPSVS] i. Tractabilis chordæ ab ileo cruciatus, cùm scilicet ad vltima ventũ est intestini tenuis inflammati, vel nimia & contumaci cruditatum oppressione distenti, adeo vt in sensum veniat contrectantis; proptereàque nomen habet chordapsi à chorda tractabili, quæ est veteribus tenue intestinum. De natura ilei suprà iam diximus.

NISI CONGENITVS] Hîc sanè in incerto est mihi quid statuã de chordapso congenito. Adducor enim faciliùs vt credam in pueritia gigni chordapsum, quàm edi congenitũ. Nam ipsa edacitas pueri, ac cibi nõ præmãsi ingluuies, causam & occasionem dat intestino tenui ad chordapsum: de causarum perspicientia, vnde chordapsus enascitur. Sed ipsum esse congenitũ iam inde à fœtu in vtero, non hercle video quid eam oppressionẽ intulerit intestino, vel inflãmationem mouerit, vnde chordapsus assurgat. Et verò tam crudelis ilei nõ ea est diuturnitas, vt fœtũ comitari possit in partu; nec si cum fœtu venerit, lucis vsuram ei vel biduum ad summum cõcesserit. Quid igitur statuam de chordapso quem author excludit à pueritia, nisi cõgenitum; quòd scilicet illa ætate gigni nõ possit, cùm tamẽ reuera nõ sit ἀγγέννητος, sed minimè σύμφυτος, vt ipsa rei natura planè ostendit? Enimuero tãta hîc fuit ánimi mei cõtentio, vt abstrusa veritas in nominis chordapsi aucupio, tãdem in lucem prodierit. Itaque reuocaui animum ad cogitationem chordapsi quem facit latus vermis, qui tum in fœtu enascitur dum vtero geritur; nõ autem ætatibus infantiæ & pueritiæ, postquam in lucem venit ex vtero. Eius chordapsi talis recensio est apud Hippocratem. *De vermibus autem latis mea sic ratio est. Aio enim ipsos nasci in puero dum est in vtero. Non enim, postquam è locis exiuit, tantum est temporis fæci in aluo, vt ea cunctante ac putrescente animal tãtæ magnitudinis ibi concrescat. Nam homo quotidie pridianam fæcem excernit, vt secunda gaudeat valetudine. Sin autem diu multùmque fæx in aluo non ducta substiterit, tale animal gigni poterit. Itaque multa in fœtu gignuntur hoc modo, dum vtero continetur. Nam cùm in fœtu accensum pus fuerit à lacte & sanguine computrescente ac redundante, quia id dulce est, animal ibi consurgit, &c.* Ex quibus efficitur, commemorata puerorum mala, non quidem nata vitio pueritiæ; sed ipsis connata iam inde à fœtu; in vtero talia exoriri, quatenus ipsa edit vel seminis fabricatio, vel nutricatus, quem fœtui fœta ipsa de suo impertit.

DE QVIBVS MORBIS ANTE PVBERTATEM FVTVRIS, NON EST VEREORENDVM] Infantiæ quidem merito & pueritiæ: sed vitio concepti fœtus de semine alterutrius parentis, vel vtriusque: tum etiam ὑπὸ τῶν βιαίων extrinsecus incidentium, & si conuenienter non viuitur illis ætatum naturis.

2 Ἀπὸ δὲ ιδ΄. μέχρι μβ΄. ἐτέων· πάμφορος ἡ φύσις νοσημάτων ἤδη τοῦ σώματος γίνεται. πάλιν δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς ἡλικίης μέχρι ξγ΄. ἐτέων οὐ γίνονται χοιράδες, οὐδὲ λίθος ἐν κύστει, ἢν μὴ τύχῃ πρότερον ὑπάρχων, οὐδὲ κατάρροος νωτιαῖος, οὐδὲ νεφρῖτις, ἢν μὴ παρακολουθῶσι ἐξ ἄλλης ἡλικίης· οὐδὲ αἱμορροΐδες, οὐδὲ ῥοῦς αἱματηρὸς, ἢν μὴ πρότερον τύχῃ γεγενημένος. ταῦτα μέχρι γήρως ἀπέχεται νοσήματα.

Sed à decimoquarto ad quadragesimumsecundum annum; natura iam morborum corporis feracissima est. Rursum ab ætate hac vsque ad sexagesimumtertium vitæ annum, strumæ non enascuntur, nec in vesica lapis, nisi priùs extiterit; neque dorsalis catarrhus; neque nephritis, nisi ex alia ætate huc deducta fuerit; tum nec hæmorrhoides; nec etiam cruoris profluuium, ni priùs natum fuerit. Denique tales morbi non veniunt, donec ventum sit ad senectutem.

QVEMADMODVM pueritia & triplex infantia, suo merito sunt expertes morborum quos modò recensui; quia non sunt eorum capaces; id verò ex mente ac scopo authoris demonstrasse me arbitror. Nunc ventum est ad pubertatem, vbi τὰ ἀπαλλακτικά terminantur priorum ætatum, & τὰ ἐπιδεκτικά prædictorum morborum ac cæterorum omnium continentur. Quænam autem sit ratio in pubertate excipiendi, sicut in pueritia propulsandi morbos prædictos, iam aggredior ad demonstrandum.

SED A DECIMOQVARTO AD QVADRAGESIMVMSECVNDVM VITÆ ANNVM] Quo vitæ cursu adolescentia, pubertas, iuuentus, ad summum exactæ, successionem habēt constantis ætatis. Dixi autem, *ad summum*: quia iuuentus eo anno 42. vlteriùs non excurrit, quæ in plerisque finitur 35. anno. Testis est illa sententia de phthisi ab hæmorrhagia & hæmoptysi pulmonis, cuius capacitas καὶ τὸ ἐπιδεκτικόν est illis ætatibus quæ sunt à 18. ad 35. annum, i. in pubertate ac iuuentute. Testis & illa de crisi quæ illis ætatibus per excretionem suscipitur: quia tum maximæ sunt opportunitates excernendi; naturæ robur, humor meabilis, & libertas meatuum. Testis & illa hęmorrhagia epheborum quæ finem habet 35. anno, vel ad summum, 40. Ac pubertatis quidem parens est adolescentia, quam inchoari scribit exacto 14. vitę anno; cùm scilicet venus agnosci, & vox mutari incipit ex acuta in asperam, ob inæqualitatē crescentis arteriæ: quod vocat præceptor τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν: sicut ipsam finiri voce aspera, graui facta. Ergo. A XIIII. AD XLII. VITÆ ANNVM] Quo tempore homini vale dicit iuuentus, ac tum regnare incipit constans ætas, comite sapientia, per quam tum homo vitam instituit.

NATVRA IAM MORBORVM FERACISSIMA EST] Non eorum modò quos non excipit pueritia, sed à se propulsat; ídque suo merito: sed omnium etiam quos in vitam hominum causæ immittunt morbificæ ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν. Atque ab iis quæ intrà sunt inutilia, non minor vis est efficiendi, quàm excipiendi morbos qui regnant merito pubertatis & iuuentutis: & verè illarum ætatum sporadici nominantur; vt sui sunt etiam pueritiæ atque infantiæ, quæ tamen propulsant prædictos, sicut eos admittunt & cæteros omnes adolescentia & iuuentus. Ratio quidem efficiendi morbos ab iis quæ intrà sunt incommoda pubertatis & iuuētutis, cernitur primùm κατὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, in copia & affectione sanguinis qui regnat illis ætatibus. Copia in vitio est, quæ ampliùs non absumitur incremento, si exitum foras non habet liberalem & liberum. Hinc mulieribus atque viris fœtura est illorum symptomatum quorum vindices esse solent muliebria mulieribus, & viris hæmorrhagia; tum eius loco, hęmorrhoides. Sed varię sunt ideę sanguinis, qualitate malè affecti, cùm scilicet eiusmodi est ichorosum ἢ ἐφθαρμένον, ὑπὸ τῆς φλέγματος καὶ τῆς χολῆς, i. *corruptum à pituita & bile*: tum etiam quando est ἄκρατον, i. *merum*. Sed corrupti sanguinis vitio atque incommodis multùm adiicitur, cùm efferus mouet orgasmum ad eas partes quarum potentia est in ὁλομελίην, i. *vniuersitatem*, aut quarum officio vitam carere non potis est. Inde nascuntur symptomata capitis, cerebríque repleti, cephalalgica, paraphorica, cataphorica, & catarrhoica. Hinc venit angina, pleuritis, peripneumonia, empyema, & phthisis. Hinc febrium genus omne, periodi, paroxysmi, atque symptomata: tum abscessus tam critici, quàm symptomatici; tam intus, quàm foris. Nam cęterorum humorum qui segregati à sanguine, morbos edunt, tam intus, quàm foris, in omni œconomia partium nutritiarum, spirabilium, & animalium, infinita esset recēsio. Ponite vobis ob oculos symptomata omnia tam vniuersi corporis, quàm partium singularū; in his profectò nullum videbitis quod non principia causásque duxerit ἀπὸ τῶν ἐνεόντων iuuentutis & pubertatis. Quæ autem symptomata extrinsecus enascuntur; sporadica quidem, à diæta; epidemica verò, à spiritu: ne longum faciā, omnia illis ætatibus locum habēt, quas esse diximus à pubertate ad quadragesimumsecundum vitæ annum. Sed tamen quorundam sua sunt ἐπιδεκτικά τε καὶ ποιητικά, magis & minùs in hac aut illa ætate.

RVRSVM AB ÆTATE HAC] Quæ est humanæ vitæ συνεστηκυῖα, & quam ingressi homines, dicuntur συνεστηκότες, i. *constantis ætatis & vitæ*, vbi cessat ὀργασμός humorum, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές, i. *concupiscentia & animositas*, feritate domita, mansuescunt in viris; ac tum in corpore summa est æquabilitas atque proportio τῆς τε εἰσποῆς καὶ τῆς ἐκποῆς, i. *affluentiæ & effluentiæ*, ne quid nimis. Tum, eâ exactâ, principium est senectutis, cùm iam labascit illa quam modò posui analogia τῆς ἐκποῆς καὶ τῆς εἰσποῆς: sicut apertè ostendit illa sententia præceptoris. Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι· δεύτερον οἱ καθεστηκότες. i. *Senes inediæ patientissimi sunt; mox homines constantis ætatis.*

VSQVE AD SEXAGESIMVMTERTIVM VITÆ ANNVM] Quo cæterarum ætatum iam exactarum conspiratio est ad ea vitę incōmoda quæ hîc nascuntur, cùm primùm senectus est, ingrauescítque corpus, non ita meabile, vt solebat, nec perspirabile in cruditate, putredine, & concretione humorum qui pessimè habent senes in pepasmo difficili. Nota est illa sententia præceptoris. Βράγχοι καὶ κόρυζαι·

κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσι οὐ πεπαίνονται. i. *Raucedines & coryzæ, decrepitis non maturescunt.* Quod certè, vt affecto vitæ curriculo locum habet cùm ad vltima ventum est senectutis: ita pepasmi difficilis principia sunt eius initio, & inde paulatim itur ad cruditatem extremam. Initium senectutis hîc posuit 63. vitę annum, quod alibi retulit ad 60: sicut ętatis maturę carceres primùm ait solutos 42. anno, quos alibi aperit 40. Scitum est illud. Ἀποπληκτικοὶ δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρι ἑξήκοντα. i. *Apoplectici maximè fiunt ea ætate quæ est à quadragesimo anno ad sexagesimum.* Qui locus est de apoplexia melãcholica, vbi maturam ætatem scribit absoluere cursum suum à carceribus ad calcem, exacta ætate quæ est à quadragesimo ad sexagesimum vitæ annum; quo tẽpore ipsam senectus excipit. Quemadmodum igitur pueritia morbos nõ excipit nec admittit suo merito, quos facit ὀργασμός, humorum corruptio, & conspurcatio sanguinis biliosi καὶ ἰχωροειδὴς in pubertate & iuuentute, ipsúmque etiam τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές quod illis regnat ætatibus: ita constans ætas siue matura modò descripta, rerum illarum morbificarum dominatu atque imperio liberata: si quidem illi conuenienter viuitur, vt est ipsa priorum ætatum, recto & inoffenso cursu, bene morata; non est obnoxia morbis illis quorum his verbis recensio est. aph.39.2. aph.56.6.

STRVMÆ NON ENASCVNTVR] Quia tum firmæ sunt partes ac validæ, quibus naturæ commoda comparẽtur, atque incommoda propulsentur; ob eámque causam non est collectio, neque corruptio; non item appulsus humoris morbifici, nec opportunitas glandularum vnde assurgãt strumæ illa ætate, si regitur natura duce, & comite sapientia. Sunt autem strumæ, tubercula, vel, vt preceptor ait, phymata glandularum, quæ in eam molem assurgunt imbutæ prouentu pituitæ putris & salsæ, quæque sua feritate maligna inflammationem mouet acerbam, cum accessione tumoris, ac tensione cuiusdam pelliculæ qua inuolutæ sunt illæ strumæ, intra quam ipsæ augentur & crescunt, vt viua quædam mola, securæ omnium cataplasmatum & emplastrorum quæ vulgò adhibẽtur chirurgorum audacia quorum temeraria medicina est. Tantùm præsidia sunt in manu, si nulla sit inflammatio, quæ omni ratione primùm debet arceri & abigi, ne circum radicibus illę cancriscant, more arborum quas Theophrastus narrat sparsis huc illuc radicibus, καρκινοῦσθαι. Sed de strumarum origine, quas rectè Galenus censet κακοχυμίῃ πλῆθος ἔχοντα νοσήματα, ῥέποντος ἔξω τι καὶ πρὸς τὸ δέρμα. i. *cacochyma redundantia fluente in cutem*: solennis est illa philosophia præceptoris quam sic Latinè expressi. *Quod verò attinet ad ætates, phymata in pus mutantur, atque hæc quidem strumosa quamplurimos occupant pueros, vnde discedunt ex facili. Sed tamen & pueris prouectioribus, & ipsis iuuenibus, vt rariùs illæ nascuntur; sic abeunt difficiliùs. Verùm in viris perfectis, huiusmodi sanè phymata non admodum oriuntur.* Ergo in matura ætate, rara est aut certè nulla huiusmodi phymatum generatio, eorúmque tum præsidia sunt in manu Regis Christianissimi. aph.26.3. & lib.2.prorrh. aph. citato.

NEC IN VESICA LAPIS] Cuius quidem generatio est, crassi & glutinosi humoris lapidosa coagmentatio in vesica, vnde sunt homines propriè λιθιῶντες, ex illo Hippocratis sacramento. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας. Nam sectio est lapidis in vesica, non autem in rene. Lapidis autem vesicæ propulsatio est in matura ætate: quia tum gignendi eius nulla est causa efficiens nec materialis. Est enim vis firma expultrix vesicæ, & glutinosi humoris vacuitas. Ac generatio lapidis in vesica, suo loco scripta est conuenienter ad mentem authoris.

NISI PRIVS EXTITERIT] Ἢν μὴ τύχῃ πρότερον ὑπάρχων, i. *si res ita non tulerit, vt priùs extiterit*, quod vocat præceptor σύναγμα προϋπάρχον. Quod est eiusmodi ac si diceret. Si antequam ventum sit ad vesicam, lapis non fuerit; primigenia eius coagmentatio in vesica non erit: sin autem sit προϋπάρχον, i. in rene calculus, atque is in vesicam prolapsus non exeat; dubium non est quin corticatim crescat, vnde assurgit lapis vesicæ. Ergo si iuuenis fuerit calculosus in rene, idem esse poterit in vesica, constanti ætate, quæ, suo merito, illius calculi capax non est, sicut alieni est particeps.

NEQVE DORSALIS CATARRHVS] Qui est φθίσις νωτιάς, de qua nuper diximus: quia tum homines deferuescentibus cupiditatibus vale dixerunt vitæ voluptuariæ, nec sunt deinceps φιλόλαγνοι, i. *cultores veneris*, sed virtutis.

NEQVE NEPHRITIS] Quam excitat inflammatio siue calculus: nam vtriusque propulsio est ab ætate; illius quidem, quia non est tum sanguinis πλῆθος καὶ πάχος, nec vllum eius rheuma ὁρμώμενον: huius verò, quia non est causa efficiens in renis ardore, nec materialis in ἀπεψίᾳ crudi & crassi humoris, vnde sit coagmentatio lapidosa in rene.

NISI EX ALIA ÆTATE HVC DEDVCTA FVERIT] i. Vitio iuuentutis parta in rene, ibi mansionem habeat constanti ætate.

NEC HÆMORRHOIDES] Quia tum causa non est hæmorrhoidum à cacochymia vel à plethora; nec vlla occasio hæmorrhoidum ciendarum ab insania, vel à nephritide.

NEC ETIAM CRVORIS PROFLVVIVM] In promptu causa est; sanguinis mediocritas & moderatio.

NISI RES TVLERIT IPSVM PRIVS FVISSE] A causis quæ non quiescunt in constanti ætate, nisi deducta parte aliqua quotidianæ diætæ: vt in iis qui altero crure sunt mutili.

DENIQVE TALES MORBI, AD SENECTVTEM VSQVE ABSISTVNT] Quoniam tales morbi non enascuntur, sed inde absistunt, vbi non adsunt causæ illorum morbificæ; aut certè sunt inchoatæ, non autem ad vmbilicum vsque perductæ. Quarum duo genera statuuntur: vnum, quod efficiendi vim habet: alterum, excipiendi; τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν Græci vocant. Qualia certè non sunt in constanti ætate, sicut iam diximus: sed in senectute, iam inde ab vltimo septenario constantis ætatis qui eam attingit, causarum generatio diuturna subitam adfert impressionem eorum morborum qui antè non erant dum viueretur matura ætate. Est enim ratum illud; quòd subita non est ac velut improuisa causarum generatio, sicut morborum qui ab iis nascuntur. Solenne est illud Galeni.

comment. ad hist. 4. part. 3. 3. Epid.

Οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ἐξαιφνίδιος ἡ φύσις νοσημάτων ἐστι, οὕτω καὶ ἡ τῆς φύσεως αἰτία. i. *Sanè, non vt morborum est repentina generatio: sic & generationis causa.*

Περὶ κλιμακτῆρος de anno climacterico.

Quæ ratio si nota esset illis magistris qui profitentur scientiam climacterici anni, quem exigit atque percurrit sexagesimustertius; non tam ridicula essent illorum triscurria quibus vanitatem suam, impia superstitione fucatam, pro veritate ostentant. Sic enim conficerent atque concluderent; ideo fatalem videri sexagesimumtertium vitæ annum, quia tum homines morbis quamplurimis occupantur, à quibus longè aberant in ætate virili. Quod vt concedam verum esse: tamen non efficitur, vt occupati absumantur ab iis morbis cùm regnare cœperint ea senili ætate, quos modò diximus absistere à virili. Nec verò si ab iis obeant suum diem; obitus causa erit numerus sexagintatrium annorum: quia tum septies nouem anni complentur. Non enim ipsi numero, cuius nulla vis est, ferri debet accepta illa necessitas moriendi; sed morbi ἐφόδῳ, i. *insultui*: nec ea quæ cadit in senectutem; sed ipsi fato quod est ἡ μοῖρα πεπρωμένη, iussu Dei posita in vitæ commodis, quorum perennis iactura est, effluxus naturæ triplicis perennitate, & exhausto humidi primigenij, quæ corporis fabricatio intra se habet à semine vtriusque parentis. Sunt autem illa vitæ commoda, partium solidarum viuacitas, & nectar à corde viuificum; quibus operam suam dicarunt spiratio & nutricatus, per spiritum & diætam.

Quinetiam similis est obeundi causa & ratio quinquagesimosexto & sexagesimo; quibus id fato concessum est, vt senes tum esse incipiant; illi quidem, exacta virili ætate à 36. ad 56. hi verò à 40. ad 60. Nam ætas virilis, omnium excurrit longissimè, ac tres annorum continet septenarios, quorum tertius, cùm propè abest à senectute, viam munit quodammodo morbis senilibus qui ab ætate virili absistunt ad senectutem vsque: quod idem est ac si diceret, ad 56. 60. & 63. Vt enim sunt carceres ætatis maturæ: sic & illius metæ, cùm scilicet illa viginti annos exegerit. Itaque nostri sophistæ, fundamentum hîc suæ vanitatis nullum inuenient, nec seriò ex Hippocrate triumphabunt de numero sexagintatrium annorum, quem hîc recensuit; non eò quidem vt sit fatalis & climactericus, vt isti vocant: sed vt statuatur principium senectutis, omnium serò maximè venientis, inchoata etiam serò ætate virili, 42. vitæ anno. Sed cùm tria illa senilis ætatis principia idem ius habeant climactericum necis ac vitæ, ob ea incommoda quæ tum pullulare dicuntur, quorum fuere steriles anni viriles; nulla est æquitas huc aduocare numerum septies nouem annorum, qui non est idem in annis idem potentibus; cuiusmodi sunt ij qui finiunt maturitatem & inchoant senectutem, videlicet 56. 60. & 63. vt serius aut celerius est principium senectutis, quod edit annis viginti absoluta descriptio virilis ætatis, seriùs aut celeriùs inchoatæ.

Iam verò climacterici anni vanitas, ad examen adducta, eò me cogit vt fatear; toto vitæ cursu, tametsi ad obitum fatales esse videntur omnes omnium ætatum anni, ob ea incommoda quorum fœtura est illis ætatibus: tamen non ideo climactericos iure dici, nec esse, quòd nondum perfecerint suas climacas quæ per septenarios cursus annorum, velut quibusdam gradibus ad 63. vsque conscendunt, exactis tum nouies septem annis. Atque hic status est climacterici anni: de quo hæc vulgò feruntur. Obseruatum in multa hominum memoria, expertúmque esse, senioribus plerisque omnibus 63. vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis morbíque grauioris, aut vitę interitus, aut animi ægritudinis. Verumenimuero quis malus genius hanc illis mentem immisit, vt credant homines ex hac vita migrare, numerorum imperio, non fato & casu; ita volente Deo, aut certè illius permissu, qui solus & necis & vitæ summum ius habet, & cuius nutu res eunt diuinæ pariter atque humanæ; & quo præeunte vel ipsa decidunt folia ex arboribus, nec fluunt capilli ex capite, nec vnus quidem perit sine illius numine? Furor est profectò, furor; omnipotentis Dei prouidentiam, momentis temporum & serie numerorum atque complexu distringere, aut velle ipsam notis quibusdam ac numeris, tum syderali scientia præuidere, cuius est illa prædictio; ipsum furtiuè ad nos venturum, nec sui aduentus vllam scientiam posse à nobis teneri.

Sed vanitatem examinemus nouies septem annorum, vel nouem climacum quarum ascensu itur ad regnum climacterici anni, cui suam nimium credulitatem superstitiosi homines addixere. Hîc certè faciam, Deo duce, vt si quid apud vos in hoc fuit studio admirationis, id planè contemptum sit atque abiectum. Principio; numeri nullum ius & imperium est in naturam corporis, cuius origo & conseruatio suprà est posita. Et verò vita hominum vt numeris non subsistit; sic etiam non sustentatur. Ac sanè subsistit in vitali principio partium solidarum quod est ἀρχὴ ζωτική, vnde ipsa viuacitas; & in viuifico nectare, cuius perennitas est à corde. Sustentatur autem à diæta & spiritu. Ergo per Dei clementiam, vitæ hominum custos est & conseruatrix natura, quæ sustentatur atque reficitur spiritu & diæta. Ac certè vita hominum fato concedit, primùm τῇ φύσει, i. *natura*, τῷ διακρίνεσθαι, i. *effluxus perennitate*, & consumptione humidi primigenij: mox τῇ ἀνάγκῃ, i. *necessitate*, cui suppetit spiritus & diæta, τῷ συμμίγνυσθαι, i. *commixtione* cibi ac spiritus, omniúmque quæ assumuntur; quæ tam conuenienter naturæ non adiunguntur, quàm illa erant quæ cõtinenter effluunt. Hinc semper aliquid naturę decedit, & semper aliquid excrementi accedit, vnde morborum prouentus, & infirmitatis accessio. Quæ duæ sunt causæ fatales interitus, vt visum est præceptori, cuius indiuidua comes est ratio. Nam ea quæ extrinsecus inferuntur, & vim naturæ adferunt, diæta φαύλη καὶ φλαύρα, cœli aduersæ tempestates, καὶ πάντα τὰ βίαια; hæc sanè non fato; sed casu mortifera sunt ante diem.

lib. περὶ φύσιος γυναικ.

Ergo non numeris vita conficit cursum suum; sicut in numeris fundamentum non habet: sed vt præclarè Hippocrates, ἐν τῷ θείῳ καὶ φύσει, vt testantur hæc verba aureis digna literis. Μάλιστα μὲν τὸ θεῖον ἐν τοῖσιν ἀνθρώποισι αἴτιον ἐστι, ἔπειτα αἱ φύσιες τῶν γυναικῶν. i. *Prima vis in homines existit*, Dei. *deinde naturæ muliebris.* At verò illud τὸ θεῖον numeris non absoluitur, sed verbo Dei: sicut nec ipsa natura numeris comparatur in fundo mulieris; verùm à semine vtriusque parentis, vt suprà iam diximus. Erit igitur causa interitus, quę

antea fuit

antea fuit ortus, nempe τὸ θεῖον καὶ αὕτη ἡ φύσις, quam scribit Hippocrates ἀεὶ φύειν μέχρι θανάτου. Loquitur autem de natiuo calore in humido primigenio, vnde principium est vitæ ac finis. Ergo fatalis interitus quem Dei voluntas præstituit, ac necessitatem eius in fluxa cuiusque natura fundauit; nulla numerandi subtilitate, nec vllo numerorum complexu comprehendi potest: sicut nec μοῖρα πεπρωμένη quam Deus posuit in fundamento vitæ, i. in semine animato vtriusque parentis. Est enim pia & vera persuasio Christianorum; omnes homines eò conditos esse à Deo, vt pro se quisque authori suo tandiu inseruiāt, quoad ipsi visum est, & quantum naturæ viuacitatis concessit ad obeunda iustitiæ & pietatis officia, quorsum in illis est Dei imago cum excellentia præstantiáque animantium reliquarum.

Iam constat, opinor, quòd recto cursu inoffensæ naturæ non est vitæ obitus ante diem, nisi Deus ipse suo numine fatū præuerterit, vt in Rege Iosia pietate insigni, quem Deus ante diem ad patres suos collegit; ne oculi eius viderent omne malum quod breui venturum erat Iudæis. Est igitur monstri simile, fata naturæ à Deo immissa, ipsumque regem fatorum, cuius dominatu seriùs aut celeriùs illa veniunt, vanissimis numerorum calculis velle complecti. Vanissimi autem numerorum calculi nunc proferuntur in malè subducto climacterico vitæ anno. lib.2. paralip. cap.35.

Hîc primùm magna est vanitas in climacterico; sed maior, in numeris, climacum imperitia. Non enim si nouies septem monadibus, sexagintatria complentur & absoluuntur; ob id ætates nouem sexagesimotertio continentur. Nam triplex infantia septem finitur, totidem pueritia, vndecim adolescentia, decem iuuentus aut quindecim, constans ætas viginti. Nec verò septimus quisque annus ætati notam imprimit septenarij ratione: quia celeriùs aut seriùs nota imprimitur vt suos habet progressus natura, quam diximus ἀεὶ φύειν, i. *de suo aliquid semper fundere*, vel *sensim amittere*, donec ad vltima ventum sit vitæ, vbi cùm morte mutatur. Ergo septem nouies nihil adferunt sexagintatribus; vnde tum alia mutatio esse possit, quam à natura fluxa quæ ἀεὶ φύεται, & à victus necessitate.

Quòd si tum de natura multum decesserit, & excrementi multum accesserit, vnde in promptu sint causæ morbificæ, cum pari coniunctæ virium infirmitate; sanè non est dubium quin ea ætate causa & occasio sit magnæ ad obitum mutationis. Sed cur in causa sint numeri septenarij nouies illuc assumpti, nō hercle inuenio. Pugnat hoc cum verbo Dei. Pugnat etiā cum natura, fundamento vitæ illustri, adiuta spiritu & diæta. Nihil autem in veris ducendum quod verbo Dei & naturæ, quæ ipsa vis Dei est, dissentaneum esse videatur. Nam quod obiicitur; febrium septenarios esse criticos: vt illud cōcedam, quis tamen ius adferet septenarij ad eam crisin quæ per naturę ἔφοδον septimo die incidit; significata pepasmo quem exhibet quartus dies? Omnes enim febrium crises suscipiuntur naturæ & morbi ἐφόδῳ, i. *insultu*, illius quidem, à pepasmo secundæ; huius verò, cum cruditate ac feritate maligna humorum, sinistræ. Cernitur illa ἔφοδος certis quibusdam quaternariis ante vigesimum, septenariis ante quadragesimum à vigesimo, vicenariis ante centesimum à quadragesimo. Atque dierum criticorum σύναψις est quorundam, & aliorum διέξευξις. Quam distinctionem non agnouerunt in iis quas ponunt climacis ad climactericum. Verùm illius ἐφόδου quartanæ septimanæ vicinæ causam non adferunt periodi quaternariæ, septenariæ, & vicenariæ: sed morbi & naturæ certamen quod illis periodis est in procinctu, à motu, putredine, & collectione humoris morbifici; cùm scilicet natura freta pepasmo quem ipsa per se fecit, virtute partium solidarum, ad mitificati humoris excretionem vel abscessum aggreditur, atque ita morbo defungitur. Vt enim pepasmus siue concoctio, est opus naturæ per solidas partes diffusæ, quæ est ipsarum virtus: sic ἔφοδος omnis critica inde à natura procedit, quam scribit Hippocrates ἀνευρίσκειν τὰς ἐφόδους ἑαυτῇ. 6.Epid.part.5. i. *inuenire insultus*, velut aggressorem quendam, quibus expellit morbos, eosdémque quantum potest, à se propulsat. Nam superstitio vana periodi septenariæ ad crisin morborum, ibi se prodit maximè, quòd febrium tertianarum crisis est 13. continuarum verò & acutarum, 14. Tum etiam quòd parium dierum paroxysmi non cadunt in criticas periodos septenarias, nisi malè. Scitum est. Τὰ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι, κρίνεται ἐν ἀρτίῃσι. i. *Quæ paribus exacerbantur, paribus iudicantur.* Sed huic disputationi colophonem imponet diuina illa vox præceptoris. Νούσων φύσιες, ἰητροί. ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίης. i. *Morborum naturæ medicæ: vias enim sine consilio natura inuenit.* Et paulò pòst. Ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα, καὶ οὐ μαθοῦσα, τὰ δέοντα ποιέει. i. *Natura non docta, quod non didicit: tamen id rectum facit.*

Superest vanitatem risu potiùs quàm oratione graui explodamus eorum qui suam superstitionem natam ex faucibus Orci, non ex verbo Dei cuius est vna veritas, nec ex naturæ perspicientia quæ nunquam aberrare nos sinit; ita fundare & confirmare nituntur. Adferunt enim gratulationem Augusti, quòd inoffenso cursu annum 63. exegisset. Hoc dignum est superstitioso Augusto; ídque in regno superstitionis quod erat tum Romæ. Non enim Augustus imperio illustrissimus, tam erat naturæ ac Dei cognitione illustris, quàm optimus nuper Imperator Maximilianus II; à quo princeps Aulæ, quem vocant Magnum-magistrum, cùm ei per literas gratulatus esset de anno climacterico secundis rebus exacto, responsum tulit; omnes vitæ annos sibi esse climactericos, ac sui conseruationem referre ad vnicam Dei prouidentiam, quam celebrare solebat illo solenni dicto Abrahami ad filium Isaacum; Dominus prouidebit.

TRACTATVS TERTIVS, DE MORBIS MVLIERVM.

ΕΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙΣΙ τὰ πρὸ τῶν τόκων ἰόντα ὑδατώδεα· κακόν.

1 *In muliebribus, quæ ante partus vterinæ aquæ fluxerunt; grauidas malè habent.*

Hic loco & iure scribendum περὶ τῶν γυναικείων, i. *de morbis mulierum*, postquam de iis dictum est, qui sunt communes vtriusque sexus. Sunt autem muliebria aluina, omniáque continentur in aluo tam naturalia, quàm quæ ipsis adueniunt. Sic enim iudicium est præceptoris, τὸ ἰθυκυφὲς ossis sacri vsque ad lumbos, comparatum esse vt excipiat commodè τὰς γονάς, i. *mulierum naturalia*. Tum grauidas fœtu mulieres idem scribit ἔχειν ἐν γαστρὶ, i. *gestare in aluo*, aut etiam *ferre aluum*. Sed inter ea quæ sunt aluina, siue illa sint naturaliter constituta, siue multùm è suo egressa catorthωmate; τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, principatum obtinent dignitatis. Est enim fœminarum vterus, omnium quæ in aluo continentur nobilissimus: vt non sine causa ipsum diuinus Plato ζῶον ἐπιθυμητικὸν nominasse videatur. Tum vteri concupiscentia maius bonum affectat quàm hepatis. Ipsum verò ἔργον, i. *opus* vteri, admirabile est quantum hepatis ἔργον dignitate præcedat. Est enim τὸ ἔργον hepatis, tantùm αἱμάτωσις, nutriendo: vteri autem τὸ ἔργον est γένεσις καὶ τελείωσις, i. *generatio atque perfectio animalis*. Nam ipsa virtute vteri semen animatum promouetur atque perficitur ab eo quod erat ad id quod actu esse debebat. Atqui nobilior est promotio atque perfectio seminis ad animal, quàm panis ad sanguinem. Quid verò? nonne huc spectat diuina illa vox præceptoris. Περὶ δὲ γυναικείης φύσιος καὶ νοσημάτων τάδε λέγω· μάλιστα μὲν τὸ θεῖον ἐν τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἴτιον εἶναι, ἔπειτα αἱ φύσιες τῶν γυναικῶν. i. *Numen in homines magnam vim habet: inde naturæ mulierum*.

lib.3. περὶ ἀφόρων. lib.5.aph.

lib.de nat. muliebri.

Ergo τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, communi voce dicuntur, τὰ τῶν γυναικῶν ἴδια παθήματα, ἢ καὶ διαθέσεις, i. *mulierum affectiones propriæ*, quæ tantùm in eas merito sexus incidunt, non autem in viros. Tametsi enim communia sunt æquè mala virorum atque mulierum quę vitio accidunt œconomię cuiusque, hoc est, nutritiæ, vitalis, & animalis: tamen in fœminis alia est naturalium & genitalium ratio atque conditio quàm in viris; proptereáque similiter non sunt affecta vt illis. Itaque muliebria illa, vel, si mauis, τὰ γυναικεῖα, tantùm ad fœminas pertinent; purgatio mẽstrua, conceptio, grauiditas, partus, puerperia, siue τὰ λόχια, & quæ sunt eiusmodi. Atque illa sunt κατὰ φύσιν, i. *naturæ merito naturaliter constituta*, cùm bene res eunt qualitate, copia, tempore; tum etiam excipiendi, continendi, & vacuandi modo. Sed tamen κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν dici reperio τὰ γυναικεῖα pro iis quibus fœminæ ipsę purgantur per naturalia, & καθάρσεις nominantur; siue illa sint menstrua; siue puerperia. Testis est illa sententia præceptoris. Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν δρώμασι πταρμὸς: vbi Galenus hæc posuit quæ annotaui.

aph.28.5.

Et verò γυναικωθῆναι verbum planè huc spectare videtur, vbi narrat præceptor extitisse illis temporibus quandam mulierem nomine Phaëtusam, quæ cùm restibilis olim fuisset fœcunditatis, ac menstrua illi quàm optimè respondissent: præ summo mœrore quem ex mariti concepit exilio, ante diem desiit esse menstrualis. Et cùm bene illi ciendis menstruis medicatum fuisset; nunquam potuisse tamen γυναικωθῆναι, i. *mulierescere*, vel ad muliebrem naturam redire quæ est in menstrua purgatione. Quinetiam ipsum profluuium quod prorumpit per naturalia, vocatur à præceptore ῥοῦς γυναικεῖος, vt in illo. Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται· κακόν. i. *Muliebri fluxui conuulsio aut deliquium si superueniat; malū*. Sed huius propositi veritas planè lucet in hac prognωsi quæ est de incommodis proruptarum aquarum ex vtero ante partum, quas inter γυναικεῖα recenset, vt æquum est, sicut & cætera λόχια, i. *puerperia*. Omnia autem quæ vterina sunt, tam commoda, quàm incommoda, quæ cernuntur in excrementis hystericis, in actionibus κατὰ λόγον ἢ παρὰ λόγον, i. *naturæ merito vel immerito*; tum in qualitate ipsius matricis, i. in complexione, temperamento, habitu, colore, charactere, & mole; omnia, inquam, nomine τῶν γυναικείων continentur apud Hippocratem in libris illis aureo dignis calamo & scriptura, περὶ τῶν γυναικείων, i. *de rebus & morbis mulierum propriis*. Ac libro quidem priore traditur primùm egressio purgationis menstruæ à suo catorthωmate, i. à norma & præscriptione naturæ, in suppressione ipsius ad septimum vsque mensem, cùm ex toto perit non reditura hæc muliebritas. Atque illius absolutæ suppressionis causæ & symptomata explicantur; tum ratio ipsa curandi præscribitur. Idem fit cum solerti examine in paucitate purgationis, in periodis quoque non statis; in eiusdem nimia abundantia, periodis quoque non statis, & impuritate ipsius. Tum ponitur ipsa naturæ præscriptio in qualitate sanguinis, quantitate vtraque, periodo, & vacuandi modo. Sed admirabilis est norma, præscriptio, egressio, redintegratio conceptionis, grauiditatis, partus & puerperiorum, cùm scilicet pro fœcunditate regnat sterilitas; pro fœtu concepto, mola; pro facili grauiditate, summa difficultas gerendi & nutriendi fœtum; pro partu, aborsio vel δυστοκία; pro exitu lochiorum, suppressio aut præceps exclusio. Tum vitia quę sunt in vtero & ex vtero, ab illis incommodis, & causis eorum quorū fœtura cernitur in omni genere τῶν ὑστερικῶν παθημάτων; eorum videlicet quæ tum in vtero fixa sunt, tum inde prorepunt ad partes nutritias, vitales, & animales, earúmque

6.Epid.part.8.

aph.56.5.

Partitio lib.1. de mulierum morbis.

les, earúmque officia labefactant. In summa; purgationum, qualitatum, substantiarum, & actionum hystericarum è suo naturæ statu & norma egressarum causæ, symptomata, & ἐπανόρθωσις, i. *redintegratio*, priore libro de morbis mulierum continētur. Nam libro secundo nulla est præscriptio rerum hystericarum bene actarum; nec vlla simplex ab ea norma egressio: sed summa sunt omnia vitiorum toto genere contra naturam, quæ partim ex vtero vel in eo, partim etiam per ipsum apparent & fiunt. Huiusmodi sunt fœda profluuia diuersorum generū, peruersiones hystericæ, vlcera, scirrhi, carcinomata, erysipelata, prolapsus, mola, &c. Quæ cùm ita sint, aquarum muliebrium in vtero stabulantium, donec ponatur fœtus; examen hîc nobis proponitur, vt quale sit earum κατόρθωμα: tum autem quænam ab ipsa norma sit earundem egressio, & quorsum appareat, puerperarum studio intelligamus.

IN MVLIEBRIBVS] Græcè est, ἐν γυναικείοισι, i. inter ea quæ naturæ merito sunt muliebria: cuiusmodi sunt menstrua, puerperia, quorum in genere sunt aquæ illæ puerperiales, iamiam futuri partus prænunciæ. Taliæ enim verè γυναικεῖα dicuntur, vt certè sunt. Nam illa veniunt κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ muliebris, καὶ κατὰ φύσιν, i. *lege naturæ* à qua gignuntur & cui dicatæ sunt, procreandi & pariendi causa. Tum ipsa muliebritas potissimùm in illis apparet, sicut in conceptione, grauiditate, & partu. Quæ sunt actiones & opera verè muliebria; proptereáque nomen ipsum merentur τῶν γυναικείων, similiter vt purgationes menstruæ & puerperiales. Nam vitia quæ tum in vtero, tum ab eo contingunt, καταχρηστικῶς muliebria & τὰ γυναικεῖα dicuntur; si tantùm exceperis molam & suffocationem hystericam. Cætera autem vitia, quæ vel intrà sunt ἀπὸ τῶν ἐνόντων, vel extrinsecus enascuntur; ob id muliebria dici possunt, quòd illis in partibus fixa sint aut per eas ferantur quæ muliebritatem ipsam constituunt: non tamen iure ipsius, vt vera muliebria, sed ex euentu.

VTERINÆ AQVÆ] Τὰ ὑδατώδεα, non quidem hydropici vteri: cuiusmodi sunt illæ quæ ineuntem sanant ascitem per diarrhœam aquosam cruditatis expertem: sed quæ funduntur à fœtu in allantoiden, & vnà cum fœtu crescente amplificantur donec effundantur cùm in propinquo est partus, cui tum viam muniunt ad facilem exitum, quando is pari cōtentione suscipitur vteri atque fœtus. Sunt autem aquæ illæ collectæ à sero humorum quos habet sanguis maternus qui per vmbilicum purus ad fœtum transmittitur, nutriendi & accrescendi causa: suúmque excrementum per aquæ-ductus renum in fœtus vesicam deponit, indéque factam τὴν οὔρησιν, non quidem meiendo per colem, sed refundendo per οὐραχόν, transponit in allantoiden, vbi seruatur donec parturiat grauida fœtu mulier. Hîc certè attentio medici esse debet, cùm audit è puro sanguine quo fœtus vtitur, perennitatem esse τῆς οὐρήσεως, renum ductu ad ipsam vesicam. Posita enim materni sanguinis puritas, serum naturale non tollit: quo si careret, in vitio esset; vt esse solet αἷμα τὸ ἄκρητον, cæterique humores qui sunt eiusmodi quando sunt ἄμικτοι ὑδατώδεος ὑγρότητος, vt refert Galenus. Ac super ἀκρήτῳ sanguine, vetus est illud Hippocratis de Philisco: Πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρης μικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν ἄκρητον· ἑκταῖος ἀπέθανεν. i. *Quinto die paucus stillauit ei sanguis è naribus atque merus: sextum agens diem interiit.* Ergo non est mirum in fœtu esse τὴν οὔρησιν; nullam verò τὴν ὑποχώρησιν: quia ne micam quidem alimenti capescit ex aluo, vnde est ipsa deiectio, & fæce aluus trāsmittitur, etiam ex mulctra lactis nutricij, simulatque fœtus venit in lucem, ac spiritum ducit. Nam quòd purissimi sanguinis portionem attrahat sibi fœtus dum manet in vtero, vnde supersunt reliquiæ ad futuram purgationem à partu, quæ est λοχία κάθαρσις; planum illud faciet quod vnum pręter cætera multa, ex Galeno adduximus: cuius hæc sunt verba. Ἡ γὰρ λοχία· κάθαρσίς ἐστι. ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὔνομα, κάθαρσις τῶν ἀλλοτρίων ἃ κατὰ τὸν τῆς κυήσεως χρόνον ἠθροίσθη ἐν ταῖς φλεψὶ, δαπανωμένου μὲν εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ κυουμένου, τοῦ κατ᾽ αὐτὰς χρηστοῦ αἵματος· μένοντος δὲ τοῦ φαυλοτέρου ὃ καθ᾽ ἕκαστον μῆνα πρότερον ἐξεκρίνετο διὰ τῆς μήτρας. i. *Est enim lochia, purgatio: sed tamen, vt ipsum nomen declarat, rerum alienarum purgatio, quæ per tempus grauiditatis collectæ sunt; apposito quidem fœtui sanguine puro & vtili qui erat in venis; superstite autem inutili qui solebat menstruus per vterum expurgari.* Sed tamen hoc interest inter purgamenta eorum quæ stabulantur in muliebribus locis dum fœmina gerit vterum; quòd aquæ sunt partus prænunciæ; sanguis autem ipsum sequatur, secundis exclusis.

cap.19. lib.2.

aph.6. & 23.4. hist.2.1. Epid.

ANTE PARTVM FLVXERE] Non quidem cùm partus est in procinctu, ex pari contentione vteri atque fœtus, vnde partus ipse, puerperæ votis respondet: sed multò antequam grauida enitatur, diebus aliquot ante partum, sine vllo enixu: quo tempore, ruptis à fœtu membranis, iniussæ prorumpunt, neque à grauida sisti possunt: secus ac vesicæ vrina, ope sphincteris & ianitoris musculi qui voluntatis imperio morem gerit. Ergo naturaliter fluunt vterinæ aquæ πρὸς ἀνάγκην, i. *ab enixu coactæ*; vt scilicet illæ sint parturientium: sicut purgamēta cætera puerperarum. Quòd autem nullo enixu prorumpant, in causa hæc sunt: reuera earum nimia abundantia quam allantoides capere & continere nequit, quin distenta nimiùm disrumpatur. Est autem nimia abundantia, tum ab iis quę intrà sunt inutilia, tum ab iis quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia, sanguis serosior, tum serior fœtus conformatio, serior quoque motus à semine imbecillo; proptereáque decimestris aut etiam serior parturitio. Extrinsecus, amplificatio est aquarum, quam edit edacitas, bibacitas, fructuum vsus; tum anni tempestas austrina quam pluuiæ occuparint. Quæ omnia certè inferunt copiosam οὖρησιν, quæ à vesica fœtus, transmissa in allantoiden, nimiùm ipsam replet, distendit atque disrumpit, antequam fœmina enitatur.

GRAVE MALVM] Quia tum peccatur grauiter in commoda fœtus & fœtæ. Ac fœtus quidem, mutatione situs: quia suspenditur proruptis iam aquis, & allantoide prorsus collapsa, qua olim repleta sustinebatur, nec erat tam grauis iis vinculis per quæ vtero coalescit. Nunc ea suspensio permolesta matrici & matri, fœtum grauitate abruptum è vinculis, ad exitum planè præcipitat; quem habet ideo difficilem, quòd eò viam non sua virtute ac sponte affectet; sed impotentia continendi: qualem præceptor agnouit in grauidis, succi plenis, quæ trimestres fœtus abortiunt, cùm scilicet moueri incipiunt, præ laxitate cotyledonum, mucoribus obsitorum. Vt enim suspensio fractarum costarum ex aluo iein-

lib.14. de vsu partium.

aph.45.5.

lib.3. περὶ ἄρθρων.

na, facit dolorem: sic fœtus suspensio ex allantoide vacua, vinculorum vteri ruptionem, vnde misellus ad exitum, nec rarò ad exitium præcipitatur. Sed fœtæ incommoda sunt in enitendi acerbissima contentione, & pariendi summa difficultate, quam parit peruersa fœtus collocatio qui non in caput procedit: tum ipsa locorum siccitas; & meatus, quà exit, angustia & contumacia.

2 Στόματα ἀφθώδεα τῇσιν ἐπιφόροισιν, οὐ χρηστόν. ἆρα καὶ κοιλίαι καθυγραίνονται;

Ora aphthosa grauidis, nil præ se ferunt boni. Etiámne alui feruntur liquidis excrementis?

PONVNTVR incommoda quæ circumueniunt fœminas ἐπιφόρους, i. *fœcunditate*, vt ita dicam, *restibiles atque grauidas*; idque vel circa initia grauiditatis, vel ea iam affecta, quandò propinquant partui quò peruenire non possunt. Hæc enim est ratio τῶν ἐπιφόρων, vt nomen ipsum ostendit. Eorum incommodorum finis est ἡ ἀτοκία, i. *partus vacatio*, non illa quidem soboles τῆς ἀφορίας ἢ στερήσιος, i. *sterilitatis*: sed ea quæ accidit occasione prerepta τῷ τόκῳ, i. *perfecto partui* qui velut tempestiua maturitate ponitur suo tempore ac definito. Occasionem τοῦ τόκου præripuit, fœtus ante diem exclusio, quæ est ἡ ἀποφθορὰ siue ὁ ἐκτρωσμός, i. *aborsio*. Aborsionis causæ omnes, tam intrà natæ, quàm extrinsecus incidentes, reuocantur ad duplicem impotentiam; vnam gerendi fœtum, alteram nutriendi. Ex quibus efficitur, ibi demum in promptu esse aborsionem, cùm impotentia nutriendi ex æquo certat cum ea quæ est gerendi. Impotentiam infert vtramque, symptoma positum in hac prognosi. Est autem huiusmodi.

ORA APHTHOSA] i. Aphthis obsita: non qualia esse solent ora infantium nuper natorum, ex acriore lacte nutricis; non enim malignæ sunt illæ aphthæ: sed qualia edit sæui catarrhi feritas prolabentis in fauces, & inde prorepentis partim ad aluum, partim ad ipsos pulmones. Hinc venit tussis ferina tabifica: illinc perturbatio alui aphthosæ. Ac sanè illius catarrhi ferini generatio est, aut ab iis quæ intrà sunt inutilia, aut ab iis quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia catarrhifera, viscerum calida intemperies, & vitiosa complexio; seri perennis ad caput infirmum excursus, vbi subsistit cum accessione τῆς κακοηθείας. Inde symptoma est catarrhoicum, perpetua scilicet destillatio, quæ huc illuc transmissa, morbos infert, partium obsessarum, & humoris morbifici proprios. Atque illa ratio, primas obtinet in generatione morborum ab iis quæ intrà sunt inutilia. Sic enim hausimus ex Hippocrate & Galeno; quòd illæ demum naturæ sunt valetudinariæ, in quibus est principatuum atque propaginum, & humorum vitiosa temperatio atque complexio. Extrinsecus enascuntur catarrhi, diætæ vitio, & spiritus inclementia. Nam tempestatis aquiloniæ pituita est acida: sicut austrinæ ac pluuiæ salsa & putris, quæ ora fecit aphthosa, de quibus hæc scripta sunt à præceptore in pestilentia. Στόματα ἀφθώδεα, &c. Vbi Galenus ait; quòd ea pathemata gigni solent ἄνευ κακοηθείας, similiter vt erysipelata quæ non sunt pestifera. Sed tamen in regno pestilentiæ, κακοήθως exoriuntur, ὅτι σηπεδονώδης ἦν ὁ πλεονάζων χυμός, i. *quia putridus erat qui redundabat humor*. Causa autem putredinis, posita fuit in tempestate anni totius austrina, ventorum flatu placida, quam pluuiæ occuparunt. Sed tamen ab ea tẽpestate austrina, putris humor gignitur qui ora facit aphthosa, non tamén pestifera: quia non semper habent τὸ θερμὸν πολέμιον, καὶ κτῆνον σηπεδονώδες, in quo est regnum pestilentiæ. Ergo sic ora aphthosa.

GRAVIDIS] Græcè est, ἐπιφόροις, quæ opponuntur ἀφόροις, i. *sterilibus* per impotentiam excipien-
prorr.11.f.3.1. di & concipiendi semen virile. Sunt autem ἐπίφοροι, quæ vel proximè absunt à partu grauidæ; vel quæ, vt agri restibiles, sunt fructuosæ; vel etiam quibus est crebra vicissitudo concipiendi & abortiendi, vt quibus mucore sunt obsiti cotyledones, alioqui solidæ ac succi plenæ. Nam illæ, trimestres fœtus abortiunt, nouos subinde cõcepturæ. Ergo si grauidis in omni grauiditate, quoties fœtus gerunt, sint ora aphthosa: erunt illæ quidem ἐπίφοροι: sed vix euadent puerperæ, vt mox dicetur.

NIHIL HABENT VTILITATIS] Græcè, οὐ χρηστόν, i. *non vtile*: quod est eiusmodi ac si diceret; nullam edunt speciem boni futuri: sed contrà ostendunt causam aborsionis futuræ, vel vnde adiicitur consueto periculo abortiendi. Sed abortiendi causa noua & consuetum periculũ declaratur his verbis.

ETIAMNE IIS ALVI FERVNTVR LIQVIDIS EXCREMENTIS?] Sanè quidem, si verè scriptum est infrà. *Ora aphthosa, grauidis perliquidas reddunt aluos*. Vbi enunciatur id ἁπλῶς; quod hîc dubitanter in quæstionem vocatur. Sed illud καθυγραίνειν & καθυγραίνεσθαι, idem est quod πονηρεύειν & πονηρεύεσθαι, i. *inferre vitium & esse in vitio*, vt suprà ostendimus collatione prorrhetici & aphorismi de alui profluuio quod ex liberaliore qualibet hæmorrhagia, morbo acuto defunctis superuenit cùm refici
aph.27.4. cœperint. Nam aphorismi τὸ καθυγραίνεσθαι, legitur in prorrhetico, πονηρεύεσθαι, i. *cum alui maleficentia nata ex*
prorr.41.f.3.1. *eius vitio*. Sed illa πονηρία, siue maleficentia, vitium habet impotentiã coquendi & cõtinendi ea quæ assumuntur. Ex impotentia coquendi, est cruditas: sicut ex impotentia continẽdi, præceps egestio. Vtramque adferunt impotentiam, catarrhi prolapsus in aluum, & ipsa quoque aluus aphthosa. Quæ res adduxit Hippocratem, vt postquam scripsisset, ora quibusdam fuisse aphthosa, subiecerit; κοιλίαι ταραχώδεες, i. *alui turbatæ*: quòd scilicet illæ cum morsu ferrentur liberaliter liquidis excrementis. Quem lo-
3.Epid. part.3. cum enarrans Galenus hæc scripsit. *Prolabentis in fauces è capite, praui humoris, id quod in pulmones delabitur, tabificas infert affectiones; quod verò in aluum defertur, postquam in fundum subierit, perturbationem mouet cum*

morsu præ-

morsu prægrandem: quod sanè ostendit illud ipsum, alui turbatæ. Nam idem humor in transitu, appetendi vim labefactat, vnde ipsa venit ἀποσιτία, i. cibi fastidium. Prorepit autem catarrhus per continuitatem interioris tunicæ quæ communis est ipsi aluo cum faucibus. Sed aluus aphthosa, impotentiam habet continendi ea quæ assumuntur: proritationem verò transmittendi ea quæ prolabuntur ferina è capite. Iam verò profusioris alui in grauidis, præcipuum symptoma est aborsio, quam edit impotentia gerendi & nutriendi fœtum. aph.34.5. Impotentiam infert vtramque laxitas vinculorũ grauiditatis, ac defraudatio nutricatus. Quicquid autem gerendi & nutriendi opportunitatem adimit, aborsionem facit. Ex quibus efficitur; ora grauidarum aphthosa, nihil habere securitatis, ne dum vtilitatis: sicut author posuit βελτιώτερον in hac prognosi. lib. 1. mul. τιναικείων.

3 Ἐκ κενεώνων μεθιστάμενα ἀλγήματα ἐς τὸ λεπτὸν, ἐν μακροῖσιν, ἐκ διαφθορῆς, καὶ μὴ λίην καθαρθείσης· ὀλέθριον.

Dolorifica mala, cùm relictis ilibus, ad tenue transeunt, in longis morbis, ex aborsu non ita multum purgato; mortifera.

ABORSIONIS causam posuit superiore prognosi, quam edunt laxitas vinculorum grauidatus, & defraudatio nutricatus, cum tetri vaporis molestia, ex alui profluuio, & eorum quæ assumuntur præcipiti egestione, ob impotentiam continendi, à ferini catarrhi prolapsu qui & aluum facit aphthosam, & inde prorumpit ad intestina. Nunc transit ad ea incommoda quæ infert aborsio, de puerperiis non ita multùm purgatis: vt raiò bene purgantur cùm ea calamitas incidit abortiendi. Nihil enim votis respondet parentum & medicorum in abortiuo fœtu, non partus, non partio, non expurgatio: quemadmodum in partu perfecto qui magisterio fortis naturæ suscipitur atque absoluitur in omnibus puerperiis, quorum prima sunt vterinæ aquæ, mox puer, dein secundæ, tum purgamenta ipsa reliquiarum sanguinis qui, olim menstruus, nunc stabulatur in locis grauidæ muliebribus, donec fœtus exierit. Ergo in aborsu, quem edit par impotentia gerendi, & nutriendi, summa sunt omnia infirmitatis, ex defraudato pariter æqualitérque genio, tam matris, quàm fœtus; tum ex vi locis illata, quibus ipse puer & puerperia continentur & connectuntur. Ab imbecillitate malè res eunt, & perperam; vt sæpe accidat τὸ ὕστερον πρότερον ante partum, sanguinis purgandi à partu. Sed purgamenta ipsa, liberaliter non eunt ex abortiuo fœtu, quorum incommoda hîc ponuntur his verbis.

DOLORIFICA MALA] Græcè ἀλγήματα: quo nomine non ipse dolor tantùm; sed eius causa & ratio indicatur, vt suprà ostendimus: proptereàque consultò vertimus *dolorifica mala*, quæ proferentur mox.

CVM RELICTIS ILIBVS] Ἐκ κενεώνων, i. ex ea amplitudine ossibus ilium circumscripta, vbi sunt loci muliebres, quos primùm amplificatio reliquiarum non bene purgatarum, diutiùs malè habuit, iuxta illud. *In vtero morbi nascuntur.* Sunt autem; lumborum grauitas, dolor hypogastrij, suffocatio quædam hysterica, rigor, febris erratica; tum verò incommoda partium circumiacentium à tensione vteri quam edit inflatio vel inflammatio, cum sympathia per ἐπίῤῥυσιν ἄνω καὶ κάτω. Itaque cùm dolorifica illa mala relictis ilibus. aph.57.5.

AD TENVE TRANSEVNT] Græcè est, μεθιστάμενα ἐς τὸ λεπτόν, i. *quæ habent translationem*; non quidem propagata per ἐπίῤῥυσιν è loco vbi sedem primùm habebant, nempe in vtero & naturalibus locis (nã propagatio est fixi morbi, nec sede mutati:) sed κατὰ μετάπτωσιν, è loco priore ac domicilio in alium locum transmissa. Est enim ἡ μετάπτωσις, ὅταν, τοῦ προτέρου παυσαμένου, ἕτερος γένηται, i. *cùm à quiete prioris morbi alter enascitur.* Atqui μετάστασις, differentia est τῆς μεταπτώσεως. Ergo dolorifica mala, relictis ilibus, vbi sunt loci muliebres, transmittuntur & migrant orgasmo quem ciet reliquiarum calor, tenuitas, & amplificatio: vnde fieri solet excursus per quandam palindromen ad sanguinis promptuaria, vnde primùm ille migrauit ad locos muliebres. Nam μεταστάσεων & ἀποστάσεων crebra est vicissitudo. Et omnia quæ aliò certis è locis commigrant; eò sæpe remigrant, vnde abierint. Sic abscessus crurales peripneumoniæ, nisi fistulentur, palindromen sæpe inflectunt ad ipsos pulmones. lib. 2. progn.

AD TENVE] Græcum illud, τὸ λεπτόν, absolutè vsurpatum hîc video: sicut & alibi, vt in illo. Τὰ κατ' ὀσφῦν καὶ τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδριον χειρόμενα, ἀποσιτικὰ, ἅμα πυρετῷ· τούτοισι ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σφοδρὸν ἐλθὸν κτείνει ὀξέως, τρόπῳ σπασμώδεϊ. i. *Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores, ipsáque vellicant velut vncis, cum febre & cibi fastidio, si inde transierit fortis dolor ad caput; crudeliter conuulsifico modo necat.* Enimuero dici reperio intestinum tenue: sed non eiusmodi absolutè, similiter atque illud quod in maxilla est tenue, i. bucca. Sunt enim tria ἔντερα λεπτὰ, i. *intestina tenuia*, de quibus non ita pridem fuit examinata prognosis. Sed illud τὸ λεπτὸν hîc positum absolutè, cur eò tantùm pertineat, non hercle inuenio. Est quidem τὸ λεπτὸν σῶμα, i. *minutulum corpus* eorum infantium & adultorum qui nascuntur vere à tempestate hyberna tepida & austrina, quam verna excepit sicca & aquilonia. Sed nihil appositè ad hunc locum. Forsan autem fuerit analogia τὸ λεπτὸν τῆς γνάθου, i. *eius quod in maxilla est tenue*, nempe bucca, ad id quod in carina corporis apparet esse τὸ λεπτόν, i. *tenue*, cuiusmodi est regio hypochondriorum; & per metonymiam, viscerum partiúmque nutritiarum quæ intrà sunt. Nullis enim firmata sunt ossibus hypochondria, diaphragmate intersepta, quibus ipsum quoque annectitur. Atque hæc be-

Coac. 13. cap. 12. lib. 2. & prorr. 8. c. 3. l. 2.

aph. 11. 3.

Coac. 3. cap. 2. tract. 2. lib. 3.

ne constituta, nominantur λαπαρά, cùm neque distenta sunt, neque à diaphragmate inflammato sursum intrò retracta, de quibus est illa prognosis. *Quibus acuta vox est, quæ fuerat antè grauis; hypochondria sursum intrò reuulsa sunt.* Inde infertur phrenitis à phlegmone diaphragmatis, vnde hypochondria sursum intrò reuulsa sunt. Atque hæc significatio τὸ λεπτὸν, expressa est in eo prorrhetico quod iam adduximus. Est autem sic. Τὰ κατ' ὀσφὺν ἐς τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, &c. Vbi nulla est æquitas, τὸ λεπτὸν, referre ad intestinum, quod non antè affligitur, quàm hypochondrium cœperit esse χειρόμενον, i. hepar, ex quo exudat serus humor ad tenue intestinum, qui prorepit ad aluum, & inde ad stomachum sensus acerrimi; atque in aluo quidem excitat τὴν ἀποσιτίαν, i. *cibi fastidium*; in stomacho autem, καρδιωγμὸν ἢ καρδιαλγίαν: quæ duo symptomata sunt ferè consectaria dolorum lumbarium, quando relictis lumbis, transeunt ad hypochondria. Sic enim sancita lex est à præceptore. Τὰ ἐν ὀσφύϊ ἀλγήματα καρδιαλγικὰ καὶ αἱμορροϊκά, &c.

Coac. 55. 1. lib. & prorrh. 10. f. 2. 1.

Coac. 2. cap. 12. lib. 2.

IN LONGIS MORBIS] Ἐν μακροῖσιν, i. *in diuturnis*, absolutè, pro morbis qui sunt eiusmodi: sicut ὀξέσιν, absolutè, pro morbis acutis, sine substātiuo παθήμασι. Sunt autem ob eam causam vetusta, quòd eorum vetustas consistit in vitio partium lumbis adiacentium, quarum plethora & cacochymia maligna, propria vacuatione discessionem non habet, vt in hæmorrhoicis per hæmorrhoidas; in mulieribus autem vacuis aut puerperis, per menstrua aut puerperia. Nam scripti κενεῶνες in hac prognosi, quamuis ostendant τὸ λεπτὸν corporis vbi est ipsa vacuitas, vulgò dicta vacuum ipsum corporis: tamen, si rectè iudico, muliebrium est locorum; vbi, similiter vt in lumbis, sunt χρόνια ἀλγήματα; non autem in tenui intestino.

EX ABORSV] Cuius occasio & causa, est tempestas hyberna tepida, pluuia, & austrina, quam huic citimi veris excepit frigida sicca & aquilonia. Sic enim repletū caput pituita putri & salsa per hyemem, ipsam vere frigido & aquilonio, vt spongia quędam madefacta, manu compressa, exprimit in eas partes quæ nutriendo fœtui continendóque dicatæ sunt. Hinc duæ illæ iam positæ aborsionis causæ, videlicet impotentia continendi & nutriendi fœtum. Nam cæteræ omnes causæ, tam intrà natæ, quàm extrinsecus incidentes, quarum recensio est apud Hippocratem, eò conspirant, vt commeatus vacuitate, & vinculorum grauiditatis laxitate, fœtum ante diem excludant; similiter vt ea quam cæterarum instar adduximus. Nam quod obiicitur, fœtum sibi viam moliri calcitrando, si febrem conceperit, si fœta liberaliter se inuitarit cibo & potu; vel si quid acre biberit, vnde fœtus ipse turbetur; tum si vel ira fluctuauerit, vel mœrori se dederit; vt illa concedam non esse vacuitatis, nec antegressæ laxitatis ligamentorum grauiditatis; sed fœtus quem sui tædet loci, quia sibi est malè: tamen eò spectant quę dixi omnia, nempe ad impotentiam continendi, quæ nihil interest, præcesseritne, an verò secuta sit tædium ipsum fœtus.

NON ITA MVLTVM PVRGATO] Vnde purgamentorum superest abundantia, quòd ea cohibeantur in vasis & muliebribus locis, nec liberum liberalémque exitum habent: tum propter fatiscentis naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, vasorum angustiam; tum propter vterini oris, ex violento aborsu, conniuentiam, aut ceruicis peruersionem. Atque illa dum manent in locis, neque in empyema mutantur (vt sæpe mutantur cohibita menstrua; hæc autem vix ac ne vix quidem, quòd ea sint mortui sanguinis omni pepasmo carentis) ibi diutiùs & longis morbis malè habent puerperas. Sed cùm, relictis locis & lumbis, ad tenue sursum transierint; vt iam demonstrauimus.

MORTIFERA SVNT] Feritate humoris indomiti, partiúmque vitalium officiis interceptis: idque cùm aliàs, tum si oborta febre, μετάστασιν nouam ad caput habuerint, vbi crudeliter conuulsifico modo necant.

prorrh. 8. f. 3. 1. & Coac. 4. cap. 12. lib. 2.

4 Τὰ ἐκ τόκου καὶ διαφθορῆς πολλὰ ὀξέως ὁρμήσαντα, ἐπισχεθέντα δύσκολα. ῥῖγος ταύτῃσι πολέμιον, καὶ κοιλίης ταραχή· ἄλλως τε καὶ ὑποχονδρίου ὀδυνώδεες.

Quæ tum è partu, tum ex aborsu aliquantisper cumulatè prorupta sunt, & suppressa immeritò; difficilia. His rigor hostilis, et alui turbatio: idque cùm aliàs, tum si laborent ex hypochondrio.

De tempore expurgandi lochia.

ECCE NOVA ratio incommodorum quæ purgamenta inferunt puerperia cùm ante diem sistuntur, quamuis dies aliquot prorupta fuerint liberaliter. Sic enim comparatum est, vt pari dierum numero, continenter ferantur à partu puerperia purgamenta, quo periodicè menstrua semel tantùm à fœtu cōcepto. Non enim profusio copiosa, primis orta diebus, repentè suppressa, in vicem subit, quantitatis analogia, purgationi debitæ, quamuis minori, ad puerperij tempus exactum. Est enim consentaneum vt si fœta mulier fuerit menstrualis 35. die à fœtu concepto, atque id semel tantùm, integris rebus pueri; eadem fœtum enixa, pari dierum numero sit puerperialis, i. inoffenso cursu exigat 35. dies in puerperiis purgamentis, quæ sunt reliquiæ menstruorum in venis maioribus & circa locos muliebres stabulantium. Nato perfecto partu vel abortiuo, nisi emortuæ illæ reliquiæ excludantur (quas per grauiditatem incorruptas seruauit amplificatio caloris natiui à fœtu concepto) suppressæ puerperam malè habent; idque

bent; idque ad exitium, intra quadragesimumquintum partus diem. Celeriùs enim mortiferæ sunt aliis atque aliis: nunquam autem seriùs, prout periodus menstruæ purgationis breuior aut longior esse solet. Nam quæ sunt biduo menstruales, vt sunt viragines; dies octodecim exigunt in puerperiis; quæ triduo, vigintiseptem; quæ quatriduo, trigintasex: at menstruales quinque dierum, ferè sunt puerperiales ad quadragesimumquintum diem à partu. Itaq; lochiorum suppressorum vitia sunt intra diem illum mortifera, seriùs autem nunquam: quòd vltra quintum diem non agnouerit menstruales author Hippocrates. At verò sanctissimus Moses, edicto Dei, sancivit vt mulier menstrualis contineat se in menstruis septem dies: propterea autem, quadraginta in puerperiis. Concinnò has leges menstruorum & puerperiorum mulieri Deus imposuit, quo tempore ipsam sui sexus triplici distinctione formauit, ex dominatu alterutrius seminis vtriusque parentis, videlicet virilis fœminei, aut fœminæ ipsius, muliebris, virile fœmineum superantis, vnde nascuntur viragines, mediocres, atque mollissimæ. Certissima enim securitas est, quòd vt in viro, sic in muliere semen virile muliebréque inest.

Ergo, ne longiùs excurrat mea oratio super triplici distinctione vtriusque sexus ab vtroque semine vtriusque parentis; ac tantùm ea scribam verè & appositè quæ propria sunt huius loci. Si quidem viri semen fœmineum vincit virile mulieris; inde nascuntur viragines, biduo menstruales, & diebus octodecim puerperiales. Sin autem complexu fœminei seminis ab vtroque parente, viri fœmineum vincat ipsum mulieris; mulier inde sata, erit boni habitus, solida & succi plena, tridui menstrualis, & 27. puerperialis. Quòd si fœmineum semen mulieris, ius habeat in viri fœmineum; inde nata mulier, erit mollissima, quam vocat Hippocrates ὑδατώδεας, de qua illud scriptum reperio. Γυναικεῖα τῇσιν ὑδατώδεσιν ἐπὶ πολὺ χρόνιον. i. *Muliebria pallidis mulieribus, diuturna.* Ergo τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, æquè puerperis atque vacuis, pro rata portione sanguinis vacuandi, cursu quæque suo κατὰ λόγον, i. *lege naturæ*, vel ea duce, præscriptas periodos debent absoluere, nec eas transcendere, nec anteuertere, nec etiam inhibere. Secus autem mulieres malè habent, præsertim verò puerperas, quarum puerperia purgamenta nunquam reguntur naturæ imperio & dominatu: nisi exitum citò habeant liberalem & liberum; vt nihil reliquiarum supersit, quarum incommoda hîc ponuntur. 6.Epid.part.2.

QVÆ] Scilicet puerperia purgamenta, quæ sunt reliquiæ menstruorum per totam grauiditatem in muliebribus locis & venis repositorum, quibus repleri cōsueuerunt grauidę. Atque illa replendi consuetudo facit vt mulieres, grauiditati & puerperio assuetas, minùs molestè ac periculosè habeat menstruorum cohibitio atque suppressio, si fortè in eas inciderit vacuas; quàm eas quæ nunquam expertæ sunt grauiditatis & partus labores. lib.1.περὶ γυναικείων.

TVM ÆX PARTV] Ἐκ τόκου: quod nomen est partus perfecti, qui pari contentione suscipitur vteri atque fœtus. Vteri quidem, nimiùm grauidati, proptereáque sarcinam studentis deponere. Fœtus autem, nutricatu & spiritu defraudati, ob molē corporeā, & cordis calorem; proptereàq; viā ad exitum affectantis, vbi est respiratio quæ non erat in vtero, & lactis ad nutricatum vbertas. Atque illa contentio, partim vteri, partim fœtus, partum edit perfectum, fœtu sua sponte in caput progresso: quæ pariendi ratio est omnium optima; quæque parentum & obstetricum votis respondet. Est autem hæc tempestiua, nec ante diem, cui præire solent, inoffenso cursu, periodi conceptionis, τυπώσεως, i. *conformationis*, & motus. Nam concepti fœtus à virili semine vtriusque parentis, proptereàque suam adepti τύπωσιν die trigesimoquinto, bis tanto mouentur, hoc est septuagesimo. Ex quo ter tanto, i. bis tanto etiam, vel, postquam exegerunt bis septuaginta dies à primo septuagesimo, & compleuerunt ter septuaginta dies grauiditatis; perfecti ac vitales eduntur in lucem. Vetus est illud Hippocratis. Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν· ὅ,τι ἐν ἑβδομήκοντα κινέεται, ἐν τριπλασίῃσι τελειοῦται. i. *Labores partuum, certis quibusdam periodis absoluuntur; quicquid enim mouetur septuagesimo, triplicatione perficitur.* i. 210. diebus, qui conficiunt septem menses ad septimestrem partum, cuius commendatio est illa Iurisconsulti. *Septimo mense nasci perfectum partum, iam receptum est, propter authoritatem doctissimi viri Hippocratis.* Nam quòd leguntur alibi pro septuaginta, septem; nihil sanè interest, si ei numero septenario, denarij totidem adiunguntur: quia septies decem, aut septem denarij, efficiunt septuaginta. Sin autem ita comparata sit ratio seminis vtriusque prolifici, vt non ante 45. diem descripta sit τύπωσις, & expressa; non antè puer mouebitur quàm eius temporis duplicatio, nonagesimum diem absoluerit: ex quo inita triplicatio & absoluta, partum edet perfectum, mensibus nouem exactis, qui continent, suo velut ambitu, 270. dies. Ex quibus efficitur; duplici tantùm periodo grauiditatis, perfectum partum absolui: quarum vna est mensium septem; altera verò, nouem. Quò spectat illa sententia præceptoris. Ἧσιν δὲ ἂν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου συμβαίνῃ ἑκάστη τὰ ἐπίφορα, πάντα γίνεται. i. *Quibus nihil accidit intra præscriptum pariendi tempus; quicquid omnes pepererint, erit vitale.* Ergo perfecti partus, qui verus est τόκος, hæc erit descriptio: cuius inoffensa fuit gestatio, & qui exacto tempore grauiditati præscripto, sua sponte, foras affectat viam vitalis, materna & vteri virtute adiutus. De partus tempore. 2.Epid.part.3.

TVM EX ABORSV] Ἐκ διαφθορῆς, siue ἀποφθορῆς, nihil interest; nisi quòd illa est fœtus iam incipientis corrumpi, aut certè corrupti: hæc verò, fœtus ab intempestiua exclusione corruptionem habentis. Vtraque tamen appositè: quoniam neutra fœtum edit vitalem, nec vita in abortiuo fœtu sperabilis esse potest. Cernitur autem aborsus, cùm editur ante diem legitimum pariendi, cùm iam moueri cœperit, i. post septuagesimum in quibusdam; in aliis, post nonagesimum. Sed abortiui sunt etiam fœtus qui post ipsam τύπωσιν excluduntur, antequam duplicatis diebus τυπώσεως moueantur, cùm scilicet defraudantur commeatu materno. De quibus est illa decisio. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι, ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα, πρὶν ἢ παχυνθῆναι. i. *Quæcunque supra modum extenuatæ sunt, grauidæ, bimestres abortiunt, priusquam ipsæ habitiores euaserint.* Nam de aborsione à motu, quam impotentia edit gerendi, aph.44.5.

aph.45.5. simulatque motus à fœtu cietur; scitum est illud. Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι, ἐκτιτρώσκουσι τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς· ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες, μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατέειν, ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀποῤῥήγνυνται. i. *Quæ autem naturaliter constitutæ sunt corpore, ac trimestres abortiunt; iis cotyledones mucore sunt obsiti, nec fœtus, ipsæ possunt esse potentes, quin foras prorumpant.* Planum est igitur, abortionem fieri, cùm fœtus excluditur ante perfectum partum. Atque illa exclusio nomen habet aborsus, ab ineunte nutricatu post τύπωσιν; vel motu, post duplicatum tempus τυπώσιος. Nam seminis concepti, necdum descripti, excretio, vera est ἔκρυσις, ac vulgò dictum *faux-germe.* Certissima autem securitas est, τὸν ἐκτρωσμόν appositè dici pro abortione descripta; nec tantùm eò referri quod intra fit quadragesimum. Declarat illud modò scriptum, τρίμηνα ἐκτιτρώσκουσι, i. *trimestres abortiunt*: quòd sanè pertinet ad fœtus nonaginta dierum. Sed ne longum faciam. Iam constat, opinor, nihil edi à fœta vitale, ante perfectum partum. Est autem perfectus, septimo vel nono mense; exactis quidem illic 210. diebus; hîc verò 270. Nam octimestris fœtus exclusus, ob eam certè causam non est vitalis: quia venit post diem partus qui septimestris esse debebat: ante diem verò illius qui nouimestris erat futurus. Ex quibus efficitur, sinistri aliquid contigisse tum fœtæ, tum fœtui; quod vel septimestrem partum tardarit, vel anteuerterit nouimestrem. Septimestris partus futuri remora fuit imbecillitas fœtæ ac fœtus, postquam moueri cœpit septuagesimo, cùm bene res irent à conceptione ad τύπωσιν, & inde ad κίνησιν: quæ obseruatio opinionem fecerat septimestris partus perfecti, quem fortè animi diuturna ægritudo, ex opinionis errore, posita in mœrore & metu, parta imbecillitate matris & pueri, protraxit ad octimestrem. Atque vt ἀκρισία morborum ab irrito erethismo, malam adducit ἀπόστασιν, vel ad sinistram crisin, vel ad interitum: sic irrita fœtæ ac fœtus contentio, vel imbecilla nimiùm in enitendo, pro septimestri partu vitali, aborsionem excitat octimestrem miseri ac moribundi fœtus, quem vltra septimum mensem, omnibus vitæ incommodis malè habuit protracta grauiditas ad mensem octauum, cuius calamitas non aliò referenda mihi videtur quàm ad incommoda fœtus ac matris, quæ vel ab iis quæ intrà sunt inutilia, vel extrinsecus enascuntur. Sed illa τὰ ἔξωθεν, non alia sunt quàm spiritus & diæta. Ac spiritus quidem vitia inferuntur à temporum tempestatibus præsentium & exactorum, de quibus sancitæ sunt leges à præceptore, tum in Epidemiis, tum lib. 3. aphorismorum. Et suprà iam quasdam attigimus. Nam illa quæ vulgò feruntur de cœlis atque planetis, penes quos vicissim & ordine quodam ius esse volunt grauiditatis & partus; iam pridem explosa sunt à bonis philosophis & Christianis, qui tam fœlices sunt animi, tam generosi, vt iis turpissima sit quærendi defatigatio ex verbo Dei atque præceptis & institutis philosophiæ; neque committant, studiò vanitatis pro veritate, vt aliquid esse videantur indoctis: sed potiùs ingenuè fateantur si quid nesciuerint, quàm velint suam ignorantiam, superstitionis fuco velare, vel eiusdem veneno fucare.

De fœtu octimestri. De octimestri partu qui præuenit nouimestrem, expedita & facilis ratio est cur non sit vitalis, nec etiam septimestris: quia non expectauit diem legitimum pariendi, quem nono mense futurum ostendit τυπώσιος duplicatio ad nonagesimum, quo fœtus ciere motum incepit; cuius, vt dictum est, triplicatio, diem perfecti partus denũciat. Ergo si verè illud positum est, quòd si nihil fiat & nihil appareat grauiditatis malo intra præscriptum diem, vitalia erunt quæ fata sunt: planè efficitur, sperabilem non esse vitam eorum quibus est mora vel antegressio pariendi ab iis incommodis quæ incidere dum esset grauiditas. Nec verò septimestri potiùs quàm octimestri partu vitalis est fœtus, si partio nouimestris ipsum manebat. Exitium enim manet ab omni exitu ante diem, atque post diem etiam, si propter infirmitatem ex aliquo natam incommodo grauiditatis, irrita fuit contentio fœtus & fœtæ in enitendo ad tempestiuum partum.

ALIQVANTISPER CVMVLATE PRORVPTA SVNT PVERPERIA] Enimuero cumulatè prorumpunt, edito in lucem fœtu, & secundis exclusis; meatuum amplitudine, sanguinis ipsius copiosè dudum collecti gargalismo, viam ad exitum affectante, & forti contentione naturæ studentis excludere omnes reliquias, ipsam malè habentes.

ET SVPPRESSA IMMERITO] i. Ante ipsum tempus ei debitum purgationi, quod non est idem, nec iisdem definitum diebus. Nam tempus viraginum puerperarum expurgandarum, est dierum sedecim; mediocrium, vigintiquatuor; mollissimarum, quadraginta. Sic enim multiplicatio esse debet dierum quibus octimestres reliquiæ expurgãtur, ineundo rationem eorum iuxta periodos menstruales duorum dierum, trium, & quinque: vt scilicet bis octo, sedecim; ter octo, vigintiquatuor; quinquies octo compleant quadraginta. Nam puerperia purgamenta sunt octimestrium reliquiarum materiæ menstrualis, per id tempus, nec vltra illud, cohibitæ: quoniam primo mense vacuitas est earum, fato conceptu à menstruorum purgatione. Iam verò sistuntur quæ aliquantisper cumulatè prorupta sunt; vel intus cohibita; vel sursum transmissa; vel intrò retracta, velut à fugitiuo cursu, intus cohibentur, vteri conniuentia, vel oculi peruersione: tum etiam contumacia excrementi crassioris, & cotyledonum angustia, quos fortè occupat inflammatio. Sursum transmittuntur suppressa per quandam palindromen eò vnde confluxerunt. Intrò retrahuntur, viscerum accenso foco, quò suam inflectunt anadromen.

DIFFICILIA] i. Cõtumacia, quæque difficulter admodum exoluuntur, & quorum suppressio cohibitorum, transmissorum, aut retractorum, fœta esse solet sæuis symptomatis, partim circa vterum atque locos, partim ex vtero atque locis. Ταπεινότερον autẽ vocauit δύσκολα, quæ sunt χαλεπώτατα, καὶ ἐπικίνδυνα, i. quæ admodum grauiter & periculosè habent puerperas, quibus illa quouis modo sistuntur.

HIS RIGOR HOSTILIS] Causa & signo. Ac signo quidem: quia cohibiti sanguinis ostendit motu illo μετάστασιν vel ἐπίσχεσιν. Nam rigor omnis, motu cietur qui cernitur in concussione. Atque vt illa con-

illa concussio, menstrualibus est amica & critica, vnde cientur menstrua: sic ipsis puerperis, quibus cohibita sunt puerperia, est planè hostilis; quia tum frustra fit, proptereáque facit μετάστασιν vel ἐπίστασιν ad diaphragma & caput, atque ob eam causam mortifera est. Sic enim de rigore præceptum est; quòd ille mulieribus quidem exortus à lumbis, inde prorepit per dorsum ad caput, cùm scilicet cacochymia è venis exprimitur. Nam rigoris ab vlcere vel empyemate, hîc nulla suspicio est. Et verò ille rigor exortus puerperis, febrium est symptomaticus, non autem criticus, nec periodicus. Declarat illud assiduitas febriendi, atque mutatio in prauam ἀπόστασιν. Ἀποστάσεως prauæ causa est μετάστασις atque translatio è locis ad viscera & ad caput. Transmissionis autem signa hæc posuit syllogistica in vxore Philini, de cuius historia hæc sanè prognωsis expressa est. Historia sic est. Ἐν Θάσῳ, Φιλίνου γυναῖκα, θυγατέρα τεκοῦσαν, καὶ κατὰ φύσιν καθάρσεως γινομένης, καὶ τὰ ἄλλα κούφως διάγουσαν, τεσσαρεσκαιδεκαταίην ἐοῦσαν μετὰ τόκον πῦρ ἔλαβε μετὰ ῥίγεος. ἤλγει δὲ ἀρχομένη καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιόν. γυναικείων πόνοι, κάθαρσις ἐπαύσατο. i. *In Thaso, vxorem Philini puerperam filiæ, cùm ei purgatio naturaliter processisset, ac cætera bellè haberet, decimumquartum diem partus agentem, febris cum rigore inuasit: qua ineunte cœpit vexari cordis dolore & hypochondrij. Tum aderant incommoda muliebrium, quia cessarat purgatio.* Ex quo apparet, vel eam historiam, huius prognoseωs testimonio; vel ipsam prognωsin, historiæ breuiario scriptam esse. Ac sanè parui refert vtrauis ponatur ad faciendam fidem eorum quæ scripta sunt. Non enim minora sunt argumenta veri assumpta de illis historiis, quàm insita theorematum catholicorum; sicut Galeni iudicium est, cuius hæc verba sunt ad prorrhetica, quorundam hominum exemplis firmata, ob eámque causam, veriùs ὑπομνήματα, quàm certa συγγράμματα, vt ille ait: mox inde subiicit. *Enimuero nec in prognostico, nec etiam in aphorismis, tum neque in libris fracturarum & articulorum, nec verò in iis qui de diæta sunt acutorum morborum, ac minùs in doctrina trωmatum cephalicorum, apparet Hippocratem cuiusquam hominis meminisse, causa exempli: vt neque vsquam alibi; si tantùm exceperis epidemiarum historias, in quibus id vnum habet propositi vt illa examinet quæ vniuersè docuit, per ea quæ particulatim apparent in singulis morbis.* Quò fit vt bona spe ducar, æquiores fore censores prognoseωn Coacarum eos qui de illis tam fastidiosè hactenus iudicarunt, cùm hæc mea legerint quæ sine fastidio religiosè ad eas conscripsi. Iam verò patefacta rigoris, qui cum febre incidit, hostilitate; pergamus ad reliqua.

aph 69.5.& 6.Epid.part.3.

hist.4.1.Epid.

ET ALVI TVRBATIO] Quæ liquidis excrementis profusè fluit, nec tamen dolorificum malum foras transmittit, sed eius profusionis perennitatem subesse testatur cum accessione symptomatum grauiorum & virium infirmarum. Perennitatis causa est serum quod è locis & lumbis transmissum ad hepar, inde prorepit ad cor, vbi facit cardialgiam; & ad intestina, vnde est alui turbatio.

IDQVE CVM ALIAS] Ac si diceret. Cùm rigor & alui turbatio, pessimè habent puerperas: quoniam illa veniunt ab inexhausto fonte locorum atque lumborum, sicut annotauit præceptor in vxore Philini, cùm ait, ὀσφύος πόνοι παρέμενον.

TVM VERO SI DOLORIFICVM SIT HYPOCHONDRIVM] Concepta inflammatione quadam systrophica, cuius phyma crudum spem in angusto ponit; coctum etiam nihil habet securitatis. Nec tamen inde sperabilis est hæmorrhagia liberalis & libera, qua periculo defungantur, sicut sæpe accidit cohibitis menstruis: sed potiùs in metu noua quædam ex hypochondrio ad caput anadrome, cuius maleficentia, primùm quidem ceruicis dolor, mox capitis, atque in cerebro sæua deliria excitantur. Quod legimus contigisse prædictæ vxori quæ vigesimum diem morbi agens interiit.

5 Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρεος γινόμενα καὶ σπασμοῦ· φλαῦρα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Sic infrà meliùs & in prorrhetico.

Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρεος γινόμενα· φλαῦρα. ἴσως δὲ ταύτῃσι, καὶ ἅμα σπασμῶδές τι ὠφελέει.

Grauidas periculosè habent cephalalgiæ soporatæ, cum torpore graui coniunctæ. Sed fortasse tamen ipsis conuulsio quædam adiuncta prodest.

DE GRAVIDIS mulieribus illud edictum est dictatoris. *Mirum videri non debet cùm audimus mulieres abortire. Nam studio & industria opus est non vulgari, ad bene fœliciterque gerendum vsque ad partum perfectum, & ad commeatum fœtui subministrandum, quandiu in vtero est; tum verò ad omne in partu periculum defungendum.* Multa enim grauidas circumueniunt incommoda, quæ tam ipsis, quàm fœtui exitio sunt. Atque inter pericula quæ intrà & extrinsecus enascuntur, vnde non rarò fœta & fœtus ad exitium præcipitantur; hîc ponitur cephalalgia cum sopore & grauitate coniuncta: tum ratio non vulgaris defungendi eo periculo.

GRAVIDAS] Ἐπιφόρους, quæ cuiusmodi sint cùm sic vocatur, suprà ostendimus. Ergo. GRAVIDAS] i. Similiter vt restibiles agri, fœcundas; & quæ simulatque sunt vacuæ, primo ferè congressu concipiũt: tam in menstruis, nec dum purgatæ; quàm vbi menstrua instat purgatio. Quod hîc appositè scribendum putaui.

PERICVLOSE HABENT] Φλαύρως ἢ κακοήθως; ad verbum *praua consuetudine*, vel etiam *perniciosa*; non autem φαύλως, quod est συνήθως, i. *familiariter*, quamuis non bene: sicut diæta φαύλη, i. *non exacta nec exquisita*, quam veteres σκεθρὰν nominarunt. Ergo. PERICVLOSE HABENT] i. Apparent & fiunt periculo grauidarum & fœtus, vel ipso nomine grauiditatis, vnde non rarò veniunt, vel ei facilè superueniunt. Est enim fastidiosum dicere, hoc nihil noui esse quod commune est omnium æquè virorum atque mulierum. Sic fastiosè iudicandum esset de illo solenni edicto. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ· ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι· θανάσιμον. i. *Mulieri grauidæ mortiferum est si eam morbus aliquis inuadat acutus*. Certissimum enim est, quòd morbi acuti sunt ad mortem sæpe fatales præ cæteris, si pestem exceperis; vt visum est præceptori, duce iudicio, & comite experientia. Ergo symptomata quæ hîc ponuntur, periculosè habent mulieres grauidas: idque tum per se, tum ex euentu. Per se quidem, συνοχίᾳ doloris, & occupatione omnium principatuum & actionum; imprimísque autem vitalium & animalium, vt mox dicetur: tum μεταστάσει ad locos, humoris morbifici; vnde aborsio. Ex euentu autem periculosè habent: quia diæta σκεθρά, i. *exacta & exquisita*, καὶ λεπτή, i. *tenuis*, præscribi nequit, sine incommodo fœtæ & fœtus. Nam si ægrotæ vires sunt validæ, ob eámque causam potiùs incumbendum videatur in curationem morbi, nouando & vacuando; quàm refectioni studendum: nec ipsa præsidia curationi dicata, tutò & commodè adhibebuntur: nec verò fœta mulier à fœtu exhausta, diu carebit diæta quotidiana: nec ipse fœtus commeatu materno, cuius intra biduum summa erit paupertas, à tenui & exacta diæta, quæ ineunte morbo, si validæ sunt vires, tenuissima esse debet. Ac certè neutra diætæ lex, vix esse potest commodo grauidarum. Nam tenuis quidem, oppugnãdo morbo dicata, breui faciet corpus infirmum; proptereáque breui mutanda in pleniorem, cùm in procinctu erit certamen naturæ & morbi ad crisin, vnde veniet ἀκρισία δύσκριτος ἢ θανατώδης, i. *sinistri iudicij, aut certè mortifera*. Plenior autem præscripta infirmitatis metu, damnis augebit grauidam. Duplex autem sancita lex est diætæ in morbis acutis. Prior quidem est, vt si vires ægri sint validæ cum securitate: quia tum curationi est potiùs incumbendum, quàm refectioni studendum; diæta fit tenuis καθ' ἧττον ἢ μᾶλλον, quoad morbus ipse mitificari cœperit atque humescere. Sin autem infirmæ sint vires, aut certè in metu infirmitatis; ita se comparet medicus, atque ita diætam præscribat, vt opportunitatem habeat cibum deducendi potiùs, cùm in propinquo est crisis, quàm necessitatem adiungendi. Ab vtraque diæta bene non erit grauidæ, vti iam diximus. Nam quæ nouando vacuandóque remedia præscribuntur, quibus fit redintegratio corporis è natura egressi; omnia ferè peccant in commoda grauiditatis. Nisi quis forsitan excusationem adferat illius trimestris aut quadrimestris, quam scribit Galenus omnium esse δυσπαθεστάτην, quo loco narrat Hippocrates, fuisse quandam mulierem quæ in trimestri grauiditate, acuta febre correpta, εὐσήμως ἢ εὐκρίτως conualuit, omni defuncta periculo aborsionis & vitæ. Atque id penè miraculo apponendum duxit Galenus. Grauidas ergo periculosè habent.

Galenus ad prorr. 12. f. 3. 1. aph. 30. 5.

Scopus lib. de diæta in acutis.

hist. 13. 1. Epid.

CEPHALALGIÆ SOPORATÆ] Non quidem eo caro sepultæ qui principatum habet veterni atque soporis, inter symptomata cataphorica. Atque is planè symptoma est phantasiæ exolutæ, vbi nulla est sensio rei molestæ, proptereáque capitis nullus dolor. Nec tamen eo sensu hîc positum est τὸ καρῶδες, sicut in illo. Τὸ καρῶδες· ἆρά γε πανταχοῦ κακόν; i. *An soporari vbiuis est malum?* Sed καταχρηστικῶς vsurpatur pro cωmate illo mixto ἀγρύπνῳ. i. *vigili*, nato ex pari magisterio pituitæ & bilis in cerebro, vbi est καταφορά τις ὑπνώδης, i. *inclinatio quædam somnolenta & veternosa*, quæ cernitur in palpebris ægri commissis, vt neque oculis, neque cerebro lucem accipiat, quamuis non dormiat. Qua de re alibi multa scripsimus accuratè. Atque hîc cephalalgiæ sunt καρώδεις, i. *soporatæ*, in adiectiuo; vt scilicet τὸ καρῶδες, non per se subsistat: similiter vt neque in illo quod pertinet ad hanc prognωsin. Κεφαλαλγία καρώδης μετὰ βάρεος· ποιεῖ τι σπασμῶδες. i. *Cephalalgia veternosa; ostentat aliquid conuulsiuum*. Ergo cephalalgia est veternosa, concepta, in arce, duplici repletione; vna quidẽ capitis, vnde nascitur cephalalgia; altera verò cerebri, vnde ipsum καρῶδες, vel ἄγρυπνον κῶμα: sicut & musculi qui tempora continent dicuntur esse καρώδεες, διατεινόμενοι καὶ ἐπιπονόμενοι, i. *distenti vel alterati*. Non enim distentio musculorum vel alteratio, carum inducit quem resoluta edit phantasia: sed κῶμα ex debili, cum turbatione mentis attonitæ. Sic enim præceptor ait. Κίνδυνος ἐκστάσιος ψυχῆς, ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχόντων καὶ νωθρῆς καρώσιος. i. *Periculum est perculsæ mentis à febre continua*, &c. Erit igitur cephalalgia καρώδης, quæ coniunctam habet τὴν καρωσιν νωθρὴν, vbi non est ἡ ἀπώλεια τῆς φαντασίας, i. *phantasiæ amissio siue priuatio*: sed quædam διαφθορὰ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως, vt visum esse videtur Galeno ad eum locum de maxilla luxata. Sed illa repletio capitis quæ parit cephalalgiam, proritando ac distendendo, similiter habet cerebrum vt caput ipsum. Hinc venit illa νωθρότης καρώδης, ἢ κάρωσις νωθρή, i. *veternosa quædam segnicies*. Ac sanè idem est, posita hîc κεφαλαλγία καρώδης, quod illud prorrheticum. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις, παρ' ὃ ἐξερεύγεται. i. *In cephalalgia cωma & surditas, aliquid ad aurem eructant*. Vbi Galenus author est; quòd eorum qui sursum ad caput feruntur humorum, calidi quidem ac tenues, deliria edunt vel hæmorrhagias; crassi verò & frigidi, cωmata & parωtidas. Cephalalgia autem, amborum est soboles, sicut & surditas: sed calidorum tamen potiùs cephalalgia; frigidorum autem surditas. Nam si quis obiiciat; hîc prognωsin esse conuulsionis, vt illic parωtidum: in promptu depulsio est; quòd in prorrhetico præuisio est certa parωtidum, vbi speratur abscessus; hîc autem conuulsionis, vbi est causæ morbificæ propagatio à cephalalgia καρώδει. Iam verò cephalalgia hæc veternosa, enascitur ab iis quæ intrà sunt in grauidis inutilia; similiter vt euenire solet ab intercepta vesica. De qua iam illud examinauimus.

Coac. 1. cap. 2. lib. 2. & in prorrh.

cap. 2. lib. 2. huius operis.

Coac. 16. cap. 1. lib. 2.

lib. 2. περὶ ἄρθρων.

eodem lib. 2. περὶ ἄρθρων.

prorr. 75. f. 3. 1.

examinauimus. Κύστις ἀποληφθεῖσα ἐν τῇσι ὀξείῃσι κεφαλαλγίῃσι, καὶ τῇσι καρώδεσι μετὰ βάρεος ἐθέλει σπασμώδεα λύεσθαι. *i. vesica intercepta in prægrandi cephalalgia, aut stuporifera cum grauitate, conuulsione studet finiri.* Enimuero tanta est feritas vrinæ cohibitæ, siue illa cohibitio sit primigenia exolutæ vesicæ, sensu in ea amissi, vel etiam morbi acuti consectaria, vt facilem habeat ad caput anadromen, & inde conuulsionis euentum. Sic menstrualis materiæ nimia abundantia, iam inde ab ineunte conceptu circa locos suppressa, cùm eius instaret purgatio, indéque ad caput transmissa, edit symptomata cephalalgica veternosa. Coac.12. cap. 1.lib.2.

CVM GRAVITATE] Quæ est in corpore plumbeo, cuius illa νωθρότης vel ἄφεσις accidit madefacto neruorum principio, similiter vt à tempestate austrina quam vocat præceptor νωθρὸν μαλθακὸν καὶ παχώδη. Est autem hæc etiam καρηβαρική. 3.Epid.& aph.5.3.

FORTASSE AVTEM PROFVERIT CONVVLSIONIS ALIQVID VNA ESSE] Exoritur hîc quæstio duplex atque difficilis. Ac prior quidem est, vtrùm adsit conuulsionis aliquid in cephalalgia, sicut hîc legitur, & suprà in Coacis, tũ in prorrhetico de vrina suppressa, & suprà in hoc opere. Altera verò, an prosit conuulsionem cieri cùm adest cephalalgia veternosa, qualem præceptor posuit in hac prognosi. Quæstionis vtriusque dubitatio sic tolletur. Prioris quidem, vtrùm accidat τὶ σπασμῶδες, confirmatio est affirmantis: vbi Galenus ait vrinam suppressam contagione cerebri, neruos inde natos, ad conuulsionem adducere, si grauis adfuerit cephalalgia. Sunt autem hæc ipsius verba. Ἀπόληψιν οὔρων εἴωθεν αὐτὶ τῆς ἐπισχέσεως ὀνομάζειν. ἔχειν οὖν φησὶ τὶ σπασμῶδες αὐτήν, ἐν ἴσῳ τῷ δύνασθαι σπασμὸν ποτὲ ἐργάσασθαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἄλγημα προσῆκηται κεφαλῆς. δηλοῖ γὰρ ἐν συμπαθείᾳ τῆς κύστεως, τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν γεγονέναι. *i. Interceptionem vrinarum, pro earundem suppreßione, vsurpare consueuit. Ait igitur illam conuulsionis aliquid habere: quod est idem ac si dicat conuulsionem efficere, præsertim si dolor adfuerit capitis. Hinc enim patet caput cum vesica pati.* Et verò iam receptum est suprà, cephalalgiam καρώδη, habere τὶ σπασμῶδες, i. *quippiam conuulsificum.* Quod sanè perinde est ac si dixisset, ipsam nonnunquam efficere conuulsionem, vt modò audiuimus ex Galeno. Nam illud, σπασμῶδες ἐνδείκνυται σμικρόν, ἢ σπανίως γινόμενον τὸ λεγόμενον, i. *exiguum esse ostendit, aut rarò euenire quod dicitur*, vt paulò antè ad locum illũ modò adductum scripsit Galenus; quàm bene sui memor, viderint sapientes qui totum illius attentè legerint commentarium. De conuulsionis autem natura & causis, non ita pridem scripsimus. Coac.16.cap. 1.lib.2. prorr.28.f.3.1. Coac.12.cap. & lib.eiusd. comment.ad prorr.28.f.3.1. prorr.14.f.3.1.

Sed quæstionis alterius, vtrùm profuerit conuulsionis aliquid vnà esse, difficilis admodum decisio est ad faciendam fidem conclusionis enunciatæ. Non enim credibile est commodam esse conuulsionem quæ nihil habet vtilitatis, nec securitatis, plurimum autem periculi quotiescunque inciderit. Nisi fortè sit excusatio eius quæ finem febris adfert, exorta primo ipsius die, aut postridie, aut ad summum perendie: & huius quæ cadit in segniciem veternosam; non quidem ab emortua facultate, sed à virium oppressione natam. De qua est illud Hippocratis & Galeni indiciũ; quòd accidit bonis ægrotirebus. Atque Hippocratis quidem sententia est infrà & in prorrhetico, iisdem concepta verbis, quibus hîc ponitur, quamuis non sapiat palato Galeni: quem ego leuitatis nomine valde commoueor, vel eo iudice, condemnari. Negat enim hîc τὸ σπασμῶδες prodesse, quod vtilissimum esse ad idem aut simile, alibi iudicauit. Locus est in prorrhetico, vbi quærit Hippocrates. Ἆρά γε καὶ λύεται τὰ τοιαῦτα σπασμῷ; i. *An verò talia sanat cõuulsio?* Sunt autem τὰ τοιαῦτα, quæ author posuerat antequam super iis quæstionem illam moueret, videlicet quæ transmissa è lumbis ad ceruicem & caput, paralysin primùm paraplecticam intulerunt; pòst autem facta σπασμώδη, paraplegiam excusserunt. Quam sanè μέμφεται ibi Galenus, inconstanter quidem, sed verè tamen affirmat locum habere curationis; vel eo nomine, quòd ipsa conuulsio motu quem ciet, maximè sit ei affectioni contraria, vbi est motus amissio. Sic enim violento motu conuulsionis concutitur, atque vi summa excutitur omnis materia paraplectica. Præstat igitur conuulsionem superuenire paralysi, quàm paralysin conuulsioni. Nam epilepsia sperabilem adhuc vitæ salutem ostendit in apoplexia, quæ superueniens epilepsiæ, sanari non potest, ac cita morte funesta est. Gal.lib.de symptomat. causis. Coac.163. 1.lib. prorr.12.f.3.1. prorr.26.f.3.1.

6 Ἧσιν ἐκ γυναικείων περὶ τὰ ἄνω καὶ τὸ λεπτὸν πόνοι σύντονοι, κοιλίας καθυγραίνουσιν, σπασώδεες· ταύτῃσι περὶ κρίσιν καταφοραὶ καὶ ἀδυναμίαι, κενεαγγικῶς ἐφιδροῦσι, καὶ περιψύχουσιν. αἱ τοιαῦται ὑποστροφαὶ τῇσι πλείστῃσι γινόμεναι, μετὰ τὴν ἄφεσιν ταχέως κτείνουσι. al. [illegible]

Ex muliebrium suppreßione, quibus dolorum est cruciatus supernè & circa tenue, iis aluos ciet profusè. Atque his circa crisin veterni subanxij, & cum impotentia, ex vacuitate, sudatiuncula & perfrigeratio. Ac recidiuæ huiusmodi plurimis, cùm cessarint, obortæ, citò ipsas interimunt.

Mvliebrivm suppressorũ symptomata hîc sunt mortifera, & inde signa funesta citò venturæ mortis. Atq; symptomata quidem cernuntur in cruciatu dolorum quos infert anadrome muliebrium, vbi subsistit, videlicet circa tenue & hypochondria; tum palindrome, non eò quidem vnde migrarunt, sed ad partes inferas quæ adiacent lumbis, vnde sunt alui præhumidæ cum offensione summa œconomiæ nutricatus. Signa autem funesta citò venturæ mortis, sunt in veterno subanxio cum impotentia, sudatiuncula, & fugaci frigore partium extimarum. Quæ omnia cuiusmodi sint naturâ & causis; tum autem quorsum appareant atque fiant; iam aggredior ad docendum.

Ex vitio mvliebrivm] Ἐκ γυναικείων, ad verbum *ex muliebribus*, cùm scilicet in vitio sunt, non tam circa locos vbi subsistunt, quàm circa supera & id quod est tenue, quò refluunt, exitu denegato, nec transmissa per vterum. Cùm autem muliebria multis modis in vitio sint; hîc illud vitium agnosco quod cernitur à refluxu eorum, quo partes superæ occupantur. Sunt autem muliebria, purgationes menstruæ & puerperiæ; quibus non ritè purgatis, morbi nascuntur in vtero & ab vtero, vt suprà ostendimus: maximè verò à puerperiis, quæ maleficio menstruas ipsas præcedunt cohibitæ.

[Coac.1.cap.1. lib.2. & lib.3. progn.] Qvibvs dolorvm est crvciatvs] Græcè est, πόνοι σύντονοι, i. *prægrandes & contumaces dolores*, qui eodem planè sensu nominantur ἰσχυροί, vt suprà ostendimus in cephalalgia. Est autem hîc posita συντονία τῶν πόνων, i. *dolorum acerbitas* in specie & idea, in magnitudine & assiduitate, per summam distentionem & proritationem partium exquisiti sensus quas inuasit anadrome muliebrium. Ac partium quidem illarum notatio est in iis quæ sequuntur.

[Coac.75.lib.1.] Circa svpera] Περὶ τὰ ἄνω, quod est, in capite sublimi. Quæ ratio sic vertendi & explicandi, primùm ex illo adducta est. Τὰ ἐπ' ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα ἐς κληῖδα καὶ ἐς τὰ ἄνω πίπτοντα· ὀλέθρια. i. *Doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad supera transeat; mortiferum adfert malum.* Vbi non est dubium quin τὰ ἄνω, i. *supera*, pro capite vsurpentur. Quod ipsum ostendet consecutio symptomatum atque signorum. Nam [aph.38.7.] quæ scribuntur περὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω κοιλίης, i. *de aluo supera & infera*; eiusmodi sunt relatiuè, non absolutè: vt supera quidem sit pulmonum atque thoracis; infera verò eius quæ abdomine continetur: quamuis [lib.4.aph.] hæc rursum dicatur purgari per supera, vomendo; sicut per infera, deiiciendo. Ergo circa supera, dolorum est cruciatus, i. in capite, per anadromen muliebrium, quæ illuc transcendit; de qua iam multa scripsimus huc pertinentia.

Et circa tenve] Περὶ τὸ λεπτόν, i. quod in corpore, nullis firmatum ossibus, molle est siue λαπαρόν; quales inter vtramque maxillam sunt buccæ, proptereàque dicuntur τὰ λεπτὰ τῶν γνάθων. Sic in trunco corporis τὸ λεπτόν id dicitur, quicquid abdomine circumscribitur, videlicet ilia, vmbilicus, & hypochondria; vt suprà ostendimus. Atq; id, circa tenue, pertinet ad viscera hypochõdriaca, præsertim ad hepar χειρούμενον, & ad tenuia intestina. Est autem notabile τὸ ὕστερον πρότερον, priùs tentato capite, quàm hypochondriis. Nam prior μετάστασις fit ad hypochondria, & inde ad caput: nisi quis fortè agnoscat τὴν ἀντιστροφήν. De cruciatu autem sæui doloris circa illud tenue à vitio muliebrium, satis iam multa nuper.

[lib.2.progn.] Alvos reddvnt præhvmidas] Κοιλίας καθυγραίνουσι, i. faciunt vt vitiatæ alui, liquidis excrementis profusè ferantur. Nam καθυγραίνειν & καθυγραίνεσθαι, vt suprà dictum est, in aphorismis idem est quod πονηρεύειν & πονηρεύεσθαι τὰς κοιλίας, i. *vitiare & vitiari* aluos in prorrhetico. Ergo vitiatæ alui, profusè feruntur liquidis excrementis; non quidem excretione critica dolorifici mali: sed potiùs symptomatica seri exudantis ab hepate in tenue intestinum, quo ipsum sæuis torminibus excruciatum proritatur ad excernendum. Aut intestinum idem, suo vitio & alieno, chylum intercipit, quem à ventriculo excipit, ac digestionem siue ἀνάδοσιν ad hepar frustratur, indéque diu valdéque oppressum ac stimulatum fatiscit cum egestione profusa, editque diarrhœam chylosam καὶ πολυχόλιον.

Atqve his] Quæ à perenni anadrome muliebriũ, malis tã grauibus occupãtur & circa supera, & circa tenue, cũ diarrhœa symptomatica quæ est αὐτὸ τὸ κτεῖνον, vt ait Hippocrates, i. *illud ipsum quod perimit.*

Circa crisin] Qua defunguntur vita, non morbo: iuxta illud prognosticum, quòd febres, iisdem planè diebus crisin habent, quibus omnes intereunt aut conualescunt. Nam crisis nomen pro interitu nouum non est in hac prognosi, quod suprà sæpius est vsurpatum. Quòd autem hîc tali sensu ponatur; palam ostendunt omnia quæ sequuntur funesta, & nihil viuificum ac vitale.

[prorr.35.s.1.1.] Veterni svbanxii] Καταφοραὶ ὑπασώδεις, quę sunt eiusmodi vel ex indigena oppressione cerebri, vel item ex aduena quam facit afflictio partium inferiorum, quæ & μετάστασις, & sympathia, cerebrum in societatem adducit laboris atq; molestiæ. Sunt autem illi veterni siue καταφοραί, cum viribus multùm infirmis à diarrhœa & sæui doloris acerbitate, ob eámq; causam subanxiæ; non quidem à leui anxietatis causa, quæ certè hîc magna est: sed prægrandi virium infirmitate qua edi non potest fortis iactatio quæ summam ostentet impatientiam omnis figuræ ac loci ex alysmo concepto. Tales præceptor in spe angusta salutis, alibi nominauit ὑποδυσφόρους, quibus non est potentia ostentandi sua fastidia cùm iis efferrentur maximè, si per vires ipsis liceret; vel si tam virium satis esset, quàm satis est animi. Huc spectat illud prognosticum præceptoris. Αἱ τρομώδεες, ἀσαφώδεες, ψηλαφώδεες, παραχρήσιες· πάνυ φρενιτικαί. i. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, valde phrenitica.* Vide Galeni doctissimum commentarium.

[lib.3. περὶ ἄρθρων.] Et impotentia ob vacvitatem] Sic enim visum est emẽdare vulgatam lectionem, ἀδύνατοι κενεαγγικῶς, i. *impotentes dolorifica vacuitate.* Non enim dolorifica vacuitas est, nisi ex euẽtu suspensionis: vt exempli causa, in costarum fractura, vbi vacuitas ventriculi, quem necessariò repleri oportuit ad costarum διόρθωμα, suspensionem adfert ipsarum: suspensio autem dolorem. Sed hîc vacuitas impotentiæ, causa est ipsa per se, quam suo edit merito, secus ab illa quæ fit immerito vacuitatis, quæ aut [prorr.5.s.2.1. & suprà in Coac.] nulla est, aut certè indigna, quæ tantam pariat impotentiam. De qua illud iam vidimus positum ab authore. Αἱ παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίαι, κενεαγγίης μὴ ἐούσης· κάκισται. i. *Quæ immerito vacuitatis, aut certè si nulla sit, accidunt*

ſit, accidunt impotentiæ; ſunt peſſima. Ergo impotentia ob vacuitatem quam peperit ſymptomatica diarrhœa; genij defrandatio, commeatu abſumpto; ſæui doloris acerbitas; tum ipſæ vigiliæ, & principatuum ſumma offenſio; ſignum eſt citæ mortis venturæ: ſicut omnis infirmitas & impotentia quam edunt collapſa naturæ præſidia, ingraueſcente morbo. Sed impotentiæ ab exhauſto, hæc ſigna ſunt.

SVDATIVNCVLA ET PERFRIGERATIO] Atque hæc duo ſigna ſunt planè ſymptomatica; illud quidem, exolutarum partium ſolidarum, è quibus exudat ſuccus alibilis: hoc verò emortui caloris natiui. Nam ſudatiuncula quam edit expreſſio à virium oppreſſione nata, longi eſt morbi: hæc autem, vitæ breuiſſimæ. Refrigeratio autem non critica, nec periodica, nec verò ſymptomatica retracti caloris à phlegmone; ſed iam emortui in partium viuacitate, ac diſſipati in corde viuifico; περίψυξιν edit κατεψυγμένην, i. *frigus torpidum*, ex quo ægri redduntur ὑποδύσφοροι καὶ ὑπνώδεες; vel, vt rectè ſcriptum eſt, quos tenent καταφοραὶ ὑπνώδεες, i. *languores*, ſiue ἐρρίψιες, i. *infractiones ſubanxiæ*, dum magna vis eſt anxietatis.

AC RECIDIVÆ HVIVSMODI CVM CESSARINT] i. Viciſſitudo frigoris & ſudatiunculæ cùm euanuerit: frigoris quidem, appulſu hoſtilis caloris qui tanquam è fimo diffunditur ad imos pedes, extremas manus, & frontem vbi mouet ſudatiunculam, quæ ſtatim eſt frigida cùm exudarit, diſſipato putri vapore, ſuperſtite autem frigore à viuacitate emortua, nec ampliùs recreata à cordis calore viuifico. Notabile verò hîc nomen eſt τῆς ὑποστροφῆς, vnde ſignificatur viciſſitudo frigoris & ſudatiunculæ: tum etiam recurſus amborum, vt in illo prorrhetico. *Ἀκρέα ἐπ' ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτοντα κακόν. i. Extimarum partium cita in vtrumque mutatio; graue malum.* prorrh.2.C 21. & ſuprà in Coac.

RVRSVM OBORTÆ] Ab inſultu caloris febrilis, non ab ἐφόδῳ naturæ & morbi.

CITO IPSAS INTERIMVNT] Quia certamen eſt intolerabile, fractis iam viribus, & effœto calore ac ſpiritu; quorum cita extinctio ac diſſipatio, citum quoque affert vitæ exitium. Sic moribundis oborti ſingultus, cùm pauliſper ceſſarint, ab irrita contentione virium effœtarum & languidarum; rurſum, velut quodam certamine inſtaurato; qui venit nouiſſimè, vitam finit: quoniam quicquid in nobis fruſtra cietur, periculo adiicit, facitq; vt cùm ad vltima ventũ eſt, celeriùs opinione moriamur.

7 Τὰ μετὰ μυχθισμοῦ ἔξω ἀναφερόμενα πνεύματα, καὶ τῆξις παραλόγως· τῇσιν ἐπιφόροισιν ἐκτιτρώσκει.

Quæ cum ſuſpirio foras effertur ſpiratio, & vnà immeritò eſt colliquatio; grauidis aborſionem denunciant.

DVO ΤΕΚΜΗΡΙΑ, i. *ſigna ſyllogiſtica* hîc ponuntur aborſionis, cùm ſcilicet fœtus, penuria & paupertate commeatus materni, ante diem ad exitum viam affectat, liberæ ſpirationis & nutricatus cauſa, quibus in vtero defraudatur. Atque hæc prior eſt ratio abortiendi. Nam altera in difficultate, vel potiùs impotentia gerendi conſiſtit. Defraudati fœtus vtroque commeatu materno, ſpiritus & nutricatus, ſigna ſunt; anguſtia ſpirationis, & quæ immeritò eſt colliquatio. Eorum ſignorum, cur ita ſint, & quorſum appareant, ſic viſa eſt ratio apponenda.

QVÆ CVM SVSPIRIO FORAS EFFERTVR SPIRATIO] Vel, vt infrà legitur, τὰ μυχθώδεα πνεύματα, i. *ſpiratio ſuſpirioſa*, cuius difficultas poſita eſt in neceſſitate ſpirandi, & contumacia partium ſpirabilium; propteréaque eſt parua & frequens. Neceſſitatem ſpirandi febris adducit, dum æſtu cor incandeſcit: quæ quia non expletur magnitudine ſpirationis quæ parua eſt, inſtrumentorum vitio, frequentiam habet vicariam; cui ſuſpirium tandem adiicitur, ob nimiam vaporis fumidi abundantiam, quæ libero exitu non cordi reſpondet, vt neque ſpiritus aditu: propteréaque tarda eſt inſpiratio, expiratio autem velox. Quę ſanè dyſpnœa, dicitur πνεῦμα ἐκπνεῖν καὶ καταπνεῖν. Quemadmodum autem ſpiratio libera quæ cordis voto reſpondet, vim eius viuificam multùm auget, vnde micant fortiter venæ maternæ per quas fœtus ipſe reſpirat ex animi, vt ita dicam, ſententia: ſic parua & frequens materna dyſpnœa, qualem deſcripſi, peiùs habet fœtum quàm matrem; quòd in febrili æſtu & aucto micandi vſu, per venas maternas imbecillo pulſu micantes, ſpiritum ille ducat exiguum, quem mater ore inſpirat, & fumidum vaporem expirat.

ET VNA IMMERITO EST COLLIQVATIO] Græcum illud nomen verbale, τῆξις, non vſurpandum arbitror pro eo habitu cadaueroſo quem febris tabifica exprimit, per quam & ſolidæ partes liquuntur, nõ ſolùm caro tenera & veluti recèns preſſa, quod acutarum febrium eſt commune, qualem infrà poſuit noſter author in hanc prognωſin. Sed, meo quidem iudicio, idem eſt planè τῆξις hoc loco, quod in aphoriſmo ἰσχνότης: nec ea quidem vniuerſalis, ſed tantùm mammarum, vbi ſic fœtus aborſio denunciatur. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται· ἐκτιτρώσκει. i. *Mulieri grauidæ ſi vltrò mammæ ſubitò extenuatæ fuerint; fœtum abortit.* Vbi τὸ ἐξαίφνης, i. *vltrò celeriter*, idem eſt quod παραλόγως, i. *immeritò & ſine præuidentia* extenuandi, quod Græci dicunt ἄνευ προφάσιος. Hæc autem colliquatio, quæ eſt mammarum ἰσχνότης (non autem vniuerſi λεπτότης ἢ τῆξις) prænuncia eſt aborſionis, cùm incidit ante diem legitimum pariendi: ſicut etiam partus perfecti, & ipſa quoque dyſpnœa parua & frequens in tempeſtiua fœtus maturitate. Sic enim præceptor ait. Μάλιστα δὲ ἀναπνέει πυκινὸν, ἐπὴν τόκου πελάζῃ. i. *Maximè autem ſpiritum crebrò ducit, cùm eſt propinqua partui.* Nam de mammis grauidæ quæ vltrò celeriter graci-

aph.37.5. aph.44.5. lib. 1. περὶ γυναικ.

aph. 7.8 lescunt, hæc fuit Galeni sententia in aphorismis. *Hic sanè aphorismus*, inquit, *de illorum est numero quos diximus denunciare alimenti penuriam ipsi fœtui.* Sunt enim quædam venæ communes vteri & mammarum, quæ quidem cùm laborant ex paupertate sanguinis, graciles edunt mammas. Ac tum ἀτροφία fœtum extinguit, vel ipsum promouet ad exeundum foras: ob eam certè causam quam ipse author conscripsit libro de pueri natura his verbis. (lib. de natura fœtus) *Alimentum, incrementúmque quod à matre puerulus accipit, elapsis iam decem mensibus, fœtúque aucto, nequit sufficere: si quidem quod in sanguine dulcißimum est, id ad se pertrahit, simúlque lactis aliqua portione fruitur. Quæ si pauciora sint quàm conueniat, ipséque puerulus auctior factus, plusquam adsit alimenti desideret, sese iactat, & abrumpendo membranas, causam & occasionem matri exhibet exonerandæ alui.* Sed colliquatio hæc mammarum gracilium, defraudati fœtus auiditatem vel eò denunciat, quòd παραλόγως appareat vel αὐτομάτως, quod est sine προφάσει eorum quæ vel intrà vel extrinsecus vim adferunt extenuandi; vt scilicet nulla sit excusatio febris tabificæ, vigiliarum, inediæ, hæmorrhagiæ, profluuij ventris, nec vllius denique vacuationis: appareat autem ἐξαίφνης, quod est *vltrò repentè*, vt scriptum est in aphorismis. Ac sanè illud παραλόγως, consultò & appositè vertimus *immeritò*: sicut in illo. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα· κακόν. i. *Sedata sitis immeritò; graue malum.* Quod idem est ac si diceret. Falsò credita sitis leuatio, manente causa sitifera, quam neque sustulit liberalis potio aquæ frigidæ, nec inspiratio auræ eiusmodi, nec biliosi humoris purgatio, nec epithéma, nec somnus, nec balneum; pessimè habet ægrotum, qui vel dementia, vel emortua potionis appetentia, non sitire se putat.

temerè

GRAVIDIS ABORSIONEM DENVNCIANT] Quoniam, vt suprà demonstratum est, dyspnœa materna, vnde micandi vis languida, & nutritij commeatus penuria, fœtum & spiritu & nutricatu defraudant; proptereáque ipsum præcipitant vel ad exitum, vel ad exitium: sicut Hippocrates annotauit, cùm ait. Η ἀναίρεσιν, ἢ πρὸς ἔκχρισιν παρορμᾶ, lib. de natura pueri.

8 Ὀδύνη κοιλίης μετὰ τόκον· ἐπὶ ταύτῃσι πυώδεα καθαίρει.

His autem à partu qui venit dolor aluinus, purulenta expurgat.

NONDVM periculo defuncta est mulier ex abortiuo puerulo, vt vetus opinio est eorum qui pharmacia fœtus excludunt, ad curationem febrium acutarum quæ grauidas periculosè habent. Hoc certè qui faciunt, periculo fœtæ adiiciunt pariter atque fœtus, quem isti carnifices miserè perdunt immisericorditer. Temerariam huiusmodi medicinā procul arcet dictatoris illud edictum. Οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. i. *Nec mulieri pessarium abortiuum dabo.* Non enim violenta fœtus ante diem exclusio, dolorificum malum excludit quod nullum erat in fœtu. Ac sæpe sistuntur puerperia purgamenta quorum corruptio est ex aborsu, quæ incorrupta seruabat amplificatio caloris natiui à fœtu dum esset in vtero: sistuntur autem à febre & vteri peruersione & violento enixu.

Ergo. HIS AVTEM] Quibus respiratio suspiriosa & colliquatio, aborsionem denunciant, à paupertate spiritus & nutricatus; quæ, vt iam dixi, fœtum præcipitat vel ad exitum, vel ad exitium.

A PARTV] Μετὰ τόκον: quod nomen καταχρηστικῶς vsurpatur pro aborsione, quam ὀκτρωσμὸν ἢ ἀποφθορὰν Græci vocant. Est autem hîc tolerabile nomen τοῦ τόκου, quód propriè est perfecti partus, ἀντὶ τοῦ ἐκτρωσμοῦ, cuius vsurpatio nusquam legitur ἀντὶ τοῦ τόκου. Quod nihil necesse est multis probare exemplis è schola Græcorum & Latinorum adductis.

QVI VENIT DOLOR ALVINVS] A lochiorum systrophe circa locos, vnde non habet exitum: sed ibi manet sine anadrome ad superas partes, ac tandem cunctando, & noua febre oborta, suppurabilem facit humorem.

PVRVLENTA EXPVRGAT] Ab empyemate circa locos concepto: cuius empyematis mox venturi & exituri, hæc signa sunt à præceptore tradita. (lib. 1. περὶ γυναικ.) *Dolor prægrandis hypogastrij, venarum micantium pulsus molesti; tactus cuiuslibet, etiam suspensi, molestia in hypogastrio. Atque si meliùs illi futurum sit, prorumpunt muliebria per sinum pudoris, exitque purulentus sanguis & graueolentior, per septem, octó ve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat doloribus atque incommodis circa locos & partes vicinas. Cæterùm cui muliebria purulenta conuenienter feruntur, profuerit sanè nullum restare vlcus. Nam si fortè supersit, maiorem industriam, cum pari coniunctam diligentia requiret à medico, ne putrescat, fiátque admodum fœdi odoris.* Animaduertet autem studiosus, hîc de morbis agi quæ à lochiis sunt in vtero: sicut suprà de morbis inde ab vtero sursum.

9 Αἱ ναρκώδεες καὶ μάλιστα ἐν τῇσι κινήσεσι μετὰ ἀδυναμίης κατακεκλασμέναι, περὶ κρίσιν ἐνοχληθεῖσαι, ἀσώδεες· ἐφιδροῦσι πολλῷ. κοιλίαι καθυγρανθεῖσαι ταύτῃσι κακόν.

Quæ potißimùm in mouendo sunt pigræ ac torpidæ, & cum impotentia sunt incuruæ; circa crisin vexatæ, anxiæ; crebrò exudant. His vitiatæ alui perliquidæ; ingens malum.

In dubia spe & angusta salutis à phlegmonica systrophe, partem aliquam nobilem occupante; recreatio est ægri & medici ab empyemate, quod est eiusmodi vt æque sit positum inter crisin perfectam,& certam desperationem vitæ ipsius. Tales euentus ipsi iam vidimus ab hepatis empyemate & pulmonum. Sic in symptomatis quorum fœtura est à lochiorum systrophe circa locos; bene res cunt, si empyema fiat quod citò exeat, exitúmque habeat liberalem & liberum, nullo superstite vlcere circa locos. Hîc tum natura triumphat de morbo, secura omnis periculi: quemadmodum in empyemate principatuum, naturaliter exeunte, ac sine ipsorum corruptione quam pus ostendit fœdi odoris atque coloris. At verò si lochiorum systrophe non exoluatur, foras profusa, nec in pus vacuandum mutetur; inde mortifera venient symptomata ἐπιγινόμενα, & inde signa funesta mox affuturæ mortis, qualia recensentur in hac prognosi.

Qvæ] Abortiuum fœtum enixæ, nec tamen conuenienter purgatæ puerperiis purgamentis, ac sine fiducia empyematis: quod nullum ostendit nec edidit lochiorum systrophe circa locos.

Svnt pigræ ac torpidæ potissimvm in movendo] Ναρκώδεες: qua voce, vt dictum est alibi, partium omnium velut segnicies quædam ostenditur in officio faciundo, vel in appulsu τῶν αἰσθητῶν excipiendo, stupor & hebetudo: quamuis hîc potiùs ad κινητικὰς referatur, quàm ad αἰσθητικὰς ἐνεργείας, cum ait. Potissimvm in movendo] Quod sanè symptoma hinc natum Hippocrates sic expressit lib. de rebus mulierum. Ἐς τὰ ἄρθρα τῶν χειρέων, καὶ τῶν σκελέων, καὶ τῆς ὀσφύος ἡ ὀδύνη φοιτᾷ. i. *Ad manuum, & crurum, & lumborum articulos dolor procedit.* Et paulò pòst. Καὶ ἀκρατέα τινὰ τῶν μελέων τοῦ σώματος γίνεσθαι. i. *Tum artus quidam corporis impotentes euadent.* Id autem est quod post segniciem & torporem hîc legitur, ac disertis verbis, cuiusmodi sit, propalam explicatur.

Cap. de apoplexia lib. 4.
lib. 1. περὶ γυναικ.

Et cvm impotentia svnt incvrvæ] i. Quæ incuruum corpus ac veluti arcuatum ostentant, more anuum decrepitarum. Est enim κατάκλασις idem quod καμπυλότης, vt annotauit Galenus in curuatura palpebrarum, quæ vt κατάκλασις dicitur lib. 6. Epid. sic καμπυλότης lib. 1. prognost. Qua de re aliàs multa scripsimus ad eum locum vbi noster author agit de voce in faucibus elisa, quam vocat φωνὴν κατακεκλασμένην, eodem planè sensu, quo lib. 3. Epid. posuit φωνὰς κατειλημμένας, ἢ κατειλημμένας in tabidis, à prolapsu catarrhi ferini vocali materiæ occurrentis in tempestate pestifera. Sunt igitur commemoratæ mulieres, μετὰ τῆς ἀδυναμίης κατακεκλασμέναι, i. *incuruæ*, ab impotentia τοῦ φέροντος, i. *portantis*, & pondere τοῦ φερομένου, i. *corporis quod portatur.* Atque hæc impotentia facultatis, cum pari grauitate coniuncta corporis quod facultatis imperio regi debet, mulieres hîc descriptas facit ναρκώδεις καὶ νενωθρευμένας, i. *in mouendo pigras*, quod facit corporis lentitudo nata ex causis prædictis, videlicet ex facultate infirma, & corporis grauitate. Hinc venit κατάκλασις, i. *curuatura* mulieris incuruatæ, qua ostentatur ceruicis inclinatio ad pectus κακοκυφής, quæ naturaliter esse solet ἰθυλόρδης, dorsum versus reflexa. Nisi quis fortè τὴν κατάκλασιν hîc tantùm agnoscat in oculis atque palpebris, quorum diastrophe nominatur; illorum quidem ἴλλωσις, harum verò καμπυλότης. Amborum autem peruersorum, ac veluti à distorsione curuatorũ, commune nomen est ἡ κατάκλασις, i. *peruersio & curuatura.* Quò aduocari potest illud prorrheticum, suprà iam explicatum. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις· κακόν. i. *Ex lumborum anadrome, oculi peruersio; malè habet ægrotum.* Certissima enim securitas est, lochiorum à lumbis anadromen cieri ad caput, indéque affligi neruorum originem, cuius afflictæ symptoma est oculorum peruersio. Quæ ratio est Galeni hoc theoremate confirmata. *Nam illæ partes quæ à cerebro habent neruorum propaginem, vel à spinali medulla, cùm tale aliquid patiuntur, affectiones denunciant quæ sunt in ipsis.* Erit igitur curuatura ceruicis, à spina; palpebrarum verò & oculorum, à cerebro. Ac cerebri quidem afflictiones ostendunt hæc quæ sequuntur.

Coac. 7. cap. 8. lib. 2.
lib. 2. progn.
prorrh. 35. s. 2. 1.

Svb crisin pertvrbatæ] Quod est eiusmodi ac si diceret, ταραχώδεες, i. animo perturbatæ: id enim significat ταραχή, & eius nominis deriuatiuum τὸ ταραχῶδες, cùm absolutè scribitur. Est autem hæc perturbatio, dementiæ omnis prænuncia: quamuis hoc loco certam ostendat dementiam, ex lochiorum natam anadrome quæ cerebrum occupauit, vnde apparet illa κατάκλασις palpebrarum, quam siccitas intulit, indéque conuulsio musculorum exilium, ac penè dixerim, inaspectabilium, ipsas mouentium.

prorrh. 45. s. 1. 1.

Anxiæ] Quas nauseabunda tenet anxietas, quam excitat propagata bilis à cerebro inflammato, in partem omnium sensus acerrimi, nēpe in stomachum νευρωδέστατον, proptereàque cerebro συμπαθέστατον.

lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

Crebro exvdant] Quæ vox hîc non est copiosi sudoris toto corpore profluentis: sed miliaris cuiusdam exigui, vel sudatiunculæ exudantis; vt suprà sæpe ostendimus. Atque hîc sudatiuncula multa eò planè dicitur, quò pluuiæ multæ, vel ὕδατα πολλὰ in Epidemiis: quæ sunt eiusmodi, quamuis minutulæ, quia crebræ aut diuturnæ. Quò me adducit illud Svb crisin: quod est mortis venturæ, natura fatiscente, diu multúmque oppressa. Est autem fatalis ad exitium sudorifica exolutio, quam peperit ingens oppressio, vt in substillo sanguinis nato à comate.

lib. 1. Epid.
prorrh. 1. s. 1. 1.

His vitiatæ alvi perliqvidæ] Quæ liquidis excrementis, multùm & sæpe feruntur vitiatæ atque quodammodo exolutæ, cum paupertate summa caloris natiui, vt iam eas tædeat sui officij, quarum est illa καχοπραγίη [illegible]

lib. 3. de morbis.

Ingens malvm] Vel potiùs, illud ipsum quod perimit: sicut præceptor scripsit de phthisica diarrhœa, quæ, simulatque incidit, citæ est mortis: quoniam, authore Galeno, γίνεται ἐκ ἀρρωσίας τῆς δυνάμεως, καὶ πάλιν αὐτὴν ἀπεργάζεται ἀρρωστοτέραν, i. *nata ex effœta, vel admodum imbecilla virtute, ipsam rursum facit imbecilliorem.*

10 Τὰ γυναικεῖα μὴ ἐπισχῆναι χρήσιμον. ἐπιληπτικὰ ἐκ τῶν τοιούτων, οἶμαι. ἐνίοισι δὲ ὑποφοραὶ μακραί, ἐνίοισι δὲ αἱμορροΐδες.

Salutare est, muliebria non cohiberi. Nam inde veniunt epilepsiæ: quibusdam autem profluuia longa ventris, vt arbitror; nonnullis etiam hæmorrhoides.

IAM ILLVD suprà est positum ac demonstratum; quòd omnia quæ apponuntur ac deducuntur appositè, ius habent naturę, ipsámque tuentur atque conseruant naturaliter instituta & consueta. Inter ea quæ deducuntur, naturaliter instituta & consueta; purgatio est muliebrium. Ac menstruorum quidem in menstrualibus: lochiorum verò, in ipsis puerperis. Puerperia purgamenta, nuper ad examen adducta sunt. De menstruis & menstrualibus nunc dicendum. Enimuero menstruales sunt virgines, viro maturæ: item mulieres vacuæ à puerperio: tum steriles & infructuosæ. Huiusmodi autem sunt, vacuo semper vtero; ac menstruales dicuntur, quòd menstrua sit earum purgatio naturaliter instituta & consueta; si nulla sit excusatio morbi, mœroris, vnde sic emacruerint, vt nihil in iis vacuandum supersit; nulla item lactis nutritij. Nam grauidarum nulla est purgatio menstrua κατὰ φύσιν, præsertim post τόκον. Iam verò illud quærendum, cur eam purgandi legem mulieri Deus indixerit κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ muliebris, vnde illa purgatio, muliebrium nomen habet: ac fortè est ipsa muliebritas, vt placuisse video præceptori, cùm ait; Phaetusam, olim naturaliter menstrualem, non potuisse γυναικωθῆναι, i. *mulierescere*, vel *muliebritatem rursus habere*, quam priùs amiserat ex viri exulantis prægrandi mœrore atque tristitia, cùm ei sedulò medicatum fuisset ad menstruorum suppressionem.

lib. de natura muliebri. Arist. lib. de sensu.

Ergo menstruorum causa est ἡ γυναικείη φύσις καὶ χροίη, i. *natura muliebris & color*, vel potiùs, superficies perpolita & læuis. Nam veteres Pythagorei, vt suprà diximus, omnem cuiusque corporis superficiem, χροίαν vocabant. Coloris autem atque naturæ summum ius habet τὸ θεῖον, propterea̋que principatum obtinet causarum omnium, tam efficientium, quàm excipientium. Et quoniam τοῦ θείου potentia, in natura potissimùm elucescit, quę est ipsa vis Dei, ac nefas est illam ad examen vocare, nulli subiectam categoriæ, sed omnium potētissimam; examinandi ratio nobis erit super colore tantùm atque natura. Ergo, fundamentum naturæ muliebris ac muliebrium purgamentorum, est vterus; cui omnino respondet corporis vniuersitas similiter constituta vt ille. Sic enim Galeni iudicium est, vbi ait. Καίτοι καὶ τὸ σύμπαν σῶμα πάντων ὅμοιον ἐστὶ ταῖς μήτραις.

Parecbasis de periodo menstrua.

In vtero summus opifex ingenerauit amorem gignendi, propterea̋que fundus est concupiscentiæ, per quam expleri cupit genitura virili, vt impleatur; cuius oblectamento vicina genitalia sunt in promptu, eíque de suo impertiunt; principio semen ipsum muliebre, continuò dum coit libidinosè: vt id quod à viro excepit, nutriendo contineat, & continendo concipiat, sobolis procreandæ causa.

Theoph. lib. 1. de caus. plant.

Etenim ad fœturam συναποτίκτεται τῇ γονῇ ἡ τροφή, i. *vnà funditur cum semine alimentum*. Inde succedit sanguis per venas hystericas, vnde coagmentatio est, siue παρέγχυμα viscerum, & intertexta fibris neruorum caro, vnde assurgunt musculi & ipsa cutis. Nam iecur ἰκμάλεον, i. fons & origo gratiosi humoris, affinitate quadam concupiscentiæ & amoris voluptuarij, vtero morem gerit, eíque subsidio est, illuc transmisso sanguine, quo irrigatur fundus matricis concipiendo atque gignendo, & concepto fœtui nutriendo.

lib. 1. περὶ γυναικείων.

Affinitatem matricis cum iecore, illud declarat maximè; quòd suffocationem hystericam (quæ impeditis accidit instrumentis spirandi, à diaphragmatis oppressione) ipsum iecur excitat ex vtero sibi adiacente, qui eò cursum inflexit, tanquam ad fontem gratiosi humoris, sitim explere cupiens in muliere grandiore ac vidua, nec ampliùs menstruali, cuíque profusior aluus, intestino recto collapso, cum siccitatis & leuitatis accessione occasionē dedit vtero, per locorum amplitudinem, conuertendi se & affectandi viam ad illud ἰκμάλεον iecur.

lib. eod.

Sed ipsa quoque vteri concupiscentia, & rei venereæ indulgentia, sufficit ipsa per se proliciendo sanguini & ciendo ad exitum celeriùs menstrua purgatione, vt scilicet ea mulier bis mense ac sæpius, menstrualis esse videatur, εὐωχουμένη, καὶ ἱμειρομένη, καὶ συνεῦσα ἀνδρί. Hac igitur parta consuetudine ac natura excipiendi & effundendi sanguinem eò transmissum & inuitatum, vix vlla suscipitur hæmorrhagia, quin ea per vterum viam affectet. Hæmorrhagiæ hystericæ ac periodicæ in causa hæc sunt: primùm repletio carnium & venarum in corpore quod est δυσδιαφόρητον, i. *vix perspirabile*: inde nauseabunda illarum partium repletarum ac toto corpore turgidarum expressio: tum rigor obortus, vnde concussionis ad excutiendum occasio. Repletionem parit vtramque, humoris vbertas quam edit primùm edacitas, parem vim nacta in hepate caloris sanguifici; exigua distributio; perennis ebrietas molliorum carnium quæ instar cuiusdam lanæ depexæ madescunt ἀπὸ τῆς ἰκμάδος quam continenter excipiunt; otiosa vita, & penè nulla corporis perspiratio; vacuitas vteri, ad cuius grauiditatem fœtura est tam copiosi humoris, cuius nimia abundantia venæ distentæ, ac nimiùm carnes oppressæ; quia non est ἀνάλογον τὸ ποσὸν τῆς διαπνοῆς, τῷ ποσῷ τῆς τροφῆς; leuationem ac libertatem anquirunt & parant liberali sanguinis excretione.

Gal. comment. ad 15. aph. 1.

Ac primùm quidem è mammarum ac ventris vicinia, quæ affinis est vteri, sanguis eò prorumpit, quò suam dicauit operam olim nutriendo fœtui, continuò vt partibus illis eam legem Deus imposuit & natura. Hæmorrhagiam cœptam è mammis ac ventre, perficit & absoluit vniuersi corporis eò conspirans euacuatio. Itaque naturalis est conspiratio vacuandi sanguinis per locos & vterum, hepate primùm duce affini concupiscentiæ, mox ipsis mammis, quarum est sympathia iure societatis at-

que vasorum: tum comite toto corpore, cuius venę & carnes purgationem cœptam sequuntur, & corporis voto absoluunt, superuacanei sanguinis nauseabundam plethoram ad vterum transmittentis. Atque illa transmissio memoriam mihi renouat eius hydropis quem ὑποσαρκίδιον Græci vocant: cuius quidem aqua toto diffusa corpore ἀνὰ τὰς φλέβας, in aluum prorupta, ipsum exoluit. Hîc enim, vt illic, menstrua cietur purgatio è tumido atque turgido corporis vniuersi habitu, per quandam ναυσίωσιν venarum & carnium expletarum, quæ sanguinem refundunt in venas maiores, quem ipsæ priùs in carnes effuderant. Atque hæc vacuandi ratio per menstruam purgationem, est veluti quædam palindrome, sicut in illo hydrωpe, quam facit ναυσίωσις carnium oppressarum κατ' ὦσιν, & fortis naturæ contentio, vnde compaginis tollitur molesta & plumbea grauitas, atque, vt ita dicam, νωθρότης, quam facit potiùs portati ponderosa moles, quàm portantis infirmitas. Est igitur mulieribus naturaliter insita necessitas, & instituta consuetudo purgandi sanguinem superuacaneum per muliebria: sicut & viris altero crure mutilis, per dysenteriam αἱματώδη, si nullam quotidiani victus partem deduxerint è corpore mutilo, & eius quiete. Nam vacua mulier est imperfecta, nec suis absoluta partibus, vt ζῶον πεπηρωμένον, sicut placere video Aristoteli. Atque illa consuetudo purgandi per vterum, occasionem dedit naturæ, inflectendi cursum per muliebria ad criticam vacuationem acutorum morborum. Vetus est illud Hippocratis. *Perculsum caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient, aut mulieribus muliebria: idque cùm aliàs, tum si ardoris sensio sit à rhachi.* Etenim naturæ muliebris vnicum esse solet perfugium atque præsidium ad bonam valetudinem aut conquirendam, aut conseruandam, per muliebria, in omni affectione plethorica, tam vniuersali, quàm particulari: tum in omni sanguinis gargalismo siue orgasmo: quoniam sic natura mulierum est comparata, vt earum sanguis ad locos & naturalia cursum inflectat; proptereáque si rectè valent τῇ φύσει καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura & valetudinis cura*, non nisi menstruorum & lochiorum cruentam purgationem experiuntur; nec vnquam varicibus, nec hæmorrhoide, nec etiam hæmorrhagia per os & nares tentantur. Itaque tanta est beneficentia hystericarum illarum purgationum, vt lochia puerperis, menstrua mulieribus vacuis atque adeo virginibus vix adhuc menstrualibus, ea secum adferant incommoda, vt morbis mortiferis defungantur.

Coac.12. cap. 19. lib. 2.

Coac.8. cap. 1. lib. 2.

Arist. lib. 5. cap. 19. de hist.

Hîc superstitio esset vel ostentatio exemplis ac legibus lectorem obruere quæ super hac re passim leguntur apud Hippocratem. Sufficiet igitur quod omnium instar adducendum putaui. Locus est de crisi acutorum quæ septimo die, nono, vndecimo, aut etiam decimoquarto, duce natura, suscipitur; vbi mulierum propriam atque criticam excretionem annotauit his verbis. Ἐν γυναιξὶ δὲ ἐπιμηνίων ῥύσις. i. *Mulieri profluuium menstruale morbum exoluit.* Nec verò tam peccatur in commoda nobilissimæ partis menstruorum ad ipsam affluxu, quod totum corpus deonerat (quod alio esset grauissimum atque mortiferum, si tantùm hæmorrhagiam exceperis;) quàm eius virtuti ac dignitati adiicitur, fundum irrigando ad excipiendum & concipiendum semen prolificum. Nam fœtu descripto, purissimus eò sanguis attrahitur, & à fœtu per vmbilicum excipitur, nutriendi & vegetandi causa. Itaque menstruorum ad locos officiosa deriuatio, commendabilis est priuilegio legis illius quæ sic à dictatore sancita est. *Si quando in ventrem sanguis, contra naturam, effunditur; ipsum corrumpi necesse est:* videlicet putrescendo & grumescendo, quoties in capacitatem amplam illabitur, qualis est vterus. Quod profectò fieret, si vel ad punctum temporis affusus maneret qui statim effunditur. Sunt enim grauissima sanguinis in vtero grumescentis incommoda. Iam verò illa repletio ναυτιώδης, quam diximus venarum & carnium, occasionem habet vomendi ac refundendi sanguinem superuacaneum, ab horrore quem ciet seri expressio è venis lumborum ad cutim; eáque concussio carnes proritat siue sollicitat ad excutiendum sanguinem quo imbutæ madescunt, nec dum illius facta est ἐξομοίωσις. Nam πολυδρακία quam ipsa facit, mulieres vindicat ab omni molestia muliebrium suppressorum. Sequitur vt dicamus cur menstrua sint muliebria.

Coac. 358. lib. 1.

Enimuero illa purgandi frequentia & consuetudo per singulos anni menses, vnde ipsa purgatio nomen habet muliebrium menstruorum, subinde occasionem renouat ipsi vtero concipiendi semen prolificum ad sobolem procreandam semel in anno. Sic enim subinde irrigatur atque repescit fundus à sanguine, cum hiatu cotyledonum, qui antea conniuebant. Notum est illud. Ὅτι μετὰ γυναικεῖα τὰ δεξιὰ, τοτὲ ἀριστερὰ χάσκει. i. *Quod à partu modò dextra, modò sinistra hiant.* Quæ ratio clariùs explicatur à præceptore, his verbis. *Postquam mulieres fuerint expurgatæ, potissimùm aluo, concipiunt, viri complexu gausæ. Tum enim semen earum valet, si rem cum viro, vt decet, habuerint. Ipsúmque viri faciliùs cum eo miscetur; cuius si potens fuerit, ius habet fraternum. Quinetiam eo tempore hiat os vteri atque protenditur, exacta purgatione menstrua. Nam venæ repletæ, similiter semen non attrahunt.* Ergo menstruorum consuetudo, accensa libidine coeundi, cuius explendæ causa, mulier viam ad virum affectat; tum ab vtroque semine solidiore; tum excipiendi & concipiendi opportunitate, mirificos adfert sobolescendi fructus.

Sent. 24. part. 7. 6. Epid.

lib. 1. περὶ γυναικ.

Sed patefacto naturæ scopo & fine in menstruis, hîc iure & loco quærendum, quænam sit causa illius periodi menstruæ, per quam suscipitur atque absoluitur ipsa purgatio. Hîc venit in mentem ἡ πλημμυρεῖς καὶ ἀμπώτις: quæ duo cernuntur in mulieribus, sicut in mari. Est enim affluxus atque refluxus muliebrium menstruorum. Ac πλημμυρεῖδε quidem hæc faciunt. Nam hepatitis vena, quam accepit ab hepate crudioris sanguinis abundantiam, hæmorrhoibus venis impertit, per totam compaginem distributis: quemadmodum hæ rursum expletæ per quandam ναυσίωσιν, eundem quodammodo euomunt in venas minores, carnibus & cuti affixas, nutriendi causa. Et quoniam tali appulsu κατ' ὦσιν, carnes non gaudent; nec eius fruuntur ἐξομοιώσει, similiter vt cùm fit καθ' ἕλξιν. Sunt enim σάρκες, ἕλκαι καὶ φλέβες, vt ait præceptor: ideo multæ supersunt reliquiæ superuacanei sanguinis tota compagine carnium molliorum atque venarum. Hinc venit duplex illa plethora, quæ tum ad vasa dicitur, tum ad vires; maximè verò cùm cessat accretio corporis, penè omni perspiratione carentis, & otiosa est vita, somno & nimia eda-

citate, fortassis etiam bibacitate, sepulta. Vtraque illa repletio, perenni sanguinis accessione fit πλησμώδης carnibus atque venis, in quibus ipsa residet. Hinc diligentis sui naturæ insultus & ἔφοδος, quam ipsa per se inuenit, nec ratione duce, & qua vna, certis quibusdam periodis, criticas mouet excretiones atque abscessus, quoties proritata, in sui leuationem incumbit contra omnem molestiam. Itaque natura potens causæ molestæ per ἔφοδον siue insultum, τὴν πλημμυρίδα ἐς τὴν ἀμπωτιν conuertit: non eò quidem vnde ipsa venit; sed ad fundum amoris voluptuarij, i. ad vterum, qui eam veluti ad se rapit, cupiditate nimia incitatus. At ἀμπώτις primùm lucet in æstu & grauitate lumborum, ex particulari repletione venarum & arteriarum quæ adiacent lumbis, & illac excurrunt ad inferas partes. Inde obortus horror, vel etiam rigor, concutiendo excutit illam molestiam grauitatis per venas hystericas, ad fundum prædictũ.

Sed πλημμυρίδος ad summum perductæ, non est tam cita repletio, nec inundatio in mulieribus, quàm in terra è mari. Illa ferè tribus, vel ad summum, quatuor absoluitur septenariis. Ac tribus quidem, in iis quæ sunt mollissimæ & otiosæ: quatuor verò in aliis quæ sunt viragines, atque in labore corpus conficiunt. Nam solidæ ac succi plenæ, quarum est habitus mediocritas, inter prædictas medium tenent locum replendi & expurgandi sui. Vt enim mollissimæ replentur celeriùs; viragines autem seriùs: ita purgantur illæ quidem diutiùs, hæ verò celeriùs: harum enim purgatio tantùm est bidui; sed illarum est quinque, aut etiam septem dierum. Quem omnium, ne errarent, terminum expurgandi communem esse voluit sanctissimus Moses Dei edicto, cùm ait. *Mulier menstrualis, septem dies in menstruis esto.* Est igitur menstruorum causa, τῆς πλημμυρίδος ἀμπώτης, siue palindrome κατὰ λόγον, i. meritò instituta & consueta, duce natura; cuius proritatio, ac veluti quædam ταυτίασις, ipsam ad ἔφοδον, i. *insultum* valde sollicitat, contra humorem superuacaneum quo partes madescunt imbutæ, non autem nutritæ. Non enim minus humoris affluit mulieribus κατ᾽ ὦσιν ad carnes inutilis; quàm ipsis apponitur καθ᾽ ἕλξιν vtilis, ad ἐξομοίωσιν, nutriendi ac vegetandi causa. Hîc finem scribendi faciam de menstruorum natura & causis. Nam cætera quæ sunt in iis κατὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, suo quæque loco scribentur.

SALVBRE EST] i. Salubritati mulieris accommodatum; quod æquè valet ad conquirendam eius valetudinem, atque ad conseruandam. Menstrua enim multis beant commodis ipsam mulierem, quibus vitam carere non potis est, ac sine iis secunda frui & commoda valetudine. Nam corpus vindicant ab excrementis quæ ipsi sunt ægrotãdi causæ. Tum nutricatus ac spiritus œconomiam, vitæ custodem, efficiunt bene moratam & constitutam. Actiones humanas quæ sunt mentis diuinæ, non sinunt aberrare à scopo ipsius atque imperio. Vigiliarum & somni est certa & constans vicissitudo. Cibi, potiones, & excrementa, votis naturæ respondent. Quibus accedit fœcunditas, velut agrorum, restibilis. Morbi congeneres & qui cum ætate simul accrescunt, ac σύντροφοι nominantur, menstruorum libera & liberali purgatione quiescunt. Denique quæ intrà sunt inutilia siue incommoda, transeunt in naturæ commoda, beneficio menstruorum. Quinetiam morbi omnes qui extrinsecus enascuntur; siue diæta, siue spiritus quem ducendo viuimus, in vitio sit; non rarò spe certa salutis consolantur medicos à menstruorum ope, quos metu exterrent in viris. Bene res eunt igitur mulierum menstrualium, quibus menstrua bene respondent τῇ φύσει, καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura, & valetudinis cura.* Non enim sunt varicosæ, non hæmorrhoïcæ, non item podagricæ, nec hæmorrhagicæ. Denique, vna spes medicandi atque curandi mulieres, & sanitatis earum tuendæ fiducia, in liberali & libera menstruorum purgatione consistit.

MVLIEBRIA NON CESSARE] Seruata periodo menstruæ purgationis, naturaliter instituta & consueta, vt dictum est: donec ad tempus ventum sit tempestiuæ suppressionis, quo in perpetuum cessat illa mulierum muliebritas. Vbi etiam suadet Hippocrates, mulieribus olim fœcundis ac cæteris quibus erat menstruorum vbertas, bis anno sanguinem detrahendum per triennium aut quadriennium. Ac tempus illud quo tempestiuè menstrua supprimuntur, varium est pro natura cuiusque mulieris varia, complexione item atque compagine. Sed tamen illius obseruatio est ferè à quadragesimoquinto, ad circiter quinquagesimum ætatis annum. Nam quæ mulieres, mœrore aut morbo confectæ sunt; tum quibus est genij defraudatio, per abstinentiam; aut quæ in copia lactis nutririj, sæpe ad mulctram veniunt: hîc nulla est æquitas iis menstrua expectare; vel temeraria medicina, velle ciere, vbi vacuitas est materiæ menstrualis.

NAM INDE VENIVNT EPILEPSIÆ] i. Summa omnia conuulsionum, qualia esse solent earum quarum in cerebro causa est conuulsifica, vt epilepsiæ quæ principatum obtinet conuulsionum. Est enim obiectionis illius depulsio facilis, qua infertur ex præceptore, hystericarum, febre carentium faciles esse conuulsiones. Est autem obiectionis formula his verbis concepta. Οἱ ἐν ὑστερικαῖς ἀπύρως σπασμοὶ εὐχερεῖς. Quod vt cõcedam verum esse: tamen non minuit authoritatem huius prognoseως de graui epilepsia quam infert muliebrium menstruorũ suppressio. Non enim τὰ ἐπιληπτικά, hîc sunt hysterica; sed menstruorum anadromes symptomatica, qualia recensentur in illa prognωsi. Τὰ περιοδικῶς χρόνοις αἱμοῤῥοοῦντα, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντα, ἐπιληπτικῶς θνήσκει. i. *Sanguiflua statis temporibus cõsueta, si de more nõ fluxerint; epileptico modo intereunt.* Ac stata quidem atque quodammodo periodica hęmorrhagia, cernitur mulieribus per Lunæ periodos; in mutilis per easdem; in hæmorrhoïcis, autumno & vere; in iuuenibus, æstate & vere: tum iis quos dolorifica in lumbis mala exercent; & qui à lumborum dolore sunt cardialgici. Hęc autem stata profusio sanguinis, varia est; per vterum, per intestina, per hæmorrhoidas, & per nares. Sed vt ad stata redeam muliebria; certum est, eorum suppressorum anadrome ibi morbos enasci, vbi subsistit: quæ si ad caput cursum inflexerit, & exitum moliatur, hæmorrhagiam ciet per nares: sin autem ibi subsistat, vel eius hæmorrhagia inhibeatur; epileptica primùm edit symptomata, mox apoplectica; vnde cita mors venit; vt ipsi vidimus in Comitissa Maulentier. Sed inter symptomata quæ menstruorum, statis olim temporibus naturaliter consuetorum, parit suppressio, instar omnium posuit epilepsiam, cùm scilicet

Coac. 13. cap. 14. lib. 2. & prorrh. 27. lib. 2.

cùm scilicet ad vltima ventum est perniciosæ anadromes eorum, de more non exeuntium, sed exitu naturali carentium: idque vel culpa non expellentis naturæ, vel cõtumacis materiæ vitio, meatuúm ve non meabilium, vel vteri peruersione aut conniuentia. Nam cætera suppressionis huius incommoda, sic ordine recensentur à pręceptore. Primùm quidem est tensio grauis lumborum. Ex hac tẽsionis causa, quę est mẽstruorum suppressio, mulieres tertio mense perhorrescunt; incertis febrium paroxysmis exercentur; tum suffocatione laborant hysterica; & lumborum dolore vexantur. Sed quarto mense, nisi exitum liberalem habeant τὰ προϋπάρχοντα, grauioribus malis augentur; ac præter illa trimestria, crassas vrinas reddunt; venter est illis durus, ac maior solito; est quoque stridor dentium; sunt item vigiliæ & cibi fastidia. Et verò mala omnia ingrauescunt prædicta, cùm ventum ad ipsum tẽpus mẽstruum periodi. Quinto mense, malorum omnium prædictorum calamitosa vis, penè redditur intolerabilis. Sexto mẽse summa sunt omnia symptomatum prædictorum, & grauiorũ accessio: qualis est quam hîc posuit epilepsia; quæ nunquam sic incidit per sanguinis ad caput anadromen, quin eam statim funesta excipiat apoplexia. Nam cæteras epilepsias narrat Hippocrates post 25. annum συναποθνήσκειν, i. commori suis epilepticis. Est quoque horum symptomatum sexto mense accessio. Tum enim iactantur mulieres, ac torquent sese ipsas: crebrò vnà concidunt & consternantur; pituitam difficulter vomunt; inexplebilem sitim habent, incendio conflagrãte aluo, ex repletis sanguine naturalibus. Vrinam vix reddunt, allabẽte vtero ad stomachum ipsius vesicæ. Quinetiam lumbis dolent, ceruice ac dorso. Lingua velut fræno compescitur; ac sæpenumero captę sunt voce. Stomachus vellicatur atque mordetur: spiratio elisa in faucibus: toto corpore peruruntur. Ac tum vrinæ redduntur cruentæ, cùm vesica serum sanguinis ex vtero absorbuerit: venter & crura cum pedibus intumescunt. Mors inde venit, latẽribus in occulto mẽstruis per illud tempus semestre. Nam sexto mense curatio non est sperabilis. Omnium autem symptomatum quæ menstruorum infert suppressio, maior est grauitas; maior item ad eam suppressionem propẽsio in sterilibus, quàm in fœcundis. Est enim fœcundis amplitudo maior venarum, quę & sunt magis meabiles ad effundendum, & capaciores ad excipiendum, & continendum minore molestia: quoniam nouimestri grauiditate consueuerunt repleri, ob eámque causam minùs iis molesta est illa repletio quæ transiit in cõsuetudinem. Quinetiam iis multò faciliùs atque ampliùs panduntur claustra locorum & vteri, quò liberaliùs atque liberiùs menstrua effundantur. Vt enim fœcundæ mulieres consueuerunt diu multúmque repleri: sic etiam liberè ac liberaliter vacuari. Quamobrem nec tam molesta est illis repletio, si fortè inciderit; nec tam difficilis vacuatio.

lib. 1. περὶ γυναικ.

QVIBVSDAM AVTEM PROFLVVIA LONGA VENTRIS] Cùm scilicet diu multúmque aluus fertur liquidis excrementis; non quidẽ mulieris cõmodo: quia sic dolorificum malum foras non exit; sed intus ad hypochondria velut χειρόμενα subesse ostenditur, vbi substitit humoris anadrome. Adiicit autẽ periculo lõgum illud alui profluuium, éstque ipsum sæpe τὸ κτεῖνον, vt suprà ostẽdimus. Coac. 4. huius tract.

NONNVLLIS ETIAM HÆMORRHOIDES] Non quidem præsenti periculo, vt longum alui profluuium: sed fortasse subsidio. Vt enim mulieri nihil optabilius quàm menstrua hæmorrhagia: sic nihil est illi expetendũ magis, cùm ea deest, quàm hæmorrhoides conuenienter ductæ. Atque vt hæmorrhagia verè dicta, superarum partium est vnica salutaris: sic hæmorrhoides inferarum, quibus tum cacochymia melancholica, ex mẽstruorum suppressione nata expurgatur: tum etiam repletio venarum lumbis adiacentium, in desiderio menstruorum depletur. Est autem hæc dianœa magistri, vt doceat menstruales quibus menstrua non respondent, non aliter vindicari posse ab illis symptomatis atque periculis quæ infert eorum suppressio, quàm per hæmorrhagiam, varices, & hæmorrhoidas: quamuis illa perfugia, mulieribus non sint naturaliter instituta, nec consueta, ob eámque causam suspecta. Nisi fortè ad vindicandum sufficiat ἡ πολυϋδρίη, vt iam diximus.

11 Τῇσιν ἐπιφόροισιν ὑποχονδρίου ἄλγημα· κακόν. καὶ κοιλίαι ταύτῃσι φερόμεναι· κακόν. καὶ τὸ ἐπιρριγοῦν ταύτῃσι· κακόν.

Grauidas malè habet hypochondrij dolor: tum alui quæ his feruntur: quinetiam ipsas superrigere; pestiferum.

DE GRAVIDIS illud sancitum est à præceptore; vt careant iis incommodis atque symptomatis, quibus tum fœtæ & fœtui vis infertur; tum verò gerendi nutriendíque fœtum adempta commoditas, periculo adiicit aborsionis. Fœtæ ac fœtui vim magnam infert hypochondrij dextri dolor. Aborsionis periculo adiicit aluus profusior & rigor obortus, vnde adimitur omnis commoditas nutriendi atque gerendi fœtum. An verò illa tria hîc posita, huc simul aduocentur, singuláne ipsa per se sufficiant ad eam calamitatem abortiendi; mea sic erit ratio in examine huius prognoseως.

GRAVIDAS] Græcè est, τῇσιν ἐπιφόροισι: quæ vox cuiusmodi sit apud Hippocratem, dictum est non ita pridem.

MALE HABET] Quod scilicet multùm peccat in commoda fœtæ ac fœtus. Est enim τὸ κακόν, nomen commune malorum omnium quæ fiunt quæque apparent eorum periculo quos occuparunt. Atque hoc nomine continẽtur magna morborum pathognomonica: quæ sunt eiusmodi magnitudine & idea; quibus accedit æqualitas vel intensio, tum assiduitas. Continentur etiam τὰ ἐπιγινόμενα, quæ tãtùm in morbos cadunt qui sunt inter magnos eximij; vt hepatis inflammari, singultus. Postremò, terrifica

ἐπιφαινόμενα sputorum, vrinarum, deiectionum, & empyematum, omnia nominantur κακά, sicut prædicta; quòd scilicet malè habeant periculosè: adde, si placet, mortiferè omnes ægrotos, vt scilicet illa morbi cuiusque merito, non autem naturæ, magis aut minùs apparent & fiunt. Ergo grauidas malè habet.

HYPOCHONDRII DOLOR] Dextri præsertim, cuius est ea nominis prærogatiua cùm hypochondrij nomen scriptum legitur absolutè apud Hippocratem. Est autem hypochondrij dextri dolor, quem vel inflatio, vel inflammatio excitauit. Inflationis causa est spiritus flatulentus, atque obstructio, quam inde nata febris exoluit. Nam sectio venæ non confert vbi nulla est phlegmone. Difficilis autem purgatio est in contumaci obstructione, vbi corpus non est meabile. Sed obstructionis incommoda sunt, impedita chyli digestio, intestini oppressio, & proritatio; vnde diarrhœa chylosa, quam paulò pòst dicet malè habere grauidam, dolore hypochondrij occupatam. Inflationis autem symptomata sunt; diaphragmatis inde oppressi offensio, vnde spiratio difficilis esse solet: cuius libertas potissimùm grauidis, & sibi & fœtui, expetenda. Sed inflammati hepatis, quando systrophica est inflammatio, sæua symptomata esse solent, quæ cernuntur in prægrandi dolore, cum hypochondrij duritate, ac tum in promptu sunt; cauarum quidem inflammatarum, tòrmina intestini, stomachi, cardiogmos, singultus ventriculi atque nausea, sitis inexplebilis, linguæ scabricies & nigredo: conuexarum autē, phrenitis à diaphragmate, sicca tussis, difficultas magna spirandi; ac tum hypochondrij duri dolor prægrandis qui prorepit ad iugulum: ambarum partium cōmune symptoma est febris, sed conuexarum maior. Quę omnia cum dignitate partis afflictæ, officiique præstantia, & ipsa symptomatum vehemētia & calamitate, omnibus æquè naturis, omníque sexui periculosa sunt: tum verò illud adiiciunt periculo fœtæ ac fœtus, quòd ibi non est par necessitati commoditas, vbi non est ratio redintegrandi, sicut in cæteris, vacuatione, neoterismo, atque diæta; quemadmodum rectè Galenus annotauit ad illam sententiam. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι· θανάσιμον. i. *Mulierem grauidam acuto morbo corripi; lethale.*

aph.31.5.

TVM ALVI QVÆ HIS FERVNTVR] Quæ scribendi ratio, tametsi pertinet ad vētris profluuia, quæ omnes grauidas periculosè habent, periculo abortiendi: tamen non æquè ad alias atque ad illas de quibus apposuit ea profluuia doloribus hypochondrij. Enimuero ferri aluum grauidis frequēti profluuio, infert periculum abortionis; non eò solùm quòd vacuatio est genij defraudatrix, sicut à sanguinis detractione, vt placet Galeno: sed quòd ipsa vincula grauiditatis laxantur. Sed ea calamitas abortiendi ex alui profluuio, potissimùm in iis apparet quas ante illud profluuium, hypochondrij dolor exercuit. Nam si dolorem inflatio excitauit, vnaque obstructio symptomatica; erit quæ inde nascitur diarrhœa, chylosa. Sin autem cauarum hepatis partium inflammatio mouerit dysenteriam; tum certè eueniet vt quæ sic fertur aluus, non solùm impotentia fœtum gerendi ac nutriendi, sed etiam summa eius molestia ipsum ante diem excludat. Ex quibus efficitur, nullum alui profluuium, quantumuis criticum, rebus integris grauidarum posse cieri; si tantùm exceperis quod mox infrà ponetur.

aph.34.5.

QVINETIAM IPSAS SVPERRIGERE, PESTIFERVM] Etenim rigor omnis, eò grauidas malè habet, quia cieri non debet cùm in grauiditate suppressio est menstruorum, sicut in fœtus vacuitate. Quò fit vt obortus rigor in grauidis; periodicè quidem à febribus, aut etiam criticè, fœtus incommodo cieatur, concutiendo: symptomaticè autem, ab empyemate securitatem vitæ adimat puerulo atque matri. Ac talem rigorem ostendit τὸ ἐπιρριγοῦν.

12 *Ὀδύνη κοιλίης ἐν τῇσι τοιαύτῃσιν ἧσσον κακόν, ἢν ἰλυώδεα καθαίρῃ.*

In talibus dolor alui non ita est malus, si expurget limosa.

EST QVIDEM concitatio alui molesta puerulo qui & fœtore deiectionum offenditur, & inde loci impatiens, præcipitem habet exitum, prolapsu grauiditatis, quam vinculorum ipsius exolutio continere non potest. Sed tamen si concitatio alui talis omnino sit, vt eam sic esse profuerit; quia dolorificum malum citò expurgat; de illa verendum nihil est, ob impotentiam gerendi & nutriendi fœtum, quam aluus profusior inferre solet.

IN TALIBVS] Modò descriptis, quarum grauiditas in metu est abortionis, ex alui dolore atque fluore.

DOLOR ALVI] Κοιλίης ὀδύνη, non quidem fixa firmiter & prægrandis, sed pressa leuiter atque fugax, quam alibi vocat ταραχὴν τῆς κοιλίης, i. *perturbationem alui*, quam excitat illud ipsum quod infrà transmittitur: non autem sursum reuoluitur, nempe humor & flatus.

aph.2.2.

NON ITA EST MALVS] i. Minùs grauidam malè habet, quàm is quem ciet crebrò aluus profusior.

SI EXPVRGET LIMOSA] i. Si à tormine fugaci & leui, aluus ducatur multùm & rarò, quod signum est ducis naturæ, ac purgationi aluinæ quodam imperio præeuntis: ducatur autem crassiusculis excrementis, atque quodammodo figuratis, exquisitè permixtis, non liquidis atque stridulis; non item spumātibus atque meris; nec sæpe & multùm, nec multùm & sæpe. Sunt enim hęc toto genere symptomatica, quæque molestia damnísque pariter ægros augent: sicut illa leuationem adferunt, cum pari alacritate ac tolerātia egerendi coniunctam; ídque cùm aliàs, tum si venter maneat solidus & succi plenus, quem εὔογκον καὶ λιπαρόν vocat Hippocrates. Vetus est illud præceptoris. Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται· ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. i. *Si qualia decet purgari, purgentur; cōfert & leuiter ferūt.*

Sunt autem

Sunt autem τὰ ἰλία, excrementa limoſa: non quidem amurcoſa & nigra, velut ſanguinis fæcem ipſius referentia: hæc enim ſemper ſunt praua; ſed qualia modò dixi, craſſiuſcula, exquiſitè permixta, multùm & rarò ducta, cum abdominis εὐεξία. Nam ſi quis fortè, aucupio dictionis, pertinaciter contendat, τὰ ἰλυώδεα pertinere ad ſanguinis ἰλυῦ, quam agnouit Galenus in nigris deiectionibus, τοῦ αἵματος; ſciat is velim, multùm intereſſe inter ἰλυώδεις & ἰλυῦ. Nō enim deiectiones illæ nigræ, ſunt ἰλυώδεες; ſed ipſa ἰλὺς τοῦ αἵματος. aph.21.&25. Deinde nihil eiuſmodi, poteſt infrà tranſmitti per aluum, niſi peſſimis ægri rebus. Nam illa quæ leguntur apud Hippocratem μέλανα ὑποχωρέοντα bene infrà tranſmitti, pertinent ad hæmorrhoidas. 4.

13 Ἧσι τῶν τικτόντων ῥηϊδίως τίκτεται· μετὰ τόκον δυσφορίη σφόδρα.

Inter prædictas quæ pariunt facilè; iis à partu reliqua difficillima.

Ænigmatica eſſet prognoſis ex antitheſi contrariorum, per cōſecutionem mali ex bono, cùm ſcilicet ἡ εὐτοκία, i. *partus facilis*, difficultatem adfert eorum quæ conſequuntur à partu. Sed eam obſcuritatem rerum ἀτόπων, miniméque conſentientium, planè adimet diancœa elegans & ſubtiliſſima præceptoris; vbi cernitur falſa & inſidioſa leuatio grauidarum, fœtus ex facili deponentium. Sic igitur hæc diancœa, obſcuritatis nodum diſſoluet.

Inter prædictas] Quæ rigent affecta iam grauiditate, quarum rigorem dixit eſſe peſtiferum: vt ipſas etiam malè habet hypochondrij dolor, & alui profluuium.

Quæ pariunt facile] i. Quibus ex facili partus eſt: non quidem propria ſponte pueri & locorum, quorum enixu partus eſt fœlix, cùm pari amborum contentione ſuſcipitur; ſed à rigoris concuſſione qua fœtus excutitur, non ſecus atque in δυστοκίᾳ, ſternutamento forti oborto. Sed multùm intereſt; rigeátne aliquis, an verò ſternutet. Nam ſternutando, non rarò defungimur magnis periculis quæ à rigore fruſtra citato & ſymptomatico inferuntur.

Iis] Quæ ita pepererint facilè; vel potiùs, vt author poſuit, quibus ex facili fœtus excidit, à concuſſione rigoris excluſus: vt facilis excluſio eſt à concuſſione, quando eſt grauitas grauiditatis affectæ.

A partu] Edito in lucem fœtu vitali, propediem exituro; tum ſua ſponte, tum vteri quem tædet graniditatis.

Reliqua difficillima] Non eò quidem quòd pariendi facilitas, cauſam adferat τῆς δυσφορίας, i. *moleſtiæ ac laboris*: eſt enim abſurdum, εὐτοκίαν facere τὴν δυσφορίαν; ſed quòd occaſio pariendi à concuſſione rigoris, difficultatem attulit purgamentorum quæ ſurſum habent μετάστασιν, nec liberè ac liberaliter expurgantur; ſed inde ab vtero & in vtero morbi contingunt. Nam à rigore fruſtra oborto, materia rigorifera, metaſtaſin habet ad diaphragma & caput.

14 Τῇσι κυούσῃσι φθινώδεσιν, ᾗσιν ἔρευθος ἐπὶ προσώπου γίνεται· αἱ ἀπὸ ῥινῶν ἀποστάξιες, τοῦτο ἀποτρέπουσι γινόμεναι.

Grauidis tabe implicitis, quibus eſt rubor in facie; illum ſubſtilla delent è naribus.

Enimvero ſymptoma phthiſis natum à phthoë, non minùs fœtui quàm fœtæ ipſi calamitoſum eſt: ſi quidem commeatus paupertas in fœta, genium defraudat fœtus. In vtroque par eſt conditio atque cauſa exitij: quoniam in vtroque par eſt infectio viuifici nectaris atque conſumptio. Sed præter eas emaciandi cauſas quæ ſunt in phthoë, i. pulmonis vlcere, proptereáque phthiſeos nomen habet; pernicioſa eius eſt ſympathia & ſyntimoria cum capite; pernicioſa item cum corde & iecore. Et ſanè capitis quod in ſympathiam à phthiſi adducitur, ſignum eſt in hac prognoſi, cuius examen ſic erit.

Grauidis] Quæ iam proceſſerunt grauiditate vltra puerulì τύπωσιν, ad motum vſque. Nam vix procedunt vlteriùs, cùm emacruerint multùm à phthoë tabifica. Vetus eſt illud. *Quæ ſupra modum emacruere mulieres grauidæ, bimeſtres abortiunt priuſquam habitiores factæ ſint.* Tametſi non eſt credibile, illam aph.44.5. concipere quæ multùm emacruit, præſertim à tabe; cùm ſcilicet eò marcoris ventum eſt, vt adunci vngues liueſcant. Sed à conceptu adiicitur tribus illis emaciandi cauſis quæ ſunt in phthoë, vnde per ſummam corporis extenuationem abortiunt.

Tabe correptis] Φθινώδεσι: qua voce intelliguntur æquè phthiſis capaces, atque participes. Hîc tamen conſultò de phthiſi fundata in phthoë, i. pulmonum vlcere, intelligendum putauimus. Id enim declarat quod ſequitur. Nam de natura phthiſis, ſuprà in promptu ſunt prognoſes tredecim, fideliter explicatæ. cap.17.lib.2.

Quibus est rubor in facie] Quod ſanè videtur ἀσύστατον in macie phthiſis, vbi ſunt tres emaciandi cauſæ. Nam omnis maciei ſignum ἀχώριστον eſt, cutis pallida & intenta, ſi abſoluta eſt macies; pallida autem, ſi inchoata. Sed inchoatæ & abſolutæ maciei, pallor eſt cutis, qui cum rubore eximio qui ponitur in hac prognoſi, nequit conſiſtere. Itaque rubor & macies ſunt planè ἀσύστατα: quo-

niam vt in secunda valetudine pars omnis vnde capit τὴν εὔχροιαν, inde suauerubet; sic in aduersa inde pallescit, vnde contrahit τὴν καχεξίαν. Et tamen hîc scribuntur in eodem subiecto: quoniam illud secus fit in morbis acutis atque tabificis, in quibus per propagationem causæ morbificæ, partes quædam rubent, quæ paupertate alimenti sunt pallidæ; sicut nonnullæ calent, quæ per νέκρωσιν caloris natiui sunt glacie frigidiores. Iam verò malæ rubent in phthisicis: quoniam pulmonum anathymiasis tussiendo expressa, ibi subsistit, propter angustiam venularum, maiorum ταμιείοις excipientium quæ non expirat.

ILLVM SVBSTILLA DELENT E NARIBVS] Quod est eiusmodi ac si diceret. Maciei absolutæ signum ἀχώειον, quod est in pallore cutis intentæ, rubro veneno fucatæ; signum, inquam, firmiter fixum, palam ostendet fuci deletio facilis à substillo è naribus, quod infert sanguinis κακοήθεια, & partis exolutio vnde stillat, virtute omni collapsa.

15 Ἧισιν ἐκ τόκου γε λευκὰ, ἐπιστάντα δὲ ἅμα πυρετῷ, κώφωσις, καὶ ἐς πλευρὸν ὀδύνη ὀξεῖη· ἐξίστανται ὀλεθρίως.

Quibus è partu, alba quidem cum febre substiterint; tum surditas & vis acerba doloris in latus irrepserit; insaniunt desperanter.

DE LOCHIORVM symptomatis, cùm illa nec iure, nec loco sistuntur; dictum est abundè suprà. Hîc certè sufficiet explicare prognosin de scripto Galeni ad illud prorrheticum, vbi est iis expressa literis quæ hîc leguntur. Est autem scriptum Galeni, sic à nobis Latinè cõuersum. *Atque id certè scriptum hoc loco & huic citimo, sicut & alia multa prorrhetica huius libri, subiecta sunt catholicis theorematis. Non enim solùm in albis quæ purgantur à partu, si eorum suppreßio sit, praua est ipsa signo & causa: sed etiam in biliosis, atque adeo sanguine ipso. Nam ipsa lochia, purgatio est; quæ, vel ipso nomine, rerum est alienarum, quæ tempore grauiditatis collectæ sunt in venis: cùm scilicet quicquid in ipsis est boni sanguinis, in nutricatum fœtus absumitur; inutile autem manet, quod singulis mensibus antè per vterum excernebatur. Ergo si reliquiæ quæ supersunt in venis, vacuatæ non sint à partu, certè vel in phlegmonem magnam locos attollunt; vel etiam ad superas partes translatæ, morbos inferunt proprios partium obsessarum, cum pari periculo. Sed in quam partem irrepserint, id verò de signis quæ inde apparent, intelliges: sicut hoc loco caput & thorax praui sanguinis quem ab vtero exceperunt, signa ostendunt.* Sed pensum hîc meum absoluisse non videor, donec prognosin examinauero, similiter vt cæteras omnes quæ suprà sunt, ad examen adduxi.

Ergo. QVIBVS E PARTV] Naturaliter edito, pari contentione vteri atque fœtus: idque post tempus exactum grauiditatis.

ALBA QVIDEM CVM FEBRE SVBSTITERINT] Quorum antè fuit libera & liberalis purgatio, vt in Philini vxore; quasi rerum in venis alienarum quæ stabulantur ibi dum manet grauiditas, absumpto frugi sanguine ad nutricatum fœtus. Ex quo efficitur, non eam solùm videri conspurcationem rerum albarum quæ intempestiuè sistantur: sed etiam biliosarum, ipsiúsque adeo sanguinis illic cunctando corrupti. Sed puerperialis illa purgatio, cuiusmodi ea fuerit, intempestiuè sistitur ante diem 18. si purgatio menstrualis erat duorum dierum; vel ante 27. si trium; 35. si quatuor; 45. si quinque, vt suprà posuimus. Sistitur autem à febre oborta, raptu bilis in venas, vbi collectione, motu, putredine, febrem accendit.

TVM SVRDITAS] Quæ occupato accidit auditorio & audiendi sensu: idque cita in caput anadrome biliosi humoris. De qua illud præceptum est. *In febre surditas aluum sistit.* Ac tum impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, nec iis exceptis in auditorio, neque perceptis in audiendi sensu, fœminæ obsurdescunt, simulatque purgatio sistitur lochiorum quæ sursum ad caput biliosa feruntur, febre oborta.

Coac. 3. cap. 3. lib. 2.

ET VIS ACERBA DOLORIS IN LATVS IRREPSERIT] Vbi anadrome lochiorum primùm subsistit, proptereáque dolorem ciet acerbum in tunica costis intexta, sensus acerrimi. Est enim vetus illud; quòd omnis anadrome ibi dolorem facit, vbi subsistit. Hîc autem paulisper subsistit, & sursum ad caput inde cursum inflectit, vnde doloris qui occupabat latus, insidiosa leuatio est. Sequitur enim quod est grauissimum.

INSANIVNT DESPERATÆ] Proritato primùm cerebro ab effera bile flaua, cuius in atram facilis mutatio est. Eius autem sunt acriores morsus quàm flauæ. Tum illæ cœptis immanibus sunt efferæ magis; ac tum alteratio cerebri, vertitur in alienationem & μαργοσμὸν insanabilem. Ac de surditate prænuncia iamiam futuræ insaniæ, illud est positum à pręceptore. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ σημαίνει. i. *Cum cephalalgia, biliosi vomitus, surditas & vigiliæ, insaniam adducunt.* De lateris autem dolore, scitum est quoque illud. *Lateris dolor à bile, qui vanescit immeritò; insaniam facit.* Est enim ratum illud; quòd *perniciosa mala, quorum sine signis leuatio est; mortem subesse ostendunt.*

prorrh. 10. s. 1. 1. Coac 56. cap. 16. lib. 2. prorrh. 17. s. 2. 2.

16 Τὰ ἐν τῇσι ἐπιφόροισι ἁλμυρώδεα, σημαίνει μετὰ τόκον δύσκολα, λευκοῖσι δακνώδεσι. αἱ τοιαῦται καθάρσιες ἀποσκληρύνουσι. λύγξ ἐπὶ τούτοισι φλαῦρον, καὶ πλύσις ὑστερῶν, καὶ συγκτείνει.

Quæ sunt in

Quæ sunt in grauidis salsilaginosa, difficultatem à partu fore ostendunt ex albis mordacibus. Ac tales purgationes indurant, locósque corrugant. Hinc pessimè ipsas habet singultus, atque interimit.

VETVS PRÆCEPTVM est; quòd omnia tenere oportet grauidarum τὰ ἐπιφαινόμενα, cuiusmodi sint, & quò quæque fiant atque appareant tempore grauiditatis, vt inde certa præsensio comparetur futuri partus, omniúmque adeo puerperiorum. Primúmque tenenda est illa regula præceptoris. Τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἵσι μησὶ γίνεται· σκέπτεσθαι. i. *Epiphænomena quibus mẽsibus appareant, videndum*. Nam multùm interest; fueritne grauida menstrualis περὶ τῆς κυήσιος, an verò μετὰ τὴν κύησιν: quoniam illic non ita periculo locus est aborsionis, sicut hîc esse solet, i. post κύησιν. Tum grauidæ pica in stomacho, non tam malè habet fœtam & fœtum circa initia grauiditatis, quàm ea trimestri aut quadrimestri, cùm fœtus in motu est. Atque ita de aliis quæ sunt eiusmodi. Sed illa demum futura est fœlix puerpera, & cuius voto puerperia respondebunt, quæ inoffenso cursu, ac sine molestia, omne tempus exegit grauiditatis. De qua scriptum illud reperio. Ἧσιν οὐδὲν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου· ἑκάστοισι τὰ παθήματα, ζωόγονα γίνεται. i. *Quibus intra præscriptum tempus nihil accidit, vitalia iis fiunt quæ sunt omnia.* Vt igitur secundo cursu exacta grauiditas, fœlici deponitur puerperio: sic ea sinistri est ominis, quæ signis abundat malè habiti fœtus in vtero, ac fœtæ ipsius. Atque fidem faciet huius rei, positum in hac prognωsi τὸ ἐπιφαινόμενον, quod est huiusmodi. 2. Epid. part. 3.

QVÆ SVNT IN GRAVIDIS] i. Quæ grauidas malè habent toto decursu grauiditatis.

SALSILAGINOSA] Non ea quidem quæ cutis pruritu, aut intestinorum, vterive, & sinus pudoris morsu molesta sunt, quæque partibus illis κνησμώδεα καὶ δακνώδεα esse solent, de quibus iam suprà, multa audiuimus: sed ea quorum perceptio est gustatu palati & linguæ, qualem ibi exhibet salsilaginem saliua & sputum pituitæ putris & salsæ, quam vocat præceptor σιαλῶδες φλέγμα καὶ ἁλυκόν. Nam salsilago illa cuti κνησμώδης, vel intestino locísve δακνώδης, aborsionem infert, nec pariendi tempus expectat. Est enim salsilago illa toti corpori pruriginosa, inueteratæ cacochymię quam excipit cachexia & macies. De qua illud scriptum est. *Pruriginosa corpora post alui suppressionem, pessimè habent phthisicos.* Tum sputi salsi quod antea tussiendo expurgabatur, fatalis ad mortem suppressio est, de qua iam illud sancitum est à præceptore. *Si cui sputa salsa, vnáque tussis quiescunt; huic rubet corpus obsitum exanthematis, quod ante interitum exasperatur.* Sed ea salsilaginosa quæ hîc ponuntur, futuræ calamitatis à tempestiuo partu prænuncia sunt, non autem aborsionis. Est igitur consentaneum, vt sapore huiusmodi sint, non autem prurigine vel asperitate cutis, quæ comes est cachexiæ; cùm scilicet ventum est ad vltima maciei: quamuis hîc author attigerit σκληρυσμόν, in verbo σκληρυνεῖ, de quo dicetur mox. Coac. 8. cap. 17. lib. 2. Coac. 15. cap. 7. lib. 2.

CALAMITATEM A PARTV FORE OSTENDVNT] Cùm scilicet edito in lucem fœtu, ac sanguine frugi absumpto in commeatum eius dum esset in vtero, quæ supersunt reliquiæ sanguinis, olim menstrui, cum salsilagine foras prorumpunt, nec tamen secundo cursu: quia difficilis & permolesta earum purgatio est, & grauis locorum offensio.

EX ALBIS MORDACIBVS] Quæ abradendo & exasperando, summam exhibent locis molestiam, similiter vt pituita putris & salsa, intestinis dysenterica esse solet tenacitate & acrimonia, vnde locum habet mordendi, & abradendo exasperandi.

AC TALES PVRGATIONES] Alborum mordacium, quæ à partu feruntur per vterum, nec ante diem suppressæ, cursum ad caput reflectunt, vbi mouẽt insaniam, vt scriptũ est superiore prognωsi.

INDVRANT] Non quòd inferant duritatem alui suppressæ, quæ sic expressa legitur in aduersariis lib. 6. Epid. ψύξις, τὰ κατὰ τὴν κοιλίην σκληρυνεῖ: sicut in aphorismis dicuntur κοιλίαι σκληραί, ex aquilonia tempestate. Nec verò purgationes illæ alborum mordacium, cutim reddunt intentam, faciúntque δέρμα καρφαλέον, quod est in summa macie: cuius diagnosticum signum, σκληρυσμός nominatur. Sed ideo ἀποσκληρύνειν dicuntur, quia τρηχύνουσι, i. *exasperant:* sicut & verbum ipsum τρηχύνω, vsurpatum legitur αὐτῷ τῷ ἀποσκληρύνειν, prognωsi iam adducta lib. 2. Sequitur enim. Coac. modò adducta.

LOCOSQVE CORRVGANT] i. Abradendo exasperant: atque illa duo, ξύσις καὶ τρηχυσμός alborum mordacium, pessimè habent vterum: sicut eorum ἀναδρομή, infert symptomata quarumlibet partium occupatarum propria.

HINC PESSIME IPSAS HABET SINGVLTVS] Adducto in vteri contagionem stomacho, διὰ τὴν ὁμοπάθειαν; vel eò facta humoris ἐπιῤῥύσιος ab vtero. Nam de singultus natura & causis dictum est alibi.

ATQVE INTERIMIT] Quia vel inflammationem mouet lethalem, cùm frustra suscipitur ab exhausto, vel ab humore nimium glutinoso & effero, vnde concussio irrita, vertitur in phlegmonem conuulsificam.

17 Ἐς ὀσφὺν καὶ ἐς πόδας συντάσιες ἐκ γυναικείων πλῆθος ἐκπυητικόν. καὶ τὰ ποικίλως ἀπὸ κοιλίης ἰόντα γλίσχρα, δυσώδεα, ἐπιπόνως πνιγώδεα, ἐπὶ τοῖσι προειρημένοισιν ἐκπυητικόν. οἶμαι δὲ καὶ τὸ δακρύειν τι τὰς τοιαύτας.

Lumborum tensio atque pedum, ex muliebrium abundantia; in suppurationem abit. Tum quæ ab aluo variè pigro lapsu exeunt ægrè, viscida, fœdi odoris, strangulatoria, præter illa iam dicta; suppurationem inducunt. Tales autem arbitror nonnihil delirare.

Lochiorvm albis mordacibus conspurcatorum incommoda quæ sunt in vtero, quæque ab vtero per anadromen, quocunque appulerint, inferuntur; duæ prognωses, huic suprà citimæ, aperuerunt. Sequitur eorundem in empyema mutatio, cùm vel illa subsistunt, vel admodum ægrè pigro lapsu feruntur, glutinosa, graueolentia, quæque opinionem faciunt strangulatus. Et quoniam in osphyalgiæ tractatu, iam pridem hæc prognωsis ad examen adducta est, & cogitationum nostrarum literis explicata; sufficiet ea scribere quæ huius loci propria videbuntur, quæque aliquid lucis adferant obscuritati huius prognoseωs. Est enim multis obstructa difficultatibus, quas tamen conuertere ad facilitatem posse videmur atque speramus hoc modo.

sent 30. part. 1. 6. Epid.

Lvmborvm tensio atqve pedvm] Cùm scilicet earum partium, ex affectione propria, tensio est, vel etiam aliunde contractio.

Ex mvliebrivm abvndantia] Quam facit ipsorum suppressio vel inhibitio, vnde lumborum tensio est, tum proprio vitio, tum alieno. Primùm enim repletio particularis venarum lumbarium à sanguine ibi collecto, ipsos distendit: tum verò muliebrium circa locos amplificatio, sui quoque vitij participes facit lumbos, atque ipsos contrahendo distendit. Sic etiam pedum tensio est affectione propria quam ipsis infert muliebrium propagatio, vel ipsa contractio ex vitio alieno quod est in locis & partibus vbi mulierum naturalia continentur. Sic enim comparatur lumborum σύντασις atque pedum, ex muliebrium abundantia: non quidem eorum quæ foras exeunt, sed quæ subsistunt; vt suprà docuimus, vbi legitur in hanc sententiam, ἐκ γυναικείων πλῆθος: quod abundantiæ nomen hîc non expressum est, sed subauditur in illo ἐκ γυναικείων. Ac supprimendi & inhibendi causæ sunt eo loco à nobis adductæ.

Coac. penult. cap. 12. lib. 2.

Promovet svppvratvm] Quod est eiusmodi, vt in spe angusta desperationem non adferat, statuatúrque medium inter eam & salutarem crisin, vt erit ipsius conditio, & in expurgando libertas ac liberalitas, atque copia, nullo superstite vlcere maligno in locis. Est autem difficilis ratio statuendi, pus effici è materia quæ non est capax pepasmi, qualis est lochiorum, vt Galeno visum est ad historiam de Philini vxore, quam sustulit lochiorum suppressio cum sæuis symptomatis: sicut vxorem Epicratis ab interitu vindicauit liberalis eorum & libera expurgatio. Itaque adducor facilè vt hîc muliebrium nomen, pro menstruis positum esse putem; de quibus in empyema mutatis, hæc philosophia est præceptoris. *Existunt mulieres quibus menstrua cunctando purulenta fiunt, exactis duobus aut tribus à suppressione mensibus. Atque id potissimùm accidit, si æstu febrili menstrua incanduerint. Ac signa hæc opinionem faciunt suppurati iamiam futuri; dolor prægrandis hypogastrij; venarum micantium pulsus molesti; tactus cuiuslibet, etiam suspensi, offensio in hypogastrio. Et si meliùs illi futurum est, prorumpunt menstrua per sinum pudoris, exítque purulentus sanguis & graueolentior per septem, octóve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat & exercetur, vt dictum est. Porrò autem cui menstrua purulenta conuenienter fuerint expurgata, profuerit nullum restare vlcus. Nam si fortè supersit, longiorem & accuratam magis curationem requirit à medico, ne ipsum putrescat, fiátque admodum fœdi odoris.*

hist. 4. & 5. 1. Epid.

Tvm qvæ ex alvo variegata, ægre, pigro lapsv descendvnt viscida, foedi odoris, cvm strangvlatv] Quorum scilicet è lumbis in aluum refluxu, cùm ibi paulisper hæserint, excretio est dysenterica, quam facit ipsorum tenacitas & acrimonia, vnde vis noua locis infertur, & inde opinio strangulatus; cuiusmodi esse solet hystericarum quæ fauces laqueo sibi præcludi putant.

Præter illa iam dicta, svppvrationem indvcvnt] Quod est eiusmodi ac si diceret. Præter illa muliebria purulēta, quorum è locis excretio est per sinum pudoris, ídque cum vlcere, vel etiam nullo superstite ibi vnde manarunt; est quoque alia purulenti humoris per aluum purgatio, de qua illud iam pridem est positum à pręceptore. *Quibus è dysenteria sæua itur ad puriformia; qui superstat humor, multùm albus erit & multus.* Nam pituita pepasmo fit puriformis; ipsa verò bilis ὥσπερ φλεγματοῦται, i. *quodammodo pituitescit.* Igitur ab egestione cruenta quæ difficulter, crebrò, & parum egeritur; transitus fit ad puriformem, virtute caloris natiui, & integritate partium solidarum, quibus materia efferata mitificatur, & omnem exuit feritatem, vt iam dominatu regatur ipsius naturæ, nec ampliùs ipsi vim adferat. Secus est in egestione opima, læui & pauca, partim alba, partim subflaua. Hîc liquitur adeps & seuum; quorum seuosa & adiposa egestio, febris ardore liquata, difficilis est ac fœdi odoris, nec vllum adfert dysenterico adiumentum, sicut hæc puriformis.

Coac. 3. cap. 20. lib. 2.

Tales avtem arbitror nonnihil delirare] Propter sympathiam cerebri ab vtero inflammato, quæ ipsi cum eo intercedit; διὰ τὸ κοινὸν τῆς καὶ ὁμοφυές, i. *propter communionem & generis similitudinem.* Appositè autem sapientérque posuit, τι παραχρέειν, i. *vix esse apud se*, ac nonnihil, siue parumper, è potestate sui exire: præsertim cùm hypogastrij dolor est cum venis micantibus, dum puris pepasmo natura incumbit: quoniam nullum delirium potest esse δηλωτικές, quando in cæteris partibus pituitæ & bilis offensiones, cerebrum in sympathiam & contagionem adducunt.

Gal. cōment. ad prorrh. 1. fin. 1.

Τὰ ὕστερα

18 Τὰ ὑστερικὰ ἐν κοιλίῃσι σκληρύσματα ἐπώδυνα· ὀξέως ὀλέθριον.

Hysterica duritates in aluo admodum dolorifica; crudeliter atque citò perniciosa.

HOC PRIMVM symptoma est vteri, quod ipsum proprio vitio malè habet, non alieno. Est autem systrophica inflammatio, cuius hoc signum est, hysterica duritas in aluo admodum dolorifica: sicut hepatis inflammati, tumor durus ac dolorificus hypochondrij. Sed ratio atque causa eorum quę scripta sunt in hac prognosi, similiter explicabuntur, vt pridem fecimus in dolorifica hypochondrij duritate ab hepate inflammato.

Ergo. HYSTERICÆ DVRITATES] Quas edit prægrãdis vteri tensio, quam facit rheuma consistẽs à cõcitato sanguine: idq; ὀργάσμῳ siue impulsu, vel etiam illinc expulsu vnde non exit, sed ibi consistit. Impellitur autem, per venas αἱμόρρους, in venulas quæ ipsi affixæ sunt, nutriendi causa. Itaque in tumorem assurgit, de quo dicetur mox. Nam duritas illa, communis est inflammationis & scirrhi. Vtriusque autem distinctio est in promptu.

ADMODVM DOLORIFICÆ] Distento multùm vtero, sensus acerrimi, ac proritato sanguinis glutinosi, firmiter illic infarcti, nimia abundantia. Sic enim sensio est peracerba doloris, magnitudine, idea, æqualitate & assiduitate proprij humoris morbifici & partis obsessæ; cùm scilicet proprio dolet vitio, non alieno. Nam σκλήρωμα hîc expressum, non est scirrhosi vteri, sed inflammati; quia ἐπώδυνον: quod nequit esse in scirrho, quantumuis durissimo, propter scirrhosæ partis æqualiter intemperatæ τὴν νάρκην ἢ καὶ ἀναισθησίαν, quam infert consistens rheuma humoris torpifici: idque tum per se, tum ex euentu, quod est à phlegmone perfrigerando nimium stupefacta. Et verò conniuentia vteri; non quidem grauidarum cum mollitudine, sed vacuarum à duritate vtriusque tumoris, commune symptoma est; inflammationis quidem, cum sæuo dolore; scirrhi autem, cum sensu torporis. Est enim τὸ σκλήρωμα, vtriusque morbi commune, vt annotauit Galenus ad illum aphorismum. Οκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι· ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν: i. *Quibuscunque os vteri durum est; ijs necesse est vt conniueat.* aph. 44. 5.

IN ALVO] i. In omni partium regione quas occupat amplitudo ventris. Sunt autem illic positæ vbi symptωmata recensentur vteri inflammati, quæ sunt huiusmodi. *Vtero inflammato, menstrua reuoluuntur, aut inde apparent praua & pauca: ipsaque ceruix vteri, venulis intertexta, fit araneosa. Tum febris acuta mentem inuadens. Et quoties ieiuna est mulier, vomitio quædam ipsi procedit, & omnia reuomit quæ assumpserit. Quinetiam dolor occupat imum ventrem & lumbos: tum exanimatur, ac toto corpore perfrigescit. Venter nunc durus, nunc mollis percipitur, conflagrátque incendio, atque in eam molem assurgit, vt fœtum gerere videatur.* Itaque non minùs verè quàm appositè scriptum est, ἐν κοιλίῃσι, vt ostendantur vitia & incommoda variarum in aluo partium, inflammati vteri sociarum & vicinarum; proptereáque in eius afflictionis, quæ inter magnas eximia est, sympathiam adductarum. Quod in omni sympathia, omnibúsque symptomatis quæ per ἐπιῤῥύσιν inferuntur, obseruandum præcepit Hippocrates. Hîc enim nomen, τῆς κοιλίας, non est alui cibariæ, non item spirabilis; quam esse dixit κάτω ἢ ἄνω κοιλίαν; sed eius capacitatis & aluei quæ ab imo sterno describitur ad pubem vsque: vnde ventrosi homines προγάστορες; & fœminæ grauidæ, ἐν γαστρὶ ἔχειν, i. *in aluo gestare* dicuntur. Sic enim Galenus τὴν κοιλίαν interpretatur. Est autem in aluis duritas, ab inflãmato vtero, per oppressionem partium circumiacentium, similiter vt hypochondrij, ab hepate inflammato multùm oppressi atque distenti, vt suprà dictum est de tẽsione quam propria edit affectio distentæ partis, aut vicinarum sociarúmve contractio. lib. 2. περὶ γυναικείων. côm. ad aph. 53. 7.

CRVDELITER ATQVE CITO PERNICIOSÆ] Crudeliter quidem, vt planè ostendunt prædicta symptomata pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena: citò autem, menstruorum refluxu ad principatus vitæ; substillo vrinæ, ab inflammata vesica cum vtero, & nimis oppressa, vnde est crebra & ægra vrinæ expressio; tum sæui doloris toto corpore cruciatu; delirio, & febre acuta, &c. Ac sanè crudelis citæ perniciei, similiter hîc ratio apponi potest, sicut expressa est in cõuulsione, his verbis. Οὐκ ἀναμένει χρόνον πολλὴν ἡ συντονία τοῦ νοσήματος· ἀλλὰ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ἐξάγει τε θάνατον ἐπιφέρει. i. *Tempus non expectat doloris contentio: sed citò vires exoluit, citámque mortem adducit.* Nam phlegmone vteri, doloris ac febris perniciosa vi, erysipelas ipsum præcedit: nec minùs funesta est mulieri grauidæ atque vacuæ, quàm fœtui erysipelas. De quo hæc sententia est præceptoris. Ην γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γίνηται· θανατῶδες. i. *Si grauidæ mulieri erysipelas nascatur in vtero; mortiferum est.* comment. ad aph. 25. 2. aph. 43. 5.

19 Τῇσιν ἐπιφόροισιν ἤδη, ἀφθώδεα ῥεύματα ἐπώδυνα· πονηρόν. αἱμορροΐς ταύτῃσι κάκιστον.

Mulieribus nota grauiditatis, fluxiones aphthiferæ, dolorificæ; prauæ. Has pessimè habet hæmorrhois.

Exercitatio hîc noua est super mutata consuetudine bene gerendi fœtum, pariendíque partu secundo ac tempestiuo, ad insuetam aborsionem; vnde restibilis olim fœcunditas, mutationem nunc habet sterilitatis. Ac certè hîc philologia ex æquo certat cum philosophia. Vtramq; autem sic explicare consilium est.

Mulieribus notæ graviditatis] Sic enim consultò vertimus, vt inde significetur vel ipsa restibilis olim fœcunditas, quæ cuique nota est; vel iam prouecta grauiditas, cuius in aluo grauidæ cernitur meteorismus prægrandis. Nam suprà dictum est περὶ τῆς ἐπιφόρου. Tum etiam alibi sæpe patefacta emphasis notæ illius, ἤδη, apud Hippocratem.

Flvxiones aphthiferæ] Non ipsæ quidē aphthosæ, sed ora ipsa quibus à rheumate vlcuscula inferuntur. Sunt autem rheumata feritate ἀφθώδεα, i. *fœta vlcusculis*, quocunque illa inciderint διὰ τὴν ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν διαβρωτικόν, i. *abradendo & exasperando erodentia*, quorum malefica vis est à pituita putri & salsa, è capite ibi collecta; vel à viscerum & hepatitis impuritate, cum vitio capitis; vel à diuturna tempestate austrina & pluuia, quam excipit aquilonia. De qua tempestate aphthifera sic visum est præceptori Galeno, ad illam sententiam dictatoris. Στόματα ἀφθώδεα, κοιλίαι ταραχώδεες, &c. *Earum, inquit, omnium, quæ hîc ponuntur, affectionum, singulæ oriuntur* κοινῶς; *nulla præditæ qualitate maligna.* Deinde subiungit. *Igitur aphthæ gignuntur puerulis continenter in ore: sunt autem vlcuscula pressa leuiter in superficie, quæ sanescunt facilè, malignitatis expertia.* Et paulò pòst. *Sed cùm influit prauus humor omni ætate, semper existunt maligna: sicut omnia è malis orta semper sunt mala. Secus est de puerilibus aphthis quæ mulctra nutricis pullulant in ore tenerrimo, si lac paulò sit acrius, donec ipsum mulgere & sugere consueuerint.*

Dolorificæ] Quoniam aphthæ κακοήθως obortæ, & soboles putris & maligni humoris, vbiuis partium illæ fuerint, ibi putredinem secum habent coniunctam partis obsessæ: sicut & alia quæuis pathemata quæ sub dispersorum, i. κοινῶν, specie, à tempestate pestifera inferuntur. Exempla sunt in erysipelate, aliisque morbis quorum historia recensetur lib. 3. Epid. part. 3. Sunt igitur hæ dolorificæ: quia partes quas occupant, malè habent abradendo & erodendo.

Pravæ] Cur ita sint, dictum est suprà in hoc tractatu. Sed ei facili enarrationi multum lucis adiicietur ex Galeni comment. ad illum locum Hippocratis, vbi narrat, aluos turbatas & cibi fastidium, proximè sequi aphthas malignas. Verba Galeni hæc sunt, Latinè conuersa. *Eius qui è capite fluxit ad fauces praui humoris quæ portio abiit in pulmonem, tabifica mala effecit: quæ autem secessit ad aluum, ducta deorsum, suo morsu prægrandem concitat turbationem, quod apertè ostendunt* κοιλίαι ταραχώδεες. *Sed ea portio in aluum delapsa, non antè infrà transmittitur, quàm appetendi vim labefactarit, vnde nascuntur* αἱ ἀποσιτίαι. Ergo prauæ sunt grauidis illæ aphthæ, sic natæ vt dictum est: tum quia inducunt cibi fastidia, vnde macrescunt inedia: tum quia gerendi ac nutriendi fœtum, commoditatem adimunt. Gerendi quidem, vinculorum vteri laxitate; nutriendi verò, commeatus penuria, ex alui profluuio. Quicquid autem gerendi ac nutriendi puerum, commoditatem adimit; abortionem facit.

Has avtem pessime habet hæmorrhois] i. Sanguinis anagoge, quam edit pulmonū vena exesa, feritate catarrhi eò prolapsi. Nam inde phthisis venit, cuius quidem primigeniç duas tantùm causas ponit Hippocrates vbi ait. Ibi demum phthises in metu sunt maximo: tum à ruptione crassarum venarum; tum à catarrho è capite. Quòd autem hæmorrhois pro hæmorrhagia pulmonum appositè scripta sit; declarat illud quod efferis aphthis è catarrho subiunxit in grauidis. *Has autem pessimè habet hæmorrhois.* Quod certè nomen hîc nequit apponi quàm venis pulmonum, & ipsis pulmonibus, vbi non minora sunt incommoda catarrhi ferini è capite prolabentis, quàm in stomacho & intestinis. Quinetiam non minùs verè quàm appositè, nomen *hæmorrhois* illuc referri potest, quod Aristoteles vsurpauit pro hæmorrhagia, vndecunque illa cietur. Sic enim scripsit de menstruis. Ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς κοιλίαις διὰ τὴν ἀπεψίαν γίνεται διάῤῥοια, οὕτως ἐν ταῖς φλεψὶν, αἵ τε ἄλλαι αἱμοῤῥοΐδες, καὶ αἱ τῶν καταμηνίων· καὶ γὰρ αὕτη αἱμοῤῥοΐς ἐστί. i. *Vt igitur in aluo diarrhœa ex cruditate est: sic in venis aliæ hæmorrhoides, ipsaque in primis mēstruorum.*

cap.17.lib.2. huius operis.

Arist. de generat. animal. cap.19.lib.1.

20 Ἧισι κοιλίης ἐπαρθείσης, ἐς αἰδοῖον ἔρευθος ἦλθε· γυναικείων λευκῶν ὑγρῶν κατελθόντων ἐξαπίνης, ἐν μακροῖσι πυρετοῖσι τελευτῶσι.

Quibus in aluo prætumida, rubor naturalia occuparit eò productus, cùm muliebria alba liquida inde processerint repentè; in longis febribus vitam finiunt.

Ecce itervm noua exercitatio super euentu muliebrium quæ fundit empyema in locis conceptum, cuius origo fuit inflammatio nata è menstruis illic collectis, cùm eò confluxerint, nec exitum inde habuerint. Ratio exercitandi sic erit, de verbis in hac prognosi conceptis.

Qvibvs] De nulla purgatione menstrua, aut puerperia, multùm è sua norma & consuetudine naturaliter constituta egressis. Est enim mulierum omnium fœcundarum consuetudo purgandi naturaliter constituta; vel, vt præceptor loquitur, τὸ συνηθὲς κατὰ φύσιν, purgandi menstrua & puerperia. Neque hoc beneficio carere possunt sine incommodo valetudinis, & vitæ discrimine.

In alvo prætvmida] Non quidem cibaria, neque spirabili, quæ est ἡ ἄνω ἢ κάτω κοιλία, sicut

imu dixi-

iam diximus: sed in parte ima totius abdominis, quod hypogastrium nominatur, siue κοιλία κάτω, tum in lumbis & ilibus, vbi mulierum genitalia continentur. Est autem pars illa prætumida, editque meteωrismum; non quidem aluinum simpliciter, à vitio epigastrij; nec hypochondriacum, ab vtrouis viscere inflammato; nec item hydropicum, abdomine vtriformi, cùm vel aqua repletum est, vel spiritu flatulento distentum: sed vterinum, siue hystericum; cùm scilicet tumore vteri subiacentis oppressum distenditur. Nam grauiditatis, quæ totam occupat amplitudinem epigastrij, nulla hîc mentio. Est igitur hypogastrium in hac prognosi prætumidum: quia distentum ab vtero inflammato, cuius inflammatio est in culpa & vitio communis officij; cùm scilicet menstruorum illic hærentium nimia obruitur abundantia, & in molem assurgit. Fuit enim iudicium præceptoris, quòd menstruorum trimestris aut etiam bimestris suppressio, quibusdam mulieribus inducit empyema, fierique δίχνα καταμήνια, i. *menstrua purulenta*; cùm videlicet incandescunt æstu febrili. Ac tum illius purulentiæ hæc signa ostendi. Nam hypogastrij dolor prægrandis est, cum pulsu molesto venarum ibi micantium: sicut esse solet in omni phlegmone magna systrophica, quæ tactu omni, quantumuis leni, ostenditur, similiter vt hæc hysterica inflammatio, quæ hypogastrij tactu ægrescit.

RVBOR NATVRALIA OCCVPARIT, EO PRODVCTVS] Atque hoc signum est σημεῖον vteri sic occupati vt diximus, nempe systrophica phlegmone. Est enim rubor, symptωma partis cuiusque quam occupat inflammatio, sequitúrque potissimùm naturam humoris morbifici, hoc est, sanguinis, inflammationem mouentis. Atque hic rubor non est partis suauerubentis, sed rubore saturo coloratæ: quia non rubet sanguine sibi naturaliter attracto, nutritionis ergo; sed eò vi concitato ad inflammandum. Est autem hic rubor eò productus, hoc est, ab vtero ad naturalia, siue ad sinum pudoris κατ' ἴξιν, i. *è directo*, continuitate partis vicinæ & sociæ. Ac certè illa propagatio ruboris ab vtero ad sinum pudoris, illac futuri exitus materiæ purulentæ signum ostendit: si quidem sperabile sit empyema in spe angusta phymatis crudi, partem nobilissimam occupantis, & omni corporis principatui, societate & affinitate coniunctam. Ibi enim spes quædam salutis affulget, quæ in angusto erat, cum φλεγμονῶδες phyma, cruditate sæuissimum, coctione mitescit, &, domita feritate, vertitur in empyema puris albi, æqualis, & nihil olentis, aut certè minimùm graueolentis, quod exitum inde habet liberè & liberaliter. Sic enim empyema, defunctam reddit mulierem eo periculo citæ mortis, à crudelissimo & insanabili morbo venturæ, si nullum supersit vlcus in vtero. Scitum est illud Galeni, ὅτι τὸ ἐμπύημα, μέσον πως ἐστι τῶν ἐν τάχει λυομένων, καὶ τῶν ἀνιάτων, i. *quòd empyema, quodammodo medium est inter ea quæ citò soluuntur, & ea quæ sunt insanabilia.* Atque id locum habet in empyemate mali puris, & cursum aliò inflectentis quàm decet. Nam si res ita tulerit vt mēstrua purulenta prorumpant super inguina, sine phymate, ad mollitudinem alui, & illac ferātur fœdi odoris; mulier non erit superstes, aut semper manebit sterilis, nec amplius fructuosa: quoniam eò concidit ipsum os vteri, quod ἕλκωσιν ibi facit. Vetus est illa sententia præceptoris. Ην ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπονῇ· ἀνάγκη ἕλκωσιν γίνεσθαι. i. *Si vterus ischio incumbens doleat; necesse est fieri vlcus quod pariter cutim contra se afficiat.*

CVM MVLIEBRIA ALBA LIQVIDA INDE PROCESSERINT] i. Cùm menstrua glutinosa, locis infarcta, & inde inflammationem mouentiā, nunc pepasmo in pus conuersa, ob eámque causam meabilia, vt esse solet conditio puris infarcti, sanguinis pepasmo confecti. Sunt autem hîc muliebria alba, quæ vocat Hippocrates δίχνα καταμήνια, i. *menstrua purulenta*, quæ puris mixtione albescunt. Est enim genus aliud τῶν γυναικείων λευκῶν, i. *alborum muliebrium*, quod vtrùm verè huc, & appositè adduci possit; mox loco scribetur.

REPENTE] Ἐξαπίνης ἢ ἐξαίφνης. Quod idem est propriè atque ἄνευ προφάσιος, i. *sine præuidentiā*, vel *inopinato*: quamquam hîc fortè non deest præuidentia, vbi febris adest, tametsi longa, quæ mortem subesse nonnunquam ostendit; non tamen ita citò venturam, vt ægrotum opprimat velut incautum nec opinantem, sicut est in aduerbio ἐξαπίνης: quod cum verbo hîc posito, τελευτῶσι, planè ostendit eas vitam finire, οὐδενὸς προηγησαμένου συμπτώματος, i. *nullo symptωmate antegresso*, vel causa tam citæ mortis. Erit igitur τὸ ἐξαπίνης, idem quod alibi scripsit, λαθραίως, vbi est illud prorrheticum. Τὰ αἱμορραγέοντα ἐφιδροῦντα τρώματα· κάκιστα. διαλεγόμενοι, λαθραίως τελευτῶσι. i. *Quibus effuso sanguine, sudatiuncula est cum trωmate; grauissimum habent malum. Atque hi vitam finiunt, voce capti, nec opinantes.*

IN LONGIS FEBRIBVS] Quæ non cōtinenter, celeriter, nec vehementer mouentur: sed νωθρὸς ἢ βληχρὸς, ἢ χλιαρὸς, i. *in calore lento ac tepido.* Sic autem sunt illæ febres: quia ἐρεθισμὸν naturæ non inferunt quo se concutiat, adhibeátque τὴν ἔφοδον ad eas excutiendas. Est enim partiūm exolutarum, & inde humoris morbifici, febris lenta & longa. Qualis apparet in dysenteria quam edit hepatis ἀτονία, i. *exolutio.* Atque hîc menstruorum alborum non eadem ratio est, atque illorum quæ transmissa in locos è capite, facilémque habentia exitum, nec πολυχρόνιον; corpora seruant mulierum integra, vindicata scilicet ab excrementis quæ sunt ipsis ægrotandi causæ. Sed hîc similiter, vt catarrhi è capite prolabentis, in pus mutatio esse solet, vnde perennis & irrita mortiferáque, labentibus inde diebus, sputi purulenti expurgatio est; sic excrementorum vteri propriorum, atque communium, meritò vel immeritò eò fluentium & collectorum, puriformis & alba est idea; tum mixtione puris ab vtero exulcerato; tum eius coloris impressione à parte corrupta, quæ in officio tam communi, quàm proprio, continenter simile fundit excrementum subiectæ substantiæ. Inde mulieri tabes venit: quia corpus multùm emacruit à fluxu perenni, quod etiam liquitur à febre lenta quam inflammatio versa in empyema reliquit in vlcere quod ab empyemate manet superstes. Non enim pus inde natum, breui effluxit, septem diebus, vel nouem ad summum, nec effluendo finem attulit febriendi: quia vlcus reliquit κακοήθες, quod, perenni humorum affluxu, magis ac magis fit efferum, partisque ipsius corruptione multùm in dies inde adiicitur ei

periculo quod hîc ſubeſſe docetur his verbis.

Vitam finivnt] Quidam poſtridie quàm aluus ducta fuerit tabo nigro, λαθραίως διαλεγόμεναι, i. *diſſerendo nec opinantes*: quoniam moriendi ſenſum adimit viuifici nectaris vacuatio atque vacuitas, & partium ſolidarum exolutio cum vitali principio.

21 Σπασμοῦ, γυναικείων ἐν ἀρχῇσι φανέντων, πυρετοῦ μὴ ἐπιγινομένου, λύσις.

Conuulſionis finem adferunt muliebria quæ primùm, aut ſtatim apparent: atque id ſine febre.

De commodis muliebrium, illud perceptum eſt; quòd ea mulierum ſanant incommoda, quę in viris non raró ſunt inſanabilia. Et quæ in viris non ſine incõmodo valetudinis abiguntur, corũ tutiſſima ſunt in mulieribus alexiteria, hoc eſt muliebria, quorum aduentu non minus adiicitur ſanitati tuendæ, quàm ei redintegrandæ. Muliebrium auxiliares manus, ac veluti θεῶν χεῖρες, cernuntur aduerſus conuulſionem, illæque mulierum commodo quæ in viris non niſi oborta febre acuta quieſcit, nec ſine incommodo: ſicut planum faciet examen huius prognoſeως.

Convvlsionis] i. Iniuſſæ contractionis earum partium quæ, naturaliter, iuſſu noſtro mouentur. Atque illius quidem iniuſſæ contractionis cauſa eſt, nerui diſtentio, vel humore crudo & craſſo imbuti, vel inflammati. Nerui enim diſtenti, cùm exaruerit febris ardore; nullum eſt alexiterium.

Finem adfervnt] Σπασμοῦ λύσις. Eodem planè ſenſu, quo ſuprà dixit, σπασμοῦ λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγινόμενος, i. *conuulſionem ſanat exorta febris acuta*. &c. Nam, λύειν, ſanare eſt, &, λύσις, ſanatio: vt illic annotauimus. Ergo ſi mauis; conuulſionem ſanant, i. adferunt redintegrationem partibus è natura egreſſis, faciúntque vt dominatu noſtro per voluntatem iam moueantur partes, quæ ἀπροαιρέτως, vi cauſæ morbificæ manebant contractæ.

Mvliebria] Γυναικεῖα. Quæ hic appoſitè pro menſtruis vſurpanda: ſicut & verè, aliàs, pro omnibus mulierum purgamentis, in quibus ſunt menſtrua; quę κατ' ἐξοχὴν alibi, ſicut hoc loco appoſitè, γυναικεῖα, i. *muliebria* nominantur. Ac ſanè κατ' ἐξοχὴν pro menſtruis vſurpata reperio in hiſtoria Phaëtuſæ; quæ, cùm ex mœrore ob mariti exilium menſtrualis non eſſet, nulla ope, nec vlla induſtria potuit γυναικωθῆναι, i. *ad eam muliebritatem redire quæ eſt in menſtruis*. Hîc autem appoſitè, ſicut iam dixi, ponuntur pro menſtruis: quoniam menſtruorum eſt proprium, ſanare conuulſionem, non autem muliebrium cæterorum. Sic enim puerilis epilepſiæ finem adfert ἡ τῶν καταμηνίων ῥῆξις, i. *menſtruorum purgatio*: ſicut & viris ἡ ἔκλαμψις, i. *lumen ac ſplendor caloris natiui*, ſimulatque ventum eſt ad pubertatem. Sic legimus, mulierem illam δυσαίνοι Thaſiam, cui oborta febris à menſtruorum ſuppreſſione, cõuulſionibus crebra erat; cum nigris vrinis, graui periculo defunctam fuiſſe, ac reſtitutam, liberali exitu menſtruorum. Cætera autem commoda muliebrium, quibus vtuntur mulieres aduerſus pericula febrium acutarum, cum ſæuis ſymptωmatis coniunctarum, ponuntur ob oculos in Lariſſæa virgine, quam prima eruptio menſtruorum ab interitu vindicauit. Eius hiſtoria, proximè eſt prædictam, apud Hippocratem.

Qvæ primvm avt statim apparent] Ἐν ἀρχῇσι, i. *cùm primùm, aut quàm primùm*: vt inde ſignificetur vel prima muliebritas menſtrualis, vel ſtatim à conuulſione oborta, de more, purgatio menſtruorum. Vtrumque hîc verè & appoſitè dici poteſt. Nam puerilis epilepſiæ ſanatio eſt in pubertate, cùm primùm virgo eſt menſtrualis, ac menſtrua illi bene reſpondent. Thaſia illa finem habuit conuulſionum, quòd ei quamprimùm à febre, conuulſionibus illis crebra, liberalis incidit purgatio mẽſtruorum: incidit autem tertio die. Ratio autem ſanandi conuulſionem merito menſtruorum, in vacuatione conſiſtit humoris conuulſifici, quo expediti nerui, non ampliùs contrahuntur nobis inuitis, nec cerebrum etiam quod olim ciebat epilepticam conuulſionem; dum eius contractio ſeipſum verſus, abripiebat ſuas ſpinalis medullæ, & inde neruorum propagines. Sed ea contractio cerebri epileptica quæ cadit in pueros, non eſt vaporis tetri, aut qualitatis malignæ, ſicut in grandioribus eſſe ſolet: verùm humoris craſſi & frigidi, proptereáque huius præſidia ſunt in vacuatione propria humoris morbifici, & conuulſarum partium neoteriſmo. Ac vacuatio quidem humoris, perficitur menſtrua purgatione, tum albumineis quoque vrinis, & aluo prorupta. Neoteriſmus autem cùm primùm calor natiuus lumen ſuum oſtendit in lanugine, voce mutata, & veneris appetitu. In cæteris autem, cœli ac ſoli mutatione, ſomno, diæta, & febre. De quibus hæc pridem ſunt poſita. *Conuulſionem ſanat exorta febris acuta quæ priùs non fuit; aut ſi priùs fuerit, exacerbata. Quinetiam prodeſt vrinam fluere albumineam, aluos ferri, ac ſomnum inire.* Sed illa præſidia quæ adferunt vacuatio propria & neoteriſmus; eiuſmodi eſſe debent, vt continuò adſint cùm primùm conuulſio eſt, neruis à phlegmone, vel ab humore crudo diſtentis. Eſt enim conuulſio inſanabilis atque mortifera, cuius exolutio cità non eſt. Atque vt febris à conuulſione, ſtatim exorta quieſcit; qua ſeriùs incidente, mors in propinquo eſſe oſtenditur: ſic vacuatio & neoteriſmus, fruſtra vetuſtam conuulſionem oppugnant. Quod ſpectat illud quod poſuit, ἐν ἀρχῇσι, i. *circa initia*, cùm locus eſt curationi à febre, aut menſtruis, priuſquam conuulſio in vetuſtatem inciderit; ſi modò ibi verendum eſt de vetuſtate, vbi doloris grauiſſimi ἀγωνία, vires exoluit, & citam mortem adducit.

Atqve id sine febre] Quod idem est ac si diceret. Ex tribus rationibus exoluendi conuulsionem quæ fit distentis à phlegmone, aut crasso & viscido humore neruis; vna quidem consumptio est quam facit febris acuta quæ priùs non fuit: sed hæc inflammatis neruis non est propicia, sicut purgatio menstruorum; vt tantùm bona spe, non tam secura tamen, medicum consolatur, quàm muliebria, aut perirrhœa vrinæ crassæ & albumineæ, vbi distentio est neruorum, & inde contractio ab humore crasso & frigido. Nam vt concedam febrem acutam beneficium adferre neruis, humore frigido & glutinoso distentis atque contractis; ipsam tensionem exoluendo, & intemperiem frigidam corrigendo; tamen eorum naturæ bellum indicit quando, iis redintegratis, & sublata conuulsione, vis eius calefaciendi atque siccandi, neruorum substantiam labefactat. Secus est conuulsioni ab aliis quæ ipsam exoluunt coquendo aut vacuando: de quibus nihil verendum, sicut de ipsa febre acuta. Coquunt humorem crassum glutinosum ac frigidum, somnus, fomenta, & hapsi. Vacuant autem, muliebria, diarrhœa, & perirrhœa vrinarum crassarum. Inde conuulsio exoluitur, sine febre, quam nihil necesse est hîc adesse, ac fortè ipsam commodo ægri prodest abesse: præsertim cùm ætatis merito regnat conuulsio. Vt enim suauecalidum, foris admotum, siue ipsum θέρμασμα, est tetanorum, rigorum, conuulsionum παρηγορικόν: sic etiam splendor caloris natiui, ac lumen cùm micare cœperit in pubertate, cruditatem exoluit conuulsificam, & epilepticam, vnde primis annis obruebatur. Idem quoque faciunt prima virginum muliebria, & consueta virginum cæterarum, si quando ipsorum suppressio causam attulit conuulsionis. Nam diarrhœa & perirrhœa crassi & glutinosi humoris conuulsionem mouentis, idem facit in omni vtriusque sexus ætate. Ac ratio quidem exoluendæ conuulsionis per diarrhœam, ita suscipitur; cùm scilicet fortis naturæ contentio, mitificatum humorem per lumborum neruos exprimit ad mesocolum, & inde ad intestina, similiter vt in lumborum gibbero quod assurgit à phymate, cuius præsidiũ est dysenteria aut varix. Nam perirrhœa quę sanat conuulsionem, humore illo cietur, qui μετάστασιν habet è neruis ad venas: sicut ad neruos crebra est, ducta è venis quæ ciet tremorem in febribus, cui delirium inde succedit.

22 Οὖρα λεπτὰ ὑπονέφελα, ἐν μέσῳ ἐναιωρεύμενα· ῥῖγος σημαίνει.

Vrinæ tenues subnebulosæ, quarum in medio est enæorema; rigorem denunciant.

Vt non appositè ad hunc locum de rebus mulierum posita est hæc prognωsis: ita nec verè ad id de quo scripta est. Non enim vrina descripta, rigoris prænũcia est; siue ad symptωmaticum referatur; siue ad periodicum; siue ad criticum.

23 Ἢν ἀπὸ τῆς τετράδος, αἱμάλος ῥύσις γένηται· χρόνια σημαίνει· καὶ κοιλίη καταῤῥήγνυται, καὶ σκελέων οἰδήματα.

Si cui quartana est hæmorrhagia, diuturnitatem ostendit: ac tum prorumpit aluus, & crura intumescunt.

Ac neqve hæc loco scripta est, neque appositè ad muliebria. Veritas autem prognoseωs lucet in eo; quòd nulla crisis bona est quæ indicata non fuerit ad speciem & ad tempus: tum autem, quæ diem paroxysmi non occuparit. Neutrum est in quartana hæmorrhagia. Nam quartus dies, ante se indicem nullum habet. Idem verò criticus esse nequit in paroxysmi vacuitate. Nisi quis excusationem adferat sanguinis, pigro lapsu atque stillatim è nare quarto die fluentis: atque id cum pepasmo vrinæ. Nam tale substillum, sperabilem crisin ostendit per liberam & liberalem hæmorrhagiam, septimo die venturam. Vbi pepasmus vrinæ index est diei critici: vt stillicidium crisis ipsius. Secus est à quartana hæmorrhagia.

Diutvrnitatem ostendit] Quoniam omnis quæ frustra est proritatio, vertitur in malos abscessus, omniáque secum adfert incommoda diuturnitatis, laborum, ac sæpe interitus.

Ac tvm prorvmpit alvvs] Propter impotentiam coquendi aut continendi, quam intulit quartana hæmorrhagia sinistri iudicij, vt sanè sunt omnia δύσκριτα ἢ καὶ θανατώδεα τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα. Atque hæc sunt incommoda quartanæ hæmorrhagiæ non criticæ, vt aluus profusior sit suo vitio atque damno.

Et crvra tvmescvnt] Vel abscessu materiæ; eò mutata excretione critica; vel paupertate caloris natiui, cuius in causa est tum hæmorrhagia, tum alui profluuium. Ergo hîc nulla est muliebritas. Est enim hoc perinde virorum atque mulierum.

24 Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρεος γινόμενα· ἴσως δὲ ταύτῃσι, καὶ ἅμα σπασμῶδές τι ὠφελέει.

Quæ cum sopore & grauitate incidunt cephalalgiæ grauidis; pessimè ipsas habent. His autem fortasse profuerit, quippiam conuulsionis adesse.

SCRIPSIMVS in hanc prognosin suprà in hoc tractatu de morbis mulierum: atque ita scripsimus, vt non occurrant nouæ cogitationes quas litteris mandare oporteat. Non est autem animus denuo scribere quod iam scriptum est accuratè: esset enim abuti ocio, charta, & litteris.

25 Αἱ περιαλγήσασαι τρόπον χολερώδεα περὶ τὸν τόκον· τίκτουσι μὲν ῥηϊδίως· πυρέξασαι δὲ κακοηθέες· ἄλλως τε κἢν τι κατὰ φάρυγγα ὀχλεῖ ἤ τι τῶν ἐν πυρετῷ κακοήθων ἐπιφανῆ σημείων.

Quas dolorificum malum, in choleræ modum ante partum exercuit; pariunt quidem: sed ipsas pessimè habent febres; ídque cùm aliàs, tum si quid fauces proritet, aut si quod aliud prauum in febre signum appareat.

VT PARTV secundo leuantur puerperæ quibus est naturaliter constituta pariendi causa & ratio ex pari contentione vteri atque fœtus: sic infœliciter eo munere defunguntur, ac sæpe in medio subsistunt cursu puerperiorum, symptomatis pessimis occupatæ, quamuis ex facili partum ediderint; quibus ab eo supersunt reliquiæ mali grauissimi quod ipsis causa fuit atque occasio facilè pariendi. Non enim semper id malum, partu excluditur, nec puerperiis, quod sua vi fœtum exclusit. Quod si verum est in facili quantumuis partu, multò minùs sperabilis videri debet leuatio ex aborsu quem ægrè ciet pharmacum abortiuum, leuandi causa mulierem grauidã, cùm pessimè ipsam habet morbus acutus: & tamen id vulgo factitant, nec sine fastu & contumelia in pios medicos, ac medendi peritos. Sed ad rem.

QVAS] Mulieres in affecta grauiditate, & partu propinquo; non tamen rebus secundo cursu exactis, vel in spiritu, vel in diæta: vnde magna vis est eorum quæ intrà sunt, inutilium.

DOLORIFICVM MALVM] Aluina symptomata quæ proritatio excitat humoris morbifici in aluo collecti, & illac prorupti; tum illinc transmissi vel attracti.

IN CHOLERÆ MODVM EXERCVIT] Τρόπον χολερώδεα, i. *quæ speciem referebat choleræ*, quæ morbus est inter acutos eximius, & peracutus dicitur, ac cita morte funestus, διὰ τὴν συνολκὴν, nisi cùm lipyriam febrem exoluit, virtute suscepta stomachi, vbi focus erat lipyriæ ac domicilium, vt alibi demonstrauimus. Est autem hîc posita χολέρα ἡ ἁπλῶς ὀνομαζομένη, i. *simpliciter nominata*, quæ in prægrãdi & cita perturbatione alui, sursum deorsúmque pariter prauos humores cientis consistit. Atque hæc quidem, cum altera, quam vocat Hippocrates χολέραν ξηρὴν, cõmunem habet excretionis modum, hoc vno excepto; quòd in sicca cholera, flatulenti spiritus acerrimíque proritatio est: in priore autem, humoris indomiti efferique sursum deorsúmque excretio. Hîc ego tamen nolim videri existimare, τὸν χολερώδεα τρόπον, idem esse quod est reapse ἡ χολέρα ὀνομαζομένη ἁπλῶς, quam veteres omnino mortiferam censuerunt; quòd feritate & magisterio nata indomitorum humorum, vacuandi finem non faciat sursum vnà pariter atque deorsum, donec ad vltima ventum sit, vbi & naturã citò exoluit, & citam mortem infert atque crudelem διὰ τὴν συνολκήν. Hæc enim citò grauidam absumeret, nec ei daret spatium expectandi cætera quæ ipsam manere ait à partu. Scimus autem, quod ipsi iam sæpe suprà ostendimus, quid inter ea intersit quæ modo & specie quarumdam rerum apparent & fiunt, & ea quæ sunt res ipsæ. Et verò hîc ponitur alui perturbatio χολερώδης, quæ aluo proritata cietur, potiùs quàm exoluta: sicut fit in vera cholera, vbi aluus diu multúmque oppressa, humorum congerie tandem fatiscit. Atque hunc τρόπον χολερώδεα, non minùs inducit alui proritatæ contentio, quàm ipsam τὴν χολέραν exolutio fatiscentis. Exemplum est in illa prognosi. *Lipyria febris, nonnisi cholera superueniente; quiescit.*

ANTE PARTVM] Mox adfuturum affecta iam grauiditate, ac tempore præstituto gerendi fœtum penè exacto, tum enim partus est siue τόκος, id quod à fœta editur, nec ante id tempus.

PARIVNT QVIDEM FACILE] Excusso fœtu à cholera, quam fortis mouet naturæ contentio, atque id pari concussione qua sternutatio ipsa fœtum excutit, cùm piger est in exeundo. Solenne est illud. Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερέων ἐνοχλουμένῃ καὶ δυστοκούσῃ πταρμὸς ἐπιγινόμενος, ἀγαθόν. i. *Mulieri à secundis malè habitæ & difficulter parienti; sternutatio superueniens, bono est.* Sed beneficio conuulsionis ad excutiendum, à cholera illud adiicitur; quod hîc, fluente aluo, vincula grauiditatis laxantur.

Sed ipsa's pessime habet febris] Quoniam orta è malis, grauissima infert mala, quæ sunt velut ἔκγονα & soboles quædam, tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum. Nascitur autem febris è malis, quando superuenit choleræ, ab indomita feritate humorum choleram illam cientium, qui, ea tum quiescente, trahuntur à venis arefactis ac sitientibus. Est enim ratum illud; quòd alui excretio, non merito quidem naturæ suscepta, sed vt symptωma, qualis est cholera, dolorificum malum radicitus non extirpat, quod est τὸ πλῆθος κακοήθες, ac neque inflammationem tollit nobilium partium, vt annotauit Galenus ad historiam de Larissæa virgine. In cholera fertur aluus κακοήθεα ἔσω, vt verbis vtar Hippocratis, vbi sic ferri aluos, commemorat inter symptωmata febrium tritæophyarum. Certissima autem securitas est, pessimam esse febrem natam ex aluo liquida, intempestiuè cohibita: idque cum aliàs; tum quando prorupta est χολερώδεα ἔσω, vbi malignus humor coniunctam habet virium infirmitatem.

Idque cum alias, tum si quid fauces proritet] i. Cùm id locum habet in omni febre sic nata vt diximus; tum verò maximè si manet in febre adhuc proritatio nauseabunda quæ tantùm screatu finitur è faucibus, non autem vomitu è ventriculo, quam vocat Hippocrates ἕλξιν ἐμετώδη, suprà in Coacis; καὶ τὰ ἑλκόμενα ἐμετωδῶς, in prorrheticis. Hîc stomachus inflammatur, ex irrita contentione vomendi, & vnà fauces, ἐπώδυνοι ἕλκει ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς, i. *queruntur ex acri dolore, ipsásque rubor occupat & inflammatio.* Sed tamen hæc faucium symptωmata, hîc non sunt phthisifera: sicut illic vbi narrantur à præceptore. Nec verò illa hîc mouet catarrhi vis effera prolabentis in fauces: non enim sic essent ὁμογενῆ, aut συναιτια, febris merito, & causæ ipsius: sed propagata ex aluo, per continuitatem interioris tunicæ quæ ipsi cum faucibus est communis. Atque hæc proritatio, memoriam renouat exactæ iam choleræ. Est autem hoc symptωma in febre grauissimum, vt suprà ostendimus in tractatu de febribus. Nam faucium occupatarum symptωmata, iampridem sunt alibi explicata. 2. lib.)

Aut, si quod aliud prauum in febre signum appareat] Τί τῶν κακοηθέων. Est autem signum illud, quod vel non apparet συνήθως, vel cuius tanta est è natura egressio, vt inde significetur difficilis admodum redintegratio. Ac prauum quidem huiusmodi signum ostenditur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis: cùm scilicet longè ab iis absunt quæ fiunt quæque apparent συνήθως κατὰ λόγον, i. *vt solent, merito morbi & ægri.* Fuerit autem sic febris τρομώδης, λυγγώδης, γνώμης ἁπτόμενος, i. *tremorifera, singultuosa, mentem attingens.* &c. Nam propriæ qualitates prauorum signorum quæ κακοήθως eueniunt, scriptæ sunt passim toto volumine prognωseωn Coacarum.

26 Τὰ περὶ τῶν τόκων ῥηγνύμενα ὑδατώδεα· φλαῦρα.

Grauidas malè habent quæ ante partus aquæ prorumpunt.

Vide commentarum ad primam huius tractatus.

27 Τῇσιν ἐπιφόροισι κατὰ φάρυγγα ἁλμυρώδεες ῥύσιες· πονηρόν.

Grauidis in fauces fluxio salsilaginosa; pestifera.

Enimuero nullus hîc restat scribendi locus: quia omnis materia & occasio, non ita pridem, nobis prærepta est in eius examine cuius hæc verba sunt. *Quæ sunt in grauidis salsilaginosa; incommoda fore à partu multa ostendunt ex albis mordacibus*, &c. Huc pertinent quoque illa quæ antè sunt posita de grauidarum aphthis. Sed quoniam theωremata, iisdem ferè verbis concepta, non semper eodem scopo examinanda; neque id faciundum in hac prognωsi quæ aliò spectat, aut certè vlteriùs quàm quæ adducta est. Illa enim tantùm ea proponit incommoda quæ à partu ventura sunt ex albis mordacibus, quorum materiam abundè suppeditat quæ sunt in grauidis salsilaginosa. Hæc verò præter ea quæ illic sunt posita, fœturam continet symptωmatum omnium ex acri fluxione nascentium. Coac. 16. huius tract.

Ergo. Grauidis] Inter omnes quibus idem accidit quod hîc proponitur, quòd earum conditio est omnium vtriusque sexus ἐπικίνδυνος, ac periculosiùs ipsam habet omnis è natura egressio, cuius etiam difficillima redintegratio, vt mox dicetur. Latissimè quidem hîc patet quod scripsit Hippocrates. Γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι θανάσιμον. i. *Mulierem grauidam aliquo acuto morbo tentari; mortiferum.* Causæ sunt explicatæ.

Fluxio salsilaginosa] Non illa quidem fugax, nec pressa leuiter: sed quæ ipsam diu occupat, maléque habet: quòd ea fluxio perennitatem habet in grauidis plusquam in cæteris; siue illius origo sit ab iis quæ intrà sunt inutilia, tam in visceribus, quàm in vasorum impuritate, ac cerebri capitísque vitio; siue illius principia causæque ducantur à tempestate austrina & pluuia; siue ab ipsa diæta vnde succrescat illa cacochymia putris & salsa. Est enim grauidarum, multùm à se mutata spiritus & nutricatus œconomia, multùm item complexio corporis iam minimùm perspirabilis; tum excrementi copia est, præsertim muliebris, quod exitum habere nequit, donec mulier grauiditatem sustulerit partu secundo. Et cùm salsilago illa multis in locis percipitur, vt nuper attigimus; vbi nunc se ostentet, planè ostendit quod sequitur.

In fauces] Κατὰ φάρυγγα, i. *secundum fauces*, ad verbum, quà itur partim ad gulam, partim ad guttur; & illac quidem, ad inferum ventrem; hac verò, ad superum. Atque inferi quidem symptωmata

sunt diarrhœe, lienteriæ, dysenteriæ, tenesmi & ilei. Superi autem, tussis ferina, raucitas, peripneumonia, phthisis. Sed vtriusq; ventris offensi symptomata sunt, aborsio, partus difficilis, & grauis offensio puerperæ, ex lochiis albis mordacibus.

PESTIFERA] i. Fœtæ & fœtui calamitosa. Fœtæ quidem, in grauiditate, in partu & puerperiis, vt suprà iam demonstratum est. Fœtui autem: quoniam leui de causa, eius aborsio esse solet; aut certè partus infœlix, quo & minutulus nascitur, & in valetudine viuit aduersa, aut breui vitam finit, quem tãtùm terris ostentant fata, nec vltrà esse sinunt.

28 Τὸ περὶ τῶν τόκων ἐπιῤῥιγοῦν, καὶ τὰ ἀνωδύνως πελόμενα· κινδυνώδεα.

Crebrò ante partum rigere, & indolenter partu leuari; periculum subesse testantur.

RIGORES crebrò cientur omnes ἀκρίτως: proptereáque illi μετάστασιν faciunt materiæ rigoriferæ, ad diaphragma & caput. Atque vt crebra rigorum concussione, facilè partus excutitur, cùm incipit esse grauis ipsa grauiditas: sic opinionis errore, quem frustra citati rigores crebrò induxerunt; falsò est credita partus leuatio. Ex quibus efficitur, quòd huius rigoris & partus descripti, cõspiratio est ad periculum ipsius puerperæ, nõ quidem fœtus merito à rigore exclusi: sed causa falsò creditæ indolentiæ in enixu, & lochiorum culpa & vitio: vnde tam in vtero, quàm ab vtero morbi contingunt.

CREBRO RIGERE] Quod Græcè est ἐπιῤῥιγοῦν, i. *subinde rigores cieri*, vt sæpe alias annotauimus. Subinde autem, vel crebrò & iteratò cientur, ac si vnus alteri superueniat, quod propriè est ἐπιῤῥιγοῦν, i. *superrigere*: quod verbum ostendit etiam τὴν ἐπίῤῥυσιν, non autem τὴν ἔκκρισιν, i. *purgationem, non excretionem* materiæ rigoriferæ; idque morbi merito, non naturæ. Cientur, inquam, subinde, ἢ ἀφ' ἑλκέων, ἢ ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. *ab empyematis vlcerificis, vel à vasis*. Ac sanè ab empyematis crebrò cientur, & ob id semper symptωmaticῶs, proritata pure acri membrana quæ est acerrimi sensus: similiter vt perhorrescunt exulceratæ partes, appulsu mordacium pharmacorum. Atque hîc primùm rigor cietur vbi est causa rigorifera, videlicet empyema. Nam in rigore à vasis, distinctio est causæ ipsum cientis & excitantis: vt scilicet κατὰ λόγον, ἢ ὡς σύμπτωμα, i. *naturæ merito vel vt symptωma suscipitur*. Naturæ quidem merito excitatur criticus & periodicus. De critico scitum est illud. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγινομένου λύσις. i. *Qui occupatur à causo; rigore superueniente, liberatur*. Tum illud etiam. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, &c. i. *Ante rigorem sistuntur vrinæ*. De periodico, qualis est febris tertianæ, quartanæ &c. edictum illud est dictatoris. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ῥίγεα γίνηται· καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται. i. *Quotiescunque dum febris adest, rigor cietur; in eum diem febris exoluitur*. Quod est eiusmodi ac si diceret. Quando emota bile in habitum corporis, rigor superuenit, ob eámque causam expurgatur & vacuatur singulis paroxysmis, iure optimo desinit in febris vacuitatem huiusmodi febrium intermissio. Sed ibi demum rigoris à vasis ratio symptωmatica est, cùm frustra cietur, nec vlla est vacuatio materiæ rigoriferæ. Id autem accidit motu proprio causæ morbificæ, cùm eius dominatu natura tenetur, non ipsa naturæ. Tum cernitur illa, quam modò dixi, symptωmatica propagatio, quæ & rigoris crebra est atque insolens concussio, & eius frustra citati μετάστασις ad diaphragma & caput, vbi symptωmata excitantur paraphorica, bilis rigoriferæ & partis obsessæ propria. Vetus est illud præceptoris. Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ, πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον. i. *Crebrò exortus rigor in nulla febris discessione, & ægro pridem infirmo; periculum mortis infert*. Eum rigorem hîc positum, subinde mouet biliosa cacochymia è vasis expressa, quæ toto corporis habitu commouetur, quam fundit assiduè, concepta in locis & lumbis nimia muliebrium abundantia per totum id tempus grauiditatis. Atque hic rigor subinde coortus prorepit ἐξ ὀσφύος καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλὴν, i. *è lumbis per dorsum ad caput*, vbi symptωmata excitat paraphorica, denegato exitu materiæ rigoriferæ per hæmorrhagiam aut sudorem.

ET INDOLENTER PARTV LEVARI] Quod certè miraculo apponendum videtur, si non est falsò credita indolentia, & insidiosa leuatio. Sed falsò credita est indolentia, aut malè parta, ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσέειν, ἢ δι' ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται, i. *aut quia rei molestiæ sensio non excitatur in occupata mente; aut quia nullus est sensus partium per quas excretio ipsa fit*. De sensus extinctione partium, solenne est illud prorrheticum. *Quæ non sentienti tenuia, siue liquida, ex aluo ducuntur, cùm sit apud se; pessimè ipsum habent: vt vidimus in hepatico*. De sensionis autem vacuitate ab occupata mẽte, certum est in aphorismis testimonium. *Quibus quid corporis in labore est, atque eius laboris sæpe nulla perceptio est; ijs mens laborat. Et sitis sedata immeritò, in morbis acutis; graue malum subesse ostendit: & magna & rara spiratio in acutis; delirij est.*

PERICVLVM SVBESSE TESTANTVR] Quia est indolentia malè parta; vel sensus amissione, vel sensionis vacuitate: proptereáque insidiosa hæc ratio pariendi. Ac struit quidem insidias ipsa priuatio sensionis à delirio, quod transmissa in cerebrum materia rigorifera excitauit. Ei periculo multùm adiicit propagata eò muliebrium à partu suppressorum anadrome, cuius incõmoda sunt in promptu, paténtque omnibus ad legendum in prognωsibus hac de re conscriptis & explicatis. Itaque ab hoc puerperio similiter in periculo est ipsa puerpera, vt illi de quibus legitur hæc prognωsis. Τὰ οὐρήματα μὴ ὑπομιμνήσκουσιν ὀλέθρια. i. *Quæ immemoribus vrinæ redduntur; perniciosæ.*

29 Τῇσιν ἐπιφόροισι τὰ ἀφθώδεα ῥεύματα· πονηρόν. σπασθεῖσαι, ἐκλυθεῖσαι, μετὰ καταψυχθεῖσαι· ἐκθερμαίνονται ὀξέως.

Grauidas periculosè habent fluxiones aphthiferæ: tum item conuulsæ, vel exolutæ: postquam perfrixerint, acriter incalescunt.

FLVXIONVM grauidis κακοήθως aphthiferarum, pericula sunt pridem exposita, quatenus fluxu alui quem inferunt per impotentiam continendi ea quæ assumuntur, fœtum ante diem ad exitum & ad exitium præcipitant: ídque adempta commoditate grauidis ipsum gerendi & nutriendi, cum offensione summa excrementorum fœdi odoris, subterlabentium per loca locis vicina & adiacentia. Hîc autem sunt alia fluxionum incommoda, quæ non minus grauidas periculosè habent, quàm fœtus. Eorum incommodorum siue symptωmatum mortiferorum natura & ratio adducetur in examine huius prognoseωs.

GRAVIDAS] Ἐπιφόροις, i. Quarum fœcunditas planè restibilis, antea secundi partus esse solebat.

PERICVLOSE HABENT] Ne dicam mortifere, dominatu morbi, ac triumphata natura. Græcè est, πονηρόν, quo significatur magna vis naturæ illata, & eius multùm egressæ de suo catorthωmate, difficilis redintegratio.

FLVXIONES APHTHIFERÆ] Quarum aphthæ siue vlcuscula, non sunt in ore συνήθως: sicut in lactentibus à lacte nutricum: sed κακοήθως à ferino catarrho quem genuit tempestas austrina, pluuia, πνιγώδης atque pestifera: vel cuius origo est ab iis quæ intrà sunt vitiosa, tam in visceribus, quàm in vasorum impuritate, quàm in cerebri capitísque vitio: præsertim cùm ei generationi multum adiicitur à mala diæta, in edacitate ciborum prauorum, & meri bibacitate.

TVM ENIM CONVVLSÆ] Non quidem contractis ab inflammatione neruis, vel siccitate aridis; nec item frigido & cõtumaci humore distentis: sed fluxionis acerrimæ morsu lacessitis: vt ea conuulsio non firmiter fixa sit, vt esse solet in cæteris; sed pressa leuiter, atque quodammodo σπασμωδής. Ac talis conuulsio sæpe accidit in singultu, & alui torminibus, quibus quidem crebræ sunt conuulsiones κακοήθως.

VEL EXOLVTÆ] Ἐκλυθεῖσαι. Cardiogmω scilicet, aut cardialgia quam stomacho infert acris fluxio, suo appulsu & morsu, cum cibi fastidio. Sed huius ἐκλύσεως causa esse potest, multùm & sæpe aluus transmissa liquidis excrementis κακοήθεα ἐόντα. Nam paralyseωs aut paraplegiæ opinionem faceret conuulsio ei contraria in eodem subiecto: non quidem simul, sed vicissim. De quarum vicissitudine inter se, dictum est supra in proprio earum tractatu. Sed nulla est æquitas sic opinari περὶ ἐκλύσεως, neque hîc, neque alibi vsquam apud Hippocratem.

POSTQVAM PERFRIXERINT] Toto corporis habitu, vel extimis artubus: ídque morbi merito, vel naturæ: sic enim significatio est τῆς καταψύξεως. Nam frigoris critici aut periodici alia ratio est, vt alibi demonstrauimus. Sed ea κατάψυξις, vt semper symptωma est διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἢ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *à debili vel emortuo calore innato*: sic eodem statu semper non manet. Nam vna quidem fixa est firmiter, de qua illud solenne est præceptoris. Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι· κακαί. i. *Quæ à rigore perfrigeratio non recalescit; malo est loco.* Altera verò fugax, de qua illud scriptum est. Οἱ ἐκ καταψύξεως ἱδρώδεες, ἀναθερμαινόμενοι· κακόν. i. *Qui, cum perfrixerint sudabundi, æstu incandescunt; malè habent.* Et, Ἄκρεα ἐς ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτοντα· κακόν. i. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio; pessimè habet ægrum.* Vbi Galenus author est, ideo citam esse mutationem caloris & frigoris in extimis artubus; quòd extinctus eorum calor, ipsos primùm reddit marmore frigidiores, qui tamen denuò incandescunt æstu, adueniente flamma fugaci è partibus intimis; quæ cùm euanuerit, ipsos, vti erant, glacie frigidiores relinquit. Atque illud est quod hîc scribitur.

ACRITER INCALESCVNT] Appulsu caloris febrilis, vt flammæ cuiusdam, è visceribus incendio conflagrantibus. Talis est ratio falsò creditæ febris extinctæ, cùm extimæ partes perfrixerint: de qua illud scriptum reperio apud Hippocratem. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ, πυρετοῦ περιψυχθέντος· κακόν. i. *Quæ supersunt incendia in hypochondrio, febre, partium tenus quæ circumstant, perfrigeratæ; malum subesse ostendit.*

30 Καὶ μέντοι καὶ δύσκολα ἀποβαίνει τῇσιν ἐπιφόροισι τὰ περὶ τὸ λεπτὸν οἰδήματα, οἷα περὶ τὰς ὀχείας γίνεται, ἀπολαμβανόμενα ὀρθοπνοίησιν. ἆρα τὰ τοιαῦτα οἰδήματα διδυμοτοκεῖ; ἆρα καὶ σπασμώδεα τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ποιέει;

Quinetiam grauidis eueniunt graues circa tenue ipsum tumores, cuiusmodi accidunt circa scrotum. Atque illi multùm difficili spiritu occupati. An tales tumores edunt gemellos? An verò quid inferunt conuulsionis?

ENIMVERO non est dubium quin à fluxione aphthifera tumores assurgant in tenui intestino, qui grauidas faciant ileosas. Nam inter causas reuoluti sursum intestini, commemorabilis illa est quam ponit Galenus, cùm scilicet exulceratio lænis est intestini, si à ciborum transitu proritetur, nec exitum cirò habeant; tum euenire vt intestinum hac noua proritatione afflictum, transmittat sursum ea quæ ipsum læsura erant, ac mutata velificatione, cursum deinceps inflectat sursum contra naturam, quem olim naturaliter deorsum tenebat. Hoc facit intestinum sui diligens, ac sibi metuens à dolore ex rerum molestarum appulsu. Quemadmodum igitur fluxiones aphthiferę faciunt lienteriam per impotentiam continendi ea quæ assumuntur: sic aphthosæ lienterię transitus esse potest in ileum, cùm scilicet causæ lientericæ propagatio est ex aluo ad tenue intestinũ. Cætera autem quæ ponũtur in hac prognωsi, eiusmodi sunt vt omni careãt fundaméto quo extrui possit aliquã demõstratio veritatis. Omnia enim sunt ἐπιρροφῆ, nec aliquid habent ὁμογενές, nihil catholicum, nihil verum, nihil etiam συνακολουθόν. Itaque superstitio hæc demonstrandi vel ostẽtatio, caliginem studiosis pro Sole offunderet, Orcum pro luce adferret, ac denique summam vanitatem pro veritate.

31 Τὰ μυχθώδεα ἐξαναφέροντα πνεύματα ἐν πυρετοῖσιν· ἐκτιτρώσκονται.

HIC DVÆ sunt causæ quibus ne aliquid scribam, impedior. Vna solœcismus prognωseωs, cui emendando plus operæ mihi ponendum esset, quàm ipsi sententiæ enarrandæ. Altera summum fastidium τῆς ταυτολογίας, quando non ita pridem adduximus quidquid ad eam prognωsin pertinere maximè videatur. Est autem sic Latinè versa è Græco.

Quæ cum suspirio foras effertur spiratio, & vnà immeritò est colliquatio; grauidis abòrsionem denunciat.

32 Φρικώδεσι, κοπιώδεσι, καρηβαρικοῖσι· γυναικεῖα καταῤῥήγνυται.

Quæ in horrore sunt, laßitudine, & capitis grauitate; muliebria ijs prorumpunt.

QVI MEDICINAM faciunt religiosè, permagni faciunt, intelligere, cùm ex toto suppressa est purgatio muliebrium; sit'ne illa suppressio culpa & vitio rei, aut fœminæ expurgandæ; an contrà meritò grauiditatis, & fœtus in vtero stabulantis. Nam si mulieris culpa aut vitio, muliebrium muliebritas non est in stata & menstrua purgatione, hîc subeundæ vices naturæ in vacuando. Sin autem merito grauiditatis ita sit, periculosa erit molitio vacuandi. Ergo ponuntur hîc signa de quibus expectanda est purgatio experenda muliebrium suppressorum, cùm ea suppressio excusationem non habet grauiditatis.

QVÆ IN HORRORE SVNT] Φρικώδεσι, i. quæ perhorrescunt subinde; non quidem ἀφ' ἑλκέων, vt nuper diximus ab empyemate quod ciet horrores qua parte ipsum subest: sed ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. è vasis, vnde cacochymia exprimitur crebra horroribus à lumbis per dorsum ad caput. Atque hęc cacochymia, foras inflectit cursum horrificum, cuius perennitatẽ edit perennis menstruorum suppressio; cùm scilicet illa nihil habet vtilitatis. Nam fœtu concepto prodest ipsam sic esse ad commeatum fœtus qui vtilissimam partem muliebrium sibi assumit, reliquias autem relinquit in venis, vbi supersunt donec partus adueniat, ibíque stabulantur sine horrifica cacochymia; quam gigni non sinit caloris natiui amplificatio quæ est à fœtu; nec foras efferri ad ciendũ horrorẽ, perennis ad locos attractio, nutriendi causa, quo sic introrsum mouetur, relictis in via reliquiis quæ supersunt à nutricatu fœtus. Sed eius horroris quem ciet inutilis suppressio muliebrium, & inde, caloris febrilis crebra est vicissitudo quam inutilis mouet in grauiditate. Sic enim iudicium est præceptoris cùm ait. Ην γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου· ἄσαι δὲ προσπίπτωσι· λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν. i. *Si purgationes non eant mulieri, nec horror febris ve superueniat, cibi autem fastidium incidat; cogita ipsam in vtero habere.* Quem aphorismum de iis mulieribus scriptum narrat Galenus, quarum inculpata purgatio, repentè sistitur sine causa extrinsecus incidente.

cidente. Est autem inculpata purgatio in qualitate, copia, vtraque periodo, & expurgandi modo; est, inquam, mulierum fœcundarum. Nam vitiosa non est, fœturæ capacium, vt nulla suspicio esse possit grauiditatis in ea muliere, cuius purgatio repentè suppressa est, quæ in vitio esse solebat. Itaque sapienter scripsit Galenus ad Hippocratis aphorismum prædictum, cùm ait, positum esse ὅτι τῶν ἀμέμπτως καθαιρομένων, &c. Quod sanè iudicium est præceptoris, vbi causas persequitur sterilitatis. Verba eius apponam. *Ἀλλ' ὅτι κακὸν ἐν τοῖσιν ἐπιμηνίοισιν ἔνι, τοῦτο ἀφαιρέειν χρή, ὅταν φλεγματώδεά τε, καὶ ὑμενώδεα, καὶ ἰχωροειδέα, καὶ λεπτὰ, ἢ λευκὰ, καὶ θρομβοειδέα, καὶ ὅταν μέλανά τε, καὶ ἀνθρακώδεα, ἢ ζοφοειδέα, ἢ δριμέα, ἁλμυρὰ, θολερὰ, πυώδεα. αὗται γὰρ πᾶσαι αἱ προφάσιες ὑπεξαιρετέαι· κωλύουσι γὰρ λαμβάνειν ἐν γαστρί.* i. *Sed quidquid in menstruis inest vitij, totum id auferendum, cum scilicet ea sunt pituitosa, pelliculosa, serosa, tenuia, vel etiam alba, grumosa, tum autem si nigra sunt & carbunculosa, aut fusca, aut acria, salsa, turbida, purulenta. Denique omnes huiusmodi notæ malorum radicitus sunt extirpandæ: quia impediunt conceptionem in aluo.*

LASSITVDINE] Non quidem à labore nimio, vel desueto, vel insueto; quæ lassitudo κόπος dicitur ἁπλῶς. Sed quæ oborta est vltro, & κόπος αὐτόματος nominatur, τονώδης, ἑλκώδης, ἢ φλεγμονώδης, i. *quam sensio comitatur tensionis, vlceris, inflammationis.* Ac primam quidem edit repletio, alteram cacochymia, tertiam vtraque causa. Hic certè sensio est vlcerosa in posita lassitudine, cuius eadem causa est quæ horroris, nempe cacochymia è venis expressa per totam compaginem. Atque hæc lassitudo vlcerosa cum horrore frustra citato in febre, non rarò est paraphorica, aut cephalalgica, vt ante demonstrauimus ex quodam prorrhetico.

ET CAPITIS GRAVITATE] Quam facit horriferæ cacochymiæ ad caput metastasis, vnde non habet exitum, ibíque sua edit incommoda, proritando, ac distendendo; videlicet τὴν καρηβαρίαν, quæ vox est dolorifici mali à rheumate consistente quod per ἰδιοπάθειαν caput afficit continenter. Vbi enim grauitas, ibi & firmiter fixum est rheuma consistens, quod inde sui detractionem moliendam ostendit.

MVLIEBRIA IIS PRORVMPVNT] Quoniã expletæ carnes & venæ continuo sanguinis ad eas appulsu κατ' ὦσιν; eius quidem appulsus, atque, vt ita dicam, τῆς πλημμυρίδος ἀμπώτει, i. *refluxũ* experiuntur ad locos, vnde primum transmissa est ad ipsam compaginem, siue corporis habitum, sanguinis abundantia; vbi sensionem excitat lassitudinis vlcerosæ, quam tollit exorta subinde horroris concussio, quæ ἀγωγὸν esse solet τῶν γυναικείων, ipsisque ciendis prodest ac præest. Nam, parta grauiditate, nullus est à menstruorum suppressione horror, nec febris, vti iam diximus.

33 Αἱ πρὸς χεῖρα νωθραὶ, κατάξηροι, ἄδιψοι, γυναικεῖα πολλὰ χαλῶσαι· ἐκπυΐσκονται.

Quæ ad manum torpidæ sunt, aridæ, sitis expertes; cùm muliebria multa laxarint, pus edunt.

PONVNTVR hîc signa quorum τὸ κατηγορούμενον est empyema, quæ tamen illius verè non sunt ὑποκείμενα. Non enim sunt ἴδια, neque ὁμολογοῦ prognostica empyematis, vt eò spectare videantur; incerta etiam diagnωstica, vt iis cùm subest empyema, certo cognosci possit ac percipi. Si quæ autem sit ratio ineundi τεκμήρσιν è signis hîc positis ad πρόγνωσιν ἢ διάγνωσιν empyematis, planum faciet ipsum examen prognoseωs quod sic aggredior.

QVÆ AD MANVM LANGVENT EFFOETÆ] i. Quæ contactu medici manent immotæ, atque quodammodo exolutæ. Nam illud πρὸς χεῖρα, i. *ad manum*, propriè ad eum pertinet qui manum admouet, vel erigendi causa ægrotum, vel explorãdi corporis artuúmque qualitatem, & venæ micantis appulsum. Talis oratio est in illa prognωsi, *οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες κακόν,* i. *qui ad manum exiliunt; malo sunt loco.* Et. *πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες.* i. *febrium aliæ quidem sunt ad manum mordaces, aliæ verò mites.* Iam verò quæ sint ad manum νωθραί, i. *segnes*, quæque sit illa νωθρότης, i. *segnicies* manu percepta, considerandum. Enimuero quantum complector animo ex omni doctrina Hippocratis, duplex νωθρότης manu tractabilis est, vna quidem quæ in δυσκινησίᾳ consistit partium corporis in conuertendo, partim verò artuum in meteωrismω. Altera verò ἐν καταψύξει νενωθρευμένη, & venarum micantium pulsu lento, paruo & raro, ac penè dixerim ἀσφυξίᾳ. De singulis hîc scribendum. Ac primùm δυσκινησία corporis in conuertendo se, manu percipitur cum ægrè manu impulsum mouetur: ei contrarius est ἀναΐσμος, de quo illud præceptum est. Sicut de Thasia quadam muliere vultuosa narrat Hippocrates, *κῶμα ἤρξατο, καὶ καταφορὴ, καὶ πάλιν ἔγερσις, ἀνήισσεν καὶ κατέχειν οὐκ ἠδύνατο,* i. *obortum est cωma & inclinatio veternosa: rursum excussa comate, & excitata, exilijt, nec loco se poterat continere.* Sed illa corporis ægra & difficilis in alterutrum latus conuersio, causam habet, vel grauitatem portati multùm oppressi, vel infirmitatem portantis, i. facultatis effœtæ ac languidæ, vnde est ipsa ἔρριψις quæ cernitur, ac manu percipitur, cum ægri delabuntur subinde ad pedes. Hîc autem, νωθρότητος per manum exploratio est, cum ægri sunt νωθροὶ οὐκ ἐλαφροὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσι, i. *pigri non alacres in exurgendo & attollendo artus*; cum scilicet, exempli causa, manus non porrigitur expeditè medico inuitanti, nec dextra ex facili iungitur amici dextræ. Sic enim proiecti artus, præ nimia grauitate, sunt verè νωθρώδεες, eáq; νωθρότης est medici manu tractabilis, cum nec sua sponte, nec adiuti etiam, facile loco vbi iacent mouentur. Tum deinde est κατάψυξις νενωθρευμένη, cum scilicet deiectum corpus artúsque perfrixerint, id primo appulsu manus admotæ percipitur. De quo illud præceptum est. Αἵματος

ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρωμένῃ· κακόν. i. *Detractio sanguinis in torpida perfrigeratione, mala.* Nam pulsus illi venarum micantium *πρὸς χεῖρα*, i. *manu medici explorantis*, eáque sola, nec alio indice, duce iudicio; deprehenduntur *νωθροί*, quales in lethargicis esse narrat Hippocrates. Sic enim scripsit. *Οἱ ληθαργικοὶ, τρομώδεες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνώδεες, δύσχροες, οἰδηματώδεες, σφυγμοῖσι νωθροῖσι.* i. *Lethargici, manibus contremiscunt, soporati, decolores, vnáque turgiduli, cum pulsu sepulto.*

PRÆARIDÆ] Quæ nimia siccitate squalent, qualis est siccitas volæ manus ac linguæ, dum febris acuta est cruda, nec dum cœpit humescere: sicut in pleuritide & peripneumonia sicca, quæ omni caret *ἀναχρέμψει*. Sed hîc appositè, vbi agitur de muliebribus, siccitas illa referri debet ad linguam, cuius mutatio esse solet in substantia & colore, cùm malè est vtero, & malè ab vtero. Sic enim didicimus à præceptore. *Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, τὸ δὲ χολῶδες ἀπὸ πίονος· ἐρυθραὶ δὲ, ἀφ' αἵματος. μέλαιναι δὲ, ἀπὸ μελαίνης χολῆς· αὗαι δὲ ἀπὸ λιγνυώδεος ἐγκαύσιος, καὶ μητρώου μορίου.* i. *Linguæ virides, biliosæ; id autem biliosum est à pingui: sed rubræ sunt à sanguine: nigræ verò à nigra bile; sicut aridæ à fuliginoso ardore, & à matrice.* Vbi Galenus auctor est, *τὸ μητρῷον μόριον*, i. *maternam partem*, poni pro vtero, cuius inflammatio, calidissimam secum habet febrem coniũctam, vnde lingua siccitate & fuliginoso ardore squalescit, cùm scilicet febris adest qualem descripsit, cuius non rarò immunis est hysterica inflammatio. Ex quo efficitur, signum linguæ aridæ, tum inflammato vtero *συνεδρεύειν*, quando apparet: sed non necessariò apparere, nec semper, quoties ipse vterus inflammatur. Verba Galeni hæc sunt. *Τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλούμενα· τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ σημεῖα.* i. *Prædicta quidem signa semper subesse ostendunt ea quæ indicantur: non tamen res ipsæ, necessariò signa edunt.* Ergo lingua arida, signum quidem erit primum & per se, quod *παθογνωμονικὸν* Græci vocant, fuliginosi ardoris: quem si transmittit vteri inflãmatio, vt sæpe transmittit, fuerit quoque inflammati vteri *συνεδρεῦον*.

SITIS EXPERTES] Idque immeritò: quod est Hippocrati *παραλόγως*, vt in illo. *Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι· κακόν.* i. *Sitis sedata immeritò in acutis; malum.* Est autem sedata immeritò, cùm sine aqua & spiritu, sitibundus homo à febre, non putat sitire se; vel quòd nulla sensio excitatur causæ sitiferæ; vel quòd resoluta vis est cupida potionis. Adeo vt falsò putetur sitis abesse, de non excepto, vel non percepto appulsu causæ sitiferæ. Nisi quis forsitan excusationem adferat leuis tussiculæ, ac leuiter proritantis, vnde sitiendi causa, vel in ipso causo, infringitur. Sed eius obiectionis, facilis depulsio est; quòd ibi tum lingua non est perusta, vt causi merito esse solet. Sic enim præceptor ait, *καὶ ἡ γλῶσσα καταπεφρυγμένη.* Hîc autem posuit linguas præaridas.

CVM MVLIEBRIA MVLTA LAXARINT] Vel potiùs cohibendo collegerint, vnde causa fuit vteri inflammari, cuius inflammatio, linguæ substantiam & colorem immutat, vt iam posuimus ex præceptore; nec tamen ea mutatio, sitibundi est hominis, vt esse solet cùm lingua est *ὁμόχροος τῇσι πνεύμοσι*, cùm scilicet æstu incandescunt vicinæ partes ac sociæ, cuiusmodi sunt pulmones, hepar, & hypoglottides venæ. Itaque sitis vacuitas cum squalida lingua, distinctionis ergo posita est; quòd talis ab vtero sit, non autem ab aliis.

PVS EDVNT] Quia menstruorum cohibitorum intus, nec aliò transmissorum, aut retractorum, phyma in vtero sæpe nascitur, quod in empyema mutatum, saluis rebus exitum habet per sinum pudoris, si nullum manet vlcus superstes. Qua de re satis iam multa.

34 Τὰ ἐξαίφνης λευκὰ καταῤῥέοντα ἀπὸ τρωσμῶν, ἤν τι ῥιγῇ, καὶ ἐς μηρὸν ὁρμᾷ· τρόμος δύσκολον.

Cùm ex aborsu alba repentè percurrunt, si quid riguerit, & in femur excursio est; malè fit à tremore.

HIC DE aborsu contemplatio est causarum eius cohibitarum, & aliò transmissarum, de suo cursu quem prius tenebant. Symptomatum autem fœtura est, cùm vel earum causarum cohibitarum propagatio est, vel abscessus. Atque illa symptomatum vtrinque manantium fœtura hîc ponitur.

CVM EX ABORSV] i. Fœtu excluso ante diem legitimum pariendi, qua de re aliàs multa.

ALBA REPENTE PERCVRRVNT] i. Cùm aborsionis causa quæ intus latebat, exitum foras habet. Est autem aborsionis causa, purgatio alba quæ rubra esse debebat, vt omnis esse solet naturaliter instituta & consueta puerperarum, perfectos partus edentium: sed ex aborsu alba est meritò, quæ fuit eius causa: quoniam illud album quod cernitur in puerperio purgamento, impotentiam attulit continendi fœtum. Est autem duplex ratio atque causa puerperiorum alborum, vna quidem mucoris; altera verò puris. Ac de mucore quidem, illud præceptum est. *Quæ boni sunt habitus grauidæ, cum trimestres abortiunt sua sponte; iis cotyledones sunt mucore obsitæ.* De pure autem legimus nuper, quòd, oborta febre, materia quę cohibetur, &, qua cohibita, hypogastrij tumor assurgit cum renixu & pulsu, in empyema mutatur: cuius libero exitu, si nullum supersit vlcus in locis, mulier confestim sanatur.

SI QVID RIGVERIT] Quod vel tantillum sit, nec fortè tantisper: quia rigoris crebra concussio est in empyematis velut ergastulo, vbi conclusum est. Atque hic rigor frustra obortus, transmissionem facit, non solùm pituitæ salsæ aut puris; sed etiam biliosi humoris, & sanguinis, primùm ad latus, mox autem ad caput. Sed tamen hîc nihil de bile aut sanguine potest dici appositè. Solùm de albis loco dicendum

loco dicendum, à quibus vis magna locis infertur, tam intus cohibitis, quàm exeuntibus. Nam sursum transmissa, nihil habent securitatis. Ac de alborum incommodis notæ sunt illæ prognoses iam explicatæ supra in hoc tractatu. *Quibus ex abortu, alba quidem cum febre substiterint, tum surditas, & vis acerba doloris in latus irrepserit; insaniunt desperatæ.* Et. *Quæ sunt in grauidis salsilaginosa, difficultatem à partu fore ostendunt ex albis mordacibus: ac tales purgationes indurant, locósque corrugant, &c.*

ET IN FEMVR EXCVRRERIT] Quod ibi dolorificum sit, vt sæpe accidit cum menstrua inhibentur. Ac tum ille dolor obortus in femore, grauissima infert mala, non solum menstrualibus à menstruorum suppressione: sed etiam viris quos occupat febris acuta: sicut Heropytho contigisse legimus, cui crebra erat vicissitudo surditatis & doloris in femore. Idem Caluo etiam mortiferè accidisse narrat Hippocrates, qui crudelissima morte à femoris dolore interiit, cum is, relicta parte, ad supera transiisset. Atque doloris in femore oborti, percepta sunt posita, quæ nihil necesse est hîc denuo recensere. Sufficiet vnum quod iam attigimus. Est autem sic expressum. Κακοηθὲς, καὶ ἐκ μηροῦ ὁρμὴ δηγήματος. i. *Malignus est etiam, doloris à femore excursus.* Et. Ἤν ἐναιώρημά τι τῷ οὔρῳ, τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν δηγήματος ἀφανισθέντος· παρακρουστικόν. i. *Si quid in vrina sit pendulum, vanescente cruris dolore, dementiam præsagit.*

MALE FIT A TREMORE] Est enim rigoris, lochia cohibentis, mala mutatio in tremorem, cuius origo est cacochymia è venis ad neruos expressa, indéque ad cerebrum ipsum transmissa, vbi delirium excitatur. Scitum est. Οἷσιν αὖ ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται· παρακοπὴ λύει. i. *Quibus in causo tremor est, finiunt cum delirio.* Est enim facilis atque mutua principatuum & propaginum sympathia, & syntimoria.

35 Τὰ ἀφθώδεα στόματα· τοῖσιν ἐπιφόροισι, κοιλίας καθυγραίνει.

Ora aphthosa grauidis, perliquidas reddunt aluos.

HVIVS prognoseωs ratio repetenda ex commentariis nostris ad secundam & decimamnonam huius tractatus.

36 Αἱ δὲ τῶν κυουσέων προνοσέουσαι· περὶ τῶν τόκων ἐπιρριγοῦσι.

Quæ autem grauidæ priùs ægrotant quàm enitantur; iis subinde ante partum rigor cietur.

CLARA ET facilis est philologia huius prognoseωs: sed ratio eius philosophica, multis est obstructa difficultatibus. Nec vero adduci potest ad demonstrandum, nisi perspectum sit prius, catholicane, an hypothetica hîc posita esse videatur: tametsi catholica est enunciatio. Quæ vtrum vera sit, planum faciet eius examen quod sic aggredior.

QVÆ AVTEM GRAVIDÆ] Quæ inter grauidas ita sunt constitutæ, vt secundo cursu non exigant suam grauiditatem, nec sine molestia; ídque suo merito, non autem culpa ipsius grauiditatis.

PRIVS ÆGROTANT QVAM ENITANTVR] Non quidem omni morborum genere laborantes; sed fortè doloribus hypochondrij occupatæ. Nam vxor Epicratis, ante partum ægrotauit, febre correpta, tertio die puellam fœliciter peperit, cum ante febrem obortam riguisset. Ac morbo defuncta est graui & periculoso, quod ei purgatio puerperia bene iuisset. De hypochondrij autem doloribus huc pertinentibus, non ita pridem adducta est illa prognosis. *Grauidas malè habet hypochondrij dolor. Tum alui quæ his feruntur. Quinetiam ipsas crebrò rigere, pestiferum.* Tametsi enim verbo ægrotandi, cætera morborum genera complexus esse videatur: tamen ab illis non æqua est rigendi necessitas ante partum, sicut ab hypochondrij dextri dolore quem fortè intulit systrophica inflãmatio, quæ ante non abstulit grauidam, quàm, peracto cursu grauiditatis, ad enitendi pariẽdique tempus peruenerit. Tum enim si validarum grauidæ virium beneficio, phyma crudum hepatis expectarit pepasmum, & in empyema mutetur; non antè partus erit, quàm pariendi tempus euenerit. Nam periodicus rigor febrium intermittentium, nihil aliud nisi paroxysmum denunciat, nec facit grauidam ἐπιρριγοῦν, i. *crebro rigere.* Symptωmaticus tantum hîc est, de quo scriptum est à præceptore. Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτει, i. *crebrò incidit*, vt annotauit Galenus in commentario ad illum aphorismum. Criticus autem rigor, semel tantum in febre acuta cietur ad crisin, per hæmorrhagiam, aut per sudorem, nec recipit τὸ ἐπιρριγοῦν: sicut expressum hîc legitur ita Latinè conuersum.

IIS SVBINDE ANTE PARTVM RIGOR CIETVR] Nec ante pariunt, quàm subinde riguerint, affecta iam grauiditate, cum in propinquo est partus, quem rigor quidem accelerat: sed reliqua puerperij efficit difficillima, vt visum est præceptori cùm ait. *Inter prædictas, quibus subinde rigor cietur, quæ pariunt facilè, iis reliqua difficillima.* Sed eam prognosin, penè dixerim, ænigmaticam, supra explicauimus, quo reuocanda est, vt omnis difficultas tollatur huius prognoseωs.

37 Αἱ ναρκώδεες ἐκλύσιες· δύσκολοι μὲν ἐκ τῶν τόκων ἀποβαίνουσι, καὶ παρακρουστικαὶ· οὐ μέντοι ὀλέθριοι. ἀτὰρ καὶ πλῆθος γυναικείων προσημαίνουσι.

Exolutio cum torpore; difficilis quidem à partu contingit, deliriúmque infert: ſed tamen non eſt mortifera. Prænunciat autem copiam muliebrium.

LOCHIORVM incommoda quæ, vitio purgationis in qualitate aut copia, puerperas circumueniunt; ſupra ſunt à nobis expoſita. Vnum hîc ponitur quod etiam attigiſſe videmur ad illam prognωſin. *Quæ ad manum torpidæ ſunt, aridæ, ſitis expertes; cùm muliebria multa laxarint; pus edunt.* Sed quoniam eius & huius non idem eſt τὸ κατηγορούμενον, quamuis idem τὸ ὑποκείμενον eſſe videatur; examinandi ſtudium ſimiliter erit à nobis in hac prognωſi, ſicut in illa.

EXOLVTIO] Non ea quidem quæ cernitur in lapſu præcipiti omnium facultatum, collapſis omnibus naturæ præſidiis, atque imprimis corde, cum ei nihil ſufficit ad inſtaurandum nectar viuificum, cuius exhauſto laborat; aut cum illius nectaris crebra eſt diſſipatio atque corruptio ab aura peſtifera, vel à fœdiſſima tabe pulmonis. Atque hæc vera eſt ἔκλυσις, quæ vera dicitur ſyncope cardiaca. De qua eſt illud poſitum à præceptore. Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι. i. *Qui crebro & fortiter exoluuntur ſine cauſa manifeſta; vitam repente finiunt.* Sed illa demum eſt exolutio hîc audienda, quam ſupra nominauit νωθρότητα, nec ea quidem quam peperit vacuatio atque conſumptio triplicis noſtræ ſubſtantiæ, & frigus habet coniunctum: ſed ea quæ cernitur ἐν τῇ δυσκινησίᾳ, i. *in difficultate mouendi* & cõuertendi ſe in alterutrum latus. Quod certè vitio accidit oppreſſionis, cui præiuit ſuppreſſio excrementi.

CVM TORPORE] Eſt autem ἡ νάρκη, ſiue torpor, ſegnicies quarumlibet partium in ſuo cuiuſque officio, vel hebetudo earum in percipiendo appulſu τῶν αἰσθητῶν, i. *ſenſilium.* Vtriuſque hîc ratio eſt quam infert vtraque plethωra, videlicet ad vires & ad vaſa. Plethωra autem ſic eſt.

DIFFICILIS QVIDEM A PARTV CONTINGIT] Quoniam eius in cauſa eſt, lochiorum ſuppreſſio, vbi eſt ſanguinis τὸ πλῆθος καὶ πάχος, vnde malorum fœtura & ilias eſſe ſolet quam ſupra oſtendimus. Sed exolutio hîc deſcripta, particularem infert μετάστασιν ad inſtrumenta motus & ſenſus quæ ſunt in toto corpore & omnibus artubus: proptereáque illi familiare ſymptωma adiunxit.

DELIRIVMQVE INFERT] Quæ vox delirij eſt, non quidem perpetui, qualis eſſe ſolet phrenitis, & inde nata inſania: ſed preſſi leuiter atque fugacis. Exoritur enim κατὰ τὴν ἐπίχροιαν vitiorum quæ cerebrum in ſympathiam adducunt. Atqui iampridem illud receptum eſt quod in primo prorrhetico ſcribit Galenus. Αἱ ἐν ἑτέροις τοῖ μέρεσι δυνάμεναι ἐς συμπάθειαν ἀγαγεῖν τὸν ἐγκέφαλον, ὡς χολῆς καὶ φλέγματος βλάβαι, τὸ διηνεκὲς οὐκ ἔχουσι. i. *Quæ ex pituita & bile in cæteris partibus natæ offenſiones, cerebrum in ſympathiam poſſunt adducere; nihil habent perpetuum.* Nam demonſtratum eſt ſupra quid interſit inter φρενιτικὸν, καὶ παρακρουστικόν.

SED TAMEN NON EST MORTIFERA] Nec ſuo vitio, nec alieno. Ac ſuo quidem: quia oppreſſio tantùm occupat corpus tractabile, facítque ibi ſegniciem & hebetudinem. Alieno autem: quia delirium quod inde infertur, non eam parit in cerebro alterationem vnde ventura ſit alienatio mortifera & funeſta: ſicut à phrenitide & inſania venire ſolet; quòd illæ in cerebro firmiter fixæ ſint.

PRÆNVNCIAT AVTEM COPIAM MVLIEBRIVM] Quam toto corpore artubúſque omnibus nauſeabunda vomit in vterum, venarum repletio. Atque ita πληρμονὴ tranſibit in ἐμπιόντι.

38 Αἱ ἐν τόκῳ, καρδίην περιαλγήσασαι· ὀλίγῳ ὕστερον ἀποβάλλουσι.

Quæ parturiendo, priùs cor dolent; paulò poſt illæ pariunt.

IBI DEMVM ſperabilis eſt fœlix partus, & citò venturus à graui enixu; cum mulier diu multúmque parturiendo fracta, incipit laborare cordis dolore. Quod certè vt medicos imperitos, metu exterret: ita peritos recreat ac reficit bona ſpe ſecundi partus, & iamiam adfuturi. Sic autem ratio eſt huius prognωſeωs, quam præceptor ſcripſit his verbis. *Quinetiam mulieri parturiendo cor dolet, quod accidit ventre circumuoluente fœtum, & opem ferente ad partum; maximè autem vtero.* Sed quare à graui enixu partum in propinquo eſſe denunciet cordis hic dolor qui ante non fuit, in cauſa hæc ſunt. Non enim hæc cardialgia vel cardiωgmus, ab aura incidit venenata; nec verò à bilis morſu: ſed à fœtu ipſo qui tota grauiditate, velut ſedendo, in aluo delituit; nunc autem in partu, cum foras viam affectet, ſeſe extendit

atque in caput procedens, matris cor, i. os ventriculi, impetit, quod est acerrimi sensus. Est autem hoc loco, cordis nomen, pro stomacho: sicut Hippocrates vsurpauit multis in locis.

39 Τὰ φρικώδεα, κοπιώδεα, καρηβαρικὰ, τραχήλου ὀδυνώδεα· γυναικεῖα καταῤῥήγνυσι. περὶ κρίσιν δὲ τοιοῦτον γινόμενον μετὰ βηχίων ἐπιῤῥιγεῖ.

Crebri horrores cum laßitudine, capitis grauitate, & colli dolore; muliebria cient profusè. Atque id sub crisin obórtum, mouet tußiculam, cum rigore.

Hvivs prognoseως nuper adducta ratio est ad 32. huius tractatus. Itaque tantùm hîc nostræ sunt partes, vt attingamus ea quæ suprà ostendimus ad illam prognωsin. *Perculsum caput, aurium echo; hæmorrhagiam cient, aut mulieribus muliebria deorsum effundunt: idque cùm aliàs; tum si rhachis inde fuerit ardore accensa. Fortaßis etiam dysenterica sunt hæc.* Ostendimus autem quòd ab eadem concussione cientur variæ excretiones; tam pro humoris motu, naturæ impulsu, & meatuum conditione; quàm pro natura & propria inclinatione illorum quibus ad crisin eadem perturbatio incidit. Quemadmodum enim signa prædicta iuuenibus, ad hæmorrhagiam; senibus, ad dysenteriam, in morbis acutis: sic mulieribus ad muliebria, priuilegio quodam naturæ apparent; sicut etiam suprà demonstratum est in historia menstruorum. Quod enim sequitur, de tussicula cum rigore, non est disciplinabile, sed ἀκαταμάθητον: quia demonstrari non potest nec verè, nec appositè.

Coac. 8. cap. 1. lib. 2.

Coac. 10. huius tract.

40 Ἧσι κόρῃσιν ὀρθοπνοϊκὰ συμβαίνει· ἐν τῇσιν ἐπιφόροισι, τιτθοὶ ἐκπυοῦνται. γυναικεῖα ἐπιφαίνεσθαι ἐν ἀρχῇ· κακόν.

Quibus puellis orthopnoïca sunt in promptu; iis dum vtero gerunt, mammæ suppurant. In causa sunt muliebria quæ non apparent loco. vel. *Malum est muliebria non apparere loco.*

Operæprecivm est discere ac tenere quemadmodum mala virginum orta ex vitiis muliebrium, transeant in magna incommoda siue symptomata grauidarum. Atque hîc locum habet illa sententia præceptoris quæ docet ibi demum morbos enasci atque manere, vbi antea fuit dolor aut lassitudo. Sic orthopnœa virginum quam sera peperit muliebritas menstruorum; iisdem pòst grauidis mammas adducit in empyema. Hoc autem cuiusmodi sit, tum verò quemadmodum iis eueniat, sic aggredior ad docendum.

Qvibvs pvellis] Quæ viris maturæ, nondum expertæ sunt muliebritatem à menstruis.

Orthopnoica svnt in promptv] Quæ orthopnœa tentantur, vbi non nisi recta ceruice respirant. Atque id quidem, non inflammata larynge, cuius inflammatio præceps est ad interitum: sed pulmone multùm oppresso, atque distentis, sanguine illuc affuso, mammis. Nec verò hîc vera est orthopnœa, quæ principatum obtinet difficultatis in omni dyspnœa: sed potiùs quædam sublimis respiratio, quam dicunt πνεῦμα μετέωρον, ἢ μετεωρισμόν, vbi, non nisi residendo, ægri respirant: quod apud Hippocratem est ἀνακαθίζειν καὶ ἀνέλκεσθαι, i. *spiritum trahere veriùs quàm ducere.* Ac talem orthopnœam suprà iam attigit, vbi ait. *Orthopnœam faciunt hydropiformia dura*: ibi nos hydropiformia dura spectauimus in thorace, cuius distentio est magna ex nimia humoris abundantia quæ latitudinem tollit thoracis in dorso & pectore, ipsúmque totum facit rotundum ac teretem, vtris modo, distentum. Atque huius distentionis causa est πλεύμων πλησθείς, de quo hæc leguntur apud Hippocratem. Ἢν πλησθῇ ὁ πνεύμων· βῆξ ἔχει, καὶ ὀρθοπνοίη, καὶ ἆσθμα. i. *Si repleatur pulmo, tußis habet, recta spiratio, & anhelitus.*

Lib. 2. progn.

Coac. 67. cap. 16. lib. 2.

Lib. 3. περὶ νούσων.

Iis dvm vtero gervnt] Trimestrem, quadrimestrem, aut eo maiorem fœtum: cùm scilicet copia est reliquiarum materiæ menstrualis, de commeatu fœtus purissimo circa locos collectæ.

Mammæ svppvrant] Quia cùm olim virginalia mala mammæ exceperint, quorum muliebria, quamuis sera, leuationem adferre solebant; nunc denegato, propter grauiditatem, exitu muliebrium, procliuis eorum est illuc transmissio, & ibi collectio, vbi τὸ συνηθὲς καὶ ὁμογενές, societatis iam partæ memoriam renouat. Sed empyema illud mammarum concipitur, tum per earum idiopathiam, tum per sympathiam à pulmone, cuius est facilis ad mammas μετάστασις. Atque tum empyema in promptu est, si ea collectio sanguinis, neque in lac mutatur, neque furorem inducit. De quibus hoc fuit iudicium præceptoris. Γυνὴ μὴ κυοῦσα, μηδὲ τετοκυῖα, γάλα ἔχει· τὰ καταμήνια αὐτῆς ἐκλέλοιπε. i. *Mulier non prægnans, nec*

aph. 39. & 46. 5.

puerpera lac habet; menstrua illam deficiunt. Et. Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται· μανίην σημαίνει. i. *Quibuscunque mulieribus lac in mammis concrescit; insaniam facit.*

MALVM EST MVLIEBRIA QVAM PRIMVM NON EXIRE] Epiphonema est, quo sanè ostendit quòd virginalia mala, muliebrium orta vitio, quàm primùm loco non exeuntium, id enim sonat, ἐν ἀρχῇ; vt nuper ostendimus; vbicunque insederint, quamuis abierint, memoriam tamen sui renouant in grauiditate, vbi naturalis & insta est muliebrium cohibitio.

41 Τὰ μανικὰ πυρετοὺς ὀξεῖς, ταραχώδεας, ἀχόλως καρδιαλγικῶς λύουσι.

Fanatica; febres acutas, turbulentas, cardialgico non bilioso exoluunt.

HOC CERTE appositè non est positum ad historiam de rebus mulierum. An verò verè ad id de quo dicitur, hæc prima occurrit quæstio in examine huius prognoseωs. Veritas autem sic lucebit.

FANATICA] i. Insaniæ in quibus dementiæ summa sunt omnia, cuiusmodi sunt eorum qui ad fana excurrunt, cœptis immanibus efferi.

FEBRES ACVTAS] Quæ continenter, celeriter & vehementer mouentur.

prorrh.4. s.1.1.

TVRBVLENTAS] i. Quæ inferunt τὴν ταραχὴν ἁπλῶς ὀνομαζομένην, i. *turbationem simpliciter absolutéque dictam*, quæ mẽtis & consilij est, non vrinarum, nec ventris, vt annotauit Galenus ad illud prorrh. Τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν οὖρα ἄχροα, μέλανα, ἐναιωρήματα· ἐφ' ἱδρῶτι φρενιτικά. i. *Vrinæ turbulentis vigilibus decolores, vel nigræ, enæoremate præditæ; cum sudatiuncula notant insaniam.* Hæc autem turbatio, phrenitidis prænuncia est atque insaniæ grauioris. Ac talis turbatio à febre acuta, sic expressa legitur in illa prognωsi. *Surditas, morbi acuti turbulentíque consectaria; graue malum.* Sed illic turbatio pro insania, scripta est παρακοπώτερον. Non enim surditas, turbationis est ἔκγονος: sed insaniæ ab exhausto quo exoluta est pars illa cerebri vnde vis audiendi manat.

Coac.2.cap. 3.lib.2.

CARDIALGICO] i. Cordis dolore implicito. Est autem positum hîc nomen cordis, pro stomacho, seu ventriculi orificio quod est acerrimi sensus, vt sæpe ostendimus. Ac nihil interest, dixerísne cardialgiam, an cardiogmum, i. morsum partis prædictæ.

2.Epid part.2.

NON BILIOSO] Vt esse solet in multis: sicut in illa muliere, cuius cardialgiam contumacem exoluit ptissanarium condîtum succo mali punici. Nam bilis affluxu, tale symptoma excitari solet in stomacho, cùm eò vsque prorepit: sicut affixæ bilis in fundo alui, nausea est & singultus: similiter vt eius natantis, vomitio esse solet. Hîc autem cardialgiæ causam agnoscit, non hypochondriacam biliosam: sed eam quæ à cerebro, vbi mania est, transfertur in stomachum νευρωδέστατον, proptereáque cerebro συμπαθέστατον: sicut annotauit Galenus in luxata maxilla.

lib.2.περὶ ἄρθρων.

EXOLVVNT] i. Sanant. Sanè quidem: sed eam sanationem non adfert redintegratio corporis è natura egressi; vt verbum illud quod est sanandi, sit planè ironicum, sicut in illo. Οἷσιν αὖ ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται· παρακοπὴ λύει. i. *Quibus in causo tremores accidunt, eos delirium perimit.* Ibi enim delirio tremor sanatur; sed ægri periculo, siue interitu. Ergo fanatica exoluunt turbulentas febres acutas: quia tum ad vltima ventum est, cùm turbationi phrenitis, & inde huic succedit extrema dementia. His gradibus itur in requiem sempiternam.

42 Τοῖσιν ἀτοκοῖσιν αἵματος ἔμετος, πρὸς τὸ συλλαβεῖν ὠφελέει.

Sterilibus vomitio sanguinis; ad concipiendum prodest.

EST QVIDEM in promptu perceptio huius prognoseωs, quæ cuiusmodi sit, philologia eius prima fronte ostendit. Nihil enim clarius, nihil ad percipiendum facilius, quàm legere vel audire; quòd iis quæ non concipiunt, vomitio sanguinis ad concipiendum prodest. Sed vtrùm verè id positum, aduocanda est omnis ratio sterilitatis ad ineundum examen, quo veritas elucescat. Quot enim causarum sterilitatis ideæ; tot etiam remediorum genera esse debent. Quæramus ergo, si placet; an cuiuis & semper, an verò tantùm cuidam sterilitati, sanguinem prosit vomere, ad concipiendum. Enimuero quantùm complector animo, ex omni doctrina Hippocratis; mulieres omnino sunt ἄτοκοι, i. *partus expertes*: quia sunt ἄφοροι, i. *vacuæ* nec prægnantes. Non enim admitto mulieres quæ molam gerunt, ac sæpe manent ἄτοκοι ad vltimum vitæ diem, si tandiu mola vixerit, donec mulier animam exhalarit, & in eam mola ipsa molem accreuerit, vt iam exire non possit; nec eius mortuæ adhuc paruæ exclusio fuerit à viuente matrice & matre, quæ consortis mortui impatiens esse solet. Vidimus enim molam molis annorum quindecim. Erat autem rotunda pedes tres cum dodrante. Eam gestabat mulier abdomine vtriformi, quale est hydropicorum. Ea mortua & dissecta, prodiit mola viuens & incorrupta, cuius conceptæ & gestatæ in vtero per quindecim annos, hoc argumento adducor; quòd mulier esset vitæ integræ, & notæ cumprimis pudicitiæ. Exegerat autem 15. annos vidua. Nam sine coitu, coagmentatio non est molæ,

De mola.

quicquid

quicquid nugentur sophistæ, linguarum & naturæ ignari. Hoc fuit iudicium præceptorum Hippocratis, Aristotelis, & Galeni: quorum authoritas vna me frangeret, nisi eorum ratio plus valeret ad comparandam docilitatem & fidem. Sic enim de mola censuerunt; quòd mola est rudis indigestáque moles, quam cruditas edit seminis atque corruptio, vnde est impedita corporis partiúmque discretio & accretio. Nam ea moles in quam assurgit, quæque illi vulgò peperit nomen molæ; accretio quædam est phytica, sed informis. Viuit enim & crescit, more tuberum, quæ ὕδνα Græci vocant: non autem stirpium suis partibus, conuenienter cuiusque natura discretis, absolutarum.

Discretionis & accretionis veræ in mola, impeditio est à seminis cruditate quod in matrice conceptum est, nec foras elapsum. Cruditati seminis ab inchoata eius confectione in testibus, multùm adiicitur ab oppressione quam facit muliebrium instans purgatiô ab intempestiua conceptione suppressa. Tum enim semen conceptum obruitur sanguinis abundantia, quo antè non eget, quàm absoluta fuerit fœtus descriptio. Non enim à sanguine semen nutritur, dum informatur fœtus: sed à suo consociali, quod est semen alterum, siue alterutrum quod dominatu regitur informantis, tum maris, tum fœminę. Est igitur mola, velut quædam μόλυνσις, vt placuisse video Aristoteli; quòd illa sit crudor quidam, quo vis exoleuit gignendi ac discernendi à semine: similiter vt in grossis à cruditate impeditur accretio atque maturitas. Nam & μολυνέεσθαι verbum, maribus nuper natis appositum legimus apud Hippocratem: quòd scilicet ipsos puellæ crescendi celeritate præcedant, quas tamen præcesserant dum essent in vtero. Hippocratis verba hæc sunt literis digna aureis. Συνεκρίθη, συνέστη, ὀξύτερον κινηθὲν ἐμολύνθη, καὶ βραδύτερον 6.Epid.part.2. αὔξεται, καὶ ἐπὶ πλείω χρόνον. i. *Articulatum est, constitit, celerius motum comprimitur, tardiúsque augetur & diutius.* Quinetiam idem verbum præceptor apposuit abscessibus immaturis qui paulatim subsidunt atque vanescunt. Locus est in prorrheticis & in Epidemiis. Atque in prorrheticis verba hæc sunt. Τὰ ἐπώ- c.3.1.prorrh. δυνα ἀκρίτως καταμολυνθέντα· φλαῦρα. i. *Dolorifici tumores sine signis repreßi; mali.* Vbi Galenus docet, inter καταμολύνεσθαι & ἀφανίζειν hoc interesse; quòd illic paulatim, hîc verò repentè ac subitò vanescant tumores, retractis intrò humoribus vnde assurgunt. In Epidemiis autem sic est. Λαιστερὸν παρ' οὖς οἴδημα, τῇ δὲ ὑστεραίῃ καὶ 2. Epid. δεξιόν· ἧσσον δὲ τοῦτο. ἐπεχλιαίνετο ταῦτα καὶ ἐμολύνθη. i. *Sinistra fuit parotis, postridie autem dextra: sed tamen hæc minor. Vtraque simul læuigabatur, atque ita subsidit.* Loquitur autem de fratre coniugis Aristæi. Atque hic locus à Galeno citatur ad illum quem modò attigi lib. 6. Epid. vbi legitur συνεχλιαίνετο, quod est in textu lib. 2. ἐπεχλιαίνετο. Quæ Galeni correctio, melior mihi videtur. Illic sanè Galenus appositè & eleganter quid sit καταμολύνεσθαι, sic enarrat. Τὸ γὰρ τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς παυσάμενον, καὶ ἀποψυχθὲν, οὕτως ὠνόμασεν. i. *Quod enim à celeri motu & mutatione quiescit refrigeratum, sic nominauit.* Hactenus hæc de mola. Iam reuertamur ad examen sterilitatis.

Ergo iam constat, opinor, quòd illæ demum fœminæ sunt ἄτοκοι, i. *partus expertes ac nesciæ*, quæ non De sterilitate. sunt καρποφόροι, i. *quæ fructum non ferunt in vtero*: vt omnis tollatur molæ opinio, quæ diu gestata, ferè ἀτοκίαν inducit. Sunt autem mulieres ἄφοροι, quia semen virile vel non excipiunt, vel non concipiunt. Nam quæ ab imperfecto sæpe partu, ob impotentiam nutriendi atque gerendi fœtum, infructuosæ manent, causas non habent sterilitatis, quas hîc persequimur. Atque illa vitia, suprà sunt à nobis exposita. Huc igitur primùm nostra esse debet attentio atque contentio, vt intelligamus vnde sit impeditio excipiendi semen virile, vt eius complexu fruatur muliebre ad generandum, quod ipsum per se nihil gignit, præter pathema hystericum; ne molam quidem: cuius, vt dixi, coagmentatio sine coitu esse non potest.

Est igitur varia impeditio excipiendi semen virile, qua impeditur conceptio, vnde mulieres in perpetuum manent steriles. Ac prima quidem impeditio cernitur in iis quæ statim à coitu semen excernunt vel effundunt, quale iniectum est. Talibus enim τὸ στόμα οὐκ ὀρθόν ἐστι τῆς μήτρης· ἀλλὰ ἰδνοῦται καὶ οὐ δέχεται τὴν γονήν, i. *os vteri non est rectum, sed planè distortum, aut etiam collapsum: proptereáque viri semen nequit excipere.* Sed vtrùm ea peruersio vteri vel conniuentia, menstrua exitum sinat habere, aut non; imprimis quærendum. Nam si fatetur mulier se menstrualem non esse, vt decet; multùm adiicitur illi vitio quo semen illapsum, ab vtero non excipitur, à menstruorum illic stabulantium suppressione. Hîc sanè profuerit, quò ea conniuentia explicetur, vel oris peruersio in directum mutetur; profuerit, inquam, vomendo sanguinem vacuare. Sic enim restituetur amissa commoditas excipiendi semen. Quò spectat illa sententia præceptoris. Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι· ἀγαθόν. i. *Mulieri, menstruis* aph.32.& 33.5. *deficientibus, sanguis è naribus fluens; bonus.* vel illa potiùs. Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις. i. *Mulieri sanguinem euomenti, menstruis profluentibus; sanatio est.* Nam si prodest vomere sanguinem ad retrahendum menstrua profluentia; profuerit quoque illàc, i. per vomitum, naturam dare operam purgationi eorum quæ circa locos subsistunt. Quòd si euenerit, vt rectum os vteri conniueat, aut peruertatur, quasi de more institutóque suæ naturæ, simulatque menstrua illac transierint; vnum illud restat perfugium excipiendi semen, vt liberis detur opera, veneri operando, pridie quàm quiescat purgatio menstrua. Hîc nihil profuerit, sanguinem per os vomendo effundere. Sed præter illam vteri conniuentiam, cuius præsidia modò attulimus, vna existit, eáque fixa tam firmiter, vt penè respuat omnem industriam. Est autem illa quam peperit oris duritas atque scirrhus: de qua sic positum est à præceptore. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι· ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν. i. *Quibuscunque os vteri durum est;* aph.45.5. *ipsum necesse est conniuere.* Non enim consuetudo est conniuendi vtero naturaliter instituta; nisi cùm semen concepit, fouétque suo complexu. Nam conniuentiæ naturalis commoda iam attigimus. Eius autem quæ non fit συνήθως, sed κακοήθως à scirrho; difficilis admodum curatio est.

Quinetiam subit alia impeditio excipiendi semen, posita in præpingui abdomine mulieris quæ initur. Quæ causa & ratio impediendi sic expressa legitur apud Hippocratem. *Quæ multùm craßitudine è* aph.46.5.

natura egressæ, vtero non concipiunt; iis omentum, os vteri comprimit: neque priùs concipiunt, quàm fuerint attenuatæ. Hîc sanè videndum, an, vomitu sanguinis, attenuatio comparetur, quam ad concipiendum necessariam esse dixit. Sed patefacta est omnis impeditio excipiendi semen virile. Nunc de impotentia idem concipiendi, cùm semel illapsum fuerit, & exceptum ab vtero. Primum occurrit indicium præceptoris de signis excepti seminis, sed non concepti. Est autem huiusmodi. *Ergo si mulier fateatur postridie, aut perendie, aut etiam quarto pòst die quàm rem cum viro habuerit, semen ex vtero elapsum fuisse; huic natat vterus nimia humoris abundantia, ipsúmque semen diluitur. Sin autem sextum aut septimum diem agens à coitu, exceptum semen effundat; certum est ipsum putrescere, & cùm putruerit, elabi.* Sed tamen effluuia illa, seminis recto cursu, in vteri sinum illapsi, non tamen ad generandum concepti; æquè viri accidunt malo satu, atque mulieris vitioso conceptu.

Enimuero satus eorum in vitio est, quorum spermaticus humor, seménque ipsum, temperamento & complexione non sunt naturaliter constituta. Huiusmodi ferè cernuntur in iis quibus est sanguis natura serosior, aut qui à diæta serescit: quod Aristoteli est ὀῤῥώδης, vbi de sudore agit cruento. Natura serosior est in lentiginosis quorum vlcera ægrè sanescunt: tum in minutulis, quos Græci λεπτοὺς vocant;

2.Epid.part.2.

& catarrhosis, à perennitate catarrhi, quam fundit repletio capitis, quæ à visceribus malè moratis maléque constitutis, continenter infertur: cui de proprio capitis vitio multùm adiicitur. Talibus enim complexio eius materiæ quæ ope testium, transit in semen, ipsum vix edet prolificum. Sic enim naturæ comparata est ratio, vt coctionis vitium quod præcessit, non emendetur ab ea quæ illi succedit. Scitum est illud. *Segnicies ventris, est omnium confusio, & vasorum impuritas.* Diætæ vitio sanguis serescit, ibíque humor spermaticus testium coctione non transit in semen prolificum lientericis, leucophlegmaticis, omnibúsque adeo quos occupauit hydrops; tum ebriosis atque cachecticis. Nam quibus adempta vis est subeundi vel irrigandi fundum hystericum; notæ sunt illi sterilitatis: similiter vt castrati & thlibiæ, quos vocat eunuchos. Ac subeundi quidem fundum hystericum adempta vis erat illis cedmaticis apud Scythas, quibus ad cedmatis curationem, sanguis detractus fuerat, venis pone aures incisis. Quod etiam, ex instituto gentis, faciundum præcepit Hippocrates in Epidemiis. Impotentiam subeundi, facit collapsa facultas arrigendi, à seminis paupertate; vel exolutio musculorum pudendi. Nam irrigandi vterum recto cursu, libertas spadoni adimitur: vel potiùs, ne vlla quidem conceditur: vt mirum videri non debeat, si pro fœcunditate regnet sterilitas in mulieribus quæ viris nupserunt in quibus prædictæ sterilitatis causæ apparent. Sunt enim aliæ multæ à viris profectæ, quæ in occulto latent, nec nisi à peritis medicis animaduerti possunt: cùm scilicet viri satu hystericus fundus non gaudet, quia non est illi εὐπρόσφυης, i. *consocialis*, temperamento, vel etiam complexione: vnde sunt illa vitia densi aut rari seminis, tum frigidi atque calidi, quæ ponuntur à præceptore in aphorismis. Itaque malo satu semen virile non minùs elabitur postridie quàm illapsum est, perendie, quarto die, aut quinto, & sexto; quàm culpa hysterici fundi, tum proprio, tum alieno vitio laborantis. Vidimus enim quasdam primis nuptiis diu steriles, quas tamen secundæ bearunt prole pulcherrima.

lib. de aërib. locis & aquis.

6.Epid.part.5.

aph.63.5.

Ergo tenebit is primùm notitiam sterilitatis vnde profecta sit, qui suis præsidiis volet pro ea fœcunditatem inducere, neque committet vt medicina quam adhibet, temeraria esse videatur. Nouerit autem præsidia sterilitatis, in medici manu non esse, nisi permissu auxilióque Dei; cuius ea voluntas est precibus impetrata, vt summa benignitas eius appareat in regno sterilitatis, cui reginam præficit fœcunditatem: quemadmodum cecinit diuinus & regius poëta his verbis, quibus ora sua in Dei laudes resoluit.

Qui maternos sterili fructus Exoratus donat, & orbos Læta renouat prole penates.

Sed quoniam vt præclarè scripsit Hippocrates. Omnia quidem diuina sunt; ac nihil est aliud diuinius alio, neque humanius: nihil tamen fit sine natura, quæ est ipsa vis Dei: ac tametsi omnium redintegratio est, vnde ipsa naturæ præscriptio atque norma, nempe à Deo; tamen cognitio & scientia egressionis quæ infert sterilitatem, manat à Deo in medicum; & inde ratio comparandæ fœcunditatis quam secum adfert redintegratio rerum genitalium, priùs è statu naturæ optimo egressarum.

Ergo tenenda est primùm causa omnis & ratio sterilitatis in fœmina quæ suo vitio, non alieno, semen recto cursu immissum, non retinet, neque concipit. Nam de impotentia excipiendi, nihil dicẽdum ampliùs. Omnis autem causa & ratio sterilitatis ab impotentia continendi & cõcipiendi semen virile, sic expressa legitur in aphorismo libri quem scripsit Hippocrates κατὰ διέξοδον περὶ ἀφόρων, i. *de sterilibus vtero non gerentibus. Quæ frigidos habent vteros, quæque densos; non concipiunt. Quæ item præhumidos habẽt vteros; non concipiunt: nam genitura in iis extinguitur. Tum quæ siccos nimis, quæque perustos: quia defectu alimenti semen corrumpitur. At verò quæ vtriusque contrarietatis temperiem nactæ sunt; proletariæ tales euadunt.* Enimuero sterilitatis causæ omnes in hoc aphorismo sunt positæ ab impotentia concipiendi semen virile. Ibi autem seminis non est conceptio, vbi vis eius prolifica nõ fouetur, nec excitatur ad τύπωσιν, i. *ad fœtus descriptionem*: sed corruptione seminis in quo inest, labefactatur atque vanescit. At verò semen corrumpitur perfrigeratum, vel nimia humoris obrutum abundantia, vel alimẽti defectu exhaustum à siccitate, vel cùm ardore matricis cõsumptum est. Sed patefacta omni ratione causarum sterilitatis in aphorismo, cùm ea tantùm explicanda supersit quæ est in frigore ac densitate vteri, operæpretium fuerit super hac re verba audire Galeni. *Vbi tam frigus immoderatum potens est, vt densum efficiat vterum; angustißima quoque sunt mulieribus ora eorum quæ illuc ad vterum feruntur vasorum. Itaque vel hoc nomine, steriles manent mulieres; quòd venularum osculis secundinæ adnasci non possunt. Quod vt euenerit; tamen non potis est conuenienter fœtum nutriri. Aut enim ne minimùm quidem purgationes eunt: aut certè admodum paucæ, & illæ quidem prauæ; quòd scilicet illac tenuior sanguis & aquosior transmittatur. Etenim ibi facilè oppilantur venularum oscula: tum propter natiuam eorum angustiam; tum quia huiusmodi fœminæ, prouentu ferè abundant pituitosi humoris. Nam vniuersum corpus, omnino simi-*

omnino similiter est constitutum vt matrix. Huc accedit, quòd semen virile, in locis huiusmodi perfrigerari potest, nisi id fortè sit natura calidius. Ergo mulieres quæ frigidos habent vteros, ad concipiendum ineptæ sunt: propter eorum substantiæ densitatem. Quæ cùm ita sint; planè efficitur verum esse quod scripsit Hippocrates; quòd scilicet illæ demum mulieres nihil opis, nihil industriæ requirunt à medico ad comparandam fœcunditatem, quibus menstrua bene respondent in qualitate, copia, expurgandi modo, & vtraque periodo naturaliter instituta, hoc vno excepto. Si enim consuetudo est ori matricis conniuendi, exacta purgatione menstrua, vt genituram vterus coëundo non possit excipere: tum imperanda coitio est pridie quàm cessarit purgatio. Nam quibus impuræ sunt purgationes menstruæ, quæque non eunt κατὰ φύσιν, i. iure & loco; iis adhibere oportet cultum proli habendæ. Intelligo autem cultum, ab illis præsidiis quæ contra sterilitatem ab impotentia concipiendi, sic à præceptore sunt posita. Τὰς ἀγόνους πυελιᾶν καὶ φαρμακεύειν. i. *Steriles partim fouere, partim purgare oportet.* [2. Epid. part. 5.] Etenim omnis curandi ratio suscipitur atque absoluitur vacuatione alieni humoris, & neoterismo corporis è natura egressi: quoniam omnis affectio sterilitatis, egressione vteri de sua præscriptione, & impuritate consistit alieni humoris; vt modò diximus in aphorismo. Vt autem sunt causæ singularum affectionum à quibus infertur sterilitas per impotentiam concipiendi, de qua hîc loquimur: sic etiam remediorum genera esse debent. Egressioni corporis debetur neoterismus; impuritati purgatio: vt scilicet illis præsidiis, contrarietatum frigoris & ardoris, item siccitatis & humoris, temperies ad concipiendum idonea comparetur. Qualem natura & valetudinis cura diximus esse in iis quibus iure & loco conuenienter menstrua expurgantur: proptereàque tantùm à viro, non autem à medico, cultum habendæ proli requirunt. Igitur qualis egressio est vteri; talis erit neoterismus, fouendo & alterando: qualis impuritas; talis item purgatio. Ac primùm eximiè frigida intemperies vteri, quæ densitatem infert, vnde sterilitas ipsa venit; æquali contrariorum excessu, ad iustam temperiem redintegranda: ídque fouendo intus & foris. Huc valent fomenta siue θερμάσματα calidarum rerum hystericarum, καὶ ἡ ἐν ἀρώμασι πυελία διὰ τὴν μαλακὴν πύρωσιν, vt loquitur Theophrastus. Atque ita cùm frigido & denso vtero medicatum fuerit intus & foris; tum explorare oportet num illis artibus comparata sit redintegratio, qua seminis concipiendi tollatur fixa olim firmiter impeditio. Ratio quidem explorandi sic est à præceptore tradita. *Si mulier quæ in aluo non concipit, scire velit num tandem aliquando sit conceptura; circumtectam optimè vestimentis, infernè suffito aromatis. Et si quidem odor suffiminis, ipsi per interiora corporis, prorepere videatur ad os & nares; velim existimes quòd ipsa non suopte vitio est infœcunda.* [aph. 59. 5.] Huiusmodi ratio explorandi suscipitur quoque alliis atque pessariis, quæ in sinum pudoris immissa, odorem suum expirant ad caput, vnde fucantur nocturni pileoli. Sed ea periclitatio, tantùm iis accommodatur, quarum vterus frigore ac densitate causam habet sterilitatis, vt Galenus author est ad aphorismum. Sic enim scripsit. Μόναις ἐκείναις οὐ διαδοθήσεται πρὸς ὅλον τὸ σῶμα τῶν θυμιαμάτων ἡ ποιότης· ὅσαις σκληρὸν, ἢ πυκνόν ἐστι τὸ τῆς ὑστέρας σῶμα. i. *Illis dumtaxat in corpus vniuersum non diffundetur suffitus qualitas, quibus durum & densum est matricis corpus:* Nam cæterarum causarum sterilitatis, vacationem non arguit odoris perceptio à suffitu per sinum pudoris in fœmina circumtecta. Non enim cæteræ causæ odorem impediunt quò minùs ad nares perueniat, quem suffitus expirat aromatum per naturalia: tametsi aliter video placuisse Galeno ad aphorismum vbi de causis agitur sterilium fœminarum ab impotentia concipiendi. Eius hæc sunt verba. Διάγνωσις πασῶν τῶν ἀμέτρων κατὰ τὴν ὑστέραν δυσκρασιῶν ἐστιν, ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης· διὰ τῆς τῶν ἀρωμάτων πυελίας. i. *Omnis vterinæ intemperiei commemorabilis dignotio vnica est, quam paulò antè* Hippocrates *posuit; per suffitus.* [comment. ad aph. 62. 5.] Hîc lectores viderint quàm constanter sibi vir summus consentiat. At verò caloris eximij & siccitatis in vtero mediocritas comparatur ad concipiendum idonea neoterismo, lactis asinini; balnéo aquæ dulcis egelidæ fumo & odore carentis; diæta ciborum meabilium, omnis alienæ qualitatis expertium, miniméque sitiferorum. Humidioris vteri ac multa proluuie diffluentis redintegratio est procuranda catharticis: quò spectat illud Hippocratis. Τὰς ἀγόνους φαρμακεύειν. Superuacanei autem humoris in vtero extinguentis semen virile, signa sunt τὰ ἀπιόντα, i. *quæ illinc vel illac discedunt.* Sic enim præceptor ait: Ὑγρότης διὰ τῶν ἀπιόντων. i. *Humiditas ex iis quæ abeunt.* Sed ἀπιόντα sunt tam muliebria, quàm fluxus muliebres. De muliebrium impuritate, quorum est consuetudo purgandi naturaliter instituta, hæc fuit sententia præceptoris. *Si velis mulierem diu sterilem, materno fructu beare, ac renouare orbos penates prole gratissima; primùm attentio esse debet ad menstrua, num pituitosa sint, an verò biliosa. Nam talis impuritas; conceptionem impediet, donec purgando fuerit expurgata. Fluxus muliebres quorum perennis fluxio est per naturalia; sterilitatis causa, præcedunt impura muliebria.* [lib. περὶ γυναικ.] Ergo consilium est præceptoris, impura purgare muliebria. Testatur id primùm aphorismus hac de re conscriptus. Γυναικὶ καταμήνια ἄχροα καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα· καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει. i. *Mulieri menses decolores nec eadem fluentes periodo; purgatione opus esse indicant.* Species autem catharticorum, pituitam aut bilem ducentium, vt alterutro humore menstrua conspurcantur, tum signa vtriusque humoris; nihil necesse est huc aduocare: sunt enim in promptu, paténtque omnibus ad visendum apud Hippocratem. Quinetiam idem author, accuratissimè scripsit omnium muliebrium fluxuum differentias & ideas, eorúmque præsidia. Sed inter præsidia humidioris vteri & impuri, principem locum obtinent fontes Spadenses aquarum medicatarum. Diæta siccissima præscribitur ab Hippocrate. [2. Epid. part. 3.] Profuerit itaque vti decocto radicum chinarum in epulis, loco vini: caput fouere decocto cephalico; suffire vterum suaueolentibus aromatis, vt Galenus posuit in aphorismis, quod est πυελιᾶν τῇ πυρώσει μαλθακῇ.

Hæ sunt profectò artes fugandæ sterilitatis ab impotentia continendi & concipiendi semen virile, in causa sanabili affectionis perspectæ & cognitæ κατὰ τὴν τεκμήρσιν. His ita constitutis; ad eam præscriptionem & normam, instituendum examen huius prognoseωs, quod erit huiusmodi.

STERILIBVS] Quæ ſunt eiuſmodi ſuo vitio, non alieno, per impotentiam vel excipiendi, vel continendi, vel concipiendi ſemen virile. Atque diſtinctio hæc cauſarum omnium ſterilitatis, verſatur in vtero & circa vterum, qui, vt fœcundus ager, fructu materno reſtibilis eſſe debet: nunc autem manet infructuoſus iis de cauſis quæ modò à nobis ſunt poſitæ.

VOMITIO SANGVINIS] Quam ciet anadrome ſanguinis è locis ad ventrem, vel ad pulmonem. Eſt enim vtrinque vomitio ſanguinis apud Hippocratem, vt ſuprà oſtendimus. Etenim menſtruorum ſuppreſſio vnde ſunt dolorifica mala lumborum, ſæpenumero ſui ſeri expreſſionem mouet in fundum ventriculi, & inde ad ſtomachum, vnde hæc veniunt; illinc quidem, vomitio atque nauſea; hinc verò, cardialgia. Similiter etiam ſecundum pulmones, eiuſdem ſanguinis apparet vomitio, vnde ſymptomatum leuatio eſt quæ inferebat ſuppreſſio. Et verò iam pridem conſtat, quòd menſtruorum & hæmorrhoidum cohibitarum anadrome ſi fit ad hepar, nec inde habet ἀναγωγὴν, ibi facit hydrωpem: ſin verò ad pulmonem, ibíque ſubſiſtat, & careat anagωge; peripneumoniam, empyema, & phthiſin mortiferam excitat.

AD CONCIPIENDVM PRODEST] Appoſitè dictum eſt, *ad concipiendum*, non *ad gerendum*, *aut nutriendum:* niſi fortè nimia ſanguinis abundantia, ſeu grauidarum repletio, quæ cernitur in difficultate ſpirandi, ac duris mammis & turgidis, vnde aborſio ſæpe incidit; vomitione ſanguinis periculum ampliùs grauidæ non inducat abortiendi: ſed eam deducat ad puerperium, exacto tempore grauiditatis. Nam difficultas & impotentia omnis excipiendi aut concipiendi ſemen à repletione locorum, vnde ſterilitas, cuius in vomitu ſanguinis eſt præſidium; nuper adducta eſt. Ex quibus efficitur; non ad omnem cauſam ſterilitatis prodeſſe hîc poſitam vomitionem ſanguinis: ſed tantùm ad eam quæ dicta eſt; neque id ſine incommodo partium, nec ſine periculo ægrotantis. Eſt enim periculoſa omnis quæ ſurſum fit per os, ſanguinis vacuatio, ὁκοῖον ἂν ᾖ, i. *cuiuſmodi tandem fuerit.*

43 Τὰ ἀχλυώδεα, γυναικείων συχνῶν ἐπιφανέντων, λύεται.

Oculorum caligo diſcutitur cùm muliebria multa prodierint.

aph.22.2. HIPPOCRATIS illud eſt in aphoriſmis. *Qui à repletione morbi naſcuntur; vacuatione ſaneſcunt: & qui ex vacuatione gignuntur, ſanat repletio. Atque ſic contrarietas, aliorum ſanatio eſt.* Vbi iudicium eſt Galeni; quòd eorum qui adhuc fiunt morborum oratio eſt inſtituta: propteréaque, inquit, perſpicuum eſt quòd vnà cum amotione cauſarum efficientium, ipſi quoque morbi neceſſariò amouentur. Efficientium autem cauſarum amotio ſuſcipitur per contraria. Ergo ſi menſtruorum ſuppreſſio eſt caliginoſa; planè efficitur, quòd eorum liberalis & libera vacuatio, caliginem priùs ob oculos obuerſantem diſcutit & exoluit: ſicut eſt poſitum in hac prognωſi. Quemadmodum autem caligo ac tenebræ, oculis offundantur ab iis quæ intrà ſunt initilia; tum quænam ſit ratio diſcutiendi & exoluendi eam caliginem; in promptu fidem adducet examen huius prognoſeωs.

Ergo. OCVLORVM CALIGO] Græcè eſt, τὰ ἀχλυώδεα; i. quæ ſunt oculis tenebricoſa & caliginoſa, eo ſuffuſa intus, non foris. Nam τὰ ἀχλυώδεα, propriè cadunt in oculos, ac de iis dicuntur; quòd eorum ſint αἰσθητά, i. *ſenſilia*, intus percepta ab impuro ſenſorio: vnde eſt deprauatio ſenſus videndi. Sic apud Hippocratem, *Auſtri ſunt ἀχλυώδεες: ſicut auribus βαρυκόοι.* Eſt igitur oculorum caligo, quam facit impuritas & obtenebratio, vel ſpiritus viſifici, & oculorum luminis, vel humorum trium τὰ ὁρατὰ, i. *aſpectabilia*, excipientium, vt quædam in iis videatur eſſe ſuffuſio caliginoſa, tum ipſis ægrotis, tum medicis atque propinquis oculos intuentibus. Atque illa caligo nebulam & nubem contingit; nebula quidem craſſior, nube verò tenuior. Eſt autem humorum ſenſoriorum viſus, tum luminis oculorum proprij, ac ſpiritus viſifici, velut aëris, perturbatio, quam θόλωσιν Græci vocant, cuius ſymptoma eſt viſus allucinatio & hebetudo. Sed huius caliginis varia eſt origo; tum à cerebro; tum à pulmone; tum à ventriculo; tum à venarum, ſanguine diſtentarum, impuritate. Vt autem ſunt cauſæ caliginis atque foci, tum eius idea: ſic etiam remediorum genera eſſe ſolent, quæ vel naturæ imperio, vel medici artificio adhibentur. Nam ſi quid ὀρφνῶδες videatur ob oculos obuerſari cum cardiogmω; in vomitu præſidium eſt: ſine cardiogmω, in liberali ac libera expurgatione pulmonum aut capitis. Sin autem pro tenebris atque caligine, crebri ſunt marmarygis oculi, atque ſcintillant ſiue micant ſcintillis quæ ſunt λαμπηδόνες; tum hypochondrij fugax diſtentio ac ſine dolore apparet; omnis ſpes medici & cœptæ curationis fiducia ſtat in narium hæmorrhagia; cuius etiam prænuncia eſt cephalalgia, comes illorum ſignorum.

DISCVTITVR] i. *Sanatur* εὐκρίτως: vel, ſi mauis, fidam habet leuationem, cauſa firmatam critica; non autem falsò creditam nec inſidioſam. Nos autem videmur appoſitè, *diſcutiendi* verbum accommodaſſe caligini.

CVM MVLTA PRODIERINT MVLIEBRIA] i. Cùm ei caligini multa ſuperuenerint, vel ſuperapparuerint muliebria, quorum ſuppreſſio ipſam caliginem oculis offundebat. Sunt enim τὰ ἐπιφαινόμενα, quæ intus concluſa morbifica, foras exeunt atque apparent bene vel male, ad ſalutem, vel ad perniciem. Quale apparet ſputum pleuriticis de phlegmone ſyſtrophica tunicæ coſtis intextæ. Sed illud ἐπιφαινόμενον, eſt morbi fixi qui eo ſputo exoluitur. Quod autem hîc ponitur in muliebrium liberali

purgatione;

purgatione; non est de foco caliginis, vbi est ipsa: sed de materia, quæ circa locos & lumbos suppressa, in vitio est; quæque illinc mouet, ad cerebrum & ad sensoria visus, ἀναθυμίασιν ἀχλυώδη: quæ tamen firmiter fixa non hæret in cerebro neque in oculis. Nam si perennitas esset caliginosi vaporis in qualitate mala, cerebro κακοήθως impressa: similiter vt venenum Assyrium, lanis albis eo fucatis; nihil profectò valeret ad eluendam tincturam, muliebrium suppressorum libertas: nisi quatenus à suppressione illorum, causę illi fixę atque symptomati adiiceretur per tetram anathymiasin, sursum ad caput elatam. Sed vt lignis accidit, quæ coniecta in ignem atque præusta, detracto igne non redintegrantur: sic morbi rheuma consistens, retracto eo quod concitatur, non tamen detrahitur; nec eam partem quam occupauit, liberam esse sinit, donec ipsum discesserit amotione propria: idque superstite partis integritate, quam sæpe corrumpit. Ergo muliebrium vacuatio, caliginem discutit quam excitabat eorum cohibitorum ἀναθυμίασις ἀχλυώδης. Ibi enim, malorum atque symptomatum subinde nascentium vacatio esse solet, vbi cessat eorum solita generatio.

44 Ὅσῃσι γυναιξὶ ἐν πυρετῷ ἄλγημα τιτθῶν γίνεται· πτύσις αἱμαλώπος οὐ τρυγώδης γινομένη, λύει τοὺς πόνους.

Quibuscunque mulieribus, oborta febre, dolor mammarum incidit; inde nata sputi cruenti non fæculenti expurgatio, molestiam omnem exoluit.

Hic scopus est alter curationis eorum symptomatum quæ in mulieres incidunt à febre ipsis oborta. Incidunt autem per ἐπιῤῥύεσιν, non tantùm humoris morbifici: sed eius materiæ cuius in promptu copia esse solet, vel etiam cuius vitio febris enascitur. Est autem, collectio menstruorum quæ foras non exit per vterum: sed febris ardore sursum transmissa, ibi morbum facit, vbi subsistit. Facit autem in mammis, eò transmissa, vnde nulla leuatio est primùm obortæ febris: sicut morborum omnium nulla esse solet ab iis quæ incidunt κατὰ τὴν συμπάθειαν. Est autem συμπάθεια, in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui, vt scribit Hippocrates, ὑπόμνημα ἐστὶ κοινωνίης μαζῶν, φωνῆς, καὶ γονῆς, i. *memoriam renouat societatis mammarum, vocis, & genitalium.* Societatis inter se mammarum & vteri multa sunt argumenta, quæ nihil est necesse recensere. Sufficiat illud vnum, quòd συμπάσχουσιν ἀλλήλοις, i. *mutuò se afficiunt*, mutuásque tradunt operas mulierum rebus tam bonis, quàm malis. Nam quod hîc ponitur argumentum, instar omnium esse debet ad faciendam fidem societatis inter se mammarum & vteri: tum peculiaris naturæ mulierum, in quibus est promptuarium materiæ redundantis ad ἐπιῤῥύεσιν vel ἀπόστασιν. Sed huic vitio ἐπιῤῥύσεως quod est in morbo mammarum à febre mulieris, secus ab illo est quod in caligine est positum à muliebrium suppressione. Huic enim debetur propria expurgatio per anacatharsin: illi verò sufficit muliebrium suppressorum liberalis per vterum vacuatio. Atque sic, meo quidem iudicio, exempla sunt posita; vt iis veritas luceat splendeátque theorematum catholicorum nostri authoris, de curatione morborum atque symptomatum quæ inferuntur firmiter fixa, vel efferuntur fugacia: idque à rheumate concitato, mox consistente; vel ab humoris, suo loco manentis ac stabulantis anathymiasi. Quæ omnia, quoniam superiore prognosi & alibi sunt à nobis distincta; superest vt institutã prognosin, cuiusmodi sit ἐν τῷ ὅτι καὶ ἐν τῷ διότι, propalam explicemus, & ad veritatis normam examinemus.

Qvibvscvnqve mvlieribvs] Cuiuscunque sint illæ conditionis, modò sint menstruales, tam viro maturæ adhuc innuptæ, quàm nuptæ aut viduæ.

Oborta febre] i. Cùm febris eas inuaserit, maximè verò acuta, intermissionis expers, vnde cientur motus introrsum, sicut à tertiana extrorsum: qua motuum differentia, febres illæ ab eadem natæ materia distinguuntur: ob eámque causam sunt participes vel expertes quotidianæ discessionis, quam Græci nominant καθημερινὴν λύσιν, ἢ ἀπυρεξίαν. Ac febrium quidem assidua crisis fit εἴσω, tum per excretionem, tum per abscessum: nisi forsan exceperis febrem ardentem quæ à rigore criticum habet sudorem, sicut hæmorrhagiam. Nam febrium biliosarum tertianarum quæ cum rigore nascuntur, excretiones criticæ fiunt ἔξω: quemadmodum εἴσω per vomitum à rigore; nec vnquam abscessus, qui sit earum merito.

Dolor mammarvm incidit] i. Dolorificum malum in mammis, quod ibi facit muliebrium, quæ in muliere semper in promptu sunt, concitatio: cuius quidem causa est febris assidua, vnde materia sursum viam affectat: cursum autem eò inflectit, nempe ad mammas, propter ipsarum & vteri συμπαθείαν: tum propter societatem quæ illis partibus intercedit per vasa communia.

Excitata inde pvrgatio] Græcè est πτύσις, ad verbum, *expuitio*, quæ apud Hippocratem sæpe legitur pro anacatharsi, quæ propria expurgatio est morborum thoracis atque pulmonum. Hîc autem appositè mammis tribuitur, ad sui purgationem: quòd eorum qui sunt in mammis humorum, facilis intra thoracem est transitus, propter earum partium societatem quæ cernitur in vicinitate vasorum inter se, ac mutua officiorum communicatione. Scitum est illud. Ἄλλα τόπῳ τόπος δεξάμενοι, ἢ πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται, ἢ δήλοισιν αἱ κοινωνίαι. i. *Quarundam partiũ affectiones ab aliis excipiuntur, partim labore, partim grauitate, partim etiã quibusdam præsidiis; sunt etiã certis quibusdã societates inter se vnde hæc fiunt.* 2. Epid. & 6. eiusd. operis. part. 3.

x. Epid. part. 1.

Spvti crventi] i. Concreti sanguinis: non quidem sputi pauca bile permixti, quale est bonum sputum pleuritici circa initia; nec pauco sanguine, cuiusmodi esse debet peripneumonici: sed meris cruor nulli sputo albo permixtus, vt præ se ferat ideam humoris morbifici alteratione carentis, omníque pepasmo, quo vertitur in empyema, cùm eius collectio metum adfert corruptionis atque insaniæ. Non enim tum lactis coctio esse potest, quæ vera est πέψις.

Non fæcvlenti] Cuiusmodi esse solet corrupti sanguinis in empyema prauum, tam suo vitio, quàm partis obsessæ mutati. Sic enim de prauo empyemate dici solet, quòd scilicet est βορβορώδες ἢ ἀμοργώδες, i. *cœnosum vel amurcosum*, eodem planè sensu quo hîc τρυγώδες. Quæ omnino praua, vt votis omnibus sunt auertenda: sic neque tamen optandum est, nec expectandum in mammis empyema, quamuis laudabile: vt neque in pleuritide, nec in peripneumonia, nisi cùm desperatio est anacatharseos, in spe angusta salutis. Præstat enim citò adesse liberalem ac liberam anacatharsin, quàm empyema serò venire, vbi nihil est securitatis.

aph. 44. & 45. 7.

Molestiam omnem exolvit] Λύει τοὺς πόνους, i. *leuationem adfert laborum* quos intulit muliebrium ad mammas à febre concitatio, vbi firmiter fixa hærent. Exoluit autem, vacuatione cita & propria humoris dolorem mouentis, vnde cita est etiam vera leuatio, non falsò credita, nec insidiosa. Est autem hîc necessaria rheumatis concitati & consistentis propria expurgatio; quod solá retractio per menstruorum solitam purgationem sanare non potest. Nam tenebrarum atque caliginis intus natarum ex anathymiasi tetra muliebrium quæ circa locos & lumbos subsistunt; sanatio est in vacuatione liberali eorum naturaliter instituta.

45 Οἱ ἐν ὑστερικῇσιν ἀπύροισι σπασμοὶ, εὐχερέες· οἷ Δορκάδι.

Quæ fiunt hystericis febre vacuis conuulsiones; faciles: sicut Dorcadi.

Hæ svnt deliciæ Hippocraticæ, quarum epulis soli fruuntur & saturantur, quibus discendi studium est ab vno Hippocrate, malúntque ex eius præceptis institutísque, tanquam ex fonte vberrimo, medicinam haurire, quàm riuulos consectari. Est autem hoc positum in more Hippocratis, vt iterum atque iterum ponat idem exemplum, nec tamen scopo eodem: idque καθ' ὑπόθεσιν, & fundamentum rei quam docere instituit. Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, meam de stylo Hippocratis opinionem de locis quamplurimis qui apud eum leguntur, lectoribus confirmare. Sed ne longum faciam, longiúsve abeam; hoc vnum sufficiat, positum in hac prognosi: cuius lectio hîc repetita, quæ fuerat antè scripta & explicata, sicut mouet nauseam sciolis istis qui fastidiosè iudicant de scriptis quæ non intelligunt: ita discendi cupidis & studiosis qui ad scopum authoris attendunt, dianœámque ipsius callent; talibus, inquam, iucunda est, graciosa, & fructus dulcedine suauissima. Scopum igitur ac dianœam authoris, sic aperire consilium est in hac prognosi, cur ea denuo scripta sit, cùm suprà iam venerit ad examen philologiæ ac philosophiæ.

Enimuero noster author suprà eò spectauit, dum illa scriberet quæ hîc ponuntur, vt fidem faceret redintegrandi ex facili certæ cuiusdam conuulsionis, quæ tantam in cæteris conuulsarum partium afflictionibus, è statu naturæ egressionem ostendit, vt difficillima sit redintegratio, ac ne sperabilis quidem, vbi summa est siccitas ab exhausto. Hîc autem ratio est admirabilis quorsum adducta sit denuo illa prognosis, vbi agitur de rebus mulierum. Sanè id habet propositi noster præceptor, vt eo exēplo quod excellentia vincit cætera, naturam & causas aperiat hystericæ passionis quæ apud Hippocratem nomine τῶν ὑστερικῶν appellatur: idque κατ' ἐξοχὴν, cùm multa sint vteri pathemata: sed tamen illa communia partium cæterarum, hoc verò vteri proprium, cum muliebribus & genitura, vnde muliebritas quoque est ipsa mulierum. Est autem symptoma hoc conuulsionis hystericæ quod certat ex æquo cum apnœa hysterica, vt non minus verè & appositè illa vteri passio nominari debeat hysterica conuulsio, quàm apnœa hysterica. Sed eorum symptomatum hystericorum cur ita sint, ratio mox adducetur. Hîc permagni refert studiosorum Hippocratis, obseruare industriam dictatoris, sua edicta suo quæque loco scribentis, & ad varios viri scopos dianœámque attendere, vbi diuersis in locis repetitio est alicuius edicti, quod alibi iam ratum fuit persuasúmque omnibus, ac promulgatum. Non enim temerè, sed consultò; atque vt verè, sic appositè, bis térve promulgantur hæc singularia dictatoris edicta, quæ fundamenta sunt & hypotheses veræ demonstrandarum rerum quas author ipse ad veritatis examen adducit. Et cùm prognosis hæc, theorematis loco catholici, locum habeat in prorrhetico; nunc καθ' ὑπόθεσιν recensetur in quæstione pathematum hystericorum: sicut iam scripta est suprà in tractatu de conuulsione. Quoniam autem scopum authoris illic attigimus, ac rei propositæ veritatem ostendimus, hîc certè sufficiet, postquam de scopo diximus, ad quem nostra omnis attentio esse debet; sufficiet, inquam, prognoseos rationem paucis docere ac veluti ἀνακεφαλαίωσιν recensere commentationum nostrarum quas literis illic mandauimus.

Coac. 3. cap. 14. lib. 2.

Ergo. Convvlsiones] i. Iniussi partium motus quæ naturaliter iussu nostro ac nostra sponte, non sua, mouentur.

Qvæ fivnt hystericis] i. Merito passionis hystericæ, quæ sola est vteri propria inter eas quæ ipsum malè habent contra naturam. Hæc autem hysterica passio potissimùm cadit in virgines atque viduas, ætate iam grandes, quarum scilicet vteri suo, vt ita dicam, genio defraudati, suæ molestiæ

ſenſionem impertiunt partibus affinitate ſibi vel ſocietate coniunctis. Ac cernitur quidem illa ſenſio rei moleſtæ vtero, in dyſpnœa, apnœa, i. inſpiratione difficillima, vel eius amotione fugace repentè oborta; nouiſſimè, in epileptica quadam conuulſione. Hyſterici autem genij triplex eſt omnis defraudatio: vna in menſtruis ibi cohibitis; altera in exhauſto & ſiti; tertia in genituræ orgaſmo & inexpleta libidine, coitu denegato. Vteri vacuati ac ſitientis ſymptomata ſic naſcuntur, vt viſum eſt præceptori. Primùm enim apparet in ægra, ſpiratio difficillima, penéque dixerim, ſuffocatio; cùm impeditio eſt partium ſpirabilium, à diaphragmatis oppreſſione, quam facit hepar ex vtero ſibi adiacente, qui eò curſum inflexit, tanquam ad fontem gratioſi humoris, ſitim explere cupiens in muliere grãdiore ac vidua, nec ampliùs menſtruali, cuíque profuſior aluus, collapſo inteſtino recto cum ſiccitatis & leuitatis acceſſione, occaſionem dedit vtero, parta locorum amplitudine, conuertendi ſe & affectandi viam ad illud ἰχμάλεον hepar. Hæc ſuffocatio naturam excitat muſculorum ad ſummam contentionem inſpirandi & expirandi; quibus moleſtiam exhibet ipſa doloris à diaphragmate συμπνοίᾳ, vnde ſympathia eſt cerebri, & inde conuulſio, quæ vtero reſtituto in ſuam ſedem, ſiti expleta quieſcit. Sed vteri defraudatio quæ apnœam inducit, i. ſpiritus inſpirati vacationem, penè miraculo apponi debet. Hîc enim reſpiratio eſt intercepta, quam in pleriſque non potis eſt cernere, nec inſpirando, nec expirando. Hoc certè accidit, perfrigerato cordis calore viuifico, vnde ſpirandi eſſe ſolebat vſus atque neceſſitas: ſuperſtite tamen in corde, micandi potentia & facultate, qua editur perſpiratio vniuerſi corporis, quæ tantiſper ſufficit impediendæ caloris extinctioni: ſicut in fucis & apibus, cæteriſque quæ ἔντομα Græci vocant: donec apnœæ cauſa, ex vtero ſit excluſa; vel eius venenata aura, relicto corde, ad cerebrum ſit tranſmiſſa, vbi & vnde mouet conuulſionem. Ergo venenata aura quam ſemen corruptum è locis expirat, inſtar veneni cuiuſdam à morſu phalangij aut ſerpentis, ſuo ad cor appulſu, tollit ſpirandi vſum paulisper, vnde apnœa hyſterica: indéque ad guttur, ſtrangulationis opinionem facit, ac ſi adeſſet illaqueatio: poſtremò ad cerebrum, melancholiæ, quæ eſt in mœrore ac metu, ab opinionis errore; tum etiam conuulſionis epilepticæ parit euentum. Itaque licet, tale pathema hyſtericum, nominare apnœam vel epilepſiam hyſtericam: quæ duo ſymptomata ſimul eſſe non poſſunt, ſicut omnino ſunt planéque ἀσύστατα, conuulſio & exolutio: ſed exolutioni à corde ſuccedit, ab eadem cauſa, in cerebro epilepſia, quam facit ipſius proritatio atque contractio ab aura maligna & venenata, quæ ex corrupto ſemine circa locos, ſurſum effertur. Ea conuulſio, cæterorum inſtar ſymptomatum, eò certè adducta eſt, vt αἰσθητικῶς deducamur ad cognitionem atque ſcientiam hyſtericæ paſſionis quam ſeminis infert circa locos corruptio.

FEBRE VACVIS] Vt omnis tollatur opinio conuulſionis, quam inflammatio vteri ſecum adducit: tum eius quæ venit à febre non ſymptomatica, qualis eſt ab vtero inflammato: ſed quæ ipſa per ſe exiſtit, ac vulgò dicitur eſſentialis. Nam conuulſiones ſic natæ, faciles illæ non ſunt, vt perhibentur eſſe quæ hîc ponuntur ab hyſterica paſſione. Cauſa eſt in promptu.

FACILES] i. Quæ toleranter feruntur, & facilè exoluuntur ab vtraque cauſa fugaci. Nam & citò vterus eò remigrat, vnde migrauit, ad hepar ἰχμάλεον, ſitis explendæ cauſa: vnde cita vacatio eſt conuulſionis enatæ ab vtero, iecori adiacente, proptereáque comprimente ſeptum tranſuerſum. Tum cauſæ alterius conuulſificæ à venenata aura, quam ſemen corruptum expirat è locis ad cerebrum; facilis curatio eſt, cùm ſemen excernitur: cuius excernendi præſidia nota ſunt quæ pudet commemorare. Tales autem conuulſiones, εὐχερεῖς nominauit, ſimili ratione, qua homines dicuntur εὐαλθεῖς aut δυσαλθεῖς, quòd eorum vlcera facilè aut difficulter ſaneſcunt.

46 Ἧισιν ἐκ ῥίγεος πυρετὸς κοπιώδης· γυναικεῖα κατατρέχει. τράχηλος ἐν τούτοις ὀδυνώδης· αἱμοῤῥαγικόν.

Quibus à rigore febris eſt laborioſa; promouentur muliebria. His dolens ceruix, hæmorrhagiam ciet.

EXTREMVM illud erat de rebus mulierum, vt muliebrium varia inclinatio doceretur, ab iis quæ intrà quidem naſcuntur, ſed foris apparent. Tum autem quorum morborum ſanatio apponi debeat muliebrium beneficio, cùm hæc ab illis ſurſum deorsúmve cientur, & quæ illius variæ inclinationis ſigna edantur.

Ergo. QVIBVS] Mulieribus fœtu vacuis, nimiáque repletis muliebrium abundantia; vt mea opinio eſt, ab iis quæ ſequuntur.

EX RIGORE] Quem ciet muliebrium ſuppreſſorum τὸ πλῆθος καὶ πάθος, i. *redundantium bilioſa cacochymia* è venis expreſſa, primùm in lumbis rigorifera, & mox in dorſo ac in ceruicibus. Quæ certè rigoris concuſſio non eſt mulierum grauidarum διὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος muliebrium cohibitorum, quòd ea vitia procul ab iis arceantur, priuilegio quodam fœtus qui creſcit in vtero: cuius nutritio & accretio, repletionem vaſorum eſſe non ſinit à menſtruis; amplificatio autem caloris natiui, arcet τὸ πάθος, omnémque adeo rigoriferam cacochymiam. Atque huius quidem opinionis meæ ſequeſtrem habeo præceptorem, cuius eſt hoc edictum. *Si purgationes non eant mulieri, nec horror febris vi ſuperueniat, cibi autem faſtidium ſit; cogita ipſam habere in vtero.* Nam de rigoris natura & cauſis, dictum eſt ſæpe aliàs. aph.61.5.

FEBRIS EST] Quæ continenter introrſum mouetur: tametſi prænuncium habet rigorem, cuius materia intus foras prorepit, foríſque ſuam excitat concuſſionem, quæ per afflictionem caloris natiui, febrem accendit in corde, ipſiúſque prima eſt origo atque occaſio. Sic enim veteribus ratum fuit; nunquam rigorem ſine febre cieri.

LABORIOSA] Κοπώδης, i. *quæ laßitudinem habet coniunctam:* non eam quidem natam vel à labore immodico, vel inſueto, vel deſueto. Hæc enim laſſitudo ἁπλῶς dicta, ſæpe ardentium febrium cauſa eſt atque comes; quæ ideo nominantur febres κοπώδεις. Sed quæ laſſitudinem habet coniunctam, ſua ſponte obortam, & κόπος αὐτόματος nominatur, τονώδης, ἑλκώδης, ἢ φλεγμονώδης, i. *quam ſenſio comitatur tenſionis, vlceris, inflammationis.* Primam quidem edit repletio; alteram cacochymia; tertiam vtraque cauſa. Hîc certè ſenſio eſt vtriuſque rei moleſtæ: quia moleſtiam edit, humorum τὸ πλῆθος καὶ πάθος. Argumenta enim ſunt; illius quidem, ſuppreſſio muliebrium; huius verò, cacochymia rigorifera è venis expreſſa.

MVLIEBRIA PROMOVENTVR] i. Excurrunt ad exitum quem antea non habebant, cohibita; cùm eſſet natura pigrior in excernendo, & vnà contumacior materia expurganda. Promouentur autem, rigoris concuſſione citata, & febris ardore, ad exitum præparata in ſubtili ſubſtantia, qualitate acri, & calida intemperie. Ad vterum autem viam affectant, de more naturaliter inſtituto; & quia cohibitio eſt circa locos: tum quia rigoris concuſſio eſt circa lumbos, vnde muliebrium ductus ad vterum producuntur.

HIS DOLENS CERVIX] Ac ſi diceret. Quòd ſi à rigore fruſtra oborto, ſurſum ad caput menſtrua curſum inflectant, vt ſæpe fit; indéque ceruicis venæ diſtentæ ſint, ei parti dolorificæ: vt ſæpe alibi demonſtratum eſt.

HÆMORRHAGIAM CIET] Αἱμοῤῥαγικόν, alioqui cephalalgicum & paraphoricum: ſicut conditio eſſe ſolet eorum qui ſurſum ad caput feruntur calidorum humorum. Hæc autem hæmorrhagia in vicem ſubit muliebrium ſuppreſſorum, facítque vt mulieres periculo defungantur ſuppreſſionis illius. Atque vt lumborum æſtu ſignificatio fit purgationis menſtruæ per naturalia: ſic etiam ceruicis dolore, hæmorrhagiæ, i. profluuij ſanguinis è naribus, vt hæmorrhagiæ nomen apud Hippocratem vſurpatur.

TRACTATVS QVARTVS;

DE EXCREMENTIS.

DE VOMITV.

ΜΕΤΟΣ δὲ ὠφελιμώτατος καὶ ἀλυπότατος, ὁ φλέγματος καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος ὡς μάλιστα· καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μήτε πολὺς ἐμείσθω. Cap. I.

1 Vomitus autem, multum habet vtilitatis ac securitatis, qui pituitam exhibet accuratè mixtam cum bile; si id quod vomitur, nec valde sit crassum, nec multum.

FINIS ERIT laborum meorum, quos in examine prognώσεων Coacarum exegi, postquam absoluero quatuor quæ supersunt disputationes de morborum omnium, quorum historiæ sunt in hoc libro, communibus excrementis. Communia sunt excrementa, vomitus, sudores, vrinæ, deiectiones; quæ in quibusque morbis communiter apparent & fiunt: sicut in quibusdam propriè & appositè, ex quibus illorum morborum cognitio, atque futuri exitus præsensio, tum ipsa curatio comparatur. Nam quæ sunt propria singulorum morborum, omnia in eorum historiis continentur, quorum illa sunt ἐπιφαινόμενα: cuiusmodi esse dicuntur sputa quæ in pleuritide ac peripneumonia expurgantur.

Ergo de vomitu hîc scribendum. Stylus autem scribendi sic erit. Aio enim; quòd vomitus est, eorum quæ intus ventriculum malè habent, à propria ipsius concussione, per os exclusio. Non enim hîc vomitus nomen admitto, quod hæmorrhagiæ pulmonum tribuitur: sicut in illo Hippocratis. Ὅσοι ἀφρώδες αἷμα ἐμέουσι, πόνε μὴ ἐόντος κάτω τῶ διαφράγματος· ἀπὸ τῶ πνεύμονος ἐμέουσι. i. *Qui sanguinem vomunt spumantem, omníque carent dolore sub diaphragmate; à pulmone vomunt.* Cernitur quoque illa cõcussio in singultu molesta & irrita, quæ est ventriculi suam molestiam non excludentis: sed frustra in excludendi conatu ac studio laborantis. Est item ventriculi proritatio nauseabunda, quæ tantùm screatu finitur, malis ægroti rebus, in febre, quam suprà vocauit ἕλξιν ἐμετώδη; vel in prorrhetico, τὰ ἐμετωδῶς ἑλκόμενα: sed nihil ad hunc locum de vomitu. Nec verò ἀσιτία, ἀποσιτία, καρδιωγμὸς ἢ καρδιαλγία, ἀλυσμὸς ἐμετώδης, quæ sunt pathemata ventriculi & oris ipsius; pertinent ad naturam vomitus, quam in concussione potenti rerum ventriculo molestarum positam esse diximus: nisi quatenus prædictorum symptomatum curatio suscipitur vomitu atque perficitur. Ergo ventriculi concitatio est ad vomendum, quam facit ipsius oppressio vel proritatio à copia redundante, aut qualitate molesta rerum illarum quæ stagnant in fundo illius. Ac talem vomitum ciet sua sponte natura partis obsessæ, qui est Hippocrati, ἔμετος αὐτόματος γινόμενος. Atque stagnantium quidem rerum, vel opprimentium, vel proritantium, causa est in aluo indigena, vel etiam aduena. Indigena est, domi nata, præsertim ab iis quæ assumuntur, quorum vitia sunt in qualitate, copia, vtendi modo, & occasione. Nam in picrocholis ἄσαι, cùm ab inedia, cuius illi sunt impatientes, amaritudo est oris, cardiogmus, alysmus; ea proritatio causam non habet indigenam, vbi est sedes eius: sed aliunde profectam, vbi regnum est bilis, quæ illinc prorepit ad fundum ventriculi, & inde ad stomachum. Quinetiam omnes ideæ proritati ventriculi atque stomachi, non raro nascuntur tam ex catarrhi serini prolapsu è capite, quàm ex ichωris biliosi aut nigri humoris appulsu; tũ ex visceribus; tum ex venis. Exemplum apponam quod erit instar omnium ex Hippocrate. Τὰ ἐν ὀσφῦϊ ἀλγήματα· καρδιαλγικὰ καὶ αἱμορροϊκά. i. *Dolorifica in lumbus mala; cardialgica & sanguiflua.* Vbi iudicium est, quòd ex repletione particulari vasorum insignium quæ adiacent lumbis, quam facit hæmorrhoidum consuetarum vel mẽstruorum suppressio, tenue quoddam serum prorepit in ventriculum, & inde ad stomachum, vbi excitat cardialgiam. Atque hoc symptoma est hominum febre carẽtium, sicut eadem implicitorum, quibus etiam inde veniunt οἱ ἀλυσμοὶ ναυτιώδεις: cùm scilicet, vt scribit Galenus, τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *ventriculi orificium, à prauis mordetur humoribus.* Hîc certè dubitari non potest, quin aduena sit causa laborum ventriculi, quos edit ipsius proritatio à prauis humoribus, qui è visceribus atque venis illuc prorepunt, vt dictum est.

Coac. 1. cap. 17. lib. 2.

aph. 2. 2.

prorr. 38. f. 1. 1.

Ventriculi autem vomiturientis ac vomitoris ab oppressione, par est ac similis ratio quæ dicta est in erethismω. Est enim oppressionis illius causa indigena in iis quæ assumuntur pleniore manu quàm satis est. Sed aduena cernitur in catarrhi prolapsu, cùm eius nimia abundantia natat aluus; tum in humorum toto corpore in aluum affluxu, vel è vicinis visceribus & intestinis. Nam ileosis vomitio quidem est oppressionis aduenæ, chyli occasione non permeantis vltra ieiunum, ileo inflammato; proptereáque illinc remeantis ad aluum. Ac sanè humorum anadrome, vel etiam refluxu ad aluum, vomitiones accidunt criticæ & symptomaticæ, quarum distinctio in hoc primo capite scribetur. Omnis autem vomitio, vel expurgandæ aluo, vel vniuersi corporis purgationi; tum vi naturæ aut morbi suscipitur; tum artificio

medici ad imitationem naturæ præscripto. Itaque vomitio quædam erit vniuersalis, quædam verò particularis. Vniuersalis est, qua vitiosus humor toto corpore, vel è visceribus atque venis, sursum per os vomendo eiicitur. Talis est primùm vomitio critica, quæ febrium finē adfert, significata signis ad tempus & ad speciem crisis illius. Talis est etiā symptomatica, quæ cernitur frequens & pauca humoris praui, ex qua leuatio nulla est: manet autem perpetua vomendi cupiditas, qua vomitori par est vomituritio. Tum libera & liberalis in cholera quæ vires exoluit, & σπασμοὺς infert lethales. Sed artificio medici perniciosa est illa vomitio quæ ab elleboro conuulsionem mouet lethalem. Illa verò salubritati est cōmodissima quam ciet elleborum eo die quo sibi quis perfregit calcaneum, quando in metu sunt illa symptomata quæ inferuntur ab ecchymosi fracturæ mortifera: nempe conuulsio magnæ chordæ affixæ calcaneo, febris acuta, continua, tremorifera, singultuosa, & paraphorica. Ibi enim pharmacia opus est mochlica, & pharmaco vectiario, cuiusmodi est elleborismus quo vitiosus humor, tāquam à machina vectis attrahitur in ventriculum, & vomendo excluditur, priusquam ipsum pharmacum ad intestinorum anfractus peruenerit. Talem præceptor machinam ad nephritidem calculosam adhibuit, tanquam ad morbum, vt ait Galenus, μοχλείας δεόμενον. Sed hæc exempla sufficiant vniuersalis vomitus, de quo illud superest annotandum; quòd vniuersi corporis expurgatio tali perficitur vomitu: sicut & ipsa deiectione, vt Galenus author est in aphorismis, ex mente authoris. Tum illud venit in mentem; quòd vniuersali vomitu solùm æstate, cùm opus est, vtendum præscripserit summus præceptor his verbis. Φαρμακεύειν θέρεος μὲν, τὰς ἄνω μᾶλλον· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω. i. *Purgare, æstate quidem, superiorem aluum; hyeme, inferiorem.* Et. Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας, ἄνω φαρμακεύειν ὑποστελλομένους χειμῶνα. i. *Graciles & faciлè vomentes, suprà purgare, præterquam hyeme.* Sed præceptoris consilium est; vt pituitæ vomitus hyeme cieatur. Quod certè pertinet ad vomitum particularem, quo interdixit æstate: nisi cùm alui repletio est, quam πλησμονὴν nominauit. Hyeme autem ter mense vomendum edixit iis qui sunt humidiores: sicut bis aliis siccioribus. Nec verò ad πλησμονὴν, vomendi consilium est hyeme, præceptori: sed ad pituitam hybernam, cuius nimia abundantia natat aluus: tametsi ad liberum facilémque vomitum, variorum ciborum satietatem præscribit his verbis. Χρέεσθαι δὲ καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖς μὲν ὑγροτέροις τρὶς τοῦ μηνὸς· τοῖς δὲ ξηροτέροις δὶς, ἀπὸ σιτίων παντοδαπῶν. Ex quibus efficitur; vomitum particularem esse, cùm vel pituita hyeme, vel eorum quæ assumuntur satietas per æstatem vomendo leuatur. Nam bilis porraceæ vomitus, vt ea indigenam habet causam in aluo, vel aduenam: sic erit particularis vel vniuersalis. Indigenæ autem causæ vel aduenæ distinctio sic est apud Galenum. Nascitur, inquit, bilis porracea in aluo ipsa, propter eorum quæ assumuntur cruditatem, vt olerum, brassicæ, betæ, cæparum. Certum est etiam quòd eadem bilis, tametsi nihil eiusmodi assumptum fuerit, tamē febris merito, morbíve alterius in vasis enascitur, & inde ad superā vel ad inferam aluum confluit. Erit igitur bilis porraceæ in àluo natæ, vomitus particularis; eius verò quæ in aluum confluit, vniuersalis. Ille autem vomitus quem ciet proritatio æruginosæ bilis in aluo, quam genuit sæuæ nephritidis cruciatus, cum impotentia dormiendi atque vigiliis; tametsi aduenam habet causam vomendi, sicut indigenam à corruptione ciborum; tamen videtur quodammodo ἐπαμφοτερίζειν. Nunc ad examen prognoseωs veniamus.

comment. ad sent. 5. part. 1. lib. 6. Epid.
comment. ad aph. 2. 1. & lib. 4.
aph. 4. 4.
aph. 6. 4.
lib. de diæta idiot.
lib. 3. περὶ διαίτης.
progn. 38. lib. 2.

VOMITVS AVTEM] i. Eorum quæ sunt in aluo inutilia & molesta, per os exclusio: siue assumpta sint pleniore manu; siue nauseabunda; siue in aluo corrupta; vel ex aluo egressa, postliminio remeantia, cùm vltra ieiunum permeare non possint. Tum si quæ vomitu excluduntur, è capite sint illapsa, vel è visceribus atque venis in aluum transmissa, aut eò attracta elleborismo. Sed tamen hîc, *vomitus* nomen tantùm apponitur illis humoribus, vnde nascūtur febres; cùm scilicet eorum affluxu vel critico, vel periodico, vel symptomatico, ventriculi proritati concussio est ad vomendum. Ac primùm de vomitu salutari & critico sancita lex est in hac prognosi, de more institutóque Hippocratis, vt ad illius normam, symptomatici omnis egressio reuocetur. Est autem huiusmodi.

VOMITVS MVLTVM HABET VTILITATIS] Ὠφελιμώτατος, i. *vtilissimus*, quòd inde sit & ostendatur corporis è natura egressi redintegratio, morbíque infractio; proptereáque numeros explere omnes salubritatis, cùm illi adiicitur quod in lege author apposuit.

AC MVLTVM SECVRITATIS] Ἀλυπότατος, i. qui caret omni molestia, aut nihil omnino molestiæ & offensionis secum adfert, nec post se relinquit illis in partibus vnde, quò, & quà exitum habet humor. Sed contrà ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, i. *simul confert, & ipsum alacriter ferunt ægri.* Et verò de tali vomitu apposité hîc scribendum, quod de pepasmo verè scripsit præceptor his verbis. Ταχυτῆτα κρίσιος καὶ ἀσφάλειαν ὑγιείης σημαίνει. i. *Celeritatem crisis & securitatem ostendit salutis.* Atque hîc, de more authoris, prima vomitus commendatio est in eorum vacuitate quæ contra naturam sunt, & ἀσυμβεβηκότα vocantur: mox in eorum præsentia quæ sunt τὰ ὑπάρχοντα κατὰ φύσιν, i. quæ merito ac lege naturæ apparent. Τὰ ἀσυμβεβηκότα spectantur in eo quod posuit ἔμετον ἀλυπότατον, i. *omnis expertem molestiæ, vel, cum securitate salubrem.* Tum verò in iis quæ apponuntur. SI ID QVOD VOMITVR, NON VALDE SIT CRASSVM, NEC MVLTVM. Quamuis autem hic vomitus commendatus tantùm sit in ea voce, qua omnis molestiæ vacuitas continetur, vnde summa illius vtilitas declaratur; vt certè omnino est, cùm minimè nocet corpori: tamen consultò visum est τὸ ἀλυπότατον huius, cum eo coniungere quod in prognostico legitur, ὠφελιμώτατον: vt scilicet illud conuenienter dicatur περὶ τῶν ἀσυμβεβηκότων; sicut hoc περὶ τῶν ὑπαρχόντων κατὰ φύσιν. Est enim diuersa ratio vtilitatis & securitatis. Nec semper in omni crisi tantum est securitatis, quantum est prima specie vtilitatis. Nam criticorum abscessuum non semper est certa crisis, vt eorum qui sub auribus vel in crure à peripneumonia enascuntur.

aph. 2. 1.
2. Epid. part. 2.

QVI PITVITAM EXHIBET ACCVRATE MIXTAM CVM BILE] Hoc pertinet ad τὰ ὑπάρχοντα λόγῳ τῆς φύσεως, i. *ad ea quæ insunt quæque apparent in vomitu, lege naturæ, ac merito eius, non maleficio morbi;*

cio morbi; vt mox dicetur in cæteris. Atque hoc certum est argumentum vomitus qui cietur duce natura, cuius virtute primùm est domita feritas humoris morbifici. Est enim pepasmi parens natura: sicut & criticæ vacuationis dux eadem optima. Eorum igitur quæ ad salutem & ad securitatem vomuntur, conditio esse debet naturaliter constituta, vt dictum est, in colore, substantia, & mixtione; vt scilicet bilis ὠχρά, i. *pallida*; vel minùs flaua quàm fuit, appareat, cui toto infusa sit corpore pituita, vnde dilutior facta est. Nam bilis pepasmo πῶς φλεγματοῦται, i. *quodammodo pituitescit.* Tum verò in superam aluum affusa, fit particeps eius humoris qui regnat in aluo, videlicet pituitæ, quando non ita exaruit. Exquisita autem mixtio pituitæ & bilis, integritatem partis ostendit, vbi miscentur, cum pari coniunctam virtute caloris natiui, cuius propria est coctio atque mixtio. Talem commendat κάθαρσιν thoracis atque pulmonum, si flauum sputo exactè permixtum sit. Nam excrementa mera, semper sunt praua. Huiusmodi autem cernuntur vel aquosi sui humoris, vel alienæ mixtionis expertia: idque vel ab incendio quo conflagrant & exarescunt, vel à frigore quo concrescunt. Ex quibus efficitur, vt signo appareant prauatum affectionum quæ sunt in ardore aut frigore, vel in locorum vitio vbi nascuntur, aut quà feruntur ad exitum. Sic enim natura comparatum est vt quacunque ad exitum ducuntur humores, non inde abeant insalutato, vt dici solet, hospite; partiúmque illarũ beneficio, meliores; aut maleficio, peiores reddantur. Coac.13. cap. 16 lib.2. aph.6.& 23. 7. progn. 44. lib.2.

SI ID QVOD VOMITVR, NEC VALDE SIT CRASSVM, NEC MVLTVM] Vt bene res eant à vomitu, eiusmodi esse debet in iis quæ vomuntur, vt careant omni vitio: quamuis in laude sint ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, calore ac mixtione naturaliter præditorum. Non enim minor est commendatio vitiorum ἀσυμβεβηκότων, quàm laudabilium ὑπαρχόντων. Tametsi vitia quæ hîc ponuntur, quorum vacatio esse debet in vomitu naturali, non sint omnino ἄσημα: sicut ea quæ toto genere praua sunt; proptereáque ἔκγονα prauarum affectionum. Ergo vt vomitus omni ex parte sit, qualem esse oportet, ac nihil omnino vitij adiiciatur humori vomendo, quod exitus libertatem impediat, molestiámve parti exhibeat ipso vomẽdi modo: sanè id quod vomitur, valde crassum esse non debet à frigore aut calore; quia signo non bono adiicitur causa non bona in labore vomendi: nec multum etiam; quia ventriculi crebra concussio, qua sæpe & parum, aut sæpe & multum per os reiicitur, multa sibi & ægro infert incommoda, illinc molestiam & inflammationem, hinc verò infirmitatem. Ex quibus apparet; quòd ibi demum explentur numeri omnes vomendi ad sanitatem, vbi vomuntur οἷα δεῖ, i. *qualia & sicut decet*: quod est, vt alibi annotauit præceptor, χρησίμως καὶ καλῶς. Nam vt cõcedam, χρησίμως quidem vomi, cùm pituita est accuratè mixta cum bile: tamẽ non dixerim vomi καλῶς, si id quod vomitur, sit valde crassum & multum. aph.2.1. lib.2.acut.

2 Τὰ δὲ ἀκρητέστερα τῶν ἐμουμένων κακίω.

Sed ea quæ vomuntur meraciora, peiora.

OMNIS egressio quæ est in vomitu, qualis & quanta sit, intelligitur, ad examen adducta superioris prognoseως: vbi est norma & præscriptio τῶν ὑπαρχόντων λόγῳ τῆς φύσεως, i. *eorum quæ naturaliter insunt* in vomitu, bonis ægroti rebus, & longè absunt ab iis quæ maleficio morbi apparent. Quoniam autem vomitus commendatio maior est, quando in præsentia τῶν ὑπαρχόντων, cernuntur quoque τὰ ἀσυμβεβηκότα, i. *eorum absentia* quæ in malis ducuntur; visum est præceptori singula ponere ad examinandum, vt magis aut minùs absint ab illa norma quæ primùm præscripta est. Prima igitur ac summa vomitus commendatio est, cùm in præsentia rerum ad salutem expetendarum, quales descriptæ sunt, vacuitas est rerum alienarum. Res alienæ sunt hæ, magis aut minùs. Ac prima omnium quæ apparet cum desiderio eius quam posuit mixtionis exactæ. Est autem huiusmodi atque his verbis conscripta.

SED EA QVÆ SVNT MERACIORA] i. Quæ à calore aut frigore sunt crassiora quàm decet: quia nimis cocta, vel nimis exhausta: vel quæ sunt impermixta partium excrementis vnde ducuntur, & quà feruntur ad exitum. Tametsi meliora sunt verba τῶν ἀκρητεστέρων, i. *meraciorum*, quàm ἁπλῶς ἀκρήτων, i. *simpliciter meracorum*. Illa enim, quantum coniicio, respectu eorum dicuntur quæ author voluit esse permixta ὡς μάλιστα, i. *quantum potis est*, siue ἀκριβῶς, i. *exactè*. Vt certè minùs in vitio sint, ac minùs ægrum periculosè haberi ostendant, quàm ea quæ maleficio morbi sunt mera, vt bilis vitellina, æruginosa, nigra. Hoc igitur spectat author his verbis, vt doceat illa quæ vomitu excluduntur, non benè permixta; quamuis non ita sint sua specie aliena: tamen minus habere vtilitatis ac securitatis quàm prædicta.

IN IIS QVÆ VOMVNTVR] Non quidem assumpta, neque intestini vitio remeatia: sed quorum est aduena causa è visceribus atque venis; quemadmodum pituitæ in aluo indigena.

PEIORA] Comparatiuè huiusmodi sunt, partim quòd minùs integræ sint res naturæ vnde ducuntur, partim quòd ægriùs illa vomantur. Nam expetenda mixtio quæ non est in vomitu, vt illa in vitio esse ostendit vnde cietur vomitus: ita ventriculo molestiam infert maiorem in concutiendo se ad vomendum. Naturæ vitia, vnde mixtionis expertia sunt, aut minùs accuratè mixta quæ vomuntur; omnia sunt à nobis exposita superiore prognosi, ac denuo exponentur in singulis. Molestia autem ventriculi dum ægrè vomit, sic nota est omnibus, omniáque quæ secum adfert incommoda; vt nemo sit omnium quem hæc nescire persuasum habeam.

3 Πρασοειδὴς δ' ἔμετος, καὶ μέλας, καὶ πέλιος· πονηρόν.

Vomitus autem porraceus, niger, ac liuidus quoque; pestiferus.

IN HAC PROGNOSI descriptio est χολῆς ἀκρήτου, i. *meræ bilis*, quæ inter cætera bilis genera, hoc vitio eximia est. Prima quidem cernitur in porraceo vomitu; secunda in nigro vel atrabilario, quæ sunt eiusmodi ex ardore quo exaruerunt, & vacuæ omni sero, flauum colorem mutarunt in nigrum aut viridem. Nam vomitu liuido humor apparet fucatus, partium corruptarum vitio vnde vomitur. Ratio autem cur ita sint omnes, & quorsum vomendo appareant; exponetur in examine singulorum.

Ergo. VOMITVS AVTEM] i. Patefacta egressione vomitus ab eo qui bellè fit atque bene, quod est κρισίμως καὶ καλῶς, & ea quidem quæ est in desiderio mixtionis exactæ; tametsi materia non est omnino praua, sed paulò peior quàm sit ex vsu naturæ, vt dictum est; loco à nobis exigitur ille vomitus toto genere contra naturam, qui & feritate humoris qui vomitur, & vtriusque mixtionis vacuitate, vt summa ostendit morbi vnde nascitur maleficia: sic ille vomendo, multis incommodis auget ægrotum. Sic autem apparet.

PORRACEVS] Similiter viridis vt porri color in foliis, non in capite, nec in caule. Nec verò ille humor cruditate virescat eorum quæ assumuntur in aluo, vt intyborum, betarum, & brassicarum: sed bilis vitio confluentis in aluum è visceribus atque venis. Omnium enim colorum viridium qui spectantur in vomitu, deiectionibus, atque in lingua; si nulla sit excusatio rerum viridium quæ assumuntur; omnium, inquã, materialis causa est flaua bilis, quam genuit ipsum τὸ πῖον, i. *pingue*; vt visum est præceptori cùm ait. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες. τὸ δὲ χολῶδες, ἀπὸ πίονος. i. *Linguæ virides; biliosæ: quod autem biliosum est, venit à pingui*: quemadmodum idem scripsit his verbis. Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθή. i. *Quibus est ipsum pingue; iis etiam bilis flaua*. Vbi Galenus author est; nomen illud, *pingue*, non solùm complecti quæ sunt reapse pinguia & adiposa, verumetiam dulcia omnia, sicut mel, sapam, & saccharum. Sed bilis porraceæ causa effectrix quænam sit; planè ostendunt hæc verba Galeni. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ ἰώδης χυμὸς, ἄν τε δι' ἐμέτων, ἄν τε διὰ τῆς κάτω γαστρὸς, ἄν τε διὰ πτυσμάτων, ἄν τε δι' οὔρων ἐπιφαίνηται, τόν τε χυμὸν ἐξ οὗ γεννᾶται, δηλώσει, καὶ τὸ νόσημα θερμὸν τε εἶναι καὶ ξηρὸν ἰσχυρῶς. i. *Humor igitur æruginosus, siue is vomitu, siue per aluum inferam, siue per sputa, siue per vrinas transmissus apparet; citò denunciat, & eum vnde gignitur succum siue humorem, & morbum ipsum de quo excluditur, insigniter esse calidum.* Sed in re incerta foci ac domicilij eius humoris, & vbi gignitur, & vnde transmittitur; an scilicet nulla insigni parte affecta, an contrà cum alicuius offensione, quam fortè occupat inflammatio erysipelatosa; cognitio atque distinctio comparatur ex iis quæ cum ea bile symptomata sunt coniuncta. Sic hepate inflammato, nascitur ab ea bile singultus. Similiter cùm ea spumans cum tussi expuitur, nec vllus est dolor sub diaphragmate; in pulmonibus focum habet gignendi & excludendi sui. Tum quæ in sææ nephritidis cruciatu ad vomendum cietur; focum illa quidem denunciat vnde in aluum prorepit, causámque aperit vnde tam citò gignitur, quæ est doloris nephritici multùm adaucti continuata sine remissione acerbitas quam vigiliæ comitantur; vnde corruptus sanguis in eam bilem mutatur, apparétque vomitus æruginosus è venis, qui antè fuerat pituitosus ex aluo. Nam in phrenitide quam genuit bilis flaua in cerebro & membranis, æruginosæ bilis vomitio est cùm in propinquo est mortifera conuulsio ab insania, in quam phrenitidis transitus esse solet: sicut flauæ bilis in viridem, quam cerebrum exprimit in partem sibi maximè consocialem atque gentilem, videlicet in os ventriculi νευρωδέστατον, & inde ad fundum eius vnde vomendo reiicitur. Atque vt vomitu æruginosæ bilis à cerebro, denunciatur feritas humoris phrenitici, summáque afflictio partis incendio conflagrantis, conuulsionem mortiferam mox editura: sic in acuta febre cùm circa initia vomitio est bilis æruginosæ; primùm illa phrenitidis, mox intolerabilis & summæ insaniæ prænuncia esse solet, vt in Philista, de quo sic legimus apud Hippocratem. Πρώτῃ ἤμεσε χολώδεα ὀλίγα ξανθὰ πρῶτον· μετὰ δὲ ἰώδεα πλείω. i. *Primo die vomuit biliosa primùm flaua & pauca, mox æruginosa plura.* Deinde subiunxit. Δευτέρῃ ἐξεμάνη περὶ μέσον ἡμέρης. i. *Secundo è potestate mentis exiuit, circa medium diei*: cùm eo die obsurduisset. De qua historia solenne est illud prorrheticum, ac theorema catholicum. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· τάχὺ σημαίνει. i. *In cephalalgia æruginosi vomitus, cum vigiliis & surditate; summam insaniam mox affuturam ostendunt.* In quo prorrhetico admirabilis est Galeni doctrina de prouentu bilis æruginosæ, vnde scilicet illa succrescat: tum de symptomatis quæ illius naturam sequuntur, & partium obsessarum incendio conflagrantium. Sed tamen Galeni iudicio stare non possum, qui eam bilem natam in cerebro, & inde ad ventriculum confluentem, vomitu sic excludi, vt in phreniticis arbitratur. Quod vt concedam verum esse, aucupio dictionum prorrhetici: tamen si eius relatio sit, vt esse debet, ad historiam de Philista, vnde collectum est & excerptum, de more Hippocratis sua edicta sic conscribentis; credibile est potiùs per anadromen bilis in superam aluum è venis & visceribus, vbi sunt febres acutæ, vomitionem illam cieri ὡς σύμπτωμα, tum per ἐπίτασιν morbi & bilis ad cerebrum, insaniam excitari. Hoc tantùm attingam, cætera non exponam quæ illam mihi opinionem fecerunt. Sed satis iam de bile porracea vel æruginosa, quæque sit illius causa & focus. Pergamus ad reliqua quæ supersunt examinanda in hac prognosi, de quæstione χολῆς ἀκρήτου, i. *meræ bilis*. Hæc autem supersunt.

VOMITVS NIGER] Vbi tam mera est bilis, vt nigra euaserit: sicut de sputo scriptum est in prognosticis apud Hippocratem, cuius verba hæc sunt. Εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον, ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι· δεινότερόν ἐστι τούτων ἐκείνων. i. *Sputum ita merum, vt nigrum appareat; peius est multò quàm illa.* Sunt autem illa, quæ paulò antè posuit,

6. Epid. part. 5.

sent. 3. part. 6. 6. Epid.

aph. 58. 5.

hist. 1. part. 2. 3. Epid.

prorrh. 10. s. 1. 1.

lib. 2. progn.

tè posuit, videlicet flauum merum, quod est periculosum; item rotundum glutinosum & album, quod nihil habet vtilitatis: præterea quod valde est viride atque spumans. Est igitur niger vomitus, multùm merus, qui ea qualitate cæteros omnes præcedit, ac viridem etiam viriditate saturum, cuiusmodi est *ἰώδης*, qui ea saturitate admodum merus, vincit porraceum. Ac vomitus ille niger est atræ bilis, quam ex flaua genuit æruginosa, cuius in atram facilis mutatio est, teste Philista, qui è potestate mentis exiuit maleficio atræ bilis, postridie quàm *ἰώδη*, i. *æruginosam* vomuit. Nam paulò antè, paucam vomuerat flauam. Mutatio autem bilis flauæ in viridem, & huius in atram, fit à febrili ardore, quo illæ conflagrant. Sed huius quoque origo est à nigro humore quem melancholicũ vocant, nec biliosum tamen, perustò. Hic dum melancholicus erat, nec à se mutatus, nihil habebat feritatis atrabilariæ. Non enim particeps erat, sed omnino expers qualitatum maleficarum quæ sunt in atra bile, quæ & *χολὴ μέλαινα* nominatur. aph.21.4. Sunt autem, *τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικόν*, i. *acre, acidum, & erodens.* Et verò atra bilis ex nigro humore nata, feritate est illi inferior quam genuit æruginosa bilis: nec tam illius sunt acres morsus, nec tam symptomata sæua quàm huius quæ dysenteriam mouet lethalem, tum insanabilem & implacabilem cancrum edit, atque *μανίας*, i. *insaniam* excitat, ferocitate intolerabilem. Sed cùm atræ bilis duplex omnino sit materialis causa, ex Hippocrate & Galeno; ineptiæ sunt profectò eorum qui sustinent ac defendunt ipsam gigni etiam ex pituita crassa. Sufficiet autem locum adducere quo atræ bilis distinctio continetur, tam in prouentu, quàm in atrocitate ipsius; vt est illius origo vel ex bile viridi & æruginosa, vel ex nigro humore qui fæx est sanguinis, & melãcholicus nominatur. Verba Galeni hęc sunt. *Meminisse* ad aph.52.6. *oportet earum quæ alibi sunt adductæ distinctionum de atra bile. Nam vna quidem gignitur bile flaua multùm assa siue perusta, quæ numeris omnibus est atrocissima. Altera verò sanguinis, vt ita dicam, fæce; quæ vt illa quidem crassior est consistentia: sic multùm ab ea recedit pernicie qualitatis.* Verumenimuero vomitus niger in hac prognosi positus, non solùm est atræ bilis: sed melancholici quoque humoris nihil à sanguinis fæce mutati. Atque similiter vt deiectione, sic etiam vomitu, varietas illa cernitur atræ bilis & nigri humoris vel melancholici. Qualis est etiam sanguis ipse, qui concretus in aluo, non in pulmone; spumans vomendo eiicitur. Ac nigrarum quidem deiectionum percepta suo quæque loco scribentur, cùm ad earum historiam ventum erit. De vomitu nunc scribendum nigri sanguinis & melancholici. De nigro sanguine qui vomendo reiicitur, illud perceptum est. *Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν τὸ μέλανα ὑποχωρέοντα.* aph.25.4. i. *Sanguis, cuiusmodi tandem is fuerit, qui sursum,* per os, *redditur* (nares enim excipio) *nihil habet securitatis: profuerit autem nigrum ferri deorsum*, i. per hæmorrhoidas. Quod est eiusmodi ac si diceret. Nulla est bona sanguinis per os excretio, nisi fortasse cohibitis mẽstruis, eius vomitio est per vasa pulmonum; non per ventriculum, quæ semper mala est atque nigra: sicut eiusdem deiectio, si tantùm exceperis dysenteriam *αἱματώδη*. Nigri enim sanguinis deorsum transmissi, vnica commendatio est eius qui per hæmorrhoidas expurgatur. Nullius autem vacuatio in bonis ducenda: nisi eius qui tantùm cietur è venis per nares aut per hæmorrhoidas. Nam muliebrium salutaris est fluxus per vterum, priuilegio quodam naturæ atque coloris mulierum, ex Dei edicto. De melancholico autem vomitu, qui est ipsius fæcis, idem iudicium quod fuit Hippocratis de nigra deiectione, cùm vtriusque causa sit eadem atque idea. Sic enim Galeno visum est ad aphorismum modò adductum. Ac melancholici quidem vomitus hoc mihi exemplum sufficiet instar omnium quæ multa sunt apud Hippocratem. *Frequens è lumbis ad cor anadrome quæ causa* Coac. 12. cap. 12. lib. 2. *est febrientis ægri perhorrescentis, ac tenuia & aquosa vomentis, nec suæ mentis; à vomitu nigro mortifera est.* Ibi Galenus author est; quòd vt ptyelismus in phreniticis apparet ad vomitum; perfrigeratio autem nigrum prorrh. 30. s.1. edit: sic & hoc loco, aquosa tenuia è lumbis ad fundum ventriculi confluentia; vomitibus quidem crebra sunt, quorum ad nigra est trãsitus, cùm perhorrescit æger voce captus, nec suæ mentis. Nam vt concedam, hunc vomitum posse cieri ab atra bile, orta ex flaua primùm, mox viridi: tamẽ dubitari non potest quin tanta sit hepatis exolutio, vt fæcem reponat pro sanguine, quæ sursum deorsúmque per os & inferam aluum transmittitur. Nam vti iam posui, vomitus melancholici, & nigrarum deiectionum eadem planè materia est, idémque humor ab iisdem fontibus principia causásque ducens, i. ab hepate & liene, quorum vitia in talibus excrementis cernuntur.

AC LIVIDVS QVOQVE] Qui suo liuore liuidam quoque partem ostendit, vnde vel affluit, vel vbi excipitur. Liuet quidem pars omnis, perfrigerata; perfrigeratur autem, emortua: postremò emoritur, per extinctionem viuacitatis in vitali principio; tum per inopiam viuifici nectaris in corde exhausti. Non enim hic liuor est, quem edit *καυσώσεις ἢ ἐκχυμώσεις* in parte aliqua suggillata: sed ipsa *νέκρωσις* partium emortuarum. Est autem ἡ *ἀπόρροια*, i. *effluentia*, semper omnino similis subiectæ substantiæ.

PESTIFERVS] i. Prauus: & ea quidem præditus prauitate, vt accessione signorum, alioqui optimorum, de suo iure, quod habet in ægri perniciem, nihil omnino, aut certè parum remittat. Fundamentum autem perniciei quam praua denunciant excrementa, sic positum legitur à Galeno; *ὅτι αἱ μοχθηραὶ κενώσεις, μοχθηρῶν διαθέσεών εἰσι σημεῖα*, i. *quòd vacuationes prauæ apparent de prauis affectionibus, quarum illæ certa sunt signa.*

4 Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἐμέῃ· ἤδη κάρτα ὀλέθριον.

Sin autem colores omnes idem vomendo exhibeat; valde id pridem pestiferum.

VOMITVVM quibus omnes prædicti colores, aut etiam plures praui veniunt in conspectum; non est obscura nec ita difficilis ratio: cùm ad exitium sint ita præcipites, vt ab authore positum est in hac prognosi, & in prognostico 41. lib. 2. Cùm enim signorum syllogisticorum ea sit insita & instituta conditio, vt ea semper subesse ostendant quæ indicantur ab illis; planè efficitur, vt cùm perspecta sit causa cuiuslibet prauitatis vomituum prædictorum, quæ in colore cuiusque apparet; quò plures in vomitu exhibentur praui colores, eò plures etiam denuncientur prauæ affectiones partium colores illos edentium. Quò autem plures partes in vitio sunt; eò res ægri peiùs eunt & propiùs absunt à morte. Ac talis formula prædicendi est aphorismo 21. lib. 4. Ὁκόσῳ ἂν χρώματα πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κακόν. i. *Quò plures colores fuerint; maius malum.*

6. Epid. part. 5.

5 Τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει ὁ πελιὸς καὶ κακώδης.

Citißimam verò mortem denunciat liuidus & fœdi odoris.

SANE CITISSIMA venit & in propinquo mors est, quando putredini fœtidæ, morbo satæ atque morbificæ, adiicitur significatio partium emortuarum, quarum officio vitam carere non potis est: quemadmodum scire licet ex vomitu liuido & fœdo, de quo ita scripsit Galenus. Σηπεδόνα γὰρ ἐνδείκνυται μετὰ νεκρώσεως ὁ τοιοῦτος, εἴ γε μεμνήμεθα τῶν προειρημένων. i. *Putredinem hîc cum extinctione indicat, si antedictorum meminimus.*

6 Ἔστι δὲ θανάσιμος, ὁ ἐρυθρὸς ἔμετος, καὶ μάλιστα εἰ μετ' ἀνάγκης ἐμέοιτο.

Est autem lethalis ruber vomitus; maximéque si ægrè vomatur.

HIC PRIMVM de vomitu rubro cuiusmodi sit: tum autem quare vomatur mortiferè, vt visum est præceptori, quæstio in iudicium sic deducenda.

EST AVTEM LETHALIS RVBER VOMITVS] i. Periculosè vomitur, præter alia vomituum genera quæ maleficio morbi mera vomuntur; proptereáque omnia periculosè habent ægrotos, quædam mortiferè; vt suprà ostendimus. Hic autem vomitus an sit merus, distinctione ruboris, difficultas omnis tolletur. Nam si rubor ille est bilis è flaua sic coloratæ: profectò est merus, vtraque conditione; tum ea quæ cernitur ἰδίας ἀμίκτως ὑγρότητος ὑδατώδους; tum ea qua omni mixtione caret alieni humoris. Atqui iam positæ & explicatæ sunt omnes meræ bilis ideæ in vomitu flauo, porraceo, atque nigro. Atque vt in porraceo nota est æruginosi; in nigro, atrabilarij & melancholici: sic rubri & vitellini, in eximiè flauo. Sin autem ruber color est sanguinis, non est cur talis vomitus meri opinionẽ faciat. Sanguis enim merus est niger, ab eo quod ipsum suo naturali sero exhausit, videlicet ab incendio quo cõflagrauit, vt in Philisci sanguine annotauit Galenus, quẽ narrat Hippocrates, merũ stillasse & paucũ è naribus. Et verò hîc denuo meros vomitus memorare, est ἄτοπον & indignum Hippocratis maiestate. Ergo non est dubium quin ruber hic vomitus dicatur de sanguine qui vomendo excluditur. Sed cùm rubri vomitus atque purpurei, tam de pulmonibus exclusio sit, quàm de ventriculo; sanè non aliò referri debet quàm ad ventriculum, de cuius concussione ad ea vomenda quæ ipsum malè habent, instituta hæc tractatio est. Sed vtrùm indigena sit res ventriculi, sanguis ille ruber qui vomitur, an verò aduena; planum faciet ipsa coloris distinctio atque substantiæ. Nam ruber & liquidus, de aluo exprimitur: at niger θρομβώδης, per aluum transmittitur. Non enim vel ad punctum temporis manet in aluo, sine concretione, & rubri coloris in nigrum mutatione, sanguis qui eò confluit: quia non habet φυλακὴν, nisi vbi habet διαμονὴν naturaliter institutam & consuetam. Scitum est illud. *Si sanguis in ventrem confluat; ipsum corrumpi necesse est.* Atque idem sanguis in amplitudine alui citò concrescit atque grumescit: vnde cita substantiæ & coloris, vt modò dixi, mutatio est. Itaque ruber hic vomitus, quia est sanguinis nihil à se mutati, opinionem facit apertæ vel erosæ venæ in fundo ventriculi, vel in ore ipsius. Nam ruptionis nulla suspicio esse debet, sicut nulla fuit Hippocrati de vesica, cùm sanguis meiẽdo redditur ἀπὸ ταὐτομάτου, i. *de improuiso*, quem scribit rupta in renibus venula sic effundi, ea ratione adductus quam ponit Galenus appositè in commentario, quòd sanguis communi officio transmittatur per renes: in vesica autem, tantùm partis proprio excipiatur, nutritionis ergo: tum, quòd venulæ in vesica similiter non sunt nudæ atque suspensæ, vt in renibus; sed illi parti affixæ. Quæ omnis ratio ruptionis venarum in vesica non admittendæ, pariter similitérque locum habet in aluo, cuius officio tantùm proprio venæ dicatæ sunt, ibique affixæ, non autem suspensæ. Plurimùm autem facit ad opinionem delendam ex animo, ruptæ venæ in aluo, cùm inde ruber est vomitus; quòd liberè non vomatur, nec liberaliter. Id enim denunciat quod adiecit calamitati vomitus rubri, MAXIMEQVE SI ÆGRE VOMATVR. Nam ægra vomitio nunquam est ruptæ venæ, quam ferè semper facit erosa, rariùs autem aperta. Et quoniam ægrę vomitionis quæ vomitum edit rubrum, causa est venularum erosio; venit in mentem illius qui nobilissimum quendam virum mortiferè habuit & ad exitium præcipitauit, ventriculo

hist. 1. 1. Epid.

aph. 20. 6.

aph. 78. 4.

*

triculo laniato à temeraria medicina bis térve exhibita ad sialismum prouocandum, curationis ergo virulentiæ venenatæ luis venereæ falsò creditæ, aut certè quo iure quáque iniuria.

MAXIMEQVE SI ÆGRE VOMATVR] Est enim vomitionis ægræ symptoma non minùs graue, quàm ipsa est causæ vnde tam ægrè cietur, vt nuper diximus, ac multò antè ad illam prognωsin. *Diuturna in febre, nauseabunda proritatio quæ in screatum desinit; pessimè habet ægrum*, signo & causa. Coac.58. lib.1.

7 Οἱ ἀσώδεες ἀνεμέτως παροξυνόμενοι· κακόν. καὶ οἱ ἀναρεχνούμενοι ἀνεμέτως.

Qui cum fastidio sine nausea exacerbantur; malo sunt loco. Tum lacessiti nausea sine vomitu.

DIORISMI huius prognoseωs difficilior mihi comparatio est & explicatio, quàm scopi authoris. Ac facere certè non possum quin vel à Galeno dissentiam huius prognosωs enarratore atque interprete fidelissimo; vel Scholæ Coæ magistros accusem qui eam minùs distinctè, minúsque appositè posuerunt, quàm de sententia præceptoris qui eam conscripsit. Enimuero scopus hic fuit eorum qui hanc prognωsin ex Hippocrate adduxerunt; vt patefacta omni qualitate praua merorum vomituum, calamitosa vis ægræ vel irritæ contentionis vomendi quam infert proritatio nauseabunda praui humoris, proposito familiari exemplo de more institutóque Hippocratis, instar omnium quæ sunt huiusmodi, poneretur. Sed quàm bene illi ad scopum intenderint, vel aberrarint ab illo; planum faciet enarratio huius prognoseωs, quam sic aggredior.

QVI CVM FASTIDIO] i. Qui fastidio efferuntur omnium *προσφερομένων, i. eorum quæ conuenienter adhibentur*, tum in iacendi habitu, tum in diæta. Sic enim conditio est τῆς ἄσης, ἢ καὶ ἀλύκης, i. *fastidij*; vt qui eo laborant, fastidiosè se gerant atque iactentur, omnis figuræ ac loci impatientes, vt ij quos tædet subinde rerum illarum quæ paulò antè ipsis placuerant: quod Græci propriè vocant ἀλύειν, vnde ἀλυσμός nomen habet, καὶ ἡ ἀλύκη: quæ duo nomina idem sunt in natura, symptomatis, atque causis, quod ipsamet ἄση; vt planè testantur verba Galeni ad aphor. 54.7. & ad prorrh. 44.s.2.1.

SINE NAVSEA EXACERBANTVR] Græcè est ἀνεμέτως, i. ad verbum, *sine vomitu*: quæ dictio tamen hîc non est nō vomentis, sed minimè vomiturientis, vel eius qui non vomendi est cupidus. Est autem hîc posita vt intelligamus eos qui cum fastidio sine nausea exacerbantur, vel quorum exacerbatio fastidiosa cum tædio omnis loci atque figuræ coniunctam non habet nauseam, vomitionis criticæ mox affuturæ prænunciam; vt nulla inde sit vacuatio quæ adferat ægro leuationem illius iactationis in paroxysmo, quæ ob eam causam est symptomatica; proptereáque pessimis ægri rebus cietur vel excitatur.

MALO SVNT LOCO] Quia morbi exacerbatio est nouis fœta symptomatis, ipsius maleficio & incremento: non autem critica perturbatio quam edit naturæ contentio. Ac talis contentio sæpe cernitur in alysmo critici paroxysmi, cuius hîc nulla opinio esse potest: quia sine nausea est illa iactatio siue alysmus; proptereáque cietur, ὅτι ἡ δύναμις βαρύνεται ὑπὸ τοῦ σώματος, i. *quia virtus oppressa grauatur à corpore*. Est enim causa omnis duplex alysmi; vna quidem, ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *cùm os ventriculi vellicatur morsu prauorum humorum*; vel, vt eidem placet Galeno, cùm in ore ventriculi περιέχεταί τις ἰδιότης ὑγρότητος ἀνιαρᾶς, οὔτε πολλῆς, οὔτε ἐμπλεούσης τῇ κοίλῃ, ἀναπεπομένης δὲ εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς, i. *continetur quædam proprietas humiditatis molestæ, non quidem illius multæ, neque stagnantis in aluo, sed in tunicas eius conuersæ*. Atque hæc quidem iactatio siue alysmus, ex nausea quæ ipsum facit, dicitur ναυτιώδης, i. *nauseabundus*; sicut alter, quem ciet virtutis oppressio sine nausea, nominatur ἀνέμετος, i. *expers nauseæ*. Et sanè fastidiosi ἀνέμετοι vel ἀνεμέτως, periculosiùs multò ægrotant quàm ναυτιώδεις, i. *nauseabundi*. prorrh.44. s.2.1. aph.54.7.

TVM PROVOCATI NAVSEA SINE VOMITV] i. Qui sine vomitu agitantur cum nausea. Non enim iactatio hæc vel agitatio ἀνεμέτως, eò spectat quò illa prior, ἡ ἄση, vel ἡ ἀλύκη, vel οἱ ἀσώδεες παροξυνόμενοι ἀνεμέτως, i. *qui cum fastidio sine nausea exacerbantur*. Nam idem esset bis dicere, quod non est Hippocraticum, in eadem prognωsi, & in eundem scopum. Nec verò in omni nausea iactabunda sine vomitu, est paroxysmus: sicut nec in omni paroxysmo est iactatio nauseabunda. Sed tamen vt cum signo à febre grauis est omnis iactatio sine vomitu nauseabunda: sic etiam sine febre cum causa: quoniam omnis ægra vomitio, aut certè irrita vomituritio, inflammationem mouet lethalem stomachi & ventriculi. Ergo secunda pars huius prognoseωs, è directo intendit ad scopum authoris de calamitosa vi nauseæ quam comitatur iactatio, nulla autem sequitur vel admodum ægra vomitio. Non enim minora sunt vomitionis ægræ vel nauseæ sine vomitu iactabundæ incommoda, quàm causæ ipsius vnde illa venit iactatio sine vomitu nauseabunda, vel admodum ægra vomitio. Vt enim hæc signo editur viscerum æstu incandescentium: sic illa, vt causâ inflammationem mouente in stomacho & ventriculo.

Sic ex prorrhetico, 47. s. 2. 1.

8 Τὰ σμικρὰ ἐμέσματα χολώδεα· κακόν. ἄλλως τε κἢν ἐπαγρυπνήσωσι.

Exigui vomitus biliosi, malè habent ægrotos: idque cùm aliàs, tum si vigilias agitauerint.

lib. περὶ χυμῶν. & part. 2. 6. Epid. Gal. ad prorr. 47. s. 2. 1.

ENIMVERO prauitati vomitus multum adiicitur, cùm vitiosa qualitas rei quę vomitur parca manu, crebrò & ægrè apparet. Nam de exigua quantitate rerum omnium quæ transmittuntur suprà & infrà, totóque corporis habitu, καὶ δι᾽ ἧς ὅπη δεῖ, i. per ἀπόστασιν quam edit ἀπόθεσις; illud præceptum est ac pridem iam ratum & persuasum omnibus, ὅτι τῶν κρισίμων οὐδὲν σμικρὸν εἶναι προσήκει, i. *quòd eorum quæ critica sunt, nihil conuenit esse paucum.* Ad hoc theorema catholicum adducta prognωsis de vomitu bilioso frequenti & pauco, vt ad iudicium, sic deducetur.

EXIGVI VOMITVS] i. Qui crebrò & parcè vomuntur: neque id, nisi ægrè. Non enim hic vomitus est alui natantis, cibi & potus assumpti sacietate aut catarrhi in eum prolapsu è capite, cuius est libera inde vomitio: sed proritatæ potiùs ab humore aduena è visceribus atque venis, cuiusmodi bilis est, vnde sunt vomitus.

BILIOSI] i. Qui à bile cientur, cuius perennis est in aluum affluxus ab hepate, illis distincta coloribus qui modò adducti sunt à præceptore; videlicet flauo, æruginoso, nigro. Non enim porracea bilis hîc audienda, quàm olerum genuit cruditas atque corruptio assumptorum. Ac de pauco vomitu flauæ bilis, & inde mox æruginosæ, nuper adducta est obseruatio præceptoris in Philistæ historia, de quo sic ait. Πρώτῃ μὲν ἤμεσε χολώδεα ξανθὰ πρῶτα, μετὰ δὲ ἰώδεα. i. *Primo die vomuit biliosa flaua primùm, inde æruginosa.*

hist. 1. part. 2. 3. Epid.

De nigro autem multa sunt à nobis conscripta initio huius tractatus ad secundā prognωsin: ne consecter omnia quæ sunt plurima, fuit illud Galeni iudicium de iis qui statim à vomitu æruginoso de febre insaniunt, sicut Philista; quòd bilis flauæ per os vomendo redditæ, & inde mox æruginosæ, in atram facilis est ὁδοιπορία & transitus, vnde symptomatico illi vomitui succedit insania. Locus est ad illud prorrheticum quod iam adduximus. Τὰ ἐμέσματα ἰώδεα ἐν κεφαλαλγίῃσι μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ ἐκμαίνει. i. *Æruginosi vomitus in cephalalgia, cum surditate ac vigiliis; citò adducunt insaniam.*

MALE HABENT ÆGROTOS] Causa & signo. Signo quidem, bilis in aluum perenni affluxu, quæ affluendi atque gignendi sui perennitatem habet in æstu quo viscera incandescunt, & à febre ipsa vires acquirit. Tum quòd ipsius bilis confluentis in aluum, ideo non est liber nec liberalis exitus, ob partis quam occupat infirmitatem, & impotentiam excludendi, quam ipsi feritas bilis inducit. Omnium enim quæ parca manu, secus ac decet, foras eduntur; causa est, partis oppressio vel exolutio vnde mouetur humoris exclusio. Sed multæ sunt calamitatis causæ à vomitu bilioso & pauco. Non enim ab eo febris mitescit: quia non est criticus nec periodicus, sed omni ex parte symptomaticus κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, vnde nulla leuatio esse solet, ægritudo maior: sicut à bile nata ex melle, quæ dysenteriam mouet molestam, qua non extinguitur hepar accensum, sed magis accenditur. Itaque bilis hoc vomitu symptomatico, & ipsa effeta magis redditur, & febris vires acquirit eundo. Tum ægra vomitio sæpe oborta, ventriculum atque stomachum labefactat, & inflammationem mouet lethalem, vt nuper ostendimus ex illa prognωsi. *Diuturna in febre nauseabunda proritatio, quæ in screatum desinit; pessimè habet ægrum.*

Coac. 58. lib. 1.

IDQVE CVM ALIAS] i. Cùm semper calamitati locus est in tali vomitu bilioso & pauco.

TVM SI VIGILIAS AGITAVERINT] Quod verbum è vomitu symptomatico, vigilias inducente & adimente somnum, de causa vigiliarum oborto, transit ad ægrum qui vigilat & superuigilat, causa malefica vigilandi quæ adest, procul explosa somnifera in dormiendi necessitate. Ex quo efficitur vt vigiliarum & bilis, tum etiam febris & vomitus biliosi quædam sit, vt ita dicam, συμπάθεια in ægri perniciem: vt scilicet incremento febris hi vomitus excitentur, & febris adaucta vomitibus crebra sit biliosis: tum etiam vigiliarum & bilis vicissitudo mutuam vtriusque pariat accessionem. Vt enim vigiliæ gignunt bilem: sic illæ rursum à bile gignuntur. Ac symptomatici vomitus biliosi & febris, mutua conspiratio est in vtriusque causam & incrementum.

9 Ἐπὶ μελάνων ἐμέτων κώφωσις οὐ βλάπτει.

In nigris vomitibus surditas non offendit.

POSTQVAM de vomitu dictum est bilioso in qualitate, copia, & modo vomendi; sequitur vt de nigro ea dicantur quorsum ille apparet cùm de flauo redditur, & inde mox æruginoso. His enim gradibus itur de bile ad atram; nec vltrà. Sed in hac prognωsi nō est absurda mendi suspicio, nec vana opinio, vbi legitur quòd surditas non offendit. Sanè huiusmodi mendum est, vt nisi emendetur, mendax omnino sit ipsa

no sit ipsa prognosis. Ratio emendandi ponetur in eius examine, quod sic aggredior.

In nigris vomitibus] Qui sunt ab atra bile quam genuit æruginosa orta ex flaua. Non enim sunt vomitus hîc audiendi qui ab humore cientur, cuius τὸ προϋπάρχει est nigrum, cuiusmodi est melancholicus humor qui sanguinis limus est, atque quodammodo ipsa fæx nigra iam inde à prima origine. Quamuis autem sit ex hoc perusto altera bilis atræ origo: nam prior ex flaua est quam paulò pòst excipit æruginosa; tamen non ea mens est authoris, non etiam scopus, quo mea omnis attentio esse debet. (Gal. ad hist. de Philista, & prorr. 10. s. 1. & 47. s. 2. 1.)

Svrditas] Auditus priuatio de non excepto vel non percepto appulsu τῶν ἀκουστῶν.

Non offendit] i. Non lædit, vel nihil adfert incommodi iis qui sic obsurduerunt: quod certè falsum est; plurimum enim adfert calamitatis atque denunciat. Nam surditas de non excepto appulsu τῶν ἀκουστῶν, phrenitidi sternit viam atque insaniæ, quando exoritur à vomitu æruginoso, mox nigro, & cum vigiliis coniunctam habet cephalalgiam. Quod legimus contigisse Philistæ, quem scribit Hippocrates obsurduisse: mox autem fanaticum euasisse postridie quàm flaua vomuerat, & inde paulò pòst æruginosa. Vomuerat autem quo die primùm decubuit. Atque illius historiæ breuiario & aphorismo scriptum est ab eodem prorrheticum modò adductum. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα, ταχὺ ἐκμαίνει. i. *In cephalalgia, æruginosi vomitus cum vigiliis & surditate; summa omnia breui ostendunt insaniæ.* (prorr. 10. s. 1.) At verò surditas de non eodem percepto appulsu, signum est citò venturæ mortis. De qua illud præceptum est. Κώφωσις ἐν ὀξέσι καὶ ταραχώδεσι παρακολουθοῦσα κακόν. i. *Surditas quæ in acutos incidit ac turbulentos morbos; pessimè habet ægrotum.* (prorr. 32. s. 1.) Vbi Galenus author est, talem surditatem oriri τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως νενεκρωμένης, i. *emortua audiendi virtute.* Ac surditate aut cæcitate sic nata, ἐγγὺς ὁ θάνατος, i. *mors in propinquo est.* (aph. 49. 4.) Nam surditatis alterius comparata sic est natura, vt in meatu audiendi obstructo consistat, οὐδὲν ἔχουσα κακοηθές, vt ait Galenus: proptereáque nihil offendere videatur, sicut est positum in hac prognosi. Sed quia vigiliæ agitantur, vnde est ipsa surditas, nempe à nigro vomitu, de cuius materia, audiendi meatus obstruitur: sanè ipsa causa obstructi meatus primùm de sensorio transibit ad sensum; & inde vigiliarum; mox autem insaniæ parens erit. Iam verò cùm hæc surditas non sit per ἀπόθεσιν pituitosi humoris è cerebro in audiendi meatum: sed per anadromen eò biliosi humoris, æruginosi & nigri: sanè non video quemadmodum culpa vacet, cùm simulatque orta est, aluus inde sistatur. Sic enim accepimus; quòd in febre surditas aluum sistit. (aph. 28. 4. & Coac. 3. cap. 3. lib. 2.) Ex quibus efficitur, multa incommoda circumuenire eos quorum aures à nigro vomitu obsurduerunt. Et quòd illa surditas culpa non vacat, nihil habens securitatis; plurimum autem periculi signo & causa.

10 Οἱ κατὰ μικρὰ ταχεῖς χολώδεες ἄκρητοι ἔμετοι κακόν. ἄλλως τε καὶ ἐν ὑποφορῇ πλείονι, καὶ ὀσφύος ἀλγήματι συντόνῳ.

Qui crebrò & parcè biliosi sunt vomitus meri; malè habent ægrotos: idque cùm aliàs; tum in multa deiectione et in prægrãdi lumborũ dolore.

Vomitvvm omnium qui apparent & fiunt incommodo ægrotantium, complexio hîc est in qualitate, copia, tempore, & modo vomendi. Atque vt rerum omnium vomitus symptomatici, quas hæc prognosis complectitur, singulæ malis ægri rebus apparent & fiunt: sic vniuersæ pessimis. Et quoniam singularum causæ paulò antè sunt à nobis adductæ; hîc certè sufficiet philologiam examinare ipsius prognoseos quæ est huiusmodi.

Qvi crebro] i. Qui citò, vel iterum atque iterum citò vomuntur breuibus interuallis. Non enim τὸ ταχὺ, ἢ τὸ ταχέως, i. *citum, vel citò,* ad vomitum pertinet qui fit εὐπετῶς in actu vomendi: sed ad eum qui subinde cietur, cùm scilicet nouus exacto subinde succedit, quamuis ægrè ac difficulter vomatur. Nam τὸ ταχέως aduerbium, & nomen ipsum ταχὺ breuis est interualli: sicut exigui temporis atque spatij, tam in celeritate actionis susceptæ, quàm agendi occasione parta.

Et parce] i. Parum ac parum, vel parca manu, quoties illa cita venit vomitio.

Biliosi] Flaui, porracei, æruginosi.

Meri] i. Sui seri naturalis vbi gignũtur, & alieni humoris quà ferũtur, & vnde vomũtur, expertes.

Male habent ægrotos] Omni causa & signo vt suprà ostendimus: & eò peius habent, quò plura signa mala, causæ item plures concurrunt ad malè de iis merendum. Nam variæ effluentiæ, diuersitatem meri coloris mutuantur è variis partibus vnde manant, quarum est similis coloratio excrementi cuiusque: ob eámque causam illæ sunt prauæ; quia in iis, prauarũ affectionũ notæ apparent; & eò res ægri peiùs ire restantur, quò plures visuntur; quòd scilicet in vitio sint plura naturæ præsidia.

Idqve cvm alias] i. Cùm tales vomitus ipsi per se in cæteris malis vomuntur incommodo ægrotantium, pessimisque rebus ipsorum.

Tvm in mvlta deiectione] Cùm scilicet fertur aluus liquidis excrementis crebrò & multùm, vbi vomitus præsidio esse solet diarrhœæ sistendæ atque id λόγῳ τῆς φύσεως, i. *naturæ merito* retrahentis de improuiso, ἢ ἀπὸ ταὐτομάτου. (aph. 16. 6.) At verò hi vomitus non cientur ἄνευ προφάσιος, i. *de improuiso*: sed vt symptomata grauissimorum morborum; proptereáque ab illis πρόφασιν suam obtinent, vt ipsi quoque illorum vim magnam ostendunt. Ac tales vomitus in diarrhœa symptomatica morborum illorum,

ſymptomaticè ipſi etiam vomuntur, periculóque adiiciunt, vt πάντα τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, i. critica ſine criſi, proptereáque δύσκριτα ἢ θανατώδεα, i. mortifera aut ſiniſtri iudicij, vt in cholera morbo.

ET IN PRÆGRANDI LVMBORVM DOLORE] Quorum dolorifica mala, foras, vomendo, non exeunt: ſed illis vomitibus ibi ſubeſſe docentur. Exempla ſunt in nauſea & cardialgia, quas è lumborum plethora ſerum expreſſum mouet in fundo vẽtriculi & ore ipſius; tum in lumbari medulla, cùm inflammatur, & ſuam inflammationem communicat cum meſaræo nato ex neruis lumborum. Præterea in nephritide phlegmonica & calculoſa, vnde cientur vomitus æruginoſi.

II Τὰ ἐξ ἐμέτων ἀσώδεα, κλαγγώδεα, ὄμματα ἐπίχνουν ἔχοντα μανικά. ὀξέως μανέντες, θνήσκουσι ἄφωνοι.

Sic meliùs ex prorrhetico 17. ſ. 1. 1.

Τὰ ἐξ ἐμέτου ἀσώδεα, φωνὴ κλαγγώδης, ὄμματα ἐπίχνουν ἔχοντα μανικά. οἷον καὶ ἡ Ἑρμοζύγου ἐκμανεῖσα ὀξέως, ἄφωνος ἀπέθανε.

Quibus à vomitu faſtidia ſunt, vox clangoſa, oculi pulueruleuti, furor venit: vt etiã nupta Ermoſygi, quæ ab inſania, voce capta interijt.

QVÆ HIC ponuntur de vomitu crebro faſtidiis nauſeabundis, communiter quidem pertinent ad τὸ κατηγορούμενον huius prognoſεως, quod eſt inſania cui ſuccedit ἡ ἀφωνία, i. vocis amiſſio: ſed tamen illius propriè non ſunt τὰ ὑποκείμενα, i. *ſubiecta*, niſi coniuncta cum voce clangoſa, & oculis puluerulentis. Nam vomitus faſtidioſi, ſunt etiam febrium malignarũ: ſicut ipſius phrenitidis, quò hîc ſpectare, & ad quam referri videntur in hac prognoſι. Quorſum autem, quóve authoris ſcopo, adducti huc fuerint vomitus illi faſtidioſi; operæprecium eſt intelligere, priuſquam iuris quæſtio in iudicium deducatur. Eſt igitur ſcopus authoris, vt doceat; illis demum vomitibus peſſimè agi cum ægris, vnde nulla leuatio eſt, ſed crebra incidit vomendi cupiditas, quotieſcunque vomuntur, ipſoſque faſtidia ſubinde excipiunt ναυτιώδη. Sed ratio huius ſymptomatis, cæterorúmque quæ hîc leguntur; tum autem quorſum appoſitè ſcripta ſint, propalam explicabitur in examine quod ſic aggredior.

QVIBVS A VOMITV FASTIDIA SVNT] i. Quorum vomitus excipiuntur ſubinde faſtidiis nauſeabundis, vt non minùs vomendi ſint cupidi, nec minùs vomituriant nauſeabundi, quàm cùm nihil antea vomuiſſent. In cauſa hæc ſunt; humoris maligni ſuccreſcentis & affluentis perennitas. Succreſcentis quidem, à febre maligna in hypochondriis atque venis: tum à cerebro inflammato phrenitico. Affluentis autem, in aluum & ſtomachum eius, vnde ſunt crebri vomitus, & crebra inde vomendi cupiditas. Nam vt inflammati cerebri ſymptoma proprium eſt phrenitis: ita ſuperuenit illi vomitus

lib. 2. περὶ ἄρθρων. æruginoſus à bile tranſmiſſa in ſtomachum, cerebro συμπαθέστατον, quia eſt νευρωδέστατον. Sic enim ſcriptum eſt à præceptore. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί· διὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ἔνιοι τάχιστα θνήσκουσι. i. *Phreniticis quidem conuulſiones: quinetiam vomunt æruginoſa, vnde nonnulli eorum celeriter moriuntur.* Vbi Galenus hæc ſcripſit.

1. Epid. part. 3. *Demonſtratum eſt pridem à nobis, quòd omnes huiuſmodi deiectiones & vomitus manant ex bile peruſta. Quæ cauſa eſt cur poſtea dixerit, quòd nonnullis eorum cita mors venit, i. quòd ſtatim ab iis vomitibus moriuntur: quòd ſcilicet in regione cerebri & meningum ipſa phrenitis conſiſtat nata è bile.* Vt mirum videri non debeat, exoriri conuulſiones de partibus illis ſupra modum arefactis. Ac theorematis huius exemplum eſt in hiſtoria

hiſt. 4. part. 3. 3. Epid. cuiuſdam phrenitici, de quo hæc narrat Hippocrates. Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς, ἤμεσεν ἰώδεα. i. *Phreniticus quo die primùm decubuit, æruginoſa vomuit.*

VOX CLANGOSA] i. Rauco & tremulo clangore horriſona, tubæ cuiuſdã modo, quem edit aſperitas inſtrumẽti vocalis, i. arteriæ, non quidẽ catarrho imbutæ: ſed nimia ſiccitate ſqualẽtis & horridæ quam cerebri & meningũ intulit inflãmatio. Siccitatis autem illius horridulæ, proptereáque horriſonæ, facilis perceptio eſt in membrana vocalis arteriæ: quòd illa inflammatam cerebri meningem contingat, vnde cum cęteris omnibus membranis enaſcitur. Cernitur quoque talis calamitas in officio deglutiendi, faucium & gulæ ipſius. De qua ſolenne eſt illud præceptoris edictum. Οἱ φρενιτικοὶ βραχύποται, ψόφου καταπτόμενοι· τρομώδεες, ἢ σπασμώδεες. i. *Phrenitici parum & rarò bibentes, idque cum ſtrepitu; contremiſcunt, aut conuel-*

Coac. 101. lib. 1. & prorrh. 16. ſ. 1. 1. 7. Epidem. *luntur.* Qualem præceptor animaduertit Theodori vxorem, de qua illud ſcriptum reliquit. Οἱ ψόφοι δὲ πιόντι μεγάλοι. i. *Magni ſtrepitus erant bibenti.*

OCVLI PVLVERVLENTI] i. Oculi ſcatentes puluere minutiſſimo, velut polline, quales apparent iis qui cœlo æſtiuo iter faciunt per loca puluerulenta. Sed oculorum ſqualentium etſi communis ratio eſt, tum in iis quos tenet maraſmus, tum in valde phreniticis; tamen non ita difficilis erit cognitio quibus hîc propriè tribuantur. Nam tabidorum caui ſunt oculi, humiles, ac demiſſi; phreniticorum verò exerti ac truces. Puluerulenti autem ſunt, vel ab humore proprio qui exareſcit, vel ab eo qui exudat è cerebro inflammato in oculorum cãthos, ibíque ſigna edit ſqualoris puluerulenti: quemadmodum idem bullas mouet in lingua.

FVROR VENIT] i. Dementiæ ſumma ſunt omnia, quæ cernuntur in cœptis immanibus efferorum fana-

rum fanaticorum. Sic enim homines è phreniticis euadunt fanatici: quoniam æruginosæ bilis quam vomunt illapsam è cerebro in ventriculum, facilis esse solet in atram mutatio. Atque vt bilis flauæ, & inde mox æruginosæ symptoma in cerebro est phrenitis: sic atræ, mania sine insania, quòd eius acriores multò sint morsus quàm flauæ.

Et ab insania vitam finiunt voce capti] Quod legimus contigisse illi phrenitico, cuius historia est lib. 3. Epidem. sicut vxori Ermosygi, quam loco exempli posuit in prorrhetico. Capti autem voce intereunt à conuulsione nata in cerebro, de qua id modò audiuimus ex præceptore. *Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί.* i. *Phreniticis quidem incidunt conuulsiones*: quarum ipsi causas ibidem attigimus ex Galeno. Est autem conuulsio illa, *τῆς ἀφωνίας*, i. *vocis amissæ* parens & causa effectrix, *διὰ τὴν τάσιν τῶν νεύρων καὶ μυῶν φωνητικῶν*, i. *ob tensionem neruorum & musculorum vocalium*. Nam vocis amissio, est etiam illarum partium exolutarum, vt ex Galeno animaduertimus, cùm alibi passim, tùm verò ad illam prognosin. *Οἱ παλμώδεες δι' ὅλου, ἆρα καὶ ἄφωνοι τελευτῶσι*; i. *Qui toto palpitant corpore, vitámne finiunt voce capti?* Atque hæc prognosis desumpta ex casu prædicti phrenitici, non minùs de sua quæstione sapit Hippocratem, quàm illud prorrheticum huc adductum: quod verum esse testatur Galenus in commentario; tametsi quærendo non minùs derogat Hippocraticæ maiestati, quàm illa prognosis. Vtraque autem quæstio exorta est de phrenitico. Sed hæc sufficiant. Vide commentarium ad primam prognosin capitis de conuulsione, quam modò expressimus. prorr. 2. f.3.2. Coac. 1. cap. 14. lib. 2.

12 Ἐν ἐμέτῳ διψώδεα ἐόντα, ἄδιψον γενέσθαι· κακόν.

In vomitu sitibundum, sitis expertem fieri; malum.

Hoc theorema catholicum esse non potest, vt verum sit. Est enim falsum, nisi ponatur apposite *καθ' ὑπόθεσιν*. Ponetur autem apposite *καθ' ὑπόθεσιν*, de vomitu phreniticorum æruginoso, qui cum inexplebili siti obortus, mox habet fastidium nauseabundum atque sitiferum. Quòd si eueniat, vt in perenni causa & necessitate vomendi, vel à bilis illapsu è cerebro in ventriculum, vel eius affluxu per febrem *διψώδη*; sitis vacuitas esse putetur in causa sitifera; tum malè res eunt ægroti.

Ergo. In vomitu] Bilioso, quem subinde fastidia excipiunt nauseabunda atque sitifera.

Sitibundum] A bile in aluo sitifera: cuius in aluum perenni affluxu vel à cerebro, vel à vicino iecore, sitis ac nauseæ symptomata excitantur.

Sitis expertem fieri] De non percepta causa quæ adest sitifera.

Malum] Quod pessimè habet ægrotum, ne dicam mortiferè, *ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν, ἢ διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως τῆς τῶν πωμάτων ὀρεκτικῆς*, i. *quòd ægritudo sit mentis vel occupatio, aut quòd emortua sit facultas quæ appetens potionum esse solebat.* Omnia autem quæ in hanc sententiam ex Hippocrate possunt adduci (plurima autem possunt adduci, iam pridem adducta & explicata) continentur hoc aphorismo. *Quibus quid corporis est in labore, & eius laboris rara perc ptio; iis mens laborat.*

13 Ἐν ἀσώδεσιν ἀγρύπνοις, τὰ παρ' οὖς μάλιστα.

Fastidiosis vigilibus, ferè sub aurem tumores assurgunt.

Est quoque hæc prognosis examinanda scopo earum quas proximè ad examen adduximus. Qui secus faxit, caliginem habebit pro Sole. Ergo sic erit ratio examinandi & ad iudicium deducendi *κατὰ τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι*.

Fastidiosis] i. Qui fastidio efferuntur omnis figuræ & loci, nec nisi tædio recreantur occupati à febre in qua est *καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν κοιλίην, καὶ καρδιωγμός*, vt verbis vtar Hippocratis, i. *fortis æstus ventriculi, & stomachi morsus*: idque à bile flaua quæ fluctuat æstu in tunicis alui, & feritate sua orificiũ mordet ipsius: vnde *καρδιωγμός*, & inde *ἐμετμὸς ναυτιώδης*. Quæ sanè fastidij ratio visa est huc aduocanda, vbi de vomitu agitur; non autem illius quod vocat præceptor *αἱμετικόν*, siue *αἱματώδως* obortum. aph. 65. 4. prorrh. 44. f.1.1.

Vigilibus] Non quidem sua sponte vigilias agitantibus. Quæ causa & ratio vigilãdi, cernitur in omni studio & in excubiis. Sed iis qui somnum inire non possunt in dormiendi necessitate: atque id vitio somniferarum causarum.

Fere sub aurem tumores assurgunt] Sanè quidem, si humor vigiliarum parẽs ob feritatem, qui olim benignus erat somniferus, cùm eò peruenit, exitum moliatur per hæmorrhagiam, quę inchoata, sed non perfecta, sæpe conuertitur in abscessum qui assurgit sub auribus, & nomen earum sibi adoptat, nominatúrque parotis. Est enim consuetudo naturæ, vt inchoatam excretionem criticam, in abscessus conuertat; vnde fit absoluta crisis. Quod ita esse docetur illa sententia præceptoris. *Καὶ ἢν μὲν τῶν φύντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν.* i. *Si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua; tum in abscessum morbus est facilis.* Atque id maximè locum habet in hæmorrhagia quæ inchoata se ad aures conuertit, ibique mouet parotidas. Testis est ille aphorismus qui docet quòd febrium laboriosarum finem abscessus adferunt vel in articulis, vel in maxillis, i. sub auribus. Sed omnis parotidum ra- 6. Epid. part. 3. aph. 31. 4.

cap. 4. lib. 2. huius operis. tio iam pridem adducta est in [illegible] ipsarum. Quod superest, verè quidem apposuit noster author [illegible]: quia nec semper, nec necessario ex hypothesi huius prognoseos assurgunt [illegible], illi cum [illegible] prædicto. Nam inde nata [illegible] [illegible]

prorr. 75. f. 3. 1. Scitum est autem; quòd eorum qui sursum ad caput feruntur humorum, [illegible] hæmorrhagiam cient è cerebro, velut eò phrenitidem.

nitico, cuius historia est lib. 3. Epidem. sicut vxori Ermolygi, quam loco exempli posuit in prorrhetico. Capiti autem voce intereunt à conuulsione nata in cerebro, de qua id modo audiuimus ex præceptione [illegible]

Si cum fastidio alui turbatæ suppressio est, mox efflorescunt papulæ similes vibicibus culicum: ac tum lacrymosi defectus ad oculos veniunt.

exorta est de phrenitico. Sed hæc sufficiant. Vide commentarium ad primam prognosin capitis de conuulsione quam modò expressimus.

Hic ponitvr altera obseruatio singularis, nec minùs fida quàm prior, ad certam prognosin eorum symptomatum quæ circumueniunt fastidiosos, cùm alui turbatæ & concitatæ mordacibus excrementis intempestiua suppressio est. Atque illa quidem suppressio, cùm ipsi fastidio multum adiicit, quod alui prægressa turbatio symptomatica non leniebat: tum verò [illegible] prouentu hepatitin venam cumulatè impertit, vnde symptomatum illa fœtura quæ scripta est in hac prognosi.

Ergo. Si cvm [illegible] quod [illegible] attendimus superiore prognosi.

Alvi tvrbatæ svppressio est] Quod est eiusmodi ac si diceret; si aluus repentè sistatur, quæ paulo ante mordacibus excrementis liberaliter ferebatur: id enim significat κοιλίη ταραχώδης, vt alibi annotauimus. Sistitur autem repentè, vel intus conclusis excrementis, vel intro retractis, vel sursum translatis. Continentur intus, quando, vt sæpe accidit, intestini motu lacessitu fit ἀνω εἴλησις, i. [illegible] *voluitio sursum*, ac male rem gerit [illegible], vnde cietur motus naturali contrarius, infernè sursum. Intrò retrahuntur mordacia excrementa, illi venularum exhausta. Est enim ratum illud, quod venæ quæ attrahendi virtute carnes ipsas præcedunt, cùm exaruerint, rapiunt ad se biliosos & acres ichores. Hinc veniunt causi & febres malignæ. Vetus est illud. Ἐκ κοιλίης ἀλγήματος [illegible] πυρετὸς καυσώδης ὀλέθριος i. *Pestifera est febris ardens nata ex alui dolore.* Nam sursum [illegible] humoris in causa est ὀργασμός. Qua de re illud præceptum est supra, *In febre [illegible] alui [illegible]*. Et, *Quibus alui feruntur biliosis deiectionibus, surditate oborta, sistuntur.* Sed illa turbatæ alui suppressio peius habet ægrotum fastidio, quàm ipsa turbatio primum fastidij symptomatica: vnde nulla eius leuatio esse poterat, sicut nec morbi vllius ab iis quæ [illegible] ipsi aduenimant. Erat autem fastidio symptomatica ventris turbatio [illegible]: similiter vt cùm ab vsu mellcrati, hepar biliosum, [illegible], nec à bile saturâ, quam continenter effundit, quæque infrà transmittitur, intestinis & sedi ἑλκώδης, ne minimū quidem percipit adiumentū: sed contrà, illius ardori atque fastidio inde nato multum adiicitur. Ac sanè cogitanti mihi venit in mentem illa prognosis quam suprà exposui. Οἷσι χολώδεος διαχωρήματος [illegible] δῆξις καὶ πικρότης [illegible]. i. *Quibus cum biliosa deiectione premitur morsu pectus,* [illegible] Ergo [illegible] quando fastidij nauseabundi leuationem non adfert aluus turbata & concitata mordacibus excrementis. Est enim bilis efferæ inexhausta [illegible] apud Hippocratem; quòd bilis defectio damnis auget ægrotum, cùm ea cernitur [illegible] μᾶλλον [illegible], & ἀφρώδης, i. *nimiùm saturata & spumans*. Nam dum excernitur, hypochondrij ardor nō extinguitur, sed exardescit magis: neque alymus inde quiescit, sed cum maiore molestia [illegible] habet ægrotum. Quinetiam intestinorum & sedis, sua feritate, vlcerifera esse solet. Denique non minus calamitatem, arguit visceris vnde venit, quàm partibus ipsis quà fertur, molesta est. Sed multò peiùs res eunt ægroti, cùm bilis illa sistitur quæ foras transmittebatur: idque vel intus combibita, vel intrò retracta, vel sursum translata.

aph. 73. 4. Nam præter fastidij & febris accessionem, quam certè adiungit, grauissima infert symptomata, cuiusmodi sunt hæc.

prorr. 1. 4. Mox efflorescvnt papvlæ] Græcum illud, [illegible], active scriptum, quo legitur nomen, [illegible], in accusandi casu, consultò expressimus in verbo neutro cui præponitur nominatiuus in hac syntaxi. Mox efflorescvnt papvlæ. Sunt autem papulæ, cutis bullatæ, vel bullis obsitæ ab ichore qui circumtendit cutim, ambulendo vel erodendo. Sic enim refert Hippocrates, ab ichore concepto per totam compaginem corporis, quem genuit tempestas austrina cum densis nubibus, & rapido æstu coniuncta, pullulare phlyctænas [illegible]. At papularum cutis bullata, nec tantùm simpliciter maculata, ideam subiecit, cùm ait,

Similes vibicibvs cvlicvm] Nam pro se quisque nouit, aculeo culicis cutim bullari: quemadmodum morsu pulicis ipsam rubere, quà parte culex pupugerit, aut pulex momorderit. Quæ causa est, cur & [illegible], i. *punctiones*, expressit cum vibicis, cuiusmodi esse illurgunt iis qui, cæduntur verberibus, aut stimulantur vrticis. Et verò punctionibus apum, vesparum, similiter cutis in bullam assurgit, vt stimulis & aculeis aliorum vermiculorum qui culices nominantur. Ex quibus apparet, parem inesse veneni vim cuti bullandæ aculeatis insectis, vt vespis, apibus, atque culicibus, quanta infertur ab acri & venenato ichore, qui ad cutim expressus, foras nō exit, sed bullas facit vbi mouent clamor. Nam

tennis,

[illegible] maculis ipsam fœdat. Atque hæc cutis vitia quorum cita impressio est [illegible], nominantur [illegible], ecthymata, & exanthemata. Nam sic placere video Hippocrati & Galeno, qui eorum omnium materialem causam referunt ad ichoris collectionem. Hippocratis vetus est illud in tempestate austrina cum densis nimbis & [illegible] *i. Subnascebantur in cute ichores; vnde assurgebant pustulæ, velut insitæ.* Est autem hic positum *ichoris* nomen, loco maligni & venenati humoris serosi, authore Galeno. Sed causa efficiens papularum atque formalis, sic ab eodem Galeno traditur, vbi examinat τὰ ἐκθύματα. [illegible] 2. Epid. part. 2.

[illegible] *quidem est quod nomen ecthymatum venit à verbo ἐκθύειν, quod est* [illegible] *concitari ea quæ sponte sua efflorescunt per cutim.* Nam [illegible] lichenibus, alphis, lepra, & leuce; alia ratio est quam exanthematum siue ecthymatum. Sunt enim vitia illa inueteratæ causæ morbificæ, & corruptarum partium solidarum, non autem abscessuum qui repentè coorientur, sicut ecthymata vel exanthemata. Nec verò pustulæ virulentæ luis venereæ, in censu ecthymatum continentur: quia non exaltuntur [illegible], sed [illegible], vt morbi sint potius quam abscessus, non secus atque lichen, lepra, & leuce. Quod superest; pontarum hic vibicum & papularum, cito ex aluo [illegible]; mox autem cohibita [illegible] non est dissimilis ratio atque illarum quas fundit repentina tussis vacatio atque suppressio sputi falsi. Vnde conscripta est illa prognosis quæ sapra legitur. [illegible] *corpus velut exanthematis oblitum, sed ante* [illegible]. Pertinet quoquo ad hanc prognosim illa de tabidis sic expressa. *Pruriginosa corporis* [illegible] *graue malum.* Vt igitur phthisicorum tussis [illegible], & sputa falsa [illegible], quietatoto fundunt corpore exanthemata. Vt aluo suppressio quam diarrhœa tenebat in phthisicis, [illegible] pruriginem tota compagine corporis. Vt dysenteria quæ sistitur intempestiuè, abscessum facit vel in lateribus atque visceribus, vel in articulis. Sic aluo turbatæ suppressio repentina, vel intus cohibitis excrementis, vel intro retractis ad hepatis venam, impuritatis prouentu inficit totum corpus, ipsamque cutim obsidat: reddit papulis atque bullatam ab acri & crasso ichore: qui per [illegible] venas diffusus, & κατ' ἔξιν ad venulas cuti affixas expressus: non autem κατ' ἔξιν eo adductus, ipsam quodammodo circumtendit, & signa ponit cachexiæ incipientis. Atque hæc ratio exanthematum propagatorum [illegible], non minus periculose habet ægrotum, quam diarrhœa ipsa quæ cum fastidio [illegible] habebat. Nam vt omittam cætera diarrhœæ incommoda, quam vocat Hippocrates ipsum [illegible], cum ea non fertur [illegible] *i. naturæ motu*, sed vt symptoma: sicut hic posita quæ finem [illegible]: profecto seuiorum periculo multum adiicit, quod eius, alioqui perniciosæ, quies euenerit sine crisi [illegible], propterea que symptomatis grauioribus onerarit ægrotum, tam intus cohibita, quam intro retracta, in perennitate ipsius à viscerum vitio. Scitum est illud Hippocratis, [illegible] *mortem* [illegible]. Sed aliui turbatæ suppressio fœta est aliis quoque symptomatis, quorum maleficia vis arcem inuadit cerebri, & quæ propagantur ab eo κατὰ [illegible] *i. comminantia & vicina*, quæ ab authore sunt his verbis expressa. Coac. 15. cap. 7. lib. 2. Coac. 8. cap. 17. lib. 2.

[illegible] ABSCESSVS AD OCVLOS VENIVNT. Sane abscessuum horum eorum causa & ratio non est [illegible], vnde prioris morbi leuatio esse solet: sed [illegible] symptomatum grauiorum accessio expectatur. Est enim iam pridem receptum, quod corum quæ per sympathiam oriuntur, nihil omnino leuationem adfert malorum quæ prius fuerunt. Ac papularum quidem cum capite communicatio, vel eiusdem ichoris qui papulas fundit, sursum ad caput translatio, prognosin habet solennem his verbis conceptam. [illegible] *i. Quibus in febre ardua, pustulosa toto pullulant corpore, mortiferum* [illegible] *nisi purulento abscessu, qui his potissimum ad aures allaroit, periculo defungantur.* Sed cur lacrymosi abscessus ad oculos veniant, & quænam sit eorum idea; quæstio ad iudicium deducenda. Ergo ne longius abeam; oculorum abscessus vel coalescuntur, vbi apparent, ibique pullulant, similiter vt reliquo corpore ab ichoris bullantis collectione; vel eo propagantur e capite quod abundat ichore, atque id [illegible] humoris morbifici, vel [illegible] eiusdem humoris in capite à tempestate austrina & calida quam pluuiæ occuparunt. Certissima enim securitas est, quod in rogo ecthymatum, prima fere omnium in oculis pullulant, nisi rosa & croco celeriter atque fideliter arceantur. Quod si euenerit vt efflorescant in oculorum canthis; carunculam spongiosam prohibendis lacrymis ibi admatam resoluunt, vt multarum deinceps fluentium nulla sit amplius impeditio. At vero lacrymosi abscessus propagantur e capite, vel illuc translato ichore, vel ibi concepto in dominatu ecthymatum vel exanthematum. Locus est apud Hippocratem, vbi causa & ratio continetur abscessuum ocularium & exanthematum ab eodem fonte manantium. Hippocratis verba sunt hæc. Ὀφθαλμίαι ὑγραὶ, μεγάλαι, χρόνιαι, μετὰ πόνου. [illegible] *i. Opthalmiæ aderant humidæ, magnæ* [illegible] *foris, quæ multis aciem oculorum labefactabant, ipsáque nominabant* σῦκα. Σῦκα autem Galenus interpretatur [illegible], *i. assurgentes verrucas.* Sed idem [illegible] fœtura erat in cute partim exulcerata, partim bullata. At de bullata sunt hæc, ἐκθύματά τε μεγάλα, *i. tum magnæ pustulæ pullulabant.* Pullulantium verò ecthymatum causa & ratio sic à Galeno conscripta est in [illegible] quem ita Latinè vertimus. *Ecthymatum generatio est atque ortus, videlicet ex humoribus* [illegible] *generatio, qualitatem humorum* [illegible] *merito consectatur. Nam tenues quidem humores* [illegible] *. Crassi autem faciunt vt bullæ assurgant. Perspicuum est autem* [illegible] Coac. 15. cap. 18. lib. 3. Epid. part. 3.

quòd eiusdem generis sunt hæc atque prædicta; quòd scilicet verrucæ in palpebris & vlcera enascuntur. Omnia autem quæ tam in cute, quàm in palpebris efflorescunt; sponte ab illis humoribus concitantur.

15 Ἐπὶ ἀκρήτοις ἐμέτοις λυγμὸς κακόν. κακὸν δὲ καὶ σπασμός. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσι τῇσιν ἐκ τῶν φαρμακείων.

In meris vomitibus, mortiferè habet singultus: mortiferè item conuulsio. Similiter & in purgationum excessu quem inferunt pharmaciæ.

VOMITVVM signo & causa mortiferorum prognosis hæc posita est ab authore; idque apposite. Signo quidem, quatenus illi sunt meri, propereáque praui, & indices prauarum affectionum. Causa autem, quia symptomata inferunt quę citò vires exoluunt, & citam mortem adducunt atque crudelem. Ergo vomituum signo & causa mortiferorum, sic ratio explicabitur in examine huius prognoseos.

IN MERIS VOMITIBVS] Qui sunt einsmodi vnde cietur humor, & quà excluditur, vbi est, & inde cernitur expers humiditatis aquosæ, tam propriç, quàm alienç. Huiusmodi sunt bilis tria genera quæ iam recensui, flauæ, æruginosæ, & nigræ: quarum praua qualitas, metu exterret medicos signo prauarum affectionum quarum illæ soboles esse solent. De signis quidem, illud præceptum est; quòd ipsa res necessariò subesse testatur, quas indicant: vt dubitari non possit quorsum appareant. Est autem iam positum; quòd omnis praua excretio, signum est prauæ affectionis. Quemadmodum igitur prauæ affectionis idea cernitur in mera bile, quatenus illa, scilicet, partium vbi nascitur inflammationem, atque humoris vnde succrescit corruptionem ostendit: ita vomitio meræ bilis cum actione læsa, perennitatis fontem & focum denunciat, vt suprà iam diximus. Sed ea vomitio meræ bilis, vt signo mortifera est: ita mortiferam infert causam, quæ sic expressa est.

MORTIFERE HABET SINGVLTVS] Cùm scilicet ille singultus, non tam ventriculi concussione, quàm eius incidit conuulsione quadam. Tametsi enim praua est omnis ventriculi proritati à bile concussio irrita, quæ inflammationes mouet lethales, vt sæpe apparet in febribus quas vocant λυγγώδεις, & hepate inflammato: tamen hîc nondum ad vltima ventum est, nec dum singultus ille signo funesto mortiferè habet ægrum: sicut is positus in hac prognosi, quem edit conuulsio ab exhausto, non autem concussio ventriculi proritati. Est autem illa conuulsio insanabilis ac desperatæ salutis.

MORTIFERE ITEM CONVVLSIO] i. Iniussa contractio musculorum qui naturaliter καὶ κατὰ φύσιν, nostra sponte, non sua, mouentur. Qualis contractio cadit in eos qui vomunt æruginem ab elleborismo, vbi conuulsio est in prompta ferocitate bilis in orificium alui quod est acerrimi sensus, ac cerebro συμπαθέστατον, quia est νευρωδέστατον. Atque illa conuulsio similiter accidit sympathia cerebri, vt à phrenitide circa initia contagio stomachi: cùm cerebro inflammato crebra vomitio incidit æruginosæ bilis, quæ nata in cerebro, illuc demissa, exitum per os habet. Qua de re singularis est illa obseruatio pręceptoris. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί· ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι. Attamen scire licet idem vsuuenire iis qui purgantur elleborismo, quod ipsis cholericis quibus eueniunt σπασμοί: potissimùm verò in musculis qui tibiarum suras constituunt. Nam violentia pharmaci attrahentis, & succum neruorum exhaurientis, non est ἀδύνατον ex ea cacopathia conuulsionem incidere. Talis autem conuulsio mortiferè habet ægrum: quia seruari non potest ab exhausto conuulsus. Tum quia doloris sæuissimi ἀγωνίαι, & vnà citò vires exoluit, & citam mortem adducit, vt in phreniticis bilem vomentibus & inde conuulsis, annotauit præceptor his verbis. Ἀλλὰ καὶ ταχυθάνατοι ἔνιοι τουτέων. i. *Quinetiam horum nonnulli celeriter moriuntur.*

1. Epid.

SIMILITER ET IN PVRGATIONVM EXCESSV QVEM INFERVNT PHARMACIÆ] Cuiusmodi sunt ab elleborismo, cuius effrænem vim exhauriendi succum è neruis, modò audiuimus ex Hippocrate & Galeno. Est autem sic nata conuulsio insanabilis, & cita morte funesta. Causæ sunt explicatæ. Nec solùm ab hypercatharsi quam temeraria infert pharmacia, conuulsio est lethalis atque mortifera: sed illa etiam quæ cietur ab hypercrisi hæmorrhagica, cùm scilicet ab exolutione, vel ipsa per se mortali quando superuenit hæmorrhagiæ, ad vltima ventum est siccitatis: cùm scilicet exhaustæ venç, arido ipsarum fonte, commeatum è neruis capessunt, ipsósque suo succo defraudant famelicæ, quæ attrahendi virtute carnes ipsas præcedunt. Solennis est illa sententia præceptoris. *Si largo sanguinis profluuio superuenerit conuulsio aut singultus; mortiferum.*

Coac. [illegible] 23. lib.

16 Οἱ μέλλοντες ἐμεῖν, πτυαλίζουσιν ἔμπροσθεν.

Qui vomituri sunt; priùs illi saliuant.

VOMITVS adfuturi, vndecunque tandem cietur, prænuncia est saliua: ob eam sanè causam quòd humoris vomendi portio quædam tenuior prorepit ex aluo, vbi stagnabat, ad stomachum, & inde ad fauces, per continuitatem interioris tunicæ quæ est illius & harum communis. Atque id cernitur in omni vomitu, critico, periodico, & symptomatico. Nam vomituri omnes, vomituriendo saliuant. Non

tamen

tamen efficitur necessariò, vt saliuando quis vomituriat: sicut vomituriendo saliuat. Vt sanè hoc theorema sit καθ' ὑπόθεσιν vomitus, cùm eò vitiosus humor viam affectat: cuius quidem inclinatio, & meatus conditio, propria edit τεκμήρια, i. *syllogistica signa*, quæ in prognosticis Hippocrates annotauit. Et verò ptyelismus est quidam phreniticorum, ex quo non tam vomitus significatio est, quàm insaniæ, quando sputandi finem non faciunt indecorè. Tametsi & ipsa necessitas continenter sputandi, non rarò idem denunciat, cùm exudante quodam ichore à cerebro inflammato, bullæ minutulæ assurgunt in lingua & ore. Tum idem serum mouet saliuam, prolapsum in aluum, cuius è fundo prorepit ad saliuandum per tunicam eius, palato, faucibus, & linguæ intextam. Huc spectat illa prognωsis. *Phrenitici sputatores, fanatici; etiámne tremuli?* Quòd si eueniat vt bilis appulsu in aluum è cerebro inflammato saliua promoueatur; in propinquo est vomitus: ídque cùm aliàs, tum si accesserit rigor, cuius concussio non minus adiicit causæ vomendi; quàm euomendæ bilis æruginosæ & atræ, signo apparet. Testis est illa prognωsis. *Qui è phreniticis cum rigore sputant; vomitum illi nigrum denunciant.*

Coac. 99. lib. 1.

Coac. 107. lib. 1.

17 Ἐπὶ ἐλλεβόρῳ σπασμὸς ὀλέθριον.

Quæ super elleboro venit conuulsio; mortifera.

NON ILLA quidem fugax conuulsio ipsa per se mortifera est, quam ciet elleborus in proritato ab effera bile ventriculi orificio, quod est acerrimi sensus, vt νευρωδέστατον; propter eáque cerebro συμπαθέστατον: sed illa quæ à neruorum exhausto, & rigida siccitate infertur, ob ὑπερκάθαρσιν quam facit elleborus, qui admirabile est quantum purgandi & attrahendi potentia, cæteris omnibus catharticis antecellat. Quæ causa est quamobrem elleborismũ veteres tantùm ad ea pathemata imperarint, quæ sunt μοχλείας δεόμενα, & febris expertia. Scire autem licet, nomen ellebori significare album, in quo vis inest toto corpore humorem ciendi & attrahendi ad vomitus violentos, priusquam is subeat tenuium intestinorum anfractus. Cur autem conuulsio nata ex neruis, ariditate rigidis, per hypercatharsin elleborismi, mortifera sit; dictum est suprà.

18 Ἐπὶ πάσῃ καθάρσει πλεοναζούσῃ, ψύξις μεθ' ἱδρῶτος ὀλέθριον.

Si redundanti cuiuis purgationi, frigus adueniat cum sudore; funestum.

IBI DEMVM infirmitatis summa sunt omnia, postquam ad vltima ventum est purgationis, cùm inde frigus & sudor occupant compaginem artuum. Nam frigus, extinctum ostẽdit calorem viuificum quo vegetari solet viuacitas partium solidarum, ex quibus effœtis illa exudat frigida sudatiŭcula quam nomine τῷ ἱδρῶτος expressit, ἀντὶ τῆς ἐφιδρώσεως. Vbi autem, collapsa virtute viuifica, languet effœta viuacitas ab exhausto; ibi mors ipsa subesse ostenditur. Est igitur sæpe mortifera hypercatharsis conuellendo & exoluendo, vt centies ipsi vidimus ex antimonio Spagyritarum, quorũ est omnis pestifera medicina.

19 Καὶ οἱ ἐπανεμέοντες διψώδεες ἐν τοῖσι τούτοισι κακόν.

Tum qui subinde reuomunt sitibundi; malo sunt loco.

SIGNIS prædictis mortiferæ hypercatharseos, multum adiicitur in causa perenni; cùm scilicet finis vomendi non fit, siti oborta. Est enim ratum illud quòd. *Qui purgantur, finem faciunt sui purgandi, postquam sitiuerint:* præsertim si nulla sit causa sitifera, vel in pharmaco, vel in humore, vel in ventriculo: sed tantùm à siccitate parta purgando; sitis oborta sit. Nam vnde purgandi primordia esse solent; ibi vis ipsa quiescit bene morata: cùm scilicet vacuatio inchoata ex aluo, ibi postremum desinit suctione, qua excitatur suctionis sensus in aluo. Quòd si euenerit vt qui purgãdo penè absumpti, signa dedere virium exolutarum, ac spiritus & caloris viuifici vanescentis in frigore & sudore; nunc sitibundi crebros instaurent vomitus: hîc sanè pro metu, certa desperatio est, nec vlla vitæ sperabilis erit salus, vbi lethalibus signis ab ipsorum causa perenni continenter multum adiicitur. Est autem causa perennis, vomitus implacabilis quem sitis excipit inexplebilis, vnde nulla leuatio est viscerum incendio conflagrantium, quæ bilem sitiferam cum ardore fundunt in fundum alui, & inde in stomachum eius.

20 Οἱ δὲ ἀσώδεες ὀσφυαλγέες κοιλίην καθυγραίνονται.

At quibus fastidium est atque lumborum dolor; iis alui perliquidis excrementis feruntur.

Vt vomituri saliuant quibus vomendi spes est à cardiogmo: sic aluus infrà transmittitur iis qui, cum fastidio cardialgico, lumbis dolent. Sic enim res eunt, atque sic omnis comparata est ratio vacuandi humorem qui ad exitum viam affectat, vt inclinatio eius fiat sursum deorsum: vt est ipsius ῥοπή, naturæ contentio, & aquæductuum collocatio. Ergo quemadmodum de saliua, vomitus expectatur, cùm adest fastidium cardialgicum: sic in eodem speratur infrà transmissio, de lumborũ dolore. Sic autem ratio est à præceptore tradita. Dolores, inquit, *quorum curatio purgatione suscipitur, vt supra infráve diaphragma sunt: ita purgatio illic sursum; hîc verò deorsum est molienda.* Vt igitur cardiogmus & oris amaritudo, per os purgandum suadent: sic alui tormina, cum dolore lumborum, infrà ducendum ac transmittendum: quoniam vt ex Hippocrate scripsit Galenus, κατὰ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν, χρὴ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι. In omni fastidio cardialgico quæ prorepit saliua, sursum τὴν ῥοπὴν denunciat vitiosi humoris: in eodem verò, lumborum dolor, deorsum. Vt igitur illic vomitio; hîc autem deiectio expectanda: sic etiam sursum deorsúmve purgatio molienda medici artificio, ad imitationem naturæ comparato. Quòd si euenerit vt cardialgia excipiat τὴν ῥοπὴν τῆς ὀσφυαλγίας; non hæc illius: mutanda erit velificatio, vt scilicet illa ῥοπή, sursum ducatur, quò viam affectat. Est enim suprà iam positum quòd. *Dolorifica lumborum mala cardialgica, sunt hæmorrhagica.* Sed illa non pugnant cum hac prognωsi, manétque firma sententia περὶ τῆς ῥοπῆς ἄνω καὶ κάτω, vnde vel accidit cardialgia, vel osphyalgia.

Coac.2.cap. 12.lib.2.

21 Αἱ ἐξερύθρων μελαινῶν ὑπ' ἐλλεβόρου καθάρσιες πονηραί. καὶ ἔκλυσις μετὰ τοιούτων· κακόν.

Quæ ab elleboro prærubra nigra cientur purgationes; praua. Hinc exolutio periculosè habet.

Cvm rvber vomitus atque niger, ipsum malè habet periculosè vbi sua sponte mouetur: tum verò is maximè quem ciet elleborus, cùm temerè datur opera purgationi. Est enim elleborus catharticum vectiarium, μοχλικὸν Græci vocant, quod, attrahendo atque ciendo, vim omnem superat symptomatici omnis motus, naturam eximiè lacessentis. De rubro vomitu, quem sua sponte mouet efferus humor qui eò cursum inflectit, iam illud præceptum est. *Quinetiam ruber vomitus est lethalis; maximéque si ægrè vomatur.* Nunc autem rubri & nigri quem ciet elleborus, examen sic erit.

Coac.6.huius tract.

Qvæ ab elleboro] Scilicet albo: id enim significat positum absolutè, purgátque sursum mouendo, per os: quemadmodum niger transmittendo infrà, per sedem.

Prærvbræ] i. Quæ rubent eximiè, siue sit mera bilis vitellina ex flaua; siue sanguis ipse, summa vomendi contentione, ex alui fundo expressus. Tametsi adducor facilè vt eum ruborem eximium, sanguinem esse putem: aut etiam prærubræ cuiusdam proluuiei ex ἀτονίᾳ hepatis, vt mox dicetur. Nam cæterorum humorum qui merè sunt flaui, æruginosi, aut nigri; vt vacuatio mala est αὐτομάτως: sic προαιρετικῶς ope cathartici, in bonis ducenda.

Nigræ cientvr pvrgationes] Quæ vel in nigro humore, cuiusmodi sanguis est, vel in atra bile cernuntur. De quarum natura iam dictum est ac demonstratum; quòd illæ tam signo prauarum affectionum, quàm sua vi calamitosa, pestiferæ sunt.

Hinc exolvtio pericvlose habet ægrotvm] Quod est eiusmodi ac si diceret. Siue is exoluatur cum syncope per hypercatharsin qui sumpsit elleborum: siue appareat vis exoluta nobilium partium; vt hepatis, in prærubra proluuie; lienis, in nigro humore, qualis est sanguis: vt partes illas ab elleboro labefactatas iam sui officij tædeat: profectò ad vltima ventum est infirmitatis. Tum ei periculo multum adiicitur, quòd partium exolutarum redintegratio comparari vix poterit, quarum officiis vita hominum diu carere non potest. Atque hîc locum habet illa sententia præceptoris de nigris deiectionibus quæ sua sponte ducuntur, vbi est partium exolutio vnde manant.

22 Ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἐρυθρά, ἀφρώδεα, ὀλίγα· ὠφελέει. ποιέει μέντοι σκληρύσματα, καὶ ἐμπυήσιας μεγάλας ἀφίστησιν. εἰσὶ δὲ οἱ τοιαῦτα ἐμέοντες, ἄλλως τε καὶ στῆθος ἐπώδυνοι, καὶ ἐν τοῖς ῥίγεσιν ἐφιδροῦντες, καὶ ὄρχιας ἐπαίρονται· τούτους προσδεχομένους, ἐπιρριγοῦσι καὶ ἰσχναίνονται.

Sic meliùs

Sic meliùs ex capite de lumborum malis. Est autem hæc Coaca prognωsis 6. capitis 12. libri 2.

Ἐν ἀλγήμασι ὀσφύος συντόνοις, καὶ ὑποφορῇ πλείονι, ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἀφρώδεα συχνὰ· ὠφελέει.

In dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione, ab elleboro vomere spumantia multa; prodest.

HACTENVS maleficia elleborismi. Nunc beneficia sunt in conspectu: quæ quoniam suprà iam pridem sunt explicata in examine huius prognoseωs, ad locum vbi est posita de malis lumborum; sufficiet recensere ἀνακεφαλαίωσιν commentarij quem, vt videmur, accuratè illic conscripsimus.

Ergo. IN DOLORE LVMBORVM PRÆGRANDI] i. Qui sæui doloris cruciatu contumaciter ægrum exercet, cuiusmodi est nephritis vtraque primi generis, videlicet calculosa & φλεγμονώδης: tum phyma lumborum quod gibberes ipsos facit quos occupat, quibus assurgit τὸ κύφωμα.

ET IN LARGA DEIECTIONE] Non ea quidem quam ciet longa & fortis dysenteria, quæ phyma lumborum exoluit, gibberósque lumbos reducit ad suum ἰθύλορδες naturaliter constitutum: quemadmodum & ipsæ varices, quod penè miraculo apponi debet. Sed illa profectò diarrhœa aquosa, quæ diu iam malè habet ægrotum. lib.3. περὶ ἄρθρων.

AB ELLEBORO] Scilicet albo, qui salutariter adhibetur ad ea pathemata τῆς μοχλείας δεόμενα, & febris expertia: quorum præsidia non sunt in manu, sed in catharticis, inter quæ principem locum obtinet elleborismus retrahendo atque radicitus euellendo, & ob id à præceptore hîc positus; non quidèm inopia catharticorum, vt scioli arbitrantur: sed meliorum delectu.

VOMERE] Quod est opus ellebori albi: sicut nigri, deiicere, & infrà per anum transmittere. Nam ea quæ albus elleborus per os vomendo transmittit; dolorifica illa sunt mala quæ vel toto corpore, vel è longinquis partibus, illac transire oportet. Ac de vi summa purgandi quæ inest in elleboro, attrahendíque suprà humorem qui in vitio est; diximus non ita pridem, & aliàs.

SPVMANTIA MVLTA] Quoniam illa καλῶς καὶ κρισίμως ab elleborismo apparent. Spumantia quidem, ope cientis cathartici & in purgando impigri. Atque hîc secus de spuma iudicium est, quàm de spumantibus deiectionibus cùm sua sponte ducuntur. Illa autem spumantia, multa esse oportet, vt medici votis respondeant: non quidem frequenter & parcè vomendo: sed copiosè, & rarò. Est enim ratum illud; quòd nihil paucum, fit καλῶς καὶ κρισίμως. Tum verò damnantur à præceptore τὰ σμικρὰ ἐμέσματα, καὶ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα, i. *parui vomitus, & frequentes.* prorrh. 6. s. 2. 1.

PRODEST] Ὠφελέει, non ὠφελήσει: vt ipsum verbum sic positum, certum præsidij adiumentum denunciet, omnémque adimat dubitationem adhibendi. Itaque prodest vomere in diarrhœa longa, retrahendi causa id quod in ventrem confluit. Atque id conuenienter suscipitur medici artificio, ad imitationem naturæ; qua duce, per vomitum diarrhœa longa quiescit. Prodest autem vomere multa spumantia quæ humoris morbifici retractionem sursum testantur. Quinetiam prodest elleborismo, causam morbificam diarrhœæ vomendo excludi: quia ellebori magisterio meliùs quàm cæterorum ἐμετηρίων, velificatio, tum ipsius naturæ, tum humoris morbifici sursum infernè mutatur. Ad phyma lumborum, quod vertit ipsorum ἰθύλορδες in κύφωμα; tum ad nephritidem, elleborismus vnicè commendatur atque mirificum adfert leuationis fructum. Sunt autem rubra spumantia quæ ex lumborum phymate attrahuntur.

23 Αἱ πυκναὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὑποστροφαὶ ἐμετώδεες· περὶ κρίσιν, μέλανα ἔμετον ποιέουσι. γίνονται καὶ τρομώδεες.

Crebri, cum vomitu, pari modo relapsus; nigrum cient vomitum circa crisin. Sunt etiam tremoriferi.

COMMENTARII nostri quem suprà scripsimus in hanc prognωsin; hæc erit ἀνακεφαλαίωσις. Coac. 128. lib. 1.

CREBRI RELAPSVS] Cùm scilicet febris, quæ visa est vale dixisse ac discessisse, reuertitur, quod Græcis est ὑποστρέφειν. Reuertitur autem.

PARI MODO CVM VOMITV] i. Eadem ratione, periodo, atque causa. Ac ratione quidem, cum iisdem symptomatis atque signis; vt annotauit in Thasia illa muliere δυσηνίῳ, cuius res ibant διὰ τῶν αὐτῶν, i. cum crebra delirij & conuulsionis vicissitudine. Sic in Heropyto crebra fuit vicissitudo surditatis & doloris coxarij. Pertinet quoque ad periodos recidiuarum, quibus crebræ sunt admodum febres, vox illa, διὰ τῶν αὐτῶν, vt scilicet veniant recidinæ: quemadmodum idem scripsit, κατὰ λόγον τῶν ὑπο- hist. 11. part. 3. 3. Epid.

στροφέων. Qui ordo & tempus in typis atque periodis recidiuarum, apparet in fratrum historia quos narrat Hippocrates vnà in febrem incidisse: qua quidem, vt videbatur, exacta; in eandem rursum, eadem hora simul ac pariter recidisse. Nam causæ recidiuarum, ob quas tam crebrò eueniunt recidiuæ, meritò ius habebunt διὰ τῶν αὐτῶν: cùm intellexerit medicus ipsas accidere, si vel importuna est morbi exacerbatio, vel importuna excretio, vel etiam si quid exacti morbi reliquiarum supersit. Atque três illas recidiuarum causas Hippocrates sic expressit, ἐὰν προεκρύγηται, ἢ προεκκρίνηται, ἢ ἐγκαταλείπηται, i. *si quid ante tempus aut erumpat, aut iudicetur, tum si quid residuum supersit.*

lib. περὶ χυμῶν.

NIGRVM CIENT VOMITVM] Quia nigrum fit excrementum, quod priùs erat flauum: atque id tum febris ardore, tum crebro relapsu: quibus accedit crebrò irrita ventriculi proritatio. Sic in phreniticis iam pridem ostendimus, ac nuper attigimus; quòd eorum ptyelismus cum frigore aut rigore, vomitum nigrum mox adfuturum denunciat. Vbi Galenus author est; vomitum quidem, salina; nigrum autem, rigore denunciari.

prorrh. 30. l. 1.

CIRCA CRISIN] Non illam quidem salutiferam, cuius est prærogatiua nominis absoluti: sed planè mortiferam atque funestam. Non enim mutatio est salutaris, nec verè critica, vomitus nigri ex flauo. Et verò nouum non est, nomine absoluto crisis, funestam ostendi: sicut in illo. Γλῶσσα δὲ σφόδρα μελαινομένη κρίσιν ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ γίνεσθαι δηλοῖ. i. *Lingua autem quæ multùm nigrescit; crisin decimoquarto die futuram ostendit.*

Coac. 1. cap. 7. lib. 2.

SVNT ETIAM TREMORIFERI] Potissimùm manibus, dum stabulatur bilis in aluo, & ad vomendum cietur, quæ illis in partibus molestiam exhibet frigoris & tremoris, per sympathiam alui concussæ & feruidæ à bilis ardore & morsu.

DE SVDORE.

CAP. II.

ΔΡΩΣ ἄριστος μὲν, ὁ λύων τὸν πυρετὸν ἐν ἡμέρῃ κρισίμῳ. χρήσιμος δὲ καὶ ὁ κουφίζων. ὁ δὲ ψυχρὸς, καὶ μοῦνος περὶ κεφαλὴν, καὶ τράχηλον γινόμενος· φλαῦρος. καὶ γὰρ χρόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει.

1 Sudor ille quidem est optimus, qui die critico febrem exoluit. Utilis autem qui leuat. Verùm qui est frigidus, ac solùm circa caput & collum exudat; prauus. Etenim ad diuturnitatem & ad periculum talis apparet.

INTER MORBORVM communia epiphænomena, tum propria febrium acutarum, sudor est instar omnium, quæ vel salutis fida spe nos consolantur, vel metu exterrent difficilis aut sinistri iudicij. Nam qui, natura duce, conuenienter cietur; præclarè ad salutem suscipitur. Atque is febrem exoluit, aut certè facit vt æger alacriùs ferat morbum leuatus. Huiusmodi sudor effectricem sui causam agnoscit excretionem seri eorum qui sunt in venis humorum, per totum corpus meabilis, quódque humescit cùm fuerit antè siccum. Atque illa excretio liberalis & libera per totam compaginem, si quidem suis indicibus denunciata fuerit, qui tum ad speciem ipsam crisis, tum ad tempus apparent; morbum ex toto adimit, vt nihil omnino reliquiarum supersit, nec empyreumatis, nec humoris morbifici. Indices qui apparent ad tempus, secundi iudicij sunt; vrina bellè colorata, & bona hypostasis; quorum illa est mitescentis morbi, hæc verò naturæ mox redintegrandæ: proptereáque crisin ostendunt sperabilem die septimo, si quarto veniant in conspectum. Vrinæ suppressio, non quidem nephritica, sed rigorifera, cùm in propinquo est crisis; ipsam sudore susceptum iri testatur: vt veteres annotarunt, & in conspectu nobis est, penè dixerim, quotidiano. Ex quo efficitur, non aliam esse materiam sudoris excreti naturæ imperio, quàm vrinæ. Quòd si euenerit vt ante signa perfecti pepasmi, liberaliter sudor exeat περιοδικῶς, discessionem adferet febris diurnam, efficiétque vt æger faciliùs exigat paroxysmos diurnos. Atque hæc de sudoribus κατὰ φύσιν, quorum materia est tenuis quidam humor atque serosus qui κατ' ὦσιν è venis ad cutim expellitur, & illac effluit, non autem ab ea elicitur: quod fieri solet διὰ τὴν ἕλξιν laconici, balnei, Solis, arenæ, &c. Nam sudor omnis qui effluit symptomaticῶs, non est mouẽtis naturæ, nec excernentis ad crisin, vel ad ægri leuationem: sed exprimentis morbi, aut solidarum partium exolutarum. Sic enim præceptor ait de omni sudore qui symptomaticῶs promouetur vel excidit. Καθαρονεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων. γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων· οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς. i. *In vniuersum autem, sudorum sic ratio est tenenda: exeunt enim alij quidem virtute corporum exoluta; alij verò ardoris vi.* Et verò Galeni iudicium est de omni sudore symptomatico; quòd velut symptoma est τῆς κατὰ τὸ σῶμα περιουσίας μοχθηρῶν χυμῶν, i. *nimiæ abundantiæ prauorum in corpore humorum.* Sed idem illius sudoris vel expressi, vel exudantis; pro-

6. Epid. part. 1. cap. 11. lib. 3. de crisib.

lib. 2. progn.

3. Epid. part. 3.

proptereáque

pretereàque ſymptomatici; cauſas ita diſtinxit. Ο μὲν ὡς σύμπτωμα, καὶ μὴ κριτικὸς ἱδρὼς· ἤτοι πλῆθος, ἢ ἀῤῥωστίαν ἐνδείκνυται τῆς καθεκτικῆς ὀνομαζομένης δυνάμεως. i. *Sudor quidem qui non eſt criticus, ſed vt ſymptoma; aut nimiam abundantiam, aut retentricis potentiæ infirmitatem oſtendit.* prorrh. 6. 1.3.1. Et cùm ſudor omnis, cauſa vnde cietur ὡς σύμπτωμα, οὐδὲ λόγῳ τῆς φύσεως; malo eſſe loco res ægri teſtetur: tum verò is maximè qui non effluit, ſed exudat, & ἱδρώτιον, i. *ſudatiunculæ* nomen habet. Cernitur autem illa ἐφίδρωσις, vel in toto corpore, cùm pauco ſudore tota compago eſt roſcida; vel in thorace, capite, ac cæteris denique, vbi vis morbi firmiter fixa hæret. Tum illa ſudatiuncula, vel vniuerſi corporis, vel aliquarum partium, leni aut graui naſcitur maleficio atque periculo; vt qualitate, copia, tempore, & exudandi modo apparet. Quæ omnia cuiuſmodi ſint, tum duce natura, tum magiſterio morbi atque humoris; tum autem ſingula ſuis quæque ſignis diſtincta, quorſum appareant; planum faciet ipſum examen prognoſeos quod ſic aggredimur.

SVDOR] i. Effluuium tenuis ac ſeroſi humoris per cutim totius compaginis. Qualis enim eſt ſeri collectio in veſica, eorum qui ſunt in venis humorum πρὸς οὖρησιν: talis eiuſdem ſeroſi humoris in tota compagine πρὸς ἱδρῶτα. Nam & ſudore ſiſtuntur vrinæ: ſicut vrinę profluuio ſudor compeſcitur. Ac nonum non eſt, omnem proluuiem toto diffuſam corpore, ad vrinæ-ductus confluere, ac meiendo effluere. Nota eſt illa ſententia præceptoris. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, &c. i. *Ante rigorem vrinæ ſiſtuntur.* 6. Epid. part. 3. Loquitur autē de critico illo rigore ſudorifero qui cadit in febrem ardentem. De quo eſt illud preceptum. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις. i. *Qui occupatur cauſo, rigore ſuperueniente; exoluitur.* Vbi iudicium eſt Galeni; quòd καθαιρομένης τῆς τὸν καῦσον ἐργαζομένης χολῆς, ἡ λύσις τοῦ πυρετοῦ, i. *purgata bile cauſi effectrice; febris ipſa exoluitur.* Atque hæc bilis mitificata pepaſmo, exitum habet per cutim, eò violenter expulſa. Nam quæ eſt craſſior, nec ita meabilis; in cute ſubſiſtit, & icterum edit criticum, qui balneo dulcis aquæ ſanatur, nec vllis eget præſidiis quæ vel in manu ſunt, vel in catharticis, nec denique vllis potionibus medicatis. Commemorabile autem eſt quod ſcripſit Galenus de ſudoris materia, quę eſt ὑγρότης ὀῤῥώδης, vt ipſe nominat. De qua ſic ait. Τῆς ὀῤῥώδους ὑγρότητος ἁμαθῶς, ὅπου πλεονάζῃ, τριττὴ ἡ κένωσις, τὴν διὰ γαστρὸς, τὴν δι' οὔρων, τὴν δι' ἱδρώτων. i. *Seroſi humoris, cùm eius nimia eſt abundantia, triplex eſt omnis vacuatio; vna per aluum; altera per vrinas; tertia per ſudores.* Sed illa ſolennis eſt obſeruatio præceptoris, ac legibus medicinæ fundata in febre tritæophya quæ illis temporibus Thaſi regnabat, omnéſque quos inuaſerat, periculosè habebat: vbi narrat præceptor, multos periculo ac febre defunctos fuiſſe, quibus conuerſio facta eſt ad ſtranguriosam vrinam. Ibi Galenus hæc ſcripſit. Ὥσπερ διὰ γαστρὸς πολλάκις ἐκκαθαίρεται τὸ σύμπαν σῶμα, οὕτω καὶ διὰ νεφρῶν, καὶ κύστεως. i. *Quemadmodum corporis vniuerſitas expurgatur per aluum: ſic etiam per veſicam & renes.* Atque hæc de ſudoris materia, qui natura duce in morbis, velut ſymptoma mouetur: niſi fortè altera ſtatuatur quæ partibus excidit reſolutis, quæ eſt ipſarum ſuccus alibilis, cui appoſitio denegatur, quando ad vltima ventum eſt.

ILLE QVIDEM EST OPTIMVS] i. Salutis fidiſſimæ, ad quam præclarè apparet & facit: vel in quo ſumma ſunt omnia vtilitatis & ſecuritatis. Ac mala quidem abeſſe teſtatur doloris vacuitas. Bona verò ineſſe, ſolida mollitudo, ſuccíque plena, & ipſa æqualitas. Sic de vrina iudicium eſt, quæ dicitur eſſe optima, breuis morbi, & fidæ ſalutis, cùm inoffenſo curſu apparet bellè colorata, cum bona hypoſtaſi. Sed vt reuertar ad ſummam bonitatem ſudoris. Eius quidem optimi τὰ ὑπάρχοντα ſunt hæc.

QVI DIE CRITICO] Cùm ſcilicet naturæ & morbi certamen eſt in procinctu: cùm nimirum editis ſignis pepaſmi ad tempus, tum iis quæ ad ſpeciem criſis apparent, natura proritata inſurgit, & ſumma contentione, ſuas ἐφόδους in paroxyſmo febris aduerſus eam exercet. Quæ ratio critica, ſecundi iudicij eſſe ſolet, tum cauſa critica conuenienter naturæ & morbi ſuſcepta, nunquam ægrotum, nec medicum ſpe lactat inani. Nam ibi demum excretio critica votis reſpondet medici, cùm ea perfectè mouetur, conuenienter morbo, ac ſignis perfectis pepaſmi iam indicata fuit illis diebus qui ſunt indices criticorum. Excretio critica conuenienter morbo & naturæ perfectè mouetur, cùm die critico denunciato ab indice, victricis naturæ fit ἔφοδος. Tunc enim fida eſt criſis, & à criſi leuatio. Nam die ἀκρίτῳ motus omnis ad criſin, ἀκρισίαν inducit, quæ ab irrito erethiſmo cauſa eſt τῆς ἀκρισίας. Notum eſt illud præceptoris. Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα· ἢ δύσκριτα, ἢ θανατώδεα. i. *Quæ ſunt critica ſine criſi; aut ſunt ſiniſtri iudicij; aut lethalia.*

Ergo, SVDOR QVI DIE CRITICO] Qui ſuum habuit prænuncium indicem cum perfecto pepaſmo, & qui cadit in paroxyſmum periodi quaternariæ & ſeptenarię; cùm ſcilicet irrita eſſe non poteſt ipſa naturæ ἔφοδος: ſed triumphalis in ſua virtute victrice; tum in pepaſmo humoris morbifici, & meatuum libertate. Quæ tria ſunt excretionis perfectæ præſidia, quæque in morbum alio die quàm critico ius habere non poſſunt. Nihil enim bene fit neque apparet tutò & verè ad criſin, niſi diebus illis in quibus de ſignis miteſcentis morbi & redintegrandæ certò naturæ, ipſa redintegratio per neoteriſmum & per amotionem cauſæ morbificæ comparatur. Ac ratio quidem redintegrandi, cernitur primùm diebus indicibus in ſignis pepaſmi; pòſt autē iudicibus, in liberali ac libera excluſione humoris morbifici. Quæ cùm ita ſint; ne à ſudore diſcedam, is quidem multum habet vtilitatis ac ſecuritatis, qui paroxyſmum finit quaternarij alicuius, ſi primum exceperis, intra vigeſimum; aut ſeptenarij, à vigeſimo ad quadrageſimum; aut vicenarij, à quadrageſimo ad centeſimū vſque, & vltrà. Primam excepi periodum quaternariam in morbis imparium paroxyſmorum, vel qui diebus imparibus exacerbātur: quòd extra paroxyſmum nihil bene ac criticè moueatur. Sic Thaſiam illam δυσάνιον, quam exercebat crebra delirij & conuulſionis viciſſitudo, illis ſymptomatis ac febre ipſa defunctam fuiſſe narrat Hippocrates hac ratione. hiſt. 11. part. 3. 3. Epid. Ες νύκτα τῆς τρίτης ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος ὕπνωσε· πάντα κατενόει· ἐκρίθη περὶ τὴν τρίτην ἡμέρην. i. *Sub noctem tertiæ lucis exactæ, totum illi corpus calido & multo ſudore diffluxit: febris expers dormiuit; omnino reſipuit; ac circa tertium diem criſin habuit ſalutarem.* hiſt. 6. part. 3. 3. Epid. Nam Periclem Abderitam, die quarto ſudorem criticum & ſa-

lutarem expertum fuisse, idem præceptor scriptum reliquit his verbis. Τετάρτῃ περὶ μέσον ἡμέρης, ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος ἐκρίθη, οὐδὲ ὑπέστρεψεν. i. *Quarto die sudauit toto corpore, multo sudore calido: iudicatus est febris expers; nec inde relapsus.* Antea verò scripserat, quòd δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη. τὰ μέντοι οὖρα παχέα μὲν ἦν, ὑφίστατο δὲ μᾶλλον, & τὰ περὶ τὴν ἄσην ἐκούφισεν, ἐκοιμήθη. τρίτῃ πυρετὸς ἐμαλάχθη, οὔρων πλῆθος, πέπονα πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. i. *Secundo die omnia sunt exacerbata. Ac sanè tum crassæ quidem erant vrinæ, sed residentes: fastidio est leuatus; somnum iniuit. Tertio febris mituit. Copiosæ vrinæ ac multæ participes hypostaseωs.* Vbi Galenus author est; quòd ex vrinis optimis quæ fluxerant plurimæ die tertio, perspicuum erat hominem morbo defunctum iri proximo die quarto qui iudicandi ius habet in morbis qui paribus exacerbantur, & sunt acuti. Scitum est illud. *Quæ paribus exacerbantur; paribus iudicantur.* Plurimùm autem facit ad fidem catholici theorematis, historia virginis Larissæ, quæ occupata febre καυσώδει cum sæuis symptomatis, vt in angusto spes esset ac triplici foco repletionis naturalium, capitis, & venarum; triplici vacuatione, discessionem febris omniúmque symptomatum est consecuta criticam die sexto; vnam per mēstruorum liberalem & liberam purgationem; alteram per hæmorrhagiam è naribus; tertiam per sudorem toto fluentem corpore multum & calidum. Ratio autem critica eò fuit vtilis die sexto à summa contentione atque conatu naturæ multùm oppressæ, multúmque proritatæ, cùm tamen nulla subesset maligna vis, nec inflammatio: quia, vt narrat Hippocrates, οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσι, i. *molestia omnis erat & exacerbatio paribus quibusque diebus.* Sed paroxysmis dierum imparium sudor est criticus, in quo est omnis ratio τῶν ὑπαρχόντων ad crisin. Sunt autem sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα, tum ea quæ faciunt vacuitatem febris, tum quæ ad ipsam apparent. Ac primùm apparent diebus indicibus signa pepasmi ad tempus: tum fugax vrinæ suppressio ad speciem ipsam crisis, quando certamen est in procinctu. Discessionem adfert quæ iam sperabilis visa est; sudor quo diffluit totum corpus multo & calido, die crisis. Atque illa sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα, verè sunt κρίνοντα; proptereáque εὔκριτα. Nam cætera δύσκριτα in sudore, hîc sunt ἀσύμφορα. Δύσκριτος est ille sudor qui fluit

aph.56.4. in nulla sperabili discessione, quod scribit Hippocrates, πυρετοῦ μὴ διαλείποντι, nec facit vt æger alacriùs ferat morbum. Ergo sudor multus & calidus qui totam compaginem occupat die critico & iam sperabili antè crisi; solus est omnium qui febrem exoluit. Sudor huiusmodi, mulierem grauidam fœtus trimestris, decimoquarto reddidit febris expertem. De Abderita virgine scripsit præceptor; quòd à sudore plurimo ad 27. diem oborto, vacationem habuit febris & surditatis; superstite tamen pedum dolore.

hist.13. 1.Epid. hist.8.part.3. 3.Epid.

Anaxionem sudor sanauit 34. febris die, qui septenarius est secundus à vigesimo, quo illi primùm sudor manauit, ac febrem dimisit, in quam relapsus est vigesimoseptimo. Atque hæc de quaternariis criticis ante vigesimum, & septenariis post vigesimum, qui iudicandi vim suam per sudores ostentant. De vicenariis autem penes quos à quadragesimo ius crisεωn esse solet, solennis est illa Hippocratis obseruatio in Cleanactide, quem scribit octogesimo die sanatum fuisse, adiutum naturæ hisce præsidiis. *Octogesimo die riguit; febris acuta inuasit; multo sudore diffluxit; minxit hypostasin rubram læuem: iudicatus est perfectè.* Ergo tum demum criticus erit sudor, qui adferet finem febris, cùm eius ratio critica omnis erit in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Vt scilicet calidus multus die critico per totam compaginem profluat. Secus est ægris ab omni sudore in quo aliquid desideratur eorum quæ posui ad faciendam crisin. Exempla sunt passim apud Hippocratem, tum in historiis, tum in aphorismis, quæ proferentur pòst, cùm ea ponentur quæ à sudore optimo iam explicato discedunt.

FEBREM EXOLVIT] Qui febrem sanat. Id enim tributum est verbo, λύειν, vt in illo. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν ἀδύνατον. i. *Sanare apoplexiam fortem non potis est.* Et verò nomen, λύσις, ab eo deductum, idem est

aph.58.4. quod sanatio, vt. *Eius qui occupatur à causo, cùm rigor inciderit,* λύσις, i. *sanatio.* Ergo sudor optimus, die critico febrem exoluit; vel, vt præceptor loquitur in prognosticis, τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάσσει, i. *perfectè, siue in totum febrem excludit.* Est autem sanatio, ἡ τῶν παρὰ φύσιν ἐπανόρθωσις, i. *eorum quæ sunt egressa è norma naturæ, redintegratio,* quæ à sudore critico comparatur, postquam sunt edita signa pepasmi, & nuper cœptæ redintegrari naturæ. Alioqui frustra cietur sudor, cùm manet egressio visceris in sua phlogωsi, aut venenata qualitas crudi humoris morbifici. Quod annotauit Galenus in Larissæa virgine, quę triplici vacuatione oborta de improuiso, ad triplicem focum repletionis, curationem recepit morbi grauissimi, nati ex eo quòd menstrua detinerentur tam intus in locis cohibita, quàm in maioribus venis collecta, & sursum ad caput transmissa. Ex quibus secuta est liberalis vacuatio menstruorum, sudoris, & hæmorrhagiæ, vnde conualuit sine relapsu. Quod non fecisset profectò, si aliqua inflammatio, vel humoris maligna cacochymia, & venenata qualitas resedisset. Ergo sudor criticus, in quo nihil deest, febrem exoluit, & per ἐπανόρθωσιν, suum naturæ restituit κατόρθωμα, quo ipsa deducitur ad conseruationem sui, sine molestia; fruitúrque omnibus commodis quibus vita hominum sustentatur. Tali sudore homines solent τελείως κρίνεσθαι, i. *iudicari perfectè* in morbis acutis, nulla superstite morbi materia, nec empyreumate. Est igitur optimus ille sudor qui febrem exoluit, atque tot commodis beat ægrotum.

VTILIS AVTEM] i. Qui multum habet vtilitatis, valétque ad ægri dulcedinem. Atque hic sudor vocatur à præceptore ἀγαθός, i. *bonus*, qui bene fit atque apparet, non tamen omni ex parte, nec absolutè, vt prior qui hunc sanandi virtute præcedit. Subiungit enim.

QVI ADFERT LEVATIONEM ÆGRO] Ac si diceret. Est quidem optimus ille sudor qui febrem exoluit: sed tamen hic etiam bonitatis laude non caret, qui leuat ægrotum. Qualis autem sit illa leuatio, tum sudor ipse qui leuat; sic in prognosticis aperit. Ἀγαθὸς δὲ ὃς ἂν δι' ὅλου τοῦ σώματος γενόμενος, ἀποδείξῃ τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. i. *Bonus autem & ille qui toto effusus corpore, planè ostendit ægrum alacriùs ferre morbum.* Atque hic sudor tantùm est commendabilis qualitate, copia, & excernendi modo. Nam die critico non effluxit. Quæ diei ratio pręter cęteras, imprimis necessaria est ad faciendam crisin. Huiusmodi multa sunt genera excretionum leuantium, quæ cernuntur in hæmorrhagia, deiectione, vomitu, &

vomitu, & vrinis: ex quibus morborum symptomata minuuntur, & ægris alacritas comparatur. Omnia autem duce natura suscipiuntur & absoluuntur; proptereáque dicuntur κτ̀ λόγον κρίνειν: alioqui non esset fida, sed insidiosa leuatio.

VERVM QVI EST FRIGIDVS] Hæc prima defectio est sudoris à bono & optimo, à quo lōgissimè abest omnium: proptereáque pessimis ægri rebus, & signo, & causa. Signo quidem: quoniam excrementum in habitu corporis frigidum, contra naturam est febris acutæ, cuius insigni æstu par erat totam compaginem corporis & humores incanduisse. Ex quo apparet, viscera cōflagrare, aut lipyriam febrem subesse cum habitu alsio, de quo exprimitur sudor hic frigidus, à paupertate caloris viuifici, quo partium solidarum viuacitas defraudata, excrementis fœta est frigidis, qualia in sudore exudāt. Hæc ita sunt in acutis febribus quæ tamen simpliciter non sunt acutæ, vt illæ quarū prægrādis æstus toto æqualiter corpore est diffusus: atque hac vnica ratione differunt ab ardēribus & lipyriis, quæ inter acutas eximiæ sunt inæqualitate ardoris. Sed tamen quemadmodum in causo & aliis peracutis, per tempestatem pestiferam, regnabant symptomata obliuionis atque soporis, febrium quidē illarū ardori minimè conueniētia, sed consentanea cataphoricæ tēpestati austrinæ: sic & hoc loco sudor frigidus esse potest, non quidem merito febrium acutarum quarum incēdio cita caloris natiui extinctio esse solet: sed cruditatis vitio, cuius nimia abundantia priùs vim experitur ardoris febrilis in effluentia, quàm mutationem habuerit sui frigoris in calorem. Quæ res adduxit Hippocratem, vt eum sudorem, κάκιστον, i. *pessimum* indicarit; quòd scilicet bonorum signorum accessione, à mortis periculo, quod ipse ostēdit, abduci nō possit, cuius funestum indicium clariùs multò expressit his verbis. Ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς σὺν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενος θάνατον aph.37.4. σημαίνει. i. *Sudor frigidus in febre acuta; mortem subesse testatur.* Est autem febris acuta, vnde cietur hic sudor, causa & signo mortifera. Ac signo quidem: quia ostēdit tantam humorum copiam frigidorum; vt à febrili ardore mutari nō possint; ac priùs moriēdum sit ægro, quàm incaluerint; præsertim cùm cita mors veniat, vbi cum tanta copia cruditatis, dominatu febris acutæ vires franguntur, omniáque naturę præsidia collabuntur. Sudoris huiusmodi, cæterarúmque causarū signa funesta leguntur in quadā puerpera, quæ cùm à partu molesto pérque difficili, in febrem grauissimam incidisset, atque die secundo febris sudasset in capite ac circum pauco & frigido; & cùm ad septimum ventū esset, toto corpore sudor manasset frigidus; decimoquarto interiit: celeriùs interitura, nisi beneficio ætatis annorum septemdecim, ad illum vsque diem spiritum produxisset. Verùm sudoris frigidi à cruditate orti conditio est secus ab ea quam modò exposui; cùm scilicet nactus est febrem, assiduam quidem illam, sed tamen remissionis participem; nec vehementia & celeritate acutam; nec viscerum inflammatione ardentem; nec lipyriam, ventriculi erysipelate. Hanc febrem Hippocrates nominat πρηΰτερον πυρετόν, comparatione acutæ quam priùs posuerat signo & causa frigidi sudoris funesti. Eandem simpliciter vocat βληχρόν, quam rectè Galenus interpretatur χλιαρόν. Ergo sudor frigidus, cum tepida febre ac miti, ad morbi apparet longinquitatem, vbi sperabilis est vitæ salus, si vires ægri sint validæ, cum securitate, ac sine vllo infirmitatis metu. Nam vbi sunt vires infirmæ, non est in tuto æger, ne à mitissima quidem febre. Ratio autem longioris morbi, & vitæ sperabilis in sudore frigido cùm febris est mitior; spes est pepasmi, ope caloris natiui, atque adeo ipsius naturæ per solidas partes diffusæ, quæque ipsarum virtus est singularis: Hæc autem plus valet mitificando crudum humorem, quàm febris posita, infringendo naturæ præsidia, & absumendo calorem natiuum. Sed tamen vt læta victoria caloris natiui, periculum mortis præcedit à febre: sic difficultas pepasmi, ob copiam & contumaciam crudi humoris, facit vt morbus trahatur in vetustatem. Atque hæc, de sudoris frigidi qualitate, prognostica in febre vtraque. Nam alia quoque huius occurrit consideratio, vbi parte aliqua tantùm exudat. Est autem sic posita.

AC SOLVM CIRCA CAPVT ET COLLVM EXVDAT] Enimuero sudor frigidus iam qualitate prauus, multum adiicit prauitati ac maleficio, excretionis modo & loco. Loco quidem; si tantùm in capite & collo exudet: modo autem; si exitu pigro velut miliaris exudet. Est quidem sudor frigidus, febris acutæ aut mitis, toto diffusæ corpore; proptereáque sudorem illum cientis per totam compaginem; qui quorsum appareat, satis supérque diximus. Hic autem sudor est frigidus, qui numeros omnes absoluit τῆς ἐφιδρώσεως, i. *sudatiunculæ*, omni ex parte pessimæ, & cuius vitio nihil posse adiici videatur. Nam talis sudor enascitur διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν μορίων, καὶ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *exoluta partium ipsarum virtute, & emortuo calore natiuo*, vnde apparet tum impotentia continendi & apponendi succum alibilem; tum verò ipsius refrigeratio. Itaque talis sudor, authore Galeno, non venturam solùm, vt calida sudatiuncula partibus illis oborta; sed incipientem iam syncopen planè ostendunt. Et verò sudor omnis qui tantùm occupat caput & collum, tametsi non frigidus, semper in malis ducitur, & ad syncopen mox adfuturam apparet. Nota est illa prognωsis prima omnium huius operis. *Qui à rigore perfrixerint, capútque & collum doluerint, hi voce capti, oborta sudatiuncula, vt se collegerint; moriuntur.* Pertinet quoque hic locus ad eum sudorem thoracis, cùm empyema subest. Tum ad lumborum sudatiunculam, de qua est illud præceptum. *Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris vicissitudine, vt difficulter feruntur: ita denunciant vrinæ suppressionem. Ac tum pestifera est sudatiuncula.* Ne longum faciam; vbi est ephidrωsis, ibi & morbus Galenus author est; id eò fieri, quòd vel oppressæ sint partes aph.38.4. humore morbifico, vel exolutæ sua vi retentrice: proptereáque nullam ephidrωsin posse videri criticam; sed toto genere symptomaticam. Vt igitur excretionis loco, sudor est bonus aut malus, in simili qualitate (nam frigidus nunquam est bonus:) sic modo excrētionis, boni aut mali sudoris distinctio esse solet. Sic enim iudicium est præceptoris. Οἱ κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. i. *Miliares ac solùm circa collum; pestiferi: qui autem cum stillis vaporant; boni.* Quod sequitur de sudore, qui vt symptωma,

AD DIVTVRNITATEM VEL AD PERICVLVM VITÆ APPARET] Ratio est omnis adducta cur ita sit: vt longiori disputationi nullus restare locus videatur.

2 Ἱδρὼς δὲ ψυχρὸς, ἐν ὀξεῖ μὲν πυρετῷ· θανάσιμος. ἐν πρηϋτέρῳ δὲ· χρόνου σημαίνει.

Sudor autem frigidus in acuta quidem; lethalis: in tepida autem; morbi est diuturni.

HVIVS prognoseως τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι modò iam vidimus.

3 Ἱδρὼς ἅμα πυρετῷ γινόμενος ἐν ὀξεῖ· φλαῦρος.

Qui vnà cum febre incidit sudor, si est acuta; pestiferus.

2.Epid.part.2. VETVS illud scitum est de criticis rebus morborum. Τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω. i. *Quæ sunt morborum critica; siue sit crisis ipsorum, siue signa eò spectantia; ne statim appareant.* Omnia enim critica, ibi sunt ἄκριτα, vbi non sunt eiusmodi qualia solent esse in crisi. At nulla quæ fiunt, quæque apparent; eiusmodi esse possunt, vt spectent ad crisin, sicut aliàs spectare solent; quando natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas. Atque vt paucis dicam de signis quæ solent spectare ad crisin, si non sint eiusmodi. Quæ signa sunt hæmorrhagiæ loco edita, si ἀκαίρως apparent: ita sunt dyscrita, vt phrenitidem ipsam mox adfuturam denuncient. Nam quod ad causas attinet; sufficiet sudor hîc positus qui speciem præ se fert criticam: sed acrisiam post se relinquit, quæ dyscrisiam infert, aut certè ad vetustatem morbum adducit. Quòd si quis obiiciat; quædam existere κρίσιμα, vnde cita est crisis cùm citò apparent, vt πτύελον in pleuritide; sciat is velim, hæc locum habere vbi systrophica est viscerum inflammatio: sicut in tunica costis intexta, vbi mortifera vis est, nisi dolorifica mala exitum citò habeant liberalem & liberum. Est enim multò melius, rheuma ὁρμώμενον citò exire, quàm nobilissimæ partis quò fertur, systrophicam & lethalem, aut certè cum spe angusta, inflammationem mouere. Secus est in morbis acutis, vt febribus quæ celeriter, continenter, & vehementer mouentur; quæ à motu, collectione, & putredine humoris morbifici ortum habent, nec sunt nobilium partium inflammatarum symptomaticæ: vnde vel ipso febris nomine excluduntur. Huiusmodi febres acutæ solo curantur pepasmo, quem edit naturæ redintegratio parta neoterismo; indéque humoris morbifici vacuatio, vnde, quemadmodum, & quando, eadem natura duce, oportet. Vetus est illud Hip-

lib. περὶ χυμῶν. pocratis. Ἀκτέα ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων· πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων. i. *Ducendum quò & quà humorum inclinatio est: nisi quorum pepasmi temporibus comparantur.* Tum illud quod sequitur. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπη δεῖ. i. *Pepasmi aut foras aut intrò cursum inflectunt, aut aliter quò & quà oportet*, videlicet ad abscessus. Atque illa præcepta pertinent ad artificem, cuius est artificium imitando naturam. Ergo vt redeam ad sudorem, & scriptis ostendam quanti naturæ intersit, ipsum loco exire; sic ad examen adducam huius prognoseως quæ sic habet.

QVI VNA CVM FEBRE INCIDIT SVDOR] i. Qui statim effluit febre oborta, & cuius nulla est alia πρόφασις i. *prauidentia* quàm ineuntis febris, ac de improuiso cum febre occupat totum corpus. Quemadmodum autem & quorsum id fiat; planum faciet eius quod sequitur explicatio. Sequitur autem.

SI EST ACVTA] Quia scilicet tum vehementer mouetur, vnde sudor exprimitur veriùs quàm excluditur: quod tamen est naturæ omnia bene rectéque administrantis. Est autem talis διάνοια præceptoris. Quoniam ineunte febre acuta, sudor exortus qui febris leuationem non adfert; opinionem facit, vel potiùs certam fidem eò venisse, vt πλείστην σύστασιν τῆς φλεγμονῆς, i. *summam ardoris vim* denunciaret potiùs, quàm excretionem duce natura susceptam humoris morbifici; dubium non est quin signo & causa pestiferus esse videatur. Ac signo quidem: quia febris ardorem testatur, quæ circa initia debuit esse mitis: proptereáque illa celeritate ac vehementia citò mortifera. Vt causa autem: quoniam citò vires exoluit, & quia febris adiicit vehementiæ, ob efferam magis cacochymiam, & sanguinem planè syncerum, sui seri expertem. Quòd si euenerit, vt simul cum tepida febre ac miti sudor erumpat; non ita erit, vt ille, pestiferus: quia symptoma est nimiæ abundantiæ crudi humoris non æstu incandescentis; proptereáque in spe adhuc fida pepasmi longioris est.

DE VRI-

DE VRINIS.

ΟΥΡΟΝ ἐν πυρετῷ λευκὴν ἔχον καὶ λείην ὑπόστασιν ἱδρυμένην· ταχεῖαν ἄφεσιν σημαίνει. Cap. III.

1 Vrina in febre quæ albam & leuem habet hypostasin atque constãtem, citam illius dimissionem ostẽdit.

In hoc capite signa sunt omnia quæ in vrinis cernuntur diagnostica, prognostica, critica; primùm quidem febrium, quarum illæ sunt propria ἐπιφαινόμενα, quatenus excrementa venarum vbi sunt febres: mox aliarum partium morbidarum, per quas feruntur, & vbi excipiuntur; videlicet renum, vesicæ, & aliarum etiam superarum, de quibus aut propriè communitérve apparent & fiunt. Itaque nullus feracior locus est ad informandum medicum super natura, symptomatis, & crisibus febrium; quàm de vrinis. Nec verò vlla sunt epiphænomena renum, vreterum, vesicæ; quàm de vrinis, aut per vrinas. Quinetiam nullum est morbi genus in superis partibus, de quo non aliqua significatio atque præsensio comparetur per ipsas vrinas, vel ex euentu. Sic lethargicorum periculo multum adiicitur, quãdo vrinæ redduntur immemoribus, turbulentę ac iumentorum similes. Sic aluum liberatam ostendit vitio cruditatis & impotentia mitificandi cibos, quam largior infert hæmorrhagia, sanguinísve detractio; cocta vrina, cui aquosa opponitur, liquidioris alui prænuncia atque comes. In tuto sunt omnes pleuritici, cùm liberali ac liberæ anacatharsi accedit bella vrinæ coloratio, qui aliter graui pleuritidis periculo non essent defuncti, ac liberè liberalitérque spuendo parum proficerent, si multa bile saturata aut inflammata esset vrina. Parotidas parum prodest in empyema mutari ac fistulari, quando vrinę redduntur pepasmi expertes, vt in cuiusdam Synci fullonis ancilla Hippocrates annotauit. Ne plura consecter quę sunt innumerabilia; vnus Galeni locus conficiet atque concludet quod demonstrare institui de vrinarum iudiciis, eritque catholicum theorema omnium exemplorum que κατ᾽ ἐπαγωγὴν huc aduocari possunt. Est autem sic expressum Galeni iudicium de vrinis. Περὶ μὲν τῶν οὔρων ἀεὶ μέμνησο συνεπισκοπούμενος αὐτὰ, κἂν τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ θώρακα, καὶ πνεύμονα, καὶ νεῦρα πάθεσιν· οἷς μὲν ἀγαθὰ φανείη, μεγάλην παρεχόντων τὴν ῥοπὴν εἰς σωτηρίαν. εἰ δὲ μοχθηρὰ, συνεπιγραφόντων καὶ αὐτῶν πρὸς τὸν τοῦ κάμνοντος κίνδυνον. i. *De vrinis semper illud meminisse iuuat, inspiciendas esse eas in omnibus etiam ventris, thoracis, pulmonum, neruorúmque morbis; vt quibus laudabiles videbuntur, propensionem maximam afferant in partes salutis: at quibus malæ; valeant tum ad perniciem certo significandam.* Nam crises multorum morborum thoracis atque neruorum, vt peripneumoniæ & empyematis, paralyseωn item & conuulsionum, suscipiuntur & absoluuntur per vrinæ meatus. Ac de neruorum morbis qui per conuulsionem sunt in conspectu; solenne est illud Hippocratis. *Conuulsionem sanat exorta febris acuta, quæ priùs non fuit: quòd si priùs fuerit; exacerbata. Quinetiam prodest vrinam fluere albumineam.*

proorh. 28. f. 1. 1.

1. Epid.

hist. 6. part. 2. 6. Epid.

Coac. 13. cap. 14. lib. 2.

Quæ cùm ita sint; magnum est nomen, magna species, magna quoque vis vrinarum. Ac certè tanta, vt verè videar esse dicturus atque appositè, quod in hanc sententiam scripsit Galenus. *Talis ac tanta vis quidem est eorum quæ sunt in vrinis signorum per febres acutas, vt illi soli credatur.* Omnia autem signa quæ ab vrinis petuntur, suis quæque locis in earum examine proferentur. Hîc certè sufficiet vrinarum historiam recensere, tum in liquore ipsarum & iis quæ intrà sunt aspectabilia: tum verò in locis vbi gignuntur, vnde veniunt, quà feruntur, & vbi excipiuntur. Primùm scire licet id omnium vrinarum, cuiusmodi tandem fuerint, esse commune; vt suam quæque οὔρησιν non antè absoluant, quàm ad vesicam peruenerint. Vetus est illud Hippocratis. Τὸ σύναγμα μετ᾽ οὔρησιν, i. *calculus in vesica*: καὶ πρὸ οὐρήσεως, i. *in renibus*, quorum virtute liquor è venis attrahitur κατὰ φύσιν, vel contrà eò cietur; aut sua sponte iniussus & concitatus, aut aliunde immissus. Itaque nomen vrinæ, quoniam eius liquor est multiplex; nihil aliud planè significat, quàm in vesica collectam colluuiem, ibi stagnantem, & inde meiendo emissam. Enimuero triplex est omnis vrinæ materia; vna quidem de cruditate rerum earum quæ assumuntur; altera de liquore seroso eorum qui sunt in venis humorum; tertia de humoribus atque corporibus quæ liquuntur. Atque hæc triplex consideratio in vrina, his verbis expressa est à præceptore. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι, καὶ ὡς εἴωθεν ἐόν, καὶ ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις. i. *Vrina concolor cibo & potui; tum qualis esse solet; item cùm humidi colliquatio est.* Quæ oratio est Hippocraticæ breuitatis ac sapientiæ: sed breuitatis illius fœcunditatem ac sapientiam quæ hîc ponentur appositè, Hippocratis placita explicabunt.

6. Epid. part. 5.

Ergo iam constat, opinor, quòd omnis vrina quæ in conspectu est; apparet huiusmodi aut illiusmodi, vt erat collecta & stagnans in vesica colluuies, vel potionis crudæ, vel seri humorum qui sunt in venis, vel humidorum etiam liquefactorum. Potio cruda cernitur in vrina quæ est potioni concolor. Est autem eiusmodi, cùm id quod bibitur, nihil à se mutatum, suam absoluit τὴν οὔρησιν. Ac talis vrinæ coloratio est qualis erat eius quod potione quis assumpsit: vt si aquam biberit, vinúmve album ac tenue; albam quoque reddat vrinam meiendo ac tenuem: sin autem crassum fuerit vinum ac nigrum quod haustum est; ipsa etiam crassior nigriórque appareat: quemadmodum item flauior, si vetus & fuluum sit vinum. Sed potionis à se nihil mutatæ, propterea que crudæ, causa est coctionis prærepta occasio, vel impotentia ipsa coquendi ea quæ assumuntur in officina vtraque coctionis, i. in aluo & hepate. Præripitur autem occasio coctionis: vel quia potio est prorupta, & suo impetu concitata πρὸς οὔρησιν; vel eò

rapta priusquam mitificari cœperit. Nam liberalis potio vini albi Germanici, calce ac sulphure saporati: Leodiensium item aquarum siue Spadensium, calcantho medicatarum; præcipitem facit vrinam κατ' ὦσιν, & ad vesicam transmittit concolorem potioni. Sed inexplebilis renum sitis, diabeten facit καθ' ἕλξιν, qui fundit vrinam similem potioni, ac sanguinem omni suo sero exhaurit, ac nullus bibendi atque meiendi finis fit, donec ad vltima ventum sit. Effœta coquendi potentia in officina vtraque, concolores edit vrinas potioni & cibo, nisi colorentur à bile morbifica: tametsi neque καθ' ἕλξιν, neque κατ' ὦσιν, ad exitum præcipitentur. Nam quæ sunt pellucidæ & aquosæ in morbis acutis; eò certè apparent, non quatenus potioni concolores, sed biliosæ tincturæ expertes; vel ob anadromen bilis in cerebrum, ad phrenitidem & hæmorrhagiam; vel ob deriuationem eius in aluum, ad dysenteriam.

Sequitur altera vrinæ collectio in vesica, de iis corporibus atque humidis quæ liquuntur. Nam de vrina ducta, non rapta è venis à renibus ad vesicam, quæ sola omnium naturalem retinet œconomiam, ac sola omnium naturaliter est constituta; vltimus erit dicendi locus. Quemadmodum autem liquantur & transeant ad vesicam, vnde collecta meiendo redduntur; operæprecium fuerit declarare, testibus ex Hippocrate loco adductis. Primus hic erit. *Crebrò vrina redditur, cùm incaluerit multùm caput. Liquitur enim pituita in eo: liquefacta autem, partim ad nares abit; partim etiam ad os ipsum; partim per venas confluit, quà ducitur ad pudendum: quò simulatque appulit, tum meiit is quem lacessit, eandémque molestiam experitur cuiusmodi esse solet à stranguria.* Testis est item locus Hippocratis de stranguriosa vrina, cuius materia toto prorupta corpore ad vesicam, multis restituit appetentiam pridem collapsam. Tum ille quo perirrhœam vrinæ biliosam, purulentam, & stranguriosam, simili diarrhœæ ac dysenteriæ adiungit; prorupto humore morbifico vel ad intestina, vel ad vesicam, sine vllo partium illarum vitio quæ vel vrinis vel deiectionibus sunt dicatæ. Nam de corporibus quæ liquuntur, & liquefacta, foras eduntur, tum per aluum, tum per vesicam; solennis commentarius præceptoris Galeni ad locum Hippocratis de maxilla luxata quæ inflammationes mouet lethales in musculis qui tempora continent, & inde in cerebro, vnde accenditur febris acuta. Sic autem Galeni iudicium est; quòd nouum non est in febribus peracutis bilem synceram nasci, quando & adeps, & caro tenera recèns pressa liquitur ab iisdem, & vnà sanguis assatur. Ex quo efficitur, vt partium omnium febris ardore liquefactarum colorem exhibeat ipsum vrinæ colliquamentum. Nam si quid orobeum, aut aliquid simile crassioris farinæ redditur cum vrinis; id planè acceptum iecori tabescenti ferendum est: quemadmodum si quid carniforme apparet, vel si fundantur carunculæ cum vrinis; fundus ipsarum est in renibus qui exoluuntur: similiter vt laminea, item furfurea in crassis vrinis, vesicæ corruptionem scabiémque denunciant; sicut in tenui, furfurea sunt venarum scabie obsitarum. Sic pingues vrinæ sunt adipis colliquati. Sed tamen orobea quæ sunt eiusmodi magnitudine ac duritate, sunt argumenta carnium liquefactarum: sicut & eadem nigra, lienis.

lib. 2. περὶ νούσων.

2. Epid. part. 2.

ibid.

lib. 2. περὶ ἄρθρων.

Penè omiseram quod est grauissimum super vrinæ materia, & super crisi per eam suscepta & edita. Est autem notabilis illa sententia præceptoris quæ sic legitur in aphorismis. *Quibus inter aluum & septum transuersum collecta est pituita, dolorémque infert acerbum, nec exitum habet per alterutrum ventrem; iis per venas ad vesicam conuersa, morbum exoluit.* Atque hæc de vrinis quarum origo est vel cruditas ipsa rerum earum quæ assumuntur, vel humidi colliquatio, vel etiam quæ mixtione partium liquefactarum in vitio sunt. Omnes illæ quidem sunt è natura egressæ: sed inter eas multum interest ad ineundam prognosin, quo quæque euentu appareant. Nam purulentæ pituitosæ & albumineæ non rarò sunt criticæ, vt iam attigimus. Quæ autem sunt conspurcatæ de partium ipsarum liquamine, vt hepatis, renum, lienis, & cæterarum; omnes ad vnum pro se quæque feruntur exitio ægrotantium. Quinetiam omnes concolores potioni, si nulla sit excusatio potionis proruptæ antequam mitificari cœperit, vt aquarum Spadensium: sed ostentatio raptæ illius à dipsaco renum; vel etiam ductæ à renibus bene valentibus effœta potentia mitificandi; pessimis ægri rebus veniunt in conspectum. Est enim leuior prærepta in nobis mitificandi occasio, quàm impotentia: si tantùm hîc inexplebilem renum sitim exceperis, quæ potionem auidè rapiendo, ipsam in aluo & venis mitificari non sinit. Cætera autem quæ pertinent ad hunc locum, suis quæque locis ponentur.

Tertia restat vrina, cuius materia est liquor serosus eorum qui sunt in venis humorum. Sic enim video placuisse Galenò qui eam sic definiuit, ex doctrina Hippocratis. Καὶ μέντοι καὶ ὡς ὀῤῥὸς ἐστὶ τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν τὸ οὖρον· αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν. i. *Quòd vrina sit serum eorum qui sunt in venis humorum; nos ipse docuit.* Quæ ratio nomen dedit veræ vrinæ, quam veteres nominauerunt τὸ οὖρον, vt annotauit Galenus ad locum illum Hippocratis. Γλῶσσα οὖρον σημαίνει. Verba Galeni sunt hæc. Τὴν γλῶτταν φησὶ σημαίνειν ὁποῖόν ἐστι τὸ οὖρον. ἤτοι τὸ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενον, ὃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποκρίνομεν· ἢ τὸν τῶν χυμῶν ὀῤῥόν. ἑκατέρως δ' αὖ ὁ λόγος ἐστὶ τὴν αὐτὴν ἥκει διάνοιαν. ἡ γάρτοι γλῶττα τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς διαθέσεως ἐστὶ δηλωτική, καθάπερ καὶ τὰ οὖρα. i. *Lingua indicari ait quale sit, οὖρον. Sanè aut illud verè dictum & propriè, quod singulis diebus excernimus. i. vrinam; aut humorum serum. Vtraque ratio eôdem redit; linguam esse indicem humorum affectus: sicut & vrinas ipsas.* Hoc vnum genus vrinæ venit è bonis, vt cætera duo è malis. Hæc sola omnium venit συνήθως, cætera verò ἀήθως: proptereáque illa quidem εὐήθως; hæc verò κακοήθως. Nam illud Hippocratis, ὡς εἴωθεν ἐὸν, pertinet ad τὸ συνηθὲς κατὰ φύσιν, i. *ad consuetudinem naturaliter institutam.* Ac talis quidem vrina, de naturali est œconomia, quæ coquendo, distribuendo, & excernendo absoluitur: cùm scilicet benè constitutum est corpus; vnde consuetudo est meiendi naturaliter instituta. Nec verò si potionis & cibi excrementitia est talis vrina; iis coloratio tribuenda: nisi quatenus potio cum humoribus qui à natura gignuntur mutata & colorata, differentias exhibet vrinarum; non eas quidem de qualitatibus potulentorum, aut corporum quæ liquuntur: sed de humorum ideis qui sunt Hippocrati τὰ συγγεγονότα; quòd simul de chylo, virtute sanguifica iecoris enascantur. Ergo serosus liquor humorum συγγεγονότων in venis, dum in vrinam transit; in

conspectum

conſpectum adducit cuiuſmodi ſint eorum ideæ. Atque vt ille ὀῤῥὸς ideam oſtendit humorum: ſic & τὸ οὖρον τοῦ ὀῤῥοῦ. Vetus eſt illud; quòd ὁμοίαν εἶναι χρὴ τὴν ἀπόῤῥοιαν τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentiam ſimilem eſſe oportet ſubiectæ ſubſtantiæ*. Ex quibus efficitur, verum eſſe quod in hanc ſententiam ſcripſit Galenus. *Vrina oſtendit affectionem hepatis, renum, veſicæ, ipſorúmque vaſorum ſanguinem continentium: tum facultatis humorum procreatricis virtutem & infirmitatem.* prorr.2.ſ.2.1. Hîc penè dixerim, ſunt hypocritæ homines qui de vrina certam ſcientiam profitentur grauiditatis quæ in conſpectu non eſt: tum etiam ſexus & partus futuri. Quæ oſtentatio ſoboles ignorantiæ, fundamentum aliud nullum habet quàm aucupandi lucri & inanis gloriæ cupiditatem. Eſt enim ratum illud quod à Galeno eſt poſitum in aphoriſmis; quòd ſcilicet ducta è venis vrina, pérque anfractus renum ad veſicam tranſmiſſa, & ibi collecta; ſi quid in ea ſit præter naturam; tum neceſſariò venas, aut renes, aut veſicam ipſam malè habere denunciat. Secus eſt in prorupta quæ partium ſuperarum affectiones oſtendit; vt iam attigimus. Atqui prorupta nihil habet diagnoſticum grauiditatis, aut ſexus: neque prognoſticum partus futuri. Sola quæ ducitur inoffenſo curſu è venis, ſi quid de locis oſtenderet; fortaſſe aliquam diagnωſin atque prognωſin muliebrium rerum adferret. Qualis earum eſt quibus menſtrua detinentur intus cohibita, quorum tenuior quædam portio è locis in veſicam exudat; vnde redduntur vrinæ cruentæ. Sed oſtentatio talis hypocritarum, ſuperſtitionis veneno fucata, contemptu potiùs digna eſſet, quàm mea reprehenſione: niſi fautores haberet quoſdam indoctos qui ſuam credulitatem nugarum garrulitate vulgo ſuadent, quò aliquid eſſe videantur.

Hactenus de vrinæ materia, déque illius ductu. Supereſt vt quorſum appareat, tum in liquoris ſubſtantia, qualitate, & copia; tum verò in iis quæ intrà ſunt aſpectabilia, ὑφιστάμενα Græci vocant; hoc loco dicendum ſit. Quæ omnia quoniam ſuas quæque habent prognωſes; in earum examine dicentur verè & facili orationis ſtylo, per Dei gratiam.

VRINA] Οὖρον: non illud quidem quod lingua denunciat, dum eo fucatur; ſed illud ipſum quod poſitum in ſero humorum qui ſunt in venis, non antè obtinet nomen vrinæ, quàm ad veſicam, renum ductu, tranſierit. Non enim prorupta hîc ponitur aut rapta vrina, & ſic ad veſicam tranſmiſſa: ſed illa ſolùm quæ naturaliter ducta eſt renum virtute. Ergo vrina, quæ οὖρον dicitur ἀπὸ τοῦ ὀῤῥοῦ, i. *à ſero* eorum qui ſunt in venis humorum.

IN FEBRE] Simpliciter & abſolutè dicta, quæ ibi focum habet, vnde vrina ducitur, vel vbi fons eſt vrinæ, i. in venis; à motu, collectione, & corruptione humorum qui ſunt in vitio ipſi per ſe, ac febrem accendunt quæ homines malè habet, ἄνευ τινὸς μορίου ἐξαιρέτως πεπονθότος, i. *ſine inſigni partis cuiuſpiam affectione*: Gal.ad aph. 74.4. cuiuſmodi eſſe ſolet inflammatio, eryſipelas, aut ſæui doloris acerbitas. Nemo enim pleuriticum dixerit febre correptum & occupatum; ſed potiùs, inflammatione ſyſtrophica tunicæ coſtis intextæ: tametſi pleuritidis ſymptomatica eſt ipſa febris. Ergo febres poſitæ in domicilio τῆς συῤῥοῆς, καὶ τῶν συγγενῶν, i. *caloris viuifici & humorum*, quod eſt in corde.

QVÆ HABET HYPOSTASIN ALBAM ET LÆVEM] i. In cuius liquore, fundo tenus, reſidit quædam ſubſtantia excrementitia, cuius eſt puri analoga generatio, poſita inter illud atque humores naturæ dicatos nutriẽdi cauſa: quòd ſcilicet quicquid de ſucco alibili virtutem naturæ effugit in ſanguinis confectione, id in vrina reſidit. Gal. ad finem lib.1. progn. Eſt autem eiuſmodi, neque à natura ſimiliter mutatum vt ſanguis: neque, ſimiliter vt pus, in ſui confectione particeps alicuius cauſæ contra naturam. Atque hæc ſumma deſcriptio eſt rerum earum quæ naturaliter ſunt intra vrinam febricitantium, & ὑφιστάμενα nominantur. Hominum enim qui bene valent, vt loquitur Ariſtoteles, τῇ φύσει καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura & valetudinis cura*, Idem Gal. ad prorr. 1.ſ.3.1. nihil eiuſmodi cernitur in vrina, quod vim naturæ effugerit. Sed rerum earum quæ intra vrinam ſunt aſpectabiles, ortæ ab iis quæ vim naturæ in confectione ſanguinis effugerunt, nec ſunt excrementa corporum quæ liquuntur, ſanguiniſve peruſti; diſtinctio varia eſſe ſolet colore, ſubſtantia, quantitate, loco, & ſitu: ex quibus etiam varia prædicendi ratio comparatur. Nam corporum & humidorum quæ liquuntur aut peruruntur, ex quibus apparent τὰ ὑφιστάμενα in vrinis; vt omnia toto genere praua ſunt: ſic prauitati multum ſuo quæque loco & ſitu adiiciunt. Eſt enim nubecula nigra & enæorema γονοειδὲς, peioribus ægri rebus, quàm rerum earum hypoſtaſis quæ in fundo reſidat. Sed illa non pertinent ad hunc locum, vbi agitur de vrina quæ ad ſecuram & citam criſin apparet ex iis quæ ipſi bona inſunt, & abſunt mala. Omnia autem quæ inſunt bona, cum exceptione malorum, his vocibus continentur. QVÆ HYPOSTASIN HABET LÆVEM ET ALBAM. Eſt enim deſcriptio hypoſtaſεωs quæ parem oſtentat ſalubritatem loco vbi reſidit, & ſitu atque materia. Nam illa demum hypoſtaſis eſt fidæ ſalutis, quæ numeros omnes explet bonæ materiæ, loci, & ſitus. Ac primùm quidem, alba materia bonitatem ſucci oſtendit qui vim effugit naturæ in ſanguinis confectione, qui eſt pepaſmi capax, & iam nunc particeps. Eadem quoque denunciat integritatem partium ſolidarum, ſimiliter colorata vt illæ quæ ſunt natura albæ; proptereáque fundunt naturaliter excrementa colore ſimilia ſubiectæ ſubſtantiæ; vt ſemen, pus, & hypoſtaſin albam. Inter quæ tria nihil intereſt efficiendi virtute: ſed tantùm materiæ ex qua gignuntur capacitate ad capiendam impreſſionem partium ſolidarum albarum. Nam ſeminis cauſa eſt πέψις: reliquorum autem πεπασμός. Semen autem eſt τῶν σιτιόντων: cætera verò τῶν ἀπιόντων. Sed tamen pepaſmi & pepſεωs, naturæ vis eadem, eſt cauſa effectrix; diffuſa per ſolidas partes albas, quæque illarum virtus exiſtit. Ergo iam conſtat, quòd alba hypoſtaſis, materiæ bonitatem, pepaſmi capacem denũciat, vnáque virtutem mitificandi, vnde albeſcit, poſitam in partibus ſolidis quæ natura ſunt albæ. Sed opportunitas loci quem occupat, i. vrinæ fundum; vt certum eſt argumentum caloris natiui, quo τὰ ὁμογενῆ congregantur, & ſuo quæque loco apparent: ita pepaſmi perfectionem oſtendit, cum cruditatis vacuitate ac ſpiritus flatulenti: quo duce, τὰ ὑφιστάμενα quæ ſunt grauiora vrinis, in

iis volitant velut nubila. Tum lænitas hypostaseos, & ipsa æqualitas maximum signum exhibet situs imprimis expetendi, ex eo quòd magna vis lucet natiui caloris in suo subiecto naturaliter constituto, quod suo dominatu sic tenet, imperióque regit, vt nihil illius intactum relinquat, & in quamcunque partem æqualiter se insinuet. Secus est in æqualitate sputi spumātis opimarúmque deiectionum æqualium, quarum æqualitas non quidem virtute naturæ perficitur, sed vi caloris contra naturam. Vt igitur nihil melius æqualitate rerum naturaliter constitutarum: ita nihil peius ea quam ardor febrilis inuexit. Quæ cùm ita sint, planè efficitur; illam demum hypostasin, omnium præstantissimam esse; in cuius colore, loco, & situ perspicitur materiæ bonitas, partium solidarum integritas, & vis natiui caloris, τὸ ὁμαλῶς suo quæque loco ponentis, ac sese in omnes materiæ segregatæ partes æqualiter insinuantis.

ET EAM CONSTANTEM] Græcè ἱδρυμένην: qua voce non significatur suo immota loco, i. fundo hypostasis vbi residit; sed assiduitas residendi exactum ad morbum, in quo talis apparet: quemadmodum apertissimè planissiméque indicant verba Hippocratis in prognostico super hac re conscripta. Παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐς ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος, i. *toto morbi tempore, donec is fuerit iudicatus.* Atque hæc significatio ἱδρυμένης, eò legitur in illa prognosi. Γλῶσσα τρομώδης· σημεῖον οὐχ ἱδρυμένης γνώμης. i. *Lingua tremula, signum est non solidæ mentis*: sed inconstantis, quæque diu non est apud se. Ergo descripta hypostasis quæ talem perpetuò non edit ideam; parum habet securitatis, ac semper longioris est morbi. Sic enim iudicium est præceptoris cùm ait. Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέῃ, ποτὲ δὲ ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον· χρονιωτέρη γίνεται ἡ νοῦσος, καὶ ἧσσον ἀσφαλής. i. *Sin quandoque deficiat, ac nonnunquam pura sit vrina, nonnunquam quid album subsidat & læue; longior hic erit morbus, minúsque tutus.* Et verò quæ hîc catholica sunt in febribus theoremata; particulatim leguntur ad malas tumorum crises qui assurgunt sub auribus, & parotides nominantur. Sic enim suprà iam legimus & ad examen adduximus. Οὖρα τοῖς παρ' ὦτα ταχὺ τε ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. i. *Vrinæ in parotidibus citò & paulisper concoctæ; mali sunt ominis.* Nam coctionis & cruditatis vicissitudo, parem naturæ & morbi arguit dominatum: ac certè huius maiorem, qui vires acquirit eundo, ac tandem naturæ præsidia labefactat. Hæc autem vicissitudo cruditatis, partim est contumacis materiæ; partim fatiscentis naturæ.

prorr.20.f.1.1. — lib.2.progn. — Coac.7.cap.4.lib.2. & f.3.1.prorrh.

CITAM ILLIVS DIMISSIONEM OSTENDIT] Quia vbi regnat virtus naturæ, cita exclusio esse solet causæ morbificæ. Atqui regnantis naturæ ac mitescentis morbi firmissimum illud adferri potest, quod in proprio excremento, i. vrina, pepasmi appareant: quorum significatio est citæ crisis quæ salutem suscipit. Notum est illud Hippocratis. Πεπασμοὶ, ταχύτητα κρίσεως, καὶ ἀσφάλειαν ὑγιείνην σημαίνουσι. Nec solùm virtus pepasmi, ad certam crisin atq; securam febrium est in vrina: sed etiam in abscessuum empyemate, vt annotauit præceptor his verbis. Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον. ἑαυτῆς γὰρ πέπασμος καὶ κρίσις ἅμα, καὶ ἀπόστασις. i. *Omne quod suppurat, metuit reuerti. Ipse namque pepasmus est crisis & abscessus simul.* Igitur in pepasmo constanti, vis est naturæ, libertas meatuum, & causæ morbificæ mitificatio: quæ tria sunt ad citam crisin necessaria. Testis est illa sententia præceptoris. Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται· τούτοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρόν. &c. i. *Quibus septimo die crisis venit; illis sub quartum, in vrina nubecula fuit rubra.* Nam de secura crisi, certissima securitas est; quòd in descripta vrina significatio est fracti morbi, & triumphantis naturæ: vnde cita salus ac certa vitæ ostenditur. Et qui cùm vrinæ constanti pepasmo, à febre obierit suum diem; Hippocrates vidit neminem.

aph.71.4.

2 Ταχεῖαν δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀνακείπου λίπος ἴσχον ἢ ἐξυδαλέμενον.

Ac citam quoque dimißionem febris ostendit vrina quæ ex confusa, quippiam pingue ostentans, aquescit.

IAM CONSTAT opinor quòd nihil æquè est criticum, nec æquè certam ac citam dimissionem febris ostendit, atque pepasmus, quem læuis & alba ostentat hypostasis in colorata bellè vrina. Hîc certè fidissima spes est secundi iudicij atque salutis propinquæ, iuxta vetus prouerbium quo dici solet, εὔσκοπος, quò qui intēdit, nunquam aberrat. Sed vt victricis naturæ signa sunt in vrina primùm descripta, quæ cæterarum est omnium veluti canon quidam ac regula, de more Hippocratis cuius ea fuit consuetudo sic exordiri ab eo quod ille vocat τὸ ἄριστον: ita secundo loco hîc posita est vrina decertantis adhuc naturæ, viámque ad lætam victoriam sedulò affectantis. Est autem sic posita.

AC CITAM QVOQVE DIMISSIONEM FEBRIS OSTENDIT VRINA] Non quidem duce pepasmo, sed cita excretione humoris morbifici qui per vrinæ ductus cursum inflectit, ac liberaliter exitum foras habet: cùm antea paucæ, grumosæ, & crassæ essent vrinæ. Nota est illa sententia Hippocratis. Πεπασμοὺς δὲ τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπέεσθαι. i. *Pepasmos omnes abeuntium omnium opportunos, bellósque & criticos abscessus conspicere conuenit.* Non enim morborum quorumlibet sunt pepasmi: sed eorum imprimis qui expertes orgasmi, symptomata inferunt partium obsessarum, & humoris morbifici propria. Scitum est illud præceptoris. Ἄγειν ἃ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐν τοῖς χρόνοισιν. i. *Ducendi humores quò illi per commoda loca cursum inflectunt, nisi quorum per tempora sunt pepasmi.* Ac fuit illa tempestas ab authore posita in Epidemiis, ex qua humores morbifici qui tum regnabāt, quacunque & quotiescunque liberum & liberalē exitum inuenirent; dimissionem morborū adferebant. Atque inter cætera excretionum genera memorantur aquosæ vrinæ multæ, ac tenues atque puræ: cuiusmodi etiam quid de confusis & crassis hoc loco ponitur. Nec verò finem solùm adferebant.

1.Epid.part.2. — lib. περὶ χυμῶν. — 1.Epid.part.3.

adferebant morborum qui homines occupabant : sed etiam illos periculis liberabant quos inclinatio morbi periculosè habebat. Nam de mortiferis icteris sexto die obortis, annotauit præceptor; quòd eorum periculis illi demum icterici sunt defuncti, quibus purgatio incidit per vesicam, aut perturbatio alui. Cæteris autem qui eo beneficio non sunt adiuti, vt quidam Phanagareon, fuere mortiferi atque funesti.

QVÆ EX CONFVSA] Non ea quidem quæ apparet huiusmodi, perturbato ipsius liquore à flatulento spiritu & febrili ardore, quam οὖρον θολερὸν, ἢ οἷον ὑποζυγίων, ἢ ἀκατάστατον, καὶ ἀνυπόστατον, Hippocrates nominauit, i. *perturbatam, confusam, similem iumentorum, quæ diu deposita, nunquam residit neque clarescit.* Sed ea quæ prima omnium ad examen adducta est lib. 4. aphorismorum, quam vocat præceptor οὖρον παχὺ, ὀλίγον, θρομβῶδες, i. *vrinam crassam, grumosam, & paucam.* Nam ex vrina confusa & perturbata similiter vt iumentorum, sperabilis esse nequit cita febris dimissio, de qua illud iudicium fuit Galeni; quòd in virtute virium, diuturni est morbi; cum infirmitate, mox adfuturæ mortis: vt in Dromeadæ vxore quę obiit suum diem sexto ipsius morbi, & ante obitum tentata est conuulsionibus à capite. Et verò cum tali vrina cephalalgiam adesse vel adfuturam testatur Hippocrates, & præter eam conuulsiones venisse à capite, Polyphanto. hist. 11. 1. Epid. 7. Epid.

QVIPPIAM PINGVE HABENS, AQVESCIT] Bene fit quidem, cùm vrina crassa, grumosa, & pauca, mutatur in tenuem, claram & multam, quod est aquescere: vnde significatur naturæ vis, libertas meatuum, & contumacis materiæ mitificatio, ex quibus veniunt crises optatæ. Sed quod adiicitur, ἔχον τι λίπος, i. *quippiam pingue habens*, planè aberrat à scopo ad quem prognoseωs author intendit, nempe ad citam dimissionem febris. Non enim quod pingue est in vrina, discessionem febris ostendit, sed vitæ ipsius. Nam pingue illud, est corporis liquefacti à febre tabifica: quemadmodum annotauit præceptor in illo prognostico. Καὶ τὰς λιπαρότητας τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι. συντήξεως γὰρ σημεῖα. Vt certè quod hîc scribitur, λίπος τι ἔχον ἐξυδατούμενον, videatur eò referri, quò illud prognostici, τὰς ἄνω ἐφισταμένας, atque nubeculam tenuem indicare supernatantem vrinæ: similiter vt araneæ subtilissima tela, vel pingue illud quod in carnium iusculis γαῦς nominatur. Quod si est verum; profectò ironica est prognoωsis in verbo ἀφέσιος, & superiori contraria, in hoc sensu; quemadmodum priùs descripta vrina, citam dimissionem febris ostendit: ita hæc citam dimissionem vitæ. Ac breuiarij quidem huius occasio esse potuit historia Dromeadei vxoris, de qua sic legitur apud Hippocratem in Epidemiis. Δευτέρῃ οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ, οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενα χρόνον πολὺν οὐ καθίσταται. i. *Secundo die vrinæ crassæ, albæ, turbatæ; cuiusmodi illæ sunt quæ cùm subsederint, agitatæ ac diu depositæ, ampliùs non residunt.* Tum illud adiecit. Τρίτῃ οὖρα ὅμοια. i. *Tertio vrinæ similiter vt secundo turbatæ.* Et paulò pòst. Τετάρτῃ οὖρα σμικρὰ λεπτὰ ἐλαιώδεα. i. *Quarto vrinæ paucæ, tenues, oleosæ.* Vbi non est dubium quin vrinis tenuibus apposuerit τὸ ἐλαιῶδες, pro pingui quod in vrina cernitur: similiter vt γαῦς in iusculis carnium. hist. 11. 1. Epid.

3 Τὸ δὲ ὑπέρυθρον, καὶ τὴν ὑπόστασιν ἔχον ὑπέρυθρόν τε καὶ λείην· πρὸ μὲν τῆς ἑβδόμης γινόμενον, ἑβδομαῖον ἀπολύει. μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, χρονιώτερον, ἢ πάντως χρόνιον.

Quæ autem subrubra est, habétque subrubram hypostasin atque læuem; si quidem ante septimum diem fuit huiusmodi; septimanam febrem exoluit: sin autem seriùs; longiorem, vel omnino longam.

VT CERTA & cita est crisis ad ægri salutem, quam colorata bellè vrina denunciat, habétque hypostasin albam & læuem: sic in subrubra, cum pari coniuncta hypostasi, multum est quidem securitatis; sed tamen vt ea celeriùs seriúsve apparet: sic breuioris aut longioris est morbi. Nam propria febrium ἐπιφαινόμενα, cuiusmodi sunt vrinæ, quæ citò sunt bona; citam quoque ipsarum dimissionem ostendunt. Nec solùm in propriis febrium excrementis id locum habet: verumetiam in qualitate partium, quando earum redintegratio est de sua è naturali norma egressione, quã morbus intulerat. Sic. *Oculorũ nitor, eorúmque alba nitentia ex nigris aut liuidis; salutarẽ crisin denunciant. Et quò celeriùs pura redduntur; eò citiorem crisin ostendunt: quò autem seriùs; tardiorem.* Sic. *Lingua ad medianam lineam delibuta velut alba saliua; febris dimissionem denunciat: idque eodem die; si quod superinducitur, crassum est: sin autem tenuius, postridie: quod si etiam tenue adhuc magis, perendie.* Quemadmodum autem vrinæ subrubræ cum pari coniunctæ hypostasi, argumenta ducantur, primùm quidem securitatis, mox breuioris aut longioris morbi: sic ad iudicium ipsam prognoωsin, quam ea de re author hîc posuit, deducemus. Coac. 1. cap. 6. lib. 2. Coac. 2. cap. 7. eiusd. lib. 2.

QVÆ AVTEM SVBRVBRA EST] i. Vrina quæ modicè rubet, de sanguinis non accuratè cõfecti copiosiore sero, vel etiam de bile ipsa; quæ qualitate est mitis, non effera, nec syncera: sed modica, tum quantitate pauca. Ac sanè coloratio huius vrinæ, procul ab illa est quæ saturatam exhibet multa bile; vel etiam multùm rubet inflammatione seri acerrimi biliosi, incendio conflagrantis in hepatite, cæterísque venis hæmorrhoibus, quæ sunt inter axillas & ipsos bubones, vbi est focus ardentium febrium. Ergo subrubra vrina, quæ est huiusmodi ducta è venis vbi serum abundat sanguinis redundantis, nec dum perfectè confecti: vel cuius coloratio est à bile pauca, quæ domita feritate mansueuit in venis.

Habetqve svbrvbram hypostasin atqve lævem] Cuius materia illud est quod vim effugit naturæ in sanguinis confectione: non de corporibus quæ liquuntur, vt hepatis, renum, lienis; quod læuitas ipsa declarat, & fundum matulæ vbi residit. Quæ duo sunt à calore natiuo & partium solidarum virtute: quorum auspiciis veniunt pepasmi & crises. Ac certè quoties illa in promptu sunt commoda mitificantis naturæ, & humoris mitificandi; planè efficitur quod subiungit.

Si qvidem ante septimvm diem fvit hvivsmodi] Vel, vt idem clariùs in aphorismis, & ad prognosin magis appositè quam de diebus indicibus inire oportet. *Si quidem quarto die talis appareat:* quoniam quarti diei prima laus est ad indicandum, iuxta illud Hippocratis. *Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. i. Septenorum quartus est index.* Nam cæterorum à primo quaternario indicia, non sunt criseos intra septimum expectandæ, i. cæteri quaternarij qui sunt à primo, quinque, intra vigesimum; non æquè certi sunt indices criseos affuturæ proximo die quarto ab illis, atque is qui numeratur primus in febris historia. Sic enim nota pepasmi, si primùm secundo appareat quaternario, i. die septimo; crisin venturam non antè promittit, quàm decimoquarto, non autem vndecimo, qui est quartus ab illo. Itaque dies quartus, indicandi virtute ad citam crisin pariter atque certam, cæteros omnes præcedit. Et verò si de subrubra nubecula posita in aphorismis, indicia comparantur crisis future proximo die quarto, qui septimus erit totius historiæ; certior expectatio debet videri criseωs die septimo affuturæ, quoties die quarto subrubra hypostasis cernitur in vrina pro nube sublimi. Est enim hypostasis, loco melior & fida magis ad expetendam crisin citò & certò venturam, quàm ipsa nubecula: quoniã, illa quidem, virtute caloris natiui residit in fundo; hæc autem, leuibus venti alis volitat in vrina. Quæ cùm ita sint; difficilis ratio certè non erit quamobrem vrina subrubra quæ habet subrubram hypostasin atque læuem.

aph. 71. 4. *aph. 23. 2.*

Septimanam febrem exolvit] Quia in promptu sunt commoda quibus ad salutem cita & certa crisis, duce natura suscipitur atque absoluitur. Sunt autem; humoris mitificandi suauitas, & facilis circa initia redintegratio; tum proritatio ipsa naturæ, quam infert morbi acuti celeritas, vehementia, & assiduitas. Nam fundamentum & ratio excretionis criticæ, qua id adimitur quod intus lædebat: tum ipsa corporis è natura egressi redintegratio comparatur in bonitate pepasmi, & erethismo naturæ consistit. Atque hæc duo quoties ex æquo certant inter se; dimissio quidem est morbi seriùs aut celeriùs, vt illa serò aut citò sunt in procinctu. Ergo si quarto die, i. prima periodo, signum sit, in pepasmo, victricis naturæ; secunda periodo, i. septimo die, per criticam ἔφοδον, dimissionem febris ostendit. Et quamuis vrina subrubra hîc posita, non sit exacti pepasmi, vt ea quæ albam & læuem habet hypostasin: tamen hæc sufficit ad criticam excretionem, vbi est fortis naturæ contentio; nec irritam finit esse τὴν ἔφοδον, quæ septimo die, i. secunda periodo ab indice prima suscipitur. Est enim tum maior naturæ vis & concitatio ad ea cienda & excludenda, quæ intus lædebant: tametsi non tam exactè mitificata sunt, quàm cæteris morbi temporibus, in perfecto pepasmo. Quæ ratio mouit Hippocratem, vt septimo crisin fore censuerit, quibus nubecula rubra est die quarto. Vbi Galenus author est; quòd in acutis morbis qui & celeriter, & vehementer, & continenter mouentur; bene res eunt ad crisin septimo die venturam, de colorata bellè vrina, vel etiam de rubra nubecula, si talis appareat quarto die. Quod certè in cæteris morbi temporibus minimè locum habet. Tum enim crisis perfecta esse nõ potest ab inchoato pepasmo. Nec solùm quarti diei epiphænomena χρήσιμα, sperabilem septimo crisin denunciãt, apparéntque, vt dici solet, ad tempus: verumetiam speciem ipsam crisis ostendunt. Sic enim visum est præceptori, vbi sic ait. *Quibuscunque circa initia febrium, oborta sternutatione, sanguinis stillicidia sunt è naribus; si quidem quarto die vrina hypostasin habet albam; dimißionem morbi per hæmorrhagiam septimo fore ostendit.* Est igitur quarti diei magna vis ad indicandum; & inde septimi magnæ vires ad iudicandum, præ omnibus aliis qui sunt de numero criticorum dierum. Sequitur enim.

Coac. 155. lib. 1.

Sin avtem serivs, longiorem vel omnino longam] Nam si, exacto septimo, primùm esse cœperint ἐπιφαινόμενα febris infractæ; ipsa naturæ infractio, vix ἔφοδον parem mouebit, qua se expediat causa omni morbifica. Est enim perceptum illud catholicum de iis omnibus quæ sunt cuiusque morbi propria ἐπιφαινόμενα, vt quæ apparent circa initia λόγῳ τῆς φύσεως, suum quæq; morbum abbreuient: quæ autem seriùs, ipsum ad diuturnitatem producant. Est autem perceptum id, seu theorema, positum in exemplo sputi pleuritici, de quo hæc verba leguntur apud Hippocratem. *Paroxysmos & status, ipsi pro se quisque morbi denunciant.* Deinde subiungit. *Quinetiam epiphænomenis, rerum earum notitia comparatur: vt in pleuriticis quæ statim circa initia sputa eduntur, sunt breuioris morbi: quæ autem seriùs, longioris.* Sed veritatem catholici theorematis ad hanc hypostasin de vrina subrubra, quatenus breuis morbi aut longi prænuncia esse solet, sic nos appositè accõmodare videbimur, cùm persuasum fuerit eam vrinam circa initia, seri esse mitis natura, i. sanguinei; pòst autem illius quod priùs efferum, iam, domita feritate, mitescit. Ac seri quidem sanguinei, proptereáque mitis, vt certa & cita est vitæ securitas ab ineunte morbo, tum quia mitificatur ex facili, tum quia mouetur συνήθως; nihil autem facit ἀήθως, i. *contra naturæ consuetudinem*, cuius virtuti primis periodis facilè morem gerit: ita illius quod non antè mitescit quàm exacti fuerint septem dies, & cui domando natura periodos illas consumpsit; non æquè facilis concoctio est, nec facilis item exclusio. Et verò vt concedam, τὸ ἐπιφαινόμενον vrinæ subrubræ post septimum diem, duci de sero sanguinis crudioris; tametsi multum habet securitatis, quia tum est nimia eius, qui humorum est omnium vtilissimus, abundantia: tamen quia serum humidius est atque tenuius, ob eamq; causam pepasmi difficilis, qui non perficitur nisi cum tẽpore; propterea iure optimo talis vrina, seriùs exolutum iri morbum testatur quàm prior. Quò enim longiùs itur in cruditatis egressione, ac maior naturæ infractio est post irritas primas ἐφόδους; eò tardior esse solet redintegratio & febris dimissio.

aph. 11. 1.

Τὰ πᾶ

4 Τό τε ἐν τετάρτῃ λαβὸν ἐπινέφελον ὑπέρυθρον· ἑβδομαῖον ἀπολύει, τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων.

Quinetiam si vrina nubeculam quarto die subrubram assumpserit; septimanam exoluit, si cætera conuenienter sint constituta.

EPIPHÆNOMENA febrium naturaliter constituta quæ in vrinis cernuntur, non solùm securitate salutis medicum consolantur: sed etiã fida spe ipsum recreant citæ crisis, cùm ea citò apparent prima periodo quarti diei. Est enim par & æqualis ratio causæ mouentis & eius quod mouetur, ad crisin breui venturam. Atque hæc superiore prognωsi accuratè sunt disputata in subrubra hypostasi quæ cum vrina subrubra editur quartò die, ad crisin septimo die futuram. Vt nihil inter hanc & citimam huic prognωsin aliud interueniat præter nubeculam, loco iam positæ hypostaseωs: cui adiicitur obseruatio rerum omnium quæ primis periodis conuenienter naturæ apparent, aut secus ab ea, vnde vel expectatæ crisis impeditio, vel adiumentum. Quæ omnia cuiusmodi sint, & quorsum ab authore ponantur; sic aggredior ad docendum.

QVINETIAM] Quod est eiusmodi ac si diceret; non solùm de subrubra hypostasi edita quarto die, argumenta petuntur crisis futuræ septimo: verumetiam.

SI VRINA NVBECVLAM QVARTO DIE SVBRVBRAM ASSVMPSERIT] Tametsi nubecula indicandi potentia cedat hypostasi: quia huius firmiora sunt argumenta de virtute caloris ipsam deponentis in fundum vrinæ, quàm illius quæ magisterio flatus volitat in vrina: tametsi vtriusque materia est æqualis, & plena securitatis, orta ex fonte humoris χρηστοτάτου, proptereáque κρισιμωτάτου, *i. ad crisin maximè idonei.*

SEPTIMANAM EXOLVIT] Quia tum sufficit ad crisin perfectam inchoata concoctio materiæ suauissimæ, faciléque domabilis, cùm in procinctu est summa naturæ contentio ad coquendum & excernendum.

SI CÆTERA CONVENIENTER SINT CONSTITVTA] Quæ scilicet fiunt, quæque apparent ad crisin eo die sperabilem; omniáque sint ἐπιφαινόμενα eò spectantia in qualitate corporis, actionibus, & excremẽtis, vt nulla impeditio sit criseωs fœliciter ineũdæ. Nam quæ initio bona sunt epiphænomena, sæpe mutantur in peius: tum inconstantia bonitatis, quę suo statu firmiter bona hærent, sæpe vincuntur à malis. Ergo signorum omnium quæ cernuntur in qualitate corporis, in actionibus, & excrementis; ea conspiratio esse debet ad crisin prædictam, vt certò promitti possit quando ventura, & quid ex illa sit euenturum.

5 Τὸ δὲ λεπτὸν καὶ χολῶδες, καὶ μόλις σμικρὸν ἔχον ὑπόστασιν, καὶ τὸ μεταβάλλον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ χεῖρον· χρόνιον. ἐπὶ πλεῖον δὲ τοῦ ἐπακολουθὸν, ἢ περὶ κρίσιν χρονίων γινομένων· οὐκ ακίνδυνον.

Tenuis autem & biliosa, ac ne vix quidem exiguam habens hypostasin, tum quæ in melius, modò in peius mutatur; longi est morbi. Sin autem hæc longiùs inuicem consequantur, & circa crisin tardiora sunt omnia; periculo certè non vacant.

TENVIS AVTEM] Cuius tenuitas proximè aquam contingit, à cruditate: non quidem prærepta occasione coquendi, vt in vrina de nimio potu prorupta; vel etiam rapta, vt in diabete: sed facultate coquendi collapsa; cuius, dum viget, officio modicè crassa redditur; nunquam autem crassescit eximiè, vt iumentorum vrina.

ET BILIOSA] i. Multa bile saturata. Nam τὸ χολῶδες, bilis est multùm è naturali egressæ; quam febris genuit ἐκ τοῦ πίονος, *i. è pingui*: sicut de lingua dictum est, quæ virescit, quia χολώδης· τὸ δὲ χολῶδες, ἀπὸ πίονος. Est igitur biliosa vrina, non quidem μετρίως ὠχρὰ, qualis est naturaliter constitura, vt Galeno visum est, vbi hæc scripsit. Τὸ κατὰ φύσιν οὖρον, μετρίως ἐστὶν ὠχρόν. Sed ea cuius tinctura & coloratio est de copiosa flaua, vel de syncera eximia; proptereáque exhibet fuluum colorem, quem in prognostico πυρρὸν Hippocrates nominauit. Ergo vrina tenuis consistentia, & fulua colore quæ fit, authore Galeno, ὅταν ἤτοι πλεῖον ἡ ξανθὴ χολὴ τοῦ δέοντος, ἢ ἄκρατος ἰσχυρῶς ἐστὶ προσαναμιχθῇ τῷ οὔρῳ, *i. cùm bilis flauæ nimia abundantia, vel ipsa syncera eximiè permixta est cum vrina.* part.5.6.Epid. progn.30. lib.2.

ACNE VIX QVIDEM EXIGVAM HABENS HYPOSTASIN] De nullis chyli reliquiis ab hæmatωsi quæ vim naturæ effugerint, vel in hepate, vel in venis; quibus quidem nihil aut parum apponitur πρὸς τὴν αἱμάτωσιν, i. *ad sanguinis confectionem.* Est enim hypostasis, reliquiarum materiæ sanguifi-

candæ, cùm inchoata est redintegratio, & febris mitescit: quemadmodũ altera contra naturam de corporibus quæ liquuntur. Atque illa quidem, subrubra, vel alba est, qua itur ad crisin, de inchoato vel absoluto pepasmo, duce natura, cuius officium est ipsa concoctio, quæ cernitur; inchoata quidem, in vrina subrubra, & subrubra quoque hypostasi; perfecta verò & absoluta, τῶν ἀπιόντων, in colorata bellè vrina, crassa, cum pari coniuncta hypostasi, videlicet alba & læui. At verò cruditatis aperta, miniméque obscura significatio est in tenui & biliosa vrina, quæ glutinosam vix habet hypostasin. Est enim tenuis, vacuitate pepasmi: biliosa, ob febris indomitam feritatem: vacua hypostaseως etiam glutinosæ; quia de chylo nihil aut parum apponitur πρὸς τὴν αἱμάτωσιν, quæ sola est vnicum naturæ perfugium quo se tuetur & pugnat cum morbo.

TVM QVÆ IN MELIVS, MODO IN PEIVS MVTATVR] Cùm scilicet pari magisterio certant inter se natura & morbus; ac modò huius, modò illius dominatu res eunt: sed tamen vis maior est morbi qui vires acquirit eundo, ac tandem naturæ præsidia labefactat. Hæc autem mutatio melioris in peius, partim est contumacis materiæ, partim fatiscentis naturæ.

LONGI EST MORBI] Cùm scilicet par est vicissitudo atque mutatio melioris in peius, & contrà huius in melius, de pari certamine, paribúsque viribus naturæ & morbi: exemplo gladiatorum pariter dimicantium, quorum virtute pari, diu victoria manet anceps.

SIN AVTEM HÆC LONGIVS CONSEQVANTVR] i. Si ægri res diutiùs eant διὰ τῶν αὐτῶν, i. *iisdem quæ dictæ sunt conditionibus.*

ET CIRCA CRISIN TARDIORA SINT OMNIA] i. Diuturna sit acrisia, de cruditate ac segniore natura: aut si crebrò fuerit irrita proritatio & erethismus ad crisin, de fatiscente natura, nec mitescente morbo.

PERICVLO CERTE NON VACANT] Nam longa tempora & multi labores morbi infracti, tum colliquatio mala naturæ; abscessuum causæ sunt vel minorum quàm vt prodesse possint, vel etiam sæpe maiorum quàm vt perferri queat. Ipsa autem irrita proritatio in nulla spe crisis, nec indicata priùs; vt certè indicari non potest sine morbi infractione diebus indicibus; semper cietur δυσκρίτως, non rarò etiam θανατωδῶς.

6. Ὑδατῶδες δὲ καὶ λευκὸν διατελέος ἐν χρονίοισι· δύσκριτον γίνεται, καὶ οὐκ ἀσφαλές.

Aquosa verò & alba exactum ad morbum, in vetustis quidem; difficilis est, nec secundi iudicij.

IN HAC vrina, cruditatis summa sunt omnia, non maleficio quidem morbi, sed infirmitate summa naturæ, vt propalam explicabitur hoc nostro examine.

aph.72.4. AQVOSA VERO ET ALBA] i. Quæ aquã tenuitate & splendore contingit, ac nominatur alibi pellucida & aquosa, expers tincturæ biliosæ: cuius originem atque causam cũr sit huiusmodi, quoniam magni refert cognoscere ad prædicendum de morbis in quibus apparet; mea sic ratio est ad scopum authoris, quò mea omnis attentio esse debet. Igitur aquosa vrina & alba, quæ est huiusmodi ab initio morbi vetusti, ad eum exactum (sic enim posuit noster præceptor) causam profectò ostendit, incredibilem cruditatem seri eorum qui sunt in venis humorum, collapsa virtute coquendi. Est enim sic ducta è venis, renum potentia secretrice; non eò prorupta, concolor vino albo, vel aquæ liberaliùs haustæ. Nec verò inexplebili renum siti ad eam explendam, illuc est rapta. Tum verò ex euentu sic esse non potest, sed ipsa per se: quia in morbo vetusto, & comparata sic eius historia; nihil est planè criticum vel symptomaticum, quod bilis tincturam deleat ex vrina. Sic enim præceptor posuit in hac prognosi.

EXACTVM AD MORBVM IN VETVSTIS] Vbi tum nulla excusatio esse potest albæ vrinæ, ac tenuis & aquosæ, vel de translata bile ad cerebrum; vnde vel hæmorrhagia moueatur, vel ipsa phrenitis, quia febris vetusta est; nec vlla etiam de bile ad aluum delata; vnde futura sit dysenteria; ob febrem vetustam, & in vetustis: quoniam talis fluxit vrina exactum ad morbum. Nam in acutis morbis, saturata bile vrina, postquam pepasmo mituit, si ea repentè bilis coloratio deleatur, ac tum vrina fit aquosa & alba; iuuenibus quidem, hæmorrhagiam mox proruptum iri testatur: senioribus autem, dysenteriam affuturam. Exempla sunt in Epidemiis, ac super his theωremata quæ sic leguntur. *Vrinæ fluebat tenues, aquosæ, & puræ post crisin, & multam hypostasin, cæteráque omnia bellè comparata ad crisin. Memorabo eos quibus hæc facta sunt. In iis erat Bion qui apud Silenum iacebat. Cratias apud Xenophanem: vxor Mnesistrati,* &c. Deinde subiunxit. *His peractis, facti sunt omnes dysenterici. An quia vrinas minxerunt aquosas, id verò considerandum.* Vbi Galenus hæc verè posuit atque apposité. Εἰκὸς γὰρ ἦν καὶ διὰ τοῦτο τοῖς οὔροις οὐκ ἐξεκκαθαρθὲν τὸ χολῶδες ἐπὶ γαστέρα ῥυὲν τὰς δυσεντερίας ἐργάσασθαι. i. *Credibile est, cùm vrinis expurgatum non sit biliosum; dysenterias ab eo induci.* Nam hæmorrhagiæ similis ratio est in iuuenibus, quorum vrinæ similiter sunt constitutæ vt prædictorum: dissimili tamen bilis μεταστάσει segregatæ ab ipsis. His enim sursum μεταστάσεις esse solet: vt illis deorsum. De iuuenibus quidem, cùm iis anadrome biliosa non ciet hæmorrhagiam, sed contrà in cerebro mouet delirium, vbi subsistit; illud est positum à præceptore. *Oborta sunt plurimis hæmorrhagiæ, præsertim adolescentibus atque iuuenibus. Ac certè inter eos plurimi moriebantur, quibus non sanguis*

comment. lib. 1. Epid.

fluebat è naribus. Nam senioribus inclinatio erat bilis ad icterum, vel ad dysenteriam; vt Bieni qui apud Silenum iacebat. Ergo vt tenuis & aquosa vrina μετὰ χεῖσιν, non parum habet securitatis: ita quæ sine pepasmo, de saturata bile facta est aquæ concolor; multum periculi subesse testatur à sæua phrenitide, vt annotauit præceptor hoc aphorismo. Οὐρήσιες δὲ διαφανέα λευκὰ· πονηρά. μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι ἐπιφαίνεται. i. *Omnibus vrinæ albæ pellucidæ; prauæ. Maximéque phreniticis tales apparent.* Atque hæc de vrinis tenuibus & aquosis quæ apparent huiusmodi ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων in morbis acutis; quòd scilicet deposuerint bilis tincturam. Sed in vetustis morbis cùm tales ineuntur διατελέος, i. authore Galeno, δι᾽ ὅλης τῆς νόσου μέχρι τελευτῆς; ad vltima veniunt cruditatis: vt in amplissimo Cardinale Biraguio, Franciæ Cancellario, qui octogesimo die morbi, & anno ætatis octogesimo, animam exhalauit, crebra exhaustus & liberali phlebotomia. aph.72.4. comment. ad hist. 9. part 3. Epid. *

DIFFICILIS EST IVDICII, NEC ITA SECVRI] Collapsis naturæ præsidiis, quibus homines morbo defuncti conualescunt. Est enim desperata salus, vbi sperabilis non est pepasmus.

7 Νεφέλαι δὲ ἐν οὔροισι, λευκαὶ μὲν καὶ κάτω· λυσιτελέες. ἐρυθραὶ δὲ καὶ μέλαιναι, καὶ πέλιαι· δύσκολοι.

At verò nebulæ in vrinis, albæ quidem & fundum versus; vtiles: rubræ autem, & nigræ, liuidæ item; difficiles.

DE VRINARVM liquore sinistri indicij aut certè parum securi dictum est, primùm quidem in tenui & biliosa vrina, mox in aquosa & alba. Nunc vrinarum τὰ ὑφιστάμενα in hac prognosi ponuntur, quatenus illa bonis aut malis ægroti rebus apparent.

AT VERO] i. Iam loco dicendum περὶ τῶν ὑφισταμένων, i. *de iis quæ volitant intra vrinas, vel in earum fundo residunt* segregata ab ipso liquore, postquam de illo iam dictum est. Nam vrinarum est omnis contemplatio circa liquorem, & ea quæ cõtinentur intra liquorem. Sunt autem, sublimes nubeculæ, media enæoremata, & imæ hypostases: tametsi distinctio illa nominum, sæpe confunditur apud Hippocratem, vt mutuò alia pro aliis vsurpẽtur: sicut in promptu erit videre & intelligere in hac prognosi, cuius hoc primum est ὑποκείμενον.

NEBVLÆ IN VRINIS] Quo nomine omnia continentur ὑφιστάμενα. Declarat illud, quòd nebulis author apposuit, κάτω, i. *fundum versus.* Vt certè hîc nebula suo velut ambitu complectatur τὸ ἐναιώρημα, καὶ τὴν ὑπόστασιν: quemadmodum in Epidemiis non rarò Hippocrates nominauit τὸ ἐναιώρημα ἐπινεφελὸν in Pythione: & idẽ γονοειδὲς pro hypostasi quæ in fundo residit in historia de Philisco. Ergo. NEBVLÆ IN VRINIS] Quarum materia excrementũ illud est quod vim effugit naturæ in sanguinis confectione, cùm incipit redintegrari iam mitescente morbo: sicut eodem sæuiente, colliquatio est humorum aut partium quæ liquuntur.

ALBÆ QVIDEM] Duce natura quæ sibi iam succum apponit, & partium solidarum integritate. Est enim excrementi coloratio ipsarum similis.

ET FVNDVM VERSVS] Virtute viuifici nectaris, cuius imperio τὰ ὁμόφυλα congregantur, καὶ τὰ ἀλλόφυλα segregantur.

VTILES] Quoniam inde significatio est mitescentis morbi, & cœptæ redintegrari naturæ; vt ex hoc signo inde salus vitæ ostendatur.

RVBRÆ AVTEM] Quæ sunt eiusmodi, à multa bile qua saturantur vrinæ, vel à corporibus quæ liquuntur.

ET NIGRÆ] Ab incendio quo sanguis conflagrat, & nigra fundit enæoremata, vnde phrenitidis & insaniæ argumentum sic positum in illo prorrhetico. Τὰ ἐπὶ τοῖσι χολώδεσιν ἀγρύπνοισιν, οὖρα ἄχροα μέλανα ἐναιωρήμενα, ἐφ᾽ ἱδρῶσι· φρενιτικά. i. *Quibus aluo fluente, vigilibus, vrinæ sunt nigro enæoremate præditæ; euadunt phrenitici.* Sed tamen vrinarum nigrarum, enæorematum quoque nigrorum, excusatio est de nullo earum maleficio quale hîc ponitur, si fortè mulier ægrotare cœperit à menstruorum suppressione: vt annotauit præceptor in quadam muliere Thasia multùm morosa, de cuius vrinis hæc scripta sunt. Οὖρα μέλανα λεπτά, ἐναιώρημα στρόγγυλον οὐχ ἱδρυτο· περὶ δὲ κρίσιν γυναικεῖα πολλὰ κατέβη. i. *Vrinæ nigræ, tenues; enæorema rotundum non residebat: sub crisin autem muliebria multa foras emissa.* Vbi Galenus apposité sic locum Hippocratis enarrauit. *Vrinarum autem coloratio, quamuis nigra fuerit; nihil periculi secum attulit: quia iam aderat muliebrium melancholicorum suppressio, de quibus meritò illa mulier fuit morosa & mœsta: nonnunquam etiam delirauit, & è potestate mentis exiuit.* prorr. 4. f.1.1.

LIVIDÆ ITEM] Soboles partium emortuarum, &c.

DIFFICILES] Vel potiùs funestæ.

8 Κινδυνῶδες τῶν οὔρων ἐστὶ τὸ χολῶδες, καὶ μὴ ὑπέρυθρον· καὶ τὸ κριμνῶδες, λευκὰς ἔχον ὑποστάσιας. καὶ τὸ ποικίλον χροιῇ καὶ ὑποστάσει· καὶ μάλιστα τοῖσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥευματιζομένοισι.

Periculoſa inter vrinas quæ bilioſa eſt nec ſubrubra; tum ſimilis amylo, cum alba hypoſtaſi. Quinetiam ea quæ & colore & hypoſtaſi variegata eſt: ídque potiſsimùm, quando è capite ſunt rheumatiſmi.

Ibi demvm vrina peſſimis ægri rebus emittitur, vnde ſignificatio eſt inualeſcentis atque immitis morbi, & partium corporis quæ liquuntur. Hæc ita eſſe denunciat quæ in hac prognωſi eſt poſita: vt planum faciet ac propalam explicabit analytica eius recenſio quam ſic aggredior.

Pericvlosa inter vrinas] Non quidem periculo eximia præter cæteras: ſed quæ inter alias metum adfert ſiniſtri exitus atque ipſius exitij.

Qvæ biliosa est] i. Quæ ex ardore nata τοῦ πίονος, i. *pinguis*, quod vnica eſt bilis materia, nihil aliud præ ſe fert, nec in conſpectu habet quàm bilem ſynceram. Sic enim τὰ χολώδεα dici reperio quæ ſunt vel ipſa bilis, vel ſaturata ſunt multa bile: quales adducti ſunt ἰκτερώδεες καὶ χολώδεες, i. *icterici multa bile fœdati*. Ergo. Biliosa vrina] i. Quæ funditur de bilis regno in hepate & hepatite, ex ardore τοῦ πίονος vel in hepate, vel in venis. Ac talis vrina, periculi multum habet, nihil aute ſecuritatis: quia eſt immitis morbi, τὸ ἰκμάλεον καὶ τὴν ἰκμάδα corrumpentis. Nam bilem flauam naſci à febre acuta, ſimiliter vt febris ipſa primùm à bile nata eſt; planè teſtatur illud ſolenne Galeni ad locum Hippocratis de bilis vomitu qui malè habet miſeros à luxata maxilla. Sic autem Galeni iudicium eſt. *In febribus peracutis bilioſa gigni ſyncera per corpus, mirum videri non debet: ſi quidem ab his febribus, tum adeps liquitur, tum caro tenera & recèns coacta, tum ſanguis ipſe aſſatur.* Sed multum intereſt inter bilioſam vrinam febrium acutarum, & eam quæ venit ab ictero ſymptomatico bilis obſtructæ (nam icteri critici non eſt bilioſa vrina, ſed colorata bellè.) Eſt enim febrium acutarum bilioſa vrina, de bile ἀπὸ τοῦ πίονος: icteri autem, de naturali bile non ſegregata, ſed mixta cum ſero futuræ vrinæ. Ergo bilioſa vrina febris acutæ, nata ex pingui hepatis & hepatitis à febrili ardore, multum oſtendit periculi, de magiſterio febris in ipſam naturam.

lib. 2. περὶ ἄρθρων.

Nec svbrvbra] Quæ ſit eiuſmodi; modica bile tincta, vel etiam multa, de vitio ſimplici obſtructæ bilis veſiculæ; qualis in ictero cernitur ſine febre, ac ſine iecoris inflammatione.

Tvm similis amylo cvm alba hypostasi] Polentæ ſimilis hordei frixi, cùm parte aliqua molæ trituram effugit. Hoc enim dicitur Græcis τὸ κρίμνον: proptereáque conſultò, appoſitè vertimus, quod in vrina eſt amylo ſimile. Non enim liquori vrinæ tribuendum eſt τὸ κριμνῶδες: ſed eius hypoſtaſi. Quò ſpectat illud prognoſticum. Κριμνώδεες ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες. Nec verò illud obſtat quod author appoſuit. Cvm alba hypostasi] Quæ eſt huiuſmodi, non de materia quidem laudabili à pepaſmo: ſed potiùs de liquefacta, febris incendio quo partes ipſæ conflagrant, & inde liquuntur. Atque illa calamitas, febrium eſt acutarum, non autem earum quæ mitiores ſunt: in quibus vrina geniturالis apparet, de albuminea pituita. Solenne eſt illud Hippocratis. Ἐν Περίνθῳ οὖρον γονοειδὲς τὸ τοιοῦτον ὃ, ἢ κρίσιμον. i. *Perinthi vrina genituralis, erat eiuſmodi quale quippiam criticum eſſe ſolet.* Et verò Galeni iudicium eſt; tali vrina, febrium diuturnarum pituitam emitti quæ ipſas fouebat. Vide hiſtoriam de Sileno.

lib. 2. progn.

progn. 28. lib. 2.

6. Epid. part. 2.

aph. 31. 7.

Qvinetiam colore et hypostasi variegata] Quia multarum eſt ſoboles affectionum; ſiue illa colorum varietas & hypoſtaſεων, modò diducta, modò permixta ſit. Atque illa varietas multum infert difficultatis pepaſmo; vel etiam multum habet periculi, vt cauſa eius in cruditate aut colliquatione ipſa conſiſtit. Talem vrinam refert Hippocrates emiſſam fuiſſe à quodam qui apud Dealcem iacebat. Ipſius verba hæc ſunt. Οὖρα λεπτὰ, ποικίλα, ἐναιωρήματα ἔχοντα κατ' ὀλίγον· σμικρὰ γονοειδέα. i. *Vrinæ tenue, variæ, enæorematibus prædictæ exiguis, ſimilibus genituræ.*

Idqve potissimvm qvando e capite svnt rhevmatismi] Nam febris & catarrhi è capite, mutua eſt συμπάθεια.

9 Κινδυνῶδες δὲ καὶ τὸ ἐκ μέλανος μεθιστάμενον ἐς λεπτὸν καὶ χολῶδες· καὶ τὸ ἐξ ὑποστάσιος διασπώμενον.

Periculoſa quoque vrina quæ tranſit de nigra in tenuem bilioſam: tum illa quæ ex hypoſtaſi ſua diuellitur.

Pericvlosa qvoqve vrina] Quæ ſcilicet metũ adfert ſiniſtri exitus, atq; ipſius exitij.

Qvæ transit] i. Quæ mutatur, depoſita priore idea quam exhibebat in ſui liquoris colore & conſiſtentia.

De nigra in tenvem biliosam] Non eò quidem quòd atri coloris in flauum mutatio ſit, quod eſt ἀδύνατον, proptereáque ἄτοπον in eodem ſubiecto. Eſt enim flaui coloris de nigro, dictu abſurda παλιγγένεσις: quemadmodum ratio philoſophica eſt, καὶ εὐκατάληπτος de tranſitu bilis flauæ in nigram. Erit igitur illud ſcitum, quòd ſicut bilis flaua tranſit in nigram: ſic hæc viciſſim non redit in flauam. Ve

nam. Vt sanè hîc verbum μεθίσαται, & inde nata μετάστασις; καλαχρησεως vsurpari videatur pro ipsa mutatione quæ in vrinam cadit de alio statu naturæ. Et quamquam vrinarum nigra est pessima, cùm talis emittitur de sero perusto à febrili ardore; vt eius mutatio in flauam & tenuem præ se ferat speciem mutatæ in melius: tamen in hac etiam periculo locus est de pari naturæ infirmitate quam ostendit tenuitas cum febre inuicta, nec mitescente adhuc; vnde ipsa bilis perennitas quæ biliosam facit vrinam. Et verò si vrina sit nigra, nigro humore perfusa & saturata, de menstruis melácholicis, vt in muliere Thasia vultuosa, minus habebit periculi quàm tenuis & biliosa quæ illi succedet. Ac sanè vrina tenuis & biliosa, ex æquo certant pariter è natura egressæ, non tamen similiter; quòd illa tenuitas infra naturam est quæ languet effœta in officio coctionis: coloratio autem supra naturam, est à dominatu morbi; vnde bilis perennitas, qua multùm fucatur cruda vrina. Vt enim coctione crassescunt omnia excrementa: sic cruditate manent tenuia. Est autem positum à Galeno theorema catholicum ad illam sententiam præceptoris. Quòd viris deterrimæ sunt inter vrinas nigræ: pueris autem, aquosæ. Est, inquam, positum hoc theorema; quòd ea quę cum natura pugnant suprà modum, perniciosa quoque supra modum esse solent. At puerorum aquosa vrina tam est contra naturam ipsorum (qui facultate coquendi, vnde crassescunt omnia, cæteros omnes præcedunt) vt nihil magis contrarium esse possit.

Tvm qvod ex hypostasi divellitvr] Tale est enæorema, quod vocat Hippocrates διεσπασμένον, quod cùm substantia prauum sit, multum ipso loco quem occupat, & sua diuulsione adiicit prauitati atque periculo. In eo enim vis morbi pariter lucet, atque natiui caloris imbecillitas.

10 Καὶ τὸ ἐκ στροφώδεις ὑπόστασιν ἔχον ὑποπέλιον· ἆρα ἐκ τούτων ὑποχόνδριον ὀδυνᾶται; δοκέω δὲ δεξιόν· ἢ καὶ χολώδεες γίνονται; καὶ τὰ παρ' οὖς ὀδυνώδεα; τούτοισιν ἐπὶ βραχὺ κοιλίη καταρραγεῖσα· ὀλέθριον.

Quinetiam quæ ex glomerata subliuidam habet hypostasin, etiamne tum in dolore est hypochondrium? ídque opinor dextrum: aut sunt præterea biliosi? atque assurgunt parωtides dolorificæ? His breui prorupta aluus, pestifera.

Est illvd iam positum ac demonstratum, nec ita pridem, quod modò attigimus; quòd scilicet inter vrinas periculosa est colore & hypostasi variegata. Vrinam eiusmodi variegatam hypostasi, suo exitio minxit Philiscus, qui sextum morbi diem agens, interiit. Varietas autem sic recensetur à præceptore. *Vrinæ autem varia exhibebant enæoremata, partim rotunda, partim genituræ similia, partim dispersa.* Igitur ad examen primùm adducta sunt enæoremata κριμνώδεα γονοειδέα, i. *quæ amylo similia, seminis modò sunt alba.* Sic enim τὸ κριμνώδεες λευκὰς ἔχον ὑποστάσιας, legitur apud eum qui in Dealcis horto iacebat. Tum superiore prognωsi, vrinæ vitia sunt explicata, cuius diuulsum est enæorema. Superest vt rotundum hîc positum, cuiusmodi sit, & quorsum appareat explicemus.

Coac. 8. huius. cap.

hist. 1. 1. Epid.

Qvinetiam] i. Hîc etiam non minori periculo locus est, quàm in cæteris enæorematis, quæ pariter loco, materia, & idea in vitio sunt.

Qvæ ex glomerata] Ἐκ στροφώδεις: quæ lectio mihi melior visa est quàm illa vulgata, ἐκ στροφωδέων, i. *è torminosis*: ne cui formula hæc loquendi opinionem faciat de alui torminibus positam esse prognωsin. Tametsi Capito ac Dioscorides, qui eam lectionem probarunt, ipsam de vrina recensuerũt, hac ratione adducti; quòd hypostaseωs nomen hîc scriptum, in omni doctrina Hippocratis pertinet ad vrinam, non autem ad deiectiones, quas fortè quis existimarit nasci de antegressis alui torminibus. Ac sanè Dioscorides author est, referente Galeno, τὰ στροφώδεα οὖρα λέγεσθαι τὰ ἔχοντα ἅττα ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα, πεπηγότα, i. *vrinas quæ intra se habent innatantia quædam, coacta.* Ex quibus efficitur quòd enæoremata hîc coacta, eiusmodi sunt vt ea quæ in Philisco nominauit στρογγύλα, i. *rotunda*: tametsi vrina Philisci, modò rotundis atque coactis, modò dispersis, modò similibus genituræ variegata fuerit. Et verò nos, vt videmur, verè & appositè vertimus τὰ στροφώδεα, glomerata: quòd στρέφεσθαι verbum non tam cogendo, quàm circumagendo, videatur efficere τὸ στροφῶδες, exemplo filorum quæ glomerantur, i. circumaguntur in glomos, telæ texendæ causa. Ergo. Qvæ ex glomerata] i. Coacta, si credimus Dioscoridæ, qui verbum, τὸ στρέφεσθαι, positum esse dicit ἀντὶ τοῦ πηγνῦσθαι. Est vrina coacta, rotundo enæoremate: quod in Philisco nominauit στρογγύλον; cuius contrarium est τὸ διεσπασμένον, i. *dispersum*, quod ad figuram attinet, non ad materiam. Etenim glomerati siue coacti enæorematis atque diuulsi, aut, si mauis, dispersi, eadem materia esse potest de iis quæ partim assantur, partim liquuntur in hepate, renibus aut liene, à febrili ardore. Ac dissipantur aut diuelluntur quidem, velut ἀποσπάδες, i. *frustulatim diuulsa*, vt carnes emortuæ quas vulgus nominat mortificatas. Glomerantur autem, & velut in orbem coguntur à calore spissante.

protr. 64. f. 3 1.

SVBLIVIDAM HABET HYPOSTASIN] Quæ signum edit partis emortuæ, vnde liquefacta excernitur.

ETIAMNE IN DOLORE EST HYPOCHONDRIVM, IDQVE OPINOR DEXTRVM?] Sanè quidem: quia inflammatione tandem liuescit, funditque ἀπόῤῥοιαν similem per vrinas. Sanè inflammati iecoris, i. incendio conflagrantis ἀπόῤῥοια similis cernebatur in glomerato eneoremate. Nunc verò eiusdem ab inflammatione liuentis, liquefacta ex eo liuet hypostasis, quæ vt emortua, fundum petit & occupat; nec ampliùs, vt solebat, volitat in vrina: similiter vt phthisicorum sputa muriam conspuentium, subeuntia fundum aheni tanquam emortua, cùm in propinquo mors est. Hîc facilè, *dextri* adiectione vox *hypochondrij* caruisset: cùm ipsa per se sufficeret ad hypochondrij dextri notationem.

AVT SVNT PRÆTEREA BILIOSI] Ab hepate inflammato. Sunt autem biliosi tum ἄνω, tum κάτω, tum ἔξω: cuiusmodi sunt icterici multa bile fœdati.

ATQVE ASSVRGVNT PARŒTIDES DOLORIFICÆ] Quales assurgunt ἀσώδεσι ναυτιώδεσιν atque vigilibus: quando anadrome sanguinis biliosi ad caput, ibi subsistit, nec foras emittitur per hæmorrhagiam; tum in parœtidas mutatio esse solet.

HIS BREVI PRORVPTA ALVVS; PESTIFERA] Non illa quidem qua defunguntur periculo sæuarum parœtidum carentium empyemate: sed illa quam fundit hepatis ἀτονία, quam diuturna intulit inflammatio, significata priùs hypochondrij dextri dolore & ictero. Sic enim Galeni iudicium est de hac proluuie alui. *Accidit autem vt æger mortiferè habeat de profluente aluo: quòd scilicet illud profluuium non lege critica moueatur, ope naturæ humores qui sunt in vitio deijcientis: sed propter summam virtutis quæ est in hepate infirmitatem.*

II Οὖρα ἐξαίφνης παραλόγως ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ ὅλως τὸ παραλόγως πέπον ἐν ὀξεῖ· κακόν.

Quæ ex improuiso immeritò paulisper vrinæ coquuntur; prauæ. Atque omnino, quicquid immeritò coctum est in acuto; malum.

DE PARŒTIDIBVS prorrheticum legitur καθ' ὑπόθεσιν huius catholici theorematis. Sic autem scriptum est.
prorr.61.f.3.1. Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. i. *Vrinæ in parœtidibus quæ citò atque paulisper coquuntur; prauæ.* Ad quam sententiam, Galeni hæc fuit logica obseruatio. *Quod in hac oratione dictum est particulatim, vniuersali subiacet huic sententiæ; quòd scilicet quouis in morbo quæ citò & paulisper coctæ sunt vrinæ, sinistri aliquid præ se ferunt.* Est autem hîc posita vniuersalis sententia de vrinarum cita, immerita, & fugaci concoctione; propterea̓que non fida, sed insidiosa.

QVÆ EX IMPROVISO] Ἐξαίφνης: quod idem est atque τὸ ἄνευ προφάσεως, i. *de improuiso*, quod in prorrhetico scripsit ταχὺ, i. *citò*: non tamen eò scriptum, vt breue tempus ostendat incipientis morbi, cùm hæc apparent & fiunt. Nam illa vox, *de improuiso*, non minùs est morbi vetusti, quàm inchoati, vel ineuntis; modò res iuerint διὰ τῶν αὐτῶν, i. *pari ratione symptomatum, & causis ijsdem*: vt scilicet maneat par & æqualis cruditas τῶν ἐπιφαινομένων, donec repentè præter spem cocta appareant.

IMMERITO] i. Non domita feritate humoris morbifici, nec dolorifici mali, cuius indomitam cruditatem intus subesse, modò vrina denunciauit: propterea̓que falsò putatur nunc esse particeps concoctionis, cuius antea fuit expers. Non enim credibile est tam citò edi pepasmum eximiæ cruditatis. Notum est illud, *οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων*. Atque in pepasmo certi sunt gradus; primùm quidem inchoati, mox manifesti: tum autem perfecti. Vt sanè tam cita & repentina concoctio, & falsò credita de vi naturæ, cum pari humoris obedientia, & insidiosa esse videatur. Sic pus emissum secti thoracis aut perinæi, ferramento chirurgi, sæpe nos fallit, cùm falsò creditur idem esse quod in thorace vel in vesica subest. Sic in vrina prorupta aut rapta in morbis acutis, magna discessio esse solet ab ea quæ consueto ductu è venis transmittitur ad vesicam: cùm scilicet illic præcepta occasio est coquendi, vel inflammandi vrinam.

ET PAVLISPER COQVVNTVR] Cùm scilicet illa coctio est exigui temporis: id enim significat, ἐπ' ὀλίγον; vt in illo. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασύτητες παρακρούσιες· μελάδεες. i. *Deliria paulisper ferocia, transeunt ad immanitatem*. Ergo vrinæ coctæ paulisper, quæ mox funduntur crudæ & inflammatæ, ac multa bile saturatæ, quales initio apparuerant.

PRAVÆ] Sunt autem huiusmodi, mali præsentia, & boni absentia: quoniam inde significatio fit inualescentis morbi, & fatiscentis naturæ.

ATQVE OMNINO, QVICQVID IMMERITO COCTVM EST IN ACVTIS; MALVM] Non quidem vitio coctionis quæ mala esse nequit; vt neque aliud quippiam quod sit reapse bonum, qualis est ipsa coctio: nunquam enim de bonis auguria mala sunt; neque de malis, bona. Sed quòd fugax coctio versa in pristinam cruditatem, eiusmodi sit vel de collapsa virtute coquendi, vel de humoris morbifici succrescentis perennitate. Nam illud positum, παραλόγως, non est pepasmi beneficio naturæ carentis; sicut leuatio μὴ κατὰ λόγον: sed eius materiæ quæ vel morbifica non est, vel succrescendi perennitate respuit omnes conatus naturæ. Qualem accepimus Thasi regnasse catarrhum. De quo hæc

quo hæc scripsit Hippocrates. Ἔπτυον δὲ σμικρὰ πυκνὰ πέπονα κατ' ὀλίγον μόγις ἀνάγοντες, οἷσι δὲ ξυνέβαινε χαλεπώτατα, οὐδ' ἐς ὀλίγον πεπασμοῦ ἐλθεῖν, ἀλλὰ διετέλεον ὠμὰ πτύοντες. i. Spuebant pauca quædam coacta cocta, quæ vix educebantur. Qui autem pessime habebant, cocti nihil exhibebant: sed finem nullum faciebant spuendi. 1. Epid.

12 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ὑπέρυθρον ἐκ τούτων, ἐπανθίσμα ἰῶδες κατεχόμενον.

Praua autem & illa quæ ab his prærubra, virulenti quippiam efflorescentis continet.

Qvalis mutatio sit à coctione fugaci in pristinam cruditatem quam fundit ardor febrilis, penes quem bilis assidua generatio est; tum autem quàm periculosa sit hæc cruditatis successio, in hac prognosi docetur.

Prava avtem et illa] Multum ostentat periculi de causa ipsius vnde talis apparet. Est autem calor febrilis quo incandescunt hepar & hepatitis: quibus à causa eadem adiicitur πλεονεξία μοχθηρῶν χυμῶν, i. *prauorum humorum nimia abundantia*, potissimúmque bilis ipsius qua saturantur vrinæ; proptereáque nimium rubræ, vt mox dicetur.

Ab his] Quas scilicet modò posuit. Posuit autem coctas vrinas de improuiso, immeritò, & paulisper, quas malè fidas censuit ægrotantibus, & insidiosæ leuationis. Causæ cur ita sint, aduocandæ ex commentariis nostris. Illud verò adiiciendum; quòd ea quæ cum salutaribus signis nihil concedunt, periculo locum esse denunciant. Huc igitur spectat prorrheticum illud. Καὶ οὖρα πέπονα· πονηρόν. Quam lectionem Galenus hoc nomine reprobat, quòd nulla coctio in malis ducenda: & pro hac voce, πέπονα, censet legendum, ὑπόπονα; parum attentus ad scopum authoris, cuius eadem est dianœa in prorrhetico, quæ fuit hoc loco exposita; si tantùm adieceris τὸ, οὖρα πέπονα· ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον. Nam illi prorrhetico idem planè subiecit, quod huc ad examen adduximus. Antea verò scripserat; quòd ὅλως παραλόγως λυθεῖσαι· κακόν. Et mox, οὖρα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πέπονα· πονηρόν. Quæ sunt eiusmodi ac si diceret; vt omnis leuatio falsò credita, cum prauis signis, mortifera: sic nulla cum bonis fugacibus, periculosa. prorr. 25. c. 2. 1.

Prærvbra] i. Eximiè rubra, qualis est multa bile saturata, & vitio cruditatis eximia: secus ab illa subrubra quæ tantum habet securitatis, quantum hæc prærubra periculi.

Virvlenti qvippiam efflorescentis continet] i. Ad verbum, *quæ continet efflorescentiam æruginosam*. Ibi Galenus ansam arripuit emendandi τὸ ὑπέρπονον, ac pro eo, legendi ὑπόπονον, i. *vrinam valde molestam*: quòd nemini vnquam venit in mentem putare aliquid virulenti, sed ne rubri quidem efflorescere in cocta vrina. Quod vt concedam ipsum verè dixisse: tamen non dixit appositè ad scopum authoris, vt iam admonui ac demonstraui. Est autem illud ἰῶδες ἐπάνθισμα ortum de bile mutata in viridem & æruginosam, vnde pepasmi; proptereáque crisis desperatio est. Non enim sine pepasmo, febris exoluitur, nisi sit εὐηθέστατη, ac signis firmata securissimis, quæ intra quartum diem finitur. Iam verò participiũ illud, κατεχόμενον, tametsi aucupio dictionis significat ipsum quod vix & ægrè emittitur, vel quod omnino sistitur: tamen quia nefas est dictu, illud videri æruginosum ἐπάνθισμα, quod non apparet, intus cohibitum; visum est potiùs aucupari quod rationi consentaneum est, quàm leges Grammaticæ consectari. Nisi fortè quis dicat, tandem notitiam & cognitionem rei cohibitæ & in occulto latentis, facilè comparari, cùm in conspectum venerit tandem emissa vel summo ægri conatu vim patientis, vel adiumento medici. lib. 3. progn.

13 Λευκὸν δὲ καὶ καταχεόμενον διαφανὲς οὖρον· πονηρόν· μάλιστα ἐν φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Vrina autem quæ alba funditur atque pellucida; mali est ominis: atque potissimùm hæc in phreniticis.

Nihil minvs est ægri quem occupat febris acuta, quàm fundere albas vrinas atque pellucidas. Huiusmodi enim sunt aquosæ, i. aquæ ideam præ se ferentes, colore pariter & liquore; proptereáque in malis ducendæ: quia sunt contra naturam morbi & ægri.

Ergo. Vrina avtem] i. Periculo etiam locus est, sicut in cæteris modò ad examen adductis & explicatis in hac vrina.

Qvæ alba fvnditvr atqve pellvcida] i. Quæ talis emittitur ὡς μελεχεῖσιν, i. à morbi pepasmo, cuius mutatio repentina de bello colore & bella hypostasi; iuuenibus quidem ad hæmorrhagiam, vt Antiphonti: senibus verò ad dysenteriam apparet, vt Bioni. Sed quæ inoffenso cursu morbi totius, nec interrupta, continenter visa est reddi aquosa: id enim significat participium in præ- 1. Epid. part. 2.

senti, καταχεόμενον, vt aphorismo illo. Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει. i. *Si sanguinem aut pus quis meiit, vesicæ aut renum exulcerationem ostendit.* Vbi Galenus fundamentum statuit veritatis in verbo præsenti, οὐρέῃ: vt scilicet finis non fiat meiendi sanguinem aut pus; alioqui verus non esset aphorismus. Sic etiam veritas non constaret huius prognoseωs, si non perpetua esset οὔρησις, sed interrupta; cuiusmodi fuit illa quam sic describit: Οὖρα δὲ ὑδατώδεα, πολλὰ, καθαρὰ, λεπτὰ, μετὰ κρίσιν, καὶ ὑποστάσιος πολλῆς γενομένης, καὶ τῶν ἄλλων καλῶς κεκριμένων. i. *Vrinæ tum erant aquosæ, tenues, multæ, puræ; idque post crisim, & cùm iam edita esset multa hypostasis, ac cætera conuenienter apparuissent ad crisin.* Et mox. Μετὰ δὲ ταῦτα, δυσεντερικοὶ ἐγένοντο πάντες· ἆρα ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα· σκεπτέον. i. *Postea verò quàm hæc ita fuerunt, dysenterici omnes hi facti sunt: an quia vrinas reddiderunt aquosas; considerandum.* Est igitur posita in hac prognosi vrina aquosa; non quidem similiter vt illa Bionis & cęterorũ quæ ad speciẽ crisis emissa est post signa pepasmi ad tempus: sed ea quæ vel fugaci & citæ concoctioni successit, vel quæ ad morbum exactum, nullo modo à se mutata, meiendo expressa est. Atque hæc quidem sic accipienda, vt nullam habeat excusationem proruptæ à nimia potione, aut raptæ vrinæ, ob inexplebilem sitim renũ: sed quæ à renibus de instituto ipsorum ducta è venis ὡς εἰώθει, infrà mittitur ad vesicam. Talis vrina, de morbi & ægri natura multùm egressa, cur ita fit, considerandum. Enimuero in hac vrina, summa cernuntur omnia cruditatis. An quia crudus humor toto prorumpit corpore, vel catarrhus è capite? An verò quia venarum & hepatis virtus coquendi collapsa est? Etiamne quia deriuatio bilis ad intestina, vel eiusdẽ μετάστασις, ἢ καὶ ἀναδρομὴ, colorationem vrinæ deleuit? De causa postrema, authoris hæc ratio est.

ATQVE POTISSIMVM IN PHRENITICIS] Quem locum vt breuiter: sic verè & apposítè Galenus enarrat, causasque aperit vrinæ aquosæ, cur ita sit, his verbis. Τὰ δὲ ὑδατώδεα τῶν οὔρων. τοιαῦτα γάρ ἐστι τὰ διαφανέα λευκὰ· παμπόλλην τινὰ τὴν ἀπεψίαν δηλοῖ, καὶ πρὸς ἔτι τῆς ξανθῆς χολῆς ἁπάσης τὴν ὁρμὴν ἄνω γεγονέναι πρὸς τὴν κεφαλήν. i. *Aquosa vrinæ; eiusmodi enim sunt pellucidæ albæ, & magnam cruditatem ostendunt, & vniuersæ bilis translationem ad caput.* Idem Galenus ad locum de albis deiectionibus phreniticorũ hæc scripsit. *Deiectiones albæ huiusmodi sunt in ictericis, interclusa bile ad aluum: in phreniticis autem,* διὰ σφοδρὰν πύρωσιν ἐν τοῖς ἄνω τοῦ ἥπατος μορίοις, ἀναρπάζουσι τὸ αἷμα σὺν τῇ χολῇ. i. *propter magnum incendium superarum partium iecoris, quo sanguis vnà cum bile absorbetur.* Quàm autem periculosa sit in morbis acutis aquosa vrina, dictum est circa initia comment. huius nostri. Sed de phreniticis est audire Galenum, cuius hæc verba sunt. *Quì è phreniticis conualuerit, cui talis vrina fuerit in conspectu, noui adhuc neminem.*

14 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ, μετὰ ποτὸν, ταχέως διουρεύμενον· καὶ μάλιστα πλευριτικοῖσι καὶ περιπνευμονικοῖσι.

Praua est item quæ mox à potu effluit; maximéque pleuriticis & peripneumonicis.

CONTINVATA hìc recensio est vrinarum prauarum, de quarum numero illa est etiam quæ mox à partu effluit.

PRAVA EST ITEM] i. De numero vrinarum prauarum illa est etiam: sicut cæteræ iam explicatæ. Vbi coniunctio separatiua, δὲ, rectiùs legeretur per coniunctiuam, καὶ.

QVÆ MOX A POTV EFFLVIT] Non quidem ὡς εἰώθει, i. *quemadmodum consueuit,* de instituto renum ducta è venis, λόγῳ τῆς φύσεως, i. *lege naturæ*: sed vt symptωma præreptæ occasionis coquendi, rapta in renes, ob inexplebilem sitim ipsorum: vel eò prorupta, ex nimia potione: vt sit vrina concolor potioni, quam suprà diximus ex Hippocrate, οὖρον ὁμόχροον πόμασι. Ac talis vrina proportione respondet lienteriæ, quam impotentia ciet coquendi aut continendi ea quæ assumuntur in aluo. Atque hìc certè nobile est quod scripsit præceptor ταχέως διουρεύμενον, i. *quæ citò emittitur,* veluti diuretico quodã citata: quamuis eiusmodi non sit diuretica qualitate id quod bibendo assumitur. Igitur mox à potu meiendo, emittitur id quod bibendo assumitur: aut quia prærepta est coquendi occasio de impotentia continendi, tum ventriculo, tum in venis, διὰ τὴν ἰσχυρὰν φλόγωσιν τῶν νεφρῶν, καταρπάζουσι πᾶσαν τὴν ὀρρώδη ὑγρότητα, i. *propter incendium vehemens renum, quod ad se rapit quicquid serosi est humoris.*

MAXIMEQVE PLEVRITICIS ET PERIPNEVMONICIS] Enimuero hæc appendix quæ adiicit prauitati vrinæ expositæ, non est causarum ὁμοειδῶν, nec idem efficientium. Nihil enim facit pleuritis ad proruptam vrinam vel raptam, cùm talis à potu emittitur. Nam perirrhœa vrinæ stranguriosæ & purulentæ quam fundit empyema pulmonis; iam non est peripneumonici à phymate crudo: sed potiùs empyici, ab eodem phymate cocto: tum nihil facit potio ad eam perirrhœam. Ne quis dicat multum adiici pleuriticorum periculo ab hoc vitio naturalis œconomiæ: quia quò plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt.

15 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ πρὸ ῥίγεος ἐλαιῶδες οὐρεύμενον.

Praua est illa etiam quæ ante rigorem oleosa meiendo emittitur.

HISTORIA est apud Hippocratem de Dromeadei vxore puerpera: cui cùm puerperia respondissent vt decet; nihilominus tamen febre oborta secundum partus diem agenti; sexto post die illius febris acutæ interiit: nihil adiuta nec puerperiis conuenienter purgatis, nec etiam liberali sudore quem rigor denunciarat: quòd hypochondrium illi esset intrò refractum, & vna spiratio magna & rara: tum verò quòd vrinæ primùm turbatæ, vt iumentorum, quas nominat ὑποϋγιέας, secundo ac tertio diebus meiendo emissæ; quarto & quinto ante rigorem, in oleosas ac tenues transiissent. Ex quibus apparet, nihil opis, nec adiumenti posse ad morbos funestos adferri, ne lochiorum quidem purgatione, quæ vxorem Epicratis ab interitu vindicauit, quando ipsorum funesta vis cernitur in excrementis quæ liquuntur è partibus, tum in earum etiam inflammatione quarum officiis vitam carere non potis est. Hoc igitur spectat prognωsis, hoc vult Hippocrates; quòd nulla critica, siue sint crises ipsæ, siue signa eò spectantia, bene fieri nec apparere possunt in signis & causis mortiferis.

hist. 11. 2. Epid. — hist. 5. 1. Epid.

PRAVA EST ILLA ETIAM] i. Inter cæteras hæc est de numero vrinarum pestiferarum, quotiescunque tandem meiendo emittitur, nec vlla bonorum signorum accessione, de sua prauitate concedit: sed maleficio superat omnia beneficia.

QVÆ ANTE RIGOREM] Illum scilicet qui mouet sudorem, vel illum etiam qui frustra cietur. Est enim rigoris sudoriferi critici ferè prænuncia vrinæ suppressio, cùm incidit ἐκ τῶν χρηστῶν. Hîc autem periculo semper est locus: nunquam autem securitati, cùm hæc vrina sistitur ante rigorem. Nam ea emissa cùm rigor incidit sudorificus, nihil ab eo sperari, nec expectari potest præter incommoda corporis inflammati, vel exoluti: quoniam rigor & sudor veniunt ἐκ τῶν χακῶν, i. è malis. Omnia autem orta è malis, ipsa quoque sunt mala: sicut è bonis bona. Sin autem hic rigor frustra cietur, quoniam μετάστασιν facit ad diaphragma & caput; multum adiiciet præsenti periculo, ex grauiorum symptomatum accessione, cùm signa eduntur corporis liquefacti. Sunt autem.

6. Epid. part. 3.

OLEOSA VRINA MEIENDO EMITTITVR] Quæ scilicet pinguis est de liquefacto adipe, qualem in eo commemorat qui cùm à febre incaluisset, liberaliter se inuitauit cibo & potu. Memorauit autem præceptor, cùm ab initio febris vrinam fecisset turbatam, crassam & rubram, similem iumentorum; ipsum die quinto, atque labentibus inde diebus, minxisse λεῖον ἐλαιῶδες, i. oleosam leuem vrinam, πρόδηλος μὲν ἤδη συντηξίας. Est enim genus alterum oleosæ vrinæ, i. colore & consistentia oleum referentis, quam facit ardor febrilis, non ipsa χαυνωσια: vnde qui homines ἐκ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔχοντες σωτηρίως, ὡ ταχὺ κρίνονται, i. ex aliis omnibus salutariter habent, citò iudicantur.

hist. 12. 1. Epid. — comment. ad hist. 1. sect. 3. 3. Epid.

16 Πονηρὸν δὲ ἐν τοῖσιν ὀξέσι καὶ τὰ χλοιώδεα μὴ ἐπὶ χροιῇ ἐόντα.

Malum est etiam in acutis, cùm virescentes vrinæ sunt, nec superficie tenus.

ÆNIGMATICÆ huius prognoseωs in virore, non in colore, vt ipsum nomen τῆς χροίης ostendit; hæc mihi videtur non minùs vera, quàm apposita explicatio. Vrina quæ toto liquore virescit, nec tantùm in superficie, est febris acutæ ipsum periculosè habentis quem semel inuasit: secus ac oleosa toto liquore quæ spem non adimit secundæ crisis, ac sæpe ad eam citò venturam apparet, cùm cætera benè fiunt bonis ægroti rebus. Nam oleosa vrina superficie tantùm conspicua, cuiusmodi est χαῦς in iusculis carnium; quoniam talis funditur de pingui quod liquitur à febris χαυνωσια; secus ab altera quæ est febrilis ardoris bilem gignentis, ipsámque cum sero vrinæ admodum permiscentis, & instar olei quodammodo facientis, nihil omnino sperabile post se relinquit, nihílque securitatis ostendit, multum autem periculi, vt demonstratum est superiore prognωsi. Atque inter vrinam superficie tenus viridem, & positam sic oleosam; tantum profectò interest, quantum inter viridem & oleosam, cùm toto liquore sic ambæ cernuntur. Vrina enim quæ superficie tenus virescit, febris est quidem acutæ, sua vi totam vrinam non immutantis, proptereáque spem non adimentis pepasmi. Similiter oleosa vt χαῦς, dominatu febris malignæ ipsum etiam corpus quod liquitur, teneri ostendit: vt iam nihil spei reliquum sit in natura. Vrina viridis toto liquore, bilis est in hepatite & in aorta incendio conflagrantis: vnde ipsius primùm flauæ in viridem mutatio est. Ex quibus apparet, quòd varia consideratio est certi periculi & incertæ securitatis in vrina herbacea & oleosa, vt ambæ huiusmodi sunt in superficie, vel in toto liquore. Nam in vrina viridi toto liquore, maiori periculo locus est quàm superficie tantùm tenus. At secus est in oleosa.

Ergo. MALVM EST ETIAM] Vel potiùs, *malum est autem*: vt illa particula, δὲ, superiori prognωsi præsentem opponere videatur super iis quæ sunt epiphænomena maioris aut minoris periculi; prout illa cernuntur vel toto liquore, vel superficie tantùm tenus. Ergo. MALVM EST AVTEM] Quo scilicet nihil est peius profectum à febris incendio: si tantùm exceperis vnam nigredinem inde natam.

IN ACVTIS] Scilicet febribus, quæ & celeritate & vehementia eximiæ sunt, de quibus ea succrescunt, tanquam de fonte perenni, quæ hîc ponuntur mala, quæque vt emittantur meiendo, nullam adferunt leuationem febris acutæ, quàm solùm intùs subesse testantur, ac vires eundo acquirere. Non sic in morbo regio febris experti, nec tamen critico: sed obstructorum bilis meatuum symptomatico, quem sæpe vrina toto liquore virescens atque etiam nigra exoluit.

Cvm virescentes vrinæ svnt] Χλοώδεες, i. *herbaceæ*: sunt autem herbæ χλωραὶ, i. *virides*: quam distinctionem preceptor semper apponit humori aut corpori saturato virore, vt demonstrauimus commentario ad χλώδεαι χλωρεῶν, contra Galenum.

Nec svperficie tenvs] Vt scilicet toto liquore vrina virore perfusa sit: nec tantum habeat ἰώδες ἐπιφάνισμα, de quo iam diximus non ita pridem. Quòd si cuipiam nouum sit & inauditum nomen τῆς χροιῆς pro superficie; audiat Aristotelem, cuius hæc verba sunt. Τὴν ἐσχάτην σώματος ἐπιφάνειαν οἱ Πυθαγόρειοι χροιὰν ἐκάλουν. i. *Cuiuscunque corporis superficiem veteres Pythagoræi vocabant* χροιάν. Et verò apud Hippocratem frequens est nomen τῆς ὁμοχροίας καὶ τὸ ὁμαλὲς, pro æquali planicie. Pergamus ad reliqua.

libro περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν.

17 Ὀλέθριον δὲ ἐστι τῶν οὔρων, τό τε μελαίνας τὰς ὑποστάσιας ἔχον, καὶ τὸ μέλαν· μᾶλλον δ᾽ ἐν τοῖσι παισὶ τὸ λεπτὸν τοῦ παχέος.

Pestifera autem est inter vrinas quæ & hypostasin habet nigram, & ipsa quoque est nigra. Sed pueris pestifera est magis aquosa.

Ad nigram vrinam de viridi transitus esse solet, vt bilis æruginosæ in atram, quando ad vltima ventum est synceri liquoris vrinam fundentis, & perustorum corporum quæ intra vrinam sunt aspectabilia; siue illa residant, ὑφιστάμενα; siue suspensa sint, ἐναιωρήματα; siue supernatent, ἐπινέφελα. Omnia enim pariter æqualitérque nigrescunt, suis quæque locis distincta, & inde sic nominata, vt posui: quamuis eorum nominum significatio non semper de loco sit vbi apparent, in Epidemiis & aphorismis, tum in prognosticis apud Hippocratem, vt suprà ostendimus.

Pestifera avtem est inter vrinas] i. Quæ signo pessima est inter omnia febrium ἐπιφαινόμενα, vt est in illo prognostico. Ἐστὶ δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τοῖσι γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα. i. *Sunt autem mulieribus pariter atque viris vrinæ nigræ pessimæ.* Sic enim τὰ ὀλέθρια dici reperio, vnde salutis desperatio est: tum ipsos ægrotos nominari pariter ὀλεθρίους, cùm desperati sunt. Prorrheticum est apud Hippocratem περὶ τῶν ὀλεθρίων, quod mentis aciem Galeno exacuit in comment. Est autem sic positum. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα θάνατον σημαίνει. i. *Perniciosa quorum sine signis leuatio est; mortem subesse testantur.* Quod certè prorrheticum, est de morbis in quibus est multitudo prauorum signorum: proptereáque cùm meritò essent terrifici; nunc planè funesti sunt quando eorum leuatio est ἄνευ χρηστῶν σημείων, i. *sine salutaribus signis*. Ergo pestifera est inter vrinas, de qua sperabilis nulla curatio est febris acutæ, cuius ardore talis meiendo emittitur.

Qvæ et hypostasin habet nigram] Non quidem natam de succi reliquiis, naturæ vim effugientibus in sanguinis confectione: sed de confecti eius incendio, ipsum in cineres conuertente.

Et ipsa qvoqve est nigra] Suo liquore, quem habet de sero eorum qui sunt in venis humorum: quod quidem pari conflagrat incendio.

Sed pveris pestifera est magis aqvosa] Quod est eiusmodi ac si diceret; omnium quidem deterrima est nigra vrina, quam facit ardor febris, perurēdo serum & sanguinem: ac tum ad vltima ventum est humorum incendio conflagrantium, vt in propinquo sit ipsa naturæ alienatio. Sed tamen in pueris vrina aquosa, proptereáque tenuis, longiùs abest à natura eorū, quàm nigra vrina virorum atque mulierum: ac propterea peior censenda in illis, quàm nigra in cæteris. Scitum est illud Galeni ad hoc prognosticum. Τὰ ἐναντιώτατα τοῖς κατὰ φύσιν ὀλεθριώτατα καθ᾽ ἀρχήν. i. *Vrinæ naturalibus maximè contrariæ, pessimæ.* Qua de re dictum est nuper in aquosa vrina. Quinetiam vrinarum nigrarum distinctio adducta iam fuit.

progn. 33. lib. 2.

18 Τοῖσι δὲ λεπτοῖσιν τὸ ἀνάπαλιν ἢ συνεστραμμένοις, καὶ τὸ χαλαζώδες, γονοειδὲς, διαχεόμενον· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ἐπίπονον.

Contra est de vrinis tenuibus, quàm de concretis. Sed & grandinosæ, genituralès, continenter effusæ, laboriosum.

Eadem tamen mali significandi vis: etsi causa est contraria; concretarum, insignis ardor; tenuium, caloris imbecillitas deuicti. Grandinosæ & genituralis hypostaseωs, eadem causa quæ liquoris crassi ac velut concreti: sicut antea audiuimus. Malum autem quodque, continuatione fit peius.

19 Ὀλέθριον δ᾽ ἐστὶ καὶ πᾶν τὸ λαθραίως οὐρούμενον.

Quinetiam perniciosa est omnis vrina quæ clam emittitur.

Hactenvs

HACTENVS de vrinarum pernicie in earum liquore, colore, & iis quæ intra ipsas apparent. Nunc ad meiendi modum transitus est; cùm scilicet ea sine sensu ac voluntate meiendi emittitur: vbi periculo locus est maior quàm in vrinæ vitiis quæ intra matellam fuit iussu meientis emissa, & ibi excepta.

Ergo. QVINETIAM PERNICIOSA EST OMNIS VRINA] i. Pernicie vincit cæteras illa vrina, cuiusmodi tandem fuerit, liquore, colore, & iis quæ intrà sunt.

QVÆ CLAM EMITTITVR] i. Sine sensu ac sine vlla voluntate meiendi: secus ab ea quæ contra voluntatem ęgrè meiendo redditur, ob impotentiam continendi, vel à vesicę morbo, vel à symptomate; ac dicitur stranguria, quæ est inuita vrina, quemadmodum hæc iniussa. Huius iniussæ vrinæ quæ tum *ἀναισθήτως*, tum *ἀπροαιρέτως* clam excidit, duplex est omnis ratio atque causa: vna quidem *διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι᾽ ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται*, i. *ob sensus amißionem partium quæ illi excretioni dicatæ sunt.* prorrh.46. f.2.1. Altera verò *διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν*, i. *quòd in labore sit animus.* De sensus amissione in excernendo, solenne est illud prorrheticum. *Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ μὴ αἰσθανομένῳ διιέναι, ἐόντι παρ᾽ ἑωυτῷ· κακόν.* i. *Ex aluo tenuia infrà transmitti, nec sentienti, cùm sit apud se; malum.* De mentis labore in meiendo, scriptum est etiam illud prorrheticum. *Τὰ οὐρέμενα μὴ ὑπομνησάντων· ὀλέθρια.* i. *Quæ immemoribus vrinæ redduntur; perniciosæ sunt.* Quòd autem & sensus amissio, & mentis labor appareat in hac vrina iniussa, declarat illud, *λαθραίως* aduerbium, quod nos *clam* vertimus: cùm scilicet nulla vrinæ sensio excitatur; tum ex amisso sensu partium per quas elabitur; tum ex abolita seu deperdita phantasia. Est igitur iniussa vrina, iure optimo præter cæteras perniciosa, vnde ostenditur ipsa naturæ alienatio. Sed ibi demum alienatio magis lucet in omni corporis principatu, quando vrina clam reddita, iumentorum est similis: de qua in illo prorrhetico quæsitum est à præceptore. *Ἆρά γε τουτέοισιν οὐρέεται δὲ εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταραξείας;* i. *An his vrina redditur plena velut perturbatæ hypostaseωs?* Huius vrinæ clam redditæ, summa pernicies in illa prognωsi expressa est. *Quibus vrina clam illabitur ad pudendum; exoluuntur desperati.* Exoluuntur enim, collapsis omnibus naturæ præsidiis in animalitate sensus & motus: tum in nutricatu partium nutritiarum; & principatu cordis vitali. Sunt autem desperati, vacuitate cuiusque vitalis officij: ob eámque causam, sine vlla spe potiundæ & perfruendæ salutis.

prorrh. 28. f. 1. 1.

Coac. 7. cap. 22. lib. 2.

20 Περιπλευμονικοῖσι δ᾽ ἐστὶν ὀλέθριον, καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ μὲν πέπον· μετὰ δὲ τὴν τετράδα, λεπτυνόμενον.

Peripneumonicis autem perniciosa est etiam quæ principio quidem cocta, post quaternarium tenuatur.

QVÆRENDA explicatio analytica huius prognoseωs, Coaca 53. cap. 16. lib. 2. Nunc adducenda est omnis exposita ratio vrinarum, & apponenda morbis acutis qui sunt in phlegmone viscerum & cum febre: quorum tametsi vrinæ, propria non sunt epiphænomena, sed *συνεδρεύοντα*; plurimum tamen eorum periculo aut securitati adiiciunt, prout apparent bonæ aut malæ. Theωrematis huius catholici authoritatem firmabit veritas hypotheseωs de, primùm cocta, mox cruda vrina, cùm sic meiendo emittitur in peripneumonia, vnde hîc positi peripneumonici nominantur.

PERIPNEVMONICIS] i. Illis quos occupat peripneumonia, quæ est pulmonis systrophica inflammatio: cuius symptomata hæc sunt; febris assidua; difficilis respiratio, parua, & frequens; calida expiratio; pectoris grauitas; dolor sub omoplata qui prorepit ad iugulum & ad mammas; angustia & anxitudo; delirium quoque ipsum.

PERNICIOSA EST ETIAM] i. Multum periculo adiicit peripneumoniæ, signo & causa: tum propter *μετάστασιν* ad pulmones; tum propter collapsam virtutem coquendi, cùm hæc mutatio incidit coctæ in tenuem.

QVÆ PRINCIPIO QVIDEM COCTA] Non quidem de febre mitificata, quæ nulla subest, nisi quatenus peripneumoniæ symptomatica: sed cocta, de more institutóque naturæ, in bene morata chyloseωs & hæmatoseωs officina. Sic enim res eunt principio peripneumoniæ, vt in pulmonis vitio maneat sæpe integritas naturalis œconomiæ.

POST QVATERNARIVM] In qua periodo nihil adhuc criticum peripneumoniæ, foras exire cœpit, sicut exire debuit, cuiusmodi sputum est pauco permixtum sanguine: sed contrà pulmonis phyma est crudum, crescítque sicca eundo peripneumonia, & propagatur in vitium naturalis œconomiæ.

TENVATVR] i. Aquescit cruda, eo periculo peripneumoniæ, quo ipsius parωtidis etiam coctæ: cùm paulisper vrina cocta transit in crudam, vt suprà iam vidimus.

21 Πλευριτικοῖσιν οὖρον αἱματῶδες, ζοφῶδες, μεθ᾽ ὑποστάσιος ποικίλης ἀδιακρίτου· θανάσιμον ἐν τέσσαρσι καὶ δέκα ἡμέρῃσιν, ὡς ἐπιτοπολύ.

Pleuriticis vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta; maximam partem mortifera est quatuordecim intra dies.

Coac. 7. & 8. cap.16.lib.2. IAM PRIDEM constat, quòd pleuriticorum res sunt in tuto cùm liberalis est atque libera citò anacatharsis. Sed ei securitati multum prodest; aluum mollescere, sputum colorari, strepitus in pectore nullos edi, vrinam conuenienter meiendo emitti. Nam horum contraria difficilia sunt. Atque vt ea tantùm attingam quæ sunt vrinæ contraria, qualis adducta est in hac prognosi; pleuriticorum non est tam certa leuatio ex anacatharsi, quàm grauis offensio ex hac vrina, siue ipsius causa vnde mouetur. Enimuero nihil prodest vrinam conuenienter emitti, si manet sicca pleuritis, vel malè humescit, cum prauitate sputi. Sed non minora pleuriticum manent incommoda ex causis quæ adsunt prauæ vrinæ, quàm ipsum beant commoda ex bona & facili anacatharsi. Tantum enim pleuritidi accedit causæ morbificæ ex domicilio prauæ vrinæ, quantum spuendo detrahitur. Est quidem ἀναγωγὴ libera è thorace. Verùm quid prodest pleuritico si eò anadrome est perennis è foco prauæ vrinæ? Et verò pleuriticis de praua vrina similiter accidit vt pictoris ancillæ quæ à parotide cocta interiit, quòd faceret crudas vrinas. Quòd si pleuritidis cruditas, aut sputi prauitas, ex æquo certet cum prauitate vrinæ, de vitio naturalis œconomiæ, aut partium quæ liquuntur, aut etiam de febris ardore; longa non erit vitæ permansio: sed cita eius discessio, vbi collabitur vel impedita cessat œconomia, tum spiritus, tùm nutricatus, per quam vita hominum sustentatur.

Ergo. PLEVRITICIS] Quos malè habet periculosè inflammatio tunicæ costis intextæ: cuius hæc signa sunt pathognomonica; lateris dolor pungens; difficilis respiratio, parua, & frequens; febris assidua; sicca tussis. Posita inflammatio tunicæ costis intextæ, systrophica est: quam ibi facit rheuma consistens, de rheumate concitato sanguinis biliosi. Nam cætera signa quæ fiunt, quæque apparent pleuriticis, veniunt propagata per ἐπιῤῥύσιν rheumatis concitati & consistentis.

6.Epid.part.1. aph.78.4. VRINA PRÆRVBRA] Non quidem cruentata de sanguine mixto vrinæ, qualis est calculosorum qui οὐρέουσιν αἱματῶδες, vt annotauit Hippocrates: nec verò cruenta, quam fundit venula rupta in renibus: sed αἱματῶδες, quæ instar sanguinis colorata nominatur οὖρον ἐξέρυθρον, i. *vrina prærubra*, quæ sic apparet ex inflammato sero, vel ex syncera bile qua multùm saturata, similiter rubet vt sanguis. Ac generatio quidem vrinæ prærubræ quorsum appareat, suprà iam dictum est in prauis vrinis.

3.Epid. part.3. CALIGINOSA] i. Vmbrosa. Sic enim reperio τὸ σκιῶδες apud Hippocratem, authore Galeno, idem significare quod τὸ ζοφῶδες. Verba Galeni hæc sunt. Σκιῶδες εἶπεν ἀντὶ τοῦ ζοφῶδες, ὅπερ σημαίνει τὸ μὴ λαμπρὸν, μηδὲ καθαρὸν, μηδὲ ἀκριβῶς αἴθριον. ἔτι δὲ τὰ σκιώδη καὶ σκιερὰ πάντα ὀνομάζεται τὰ πρὸς τὸ μέλαν ἐκτρεπόμενα. οἷς τούτοις δὲ καὶ τὸ ζοφῶδες ἐπιφέρειν ὄνομα, καὶ τὸ φαιὸν ἐγγὺς τοῦ μέλανος ὄν. i. *Vmbrosum dixit pro eo quod est* ζοφῶδες, *quod quidem significat id quod non est clarum, nec purum, nec exactè serenum. Et verò quæ sunt vmbrosa, quæque opaca, omnia sic nominantur ad nigrum tendentia, quibus & ipsum nomen* ζοφῶδες *imponunt, ipsúmque adeo fuscum quod in propinquo est nigri.* Illic de aëre sermo est caliginoso nigro aut fusco, cuius appellatio de simili causa, vrinæ tribuitur. Ergo vrina caliginosa, fusca, vmbrosa, simili ratione vt aër, de nube opaca suam agnoscit opacitatem ex fusco enæoremate, vel ex fuligine sparsa per totum illius liquorem.

CVM VARIA HYPOSTASI] Cuius varietas, variarum quoque affectionum præ se fert argumenta.

NEC DISCRETA] Vnde fit ἀκατάστατος: qualis est vrina ψοφώδης, à flatulento spiritu, & summa infirmitate caloris natiui.

MORTIFERA EST] Mortem subesse testatur; collapsa vtraque tam spiritus, quàm nutricatus œconomia: tum succrescente noua in horas recrudescentis morbi materia, ex vitio hepatis & hepatitis.

VT PLVRIMVM INTRA XIIII. DIEM] Qui finis est acutorum morborum, vel ad interitum, vel ad salutem. Sic autem non accidit pleuritico Anaxioni, quem scribit Hippocrates reddidisse οὖρα εὔχροα πολλὰ, λεπτὰ, idque circa initia: sub crisin verò, cùm expurgasset multa concocta, exhibuisse multam & albam hypostasin in vrinis, atque ita fœliciter conualuisse.

22 Θανάσιμον τε καὶ ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσι συντόμως, καὶ τὸ πρασοειδὲς, μέλαιναν ἔχον ὑπόστασιν, ἢ πιτυρώδεα.

Sed illud confestim mortiferum est in pleuriticis, vrinam reddi porraceam, cum nigra hypostasi aut furfuracea.

NIHIL ERAT necesse huc aduocare signa funesta quæ in vrinis cernuntur ad calamitatem mortiferam sæuæ pleuritidis, & sputo carentis, vel ἀναχρέμψιν prauam edentis, cùm ipsa pleuritis homini necando per se sufficiat. Et verò in secura pleuritide, merito ἀνακαθάρσεως, tantum illius securitati detrahunt signa hîc posita, quantum periculo periculosæ adiiciunt. Sed fuerit operæpretium demonstrare, cur hîc tam citò siue confestim mortiferum sit, vrinas reddi porraceas, ac nigra furfureáve hypostasi præditas: cùm supradictæ in pari casu pleuritidis, vitam vix antè finiant, quàm ventum sit ad decimumquartum

quartum diem. Enimuero, vrinarum viridium toto liquore coloratio est ab æruginosa bile per venas diffusa: hypostaseωs nigræ aut nebulosi enæorematis materia est sanguis perustus incendio: furfuraceæ autem cum cruda vrina, porrigo venarum; similiter vt cum crassa, vesicæ. Ex quibus apparet, quòd in pleuritide partem spirabilem occupante, citò ventura mors est, vbi colliquatio est & conflagratio partium nutritiarum atque humorum: sicut hîc positæ vrinæ testantur.

23 Καυσώδεσι δὲ κατόχως· κάκιστον οὖρον ἐστὶ τὸ ἔκλευκον.

Iis autem quos occupat febris ardens, aut iis qui cum febre sunt catochi; vrina est pessima, multùm alba.

HIC DE VRINA sermo est quæ, contra naturam morbi, aquosa emittitur: siue illius comparata sic ratio est de cruditate: siue tincturam eius deleuerit transitus bilis ad caput, & ipsam aquosam reliquerit. Nam raptæ vrinæ nulla hîc mentio, nec item proruptæ, quæ faciat opinionem aquosæ.

IIS AVTEM QVOS OCCVPAT FEBRIS ARDENS] i. Qui febris ardentis dominatu tenentur. Sic enim ponitur aduerbium illud κατόχως, pro eo quod firmiter fixum est. Sed alia quoque illius significatio est. Igitur, iis quos occupat febris ardens quæ inter acutas eximia est; rapto in venas ichore vbi conflagrat incendio: tum quia ichωris fera est qualitas: tum quia venæ labore & siti exaruerunt. Nam de natura causi & causis dictum est suprà in febribus, ex Hippocratis lib. 4. de acutorum morborum diæta. lib. 1. huius operis.

AVT IIS QVI CVM EA SVNT CATOCHI] Non quidem illi propriè qui stupent attoniti, & quibus est impotentia conniuendi à siccitate, & frigida intemperie contraria cωmati, quod cernitur in conniuentia penè inuita, planéque iniussa: sed illi potiùs qui, catochorum more, palpebris nunquam conniuent, oculósque ostentant firmiter fixos atque immobiles; tum cœptis immanibus efferi, somnum inire non possunt, oculísve aut pectore noctem accipiunt, & sunt phrenitici, quales descripti sunt illo prorrhetico. Οἱ κεφαλαλγικοὶ κατόχως, παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολελαμμένης, ὄμμα θρασύνοντες, ἀνθηροὶ ὀπισθοτονώδεες γίνονται. i. *Caput vehementer dolentes, deliri, aluo suppressa, oculis ferocientes, rubentésque facie; opisthotonici fiunt.* De quibus aliàs multa sunt à nobis conscripta.

VRINA EST PESSIMA] Periculo reddita citò venturæ mortis, quòd ea morbo adiiciat ex euentu, & signo infirmitatis summæ caloris natiui ac virium.

MVLTVM ALBA] Cuius adducta est ratio & explicata nuper cur ita sit, cùm in febre acuta, tum verò in phrenitide.

24 Οὖρον δὲ ὠμὸν, πλείονα χρόνον γινόμενον, τῶν ἄλλων σωτηρίων ἐόντων· ἀπόστασιν καὶ πόνον σημαίνει· καὶ μᾶλλον ἐν τοῖσιν ὑπὸ φρένα.

At verò vrina cruda iam diu sic reddita, si cætera sint salutaria; abscessum denunciat cum dolore: ídque in partibus quæ infrà sunt sub diaphragmate.

CRISES morborum quibus eorum discessio est, suscipiuntur & absoluuntur; aliæ quidem excretione humoris morbifici; aliæ verò abscessu, cùm de humoris pepasmo & partium neoterismo natura πὼ ἔφοδον mouet in paroxysmo. Ac sanè diuturnorum morborum, nisi pòst exacerbentur, vt in Cleanactide octogesimo; proprij sunt abscessus ad inferas partes, quando eorum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit, meatuúmque angustia; validæ autem sunt adhuc vires naturæ: alioqui pro abscessu, corruptio expectanda, quæ cachexiam inducit. Nam acutorum crises, potissimùm excretione suscipiuntur ἔξω καὶ εἴσω; tum per sudores; tum etiam per hæmorrhagiam: ídque iuuenibus, quorum meabiles sunt humores, meabile item corpus, ac iuueniles motus naturæ. Quę tria sunt ad vacuationem criticam liberalem & liberam necessaria. Longa morborum historia est à cruditate humoris morbifici, deficiente pepasmo. Non enim hîc cæteras diuturnitatis causas agnosco. Cruditas autem cernitur in proprio excremento, quod est vrina, cùm diu tenuis & aquosa emittitur, qualem iam posuit superiore prognωsi. Ac διάνοια quidem authoris est, atque scopus intelligetur examinando prognωsin quæ sic conscripta est.

AT VERO] Disiunctiua particula, δὲ, aliò me conuertit ad iudicandum de simili signo.

VRINA CRVDA] i. Expers omnis pepasmi, qualis est alba: nec ea quidem sic colorata de bile aliò deriuata, sursúmve ad caput transmissa, vt modò vidimus; sed coctionis vacuitate alba & aquea, nec verò id vitio coquentis naturæ; sed multùm oppressæ.

DIV SIC REDDITA] Vt nulla sit excusatio nec ineuntis morbi, nec paroxysmi: quibus temporibus cruda meiendo redditur & aquosa.

SI CÆTERA SINT SALVTARIA] Non quidem quæ certam discessionem morbi ostendant, vt certè ostendi non potest in cruditate proprij excrementi, quod est vrina: sed quæ sperabilem vitæ salutem denunciant ex mitiori morbo: vbi nec inflammatio, nec venenata qualitas, nec item nobilium partium occupatio, interitus metum adferunt: cætera autem votis naturæ respondent ac medici; quæ sunt; libertas spirandi, cibi ac somni benignitas, sæui doloris & cruciatus vacuitas. Denique signa omnia quæ cernuntur in qualitate corporis, in actionibus & excrementis, proximè absint à naturali statu.

ABSCESSVM DENVNCIANT CVM DOLORE, &c.] Non eum quidem qui fit κατ' ἔκρόην, sed κατὰ τὴν ἀπόθεσιν, ab vna parte in aliam: quod vocat præceptor ἄλλη ὅπη δεῖ. De quo est illud præceptum. *Abscessus rarò iis fiunt, quibus rigores tum critici, tum periodici.* Nam calidorum morborum

6.Epid. aph. 44. 4. qui cient rigores, excretio critica esse solet. Tum illud etiam. Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ· τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι γίνονται. i. *Quibus longæ sunt febres; iis tumores ad articulos, aut dolores exoriuntur.* Vbi Galenus febrium diuturnitatem agnoscit ductam ex crassis aut multis, aut frigidis humoribus, vnde nascuntur febres quibus ad concoctionem longo est opus tempore: propterea in iis consentaneum est phymata exoriri, &, quod redundat, prolabi ad articulos.

25 Ἀλγημάτων δὲ ἐν ὀσφύϊ πλανωμένων· ἐς ἴσχιον, καὶ ἐν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ.

Dolorum per lumbos oberrantium, & cum febre, & sine febre; ad ischium transitus esse solet.

QVONIAM de abscessu dictum est qui de vrinis crudis futuris ostenditur in articulis qui sunt infra septum transuersum; hîc signum est eius abscessus qui occupando ischium, facit ischiadem. Nam criticorum abscessuum communis præsensio comparatur, primùm ex morbi specie, vt in assidua febre lenta laboriosa; nam intermittentium longiorum mutatio est in quartanam: mox in ætate constanti, cùm iam in promptu non sunt tria commoda excretionis, vt in adolescentia & iuuentute: tum in tempestate hyberna: præterea in iis quæ sunt epiphænomena, tam excrementa, vt crudæ vrinæ; quàm ipsa qualitas faciei, cùm est turgidula, decolor, & venæ micantes: postremò si lassitudo sit alicuius partis aut dolor. Quibus accedit febrium acutarum inchoata excretio quæ ad ἀπόστασιν se conuertit.

Ergo. DOLORVM QVI PER LVMBOS OBERRANT] Vt oberrandi causa in lumbis posita esse videatur, nec aliunde profecta: quod certè abhorret à sensu prognoseωs. Sed hîc loquendi modus, ἐν ὀσφύϊ, pro κατὰ τὴν ὀσφῦν, frequens est apud Hippocratem.

ET CVM FEBRE, ET SINE FEBRE] Tum à catarrho simplici prolabente ad lumbos: tum facta illuc metastasi humoris morbifici.

AD ISCHIVM TRANSITVS ESSE SOLET] Quoniam rheumatis propagatio è lumbis ad ischium; facillima est, tanquam à parte qua ischium continetur. Ac de humoris transitu sine febre à lumbis ad ischium, solennis est illa prognωsis iam pridem exposita. *Quibus rectè valentibus, hyeme frigus est circa lumbos atque grauitas leui de causa; tum aluus subsistit infera, & supera in officio est conuenienter; iis vel ischias, vel renum dolor contingit, vel etiam stranguria.* Cum febre autem, de lumbis ad ischium humor prorepit, quemadmodum scripsit præceptor his verbis. Τοῖσι πολλάκις ὑποστρεφομένοισιν ἢν ἐξάμηνον ὑπερ-

Coac.150. lib.1. βάλλωσιν· ἰσχιαδικὴ φθίσις ἐπιεικέως γίνεται. i. *Quibus autem eòdem & inde sunt crebri relapsus; iis, exacto semestri labore, ischiadica tabes venit.*

26 Τὸ δὲ ἐκπεμπόμενον λίπος ἴσχον οὖρον ἐν ὑποστάσει· σημαίνει πυρετόν.

Vrina autem liberaliter meiendo emissa, quæ habet pinguem hypostasin; febrem abire denunciat.

INCHOATA est Græca lectio ἐν τῷ κατηγορουμένῳ, cùm ait, πυρετὸν σημαίνει, i. febrem denunciat. Non enim hoc spectat ipsa prognωsis, vt tantùm nos doceat febrem denunciari ab vrina descripta. Nec verò id nouum est, nec etiam febri tantùm denunciandæ appositum: sed eius qui ægrotat periculo aut securitati. Et quoniam τὸ ὑποκείμενον orationis, renouat mihi memoriam secundæ prognoseωs in hoc capite positæ, visum est ipsum accommodare τῷ κατηγορουμένῳ illius iam suprà expositæ. Est autem sic positum. Ταχεῖαν δὲ καὶ λύσιν σημαίνει. i. *Ac etiam quoque dimissionem febris ostendit,* &c. Hanc igitur ita scribēdam & examinandam censeo ad normam & præscriptionem illius.

VRINA AVTEM LIBERALITER EMISSA] Quæ olim parcè reddita multùm spissa ac θρομβώδης; nunc pleno meatu, plenáque manu emittitur, facta tenuior. Qualem fluxisse accepimus illi Pericli, de quo hæc scripsit Hippocrates. Δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη· οὖρα μέντοι παχέα ἦν, ἱδρυμένα δὲ μᾶλλον. i. Secundo exacerbata sunt omnia: vrinæ nihilominus erant crassæ, & subsidentiæ multæ. Et mox. Τρίτῃ πυρετὸς ἐμαλάχθη, οὔρων πλῆθος, πέπονα πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. i. Tertio, febris mitiuit; vrinarum copia coctarum, multam hypostasim habentium. Ac de vrina pauca & crassa, mox autem multa & tenui, solennis est ille aphorismus. Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι· πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τούτων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ βραχέων ὑπόστασιν ἴσχει. i. Quibuscunque stillant primùm vrinæ crassæ grumosæ, paucæ non febris expertibus; mox copiosæ fluunt; magnopere prosunt. Maximéque si iam ab initio, aut non ita multò pòst, hypostasin exhibent. hist. 6. part. 3. Epid. aph. 69. 4.

QVÆ HABENT PINGVEM HYPOSTASIN] Non autem velut araneæ telam, enatantem in superficie: quod pinguis est proprium liquefacti, nec residentis in fundo, sicut hîc dicitur de pingui hypostasi, multa & crassa, vel etiam simili genituræ, in qua τὸ κρίσιμον agnouit Hippocrates, cùm febris est mitior. Quod etiam suprà iam diximus.

FEBREM ABIRE DENVNCIAT] Signo & causa discessionis. Signo quidem mitificati humoris morbifici, liberorúmque meatuum. Causa autem, de copia vacuati humoris, quæ cernitur in liberali vrina, quæ fuerat antè pauca: tum in copiosa hypostasi quæ pinguis apparet similitudine, non reapse: cuiusmodi est χαῦ pinguium iusculorum.

27 Τὸ δὲ αἱματῶδες ἐν ἀρχῇ οὐρηθὲν· χρόνιον. τὸ δὲ ἀνατεταραγμένον, ἀνιδρύμενον· ὑποστροφήν. τὸ δὲ λευκὸν, οἷον ὑποζυγίων· κεφαλαλγίην. τὸ δὲ ὑμενῶδες· σπασμόν.

Cruenta verò vrina principio reddita, longi est morbi: at perturbata, quæ non subsidit; recidiuæ: sicut & alba, qualis est iumentorum; cephalalgiæ: pelliculosa autem; conuulsionis.

PARVM FIDELITER scripta est hæc prognosis, ex aphorismis: verbáque ipsa, nec verè, nec appositè possunt referri ad ea de quibus dicuntur, si quis ipsorum aucupio velit attédere: tum quædam sunt addita, quædam detracta minùs conuenienter suo quæque τῷ κατηγορουμένῳ. Faciam tamen sedulò vt veritas luceat ex diorismo verborum & rerum.

CRVENTA VERO VRINA] Cruenta, inquam, si de cruore qui vel vrinam tingit, vt in nephriticis calculosis; vel qui meiendo syncerus emittitur, rupta in renibus venula; aut qui proluuiem refert prærubram carnium quæ assando liquuntur (id enim propriè significat τὸ αἱματῶδες οὖρον) certè non video quomodo hæc vrina longi est morbi; quin potiùs citò mortiferi. Sin autem cruentæ vrinæ significatio ad prærubram refertur, quæ sit eiusmodi, vel multa bile saturata, vel etiam rutila inflammatione serosi liquoris; profectò hæc potiùs breuis est morbi, quàm longi. Ergo vt vera sit clausula morbi longi de vrina quæ initio cruenta emittitur; significatio erit subrubræ quam fundit liquor serosus è sanguine, qui admodum mitis, facilè mitificari se sinit: non tamen tam citò; quòd eius pepasmo resistat humiditas nimia.

AT PERTVRBATA QVÆ NON SVBSIDIT; RECIDIVÆ] Hîc recidiua non est in metu quæ incidit ab inchoata crisi, non autem perfecta. Quî enim sperabilis esset crisis in perturbata vrina simili iumentorum, de qua formidabilis est vitæ discessio, aut grauiorum malorum accessio, vt cephalalgiæ & conuulsionis? Vide Galenum ad aphorismum 70. 4. Ac satis iam de hac prognosi.

28 Τὸ δὲ πτυαλώδεις ἔχον ὑποστάσιας οὖρον, ἢ ἰλυώδεις· ῥῖγος δηλωτικόν.

Vrina autem quæ sputiformes habet hypostases, aut limosas; rigorem denunciat.

ENIMVERO criticus rigor qui ad hæmorrhagiam vel ad sudorem semel tantùm cietur in febre ardenti, non nisi cohibita sponte vrina, cietur, cùm ea cohibitio venit ἐκ χρηστῶν, & ad speciem crisis apparet de signis pepasmi quæ index quartus exhibuit ad septimum inde præuisum. Periodici autem rigoris nulla præuisio est, nisi de specie ac de periodo atque typo febris ipsius rigoriferæ, qualis est tertiana exacta. Quæ igitur signa ponuntur in hac prognosi; non alium certè rigorem denunciant, quàm symptomaticum; si modò vllum denunciant. Est enim rigoris vnus idémque index, qui & illius causa. Nam vbi est empyema conclusum in vomica, vel effusum; ibi cietur rigor: & vbi cietur, ibi empyema

lib.6. Epid. & 5. aph. subesse testatur. Vetus est illud Hippocratis. Ῥῖγος ἢ ἀπὸ τῶν ἀγγείων, ἢ ἀφ' ἑλκέων. Quæ cùm ita sint; huc reuocanda est lectio ipsa prognoseως, vt veritas inde luceat.

Ergo. VRINA AVTEM QVÆ SPVTIFORMES HABET HYPOSTASES] Forrasse meliùs, ὠοειδέας, i. *albumineas*, quæ valent plurimùm ad exoluendam conuulsionem, quando materia conuulsifica fertur de neruis ad venas, vnde funduntur illæ vrinæ. Sed non satis ad rigorem mouendum; nisi conuulsio priùs neruorum transeat in concussionem, forti conatu naturæ. Ac tum rigor ille prænuncius esset hypostasis albumineæ; non hæc rigoris. Nam sputiformis hypostasis, non nisi de vitiis renum aut vesicæ apparet, quæ illis in partibus sæpe sunt rigorifera.

AVT LIMOSAS] E limo partium quæ liquuntur, aut quibus per totam substantiam diffusum est empyema cœnosum vel amurcosum: non autem in membrana collectum. Hîc non est mirum, rigorem moueri ὡς σύμπτωμα, qui empyema illic subesse testatur, vbi crebrò cietur, sicut in cæteris empyematis.

29 Τὸ δὲ ἀραχνῶδες· σύντηξιν.

Illa verò quæ habet velut telam araneæ; colliquamentum ostendit.

PARTIVM quæ liquuntur signa sunt in vrinis funesta, vt suprà ostendimus, vbi exposita colliquatio est quæ apparet in oleosa & pingui vrina quæ instar aranéæ cernitur in ipsius superficie: velut χναῦς pinguium iusculorum. Nam oleosæ vrinæ distinctio est adducta. Huius prognoseως sic lectio est in prognostico. Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· συντήξιος γὰρ σημεῖα. i. *Et pingues quoque suspensas araneosas hypostases improbare decet, vt colliquationis signa.*

30 Τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρετοῖσι μέλανα νεφέλια τεταρταίους.

Quæ in erraticis febribus sunt nigræ nubeculæ; quartanas denunciat.

HIC PRIMVM in febribus quæ sint erraticæ, & cur ita, quærendum: mox exponenda est ratio

1. Epid. signi huius quod in vrina cernitur erraticarum quæ transeunt in quartanas. Enimuero hîc sunt πλανώδεες

lib.3. progn. πυρετοί, quas idem alibi vocat πλανῆτας, i. *febres erraticas*: ob eam sanè causam, quòd illæ, vt idem author est, διαλείπουσι καὶ καταλαμβάνουσι, πεπλανημένον τρόπον, i. *intermittunt ac denuo inuadunt, modo erratico*. Erratica autem ratio intermittendi & inuadendi, sic ponitur à Galeno vbi enarrat qui sint πλανῆτες πυρετοί. Sic enim ait. *Erraticæ febres inordinatos ac certo typo carentes habent paroxysmos particulares.* Cur autem sint ita; primùm ex lib.3. progn. tum ex lib.1. Epid. & ex 1. lib. Coac. in tritæophya erratica ostendimus. Igitur febres erraticas ita esse, ob eamque causam paroxysmos habere incertos, narrat Galenus, cùm vniuersi corporis non vna est, eadémque affectio: sed in quibusdam partibus humor cietur, in aliis manet immotus: tum verò in aliis quidem putrescit atque feruere incipit. Huiusmodi quoque sunt tritæophyæ febres, de quibus hæc scripsit præceptor. *Igitur longa erant ac difficilia; tum sine ordine vaga & errabunda; tum sine crisi, exactum ad morbum, fiebant quæ illis in febribus apparebant; videlicet rigores, sudores, vrinæ.* Atque rigoris quidem incerti causam ostendimus ad illam prognωsin. *Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris cursu exacerbantur; valde maligni.* Ex cuius notitia demonstratur illa prognωsis. *Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ; sunt contumaces.* Certissima autem securitas est, quòd ἀταξία paroxysmorum typi expertium, inde venit, cùm ex multiplici cacochymia, quam tempestates intempestiuæ, atque diætæ vitia pepererunt; retro sublapsa refertur naturalis œconomia; tum ipsa æqualitas labefactatur partium gignentium, trahentium, aut suscipientium excrementa, quæ non sunt ampliùs æqualia quantitate, similia qualitate, nec item ampliùs tractu eodem temporis, iisdémque collecta periodis, & exclusa vt solebant, dum bene esset morata œconomia, similitérque partes affectæ. Sed inter febres erraticas, continuarum quidem longarum, proprij sunt abscessus; intermittentium verò diuturnarum, μετάπτωσις in quartanam. Quemadmodum autem id fiat, causa & ratio adducetur.

Coac. 27. lib.1.

Coac. 39. eiusd. lib.

Ergo. IN ERRATICIS FEBRIBVS] Quarum incerti sunt paroxysmi, & ipsæ periodi sunt typi expertes, ob multiplicem cacochymiam, variámque partium affectionem.

NVBECVLÆ NIGRÆ.] Ductæ è venis, in quibus tum omnibus eadem prorsus affectio est in dominatu nigri humoris.

QVARTANAS DENVNCIANT] Quæ ortus principia ducunt ex nigro humore quem genuit biliosus & varius febris erraticæ intermittentis: cùm scilicet affectionum varietas in variis partibus, vbi aliter atque aliter humor putrescens mouetur, aut primùm feruescit, vel contrà immotus; cùm, inquam, varietas affectionum transit in vnam venarum affectionem. Sic enim μεταπτώσεων distinctio est

lib.3. progn. quæ cadunt in febres, apud Hippocratem in hac prognωsi. Χρὴ δὲ καὶ τὴν μὲν ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. ἐς δὲ τεταρταῖον καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ πεπλανημένον τρόπον, καὶ ταῦτα ποιέων τῷ φθινοπώρῳ προσπελάσῃ. i. *Porro abscessum expectare oportet, si continua sit febris: transituram verò in quartanam, si intermittat, prehendátque erratico modo; ídque faciat propinqua autumno.*

Τὰ δὲ ἄχροα

31 Τὰ δὲ ἄχροα μέλασιν ἐναιωρεύμενα, μετὰ ἀγρυπνίης καὶ ταραχῆς φρενιτικά.

Decolores autem quæ nigra ostentant enæoremata, ídque cum vigiliis & perturbata mente; phrenitica.

VETVS EST illud Hippocratis. *Positis duobus magnis, oriunda inde sunt magna.* Et. *Quando affectæ causæ excipienti accedit vis magna efficiendi; magnum est quidpiam quod exurgit.* Nam τὸ ἐπιδεκτικὸν καὶ τὸ ποιητικὸν ex æquo certant ad id quod instituunt efficiendum. Ergo si vrinæ decolores nigris appensæ enæorematis, parem nactæ fuerint affectionem cerebri ad excipiendam vim summam ardoris & bilis, cuius πάθους τὴν ὁρμὴν eò cieri tales vrinæ denunciant; certum est illic phrenitidem mox excitatum iri, domicilio inflammato rationis ipsius. At præparatio τοῦ ἐπιδεκτικοῦ ad excipiendam vim summam ardoris & bilis, cernitur in vigiliis & perturbata mente. Quemadmodum autem hæc fiant & inde appareant; declarabit examen ipsius prognoseως quod sic aggredior. 6.Epid. part.4.

DECOLORES AVTEM] i. Coloris expertes, cuiusmodi sunt τὰ ὑδατώδεα, i. *aquosæ*, vt nominantur in aphorismis eo euentu phrenitidis quem author hîc posuit. Sunt autem decolores & aquosæ, non quidem per se coloris expertes, cuiusmodi esse dicuntur proruptæ aut raptæ, quibus prærepta fuit occasio coctionis: sed quibus deleta est coloratio illa bilis qua priùs saturatæ fuerant de concitata bile sursum ad caput, vnde non habet exitum per hæmorrhagiam: sed inflammationem ibi mouet, vbi subsistit, quæ ipsam bilem è venis denuo ad se rapit.

QVÆ NIGRA OSTENTANT ENÆOREMATA] i. Ad verbum, *nigris appensæ.* Quam dialectum Galenus exagitat vt solœcismum, qui frequens est apud Hippocratem, nec Hippocraticam minuit maiestatem. Metonymia est rei quæ continet, pro ea quæ continetur. Nec verò absurda est hypallage, vrinam dicere nigris appensam, pro iis quæ in vrina cernuntur appensa. Sed hæc indigna sunt tanto authore Galeno, qui ad nauseam vsque, hoc ipsum repetit. Ergo vrinæ decolores quarum deleuit colorem concitatio bilis ad caput quæ ipsas antea colorabat, mirum videri non debet si nigra ostentãt enæωremata, iis appensa de nigro humore quem genuit ardor febrilis in sanguine torrefacto, vel in corporibus quæ ab eo liquuntur. Talis est ratio vrinarum tenuium oleosarum, quæ oleosæ non sunt proprio ipsarum liquore atque colore: sed enatante in ipsis velut araneæ tela de pingui quod liquitur, qualis apparet γραῦς in carnium iusculis; vt suprà monuimus ex præceptore. Et verò de nigris vrinis, déque illis omnibus quæ vel subsidunt intra vrinas, vel appenduntur, vel enatant nigra; vnde ducantur & quorsum appareant; nihil necesse est plura hîc scribere: quando iam omnia, duce Hippocrate, suprà conscripsimus.

IDQVE CVM VIGILIIS] Vacuitate somni, quem cerebri calida intemperies & perturbatio mentis iniri non sinit, nec vlla suppetit conciliando somno materia, quæ tota est fumida, minimeque suauis, vt decet. Atque hoc vitium τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, i. *excipientis* cerebri, vel ipsum per se satis est phrenitidi excitandæ, in regno febris acutæ. Plurimum autem periculo adiicit efficientis causæ, ipsa præparatio excipiendi summam vim eius quam diximus esse positam in concitata bile ad caput vbi subsistit, nec exitum inde habet. Cernitur illa præparatio excipiendi, cùm ait.

ET PERTVRBATA MENTE] i. Cum perturbatione: quæ vox, cùm legitur ἁπλῶς, mentis est perturbatæ: sicut & μετὰ ταραχώδεος, modò est alui, modò vrinæ, cæterarúmque omnium excretionum quæ & cum impetu & cùm morsu cientur. Est igitur nomen τῆς ταραχῆς, mentis emotæ, quà itur ad ipsam phrenitidem, cùm inflammatio cerebri est in propinquo, ab effera bile illùc transmissa.

PHRENITICÆ] i. Signo phrenitidis, quæ est delirium intermissionis expers, quod morum ferocitas contra consuetudinem ægri denunciat, cum impotentia dormiendi, & febre acuta. Sed multa iam aliàs de phrenitide.

32 Τὰ δὲ κονιώδεα, μετὰ δυσπνοίης ὑδατώδεα.

At verò lixiuiæ, cum dyspnœa; sunt hydropisicæ.

SICVT VRINÆ aquosæ decolores factæ ex concitata & segregata bile ad caput, signo apparent phrenitidis; ob eámque causam dicuntur phreniticæ: ita lixiuiæ cum dyspnœa, sunt hydropisicæ ex euentu, quatenus hydropisicam iecoris labem testantur atque denunciant.

AT VERO] Quod est eiusmodi ac si diceret. Non sic res eunt de vrinis quæ hîc ponuntur, vt obseruatum est in superiore prognωsi de aquosis phreniticis. Nam.

VRINÆ LIXIVIÆ] i. Lixiuio similes, quia liquore atque colore similitudinem effingunt lixiuij facti ex lixe, quam κόνιν Græci vocant. Non enim vrinæ sunt κονιώδεις, de ipso cinere vnde dicuntur: sed de lixiuio facto ex lixe vel cinere. Ac tales vrinæ, vt iam non ita pridem attigimus, nominantur similes iis quas edunt iumenta, quæ diu depositæ non residunt; quas etiam vocat Hippocrates ὑπερθολερά, aph. 70. 4.

ἢ ἀναπταραγμένα, i. *turbatas.* Sunt autem eiuſmodi, perturbato ſero in venis à ſpiritu flatulento, & intus incluſo febrili ardore. Atque in illis cernitur cùm in conſpectu ſunt, id quod prudenter Hippocrates annotauit, ἡ πάντων σύγχυσις καὶ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, i. *confuſio rerum omnium, vaſorúmque impuritas.* 6.Epid.part.3.

CVM DYSPNOEA] Quæ eſt difficilis reſpiratio, ſiue ſpirandi anguſtia frequens & parua, quam facit oppreſſio diaphragmatis ab inflammato hepate, ſupera eius parte, i. conuexa, ὅθι φρένες ἧπαρ ἔχουσι. Odyſſ.10. Quæ inflammatio ſuperarum hepatis partium, irritam mouet tuſſim, laceſſito diaphragmate ab exundante ſero: rapta ſcilicet bile quæ hinc per venas diffuſa, ſaturatas bile facit vrinas atque confuſas: tum verò à phlegmone τῶν ἄνω μερῶν τοῦ ἥπατος, planè id accidit quod refert Hippocrates in illa progn*ω*ſi. *In bilioſis aluus turbata, quæ pauca exhibet genituræ ſimilia, atque mucoſa, & circa hypogaſtrium doloriſica; tum nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus deſinunt in hydrωpem.*

SVNT HYDROPIFICÆ] i. Abdomen aquis repletum iri denunciant & vtriforme futurum: quod eſt hydropis cauſa & ſignum. Hæc autem naſcuntur ab hepate alienato per μαρασμὸν τῆς ἐμφύτου θερμότητος, cum extinctione caloris ſanguifici, vnde perennis aquarum generatio eſt quæ per lienem in omentum depoſitæ tranſeunt in amplitudinem alui; & ibi ſtagnantes, ipſam faciunt vtriformem. De qua iam illud ſcriptum eſt. *Si cui aquoſo cum febre, vrina ſit pauca & turbida; pernicioſum.* Coac.7.cap.29.lib.2.

33 Οὖρον ὑδατῶδες ἢ τεταραγμένον ψαφαρῇ τρηχύτητι· κοιλίην ὑγρὴν ἐσομένην σημαίνει.

Vrina aquoſa vel conturbata arenida aſperitate; liquidam fore aluum denunciat.

QVORSVM appareant vrinæ aquoſæ decolores, ex euentu bilis concitatæ ad caput, nullo præeunte pepaſmo ad criſin per hæmorrhagiam; quid item præſagiant perturbatæ cum ſpirandi anguſtia; dictum eſt illis progn*ω*ſibus quæ huic ſunt citimæ: ac demonſtratum, quòd illæ quidem ſunt phreniticæ; hæ verò hydropificæ, ob iecorariam labem quam intus ſubeſſe teſtantur. Hîc verò ambarum noua eſt inſtituta progn*ω*ſis, quæ aliò nos conuertit quàm ſupradictæ: cùm ſcilicet illæ vrinæ cum certis quibuſdam ſignis coniunctæ, liquidam fore aluum denunciant. Quemadmodum autem id fiat, faciam vt optimus quiſque ſtudioſus intelligat.

VRINA AQVOSA] Non quidem coloratione bilis amiſſa, ob eius ad caput anadromen, ſine ſperabili vlla criſi: ſed quæ, collapſa virtute coquendi, ſumma præ ſe fert omnia cruditatis.

VEL CONTVRBATA] De ſpiritu flatulento in venis, déque inſigni æſtu quo incādeſcit hepar.

CVM ASPERITATE ARENIDA] Cuiuſmodi fiunt carnes, quando iam dudum emortuæ ſic tenereſcunt, vt facilè lacerentur, ac fruſtulatim quodammodo diſcerpantur, quas vulgus nominat bene mortificatas. Vel etiam cùm de venis porriginoſis quidam velut furfures cum vrina feruntur, & in fundo reſidunt. Quæ ſunt hypoſtaſes de iis quæ intus liquuntur: & nominantur; hæ quidem, πιτυρώδεες, i. *furfuraceæ*; quemadmodum illæ κριμνώδεες, de quibus abundè ſuprà. Iam pridem conſtat, quòd furfuracea omnis vrina, ſi quidem eſt tenuis, venit de venis: ſin autem craſſa, de ipſa veſica. Pertinet autem τὸ πιτυρῶδες καὶ τὸ κριμνῶδες ad vrinarum prauam hypoſtaſin. Aſperitas verò ψαφαρή, teneritatem ſignificat rei aſperæ quæ in vrina ſubſidit; éſtque, vt ita dicam, friabilis. Nam illud, ψαφαρόν, idem eſt quod in prorrhetico nominauit ψαθυρόν, i. *tenerrimum atque friabile*, vel etiam, *quod fruſtulatim diſcerpitur facilè.* Qualem putauit eſſe pulmonem, quem alibi vocat ψαφαρόν. aph.77.4. lib.3. περὶ νούσων.

LIQVIDAM FORE ALVVM DENVNCIAT] Quoniam ſeri cruditas quæ ex ventriculo manet in hepate & hepatite; tum perturbatio ipſa ob imbecillum calorem & flatus; cœptam ventriculi κακοπεψίαν, multùm auget fouétque; vnde lienteria, quæ ex infirmitate órta naturæ, ipſam denuo infirmiorem facit.

34 Τὸ δὲ ἐκ λεπτοῦ οὖρον δασυνόμενον· ἆρα ἱδρῶτα δηλοῖ; γεγενημένον δὲ, τὸ ἀφρῶδες ἐφ' ἑαυτῷ ὑφιστάμενον;

Quæ ex tenui, craſſa efficitur vrina; an ſudorem prænunciauerit? an præceſsiſſe ſpumoſa in ſeq. ſubſidens indicauerit?

ΔΑΣΥΝΟΜΕΝΟΝ οὖρον, vrinam hîc toto importare liquore & craſſam, & confuſam; ſubſidentis oppoſitione comprobatur. Huiuſmodi fieri ex tenui & aquoſa non poteſt; niſi permixtis ſero, quod vrinæ materia eſt, ſanguinis inquinamentis, vel reſidentibus antea, vel abundè ex partium cuiuſuis ergaſtulo deportatis. Sed permixta inquinamenta craſſam efficient, cuius proinde vel ſimplici effluuio multi præter conuulſionem morbi depelluntur: turbidam autem, nihil niſi perturbatio effecerit, quæ comite & miniſtro flatulento ſpiritu, omnibus omnia permixta continet, leuibus grauia; ſecerni quidquam,

cerni quidquam, suásque in sedes abire, magnopere prohibens. Eam autem perturbationem in vrina superstitem esse oportet illius quæ in venis antecessit, vnde vrina effluxit. Iam igitur si omnis sanguinis intra venas perturbatio duplex est, symptomatica vna, altera critica; cùm symptomaticæ abesse signa oportere intelligeret, antequam de critica concludatur; incertam fore prædictionem sciens tantisper dum id inspicitur; interrogando illam dubitanter proposuit, quam affirmando non potuit absolutè extulisse. Symptomatica perturbatio erit à cephalalgia, vel simplici, cuius accuratissimam Galenus demonstrationem repetiuit à confusis vrinis & perturbatis; vel cum insignis febris ardore vehemente coniuncta. Critica contrà quæ huc aduocata est, naturæ est morbificum succum ex sanguinea massa in sudores elicientis. Itaque ergo sæpe fit vt serum ibi cohibitum inhibeat vrinas. part. 10. sect. 1. 6. Epid.

Pars propositionis altera lucem ex priore admittit. Commotionis criticæ quæ in sanguinea massa sudorem promouendo præcessit, argumentum erit in spuma, stabili illa quidem, vt quæ fundamentum in crassiore materia habet; propter eáque *δυσλύτῳ*, i. *solutu difficili*. Remissionis autem quæ à commotione habetur, quietísque iam penè quæsitæ & partæ, fiducia ex eo est, quòd quæ commixta manebat antè, nunc aliquantisper deposita residere, i. quod crassius, in fundum depositum, à liquido secretum ostentare incipit. Sic intensos capitis dolores relaxari, febrilis ardoris incendia mitigari, eadem edocere vrina consueuit. De sanguinis perturbatione ad sudorem proliciendum in febribus curandis, audi quid dicat Hippocrates lib. 2. de Diæta. *Incalescente & citato intra venas sanguine; vehemens in corpore perturbatio est, ipsúmque partim spiritu abeunte expurgatur; partim, qua concretum erat, attenuatum atque ad cutim appellens excluditur: atque id sudor appellatur. Tum eo excluso, sanguis redditur priori cõditioni & quieti, dimittitque febris.*

35 Τὰ δὲ ἐν τριταίοισι μετὰ φρίκης, οἷα νεφέλια μέλανα· φρίκης ἀκαταστάτου δηλωτικά.

Cùm in tertianis horriferis velut nubeculæ nigræ sunt; incertum horrorem denunciant.

HVIVS prognoseωs explicatio repetenda ex 30. huius cap. quæ sic expressa est. *Τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρετοῖσι νεφέλια μέλανα· τεταρταῖα.* i. *Quæ in erraticis febribus nubeculæ nigræ sunt, quartanas denunciant.* Ad illam igitur velut normam sic emendanda & examinanda videtur, quæ nunc adducta est ad examen.

CVM IN TERTIANIS HORRIFERIS] Propter eáque nothis: nam tertianæ exactæ cient rigores de bilioso humore ad cutim expresso *ἐκ τῶν ἀγγείων*. Materia autem notharum, permixtione bilis & pituitæ constat: qui sanè humores non sunt *ὁμοιότροποι* in pari tempore collectionis, corruptionis, & motus; propter eáque mouent paroxysmos incertos, vnde nominantur erraticæ. Ac de natura erraticarum, cur sint huiusmodi, satis iam dictum est ad prædictam prognωsin. Iam verò ille horror tertianæ appositus, aliò referri non potest, quàm illuc vbi discessio est paroxysmi diurni, & ipsa febris diurnæ vacuitas, quam Græci vocant *ἀπυρεξίαν*. Etenim semitertianæ horriferæ vel hemitritæi, quæ est reapse *φρικώδης*; esse non potest, ob febris assiduitatem quæ intermittit nunquam, nec habet *ἀπυρεξίαν* diurnam. Nec verò tritæophyæ febris incerti rigores, vnde est ipsa quoque erratica, eò spectare possunt quò instituta prognωsis. Nam febres illæ sunt intermissionis expertes: propter eáque non transeunt in quartanas, vt solæ erraticæ tertianæ: quod in prognosticis annotauit præceptor.

VELVT NVBECVLÆ NIGRÆ SVNT] Ratio signi huius, suprà iam dicta est, nec ita pridem.

INCERTVM HORROREM DENVNCIANT] Hic locus non caret suspicione mendi, ac pro *ἀκαταστάτου*, legendum *εὐτάκτου, ἢ τεταγμένης*. Nam ex incertis paroxysmis, vnde sunt febres erraticæ, nascuntur certæ quartanæ, quarum est etiam certa *ἐπισημασία*, periodicus horror ac typicus: vt exactarum tertianarum rigor. Ratio autem cur febres erraticæ transeant in certas quartanas atque constantes, nuper audita est de Galeno ad illud prognosticum præceptoris de transitu febrium in quartanas. lib. 3. progn.

36 Αἱ ὑμενώδεες οὐρήσιες, καὶ αἱ μετὰ φρίκης ὑφιστάμεναι· σπασμώδεες.

Membranaceæ vrinæ, & quæ cum horrore subsidunt; conuulsionis prænunciæ.

MEMBRANACEÆ vrinæ dicuntur, non quidem liquore: sed iis quæ intra sunt; & sunt eiusmodi de partibus quæ à febrili ardore liquuntur. Ac partium quidem illarum colliquamenta sunt *ὑμενώδεα*, vel eò quòd referant tenues quasdam membranas, qualia posuit in prognosticis *πεταλώδεα*, i. *laminea*: vel quòd è partibus membranosis, putà è venis inæqualiter liquefactis, *πιτυρώδεα*, i. *furfuracea* emittantur cum ipsa vrina. De quibus colliquamentis, sic ratio est Galeni. *Primùm quidem liquitur tener ac re-* lib. 2. progn.

cens adeps per adurentes febres; inde mox durior atque vetustior: tum carnes sequuntur teneræ ac recentes; post illas, duræ & veteres: tandem nouißimè illis succedunt solidæ partes corporis; quæ inæqualiter liquefactæ, corpuscula quædam laminea cum vrinis effundunt. Nam de furfuribus qui residunt in fundo vrinæ, vetus est illud positum à Galeno; quòd cum vrina tenui labuntur è venis porriginosis, quarum virtutem atque substantiam labefactauit ἡ θερμασία φλογώδης τῆ πυρετῆ καὶ συντηκτική; i. *flammeus febris calor atque tabificus.* Hic venit in mentem mihi quod ex prorrhetico suprà iam exposui & emendaui, vbi, similiter vt hic, scopo eodem leguntur οὐρήσιες ὑμενώδεες: reposui autem pro iis ἀφρώδεες, i. *spumantes.* Quam lectionem Galenus sic enarrauit. *Spumantes quidem vrinæ vndecunque gignantur, siue à spiritu flatulento turbatæ, siue à colliquamento; vtrinque pariter conuulsionis mouent suspicionem.* Decisio Coaca ex prorrhetico simili emendata, sic

Coac.88. lib.1. prorrh. 20. f.3.1. legitur. Αἱ παραχώδεες θρασύτητι ἐγέρσιες παράφοροι· πονηρὸν καὶ σπασμῶδες: ἄλλως τε καὶ μεθ' ἱδρώτων. σπασμώδεες δὲ καὶ τραχήλου καὶ μεταφρένου ψύξιες, ἀτὰρ καὶ ὅλου τοῦ σώματος. ἐν τουτέοισιν ὑμενώδεες οὐρήσιες. i. *Qui cum feroci turbatione animi, somno excußi, non sunt apud se; grauißimum habent malum, & conuulsificum: idque cùm aliàs, tum si prorumpant sudores. Conuulsificæ sunt etiam ceruicis & dorsi perfrixiones; cuiusmodi planè videntur corporis vniuersi. Ac tum vrinæ sunt membranaceæ.* Ex quibus efficitur, quòd magis conuulsificæ sunt membranaceæ,

prorrh. sup. citata. quàm spumantes. Nam si hæ quidem spumantes, authore Galeno, sunt conuulsificæ, vt liquamenta corporis; maior profectò vis conuellendi erit de membranaceis, in quibus maior est colliquatio partium solidarum.

ET QVÆ CVM HORRORE SVBSIDVNT] Græcè est ὑφιστάμεναι μετὰ φρίκης: tametsi aliter scriptum reperio, ἐφιστάμεναι, i. *quæ intus subsistunt cohibitæ* vel intrò raptæ, & inde ad caput transmissæ. Atque hæc ratio vera est conuulsionis, cùm scilicet vrina quæuis cum horrore subsistit, intus cohibita: nec minùs illa suppressio conuulsifica est quàm illa quæ spumans aut membranacea meiendo e-

prorrh. 17. f.3.1. mittitur. Sic enim video placuisse Hippocrati cùm ait. Οὔρου ἐπίστασις οἷσιν ῥίγεα, καὶ ἐπὶ τούτοισι σπασμώδεα. i. *Vrinæ suppreßio quibus rigores; quibus obortis, conuulsio incidit.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Quoties

Coac.7. lib.1. vrinæ suppressio rigorifera est, vt symptωma; mox conuulsifica esse solet. Nam *posticarum partium symptomatica refrigeratio, conuulsionem mouet.* Quinetiam vt rigor vrinæ suppressæ: ita rigoris vrinæ suppressio ferè symptωma est: vt constat ex illa prognωsi. Ἐκ καταψύξιος, οὔρων ἀπολήψιες· κάκιστον. Est autem vrinæ suppressio, rigoris ad κρίσιν prænuncia, cùm illa venit ἐκ χρηστῶν: vt annotauit præceptor lib. 6. Epid. his

sent.10.par.1. 6.Epid. verbis. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσι. i. *Ante rigorem vrinæ suppreßio; si ex bonis ducatur.* Ergo tum vrinæ membranaceæ quæ cum horrore subsidunt; tum quæuis aliæ quæ cum horrore subsistunt; conuulsionis prænunciæ.

37 Οὖρον χρηστὴν ἔχον ὑπόστασιν, ἐξαπίνης μὴ ἔχον· πόνον ἢ μεταβολὴν σημαίνει.

Vrina quæ vtilem habet hypostasin, & mox non habet; laborem & mutationem ostendit.

DE COCTIONIS & cruditatis vicissitudine quę cernitur in vrinis, quæ modò habent bonam hypostasin, modò nullam aut malam; vnde illa veniat vicissitudo, & quorsum appareat; dictum est abundè suprà. Sufficiet igitur explicare hoc loco, quid per laborem & mutationem intelligat, quibus tribuitur illa vacuitas hypostaseωs repentina, quæ paulò antè paulisper vtilis in vrina apparuit.

Ergo. LABOREM ET MVTATIONEM OSTENDIT] i. Inualescentis morbi, & succrescentis humoris morbifici: tum fatiscentis naturæ, vel occupatæ imperio ac dominatu morbi; certissimum est argumentum. Nisi quis fortè diætam accuset rerum earum quæ assumuntur, quale inter cætera numeratur τὸ πίον χολῶδες carnium colliquatarum. Ac sanè labor est, cùm per sympathiam symptomata veniunt insueta quæ priùs non aderant. Mutatio autem cernitur in humoris & morbi μεταστάσει, de non sperabili antè crisi. Nam in sperabili, sæpe vrina limpida & aquosa caret hypostasi: ac tum vel dysenteriam in senibus, vel hæmorrhagiam iuuenibus mox affuturam ostendit.

38 Τὸ δὲ ὑπόστασιν ἔχον, ἐκταραχθὲν, καθιστάμενον· ῥῖγος περὶ κρίσιν· τάχα δὲ ἐς τεταρταῖον ἢ τεταρταῖον μετάστασιν.

Quæ autem perturbata hypostasin habet, residens; rigorem circa crisin denunciat: fortasse etiam transitum in tertianam aut quartanam.

VRINÆ quam ægri meiendo emittunt, vt liquor est constans aut varius in tenuitate, crassicie, puritate, confusione: ita constantis aut variæ coctionis, aut cruditatis perfectæ vel inchoatæ, & quorsum illa sic in conspectu sit medici, argumenta profectò certissima esse solent. Nam recèns facta vrina quæ primo conspectu cernitur & colorata bellè, & modicè crassa, & bona hypostasi prędita, idque constanter; vt fracti

ter; vt fracti est morbi, & cœptæ redintegrari naturæ: ita securæ crisis mox affuturæ. Ac ne adducã cætera, nec longiùs mea excurrat oratio; quæ primo aspectu confusa est ac perturbata modò emissa, mox autem residit, paulisper deposita; quorsum illa fiat siue appareat, in hac prognωsi docetur, his verbis.

Qvæ avtem pertvrbata] i. Turbulenta vrina, quæ sic meiendo emissa est: nec tamen sic confusanea mixtione humoris cum sero, vt maneat eo statu, nec segregari possit. Qualem accepimus illam fuisse, quam Dromeadei vxor reddebat, quæ diu deposita non residebat, nominatúrque οὖρον παχὺ λευκὸν, καὶ θολερόν. Nam residendi habilitatem, & segregati humoris distinctionem in ea quæ traditur in hac prognωsi, planè hæc docent.

Hypostasin habet residens] i. Quæ suam veluti fæcem deponit, vt vinum in cella vinaria, quod agitatum in dolio priùs turbatum erat. Sunt autem vinorum θολερῶν duo genera. Nam alia quidem residunt quæ mustea diu fuere: alia verò à tonitru perturbata sunt, in perpetuum ἀκατάστατα. Sic vrinarum quæ perturbatæ meiendo redduntur, quarundam similiter est perturbatio constituta, vt illarum quas in Dromeadei vxore ita descripsit Hippocrates. Οὖρα παχέα, λευκά, θολερά, οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ· κείμενα χρόνον πολὺν, οὐ καθίσταται. i. *Vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, quales ex residentibus fiunt cùm perturbantur: hæ diu depositæ non resident.* Secus est illis quæ cùm emissæ fuerint perturbatæ, mox puræ & claræ redduntur, fæce in fundum deposita, quam segregat virtus caloris natiui: sicut in illis manet confusio firmiter fixa & stabilis de paupertate huius natiui caloris, & summa vi spiritus flatulenti. hist.11.lib.1. Epid.

Rigorem circa crisin denvnciat] Expressa febris cacochymia è vasis ad cutim, vnde cietur rigoris concussio critica, die critico: postquam turbatæ huius vrinæ, mox residentis, inchoata concoctio transierit in manifestam. Ac tum rigoris certissima significatio est, cùm talis vrinæ suppressio incidit ἐκ τῶν χειλῶν. 6.Epid.part.2.

Fortasse etiam transitvm in tertianam] Cùm scilicet bilis regnum in vasis, migrat in habitum corporis; ac tum rigorem excitat periodicum tertianæ, non autem criticum febris continuæ, de non sperabili antè crisi ex coctione perfecta. Ex quo apparet, quòd eadem febris acutæ & tertianæ materia, distinctionem alterutrius infert, vt illa introrsum per hepatitin & per aortam mouetur; aut contrà è venis ad cutim excurrit, vbi rigorem ciet. Sanè rigor omnis qui benè fit, ac duce natura suscipitur; aut febris acutæ in totum, aut paroxysmi diurni discessionem prænunciat.

Avt qvartanam] Non quidem primùm & per se: sed interuentu febris erraticæ quæ sola omnium degenerat in quartanam.

39 Ἐν πλευριτικοῖς οὖρον ὑπέρυθρον, ἔχον λείην ὑπόστασιν· ἀσφαλέα κρίσιν σημαίνει.

In pleuriticis vrina subrubra quæ hypostasin habet læuem; securam crisin denunciat.

Vt bona vrina, morborum omnium securitati: sic mala, periculo multum adiicit. Nec verò sperabilis vitæ salus de crisi propria morbi cuiusque, certa & fida spe medicum cõsolari potest, nisi adiuncta sit laus vrinæ quæ crisis ipsius securitatem ostendat. Exemplum adducit in hac prognωsi.

In plevriticis] Quos occupat inflammatio tunicæ costis intextæ. Qua de re multa iam ipsi suprà conscripsimus.

Vrina svbrvbra] Cuius non ita pridem causa & ratio in hoc capite scripta est.

Qvæ hypostasin habet lævem] De constituta bene ac bene morata hepatis & hepatitis œconomia.

Secvram crisin denvnciat] Quæ tum naturæ mitificantis ope, tum pari opera thoracis affecti suscipitur per anacatharsin liberalem & liberam sputi boni. Tum enim credibile est nihil de vitio partium inferarum succrescere, & ad thoracem confluere quod ei se fortiter morbo explicanti, negotium nouum facessat.

40 Τὸ δὲ ὑπόχλωρον εὐανθές, λευκὴν ἔχον ὑπόστασιν· καὶ ταχεῖαν.

Subuiridis autem & florida, cui est alba hypostasis; ipsam quoque citam crisin ostendit.

Veritas quidem lucet superioris prognoseωs quæ ponit vrinam subrubram, ac læui præditam hypostasi, ad securam crisin pleuritidis, cùm ea per ἀνακάθαρσιν liberam & liberalem suscipitur. Hæc autem quàm verè sit posita & appositè ad crisis illius celeritatem cum securitate coniunctam, vix videor posse animo ac mente complecti. Etenim citæ crisis fiducia stat in exacto pepasmo humoris pleuritici, & validis viribus partium spirabilium. Ei celeritati, quæ fundamentum habet in laude τῶν ὑπαρχόντων

καλῶν, i. *rerum earum quæ præsto sunt* ad citam crisin, multum adiicitur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων κακῶν. i. *absentia rerum earum quæ nocent*, quæque impediunt celeritatem crisis. Absentia rerum illarum cernitur in vrinis quę commendatur laude coloris, liquoris, & hypostaseως. Quæ tria vtrùm sint commendabilia in vrina huius prognoseως; planum faciet ipsius examen quod sic aggredior.

Coac. 16. huius cap. SVBVIRIDIS AVTEM] i. Vrina quæ instar succi herbarum virescit; non tam exactè tamen, nec tam saturati viroris, neque id toto liquore, sed superficie tenus vrinæ; cuiusmodi iam esse dixit οὖρον χλοιῶδες ἐπὶ χροίη, i. *vrinam herbaceam superficie tantùm tenus*: quæ quidem, febris est totam vrinam sua vi non immutantis; proptereáque spem non adimentis pepasmi. Nam quæ vrina toto liquore virescit, bilis est in hepatite & in aorta incendio cõflagrantis, vnde ipsius primùm flauæ in viridem mutatio est. Hæc sanè non est capax candidæ hypostaseως. Iam verò idem planè est τὸ χλωρόν, quod illic τὸ χλοιῶδες, i. *herbaceum*. Sunt enim herbæ χλωραί: quam dictionem præceptor semper apponit humori aut corpori virescenti. Ergo. VRINA SVBVIRIDIS] i. Modico tincta virore; atque id superficie tantùm tenus.

ET FLORIDA] i. Quæ χλώεσμα οὐκ ἔχει λαμπρόν, i. *quæ non est saturata virore toto liquore*: sed habet ἐπάνθισμα tantùm ὑποχλοιῶδες, siue ὑπόχλωρον.

CVI EST ALBA HYPOSTASIS] Quæ loco & situ, omne tulit punctum pepasmi.

CITAM QVOQVE CRISIN OSTENDIT] Quod est eiusmodi ac si diceret; non solùm ad securitatem crisis apparet pleuriticæ, vt modò dicta subrubra: sed etiam ad celeritatem. Quod sanè an sit verum, viderint sapientes.

41 Τὸ δὲ ἐρυθρὸν σφόδρα καὶ εὐανθὲς, ὑπόστασιν χλωρὴν ἔχον λείην, εἰλικρινέα· πολυχρόνιον σφόδρα ταραχώδεα νοῦσον, μεταβαλλούσαν ἐς ἄλλην, οὐ μὴν ὀλέθριον.

Sed admodum rubra & florida, quæ viridem habet hypostasin, læuem, exactam; longi & valde turbuleti est morbi, in alium transeuntis, non tamen funesti.

PROGNOSEΩΣ huius prognosticum ex incerto certum, vt spero, efficiet fida hæc mea enarratio, quam sic aggredior.

SED ADMODVM RVBRA] Quæ saturata est multa bile quam genuit ardor febrilis in hepate & hepatite; nec dum, feritate domita, mansuescit: sed contrà incandescit.

ET FLORIDA] i. Eximio rubore suffusa, nec tamen turbata & confusanea iis quæ intrà sunt: qualis conditio est subiugalium, quorum vrinæ semper sunt θολεραί, nec vnquam residunt: sed quæ apparet pura & limpida in suo liquore.

QVÆ VIRIDEM HABET HYPOSTASIN] i. Quæ habet χλοιῶδες τὸ ὑφιστάμενον in eximiè rubro liquore. Non enim τὸ χλωρόν aliò referendum quàm ad herbaceum, vt nuper & pridem iam posui ex Hippocrate contra Galenum, vbi agitur de linguæ coloribus. Hæc autem hypostasis venit ex bile quæ iam de flaua migrauit in viridem à febrili ardore.

lib. 2. progn. LÆVEM SYNCERAM] Cuius non bona materia, tantùm in laude est loci quem occupat, nempe fundi: non autem situs, in læuitate quam ei non peperit calor natiuus, sed ardor febrilis. Quæ causa est quamobrem rerum malarum æqualitas maiore in vitio sit quàm inæqualitas.

LONGI ET VALDE TVRBVLENTI EST MORBI] Nam diuturnitati locus est in δυσπεψίᾳ humoris morbifici, & visceris æstu incandescentis afflictione. Tum perturbatio venit animi, ex humoris ad caput anadrome, quam mouet orgasmus ex partium iecoris superarum phlogωsi, cuius fit particeps diaphragma.

IN ALIVM TRANSEVNTIS] Κατὰ μετάπτωσιν, καὶ ἐπιγένεσιν, i. *successione alterius de primigenio, & propagatione illius qui manet, in partes vicinas & socias.*

NON TAMEN FVNESTI] Vnde salutis veniat desperatio. Quod certè incertum est. Nam μεταπτώσεως praua μετάστασις esse solet: vt bona διαδοχή. Sed ἐπιγένεσις nunquam est bona, aç multum periculo adiicit, quæ cœptis immanibus efferum esse morbum ostendit. Scitum est illud Hippocratis. lib. περὶ παθῶν. Τῶν νοσημάτων ὅ, τι ἂν ἐφ' ἑτέρῳ γένηται· ὡς τὰ πολλὰ ἀποκτείνει. i. *E morbis quicunque superuenit alter alteri; maximam ille partem interficit*. In promptu ratio est præceptoris. *Cùm enim fractis iam viribus à præsente morbo, alter superuenit; priùs interit homo quàm qui nuper aduenit morbus desierit.*

42 Τὸ δὲ λευκὸν ὑδατῶδες κεγχρώδεα πυῤῥὴν ἔχον ὑπόστασιν· πόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει. Καὶ τὸ χλωρὸν πυῤῥὴν ἔχον ὑπόστασιν κεγχρώδεα· χρόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει.

Aquosa verò & alba quæ similem habet indomitæ molæ farinæ rubram hypostasin; periculo & labori locum esse significat. Ipsa autem viridis, quæ rubram & instar crassioris farinæ habet hypostasin; longi & periculosi est morbi.

MVLTVM adiicitur vitio crudæ vrinæ, cùm intra se continet excrementa prauitate eximia, vel de corporibus, vel de humoribus quæ liquuntur aut peruruntur. Atque hæc quamuis primo aspectu videantur ἀσύσατα; non rarò tamen existunt: vt planum fiet in ipso examine.

AQVOSA VERO ET ALBA] Non quidem illa quæ cruditatem summam ostentat, vel de prærepta occasione, vel de collapsa virtute coquendi. Sed quæ albescit vacuata bile qua fucabatur, vel deriuata in aluum, vel concitata sursum ad caput; verè & appositè huc aduocari debet, cùm ea deriuatio vel concitatio symptomatica est: non autem fit μεταχεῖν ad salutarem dysenteriam in senioribus, vel ad hæmorrhagiam in iunioribus.

QVÆ SIMILEM HABET HYPOSTASIN GRANDINOSÆ FARINÆ, ET RVFAM] Colliquamento hepatis vel etiam renum. Nam ὑφιστάμενα vrinarum χειμώδεα, similiter sunt colorata vt partes quæ liquuntur: quod suprà iam posui ex Galeno. Itaque non est absurdum, ponere colliquamenta in vrinis aquosis & albis, quæ sunt eiusmodi de bilis metastasi, qua priùs saturabantur. Et verò etiam colliquamento locus est in diabete renum ipsorum, qui auiditate sitis explendæ, summa vi, vrinæ materiam ad se rapiunt; proptereáque coquendi occasionem venis præripiunt.

PERICVLO ET LABORI LOCVM ESSE SIGNIFICANT] Est enim demum ibi fœtura dolorum atque laborum, quò & quà bilis, relicta vrina, cursum inflectit. Exempla in promptu sunt torminum, dysenteriæ, phrenitidis, & aliorum quoque symptomatum grauissimorum quæ ibi mouentur, quò anadrome bilis, vel alia quæuis ῥοπὴ transitum habet atque subsistit. Periculo autem locus est in sequi doloris cruciatu; in abscessu maiore quàm vt perferri possit; & occupatis partibus quarum officiis vitam carere non potis est.

IPSA AVTEM VIRIDIS] Non superficie solùm tenus: sed toto liquore vrinæ, cuius adducta est non ita pridem ratio cur ita sit colorata.

QVÆ RVFAM HABET, &c.] Argumento viscerum quæ ab eadem febre liquuntur, vnde est bilis conflagratio ac transitus etiam de flaua in viridem.

LONGI ET PERICVLOSI EST MORBI] Ac certè tam periculosi, vt periculosè diu citra mortem, ipsum quem inuasit & occupat, habere non possit. Nam talis vrina, mox affuturam mortem ostendit.

43 Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ τὸ καταψύχεσθαι ὧδε· πονηρόν.

Vrinæ iis quibus tumores assurgunt sub auribus, citò et paulisper mitificatæ; prauæ. Ibi tum perfrigerari; pestiferum.

QVANTVM periculi, & quàm parum, aut nihil omnino securitatis habeat, coctionis & cruditatis vicissitudo quę cernitur in vrinis: tum fixa firmiter coctionis in cruditatem mutatio; dictum est abundè suprà, ac demonstratum quamobrem ita fiat. Hîc verò, sicut nuper in peripneumonia factitauit; mutationis illius incommoda iis accommodat quibus assurgunt tumores sub auribus à febre acuta, qui sunt eiusmodi vt cum empyemate solo, periculo locus tollatur; tamen præsidio locus non sit in empyemate, nisi vrinæ sint bonæ παρὰ πάντα τὸν χρόνον. Atque huius prognoseω̃ς documentum statuit illa histo- 1.Epid. part.3.
ria de pictoris ancilla, cui obortæ parotides fuerunt mortiferæ, quamuis in empyema mutatæ: quòd febris, vnde venerant, careret pepasmo. Huius autem prognoseω̃ς ratio & explicatio huc aduocanda ex sect. 3. 1. prorrh. vbi similiter legitur vt hoc loco. IBI TVM PERFRIGERARI; PESTIFE- prorr.61.f.3.1.
RVM. Quod argumentum est febris ardentis indomitæ, vt Galeno visum est ad idem prorrheticum. Verba Galeni hæc sunt. *Hoc sanè symptoma eximium est ardentium febrium. Nam cùm illæ sint perurentes, & vnà malignæ; partes extimas non accendunt similiter vt mansuetæ, quæ totum corpus incendunt æqualiter.* Quàm autem pestiferum sit perfrigerari foris, visceribus æstu incandescentibus; declarat illa sententia præce-
ptoris. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων· κακόν. i. *In morbis acutis, extimarum partium refrigeratio; graue* aph.1.7.
malum. Quò spectant plurimi apud Hippocratem aphorismi, quos aduocare nihil necesse est, ac multò minùs causam cur ita sit, pluribus explicare.

Sic ex prorrh. 28. s. 3. 1.

44 Κύστις ἀπολημφθεῖσα, ἄλλως τε καὶ μετὰ κεφαλαλγίης· ἔχει τι σπασμῶδες. Τὰ ναρκώδεα ἐν τούτοισιν ἐκλυόμενα· δύσκολα, μὴν ὀλέθρια. ἆρά γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον;

Vesica intercepta, quippiam habet conuulsificum: idque cùm aliàs, tum si accesserit cephalalgia. Quæ ibi torpidè exoluuntur; morosa sunt: non tamen mortifera. An verò idipsum est mentis emotæ?

VRINÆ incommoda plurima circumueniunt homines de vitiis partium quæ ipsi ducendæ, excipiendæ, ac transmittendæ suam dicarunt operam, & quarum officiis ipsa suscipitur atque perficitur οὔρησις. Ergo hic transitus est ab vrinis ad vrinarias partes quarum præcipuæ sunt vesica & renes.

VESICA INTERCEPTA] Non quidem ipsa, cuius certè nulla interceptio esse potest: sed quæ intercipit cursum vrinæ, cui excipiendæ ac transmittendæ per colem dicata est. Itaque cùm intercipiendæ vrinæ, partium quoque aliarum conspiratio fit; quæ hîc vesicæ tribuitur interceptio, μετωνυμικῶς interceptæ vrinæ causam ibi subesse ostendit. Nam interceptæ vrinæ plures sunt causæ, de quibus dictum est alibi, quas nihil necesse est hîc recensere. Ac noua non est, nec inaudita significatio τῆς ἀπολήψιος, αὐτὶ τῆς ἐπισχέσεως. Sic apud Hippocratem legitur κοιλίη ἀπολημφθεῖσα, ἢ ἀπολελαμμένη, i. *aluus cohibita siue suppressa*, quæque nihil infrà transmittit. Tametsi verbum ἀπολαμβάνειν, propriè accommodatur iis quæ vel in via subsistunt, vel retrahuntur. Sic enim reperio dici ἀπόληψιν τῆς ἀναδόσεως, de chylo cui ad iecur interclusum est iter, inflammato ieiuno, vel oppilatis venis quà itur ad hepar. Sic etiam apud Hippocratem locus est περὶ ἀπολήψιος τῶν πνευμάτων ἀνὰ τὰς φλέβας. Nam illud retracti humoris est de suo cursu: quod ita legitur apud eundem authorem, τὰ ἐκκεχυμωμένα, μὴ εἴσω ἀπολαμβάνειν, i. *quæ foras effusa sunt, intrò retrahere non oportet*. Ergo. VESICA INTERCEPTA] i. Quæ non transmittit vrinam, vel de amisso sensu, cùm scilicet nulla sensio excitatur stabulantis vrinæ; vel quia vis excernendi languet effœta; vel etiã quia vrina nòn habet exitum, obstructo meatu per quem meiẽdo emittitur. Sensus quidẽ amissio in vesica, tum excernendi vis exoluta, hîc demum appositè locum habent, cùm illæ causæ sunt positæ in frigida intemperie, quam intulit ardor febris acutæ. Nam si quis obiiciat, cur in vesica id fiat, alibi verò nusquam, cùm idem calor æqualiter occupet totum corpus; obiectionis solutio, inquit Galenus, in partis ipsius proprietate consistit, cuius membrana est planè ἄναιμος, planéque ἄσαρκος. Itaque iudicium est Galeni, ὅτι ἡ κατάψυξις ἐν τῇ κύστει γίνεται, τὸ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῇ θερμὸν ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν διαφορηθέντος, i. *quòd refrigeratio eximia tum in vesica fit, cùm illud quicquid in ipsa est caloris natiui, totum ab eo qui contra naturam est, fuerit dissipatum*. Hinc duplex illa vesicæ affectio, nempe ἀτονία τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, vnde impotentia excernendi; & ἀναισθησία, vnde nulla voluntas meiendi, & inde posita interceptio. De qua est illud prorrheticum. *Interceptæ à frigore in acutis vrinæ; pestiferæ.*

lib. 4. acut.

lib. περὶ χυμῶν.

prorr. 16. s. 2. 1.

QVIDPIAM HABET CONVVLSIFICVM] Quod est eiusmodi ac si diceret; potest nonnunquam conuulsionem inferre.

IDQVE CVM ALIAS] Per sympathiam quæ societatis iure intercedit illi cum neruis.

TVM SI ACCESSERIT CEPHALALGIA] Vnde neruorum principio malè est, vicinia & societate partis afflictæ, videlicet capitis in sua membrana cerebro adiacente. Nam cùm afflictio nobilium partium facilè vnà secum afficiat τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγύς, i. *vicina & socia*: tum verò id maximè locum habet in sæua cephalalgia, cùm ei multum adiicitur de suppressa vesicæ aut alui purgatione, vt planum facit illud prorrheticum. Κεφαλαλγικοὶ κατόχως, παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολελαμμένης, ὄμμα θρασυνόντες, ἀνθηροὶ ὀπισθοτονώδεες γίνονται. i. *Cephalalgici cum sopore delirantes, aluo suppressa efferi, rubentésque facie; opisthotonici fiunt.*

QVÆ IBI TORPIDE EXOLVVNTVR] Quorum torpida exolutio cernitur in pigro motu, nec bene percepto appulsu τῶν αἰσθητῶν, i. *rerum sensilium*: vt sæpe accidit ipsis manibus, vel etiam cruribus, ex ea calamitate suppressæ vrinę, lumbis molesta & graui: neque id facultate amissa, vel potius impedita meandi spiritui animali, ob interclusum iter neruorum à cerebro: sed ab oppressione lumborum atque ceruicis, quam facit venarum & arteriarum distentio, ex ipsa humoris anadrome, dum viam ad caput affectat: quò simulatque appulit, paraphorica edit symptomata; vt præceptoris opinio est in quæstione hîc posita.

AN VERO IDIPSVM EST MENTIS EMOTÆ] Quod profectò non esset, si torpida exolutio de impedita veniret libertate meandi, ab intercluso neruorum meatu in cerebro. Id enim potius esset cataphoricum quàm paraphoricum. Ac talis quidem ratio est illius prognoseos. *Quibus ex dolore lumborum, anadrome fit ad caput; torpidæ manus; cardialgiæ; auriúmque flatus sonori; hæmorrhagiæ largæ: tum alui profusè feruntur; ac mentes turbatæ vt plurimùm.*

Νεφρῶν

45 Νεφρῶν ἐξαπιναῖον ἄλγημα μετ' οὔρου ἐπισχέσιος· λιθιδίων οὔρησιν ἢ παχέων οὔρων σημαίνει.

Renum repentè dolor obortus, cum vrina suppressa; lapillos, aut crassam vrinam meiendo reddendam ostendit.

Vrina suppressa de vitio renum, cuiusmodi sit, & vnde nata, in hac prognosi docetur; sicut in proxima dictum est de vesica: tametsi propria vrinæ suppressio, quæ ischuria dicitur, pertinet ad vesicam: quia vrinæ materia ducta è venis, vi secretrice renum, antè non habet nomen vrinæ, quàm ad vesicam peruenerit, eò transmissa è renibus. Itaque κατ' ἀνάληψιν cohibita erit vrina in renibus, quando eorum vitiis interclusum est iter vrinæ, quà ipsam solent transmittere ad vesicam. Vitia autem sunt hæc, quibus impeditio est transmittendi vrinam & emittendi meiendo: quia tum vesica est vacua, nec eius vitio vrina supprimitur.

Renvm repente dolor obortvs] i. Sensio naturæ tristis, acuta aut grauis, vt rei molestæ in renibus generatio est, motus, aut mansio. Est enim dolor grauis, mansione calculi; acutus autem, in motu. Atque dolores illi repentè in renibus enascuntur, i. de improuiso, ac sine illorum præuidentia intus aut foris: nisi cùm iis obortis mutua quædam ipsorum est vicissitudo. Nam grauis doloris in peracutum, & rursum huius in grauem, transitus esse solet: vt occupati renis à calculo motus est & concitatio, aut quies à motu. Nec verò antè calculi perceptio est acuta aut grauis, quàm cœperit coagmentari. Coagmentatio autem fit de improuiso. Vt veritas ibi luceat catholici theorematis, quod est huiusmodi. *Non enim quemadmodum repentina est morborum generatio: sic & ipsius generationis causa.* Nam causa morbifica sensim accrescit & oppugnat ipsum κατόρθωμα: impressio autem morbi, in puncto fit temporis. Gal. ad hist. 4. part. 3. 3. Epid. & ad prorrh. 17. f. 2. 1.

Cvm vrina svppressa] Cuius suppressio est vel occupati renis à calculo, vel inflammati cruciatu doloris; proptereàque in segregandi seri officio laborantis: vel impediti meatus quà ducitur ad vesicam. Atque id mirum videri debet in renis vnius afflictione, sisti vrinam, vel micturiendo stillatim ægrè transmitti: cùm ita comparata sit ratio amborum renum, vt cessante vno, alter officium suum faciat. Sed magna vis est sympathiæ in societate officij. Propterea in sympathia renis alterius, crebrò & parcè vrina emittitur. Nam occupati calculo & inflammati cessat officium. Et quibus ren socius languet effœtus & marcidus, iis in sæua nephritide vrina supprimitur: vt nuper vidimus in Præside Fabro Pibracio, iurisperitorum eloquentissimo, & eloquentium iurisperitissimo. *

Lapillos] Coagmentato in renibus crasso & glutinoso humore, cuius coagmentatio est lapidosa, & nominatur λιθίασις, vt in vesica. Sed tamen hoc interest, quòd in vesica non semper est τὸ προϋπάρχον lapidis, sicut in renibus. Ac renum quidem τὸ σύμπηγμα, i. coagmentatio, dicitur πρὸ τῆς οὐρήσεως: vesicæ autem, μετὰ τὴν οὔρησιν.

Avt crassam vrinam] Mixtione crassi humoris, & pituitæ cuiusdam tenacis: quæ vel indigena est renum, vel aduena; idque prolapsu catarrhi è capite, vel humoris morbifici, aut conuulsifici, ad renes è venis, vel è neruis per venas, appulsu, quò ductus vrinæ non sunt meabiles.

Meiendo reddendam ostendit] Quæ vacuatio libertatem meandi vrinæ restituit. Ex quo efficitur necessariò faciundum quod medicinæ dictator edicto sanciuit. Οὐρητικοῖς καθῆραι, ἀπαλῦναι, λεπτῦναι. i. *Diureticis purgare, leuare, attenuare.* Sed hæc sufficiant. 6. Epid. part. 5.

46 Τρομώδεα πρεσβυτέροισιν ἐν πυρετῷ, καὶ οὕτως ἐπιφαινόμενα· λιθίδια που διουρέει.

Tremores qui senioribus tum in febre, tum insuper sic apparent; fortè lapillos meiendo emittunt.

Qvoniam senioribus calculi facilis est coagmentatio stabulantis in rene, nec facilem exitum inde habentis; μοχλικὸν illis erit concussio tremorifera excutiendo calculo cum vrina. Et cùm tremoris natura & causæ iam pridem sint explicatæ; ipsum verò nomen tremoris hoc loco sit positum pro rigore qui concutiendo cietur; concussionis illius commoda videri possunt in excussione rei molestæ: modò rigendi & calescendi crebra & cita non sit vicissitudo, nata ex inflammatione spinalis medullæ & membranarum eius, vnde non rarò ac ferè semper contingit vrinæ suppressio. Coac. 8. lib. 1.

Tvm in febre] Appulsu cacochymiæ per venas expressæ ad cutim, è lumbis, per dorsum, ad caput.

Tvm insvper sic apparent] Cùm etiam sine febre cientur ab iis quę dicta sunt: nempe à renum dolore, & vrina suppressa, repentè obortis.

Forte lapillos meiendo emittvnt] Qualis autem conuulsio est sanandæ para-

lysi, concutiendo; quale sternutamentum hystericis ac difficulter parientibus: talis & rigor nephriticis calculosis inflammatione carentibus: cuiusmodi seniores habentur, quorum natura in excernendo pigra, quodam velut μοχλικῷ, i. *vectiario* hîc opus habet.

47 Οὔρου ἀπόληψις καὶ βάρος ἐν νειαίρῃ σημαίνει ὡς τὰ πολλά, στραγγουρίην ἐσομένην. εἰ δὲ μή· ἄλλην ἀρρωστίην, ἣν εἴωθεν ἀρρωστεῖν.

Urina intercepta & grauitas in aqualiculo, stranguriam futuram ferè denunciat: sin minus, alium morbum quo laborare consueuit.

QVEMADMODVM actio læsa, partis cuiusque afflictæ certissimum est argumentum: sic læsionis species; tum ipsa doloris proprietas atque locus, cuiusmodi sit afflictio, planè ostendunt. Hîc ponitur intercepta vrina & grauitas in imo ventre: quæ quorsum appareant, sic in hac prognosi docetur.

VRINA INTERCEPTA] Non quidem criticè, nec vitio renum, vel emortuorum, vel etiam calculo aut pituita crassa occupatorum: sed cuius interceptio est vel occupatæ, vel exolutæ vesicæ. Nam sensus amissio, vnde vrina supprimitur in vesica, eò spectare non potest, quò instituta prognosis.

ET GRAVITAS] Quæ semper ibi causam ipsius subesse testatur, vbi percipitur: vt annotauimus in pleuritide, cùm ei grauitatis sensio est ad brachium & ad mammam. lib.2.acut.

aph.80 4. IN AQVALICVLO] Ἐν νειαίρῃ, i. *in imo ventre*, quem hypogastrium nominauit in aphorismis. Hypogastrium autem continet ipsam vesicam: vt sensio grauitatis in eo percepta, pertineat ad vesicam quæ continetur: sicut hypochondrij tumor, ad hepar.

STRANGVRIAM FVTVRAM FERE DENVNCIAT] i. Vrinæ stillantis inuitam & ægram meiendo emissionem: atque id morbo vesicæ; non autem symptomate. Nisi quis fortè dixerit, humoris collectionem, vnde vesica tumens, grauitatis molestiam exhibet hypogastrio; tandem à nimia oppressione expressam, facere stranguriam ipso symptomate, non morbo vesicæ. Sed tamen hic tumor, est morbus vesicæ, non hypogastrij. Quòd si quis obiiciat, sæpe à tumido hypogastrio reddi vrinā ὑποστάσει, qua ille tumor exoluitur; vt illud concedam: tamen id non est huius prognoseως, quæ interceptam ponit vrinam, priusquam veniat strangaria. Nam interceptæ vrinæ nulla est illic mentio vnde adducitur illa obiectio. Hippocratis verba hæc sunt. *Perinthi vrina seminiformis, eiusmodi erat quale criticum quippiam. Et verò hypogastriorum ferè talia esse solent. Nam illa quæ meiendo redduntur; ibi demum exoluunt & liberant, vbi nec flatu, nec aluo transmissa multis fæcibus & glutinosis, pars tumefacta non adæquatur, nec restituitur æqualitati.* sent.37.part.2.6.Epid.

SIN MINVS] i. Si inde non incidit strangaria, manétque grauitas hypochondrij, & intercepta vrina.

ALIVM MORBVM QVO LABORARE CONSVEVIT] Cuiusmodi esse potest vesicæ repletio per impotentiam emittendi vrinam, quæ ab effœta vi expultrice fibrarum illata est, vel cùm impeditio est vrinæ ductus à calculo aut caruncula in fistula vrinaria: vt iam expressa vrina foras transmitti non possit.

48 Ἐν εἰλεώδεσιν, οὔρου ἀπόληψις· κτείνει συντόμως.

Cùm ileosis interceptio est vrinæ; cita mors venit.

STRANGVRIÆ & ilei frequens adinuicem transitus esse solet, quando nec ileum facit inflammatio; nec stranguriam morbus vesicæ, cuiusmodi est calculus, inflammatio, vlcus. Sed cùm ilei causa est pituita putris & glutinosa fæcibus inuoluta, vnde fit reuolutio intestini motu contrario naturali, i. infernè sursum, & cibus remeat qui permeare non potest; tum idem accidit vesicæ ab ileo in strangaria, quod à vesica intestinis in ileo: efficitúrque vt quemadmodum stranguriæ ileus superueniens, septimo die interimit: ita periculo ilei primùm nati multum adiiciat nouissima strangaria; nisi oborta febre, vrina fluxerit cumulatè. Transitum verò hîc diximus, non κατὰ μετάπτωσιν vnius in alterum, vt verè est transitus: sed καταχρηστικῶς κατὰ τὴν ἐπιῤῥύσιν: cùm scilicet pituitæ illabentis in vtrumque alueum, propagatio est, aut pariter in vtroque cumulata congeries. Nisi quis fortè adferat & opponat illam sententiam præceptoris. *Quòd pituitæ collectio dolorifica inter diaphragma & ventrem exitu denegato per alterutram aluum; si fortè per venas ad vesicam cursum inflectit; morbum exoluit.*

Lib. περὶ παθῶν.

aph.44.6. & Coac.8.cap.22.lib.2.

aph.52.7.

49 Οὖρον ἐν πυρετῷ δάσος ἔχον διασπώμενον· ὑποστροπικόν, ἢ ἱδρῶδες.

Vrina in febre quæ asperum quid habet diuulsum; recidiuæ nuncia est, aut sudorum.

Nvper qvæsitvm est de sudore cuius prænuncia est vrina, his verbis. Τὸ δὲ ἐκ λεπτοῦ δασυνόμενον ἆρα ἱδρῶτα μέλλοντα δηλοῖ; i. *Quæ verò ex tenui asperatur; vtrùm sudoris futuri prænuncia est?* Quid autem sit illud asperum, cuius hîc mentio est; declarat quod sequitur in eadem prognosi. Τεθυμμένον δὲ ἀφρῶδες ἐπ' αὐτοῦ ἐφιστάμενον. i. *Quod veluti spuma enatat in vrina.* Sed illud ἀφρῶδες eò dicendum, vt nihil ostendat colliquamenti: sed natum potiùs ex crassiore humore quem agitauit spiritus flatulentus, vnde origo spumæ δυσλυτοῦ, i. *quæ non vanescit facilè*: qualem præceptor nominauit bullatam, cùm ait. *Quicunque vrinas meiunt bullatas; ostendunt nephritica, & longam fore infirmitatem.* Existunt & aliæ in vrinis asperitatum ideæ, quales sunt illæ. Τὰ δ' ὑπέρυθρα πεπαχυσμένα ψαφερῇ τρηχύτητι. Tum illæ. Κεγχρώδεες, πιτυρώδεες, ὑμενώδεες: de quibus iam multa non ita pridem audiuimus. Ergo vrinæ spumantes bullatæ à flatulento spiritu ex crassiore materia, sunt recidiuis crebræ; ab inchoata crisi, cuius perfectio sperari nequit cum tali vrina. Tum inde sudor expressus, finem non adfert morbi, nec eius remissionem: quia est soboles oppressionis. Quo tempore autem natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas; tum nihil bene fit excernendo.

Coac.34. huius cap. — aph.34.4. — Coac.38. huius cap. — aph.56.4. — aph.21.4.

50 Ἐν μακροῖσι πυρετοῖσι, λεπτοῖσι, πλανώδεσι· λεπτῶν οὔρων οὐρήσιες σπληνώδεες.

In longis febribus, exiguis, & erraticis; vrinæ tenues meiendo emissæ; lienosæ.

Divtvrnarvm febrium quas facit humoris morbifici contumacia, vnde pepasmus difficilis, & vnà difficilis vacuatio; vrinæ sunt crudæ ac tenues & aquosæ, de quibus si cætera sint salutaria, mouetur abscessus ad inferas partes sub diaphragmate, vt nuper ostendimus. An verò tales vrinæ sint lienosæ, id certè in quæstionem adducitur. Ac primùm de lienosis dicendum. Enimuero illi demum verè sunt lienosi, quibus iam pridem viscus ipsum lienis induruit. Sic enim placere video præceptori Galeno. Sed ea descriptio lienosi tumoris apud Hippocratem sic est. *Quibus magnus est lien; si quidem biliosi sunt; fœdati multùm apparent, vlceribúsque obsiti, quæ difficulter sanescunt: tum illis ab ore fœdus expirat odor, atque macrescunt. Lien verò durus percipitur, manétque sui similis in magnitudine, nec cibos deijciunt. Sin autem pituitosi sunt, multò minora sunt illis prædicta incommoda: tum ipse lien aliàs atque aliàs maior aut minor est.* Sed illa duritas, vnde sunt homines lienosi, est κατάρροπου lienis, non ἀνάρροπου. Sic enim visum est præceptori cùm ait. *Lien durus non sursum deorsum, rotundus, latus, crassus, longus, tenuis.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Quotiescunque lien induruit, non est sursum illa duricies quæ ortum habet à veteri congestione humoris, vnde paulatim tumor accreuit: quemadmodum illa quam repentina fluxio excitauit, quæ & ipsum lienem facit ἀνάρροπον, & omnia quæ inde mouentur, ἀνάρροπα: vt hæmorrhagiam & faciem multo calore & colore suffusam. Sed illa duricies vetustæ congestionis, vnde homines propriè sunt lienosi; deorsum percipitur, facitque lienem κατάρροπον, & omnia inde nata κατάρροπα.

aph.43.6. — lib. περὶ παθῶν. — 6.Epid.part.2.

Ergo. Vrinæ tenves lienosæ] i. Apparent signo lienis qui cœpit iam pridem durescere, ac tandem κατάρροπος factus est: non autem repentino affluxu sanguinis melancholici, qui phlegmonem edit systrophicam, ipsúmque facit ἀνάρροπον cum duritate, ac sæuo dolore: sed cui congesta sensim pituita aut melancholicus humor; duritatem attulit tensionis, oborto scilicet eius tumore rotundo, aut lato, longo, & crasso; itémque longo ac tenui. Quæ omnes differentiæ sunt in κατάρροπῳ liene; vel potiùs singulæ cadunt in lienem κατάρροπον per congestionem humoris pituitosi aut melancholici. Quò spectat instituta prognosis, sicut & illa. *Dysenteria lienosis, non longa quidem, vtilis: longa verò, pestifera. Nam quiescente illa, si vel hydropes veniunt, vel etiam lienteria; mortiferum.* Sunt autem vrinæ tenues lienosis, tum per se, tum ex euentu. Per se quidem, debili calore sanguifico hepatis, à tumore lienis, vnde & hydropes assurgunt. Ex euentu autem.

In longis febribvs, exigvis et erraticis] Quarum humores varij, variéque affecti, meatuúmque angustia, & magna oppressio, patem pepasmo difficili difficultatem adferũt τῆς φυσικῆς πέψεως, i. *coctionis naturaliter institutæ.* Tum biliosæ tincturæ vacuitatem adfert bilis tum genitæ ῥοπῇ ad ipsum lienem: vnde vix aluus transmittitur: sicut annotauit Hippocrates de lienoso tumore à bilis congerie in lienem.

51 Ἐν πυρετῷ, ἄλλοτε ἀλλοίων οὐρήσιες μηκύνουσι.

In febre, interdum varias reddi vrinas; longi est morbi.

ILLA DEMVM vrina longi est morbi, quæ certis quibusdam, vel omnibus sui partibus, variorum humorum variarúmque index est affectionum: ex quibus difficilis est redintegratio, difficilis item pepasmus. Nam difficultas redintegrandi partes è natura egressas, & concoquendi humorem; morbos inde natos facit partim ἀκέστους, partim δυσακέστους, nonnullos etiam θανατώδεις. Talis vrinæ calamitas & contumacia, legibus & exemplis iterum atque iterum suprà est posita & explicata.

52 Τὰ οὐρούμενα μὴ ὑπομνησάντων· ὀλέθρια. ἆρα γε τοῖσιν οὐρέεται, οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀνεταράξειας;

Quæ immemoribus fluunt vrinæ; pestiferæ. An verò sic redduntur, vt si hypostasin perturbaueris?

DICTVM EST nuper de vrina inuita, quæ scilicet ægrè destillat: idque tum morbo vesicæ, tum eius symptomate. Nunc de iniussa dicendum, quæ sine sensu ac sine voluntate clam effluit; vel, vt suprà dixit præceptor, λαθραίως. Sed cùm iniussæ vrinæ duplex omnino sit causa, videlicet impotentia & exolutio, & occupatæ mentis obliuio; vtriusque hîc ratio lucet in eo quod posuit, μὴ ὑπομνησάντων, i. *immemoribus*: cuiusmodi planè sunt qui ex phreniticis fiunt lethargici; quibus iam nulla est cura decori.

Ergo. QVÆ IMMEMORIBVS] i. Quibus memoria non renouatur eorum quæ fiunt quæque dicuntur ab illis, εἴτε διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν, εἴτε διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν μορίων, i. *siue quia laborat mens; siue quia sunt exolutæ partes.* Sic enim comparatum est, vt à phrenitide quam excepit lethargus, effœta vis langueat cerebri, omniúmque neruorum & membranarum, vt pariter voluntatis & sensus amissio inferatur. Nam & iniussæ deiectiones, suprà sunt positæ in lethargicis.

FLVVNT VRINÆ] Videlicet obliuiosis & sensu carentibus musculi ianitoris, quem vocant sphincterem. Tametsi non cuicunque sphincteris exolutio est; eidem quoque obliuio est decori. Sic enim accepimus, cuidam hepatico aluum transmitti solitam sine sensu, cùm esset apud se. Quem locum
proth. 46. c. 2. 1. sic expressit præceptor. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ διϊέναι, μὴ αἰσθανομένῳ ἐόντι παρ' ἑωυτῷ· κακὸν δὲ τῷ ἡπατικῷ. i. *Liquida ex aluo secedere non sentienti, quamuis apud se sit; malum, vt hepatico.*

AN VERO SIC REDDVNTVR, &c.] Quod idem est ac si diceret. Periculosum est certè, vrinam λαθραίως καὶ ἀπροαιρέτως effundi: sed ei periculo multum adiicitur, nec solùm in angusto spem esse, verumetiam mortem in propinquo esse, illud denunciat; si vrina iniussa, iumentorum similis emittatur. Sic in lethargicis deiectiones iniussæ & liquidæ, sunt magis terrificæ, ac desperatæ salutis. Sic etiam proluuies alui prærubra periculosum coma reddit funestum. Nam vitio animalitatis accedit effœta vis œconomiæ naturalis. Quò autem plures principatus in vitio sunt; eò res ægri peiùs eunt.

53 Οἷσιν οὖρα ὀλίγα θρομβώδεα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐκ τούτων
al. διὰ βραχέων, vel διὰ παχέων ἐλθὸν ὠφελέει. ἔρχεται δὲ τοιοῦτο ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ [ταχέων] ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus vrina pauca, grumosa, febre non carentibus; tenuium
al. crassam. *copia ex his emissa prodest. Tales autem emittuntur ab initio, vel [citò] habent hypostasin.*

IN HAC prognosi mutationum gradus ponuntur ad crisin, quæ ab vrinis primùm significata, mox ab iisdem suscipitur. Mutationum gradus ad crisin, ibi demum cernuntur cùm de vrina crassa & pauca primùm quidem, statim grumosa, mox autem tenuior & copiosa emittitur, idque circa initia; vel quæ non multò pòst, hypostasin habet pro grumis qui antea sparsi & appensi erant vrinis. Hæc autem
aph. 69. 4. prognosis, loco exempli scripta est in aphorismis, quo theorema catholicum continetur de transitu cruditatis in coctionem; & impediti humoris morbifici præ contumacia, meatuúmque angustia, in liberalem & liberam excretionem.

QVIBVS FEBRE NON CARENTIBVS] Vnde hæc veniunt quæ hîc ponuntur: vt omnis tollatur suspicio morbi nephritici, vel ab vrinis crassis ibi cohibitis, vel à lapillis qui rerum earum vacuatione liberali exoluitur, vt nuper audiuimus in illa prognosi. *Renum repentè dolor obortus, cum vrina suppressa; lapillos aut crassam vrinam mictum iri testatur.* Ac nisi me animus fallit, verè hîc videor esse dicturus, eò dixisse Hippocratem, οὐκ ἀπυρέτοισι, i. *haud febre carentibus*, ipsísque vrinas hîc positas apposuisse, non quidem studio minuendi acerbitatem febris: sed indicandi potiùs assiduitatem ipsius: vt scilicet nullam recipiat ἀπυρεξίαν, i. *febris vacuitatem*, donec ad crisin ventum sit. Nam huic crassæ & paucæ vrinæ, quam
aph. 69. & 70. 4. dominatu caloris natiui paulò pòst agnoscit grumosam; mox tenuiorem, copiosam, & residentem; opponit in simili febre alterum genus crassæ vrinæ, turbatæ, ac iumentorum similis, quæ diu deposita non residit.

residit. Ergo: QVIBVS FEBRE NON CARENTIBVS] Qui sunt in febris assiduitate, nec vllam habent discessionem paroxysmi diurni, quam vocant ἀπυρεξίαν.

VRINÆ CRASSÆ] Non quidem liquoris mediocritate parta, virtute caloris natiui, crudas ac tenues vrinas mitificantis: sed quæ sunt eiusmodi, crassamenti excessu; de copia crudi & crassi humoris, vnde spissantur atque crassescunt.

PAVCÆ] Quia non sunt meabiles, & in via subsistunt: aut quia vis renum laborat in officio secernendi, præ contumacia seri, crasso humore perfusi.

GRVMOSÆ] i. Veluti grumis obsitæ toto liquore sparsis, atque quodammodo appensis, nec dum in fundo residibus; à flatulento spiritu, & inchoato pepasmo quem vis natiui caloris nondum absoluit; nec dum humoris domuit contumaciam. Atque vt cœlum verè θρομβῶδες dicitur in μεσημβρίᾳ, cùm in conspectu est par serenitati opacitas: sic & vrinæ fiunt θρομβώδεις, cùm de confusis & perturbatis partim liquorem purum ostentant, partim humorem crassum liquori appensum, quo anteà spissabatur cõfusè.

TENVIVM COPIA EX HIS EMISSA] Quod idem est ac si diceret, si quæ priùs fuerant crassæ & paucæ, mox autem grumosæ ob causas adductas; nunc solito tenuiores, proptereàque mediocres consistentia, parta liquoris mediocritate ipso pepasmo qui à virtute caloris natiui de inchoato transiit in perfectum; si, inquam, tenuiores vrinæ ex vitiosis crassis & inde grumosis ab inchoato pepasmo; & copiosæ ex paucis liberè emittantur, per libertatem humoris, meatuum, & ipsius naturæ.

PRODEST] Ad salutarem crisin quæ liberali & libera excretione humoris morbifici victi à natura suscipitur. Atque illa excretio sic habetur optima; si cum iis quæ in promptu sunt bona, nulla subesse vitia ostendantur. Nec verò vrinarum posita liberalitas meliorum factarum, dimissionem tantummodo febris adfert: sed etiam vendicat ab abscessu partium inferarum, cuius prænuncia erat humoris morbifici contumacia, ac difficultas coquendi & excernendi.

TALES AVTEM QVAMMAXIME INITIIS APPARENT, AVT CRASSAM HABENT HYPOSTASIN] i. Vt sint eiusmodi vrinæ, crassæ & grumosæ, aut saltem crassa hypostasi præditæ; quoniam in causa est ardor vehemens; maximè circa initia: quanquam & progrediente in peius morbo, fieri possit. Quam commemorat hypostasin, est verè γονοειδής, i. *genituralis*, eamque Galenus negat esse probam: sicut illa esse solet quæ causa concrescit cocti & mitificati morbi.

54 Οἷσιν οὖρα ταχέως ὑπόστασιν ἴσχει· ταχέως οὗτοι κρίνονται.

Quibus vrina citò hypostasin habet; celeriter illi iudicantur.

IN INTERITVM scilicet aut salutem: vt illa cum secundis aut aduersis notis apparuerit. Secundæ & laudabiles notæ sunt; læuitas, æqualitas, & albedo: nigredo autem, asperitas, & dissipatio, concretióque; sinistræ & prauæ. Ardoris hæ violentiam febrilis, morbifici succi corruptionem, naturæ denique imbecillitatem referunt: vim illæ contrà caloris natiui, æqualiter sese in omnes materiæ partes insinuantis; & materiæ bonitatem, cum robore coniunctam solidarum partium, quarum ipsa virtus, natura est. Vtrinque crisis est mutatio, celeriter à celere motu adueniens, in eam partem casura, in quam motrix causa inclinatam eam compulerit; hinc natura; & illinc morbus. *Iudicandi septimo morbi; quarto hypostasin per vrinas vel adhuc rubentes ferunt: de cæteris eodem modo.* Vbi Galenus illa verba, *de cæteris eodem* aph.72.4.
modo, in eum sensum accipit vt existimet, quæcunque quarto die coctionis corruptionísve signa inualescentis dantur; crisin promittere septimo; conualescendi morbo, vel succumbendi: quemadmodum contrà, iudicium in decimumquartum diem dilatum iri admonēt, quæ die septimo indicia aduenerint.

55 Ἐπιληπτικοῖς οὖρα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα παρὰ τὸ ἔθος, ἄνευ πλησμονῆς· ἐπίληψιν σημαίνει. ἄλλως τε καὶ ἢν τις ἐς ἀκρώμιον, ἢ τράχηλον, ἢ μετάφρενον πόνος ἢ σπασμὸς ἐμπεπτώκῃ, ἢ νάρκη περιγένηται τοῦ σώματος, ἢ ταραχῶδες ἐνύπνιον ἑωράκῃ.

Epilepticis vrinæ præter morem tenues & crudæ, si repletio nulla adsit; de instante casu admonent: idque cùm aliàs, tum si ad acromium, ceruicem, aut dorsum dolor & tensio vrget, vel corporis obrepit stupor, vel perturbata insomnia obuersantur.

EPILEPTICOS appellat, non eos quorum natura & conformatio corporis, in epilepsiam vergit; qualiter φθινώδεις dici est obseruatum: sed epileptica symptomata iam expertos. Instante his casu; vel translata bilis ad cerebrum, vrinam tinctura destituit; vel ventriculo inter stagnandum debilitato,

impeditam concoqui, tenuem dimittit, & crudam, i. albam, colorisque aquei. Vt epilepticæ conuulsioni committendæ, arcem bilis cerebri petat; intellectu est vulgatum: nec ignotum profectò, oblæsi ventriculi sympathia, nexus neruorum sexti communione inducta, eandem conuulsionem inferri. Non est tamen omnino necesse, vt vel casum vrinæ cruditas comitetur; vel vrinæ cruditatem nouus casus necessariò consequatur. Nam si biliosi satis humoris corpore conclusum continetur; quantum cerebro irritãdo sufficit, & quantum vrinæ tingendæ; non erit ipsa vrina decolor. Et si ciborum cruditas assumptorũ, cruditatis fuerit in vrina parens; non est necesse vt quis ab ea in epilepsiam incidat. Non igitur demonstratio hæc, sed coniectura fuerit, quam robustam faciunt symptomata mox deinde subiuncta; tensiuus ad acromium, dorsum, & ceruicem dolor, læsione exortus rhomboidis musculi, à ceruice ad octauam dorsi vertebram recta linea deducti; ad acromium autem obliqua: qui quidem hîc, vel ab excurrente ad caput materia, vel consortio cerebri afficitur. Sequitur corporis stupor in mouendo, & sentiendo, cerebri soboles iam vapore offusi. Perturbata sunt denique insomnia; pectus ab Ephialte gigante opprimi, guttur laqueo constringi, certamen inire, in barathrum etiam præcipitari existimantium. De quibus, vide repletionem secundam libri 3. de diæta, & finem libri περὶ ἐνυπνίων.

56 Τὰ σμικρὰ ἐπιφαίνεσθαι, οἷον στάξιας, καὶ οὖρον, καὶ ἔμετον, καὶ διαχωρήματα· κακὸν μὲν παντός. κάκιστον δὲ εἰ ἐπὶ ἀλλήλων ἴοντα.

Exigua quædam superapparere, velut sanguinis substilla, vrinas, sudores, vomitus, deiectionésque eiusmodi; est quidem omnino malum: sed eò peius, quò frequentiùs reuerterint.

De sangvinis substillo antea fuit illud. Στάξιες ὡς ἐλάχισται κάκισται. i. *Substilla sanguinis perexigua, praua.* Sudatiunculam quoque antecedens caput condemnauit propositione prima. Et eo proximè priùs σμικρὰ ἐμέσματα, i. *vomitus exiguos.* Deiectiones eiusmodi, insequens tractatio: vrinas guttatim stillantes, præsens hæc improbauerit. Omnibus ratio proferenda communis. Quia nihil paucum est criticum. Sed cùm semper id malum, inquit; tum maximè, si crebrò repetitum: vnde nimirum naturæ imbecillitas oppressæ in summa excernendi necessitate declaratur. Ego vim magnam esse puto in dictione τοῦ ἐπιφαίνεσθαι, i. *superapparendi*, qua designatur; ibi demum exiguam vacuationem valde fuisse noxiam, cùm larga, velut necessaria, expectata est.

DE DEIECTIONIBVS.

Capvt IIII.

ΙΑΧΩΡΗΜΑ τῆς κοιλίης βέλτιστον, μαλθακὸν, συνεστηκὸς, ὑπόπυῤῥον, μὴ σφόδρα δυσῶδες. διαχωρέειν δὲ τὴν εἰθισμένην ὥρην· πλῆθος δὲ, πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων.

1 *Deiectio alui est optima, mollis, coagmentata, subrufa, nec valde graueolens. Ipsam verò transmitti oportet qua consueuit hora, & ea copia quæ assumptis respondeat.*

Erat ex illis omnibus quæ proposita sunt in hoc amplissimo Medicinæ theatro, illud extremum; vt omnis ratio deiectionum explicaretur. Est autem consilium explicandi primùm ea quæ insunt bona, quæque naturaliter sunt constituta, procul ab iis quæ mala sunt: mox ea quæ sunt egressa de norma & præscriptione naturæ; propereáque in malis ducuntur: maximè verò quando non adimunt id quod intus lædit, sed illud ipsum magis læsurum, intus subesse ostendunt.

Deiectio Alvi] Deiectionem hîc ponit alui, vel potiùs aluum deiectioni apposuit, quam absolutè simplicitérque posuit in prognostico, religione ductus fortasse distinctionis: quòd sciret ἡ διαχώρησις, solius alui non esset, vt in illo. (aph.18.2.) Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. i. *Eorum quæ confertim & celeriter nutriunt; celeres quoque sunt decessiones.* Vbi non est dubium quin nomen illud τῆς διαχωρήσεως, illic ponatur ἀντὶ τῆς ἀναλώσεως: sicut eidem visum est, quando scripsit, (lib. περὶ τροφῆς.) τὰ εὐαλλοιώτατα εὐαναλωτότατα, i. *quæ alterantur ex facili, sic etiam facilè absumuntur.* Et verò Galeni iudicium est in commentario ad aph.

rio ad aph. prædictum, τὴν διαχώρησιν, tametsi de aluo transmissa ferè dicatur: tamen de aliis quoque dici excretionibus. Quod non admittit ἡ ὑποχώρησις, quæ soli aluo transmissæ semper tribuitur. Testis est illa sententia præceptoris. Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν. i. *Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger.* Ergo. aph. 21. 4.

Deiectio alvi] Qua sponte fertur aluus, non coacta, nec ægrè, vt se exoneret fæcibus rerum earum quæ assumuntur, ope adiuta fibrarum in quibus vis est circumagendi fæces atque ciendi peristaltico motu intestinorum proprio, donec transmissæ fuerint & exclusæ. Quòd autem hîc nomen sit τῆς κάτω κοιλίας, non autem τῆς ἄνω, quæ est thoracis; nemo est omnium quẽ nescire persuasum habeam.

Est optima] Numeris omnibus absoluta. Sic autem est optima deiectio mox describenda, cùm vel redintegratio est functionum alui de statu naturæ incolumi egressarum, vel vniuersi corporis à febre sanatio: quoniam in ea lucet naturalis œconomiæ integritas restituta in digerendo, coquendo, & excernendo. Nec verò minus adiicitur periculosæ febris periculo, de prauis deiectionibus, quàm de vrinis prauis. Scitum est illud. Κοιλίης ναρκώδης, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίη. i. *Ventris segnicies; omnium confusio, vasorúmque impuritas.* 6. Epid. part. 3. Optimæ autem deiectionis hæc sunt indicia syllogistica sine τεκμήρια.

Mollis] Quæ scilicet tacta subsidit, neque circumfluit, media inter duram & liquidam: quarum illa siccioris est alui; hæc verò humidioris, quæ vel diarrhœa, vel impotentia coquendi ea quæ assumuntur, continendíve humescit. Sed mollitudo signum est alui constitutæ vt decet, tam in calore suaui, non igneo, nec effœto; quàm in firma & solida complexione partium aluinarum.

Coagmentata] Figuratam dici reperio apud Celsum, qui eam coagmentationem, molliter & naturaliter constitutam, visus est expressisse, dictionis aucupio quam sic præceptor posuit inter signa hydropis sanabilis. Τὴν δὲ κοιλίην πρὸς μὲν τὰ φάρμακα, ὀξεῖαν εἶναι· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον, διαχωρέειν μαλθακὸν συμπεπηγμένον. lib. 2. prorrh. i. *Aluum morigeram esse decet, ac citò ferri; cùm datur opera purgationi: aliàs autem, ducatur mollibus excrementis & figuratis.* Sed figuratæ deiectionis absurda est vsurpatio ad laudem illius, si mollitudo absit. Quod pleriq; faciunt medicinæ ignari, qui duras & pilulatas, vt ita dicam, more caprilli stercoris deiectiones, eo commendant nomine, quòd figuratæ sint: quarum incommoda de siccitate alui, cum pari æstu coniuncta, suo dicentur loco. Sed ad rem. Est igitur deiectio molliter coagmentata, quę suo termino continetur, non alieno; ac suis, vt ita dicam, limitibus est compressa: qualis est vaccini stercoris coagmentatio: ne figuratam quis putet à tereti & rotunda intestinorum figura. Sed mollis illa coagmentatio, sicut caloris est mitis ac mansueti, vegetarúmque partium aluinarum: sic eo nihil omnino testantur confluere, quod ipsis facessat negotium in opere faciundo, aluúmque præcipitet in transmittendo.

Subrufa] Quæ colorata est mixtione bilis, pituita permixtæ, ab hepate confluentis in aluum, ne pigra sit in excernendo; éstque quodammodo vice clysteris, ad περισταλτικὴν δύναμιν intestinorum ciendam supernè deorsum; neque committit vt eadem intestina motu peristaltico, naturali contrario, sursum infernè moueant quæ infrà sunt transmittenda. Ex quo efficitur, deiectionem subrufam sic naturaliter colorari à bile subrufa quæ moderata est qualitate, & quantitate pauca. Nam rufa aut fulua deiectio (nihil interest vtrum dicatur) in vitio est de bile immodica vnde fucantur fæces, atque id signo hepatis æstu incandescentis. Sic enim facie fului sunt atque capillis Scythæ: ob eam sanè causam quòd, vt Hippocrati visum est, ὑπὸ ψύχεος ἡ λευκότης ἐπικαίεται, καὶ γίνεται πυῤῥή, i. *alba cutis à frigore peruratur, & fulua euadat.* lib. de aërib. loc. & aquis. Ergo descripta coloratio deiectionis, multum ipsius adiicit bonitati, facitque vt optima iure dicatur, cùm ita mollis est & coagmentata, vt modò diximus. Non sic res eunt deiectionis albæ ictericorum & phreniticorum: tametsi bona est eius coagmentatio & mollitudo: sed ne id quidem fieri posse arbitror; & vt concedam sic esse: qui tamen phreniticus cum deiectione alba euaserit, Hippocrates vidit neminem. Nulla est igitur firmior indicatio deiectionis optimæ, quàm de ipsius colore hîc posito, quem ab Hippocrate prætermissum fuisse vbi deiectio optima recensetur, iure hoc loco miratur Galenus; censetque illud prognosticum de subrufo colore, cum primo illius tractatus ponendum, vbi notarum deiectionis optimæ recensio continetur: alioqui mancam videri & imperfectam descriptionem quam priùs ille probauerat. Hîc certè Galeni iudicium libens amplector: * sed inconstantiam hominis fortiter opposuerim τῇ αὐτῇ κακοζηλίᾳ in has prognoses; ex quibus retexuit illud prognosticum quod erat mancum, & hanc prognosin vt absolutam pro illo reposuit: quòd ea, vt idem ait, contineat notas omnes deiectionis optimæ in consistentia, qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

Nec valde graveolens] i. Minimum fœdi odoris. Nam fœdus odor, est κακὸν συμβεβηκός, quod à putredine natum, signo & causa malum est. Accidit autem illa putredo, fœdi odoris parens, tum ex cacochylia rerum earum quæ assumuntur, tum ex calore igneo corrumpente, tum à quiete intestinorum quæ pigra sunt in excernendo; vel cùm exoluta vis est ipsorum peristaltica; vel cùm à bile non prorritantur ad egerendum. Sed tamen, vt liberè dicam; hîc fœdi odoris nulla occasio esse potest, vbi deiectio est molliter coagmentata atque subrufa. Coagmentatio enim mollis & figurata, opinionem tollit caloris ignei corrumpentis: coloratio autem subrufa, pigra esse non sinit intestina in egerendo, quæ bilis ipsa sollicitat. Nisi fortè supersit cacochylia rerum earum quæ assumuntur, vnde odoris fœditas inferatur. Omnia enim δυσώδεα, sunt planè κακόχυλα. Theoph. lib. περὶ ὀσμῶν.

Ipsam vero infra transmitti oportet] Διαχωρέειν: quo verbo, transitus significatur eorum quæ excluduntur διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *per loca commoda exclusioni dicata*: sed, vt iam attigi, pertinet κατ᾽ ἐξοχὴν, ad ventris deiectionem. Nam simplex verbum, χωρέειν, exitus omnes continet exeuntium: sicut est in aphorismis, τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, &c. aph. 23. 1.

QVA CONSVEVIT HORA] Quod est firmissimum secundæ valetudinis argumentum, ex inoffenso cursu æqualium periodorum ingerendi, digerendi, & egerendi, ex bene constituta naturali œconomia in vacuatione, suctione, & suctionis sensu. Nam vacuatio causa est suctionis; suctio, digestionis; suctionis sensus, ingestionis. Ac bene res eunt quando sic comparata est ratio deiectionis, vt partes quæ aluntur, quoad naturaliter cõstitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento; æqualia quantitate, similia qualitate, ac temporis tractu eodem colligunt excrementa, & eadem periodo infrà transmittunt. Talis autem consuetudo est naturaliter instituta καθ' ὁρμὴν naturæ, & κατὰ προαίρεσιν hominum sui diligentium, ac valetudinem suam vt decet curantium.

ET EA COPIA QVÆ ASSVMPTIS RESPONDEAT] i. Pro ratione ciborum qui assumũtur, vt scilicet pleniore aut parciore manu, sæpe aut rarò, hyeme vel æstate, in pueritia, iuuentute, aut senectute, consuetudo est instituendi diætam. Vt enim de more institutóque, aut etiam contra consuetudinem, cibi sumuntur: sic maior aut minor excrementi deiiciendi copia esse solet. Ex quo euenit, vt semel, bis, térve ad summum, aluus feratur; vt consuetudo est ingerendi & egerendi. Certum est autem, quòd assumendi cibi occasio commoda esse nequit, priusquam fæces pridianæ infrà transmissæ fuerint. Sic enim visum est præceptori de acutorum diæta, & alio loco, vbi hæc scripsit. Ἀποπατέει γὰρ τὴν ἕωλον κόπρον ἀνὰ πάσας ἡμέρας, ἣν μέλλῃ ὑγιαίνειν ὁ ἄνθρωπος. i. *Nam pridianas fæces singulis diebus excernit qui valet, aut valere debet.*

2 Παχύνεσθαι δὲ πρὸς κρίσιν.

Crassescere autem decet ad crisin.

HOC VERE quidem scriptum: sed loco minimè, nec appositè. Et verò verbum illud, παχύνεσθαι, i. *crassescere*, quod infinitiui est modi; cùm apponatur priori sententiæ vnde ipsum dependet; verè illius subiecto accommodari nequit. Quæ enim crassitudo ampliùs requiri potest in optima deiectione quæ molliter est coagmentata & figurata? Sic igitur verè & appositè scopo authoris sententia hæc ponetur. In desiderio deiectionis optimæ, qualem descripsimus, profuerit aluum ferri liquidis excrementis subrufis: sed ita tamen, vt neque stridula sit, nec pauca, aut multa & frequens; sed multa & rara: nec torminosa, nec ægra deiectio: tum vt appetente crisi, crassescat. Talis deiectio planè id adimit quod intus lædit & magis læsurum, nec ampliùs illud subesse testatur. Quæ omnia sunt profectò fidæ salutis. Sed ea fiducia maior est atque firmior, si toto morbi tempore aluum gerit ægrotus λαπαρὴν καὶ εὔογκον, i. *solidam, succi plenam, & molliter constitutam.* Quæ cùm ita sint de scopo ac mente Hippocratis; iam ad examen prognoseωs accedamus.

CRASSESCERE AVTEM DECET] Non quidem id excrementum quod siccitate obduruit, aut etiam quod iam est molliter coagmentatum & figuratum: sed humidum, quo ab initio fertur aluus in diarrhœa; vt scilicet quod antea circumfluebat ἄπυον, iam fiat quodammodo πεπτωμένον. Quæ figuratio posita in crassitudine circumscripta, causam agnoscit virtutem partium solidarum, quæ est ipsa natura, cuius iam incipit fieri redintegratio, quæ cernitur in excrementi pepasmo qui proprium munus est partium solidarum.

AD CRISIN] i. Ad morbi discessionem; comparata scilicet ἐπανορθώσει partium solidarum, & excrementi pepasmo: vnde crisis ipsa suscipitur atque absoluitur ad ægri salutem, ab eadem natura quam diximus esse virtutem partium solidarum. Sic enim Galeni iudicium est, ita scribentis. Διατέταται ἡ φύσις διὰ τῶν στερεῶν μορίων, δυνάμις ἐκείνων οὖσα, &c. i. *Diffusa est natura per solidas partes, virtus illarum existens.* 1.Epidem.

3 Χρήσιμον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας ξυνεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

Profuerit etiam teretes vermes vnà exire cum excrementis, dum morbus ad crisin progreditur.

VNDE INFRACTIO significatur morbi, & viscerum recreatio; firmissimum illud adferri potest ad ægri salutem: vt in vrina bellè colorata cum bona hypostasi, nuper ostendimus. Qualis autem vrinæ ratio est in humoribus excrementitiis venarũ, vbi sunt febres, ob quam causam febrium est vrina ἐπιφαινόμενον: talis est etiam deiectionum in morbis aluinis, ac cæteris omnibus quorum excrementis alui feruntur. Bene est aluo cùm figurata & mollis deiectio est, atque subrufa. Bene est item, cùm excrementa liquida per aluum ducta crassescunt & figurantur, quæ antea circumfluebant minimè coagmentata. An non hoc satis est; nisi etiam vermes rotundi vnà exeant cum excrementis, tam indigenis, quàm aduenis alui? Enimuero lumbricorum nulla sunt commoda, vbi deiectio est naturaliter constituta. Sed veniunt exoptati cùm itur de corruptione in coctionem eorum quæ assumuntur. Qualis est transitus

in morbis acutis, cùm ægri periculo defunguntur, móxque morbo. Quò spectat illud Hippocratis, περὶ κρίσιν ἰέσης τῆς νόσου, i. *dum morbus ad crisin procedit.* Examinanda est igitur causa & ratio lumbricorum in morbis acutis, quorum infractio cernitur in lumbricis qui vnà exeunt ac transmittuntur infrà cum alui deiectione mitificata, vt dictum est.

Ergo. PROFVERIT ETIAM] i. Multum adiicitur commodis humidarum deiectionum quæ à natura mitificatæ crassescunt. Hinc salus sperabilis, etsi nondum fida spes: quoniam τῶν εἰσιόντων ἡ πέψις, καὶ τῶν ἀπιόντων πεπασμός, i. *eorum quæ assumuntur, coctio; & exeuntium mitificatio* vnà ostenditur.

TERETES VERMES] Lumbricos; quorum ortus & mansio est in tenuibus intestinis: ibi enim aluntur & manent vbi gignuntur. Nam lumbricorum ἡ ἐντελέχεια venit ab ἐνδελεχείᾳ excrementi chylosi, quod nusquam est nisi in ventriculo & tenuibus intestinis. Cernitur ea ratio in pueris & infantibus, quibus copia est lumbricorum, de superuacaneo chylo, ab eorum nimia edacitate.

VNA EXIRE CVM EXCREMENTIS] Non quidem cibi fæcibus: id enim esset satietatis: sed cum spissatis deiectionibus quæ antea circumfluebant humidæ; tametsi cum fæcibus esse possunt.

DVM MORBVS AD CRISIN PROCEDIT] Vel cùm itur ad crisin de morbi pepasmo: tum enim maior fiducia est mox affuturæ salutis, cùm in eadem deiectione cernitur cibi coctio, & humoris morbifici mitificatio, cum recreata virtute partium solidarum, quæ antea fractæ à morbo iacebant. Cernitur cibi coctio in excremento chyloso vnde gignuntur lumbrici: nam tæniarum quæ toto sunt ambitu intestinorum; & ascaridum, quæ in ano catulliunt, alia ratio est. Gignuntur autem lumbrici, cùm excrementi chylosi putrescere incipientis, endelechia est à spiritu & calore intestinorum, sese in eam materiam insinuante. Humoris autem mitificatio siue pepasmus apparet in spissa & figurata deiectione quæ antea circumfluebat termini expers proprij, ac tantùm particeps alieni. Ergo profuerit vnà lumbricos exire cum excrementis, dum itur ad crisin. Nam quod obiicitur ex Hippocrate; quòd homo quidam qui febre correptus, liberaliter se potu & cibo inuitauit in cœna; cùm ei lumbricis ducta fuisset aluus die septimo, tandem vndecimo vitam finiuit: obiectionis solutio est, quòd in concursu signorum omnium funestorum id accidit; tum quòd eidem deiectio erat humida & torminosa, non sicut & hîc, facilis & figurata de crassitudine parta coquendo. Scire autem licet, quòd Aurelianus putauit lumbricis mortuis perniciem significari: sed falsò; quia vix est alibi locus viuẽdi lumbricis, quàm in tenuibus intestinis. At simulatque in crassa descenderint, cita mors venit; nisi erethismo prorumpant: vt annotauit Hippocrates in illa prognωsi. Τὰ καρδιαλγικὰ μετὰ στρόφου· κοιλίης θηρία καταρρήγνυται. Vide comment. ad eam. Sed Dioclis opinio est; viuis exeuntibus denunciari mortem. Herophilus autem sustinet neutros graue quippiam ominari. Apollonius & Glauco aiunt, initio cruditatem, pòst appetentem crisin ostendi. Antiphanes, sine stercore malos esse defendit. Sed ita statuendum. Vermes tum viui, tum mortui, principio quidem sunt mali: nam illinc cruditas; hinc putredo ostenditur. Cùm verò itur ad crisin, victrice natura; sic exeunt vt ponitur in hac prognωsi. Coac.15.cap. 11.lib.2.

4 Ἐν ὀξέσι τὸ ἀφρῶδες περίχολον διαχώρημα· κακόν. κακὸν δὲ καὶ τὸ ἔκλευκον.

Spumans deiectio in acutis vndiquaque biliosa; mala: mala item præalba.

DVO AVDIVIMVS deiectionum genera quæ fida spe nos consolantur in morbis quorum illa sunt ἐπιφαινόμενα; vel quæ adiiciunt securitati, quando sperabilis est vitæ salus de signis bonis quæ cuiusque morbi sunt propria: vt in pleuritide, verbi causa, de anacatharsi qualem iam sæpe suprà ostendimus. Nunc audienda sunt multa malorum genera quæ apparent in cæteris alui deiectionibus, quæ nos ad normam earum quæ adductæ sunt bonæ, examinabimus. Ac primùm de iis dicendum quę prauis coloribus atque situ, in vitio sunt. Earum primæ occurrunt biliosæ, admodum saturatæ viridi aut flauo colore; & omnis coloris expertes, præalbæ. Quæ omnes cur ita sint, & quorsum appareant; sic aggredior ad docendum.

SPVMANS DEIECTIO] i. Bullis minimis obsita quæ assurgunt in superficie, tum à flatu, tum à calore cõtra naturam eximio. Ac biliosa quidem syncera, spumat ardore visceris vnde manat, qualem accepimus illam esse quam ciet melicratum ἄκρατον in biliosis. De qua sic positum est à præceptore. Τὰ μέντοι ἀφρώδεα διαχωρήματα, καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει. 3. acut.
i. *Sanè spumantes deiectiones, ac magis quàm decet colore saturo biliosas, magísque calidas; syncerum melicratum ciet potiùs quàm aquosum.*

IN ACVTIS] Quorum est bilis propria generatio, sicut iidem à bile nascuntur: de quibus hæc scripta sunt à Galeno. *In acutis febribus biliosa gigni syncera per corpus; nihil est mirum.* lib. 2. περὶ αἱρέσ.

MALA] Vt causa & signo. Signo quidem inualescentis morbi, & ad exitium conspirantis, aut certè non facilè concessuri naturæ, nec medico. Hîc enim duo cernuntur quæ sunt grauissima; bilis eximiè saturata, & spuma: quæ sunt eiusmodi, vt ex ardore nata, non priùs ipsum extingui posse testentur; quàm partium viuacitatem atque natiuum calorem extinxerit: nisi assiduo neoterismo intus & foris viscera recreentur. Atque vt breui complectar incommoda bilis hîc positæ; sufficiet illud quod iam at-

tigimus ex Hippocrate, & quod idem bili descriptæ apposuit. *Huiusmodi autem deiectio syncera bilis atque spumantis, alia quoque habet mala insignia. Nam hypochondriorum ardorem non extinguit, sed magis accendit: tum anxitudinem, artuúmque iactationem infert: præterea intestini & sedis vlcerifica est.*

MALA ITEM PRÆALBA] Quæ non est eiusmodi de assumptorum colore, vt pultis ex farina & lacte, tum lactis ipsius: qualem accepimus ductam fuisse cuidam Apollonio ex vsu lactis caprini. Sed quæ præalba est, vacuitate omnis biliosæ tincturæ: quod ferè ictericis accidit; nonnunquam item phreniticis. De quibus est illud prorrheticum. Ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις· κακόν. i. *Phreniticis alba deiectio mala est*: quoniam ex euentu talis apparet, διὰ σφόδραν πύρωσιν ἐν τοῖς ἄνω τοῦ ἥπατος μορίοις, ἀναρπάζουσαν τὸ αἷμα σὺν τῇ χολῇ, i. *propter inflammationem superarum hepatis partium, quæ vnà cum sanguine bilem rapit.* Scire autem licet, quòd in hac prognosi, ὡς ἰδιοειδῶς notæ sunt positæ κατὰ τὸ ὂν malarum deiectionum, colore saturo biliosarum & præalbarum. Nam illud prorrheticum, nauseam mouet Galeno, verborum confusione, vbi sententia hæc sic recensetur. Τὰ ἐν ὀξέσι χολώδεσιν ἔκλευκα, ἀφρώδεα, περίχολα διαχωρήματα· κακόν. Sed tamen vtriusque vitij ratio continetur in eo quod author apposuit. Ἆρά γε τουτέοισιν ἧπαρ ἐπώδυνον; i. *An non his est dolorificum hepar?*

prorrh. 13. f. 1. 1.

prorrh. 18. f. 2. 1.

5 Ἔτι δὲ κάκιον καὶ τὸ ἀλητοειδὲς κοπριῶδες.

His peior est pultacea deiectio stercorosa.

SENSVM oppositio, mentémque scripti denudatam obscuritatis velo exponit. Plurima bile ad saturitatem tincta deiectio, est mala; peior quæ omnis est tincturæ biliosæ expers. Saltem enim cum excremento bilioso, humoris tantum abit morbifici: bilis autem quæ fæces destituit, regreditur in corpus atque venas; vbi sanguinem mixtura inficit, donec febrili eum ardore accenderit. Sed à qua bilis secernitur, omnino est duplex; diffluens vna, altera figurata. Diffluens, chylosa est: quoties chylus ergastulo exclusus mesaraicarum inflammatarum, plenarum, obstructarum; effluit intestino: de qua traditur Coaca huius cap. 24. Λευκόν τε καὶ ὑγρὸν μετὰ κοιλίης μετεώρου. Consistens est ac figurata quę hîc ponitur, quæque dicitur ἀλητοειδής, i. *pultacea*, seu pultis similitudinem ipso colore referens; nec solùm eiusmodi qualis etiam chylosa esset: sed vnà quoque κοπρώδης, i. *stercoracea*. Talia icterici, obstructo vel scirrhoso iecore, deiiciunt. Ἀλητὸν autem communiori acceptione, farina est cuiuscunque generis, inde triticea, indéque hoc ipsum quod ex ea in aqua aut lacte, cum melle, aut sine melle bullita & cocta confectum esitatur. lib. 2. de diæta, & lib. περὶ παθῶν.

6 Κάρος ἐπὶ τούτοισι, κακόν· καὶ αἱματώδης διαχώρησις, καὶ κενεαγγείη παραλόγως.

Ad hæc, si carus eueniat; malum: cruenta item deiectio: omnísque adeo immerita vacuatio.

QVORSVM hæc omnia sint ab authore posita; palam aperiet ipsa prognoseως explicatio. Atque imprimis constat; carum, symptoma esse grauissimum amissæ phantasiæ, quod infertur cerebro admodum refrigerato. Siue autem sit verè carus, siue cωma, siue νωθρότης; periculo locum esse restantur mox adfuturæ mortis: cùm iam exacta phrenitide enascuntur, quæ priùs adiunctam habuit accessionem deiectionis præalbæ, quam in prorrhetico narrat esse funestam, cùm ei succedit νωθρότης διὰ τὴν νέκρωσιν, i. *emortua facultate*; vitióque portantis, non autem portati.

CRVENTA ITEM DEIECTIO] Non ea quidem quam ciet hepatis εὐρωστία, quæ non est πολυήμερος, καὶ οὐ κενεαγγείης δεῖται, i. *quæ diuturna non est, nec opem requirit à medico*: sed illa potiùs quam continenter fundit hepatis ἀτονία, qua ipsum tædet sui officij. Atque hæc nominatur à præceptore, περίπλυσις ἐξέρυθρος τῆς κοιλίης, i. *proluuies alui prærubra.* Vtraque autem cruenta deiectio, hepatica est dysenteria, ea lege distincta quæ dicta est. Hîc scire licet, hepaticam dysenteriam, quæ ὡς σύμπτωμα, οὐ λόγῳ τῆς φύσεως, i. *vt symptωma funditur, non lege naturæ*; scopo eodem, prædictæ prognωsi fuisse appositam, quo in prorrhetico vbi de cωmate agitur: quòd ea non minus adiiciat cari periculo nati ex phrenitide, quàm vigilis cωmatis in phrenitidem transeuntis. Quem locum iam pridem examinauimus in tractatu de cωmate.

cap. 2. lib. 2. huius operis.

OMNISQVE ADEO IMMERITA VACVATIO] i. Quæ fit, vt dixi, ὡς σύμπτωμα, οὐ λόγῳ τῆς φύσεως; proptereáque non adimit quod intus lædit: sed illud ipsum, vacuationis huius accessione, magis læsurum testatur: vt interim taceam vacuationis adiuncta incommoda quæ ab infirmitate orta naturæ, ipsam denuo infirmiorem facit. Quò autem plures in vitio sunt facultates; eò res ægri peiore sunt loco.

7 Κοιλίης ἀπόληψις, μικρὰ μέλανα σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσα· μυκτὴρ τούτοισι ῥηγνύμενος· κακόν.

Cùm intercepta est aluus, & quæ coacta, globulis paruis ducitur, atque nigris, velut caprarum pilulis; tum malè est sanguinem profundi è naribus.

QVEMADMODVM symptomatica omnis excretio, periculosi morbi periculo adiicit, vt modò vidimus in phrenitide quam comitatur primùm prælba deiectio, tum carus excipit, cui accedit proluuies alui prærubra, ex hepatis ἀτονίᾳ. Sic vacuatio nulla, quantumuis critica, recreationem potest adferre: sed contrà ægrotum damnis augere, cùm vires languent effœtæ. Atque hoc theorema catholicum est harum prognoseωn quas author adduxit de rubra proluuie caro adiuncta: item de narium hæmorrhagia quæ cadit in globulosas & nigras deiectiones, velut caprarum pilulas stercoraceas. Ratio autem talium deiectionum, & hæmorrhagiæ incidentis, similiter analyticωs exponetur, vt cæterarum iam adductarum.

CVM INTERCEPTA EST ALVVS] i. Siccitate astricta, quod frequens est apud Hippocratem, κοιλίαν ξηραίνεσθαι, καὶ ξηρὴν εἶναι: cùm scilicet nihil reddit nisi coacta; & quæ redduntur, sunt dura & vi expressa. Quod vitium in excernendo, tribus de causis accidit. Ac prima quidem est digerendi vbertas de chylo accuratè confecto virtute natiui caloris in aluo solida & robusta: vnde natura sui negligens in excrementis ducendis, quæ parca manu collecta supersunt, ipsa cunctando siccari & indurari sinit. Altera est ἡ ἄνω εἴλησις τῶν ἐντέρων, i. *ea quæ sursum fit reuolutio intestinorum*, cùm scilicet intestina suam habent περισταλὴν naturali contrariam infernè sursum, à sedis musculo ianitore constricto & clauso. Tum enim fæces sursum transmissæ ad cωlum, ibi subsistunt, & indurantur aridæ; denegato exitu & exeundi via quam priùs ad exitum affectabant, cùm esset peristole intestinorum naturaliter constituta. Sed positæ astrictionis in hac prognωsi, neutra est causa earum quæ dictæ sunt, quæque à frigore ortum habet aëris ambientis in aquilonia tempestate. Nota sunt illa solennia præceptoris. Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι κοιλίας ξηραίνουσι. i. *Ex quotidianis cæli constitutionibus; aquilonia aluos exsiccat.* Et. Ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρυνέει. i. *Frigus aluum exsiccat.* aph.17. 3. Nec verò aluus, quam fecit astrictiorem frigida & sicca tempestas aquilonia, fæces coacta reddit more caprarum nigras & globulosas. Nam aquilonio frigore, alui natura sunt calidissimæ, febris expertes, ac sine morbo, quem vocat Hippocrates νόσημα ξηρόν, i. *morbum siccum*; nisi aliunde incideret vt sæpe accidit. Accidit autem vt sicca sit aluus & dura, nihilque egerat nisi nigrum, caprarum more; quando, vt ait Galenus, ἧπαρ πεπονθὸς ᾖ, ἢ μεσάραιον· ἢ τι τῶν κατὰ κοιλίαν, ἢ νῆστιν ἔντερον, ἢ σπλῆνα, i. *cùm hepar laborat vitio siccitatis atque caloris, aut mesaræum, aut aliud quippiam quod sit in ventre; putà ieiunum intestinum, aut lien.* 2. de acut.

ET QVÆ COACTA] i. Non sua sponte, vt solet naturaliter constituta, in tempore atque ordine periodorum coquendi, digerendi, & egerendi: sed proritata clystere aut balano, fæcibus vix vi ducitur.

GLOBVLOSIS PARVIS ET NIGRIS, VELVT CAPRARVM PILVLIS] Quæ notæ omnes apparent in fæcibus vix vi ductis, authore Galeno, *quæ globulosæ redduntur more caprarum; aut quia diutiùs detinentur; aut propter ignei vim caloris. Quòd si ad eam figuram nigricies quoque accesserit, igneam planè affectionem intus subesse ostendunt in corpore: ob eámque causam sunt malæ.* prorrh. 6. f. 2.1. Sic autem sunt malæ, vt eius egressionis vnde veniunt, vix vlla redintegratio sperari posse videatur: sed contrà, partium diu multúmque alteratarum alienatio insanabilis.

TVM MALE EST SANGVINEM PROFVNDI E NARIBVS] i. Sanatio nulla sperabilis ex vlla, quæ multis in morbis critica esse solet, proruptione bilis, quam morbo exhausti perferre non possunt: ac tantum abest ægrum leuari, vt opinione celeriùs moriatur. Scire autem licet, quòd nihil bene fit vacuando, in summa virium infirmitate, cùm firmiter fixa hæret infirmitatis causa.

8 Γλισχρὸν, ἄκρητον, καὶ λευκὸν διαχώρημα· φλαῦρον. φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ἄλις ἐζυμωμένον, ὑποφλεγματῶδες. πονηρὸν δὲ καὶ ἐκ ξυστροφιωδέων ἐπίστασις ὑποπέλιον, πυώδης, μετὰ χολώδεος.

Glutinosa, syncera, & alba deiectio; praua est: praua est item quæ multùm est fermentata, subpituitosa. Pestifera autem quæ ex concretis enatat subliuida, purulenta simul & biliosa.

In hac prognosi recensio est siue catalogus deiectionum prauarum, quæ sunt eiusmodi, magnis incommodis ac pessimis ægri rebus; colore, substantia, loco, & situ. Ac primùm.

Glvtinosa] i. Vix vi auulsa è fundo, vbi contumaciter adhærescit.

Syncera] Omni serosa humiditate vacua, & vi ardoris exhausta, nec vllo permixta humore. Sic enim τὸ ἄκρητον dici reperio; tum per se; tum ex euentu.

Et alba] Non quidem pituitæ concretæ quam genuit cruditas, rerum earum vitio quæ assumuntur: non enim pauca esset: sed vt Galenus author est, quæ gignitur πιμελῆς τετηκυίας ὑπὸ πυρώδους μὲν θερμότητος, οὐ μὴν κακοήθους γε σφοδρῶς, i. *adipe liquefacto ab igneo quidem calore; sed non ita maligno*, vt esse solet τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, pestilentiæ parens vnicus: vnde apparet alia liquefactio adipis in deiectione, idea videlicet pauci, opimi, læuis, & albi; mox autem subflaui. *Accidit autem & huius ideæ deiectio, adipe quidem liquefacto: sed tamen qui vel incendio conflagrarit; vel qui quodammodo vetustate semiputris euaserit.*

Prava est] Sic expressa, vel ab incendio simplici, vel cum putredine.

Prava est item mvltvm fermentata] i. Quæ ostentat ζύμωσιν toto humoris corpore, vt in atra bile: vel quæ minutulis bullis est obsita in superficie, vt flaua spumans; quæ habet τὸ ἀφρῶδες ἐπάνθισμα; sicut & æruginosa. Talium enim deiectionum indicia non minùs terrifica sunt, quàm symptomata ipsa pestifera. Vt enim apparent viscerum signo, æstu incandescentium, quem fermentata illarum deiectio non extinguit, sed magis accendit: sic abradendo & exasperando, inflammationes & vlcera sæpe mouent intestinorum grauissima, quæ sunt ab atra bile insanabilia.

5. acut. & aph. 28. lib. 4.

Pestifera avtem] i. Quæ nulla oppositione bonorum signorum vinci se patitur, pestiferique signi & causæ vim habet.

Qvæ ex concretis] Græcum illud, ἐκ τροφιωδέων, consultò emendatum reposuimus ἐκ στροφωδέων, i. *ex torminosis*: quoniam deiectiones hæ fermentatæ, sunt fœtæ torminibus dysentericis; non sicut vrinæ, quarum στροφώδεα suprà vertimus, *glomerata*: quòd στρέφεσθαι verbum, idem sit Dioscoridi & Capitoni, quod πήγνυσθαι, i. *cogi & coagmentari*. Locus est in prorrhetico & suprà his verbis expressus. Κινδυνῶδες καὶ ἐκ στροφώδους, ὑπόστασιν ἔχον ὑπόπελιον. i. *Periculosa etiam quæ ex glomerata, hypostasin habet sublinidam*. Vbi demonstratum est, τὸ στροφῶδες, pro tormine, non cadere in vrinam: quod proprium est aluini symptomatis, ibi demum pestiferi, cùm eò progressum est vt excrementa liuida emittantur ex intestinis quæ humor efferus exulcerauit, perduxitque ad νέκρωσιν. Cernitur autem hic liuor enatans in deiectione, quæ non admittit hypostasin: similiter vt vrina, cuius est propria, vt visum est Capitoni ad locum illum prorrhetici, ex Galeno.

prorrh. 64. s. 3. 1. & Coac. 10. cap. superioris.

9 Αἷμα λαμπρὸν διαχωρέειν· κακόν. ἄλλως τε καὶ ἤν τις ὀδύνη παρῇ.

Sanguinem deiiciendo clarum emitti; malum: idque cùm aliàs, tum si quis dolor adest.

Sangvis emittitur deiiciendo clarus & splendidus; rupta, exesa, vel aperta vena in aluo. Talis deiectio est cruenta, non cruentata: vt esse solet aluina dysenteria quam mouet exulcerando, vel pituita putris & salsa, vel atra bilis, aut flaua syncera. Omnis autem cruenta deiectio, pestifera est: si eam tantùm exceperis quæ stata periodo, duce natura, cietur λαύρως καὶ ἰσχυρῶς κατὰ τὴν εὐρωστίαν τοῦ ἥπατος, i. *larga manu & fortiter à forti hepatis contentione*: vt in iis qui altero crure sunt mutili. Tum si exceperis hemorrhoidas conuenienter fluentes. Scitum est illud. Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ· κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν, τὸ μέλαν ὑποχωρέον. Cùm hinc discesseris; nulla occurrat cruenta deiectio, quæ non sit pestifera.

lib. 4. περὶ ἄρθρων.

aph. 25. 4.

Idqve cvm alias] In ἀτονίᾳ hepatis, vnde πρόπλυσις ἐξέρυθρη, i. *proluuies alui prærubra*.

Tvm si qvis dolor adest] Qualis infertur, venis mesaræi exesis: vt ipsi vidimus in Polemarcho Brissacio, cui suppressa in aluo materia quæ olim mouebat sæuam arthritin; venis exesis in mesaræo, deiectiones mouit cruentas quatriduo ante obitum.

10 Τὸ ἀφρῶδες περίχολον διαχώρημα· φλαῦρον. καὶ ἰκτεριῶνται δὲ ἐκ τουτέων.

Spumans deiectio eximiè biliosa, aut circumfusa bile; praua. Tum inde fiunt icterici.

Spvmæ idea cernitur in humido circumtenso à spiritu flatulento. Sic enim Galeni iudicium est, vbi pompholygum siue bullarum causam recenset in vrinis bullatis. Et quamuis hæc ita sint καθ' ὑπόθεσιν bullarum quæ in vrinis emicant: tamen καθ' ὅλου id locum habet in omni humore bullato, vbi coitio densa

tio densa minutularum bullarum, spumam edit. Nam in humore calido nulla bullarum generatio est à calore, nisi cum flatu, sine quo non est humidi circumtensio; propereáque nec spuma. Quod superest; causa & ratio huius prognoseωs repetenda & aduocanda ex ea quæ iisdem ferè literis, & scopo eodem scripta est 4. huius cap.

11 Ἐπὶ τοῖσι χολώδεσι τὸ ἀφρῶδες ἐπάνθισμα· κακόν. μάλιστα δὲ ὀσφύων πεπονηκότων καὶ φρενῶν ἐνεχθέντων. ἆρα δὲ τούτοισι τὸ ἄλγημα;

In biliosis cùm spuma enatat efflorescens; malum: idque potissimùm, si lumbi doluerint, & mens emota fuerit. Etiámne dolores in metu sunt?

Omnis deiectio graue malum subesse ostendit, cùm ei naturâ iam efferæ, feritas maior adiicitur, ipsáque tantum abest vt morbi leuationem adferat vnde manat, vt ei multum adiiciat, & grauiorum malorum accessione damnis augeat. Ecce biliosa deiectio in biliosis, peior est spuma rutila quæ ab incendio viscerum efflorescit. Tum exudante cacochymia in aluum è lumbis dolentibus; vel ea demissa è cerebro in æstu dementiæ; biliosa & spumans deiectio inde nata, non illud adimit quod intus lædit, sed illud ipsum eò magis læsurum ostendit, quò ipsa peior apparet. Postremò talis deiectio non minùs calamitosa est intestinis & sedi exulcerando; quàm cerebri, lumborum, & hepatis vnde venit, calamitatem ostendit. In cruditate & feritate humorum, nihil criticum esse potest: tum vacuatio nulla, doloris aut morbi leuationem est allatura, cùm ea cietur κατὰ τὴν ἐπίχυσιν. Vetus enim opinio est, sapientum consensu pridem firmata, quòd οὐδὲν τῶν κατὰ συμπάθειαν, λυτικόν ἐστι τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Eorum quæ sympathia fiunt; nihil soluit priores morbos.*

12 Λεπτὸν ἔπαφρον διαχώρημα, ὑδατόχολον ἔχον ὑπόστασιν· πονηρόν.

Tenuis valde spumãs deiectio, cuius est aqueabiliosa hypostasis; praua.

Atqve hic significatio est cruditatis eximiæ quam edit naturæ infractio, febris æstu incandescentis. Ac tenuis quidem, indicium est cruditatis, διὰ τὴν στέρησιν τῆς πέψεως, i. *coctionis priuatione*: vel de prærepta occasione coquendi, vel de collapsa virtute. Sed valde spumans deiectio, spumam habet æqualem, propereáque prægrandem & pessimam à spiritu flatulento quem in spumantis materiæ partes omnes pariter æqualitérque mouet calor febrilis. Declarat idipsum aqueabiliosa hypostasis, quę quidem tenuitate ipsa, cruditatis sobole, planè est aquea: sed bilioso colore, est viscerum febris calore ardentium. Aqueam verò & biliosam dixit hypostasin, pro liquida consistentia quæ à febrili calore, bilis parente, spumat & liquitur; nec ab effœta virtute partium solidarum crassescit. Nam hypostaseωs nomen, tantùm vrinis tribuitur apud Hippocratem: vt annotauit Galenus ad illud prorrheticum. Ἐκ στροφώδεος ὑπόστασις ἰλυώδης, ὑπόπελιος· κακή i. *Ex concreta, hypostasis cœnosa subliuida; mala.* Quàm autem calamitosa sit, ne dicam funesta, tenuis & valde spumans deiectio biliosa in morbis acutis; passim docetur in Epidemiis, & in historia de Sileno, vbi tenuem & minutissima spuma obsitam deiectionem biliosam, ἄκρητον nominauit, i. *synceram*. prorrh. 64. l. 3. 1. & Coac. 10. cap. superioris.

13 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ πυῶδες· καὶ τὸ μέλαν αἱματῶδες πονηρόν, σὺν πυρετῷ, καὶ ἄλλως.

Praua est etiam purulenta, & sanguinis atri deiectio: idque tum in febre; tum aliàs.

Enimvero prior pars huius prognoseωs de purulenta deiectione, quòd absolutè simpliciterque praua sit; verè dici non potest. Hîc certè opus est diorismo. Ac diorismus sic erit. Nam purulenta hepatica de cocto phymate aut corrupto, erit sinistri iudicij vel ancipitis: vt apparebit pus ipsum meiendo emissum. Ac cœnosum quidem & fœdi odoris, funestum est: quia visceris vnde manat, corruptionem ostendit. At verò album, æquale, minimúmque graueolens; ancipitem habet euentum; non quidem suo pepasmo & visceris vnde manat integritate: sed partium offensione, per quas non tutò infrà transmittitur: quamuis non rarò eueniat vt comparato sic empyemate, multi periculo defungantur, cùm in angusto spes esset à phymate crudo cauarum hepatis partium. Nec verò semper aluina deiectio purulenta, est praua, quæ finem adfert optatum crudelis dysenteriæ. De qua Hippocrates ita cen-

Coac.3. cap. 20.lib.2. fuit. *Quibus e dysenteria saeua itur ad puriformia, qui superstat humor; multùm albus erit & multus.* Sed illa demum praua est omnis purulenta deiectio, quæ puris formam ostentat, partis corruptæ indicem vnde venit. Tum ea quæ à laudabili empyemate, nobilium partium officia labefactat, quà puri deiiciendo ad sedem est transitus. Talis est illa deiectio empyicorum, quorum ab ea deiectione calamitatem Hippocrates sic expressit. *Empyicis à pulmone pus duci per aluum; lethale.* Est autem lethale id, non semper signo pulmonis corrupti à phymate peripneumonico; sed vitio partium nutritiarum, quod à pure infertur, dum illac fertur πρὸς διαχώρησιν. Idem similiter accidit iis quibus à vulnere brachiorum in empyema mu- 2575.Iul. tato, purulentæ sunt deiectiones. Nam vxor Berjorij periit lienterica, cùm ei brachium erysipelate occupatum, & ab empyemate purulentum atque corruptum, pus effudisset in aluum. Secus est in peripneumonia quæ phyma in pus mutatum, & intra vomicam adhuc conclusum, ad purulentam & stran- 1.Epid. guriosam perirrhœam conuertit. Similiter etiam periculosa est ab hypochondrij empyemate, puris deiectio; tum per se; tum ex euentu, cuius periculum continetur in commentariis nostris ad hanc pro- Coac.8. cap. 21.lib.2. gnωsin. *Abscessuum siue empyematum hypochondriacorum, lethalia sunt illa quæ pus effundunt intrò.* Sed mesaræi, pancreæ, & epiploi, tum hypogastrij empyema, intrò conuersum, & illac deiectum; spem vitæ adimit, quam priùs iniecerat dum phyma crudum transiret in coctum. Id enim medium est inter citam crisin atque perfectam, & desperatam salutem. Lumborum τὸ κύφωμα quod iis intulit phyma ibi conceptum, sine præsidiis quæ sunt in manu sæpe sanatur, cùm cœpto fieri empyemate, purulenta fortis & longa succedit dysenteria: sed ea curatio tuta non est, nec cita, nec facilis. Nunc loco se offert purulenta deiectio quam mouet vlcera intestinorum: quæ quia συνέχωσιν partis obsessæ corrumpit, vlceri multum adiicit, nec illud naturæ præsidiis sinit curari, quæ posita sunt in generando ac restaurando.

ET SANGVINIS ATRI DEIECTIO] Vt eo nomine non sit conscripta nec comprehensa purgatio hæmorrhoidum, sanguine atro suscepta, de qua est illud præceptum. *Κάτω δὲ ἀγαθὸν τὸ μέλαν ὑποχωρέον.* aph.25.4. Nam hæmorrhoides infrà ducuntur sine vlla peristole intestinorum: nulla autem deiectio caret peristole. Quò fit vt nulla deiectio atri sanguinis, bene fiat vel ipso deiiciendi modo: quia peristole intestinorum sæpe grumescit periculo ægrotantium. Sed atræ bilis nulla cõcretio esse potest, nec grumus. Quod vt concedam; certũ est tamen, grauiora mala inferri dum bilis atra exulcerat intestina, quàm cùm sanguis niger grumescit: qui tantum feritate bili atræ concedit; quantum, vt ita dicam, frigidum ferrum candenti. Ac certè bilis atræ nulla hîc mentio. Sanguinis autem nigri deiectio praua est atque pestifera: quoniam insanabili vitio exolutorum viscerum hepatis & lienis, infrà transmittitur: idque tum in febre à tempestate pestifera, vnde viscera ipsa liquuntur: tum aliàs ac sine febre, illata paulatim visceribus ἀτονίᾳ, cuius impressio est repentina cum ipso symptomate: sicut & causæ morbificæ alterantis inueteratio esse solet.

14 Καὶ τὸ ποικίλον καὶ τὸ ἀκορὲς διαχώρημα φλαῦρον.

Varia item, saturatáque deiectio, praua.

QVEMADMODVM syncera omnis deiectio sanguinis atri, per se ipsa ducitur vitæ exitio: sic aliorum quoque humorum, synceritate insignium, pestifera esse solet infrà per sedem exclusio; quæ etsi quàm illa seriùs exitiosa est, minúsque præceps exitio, quod sæpe est postridianum: tamen non minus aph.23.4. periculum subesse ostendit. Quò spectat illud Hippocratis. *Æquè periculo locus est deiectionibus synceris & variis, atque nigris à sanguine: sed tamen hæ ocyùs; illæ verò seriùs præcipitant homines ad exitium.* In promptu ratio est: quia deiectiones atri sanguinis opimæ, tum liuidæ & æruginosæ fœdi odoris; omnes ducuntur partim ex ἀτονίᾳ viscerum; partim ex iis partibus quæ liquuntur, aut sunt emortuæ. Talium autem grauiores sunt casus, magísque funesti, quàm earum quæ ab incendio, dum alterantur, nec dum, vt illæ, sunt alienatæ; synceras & varias edunt deiectiones. Sed quænam sint variæ & synceræ deiectiones, progn.23. lib.2. paulò pòst aperit idem præceptor his verbis. *Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ αἱματώδεα, καὶ πρασοειδέα, καὶ μέλανα, ποτὲ μὲν ὁμοῦ διεξερχόμενα, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος.* i. *Sunt autem eiusmodi, abradentia, biliosa, cruentata, porracea, nigra; eáque partim simul deiiciendo emissa; partim ipsa per se diducta ab aliis.* Scire autem licet, quòd harum omnium deiectionum consideratio, ineundæque huius prognoseωs ratio est in iis quę aph.21.4. sua sponte ducuntur, non nostra, i. artificio medici dantis operam purgationi: vt visum est præceptori. Causæ adductæ sunt alibi.

15 Καὶ χεῖρον ὅσῳ φοβερώτερον τῇ χροιῇ.

Ac tantò peior, quantò coloris est magis horrendi.

QVANTO humoris cuiusque maior est è natura egressio: tantò est magis colore terrificus. Vt si bilis flaua syncera eò deueniat synceritatis, vt iam appareat nigra; dubitari certè non potest, quin metu maiore exterreat medicum, signo & causa, quàm olim cùm esset flaua. Ac signo quidem: quòd iam ad vltima ventum sit viscerum igne ardentium, siue incendio conflagrantium. Causa autem: vitio insanabili quod

bili quod intestinis infertur, dum aluus infrà transmittit humorem tam efferum. Sunt enim acriores morsus bilis atræ quàm flauæ.

16 Πλὴν ἐν φαρμακείῃσιν. ἐν γὰρ ταύτῃσιν ἀκίνδυνος, μὴ πλήθει ὑπερβάλλον.

Secus in pharmacia. Tum enim periculo locus non est, nisi sit nimia abundantia.

CLARA EST lectio sic recensenda. Est quidem syncera omnis deiectio praua; & eò peior, quò eius color est magis terrificus, atque imprimis niger. Hoc certè ratum est persuasúmque omnibus: sed ea lege, vt sponte sua, non medici, niger hic humor deiiciendo exeat. Causæ adductæ sunt. Qui autem ducitur pharmacia melanagoga, cùm scilicet datur opera purgationi ad melancholiam, vel ad insaniam; καλῶς ducitur καὶ κρισίμως: non secus atque varices & hæmorrhoides; quæ finem adferunt illorum symptomatum, conuenienter, sponte ac duce natura obortæ. Nam illud; τὸ μέλαν κάτω ὑποχωρέον, quod ἀγαθὸν esse dixit Hippocrates, beneficio fit hæmorrhoidum; minimè autem deiectionum. Nulla enim, quæ sua sponte mouetur, sanguinis atri deiectio, in bonis ducẽda: semper omnino pestifera est, ac cita morte non rarò funesta. Nam qui à morbo emacruerunt; cùm nigra deiecerint, postridie moriuntur. Sed mirum illud, ac, penè dixerim, miraculo apponendum; quòd hæmorrhoicus ater sanguis, tot commodis beat ægrotum; & idem deiectus augeat multis damnis, tantúmque periculo vitæ adiiciat, vt cita inde mors veniat. Tum illud etiam subit mirari; quòd nigra deiectio sponte ducta, periculo & maleficio est apponenda: sperabili autem saluti ac beneficio, quam mouet pharmacia conuenienter præscripta. Enimuero sanguinis atri iniussa deiectio, hepatis ἀτονίαν denunciat; quod officij sui tædet, nec sanguini vacuando præit ampliùs, vt solebat, per sua πεφυκότα, i. *per suas propagines*, quæ sunt venæ. In hæmorrhoide ius suum retinet, potens adhuc humoris atque suarum propaginum, i. venarum. Tum sanguis ater de vitio suæ stationis, mesaræo vim adfert; & è venis egressus, intestina pererrat: vbi magis aph. 20. 6. corrumpitur, ipsísque suam corruptionem impertit, vt locis incommodis vbi suam φυλακὴν, quam in venis habebat, prorsus amittit. Hinc finis non fit exitus exitiosi. Hinc etiam summæ infirmitatis & corruptionis amplificatio, donec ad vltima ventum sit, & ad vitæ exitium. Sed atri sanguinis iussa deiectio per pharmaciam melanagogam, secus ab illa quæ est iniussa, excipitur bonis ægroti rebus, vt signo & causa. Nam ea perficitur viscerum εὐρωστίᾳ, & simul adimit & expurgat id quod lædebat intus, & magis læsurum erat: præsertim si non pigro lapsu & continenter, & largiter & paucis horis, qualis est critica deiectio.

NISI SIT NIMIA ABVNDANTIA] Quæ est ὑπερκάθαρσις: vt in vacuatione critica; ὑπέρκρισις. Nam omne nimium est inimicum naturæ. aph. 51. 2.

17 Καὶ τὸ ψαφαρὸν μαλθακὸν ἐν πυρετῷ διαχώρημα· φλαῦρος. φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ξηρὸν, ψαθυρὸν, ἄχλοον· καὶ ἄλλως, καὶ ἣν κοιλίην καθυγραίνει. μελάνων δὲ προδιελθόντων, κτείνει.

Quinetiam mollis friabilis in febre deiectio; praua est. Praua item sicca, discerpta, expers caloris: ídque cùm aliàs; tum verò si liquidam aluum reddit. Tum enim perimit, cùm nigra prodierint.

VT OMNIS deiectio naturaliter coagmentata, i. figurata & colorata vt decet, est optima: sic vbi abest quæ priùs aderat coagmentatio; magnum subesse malum testatur; ob eámque causam est pessima. Est enim coagmentatio omnis naturaliter constituta, soboles natiui caloris atque humoris: quemadmodum eius dissipatio quæ est quodammodo frustulatim discerpta; in mollitudine quidem, putredinis; in duritate autem, summi ardoris, humorem quo velut glutino coagmentata erat deiectio, exhaurientis. Quæ omnia cuiusmodi sint, propalam explicabit ipsum examen.

QVINETIAM MOLLIS FRIABILIS] Exemplò carnium pridianarum, & asseruando tenerescentium, atque quodammodo emortuarum, proptereáque ex facili discerptarum, quas Galli vocant mortificatas. Nam ψαφαρόν, idem est quod in prorrhetico ψαθυρόν: vt suprà iam diximus. Est autem Coac. 33. cap. superioris. id, referente Galeno, quando τὰ κρέα τοῖς σκληροῖς, καὶ ἰνώδεσι, καὶ διαλύτοις, καὶ δυσμασσήτοις, ἐναντίως ἔχει διακείμενα, *cùm scilicet carnes similiter non sunt affectæ, vt esse solent, duræ, fibrosæ, quæque nec facilè dissoluuntur,* prorrh. 24. f. 3. 1. *nec facilè item manduntur.* Quarum dissimilis est caro pulmonis, quem vocat Hippocrates ψαφαρόν. Huiusmodi carnes vocantur à Græcis, τὰ ἕωλα κρέα, vt iam attigimus cùm pridianas diximus. Cernuntur eiusmodi deiectiones in nucibus, pyris, & malis præmansis, quorum firma non est, nec tenax coagmẽtatio: lib. 1. περὶ τόπων.

ſed quæ diſcerpitur ſiue diuellitur, deiiciendo emiſſa. Sed id locum habet in ſanis qui fructibus illis tantùm veſcuntur & victitant. Non ita in febre fit, vbi nulla manſorum de pomis excuſatio eſſe debet.

Ergo. IN FEBRE] Cuius eſt τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, quod corrumpendo diſſociat atque reſoluit coagmentatas & figuratas fæces, ipsáſque reddit fruſtulatim diſcerptas in putri humore: ſimiliter vt cùm arena in aquam coniicitur, quæ ibi reſidit.

PRAVA EST] Sicut omne colliquamentum, quo nihil à febre calamitoſius eſſe poteſt.

PRAVA ITEM SICCA DIVVLSA] i. Quæ antea fuit globuloſa & dura, more caprarum; nunc eſt fruſtulatim diuulſa & incoibilis, vacuitate humoris quem ardor febrilis exhauſit, vel de viſceribus quodammodo iam emortuis & ſanioſis ichωr exudans diſſoluit.

EXPERS CALORIS] Sic enim rectè videmur interpretari quæ idem poſuit in prorrhetico, τὰ ὑποφαθυεῖ ὑγρὰ διαχωρήματα περιψύχοντα, &c. tametſi Galenus eam περίψυξιν refert ad cutim qualitate illa perceptam, viſceribus æſtu incandeſcentibus: quia ſcriptum eſt, οὐκ ἀπύρως. Sed pace viri dixerim; pertinet illud potiùs ad frigidam viſcerum intemperiem & ἀτονίαν partam febrili ardore viſcera occupante, vnde priùs fuerat globuloſa & nigra deiectio. Et verò τὰ περιψύχοντα in habitu corporis, non ſunt eorum qui febre non carent, nec habent οὐκ ἀπύρως: ſed eorum potiùs quorum eſt illud prorrheticum. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα, πυρετοῦ περιψυχθέντος ἐν ὑποχονδρίῳ· κακόν. i. *Incendia quæ ſuperſunt in hypochondrio, perfrigerata febre ad manum in cute; malum ſubeſſe teſtantur.* Eſt igitur expers caloris deiectio, quæ antea fuit καυστικὸν διαχώρημα: ſimiliter vt frigida expiratio ab extincto cordis calore, quæ antè fuit calida, dum cor incendio conflagrabat.

IDQVE CVM ALIAS] i. Cùm ſemper diuulſa deiectio praua eſt, quæ fuerat ſiccitate arida, globuloſa.

TVM VERO SI LIQVIDAM REDDIT ALVVM] Quod eſt ſymptoma partium morbo calido effœtarum, & καυστικὰ excrementa, more caprarum parua & globuloſa, ichoris quem fundunt nimia abundantia diſſoluentium, & vnà mouentium diarrhœam ex aluo quæ fuerat antè ſicca, nec niſi πρὸς ἀνάγκην, i. *coacta* ducebatur fæcibus globuloſis ac duris.

TVM ENIM PERIMIT CVM NIGRA PRODIERINT] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Globuloſa & dura deiectio verſa in liquidam, cum illis fæcibus fruſtulatim diſcerptis, ſi ex ardore nimio nigra fuerit; quia nihil æquè facit corpus infirmum, nec ipſum calorem natiuum extinguit atque febrilis ardor, vnde illa nigricies in fæcibus globuloſis; tum in propinquo mors erit, cùm liquida

prorrh. 6. ſ.2.1. illa deiectio duram & nigram excipiet: quoniam diu ferri non potis eſt vllam excretionem, ne criticam quidem, cùm vires languent effœtæ.

18 Ὑγρὸν διαχώρημα, καὶ ἀθρῶον, καὶ κατὰ μικρὸν· κακόν. τὸ μὲν γὰρ, ἀγρυπνίην· τὸ δὲ ἔκλυσιν τάχ' ἂν ποιήσῃ.

Deiectio liquida quæ multùm ac ſæpe mouetur, aut ſæpe ac parum; malefica: hæc enim vigilias; illa autem virium exolutionem fortè intulerit.

DEIECTIO liquida etſi longè abeſt ab ea quæ eſt naturaliter coagmentata, figurata, & colorata; hæc quoque tamen bona ſpe recreat medicum & conſolatur, ſi copioſè, liberè, ac raro ducatur, craſſeſcentibus excrementis, dum itur ad criſin; idque in aluo ſolida & ſucci plena, quam εὔογκον vocat καὶ λαπαρήν, i. *neque contractam, neque diſtentam.* Hæc prima lex fuit ſancita de humida deiectione ſecundi euentus, initio huius cap. Quòd ſi euenerit vt ea deiectio humida, ſæpe ac multùm, aut ſæpe ac parum, ſemper eodem modo, eodémque liquore atque colore ducatur; quid inde ſit euenturum, docetur his verbis.

DEIECTIO LIQVIDA] Siue ſit ventris indigena, de impotentia coquendi aut continendi: ſiue illius aduena, de humore prorupto, tum è viſceribus, vel è venis, totóque corporis habitu; tum ex capite ipſo. Quò ſpectant omnia lienterica, diarrhoica, & dyſenterica. Quorum incommoda quæ hîc ponuntur, veniunt merito deiectionum malè euntium, non cauſa ipſarum. Ergo. DEIECTIO LIQVIDA] Quæ ſui ſemper eſt ſimilis, colore, liquore, copia, & exeundi modo; nec vllo craſſeſcit pepaſmo.

QVÆ MVLTVM AC SÆPE CIETVR] Prorupta è capite vel è viſceribus atque venis, totóque corporis habitu: quamuis hæc ſæpe ducatur ad criſin morborum; qualis aquoſa eſt diarrhœa, quæ circa hydrωpis initia morbum exoluit; qualis eſt etiam quæ ſanat leucophlegmatiam, ducta è venis in aluum, vt dictum eſt in hydrωpe: modò ne vires exoluat frequentia deiiciendi, & nimia abundantia. Quò ſpectat illud præceptum; quòd frequens omnis & plurima vacuatio eſt periculoſa: quia omne nimium, naturæ eſt inimicum.

(marginal note: aph. 31. 2. 33)

AVT SÆPE AC PARVM] Quæ ratio vacuandi, nunquam fit λόγῳ τῆς κρίσεως: quia nihil paucum eſt criticum, vt in teneſmo & aluina dyſenteria, vbi eſt crebra & irrita cupiditas egerendi; nec vllus penè finis fit deiiciendi ab expreſſione quam facit oppreſſio & proritatio inteſtini & ani.

MALEFICA.

MALEFICA] Ipso symptomate deiiciendi, quod multum periculo adiicit periculosi morbi; vnde symptomatica venit deiectio.

HÆC ENIM VIGILIAS FORTE INTVLERIT] Tum impotentia dormiendi, vacuitate causarum somniferarum: tum quia somnus adimitur crebra & ægra deiiciendi cupiditate. Id autem grauissimis damnis auget ægrotum. Nam somni de nocte vacuitas, cùm ipsa per se morbus est; tum verò ad hoc malum illud accedit etiam; quòd, vt præceptor docuit, *fortis vigilia potionem & cibos, omniaque quæ assumuntur, cruda omnino reddit, & coctionis expertia.* Tum illud etiam; quòd ægra & crebra deiectio, cum somni vacuitate; & vnà corpus facit infirmum, & feritatem humoribus maiorem adiungit. Hinc noua seges & vicissitudo symptomatum grauiorum. 4. de acutis.

ILLA AVTEM VIRIVM EXOLVTIONEM] Quoniam diarrhœa omnis prorupta, nec iussa imperio facultatum; ab infirmitate primùm orta naturæ, ipsam denuo infirmiorem facit, & ad lipothymiam præcipitat, vel potiùs ἐκλυσιν, præcipiti lapsu virium. Scire autem licet, quòd eo spectant incommoda liquidarum deiectionum hìc posita: vt cùm perspecta fuerit mala earum mutatio ex coagmentatis; quantum periculi etiam symptomate ipso inferant, dum ita deiiciuntur, intelligamus, ac mente atque animo complectamur.

19 Ἔνυγρον ὑπόσφαφαρὸν διαχώρημα, περιψυχόμενον, μὴ ἀπύρῳ· φλαῦρον. τὰ ἐπὶ τούτοισι ῥίγεα· κύστιν, κοιλίην ἐπιλαμβάνει. ὑδατῶδες δὲ σφόδρα διαχώρημα μὴ παυόμενον ἐν ὀξέσι· κακόν. καὶ μᾶλλον εἰ καὶ ἀδίψοισι. al. περιψυχομένῳ.

Egestio subdiuulsa in multo liquore, perfrigescens, nec febre carenti; pestifera. Tum si rigores veniant; sistent vesicam & aluum. Perliquida autem deiectio, neque quiescens in morbis acutis; mala: ídque potißimùm sitis expertibus. al. perfrigescenti.

MALE RES eunt cùm fæces duræ, globulosæ, paruæ, & nigræ transeunt in diuulsas, velut minutal quoddam; à multo liquore, quo primùm dilutæ, post modum discerpuntur in ea frustula similia minutalis. Tum enim ventum est de ventris ardore ad vltima τῆς ἀτονίας, vnde liquuntur & emittuntur liquores, qui τὰ συνεχώδεα faciunt ὑποσφαγεά. Est autem grauissima pestiferáque siccitatis mutatio in ἀτονίαν, quæ fundit ichorem, vnde symptomatica omnis deiectio est; cuius incommoda modò vidimus, nata ex ipso symptomate quod multum adiicit maleficio atque periculo causæ ipsius. ac ce

Ergo. DEIECTIO SVBDIVVLSA] Cuius diuulsio est inæqualis, frustulatim dispersa. Ex quo apparet τὸ ὑποσφαφαρὸν idem esse quod in prorrhetico ὑποσφαγερόν; vt iam attigimus.

IN MVLTO LIQVORE] i. Ichoris copia quam continenter fundit ventris & viscerum ἀτονία quam peperit inueteratio cęci cuiusdam ignis, humidum primigenium seu vitale principium, ipsámque adeo viuacitatem exhaurientis. Huius ichoris nimia abundantia quæ priùs fuerat συνεχώδης, nunc est deiectio ὑποσφαγεά; proptereáque ipsam vocauit ἔνυγρον, i. *liquore stagnatam.*

PERFRIGESCENS, NEC FEBRE CARENTI] Περιψυχόμενον, iure syntaxeos, hìc deiectioni apponitur: quod tamen Galenus tribuit ægrotanti, quem nulla mouit religio solœcismi, qua nec ipse moueor: sed tamen adductus maiore religione, non dubitaui hoc refrigerium ad excrementum referre, quod priùs erat καυστικόν. Sit ita sanè, vt video placere Galeno: sed illud videor verè dicturus, refrigerij foris percepti causam non esse positam in ardore intus accenso, sed potiùs in paupertate natiui caloris atque viuifici nectaris quod est in corde. Sed hæc sufficiant: plura enim iam diximus.

PESTIFERA] Ipso symptomate, & causa ipsius. Ac symptomate quidem ipso quod cernitur in deiiciendi modo: vnde vel tædia vigiliarum intolerabilia, vel citra morte funesta virium exolutio, vt crebrò & multùm, aut crebrò & parum aluus transmittitur. Causa autem: quia subest vitium insanabile partium quarum iam nulla sperabilis redintegratio esse potest in alienatione ipsarum quam longa & fortis intulit alteratio.

PERLIQVIDA AVTEM DEIECTIO] i. Aquosa liquore atque colore, quam alibi vocat διαχώρημα ὑδαρὲς κάρτα, i. *deiectionem valde aquosam*, vnde summa cruditas denunciatur, vt refert Galenus. lib. 2. progn.

NEQVE QVIESCENS] i. Quæ nihil à se mutatur liquore, colore, copia, & exeundi modo.

IN MORBIS ACVTIS] Quorum naturæ contraria est decolor atque tenuis: quod signum est raptæ bilis ab inflammata parte conuexa & supera hepatis, vel bilis eiusdem concitatæ sursum ad caput, quæ ibi mouet inflammationem phreniticam, vnde non rarò præalba est phreniticorum deiectio. Tum illa deiectio tenuitatis aquosæ in morbis acutis quæ non crassescit, ac similis manet sui; cruditate illa, collapsam ostendit facultatem coquendi; proptereáque spem adimit omnis pepasmi: quo vno, morbi acuti, duce natura, inueniunt viam ad crisin, per criticam excretionem.

MALA] Inualescente morbo, & fatiscente natura.

IDQVE POTISSIMVM SITIS EXPERTIBVS] Quibus in causa sitifera, nulla est sitis sensio; non tam à partis vitio quæ potionis est appetens, quàm occupata mente: vt in phreniticis qui ab Hippocrate ἄδιψοι nominantur, i. *sitis expertes* in sensione ipsius; non autem in causa sitifera, quæ in phreniticis eximia esse solet.

20 Ἐξέρυθρον ἐν ὑπεκλύσει διαχώρημα· φλαῦρον.

In alui proluuie, prærubra deiectio; praua.

HIC ETIAM sunt maleficia & mala signa deiectionum quæ cernuntur in proluuie saturata rubro colore. Hæc autem proluuies saturata rubro colore, signo & causa pugnat cùm ea quæ modò descripta est præalba & tenuis, instar aquæ. Sed pari exitio, vtraque formidabilis.

Ergo. IN ALVI PROLVVIE] Qua venter proluitur, sicut in diarrhœa aquosa, ferturque liquido excremento.

PRÆRVBRA] i. Saturata rubro colore à sanioso sanguine quem continenter fundit hepatis ἀτονία, facitque dysenteriam hepaticam vulgò dictam, de qua iam pridem multa conscripsimus quæ nihil necesse est hîc denuo recensere. Sunt enim in promptu, paténtque omnibus ad legendum, cùm alibi passim, tum in cap. de dysenteria.

PRAVA] Cuius quidem prauitas in signo & causa, illic expressa est; vbi iam diximus.

21 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ σφόδρα χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ ἀφρῶδες, ἢ ὑδαρές. καὶ τὸ μικρόν τε καὶ γλισχρὸν, καὶ λεῖον, καὶ ὑπόχλωρον· κακόν.

Praua est etiam multum viridis: item alba, vel spumans, vel aquosa. Tum ea quæ parca & glutinosa est, vel eadem læuis atque subflaua; graue malum ostendit.

SYMPTOMATICARVM quæ hîc ponuntur deiectionum (nulla enim earum ducitur λόγῳ τῆς φύσεως) incommoda, signa, & causæ quorsum & vnde appareant atque fiant; non ita pridem sunt ad Momi lucernam examinata: vt iam fore neminem persuasum habeam qui hæc nesciuerit, cùm huc appulerit ad ea discenda quorum memoria renouatur in hac prognωsi. Nam deiectionum viridium, albarũ, spumantium, & aquosarum calamitates, pene ad nauseam sunt disputatæ ac demonstratæ. Quæ autem leguntur in altera parte huius prognoseωs, sunt illæ quidem aluinæ deiectionis indigenæ ac dysentericæ, quibus ostenditur summa illius dysenteriæ calamitas, quam inflammatio solet inferre partis obsessæ, vel colliquatio. Vtriusque distinctio nupèr adducta est; illius quidem, in pauca & glutinosa; huius verò, in pauca opima, læui, subflaua, & alba.

22 Καὶ τὸ κωματώδεσι νενωθρευμένοισιν ὑγρὸν διαχώρημα κάκιστον.

Ac liquida quidem deiectio veternosis iacentibus; pessima esse solet.

ILLA DEMVM deiectio periculosè habet ægrotum, ne dicam mortiferè, quę aquosa fluit ex aluo in veternosis, eo iacendi habitu collocatis vt dilabantur subinde ad pedes: nam eo sensu apponitur κωματώδεσι νενωθρευμένοισιν: vt planum faciet ipsum examen.

AC LIQVIDA QVIDEM DEIECTIO] i. Aquosa, soboles cruditatis eximiæ; de facultate collapsa coquẽdi, à vitio partiũ naturalis œconomiæ, quæ digerẽdo, coquẽdo, & excernẽdo absoluitur.

VETERNOSIS] i. Somno sepultis; vel quibus est inclinatio veternosa in somnum, quæ cernitur in conniuentia palpebrarum inuita, quam peperit exolutio; non autem oppressio simplex, aut mixta, ex pari magisterio pituitæ & bilis, vnde sunt κωματώδεες ἀγρυπνέοντες.

VETERNOSIS IACENTIBVS] Νενωθρευμένοις, i. *iacentibus tanquam emortuis*: id enim iacere est patiendo; non autem decumbere; in quo agendi vis lucet. Cernitur autem potissimùm ille iacendi habitus, omni sublata vi decumbendi, in iis qui dilabuntur subinde ad pedes, præ impotentia decumbendi; non tam portati corporis plumbea grauitate, quàm vitio facultatis effœtæ, ipsum portare ampliùs non valentis. Tametsi enim verbum, νωθρεύεσθαι; & ipsa νωθρότης, de pigro corpore in mouendo à plumbea grauitate quæ facultati vix morem gerit, non minùs dicatur, quàm de mouendi facultate effœta: hîc tamen cõiuncta cum cωmate & alui profluuio, tribuenda potiùs exoluto corpori, quàm oppresso. Et verò cωmatosis & pigris à pondere & oppressione, profuerit aluum ferri liquidis excrementis. Hîc autem secus, vbi νωθρότης & κῶμα veniunt ab exolutione, quorum periculis multum apponitur ex diarrhœa, quæ ab infirmitate orta naturę, ipsam denuo infirmiorem facit, donec ad vltima ventum sit. Hoc spectat autem prognωsis, vt quisque intelligat tum in angusto spem esse, cùm illa duo præsidia sunt collapsa, nutricatus & motus.

IOANNES DVRETVS, LVDOVICI FIL.

LECTORIBVS S.

PAVCAS, quæ de tot superſunt, Coacas prognωses, prærepti morte parentis mei ſtylo non excultas, quòd à me elaborari poſſe deſperarem; dolebam profectò, & ægrè ferebam, hoc opus tam alacriter ſuſceptum, tam acriter & laborioſè perductum & affectum, perfici tandem minimè potuiſſe. Sed illam tamen aut ſuſtulit aut leuauit ægritudinem meam, quorundam honeſtiſſimorum hominum ſtudioſa & diligens opera, quorum è ſcriptis mecum benignè communicatis, partem eorum aliquam excipere potui, quæ author in has eaſdem prognωses optimè ſibi meditata, publicè olim diſſerebat. Quod quidem videre mihi ſi datum maturiùs fuiſſet, quem ſententiis ſermonem, & verbis ordinem, ex enarrantis ore manus tardior ſeruare non potuit, accuratiùs longè reſtituiſſem. At enimuero in re plus æquo difficili, facultatem agendi gnauiter, quæ ocium denegabant, negocia ademere. Ad rem verbis meis ſubornandam cùm acceſsi, excudebatur pagina huius operis triceſima ſupra quadringentas, 13. Cal. Decembr. 1587. quo tempore, etſi ſubducebam me ſponte oneri profitendi grauiſsimo; aſsiduus tamen ſcripta parentis mei, priuſquam tranſcriptori, indéque typographo committuntur, cognoſcendi & recognoſcendi labor (vt interim ægrotos taceam) improbè adeo vrgere me non deſtitit, vt parum admodum ſpacij ad cogitandum reliquerit. Fore igitur vt huic vos neceſsitati ac feſtinationi veniam errorum, vel ætati detis; ſpem habeo in veſtra æquitate & humanitate certiſsimam.

23 ΘΑΝΑΤΩΔΕΣ δὲ, αἱμορροεῖν αἱματῶδες πολὺ θρομβῶδες.

Eſt verò, ſanguineum multum grumoſum fundere, lethale.

HVMOREM grumoſum, ſeu concreſcendo conglobatum ac veluti coagulatum qui poſuit, corruptum voluit. Propterea etſi grumeſcere, proprium eſt ſanguinis: quia tamen à corrupto forma abeſt, denominandi cauſa & auctrix; *ſanguinis* ipſum non vſurpauit nomen: ſed *ſanguineum* maluit, αἱματῶδες, terminatum ſimiliter vt ea quæ rerum magis ſimilitudines, quàm res ipſas repræſentant. Sanguinei iſti grumi ſi nigreſcunt, deteriores erunt, vel potiùs deterrimi: cùm peior nigro ſanguis non ſit. Sed enim vt ne nigreſcant (neque enim nigreſcunt ſemper) adeo mali iudicantur, vt mortem intentent. Quò namque grumeſcat ſanguis, in inteſtinis commorari neceſſe eſt: itaque ex alto per eorum gyros & anfractus deuolui, quod propriè eſt ἐς κοιλίην ἐκχέεσθαι, i. *in ventrem effundi*, aph. 21.6. non ex infima inteſtini parte, vnde celeritas delabendi, anteuerteret grumeſcendi ſpacium: multóque ex hæmorrhoide minùs; ad quam quidquid attinet, 20. capitis lib. 2. diſputatio complexa eſt, quæ de ipſa fuit, veluti eſt

Gal. ad aph. 21.6. Idem ad 23.4. Gal. ad aph. 24.4. Idem ad aph. 21.6.

hæc de deiectionibus. Nam verbum αἱμοῤῥοεῖν, vt sæpe aliàs, ita hoc loco, largitatem & copiam annotat effundendi: sic magnæ venæ αἱμόῤῥοις dictæ: sic vterinæ, Aristoteli αἱμοῤῥοΐδες. Et hæc nimirum est copia & largitas quæ ad malum accedit per grumos significatum. Reseratas grumi demonstrant, vt ex iis patet quæ comprobata sunt, mesaraïcas venas; ac reserandi occasionem datam esse à putredine, per quam retinendi facultas amittitur. Huius vitij eò suspicio maior est, quò maior est copia effluxus, qui naturam hoc quoque nomine deiicit, quę sibi prodesse aliter non potest quàm commeatus effluuio. Quàm grande malum, sanguinem copiosè effluere? si hydropicorum aquas, si empyicorum pus confertim exire est mortiferum? Non est hîc tamen omnino deplorata salus, quæ retrahendo, abstergendo, putredinem corrigendo, & corroborando potest nonnunquam retineri. Quod quidem hoc anno experti sumus, dysenteriis huiusmodi non infrequente, vt nec pestilentium plerique solent.

lib.2. de orti animal. — *aph.27.6.*

Porro huic prædictioni non est quòd opponat quisquam clausulam illam aphorismi 25. 4. κάτω δὲ ἀγαθὸν, τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα, i. *bonum est nigra duci deorsum*: cùm ipsa, Galeno iudice, vel de hæmorrhoïdibus intelligantur quæ melancholiam sanguine nigro excluso abigunt; vel priori clausulæ (quæ *sanguinem, cuiusmodi is tandem fuerit, per superiora, i. ore excerni, malum esse* proposuerat;) ita opponuntur, vt satius esse iudicet, pessimum nigrum deiici (etsi id in malis ducendum est) quàm omnium optimum, qui floridus est, ore, spuendo aut vomendo, reiici.

24 Λευκόν τε καὶ ὑγρὸν μετὰ κοιλίης μετεώρου.

Sic album liquidum, ventre intumescente.

SVBSTITVENDVM ex antecedente, ὀλεθρῶδες, i. *lethale*: fortassis etiam & τὸ αἱμοῤῥοεῖν, si sic accipimus; sanguinem qui in aluum alui effunditur, in pus esse conuersum, ἐκπυΐσκειν, ex aph. iam adducto 21. 6. Ita namque album videbitur & liquidum, quod excernitur. Sic coniungebat, 13. huius cap. Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ πυῶδες, καὶ τὸ μέλαν αἱματῶδες. i. *Malum quod purulentum: sanguineum item nigrum, malum*. Sed quia salutaris est omnis, vndecunque sit, puris boni & laudabilis exitus: nec cur exeunte pure, aluus intumesceret, ratio vlla appareret: loco τὸ αἱμοῤῥοεῖν, fuerit satius, τὸ διαχωρέειν, ex capitis instituto, reposuisse. Quod si est, vinculum aliud nullum, quo quidem cum præcedente coniungatur, hæc propositio habebit, quàm mortis ex deiectione qualicunque denunciatæ. Affirmationis autem vis istius est tota in verborum nexu minimè dissoluendo. Exempli causa, alba deiectio est contra naturam omnis: sed συνεστηκυῖα esse potest, i. *figurata*, qualis ἀλφιτώδης, i. *pultacea*, quæ propria est ictericorum: hîc liquida proponitur. Et liquida, vt ex natura non sit, per eandem prognosin, potest esse alia quàm alba; & alba quidem, à cerebro fiet nonnunquam vt sit, ipsa quidem longa, sed nequaquam lethalis. Iam igitur ita componito; cùm alba & liquida deiectione venter intumescit atque in molem attollitur, quod est μετεωρίζεσθαι; illa igitur neque simplicem biliosæ tincturæ priuationem arguit, neque cruditatem ventriculi solam, neque catarrhi prolapsum; his enim descendentibus, saltem aluus subsideret; sed elabentem chylum quem inflammata tenuia intestina transitu ad hepar prohibent, dum proritata dolent attactu rei quamuis mitissimæ. Tum attolli hypochondria non est mirum, totúmque ex continuitate abdomen. Hincque versantur homines in discrimine vitæ magno, tam chyli elapsu, vnde alimento priuantur quo vitam sustentent; vt illis comedisse, nulli rei nisi labori sit: quàm elabendi causa, quæ ardor est qui postquam hepatis & intestinorum calorem extinxerit, nisi mors forte præuertat, ipsorum substantiam in aquas resoluet, ad hydropis, morte peioris, generationem. Sic enim Hippocrates prænuncias hydropis posuit διαῤῥοίας πολυχρονίους οὐ λαπαττούσας τὴν κοιλίην, i. *diarrhœas diuturnas per quas venter non detumescit*: in quarum exponenda generatione ex causa, quæ proposuimus, cum Galeno consentiunt.

progn.20.2. Coac.4. huius cap. — *progn 2.lib.2.*

25 Διαχώρημα μέλαν οἷον αἷμα, καὶ σὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ πονηρόν.

Deiectio nigra velut sanguis, cum febre, & sine febre, mala.

NIHIL EST quod adferam ad prognosticum hoc demonstratum à Galeno in libris aphorismorum, præter lumen explicandi quoddam: vt candidatis pateant quæ ipse in illius commentario, non sine attentione magna, perspexi. Ergo de quinque cōclusionibus quas super deiectionibus nigris, aphorismorum quartus extulit, in quibus hæc quoque habetur, sic statuendum animaduerti. Quæcunque sede pelluntur; illa vel intestinum, vel hæmorrhois capiebat. Hæmorrhoïdem attigit pars posterior 25: ad vacuationem intestini, superiores referuntur. Iam verò cùm ea quæ intestino excreta nigrescunt (exceptis fæcibus, excrementis alui propriis, quæ sæpe ab ardore iecoris conglobantur in similitudinem pilularum veruecinarum) omnia aut sanguis sint, aut purgamentum sanguinis: de sanguinis purgamento sunt omnes illi; de sanguine, eorum nullus: vt plus sit quod in aphorismis, quàm quod in Coacis desideres, quæ super sanguine priorem huic proximam ediderunt. Purgamentum sanguinis nigrum vt sit

grum vt sit duplex; melancholicus succus, dictus Græcè μελαγχολικὸς χυμὸς; & atra bilis, eadem lingua μέλαινα χολή; vt non solùm ex illo hæc, verùm etiam ex flaua bile gignatur; terrámque, in eam effusa, fermentet, ac veluti excoriet, acida, erodens, mordax; vt commune sit vtrique, nunquam concrescere, in quo à sanguine secernuntur; vt splendeat hæc, ille obscurior sit; si cætera perierint, supererit ex libro de atra bile Galeni testimonium quod annotari cupio ad fidem eorum quæ habeo necesse dicere. Fortassis enim, & libro de humoribus aduersari, & libro de hominis natura, illa sententia videbitur, vbi inter humores congenitos ἡ μέλαινα χολή, i. *bilis atra*, auditur: sed hoc perpẽdam alias. Nunc institutum dicendi meum secutus, non erubebo dicere, eorum quidem quos retuli aphorismorum cum vicesimosecundo & vicesimotertio, vicesimum quartum atræ bili à Galeno cum dubitatione nulla esse tributũ; de vicesimoprimo, nihil certi habuisse authorem tantum quid constitueret, eidémne atræ bili ascriberet, an melancholico succo. Nam quod per initia negauit, bilem esse atram, affirmare videtur cùm ait, μεγάλην κάκωσιν ἐνδείκνυσθαι τοῦ σπλάγχνου, i. *magnam visceris labem indicare*; quod esse melancholici succi qui dicet nemo erit. Deinde cùm ait, medio apparere morborum decursu deiectiones huiusmodi, ἤτοι γε ὑπερόπτησιν αἵματος, ἢ σηπεδόνα τινὰ λαβόντος, i. *sanguine aut superassato, aut putredinem quandam adepto*. Equidem stabo ab interpretatione priore, atque ita vt principio iussit accipiam.

Deiectionem positam esse nigram ad instar sanguinis, sanguinis autem *nigri*, ex fide exemplaris à Galeno descripti; nec solùm nigri, verumetiam fusi ac minimè concreti; vt succi obscuritas, qualis est sanguinis crassi atrique, bilem atram excluderet, cuius splendorem lib. de morbis mulierum obseruauit. De illa porro vt mala fuisse iudicatum, præsertim si diu sua sponte fluit, vt ferunt aphorismi verba quibus agendum prognosticum, ἀπὸ ταὐτομάτου ἰόντα: quòd arguatur hinc, vel magnam lienis segniciem præcessisse qui sanguinem, vt decet, perpurgare nescierit; vel vitium iecoris, quem generat sanguinem, melancholici succi maiore copia conspurcantis. Hoc tamen malum quãtò sit mitius eo quod atra bilis inferre solet, declarat τὸ πονηρόν, cuius loco, de atra bile differens, θανάσιμον reposuit.

26 Πονηρὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ποικίλα· καὶ τὰ κατακορέα· πονηρά.

Variegatæ deiectiones omnes, sunt prauæ: prauæ item quæ pleniùs colorantur.

Qvæ qvovis tandem colore pleniùs fucantur, vt de posteriore dicam priùs, κατακορέες dicuntur, i. *tales ad satietatem vsque*. Sic enim Dioscorides vocitauit ἀνθεμίδα χλωρὴν ξανθὴν κατακορῆ. Iudicio meo sunt illæ quas cõtinet 22. lib. 2. prognost. μέλανες, λιπαραὶ, πελιαὶ, ἰώδεες, κακώδεες, i. *nigræ, pingues, liuidæ, æruginosæ, fædi odoris*: quibus adde ἐξέρυθροι καὶ ὑπέρξανθοι, i. *prærubras & plus quam flauas*. Sunt autem omnes ἄκρητοι, i. *synceræ*; iccirco prauæ: quia cùm seri naturalis exhausto eiusmodi sint; ardoris vim denunciant quem viscera suo damno experta sunt. Hæ simul exhibitæ, variegatam efficiunt, malam; si ex malis nihil est boni quod componitur; si perniciosum ducitur signum affectionis prauæ in visceribus multiplicis, variásque partes occupantis: eóque igitur peiorem illam, quò deteriores illæ fuerint, καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω, πονηρότερα ᾖ. Itaque iuxta verba aph. in prognostico proposita, syncera si misceantur, ὀλέθρια dicuntur: ex quo apparet τὸ ὕστερον πρότερον huius dicti quod ordini suo reposuimus.

Excipit tamen aphorismus, ξὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον. καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω ᾖ οὐ πονηρόν. i. *A medicamento autem satius: nec verò esse peius videatur, quò plures colores fuerint.* Vt intelligamus retinendum esse hîc verbum ἰόντα, quod superiore vsurpauimus, diuturnum significans humoris defluxum spontaneum, ex generatione perenni quæ absque viscerum intemperie firmiter fixa esse nequit. Quod secus est in purgatione medicamento suscepta, per quam exclusus humor quod vitium habet, cunctando concepit, non à visceribus accepit, neque dum cum illis communicauit. Itaque breui mutatur in melius. Hæc omnia exposita esse suprà hoc capite, 14. 15. 16. Coacis non memineram, cùm scribebam. Itaque lucubrationem meam, quamuis sit inutilis, tamen nolo perire.

27 Τὰ ἐς ἀφρώδεα, ἄκρητα, τελευτῶντα διαχωρήματα· παροξυντικὰ μὲν πᾶσι· τοῖσι δὲ σπασμώδεσι μάλιστα. καὶ πάνυ ἐκ τουτέων τὰ παρ' οὖς ἀνίσταται.

Quæ in spumosas, & synceras desinunt, deiectiones; morbos exacerbant omnium: maximè autem, conuulsorum. Atque ex his sæpe assurgunt parotides.

Hvivs capitis Coaca 4. & 10. πέλιδνον διαχώρημα, 8. ἄκρητον, 11. ἀφρώδες ἐπιδιόντα, 12. ὑπόφορον, 14. & 26. κατακορέες damnarunt: quæ omnes eòdem redeunt cum prognost. 22. & 23. lib. 2. & prorrh. 11. f. 2. lib. 1. Hæc autem propositio desumpta est ex prorrheticorum lib. 1. cuius in partis 2. particula 15. cùm scriptum esset. Τὰ τελευτῶντα ὑποχωρήματα ἐς ἀφρώδεα ἄκρητα· παροξυντικά. i. *A deiectionibus quæ in spumantes*

ſynceras deſinunt; ingraueſcit morbus: 17. & 18. part. 3. ita legitur. Οὔρα ἐπίσχεσις, οἷσι ῥίγεα, καὶ ἐπὶ τοῖσι σπασμώδεσι· ὥς καὶ αὐτῇ φρίξασα ἐφιδρώσει. αἱ ἄκρητοι τελευτῶσαι καθάρσιες, τῇ μὲν παροξυντικαί. τούτοισι δὲ, καὶ πάνυ ἐκ τούτων, καὶ παρ' οὖς ἀνίστανται. i. *Supprimitur autem vrina, quibus rigor adeſt, & quibus conuulſio: ſicut ei contigit quæ, cùm perhorruiſſet, ſudatiunculam habuit. Purgationes ſynceræ ſub finem deſcendentes, alicubi morbum irritant; illiſque inter reliquos; & eis maximè; vnde & parotides aſſurgunt.* Erga quod prorrheticum ſi vt ſe geſſit Galenus: ita erga hanc prognoſin gerere me voluero; iam ſum officio functus. Sed quò plus difficultatis in propoſito fuerit, eò animi mei vim irritare magis decreui, vt ad facilitatem conuertatur.

Deiectiones initio pallidæ, in febre aut citra eam, flaueſcunt; dierum lapſu æruginoſæ meræ fiunt, ſpumántque; intellectu eſt facile, ex mitibus acres & efferas eſſe factas, ab incremento ardoris in viſceribus concepti: quamobrem exacerbatum eſſe morbum. Maximè autem ſi conuulſionis aliquid adeſt; τοῖσι σπασμώδεσι: legi poſſet σπαρνώδεσι, i. *macilentis*, rarioris texturæ, quorum natura vergit ἐπὶ τὸ χολῶδες, i. *ad biliosum*: vt intemperiei præcalidæ actas eſſe radices altas demonſtretur, quæ vitio accedentis morbi altiores factæ, gracioſum hepatis humorem abſumpſerunt, & exuccum dederunt. Vel meliùs ἀσώδεσι, vt deiectionem accipiamus omnino pro ſymptomatica adaucti plurimùm morbi, quæ non faciat vt æger alacriùs ferat morbum: ſed contrà vt magis inquiete iactetur. Legamus tamen σπασμώδεσι, & conuulſionem interpretemur leuem, à cerebro leuiter proritato & contracto, aut neruis ſimiliter affectis: qualis conuulſiuus motus, σπασμώδης dicitur, ſimillimus παλμῷ, & comatoſis eſt familiaris, quorum cerebrum aut bilioſo humore acerrimo imbuitur, aut vapore eius, infernè ſurſum educto, laceſſitur. Sic enim quæro; ſi ſpumans omnis & ſyncera deiectio, bilioſas antecedentes multas excipiens, ad exacerbationem apparet cuiuſcunque morbi; annon præſertim illius febris, cuius progreſſum eſſe factum à venoſo ad neruoſum genus, vel leuiſſima conuulſio declarat? præſertim ſi ea conuulſio manet adhuc cuiuſmodi antè fuit: ſic enim ἐπιγυιέος ἐπιγυίοις adiunctam eſſe oſtendit: ſecus, μετάστασις argueret, i. *tranſitum*, dimiſſa priore ſede. Ex quo iniquius factum videtur, habuiſſe ludibrio prorrheticum 1. ſect. 3. lib. 1. quod ita proponit. Οἷσι κῶμα, ἐπ' ἀφρῶν διεληλυθότων· πυρετὸς παροξύνεται ὀξύς. i. *Quibus ſopor; iis à ſpumante deiectione morbus exacerbatur*: nimirum ſi humoribus iſtis ducta aluo, iſtiuſmodi ſopor perſeuerat. Quod cuiuſmodi ſit, patebit magis explicando quæ ſequuntur.

Atqve ex his sæpe assvrgvnt parotides] Primùm τοῖσι ἀσώδεσι, quibus, ex iis qui ardent & febricitant, potiſſimùm exoriri parotides, dictum eſt in prorrhetico & in Coacis ſuprà. Tum leuiter conuulſis, ſi ita legi neceſſe eſt, ex propoſitione 6. cap. 14. lib. 2. Coac. Τὰ σπασμώδεα ἔστιν παροξυνόμενα κατόχως· καὶ παρ' οὖς ἐπαίρει. i. *Qui cum febris incremento comatoſi, quodammodo conuelluntur; iis aſſurgunt parotides.* Et quoniam conuulſiuos motus, comatoſis familiares eſſe diximus; reuocemus in memoriam quæſitum fuiſſe, vt ratione expoſita affirmaretur. *Anne parotides comatoſis fluente aluo?* Magna profectò copia humoris cerebrum opprimitur, cuius oppreſſio fluxu alui nulla ex parte leuatur & imminuitur. Hîc locum habet vetus illud, ὅτι ἐξ ἡμιρρυέντων, καὶ παρ' οὖς, i. *ex inchoata fluxione, nec perfecta; parotides*: quod reliquum eſt humoris, in partes vicinas natura deponente, & vacuationem effluxu ſuſceptam, decubitu perficiente: naturæ commodo an incommodo nihil dicam; ne iam pridem confirmata, hoc tempore diſceptentur.

Coac. 5. cap. 4. lib. 2,

28 Τὰ δὲ ἐξυγραινόμενα, καὶ πάλιν συνιστάμενα ἄκρητα, κοπροειδέα· μῆκος νούσου σημαίνει.

At quæ ex diffluentibus liquidis figuratæ fiunt, in modum ſtercoris; longitudinem morbi ſignificant.

Svpra expoſitionem doctiſſimi & clariſſimi viri Iacobi Hollerij, nihil hîc habeo noui quod adferam: ſi verbis hæremus prognoſeos. Sic enim commentatur. In febre aut citra eam, ſi quantum humidi, venarum & alui excrementa diluebat, tantum profluuio vacuatur, remanente craſſiore parte quæ ſubeſt (id autem factum eſſe indicat ſuccedens exucca deiectio, tantò minùs frequens, quantò minùs quàm antè liquida) contigit idem quod phymatis vnde tenuior pars, ſuperſtite craſſa exhalauit; vt in diuturnitatem morbus pertrahatur. Id accidere iis qui cùm aluo aſtricta, per longum tempus vſi ſunt æſtatis fructibus, quorum recrementis tum primùm exoluere ſe natura geſtit, cùm penè oppreſſa fatiſcit: ab oppreſſione autem exprimitur magis per initia quod tenuius; craſſamentum ſubſiſtit.

Sed nomen τῶν ἀκρήτων, i. *ſyncerorum*, appellat in examen deiectiones nigras, paruas, veruecinarum ſimiles, quæ ſiue omnium primæ, ſiue ſuperaduenientes liquidis, aluinorum viſcerum ardorem celare non poſſunt: nec igitur magnitudinem morbi diſſimulare, ſi præſertim adiunctam febrem habuerit. Audiamus loquentem Galenum. *Spyrathos appellant deiectiones capratum. Sunt autem ſiccæ illæ rotundæ, figura ſua quæque & propria circumſcriptæ. His ſimiliter ſicca & circumſcripta ſi quis excreuerit, ſpyrathoſa dicetur excreuiſſe. Porro euadunt huiuſmodi, ſuppreſſæ diutiùs, & propter caloris vim ignei. Sed ſi nigræ inſuper fuerint, ardorem oſtendũt in viſceribus medijs accenſum: atque idcirco ſunt praua.* Et paulò pòſt, vbi quàm praue ſint, declarat. *Qui ſic exſiccati fuerint, vt hæ ferunt deiectiones pilulatæ, illi neque rigorẽ, neque alui ſolutionem, neque parotidas magnas, neque alium quemuis decubitum ſuo commodo ferre poſſunt*: i. nullo abſceſſu, nullóque in vniuerſum modo iuuari.

Τὸ δὲ ἐξερυ-

29 Τὸ δὲ ἐξέρυθρον ἐν πυρετῷ· παρακοπήν.

Prærubra in febre deiectio; delirium.

SVPPLE, arguit: delirium autem phrenitidis; nec solùm illius, sed etiam τῆς μανίης. Ἐξέρυθρον namque accipimus, non illud τὸ ἐκ φλεγμονῆς: sed de vitellina bile assata, quam quidem transferri in cerebrum nihil necesse est vt delirium faciat, cui creando satis est viscerum & venarum sympathia, tum ardore conflagrantium. Sunt autem hæc febris pestilentis, de quibus infrà eodem proposito ampliùs.

30 Τὸ δὲ λευκὸν κοπρῶδες· ἰκτέρῳ δύσκολον.

Sed alba stercorosa; ictero difficilis.

ΚΟΠΡΑΝΑ, κοπρώδεα, deiectiones sunt duriores, ductæ in formam intestini cylindraceam; Latinè *stercus*. Hac consistentia si ictericus albas deiicit; duo de se ostendit: albedine, magnitudinem & cõtumaciam obstructionis ἐν πόρῳ χοληχύτῳ i. *meatu effundente bilem in intestina*; vnde ne tantillum ipsius bilis in ipsa intestina descendere permittitur, ad deiectionem flauo leniter inficiendam: consistentia autem cylindracea, siccitatem à febre ictero adiuncta & copulata. Id tamen cuiusmodi tandem fuerit, quia mortem non concludit, δύσκολον appellari meruit; minimè θανατῶδες. Quibus sit necessariò mortiferum; require ex propositione 2. cap. 26. lib. 2. quod caput de phymatis fuit.

31 Τὸ δὲ ὑγρὸν ἐν τῷ τεθεῖναι λαβὸν ἐρεῦθος. — malè fuit λαῦρον; quod antè parens meus, quàm Hollerij commentaria, viderat.

Tum quod liquidius redditum rubet.

SVBAVDI, malum est ictericis: opponendo stercoroso liquidum; rubens, albo. Est enim λαβὸν ἐρεῦθος idem quod antè ἐν πυρετῷ ἐξέρυθρον, argumentum exoluti hepatis, in quo inchoatæ exclusionis fuit bilis diffusio, per visceris imbecillitatem, à sanguine non secretæ: vnde & defœdatio icterica, longè proxima peior, quæ existebat à meatu obstructo.

32 Αἱμορραγέσι γλίσχρον διαχώρημα, μέλασι διαποικίλον κακοήθες· μάλιστα δὲ [ἐκλεύκοις.] — al. ὑπολευκοῖσι

Qui sanguinem profudere è naribus, viscida illis deiectio, nigro sparsa, maligna: maximè subalbidis.

LIBRO SECVNDO scriptum de hæmorrhagia caput est, quo admonitum diligenter, istud ipsum nomen absolutè positum, pertinere ad sanguinem effluentem naribus. Illa igitur si morbum non imminuit, periculum adauget, vt cætera omnia iudicatoria quæ non iudicant. Atqui morbum minimè imminuit, si deiectione excipitur viscida nigricante, seu nigro sparsa, quæ est, authore Galeno, ἐκ τῆς πιμελῆς παλαιᾶς καὶ ἡμισαπροῦς διὰ θερμασίαν σφοδροτέραν καὶ κακοήθη; i. *ex adipe vetusto & semiputrido, quem liquauit calor vehemens & malignus*. Maligna ergo & malefica ipsa hæmorrhagia est. Quod sequitur. MAXIME SVBALBIDIS] Mente duplici constat; vel pituitosos indicans, quorum in corpore, minimè perspirabili, redundant hîc posita excrementa putria biliosa; vel, quod puto esse satius, ad eos intendens quos implacabilis sanguinis effusio reliquit exangues pallidos: ex quo effici & concludi puto, præter significationem maioris mali, periculum maius deiectis viribus esse creatum. *Quibuscunque morbo acuto vel longo, aut trωmate, aut aliter extenuatis, nigra bilis siue simile quid sanguini nigro secedit; illis postridie est moriendum.*

33 Ἔκλευκον διαχώρημα ἐν πυρετῷ· οὐκ εὔκρινες.

Præalba in febre deiectio, non est iudicij fausti.

AVDIVIMVS decisione tricesima, quid alba deiectio statuat de ictericis: quid de febricitantibus in vniuersum concludat, hæc prædictio adducit. Malè suo nomine illis esse, quæ contra naturam appareat & morbi, & ægri. Est verò eiusmodi, biliosæ tincturæ expers: translata ad cerebrum bile; vel in

venis ſuppreſſa: quorum hoc mitius, vnam obſtructionis cõtumaciſſimæ querelam relinquit, vnde nouus putredinis febriferæ fomes: illud grauius, non tam phrenitide aut conſectaria aut comite timendum, quàm febrilis ardoris inextinguibili vehementia expaueſcendum, quæ omnia ſurſum violenter rapit, quibus ſubductis ad ſalutem recuperandam opus fuit.

34 Κοιλίη ταραχώδης σμικρῆσι πυκνῆσιν διαστάσεσι· σιηγόνας ἐντείνει. λύει δὲ καὶ ἐπὶ προσώπου γινόμενα [ἐξανθήματα.]

al. ἐρυθήματα.

Sic perturbata aluus, vt pauca ſæpiſſime ſubducat; diſtendit buccas: delet autem faciei exanthemata, vel, *ſiſtitur autem faciei exanthematibus.*

QVID TINNIAT verbum ταραχώδης κοιλίης, ſi aphoriſmo tantùm 2. lib. 1. explicatum Galenus reliquiſſet, non alibi ſæpe; diceremus pluribus. Contentus ero verbis poſitis. ALVI PERTVRBATÆ QVÆ PAVCA EGERIT SÆPISSIME. Qui egerendi vitioſus eſt modus, ſiue inteſtina muco abraduntur, ſiue humore æruginoſo vruntur; à tantillo proinde ad excernendum ſollicitata & coacta. Pauca igitur ſic ſæpe excerni, præter malum quod conceptum oſtendit, illud producit etiam; quòd vires vigiliis & exurgendi moleſtia frangit, corpus denique extenuat: cuius quidem extenuati ſigna omnium maxima in facie conſpicua dantur: inter cætera contractis buccis quas σιαγόνας vocat, Gallicè *les iouës creuſes*: vt hîc ad propoſitum nihil faciat, cutis laxitas vel corrugatio, ab extenuatione inchoata aut perfecta. Annon eò referendum putamus prognoſticum 14. lib. 2. quod deiectionem vetat μήτε πυκνόν τι εἶναι, καὶ κατ' ὀλίγον. κοπιῴη γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ ξυνεχέος ἐξανιστάσιος ἀγρυπνίη ἄν, i. *frequentem eſſe & paucam* (nam copioſa frequens de lipothymia, vt peſſima metuitur:) *propterea quòd in crebro exurgendi labore vigilandum ægro eſt.*

Iam verborum prognoſin claudentium, quemadmodum interpretationem duplicem inſtitui: ſic duplicem enarrationem dabo quæ vtrinque ſubſiſtat. DELET, inquam, HOC ALVI PROFLVVIVM, FACIEI EXANTHEMATA: ſubducta vnde aſſurgunt & incrementum capiunt, materia. Ariſtoteles ait, mulierum facies menſtrualium vt decet, nec maculari, nec verrucis fœdari, lib. 3. hiſt. animal. λειοτέρας εἶναι καὶ ἀγλαοτέρας, i. *politas, læues, illuſtres*. Hippocrates lib. 2. de diæta, cauſas in medium adducit faciei, ab exercitatione matutina quæ aluum deiicit, nitidioris & ſplendidioris factæ, εὐαγέος. Ὅταν κενωθῇ ἡ κοιλίη, ἕλκει ἐς ἑωυτὴν ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ τῆς κεφαλῆς, τὸ ὑγρὸν, θερμὴ ἐοῦσα. κενουμένης δὲ τῆς κεφαλῆς, ἀποκαθαίρεται ἥ τε ὄψις, καὶ ἡ ἀκοὴ, καὶ γίνονται εὐαγέες οἱ ἄνθρωποι. i. *Exinanita aluus, humorem ex reliquo quidem corpore vniuerſo, ex capite autem præſertim, ad ſeſe attrahit, cùm incaluit. Vacuatione autem capitis expurgantur tum oculi, tum aures: ipſa autem facies clarior fit ac nitidior.*

Vel (vtrumque enim Græca dictio per amphibologiam admittit) SISTITVR AVTEM EXANTHEMATIBVS] Vel potiùs ſiſti per ea declaratur, velut argumento humoris ſurſum auocari, & retrahi incipientis. His analogum fuit illud. *Surditas in febre aluum ſiſtit.*

Coac 3. cap. 3. lib. 2.

35 Κοπριώδης μετὰ τόνου διαχώρησις· κοιλίης πονηρίην σημαίνει.

Stercoroſa cum tenſione deiectio; laborem alui denunciat.

EIVSDEM eſſe tenſio intelligitur, cuius πονηρίη ponitur; ponitur autem τῆς κοιλίης, i. *alui*, ſeu vaſtitatis illius quæ enſiformi cartilagine, pubíſque oſſe, & nothis coſtis circumſcribitur; &, cùm aliis quibuſdam, tum ex magna parte inteſtinis oppletur, quorum liquidior ſubductio, πονηρίη vocata eſt, vnde πονηρεύεσθαι verbum, eiuſdem cum τῷ καθυγραίνεσθαι ſignificati. Ergo capacitas illa abdomine tegitur, cuius ſi diſtentio fuerit, eáque ſimplex, cuiuſmodi animo capitur ea in qua neque ſcirrhi, neque inflammationis mentio vlla auditur; etſi tum ſtercoroſa, ſiue duriuſcula, eáque pauca egeruntur: diarrhœam tamen affuturam expectamus, diſtentionis moleſtæ leuamento. *Hypochondriorum dolores, tumorésve, recèns obortos, inflammatione carentes, borborygmus tollit auditus ſub hypochondrio: maximéque ſi cum ſtercore, vrina, & flatu abierit*: prognoſi 25. lib. 2. progn. & Coaca 11. cap. 11. lib. 2. Neque ab his aliena fuit ſpecies Coacæ 164. lib. 1. Κοιλίης ἐμφυσωμένης, μικρὰ διαδιδούσης· τουτέοισι κοιλίαι καθυγραίνονται. i. *Aluo inflata, pauca reddente*: & paulò pòſt; *his alui profusè feruntur.*

36 Φλεγματώδης δὲ ὀξέως, μετὰ καρδιωγμοῦ· δυσεντερίην. τάχα δὲ καὶ ὀσφυαλγίην.

At pituitosa facta protinus, cum pectoris morsu; dysenteriam: fortè & lumborum dolorem.

PRODICO, Hippocratis magistro, in more loquẽdi fuit, flauam bilem & æstuantem humorem omnem, appellare φλέγμα, παρὰ τὸ πεφλέχθαι: author Galenus lib. de facultatibus naturalib. Græcorum quibusdam eadem religio fuit, ne humorem frigidum, pituitam, ardoris nomine donarent, quod est φλέγμα: sicut Aristoteli vsu venisse comperi, qui frigidam humidam portionem sanguinis, ἰχῶρα dixit; quod autem crassum atque viscidum, βλένναν, ἢ μύξαν: lib. 3. hist. animal. Contrariam tamen sententiam maior pars secuta est, atque in consuetudinem recepit, vt φλέγμα esset vnum ex congenitis & congeneratibus humidis, à sanguine, & bile vtraque quartum. In his Hippocrates fuit, in eo, vt in aliis pluribus, à præceptore discedens: lib. de hominis natura. Excidit ei tamen nonnunquam, vt φλέγμα haberet καύματος loco & sensu, vt Galenus ad secundum prognostici annotauit: obseruauimus ipsi semel atque iterum in περὶ παθῶν lib. vbi, ne alia consecter, πυρὸς σήσαμα, καὶ σαφὶς, κόμμιστικὰ, καὶ φλεγματώδεα vocitantur, quæ lib. 2. de diæta agnita inter καυστικὰ fuerant. Vtroque sensu accepta propositio erit. Patet enim, compertum vsu, quòd quibus cum torminibus pituitosa seu mucosa, aut contrà biliosa flaua, viridiáve excrementa se produnt, dysenteriam illa secum adducunt: intestinis abradendo exulceratis, siue à pituita putri & salsa, siue à flauo humore bilioso qui tormina priùs faciebat, vnáq; morsum pectori, i. tenuibus intestinis & stomacho inferebat. Idem ille humor, si non solùm intestinis coercetur, sed mesenterio quoque ipso; inde vi extirpatus & auulsus, dolorem ex distentione facit lumbis, quorum è neruis mesenterium originem ducit.

37 Τοῖσι τοιούτοισι κοιλίης περιέστασις πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, τάχιον κυλλομένη· ἔχει τι σπασμῶδες. τὸ ἐπιρριγοῦν τούτοισι· ὀλέθριον.

His distenta aluus quæ coacta & ægrè, liquida reddit, ocyúsque intumescit; habet aliquid conuulsorium. Iisdem superrigere; mortiferum.

HVIC SIMILE quid adferebat 91. lib. 1. *In diuturnis moles alui sine causa assurgens; habet aliquid conuulsificum.* Cæterùm ex prorrh. 8. s. 3. 1. περίστασιν emendo, & περίτασιν repono: & κυλλομένη per ὀγκουμένη interpretor. Sed illud ipsum, ὀγκουμένη, & illud, τάχιον χαλῶσα, hîc & illic, aut in casum gignendi verto, aut ad περίτασιν conuerto. Iam propositi sensum sic accipio.

HIS] i. Dysentericis; vel sanè quibus distenta est aluus cum torminibus & pectoris morsu; his, inquam, si quæ liquida biliosa vel pituitosa salsa statim apparuere, nõ nisi paulatim & ægrè cum tenesmo, ídque necessariò per clysterem, demittuntur; vnáque aluus magis ac magis intumescit: humoris efferi translatione facta; ad cerebrum quidem, conuulsio epileptica; ad neruosum autem genus, propriè dicta continget. Sic euenit, inquit, Aspasij filio. Ac de dysenteria quidem biliosa, quæ pituitosam cum salsilagine continet, auditum est suprà, si intempestiuè supprimatur, vel artificio medici, vel sponte naturæ, vt hoc loco, abscessum in articulos facere: per progressum ad mesenterium ab intestinis, à mesenterio autem ad lumborum neruos qui propagantur ad femur & vltrà. Sed quę ratio dysenterię, eadẽ est biliosi profluuij, & torminum quorum materia bilis, diarrhœam erat allatura, nisi suppressa & translata esset. Atque hæc quidem de conuulsione propriè dicta. Iam vt ipsa vtrinque suppressio & translatio, à dysenteria, inquam, & torminibus, epilepsiam afferant, videndum. Ergo si dolores circa lumbos & ilia diuturni, qui ad hypochondria prorepunt cum febre & cibi fastidio, vbi fortiter ad caput trãseunt, epileptico modo necant: cur mirum id videri debeat de obortis repentè torminibus & stomachi morsu, ac lumborum doloribus, cum intumescente aluo ab excrementis quæ statim biliosa conspecta, statim substitere? Excrementorum huiusmodi suppressio, hydropem facit: hydropis propagatio, epilepsiam.

prorr. 9. s. 3. 1.

Coac. 5. cap. 19. lib. 2.

IISDEM SVPERRIGERE; MORTIFERVM] Iisdem, inquam, vel iam conuulsis; vel dysenteria aut tormine laborantibus. Nam superrigere, si rigorem indicat superuenientem; ducetur in malis, vt crisis non propria mali quod profluuio vel vomitu sanandum est: sin crebrò rigorem repeti, condemnabitur sentẽtiis 1. libri, vbi de rigoris crebrò repetiti significatione & causis est philosophatum. Nec dubium esse debet quin ab eiusmodi rigore frustra citato, irruptio in neruos facta, conuulsionem accersat: vt antiquos interpretes Hippocratis, super conuulsione proposita rigorem causantes, Galenus iniuria reprehenderit; vtilitates frustra prætexens rigoris cuiuscunque periodici.

ad prorrh. 8. s. 3. 1.

Nunc vide quo nexu & vinculo propositiones tres contineantur. Intumescit aluus cum deiectione stercorosa, non magni incendij teste, sed excrementi copiosi; alui profluuium expecta. Intumescit cum biliosis mucosísve; à dysenteria verendum, si illa excerni pergunt: sin subsistant & transferantur, lethalis conuulsio expectanda; si præsertim intercidat atque interueniat rigor.

38 Οἷσι μέλανα διαχωρέει, ἐφιδροῦσι ψυχροῖς.

Qui nigra egerunt; frigidum illi exudant.

MENTIONEM fecit cum 32. huius cap. sectio 3. lib. 1. prorrh. nigrarum deiectionum excipientium hæmorrhagiam; 24. aph. lib. 4. earum quæ fractis iam diuturnitate morbi viribus adueniunt: hîc de iis refertur ad nos, qui nigra egerendi finem non faciunt, in verbo διαχωρέει: quod est priuilegij eiusdem cum τῷ ἔρει aphoris. 79. lib. 4. Generationem perpetuam vacuatio ostendit: perpetua autem generatio viscerum alienationem, quam exolutio tandem sequitur, frigido exudante nunciata.

39 Οἷσι κοιλίη κατ᾽ ἀρχὰς ταράσσεται, τὰ δὲ οὖρα μικρὰ, προϊόντων κοιλίη μὲν ξηραίνεται, τὸ δὲ οὖρον πληθύει λεπτόν· τούτοισιν ἀποστάσιες ἐς ἄρθρα.

Aluus initio perturbata cum paucis vrinis, labentibus inde diebus facta siccior, cum vrinis copiosis & crudis; abscessum in articulos præuidendum exhibet.

CVM EX more dicendi, tum ex oppositione siccioris, intelligimus aluum perturbatam esse profusam, ductam multis & liquidis excrementis. Eam procedente morbo astringi sic vt locciora deponat, ad longinquitatem ægrotandi apparere monuit huius capitis 28. Hoc loco in considerationem vrinæ proferuntur, initio paucæ, quanquam alui profusio ex colluuie erat excrementorum: sed hæ nimirum vicissim fiunt: mictio noctu multa exiguum secessum habet; secessus largus mictionem paucam. Itaque etiam progressu temporis, subsistit aluus, vrinæ profluunt: quæ si crassiores essent, morbum, exclusa materia, abigerent (sic enim conuulsionem liberant è crassis frigidis humoribus natam:) sed existunt tenues & crudæ à repletis humore immodico venis, per cuius spissitudinem vt transcolentur, suam ipsæ deponunt. Vbi necesse est morbificam materiam vel à calore retineri, vel naturæ virtute & potentia aliò conuerti. Hîc igitur futurum est, si superesse æger debeat, nec diuturnitate morbi aut vehementia absumi, vt quas in partes morbifica materia inde nata recubuerit; calida quidem in aures; frigida in articulos femorum & tibiarum, abscessus fiat. *Quibus vrinæ diu tenues & crudæ fluunt, vnáque,*
progn.34. lib.2. *adsunt cætera salutis signa; abscessum expectare decet in partes diaphragmate inferiores.* Vbi Galenus illam abscessus distinctionem, pro humorum dissimilitudine quibus morbi constant, loco produxisse visus est.

40 Αἱ κατὰ μικρὰ ἀναστάσιες ῥιγώδεες, καὶ οἷς φλαῦρον διαχώρημα, δυσκολώτατον, τεταρταίοισιν ἀρχόμενον.

Qui crebrò paucam ad egestionem surgendo perhorrescunt, si quidem ipsa deiectio praua fuerit; in periculo sunt sinistri iudicij: præsertim si quarto die id fieri incipiat.

Coac.34. huius cap. progn.14. lib.2. SI PERTVRBATA *aluus, pauca sæpissimè subducat, distendit buccas*, i. extenuationem parit: *quia crebrò exurgendo, vigilandum ægro est.* Hæc sunt quæ superfluorum redundāti copia oppressa multùm natura exprimit. Quòd si vitiosa insuper excrementa fuerint, tenuia, fœdi odoris, glutinosa, viridia, vitellina, aut nigra; quorum tanta feritas fuerit, vt membranosa intestina vellicando, rigorem cieant, vel profectò horrorem (frustra namque est illa hypothesis; *qui surgendo perhorrescunt, si quidem ipsa deiectio vitiosa fuerit*: cùm aliter quàm à vitiosa deiectione, perhorrescere exurgendo non possint) res est difficillimi negotij, quæ ad efferam vim morbi, magnam sic parat virium imbecillitatem. Præsertim si quarto die id fieri incipiat: quo tempore cupienda, non expectanda materiæ concoctio fuit: vt res humoris impetu, non naturæ imperio regatur eo die quo quæcunque fiunt, vt cæteris criticis, maximi esse solent ponderis ac momenti.

41 Αἱ πυκναὶ κατὰ μικρὰ ἀναστάσιες ὑπόγλισχροι, [ἔχουσαι] μικρὰ κοπρώδεα μεθ' ὑποχονδρίου ἀλγήματος· ἰκτερώδεες. ἆρα ἐπιστάντων τούτων ἐκχλοιοῦνται; al. ὑπέξανθοι.

Qui crebrò ad paucam egestionem surgunt, aluúsque fertur partim veluti viscidis, partim exiguis stercorosis, cum hypochondrij dolore; fiunt icterici. An his illi subsistentibus, viridi colore inficiuntur?

HIC ETIAM crebra, penéque inanis exurgendi cupiditas, certos facere nos debet de natura plurimùm oppressa. Additur hypochondrij dolor; & hypochondrij quidem dextri, quandoquidem vis ea est istius nominis, quoties absolutè ponitur: vt qua ex parte oppressio sit, designatum habeamus; ex iecore nimirum, cuius siue contumacem obstructionem, siue magnam inflammationem, bene est quod icterum putat adducere. De concepta si non φλεγμονῇ, saltem φλογώσει admonent excrementa stercorosa recocta, multóque magis quæ velut viscida simul descendunt. Sic enim à Galeno accepimus, ὅτι ὅσα ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀλλοιοῦται πεττόμενα προσλαμβάνει τινὰ τῷ χρόνῳ γλισχρότητα, κἂν ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχῃ, i. *quòd quæcunque à calore alterantur, inter coquendum, viscida quodammodo fiunt, cùm talia ab initio non essent.*

Nunc super ictero sciscitatur, an incrementa in peius capiat, & pro flauo, croceo & viridi corpus inficiat, subsistentibus istiusmodi excrementis. Cui quidem quæstioni satisfaciendum affirmando id de quo dubitat; siue subsistere, supprimi est; siue in alia excrementa mutari, vt pro globulentis liquida chylosa, pro biliosis subrubra descendant. Namque illinc, humoris qui intestinis effluere nonnullus consueuerat, maior per corpus restitantis diffusio: hinc alterationis cœptæ, in alienationem facta conuersio. Vtrinque in causa erit, morbi iam pridem concepti noua propagatio, biliosi humoris perenne geniti inexhausta scaturigo. Plura legito in comment. parentis mei ad 23. Coac. cap. 11. lib. 2. quæ cum hac eadem, sic vario scopo scripta est: quòd hypochondriorum causa posita illic fuit; hîc autem deiectionum. Cum ambabus conuenit prorrh. 54. s. 3. 1. mutatis paucis, quorum vis eadem est, ὑπέξανθοι γλίσχραι, pro ὑπόγλισχραι, primùm leue est discrimen. Sed duo quæ sequuntur grauiora, ad quæ mecum sic attendito. Pro eo namque quod explicauimus ἐκχλοιοῦνται, sic habet, ἐκλύονται, ἅμα τε αἱμορραγέει, i. *exoluuntur, vnáque sanguinem fundunt è naribus*: quod idem est ac si diceret; superueniente hæmorrhagia sanantur: iuxta Coacam illam 25. cap. 11. lib. 2. *Hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque vmbilico circumpositarum dolores; excluso sanguine, discedunt: non excluso, interimunt.* Vbi *excluso sanguine*, cum parente vertimus, extendentes διαχωρήσιος nomen ad vacuationem omnem, ex aph. 18. 2. Et sanè dolores istiusmodi, ῥῆξις αἵματος διὰ ῥινῶν, κάρτα ὠφελέει, i. *sanguinis iuuat è naribus proruptio.* Quod & illa etiam tuetur. Coac. 4. cap. 11. lib. 2. *Quibus cum rubore faciei, hypochondrium in febribus non est molle; effluente naribus sanguine, conualescunt.* Et illa etiam. *Sanguinem ex aduersa nare fundere; malum: vt in liene magno è dextris; ac similiter in hypochondrio.* Sed & hepatis oppressionem leuat dysenteria larga, breui conquiescens. Quid dicam de hæmorrhoidibus & menstruis? Hæc nota sunt omnibus. Quamobrem rectè idem qui nunquam quidquam malè. lib. 4. περὶ ἄρθρων. part. 38. 39. & comment. ad part. 25. lib. de natura hominis. *Quibus continuò in febris vacatione, hypochondrij & ventris dolor, crurum, & partium inferiorum, vnáque venter in molem assurgit; phlebotomia exoluit.* Ex quibus efficitur, vt probabilis tam sit Coacarum, quàm prorrhetici lectio; vtraque sanè veritatem continens: hoc vnum intererit, quòd si illam retinemus prorrhetici; ἐπιστάντων verbum, de excrementis quidem alui accipiemus; & suppressis, vt antè, cùm natura viam aliò conuerterit; & mutatis etiam: modò ne, vt illic in peius, cùm dysenteria adest merè sanguinea. Coac. 24. cap. 11. lib. 2.

Hoc iterum Coaca amplius prorrheticum illud attulit, quòd ictero significando, dolorem lateris dolori hypochondrij adiunxit. Id verò in illa Coaca fundamentum habuit. *Quibus lumborum & lateris dolor repentè sine causa manifesta incidit; icterici fiunt.* Coac. 20. cap. 12. lib. 2. At ille lateris dolor, non punctorius est, qualis pleuritidis: sed tensiuus, symptoma iecoris inflammati: vnde apparet neque prorrheticum redundasse, quòd eum elocutum fuerit; neque mancam Coacam fuisse, quòd siluerit.

Quæ omnia sum diligenter ita persecutus, quo lectores cautiores efficiam in adhibenda fide Galeno, quoties de Prorrhetici & Coacarum authoritate detrectat. Nó est, inquam, Galeno protinus credendum, si quod prorrheticum falsum esse dixit; multò minùs mihi, si verum. Esto fidei ratio ipsa vindex. Coacas plurimas parens meus ab eius censura vindicauit; ipse quasdam superiùs defendi: nec verò quæ sese deinceps offerent, suo patrocinio destitutas sinam. Tantam apud me authoritatem habet, non Hippocratis modò nomen, sed & eius etiam quæ ab illo profecta, illius fama floruit, Scholæ Coæ: vt veritatem putem, cùm oculis hominum subiici vellet, sese vtriusque & viri & scholæ chartis ac literis credidisse.

42 Τὰ δὲ ἐς ὀσφὺν ἀλγήματα, ἐν τούτοισι αἱμορροῦσι· αἷμα διαχωρέει λαμπρόν.

Lumborum dolores, hæmorrhoicis illis; purum sanguinem effundunt.

HOC EST signum hæmorrhagiæ criticæ iecoris dolentis & oppressi, quod ita exprimebat prorrheticum nuper adductum. Τάσις πᾶσις ὀσφύος· ἀλγήματα αἱμορροϊκά. i. *His lumborum tensio, hæmorrhagicus est dolor*. Est enim lumborum illa tensio ab oppressione musculorum ipsis adiacentium; oppressio autem ex repletione magnæ, quæ illac excurrit, venæ, in quam omnium primam redundat iecur. Vide comment. Galeni ad prorrh. 37. s. 3. 1. *In lumborum prægrandi dolore, cardialgiæ & cibi fastidia, signa sunt hæmorrhagiæ, aut antegressæ, aut futuræ*. Et quæ parens meus scripsit ad illam Coacam 2. cap. 12. lib. 2. *Dolorifica in lumbis mala; sanguiflua*. Vt autem oppressioni iecoris, lumborum distentio adsit, non contingit nisi πολυαίμοις, i. *sanguine abundantibus* (sæpe enim iecoris oppressionem facit simplex humoris biliosi aut pituitosi, quem exitu contumax obstructio impedit, collectio:) nec quibus lumborum distentio ex repleta sanguine est magna vena, illis protinus sanguis erumpit: visuntur plurimi eo suppresso, atque ad caput aut laryngis partes translato interire: præditos esse oportet natura, sanguinis profluuio alicui obnoxia, quales mulieres, quales qui hæmorrhoidas habent, quales quibus familiaris narium hęmorrhagia; quos omnes vno nomine citauit αἱμορρόους. Αἷμα λαμπρὸν non est hîc sanguis lucidus, siue suauerubens, siue splendidus, nomine lucidi accipitur; sed sanguis purus: nec purus quidem, segregatus à concretione humoris alieni; sed purus, inquam, i. non cruentum quid, sed ipse larga copia cruor. Gallicè, *ils iettent le sang tout clair*.

43 Μετὰ κάρου καὶ κεφαλαλγίης τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι· ὀλέθριον.

44 Τὰ γλίσχρα χολώδεα· μᾶλλόν τι τὰς ἀποστάσιας παρ' οὖς ποιέει.

Febricula cum comate & capitis dolore; mortifera.

Viscida biliosa, ad aurium magis abscessus prompta sunt.

SIC DVAS prognoses coniungere visum est, vt mutuò vnius ex altera sensus eliciatur; vtriusque autem, ex antecedente. Docti enim sumus, icterum à iecoris oppressione natum, accedente hæmorrhagia, deleri: sed illo beneficio frui, non esse icterici cuiuscunque: at eorum duntaxat quibus ex naturæ aut beneficio, aut præscripto, vel familiaris aliqua vacuatio sanguinis est, vel sanè facilis accessu: reliquos, si minùs copiosa & laudabili alui solutione curantur, incommoda experiri potiùs maxima; exempli causa, parotidum lethalium. Parotidas igitur illas hæc theoremata docent à bilioso viscido humore aduenire potiùs quàm à pituitoso vel melancholico: significari autem febricula cum comate & cephalalgia coniuncta. De humore quidem bilioso, intellectum est antè, incalescendo glutinosum fieri: inclinatum præterea esse in parotidas, ex Galeno ad progn. 34. lib. 2.

Febriculam autem interpretati sumus τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι, quod est ἐπιπυρετώδη, prorrh. 10. s. 2. 1. Galeno interprete, οὐκ ὀξὺς καὶ θερμὸς, ἀλλὰ βληχρὸς πυρετός: cuius proprium est, humorem commouere ac duce-

Coac. 6. & 8. cap. 2. lib. 2. re sursum in caput, non discutere. Inde igitur contractum coma, parotidas fundit. *Comatosi enim, fastidiosi, hypochondrium dolentes, sæpe & parum vomentes; aurium habent abscessus*. Et. *Comatosi, fastidiosi, dolentes hypochondrium, sputa excernentes crebra & pauca; tumorum pone aures prænuncij*. Annon est illa prorrh. Ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. i. *Ictero supernata hebetudo*? Annon & illud cap. 26. lib. 2. Coac. Τὰ ἰκτερικὰ οὐ πάνυ τι ἐπαισθανόμενα. i. *Icterici inde non admodum sentientes*? Est enim coma, debilitatio phantasiæ, sensionem cognoscentis rerum obiectarum.

45 Ὅσα, κοιλίης καθυγραινομένης, οἰδήματα μετεωρίζεται μετὰ ἀλγημάτων· κακόν.

Quicunque tumores, fluente aluo, dolenter assurgunt; mali sunt.

VICESIMA QVARTA huius ad abdomen, fluente aluo, intumescens pertinuit, & hydropem prædixit; tympanitem, ab imbecillitate intestinorum; ascitem, ab eorundem aut iecoris inflammatione. Hæc decisio est phlegmonarum systrophicarum quæ intrà vel extrà concipiuntur. Quis enim nescit dolorificos tumores esse phlegmonicos? Non philosophabor obscurius. Fundit aluus aut cruda, aut cruditatis expertia. Cruditatis expers est materiæ portio, seu pridem collectæ, seu recèns productæ & genitæ quæ ad tumorem attollendum properabat. Hîc & symptomaticus tumor est; & symptomatica diarrhœa; vtrumque, inquam, symptomaticum humoris efferi, impetu potiùs suo concitati, quàm ducti naturæ motu. Natura enim si sua sponte res gerit, abscessum alterutrum procurabit, non vtrumque, & decubitu factum, & effluxu. Cruditatis autem particeps est lienteria, soboles inflammationis

comment. ad aph. 16. 6. magnæ, cuius tanta vis est, vt ipsam deiecerit alui, intestinorum, & iecoris: μήτε ἕλκειν ἐς ἑαυτὸ τὴν τροφὴν δυναμένου τοῦ ἥπατος, μήθ' αἱματοῦν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῆς κοιλίης διαφθειρούσης αὐτήν, i. *impotente iecore alimenti attrahendi, & in sanguinem*

in sanguinem conuertendi; quod alimentum sæpe hîc aluus ipsa corrumpit. Loquitur autem de diarrhœa quæ pleuritidi & peripneumoniæ superaduenit. Quem aphorismum in exemplum illustre relinquam theorematis huius vniuersi: sicut pestilentes bubones qui cum fluente liquidis, maximéque aquosis, cruditatis participibus excrementis aluo, lethales fiunt: vt vidi nuper in quodam chirurgo qui tertio sic morbi die interiit.

46. Κοιλίης ἐπιστάσης, ἄλλου δέ τινος μὴ νεωτερισθέντος· ταχέως καταῤῥήγνυται, καὶ κακοηθέστερον.

Eandem aluum si quando supprimi contigerit, illa nisi quid noui fortè superuenerit; deinceps soluetur deteriorem in modum.

Si svppressa aluus quæ antè cum dolorifica ferebatur systrophica phlegmone, coniunctam adhuc retinet vrinarum cruditatem, qua permanente, excrementa crassescere non possunt ad rariorem deiectionem; nec hæmorrhagia, apoplexiáve, aut parotides, translato humore exortæ fuerint; nec verò phymatis crudi facta sit in coctum mutatio: sic enim interpretor illud, ἄλλου δέ τινος μὴ νεωτερισθέντος: fore spera, vt deinceps illa ipsa aluus perturbata feratur: vel dante inducias labore, cuius acerbitas, quos ad partem affectam spiritus attrahebat, illis destitutam sinebat virtutem expellendi: vel ne dante quidem inducias dolore; sed excrementis, quæ suspensa ad tempus & collecta fuerant, pondere tandem veluti suo excidentibus atque excedentibus, præ retentricis potiùs imbecillitate, quàm expultricis facultate & potentia. Fluit igitur aluus, vt antè: sed in deteriorem modum: quo scilicet progressus maior in cruditate & putredine fuit.

47. Τὰ ἐμούμενα ἐπὶ τούτοισι πονηρὰ καὶ θηριώδεα.

Ad hæc solent esse vomitus difficiles & ferini.

Ferinvm est, aluo fluente vomere; tam occasione vomendi, quàm noxa cum vomendo illata. Hîc enim vomendi causa, redundantia non est, quæ si non tumore exorto, certè alui profluuio imminuitur. Qualitas igitur maligna & venenata, quæ vel chymate, vel vapore suo stomachum inficit ac resoluit. Talis æruginosus humor & atrabilarius, qui sulphuris in modum accensi intra venas, tetro cuncta vapore & complet & disperdit. Atque hi quidem aluum vomitus non sistunt. Iam cùm vomendo ea noxa infertur, quòd rumpitur stomachus, cuius dolore, cordis vitalem vim dissipari non est nouum. Huius sanè prognoseωs, & duarum quæ proximè antecessere, scopus est idem, apertus iis qui peste correptis interfuere.

48. Οἷσι, ἐπὶ φλογώδεσι καὶ ἐξερύθροις λυομένοις, δυσώδεα λαῦρον ὑπέρυθρον· ἐλπὶς ἐκμανῆναι.

Quibus, in rutila & rubente facie, soluta aluo, fœtidorum subrubrorum copia secedit; spes est fore vt vehementer delirent.

Hanc demonstrabunt relatæ in superiores, propositiones duæ: quarum prior fuit 4. cap. 5. lib. 2. Προσώπου εὔχροια καὶ σκυθρωπότης ἐν ὀξεῖ· κακόν. i. *Egregiè colorata facies in acutis; mala*: desumpta è prorrh. 14. s. 2. 1. Προσώπου εὔχροια, καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν· πονηρόν. i. *Rubori faciei saturato, si caperatio frontis accedat; prauum.* Vbi εὔχροιαν interpretatur Galenus ἐξέρυθρον, cui φλογῶδες hîc adiungitur; ὑπὸ θερμασίας πολλῆς, i. *ab ingenti calore*, ait Galenus eodem loco. Quorsum autem spectet illa σκυθρωπότης, documentum Thasia mulier dementata tradidit. Altera propositio est 29. huius cap. Τὸ δὲ ἐξέρυθρον ἐν πυρετῷ· παρακοπτικόν. i. *Prærubra in febre deiectio; delirium portendit.* Vbi delirium explicauimus dementiæ summæ; vel à translatione profectum humoris symptomatica; vel à sympathia simplici inflammatarum venarum & arteriarum quæ à visceribus ad cerebrum ascendunt. Duo sunt igitur hîc signa quæ separata delirium promittunt: multò magis si coniuncta, cùm videlicet ad præparationem suscipientis causæ, i. cerebri, genarum & faciei insigni rubore testatam; magna vis affertur efficientis, i. bilis à viscerum incendio genitæ & deportatæ. Propterea hanc etiam Coacam prorrheticum imitatum est, vel potiùs prorrheticum Coaca; quòd regulæ iam dictæ de vultuosa facie & rubra, istam ipsam, nulla interposita, subiunxit. Τὰ πελιοτωπὰ ἀποχωρήματα ἐς ἀφρώδεα ἄκρητα· παροξυντικά. i. *Malum* (illud prædictum scilicet) *exacerbant deiectiones spumosæ.*

49 Ὁ αὐχμώδης χρὼς· σημαίνει κοιλίην πονηρευομένην. ἐπὶ τούτοισιν, ἐξέρυθρα σαρκόπυα, μάλιστα διεισι.

Squalida cutis, ventris labem significat. His purulentæ carnes prærubræ, vt plurimùm, secedunt.

QVANDOQVIDEM à terra indurescente situ, squaloris nomen transsumptum ad cutim est; terra autem situ indurescens, rimis multis finditur, & hiulca redditur: idem sub nomine illo intelligamus de cute. Scabra primùm ea est ἀπὸ κνησμοῦ καὶ ψώρας, i. *à pruritu & scabie*: inde vlceratur: nonnunquam fissa, ex nulla præcedente aut scabie aut prurigine, visitur; maximè in manibus & calcaneis. Pruritum facit affluxus pituitæ putris & salsæ, qua quidem veriùs inficiuntur, quàm nutriuntur partes solidæ; cuius vt appulsus & adhæsio esse possit, nulla perficitur à natura assimilatio. Hinc assurgentes quædam veluti squamulæ. Idem de atrabilario retorrido sanguine statuendum, ea crassicie prædito vt insinuari in cutim nequeat, nutriendi causa: sic illam proinde exuccam & aridam, scindi & rimosam fieri est necesse; præsertimque in manibus ac pedibus: quòd eæ partes omnium primæ destituantur opera caloris natiui, in cuius virtute posita est vitiorum sanguinis emendatio. Eandem etiam cutim contingit, affluente, nec subeunte sanguine, in tuberculos attolli; quibus apertis, sanies quædam exit, haud puri similis, sed putredini valde alienæ. Hæc illa est leprosorum, elephanticorúmve (nihil interest) conditio; quorum de alimento, descripto suprà, edita sententia est; quòd suam adduxit speciem atque ideam, priore inducta & obliterata. Vitia autem sanguinis, aliunde non sunt quàm à viscerum labe, quæ τῇ κοιλίῃ author est complexus: aliter hîc πονηρεύεσθαι, quàm per κακοπραγέεσθαι cupiens explicari. Viscera igitur, aluina quidem omnia, imprimísque autem iecur, eam ob causam per initia non opprimuntur, quòd facultatibus concoctrice & secretrice corruptis, validam retinent expultricem, qua in corporis habitum sese fœda illa & putri colluuie exonerant: donec illa etiam, vt necesse est, postremò languescente, copia obruuntur, quæ flaccida iam, indigena acrimonia multò antè exedebat. Ita per profluuium abeuntis quasi per frusta hepatis, quæ purulentas appellat carnes subrubras, viuendi fit finis.

lib de alim.

50 Ἐπὶ κοιλίῃ χολώδει μαλθακῇ, κοπρώδει· κώματα ἐπιφανέντα, παρ' οὖς ποιέει.

Biliosis liquidis ex aluo primùm descendentibus, pòst stercorosis, coma superueniens; tumorem ad aures facit.

PROXIMA huic sententia fuit prorrh. 73. s. 3. 1. Κοιλίης μαλακὰ, κοπρώδεα διεισης· κῶμα ἐπιφανὲν, τὰ παρ' οὖς αἰρει. Vtrumque desiderat particulam ἔπειτα, quæ succedentia faciat liquidis sicca. Coaca autem prorrhetico meliùs habuit τὸ χολώδη: quod ad demonstrationem quantum faciat, declarant quæ sequuntur. Sic enim visum est mihi; quòd quemadmodum mali vrina est ominis, si ex rubra nuper, mox aquosa decolor euadit: sic aluus liquida, biliosis lata, repentè indurescens. Propterea quòd neque hinc, neque illinc, biliosi humoris cessans generatio: sed aliò facta translatio ostenditur. Maximè si quæ dura, liquidorum loco dantur, dant ardoris adustione notas, qualia κοπρώδεα, ἄκρητα, συνεστῶτα. Biliosi autem humoris translatio fit potissimùm ad caput, quod sese in glandulas quæ sunt pone aures exonerans, parotides facit: Coac. 44. huius cap. à qua aliena 27. non fuit, cum prorrh. 18. s. 3. 1. Sed parotides inde assurgere ait, comatis sæpe interuentu. Vide Coac. 5. cap. 4. lib. 2. Ex his insuper apparet huic non idem quod 28. fuisse propositi, quæ aluum posuit exsiccatam, postquam liquida serosa morbi initio profudisset, non biliosa.

51 Χολώδεα διαχωρήματα· κώφωσις παύει. κώφωσιν δὲ παύει χολῶδες διαχώρημα.

Biliosa profluuia surditas sistit. Et surditatem tollunt profluuia biliosa.

VIDE aphorismos 28. & 60. lib. 4. tum Coacam 3. cap. 3. & 5. cap. 2. lib. 2. Quibus iungito aph. 17. 6. *Lipientem, alui profluuio corripi; bonum.* Quo nempe familiari exemplo, crisin aperit symptomatum capitis omnium, à repletione originem ducentium.

52 Τὰ ἑρπυστικὰ ὑπὲρ ἄνω βουβῶνος, πρὸς κενεῶνα καὶ ἥβην γινόμενα· σημαίνει κοιλίην πονηρευομένην.

Serpentes pustulæ supra bubonem; ad pubem & ilia; ventrem accusant vitij.

Qvo in sensu 49. huius, πονηρὴν κοιλίης accepit, eodem hæc quoque admittit. Ἑρπυστικὰ autem leguntur, ἀντὶ τῶν ἑρπητωδέων, & eorum quidem κεγχρωδῶν ἢ φλυκταινωδέων, quæ sunt phymata bilis flauæ tenuioris, quæque supra bubonem ad pubem & ilium, imò verò dorsum, pertinentia, ζωστῆρα, i. *zonam* exhibent, à Scribonio Largo inter sacros ignes commemoratam, cap. 62. Hanc igitur propinquam ventri, ventris labem indicare constat: quia credibile est, bilem illam venis esse exclusam eius loci cuius est in vicinia. *Propinqua quæ sunt, omnium prima afficiuntur.* Et, *vbi sudor, ibi morbus.* aph. 34. 4.

53 Ἔκλυσις ὀδύνην λύουσα· κοιλίην μᾶλλον καθυγραίνει.

Exolutio quæ dolorem soluit; ventrem humidiorem facit.

Ἐκλύσις, facultatum vitalium repentina debilitatio, qua quidem cor exiguo velut filo pendere creditur, languescente vita, Gallicè *foiblesse.* Illa si, cessante pulsu, lapsum quoque habet virium animalitatis; citra sudorem, λειποθυμία, λειποψυχία; cum sudore præsertim frigido, συγκοπή nominatur, Gallicè *defaillance.* Vide Galenum 1. ad Glauc. & comment. ad aphoris. 41. 2. vbi συγκόπτειν, circumloquendo Hippocrates extulit, ἐκλύεσθαι ἰσχυρῶς, i. *vehementer exolui.* Ab exolutionibus huiusmodi, dolores cessant, specie minùs tũ repræsentata effingendi virtuti per spiritus qui ad eam, tum dissipati, minimè deferuntur. Quod sponte factum naturæ, imitata ratio est, sedandis doloribus magnis, phlebotomia aut purgatione ad lipothymiam perducta. Ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις, οὐδὲν οἶδα μεῖζον βοήθημα, τοῦ μέχρι λειποθυμίας ἐκκενῶσαι, διορισάμενος, εἴ τε φλεβοτομεῖν, εἴ τε καθαίρειν ἄχρι λειποθυμίας προσήκει. Quamquam hoc non solùm artificio dolor fallitur, adempto sensu: sed ipsa doloris causa tollitur vacuatione & retractione humoris dolorifici. Sed vt ad rem redeam; talis exolutio ventrem humectat: humoribus tum ad aluum vndique confluentibus, cùm debilitati spiritus eos non retinent, & relaxantur partium retentrices fibræ. Ἐν τοῖς θερμοτάτοις πυρετοῖς ἡ μέχρι λειποθυμίας φλεβοτομία· καταψύξιν τε παραχρῆμα τῆς ὅλης ἕξεως ἐργάζεται, καὶ σβέννυσι τὸν πυρετόν. καὶ δὴ καὶ ἡ γαστὴρ διαχωρεῖ τοῖς πλείστοις, καὶ ἱδρῶτες προχέονται. i. *In ardentissimis phlebotomia febribus, animi deliquium attingens, totum repentè habitum refrigerat, febrémque extinguit. Et sanè quamplurimis eorum soluitur venter, ac sudores effluunt.*

Gal. commēt. ad aph. 31. 1.

Gal. commēt. eodem.

54 Τὰ καθ' ἕδρην ὀδυνώδεα ἐκπυήματα· κοιλίην ἐκταράσσει.

Suppurationes sedis dolorificæ; aluos perturbant.

Illata vi motui intestinorum peristaltico, per proritationem crassioris intestini, tenesmi ad instar, qui pro balano esse solet.

55 Θανατώδεα ἐστὶ τῶν διαχωρημάτων, τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὸ πελιὸν, μετὰ δυσωδίης· καὶ τὸ χολῶδες ἔχον ἐν ἑωυτῷ φακῶν ἢ ἐρεβίνθων ἐρείγματι παραπλήσια.

Lethales sunt deiectiones pingues, nigræ, liuidæ; maximè si graueolentes fuerint: sed & biliosæ permixtæ velut ramentis lentis cicerísque fresorum.

Svper prima prognoseωs parte, vide progn. 22. lib. 2. cum Galeni cōment. ad eam. In altera parte qua subiiciuntur similia ramentis cicerum, lentiúmve fresorum, seu contritorum & conquassatorum (granula scilicet albicantia;) notatur ingens superassatio facta humoris biliosi, in angustissimis

diu coerciti venæ portæ ad hepar anfractibus: quod esse nequit nisi à viscerum incendio, quo conflagrare ea necesse est; nec nisi cum interceptione chyli deducendi ad hepar: quorum ab alterutro intercundi metus, ab vtroque maior.

56 Ἢ οἷον θρόμβοις αἵματος ἐναυγεῖς.

Et quod splendidum, simile est sanguineo grumo.

VIDE QVID agitem animo. Si sanguinem suauerubentem, ἀνθηρόν, lego; in eo fuit Coaca huius 9: si grumosum, 22. Omnino si sanguinem propositio notat, nihil adfert noui. Id fortasse absurdum non est, dici nunc, occasione data, quod iam dictum sit priùs: sed grumosus sanguis non floridus est nec lucens, qui multùm obscurus nigricat. Et illud, οἷον, vel me inuito, designat aliquid simile concreto sanguini, quod tamen sanguis non sit. Dicet quispiam; adductas fuisse in examen deiectiones ad instar sanguinis nigras, 25. huius. Respondeo illas, Galeno iudice, fuisse humoris melancholici, neque concreti, neque lucentis; sanguinem tamen concretum nigrore referentis: attendere me ad atram bilem, quam lucere nisi Galenus fateretur comment. ad aphoris. 24. 4. probarem ex priore de mulierum morbis. At negat concrescere posse. Infantium igitur recèns natorum μηκώνειον, i. *papauerculum*, pici simile, cuínam rogo tribui, nisi atræ bili debeat? concreuit tamen. Ego similia huic excrementa proferri iudico: vt prior hæc sit deiectionum in prouectioribus, cum deiectionibus infantium comparatio in colore & consistentia: quemadmodum quæ sequitur, in odore erit.

57 Κατὰ τὴν ὀδμὴν ὅμοιον τῷ τῶν νηπίων.

Et quod odore simile est forijs infantium.

HIC VERO supra commentarium philosophari non decreui doctissimi viri Iac. Hollerij. Is periculosum censet quodcunque alienum à conditione est morbi, & naturæ, & ætatis. Sic periculosa fuit, vt aliena à conditione morbi, sitis immeritò in acutis sedata, extimorum perfrigeratio, tinnitus aurium. Mortiferæ verò ducuntur sordes aurium quæ dulce sapiunt, vt alienæ à conditione naturæ per quam amarescunt. Esse autem in conditione positum ætatis prouectioris, vt fœtidiora excrementa quàm infantia deponat. Horum namque blandior est calor, nascentis sui magis similis; illorum acrior, & à seipso velut discedens in naturam ignei: horum alimentum simplex, nec valde elaboratum; illorum varia edullia, mixtionis præstantis & elaboratæ, quorum perinde putidior corruptio, velut in contrarium profecta, lib. περὶ παθῶν, & cap. 5. 1. physicorum. Sunt autem excrementa, corruptæ partes de iis ex alimento residuæ, quæ solæ coctionem admiserunt, ex 4. Meteor. Πέψεται μὲν ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, σήπεται δὲ ἐν τῇ κάτω. Atque hoc quidem si in secunda valetudine locum habet, profectò in aduersa, multò potiorem obtinebit: maximéque in febribus, quarum ardoris est omnia corrumpere & putrefacere. Per eas igitur, si reliquiæ alui egerantur prouectis non magis quàm infantium, foria fœtidæ; mortem significant, vt signa à conditione ætatis & morbi plurimùm abhorrentia. In prognostico certè vbi fœtor ingens accusatur vt magnæ putredinis quæ ipsa est febris magnæ; de excremento ad salutem poscitur, vt sit μὴ λίην δυσῶδες, non multùm graueolens; sed δυσῶδες tamen: secus extingui properantem deferret cum febrili natiuum calorem.

58 Καὶ τὸ ποικίλον· τὸ δ' αὐτὸ καὶ χρόνιον. γένοιτο δ' ἂν τοιοῦτον αἱματῶδες, ξυσματῶδες, χολῶδες, μέλαν, πρασοειδές, καὶ ὁμοῦ, καὶ ἐναλλάξ.

Sic & varium: est autem hoc ipsum morbi diuturni. Et huiusmodi quidem fuerit, sanguineum, ramentosum, biliosum, nigrum, porraceum; siue illa exeunt simul, siue vicissim.

VBICVNQVE ingenium Galenus exercuit; in eo reliquorum mentes oportet conquiescere. Est autem ab eo editus commentarius ad hanc Coacam scriptam ordine 23. lib. 2. prognost. vbi quod κατὰ μέρος legitur, hîc audimus ἐναλλάξ.

59 Θανατῶδες δὲ ἐστὶ καὶ πᾶν τὸ ἀναισθήτως διεξιόν.

Lethale est etiam quodcunque sine sensu exit.

ADIECIT prorrh.42.s.2.1. ἔοντι παρ' ἑωυτῷ, i. *manenti apud se*, seu mente constanti: quasi ita indicet, indicétque; quòd sponte sua, nec iussu ægri elabatur deiectio, si in causa est alienatio mentis agentis aliud, nec intendentis specierum repræsentationi; minus intentari periculum, quàm si, mente sana nec aberrante, ab extincto istud ipsum contingat sensu earum partium per quas excretio illa fit. Propterea quòd alienata mens reuocari potest: sentiendi amissa vis non potest. Sed tamen, quandoquidem certè alterutrum cum periculo vitæ coniunctum; admittitor Coaca vt habet, ipso quamuis amplior & generalior prorrhetico. Non si quid lethale, moriendi hoc ipsum protinus necessitatem adfert. Verumenimuero super excrementis quę cum nulla cogitationis culpa clam abeunt, exemplum adferebat Hippocrates in commemorato prorrhetico, hepatici cuiuspiam qui tenuia dum aluo egerebat, non sentiebat. Ei in eo Galenus illudit, cùm ait exolutionem iecoris nihil ad sensus hebetudinem facere: si quidem sentiendi vis ad partes reliquas à cerebro influit per neruos, quibus & iecori nulla est commodorum ac vitiorum communicatio. Mihi verò est quod Galeno pro Hippocrate reponam. Iecoris opera cerebrum carere non posse; neque ipsos igitur neruos: omnium minimè intestina, quæ dicata nutritionis officiis, cum reliquis subiiciuntur iecori vt principi. Vt cerebri virtus influat, sentiendi vim excitare non posse nisi in partibus ita vt decet concretis & temperatis. Temperiei conseruationem esse à iecore, fonte alimenti & caloris nutricatiui conuenientis. Quid est quod elephanticorum sensum hebetat? an cerebri denegatus calor & spiritus? Atqui ille vberrimus affluit, & nullam corporis partem, sui expertem sinit. Vnde igitur, inquam, ille stupor? A deprauato partium temperamento, ex quo ad excipiendam facultatem sensificam adhuc idoneæ, ad eam in suos vsus percipiendam tum ineptæ fiunt. At enim temperamenti illa in vniuerso corpore deprauatio, cuinam tandem attribuenda, nisi ἥπατος πονεῖν, de qua extitit 49. huius? His accedit adempta liquidis excrementis acrimonia, quæ hepatici, iecore exoluto, & bilem non gignente, aut aliò deportante, fundunt: res à natiua conditione aliena, non minùs quàm perditus fœtor, propositione 57. huius cap.

60 Ποτὸν χαλεπῶς καταβροχθίζοντι πνεύματι βηχώδει ἔρευγμος ὑποσπώμενος, εἴσω κατειλούμενος· σημαίνει πόνον κοιλίης.

Si cui difficulter potum haurienti, cum tussifero anhelitu, ructus est intrò referens ac reuolutus; laborem alui denunciat.

PONITVR hîc difficultas hauriendi potum, aliunde ducta quàm à vitio faucium inflammatarum, aut infirmitate musculorum deglutitioni inseruientium: sed inde vnde & tussiferus anhelitus & ructus intrò referens ac reuolutus; nimirum à flatulento spiritu qui humore glutinoso, tanquam ergastulo, continetur, toto eo ductu qui est à ventriculo ad œsophagum & laryngem. Ab eo, inquam, spiritu, exitum sibi moliente per os, nec obtinente, ructus intrò reuolutus; ab eodem laryngem irritante, tussis molesta & anhelosa, quę tussis est ex materia ascendente dicta: ab occupante autem & obstruente fauces, in modum bullæ cuiusdam assurgentis nec ruptæ, difficultas hauriendi, sorbendi, deglutiendi. Quæret fortasse quispiam; vnde tanta vis spiritus crassi & solutu difficilis? A cruditate & nimia humoris abundantia, ventriculo innatantis & stagnantis: quem si naturæ calor perdomitum vicerit, nec se opprimendo suffocari permiserit; amandabit foras alui profluuio, aut vomitu excitato, quorum vterque vel alteruter est ἡ τῆς κοιλίης πονεῖν.

Notabis, lector, hæc tria; tussim, ructum referentem intrò, difficultatem spirandi, faucibus nec resolutis, nec inflammatis; quæ singula εἰκότα sunt, simul iuncta, esse τεκμήρια fluxuræ alui.

61 Πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἰώδεα τεταρταίοισι. καὶ αἱ τοιαῦται αἱμορραγίαι κωματώδεες. ἐν τούτων σπασμῷ τηλῶσι, μελάνων προδιελθόντων.

EX TRIBVS quæ extabant Coacis, feci vnam, ad exemplum prorrh.35.s.3.1. & Coacæ 5.cap.13. lib.2. Ex quibus sic reponendum duco.

Μεθ' αἱμορραγίην, μελάνων διαχώρησις κακόν. πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέ-

ρυθρὰ ἰώδεα. τεταρταίοισιν αἱ τοιαῦται αἱμορραγίαι κωματώδεες. ἐκ τούτων σπασμῷ τελευτῶσι, μελαίνων προδιεξιόντων.

Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; praua: praua item quæ præ-rubra æruginosa inde subducentur. Quartam igitur diem agentibus, eiusmodi hæmorrhagiæ sunt soporiferæ. Atque inde conuulsi intereunt, si nigra antè exierint.

Svper quibus omnibus vide tu comment. Galeni & parentis mei; memineríſque vnà eorum quæ ad 32. huius cap. edidimus.

62 Οἷσι μέλανα διαχωρέει· ἐφιδροῦσι ψυχροῖς.

Qui nigra egerunt; frigidum illi exudant.

Lege comment. noſtrum ad 38. huius.

63 Αἱ ἐξαίφνης ἄλογοι ἐκλύσιες κοιλίης ἐν τοῖσι τετηκόσι χρόνοισιν, ἅμα ἀφωνίῃ τρομώδει· ὀλέθριοι.

Quibus morbi diuturnitate iam extenuatis, aluus repentè ſine cauſa ſoluitur, obmuteſcentibus, tremulis; illis eſt moriendum.

Hollerio, viro doctiſſimo, hîc aſſentior: ſed quid velim tamen, exponam verbis meis. Si in maxima medici cura eſſe debet virium conſeruatio, quæ ſunt naturæ præſentis teſtes, vt lucis lumen; labantibus illis, omnis eſt vacuatio periculoſa, quippe quæ illas etiam atque etiam frangit ac deiicit. Sponte nata, nullo medici artificio, nec pharmacum propinantis, nec clyſterem iniicientis; ſine noxa quam inducit, iam actum eſſe de ægro oſtendit: videlicet ſe natura vix ampliùs capiente & continente. Fatiſcentis eius accedunt hæc argumenta. Primùm impotentia fandi, per exolutionem nata vocalium muſculorum, materiæque vocalis paupertatem, i. vaporis fuliginoſi, quem exiguum facit paucitas aëris ad inſpirandum attracti, quo ferè nullo, cordi inſitus & natiuus calor iam penè extinctus indiget. Tum deinde totius corporis, omniúmque artuum tremor; quibus ferendis iam eſſe incipit vis naturæ & facultas impar. Non eſt pluribus verbis opus; exolutionem facultatis naturalis, diarrhœa, extenuato pridem, ſponte nunc nata; vitalis, vocis carentia; animalis, ipſe denique tremor confirmat. Quænam igitur ſuperſit viuendi ſpes, viuendi facultate omni collapſa & perdita? De aphonia cum exolutione, lege Galenum ad prorrh. 25. ſ. 1. 1. & 5. ſ. 3. eiuſdem lib.

ἢ ἀφρώδεες. 64 Αἱ λεπταὶ, μελάνων, διαχωρήσιες αἱ [φρικώδεες·] βελτίους τοῖσι τοιούτοισιν. αἱ τοιαῦται ὠφελοῦσι μάλιστα κατὰ τὴν ἡλικίην ἢ προακμάζουσι.

vel. ſpumātes. *Potiores his ſunt deiectiones tenues [horriferæ] quàm nigræ. Tales ætatem potiſſimùm iuuant, vitæ ſtatui propinquam.*

Cvm omnibvs morbo iam extenuatis malum eſt omne alui profluuium; tum verò peſſimum nigrum, quod quidem moriendi poſtridie quàm venit, neceſſitatem ſummam inducit, aph. 23. 4. Intellectum eſt bis ſuprà, quòd qui nigra profundunt; frigidum illi exudant, i. breui eſt vt ſyncope correpti moriantur. Itaque his ſatius eſt bilioſa deiicere, etſi praua illa; túmque maximè, cùm ita ab ardore ſpumant acerrima, vt neruoſas partes horrere vellicando faciant. Saltem gradu vno, à nigris ſuperantur virides æruginoſæ, ſi ab incendio eiuſmodi nigræ ſunt: ſin eas extinctio caloris peperit, vt credibile ſit in corporibus pridem extenuatis & languidis; non eſt quòd cum iis æruginoſarum omnium & viridium peſſimæ in maleficentia conferantur. Nunquam non periculoſæ ſunt deiectiones nigræ: at virides ætate virili quæ conſtantem proximè antecedit, non ſemper ſunt cum maximo damno coniunctæ:

διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εἶναι μάλιστα οἰκείας; aph.34.2. Vel ita concipito; vt nigras πάντη referant, eas scito minùs esse viris & iuuenibus tristes, quàm reliquis nigras; seu malum denunciando, seu etiam inferendo. Nam cùm robore illi suo, noxæ potentiùs quàm cæteri resistunt. Et in iis probabilius omnino est, nigrum humorem esse sobolem ardoris immensi, quàm extinctionis inductæ: quorum hoc quàm illud, longè grauius & lethalius.

65 Πᾶσι τὰ κνησμώδεα, μελάνων διαχώρησιν σημαίνει, καὶ ἔμετον θρομβώδεα.

His omnibus prurigo, nigras affore deiectiones significat, & vomitum grumosum.

PRVRIGO, inquam, nouè adueniens, non antè molesta; corporei habitus macie confecti exolutione nascitur, cùm solidarum partium alimentum putridum quod contineri nequit ampliùs, effunditur in cutim. Tum credibile fit, vt solidas partes, sic & viscera ipsa resolutum iri; ac resoluta iam nunc, relaxatis claustris, ad vitam in profluuium alui terminandam accelerari. Sic extenuatis longo morbo corporibus prurigo; non quidem excrementa quæ demittentur, fore nigra promittit; nam quid habet ea quod nigredinem concludat? sed excrementa nigra, i. ea quæ longo morbo extenuatis frequentiora sunt, breui affutura. Frequentiora dixi longo morbo extenuatis esse nigra excrementa: quia morbum qui remediis optimis tempestiuè adhibitis non cessit, omnium contumacissimum & deploratissimum esse oportuit, cuiusmodi sunt ab humore nigro. Adde quòd crassus & limosus natura sanguis, liene conclusus, morbi ipsius longinquitate magis magísque coinquinatus & conspurcatus, inducta per natiui caloris extinctionem perfrigeratione, quæ horum exitum perpetuò manet, facillimè nigrescit.

66 Καὶ ῥιγώδεα σὺν δηγμῷ μετὰ κεφαλαλγίης· τὰ μέλανα διαχωρήματα. Πρὸ τῶν τοιούτων, ἔμετος διέρχεται· καὶ ἐμέσασι, συχνὰ τοιαῦτα προσκαλάσσεται.

Qui vnà cum morsu & cephalalgia contremiscunt; nigra excernunt. Sed ea vomitus præcedit: quo peracto, copiosa huiusmodi deorsum pertrahuntur.

ΔΗΓΜΟΣ, δῆξις, etsi absolutè ponuntur, inferunt tamen illam περὶ στῆθος, i. *ad pectus*, seu ad xiphoidem, accipienti συνεκδοχικῶς; & μετωνυμικῶς, in ore ventriculi. Mordicatum & lacessitum vehementer os ventriculi, concutit rigore corpus totum, quem rigorem vocat ῥιγώδη: cephalalgiam etiam si accersit, tetro accersit expiratu; vel simplici, si quis contendit, sympathia. Quid est quod stomachum acerbè adeo vellicet, vt rigorem cieat commotione, capitis dolorem sympathia, quæ non nisi in eas affectiones cadit quæ sunt inter vehementes eximiæ? Quid, inquam, est præter æruginosa & nigra? Quapropter expressa illa rigendi contentione vt deiiciantur expectandum: sed ita tamen, vt antè eorum quid vomendo excludatur, cùm sint supero ori magis propinqua, vt illac promptiùs exeant. Coaca fuit 107. lib. 1. deprompta ex prorrh. 30. s. 1. 1. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione sputatores fiunt; vomitum illi nigrum denunciant.* Vbi secundum Galenum parens meus author fuit, vomitum quidem significari ptyelismo; nigrum autem perfrigeratione. Hunc sæpe vomitum, labri inferioris palpitatio antecedit; quo indicatur δάκνεσθαι, καὶ ἀποξύεσθαι, καὶ κλονεῖσθαι τὸν ἐκτεταμένον ἀπὸ τοῦ στόματος ἐπὶ τὴν γαστέρα χιτῶνα, i. *morderi, lancinari, concuti tunicam ori & ventriculo communem.* Eiusdem, eodem authore, καρδιωγμός, qui hîc δήξεως nomine comprehenditur, σημεῖον οὐ σμικρόν. Ab eo vomitu, vt ferè fit, aluus laxatur, & larga copia ducitur pessimorum. Κοιλίην συνεστηκυῖαν λύει ἔμετος. i. *Subsistentem aluum vomitus demittit.* Credo quòd abdominis musculi, per illam vomendi contentionem magnam, aluum potentissimè comprimunt. lib. 2. de diæta.

67 Οἷσι δὲ ἐπὶ ταραχῆς κοιλίης, παροξύνεται περὶ κρίσιν· κάτω μέλανα διέρχεται.

Et quibus à perturbatione alui, exacerbatio est sub crisin; nigra infernè prodeunt.

SI TOTO est morbi decursu, quibuslibet humoribus profusè cum alui torminibus ducta aluus (id *perturbationis* indicat nomen) & adueniente crisi, quam vel vrinæ significant, vel remissus & mitescens morbus; aluinorum torminum exacerbatio est; à fore nigra expectato. Sic enim fit verisimile, cùm per ea quorum exitus fuit antea, morbi leuationem consequi minimè datum fuerit; morbificum malum fuisse quid illis omnibus deterius: nigrum igitur, omnium quæcunque offerri possunt pessimum. Sed ea tamen sub crisin amandari, non est calamitosum; quemadmodum circa initia aut morbi progressu foret: illinc semel exonerata prodeunt; hinc perenne genita. Κατὰ τὰς ἀρχὰς οὐδέποτε ἐπ' ἀγαθῷ φαίνεσθαι ἐκκρινόμενα τὰ μέλανα, μεγάλην κάκωσιν ἐνδεικνύμενα τῶν σπλάγχνων. ταῖς δὲ ἀκμαῖς ἕπεται πολλάκις, ἐκκαθαιρούσης τὰ περιττὰ τῆς φύσεως.

Gal. commēt. ad aph. 21.4.

68 Ἐπὶ κοιλίῃ μακρῇ ἐμέτῳδεσι, χολώδεσιν, ἀποσίτοις, ἱδρὼς πολὺς μετ' ἀδυναμίης· ἐξαπίνης κτείνει.

Si cui, post diuturnum alui profluuium, biliosa vomiturienti, & cibos auersanti, sudor effluit multus; repentè interimit.

REPENTE INTERIMIT] Quia tantam sudoris vim effœtæ vires ferre nequeunt. Atque iis quidem criticum nihil aduenire potest. Hic profectò est sudorum alter symptomaticorum, natus διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν σωμάτων, i. *exolutionem corporum*. Iccirco sudorem multum posuit μετὰ ἀδυναμίης, i. *cum impotentia*, seu potiùs virium præcipiti lapsu & animi deliquio. Et quid aliud expectari potuit à deiectione appetentiæ, vomitus excipiente crebros, successores longissimæ diarrhœæ? Longa diarrhœa, quæ κοιλίη μακρή, quia succedaneum habuit vomitum; morbi magis quàm naturæ ratione, quæ contrariis sine violentia motibus non agitur, data esse ostenditur: itaque ergo ab imbecillitate nata naturæ, ipsam denuo imbecilliorem fecit: quam longè imbecillimam fecere vomitus vehementes iterati: vt ἀποσιτίαν stomachi νέκρωσις, vel magna infectio intulisse videatur. Hæc sunt maximarum febrium & pestilentium propria.

69 Ἐν φαρμακείῃσιν ἐν περιρρόῳ, λεπτὸν συχνῶς αἷμα ἐκτηκόμενον, ἔπειτα δὲ· φλαῦρον.

Ab assumpto medicamento si, tum in ipso purgationis fluxu, tum postea, sanguis liquidus confertim exit; malum.

ΕΚΤΗΚΟΜΕΝΟΝ, i. *liquidum* sanguinem proposuit, quem opponeret ab hæmorrhoidibus effluenti, crasso illi & plerunque nigro. Hunc hæmorrhoicis à medicamento commoueri est promptum: nec mirandum igitur. Ille autem vt aliter quàm venis exesis exprimatur non habet; aut sanè quàm omni reliquo humore exhaustis & vacuis. At enimuero venas intestinorum exedi, dysentericum sanguinem ab iis exhaustis & omni alio humore vacuis relaxari, dum purgante vi medicamenti sollicitari non desinunt; id verò est cum primis damnosum. Vacuationem, inquam, arguit, vtilis omnis & profuturi, imò verò & tolerabilis limites egressam Hippocrates lib. de hominis natura, part. 30. *Qui medicamentum*, inquit, *assumpsere quo ducitur bilis; primam quidem bilem, tum pituitam euomunt, inde & humorem atrum: tum deinde reiecto sanguine intereunt*. Idem eiusdem lib. part. 31. *Experiuntur hoc ipsum*, ait, *qui medicamenta hauserunt, pituitam attrahentia. Primùm namque pituitam vomendo reiiciunt, tum bilem flauam & atram; inde tandem, vbi moriendum fuerit, sanguinem syncerum & purum*. Galenus in comment. *Excluso humori cum quo medicamentis familiaritas intercedit, succedit alius; is scilicet qui ductu facillimus omnium fuerit. Post hunc, qui habilitate ad exeundum secundus ab eo erit & primus. Postremus omnium venit sanguis, tanquam omnium succus naturæ charissimus. Quasi hoc verè possit enunciari, quòd vt naturam hominis totam non absoluat, at partem eius sanè præcipuam facit atque summam*. Est igitur iam penè de vita actum & conclamatum, cùm violentia medicamenti sanguinem exprimere non desistit. His superueniunt conuulsiones lethales omnes, vt ab exhausto. Σπασμὸς γὰρ ἐξ ἐλλεβόρου· θανάσιμον. aph. 1. 5. Sanguinem, Galenus dicebat, incisa effluentem vena, inhibemus cùm volumus: medicamenti vim effrenem assumpti non coërcemus. Æstimetur igitur à medico, priusquam exhibeatur; nec remedia tuendæ comparata, perdendæ vitæ consulatur.

70 Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσιν ἅμα φρικώδεσι, ἀποσίτοις, σμικρὰ ἐφυγκαινομένης ἐς κάθαρσιν κοιλίης, οὐ τὰ ἐς ἐμπύησιν.

Meliùs sic

Melius sic, Coaca 33. cap. 11. lib. 2.

Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσιν ἅμα φρικώδεσιν, ἀποσίτοισι, σμικρὰ [ἐφυγραινομένοις,] κάθαρσιν οὐ διδόντα· ἐς ἐμπύησιν ἥξει. male fuit, ἐφυγραινομένοις.

Alui tumores duri & dolorifici, cum febre horrifera, ciborum fastidio, & ephidrωsi; nisi expurgentur, abeunt in suppuratum.

Tumores, hoc ipso quòd duri & dolorifici, phlegmonici seu inflammatorij apparent; præsertim si ἀνάντυποι, i. *renitentes*; proptereáque in suppuratum proni & prompti existunt. Et abibunt profectò in suppuratum, nisi expurgentur; alui profluuio, hæmorrhagia, aut insensibili transpiratu: hæmorrhagia quidem magis, si supra vmbilicum fuerint; vacuationes duæ reliquæ sunt totius abdominis æquè communes. Empyematis autem mox affuturi tria subiiciuntur coniuncta signa; febris horrifera, i. crebra horroribus, quorum causa est in parte primùm omnium horrescête, pus scilicet vomicam erodens: cibi fastidium, quem ne quidem in conspectum admittunt, à venenata suppurati aura stomachum inficiente, & resoluête: ephidrωsis denique, i. exudans sudatiuncula, indidem commota, per exolutiones frequentes quas ab illo pati vapore tetro necesse est. His iunge, partis quæ dolebat, doloris loco, pondus & grauitatem magnam. Sed plura videto in commêt. parentis mei ad citatum locum. Nam commentarij hæc tantùm fuit summa quam proposui.

71 Ἅμα πυρετῷ κοιλίη ταραχώδης τρόπον ἁλμυρώδεα· κωματώδεσι νωθροῖς οὐ πάνυ ἐπιτρέπεται.

Alui cum febre salsilaginosum profluuium; non est cωmatosis torpidis frequens.

Intellecturo istam propositionem, necessaria est recordatio distinctionis positæ comment. ad Coacam 1. cap. 2. lib. 2. de cωmate vigili & soporato, ἀγρύπνῳ καὶ ὑπνώδει: quorum illud est, quoties commissis inuitò palpebris, nec lucem accipientibus, ægri nihilominus vigilant, ἀσώδεες, inquieti & iactabundi: hoc autem, quando non minùs cerebro & pectore, quàm oculis dormiunt, qui sunt alibi κωματώδεες κατοχὶ μεμωρομένοι. Illud sanè non sola aut simplex pituita facit: sed vel bili permixta, vel ipsa per se putris & salsa; quarum vtraque quantum copia & crassicie ac viscíditate opprimit ac soporat, tantum exsuscitat temperamento acriore. Hoc à simplici pituita nascitur, viscida & cruda, nihil aliud quàm cerebrum obtundente, & somnos suadente vel coacto inducente. Id animaduertens philosophorum cõsultissimus, etsi alui perturbationem qua febris non adimitur, propter perennem humoris in hypochondrio generationem, & perennem ad caput appulsum; cωmatis esse posse comitem nouit, iuxta id quod ipse retulit. Ἆρά γε κοιλίαι καταῤῥήγνυνται, καίτοι καὶ κωματώδεες; i. *An cωmatosis aluo prorupta?* Sociam tamen esse posse negauit cωmatis soporati, si salsilaginosa sunt quæ per eam secedunt, multóque minùs si biliosa: sed fore inde potiùs cωma vigil & inquietum. Biliosorum indicia certa. Salsilaginosa phlegmata acuti colore griso separant à crudis quæ sunt albidiora. Sed hanc, fortè diarrhœam, fluxus è palato in linguam pituitæ salsæ aphthásque facientis aut præcesserit, aut comitata fuerit. Ἁλμυραὶ σάρκες γευομένῳ περιττοποσίας σημεῖον. i. *Carnes gustanti falsò creditæ salsæ; indicant redundantiam*; biliosi humoris, inquit Galenus in commentario: egò etiam putris pituitosi. Coac. 1. cap. 2. lib. 2. Coac. 5. cap. 4. lib. 2.

72 Ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ, κοπώδεες, κεφαλαλγικοὶ, διψώδεες· ἄγρυπνοι, ἐξέρυθροι χρώματι λυόμενοι· ἐλπὶς σημανθῆναι, ἢν δύσπνοοι ὦσι.

Aluo perliquida, sed vltrò oborta laßitudine, caput dolentes, sitibundi, vigiles, si facie rubent; spes est fore fanaticos: præsertim si difficultas spirandi adsit.

Morbificæ materiæ, quàm efferæ quammaxima copia, & quàm continenter in hypochondriis genita; fluente aluo lassitudo adest & capitis dolor. Iam verò vigiliæ exsiccatum fuisse cerebrum confirmant. Ergo redundantis istius efferæ materiæ si translatio fit ad cerebrum, ita vt dixi affectum;

quid tum sequetur deinde? vt in maniam exitus morbi feratur. Atqui rubentes genæ cum spiratione » sublimi; excursus illius ad superiora neminem ignarum esse sinunt. Quemadmodum quæ pars in se- » cunda valetudine laborarit, in eam se morbus adueniens obfirmat: sic quæ ab insultu morbi doluerit, » in eam sæpe irruit abscessus. Hîc autem indoluit caput. Itaque incalescentes & oppressos si quis dixerit pulmones, genis ruborem ipsos per se conciliare posse, meminerit anteactarum vigiliarum, dolentis antè capitis: tum deinde sciat, per pulmones ab hypochondrio esse ad caput iter. Non dubito imbutum humore bilioso ab oppressione expresso diaphragma, homines in rabiem & furorem agere, libro narratum περὶ παθῶν: sed hîc vbi cerebrum omnia appetunt, eius labem augeat si potest diaphragma: sanè eam nec delet, nec vetat agnoscere.

Coac. 33. cap. 16. lib. 2.

73 Πρὸς τὸ ἐκχλοιοῦσθαι εὔπνοον σινόν τε κοιλίης ἐπεισελθούσης.

Desperatio est assequendi mentem magistrorum in proposito: nisi verborum, εὔπνοον σινόν τε, transmutatio fiat in εὐπνοοῦσιν οὐ τῆς, &c. atque ita prognoseως voces simul omnes efformentur.

Πρὸς τὸ ἐκχλοιοῦσθαι εὐπνοοῦσιν, οὐ τῆς κοιλίης ἐπεισελθούσης.

Virore suffusi non liberè spirant aluo regressa.

Vbi regressam aluum, pro subsistente accipimus, ἐπεισελθούσην, cuius est contraria ἐξιοῦσαν. Icterici, inquit, etiam eò progressi, vt corpore toto viridi esse occipiant; libertatem nihilominus sæpe retinent spirandi: nisi fortè à subsistente aluo, iecoris iam onusti oppressio maior fuerit, vnde & impedimētum magnum spirandi. Hoc de iis intelligito quos meatuum bilis obstructio ictericos fecit: talibus enim nihil esse potest vnde inspirandi expirandíve commoda adimantur fluente aluo; non intrò compressi cum diaphragmate pulmones; non etiam impedita latera. Sed & eos in eadem iura & priuilegia reseruato, quibus iecur velut in silicem induruit. Nam de illis secus est quibus à systrophica iecoris phlegmone ducta icteri primordia fuerunt, effuso per habitum corporis, qui ab immodico ardore supra modum incandescit & bilescit, venarum omnium sanguine. Hîc cur difficulter admodum spirent, non longè sunt à iecore ipso inquirendæ causæ. Et eas quidem minùs sæpe remouet, sed adesse potiùs testatur, importunum & longum ab intestinis effluuium.

74 Τὰ καυματώδεα διαχωρήματα, τόνον ἔχοντα· κοιλίην πονηρευομένην σημαίνει.

Prausta cum tensione alui deiectio; ipsius labem alui demonstrat.

Recvrre ad commentarium nostrum in 35. Coacam huius capitis.

75 Τοῖσι χολώδεσι κοιλίη ταραχώδης μικρὰ πυκνὰ διαδιδοῦσα [γονώδεα] μικροῖσι μυξώδεσι, πόνον περὶ τὸ λεπτὸν ποιέουσι· καὶ οὖρον οὐκ εὐλύτως ἴον· ἐς ὕδρωπα ἐκ τούτων ἀποτελευτᾷ.

malè fuit, πυώδεα.

In biliosis aluus turbata quæ pauca exhibet conglobata similia genituræ, atque mucosa, & circa tenue dolorifica; nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus desinunt in hydrωpem.

Versionem agnoscis datam à parente meo Coacæ 6. cap. 19. lib. 2. quòd scilicet illa eadem cum hac ipsa est. Itaque libenter illinc γονώδεα transtuli huc, in locum τοῦ πυώδεα. Sunt autem γονώδεα, κριμνώδεα, ὀροβοειδέα, φακοειδέα, ἐρεβινθώδεα, χαλαζώδεα, penè significantia idem. Cætera pete ab eo qui tibi versionis author. Ni quod hîc περὶ τὸ λεπτὸν dictum, περὶ ἦτρον fuisse illic, obseruatu dignum putas, & Coacæ 3. tract. 2. huius lib. percipiendæ profuturum. Ἐκ κοπιώδεων μεθιστάμενα ῥήγματα ἐς τὸ λεπτὸν, &c.

76 Αἱ τρομώδεες γλῶσσαι· σημεῖον ἐνίοισι κοιλίης καταῤῥαγησομένης.

Lingua tremula, nonnullis signum est alui proruptura.

TREMIT lingua, vt reliquæ partes, eodem penè momento subleuata & depressa, dentibus obfirmandi sese impotens, certásque voces signandi & efformandi: qualis ἀχεσπὴς, aphor. 40. 7. Subleuatur momento atque deprimitur, per inæquabilem motum quem ciet facultas hinc attollens, & illinc grauitas deorsum detrudens. Id accidit, vel lingua facta grauiore & ponderosiore, dum virtus mouẽdi quæ fuerat antè integra retinetur; vel ipsa quidem lingua æquè ac priùs apta & habili ad motum, sed facultate infracta & multùm debilitata. Linguæ ponderi pondus adiicitur à defluxu pituitæ, humorísve biliosi aut melancholici; vel à sanguine supra modum opplente venas quæ sunt à radicibus eius in ipsam subtus deductæ. Debilitatæ facultatis mouendi linguam, est ratio duplex; quòd cerebrum aret ea præsertim parte vnde mouendi sentiendíque vis per neruos influit; sermonis gratia & gustatus: quòd spiritu & calore natiuo exhaustum destituitur, vt senectute confectis, vt ardente febre consumptis: quòd nimia humoris abundantia vel imbutum languet, vel oppressum fatiscit. Tolle copiam sanguinis, tolle cerebri exhaustum vndecunque consumpti; reliquæ omnes, quæcunque adductæ sunt & excogitari possunt, linguarum tremularum causæ, accersunt alui profluuium. Eam ob rem, *nonnullis* dixit, non omnibus. Fluit, inquit, profusè & liberaliter aluus quibus lingua contremiscit à copia humoris pituitosi, biliosi, melancholici, quo ipsa vel cerebrum aut imbuitur, aut grauatur; siquidem conualescere ab eo malo debeant. Procliuis est humoris à lingua in aluum descensus, per tunicam communem & continuatam. Sic vomituro obseruata est suprà, inferioris labri palpitatio. Tum quod in conditione cuiusque naturæ, cætera bene habentis, ad sanitatem conseruandam natura posuit; eius ipsius moliendi meminit ad morborum, cùm aduenere, depulsionem. Atqui de balbis aphorismus edixit 32. 6. quòd diarrhœæ obnoxios eos natura fecit plerunque lõgæ. Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς. Vbi τὸ τραυλίζειν καὶ ψελλίζειν Galenus definiuit impotentia voces accuratè & distinctè dearticulandi, eas præsertim quæ literas τ ρ coniungunt.

77 Οἷσι κῶμα γίνεται ἐφιδρῶσι δὲ ἐλθόντων πυρετὸς παροξύνεται.

NON EST dubium quin hæc Coaca ex deprauatione orta sit prorrh. 1. s. 3. 1. quod sic habet.

Οἷσι κῶμα ἐπάφρων ὑπεληλυθόντων· πυρετὸς παροξύνεται.

Quos super spumantibus deiectionibus inuadit cωma; iis est febris exacerbata.

QVOD RATIONE robustum, & experientia magis ac magis confirmatum, cur exploserit Galenus, omnia disquirens, hercle non inuenio. Quoties humoris biliosi spumantis, proptereáque efferi, vbertas ea corpore toto per venas funditur, vt satis sit quod excludatur aluo, satis quod in capitis arcem à febre subleuatum ascendat; quid mirum si inuadentibus accessionibus, aut si febre supra consuetum modum exacerbata, inde soporantur, & cωmatosi fiunt? Per accessiones consueuit humor, venarum antè ergastulis coërcitus, commoueri; tum vel affatim assurgens vapor, tenebras cerebro obducere, cωma inducere poterit. Itaque sub finem accessionis, veterno excitantur, quo erant antè sepulti. Ac de iis alibi ob eam causam Galenus statuebat, quòd bile soporantur, non tam in cerebro stabulante, quàm alibi, vbi concepta est, putrescente. Quòd autem cõsueta inducitur exacerbatione, ad spem cum ea discedendi; id ab insueta, ad diuturnitatem etiam apparere poterit. Memineris hoc loco spumantium biliosorum, non minùs quàm pituitosorum, materiam esse vaporosam: sed & cerebrum appetere citiùs.

78 Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, κατάψυξις μεθ' ἱδρῶτος· κακόν.

Perliquida aluo perfrigeratio cum sudore incidens; mala.

IMO LETHALIS, signo naturæ, profusione alui immodica exolutæ. Hîc ego namque perfrigerationem accipio extimarum partium, caloris natiui inopia laborantium, vnde exudat sudor, miliaris ille, atque, vt sentio, frigidus. Non enim perfrigerationem hîc commentatur membrorum, febre extincta, suauiter alsiosorum: quæ nihil habet non magnopere laudabile. Non etiam nunc meminit rigen-

tes artus frigore inuadentis prehendentisque paroxysmi. Id enim frigus, etsi cum sudore insurgens, malum minatur & portendit: tamen sic intelligere certò debemus, nihil hîc appositè nisi ad deiectiones posse de frigore sudoréque excogitari; atque ad deiectiones quidem alui quæ diu multúmque ducta est crudis liquidísque copiosis. Pertinet igitur ad ὑπερκάθαρσιν propositio commotam sponte, aut artificio concitatam.

79 Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπιρρυέντα· θανατώδες.

Qui è gingiuis, insuper aluo liquida, sanguis exudat; lethalis.

VIDE Coacam 13. cap. 7. libri 2.

80 Διαχώρημα καθαρὸν ἐπιγενόμενον· λύει πυρετὸν ὀξὺν μεθ᾽ ἱδρῶτος.

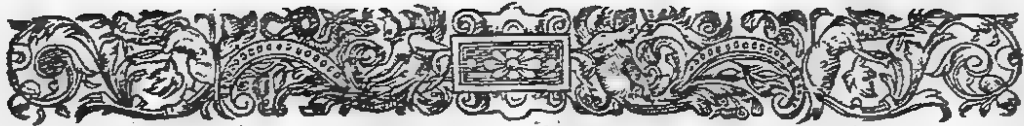
Deiectio pura cum sudore; febrem exoluit.

DEIECTIONEM appellat puram & synceram, i. expertem omnis alienæ mixtionis & tincturæ; deiectionem, inquam, pallidam, mollem, figuratam, quàm minimùm graueolentem, quæ & naturalis est, & in febre optima censetur, progn. 13. lib. 2. prognost. Ad hanc si sese sudor adiungit calidus multus, per criticum diem toto corpore guttatim roscidus effluens; crisin adferet febris acutæ, certam ac nesciam recidiuæ: vt sit, quam induxit præpotens causa, signo præmõstrata & comitata fidelissimo, quod est in naturali deiectione. *Crassescere*, inquiebat ille, *decet excrementum, progrediente ad crisin morbo.* Huc adesse vnà putato vrinas bellè coloratas, hypostasi præditas alba, læui, & æquali: sed eas siluit de quibus non habebat dicere hoc capite.

COACARVM PROGNΩSEΩN, ET LVD. DVRETI ENARRATIONVM, FINIS.

Errata sic emendanda.

Pag. 3, lin. 37, *ῥαγωνίουσα.* Pag. 10, l. 10, *ἰκανίσχοντα.* P. 39, l. 41. quòd *ἄσιτοι* sint. P. 56, l. 41, *Tertij* in. P. 87, l. 29, duplex est *os capitis.* P. 133, l. 21, in *colore.* P. ead. l. 62, *Genuino*, scilicet. P. 165, l. 39. *sex* quaternarios. P. 178, l. 54, non *lateris.* P. 192, l. 24, 29, 40, *καταβόμενα.* P. 194, l. 29, *Hic* enim. P. 201, l. 25, sic esse *mali.* P. 214, l. 23, & *viuidam.* P. 222, l. 38, in iis *quæ.* P. 225, l. 9, in 11. huius. P. 294, l. 3, & solidiore *aluo.* P. 298. l. 19, fit *partium.* P. 305, l. 54, *internam.* P. 337, l. 59. *exoluat* quæ. P. 346, l. 57, *per* vacat. P. 368, l. 39, incommoda *multa.* P. 376, l. 7, pro *veris.* P. 408, l. 10, continuò voce capti non. P. 410, l. 2, *contusi* atque concussi. P. 416, l. 8, non *exit.* P. 465, l. 13, leui *offendatur.* P. 473, l. 51, *partim* corporis. P. 508, l. 5, in acuta quidem febre. P. 518, l. 17, nihil *autem.* P. ead. l. 46, vrinæ, *tenues*, variæ, enæorematibus *præditæ.* P. 521, l. 31, *non* periculosa. P. 552, l. 40, à *potu* effluit. P. ead. l. 47, certè *notabile.* P. 538, l. 40, à *frigore.* P. 547, l. 18, *qui* in ano. P. 553, l. 35, *sed* largiter.

COMMEMORABILIVM

IN HIS COMMENTATIONIBVS CONTENTORVM, AMPLISSIMVS & certissimus Index.

Paginam prior numerus; lineam alter indicat.

A

BDOMEN vnde distenditur 327,20. eius tumores, non citò mortiferi 165,12.

Aborsio fit, cùm fœtus excluditur ante perfectum partum 446,5. ibi est in promptu; cùm impotentia nutriendi ex æquo certat cum ea quæ est gerendi 442,23. 443,7. 451,37. 464,33. abortionis vtramque causam inferunt ora aphthosa grauidis 442,24. causa, alba purgatio, quæ rubra esse debebat 474,54. prænuncia, mammarum ἰσχνότης 451,62. periculo adiicit aluus profusior & rigor obortus 457,56. aborsus vbi cernitur 445,60,&c. in aborsu, quem edit par impotentia gerendi & nutriendi, infirmitatis summa omnia 443,29. aborsio octimestris, vnde 446,20,&c.

Abscessus omnis, qualis esse debet 230,14. edi κατ' ἴξιν, in nulla meatuum euidentia; benè: ἀνάπαλιν verò, malè 341,23. expectãdus, si morbus diem vigesimũ excesserit 89,17. omnis futuri spem adimit vrina multa, crassa, & alba 266,33. rarò fiunt lege critica, in dominatu biliosi humoris 266,19. rarò iis fiunt quibus rigores tum critici, tum periodici 266,27. 528,12. sperabilis in ætate constanti 79,8. bubonis, ferè frustra oboritur 42,52. non boni nota, prope abesse à morbi domicilio 385,42. in febre, qui diebus primis non exoluuntur, diuturnitatem ostẽdunt morbi 42,48. partium inferarum, finem morborum adferũt, nisi recurrant intrò & sursum 384,47. meliores quàm superarum 384,46. prænuncia humoris morbifici contumacia, & difficultas coquendi & excernendi 543,21,22. partium superarum, morbos non exoluunt, nisi per empyema 384,46. non abeunt sine noxa 384,47. abscessus per ossa, natura molitur 203,61. in abscessu omni rubor & dolor principem locum obtinent maleficentiæ 264,63. semifluo nec rependẽte, periculo semper locus 116,50. in abscessum tum morbus est facilis, si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua 497,62,63. abscèssuum criticorũ quænam laus & commendatio 265,27. cõmunis præsensio vnde comparatur 528,30. non semper certa crisis 488,62. crisis quando certa 395,vlt. abscessuum maiorum quàm vt perferri queant, quænam causa 516,22,23,24. in abscessu maiore quàm vt perferri possit, periculo locus 537,26. abscessuum minorum quàm vt prodesse possint, quænam causa 516,22,23. ἠμῤῥόπων καὶ ἀναῤῥόπων exitus ferè funesti 384,25. ischiadicorum successio in febribus tritæophyis 180,28. abscessus in malos conuertuntur cruda, non cocta 268,41.

Accrescendi ratio alia quàm nutriendi 420,49. accretio ad iacturã substantię pertinet 419,47. necessaria coalescendis partibus quę vel minimam sui iacturã fecerunt 419,48.

τὰ Ἀχλυώδεα, quid propriè 482,41.

ἡ Ἀχροιά, genus omne fœdi coloris continet 214,24.

τῆς ἀχροίας quænam causa 214,28.

ἡ Ἀκρασίη eadem quæ ἡ ἀκράτεια 241,3.

ἡ Ἀκρισία, quid 43,19. 142,60. duplex 142,63. morborum ab irrito erethismo, malam adducit ἀπόστασιν, vel ad sinistram crisin, vel ad interitum 142,46. 182,33. 446,19. 505,46. inter praua signa continetur 45,46. acrisiæ in febribus, in causa sunt diuturnitatis 142,45. Ἀκρίτως nihil bene fit 215,24. τὸ ἀκρίτως, idem quod παραλόγως 76,50.

τὸ Ἄκριτον, quid 550,4,5. τὰ ἄκριτα, idem omnino significant quod ἄμικτα 24,44.

Actio quælibet indecora κατὰ προαίρεσιν, & insueta: dementiæ signis apposita 380,30. actiones tum sponte nõstra, tum sua fiunt 33,27. quænam προαιρετικῶς suscipiuntur 33,28. quænam verò ἀπροαιρέτως 33,29. ἡγεμονικαί, in cerebri domicilio 393,15. actio læsa, partis affectæ certissimum argumentum 48,37. 62,59. 273,29. 380,16. 423,19. 540,15.

Adeps vnde liquitur 338,56.

Adolescentia, ętatum omnium temperatissima 359,24. ætatum omnium maximè intemperans 359,25. pubertatis parens 436,26. quo anno regnare incipit 359,24. 436,27. vndecim annis finitur 439,17.

ἡ Ἀδυναμία, ἀτονία, ἔκλυσις; synonyma 241,5. ἀντὶ τῆς ἐκλύσιως 33,52.

Ægri nomen, vnde 303,7. ægro bene est, dum manet virtus atque integritas trium principatuum 392,61. ægrum oportet facilè conuerti, & alacrem esse in exurgendo 392,60. ægri aliquando partium obsessarum nomina sibi adoptant 321,40. æger non est in tuto, vbi vires sunt infirmæ 507,35. ægri quinam ante diem mori dicantur 146,62. ægro eò peius est, quò sæpius frustra proritatur natura 212,63. ægri res peiùs eunt, quò plures partes & principatus in vitio sunt 240,7.

Ægritudo ex metu & mœrore concepta, falsæ ac prauę opinionis causa 375,36.

Æqualitas in rebus naturaliter constitutis, optima: in aliis quæ contra naturam sunt, pessima 257,56. 512,6. 536,46. æqualitate quã ardor febrilis inuexit, nihil peius 512,6.

Aër qualis circunfusus, tales spiritus & humores mortalium 147,39. iis materia ad respirationem, quibus spiritus aërij 147,33. aëris temperatissimi & purissimi, homini necessaria respiratio 147,36. aëre tenuissimo vtuntur volucria 147,35. paulò crassiore vtuntur terrestria 147,35. crassissimo vtuntur hypogea 147,36.

Æris succus, aquæ marinæ consocialis 312,64. æruginosum excrementum quid denunciet 257,50. 284,49.

Æstas calidissima & siccissima; & propterea bilis acerrimæ procreatrix 345,38. morborum intermittentium procreatrix 85,60. æstate purgare decet ventrem superum 383,20. inflammationis & corruptionis causæ & symptomata magis in promptu, quàm cęteris anni partib⁹ 414,29. moriendi solet esse maior celeritas, quàm hyeme 415,6.

Ætas nulla tam prona ad conuulsionem, quàm puerilis infra septennium 227,1. quænam morborum omnium capacissima 359,26. quænam phymatis potissimùm fœta 359,16. quænam systropharũ omnium feracissima 359,22. ætates quot & quænam 316,28,29. annorũ numero certo non definiuntur 316,29. actionum varietate vel diuersitate succedanea definiuntur 316,30. successio cadit in septenarios annos 214,12. successio mutationem adfert complexionis, temperamenti, & habitus 214,11. 316,26. omnium anni omnes ad interitum fatales 438,31. ætatibus quibúsnam naturaliter sanguis fluit è naribus 344,39. ætatis pronectioris in conditione positum, vt fœtidiora excrementa quàm infantia deponat 570,34. ætas constans, omnium longissimè excurrit 438,18. tres annorum continet septenarios 438,18. quando regnare incipit 436,30. absoluitur viginti annis

438,21,29. 439,18. suo merito, calculi in vesica non capax 437,42. ætatis constantis vt sunt carceres; ita & illius metæ 438, 20. in ætate constante homines, deferuescentibus cupiditatibus, vitæ voluptuariæ vale dixerunt 437,44. nulla causa hæmorrhagiæ 437,54. hæmorrhoidum nulla causa 437, 52. in promptu iam non sunt commoda tria excretionis 528, 32. summa æquabilitas atque proportio affluentiæ & effluentiæ 436, 57. vesicæ vis expultrix firma, & glutinosi humoris vacuitas 437,35.

Affectio omnis per geminam palindromen & per metastasin nata, grauius infert malũ, quàm primigenia 269,27.

Afflictio cuiusmodi sit planè ostẽdunt, læsionis species, tũ ipsa doloris proprietas atque locus 387,40. 540,16. nobilium partiũ facilè vnà secum afficit τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγύς 538,46. vnius, vindex alterius 354,5.

ἡ Ἄγνοια, quid 6,14.

ἡ Ἀγρυπνία ferè esse solet symptoma perturbationis criticæ 14,11.

Ahenum vas amplissimum, in templo Salomonis, nominatum mare 313,4. aheni vasis, cum aqua marina & salsa societas 312,63.

τὸ Αἷμα ἰχωροειδές, quodnam 432,4,5. αἱμάτωσις sola, vnicum naturæ perfugium, quo se tuetur & pugnat cum morbo 516,8. ἡ αἱμόπτυσις ipsa per se nihil valet 302,54. αἱ αἱμοῤῥαγίαι, crebram ostendunt sanguinis profusionem è naribus 202,17. τὸ αἱμοῤῥαγεῖν, quid 217,34. τὸ αἱμοῤῥοεῖν, largitatem & copiam annotat effundendi 558,1.

Alacritas in exurgendo, quid complectatur 393,45.

τὸ Ἄλγημα sępe pro morbo 18,48. 215,12. non tãtum dolorem, sed eius causam & rationem indicat 443,34.

Alienatio naturæ specificæ, perfecta corruptio 214,62. omnis partiũ nobiliũ, salutis desperationẽ ostendit 143,43.

Alimẽti ratio diuersa, vt nutrit, atque vt auget 421,16.

τὸ Ἄλητον, acceptione cõmuniori, farina cuiuscũque generis 548,31. stricta, farina triticea 548,31,32. strictiori, hoc ipsum quod ex farina triticea in aqua aut lacte, cum melle, aut sine melle bullita & cocta confectum esitatur 548,32.

Allucinationis causa quænam 125,36.

quæ Alterantur ex facili, facilè absumuntur 544, vlt. alteratio quãtumuis maxima, lõgiùs abest ab interitu, quàm alienatio 150,57. 151,26. Alterationis transitus sępe ad alienationem 324,40. alteratio versa in alienationem, salutis desperationem ostendit 178,33.

Aluus supera, thorace circumscribitur 383,18. 450,24. alui superæ symptomata sunt, tussis ferina, raucitas, peripneumonia, phthisis 470, 1. aluus infera abdomine continetur 450,24. per supera purgatur, vomendo 450,25. per infera purgatur, deiiciendo 450, 25. per aluum expurgatur corporis vniuersitas 332,49. alui duræ, vnde 217,61. eius & vesicæ munus idem in excernẽdo 356,29. hyeme & vere naturâ calidissimæ 392, 8. interior tunica, ipsi cum faucibus communis 469,20. 500,63. natura calidissimæ, febris expertes, aquilonio frigore 549,33,34. aluos exsiccat aquilonia cœli constitutio 549,31,32. aluus astrictior iuuenibus, in senectute laxatur 316,27. humidior fit, vel diarrhœa, vel impotentia coquendi ea quę assumuntur 545, 16,17. ignauior cùm refectioni studetur 205,58. infrà transmittitur iis qui, cum fastidio cardialgico, lumbis dolent 302,5,6. perturbata, profusa, ducta multis & liquidis excrementis 564,26,27. initio perturbata cum paucis vrinis, labentibus inde diebus facta siccior, cum vrinis copiosis & crudis; abscessum in articulos præuidendum exhibet 564,20,21. si perturbata, pauca sæpissimè subducat, distendit buccas 564,52. liquida, symptoma partium morbo calido effœtarum 554,22. liquida, biliosis lata, repentè indurescens; mali est ominis 568,45. præpropera excretio quænam terrifica 206,25. profusioris causæ ὁμοχροεῖς, quænam 11,50. si profusè feratur cum ardente febre; mortiferum 184,10. sistitur repentè, vel intus cohibitis excrementis, vel intrò retractis, vel sursum transmissis 498,26. alui inferæ symptomata sunt, diarrhœæ, lienteriæ, dysenteriæ, tenesmi, & ilei 470,1. vtriusque offensæ symptomata sunt in mulieribus, aborsio, partus difficilis, & grauis offensio puerperę ex lochiis albis mordacibus 470,2. alui labem significat, cutis squalida 568,3. fluxuræ τεκμήρια, tria hæc coniuncta; tussis, ructus referens intrò, ac difficultas spirandi; faucibus nec resolutis, nec inflammatis 571,50,51. moles sine causa assurgens in diuturnis; habet aliquid cõuulsificum 563,32. profluuiorum tres differentiæ 341,1. profluuium aphthosis mulieribus, aborsionem facit 223,19. causi non propria crisis 71, 8. cietur, quoties è capite seri prolapsus excipitur à ventriculo 123,35. 128,29. cum dolore lumborum, vnde 191,37,38. in excussione consistit 73,34. exoluit surditatem natam à febre 114, 4. in tabe, pessimum 13,36. omnibus morbo extenuatis, malum 572,57. nigrum morbo extenuatis, moriendi, postridie quàm venit, necessitatem summam inducit 572, 58. alui, grauidas omnes periculosè habet, periculo abortiendi, & quare 458,24, &c. nullum, quantumuis criticum, grauidarum rebus integris cietur 458,52. prærubra proluuies, certissimum argumentum labefactatæ naturalis œconomiæ 206,52. iecoris infirmitatem denunciat 13,33. 208,40. mala in omnibus morbis 13,31. 160,45,53. in comate, pestifera 13, 36. hæmoptysin facit 323, 20. proritationis irritæ signum quodnam 198,25. quibus feruntur biliosis deiectionibus, surditate oborta, sistuntur 498,33. suppressæ, causæ multæ 217,32. nec nisi pauca quædam nigra, fæcis caprarum instar laxantes idque coactæ; malum 334,64. eius & surditatis, mutua successio 109,9. turbatæ suppressio repẽtina, impuritatis prouentu inficit totum corpus 499, 23, &c. aluo bene est, cùm figurata & mollis deiectio est, atque subrufa 546,61. perliquidæ perfrigeratio cum sudore incidens; mala 577. aluum deiicit matutina exercitatio 562, 34. in omni morbo esse mollem & solidam oportet 163,23. 546,33. sisti in hypochondriorum meteorismo ab inflammatione; malum 175,39. subsistentem vomitus demittit 573,54. aluo fluente, vomere; ferinum 567,33. humida, sanguinem è gingiuis effluere, mortiferum 140, 61. perliquida, si è gingiuis exudet sanguis; pestiferum 96, vlt. ex aluo tenuia infrà transmitti, nec sentienti, cùm sit apud se; malum 363,43. 525,13,14. 542,31. alui tumores duri & dolorifici, cum febre horrifera, ciborum fastidio, & ephidrosi; nisi expurgentur, abeunt in suppuratum 575, 10. de alui orificio vide plura sub nomine *Stomachi*, ad literam S.

ἡ Ἀλύκη, ὁ ἀλυσμὸς, καὶ ἡ ἄση, eadem in natura, symptomatis, atque causis 493,31.

τὸ Ἀλύειν, quid 3,61. 103,37. 402,55, &c. 493,30. ὁ ἀλυσμὸς duplex; ναυτιώδης vnus; alter ἀνέμεος 224,47. 402,62. 493,49,50. ναυτιώδης, vnde 497,52. alysmi nomen, iactationem & anxitudinem, suo ambitu, complectitur 402,53. boni & mali distinctio 23,62. causa duplex: stomachi proritatio atque morsus; & virtutis oppressio à corporis grauitate 103,38. 402,58, 59. 493,44. à stomachi morsu, quænam causa 402, 60. à virtutis oppressione, quænam causa 402,61. symptomatici qui pestiferi 23,64. mali ob intentatam crisin 23,65.

Amari & salsi, affines sapores 293,6.

ἡ Ἀμαύρωσις, quid 378,57. antonomastica, oculorum propria 378, vlt. 379,1. idem quod ἡ ὄψις αὐχμώσα καὶ ἀλαμπής 379,3.

ὁ Ἀμβλυωγμὸς, hæmorrhagiæ κρίσιμον 215,57.

Ambulatio; exercitatio est κατὰ φύσιν 271,28.

τὸ ἐπ' Ἀμφότερα, quid significet 31,11.

Amplitudinis & angustiæ, causæ contrariæ 292,38.

τὸ Ἀνακαθαίρεσθαι, quid 301,52. idem quod τὸ ἀναπτύεσθαι 256,44. anacatharsis, propria pulmonum expurgatio 237, 46. liberalis & libera, ipsa per se facit vt nihil opis requirat pleuritis à medico 388,36. melior quàm empyema 285,53. à cathartico sistitur 262,9. anacatharseos puris denegatæ, quænam causæ 278,2. quænam mala 279, 6.

ἡ Ἀνάχρεμψις, idem quod ἀνακάθαρσις 141,20.

ἡ Ἀνάκλισις καὶ ἡ κατάκλισις, vt differant 399,28. ea ἄφεσιν tollit 399,28.

περὶ Ἀνακομιδὴν, idem quod, ἐν ταῖς ἀναλήψεσι 211,52.

ἡ Ἀνάδεσις, quid 322,16.

Anadromè omnis ibi morbũ facit & dolorem, vbi subsistit 258,45. 275,2. 302,16. 382,39. 460,50.

ἡ Ἀναγωγὴ, ἀντὶ τῆς ἀνακαθάρσεως 237,45.

τὸ Ἀναΐσσειν, quid 35,49. 184,19.

ἡ Ἀναισθησία semper omnino mala 34,52.

τὸ Ἀνάπαλιν, contrarium τῷ κατ' ἴξιν 160,26. 203,12. τῦ ἀνάπαλιν propria significatio, ἔνθεν καὶ ἔνθεν 203, 21. ἀνάπαλιν quæ fiunt, quid denunciant 274,26.

ἡ Ἀναῤῥοπὴ quibus significatur 11,53.

Anastomosis raro adducit exulcerationem 315,46.

τὸ Ἀναθερμαίνεσθαι idem quod ἀναπυρέττειν 2,37. pro restituto calore natiuo, & pro accensa febre 376,60. ἀντὶ τῦ, πῦρ ἔχειν; vel, ὑπὸ καύσου ἔχεσθαι 205,51. οἱ ἀναθερμαινόμενοι, qui 21,7, &c.

ἡ Ἀναυδίη

ἡ ἀναυδία, quid 20,38.229,38. duplex 379, vlt. 380, 2. iniussa & inuita 374,30. paralyticæ linguæ symptoma 20,44,53. fortasse ἡ σιγὴ 20,52. τῆς ἀναυδίας & ἀφωνίας differentia 20,40. τὸ ἀναύδως, idem quod ἀλόγως, veteribus quibusdam 182,53.

Angina quibus nominibus significetur 236,53. omnis per se ipsa pestifera 238,16. respirationem adimit, intercepto meatu spirabili 233,21. κυρίως dicta, non πτῶσις, primigenia vera crudelior 236,19. faucium, in latus κατ' ἶξιν conuertitur 240,50. anginæ ad caput productio, symptomata edit paraphorica & cephalalgica 240,3. ὕπαρξις vbi 235,6. critica lex quænam 236,16. dolorificum malum quomodo foris apparet 256,8. propria excretio, sputi excreatio 243,38. ab angina periclitanti, ruborem in pectore exoriri; salutare 236,31. in angina, difficultas excreandi auget ardorem atque tumorem 238,31. excreandi difficultas, spirandi, & glutinosus humor: mutuas tradunt operas in perniciem ægri 238,32.243,11. faucium æqualitas non est 155, 26. pryelismus fit expressione seri à phlegmone 239, 35. non tam in propinquo mors est, deglutiendi vacuitate, quàm respirandi 234,50. signa lethalia, quænam 238, 17, &c. angina mortifera, quænam 238, 16. ex angina, subarida crebra sputa, tussifera, dolorifica costis; mortifera 243,30. anginæ genus primum, nullum exhibet erysipelas tractabile & aspectabile 235,3. secundum, in faucibus tantùm tumorem ruborémque excitat 234,15.235,4. tertium, in qua cum faucibus vnà rubent ceruix & pectus 235,4,5. anginæ gutturalis τὸ ἐπιφαινόμενον, linguæ tumor 238, 45. metaptosis vnica in pulmones 234,38.240,48. angina vera, quid 233,40. 237, vlt. 239, 53.295,45. vnde 160,33. 161, 56. morbus peracutus 233, 56. quænam tria secum habet coniuncta 232, 25. respirationem adimit, ductu spiritus intercluso 372, 13. anginæ veræ signum ἀχώριστον, strangulatus fortis 238,1. quænam sunt signa 233, 38, 43. in angina vera non nisi recta ceruice, spiritus potest duci 233, 51. in angina non vera, nulla ὀρθόπνοια 234, 26. anginæ leuatio insidiosa, quæ & quando 3, 32. angina nunquam phrenitidis prænuncia 160, 27. anginosus rubor facit lateris dolorem κατ' ἶξιν 203, 38. anginosi multi à vocis nimia contentione 234, 29. qui manibus diu multúmque laborarant in opere faciundo 234, 30. qui citatis equis longum iter fecerant 234,30. anginosi qui cocta citò non expuunt; desperati 239,2.242,60. 256,10,12. κυρίως, successione faucium inflammatarum, eodem ipso die, τῆς μεταπτώσεως moriuntur 234, 53. anginosa sunt strangulantium causarum tria genera 153,43. ex anginosis, mortifera omnia, quæ dolorificum malum foras non edunt 242, 13. anginosi in lingua tumores clam euanescentes; mortiferi 238, 40.

Animi regnum in iudicio 375,35. 383,57. animam diuinam, dicere ἀναμοίωτον, solenne Hippocrati 420, 47. anima, pro calore natiuo 420,44. animæ intelligentis officiorum vitia vbi cernuntur 379,43,44. Animalitas inseruit œconomiæ spiritus & caloris viuifici; respirando 393, 18. animalitatis ministrum, vitale officium cordis & hepatis 393, 18. principatus infirmitas cernitur in thoracis concussione multùm imbecilla 254, 43. animalitas ab exhausto sanguine perit 426,34. continuò cessat, cerebro contuso 408, 61. & in motus & sensus priuatione 427, 10. animalitas corde auulso, aliquantisper manet 408,62. 427, 10. animalis potentiæ vegetæ officium, motus in decubitu & spiratione 393, 24. in liberi motus officio magna commoda ad fœlix faustúmque prognosticum 393, 23.

ἡ Ἀνία, quid 6,13.

τὸ Ἄνω, pro capite 450,19,21,26.

ἡ Ἀορτή Græcis, quid 275,40.

ἡ Ἀπανθρωπία leuis & fugax, non est melancholica 375, 2. μισανθρωπία, ἀπανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22.

τὸ Ἀφανίζειν, quid significat 235,65.269,10.333,19. καὶ τὸ μεταμολύνεσθαι, vt differant 296,41. 479,23. leuationi insidiosæ, vel falsò creditæ semper accommodatum 296, 38.

ἡ Ἄφεσις, quid 35, penult. 36,19.386,42.

τὸ πρὸς ἀφθῶ, idem quod πρὸς χάριν 132, vlt.

ἡ Ἀφλεγμασία, ardoris carentia 124,44.

Aphonia, quid 20,42.44,23. quibus significatur 229, 39. eius causa duplex 144,4. aphonia omnis à paupertate natiui caloris, & à summa imbecillitate potentiæ animalis; desperationem salutis ostendit 13, 21. 15, 57. 33,54. 38, 26. 115, 34. 142, 18, 23. 144, 1. 196, 30. 220, 43. 371, 51. aphoniæ & exolutionis ὕπαρξις, in extinctione caloris natiui 142, 26. quæ in exolutione consistit, fatalis ad mortem cuius non est sensus 144,7. in concusso cerebro, vnde 408,63, &c. 409,2. aphonia omnis, non apoplectica 373, 35, 36. quædam conuulsiua 221,2. 373, 36. quæ in tensione consistit, fatalis ad mortem crudelissimam 144.6. quæ in febre conuulsoria est, si cum excessu mentis adducat silentium; mortifera est 232,31.380,1. aphoniam febris expertem exoluit sanguinis detractio 366,36. aphonia in morbis acutis, celeritatem moriendi ostendit 143,51. in rigore, quænam 2,63. in rigore symptomatico, lethalis 3, 5. omnis à rigore, cum virium exolutione: insanabilis 15, 54. 143,7. aphoniæ rigores crebrò superuenientes, tremore oborto quiescunt 15, 52. ex rigore, tremore excutiuntur 15, 51, 52. 142, 52. 143, 6. Ἄφωνος omnis, ἄναυδος 143,32.

αἱ Ἄφοροι ταῖς ἐπιφόροις oppositæ 442,44

Aphthæ, quid 352, 12. vnde dictæ 352, 13. in pueris, quid 464,16. in puerulis, vnde 464, 18. puerulis continenter gignuntur in ore 464, 16. infantiæ, vt quiescunt 352,18. κακοήθως obortæ, vbiuis partium illæ fuerint, ibi putredinem secum habent cōiunctam partis obsessæ 464, 20,21. aphthas malignas proximè sequuntur alui turbatæ & cibi fastidium 442,54. 464, 26. aphthæ aliquando lienteriam inferunt 341,29. 364, 49. aphthosa grauidarum ora, aborsus prænuncia 352,22. 484,51.

Apocope & diacope, vt differant 419,44.

Apoplexia vnde dicta 365,46. apoplexia κυρίως dicta, fit occupato cerebro, & spiritu intercepto 370,2. resolutio est vniuersi corporis 90,8.365,53.366,48. cità morte funesta 366,44. 370,37. 372,10. 373,16. 410,52. 506,42. pro resolutione partis 229,56. 410,44. apoplecticum crus, pro paraplectico 36,32. in apoplexia cùm stertor adest, suffocatio in propinquo 366, 1. apoplexia quæ citò incidit, alioqui sanabilis, à diuturna febre, fit mortifera 298, 38. quam peperit interclusio spiritus qui à corde manat, non tam desperabilis 366, 34. respirationem adimit, intercepto motu 233,21. superueniens epilepsiæ, sanari non potest 449, 45. apoplexiæ ad vltima ventum est, quando cum perfrictione corporis, exudat sudatiuncula 372,14, 57. consecutio per translationem ad cerebrum 219, 40. mox affuturæ, febris acuta causam & occasionem præripit 369,45. totius cerebri vitio; quàm paralyseos, alterutrius partis, grauior offensio 276,20. in apoplexia, remediorum expetendorum, sola febris consolatur medicum spe certa leuationis 373,12. stertor ad tempus, vnde 365,63. apoplectica futura denunciant, sensus hebetudo & eius amissio, si fortè inciderint 367,50. quænam exoluuntur potissimùm vrinis multis, crassis, & cumulatè promptis 372, 54. τῶν ἀποπληκτικῶν genus omne ad symptoma cerebri catarrhoicum pertinet 365,52. apoplectici, corpore toto capti 116, 42.369,52. apoplecticorum symptomatum ratio duplex; & quænam 373,29. apoplexia omnis diuisa in fortem & debilem 366,32. debilis, cur sanabilis 370,32.373,24. apoplexiæ debilis initio & nondum fortis, duplex omnino causa 370,53. debilis in fortem, aliquando fit μετάπτωσις 370,42. apoplexia debilior, intercluso vitali spiritu, quàm animali 366,34. fortis est aut debilis, prout difficultas est maior aut minor in respirando 366, 33. fortis respirationem adimit, thoracis motu intercepto 372, 12. in apoplexia forti, cita mors venit 276,22. collapsa est animalitas, cum sensus & motus amissione 372,17. spiritus animalis nullum facit officium τοῦ ὁρμῶντος 370,49. apoplecticus omnis, ἄφωνος: sed non contrà 373,36. apoplectici dimidio corpore, quomodo fiunt 369,54, &c. quibusdam artubus, quomodo fiunt 369,54, &c. maximè fiunt ea ætate quæ est à 40. ad 60. 437,6. quinam hæmorrhoidum commodis fruuntur 371,8, 14. apoplecticis pestifera perfrictio atque stupor 370,20. quæ veniunt hæmorrhoides, salutares 370,20. in apoplecticis morbificum malum quodnam est 370,26. mortifera omnia, si malum morbificum citò non exit 370,24. apoplexiæ κυρίως dictæ, signa quænam 368,2. apoplexia in cerebro, per catarrhum nascitur, quo cerebrum valde oppressum fatiscit 365,56. in apoplexia animalitatis collapsæ quænam causa 366, 22. apoplexia ἐκ τῶν ἐνόντων, est; aut quia spiritus animalis exitu; aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur 366,24. 370,28. apoplectica ἐκ τῶν ἔξωθεν, quænam 366, 11. apoplectica τὰ ἐνόντα, quænam 366, 20. apoplexia corporis, quid 219,36. 365, 48. 367,47. 410, 43.

Apnœa & epilepsia simul esse non possunt 485,25. ab apnœa, vitalis caloris suffocatio atque extinctio 409,17.

ἡ ἀποφθορή, fœtus est ab intempestiua exclusione corruptionem habentis 445,58

ἡ ἀπόχρεμψις, quid 250,26.

τὰ ἀπεχρεστικά Græcis quænam 212,10.

τὸ ἀπολαμβάνειν, propriè iis accommodatur, quæ vel in via subsistunt, vel retrahuntur 538,24,25. ἡ ἀπόληψις, ἀντὶ τῆς ἐπισχέσεως 538,23.

ἡ ἀποσιτία, quid 20,28. 186,36. 283,50. 279,15. 352,21. vnde 279,16. species τῆς ἀνορεξίας 39,41. τῆς ἀποσιτίας causa, morticinium naturalis facultatis 39,46. ἡ ἀποσιτία, à catarrho in aluum prolabente 443,2. 444,8. symptoma vel ventriculi exoluti, vel humoris praui è capite procumbentis in fauces 388,45,47. à ventriculo exoluto, pessima 388,50. grauissimorum malorum accessionem adiungit 186,51. in morbis omnibus grauissima 279,19. 284,39. καὶ ἡ καρδιαλγία, vt differant 325,12. per νέκρωσιν alui, mortifera 283,51. symptoma terrificum 186,37. 325,14. ἀποσιτίας καὶ ἀσιτίας discrimen 39,42. in ἀποσιτίᾳ à proritatione ichoris quem genuit febris, venæ sectio confert 388,55,&c. à stomachi facultate vitiata vel emortua, venam secare, est ægrum iugulare 388,52,&c. οἱ ἀπόσιτοι, qui cibos respuunt atque auersantur 186,34.

τῶν ἀποσιτιῶν καὶ μετασιτιῶν, crebra vicissitudo 443,50.

Appetentia naturalis, quando in κυνορεξίαν mutatur 214,47.

Aqua iis materia ad respirationē, quibus spiritus aquei 147,34. & igne omnia coagmentantur atque consistunt 420,38. pluuialis, omnium leuissima 312,54. mulsa pestifera omnibus μεγαλοσπλάγχνοις 322,41. aquarum matrix cruditas maior & frigida intemperies, quàm flatuum 330,39. Aquæ vterinæ vnde collectæ 441,25, &c. quomodo naturaliter fluunt 441,50. & lochia purgatio, vt differunt 441,44,45. cur nullo enixu prorumpunt 441,52. ruptis à fœtu membranis, iniussæ prorumpunt 441,48. quæ ante partus fluxere, grauidas malè habent 440,10. 441,59, &c. aquarum vterinarum nimia abundantia, vnde 441,53.

ἄριστον, signo & causa salutare 392,20. ἄριστα in ægris quæ 4,21. & quibus opponantur. ibid.

ἡ ἀρχὴ, ἀντὶ τῆς πρώτης εἰσβολῆς 248,40. ἀρχαὶ καὶ τὰ πεφυκότα, mutuò se afficiunt 2,51

ab Ardore totum corpus omni ex parte nigrescit 288,47.

Arteria, vnde dicta 275,31. 428,9. quibus commodis comparata 428,6. per arteriam, aërem ducere, commune omnium vocalium animantum 148,7. arteria absolutè, aspera 275,30. aspera, βρόγχος vel βράγχος, dicta 275,36. arteriæ asperæ propagines, dictæ βρόγχια vel βράγχια 275,36. arteria aspera in pulmonem diffunditur 275,35. catarrho imbuitur perenni prolapsu 323,57. fistulata cylindri speciem edit 428,11. ab arteria sauciata, cur moriantur homines 428,14. arteriæ carotides secundùm asperam arteriam procedunt ad caput 239,60. 265,14. arteriarum lumbarium maior amplitudo quàm cæterarum 189,34. τὰ ἀρτηριακά medicamenta, quænam 275,35.

Arthritici, non rarò fiunt colici & dysenterici 223,22.

ἀρτιασμῶ causa, rigor, κρίσιμος μὴ κρίνων 23,33.

Artuum est exercitatio, carnium cibus, & somnus viscerum 404,42,43. & corporis indecora est collocatio, cùm vel inuita est, vel iniussa 400,18. omnium vis lucet potissimùm in meteorismo 394,30. meteorismus difficilis, facultatem in vitio esse testatur 400,14. simplex κατ' ἐρημίαν collectio, quo pacto iniussa 421,45. distentio violenta, quando 421,44. artus amputati, nulla sperabilis coitio 418,53. artuum vulnera sæpe ex euentu lethalia 429,29.

Ascarides gignuntur tātùm in ano 174,53. 547,18. non rarò ferarum nomen obtinent 352,26. 353,30. putredinis fœdæ soboles 353,24. ascaridum quænam causa 218,1,8.

de Ascite hydrope, vide ad nomen *Hydropis*, sub litera H.

ἡ ἀσιτία, species τῆς ἀνορεξίας 39,41. ἀντὶ τῆς ἀποσιτίας 299,37. οἱ ἄσιτοι, qui cibos non capiunt 186,34. & ἀπόσιτοι, vt differant 186,33.

ἡ ἄση, ἡ ἀλυκὴ, καὶ ὁ ἀλυσμός, eadem in natura, causis, atque symptomatis 493,31. duplex 3. penult. ναυτιώδης, vel ἀνέμωτος 3,64,65. 4,2,4. 199,33. περὶ τὴν καρδίην, quæ 4,7. ναυτιώδης, quænam 102,50. ægri est anxij 402,54. quænam mortifera 4,3. τῆς ἄσης domicilium, ventriculus 136,54. conditio tum in iacendi habitu, tum in diæta 493,28. οἱ ἀσώδεις ἀνέμωτοι, quinam 197,52.

Asphaltites mare, Oceano ponderosius 312,34.

Assimilatio nulla succi alibilis, effœta viuacitate partium solidarum 572,52.

quæ Assumuntur, tam conuenienter naturæ non adiunguntur, quam illa erant quæ continenter effluunt 438,55.

in Asthmate, residendo ducitur spiritus 145,20. 300,3.

ἡ ἀθυμία leuis & fugax non est melancholica 375,2.

ἡ ἀτονία, quid 40,18. ἀδυναμία, ἔκλυσις; synonyma 241,5. τὴν ἀτονίαν omnem, vitium materiæ, non intemperiei esse; falsum 322,28.

τὸ ἄτοπον, idem quod οὐκ ἀγαθόν 126,30.

Atrophiæ facilis transitus in cachexiam 351,40.

Audiēdi meatus, in cauitate ossium temporalium 107,5. in audiendi meatus sinu, qualia contenta 107,8. auditus instrumentum, aërium 124,22. auditorium instrumentum, quodnam 409,14. auditus interceptio, vnde 297,22. auditus priuatio, vnde 297,20.

Augetur quicquid; natura calidissimum est 420,62. 421,11. augmentum, quid 421,17.

Aura venenata è semine corrupto in locis 222,35.

Aures, sponte nostra non mouentur 122,9. exteriores, nominatæ auriculæ 107,4. aurium nomine intelliguntur interiores 107,4. aures frigidæ, pellucidæ, inuersæ, mortiferæ 109,12. 122,8. frigidæ, cur 109,27. 122,6. quomodo inuersæ 109,32. quomodo pellucidæ 109,30. grauibus admodum morbis obnoxiæ 106,61. obsurdescere in acuta febre, furiosum 111,22. per aures & ab auribus plerique tertio die moriuntur 107,31. aurium bombus, foras non exit 307,62. echo, vnde 93,15. inflammationes ad dementiam aut mortem sæpe præcipitant 106, vlt. malis inter initia succurrendum 107,3. sordes quæ dulce sapiunt, mortiferæ 570,33. symptoma præcipuum cernitur in surditate 108,3. in auribus quàm in oculis, aliquantò maius periculum 107,1.

Aurum potabile celebrare, ostentatio & superstitio 147,11.

Austri graues auditui, caliginosi, caput grauantes 9,30, &c. 482,43. segnes & resoluentes 368,58.

Autumnus inæqualis 79,25. quartanis abundans 79,32. per autumnum, humoris melancholici generatio 79,33.

Auulsiones, vnde 300,50. de auulsionibus vide plura sub nomine *Spasmatis*, ad literam S.

B.

BALBOS longa exercent alui profluuia 136,15. 577, Belgis, capitis tromata δυσαλγία: tibiarum, εὐαλγία 429,33.

Bene nihil fit, quod critica lege non fit 206,62. 266,43.

Bilis ἁπλῶς, sero suo diluta intelligitur 257,24. quæ fæces destituit, regreditur in corpus atque venas 548,24. multi gradus 134,54. abundat ex carnium bubularum edacitate, & vini immodica potione 324,49. 338,35. 345,39. æstate, sursum mouendo, purgatur 66,43. causi effectrix, mitificata pepasmo, exitum habet per cutim, eò violenter expulsa, in rigore 505,19. continenter à febre succrescit 416,34. 521,15. 551,40. feruescit in somno diurno 404,41. in aluum confluens, quodammodo vice clysteris 545,33. in aluum superam affusa, fit particeps pituitæ. 489,7,8. inflammationem ibi mouet, vbi subsistit 531,23. metaptωsin crebram huc illuc habet 291,60. pepasmo quodammodo pituitescit 348,7. 462,53. 489,6. quò & quà, relicta vrina, cursum inflectit; ibi dolorum atque laborum fœtura 537,22,23. seri participatione, ὠχρά 257,23. sero destituta, redditur flaua & vitellina 257,23. substantia tenuis, temperamento calida, qualitate acris 30,13. tertio quoque die mouetur 23,1. vnde gignitur in vomitione crebra quam tromatis infert propagatio 25,7. 48,4. 422,15,30. vt gignit vigilias: sic illa rursum à vigiliis gignitur 494,53. ad caput translatio cum cruditate, delirium adferre solet 47,19. ad caput translatio cum pepasmo, hæmorrhagiam 47,20. affluxu, cardialgia excitatur 422,27. 478,33. appulsu in aluum, cerebro inflammato, si saliua promoueatur; vomitus est in propinquo 501,9. concitatio ad caput, ibi mouet inflammationem phreniticam 555,60,61. concitatio sursum & deorsum perrarò fertur 110,59. deiectio damnis auget ægrotum, cùm ea cernitur nimiùm saturata & spumans

& spumans 498,44,&c. dominatu homines tenentur meridie 404,59. effusio siue diffusio phyma facit vniversale quod totam occupat compaginem 386,7,8. & febris generatio mutua 422,63. vtraque gignitur, à cruciatu saeui doloris 422,46. à membranae ac cerebri inflammatione 422,62. bilis perennis in aluum affluxus ab hepate 494, 22. ab eo inflammato 173,15. ab eo inflammato diffusa; mera 387,1. in cerebrum translationis causa, incendium superioris hepatis partis 52,53. natantis in fundo alui, vomitio est 478,35. à bile ventriculo affixa, singultus & nausea 422,27. 478,34. bilis proruptio, multis in morbis critica 549,49. vomitio, à nephritide, quo pacto fit 422,43. quaenam periculosè eum habet qui vomit 422,10,11. bilem febris gignit ex pingui 515,56. à bile nascuntur morbi acuti 547,59. flaua, soboles τοῦ πίονος, i. pinguis 134, 54. 490, 22, &c. bilis flaua, causa materialis omnium colorum viridium qui spectantur in vomitu, deiectionibus, atque lingua 490,20,&c. bilis flaua ad caput translata, ibique aestuans, phreniritidem parit, & mox insaniam 296, 29. flaua & glutinosa, intestinorum & sedis vlcerifica 178,44. flauae ac viridis feracissima, doloris acerbitas 356,60. eius & febris acutae mutua generatio 518, 18,19. bilis flauae in viridem, & huius in atram, facilis mutatio 160,4. 296,30. 387,3. 491,7. 494,62. 518,65. 523,52. bilis saturata, abradendo & exasperando, sedis & intestinorum vlcerifica 225, 1. nimium saturata & spumans, non minus calamitatem arguit visceris vnde venit, quàm partibus ipsis quà fertur, molesta est 498,47. nimium saturata & spumans, sua feritate, intestinorum & sedis vlcerifica 498, 47. saturatae qualitates duae, quaenam 178,41. bilis viridis & aeruginosae causa materialis & efficiens, quaenam 257,46. 460,47. bilis aeruginosa proximè abest à nigra 94,33,44. 206,56. 491, 5. 497,2. 524,19. aeruginosa, qualitate, copia, excernendi modo, calamitosa 94,32. aeruginosa à cerebro, vomitu, denunciatur feritas humoris phrenitici 490,44. bilis mera, inter caetera bilis genera, hoc vitio eximia 490,7. mera, vnde 257, 22. merae vomitio cum actione laesa, perennitatis fontem & focum denunciat 500,24. bilem synceram in febribus peracutis nasci, non nouum 510,24. bilis porracea spumans cùm tussi expuitur, nec vllus est dolor sub diaphragmate, in pulmonibus focum habet gignendi & excludendi sui 490,35. porraceae causa effectrix quaenam 490,27,&c. porraceae in aluo causa indigena vel aduena, & quomodo ea distinguenda 488,29,&c. à bile porracea hepate inflammato, singultus 490, 34. bilis atra, acida, erodens, mordax 39,64. 206,36. 559,3. ab aeruginosa nata, dysenteriam mouet lethalem, & insanabilem cancrum edit, atque insaniam excitat ferocitate intolerabilem 491, 13, 14. autumno potissimùm ad hepar prorepit 322, 43. dum exulcerat intestina, grauiora mala inferuntur, quàm cùm sanguis niger grumescit 552, 26. bilis atra & niger humor, vt differant 40,1. 345,61. 377,20. bilis atra & melancholicus succus à sanguine secernuntur, coctione 552, 25. 559,3,4. ex nigro humore nata, feritate est illi inferior quam genuit bilis aeruginosa 491,11,12. 495,5. non redit in flauam 518, vlt. pessimum excrementum 39,62. si sursum deorsúmve exeat circa morborum initia, desperatio 345,60. splendet 559,4,18. 570,18. terram fermentat, in eam effusa, ac veluti excoriat 559, 2. bilis spumans, effera 577. bilis atrae acriores morsus quàm nigri humoris 377, 16. morsus acriores quàm flauae. 38,30. 49,39. 183,47. 296,30. 314,55. 378,11. 497,4. 553,1,2. eius, in cerebro, proritatio magna 377,18. bili atrae feritate tantum concedit sanguis niger, quantum frigidum ferrum, candenti 552,7. bilem atram ex pituita crassa gigni, ineptiae 491,16. à bile atra, dysenteria, lethalis 39,65. ab ea, μελαγχολικὴ ἔκστασις 51,15. in bile atra qualitates maleficae 491, 10. summa omnia feritatis 345,62. bilis atrae excretio, omnium maximè mortifera 39,61. 40,13. biliosum excretio manet potius quàm abscessus 266,25. biliosa profluuia surditatem tollunt 568, 55. viscida, ad aurium abscessus magis prompta 566, 24. biliosorum spumantium materia, non minùs quàm pituitosorum, vaporosa 577. biliosum cùm expurgatum non est vrinis, credibile est dysenterias ab eo induci 516,60. biliosus humor incalescendo fit glutinosus 566,37. biliosi, sunt, vel ἄνω, vel κάτω, vel ἔξω 520,11,12. biliosi sursum, quinam 317,44. aut tēperamento, aut habitu, aut diaeta, vel simul his omnibus 338,25,38. biliosi temperamento, qui hepate sunt calidissimo, & hepatite turgida sanguine bilioso 338, 26. diaeta, vel instituto, vel victus ratione 338, 30, 32. instituto, qui in labore & animi contentione, saepe irarum aestu fluctuantes, ac suum defraudantes genium, corpus conficiunt 338,31. victus ratione, ex bubularum carnium edacitate, & vini immodica potione, idque potissimùm aestate 338,32,35. habitu, qui huiusmodi sunt ἄνω καὶ κάτω 338,27. biliosis habitu, sursum aluus astrictior 386,64. in biliosis, ad hydropem causarum est concursus 338, 25.

Bombus, quid 109, 53. bombus & echo vt differunt 110,2. in acutis, & echo in aure, mortiferum 109, 40. 195, 23. bombi in aure, vnde 190,16.

Bona sunt omnia è bonis orta 523, 20. in bonis nihil ducendum, quod κατὰ λόγον naturae non fiat 136, 43. de bonis nunquam sunt auguria mala 520,61.

Borborygmus, vnde dictus 171, 62. arguit meteorismum hypochondrij 156, 14. signum cruditatis victae, & restitutae virtutis peristalticae intestini 389,11. saepe à febre excitatus 174,20.

Bregma & sinciput eadem 411,41.

Bronchia, per pulmones sparsa 275,18. 428,40

Bubo, pro ipso inguine 43,6. 386,47. pro quibus vsurpatur 42,62. Bubones mali, qui statim initio febrium acutarum efflorescunt 43,1. pestilentes, cum aluo fluente liquidis excrementis, maximéque aquosis, cruditatis participibus, lethales 567,3,4.

C

CACHEXIAE causa quaenam 317,11. Cachexia firmiter pressa in corpore, τὴν εὐχυμίαν corrumpit 434,59. quae in tabem incidit, miserrima 317,17. 320,17. cachexiam in aduersa valetudine pars omnis vnde contrahit, inde pallescit 278,27.

Cacochymia & cachexia mutuas tradūt operas ad perniciem 434,58. cacochymia omnis pepasmum non recipit 213,52. vetus, εὐεξίαν immutat & labefactat 434,58. cacochymiae purgatio debetur 213, 51. malignae frustra vacuatio fit, quam fouet nobilissimi visceris praua affectio 284, 41. malignae translatio saepe à venis ad neruos, & contrà 72,11

Caecitas, quale symptoma 108,5. vnde 130, 10. à caecitate ab emortua videndi virtute, mors in propinquo 495, 20.

Calcanei societas cum venis & neruis insignibus 424, 20. fracti mollis adhuc μελασμός, vnde 124, 35. Calcaneo perfracto quaenam superueniunt symptomata 488, 9, 10. à calcis fractura, febres peracutae 17,58,&c. 422,34.

Calidum conuulsiones tetanósque lenit 227,43. neruis amicum, & iudicat 227,44.

Calculus, quid 359,49. Hippocrati lapis 359,48. calculi coagmentatio facilis à glutinoso & crasso humore 359, 56. ad calculum gignendum tempus idem opportunum, atque ad inflammationem in vesica 359, 13. de calculo opinio Fernelij, partim vera, partim fallax 360,1,&c. calculi atque vrethrae phymatis, diorismus quomodo comparatur 362,49. torsio, curandi celeritatem exposcit 360, 37. curatio, ad chirurgum pertinet 361, 13. in calculi curatione cautio magna 360,40. calculi curatio crudelissima 360, 39. coagmentatio in renibus fit de improuiso 539,23. coagmentatio & matrix in renibus, πρὸ ἥβησιν 359, 53. 427, 25. 509, 46. 539, 37. in rene stabulantis, facilis coagmentatio in senioribus 539, 55. calculus puerorum, in vesica enatus, non eo gaudet aetatis beneficio, quo puerilis epilepsia 360,51. calculi puerorum μετ' ἥβησιν coagmentantur 360,61. eius coagmentatio in vesica, duplex matrix, vna in rene; altera in vesica 359, 51, &c. coagmentatio & matrix in vesica, μετ' ἥβησιν 359,55. 427,25. 509,46. 539,37. generatio in vesica, vnde 437,31. calculus in vesica enascitur quae aetate potissimùm 359,58. in vesica quomodo accrescit 360, 14. calculi vesicae propulsatio in matura aetate 437,33. in vesica non capax suo merito aetas constans 437, 42. in vesica non semper est τὸ προϋπάρχον, sicut in renibus 539,36. in vesica coagmentati, signa 360,27,&c. calculus in vesica, vel ei affixus, vel oberrans 361, 34. modo duplici ad vesicae ceruicem descendit, appulsu vel illapsu 361, 35. quomodo appulsu ad ceruicem vesicae descendit 361, 36. quomodo illapsu ad eius ceruicem descendit 361,37. calculo curādo nulli medicinae locus 360, 54. vesicae frangendo quae adhibetur medicina, temeraria, pestifera, & saepe mortifera 361, 4. à calculo pericula quaenam vesicae inferuntur 361, 2, 3. calculosi, quinam 361, 17. vn-

de dicti 359,42,51. ea figura siti vt ne calculus procidat in vrinæ ductum; facilius meiunt 359,33. calculosis nihil opis adferri potest, quàm incidendo 361,1,6. calculosorum dolores sæuissimi 359,42.

Caligo, nebula crassior, nube tenuior 125,25. vnde 58,55. caligatio accessionem habet caliginis intus conceptæ & genitæ 125,27. caligatio & hebetudo, ad visionem obscuram pertinent 125,27. caligantes omnes, hebescunt; non contrà 125,23.

Calli fundamentum, in osse perfracto 418,21.

Calor natiuus, forma est 421,4. calor natiuus, tum viuificus, tum viuax 2,30. 217,54,55. vt foras vel intrò viam affectat, sic inclinatio esse solet vigiliarum aut somni 404,26,27. cum spiritu, naturaliter horis diurnis foras excurrit, vigilandi causa 404,40. calorem cum spiritu intrò cogi ad somnum diurnum, contra naturam 404,40. à calore quæcunque alterantur, inter coquendum, viscida quodammodo fiunt, cùm talia ab initio non essent 565,22. in calore natiuo est ἡ ἀρχὴ ζωτικὴ, καὶ ἡ συῤῥοή 420,45. calore natiuo τὰ ὁμογενῆ congregantur 511,64. calor infantum blandior, & sui nascenti similis magis 570,35. illorum qui ætatis sunt prouectioris, acrior; & à seipso velut discedens in naturam ignei 570,35,36. natiuus, subiectum suum suo dominatu sic tenet, vt nihil illius intactum relinquat, & in quamcunque partem æqualiter se insinuet 512,3. caloris natiui magna vis lucet in suo subiecto naturaliter constituto 512,2. officium, vitare γλισχρότητα, & glutinosum humorem, coquendo mutare in meabilem 434,15. propria coctio atque mixtio 211,88. 489,9. calore natiuo abundat corpus αὔξιμον 278,38. 420,61. calor natiuus in pueris tantus, quantus postea nunquam 227,3. 433,35. caloris natiui splendor lucet in pubertate & adolescentia 214,13. 227,12. splendor ac lumen cùm micare cœperit in pubertate, cruditatem exoluit conuulsificam & epilepticam 467,15. amplificatio per testes 396,41. eius & nectaris viuifici amplificatio, coniunctam ferè habet thoracis amplitudinem 271,9. ipsius & humoris soboles, coagmentatio omnis naturaliter constituta 553,54. tantum habent partes extimæ, quantum à corde viuifici nectaris 202,39. 391,51. in caloris virtute natiui posita vitiorum sanguinis emendatio 568,19. caloris natiui instauratio nulla, in spiratione amissa, vel in stertore 371,40. vnde extinctio; inde mors in propinquo in morbis acutis 399,6. suffocandi periculum positum est in oppressione 331,23. suffocatio vel extinctio, mors est 122,15. 427,31. calorem natiuum nihil æquè extinguit atque febrilis ardor 329,60. 554,28. caloris vitalis retractio maior à visceribus inflammatis, quàm à venis febre ardentibus 392,1. extinctio irreparabilis 125,15. 394, vlt. caloris ac spiritus cita extinctio ac dissipatio, citum quoque adfert vitæ exitium 451,22. extinctio in parte vna, ad extinctionem apparet totius 122,16. calor duplex; inimicus & pestiferus, vnus; alter amicus & salutaris 391,45. caloris vis, vt continenter moueat, nec vllam quietis partem impertiat 137,32. 172,63. æqualitas in omni morbo experenda 392,41. calor & frigus, præter cætera, in partibus sentiuntur 31,12. caloris & frigoris in extimis artubus cita mutatio, vnde 471,46, &c. calor firmiter fixus vbi multus inest, ibi & morbus 304,5. febrilis, humores prauos effert ad caput 102,25. caloris vi contra naturam, perficitur sputi spumantis & opimarum deiectionum æqualitas 512,4,5.

Caluaria, duplici osse constat 415,25. cùm rectè habet, nulla sui parte in superficie, aspera; nisi ad suturas 411,53. caluariæ fracturarum differentiæ & ideæ, in quibus cernuntur 412,21. caluariæ grauis omnis pertusio, quo pacto ad interitum fatalis 414,25. pars nulla inflammationis capax, præter frontem 430,31. caluariæ in occulto fissæ corruptio omnis, sua fundit symptomata, suo quæque loco pestifera 414,32. os si purulentum fuerit, aut pustulæ assurgunt in lingua, aut ipse saucius cum delirio vitam finit 415,38. πρῶσις qua exhibetur ἕδρα, substillo in membranam tantùm periculosa 410,3. caluaria vbi in vitio est fracturæ illatæ, nec tamen tractabilis, neque aspectabilis; quærendo non debet defatigari medicus, donec inuenerit 414,21.

Cancer, quid 434,35. exulceratus, lethalis 39,65. 346,1. cancri insanabiles à bile atra ex flaua 206,38.

Capillorũ è capite effluuium, vnde 312,3. 313,31, &c. capilli è capite fluunt, sicut è plantis folia 312,2. capillorum è capite effluuiũ, τεκμήριον praui rheumatis cõcitati 311, vlt.

Caput, quid 87,26. id & cerebrum multũm inter se differunt 408,45. capita hominum similiter non affecta, nec constituta 406,20. 407,12,61. caput cum vesica pati, vnde patet 449,21. ad caput, ab hypochondrio, per pulmones est iter 576,6. capitis & pulmonum, facilis συντιμωρία 313,37. caput dolenti parte postica, vena frontis recta incisa profuit 191,47. caput vnde repletur 166,35. 323,58. capitis repleti symptomata sunt vel cephalalgica, vel cataphorica, vel paraphorica, vel catarrhoica 105,56. capitis symptomatum à repletione originem ducẽtium, crisis; alui profluuium 568, penult. repletio cataphorica, soboles viscerum afflictorum, & impuritatis vasorum 324,64. repletio omnis cataphorica & cephalalgica, fundit parotidas 324,60. perculsio, vnde 93,13. euacuatio, per hæmorrhagiam 14,34. vacuatione expurgantur tum oculi, tum aures: ipsáque facies clariòr fit ac nitidior 562,37,38. eius & cerebri læsiones vt differunt 408,48. læsio est cephalalgia 408,48. vulnera cũr grauia 417,15. sauciati cùm trãma exaruit, pustulæ biliosæ pullulant in palato & lingua 54,10. pertusionum corruptio & inflammatio mortifera, contagione cerebri & membranæ 417,11. in capite pertuso quænam signa desperatæ salutis 399,1, &c.

Cardialgia, vnde 196,9. 198,16. 422,25,28. 471,32. ea & cardiogmus, eadem 478,30. symptomatica coxariorum dolorum 196,25. non rarò à lumborum quibusdam malis 324,54. in dolore lumborum, suppressis menstruis, vel hæmorrhoide, quomodo accidit 422,43. in cardialgia cum torminibus, feræ alui prorumpunt 313,29.

Cardiogmus & cardialgia, symptomata oris ventriculi 173,21. cardiogmus, vnde 173,14.

Caro amplificatur facilè 418,21. pro pericranio 415,23, &c. Carnis interuentu, membrana carnea coalescit 418,10. carnes attrahunt ex ventre & extrinsecus 343,24. carnes gustanti falsò creditæ salsæ, indicant redundantiam humoris biliosi 575,49. carnium est cibus, artuum exercitatio, & somnus viscerum 404,42,43.

Carnositas vulgò, quid 362,23.

Cartilago, quid 420,6. naturam ossium suscipit vetustate 420,8. Cartilagines quænam sic manent 420,9, &c. cartilaginis excectæ vel eiectæ, nulla sperabilis restitutio 419,19,33. 420,15,27,30. 431,34. cartilago quæ iugulum colligat cum omoplatæ spina, solius hominis 420,10.

Carus, quid 99,17. 324,61. vnde 324,62. symptoma phantasiæ abolitæ 99,60. 548,45. cerebro admodum perfrigerato infertur 548,45,46. eximius inter cataphorica mala 99,11,15. 448,38. cari natura & ὕπαρξις, ἐν τῷ λόγῳ 99,19. & apoplexiæ quænam communia 99,21. carus, pro comate mixto, vigili. 448,42.

Cataphorica symptomata, qualia 99,12,54.

Catarrhifera intrà inutilia, quænam 442,29, &c. Catarrhi à quibus extrinsecus enascuntur 442,35. catarrhus dorsalis, à phthisi dorsali 435,8,16. raucitatis author & tussis ferinæ 378,36. sæpe distorsionem adfert rhacheos 298,15. in febre non priùs subsistit, quàm ipsa quieuerit 228,39. catarrhi & febris consensus vbi apparet 62,48. catarrhi è capite & febris, mutua συντιμωρία 518,47,48. ferini generatio aut ab iis quæ intrà sunt inutilia, aut ab iis quæ extrinsecus 442,28. prolapsus, vbi insederit, & vnde vel quà exierit incideritve, sæpe insanabiles morbos facit 315,59. vis erodendi, metum adfert ferini vlceris 292,44. in pulmonem prolabentis, incommoda 292,51, &c. catarrhi prolabentes in superiorem aluum, viginti diebus suppurant 168,8. catarrhi & sternutamenti vis pestifera omnibus qui ex pulmone laborant 272,30. in aluum deriuatio, primum oxyregmiam, mox lienteriam parit 293, vlt. in aluum prolapsus & coquendi impotentiam adfert, & continendi 442,61. perennitas, vnde 323,58. mansio diuturnior periculosa, vbi non potest pepasmum habere 292,46. vis effera, in quibus cernitur 293,39. 378,31. à catarrho eodem possunt homines tabidi fieri, & aluus turbari 294,4. diu vexati, tabidi iacere coguntur 293,40. per catarrhos quænam naturæ valetudinariæ 271, vlt.

Catoche, symptoma est cerebri 57,56. ἐν τῇ ποιότητι consistit 90,33. 99,20. 144,10. 224,17. ea ac delirium, læsiones cerebri 408,49. catoches & comatis discrimen 27,56. catoche & exolutio existere simul nequeũt 144,9. ea & delirium non semper ἀσύστατα 57,46. catochi omnes, quales 90,40. catochi pessimo sunt loco, cur 27,59. catochorum

chorum oculi quales 90,34. catocha, morbi firmiter fixi 90,44. catocha sunt, quæ conuellendo exacerbantur 57, 43. catocha symptomata, qualia 144,12. catochorum genus duplex 527,23,25,&c.

Causæ criticæ & signa non retrò commeant 5,60. causæ morbificæ inueteratio quò maior; eò repentina magis impressio periculosior 174, 18. causarum morbificarum quò diuturnior impressio, eò morborum periculosior generatio 21,33. 253,45. causæ morbificæ generatio paulatim fit: morbi impressio in puncto indiuisibili 174,17. 198,57.

Causus, quid 73, 38. causi ab ichoribus raptis à venis 498,31. causi causa, sitis 330,10. causus à lassitudine, vt fit 6, 51. causi à lassitudine, ferè sudore quiescunt, quem rigor denunciat 6, 50. imparibus diebus paroxysmos habent 44,62. 45,20. causi, rigor proprium κρίσιμον 6,47. causus superueniente rigore, soluitur 6,56,59. 73,28. 505,17. 506,41. in causo rigor quomodo secundi iudicij 6, 47. in causo, rigores quinam non iudicatorij 7,3. causorum rigores, stata quadamtenus lege, funesti 6, 58,61. 74,17. causi merito, lingua perusta esse solet 474, 28. incuntis signa lethalia quænam 391, 64. causus lethalis ex ventris dolore crudeli 71, 29. mortiferus, interiora perurit, exteriora ne modicè quidem calefacit 173, 29. causi grauissimi Æthiopibus, vehementia 227,8. grauissimi Scythis, magnitudine & inueteratione concepti iampridem ardoris 227,8. in causo, facies rutila cum sudore, materiæ ad caput translationem indicat 7,6. facies rutila cum sudore, mala 6, 39. non est caloris æqualitas 392,45. ardent viscera cum artubus alsiosis 402,39. quibus tremor est; finiunt cum delirio 475,17. 478,40.

apud Celtas, capitis tromata δυσαλγέα: tibiarum εὐαλγέα 429,33.

Cephalalgia, quid 66,10. capitis propria 87,32. capitis læsio 408, 48. symptoma est capitis 57, 29. humorum calidorum & frigidorum soboles, sed magis calidorum 36,13,14. 90,31. 448,61. primum ipsa per se terrifica 13, 6. omnium sæuissima, quænam 87, 34. quæ funesta 13, 5. vt mitescit 96,31. cephalalgiæ historia diebus absoluitur quatuordecim 88,49. curatio in hæmorrhagia vel exputato 88, 64. 89,1. cephalalgia conuulsionem quando adfert 95,53,54. cephalalgia καρώδης, quænam 448,53. καρώδης, idem quod ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις 448,57,58. καρώδης, habet quippiam conuulsiuum 449,22. comatosa, parotidum prænuncia 176,44. cephalalgiæ soporatæ, cum torpore graui coniunctæ; granidas periculosè habent 447,52. cephalalgia veternosa, vnde 448,48. ostentat aliquid conuulsiuum 448,47. in cephalalgia laborat neruorum origo, quando 145,41. æruginosi vomitus, cum vigiliis & surditate, summam insaniam mox affuturam ostendunt 490,51. 494,32. 495,16. coma & surditas aliquid ad aurem eructat 117,32. 176,50. cephalalgici cum sopore, delirantes, aluo suppressa efferi, rubentésque facie; opisthotonici fiunt 538,49.

Cerebrum, pars nobilissima 129,30. vberius, parte antica 89,25. ratiocinationis fons & officina 139,31. sedes ac domicilium voluntatis ab instinctu & electione 409,4. carere non potest iecoris opera 571,19. id & caput multùm differentia 408, 45. cerebri & capitis vt differunt læsiones 408,48. cerebrum, verecundiæ inseruit 374,61. vnde recreatur & reficitur somniferis epulis 404,31. consentit per neruos 139,30. pulmone nobilius 270,33. cerebri virtus vt influat, sentiendi vim excitare non posse, nisi in partibus ita vt decet concretis & temperatis 571,20,21. effœta vis vbi apparet 5, 12. cum vtero quænam sympathia 462,61. officium sic vitale, vt eo collapso, pereat animalitas 426,61. in domicilio, actiones ἡγεμονικαὶ 393,15. in cerebro multæ mansiones 42,30. 108,23. interdiu copia est τῶν ὀνειρωμένων 404,34. facilè excitantur symptomata paraphorica 291, vlt. à cerebro, motus & sensus 393, 15. cerebrum vnde concutitur 408, 29. quibus est concussum quauis de causa, necesse est ipsos continuò fieri voce captos 366, 5. siccum & calidum, facilè phrenitidem concipit 405,51. in cerebri alienatione ab exhausto, salus vitæ nulla sperabilis 221, 23. cerebrum vulnerari nequit, sine membranæ vtriusque διακοπῇ 410,5. quibus vulneratur; iis vt plurimum febris & bilis vomitio incidit, & corporis apoplexia 409,30,44,51,59. 410,15,17. cerebri vulneratio prægrandis; funesta 409,54,55. 410,18,60. 425,11. languor ab exhausto 9,32. arcem crudore occupatam, lethalis virium exolutio consequitur 401, 31. concussi argumenta necessaria, vocis amissio, cæcitas, atque surditas 409,35. repleti symptomatum quatuor genera, cephalalgicum, caraphoricum, paraphoricum, & catarrhoicum 365, 51. læsiones, catoche & delirium 408, 49. inflammati symptoma proprium, phrenitis 496, 39. inflammatio vitari non potest, cùm secando ventum est ad extrema 409, 52. contusio semper symptomatica 408, 42. contusio, contusi capitis non semper socia neque comes 408, 44. cerebro contuso, cessat continuò animalitas 408, 61. cerebrum dissecari; mortiferum 409,57. 418,7. cerebri syderatio vbi funesta 104, 61. sinus dum replentur aliquo humore, symptoma est conuulsionis epilepticæ 366, 26. cerebro conflagrante, non potis est oculos nec linguam quiescere 137,30. 172,61. 369, vlt.

Ceruix naturâ ἰσόρροπος 425, 57. Ceruicis curuatura, à spina 453,40. afflictio quænam pessima 2,57. dolor in omni febre terrificus; tum pestiferus in metu insaniæ 152,41. 188, vlt. 189,1. 190,6. 232,30. dolor, & tremor manuum, symptoma est neruorum principij 57, 30. dolor in quibus pestiferus 159,32. dolor qualis, ab inflammatione dorsalis medullæ & membranarum eius 159,26. eius & cubiti dolor, conuulsificus 157,11. & dorsi perfrixiones, conuulsificæ 221, vlt. dolor frequens in febribus ardentibus 159, 18. gibbera, ad æqualitatem reuocari non possunt 426, 11. malorum terrificorum quæ causa 152, 53. perfrixiones falsò creditæ & frustra citatæ, quid efficiunt 154, 13. intra ceruicem mala quæ accidunt; laryngis aut pharyngis propria 152,54.

τὸ χαλεπόν, quid significet 249, 51. ὁ χαλεπώτατος idem qui ἐπικινδυνώτατος 247,9.

ὁ χαλκὸς ὀσμώδης, quia ἔγχυλος 312,63.

τὸ χεῖλος συσπώμενον, idem quod χεῖλος τὸ κάτω σφύζον 140,46.

τὰ χαῦνα ἐπισπάσματα, id est, μαλακά 251,63.

τὸ πρὸς χεῖρα, quid propriè 473,44.

τὸ χλώρασμα λαμπρόν, color genuinus 214,23.

τὸ χλωρόν, idem quod τὸ χλοιῶδες 536,10. τὸ χλωρὸν καὶ τὸ ὠχρόν, eadem Galeno 398, 61. non aliò referendum, quàm ad herbaceum 536,41. τὸ χλωρὸ nomen semper apponit Hippocrates humori aut corpori virescenti 536, 11.

Cholera morbus, quinam 26,18. 66,63. quæ in bonis ducenda 67, 21. absolutè dicta, veteribus omninò mortifera 468,49. morbus, inter acutos eximius 468, 42. morbus, cita morte funestus, nisi cùm febrem lipyriam exoluit 109,2. 468,42, 43. quo pacto lipyriam febrem exoluit 468, 43. in cholera fertur aluus κακοήθεα χρόνον 469,7. cholera duplex, vna in qua humores praui sursum deorsúmque cientur: altera sicca, in qua flatulenti spiritus acerrimique proritatio est 468, 44, 47. in cholera vera, aluus diu multúmque oppressa, humorum cógerie tandem fatiscit 468, 56. cholera sicca vt curanda 67, 1. choleræ siccæ & humidæ differentia 67,5.

τὸ χολῶδες, ὡς πίονος 515, 56, 57. bilis est multùm à naturali egressæ 515,55. pro quibus vsurpatur 518,14,&c.

Chorda, quid 355,39. chorda calci affixa, quomodo inflammatur 422,37,&c. chorda veteribus, intestinum tenue 435,27.

Chordapsus, quid 355,38. 435,25. vnde dictus 435, 27. congenitus, quid 435,38. congenitus, vnde 435,44.

τὸ χωρίον, exitus omnes continet exeuntium 545, 64.

τὴν χροιὴν vocabant Pythagoræi veteres superficiem poris cuiuscunque 411,32. 454,27. 524,7.

οἱ χρόνοι προϊόντες, inoffensa quatuor morbi temporum successio, Hippocrati 154,12.

Chylus nusquam, nisi in ventriculo & tenuibus intestinis 218,3. 547,10.

Cibus est carnium; exercitatio artuum; viscerum somnus 404,42,43. cibi assumendi occasio commoda esse nequit, priusquam fæces pridianæ infrà transmissæ fuerint 546,14. cibi & somni societas, concordia est ad salutem 404,44. in cibi fastidio sine febre, & sine repletione vasorum lumbarium, venam secare non licet, nec expedit 388,44.

Cicatrix quomodo cuti obducitur sauciatæ 305, 56. 418,16. 430,28. cicatricis causa materialis quænam 418, 10. fundamentum in cute 418, 2. interuentu, coit pars diuisa 430,27. cicatrix omnium fœdissima, vbi 419, 10. vbi non expectanda 431,37,&c.

Claudicatio, quid 423,59.

Clauicula & iugulum, synonyma 274,35.

de Climacterico anno, disputatio pulcherrima, pag. 438, & 439. climactericum annum exigit atque percurrit 63. annus 438, 3. climacterici anni quinam status 438, 34. climacterici iure non esse, nec dici possunt anni omnes 438, 32. de climacterico anno quæ vulgò feruntur 438, 35, &c. præclarum responsum Maximiliani II. Imperatoris 439, 56. in climacterico anno, vanitas magna 439, 15.

Clinicæ mulieres nihil rectum putant, nisi quod ipsæ præscribunt 78, 44.

Coacarum prognoseωn quis author 1, 12. coacas quinam in volumen vnum redegerunt 1, 12, 13. coacæ quid continent 1, 14. coacarum liber primus quid continet 1, 16, &c. secundus 1, 19, &c. tertius 1, 21.

Coctio, reapse bonum 520, 60, 61. nulla in malis ducenda 520, 60. 521, 25. fugax versa in pristinam cruditatem, vnde 520, 62, 63. particularis, frustra suscipitur in cruditate vniuersalium excrementorum 118, 35. coctionis officina vtraque, aluus & hepar 509, 64. eius & cruditatis vicissitudo, parem naturæ & morbi arguit dominatũ 512, 22, 23. eius corruptionisve inualescentis quæcunque signa dantur die quarto; crisin promittunt septimo, conualescendi morbo, vel succumbendi 543, 42, 43. vitium quod præcessit, non emendatur ab ea quæ illi succedit 480, 18. coctione crassescunt omnia excrementa 519, 10. coctum quicquid est immeritò in acutis; malum 520, 30. ex coquendi impotentia, cruditas 442, 60. coquendo, pituita & bilis puriformes euadunt 268, 28.

Cœlum θρομβῶδες in μεχαιθρίᾳ 543, 10.

Cognitio omnis comparatur duce iudicio, comite experientia 411, 10.

Coitio pertinet ad solutionem continui 419, 47.

Colici fiunt arthritici, conuersa colica in arthritidem 346, 58.

Colliquatio habitus, principatus nutritij colliquamentum ostendit 323, 54. colliquamentum quod cernitur in deiectionibus & vrinis, est à febre tabifica 323, 51.

Colores quinam funesti 91, 43. colores mali in vomitionibus, quam in deiectionibus, & sputis, peiores 24, 50. coloris flaui de nigro, dictu absurda παλιλλογίαις 518, 63. color talis, qualis humor diffusus 75, 44. 115, 10. 170, 56. 214, 32. 234, 34. 387, 4. similis humoribus 134, 26. similis alimento elucet 214, 33.

Coma, quid 99, 58. 324, 63. symptoma phantasiæ infirmæ 99, 60. 566, 45. cephalalgici crudoris prima soboles 92, 33. ab exolutione 57, 35. à materiæ crassitudine 48, 61. ἐν τῇ λύσει consistit 207, 21. 220, 58. 224, 17. in conniuentia cernitur pene inuita, planéque iniussa 220, 57. 527, 25. id & catoche vt differant 27, 56. 224, 16. phreniti di & causo ἀσύστατον 48, 64. quoddam, phrenitidis consectaneum 49, 1. id & cõuulsio, an simul existere possint 207, 20. id & parotides, ab humoribus crassis & frigidis 36, 13. cum surditate, cephalalgiæ consectarium, facit vt assurgant parotides 92, 29. 103, 13. periculosum, reddit funestum, proluuies alui prærubra 542, 36. superueniens biliosis liquidis ex aluo primùm descendentibus, pòst stercorosis; tumorem ad aures facit 568, 33. quos inuadit super spumantibus deiectionibus; iis est febris exacerbata 577, anxiosum, quodnam 176, 37. anxium, homini necando ipsum per se satis 199, 22. duplex, ὑπνῶδες & ἄγρυπνον 99, 56. simplex aut mixtum 99, 61. simplex, vnde 99, 63. semper ὑπνῶδες 99, vlt. simplex quodnam mortiferum 101, 60. comatis simplicis ὑπερβις, in resolutione 104, 6. coma mixtum, monstrum biceps phrenitidis & lethargi 99, 62. 101, 17. mixtũ, semper ἄγρυπνον 99, 64. 100, 24. mixtum, tremore & conuulsione potest finiri 207, 23. ab oppressione natum, quomodo excutitur 102, 62. genus alterum symptomatis cataphorici 99, 53. veternosum, primùm oppresso cerebro, mox exoluto, accidit 401, 25. vigil & soporatum 272, 34. 575, 35. vigil, à pituita & bile permixtis 556, 53. 575, 38. soporatum, à simplici pituita, viscida & cruda 575, 40. in comate vigili cernuntur pathognomonica cerebri multùm oppressi 285, 22. comatis vtriusque commune, oculis, veluti in somno arctissimo, conniuere 100, 1. comatosi etiámne quid habent conuulsificum? 103, vlt. comatosi qui cum febris incremento conuelluntur; iis assurgunt parotides 560, 30. comatosi, fastidiosi, hypochondrium dolẽtes, sæpe & parum vomentes; aurium habent abscessus 566, 41, 42. comatosorum oculi quales 90, 26. 99, 56. comatosis familiaris conuulsiuus motus 560, 17, 31. comatosis & pigris à pondere & oppressione, profuerit aluum ferri liquidis excrementis 556, 61. comatosi vigiles, & vnà possunt esse phrenitici, & phrenitidis successionem habere 100, 32.

Complexionis mutatio frequens ab intemperie 322, 30.

Communia & vicina, prima omnium & maximè læduntur 126, 40. 380, 34.

Concoctio, naturæ officium 516, 3. partium solidarum munus proprium 288, 30. 358, 15. materiæ, frustra in parte aliqua suscipitur, si vniuersitatis excrementa sint cruda 29, 52.

à Concretione, nulla suspicio duritatis, nisi per accidẽs 300, 27.

Concussio, caloris viuifici afflictionem infert 1, penult. fortis, signum τῆς ἰσχύος in substantia; τῆς δὲ δυνάμεως in officio 290, 33. non omnis bona 248, 18. in concussione, natura potens causæ morbificæ 290, 30. à concussione eadem variæ cientur excretiones 477, 20. concussio in sternutamento, singultu, rigore 290, 32. in tussi, vel sponte sua, vel nostra excitatur 290, 31. inter concussionem λυγγώδη, & nauseam quæ facit ἐλξιν ἐμετώδη, quid interest 34, 22. concussiui motus vbi cernuntur 272, 41.

Coniectores veri, qui fuerunt 52, 19.

Consuetudo naturaliter instituta, vt naturam indicat bene moratam; sic ipsam reficit, recreat, & conseruat 404, 22. consuetudinis naturaliter institutæ ratio, naturæ conseruatrix 404, 4.

Contagio facilis principiorum & productorum 100, 19.

Contentio nulla naturæ, quantumuis iure & loco suscipiatur, sperabilem crisin ostendit, nisi κατ' ἰξιν 203, 7.

ex Continendi impotentia, egestio præceps 442, 60.

Contumacia sunt, ex ancipiti alea vtriusque indicij 29, 57.

Contraria contrariorum consequentia 119, 12. 124, vlt. 151, 16. 163, 60. 248, 9. 258, 16. 264, 38. 429, 10.

Conuulsio, quid 17, 15. 84, 44. 157, 19. 221, 29. 222, 24. 225, 30. 378, 49. 407, 33. 421, 42. 466, 21. 484, 61. 500, 33. musculorum propria 27, 14. 193, 52. symptoma neruorum principij 57, 57. neruorum symptoma, præ siccitate nimia contractorum 223, 21. nerui inflammati symptoma proprium 416, 46. consistit ἐν τάσει 104, 7. 193, 51. 207, 21. 220, 59. laxitati contraria 220, 52. nascitur à repletione vel inanitione 27, 14. conuulsionis causæ quænam 221, 64. vis in motu iniusso 193, 54. eius & concussionis idem genus 27, 11. eius & cõcussionis discrimen 27, 11, 12. conuulsio sæpe consectaria magnorum & prauorum vulnerum 225, 62. nulla bonis ægri fit rebus 17, 11. puerorum formidabilis, quamuis sæpe non funesta 16, 60. 84, 43. conuulsionibus quando corripiuntur pueri 16, 63. conuulsione in febre non tentantur septem annis prouectiores: sin autem, desperati 226, 34. in conuulsione, motus amissio, non sensus 373, 34. doloris summa omnia 228, 15. natura impotens causæ morbificæ 290, 31. parumper obmutescere, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denunciat 369, 61. diu obmutescere; malum 229, 21, 43. 369, 60. conuulsio paraplectica, quid 193, 55. ea & paraplegia simul in eodem subiecto existere non possunt 193, 50. paraplegiam sanat 272, 39. à flatulento spiritu 221, 1. melancholiæ soboles 5, 47. quibus adest, vrina supprimitur 560, 3. febrium acutarum prænuncia, ferè habet symptomata paraphorica 226, 56. in phreniticis, quodnam symptoma 150, 8. quænam vtilis 449, 31, &c. quænam febris finem adfert 17, 1, 3. 84, 33, 56. 157, 3. 373, 38. ab hæmorrhagia quæ cietur à vulnere, quando accidit 421, 52. in mania, vnde 378, 51. conuulsionis difficilis redintegratio 222, 16. repentinæ remedium, febris & alui profluuium 229, 9. in concussionem mutatio salutaris 221, 42. 272, 40. in tremorem metaptωsis, melior quàm contrà 224, 37. eius & paralyseos par & æqualis immobilitas 229, 54. motu violento concutitur, atque vi summa excutitur materia omnis paraplectica 449, 43. exoluendæ ratio per diarrhœam, quomodo suscipitur 467, 20. conuulsioni febrem superuenire meliùs, quàm febri conuulsionem 17, 11. Conuulsionem conuulsione exolui, absurdum 193, 64. è crassis frigidis humoribus natam liberant vrinæ crassiores 564, 32. quæ fit distentis neruis humore frigido & glutinoso, exoluendi ratio triplex 228, 47. resolutioni superuenire præstat, quàm contrà 194, 5. 449, 44. sanat exorta febris

orta febris acuta, quæ priùs non fuit: quòd ſi priùs fuit, exacerbata 227,33. 325,45. 358,2. 466,25,56. vetuſtam fruſtra oppugnant vacuatio & neoteriſmus 466,62. ſanare, proprium menſtruorum; non muliebrium cæterorum 466,34. conuulſionis finem adferunt muliebria quæ primùm aut ſtatim apparent: atque id ſine febre 466,11. conuulſio in viris, non, niſi oborta febre acuta, quieſcit 466,19. conuulſiones mulierum hyſtericarum fugaces 17,8. quæ fiunt hyſtericis febre vacuis; faciles 484,22. ſine febre quæ cadunt in hyſtericas; faciles 222,11,22. διχρεῖς, ſimili ratione, qua homines διελκεῖς aut δυσελκεῖς 485,40. conuulſionis & ſingultus, ab æquali ſiccitate, par noxa 27,17. conuulſiones quænam lethales 17,19. 421,58. λυγκώδως, crebræ ſingultibus & alui torminibus 471,30. omnes per iniuſſam contractionem natæ, crudeliſſimæ 337,54. conuulſio ventriculi ab exhauſto, inſanabilis 500,32. à ſiccitate, mala 84,54. ab exhauſto, lethalis 17,24. 325,47. 500,43. 574,55. omnis ab inanitione, mortifera 213,29. ab hypercriſi hæmorrhagica; mortifera 500,50. ab hypercatharſi; lethalis 27,19. 500,49. quæ ſuper elleboro venit; mortifera 501,14,20,&c. principio febris ſuperueniens, metuenda 17,2. febri ſuperueniens, omnino funeſta; perrarò puerulis 156, vlt. 157,2. 226,33. inſanabilis & mortifera, cuius exolutio cita non eſt 466,60. inſaniæ conſectaria; peſſima ἐπιχύτοις 378,6. à trωmate quando naſcitur 421,36. à trωmate exorta; mortifera 225,17. 226,20. 305,51. 421,29. è diuerſo partis præciſæ in trωmatis temporum, vnde 407,55,&c. 415,49. 416,3,&c. conuulſionis quæ trωmati capitis ſuperuenit, tam è diuerſo, quàm è directo, quænam cauſa 226,11. 415,44. conuulſio partium quæ ſunt è diuerſo pertuſæ, miraculo quibuſdam viſa 415,42. conuulſionem mortiferam & ſæuos dolores denunciant teſtes & pudenda contracta 396,29. conuulſarum partium vel iniuſſa eſt contractio, vel ſimplex collectio 337,16.

Cor, viſcus nobiliſſimum, ipſum per ſe micans 276,36. 309,26. 427,1. cordis coagmentatio tribus intexta villorum generibus 427,19. cor, caloris natiui fons & officina 139,31. domicilium τῆς συῤῥοῆς 511,34. in corde principium & fons vitæ, ac principatus vitalium facultatum 427,2. cor etſi principium vitæ, tamen principatum non habet ſenſus & motus, vt cerebrum 408,61. à corde perennitas nectaris viuifici 254,63. 438,51. cor conſentit per arterias 139,30. iracundiæ inſeruit 374,61. pro ſtomacho, apud Hippocratem multis in locis 477,2. 478,29. pulmonum fibris circumuoluitur 276,38. cordis & pulmonis ſympathia & ſyntimoria magna 276,28. frigidior temperatio, anguſtiam ſecum adfert partium ſpirabilium 271,10. villis, diaſtoles & ſyſtoles officia continentur 427,19. diaſtoles quænam commoda 427,6. per cordis diaſtolem ſanguis vnde hauritur, ad viuificum nectar 427,13. cordis ſyſtoles quænam commoda 427,7. cordi micandi potentia per villos 427,4. cordis villorum offenſio, vitæ officia tollit ex corde 427,20. dolores, excluſo ſanguine diſcedunt: non excluſo, interimunt 565,35,36. vis effœta, vbi deprehenditur 5,12. prægrandis vulneratio; mortifera 409,55. 418,7. 424,32. corde penitiùs, ac ne leuiter quidem ſauciato, mortis nulla effugia 427,3,11. auulſo, aliquantiſper manet animalitas 408,62.

Corporis vniuerſitas, ex quibus conſtet 392,28,&c. principatuum trium potentia regitur 392,61. expurgatur per aluum, atque per veſicam & renes 332,49. 364,36. 505,29. corporis conſtitutio optima, quæ 38,47. bene conſtituti quænam argumenta 394,4. qualitas in quibus cernitur 391,43. vniuerſi vitia, tam intrà, quàm extrinſecus, per diarrhœam aut perirrhœam exolui; non nouum 343,40. eius & artuum indecora collocatio, cùm vel inuita eſt, vel iniuſſa 400,18. corpus vniuerſum omnino ſimiliter conſtitutum vt matrix 480, vlt. 481,1. effœtum & languidum, vnde 386,23. graue & plumbeum, vnde 386,21. impurum quò magis nutritur, eò grauioribus damnis angetur 46,4. 213,53. 392.26. tuberculis obſitum, cum excretione billoſa; intus ægrotat 392,23. corpora exercitata & coacta, celeriùs intereunt quàm quæ in otio conflictantur 270,63.

Coryza, quid 130,27. 271,59. 272,3. vnde 271,61. coryzæ nomen, omnem catarrhoicam repleti capitis expreſſionem complectitur 382,32. coryzæ & raucedines decrepitis non matureſcunt 437,1.

Coſtarum fractarum ſuſpenſio ex aluo ieiuna, facit dolorem 441, vlt. 450,61.

Coxæ, quid 41,3. coxa inter articulos principatum obtinet 79,60. coxæ pro lumbis, Celſo 180,27.

Craſſi natura qui ſunt, celeriùs, & fato & caſu, moriuntur, quàm graciles 271,25.

Criſes, vnde veniunt 393,10. à calore natiuo & partium ſolidarum virtute 514,3,4. criſis, mutatione perficitur 167,21. ad criſin faciendam, diei ratio in primis neceſſaria 506,64. dum itur, ſpiſſari oportet excrementum 294,47. breui venturam, par & æqualis ratio eſt cauſæ mouentis & eius quod mouetur 515,12. ſperabilem, ſignorum omnium quæ cernuntur in qualitate corporis; actionibus & excrementis, conſpiratio eſſe debet 515,33,34. criſis bona ferè fit in ordinario paroxyſmo 25,37. criſi bona nihil melius 378,1. criſis certa & cita ad ægri ſalutem, quam colorata bellè vrina denunciat, habétque hypoſtaſin albam & læuem 513,47. cita morborum, quorum cita mutatio 248,33,50. 252,20. cita & perfecta, non ſperabilis ex imperfecto ſigno 135,51. citò aut ſerò ventura, pro gradibus coctionis 135,47. criſin citam adfert cita concoctio & expurgatio 250,45. ad criſin citam, quænam tria neceſſaria 512,33,34. criſes celerrimæ morborum illorum qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur 165,24. criſis fida, quando 505,45. firmiſſima, quænam 82,40. criſin firmiſſimam denunciant ſomni arctiores, nec turbulenti 377,48. criſes optatæ ex quibus veniunt 513,17. criſis ad ægri ſalutem ſuſcipitur atque abſoluitur à natura 546,43. pariter & ſimiliter fit hebdomade altera, ſicut prima 253,38. morborum acutorum, quibus diebus ſuſcipitur 455,28. criſes acutorum, potiſſimùm excretione ſuſcipiuntur ἔξω καὶ εἴσω 527,54. morborum quibus eorum diſceſſio eſt, ſuſcipiuntur & abſoluuntur aliæ humoris morbifici excretione; aliæ abſceſſu 527,49,50. criſis per excretionem quibus ætatibus ſuſcipitur 436,24. occaſione & cauſa per excretionem prærepta, inclinatio fit ad abſceſſum 79,4. criſes multorum morborum thoracis atque neruorum, ſuſcipiuntur & abſoluuntur per vrinæ meatus 509,35,36. morborum diuturnorum, nec ſimplices, nec vniuſmodi 70,27. non rarò ſunt variæ 14,14. variæ, morbi eiuſdem eſſe poſſunt 22,1. variæ ſæpe cadunt in morbos acutos 217,46. criſeωn varietas vna eadémque rigoris concuſſione denunciari poteſt 14,16. 22,2. 204,54. 217,47. futurarum argumenta non minora in qualitatibus corporum, quàm in pepaſmo humorum morbificorum 124,59. 135,41. 249,1. inclinationes eò fiunt, quò natura & humor curſum inflectunt 50,38. 89,13. 166,50. criſis ſalutaris, liberali & libera excretione humoris morbifici victi à natura, ſuſcipitur 543,18. ſeptimo erit, quibus nubecula eſt die quarto 512,55. 514,34. quænam propria febris ardentis 71,43. perfectæ inſtrumenta duo, quænam 74,43. perfectio ſperari nequit cum vrina ſpumante bullata 541,14. veræ ſemper eſt τὸ λύεσθαι ἢ παύεσθαι 182,10. criſi inſtante, alimentum non exhibendum 33,15. in criſi ſecunda, decimiquarti diei magna laus 254,4. à criſi leuatio fida, quando 505,45. à criſi, poſt diuturnam ſomni vacuitatem ſoporari; non malum 401,27. in criſi omni non ſemper eſt tantum ſecuritatis, quantum prima ſpecie vtilitatis 488,61. criſis ſemiflua propriè non cadit in morbos abſolutè acutos 74,44. criſes, dierum anormes, faciunt δυσκρισίαν 45,47. criſis, pro ſiniſtro iudicio 134,39. pro interitu, non nouum 381,47. 450,46. 504,15. nulla ad ſalutem fit, vbi ad calamitoſam vim morbi accedit ſumma naturæ infirmitas 231,52. nulla bona, quæ indicata non fuerit ad ſpeciem & ad tempus; tum, quæ diem paroxyſmi non occuparit 467,47. nulla bona ſperabilis, ex ſudatiuncula 19,56. nulla ſperabilis circa initia 215,58. 347,38. nulla ſperabilis in humore crudo 9,41, vlt. 14,13. 46,40. nulla poſt quadrageſimum expectanda ante ſexageſimum 281,44. criſes non ſperabiles à 40. ad 60. ætatis annum 375,23. tardæ tumorum mollium & doloris expertium 167,24. criſin difficilem, inchoatam, relapſus capacem, variam, nec ita ſecuram efficit tarda concoctio & expurgatio 250,46. incertam nec ſtabilem denunciant ſomni turbulenti cum labore corporis 377,49. ad criſin motus omnis die ἀκρίτῳ, ἀκρισίαν inducit 505,46. cum criſi, grauis rigor 198,41. de criſi propria morbi cuiuſque, vitæ ſalus non ſperabilis, niſi vrinæ laus adiuncta ſit 535,41,42. ſine criſi nihil quieſcit bonis ægroti rebus 184, vlt. ſine criſi quæ dolorifica reſident; praua ſunt 296,44. critici dies, quinam 24,3 & 4. critici dies, indicantes, iudicantes, in-

tercalares 45, 60. critici dies, velut arbitri & iudices disceptationum naturæ & morbi 74,34. criticorum dierum ratio quomodo ineunda in acutis 253,39. criticorum dierum quorundam est συνάφεια; aliorum διάζευξις 439,33. criticis diebus certamen naturæ & morbi in procinctu 202,13. iis quæ apparent & fiunt, firmiora quàm quæ aliis morbi temporibus 9,54. 202,21. 205,24. 236,13. 263,22. 564, 59, 60. 24, 1. critica ratio, quænam secundi iudicij 505,40. critica perturbatio à naturæ contentione 493,41. criticæ causæ omnes exiguæ, pessimæ 173, 41. criticum nihil paucum 7,9.19,56.74,11.94,35.191,59.212,56.215,25. 230,14.295,31.338,47.372,53. 494,16. 503,35. 544,30.554, 63,64. critica omnia ibi δύσκριτα, vbi non sunt eiusmodi qualia solent esse in crisi 508,21. critica, ne citò appareant 46,39,42.215,52,55.248,55.508,20. nulla bene fieri nec apparere possunt in signis & causis mortiferis 523, 10, 11. quæcunque sunt signa, si eadem non sint eiusmodi; sinistræ sunt crisis 347,26. sine crisi, mortifera aut sinistri iudicij 286,42.347,23.496,1.422,12.505,47.

Crotaphitarum tendinum, subter zygomate insertio 153,14. de crotaphitis, vide sub litera M, ad nomen *Musculi crotaphitæ*.

Cruditas, flatuum parens 332,38. 389, 8. cernitur in proprio excremento 527, 58,59. tarditatem crisis & recidiuam denunciat 98, 7. cruditatis quando mutatio est in pepasmû, bene res eunt 347,60. eius & pepasmi vicissitudo pessima 295,34. eius & coctionis vicissitudo, parē morbi & naturæ dominatum arguit 512, 22, 23. victæ, & restitutæ virtutis peristalticæ intestini, signum, borborygmus 389, 11. in egressione quò longius itur, ac maior naturæ infractio est post irritas primas ἐφόδους; eò tardior esse solet redintegratio, & febris dimissio 514,63,&c. cruditate tenuia manent excrementa 519,11.

Crura perfracta, in lecto extendi debent 400,1.7

Culices, vermiculi alati 498, 63. culicis aculeo, cutis bullatur 498,59.

Curandi leges nullæ pro iis qui vitam sectantur voluptuariam 327,15. curandi ratio omnis suscipitur & absoluitur vacuatione alieni humoris, & neoterismo corporis è natura egressi 481,12. curatio est, morbo resistere ac repugnare, nec conspirare cum eo 330,4.

Cutis alba à frigore peruritur, & fulua euadit 545,40. dura, quando 122,11. rigida, quomodo fit 4,41. rigida quando existit 4, 45. rigida quomodo dicta Hippocrati 4,58. scabra, à pruritu & scabie 568, 12. ad squalorem, quibus gradibus peruenit 568,12,&c. squalida, ventris labem significat 568, 3. similiter in bullam assurgit punctionibus apum & vesparum, vt stimulis & aculeis culicum 498,62. corrugatio, ab extenuatione perfecta 562,24,25. laxitas, ab extenuatione inchoata 562, 24. fœdatæ lichenibus, alphis, leuce, & lepra; alia ratio quàm exanthematum 499,11. vitia quorum cita est impressio, quibus nominibus appellantur 499, 2. vitiorum quorum cita est impressio, materialis causa ad ichorum collectionem refertur 499,3,4. cuti bullandæ veneni vis par inest insectis aculeatis, quanta infertur ab acri & venenato ichore 498, 64. cutim bullando magis quàm vlcerando, idonei humores crassi 499, vlt. cutim vlcerando magis quàm bullando, idonei humores tenues 499, vlt. in cute squamulæ assurgentes, vnde 568,16.

De Cynanche, vide sub litera A, ad nomen *Anginæ*.

D

ΔE particula, quid indicat 114,28.163,3.331,39.

Decubitus, actio quædam 112,4.556,55. decubitus naturalis, in alterutrum latus 5,6.37,56.304,18. perficitur officio facultatis 393,49. decubitus priuatio, ἔρριψις 112,4. decumbendi ratio illa demum est optima, quam vnusquisque seruat dum valet bene 399,11. in actione posita virtutis quæ portat & mouet 399,31. vegetæ animalis potentiæ imperio perficitur 399,30. in decumbendi habitu omni, nullius est maior è natura egressio, nec magis actio indecora, quàm eius qui fit in ventrem 401,55. in decumbendo, meteorismi alacritas quid ostendit 394,27. quænam commoditas quærenda 399,36, &c. decumbentem ægrum oportet deprehendi à medico 399,27.402,44. non decumbit, qui supinus iacet in lecto 399,59.

Deglutiendi & spirandi libertas necessaria ad vitam tuendam 236,61. deglutiendo, multi violenter intereunt 243,52.

Deiectio, quid 178,36. vnde 441,35. est optima, mollis, coagmentata, subrufa, nec valde graueolens 544,49. in deiectione optima lucet naturalis œconomiæ integritas, in digerendo, coquendo & excernendo 545,10. deiectio omnis naturaliter coagmentata; optima 553,52. deiectionis optimæ indicia syllogistica quænam 545,13,&c. nulla firmior indicatio, quàm de ipsius colore subrufo 545,44,45. deiectionis coagmentatio mollis & figurata, opinionem tollit caloris ignei corrumpentis 545,58,59. deiectio vbi est molliter coagmentata atque subrufa, fœdi odoris occasio nulla esse potest 545,57,58. molliter coagmentata, suo termino continetur, non alieno 545,26,27. deiectionis mollitudo, signum alui constitutæ vt decet 545,17. deiectio mollis, quænam 545,15. deiectionis figuratæ vsurpatio absurda ad laudem, si mollitudo absit 545,23. deiectio vbi naturaliter est constituta, lumbricorum nulla commoda 546,64. deiectionem transmitti oportet, qua consueuit hora, & ea copia quæ assumptis respondeat 544,50. 546,1. deiectio nulla, caret peristole 552,23. alba, quomodo fit 22,46. alba, quænam dicitur 22,43. alba, à pulticula siliginea 22,44. deiectiones albæ ictericorum & phreniticorum, vt differant 52,55,&c. albæ in ictericis, interclusa bile ad aluum 22,22.38,12.522, 24. deiectionis æruginosæ quænam causa 206,55. deiectio à qua bilis secernitur, duplex; diffluens vna; altera figurata 548,26. diffluens; quoties chylus ergastulo exclusus mesaraicarum, effluit intestino 548,26,27. figurata; pultacea stercorosa 548,28,29. deiectio pultacea stercorosa, peior spumante biliosa 548,20. deiectionem pultaceam stercorosam deiiciunt icterici, obstructo vel scirrhoso iecore 548,30,31. 558,33. deiectionum biliosarum duplex ratio 25,53,&c. 159,62,&c. deiectiones biliosæ, inducta surditate, subsistunt 109, 6. 208, 49. permixtæ velut ramentis lentis, cicerísque fresorum 569,54. deiectionis coloratio subrufa, pigra esse non finit intestina in egerendo 545,59. deiectionem crassescere decet ad crisin 546,21. deiectiones caprarum, quales 560,59,&c. deiectio dura, siccioris est alui 545,16. deiectionum duritas, siccitatis nuncia 178,47. deiectiones cur duræ 334, 56. deiectionum durarum & vi expressarum tres causæ, & quænam 549,22, 25,35. deiectio fermentata, quænam 550,13,&c. deiectiones fermentatæ, torminibus fœtæ dysentericis 550,22. deiectionum genituræ similium ratio diuersa 338, 53. deiectio glutinosa, quænam 550,3. larga, mictionem paucam habet 564,30. liquida, humidioris est alui 545,16. liquida si copiosè, liberè, ac rarò ducatur, crassescentibus excrementis, dum itur ad crisin; bona spe recreat medicum 554, 5. liquida, duplex; ventris indigena, & illius aduena 554, 50,51. liquida, ventris indigena, de impotentia est coquendi aut continendi 554, 51. ventris aduena, de humore est prorupto, vel è visceribus, atque è venis, totóque corporis habitu; vel ex capite 554,52. liquida, ventris aduena, sæpe ducitur ad crisin morborum 554,58. deiectionem, si liquida est; profuerit non stridere 397,39. deiectiones quæ ex diffluentibus liquidis fiunt figuratæ, in modum stercoris; longitudinem morbi significant 560, 42. deiectio liquida quæ multùm ac sæpe mouetur, aut sæpe ac parum; malefica 554, 39. liquida quæ multùm ac sæpe mouetur, vigilias infert 554,40. liquida quæ sæpe aut parum mouetur, virium exolutionem infert 554,40. liquida veternosis iacentibus; pessima 556, 42. perliquida, neque quiescens, in morbis acutis; mala 555, 25. deiectionum optimarum æqualitas, caloris vi contra naturam perficitur 512, 4,5. deiectio pura, quænam 578,13. pura cum sudore; febrem exoluit 578,12. rufa eadem cum fulua 543,37. subrufa sic naturaliter coloratur à bile subrufa 545, 36. rufa, in vitio est de bile immodica, vnde fucantur fæces 545,37. in deiectione spissa & figurata quæ antea circumfluebat, apparet pepasmus humoris 547,20, 21. deiectio cur spyrathosa 61,42. stercorosa cum tensione, laborem alui denunciat 562,43. symptomatica, vnde 555,1,2. tenuis, indicium cruditatis, coctionis priuatione 551,35. deiectiones vix vi ductæ, globulosæ paruæ, & nigræ 549,42,43. deiectionis fœdus odor, vnde 545,54,&c. deiectionis fœdus odor, κακὸν συμβεβηκός 545, 53. cum deiectionibus profuerit teretes vermes vnà exire, dum morbus ad crisin progreditur 546,51. quodcunque deiicitur sine sensu; lethale 571,2. deiiciendi crebra & ægra cupiditate, somnus adimitur 555,4. deiectio omnis à qua abest naturalis coagmentatio, magnum subesse malum testatur 553,53.

graue malum subesse ostendit, cùm ei naturâ iam efferæ, feritas maior adiicitur 551,17. alba omnis, contra naturam 558,32. alba stercorosa, ictero difficilis 561,12. alba phreniticis, mala 9,34. 548,7. cum deiectione alba qui phreniticus euaserit, Hippocrates vidit neminem 545, 43,44. deiectio præ alba funesta in phrenitide, cui succedit νωθρότης διὰ τὴν νέκρωσιν 548,48. deiectiones albæ in phreniticis, propter magnum incendium superatum partium iecoris, quo sanguis vnà cum bile absorbetur 522, 24,&c. deiectio, bile plurima ad saturitatem tincta; mala 548,22,23. biliosæ omnis tincturæ expers, peior saturata plurima bile 548,23. biliosa syncera, spumat ardore visceris vnde manat 547,54. bilis spumatis atque synceræ quænam mala habet insignia 548,1,&c. deiectione cum biliosâ, quibus premitur morsu pectus, amarescitque os; malum 498,41. in deiectione biliosa, spuma rutila ab incendio viscerũ efflorescit 551,19,20. deiectio copiosa frequens, de lipothymia metuitur 562,27. deiectiones quæ pleniùs colorantur, prauæ 559,25. quæ plenius colorantur; nigræ; pingues; liuidæ; æruginosæ, fœdi odoris, prærubræ, & plusquam flauæ 559,34,35. deiectio tantò peior, quantò coloris est magis horrendi 552,60. crebra & ægra, cum somni vacuitate, & corpus facit infirmum, & feritatem humoribus maiorem adiungit 555,8. cruenta, duplex; vnam ciet hepatis ἀῤῥωστίας; alteram fundit ipsius ἀτονίᾳ 548,50,52. periodica & fugax, fit virtute iecoris 100,56. 206,54. ab hepatis ἀτονίᾳ, Hippocrati est, περίπλυσις ἐξέρυθρη τῆς κοιλίης 548,52,53. cruenta omnis, pestifera; ea excepta, quæ statâ periodo, duce natura cietur λαύρως καὶ ἰσχυρῶς κατὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τοῦ ἥπατος 491,31. 550,44. non minus adiicit cari periculo nati ex phrenitide, quàm vigilis comatis in phrenitidem transeuntis 548,56. perennis, torminosa, & carnium loturæ similis; exoluti iecoris & pene emortui argumẽtũ 206,54. diuulsa, semper praua 554,20. subdiuulsa in multo liquore, perfrigescẽs, nec febre carẽti; pestifera 555,23. multũ fermẽtata, subpituitosa; praua 549,61. mollis, friabilis, in febre; praua 553,44. cur nigra 61,43. nigra, à pulticula leporina 22,45. nigra bona, de hæmorrhoidib. intelligẽda, non de fæcibus 553,19,20. deiectiones nigræ viris & iuuenibus minùs tristes, quàm reliquis 573,2. nigræ, post æruginosas 98,40. deiectionum nigredo, ardoris quo conflagrant viscera, nuncia 178,47. deiectio nigrorum omnis per intestina, calamitosa 219,9. 572,64. nigrorum, μεγάλην τὴν νέκρωσιν viscerum denunciat 206,45. nigrorum ab hæmorrhagia; praua 572,3. nigra sponte ducta, maleficio apponenda: sperabili saluti, quam mouet pharmacia conuenienter præscripta 553,24,25. Deiectiones nigræ quæ sponte sua, & pigro lapsu exeunt; damnantur 210,6. nigræ, cuiusmodi est sanguis niger, quæ sua sponte cum febre, & sine febre ducuntur; pessimæ 345,59. 558,51. deiectio sanguinis atri nulla bene fit, vel ipso deiiciendi modo 552,24. sanguinis atri iniussa, hepatis ἀτονίαν denunciat 553,26. deiectiones sanguinis atri opimæ, tum liuidæ & æruginosæ fœdi odoris; partim ex ἀτονίᾳ viscerum; partim ex iis partibus quæ liquuntur aut sunt emortuæ 552,45,46. qui deiiciunt nigra; frigidum illi exudant 564,2. 572,20,59. deiiciunt nigra, qui vnà cum morsu & cephalalgia contremiscunt 573,33. cùm deiecerint nigra qui à morbo emacruerunt, postridie moriuntur 553,21. deiiciendo, sanguis emittitur clarus & splendidus; rupta, exesa, vel aperta vena in aluo 550,42. deiiciendo, sanguinem clarum emitti; malum: idque cùm aliàs, tum si quis dolor adest 550,33. deiectio sanguinis grumosi vnde 188,23. parca & glutinosa, vel læuis atque subflaua; graue malum ostendit 556,24. deiectiones pingues, nigræ, liuidæ; lethales: maximè si graueolentes fuerint 569,53. deiectio pituitosa facta protinus, cum pectoris morsu, dysenteriam: fortè & lumborum dolorem denunciat 563,1. præ alba in febre, non est indicij fausti 561,60. prærubra in febre, delirium arguit 561,2. 567,56. prærubra in alui proluuie; praua 556,6. præusta cum alui tensione; ipsius labem alui nemonstrat 576,40. purulenta quæ finem adfert crudelis dysenteriæ; non praua 551,vlt. in deiectione purulenta, pus album, æquale, minimum graueolens; ancipitem habet euentum 551, 61. Deiectio purulenta, & sanguinis atri; praua: idque tum in febre; tum aliàs 551,51.
purulenta hepatica de cocto phymate aut corrupto; finistri vel ancipitis indicij 551,59.
purulenta illa est praua, quæ puris formam ostentat, partis corruptæ indicem vnde venit 552,2.
in deiectione purulenta, pus cœnosum & fœdi odoris, funestum 551,60.
deiectio puris ab hypochondrij empyemate; periculosa: tum per se, tum ex euentu 552,11,12.
quæ ex concretis enatat subliuida, purulenta simul & biliosa; pestifera 549,62,63. sicca, discerpta, caloris expers; praua: idque cùm aliàs, tum si liquidã aluũ reddit 553,45. spumans, quænam & vnde 547,53,&c. spumans iniussa, in vitio est 192,1. in deiectione spumante biliosa, duo grauissima; bilis eximiè saturata, & spuma 547,62,63. deiectio spumans in acutis, vndiquaque biliosa; mala 547,40. spumans eximiè biliosa, aut circumfusa bile; praua 550,55. deiectiones spumantes, ac magis quàm decet colore saturo biliosas, magisque calidas, melicratum syncerum potiùs ciet quàm aquosum 547,57.
deiectio spumans valde; spumam habet æqualem, propterea que prægrandem & pessimam 551,36,37.
à deiectionibus iis quæ in spumantes synceras desinunt; ingrauescit morbus 559,vlt. 560,1.
deiectiones quæ in spumosas & synceras desinunt; morbos exacerbant omnium: maximéq; conuulsorum 559,53.
deiectio tenuis valde spumans, cuius est aqueabiliosa hypostasis; praua 551,31. syncera, quænam 550,4.
deiectiones synceræ, à seri naturalis exhausto 559,36.
deiectioni synceræ, dysenteria superuenit 42,11.
deiectiones synceræ prauæ 24,40. 553,13. 559,35,36.
in diuturno morbo, malæ 42,10.
deiectio humorum synceritate insignium, pestifera 552,41.
deiectionibus synceris & variis æque periculo locus est atque nigris à sanguine: sed hæ ocyùs, illæ seriùs præcipitant homines ad exitium 552,43,44.
deiectiones variæ & synceræ, quænam 552,48,&c.
deiectio, varia, & saturata; praua 552,34. deiectiones variæ & variægatæ, ad diuturnitatem sunt morbi 24,48.
variegatæ omnes prauæ 559,25. deiectio variegata, signum perniciosum affectionis prauæ in visceribus multiplicis, & varias partes occupantis 559,38.
multùm viridis; item alba vel spumans, vel aquosa; praua 556,23. deiectiones virides ætate virili, non semper sunt cum maximo damno coniunctæ 572,vlt.
deiectio viscida, nigro sparsa, illis maligna qui sanguinem profudere è naribus: maximè subalbidis 561, 41

Delirium, vnde 100,27. 139,32. symptoma cerebri proprium 87,32. symptoma cerebri, effera bile perfusi 72,16. symptoma alterati vel proritati cerebri 314,50. 380,40. symptoma phrenitidis natæ & procreatæ in cerebro 49,50. deliriũ & catoche nõ semper ἀσύνετα 57,46. deliria est hæmorrhagiæ, ab humoribus calidis & tenuibus 36,12. delirij notæ, cur potissimùm luceant in deprauato & feroci oculorum motu 126,47. signa quatuor, & quænam 398,1. proprium signum, magna & rara spiratio 149,48. 150,22. nulla suspicio, cùm sæui doloris acerbitas, vincit excultam in omni vita modestiam 398,6. deliria quænam circa res necessarias versantur 55,30. quæ continuò exoriuntur, cum iactatione coniuncta, hæmorrhagiam cient 103,19. delirium non perpetuum, symptoma humoris morbifici proprium 103,33. nullum perpetuum, præter phrenitidem & insaniam 103,34. nullum potest esse διηνεκές, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offensiones, cerebrum in sympathiam & cõtagionem adducunt 462,64. somno mitescit 96,30. grauius malum quàm tremor 72,26. superuenire tremori, meliùs quàm contrà 37,2. 43,52. 126,50. 138,39. 224,36. 378,61. fractis viribus superueniens, pessimum 13,15. in difficultate spirandi cum singultu coniuncta, mortiferum 51,30. in spiratione minutula, & sudatiuncula; citam mortem denunciat 51,29. in delirio qui vocem canoram edunt, lingua conuelluntur 55,58. deliria comatosorum vigilum, typhomania 314,52. lethargicorum, cataphorica, & cum cita obliuione coniuncta 314,51. melancholicorum, silentes dementiæ 314,57. nugigerulorum, dementiæ à sanguine non ita multum acri, nec multa bile perfuso 314,56. phanaticorum, insaniæ summa omnia 314,54. phreniticorum, perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ 314,53. omnia cum sopore coniuncta, con-

nulsifica 48,52. 91,2. cum palpo coniuncta, valde phrenitica 57,33. 97,52. 156,34. 450,58. paulisper ferocia, mox erunt immania 142,31. 197,60. 398,3. 520,54. cum exolutione virium firmiter fixa; mortifera 112,25. deliriorum idea varia, pro varia suscipientis & efficientis causæ natura 314,50. superuenientium signa quatuor 28,34. primum, 35. secundum, 36. tertium, ibid. quartum 37

Dementia, quid 149,46. dementiæ omnis prænuncia ἡ ταραχή, 453,44. signum, respiratio magna & rara 380,58. quæ primigeniam in cerebro causam habet, signum ὁμαλὲς, spiritum sublimè foras, vel intrò ducere 380,51

Dens, quid 138,54 dentes quot 138,11. vtrinque per gomphosin dearticulati 138,12. dentium differentiæ tres 138.11. dentes exarescere, pestiferum 138,3. dentium fragor & stridor, vnde 138,50. in dente quænam symptomata conspicua 138,57. dentis sphacelismus, quid 138,59. vnde 138,62. abscessum in gingiua exoluit 138,43. dentes collidere, conuulsionis argumentum 138,20. dentibus stridere, tremoris argumentum ibidem.

Desperati, qui 36,61,&c.

Destillatio ferina, statim malefica, & statim tabifica 293,57. 311,6. destillationes malignæ, in pulmonem prolapsæ, exitúmve habeant, aut non semper malæ 292,34

Deus solus, & necis & vitæ summum ius habet 438,39. Dei prouidentiam, momentis temporum, & serie numerorum atque complexas distinguere: furor 438,41. dominatu, seriùs aut celeriùs fata veniunt 439,12. nutu res eunt diuinæ pariter atque humanæ 438,39. permissu, non numerorum imperio, homines ex hac vita migrant 438,38. prædixio, ipsum furtiuè ad nos venturum, nec sui aduentus vllam scientiam posse à nobis teneri 438,43. verbi veritas vna 439,50. in homines prima vis existit, deinde naturæ muliebris 438,63. sine numine, capilli ex capite non fluunt 438,40

Dextra dextris ὁμόφυλα καὶ εὐπρόσφυτα 203,57. 230,7.

Diabetes fundit vrinam similem potioni, ac sanguinem omni suo sero exhaurit 510,4. Diabeten facit καθ' ἕλξιν, inexplebilis renum sitis 510,3. in diabete, vrina rapitur 515,52. bibendi atque meiendi nullus finis fit, donec ad vltima ventum sit 510,4,5. etiam colliquamento locus 537,20

τὸ διαχωρέειν, κατ' ἐξοχὴν, ad ventris deiectionem pertinet 545,64. τῷ διαχωρέειν verbo, transitus significatur eorum quæ excluduntur per loca commoda, exclusioni dicata 545,62,63. ἡ διαχώρησις non semper pro deiectione 206,41. 241,62. 297,31. 544,62. τῆς διαχωρήσεως nomen non rarò significat vacuationem omni ex parte 181,5. 545,1. 565,37. ἡ διαχώρησις, ἀντὶ τῆς ἀπαλλώσεως 181,8. 544,64

ἡ διακοπὴ, quid 409,48. Diacope & apocope, vt differant 419,44.

Diæta, victus rationem & vitæ institutum continet 338,25. diætæ ratio, ex quarum rerum distinctione initur 209,14. in morbis acutis lex duplex sancita 448,26. diæta, morbo ineunte acuto, si validæ sunt vires, tenuissima esse debet 448,21,28. tenuis, oppugnando morbo dicata 448,23

τὸ διαίτασθαι, quid 76,18

ἡ διάλυσις, causa formalis τῆς ἐκλύσεως & τῆς νωθρότητος 241,9

Diaphragma, quid 426,40. veteribus vnde dictum αἱ φρένες 32,16. 172,49. διάτασις, καὶ διαπνεῖν τῆς κοιλίης; Hippocrati 275,7. diaphragmate natura vtitur, vt intergerino quodam muro superi ventris & inferi 426,41. diaphragmati ius liberæ spirationis à Deo tributum 426,40. diaphragma, neruis aditum quatuor ad motus ciendos liberæ spirationis 426,43. quibus partibus connectitur 426,45. 443, vlt. Diaphragmatis caput in centro, nerueum 426,41. offensio nulla paraphorica, præter inflammationem systrophicam 183,54. 220,18. offensio paraphorica, lege sympathiæ quā habet cū cerebro 291,46. inflammatio, quibus percipitur 163,54. 291,43. in diaphragmate, sicut in cerebro, dementiæ generis omnis focus 185,9. diaphragmatis inflammati consectaria, vtriusque hypochondrij sursum intrò retractio 318,61. inflammatio, planè phrenitica 291,43. diaphragma dissecari, mortiferum 418,7. 424,32. diaphragmatis capite sauciato vulnus cur incoibile 426,53. capite sauciato, quænam symptomata superueniūt 426,55,&c. sauciato, salus desperata tribus de causis 426,59. vulneratio prægrandis; funesta 409,55. vulnus quodnam cito seriúsve mortiferum 426,52. πρόσφυσιν vulneratam, tot nec tanta incommoda circunstant 426,64

ἡ διαφθορή, fœtus est iam incipientis corrumpi, aut corrupti 445,57

Diarrhœa, quid 131,2 332,45. 340,64. vnde 314,13. quomodo fit 328,62. in aluo est ex cruditate 464,45. lienteria, dysenteria, vt differunt 332,45, &c. 340, vlt. chylosa, cruda 341,29. sæpenumero critica 351,19. critica, omnis cruditatis expers, lumborum sanat grauitatem 382,59,63. quæ sponte cietur lipienti, salubris 130,52. aquosa circa hydropis initia, morbum exoluit 554,59. hydropis critica, omnis esse debet cruditatis expers 337, vlt. hydropicorum, exigui est temporis, profusè peracta 332,52. fortis, si cui leucophlegmatia implicito superueniat; morbum exoluit 331,34. 332,53. longa in hydrope sicco, toto genere symptomatica 332,55. diarrhœæ causam morbificam, vomendo excludi elleborismo; prodest 503,41,42. diarrhœæ plerunque longæ obnoxios balbos natura fecit 577, diarrhœa longa quæ prætumidum ventrem non adæquat, signum syllogisticum hydropis tympaniæ 334,50. diarrhœæ diuturnæ per quas venter nō detumescit, hydropis prænunciæ 558,45. in diarrhœa longa vomere prodest; retrahendi causa id quod in ventrem confluit 503,38. diarrhœa extenuato pridem, sponte nunc nata, exolutionem facultatis naturalis confirmat 572,41. quæ à melicrato meraciore biliosis accidit; mala 332,63. nulla edi potest cruditatis expers, cùm partes nutritiæ in vitio sunt 343,3. prorupta omnis, ab infirmitate orta naturæ, ipsam infirmiorem facit 555,11. 556,63. 574,26. vnde, pleuriticis aut peripneumonicis 42,3. malè habito à pleuritide aut peripneumonia, superueniens; mala 41,63. in phthisi, vnde 313,21,43. phthisica, citæ mortis 41,62, 453,60. in phthisi, ipsum τὸ κτεῖνον 313, 51. 314,10. 316,58. 323,33. τὸ, ὑπὸ διαῤῥοίης ἔχεσθαι quid significet 191,50

τῆς διαστροφῆς nomine continentur ἡ ἴλλωσις & ἡ καμπυλότης 194,58

Dies horis duodecim absoluitur 404,56. diei & noctis causæ contrariæ 277,63. diei pars ab hora sexta matutina ad decimam, præ se fert analogiam veris 404,56. meridiana, æstatis præ se fert analogiam 404,57. vespertina, autumni analogiam præ se fert ibidem. diei parte matutina, sanguinis dominatu homines tenentur 404,50. meridiana, bilis dominatu homines tenentur 404,59. vespertina, nigri humoris dominatu homines tenentur ibidem. dies criticus, fœcundus 120,35. dies quartus; periodus est prima 514,27. infœcundus 206,64. septenorum index 514,9. ante se indicem nullum habet 467,48. criticus esse nequit in paroxysmi vacuitate 467, 49. iudicandi ius habet in morbis qui paribus exacerbantur, & sunt acuti 506,8. diei quarti prima laus ad iudicandum 514,8,14,42. epiphænomena κρίσιμα, non solum septimo crisin venturam denunciant; sed speciem ipsam crisis ostendunt 514,38,39. die quarto quæcunque coctionis corruptionisve signa inualescentis dantur, crisin promittunt septimo, conualescendi morbo, vel succumbendi 543,42,43. dies sextus tyrannus 205,26. 205,36. maximè in dierum paritate 253,9,20. sexto die nihil bene fit 253,43. nihil κρίσιμον, nihil κρῖνον 253,20. dies septimus, periodus secunda 514,28,31. diei septimi magnæ vires ad iudicandum 514,42. indicantis analogia ad crisin decimiquarti 288,21. die septimo quæ indicia adueniunt, iudicium in decimumquartū diem dilatum iri admonent 543,44. dies decimusquartus, morborum acutorum finis 255,28. 263,3. 526,46. terminus inchoandæ expurgationis 249,58. vigesimus, finis morborum acutorum 246,29. quadragesimus, morborum acutorum ἐκ μεταπτώσεως, terminus 255,56

Digestionis causa, suctio 546,3. digestio vnde intercipitur 328, vlt.

Dissecta, quænam sunt 409,50

Distinctio & diorismus, veritatis parens 197,26

Diuturnitati locus in δυσπεψίᾳ humoris morbifici, & visceris æstu incandescentis afflictione 536,47,48
ὁ Δῆγμος, absolutè, ad pectus refertur 573,40
ἡ Δῆξις, absolutè, ad pectus refertur 573,40
Doloris causæ duæ 227,47. nomine morbus ipse intelligitur 197,27. 198,62. 291,34. nunquam morsus & tormina appellantur 352,30. natura, in continui solutione, aut intemperie prægrandi 197,28. dolor partis cuiusque, afflictionem eius denunciat 387,39. sæuus, aures non habet 360,37. doloris acerbitas, corpus facit infirmum, & humores corrumpit 41,59. 88,30. 228,11. 301,15. 302,22. 336,28. 357,2. cruciatu fit acrior phantasia 405,44. cur vigilant ægri ibid. locus est periculo 537,25,26. doloribus magnis sedandis prodest phlebotomia aut purgatio ad lipothymiam perducta 569,29, 30. dolores per sympathiam, faciunt tensionem, non grauitatem 41,25. doloris grauitas, signum concitati & consistentis sanguinis 274,41. dolores à flatibus, ipsorum subita dissipatione quiescunt 291,55. horrifici, cum suspirioso anhelitu, signa sunt tabis 10,57. dolor, τοῦ σκληρύσματος signum syllogisticum 186,18. symptoma eximium phlegmonarum 18,56. 152,62. 174, 6. in phlegmone occulta, symptoma præcipuum 37,37. capitis, non minùs sympathicus, quàm idiopathicus 111,1. affixus pectori cum torpore, pestiferus 195,11. iuguli, symptoma commune pleuritidis & hepatis inflammati 41,18. an sit symptoma pleuritidis, an hepatis inflammati; notæ 41,19. doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad superiora vertatur, mortifera 41,1. 450,20. dolorum, qui supra diaphragma sunt, curatio, sursum suscipienda 502,10,11. qui infra diaphragma sunt, curatio, deorsum molienda ibid. dolor pleuriticus, vnde 39,25. liberali alui profluuio non exoluitur 39,26. lateris qui cum sputo bilioso sine causa euanuit; excessum adfert mentis 41,37. dolores qui ventrem tenēt, cum tumore leuissimi; sine eo grauissimi 164,2. dolor bubonis in febribus, ad diuturnitatem morbi apparet 42,42. doloris à femore excursus, malignus 41,5. 475,13. dolor ani mortiferus, in diuturnis morbis exitialibus 41,42. dolorum qui & in lumbis fixi sunt, & è lumbis oriuntur; vis calamitosa 197,41
Dormiendum noctu, vigilandum interdiu 403,59. 404,10. dormiendi noctu, consuetudo naturalis, tum per se, tum ex euentu 404,26,30. ad dormiendum interdiu, non suppetunt naturales causæ somniferæ 404, 46. non dormire interdiu, nec noctu, pestiferum 405,21. in dormiendi etiam necessitate illius qui vigilauit noctu, somni diurni maleficentia est 404,4
in Dorso mala difficulter sanantur 191,5. Dorsi gibbera, ad æqualitatem reuocari non possunt 426,11. in dorso rigor, quid significet 190,51. ex dorso malum, differt ab eo quod in dorso 190,47
Duritas, communis inflammationis & scirrhi 463,17
ἡ Δύναμις, καὶ ἰσχὺς, καὶ ἐνέργεια; vicissim & mutuò in vitio sunt 322,19. ἡ Δύναμις, in officio 33,37. 95,1. 124,8. 290,33. 321,55
οἱ Δυσελκεῖς; quinam 111,54
τὸ Δύσκολον; quid 88,16. 190,65. 211,9
ἡ Δυσκρασία in hepar cadit primùm & per se, aut aliunde superuenit 322,32
Dysenteria, quid 340, vlt. 344,19. dysenteriæ nomen, communi voce, ad vitia pertinet intestinorum 344,3. dysenteria ab Hippocrate ad quid relata 344, 15. dysenteriæ descriptio ex Galeno 344,10,&c. dysenteria quid Celso 344,4. dysenteriæ causæ multæ 344,21. dysenteria posita in cruenta deiectione 344,7. diarrhœæ accedit 333,5. αἱματηρή & αἱματώδης, eadem 346,32. αἱματώδης, ὀλιγήμερος 347,vlt. αἱματηρή, naturæ fortis merito, non morbi vitio accidit 346,30. αἱματηρή, vt similis, & vt differat ab hæmorrhoidibus 346,31. αἱματηρή, ἀναστόμωσιν habet in anfractibus vel inuolucris intestinorum 346,32. diarrhœa, lienteria, vt differunt 332,45,&c. 340,vlt. acuta ea tantùm, quæ est cum cruciatu 348,1. cur regnat autumno 345,23. cur longa & sæua 345,1. quænam salutaris 344,37,42,45. deiectioni syncera quando superuenit 333,4. senum, critica 66,42. 93,44. 294,60. ingrauescentis ætatis, vnde 345,17. symptomatica vnde 344,46. 346,26. in dysenteria symptomatica, vel vlcus est intestini, vel hepatis ἀῤῥωστίᾳ 344,48. dysenteriæ causa morbifica, non semper vlcus, nec tormentum 344, 8,16. in dysenteria à rheumate consistente, exulceratio est intestini 344,59. dysenteria longa, vindex lumbarium gibberum, à tuberculo enatorum 350,45,47,48. longa, vnde 350,23,&c. non longa, vnde 350,3. dysenteriæ quæ sanant tubercula, vnde 191,19. in dysenteria, vomitio biliosa vnde 347,36. egestio primùm fit sine vlcere 344,22. exulceratio quando 344,23. dysenteria quæ intempestiuè sistitur, abscessum facit vel in lateribus, vel in visceribus, vel in articulis 343,58. 499,22. dysenteriæ curandæ ratio ab Hippocrate tradita 346,36,&c. in artritidem transitus quomodo fit 347,9,&c. dysenteria si cui implicito carnes deiiciantur; funestum 345,52. dysenteria omnis, vel hepatica, vel aluina seu intestinalis 346,25,33. 348,38. hepatica, ipsa per se cruenta 347,7. hepatica, vnde 556,16. duplex, non habet vlcus intestini 344,8. egestionis cruentæ, vbi cernitur 344, 31. in dysenteria egestionis cruentæ, egerendi ratio facilis 344,32. in ea quibus remediis pugnandum 344,33. dysenteria merè cruenta & impermixta, triplex 344,56. hepatica prima, ab hepatis ἀτονίᾳ 344,30. secunda, ab hepatis εὐτονίᾳ 344,36. tertia, ab hepatis oppressione, quæ est longa 344,53. dysenteria ex melancholico humore sata, non est aluina cum vlcere, sed tantùm hepatica 345,58. ab humoris melancholici putredine quadam atrabilaria, quò longior, eò peior 350,64. hepatica, pestifera 141,5. dysenteriæ hepaticæ & hydropis fons idem, & causa eadem 330,vlt. dysenteria intestinalis seu aluina, vnde 349,59. quænam 344,57. dysenteriæ aluinæ deiectio cruentata 347,7. causæ omnes ἢ ἀπὸ τῶν ἐνόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν 345,14. causa effectrix, θηρίωμα, ἢ νομὴ in aluo 353,37. causa prima quænam 344,62,&c. quæ secunda 345,2. quæ tertia 345,4. dysenteria aluina exulcerando fit à bile flaua, ab atra, & à pituita putri & salsa 344,27. 345,33,34. quomodo fit à bile flaua 345,41. 347,33. biliosis, est à diætæ vitio 345,21. biliosa, intempestiuè suppressa, abscessum facit in articulis 352,43. quomodo fit ab atra bile 345,60. atrabilaria, signo & causa, mala 395,37, quam facit bilis atra, lethalis 39,65. 210,14. 345,65. cur mortifera 345,vlt. 346,1. dysenteriæ inter causas mortiferas princeps atra bilis 345,53. intestinalis quomodo fit à pituita 346,8,&c. 20. 347,33. primùm exorta, dolorum lumbarium, & inde articularium proletaria 347,13. symptoma semper rheumatis consistentis, & sæpe concitati 344,58. in lienosis, duplex: vna longa & mortifera; altera breuis & critica 345,6. lienosis, non longa quidem, vtilis: longa verò, pestifera 328,57. 349,3. 541,50. non longa cur vtilis lienosis 350,17. lienosi longa, lienteriam parit vel hydropem 330,45. 345,8. lienosis quiescente, si vel hydropes veniunt, vel lienteria mortiferum 349,4. 541,51. è dysenteria sæua quibus itur ad puriformia, qui superstat humor, multùm albus erit & multus 462,52. 552,1. dysenteriæ intestinalis malum quando insanabile 345,50. dysenteria apud Segusianos coorta, anno 1538. multis vrbibus atque pagis internecina 345,26. dysenteriarum tempestas feracissima anni 1578. 345,25. pestilentium feracissima temporum defectio in tempestatum alteratione & alienatione 345,23,24. dysenterico bene est in deriuatione 346,39. numquam bene est in μεταπτώσει 346,53. bene est cùm è dysenteria sæua itur ad puriformia 347,61. dysenterica vomitio biliosa, cùm rectè fit, crisis ministra, vel potiùs effectrix 347,27. vomitio biliosa initio, graue malum 347, 19. cur circa initia vomitio biliosa graue malum 347, 41,&c.
ἡ Δυσωδία, vnde 311,50. nimia, signum putredinis, non pepasmi 118,vlt. 119,2. τὰ Δυσώδη, planè κακόχυλα 545,61. περὶ τῆς δυσωδίας, plura vide ad *Odoris* nomen, sub litera O.
Δυσφορία quænam sub se continet 4,10. ægri est iactari 402,54. vbi cernitur 4,14. cuius frigoris comes 3,55. dysphoriæ cum frigore, pessimæ 3,46
Dyspnœa, quid 532,4,5. frequens & parua in crassis, nimium exercitatis, periculosa 271,28. Dyspnœæ summa omnia in stertore 370,45. ad dyspnœam asthmaticam,

partium omnium spirabilium conspiratio 425,62. dyspnœa omnis in quibus versatur 148,53

Dysuriæ causa omnis posita vel in vesica, vel in vrethra 363,17. in vesica, causæ, exolutio vel sensus amissio 363,17. in vrethra, causa, oppilatio; quæ est à phymate aut calculo 363,20. Dysuria & ischuria, differunt tantùm per magis & minus 363,11. dysuriam sanat phlebotomia 357,60. 362,36. dysuria, commune symptoma multorum morborum 361, vlt. in vesicam plenam, non in vacuam cadit 363,12

E

Ebrius siquis repentè obmutescat conuulsus, moritur, nisi febris exoriatur 227,53

Echo in aure, quid 109, vlt. echus distinctio à flatu sonoro & murmure 76,16. nomen, sæpe καταχρηστικῶς vsurpatum 110,5. echo in aure, non raró hæmorrhagiæ prænuncia 190,19,20. non raró fortis delirij prænuncia 190, 20, 21. & bombus in acutis, mortiferum 109,40. 195,23

τὸ Ἐκ vel Ἐξ, apud Hippocratem, quid significet 190,47

τὸ Ἐκχεῖσθαι ἐς κοιλίην, quid propriè 557,63

ἡ Ἐκχύμωσις, veteribus quid 124,33

ἡ Ἔκλυσις, quid 13,14. 313,42. quid propriè veteribus 241,7. propriè & verè ad cordis principatum pertinet 241,9. facultatum vitalium est debilitatio, qua cor exiguo velut filo pendere creditur, languescente vita 569,23. si cessante pulsu, lapsum habet virium animalitatis, citra sudorem; λιποθυμία, 569,24,25. cum sudore præsertim frigido; συγκοπὴ ibidem. ἡ ἔκλυσις, ἀδυναμία, ἀτονία; synonima 241,5. τὸ ἐκλύεσθαι ἰσχυρῶς, idem quod συγκόπτειν 569,26

Ἐκφώνησις ipsa ad vocem edendam, vt fit 15,60. τῆς ἐκφωνήσεως imbecillitas, vnde 90,2

Ecphysis, chylo inseruit transponendo 417, vlt.

ἡ Ἔκρυσις vera, quid 446,7

ἡ Ἔκστασις, quid. 38,27. τῆς ἐκστάσεως distinctio triplex 379,52. ἡ ἔκστασις ἢ ἁπλῶς, ἢ στυγώση, ἢ φροντική 379,57. insaniæ tantùm fanaticorum propria 314,61. ad melancholicam pertinet egressionem 377,14. μελαγχολική, vnde 38,32. 141,40. cerebri alteratio ab atra bile 183,48.

Ἐκτιώδης 51,14

τὸ Ἐκθύειν, quid 96,28,29. 499,10. Ecthymata, sunt abscessus qui repentè cooriuntur 499,12. vnde 499,9. ecthymatum pallulantium causa & ratio, quænam 499, 61, &c. in ecthymatũ regno, prima ferè omnium in oculis pullulant 499,50

τῦ Ἐκτρωσμῦ vsurpatio, nunquam legitur ἀντὶ τῦ τόκου 452,41

ἡ Ἕδρα in sutura, perpetuò coniunctam habet fissuram & contusionem 410,1

Efficiens quoties habet simile suscipiens, quæ inde nascuntur mala, grauissima 382,53

Effluentia semper similis subiectæ substantię vnde manat 309,34. 348,21. 491,52. 511,2

Efformandi vis imbecilla, vnde 292,37

Effracturæ cum fissura, inuentio non difficilis 414, 49

Egestio adiposa, febris ardore liquata; difficilis, ac odoris fœdi 348,12

Egressio omnis è natura, speciei corruptio quædam 214,61

τὸ Εἰρύσαι, quid significat 20,2

Elephanticorum quænam conditio 568,21. sensum quid hebetat 571,22, &c.

Elleborus, catharticum vectiarium. 502,32. inter cætera cathartica, præstantiùs trahit atque validiùs 192,5. 503,29. quantum purgandi & attrahendi potentia, cæteris omnibus catarthicis antecellat; admirabile 501,23. attrahendo atq; ciendo, vim omnẽ superat symptomatici omnis motus, naturã eximiè lacessentis 502,33. ellebori magisterio meliùs quã cæterorũ ἐμετηρίων, velificatio tũ ipsius naturæ, tum humoris morbifici, sursum infernè mutatur 503,42, &c. elleborus valet ad retrahendum & detrahendum 192,9. absolutè vsurpatus, albus 192,7. 501,25. 502,27. purgat sursum mouendo, per os 502,38. 103,27. quænam vomendo per os transmittit 503,28. salutariter adhibetur ad pathemata τῆς μοχλείας δίομθα, & febris expertia 503,23. elleboro albo quænam vis inest 501, 26. elleborus niger purgat deorsum, infrà transmittendo per sedem 502,38. 503,27. præstantissimus ad pleuritidem inferiorem 192,6,10. elleboro purgandi, quibus est à capite defluxus 346,39. ab elleboro vomere spumantia multa, in dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione; prodest 503,10. quæ cientur prærubræ nigræ purgationes, prauæ 502,23. lethalis conuulsio 190,49. 501,14. elleborismus, pharmacia est mochlica 488,11. ab Hippocrate non positus, inopia catarticorum; sed meliorum delectu 192,10. 503,26. vnicè commendatur ad phyma lumborum; tum ad nephritidem 503,44. elleborismo, diarrhœæ causam morbificam vomendo excludi; prodest 503,41,42. ab elleborismo spumantia multa, καλῶς καὶ κρισίμως apparent 503,31. elleborismo qui purgantur, idem vsuuenit atque cholericis 500,40. ab elleborismo conuulsio, in prompta ferocitate bilis in orificium alui 500,35

Emaciandi causæ quænam 325,7. &c.

τὸ Ἐμμονὴ quodnam vlcus 200,64

τὸ Ἐμπίπτειν aphorismi 46,4. quid significat 7,58

Empyema quid Hippocrati 170,12. 236,27. 306,46. commune nomen omnium corporis partium suppuratarum 255,48. empyematis origo quænam 305,30. duplex significatio 60,52. modus duplex 255,32,42. notitia vnde comparatur 308,37, &c. τεκμήρια, horrores 10,36. empyematum terminus, vmbilicus 168, 45. 186,57. empyemata vt consideranda 170,25. empyema, medium inter citam veram crisin, & certam desperationem 287,62. 304,37. 453,2. 465,29. 552,15. factum vigesimo die, non ampliùs retinet naturam morbi acuti 281,31. quò celeriùs fit, eò rumpitur celeriùs 281,19. empyemata cur breui rumpuntur 279, 40. empyema horrores ciet, qua parte ipsum subest 472,53. 529, vlt. in empyematis strepitu multo, non ita rubent malæ, quàm in exiguo 308,16. ad empyema quod foras non exit, frustra fit pepasmus 285,64. empyematis, adurendo, curatio citò ineunda 279,51. empyema quodnam spei plenum 296,53. quodnam anceps: spei plenum an desperatum 296,55. quodnam mortiferum 11,4,5. 296,54. prauum, βορβορῶδες ἢ ἀμοργῶδες 484,7. empyemata internarum partium, primum rigore & noua febre denunciantur 8,20. empyematum signa quo die eduntur 11,6. empyematis mox affuturi signa; febris horrifera, cibi fastidium, ephidrωsis 575,17, &c. inchoati signa quænam 282,1. inchoati atque confecti signum ἀχώριστον, quodnam 283,7. perfecti signa quænam 282,2. inueterati quænam signa 277,20, &c. empyema confestim factum & ruptum, tribus signis cognoscitur 279,63. 280,20,28. empyema pulmonis, quid 11,1. empyematis in pulmone confecti quænam signa 299,20,26. empyema costarum & pulmonum, crebrum horroribus 277,43. expurgatio difficilior quàm peripneumoniæ 307,2. ab empyematis, peripneumonicis quidem, seniores intereunt: ab reliquis autem, iuniores 306,31. ab empyemate peripneumonico faciliùs sanescunt iuuenes 306,39. empyema multò ante phthisin, sputum edit fœdi odoris 311,55. empyemate facto à pleuritide, pus citò exeat 303,45. empyema thoracis, non vno in loco stabulatur 279,53. qua parte stabuletur, vt dignoscendum 279,55. empyematis circa locos concepti, venturi & exituri, signa, 452,47, &c. à plegmone, crisis quænam 11,8, &c. empyema ab vlcere factum, facilius quàm quæ veniunt à pleuritide aut peripneumonia 306,5. empyema & empyi, vt differant 277,35

Empyici quinam propriè 60,51. 236,26. 237,41. 255,49. 287,22. 304,47. quinam; per antonomasiam 170,13. quibus signis deprehenduntur 255, 44, &c. fiunt quibus thoracis troma foris sanescit, intus minimè: aut intus sanatum, denuo laceratur 430,1. vnde surdi 297,26. quinam euadunt 290, 60. 326,25. quinam moriuntur 326,27 empyicorum leuatio, quænam recidiuæ obnoxia 287,17. pus confestim exire; mortiferum 558,7. pectora rubris maculis superspersa, mortifera 317,18. empyicis, vi naturæ, anacatharsis fit puris in thoracem effusi 305,3. 341,22. expurgandis si desit anacatharsis, vstio necessaria 273,38. à pulmone; pus duci per aluum, lethale 304,31. 552,5

Ἐνάργεια, ad quid refertur 52,22

τὰ ἐνεόντα, quænam 345,14. ἔστι ἡ συγχυσις, ἡ σύντροφα, ἡ ἐπιφορή 345,16
ἡ ἐνέργεια, καὶ δύναμις, καὶ ἰσχὺς, vicissim & mutuo in vitio sunt 322,19
τὸ ἐπαναφέρειν, quid 3,23
τὸ ἐπάνθισμα χολῶδες, quid 345,44
τὰ ἐπάρματα, eadem quæ πυρώματα 171,54
de Ephemera, vide ad nomen *Febris*, sub litera F
ἡ ἔφοδος morbi & naturæ, vbi cernitur 439,32. critica, quomodo à natura procedit 439,40. τῆς ἐφόδου quartanæ, septimanæ vicenæ, quænam causa 439,35
τὸ ἐπί, quid significet 54,38
τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι, idem quod ἐπιπυρεταίνειν 566,39
in Epidemiis, Hippocratis quodnam propositum 447,22
οἱ ἐπιδιδόντες ἐπὶ τὸ ὀξύτερον, qui 161,14
ὁ ἐπιεικὴς homo, qualis 154,51. τὸ ἐπιεικέως, quid 79,30. 113,6. 287,26. nequid nimis 374,64. medium inter τὸ σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, νεανικῶς, & τὸ ἐπιπολαίως 53,19. medium inter symptomata spei plena, & terrifica; Galeno 154,50
τὸ ἐπιγίνεσθαι, quid 375,53. Epigenesis, causa syntimoriæ maleficæ 337,48. nulla, causam deducit morbificam 386,6. nulla, leuationem adfert primigenij morbi à quo enascitur 422,16. omnis pessima 159,13. 536,54. numquam incidit nisi in magnas affectiones 225,42. grauiorum symptomatum fit in morbis grauissimis 334,12. grauissimorum morborum, varia esse solet 337,1. per Epigenesin nata, metu exterrent sinistri iudicij 295,44. τὰ ἐπιγινόμενα omnia, per sympathiam veniunt 335,38
Epilepsia, quid 337,11. vnde 337,12. magnum malum, Hippocrati 337,45. conuulsionum regina 337,53. 456,50. conuulsio vniuersi corporis 90,11. Epilepsia & apnœa simul esse non possunt 485,25. corporis est 375,48. Epilepsia & melancholia, se mutuò cõsequuntur ibid. Epilepsiæ causa in cerebro conuulsifica 456,50. Epilepsia, pro conuulsione 218,44. in Epilepsia cerebrum ipsum in vitio est 225,31. Epilepsiæ τὸ ἐπιδεκτικόν, puerilis ætas 433,15. τὸ ἀπαλλακτικόν, pubertas 433,15. atrocitas quanta 337,52. Epileptica cerebri contractio quæ cadit in pueros, non est vaporis tetri, aut qualitatis malignæ 466,50. Epilepsiæ puerilis finem adfert iuuenibus, caloris natiui lumen ac splendor 214,13. 466,36. mulieribus menstruorũ purgatio, 466,35,44. Epilepsia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno mœrore morbi, & metu cadendi 375,54. non rarò ex anadrome vrinarum nata 15,8. grauis, à muliebrium menstruorum suppressione 456,54. sperabilem adhuc vitæ salutem ostendit in apoplexia 449,44. Epilepsiæ quęnam suis epilepticis commoriuntur 457,13. Epilepsia quæ superuenit hydropicis; funesta 336, penult. 342,22. Epileptici, quinam 543,61,&c. vt plurimùm melancholici 375,46. paroxysmi in sternutamentum mutatio, salutaris 272,40. Epilepticam causam putare in mentem migrare; nefas 375,56
τὰ ἐπιφαινόμενα, quænam 215,17. 482,63. τῶν ἐπιφαινομένων conditio quænam 238,47. τὰ ἐπιφαινόμενα omnia bona, meliora sunt cùm citò apparent 259,54. quæ apparent circa initia morbi, λόγῳ τῆς φύσεως, suum quæque morbum abbreuiant 514,47. in expurgatione qualia; talia in colore apparent partium fucatarum 273,58. quibus mensibus appareant; videndum 461,10. ἐπιφαινόμενον vnum κυρίως prauum, pluris esse debet ad interitus præsensionem, quam multa communia 263,59. τὰ ἐπιφαινόμενα symptomata, quænam 199,54. quæ initio bona sunt, sæpe mutantur in peius 315,31,32. parua; praua 219,45. mala, eo peiora, quò citiùs se produnt 259,57. θανατώδεα, quænam 104,55
αἱ ἐπίφοροι, oppositæ ταῖς ἀφόροις 442,44
τὸ ἐπίπονον, idem quod τὸ ἐπώδυνον 158, vlt. οἱ ἐπιπυρεταίνοντες καυσικοί, qui nam 195,42
τὸ ἐπιρριγοῦν, quid propriè 3,24. 470,24. τὴν ἐπιγένεσιν ostendit, non τὴν κρίσιν 470,25. semper symptomaticum apud Hippocratem 353,50. ad mortem fatale, si à vasis 385,34
τὸ ἐπιτείνειν, quid 120,3
τὸ ἐπιτήδευμα, quid 338,26
ὁ ἐρεθισμός, quid 377,5. vnde 154,36. τὰ ἐρεθίσματα, quænam 154,36. partim ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, partim ἀπὸ τῶν ἐνεόντων 154,38,&c.
ἡ ἔρριψις, quid 400,35. vnde, & vbi cernitur 395,47. 473,59. iactationi contraria 150,45. morbo ineunte, symptoma madefacti & inebriati neruorum principij 195,40. morbo affecto, symptoma effœti & exoluti neruorum principij 195,40
Erysipelas, quid 115,24. Erysipelaris causa quænam 115,26. propria ἡ διαφόρησις 237,8. Erysipelas intus foras conuerti, commodum: at foris intrò, mortiferum 236,48. 293,26. 301,28
τὸ ἐρύθημα, quid 37,34,37. τὰ ἐρυθήματα, simpliciter pro suffusione rubra 123,27. τὸ ἔρευθος ἢ ἐρύθημα, non rarò pro erysipelatosa phlegmone 246,1. ἀντὶ τοῦ ἐπάρματος ἐρυθρὸς 234,35. τὰ ἐρυθήματα ἀντὶ τῶν οἰδημάτων φλεγμονωδέων 115,6. τὸ ἐρύθημα κυναγχικόν, faucium inflammatio 115,7
Euacuatio bona, quænam 50,41. optima quænam 50,40
ἡ εὔχροια, quid 508,15,&c. τὸ εὔχρουν, aliquando τὸ ἐπέρυθρον 567,54
οἱ εὐελκεῖς ἢ δυσελκεῖς, quinam 111,55. 222,47
εὐεξίαν in secunda valetudine pars omnis vnde capit, inde suauerubet 278,26
τὰ εὐήθεα, quænam 223,12
ἡ εὐφορίη stabilis & firma, vnde 261,16. nunquam è prauis signis 261,14
τὸ εὔρουν corpus, meabile 65,26. 67,49
τὸ εὐθύ, quid 50,26
ἡ εὐθυμίη, ex opinione pia & sancta 375,59
ἡ εὐωδίη, vnde 311,49. περὶ τῆς εὐωδίας, vide plura ad nomen O doris, sub litera O
Exacerbationis contra naturam morbi, quænam causa 45,21
Exacerbari & ingrauescere, vt differant 253,4,&c. exacerbari in ordinario paroxysmo, non nouum, nec terrificum 253,5
τὸ ἐξαίφνης, quid significet 179,28. τὸ ἐξαπίνης, ἢ ἐξαίφνης; idem quod ἄνευ προφάσιος 465,42. 520,38. idem quod ἀπὸ ταὐτομάτου 161,54. 179,29. idem quod λαθραίως 465,47. idem quod τὸ παραλόγως 451,60. vltrò repentè 452,12. non minùs morbi est vetusti, quàm inchoati, vel ineuntis 520,40
Excessus fanatici quænam notæ 380,14. in Excessu maiora vitia officiorum animę intelligentis, quàm in melancholia 379,42
Excreatio, faucium propria 236,9. Excreandi difficultas, spirandi, & glutinosum pus, operas tradunt mutuas in ægri perniciem 288,27
Excrementa omnia coctione crassescunt 519,10. Excrementum crassescere decet; morbo ad crisin progrediente 294,47. 577,40. Excrementa bilis & pituitæ, accuratè permixta, laudabilia 24,51. corruptæ sunt partes de iis ex alimento residuæ, quæ solæ coctionem admiserunt 570,38,39. communia, quadruplicia; vomitus, sudores, vrinæ, deiectiones 487,23. propria morborum singulorum, eorum ἐπιφαινόμενα 487,26. Excrementum è flauo nigrum, vnde 57,7. 136,63. æruginosum, quid denunciet 257,50. Excrementa fiunt glutinosa in morbis acutis, à febrili ardore: in frigidis, à crudore 257,28. tenuia cruditate manent 519,11. mera, quænam & vnde 141,32. 257,21. 489,11,12. mera semper praua 489,10. quando intus cohibentur 498,27. mordacia intrò retrahuntur, siti venularum exhausta 498,29. amurcosa & nigra, semper praua 459,1. Excrementum in habitu corporis frigidum, contra naturam est febris acutæ 507,6. Excrementa quænam vlcerifica sedis & intestinorum 42,7
Excretio salubritati corporis quænam accommodatissima 130,61. sperabilis in iuuentute 79,8. excretionis futuræ, quænam opinionem faciunt 80,20. perfectæ præsidia tria 505,52. excretiones insperatæ & insuetum per iter, quas natura molitur & perficit, miraculo apponi solitæ 340,45. variæ ab eadem concussione 92, vlt. 477,20. excretionum omnium laus, per iuuentutem & pubertatem 89,10. criticarum quinam finis 316,47. excretio critica, vbinam votis respondet medici 505,42. excretionis quinam modus, criticus 230,16. excretione critica adimitur quod intus lædebat 514,24. excretio nulla, lege critica suscipitur, quæ antè significata non fuerit 166,12. nulla salutaris, initiis morborum 81,25. nulla, morborum initiis, imperio naturæ suscipitur 40,15. nulla, quantumuis critica, potest videri salutaris, cùm vires effœtæ languent

178,63. 371,36. 554,30. excretiones, quales duce natura non fiunt 159,46. excretio omnis incommoda à perturbatione critica, mala est 24,39. omnis iniussa, duplex 6, 22. iniussa, quæ dominatu naturæ non regitur, quid denunciet 207,14. omnis praua, affectionis prauæ signum 284,42. 312,1. 500,22. symptomatica est, qua minimè vacuantur quæ vacuari prodesset 332,61. symptomatica, periculosi morbi periculo adiicit 549,12. excretionem desperatam quænam faciunt 21,35.

Exercitatio matutina, aluum deiicit 562,34. exercitatio est artuum; carnium cibus, & somnus viscerum 404, 42,43. exercendi corpus & artus consuetudo naturalis; interdiu 404,43.

Exolutio, quid propriè 476,19. propria hæmorrhagiæ profusioris 213,12,18. exolutio & catoche existere simul nequeunt 144,9. ἀντὶ τῆς νωθρότητος 476,25. exolutio & conuulsio, ἀσύστατα 485,26. exolutionem conuulsione tolli præstat, quàm contrà 115,36. exolutio virium à conuulsionis contentione, cita & funesta 232,22. corporis à bilioso humore fieri nequit 52,60. ab exolutionibus cur dolores cessant 569,27,28. exolutio quæ dolorem soluit; ventrem humidiorem facit 569,20. & cur 569,33, &c. quænam pessima atque mortifera 366,49. sudorifica, fatalis ad exitium 453,54. exolutiones à rigore, cum cephalalgia; mortiferæ 33,56. 142,22. qui exoluuntur crebrò & fortiter, sine causa manifesta; vitam repentè finiunt 175,26. 372,10. 476,24.

ἡ ἕξις, opposita τῇ σχέσει 320,49.

τῶν ἔξωθεν genera multa 368,9. τὰ ἔξωθεν omnia, diæta & spiritu quem ducendo viuimus, continentur 345,18. 368,20. τῶν ἔξωθεν magna vis ad morborum procreationem 345,17.

Experientia & iudicium, duo inueniendi indicandíque propria instrumenta 411,10.

Expiratio & inspiratio, contrariis editæ motibus 148, 44. 149,2. per expirationem, vaporis fumidi expurgatio 428,30. expirationis multùm properatæ & citæ, quænam causa 380,63.

Expurgationis & expuitionis ratio eadem 256,43. expurgatio sera, nunquam medici & ægri votis respondet, in copia & expurgandi modo 286,4. tardior neque simplicem, neque perfectam crisin edit 259,28.

Extenuatio primùm cutim relaxat, postea verò distendit 278,47. 320,5. extenuationis signum quodnam 20,3. extenuationem inchoatam denunciat laxitas cum pallore 278,46. absolutam denunciat tensio 278,46. extenuationis absolutæ signum, facies cadauerosa 325,10. perfectæ signa in pallore ac rigida tensione 323,50. perfectæ signum, digitorum asperitas 278,47. extenuata breui tempore corpora, confestim reficienda 320,4. 349,43. extenuata longo tempore corpora, sensim reficienda 320,4. 349,43.

Exteriora, quæ 64,9. extimorum cita in vtrunque mutatio; praua 30,53.

F

FABRICATIONIS humanæ fundamenta tria 146, 64.

Facies, nitidior & splendidior facta à matutina exercitatione 562,34. ægroti, prima omnium venit sub aspectum medici 120,24. ægroti, bene valentium similis esse debet, & sui potissimùm 120,24. Faciei cita & stabilis mutatio in morbis acutis, vnde 121,3,4. facies pleuritici, quare plena mœroris 254,46, &c. vnde macrescit 121,11, &c. rubore suffusa, vnde 77,13. faciei rubori saturato, si caperatio frontis accedat; prauum 567,53. facies rutila, signum plethoræ cephalicæ æstuantis 90,64. pallida collapsáque, vnde 121,27. egregiè colorata & vultuosa, pestifera 122,23. 254,52. 348,63. 567,52. vultuosa, certissimum signum melancholiæ 122,47. cadauerosa, quænam 121,51. ex fugacibus causis, vno die finitur 135,14. prima morbi periodo; funesta 121,22. mortifera 120,60. faciei cadauerosæ contraria, succi plena atque decora 121,9. corruptio, idem quod cadauerosa facies 121,5. in facie potissimùm cernitur morticinæ naturæ significatio 121,19.

Facultates tres in nostris corporibus ex totidem principiis 321,56. 146, vlt. facultatum trium mutua συντιμωρία 147,3. facultates vegetæ, benè constitutis visceribus 94, vlt. facultatum effœtæ vires, vnde 94,62. læsarum casus, grauiores quàm instrumentorum 116,20. 366,51. facultates quò plures in vitio sunt, eò res ægri peius eunt 8,27. 108,63. 146,1. 548,61. facultas afficitur læso principio 180,34. perditur, virtutis & roboris exolutione 322, 8. facultatis perditæ symptoma, vacuitas actionis 322,9. facultas hepatis, nutritia 321,57. auctrix & nutrix, eadem 421,15. facultatis nutritiæ perditio, mortifera 321,57. naturalis exolutionem confirmat diarrhœa, extenuato pridem, sponte nunc nata 572,41. facultate coctrice cessante, fit excretio proluuiei rubræ 323,14. facultas cordis, viuifica 321,57. facultatis viuificæ perditio à phthisi, mortifera 321,58. vitalis exolutionem confirmat vocis carentia, extenuato pridem, sponte nunc nata 572,42. facultas cerebri, animalis 321,57. facultatis animalis exolutionem confirmat tremor, extenuato pridem, sponte nunc natus 572,42.

Fæces, excrementa alui propria 558,62. in crassiore intestino stabulantur 355,45. pridianas, singulis diebus excernit qui valet, aut valere debet 546,16,17. sæpe ab ardore iecoris conglobatur in similitudinem pilularum veruecinarum 558,62.

Famem caninam potio meri exoluit & sanat 351,53.

Fanatici ex phreniticis, vnde 56,7. homines, ab atra bile ex flaua 206,38. propriè, ex mania melancholica 378, 44. qui cum immanitate contremiscunt, proximè absunt à morte 51,9. fanaticorum immanitas, in quibus cernitur 49,40.

Fastidiosi ἀνέμετοι, periculosiùs multò ægrotant quàm ναυτιώδεις 493,50. fastidiosis vigilibus, ferè sub aurem tumores assurgunt 497,42.

Fatuitas quæ in icterum cadit, praua 386,19.

Fauces, quid 235,19. per fauces itur partim ad gulam, partim ad guttur 469,64. faucium æqualitas & strangulatus, quid significent 160,23. irritamenta satis molesta, parotidas eructant, aut adæquant 154,31. erysipelas, si nulla lege critica euanescit, funestum 236,15. in faucium inflammatione εὔκριτα καὶ εὔσημα, quænam 117,57. asperitas, inflammationis consectaria 156,4. fauces exulceratæ in febre; cum alio signo difficili; periculosum 161,3. faucibus in laryngem transitus quínam mortiferus 117,58.

Febris, à corde 139,31. vnde excitatur 511,29. febres in venis sunt 509,15. 546,59. febris ibi accenditur, vbi caloris vitalis domicilium 299,4,5. focum habet, vbi fons est vrinæ 511,28. febres, positæ in domicilio τῆς συῤῥοῆς καὶ τῶν συγκεχυμένων 511,33. febrium ὕπαρξις in quibus consistit 239,8. febris, sine pepasmo non exoluitur, nisi sit εὐκαταλύτη 521,40. febrium aliæ ad manum mordaces, aliæ mites 132,63. 252,59. 473,48. febres, quibus ad concoctionem longo est opus tempore, vnde nascuntur 528,15,16. iisdem numero diebus iudicantur, quibus homines intereunt aut exoluuntur morbo 282,53. 450,46. eodem ipso die exoluuntur, quo rigor in iis cietur 65,5. 470,35. quænam periodicè aut criticè abeunt, quoties in iis rigor cietur 298,63. febrium propria ἐπιφαινόμενα, vrinæ 513,50. 546,59. quæ citò bona, citam ipsarum dimissionem ostendunt 513,50. crises omnes suscipiuntur, naturæ & morbi insultu 439,30. crises secundæ, à pepasmo 439,31. sinistræ, à cruditate ac feritate maligna humorum 439,31. crisis assidua fit εἴσω; excepta febre ardente 483,50. critici septenarij 439,28. febris propria & vera discessio, quænam 283,41. febres quibuscunque non critica lege quiescunt, postliminio reuertuntur 68,40. die critico non quiescentes, reuertuntur 45,41. pepasmo & proritatione carentes, crises non habent 43,18. vnde renascuntur 342,51. quænam relapsus non habent 46,8. febrium initiis, crisis nulla sperabilis 47,22. initiis, oppressionis summa omnia 84,1. initio, si cui bilis atra sursum deorsúmve exeat mortiferè ægrotat 39,53. insidiosa leuatio, sine signis leuationis 29,29. febris, πολέμιον καὶ κτεῖνον 227,54. febrilis calor, bilis parens 551,40. ardor, maximè infirmum facit corpus 554,28. ardoris quænam incommoda 278,41, &c. febrium ardoris est, omnia corrumpere & putrefacere 570, 41. febris, bilem gignit ex pingui 515,56. febris & bilis generatio mutua 422,46,62,63. in febre, magna vis ciendi catarrhum 228,37. febris & catarrhi è capite, mutua συντιμωρία 518,47,48. consensus vbi cernitur 62,48. febris dum viget, frustra humoris in parte aliqua suscipitur concoctio 261,3. dono nullus fit pepasmus 299,9. dono, suppuratio non fit 299,8. febres quæ à suppurato quiescunt, sudatiunculam multæ habent 296,50. febris, quomodo dolorem exoluit 325,64. ægrum quomodo exercet grauiùs

cet grauiùs 45,12. iis est exacerbata, quos super spumantibus deiectionibus inuadit coma 577, in febribus, malum quod circa ventrem est incendium 34, 10. febris & inflammatio viscerum hypochondriacorum, mutuas tradunt operas in perniciem ægri; & quomodo 19, 14, &c. febris & vomitus biliosi conspiratio mutua in vtriusque causam & incrementum 494, 53, 54. quædam συντιμωρία in ægri perniciem 494,50. febris adaucta, vomitibus crebra est biliosis 494, 51. calamitosa vis, in quibus cernitur 130, 14. è malis orta, grauissima infert mala 469, 1. symptoma inseparabile inflammationis systrophicæ 269, 13. 410,27. in angina, vnde 239, vlt. cerebri vulnerati, vnde 410,26. ab inflammato cerebro, quænam maleficia 410,30. exorta in phlegmone tromatis, vbi salubris 369, 39. vbi periculo adiicit 369, 25, 39. exorta in tromate, post 7. diem, æstate; post 14. hyeme; ad interitum fatalis 369, 19. quomodo à vesica inflammata 357, 9. febrium quænam commoda in melancholicis qui euasere fanatici 377,27,&c. febris superueniens, conuulsionem sanat 194, 1. 225, 4. 227, 59. 466, 60. quænam conuulsionem sanat 61,5. 157,4. 221,48. 358,2. 373,51. oborta, æquè benignè facit conuulsificæ tensioni, atque apoplecticæ laxitati 373,39. febrem superuenire conuulsioni, melius, quàm contrà 117, 11. 129,53. 227,58. febris superueniens, hypochondriorum dolores sine inflammatione, exoluit 19,11. 325,44. in febribus, quibus hypochondrium non est molle, cum faciei rubore; effluente naribus sanguine, conualescunt 565,39. febres ex hypochondriorum doloribus; terrificæ 130,16. 163, vlt. 174,7. 180,2. 196,64. 325,49. quæ ex aluinis doloribus nascuntur, terrificæ 180, 3. febris nata ex aluo liquida, intempestiuè cohibita; pessima 469,9. in febribus, aluo inflata, si flatus exitum non habeat; malum 26, 23. 210, 22. febres quæ superueniunt bubonibus omnes, præter ephemeras, prauæ 42,64. febrem superuenire buboni præstat, quàm bubonem febri, in peste ac lue venerea 43,2. febres quænam veniunt, calcaneo perfracto 17,58. 422,34. cum vertigine tenebricosa coniuncta, fuerintne ilei, nécne; mortiferæ 58,34. febri conuulsio finem imponit 70,59. 84,38. febris, è malis nascitur, quando superuenit cholera 469, 3. eximiæ tantùm phlegmones iecorariæ symptoma 179,36. in nulla discessione, crebrò exortus rigor, & ægro pridem infirmo; periculum mortis infert 470, 44. periculosæ periculo non minus adiicitur de prauis deiectionibus, quàm de vrinis prauis 545, 11. à febribus quinam morbi iuuantur aut curantur 365, 24. in febre surditas aluum sistit 208,45. 460,45. 495,28. 498,33. 562,41. tremorem ciet, humoris è venis ad neruos μετάστασις 467, 23. interdum varias reddi vrinas; longi est morbi 541, vlt. mitioribus vrina genituralis, de albuminea pituita 518,37. acrisiæ, diuturnitatis quidem sunt causæ, non tamen funestæ 43, 13. sine febre, nihil suppurabile 299,8. in febre deiectio prærubra, delirium portendit 567,56,57. conuulsio terrifica 16, 44. 16, 58. conuulsio non semper desperata 16,60. à conuulsione seriùs incidente, mors in propinquo ostenditur 466, 61. crurum dolores terrifici 240,29. expurgationes liuidæ, nigræ, biliosæ, cruentæ; omnes omnino malæ 257,14. fandi impotentia mala 20, 37. cum febre quibus vox hæret post acrisiam, tremuli moriuntur 142,41. in febre, manuum ac pedum labores terrifici 16,44. à febre, grauis omnis iactatio sine vomitu nauseabunda 493, 56. & sine febre 493, 57. nihil salubre expectãdum, nisi ad eos morbos qui vel à frigore simplici enascuntur, vel cum humore crudo 377, 34. à febre & segnicie veternosa periclitatur animus 401, 17. in febre, abscessuum signa, si ex animo medici non fluunt, praua 80,11. cardiogmus malus 34,11. ardor ventris ingens, cum cardiogmo; malus 26, 7. palpitatio ventris, insaniam facit 184,51. 402,9. qui contremiscunt, non sunt apud se 224,44. causæ funestæ quot & quæ 65, 8. à febre calamitosius nihil esse potest colliquamento 554, 6. in febribus, quæ cum dolore micant in collo venæ, dysenteriæ habent euentum 69, 11. quæ liuent, mortem significant breui venturam 38, 44. à genuum dolore, leuatio nulla sperabilis 16, 45. surarum dolores mentem præcipitant 16,50. terrifica irruptio doloris à femore sursum 16,45. strangulari repentè, nec deglutire posse, sine tumore; malum 161, 39. febres ἀχλυώδεις, quænam 21,37. comatosæ, malæ 27,55. κατόχως ingrauescentes, malæ 27,56. febricula cum comate & capitis dolore; mortifera 566, 23. febres acutę, celeriter, vehementer, & continenter mouentur 64,7. 107,16. 228,15. 403,20. 478,20. 508,32. 523,61. vnde ortum habent 369, 2. 508, 33. in venis & visceribus 69,53. 490,58. febris acuta & causus, vt differant 119,34. febris acutæ materia quænam 64,47. febris acutæ & tertianæ materia eadem 483,48. 535,25. febris acuta & tertiana, motuum differentia distinguuntur 483, 48. febris acutæ crisis, 14. dies 74, 29. iuuenibus, per hæmorrhagiam: senibus, per dysenteriam 345, 3. febris acuta prægrandis, citam crisin adfert, salutis vel interitus 30,31. febris acutę insigni ęstu par est totam corporis compaginem & humores incandescere 507,6,7. febrium acutarum initiis paroxysmi remissiores 53,25. febres acutæ, solo curantur pepasmo 508, 35. febris acuta, apoplexiæ mox affuturæ causam & occasionem præripit 369, 45. ab hepate exhausto & tosto 329,45. febris acutæ paroxysmi, meliores diebus imparibus quàm paribus 206, vlt. paroxysmi, qui paribus diebus cientur; mali 44, vlt. à febre acuta, intermissionis experte, motus introrsum cientur 483, 47. in febre acuta omni, corpus quodnam salubre 393, 35. nihil laudabilius pepasmo 239, 13. à febribus acutis quinam morbi iuuentur 369, 42. in febribus acutis, residendi cupiditas affectata 403,22. sanguinis bile perfusi regnum 109, 51. 195, 19. cum anxitudine sudor miliaris exudans; periculosum 32, 59. febrium acutarum funesta symptomata, quænam 40,35. in febre acuta, liuor digitorum & pedum, semper apparet ad mortem citò venturam 595,55. febris acuta vnde cietur frigidus sudor, mortifera 507,20. conuulsifica, monstri similis 61,4. vnde accenditur in maxilla luxata 510, 23,24. febrium acutarum incendio, cita caloris natiui extinctio 507,15. in febre acuta, foris pariter, atque intus, calescunt eximiè quos occupauit 402,30, 37. rigor criticus, semel tantùm cietur ad crisin: nec recipit τὸ ἐπιρριγοῦν 475, 55, 56. manuum ac pedum rubores funesti 37,33. bilem gigni synceram, non nouum 232,7. 510,24. 618, 20. 547, 60. à febribus peracutis tum adeps liquitur, tum caro tenera & recèns coacta, tum sanguis ipse assatur 518, 21,22. febris ardens, quænam 71,12. vnde 527,19,&c. inter acutas eximia 74,3. 507,11. 527,19. febris ardentis vbi focus 43,7. 72,17. 513,63. febris ardens, inflammati cerebri sæpe consectaria 88, 13. non rarò in cerebro focum habet 49,7,10. aliquando raptis ichoribus à venis 432,6. in tempestate austrina 36,6. rigore superueniente, exoluitur 46, 41. febrium ardentium, quinam humor morbificus 217, 28. crisis propria, per plenam & liberam excretionem 74, 4. vis quomodo mitescit 32, 48. in febre ardente, non semper in promptu est triplex opportunitas τῆς θύρσεως 73,63. rigor criticus, non nisi cohibita sponte vrina, cietur 529, 60. semel tantùm cietur ad hæmorrhagiam vel ad sudorem rigor criticus 529, 59. in febribus ardentissimis phlebotomia animi deliquium attingens, totum repentè habitum refrigerat, febrémque extinguit 569,36,37. febris ardentis initio rigere, qualitatis malignæ proprium 46, 41. febres ardentes, perurentes & malignæ cùm sint, partes extimas non accendunt similiter vt mansuetæ 537, 55, 56. febrium ardentium quænam incommoda 71, 13, 50. 132,32. symptoma eximium; perfrigerari 537,55. febres ardentes, symptomatis phreniticis potiùs replentur quàm comatosis 36,4. febrium ardentium tremores, delirio soluuntur 72, 5, 23. febris ardenter acuta, circa initia facit oculos concauos, collapsa tempora, & nares acutas 320, 2. nata ex alui dolore; pestifera 498, 32. in febre ardente si aluus profusè feratur; mortiferum 71,2. 184,34. febricitantes ardenter, quinam 73, 6. febricitantibus ardenter, caput ex euentu afficitur 48, 63. febris perurens, citam mortem adfert 134, 37. continua, quænam 64,41. febris continuæ focus vbi 64, 52. febrium continuarum & acutarum crisis, 14. die 439, 43. febris continuæ symptomata, totidem morbi 85,59. febres continuæ diuturnæ, relapsibus & abscessibus crebræ 79,56. abscessus faciunt per materiæ decubitum 180,24. continuæ, tertio quoque die ingrauescentes, supra modum periculosæ 64,32. 68,63. 253,7. quæ tertio quoque die exacerbantur; aut sunt triræophyæ, aut hemitritæi 64, 60. 188, 36. à febre continua periculum est mentis perculsæ 448, 52. febris non discedens, & rigor crebrò citatus, ægro iam infirmo; lethalis 284,33. febri non desinenti si rigor superueniat, mortiferus 44,19. in febribus quarum discessio nulla est, intus ardere, & foris frigere atque sitire; mortiferum 392, 15. febrium diuturnitas, vnde 528,15. febres cur longæ 465, 51. febrium diuturnarum materia

crassior 78, 51. febres ex acerbis doloribus natæ, diuturnæ 43,31. in Febre diuturna, nauseabunda protitatio, screatu finiens; mala 34,1. 493,5. 494,44. in Febribus longis, exiguis, & erraticis; vrinæ tenues meiendo emissæ; lienosæ 541,22. Febres quibus sunt longæ; iis tumores ad articulos, aut dolores exoriuntur 528,14. Febres quænam erraticæ 530,34,53,54. Febris erratica, sola degenerat in quartanam 535,29,30. Febres erraticæ, ex incertis paroxysmis 533,46. inordinatos ac certo typo carentes habent paroxysmos particulares 530,36. ex Febrium erraticarum paroxysmis incertis, certæ nascuntur quartanæ 533,46. inter Febres erraticas, continuarum longarum proprij abscessus 530,51. in Febribus erraticis quæ nigræ sunt nubeculæ, quartanas denunciant 530,29. 533,31. Febris essentialis, quæ ipsa per se existit 485,33. in Febribus essentialibus rigores critici & periodici, exoriuntur à vasis 255,36. rigores symptomatici, ab vlceribus exoriuntur 255,37. Febris hecticæ atque tabificę signũ syllogisticũ, manuum digitos extremos exasperari 278,39. Febres horriferæ, continuæ & intermittentes 277, 44. Febris horrifera continua, hemitritæus ibid. horrifera intermittens, quartana ibid. in Febre horrifera, sæpe & multùm sudore diffluentes, miserandi 9,2. Febres μὴ διαλείποντες, quæ 19,50. Febris intermissionis particeps, spei plena 64,39. intermissionis expers, omnino mortifera 64, 38. Febrium intermittentium paroxysmi quomodo mitescunt 32,48. rigor periodicus, nihil aliud nisi paroxysmum denunciat 475,53. longiorum mutatio est in quartanam 180, 24. 528, 31. Febris intermittentis in continuam transitus, periculosissimus. 85,56. Febris laboriosa, malignæ & multiplicis cacochymiæ particeps 22,4. Febres laboriosæ, singultuosæ, cum catoche; malignæ 26, vlt. 27, 1. cur dictæ κοπιώδεις 486, 7. κοπιώδεις cur horrendæ 21,25. Febrium κοπιωδέων, genera duo 21,19. Febres κοπιώδεις, quænam in vetustatem incidunt 21,22. Febris κοπιώδους cuiusnam difficillima curatio 21,33. Febre laboriosa laborantibus, ad articulos & maxillas abscessus expectandi 69, vlt. 497, vlt. Febris lenta & longa, partium est exolutarum, & inde humoris morbifici 465,52,53. lipyria, inter acutas eximia 507, 11. Febris lipyriæ materia biliosa, vbi habet focum 66,53. Febris lipyria, malignâ cacochimiâ, proximè ad pestilentem accedit 66,37. in Febre lipyria, non est caloris æqualitas 392, 45. Febris lipyria, interiora perurit, exteriora ne modicè quidem calefacit 173,30. 402,39. Febris lipyriæ cõsectarium frigus extimorum 66,50. Febres lipyriæ, non nisi superueniẽte cholera, exoluuntur 66,32. 67,17. 77,40. 468,58. Febris lipyria, quando maximè mortifera 67, 14. Febres malignæ, vnde 385,11. 498,31. ex hypochondriorum dolore 18,12. inter Febres erraticas, intermittentium diuturnarum propria μετάπτωσις in quartanam 530,51,52. Febres mansuetæ, totum corpus incendunt æqualiter 537, 56. Febris quartana, omnium vetustissima 332,18. quare longissima, hyberna præsertim 167,30. Febres quartanæ hybernæ, nonnunquam in acutas transeunt 85, 52. autumnales; longæ 414,56. æstiuæ; breues ibid. Febrium quartanarum ἐπισημασία certa, periodicus horror ac typicus 533,47. Febris quartanæ horror, paroxysmi discessionis prænuncius 196,18. Febris quartana, sanat epilepsiam 64,42. 129,51. 227, 59. Febre quartana superueniente; magno morbo correpti, liberantur 271,54. in Febre quartana, temerè purgationibus opera datur 46. 44. Febris rigorifera, tertiana exacta 529,62. Febres singultuosæ, quænam 27,4. vnde 27, 21. exitiosæ 27, 20. Febris symptomatica, quando nascitur 19,1. continuò vanescit, vt morbus vnde venit exoluitur 387,62. Febriũ symptomaticarũ ortus, non nisi ex magnis morbis 357,8. Febris tabificæ ardore, partes liquũtur 278,18. Febris tertiana exquisita, quinque, aut septem periodis, aut nouem ad summum, iudicatur 80,59. à Febre tertiana, motus cientur extrorsum 483,48. Febris tertiana, adolescentes facit incrementis augescere 129,52. Febrium tertianarum exactarum ἐπισημασία certa, rigor 533, 47,48. crisis 13. die 439,43. Febris tertiana exacta, citæ est crisis, & nullius periculi 64,43. exhaurit & sistit catarrhum 129, 51. Febres tertianæ exactæ cient rigores de bilioso humore ad cutim expresso ἐκ τῶν ἀγγείων 533, 33,34. erraticæ, solæ in quartanas transeunt 533,43. horriferæ, erraticæ 533,36. horriferæ nothæ 533,35. Febrium tertianarum notharum materia, permixtione bilis & pituitæ constat 533,34,35. in Febribus tertianis horriferis cum velut nubeculæ nigræ sunt; incertum horrorem denunciant 533,23. Febris hemitritæa, propriè φρικώδης 8,53. 186,29. 196,17. 533,39. horrifera, nunquam intermittit 533,39,40. Febres hemitritæi, continenter in acutius ductæ 64,60. 188,36. exacerbationes habẽt horriferas atque statas 15, 30. inter omnes maximè mortiferæ 65, 2. Febres tritæophyæ, vnde nascuntur 15,39. cacochymiæ multiplicis vitio & corruptione accenduntur, 23,2. qualiter malignæ 20,21. quomodo erraticæ 23,22. natura sunt πλάνωσαι 22,63. Febrium tritæophyarum πλάνωσις in ἀρτιασμὸν, vnde 45, 6. Febres tritæophyæ, quæ, per initia, imparibus paroxysmos habent, aut diuturnitatem morbi indicant, aut pessimam crisin sexto die venturam 23,46. intermissionis expertes, tertio die ingrauescentes, sine rigore periodico 15, 28. non transeunt in quartanas 533, 41, 42. Febris tritæophyæ medius cursus, qui 23, 29. Febres tritæophyæ, fastidiosæ, terrificæ 20,19. fœliciter paribus diebus iudicari non possunt 23,36. nullas exacerbationes habẽt, aut certè incertas 15,30. perpetuò in peius accrescentes 188,35. Febris tritæophyæ particularis periodus, quot horis absoluitur 23,30. Febres tritæophyæ, periodorũ particularium paroxysmos habent diebus imparibus 23,35. erraticæ, in pares mutatæ, contumaces 45,3. 64,45. 253,51. 530,45. Febres tritæophyæ, semper in paroxysmis aliquid mali adferunt 253, 8. Febrium tritæophyarum paroxysmi erratici 15,35. rigores inordinati & erratici 15,38. incerti rigores, valde maligni, cur 15,42. incerti rigores qui medio febris cursu exacerbantur; terrifici 23,28. 205,46. 530,43. calamitas in quibus consistit 41,50. Febris tritæophyæ periculo defuncti multi, quibus conuersio facta est ad stranguriosam vrinam 505,27

Femoris articulus cum tibia, per ginglymum 424,16. cum ischio, per enarthrωsin ibid. in Femoribus nerui crassiores quàm alibi 424,14

Ferini nomine quænam continentur 353,31,32

Fernelij opinio de calculo 360,1,&c.

Ferocitas, quid 48,10. 49, 27. prima inter omnia perturbationum genera 48, 25. in quod delirij genus cadit 48,27. phreniticam affectionem denunciat 48,39

Ferula 413,42

Figura omnis teres atque rotunda, ægriùs consistit loco, quàm plana 399,43. Figuræ leuantes, quænam 361,30

Finditur quicquid, idem contunditur 406,29. 411,36

Fissuræ à quibus telis, ossibus inferuntur 412, 30,31. fissura vbi cernitur 411, 37. in fissura longiùs excurrit rima, quàm vbi telum insederit 411,25,37. 412,24,63. fissura, suturæ impressa, non nisi à sciente animaduerti potest 412,9. fissuræ, quæ vel in suturam incidit, vel proximè ipsam, inuentio difficillima 411,7, 43, 56. ad suturam curatio temeraria, non raro αὐτὸ τὸ κτεῖνον 411,56. fissuram inueniendi difficultas, non raro interitus causa, & quomodo 411,53. fissuræ non aspectabilis nec tractabilis, dubitatio, quomodo tollenda 412, 52, &c. de fissura non inuenta, cùm ea subest alibi quàm in osse perculso; medici excusatio accipienda 413, 1. fissura neglecta, aut perfunctoriè ac negligenter quęsita, non priùs apparet, quàm signa ediderit mortis in propinquo 414, 33. fissura est occulta, vel sede ipsa, vel rimæ idea 414,47. fissuræ causæ funestæ, corruptio & inflammatio 414,37

Fistula, quid 265,35, &c. fistulæ vnde dictæ 431,22. fistularum origo, phyma, vel aliud quoduis vlcus malè curatum 431,24. fistula à summa humoris feritate & acrimonia 431,26. fistulæ, aliter esse non possunt, nisi cauæ 431,43. quænam faciliùs sanescunt 432,26. quænam molestissimæ 430,59. cur molestissimæ 431,17, &c. quo pacto cuniculosæ 431,48, &c. vlcerum quæ inconspectu sunt, velut principes ac reginæ 431, 3. fistula aliquando pro incolumi puris ductu 431, 9, 16. naturam retinet carcinomatis, nata ab atra bile 431,29. continẽter diffluit, vel proprio vitio, vel alieno 431,58,60. fistulæ contumacis, quodnam certum ἐπιφαινόμενον 431, 57. contumacis & saniei ferinæ documentum, caruncula fungosa 432,25. in quanam parte faciliùs nascitur caruncula 432,23. è fistula, nimio ichore imbuta, & in ore suo vlcerata, caruncula assurgit 432, 19. fistularum in ano, quænam causa 431,24,25. curatio 432,30, &c.

flammam

Flammam sudore accendi, monstro simile 32,47
Flatus, quid 397,26. sine flatu non est humidi circumtentio 551,2. flatuum in intestinis parens, cruditas 329,5. 389,8. 397,29. flatus sonorus in auribus, vnde 71,53. flatuum in ventre permansio, vnde 329,6. flatus aluini, nutricatus œconomiam cuiusmodi sit, ostendunt 397,19, &c. flatuum aluinorum triplex omnino idea, σιγώδης, ψοφώδης, καὶ πνευματώδης 397,41. exclusio absque sono & strepitu; optima 397,10,45. flatum cum sono transire, melius quàm sursum reuolui 397,11. flatus sonori ægro traiectu, vexantur ægri 397,61. flatuum interceptio nulla, dispositionem infert inflammatoriam 179,44. 184,61. 207,51. 291,49,58. flatus translatio nulla, inflammatoriam parit affectionem 291,58. à flatibus aluinis subsistẽtibus, tormina sæua 397,52. flatus reuoluti, foras non exeunt sed intus lædunt atque subsistũt 397,50. cur subsistunt 397,51. vnde traiiciũtur infrà, & sine sonitu excluduntur 397,47. infrà traiecti, quantumuis ægrè & inconsideratè, cum sono; incommoda multò minora, quàm reuoluti sursum 397,55.
Fluxionis concitatæ fons & origo, caput & cerebrum 157,30. fluxiones in superam aluum, suppurant intra viginti dies 236,24
Fœtus tota grauiditate, velut sedendo, in aluo delituit 476, vlt. dum manet in vtero, purissimi sanguinis portionem sibi attrahit 441,37. alimenti ne micam quidem capescit ex aluo 441,35. fœtus in vtero nutritio & accretio; repletionem vasorum esse non finit à menstruis 485, 62. genium defraudat, commeatus paupertas in fœta 459,47, per venas maternas respirat 451,50. suspensio ex allantoide vacua, vinculorum vteri ruptionem adfert 442,1. in partu, cùm foras viam affectet, sese extendit 476, vlt. facilis exclusio à concussione, quando est grauitas grauiditatis affectæ 459,28. simulatque venit in lucem, fæce aluus transmittitur 441,36. fœtum excutit sternutatio, cùm piger est in exeundo 468,62. in fœtu esse τὴν ὄρησιν, nullam autem ὑποχώρησιν 441,34. fœtus, deiectionum maternarum fœtore offenditur 458, 46. mares cur dextro vteri sinu gignantur, & gerantur 203,57. fœtum peiùs habet quàm matrem, materna dyspnœa parua & frequens, & quare 451,51. fœtus, non vitalis potiùs septimestri partu quàm octimestri, si partio nouimestris ipsum manebat 446,39. octimestris, cur non vitalis 446,12,13,34. leui de causa abortio esse solet 470,5. ex fœtu abortiuo, purgamenta liberaliter non eunt 443,32. in fœtu abortiuo, nihil votis respondet parentum & medicorum 443,25. vita non sperabilis 445,59. ad fœturam vnà funditur cum semine alimentum 454,38
Fons idem multos fundit riuulos 337,2
Forma se extẽdit ad materiam quæ applicatur 421,20. à corrupto abest 557,57. vna in viuente, qua vnũ est 411,6
Fotus, pulmonem exsiccat, & suppuratũ accersit 281,53
Fracturæ ampliores, minùs periculosæ quàm exiles & minùs angustæ 408,18. fracturarum differentiæ quatuor, ἡ ἕδρη, ἡ φλάσις, ἡ ῥώγμη, ἡ ἀπωσοφλάσις 106,3. medicina omnis, quò spectat 417,59
φρικώδεις, iidem qui morbo acuto correpti 8, vlt. 9,11
Frigus & calor, præter cætera, in partibus sentiuntur 31, 12. frigoris propriũ, partes in mouendo pigras & segnes reddere 137,31. 172,62. frigus vel criticum, vel periodicum, vel symptomaticum 391,48,49. cum metu & mœrore, immeritò conuulsione finitur 5,19. ex rigore non incalescens; malum 202,42. 471,43. quodnam peius iactatione non iudicante 24,20. cum rigida cute & artubus; funestum 4,30. extimorum, calamitosius quàm totius corporis 2,39. partium extimarum, febriũ acutarum symptoma malum 30,59. comes febrium ardentium & lipyriarum 1, vlt. in morbis acutis; graue malum 392,16. signum mortiferæ inflammationis proprium 30,61. mortis est propinquæ 391,60. cum liuore coniunctum, cùm in propinquo mors est 276,51. eximium ex hæmorrhagia critica, lethale 389,34. cum sudore si cui purgationi redundanti adueniat; funestum 501,31. posteriorum, conuulsificum 13,45. 24,61. 48,45. 131,45. 534,24. symptomaticum, duplex 391,50, &c. torpidum, duplex 389,20,21. ad frigus torpidum neutrum, bene fit à phlebotomia 371,46. 389,18,21,34. ex frigore, suppressio vrinæ pestifera 5,50. frigidum, neruis inimicum & necat 227,45. frigidum perimit omnia quæ sunt à calido 330,6
Frontem contrahi, in facie vultuosa, phreniticum 122, 24. 348,63. frons sola inter caluariæ partes, inflammationi exposita 106,13. 406, vlt. ad frontis arcendam inflammationem, repellentibus interdicendum 212,21. fronte pertusa mortiferè, vitam finiet sauciatus, 14. die 406,40.
Fuliginosi coloris quænam causa 260,18. 288,48. fuliginosum, multùm differens à nigro 260,17. fuliginosa lingua, læuis 260,19. à fuligine, superficies tantùm fucatur 260,17. 288,46
Fundus, vnde 65,43. 188,27
Furor, quid 496, vlt. à melancholico sanguine 40,9. furiosi, quinam 381,20,29. furibundis, hæmorrhoides aut varices, propè iam alienato cerebro, nihil prodessent 381,44
Fuscum, in propinquo est nigri 526,35,36

G

GALENVS vbicunque ingenium exercuit, in eo reliquorum mentes oportet conquiescere 570,61. cogitationes suas cur literis mandauit 18,19. censor acrior prorrheticorum 18,31. Galeni eruditio singularis in explicatione prorrheticorum 18,29. Galenus, ex Coacis multos flores collegit 293,54. Coacis & prorrhetico bellum indixit 305,5. Galeni pertinacia in deroganda fide Coacarum prognωsεωn 293,54. iudicium de crassescentibus excrementis 24,58. iudicium περὶ τῆς ἄσης ἀπυρέτε 4,3. opinio de febre maligna ex hypochondrij dolore 18,36, &c. scitum de bilis effusione 10,4. Galenus inter ἀδυναμίαν & ἔκλυσιν, nihil interesse putat 33,53. negat aërem dici θολερόν, sed errat 30,47. ἀναθερμαίνεσθαι interpretatur ἀναπυρέσθαι 2,37. vt interpretatur κακοηθέε 16,54. negat vllum delirium, ferocitate editum, fieri causa febris 49,49. τὸ ἐρύσαι, quomodo interpretatur 20,1. qualiter ait maniam gigni posse ab humore melancholico 40,4. ὄμματος κατάκλασιν interpretatur τὴν βλεφάρων διαστροφὴν 127,48. vt interpretatur τὸ παραλόγως 14,9. negat ex peripneumonia oriri abscessus, cùm biliosus est humor 266,25. vt interpretatur τὸ φλέγμα 59,37. vt explicat verbum προεξαδυναμίας 13,16. Galeni de vrina iudicium 112,57. Galenus negat ex vrinarum signis, quippiam certò ad delirium apparere 18,3. Galeno qui ἄναυδοι & ἄφωνοι 20,41,42. τῆς ἀκρασίας quæ causa 39,46. delirium & caroche, non ἀσύστατα 90,50. τὰ ἰκθύματα, quid, & vnde 63,43. quid, τὸ ἐπιγρώς 53,14. garrulitas in morbis, est phrenitica 12,15. quid significet, hypochondrij tractabilis tensio ὑπολαπαρός 39,29. ἴλιγγος, quid 58,41. τὸ λύζειν, quid 96,17. ἡ μώρωσις, ἀντὶ τῆς νωθρότητος, vbi 113,24. parotidum dolorificarum causæ, quæ 114,31. Galenus τὰ φλυζάκια vt interpretetur 63,35. Galeno, in morbis silentium est melancholicum 12,15. τὰ σῦκα sunt αἱ ἐπαναστάσεις ὀχθώδεις 128,56. βάρος, quid 41,24. βραχυπότου, qui 54,57.
γαλιαγκῶνες infantes, vnde 139,3. 420,20
apud Gallos, capitis tromata ἀποτελχία, tibiarum ἀλελχία 429,33
Gangræna propriè, carnis corruptio 105,4. 138,61. gangræna & τὸ σφακελίζεσθαι vt differant 105,7. cùm amputatur, nulla restat basis nec fundamentum accretionis 419,58. partium spirabilium, mortifera 290,44. in vesica, mortifera 357,24,62
Garrulitas in morbo; phrenitica 12,15. 20,53. 374,35. phrenitica, vbi consistit 12,31
in Gena tenue; quidnam 419,3, &c. 443,58. in gena quod est tenue, resectum, non coalescit 418,44. genæ rubentes cum spiratione sublimi; excursus ad superiora, neminem ignarum esse sinunt 576,2. sublimes ebriosis diuturno somno excoctis, vnde 75,54
Genitura, vndecunque procedit 434,42
Genua, crisis non capacia 17,45. genuum dolores, vbi in bonis censendi 17,50
Gibberes, vt plurimum, iuxta pulmonem enascuntur 192,41. Gibberosi qui ante pubertatem fiunt, ex asthmate vel tussi, moriuntur 293,22
τὸ γίγνεσθαι, φύειν, ἢ φύεσθαι; idem 188,26
Gingiuarum caro simplicissima 96,60. 97,2. 141,3. è gingiuis qui cum aluo liquida sanguis exudat; pestiferus 318,8

Gladiatorum pariter dimicantium, virtute pari, diu victoria manet anceps 516,16

in Glande quercus latet 420,59

Glutinosum, commune omnium excrementorum crassorum 257,27. glutinosa excrementa fiunt in morbis acutis, à febrili ardore: in frigidis, à crudore 257,28

τῶν περισσωμάτων prima, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; postrema ἐκ τῶν συμβεβηκότων 193,30

Grauedo, propriè dicitur de coryza 272,1. symptoma est catarrhoicum cerebri humorem tenuem exprimentis 272,13. cur lienosis materiam & occasionem præripiat 272,7. grauedinosi rarò fiunt lienosi 272,5

Grauiditas totam occupat amplitudinem epigastrij 465, 6

Grauitas corporis, quid 394, 16. vbi cernitur 394, 24,56. totius corporis, manuum item ac pedum; pestifera 393,53. ad grauitatem omnem partium sanguis nõ detrahendus 382, 43. grauitas numquam per sympathiam 157,22. vbi; ibi morbus 275,5. 304, 21. vbi; ibi firmiter fixum rheuma consistens 473,22. 540,20. in qua grauitate sanguis detrahendus 157,22. grauitas doloris acerbi succedanea, signum syllogisticum mutatæ phlegmones in suppuratũ 280, 9. succedanea doloris acuti, signum syllogisticum pleuritidis in empyema conuersæ 304,20. grauitatis sensio in hypogastrio, pertinet ad vesicam 540,23

γραῦς, propriè pinguium insculorum 529,18. 530, 21. 531,34

γρῖφος, rete piscarium 196,61. 201,23. 329,26

Grossis à cruditate, impeditur accretio atque maturitas 479,15

Guaiaci vsus, quòd contra virulentiam, è viscerum inflammatione sudores exprimit, explodendus 230,60

per Gulam itur à faucibus ad inferum ventrem 469,65

τῶν γυναικείων significatio multiplex 200,11. περὶ τῶν γυναικείων, vide plura ad nomen *Muliebrium*, sub litera M.

τὸ γυναικωθῆναι verbum, quò spectat 440,41. 466,33

Gustatus instrumentum, aquosum 124,23

Guttæ crampæ, cruciatu sæui doloris penè intolerabiles 300,63

per Guttur à faucibus itur ad superum vẽtrem 469, vlt. guttur vbi dolet, papulæ per corpus erumpunt 155,1

H

HABITVDO corporis vbi cernitur 317,40

Habitior cùm fit pars omnis, suauerubet 278,25

Habitus, à priuatione denuo comparari non potest 5, 43. 124, 33. 288, 38. 312, 9. 331, 50. 378, 64. 395, 1. 416,56. 421, 8

Hæmorrhagia absolutè, ad sanguinem pertinet naribus effluentem 201,50. 486,25. 561, 46. partium superarum vnica salutaris 219, 1. 457,37. Hæmorrhagiæ & deliria, à calidis & tenuibus humoribus 36,12. à venis tantùm magnis diuisis, non à paruis 309,58. 310,1. 315,53. hæmorrhagiæ tria genera 201,54. similis ratio esse non potest in epigastricis tumoribus, vt in visceribus hypochõdriacis 168, 24. ad hæmorrhagiam propensio naturæ, vbi cernitur 62, 3. hæmorrhagiam ciet ceruicis dolor cum oculorum rubore 94, 14. 95,16. 486, 24. hæmorrhagia, in excussione consistit 73,34. hæmorrhagiæ signa obscura & varia 62,1. signa, loco edita, si ἀκαίρως apparent; ita sunt δύσκριτα, vt phrenitidem mox adfuturam denuncient 508, 24, 25. vis magna ad immutandum corporis habitum 217,19. finis 35. ætatis annus 316,47. hæmorrhagia omnis, iure & loco per nares prorupta, salutaris 210,10. hæmorrhagia, iuuenum est 89,10. 93,44. 294, 59. Hæmorrhagiæ commodis iuuenes fruuntur à 18. ad 34. ætatis annum 371,28. per hæmorrhagiam, iuuenes febribus ardentibus defunguntur 66,42. hæmorrhagia epheborum, quo anno finitur 436,25,26. hæmorrhagiæ; duce natura, & critica lege peractæ, quænam commoda 217,21. hæmorrhagia optima, omnino morbum exoluit 205,33. bona, efficit vt æger alacriùs morbum ferat 205,33. bona est, quæ iure & loco fit, sanguinis suo sero diluti 206,16. tertio die bona 100,42. ab hæmorrhagia vires fiunt vegetæ 95,8. hæmorrhagia omnis lege critica, salutaris 219,6. hæmorrhagiæ particulares criticæ, quædam 201, vlt. 202, 1, &c. hæmorragia, crisis propria causi 71,6. 201,57. hæmorrhagiæ in causo, quænam singularis causa 69,54. hæmorrhagia ardenter febricitantibus, vnde 77,35. crisis propria morborum acutorum 202, 15. propria cephalalgiæ prægrandis & symptomaticæ 92,46. liberalis, sæpe cephalalgiæ finem adfert 66,21. post 20. diem non sperabilis in cephalalgia 130,42. vbi sperabilis 94, 9. sanat hypochondriorum dolores inflammatorios 66,22. surditatem exoluit à febre natam 114,5. non rarò morbos exoluit qui videbantur lethales 166,3. Hemorrhagiæ multæ, difficilia multa dissoluunt 215,42. hæmorrhagiæ κρίσιμοι, ὁ ἀμβλυωγμὸς 215,17. hæmorrhagiæ largæ, quænam causæ 50, 59. largæ, vnde 190,25. hæmorrhagia larga, à magnis morbis vindicat 50,38. larga, non cadit in venulas 310,10. hæmorrhagiæ largæ ex lumborum dolore, quibus signis denunciantur 189,42, &c. quæ ex lumborum dolore cientur; largæ 189,28. 192,60. 205,28. largæ in criticis exacerbationibus, pessimæ 216,42. hæmorrhagiæ largæ si superuenerit conuulsio aut singultus; mortiferum 500, 54. hæmorrhagia crebra, vnde 209, 52. liberali superueniente quiescunt nictatio & aphonia 44, 10. hæmorrhagiæ symptomaticæ species tres 204,21. hæmorrhagia superuenit vehementi pulsui in vlceribus 69,29. 189,20,30. 204,32. conuulsifica aut singultuosa, non rarò à vulnere ἐναίμῳ 204,33. phlegmonarum initiis, morbo defunguntur ægroti 107,43. κατ' ἴξιν, in bonis ducenda 166,26. 202,58. κατ' ἴξιν, verum ἰητέριον phlegmonarum systrophicarum 203, 45. quæ fit è diuerso, mala 166,28. 201, 61. 203, 6, 29. 229, 64. 274,24. 305,4. conuenienter non fit stillatim & parca manu 72, 45. vi suppressa, conuulsionem facit 85,3. 218,43. 289,26. quartana, loco non fit 72,44. quartana, iudicij sinistri 45,48. 205,22. 206,59. 207, 1. 467, 57. hæmorrhagiæ quartanæ quænam incommoda 467,58. hæmorrhagia quartana si cui est, diuturnitatem ostendit 467,41. horrifera, quænam 83, 59. quodammodo periodica, in quibus cernitur 456,57, &c. plethoræ propria vacuatio 95,29. 302,9. plethoricarum affectionum propria, vbi parum prodest 216,11. ab hæmorrhagia immeritò cohibita, minora mala, quàm ab immoderatè profusa 218,20 hæmorrhagia profusa, vnde 209, 54. profusa corpus infirmissimum reddit 83, 19. hæmorrhagiæ profusioris tres causæ 206,32. hæmorrhagia quibus profusior est, labentibus inde diebus, iis in vitio sunt alui 322,56. profusior terrifica 201,44. 205,10. caloris dissipationem & paupertatem adfert 211, 38. hæmorrhagiæ profusioris symptomata quænam consectaria 209,39. 217,22. hæmorrhagia inchoata, sed non perfecta, sæpe conuertitur in parotidem 497,59,63. si morbum non imminuit, periculum adauget 561, 46,47. quænam funesta 302,25 quæ non iuuat, pestifera 302,23. pestifera, cùm prærubra illuuie fertur aluus 322,58. pessima, sanguinis meraci 24,40. 206,16. temporalis musculi sauciati, intrà decimum diem funesta 226,2. ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; graue malum 209, 62. 322, 58. 572, 3. ex hæmorrhagia critica, frigus eximium, lethale 389,34. ex hæmorrhagia, hydropes 190,49. 331,29

Hæmorrhois, pro hæmorrhagia vndecunque illa cietur; Aristoteli 464,42 pro hæmorrhagia pulmonum 464,38. hæmorrhoides fluunt, aperta vena in ano 346,31. infrà ducuntur, sine vlla peristole intestinorum 552,23. menstruæ purgationes, & dysenteria αἱματώδης, partium inferarum 219,2. in hæmorrhoide, hepar ius suum retinet, potens adhuc humoris & venarum 553, 28. per hæmorrhoidas quænam partes expurgentur 370, 59, &c. hæmorrhoides cur non sunt in pueris 435, 21, 22. hæmorrhoidum nulla causa in constanti ætate 437,52. hæmorrhoidum commoda, potissimùm; quando nigra illac effluunt 371,21. conuenienter fluentium commoda quænam 289,20. hæmorrhoides conuenienter ductæ sanant & arcent grauissima quæque mala 210,11. 219,7. ad vtrunque vitium, repletionis & melancholicæ cacochymiæ, bene faciunt 371, 31. per μετάπτωσιν obortæ, bonæ 219,10, &c. 371,4, &c. quæ per ἐπίχυσιν & sympathiam feruntur; malæ 219,14. quæ veniunt apoplecticis; salutares 370, 20. earum commodis apoplectici omnes non fruuntur 371,8. hæmorrhoides, quibus apoplecticis commodæ 371, 14. furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil prosunt 381,44. aut varices insanientibus exortæ, insaniam sanant 315,5. 378,24. melancholicis & nephriticis, bonæ 54,34. 315,3. hæmorrhoidum cohibitarum

cohibitarum anadrome si fit ad hepar, nec inde habet ἀναχωγλώ; ibi facit hydropem 482, 11. si fit ad pulmonem, ibique subsistit; peripneumoniam, empyema, & phthisin mortiferam excitat 482, 12. ab hæmorrhoidum vacuitate hæmorrhoicis, quænam accidant mala 218, 41. hæmorrhoides cùm inconsideratè sistuntur, eadem prorsus inferre solent symptomata, quæ ab iis arcentur dum conuenienter feruntur 212, 16. 289, 21. 371, 1. ex hæmorrhoide quantumuis parum & parumper aperta, obortæ vertigines; paraplecticum quippiam ominantur 289, 19. 370, vlt. 371, 11

Hebetudinis nomen generalius, quàm visionis caliginosæ 125, 26. hebetudo nullam concretionem ostendit humoris contra naturam 125, 28. hebescendi consuetudo, vnde 367, 43, &c.

Hemitritæus; febris acuta, continua, horrifera 161, 26. de Hemitritæa, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

Hepar, fons & origo gratiosi humoris 454, 40, 45. 485, 8. fons alimenti, & caloris nutricatui conuenientis 571, 22. principatum obtinet œconomiæ naturalis 426, 16. voluptati inseruit 374, 61. hepatis opus, αἱμάτωσις; nutriendo 440, 24. opera carere nō possunt cerebrum, nerui, intestina 571, 19. ab Hepate, conseruatio temperiei 571, 21. penes hepar nutritio est, in commoda eius valetudine 426, 17. hepatis functionis impeditæ, duæ causæ proximæ 322, 15. penes hepar est ἀτροφία & nutricatus deprauatio, in aduersa eius valetudine 426, 17. in hepatis δυσπεψίᾳ, fundamentum principatuum ac facultatum vitalium & animalium 426, 18. in κακοπεψίᾳ, destructio principatuū ac facultatū vitaliū & animalium 426, 19. à κακοπεψίᾳ, sanguificandi frustratio vel deprauatio 426, 20. hepatis κακοπεψία triplex 67, 43. hepaticæ functionis impeditio in quibus cernitur 328, 52. hepatis propagines, venæ 203, 50. 553, 27. hepati nocentissima, carnium bubularum edacitas, & ingluuies vini fortis 345, 39. hepatis partium cauarum, propria per aluum expurgatio 325, 24. in hepar ἡ δυσκρασία cadit primùm & per se, aut aliunde superuenit 322, 32. hepatis dyscrasiæ incremento, omne genus accidit symptomatum hepaticorum 322, 40. ipsius dyscrasia primigenia, vel congener est, vel coætanea & coæua 522, 33. congenere dyscrasia, iuris est gentilitij elephantia & virulentia 322, 36. coæua dyscrasia, omnis aduersæ valetudinis parens 322, 37. dolores, excluso sanguine discedūt; non excluso, interimunt 565, 35, 36. oppressionem facit sæpe simplex humoris biliosi aut pituitosi collectio 566, 11. oppressionem leuat dysenteria larga, breui conquiescens 565, 41. tumor, tractabilis in hypochondrio 356, 45. hepar durum, vel ab oppilatione, vel ab inflammatione, vel à scirrho 386, 2. prætumidum suo appulsu multùm opprimit diaphragma 334, 16. 336, 1. hepatis inflammatio, tensionem facit 41, 27. phlegmone systrophica, primis morbi periodis mortifera 358, 51. hepatis inflammati signum, tumor durus ac dolorificus hypochondrij 463, 11. hepate inflammato quò citiùs venit hæmorrhagia liberalis; eò res ægri meliùs eunt 248, 53. ab hepate inflammato, hypochondrij duritas multùm oppressi atque distenti 463, 42. hepatis inflammationis eximiæ tantùm, symptomatica febris 179, 36. hepatis inflammati & pleuritidis, diuersa doloris proprietas 178, 50. hepate inflammato, pleuritis falsò creditur ibid. inflammato, ab æruginosa bile, singultus 490, 34. hepatis inflammati à systrophica inflammatione, sæua symptomata; & quædam ea 458, 12, &c. eius caui inflammatio, vix hypochondrij distentionem habet tractabilem 164, 42. in hepatis cauo, phlegmones systrophicæ quænam symptomata 325, 54. hepatis cōuexi inflammatio magna, facilem exhibet in hypochondrio contagionem 164, 42. in hepatis conuexo phlegmones systrophicæ quænam symptomata 325, 54. exhausti atque tosti quænam causæ 329, 44. ab hepate exhausto & tosto, febris acuta 329, 45. hepate inusto quibus velut amurca prodit; funestum 326, 21. hepatis ἀτονία, ab extrema visceris intemperie 322, 24, 32. 343, 63. ἀτονίαν omnem comitatur coloris fœditas, atrophia, & cachexia 325, 1. ἀτονία, saniosum sanguinem continenter fundit 556, 15. exolutionis causæ sunt, vel primigeniæ, vel ipsi accedentes 329, 39. exolutionis causæ primigeniæ, vel intrà natæ, congeneres & coæquales, vel extrinsecus incidentes à diætæ vitio 329, 40, 41. exoluti cacopragia, proluuiem facit sanguinis non grumescentis 188, 46. humorem gratiosum depopulatur cæcus ignis 329, 51. marasmus à febrili ardore, aut citò mortiferus, aut hydropiscus 329, vlt. marasmi causa prima, cæcus ignis 329, 44. causa secunda, ardor febrilis 329, 44, 59. hepar dissecari; mortiferum 418, 7. 424, 32. hepati quà diaphragmati adiacet, & vbi truncus est venæ insignis, vulnus illatum; citò mortiferum 426, 25

hepatici, quinam 321, 50

Hepatitis, Hippocrati quænam vena 426, 25. hepatitis cum corde facilis communicatio 339, 45

Hepatitis, quid 321, 51, 53. generatio duplex; vna, hepatis impedita functio; altera, substantiæ ipsius primigenia exolutio 322, 14. genera tria 322, 42. &c. earum quales colores 323, 1, 2. hepatitis & hepaticus, ab hepatis ἀτονίᾳ, sine systrophica phlegmone 321, 43. in hepatite & hepatis ἀτονίᾳ, sputi cruenti, aut biliosi meri copia, mortifera 323, 32. Hepatitis homini necando ipsa per se satis 324, 2. à phthisi generatur 323, 46. hepatitis & phthisis mutua conspiratio in ægroti perniciem 323, 45. incommoda paria 321, 58. in hepatite, phthisicum est, continenter tussire cum raucitate 323, vlt.

Heropyti Abderitæ cephalalgici historia 108, 30

Hiare, quid 401, 3. Hiatus oris in morbo, vnde 401, 3, &c.

Hippocrates omnium primus, admirationem sustulit 220, 30. veritatis medicæ tribunal 280, 3. φιλοσύντομος 33, 44. Hippocratis benignitas quanta 415, vlt. διάνοια, legibus grammaticorum, nec poetarum, nec rhetorum verbis astringenda 301, 61. τὰ ὀνόματα, νοήματα 301, 62. solertia & sapientia quanta 415, vlt. 416, 1. Hippocrates in pluribus à præceptore Prodico discedens 563, 11, 12. primus τῷ ῥήγματι nomē τῷ σπάσματι imposuit 247, 52. Hippocratem ducem si sequamur, nunquam aberrabimus 281, 12. Hippocrati solenne, animam cœlestem vel diuinam potiùs, dicere ἀναλλοίωτον 420, 47. Hippocratis consuetudo, exordiri ab eo quod ille vocat τὸ ἄριστον 512, 51, 52. Hippocraticum non est, idem bis dicere in eadem prognosi, & in eundem scopum 493, 54. Hippocratis in more positum, vt iterum atq; iterū ponat idem exemplum: nec tamen scopo eodem 484, 29. Hippocrates, pulsuum notitiam habuit 75, 49. Hippocratis consuetudo, explorandi manu qualitates corporum 132, 60. Hippocrates pharmaca quamplurima nouerat 388, 30. febricitantibus catharticum non exhibuit, nisi summa necessitate coactus 179, 61. non inopia pharmacorum, sed meliorum delectu, pepliū & veratrum simul mixta, ad pleuritin inferam præscripsit 388, 30. neminem vidit qui cum pepalmo interierit 29, 37. Hippocrati familiaris, affectionis & rei affectæ mutua vsurpatio 19, 42. 324, 18. apud Hippocratem frequens causarum morbificarum vsurpatio pro morbis 91, 26. Hippocrati humores συγκλονόντες 510, 64. Hippocratis iudicium de humorum exitu 203, 59. iudicium de abscessibus criticis 79, 15. Hippocrates, de natura febris tritæophyæ 15, 34, &c. febrium ardentium quot iudicatorias statuit causas 71, 10. Hippocrati quomodo dicti reuertentes morbi 46, 1. apud Hippocratem, ἀναθερμαίνεσθαι, quid 21, 11. Hippocrati, phrenitides ferinæ, quæ 31. penult. vrinæ aqueæ & pellucidæ, potissimùm ad phrenitidem apparent 112, 60. vrinæ iumentorum similes, cephalalgiam præsentem, aut breui futuram denunciant 112, 61

Homines à Deo cur conditi 439, 6, &c. in homines numen, magnā vim habet: inde naturæ mulierum 440, 29

Horror vtilis à frigore 62, 22. à sudore hæmorrhagiam denunciat salutarem 204, 46. horror & rigor, nunquam sine febre cientur 277, 47. 299, 3. pro rigore, quid denunciat 22, 6. Horror, ὁ ἀφ᾽ ἑλκέων, ὁ ἀπὸ τῶν ἀγγείων 186, 25. 298, 62. horrores ἀπὸ τῶν ἀγγείων, in febribus 277, 45. ἀφ᾽ ἑλκέων, in purulentis ibid. horror signi fer suppurati 10, 36, 277, 46. horroribus crebrum empyema costarum atque pulmonum 277, 43. horror à pure effuso in thoracem, febrem accendit 284, 33. empyematis symptomaticus est 7, 30. 186, 23. ab hemorrhagia, terrificus 204, 47, 62. Horrores crebri ex lumbis, ideo symptomatici, quod partis ipsius vitio enascātur, vbi & vnde cientur 7, 29. cum cita caloris vicissitudine, calamitosi 7, 13. 28, 4. symptomata inflammatæ medullæ spinalis, & membranarum eius 7, 31. horroris & sudatiunculæ vicissitudo crebra, pessima 255, 41. 297, 3. 325, 20

Horriduli, quinam 11, 36. horriduli, anxij, membris

perfracti, lūbos dolentes; profusiore tādem sunt aluo 11,22

in Humido primigenio sita partium solidarum viuacitas 264,24. humidi primigenij iactura maior fit 7. diebus à febre acuta; quàm 70. annis à calore natiuo 329,61. à cæco igne depopulario vbi conspicua 329,54, &c.

Humores simul enascuntur de chylo virtute sanguifica iecoris 510,64. in humoribus animalium, mutua quædam inest mouendi & quiescendi vicissitudine 404, 60. humor vnusquisque naturaliter suo sero diluitur 257,19. humoris cuiusque quanto maior è natura egressio; tantò magis est colore terrificus 552, 61. humorum quò & quà inclinatio est, ducendum; nisi quorum pepasmi temporibus comparantur 502,18. 508,37. 512,61. humores ad exitum quacunque ducantur, inde non abeunt hospite insalutato 489,14. humorem quicquid ciet, neque dissipat, nec exhaurit; oppressionem infert maiorem 373,48. humor biliosus spumans; efferus 577,44. calidus, εὐκίνητος, non δυσκίνητος 386,24. calidus qui sursum ad caput fertur, vel hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit symptomata, & cephalalgica 2,49. humores calidi ac tenues, qui sursum ad caput feruntur, vel hæmorrhagiam cient è cerebro; vel in eo phrenitidem 448,59. 498,4,5. qui ad caput feruntur, crassi ac frigidi comata & parotidas edunt 448,60. Humor sine calore aliquo, in aërem flatulentum mutari non potest 330,40. in humore calido, nulla bullarum generatio à calore, nisi cum flatu 551,1. humores tenues, ad excretionem nati 79,39. crassi, empyemate tenuantur 350,53. humorem crassum, glutinosum, ac frigidum coquunt, somnus, fomenta, & hapsi 467,11. vacuant muliebria, diarrhœa, perirrhœa vrinarum crassarum ibid. humores hyberni crassiores, procreandis abscessibus accommodati 79,38. humoris crudi ad caput translatio, euentum habet comatis atque parotidum 102, 45. collectio ad palatum, ferè purulenta 139,49. humor diffusus qualis, talis & color 387, 4. humorum qui sunt in mammis, facilis transitus intra thoracem 483, 62. humoris morbifici generationis & affluxus perennitas; superstite foco priore 236,57. humoris morbifici semper recursus eò fit, vnde primùm excursum habuit 11,49. humoris nigri dominatu homines tenentur vesperi 464, 59. nigri, atrabilarij, non melancholici, quænam materia & causa efficiens 288, 40, 41. humor æruginosus & atrabilarius, sulphuris in modum intra venas accensus, tetro cuncta vapore & complet & disperdit 567,36. humorum omnium superuacaneorum, expetenda concoctio 169,54

Hydrops, symptoma est coctionis secundæ deperditæ 351,30. absolutè dicitur tam de tympania, quàm de ascite 327,30,31. cum adiuncto, quinam 327, 33. hydrops & hyderus, idem 327,18. hyderos, propriè ascites hydrops 339,34. Hydrops vnde dictus 300, 19. vnde fit 41, 49. hydropis essentia quænam 327,41. fons triplex 187,38. hydropum omnium veluti matrix, frustratio operationis sanguificæ 333,28,61. hydropis idea vbi cernitur 327, 18. verè formam & ideam exhibet abdomen vtriforme, intentum vel repletum 335,3. in Hydrope, abdomen vnde distenditur 327,20. Hydrops non solùm accidit alienatione facultatis sanguificæ; verum etiam impedimento functionis hepaticæ 322,11. hydropes ibi in metu, vbi causarum hydropificarum est concursus 338,22. 339, 23. hydropyficarum causarum perennitatis duo capita; impeditio multiplex functionis hepaticæ; & alienatio virtutis sanguificæ 330,16. genera duo & quænam 327, 44, 45. & quot modi 328, 50. Hydropis causæ mortiferæ & significationes, quænam 339, 28, 29. hydrops nascitur in splene affecto, & in totius corporis malo habitu 329, 20. vel è morbis acutis venit; vel à lumbis & illibus; vel ab hepate 326,62. Hydropes qui è morbis acutis, permolesti & mortiferi 326,62. 327, 3. hydrops grauissimus, qui morbo alteri, tam acuto, quàm vetusto superuenit 332,17. hydropem facit anadrome lumborum 329, 21. hydropis hepatici signum syllogisticum, aluum non deiicere 334, 49. in hydrope hepatico, aluus cur nihil deiicit 334, 50, &c. hydropum ab hepate vel ab illibus, nullæ vrinæ, cruditatis expertes 341,43. hydrops ab hepate aqua repleto, mortiferus 328,31. à sanguinis suppressione venit, vt ab eiusdem profusione 331,28. à febre tritæophya aliquando oritur 331, 55. hydropis à febre generatio, descripta ab Hippocrate 328, 19, &c. sanabilis descriptio egregia 328,7,&c. hydropis & dysenteriæ hepaticæ, fons idem & causa eadem 330, vlt. hydrops quomodo fit à diarrhœa 328,61. ad hydropem, causarum est concursus in biliosis 338,23. hydropes è morbis acutis veniunt, tum κατὰ μετάστασιν, tum κατ' ἐπιγένεσιν 331, 53. hydropum quorumnam signa, multò antè sunt in albo & molli pedum tumore, quàm in abdomine vtriformi 334,38,&c. in hydrope, pedes primi omnium turgidi 335,13. remedia circa initia adhibenda 340,62. 342,39. in hydropem quænam salutaris vacuatio incidit 340, 37. in hydrope quonam spes aliqua secundæ valetudinis 340,25, &c. hydrops omnis qui per se incipit, grauis 332,17. hydropis calamitas quāta 327, 6. in hydrope stabulum corruptionis quæ facilè cerebrum lascessendo, consecutionem adfert epilepsiæ 337, 42. Hippocrates crebrò dabat operam purgationi, sursum, deorsum 340,54. hydrops, inter symptomata hypochondriaca periculosa, principatum obtinet mortiferæ contumaciæ atque molestiæ 327,2. hydropũ omnis terrifica ἐπιγένεσις 335,42. hydropis epigenomenon graue, epilepsia 337,5. hydrops qui medicinæ concedit, ac reuenit; desperatus 269,1. 342,30. à μαρασμῷ περιψυχεῖ, funestus 101,63. in hydrope, vrinæ paucæ ac turbidæ, mortiferæ 340,2. hydropis tres ideæ, pro eorum diuersa materia, τυμπανίας, ἀσκίτης, ὑποσαρκίδιος 328,49. 331,43. ad hydropis tres species quænam remedia accommodata 342,39. hydropum tympanitarum & ascitarum commune, abdomen vtriforme 330,41. 339,37. hydrops siccus Hippocrati, idem qui τυμπανίας ὕδερος 327,23. hydrops tympanites, cur ab Hyppocrate siccus dictus 327,39. propriè dicitur à sonitu quem edit pulsatus intrà spiritus 327,38. 335,47. 342,6. est etiam vtriformis 327,38. hydrops siccus, vnde 187, 51. 217, 65. hydropis tympaniæ causa eadem, quæ torminum flatulentorum 329, 9. hydrops tympanias & tormina flatulenta, vt distinguantur 329,10. in hydropem siccum abeunt tormina sæua, à flatibus aluinis subsistentibus 397,53. in hydrope tympania, vbinam gignitur spiritus flatulentus 330, 25. hydropis tympanitæ, cur flatulenti spiritus stabulantur 330,29. ad hydropem siccum, vena non secanda 389,16. hydrope sicco iam denunciato, si tormina sint circa tenue, ingens malum 341,53. in hydrope sicco, praua vrina quæ hypostasin habet exiguam 335, 23. stranguria praua 335, 23. 342,8. hydrops ascites, propriè dicitur ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ 327, 34. 339,42. nullus oritur sine consensu & conspiratione lienis 330,63. 339, 54. assurgit ex aquarum collectione, illis exitu denegato 327,50. 339,9. hydropis ab inexhausta aquæ potione, pulcherrima descriptio Hippocratica 327,53,&c. ascitæ humor, & pituitosus sanguis anasarcæ, ex eodem fonte confluunt 331,21. hydrops sanabilis, careat oportet illis vitiis vnde aqua subinde enascitur 343,6. hydropis prænũciæ, diarrhœæ diuturnæ, per quas vēter nō detumescit 558,45. ascites omnis vitatur & abigit diarrhœa cruditatis experte 330,64. 339,8. 340,13. 341,5. 343,2. hydropis diarrhœa sit ἰσχυρή, non longa, sed liberalis & libera 340,31. critica diarrhœa omnis; esse debet cruditatis expers 337, vlt. dominatu si quis tenetur, per venas aqua profluente in aluum, sanatur 332, 54. 337, 63. 340, 30. in hydrope, diarrhœa aquosa, quo modo & qua via incidit 341,13,&c. chylosa, symptomatica est 341,4. hydrops consectarius longæ dysenteriæ, per sympathiam tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venosi 330,49. hydropis, secando, curatio citò ineunda 279, 50. in hydrope, visceribus adductis in corruptionem, frustra suscipitur aquarum vacuatio 340, 47, 51. translatio sursum aquarum, tussifera & mortifera 341, 9. 342, 37. hydropis ὑποσαρκιδίου forma, cachexia corporis vniuersi 331 10. nomina 331,8. hydrops ὑποσαρκίδιος, vetustate ἄφυκτος, καὶ γίνεσθαι ἐγχειρέει 331,32. leucophlegmati superuenit 343, 14. in hydrope ὑποσαρκιδίῳ, nutritionis deprauatæ quænam causa 343,21. hydropis ὑποσαρκιδίου aqua, toto diffusa corpore, in aluum prorrupta, ipsum exoluit 455,4. hydrope ὑποσαρκιδίῳ si cui implicito superueniat fortis diarrhœa, morbum exoluit 331,34. 332,53. 337,63. 340,29. ad hydropem ὑποσαρκίδιον inchoatum, sanguis detrahendus: ad cæteras hydropis species, minimè 331,30. hydropes sunt particulares; vt capitis, pulmonis, vteri, testiũ 327,25,26

Hydropici quinam sanabiles 328, 1. quinam statim secandi 328,3. 340, 49. hydropicorum pedes, omnium primi tumescunt, cur 31,4. hydropicus pedum tumor, in quibusdam κατάρροπος; in aliis ἀνάρροπος 334, 47. hydropicorum aquæ, vi naturæ, refluunt ad intestina 305, 2. 341,22. hydropici qui sunt secundum venas, prorrupta in aluum

aluum aqua, sanantur 342, vlt. hydropicorum aquas confertim exire; mortiferum 558,7. hydropici, alui profluuio sine cruditate, & vrinarum perirrhœa, ἀκινδύνως sanantur 242,1. hydropici diarrhœa fit aquosa 341,38. in hydropicos quæ cadit epilepsia; & causæ ipsius propagantis hydropem, & propagari hydropis symptoma est ἐπιγινόμενον 337,40. ex hydropicis quæ veniunt epilepsiæ; mortiferæ 336, 64. 342,22. Hydropicorum electio in tussiendo, vbi cernitur 334,22. Hydropicum si tussis malè habet, desperatus 334,9,10. in hydropicis vrinæ turbidæ, pessimæ, signo & causa 339,61,62. hydropico si cui, cum febre, vrina pauca fit atque turbida; perniciosum 339, 20. Hydropicum tam nocenter lienteria afficit, quàm pleuriticum diarrhœa 338,6. hydropica, hepaticorum consectaria 331, 38. hydropisformia dura, orthopnœam faciunt 299,60

Hyems, pituitæ procreatrix 382,17. morborum continentium feracior 85,62. hyeme somni longissimi 404, 48. hyeme ventres natura calidissimi ibid. hyeme purgare decet ventrem inferum 383,21

Hypercatharsis sæpe mortifera, conuellendo & exoluendo 501,40

Hypochondrium, quid 163,4. 180,55. 289,4. 318,3. absolutè vsurpatum, de dextro intelligitur 163,14. 172,33. 174,3. 175,63. 240,54. 458,4. 565,17. hypochōdria, in suprema sunt abdominis regione 169,16. hypochondriorum œconomia, secundum respirationem, necessaria ad vitam tuendam 163,1. ab hypochondrio, ad caput, per pulmones est iter 576,6. hypochondrium, multiplici significatione distinctum 163,5. hypochondriorum nomine, intelligis viscera 18,62. hypochondria, nullis firmata ossibus 443, vlt. hypochondriis diaphragma annectitur ibid. hypochondrium, vbi naturaliter constitutum 18,54. hypochondrij propria, mollitudo 164,41. hypochondria quando λαπαρά 444,1. hypochondrium ἄριστον, quodnam 162,61. 163,16. hypochondria, bene constituta esse debent in substantia, in quantitate, in qualitate 309,39, &c. hypochondriorum æqualitas, triplex 26,32. hypochondriorum inæqualitas triplex. semper verenda 66,6. 319,8. dolor, vnde 325,60,61. dolores, excluso sanguine, discedunt, non excluso, interimunt 565,35,36. hypochondrij quibus dolor est, sine phlegmone; iis superueniens febris, dolorem exoluit 325, 39. dolor inflammatorius, primis periodis hæmorrhagiam habet salutarem 102, 58. hypochondrij dextri dolor, fœtæ ac fœtui vim magnam infert 457,55. intemperies, vnde 163,33. hypochondrium quibus cum rubore faciei in febribus, non est molle; effluente naribus sanguine, conualescunt 565, 39. hypochondria externa, hæmorrhagiæ criticæ non capacia 166, 32. hypochondrium vnde exæstuans 163,40. in hypochondriis quæ supersunt incendia, extincto febris ardore; malum 40,50. 216,62. 376,63. 389,25. 471,54. 554,16. hypochondriis, dispositionem inflammatoriam nunquam infert flatuum interceptio 163,46. 291,49. in hypochondrio pulsus cum perturbatione, dementiæ est 172, 12. hypochondriorum reuulsio sursum intrò, vnde 32,24. hypochondria sursum intrò reuulsa sunt, quibus acuta vox est, quæ fuerat antè grauis 318,62. 444,2. intrò sursum retracta, cum voce acuta, diaphragmatis inflammati propria 176,30. 267,32. hypochondriorum meteorismus, quid 26,34. meteorismi distinctiones quædam 318, 38. meteorismus sponte natus, malus 26,34. meteorismum firmiter fixum qui gerit, non est in tuto 319, 10. meteorismus, cùm cæteros malè habet; tum verò eos pessimè, quos phthisis exercet 318,19,26. meteorismi tres causæ; inflatio, inflammatio, scirrhus 26,35. 318,41. 388,64. meteorismus ab inflatione, duplex; cum borborygmo, & cum torminibus 175,45. 318,42. meteorismus ab inflatione, aluo suppressa; malus 175,44. meteorismus ab inflatione, cum sæuis torminibus assurgens; transit ad hydropem siccum 389,14. hypochondrium tumidum à recenti inflatione, cum borborygmo, vnica spes redintegrandi in purgatione consistit 289,3. hypochōndrij meteorismus ab inflammatione, febrem semper habet coniunctam 179,45. ab inflāmatione duplex, vna fugaci & simplici, altera firmiter fixa & systrophica 318,48. aluo suppressa; terrificus 175,43. meteorismus à scirrho, vbi est ipsius inueteratio, & doloris, borborygmi, ac torminum vacuitas 318,60. distentionis quæ causa 163,32. distentio & mollitudo ἀσύνετα 164,41. tensionis intrò & sursum quænam causa 19,63. tensio, vbi hæmorrhagiæ signum 93,33. 181,48. tensio cum fastidio, comate, & cephalalgia; fundit parotidas 69,59. 103,14. 324, 59. tensionis foras conuersæ, ratio duplex 20,8. tensio, vbi diuturnorum causa malorum 181,47. tensio, vbi cruralem abscessum fore ostendit 181,50. tensio, horrenda; quæ 19,59. hypochondria, vnde tumore assurgunt 175,38. hypochondrij tumor, ad hepar pertinet 540,24. præsertim dextri, tumores duri ac dolorifici, per initia; mortem in propinquo esse denunciant 289,60. inflationis quænā symptomata 458,10, &c. inflationis ab obstructione, quænam incommoda 458,8,9. τὸ καῦμα, detractione sanguinis priùs curatur quàm purgatione 163,42. partium amborum inflammatarum cōmune symptoma, febris 458,17. phlegmone fugax primigenia, nuncia τῆς ἀναῤῥοπῆς 267, 23. Hypochondrium, inflammatione tumidum, nonnisi phlebotomiæ concedit, si desit hæmorrhagia κατ' ἴξιν 388, vlt. inflammatione tumidum, insanabile redditur si quis antè operam purgationi dederit, quàm venam secuerit 389,11. inflammatione tandem liuescit 520,4. hypochondriorum mala quibus suppurāt, malè res eunt 136, 26. 255,18. hypochondrij in abscessu, adhuc periculo locus 165,9. empyemata lethalia, quæ pus effundūt intrò 552,13

Hypogastrium, abdominis totius pars ima 465,1. continet vesicam 540, 23. in hypogastrio, grauitatis sensio percepta, ad vesicam pertinet 540,23. ab hypogastrio tumido, sæpe vrina redditur γονοειδής, qua ille tumor exoluitur 540,29,30

Hypostaseως nomen, in omni doctrina Hippocratis, pertinet ad vrinam, non ad deiectiones 519,50. 551,41

Hysterica passio, sola vteri propria 484,63. à feminis circa locos, corruptione 485,29. in virgines potissimùm atq; viduas ætate iam grandes, cadit 484,64. in hysterica passione, strāgulationis opinio 485,22. epilepsia, vnde 485, 27. hystericū pathema nominare licet apnœā, vel epilepsiā hystericā 485,24. hysterica apnœa vnde 485,21. hysterica suffocatio, impeditis accidit instrumētis spirādi, à diaphragmatis oppressione 454,43,44. hysterici genij triplex omnis defraudatio hystericarū purgationū beneficētia 455, 23, &c. hystericæ duritates in aluo, admodum dolorificæ; crudeliter atq; citò perniciosæ 463,2. Hystericæ hæmorrhagiæ ac periodicæ quænā causa 454,52, &c. de hystericis mulieribus, vide infrà, ad nomen *Mulieris*, sub litera M.

I

IACENDI ratio, in passione posita virtutis quæ portat & mouet 399,32. 556, 54. iacere in ventrem, consuetum pueris & melancholicis, de nocte pauitantibus 401,61. quibus est insuetum, delirium indicat, & circa ventrem labores 401,58. supinum, quid 399,60. supinum, cruribus extentis indecorum 399,51. iacentem, residendi cupidum esse, dum viget morbus; pestiferum quidem in omnibus morbis acutis: pessimū verò in peripneumonicis 403,9, &c.

Iactatio duplex; cum nausea, sine nausea 24,8,9. cum frigore, expers sudoris, diebus criticis; mala 23,53. 40,54.

Ιχώρ, sanguinis portio humida frigida, Aristoteli 563,8. ichores quid significent apud Hippocratem 196,21. ichoris nomen, pro virulento sero atque maligno 63,39. 499,6. ichores, aliquandò acrium rheumatum nomine comprehenduntur 432,7. ichor crassior, bullas facit vbi subsistit 498, vlt. 499,25. dilutior, cutim maculis fœdat 499,1. tenuis, feritate acrior crassiore, cutim exulcerat ibid. ichores intrinsecus, vnde veniunt 279,3. extrinsecus, vnde enascuntur 278,64. 432,1. mali sunt, qualitate acres, & temperamento calidi 279,13. Ichore malo replentur, in aduersa valetudine, musculorum interstitia 279,13. ab ichoribus raptis à venis, febris ardens 432,6. ex ichorum venenatorum collectione, pustulæ toto erumpunt corpore 197,46. 278,61. 385,17. ad ichoris collectionem referuntur cutis vitia quorum citā est impressio 499,3,4. ichorū collectione, eroditur corporis superficies 197,45. ichores venenati, vnde colliguntur 278, 63. ichoris in oculum perenni substillo, quænā incōmoda 430,39. ab ichoribus in pertusa caluaria quænam symptomata veniunt 415,38, &c. ichore à cerebro inflammato exudante, bullæ minutulæ assurgunt in lingua & ore 501,6

Icterus, quid 67,52. vnde dictus 385,62. proprium symptoma hepatis vel obstructi, vel inflāmatione obsessi 178,52. primùm in oculis cernitur 254,54. à iecoris oppressione natus, accedente hæmorrhagia, deletur 366,31. quinam morbum exoluit 385,63, &c. criticus alius, alius symptomaticus 385,63,65. 386,4. criticus quinam 22,50.

Icteri critici causa est, bilis effusio, siue exclusio intus foras 113,19. icterus criticus, vnde, & quomodo sanabilis 505, 20,&c. qui attulit finem febris; bonus 386,5. icteri critici materia, pepasmo mitescere solet 113,18. vrina non est biliosa, sed colorata bellè 518,23. icterus quinam symptomaticus 385, vlt. icteri symptomatici causæ multæ 386,1,&c. icterus symptomaticus fit, bile per cutim diffusa, firmiter fixa, quò affluit continenter 113,19.386,12. ante & post septimum diem, calamitosus 68,11. icterum symptomaticum bilis meatuum obstructorum, vrina toto liquore virescens atque etiam nigra exoluit 523,64,65. icterus ante septimum diem, insidiosus 10,2.22,34.45,48.67, 31. die sexto obortus, curatus purgatione per vesicam aut alui perturbationem 513,3. die sexto obortus; mortiferus 10,5.513,2. acutus & lethalis, quinam 22,41. in icterum quæ cadit fatuitas, praua 113,11.386,19. icterici fiunt, quibus lumborum & lateris dolor, repentè, sine causa manifesta, incidit 565,50,51. icterici etiam eò progressi, vt corpore toto viridi esse occipiant; libertatem nihilominus sæpe retinent spirandi 576,24. sunt χολώδεες ἔξω, φλεγματώδεες ἔσω 386,54. ictericis principatus neruorum madescit 386,52. durum iecur fieri, malum 22,37. 68,12. 386,3. icterici quinam moriuntur 22,28,&c. multùm fœdati, vnde pereunt 22,22.38,12.68,8.113,17.386,59. icterici moribundi qualis color 387,7. ictericorum μώρωσις & νωθρότης, vnde 386,55. propria deiectio pultacea 558, 33. ictericis quod liquidius redditū rubet; malum 561, 25,&c.

Ictus obliqui, ferè inualidi 412,40

ὁ ἱδρώς, ἀντὶ τῆς ἐφιδρώσεως 501,39

τὸ ἥκιστα, minimùm, non minimè 429,18,&c.

τὸ ἤδη, quid significet 313,49

De Iecore, vide sub litera H, ad nomen *Hepatis*.

Igne & aqua omnia coagmentantur atque consistunt 420,38. ignis cæcus, vbi fundamentum habet 329,46

Ignoratio, quid 6,13. à rigore, ab intemperie frigida cerebri 6,16. à rigore, mala 6,10

Ileus, quid 355,11,&c. vnde fit 364,63.365,1,3,10, &c. vnde nomen habet 329,8. ilei nomen, ad intestinorum εἴλησιν contrà naturam pertinet 354,55. Ileus & lienteria, vt differunt 354,52. fœtus torminibus 354,50. præceps ad interitum morbus, & periculosus admodū 355,4.365,9. ilei propriū & inseparabile, nihil deorsum ferri, cū alui torminibus, & cardiogmo 58,51.115,56. 116,9.177,57. 355,29. vitium inexpugnabile, ἡ ἄνω εἴλησις 355,2. in ileo, reuolutionis quænam causa 355,13. Ilei graueolentia, in quibus percipitur 355,56,57. graueolentis parotides consectariæ, vnde 355, 56. symptoma productum cùm in propinquo mors est, vomitus 58,52. in ileo vomitione cibi & chyli tollitur nutricatus 355,49. cibus & fæces primùm in aluo subsistunt, mox remeant sursum, vt etiam per os reddātur 354, 58. ileus cùm inueterauerit, stercus per os redditur 355,6.364,63. in ileo maius periculum cibi vomitu, quàm stercoris 355, 47. ilei consectaria symptomata, quænam 115,55. ilei & stranguriæ frequens adinuicē transitus 540, 48. ileus stranguriæ superueniens, 7. die perimit; nisi oborta febre, vrina fluxerit cumulatè 364,9.540,52. in ileū transitus esse potest aphthosæ lienteriæ 355,34. ileosi homines vnde sunt, inde non raro fiunt stranguriosi 336,15. ileosis vomere & obsurdescere; malè 354,42. cùm interceptio est vrinæ, cita mors venit 540,43

ὁ ἴλιγγος, nihil aliud quàm ἡ σκοτοδινία 89,65.

ἡ ἴλλωσις, oculorum diastrophe 91,29. 119, 19. 144, 36. 453,33. ἡ ἴλλωσις, eadem quæ ἡ κατάκλασις 194,56

ἰλύς & ἰλυώδες vt differunt 459,5

ad incrementum, mutuę existunt operæ caloris, corporis, alimenti 421,9

Indicatio quæ à viribus, cæteris omnibus anteponēda, quorsum 33,26

Indolentia falsò credita, vnde 470,52,53

Inediæ patientissimi senes; mox homines constantis ætatis, minimùm adolescentes 429,19.436,60

Infantes tantum caloris habent, quantum postea nunquam 421,23. infantum calor blandior, & sui nascenti similis magis 570,35. alimentū simplex, nec valde elaboratum 570,36. infantia triplex 227,3. 433,24.436,14. septē annis finitur 227,12.439,17. infantiæ sui sunt morbi 436, 35. τὰ ἐόντα multa, quibus ipsius morbi succrescūt & pullulant 433,44. infantia sæpe calculosa à trimatu 359,14. infantiæ natura, vnde conuulsioni obnoxia 227,3

Infirmitatis accessio, vnde 438,57. infirmitatis corporis causa quænam terrifica 94,60

Inflammatio duplex; vna per systrophen nata; altera sicca, quæ φλόγωσις 175,64. à sanguinis rheumate consistente 234,34. vera quid, iuxta recentiorum placitum 152. vlt,164,45. inflammationis quidnam proprium 274,28. magnæ symptomata, quænam 114,33. 153,46. 356,40. 357, 17.244,26. à traumate, expertes caluariæ partes omnes, præter frontem 430,31. Inflammatio fixa, nullam exhibet commoditatem sanguini remeando aut permeādo 357,57. inflammationis fixæ quænam remedia 39,19. inflammatio sub auribus, vera parotis 115,8. in inflāmatione omni, tenuior exudat portio humoris phlegmonici, modò partis obsessæ densitas non impediat 252,6. 258,62. inflammationis systrophicæ duæ causæ 244,27. inflāmatio omnis systrophica dura 168,58. systrophica omnis, mollior ab empyemate 358,36. systrophica magna, tactu omni, quantumuis leui, offenditur 465,13. in inflāmatione omni systrophica, partium tumidarum durities & dolor prægrādis 356,34,35. inflammationum omnium systrophicarū mutatio quadruplex 165,48.255,14.357,54. inflammationes conuenienter naturæ, terminantur diaphoresi & suppurato 255,15. contra naturam terminantur gangræna & scirrho 255,16. in inflāmatione idem faciundum, quod in ędibus conflagrantibus 166,14. in omni magna, vnicum naturæ perfugium, suppuratum 117,22. ab inflammatione perfrigerando nimium stupefacta, scirrhus 463,25. inflammationes omnes partium nobilium, quando horrorē cient 255,38. inflāmatio nulla partiū nobilium, alui profluuio exoluitur 39,27. inflāmationum interiorum suppuratio, ancipitē habet euentū salutis aut mortis 255,17. systrophicarum, & inde nascentiū suppuratorū, grauiores morbi appulsu tenebrarum, quàm lucis 277,58. inflammatio hypochōdriaca interior, per se funesta, vt sanescit tamen 168, 36. inflammationes non rarò mouet lethales irrita nauseabunda proritatio 422,19

Immerito, ἀλόγως, ἀσήμως, μὴ κατὰ λόγον, παραλόγως synonyma 296,19

Impotentia omnis quam edunt collapsa naturæ præsidia, ingrauescente morbo; signum citæ mortis venturæ 451,3,4. impotentiæ quæ immerito vacuitatis, aut certè si nulla fit, accidunt, pessimæ 450, vlt. 451,1. impotentiæ ab exhausto, quænam signa 451,4,&c.

Ingestionis causa, suctionis sensus 546,4

Ingrauescere & exacerbari, vt differant 253,4,&c. ingrauescere, malū in omni paroxysmo, pari aut impari 253,7

Initia morborum acutorum, fere crebra metaptosibus & orgasmis 211,43

Insaniæ cacochymia, cæteris omnibus antecellit 54,42 signa potissimum lucent in oculis 380,32. insania, symptoma cerebri fortiter alterati 51,22. bilis atra in cerebro symptoma 185,9. 497,3. insaniam adducunt; cum cephalalgia, biliosi vomitus, surditas & vigiliæ 460, 57. facit, lateris dolor à bile, qui vanescit immeritò 460,58. insanię summa omnia in ecstasi melancholica 94,43. feritas tāta vt superstite empyemate vix depellatur 54, 27. insania à phrenitide, delirium perpetuum 476,37. quomodo phrenitidis consectaria 111,30. cum silentio, symptoma deprauati animi, potiùs quàm cerebri sicci 38,39. taciturna, superstite vocis libertate; mortifera 38,27. insaniæ crisis bona per μετάπτωσιν timoris melancholici, nō autem phrenitidis 378, 4. insanientibus hæmorrhoides aut varices exortæ, sanant insaniā 54,35.371,17.378,24. qui insaniunt melancholicè, si tremor superueniat; malo sunt loco 378, 54. insanientes, cœptis immanibus efferi, vinculis coërcendi 378,46

Insectorum materia quæ transpirando ducitur, non vniusmodi 147,27

Insomnia, quid 52,11. quomodo fiunt 52,18

Inspiratio & expiratio, contrariis editæ motibus 148, 44.149,2

Intemperiem similem faciliùs excipit pars omnis intemperata, quàm temperata; contrariam 7,24.382,51. intemperies frigida, febris ardoris consectaria; insanabilis 6,5.101,63.331,49. principatus frigida prægrandis, planè mortifera 410,55

intereunt omnes crudeliter, quicunque voce capti intereunt 220, 54. de interitu, vide plura sub litera M. ad nomen *Mortis*. intestinorum vis peristaltica, quænā 354,57

Intestina, minimè omniū iecoris opa carere possūt 575,19

intestinum

intestinum tenue, ἄσπερον 418,9. venis abundat, non sibi, sed hepati 418,12. veteribus chorda 435,27. intestina tenuia, tria 443,58. quænam 417, vlt. 418,12. Ecphysis, transponendo chylo inseruit 417, vlt. ieiunum distribuēdo chylo ad hepar, per mesaraicas portæ venas, inseruit 417, vlt. 418,1. Ileū, segregandæ fæci à chylo, transmittēdæ ad colum, & inde ad rectum, dicatum 418,1. intestinis tenuibus officium vitale tributum, quo vitam diu carere non potis est 417,62. 418,36. intestini tenuioris mala leuia, sunt grauiora quàm crassioris prægrandia 355,50. intestini ieiuni phlegmone, digestionis officium adimit venis mesaraicis 331, vlt. intestinorū tenuium si quod præcisum fuerit; nō coalescit 417,50. 418,28. intestini tenuis continuitate amissa, symphysis neutra expetenda 418,27. intestinum tenue dissecari, mortiferum 418,7,40,41. intestini alte diuisi quænam symptomata 418,39

Ionica dialecto, ὑπόστασις τῆς κοιλίης, est eius ἡ σκληρότης, ἡ ἀπόληψις 61,9

Iosiam Regem, pietate insignem, cur Deus ante diem ad patres suos collegit 459,10

Iracundiæ inseruit cor 374,61

Ischiadas credibile est ex frigore & cacoethia succorum enasci 383,37. Ischias nata ex frigore & grauitate lumborum, non rarò protrahitur exactum ad annū 383,38. iuuenum quomodo fit 383,45, &c. doloris acerbitate nō cedit ischiadi grandium ætate 383,43. discedit 40. die 44. qua conditione 383,44

ἡ ἰσχνότης, faucium æqualitas 36,42. τὸ ἰσχνὸς, ad æqualitatē pertinet naturaliter. constitutā partis cuiusq; 387,54

Ischuria, ad quas partes pertinet 158,29. Ischuriæ quænā καταχρηστικῶς καὶ κατὰ πρόληψιν dictæ 363,13, &c. ischuria quæ bona 5,61. quæ mala 5,63. ischuria & dysuria, differunt tātùm per magis & minus 363,11. ischuriæ causa omnis posita vel in vesica, vel in vrethra 363,17. ischuriæ in vesica, causę, exolutio vel sensus amissio ibid. ischuriæ in verethra, causa, oppilatio; quæ est à phymate aut calculo 363,20. ischuria vera, vesicæ propria 339,1. in vesicam plenam, non in vacuam cadit 363,12

ἡ ἰσχὺς, καὶ δύναμις, καὶ ἐνέργεια, vicissim & mutuò in vitio sunt 322,19. ἰσχὺς, in substantia 33,36. 95,2. 124,7. 290,33. 321,54

in Italia, capitis tromata δυσελκέα: tibiarum εὐελκέα 429,32,33

τὸ ἰθυσκόλιον rhacheos in longum exporrectæ 192,30. τὸ ἰθυκυφὲς, à diaphragmate ad magnam ceruicis vertebrā 192,32. τὸ ἰθυλορδὲς, in lumbis ad diaphragma 192,31. τὸ ἰθυκυφωδὲς, in osse sacro ad magnā lūborū vertebrā ibid.

in Iudicio, regnum animi 375,35. 383,57. iudicium & experientia, duo inueniendi iudicandique propria instrumenta 411,10

Iudicatoriæ causæ omnes paucæ, prauæ 100,35. 116,48. 201,44. 132,45. 206,20. 210,57. 212,56. iudicatoria ne statim appareant 166,47. iudicatoria non iudicantia, aut difficilis iudicij, aut lethalia 24,15. 50,21. 110,12. 166,49. 467,57. non iudicantia, qualitate quidem non aliena; sinistri sunt iudicij 286,42. non iudicantia, quæ qualitate in vitio sunt; mortifera 286,44

Iugulum & clauicula, eadem 274,35. Iuguli dolor fixus, symptoma partis conuexæ hepatis inflammatæ 20,12

Iuuentus, decem aut quindecim annis finitur 439,18. plerisque finitur 35. anno 436,22. vlterius nō excurrit anno 42. 436,21. iuuenibus biliosum & calidum temperamentum 107,26. aluus astrictior, in senectute laxatur 316,27. iuuenes morbis acutis correpti, tres habent opportunitates excretionis 166,52. iuuenū excretiones propriæ in morbis acutis 78,63. Iuuenibus, sursum esse solet μετάστασις 516,62. anadrome biliosa ad cerebrum, si nō ciet hæmorrhagiam; mouet delirium vbi subsistit 516,63,64. sanguinis spuitiones, phthises 290,5. iuuenes inflammationibus mirum in modum exercentur 107,27

super κατ' ἴξιν contentio magna inter priscos medicos 202,64. τὸ κατ' ἴξιν, semper significat rectitudinem, in lōgum modò, modò etiam in latum 202,60. 203,20. τὸ κατ' ἴξιν, oppositum τῷ ἀνάπαλιν 166,26. 203,13. κατ' ἴξιν si desideratur, nihil medicorum votis respondet 203,8. τὸ κατ' ἴξιν admirabile, ex impulsu naturæ, humoris motu, & partium affectarum loco & situ 274,22

K

τὸ Κακὸν, nomen commune malorum omnium quæ fiunt & quę apparent eorum periculo quos occuparunt 457,62, &c. κακὰ in ægris ea sunt, quæ à bonis vincuntur 4,20. κάκιστα in ægris ea sunt, in quibus omnia quæ adsunt mala, & ab iis absunt bona 4,21

ἡ κακοήθεια καὶ τὸ κακοηθὲς in morbis quid significent 16,55. 199,8, &c. 204,59. 223,12. τῆς κακοηθείας in morbis, significatio triplex 199,9, &c.

τὸ καθυγραίνεσθαι, profusiores aluos significat, quæ crudis excrementis feruntur 83,43. τὸ καθυγραίνειν καὶ καθυγραίνεσθαι κοιλίην, idem quod τὸ πονηρεύειν καὶ πονηρεύεσθαι 128,36. 251,24. 442,55,58. 450,36

ἡ καμπυλότης, palpebrarum diastrophe 453,34

ἡ καρδίη, veteribus stomachus 26,5. 77,51. 159,54. 173,21. 196,9. 299,43

ἡ καρδιαλγία in stomacho, idem quod ὁ καρδιωγμὸς 324,49. ἡ καρδιαλγία καὶ ἡ ἀσιτία, vt differant 325,12

καρδιωγμὸς, symptoma est stomachi 26,5,15. 77,51 idem quod ἡ δῆξις τοῦ στήθεος 159,51

περὶ τῆς καρδιαλγίας, καὶ τοῦ καρδιωγμοῦ plura dicta sunt ad literam C

ἡ καρηβαρία, quid 93,57

ὁ κάρος, veteribus vnde 99,15. τὸ καρῶδες, quid 99,23. τὸ καρῶδες quodnam salutare 99,30, &c. quodq; pessimum 99,26, &c. de Caro, vide sub litera C.

ἡ κατάδρομὴ omnis, ibi morbū facit, vbi subsistit 382,39

ἡ κατάκλασις, quid 223,50. oculorum & palpebrarū peruersio communis 453,35. eadem quæ ἡ διαστροφὴ, καὶ ἡ καμπυλότης 144,31. 453,22.

ἡ κατάκλισις καὶ ἡ ἀνάκλισις, vt differant 399,28

τὸ καταμολύνεσθαι, quid denunciat 333,19. 479,29.

τὸ καταμολύνεσθαι καὶ τὸ ἀφανίζειν, vt differant 479,23

καταρροπὴ, quibus denunciatur 11,54

κατάστασις, morbi cuiusque historia 44,58

καταφορὰ, quid 9,22

ἡ κατάψυξις, quid significet 376,53,54. semper symptoma à debili vel emortuo calore innato 471,40. vna firmiter fixa; altera fugax 471,41,43. ἀντὶ τῆς περιψύξεως recensetur 376,56. accessionem habens νωθρότητος, quō refertur 216,57

τὸ κατεχόμενον, quid 521,41

τὸ κάτοχος, pro eo quod firmiter fixum est 527,18

ὁ καῦσος, febris ardēs 386,48. de Causo, vide ad literā C.

τὰ καυσικὰ, quænam 101,32. 386,39. οἷοι μεμαρασμένοι 386,38. τῶν καυσικῶν vis, morbum indicat acutum & ταχυκρίσιμον 61,44

ἡ κεφαλαγία, quid 289,22. quomodo vsurpatā 33,45

κεφαλαλγία, quid 87,31. De Cephalalgia, require ad literam C.

τὸ κριμνῶδες, ad vrinarum prauam hypostasin pertinet 532,42

ἡ κρίσις καὶ τὸ κρίσιμον, secundi aut sinistri iudicij dicuntur 248,58. τὸ κρίσιμον, absolutè simpliciterque positum, quid 68,3. 124,39. τὰ κρίσιμα verè, quænam 202,9. non verè κρίνοντα, ante septimum diem 87,55

ἡ κῖλα, quid 214,52. vnde 214,49

ἡ κοιλίη, aliquando pro supera & infera aluo 463,39. aliquando pro amplitudine ea, quæ subiacet thoraci 26,43

κόπος, quid 11,41. 21,17. τοῦ κόπου causæ duæ & quę 21,19. ὁ κόπος duplex; ἁπλῶς dictus, & αὐτόματος 21,31,32. ὁ κόπος ἁπλῶς, à labore nimio, vel desueto vel insueto 473,12. ὁ αὐτόματος, triplex; πονώδης, φλεγμονώδης, ἑλκώδης 11,44,45 473,13. 486,8. τὸν κόπον πονώδη, edit repletio 473,14. 486,9. τὸν ἑλκώδη, edit cacochymia 473,14. 486,9. τοῦ κόπου ἑλκώδεος causa eadem quæ horroris 473,15. τὸν φλεγμονώδη edit repletio & cacochymia 437,14. 486,9. κοπιώδης, qui 11,40. 21,16. οἱ κοπιώδεις homines & febres, quæ 21,16

τὸ κύφωμα lumborum, æquè per varices atque per dysenteriam, curationem recipit 188,21

L

LABRVM, quid 140,41. ex confusanea cute & musculo 140,42. Labij concussio, vnde 140,52. biliosam aluum prorupturam ostendit 140,37. inferioris palpitatio, vomituro 57,5. 577,24

Lachrymarum iniussa profusio, quænam non terrifica 194,45

Lactis coctio, vera πέψις 484,5

Læsionis species, cuiusmodi sit ipsa affectio denunciat 48,38. 62,59. 273,30. 380,6. 423,20

τὸ λαπάσσειν, quid 117,60. 333,8. τὸ λαπάσσειν καὶ τὸ ἀφανίζειν, vt differant 118,3

Laryngis carnes, modulandæ voci dicatæ 220,37. eminentia, spirationē facit κερχνώδη 425,62. musculi duodecim proprij 148, 22. inflāmatio, præceps ad interitum 477,46. tumor non habet ἀφάνειαν aspectabilem in qualitate corporis 241,48. prominentioris, vnde fiunt homines 425,58

Lassitudo vlcerosa & phlegmonosa, dementiæ opinionem facit 129, 22. de lassitudine, vide ad literam K. sub nomine, ὁ κόπος.

in Lateris æqualitate, nulla suspicio inflāmatæ membranæ costis intextæ 387, 59. tumor in pleuritide, non tractabilis 356,44. dolor & pleuritis, aliquando eadem, aliquando differunt 298,6. dolor, pro pulmone afflicto 299,35. punctorius, pleuritidis 565,51. tensiuus, symptoma iecoris inflammati 565,52. dolor qui cum sputo bilioso euanuit; insaniam facit 296,1.316,56.460,58. cum febre, non ita respuit venę sectionem, quàm sine febre 387, 49. cum febre diuturna, pus eductum iri significat 298,2. sine febre, videri nequit pleuriticus 387,50. lateris dolor, nec tamen pleuriticus, quomodo ad phrenitidē transit 291, 30. in lateris dolore à prolapsu catarrhi, sanguis non detrahendus 388,14. dolorem nullum, nisi vnico phlebotomiæ alexiterio, posse sanari, falsum 387,33. infirmitatem infert repetita carnificum phlebotomia 388,39 morbus, & de phlegmone & de empyemate dicitur 286,47. morbosi sanguinis substillū incidat ē narib.; graue malū 286,33

ἡ λειποθυμία, eadem quæ λειποψυχία 569,25

Lemæ, quid 126,55

in Lepra, partium solidarum natura omnino labefactata 434,62. Leprosorum conditio, quænam 568,21

τὸ λεπτὸν absolutè, quidnam 196,54.443,63

ὁ λεπτυσμός, quid 4.45. eius causæ 4,46

Lethale si quid est, non protinus moriendi necessitatem adfert 571, 13. lethalia quæ sine signis quiescunt; mortem significant 238,61.316,55

Lethargus, quid 75,30. à pituita putri in cerebro 90, 16. 185,10. 423,21. inter cataphorica symptomata capitis repleti numeratur 75,30. symptoma cerebri malè affecti per idiopathiam 75,38. à phrenitide, funestus 101,64. in lethargo, facultates principes labefactantur 90,14. lethargici, non sunt suæ mentis 75, 59. lethargici delirium, vbi cernitur 75,31. lethargicis aluus tumida 75, 60. lethargicorū genæ sublimes 99,58. lethargici, cur videntur leucophlegmatici 75,47. vnde contremiscunt 75,39. qui ex phreniticis fiunt, planè sunt immemores 542,20. manibus cōtremiscunt, soporati, decolores, vnaque turgiduli, cum pulsu sepulto 474,4. lethargico immemori si aluus feratur liquidis excrementis, vel vrinæ fundantur similes iumentorum; is seruari non potest 372,44.509,20. in lethargicis deiectiones iniussæ & liquidæ, terrificæ, ac desperatæ salutis 542,35. ex lethargicis quicunque seruantur, ferè purulenti redduntur 75,23

Leuatio fida, quænam 507,2,3. omnis quæ crisin non habuit, etiam in spe certa salutis; suspecta 266,43. iis quæ leuant immeritò, nō est fidēdum; nec vereri valde oportet quæ sine causa mala inuadunt 29,26. leuatio nulla salutaris nec stabilis, quæ non fit κατὰ λόγον 185,1. nulla cum bonis signis fugacibus non periculosa 521,30,31. perniciosa sine signis, quomodo fit 3,38. falsò credita, cum prauis signis; mortifera 521,30

Leuce, quid 434,52. vnde 434, 53. in leuce, solidarum partium omnino labefactata natura 434,62

de Leucophlegmatia, vide ad nomen *Hydropis* ὑποσαρκιδίου, sub litera H.

Lien, natura rarus & spōgiosus 327,57,63. 330,57. lienis situs 327,57.330,57. lien, officij præstantia & dignitate, iecori inferior 164, 58. crisin non adeo citam habet quàm iecur 164,60. non tam celeriter ac facilè periculo locum cedit, q̄ iecur 164,60. lienis consuetudo, continēter humorem superfluum attrahendi, & redundantiam deponendi 327, 63. 330, 61. lien, sanguinis impuritate tumescit 272,8. nimium expletus, redundantiam suam deponit in omentum & in loculos alui 327, 60. 330, 58. fit magnus à bile aut pituita 329,16,&c. lienis magni, magna cum hepate sympathia 329, 11, &c. lieni quæ causa & occasio fuit congerendi humorem melancholicum aut pituitam 350,9. lienis duricies est, vel à veterei cōgestione humoris, vel à repentina fluxione 541,39,40. à veteri cōgestione humoris, non est sursum, sed deorsum percipitur 541,39,43. duritas, vnde homines sunt lienosi; est κατάῤῥοπον lienis. nō ἀνάῤῥοπον 541,37. durities à repentina fluxione, ipsum lienem facit ἀνάῤῥοπον 541,40,41. tumor, aut rotundus, aut latus, aut longus & crassus, aut longus & tenuis 349, vlt, 350,1. à lienis tumore, obortus bubonis abscessus κατ' ἴξιν 203,39. lienosi verè sunt, quibus iam pridē viscus ipsum lienis induruit 349,32,35,51,62.541,32. lienosi, vnde 272,8.349,36,&c.541, 42. lienosis dysenteria non longa; vtilis, longa, pestifera 185,19.345, 8. 349,3. 541,50. cur vtilis dysenteria non longa 350, 17. lienosi quinam superueniente dysenteria, sanescunt 40,2. lienosis dysenteria quiescente, si vel hydropes veniunt, vel lienteria; mortiferum 345, 8. 541, 51. vrinæ tenues, tum per se, tum ex euentu 541, 51, 52. lienosis & melancholicis, non eadem curatio instituenda 349, 32. lienoso oxymel saluberrimum 349,34

Lienteria, quid 340, vlt. ventriculi morbo adfertur; non intestinorum 351,35. in lienteria, læuitas intestinorū nō semper est 351,34. intestinorū asperitas quādoq; 351,34. lienteriæ natura, in frustrata & abolita coctione prima 217, 54.328,55.351,25,29,30. signum vnum pathognomonicū, præceps crudorū vel imperfectorū ciborum egestio 353,16. lienteria, symptoma aluinum toto genere symptomaticū, & nulla ratione criticum 351,18. lienteriæ morbus & symptoma, non minùs in vitio est, quàm si manùs ægro adferret 351,27. lienteria, nunquam bono ventris apparet 251, 24. semper meretur malè de iis quos inuasit 351,20. ex imbecillitate orta naturę, ipsam reddit denuo infirmiorem 350,39.351,20.532,48. in lienteria intestina maiore in vitio sunt, quàm in hydrope flatulento 330,46. lienteriæ cuiusdam intemperies, maior quàm tympanitæ 330, 47. lienteria consectaria lōgæ dysenteriæ, à solo intestinorū vitio 330,48. tam nocenter hydropicum afficit, quàm pleuriticum diarrhœa 338,6. lienteria, dysenteria, diarrhœa, vt differunt 332, 45, &c. 340, vlt. lienteria & ileus, vt differunt 354,52. lienteriæ & phthiseως differentia vna, ab eodem fonte 353, penult. 354,32. in lienteria, torminum & dolorū distinctio 353,39,43. lienteriæ causa duplex; vna, coctionis frustratio; altera præceps egestio 351,37. à coctionis frustratione, quænam causa 351,41. & quæ προηγούμενα 351, 43. & quæ signa comitantia 351,46. à coctionis frustratione symptoma primum, alui grauatæ oppressio 351,42. quiescentis & vale dicentis proprium ἐπιφαινόμενον, ἡ ὀξυρεγμία 351,48. lienteria à coctionis frustratione, omni molestia caret in excernendo 352,34.353,12. ad liēteriæ à coctionis frustratione, curationē, neoterismo tantùm opus, nec vacuationi opera danda 351, 51. lienteriæ à præcipiti egestione, causa duplex: vna, catarrhi prolapsus crudi: altera, vētriculi tunica aphthosa 351,57.352,5. à præcipiti egestione, προφαινόμενον, ἡ ὀξυρεγμία 351,49. lienteria à ferino catarrho, abortionis causa 352,23. in lienteria à præcipiti egestione, à catarrho, vt purgandū 351,62. lienteriam faciunt fluxiones aphthiferæ per impotētiam continendi ea quæ adsumuntur 472,14. lienteria à præcipiti egestione, à ventriculi tunica aphthosa, similiter fit vt stranguria in vesica 352, 6. in lienteria à vētriculi tunica aphthosa, cibi apulsu, exulceratio proritatur 352, 37. articuli pustulati velut ambusti, corporeæ habitudinis phthisin ostēdunt 352, 45. lienteriæ aphthosæ, transitus esse potest in ileū 355,34. 472,15. lienteria calamitosa, superueniens ori aphthoso 141,6. interdū ægros trahit, interdū eos præcipitat 351,23. Lienteria vnde lōga 353,19, &c. lienteriam longā macies sequitur 354,35. in lienteria lōga, si acida eructatio fit, quæ priùs nō fuerat, bene fit ægro 353,11. lienteria funesta, vnde 145,8. in lienteria ascarides existere possunt; non lumbrici, nec tæniæ 218,9. lientericū esse, planè idē, quod genio defraudari, & fame absumi 351,28. lienterica, cum spiratione difficili, & lateris vellicatione coniuncta, transeunt in phthisin 353,60

Ligamentum, quid 418,63. ab ossibus 192,43

Lingua, organum sermonis & gustatus 133,32.273,44. nouem mouetur musculis 238,49.133,36.229,49. musculorum ministerio, verborum dædala 229,37. linguæ partes duæ, linea mediana coniunctæ 133,32.273,44. lingua, tunicā habet cōmunem & continuatam cum aluo 577,23. linguæ membrana cōmunis, vnde 133,34. linea mediana, vnde 248,4. membrana propria, à neruo 3. & 4. coniugationis

gationis 133,35. lingua spongiosa,triplici contexta fibrarum genere 133,33. linguæ naturaliter constitutæ genuinus color,qualis 133,62. deprauati motus,vnde 172,60. impotentia,quando existit 368,49. paralysis, homines facit ἀναύδους 111,64. ponderi pōdus adiicitur à defluxu pituitæ 577,14. lingua,index affectus humorum 510,56. serum denūciat 134,42. vrinam indicat 134,7. plurimùm valet ad comparandam διάγνωσιν & πρόγνωσιν pleuritidis & peripneumoniæ 273,47. concolor partibus vicinis & sociis 134,2.248,42.273,53,55. linguæ coloratio, humores denunciat,quorum magisterio corpus tenetur 134,5. linguæ colorationis opportunitas,vnde 134,27. lingua,coloribus variis,vnde fucatur 134,25. ad medianā lineā delibuta velut alba salina:febris dimissionē denunciat 513,54. linguæ mutatio esse solet,cùm malè est vtero, & malè ab vtero 474,9. lingua moliuscula,vnde 137,49. arida, signum pathognomonicum fuliginosi ardoris 474,19. signum συνεδρεῦον vteri inflammati 474,20. linguā fucari, non tam graue,quàm exasperari 274,1. lingua, à quibus partib.fucatur 133,vlt.134,1. linguæ pars non fucatur, nec exasperatur è diuerso pulmonis inflāmati 274,21. lingua fuliginosa, læuitatis & æqualitatis semper comes 260,19. 274,3. φρικώδης,multū differt ab ea quæ πεφρυγμένη 133,54. linguæ suffusæ signum,coloratio 273,63. lingua & voces, pariter vnà exasperantur 273,63. linguæ resiccatæ & ab exhausto laborantis signū,asperitas 273,64. asperæ multúmq; siccæ,phreniticæ 137,41. asperitas,sitis,tussis,à somno solēt exacerbari & irritari 328,12. lingua πεφρυγμένη, vnde 134,18. primùm percipitur rigidiuscula:inde exasperata:postremò, hiulca 273,64. tremit eodem pene momento subleuata & depressa 577,4. tremula fit, infirmitate potentiæ animalis 137,19. signum vel paralyseos affuturæ,vel mentis non solidæ 369,59. signum non solidæ mentis 137,11,28,43.172,59.182,50.369,63.512,14. nonnullis signum alui prorupturæ 577,3. χλωρή, Galeno ὠχρά 134,46. χλωρή,herbacea 134,57. virescit,quia biliosa 134,52.474,11.490,23.515,56. bile fucata cōtinuò;discessionē morbi fore denunciat septimo die aūt nono 252,46. linguæ virides, à bile:rubræ, à sanguine:nigræ à nigra bile:aridæ à fuliginoso ardore, & matrice 474,11,12. lingua ἀκανθώδης,quādo 137,50. ἀκανθώδης,eadē quæ πεφρικυῖα 137,50. perusta,causi merito esse solet 474,28. linguæ liuor, vnde 134,20. lingua liuore bullata, mortē subesse testat 252,47. nigra, asperitatis semper comes 260,19.274,2. quæ multū nigrescit; intra 14. diem,crisin fore ostendit,i. exitiū 381, 47. 248,60.504,16. calamitosissima,nigra & virulēta 133, 29. vnde vlceratur 137,52

Lipopsychia,vnde 131,53

Lippięti diarrhœa quę spōte ciet,salubris 130,52.568,64

ἡ λιθίασις,quid 360,23. aliquando λίθος dicta 360,24. οἱ λιθιῶντες propriè,calculosi in vesica 360,23. 437,32. τῶν λιθιώντων nomen,aliquādo pro calculoso in renibus 361,22

Liuor,color est sanguinis subtilissimi 275,52. à frigore 125,48. colori suauerubenti oppositus 308,35. liuidus color,puniceo proximus 385,43. nigro proximus 275,53. liuor,peior nigrore 38,60. duplex,vel ab expressione sanguinis è venula in cutim, vel à perfrigeratione 284,44. 394,60,61.491,51. semper è malis per mala 395,52. liuidi vngues, vnde 308,33. liuor, cur primùm in vnguibus apparet 308,34. in morbis acutis, à νεκρώσει vniuersitatis 257,64. digitorum & pedum in febre acuta,semper apparet ad mortem citò venturam 395,55. in osse,vnde 415,29. liuor & siccitas in vlceribus,vnde 398,53,&c. partium extimarum,quid arguit 38,58,59. partibus extimis accidit per progressum 38,64. liuidū,quodnā fœdi odoris 284,47

Lochia,purgatio à partu 441,38. quarum rerum purgatio 441,41,&c. Lochia purgatio,& aquæ vterinæ, quo pacto differunt 441,44,45. lochiorum materia, pepasmi non capax 462,32. suppressorum vitia, intra 45. diem mortifera 445,5

Locis vis magna infertur ab albis,tam intus cohibitis, quàm exeuntibus 475,1

Locus,locati conseruatio 139,3

ὁ λόγος in genere τῆς φωνῆς continetur 182,54. κατὰ λόγον, quid 35,34

τὸ λορδόν, in ceruicis connexione 192,32. ἡ λόρδωσις vnde 393,15,&c.

Lumbi,quid 60,23. lumborum vertebræ quinque, in homine tantùm 188,6.192,34.382,22. à lumbis,mesaræon & mesocolon 188,10. lumbi interiores, vt dolent 11,55. lumborum vitia,nullam partem corporis sinunt expertem sui 332,27. lumborū & intestinorum facilis sympathia & συντιμωρία 347,13. lumborum & renum dolores,se mutuò vicissim excipiunt 383,vlt.384,1. in lumborum sympathiam facillimè adducuntur renes,vesica,genitalia,mesocolum 426,4. è lumbis ad ischium,rheumatis propagatio facillima 528,41,42. lumborum excursus, caput replet 189,53. dolores hæmorrhoicis purum sanguinem effundunt 566,1. dolor in omni fastidio cardialgico,deorsum τὴν ῥοπὴν denunciat vitiosi humoris 502,15. dolor,nulla incidente causa,crebrò reuertens; signum terrifici morbi 198,51. in lūbis mala faciliùs sanescūt quàm in dorso;per opportunitatē venæ insignis 191,6. in lumbis dolorifica mala; sanguisflua 188,57,59. 192,59. 210,2.219,18.370,58.388,60.487,50.502,18,566,9. lumborum mala dolorifica,multis modis terrifica 197,22.198, 62.199,36. quæ propagantur ad ceruices & ad caput,vicissitudinem adferunt conuulsionis & paralyseos 337,27. euadunt nephritica, quando humor transit ad renes 384,3. dolor cum comate anxio; pestiferus 199,18. de lumborum dolore, in fastidio cephalalgico, speratur infrà transmissio 502,9. per lumbos oberrantium dolorum, & cum febre, & sine febre; ad ischium transitus esse solet 528,22. lumborum dolor prægrandis,quinam 505,16. in lumborum dolore prægrandi,cardialgiæ & cibi fastidia; signa sunt hæmorrhagiæ, tum futuræ, tum antegressæ 198,29, 388,60.566,8. ex lumborum dolore quæ cientur hæmorrhagiæ: largæ 189,28.292,60. quæ ex lumborum dolore principia morborum ducuntur; pestifera 197,40.

Lumbricorū ἡ ἐντελέχεια, venit ab ἐνδελεχείᾳ excremēti chylosi 547,9. lūbricos vnà exire cum excrementis profuerit,dum itur ad crisin 546,51.547,22. in lumbricis qui vnà exeunt cùm alui deiectione mitificata, cernitur morborum acutorum infractio 547,3. lumbricorū nulla cōmoda,vbi deiectio naturaliter est constituta 546,64. lūbrici tum viui,tum mortui; principio, mali:cùm verò itur ad crisin prosunt 547,33,34. de lumbricis opiniones variæ, Antiphanis,Apollonij,Aureliani,Dioclis,Herophili,Glauconis 547,26,30,&c.

Lux calori natiuo maximè consocialis 277,51. lux facit,vt suppurati feritas infringatur 277,52. luxatio nequit existere,quin coniunctam habeat peruersionē 192,28. λυκανθρωπία, ἀπανθρωπία, μισανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22. τὸ λύειν, καὶ ἡ λύσις, in omni doctrina Hippocratis; sanatio est 72,25.96,16.182,10.228,3. 358,2.466,25.506,39,391,40. τὸ λύειν,aphorismi 26,6. quid significat 15,62.96,18. ἡ λύσις καὶ ἡ πτῶσις, ἀσύστατα 144,10.

M

Macies & rubor, ἀσύστατα 278,25. 459,vlt. maciei inchoatæ signum ἀχώριστον,cutis pallida 459,64. absolutæ signum ἀχώριστον, cutis pallida & intenta 459,63

Magnum quidpiam exurgit, quando affectū causæ excipienti,accedit vis magna efficiendi 531,12. magnis duobus positis,oriunda inde magna 341,18. 531,11

Mala omnia,esse necesse est è malis orta 305,vlt.311,21. 328,42.464,18.523,20. mala è malis orta, vbi pessima 395,35. malè orta, pessimè ipsos habent quos inuaserunt 337,50. de malis nūquam sunt auguria bona 520,61. ex malis,nihil boni componitur 559,37,38. mala non sunt reapse, si veniant ἐκ χρηστῶν, quæ mali speciem præ se ferūt 395,38. quæ παραλόγως apparent, non semper talia 45,54. malum nullum formidabile, quod παρὰ λόγον morbi apparet 136,44. in malis ea ducenda,quæ olim profutura,nocent quando apparent & fiunt 347,22. mala quæ in vetustatem incidunt,nō facilè curationem recipiunt 175,10. malum quodque,continuatione fit peius 524,64.

Malæ rubentes, cùm ad extrema ventum est maciei; monstri simile 278,23

τὸ μάλιστα,qd 300,31.424,59.quomodo explicat 359,8,&c. τὸ μαλθακὸν, idem quod τὸ ἤπιον 252,60. idem quod τὸ σύμμετρον τῆς ἀντιβάσεως, & τὸ εὔογκον καὶ λαπαρὸν 392,52. τὰ μαλθακά, inter ἀνώδυνα 252,61

Mām̄æ & vterus,mutuò se afficiunt 483,33,57. mām̄is & vtero societas intercedit,per vasa cōmunia 483,58. mām̄arum & vteri societatis, multa argumenta 483,32. mām̄æ graciles vnde euadunt 452,3. mām̄arum ἰσχνότης, abortionis prænuncia 451,62. in mām̄is qui sunt,humorum, transitus facilis intra thoracē 483,62. mām̄arum morbo à febre,propria debet expurgatio per anacatharsin 483,38. in mām̄is empyema nō expectādū,quāuis laudabile 484,9

Mania, bilis atræ in cerebro symptoma 497,3. in mania conuulsio, vnde 378,51. mania melancholica, ipsa per se non infert ἀμαύρωσιν, sed conuulsionis interuentu 378,55. maniæ & melancholiæ pathematum fœtura vere 378,42. mania pathemata infert sæuiora quàm ipsa phrenitis 378, 12. ad maniam à phrenitide sæuiore facilis egressio 378, 14. mania quædam phrenitica, à bile atra ex flaua perusta 378,10. quænā sanescit per hæmorrhoidas & varices 40,6

Manuum munus & officium quale 111,57. manus perfractæ, in mitella collocandæ 400,16. manuum torpor, signum ὀκελδὲς, prænunciū delirij aut hæmorrhagiæ 190, 10. manus vel digiti extimi, primi omnium sensum exhibent perfrigerationis, in caloris retractione vi febris ardenter acutæ 332,41. ad manum qui exiliunt, malo sunt loco 473,47

ὁ μαρασμὸς πυρώδης, à febre ardente, irreparabilis 134,32

Mare, pro aqua marina, vel muria 312,19,32

Mares, celeritate crescendi puellas præcesserant dum essent in vtero 479, 17. maribus nuper natis, verbum μολύνεσθαι, appositum 479,16

Margaritorum & gēmarum apertiores maculæ, quàm silicum obscurorum 254,55

Maxilla superior, capiti innectitur: sed non insinuatur vt articulus 231,38. inferior cum superiore & capite committitur 231,39. maxillarum sæui dolores, excessuri ossis periculum adferunt 140, 29. maxilla, inferior tantùm, luxationis capax 231,35. luxata, citò reponenda, & quare 160,60. maxillæ luxatio quæ oscitando accidit, mortifera; & cur 401, 14, 15. inferioris simplex & sola, per se ipsa mortifera 231, 54. maxilla luxata, inflammationes mouet lethales in musculis qui tempora continent 510,23. maxillæ coarctatio non minùs mortifera, quàm luxatio 231,47.

Maximiliani II. Imperatoris responsum præclarum de anno Climacterico 439,56

Mediastinum, quid 304,10, &c. cartilagineū est 291,50

Medici officia tria, ἡ διάγνωσις, ἡ πρόγνωσις, καὶ ἡ θεραπεία 164,17.362,13. officium, tāquam è specula, præuidere futuras morborū successiones & trāsitus 62,57. officium nunquam aberrantis à scopo, certò statuere quid euenturum sit 120, 4. medicus, quinam in prænoscendo nunquam errat 257, 4. medici excusatio nulla accipienda, qui de signis errauit in prænoscendo 254, 24. excusatio nulla accipienda in errore τοῦ ἔργου 412,61. error intolerabilis, cùm errat τῷ λόγῳ 413, 3. excusatio accipienda de non inuenta fissura, cùm ea subest alibi quàm in osse percusso 413,1. prudentis est, eum non attingere qui seruari non potest 310,27.315,24.370,36. cuiusdam nobilis festiuum dictum de hydropico quodam 327,11, &c. medico nihil magis necessarium, quàm cognitio rerum insolētium 109,47. inter medicos, bona opinionum dissensio; pessima voluntatum 203,2

Medicamenti vim effrenem assumpti vix coercemus 574,57

in Medendo omnia quæ sunt, quem scopum habent 280,50. circa multùm & præceps occasio ibid.

Medium, syllogismi argumentum 162,20

Medulla dorsalis, propius abest à neruo 7. paris, quam ab aliis cerebralibus 20,58. de medulla spinali, vide sub litera S.

ὁ μεγαλόσπλαγχνος, viscerosus 165,36

Meiēdi molestia, proximè ad tenesmū accedit 364,27

Melancholicus humor, sanguinis limus atque fæx 491, 18. 495, 4. obscurior est 559, 4. melancholici humoris nulla feritas 345,62. 491, 9. melancholico succo, & atræ bili commune, nunquam concrescere 559,3. melancholicus humor & bilis atra, vt differant 345, 61. 377, 20. Melancholici humoris non ita acres morsus, quàm bilis atræ 379,40. in bilem atram transitus 377,17

Melancholia quid 375,33. melancholia sic dicta, quòd ab humore nigro, non ab atra bile nascatur 375, 10. nomen est morbi, non nigri humoris 375, 10. melancholiæ nomen & ratio, duplex apud Hippocratem 375,26. melācholia, animæ peccatum, potiùs q̄ vitium cerebri 374, 14. melancholiæ descriptio ex Auicenna, ab arculano 378, 2, &c. authores & fautores, tres casus; ægritudo animi; spirituum tenebræ; & cerebri complexio frigida atque sicca 376,10,11. fons in liene, mesenterio, & toto corpore reliquo, sæpius quàm in cerebro 374, 16. domicilium in mente 375,42. melancholia, mentis ægritudo, quæ cernitur in assiduo mœrore & metu 376,1. melancholiæ & maniæ pathematum fœtura vere 378, 42. signum ἀχώριστον, metus pertinax 377,3. Melancholia ibi demum est, vbi quis in mœrore & metu, longum tempus exigit continenter 376,24.485,23. propriè, ægritudo perpetua 375,39. ægritudo, ex opinione praua 375,58. febris expers, & cur 375,41.377,3. in melancholia nulla inflammatio, nec antegressa febris aut comes 377, 2. melancholia per ægritudinem, æquè in humidos cadit atque in siccos 376,12. in melancholia laborat primùm pars illa animi quæ mentis & consilij est 377,4. mentis ægressio vbi cernitur 365, 34. melancholiæ ἔκγονα & ἔγγονα pathemata, metus & mœror 375,40. in melācholia, mœroris & metus nulla vacatio 375,39. à melancholia illud est quòd metus & mœstitia perdurent 376, 26. melancholiæ delirium cernitur in mentis egressione 375,34. melancholica egressio violenta atque ferina, gignitur à flaua bile perusta, cerebrum imbuente 375, 31. melancholiæ soboles, conuulsio 5,47. melancholia & epilepsia, se mutuò consequuntur 375,48. superstes, humorem gignit melancholicum epilepsiæ 375,53. hypochondriaca quædam: & vnde 376,16, &c. melancholiæ, cuius ad vltima ventum est, signa 375,4. in melancholico excessu, infœlix anima, vix vnquam soluitur in somnos 377,42

Melancholici vulgò, quinam 375, 11, 12. multi in adolescentia, à mœrore & metu 376, 13. melancolicus, omne tempus exigit in ægritudine 375, 38. omnia tuta timet 374,21. malitiosè odit quos metuit, ac periisse expetit 374,23. melancholici verè dicti, à scopo aberrant veritatis 375,12. in melancholicis, quænam opinionis errorem inducunt 376,46. melancholici, terribiles aspectu 374,27. cur taciturni 374, 31. melancholicis de nocte pausantibus, consuetum, in ventrem iacere 401,61. melancholici vnde metu exterrentur 376, 19. melancholicis vnde visa apparent mendacia 376, 18. melancholici, nihil nisi perperam oppinantur & faciunt 376, 6. mente capti, eiusmodi sunt, morbo melancholiæ occupati 375,25. quidam habent ὀρθοπνοίαν, & febre carent 375,27. quidam, quos febris acuta inuasit 375,27. non rarò fiunt epileptici 371, 13, 375, 45. tandem euadunt fanatici 377, 21. in melancolicis qui fanatici euasere, febrium quænam commoda 377, 27, &c. melancholicè qui insaniunt, si tremor superueniat; malo sunt loco 375,28.378,54. melancholicis & lienosis non eadem curatio instituenda 349, 32. à mentis ægritudine vetusta, remedia quænam adhibenda 376,41, &c. melancholicos, seriò per inferam aluum purgare oportet 375,15. melancholici cur seriò & ἁδροτέρως purgandi, à 40. ad 60. ætatis annum 375, 18, 22. melancholico oxymel nocentissimum 349,34

Melicratum syncerum potiùs quàm aquosum, spumantes ciet deiectiones, ac magis quàm decet colore saturo biliosas, magisque calidas 547, 57. à melicrati vsu, hepar biliosum æstu incandescit 498,37.

Membranæ nulla amplificatio in forma priore, vnde redintegratio continuitatis amissæ 418, 22. multùm distractæ diuisio incoibilis 425, 4. συνδέρωσις difficilior, quàm carnium συσσάρκωσις 305,55. membrana putris, à cerebro abscedit 425,18

Membri virilis descriptio 396,43, &c.

Menynx cerebri, membranarum omnium parens & origo 411,30.496,53

Mens, diuina 426,35. 456,28. humanarum actionum parens 426,35. mentis essentia ἀναλλοίωτος, ἄφθαρτος, ἀκήρατος 28,24.375,57,60. mēs ἀπύρετος, quia ἀναλλοίωτος 377, 4. mentis vt sunt propria instrumenta: ita homines aliter atque aliter opinantur 376,20. mens, affectionum omnium secura, præterquam opinionis 375,57. alienata, reuocari potest 571,11. in mentem migrare epilepticam causam putare; nefas 375, 56. mens iis laborat, quibus quid corporis est in labore, & eius laboris rara perceptio 367,34. 497,38. mentis in officio laborantis signa apertissima, quæ 55, 45. perturbatio alia atque alia 48, 9. è mentis potestate qui exeunt cùm silentio, nec voce sunt capti, mortiferum habent malum 377,11

Menstruorum causa quænam 454,25. 455,55. 456,18. menstrua κατ' ἐξοχὴν, muliebria dicta 466,30. multis commodis ipsam beant mulierem 456,25, &c. actiones humanas quæ sunt mentis, non sinunt aberrare à scopo 456,28. nutricatus ac spiritus œconomiam efficiunt bene moratam

ne moratam 456,27. corpus vindicant ab excrementis quæ ipsi sunt ægrotandi causæ 456, 27. menstruorum consuetudo, accensa libidine coëundi, mirificos adfert sobolescendi fructus 455, 52, &c. menstruis irrigatur atque tepescit fundus, cum hiatu cotyledonum, qui antea conniuebant 455,46. menstrua purgatio, vnde, & quomodo fit. 455,5,&c. menstruæ purgationis per naturalia significatio fit lumborum æstu 486, 24. menstruorum purgatione, fœcunditas accedit 456, 30. cibi, potiones, & excrementa votis naturæ respondent 456,30. vigiliarum & somni certa & constans vicissitudo 456, 29. purgatione libera & liberali quiescunt morbi congeneres & σύντροφοι 456, 31. à menstruorum ope, morbi qui extrinsecus enascuntur, non rarò spe certa salutis consolantur medicos, quos metu exterrent in viris 456,33,&c. beneficio, quæ intrà sunt inutilia, transeunt in naturæ commoda 456, 32. menstrua purgatio, κατὰ φύσιν, nulla grauidarum, præsertim post τύπωσιν 454, 20. in muliere grauida, non sperabilis, nec tuta 193,32. epilepsiæ puerilis mulieribus finem adfert 466, 35,44. proprium, sanare conuulsionem; non muliebrium cæterorum 466, 34. menstruorum muliebrium affluxus est & refluxus 455, 57. ad vterum affluxus, totum corpus deonerat 455, 31. affluxum quænam faciunt 455, 58, &c. ad se rapit vterus, cupiditate nimia incitatus 456,6. affluxus inundatio, tribus, vel quatuor, ad summum, absoluitur quaternariis 456, 11. tribus absoluitur quaternariis in mollissimis & otiosis 456,12. quatuor absoluitur quaternariis in viraginibus, & quæ labore corpus conficiunt 456, 12. ad vterum affluxu, non tam peccatur in ipsius commoda, quàm eius virtuti adiicitur, fundum irrigando 455, 30, &c. refluxus, vbi primùm lucet. 456, 7. menstrua quibus non expectanda, vel temeraria medicina cienda 456, 45. menstruale profluuium, mulieri morbum exoluit 455, 30. ad menstrua profluentia retrahendum, prodest vomere sanguinem 479, 52. menstrua quo tempore tempestiuè supprimuntur, id varium est; pro natura cuiusque mulieris varia, complexione item, atque compagine 456,43. menstruorum reliquiæ, à partu perfecto vel abortiuo suppressæ; puerperam malè habent 444, 64, 65. suppressæ sæpe sui seri expressionem mouent in fundum ventriculi 482, 7. suppressionis quænam incommoda 457,4,&c. ab eorum suppressione, dolorifica lumborum mala 482, 7. nullus horror, nec febris, parta grauiditate 473,27, 28. suppressionem minùs molestè ferunt mulieres fœcundæ, quàm quæ nunquam grauiditatis & partus labores sunt expertæ 445, 29. ab eorum suppressione, symptomatum grauitas & propensio maior in sterilibus, quàm in fœcundis 457, 22. trimestris aut etiam bimestris suppressio, quibusdam mulieribus inducit empyema. 465,9,10. trimestri suppressione, rhachis, lumborum intolerabili dolore cruciatur 93, 39. suppressorum, sexto mense desperata curatio 200, 7. 457, 21. collectio, febris ardore sursum transmissa, ibi morbum facit vbi subsistit 483,27,28. à suppressorum anadrome, ibi morbi enascuntur, vbi subsistit ipsa 456, 61. cohibitorum anadrome si fit ad hepar, nec inde habet ἀναχώρησιν, ibi facit hydrωpem 482,11. si fit ad pulmonem, ibique subsistit; peripneumoniam, empyema, & phthisin mortiferam excitat 482, 12. menstrua cohibita, sæpe in empyema mutantur 444,36. in empyema mutata, quibus signis dignoscuntur 462,36,&c. menstruorum prima eruptio, Larissæam virginem ab interitu vindicauit 466,40.

Meraca, quænam 489,46,&c. Merum verè, quodnam excrementum 257,21. Meri conditio duplex; tum ea quæ cernitur propriæ expers humiditatis aquosæ; tum ea qua omni mixtione caret alieni humoris 492, 36. merum nihil in bonis ducendum 288, 43. meraciora, meliora quàm meraca 489,48.

Mesenterij origo 187,38. mesenterium diuiditur in mesaræon & mesocωlon 187, 37. mesaræum vnde oritur 329,29. Mesocoli ortus, vnde 11,56.85,25.329,29.330,27. 343,36.426,8. Mesocωlum ex quibus constat 350, 61.

τὸ Μεταπίπτειν, quid 31,6.41,34.375,52. μετάπτωσις, triplex 56,33,&c. ἡ μετάπτωσις est, cùm à quiete morbi prioris, alter enascitur 443, 46. τῆς μεταπτώσεως species duæ; μετάστασις, mala; διαδοχή, bona 536, 54. ἡ μετάπτωσις διαδοχή, quomodo fit 236, 55. ἡ μετάπτωσις omnis morbificæ materiæ, in bonis ducenda 171, 17. melior extrà, quàm intrà 266, 46. per metaptωsin nata, spem adferunt bonæ crisis 295, 43. μετάπτωσιν bonam habere non possunt, quæ toto genere praua sunt, & primigenia prauarum affectionum signa 262,60.

ἡ Μετάστασις, differentia est τῆς μεταπτώσεως 443, 47. iuuenibus sursum esse solet; deorsum senibus 516, 62, 63. vnde, ibi κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἀπόστασις 230,8. τῶν μεταστάσεων καὶ ἀποστάσεων, crebra vicissitudo 443,50.

τὸ Μετεωρίζεσθαι, quid 558,36,37. in meteorismo contentio maior, quàm in decubitu 393,42. meteorismi alacritas in decumbendo, quid ostendit 394,27.

Metus, quid 5,22. vt fit 5,23. causa duplex, 5,24,25. melancholiæ symptoma 5, 30. non sine causa parit odium 381,24. immeritò, ex frigore, conuulsione finitur 5,19.

Mictio noctu multa, exiguum secessum habet 564,30. cruenta vbi sistitur, in dolore dorsi & pectoris; crudeliter mortiferum 157, 53. mictu quæ redduntur immemoribus; lethalia 363,45.

ἡ Μισανθρωπία pugnat è directo cum φιλανθρωπία 374, 41. μισανθρωπία, λυκανθρωπία, ἀπανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22.

Mixtio ventrem indurat 186,7.217,61.

Moderati hominis proterua responsa; mali ominis 398,3.

Modiolus, cur ossi caluariæ adhibetur 408, 16. modiolus admouendus ossi suturæ vicino 406,56.

Mœror, quid; & quomodo fit 5, 27. mœroris duplex causa 5,24, 25. mœror, symptoma melancholiæ 5, 30.

ἡ Μοῖρα πεπρωμένη, quid 146, 53. τὴν μοῖραν πεπρωμένην Deus posuit in fundamento vitæ 439, 4.

Mola, quid 479, 3, 4. vnde dicta 479, 5. velut quædam μόλωσις 479,14. molæ coagmentatio non est sine coitu 478, vlt. 479, 39. mola viuit more tuberum, non stirpium 479,6. in mola, discretionis & accretionis veræ impeditio à seminis cruditate quod in matrice conceptum est, nec foras elapsum 479, 8. Mola diu gestata, ferè ἀτοκίαν inducit 479, 33. molis annorum quindecim 478,61.

τὸ Μολύνεσθαι, maribus nuper natis appositum 479, 16. abscessibus immaturis qui paulatim subsidunt atque vanescunt, appositum 479,20,22,25.

Morbi cuiusque quænam causa 185,3. morbi omnes vel ἀπὸ τῶν ἐνόντων, vel ἀπὸ τῶν ἔξωθεν 244, 36. 305, 36. morborum ἀπὸ τῶν ἐνόντων, species quatuor 305, 36. morbi omnes partim à diæta, partim à spiritu quem ducendo viuimus 345,20. vnde συγγενεῖς, 214, 10. quinam σύντροφοι 433, 17. quinam ἐπιμιξεῖς 322, 40. morbis propriis, facile omnes corripiuntur 227,4. in morbis periclitantur minùs, quorum naturæ illi sunt congeneres 227, 7. morborum generatio atque impressio repentina, & in puncto fit indiuisibili: causæ morbificæ, paulatim 174,17.198,57. 438,1.539,24,&c. eò firmior & periculosior, quò diuturnior generationis causa 21, 33. 198, 58. ibi facilis generatio, vbi causarum concursus 358, penult. corporis natura feracissima à 14. ad 42. annum 436,1, 2. morbos omnes admittunt adolescentia & iuuentus 436, 36. morbi quinam ante pubertatem non enascuntur 432, 59, &c. quinam à 42. ad 63. annum non enascuntur 436,3,&c. morbis quamplurimis occupantur homines 63. anno. 438,6. morborum prouentus, vnde 438, 57. morbi omnes, naturam sequuntur causarum tam efficientium, quàm excipientium 423,21. aliquando partium obsessarum nomina sibi adoptant 321, 40. morbi genus nullum in superis partibus, de quo non aliqua significatio comparetur per ipsas vrinas, vel ex euentu 509, 19, 20. morborum vnde comparatur διάγνωσις, πρόγνωσις, καὶ θεράπεια 316, 25. medicæ naturæ 439,57. paroxysmi, vnde 404,60. morbi ipsi, pro se quisque denunciant paroxysmos & status 514, 50. morbi eiusdem multæ causæ 361, 61. morbus idem, multa symptomata epigenomena fundit 337, 2. morbi multi eiusdem symptomatis 361,61. ibi enascuntur atque manent, vbi antea fuit dolor aut lassitudo 301, 4. 477,40. morbus ibi inest, vbi calor multus firmiter fixus 304, 5. ibi, vbi grauitas 275, 5. ibi, vbi sudor 3,10. 7,9.84,2.101, 48.278,11.297, 6.299,49. 507,59.569,15. morbi periodus prima, quaternarius primus 294, 51. principium, primo absoluitur quaternario 256, 36. morbo ineunte, natura morbificis causis opprimitur 46,52. 100,11. 206,63. humorum est cruditas 40,17. morborum initiis nulla critica perturbatio 215, 58. excretio nulla suscipitur imperio naturæ 40,15. excretio nulla salutaris 46,53. ἐπιφαινόμενα,

non possunt esse indicatoria indicantia 46, 51. toto tempore si aluum gerit ægrotus λαπαρὴν καὶ εὔογκον; fiducia magna atque firma 546, 33, 34. depulsio à pepasmo, triplex 65, 21. discessio ostendi non potest in cruditate proprij excrementi 528, 4. infractio & viscerum recreatio vnde significatur; firmissimum illud adferri potest ad ægri salutem 546, 57. historia est longa, à cruditate humoris morbifici, deficiente pepasmo 527, 57. quorumlibet non sunt pepasmi 512, 59. in morbo omni; caloris æqualitas expetenda 392, 41. mentem valere, ac cibis gaudere; bonum 393, 22. morbi δύσπεπτοι καὶ δύσκριτοι, qui 23, 11. ἀκατάστατοι καὶ εὔσκριτοι, qui, & vnde 23, 16. omnes sanabiles, curationem recipiunt nouando & vacuando 342, 17. quidam sanabiles decubitu materiæ 78, 29. qui à repletione nascuntur; vacuatione sanescunt 482, 31. morbos qui ex vacuatione gignuntur, sanat repletio 482, 32. Morborum calidorum qui cient rigores, excretio critica esse solet 528, 12, 13. à bile, naturæ πιδαλαί 253, 14. quorum materia bilis est, exacerbatio fieri debet diebus imparibus 253, 14. morbis in multis, bilis proruptio critica 549, 49. morbi & naturæ certamen in procinctu, die critico 505, 38. morbo cuique sua debetur crisis 96, 7. ad crisin progrediente, crassescere excrementum decet 577, morborum quæ sunt critica, ne statim appareant 508, 20. cita crisis, quorũ cita mutatio 248, 50. cita mutatio vbi cernitur 248, 51. exolutio criticis diebus, κατὰ τὴν φυσικὴν ἀλλοίωσιν 45, 58. diebus nõ criticis κατὰ τὴν βιαίαν ἀλλοίωσιν 45, 57. morbus, tolerabilior, qui validis venit viribus, quàm qui effœtis 270, 35. morbi primigenij materia mitior, quàm secundarij, per metastasin nati 270, 34. morbi qui non diebus criticis dimittũt ægros, cur reuertũtur 45, 65. morbus recidiuus, vnde 73, vlt. morbi omnes symptomatici, excursus & recursus consectarij, primigeniis peiores 60, 12. 191, 3. morbus tum in abscessum est facilis; si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua 497, 62, 63. morborum principia quæ ex dolore dorsi ducuntur; difficilia 190, 41. morbi ἐφόδῳ, moriendi necessitas accepta ferri debet 438, 11. nullius leuatio ab iis quæ κατὰ τὴν συμπάθειαν ipsi adueniunt 158, 23. 483, 30. 498, 35. 551, 26. in vigore, virium virtute opus 403, 35. exacerbatio, nouis est fœta symptomatis 493, 40. successio, vel per ἐπιγένεσιν, vel per μετάστασιν 13, 10. morbi omnes qui aliorum successione veniunt & propagatione, primigeniis peiores 13, 10. 159, 15. 233, 54. morbus omnis qui superuenit alteri; non rarò mortiferus 331, 59. 337, 51. 350, 40. 357, 27. 365, 8. 536, 56. morbi qui nulla incidente præuidentia oriuntur; terrifici 198, 55. in morbo quouis quæ citò & paulisper coctæ sunt vrinæ, sinistri aliquid præ se ferunt 520, 35, 36. morbus erit longior & minùs tutus; si vrina quandoque deficiat, ac nonnunquam sit pura, nonnunquam quid album subsidat & læue 512, 18, 19. morborum omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur; expectanda in peius mutatio 379, 29. 416, 59. morbi lethales, si non citò exeunt crisi propria & secunda, mox edunt signa iamiam futuræ mortis 379, 31. à morbo qui emacruerunt, cùm nigra deiecerint, postridie moriuntur 553, 21. morbo aliquo occupati, ea remedia expetunt quæ salutifera esse solent 373, 10. morbi acuti, cur sic nominati 331, 41. celeriter, vehementer, & continenter mouentur 514, 35. morborum acutorum funestæ causæ quot & quæ 40, 38. non vna est mansio 81, 61. initia ferè crebra metaptωsibus & orgasmis 211, 43. 294, 54, 63. initiis, sine orgasmo, temerè purgationi opera datur 46, 45. non vna est crisis idea 81, 62. morbi acuti, celeriter omnes iudicantur 414, 55. morborum acutorum vel cita crisis, vel cita mors 386, 40. 239, 39. 358, 47. crises, potissimùm excretione suscipiuntur ἔξω καὶ ἄνω 527, 54. in morbis acutis, quomodo ineunda erit ratio dierum criticorum 253, 39. morbi acuti, intra quatuordecim dies iudicantur 80, 48. 214, 5. 255, 27. 263, 6. 270, 13. 281, 32. 302, 33. 526, 46. celeriùs æstate, quàm hyeme iudicantur 414, 55. ἐκ μεταπτώσεως, quadragesimo die iudicantur 214, 6. 255, 56. omnes, diebus imparibus paroxysmos habent 44, 62. 45, 20. morborum acutorum propria, bilis generatio 547, 59. morbi acuti, pepasmo vno, duce natura, viam ad crisin inueniunt, per criticam excretionem 555, 64. morborum acutorum infractio in lumbricis cernitur qui vnà exeunt cum alui deiectione mitificata 547, 3. qui sunt in viscerum phlegmone, & cum febre, propria non sunt ἐπιφαινόμενα, vrinæ 525, 39. in morbo acuto quicquid immeritò coctum est; malum 520, 30. partium extimarum frigus; graue malum 392, 16. 537, 58. malè res eunt, quando perennis accessio fit causæ morbificæ 294, 28. malè sunt res ægri, quando naturæ præsidia collabuntur 294, 29. morbi acuti, præ cæteris, ad mortem sæpe fatales, si pestem exceperis 448, 11. morborum peracutorum celerrimi motus ac vehementissimi 358, 47. morbi peracuti, intra septimum diem, decisionem faciunt interitus aut salutis 107, 28. morbus peracutus, intra primam periodum, crisin habet funestam 233, 56. morborum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit 41, 53. 214, 8. morborum diuturnorum, nisi pòst exacerbentur, proprij abscessus ad inferas partes 527, 51, 52. in morbo vetusto nihil est planè criticum vel symptomaticum, quod bilis tincturam deleat ex vrina 516, 47, 48. morbi diurni exitiales; qui, & vnde 41, 47, 53, 55. ab humore nigro, omnium contumacissimi & deploratissimi 573, 23, 24. morbi potiùs quàm abscessus sunt, lichen, lepra, leuce, pustulæ virulentæ luis venereæ 499, 14. quinam sicci 335, 54. sicci venarum & arteriarum, in asperitate linguæ, & cutis squalore 334, 61. morbus siccior, multifariè potest cognosci 246, 56. de morbo sicco verendum, donec à pepasmo humescere cœperit 335, 58. morbi quinam iuuantur aut curantur à febribus 365, 24. quinam à febribus acutis iuuentur 369, 42. morbificarum causarum generatio non subita 437, vlt. 438, 2. genera duo; vnum, quod efficiendi vim habet; alterum, quod excipiendi 437, 60.

Mors à suffocatione vel extinctione caloris natiui 42, 39. 372, 30. 395, 2. 398, 45. 424, 56. 427, 21. 491, 50. mortis duæ causæ fatales; morborũ prouẽtus, & infirmitatis accessio 438, 57. causa erit, quæ antea fuit ortus 438, vlt. 439, 1. fatalis necessitas, in fluxa cuiusque natura fundata 439, 3. mortem fatalem voluntas Dei præstituit 439, 3. mors certa atque cita, inde ostenditur, vnde significatio fit extincti caloris 395, 3. in propinquo est, si cum accessione causarum mortiferarum, euidentia quoque est signorum lethalium 340, 7. inde in propinquo in morbis acutis; vnde caloris natiui extinctio 399, 6. in propinquo est, si præter corporis artuúmque omnium grauitatem, vngues ac digiti liuent 394, 43. mortis citò venturæ firmissimum argumentum, cùm ipsa dementiæ vis, tremorem infert 380, 39. iamiam venturæ signa, in qualitate & actionibus corporis multùm à se mutati 42, 23. mors quibus cita, cita etiam crisis 74, 30. mortua, viuentis inimica 396, 18. mortuæ & fœtidæ rei nihil esse potest consociale, quod sit integrum 312, 50. mortifera quænam casu, non fato: sed ante diem 438, 59, 60. mortifera omnia quæ abs re mitescunt; mortem in propinquo esse testantur 29, 27. 296, 4. 460, 59. moriendi sensum quænam adimunt 466, 3.

ἡ μώρωσις καὶ ἡ νωθρότης, aliquando eædem apud Hippocratem 386, 36.

Morsus nomen; dolorificam vim suam, ipsum per se, ostendit 325, 57.

Morum dissimilitudo, in nullum aliud delirij genus cadit, quàm in phrenitidem 172, 54. mores instituti; vel insiti 397, vlt. insiti, qui 31, 43. morum insitorum, leuis mutatio 31, 43. mores instituti, qui 31, 46. morum institutorum comparatio difficillima 31, 57. institutorum mutatio, difficilior quàm insitorum 31, 51.

à Motu fit mutatio omnis 282, 51. motus à cerebro 393, 15. motus deprauati quatuor genera, & quænam ea 219, vlt. amissio paraplectica, vnde 425, 47. motus & nutricatus præsidia cùm sunt collapsa; in angusto spes est 556, 64, 65. iussi in iniussum mutatio, mala 221, 18. iniussi quàm iussi, conditio peior 224, 55.

Muliebritas, quid 454, 22. vnde 484, 46. in quibus potissimùm apparet 441, 14.

Mulieres bene olent, quæ nihil olent 119, 1. mulier vacua, imperfecta 455, 13. mulieres, calculosæ 129, 63. ophthalmia laborant 129, 63. mulieri tabes vnde 465, 61. mulierum genitalia, vbi continentur 465, 2. in muliere, semen virile & muliebre 445, 12. mulieribus naturaliter insita necessitas, & instituta consuetudo purgandi sanguinem superuacaneum per muliebria 455, 10, 11. mulieres purgationis menstruæ beneficio carere non possunt, sine incommodo valetudinis, & vitæ discrimine 464, 64. in mulieribus, materię redundantis promptuarium ad ἐπιγένεσιν vel ἀπόστασιν 483, 36. mulieres si rectè valent, menstruorum & lochiorum cruentam purgationem experiuntur 455, 21. mulieri nihil magis expetendum, si menstrua desunt, quàm

sunt, quàm hæmorrhoides conuenienter ductæ 457, 36. mulieribus non minus affluit humoris κατ' ὦον ad carnes inutilis, quàm ipsis apponitur κατ' ἕλξιν vtilis 456, 21. in mulieribus, sicut in mari, cernuntur ἡ πλημμυρὶς, καὶ ἡ ἄμπωτις 455, 57. mulieribus, vnde plethora duplex 455, 64, &c. 456, 1. quibus impuræ purgationes mẽstruæ, quæque non eunt iure & loco; iis adhibendus cultus proli habendæ 481, 8, 9. mulieri menses decolores, nec eadem fluentes periodo; purgatione opus esse indicant 481, 54. sanguinem euomenti, menstruis profluentibus, sanatio est 289, 15. 479, 52. mulieres quæ multùm crassitudine è natura egressæ, vtero non concipiunt; iis omentum, os vteri comprimit: nec priùs concipiunt, quàm fuerint attenuatæ 480, 1. quæ ad manum torpidæ sunt, aridæ, sitis expertes; cùm muliebria multa laxarint; pus edunt 473, 32. 476, 16. mulier ὑδεταινιοῦσα, quænam 445, 19. mulieribus quibuscunque lac in mammis concrescit; insaniam facit 478, 2. mulier si non prægnans, nec puerpera, lac habet; menstrua illam deficiunt 478, 1. mulieres aliæ viragines, aliæ mediocres, aliæ mollissimæ 445, 11. viragines, vnde 445, 15. vt replentur seriùs; ita purgantur celeriùs 456, 14, 15. mollissimæ, vt replentur celeriùs; ita purgantur diutiùs 456, 14, 15. mulierum mollissimarum purgatio, quinque aut septem dierum 456, 16. mulieres solidæ ac succi plenæ, medium tenent locum replendi & expurgandi sui, inter viragines & mollissimas 456, 13. menstruales, quænam, 454, 16, 17. cur sic dictæ 454, 18. menstrualibus, amica & critica concussio, vnde cientur menstrua 447, 1. menstruales, semper sunt vacuo vtero 454, 17. quæ biduo, octodecim diebus sunt puerperiales 445, 3, 15. 456, 15. quæ triduo, 27. dies in puerperiis exigunt 445, 4, 17. quæ quatriduo, 36. dies exigunt in puerperiis 445, 4. quinque dierum, ad 45. diem à partu ferè puerperiales 445, 4. menstrualis si fuerit 35. die, à fœtu concepto; eadem fœtum enixa, pari dierum numero sit puerperialis 444, 61. menstruales vltra quintum diem nõ agnouit Hippocrates 445, 6. menstrualis bis in mense, quænam videtur 454, 49. menstrualisne πρὸ τῆς τυπώσεως fuerit grauida; an μετὰ τὴν τύπωσιν, multum interest 461, 11. menstrualium vt decet, facies nec maculatur, nec verrucis fœdatur 562, 32. menstruales quibus menstrua bene eunt; non varicosæ, non hæmorrhoicæ, non podagricæ, nec hæmorrhagicæ 93, 23. 455. 22. 456, 36. menstruali, cui menstrua non respondent; prodest è naribus profluere sanguinem 289, 16. cui menstrua non respondent; sanguinem vomendo profundere, nouum & extraordinarium 323, 24. menstrualis, in menstruis se contineat septem dies, edicto Dei sancitum 445, 7. 456, 17. fœcundarum consuetudo purgandi, naturaliter instituta 464, 62. fœcundæ vt diu multúmque repleri consueuerunt: sic etiam liberè ac liberaliter vacuari 457, 27. fœcundis, amplitudo maior venarum 457, 23. faciliùs atque ampliùs multò panduntur claustra locorum & vteri 457, 26. repletio non tam molesta, si fortè inciderit: nec tam difficilis vacuatio 457, 28. mulier quæ in aluo non concipit, quo modo sciet, num tandem aliquando sit conceptura 481, 26, &c. mulierem in vtero habere cogita, si purgationes non eant, nec horror febrísve superueniat; cibi autem fastidium incidat 472, 63, 64. 485, 64. mulieres quænam statim à coitu semen effundunt, quale iniectum est 479, 44. grauidarum menstrua purgatio nulla κατὰ φύσιν; præsertim post τύπωσιν 454, 20. grauidæ quæ priùs ægrotant quàm enitantur; iis subinde ante partum rigor cietur 475, 31. grauidarum, multùm à se mutata spiritus & nutricatus œconomia 469, 59. complexio corporis, iam minimum perspirabilis 469, 60. grauidas multa circumueniunt incommoda 447, 62. grauidarum periculosa grauiditas in morbis acutis 93, 26. grauidæ si erysipelas nascatur in vtero; mortiferum 463, 54. grauidas malè habent quæ ante partus aquæ prorumpunt 469, 32. periculosè habent cephalalgiæ soporatæ, cum torpore graui coniunctæ 447, 52. in grauidis cephalalgiæ veternosæ, vnde 448, vlt. grauidas, malè habet hypochondrij dolor 475, 46. grauidis diæta exacta, exquisita & tenuis præscribi nequit, sine incommodo fœtæ & fœtus 448, 17. grauidæ si vltrò mammæ subitò extenuatæ fuerint; fœtum abortit 451, 60. grauidæ quæ supra modum emacruere, bimestres abortiunt, prius quam ipse habitiores euaserint 445, 64. 459, 54. quæ boni sunt habitus, cùm trimestres abortiunt sua sponte; iis cotyledones sunt mucore obsitæ 442, 47. 474, 58. grauidæ mortiferum, si eam morbus aliquis inuadat acutus 448, 11. 458, 22. 469, 53. grauidæ, vnde ileosæ 472, 8, 9. grauidis aphthæ, vnde 471, 23, &c. mulieribus notæ grauiditatis, fluxiones aphthiferæ, dolorificæ; prauæ 463, 61. 469, 39. 471, 3. grauidis ora aphthosa, perliquidas reddunt aluos 475, 22. grauidarum ora aphthosa, terrifica. 294, 7. 318, 8. 442, 10. 443, 8. aborsus prænuncia 352, 22. mulieres abortire, cur non mirum 447, 60, &c. mulieri pessarium abortiuum non dandum 452, 33. mulierum hystericarum, ad tempus, nulla respiratio 147, 24. 372, 6. hystericis, vnde respiratio intercipitur 485, 16, &c. in hystericis respiratio est intercepta, quam in plerisque non potis est cernere 485, 15. perspiratio vniuersi corporis sufficit impediendæ caloris extinctioni 485, 17. hystericæ, laqueo fauces sibi præcludi putant 462, 48. hystericarum ferè comes est conuulsio epileptica, fugax tamen & facilis, sine febre 337, 36. febre carentium, conuulsiones faciles 456, 51. mulierum partus, quî puerperam iuuant 46, 7. mulieres omnino partus expertes: quia sunt vacuæ nec prægnantes 478, 57. 479, 32. quæ parturiendo, priùs cor dolent; paulò post illæ pariunt 476, 53. mulieri parturienti cor dolet, vnde 476, 61. puerpera quænam fœlix futura 461, 14. puerperarum perfectos partus edentium, naturaliter instituta & consueta purgatio rubra 474, 54. puerperarum puerperia purgamenta nunquam reguntur naturæ imperio, nisi exitum citò habeant liberalem & liberum 445, 24. puerperarum viraginum expurgandarum tempus, dierum sedecim 446, 48. puerperarum mediocrium expurgandarum tempus, 24. dierum 446, 49. puerperarum mollissimarum expurgandarum tempus, 40. dierum 446, 49. puerperis quibus cohibita sunt puerperia, concussio hostilis 447, 2. puerperialis in puerperiis se contineat 40. dies, edicto Dei sancitum 445, 8. mulieri à secundis malè habitæ & difficulter parienti; sternutatio superueniens, bono est 468, 63. mulieres quæ frigidos habent vteros, ad concipiendum ineptæ: propter eorum substantiæ densitatem 481, 2. cur steriles à frigore vteri 480, 60, &c. steriles, ex menstruorum suppressione grauiùs, faciliùs, & periculosiùs laborant 200, 14. steriles suo vitio, per impotentiam vel excipiendi, vel continendi, vel concipiendi semen virile 482, 1. sterilibus vomitio sanguinis, ad cõcipiendum prodest 478, 45. steriles partim fouere, partim purgare oportet 481, 11.

Muliebria omnia continentur in aluo, tam naturalia, quàm quæ ipsis adueniunt 440, 16. principatum obtinent dignitatis inter ea quæ sunt aluina 440, 20. menstruæ & puerperiæ purgationes 450, 11. communi voce, mulierum affectiones propriæ, quæ tantùm in eas, merito sexus, incidunt 440, 30, 31. muliebrium nomine apud Hippocratem, quænam continentur 440, 50, &c. muliebria, aliquando pro menstruis, aliàs pro omnibus mulierum purgamentis 466, 29. vnde dicta menstrua 455, 44. χωρίως dicta, pro iis quibus fœminæ purgantur per naturalia; siue sint menstrua; siue puerperia 440, 38. κατεχρηστικῶς, dicuntur vitia quæ tum in vtero, tum ab eo contingunt 441, 16. cur dici possunt cætera vitia quæ vel intrà sunt, vel extrinsecus enascuntur 441, 18. muliebrium nomen merentur actiones muliebres, similiter vt purgationes menstruæ & puerperiales 441, 15. abundantia, vnde 200, 8. fluxus per vterum, salutaris, priuilegio quodam naturæ atque coloris mulierum, ex Dei edicto 491, 34. omnium fluxuum differentias & ideas, eorúmque præsidia, accuratissimè scripsit Hippocrates 481, 58. in muliere concitatio, semper in promptu 483, 56. purgatio, inter ea quæ deducuntur, naturaliter instituta & consueta 454, 14. muliebria promouentur, rigoris concussione citata 486, 14. ea mulierum sanant incommoda, quæ in viris non rarò sunt insanabilia 466, 15. non cohiberi; salutare 454, 3. cient profusè, crebri horrores cum lassitudine, capitis grauitate, & colli dolore 472, 41. 477, 11. muliebrium naturalis & iusta cohibitio in grauiditate 478, 6. muliebre excrementum in grauidis, exitum habere nequit, donec mulier grauiditatem sustulerit partu secundo 69, 61. muliebrium aduentu non minus adiicitur sanitati tuendæ, quàm ei redintegrandæ 466, 17. beneficio, quorum morborum sanatio apponi debet 485, 53. muliebria quæ primùm aut statim apparent, conuulsionis finem adferunt: atque id sine febre 466, 11. multa cùm prodierint; oculorum caligo discutitur 482, 24. muliebrium reliquiæ quas fœtus sibi non assumit, cur non mouent cacochymiam rigoriferam

472, 58. cur foras non efferuntur ad ciendum horrorem 472,59. vtilissimam partem sibi assumit fœtus 472,57. à muliebrium suppressorum molestia omni mulieres vindicat ἡ πολυσαρκία 455, 42, 43. 457, 43. muliebria multis modis in vitio 450,10. pallidis mulieribus, diuturna 445, 20. cunctando in locis & naturalibus, fiunt purulenta 200, 37. alba, aliquando pro menstruis purulentis 465, 39. muliebri fluxui, conuulsio, aut deliquium si superueniat, malum 440,47. à muliebribus cohibitis, epilepsiæ, profluuia longa ventris, hæmorrhoides 454,3,&c. à suppressis, signa citò venturæ mortis, quænam 450,5. muliebrium suppressorum symptomata quænam mortifera 450, 2,&c in muliebribus locis τῷ ἀλγήματι χρόνιᾳ 444,17.

Muria, grauitate sua conferri potest cum mari asphaltite 312,33.

Mucosum, valde differens à glutinoso viscido & tenaci 260,16.

Musculorum interstitia, caua sunt, & ventres dicuntur 279, 11. in secunda valetudine, spiritu replentur: in aduersa, malo ichore 279,13. congenerum & antagonistarum, quænam conditio 407, 37. musculis vna in parte exolutis, in aduersa colligunt se antagonistæ sani 401, 36. musculorum capitibus cæsis, incommoda maxima iniussæ contractionis & spasmi 424,8. nulla commoda colligendi & adducendi 424, 7. musculorum intercostalium quodnam officium 275, 51. musculi duo à suprema sterni parte, ad basin cartilaginis scutiformis 235,22. linguam mouentes, nouem 229, 49. vnde orti 229, 50. musculi crotaphitæ, cæteros omnes virtute præcedunt 401, 4,33. musculorum temporalium præstantia quanta 138,30. musculo temporali sauciato, conuulsio è diuerso cernitur 225, vlt. musculi lati officium, palpebras demittere 127,63. musculi palpebras mouentes, exiles 453,46.

Mutatio omnis fit à motu 167, 22. 282, 51. melioris in peius, partim est contumacis materiæ, partim fatiscentis naturæ 516,12, 13. omnis 24. diei, à putredinis diffusione 8,43.

Mutilis crure altero, sanguis superuacaneus per dysenteriam αἱματώδη expurgatur, si nullam quotidiani victus partem deduxerint 455,11,12.

Myopes, quales 126,15.

ἡ Μύξα veterum, humor pituitosus 383,41.

N

ἡ Νάρκη, quid 366,vlt.367,1.453,14.476,29.

Nasus fit resimus in medio, quibus è palato eiectum est officulum maxillæ superioris 140,19.420,21. in imo, quibus id os eiectum est, vnde sunt dentes 140, 20. 420,22. Nasi cartilago, ipsi est veluti paries quidam intergerinus amborum meatuum 420, 23. Nares acutæ, vnde 122,3. Narium rubores, signa profusioris alui 123,21. 128, 26. earum reseratio, mortifera 208,17.

Natura, ipsa Dei vis est 439,27.454,30.480,43. naturæ fata à Deo immissa, numerorum calculis vanissimis velle complecti, monstri simile 439, 12, 13. in ea potissimum elucescit τοῦ θείου potentia 454, 29. natura nunquam aberrare nos sinit 439,50. non docta, quod non didicit, tamen id rectum facit 439,48. nihil facit μάτην 131,10. nihil particulatim facit: sed omnia simul iacit fundamenta perficiendæ rei 420, 40. eius artificium est, omnia formare simul, ac simul augere 420,29. sine ea nihil fit 480,43. naturam præstat quiescere, quàm aliquid frustra moliri 7,4. 43,22. 142,44. 212,38. 270,2. 286,62.373,49. natura, partium solidarum est virtus, per eas diffusa 146, 51. 439, 39. 507,37.511,61. 543,38,39. 546,39,44,45. natura animæ inaspectabilis, commutari non potest 28,31. natura iustissima est, & sui diligens 300,8.304,18. 361, 23. eius insultus & ἔφοδος, vnde 456, 2. natura σύγκρισιν habet aquæ & ignis 420, 35. extra vterum nihil deinceps adiicit, præter augmentum & nutricatum fœtus perfecti 420,42. in fundo mulieris, numeris non comparatur, sed à semine vtriusque parentis 438,64, 65. in vtero, suum absoluit pensum, per animati seminis ignem & aquam 420,41. vnde commeatum parat 211,35. omni ætate, nutricatum fundit 420, 43. semper aliquid de suo fundit, i. sensim amittit 439,20. in cõtrarias motiones, sine violentia non agitur 86,1. 574, 25,26. naturæ officium, concoctio 516,3. eius œconomia, per quam vita sustentatur, duplex 318,24. ipsius præsentis testes, vires firmæ 572,33. præsidia posita in generando ac restaurando 552, 20. solatia duo præcipua, ἡ ὄνωσις, καὶ ἡ κοινωνία 396,57. natura quibus annis, morborum omnium ferax 227,17. circa initia morbi, causis morbificis multum opprimitur 347, 38. quo tempore opprimitur morbificis causis, éstque humorum cruditas; tum nihil bene fit excernendo 541,16. criticæ vacuationis dux optima 489,3. inuenit insultus, quibus expellit morbos 304,63 439,41. abscessus molitur per ossa 305,2. 341,22. eius consuetudo, vt inchoatam excretionem criticam, in abscessus conuertat, vnde fit absoluta crisis 497, 60. natura, pepasmi parens 489, 2. naturæ, morborum medicæ 439,57. naturæ & morbi certamen in procinctu, die critico 50,53.505,38. perfugium vnicum quo se tuetur, & pugnat cum morbo, sola αἱμάτωσις 516,8. redintegratio cœpta fieri, cernitur in excremeuti pepasmo 546, 40. victricis, quodnam proprium munus 256,54. naturæ virtus vbi regnat, cita exclusio esse solet causæ morbificæ 512, 26. eius erethismus & pepasmi bonitas, quoties ex æquo certant inter se, dimissio est morbi 514, 26. fortis contentio, viam affectat κατ' ἴξιν 267, 10. in naturæ forti contentione vis maior quàm in meatibus 341, 24. naturæ inimicum, omne nimium 554, 62. natura quò sæpius proritatur, & eius contentio irrita manet; eò res ægri peius eunt 287, 5. eius principatus quò plures in vitio sunt; eò peius eunt res ægroti 318, 22. cum natura quæ supra modum pugnant, supra modum perniciosa 519, 13. naturæ triumphatæ quodnam signum 21,60. ei nihil acerbius conuulsione 226,65. 229,28. 421, 40. nihil grauius, quàm frequens rigendi & calescendi vicissitudo 284, 36. nihil molestius & magis pestiferum, quàm solitæ excretionis repentina suppressio 289, 25. naturæ quænam valetudinariæ 442,54.

in Nausea omni iactabunda sine vomitu, non est paroxysmus 493,55.

ἡ Νεανική, & τὸ Νεανικῶς, quid 202,29. τὸ νεανικῶς, γενναίως, σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, synonyma 49,47.

Necessaria, quænam sunt 55,34.

ἡ Νέκρωσις, liuoris parens 124,32.

Nectar viuificum, à corde perennitatem habet 146,45. 254, 63. in corde situm, corporis vniuersitatem viuidam reddit 254,64. 332,34. eo, partium solidarum viuacitas recreatur & reficitur 146, 46. 147, 5. ad id comparandum, quænam necessaria 55, 37. eius imperio, τὰ ὁμόφυλα congregantur, καὶ τὰ ἑτερόφυλα segregantur 517, 41. id citò absumitur, cùm eius nulla est instauratio 392, 11. eius defraudatio, vnde 278,12.

Nephritis, quid 434, 1. vnde 383, 64. eius descriptio 383,59,&c. ea est quadruplex 434, 1, &c. in sui contagionem & sympathiam, lumbos adducit 384, 2. nulla in pueris locum habet 434, 7. in calculosa, dolorum acerbitas varia 383,53. in phlegmonica & calculosa, cientur vomitus æruginosi 496,7. ad calculosam, opus est pharmacia mochlica 488,13. Nephritici multi, cruentas vrinas excernunt 13,25.

Neruus triplex est; tonus, tendo, ligamentum 418,62. 423, 43. nerui, cerebri vicini & socij 416, 36. carere non possunt iecoris opera 571, 19. neruus quisnam, omnium crassissimus, siccissimus, durissimus, validissimus 424,23. omnes qui artus continent, crassi & magni 423,39. crassiores in femoribus, quàm alibi 424, 14. omnium primi vitiantur, quoties in vitio est eorum principatus 416,36. neruus resectus, non coalescit 418, 44. neruorum siccitas, vnde 213, 22. nerui distenti, cùm exaruerit febris ardore, nullum alexiterium 466,22. flectentis contentio est irrita, nisi sit obedientia extendentis: & contrà 423,57. connectentis præcisio, comitem ferè habet artus ἐξάρθρωσιν 423, 53. mouentis præcisio, partis illius adimit obedientiam, vbi telum insederit 423, 54. neruorum solidorum ἐμφυομένων afflictio maior, quàm confusarum chordarum è musculis ἐκφυομένων 424, 9. eorum principij læsio, tremor 408,49. à neruis ad venas, sæpe fit μετάπτωσις 336,51. νεῦρα παχέα, ἐπίκαιρα, μεγάλα, καὶ συνέχοντα; eadem 423, 37, &c. ἕνωσις nulla sperabilis in neruo, vena, arteria, membrana, & cute dissectis 419,18.

ἡ Νηδύς, pro aluo 96,52.

Nidor propriè, vnde 311,44.

Nigriciei quænam causa 260,18.288,47. à nigricie totum corpus fucatur, tam intrà, quam extrà 260, 17. ea si loco venit, nec extirpetur; causam infert interitus, vel sua palindrome, vel gangræna 395, 56. in morbis acutis; sæpe ex abscessu 257, 64. partibus extimis, per transitum 38, 64. digitorum & pedum, ἡ ἐκ τῶν χειρῶν, ἡ ἐκ τῶν ποδῶν. 395,60.

395,60. nonnunquam liuore præstat 257,63. in nigris digitis minus periculi quàm in liuidis 38,63.394,63.395,23. ea è malis exorta, longè liuorem pernicie præcedit 395,54. nigra lingua, aspera 260,19. nigra infernè deiici; bonum 210,10.558,12. quænam, non nisi aluo coacta, redduntur 209,57. nigra vomunt sputatores, phrenitici, & inde fanatici 381,20. ad nigrum tendent omnia quæ sunt vmbrosa, quæque opaca 526,35.

Nimium omne, quantumuis criticum, periculosum 201,42.

Nitor desperabilis in parte emortua, vel quæ gangrænam concepit 124,51.

ἡ Νομή, quid 344,60.

ἡ Νωθρότης, quid 36,19.241,11. vnde 368,44. propriè & verè, ad cerebri principatum pertinet 241,8. duplex 394,18.473,50.476,25. eius domicilium, cerebri vis effœta, vel impedita 9,26. ea, morbo ineunte, symptoma est oppressionis; affecto autem, exolutionis 241,12. ἡ νωθρότης, ἔρριψις, πάρεσις, καὶ ἄφεσις, synonyma 101,45. aliquando eadem est quæ ἡ μώρωσις 386,36. τὸ νωθρῶδες, & ἡ νωθρότης, non minùs de pigro corpore in mouēdo, quàm de mouendi facultate effœta, dicitur 556,58,59. τὸ νωθρῶδες, in phrenitidem sæpe cadit 12,34. τὸ νωθρὸν corpus, quodnam 33,31.

Noctis & diei, causæ sunt contrariæ 277,63. nox præcedens paroxysmum criticum, molesta esse solet 50,47.

Noxarum corporis, genera quinque 305,32.

Numeris vis nulla inest 438,10. iis non comparatur natura in fundo mulieris, sed à semine parentis vtriusque 438,64. in ipsis vita fundamentum non habet 438,61. iis vita non conficit cursum suum. ibid. iis vt non subsistit hominum vita: sic etiam non sustentatur 438,49. numeri nullum ius & imperium in naturam corporis 438,48. numeris non debet accepta ferri necessitas moriendi, 63. anno. 438,10. eorum complexu nullo comprehendi potest fatalis interitus 439,3,&c.

Nutritio, quid 421,18. repletio tantùm est vacuati; non autem partis emortuæ restitutio 421,19. naturalis, quomodo comparata 331,15.343,23. nutritione inculpata, & respiratione libera, vita hominum sustentatur 284,18. nutricatum fundit omni ætate natura 420,43. nutricatus & motus præsidia cùm sunt collapsa; in angusto spes est 556,64. nutricatus & spiritus œconomia labefactata; vitam effluere est necesse 295,3. eorum quæ Nutriunt confertim & celeriter, celeres sunt discessiones 544,63.

O

Oblivio, quid 6,15. ab intemperie frigida cerebri fit, quam rigor inuexit 6,16. à rigore, mala 6,10. 9,25. quænam funesta 6,20.

Occasio in medendo, cita multùm & præceps 280,50. 282,58. medendi in suppurato, arripienda ex dierum criticorum obseruatione 280,55. occasioni arripiendæ iudicium adhibendum, explosa experientia 280,52.

Oceanus, fluuiis, lacubus, & stagnis ponderosior 312,34.

ὁ Ὀχλὸς, idem qui ὁ ἀρεθισμὸς 157.43.

τὸ ὠχρὸν καὶ τὸ χλωρὸν, eadem Galeno 398,61.

Oculi à cerebro absunt proximè 194,51. vt valent; sic ipsa persona 124,1. oculorum curuatura, à cerebro 453,41. oculorum lumen connatum, instrumentum αὐγοειδὲς visificæ facultatis 348,50. nitor, vnde 124,14,24. oculorum nitor, eorum qui antea colorem genuinum & decorem amiserant; salutaris 248,59.513,53. in oculorum canthis caruncula spōgiosa, prohibendis lachrymis adnata 499,51. oculorum membrana ἐπιπεφυκυῖα, vnde 124,28. oculi, natiua puritate, cæteris partibus antecellunt 124,3.254,54. in secunda valetudine, spiritus animalis multi participes; simulatque eo defraudari cœperint, collabuntur 278,21. vt sunt molliores, ita faciliùs liquuntur quàm cæteræ faciei partes 127,29.278,20. intenta visionis acie inspiciendi, maximè in morbis acutis 123,63. in oculis, quomodo facultatum animæ vitia repræsentantur 126,59. oculi, omnium facillimè certissiméque cerebri afflictionem testantur 132,6. primi omnium in sympathiam malè affecti cerebri trahuntur 90,59. in oculis primùm apparet icterus 254,54. oculi à se mutati, quid denuncient 124,4. decrepitorum & iamiam moribundorum senum, quales 125,30. oculi album, è pericranio 430,4. fit maius, laxitate 126,64. nigrum fit minus, corrugatione 126,64. oculorum alba quò celeriùs pura redduntur; eò citiorem crisin ostendunt: quò autem seriùs, tardiorem 513,53. ἀμαύρωσις, vnde 151,51. caligatio, qualis & vnde 125,33.132,8. caligatio, vbi aspectabilis medico 125,20. vbi conscia ægroto 125,21. caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut nigris obsitum venulis; indecorum 400,20. caligo discutitur, cùm muliebria multa prodierint 482,24. caliginis origo varia 482,49. caliginis vt sunt causæ, foci, ideæ: sic remediorum genera 482,51,&c. caliginis remedia, vel naturæ imperio, vel medici artificio adhibentur 482,52. oculi Isaac, vt caligarunt 125,31. oculorum κατάκλασις, quid 144,30. oculi concaui, quales 122,1. vnde 127,26. oculorum concretio, vnde 127,51. oculi crebrò huc illuc indecorè coniecti, signa non solidæ mentis 172,59. oculorum contuitus audax, phreniticus 144,28. dolores potio meri exoluit 130,6. oculi ἐσδεδινημένοι, quales 137,15, 29. oculi ferocitas, phrenitica 132,30. oculus hebescens, signum malum: sic & concretus & caliginosus 125,43.131, 29. in oculis potissimùm lucent signa insaniæ 380,32. oculi vnde liuent 249,41. si crebrò moueantur, spes est furoris 90,63. oculorum deprauati motus, vnde 172,60. oculi vnde nictant 127,55. oculorum obscuratio cum exolutione, citam conuulsionem ostendit 131,34. ὀρθότης eadem quæ πῆξις 132,14. peruersio, ἡ ἴλλωσις 453,33. ἴλλωσις fugax, iudicij ancipitis 194,62. ἴλλωσις firmiter fixa, ex vitio cerebri & facultatis; mortifera 194,61. peruersio in morbis acutis, à cerebro est, & in ipso perficitur 366,51, 52. peruersio ex lumborum anadrome; mala 41,13.60, 31.128,1.144,37.194,21.337,30.453,36. oculi phreniticorum, exerti ac truces 496,62. vnde puluerulenti 496,62, &c. oculorum πῆξις, in ἀγρυπνίᾳ consistit 127,53. rubor saturatus, plurimùm valet ad opinionem hæmorrhagiæ 92,49. rubor singultui & vomitui superueniens, malus 180,35. rubra suffusio febris experti, signum alui liquidioris 128.10,27,vlt. oculi prærubri, vnde 91,35,41. oculorum squalentium ratio communis, tum in iis quos tenet marasmus, tum in valde phreniticis 496,60. oculi tabidorum caui, humiles, ac demissi 496,61. oculorum abscessus, vel enascuntur vbi apparent, ibique pullulant; vel eò propagantur è capite 499,46,&c. hecthymata, rosa & croco celeriter atque fideliter arcenda 499,50. symptoma præcipuum cernitur in cæcitate 108,4. ὀμμάτων ἰλλωδέων θράσος, inter symptomata quæ ex puerperiorum anadrome veniunt 194,vlt. οἱ ὀφθαλμοὶ ὀξυδερκέες καὶ ἀστήρικτοι, & τοῖς ὄμμασι παραβλέποντες, & ὄψιας πυκνὰ διαρρίπτειν, & ὀφθαλμῶν κίνησις ὀξεῖα; eadem 380,23,&c.

Odium, φιλοτιμωρίαν parit 381,24.

Odor, fit per anathymiasin 311,36,39. odoris natura, calida 311,46. odor, corporum est mixtorum & succidorum 311,35. suauis stirpium & aromatum, & rerum omnium succidarum, vnde 311,48. odoris gratiosi quænam causa 311,47. odor suauis, vnde 311,49. odores fœdi & graueolentes, proportione quadam saporibus amaris respondent 311,51. putres, ægrè admodum spirando ducuntur 311,53. odor grauis, vnde 311,50. fœdus, deiectionis est κακὸν συμβεβηκός 545,53. odore carent lapides & aurum 311,48.

ἡ ὀδύνη, quid 18,49,&c.

Oeconomio naturalis, digerendo, coquendo, & excernendo absoluitur 556,50. œconomiæ naturalis labefactatio; vbi potissimùm cernitur 141,2.

Oedema, omnia phymatum genera quæ consistunt in systrophe, complectitur 164,43.

extra Oleas ferri, Græcorum prouerbium 273,30.

τὸ ὀλέθριον, firmissimum est ad mortis prædictionem 16,15.524,27. οἱ ὀλέθριοι ægroti, cùm desperati sunt 98, 43.524,28.

Olfactus instrumentum, vaporosum 124.22.

τὸ ἐπ' ὀλίγον, quid 49,30,33.156,10.520,54.

Omentum, cur dictum epiploum 417,28. nullo constrictum est vinculo 417,28. suo contentum loco, ventriculi & intestinorum fomentum 417,27. in præpingui abdomine, si claudit os vteri, sterilitatem inducit 417,23. quibus excidit; necessariò hinc putrescit 417,4. putredini obnoxium præter cæteras partes 417,34,43. omenti prolapsus in scrotum, vnde 417,21. omentum, cur per abdominis vulnus excidit 417,26.

ἡ ὁμόχροια καὶ τὸ ὁμοχροῦν, frequens apud Hippocratem, pro æquali planicie 524,8.

τὰ ὁμοειδῆ, ad τέκμαρσιν, maiorem vim habent quam

τὰ ἐπερχόμενα 285,9.
ὅμοιοι ὁμοίῳ ἐς τὸ πλάζειν 312, vlt. ὅμοιοι τῷ ὁμοίῳ ἐυπρόσφυτον 312, vlt.
Opaca omnia, ad nigrum tendent 526, 35.
Opinio, sola ex omnibus affectionibus, in mentem cadit 375, 58. ex opinione pia & sancta, ἡ εὐθυμία 375, 59. ex praua, melancholica ægritudo 375, 58.
Opisthotonos, quid 13, 42. 231, 32. vnde 231, 33. citò vires effœtas reddit, & acerbissimam infert mortem 232, 23. cum opisthotono rigor necat 232, 14. & vnde id 232, 39. opisthotonici fiunt, caput vehementer dolentes, deliri, aluo suppressa, oculis ferocientes, & rubentes facie 527, 29, 30.
αἱ ὀπῶραι, arborum baccæ 79, 27.
Oppressionis quænam causa 331, 24.
Optimus latronum, quis 170, 49.
ἡ ὄρεξις, quid 214, 44.
τὸ ὀρφνῶδες, vomitionis κρίσιμον 215, 57.
Orgasmi quænam causa 244, 46. 269, 67. orgasmi, cuinam sunt plures opportunitates & causæ 62, 64. orgasmi causa nulla, vbi sanguis non est tenuior, nec qualitate acrior atque calidior 433, 33. orgasmus materiæ efferæ, initiis tantùm morborum fit 53, 31. 294, 54, 64. fit intus foras, ineunte morbo 84, 60. materiæ efferæ, mutationibus creber 53, 30. humorum, qua ætate cessat 436, 56.
de Orificio alui & ventris, vide plura ad nomen *Stomachi*, sub litera S.
Oris amaritudo, vnde 26, 13. symptoma bilis 26, 15. oris peruersio in morbis acutis, à cerebro est, & in ipso perficitur 366, 51, 52.
ὁ ὀῤῥὸς, ideam ostendit humorum 511, 1.
Orthopnœa, quid 153, 50 299, vlt. vnde dicta 300, 6. in orthopnœa, non nisi recta ceruice respirant ægri 477, 45. orthopnœa vera, principatum obtinet difficultatis in omni dyspnœa 477, 49. orthopnœam faciunt hydropiformia dura 299, 60. 477, 51. orthopnœæ asthmaticæ, vnde 148, 27.
τὸ ὀρθοστάδην, quid 5, 34.
Oscitationis continentis remedium; ex longis interuallis spiritum ducere 147, 56.
ἐν ὀσφύϊ, pro κατὰ τὴν ὀσφῦν: frequens apud Hippocratem 528, 38.
Os, cartilaginem duritate præcedit 420, 8. si quando in corpore exectum fuerit, nunquam augetur 419, 33. ossis execti vel eiecti, nulla sperabilis restitutio 420, 15, 16. ossa pertundendo, vel ope chirurgica denudata, nullum ferunt liquorem 406, 60. os triplex; solidum, adnatum, enatum 419, 62. ossa solida, quænam 419, 63. ossium solidorum munera quatuor 419, 64. ossa adnata, sunt epiphyses 419, 63. enata, apophyses 419, 63. ossa syncipitis, frontis, occipitis, duplicia, diploe intertexta 411, 29. caluariæ, inflammationem suscipiunt à rheumate consistente; nulla, à concitato 406, 64. ossi caluariæ cur adhibetur modiolus 408, 16. suturæ vicino admouendus modiolus 406, 56. osse exciso, primis diebus inflammationem arcet vacuatus humor 406, 58. os diuisum, mandendo strepit, quia colliditur 413, 49. in osse diuiso cùm cietur collisio, strepitus excitatur 414, 3. os fissum vbi telum graue obtusum forti dextra insederit; quomodo deprehendendum 413, 14, &c. ossa fracta infantium, in vnum coire dicuntur 418, 18. puerorum pertusa, putrescunt faciliùs quàm iuuenum 406, 33 ossis circumtecti perfractio, quo pacto deprehenditur 413, 24. nudi quomodo innotescit 413, 23. fracti quænam signa 406, 42, &c. os fractum, callo nodoso ferruminatur 418, 17. ferramento exectum, nunquam idem reponitur, sed fungus 420, 20. ossium eorum quæ adiacent suturæ, difficillima cognitu fissura 411, 1. os occipitis, ægrè finditur: quia crassissimum, & multa carne contectum 106, 9. osse occipitis violato funestè, vitam saucius finiet die vigesimo 406, 40. ossis sacri ἰθυτυφὲς vsque ad lumbos, comparatum vt excipiat τὰς γονὰς 440, 18. ossa tenuiora, minùs resistunt ictui mitiori, quàm crassiora validiori 406, 35. ossium tenuiorum fracturæ, faciliùs & celeriùs mortem inferunt, quàm crassiorum 406, 36.
ὠτὸς σύντονος πόνος, idem quod ἡ ὀξεῖα ὠτὸς ὀδύνη 191, 31.
ἡ οὐρήθρα, quid 361, 43. 362, 25. τῆς οὐρήθρας nomen primùm ab Hippocrate datum fistulæ vrinariæ 361, 42.
ἡ οὔρησις δυσκολαίνουσα, idem quod τὸ οὖρον ἐπίπονον, καὶ ἀδιασυμμένον: vel ἡ ἀφρώδης οὔρησις 221, 62.
ὁ οὐρητὴρ, quid propriè 361, 44, &c. ἀντὶ τῆς οὐρήθρας 359, 32. 361, 42.
τὸ οὖρον, quid 511, 23, 24. τὸ ὀῤῥὸς ideam ostendit 511, 2. quale sit, indicari lingua 510, 54, 55. αἱματῶδες, quid propriè 529, 38. οὖρα αἱματώδη, eadem quæ ἐξέρυθρα 13, 24. τὸ οὖρον ἀκατάστατον, quid 112, 44. τὸ οὖρον ἐλαιῶδες ἀδιασυμμένον, nusquam in aphorismis, prognostico, & epidemiis legitur 98, 35. οὖρα θολερὰ, qualia 76, 6. 112, 45. οὐρέει πῦον ἢ αἷμα, quid 7, 52.
Oxymel, pleuritidi expurgandæ accommodatissimum 254, 37. lienoso saluberrimum: melancholico nocentissimum 349, 34. oxymelitis quænam incommoda 397, 30. ab oxymelite, nigrorum est fermentatio: tum meteorismus & amplificatio 349, 35.

P

PALATVM, quid 139, 57.
τὸ παλινδρομεῖν propriè, quid 235, 33. 268, 64. 342, 49. aliquando pro recidiua exacti iam morbi 268, vlt. Palindrome, quando fit 235, 36. coniunctam semper habet feritatem humoris qui refluit 235, 34. duplex, vna refluxus, altera recidiuæ 269, 1. vtraque quomodo perficitur 269, 2, 4. omnis calamitosa, quam feritas malignáque facit cacochymia 269, 28.
Pallescit pars omnis, cùm cœpit macrescere, aut quæ multùm emacruit 278, 24.
ὁ παλμὸς, ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ 183, 42.
Palpebrarum curuatura, à cerebro 453, 41. palpebræ, omnium difficillimè liuorem contrahunt 122, 17.
Palpitatio, pro pulsu 183, 25, 42. 220, 23. ventris in febre, insaniam facit 184, 51. qui palpitant toto corpore, vitámne finiunt voce capti? 497, 12.
Papularum causa efficiens atque formalis, quænam 499, 7, &c. papulæ, vnde 498, 54.
Paracope, non rarò in phrenitidem transit 270, 6.
τὸ παρακρουστικὸν, per sympathiam cerebri 160, 56. idem quod τὸ φρενιτικὸν, ἢ τὸ μανικὸν 172, 57. ἀντὶ τοῦ φρενιτικοῦ 172, 54.
τὸ παραλόγως, quid 35, 34. παραλόγως & κατὰ λόγον, contraria 35, 32. παραλόγως & παρὰ λόγον, eadem 35, 3. τοῦ παραλόγως, ἢ παρὰ λόγον, explicatio difficilis 14, 8.
Paralysis, resolutio est dimidiati corporis 365, 53. vnde 366, 61, &c. quomodo fit 365, 58. in membris magis quàm in cerebro esse videtur 365, 49. paralyseos omnis ratio in exolutione consistit 366, 48. paralyseos & conuulsionis par & æqualis immobilitas 229, 54. paralysis, in vitio τῶν πεφυκότων διὰ λύσιν, &. impedito spiritus appulsu consistit 370, 3. paralytici, sudorificis desperati fiunt 230, 59.
Paraplegia, resolutio est artuum quorumlibet 219, 31. 365, 54. 410, 45. vnde 36, 25. 366, 61. quomodo fit 365, 58. eadem in partibus quibusdam, quæ apoplexia in corporis vniuersitate 36, 28. paraplegiæ omnis ratio in exolutione consistit 366, 48. causa, cerebri crudor 243, 20. natura & ὕπαρξις, ἐν τῇ λύσει 193, 51. vis, in impotentia mouendi 193, 54. sedes, in neruo medullari 193, 52. paraplegia in membris magis quàm in cerebro esse videtur 365, 49. pro apoplexia 36, 32. consueta, hominem non interimit 36, 24, 31. 116, 37. paraplegia & conuulsio, simul in eodem subiecto existere non possunt 193, 50. conuulsionis habet successionem, non accessionem 193, 47. ex lumborum anadrome, oborta conuulsione, tollitur 337, 29. paraplegiæ vitio principij, funestæ quibusdam 116, 34. 366, 53. 381, 15. 410, 53. paraplectici, alterutro brachio aut crure capti 116, 41. ὁ παραπληκτικὸς τρόπος, quid indicet 193, 40. 207, 28. paraplecticus modus, idem quod torpidæ manus 193, 43.
ἡ πάρεσις, quid 36, 19. initio morbi, symptoma virium oppressarum 211, 1. morbo prouecto, symptoma virium effœtarum 211, 3.
Paribus quæ exacerbantur, paribus iudicantur 439, 45. 506, 9.
Parotides, quid 58, 12. vnde assurgunt 36, 25. 91, 53. 114, 40. 265, 15. 267, 28. vnde nomen habent 114, 23. parotidum τεκμήρια certa; quænam 36, 10. 113, 58. generatio omnis per ναυσίωσιν ἢ ἔρευξιν 155, 3. prænuncia surditas cum comate 92, 36. 297, 37. parotides & comata, à frigidis & crassis humoribus 36, 13. ex inchoata fluxione, nec perfecta 560, 34. parotidas fundit caput repletum repletione cataphorica & cephalalgica 176, 47. 267, 48. parotides, symptomata febrium ἐπιγινόμενα 58, 9. potissimùm

in caussis assurgunt, inter acutos 119,33.177,8. cur dictæ οἰδήματα ἀπώδεα 36,9. 92,36. in diuturnis, paruæ 58,1. 224, 59. à surditate, non contemnendæ 113,51. parotidas æquant tusiculæ cum ptyelismo ortæ 117,51.155,10. 156,51. 333,15. parotides salutares, quænam 91,54. quænam vertiginosæ 58,24. parotidas parum prodest in empyema mutari ac fistulari, quando vrinæ redduntur pepasmi expertes 509,26. 537,49,50. parotis, tum peripneumoniæ, tum empyemati succedanea 297,36. quænam homini necando satis 58,27. 118,20. parotides ἀνάῤῥοποι καὶ ἡμίῤῥοποι, terrificæ 268,22. suppurati expertes; in acutis mortiferæ: nisi alui ferantur 116, vlt. 224,63. 265,30. parotidum ex morbo acuto periculum, non nisi per suppuratum & expuratum potest effugi 117,18. 537,49. dolorificarum quænam causæ Galeno 265,20. in parotide dolorifica, periculo locus 114,24. 265,21. duo naturæ perfugia, hæmorrhagia & suppuratum 119,49. parotidum dolorificarum crisis & signa, quænam 116, vlt. 117,1,&c. in parotidibus refrigeratio citò & paulisper, pessima 118,12. parotides prauæ paraplecticis 36,30. 116,12. 193,44. 219,33. 243, 22. 366,47. 381,16. purulentæ, nec albo exactè pure, minimum olente; interimunt 265,29. graueolētis voluuli consectariæ, cum febre acuta & hypochondrij meteorismo diuturno, interimunt 178,8. rubræ & dolorificæ; omni ex parte pestiferæ 114,48. 264,62. prærubræ, quales 58,22. rubræ, exacti iam morbi superstites; signa erysipelatis in facie nasciturі 153,6. prærubræ, vertiginosæ, & alienæ spontis; pestiferæ 58,1. in parotidibus vrinæ citò & paulisper mitificatæ, pestiferæ 118,11. 294,30.

Paroxysmi morborum, vnde 404,60. meliores dierum imparium, quàm parium 50,43. 205,36. parium dierum, non cadunt in criticas periodos septenarias; nisi malè 439,44. in paroxysmo omni non est iactatio nauseabunda 493,55. extra paroxysmum nihil bene ac criticè mouetur, in morbis imparium paroxysmorum, vel qui diebus imparibus exacerbantur 505,60,61. paroxysmorum typi expertium ἀταξία, vnde 530,46. ἀρτιασμοί, omnino cientur contra naturam febris acutæ 45,17. paroxysmi erratici, qui 15,33. ex paroxysmis incertis, febres erraticæ 533,46. incertis febrium erraticarum, certæ nascuntur quartanæ 533,46.

Pars vnaquæque dum valet bene, spiritu abundat: dum malè, ichoribus 328,43. in secunda valetudine, inde suauerubet, vnde capit τὴν εὐχροίαν 460,1. in aduersa, inde pallescit, vnde contrahit τὴν καχεξίαν 460,2. quæ in secunda valetudine laborarit; in eam se morbus adueniens obfirmat 576,3. quæ ab insultu morbi doluerit, in eam sæpe irruit abscessus 576,3,4. partes abditæ omnes, contactu & qualitate aëris offenduntur & corrumpuntur 417,32. communes & propinquæ, primùm & maximè affici solent 10,30. duæ in corpore vniuerso, rarò pariter similitérque infirmæ sunt 272,12. extimæ, quænam 391,63. partium extimarum constitutio, qualis esse debet 328,11. cita in vtrumque mutatio; pessimè habet ægrum 367,27. 391,55. 451,19. 471,45. liuor & refrigeratio, mortifera 109,23. ab exhausto conuulsarum, redintegratio nulla sperabilis 421,60. partes, facultatum ministræ, motus, procreationis & sensus; duabus expletæ partibus 274,18. nutritiæ aliæ coquendo, aliæ digerendo, aliæ excernēdo, suam dicarunt operam 417,63. omnes officiales, maiore contentione excitantur ad exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ 151,44. 381,2. in partibus occupatis, quarum officiis vitam carere non potis est; periculo locus 537,26. partium plurium labefactatio, peiorem morbum ostendit 53,40. 164, 54. partes solidæ, natura albæ 511,56,58,60,63. naturaliter fundunt excremēta, colore similia subiectæ substantiæ 511,56. partium solidarum virtus, per eas diffusa; natura 146,51. 439,39. 507,37. 511,61. 543,38,39. 546,39,44,46. spermaticarum nulla coitio, cùm semel diuisæ fuerint 418,15. pars spermatica, semel amissa, nunquam reponitur 419,17. partium vmbilico circumpositarum dolores, excluso sanguine discedunt: non excluso, interimunt 565,35,36.

Pariendi ratio, omnium optima, fœtu sua sponte in caput progresso 445,35. partuum labores, certis quibusdam periodis absoluuntur 445,42. partui cùm est propinqua, spiritum crebrò ducit 451, vlt. partum in propinquo esse cur denunciet cordis dolor qui antè non fuit 476,63,&c. in propinquo, accelerat rigor 475,59. ante partum crebrò rigere, & indolenter partu leuari; periculum subesse testantur 470,11. partu indolenter leuari, miraculo apponendum; si non est falsò credita indolentia, & insidiosa leuatio 470,50. partus iamiam futuri prænunciæ aquæ puerperiales 441,11,23. partui viam muniunt, cùm in propinquo est, aquæ vterinæ effusæ 441,23. ante partum perfectum, à fœta nihil editur vitale 446,10. partus facilè excutitur crebra rigorum concussione, cùm incipit esse grauis grauiditas 470,18. fœlix, vbi sperabilis & citò venturus à graui enixu 476,58,&c. fœlix & perfectus, suscipitur pari contentione vteri atque fœtus 441,47. 445,31. 459, 23,29. perfectus absoluitur duplici tantùm periodo grauiditatis 445,51. perfectus est, mense septimo vel nono 446,11. perfectus, septimo mense nascitur 445,44. in partu perfecto puerperia prima sunt, aquæ vterinæ; mox puer, dein secundæ, tum purgamenta reliquiarum sanguinis 443,27. partus perfecti occasio vnde præripitur 442, 20. partus octimestris calamitas quò referenda 446,23.

Paucum nihil in crisi, criticum 201,42.

Paulus, Galeni simia 66,63.

τὸ παύεσθαι ἢ λύεσθαι, semper veræ crisis 182,10.

in Pectore hominum priscorum, septem ossa visebantur, quæ nunc tria 275,13.

Pedes, quibus particulis explentur 278,54,55. natura frigidi & sicci 278,54. natura & situ, omnium frigidissimi 334,35. longissimè absunt à partibus calidissimis 331,11. 332,34. 334,35. 335,14. primi omnium totius compaginis, intumescunt 332,40. primi omnium refrigerantur in paupertate & intereceptione vitalis caloris 332,40. primi omnium turgidi in hydrope 335,13. pedum tumor hydropicus, in quibusdam καταῤῥοπος; in aliis ἀνάῤῥοπος 334,47.

ὁ πεπασμός & ἡ πέψις, materia tantùm differunt 239, 28. pepasmi & pepseωs eadem causa effectrix, naturæ vis 239,27. 511,60. ἡ πέψις, coctio τῶν εἰσιόντων 239,24. ductus est eius quod coquitur, in substantiam eius quod coquit 239,30. perficitur assimilando 239,31. πεπασμός, quid 9,63. 239,23,29. vnde 393,10. opus naturæ, per solidas partes diffusæ 439,37,39. 489,2. 514,3,4. 546,40,41. nullus, febris dono fit 299,9. est crisis, & abscessus simul 512, 32. alterando perficitur 239,31. non perficitur nisi cum tempore 282,53. 514,62. 520,46. pepasmi ad tempus; signa apparent diebus indicibus 506,19. pepasmo significatur naturæ integritas, humoris æqualitas, & virtus caloris natiui 243,15. fidendum semper 81,20. spes certa salutis adfertur 239,33. 243,14. pepasmi quænam commoda 250, 34. bonitas & erethismus naturæ, quoties ex æquo certant inter se; dimissio est morbi 514,26. pepasmus, celeritatem & securitatem crisis denunciat 29,36. 98,7. 239,14. 512,29. pepasmo vno, morbi acuti, duce natura, inueniunt viam ad crisin, per criticam excretionem 555,64. critica spes affulgere non potest ante 4. diem 294,60. sine pepasmo febris non exoluitur, nisi sit εὐήθεσάτη 521,40. pepasmo nihil laudabilius in omnibus acutis febribus 239,13. pepasmus in peracutis nisi breui appareat, breui vitam finiunt ægri 239,18. omni febris tempore, semper fœliciter apparet 81,27. pepasmum ostendit læuis & alba hypostasis in colorata belle vrina 512,48. in pepasmo certi gradus; inchoati primùm, mox manifesti, tum perfecti 520, 46,47. pepasmi perfectio, celeritatem crisis ostendit 135, 44. perfectionis, nota certissima, crassitudo humoris quæ in mediocritate consistit 135,44. in pepasmo constanti, vis est naturæ, libertas meatuum, & causæ morbificæ mitificatio 512,33. vitæ salus sperabilis 207,8. à pepasmo salsa & amara mitificata, dulcescunt 285,63. pepasmi aut foras, aut intrò cursum inflectunt; aut aliter, quò & quà oportet 169,54. 508,39. abeuntium, opportuni & critici omnes 169,53. 268,30. 512,58. non sunt quorumlibet morborum 512,59. pepasmus cruditatis eximiæ, non citò editur 520,45. pro cruditate & corruptione 243,16. pepasmi & cruditatis vicissitudo, pessima 295,34. difficultas, in quibus consistit 78,41. 214,9. pepasmus, frustra fit in morbis partium spirabilium, nisi expurgatio consequatur 239, 40. frustra ad empyema quod foras non exit 285,64. vbi non sperabilis, desperata salus 517,12.

Peplium & veratrum simul mixta, ad pleuritin inferam præstantissima 388,29.

Perfrigeratio duplex; vna corporis vniuersi; altera partium extimarum 154,18. 371,43. vniuersi habitus, periculosior quàm partium extimarum 216,46. 371,44. quænam, caloris insiti arguit imbecillitatem aut morticinium 202,44. crebra, febrium acutarum symptoma & signum maximè mortiferum 40,40. perfrigerationis & ardoris

vicissitudo, mala 2,36. perfrigeratio à febrili ardore, pessima 6,5. lethalis, quæ 2, 30. à perfrigeratione qui subroscidi sunt; malè habent 202, 35. perfrigerari caput, & manus, ac pedes; ventre costisque incalescentibus; malum 40,46. de perfrigeratione, vide plura sub litera F, ad nomen *Frigoris*.

Pericranij eadem conditio, quæ membranæ cerebrum inuoluentis 415,17. pericranium, vocatum caro 415,23, &c. putre, à caluaria abscedit 415,19.

Periodus prima, quatuor diebus absoluitur 133,45.134, 11.294,51. 514,27. periodis primis cita mutatio esse solet ad interitum vel ad salutem 414, 54. periodus secunda, dies septimus 514,28,31.

Peripneumonia, quid 259,3. 265,10. 294,37. 433,26. 525, 43. vnde 274, 10. peripneumoniæ descriptio 258, 50.280,22,&c.403,41,&c. idea multiplex 273,36. peripneumoniam quámnam agnoscit Hippocrates 273, 56. quænam indicent 273, 32. peripneumoniæ consectaria, quænam 265,11. sicut & pleuritidis, proprium ἐπιφαινόμενον, anacatharsis 258, 58. peripneumonica epiphænomena, in lingua lucent, sicut in sputo 273,60. peripneumoniæ signa quænam προηγούμενα 280,21,&c. crisis, non semper per anacatharsin 273,37. dies critici, quínam 269,59. symptomata quænam 269,48.435,27.525,44. peripneumonia omnis, μετάπτωσιν abscessus partium superarum vel inferarum non habet 265, penult. peripneumoniæ non omnis symptoma, iuguli grauitas & oppressio 274,46. in peripneumonia, dolor iuguli, dolorificum malum ibi subesse testatur 274,45. malæ rubentes, vnde 278,30. tussis, vnde 282,21. residendi cupiditas inuita 403,21. nihil optabilius sputo flauo, pauco permixto sanguine 259, 20. in vtroque brachio vena secanda, & quando 274,11. præstat citò adesse liberam & liberalem anacatharsin, quàm empyema serò venire 484, 11. peripneumoniæ exoluendæ opportunitas magna in expiratione corporis perspirabilis atque meabilis 271,32. quænam sputa discessionem adferunt 263, 55. peripneumonia quænam, sperabilem facit abscessum 266,2. peripneumoniæ sanabilis, migraturæ in abscessus, signa 266,4,&c. abscessus quomodo exoriuntur 267, 7. abscessus crurales, nisi fistulentur, palindromen sæpe inflectunt ad ipsos pulmones 443, 51. frequens mutatio in empyema 273, 38. peripneumonia purulenta fit nisi intra 14. diem cœperit expurgari 281,4. vbi mutatur in suppuratum 277, 30. peripneumoniæ in qua sputum salsum dulcescere cœperit, empyema succedit 285,49. in peripneumonia empyema non expectandum, nisi cùm desperatio est anacatharseως in spe angusta salutis 484, 10. peripneumonia si in empyema vertatur, thoracis parte vtraque vstio adhibenda 274, 15. pleuritidi superueniens, mala 270,29. pleuritidis succedanea; grauior primigenia 270, 41. peripneumoniæ in pleuritidem, rara vel nulla mutatio 270, 42. peripneumonia ab angina, quibus significetur 237, 32. ex angina, mortem infert intra septimum diem, aut intra 20. purulentum facit ægrum 233,60. 240, 17. quibus naturis fatalis ad interitum 271, 19. in peripneumonia, quibus vrinæ continuò crassæ, mox ante 4. diem tenues fiunt; mortiferum 294, 21. mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt 256, 7. 295, 26. in peripneumoniam quæ cadunt prærubra multùm stillicidia; mali ominis 292,5. à peripneumonia celeriùs intereunt exercitata & coacta corpora, quàm quę in otio conflictantur 270, 52. peripneumonia cur dicta sicca 243,40. 295,18. 474,7. de peripneumonia sicca iis verendum qui pauca expuunt, & cocta paulisper 295,9. peripneumonici, quínam 525, 43. quinam syderati veteribus 273,20. quomodo respirant 145,19. peripneumonicis sputum flauum, pauco permixtum sanguine, ineunte morbo editum; salutare 252, 5. 273, 54. peripneumonici quando redduntur purulenti 264,2. peripneumonicis vrina perniciosa est, quæ principio cocta, post quaternarium tenuatur 525, 31. in peripneumonicis dum viget morbus, iacentem residendi cupidum esse; pessimum 403, 10. peripneumonicis lethale, pus secedere 123,41.

τὸ περιψύχεσθαι, quid 31, 35. τὰ περιψύχοντα in corporis habitu, non sunt eorū qui febre non carent 554,14. ἡ περίψυξις simpliciter, quid ostendat 202, 29. duplex 202, 36. caloris moderationem & partium temperiem, atque frigus extremum significat 376,61. pro vacuitate ardoris, & moderatione caloris 376, 57. ἀντὶ τῆς καταψύξεως 376,56. τῆς περιψύξεως nomine temperies expressa; insidiosa 376, 64. ἡ περίψυξις πανική, quid significet 202, 28. ἡ περίψυξις, vbi idem quod ἡ ῥαστώνη 205,47.

Perirrhœa, in quanam vrina cernitur 228,51. materiam & occasionem præripit abscessuum in articulis futurorum 228, 52. abscessus in articulis obortos sanat 228,53. quæ sanat conuulsionem, humore illo cietur qui μετάστασιν habet è neruis ad venas 467,22.

ἡ περιωσότης omnis quæ vertitur in ἀρτιασμόν, calamitosa 100,40.

Peritonæos tunica, valde densa 342,1.

Perniciosum est, quodcunque à conditione morbi, naturæ & ætatis est alienum 570,31. perniciosa, quæ apparēt & fiunt contra naturam morbi & ægri 45, 14. sunt supra modum, quæ cum natura supra modum pugnant 519, 13. quorum fine signis leuatio est; mortem subesse ostendunt 339, vlt. 499,34.524,30. quæ meritò ingrauescunt, & signis comitata funestis; mortifera 340,1.

Perturbatio nulla animi, febrium initiis, bonam crisin promittit 50,18.

Pertusio omnis non insanabilis, euadit mortifera, vel osse corrupto, vel inflammata meninge 406,57.

Pestilentiæ parēs vnicus, τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες 550,9. regnum ἐν τῷ θερμῷ πολεμίῳ, καὶ κτείνοντι σηπεδονῶδει 442,43. pestilentia, syncopis crebra, vnde 33,37.

Phantasia, acrior fit in doloris cruciatu 405,44. phantasiæ stupidæ mutatio repentina, in quibus potissimùm cernitur 367,20.

in Pharisæis hypocritica demissio. 374,26.

Pharmacum vbi debet esse μοχλικόν 375,19. pharmacorum mordacium appulsu perhorrescunt exulceratæ partes 470, 29. pharmaciæ purgatio irrita, in falsò credita purgandi necessitate 187, 20. locus in alui torminibus quæ sursum mouentur 187,21.

ἡ φάρυγξ, quid 153,50. ἡ φάρυγξ ἰσχνή, quid 238,22.

φέρον & φερόμενον, quid 5,3,& 4.393,31,32. τὰ φήρεα, alio nomine parotides, vnde sic dicta 115,52.

τὸ φλαύρως & φαύλως, quo pacto differunt 448,4,5.

τὸ φλέγμα, bilis flaua & æstuans humor, Prodico, Hippocratis magistro 563,5,6. ἀντὶ τῆς φλογώσεως 240, 63.563, 7,8. phlegmata salsilaginosa, colore griso, à crudis, quæ sunt albidiora, separantur 575,47.

αἱ φλυκταινίδες, vnde πυρίκαυστοι dictæ 278,62.

τὰ φλυζάκια, quid 65,35.

ἡ φωνή, veteribus dicta αὐδὴ 182,54. αἱ φωναὶ κατακλώμεναι, eædem quæ αἱ κατακλάσεις φωνῶν 144,25,43. κατάκλασις in tabidis 144,45.

ἡ φύσις αἰεὶ φύεται μέχρι θανάτου 439,1. τὸ φύειν, ἢ φύεσθαι, idem quod γίγνεσθαι 188,26.

τὸ φῦμα, quàm latè pateat 65,40. 362, 14. idem quod tuberculum 362,18. phymata, vnde 65,42. phyma & trauma, vt differant 398, 33. phymatis, quænam ætas potissimùm fœta 359,16. phymata cruda, quò latiùs diffusa, eò meliora 170,21. 283,3. dura & dolorifica, quæ ἢ μὴ ῥέποντως καὶ ἀναῤῥόπως assurgunt, mala 395,37. μαλθακά, sunt ferè anodyna 252,62. phymatum μαλθακῶν πόνοι, μαλθακοὶ 252, vlt. phymata purulenta viscerum hypochondriacorū, terrifica, quæ introrsum funduntur 170, 38. phymatis purulenti in abdito stabulantis, signa certissima 171, 26, &c. phyma pulmonis, pro systrophica eius phlegmone 286,28.

Phrenitis, quid 43,50.52,49. 476,36.531,47,&c. bilis in cerebro symptoma proprium 54, 45. 185, 9. 423, 20. 496,38. 497,3. facilè infertur ab anathymiasi tetra & effera 405, 52. phrenitidem facilè concipit cerebrum siccum & calidum 405, 51. ad phrenitidem facilis transitus perturbati animi 405, 51. phrenitis ipsos manet qui, cum perturbatione, vrinas meiunt claras & albas, vel enæoremate nigro præditas 291, 32. à diaphragmate inflammato 32,15. super peripneumonia, vnde 269, 22. phrenitidem peripneumoniæ succedere; malo est 270, 30. in phrenitide successio triplex, priuationis & rei; intensionis & remissionis; tum peragrationis omnium cerebri mansionum 57, 24. quæ memorantur insomnia; boni sunt ominis 52, 8. 82, 37. 377,47. phrenitidi vnde superuenit vomitus æruginosus 410,39,41. 496,39. à phrenitide quam excepit lethargus, effœta vis languet cerebri, omniúmque neruorum & membranarum 542, 24. à sæuiore, ad maniam facilis egressio 378, 14. phrenitides vehementes, in tremorem desinunt 48, 33. 49, 47. 55,21. 202,32. 207,24. à phrenitide, per quos gradus itur in requiem sempiternam 54, 14. phrenitidis mortiferæ signa 156,

signa 156, 31. phrenitici, vnde 40, 57. euadunt, quibus, aluo fluente, vigilibus, vrinæ sunt nigro enæoremate prædite 517, 49. phreniticis caput primariò afficitur 48, 62. phreniticorum dementia garrula 314, 57. phrenitici nihil conuenienter faciunt 54, 16. multi carochi 224, 16. phreniticorum propria facies, quæ 181, 62. oculi exerti ac truces 496, 62. phreniticis alba deiectio, mala 9, 34. 52, 38. 156, 22. 548, 7. phreniticum qui cum deiectione alba euaserit, Hippocrates vidit neminem 545, 43, 44. in phreniticis causa sitifera, eximia 556, 3, 4. phrenitici multi, ἄδιψοι 31, 32. βραχύποται, atque vnde 31, 26. 33, 37. 149, 56. parum & rarò bibentes, idque cum strepitu; contremiscunt aut conuelluntur 496, 55. quando contremiscunt 150, 6. phreniticis conuulsiones: quinetiam vomunt æruginosa; vnde nonnulli eorum celeriter moriuntur 496, 41. phreniticorum ptyelismus est quidam 501, 4. ptyelismus cum frigore aut rigore, vomitum nigrum mox adfuturum denunciat 56, 50. 501, 12. 504, 10. 537, 48. phrenitici, sputatores, fanatici, etiámne tremuli? 37, 3. 54, 1. 378, 13. 501, 8, 9. rursus euadunt, quibus excussa insania, febris acuta superuenit 54, 21. 97, 55. 377, 51. phreniticorum relapsus, quibus accepti feruntur 54, 26. ex phreniticis, qui fiunt lethargici, planè immemores 542, 20. phrenitici in pestilentia, quales 38, 35. τὸ φρενιτικόν, per idiopathiam cerebri 160, 56. phreniticum, contremiscere simul ac stultè palpare manibus 43, 42. phrenitica planè sunt, moderati hominis dicta proterua 32, 3.
τὸ φρενῶδες, multùm differt à παραφρυγεῖ μαρασμῷ 133, 54. phthoë, pulmonis vlcus 255, 54. 459, 49, 59. in phthoë, tres emaciandi causæ 459, 56.
Phthisis, quid 310, 44. communi appellatione, quid significet 310, 33. per antonomasiam, quid 310, 34. in quibus consistit 323, 62. à phthoë, i. pulmonum vlcere 4, 53. 41, 48. 141, 64. 255, 54. 278, 43. phthiseos causa atque signum, quodnam 278, 49. epiphænomenon vnicum & proprium, sputum 311, 24. phthisis, in quam potissimùm ætatem cadit 309, 17. 311, 1. 316, 11. phthiseos & torminum alui, fons idem 346, 10. prænuncia vel consectaria raucitas cum tussi coniuncta 293, 7. ab hæmorrhagia & hæmoptysi pulmonis, ætates quænam capaces 436, 22. in phthisis macie, tres emaciandi causæ 317, 14. 459, 62, 63. certæ periculum maius atque certius, vnde 309, 14. phthisis, vel primigenia, vel empyematis consectaria 309, 9. primigenia, sanabilis 310, 30. ab empyemate, insanabilis 310, 26. 315, 22. primigenia, vnde 309, 9, 51, &c. 310, 25, 53, 57. 311, 9. 315, 13. 316, 17. primigeniæ, causæ tantùm duæ 310, 52. 464, 36. phthises in metu sunt maximo, tum à ruptione crassarum venarum; tum à catarrho è capite 315, 13. 464, 37. phthisis à venæ crassioris ruptione, sputum fœdi odoris non edit, nisi mox affutura morte 311, 56. à catarrho pituitæ salsæ & putris, sputum fœdi odoris proprium 311, 57. primigenia, periculosior efficiente causa, quàm morbi natura 315, 43. inde nascitur, vnde aphthæ in ventriculo excitantur 294, 5. confecta, quænam 320, 51. phthisin confectam ostendunt, pustulata corpora, velut ambusta 320, 23. phthisis habitus, vel in complexione partium aspectabilium, vel in earum structura 320, 55. non incidit per lienteriæ κατάπλωσιν 354, 13. phthiseos & lienteriæ differentia vna, ab eodem fonte 353, penult. consecutio per translationem ab hepate ad pulmones 219, 40. phthisis ab hepatite generatur 323, 46. phthisis & hepatitis incommoda paria 321, 58. mutua conspiratio in ægroti perniciem 323, 45. in phthisi, hepaticum est, aluum ferri liquidis & saniosis excrementis 323, 64. ad phthisin si accedat hypochondrij tumor; celeritas incidit moriendi 319, 18. phthisis symptoma à phthoë natum, non minùs fœtui quàm fœtæ calamitosum 459, 46. in phthisi diarrhœa, vnde 313, 21, 43. ipsum τὸ κτεῖνον 312, 8. 313, 51. 314, 10. 316, 58. 323, 31. 357, 63. phthisis quænam, τῶν πτερυγωδέων propria 311, 11. νωτίας, vnde 310, 31. eius descriptio 453, 12, &c. phthisis νωτίας, propria φιλολάγνων καὶ νεογάμων 315, 26. quænam iuuenum propria, hæmorrhagiæ commoda non habentium 311, 10. quænam mortifera 313, 17. phthisis dominatu qui tenetur, facilè propagationem eius experitur in partes nutritias 314, 3. οἱ φθινώδεις, quinam 310, 46. æquè phthisis capaces atque participes 459, 58. qui capite sunt turbinato, angusto pectore, & dorso alato 435, 6. οἱ φθίνοντες καὶ οἱ φθισικοί, quinam 310, 46. phthisici vnguibus sunt, more cuiusdam feræ, vncinati 278, 50. in phthisicis malæ cur rubent 460, 5. phthisicorum θερίωμα, vbi percipitur 313, 28. pus naturaliter constitutum, est ἀκίνδυνον 312, 39. sputa omnia in ignem imposita, non mali odoris 311, 33. in ignem imposita, mali odoris; pestifera 311, 33. sputa, muriam conspuentium, subeunt fundum aheni, cùm in propinquo mors est 520, 8. in phthisicis alui suppressio quam diarrhœa tenebat, mouet pruriginem tota compagine corporis 499, 21, 22. phthisicorum tussis ἄσημος, & sputa salsa ἄκριτος quiescentia; toto fundunt corpore exanthemata 499, 20, 21. in phthisico salus nulla sperabilis, collapsis œconomiæ vtriusque præsidiis 320, 9. è phthisicis, quibus ad ignem sputum olet grauiter, ac tum capilli fluunt è capite; moriuntur 310, 20. phthisici quibus diarrhœa superuenit, moriuntur 313, 12. 316, 57. 317, 21. 323, 33. 354, 11. è phthisicis quibus defluunt capilli è capite; pereunt à diarrhœa 313, 11, 55. 354, 10. in phthisicis pruriginosa corpora post alui suppressionem; graue malum 316, 51. 461, 27. 499, 20. phthisici, quinam ad vltima venerunt 311, 16. in phthisicis ἡ νέκρωσις toto diffusa corpore, in pedibus primum apparet 331, 33. phthisiformis habitus, quinam 317, 46, &c.
οἱ πικρόχολοι, quinam 317, 44. picrocholi ἄνω, inediæ impatientes 487, 44. in picrocholis ἄνω, oris amaritudo, cardiogmus, alysmus; vnde 487, 45. τοῖς πικροχόλοις ἄνω τῇ ἕξει, adstrictior esse solet aluus 386, 64.
Pingue, vnica bilis materia 518, 13. pinguis nomen, quænam complectatur 490, 25. pingue illud quod in carnium est iusculis, γραῦς dictum 313, 24, 32.
Piscium materia quæ transpirando ducitur, non vniusmodi 147, 27.
Pissa-calida vulgò dicta, quid & vnde 362, 8. 364, 53.
Pituita, nihil aliud est, quàm semicoctus sanguis 126, 58. per tenebras mouetur 404, 59. regnat in aluo 489, 7. pituitæ hybernæ nimia abundantia natat aluus 488, 23. pituita hyeme, deorsum mouendo purganda 66, 43. pepasmo fit puriformis 348, 6. 462, 53. pituitæ abundantia nimia, causam habet suffocationem caloris natiui quæ in propinquo est 331, 23. pituita in cerebro liquefacta; partim ad nares abit; partim ad os; partim per venas confluit, quà ducitur ad pudendum 510, 15. aquea, vnde 293, 5. gypsea 293, 5. synceriot 24, 55. salsa 293, 5. putris & salsa, intestinis dysenterica 461, 39. putris, praua in rheumate concitato 311, 62. pituitosorum corpus, minimè perspirabile 561, 51.
τὸ πιτυρῶδες, ad vrinarum prauam hypostasin pertinet 532, 42.
ἡ πῆξις, quid 123, 51.
Plethora duplex, ad vasa, & ad vires; vnde 455, 64. 476, 31.
Pleuritis, quid 244, 20. 256, 24. 296, 10. pleuritidis natura, in quibus consistit 247, 43. 387, 60. pleuritis, quibus arguitur 244, 14. pleuritis & pleuriticus, ab inflammatione systrophica lateris 321, 42. in pleuritide, lateris tumor non tractabilis 356, 44. pleuritidis signa pathognomonica; lateris dolor pungens; difficilis respiratio, parua, & frequens; febris assidua; sicca tussis 526, 21, 22. in pleuritide, doloris punctorij quænam causa 244, 16. febris assiduæ, quænam 244, 18. difficilis respirationis, quænam 244, 17. siccæ tussis, quænam causa 244, 18. pleuritidis febris symptomatica est 511, 33. pleuritis, dolorem punctorium & grauantem facit 41, 27. pleuritides, vnde nominatæ ὀδύναι τοῦ πλευροῦ 63, 1. pleuritis & lateris dolor, aliquando eadem, aliquando differunt 298, 6. ad pleuritidis διάγνωσιν καὶ πρόγνωσιν, argumenta ex lingua petuntur 249, 25. pleuritis εὐήθης ἢ κακοήθης 244, 32. εὔκριτος ἢ δύσκριτος 244, 32. vnde difficilis & sinistri iudicij 250, 48. quadruplex, ab inflammatione sterni, dorsi, costarum superarum, vel inferarum 244, 50. 291, 52. in pleuritide supera, dolor adest claiculæ 274, 36. pleuritis supera, quænam phlebotomiam non exigit 388, 32, &c. dorsalis, vt differt à reliquis 246, 16. vnde 158, 5. 245, 59. in pleuritide infera, pharmacia opus mochlica 261, 61. 388, 28. ad pleuritin inferam, peplium & veratrum simul mixta, præstantissima 388, 29. in pleuritide costarum inferarum, si rubro succedit liuidus sanguis; non bonum 261, 57. pleuritide rarò infestantur acidum eructantes 271, 15. 354, 6. pleuritis, suo statu non manet vltra 14. diem 298, 35. non rarò αὐτομάτως quiescit per sputi liberam & liberalem expurgationem 246, 54. 247, 13.

pleuritidis ἐπιφαινόμενον, sputum 251, 56. 482, 64. signa verè ὑπάρχοντα, quænam 388, 3, 4. dies critici, quinam 269, 59. exacerbatio fieri debet diebus imparibus 253, 13. pleuritidis & hepatis inflammati diuersa doloris proprietas 178, 50. in peripneumoniam, mutatio frequens 270, 43. pleuritis quibusdam φλεγμονώδης, aliis ἐρυσιπελατώδης, nonnullis οἰδηματώδης 244, 31. pleuritides biliosæ simul & sanguineæ, vt plurimùm 9. aut 11. iudicantur 251, 48. 252, 47. 269, 61. quæ circa initia mites à septimo & octauo acutæ fiunt; ad 14. fœliciter iudicantur 254, 3. vt pleuritis nihil opis requirat à medico, ipsa per se facit anacatharsis libera & liberalis 388, 36. pleuritis quomodo curanda 296, 24. pleuritidis diæta, qualis esse debet 262, 13, &c. exoluendæ magna opportunitas, in expiratione corporis perspirabilis atque meabilis 271, 32. pleuritidi expurgandæ accommodatissimum oxymel 254, 37. pleuritide defungendi ratio omnis, posita in pepasmo & anacatharsi inflammationis pleuriticæ 250, 14. pleuritis, quomodo vale dicit 250, 6. in pleuritide, pepasmi quænam commoda 256, 30. citæ crisis quodnam signum 248, 36. celeritas etiam mora 250, 16. pleuritis, cur citò expurganda 256, 41. impeditio est phlebotomiæ iis qui cruenta expuunt 388, 41. pleuritidis dolorificum malum, quomodo foris apparet 256, 9. discessionem, quænam sputa adferunt 263, 55. in pleuritide nihil optabilius sputo flauo, pauco permixto sanguine 259, 20. sputum flauo accuratè permixtum, quid denunciet 251, 27. sputum, quale, quemadmodum, & quando apparet; futuram vitæ aut morbi discessionem, idque citò aut serò, ostendit 251, 56, &c. cita expurgatio libera & liberalis sputi boni, citam crisin infert 248, 54. citam crisin promittunt, quæ citò humescunt: tardiorem, quæ seriùs 249, 6. præstat citò adesse liberam & liberalem anacatharsin, quàm empyema serò venire 484, 11. empyema non expectandum, nisi cùm desperatio est anacatharseως, in spe angusta salutis 484, 10. pleuritides decimoquarto die obtinent anacatharsin, aut vertuntur in suppuratum 254, 4. pleuritidis in suppuratum mutatio, medium quippiam sanabilium & insanabilium 255, 13. in empyema conuersæ signum syllogisticum, grauitas succedanea doloris acuti 304, 20. pleuritis purulenta fit, nisi intra 14. diem cœperit expurgari 281, 4. vbi mutatur in suppuratum 277, 30. in pleuritide, principatuum collapsorum & virium effœtarum signa, vbi cernuntur 254, 61. strepitus in pectore vnde eduntur 251, 35. 254, 32. pleuritidi cui nam conuenienter præscribitur sanguinis detractio 388, 20, &c. in pleuritide quánam, à phlebotomia periculum 388, 37. in pleuritide τὰ ἀπόσματα, vnde 252, 45. pleuritidi tantum accedit causæ morbificæ ex domicilio prauæ vrinæ, quantum spuendo detrahitur 526, 12, 13. in pleuritide, sputi dulcedo, mala 285, 54. noxium sternutamentum 248, 19. in prægrandi, spes in angusto est, non tamen desperatio certa 104, 56. in magna, vbi salutis desperatio 256, 12. pleuritides in quibus dolorifica sursum sunt mala; terrificæ 246, 43. pleuritis ipsa, homini necando per se sufficit 526, 61, 62. quibus naturis fatalis ad interitum 271, 19. pleuritides senum, cur insanabiles 248, 23. pleuritidis cruditas, aut sputi prauitas si ex æquo certat cum prauitate vrinæ; longa non erit vitæ permansio 526, 16, 17. in pleuritide, citò ventura mors est, vbi colliquatio est & conflagratio partium nutritiarum atque humorum 527, 4, 5. à pleuritide celeriùs intereunt exercitata corpora & coacta, quàm quæ in otio conflictantur 270, 52. in pleuritide, mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt 256, 7. pleuritides auulsionum expertes, grauiores iis quæ sunt participes 247, 32. 301, 10. quænam, & cur siccæ 243, 40. 246, 55. 62, 65. 334, 60. 335, 54. 474, 7. siccæ & sputi expertes; grauissimæ 246, 43. 247, 10. 256, 11. 295, 20. siccæ, quando sperabilem vitæ salutem ostendunt 252, 44. pleuritis sicca, melior quæ coniunctum habet spasma, quàm quæ eo caret 300, 47. ea si manet sicca, vel malè humescit, cum prauitate sputi; nihil prodest vrinam conuenienter emitti 526, 10. pleuritici, quínam 526, 20. 535, 43. quibus continuò lingua bile fucata est; septimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter nonum 249, 11. 251, 59. 257, 44. intra quatuordecim dies, morbo aut vita solent defungi 270, 11. pleuriticorum febris, breuis 298, 34. pleuritici quicunque cocta citò expuunt, sperabilem vitæ salutem, & certò & mox futuram ostendunt 250, 9. pleuriticorum communis conditio & status, vbi cernitur 245, 56. crisis propria, sputi vacuatio 248, 2. sputum bonum, pauca bile permixtum circa initia 484, 1. sputum, quodnam prauum 256, vlt. 257, 1, 2. sputum statim ab initio apparens; morbum corripit: sin autem tardiùs, producit 250, 30. res sunt in tuto, cùm liberalis est atque libera citò anacatharsis 526, 5. non est tam certa leuatio ex anacatharsi, quàm grauis offensio ex vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta 526, 8, 9. pleuriticis prodest aluum mollescere, sputum colorari, strepitus in pectore nullos edi, vrinam placidè ferri 250, 59. 526, 6, 7. pleuritici in tuto sunt, cùm liberæ ac liberali anacatharsi accedit bella vrinæ coloratio 509, 24. in pleuriticis vrina subrubra quæ hypostasin habet læuem; securam crisin denunciat 535, 33. pleuriticorum leuatio insidiosa, quæ 3, 30. accessoria mala, quænam 245, 53. pleuritici, anacatharsi libera sputi boni carentes, grauissimum habent malum 256, 10. redduntur empyici, cùm perhorrescere cœperint 255, 27. 264, 2. 277, 46. 298, 56. pleuritico denegata ἀνακάθαρσις, intra 14. diem, ipsum facit purulentum 237, 45. pleuritici qui facti sunt purulenti; 40. diebus à rupta vomica expurgantur 255, 3. 286, 24. vnde βλητοί 249, 44. parum proficerent liberè & liberaliter spuendo, si multa bile saturata aut inflammata esset vrina 509, 25. in pleuriticis vrinam reddi porraceam, cum nigra hypostasi aut furfuracea; confestim mortiferum 526, 53. pleuriticis vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta; maximam partem mortifera intra 14. dies 526, 1, 2. pleuritici, quibus initio variæ sunt expuitiones; tertio die moriuntur, aut quinto 260, 30. pleuriticos, importuna ptissanæ exhibitio quomodo suffocat 275, 61. pleuritici humoris prauitas & cruditas, vnde 296, 16.

ἡ πλησμονή, alui repletio 488, 21.

πνευματίαι, qui 59, 15, 21. 149, 33. οἱ πνευματούμενοι, οἱ μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντες, Galeno 177, 10. τὸ πνεῦμα ἀλυζόμενον, quid 214, 35. τὸ μανώτερον, quid 120, 47. 149, 6. τὸ μινυθῶδες, quid 51, 44.

Podagra, arthritidum omnium acerbissima, vehementissima, longissima 433, 54, 58. vnde 433, 55.

τὰ ποικίλως ἐόντα, quænam 200, 46, 52. τὸ ποικίλως διανοέειν, ad quos propriè pertineat 194, 15.

τὰ πολλά, citam vicissitudinem ostendunt 31, 24.

πολυχρόνιον, idem quod κακοηθές, vbi 43, 33.

ἡ πολυσαρκίη, mulieres vindicat ab omni molestia muliebrium suppressorum 455, 42, 43. 457, 43.

Pompholyges corporum, vnde 249, 33.

τὸ πονηρόν, quid significet 471, 20. idem quod χαλεπόν, & θανάσιμον 48, 24.

τὸ πονηρεύεσθαι, idem quod τὸ ὑγραίνεσθαι 341, 37. 562, 52. ἡ πονηρίη, dicta liquidior intestinorum subductio 562, 51. ὁ πόνος, ad dolorem relatus 234, 23. simplex, sæpe per sympathiam venit 88, 4. 95, 11. 110, 63. ὁ πόνος σύντονος, idem quod ἡ ὀδύνη ἰσχυρὴ καὶ συνεχής 87, 37. 191, 29. 282, 12. 450, 15.

Posteriora, anterioribus neruosiora 7, 25. aptiora ad excipiendum frigus & ad sentiendum 7, 22.

Potionis à se nihil mutatæ causa, vel coctionis prærepta occasio, vel impotentia coquendi 509, 63, 64. potionem coquendi, vnde præripitur occasio 509, vlt. 510, 1, &c.

Prædicendi ratio vnde comparatur 391, 38, &c.

Præputium, quid 419, 13. resectum, non coalescit 418, 44. 420, 17. cur Iudæis circumciditur 419, 15. 420, 18.

Praua omnino quę sunt, & prauarum affectionum primigenia signa, mutationem in melius habere non possunt 311, 61. prauorum maior vis quàm bonorum, in eodem morbo 285, 18.

Principatus viuifici, non sunt diuisi 274, 19. principatuum trium dominatu regitur corporis vniuersitas 321, 56. principatuum & subiectarum partium, facillima omnium sympathia & syntimoria 407, 58. principatus naturæ quò plures in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt 324, 2. 337, 52. 363, 49. 394, 50. 522, 58, 59. 542, 37. principatuum atque propaginum, vitia, quibus vitale cuiusque officium planè collabitur; mortifera 424, 41.

Principium, consentit neruosis partibus 183, 53. 220, 17. principij exoluti non minora mala, quàm exhausti in morbis acutis 127, 35. principiorum & propaginum, facilis mutua inter se contagio 98, 25. 100, 19. 111, 60. læsorum grauiores casus, quàm propaginum 116, 20. 366, 51.

à Priuatione, habitus denuo comparari non potest 5, 43. 288,38.312,9.331,50.378,64.395,1.416,56.421,8.

ἡ προεξαδυναμία, quid 13,16.

Profluuia biliosa, surditatem tollunt 568,55. profluuium quod per naturalia prorumpit, dictum ῥοῦς γυναικεῖος 440,46.

οἱ προφάσιες, qui 26,45.

Prognosticum nemo, nisi amens, negarit esse Hippocratis 274,33.

per Progressum qui morbi fiant 190,58,&c.

Proluuiem omnem toto diffusam corpore, ad vrinæ ductus confluere, ac meiendo effluere; non nonum 505, 14.

Propagatio, est fixi morbi, non sede mutati 443,45. nunquam primigenium malum exoluit 193,35. omnis morbificæ materiæ intentata, calamitosa 171,15.

ἡ πρόφασις, quid 198, vlt. 199,1. duplex 199,2.

Proritatio omnis irrita, vertitur in malos abscessus; omniáque secum adfert incommoda diuturnitatis, laborum, ac sæpe interitus 467,54,55. morbum alioqui sanabilem, ex euentu reddit insanabilem, aut sinistri iudicij 212,39. 286,60. irrita in nulla spe crisis, nec indicata priùs; semper cietur δυσκρίτως, non rarò θανατώδως 516, 24,25.

τὸ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, quale 70,37. contrarium τῇ τοῦ προσώπου διαφθορῇ 181,60. τοῦ προσώπου εὐχροια, idem quod τὸ πρόσωπον ἐξέρυθρον 122,39. τὸ πρόσωπον κατηφές, quodnam 374,39. contrarium τῷ προσώπῳ ἐῤῥωμένῳ 254,45. τὸ ἀπὸ προσώπου vbi idem quod, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς ὁρμώμενον 157,29.

τὰ πρόσφατα, eadem quæ τὰ νεαρά 171,55.

τὰ προσφερόμενα, remedia conuenienter præscripta 235,30.238,13.

αἱ προστάσιες, quid 134,3.

Proxima & communia, omnium prima & maximè afficiuntur 380,34.569,15.

Pruriginis firmiter fixæ causa, cachexia 317,10. pruritum facit affluxus pituitæ putris & salsæ 568,14.

τὸ ψαφερόν, idem quod τὸ ψαθυρόν 532,43,44.553,60.

ὁ ψόφος, quid 307,56. ψόφοι κατασβέννυνται, ad quid spectat; contra Galenum 37,27.

Psoræ fœda prurigo, vnde 316,64.

ἡ ψύξις καὶ νάρκωσις, aliquando idem quod ἡ κατάψυξις νενωθρευμένη 371,49.

οἱ πτερυγώδεες, à destillatione ferina, & faciliùs tabem concipiunt, & difficiliùs sanescunt quàm cæteri 271,55.

οἱ πτερυγώδεες, φθινώδεες 292,40,43.310,47.313,40.

Ptissanarium est meabile, coctu facile, imbecillum, & minimè sitiferum 262,18.

τὸ πτύαλον, siue sputum, quid 250,24. idem quod expectoratum 250,27. ἀντὶ τοῦ πτύσματος 223,5. in πτυέλῳ verè dicto, non diffluit os, sed tantùm humescit 223,6.

Ptyelismus, τεκμήριον in morbis costarum atque pulmonum 260,54. ptyelismus quidam phreniticorum est 501,4.

ἡ πτύσις, sæpe ἀντὶ τῆς ἀναχρέμψεως, apud Hippocratem 483,60.

τὸ πτύσμα, quid 250,25.

Pubertatis tempus, intra adolescentiam 433,24.

Pudendi descriptio 396,43,&c. pudendum, vt contrahitur 396,50. pudendi reuulsio, laboris grauissimi argumentum 363,57,59. reuulsio, & sphincteris musculi resolutio; ἀσύστατα 363,60.

Puellæ, crescendi celeritate mares præcedunt 479, 17.

Pueris consuetum, iacere in ventrem 401,61. pueri, cur de nocte excitandi ad meiendum 359,63. puerili, lumbricis scatent 353,25. puer non tentatur podagra, priusquam agnouerit vel exercuerit venerem 433,63. pueri, facilè conuulsionibus exercentur 138,22.228, vlt. puerorum morbi, quomodo iudicantur 213,61. pueritia, ætatum mitissima 433,59. pueritia, septem annis finitur 439,17. pueritiæ sui sunt morbi 436,35. pueritiæ τὰ ἐπιόντα multa, quibus ipsius morbi succrescunt & pullulant 433,44.

Puerperia purgamenta, quid 444,63.445,26.446,52. cohibita, maleficio menstrua præcedunt 450,13. eorum corruptio, sæpe ex aborsu 452,34. puerperiorum alborum duplex ratio & causa: vna mucoris: altera puris 474, 57. alba sursum transmissa, nihil habent securitatis 475, 2. ex iis tam intus cohibitis, quàm exeuntibus, vis magna locis infertur 475,1. de puerperis, supra ad literam M, sub nomine *Mulieris*.

Pulmo à Deo efformatus, vt respirationi & exsufflationi commodè morem gerat 274,50. instrumentum spirabile & vocale 274,50. pulmonis substantia, ex quibus consurgit 275,28. conditio atque natura, multùm spumifera 309,32. descriptio 428,17,&c. pulmo, quibus particulis expletur 274,3,&c. à iugulo ad diaphragma producitur 274,56. costis nobilior 270,33. cordi consocialis 276,29. pulmonis & cordis sympathia & syntimoria magna 276,28. pulmonum & capitis; facilis συντιμωρία 313, 37. officio, vitam carere non potis est 276,30. pulmo, quomodo respirationi morem gerit 274,51. per pulmonem, aërem excipere, cõmune omnium vocalium animantum 148,7. pulmones, lateribus adiacent 295,48. pulmonis, non vna tantùm regio 273,35. pulmo, cur in tres lobos à Deo diuisus 274,57. pulmonis lobi vocati alæ, quia more alarum dilatantur 274,58. alæ tres, dum vixerunt Hippocrates & Galenus 274,48. 275,10. alæ superæ & mediæ, mammis, thoraci, & dorso adiacent 302,13. alæ binæ tantum, hoc sæculo, parte vtraque apparent 275,11. bronchia, quid 275,18,27. quibus nominibus appellata 275,17,24. sunt ipsius interna spatia 301,51. 303,47. pulmoni toti vena arteriosa ramosè distributa 274, vlt. in pulmone, spumæ generatio 289,50. pulmo, ψαφαρὸς 311, 59.532,45.553,63. mollis & spongiosus 311,23.275,19.292, 45. erosionis capacissimus 315,58. per pulmones, ab hypochondrio, ad caput est iter 576,6. pulmonis, facilis ad mammas μετάστασις 477,63. pulmonem exsiccat, & suppuratum accersit, fotus 281,53. pulmonum hæmorrhagia, vnde 301,55,&c. in pulmone sanguinis copia, vnde & quà 309,26. de pulmone iis fit eductio, qui sanguinem spumantem expuunt 283,64. 289,4.309,49. 487,31,32. in pulmonis vitio manet sæpe integritas naturalis œconomiæ 525,52,53. pulmo quoties oppletur, tussis habet, & orthopnœa, & asthma 300,24. 477,56. simulatque catarrhum ferinum complexus est, θηρίωμα concipit 311,20. pulmonum morbi, quinam 272,18. sæpe exoluuntur vrinarum crassarum perirrhœa, & multa hypostasi præditarum 266,30. in pulmonum morbis præcessisse aut consequi coryzas & sternutamenta; calamitosum 271,42. pulmonum rheumata, anagogen non habentia, intra 20. dies in pus mutantur 237,40. mala quænam suppurant 136,26. mala, quibus suppurant, malè res eunt 136,26. phyma, pro phlegmone eius systrophica 286,28. pulmo, inflammatione systrophica correptus, humiditatem quandam effundit in spatia sua interna 252,7. 258,63. pulmonis inflammati summa omnia, vbi cernuntur 276,61. totius phlegmone, intolerabilis 276,24. totius inflammati, quæ signa 276, 24. alterutrius phlegmone, tolerabilis 276,23. quænam partes inflammentur, vt dignoscitur 273,3,&c. vlcus, nomen phthisis sibi vendicat 319,60. vlcus, socias & vicinas partes in sui contagionem adducit 313,61. θηρίωμα, spiritus & caloris paupertatem inuehit 314,6. vlcera, valde edacia 278,50. vlcus, emaciandi facultate & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit 310, 40.354,37. in pulmonis vlcere, vis triplex emaciandi 310,41. 312,29. 315,28. 319,60. pulmones vlcerantur, à puris diu stabulantis acrimonia erosi 255,53. pulmonis & intestini vlcerati, eadem causa 346,7. pulmonis vulneratio alta, cur mortiferam infert calamitatem 428, 20,&c.

Pulsus, quid 172,24. pulsus significatio, duplex 172, 26,&c. ægroto permolestus ac dolorificus; signum inseparabile eximiæ inflammationis 173,35. temporalium arteriarum, medico aspectabilis, ægro dolorificus 183,31. magni, veloces, & crebri, vnde 69,52. desperatis, fallax 3,43.

Puniceus color, flammei est & rubri coloris in nigro 385,38. puniceo colori proximus liuidus 385,43.

Pupilla, nigrum oculi 127,3.

Purgatio, cacochymiæ debetur 213,51. purgationis triplex inclinatio 66,40. purgandi primordia vnde esse solent, ibi vis ipsa quiescit benè morata 501,53. qui purgantur, finem faciunt sui purgandi, postquam sitiuerint 501,51. purgare quando consilium est, corpora debent effici meabilia 179,64. æstate superiorem aluum; hyeme, inferiorem 488,18. suprà graciles & facilè vomen-

tes, præterquam hyeme 488, 19. purgatio difficilis in contumaci obstructione, vbi corpus non est meabile 458, 8. purgandum per os suadent, cardiogmus & oris amaritudo 502, 11. deorsum, alui tormina cum dolore lumborum 381, 60. 502, 12. purgatio quænam bene suscipitur, & commodo ægrotantis 371, 20. in purgationum excessu quem inferunt pharmaciæ, mortiferè habet singultus 500, 10. purgationi cuius redundanti, si frigus adueniat cum sudore; funestum 501, 31. purgationes nigræ, quænam 502, 44. pestiferæ 502, 46.

Puris causa, πνπασμός 511, 59. pus est τῶν ἀκιόντων 511, 60. inter pus, semen, & hypostasin albam nihil interest efficiendi virtute, sed tantùm materiæ capacitate 511, 57. pus aut sanguinem qui meiit, vesicæ aut renum exulcerationem ostendit 522, 1, 2. pus laudabile, quale 119, 9. puris laudabilis generatio, cui tribuenda 200, 44. pus album, æquale, & læue; vnde & quid significat 167, 44. 262, 52. æquale in substantia, quodnam 284, 11. æquale in colore, quod 284, 12. æquale, quid significat 284, 10. album, quid arguit 284, 4. læue, quid denunciat 284, 8. nihil olens, quid arguit 284, 5. dum conficitur, grauiora omnia doloris & febris 282, 61. 287, 25. puris inchoati sæuos dolores, confecto mitescere; quomodo intelligendum 282, 13. in pure conficiendo celeritas, vbi posita 281, 19. tarditas, vbi sita 281, 20. puris cita confectio, citam habet rupturam 280, 13. pus in qua parte thoracis abditum lateat, vt innotescit 308, 46. ab empyemate inferarum pulmonis alarum, quomodo explorandum 308, 3. sæpe funditur, suppurato intra venas humore, & sine vlcere partis quàm ipsæ circunfluunt 324, 29. è vomica antè non erupturum, quàm exorta fuerit noua quædam species doloris, tussis, dyspnœæ, cum ptyelismo 281, 40. dum erumpit, membranæ distentio maior, & proritatio molestior 282, 15. puris boni & laudabilis exitus omnis, vndecunque sit; salutaris 558, 28. in puris exitu cautio non minor, quàm in suppuratione ipsa 304, 44. puris expurgatio sursum, fit spuendo 282, 28. puris acrimonia mordens vicina corpora, eodem modo horrorem ciet, quo acria medicamenta 280, 8. puris vellicantis molestia & importunitas, noctu maior quàm interdiu 277, 56. pus circa cor putrescens, in prunam effusum fœtet 313, 51. pure in thoracis sinu stagnante, quicquid eò confluit, in pus vertitur 306, 3. puris in thorace copia & abundantia, vnde innotescit 308, 40. puris in thoracem effusi signum præcipuum, grauitatis & febris leuatio fugax 280, 14, 18. pus effusum, quod priùs erat in pulmone diffusum, horrorem ciet 284, 33. pus in thoracem effusum, citò vacuari debet 281, 1. puri vacuando è thorace antequam opera detur, caput resiccandum 279, 57. puris sputum malum à sanguinis sputo 290, 6. pus amurcosum, cœnosum, foras effusum; lethale 165, 38. pus glutinosum, difficultas spirandi, & excreandi; mutuas operas tradunt in ægri perniciem 288, 27. pus spumans & feruidum, vnde 284, 51. pus malum, quacunque foras exeat, desperationem adfert 304, 45. pus quibus concutiendo editur cœnosum, & fœdi odoris; vt plurimùm moriuntur 290, 13. 431, 14. à pure quibus coloratur specillum, velut ab igne; omnes intereunt 431, 13. purulenti, quinam propriè 277, 33. purulenti ex pleuritide aut peripneumonia, vt dignoscuntur 277, 20, &c.

Pustulæ, quot nominibus dictæ 385, 19. omnes, collectione ichoris maligni exoriuntur 385, 17. cuius rei argumenta 63, 50. serpentes supra bubonem, ad pubem & ilia; ventrem accusant vitij 569, 3. toto corpore, vnde 141, 60. ambustis similes, vnde 320, 42, 62. 385, 25, 26. pestilentis morbi propriæ 385, 25. quænam pestiferæ 63, 28. virulentæ luis venereæ, non enascuntur καθ' ἐρμλω, sed κατὰ γένεσιν 499, 14. in censu hecthymatum non continentur 499, 13. morbi sunt potiùs quàm abscessus 499, 14.

Pyrotica nostra, ex quibus conficiuntur 326, 45. pyroticum, quomodo adhiberi debet ad puris vacuationem, in thoracem effusi 303, 49.

Q

QVALITAS corporis, triplex 60, 46. in quibus cernitur 391, 43.

de Quartana, vide ad nomen *Febris*, sub litera F. quartanarij, magno morbo non corripiuntur 271, 54. quaternarij sunt, qui septimum, vndecimum, decimumquartum diem agunt 206, 58. quaternarij ante vigesimum, critici 506, 29.

Quietis diurnæ atque nocturnæ ratio, non par 404, 38. quiete naturali nihil melius, nihil amicius naturæ 47, 60. molesta, nihil magis pestiferum 47, 61.

R

RAVCEDINES & coryzæ, decrepitis non maturescunt 437, 1.

Raucitatis author catarrhus 378, 36. raucitas, arteriæ inæqualitatem ostendit, catarrho imbutæ 292, 58. 293, 37. 323, 57, 63. cum raucitate tussis, quid indicet 323, 63. raucitas cum tussi coniuncta, phthiseos prænuncia vel consectaria 293, 7. cum tussi oborta; praua μετάστασις 378, 6. cum tussi, & aluo liquida; pus edit 293, 32. 378, 6.

Recidiuarum tres causæ 504, 5. recidiuæ, ab iis veniunt quæ crisin subeunt ante diem, si cruda sit crisis 347, 24. Recidiuæ amica, qualia 221, 38. recidiua, vnde peior priore morbo 348, 52.

Recursus omnis, quomodo fit 79, 42.

Redintegratio corporis vel humorum è natura egressorum, quomodo comparanda 370, 33.

Refectioni vbi studendum 83, 36.

Refluxus omnis, grauissimus 236, 63.

Refrigeratio naturæ præcalidæ, aqua pota & quies 330, 7. refrigerationis eximiæ, quænam causa 202, 37. refrigeratio mortifera, quæ 32, 46. de refrigeratione, vide plura sub litera F, ad nomen *Frigoris*; & *Perfrigerationis*, sub litera P.

in Renibus, venulæ nudæ atque suspensæ 492, 58. renum virtute, liquor è venis attrahitur κατὰ φύσιν: vel contrà, eò cietur: aut sua sponte iniussus & concitatus, aut aliunde transmissus 509, 47. renes in diabete, auiditate sitis explendæ, summa vi, vrinæ materiam ad se rapiunt 537, 20, 21. in renibus, nondum ὕρωσις 434, 18. calculi coagmentatio fit de improuiso 539, 23. renum lapidis coagmentatio, πρὸ τῆς ὑρήσεως, vesicæ, μετ' ὕρησιν 427, 25. 539, 37. renis occupati calculo & inflammari, cessat officium 539, 32. in renis alterius sympathia, vrina parcè & crebrò emittitur 539, 31, 32. renum empyema, in lumbos expressum, ipsos intumere facit 384, 4. renum aut vesicæ exulceratio est, si quis sanguinem aut pus meiat 364, 51. renum & lumborum dolores, vicissim se mutuò excipiunt 383, vlt. 384, 1, &c. renum dolor repentè obortus, cum vrina suppressa; lapillos, aut crassam vrinam meiendo reddendam ostendit 539, 3, 4. 542, 59, 60. in renibus dolor acutus, motu calculi 539, 18, 19. grauis, mansione calculi 539, 18. in renibus, doloris grauis in peracutum, & peracuti in grauem, transitus esse solet 539, 21. renum epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509, 18. renum incendium vehemens, ad se rapit quicquid serosi est humoris 522, 52. in renibus, quatuor morbi 383, 57. renibus sua est sitis 264, 21. renum sitis inexplebilis, potionem auidè rapiendo, ipsam in aluo & venis mitificari non sinit 510, 46. ren quibus socius languet effœtus & marcidus, iis in sæua nephritide vrina supprimitur 539, 32, 33.

Repletio omnis, propria vacuatione exoluitur 91, 49. repletioni debetur phlebotomia 213, 51. repletio nulla, cum maligna coniuncta cacochymia, alui profluuio exoluitur 39, 27. capitis, ab excursu, quænam paraphorica 190, 28. à repletione qui nascuntur morbi; vacuatione sanescunt 482, 31.

Repellentibus interdicendum, ad inflammationem frontis arcendam à trœmate 212, 20.

Relapsus & interitus, vnde 44, 38.

Reliquiæ superstites, relapsus adferunt 68, 40. in hypochondrio superstites febris extinctæ; malæ 101, 39.

Resolutio quælibet, vbinam in propinquo 367, 51. paraplectica, conuulsione sanescit 193, vlt. paraplegiæ propinqua, an conuulsione sanescit 207, 26. vnius loci, conuulsionem facit alterius 84, 50. partis absoluta, coniunctam habet sensus & motus priuationem 193, 40. resolutionis in conuulsionem transitus, melior quàm contrà 232, 21. resolutio vniuersalis, respirationem adimit, & propterea vitam tollit 276, 48, 56.

Respiratio, quid 147, 19, 48. vitæ socia indiuidua 427, 57. communis omnium vocalium animantium 147, 20. natura-

20. naturaliter constituta, in quibus consistit 148,30. spiritus œconomiam bene aut malè moratam esse testatur in vsu, voluntate, & actionibus partium spirabilium 397, 18. respirationis vsu & motu sublato, vita produci nequit in longum tempus 44,43. causæ finales, quænam 147, 44. instrumenta, duplicia 147,61. respirationi prima laus debetur vitæ hominum conseruandæ 148,40. per respirationem est vita 372,2. respiratione vita, vel ad punctum temporis, carere non potest 146,37. in respiratione quatuor consideranda 148,33. in aëre, certi gradus 147,34. respirationis symmetria simplex & vnica; defectiones multæ 148,42. in respiratione, voluntas ab electione 147,55. respirationis προαίρεσις, vbi cernitur 147, 49. species duæ; vna libera, altera coacta & vim experta 147,62. respiratio libera, vbi cernitur 147,63. libera, quæ cordis voto respondet, vim eius viuificam multùm auget 451,49. respiratione libera, & inculpata nutritione, vita hominum sustentatur 284,18. libera suscipitur atque absoluitur κατὰ προαίρεσιν 428,24. liberæ, ad inspirandum, inseruit diaphragma 148,3. liberæ, ad expirandum, seruiunt abdominis musculi 148,3. respirationis facilis & liberalis, mirifici fructus 146,43. respirationis libertas, præclarè ad salutem apparet & facit in omnibus morbis acutis 399,34. libertas, grauidis potissimùm & sibi, & fœtui, expetenda 458,11. ὁρμή, vbi 147,50. respiratio violenta, vbi cernitur 148,1. respirationi violentæ inspirando, inseruiunt quaterni abdominis musculi: expirando, bini abdominis musculi 148,5. respiratio, quando in vitio esse dicitur 148,54. cùm tollitur, vitalis officij vacatio est 372,2. quomodo tollitur 372,3, &c. respirationem, quænam omnino adimunt 233,20. adimit vera cynanche, ductu spiritus intercluso 372,13. adimit syncope, sublato spirandi vsu 372,13. adimit intercepto motu thoracis, apoplexia fortis 372,12. tollit, pulmonis inflammatio, & thoracis oppressio 302,28. ad respirationis angustiam, plurimum facit aucta in corde spirandi necessitas 425,64. respiratio vnde planè asthmatica 428,36. respirandi difficultas, vnde 180,12. respiratio difficilis, frustra tussiendo, augetur 293,11. in respiratione difficili, parua & crebra: grauiora multò incommoda, quàm in difficultate spirandi crebra & magna 403,44, &c. respiratio difficilis, periculosior à phlegmone partium spirabilium, quàm à crescente vsu 403,47. respirationis difficulter susceptæ, quatuor differentiæ 151,5. respiratio in faucibus elisa, & intercisa vox, vt differant 144,56. nuncia cõuulsionis 144,55. respirationis frequentia, quid 149,19. respiratio frequens, quid denunciet 149,14. frequens & parua, vel ab inflammatione partium spirabiliũ, vel ab earum oppressione 233,49 267,38.282,18.321,20.354,23. respirationem magnam edit partium spirabilium obedientia 380,56,59. respiratio magna & frequens, solius cordis incendio conflagratis, inseparabilis 177,13. magna & rara, opposita paruæ & frequenti 149,39. delirij proprium signum 149,48.150,22.380,58.470,57. foras magna, intrò parua; periculosa: sic intrò magna, foras parua, 151, 17. μετέωρος, eadem quæ πρόχειρος 145,21. minutula, cùm in propinquo mors est 38,1. moderata, quænam 148,39. obscura, ad quid referenda 151,50. morti proxima 379,7. respirationis obscuræ exempla, in verè hystericis 151,54. paruitas, quid 149,18. respiratio parua & crebra; partium spirabilium laborem, vel inflãmationem denunciat 177,12.192,38. parua & frequens materna, peiùs habet fœtũ quàm matrem, & quare 451,51. parua & rara, cõsectaria spiritus frigidi 150,32.428,35. respirationẽ raram, & magnam edit dementia 380,56. respirationis suspiriosæ difficultas posita in necessitate spirandi, & contumacia partium spirabilium 451,43. respirationem tardam inspirando, edit cerebri & facultatis infirmitas 380, 57. respiratio tarda, quæ cernitur in lenta inspiratione, & properata in expirando; sui officij vacationem breui futuram denunciat 380,61. tarda & velox, quænam 214,40. tarda & properata, periculosissima 151,38. respirationem velocem expirando, edit vaporis fumidi abundantia 380, 57. respirandi necessitatem febris adducit, dum æstu cor incandescit 451,44

Responsa paulisper proternè, melancholica 41,32. effera 31,60.41,31. proterua moderati hominis; mali sunt ominis 31,39.49,24.398,3

Retractionis causa, partis empyreuma superstes 269,5

qui Reuomunt subinde, sitibundi; malo sunt loco 501,43

Rhachis, ex 24. vertebris constituta 192,33. naturaliter constituta, est ἰθυσκόλιος, ἰθύλορδος, καὶ ἰθύκυφος 293,21. pro lumbis 330,28

Rheuma omne vel concitatum, vel consistens 139,63. rheumatis concitati anadrome quæ peripneumoniam fouet & auget; periculosa 295,13. concitati triplex causa 244,41. consistentis contumacia in coquendo & expurgando, periculosa 295,14

Rigor, quid 1,33.6,55.73,33.221,44. vnde 73,41.84, 57. quomodo fit 1,34.6,54. omnis, motu cietur 446, vlt. quomodo mouetur 1,27. rigoris materia, intus foras prorepit, forisque suam excitat concussionem 486,2. vnus idemque index, qui & illius causa 529,64. rigor omnis, cum frigore manifesto cietur 7,22. nomine frigoris significatus 24,6. rigoriferæ omnis causæ sensio, vbi primùm apparet 7,21. in rigore caloris viuifici afflictio vnde 1,36. rigoris concussio per afflictionem caloris natiui, febrem accendit in corde 486,2. rigor, febrium penè omnium comes 1,25. sine febre nunquam cietur 277,47.486,4. in febre tertiana, vnde 230,56. quibus adest, supprimitur vrina 16,30.505,15.560,3. rigoris significatio certissima, cùm vrinæ suppressio incidit ἐκ τῶν χρυσῶν 535,21,22. rigor vt est vrinæ suppressæ symptoma: ita rigoris, vrinæ suppressio 534,25. moderatus, vbi ciet liberalem hæmorrhagiam 22,8. in dorso & ex dorso, quomodo differunt 190,50. in dorso, ex appulsu cacochymiæ ἀπὸ τῶν ἀγγείων 190,51. ex dorso, initium ducit ex proprio dorsi vitio 190,52. in dorso, febris denunciat focum, non vbi fit, sed vnde cietur 190,51. ex dorso, ipsam partem vnde venit, laborare ex causa dolorifica illic concepta, ostendit 190,53. rigores qui sine vlla parte afflicta sunt; è lumbis & dorso causas & principia ducunt 2,16. rigorum ex dorso vis, quàm aliorum, grauior 8,31.129,28. rigor dorsi ab empyemate, pestiferus 8,39. rigoris occasio & origo, duplex 2,11.158,40, &c. rigor omnis, aut à vasis, aut ab vlceribus 171,30.186,25.255,35.280,5.320,19. 369,12.447,5.470,27.530,1. in rigore à vasis, distinctio est causæ ipsum cientis; naturæ merito, vel vt symptoma 470,30. rigor à vasis, naturæ merito excitatur, criticus & periodicus 470,31. vasis est symptomaticus, cùm frustra cietur, nec vlla est vacuatio materiæ rigoriferæ 470,39. rigoris crebra concussio in empyematis velut ergastulo 474,62,63. 529, vlt. 530,1, 11. rigor, grauis cum crisi 198,41. triplex, criticus, periodicus, symptomaticus 1,27. criticus, vnde & quomodo excitatur 9,60.205,41. criticus; sudoris & hæmorrhagiæ prænuncius; aluúmque ciet deorsum & sursum 14,17.93,3.204,55. 217,48. rigores critici & periodici, vt terminantur 25,10. rigores quibus sunt tum critici, tum periodici, abscessus rarò iis fiunt 528,12. rigoris sudoriferi critici, ferè prænuncia vrinæ suppressio 523,16. rigor criticus, semel tantùm in febre acuta cietur ad crisin: nec recipit τὸ ἐπιρρίγουν 475,55,56.529,59. criticus in febre ardenti, non, nisi cohibita sponte vrina, cietur 529,60. causi proprium κρίσιμον 6,47. sudorẽ denũciat, quo quiescit causus 6,50. in febre ardente, si loco apparet, eam exoluit 2,2.6,47,60. in febre ardente, quomodo funestus 6,38,61.198,42. rigoris periodici nulla præuisio, nisi de specie ac periodo atque typo febris rigoriferæ 529,62. rigor omnis qui bene fit, ac duce natura suscipitur; aut febris acutæ in totum, aut paroxysmi diurni discessionem prænunciat 535,27,28. periodicus febris tertianæ, quomodo excitatur 535,24. periodicus febrium intermitentium, nihil aliud nisi paroxysmum denunciat 475,53. symptomaticus, pessimus 1,30. quomodo excitatur 1,33.2,11.13,12. mortis præcursor 1, 10,30,31. non solum ab vlceribus, sed & ab apostematis in pus mutatis 255,37. in rigore symptomatico, aphonia quomodo fit 2,63. rigor symptomaticus empyematis, ab ichore stagnante frustra exortus, nouam adducit μετάσχεσιν atque phlegmonem vbi cietur 416,37. rigores ab empyematis, crebrò cientur, semper symptomaticῶς 470, 27. rigor symptomaticus ab empyemate tromatis & capitis sauciati, mortem subesse testatur 369,7,14. ante diẽ septimum, malus 10,2. rigores 6. diei, iudicij sunt planè sinistri 9,51.10,5.205,40. diei 17. & 24, contumaciã morbi denunciat 8,33. rigoris & sudatiunculæ crebra vicissitudo, pestifera 8,5. à rigore, in tremorem mutatio, mala 16,4. rigores æstuosi, nonnihil mortiferi 299,48. ad rigoris inimicam vim pertinet rigendi frequentia 7,56. ri-

gores crebrò superuenientes aphoniæ, tremore oborto quiescunt 15,52. crebrò cientur omnes ἀκρίτως 470,17. qui crebrò cientur, μετάστασιν faciunt materiæ rigoriferæ, ad cor, diaphragma, & caput 2,45.7,5.117,37.190,57.277.49.320,21.369,8.459,34.470,17. sæpe in morbis acutis frustra cientur 212,45. qui crebrò cientur in acutis; pestiferi 12,43. veternosi qui crebrò cientur, funesti 9,14. rigor frequens in febris assiduitate, fractis iam viribus; pestiferus 7,2,42.44,17.284,35.320,23.470,44. à rigore, cum cephalalgia, vires prosterni; funestum 12,vlt.16,11. rigor, hæmorrhagiæ succedaneus; pestiferus 217,44. mulieribus exortus à lumbis, inde prorepit per dorsum ad caput 158,40.447,4. cieri non debet, cùm in graniditate suppressio est menstruorum 458,35. omnis, cur grauidas malè habet 458,34. in grauidis obortus periodicè aut criticè; fœtus incómodo cietur 458,36. obortus symptomaticè, ab empyemate; securitatem vitæ adimit puerulo & matri 458,37. partum in propinquo, accelerat 475,59. puerperis exortus, febrium est symptomaticus non autem criticus nec periodicus 447,6. rigoris lochia cohibentis, in tremorem mutatio, mala 475,15. rigor ὀπισθοτονώδης, qui 13,43. cum opisthotono, necat 13,41,46.24,62.153,17.232,14. cum opisthotono vnde mortiferus 232,19. rigores tritæophyarum febrium, inordinati atque erratici 8,54. 15,38. incerti tritæophyarum, qui medio febris cursu exacerbantur; valde maligni 15,22. rigor phreniticis accedens, malus 9,34. à rigore qui perfrixerint, capútque & collum doluerint; hi voce capti, oborta sudariuncula, vt se collegerint, moriuntur 1,9.507,55. cum rigore quæ sistuntur vrinæ, sunt prauæ & conuulsificæ 14,41. τὰ ῥίγεα ξυνεχέα, quænam: & quomodo explicanda 12,50,56. rigentes crebrò, tremor superueniens necat 220,50

Rima, simillima suturæ 411,12. τὸ ἐκ ῥινῶν, quid 216,24

τὸ ῥῆγμα idem, quod τὸ σπάσμα 247,50

Rubor, sanguinis abundantiam designat 61,17. phlegmones pathomonicum signum 115,8.234,33.265,17. rubor & macies, planè ἀσύστατα 278,25.459,vlt. rubores narium, signa liquidioris alui 136,12. ruboris ab vtero ad sinum pudoris propagatio, illac futuri exitus materiæ purulentæ, signum ostendit 465,21

S

SALIVA, quænam secura 223,14. saliuæ albæ significatio, vnde comparatur 135,35. multæ putris, & salsæ periculum, quomodo fit 311,27. quæ prorepit in omni fastidio cardialgico, sursum τὴν ῥοπὴν denunciat vitiosi humoris 502,8,14

Salsi & amari, affines sapores 293,6

Salutis non minora sunt argumenta in qualitate corporis, quam in actionibus & excrementis 392,33. salus dubia, certa desperatione potior 361,11. desperata, vbi non sperabilis pepasmus 517,12. salutis desperationem adfert quidquid morbum auget fouétque, & vnà corpus facit infirmum 338,5. salutis ac vitæ ibi certa desperatio, vbi vitalis officij proxima vacatio atque priuatio 371,1,42

Sanatio, quid 506,43

Sãguis, omnium succus naturæ charissimus 574,52,53. humorum omnium vtilissimus 514,61. est nectar viuificum quo partium omnium viuacitas recreatur & reficitur 83,20.205,13. in sanguine, vitæ focus 302,24. sanguinis copia, vnde 211,35. sanguis verè augetur, vnde 344,41. in motu est prima diei parte 404,61. sanguinis dominatu, homines tenentur manè 404,59. appulsu καθ' ἕλξιν, gaudent cárnes, vt eius fruantur assimilatione 455,62. non κατ' ὧσιν 455,61. frigida humida portio; ἰχὼρ, Aristoteli 563,8. crassum atque viscidum, ἡ βλέννα, ἢ μύξα 563,9. sanguis serosior, aut natura, aut diæta 480,13. natura, in quibusnam 480,14,&c. diætæ vitio, quibusnam serosior 480,19,&c. maternus, per vmbilicum, purus ad fœtum transmittitur 441,25. in infantia & pueritia, ad incremẽtum simul & nutritionem absumitur 433,32. sanguinis nulla redundantia in infantia & pueritia ibid. sanguis, quibusnam ætatibus naturaliter fluit è naribus 344,39. sanguinis profluuium, in quibus cernitur 434,30, &c. profluuij nulla causa in ætate constãte 437,54. sanguis in venis tantùm, & corde, stabulatur 203,49. sanguinis è cordis sinu exclusio, viuifici nectaris paupertatẽ infert 290,3. sanguis φυλακὴν non habet nisi vbi habet διαμονὴν naturaliter institutam & consuetam 492,50. non alibi quàm intra venas, incorruptus conseruatur 417,40. extra venas, φυλακὴν non habet 188,51.553,30. in venis aliquantisper sub dio expositis, corrũpitur 417,41. è venis expressus corrũpitur atq; grumescit 188,50.417,40. sanguinis propriũ, grumescere 557,57. sanguis grumosus, non floridus est nec lucens 569,13. grumosus, multùm obscurus, nigricat 570,14. in amplitudine alui citò concrescit atque grumescit 455,36.492,48, &c. sanguinem, vt grumescat in intestinis; commorari est necesse 557,62. sanguinei grumi si nigrescunt; deterrimi 557,60. sanguinis in vtero grumescentis, grauissima incommoda 455,38. sanguineũ multum grumosum fundere; lethale 557,52. sanguinis profusio, varia 218,27. sanguinem profluere plus quàm decet; malum 205,14.558,7. sanguis quibus sæpe & multùm profluit, maleficæ fiunt alui: modò coctæ non sint vrinæ 341,37. sanguinis nullius vacuatio in bonis ducenda; nisi eius qui tantùm cietur è venis per nares, aut per hæmorrhoidas 491,32. pepasmus, omnium humorum mitissimus 350,54. sanguis putus, si sero naturali careret, in vitio esset 441,30. syncerus, sui seri expers 508,55. merus, est niger 492,40. merus, aliquando alienæ mixtionis expers 303,24. sanguinis perturbatio intra venas, duplex; vna symptomatica; altera critica 533,3. sanguine perfrigerato, corpus vt variè coloretur 385,44. sanguis natura rubens, dum ardore nigrescit, colorem exhibet puniceum 385,39. cuiusmodi tandem is fuerit, qui sursum i. per os redditur, nihil habet securitatis 210,9.218,28.219,8.289,56.302,55.303,28.482,22.491,28.558,14. sanguinis per os excretio nulla bona, nisi fortasse, cohibitis menstruis, eius vomitio est per vasa pulmonum 491,30. sanguinem per os effundendi consuetudo, pessima 303,26. sanguinis vomitio, vel è ventre, vel è pulmone; apud Hippocratem 482,6. sanguis ex aluo ruber aut niger, cum vomitu 289,30. ruber & liquidus, de aluo exprimitur 492,47. sanguinis rubri vomitus nihil à se mutati, opinionem facit apertæ vel erosæ venæ in fundo ventriculi, vel in ore ipsius 492,53. copia in pulmone, vnde & quà 309,26. sanguis qui è pulmone erumpit; floridus & spumans cum tussi 289,29.302,60.309,32,45. sanguinis à pulmone manantis, quænam τεκμήρια 309,48. sanguis è thorace, parum bullatus, cum tussi atque dolore 289,30. narium, in cerebrum repulsus, conuulsionem & epilepsiam adducit 212,18. à sanguinis bile perfusi transitu ad caput, hæmorrhagia vel delirium 110,54. sanguinis biliosi ad caput anadrome, quando ibi subsistit, nec foras emittitur per hæmorrhagiam; tum in parotidas mutatio est 520,14,15. sanguinem statis periodis, quinam profundunt 218,24, &c. qui statis temporibus fundunt, si non profundant, epileptici fiunt, 212,19.337,33. 456,16. aut symptomatis cerebri grauissimis exercentur 289,17.314,38. sanguis qui è gingiuis exudat, insuper aluo liquida; lethalis 577, meiendo redditur de improuiso, rupta in renibus venula 492,54,55. sanguinem aut pus qui meiit, vesicæ aut renum exulcerationem ostendit 522,1,2. sanguis liquidus, si confertim exit, tum in ipso purgationis fluxu, tum postea ab assumpto medicamento; malum 574,33. quomodo nigrescit 385,40. peior nigro, non est 557,60. sanguinis purgamentum nigrum, duplex; melancholicus succus, & atrabilis 558,vlt.559,1. sanguis niger, per hæmorrhoidas ductus; laude cõspicuus 289,57.491,32. sanguinem nigrum hæmorrhoicis à medicamento commoueri; promptum 574,41. sanguis ater hæmorrhoicus, multis commodis beat ægrotum; idem deiectus, multis auget damnis 553,22,23. niger θρομβώδης, per aluum transmittitur 492,48. niger sursum, specie ipsa pessimus 289,57. ater, de vitio suæ stationis, mesaræo vim adfert; & è venis egressus, intestina pererrat 553,29. sanguinis atri iniussa deiectio, hepatis ἀτονίαν denunciat 553,26. sanguinis qualitate malè affecti, ideæ variæ 436,41. vitiorum emendatio, posita in caloris natiui virtute 568,19. sanguis vbi in vitio non est, μήτε κατὰ τὸ πλῆθος, μήτε κατὰ τὸ πάθος; nullum phyma enascitur φλεγμονῶδες peripneumonicum 433,36. sanguinem maximè corrumpunt, dolor & somni vacuitas 228,10.369,4. à sanguinis sputo, puris sputum, malum 290,6.310,61. sanguinem è diuerso fluere; malum 202,51.565,40. incisa effluentem vena, inhibemus, cùm volumus 574,56,57. sanguinis detractionis capiendo delectu, ad quænam attẽdendum 306,vlt. à sanguinis detractione incipiendum, vbicunque purgationis & phlebotomiæ necessarius vsus incidit

incidit 179,49.262,7. sanguinis detractio, animi deliquiũ attingens in febribus ardentissimis, totum repentè habitum refrigerat, febrémque extinguit 569,36,37. Sanguis non detrahendus ad omnem partium grauitatem 382,43. sanguinis detractio è propinquo, propria plethoræ vacuatio 212,24.213,51. in sanguine detrahendo, vena secanda κατ' ἴξιν 202,60. sanguinis detractio, quibus in malis vnicum curationis ἡγεμονικὸν 179,45. sanguinis detractio, curationis ἡγεμονικὸν ad retractionem rheumatis concitati, & ad detractionem consistentis 181,18. sanguinis detractio κατ' ἴξιν, ἡγεμονικὸν curationis phlegmonarum systrophycarum 203,46.262,5. tremorem sanat obortum initiis febrium 76,52. exoluit mala quæ ex dorso ad cubitum veniunt 157,26. non confert, vbi nulla phlegmone 458,7. quos offendit 387,22,&c. sanguinis largæ detractionis, quænam incommoda 230,64. à sanguine exhausto perit animalitas 426,34. sanguinis detractio, cui refrigerationi prodest 216, 63. in torpida perfrigeratione, mala 216,50.371,46.389,19.474,1. sanguine effuso, quibus est sudatiuncula cum trœmate; grauissimum habent malum: vitámque finiunt voce capti, nec opinantes 465,48,49. sanguinis excretio solita, si iure & loco non fiat; aliò cursum inflectit, vt exitum habeat 323,19. sanguinis per ventriculum excretio, semper mala, 491, 31. sanguinis quænam expuitio, tabis consecutionem adfert 290,6.310,60. expuitio maligna tantùm, pus edit 310,62. sanguinis stillicidij causam adfert, quidquid vaporem sursum effert, nec dissipat 317,61. substillum quid denotat 215,26. stillicidium nullum, in bonis ducendum 22,15.34,65.35,1,6.81,13,15.100,34.37.132,46. 206,19. 210,56. 211,14.215,25.292,14. 544, 27. substillum quodnam in bonis ducendum 286, 54. 4. die, sperabilem crisin ostendit per hæmorrhagiam 7. die venturam 467, 51. stillicidia peiora, critico die expressa 206,20. stillicidia nigra, critico die expressa; mortifera 206, 21. stillicidium è naribus, die quarto; malum è malis ortum 395, 36. stillicidia vndecimo die, difficilia 35,9. 100,41.287,4. substillum quò sæpiùs redit, eò peiùs res eunt 215,11. substillum narium cum exiguo sudore frigido, peiorem in modum exortum; pestiferum 372,60. stillicidium cum torpore & surditate: mortiferum 211,16. sanguificandi actio, ope & ministerio 4. facultatum suscipitur; attractricis, retentricis, coctricis, & expultricis 321,62. virtute & integritate hepatis perficitur 321, 62. sanguificatio, vnde naturæ votis respondet 322,2. sanguificationis vnde labefactantur auxilia ibid. sanguificæ operationis frustratæ, & longæ, diarrhœæ quæ ventrem non adæquat in hydrope, causa eadem 333, 24. sanguifica operatio frustratur, sanguinis materia intercepta 333, 25. sanguificandi frustratio, duobus fit modis 328,50. sanguificæ virtutis alienatæ duæ causæ; exolutio hepatis, & exhaustum frictũ 329,36,37. sanguificandi operis alienatio, similiter non fit; ab impedimento, & deperditione functionis hepaticæ 322, 13. sanguificandi opere frustrato; seri, pituitæ, & flatuum perennis generatio est 328,48. sanguificæ operationis frustratio, hydropum omnium veluti matrix 333,28,61. sanguifica vis, ab exhausto perit 329,52

Sapientiæ vel desipientiæ, quænam causa 28,30

Sapores amari, amarè deuorantur 311, 52. saporibus amaris, proportione quadam respondent odores fœdi & graueolentes 311,51

τὸ σαπρὸν, idem quod κακῶδες, κάκοδμον, δυσῶδες, βρωμώδες 311,53

Satyri, priscorum lingua, nominati οἱ φηρὲς 115,52.

τὸ σκιῶδες, idem quod τὸ ζοφῶδες 526,30,31,33

Scirrhus, per se, vel ex euentu 463,24. ex euentu, quinam 463,25. cur non dolet 463,23

ὁ σκληρυσμὸς, quid 56,9

Scopus omnium quæ sunt in medendo, qualis 162,59

σκορδῖνος, quid 46,55

Scythæ facie fului atque capillis, vnde 545,38,&c.

Sectio lapidis est in vesica, non in rene 437,33. non facienda in musculis temporalibus à chirurgo, in capitis pertusione 407,31

Sede quæcunque pelluntur, illa vel intestinum, vel hæmorrhois capit 558, 60. sedis suppurationes dolorificæ; aluos perturbant 569,41

Segnicies omnis, vnde 9, 35. ex rigore, hominem apud se non esse ostendit 9, 47. à segnicie veternosa & febre, periclitatur animus 401,17

ὁ σεισμὸς, quid 91,18

Seminis essentia; esse quod est, vt aliud fit 420,55. causa, πέψις 511,59. semen, est τῶν εἰσιόντων ibid. inter semen, pus, & hypostasin albam nihil interest efficiendi virtute: sed tantùm materiæ capacitate 511,57. semen, est animatum 420,41. in seminis animati igne & aqua, fatalis portio corporis effingendi & procreandi 420,41. semen, sanguine non eget antè quàm absoluta fuerit fœtus descriptio 479,11. actu fit animal, perficiendo, non per corruptionem 420,53. ex semine factum animal, est ens quod erat: sed non quomodo erat 420, 54. seminis ad animal, nobilior promotio, quàm panis ad sanguinem 440,27. ex semine imperfecto, quod inchoatum est, idem manet 420, 56. quorum semen & spermaticus humor, temperamento & complexione non sunt naturaliter constituta; eorum satus in vitio est 480, 11. Seminis effluuia, recto cursu in vteri sinum illapsi, nec ad generandum concepti, æquè viri accidunt malo satu, atque mulieris vitioso conceptu 480, 9, 32, &c. Semen non mutatur in partem spermaticam, sicut sanguis in carnem; sed à testibus pellicitur, procreandi causa 419,26. seminis & partium inde natarum conditio, planè eadem 420,57. ex semine quod perfectum est, si aliquid sui perdiderit, expes est redintegrandi 420, 56. semen virile & muliebre, in viro & in muliere 445,12.479,13. viri fœmineum, si vincit virile mulieris, inde nascuntur viragines 445, 15. si vincit fœmineum mulieris, inde mulier boni habitus, solida, & succi plena 445,16, 17. mulieris fœmineum, si ius habet in viri fœmineum, indomata mulier, erit mollissima 445,18. muliebre virilis complexu fruatur oportet ad generandum 479,38. muliebre, ipsum per se, nihil gignit, præter pathema hystericum 479,38. virile excipiendi, duplex impeditio 479,42,64. Seminis excepti, sed non concepti, signa 480,5,&c. ibi non est conceptio, vbi vis eius prolifica non fouetur, nec excitatur ad τύπωσιν 480, 55. concepti, nec dum descripti excretio; vera est ἔκρυσις 446,7. semen τῶν ζωοτόκων facilè corrumpitur, si aliò effundatur quam in matricem fœminæ consocialis 417,38. quomodo corrumpitur 480,56,&c. corruptum, è locis expirat ad cerebrum, auram venenatam 485,38

Senectutis initium aliquando 60. anno, aliquando 63, 437,3,4.438,24. senectus ipsa per se morbus 175,16.306,55. in senectute, neque excretio, neque abscessus sperabilis 79, 9. senes inediæ patientissimi: mox homines constantis ætatis 436, 60. Seniorum natura, in excernendo pigra 540,2. senibus, deorsum esse solet μετάστασις 516,63. senioribus bilis inclinatio ad icterum, vel ad dysenteriam 517,1. senes faciliùs sanescunt à trœmate & ab empyemate 307,20

Sensus, à cerebro 393,15. reapse semper in bonis 34, 52. communis, nunquam quiescit 52,13. sensus quò plures labefactantur, eò deterius est ægro 42,31. sensus hebetudo, quando apparet 367, 56. hebetudo qua sensio frangitur ipsorum sensilium, propria τῶν αἰσθητηρίων 367, 11. amissio, vnde 409,7. sensio ipsa, propria τῆς φαντασίας 367, 19. sensionis priuatio à delirio, insidias struit 470,60. sensorium, vicinitate & societate affligitur 180, 34. Sentiendi vis amissa, reuocari non potest 571,11

Septenarij dies, quinam 214, 1. septenarius primus, duobus absoluitur quaternariis 166,11. septenarij, quaternarius prior indicat, posterior indicat 166,12. septenarij post vigesimum, critici 506,30. septenorum quartus index 214,3

Serum, vrinæ materia 532,62. quod ad vesicam transmittitur, nondum vrinæ nomen habet, prinsquam fuerit eò transmissum 434, 19. sanguineum, mite 514,54, 55. mitificatur ex facili 514, 56. mouetur συνήθως 514, 56. nihil facit ἀήθως 514, 56. virtuti naturæ primis periodis facilè morem gerit 514, 57. serum, quia humidius & tenuius, pepasmi est difficilis 514, 61, 62. ab omni inflammatione exudare solet 181,1. exudans in phrenitide, ptyelismum facit 181,2. in pleuritide, siccam tussim excitat 181, 1. serosi humoris, cùm eius nimia est abundantia, triplex vacuatio, vna per aluum, altera per vrinas, tertia per sudores 505,24

Sexus vtriusque distinctio triplex, ab vtroque semine parentis vtriusque 445,13

Signorum syllogisticorum ea insita & instituta conditio, vt ea semper subesse ostendant quæ indicantur ab illis 492,3. signorum, constans & firma debet esse prognosis

in alterutram partem 354,23. è signis quæ ducuntur argumenta discessionis vitæ aut morbi, firmiora quàm quæ è symptomatis 254,21. signis cum salutaribus quæ nihil concedunt, aut quæ mitescunt cum prauis, perniciosa 29, 3.45,45.183,3.261,5,13.296,5.521,23,24. signum vnum prauum, morbi alicuius, aut partis obsessæ proprium, pluris esse debet, quàm decem communia 29,41. signa critica & causæ, non sunt reciproca 5,60

Silentium in morbis, melancolicum est, & vnde 12,15. 20,52.143,36.374,35.379,47

Similibus gaudent omnia 147,33

Singultus, quid & vnde 173,19.180,13. 213,23. 422, 25, 27. singultuũ natura, quæ 27,5.408,28. tres causæ 27,7. remedia tria, ex Hippocrate & Platone 27,23. singultus, nascitur à repletione vel inanitione 27, 14. cessat spiritum diu chohibendo 147,58. singultus crebri cum laboriosa febre, mali 34,16. singultus ab exhausto, qui 27, 9. Hippocrati & Galeno, non est conuulsio, & tamen conuulsio quædam est ventriculi 27,13. singultus vel conuulsio à perpurgatione, malum 27,19. quinam, & quomodo fit, qui superuenit eximiæ hepatis inflammationi 27,35.180,17.422,43. mortiferus, qui non tam ventriculi concussione, quàm eius incidit conuulsione quadam 500,27. singultiendi finis, aluo ducta ex hiera picra 27, 26. singultiendi, vt finem fecit Aristophanes 27,48,

Sinistra sinistris consocialia 203,56.230,7

Sitis, quid 64,21. sitim quænam sedant 330,8. sitis varia 96,53. sitis capaces, ventriculus, pulmo, vterus, renes 264, 21. causa causi 330, 10. tædia, non facilè nec toleranter feruntur 339,48. sitis, tussis, linguæ asperitas, à somno solent exacerbari & irritari 328, 12. vacuitas cum squalida lingua; ab vtero, non autem ab aliis partibus inflammatis 474,34. leuatio falsò credita, manente causa sitifera, pessimè habet ægrotum 452,15,&c. immeritò sedata in acutis; malum 29,28.31,33.35,21.136,44.296, 20.452,14. 470,57. 474, 23. 570,31, 32. sitim, quæ facit marasmum hepaticum, non explere; nefas 330,9. sitiendi causa à tussicula leui, ac leuiter proritante; vel in ipso causo infringitur 474,27

Socia quæ sunt atque vicina, primùm & maximè vitiatur 304,3

Socratis vitia, & mores sanabiles 31,53

Solitudinis affectatæ, quænam causa 374,41

Somnus est viscerum; exercitatio artuum; cibus carnium 404, 42, 43. ad somnum ineundum requiruntur; cerebri temperies, materia suauis somnifera, & tranquillitas animi 12,25.264,28.377,51. somno conciliando materia apta, suauis esse debet 531,39,40. Somni commoda 404,12,&c. somni & cibi societas, concordia est ad salutem 404, 44. somni, hyeme longissimi 404,48. somnus ægrotum quomodo reficit & recreat 47,61. pro cœmate 36,16. vnde impeditur 50,29. adimitur crebra & ægra deiiciendi cupiditate 555,4. somnum, cerebri calida intemperies & perturbatio mentis iniri non sinit 531, 38,39. somnus diurnus, iis præscribendus qui contra consuetudinem, se prandij epulis inuitarunt 405, 6. somni diurni maleficentia est, etiam in dormiendi necessitate illius qui vigilauit noctu 404,45. in somno diurno mira vis corrumpendi & inficiendi corpora, humores, & spiritus 405,15. somnus diuturnior, elixat 75, 46. diuturnior & arctior, corpus resoluit, elixat, capitis grauitatem parit 495,4. somni arctiores, nec turbulenti, firmissimam crisin denunciant 377,48. somni arctioris vis magna pepasmo ad crisin 377,41. somnus, vbi delirium sedat, bonus 52,29. profundus, stantem nutare cogit 404, 20. quo in morbo lædit; lethale 48, 24. somni meridiani, omnino mali 405,9. somni vacuitas de nocte, ipsa per se morbus 277,57.555,5,50,51. somni aut vigiliarum vacuitas, pessimè, si quid aliud, habet ægrotum 405,31. somni vacuitas, non rarò mortiferè ipsos habet, quorum signa cætera videntur ἀμφίδοξα 405,37. somnos turbulentos facit ἡ ταραχή, & acris tetráque anathymiasis 377,56. somni turbulenti cum labore corporis, crisin incertam, nec stabilem, denunciant 377,49. vespertini, omnino mali 405,9. veternosi, vnáque alsiosi; mortiferi 101,54

Somnia confusa, quomodo fiunt 52,27

Sonus, vnde 397,34. in flatu, vnde 397,31

An Soporari, vbiuis malum? 82,31.99,3.448,41. quibus Sopor; iis à spumante deiectione morbus exacerbatur 560,24. Soporari à crisi, post diuturnam somni vacuitatem, non malum 401,27

τῶν ἐπιχροδέων natura vergit ad biliosum 560,11

Spasma vnde fit, & vnde nomen habet 247, 48. 298, 23,30. spasmatis species & differentiæ 298,24, &c. 306, 51,&c. spasma, sua sponte accidit, vel præuisum 247,53. spasmata, dolorum memoriam deintegro renouant 301,6. spasmata thoracis, grauia 301,11

ὁ σπασμὸς κυνικός, quid 140,48. σπασμῶδες à sopore aut catoche, quid significet 15,4

Speciei eiusdem, ideæ variæ 321,39

Spermaticarum partium, non sperabilis regeneratio 421,1

Sphacelus propriè, quid 105,3. ossis syderatio 105,4. 138,60. sphacelismus, quid Aristoteli 105,15. sphacelismi descriptio Hippocratea 105,17. sphacelus, & τὸ σφακελίζειν, vt differant 105,9. sphacelismus cùm amputatur, nulla restat basis nec fundamentum accretionis 419,58 τὸ σφαλερόν, ancipitis iudicij est 16,14

Sphincteris resolutio, & pudendi reuulsio; ἀσύστατα 363,60

Spinalis medulla; non est medulla, vt sua est ossibus excrementitia 425,15. propago est cerebri, & origo neruorum, eius vicaria 425,16. quorum neruorum origo & propagatio 425,28. tribus tunicis vestitur 425,22. spinæ partes quædam naturâ ἰθυλορδεῖς, vt ceruix & lumbi 425, 51. quædam ἰθυκυφεῖς, vt carina thoracis 425,52. à spinali medulla vis magna partium naturalium & genitalium 425,30. spinalis medulla, quò abest propiùs à sua origine, eò eius offensio perniciosior 425,38. spinalis medullæ vuulnus, mortiferum 424,32.425,17

Spiritus atque humores mortalium, tales, qualis aër circumfusus 147,39. spiritus, vigilando exhauritur 404,12. spiritus & nutricatus labefactata œconomia; vitam effluere necesse 295, 3. vitia inferuntur à temporum tempestatibus, præsentium & exactorum 446,25. spiritu replentur in secũda valetudine, musculorum interstitia 279, 13. Spiritui reficiendo & instaurando, placida opus quiete 404,13. spiritus ac caloris cita dissipatio & extinctio; citum quoque adfert vitæ exitium 451,22. spiritui animali perueniendi quò & quà viam affectat, libertas adimitur, neruis constrictis vel oppilatis 367,38. spiritus, pro actu spirandi 148,62. spiritus creber & sputum inhibitum; mutuas tradunt operas 149, 37. spiritus flatulenti quænam causa 220,7. generatio, cerebri indigena, vel aduena, 215,64. & vnde eæ 216, 1,3. cohibitio nulla, inducit dispositionem inflammatoriam 220,13. spiritum foras vel intrò sublimè duci, idem quod respiratio magna & rara; item tarda & velox 380, 54, &c. spiritus ardens, è cute expirans, frigido priùs nare excluso, lethale 150,49. frigidus ex ore & naribus; lethalis valde 51,50.150,19,37,46

Spiratio magna & rara in febre acuta, demẽtiæ signum 367,32. minutula, parua & rara; certissimum argumentum exigui caloris & penè extincti 51, 48. rara præter vsum necessarium, cum instrumentorum libertate, signum delirationis 120,49. spiratio insectorum, propriè transpiratio 147, 22. de spiratione, vide plura ad literam R, sub nomine *Respirationis*.

Spirandi & deglutiendi libertas necessaria, ad vitam tuendam 236, 61. difficultas excreandi, & glutinosum pus; mutuas tradunt operas in ægri perniciem 288,27. difficultas aucta, signum ἀμφίδοξον prægressæ rupturæ vomicæ pulmonis, aut iamiam futuræ 280, 37. difficultas, quæ cum delirio desperationem adfert salutis; duplex 51, 57. spirabiles partes, cordis vsui morem gerunt, inspirãdo spiritum, & expirando vaporem 427, 64

Splenici, quinam 345,10. de splenicis suprà, ad nomen *Lienosi*, sub litera L.

Spuma, quid 309,30. non est sine flatu 551,2. spumæ causa, quænam 192, 1. idea in humido circumtenso à spiritu flatulento 550, 61. generatio, vnde 249, 33. generatio, in pulmone 289,50

Sputum quid 256,19. vnde manat 256,51. absolutè dictum, quid significat 256,52. laudabile & spei plenum indicat 250,29.256,20. pro expectorato 256, 20. pepasmo quale redditur 256,27. crassescit necessariò, feritate domita, & pituita exactè permixta 303,12. oportet citò & facilè expui, in omnibus laterum & pulmonum morbis 223, 8. 250, 28. proprium pleuritidis & peripneumoniæ ἐπιφαινόμενον 251, 56. 259, 16. 288, 62. 482, 64. 487, 27. proprium & vnicum phthisis epiphænomenon 311, 24.

in sputi expurgatione, non est locus pharmaciæ catharticæ 262,8. expurgationes quæ conuenienter ducuntur, salubres 261,10. in febre liuidæ, nigræ, biliosæ; omnes omnino malæ 261,9. sputum sanguinis spumosi, vnde venit, & quà fertur 288, vlt. omne quod dolorem sanat, beneficum 260,33. quod non sanat dolorem; prauum 141,22. 260,32. 289,55. quodnam prauum 256, vlt. 257,1,2. in pectore strepitum edens, mortiferum 295,54. mixtionis expers, album est 256,49. sputi albi, rotundi, & glutinosi prauitas, vbi cernitur 257,33. sputum biliosum, prauæ affectionis verum ἐπιφαινόμενον 262, 49. Sputa flaua, pauco permixta sanguine, ineunte morbo edita; valde salutaria 259,60. prouectiore morbo minus habent securitatis 259,61. sputum merè flauum, prauum, & signum affectionis prauæ 262, 61. 491,1. glutinosum, signum perusti humoris ab incendio, & ardore quo pars incanduit 293,12. in sputo glutinoso; tussis & doloris molestia, & irrita thoracis concussio 256,29. sputa glutinosa, praua; & cur 257,28. glutinosa & salsilaginosa cũ raucitate, mala 292,23. sputum glutinosum; difficili excreatione plus adfert detrimenti, quàm adiumenti 293,10. contumacia & partium laceratione, nocet 293,13. sputum inhibitum & spiritus creber; mutuas tradunt operas 149,37. laudabile & spei plenum, cui flauum exactè permixtum est 256, 49, liuidum, quid significet 260,1. sputo in illo prauitatis summa sunt omnia, quod est quàm maximè merum 257, 62. sputum ita meracum, vt nigrum appareat; deterrimũ 141,25. 490,65. merum, nunquam conuenienter expurgatur 257,15. in sputi meri expurgatione, nulla salubritas 257,15. mucosi & fuliginosi, facilis exitus 260,20. sputa mucosa & fuliginosa, pepasmi capacia 260,15. sputum mucosum, pepasmo fit crassiusculum & meabile 260,21. cum sputo nigro qui purulentum expurgant; desperati 288,44. sputa praua, nunquam in bonis ducenda 261,7. sputi purulenti periculum, quomodo fit 311, 27. sputa putria vulgò dicta, quænam 292,62. sputi rotundi causa materialis & efficiẽs, quænã 257,38. 312,44. sputũ rotundũ, glutinosum, album, nihil habet vtilitatis 491,1. rotundum dementiæ prænuncium 257, 37. 312, 43. salsilaginosum, erosione nocet 293, 14. sputi salsi quod ante tussiendo expurgabatur, fatalis ad mortem suppressio 461,28. spumantis æqualitas, caloris vi contra naturam perficitur 512, 4,5. sputa syncera, praua 24,40. in sputo tenui, nulla expurgatio critica 256, 28. sputum valde viride atque spumans, periculosum 491, 2. sputatores, qui 54,7

Spyrathi caprarum deiectiones 560,59

Squaloris nomen, ad cutim transumptum, à terra indurescente situ. 568,10

Squamulæ in cute assurgentes, vnde 568,16

Stercora, in crassiore intestino stabulantur 355,45

Sterilitatis quot ideæ causarum; tot etiam remediorum genera 478,54. notitia ei tenenda vnde profecta sit, qui suis præsidiis volet pro ea fœcunditatem inducere 480,36. præsidia, in medici manu non sunt, nisi permissu auxilióque Dei 480,38. sterilitatis notæ sunt illis, quibus adempta vis est subeundi, vel irrigãdi fundum hystericum 480,22. quænam causæ 473,9, &c. causæ multæ à viris profectæ, quæ non nisi à peritis medicis animaduerti possunt 480, 29. ab impotentia continendi & concipiendi semen virile; causa & ratio quænam 480,49, &c. sterilitas ab omento quod, in abdomine præpingui, claudit os vteri 417,23. ad sterilitatis causam omnem, non prodest sanguinis vomitio 482,20

Sternutamentum, quid 272,16. vnde 272,17. vt fit 81,30. ad cerebri concussionem pertinet 408,38. cæteros omnes motus concussiuos, concutiendo præcedit 272, 40. sternutamenti fortis commoda 272, 42, &c. sternutatio, laboriosè & indesinenter singultienti superueniens; morbum exoluit 27,49. fœtum excutit, cùm piger est in excundo 468, 62. noxia in pleuritide 248,19. sternutamenti fortissima concussione, pulmones lacerãtur & inflammantur 272, 26. sternutamenti & catarrhi vis, pestifera omnibus qui ex pulmone laborant 272,30. sternutando, non rarò defungimur magnis periculis quæ à rigore frustra citato inferuntur 459,25

in Stertore, dyspnœæ summa omnia 370,45

τὸ στῆθος propriè, thoracis pars anterior 25, 63. per synecdochẽ, ea sterni pars quæ τὸ ξιφοειδὲς nominatur: & per metonymiam, orificium ventriculi 26,3,4

Stomachus, præter cæteras partes, neruosissimus 232, 10. sensus acerrimi 196,58. 198,16. 299,43. 324,45. 356. 386, 63. 388,56. 407,47. 410,34. 422,26. 444,7. 453,49. 477,1. 478,30. 500,35. 501,21. cerebro συμπαθέστατος, quia νευρωδέστατος 338,2. 478,36. 496,40. stomachi cum corde societas 175,18. stomachus, vulgò cor dictus 34,23. stomachi bene habita natura, tantum appetit quantum ipse potest coquere 214, 46. stomachi dolore, cordis vitalem vim dissipari; non nouum 567,38. in stomachi dolore febriculoso, aluus cum morsu prorupta; deiectiones nigras prænunciat 381,40. stomachus quando lipopsychiæ est obnoxius 232, 11. mordicatus & lacessitus vehementer, concutit rigore corpus totum 573, 42. stomachi quænam propria symptomata 410,36

Strangulari, specie ipsa mortiferum 237,59. qui strangulantur & exoluuntur, necdũ tamen animam exhalarunt; non restituuntur ore spumante 372,11. Strangulatio, febris dominatu, in faucium æqualitate, funesta 36,39. canina, vnde dicta 153,44. strangulatus dolorifici, qui cum æqualitate faucium, à dolore capitis concitantur; mortiferi 387,57. strangulantium causarum, tria genera 153,36

Stranguria, quid 335,61. 364,23. 384,7. 385,5. 540,25,26. in stranguria, vesicæ sphincter, similiter laborat, atque ani in tenesmo 364,28. stranguria, cui lienteriæ proportione respondet 364,23. omnis, vel in morbo, vel in symptomate ipsius vesicæ 335,64. 364,25. 384,9. morbus; est exulceratio, vel coagmentatio lapidosa 364,25,49. symptoma, est proritatio quam facit triplex vrinæ materia quæ in vesicam confluit 364., 26. quæ accidit morbo vesicæ ab hydrope; terrifica 336, 7. quæ accidit symptomate ipso vesicæ, sæpe finem adfert grauissimorum morborum 336,11. quænam non rarò critica & salutaris 364,53. critica profuit Thasiis ad febrem tritæophyam 336,27. crudelis in calculo 336,2. stranguriæ & ilei, frequens adinuicem transitus 540,48. Stranguriæ ileus superueniens, 7. die perimit: nisi oborta febre, vrina fluxerit cumulatè 364, 9. stranguriosi homines inde non rarò fiunt, vnde sunt ileosi 336,15

Strepitus omnis, cuiusnam rei opinionem facit 413,64. creber sonis minutulis 397,36. strepitus intus, in quibus eduntur 307,57. Strepitus, intus foras vbi edũtur 307,61. in Strepitu pectoris, curationis desperatio 254,60

τὸ στρέφεσθαι, idem quod τὸ πήγνυσθαι, Dioscoridi & Capitoni 550,23,24. τὸ στρέφεσθαι, non tam cogendo, quàm circumagendo, videtur efficere τὸ στροφῶδες 519, 56, 57. οἱ στρόφοι, vnde dicti 187, 26. à voluulo proximè absunt 187, 26. τὸ στροφῶδες pro tormine, in vrinam non cadit 550,26

τὸ στρόγγυλον, contrarium τῷ διεσπασμένῳ, quod ad figuram attinet, non ad materiam 519,60,61

Strumæ, quid 437,17, &c. strumarum, quænam origo 437,24. quænam præsidia 437,22. præsidia, quando in manu Regis Christianissimi 437,30

Stuporis natura, quænam 34, 33. stupor modicus, dolorem lenit 34, 34. manuum, vnde 90,4. Stuporis vtrobique cita mutatio; mala 34,32. 35,51. 367,17. stupidus dolor, opinionem facit diminuti pariter sensus & motus 367,6

Subeundi impotentia, vnde 480,25,26

Suctio, causa digestionis 546,3. suctionis causa, vacatio 546,3. sensus, causa ingestionis 546,4

Sudatiuncula, quid 19,57. 51,52. 173,43. nunquam naturæ desiderio respondet in excernendo 117,34. nulla videri potest critica 507, 60. est ἀκρισία δύσκριτος 22, 11. toto genere est symptomatica 507, 61. omni ex parte pessima 507, 48. duplex est; vel vniuersi corporis; vel capitis aut thoracis 3,10. 19,57. 22,9. 25,39. 101,21. 204, 42. 297,5. 505,5, &c. vel vniuersi corporis, vel aliquarum partium, leui aut graui nascitur periculo; vt qualitate, copia, tempore, & exudãdi modo apparet 505,7. in toto cernitur corpore, cùm pauco sudore tota compago est roscida 505,6. in quadã parte corporis apparet, vbi vis morbi firmiter fixa hæret ibid. capitis, ἱδρὼς κεγχρώδης 30,21. quomodo multa 453, 52. vtraque recidiuæ non tantùm capax, sed etiam mortis 221,37. vbi, ibi morbus 297,6. 507,59. vel ab oppressione, vel ab exolutione 173,13. 216, 34. 223,2. ineunte morbo, ab oppressione 278,6. 325, 19. quam edit expressio, virium oppressione nata; longi est morbi 451,7. in mitioribus morbis, per initia, ad diuturnitatem apparet 210, 32. in acutis, ad mortem apparet 210,33. febrium initiis, ad diuturnitatem apparet 230,44.

morbo affecto, ab exolutione partium solidarum 278,6. 325,18. ab exolutione partium solidarum, mortem subesse testatur 204,61.451,6,8. quænam, signum empyematis, & cuius 7,37. quæ terrifica 7,8. sudatiunculæ & horroris vicissitudo crebra; pessima 8,5.255,41.297,3. 325,20. sudatiunculæ vitio, nihil posse adiici videtur 507,49. à sudatiuncula nemo vnquam febre defunctus absolutè 74,10. sudatiuncula frigidorum, mortem in propinquo esse denunciat 210,30. cum sudatiuncula & somni vacuitate, crebrò exardescentes; malo sunt loco 25,20. ἐφιδρῶντες, qui 3,9.19,49

Sudor, quid 230,40.505,11.533,19. in excussione consistit 73,34. inter morborum communia epiphænomena, & propria febrium acutarum; omnium instar 504,42. excluditur vel exppressione, vel excretione, vel exolutione partium solidarum 230,41.278,13. bonus, aut malus, excretionis loco & modo 507,61,62. sudoris excreti naturæ imperio, non alia materia quàm vrinæ 504,54. sudor, est κρίσιμος κρίνων 22,11. sudoris optimi quænam τὰ ὑπάρχοντα 505,37,&c. sudor optimus, qui ex toto morbum tollit 112,29.170,48. qui die critico febrem exoluit 504, 32.506,41,55,59. bonus, qui toto effusus corpore, planè ostendit ægrum alacriùs ferre morbum 170,48.506,62. sudores qui cum stillis vaporant; boni 507,64. sudor vtilis, quínam 506,56. qui leuat 504,33.506,59. qui bonus 506,57. quomodo distinguitur ab optimo ibid. is multum habet vtilitatis ac securitatis, qui paroxysmum finit 505,57. qui natura duce, conuenienter cietur; præclarè ad salutem suscipitur 504,44. multus & calidus, qui totam compaginem occupat die critico, & iam sperabili antè crisi; solus est omnium qui febrem exoluit 506, 24. multus & calidus, mulierem grauidam fœtus trimestris, 14. die reddidit febris expertem 506,25. à sudore multo & calido, ad 27. diem oborto, Abderita virgo vacationem habuit febris & surditatis 506,26,27. sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα; tum ea quæ faciunt vacuitatem febris, tum quæ ad ipsam apparent 506,18. sudor is erit criticus, qui adferet finem febris, cùm eius ratio critica omnis erit, in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo 506,34. criticus in febre ardente, à rigore, naturæ impulsu, per excretionem prorumpit 372,35. est criticus, paroxysmis dierum imparium 506,17. sudore crisin susceptam iri, cùm in propinquo est, testatur vrinæ suppressio rigorifera, non nephritica 504,52,&c. à sudore critico sanatio comparatur, postquam sunt edita signa pepasmi, & nuper cœptæ redintegrari naturæ 506,44. sudor à febre proruptus, qui restituto cerebro somnum conciliat suauissimum; bona crisis 378,4. δύσκριτος, qui fluit in nulla sperabili discessione morbi 506,22. periodicus à rigore in tertiana, naturæ impulsu, per excretionem, prorumpit 230,55.372,35. sudoris expers iactatio cum frigore, diebus criticis, mala 23,53. sudor vbi, ibi morbus 3,10.7,9.84,2.101,48.278,11. 299,49.569,15. qui effluit symptomaticῶs, non est mouentis naturæ 504,59,60. ísque vel virtute corporum exoluta exit, vel ardoris vi 230,62.504,63. symptomaticus, vel per oppressionem naturæ exoritur, quem ciet expressio: vel quem partium exolutio, velut roscidulum & miliarem, fundit 372,36. aut nimiam abundantiam, aut retentricis potentiæ infirmitatem ostendit 505,3. velut symptoma nimiæ abundantię prauorum in corpore humorum 504,vlt. sudore, quando exoluitur neruorum contractio 232,15. sudore sistuntur vrinæ 505,13. sudor frigidus, numeros omnes absoluit sudatiunculæ 507,48. pessimis ægri rebus apparet 507,5,18,62. duplex, vnus in febre acuta apparet, alter in febre remissionis participe 507,8,29,46. in acuta febre, lethalis: in repida, morbi est diuturni 507,20,32,33,36.508,9. si exitu pigro velut miliaris exudet, prauus 507,45. ac circa caput & collum solùm exudans, prauus 504,33.507,45. iam qualitate prauus, multum adiicit prauitati ac maleficio, excretionis modo & loco 507,44. gelidus, caloris natiui extinctionem denunciat 25,14. paruus, non est criticus 25,13. sudorem in opisthotono esse mortiferum, nulla æquitas 232, 14. sudor frustra cietur, cùm manet egressio visceris in sua phlogωsi, aut venenata qualitas crudi humoris morbifici 506,45. qui non effluit, sed exudat, sudatiunculæ nomen habet 505,5. sudores in omni resolutione qui sensim exudant, conferunt 372,50. confertim verò prorupti, nocent 372,50. sudor si cui effluit multus post diuturnum alui profluuiū, biliosa vomiturienti & cibos aduersanti; repentè interimit 574,13,14. qui vnà cum febre incidit, si est acuta; pestiferus 508,13. exortus ineunte febre acuta, signo & causa pestiferus 508,52. sudore exiguo qui madent cùm febre, in metu sunt mortis 25,34. sudor febrienti superueniens, si febris non quiescit; malus 19,52. miliaris, quid significet 40,51. sudores miliares ac solùm circa collum; pestiferi 507,64. sudor omnis qui tantùm occupat caput & collum, tametsi non frigidus, semper in malis ducitur 507,53. qui tantùm occupat caput & collum, ad syncopen mox adfuturam apparet 507,54. quínam enascitur partium exoluta virtute & emortuo calore natiuo 507,50. sudore diffluentes sæpe & multùm, in febre horrifera, miserandi 9,2. sudor cruentus, vnde 141,4. in sudore, sanguis non detrahendus 216,47. sine sudore qui iniudicatò perfrixerint; malè vexantur 23,54

Super, ad methodum pertinet examinandæ rei quæ in quæstionem vocatur 291,39

Supercilium, quid 430,12,&c. supercilio vulnerato cicatrice obducta, visu hebescunt, vel etiam occæcantur, vnde 430,2

Superficies cuiusque corporis aspectabilis, vnde 126, 14. cuiusque corporis, veteribus Pythagoreis, ἡ χροιά 411,32.454,27.524,7

Superrigere, vel rigorem indicat superuenientem; vel crebrò rigorem repeti 563,53,54.

Supinum iacere quid 399,60,64

Suppuratum, quid 60,47.236,8. medium inter crisin salutarem, & desperationem 261,38.262,43.270,15.279, 41.462,30. crisis tumorum contra naturam, secundum διαφόρησιν expetenda 167,39. suppuratio; virtute tantùm fit caloris natiui 298,41. suppuratum, nunquam à phlogωsi 175,vlt. Suppurati omnis ratio ineunda, tum ex humore morbifico, tum ex parte obsessa 281,50. in suppurato, medendi occasio arripienda, ex dierum criticorum obseruatione 280,55. suppurati non tanta tensio, quàm phlegmones crudæ 280,10. in suppuratū phlegmones mutatæ signum syllogisticum, grauitas acerbi doloris succedanea 280,9. in suppurato, cur grauitas percipitur 280,11. suppuratum non omne in bonis ducendum 140, 12. quodnam, laudabile 265,28. laudabile, nihil aliud quàm ipse pepasmus 200,45. non tam citò fit, vt fit & appareat ineunte morbo 245,1. omni ex parte debet esse purulentum 245,3. candore, læuitate, æqualitate, quid denotet 117,25. suppurati prima laus, quibus abscessibus debetur 264,61. quænam bona conditio 283,2. suppuratio bona non sperabilis, quæ ex mera bile conficitur 262,54. suppurati primus modus, qualis 255,32. qualis secundus 255,42. suppuratio aspectabilis, omnem aufert suspicionem palindromes 237,12. suppuratum quod in occulto latet, non nisi à sciente animaduerti 171,20. suppurati à menstruorum suppressione, signa quænam 200, 31,&c. suppurati ex pleuritide, signa 63,8. suppuratorum quæ sursum sunt; alia in tunica stabulantur collecta, alia in visceribus diffusa 283,44. in suppurato, quando periculo locus 255,22. quod suppurat omne, metuit reuerti 512,32

Surarum sympathia cum partibus nobilissimis 17,57

Surditas, quid 108,15,61.495,8. vnde 94,40.208,25. symptoma est cerebri 57,30. duplex; auditus interceptio, vel priuatio 210,62.297,20.355,54.495,20. eaque firmiter fixa, & leuiter pressa aut fugax 108,8. firmiter fixa; duplex; vel in facultate audiendi, cum febre acuta; vel in vitio instrumenti, & febris expers 108,8,&c. fugax, duplex; in quibusdam critica; in aliis symptomatica 108,14. à calidis & frigidis humoribus 36,14.90,31.448,61. cephalalgici crudoris secunda soboles 92,34. signum salutis sperabilis aut desperatæ 208,9. de non percepto appulsu τῶν ἀκουστῶν, signum citò venturæ mortis 495,17,20. in febre, aluum sistit 108,49.114,4.208,45.297,24.460, 45.495,28.562,41. surditatis causa in febre, quæ 109,5. surditatis & alui suppressæ, successio mutua 109,9. surditatem à febre natam exoluit alui profluuium 109,7.114, 4.208,50. surditas, biliosa profluuia sistit 568,55. per translationem biliosi humoris, & tincta bile vrina, ἀσύστατα 112,36. deiectionis cruentæ non est τεκμήριον 297,30. quæ cadit in empyicos, cruentam excretionem denunciat 297,11. in empyicos, vnde 297,26. cum comate, parotidis prænuncia 297,37. quænam hæmorrhagica 111,49. quænam phrenitidi sternit viam, atque insaniæ 495,11. insaniæ ab exhausto ἰχῶρος 478,27. quænā furiosa 111,50.

quænam

quænam funesta 208,33. morbi acuti & turbulenti consectaria; terrifica 42,32.110,48.208,34.478,26. 495,18,19. surdastri, vnde 98,19

Sursum sunt nares & oculi 169,20

Suspiriorum causæ omnes, ad pulmonum contumaciam referuntur 59,14. suspiriosi homines, vnde 149,30

Sutura omnis, rimosa & aspera 406,48. 411,12. suturæ, speciem gerunt fissurarum 411,13,44. 412,14.413,7. suturæ omnium, eodem non sunt loco 407,12. suturarum τρώματα, specie & idea, alia quàm cæterorũ capitis ossium 406,23. suturæ sectæ fissura, in pari casu ponenda quo cerebri concussio & vulnus 411,50. suturæ impressa fissura, nō nisi à sciente animaduerti potest 412,9. sutura telo incisa, quantumuis acuto, fissuram habet cōiunctam, & contusionem 406,28.410,1.412,26. suturæ, modiolus non admouendus 406,53. in sutura qui secantur, non rarò humi procumbunt apoplectici 406,56

τὰ σῦκα, priscis medicis, epiphyses palpebrarum, foris & intus pullulantes, visioni maximè officientes 128,54,55. Galeno, assurgentes verrucæ 128,56.499,59

Sympathia facilis & mutua τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων 126,48.224,43.285,24.475,18. per sympathiam afficiuntur vicina, & quæ generis eiusdē 7,40. sympathia triplex: quia congener, vicinum, & socium 57,8. 172,21. 430,15. sympathiæ, in societate officij, magna vis 539,31. sympathia nulla, causam deducit morbificam 386,6. à sympathia, in idiopathiam transitus 172, 44. 270,7. sympathica nulla mala, priora exoluunt 191,36. 289,46. 335,37. 422,16.499,40.551,26. sympathia omnis per ἐπιγένεσιν, sursum deorsumque mouetur κατ' ἶξιν, non ἀνάπαλιν; nisi cùm est orgasmus 416,40. magna cerebri & diaphragmatis 172,20. maxima cerebri cũ ventriculi ore 172,21

Symphysis vera, quænam 418,14,19

Symptomata omnia, partium obsessarum & humoris morbifici propria 26,14.423,22. quæ bona 5,58. bona, quomodo significata ibid. omnia, tam quæ intrinsecus enascuntur, admittunt adolescentia & iuuentus 436, 45, 52. symptomata & signa mala dierum criticorum, firmiora quàm aliorum 45, 52. omnia ἐπιγινόμενα, magnarum affectionum & auctarum consectaria 27,53.180,16. nulla quæ per sympathiam incidunt, leuationem adferunt primigenitorum malorum 331,57. per translationem symptomaticam orta, indigenis longè peiora 129,36. symptomatum subinde nascentium ibi vacatio esse solet, vbi cessat eorum solita generatio 482.11. eorum frustra tentatur leuatio, quorum inexhausta manet perennitas 342, 33. in symptomatis magnis quæ à pessimis ortum habent, redintegratio nulla esse potest 350, 37. symptomata quæ nec vale dicunt, & continenter accrescunt; terrifica 341,60. quænam per anadromen, à rigore frustra oborto nascuntur 12,6. è symptomatis, crebra sæpe nascitur opinionum varietas 254,22. symptomata multa ex eodem fonte oriri, nouum non est 337, 1. symptomatis eiusdem, morbi multi 361,61. symptomata capitis repleti; cephalalgica, paraphorica, catarrhoica, cataphorica 166,36. 189,53. 228, 37. κωματώδεα, rarò in febres acutas incidunt 36,3. symptoma omne cataphoricum, vbi consistit 90,33. symptomata paraphorica, in cerebro facilè excitantur 291,vlt. quænam citæ mortis & iamiam venturæ argumenta sunt & causæ 337,55

τὸ σύνταγμα, coagmentatio calculosa 383,54

Syncipút & bregma; eadem 411,41. syncipút, omniũ cephalicarum partium acerrimi sensus 93,64. syncipút, omnium capitis partium, capacissimum 94, 1. syncipitis pertusi motus, celerior atque mutatio, quàm cæterarum capitis partium 414,57. syncipút sauciatum, periculosiùs habet ægrotum, quàm occipút 406,33. syncipitis fractura pari specie & idea quæ in occipite curationem recipit, fatalis ad interitum 406,37. syncipite læso mortiferè, vitam finiet sauciatus die septimo 406,39

Syncope, quid 33,34. cordis propria 131,49. in quibus consistit 131, 50. respirationem adimit, sublato spirandi vsu 233, 22. 372, 13. absque syncope moritur nemo 424,56.

τὸ συνεχὲς, propriè quid 12,51. ἐν συνεχεῖ, idem quod, ἐν συνεχείᾳ; quidque significent 44,16

Syntimoriæ maleficæ causa ipsa, epigenesis 337,48.

σύντονον nihil, quod adiunctum non habeat τὸ διωνεκές 107,18. τὸ σύντονον ἄλγημα, quid significet 191,27

σύρροή, propriè nectar viuificum 146, 57. 186, 53. syrrhoë viuifica, in sanguine & spiritu continetur 147,8. syrrhoë vitæ cōseruatrix, nutricatu & respiratione perficitur 147,16

αἱ συστροφαί; quales 140, 2. systropharum omnium curatio vnde incipienda 140,4

T

Tabes, quibus ætatibus maximè familiaris 89,14. 290,5. tabis signa, labores horriferi cum suspirioso anhelitu 186, 31. tabes, tum à ruptione venarum crassarum, tum à catarrho è capite 293,52. tabis differentia duplex: vna in pulmonis vlcere; altera in vasis ruptione 293, 48. tabes ab vlcere pulmonum, πτερυγώδεσι familiaris 271,55.293,49. à vasis ruptione, iuuenibus, hæmorrhagiæ commodis carentibus, familiaris 293,49. tabis consecutionem, quænã sanguinis expuitio adfert 290,6. tabes empyemati succedanea, non tam citæ mortis quàm orthopnœa 299,63. particularis, quid 79,vlt. tabidorum oculi caui, humiles, ac demissi 496,61

τὸ ταχὺ καὶ ταχέως, breuis est interualli 496,49. τὸ ταχέως, idem quod τὸ αὐτίκα 124,62.256,37

Tactus instrumentum, terrestre 124,23

Tæniæ, fasciæ similes 174,54.218,5. Tæniarum generatio, vbi 218,4. tæniæ, toto ambitu sunt intestinorum 547,18. bulimo potiùs indicantur, quàm torminibus 174,55

ἡ ταραχή; absolutè dicta, mentis perturbatio 82,43. 172,38.292,1.453,43.478,22.531,46. τῆς ταράξεως descriptio 338,42. ἡ ταραχή, certissimum argumentum iamiam futuræ dementiæ 172, 39. 478,24. ἡ ταραχὴ τῆς κοιλίης, deiectionum est nimiarum 159,60. 246,19. τὸ ταράττειν verbum apud Galenum, aliquando non modicam indicat deiectionem, sed nimiam eius abundantiam 438,45

ἡ τάσις, sæpenumero per sympathiam 95, 11. ἡ τάσις καὶ ἡ λύσις, ἀσύστατα 144,10

ταὐτόματον, vnde 131,9. ταὐτόματον, αὐτομάτως, ἀπὸ ταὐτομάτου, synonyma 131, 10, 11. oppositum τῆς προαιρέσεως 131, 11

ad τέκμαρσιν plus conferunt τὰ τεκμήρια, quàm τὰ εἰκότα 285,8. & τὰ ὁμολογηθέντα, quàm τὰ ἐπερωτηθέντα 285,9. ἡ τέκμαρσις ad vitæ præsagium, quomodo certa comparatur 285,12. ad interitus præsensionem certa quomodo comparatur 285,14

τὰ τεκμήρια, nunquam à se mutantur siue ad malum, si bona sint; siue ad bonum, si praua 260, 53, 57. quænam bona in causis 260, 59. quænam in signis 260,58

Temperamenti ius est & imperium in complexionem 322,30. temperamenti & complexionis mutatio, quam senectus inuexit, irreparabilis 175,13

Temperiei conseruatio, à iecore 571,21. Temperies, nomine τῆς πεφύξεως expressa; insidiosa 376,64

Tempestas pestifera, qualis 36,1

Tempora, quænam ὡραῖα ὡραίως 23, 12. tempora cur malis grauissimis obiecta, tam intrà, quàm extrinsecus 407,21,&c. collapsa, vnde 122, 4. in temporibus, facillima omnium cerebri sympathia 407, 24. crudelissima cephalalgia 407,23. mitiori ictui nō tam resistitur, quàm alibi telo ingenti quod validæ vires contorquent 407, 24. quæ à tromate inferuntur mala, grauissima 407,26. troma insanabile, cuius alibi sperabilis foret sanatio 407,25. tempora quibuscunque præciduntur, conuulsio incidit è diuerso partis præcisæ 406,12. in temporalibus musculis à chirurgo sectio non facienda, in capitis pertusione 407,31

Tendo, quid 418,64

in Tenesmo, ani sphincter similiter laborat, atque vesicæ in stranguria 264,28

Terra qualis arboribus, talis venter hominibus 121, 28. pinguis, vnde hiulca 134,29. situ indurescens, rimis multis finditur, & hiulca redditur 568,11

de Tertiana, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

Testium descriptio 396,39,&c. per testes, caloris natiui amplificatio, vox plenior 396,41,42. testes quomodo contrahuntur 396,47. testes & pudenda contracta; sæuos dolores denunciant, & conuulsionem mortiferam 396, 29. testis cùm intumescit à tussi, memoriam renouat societatis, pectoris, mammarum, genituræ, & vocis 396,37

Tetanus, contractio est qua ceruix obriguit, rectaque & intensa manet immobilis 231,18,30. in dorso & lumbis

etiam exoritur 231,21. Celso rigor velut neutrum quoddam emprosthotoni & opisthotoni 231,28. non rarò cadit in febrem acutam 401,5. in tetano, symptoma quodnam funestissimum 231,53. tetanus, citò vires effœtas reddit, & acerbissimam infert mortem 232,23

τὸ θεῖον, principatum obtinet causarum omnium, tam efficientium, quàm excipientium 454,28. numeris non absoluitur, sed verbo Dei 438,64. τοῦ θεοῦ potentia, in natura potissimùm elucescit 454,29. τὸ θεῖον, coloris atque naturæ summum ius habet 454,28. in quibusque morbis accuratè discendum & prævidendum 244,37

τὸ θερμαίνεσθαι, & ἡ θέρμη, secundum naturam dicuntur 278,36. aliquando idem quod τὸ πυρέττειν 278,35

ἡ θέρμη, pro calore natiuo 278,37. aliquando idem quod ὁ πυρετὸς 278,35. τὸ θέρμασμα foris admotum, tetanorum, rigorum, conuulsionum, παρηγορικὸν 467,14. τὸ θερμὸν idem quod θέρμασμα 227,46. τὸ θερμὸν, φίλον καὶ κρίνον 227,53

τὰ θηρία, pro vermibus 174,58. τὰ θηριώματα, vlcera depascentia 148,27

ἡ θόλωσις, quid 21,40.125,26

Thoracis pars anterior, ossibus septem contexta 195,26. hominum priscorum amplitudo maior, quàm huius sæculi 275,12. angustia, vnde 292,37. à phymate luxatio crebra in partem posticam 425,53. vulnera cur grauia 417,15

τὸ τί, coniunctum cum nominibus deriuatiuis, vel affectionem perexiguam, vel rarò incidentem denotat 198,34. 211,10

ἡ τῆξις, aliquando ἀντὶ τῆς ἰσχνότητος 451,58

ὁ τόκος, partus perfectus 442,18. 445,31,54. 452,40. pro aborsione, καταχρηστικῶς 452,39.468,60

οἱ τόνοι, nerui medullares, pro ligamentis 192,43

Tormina propriè sunt intestini sursum reuulsi 344,5. vnde 187,29.353,41.397,52. torminum alui & phthiseos fons idem 346,10. in torminibus dolorificum malum foras non exit, vt in dysenteria 344,6. tormina sæua à flatibus aluinis subsistentibus, in hydropem siccum abeūt 197,35.329,30.397,53

Torpor per νέκρωσιν facultatis animalis; lethalis 9,43. in torpore graui & frigido, sanguis non detrahendus 389,26

Torquetur per id, per quod quis peccat 374,55

Transitus κατὰ λόγον, ἡ διαδοχή 191,23. παρὰ λόγον, ἡ μετάπτωσις 191,24. naturæ magisterio susceptus, & ad optatum finem perductus; morborum tutissimus medicus 191,22. intus foras, melior quàm contrà 194,6. per transitum qui morbi fiant 190,55,&c.

Translatio & excursus omnis qui exitum non habet: terrificus 41,16,17. symptomatica, quænam mortifera 60,6

τὸ τραῦμα, vulnus tantum significat 225,46

Tremor, quid 72,20. 76,45.95,22. vnde 48,58. neruorum principij læsio 57,30.408,49. tremoris omnis natura in virium imbecillitate 33,21. tremor, pro rigore qui concutiendo cietur 539,57,58. totius corporis, vnde 56,4. tremoris malum tolerabilius quàm conuulsionis 224,35. tres causæ; oppressio, spirituum collectio, & virium exolutio 95,24,25. tremor ab exhausto, symptoma cerebri alienati 51,21.380,40. qui ab oppressione fit, quomodo delirium adfert 17,3. leuis, in subsultu & gesticulatione manuum, lingua tremula, & dentium collisione à delirio 37,1,2. symptoma cerebri post alterationem magnam alienati 37,6. tremor leuis, & vomitio æruginosa, desperatis; mortem prope esse denunciat 36,54. tremor vbi incidit per initia febris, sanguinis detractio necessaria 15,64.33,20. 95,30. 190,8. perrarò cadit in febres ardentes 72,22. tremores, ardentium febrium symptomata propagata 72,10. in febribus, deliriorum prænuncij, vnde 228,55. tremor, delirio qui superuenit 43,54. delirio superueniens, planè funestus 72,28. extenuato pridem, sponte nunc natus, exolutionem facultatis animalis confirmat 572,42. fanaticorum præsentem mortem intentat 95,6. egregiè phreniticorum, citam mortem denunciat 55,19. à siccitate natus, immedicabilis 380,45

de Triræophya, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

τὸ τραχύνειν, ἀντὶ τοῦ ἀποσκληρύνειν 461,47

Trauma, quid 225,39, 48.368,36. quodammodo genus omnium rerum violentarum 368,29. trauma & phyma, vt differant 398,33. pro vulnere 305,52. à traumate conulsio exorta; mortifera 305,51.421,19. in traumate febris exorta, post 7. diem æstate; post 14. hyeme; ad interitum fatalis 369,19. in traumate qui prorupto sanguine perhorrescunt, grauissimum habent malum 319,40. traumatis mortifera signa 369,20,&c. τρώματα capitis, qualia 105,59. alia temporum, alia frontis, alia syncipitis, alia occipitis 406,24. traumatum capitis terebrando, curatio citò ineunda 279,51. traumatis capitis symptomata per epigenesin propagantur quædam, per metaptωsin alia 368,39. cephalici grauiora ἐπιχρόνια, quàm cæterarum partium pertusarum 422,58. à traumate si cui bilis vomitio est, malè est: idque potissimùm à cephalico 422,3. 425,7. trauma capitis quodnam & cur mortiferum 369,13. traumata suturarum, specie & idea, alia quàm cæterorum capitis ossium 406,23. trauma quoties iure sectionem requirit, ei tamen vbiuis partium non est locus 407,16

Tuberculum, quid 262,21. tuberculi lumbos luxantis causa, sanguis 350,51. tuberculum lumborum, sanat dysenteria diuturna 343,35. tuberculis si corpus obsitum est, cum excretione biliosa, intus ægrotat 392,23

Tumor, quid 164,35. tumores omnes exoluuntur diaphoresi aut suppurato, aut gangræna & scirrho 139,51,52,54. quicunque, fluente aluo, dolenter assurgunt, mali 566,51. quinam optimi 170,60. hoc ipso quòd duri & dolorifici, phlegmonici 566,58. 575,13. duri ac dolorifici, facilius in suppurationem vertuntur, quàm molles 167,61. dolorifici cum signis & causis flaccescentes, salutares 117,54. dolorifici qui iniudicatò flaccescunt, mali 117,15,54. 479,22. tumorum mollium & doloris expertium, tardi motus 167,23. tumores ventris, vbi idem quod τὰ ἀλγήματα μετέωρα 168,12. in visceribus celeriùs suppurant, quàm in epigastrio 167,62. 168,32

Tunicæ inflammatæ propria punctoria acerbitas 587, vlt. tunica costis intexta, difficilius coalescit quàm caro 305,54. linguæ, asperæ arteriæ communis 56,3. interior ventriculi, communis linguæ, palato, ori 136,53. 223,10.469,20.500,63

Tussis, vnde 180,9. ad thoracis atque pulmonum concussionem pertinet 408,28. perennitatem catarrhi, in fauces & arteriam prolabentis, ostendit 292,38. 378,30. tussis, sitis, linguæ asperitas, à somno solent exacerbari & irritari 328,12. comes hepatici vitij quod hydropem facit, vnde 334,13. tusses hydropi aduenientes, mortem subesse breui testantur 334,11. tussis in peripneumonia, vnde 282,21. tusses cum ptyelismo, parotidas adæquant 36,23.117,51.333,15. tussis cum raucitate, quid significet 323,63. tussis ferinæ author catarrhus 378,36. tussicula, signum syllogisticum catarrhi è faucibus in laryngem 323,60. à tussicula leui ac leuiter proritante, fitiendi causa, vel in ipso causω infringitur 474,27. tussiendi crebrò & frustra cupiditas, materiam expectorabilem eò trudit & sistit, vbi est focus morbi 278,8

de Tympania hydrope, vide ad nomen *Hydropis*, sub litera H.

τυφωμανία, veteribus quid 100,7. ἡ τυφωμανία, monstrum biceps, vnde 224,14.285,23

V

VACVATIO, causa suctionis 546,3. ex vacuatione qui gignuntur morbi, repletione sanescunt 482,32. vacuatione propria repletionis, conuenienter exoluitur omnis affectio ex repletione 202,6. vacuatio, proprium remedium oppressionis à suppressione natæ 33,22. vacuationum inclinationes fiunt, vt natura & humores cursum inflectunt 11,34. vacuationes sic moliri oportet, vt est inclinatio rerum molestarum 382,62. vacuationum sæpe tot genera, quot repletionis foci 230,49. vacuatio omnis lege naturæ, sursum deorsùmve commota, multùm & rarò debet cieri 191,60. vacuationis, naturæ imperio susceptæ, signa 39,34. vacuationes edi κατ' ἴξιν, in nulla meatuum euidentia, bene: ἀνάπαλιν verò malè 341,23. vacuationis iniussæ, duplex omnis consideratio 363,40. vacuatio iniussa, vnde 145,51. humorum qui merè sunt flaui, æruginosi, aut nigri; ope catarrhici, in bonis ducenda 502,43. mala αὐτομάτως 502,42. vacuationes malæ, malarum affectionum signa 141,31. malæ, excrementorum meracorum 141,32. vacuatio inchoata ex aluo, ibi postremùm desinit suctione

ait suctione, qua excitatur suctionis sensus in aluo 501,55. vacuationes prauæ apparent de prauis affectionibus, quarum illæ certa sunt signa 491,56. vacuatio omnis, symptomatica esse solet in triumphata natura, multùm afflicta 372,48. nulla, doloris aut morbi leuationem est allatura, cùm ea cietur κατὰ τὴν ἐπιλήψιον 551,24,25. vacuationum omnium nulla est quæ tam faciat corpus infirmũ, quàm liberalis hæmorrhagia 205,12. vacuatio nulla, quantumuis critica, potest esse salutaris, vbi vires effœtæ langueant 7,2.211,22.549,14,51. non prodest, superstite offensione firmiter fixa 44,36. immerita, ab infirmitate orta naturæ, ipsam denuo infirmiorem facit 548,60. omnis frequens & plurima, periculosa 554,61. per sputa, expurgatio humorum pleuritidem facientium, Hippocrati 256,46

Vapor fuliginosus, materia vocalis 572,38. vaporis fumidi efflatio, laryngi præbet materiam vocalem 428,31. ex vaporis fumidi nimia abundantia, maior necessitas expirationis, quàm inspirationis 214,38. vapor fumidus, noctu non tam liberum habet exitum, quàm interdiu 277,56

Varix, quid 40,8. vnde 191,18.434,28. varices, non rarò, morborum crises 204,53. sanantes tuberculum, sine ipsius pepasmo, oriuntur 200,40. varices aut hæmorrhoides insanientibus exortæ, sanant insaniam 378,24. furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil prosunt 381,44

τὸ βάρος, quid 93,58. nunquam per sympathiam existit 95,11

Vasorum impuritas, rerum alui malè gestarum consectaria 213,54

Venarum omnium origo, hepar 203,50. venæ hepatis propagines 72,12.553,27. vena nulla à liene in partes sinistras producitur 203,50. venarum color qualis, talis & ipse sanguis 125,51. euacuatio, per liberalem sudorem 14,34. è venis multæ hæmorrhoides, ipsaque imprimis menstruorum 464,45. venæ quæ sunt in aluo, affixæ sunt, non suspensæ 492,60. venarum obstructarum libertas, sanguinis detractione comparatur 366,35. venæ quædam communes vteri & mammarum 452,52. attrahendi potentia, carnes ipsas præcedunt 247,58.269,6. 271,5.298,21.341,13.421,54.498,30.500,55. in venis sunt febres 509,15. à venis, ad neruos non rarò fit μετάστασις 336,52. venæ, pro arteriis vsurpatæ 77,18.153,9. micantes, arteriæ 46,58. micantes in capite, symptoma magni ardoris 46,59. temporum, instabiles 70,35. cui vena in cubito micat, iracundus & phreniticus 46,62. vena arteriosa, toti pulmoni ramosè distributa 274, vlt. venæ arteriosæ truncus, ad basin cordis 309,56. venæ παχεῖαι, αἱμόῤῥοοι καὶ μεγάλαι, eædem 423,38. venæ iuuenibus rumpuntur omnium facillimè 311,1.316,43. vena rumpitur vel sua sponte, vel incidente aliqua causa, tum intus, tum foris 309,59.315,48. venæ ruptio sua sponte, quomodo fit 309,60. ruptæ πρόφασις, vel intrà, vel extrà 309,62, &c. magnæ ruptio, difficulter sanabilis 310,4,59. in vena magna, fieri solet spadων & varix 310,9. venarum crassarum vulnus, funestum 424,32.427,34. venularum coitio, facilis 310,11. venulæ arefactæ, ad se trahunt acres & biliosos ichores 196,14,22.498,30

τὸ βέλτιστον, signo & causa salutare 392,20. τὸ βέλτιστον, ἥκιστον ὀλέθριον 170,51

venter, talis hominibus, qualis terra arboribus 121,28. ventrem, naturaliter esse decet in mediocritate positũ tensionis & contractionis 333,12. ventres hyeme, natura calidissimi 168,7.404,48. ventres quibus nimium calent: iis fortia vina & cibi, perturbationem adferunt 345,40. ventris inflationis, duplex causa 26,47. ventris feræ, quænam 174,52. prorumpunt à cardialgia cum torminibus 174,30. ventris palpitatio in febre, facit insaniam 402,9. vulnera, cur grauia 417,15. de ventre, vide plura sub nomine *Alui*, ad literam A.

Ventriculi interior tunica, communis linguæ, palato, ori 336,13. concussio, in vomitu 487,29. in singultu, molesta & irrita 487,32. conuulsio ab exhausto insanabilis 500,32. ventriculi est molestia, dum ægrè vomit. 489,61. proritationis irritæ, quænam causa 34,19. proritati atque stomachi omnes ideæ, vnde 487,47, &c. irrita proritatio, cum febre acuta, mala 34,61. proritati à bile concussio omnis irrita, praua 500,28. vomiturientis, ac vomitoris ab oppressione, causa est vel indigena, vel aduena 487,58, &c. ventriculi & oris ipsius pathemata sunt, ἡ ἀσιτία, ἀποσιτία, καρδιωγμός, ἀλυσμός, ἐμετώδης 487,36. ventriculum dissecari, mortiferum 418,7

Veratrum nigrum & peplium, non inopia remediorum ab Hippocrate præscripta aduersus pleuritidem costarum inferarum 261,64. veratrum nigrum & peplium, simul mixta, consocialia sunt ad bene & conuenienter purgandum 261,62

Vere, somni longi 404,57. fœtura pathematum maniæ & melancholiæ 378,42

Verecundiæ cerebrum inseruit 374,61

in Veris nihil ducendum, quod verbo Dei, & naturæ, dissentaneum sit 439,27

Vermes vnde gignuntur 174,47. in tenuibus intestinis & stomacho tantùm stabulantur 174,44. in colo viuere non possunt 174,49. rotundi & lati, feræ alui 352,26. lati, vnde 435,44

Vertebrarum qualis connexio 192,35. vertebræ ceruicis, septem 192,34. Vertebrarum ceruicalium duo semicirculi, constituunt vnum foramen rotundum 116,29. 425,44. vertebra dentiformis, quo pacto cum prima connectitur 425,35,36. Vertebræ magnæ ceruicis inflammatio, orthopnoicam facit anginam 425,60. luxatio, celeriùs hominem, quàm apoplexia fortis, interimit 425,34. secundæ ceruicis luxatio, mortifera 425,34, &c. vertebræ dorsi, duodecim 192,34. vertebrarum dorsi luxatio, nata ex phymate pulmonis, spirationem auget difficilem frequentia & paruitate 425,61. vertebræ lumborum quinque, in homine tantùm 188,6.192,34. vertebræ vnius ex inferioribus luxatio, arctiùs medullam constringit, quàm plurium simul & eodem loco 425,41

Vertex, quid Hippocrati 105,62.

Vertigo, quid 46,54. vbi versetur, & vnde 46,56. 58,55.215,60,61.219,24. δῖνος dicta 46,54. cum aspectabili temporum pulsu coniuncta, capitis repletionem ostendit 47,4. in morbis acutis, principatum obtinet inter κρίσιμα, loco non apparentia 215,44. vertigines quæ ab initio cientur, hæmorrhagia exoluuntur 215,47. 219,47. vertigo in sperabili febris discessione, bona 215,58. in febris continuatione, pestifera 215,59. tenebricosa, qualis 89,62

Vesica, pars acerrimi sensus 356,51. partium omniũ frigidissima ἄναιμος καὶ ἄσαρκος 5,64.427,28.538,35. vesicæ & alui munus idem in excernendo 356,29. vesica dicata vrinæ excipiendæ atque reddendæ 358,4. recto intestino insidet 357,30. loco mutabilis 362,47. vesicæ conatus periodicus, quando 364,21. in vesica venulæ non sunt nudæ atque suspensæ, similiter vt in renibus: sed illi parti affixæ 492,58. perfecta est ὕρησις 434,18. vesicæ epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509,18. vesica iis est scabiosa, qui cum vrina crassa, meiunt furfuracea 294,48. in vesica refrigeratio eximia tum fit, cùm quicquid in ipsa est caloris natiui, ab eo qui contra naturam est, fuerit dissipatum 538,37. vesicam negligentem & sui officij oblitam reddit sensus amissio 363,19. vesicæ vim expultricem labefactat exolutio 363,18. vesica, vnde intercipitur 538,29, &c. intercepta præsertim cum cephalalgia, habet aliquid conuulsificum 95,59.449,2. vesicæ opilationis quænam causæ 362,4. in vesica non semper est τὸ προϋπάρχον lapidis: sicut in renibus 539,36. vesicæ lapidis coagmentatio, μετ' οὔρησιν renum, πρὸ τῆς οὐρήσεως 427,25.539,37. vesicæ quænam pericula à calculo inferuntur 361,2,3. vesicæ aut renum exulceratio est, si quis sanguinem aut pus meiat 364,51. tumor, tractabilis in aqualiculo 356,45. vesica ab empyemate, mollior 358,36. vesicæ inflammatio, pueros potissimùm inuadit 358,60.359,10,18. vesica inflammata, vnde sanguis detrahendus 357,60. in vesica inflammata, διαφόρησις non expectanda, & cur 357,55. vesicæ, phlegmone occupatæ, quænam crisis 358,8. vesica inflammata, homini necando ipsa per se satis 356, vlt.357,21. in vesica, doloris à phlegmone quænam causa 356,52. vesicæ propriæ actionis læsio consideratur, in stranguria dysuria, & ischuria 356,36. afflictæ symptomata non minora, nec minus sæua & mortifera, quàm ipsius alui 356,25. duræ quas dolor prægrandis occupat, graues omnino atque pestiferæ 356,18. colli dissectio, non mortifera 427,30. dissectio, mortifera: & quare 409,55. 418,7.424,3.427,27. vesicæ gangræna, mortifera 357,24.

Veterni subanxij, vnde 450,49

Vicenarij pòst quadragesimum, critici 506,31
Vicina quæ sunt atque socia, primùm & maximè vitiantur 304,3
Victoria nihil fructuosius 297,17
Vigilandum interdiu, noctu dormiendum 403,59. 404,10,33. vigilando in cruditate peccatur grauius, quàm dormiendo interdiu 405,5. vigiliarum quæ causa 12,21. vigilia fortis, cruditatem parit potionis & cibi 405,3. 555,6,7. vigiliæ vt gignunt bilem: sic illæ rursum à bile giguntur 494,53. vigiliarum & bilis quædam συντιμωρία in ægri perniciem 494,50. vigiliarum aut somni vacuitas pessimè, si quid aliud, habet ægrotum 405,31 vigilandi assiduitas, medicum exterret metu 405,33
Violenti nomine, quænam continentur 368,26
ὁ βίος, vita animalis 426,20
Vinum, complexione liquida, sicco est temperamento 406,61. vlceribus valde propicium 406,60. vinorum θολερῶν duo genera 535,10,11
Vires firmæ, naturæ præsentis testes; vt lucis lumen 572,33. virium conseruatio in maxima medici cura esse debet 572,33. virtute opus in morbi vigore 403,35. vires imbecillæ, vbi cernuntur 33,27. vbi sunt infirmæ, non est in tuto æger 507,35. infirmæ, fiũt multis de causis 33,16. viribus infirmis morbo ineũte, quid agendum 33,13. quid validis. viribus labantibus, vacuatio omnis periculosa 572,34. virium infirmitas, quoties ad morbum infestantem & symptoma se adiũgit; vitæ salus nulla videri potest sperabilis 8,2.56,25. virium ἔκλυσις crebra, syncope vulgo 33,34
Virginis Larissææ historia 14,25,&c.
Virginum orthopnœa, quam sera peperit muliebritas menstruorum, iisdem pòst grauidis, mammas adducit in empyema 477,41
in Viro semen virile & muliebre 445,12
Virtus, in substantia 400,45
Viscerum est somnus; cibus carnium; exercitatio artuum 404,42,43. viscera incandescunt æstu caloris, in somno diurno, in cibi vacuitate 404,41. incendio non conflagrant, sine febre 40,49. viscerum incendio conflagrantium, tanta è natura egressio, vt vix redintegratio esse possit 392,9. in viscerum inflammatione systrophica, mortifera vis, nisi dolorifica mala exitum habeant citò liberalem & liberum 508,29. viscerum tumor omnis non percipitur, hypochondriorum duritate & meteorismo 164,39
Visio, quomodo perficitur 223,43. visionis instrumentum, quale 124,17,21. radiosum, cætera vincit αἰσθητήρια. 124,21. visus sensoria, humores 482,47. hebetudo, vnde 71,57. obscuritas, à sauciatis partibus oculorum vicinis 429,64. visa fallacia, cur occurrunt 21,41
Vitæ fundamentum, in semine animato vtriusque parentis 439,5. vita, in vitali principio partium solidarum subsistit, & in viuifico nectare 438,50. vitæ principium ac finis, à calore natiuo in humido primigenio 439,2. focus in sanguine 211,vlt.212,1.302,24. hominum custos & conseruatrix natura, quæ sustentatur & reficitur spiritu & diæta 438,52. vita, per spirationem est 372,2. commodis sustentatur diætæ & nutricatus 284,18.290,61. 438,51.526,18,19. ad vitam tuendam, motu & sensu opus 393,16. vitæ & animalitatis principia tria, cerebrum, cor, iecur 146,vlt. commoda sunt, partium solidarum viuacitas, & nectar à corde viuificum 438,14. commoda, corporis fabricatio intra se habet à semine vtriusque parentis 438,13. vitam, spirabilium partium officio, vel ad punctum temporis, carere non potis est 290,45. non potis est carere viscerum vitali officio 392,10. vitæ & animalitatis ratio & conseruatio, vbi cernitur 147,2. vita in numeris fundamentum suum non habet 438,61. vitæ commodorum iactura perennis, quo pacto 438,12. incommoda maiora ex paupertate caloris natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore 389,29. vita hominum, natura & necessitate fatalis 146,53,54. 438,53,54. vitam tollit quidquid respirationem omnino adimit, præter hystericam affectionem 233,19.372,12. 428,16. vitæ offensio magna esse solet, quando vigiliarum & somni vicissitudo nulla est in morbis acutis 405,29. cita decessio est, vbi collabitur, vel impedita cessat œconomia, tum spiritus, tum nutricatus 526,18. salus inde sperabilis esse debet, vnde vis naturæ apparet, & morbi remissio 250,39. 256,33. salus nulla sperabilis in vitio nobilium partium insanabili 174,26. non tam cita amissio ab auulso corde quàm à cerebro contuso, aut capite obtruncato 427,9. obitus ante diem, recto cursu inoffensæ naturæ, non est; nisi Deus ipse suo numine fatum præuerterit 439,9. vitale principium, vnde conseruatur 146,57. vitale erit quicquid omnes pepererint, quibus nihil accidit intra præscriptum pariendi tempus 445,53. 446,36. viuacitas ostenditur coloratione decora 214,24. viuacitatis mansio, vbi 146,50. in viuente forma vna, qua vnum est 421,6. viuens omne consortis mortui impatiens 105,32. 139,5.312,51. 396,19. quæ viuunt & quæ mouentur, ex iis aluntur, ex quibus constant 174,51. quæ viuunt & quæ mouentur omnia, in suo quæque loco seruantur 174,50. viuendi spes, nulla, viuendi facultate omni collapsa & perdita 572,43
Vlcerum vbertas, vnde 96,27. vlcera, vt dicta phymata 2,13. agitata perenni motu, insuper disrumpuntur 306,13.310,6.428,46. vlceris non bene mundari & repurgari coitio, suspecta 306,16. vlcera ἔμμοτα, qualia 170, vlt. vlcus cauum, non antè coalescet, quàm fundum repleuerit 419,49. vlcerum cauorum curatio atque sanatio, τῇ σαρκώσει sola comparatur 419,22. sanie diffluentium, ὑπερσάρκωσις esse solet 432,21. vetustorum, cauas necesse est cicatrices obduci 420,24. in vlceribus, à forti pulsu hæmorrhagia cietur 189,20,30. liuor & siccitas, vnde 398,53,&c.
Vlcus depascens, τὸ θηρίωμα, ἡ ἡ νόμη 353,34. vlcuscula pueris exorta, quænam critica 384,29. 385,30. rotunda & profunda, pueris mortifera 384,30
Vmbilicus, empyematum terminus 186,57. vmbilici dolores cum pulsu coniuncti nonnihil paraphoricum præ se ferunt, nec suæ mentis ægrotum esse testantur 402,9
Vmbrosum, quid significat 526,34
Vngues, procul absunt à fonte caloris 395,5. nitentes & pellucidi ibidem. liuidi, vnde 308,33. quomodo adunci fiunt 278,45
Voluptati inseruit hepar 374,61
Voluũi consecutionem adfert, quicquid remeare facit, aut permeare prohibet chylum & stercus 177,60
Vomica pulmonum, vt sanabilis 60,49
vomitus, quid 487,28,29. vomitus natura, in concussione potenti rerum ventriculo molestarum 487,37. vomitus, in excussione consistit 73,34. è fundo ventriculi 196,1. inter excretiones criticas numeranda, vbi 77,42. à quibusnam cietur 488,38. omnis vel expurgandæ aluo, vel vniuersi corporis purgationi: tum vi naturæ aut morbi, tum artificio medici suscipitur 487,vlt. vomitionis κρίσιμον, τὸ ὀρφνῶδες 215,57. commendatio prima, in eorum vacuitate, quæ sunt contra naturam; & eorum præsentia, quæ naturæ lege apparent 488,55. 489,43. vomitio quædam vniuersalis, quædam particularis 488,1. vniuersalis est, qua vitiosus humor toto corpore, vel è visceribus atque venis, sursum per os vomendo eiicitur 488,2. vomitu vniuersali, corporis vniuersi expurgatio perficitur; sicut & deiectione 488,15. vomitus vniuersalis, æstate tantùm præscribendus 488,17. particularis est, cùm vel pituita hyeme, vel eorum quæ assumuntur satietas per æstatem vomendo leuatur 488,26. vomitu particulari æstate interdixit Hippocrates: nisi cùm alui reiectio est 488,21. vomitus bilis porraceæ, particularis est vel vniuersalis: vt ea indigenam habet causam in aluo, vel aduenam 488,27,28. bilis porraceæ in aluo natæ; particularis: eius quæ in aluum confluit, vniuersalis 488,32. pituitæ, pertinet ad vomitum particularem 488,21. pituitæ, hyeme ciendus 488,20. est in propinquo, si bilis appulsu in aluum, cerebro inflammato, saliua promoueatur 501,9. præsidio esse solet diarrhœæ sistendæ 495,62. aluum subsistentem demittit 573,54. vomitiones, criticæ sunt, vel symptomaticæ: & vnde cientur 487,64. vomitio critica, quænam 488,3. critica, quæ febrium finem adfert, vniuersalis. ibidem. vomitiones, quando febrium finem faciunt 77,36. vomitio, quænam vtilissima 24,53.487,12. salubritati commodissima, quam ciet elleborum eo die quo cibi quis perfregit calcaneum 488,8. qui cietur duce natura, certum argumentum; pituitæ cum bile accurata mixtio 489,1. quænam est, qualem esse oportet

portet 489, 21, &c. libera, vnde 494, 19. ad vomitum liberum facilemque, præscribenda variorum ciborum satietas 488, 24. vomitus exiguus; vnde 494, 20. contra naturam, vomendo multis incommodis auget ægrotum 490, 16. in vomitione damnantur vomiturition es paruæ & frequentes 191, 61. 503, 36. vomitio pessima, quæ 24, 54. vomitus prauitati multum adiicitur, cùm vitiosa qualitas rei quæ vomitur parca manu, crebrò & ægrè apparet 494, 12. vomitus quem ciet proritatio bilis æruginosæ in aluo, causa est aduena & indigena 488, 33, &c. vomitio bilis meræ cum actione læsa, perennitatis fontem & focum denunciat 500, 24. bilis meræ mortifera 500, 25. vomitus biliosi, quinam 495, 52. febris incremento excitantur 494, 51. vomitus biliosi & febris, cõspiratio mutua in vtriusque causam & incrementum 494, 53, 54. vtriusque quædam συντιμωρία in ægri perniciem 494, 50. vomitus biliosi pauci; mali 94, 35. 422, 20. 494. 38, &c. vomitio ægra omnis, aut certè irrita vomituritio; inflammationem mouet lethalem stomachi & ventriculi 493, 57. 494, 43. vomitionis ægræ quæ vomitum edit rubrum, causa, venularum erosio 492, 64. vomitio æruginosa, vnde 88, 24. vomitus æruginosi in cephalalgia, cum surditate ac vigiliis; citò adducunt insaniam 490, 51. 494, 32. 495, 16. vomitiones æruginosæ cum surditate & vigiliis, insaniam breui futuram ostendunt 112, 24. 257, 49. vomitus æruginosi in nephritide phlegmonica & calculosa, vnde cientur 496, 7. vomitus omnium colorum, mortiferus 24, 49. 491, vlt. in vomitu, quò plures exhibentur praui colores, eò plures denunciantur prauæ affectiones partium colores illos edentium 492, 6. vomitus crebri, vnde 496, 38. cum vomitu, crebri pari modo relapsus, nigrum cient vomitum circa crisin 503, 52. vomitio quæ ab elleboro conuulsionem mouet lethalem; perniciosa 488, 7. vomitus fastidiosi, sunt etiam febrium malignarum, sicut ipsius phrenitidis 496, 27. in vomitu eximiè flauo, nota est rubri & vitellini 492, 38, 39. vomitus, cum iactatione, synceri; mali 24, 39. vomitio ileosis, est oppressionis aduenæ 487, 61. vomitibus illis pessimè agitur cum ægris, vnde nulla leuatio est 496, 30. vomitus liuidus, liuore suo, liuidam partem ostendit, vnde vel affluit, vel vbi excipitur 491, 48. liuidus & fœdi odoris, putredinẽ cum extinctione, & citam mortem denunciat 260, 2. 492, 12, 19. vomitu liuido humor apparet fucatus, partium corruptarum vitio vnde vomitur 490, 10. vomitus melancholici & nigræ deiectionis causa, idea, atque materia, eædem 491, 36, 45. vomitus meri, quinam 495, 53. meri qui crebrò & parcè biliosi sunt; malè habent ægrotos: idque cùm aliàs; tum in multa deiectione & in prægrandi lumborum dolore 495, 38. meri, ac propterea praui, & indices prauarum affectionum; mortiferi 500, 14. in vomitibus meris, mortiferè habent conuulsio & singultus 500, 9. vomitus niger, vnde 68, 44. quibus significatur 68, 47. in vomitu nigro, nota est atrabilarij & melancholici 492, 38. vomitus niger, est atræ bilis, quam ex flaua genuit æruginosa 491, 4. cur citam mortem adfert 196, 33. in vomitu porraceo, nota est æruginosi 492, 38. Vomitus porraceus, niger, ac liuidus; pestiferus 490, 2. ruber de sanguine dictus, tam de eo qui è pulmonibus excluditur, quàm de ventriculo 492, 43, 44. ruber an sit merus, distinctione ruboris difficultas tolletur 492, 34. ruber sanguinis à se nihil mutati, quid denotet 492, 53. ruber atque niger, ipsum malè habet periculosè vbi sua sponte mouetur 502, 31. ruber lethalis; maximéque si ægrè vomatur 492, 29. 502, 35. vomitio ægra rubra, nunquam est ruptæ venæ 492, 63. omnis spumans iniussa, in vitio est 192, 1. symptomatica, quænam 488, 4, 5. vomitui symptomatico, vnde succedit insania 494, 30. vomitus, qui symptomata inferunt quæ citò vires exoluunt; mortiferi 500, 15. vomitio crebra quam tromatis infert propagatio, critica sine crisi 422, 13. vomitus cum varietate, mali; maximè, frequentes 94, 36. vomerè prodest in diarrhœa longa; retrahendi causa id quod in ventrem confluit 503, 38. vomere ab elleboro spumantia multa in dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione; prodest 503, 10. aluo fluente; ferinum 567, 33. sanguineum, quid 309, 21. vomendum κρισίμως καὶ καλῶς, vt numeri omnes vomitus ad sanitatem expleantur 489, 28. vomendum bis mense, hyeme; siccioribus 488, 22. ter mense, hyeme; iis qui sunt humidiores 488, 22. hyeme, non ad πλησμονήν, sed ad pituitam hybernam, cuius nimia abundantia natat aluus 488, 23. vomendi crebra cupiditas, vnde 496, 38. quæ vomuntur meraciora; peiora 489, 32. vomituri omnes, vomiturĩẽdo salinãt 500, 60, &c. 502, 5. vomituro, labri inferioris palpitatio 577, 24

ἡ βουλιμία, quid, & vnde 214, 50. βούλιμος & κυνορεξία, vt differant 214, 51

Vocalis materia, quænam 220, 36. vox acuta ex graui, quam phrenitidem arguit 32, 4. clangosa, vnde 496, 49. exilis, in paupertate caloris, & thoracis infirmitate 20, 49. magna, vt editur 20, 47. voces magnæ, vnde 148, 16, 17. plenæ iis, quibus caloris abundantia 148, 15. vox vitiata & in faucibus elisa, vnde 120, 38. vocis asperitas, inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ 378, 30. voces & lingua, vnà pariter exasperantur 273, 63. vocis carentia, extenuato pridem, sponte nunc nata, exolutionẽ facultatis vitalis confirmat 572, 42. voce capti ex dolore, crudeliter moriuntur 143, 49. 229, 43. vocis interceptio, offensionem neruorum principij arguit 146, 2. interruptio, in deprauatione consistit τῆς ἐκφωνήσεως 144, 60

τὸ βραχὺ, ἀντὶ τοῦ μικροῦ 208, 12. βραχύπνοοι 54, 60

Vreterum epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509, 18

Vrethræ, suus idem semper situs 362, 46. phyma, quomodo exhibet dysuriam vel ischuriam 362, 31 &c. vrethræ phymatis atque calculi diorismus, quomodo comparatur 362, 49. in vrethra quibus est tuberculum; iis pure facto atque prorupto, morbi dimissio, & libertas meiendi 362, 30

τὰ βρόγχια, quid 252, 8

Vrina colluuies est stagnans in vesica, vel potionis crudæ, vel seri humorum qui sunt in venis, vel humidi liquefacti 363, 35. 509, 57. est concolor cibo & potui; tum qualis esse solet; item cùm humidi colliquatio est 509, 53. vrina non est, donec serum in vesicam descenderit 5, 51. 361, 19. 363, 16. 427, 24. 539, 12, 13. vera, veteribus τὸ οὖρον 510, 51. dicta οὖρον, ἀπὸ τοῦ ὄρρου 511, 26. vrinæ nomen, quid significet 509, 49. vrinæ, excremẽta venarũ 509, 14. vrinarum magnum nomen, magna species, magna vis 509, 39. contemplatio omnis circa liquorem, & ea quæ continentur intra liquorem 517, 28. vrinæ genus vnum venit è bonis; cætera duo è malis 510, 57. vrinas potioni & cibo concolores edit effœta coquendi potentia in officina vtraque 510, 5. vrina est serum eorum qui sunt in venis & arteriis humorum 112, 48. 294, 40. 510, 50. 524, 38. 532, 61. vrina, certissimum argumentum humorum qui in vasis continentur 112, 38. 510, 56, 61. 511, 1. vrinæ colliquamentum, partium omnium, febris ardore liquefactarum colorem exhibet 510, 26. vrina quæ habet velut telam araneæ; colliquamentum ostendit 530, 14. vrinæ conspurcatæ de partium liquamine; omnes feruntur exitio ægrotantium 510, 40. vrina ducta è venis à renibus ad vesicam, sola omnium, naturalem retinet œconomiam 510, 11. simulatque ad pudendum illapsa est, nulla restat potentia continendi quin effluat 363, 54. vrinarum omnium commune, vt suam quæque οὔρησιν non antè absoluant; quàm ad vesicam peruenerint 509, 45. per vrinas expurgatur corporis vniuersitas 332, 49. 364, 36. vrina crebrò redditur, cùm incaluerit multùm caput; à liquata in eo pituita 364, 42. 510, 14. affectionem ostendit hepatis, renum, vesicæ, ipsorumque vasorum sanguinem continentium: tum facultatis humorum procreatricis virtutem & infirmitatem 18, 4. 511, 4. vrinæ semper inspiciendæ in omnibus ventris, thoracis, pulmonum, neruorumque morbis 509, 33. vrinæ per meatus, suscipiuntur & absoluuntur crises multorum morborum thoracis atque neruorum 509, 35, 36. vrinæ, vitia tumorifica tollunt hypogastriorum 336, 47. febrium propria ἐπιφαινόμενα 509, 14. 513, 50. 546, 59, 60. ἐπιφαινόμενα partium morbidarum per quas feruntur, & vbi excipiuntur 509, 15. morborum acutorum qui sunt in phlegmone viscerum, & cum febre, propria non sunt ἐπιφαινόμενα 525, 39. vrina liberaliter meiendo emissa, quæ habet pinguem hypostasin; febrem abire denunciat 528, 53. vrinas in febre interdum varias reddi; longi est morbi 541, vlt. in vrinis signorum quæ sunt per febres acutas, tanta vis, vt illi soli credatur 509, 41. Vrina in febre quæ asperum quid habet diuulsum; recidiuæ nuncia est, aut sudorum 541, 1. inter vrinas pestifera est, de qua sperabilis nulla curatio est febris acutæ 524, 33. vrina quænam longi morbi 542, 1, &c. peripneumoni-

tis perniciosa est, quæ principio cocta, post quaternarium tenuatur 525,31. quænam συνήθως venit; quænam ἀήθως 510,57. quænam ὑγιεινῶς, quænam κακοήθως vrinæ, cur non faciles in meiendo 339,3, &c. vrinæ laus nisi adiuncta sit, vitæ salus non sperabilis de crisi propria morbi cuiusque 512,37. 535,41. pepasmus, qualis 74,6. celeritatem & securitatem crisis denuncians 110,56.512.23. septimo die venturam crisin promittit 74, 9. vrinæ quando redduntur pepasmi expertes, parum prodest parotidas in empyema mutari, ac fistulari 509,26. vrinæ perturbatio critica, naturæ est morbificum succum ex sanguinea massa in sudores elicientis 533,8. ex vrina, perturbationis criticæ argumentum in spuma stabili 533, 10, 11. vrinæ perturbatio symptomatica à cephalalgia, vel simplici, vel cum in signis febris ardore vehemente coniuncta 533,6. profluuio sudor compescitur 505,13. vrina in diabete rapitur 515,52. similis potioni funditur 510,4. vrinæ quæ immemoribus redduntur; pestiferæ 6, 26. 12, 40. 470, 65. 525, 15. 542, 11. vrina quibus clam illabitur ad pudendum; exoluuntur desperati 366,3. 524, 65. 525, 23. si quandoque deficiat, ac nonnunquam sit pura, nonnunquam quid album subsidat & læue; longior erit hic morbus, minúsque tutus 512, 18, 19. vrinæ cohibitæ feritas tanta, vt facilem habeat ad caput anadromen 449, 3, 4. interceptæ, causæ plures 538,21. cùm interceptio ileosis est, cita mors venit 540, 43. suppressio, vesicæ propria 5,51. 539,11. à vicissitudine caloris & frigoris extimorum 7, 35. vt rigoris est symptoma; ita rigor, vrinæ suppressæ 534,25. non rarò ex inflammatione spinalis medullæ & membranarum eius 539,59,60. ante rigorem; bona 5,55.14,50.16,32.205,17.207,42.504, 52.505,15.525,16.534,27.560,3. vrinam sisti ante rigorem criticum, quomodo pestiferum 14,52. vrinæ suppressio à rigore; praua, & conuulsifica 14,41,62.16,31.95,50.205,17. 217,43. 534,24. 560,3. ex frigore; mala 5,50, 63. 95, 57. 538,40. mortem crudelissimam secum adducit 362, 58. à vesicæ ἀναισθησία in morbis acutis; pestifera 109,22. à nephritide, pestifera 197, 38. vrina iis supprimitur in sæua nephritide, quibus ren socius, lãguet effœtus & marcidus 539,32,33. parcè & crebrò emittitur, in sympathia renis alterius 539, 31, 32. suppressa, contagione cerebri, neruos inde natos ad conuulsionem adducit, si grauis adfuerit cephalalgia 449,16,17. suppressa, multi moriuntur λαθραίως 157,63. vrinæ stillicidium, vel substillum, vnde dictum 364,60. vrina praua est, quæ ante rigorem oleosa meiendo emittitur 522, vlt. cum vrinis si quid carniforme apparet, vel si fundantur caruneulæ; à renibus qui exoluuntur 510, 28. vrina omnis quæ sine sensu ac voluntate redditur; pestifera 363,46. praua est, quæ mox à potu effluit; maximéque pleuriticis & peripneumonicis 522,33. pessimis ægri rebus ibi emittitur, vnde significatio est inualescentis atque immitis morbi, & partium corporis quæ liquuntur 518,8. vrinæ quænam è natura egressæ 510, 38. vrina alba de bello colore & bella hypostasi; iuuenibus ad hæmorrhagiam: senibus ad dysenteriam 521, 63. vrinæ albæ pellucidæ; prauæ 517,5. 522,22. in vetustis morbis cùm tales apparent διατέλλος, ad vltima veniunt cruditatis 517, 7,8. vrina multùm alba, iis quos occupat febris ardens, aut qui cum febre sunt catochi; pessima 527,10. vrinam fluere albumineam, prodest 336,44. aquescere, quid 513,16. vrina aquosa, vnde 209,22.537,11. vrinarum aquosarum, multæ causæ 209,25. vrina aquosa & alba, eadem cum pellucida & aquosa 516,39,40. ab initio morbi vetusti ad eum exactum, quid ostendit 516,42, 43. exactum ad morbum; in vetustis, difficilis est, nec secundi iudicij 516,31. vrinæ aquosæ & pellucidæ in morbis acutis, non potioni concolores, sed biliosę tincturæ expertes 510, 7. vel ob anadromen bilis in cerebrum, vel ob deriuationem eius in aluum 510,7, 8, 9. aquosæ decolores factæ ex concitata & segregata bile ad caput; signo phrenitidis apparent 531,57. 532,26,28. vrina aquosa, liquidioris alui prænuncia atque comes 509, 23. aquosa & limpida, sæpe caret hypostasi, in crisi sperabili 534, 50. aquosa vel conturbata arenida asperitate; liquidam fore aluum denunciat 532, 21. aquosa in morbis acutis quàm periculosa 522, 26. vrinæ aquosæ, pueris deterrimæ 519, 12, 14. 524, 14. vrina aquosa in pueris, peior censenda, quàm nigra in cæteris 524, 43, 44. in vrinis aquosis & albis ponere colliquamenta; non absurdum 537, 19. vrinis cùm expurgatum non est biliosum, credibile est dysenterias ab eo induci 516,60. vrina biliosa, quænam 515, 57. periculi multum habet, nihil securitatis 518, 17. & tenuis, ex æquo certant pariter è natura egressæ, non tamen similiter 519,7,8. febrium acutarum, est de bile ἐκ τοῦ πίονος 518, 24. inter vrinam biliosam febrium acutarum, & eam quæ venit ab ictero symptomatico bilis obstructæ, interest 518, 22, 23. vrina biliosa febris acutæ, nata ex pingui hepatis & hepatitis à febrili ardore, multum ostendit periculi 518,25,26. icteri critici, non est biliosa, sed colorata bellè 518, 23. biliosa icteri symptomatici, est de bile naturali non segregata, sed mixta cum sero futuræ vrinæ 518, 24, 25. biliosa est, ob febris indomitam feritatem 516,7. si multa bile saturata esset aut inflammata; parum proficerent pleuritici liberè & liberaliter spuendo 509, 25. bona, morborum omnium securitati adiicit 535,40. vrinas quicunque meiunt bullatas; ostendunt nephritica, & longam fore infirmitatem 541, 11. vrina caliginosa, vnde 526, 37. coacta est, rotundo enæoremate 519, 59. cocta signum syllogisticum benè constitutæ naturalis œconomiæ 209, 19. 509, 21. vrinarum cita, immerita, & fugax concoctio; non fida, sed insidiosa 520, 36. vrinæ citò & paulisper coctæ, in parotidibus, prauæ 294,30. 512, 22. 520, 33. 537, 40. vrina quæ à coctis de improuiso & immeritò, est prærubra, virulenti quippiam efflorescentis continet 52,10. in vrina belle colorata, pepasmum ostentat læuis & alba hypostasis 512, 48. 516, 4. vrinæ bella coloratio cùm accedit liberæ ac liberali anacatharsi, in tuto sunt pleuritici 509, 24. coloratio supra naturam, à dominatu est morbi 519,9. ex vrina confusa & perturbata similiter vt iumentorum, sperabilis esse nequit cita febris dimissio 513, 9, 10. cum vrina confusa & perturbata similiter vt iumentorum, cephalalgia adest, vel aderit 513, 13. vrina confusa & perturbata similiter vt iumentorum, in virtute virium, diuturni est morbi in infirmitate, mox adfuturæ mortis 513, 11. vrinæ, vnde κονιώδεις dictæ 531, 63, &c. vrina conturbata, vnde 532, 25. crassa, grumosa, pauca, differens à perturbata, confusa, simile iumentorum 513,7,9. cùm mutatur in tenuem, claram & multam, bene fit 513,15. vrinæ crassæ, quædam à pepasmo 294, 46. quædam turbatæ, quæ diu depositæ non recidunt 294, 44. simplici effluuio, multi morbi depelluntur 632, 63. in vrinis crassis laminea & furfurea, vesicæ corruptionem & scabiem denunciant 510,29,30. vrinæ crassiores, conuulsionem liberant è crassis, frigidis humoribus natam 564, 32. valde crassæ, turbatæ, signo sunt certissimo cephalalgiæ, conuulsionis, & mortis 340,5. vrina cruda & aquosa, ineunte morbo & paroxysmo redditur 528, 1, 2. vrinæ crudæ vitio multum adiicitur, cùm intra se continet excrementa, prauitate eximia 537, 8. vrina cruenta, vnde [illegible] 529, 37, &c. vrinæ cruentæ quibus menstrua intus cohibita detinentur, vnde 311, 14, 15. in quibus prauæ [illegible] 13, 25. vrina cruenta, quænam pessima 16, 21. vrinæ decolores, quænam 531, 19, &c. vrinæ turbulentis vigilibus decolores, vel nigræ, enæoremate præditæ, cum sudatiuncula notant insaniam 478, 23, 24. 531, 3. vrina florida, quænam 536, 37. furfuracea tenuis, à porrigine venarum 294, 49. 510, 30. 527, 3. 532, 41. 534, 3. crassa, à biliosa vesica 294, 50. 527, 3. fusca, vnde 526, 37. vrinæ geniturales, exoluunt ea quæ speciem febris & opisthotoni præ se ferunt 232, 44. vrina genituralis febrium diuturnarum, pituita emittitur quæ ipsas fouebat 518, 39. vrina genituralis in Perintho, nonnihil iudicatorium fecit 232, vlt. γονοειδής, sæpe à tumido hypogastrio redditur, qua ille tumor exoluitur 540, 29. vrinæ grandinosæ, geniturales, continenter effusæ, laboriosa 524, 52. vrinæ grumosæ, quænam 543, 8, &c. vrinæ incontinentia, quid 363, 26. vrinæ incontinentiæ ratio duplex: vna iniussæ, altera inuitæ 363, 29. 264, 14. continentia in vesica vlcerata 364, 50. incontinentia iniussa, quando 363, 30. vrina iniussa, iure optimo, præter cæteras, perniciosa 525, 18, 19. vrinæ iniussæ duplex omnino causa 525, 11, 12. 542, 18, 19. vrina iniussa, vel ἀναισθήτως, vel ἀπροαιρέτως 525, 10. vrinæ iniussæ, quæ tum ἀναισθήτως, tum ἀπροαιρέτως clam excidit, duplex omnis ratio atque causa 525, 10. incontinentia inuita, quando 363, 30. 364, 18. incontinentiæ inuitæ,

tiæ innitæ, causæ multæ 364, 20. vrinæ iumentorum semper θολεραί, nec vnquam residunt 536, 38. iumentorum similes, perturbato sero in venis à spiritu flatulento 76, 2. 532, 1, 2. in vrinis iumentorum similibus, cernitur confusio rerum omnium, & vasorum impuritas 532, 3. vrina laudabilis, tempus crisis prænunciat 50, 34. vrinæ lixiuiæ, eædem cum similibus iumentorum 531, vlt. lixiuiæ, cum dyspnœa; hydropicæ 531, 52. 532, 27, 27. ex euentu 531, 58. vrina mala, morborum omnium periculo adiicit 535, 40. vrinarum meliorum factarum liberalitas, non modò febris dimissionem adfert: sed etiam vendicat ab abscessu partium inferarum 543, 20, 21. vrinæ membranaceæ, quænam 533, 61. vnde 533, 61, &c. membranaceæ, & quæ cum horrore subsidunt; conuulsionis prænunciæ 533, 55. in vrinis membranaceis, colliquatio partium solidarum, maior quàm in spumantibus 534, 16. vrinæ membranaceæ, magis conuulsificæ, quàm spumantes 534, 14, 15. vrina multa, crassa, & alba; abscessus omnis futuri spem adimit 266, 33. vrinæ nigræ, vnde 30, 38. ad vrinam nigram, de viridi transitus esse solet 524, 19. vrina nigra, nigro humore perfusa & saturata, de menstruis melancholicis; minus habet periculi quàm tenuis & biliosa quæ illi succedet 519, 6, 7. vrinæ nigræ & enæoremata nigra non malefica, si mulier ægrotare cœperit à menstruorum suppressione 517, 50, 51. vrina nigra quam facit ardor febris, perurendo serum & sanguinem; omnium deterrima 519, 2, 3. 524, 41. vrinæ nigræ, viris deterrimæ 519, 12. pessimæ, mulieribus pariter atque viris 524, 27. in vrinis nigra quæ sunt, lienis liquefacti sunt argumenta 510, 32. vrinæ oleosæ genus duplex 523, 23, 27. vrina optima, quænam 505, 36. cum vrinis, si quid orobeum, aut aliquid simile crassioris farinæ redditur; id acceptum ferendum iecori tabescenti 510, 27. vrinæ paucæ in febre ardente, vnde 30, 39. vrina, si cui aquoso cum febre fit pauca & turbida; perniciosum 532, 15. periculosa est, quæ transit de nigra in tenuem biliosam 518, 53. permolesta, quænam 101, 31. vrinarum perturbatarum meiendo redditarum, perturbatio duplex 535, 12, 15. de vrina perturbata, simili iumentorum; vitæ discessio formidabilis, aut grauiorum malorum accessio 519, 47. in vrina perturbationem, superstitem esse oportet illius quæ in venis antecessit 533, 1, 2. vrinæ pingues, sunt adipis colliquati 510, 31. vrinam reddi porraceam, cum nigra hypostasi aut furfuracea, in pleuriticis; confestim mortiferum 526, 53. vrina prorupta, partium superarum affectiones ostendit 511, 11. vrinæ purulentæ pituitosæ & albumineæ; non rarò criticæ 510, 39. quæ continenter ac diu tales redduntur, vesicæ sunt exulceratæ, aut renum 358, 10. vrina rubens, vnde 112, 37. rubra admodum, quænam 536, 35. vrinæ rubræ, iumentorum similes; vnde 88, 35. vrina si ex rubra nuper, mox aquosa decolor euadit; mali est ominis 568, 44. prærubra, renes malè suo officio fungentes arguit 13, 33. vrinæ prærubræ, differentiæ 526, 25, &c. prærubra, multa bile saturata, vel rutila inflammatione serosi liquoris; breuis morbi est potiùs quàm longi 529, 40, 41. prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta; pleuriticis maximam partem mortifera intra 14. dies 526, 1, 2. prærubra & subrubra, quomodo differant 521, 33. subrubra, quænam 513, 59, &c. nec signo, nec causa, in malis ducenda 112, 40. vrinæ subrubræ post septimum diem τὸ ἐπιφαινόμενον, ducitur de sero sanguinis crudioris 514, 59, 60. in vrina subrubra, cum hypostasi alba & læui, multum est securitatis 513, 48. subrubra cum subrubra hypostasi, sufficit ad criticam excretionem, vbi est fortis naturæ contentio 514, 30. quæ subrubram habet hypostasin, exacti non est pepasmi 514, 29. 516, 3, 4. in pleuriticis quæ hypostasin habet læuem; securam crisin denunciat 535, 33. vrinæ spumantes, quænam 48, 48. vel à spiritu flatulento turbatæ, vel à colliquamento 534, 8. bullatæ à flatulento spiritu, ex crassiore materia; sunt recidiuis crebræ 541, 13, 14. cum vrina spumante bullata, crisis perfectio sperari nequit 541, 14. vrinæ spumantes, vndecunque gignantur; conuulsionis mouent suspicionem 534, 8, 9, 15. stranguriosæ materia, toto prorupta corpore ad vesicam, multis restituit appetentiam pridem collapsam 510, 18. vrinæ stranguriosæ, quænam prima materia 364, 30, &c. quænam secunda 364, 33. vrina tenuis est vacuitate pepasmi 516, 6, 7. vrinæ tenuitas, infra naturam est, quæ languet effœta in officio coctionis 519, 8, 9. in vrina tenui & biliosa, quæ glutinosam vix habet hypostasin; cruditatis minimè obscura significatio 516, 5, 6. vrina tenuis consistentia, & fulua colore; vnde 515, 60, 61. vrinæ tenues, criticum nihil & vtile præ se ferunt 294, vlt. vrina tenuis, cruditatem arguit morbi 47, 4. quibusdam ad phrenitidem & insaniam; aliis ad hæmorrhagiam 47, 6. vrinæ tenues, decolores, non residentes, nec vlla hypostasi præditæ; crudæ 341, 31. tenues lienosis, tum per se, tum ex euentu 541, 51, 52. tenues meiendo emissæ in longis febribus, exiguis, & erraticis; lienosæ 541, 22. tenuis senibus, ad dysenteriam 47, 7. vrinæ quibus diu tenues & crudæ fluunt, vnàque adsunt cætera salutis signa; abscessus expectare decet in partes diaphragmate inferiores 564, 37, 38. vrina θρομβώδης, à flatulento spiritu, & summa infirmitate caloris natiui 526, 41, 42. turbida, vnde 532, 64. vrinæ turbatæ, vt iumentorum, οὖρα θολερά 523, 5. 339, 60. vrinarum varietas, vnde 82, 3. vrina, colore & hypostasi variegata, multarum soboles affectionum 518, 41. toto liquore virescens, atque etiam nigra; icterum obstructorum bilis meatuum symptomaticum exoluit 523, 64, 65. viridis toto liquore, bilis est in hepatite & aorta incendio conflagrantis 523, 51. 536, 8, 9. vrinarum viridium toto liquore coloratio, ab æruginosa bile per venas diffusa 527, 1. vrina quæ toto liquore virescit, febris est acutæ ipsum periculosè habentis quem semel inuasit 523, 39, 40. in vrina viridi toto liquore, maiori periculo locus est, quàm superficie tantùm tenus 523, 54. vrina subuiridis, quænam 536, 12. subuiridis & florida, cui alba est hypostasis; ipsam crisin citam ostendit 535, 54. vmbrosa, vnde 526, 37. vrinæ ὑαλώδεις, plurimùm valent ad exoluendam conuulsionem 530, 4. in vrina hominum qui bene valent, nihil cernitur quod vim naturæ effugerit 511, 42. vrina vacua hypostaseως etiam glutinosæ; quia de chylo nihil aut parum apponitur πρὸς τῷ αἱμάτων 516, 7, 8. in vrinis aspectabilia quæ sunt, ὑφιστάμενα dicta 511, 20. vrinarum τὰ ὑφιστάμενα, sæpe alia pro aliis vsurpata 517, 29, 30. vrinæ intra liquorem continentur; sublimes nubeculæ, media enæoremata, & imæ hypostases 517, 28. 524, 21. intra vrinam aspectabilia sunt; vel ab iis orta quæ vim naturæ in confectione sanguinis effugerunt; vel excrementa corporum quæ liquuntur, sanguinísve perusti 511, 43, 44. intra vrinam aspectabilium quæ vim naturæ effugerunt, distinctio varia; colore, substantia, quantitate, loco, situ 511, 43. eadem à corporibus aut humoribus quæ liquuntur aut peruruntur; toto genere praua 511, 46, 47. in vrinis, nebularum quænam materia 517, 36. nubecula volitat leuibus venti alis 511, vlt. 512, 1. 515, 23. 514, 19. vrinæ nubecula, indicandi potentia, cedit hypostasi 515, 22. in vrinis nebulæ, pro omnibus ὑφισταμένοις 517, 32. vrinarum nebulæ albæ, vnde 517, 39. nebulæ albæ & fundum versus; vtiles: rubræ autem, nigræ, liuidæ; difficiles 517, 19. nebulæ liuidæ; soboles partium emortuarum 517, 58. nebulæ nigræ, vnde 517, 47. vrinæ nubecula nigra & enæorema χολώδες, peioribus est ægri rebus, quàm rerum earum hypostasis quæ in fundo residat 511, 47, 48. in vrinis cum velut nubeculæ nigrę sunt per tertianas horriferas; incertum horrorem denunciant 533, 23. vrinę nubeculę nigrę quæ sunt in erraticis febribus; quartanas denunciant 530, 29. nebulę rubrę, vnde 517, 45. in vrina nubecula fuit rubra sub quartum, quibus septimo die crisis venit 512, 35. 515, 3, 4. in vrinę superficie pingue quod enatat; proprium pinguis liquefacti 529, 12. in vrina quod pingue est, discessionem non ostendit febris, sed vitæ ipsius 513, 19. vrinę enæorema, vnde 112, 52. non rarò pro hypostasi 112, 54. enæoremata genituralia, in febre acuta, mortiferè apparent: in vetusta, pituitæ ostendunt purgationem 336, 49. in vrina si quid sit pendulum, vanescente cruris dolore, dementiam præsagit 475, 14. in vrinę enæoremate diuulso, pariter vis morbi lucet, atque natiui caloris imbecillitas 519, 18. vrinę quibus sunt nigro enæoremate prędite, aluo fluente, vigilibus; phrenitici euadunt 517, 49. vrinę hypostasis, quid 511, 37, 38. 515, 65. 516, 1. vrinę hypostaseως & nubeculę, materia ęqualis 515, 24. vrinę hypostasis in fundum deponitur, virtute caloris natiui 358, 12. 514, 19. 515, 23. vrinę hypostaseως generatio, puri analoga 511, 36. vrinæ hypostasis, posita inter pus atque humores naturæ dicatos nutriendi causa 511, 37, 37. loco melior & fida magis ad expetendam crisin citò &

certò venturam, quàm ipsa nubecula 514,17,18.515,22. duplex, vna naturalis, altera cõtra naturam 515,vlt.516,1. quæ ad crisin apparet febrium acutarum, qualis 336,35. quænam omnium præstantissima 512,7,&c. illa demum fidæ est salutis, quæ numeros omnes explet bonæ materię, loci, & situs 511,53. vrina quibus citò hypostasin habet; celeriter illi iudicantur 543,31. vrinæ hypostasis laudata, qualis 155,35. vrinæ hypostaseωs laudabilis, notæ; lęuitas, æqualitas, albedo 543,35. notæ, vim caloris natiui, materiæ bonitatẽ cum robore cõiunctam partium solidarum referunt 543,37,38. vrinæ hypostasis naturalis, est de reliquiis materiæ sanguificandæ, cùm inchoata est redintegratio, & febris mitescit 515,vlt.516,1. naturalis, subrubra vel alba est 516,2. alba: bona 81,35. vrinæ hypostaseωs albæ causa, πεπασμός 511,59. vrinæ hypostasis, vnde albescit 511,63. alba, est τῶν ἀπιόντων 511,60. integritatem partium solidarum denunciat 511,55, bonitatem succi ostẽdit qui vim effugit naturæ, in sanguinis confectione 511,54. materiæ bonitatem, pepasmi capacem denũciat 511,61,62. loci opportunitate quem occupat; caloris natiui certum argumẽtum 511,63,&c. alba & læuis, parem ostentat salubritatem loco vbi residit, & situ atque materia 511,51,52.536,15. vrina quæ albam & læuem habet hypostasin, exacti est pepasmi 514,29. inter vrinæ hypostasin albam, semen & pus, nihil interest efficiendi virtute, sed tãtùm materiæ capacitate 511,57. vrina in febre quæ albam & læuem habet hypostasin atque constantem; citam illius dimissionem ostẽdit 509,4. hypostasis sputiformis, non nisi de vitiis renũ aut vesicæ apparet 530,7,8. vrina quæ sputiformes habet hypostases, aut limosas; rigorem denunciat 529,53. hypostasis subrubra atque læuis, vnde 514,1,&c. vrina quæ vtilem habet hypostasin, & mox non habet; laborem & mutationem ostẽdit 534,33. hypostaseωs prauæ, notæ; nigredo, asperitas, dissipatio, cõcretióque 543,35,36. hypostasis cõtra naturã; de corporibus est quæ liquuntur 516,1. ad vrinarum prauam hypostasin pertinet τὸ πιτυρῶδες καὶ τὸ κριμνῶδες 532,41. hypostasis cœnosa, subliuida, ex concreta; mala 551,43. subliuida; signum edit partis emortuæ, vnde liquefacta excernitur 520,1. hypostaseωs prauę notę, violentiam ardoris febrilis, morbifici succi corruptionem, naturæ imbecillitatem referũt 543,36. hypostases pingues, suspensas, araneosas improbare decet, vt colliquationis signa 530,23. hypostaseωs nigræ, aut nebulosi enæorematis materia, sanguis perustus incendio 527,2. hypostasis rufa, argumento est viscerum quæ à febre liquuntur 537,30. varia, variarum affectionum præ se fert argumẽta 526,39. viridis, venit ex bile quæ de flaua migrauit in viridẽ à febrili ardore 536,42,43. vrina periculosa est, quę ex hypostasi sua diuellitur 518,54. & quæ ex glomerata, hypostasin habet subliuidam 550,25. inter vrinas periculosa est, colore & hypostasi variegata 519,38. pestifera est, quę & hypostasin habet nigram, & ipsa quoque est nigra 524,13. vrinæ naturalibus maximè cõtrariæ; pessimæ 524,45,46. vrinaria fistula, longa, angusta, sinuosa 361,40. primùm ab Hippocrate dicta ἡ οὐρηθρά 361,42. vnde incipit 361,41. vrinariæ fistulæ ὑπερσάρκωσις, vnde 432,20. vrinariæ partes præcipuæ, vesica & renes 538,17.

Vterus, corporis pars nobilissima 455,30.465,23. capacitas est ampla 455,37. sensus acerrimi 463,19. in vtero, linea mediana 135,33. summus opifex ingenerauit amorem gignendi 454,34. vterus, fundamentũ naturæ muliebris ac muliebrium purgamentorum 454,31,32. à Platone dictus, ζῶον ἐπιθυμητικόν 440,22. omnium quæ in aluo cõtinentur, nobilissimus 440,21. vteri concupiscentia, maius bonũ affectat, quàm hepatis 440,22. cõcupiscentia, & rei venereæ indulgẽtia, sufficit ipsa per se proliciendo sanguini, & ciendo ad exitũ celeriùs menstrua purgatione 454,48,49. virtute, semen animatum promouetur, atque perficitur ab eo quod erat, ad id quod actu esse debebat 440,25. opus, dignitate præcedit opus hepatis 440,23. idque est generatio atque perfectio animalis 440,24. oblectamẽto, vicina genitalia sunt in prõptu 454,35. vtero genitalia vicina, de suo impertiunt semen muliebre, dum coit 454,36. in vtero, caloris & siccitatis, quomodo mediocritas ad concipiendum idonea comparatur 481,41,&c. vtero naturaliter instituta nõ est coniuendi consuetudo, nisi cùm semen concepit, souétque suo cõplexu 479,61. vteri cum iecore affinitatem, quid declarat 454,43. vtero morem gerit hepar, affinitate quadam cõcupiscentiæ & amoris voluptuarij 454,41. subsidio est hepar, illuc transmisso sanguine quo irrigatur fundus matricis 454,41. respõdet omnino corporis vniuersitas, similiter constituta vt ille 454,32. vterus, menstruorum affluxũ ad se rapit, cupiditate nimia incitatus 456,6. vt foecũdus ager, fructu materno restibilis esse debet 482,3. vteri euacuatio, per mẽstruale profluuium 14,35. vterus, principatui corporis omni, societate & affinitate coniunctus 465,23. vteri cum cerebro, quænam sympathia 462,61. vterus & mammæ, mutuò se afficiunt 483,33,57. vteri & mammarum societatis, multa argumẽta 483,32. vtero & mammis societas intercedit per vasa communia 483,58. sua est sitis 264,21. vteri vacuati ac sitientis symptomata, quomodo nascuntur 485,5,&c. defraudatio quæ apnœam inducit, penè miraculo apponi debet 485,14. egressio qualis: talis erit neoterismus, fouendo & alterando 481,20. os quibuscunque est durum; iis necesse est vt conniueat 463,29.479,60. conniuentia in vacuis, quomodo commune symptoma inflammationis & scirrhi 463,25,&c. conniuentia quæ fit à scirrho; difficulter admodũ curatur 479,63. in vtero, grumescentis sanguinis grauissima incõmoda 455,38. vteri impuritas qualis; talis erit purgatio 481,20. in vtero, humoris superuacanei, semen virile extinguẽtis, quænam signa 481,45. humidioris ac multa prolunie diffluẽtis redintegratio, procuranda catharticis 481,44. intemperies eximiè frigida, fouẽdo intus & foris calidis rebus hystericis, ad iustam temperiem redintegranda 481,21,&c. vtero cùm malè est, & malè ab vtero; linguæ mutatio esse solet 474,9. vterus, quomodo inflammatur 463,15,&c. quoties inflammatur, non necessariò, nec semper apparet lingua arida 474,16. inflammatus, sæpe trãsmittit ad linguam fuliginosum ardorem 474,20. ab vtero ad sinum pudoris, ruboris propagatio; illac futuri exitus materiæ purulentæ signum ostendit 465,21. ab eo inflãmato, alui duritas, per oppressionẽ partium circumiacentium 463,41,42. vteri inflammatio, calidissimam secum habet febrem coniunctam 474,13.485,32. inter magnas afflictiones eximia 463,36. inflammationis systrophicæ signũ, hysterica duritas in aluo admodũ dolorifica 463,10. inflammati signum σωτήριον, rubor naturalia occupans 465,15. inflammatio, conuulsionem secum adducit 485,31. doloris ac febris vi perniciosa, erysipelas ipsum præcedit 463,51,52. vterus si in ischium decumbat & suppuret; vlcus necesse est ἔμμοτον fieri 200,vlt.465,34. vteri pathemata multa: sed partium cæterarum communia 484,45. proprium pathema, cum muliebribus & genitura; hysterica passio 484,46. non minùs verè dici debet hysterica conuulsio, quàm apnœa hysterica 484,48.

Vulnerũ medicina omnis, quò spectat 417,59. vulnus omne, non est trωma 225,47. magnum, est trωma 225,47. vulnera magna artuum, quæque neruos dissecant exactè à quibus reguntur; palam est quòd claudos efficiunt 423,34,63. circum vulnus magnum & vehemens si tumor non assurgit; ingens malum 424,11. vulnus, quando in vlcus mutatur 430,21. vulnera, quęnam sauciatos absumunt 427,55. vulnus in thorace si non rectè curetur, empyematis mortiferi causam infert 305,40. vulnus si foris sanum sit, intus verò non sanum; purulẽtus fit saucius 305,62. vulnera quęnam, mortifera 424,31,&c. partium efficientium, celeriùs ad mortem fatalia 424,62.

Vultuosi homines, lęui de causa fortiter irascuntur 374,49.

in Vuulæ laxitate, crebrò deglutiẽdi studiũ irritũ 334,25.

οἱ ὙΓΙΑΙΝΟΝΤΕΣ, qui 10,18. οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες, qui 10,21. τὸ ὑγιεινόν, quale requiri debeat 147,9.

τὸ ὑγραίνεσθαι, quid 83,44.

ὑπνώδεες ægri, vnde 451,10.

ἡ ὑπέρκρισις, vnde 212,7.213,15.

αἱ ὑπογλωττίδες, venæ linguæ subiacentes 238,50.

ὑποδυσφορία grauior δυσφορίας 4,15. ὑποδύσφοροι, qui, & quamobrẽ 4,16.30,19.393,29. ὑποδύσφοροι ęgri, vnde 451,10.

ἡ ὑποχώρησις, soli aluo transmissæ semper tribuitur 181,10. 545,2. τὰ ὑποχωρήματα μέλανα ἰόντα, quænam Hippocrati 209,60.

ἡ ὑπόστασις τῆς κοιλίης, idem quod, ἢν γαστὴρ μὴ διαχωρῇ 61,10.

τὸ ὑποστρέφειν, quid 68,34.503,60.451,17.

τὸ ὑπόψαφαρόν, idem quod ὑπόψαθυρόν 555,40.

τὰ ὕστερα πρώτερα omnia, mala in omni naturæ & morbi certamine 217,39.

Z

ZOPYRVS, physiognomus 31,54.

FINIS.

Cæſareæ Majeſtatis priuilegium.

RVDOLPHVS *Secundus, diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Quod cùm nobis humiliter exponendum curauerit Baptiſta Dupuis, ciuis & bibliopola Pariſienſis, ſe pro bono publico Ludouici Dureti Medici commentaria in Hippocrateis & alia eius opera, typis ædere decreuiſſe. Vereri autem, ne æmuli forte, qui plerunque falcem in alienam meſſem mittere ſolent ipſum, vel vitioſa imitatione, vel aliis ſiniſtris artibus, ſperato laborum ſuorum fructu & emolumento priuaturi ſint: demiſſe proinde ſupplicando, vt ſuæ hoc loci indemnitati priuilegio noſtro Cæſareo conſulere clementer dignaremur. Nos ſanè non ignari, quãtum lucis rei medicæ ex eiuſmodi æditionibus accedere ſoleat, humilibus eiuſdem precibus deeſſe noluimus. Ideóque omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus atque vetamus, ne quis memoratos libros per decem annorum ſpatium, à prima die editionis computandum, intra ſacri Romani Imperij, regnorúmque & dominiorum noſtrorum hereditariorum fines, ſimili aut alio quopiam charactere vel forma, ſiue in toto, ſiue in parte recudere, aut aliò recudendos dare, vel alibi etiam impreſſos adducere, vendere, diſtrahereve clam vel occultè, citra voluntatem & conſenſum præfati Baptiſtæ Dupuis, ſuorúmve hæredum præſumat. Si quis vero ſecus faciendo, priuilegium & interdictum hoc noſtrum Cæſareum ſpernere, negligere, aut tranſgredi conatus fuerit, eum non ſolum omnibus libris illis perperam quippe recuſis & adductis (quos quidem ſupradictus Baptiſta Dupuis, aut hæredes illius, eorúmve mandatarij, vbicunque deprehenſos, vel propria authoritate, vel Magiſtratus loci illius auxilio, ſibi vendicare poterunt) de facto priuandum, ſed & pœna inſuper decem marcharum auri puri, fiſco noſtro Cæſareo fraudis vindici, & ſæpefati Baptiſtæ Dupuis, ſuorúmve hæredum vſibus ex æquo pendenda, decernimus irremiſſibiliter plectendum: Dummodo tamen huiuſmodi libri nihil in ſe ſcandaloſum, aut orthodoxæ religioni Catholicæ, ſacríque Romani Imperij conſtitutionibus, aduerſum, ſiue in præfatione, ſiue in textu, aut alias quoquo modo contineant: idémque Baptiſta Dupuis, terna ad minus exemplaria propriis ſuis ſumptibus quamprimùm ad Cancellariam noſtram imperialem tranſmittere teneatur, quatenus priuilegio hoc noſtro vti voluerit. Quod ſi neglexerit, eo ipſo priuatus & exutus planè cenſeatur. Mandamus ergo vniuerſis noſtris, & ſacri Romani Imperij regnorúmque & Dominiorum noſtrorum hæreditariorum ſubditis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ exiſtant, tam eccleſiaſticis, quàm ſecularibus, præſertim vero iis, qui in magiſtratu conſtituti, vel proprio, vel ſuperiorum ſuorum nomine & loco iuris ac iuſtitiæ adminiſtrationem exercent, ne quemquam priuilegium hoc noſtrum Cæſareum temerè & impunè tranſgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, ſi quos compererint, præſcripta pœna plecti, aliiſque idoneis modis coërceri curent: quatenus & ipſi eandem mulctam euitare maluerint. Harum teſtimonio literarum, manu noſtra ſubſcriptarum, ac ſigilli noſtri Cæſarei impreſſione munitarum. Datum in Arce noſtra regia, Pragæ, die duodecimo menſis Octobris. Anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſeptimo. Regnorum noſtrorum; Romani, decimotertio; Hungarici, decimo ſexto; Boëmici verò, duodecimo.*

RVDOLPHVS

Iacobus Curtius, à Tenfftenau.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Majeſtatis proprium.

A. Benck.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR lettres patentes du Roy nostre Sire, donnees à Paris le vingtiesme Iuillet, mil cinq cens quatre vingts & sept, il est permis à M. Iean Duret, Medecin de sa Majesté, & son Lecteur ordinaire en medecine, de faire imprimer & mettre en lumiere par tel Imprimeur ou Libraire qu'il voudra choisir, tous & vns chacuns les liures, commentaires & compositions que feu M. Loys Duret son pere, aussi Medecin & professeur de sa Majesté auroit composez, escrits, ou dictez: auec inhibitions & defenses à tous marchands Libraires ou Imprimeurs de non imprimer, vendre ou distribuer lesdits liures, commentaires, & compositions en cestuy nostre Royaume, durant le terme de six ans, à commencer du iour & datte que le premier liure qu'il aura choisi pour mettre soubs la presse, sera acheué d'imprimer: sur peine de confiscation desdits liures qui seront trouuez d'autre impression que celle ausquels ledit Duret aura donné permission, & d'amende arbitraire, comme plus amplement est contenu & declaré esdites lettres: Veut aussi sa Majesté qu'apposant l'extraict dudit priuilege à la fin ou au commencement du liure, il soit tenu pour deuëment signifié, car tel est son bon plaisir, ainsi signé,

Par le Roy,

VIOLE maistre des Requestes ordinaire de l'hostel, present.

FONDEBELEIN.

Parisiis excudebat Dionysius Duvallius, mense Iulio, 1588.